

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

Ob. 731.

2 A N C I

P A P A E P R I M I

O p e r u m

ELOGIUM DE S GREGORIO

Synodi Toletanae VIII.

EXPOSITIONES IN TESTAMENTUM VETUS

S. Gregorius in ethicis, moralibusq. assertionibus,
cunctis Ecclesiae doctoribus praefertur.

C H A P I T U L U M

LI

LIBRARIUS

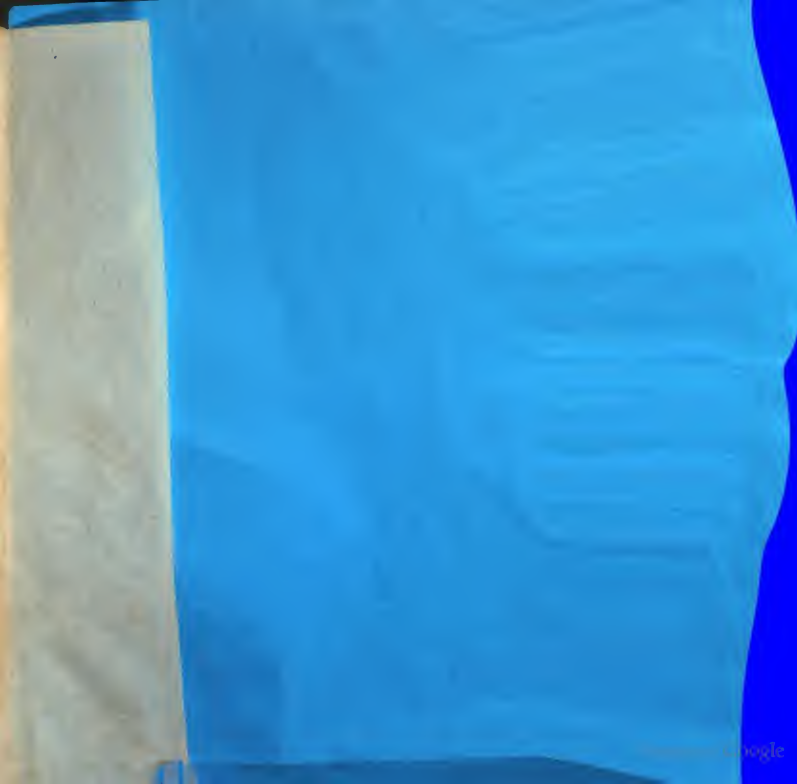
1782

S GREGORIUS

M. G. F.

E L E N T I C H I V S

EXPOSITIONVM

TOMI III.

Operum

S. GREGORII MAGNI

Expositio in Iob Lib. Mor. XXXV. Pag. 305

Expositio in septem psalmos pœnitentiales. Pag. 1125

Expositio in Cantica Canticorum. Pag. 1196

Homillarum XXII. in Ezechielem Lib. II. Pag. 1231

2 LV EHC JT O R II I

QUOD in Republica catholica cum laude ac gloria doctrinae, virtutisq. versantur, oculos copuertunt in Gregorium Primum Pontificem, tamquam magnarum illarum virtutum speculum, quae, ad quae etiam, ac luminosae cum in ceteris illius monumentis, tum maxime in libris Moralibus elucet. quos quinque et triginta, bene longos, omniq. eruditione exultos in librum beati Iob scripsit. Iis cum mirificam scientiae, virtutisq. summae laudem tribuerint laudatissimi, ac praestabiles in omni doctrina viri: eorum testimonia, ad antiquitatis, quam colimus, memoriam insignia, in vnum collecta, ex illustri hac typographia Vaticana emittere non alienum censuimus: ut tam magni Pontificis magno nomine, contestatissimae, laude, mentes omnium fidelium, praesertim eruditorum virorum, in primisq. Ecclesiae Antistitum quotidie accensa ardentius inflammentur ad assiduam illorum librorum studium: quo affluentes, bene iuuante Deo, iam tandem senescentem laudem illustrent disciplinae Christianae: cuius splendor ad omnes vel disiunctissimas nationes dimanet in dies latius, his praesertim temporibus, quibus cum SIXTI QVINTI, Pont. Max. labores vigiliaeq. in Ecclesia propaganda illustrandaq. euigilent: eius praeclaris exemplis, & factis aetas haec, a desidiae somno excitata, se se in omnes partes conformet ad omnem recte agendi progressionem.

TESTIMONIA ET ELOGIA VETERVM SCRIPTORVM DE LIBRIS MORALIBVS SANCTI GREGORII.

ISIDORI HISPALENSIS.

A Gregorius Papa, Romana sedis Apostolica praefatus, compunctione timorū Dei plenus, & humilitate summus, tantumq. per gratiam sancti Spiritus, scientia lumine praeclarus; ut non modo illi praesentium temporum quicquam doctorem, sed nec in praeteritis quidem illi par fuerit umquam. It, efflagitante Leandro Episcopo, librum Beati Iob mystico morali sensu differuit, totam prophetia eius historiam in trigintaquinque voluminibus largo eloquentia fonte explicans: in quibus quidem quanta mysteria sacramentorum aperiantur, quanta sint in amorem vitae aeternae morum praecepta, vel quanta clarescant ornamenta verborum, nemo sapiens explicare valebit, etiamsi omnes artus eius versantur in linguas.

16d. lib. de ill. Eccl. script. cap. 27.

IOANNIS DIACONI.

B Gregorius a multis enixe rogatus, maximeq. a Leandro Hispalensi Episcopo, qui pro causis Vniuersitatum legatus eodem tempore Constantinopolim venerat, compulsum est, ut librum Beati Iob, multis involutum mysterijs, enodaret. Neque ille negare potuit opus, quod sibi amor fraternus multis utile imponebat futurum, sed eundem librum, quo modo iuxta litteram intelligendus, qualiter ad Christi, & Ecclesiae sacramenta referendus; quo sensu, unicuique fidelium sit apandus, per trifariam intelligendi species miranda ratione perdocuit: in quibus tamen ita de virtutibus vitijsq. differuit, ut non solum videatur eadem verbis exponere, sed formis quodam modo visibilibus, seu palpabilibus demonstrare.

Io. Diacon. lib. 1. cap. 17. de vita S. Gregorij.

ADO VIENNENSIS IN CHRON.

C Gregorius, adhuc Apocrisarius Romana Ecclesia in Constantinopoli, libros trigintaquinque Expositionis in Iob, condidit: atque Eusebium, eiusdem urbis episcopum, in fide nostra resurrectionis errasse, Tiberio praesente, ut conuicti, ita Imperator librum ipsius Eusebii, quem de resurrectione scripserat, flammis cremari debere deliberaret.

Chr. ann. 6.

HONORII AVGVSTODVNENSIS.

G Gregorius, Romana Urbis Episcopus, organum sancti Spiritus, incomparabilis omnibus suis praedecessoribus, multa pra sole praeclara, ac pra obruto auro pretiosa, scripsit. Ad Leandrum Episcopum, librum Iob triginta & quinque voluminibus, largo eloquentia fonte explicans.

Io. lib. de script. eccl.

SIGEBERTI GEMBLACENSIS.

D Gregorius, natione Romanus, ex Pratore Urbano, monachus abbas, septimus Romanae Ecclesiae Levita, Apocrisarius Papa Romana Ecclesia, multa scripsit. Rogatus a Leandro Hispalensi Episcopo, librum Iob exposuit tripliciter, Historice, Allegorice, & Moraliter, & librum diuidens, in sex libros, consummansit hoc mirabile opus in trigintaquinque libris.

Lib. de script. eccl. c. 41.

IOANNIS TRITHEMII.

G Gregorius Papa primus, ex monacho Ordinis sancti Benedicti, patria Romanus, post Pelagium Pontificem sedis in cathedra Petri annis tredecim, mensibus sex, vir in diuinis scripturis eruditissimus, & in secularibus litteris vtiq. doctissimus, Theologorum princeps, splendor philosopharum, & rhetorum lumen, visa & conuersatione integer, atque sanctissimi S. Greg. To. 1.

Lib. de script. eccl.

mus: cui, diuinas scripturas explananti, Spiritus sanctus aliquoties visibili specie apparuit, ^A
 eig. arcana mysteriorum eorumdem in visibili magisterio referant. Ad Leandrum, Hispan-
 leensem Episcopum, Moralium in librum Iob trigintaquingue libros scripsit.

GREGORIUS IOANNI SVBDIACONO RAVENNÆ.

Ex ep. 22. lib.
10. Reg.

Illud autem, quod ad me quorundam relatione perlatum est, quia reuerentissimus frater &
 cœpiscopus meus Marinianus legi commenta Beati Iob publice ad vigilias faciat, non gra-
 se suscepi: quia non est illud opus populare, & rudibus auditoribus impedimentum magis, quam
 promectum generaret. Sed dic ei, ut commenta psalmorum legi ad vigilias faciat: qua mentes
 secularium ad bonos mores precipue informant: Neque enim nolo, dum in hac carne sum, si
 qua dixisse me contigit, ea facile hominibus innotesci.

Hos tamen libros in expositionem Iob missi in Hispaniam ad Leandrum Episcopum, ut ex
 epistola sequenti intelligi licet. ^B

GREGORIUS LEANDRO EPISCOPO HISPANIARVM.

Lib. 4. epist. 46
Reg.

Quanto ardore videre te sitiam, quia valde me diligis, in tui tabulæ cordis leges. Sed
 quia longo terrarum spatio distictum te videre nequeo, unum, quod mihi de te distanti
 charitas, feci, ut librum regula pastoralis, quem in Episcopatus mei exordia scripsi, & libros,
 quos in expositionem Beati Iob iam dudum me fecisse cognouisti, Sanctitati Vestra communi fi-
 lio Probino presbytero uenienti transmittere curavi. Et tua quidem charitati in eo opere seria
 & quarta partis codices non transmissi, quia eos solum inuenio, quos ex eisdem partibus codi-
 ces iam monasterijs dedi. Hos itaque Sanctitati tuae studiose percurrat, & peccata mea studiosius
 debeat, ne mihi culpa grauioris sit, quod quasi scire nideor, quod agere pratermitto.

EX EPISTOLA AD LEANDRVM.

Inf. cap. 4.

Gregorius Papa primus, in Iob ad Leandrum Hispanensem episcopum Commentariorum
 libri quinque & nigniti editi ab eo sunt, cum crebris miserum doloribus torqueretur,
 ad leniendos cruciatum, quos fracta stomachi uirtute, & continuis lenisq. superuenientibus
 febribus, patiebatur, ita disponente diuina providentia, ut miri, a Deo flagellati arumnas mir
 a Deo flagellati exponeret, quo ear, experientia distante, certius, copiosius, clarius, & ar-
 dentius enarraret. Proinde & ceteros huius libri enarratores tanto post se intervallo reliquit,
 quanto in omniu rerum cognitione, scientia experientia coniuncta, scientia sine experientia
 coniuncta superior est. Quantum autem existimauerint hos uere auctores Commentarios uete-
 rum Patrum iudicia, hinc apparet, quod adhuc, uiuente Gregorio, publice eos episcopi per
 diuersas ecclesias legere ceperunt. Quod ipse cum rescisset, missis ad eos epistolis, fieri uenit,
 ut infra constas. ^D

GREGORIUS IOANNI EPISCOPO SYRACVSANO.

Reg. lib. 6. cap.
377. apud 3.

Paterca, auidq. quod aliqua de his, que scripsisse me memini, fraternitas uestra ad mensam
 suam coram extraneis legi faciat: quod mihi non uidetur esse faciendum. Quia hoc, quod
 vos pro charitate facitis, possunt quidam, quantum ad me est, uana gloria deputare.

Hos porro commentarios in Iob, quinque & triginta libris di-
 stributos, breuiter summamq. libris paruulis decem Simo
 Affigemensis monachus collegit: Odo autem Abbas Cluniacensis
 vno tantum volumine, eoq. exiguo, est complexus. Id vero ab utro-
 que factum est, ut uberrima Sancti Gregorij doctrina, breui com-
 prehensa, facilius, mente animoq. percepta, tamquam epitome quæ-
 dam vsui esset non modo ad regulas interpretandi sacram scriptu-
 ram, sed ad normam vitæ recte sancteq. instituendæ.

5

DE INVENTIONE LIBRORVM MORALIVM SANCTI GREGORII

- A** **B**EATVS GREGORIVS Papa librum Beati Iob, petente sancto Leandro Hispalensi Episcopo, exposuit, sicut in prologo Moralium patenter videri potest: & ei expositum tradidit. Illeq. expositum cum in Hispaniam ad sedem Hispalensem deuoluit. Hispalensis autem ciuitas vulgari nomine Sibilis vocatur, & est metropolis Hispania. Decedente ergo Beato Leandro, sanctus Isidorus, germanus eius, doctior precipuus, loco eius factus est Archiepiscopus. Post cuius decessum, libri Moralium, quos beatus Leander attulerat, ita per negligentiam perditis sunt, ut in tota Hispania non inuenirentur. Post aliquot ergo annos Cyndesindus rex Hispania concilium triginta episcoporum in vrbe Toletana congregauit: ubi querimonia facta de amissione Moralium, unanimi consilio episcoporum, prafatus rex Tagionem Casaraugustanum episcopum Roman misit cum epistolis ad Papam, pro querendis eiusdem libris. Erat enim Tagio episcopus diuina scriptura amator feruentissimus. Venit ergo Romam, prafentatisq. regalibus epistolis & muneribus, cum de die in diem videret petitionem suam a Papa diffiri, quasi pra multitudine aliorum librorum, illi, quos quarebat, non possent in archiuo sedis Apostolica reperiri: ad vltimum posuulauit, ut saltem sibi licentia daretur, vna nocte integra in ecclesia Beati Petri vigilandi & orandi. Qua accepta, cum enixius obsecraret Deum, ut iam iamq. sui itineris effectus prosperaretur, ecce circa mediam noctem in ipso orationis sermore persiciens, vidit totam ecclesiam immenso lumine repleri. Deinde prospicit magnam reuerendorum virorum, nuncijs vestibus induorum, multitudinem, ianuam ecclesia ingredientem, & decens ordine binos & binos ad altare sancti Petri tendentem. Cumq. nimis terrore perterritus, de loco, in quo stabas, se mouere non auderet, ecce vidit duos ex eis de catu illorum egressos ad se venientes. Ex quibus vnus dulciter saluans eum, percontatur quis esset, vnde, & cur venisset, & cur ea hora ibi vigilaret. Episcopo vero ad singula respondente, totamq. itineris sui & orationis causam referente, is, qui aduenerat, digitum protendens: In sermo, inquit, illo, quod cernis, continentur libri, quos quæris. Tunc vero episcopus fiducia assumpta: Obsecro, inquit, mi Domine, ut mihi seruo tuo pandere digneris, quænam sis illa, quam cerno, tam præclara virorum processit? Proximus ille respondens: duo, inquit, illi, quos præcedentes, seq. inuicem manu inserta vides complectentes, Beati Apostoli sunt, Petrus & Paulus. Reliqui vero, quos post eos cernis stantes, ipsi sunt successores eorum, huius Apostolica sedis Pontifices. Et eodem ordine, quo eos in episcopatu sunt secuti, etiam nunc eos sequuntur. Et sicut hanc ecclesiam in vita sua dilexerunt, ita & nunc post obitum diligunt, & frequenter eam inuisere veniunt. Tunc episcopus: Oro, inquit, mi Domine, ut dicas mihi, quænam tu ipse sis. Ille respondit: Ego sum Gregorius, pro cuius libris tanti itineris laborem sustinuisi. Ideoq. nunc veni, ut tua iustisacerem petitioni. Tunc episcopus inquit: Obsecro Domine mi, si hic est, mihi dicas quænam istorum es Beatus pater Augustinus, cuius libros non minus, quam tuos dilexi. Respondit: Beatum Augustinum virum excellentissimum, de quo quæris, altior a nobis continet locus. Hac dixit, statimq. cum socio, qui secum venerat, ad casum aliorum rediit. Postea vidente episcopo, omnes simul ad altare Beati Petri reuenter submissis capitiibus inclinaues, eodem, quo venerant, ordine, ianuam ecclesia repetierunt, & cum lumine, quod prius viderat, recesserunt. Mane autem facto, prafatus episcopus Domino Papa cuncta, quæ viderat, retulit. Sicq. acceptos & descriptos libros Moralium in Hispaniam reportauit. Hancq. visionem eis deinceps prænotari & præscribi instituit.

ARGVMENTVM
IN EXPOSITIONEM LIBRI B. IOB.

ſeu in Moralia Sancti Gregorij Papæ.

Quantum libris *Moralium sancti Gregorij Magni Papæ*, ^A
veteres tribuerint, cum ex ijs testimonijs perspicui facile potest,
qua mox supra in medium allata sunt: tum vero non solum
ex diligentia, qua ad illos, negligenter olim amissos, studiose
impenseq. conquirendos ab Hispanis adhibita est, sed ex eo
etiam, quod in concilio Toletano de ijs ipsis legendis est decretum sapien-
tissime. Vix dici potest, quam utiles in omnes recte agendi partes, quan-
taq. mysticorum ac sanctiorum sensuum ubertate crebri illi quidem sint.
Nam Gregorius sanctissimus, idemq. eruditissimus, non modo in historia
explicatione vera ita constans est, ut cum veritate certare videatur, quous- ^B
que eam plane depromat. Allegorice autem ad morum castitatem, et
sanctitatem omnes bene viuendi rationes aperit, penitentia salutaris viam
demonstrat, spiritualis militia pugnæ ac victorias in apertum proferit, et
instituenda denique vita egregias formas ob oculos ponit. Eamq. ob rem li-
bros *Moralium* inscripsit, ut recte viuendi, recteq. agendi viam omnibus
ostenderet. Vtiitur autem maxime tropologia, sed tanta exemplorum va-
rietate, et copia, ut pene incredibile sit. Allegorias præterea adhibet, ut
quodam quasi compendio, rerum humanarum fastu contempto, nihil præ- ^C
ter Deum scire: neuæ, quod acriter is reprehendit, huius vitæ incommoda
mala putemus. Sed hæc omnia ex testimonijs, paulo ante adductis, atque
ex sequenti eius epistola, et præfatione, vsq. ipsorum librorum *Mora-*
lium perspicua sunt. Et vero in vniuscuiusque libri fine, qua fusc explica-
uit, summam repetit, quo distinctius et clarius intelligentia percipiantur.

6

A
S A N C T I S S . E C C L E S I A E D O C T O R I S ,
G R E G O R I I P A P A E ,
A D L E A N D R V M E P I S C O P V M ,
I N E X P O S I T I O N E M L I B R I B E A T I I O B
E P I S T O L A .

*Reuerendissimo, et sanctissimo fratri suo Leandro, coepiscopo
Gregorius seruus seruorum Dei.*

- A **D** V D V M te, frater beatissime, in Constantinopolitana vrbe cognoscens, cum me illic sedis apostolicæ responsa constringerent: & te illic iniuncta pro causis fidei Vuisigothorum legatio perduxisset, omne in tuis auribus, quod mihi de me displicebat, exposui: quoniam diu longeq. conuersionis gratiam distuli: & postquam cælesti sum desiderio afflatus, sæcularem habitum contemnere melius putauī. Aperiebatur enim mihi iam tunc de æternitatis amore, quod quæretem: sed inolita me consuetudo deuinxerat, ne exteriorem cultum mutarem. Cumq. adhuc me cogeret animus, præsentī mundo quasi specietenus deferuire, cœperunt multa contra me ex eiusdem mundi cura succrescere, vt in eo iam non specie, sed, quod est grauius, mente retineret. Quæ tandem cuncta solcite fugiens, portum monasterij petij: & relictis, quæ mundi sunt, vt frustra tunc credidi, ex huius mundi naufragio nudus euasi. Quia enim plerumque nauem incaute religatam, etiam de sinu tutissimi litoris vnda excutit, cum tempestas excrescit: repente me sub prætextu ecclesiastici ordinis, in causarum sæcularium pelago reperi: & quietem monasterij, quam habendo non fortiter tenui, quàm stricte tenenda fuerit, perdendo cognoui. Nam cum mihi ad percipiendum sacri altaris ministerium, obedientiæ virtus opponitur, hoc sub Ecclesiæ colore susceptum est: quod si inulte placeat, iterum fugiendo desectitur. Post quæ nolenti mihi atque renitenti, cum graue esset altaris ministerium, etiam pondus est curæ pastoralis iniunctum. Quod tanto nunc grauius tolero: quanto me ei imparē esse sentiens, in nulla fiduciæ consolatione respiro. Quia enim mundi iam tempora, malis crebrescentibus, termino propinquante, turbata sunt, nos, qui internis mysterijs deferuire credimur, curis exterioribus implicamur: sicut eo quoque tempore,
- C quo ad ministerium altaris accessi, hoc de me, ignorante me, actum est, vt sacri ordinis pondus acciperē: quo in terreno palatio licentius excubarem. Vbi me scilicet multi ex monasterio fratres mei, germana vincti charitate, secuti sunt. Quod diuina factum dispensatione conspicio, vt eorum exemplo semper, ad orationis placidum litus quasi anchoræ fune restringerer, cum causarum sæcularium incessabili impulsu fluctuarem. Ad illorum quippe consortium, velut ad tutissimi portus sinum, post terreni actus volumina fluctusq. fugiebam: & licet illud me ministerium ex monasterio abstractum, a pristina quietis vita mucrone suæ occupationis extinxerat: inter eos tamen per studiosæ lectionis alloquium quotidianæ me aspiratio compunctionis animabat. Tunc eisdem fratribus, etiam cogente te, placuit, sicut ipse meministi, vt librum Beati Iob exponere importuna me petitione compellerēt: & prout veritas vires infunderet, vt eis mysteria tantę profunditatis aperirem. Qui hoc quoque mihi in onere suę petitionis addiderunt, vt non solum verba historiæ per allegoriarum sensum excuterem, sed allegoriarum sensum protinus in exercitium moralitatis inclinārē: adhuc aliud grauius adiungentes, vt intellecta quęque testimonijs cingerē: & prolata testimonia, si implicita fortasse viderētur, interpolatione superaddita expositionis enodarem.

C A P V T I I .

M Ox vero, vt in obscuro hoc opere, atque ante nos hætenus indiscusso, ad tanta me pertrahi ac talia agnoui, solo auditus pondere victus, fateor, lassatusq. S. Greg. To. 1. Cc 3 succu-

*Io. Diac. lib. 1.
c. 27. de vita
S. Greg.*

*Io. Diac. lib. 1.
cap. 4. S. Aug.*

Matt. 9. d

Mar. 7. d

Sep. 10. d

Num. 22.

fuccubui. Sed repente inter formidinem deuotionemq. deprehensus, cum in largiorem munerum oculos mentis attollerem, cunctatione postposita, illico certus attendi quia impossibile esse non poterat, quod de fraternali mihi cordibus charitatis imperabat. Fore quippe idoneum me ad ista desperaui: sed ipsa mea desperatione robustior, ad illum, spem protinus exegi, per quem aperta est lingua mutorum, qui linguas infantium facit disertas: qui immensos brutosq. alinæ ruditus, per sensatos humani colloquij distinxit modos. Quid igitur mirum, si intellectum stulto homini præbeat, qui veritatem suam, cum voluerit, etiam per ora iumentorum narrat? Huius ergo robore considerationis accinctus, ariditatem meam ad indagandum fontē tantæ profunditatis excitauit. Nam & quamuis eorum, quibus exponere compellebar, longe me vita transcenderet, iniuriosum tamen esse non credidi, si fluente vîbus hominum plumbi fistula ministraret. Vnde mox eisdem coram positis fratribus priora libri sub oculis dixi: & quia tempus paulo vacantius reperi, posteriora tractando dictaui. B Cumq. mihi spatia largiora suppeterent, multa augens, pauca subtrahens, atque ita vt inuenta sunt, nonnulla derelinquens, ea, quæ, me loquente, excepta sub oculis fuerant, per libros emendando composui: quia & cum postrema dictarem, quo stylo prima dixeram, sollicitè attendi. Egi vero, vt & ea, quæ locutus sum, studiosa emendatione transcurrerens, quasi ad similitudinem dictatus erigerem: & ea, quæ dictaueram, non longe a colloquentis sermone discreparent: quatenus dum hoc tenditur, illud atrahitur, edita modo dissimili res non dissimilis formaretur: quamuis tertiam huius operis partem, vt colloquendo protuli, pene ita dereliqui: quia cum me fratres ad alia pertrahunt, hanc subtilius emendari noluerunt. Quibus nimirum multa iuuentibus dum parere modo per expositionis ministerium, modo per contemplationis ascensum, modo per moralitatis instrumentum volui, opus hoc per triginta & quinque volumina extensum in sex codicibus expleui. Vnde & in eo sæpe, quasi postponere ordinē expositionis inueniret: & paulo diutius contemplationis latitudini ac moralitatis insudo. Sed tamen quisquis de Deo loquitur, curet necesse est, vt quicquid audientium mores instruit, rimetur: & hunc rectum loquendi ordinem deputet, si cum opportunitas ædificationis exigit, ab eo se, quod loqui cœperat, vtiliter deriuat. Sacri enim tractator eloquij morem fluminis debet imitari. Fluius quippe dum per alueū defluit, si valles concauas ex latere contingit, in eas protinus sui impetus cursum diuertit, cumq. illas sufficienter impleuerit, repente se in alueū refundit. Sic nimirum, sic diuini verbi tractator debet: vt, cū de qualibet re disserit, si fortasse iuxta positā occasionem congruæ ædificationis inuenierit, quasi ad vicinā vallem linguæ vndas intorqueat: & cum subiectæ instructionis campum sufficienter infuderit, ad sermonis propostū alueum recurat. D

CAPUT III.

Sciendum vero est, quod quædam historica expositione transcurramus: & per allegoriam, quædam typica inuestigatione perferutur, quædam per sola allegorice moralitatis instrumenta discutimus, nonnulla autem per cuncta simul sollicitius exquirentes tripliciter indagamus. Nam primum quidem fundamenta historie ponimus: deinde per significationem typicam, in arcem fidei fabricam mentis erigimus: ad extremum quoque per moralitatis gratiam quasi superducto ædificium colorare vestimus. Vel certe quid veritatis dicta, nisi rescindenda mentis alimentata credenda sunt? Quæ modis alternantibus multipliciter differendo, ferculum ori offerimus, vt inuitati lectoris quasi conuiuiæ nostri fastidium repellamus, qui dum sibi multa oblata considerat, quod elegantius decernat, assumat. Aliquando vero exponere aperta historie verba negligimus: ne tardius ad obscura veniamus. Aliquando autem intelligi iuxta litteram nequeunt, quia superficialitatenus accepta nequaquam instructionem legentibus, sed errorem gignunt. Ecce etenim dicitur: Sub quo curuantur, qui portant orbem. Et de tanto viro quis nesciat, quod nequaquam vanas poetarum fabulas sequitur: vt mundi molem subuehi giganteo sudore suspicetur: qui rursus pressus percussionibus dicit: Elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea. Et quic rectum sapiens, credat virum tanti præconij, quem videlicet constat ab æterno iudice præmia pro patientiæ virtute recipere, decreuisse inter verbera suspendio vitam finire? Aliquando etiam, ne fortasse intelligi iuxta litteram debeant, ipsa se verba litteræ impugnant. E

Job 9. b

Job 7. c

pugnant.

A pugnant. Ait namque: Pereat dies, in qua natus sum, & nox, in qua dictum est: Conceptus est homo. Et paulo post subiicit: Occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine. Atque in eiusdem noctis maledictione subiungit: Sit nox illa solitaria. Qui nimirum natiuitatis dies, ipso impulsu temporis euolutus, stare non poterat.

CAPVT IIII.

QVo igitur pacto hunc inuolui caligine optabat, qui elapsus iam non erat: & tamen si in natura rerum temporalium subsisteret, sentire amaritudinem nequaquam posset? Constat ergo, quòd nullo modo de die insensibili dicitur: qui sensu percuti amaritudinis optatur. Et si conceptionis nox reliquis noctibus coniuncta discesserat, quò pacto hanc fieri solitariam exoptat? Quæ ut a lapsu temporis figi non potuit, ita etiam nec a reliquarum noctium coniunctione separari. Qui rursum dicit: Vsq̃uequo non parcis mihi, nec dimittis me, ut glutiam saluam meam? & tamen paulo superius dixerat: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt. Quis autem nesciat saluam facilius posse glutiri, quàm cibum? Qui itaque se sumere cibum denunciat, incredibile est valde, quo ordine glutire posse saluam negat. Atque iterum dicit: Peccaui, quid faciam tibi o custos hominum? vel certe: Consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ? Et tamen alia responsione subiungit: Nequim reprehendit me cor meum in omni vita mea. Quo ergo pacto a corde suo nimis in omni vita sua reprehenditur, qui peccasse se publica voce testatur? Neque enim simul vmquam conueniunt culpa operis, & irreprehensibilitas cordis. Sed nimirum verba litteræ, dum collata sibi conuenire nequeunt, aliud in se aliquid, quod quærat, ostendunt, ac si quibusdam vocibus dicant: Dum nostra nos conspicitis superficie destrui, hoc in nobis quærite: quod ordinatum sibi, congruens apud nos valeat intus inueniri. Aliquando autem, qui verba accipere historiæ iuxta litteram negligit, oblatum sibi veritatis lumen abscondit. Cumq̃ laboriose inuenire in eis aliud intrinsecus appetit, hoc, quod foris sine difficultate assequi poterat, amittit. Sanctus namque vir dicit: Si negaui quod volebant, pauperibus, & oculis viduæ expectare feci: si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea: si desepi prætereuntem, eo quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem: si non benedixerint mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus est. Quæ videlicet si ad allegoriæ sensum violenter inflectimus, cuncta eius misericordiæ facta vacuumus. Diuinus etenim sermo sicut mysterijs prudentes exercet: sic plerumque superficie simplices refouet. Habet in publico, vnde paruulos nutriet: seruat in secreto, vnde mentes sublimiù in admiratione suspendat. Quasi quidā quippe fluuius, ut ita dixerim, planus & altus: in quo & agnus ambulet, & elephas natet. Ut ergo vniuscuiusque loci opportunitas postulat, ita se per studium expositionis ordo immutat: quatenus tanto verius sensum diuinæ locutionis inueniat, quanto ut res quæque exegerit, se per causarum species alternat. Quam videlicet expositionem recentendam tuæ beatitudini, non quia velut dignam debui, sed quia, te petente, memini promississe, transmisisse. In qua quidquid tua sanctitas tepidum incultumq̃ repererit: tanto mihi celerrime indulgeat, quanto hoc me ægrum dicere non ignorat. Nam dum molestia corporis atteritur, afflicta mente etiam dicendi studia languescunt. Multa quippe annorum iam curricula deuoluunt, quòd crebris viscerum doloribus crucior: horis momentisq̃ omnibus fracta stomachi virtute lassescō: lentis quidem, sed tamen continuis febribus anhelō. Inter quæ dum sollicitus penso, quia scriptum est: Omnis filius, qui a Deo recipitur, flagellatur: quo malis præsentibus durius deprimor, eo de æternis certius præsumptione respiro. Et fortasse hoc diuinæ prouidentie consiliū fuit, ut percussus Iob percussus exponerem: & flagellati mentem melius per flagella sentirem.

CAPVT V.

SEd tamen recte considerantibus liquet, quia aduersitate non modica, laboris mei studiis in hoc molestia corporalis obstitit: quòd carnis virtus cū locutionis ministerium exhibere vix sufficit, mens digne non potest intimare quod sentit. Quid namque est officium corporis, nisi organū cordis? Et quamlibet peritus sit cantandi artifex, explere artem non valet, nisi ad hanc sibi met ministeria exteriora concordet: quia nimirum

rum canticum, quod docta manus imperat, quas lata organa proprie non resultant: nec artem flatus exprimit, si cissa rimis fistula stridet. Quanto itaque grauius expositionis meæ qualitas premitur: in qua dicendi gratiam sic fractura organi dissipat, ut hæc peritæ ars nulla componat? Quæso autem ut huius operis dicta percurrens, in his verborum folia non requiras: quia per sacra eloquia ab eorum tractatoribus infructuosè loquacitatis leuitas studiose compescitur, dum in templo Dei nemus plantari prohibetur. Et cuncti proculdubio scimus, quia quotiens in folijs male læta segetis culmi proficiunt: minori plenitudine spicarum grana turgescunt. Vnde & ipsam artem loquendi, quam magisteria disciplina exterioris insinuant, seruare despexi. Nam sicut huius quoque epistolæ, tenor enunciat, non metacismi collisionem fugio: non barbarismi confusionē deuoto, situs motusque præpositionū casusque seruare contemno: quia indignum vehementer existimo, ut verba cælestis oraculi restringā sub regulis Donati. Neque enim hæc ab alijs interpretibus in scripturæ sacre auctoritate seruata sunt. Ex qua nimirum quia nostra expositio oritur, dignū profecto est, ut quasi edita soboles speciem suæ matris imitetur. Nouam vero translationem dissero, sed, ut comprobationis causa exigat, nō nouam, nunc veterem per testimonia assumo: ut quia sedes apostolica, qui auctorē Deo præsideo, utraque vitur, mei quoque labor studij ex utraque fulciatur.

S AN C T I G R E G O R I I P A P A E

P R A E F A T I O

I N E X P O S I T I O N E M L I B. B E A T I I O B. C

De qua stirpe, vel quo tempore fueris Iob.

Capit. I.

Inter multos sæpe queri solet, quis libri Beati Iob scriptor habearur. Er alij quidem Moysen, alij vnum quemlibet ex prophetis scriptorem huius operis fuisse suspicantur. Quia enim in libro Geneseos Iobab de stirpe Esau descendisse, & Bale filio Beor in regnum successisse describitur: hunc Beatum Iob longe ante Moysi tempora extitisse crediderit, morem profecto sacri eloquij nescientes: quia in superioribus suis partibus solet breuiter longe post secutura perstringere, cum iudet ad alia subtilius enuntianda properare. Vnde & illic Iobab, priusquam reges in Israel existerent, fuisse memoratur. Nequaquam ergo extitisse ante legem cognoscitur, qui Israeliticorum Iudicū tempore fuisse signatur. Quod dum quidā minus caute considerant, Moysen gestorum illius quasi longe antepositi scriptorem putant: ut videlicet is, qui potuit ad eruditionē nostræ legis præcepta edere, ipse credatur etiam ex gentilis viri historia, virtutis ad nos exempla mundaſſe. Nonnulli vero, ut dictū est, scriptorem huius operis vnū quemlibet ex prophetis arbitrantur: asserentes, quod nullus tā mystica Dei verba cognoscere potuit, nisi cuius mētem prophetiæ spiritus ad superna subleuauit. Sed quis hæc scripserit, valde superuacue quæritur: cū tamen auctor libri Spiritus sancti fideliter credatur. Ipse igitur hæc scripsit, qui hæc scribēda dictauit. Ipse scripsit, qui & illius operis inspirator extitit: & per scribentis vocē imitāda ad nos eius facta transmisit. Si magni cuiusdam viri susceptis epistolis legeremus verba, ea quo calamo fuisſent scripta, quæreremus: ridiculū profecto esset, si non epistolarum & auctorem scire, sensumque cognoscere: sed quali calamo earū verba impressa fuerint, indagare studeremus. Cum ergo rem cognoscimus, eiusque rei Spiritum sanctū auctorem tenemus, quia scriptorem quærimus, quid aliud agimus, nisi legentes litteras, de calamo perſcrutamur? Arbitrari tamē verius possumus, quod idē Bearus Iob, qui certamina spiritualis pugnæ sustinuit, etiam consummata suæ victoriæ gesta narrauit. Nec mouere debet, quod in eodē libro dicitur, dixit Iob: vel hæc, atque illa pertulit Iob. Moris enim scripturæ sacræ est, ut ipsi, qui scribunt, sic de se in illa quasi de alijs loquātur. Hinc est enim, quod Moyses ait: Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra. Hinc Ioannes dicit: Hic est discipulus ille, quem diligebat Iesus. Hinc Lucas, ait: Quod ambularet duo ex discipulis in via, Cleophas, & alius. Quem profecto alium, dū tam studiose tacuit, ut quidam dicunt,

Prosp. de vir.
cont. lib. 1. c.
vlt.

Gen. 36. d

Num. 12. a

Jo. 19. c

Luc. 24. b

A dicunt, quid nisi seipsum fuisse monstrauit? Scriptores igitur sacri eloquii, qui impulsu sancti Spiritus agitantur, sic de se in illo testimonium quasi de alijs proferunt. Spiritus ergo sanctus per Moysen locutus est de Moysē. Spiritus sanctus per Ioannē, locutus est de Ioanne. Paulus quoque, quia non ex seipso loqueretur, insinuat, dicens: An experimen-
 2. Cor. 13. 4
 tū queritis eius, qui in me loquitur Christus? Hinc est, quod Angelus, qui Moysi apparuisse describitur, modo Angelus, modo Dominus memoratur. Angelus uidelicet, propter hoc, quod exterius loquendo seruebat: Dominus autē dicitur, quia interioris præstidens, loquendi efficaciam ministrabat. Cum ergo loquēs ab interiori regitur, & per obsequium Angelus, & per inspirationem Dominus nominatur. Hinc Dauid ait: Attende popule meus legem meā: inclinate aurem vestram in verba oris mei. Non enim lex Dauid, aut populus Dauid erat: sed personam eius, ex quo loquebatur, assumens, ipsius auctoritate loquitur, cuius inspiratione replebatur. Hoc quotidie fieri in Ecclesia cernimus, si vigilanter intuemur. Nā stans in medio populi lector clamat: Ego sum Deus Abraam, Deus Isaac, & Deus Iacob. Et quod ipse Deus sit, verē profecto non dicit: nec tamen per hoc, quod dicit, veritatis regulam deserit: quia cui ministerium lectione exhibet, eius dominum voce prætendit. Itaque scriptores sacri eloquii, quia repleti Spiritu sancto super se trahuntur, quasi extra semetipsos fiunt: & sic de se sententias, quasi de alijs, proferunt. Vnde & beatus Iob sancto Spiritu afflatus, potuit sua gesta, quæ erant, uidelicet supernæ aspirationis dona, quasi non sua scribere: quia eo alterius erāt quæ loquebatur, quo homo loquebatur quæ Dei sunt: & eo alter, quæ erant, illius loquebatur, quo Spiritus sanctus loquebatur, quæ hominis sunt.

2. J. 77. 4

Exod. 3. b

Quod ad confutandam impudentiam populi Christiani Iob homo gentilis introducit. Cap. 11.

C Sed iam debemus ista postponere, & ad consideranda sacre historię gesta properare. Omnis homo eo ipso, quo homo est, suum intelligere debet auctore: cuius voluntati tanto magis seruiat, quanto se de seipso nihil esse pensat. Ecce autē conditi Deum considerare negleximus, adhibita sunt præcepta. Præceptis quoque obtemperare nolimus, adiunguntur exēpla: ipsa quoque imitari exempla declinauimus, quæ, & dedisse nobis positus sub lege, conspiciamus. Quia enim Deus aperte quibusdam sub lege positus locutus est: quasi alienos nos ab eisdem præceptis aspiciamus, quibus hæc specialiter locutus non est. Vnde ad confutandam impudentiā nostram, gentilis homo ad exemplū deducitur: ut quia obedire homo legi sub lege positus despicit, eius saltē comparatione euigilet, qui sine lege legaliter vixit. Errati igitur homini data est lex: erranti vero etiā sub lege adducitur testimonium eorum, qui extra legē sunt: ut quia conditi, conditionis nostræ ordinem seruare nolimus, præceptis admoneremur: & quia præceptis obedire contempsimus, exemplis confunderemur: nec, ut dictum est, eorū exemplis, quos lex astringeret, sed quos lex a peccato nulla cohiberet. Circumscriptis nos diuina prouidentia, circumuenit excusationem nostram: vndique conclusus est aditus tergiversationis humane. Homo gentilis, homo sine lege, ad medium adducitur, ut eorū, qui sub lege sunt, prauitas confundatur. Quod bene per Prophetā, ac breuiter dicitur: Erubescere Sydon, ait mare. In Sydone quippe figuratur stabilitas in lege positorum: in mari autē, vita gentilium. Erubescere ergo Sydon, ait mare: quia ex vita gentilium redarguitur vita sub lege positorum: atque ex actione sæculi rium confunditur actio religiosorum: dum illi etiam promittendo non seruant, quæ in præceptis audiunt: & isti viuendo ea custodiunt, in quibus nequaquam mandatis legalibus astringuntur. Qua veto auctoritate liber iste sit prædictus, ipsa sacrarum paginarum soliditas attestatur, dum per Prophetā Ezechielem, dicitur: Quod tres solummodo viri liberētur, Noe, scilicet, Daniel, & Iob. Nec immerito inter Hebræorum vitas, in auctoritatis reuerentiā vita iusti gentilis adducitur, quia Redemptor noster sicut ad Redempcionem Iudæorum & Gentiliū venit, ita vtrorumque vocibus prophetari voluit: ut per vtrumque populum diceretur, qui pro vtroque populo quādoque pateretur. Vir itaque iste summis virtutibus sultus, sibi notus erat & Deo: qui si non flagellaretur, a nobis nullatenus agnosceretur. Virtus quippe etiam per quietē se exercuit: sed virtutis opinio commota per flagella fragruit: & qui quietus in seipso, quod erat, continuit, commotus ad notitiā omnium odorē suæ fortitudinis asperit. Sicut enim vnguenta, nisi commota, redolere latius nesciūt: & sicut aromata fragrantiam suam non nisi cum incenduntur, expandunt: ita sancti viri omne

Isa. 23. a

Ex lxx.

4.

Ezec. 14. d

Matt. 17. d

1. 17. 10. d

Pf. 41. b

Ex lxx. Int.

Job 31. b

Job 31. d

Job 29. b

Ibidem d.

Dist. 45. c. 9.

Job 31. b

Job 1. d

Ibidem b.

3. q. 1. 1. In gra
mibus.

omne, quod virtutibus redolent, in tribulationibus innotescunt. Vnde & recte in Euangelio, dicitur: Si habueritis fidem, tamquam granū sinapis, dicetis huic monti: Transi hinc, & transibit. Granū quippe sinapis nisi conteratur, nequaquā vis virtutis eius agnoscutur: nam non contritum lenescit, si vero conteratur, inardescit: & quod in se acerrimum latebat, ostendit. Sic vnusquisque vir sanctus cū non pulsatur, despicibilis ac lenis afficitur: si qua vero illum tritura persecutionis opprimat: mox omne, quod calidum sapit, ostendit: atque in seruiorem virtutis vertitur, quidquid in illo ante despicabile infirmumq. videbatur, quoddā. in se per tranquillitatis tempora libens operuerat, exagitatus tribulationibus coactus innotescit. Vnde bene per Prophetā dicitur: In die mādabit Dominus misericordiā suam, & in nocte declarabit. Misericordia enim Domini in die mandatur, quia in tranquillo tēpore cognoscendo percipitur: in nocte vero declaratur, quia donū, quod in tranquillitate sumitur, in tribulationibus manifestatur. B

Quantis virtutibus Job claueris.

Caput 111.

5. **S**ed subtilius perferendum est, cur tot flagella pertulit, qui tantā virtutum custodiam sine reprehensione seruauit. Humilitatē quippe habuit, quia & ipse testatur: Si contempni iudicium subire cū seruo meo, & ancilla mea, cum disceptaret aduersum me. Hospitalitatē exhibuit, sicut ipse perhibet, dicens: Foris non māuit peregrinus, ostiū meum viatori patuit. Disciplinæ vigorē tenuit, vt ipse indicat, dicens: Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Mansuetudinē in vigore custodiuit, sicut ipse faretur, dicens: Cumq. sederem quasi rex, circumstante exercitu, erā tamen mœren-C tium consolator. Eleemosynarū largitatem amplexatus est, vt insinuat, dicens: Si comedi buccellam meam solus, & pupillus non comedit ex ea. Cum igitur omnium mandata virtutum perficeret: vnum ei deerat, vt etiā flagellatus agere gratias sciret. Notum erat, quia seruire Deo inter dona nouerat: sed dignū fuit, vt districtio seueritatis inquireret, vtrū deuotus Deo & inter flagella permaneret. Poena quippe interrogat, si quietus quis veraciter amat. Quem hostis quidē vt deficeret petiuit, sed vt proficeret accepit. Fieri enim Dominus benigne permisit, quod diabolus inique postulauit. Nam cum idcirco illū expetisset hostis, vt consumeret, tentando egit, vt eius metita auerget. Scriptum quippe est: In omnibus his non peccauit Job labijs suis. Et quædā verba respon-D sionem illius imperitis lectoribus aspera resonant: quia sanctorū dicta pie intelligere, sicut dicuntur, ignorant: & quia animū dolentis & iusti in semet ipsū assumere nesciunt, ideo doloris verba bene interpretari non possunt. Mentē quippe patientis bene pensare nouit condescensio passionis. Credunt ergo beatum Job in suis sermonibus deliquisse, minus caute intuentes: quia si beati Job responsa redarguunt, falsam etiam de eo Do-E nuini sententiam fuisse testantur. Diabolo namque a Domino dicitur: Considerasti seruum meū Job, quod non sit ei similis super terram? vir simplex & rectus ac timēs Deū, & recedens a malo? Cui a diabolo mox respondetur: Numquid gratis Job colit Deum? Nonne tu vallasti eum, cunctamq. substantiā eius? Sed mitte manū tuam & tange eū, si non in faciem benedixerit tibi. Hostis itaque in beato Job vires suas exercuit, sed tamē contra Deum certamen assumpsit. Inter Deum itaque & diabolū beatus Job in medio materia certaminis fuit. Quisquis ergo sanctum virum, inter flagella positum, in dictis suis peccasse asserit, quid aliud, quā Deū, qui pro illo proposuerat, perdidisse reprehendit? Ipse quippe in se tentati causam suscipere voluit, qui eū & ante flagella prætulit, & præterens tentari per flagella permisit. Si ergo excessisse Job dicitur, laudator illius succubuisse perhibetur: quamuis eum nullatenus deliquisse etiam dona testantur. Quis enim nesciat, quod culpis non præmia, sed poenæ debeantur? Qui ergo duplicia recipere, quæ amiserat, meruit, ex remuneratione edocuit: quia nequaquā vitium, sed virtus fuit omne, quod dixit. Assertioni quoque huic adhuc adiūgitur, quod ipse pro amicis delinquentibus intercedit. In grauibz namque peccatis quis positus, dum suis premitur, aliena non diluit. Mundus ergo ostenditur esse de se, qui emundationem potuit obtinere pro alijs. Si vero hoc quibuldā displicet, quod bona sua ipse narrauit: sciendū est, quia inter tot rerū dāna, inter tot corporis vulnera, inter tot pignorū funera, amicis ad consolationē venientibus, & ad increpationē prorumpentibus, de vita sua desperare cogebatur, & quem tot detrimenta affligerant, contumeliosa in super increpantiū verba ferebāt. Hi nāque, qui ad consolandū venerant, dum quasi iniustitiæ eius exprobatū despera-

A desperare eundem de semetipso funditus compellebant. Quòd ergo bona sua ad mentem reuocat, non per instantiam eleuat, sed quasi collapsum inter verba & vulnera ad spem animum reformat. Graui enim desperationis stimulo mens percutitur, cū supernæ iræ tribulationibus premitur, & foris linguarum opprobrijs vrgetur. Beatus igitur Iob tot dolorum iaculatione confossus, dum labefactari per opprobria timuit, ad statum se fiduciæ ex annecta vita confirmando reuocauit. Nequaquam ergo in instantiæ vitium cecidit, quia contra internum desperationis impulsu, per exteriora præconiorum suorum verba pugnaui, vt dum bona, quæ fecerat, diceret: nequaquā de bono, quod præscierat, desperaret,

Quòd cunctas tentationum machinas contra Iob satan erexit. Caput IIII.

Sed iam nunc ipsum ordinem tentationis eius exequamur. Inimicus scilicet, & sancti **B** viri validissimum pectus debellare contendens, cunctas contra eum tentationum machinas erexit: abstulit substantiam, interfecit filios, percussit corpus, infligauit vxorem, amicos ad consolationem adduxit, sed in asperitate increpationis excitauit: alii quoque amicis durius increpantem, in extrema & acriori inuentione seruauit, vt saltem crebrius feriendo cot attingeret, quod nouo vulnere semper iteraret: quia enim in saeculo potentem vidit, damnis substantiæ eum moueri credidit, quem non concussim ex filiorum morte pulsauit. Videns autem, quia ad augmentum diuinæ laudis etiam ex vulnere creuit orbitatis, petiuit feriendam salutem corporis. Intuens etiam, quia per dolorē corporis peruenire nequiverat ad passionem mentis, infligauit vxorem. Ciuitatem quippe, quam expugnare appetiuit, nimis munitam vidit: & idcirco exterius tot plagas intetens, quasi foris exercitum admouit: animum vero vxoris in verbis malæ persuasionis **C** accendens, quasi intus ciuium corda corrupit. Ex bellis enim exterioribus discimus, quid de interioribus sentiamus. Inimicus namque scilicet, & urbem exercitibus circumfusus vallans, si eius munimina inuicta conspexerit, ad alia se pugnandi argumenta couertit: vt intus etiam quorundam ciuium corda corruptat: quatenus cum extrinsecus impugnatores admouerit, internos quoque habeat adiutores, atque incrementis belli foris certamine, de quorum intus fide condidit, eorum perfidia vrbs destituta capiatur. Itaque exterius quasi arietē constituto, murum ciuitatis istius tot ictibus percutit, quot vicibus aduersa nunciauit. Intus autem quasi ciuium corda corrupit, dum fortia quibus vrbis munimina persuasionē destruere coniugis studuit. Foris itaque admouit impetum belli, intus venena consilij: vt tanto citius urbem caperet, quanto eam interius exteriusque turbaret. Quia autem nonnumquam plus conturbant verba, quàm vulnera, amicorū se, **D** vt dictum est, linguis armauit. Qui quidem, quia seniores erant, de eorum verbis minus fortasse dolere poterat. Heliū iunior subrogatur, vt sanctum pectus tanto acriori vulnere percuteretur, quanto contra illud ictus brachij validioris excitaret. Ecce ad feriendum inuictissimum robur inimicus scilicet, quot tentationum iacula inuenit: ecce quot obsidionū machinamenta circumposuit, ecce quot percussionum tela transmisit: sed in his omnibus mansit mens imperterrita, stetit ciuitas inconcussa. Student hostes cum contra faciem veniunt, alios ex occulto transmittere, qui eo licentius pugnantis latus feriant, quo is, qui pugnat, intentius aduenientes hostes contra faciem spectat.

Quanta fuerit patientia Iob, & de diuersis percussionum generibus. Caput V.

Igitur Iob, in huius certaminis bello deprehensus, suscepit damna, quasi hostes contra faciem: sustinuit verba consolantiū, quasi hostes ex latere: sed in his omnibus circumactio grauitatis suæ clypeo: vbique munitus astitit, vndique venientibus gladijs vigilanter obuiauit: amissam substantiam tacite despexit, carnem in filij mortuam æquanimiter dolet, in se carnem percussam patienter tolerat, carnē in coniuge male suadentem, sapienter docet. Super hæc amici in asperam correptionem prosiliunt: & pro sedando dolore venientes, vim doloris adiungunt. Omnia ergo machinamenta tentationum sancto viro vertantur in augmenta virtutum. Per vulnera quippe probatur eius patientia: per verba vero exercetur eius sapientia. Vbique fortiter occurrit, quia & flagella robore, & verba ratione superauit. Amici vero eius, qui ad consolationem quidem veniunt, sed vsque ad verba increpationis excedunt, ignorantia magis credendi sunt, quàm malitia deliquisse. Neque enim tantum virum amicos iniquos habuisse credendum est: sed dum discernere causas flagellorum nequeunt, in culpam dilabuntur. Percussionum quippe **E** diuerſa

diuerſa ſunt genera. Alia namque eſt percuſſio, qua peccator percutitur, vt ſine retractatione puniatur: alia, qua peccator percutitur, vt corrigatur: alia, qua nonnumquam quiſque percutitur, non vt præterita corrigat, ſed ne ventura committat: alia, qua plerumque percutitur, per quem nec præterita culpa corrigitur, nec futura prohibetur: ſed vt, dum inopinata ſalus percuſſionem ſequitur, ſaluantis virtus cognita ardentius ametur: cumq. innoxius flagello atteritur, ei per patientiam meritorum ſumma cumuletur. Aliquando enim peccator percutitur, vt abſque retractatione puniatur, ſicut perituræ Iudææ dicitur: Plaga inimici percuſſi te, caſtigatone crudeli. Et rurſum: Quid clamas ad me, ſuper contritione tua? Inſanabilis eſt dolor tuus. Aliquando percutitur peccator, vt corrigatur, ſicut cuidam in Euangelio dicitur: Ecce ſanus factus es, iam uoli peccare, ne dederis aliquid tibi contingat. Verba enim Saluatoris indicant: quia peccata præcedentia habiti vim doloris exigebant. Aliquando quiſque non pro præterita culpa diluenda, ſed proſuturâ vitanda percutitur, quod aperte Paulus Apoſtolus de ſemetipſo teſtatur, dicēs: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, angelus ſatanæ, qui me colaphizet. Qui enim non ait, quia extulit, ſed ne extollat, aperte indicat, quod percuſſione illa, ne eueniat, compeſcitur, non autem quæ euenit, culpa purgatur. Nonnumquam vero quiſque nec pro præterita, nec pro futura iniquitate percutitur: ſed vt ſola diuinæ uirtutis potentia ex amputata percuſſione monſtretur. Vnde cum Domino in Euangelio de cæco nato diceretur: Quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus naceretur? reſpondit Dominus dicens: Neque hic peccauit, neque parentes eius: ſed vt manifeſtetur opera Dei. In qua manifeſtatione quid agitur, niſi vt ex flagello & meritorum virtus augeatur, et cum nulla præterita iniquitas tergitur, magna de patientia fortitudo generetur? Vnde beatus idem Iob præfertur prius voce iudicis, & poſt manu committitur tentatoris, quem poſt flagella Deus dū remunerans familiaribus alloquitur, aperte quantum de verbere creuerit, indicatur. Amici ergo beati Iob, dum percuſſionū genera diſtinguere neſciunt, percuſſum pro culpa crediderunt: & dum Deum iuſtum in percuſſione ſua conantur aſſerere, beatum Iob compulſi ſunt de iniuſtitia reprobare: neſcientes videlicet ideo flagellatum, vt pro flagello eius, diuinæ gloriæ laus creſceret, non autem vt per flagella peccata, quæ numquam commiſerat, emendaret. Vnde & ad veniam citius redeunt, quia ignorantia potius, quàm malitia peccauerunt. Quorum ſuperbiam diuina iuſtitia eo vehementer humiliat, quo nequaquam illos ad ſuam gratiam, niſi per eum, quem deſpexerant, reformat. Valde quippe elata mens retunditur, ſi ipſi, ſuper quem ſe exaltauit, ſupponatur.

Quid ſancti, quaſi ſtellæ, noctem vitæ præſentis illuminant.

Caput V I.

Sed libet inter hæc mira diuinæ diſpenſationis opera cernere, quo modo ad illuminandam noctem vitæ præſentis, aſtra quæque ſuis vicibus in cæli faciem veniant, quouſque in finem noctis Redemptor humani generis, quaſi verus Lucifer, ſurgat. Nocturnum namque ſpatium dum decedentium ſuccedentiumq. ſtellarū curſibus illuſtratur, magno cæli decore peragitur. Vt ergo noctis noſtræ tenebras ſuo tempore edicus, viſicifimq. permutatus ſtellarum radius tangeret, ad offendentam innoctentiā, venit Abel. Ad docendā actionis mundiciam, venit Enoch. Ad inſinuandam longanimitatem ſpei et operis, venit Noe. Ad manifeſtandam obedientiam, venit Abraam. Ad demonſtrandam coniugalis vitæ caſtimoniam, venit Iſaac. Ad inſinuandam laboris tolerantiam, venit Iacob. Ad rependendam pro malo bonæ retributionis gratiam, venit Ioseph. Ad offendentam manuſuetudinem, venit Moyses. Ad informandam contra aduerſa fiduciam, venit Iſue. Ad offendentā inter flagella patientiam, venit Iob. Ecce quā fulgentes ſtellas in cælo cernimus vt inoffenſo pede operis, iter noſtræ noctis ambulemus. Nam cognitioni hominū diuinā diſpenſatio quot iuſtos exhibuit, quaſi tot aſtra ſuper peccantium tenebras cælum miſit, quouſque verus Lucifer ſurgeret, qui æternum nobis manē nuncians, ſtellis ceteris clariuſ ex diuinitate radiaret. Quem electi omnes dum bene viuendo præcut, & rebus et vocibus prophetando promiſerunt. Nullus etenim iuſtus fuit, qui non eius per figuram nuncius exiterit. Dignum quippe erat vt in ſemetipſis bonū omnes offenderent, de quo & omnes boni eſſent, & quod prodeſſe omnibus ſcirent. Vnde & ſine ceſſatione promitti debuit, quod & ſine æſtimatione dabatur percipi, & ſine fine retineri: vt ſimul omnia ſecula diſcerent, quid in Redemptione communi ſæculorum finis exhiberet. Vnde & neceſſe fuit,

vt etiam

A. ut etiam beatus Iob, qui tantæ incarnationis eius mysteria protulit, eum, quem voce diceret, ex conuersatione signaret, & per ea, quæ pertulit, quæ passurus esset, ostenderet: atque. verius passionis illius sacramenta prædiceret, quanto hæc non loquendo tantummodo, sed etiam patiendi prophetaret. Sed quia Redemptor noster vnâ se personam cum sancta Ecclesia, quam assumpsit, exhibuit: de ipso enim dicitur: Qui est caput omnium nostrum, & de Ecclesia eius scriptum est: Corpus Christi, quod est Ecclesia. Quisquis eum in semetipso significat, modo huc ex capite, modo ex corpore designat: vt non solum vocem capitis, sed etiam corporis teneat. Vnde & Isaias Propheta eiusdem Domini verba exprimens, ait: Quasi sponso posuit mihi mitram: & quasi sponfam ornauit me ornamento. Quia igitur ipse in capite sponus, ipsa est in corpore sponfa, necesse est, vt cum nonnumquã aliquid de capite dicitur, sensum ac subito etiam ad vocem corporis deriuetur: & rursum cum de corpore aliquid dicitur, repente ad vocem capitis ascendatur. Beatus ergo Iob venturi cum suo corpore typum Redemptoris insinuat: vxor vero eius, quæ eum ad maledicendum prouocauit, vitam carnalium designat, qui intra sanctam Ecclesiam in correctis moribus positi, quo per fidem bonis iuxta sunt, eo per vitam duris premunt: quia dum quasi fideles vitari non possunt, a fidelibus tanto deterius, quanto & interius tolerantur. Amici vero eius, quia dum consulunt, inuehuntur, hæreticorum figuram exprimunt: qui sub specie consulendi agunt negotium seducendi. Vnde & ad beatum Iob quasi pro Domino loquuntur, sed tamen a domino non approbantur: quia videlicet omnes hæretici, dum Deum defendere nituntur, offendunt. Vnde eis apte & ab eodem sancto viro dicitur: Disputare cum Deo cupio: prius vos ostendens fabricatores mendacii, & cultores peruersorum dogmatum. Constitat ergo eos hæreticorum typum errando gerere, quos sanctus vir redarguit cultui peruersorum dogmatum deferuere.

d. t. 100. q. 1.
b. c. 100. q. 1.

11.
Ephes. 1.
Eph. 1. d
Ibidem 4. b

Isa. 61. d
2x lxx.

12.

Iob 31. a

Quod ex ipso nomine Iob, vel amicorum eius, vita meritum vel actio designatur. Caput VII.

Omnis vero hæreticus in eo, quod Deum defendere cernitur, veritati illius aduersatur, Psalmista attestante, qui ait: Vt destruas inimicum & defensorum. Inimicus quippe & defensor est, qui Deum, quem prædicat, moribus impugnatur. Nam quia beatus Iob venturi Redemptoris speciem teneat, etiam nomine demonstrat. Iob quippe interpretatur dolens. Quo nimirum dolore, vel Mediatoris passio, vel sanctæ Ecclesiæ labor exprimitur, quæ multiplici præsentis vitæ fatigatione cruciatur. Amici quoque eius ex vocabulo nominis meritum suæ indicant actionis. Nam Eliphaz Latina lingua Domini contemptus dicitur. Et quid aliud hæretici faciunt, nisi quod, dum falsa de Deo sentiunt, cum superbiendo contemnunt? Baldath interpretatur vetustas sola. Bene autem omnes hæretici in his, quæ de Deo loquuntur, dum non intentione recta, sed appetitione temporalis gloriæ videri prædicatores appetunt, vetustas sola nominantur. Ad loquendum quippe non zelo noui hominis, sed vitæ veteris prauitate concitantur. Sophar quoque Latino sermone dicitur dissipatio speculæ, vel speculatorem dissipans. Mentis namque fidelium ad contemplanda superna se erigunt: sed dum hæreticorum verba peruertere recta contemplantantes appetunt, speculam dissipare conantur. In tribus ira que amicorum Iob nominibus, tres hæreticorum mentium perditionis casus exprimuntur. Nisi enim Deum contemnerent, nequaquam de eo peruersa sentirent: & nisi veritatis praua verba elate loquendo contraherent, in nouæ vitæ intelligentia non errarent: & nisi in se speculationem bonorum destruerent, nequaquam eos superna iustitia tam distincto examine pro verborum suorum culpa reprobareret. Contemnendo igitur Deum, in veritate se retinent: sed in veritate retinendo, prauis suis sermonibus speculationi rectorum nocent.

Pf. 8. a
ex ver.

Quod hæreticorum sacrificia Deo accepta esse non possunt, nisi catholicis manibus offerantur. Caput VIII.

Quia vero nonnumquam hæretici diuinæ gratiæ largitate perfusi ad vnitatem sanctæ Ecclesiæ redeunt, bene hoc ipsa amicorum reconciliationis signatur: pro quibus tamen beatus Iob exorare præcipitur, quia hæreticorum sacrificia accepta Deo esse nequeunt, nisi pro eis vniuersalis Ecclesiæ manibus offerantur: vt eius meritis remedium salutis inueniant, quam verborum iaculis impugnando feriebant. Vnde &

S. Greg. To. 1.

Dd

septem

Apos. 1. b
Thou. 9. a

septem pro eis sacrificia memorantur oblata: quia dum septiformis gratiæ spiritum A
confistentes accipiunt, quasi septem oblationibus expiantur. Hinc est, quod in Ioannis A-
pocalypsi per septem Ecclesiarum numerum vniuersalis Ecclesia designatur. Hinc per Sa-
lomone de sapientia dicitur: Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem.
Ipso ergo sacrificiorum numero reconciliati hæretici, quid prius fuerint, exprimunt, qui
perfectiori septiformis gratiæ non nisi redeundo iunguntur. Bene autem tauros pro se &
arietes obtulisse describuntur. In tauro quippe ceruix superbi: in ariete autem, ducatus
gregum sequentium designatur. Quid est ergo pro eis tauros arietesq. mactare, nisi eorum
ducatus superbum interficere: vnde se humilia sentiant & post se corda innocentium non
seducant? Ceruice enim tumentis ab Ecclesiæ unitate resiliant, & infirmos post se po-
pulos quasi sequentes greges trahant. Veniant igitur ad beatum lob, id est, reuertan-
tur ad Ecclesiam & septenario sacrificio tauros & arietes mactandos offerant: quia vt vni- B
uersali Ecclesiæ coniungantur, humilitate interueniente, interficiant quidquid prius tu-
midum de superbo ducatu sapiebant.

*Quid hæretici arrogantes argui debent, licet pro eis sacrificium feruenter non possit
offerri. Caput IX.*

PER Helium autem, qui rectis quidem sensibus loquitur, sed ad stulta elationis verba de-
ruiatur, persona vniuscuiusque arrogantis exprimitur. Multi namque, intra sanctam
Ecclesiam positi, recta, quæ sapiunt, recte proferre contemnunt. Vnde diuina increpatio-
nis verbis arguitur, nec tamen pro illo sacrificium offertur: quia fidelis quidem est, sed ta-
men arrogans: per veritatem credulitatis intus est, sed tumoris sui obstaculo acceptabilis
non est. Hunc ergo increpatio redarguit, sed sacrificium non reducit: quia in ea quidem
fide est, in qua esse debuit, sed superna hunc iustitia increpans pro superbiis repellit. Vnde C
& bene Helium latino sermone dicitur, Deus meus iste, vel Dominus meus. Arrogantes enim
viri intra sanctam Ecclesiam, quamuis Deum elate viuendo refugiant, eum tamen vera-
citer credendo consentiunt. Quid est enim, Deus meus iste, nomine dicere, nisi eum, cui
credidit, aperta professione monstrare? Vel quid est, Dominum Deum dicere, nisi hunc &
Deum per diuinitatem credere, & Dominum ex incarnatione perhibere?

*Quid sicut lob in presenti duplicia, ita sancta Ecclesia post huius vite pressuras dua stola in unita-
te laudum & gentium, & anima & corporis incorruptione redduntur. Caput X.*

14. BENE autem post damna rerum, post funera pignoratio, post cruciatus vulnere, post
certamina pugnasq. verborum, duplici remuneratione subleuatur: quia nimirum san-
cta Ecclesia, adhuc etiam in hac vita posita pro laboribus, quos sustinet, duplicia recipit: D
cum, susceptis plene gentibus, in fine mundi Iudeorum etiam ad se corda conuertit. Hinc
enim scriptum est: Donec plenitudo gentium introiret, & sic omnis Israel saluus fieret.
Duplicia & postmodum recipiet: quia finito labore præsentis temporis, non solum ad animarum
gaudium, sed etiam ad beatitudinem corporum ascendit. Vnde bene per Prophetam di-
citur: In terra sua duplicia possidebunt. Sancti quippe in terra viuuntium duplicia possi-
dent: quia nimirum beatitudine mentis simul & corporis gaudent. Vnde & Ioannes in
Apocalypsi, quia ante resurrectionem corporum clamantes sanctorum animas vidit, ac-
cepisse eas stolas singulas asperxit, dicens: Et datæ sunt illis singulæ stolæ albe, & dictum
est illis, vt requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleretur numerus conseruo-
rum & fratrum eorum. Ante resurrectionem quippe stolas singulas accepisse dicti sunt,
quia sola adhuc mentis beatitudine perfruuntur. Binas ergo accepturi sunt, quando cum E
animarum perfecto gaudio, etiam incorruptione corporum vestientur. Recte autem af-
flictio quidem beati lob dicitur, sed quantitas temporis in eius afflictione reticetur: quia
sanctæ Ecclesiæ in hac vita tribulatio cernitur, sed quanto hic tempore conterenda atque
diffidenda sit, ignoratur. Vnde & ore veritatis dicitur: Non est vestrum nosse tempora, vel
momenta, quæ pater posuit in sua potestate. Per hoc ergo, quod beati lob passio dicitur,
docemur quod experimento nouimus. Per hoc vero, quod quantitas temporis in passio-
ne reticetur, docemur, quid nescire debeamus. In longum præfationis verba protraxi-
mus, vt quasi totum breuiter perstringendo loqueremur. Sed quia ad loquendi initium,
diu loquendo, peruenimus, debemus prius historię radicem figere, vt valeamus mentem
postmodum de allegoriarum fructu satiare.

S. GREGORII MAGNI.

PAPAE PRIMI.

MORALIS EXPOSITIONIS

IN BEATVM IOB,

Liber Primus.

TEXTVS LIBRI PRIMI IOB. CAP. I.

IR erat in terra Hus, nomine Iob: et erat vir ille simplex et rectus, ac timens Deum, et recedens a malo. Natiq. sunt ei septem filij, et tres filiae. Et fuit possessio eius septem millia ouium, et tria millia camelorum: quingenta quoque iuga bouum, et quingentae asinae, ac familia multa nimis. Eratq. vir ille magnus inter omnes Orientales. Et ibant filij eius, et

faciebant conuiuia per domos, vnusquisque in die suo. Et mittentes vocabant tres sorores suas, vt comederent et biberent cum eis. Cumq. in orbem transissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, et sanctificabat illos: confurgensq. diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, et benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus.

Quadam autem die, cum venissent filij Dei, vt assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan. Cui dixit Dominus: Vnde venis? Qui respondens, ait: Circuiui terram, et perambulauit eam. Dixitq. Dominus ad eum: Numquid consideraſti seruum meum Iob, quodd non sit ei similis in terra: homo simplex, et rectus, ac timens Deum, et recedens a malo? Cui respondens Satan, ait: Numquid frustra Iob timer Deum? Nonne tu vallaſti eum ac domum eius, vniuersamq. substantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixisti, et possessio eius creuit in terra: sed extende paululum manum tuam, et tange cuncta, quae possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce vniuersa, quae habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam: Egressusq. est Satan a facie Domini. Cum autem quadam die filij et filiae eius comederent et biberent vinum in domo fratris sui primogeniti, nuncius venit ad Iob, qui diceret: Boues arabant, et asinae pascebantur iuxta eos, et irruerunt Sabae: tuleruntq. omnia, et pucos percusserunt gladio, et euasi ego solus, vt nunciarem tibi. Cumq. adhuc ille loqueretur, venit alter, et dixit: Ignis Dei cecidit e caelo, et tactas oues, puerosq. consumpsit: et effugi ego solus, vt nunciarem tibi. Sed et adhuc illo loquente, venit alius, et dixit: Chaldaei fecerunt tres turmas, et inuaserunt camelos, et tulerunt eos: necnon et pucos percusserunt gladio, et ego fugi solus, vt nunciarem tibi. Adhuc loquebatur ille, et ecce alius intrauit, et dixit: Filij tui

et filiabus vespertibus et bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit a regione deserti, et concussit quattuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt: & effugi ego solus, ut nunciarem tibi. Tunc surrexit Iob, et scidit vestimenta sua, et tonso capite, corruens in terram, adorauit & dixit: Nudus egressus sum de utero matris mee, et nudus reuertar illuc. Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. In omnibus his non peccauit Iob labijs suis: neque stultum quid contra Deum locutus est.

SANCTI GREGORII MAGNI^B

ECCLESIAE DOCTORIS CELEBERRIMI,

MORALIS EXPOSITIONIS IN B. IOB,

super primo capite textus,

LIBER PRIMVS.

Quid res immensi præconij sit, inter malos landabiliter conuersari. Caput 1.

1. **V**ER erat in terra Hus, nomine Iob.] Idcirco sanctus vir, vbi habitauerit, dicitur: ut eius meritum virtutis exprimat. Hus namque, quis nesciat, quod sit terra gentilium? Gentilitas autem eo obligata vitijs extitit, quo cognitionem sui Conditoris ignorauit. Dicatur itaque, vbi habitauerit, ut hoc eius laudibus proficiat, quod bonus inter malos fuit. Neque enim valde laudabile est, bonum esse cum bonis: sed bonum esse cum malis. Sicut enim grauioris culpæ est, inter bonos bonum non esse: ita immensi est præconij, bonum etiam inter malos extitisse. Hinc est, quod ipsdem beatus Iob, sibimet attestatur, dicens: Frater fui draconum, & socius struthionum. Hinc Petrus magnus Iob laudibus extulit, quod bonum inter reprobos inuenit, dicens: Et iustum Iob, oppressum a nefandorum iniusta conuersatione, eripuit. Aspectu enim, & auditu iustus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam iusti iniquis operibus cruciabant: Qui nimirum cruciari non posset, nisi praua propinquorum opera & audiret, & cerneret. Et tamen aspectu, & auditu iustus dicitur: quia iniquorum vita, non delectando iusti aures, atque oculos, sed feriendo, tangebat. Hinc Paulus discipulis dicit: In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo. Hinc angelo Pergami ecclesiæ dicitur: Scio vbi habitas, vbi sedes est Satanæ: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Hinc sancta Ecclesia sponsi voce laudatur, cum ei in amoris Cantico dicitur: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Bene ergo beatus Iob, memorata terra gentili, inter iniquos vixisse describitur: ut, iuxta sponsi præconium, inter spinas lilium creuisse monstretur. Vnde recte mox subditur:

2. *Quod simplicitas sine virtute pro rectitudine habenda non sit. Caput 11.*

2. **S**implex, & rectus.] Nonnulli namque, ita sunt simplices, ut rectum quid sit, ignorent: sed eo veræ simplicitatis innocentiam deferunt, quo ad virtutem rectitudinis non assurgunt: quia dum cauti esse per rectitudinem nesciunt, nequaquam innocentes persistere per simplicitatem possunt. Hinc est, quod Paulus discipulos admonet, dicens: Volo vos sapientes esse in bono, simplices autem in malo. Hinc rursum dicit: Nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote. Hinc per semet ipsam veritas discipulis præcipit, dicens: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Vtraque enim necessario in admonitione coniunxit: ut & simplicita-

S. Paul. in ep.
 Cor. 14.

Iob 30.d

2. Pet. 2.d

Phil. 2. b

Apoc. 2.d

Cant. 2.d

S. Paul. in ep.
 ad Rom.

Rom. 16. c

1. Cor. 14.d

Matt. 10. b

tem co-

Atem columbæ astutia serpentis instrueret, & rursus serpentis astutiam columbæ simplicitas temperaret. Hinc est, quod sanctus Spiritus præsentiam suam hominibus, non in columba solummodo, sed etiam in igne patefecit. Per columbam quippe simplicitas, per ignem vero zelus indicatur. In columba igitur, & in igne sanctus Spiritus ostenditur: quia quicumque illo pleni sunt, sic mansuetudini simplicitatis inferuunt, ut contra culpas delinquentium etiam zelo rectitudinis accendantur. Sequitur:

Matt. 3.4
Mt. 2.4

Quod bona malis admixta, Deo accepta esse non possint.

Caput III.

TImens Deum, & recedens a malo] Deum timere, est nulla, quæ facienda sunt, bona præterire. Vnde per Salomonem dicitur: Qui Deum timet, nihil negligit.

Eccles. 7.

Sed, quia nonnulli sic bona quedam faciunt, ut tamen a quibusdam malis minime sus-

Bspendantur: bene postquam, timens Deum dicitur, recedens quoque a malo perhibetur.

Pf. 36.4

Scriptum quippe est: Declina a malo, & fac bonum. Neque enim bona Deo accepta sunt, quæ ante eius oculos malorum admixtione maculantur. Hinc namque per

Eccles. 7.

Salomonem dicitur: Qui in vno offenderit, multa bona perdet. Hinc Iacobus attestatur

1. Cor. 5.6

dicens: Quicumque totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus.

3.

Hinc Paulus ait: Modicum fermentum totam massam corrumpit. Beatus

igitur Iob, ut ostendatur, quàm mundus in bonis exitit, solerter indicatur, quàm alienus a malis fuit. Mos vero esse narrantium solet, ut, cum palestræ certamen insinuat, prius

luctantium membra describant, quàm latum validumq. sit pectus, quàm sanum, quàm

pleni tumeant lacerti: quàm subter positus venter, nec mole grauet, nec extenuatione

debilitet, ut cum prius aptos certamini artus offenderint, tunc demum magnæ fortitudinis ictus narrent.

CQuia ergo athleta noster contra diabolum fuerat certaturus, quasi ante arenæ spectaculum sacræ scriptor historię, in athleta hoc spirituales virtutes enumerans,

mentis membra describit, dicens: [Erat ille vir simplex, & rectus, ac timens Deum, &

recedens a malo,] ut, dum membrorum positio magna cognoscitur, ex hac ipsa iam

fortitudinis positione subsequens etiam victoria prænoscatur. Sequitur:

Quod constans Iob, in amissione substantiæ & filiorum, existerit.

NAtiq. sunt ei septem filij & tres filię.] Sæpe ad auaritiā cor parentis illicitæ fecunditas

prolis. Eo enim ad ambitum congregandæ hereditatis accenditur, quo multis heredi-

bis fecundatur. Vt ergo beati Iob quàm sancta mens fuerit, ostendatur, et iustus dicitur,

et multæ prolis pater fuisse perhibetur. Qui in libri huius exordio deuotus sacrificijs offe-

rendis asseritur: promptus autem largitibus etiam post a semet ipso memoratur. Pense-

Dmus ergo, quāta fortitudine præditus exitit: quem ad hereditatis tenaciā, nec tot heredu-

rum affectus inclinauit. Sequitur: [Et fuit possessio eius septem millia ouium: & tria mil-

lia camelorum. Quingenta quoque iuga bouum, & quingentæ asinæ, ac familia multa ni-

mis.] Scimus, quia ad maiorem dolorem, mentem commouent damna maiora. Vt igitur

ostendatur, quantæ virtutis exitit: multum fuisse dicitur, quod patienter amisit. Num-

quam quippe sine dolore amittitur, nisi quod sine amore possidetur. Itaque dum substantia

magna describitur, & tamen paulo post patienter amissa perhibetur, quā sine dolore per-

didit, constat quia sine amore possedit. Notandum quoque est, quod prius cordis diuitiæ,

& post, opes corporis describuntur. Solet etenim rerum abundantia, tanto magis a di-

uino timore mentem soluere, quanto magis hanc exigit diuersa cogitare. Nam dum

per multa spargitur: stare in intimis fixa prohibetur. Quod per semet ipsam veritas cum

Eparabolam seminantis exponeret, indicauit dicens: Qui seminatus est in spinis, hic

est, qui verbum Dei audit, & sollicitudo istius sæculi, & fallacia diuitiarum, suffocant verbum:

& sine fructu efficitur. Ecce beatus Iob & multa possidere dicitur: & paulo

post diuinis sacrificijs instanter deferuere perhibetur. Consideremus ergo, cuius san-

ctitatis iste vir fuerit, qui ad tam sedula Dei obsequia sic occupatus vacauit. Nec dum

præcepti virtus emicuerat, quæ omnia relinqui præciperet, sed tamen beatus Iob eius-

dem iam præceptionis vim in corde seruabat: quia nimirum substantiam suam mente

reliquerat, quam sine delectatione possidebat. [Eratq. vir ille magnus inter omnes

Orientalēs.] Orientalēs viros esse prædixit, quis ignorat? Magnus vero inter Orientales

exitit, ac si aperte diceretur: quia & diuitibus diuitior fuit. Et ibant filij eius, & faciebant

conuiuia per domos, unusquisque in die suo: & mittentes vocabant tres sorores suas,

S. Greg. To. 1.

Dd 3

vt come-

Matt. 21.4

& Luc. 8.4

Marc. 4.4

vt comederent, & biberent cum eis. Solet inter fratres maior substantia, discordiæ fieri grauioris causa. O inæstimabilem paternæ institutionis laudem. Et pater diues dicitur, & filij concordēs asseruntur. Et dum diuidenda inter eos substantia aderat, corda tamen omnium indiuisa charitas replebat. [Cumq; in orbem transissent dies conuiuij, mittebat ad eos lob, & sanctificabat illos, surgensq; diluculo offerrebat holocausta per singulos.] Cum dicitur, mittebat & sanctificabat illos, aperte demonstratur, quid distinctionis erga illos præsens ageret, quibus absens sollicitudine non deesset.

Quod conuiuia sine culpa celebrari non possunt, & pene epulas comitatur voluptas.

Caput 111.

5. **S**ed hoc nobis solerter intueudum, quòd peractis diebus conuiuij, purgatio per singulos adhibetur holocausti. Vir quippe sanctus nouerat, quia celebrari conuiuia sine culpa vix possent, nouerat quia magna purgatione sacrificiorum diluendæ sunt epulæ conuiuiorum: & quidquid in semet ipsis conuiuantēs inquinauerant, pater sacrificium immolando tergebat. Nonnulla quippe sunt vinia, quæ a conuiuijs aut separari vix possunt, aut certe nequaquam possunt. Pene enim semper epulas comitatur voluptas. Nam cum corpus in refectionis delectatione resolutur, cor ad inane gaudium relaxatur. Vnde scriptum est: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Pene semper epulas loquacitas sequitur. Cumq; venter reficitur, lingua defrenatur. Vnde recte diues apud inferos aquam appetere describitur, dicens: Pater Abraam miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Prius epulatus quotidie dicitur splendide: & post aquam petere in lingua memoratur. Quia enim, vt diximus, inter epulas valde defluere loquacitas solet, ex poena indicat culpam: cum eum, quem epulatum quotidie splendide veritas dixerat, in lingua plus ardere perhibebat. Hi, qui chordarum harmoniam temperant, tanta hanc arte dispensant, vt plerumque cum vna tangitur, longe alia ac multis interiuentibus posita chorda quariatur: cumq; ista sonitum reddit, illa, quæ in eodem cantu temperata est, alijs impercussis, tremis. Sic ergo in scriptura sacra plerique de virtutibus, sic de vitijs agitur: vt dum loquendo aliud insinuat, aliud tacendo innoscatur. Nihil enim contra diutem de loquacitate memoratur, sed dum poena in lingua dicitur: quæ in conuiuiio inter alias grauior fuerit culpa monstratur. Cum vero septem, per singulos dies, fratres conuiuia facere describuntur, & peractis diebus conuiuij lob, septem sacrificia offerre perhibetur: aperte historia indicat, quòd beatus lob octauo die sacrificium offerens, mysterium resurrectionis colebat. Dies namque, qui nunc Dominicus dicitur, a morte Redemptoris est tertius, sed in ordine conditionis octauus, qui & primus in conditione est. Sed quia reuolutus septimum sequitur, octauus recte numeratur. Qui ergo octauo die offerre septem sacrificia dicitur, plenus sepriformis gratiæ spiritu pro spe resurrectionis Domino deseruisse perhibetur. Vnde & Psalmus pro octaua præscribitur, in quo gaudium de resurrectione nunciatur. Sed quia beati lob filij tanta fuerant disciplina bonæ institutionis accincti, vt neque per facta in conuiuijs, neque per verba delinquerent: aperte monstratur, cum subditur: [Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei & benedixerint Deo in cordibus suis.] Perfectos quippe esse in opere & sermone docuerat, pro quibus de sola pater cogitatione metuebat.

Quod de alterius conscientia non sit temere indicandum. Caput V.

Quia vero de alienis cordibus iudicare temere non debeamus: in sancti huius viri verbis agnoscimus, qui non ait: [Quia benedixerunt Deum in cordibus suis: sed: Ne forte benedixerint Deo in cordibus suis.] Vnde bene per Paulum dicitur: Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Quisquis enim in cogitatione a rectitudine exoribit, in tenebris peccat. Nos ergo tanto minus debemus aliena corda audacter reprehendere, quanto scimus, quia visu nostro non possumus alienæ cogitationis tenebras illustrare. Sed hoc solerter intueudum est, quanta pater seueritate potuit filiorum opera corrigere, qui tanta sollicitudine studuit corda mundare. Quid ad hæc

Exod. 32. b

Deut. 9. b

Luc. 17. f

Pf. 6. a

1. Cor. 4. a

- A** hæc rectores fidelium dicunt, qui discipulorum suorum vel aperta opera nesciunt? Quid in sua excusatione cogitant, qui in commissis sibi nec vulnera actionum curant? Vt vero huius sancti viri operis etiam perseverantia demonstraretur, recte subiungitur: [Sic faciebat Iob cunctis diebus.] Scriptum quippe est: Qui perseveraverit usque in finem, hic saluus erit. In sacrificio igitur sancta actio, in cunctis autem diebus sacrificij, constantia sanctæ actionis ostenditur. Hæc brevis historiam sequendo transcurramus: nunc ordo expositionis exigit, ut exordium repetentes, allegoriarum iam secreta pandamus.
- [Vir erat in terra Hus, nomine Iob.] Hæc per historiam facta credimus, sed per allegoriam iam qualiter sint impleta, videamus. Iob namque, ut diximus, interpretatur dolens: Hus vero consiliator. Quem ergo alium beatus Iob suo nomine exprimit, nisi eum, de quo Propheta loquitur, dicens: Dolores nostros ipse portavit. Qui Hus terram inhabitat, quia in corde populi consiliatoris regnat. . .
- B** Paulus quippe ait: Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Atque hæc ipsa sapientia per Salomonem dicit: Ego sapientia habito in consilio, & eruditus intersum cogitationibus. Hus ergo terram inhabitat Iob: quia Sapientia, quæ pro nobis passionis dolorem sustinuit, corda vitæ consilij dedita, sibi met habitationem fecit. [Et erat vir ille simplex & rectus.] In rectitudine iustitia, in simplicitate autem mansuetudo signatur. . . Plerumque nos cum rectitudinem iustitiæ exequimur, mansuetudinem relinquimus: & cum mansuetudinem servare cupimus, iustitiæ rectitudinem declinamus. Incarnatus autem Dominus, simplicitatem cum rectitudine tenuit: quia nec in mansuetudine distractionem iustitiæ, nec rursus in distractione iustitiæ virtutem mansuetudinis amisit. Vnde cum quidam, deducta adultera, hunc tentare voluissent, ut in culpam, aut immansuetudinis, aut iniustitiæ laberetur, ad vtraque respondit, dicens: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. Dat simplicitatem mansuetudinis: Qui sine peccato est vestrum. Dat zelum iustitiæ: Primus in illam lapidem mittat. Vnde & ei Propheta dicit: Intende prospere, procede, & regna propter veritatem & mansuetudinem & iustitiā. Veritatem quippe exequens, mansuetudinem cum iustitia conservavit: ut nec zelum rectitudinis in mansuetudinis pondere amitteret, nec rursus pondus mansuetudinis zelo rectitudinis perturbaret. Sequitur: [Actimens Deum, & recedens a malo.] Scriptum est de illo: Et replevit eum spiritus timoris Domini. Incarnatus enim Dominus in semet ipso, omne, quod nobis imperavit, ostendit: ut quod præcepto diceret, exemplo suaderet. Iuxta humanitatis ergo naturam Redemptor noster Deum timuit, quia ut superbum hominem redimeret, mortem pro illo humilem sumpsit. Cuius bene per hoc, quod recedere a malo Iob dicitur, & actio designatur. Ipse quippe recessit a malo, non quod faciendo contrigit, sed quod inveniendō reprobavit: quia vetustam, quam natus invenit, humanæ conversationis vitam deseruit: & novam, quam secum detulit, sequacium moribus impressit. . .
- C** . . .
- D** . . .

Quod septenarium numerum frequentissime sacra scriptura pro perfectione ponere consuevit. Caput V 1.

- N** Atque sunt ei septem filij, & tres filiæ.] Quid in septenario numero, nisi summa perfectionis accipitur? Vt enim humanæ rationis causas de septenario numero raceamus, quæ asserunt, quod idcirco perfectus sit, quia ex primo pari constat, & primo impari: ex primo, qui diuidi potest, & primo, qui diuidi non potest: certissime scimus, quod septenarium numerum scriptura sacra pro perfectione ponere consuevit. Vnde & septimo die Dominum requievisse ab operibus asserit. Hinc est etiam, quod septimus dies in requiem hominibus, idest, in sabbatum datus est. Hinc est quod lubileus annus, in quo plenaria requies exprimitur, septem hebdomadibus consummatur, qui monade addita nostræ adunationis summa impletur. [Nati sunt ergo ei septem filij.] ad prædicandum scilicet viriliter incedentes Apostoli. Qui dum perfectionis præcepta peragunt, quasi superioris sexus fortitudinem in conuersatione tenuerunt. Hinc est enim, quod perfectione septiformis gratiæ spiritus implendi duodecim sunt electi. A septenario quippe numero, in duodenarium surgitur. Nam septenarius suis in se partibus multiplicatus, ad duodenarium tedit. Siue enim quattuor per tria, siue per quattuor tria ducantur, septem in duodecim vertuntur. Vnde & sancti Apostoli, . . .

stoli, quia sanctam Trinitatem in quattuor mundi partibus prædicare mittebantur, **A**
 duodecim sunt electi, ut etiam numero perfectionem ostenderent, quam vita & voce
 prædicarent. [Natæ sunt & ei tres filie.] Quid in filiabus, nisi infirmiores fidelium
 plebes accipimus, fidem sanctæ Trinitatis tenentes? Quæ etsi in perfectione operis
 nequaquam forti virtute permanent, fidem tamen Trinitatis cognitam constanter
 tenent. In septem ergo filijs ordo prædicantium, in tribus vero filiabus multitudo
 auditorum signatur. Possunt etiam per tres filias, tres ordines fidelium designari. Post
 filios quippe filie nominantur, quia post Apostolorum conspectam fortitudinem,
 tres distinctiones fidelium in Ecclesiæ conuersatione secutæ sunt: pastorum vide-
 licet, & continentium, atque coniugatorum. Vnde & Ezechiel Propheta tres libe-
 ratos viros audisse se asserit, Noe scilicet, Daniele, & Iob. Quid enim per Noe, qui
 arcam in vndis rexit, nisi præpositorum ordo designatur, qui dum ad formam vitæ
 populis præstunt, sanctam Ecclesiam in tentationum fluctibus regunt? Quid per
 Daniele, cuius mira abstinentia describitur, nisi continentium vita figuratur, qui
 dum cuncta, quæ mundi sunt, deserunt, despectæ Babyloniz alta mente dominan-
 tur? Quid per Iob, nisi bonorum coniugatorum vita signatur, qui de rebus muni-
 di, quas possident, dum pia opera faciunt quasi per terræ viam ad cælestem pa-
 triam tendunt? Quia igitur post sanctos Apostolos tres istæ fidelium distinctiones
 secutæ sunt, recte post filios, tres filie natæ memorantur. Sequitur: [Et fuit
 possessio eius septem millia ouium, & tria millia camelorum.] Quia fideles audi-
 tores ex varia conuersatione collecti sunt, quod prius vniuersaliter memoratis fi-
 lijs & filiabus dicitur, hoc distincte postmodum appellatione animalium subin-
 fertur. Quid enim aliud in septem millibus ouium, nisi perfectam quorundam
 innocentiam exprimit, quæ ad perceptionem gratiæ, ex legis pascuis venit? **C**
 Quid vero in tribus millibus camelorum, nisi ad plenitudinem fidei veniens, tota
 gentilium vitiositas designatur? In scriptura autem sacra aliquando cameli nomi-
 ne ipse Dominus, aliquando autem populus gentilis exprimitur. Cameli enim
 nomine Dominus designatur, sicut ab eodem Domino Iudæis aduersantibus dici-
 tur: Liqueant culicem, camelum autem glutientes. Culex enim suffragando vulne-
 rat, camelus autem sponte se ad suscipienda onera inclinat. Liquerunt ergo
 Iudæi culicem, quia seditiosum dimitti latronem petierunt: Camelum vero glu-
 tierunt, quia eum, qui ad suscipienda nostræ mortalitatis onera sponte descendit,
 extinguere clamando conati sunt. Rursus cameli nomine gentilitas designa-
 tur. Vnde & Rebecca ad Isaac veniens, dorso cameli deducitur: quia ad Christum
 ex gentilitate Ecclesia properans, intortis vitiosisq. vitæ veteris conuersationibus in-
 uenitur. Quæ, viso Isaac, descendit: quia Domino cognito, vitia sua gentilitas
 deseruit, & ab elatione celsitudinis, ima humilitatis petiuit. Quæ & verecundata
 pallio velatur, quia coram illo ex anteausta vita confunditur. Vnde & per Apo-
 stolum eisdem gentibus dicitur: Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in
 quibus nunc erubescitis? Quia igitur per oues, Hebræos a pascuis legis ad fidem
 venientes accipimus, nihil obstat ut per camelos, tortos moribus, atque onustos
 idolorum cultibus, gentilium populos sentiamus. Quia enim ex semet ipsis sibi
 inuenerunt deos, quos colerent: quasi a semet ipsis eis onus in dorso excreuerat,
 quod portarent. Potest etiam per camelos, dorso camelia sunt animalia, Sama-
 ritanorum vita signari. Cameli namque ruminant, sed nequaquam vngulam fin-
 dunt. Samaritani quoque quasi ruminant, quia ex parte legis verba recipiunt: &
 quasi vngulam non findunt, quia eam pro parte continent: qui etiam graue onus
 in dorso mentis tolerant, quia id omne, quod faciunt, sine spe æternitatis elaborant.
 fidem quippe resurrectionis nesciunt. Et quid esse grauius atque onustius potest, quam
 afflictionem sæculi prætereuntis perpeti, & nequaquam ad releuationem mentis,
 gaudia renumerationis sperare? Sed quia in carne Dominus apparens, & Hebræo-
 rum populum perfectionis gratia implicuit, & Samaritanorum quosdam ad cognitio-
 nem fidei, mira opera ostendendo, perduxit: dicatur recte de ymbra, quæ veritatem
 exprimeret, quod & septem millia ouium, & camelorum tria millia possideret. Sequi-
 tur: [Quingenta quoque iuga bouū, & quingenti asinæ.] Iam superius dictum est, quod
 in quinquagenario numero, qui septem hebdomadibus ac monade addita impletur,
 requies

Matt. 23. c

Gen. 24.

Rom. 6. c

- A** requies designatur: denario autem numero summa perfectionis exprimitur. Quia vero fidelibus perfectio quietis promittitur, quasi quinquagenario decies ducto ad quingentesimum pervenitur. In scriptura autem sacra boum nomine aliquando hebetudo fatuorum, aliquando bene operantium vita designatur. Quia enim bouis nomine stultorum vecordia figuratur, recte per Salomonem dicitur: Statimque eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam. Rursum; quia boum nomine vita vniuscuiusque operantis exprimitur, Legis precepta testantur, quae per Moysen praecipit, dicens: Non alligabis os boui trituranti. Quod aperte rursus dicitur: Dignus est operarius mercede sua. Asinorum quoque nomine aliquando stultorum pigritia, aliquando immoderata petulantium luxuria, aliquando gentilium simplicitas designatur. Stultorum pigritia, asinorum appellatione figuratur, sicut per Moysen dicitur: Non arabis in boue simul & asino. Ac si diceret: Fatuos sapientibus in praedicatione non socies, ne per eum, qui implere rem non valet, illi, qui praeualent, obstitas. Immoderata quoque petulantium luxuria, asinorum appellatione exprimitur, ut Propheta testatur, qui ait: Quorum carnes sunt, vt carnes asinorum. Asinorum rursus nomine; simplicitas gentilis ostenditur. Vnde Hierusalem tendens Dominus, asellum sedisse perhibetur. Quid est enim sedendo asinam Hierusalem venire, nisi gentilium simplicitas corda possidendo, ea ad visionem pacis regendo & praesidendo perducere? Quod vno & facili testimonio ostenditur: quia & per boues Iudaei operarii, & per asinus gentiles populi designantur, cum per Prophetam dicitur: Cognouit bos possessorem suum; & asinus praesepe Domini sui. Quis enim bos, nisi Iudaicus populus exiit, cuius ceruicem iugum legis attriuit? Et quis asinus, nisi gentilitas fuit, quam quilibet seductor reperit quasi brutum animal; & nulla ratione tenens, quo voluit errore substrauit? Bos ergo possessorem & asinus Domini praesepe cognouit, quia et Hebraicus populus Deum, quem colebat, sed ignorabat, reperit: et gentilitas legis pabulum, quod non habebat, accepit. Quod igitur superius nominatis ouibus & camelis dicitur, hoc inferius in boues & asinos replicatur. Habuit vero & ante Redemptoris aduentum Iudaea boues, quia ad praedicandum misit operarios, quibus voce veritatis dicitur: Vae vobis hypocritae, qui circuitis mare & aridas, vt faciatis vnum profelytum; & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennae duplo, quam vos. Quos graue iugum legis presterat, quia exteriora litterae mandata tolerabant. Quibus veritatis voce dicitur: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis; & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite a me, quia mitis sum & humilis corde: Quod ergo in Evangelio bene laborantibus requies promittitur, hoc est, quod hic iuga bouum quingenta memorantur: Quia qui Redemptoris Domino colla subiiciunt, quos, nisi ad requiem tendunt? Vnde & asinae quingentae perhibentur, quia vocatae plebes gentilium, dum ad requiem pervenire desiderant, cuncta mandatorum onera libenter portant. Vnde bene, quod hanc requiem populus gentilis appeteret; Iacob filios alloquens, prophetica hoc studuit voce signare, dicens: Isachar asinus fortis, accubans inter terminos; vidit requiem, quod esset bona, & terram, quod optima, & supposuit humerum ad portandum. Inter terminos accubare, est praestolare mundi fine requiescere: nihilque de his, quae nunc in medio versantur, quaerere, sed vltima desiderare. Fortisq. asinus requiem ac terram optimam videt, cum simplex gentilitas idcirco se ad robur boni operis erigit, quia ad aeternae vitae patriam tendit. Quae ad portandum onus humerum supponit, quia confecta superna regnie, preceptis etiam grauib. in operatione se subiicit, & quidquid intolerabile putillanimitas asserit, hoc ei leue ac facile spes remunerationis ostendit. Quia ergo ad aeternam requiem pro electorum parte Iudaea, gentilitasq. colligitur, recte quingentae iuga bouum, & quingentae asinae habere perhibentur. Sequitur. [Ac familia multa nimis.] Quid est, quod prius animalium multitudo describitur, & familia in extremo memoratur, nisi quod ad cognitionem fidei prius stulta mundi collecta sunt, vt postea astuta eius etiam vocarentur? Paulo attestante, qui ait: Non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quae stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes. Ipsa namque sanctae Ecclesiae principia, litterarum perhibentur ignara, vt videlicet cunctis praedicatoribus suis Redemptor ostenderet, quod ad vitam credentes populos non sermo; sed causa sua dederet. Sequitur. [Erat vir ille magnus inter omnes Orientales.] Quod

16.

Pron. 7. e

Dent. 25. a

Luc. 10. a

Dent. 22. b

5. Par. in Dent. cap. 10.

Ezech. 23. e

Matt. 21. a

Isa. 2. a

Matt. 23. b

Matt. 11. d

17.

Gen. 49. e

S. Par. in Gen. cap. 26. 1. 3.

18.

1. Cor. 1. d

S. Par. in ep. ad Cor. 4. b.

19.

Redem-

Zach. 6. c

Redemptor noster Oriens dicitur, Propheta testante perhibetur, qui ait: Et ecce vir A
Oriens nomen eius. Omnes ergo, qui in hoc Oriente fide consistunt, recte Orientales
vocantur. Sed quia omnes homines tantummodo homines sunt, ipse autem Oriens
Deus & homo, recte dicitur: [Erat magnus inter omnes Orientales.] Ac si aperte
diceretur: Omnes, qui in fide Deo nascuntur, superat, quia non ut ceteros adproprio,
sed natura illum diuinitatis exalrat, qui etsi humanitate ceteris apparuit similis, diu-
nitate tamen mansit super omnia singularis.

Quid per allegoricum sensum, per conuiuium filiarum, & vocationem filiarum intelligatur.
Capus V I I.

s. Zach. 1. Mar.
cap. 10.

Matt. 14. b

Marc. 6. f

Luc. 9. b

Io. 6. c

ET ibant filij eius & faciebant conuiuia per domos.] Filij facturi conuiuia per
domos ibant, cum prædicatores Apostoli in diuersis mundi regionibus, virtutibus B
epulas audientibus, quali edentibus ministrabant. Vnde & eisdem filiis de esurientibus
plebibus dicitur: Date illis vos manducare. Et rursum: Dimittere eos ieiunios
nolo, ne deficiant in via, ac si diceret: in prædicatione vestra verbum consolationis ac-
cipiant, ne a veritatis pabulo ieiuni remanentes, in huius vitæ labore succumbant.

20.

Rom. 14. a

Hinc rursum eisdem filiis dicitur: Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet
in vitam æternam. Quæ conuiuia quo modo exhiberentur, adiungitur, cum protinus
subinfertur: [Vnusquisque in die suo.] Si ignorantia obscuritas, sine dubita-
tione, nox cordis est, intellectus non immerito dies vocatur. Vnde & per Paulum di-
citur: Alius iudicat diem inter diem, alius iudicat omnem diem. Ac si aperte dicat:
Alius quædam, nonnullis intermissis, intelligit, alius verò omnia intellectu possibilia,
ita vt sunt videnda, cognoscit. Vnusquisque ergo filius in die suo conuiuium exhi-
bet, quia sanctus quisque prædicator iuxta mensuram illuminationis intelligentia, mentes C
audientium epulis veritatis pascit. In die suo Paulus fecerat conuiuium, cum di-
cebat: Beatiores erunt, si sic permanferint, secundum meum consilium. De die sua
vnumquemque admonebat cogitare, cum diceret: Vnusquisque in suo sensu abundet.

1 Cor. 7. e

Rom. 14. a

Sequitur: [Et mittentes vocabant tres sorores suas, vt comederent & biberent cum eis.]
Sorores filij ad conuiuium vocant, quia infirmis auditoribus sancti Apostoli refectio-
nis supernæ gaudia prædicant, eorumque mentes, quia a veritatis pabulo ieiunas aspi-
ciunt, diuini eloquij epulis pascunt. Bene autem dicitur: [Vt comederent & bibe-
rent cum eis.] Scriptura enim sacra aliquando nobis est cibus, aliquando potus. Ci-
bus est in locis obscurioribus, quia quasi exponendo frangitur, & mandendo gluri-
tur. Potus vero est in locis apertioribus, quia ita sorbetur sicut inuenitur. Cibum vidit
Propheta scriptura sacra, qui exponendo frangeretur, cum diceret: Paruuli pe-
tierunt panem, & non erat, qui frangeret eis: id est, infirmi quique scripturæ sacræ D
valentiores sententias petierunt exponendo comminui, sed qui exponere debeat, non
valet inueniri. Potum vidit scripturam sacram Propheta, cum diceret: Omnes sitien-
tes venite ad aquas. Si potus aperta mandata non essent, per semet ipsam veritas non
clamaret: Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Quasi cibum & potum vidit Propheta
Iudææ defuisse, cum diceret: Nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius siti exa-
ruit. Paucorum quippe est, fortia & occulta cognoscere, multorum vero, historia
aperta sentire. Idcirco Iudææ nobiles non siti, sed fame interisse asserit, quia hi, qui
præesse videbantur, dum totos se exteriori intelligentiæ dederant, quod de intimis di-
ficiendo manderent, non habebant. Quia vero sublimioribus ab intellectu interno
cadentibus, paruulorum intelligentia & in exterioribus efficitur, recte illic adiun-
gitur: Multitudo eius siti exaruit. Ac si aperte diceret: Dum vulgus studium vitæ
sue deserit, iam nec fluente historiæ exquirat. Et tamen oculata sacri eloquij manda-
ta & aperta se intellexisse testantur, qui reprobandi se iudici conquætes dicunt: Man-
ducaimus & bibimus coram te. Quod aperte exponendo subiungunt: Et in plateis
nostris docti sumus. Quia ergo sacra eloquia in locis obscurioribus exponendo, frangun-
tur, in locis vero apertioribus, ita vt inuenta fuerint, potantur, dicatur recte: [Mit-
tentes vocabant tres sorores suas, vt comederent & biberent cum eis.] Ac si aperte di-
ceretur: Infirmos quosque blanda ad se persuasionem deducebant, quatenus eorum men-
tes, & magna per contemplationem differentes pascerebant, & parua per historiam tra-
dentes nutrent. Sequitur: [Cumq. in orbem transissent dies conuiuij, mittebat
ad eos

21.

Thren. 4. a

Isa. 55. a

Isa. 7. a

Isa. 5. b

22.

23.

A ad eos Iob, & sanctificabat illos: confurgensq. diluculo offerebat holocausta per singulos.] In orbem dies conuiuij transeunt, cum prædicationis ministeria peraguntur. Peractisq. conuiuijs, holocaustum Iob pro filijs obtulit: quia pro Apostolis de prædicatione redeuntibus, patrem Christus Redemptor exorauit. Bene autem mittendo sanctificare dicitur, quia dum Spiritum sanctum, qui a se procedit, discipulorum cordibus tribuit, quicquid eis culpæ inesse potuit, emundauit. Recteq. ad offerenda holocausta diluculo confurgere perhibetur: quia per hoc, quod pro nobis intercessionis suæ petitionem obtulit, discussa erroris nocte, humanæ mentis tenebras illustrauit, ne quo peccati contagio, ex ipsa prædicationis gratia, mens in oculo polluiatur, ne sibi quæ agit, tribuat: ne sibi tribuendo quæ agebat, amittat.

Quod maledicere Deo, sis de eius beneficio superbire. Caput VII.

B Vnde recte subiungitur: Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.] Deo quippe benedicere, id est maledicere, est de eius munere sibi gloriam præbere. Vnde recte sanctis Apostolis post prædicationem Dominus pedes lauit, vt videlicet aperte monstraret: quia plerumque & in bono opere peccati pulvis contrahatur, & inde inquinetur vestigijs loquætijs, vnde audientium corda mundantur. Nam sæpe nonnulli dum exhortationis verba faciunt, quamquā tenuiter, sese intrinsecus, quia per eos gratia prædicationis deriuatur, extollunt. Cumq. verbo aliena opera diluunt, quasi ex bono itinere puluerem malæ cogitationis sumunt. Quid ergo fuit post prædicationem pedes discipulorum lauare, nisi post prædicationis gloriam, cogitationum puluerem tergere, gressusq. cordis ab interna elatione mundare? Nec obstat ab omnimoda mediatoris sciētia quod dicitur: [Ne forte peccauerint.] Nam cuncta sciens, sed in semet ipso ignorans nostram suscipiens, atque dum suscipit docens: nonnumquam quasi ex nostra dubitatione loquitur, sicut dicit: Filius hominis veniens, putas, inueniet fidem super terram? Expletis ergo conuiuijs, sacrificium pro filijs Iob offerens dicebat: [Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.] Quia Redemptor noster postquam prædicatores suos a malis impugnantibus diluit: etiam inter bona, quæ egerant, & a tentationibus defendit.

Quod omnibus diebus sacrificium Deo pro nobis Filius offerre non cessat. Caput IX.

D Sicut faciebat Iob cunctis diebus.] Cunctis diebus Iob sacrificium offerre non cessat, quia sine intermissione pro nobis holocaustum Redemptor immolat, qui sine cessatione patri suam pro nobis incarnationem demonstrat. Ipsa quippe eius incarnatio nostræ emundationis oblatio est. Cumq. se hominem ostendit delicta hominis interueniens diluit, & humanitatis suæ mysterio perenne sacrificium immolat, quia & hæc sunt æterna, quæ mundat. Igitur quia in ipso expositionis exordio sic personam beati Iob nunciare Dominum diximus, vt designari per illum caput & corpus, id est, Christum & Ecclesiam diceremus: postquam caput nostrum quo modo designatum credatur, ostendimus: nunc corpus eius, quod nos sumus, quo modo exprimat, indicemus: vt quia audiuimus ex historia, quod miremur, cognouimus ex capite, quod credamus, consideremus nunc ex corpore, quid viuendo teneamus. In nobismet ipsis namque debemus transformare, quod legimus, vt cum per auditum se animus excitat, ad operandum, quod audierat, vita concurrat.

Quod hi, quos inhabitat consilij spiritus, in presentibus dolent, & ad æterna spirant. Caput X.

V Ir erat in terra Hus, nomine Iob.] Si Iob dolens, & Hus consiliator dicitur, non immerito per vtraque nomina electus quisque figuratur: quia nimirum consiliatorem animum inhabitat, qui dolens de presentibus ad æterna festinat. Nam sunt nonnulli, qui vitam suam negligunt, & dum transitoria appetunt, dum æterna vel non intelligunt, vel intellecta contemnunt, nec dolorem sentiunt, nec habere consiliū sciunt. Cumq. superna, quæ amiserunt, non considerant, esse se, heu miseri, in bonis felices putant. Nequaquam enim ad veritatis lucem, cui conditi fuerant, mentis oculos erigunt: nequaquam ad contemplationem patriæ æternæ desiderij aciem tendunt:

dunt: sed semet ipsos in his, ad quæ proiecti sunt deserentes; vice patriæ diligunt exilium, quod patiuntur, & in cacitate, quam tolerant, quasi in claritate luminis exultant. **A**
 At contra electorum mentes dum transitoria cuncta nulla esse conspiciunt, ad quæ sint conditæ, exquirunt: cumque eorum satisfactioni nihil extra Deum sufficit, ipsa inquisitionis exercitatione fatigata, illorum cogitatio in conditoris sui spe & contemplatione requiescit, supernis inter se ciuibus appetit: & unusquisque eorum adhuc in mundo corpore positus, mente tamen extra mundum surgit: ærumam exilij, quam tolerat, deplorat, & ad sublimem patriam incessantibus se amoris stimulis excitat. Cum ergo dolens videt, quàm sit æternum, quod perdidit, inuenit salubre consilium, temporale hoc despiciere, quod percurrit: & quo magis crescit consilij scientia, ut peritura deservat, eo augetur dolor, quod necdum ad mansura pertingat. Vnde bene per Salomone **B**
 nem dicitur: Qui addit scientiam, addit & dolorem. Qui enim scit iam summa, quæ adhuc non habet, magis de infimis, in quibus retinetur, dolet. Recte ergo in terra Hus habitare Iob dicitur, quia in scientiæ consilio electi vniuersiuique dolens animus tenetur. Intuendum quoque est, quod nullus dolor mentis sit in actione præcipationis. Qui enim sine consilijs viuunt, qui seipos rerum euentibus præcipientes deserunt, nullo interim cogitationum dolore fatigantur. Nam qui soletter in vitæ consilio figit mentem, caute sese in omni actione circumspiciendo considerat: & ne ex re, quæ agitur, repentinus finis aduersusque surripiat, hunc prius molliter posito pede cogitationis palpat, pensat, ne ab his, quæ agenda sunt, præpediat formido: ne in his, quæ differenda sunt, præcipitatio impellat: ne praua per concupiscentiam aperto bello superent, ne recta per inanem gloriam insidiando supplantent. Iob ergo in terra Hus habitat, dum mens electi quo magis per consilium viuere nititur, eo angusti itineris dolore fatigatur. Sequitur: **C**

Quod sancta Ecclesia simplicitatis & rectitudinis vias a timore incipit, & in charitate consummat. Caput XI.

27. **S**implex & rectus, ac timens Deum, & recedens a malo.] Quisquis æternam patriam appetit, simplex proculdubio & rectus viuunt, simplex videlicet opere, rectus fide: simplex in bonis, quæ inferius peragit, rectus in summis, quæ in intimis sentit. Sunt namque nonnulli, qui in bonis, quæ faciunt, simplices non sunt: dum non in his retributionem interiorum, sed exteriorum fauorem quærunt. Vnde bene per quemdam sapientem dicitur: Vt peccatori terram ingredienti duabus vijs. Duabus vijs peccator quippe terram ingreditur, quando & Dei est, quod opere exhibet, & mundi, quod per cogitationem quærir. Bene autem dicitur: [Timens Deum, & recedens a malo.] Quia sancta electorum Ecclesia simplicitatis suæ & rectitudinis vias timore inchoat, sed charitate consummat: cui tunc est funditus a malo recedere, cum ex amore Dei coeperit iam nolle peccare. Cum vero adhuc timore bona agit, a malo penitus non recessit: quia eo ipso peccat, quo peccare vellet, si inulte poruisset. Recte ergo cum timere Deum Iob dicitur, recedere etiam a malo perhibetur: quia dum metum charitas sequitur, ea, quæ metu relinquitur, etiam per cogitationis propositum culpa calcatur. **D**
 28. Et quia ex timore vnumquodque vitium premitur, ex charitate autem virtutes oriuntur, recte subiungitur:

Quod secunditas spiritalis propter septiformem spiritum in filijs septem & in tribus filiabus, fides, spes, & charitas intelligantur. Caput XII.

Nati sunt ei septem filij & tres filiæ.] Septem quippe filij nobis nascuntur, cum per conceptionem bonæ cogitationis, sancti spiritus septem in nobis virtutes oriuntur. Hanc namque internam prolem propheta dinumerat, cum spiritus mentem fecundat, dicens: Requiesce super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Cum ergo per aduentum spiritus sancti, sapientia, intellectus, consilium, fortitudo, scientia, pietas, ac timor Domini in animo vnicuique nostrum gignitur, quasi mansura posteritas in mente propagatur, quæ supernæ nostræ nobilitatis genus eo ad vitam longius seruat, quo amor æternitatis sociat. Sed habent in nobis septem filij, tres proculdubio sorores suas, quia quidquid virile hi virtutum sensus **E**

Ecclesi. b

. 22

. 1. 11

Ecclesi. a

Ista. 11. a

A sensus faciunt, spei, fidei, charitatiq. coniungunt. Neque enim ad denarij perfectionem septem filij perueniunt: nisi in fide, spe, et charitate fuerit omne, quod agunt: Quia vero hanc præsentium virtutum copiam multimoda bonorum operum cogitatio sequitur, recte subiungitur:

Quod possessio ouium, et asinorum, et camelorum sit subingatio illorum, quos aliquando vel sermido dissoluit, vel superbia inflat, vel luxuria inquinat. Caput XIII.

ET fuit possessio eius septem millia ouium et tria millia camelorum.] Seruata quippe veritate historię, imitari spiritaliter possumus, quod carnaliter audiuius. Ouium enim septem millia possidemus, cum cogitationes innocuas, perfecta cordis munditia, intra nosmetipsos, inquisito veritatis pabulo, pascimus. Eruntq. nobis in possessionem etiam tria millia camelorum, si omne, quod in nobis altum, ac tortuosum est, rationi fidei subditur: et sub cognitione Trinitatis, sponte in appetitu humilitatis inclinatur. Camelos quippe possidemus, si quod altum sapimus, humiliter depouamus. Camelos proculdubio possidemus, cum cogitationes nostras ad infirmitatis fraternę compassionem slectimus, et vicissim onera nostra portant, alienę infirmitati compati condescendendo nouetimus. Possunt etiam per camelos, qui vngulam nequaquam findunt, sed tamen ruminant, terrenarum rerum bonę dispensationes intelligi: quę quia habent aliquid sæculi, et aliquid Dei, per commune eas necesse est animal designari. Neque enim terrena dispensatio, quamuis æternę vtilitati seruiat, sine perturbacione mētis valet exhiberi. Quia igitur per hanc et ad præfens mens confunditur, et in perpetuum merces paratur, quali commune animal, et aliquid de lege habet, et aliquid non habet. Vngulam namque non findit, quia non se penitus anima ab omni tetreno opere disiungit: sed tamen ruminat, quia bene dispensando temporalia; per certitudinis fiduciam cælestia sperat. Terrenę igitur dispensationes quasi camelorum more, capite legi concordant, pede discrepant: quia et cæli sunt illa, quę iuste viuentes appetunt: et huius mundi sunt ea, in quibus opere versantur. Nos ergo cum eadem terrenas cognitioni Trinitatis dispensationes subdimus, quasi camelos intra invisibilem numerum fide possidemus. Sequitur: [Quingenta quoque iuga bouum, et quingentę asinę.] Iuga bouum in vsum nostrę possessionis sunt, dum concordēs virtutes exarant duriciam mentis. Quingentas quoque asinas possidemus, cum lasciniates motus restringimus: et quicquid in nobis carnale exurgere appetit, spiritali cordis dominatu refrenamus. Vel certe asinas possidere, est cogitationes inra uos simplices regere. Quę dum in subtiliori intellectu cutrere non valent: quo quasi pigrius ambulat, eo fraterna onera mansuetius portant. Sunt namque nonnulli, qui dum alta non intelligunt, per exteriora conuersationis opera se humiliter premunt. Bene ergo per asinas, pigrum quidem animal, sed tamen portantis oneribus deditum, simplices cogitationes accipimus, quia dum nostram plerumque ignorantiam cognoscimus, leuius onera aliena toleramus. Cumq. nos quasi singularis sapiētię altitudo non eleuat; ad perferendam alieni cordis inertiam, mens se nostra æquanimitate inclinat. Recte autem siue iuga bouum, siue quingentę asinę referuntur: quia vel in hoc, quod prudenter sapimus, vel in hoc, quod humiliter ignoramus, dum æternę pacis requiem querimus, quasi intra Iubilei numerum tenemur. Sequitur:

Quod multa familia, id est, multitudo cogitationum sit sub mentis dominio restringenda.

Caput XIII.

AC familia multa nimis.] Multam familiam nimis possidemus, cum cogitationes innumeras sub mentis dominatione restringimus, ne ipsa sui multitudine animū superent, ne peruerso ordine discretionis nostrę principarum calcant. Er bene cogitationum turba multę familię appellatione signatur. Nam scimus, quod absente domina, ancillarum linguę perstreperunt, silentium deserunt, deputati operis officia negligunt, totumq. ordinem sibimet viuendi confundunt. At si repente domina veniat, mox perstreperentes linguę reticent, officia vniuscuiusque operis repetunt: sicq. ad opus proprium, ac si non recesserint, reuertuntur. Si igitur a domo mentis ad momentum ratio discedat, quasi absente domina, cogitationum se claimor, velut garrula ancillarum turba multiplicat. Ut autem ratio ad mentem redierit, mox se

S. Greg. To. 1.

E c confusio

confusio tumultuosa compefcit, et quasi ancillæ se ad iniunctum opus tacite reprimunt: dum cogitationes protinus causis se proprijs ad vtilitatem subdunt. Possidemus ergo multam familiam, cum recto iure innumeris cogitationibus rationis discretionem dominamur. Quod nimirum cum solerter agimus, iungi per eandem discretionem angelis conamur. Vnde recte subiungitur: [Erat. vir ille magnus inter omnes Orientales.] Tunc namque magni inter omnes Orientales efficitur, cum eis spiritibus, qui orienti luci inhærent, pressa carnalis corruptionis nebula, discretionis nostræ radijs, in quantum possibilitas suppetit, sociamur. Vnde et per Paulum dicitur: Nostra conuersatio in cælis est. Quisquis temporalia ac defectiua sequitur, occasum petit: quisquis vero superna desiderat, quia in Oriente habitat, demonstrat. Magnus ergo non inter Occidentales, sed inter Orientales efficitur, qui non inter maiorum actiones, ima et fugitiua quærentium, sed inter choros proficere supernorum ciuium conatur. Sequitur:

Quo modo singula virtutes in suo die conuiuium faciunt. Caput XV.

32. **E**T ibant filij eius, et faciebant conuiuium per domos, vnusquisque in die suo.] Filij per domos conuiuium faciunt, dum virtutes singulæ, iuxta modum, propriam mentem pascunt. Vnde bene dicitur: Vnusquisque in die suo. Dies enim vnus cuiusque filij, est illuminatio vnus cuiusque virtutis. Vt enim hæc ipsa dona breuiter septiformis gratiæ replicem: alium diem habet sapientia, alium intellectus, aliud consilium, alium fortitudo, alium scientia, alium pietas, alium timor. Neque enim hoc est sapere, quod intelligere: quia multi æternam quidem sapiunt, sed intelligere nequam possunt. Sapientia ergo in die suo conuiuium facit: quia mentem de æternorum spe, et certitudine reficit. Intellectus in die suo conuiuium parat: quia in eo, quod audita penetrat, reficiendo cor, tenebras eius illustrat. Consilium in die suo conuiuium exhibet: quia dum præcipitem esse prohibet, ratione animum replet. Fortitudo in die suo conuiuium agit: quia dum aduersa non metuit, trepidanti menti cibos confidentiæ apponit. Scientia in die suo conuiuium parat: quia in ventre mentis ignorantiam ieiunium superat. Pietas in die suo conuiuium exhibet: quia cordis viscera misericordiarum operibus replet. Timor in die suo conuiuium facit: quia dum premit mentem, ne de præsentibus superbiat, de futuris illam spei cibo conforrat. Sed illud in hoc filiorum conuiuium perferendum video, quod semetipsos inuicem pascunt. Valde enim singula virtus quælibet destituitur, si non vna alij virtuti virtuti suffragetur. Minor quippe est sapientia, si intellectu careat, et valde inutilis intellectus est, si ex sapientia non subsistat: quia cum altiora sine sapientiæ pondere penetrat, sua illum leuitas grauius ruirum leuat. Vile est consilium, cui robor fortitudinis deest: quia quod tractando inuenit, carens viribus, vsque ad perfectionem operis non perducit. Et valde fortitudo destruitur, nisi per consilium fulciatur: quia quo plus se posse conspicit, eo virtus sine rationis moderamine deterius in præceps ruit. Nulla est scientia, si vtilitatem pietatis non habet: quia dum bona cognita exequi negligit, sese ad iudicium ætatis stringit. Et valde inutilis est pietas, si scientiæ discretionem caret: quia dum nulla hanc scientia illuminat, quo modo misereatur, ignorat. Timor quoque ipse nisi has eriam virtutes habuerit, ad nullum opus proculdubio bonæ actionis surgit: quia dum ad cuncta trepidat, ipsa sua formidine a bonis omnibus torpens vacat. Quia ergo alternato ministerio virtus a virtute reficitur, recte dicitur, quod apud se filij vicissim conuiuantur. Cumq. vna aliam subleuando subleuat: quasi per dies suos numerosa soboles pascenda conuiuium parat. Sequitur:

Tres sorores ad fratrum conuiuia vocantur, quando gaudent virtutes virtutibus, & inimicis sibi subseruiant, ac ministrant. Caput XVI.

33. **E**T mittentes vocabant tres sorores suas, vt comedere et biberent cum eis.] Cum virtutes nostræ in omne, quod agunt, spem, fidem, et charitatem sciunt, quasi operantes filij, tres ad conuiuium sorores vocant: vt fides, spes, charitas in opus bonum gaudeant, quod vnaquæque virtus administrat. Quæ quasi ex cibo vires accipiunt, dū bonis operibus fidentiores fiunt, et dum post cibum, contemplationis rore infundi appetunt, quasi ex poculo ebriantur. Sed quid est, quod in hac vita sine quauis tenuissimi contagij

A contagii inquinatio: peragatur? Nonnunquam namque ipse bovis, qui agitur, ad deterius propinquamus: quia dum feritiam menti parum, quando etiam securitatem gignunt: dumq. mens secura redditur, in tantum laxatur. Nonnunquam vero virtutes aliquantulo elatione nos pollunt: & tanto deiectiones apud Deum faciunt, quanto apud noscriptos tumidiore reddunt. Vnde bene subiungitur?

Quod filioz possit communiam sanctificare, est retractatio operum & discussio
cogitationum. Caput XLII. V.

Cumque in orbem transissent dies conuiuij, mittebat lobet sancti scabato illos. ¶ Per-
tratio quippe orbe dierum conuiuij, mittere ad filios, et hos sanctificare, est: post
virtutum scilicet intentionem donis dirigere, et omnia, quod agitur, districta terri-
tationis diffusionis mundare: ne bona allucinentur, quia mala sunt, ne saltem nece-
ssiter bona putentur sufficientia, cum perfecta non sunt. ¶ Sicque mensi plerumque
decipitur, ut aut qualitate mali, aut boni quantitate fallatur. Sed hoc in gaurum sentius
melius preces, quia diffusionis inuenientiam ea, quia perfectius in nobis incipio
plenius nitimur, sepe verius orando quam inuelligando penetrare. Cup enim mens
per quandam compunctionis machinam ad alta suffulcitur torrens, quod et de seipso
occurrere, sub seipso diuidendo tertius contemplantur. Vnde et scilicet subiungitur: ¶

Quod holocaustum per singulas offerre, sit singularium virorum carnis pelis
et pars intus

Confurgensq. diluculo offerebat holocausta per singulos. Diluculo namque confurgimus, cum compunctionis luce perfusi humanitatis nostræ noctem defecimus, et ad veri luminis radios, uelut interitus aperimus. Atque holocaustum per singulos filios offerimus, cum pro unaquaque uirtute Domino hostiam nostræ precis immolamus, ne sapientia eleuet, ne intellectus, dum subtiliter currit, aberret: ne consilium, dum se multiplicat, confundat: ne fortitudo, dum fiduciam præbet, præcipitet: ne scientia, dum nouit et non diligit, inuestire pietas, dum se extra relictudinem inclinat, intorqueat: ne timor, dum plus iusto trepidat, in desperationis foueam mergat. Cum ergo pro unaquaque uirtute, ut pura esse debeat, preces Domino fundimus: quid aliud, quam iuxta filios in numerum holocaustum per singulos exhibemus? Holocaustum namque totum incensum dicitur. Holocaustum igitur date, est totam mentem igne compunctionis incendere, ut in ara amoris ardeat, et quasi delicta propria scholæ: iniquamenta cogitationis ardeant. Sub his ardet, et quasi delicta propria

36. prius liberos, et quibusdam cogitationibus extraxit, sed nec agere nesciunt, nisi hi, qui
priusquam cogitationes ad opus prodeant, internos suos moribus sollicite circumspici-
entes frenant. Hæc cauere nesciunt, nisi hi, qui virili custodia munire mentem no-
uerunt. Vnde recte in opinata morte extinguit Isobeth dicitur, quem et scriptura faci-
era, non in domo ostiarii, sed ostiariam habuisse testatur, dicens: Venientes si-
lij Remmon Berothite, Rethab et Banaa, ingressi sunt, feruente die, domum Isobeth, 2. Reg.
qui dormiebat super stratum suum meridie. Ingressi sunt autem domum: et ostiaria
domus purgans triticum obdormiuit: sumentes spicas tritici, latenter ingressi sunt,
et percusserunt eum in inguine. Ostiaria triticum purgat, cum mentis custodia discer-
nendo, virtutes a vitis separar. Quæ si obdormierit, in mortem proprii domini sui,
insidiatores admittit: quia cum discretione sollicitudo cessauerit, ad interficiendum
eumque maligni spiritibus inopando. Qui ingressi spicas colligebant, morbosos

rum cogitationum germina auferunt, atque in inguine feriunt: quia virtutem cordis delectatione carnis occidunt: In inguine quippe ferire, est vitam mentis delectatione carnis perforare. Nequaquam vero Isofeth iste hac morte succumberet; si non ad ingreſſum domus mulierum, id est mollem custodiam ad mentis aditus non deputasset. Fortis namque virilisq. ſenſus præponi cordis foribus debet, quem nec negligentia fomnus opprimat, nec ignorantia error fallat. Vnde bene et Isofeth appellatus eſt; qui cuſtodia femina hoſtilibus gladijs nudatur. Isofeth quippe vir confuſionis dicitur. Vir autem confuſionis eſt; qui forti mentis cuſtodia munitus non eſt: quia dum virtutes ſe agere æſtimat, ſubintrantia vitia neſcientem necant. Tota itaque virtute muniendus eſt aditus mentis, ne quando eam inſidiantes hoſtes penetrare foramine ne gladij cogitationis. Hinc Salomon ait: Omni cuſtodia ſerua cor tuum. Prov. 4

quoniam ex ipso vita procedit. Virtutes ergo, quas agimus, dignum est, ut summo-
pere ab intentionis origine penferamus, ne ex malo ortu prodeant, etiam si recta sunt,
quæ ostendant.

*Quanta sollicitudine abstinendum sit a malo opere, cum etiam districte ferai Dei iudi-
centur de cogitatione.*

Caput. XIII.

37. **V**nde hic quoque recte subiungitur: [Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij
mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.] Filij in cordibus maledicunt, cum
recta nostra opera a non rectis cogitationibus procedunt, cum bona in aperto extant,
sed in occulto noxia moluntur. Deo quippe maledicunt, cum mentes nostræ se de se esti-
mant habere, quod sunt. Deo maledicunt, cum se & ab illo accepisse vires intelligunt.
38. sed tamen de eius muneribus propriam laudem quaerunt. Sciendum vero est, quod bona
nostra tribus modis antiquus hostis insequitur: ut videlicet hoc, quod rectum coram
hominibus agitur, in interni iudicis conspectu vitietur. Aliquando namque in bono
opere intentionem polluit, ut omne, quod in actione sequitur, eo purum mundumque
non exeat, quo hoc ab origine perturbat. Aliquando vero intentionem boni operis
vitare non prævalet, sed in ipsa actione se quasi in itinere opponit: ut cum per propo-
situm mentis securior quisque egreditur, subiuncto latenter vitio, quasi ex insidijs pe-
rimatur. Aliquando vero nec intentionem vitiat, nec in itinere supplantat, sed opus
bonum in fine actionis illaqueat: quantoque vel a domo cordis, vel ab itinere operis
longius recessisse se simulat, tanto ad decipiendum bonæ actionis terminum astutius
expectat: & quo incautum quemque quasi recedendo securum reddiderit, eo illum
repentino nonnumquam vulnere durius, insanabilisque transigit. Intentionem
quippe in bono opere polluit: quia cum facilia ad decipiendum corda hominum con-
spicit, eorum desiderijs auram transitorij favoris apponit: ut in his, quæ recta faciunt,
ad appetenda ima tortitudine intentionis inclinentur. Vnde recte sub Iudæ specie
de vnaquaque anima miseræ intentionis laqueo capta per Prophetam dicitur: Fac-
ti sunt hostes eius in capite. Ac si aperte diceretur: Cum bonum opus non bona in-
tentione sumitur, huic aduersantes spiritus ab ipso cogitationis exordio principian-
tur: tantoque eam plenius possident, quanto & per initium dominantes tenent. Cum
vero intentionem vitare non prævalet, in via positos laqueos regunt, ut in eo, quod
bene agitur, cor exaltans se ex latere ad vitium deriuetur: quatenus quod inchoans
aliter profuserat, in actione longe aliter, quam coeperat, percurrat. Sæpe enim bo-
no operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immutat: quæ quamuis quæsi-
ta non fuerat, tamen oblata delectat. Cuius delectatione cum mens bene operantis
resoluitur, ab omni intentionis intimæ vigore dissipatur. Sæpe se bene inchoatæ
nostræ iustitiæ ex latere ira subiungit, & dum zelo rectitudinis immoderatus mentem
turbat, cunctam quietis intimæ salutem fauciat. Sæpe grauitatem cordis quasi exla-
tere subiuncta tristitia sequitur, atque omne opus, quod mens bona intentione in-
choat, hæc velamine mororis obumbrat. Quæ & nonnumquam tanto tardius repel-
litur, quanto & pressæ menti quasi serior famulatur. Sæpe se bono operi lætitia im-
moderata subiungit, cumque plus mentem, quam decet, hilarescere excitat, ab actione
bona omne pondus grauitatis repellit. Quia enim etiam bene inchoantibus subesse
in itinere laqueos Psalmista conspexerat, recte prophético plenus spiritu dicebat: In
via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi. Quod bene ac subtiliter Hie-
remias insinuat: qui dum gesta foris referre studuit, quæ intus apud nosmetipsos ge-
rerentur, indicauit, dicens: Venerunt octoginta viri de Sichem, & de Silo, & de Sa-
maria, rasi barba, & scissis vestibus, squalentes: munera & thus habebant in ma-
nu, vt offerrent in domo Domini. Egressus autem Ismael filius Nathania in occur-
sum eorum de Maspha, incedens & plorans ibat. Cumque occurrisset eis, dixit ad eos:
Venite ad Godoliam filium Aicham. Qui cum venissent ad medium ciuitatis, in-
terfecit eos. Barbam quippe radunt, qui sibi de proprijs viribus fiduciam subtra-
hunt. Vestes scindunt, qui sibi metipsis in exterioris decoris laceratione non par-
cunt. Oblaturi in domo Domini thus & munera veniunt, qui exhibere se in Dei
sacrificio orationem cum operibus pollicentur. Sed tamen si se in ipsa sanctæ deu-
otionis via caute circumspicere nesciunt, Ismael Nathania filius in eorum occursum
venit:

Thren. 1.4

Pf. 141.4

Hier. 41.4

A venit: quia nimirum quilibet malignus spiritus, prioris sui Satanæ videlicet exemplo in superbæ errore generatus, se ad laqueum deceptionis opponit. De quo & bene dicitur: Incedens & plorans ibat: quia ut deuotas mentes interimere feriendo praualeat, semetipsum quasi sub velamine virtutis occultat: & dum concordare se vere lugentibus simulat, ad cordis intima securius admissus, hoc, quod intus de virtute later, occidit: qui plerumque se spondet ad altiora prouehere. Vnde & dixisse perhibetur: Venite ad Godoliam filium Aicham. Atque dum maiora promittit, etiam minima subtrahit. Vnde & recte dictum est: Qui cum venissent ad medium ciuitatis, interfecit eos. Viros ergo ad offerenda Deo munera venientes, in medio ciuitatis interfecit: quia diuinis deditæ operibus mentes, nisi magna se circumspectione custodiant, hoste surripiente, dum deuotionis hostiam portant, in ipso itinere, perdunt vitam. De cuius hostis manu non euadit, nisi citius ad poenitentiam recurratur. Vnde illic apte subiungitur: Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismael: Noli occidere nos, quia habemus in agro thesauros frumenti, & hordei, & olei, & mellis, & non occidit eos. Thesaurus quippe in agro est spes in poenitentia, quæ quia non cernitur, quasi in terra cordis suffossa continetur. Qui ergo thesauros in agro habuere, seruati sunt: quia qui post incautelæ suæ vitium, ad lamenta poenitentis redeunt, nec capti moriuntur. Cum vero antiquus hostis neque in eorum intentionis ferit, neque in itinere actionis intercipit, duiores in fine laqueos tendit. Quem tanto nequius obidet, quanto solum sibi remansisse ad decipiendum videt. Hos namque fini suo laqueos oppositos Propheta conspexerat, cum dicebat: Ipsi calcaneum meum obseruabunt. Quia enim in calcaneo finis est corporis, quid per hunc nisi terminus signatur actionis? Siue ergo maligni spiritus, siue prauis quique homines, illorum superbæ sequaces, calcaneum obseruant, cum actionis bonæ finem vitare desiderant. Vnde & eidem serpenti dicitur: Ipsa tuum obseruabit caput, & tu calcaneum eius. Caput quippe serpentis obseruare, est initia suggestionis eius aspicere, & manu sollicitæ considerationis a cordis aditu funditus extirpare. Qui tamen cum ab initio deprehenditur, percutere calcaneum molitur: quia etsi suggestionem prima intentionem non percutit, decipere in fine tendit. Si autem semel cor in intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas, & terminus ab hoste callido secure possidetur: quoniam totam sibi arborem fructus ferre conspiciit, quam venenidente in radice vitiauit. Quia ergo summa cura vigilandum est, ne vel bonis operibus seruans mens, reproba intentione polluat, recte dicitur: [Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.] Ac si aperte diceretur: Nul- lum est bonum, quod foris agitur, si non pro eo, intus ante Dei oculos, innocentæ vi- dima in ara cordis immolatur. Tota itaque virtute perspicendum est fluius operis, si purus emanat ex fonte cogitationis. Omni cura seruandus est a malitiæ puluere oculus cordis, hoc, quod in actione rectum hominibus ostentat, apud semetipsum per vitium prauæ intentionis intorquetur. Curandum itaque est, ne bona nostra pauca sint: cu- randum, ne indiscussa: ne aut pauca agentes, inueniamur steriles: aut indiscussa relin- quentes, recordes. Neque enim vnaquæque vere virtus est, si mixta alijs virtutibus non est. Vnde recte ad Moysen dicitur: Sume tibi aromata, stactem & onycham, galba- num boni odoris, & thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia: faciesq. thymiana compositum opere vnguentarij, mixtum diligenter & purum. Thymiana ex aromati- bus compositum facinus, cum in altari boni operis, virtutum multipliciter redolemus. Quod mixtum & purum sit, quia quanto virtus virtuti iungitur, tanto incensum boni operis sincerius exhibetur. Vnde & bene subiungitur: Cumq. in tenuissimum puluerem vniuersa aromata contuderis, pones ex eo coram testimonij tabernaculo. In tenuissimum puluerem aromata vniuersa conterimus, cum bona nostra quasi in pilo cordis, occulta dis- cussione tundimus: & si veraciter bona sint, subtiliter retractamus. Aromata ergo in pul- uerem redigere, est virtutes recogitando terere, & vsque ad subtilitatem oculi exa- minis reuocare. Et notandum, quod de eodem puluere dicitur: Pones ex eo coram tes- timonij tabernaculo: quia tunc nimirum bona nostra veraciter in conspectu iudicis placent, cum hæc mens subtiliter recogitando conterit, & quasi de aromatibus pulue- rem reddit, ne grossum durumq. sit bonum, quod agitur: ne si hoc ara retracta- tionis manus non comminuat, odorem de se subtilius non aspergat. Hinc est enim quod sponsæ virtus sponsi voce laudatur, cum dicitur: Quæ est ista, quæ ascendit

Hier. 41. b

Pf. 55.

ex vers. lxx.

Gen. 3. b

39.

Exa 30. d.

Ibidem.

Ibidem b.

Can. 3. b

per defectum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarii? Sancta quippe Ecclesia sicut fumi virgula ex aromatibus ascendit: quia ex vitæ suæ virtutibus in interni quotidie incensi rectitudinem proficit, nec sparsa per cogitationes defluit, sed sese intra arcana cordis in rigoris virga constringit. Quæ ea, quæ agit, dum recogitare semper ac tractare non desinit, myrrham quidem & thus habet in opere, sed puluerem in cogitatione. Hinc est, quod de oblatoribus hostiæ ad Moysen iterum dicitur: Detrahe pelle hostiæ, artus in frustra concidant. Pellem namque hostiæ detrahimus, cum a mentis nostræ oculis superficiem virtutis amouemus. Cuius artus in frustra concidimus, cum distinguentes subtiliter eius intima, membratimque cogitamus. Curandum ergo est, ne cum mala vincimus, bonis lasciuientibus supplantemur, ne fortasse fluxa prodeant, ne incircumspecta capiantur, ne per errorem viam deferant, ne per lassitudinem fracta, antea acti laboris meritum perdant. In cunctis enim vigilanter debet se mens circumspicere: atque in ipsa circumspectione suæ providentia perseverare. Vnde & recte subiungitur:

Quid in vanum bono opere laboramus, si usque in finem non perseveramus. Caput XX.

Sic faciebat Iob cunctis diebus vitæ suæ.] Incausum quippe bonum agitur, si ante terminum vitæ deferatur: quia & frustra velociter currit, qui prius, quàm ad metas veniat, deficit. Hinc enim est, quod de reprobis dicitur: Væ his, qui per dederunt sustinentiâ. Hinc electis suis veritas dicit: Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Hinc Ioseph, qui inter fratres usque in finem iustus perseverasse describitur, solus talarem tunicam habuisse perhibetur. Nam quid est talaris tunica, nisi actio consummata? Quasi enim protensa tunica talum corporis operit, cum bona actio ante Dei oculos usque ad vitæ nos terminum tegit. Hinc est, quod per Moysen caudam hostiæ in altari offerre præcipimur, ut videlicet omne bonum, quod incipimus, etiam perseveranti fine compleamus. Bene igitur cœpta, cunctis diebus agenda sunt, ut cum malum pugnando repellitur, ipsa boni victoria constantiæ manu teneatur. Hæc itaque sub intellectu triplici diximus, ut fastidienti animæ varia alimenta proponentes, aliquid, quod eligendo sumat, offeramus. Hoc tamen magnopere petimus, ut qui ad spiritalem intelligentiam mentem subleuat, a veneratione historiæ non recedat.

LIBRI PRIMI MORALIVM FINIS.

SANCTI GREGORII

MORALIS EXPOSITIONIS

IN BEATVM IOB

LIBER SECVNDVS,

Continuans moraliter primum caput textus.

Caput I.

SCRIPITURA sacra mentis oculis quasi quoddam speculum opponitur, ut interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi etenim foeda, ibi pulchra nostra cognoscimus. Ibi sentimus, quantum proficimus, ibi a profectu quàm longe distamus. Narrat autem gesta sanctorum, & ad imitationem corda prouocat infirmorum. Dumque illorum viticia facta commemorat, contra vitiorum prælia, debilia nostra confirmat, siquæ verbis illius, ut eo mens minus inter certamina trepidet, quo ante se positos tot virorum fortium triumphos videt. Nonnumquam vero non solum nobis eorum virtutes asserit, sed etiam casus innotescit, ut & in victoria fortium quod imitando

Atando arripere, & rursum videamus in lapsibus quid debeamus timere. Ecce enim Iob describitur tentatione auctus, sed David tentatione prostratus, vt & maiorum virtus spem nostram foneat, & maiorum casus ad cautelam nos humilitatis accingat: quatenus dum illa gaudentes subleuant, ista meruentes premant, & audientis animus illinc spei fiducia, hinc humilitate timoris eruditus, nec temeritate superbiat, quia formidine premitur: nec pressus timore desperet, quia ad spei fiduciam virtutis exemplo roboratur.

Quod Satan inter filios Dei affuit absens presenti, sicut cæcus non videns lumen, a quo illustratur. Et quo modo sancta scriptura ex qualitatibus aeris, vel temporis, vel ex corporis situ, vel positione, locorum fines exprimat, effectusq. causarum.

Caput 1 1.

B Vadam autem die cum venissent filij Dei, vt assisterent coram Domino, affuit 2. inter eos etiam Satan.] Intueri libet, quo modo sacra eloquia in exordijs narrationum qualitates expriment, terminosq. causarum. Aliquando namque a positione loci, aliquando a positione corporis, aliquando a qualitate aeris, aliquando a qualitate temporis signant, quid de ventura actione subijciant. A positione quippe locorum diuina scriptura exprimit subsequen-
Dm. 1.
Ab. 7. g.

C tium merita, finesq. causarum, sicut de Israel dicitur: quia verba Dei in monte audire non potuit, sed præcepta in campis accepit: subsequenter nimirum infirmitatem populi indicans, qui ascendere ad summa non valuit, sed semet ipsum in infimis neglecte viuendo laxauit. A positione corporis futura denunciatur, sicut in actibus Apostolorum Stephanus Iesum, qui a dextris virtutis Dei sedet, stantem se vidisse manifestat. Stare quippe adiuuantis est. Et recte stare cernitur, qui in bello certaminis opitulatur. A qualitate aeris res subsequens demonstratur, sicut Euangelista, cum prædicante Domino, nullos tunc ex Iudæa crediueros diceret, præmisit dicens: Hiems autem erat. Scriptum namque est: Quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Idcirco ergo hiems curauit tempus exprimere, vt inesse auditorum cordibus malitiæ frigus indicaret. Hinc est, quod de negaturo Petro præmittitur: Quia frigus erat, & stans ad prunas, calefaciebat se. Iam namque intus a charitatis calore torpuerat, & ad amorem præsentis vitæ, quasi ad persecutorum prunas infirmitate afluente, recabatur. A qualitate temporis finis exprimitur actionis, sicut non rediturus ad veniam, ad traditionis perfidiam nocte Iudas exiisse perhibetur, cum, egrediente illo, ab Euangelista dicitur: Erat autem nox. Hinc enim & iniquo diuiti dicitur: Hac nocte repetent animam tuam abste. Anima quippe, quæ a tenebras ducitur, non in die repeti, sed in nocte memoratur. Hinc est, quod Salomon, qui sapientiam non perseueraturus accepit, in somnis hanc & nocte accepisse describitur: Hinc est, quod Angeli ad Abraam meridie veniunt, punituri autem Sodomam, ad eam vespere venisse memorantur. Quia igitur beati Iob tentatio ad victoriam deducitur, a die coepta perhibetur, cum dicitur: [Quadam autem die, cum venissent filij Dei, vt assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan.] Qui autem Dei filij, nisi electi Angeli vocantur? De quibus cum conset, quod obtutibus maiestatis inseruiant: valde querendum est, vnde veniant, vt coram Domino assistant. De his quippe voce veritatis dicitur: Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est. De his Propheta ait: Millia millium ministrabant ei, & decies millies cætena millia assistebant ei. Si igitur
Io. 10. d.
Mat. 23. a.
Io. 18. d.
Io. 13. d.
Luc. 12. e.
3. Reg. 3.
Gen. 18.
Gen. 19.
Mat. 18. b.
Dan. 7. s.

D semper vident, & semper assistunt: vigilantibus cura querendum est, vnde veniant, qui nunquam recedunt. Sed cum de illis per Paulum dicitur: Nonne omnes sunt ad ministratorij spiritus in ministerium missi, propter eos, qui hereditatem capiunt salutis? per hoc, quod missos cognoscimus, vnde veniant, inuenimus. Sed ecce questionem iungimus, & quasi dum ansam soluere nitimur, nodum ligamus. Quo modo enim aut semper assistere, aut videre semper faciem patris possunt, si ad ministerium exterius pro nostra salute mittuntur? Quod tamen citius soluimus, si quantæ subtilitatis sit Angelica natura, pensamus. Neque enim sic a diuina visione foras exeunt, vt internæ contemplationis gaudijs priuentur: quia si conditoris aspectum exeuntes amitterent, nec iacentes erigere, nec ignorantibus vera nunciare possent, fontemq. lucis, quem egredientes ipsi perderent, cæcis nullatenus propinquant.

In hoc

In hoc itaque est nunc natura angelica a naturæ nostræ conditione distincta, quod A
nos & loco circumscribimur, & cæcitatibus ignorantia coartamur: Angelorum vero
spiritus loco quidem circumscripti sunt, sed tamen eorum scientiæ longe super nos
incomparabiliter dilatantur. Interius quippe exteriusque sciendo diffusi sunt, quia
ipsum fontem scientiæ contemplantur: Quid enim de his, quæ scienda sunt,
nesciunt, qui scientem omnia sciunt? Eorum itaque scientia comparatione no-
stræ scientiæ valde dilatata est, sed tamen comparatione diuinæ scientiæ angustior:
sicut & ipsi illorum spiritus comparatione quidem nostrorum corporum, spiritus
sunt, sed comparatione summi, & incircumscripti spiritus, sunt corpus. Et mit-
tuntur igitur, et assistant, quia per hoc, quod circumscripti sunt, exeunt, & per
hoc, quod intus quoque præsentibus sunt, numquam recedunt. Et faciem ergo patris
semper vident, et tamen ad nos veniunt, quia et ad nos spiritali præsentia foras exeunt: B
et tamen ibi se, vnde recesserant, per internam contemplationem seruant. Dicitur
ergo: [Venerunt filij Dei, vt assisterent coram Domino.] quia illuc spiritus conuer-
sione redeunt, vnde nulla mentis auersione discedunt. Assuit inter eos etiam Satan.]
Valde querendum est, quo modo inter electos Angelos Satan adesse potuerit, qui ab
eorum sorte, exigente superbia, dudum damnatus exiuit. Sed recte inter eos affuisse
describitur, quia etsi beatitudinem perdidit, naturam tamen eis similem non amisit:
etsi meritis prægrauatur, conditione naturæ subtilis attollitur. Inter Dei ergo filios
coram Domino affuisse dicitur: quia eo intuitu, quo omnipotens Deus cuncta spirita-
lia conspiciat, etiam Satan in ordine naturæ subtilioris videt, attestante scriptura, quæ
dicit: Oculi Domini contemplantur malos & bonos. Sed hoc, quod affuisse Satan co-
ram Domino dicitur, in graui nobis quæstione versatur. Scriptum quippe est: Beati
mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Satan vero qui mundo corde esse non
potest, quo modo videndo Domino affuisse potest? Sed intendum est, quia affuisse co-
ram Domino, non autem vidiisse Dominum perhibetur. Venit quippe, vt videretur,
non vt videret. Ipse in conspectu Domini, non autem in conspectu eius Dominus ad-
fuit: sicut cæcus cum in sole consistit, ipse quidem solis radijs perfunditur, sed tamen
lumen non videt, quo illustratur. Ita ergo etiam inter Angelos in conspectu Domini
Satan adfuit, quia vis diuina, quæ intendo penetrat omnia, non se videntem immun-
dum spiritum, vidit. Quia enim & ipsa quæ Deum fugiunt, latere non possunt, dum
cuncta nuda sunt superno conspectui; Satan adfuit absens præsentem. Sequitur: C

Quod nescire Dei, reprobare sit.

Capit. I I I.

4. C Vi dixit Dominus: Vnde venis?] quid est, quod venientibus Angelis electis ne-
quaquam dicitur: Vnde venitis: Satan vero vnde veniat percontatur? Non enim
requirimus nisi utique quæ nescimus: Nescite autem Dei, reprobare est. Vnde de qui-
busdam in fine dicturus est: Nescio vos vnde sitis: discedite a me omnes operarij ini-
quitatis. Sicut & nescite mentiri, vir vera x dicitur, qui labi per mendacium designa-
tur: non quia si mentiri velit, nesciat: sed quod falsa loqui veritatis amore contemnat.
Quid est ergo ad Satan dicere: Vnde venis, nisi vias illius quasi incognitas reprobare?
Veritatis igitur lumen tenebras, quas reprobatur, ignorat: & Satanæ irinera, quia iudi-
cans, damnat, dignum est, vt quasi nesciens, requiratur. Hinc est quod Adæ peccati con-
ditoris voce dicitur: Adam vbi es? Neque enim diuina potentia nesciebat, post cul-
pam seruus ad quæ latibula fugerat: sed quia lapsus vidit in culpa, iam sub peccato
velut ab oculis veritatis absconditum, quia tenebras erroris eius non approbat, quasi
vbi sit peccator ignorat, cumque et vocat, et requirit, dicens: Adam vbi es? Per hoc,
quod vocat, signum dat, quia ad poenitentiam reuocat. Per hoc, quod requirit, aperte
insinuat, quia peccatores iure damnandos ignorat. Satan ergo Dominus non vocat,
sed tamen requirit dicens: Vnde venis? quia nimirum Deus apostatam spiritum ad
poenitentiam nequaquam reuocat: sed vias superbæ eius nesciens, damnat. Igitur dñs
Satan de itinere suo discutitur, electi Angeliquirendi vnde veniant non sunt: quia
eorum via tanto Deo notæ sunt, quanto & ipso auctore peraguntur, dumque soli eius
voluntati inseruiunt, eo esse incognitæ nequeunt, quo per approbationis oculum ex
ipso semper ante ipsum fiunt. Sequitur: [Respondens Satan, ait: Circului terram &
perambulau i eam.] Solet per gyrum circuitus, laboris anxietas designari. Satan

ergo

Prov. 3. 2
Matt. 5. 4

Luc. 13. 6

Gen. 3. 6

A ergo laborans, terram circuiuit, quia quietus in cæli culmine stare contempsit. Cumq. se non petuolasse, sed perambulasse insinuat: quanto peccati pondere in imis prematur, demonstrat. Perambulans ergo terram circuit: quia ab illo spiritualis potentie volatu conuersus, malitiae suae pressus grauedine, foras ad gyrum laboris venit. Hinc est enim quod & de eius membris per Psalmistam dicitur: In circuitu impij ambulat: quia dum interiora non appetunt, in exteriorum labore fatigantur. Sequitur: Ps. 11.

Quid sit quod ad satan Dominus loqui dicitur, vel quod Satan Domino respondere perhibetur.

Capit. 1. 1. 1. 1.

N Vmquid considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens a malo? Hoc, quod diuina voce beatus Iob simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens a malo dicitur: quia subtiliter membratimq. supra exposuimus, replicare quæ diximus deuitamus: ne dum discussa repetimus, tardius ad indiscussa veniamus. Hoc ergo nobis est solerter intueundum, quid sit, quod vel ad satan loqui Dominus dicitur, vel quod satan Domino respondere perhibetur. Discutienda quippe est, quæ nam sit ista locutio. Neque enim vel a Domino, qui summus atque incircumscriptus est spiritus, vel a satan, qui nulla est carnea natura vestitus, humano modo aeruus status folle ventris attrahitur, ut per organum gutturis, vocis expressione reddatur. Sed dum naturæ inuisibili naturæ incomprehensibilis loquitur, dignum est, ut mens nostra qualitatem corporis locutionis excedens, ad sublimes atque incognitos modos locutionis intimæ suspendatur. Nos namque, ut ea, quæ sentimus intrinsecus, extrinsecus exprimamus: hæc per organum gutturis, per sonum vocis eijcimus. Alienis quippe oculis intra secretam mentis, quasi post parietem corporis stamus: sed cum manifestare nosmetipsos cupimus, quasi per linguæ ianuam egredimur: ut quales sumus intrinsecus, ostendamus. Spiritualis autem natura non ita est, quæ ex mente & corpore composita dupliciter non est. Sed rursus sciendum est, quia ipsa etiam natura incorporea cum loqui dicitur, eius locutio nequaquam vna atque eadem qualitate formatur. Aliter enim loquitur Deus ad Angelos, aliter Angeli ad Deum: aliter Deus ad sanctorum animas, aliter sanctorum animæ ad Deum: aliter Deus ad diabolum, aliter diabolus ad Deum. Nam quia spiritali naturæ ex corporea appositione nihil obstat: loquitur Deus ad Angelos sanctos eo ipso, quo eorum cordibus occulta sua inuisibilia ostendit, ut quidquid agere debeant, in ipsa contemplatione veritatis legant, ut velut quædā præcepta vocis sint ipsa gaudia contemplationis. Quasi enim audientibus dicitur, quod videntibus inspiratur.

D Vnde cum eorum cordibus, Deus contra humanam superbiam, animaduersionem ultionis infunderet, dixit: Venite descendamus, et confundamus ibi linguam eorum. Dicitur eis, qui aderant: Venite, quia nimirum hoc ipsum nunquā a diuina contemplatione decrescere, in diuina contemplatione semper accrescere est: & nunquam corde recedere, quasi quodam stabili motu est semper venire. Quibus & dicit: Descendamus & confundamus ibi linguam eorum. Ascendunt Angeli, in eo, quod creatorem conspiciunt: Descendunt Angeli, in eo, quod creaturam, sese in illicitis erigentem, examine districtioris premunt. Dicere ergo Dei est: Descendamus & confundamus ibi linguam eorum, in seipso eis hoc, quod recte agatur ostendere, & per vim internæ visionis, eorum mentibus exhibenda iudicia occultis moribus inspirare. Aliter loquuntur Angeli ad Deum, sicut et per Ioannis Apocalypsim dicunt: Gen. 11. b.

E gnus est agnus, qui occisus est, accipere virtutem, et diuinitatem, et sapientiam. Vox namque Angelorum est in laude Conditoris ipsa admiratio intimæ contemplationis. Virtutis diuinæ miracula obstupuisse, dixisse est: quia excitatus cum reuerentia motus cordis, magnus est ad aures incircumscripti spiritus clamor vocis. Quæ vox se quasi per distincta verba explicat, dum sese per innumeros modos admirationis format. Deus ergo Angelis loquitur: cum eis voluntas eius intima videnda manifestatur. Angeli autem loquuntur Domino: cum per hoc, quod super semetipsos respiciunt, in motum admirationis surgunt. Aliter Deus ad sanctorum animas, aliter sanctorum animæ loquuntur ad Deum. Vnde & in Ioannis Apocalypsi rursum dicitur: Vidi subter altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium, quod habebant: et clamabant voce magna, dicen res: Vsq. Apoc. 5. d.

quo Domine, san-

ne, sanctus & verus, non iudicis & vindicis sanguinem nostrum, de his, qui habitant in terra? Vbi illico adiungitur: Datae sunt illis singulae stolae adbe, & dictum est illis, ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleatur numerus confessorum & fratrum eorum. Quid est enim animas vindictae petitionem dicere, nisi diem extremum iudicii, & resurrectionem extinctorum corporum desiderare? Magnus quippe carum clamor, magnum est desiderium. Tanto enim quisque minus clamat, quanto minus desiderat: & tanto maiorem vocem in aures circumscripti spiritus exprimit, quanto se in eius desiderium plenius fundit. Animatum igitur verba ipsa sunt desideria. Nam si desiderium sermo non esset, Propheta non diceret: Desiderium cordis eorum adiuuit auris tua. Sed cum aliter moueri solet mens, quae petit, aliter quae petatur, & sanctorum animae ita in interni secreti sinu Deo inhaerant, ut inhaerendo requiescant: quo modo dicuntur petere, quas ab interna voluntate constare nullatenus discrepare? Quo modo dicuntur vindictam desiderare, quas & voluntatem Dei certum est, & ea, quae futura sunt, non ignorare? Sed in ipso posita, ab ipso aliquid peto- re dicuntur, non quod quidquam desiderant, quod ab eis voluntate, quem certum discordat: sed quo Deo mente ascentius inhaerent, eo etiam de ipso accipiunt, ut ab ipso petant, quod eum facere velle nouerunt. De ipso ergo bibunt, quod ab ipso si- tiunt: & modo nobis adhuc incomprehensibili, in hoc, quod petendo esuriunt, pro- sciendo satiantur. Discordarent ergo a voluntate Conditoris, si qua eum vident vel- le, non peterent ei, minus inhaerent, si volentem dare, desiderio pigriori pulsaret. Quibus responsus diuinitus dicitur: Requiescite tempus adhuc modicum, donec compleatur numerus confessorum & fratrum vestrorum. Desiderantibus animas bus: Requiescite tempus adhuc modicum dicere, est, inter ardorem desiderij ex ipsa praesentia solatium consolationis aspirare: ut & animarum vox sit, hoc quod aman- tes desiderant: & respondentis Dei sermo sit, hoc quod eas retributionis certitudine inter desideria confirmat. Respondere ergo eis est, ut collectionem fratrum expecta- re debeant, eorum mentibus libenter expectandi moras infunderet: ut cum carnis res resurrectionem appetunt, etiam ex colligendorum fratrum augmento gratulentur. Aliter Deus loquitur ad diabolum, aliter diabolus ad Deum. Loquentem Dei est ad diabolum: vias eius, ac negotia animaduersione occultae distractionis increpare, sicut hic dicitur: Vnde venis? Diaboli autem ei respondere, est omnipotentis maiestati eius posse nihil celare. Vnde hic ait: [Circuiui terram, & perambulauit eam.] Quasi enim dicere eius est, quid egerit, scire quod actus suos oculis illius occultare non possit. Sciendum vero est, quia sicut hoc loco discimus, quattuor modis loquitur Deus ad diabolum: tribus, diabolum ad Deum. Quattuor modis loquitur Deus ad diabolum: quia & iniustas vias eius arguit, & electorum suorum contra illum in iustitiam propo- nit, & tentandam eorum innocentiam ei concedendo permittit, & aliquando eum, ne tentare audeat, prohibet. Iniustas enim vias eius redarguit, sicut iam dictum est: [Vnde venis?] Electorum suorum contra illum iustitiam proponit, cum ait: [Num- quid considerasti seruum meum Iob: quod non sit ei similis super terram?] Tentan- dam eorum innocentiam concedendo permittit, sicut ait: [Ecce vniuersa, quae habet, in manu tua sunt.] Rursumque eum a tentatione prohibet, cum dicit: [Tantum in eum ne extendas manum tuam.] Tribus autem modis loquitur diabolus ad Deum. cum vel vias suas insinuat, vel electorum innocentiam fictis criminibus accusat, vel tentandam eandem innocentiam postulat. Vias quippe suas insinuat, qui ait: [Circui- ui terram, & perambulauit eam:] Electorum innocentiam accusat, quia dicit: [Num- quid frustra Iob timet Deum? Nonne tu valla si eum, ac domum eius, vniuersamque substantiam eius per circuium?] Tentandam eandem innocentiam postulat, cum dicit: [Extende manum tuam, & tange cuncta, quae possidet, nisi in faciem benedi- xerit tibi.] Sed dicere Dei est: [Vnde venis?] sicut & supra insinuauimus, vi suae ius- titiae itinera malitiae eius increpare. Dicere Dei est: [Numquid considerasti seru- um meum Iob, quod non sit ei similis super terram?] Tales electos suos iusti- ficando facere: quibus nimirum apostata angelus possit inuidere. Dicere Dei est: [Ecce vniuersa, quae habet, in manu tua sunt:] ad probationem fidelium, contra eos occul- ta vi incursum illum suae malitiae relaxare. Dicere Dei est: [Tantum in eum ne ex- tendas manum tuam:] ab immoderatae tentationis impetu eum etiam permittendo restrin-

A restringere. Diaboli autem dicere est: [Circuiui terram, & perambulau i eam:] sagacitatem suā malitiæ inuisibilibus eius oculis occultare non posse. Dicere diaboli est: [Nūquid frustra Iob timet Deum?] Contra bonos intra cogitationum suarum latibula conqueri: eorumq. profectibus inuidere, atque inuidendo reprobationis rimas exquirere. Dicere diaboli est: [Extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet:] ad afflictionem bonorum, malitiæ æstibus anhelare. Quò enim eorum tentationem inuidens appetit, eo illorum quasi probationem deprecans peti. Quia igitur internarū locutionum modos succinctè diximus: ad intermissum paululum expositionis ordinem reuertamur.

Quòd diabolus non contra Iob, sed contra Dominum certamen inijt. Caput V.

B Nūquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit similis ei super terram, vit simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens a malo? Præcedenti iam sermone tractatum est: quia diabolus non contra Iob, sed contra Deum certamen proposuit, materia vero certaminis beatus Iob in medium fuit. Et si in sermonibus suis dicimus Iob inter flagella deliquisse, quòd sentire nefas est, Deum dicimus in sua propositione victoriam perdidisse. Nam ecce et in hoc loco intueundum est: quia non prius diabolus beatum Iob a Domino petijt, sed eum Dominus in diaboli despectum laudauit. Et nisi in sua iustitia permansurum nosset, non vtique pro illo proponeret. Nec peritum in tentatione concederet, de quo ante tentationem, ex Dei laudibus, in tentatoris mente, inuidiæ fuerant faces excitatæ. Sed antiquus aduersarius cum quæ accuset mala, non inuenit: ipsa ad malum insillecte bona quærit. Cumq. de operibus vincitur, ad accusandum verba nostra perscrutatur. Cum nec in verbis accusationem reperit, intentionem cordis fuscare contendit, tamquam bona facta bono animo non fiant, et idcirco perpendi a iudice bona non debeant. Quia enim fructus arboris esse, et in æstu virides conspiciat: quasi vermem ponere ad radicem quærit. Nā dicit: Numquid frustra Iob timet Deum? Nonne tu vallaisti eum ac domum eius, vniuersamq. substantiam eius per circuitum? [Operibus manuum eius benedixisti, et possessio illius creuit in terra.] Ac si aperte dicat: Qui tot bona in terra recipit: quid mirum est, si pro eis se innocenter gerit? Innocens vere esset, si bonus inter aduersa peristeret. Cur autem magnus dicitur, quem merces sui vniuscuiusque operis, tanta rerum multiplicitate comitatur? Absutus quippe aduersarius cum sanctum virum inter prospera bene egisse considerat, reprobare apud iudicem per aduersa festinat. Vnde rectè in Apocalypsi voce angelica dicitur: Proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte. Scriptura autem sacra sæpe diè pro prosperis, noctem autem pro aduersis ponere consuevit. Indie ergo et nocte accusare non definit: quia modo nos in prosperis, modo in aduersis accusabiles ostendete contendit. In die accusat, cum prosperis male nos vt i insinuat, In nocte accusat, cum in aduersis nos non habere patientiam demonstrat. Beatum ergo Iob, quia necdum flagella attigerant: quasi adhuc vnde in nocte accusare posset, omnino non habebat. Quia vero in prosperis magna sanctitate vigerat, pro eisdem prosperis bona illum egisse simulabat: versuta assertionem mentiens, quòd non ad vsum Domini substantiam possideret, sed ad vsum substantiæ Dominum coleret. Sunt enim nonnulli, qui vt fruantur Deo, dispensatorie vtuntur hoc sæculo. Et sunt nonnulli, qui vt fruantur hoc sæculo, transitorie vt volunt Deo. Cum igitur bona diuini muneris narrat, **E** putat quòd fortis operarij facta leuiget: vt cuius viram treprehendere de operibus non valet, eius mentem quasi ex cogitationibus addiscat, mentiens quòd non amore Domini, sed temporalis prosperitatis appetitione seruierit, omne quod innocue exterius vixit. Vires ergo beati Iob nesciens, sed tamen vnumquemque aduersis probari verius sciens, tentandum hunc expetit: vt qui per diem prosperitatis inoffenso gressu incesserat, saltem in nocte aduersitatis impingeret, et ante laudatoris sui oculos offensionē impatientiæ prostratus iaceret. Vnde subiungit:

Quòd diabolus nihil possit nisi permissus.

Caput VI.

Sed extende paululum manum tuam, et tange cuncta, quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. Cum sanctum virum Saran tentare appetit, et tamen Domino

vt ma-

vt manum suam extendere debeat, dicit, valde notandum est: quia ferendi vires nec ipse sibi tribuit, qui contra auctorem omnium singulariter superbit. Scit namque diabolus quia quodlibet agere ex semetipso non sufficit: quia nec per semetipsum in eo quod est spiritus exiit. Hinc est quod in Euangelio expellenda de homine legio dicebat: Si eiecit nos, mitte nos in gregem porcorum. Qui enim per semetipsum ire in porcos non poterat, quid mirum si sine auctoris manu, sancti viri domum contingere non valebat. Sciendum vero est, quia satanae voluntas semper iniqua est, sed numquam potestas iniusta: quia a semetipso voluntatem habet, sed a Domino potestatem. Quod enim ipse facere iniquus appetit, hoc Deus fieri non nisi iuste permittit. Vnde bene in libris Regum dicitur: Spiritus Domini malus irruerat in Saul. Ecce vnus idemque spiritus, & Domini appellatur & malus: Domini videlicet per licentiam potestatis iustae, malus autem per desiderium voluntatis iniustae. Formidari ergo non debet, qui nihil nisi permixtus valet. Sola ergo vis illa tremenda est, quae cum hostem scire permiserit, ei ad vsum iusti iudicii & iniusta illius voluntas seruit. Paululum vero manum postulat extendi, quia exteriora sunt, quae expetit conteri. Neque enim satan facere se aliquid multum putat, nisi cum in anima saeciat, vt ab illa patria feriens reuocet, a qua ipse longe telo superbiae suae prostratus iacet. Sed quid est, quod ait: [Nisi in faciem benedixerit tibi?] Nos nempe quod amamus respicimus: quod vero auersari volumus, ab eo faciem declinamus. Quid itaque Dei facies, nisi respectus eius gratiae perhibetur intelligi? Ait ergo: [Extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quae possidet, nisi in faciem benedixerit tibi.] Ac si aperte dicat: Ea, quae dedisti, subtrahe: nam si accepta perdiderit, respectum gratiae tuae, ablatis rebus temporalibus, non requiret. Si enim ea, quibus delectatur, non habuerit, fauorem tuum etiam maledicendo contemnet. Cuius petitione callida nequaquam prouocata veritas vincitur, sed ad deceptionem suam hosti conceditur, quod fideli sarculo ad augmentum muneris suffragetur. Vnde mox subditur:

Quo modo Deus tentatori in quibusdam dat licentiam, in alijs vero retinet, & refrenat.

Caput VII.

11. **E**cce vniuersa, quae habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam.] Consideranda est in verbis Domini dispensatio sanctae pietatis, quo modo hostem nostrum permittit, & retinet, relaxat & refrenat. Alia ad tentandum dat, alia ad affligendum, sed ab alijs religat. Ecce vniuersa, quae habet, in manu tua sunt: tantum ne in eum extendas manum tuam. [Substantiam prodit, sed tamen corpus protegit: quod quidem postmodum tentatori traditurus est, sed tamen non simul ad omnia relaxat hostem, ne vindique feriens frangat ciuem.] Mala enim cum multa electis eueniunt, mira conditoris gratia ex tempore dispensantur: vt quae coaceruata perimerent, possint diuisa tolerari. Hinc Paulus ait: Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet cum temptatione etiam exitum, vt possitis sustinere. Hinc David ait: Proba me domine, & tenta me. Ac si aperte dicat: Prius vires inspice, & tunc, vt ferre valeam, tentari permittit. Hoc tamen quod dicitur: Ecce vniuersa, quae habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam.] Intelligi & aliter potest, quia fortem quidem pugnatorem suum Dominus nouerat, sed tamen diuidere ei certamina contra hostem volebat: vt quatuor robusto bellatori victoria in cunctis superpetere, prius tamen de vno certamine hostis ad Dominum victus rediret: tuncque ei aliud iterum vincendo concederet, quatenus fidelis famulus eo mirabilis victor existeret, quo victus hostis se contra illum iterum ad noua bella repararet. Sequitur:

Quod Deus est intra omnia, & extra omnia, & supra omnia, & infra omnia. Caput VIII.

12. **E**gressusque est satan a facie Domini.] Quid est quod satan a facie Domini egressus dicitur? Quo enim exitur ab eo, qui ubique est? Hinc namque ait: Caelum & terram ego impleo. Hinc est, quod sapientia illius dicit: Gyrum caeli circumuiui sola. Hinc de eius spiritu scriptum est: Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Hinc est, quod Dominus dicit iterum: Caelum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Hinc rursum de eo scriptum est: Caelum metitur palmo, & omnem terram pugillo concludit. Sedi quippe, cui praesidet, interior & exterior manet: Caelum palmo metiens, & terram pugillo concludens, ostenditur, quod ipse sit circumquaque: cunctis rebus, quas creauit,

Lug. 8.0

1. Cor. 10. 13

Psa. 5. 6

Hier. 23. 9

Eccles. 24.

Sap. 16.

Isa. 23. 4

Isa. 40. 6

- A** creauit exterior. Id namque quod interius concluditur, a concludente exterius continetur. Per sedem ergo, cui præsident, intelligitur esse interius supraque. Per pugillum, quo continet, exterius subterque signatur. Quia enim ipse manet intra omnia, ipse extra omnia, ipse supra omnia, ipse infra omnia, et superior est per potentiam, et inferior per sustentationem: exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem: sursum regens, deorsum continens: extra circumdans, interius penetrans, nec alia ex parte superior, alia inferior, aut alia ex parte exterior, atque alia manet interior: sed vnus idemque totus vbique præsidente sustinens, sustinendo præsident, circumdando penetrans, penetrando circumdans. Vnde superius præsident, inde inferius sustinens, et vnde exterius ambiens, inde interius replens, sine inquietudine superius regens, sine labore inferius sustinens, interius sine extenuatione penetrans, exterius sine extensione circumdans. Est itaque inferior et superior sine loco: est amplior sine latitudine: est subtilior sine extenuatione. Quo igitur ab eo exitur, qui dum per molem corporis nusquam est, per intricum scriptam substantiam nusquam deest? Sed quamdiu satan pressus maiestatis potentia, appetitum suæ malitiæ exercere non valuit, quasi ante faciem Domini stetit. A facie autem Domini exiit, quia relaxatus diuinitus ab internæ retentionis angustia, ad sui desiderij effectum venit. A facie Domini exiit, quia diu vinculis disciplinæ religata quandoque voluntas noxia ad opus processit. Cum enim, sicut dictum est, id quod voluit, implere non valuit, quasi ante faciem Domini stetit, quia illum ab effectu malitiæ superna dispensatio coarctauit. Sed a facie Domini exiit, quia potestatem tentationis accipiens, ad malitiæ suæ vota peruenit. Sequitur:

Quod conuiuanti bus filijs Iob, ex ipsa comessatione diabolus tentandi occasione accepit, & quo modo de minoribus ad maiora paulatim progreditur. Caput VIII.

- C** Vm autem quadam die filij, et filiz eius comederent, et biberent vinum in domo fratris sui primogeniti, nuncius venit ad Iob, qui diceret: Boues arabant, et asinæ pascebantur iuxta eos, et irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, et pueros percusserunt gladio, et ego euasi solus, vt nunciarem tibi.] Notandum, quæ tempora tentationibus congruant. Tunc quippe diabolus tentandi tempus elegit, quando beati Iob filios in conuiuio inuenit. Neque enim solummodo intuetur hostis, quid faciat, sed etiam quando faciat, Nam quamuis potestatem accepit, aptum tamen ad subuersionem tempus exquisiuit, vt videlicet nobis Deo dispensante proderetur, quia prænuncia tribulationis est lætitia fatietatis. Intuendum vero est, quàm callide ipsa damna quæ illata sunt, nunciantur. Non enim dicitur: Boues a Sabæis ablati sunt: sed qui ablati sunt, Boues arabant, vt videlicet memorato fructu operis, causa crescat doloris. Vnde et apud Græcos, non solû asinæ, sed asinæ fetæ raptæ referuntur: vt dum minima animalia audientis animû minus ex sui qualitate percuterent, amplius ex fecunditate vulnerarent. Et quia eo magis aduersa animum ferunt, quo cum multa sunt, etiam subita nunciantur, aucta est mensura gemituum, etiam per particulas nunciorum. Nam sequitur: [Cum adhuc ille loqueretur, venit alius et dixit: Ignis Dei cecidit de celo, et tactas oues puerosque consumpsit, et effugi ego solus, vt nunciarem tibi.] Nerebus perditis minorem audienti dolorem moueat: eius animum ad exercendum etiam ipsis nunciorum verbis instigat. Intuendum quippe est, quàm callide dicitur: Ignis Dei, ac si aperte diceretur: Illius animaduersionem fultines quos tot hostijs placare voluisti: illius iram toleras, cui quotidie seruans insudabas.
- E** Dum enim Deum, cui seruierat, aduersa intulisse indicat, læsum commemorat, in quo excedat: quatenus antea tacta obsequia ad mentem reduceret, et frustra se seruasse æstimans in auctoris iniuriam superbitet. Pia etenim mens cum se aduersa ab hominibus perpeti conspiciet, in diuinæ gratiæ consolatione requiescit: cumque tentationum procellas incrementum extrinsecus viderit, secessum spei Dominicæ appetens, intra conscientiz portum fugit. Vt vero versutus hostis vno eodemque tempore sancti viri robustissimum pectus, et humanis aduersitatibus, diuina dispensatione concuteret, et prius Sabæos irruisse intulit, et mox ignem Dei de celo cecidisse nunciauit, vt quasi omnem aditum consolationis excluderet, dum et ipsum aduersantem ostenderet, qui consolari animum intra aduersa portuisset, quatenus dum se tentatus vndique desitui, atque vndique premi considerat, in contumeliam tan-

to audacius, quanto et desperatius erumpat. Sequitur: [Et adhuc loquente illo, A venit alius et dixit: Chaldaei fecerunt tres turmas, et inuasunt camelos, et tulerunt eos, necnon et pueros percusserunt gladio, et effugi ego solus, vt nunciarem tibi.] Ecce iterum, ne quid minus de humana aduersitate doluisset, Chaldaeorum turmas irruisse denunciat: et ne illum minus desuper veniens aduersitas feriat, iteratam iram in aere demonstrat. Nam sequitur: [Loquebatur ille, et ecce alius intrauit, et dixit: Filij tuis et filiabus vefcentibus, et bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit a regione deserti, et concussit quattuor angulos domus, quæ coruenuus oppressit liberos tuos, et mortui sunt, et effugi ego solus, vt nunciarem tibi.] Qui vno vulnere non proflernitur, idcirco bis, terq. percutitur, vt vsque ad intima quandoq. feriat. Nunciata itaque fuerat aduersitas de Sabæis, nunciata diuina animaduersio per igne de cælo, nunciata ab hominibus iterum camelorū raptus, carde seq. puerorum, et diuinæ indignationis ira repetitur, dum ventus irruens concussit ille domum angulos, atque extinxisse liberos indicatur. Quia enim notum est, quòd absque superno nutu moueri elementa non possint, latenter infertur, quòd ipse contra illum elementa mouerit, qui moueri permisit, quamuis fatan a Domino femel accepta potestate ad vsum suæ nequitiæ etiam elementa concutere præualeat. Nec mouere debet, si spiritus de summis proiectus turbare in vëtos aorem potuit: cum nimirum constet, quia et damnatis in metallum, ad vsum aqua et ignis feruit. Quæsitum est igitur, vt nunciarentur mala: quæsitum est, vt multa: quæsitum est, vt subita. Sed cum prius aduersa nunciauit, tranquillo adhuc pectori quasi sanis membris vulnus infixit: cum vero percussum cor feriendo repetijt, vt ad impatientiæ verba compelleret, super vulnera vulnus irrogauit. Intuendū vero est, quàm callide curauit hostis antiquus, non tam iactura rerum sancti viri patientiā rumpere, quàm ipso ordine nunciorum. Qui studens prius parua, et post nunciare maiora, in extremo filiorum mortem intulit: ne vilia pater rei familiaris damna duceret, si illa iam orbatus audiret, et minus percuteret rerum amissio, præcognita morte filiorū: quia videlicet nulla esset hæreditas, si illos prius subtraheret, qui seruabantur hæredes. Sed a minimis incipiens in vltimum grauiora nunciauit, vt dū gradatim deteriora cognosceret, in eius corde doloris locum omne vulnus inueniret. Notandum, quàm callide tot malorum pondera, et diuisa, et subita nunciatur: vt et repente, et particulatim crescens, in audientis corde dolor se se ipse non caperet, et tanto ardentius in blasphemiam accenderet, quanto subitis, ac multiplicibus nuncijs in se angustus cõstaret.

Quòd dissolutio præpositorum sit ruina minorum.

Caput IX.

16. **I**n domo fratris sui primogeniti.] Sed neque hoc negleste prætereundū puto: quòd filij D in maioris fratris domo conuiuuntur, cum pereunt. Dictum namque est superius, quòd conuiuia peragi sine culpa vix possunt. Vt, ergo nostra, non illorum loquamur: sciendū nobis est, quia omne, quod a minoribus voluptuose agitur, maiorū disciplinæ cohibetur. Cum vero maiores ipsi voluptati deferuiunt, nimirum minoribus lasciuiæ frena laxantur. Quis enim sub disciplinæ se constrictione retineat, quando et ipsi, qui ius constrictionis accipiunt, sese voluptatibus relaxant? Dum ergo in maioris fratris domo conuiuuntur, pereunt: quia tunc contra nos hostis vehementius vires accipit, quando et ipsos, qui pro custodia disciplinæ prælati sunt, ventri seruire cognoscit. Tanto enim licentius ad feriendum occupat subditos, quanto et hi, qui intercedere pro culpis poterant, voluptati vacant. Absit autem ne tanti viri filios per conuiuiorū studia, ingurgitando ventri vacasse suspicemur: sed tamen veraciter nouimus, quia etsi per disciplinæ quisque custodiam necessitatis metas edendo non transit, accensa tamen mentis intentio inter conuiuia torpescit: et minus in quanto sit tentationum bello considerat, qui se per securitatem relaxat. In domo ergo primi fratris filios obruit: quia antiquus hostis in minorum morte subuersionis aditum per negligentiam maiorum querit. Sed quia quantis nunciorum iaculis sit percussus, agnouimus: vit fortis noster, qualis inter vulnera consistat, audiamus. Sequitur.

Quòd Iob in eo quòd filius luxis, et Deum adorauit, manifeste ostendit, quàm immobilitas in Dei et proximi charitate extiteris.

Caput X.

Tunc surrexit Iob, et scidit vestimenta sua: et tonsa capite corruens in terram adorauit.] Nonnulli magnæ constantiæ philosophiam putant, si disciplinæ asperitate

A titate correpti, ictus verberum doloresq. non sentiant. Nonnulli vero tam nimis percussionum flagella sentiunt, vt immoderato dolore commoti, etiam in excessu lingue dilabantur. Sed quisquis veram philosophiam nititur tenere, necesse est, vt inter vtraque gradiatur. Non est enim pondus veræ virtutis, insensibilis cordis, quia et valde insana per stuporem membra sunt, quæ et incisa sentire dolorem nequam possunt. Rursus virtutis custodiam deserit, qui dolorem verberum ultra quàm necesse est sentit: quia dum nimia afflictione cor tangitur, vsque ad impatientie contumelias excitatur: et qui per flagella corrigere malefacta debuerat, agit vt nequitia per flagellum crescat. Contra insensibilitatem quippe percussorum per Prophetam dicitur: Percussisti eos, nec doluerunt: attriuisisti eos, et renuerunt accipere disciplinam. Contra pusillanimitatem percussorum per Psalmistam dicitur: In miserijs

Hier. 5. a

Pf. 139. b

B non subsistent. In miserijs namque subsisterent, si æquanimiter aduersa tolerarent. At postquam mète inter flagella corruunt: quasi inter illatas miserijs subsistendi constantiam perdunt. Beatus itaque Iob, quia veræ philosophia regulam tenuit, contra vtraque mira se æquitatis arte seruauit: vt nec quasi dolorem non sentiens, flagella sperneret: nec rursus ultra modum dolorem sentiens, contra iudicium flagellantis insaniret. Cunctis enim rebus perditis, cunctis liberis amissis, surrexit, scidit vestimenta sua, et tonso capite corruens in terram, adorauit. Quòd vestimenta scidit, quòd tonso capite in terram corruit, monstrat nimirum, quia flagelli dolorem sensit. Quòd vero addit: Adorauit, a peste ostenditur: quia in dolore positus contra flagellantis iudicium non excessit. Nec omnino ergo non motus est, ne Deum ipsa insensibilitate contemneret: nec rursus omnino motus est, ne nimis dolendo peccaret. Sed quia duo sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor, et proximi: vt dilectionem proximi excluderet, impendit filijs luctum: ne dilectionem Dei desereret, expleuit inter gemitus orationem. Solent nonnulli in prosperis Deum diligere, in aduersis autem positi flagellantem minus amare. Beatus autem Iob per hoc, quòd motus exterius exhibuit, ostendit quia flagella patris agnouit. Per hoc, quòd adorando humilis mansit, ostendit quia amorem patris nec in dolore deseruit. Ne igitur superbus esset non sentiens, in percussione corruit: ne autem se ferienti extraneum faceret, ad hoc corruit, vt adoraret. Mos autem veterum fuit: vt quisquis speciem sui corporis capillos nutriendo, seruaret, eos tempore afflictionis abscinderet: et rursus quæ tranquillitatis tempore capillos abscinderet, eos in ostensione afflictionis nutriret. Beatus igitur Iob tranquillitatis tempore capillos seruasse ostenditur: cum ad doloris vsum caput totondisse memoratur: quatenus cum in cunctis eum rebus manus superna percuteret, etiam sponte illum poenitentia species diuersa fuscaret: sed iste exutus rebus, filijs orbatus, qui vestimenta scidit, qui caput totondit, qui in terram corruit, quid dicat, audiamus.

Quòd in amissione exteriorum magna consolatio sit, considerare quòd hac temporalia nec aliquando habuimus, nec semper habebimus. Caput XI.

N Vdus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc.] O quàm altæ secreti interni consilij præsidet iste, qui scissis vestibus, in terra prostratus iacet. Quia enim iudicabit Dominus, cuncta amiserat, pro seruanda patientia illud tempus ad memoriam reduxit, quo necdum ista, quæ perdidit, habebat: vt dum intetur quòd aliquando illa non habuit, dolorem temperet, quòd amisit. Magna enim consolatio est in rerum amissione; illa tempora ad mentem reducere, quibus nos contigit res, quas perdidimus, non habuisse. Quia vero omnes nos terra genuit, hanc non immerito matrem vocamus. Vnde scriptum est: Grauius iugum super filios Adami a die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ in matrem eorum omnium. Beatus igitur Iob, vt patienter lugeat, quod hic amisit, vigilanter attendit qualis huc venerit: ad augmentum autem seruandæ patientiæ, adhuc solerius inspicit, hinc qualis recedat, et dicit: [Nudus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc. Ac si dicat: Nudum me huc inrerantem terra protulit, nudum me hinc exeuntem terra recipiet. Qui ergo accepta habui, sed relinquenda perdidit, quid proprium amisit?

Eccl. 40.

18. **Q**uia vero consolatio non solum ex consideratione conditionis exhibenda est, sed etiam ex iustitia conditoris, recte subiungitur: [Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est.] Sanctus vir, tentante aduersario, cuncta perdidit, sed tamen sciens, quia contra se satan tentandi vires, nisi permittente Domino, non habebat, non ait: Dominus dedit, diabolus abstulit, sed Dominus dedit, Dominus abstulit. Fortasse enim fuerat dolendum, si quod Dominus dedit, hostis abstulisset: at postquam non abstulit, nisi ipse, qui dedit, sua recepit, non nostra abstulit: si enim ab illo accipimus, quibus in hac vita utimur, cur doleamus, quod ipso iudicante exigimur, quo largiente sceneramur? Nec aliquando iniustus est creditor, qui dum prefixo reddendi tempore non constringitur: quando vult, exigit, quod sceneratur. **B**
- Vbi et bene subiungitur: [Sicur Domino placuit, ita factum est.] Cum enim in hac vita ea, quæ nolumus, patimur, necesse est, ut ad eum, qui iniustum velle nihil potest, studia nostræ voluntatis inclinemus. Magna quippe est consolatio in eo quod displicet, quod illo ordinante erga nos agitur, cui non nisi iustum placet. Si igitur iusta Deo placere scimus: pati autem nulla, nisi quæ Domino placuerint, possumus, iusta sunt cuncta, quæ patimur, et valde iniustum est, si de iusta passione murmuramus. Sed quia orator fortis quo modo assertionem partis suæ contra aduersarium allegauit, audiuius: nunc quo modo in orationis suæ termino iudicem benedicendo laudet, audiamus. Sequitur: [Sit nomen Domini benedictum.] Ecce omne, quod rectum sensuit, Domini benedictione conclusit, ut hinc aduersarius inspicat, et ad poenam suam victus erubescat: quia ipse Domino contumax etiam in beatitudine conditus exitit, cui homo hymnum gloriæ etiam percussus dicit. Intuendum vero est, quia hostis noster tot nos iaculis percutit, quot tentationibus affligit. Quotidie namque in acie statimus, quotidie tentationum eius tela excipimus. Sed et nos contra illum iacula mittimus, si confossi tribulationibus, humilia respondemus. Beatus igitur Iob percussus damno rerum, percussus morte filiorum: quia vim doloris vertit in laudem conditoris, dicens: [Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.] Superbum hostem humilitate percussit, crudellem patientia strauit: nec credamus, quod bellator noster accepit, et non inflixit vulnera. Quot enim voces patientiæ in Dei laudem percussus reddidit, quasi tot in aduersarii pectore iacula intorsit: et acriora valde, quam sustinuit, inflixit. Afflictus enim tetrena perdidit, sed afflictionem humiliter sustinens cælestia multiplicauit. Sequitur: **D**

Quod Iob percussus, nec verbo, nec cogitatione in Deum peccauit. Caput XIII.

19. **I**n omnibus his non peccauit Iob labijs suis: neque stultum aliquid contra Deum locutus est. [Quia tentationum tribulationibus deprehensi, etiam tacito cogitationum motu possumus non loquendo peccare: beato Iob et oris testimonium perhibetur et cordis. Prius enim dicitur: [Non peccauit Iob labijs suis,] et tunc demum subditur: [Neque stultum aliquid contra Deum locutus est.] Qui enim stultum locutus non est, culpam a lingua compefcuit: sed cum præmittitur, non peccauit: constat quod murmurationis vitium etiam a cogitatione restrinxit. Nec ergo peccauit, nec stultum locutus est: quia nec per conscientiam tacitus tumuit, nec linguam in contumaciam relaxauit. Stulte autem contra Deum loquitur, qui inter diuinæ animaduersionis flagella positus, iustificare semetipsum conatur. Si enim innocentem se asserere superbe audeat, quid aliud, quam iustitiam ferientis accusat? Hucusque nos veterba historiarum transcurrere sufficiat: iam nunc ad indaganda allegoriarum mysteria expositionis se sermo conuertat. **E**

Quod Deus tempora sine tempore intuetur: & in luce tenebras videt: & diuersa ordinans non est diuersus. Caput XIII.

20. **S**ed in hoc quod scriptum est: [Quadam die cum venissent filij Dei, ut assisterent coram Domino: affuit in eis etiam satan.] discutiendum prius est, cur quadam die factum aliquid coram Domino dicitur: cum apud illum nequaquam cursus temporis mutatione diei noctisq. varietur. Neque enim in ea luce, quæ sine accessu ea, quæ eli-

A quæ eligit, illustrat, et sine recessu ea, quæ respuit, deserit, defectus mutabilitatis venit: quia in semetipsa manendo immutabilis, mutabilia cuncta disponit: siquæ in se transseuntia condidit, vt apud se transire nequaquam possint: nec tempus intus in conspectu eius defluit, quod apud nos foris decurrit. Vnde fit vt in æternitate eius fixa maneant ea, quæ non fixa exterius sæculorum volumina emanant. Cur ergo apud eum dicitur: [Quadam die cui nimirum dies vna est æternitas sua?] Quam videlicet nec sine elaudi, nec initio vidit aperiri Psalmista, cum dicit: Melior dies est vna in atrijs tuis super millia. Sed eum scriptura sacra de temporaliter editis loquitur, dignum est, vt verbis temporalibus vtatur: quatenus condescendendo leuet, et dum de æternitate aliquid temporaliter narrat, assuetos temporalibus, sensim ad æterna traiciat: seq. bene nostris mentibus æternitas inægnita, dum verbis cognitis blanditur, infundat. Tf. 83. d

B Quid autem mirum, si in sacro eloquio incommutabilitatem suam Deus præpropere humanæ menti non aperit: quãdo et resurrectionis suæ sollemnitate celebrata, quibusdam prouectionum accessibus innotuit, in corruptionem corporis, quod resumpsit? Luca quippe attestante, didicimus: quòd quibusdã se in monumento querentibus prius Angelos misit: et rursum discipulis in via de se loquentibus ipse quidem, sed non cognoscendus, apparuit: qui post exhortationis moras cognoscendum se in panis fractione monstrauit. Ad extremum vero repente ingrediens, non solum se cognoscibilem, sed etiam palpabilem præbuit. Quia enim infirma adhuc gestabant corda discipuli, in cognitione tanti mysterij ita fuerant diuina dispensatione nutriendi, vt paulisper aliquid querentes inuenirent, inuenientes crescerent, et crescentes cognita robustius tenerent. Quia igitur non repente, sed causarum verborumq. incrementis, quasi quibusdam ad æternitatem passibus ducimur: intus apud eum quadam die aliquid factum dicitur, qui ipsa quoque tempora sine tempore conuertuntur. An quia etiam satan affuit die quadam, dum hoc factum dicitur, indicare sacra scriptura studuit: quia in luce Deus tenebras vidit. Nos quippe vno eodemq. contuitu lucem, et tenebras conuerti non possumus: quia cum in tenebris oculus figitur, lux fugatur: et cum ad lucis se conuersionem verterit, tenebrarum vmbra discedit. Luc. 23. a

C Illa autem vis, quæ cuncta mutabilia immutabiliter videt, quasi in die ei satan affuit: quia apostate angeli tenebras sine obscuritate comprehendit. Nos, vt dictum est, vno eodemq. intuitu contemplari non possumus, et quæ approbando eligimus, et quæ reprobandando damnamus: quia cum ad hanc animus vertitur, ab illa cogitatione separatur: cum vero ad illam reducitur, ab hac, cui inhæsit, remouetur. Deus vero, qui sine mutabilitate simul cuncta respicit, sine distinctione comprehendit: videlicet et bona, quæ adiuvat et mala, quæ iudicat, et quæ adiuta remunerat, et quæ iudicans damnat, in his, quæ diuerso disponit ordine, diuersus non est. In die ergo ei satan affuisse describitur: quia lumen æternitatis eius nulla mutabilitatis fuscatione tangitur, et in hoc, quòd ei tenebræ præsentis sunt, affuisse inter filios Dei dicitur: quia ea vi iustitiæ immundus spiritus penetratur, qua videlicet mundorum spirituum corda complentur: eoq. radio luminis iste transfigitur, quo illi vt luceant perfunduntur. Inter filios Dei affuit: quia et si ille Deo ad electorum adiutorium, iste ad probationem seruit. Inter filios dei affuit: quia et si ab illis in hac vita laborantibus auxilium pietatis impenditur: iste occultæ eius iustitiæ nesciendo seruans, ministerium exequi probationis conatur. Vnde bene in libris Regum per Prophetam dicitur: Ibid.

D Quid sancti Angeli ad adiutorium electorum, satan vero ad probationem, Deo seruiat. 21.

Caput XV.

Vidi Dominum sedentem super solium suum: et exercituum cæli a dextris eius et a sinistris, et dictum est: In quo decipiam Achab, vt ascendat et cadat in Ramoth Galaath? Et dixit alius ita, et alius aliter. Et egressus est vnus, et dixit: Ego decipiam Achab: et dictum est: In quo decipies? Qui respondit dicens: Egrediar, et ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius. Quid enim solium Dei, nisi angelicas potestates accipimus, quarum mentibus altius præsidens inferius cuncta disponit? Et quid exercitus cæli, nisi ministrantium Angelorum multitudo describitur? Quid est ergo, quòd exercitus cæli a dextris et sinistris eius stare perhibetur? Deus enim, qui ita est intra omnia vt etiam sit extra omnia: nec dextra, nec sinistra concludit. Sed dextra 3. Reg. 22. b

Dei, angelorum pars electa: sinistra autem Dei, pars angelorum reprobata designatur. Non enim ministrant Deo solummodo boni, qui adiuvant: sed etiam mali, qui reprobent. Non solum qui a culpa redeunt sublevent: sed etiam qui redire nolentes grauent. Nec quod cæli exercitus dicitur, angelorum pars reprobata in eo intelligi posse perhibetur. Quas enim suspendi in aere nouimus, aues cæli nominamus. Et de eisdem spiritibus Paulus dicit: Contra spiritalia nequitie in cælestibus. Quorum caput enuncians, ait: Secundum principem potestatis aeris huius. A dextera ergo Dei & sinistra angelorum exercitus stat, quia & voluntas electorum spirituum diuinæ pietati concordat: & reproborum sensus suæ malitiæ feruens, iudicio distinctionis eius obtemperat. Vnde & mox salta x spiritus in mediis profusissimè describitur, per quem Achab rex, exigentibus suis meritis, decipitur. Neque enim fas est credere bonum spiritum fallaciæ deseruire voluisse, vt diceret: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius, sed quia Achab rex ex precedentibus peccatis dignus erat, vt tali debuisset deceptione damnari: quatenus qui sæpe volens ceciderat in culpam, quandoque nolens caperetur ad poenā. Occulta iustitiæ licentia malignis spiritibus datur, vt quos volentes in peccati laqueo strangulant, in peccati poenā etiam nolentes trahant. Quod ergo illic a dextris atque a sinistris Dei, exercitus cæli assistisse describitur: hoc hic inter filios Dei satan assistisse perhibetur. Ecce a dextris Dei steterunt angeli, qui nominantur filij Dei: ecce a sinistris angeli stant, quia assistunt inter eos etiam satan. Sed quia allegoriæ mysteria indagare decreuimus, non inconuenienter accipimus, quod in die Dominus satan vidit: quia vias eius in sapientiæ suæ incarnatione corripuit: quasi eum non vidisset, fuerit, tandiu prauitatem illius in humani generis perditione tolerasse. Vnde & ei diuina voce mox dicitur: [Vnde venis?] In die satan requiritur de vijs suis, quia in luce manifestata sapientiæ, occulti hostis insidiæ deteguntur. Quia ergo incarnato Domino, diabolus increpatur, & a sua pestifera effrenatione corripitur, recte subiungitur: [Cui dixit Dominus: Vnde venis?] Tunc enim satanæ vias requirendo arguit, cum per mediatoris aduentum persuasionis eius nequitias reprimens, increpauit. Nec immerito in hoc die filij Dei coram Domino assistisse referuntur, quia videlicet ad æternæ patriæ vocationem, electi omnes, luce sapientiæ se illustrante, collecti sunt. Quos quamuis incarnata sapientia aggregare affectu operis venerat, diuinitati tamen illius iam per eius præscientiam intrinsecus assistebant. Sed quia de vijs suis antiquus hostis, Redemptore veniente, discutitur, quid dicat audiamus:

Quid ab Adam ad aduentum Christi satan nullum, qui sibi plene resisteret, repereris. Caput XVI.

Circuiui terram, & perambulaui eam.] Ab Adam quippe, ante aduentum Domini, Omnes post se gentium nationes traxit. Circuiuit terram & perambulaui: quia per corda gentiū iniquitatis suæ vestigia impressit. Cadens enim a sublimibus humanas mentes iure possedit, quia in culpe suæ vinculo volentes astrinxit: tantoq. latius in mundo vagatus est, quanto a reatu illius quisquam liber per omnia inuentus non est. Qui quasi ex potestate mundum circuiisse, est nullum hominem, qui sibi plene resisteret, inuenisse. Sed iam satan redeat, id est, ab effectu suæ malitiæ vis illum diuina constringat, quia iam apparuit in carne, qui in peccati contagione, ex carnis nihil habebat infirmitate. Venit humilis, quem & superbus hostis admiretur: quatenus qui fortia diuinitatis eius despexerat, etiam humanitatis eius infirma pertimescat. Vnde & mox significatione mirifica, contra eum ipsa humanitatis infirmitas obstupefenda proponitur, vt dicatur: [Numquid considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra?] Quod Iob interpretetur dolens, paulo ante iam diximus. Dolens vero ipse veraciter per figurā dicitur: qui portare dolores nostros, Propheta attestante, perhibetur. Cui in terra similis non est, quia omnis homo tantummodo homo est, ipse autem Deus & homo. In terra ei similis non est: quia etsi adoptiuus quisque filius ad percipiendam diuinitatem proficit, nequaquā tamen vt Deus naturaliter esset, accipit. Qui bene etiam seruus dictus est, quia formam serui suscipere dignatus est. Nec maiestatis iniuriā intulit assumpta humilitas carnis: quia & vt seruanda susciperet, ne tamē habita permutaret, nec diuina humanitate minuit, nec humana diuinitate conspuit: quia etsi per Paulū dicitur: Qui cū in forma Dei esset, nō rapinā arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formā serui accipiēsei: semetipsum exinaniuisse, est ab inuisibilitatis suæ magnitudine se visibilem demonstrasse: vt serui forma

Zpbes. 6.
Eph. 2.

22.

Isa. 53. 4

Phil. 2. 4

- A** forma tegeret hoc, quod incircumscripse omnia ex diuinitate penetraret. Dei autem ad satan per figuram dicere, est, numquid confidetaſti ſeruum meum Iob? vni-
genitum ſilium contra eum in forma ſerui admirabilem demonſtrare. Eo enim ipſo,
quo illum tantæ virtutis in carne innotuit: quaſi ſuperbienti aduerſatio, quod dolens
conſideraret, indicauit. Sed quia bonum, quod miraretur, intulerat: reſtat, vt ad re-
primendam eius ſuperbiam virtutes illius adhuc enumerando ſubiungat. Sequitur:
[Homo ſimplex et reſtus, ac timens Deum, et recedens a malo.] Venit namque in-
ter homines mediator Dei et hominum, homo Chriſtus Ieſus, ad præbendum exem-
plum vitæ hominibus, ſimplex: ad non parcendum vero malignis ſpiritibus, reſtus:
ad debellandam ſuperbiam, timens Deum: ad detegendam veto in electis ſuis vitæ
immunditiam, recedens a malo. De ipſo enim per Iſaiam principaliter dicitur: Et
replebit eum ſpiritus timoris Domini. Et ipſe a malo ſingulariter receſſit, quia facta
imitari noluit, quæ in hominibus inuenit, quoniam attriſtante Petro: Peccatum non
fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Sequitur: [Reſpondens ſatan ait: Numquid
frustra Iob timet Deum? Nonne tu vallaſti eum ac domum eius, vniuerſamq. ſubſtan-
tiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixiſti, et poſſeſſio illius creuit
in terra.] Antiquus hoſtis Redemptorem humani generis, debellatorem ſuum
in mundum veniſſe cognouit: vnde et per obſeſſum hominem in Euangelio dicitur:
Quid nobis, et tibi, Fili Dei? Veniſti huc ante tempus torquere nos: Qui tamen prius
cum hunc paſſibilem cerneret, et poſſe mortalia perpeti humanitatis videret: omne,
quod de eius diuinitate ſuſpicatus eſt, ei factu ſuperbiæ ſuæ in dubium venit. Nihil
quippe niſi ſuperbum ſapiens, dum eſſe hunc humilem conſpicit, Deum eſſe dubita-
uit. Vnde et ad tentationem ſe argumeta conuertit, dicens: Si filius Dei es, dic vt
lapides iſti panes fiant. Quia igitur paſſibilem vidit, non Deum natum, ſed Dei gra-
tia cuſtoditum credidit. Vnde et nunc inferre perhibetur: Nonne tu vallaſti eum ac
domum eius, vniuerſamq. ſubſtantiam eius per circuitum? [Operibus manuum eius
benedixiſti, et poſſeſſio eius creuit in terra.] Eum quippe ac domum eius a Deo val-
latam dicit, quia tentando eius conſcientiam penetrare non potuit. Subſtantiam eius
vallatam aſſerit, quia electos eius inuadere non præſumit. Operibus manuum eius
benedixiſſe Deum, et poſſeſſionem eius excreſcere in terra, queritur: quia ſcilicet ta-
beſcens videt, quod fides eius in notiâ hominum, prædicantibus Apoſtolis multipli-
catur. Poſſeſſio quippe eius excreſcere dicitur, dum laborantibus prædicatoribus, fide-
lium quotidie numerus augetur. Hæc itaque ſatan Deo dixiſſe, eſt talia inuidendo
ſenſiſſe. Hæc ſatan Deo dixiſſe eſt, de his tabeſcendo doluiſſe. Sequitur: [Sed exten-
de paululum manum tuam, et tange cuncta, quæ poſſidet, niſi in faciem benedixerit
tibi.] Quem enim tranquillitatis tempore, Dei gratia cuſtoditum credidit, peccare
poſſe per paſſionem putauit: Ac ſi aperte dicat: Interrogatus afflictionibus homo, et
peccator agnoſceatur, qui in miraculis Deus putatur. Dixit ergo Dominus ad ſatan:
[Ecce vniuerſa, quæ habet, in manu tua ſunt: tantum in eum ne extendas manum
tuam.] Cum ſactam hiftoriam ſub figurali Intellectu diſcutimus, ſatanæ manus
non poteſtas, ſed tentatio debet intelligi. Vniuerſa itaque, quæ habet, in manu ten-
tantis dantur, et in eum tentationis manus extendi prohibetur: quod tamen ſieri ſub-
ſtantia amiſſa conceditur: quia nimirum prius Iudæa, quæ poſſeſſio eius fuerat, in in-
fidelitate ſublata eſt, et poſt eius caro patibulo crucis aſſixa. Qui igitur prius Iudæam
aduerſantem pertulit, et poſtea vſque ad crucem venit: quaſi prius habita amiſit, et
poſt in ſemetipſo aduerſantis nequitiam pertulit. [Egreſſusq. eſt ſatan a facie Do-
mini.] Sicur et ſuperius dictum eſt, ſatan a facie Domini exiit, quia ad deſiderij ſui
vota peruenit. Quasi enim ante ipſum erat, dum propter ipſum, quod male ſitiebar,
implere non poterat. Cum autem quadam die filij eius, et filiz comederent, et bibe-
rent vinum in domo fratris ſui primogeniti.] Beati Iob filios ac filias, vel Apoſtolo-
rum ordinem, vel cunctorum fidelium multitudinem diximus designaſſe. Incarnatus
autem Dominus prius ex Iudæa ad fidem paucos elegit, et poſt ſibi multitudinem
populi gentilis aggregauit. Quis autem maior Domini filius, niſi Iudaicus popu-
lus accipi debet, qui ei dudum datæ legis fuerat doctrina generatus: minor autē ge-
tilis populus, qui in mundi extremitate collectus eſt? Quia igitur cum ſatan vilitati
hominum neſciens deſeruiret, et corruptis perſecutorum cordibus, licentiam Domi-
nicæ

nicæ passionis expeteret: sancti Apostoli necdum aggregandam Deo gentilitatem nouerant, et soli iudææ fidei arca prædicabant: cum satan exiisse a Domino dicitur, filij et filiæ in Domino fratris primogeniti conuiuari referuntur. Dicitur quippe eis fuerat: In viam gentium ne abieritis. Post mortem namque resurrectionemque Domini in gentium prædicationem conuersi sunt. Vnde et in suis actibus dicunt: Vobis oportebat loqui primum verbum Dei, sed quia repulistis illud, et indignos vos iudicastis æternæ vitæ: ecce conuertimur ad gentes. Hi itaque filij sponsi, de quibus et eiusdem voce sponsi dicitur: Non ieiunabunt filij sponsi, quamdiu cum illis est sponsus: in domo fratris primogeniti conuiuantur, quia videlicet adhuc Apostoli sacræ scripturæ delictis in solius Iudaici populi collectione vesebantur. Nuncius venit ad Iob, qui diceret:

Quod simplices perfectissimis adhaerentes eorum intellectu pascuntur. Caput XV II.

25. **B**oues arabant, et asinæ pascebantur iuxta eos, et irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, et pueros percusserunt gladio, et euasi ego solus, vt nunciarem tibi.] Quid aliud in figura per boues, quàm bene operantes: quid aliud per asinas, quàm quosdā simpliciter viuentes accipimus? Quæ bene iuxta boues pasce referuntur: quia mentes simplicium etiam cum alta sapere non possunt, eo magis vicinæ sunt, quo et fraterna bona sua per charitatem credunt: cumque inuidere alienis sensibus nesciunt, quasi in pastu se minime diuidunt. Simul ergo se asinæ cum bobus resciant, quia prudentibus coniuncti tardiores, eorum intelligentia pascuntur. Sabæi autem captiuantes interpretantur. Et qui alij captiuantium nomine, nisi immundi spiritus designantur, qui cunctos, quos sibi subiiciunt, in infidelitatem captiuos ducunt:] Qui et pueros gladio feriunt, quia eos temptationis suæ grauiter iaculis vulnerant, quos nec dum iuuenilis constantia liberos, vel robustos seruat. Qui bene quidem bona incipiunt, sed in ipsa adhuc inchoationis suæ ténacitate, captiuantibus immundi spiritibus subternuntur. Quos gladio hostis percutit, quia æternitatis desperatione transfigit.

Quod verbum Dei non pereat etiam cum non perierint hi, aduersus quos mala prædixit. Caput XV III.

Quid est autem hoc, quod nuncius venit, qui diceret: [Ego euasi solus?] Quis est iste nuncius, qui alijs pereuntibus solus euadit, nisi propheticus sermo, qui, dum iuste mala, omnia, quæ prædixit, quasi sanus ad Dominum solus rediit:] Dum enim vera dixisse de perditorum casu cognoscitur, quasi inter mortuos vixisse monstratur. Hinc est, quod ad Rebeccam in Isaac coniugio deducendam puer mittitur: quia videlicet ad desponsandā Ecclesiam Domino, interposita prophetia, famulatur, Sabæis ergo irruentibus, solus puer, qui nunciaret, euasit: quia malignis spiritibus infirmorum mentes in captiuitatem ducentibus sententia prophetica conualuit, quæ eandem captiuitatem prænunciens dicit: Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam. Prophetia ergo quasi saluatur, dum captiuitas, quam prædixit, ostenditur. Sequitur:

Quod dum propositi gloriam propriam querunt, subditorum corda subvertuntur. Caput XV I X.

26. **C**umque adhuc ille loqueretur, venit alter et dixit: Ignis Dei cecidit de cælo, et raptas oues, puerosque consumpsit, et effugi ego solus, vt nunciarem tibi.] Omnes, qui prædicationis officium in synagoga tenuerunt, cælum recte vocari sunt: quia nimirum sapere cælestia credebantur. Vnde et Moyses, cum sacerdotes ac populum ad verba suæ admonitionis excitaret, dixit: Attende cælum et loquar, et audiat terra verba ex ore meo. Per cælum videlicet signans præpositorum ordinem, per terram vero subditorum plebem. Hoc igitur loco cælum, sacerdotes, vel Phariseos, vel leges doctores non inconuenienter accipimus, qui ante oculos hominum dum cælestibus officijs inferuieret, quasi de super lucere videbantur. Sed quia ipsi summopere in Redemptoris nostri aduersitate commoti sunt, quasi ignis de cælo cecidit: dum ad decipiendum imperitum populum, ab his etiam, qui vera docere putabantur, flamma inuidiæ exarsit. Teste quippe Evangelio nouimus, quod doctrinæ veritatis inuidentes,

oppor-

- A** opportunitatem Dominicæ traditionis exquirebant: sed metuētes populum, quæ moliebantur innotescere non audebant. Hinc etiam in eo scriptum est, quod dissuadendis populis dicunt: Numquid aliquis ex principibus credidit in eum, aut ex Phariseis? Sed turba hæc, quæ non nouit legem, maledicti sunt. Quid autem in omnibus atque in pueris, nisi innocentes quosque, sed tamen adhuc infirmos accipimus? Qui dum aduersitatem Phariseorum ac principum tolerare timuerunt, infidelitatis concrematione consumpti sunt. Dicitur ergo: [Ignis Dei cecidit de cælo, et tactas oues, puerosque consumpsit,] id est, a præpositorum cordibus flamma inuidiæ corruit, et quidquid boni in plebibus oriebatur, incendit: quia dum mali præpositi suum contra veritatem honorem exigunt, ab omni rectitudine corda sequentium subuertunt. Vbi et bene adiungitur: [Et effugi ego solus, vt nunciarem tibi:] quia dum impletur prædicta causa malitiæ, fallaciæ interitum euadit sermo prophetiæ, qui ait: Et nunc ignis aduersarios consumit. Ac si aperte dicat: Malos non solum ignis per vindictam post cruciat: sed nunc etiam per liuorem cremat: quia qui post puniendi sunt retributionis supplicio, nunc semetipsos afficiunt inuidiæ tormento. Puer ergo solus fugiens remeat: et igne perisisse oues, puerosque denunciat, dum prophetia Iudaicum populum deferens, vera se dixisse manifestat, quæ ait: Zelus apprehendit populum ineruditum. Ac si aperte dicat: Dum verba prophetarum discutere plebs noluim, sed credulitatem suam verbis inuidientium dedit, zeli igne perijt: quia in alienæ inuidiæ se flamma concremauit. Sequitur: [Sed et illo adhuc loquente, venit alius et dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, et inuasertur camelos et tulerunt eos, nec non et pueros percusserunt gladio: et effugi ego solus, vt nunciarem tibi.] Quia Chaldaeos feroces interpretari nouimus, qui alij Chaldæorum nomine designantur, nisi persecutionis auctores vsque ad apertos clamores malitiæ prorumpentes, cum dicunt: Crucifige. Qui de semetipsis tres turmas faciunt, cum se ad proponendas quæstiones Domino Pharisei, Herodiani, et Sadducæi diuiserunt. Qui ore quidem sapientiæ victi sunt: sed quia stultos quosdam post se eos traxisse credendum est, factis turmis camelos tulerunt. Vnusquisque namque eorum ordo in praua, quæ sapuit, insipientium corda corrumpit, et dum persuadendo ad interitum pertraxit, quali tortuosis mentes infirmantium ad eaptiuitatem duxit. Prædicante quippe in Samaria Domino, multi ex Samaritanis fuerunt in possessionem eiusdem Redemptoris nostri asciti. Sed nūquid ij, qui pro septē viris vnus mulieris mortuis, de resurrectionis desperatione Dominum tenent, nequaquam conati sunt credentes Samaritanos a fide reducere, quos constat spem resurrectionis ignorare? Qui dum ex lege nonnulla recipiunt, nonnulla contemnunt, quasi Camelorum more, velut animal mundum ruminant: sed vt immundum nequaquam vngulam findunt: quamuis et eos Cameli ruminantes, sed tamen vngulam non findentes indicant, qui in Iudæa iuxta litteram historiam audierant, sed virtutē eius spiritualiter discernere nesciebant. Quos tribus turmis Chaldæi rapiunt, dum Pharisei, Herodiani, et Sadducæi ab omni sensus rectitudine iniqua persuasionē peruerunt. Simulque pueros gladio feriunt, quia et si qui in populo vt iam ratione poterant, eis ipsi non virtute rationis, sed potestatis auctoritate contrahant: dumque se quasi præpositos imitari a subditis volunt: etsi intelligere aliquid sequentes possunt, ex auctoritate tamen suscepti regiminis eos ad perniciem pertrahunt. A quibus bene solus puer qui nunciet fugit: quia Phariseis, Herodianis, atque Sadducæis iniqua patrantibus, eos nimirum deferens propheticus sermo conualescit, qui ait: Et tenentes legem nescierunt me. Sequitur:

Quod primogenitus frater sit iudaicus populus, & domus quattuor angulorum Scriba, & Pharisæi, & sacerdotes, & seniores populi, & ventus a regione deserti immundorum spirituum in sanctos cursus.
Caput X X.

Adhuc loquebatur ille, et ecce alius intrauit, et dixit: Filijs tuis et filiabus vespertibus, et bibentibus vinum in domo fratris tui primogeniti: repente ventus vehementer irruit a regione deserti, et concussit quattuor angulos domus. Quæ corrui: oppressi liberos tuos: et mortui sunt. Pauloante iam diximus, quod filios et alias prædicantes Apostolos et plebes subditas sentiamus, qui in domo fratris primogeniti conuiuari referuntur: quia in habitatione adhuc Iudaici populi sacræ prædicationis delicijs

delicijs vescabantur. [Repente autem vehemens ventus irruit a regione deserti.] Re- **A**
gio deserti est cor infidelium, quod dum creator deserit, nullus inhabitator colit.
Ventus autem vehemens, quid aliud, quam tentatio fortis accipitur? Ventus ergo ve-
hemens a regione deserti irruit: quia in passione Redemptoris nostri contra fideles
eius, fortis tentatio a cordibus Iudæorum venit. Potest etiam deserti regio, derelicta
immundorum spirituum multitudo non inconuenienter intelligi. A qua ventus venit,
et domum concutit: quia ab eis tentatio prodijt, et persecutorum corda commouit.
Sed hæc domus, in qua conuiuiabantur filij, in quattuor angulis stabat. Tres enim re-
gentium ordines in synagoga cognouimus, sacerdotum scilicet, scribarum atque se-
niorum populi. Quibus et li Phariseos iungimus, quattuor in hac domo angulos in-
uenimus. A regione igitur deserti ventus venit, et quattuor angulos domus concutit:
quia ab immundis spiritibus tentatio irruit, et mentes quattuor ordinum in malitiam **B**
persecutionis excitauit. Quæ domus corruens, oppressit liberos: quia dum Iudæa in
crudelitatem Dominicæ persecutionis cecidit, Apostolorum fidem desperationis for-
midine obruit. Teneri enim tantummodo magistram viderunt: et iam negantes per-
diuersa fugiebant. Et quamuis interna manus eorum spiritum in præscientia ad vitam
tenuit, a vita tamen fidei eos interim carnalis timor extinxit. Qui ergo auctorem suū,
Iudæa scruiente, reliquerunt, quasi concussis angulis, domo euerfa, necati sunt. Quid
autem illo tempore de grege fidelium factum credimus, quo fugisse ipsos etiam arietes
scimus? Sed inter hæc vnus, qui enunciet, euadit: quia conualuisse se sermo propheti-
cus, qui hæc denunciauerat, ostendit, dicens de persecutore populo: Dilectus meus in
domo mea fecit scelera multa: dicens de bonis prædicatoribus, sed tamen in passione
fugientibus: Proximi mei a longe steterunt. Dicens de cunctis valde formidantibus: **C**
Percutiam pastorem, et dispergentur oues gregis. Sequitur:

Quod plebs Iudaica et legis sacramenta a capite et corpore suo amissa sunt et scissa.

Caput X X I.

Tunc surrexit Iob, et scidit vestimenta sua.] Ruente domo, extinctis filiis, Iob
surrexit: quia Iudæa in infidelitate perdita, prædicatoribus in pauore mortis ca-
dentibus, Redemptor humani generis semetipsum a carnis suæ morte suscitauit: quia
quanto iudicio persecutores suos deseruerit, demonstrauit. Surgere quippe eius, est
quia districtione peccatores derelinquat, ostendere: quasi enim iacere eius est, patien-
ter mala tolerare. Surgit ergo, cum contra reprobos iudicium iustitiæ exerit. Vnde et
recte vestimenta scidisse perhibetur. Quid enim vestimentum Domini nisi synagoga
exitit: quæ prophetis prædicantibus expectationi incarnationis illius adhæret? Sicut **D**
enim his nunc vestitur, a quibus diligitur, Paulo attestante, qui ait: Vt exhiberet sibi
gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam. Quæ enim maculam aut
rugam non habere dicitur: profecto vestis rationalis et per actionem munda, et per
spem tersa monstratur. Ita cum incarnandū cum Iudæa credidit adhærendo, nihilomi-
nus vestis fuit. Sed quia expectatus venit, veniens noua docuit, docens mira exer-
cuit, mira faciens, praua tolerauit, vestem qua indutus fuerat, scidit: dum in Iudæa
alios ab infidelitate sustulit, alios in incredulitate dereliquit. Quid est igitur vestis
scissa, nisi Iudæa in contrarijs sententijs diuisa? Si enim vestis eius scissa non esset,
Euangelista non diceret, quod prædicante Domino, contentio oriebatur in populo, ut
alii dicerent, bonus est: alij autem, non, sed seducit turbas. Quasi scissa vestis illius **E**
fuit: quæ diuisa per sententias vnitatem concordie perdidit, cum et post resurrectionem
suam quibusdam credituris apparuit, et quibusdam non credituris se abscondit.
Sequitur: [Et tonso capite corruens in terram, adorauit.] Quid per decisos capillos
nisi sacramentorum subtilitas, quid per caput, nisi summa sacerdotij dignitas desi-
gnatur? Vnde et ad Ezechielem Prophetam dicitur: Tu fili hominis sume tibi gladium
acutum, radentem pilos, et assumes eum, et dices super caput tuum et barbam: ut
videlicet Prophetæ factio, iudicium Redemptoris exprimitur, qui in carne apparens
caput rasit: quia a Iudaico sacerdotio præceptorum suorum sacramenta abstulit.
Barbam rasit, quia regnum Israeliticum desecrans, decorem virtutis eius amparauit.
Quid vero hoc loco per terram, nisi homo peccator exprimitur? Primo quippe pec-
canti homini dictum est: Terra es, et in terram ibis. Terræ ergo nomine peccatrix
gentili-

Hier. 22. 6

Tf. 37.

Zach. 13. 6

Ephe. 5. 4

16. 7. b

Ezech. 5. 4

Gen. 3. 4

- A** gentilitas designatur. Nam cum iustam Iudæa se crederet, constat quàm reprobata gentilitate sentiret, Paulo attestante, qui ait: Nos natura Iudæi, et non ex gentibus peccatores. Mediator igitur noster, quasi de throno capite, in terram corruit: quia Iudæam deferens, dum sacramenta sua ab eius sacerdotio abstulit, ad notitiam gentium venit. Capillos enim a capite rasis: quia sacramenta legis ab illo suo primo sacerdotio sustulit, et in terram corruit: quia saluandis se peccatoribus dedit: dumque eos, qui sibi iusti videbantur, deseruit, hos, qui se iniustos et nouerant, et fatebantur, assumpsit. Hinc et ipse in Euangelio dicit: Ego in iudicium veni in hunc mundum, ut qui non vident, videant: et qui vident, cæci fiant. Hinc et columna nubis, quæ in eremo populum præbat, splendore ignis non in die, sed in nocte radiabat: quia videlicet Redemptor noster suæ conuersationis exemplo, ducatum sequentibus præstans, de iustitia sua confidentibus, nulla luce claruit: peccatorum vero suorum tenebras agnoscentibus ignem sui amoris insulsi. Nec quòd corruere Iob dicitur, indignum mens hoc significatione Redemptoris arbitretur. Scriptum namque est: Verbum misit Dominus in Iacob, et cecidit in Israel. Iacob quippe supplantatur, Israel vero videns Deum dicitur. Et quid per Iacob, nisi Iudaicus populus: quid per Israel, nisi gentilis populus designatur? Quia quem Iacob per carnis mortem supplantare studuit, hunc nimirum per oculos fidei gentilitas Deum vidit. Ad Iacob ergo missum verbum, in Israel cecidit: quia cum ouem ad se venientem Iudaicus populus respuit, hunc repente confitens populus gentilis inuenit. De sancto quoque spiritu scriptum est: Cecidit spiritus Domini super eos. Idcirco autem vel verbum Domini, vel Spiritus sanctus in sacra scriptura cadere dicitur, ut inopinatus eius aduentus exprimitur. Quod enim ruit vel cadit, ad ima repente venit. Mediatori ergo in terram quasi corruisse, est nullis signis præcurrentibus inopinate ad gentes venisse. Bene autem dicitur, quòd corruens adorauit: quia dum ipse humilitatem carnis suscepit, in se credentibus vota humilitatis infudit. Fecit enim, quia fieri docuit: sicut et de eius spiritu dicitur. Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Neque enim petit qui æqualis est, sed postulare dicitur: quia nimirum quos repleuerit, postulantes facit: quamvis hoc et in semetipso Redemptor noster ostendit, qui Patrem etiã, dum passioni propinquaret, exorauit. Quid enim mirum, si in forma serui exorando se Patri subdidit, in qua etiam manus extrema tolerauit? Sequitur:

Quod synagoga adultera, pallio littera reuoluit, dum lege carnaliter vti voluit, contempta est: et legislatorem criminata, nudum abire permisit. Caput XXII.

- D** Nudus egressus sum de vtero matris meæ: nudus reuertar illuc.] Redemptoris mater iuxta carnem synagoga exiit, ex qua ad nos per corpus, visibilis processit. Sed hunc intra se tegmine litteræ ad opertum tenuit, dum ad spiritalem eius intelligentiam mentis oculis aperire neglexit. Hunc quia in carne humani corporis latentem videre Deum noluit, quasi in diuinitate nudum conspiciere contempsit. Sed nudus de vtero matris exiit: quia a synagogæ carne prodiens conspicuus ad gentes venit. Quod bene Ioseph, relicto pallio, fugiente signatum est. Dum enim mulier adultera male illo uti voluisset, relicto pallio, fugit foras: quia dum synagoga Dominum purum hominem credens, quasi adulterino complexu constringere voluit: ipse tegmen litteræ eius oculis reliquit, et ad cognoscendam diuinitatis suæ potentiã conspicuum se gentibus præbuit. Vnde et Paulus dixit: Vsq̃ue hodie, dum legitur Moyses, velamen est positum super cor eorum: quia videlicet adultera mulier apud semetipsam pallium retinuit, et quem male tenebat, nudum amisit. Quia ergo a synagoga veniens, fidei gentium conspicuus apparuit, ex vtero matris nudus exiit: Sed numquid hanc omnino deseruit? Et ubi est quod per Prophetam dicitur: Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquæ saluæ fient? Vbi est quod scriptum est: Donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel saluus fieret? Erit ergo quandoque conspicuus, ut etiam synagoga appareat. Erit in fine mundi proculdubio, quando gentis suæ reliquias semetipsum, sicut est Dominus, innoteſcet. Vnde et bene hic dicitur: [Nudus reuertar illuc.] Nudus quippe ad vterum matris reuertitur, cum in mundi huius termino, qui in sæculo factus homo despicitur, synagoga suæ oculis Deus ante sæcula declaratur. Sequitur.

Quod

Quid solum Dei sit dare et auferre, et quid Redemptori nostro nullum ex consortio carnis; peccatum adhasit.

Capitulum XXI.

Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.] Redemptor noster per hoc, quod Deus est, cum patre dat omnia: per hoc vero quod homo est, a patre accipit omnia. Dicitur igitur de ludæa, cum venturum incarnationis eius mysterium crederet: Dominus dedit. Dicitur de ludæa, cum expectatam incarnationis eius presentiam contempsisset: Dominus abstulit. Data quippe est, cum per quosdam futura credidit, sed exigente merito suæ cecitatis ablata est, cum credita per quosdam venerari contempsit. In se autem credentes edocet, ut in flagellis positi benedicere Domino sciant, cum subditur: [Sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.] Vnde et testante Enangelio cum appropinquare passioni dicitur, accepto pane, gratias egisse perhibetur. Gratiarum itaque agit, qui flagella alienæ iniquitatis suscipit. Et qui nihil dignum percussione exhibuit, humiliter in persecutione benedicat, ut hinc videlicet ostendat, quid unusquisque in flagello culpæ propriæ facere debeat, si ipse æquanimiter flagella culpæ portat alienæ: ut hinc ostendat, quid in correctione faciat subditus, si in flagello positus pari gratias agit æqualis. Sequitur: [In omnibus his non peccauit Iob, neque stultum aliquid contra Deum locutus est.] Quod nec peccasse, nec stultum aliquid contra Deum locutus asseritur: hoc de illo Petrus, sicut iam prædiximus, aperte testatur, dicens: Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Dolus quippe in ore, quanto apud homines prudentius callet, tanto apud Deum stultius desipit, Paulo attestante, qui ait: Sapientia huius mundi, stultitia est apud Deum. Quia ergo dolus in ore eius non fuit, stultum proculdubio nihil dixit. Hunc contra Deum sacerdotes et principes stulte locutum crediderunt, cum interrogatus passionis tempore, Dei se filium testaretur. Vnde et conquerentes dicunt: Quid adhuc egemus testibus? ecce ipsi audiuius blasphemiam. Sed contra Deum nihil stulte dixit: quia vera loquens, hoc de se infidelibus etiam moriendo intulit, quod paulo post redemptis omnibus resurgendo monstrauit. Hæc in significationem nostri capitis breuiter tractata transcurramus, nunc ad ædificationem eius corporis, ea moraliter tractanda replicemus: ut quod actum foris narratur in opere, sciamus quoque modo intus agatur in mente. Nam cum filij Dei assistunt coram Deo, inter eos quoque assistit et satan: quia plerumque bonis nostris cogitationibus, quæ in corde nostro, aduentu Spiritus sancti operante, seminantur, antiquus ille callide se interfert, et subiungit inimicus: ut bene cogitata perturbet, maleque perturbata dilaniet. Sed nequaquam nos in tentatione deserit, qui creauit: Nam hostem nostrum, qui se contra nos in insidijs contegit, illustratione sui luminis nobis deprehensibilem reddit: propter quod ei mox dicitur: [Vnde venis?] Callidum namque hostem requirere, est eius nobis insidias declarare: ut quo eum subintrare ad cor cernimus, forti contra illum circumspectione vigilemus. [Qui respondens ait: Circuiui terram, et perambulauit eam.] Satanæ terram circuire, est et carnalia corda perscrutari, et vnde occasionem accusationis inuenire possit, exquirere. Terram circui: quia humana corda circumuenit, ut bona tollat, ut mala mentibus inserat, ut inserta cumulet, ut cumulata perficiat, ut perfectos in iniquitatibus ad poenam socios acquirat. Et notandum, quod non transuolasse, sed perambulasse se asserit: quia nimirum nequaquam quem tentat, velociter deserit: sed ubi molle cor inuenit, ibi pedem miseræ persuasionis figit, ut immorando actionis prauæ vestigia imprimat, et ex suæ iniquitatis similitudine, quos valet, reprobos reddat. Sed contra hunc beatus Iob laudatur, et dicitur: [Numquid considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis super terram? Vir simplex, et rectus, ac timens Deum, et recedens a malo?] Quem diuina inspiratio contra hostem roborat, hunc quasi in satanæ auribus Deus laudat. Laudare quippe eius est, et prius bona concedere, et post concessa custodire. Sed antiquus hostis eo contra bonos grauius fruit, quo valari eos diuinæ protectionis munere conspicit. Vnde et subiungens dicit: [Numquid frustra Iob timet Deum? Nonne tu vallasti eum, ac domum eius, vniuersamque substantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixisti, et possessio illius

illius

A illius creuit in terra.] Ac si aperte dicat: Cur laudas eum, quem protegendum roboras? Despecto enim me, dignus tuis laudibus homo esset, si suis contra me viribus staret. Vnde mox et malitiose de homine expetit: quod tamen protector hominis benigne concedit. Nam subditur.

Quod electi in tentatione proficiunt: et quod eis diabolus preparat in ruinam, hoc eis Deus conuertit in gloriam.

Caput XXXIII.

Sed extende paululum manum tuam, et tange cuncta, quæ possidet: nisi in faciem benedixerit tibi.] Plerumque enim, dum secunde virtutum fructus reddimus, dum continua prosperitate pollemus, aliquantulum mens erigitur: vt a semetipsa sibi existere bona, quæ habet, arbitretur. Quæ nimirum bona antiquus hostis malitiose attrectare appetit, sed hæc tentari Deus non nisi benigne permittit: vt dum mens tentatione pullata, in bonis, de quibus gaudebat, concutitur: imbecillitatis suæ debilitate cognita, in spe diuini adiutorij robustius solidetur. Fitq. mira dispensatione pietatis: vt vnde malignus hostis cor tentat, vt interimat, inde misericors conditor hoc etudiat, vt viuat. Vnde et bene subiungitur: [Ecce vniuersa, quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam.] Ac si aperte dicat: Electi vniuersi cuiusque bona sic tibi tentanda exterius tribuo, vt tamén ipse noueris: quia perseuerantem mihi illum in mentis radice conseruo. Vbi et bene subditur: [Egressusq. est satan a facie Domini:] quia per hoc, quòd vsque ad defectum cordis præualere nequaquam permittitur, exclusus ab intimis, exterius vagatur. Qui etiam si virtutes mentis plerumque turbat: eo ipso foris est, quo resistente Domino, vsque ad interitum, bonorum corda non vulnerat. Intantum quippe contra illa seuire permittitur, in quantum necesse est, vt tentationibus crudira solidentur: ne ea, quæ agunt, bona suis viribus tribuant, ne in securitatis torpore se deserant: et a formidinis accensione dissoluant: sed ad profectus sui custodiam tanto solertius inuigilent, quanto se contra aduersarium stare semper in acie tentationum vident. [Cum autem quadam die filij et filiarum eius comederent et biberent vinum in domo fratris sui primogeniti: nuncius venit ad Iob, qui diceret: Boves arabant, et a sinu pascabantur iuxta eos, et irruerunt Sabæi, tuleruntq. omnia et pueros percusserunt gladio.] In electorum corde prior bonorum sequentium sapientia nascitur, atque hæc per donum spiritus quasi primogenita proles profertur. Quæ profecto sapientia, nostra fides est, Propheta attestante, qui ait: Nisi credideritis, non intelligetis. Tunc enim vete ad intelligendum sapimus, cum cunctis, quæ Conditor dicit, credulitatis nostræ fidem præbemus.

D In domo ergo fratris primogeniti conuiuantur filij, dum virtutes reliquæ epulantur in fide. Quæ si non prima in corde nostro gignitur: reliqua quæque esse bona non possunt, etiam si bona videantur. In domo fratris primogeniti, filij conuiuantur, dum virtutes nostræ in habitaculo fidei, sacri eloquij cibo satiantur. Scriptum quippe est: Sine fide impossibile est placere Deo. Tunc ergo virtutes nostræ veras vitæ epulas sumunt, cum nutriti fidei sacramentis incipiunt. In domo fratris primogeniti conuiuantur filij, quia nisi virtutes reliquæ sapientiæ epulis replete, ea, quæ appetunt, prudenter agant, virtutes esse nequaquam possunt. Sed ecce dum bona, quæ agimus, sapientiæ epulis fideiq. pascuntur, hostis noster arantes boues et pascentes asinas subtrahit, & pueros gladio occidit. Quid arantes boues, nisi grauiores nostras cogitationes accipimus? Quæ dum cot studiosa exercitatione conficiunt, vberes profectuum fructus reddunt. Quid pascentes intelligimus asinas, nisi simplices motus cordis? Quos dum studiose a duplicitatis errore compefcimus, quasi in campo liberæ puritatis nutrimus. Sed plerumque hostis callidus, cum graues cogitationes in corde conficit, subintroducta eas voluptatis delectatione corrumpit: et dum motus cordis simplices videt, subtilia inuentionum acumina ostendit: vt dum laus de subtilitate queritur, puritatis simplicitas amittatur: et si vsque ad opus prauum pertrahere non valet, tentando tamen bonorum cogitationibus subrepens nocet, vt cum rurbare bona mentis agnoscitur, ea quasi funditus abstulisse videatur. Possunt etiam per arantes boues, cogitationes charitatis accipi: quibus prodesse alijs conamur, cum fraterni cordis duritiam prædicando scindere cupimus. Potest etiam per asinas, quæ nimirum sese onerantibus, nulla ferocitatis insania resistunt, patientiæ

S. Greg. To. 1.

G g

mansue-

33.

Isa. 7. b

Ex edit. Leu.

Heb. 11. a

mansuetudo signari. Et sæpe hostis antiquus cum velle prodesse nos loquendo alijs A
conspicit, in quodam torpore otij mentem mergit: vt alijs prodesse non libeat,
etiam cum a proprijs vacat. Arantes ergo boues subtrahit, cum cogitationes men-
tis fraternæ utilitatis fructibus deditas, per submissum negligentie torporem fran-
git. Et quamuis electorum corda intra arcana suæ cogitationis inuigilent, et quid
a tentatore sustineant, superantes pensent, eo tamen ipso malignus inimicus ali-
quid rapuisse se gaudet, quo cogitationibus bonorum, vel ad momentum præua-
let. Sæpe autem cum præparatam mentem ad tolerantiam videt, quid ab eâ ma-
xime diligatur, exquirat, et ibi scandali laqueos inserit: vt quo magis res quæque
diligitur, eo per eam facilius patientia turbetur. Et quidem electorum corda ad
se semper sollicitè redeunt, et semetipsa grauiter, vel proleui motu excessionis affli-
gunt: et dum mota discunt quo modo stare debuerint, aliquando melius concussa B
solidantur. Sed antiquus hostis, dum tolerantie cogitationes, vel ad momentum
turbat, quasi abstulisse se ab agro cordis asinas exultat. In his autem, quæ agere
disponimus, rationali custodia quid quibusque rebus congruat, sollicitè pensamus.
Sed plerumque hostis, dum subita ad nos perturbatione tentationis irruit, circum-
speditiones cordis inopinate præueniens, quasi ipsos custodes pueros gladio occidit:
Sed tamen vnus fugit, qui alios perijsse nunciat: quia in eo, quod mens ab hoste
patitur, rationis discretio semper ad animum redit: et quasi solam se euasisse indi-
cat, quæ apud semetipsam fortiter quidquid pertulerit, pensat. Alijs ergo pe-
reuntibus, vnus ad domum redit, dum turbata tentationis motibus discretio ad con-
scientiam recurrit, vt quod repentinis incursum præoccupata mens se perdidisse
pensat: hoc compunctionis studio afflicta recipiat. [Cumq. adhuc ille loqueretur,
venit alter, et dixit: Ignis Dei cecidit de cælo, et tactas oues puerosq. consum-
psit, et effugi ego solus, vt nunciarem tibi.] Quid per oues nisi cogitationum in-
nocentia, quid per pueros, nisi bonorum cordium munditia designatur? Cælum
vero aerem dici paulo ante iam diximus, vnde et aues cæli nominamus. Et sci-
mus, quod immundi spiritus, qui de cælo æthereo lapsi sunt, in huius cæli ter-
ræq. medio vagantur, qui tanto magis corda hominum ascendere ad cælestia inui-
dent, quanto se a cælestibus per elationis suæ immunditiam proiectos vident.
Quia ergo ab aeris potestatibus, contra cogitationum nostrarum munditiam, flam-
ma liuoris irruit, de cælo ignis ad oues venit. Sæpe enim mundas mentis nostræ
cogitationes ardore libidinis accendunt, et quasi igne oues concremant, dum cas-
tos motus animi, luxuriæ tentatione perturbant. Qui ignis Dei dicitur: quia etsi
non faciente Deo, tamen permittente, generatur. Et quia impulsu subito ipsas non-
numquam circumspeditiones mentis obruunt, quasi custodes pueros gladio occi-
dunt. Sed tamen vnus incolumis fugit, dum omne, quod mens patitur, perseue-
rans discretio subtiliter respicit, solaq. mortis periculum euadit, quia etiam per-
turbatis cogitationibus, discretio non succumbit, vt damna sua animo renunciet:
et quasi Dominum ad lamentum vocet.

Quanta sit in verum terrenarum dispensatione difficultas. Caput XXV.

Sed illo adhuc loquente, venit alius, et dixit: Chaldaei fecerunt tres turmas, et in-
uaserunt camelos, et tulerunt eos, necnon et pueros percusserunt gladio, et effugi
ego solus, vt nunciarem tibi.] Per camelos, qui mundum aliquid habent, dum rumi-
nant: et immundum, dum nequaquam vngulam findunt, supra iam diximus, bonas
rerum temporalium dispensationes intelligi, in quibus quo est cura distensior, eo no-
bis multiplicius insidiatur inimicus. Omnis enim, qui dispensandis terrenis rebus præ-
sideret, occultis hostis iaculis latius patet. Nonnulla enim prouidentis agere nititur, et
sæpe dum cautus futura subtiliter præuidet, incautus damna præsentia nequaquam
videt: sæpe dum præsentibus inuigilat, ad instantia præuidenda dormitat: sæpe dum
aliqua torpens agit, quæ vigilanter agenda sunt, negligit: sæpe dum plus iusto vigi-
lantem se in actione exhibet, ipsa actionis suæ iniquitudine rebus subditis peius nocet.
Aliquando autem linguae modum ponere nititur, sed onere dispensationis exigente,
silere prohibetur. Aliquando dum nimia se censura restringit, tacet etiâ, quæ loqui de-
buit. Aliquando ad inferenda necessaria dum se latius relaxat, dicit etiam, quæ loqui
non de-

A non debuit. Plerumque autem tantis cogitationum voluminibus implicatur, ut ipsa ferre vix valeat, quæ intra se prouidus versat: et cum nil opere faciat, sub magno cordis sui pondere vehementer insudat. Quia enim dura sunt, quæ apud semetipsum intus patitur, quietus foris otiosusque lassatur. Plerumque enim quasi ventura animus conspicit, totamque contra hæc intentionem proponit, magnusque ardor contentionis se infert, sopor fugit, nox in diem vertitur: et cum quieti foris membra lectulus teneat, intus magnis clamoribus in cordis foro litigatur. Et fit plerumque, vt nulla eueniant, quæ prouidentur: totaque cogitatio illa, quæ diu plena se intentione parauerat, repente vacua quiescat. Tanto autem longius mens a necessarijs cessat, quanto inania latius cogitat. Quia igitur dispensationis curas maligni spiritus modo torpenti vel precipitata actione feriunt: modo pigra vel immoderata locutione confundunt: pene autem semper nimis cogitationum molibus premunt: tribus turmis Chaldaei camelos rapiunt. Quasi enim tres turmas contra camelos facere, est terrenarum dispensationum studia modo illicito opere, modo superflua locutione, modo inordinata cogitatione vastare: vt dum se ad administranda exterius mens efficaciter extendere nititur, a sui consideratione separetur: et eo damna, quæ de semetipsa patitur, nesciat, quo erga aliena fortiori studio, quam decet, elaborat. Recta autem mens cum curas dispensationis suscipit, quid sibi, quid proximis debeat, attendit: et nec per alienæ sollicitudinis immoderationem sua studia negligit, nec per suæ utilitatis vigilantiam, aliena postponit. Sed tamen plerumque dum ad vtraque solerter mens inuigilat, dum magnis erga se, et ea, quæ sibi commissa sunt, circumspeditionibus vacat, repentino turbata cuiuslibet causæ emergentis articulo, ita in præcepis rapitur, vt ab ea subito cunctæ circumspeditiones eius obruantur. Vnde et custodes camelorum pueros Chaldaei gladio feriunt: sed tamen vnus redit, quia inter hæc discretionis ratio mentis nostræ oculis occurrit, et sollicita sibi met anima, quid subito impulsu tentationis intrinsecus amittat, intelligit. Sequitur:

Quid hic, qui iustitia, prudentia, fortitudine, et temperantia, alijsque bonis spiritualibus praediti sunt, gratia Dei aliquando se vtiliter subtrahat: vt qui de se praesumit, quantum in se sit infirmus, agnoscat. Caput XXV.

Adhuc loquebatur ille, et ecce alius intrauit, et dixit: Filijs tuis et filiabus vescentibus et bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit a regione deserti, et concussit quattuor angulos domus, quæ corruens, oppressit liberos tuos, et mortui sunt, et effugi ego solus, vt nunciarem tibi. Sicut supra iam diximus, regio deserti est immundorum spirituum multitudo derelicta: quæ dum Conditoris sui beatitudinem deseruit, quasi manum cultoris amisit: a qua ventus vehemens venit, et domum subruit: quia ab immundis spiritibus fortis tentatio surrepit, et a tranquillitatis suæ statu conscientiam euerit. In quattuor vero angulis domus ista consistit: quia nimirum solidum mentis nostræ ædificium, prudentia, temperantia, fortitudo, iustitia sustinet. In quattuor angulis domus ista subsistit: quia in his quattuor virtutibus tota boni operis structura confurgit. Vnde et quattuor paradisi flumina terram irrigant: quia dum his quattuor virtutibus cor infunditur, ab omni desideriorum carnalium æstu temperatur. Sed nonnumquam dum menti ignauia sutrepiat, prudentia frigescit: nam cum fessa torperet, ventura non prouidet. Nonnumquam dum nonnulla menti delectatio surrepit, temperantia nostra marcescit. In quantum enim ad delectationem præsentium ducimur, tantum minus ab illicitis temperamur. Nonnumquam fe timor cordi insinuat, et vires nostræ fortitudinis turbat: et eo minores contra aduersa existimus, quo quædam perdere immoderatus dilecta formidamus. Nonnumquam vero amor sui se menti ingerit, eamque latenti motu a rectitudine iustitiæ diuertit: et quo se totam auctori reddere negligit, eo in se iustitiæ iuri contradicit. Ventus ergo vehemens quattuor angulos domus concurrit, dum fortis tentatio occultis motibus quattuor virtutes quatit: et quasi quassatis angulis, domus ruitur, dum pulsatis virtutibus, conscientia turbatur. Intra hos autem quattuor domus angulos filij conuiuantur: quia intra arcana mentis, quæ principaliter his quattuor virtutibus ad summæ rectitudinis culmen erigitur, virtutes ceteræ quasi quædam cordis

soboles se inuicem pascunt. Donum quippe spiritus, quod in subiecta mente, ante
 alia, prudentiam, temperantiam, fortitudinem, iustitiam format: eandem mentem
 vt contra singula quæque tentamenta erudiat, in septem mox virtutibus temperat.
 Vt contra stultitiam, sapientiam: contra hebetudinem, intellectum: contra præcipita-
 tionem, consilium: contra timorem fortitudinem: contra ignorantiam, scientiam:
 contra duritiam, pietatem: contra superbiam, detimorem. Sed nonnumquam, dum
 mens nostra tanti muneris plenitudine atque vberitate fulcitur: si continua in his se-
 curitate perfuitur, a quo sibi hæc, sunt, obliuiscitur: seq. a se habere putat, quod
 numquam sibi abesse considerat. Vnde fit, vt aliquando se hæc eadem gratia vili-
 ter subtrahat, et præsumenti menti, quantum in se infirmetur, ostendat. Tunc
 enim vete cognoscimus bona nostra vnde sunt, quando hæc quasi amittendo, senti-
 mus, quia a nobis seruari non possunt. Ad hoc itaque intimandæ humilitatis ma-
 gisterium, fit plerumque, vt irruente tentationis articulo, tanta stulticia sapien-
 tiam nostram feriat: vt turbata mens, qualiter malis imminentibus obuiet, vel con-
 tra tentationem quo modo se præparet, ignoret. Sed hac ipsa stulticia cor pruden-
 ter eruditur: quia vnde ad momentum desipit, eo post verius, quo et humilior sa-
 pit, et sapientia vnde quasi amittitur, inde certius possidetur. Aliquando dum sus-
 blimia intelligendo in elatione se animus erigit, in rebus imis et vilibus graui hebetu-
 dine pigrescit: vt repente sibi etiam ima clausa videat, qui pernix summa penetra-
 bat. Sed hæc ipsa hebetudo intellectum nobis, dum subtrahit, seruat: quia dum ad
 momentum cor humiliat, verius, ad sublimia intelligenda confirmat. Aliquando
 dum cuncta nos agere consilij grauitate gaudemus, pulsante causæ emergentis arti-
 culo, præcipitatione subita rapimur: et qui nos semper disposite vixisse credidimus,
 repente intima confusione vastamur: sed tamen eiusdem confusiois eruditione disci-
 mus, ne nostris viribus consilia nostra tribuamus, et tanto maturius ad grauitatem
 restringimur, quanto ad hanc quasi amissam redimus. Aliquando dum mens forti-
 ter aduersa contemnit, subortis aduersitatis euentibus, hanc metus vehemens percu-
 tit: sed per hunc conculsa discit cui tribuat, quidd in quibusdam fortiter stetit: et tan-
 to post validius fortitudinem retinet, quanto hanc repente, irruente formidine, sibi iam
 quasi elapsam videt. Aliquando dum magna nos scire gaudemus, repentinæ igno-
 rantie cæcitate torpescimus: sed quo ignorantia mentis oculus ad momentum clau-
 ditur, eo post ad scientiam vetius aperitur: vt nimirum flagello suæ cæcitatæ erudi-
 tur, et scire ipsum, quo habeat, sciat. Aliquando dum religiose cuncta disponi-
 mus, dum pietatis viscera plene nos habere gratulamur, quadam mentis duritia ir-
 ruente percutimur: sed quasi obdurati cognoscimus cui pietatis habitæ bona tribui-
 mus, et pietas verius velut extincta recipitur, dum quasi amissa amplius amatur.
 Aliquando dum subiectum se diuini formidini animus gaudet, repente superbia ten-
 tante rigescit: sed tamē valde mox timens, quia non timet, ad humilitatē se iterum se-
 stinus inflectit, et tanto magis solidius recipit, quanto eius virtutis pondus quasi amit-
 tendo pensauit. Euerfa igitur domo, moriuntur filij: quia turbata in tentatione
 conscientia, ad vtilitatem propriæ cognitionis raptim et in momento temporis ob-
 ruuntur genitæ in corde virtutes. Qui profecto filij intus per spiritum viuunt, dum
 exteriori carne moriuntur: quia videlicet virtutes nostræ tentationis tempore etsi in
 momento turbatæ ab status sui incolumitate deficiunt, per intentionis tamen perse-
 uerantiam integre in mentis radice subsistunt. Cum quibus etiam tres forores oc-
 cumbunt: quia in corde nonnumquam per flagella turbatur charitas, per formidi-
 nem concutitur spes, per quæstiones pulsatur fides. Sæpe enim quasi a conditoris
 amore torpescimus, dum vltra quàm nobis congruere credimus, flagello fatiga-
 mur. Sæpe dum plus, quàm necesse est, mens formidat, fiduciam sibi met spei debili-
 tat. Sæpe dum immensis quæstionibus animus tenditur, perturbata fides quasi defe-
 ctura fatigatur. Sed tamen viuunt filij, quæ domo conculsa, moriuntur: quia etsi in-
 tra conscientiam, spem, fidem, charitatemq. pene occumbere perturbatio ipsa re-
 nunciat: has tamen ante Dei oculos viuas perseverantia rectæ intentionis seruat.
 Vnde et puer, qui hæc nunciat, solus euadit: quia mentis discretio etiam inter tenta-
 menta incolumitas permanet. Agitur puer, vt Iob filios flendo recipiat: dum, discretione
 nunciante, dolens animus vires, quas quasi amittere cœpetat, ponendo conseruat.

- A** Mira autem hoc nobiscum dispensatione agitur, ut mens nostra culpæ nonnumquam pulsatione feriatur. Nam esse se magnarum virium homo crederet, si nullum unquam earundem virium defectum intra mentis arcana sentiret. Sed dum, tentatione irruente, quatitur, et quasi ultra, quam sufficit, fatigatur: ei contra hostis sui insidias munimen humilitatis ostenditur: et vnde se pertimescit enerviter cadere, inde accipit fortiter stare. Tentatus autem, non solum vires a quo accipiat, discit: sed quanta eas vigilantia seruet, intelligit. Sæpe enim quem tentationis certamen superare non valuit, sua deterius securitas frauit. Nam dum lassum se quisque in otio remittit, dissolutam mentem corruptori prostituit: at si eum ex dispensatione supernæ pietatis, tentatio non repente vehementer irruens, sed temperato accessu erudiens pulsât: nimirum ad insidias providendas euigilat, ut contra hostem se in certamine cautius accingat. Vnde et bene subiungitur: [Tunc surrexit Iob.] Sedere enim, quiescentis est: assurgere, decertantis. Auditis ergo aduersis, surgere, est expertis tentationibus mentem ad certamina robustius parare. Quibus nimirum tentationibus etiam discretio proficit: quia ut virtutes a vitijs subtilius distinguat, agnoscit. Vnde et bene subiungitur: [Scidit vestimenta sua.] Vestimenta scindimus, cum discernendo opera nostra retractamus. Si enim nos apud Deum opera nostra quasi vestimenta non tegerent, nequaquam voce angelica diceretur: Beatus, qui vigilat, et custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, et videant turpitudinem eius: turpitudine enim nostra tunc cernitur, cum vita reprehensibilis ante iustorum oculos in iudicio, nequaquam subsequenter boni operis tegmine velatur. Sed quia cum culpa tentamur, ad lamenta accendimur: atque ipsis lamentis excitati, ad perspicendam lucem iustitiæ subtilius oculos mentis aperimus, quasi in dolore vestimenta scindimus: quia ex fletu, discretione crescente, cuncta, quæ agimus, districtius irata manu iudicamus. Tunc omnis nostra elatio corrui, tunc cuncta ab animo cogitationum superfluitas cadit. Vnde et subditur: [Et tonso capite corruens in terram adorauit.] Nam quid moraliter per capillos, nisi defluentes animi cogitationes accipimus? Vnde et aliâ Ecclesiæ dicitur: Sicut vitra coccinea labia tua, sponsa, et eloquium tuum dulce. Vittæ quippe crines capitis astringit. Labia ergo sponse sicut vittæ sunt: quia exhortatione sanctæ Ecclesiæ, cunctæ in auditorum mentibus diffusæ cogitationes ligantur, ne remissæ defluant, ne sese per illicita spargant, ne sparse cordis oculos deprimant: sed quasi ad vnam se intentionem colligant, dum vitra eas sanctæ prædicationis ligat. Quam recte et coccineam asserit, quia sanctorum prædicatio solo charitatis ardore flammescit. Quid vero per caput nisi ea, quæ principale vniuersiusque actioris est, mens ipsa signatur?
- D** Vnde et aliâ dicitur: Et oleum de capite tuo non deficiat. Oleum quippe in capite, est charitas in mente: et deficit oleum a capite, cum charitas discedit a mente. Caput ergo rondete, est cogitationes superfluas a mente refecare. Et tonso capite in terram corruit, qui repressis præsumptionis suæ cogitationibus, quam in semetipso infirmus sit, humiliter agnoscit. Difficile namque est quempiam magna agere, et apud semetipsum de magnis actibus cogitationum fiduciam non habere. Eo ipso enim, quo contra vitia fortiter viuunt, cogitationum præsumptio in corde generatur: et cum mens foris culpas valenter conterit, plerumque apud semetipsum latenter intumescit: iamque se esse magni alicuius meriti æstimat, nec se peccare in cogitatione suæ æstimationis putat. Ante districti autem iudicis oculos tanto deterius delinquitur, quanto culpa occultius, et pene incorrigibiliter perpetratur, et tanto ad vorandum lauius patet fouea.
- E** quanto de semetipsa elatius gloriatur vitæ. Vnde, ut sæpe iam diximus, pia conditoris dispensatione agitur, ut de se confidens anima, dispensatoria tentatione, pulsetur: quatenus infirmata, quid sit, inueniat: et præsumptionis propriæ fastum deponat. Mox enim ut tentatio mentem pulsauerit, omnis cogitationum nostrarum præsumptio, tumultusque conquiescit. Mens enim cum se in elationem erigit, quasi in tyrannidem erumpit. Habet autem tyrannidis suæ satellites fauentes sibi met cogitationes suas. Sed si super tyrannum hostis irruat: fauor mox satellitum cessat. Intranse namque aduersario, satellites fugiunt, eumque territi declinant, quem in pace positi callida adulatione laudabant. Subductis vero satellitibus, ante hostem solus remanet: quia recedentibus elatis cogitationibus, perturbatus animus se solummodo in tentatione videt. Auditis ergo aduersis, caput detondetur, cum tentationibus veh-

38.

Apoc. 16. c

Cant. 4. a

Ecc. 9. b

39.

Num. 6. b

menter irruentibus a præsumptionis suæ cogitationibus mens nudatur. Quid est enim, quòd Nazaræi capillos nutriunt, nisi quòd per vitam magnæ continentie præsumptionum cogitationes crescunt? Sed quid est, quòd deuotione completa, caput Nazaræus radere, capillosq. in igne sacrificij ponere iubetur, nisi, quòd tunc ad perfectionis summam pertingimus, cum sic exteriora vitia vincimus: vt etiam cogitationes superfluas a mente refecemus? Quas nimirum sacrificij igne concremare, est flamma eas diuini amoris incendere: vt totum cor in Dei amore ardeat, et cogitationes superfluas concremans quasi Nazaræi capillos deuotionis perfectione consumat.

40.

Et notandum, quòd in terram corruens adorauit. Ille enim veram Deo orationem exhibet, qui semetipsum, quia pulvis sit, humiliter videt, qui nihil sibi virtutis tribuit, qui bona, quæ agit, esse de misericordia conditoris agnoscit: Vnde et competenter dicit: [Nudus egressus sum de vtero matris meæ: nudus reuertar illuc.] Ac si tentatus animus et infirmitatis suæ inopia deprehensus dicat: Nudum me in fide prima gratia genuit, nudum eadem gratia in assumptione saluabit. Est namque magnum animi turbare solatium: vt pulsatus vitijs, cum se quasi nudari virtutibus conspicit, ad solam misericordie spem recurrat: et eo se nudari non sinat, quo se a virtutibus humiliter nudum putat: qui etsi fortasse aliqua virtute in tentatione detegitur, infirmitatem tamen propriam agnoscens, ipsa melius humilitate vestitur; et valde robustius, quàm steterat, iacet, cum sibi sine diuino adiutorio cessat tribuere quod habet. Vnde et manum mox largitoris et iudicis humiliter agnoscit, dicens: [Dominus dedit, Dominus abstulit.] Ecce tentationibus eruditus creuit, qui et in virtute habita largitate dantis, et in perturbatione fortitudinis, potestatem tolerantis agnoscit. Quæ tamen fortitudo non tollitur, sed perturbata fatigatur: quatenus concussa mens, dum se hanc iam iamq. quasi amittere trepidat, semper facta humilis nunquam perdat. [Sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.] In hoc, quòd in eterna perturbatione concutimur, dignum est, vt ad conditoris iudicium recurramus, vt inde cor nostrum adiutori nostro maiores laudes exhibeat, vt pulsatum verius imbecillitatem suæ infirmitatis pensat. Bene autem dicitur: [In omnibus his non peccauit Iob labijs suis, nec stultum aliquid contra Deum locutus est.] quia solerti cura custodire dolens animus debet, ne cum se intus tentatio stimulat, in verba foras illicitæ locutionis erumpat, ne de probatione murmuret: et ignis, qui hunc velut aurum concremat, per excessum sermonis illiciti in paleæ fauillam vertat.

Quòd Prophetæ sancti et adest et abest spiritus prophetia. Caput XXVII.

41.

Nihil vero obstat si hoc, quod de virtutibus diximus, de his, quæ in ostensione virtutis dantur, donis sancti Spiritus sentiamus. Alij namque prophetiæ, alij genera linguarum, alij virtutes curationum dantur. Sed quia dona hæc ipsa non semper in mente eodem modo sunt, liquido ostenditur, quòd ne se mens in præsumptione eleuet, aliquando vtiliter subtrahuntur. Nam si prophetiæ spiritus Prophetis semper adesset: nimirum Eliseus Propheta non diceret: Dimitte eam, anima enim eius in amaritudine est, et Dominus celauit a me verbum. Si prophetiæ spiritus Prophetis semper adesset: inquisitus Amos propheta non diceret: Non sum propheta, vbi et subdidit: Neque filius prophetæ, sed armentarius puer ego sum, vellicans sycamoras. Quo modo autem propheta non fuit, qui de futuris tot vera prædixit? Aut quo modo propheta fuit, si de se in præsentia vera denegauit? Sed quia eadem hora, qua requisitus est, prophetiæ sibi spiritum deesse sensit, de semetipso testimonium veraciter intulit, dicens: Non sum propheta. Qui tamen secutus adiunxit: Et nunc audi verbum Domini: Hæc dicit Dominus: Vxor tua in ciuitate fornicabitur, et filij tui et filie tuæ in gladio cadent, et humus tua funiculo metietur: et tu in terra polluta morieris. Quibus prophetæ verbis aperte ostenditur: quia dnm de se illa loqueretur, impletus est: et mox habere prophetandi spiritum meruit, quia se prophetam non esse humiliter agnouit: Et si prophetiæ spiritus prophetis semper adesset: Dauid regi de templi se constructione consulenti, nequamquam Nathan propheta concederet, quod possit paululum negaret. Vnde bene et in Euangelio scriptum est: Super quem videris spiritum descendantem, et manentem super eum, hic est, qui baptizatus.

2. Reg. 7. a
10. 1. c

In cun-

A In cunctis namque fidelibus spiritus venit, sed in solo mediatore semper singulariter permanet: quia eius humanitatem numquam deseruit, ex cuius diuinitate procedit. In illo igitur manet, qui solus et omnia et semper potest. Nam fideles, qui hunc accipiunt, cum signorum dona semper habere, ut volunt, non possunt, hunc se accepisse quasi in transitu ostensione testantur. Sed cum rursum de eodem spiritu veritatis ore discipulis dicitur: Apud vos manebit, et in vobis erit, quid est, quod diuina voce mediatoris signum hoc, eadem sancti Spiritus mansio declaratur, cum dicitur: Super quem videris spiritum descendentem et manentem super eum? Si igitur iuxta magistri vocem et in discipulis manet: quo modo iam singulare signum erit, quod in mediatore permanet? Quod tamen citius cognoscimus, si dona eiusdem spiritus discernamus.

B *Quod sunt quadam dona Spiritus sancti, sine quibus nemo ad vitam peruenit, et alia in presentis vita ad subsidium temporalium necessitatum utilia.*

Caput X X V I I I.

A Lia namque sunt dona illius, sine quibus ad vitam nequaquam pertingit: alia, quibus vitæ sanctitas pro aliorum utilitate declaratur. Mansuetudo namque, humilitas, patientia, fides, spes, charitas, dona eius sunt: sed ea, sine quibus ad vitam homines peruenire nequaquam possunt. Prophetiæ autem, virtus curatio-
num, genera linguarum, interpretatio sermonum, dona eius sunt: sed quæ virtutis eius præsentiam pro correctione intuentium ostendunt. In his igitur donis sine quibus ad vitam perueniri non potest, Spiritus sanctus, siue in prædicatoribus suis, siue in electis omnibus semper manet: in illis autem, quibus per ostensionem illius non nostra vita setuatur, sed aliorum quaeritur, nequaquam semper in prædicatoribus permanet, quia semper quidem eorum cordi ad bene viuendum prædit, nec tamen per eos virtutum signa semper ostendit: sed aliquando se eis a signorum ostensionibus subtrahit, ut eo humilior virtutes eius habeantur, quo habitæ teneri non possunt. Mediator autem Dei et hominum, homo Christus Iesus, in cunctis cum et semper et continue habet præsentem: qui et ex illo idem spiritus per substantiam profertur. Recte ergo cum in sanctis prædicatoribus maneat, in mediatore singulariter manere perhibetur: quia in istis per gratiam manet ad aliquid, in illo autem pro substantiam manet ad cuncta. Sicut enim corpus nostrum sensum tantummodo tactus agnoscit, caput autem corporis, visum simul omnium quinque sensuum possidet: ut videat, audiat, gustet, odoretur, et tangat: ita membra superni capitis in quibusdam virtutibus emicant: ipsum vero caput in cunctis virtutibus flagrat. Dissimiliter ergo Spiritus in illo manet, cui se ad votum substantialiter exhibet, et a quo per naturam numquam recedit. Dona vero eius, quibus ad vitam tenditur, sine periculo amitti non possunt: dona autem, quibus vitæ sanctitas demonstratur, plerumque, ut dictum est, sine dispendio subtrahuntur. Illa ergo pro nostra eruditione tenenda sunt, hæc pro alienis profectibus exquirenda. In illis nos terreat formido, ne pereant; in istis vero ad tempus aliquando sublati consoletur humilitas: quia ad elationem mentem fortasse subleuant. Cum igitur concessa nobis virtutum signa subtrahuntur, dicamus recte: Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Tunc enim vere ostendimus, quia accepta recte tenuimus: cum profecto æquanimiter ad momentum sublata toleramus.

C LIBRI SECUNDI MORALIVM FINIS.

S A N C T I G R E G O R I I
M O R A L I S E X P O S I T I O N I S
I N B E A T V M I O B ,
L I B E R T E R T I V S .

C A P I T I S S E C V N D I T E X T V S .

BEATVS IOB ad mortem petitus in tentatione, ad vitam creuit ex verberibus: et antiquus hostis vnde se bona eius aestimauit extinguere, inde doluit multiplicasse. Sed quia in primo certamine se succubuisse considerat, ad alia se tentationum bella restaurat, et de sancto viro mala adhuc impudenter sperat: quia bona malus credere non potest, vel experta. Ea autem, quæ in prima eius percussione præmissa sunt, iterum subnectuntur, cum dicitur:

Capitulum 1.

EActum est autem, cum quadam die venissent filij Dei, et starent coram Domino: venisset quoque satan inter eos, et staret in conspectu eius, vt diceret Dominus ad satan: Vnde venis? **B** Qui respondens, ait: Circuiui terram, et perambulauit eam. Et dixit Dominus ad satan: Numquid considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra: vir simplex et rectus, ac timens Deum, et recedens a malo, et adhuc retinens innocentiam. Tu autem commouisti me aduersus eum, vt affligerem eum frustra. Cui respondens satan ait: Pelle pro pelle, et cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima sua: alioquin mitte manum tuam, et tange os eius et carnem, et tunc videbis, quod in faciem benedicat tibi. Dixit ergo Dominus ad satan: Ecce in manu tua est: verumtamen animam illius serua. Egredessus igitur satan a facie Domini, percussit Iob vlcerem pessimo a planta pedis vsque ad verticem eius, qui testa sanietem radebat, sedens in sterquilinio. Dixit autem illi vxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic Deo, et morere: qui ait ad illam: Quali vna de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus? In omnibus his non peccauit Iob labijs suis. Igitur audientes tres amici Iob omne malum, quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites, et Baldath Suites, et Sophar Naamathites. Condixerant enim, vt pariter venientes visitarent eum et consolarentur. Cumq; eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum. Et exclamantes plorauerunt, scissisque vestibus, sparserunt puluerem super caput suum in cælum. Et sederunt cum eo in terra septem diebus, et septem noctibus, et nemo loquebatur ei verbum. Videbant enim dolorem esse vehementem.

Hæc quia latius supra differuimus, melius silentio præterimus: ne, dum sæpius discussa repetimus, tardius ad indiscussa veniamus. Quamuis hoc, quod voce Domini ad satan dicitur: Vnde venis? nequaquam aestimo, quod ita ei, vt prius, dicatur.

A Cum enim ab eo certamine, in quo relaxatus fuerat, victus redit: et vnde venit, requiritur, qui vnde veniat, scitur, quid aliud, quam infirmitas superbie eius increpatur? ac si ei aperte diuina vox dicat: Ecce ab vno et in infirma carne posito homine vinceris, qui te contra me auctorem omnium erigere conaris. Vnde mox Dominus eum beati Iob bona, sicut prius diceret, hæc cum victoria et triumphis enumerans adiungit: [Et adhuc retinens innocentiam suam.] Ac si aperte dicat: Tu quidem exercuisti malitiam: sed ille innocentiam non amisit: et vnde te æstima sti profectum eius imminuere, inde compulsum es eius profectui deferuire: quia mentis innocentiam, quam gloriose tenuit in tranquillitate, gloriosius seruauit in verberibus. Sequitur:

Quod iusti & frustra percussimur & non frustra: non frustra, quia augetur vita meritum:

B *frustra, quia in his non puniuntur peccatum.*

Caput. 11.

2. 27. 61

2. 2. 11

TV autem commouisti me aduersus eum, vt affligetem eum frustra.] Cum sit Deus iustus et verax, valde querendum est, quo modo beatum Iob frustra afflixisse indicat. Quia enim iustus est, frustra affligere non potuit. Sed rursum quia verax est, aliter non potuit dixisse, quam fecit. Vt ergo iusto et veraci vtrique conueniant: quatenus et vera dicat et iniusta non faciat, cognoscamus beatum Iob et iuxta aliquid frustra, et rursum iuxta aliquid non frustra percussimur. Quia enim iustus et verax, hæc de semetipso asserit: ostendamus et verum extitisse, quod dixit, et rectum fuisse, quod fecit. Necessè quippe erat, vt sanctus vir Deo soli sibiq. cognitus, quanta virtute polleret, ad imitandum cunctis innotesceret. Aperta namque alijs virtutis exempla non daret, si ipse sine tentatione remaneret. Actum est ergo, vt vires eius cunctis imitandas ipsa vis percussiois ostenderet, et flagella proderent quod in tranquillitate latuisset. Sed eisdem flagellis creuit virtus patientiæ, atque ex dolore verberis, aucta est gloria remunerationis. Vt ergo in dicto Domini veritas, rectitudo autem teneatur in facto: beatus Iob et non frustra percussus, quia augetur meritum: et tamen frustra percussus, quia nullum puniuntur admissum. Frustra enim percussus est, cui culpa nulla reciditur, et non frustra percussus est, cui virtutis meritum cumularur. Sed quid est quod dicitur, [Commouisti me aduersus eum?] Numquid satanæ verbis, veritas accenditur, vt in subditorum suorum cruciatus instigetur? Quis hæc de Deo senserit, quæ recto etiam homini indigna perpendit? Sed quia nos ferire nisi commoti nescimus, ipsa diuina percussio commotio vocatur: et ad nostra verba diuina voce descenditur, vt eius factum ab homine vtrumque capiat. Illa enim vis, quæ absque necessitate omnia creauit, et sine defectu omni- bus præsidet, et sine labore cuncta sustentat, et sine occupatione regit, etiam sine commotione corrigit: sicq. humanas mentes ad ea, quæ voluerit, flagellis format: vt in diuersitatis vmbra a suæ incommutabilitatis luce non transeat. Sequitur: [Respondens satan ait: Pellem pro pelle, et cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima sua: alioquin mitte manum tuam, et tange os eius et carnem, et tunc videbis, quòd in faciem benedicat tibi.] Antiquus hostis ex rebus exterioribus colligit, quòd beato viro ad mentis crimen infligit. Pellem enim pro pelle dari asserit: quia sæpe dum venire ictum contra faciem cernimus, manum palpebris opponimus, vt ab ictu oculos defendamus: et corpus vulnere obijcimus, ne in corpore teneriori vulneremur: satan ergo hæc consuevit fieri sciens, dicit: Pellem pro pelle, et cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima sua. Ac si aperte dicat: Idcirco Iob tunc extra se flagella æquanimiter patitur: quia pauet, ne ipse feriat. Cuta ergo carnis est, quòd damno affectuum carnalium motus non est, quia dum sibi metipsi metuit, minus suorum percussiones sentit. Vnde et mox eius carnem ferendam postulat dicens: [Mitte manum tuam, et tange os eius et carnem, et tunc videbis, quòd in faciem benedicat tibi.] Superius dixerat: Tange cuncta, quæ possidet, et tunc videbis, quòd in faciem benedicat tibi. Nunc quasi prioris propositionis oblitus factus, de alijs alia postulat. Quod tamen recte diuina dispensatione permittit: quatenus altercator impudens vel sæpe victus obmutescat. Sequitur:

Quid satan dicitur seruare que non permittunt tangere.

Capit. III.

Dixit ergo Dominus ad satan: Ecce in manu tua est, veruntamen animam illius seruaua. [Ecce iterum permissionem verberis comitatur custodia protectio, & electum suum diuina dispensatio custodiendo deserit, deferendo custodit: alia illius prodit, alia protegit. Si enim totum Iob deferret in manu tanti aduersarii, homo quid esset? In ipsa ergo iustitia permissionis permiscetur quedam libra pietatis: quatenus in vno eodemque certamine & seruus humilis ex oppressione proficiat, & hostis superbiens ex permissione succumbat. Maui itaque aduersarii sanctus vir traditur, sed tamen in intempis adiutoris sui manu retinetur. De illis quippe ouibus fuit, de quibus in Euangelio ipsa Veritas dicitur: Non rapies eas quisquam de manu mea: & tamen expetenti hosti dicitur: Ecce in manu tua est. Idem ergo in manu Dei, idem in manu est diaboli. Nam dicens: In manu tua est, cum protinus adiungit: Veruntamen animam illius seruaua, patenter pius adiutor innouit: quia tenuit quem concessit, & dando non dedit, quem aduersarii sui iaculis efficiens abscondit. Quid est autem hoc, quod ad satan dicitur: Animam illius seruaua? Quo enim pacto ille custodit, qui custodia semper irrumpe appetit? Sed seruare satan dicitur, irrumpe non audere: sicut e contrario patrem in oratione postulamus dicentes: Ne nos inducas in tentationem. Neque enim in tentationem Dominus inducit, qui semper a tentatione subditos misericorditer protegit: sed tamen in tentationem quasi eius inducere est, a tentationis nos illecebra non munire. Et tunc nos in tentationis laqueum non inducit, cum tentari nos ultra, quam possumus, non permittit. Sicut ergo Dominus inducit nos in tentationem dicitur, si nos ab aduersario induci patiar: ita aduersarius seruare animam dicitur, cum hanc tentando superare prohibetur. [Egressus igitur satan a facie Domini.] Quo modo satan a facie Domini exeat, ea, quæ iam superius dicta sunt, manifestant. Sequitur: [Percussit Iob vlcerum pessimo, a planta pedis vsque ad verticem eius.] Duobus semper modis flagella pensanda sunt: vt scilicet perpendantur, aut qualia sint, aut quantal. Nam sæpe multa ex qualitate, sæpe grauius ex quantitate leuigantur: si videlicet cum multa sunt, non sint grauius, cum vero grauius, non sint multa. Vt igitur ostendatur, quo modo asperitatem flagelli aduersarius contra sanctum virum non solum per nequitiam qualitatis, sed etiam per pondus quantitatis exarit: ad demonstrandam qualitatem dicitur: Percussit eum vlcerum pessimo: nam insinuandam vero quantitatem subiungitur: A planta pedis vsque ad verticem: vt nimirum nihil in mente vacet a gloria, in cuius corpore nil vacat a poena. Sequitur.

Quod multi secularibus dignitatibus pradii vas fictile, quod gestant, quam cito sit conterendum, non attendunt.

Capit. IIII.

Qui testa saniem radebat, sedens in sterquilinio. [Vnde testa nisi ex luto conficitur? quid vero est sanies corporis nisi lutum? Saniem ergo radere testa perhibetur, ac si aperte diceretur: Luto tergebatur lutum. Pensabat quippe vir sanctus, vnde sumptum fuerat quod gestabat, & fragmento vasis fictilis confractum vas fictile radebat. Quo facto, patenter ostenditur corpus suum quo modo sibi sanum subdidit, quod & percussum sic despicies curauit: quam ille mollitiem sanæ suæ carni concessit, qui non veslem, non digitos, sed testam etiam vulneribus admouit. [Testa ergo radebat saniem:] vt semetipsum & in fragmento considerans, etiam de extersione vulneris sumeret curam mentis. Quia vero sæpe per ea, quæ circa corpus sunt, animus inflatur: & per hoc, quod erga nos agitur, fragilitas nostri corporis ab oculis cordis amouetur, sicut nonnulli seculares cum temporalibus dignitatibus fulciuntur, dum locis altioribus præfident, dum multorum obsequia sibi suppere ad votum vident: fragilitatem suam intueri negligunt, et vas fictile, quod gestant, quam sit velociter conterendum, obliuiscentes omnino non attendunt. Beatus autem Iob vt considerationem suæ fragilitatis etiam ex circumstantibus traheret, et ante oculos suos vim suæ despectionis auget, non qualibet in terra, quæ pene vbique munda reperitur, sed in sterquilinio sedisse perhibetur. In sterquilinio ponebat corpus, vt ex terra sumpta, quæ esset carnis substantia, bene proficiens perpenderet animus. In sterquilinio ponebat corpus, vt etiam ex loci foetore caperet, quod festine corpus ad foetorem rediret.

Quid

A *Quid sit, quod Deus in hoc saeculo sic despiciat, quos ante saecula sublimiter elegit. Caput V.*

Sed ecce cum beatus Iob tot rerum damna sustinet, tot funeribus pignorum percussus dolet, tot vulnera tolerat: dum decurrentem saniem testa radit, dum per putredinem defluens in sterquilinio residet, intueri libet quid est, quod omnipotens Deus quos sibi tam charos in aeternum conspiciat, tam vehementer quasi despiciens affligit. Ecce autem dum beati Iob vulnera cruciatusque confidero: repente mentis oculos ad Ioannem reduco, & non sine grauissima admiratione perpendo, quod ille prophetiae spiritu intra matris uterum impletus: atque, vt ita dixerim, priusquam nasceretur, renatus: ille amicus sponsi, ille, quo inter natos mulierum maior surrexit: ille sic propheta, vt plus etiam quam propheta, ab iniquis in carcerem mittitur, et pro puella saltatu, capite truncatur, et vir tantae feueritatis pro risu turpium moritur. Nunquidnam credimus aliquid fuisse, quod in eius vita illa sic despecta mors tergeret? Sed quando ille vel in cibo peccauit, qui locustas solummodo et mel siluestre edit? Quid Deo vel de qualitate sui tegminis deliquit, qui camelorum pilis corpus operuit? Quid de conversatione sua offendere potuit, qui de eremo non recessit? quid illum loquacitatis reatus polluit, qui disunctus longe ab hominibus fuit? Quando illum vel silentij culpa attingit, qui ad se venientes tam vehementer increpauit, dicens: Genimina viperarum, quis demonstraui vobis fugere a ventura ira? Quid est ergo, quod Iob Dei testimonio praefertur: et tamen plagis vsque ad sterquilinum sternitur? Quid est, quod Ioannes Dei voce laudatur, et tamen pro temulentis verbis in saltatricis praemium moritur? Quid est, quod Deus omnipotens sic vehementer in hoc saeculo despiciat, quos sic sublimiter ante saecula elegit, nisi hoc, quod pietati fidelium patet: quoniam idcirco sic eos premit in infimis, quia videt quo modo remuneret in summis, et foras vsque ad despecta deiecit, quia intus vsque ad incomprehensibilia perducit? Hinc ergo vnusquisque colligat, quid illic sint passuri, quos reprobatur, si hic sic cruciat, quos amat. Aut quo modo serientur, qui in iudicio arguendi sunt: si sic eorum vita premitur, qui, ipso iudice teste, laudantur? Sequitur:

Matt. 3. a
Luc. 3. a
Marc. 1. a

Quod diabolus cum nos tentat, antiqua artis insidias repetit, & quia scit quo modo Adam decipi soleat, ad Euam recurrit, & quod insitus sit in sterquilinio, qui iniustus fuerat in paradiso. Caput VI.

Dixit autem illi vxor sua: Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo et morere. Antiquus hostis humanum genus duobus modis tentare consuevit, vt videlicet corda stantium aut tribulationibus frangat, aut persuasionibus molliat. In vtrique ergo contra beatum Iob se vehementer exercuit. Nam prius patrifamilias intulit damna rerum, orbauit patrem morte filiorum, percussit incolumem putredine vulnere. Sed quia putrescentem foris, sanum adhuc interius stare conspexit, & quem exterius nudum reddidit, hunc interius ditiozem fieri per exhibitam laudem conditoris inuidit, callide cogitans pensat, quod contra se athleta Dei vnde premitur, inde subleuatur, victusque ad subtilia tentandi argumenta conuertitur. Nam antiquae artis insidias reperit, et quia scit quo modo Adam decipi soleat, ad Euam recurrit. Beatum enim Iob inter tot rerum damna, inter tot percussionum vulnera, quasi in quadam virtutum arce stare inuicem vidit. In alto quippe mentem fixerat: et idcirco hanc hostiles insidiae irrumpere non valebant. Queritur ergo ab aduersario, in hanc arcem munitissimam quibus gradibus ascendatur: Vicina est autem viro mulier, atque subiecta. Cor igitur mulieris tenuit, & quasi scalam, qua ad cor viri ascendere potuisset, inuenit. Occupauit animum coniugis, scalam mariti. Sed nihil hac arte praeualuit, quia sanctus vir subiectam sibi mulierem, & non praepositam attendit: & recta loquens docuit, quam serpens vt peruersa loqueretur, insigauit. Dignum quippe erat vt fluxam mentem virilis censura restringeret, cum profecto & de ipso primo lapsu humani generis, docet, quod docere mulier recta nesciret. Vnde bene et per Paulum dicitur: Docere autem, mulieri non permitto. Quia nimirum aliquando cum docuit, a sapientiae aeternitate separauit. Antiquus itaque hostis ab Adam in sterquilinio victoriam perdidit, qui Adam in paradiso superauit: atque adiutricem suam mulierem dum ad verba male persuasionis accendit, ad doctrinam sanctae eruditionis misit: & quae excitata fuerat, vt perderet, erudita est, ne periret. Sic sic a nostris viris fortibus hostis percutitur, vt sua ei etiam tela raptantur. Vnde enim se exaggerare aestimat dolorem vulneris, inde

5.

1. Tim. 1. b

Eccl. 3.2.4
Hier. 9.4
Matt. 10.4

ris, inde ei contra semetipsum suggerit arma virtutis. Ex verbis autem male persuadentis coniugis vigilantiter debemus aspicere, quòd antiquus aduersarius non solum per semetipsum, sed per eos etiam, qui nobis adhærent, statù satagit nostrę mentis inclinare. Cum enim cor nostrum sua persuasione non subruit, ad hoc nimirum per linguas adhærentium repit. Hinc enim scriptum est: A filiis tuis caue, & a domesticis tuis attende. Hinc per Prophetam dicitur: Vnusquisque se a proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam. Hinc rursus scriptum est: Inimici hominis domestici eius. Callidus namque aduersarius, cum a bonorum cordibus repelli se conspicit, eos, qui ab illis valde diliguntur, exquirat, & per eorum verba blandiens loquitur, qui plus ceteris amantur: ut dum vis amoris cor perforat, facile persuasione eius gladius ad intimam relictudinis munimina irumpat. Post damna igitur rerum, post funera pignorum, post vulnera, scissurasque membrorum, antiquus hostis linguam mouit vxoris. Et notandum, quo tempore viri mentem studuit virulento sermone corrumpere. Verba enim post vulnera intulit, ut nimirum cum vis doloris ingrauesceret, facile persuasione suggestio peruerfa præuuleret. Sed si ipsum subtiliter tentationis eius ordinem perpendimus, qua calliditate seuiat, inuenimus. Mouit namque prius damna substantię, quę & extra naturam profecto essent, & extra corpus. Subtraxit filios, quòd iam extra naturam quidem non essent, sed tamen adhuc aliquatenus extra proprium corpus: ad extremum percussit & corpus. Sed quia vulneribus carnis ad mentis vulnus peruenire non valuit, etiam coniunctę mulieris linguam quęrsuit. Quia enim aperto certamine superari se soluit, de ore coniugis iaculum quasi de insidijs intorsit, quę profecto diceret: [Adhuc permales in simplicitate tua? benedic Deo, & more.] Ecce tentando omnia abstulit, ecce tentando mulierem reliquit, & sancto viro callide cuncta diripuit: sed valde callidius adiutricem suam mulierem referuauit, quę dicat: Adhuc permales in simplicitate tua? Verba sua Eua repetit. Nam quid est dicere: Simplicitatem desere, nisi obedientiam, pomum vetitum comedendo, contemne? Et quid est dicere: Benedic Deo, & more: nisi transcendendo præceptum vltra, quàm es conditus, viuere? Sed Adam noster foris in sterquilinio iacuit, qui in paradiso quondam debilis stetit: nam illico ad male suadentis verba respondit, dicens:

Quid est, quod Isaiã 45. scriptum est: Ego Dominus formans lucem, et creans tenebras, faciens pacem, et creans mala. Caput VII.

2. Cor. 4.6

Isa. 45.4

Q Vasi vna de stultis mulieribus locuta es: Si bona accepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus? Ecce vbique hostis frangitur, vbique superatur, per cuncta tentationum argumenta succubuit: quia et illuc suum familiare solatium etiam de muliere amisit. Inter hæc igitur sanctum virum intueri libet, foris rebus vacuum, intrinsecus Deo planum. Cum Paulus Apostolus in semetipso diuitias sapientię internę conspiceret, seq. ipsum exterius esse corruptibile corpus videret, ait: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Ecce in beato lob vas fictile scissuras vlcerum exterius sensit: sed hic thesaurus interius integer mansit. Foris enim per vulnera crepuit, sed indeficienter interius nascens thesaurus sapientię verba sanctę eruditionis emanauit, dicens: [Si bona accepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?] Bona scilicet dona Dei vel temporalia vel æterna, mala autem, flagella præsentia appellans, de quibus per Prophetam Dominus dicit: Ego Dominus, et non est alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans mala. Neque enim mala, quę nulla sua natura subsistant, a Domino creantur: sed creare se mala Dominus indicat, cum res bene conditas nobis male agentibus, in flagellum format: ut ea ipsa et per dolorem, quo feriunt, delinquentibus mala sint, et per naturam, qua existunt, bona. Vnde et venenum mors quidem est homini: sed tamen vita serpenti. Amore enim præsentium ab Auctoris nostri dilectione recessimus, et peruerfa mens dum dilectioni creaturę se subdidit, a Creatoris societate disiunxit. Ex his ergo ab auctore ferienda erat, quę errans auctori præposuerat: ut vnde homo culpam non timuit superbus admittere, inde poenam corrigendus inueniret: & tanto citius respiceret ad illa, quę perdidit, quanto doloris plena esse conspiceret quę quęrsiuit. Vnde & bene dicitur: Formans lucem, et creans tenebras: quia cum per flagella exterius doloris tenebrę creantur, intus per eruditionem lux mentis accenditur. Faciens pacem, et creans mala: quia tunc nobis pax cum Deo redditur, cum hæc, quę bene sunt condita, sed male

A sed male concupita, in ea, quæ nobis mala sunt, flagella vertuntur. Per culpam quippe discordes Deo existimus, dignum ergo est, vt ad pacem illius per flagella redeamus: vt cum vnaquæque res bene condita nobis in dolorem vertitur, correcti mens ad auctoris pacem humiliter reformetur. Hæc itaque flagella beatus Iob mala nominat: quia salutis et tranquillitatis bonum, qua perturbatione feriant, pensat. Sed illud valde in eius verbis intruendum est, contra persuasionem coniugis quâta considerationis arte se colligat, dicens: [Si bona accepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?] Magna quippe consolatio tribulationis est, si cum aduersa patimur, auctoris nostri ad memoriâ dona reuocemus. Nec frangit quod ex dolore obuiat, si menti citius hoc, quod ex munere subleuat, occurrat. Hinc namque scriptum est: In die bonorum ne immemor sis malorum, et in die malorum ne immemor sis bonorum. Quisquis enim donum percipit, sed donorum tempore nequaquam etiam flagella pertimescit, in elationem per lætitiâ corrui. Quisquis autem flagellis arteritur, sed flagellorum tempore, nequaquam se ex donis, quæ cum contigit accepisse, consolatur, a statu mentis omnimoda desperatione destruitur. Sic ergo vtraque iungenda sunt: vt vnũ semper ex altero fulciatur: quatenus et flagelli poenâ memoria temperet doni, et doni lætitiâ mordeat suspicio ac formido flagelli. Sanctus ergo vir vt oppressam mentem inter vulneta mulceat, in flagellorum doloribus blandimenta donorum pensat, dicens: [Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?] Vbi et bene præmittit, dicens: [Locuta es quasi vna ex stultis mulieribus.] Quia enim sensus prauæ voluntatis mulieribus, non autem fexus in vitio est: nequaquam ait: Locuta ex quasi vna ex mulieribus, sed quasi ex ineptis mulieribus, vt videlicet ostendatur: quia quod prauum sapit, accidentis stultitiæ, non autem conditi sit naturæ. Sequitur:

Eccl. 11.4

Quod sicut iniusta dicere, ita iusta reticere, peccatum est.

Caput VIIII.

IN omnibus his non peccauit Iob labijs suis.] Duobus modis labijs delinquimus, cum aut iniusta dicimus, aut iusta reticemus. Nam si aliquândo et tacete culpa non esset, Propheta non diceret: Vx mihi, quia tacui. Beatus igitur Iob in cunctis, quæ egit, labijs suis minime peccauit quia nec contra ferientem superba dixit, nec contra iudicantem, recta reticuit. Nec loquens ergo, nec tacens deliquit: quia et flagellanti patri gratias reddidit, et male suadenti coniugi doctrinæ sapientiâ ministravit. Quia enim sciuit quid deberet Deo, quid proximo: scilicet patientiâ conditori, sapientiâ coniugis: idcirco et hanc redarguendo docuit, et illum, gratias agendo, laudauit. Quis autem nostrum, si vnũ quodlibet vulnus tantæ huius percussionis acciperet, non mox ab intimis prostratus iaceret? Ecce stratus foris vulneribus carnis, erectus intrinsecus munimine permanet mentis: et sub semetipso omne iaculum transuolare conspiciat, quod in se exterius districta manu sæuens hostis figit: vigilanter deprehendit iacula, modo vulneribus contra se a facie, modo verbis quasi ex latere intorta. Et bellator noster circumvallantium certaminum seruore deprehensus, vbique patientiæ suæ clypeum opponit: vndique venientibus spiculis obuiat, et per cuncta virtutû latera circumspectam contra irruentia vulnera meum roborat. Sed antiquus hostis quo valentius vincitur, eo adhuc ad insidias ardentius instigatur. Nam quia vxor increpata tacuit, protinus alios qui increpandi ad contumelias surgerent, excitauit. Sicut enim damna rerum studuit crebrius nunciando percutere, ita nunc robustum pectus saragit verborum contumelias sapius feriendo penetrare. Sequitur:

Isa. 6. b

Quod ubi virtus discretionis perditur, insensio, que initium virtutis habuit, finem accipit criminis.

Caput IX.

IGitur audientes tres amici Iob omne malum, quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo: Eliphaz Themanites, Baldath Suites, et Sophar Naamathites. Conduxerant enim, vt pariter venientes visitarent eum, et consolarentur.] Quia ex condicto ad afflicti consolationem veniunt, et inter se et erga percussum quantæ charitatis fuerint, demonstratur. Quamuis et per hoc, quod scriptura eos tanti viri amicos fuisse testatur: quia boni studij et rectæ fuerint intentionis, ostenditur. Sed tamen hæc ipsa illorum intentio, eis ad verba prorumpentibus, ante districti iudicis oculos, suborta indiscretionem, fuscatur. Sequitur:

S. Greg. To. 1.

H h

Quis

Cumque eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum, et exclamantes plorauerunt, scissisq. vestibus sparserunt puluerē super caput suum in cælum. Quia percussī speciem plaga mutauerat, amici plorantes exclamant, vestes scindunt, capita puluere aspergunt: ut cum mutatum eum, ad quem venerant, cernerent, ipsam etiam consolatorum specie spontaneus dolor immutaret. Ordo quippe consolationis est; ut cum volumus afflictum quempiam a mœrote suspendere, studeamus prius mœrendo eius luctui concordare. Dolentem namque non potest consolari, qui non concordat dolori: quia eo ipso, quo a mœrentis afflictione discrepat, minus ab illo recipitur, a quo mentis qualitate separatur. Sed emoliri prius debet animus, ut afflictio congruat, congruens inhaereat, inhaerens trahat. Neque enim ferrum ferro coniungitur, si non utrumque exustione ignis liquetur: et durum molli non adhæret, nisi prius eius duritia temperata mollescat, ut quasi hoc ipsum fiat quod curatur, ut teneat. Sic nec iacentes erigimus, nisi a rigore nostri status inclinemur: quia dum rectitudo stantis a iacentis situ discrepat, eum, cui condescendere negligit, nequaquam leuat. Amici igitur beati Iob ut afflictum a dolore suspenderent, curauerunt necessario simul dolere. Et cum vulneratum illius corpus viderent, studuerunt ipsi vestes scindere: et cum immutatum conspicerent, studuerunt puluere capita foedare: quatenus afflictus vir tanto facilius eorum verba reciperet, quanto in eis suum aliquid de afflictione cognouisset. Sed inter hæc sciendum est, quia is, qui afflictum consolari desiderat, mensuram necesse est dolori, quem suscipit, ponat: ne non solum dolentem non mulceat, sed imtemperate dolens, afflictī animum ad pondus desperationis premat. Sic enim dolor nostri mœrentium dolori iungendus est, ut per temperamentum subleuet, non autem per augmentum grauet. Vnde fortasse colligendum est, quod amici beati Iob plumper necesse fuit, in consolatione doluerunt, qui dum percussorem cernunt, sed percussī mentem nesciunt, ita in immensum luctum versi sunt, ac si percussus vir tantę fortitudinis, in plaga corporis etiam a corde cecidisset. Sequitur: [Sederuntque cum eo in terra septem diebus et septem noctibus, et nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem eius esse vehementem.] Vtrum continuis septem diebus et septem noctibus cum afflictio Iob federint, an certe diebus septem, et noctibus totidem instantia ei crebrę visitationis adfuerint, ignoramus. Sæpe enim rem quamlibet tot diebus agere dicimur, quamuis non eisdem diebus ad eam continue vacemus. Sæpe vero scriptura sacra sic totum pro parte, sicut pro toto parte ponere consuevit. Pro toto enim partem loquitur, sicut Iacob familiam describens dicit: Intraui Iacob in Ægyptum cum animabus septuaginta. Quæ nimirum cum animas memorat, constat quia intrantium et corpora comprehendit. Rursum totum pro parte insinuat, sicut ad monumentum Maria queritur, dicens: Tulerunt Dominum de monumento, et nescimus, ubi posuerunt eum. Solum quippe corpus Domini quæsitura venerat, et totum simul Dominum sublatum deplorat. An ergo et hoc in loco totum pro parte dicatur, incertum est. Sed tamen hoc, quod diu tacuerunt, et quandoque loquendo reprobatum sunt, neglecte prætereundum non est. Sunt namque nonnulli, qui et loqui præcipitanter incipiunt, et effrenate coepta effrenatius exequuntur. Et sunt nonnulli, qui tarde quidem loqui inchoant: sed semel inchoantes, habere modum elocutionis ignorant. Amici igitur beati Iob dolorem videntes diu tacuerunt: sed tarde inchoantes indifferente locuti sunt, quia parcere dolenti noluerunt. Tenuerunt linguam, ne propere inciperet, sed incipientē semel nequaquam moderati sunt, ne se ex consolatione vique ad contumelias effrenaret. Et bonā quidē intentione ad consolandum venerat: sed hoc, quod pia mens Deo mundum obtulit, locutio præcipitata vitiauit. Scriptum quippe est: Si recte offeras, non recte autem diuidas, peccasti. Recte namque offertur, cum recta intentione quid agitur. Sed recte non diuiditur, si non hoc, quod pie agitur, etiam subtiliter discernatur. Oblata enim recte diuidere, est quælibet bona nostra studia solcite discernendo pensare. Quod nimirum qui agere dissimulat, etiam recte offerens peccat.

10. Sæpe ergo, et quod bono studio gerimus, dū discernere caute negligimus, quo iudicetur sine, nescimus: et nonnumquam hoc fit reatus criminis, quod putatur causa virtutis. Quisquis autem amicorū beati Iob facta considerat, quā pia ad eum intentione venerint,

Parb. in Gen.
cap. 34.

Gen. 46. c.

8. Aug. lib. 10.
cap. 4. de cin.
Dei.

Jo. 20. b

- A** nerint, non ignorat: Pensemus enim cuius charitatis fuerit, ad afflictum concorditer conuenisse: quanta virtus longaminatis extiterit, septem diebus et septem noctibus cum afflicto tacuisse: quæ humilitas, in terra tot diebus ac noctibus sedisse: quæ compassio puluere capita conspersisse. Sed tamen inchoantes loqui, vnde se æstimauerunt præmium mercedis acquirere: inde eos contigit reatum reprehensionis inuenire: quia incautus sæpe ad peccati finem verritur, etiam quod pro solo studio mercedis inchoatur. Ecce præcipiti locutione perdidit bonum, quod tanto labore mercati sunt. Et nisi diuina gratia offerre eos sacrificium pro suo reatu præcepisset, inde a Domino iuste puniri poterant, vnde se placere Domino mirabiliter æstimabant: inde iudici displicent, vnde sibi quasi pro defensione iudicii per effrenationem placent. Idcirco vero hæc dicimus, vt ad memoriam legentium reuocemus, quatenus solícite quisque consideret ea, quæ malo voto perpetrantur: quanta Dominus animaduersione puniat, si inchoata bono studio, sed negligentia indiscretionis admixta, tanta inuentione castigat. Quis non mercedis causam peregrisse se crederet, si aut in defensione Dei quidquam contra proximum diceret: aut certe septem diebus ac noctibus pro proximi dolore tacuisset? Et tamen amici beati Iob hæc agentes ad culpam laborando venerunt: quia consolationis quidem bonum, quod agebant, nouerant: sed cum quanta agendum esset discretionis libra, nesciebant. Vnde necesse est, vt non solum intueamur quod agimus, sed etiam cum quanta discretionem peragamus. Primum quidem ne mala quoquo modo, postmodum vero ne bona incaute faciamus. Ad quæ nimirum bona solícite peragenda, Propheta nos admonet, dicens: Maledictus homo, qui facit opus Dei negligenter. Ad hoc vero ista proficiunt: vt ante terribilis iudicii subtile atque incomprehensibile examen non solum mala, quæ commisimus, sed ipsa etiam, si qua in nobis sunt, bene gesta, timeamus: quia sæpe in iusto iudicio culpa esse deprehenditur, quod virtus ante iudicium putatur. Et vnde expectatur pia merces operis, inde supplicium iustæ sequitur ultionis.

Hier. 18. b

Quod hæc, quæ supradicta sunt in persona Iob, allegorice referuntur ad Christum. Caput XI.

- H**æc iuxta historiam breuiter tractata percurramus: nunc ad allegoriarum mysterium verba vertamus. Sed quia in exordio huius operis dum de vnitatis capitis et corporis tractarem, solícita intentione præmisimus quanta in eis sit compago charitatis: quia nimirum et Dominus multa adhuc per corpus, quod nos sumus, patitur: et iam eius corpus, id est Ecclesia, de suo capite, videlicet Domino, in cælo gloriatur: ita nunc passionis exprimi eiusdem capitis debent, vt ostendatur quàm multa etiam in corpore suo sustinet. Si enim caput nostrum tormenta nostra non tangerent nequam pro afflictis membris persecutori suo etiam de cælo clamaret: Saule, Saule, quid me persequeris? Si cruciatus nostri, eius poenæ non essent, conuersus afflictusque Paulus minime diceret: Supplico ea, quæ defunt passionum Christi, in carne mea. Et tamen resurrectione iam sui capitis exaltatus dicit: Qui nos conresuscitauit et confedera fecit in cælestibus. Nempe hunc in terra persecutionum tormenta construxerunt: sed poenarum suarum ponderibus pressus, ecce iam per gloriam capitis in cælo residet. Quia ergo in omnibus vniū caput, et corpus nouimus, sic a persecutione capitis incipimus: vt subsequenter tamen ad corporis flagella veniamus. Sed hoc, quod quadam die satan coram Domino astitisse dicitur: quod vnde veniat, percontatur: quod beatus Iob magnis conditoris præconijs præferrur: quia iam sæpe discussimus, replicare deitatemus. Si enim diu mens rebus discussis inuoluitur, peruenire ad indiscussa præpeditur. Ibi ergo allegoria nunc initium ponimus, post verba sæpe repetita, adiunctum noui aliquid scimus. Itaque ait: [Commouisti me aduersus eum, vt affligerem illum frustra.] Si beatus Iob Redemptoris nostri in passione posiri speciem tenet, quo modo a Domino ad satan dicitur: Commouisti me aduersus eum? Mediator quippe Dei et hominum, homo Christus Iesus, vt culpas nostræ transgressionis extingueret, venit mortalitatis nostræ flagella tolerare. Sed quia vnus cum patre eiusdemque naturæ est, quo modo per satan motū se aduersus eum Pater asserit? cum constet quod Patris Filiusque concordiam nulla potestatis inæqualitas, nulla voluntatis diuersitas interrumpat? Sed tamē idem, qui Patri est æqualis per diuinitatem, venit propter nos ad flagella per carnem. Quæ nimirum flagella non susciperet, nisi formam damnati hominis redimēdo sumpsisset.

11.

Act. 9. a

Col. 1. d

Eph. 2. b

1. Tim. 2. b

Et nisi primus homo delinqueret, secundus ad passionū probra minime veniret. Cum ergo primus homo per satanā a Domino motus est, tunc est Dominus in homine secundo commotus: satan itaque ad huius afflictionem Dominum tunc commouit, quando in paradiso primum hominem a iustitiæ culmine, inobedientiæ culpa, prostrauit. Nisi enim Adam primum per voluntarium vitium in animæ mortem transisset: Adam secundus sine vitio in carnis mortem voluntariam non veniret. Bene ergo ei etiā de Redemptore nostro dicitur: [Commouisti me aduersus eum, vt affligerem illum frustra.] Ac si apertius dicatur: Dum iste non sua, sed illius causā moritur: tunc me in huius afflictionem commouisti, cum illum a me callida persuasione traxisti. De quo et bene additur, [frustra.] Frustra quippe afflictus est, qui et culpæ vltione pressus est, et culpæ contagio inquinatus non est. Frustra afflictus est, qui in carne natus, propria admissa non habuit, et tamen poenam carnalium sine culpa suscepit. Hinc est enim, quòd per Prophetam loquitur, dicens: Quæ non rapui, tunc exolvebam. Alius namque ad paradysum conditus, diuinæ potentiz similitudinem superbe rapere voluit: sed tamen culpas huius superbiz sine culpa mediator exsoluit. Hinc est, quòd Patri quidam sapiens dicit: Cum sis iustus, iuste omnia disponis: eum quoque, qui non debet puniri, condemnas. Sed pensandum est, quo modo iustus sit, et omnia iuste disponat, si eū, qui non debet puniri, condemnat. Mediator etenim noster puniri pro semetipso non debuit: quia nullum culpæ contagium perpetravit. Sed si ipse indebitam mortem non susceperet, nunquam nos a debita morte liberarer. Pater ergo cum iustus sit, iustum puniens, omnia iuste disponit: quia per hoc cuncta iustificat, quòd enim, qui sine peccato est, pro peccatoribus damnat: vt eo electa omnia ad culmen iustitiæ surgerent, quo is, qui est super omnia, damna iniustitiæ nostræ sustineret. Quod ergo illic damnatus cum non debeat, dicitur: hoc hic afflictus frustra, memoratur. Qui tamen iuxta semetipsum frustra afflictus est, iuxta vero nostra acta non frustra. Rubigo quippe peccati purgari non potuit, nisi igne tormenti. Venit itaque sine vitio, qui se subiceret sponte tormento: vt debita nostræ iniquitati supplicia, eo reos suos iuste amitterent, quo hunc a semetipsis liberū iniuste tenuissent. Frustra ergo et non frustra afflictus est: quia in se quidem admissa non habuit, sed proprio cruore reatus nostri maculā tersit. [Respondens satan ait: Pelle pro pelle, et cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima sua: Alioquin mitte manum tuam, et tange os eius, et tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi.] Malignus spiritus cum Redemptorem nostrum miraculis coruscare conspicit, clamat: Scimus quod sis sanctus Dei. Qui hæc dicens, cognoscendo Dei filium pertimescit: sed tamen vim supernæ pietatis ignorans, dum passibilem considerat, hominem purum putat. Multos autē sub sanctitatis specie in pastorali posito loco dixerat, qui alieni valde a visceribus charitatis pro minimo aliena damna, pensabant. Hunc ergo quasi ex alijs colligens: quia subtractis multis, superat i non vidit: vsque ad eius carnem per tactum passionis exarsit. Velut si diceret: [Pelle pro pelle, et cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima sua: Alioquin mitte manum tuam, et tange os eius et carnem, et tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi.] Ac si aperte dicat: Moueri ex his, quæ extra se sunt, negligit: sed tunc veraciter qui sit agnoscitur, si in se ipso quod doleat, experiatur. Hæc per se satā cū fieri appetit, non verbis, sed desiderijs dixit. Hæc per membra sua, et verbis et desiderijs intulit. Ipse quippe loquitur, cū iuxta Prophetæ vocē, eius sequaces dicunt: Mitramus lignum in panem eius, et eradamus eū de terra viuentiū. Lignum quippe in panē mittere, est configendo eius corpori stipitē crucis adhiberi, et vitā illius de terra viuentiū eradere se posse æstimare: quem dum mortale conspiciunt, finire morte suspicantur. [Dixit autem Dominus ad satan: Ecce in manu tua est, veruntamen animā illius serua.] Conditor omnium satanæ manui traditum quis vel desipiens credat? sed tamen edoctus veritate, quis nesciat quod eiusdē satanæ membra sunt omnes, qui ei pernerse viuendo iunguntur? Mēbrum quippe eius Pilatus extitit, qui vsque ad mortis extrema, venientem in redemptionem nostram Dominum non cognouit. Corpus autem eius principes sacerdotū extirerunt, qui Redemptorem mundi a mundo repellere, vsque ad crucem persequendo, conati sunt. Cum ergo se pro nostra redemptione Dominum membrorum satanæ manibus tradidit: quid aliud quàm eiusdē satanæ mauum in se sequere permisit, vt vnde ipse ex terius occumbetet, inde nos exterius interiusq. liberaret? Si igitur satanæ manus, eius, potestas

Tf. 68. a

Luc. 4. e

Hier. 11. d

6. e. m. 7.

A potestas accipitur, eius manum iuxta carnem pertulit, cuius potestatem corporis vique ad spina, colaphos, flagella, crucem, lanceamque tolerauit. Vnde et Pilato, eius videlicet corporis membro, ad passionem veniens dicit: Non haberes in me potestatem ullam nisi tibi data esset desuper. Sed tamen hanc potestatem, quam contra se ei extrinsecus dederat, suis seruire lucris intrinsecus compellebat. Pilatus enim vel satā, qui eiudem Pilati caput extirperat, sub potestate illius, super quem potestatem acceperat, tenebatur: quia et superior ipse disposuerat hoc, quod inferius accedens a persecutore tolerabat: vt cum ex mala mente infidelium furgeret, vtilitati tamen electorum, omnium, ipsa quoque crudelitas deseruiret. Pie igitur disponebat intus, quod semetipsum pati nequirer permittebat foris. Hinc est enim, quod de illo in coena dicitur: Sciens Iesus, quia omnia dedit ei pater in manus: et quia a Deo exiuit, et ad Deum vadit: surgit a coena, et ponit vestimenta sua. Ecce in manus persecutorum iturus, sciebat, quod in manu sua ipsos etiam persecutores acceperat. Qui enim omnia accepisse se nouerat, constat quia et ipsos, a quibus tenebatur, tenebat: vt ipse in se ad vsum pietatis intorqueret, quidquid eorum contra se malitia permisisse sciret. Dicatur ergo ei: [Ecce in manu tua est,] quia ad feriendam carnem scruens licentiam accepit, sed potestati illius nesciens deseruiuit. Animam, vero illius seruare praecepitur, non quod hanc tentare prohibearur, sed quod hanc superare non posse, conuincitur. Neque enim sicut nos, qui puri homines sumus, irruente saepe tentatione concutimur: ita Redemptoris nostri anima tentationis est necessitate turbata. Hostis namque noster, etsi in excelsum montem, cum, quem permixtus assumpsit, duxit: si daturum se regna mundi perhibuit, si quasi in panes vertendos lapides ostendit: mentem tamen Mediatoris Dei et hominum tentatione quassare non valuit. Sic enim dignatus est hæc exterius cuncta suscipere: vt tamen mens eius interius diuinitati suæ inhærens inconcussa permaneret. Qui etsi quando turbatus spiritu infremuisse dicitur: ipse tamen diuinitus disponebat, quantum ipse humanitus turbaretur, qui immutabiliter omnibus præsiciens, et semetipsum mutabilem in satisfactione infirmitatis ostendit. Quierus ergo in semetipso manens, disposuit quidquid pro offendenda humanitate, quam susceperat, etiam turbulentus fecit. Quia vero cum recte diligimus, nihil in rebus conditis anima nostra charius amamus, et sicut animam nostram eos diligere dicimus, quibus amoris nostri exprimere pondus conamur: potest per eius animam electorum vita signari. Et cum satan ad feriendam Redemptoris carnem permittitur, ab anima separatur: quia cum corpus eius ad passionem accipit, electos eius a iure suæ potestatis amittit. Cumque illius caro per crucem moritur, horum mens contra tentamenta solidatur. Dicatur ergo: [Ecce in manu tua est, veritas: men animam illius serua.] Ac si aperte audiat: Licentiam contra corpus eius accipere, et ab electis illius, quos apud se ante sæcula præsiciens possidet, ius prauæ dominationis perde. [Egressus igitur satan a facie Domini, percussit Iob vlcerem pessimo, a planta pedis vsque ad verticem.] Nullus in hac vita electorum venit, qui non huius hostis aduersa sustinuit. Membra autem nostri Redemptoris extiterunt, etiam quia ab ipso mundi exordio, dum pie viuunt, crudelia passi sunt. An non huius membrum Abel se esse perhibuit, qui eius mortem, de quo scriptum est: Sicut agnus coram tondeute se obmutescit, et non aperiet os suum, non solum placens in sacrificio, sed etiam moriens tacendo signauit? Ab ipso itaque mundi exordio Redemptoris nostri corpus expugnare satan conatus est. A planta ergo pedis vsque ad verticem vulnus inruit, quia prius ab hominibus inchoans, vsque ad ipsum caput Ecclesie scruens peruenit. Bene autem dicitur: [Testa saniem radebat.] Quid enim aliud in manu Domini testa est, nisi caro ex nostræ substantiæ luto sumpta? Etenim testa igne solidatur. Caro autem Domini eo ex passione sua robustior exitit, quo per infirmitatem moriens, a morte sine infirmitate surrexit. Vnde recte etiam per Prophetam dicitur: Exaruit velut testa virtus mea. Sicut testa enim eius virtus exaruit, qui suscepit carnis infirmitatem passionis suæ igne roborauit. Quid vero per saniem nisi peccatum debet intelligi? Per carnem quippe et sanguinem solent carnis peccata designari. Vnde per Psalmistam dicitur: Libera me de sanguinibus. Sanies itaque putredo sanguinis est. Quid ergo accipimus saniem, nisi catius peccata ex longa versutate peiora? Vulnus itaque in saniem vetitur, cum neglecta culpa vsu deter-

1. Tim. 2. b rius grauat. Mediator itaque Dei et hominum, homo Christus Iesus, corpus suum A
manibus persequentium tradens, sanien testa rasi: quia peccatum carne deleuit.
Rom. 8. a Venit enim, sicut scriptum est, in similitudinem carnis peccati: vt de peccato damna-
ret peccatum. Dumq. hosti obijcit innocentiam carnis suæ, exteris contagia carnis
nostræ, et ex qua nos capriuos inimicus tenuit, per illam nos liberos expiauit, quia
quam nos instrumentum fecimus culpæ, hæc nobis per Mediatorem verba est in arma
iustitiæ. Testa ergo sanies raditur, cum carne culpa superatur. Bene autem subditur:
[Sedens in sterquilinio.] Non in foro, in quo lex perstitit, non in ædificio, quod se
culmine in alta iustollit: sed in sterquilinio residet: quia videlicet Redemptor huma-
ni generis ad carnem veniens, attestante Paulo, infirma mundi elegit, vt confunderet
fortia. An non quasi ruentibus ædificijs in sterquilinio residet, qui relictis Iudæis su-
perbientibus, in ea, quam dudum abiecerat, gentilitate requiescit? Extra habitacu-
lum reperitur in vulnere, qui in eo quod Iudæam aduersantem pertulit, passionis do-
lorem agente propria despectus sensit: Ioanne attestante, qui ait: In propria venit,
et sui eum non receperunt. Sed quo modo sedens in sterquilinio conquescat: hæc ead-
em de semetipsa Veritas dicit: Ait enim: Gaudium erit in cælo super vno peccato-
re poenitentem agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent poe-
nitentia. Ecce dolens in sterquilinio sedet, qui post perpetratas culpas libenter corda
poenitentium possidet. An non quasi quoddam sterquilinium sunt corda poeniten-
tium, qui dum mala sua flendo considerant, quasi ante se stercore, sese abijciendo
coaceruant? Percussus ergo Iob montem non petijt, sed in sterquilinio sedet: quia ad
passionem Redemptor veniens, alta superborum corda deseruit, et in afflictorum
cordium humilitate requieuit. Quod tamen de se, et prius, quam incarnaretur, indicauit,
cum per Prophetam dixit: Ad quem respiciam, nisi ad humilem et quietum, et tre-
mentem sermones meos? Quis vero consideret, is, qui tot pia hominibus intulit, quot
ab hominibus peruersa tolerauit? Quis consideret, quanta nunc vsque tolerat, etiam
cum de cælo super corda fidelium regnat? Ipse quippe quotidie patitur omne, quod a
reprobis eius electi lacerantur. Et quamuis caput huius corporis, quod videlicet nos
sumus, iam sese super omnia liberum crexerit, reproborum tamen vulnera adhuc per
suum, quod deorsum retinet, corpus sentit. Sed quid ista de infidelibus dicimus, cum
in ipsa quoque Ecclesia multos carnalium, prauis moribus contra Redemptoris vi-
tam pugnare videamus? Sunt namque nonnulli, qui hunc, quia gladijs non possunt,
perueris actibus insequuntur: quia dum sibi in Ecclesia vident deesse quod ambiunt,
hostes bonorum fiunt: et non solum prauæ semetipsos actioni inserunt, sed etiam ius-
torum rectitudinem inflectere ad peruersa moluntur. Æterna quippe intueri negli-
gunt, et appetitui temporalium mentis pusillanimitate succumbunt, tantoq. ab æter-
nis altius corruunt, quanto bona temporalia esse quasi sola suspicantur. His ius-
torum simplicitas displicet, et cum occasionem perturbationis inueniunt, suam eos ar-
ripere dupliciter suadent. Vnde hoc quoque congruit apte quod subditur: Dixit
autem illi vxor sua: [Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, et more-
re.] Cuius enim speciem male suadens mulier tenuit, nisi quorumlibet carnalium in
Ecclesiæ sinu positorum, qui quo verbis professæ fidei intus sunt, eo bonos in correctis
suis moribus peius premunt. Nam minus fortasse nocuissent, si non eos sancta Eccle-
sia introitus admittens vsque ad fidei cubile reciperet, quos dum per professam fidem
recipit, sibi proculdubio pene inuitabiles facit. Hinc est, quod premente turba, vna
Redemptorem nostrum mulier tetigit: vnde et idem Redemptor noster protinus di-
cit: Quis me tetigit? Cui cum discipuli responderent: Tnræ re premunt, et affligunt,
et tu dicis: Quis me tetigit? illico adiunxit: Tetigit me aliquis. Nam et ego noui,
virtutem de me exisse.

Marc. 5. c

Matt. 9. b

Luc. 8. d

15. Multi ergo Dominum comprimunt, et vna tangit, quia carnales quique in Eccle-
sia cum premunt, quo longe sunt: et soli tangunt, qui huic veraciter humiles adiun-
guntur. Turba igitur premit: quia multitudo carnalium quo intus admittitur, eo
grauius toleratur. Premit, et non tangit: quia et importuna est per præsentiam, et
absens per vitam. Nonnumquam enim prauis nos sermonibus, nonnumquam vero
solis perueris moribus insequuntur. Suadent namque aliquando quæ tenent, aliquan-
do veto et si non suadent, præbere tamen iniquitatis exempla non cessant. Qui igitur
ad mala

- A** ad mala nos, vel verbis, vel exemplis illiciunt, profecto persecutores nostri sunt, a quibus tentationum certamina sumimus, quæ saltem in corde vincamus. Sciendum vero est: quia carnales in Ecclesia aliquando metu, aliquando vero audacia suadere peruersa contendunt: cumq. ipsi vel pusillanimitate, vel elatione deficiunt: hæc iussoribus cordibus infundere, quasi ex dilectione moliantur. Carnalem videlicet mentem Petrus ante Redemptoris mortem, resurrectionemq. retinebat. Carnali mente Saruiz filius duci suo Dauid adiunctus inhæserat: sed tamen vnus formidine, alter elatione peccabat. Ille quippe mortem magistri audiens dixit: Absit a te Domine, non erit tibi hoc. Hic vero iniurias ducis non ferens, ait: Numquid pro his verbis non occidetur Semei, qui maledixit Christo Domini? Sed illi mox dicitur: Redi post me satana: et hic cum germano audiuit protinus: Quid mihi et vobis filij Saruiz, cur efficiamini mihi hodie in satan? Male itaque suadentes angeli, apostatæ appellatione censentur: qui verbis blandis ad illicita quasi diligentes trahunt. Valde vero deteriores sunt, qui huic culpæ non formidine, sed elatione succumbunt: quorum specialiter beati Iob vxor figuram tenuit, quæ marito suadere superba tentauit, dicens: [Adhuc permales in simplicitate tua? Benedic Deo, et morere.] Simpliciter in marito redarguit, quod transitoria cuncta despiciens, puro corde sola æterna concupiscit. Ac si aperte dicat: Quid simpliciter æterna appetis, et sub malis præsentibus æquanimiter in gemis? Excedens, æterna despice, et mala præsentia, vel moriens euade. Sed electi quique cum praua intus a carnalibus tolerant, quantam in se formam rectitudinis ostendant, discamus ex verbis vulnerati et incolumis, sedentis, et erecti, qui ait: [Locuta es quasi vna ex stultis mulieribus: Si bona accepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?] Sancti viri tribulationum bello deprehenso, cum vno eodemq. tempore alios ferientes, alios suadentes ferunt, illis opponunt scutum patientiæ, istis iacula intorquent doctrinæ: atque ad vtrumque pugnandi modum mira virtutis arte se erigunt, quatenus et peruersa intus sapienter doceant, et foris fortiter aduersa contemnant: hos docentes corrigant, illos tolerantes premant. Insuper namque hostes patiendi despiciunt, infirmantes vero ciues compatiendo ad salutem reducant: illis resistunt, ne et alios subtrahant, istis medentur, ne vitam rectitudinis funditus perdant.

Mar. 8. d
Matt. 26. d
2. Reg. 16. b
Ex om. edis.

16.

Infra lib. 12.
cap. 9.

Quod ad exemplum Apostoli Pauli, in isti positi in dolore tribulationis propria, non deferant curam utilitatis aliena. Caput XII.

- D** Videamus castrorum Dei militem, contra vtraque præliantem. Ait enim: Foris pugnæ, intus timores. Enumerat bella, quæ extrinsecus tolerat, dicens: In periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus. In hoc autem bello, quæ contra aduersarium spicula intorqueat, adiungit: In labore et ærumna, in vigilijs multis, in fame, et siti, in ieiunijs multis, in frigore, et nuditate. Sed inter tot certamina deprehenso dicat, quanto vigiliarum munimine etiam castra custodiat. Nam protinus adiungit: Præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. Ecce in se bella fortiter suscepit, et tuendis se proximis misericorditer impendit. Narrat mala, quæ patitur, subiungit bona, quæ impartitur. Pensemus ergo cuius laboris sit, vno eodemq. tempore foris aduersa tolerare, intus infirma protegere. Foris pugnas patitur: quia verberibus scinditur, catenis ligatur: intus metum tolerat, quia passionem suam non sibi, sed discipulis obesse formidat. Vnde et eisdem scribit, dicens: Nemo moueatur in tribulationibus istis. Ipsi enim scitis, quod in hoc positi sumus. Aliorum quippe casus in propria passione metuebat, ne dum discipuli ipsum afflictum pro fide verberibus agnoscerent, fideles se esse profiteri recusarent. O immensæ charitatis viscera, despicit quod ipse patitur, et curat, ne quid prauæ persuasionis discipuli in corde patiantur. Ipse enim in se contemnit vulnera corporis, et in alijs vulnera medetur cordis. Habent quippe hoc iusti proprium, vt in dolore positi tribulationis suæ, curam non deferant utilitatis alienæ: et cum de se aduersa patientes dolent, alijs necessariam docentes prævident: et quasi percussi quidam magni medici ærotant. Ipsi tolerant scissuras vulneris, et alijs proferunt medicamenta sanitatis. Valde autem minoris laboris est, aut docere

2. Cor. 7. d
2. Cor. 11. d

Ibidem.

1. Thess. 3. d

cum

cum nihil toleras: aut tolerare, cum nihil doces. Vnde sancti viri ad utraque se for-
 ter extendunt, et cum tribulationibus fortasse feriuntur, sic exteriora bella susci-
 piunt, vt foliis cogitent, ne proximorum interiora lacerentur. Sic sancti viri for-
 tes in acie adstant, et illinc iaculis aduersantia pectora feriunt: hinc sento postposi-
 tos debiles tuerunt: arque ita utrobique velocitate circumspeditionis inuigilant: qua-
 tenus et ante se audaces confodiant, et post se trepidos a vulnere defendant. Quia igitur
 sancti viri sic sciunt foris aduersa tolerare, vt intus etiam nouerint peruersa corri-
 gere, dicatur recte: [Locuta es quasi vna ex stultis mulieribus.] Quia enim electis
 dicitur: Viriliter agite, et confortetur cor vestrum: mentes carnalium, quæ fluxa Deo
 intentione deseruiunt, non immerito mulieres vocantur. [Si bona accepimus de ma-
 nu Domini, mala quare non sustineamus?] Ac si dicat: Si ad bona æterna tendimus,
 quid mirum, si temporalia mala sufferamus? Hæc autem bona sollicite Paulus inspec-
 erat, quando illara æquanimiter mala tolerabat, dicens: Non sunt condignæ passio-
 nes huius temporis ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. [In omni-
 bus his non peccauit lob labijs suis.] Sancti viri cum persecutionem intus forisq. pa-
 tiuntur, non solum in Dei iniurijs minime excedunt: sed neque contra ipsos aduersa-
 rios contumeliosa verba iaculantur. Quod dux bonorum recte Petrus admonet, di-
 cens: Nemo vestrum patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledicus. Maledicus
 enim patitur, qui passionis suæ tempore in sui saltem iniuriam persecutoris effrenatur.
 Sed quia Redemptoris corpus, sancta nimirum Ecclesia, ita pondus dolorum portat,
 vt humilitatis modum per verba non transeat: recte de hoc dolente dicitur: In omni-
 bus his non peccauit lob labijs suis: neque stultum aliquid contra Deum locutus est.
 17. [Igitur audientes tres amici lob omne malum, quod accidisset ei, venerunt singuli de
 loco suo: Eliphas Themanites, et Baldad Suites, et Sophar Naamarhires.] In præsa-
 tione huius operis diximus, quia amici beati lob, etsi bona intentione ad eum conue-
 nerint, hæreticorum tamen idcirco speciem tenent: quia ad culpam indifere-
 re loquendo dilabuntur. Vnde et illis ab eodem beato lob dicitur: Disputare cum
 Deo cupio, prius vos ostendens fabricatores mendacij, et peruersorum cultores
 dogmatum.

Quod locus sanctorum sit humilis, sicut econtra reproborum locus superbia.

Caput X I I I.

Sancta itaque Ecclesia omni hoc tempore peregrinationis suæ in afflictione consti-
 tuta, dum vulnera sustinet, dum membrorum suorum lapsus dolet: insuper alios
 sub Christi nomine tolerat hostes Christi. Ad augmentum namque doloris eius, etiam
 hæretici in contentionem conueniunt, eamq. quasi quibusdam iaculis, irrationabili-
 bus verbis transfigunt. Bene autem dicitur: Venerunt de loco suo.] Hæreticorum
 quippe locus ipsa superbia est: quia nisi prius in corde intrinsecerent, ad prauæ asser-
 tionis cerraamina non conuenirent. Ira namque malorum locus est superbia, sicut est
 econtra, humilitas locus bonorum. De quo loco per Salomonem dicitur: Si spiritus
 potestatem haberis ascenderis super re, locum tuum nedimiseris. Ac si aperre dicar:
 Si rentaroris spiritum contra re in aliquo prævalere consideras: humilitatem po-
 nitentis non derelinquas. Qui quia locum nostrum humilitatem poenitentis dixe-
 rit: verbis sequentibus ostendit, dicens: Quia curatio cessare faciet peccata ma-
 xima. Quid enim est aliud humilitas lamenri, nisi medicina peccati? Hæreti-
 ci igitur de loco suo veniunt: quia contra sanctam Ecclesiam ex superbia mouen-
 tur: quorum peruersa quoque actio ex ipsa suorum nominum interpretatione colligi-
 tur. Dicuntur enim, Eliphas, Baldad, Sophar: et sicut superius diximus, Eliphas in-
 terpretatus est, Dei contemptus. Nisi enim Deum contempnerent, nequaquam de eo
 peruersa sentirent. Baldad autem interpretatur, vetustas sola. Dum enim vere vinci
 refugiant, et peruerso studio esse victores querunt, nouæ vitæ conuersationem negli-
 gunt: et ex sola vetustate est, quod intendunt. Sophar verò speculam dissipans in-
 terpretatur. Hi etenim, qui in sancta Ecclesia siti sunt, Redemptoris sui mysteria fide
 vera humiliter contemplantur. Sed dum hæretici cum falsis allegationibus veniunt,
 speculam dissipant: quia eorum mentes, quos ad se trahunt, ab intentione rectæ con-
 templationis inclinant.

Quid

A *Quod tres amici Iob hæreticorum typum habeant, et ex ipsorum nominibus eorum actio, et intentio exprimitur.*

Caput X I I I I.

Bene autem loca, de quibus veniunt, congrua hæreticorum actibus describuntur. 18.
Dicitur enim Themanes, Suites, Naamathites. Thema namque interpreta-
tur, Aufer: Sui, loquens: Naama, decor. Austrum autem ventum calidum esse quis
nesciat? Hæretici igitur, quia ardentius appetunt sapere: quasi plusquam necesse est,
student calere. Desidia quippe torpori frigoris: et rursum inquietudo immoderate
curiositatis, interperato concordat calori. Quia ergo amplius, quam debent, calo-
rem sapientiæ percipere appetunt, ab Austro venire referuntur. Ab hoc calore im-
moderate sapientiæ, mentes fideliū Paulus temperare curauerat, cum dicebat:

B Non plus sapere, quam oportet sapere: sed sapere ad sobrietatem. Hinc est, quod Rom. 12. 3
Dauid valles salinarum percutit: quia videlicet Redemptor noster suæ distinctionis 2. Reg. 8. c
examine in his, quod de illo praua sentiunt, stultitiam immoderati saporis extinguit.
Sui autem dicitur loquens. Calorem quippe non vt bene viuant, sed vt elate loquan-
tur; habere desiderant. A Thema igitur et Sui, id est, a calore, et loquacitate veni-
re referuntur: quia per hoc, quod scripturarum lectioni se studiosos exhibent, solius
verbis loquacitatis, non autem visceribus charitatis calent. Naama vero interpreta-
tur, decor: quia enim docti non esse, sed videri appetunt, ex eruditionis verbis speciem
bene viuientium sumunt. Et per calorem loquacitatis in se imaginem ostendunt de-
coris, vt eo per decorem linguæ peruersa facile persuadeant, quo fœditatem vitæ
sensu calliditate occultant: Sed neque ipsa locorum nomina, inordinata sunt narra-
tione distincta. Prius enim Thema, postmodum Sui, ac deinde Naama ponitur:

C quia prius illos inordinatus calor accendit in corde: deinde nitor loquacitatis erigit,
et tunc demum decoros hominibus hypocrisis ostendit. [Condixerant enim, vt pari-
ter venientes visitarent eum, et consolarentur.] Conducunt enim sibi hæretici, quan-
do praua quædam contra Ecclesiam concorditer sentiunt, et in quibus a veritate dis-
crepant, sibi in falsitate concordant. Omnes autem, qui nos de æternitate erudiunt,
quid aliud faciunt, nisi in peregrinationis nostræ afflictione consolantur? Hæ-
retici autem, quia sanctam Ecclesiam suam docere desiderant, ad eam quasi consolan-
tes appropinquant. Nec mirum, quod qui aduersantium formam expriment, no-
minantur amici, cum ipsi quoque traditori dicitur: Amice ad quid venisti? Et diues;
qui in inferni igne exurit, Abraam filius vocatur: quia etsi per nos mali corrigi ne-
gligit: dignum tamen est, vt a nobis non ex sua nequitia, sed ex nostra benignitate
amici nominentur. [Cumq. eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum.] Mat. 23. 6
Hæretici quique cum sanctæ Ecclesiæ facta considerant, oculos leuant: quia ipsi vi-
delicet in imo positi sunt, et cum eius opera respiciunt, in alto sunt sita, quæ cernunt,
sed tamen hanc in dolore positam, non agnoscunt. Ipsa quippe appetit hic mala
recipere, vt possit ad æternæ remunerationis præmiū purgata peruenire. Plerumque
prospera metuit, et disciplina eruditionis hilarescit. Hæretici igitur, quia pro magno
præsentia appetunt, eam in vulneribus positam non cognoscunt. Hoc namque, quod
in illa cernunt, in suorum cordium cognitione non relegend. Cum ergo hac et aduer-
sitatibus proficit, ipsi suo stupori inhærent: quia per experimentum ignorant, quæ
vident. [Scissisq. vestibus, sparserunt puluerem super caput suum in cælum.] Luc. 16.

D Sicut vestimenta Ecclesiæ cunctos fideles accipimus: vnde et per Prophetam dicitur: Om-
nibus his velut ornamento vestieris: ita hæreticorum vestes, sunt omnes; qui eis con-
corditer inhærentes, illorum erroribus inuoluuntur. Habent vero hæretici hoc pro-
prium, quod in eo gradu, in quo de Ecclesia exeunt, diu stare non possunt: sed ad de-
teriora quotidie ruunt, et sentiendo peiora, in multis se partibus scindunt: atque a se-
metipsis plerumque longius confusionis suæ altercatione diuiduntur. Quia ergo hos,
quos suæ perfidia adiungunt, adhuc in multa diuisione dilaniant: dicitur recte, quod
amici, qui veniunt, vestes rumpant. Ruptis autem vestibus, corpus ostenditur: quia
sæpe scissis sequacibus, malitia eorum cogitationis aperitur, vt discordia dolos pate-
faciat, quos grauis prius concordia culpa claudebat. Puluerem vero in cælum super
capita spargunt. Quid vero per puluerem, nisi terrena intelligentia: quid per caput,
nisi hoc, quod principale nostrum est, mens videlicet, designatur? Quid per cælum,
nisi præ-

Isa. 49. c

nisi præceptum supernæ locutionis exprimitur? Puluerem ergo super caput in cælum **A**
spargere, est sæculari intellectu mentem corrumpere, et de verbis cælestibus terrena
sentire. Diuina autem verba plus discutiunt plerumque, quàm capiunt. Super capi-
ta igitur puluerem spargunt: quia in præceptis Dei per terrenam intelligentiam ultra
suarum mentium vires enituntur.

Quid sit, quid amici Iob septem diebus cum eo sedere in terra perhibentur. Caput XV.

Sederuntq. cum eo in terra septem diebus, et septem noctibus.] In die quæ vide-
mus, agnoscimus: in nocte autem aut cæcitate nil cernimus, aut dubietate cali-
gamus. Per diem itaque intelligentia, per noctem ignorantia designatur. Septena-
tio vero numero summa vniuersitatis exprimitur. Vnde et non amplius, quàm sep-
tem diebus omne hoc tempus transitorium consumatur. Quid est ergo, quod amici **B**
Iob confedere ei septem diebus, et septem noctibus referuntur, nisi, quod hæretici, vel
in his, in quibus verum lumen intelligunt: vel in his, in quibus ignorantie tenebras pa-
tiantur, quasi infirmanti sanctæ Ecclesiæ se condescendere simulant, eiq. sub blandi-
mentorum specie dolos deceptionis parant? Et quamuis, vel in his, quæ intelligunt,
vel in his, quæ intelligere non possunt, elationis typo turgidi, magnos se apud se-
metipsos æstimant: nonnumquam tamen se Ecclesiæ sanctæ specietenus inclinant, et
dum verba molliunt, virus infundunt. In terra ergo confedere, est aliquid de imagi-
ne humilitatis ostendere: vt dum humilia exhibent, persuadeant superba, quæ docent.
20. Potest vero per terram ipsa etiam mediatoris incarnatio designari. Vnde et Iacob **C**
dicitur: Altare de terra facietis mihi. Altare enim de terra Domino facere, est in in-
carnationem mediatoris sperare. Tunc quippe a Deo munus nostrum accipitur,
quando in hoc altari nostra humilitas, idest, super Dominicæ incarnationis fidem,
posuerit quidquid operatur. In altari ergo de terra oblatum munus ponimus, si actus
nostros Dominicæ incarnationis fide solidamus. Sed sunt nonnulli hæretici, qui fa-
ctam mediatoris incarnationem non denegant: sed aut de diuinitate aliter, quàm est,
æstimant, aut in ipsa a nobis incarnationis qualitate discordant. Qui ergo veram no-
biscum incarnationem Redemptoris perhibent, quasi cum Iob in terra pariter sedent.
Septem vero diebus et septem noctibus in terra confedere describitur: quia vel in hoc,
quod aliquod plenitudine veritatis intelligunt, vel in hoc, quod suæ stultitiæ tene-
bris excæcantur, incarnationis mysterium negare non possunt. Cum beato ergo Iob
in terra sedere, est veram Redemptoris carnem cum sancta Ecclesia credere. Aliquan-
do vero hæretici contra nos etiam supplicijs sæuiunt, aliquando nos solis verbis inse-
quuntur: aliquando quietos laceſcunt, aliquando, si nos tacentes videant, quiescunt: **D**
et multis amici sunt, loquentibus aduersantur. Vnde quia beatus Iob necdum ad il-
los aliquid disserens, dixerat, recte subiungitur: [Et nemo loquebatur ei verbum.]
Tacentes enim aduersarios habemus, si veræ fidei filios prædicando generare negli-
gimus. Si autem recta loqui incipimus, graues mox contumelias eorum respon-
sione sentimus, protinus in aduersitatem proſiliunt, et contra nos in vocem doloris
erumpunt: quia videlicet metuunt, ne corda, quæ in infimis pondus stultitiæ ag-
grauat, ad altum vox rectæ loquentis trahat. Quia ergo, vt diximus, mutos nos
aduersarii diligunt, loquentes odiunt: recte apud tacentem Iob dicitur: [Nemo lo-
quebatur ei verbum.] Nonnumquam tamen eum per torporem inertitiæ, fidelium
corda considerant, erroris femina spargere loquendo non cessant. Cum vero men-
tes bonorum vident alta sapere, et ad patriam reditum quærere, de ærumna huius **E**
exilij strenue dolere, circumspectione sollicita linguam frenant: quia vident, quod
contra corda dolentium incaſsum loquentes citius obmutescunt. Vnde et recte
cum diceretur: [Nemo loquebatur ei verbum,] mox cauta silentij subinfertur,
cum dicitur: [Videbant enim dolorem eius esse vehementem.] Cum enim amo-
ris Dei dolor vehemens corda nostra transfigit, passim praua loqui aduersaria-
rius metuit: quia videt, quod intentam mentem laceſcens, non solum ad peruerſi-
tatem trahere non valet, sed per excitatam forsitan sapientiam, et quos tonnerat,
perdit.

Exod. 20, 6
Psalm. 136.
cap. 27.

A *Quid nonnumquam res gesta in actione mala sint, in significatione vero virtutem prophetia contineant: sicut in David et vxore Vria accipitur. Caput XV 1.*

Fortaſſe aliquos mouet nos hæc ita dixiſſe, quòd quæ bene ab amicis geſta ſunt, male ab hæreticis gerenda ſignificent. Sed ſic plerumque res quælibet per hiftoriam virtus eſt, per ſignificationem culpa, ſicut aliquando res geſta, in factò cauſa damnationis eſt, in ſcripto autem: prophetia virtutis. Quod verum eſſe citius oſtendimus, ſi vnum ſacræ ſcripturæ teſtimonium ad vtraque probanda proferamus. Quis namque audiens, non ſolum fidelium, ſed ipſorum quoque infidelium hoc factum iuxta hiftoriam non omnimodo deteſtetur, quòd David in ſolario deambulans, Berſabee Vria concupiſcit vxorem? Quem tamen a prælio reuertentem, ire ad domum admonet, pedes lauare. Qui protinus reſpondit, dicens: Arca Dei ſub pellibus eſt, et ego in domo mea requieſcam? Quem David ad menſam propriam ſuſcepit, eiꝑ. epiſtolas, per quas mori debeat, tradidit. Cuius autem David in ſolario deambulans typum tenet, niſi eius, de quo ſcriptum eſt: In ſole poſuit tabernaculum ſuum? Et quid eſt Berſabee ad ſe perducere, niſi legem litteræ, carnali populo coniunctam, ſpiritali ſibi intellectu ſociare? Berſabee enim puteus ſeptimus dicitur: quia nimirum per cognitionem legis, infuſione ſpiritalis gratiæ, perfectæ nobis ſapientia miniſtratur. Quem vero Vrias, niſi Iudaicum populum ſignat? Cuius nomen interpretatum dicitur lux mea Dei. Iudaicus enim populus: quia de accepta legis ſcientia extollitur, quaſi de Dei luce gloriatur. Sed huic Vriæ David vxorem abſtulit, ſibiꝑ. coniunxit: quia videlicet manu fortis, quod David dicitur, in carne Redemptor apparet, dum de ſe ſpiritaliter loqui legem innotuit: per hoc, quod iuxta litteram tenebatur, hanc a Iudaico populo extraneam demonſtrauit, ſibiꝑ. coniunxit: quia ſe per illam prædicari declarauit. Vriam tamen ad domum ire David admonet, pedes lauare: quia incarnatus Dominus veniens Iudaico populo præcepit, vt ad conſcientiam redeat, ſordes operum ſletibus tergat, ſpiritaliter legis mandata intelligat, et poſt tantam duritiã præceptorum, fontem baptiſmatis inueniens, ad aquam poſt laborem recurat. Sed Vrias, qui arcam Domini eſſe ſub pellibus meminit: reſpondit, quòd domum ſuam intrare non poſſit. Ac ſi Iudaicus populus dicat: Ego mandata Dei in ſacrificijs carnalibus video, et redire ad conſcientiam per ſpiritalementem intelligentiam non requiro. Quasi enim arcam eſſe ſub pellibus dicit, qui præcepta Dei non niſi ad exhibendum miniſterium ſacrificij carnalis intelligit. Hunc tamen etiam redire ad domum nolentem, David ad menſam vocat: quia quamuis Iudaicus populus ad conſcientiam renneri contemnat, ei tamen Redemptor veniens mandata ſpiritalia prædicat, dicens: Si crederetis Moysi, crederetis forſitan et mihi: de me enim ille ſcripſit. Legem itaque Iudaicus populus tenet, quæ eius diuinitatem loquitur: cui idem populus credere dedignatur. Vnde et Vrias ad Ioab cum epiſtolis, ex quibus occidi debebat, mittitur: quia idem ipſe Iudaicus populus legem portat, qua convincente moriatur. Dum enim mandata legis retinens implere renititur: ipſe nimirum deſert iudicium vnde damnetur. Quid ergo per factum iſtud David ſceſteſtus? quid Vria mundius dici poteſt? Sed rursus per myſterium, quid David ſandius, quid Vria infidelius inuenitur: quando et ille per vitæ culpam, prophetiæ ſignat innocentiam, et iſte per vitæ innocentiam, in prophetia exprimit culpam? Non ergo incongrue per ea, quæ bene ab amicis Iob geſta ſunt, male ab hæreticis gerenda ſignantur: dum virtus ſacræ eloquij ſic tranſacta narrat, vt ventura exprimat: ſic in factò rem approbat, vt ei in myſterio contradicat: ſic geſta damnat, vt hæc myſtice gerenda perſuadeat. Igitur quia allegoriæ myſteria membratim enodantes expleuimus: nunc moralitatis intelligentiam raptim tangentes exequamur. Ad obſcuriora quippe diſſerenda mens properat: et ſi apertis diu inuoluitur, clauſa, vt dignum eſt, pulſare præpeditur. Sæpe antiquus hoſtis poſtquam menti noſtræ tentationum cærramen inſiſſerit: ab ipſo ſuo certamine ad tempus recedit, non vt illata malitia ſinem præbeat, ſed vt corda, quæ per quietem ſecura reddiderit, repente rediens facilius inopinatus irrumpat. Hinc eſt, quòd ad tentandum beatum virum iterum redit: cuiusꝑ. cruciatus expetit, quem tamen ei ſuperna pietas retinendo concedit, dicens: [Ecce in manu tua eſt, tantum animâ illius ſerua.] Sic quippe ille nos deſerit, vt cuſtodiat: ſic cuſtodit, vt

21.

Parſer. lib. 2.
Reg. 1. a.

2. Reg. 11. a

Ps. 18.

10. 5. f

22.

dit, vt tamen permiffo tentationis articulo, ftatim nobis noſtræ infirmitatis oftendat. **A**
 Qui mox a facie Domini exijt, atque à planta pedis vſque ad verticē acceptum feriendo
 vulnerauit: quia nimirum cum licentiam percipit, à minimis incipiens, atque vſ-
 que ad maiora perueniens, quaſi omne corpus, mentis illatis tentationibus, lacerando
 tranſfigit. Sed tamen ad animam feriendo non peruenit: quia conſtitis cogitationibus
 interior, inter ipſa vulnera delectationum, quæ ſuſcepit, arcani propoſiti intentio re-
 ſiſtit: vt quancūq; delectatio mentem mœdeat, deliberationem tamen ſanctæ rectitu-
 dinis, vſque ad conſenſus molliem non inſeſcat. Debeimus tamen per aſperitatem
 poenitentiae, ipſa delectatione vulnera tergere, et conſula diſtinctionis rigida, ſi
 quid fluxum emanat in cogitatione mundare. Vnde bene mox ſubditur.

*Quòd moraliter teſta ſaniam radimus, cum culpam à voluntate, et actione mundamus. Et quid
 myſterij ſacrificium Hierobaal conſineat. Caput XV I I.* **B**

Q Vi teſta ſaniam radebat.] Quid enim per teſtam niſi vigor diſtinctionis: quid
 per ſaniam, niſi fluxus illicitæ cogitationis accipitur? Percuſſi ergo teſta ſaniam
 radimus, cum poſt pollutionem cogitationis illicitæ, noſmetipſos aſpere diiudican-
 do mundamus. Poſſet etiam teſta fragilitas mortalitatis intelligi. Teſta ergo ſaniam
 mundare, eſt mortalitatis curſum, fragilitatemq; penſare, et putredinem miſeræ de-
 lectionis abſtergere. Nam dum quiſquis conſiderat, quàm citius caro ad puluerem
 redeat: feſtine ſuperat hoc, quod ſe de carne intus turpiter impugnat. Cum ergo ex
 tentatione praua mentem cogitatio inſluit: quaſi ex vulnere ſanies decurrit. Sed ci-
 tius ſanies tergitur, ſi in conſideratione noſtra fragiliras quaſi in manu teſta teneatur.
 Neque enim paruipendenda ſunt, quæ quamuis vſque ad effectum non pertrahunt,
 tamen illicite in mente verſantur. Hinc eſt, quòd quaſi a vulneribus Redemptor ſa-
 niam radere venerat, cum dicebat: Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non mœcha-
 beris. Ego autem dico vobis, quòd ſi quis viderit mulierem ad concupiſcendum eam,
 iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Sanies itaque tergitur, cum culpa non ſolum ab
 opere, ſed etiam a cogitatione reſecatur. Hinc eſt, quòd Gedeon cum a paleis fru-
 menta excuteret, angelum vidit, ad cuius imperium protinus hædum coxit, quem
 ſuper petram poſuit, et ius carniū deſuper eſudit: quæ angelus virga tetigit, ea-
 que ignis exiens de petra conſumpſit. Quid eſt enim frumentum virga cædere, niſi recti-
 tudine iudicij a vitiorum paleis virtutum grana ſeparare? Sed hæc a gentibus angelus
 apparet: quia tanto magis Dominus interiora denunciat, quanto ſe ſtudioſius homi-
 nes ab exterioribus purgat. Qui occidi hædum præcipit, ideſt, omnem appetitum
 carnis noſtræ immolari, carnesq; ſuper petram poni, et ius carniū deſuper fundi. **C**

Matt. 5 d

Iud. 6. b

*Parbor. in lib.
 Iud.*

1. Cor. 10. d

Quem alium ſignat petra, niſi cum, de quo per Paulum dicitur: Petra autem erat Chri-
 ſtus? carnes ergo ſuper petram ponimus, cum corpus noſtrum in Chriſti imitatione
 cruciamus. Iu. etiam carniū deſuper fundit, qui in conuerſatione Chriſti ipſas etiã
 a ſe carnales cogitationes exinanit. Quaſi enim ius ex carne liquidum in petram fun-
 ditur, quando mens a cogitationum carnalium fluxu vacuatur. Quæ ramen mox
 angelus virga tangit: quia ipſententionem noſtram nequaquam poteſtas diuini adiu-
 torij aſceſcit. De petra autem ignis exit, erius carnesq; conſumit: quia aſſatus a
 Redemptore ſpiritus, tanta cor noſtrum flammia compunctionis concremat, vt om-
 ne, quod in eo illicitum eſt, et operis, et cogitationis exurat. Quod ergo illic eſt
 in petram ius fundere, hoc eſt hic ſaniam teſta mundare. Perfecta enim mens ſo-
 lenter inuigilet: vt non ſolum peruerſa agere renuat, ſed omne etiam, quod in ſe per
 cogitationes turpiter liquatur, tergat. Sed ſæpe de ipſa victoria bellum oritur,
 vt cum immunda cogitatio vincitur, victoris animus elatione pulſetur. Sic ergo
 mentem neceſſe eſt per munditiam erigi, vt tamen ſolicite debeat in humilitate
 ſubſterni. **D**

*Quòd in eo, quòd Iob in ſterquilinio ſedere dicitur, deſcribitur vera humilitatis conſideratio.
 Caput XV I I I.* **E**

V Nde et cum de ſancto viro diceretur, [Teſta ſaniam radebat,] protinus aperte
 ſubiungitur: [Sedens in ſterquilinio.] In ſterquilinio quippe ſedere, eſt de ſe vi-
 lia quæ piã et abiecta ſentire. In ſterquilinio nobis quippe ſedere, eſt ad ea, quæ illicite
 geſſimus,

- A** gessimus, mentis oculis poenitendo reducere, vt cum ante nos peccatorum stercora cernimus, omne, quod in animo de elarione surgit, inclinemus. In sterquilino sedet, qui infirmitatem (uam sollicitus respicit, et sese de bonis, quæ per gratiam perceperit, non extollit. An non in sterquilino apud se Abraam federat, qui dicebar: Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis? Aperse enim cernimus in quo se apud se loco posuerat, qui pulnerem se, ac cinerem, etiam cum Deo loqueretur, asstimabat. Si igitur ita se despicit, qui vsque ad honorem diuinæ colloctionis ascendit, sollicita intentione pensandum est, qua poena illi ferendi sunt, qui et ad summa non proficiunt, et tamen de minimis exrolluntur. Nam sunt nonnulli, qui cum parua agunt, de semet-ipsis magna sentiunt: in altum mentem subleuant, et præire se ceteros virtutum meritis putant. Hi nimirum apud se introrsus humilitatis sterquilinum deserunt, et elationis fastigia ascendunt: illum videlicet imitantes, qui se primus apud se extulit, sed eleuando prostrauit: illum imitantes, qui accepta conditionis dignitate contentus non fuit, dicens: In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum. Vnde *Isa. 14. 6* et ei male coniuncta Babylonia, idest, confusa multitudo peccantium, dicit: Sedeo regina, et vidua non sum. Quisquis ergo introrsus intrumescit, in altum se apud semetipsum ponit. Sed eo se grauius in infimis deprimit, quo de se infima veraciter sentire contemnit. Sunt vero nonnulli, qui nihil quidem virtutis student agere, sed tamen cum alios peccare conspiciunt, iustos se in eorum comparatione suspicantur. Neque enim corda omnium, vna vel similis culpa transigit. Hunc namque superbia illaqueat, illum forsitan ira supplantat: hunc autem auaritia cruciat, illum vero luxuria inflammat. Et plerumque contingit, vt is, quem superbia deprimit, alium respiciat qualiter ira succendat: et quia se non citius ira instigat, meliorem se iracundo iam reputat, atque aquod semetipsum quasi de iustitia extollitur: quia pensare vitium negligit quo grauius tenetur. Plerumque contingit, vt is, quem auaritia fauciat, alium in luxurie voragine mergat: et quia se a pollutione carnali alienum respicit, quibus ipse sordibus spiritalis vitij intrinsecus polluitur, non attendit: dumq; in alio pensat malum, quod ipse non habet, in se negligit considerare quod habet: sicq; fit, vt dum ad aliena diiudicanda mens ducitur, proprii iudicii lumine priuetur, et eo durius contra aliena superbiat, quo sua negligentius ignorat. At contra hi, qui ad alta virtutum surgere veraciter appetunt, cum alienas culpas audiunt, mox cor ad proprias reducunt: et tanto rectius illas diiudicant, quanto verius istas deplorant. Quia igitur electus quisque in infirmitatis suæ consideratione se comprimere, dicatur recte, quod vir sanctus in sterquilino dolens sedet. Qui enim vere se humiliat, continuæ considerationis oculo, quibus circumseptus sit delictorum sordibus, proficiens pensat. Sciendum vero est, quia plerumque in prosperis importuna tentatione mens tangitur. Sed tamen aliquando et aduersa exterius patimur, et intus tentationis impulsu fatigamur: vt et carnem flagella crucient, et tamen ad mentem carnalis suggestio inunder. Vnde et bene post tot beati Iob vulnera, ad huc subiuncta sunt etiam male suadentis vxoris verba, quæ ait: [Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, et morere.] Vxor quippe male suadens, est carnalis cogitatio mentem laesens. Sæpe enim, vt dictum est, et foris flagellis atterimur, et intus carnali suggestione fatigamur. Hinc est enim, quod Hieremias deplorat, dicens: Foris interficit gladius, et domi mors similis est. Foris enim gladius interficit, cum nos exterius feriens vindicta configit: Sed domi mors similis est: quia et flagella quidem sustinet, et tamen intus conscientia a tentationis sordibus munda non est. Hinc Dauid ait: Fiant tamquam puluis ante faciem ventis, et angelus Domini affligens eos. Qui enim in corde suo aura tentationis rapitur, quasi ante venti faciem pulvis eleuatur. Et cum inter hæc diuina districtio percurrit: quid aliud, quam angelus Domini affligit? Sed hæc aliter aguntur a reprobis, aliter ab electis. Illorum namque corda ira tentantur, vt consentiant: iustorum vero tentationes quidem suscipiant, sed repugnant. Illorum mens delectabiliter capitur, et si ad tempus, quod male suggeritur, displicet: sed postmodum per deliberationem libet: iusti vero sic tentationum iacula excipiunt, vt semper resistendo fatigantur: et si quando vsque ad delectationem tentata mens rapitur, ipsam tamen citius subreptionem suæ delectationis erubescunt, et forti censura redarguunt, quidquid intra se exurgere carnaleprehendunt. Vnde et bene mox subiungitur:

*Gen. 18. 4**Isa. 14. 6**Isa. 47.**Ex edit. lat.**24.**Thren. 1. 8**Ps. 34.*

Quod sub virtutis specie blanda ad nos facie vitia veniunt: sed quid veneni intus habeant, in fine offendant.

Caput XIX.

Locuta es quasi vna ex stultis mulieribus: Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus? Dignum quippe est, vt sancta mens, spiritali correptione comprimat, quidquid apud se carnale insolenter imitaturmur, ne caro, ad loquens aspera, ad impatientiam pertrahat, aut loquens blanda, ad libidinis fluxa dissolvat. Censura igitur virilis, illicitæ cogitationis suggestionem redarguens, dissolutam turpitudinis molliorem deprimat, dicens: [Locuta es quasi vna ex stultis mulieribus.] Et rursum consideratio munerum cogitationis asperæ impatientiam refrenet, dicens: [Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?] Quisquis autem subigere vitia appetit, et ad æterna internæ retributionis culmina veræ intentionis gressibus tendit: quo magis vallari se vitiorum bello vndique conspicit, eo se virtutum armis robustius accingit: et tanto minus iacula metuit, quanto contra hæc venientia fortiter pectus munit. Sed plerumque dum contra hoc tentationum bellum sulciri magnis virtutibus nitimur, quædam se nobis vitia sub specie virtutum regunt, et quasi blanda ad nos facie veniunt: sed cuius aduersitatis sint, discussa sentiuntur. Vnde et amici beati Iob quasi pro consolatione conveniunt, sed in contumeliis erumpunt: quia insidiantia vitia virtutum faciem sumunt, sed hostili iniectione nos feriunt. Nam sæpe immoderata ira, iustitia: et sæpe dissoluta remissio, misericordia vult videri. Sæpe incautus timor humilitas: sæpe effrenata superbia appetit libertas apparere. Ad consolandum ergo amici veniunt, sed ad increpationis verba dilabuntur, quia nimirum vitia virtutum specie palliata, blanda quidem superficie inchoant: sed aspera nos contrarietate perturbant. Bene autem dicitur: [Condixerant enim sibi, vt pariter venientes visitarent eum.] Vitia quippe sibi sub virtutum prætextu condicunt, quia sunt quedam vitia, quæ aduersum nos inter se quadam convenientia coniunguntur, sicut superbia et ira, et remissio et timor. Vicina namque est ira superbix, et remissio timori. Condicendo ergo veniunt, quæ contra nos sibi ex quadam prauitatis cognitione sociantur. Sed si ærumnam nostræ captiuitatis agnoscimus, si ex amore æternæ patriæ in intimis dolemus, vitia, quæ male lætis surrepunt, bene tristibus præualere non possunt. Vnde et bene subditur: [Cumq. eleuassent procul oculos suos, non agnouerunt eum.] Afflictos enim nos vitia minime cognoscunt: quia triste cor mor, vt pulsauerint, reprobata resiliunt, et quæ nos lætos quasi nouerant, quia penetrabant, mærentes cognoscere nequeunt, quia ipso nostro rigore franguntur. Sed antiquus hostis, quo in eis fortiter deprehendi se conspicit, eo illa sub virtutum imagine altius abscondit. Vnde et subditur: [Et exclamantes plorauerunt, scissisq. vestibus, sparserunt puluerem super caput suum in cælum; et sederunt cum eo in terra septem diebus et septem noctibus.] Signatur enim pietas per ploratum, discretio per scissionem vestium, affectus operum per puluerem caput, humilitas per sessionem. Aliquando enim pium quid hostis insidians simulat, vt ad crudelitatis terminum deducat: sicut est, cum plecti per disciplinam culpam prohibet, quatenus, quæ hic non reprimuntur, igne gehennæ feriantur. Aliquando discretionis imaginem oculis obijcit, vt ad indiscretionis laqueos perducatur: sicut est, cum impulsu eius pro infirmitate nobis plus alimentorum quasi discrete concedimus, sed indiscrete contra nos bella carnis excitamus. Aliquando affectum simulat bonorum operum, sed per hunc, inquietudinem irrogat laborum: sicut est, cum quis quiescere non valet, et quasi de otio iudicari timet. Aliquando imaginem humilitatis ostentat, vt affectum vilitatis subtrahat: sicut est, cum quosdam, plusquam sunt, infirmos atque inutiles sibi metipsis asserit, vt dum se nimis indignos considerant, res, in quibus prodesse proximi poterant, ministrare pertimescant. Sed hæc vitia, quæ sub virtutum specie antiquus hostis occultat, valde subtiliter manus compunctionis examinat. Quia enim veraciter intus dolet, quæ agenda foris, quæ ve non agenda sint, fortiter præuidet. Si enim nos vis compunctionis in intimis afficit, omnis strepitus prauæ suggestionis obmutescit. Vnde et sequitur: [Et nemo loquebatur ei verbum, videbant enim dolorem eius esse vehementem.] Si enim cor veraciter dolet, linguam contra nos vitia non habent. Nam cum plene vita rectitudinis quæritur, superuacua suggestio prauitatis obturatur.

Szpe

A Saepe autem si forti nos studio, contra vitiōrum incentiua stringimus; ipsa etiam vicia ad vsum virtutis immutamus. Nonnullos namque ira possidet, sed hanc, dum rationi subijciunt, in sancti zeli ministerium vertunt. Nonnullos superbia erigit; sed dum diuinæ formidini animum inclinant; hanc ad defensionem iustitiæ in vocem liberæ auctoritatis mutant. Nonnullos fortitudo carnis illecebrat: sed dum exercendis pijs operibus corpus subdunt; unde iniquitatis stimulos passi sunt, inde pietatis lucra mercentur. Vnde et bene idem beatus Iob post multa certamina hostias pro amicis immolat. Quos enim per contentionem diu hostes pertulit, quandoque per sacrificium ciues reddit: quia dum vitiosas quasque cogitationes subigendo in virtutes vertimus: tentationum aduersa studia per intentionis hostiam, quasi ad amica corda permutamus. Hæc nos in tribus voluminibus tripliciter disseruisse sufficiat.

B In ipso namque operis huius exordio velut in molem nascituræ arboris linguæ radicem fiximus: vt expositionis ramos postmodum, prout singula expetunt loca, producamus.

LIBRI TERTII MORALIVM FINIS.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB,
LIBER QVARTVS,

Deducens secundum caput finaliter, et tertium inchoatiue.

CAPVT PRIMVM.

D VI textum considerat, et sensum sacræ locutionis ignorat, non tam se eruditione instruit, quàm ambiguitate confundit: quia nonnumquam sibi literæ verba contradicunt, sed dum a semetipsis per contrarietatem differunt, lectorem ad intelligentiam veritatis mittunt. Quid enim est, quòd Salomon ait: Melius est comedere et bibere: et non longe post subiicit: Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuii? Cur luctum conuiuii prætulit, qui prius esum potumq. laudauit? Si enim per electionem bonum est comedere et bibere, proculdubio melius esse debet ad domum gaudij, quàm ad domum lamenti properare. Hinc est, quòd iterum dicit: Latere iuuenis in adolescentia tua. Et paulo post adiunxit: Adolescentia et voluptas vana sunt. Quid est hoc, quòd vel prius reprehrendenda præcipit, vel post, præcepta reprehendit, nisi quòd ipsis literæ verbis innuit: vt qui difficultatem exterius patitur, veritatis intelligentiã consideret, quam sequatur? quæ nimirum veritatis intelligentia cum per cordis humilitatem quæritur, assidue legendi penetratur. Sicut enim ignotorum hominum facies cernimus, et corda nescimus, sed si familiari eis locutione coniungimur, vfu colloqui eorum etiam cogitationes indagamus: ita cum in sacro eloquio sola historia aspicitur, nihil aliud, quàm facies videtur: sed si huic assiduo vfu coniungimur, eius nimirum mentem quasi ex colloquutionis familiaritate penetramus. Dum enim alia ex alijs colligimus, facile in verbis agnoscimus, aliud esse, quod intrinsecus, aliud, quod sonant. Tanto autem quisque notitiæ illius extraneus redditur, quanto in sola eius superficie ligatur. Sequitur.

Quod hæc verba fecundum litteram accipienda non funt. Caput I I.

ECCE enim, quodd beatus Iob dici suo maledixiffe defcribitur, dicens: [Pereat dies, in qua natus fum, et nox, in qua dictum eft: Conceptus eft homo.] Si perficio-
 tenus hiftoria attenditur, quid his verbis reprehenfibilis inuenitur? Quis autem no-
 fciat diem, in quo natus eft, nequaquam tunc ftare potuiffe? Motus quippe eft tempo-
 ris, vt ftatim non habeat manfionis. Quia enim per ventura tendit ad elfe, femper ex
 præteritis feftinat non elfe. Cur ergo vir tantus ei malediceret rei, quam nequaquam
 fubfiftere non ignoraret? Sed fortaffe aliquis dicat, quodd ex eo pondus virtutis eius
 afpiciatur: quia tribulatione commotus, illi rei maledictum irrogat, quæ conftat,
 quodd minime fubfiftat. Sed hoc citius perfpecta ratio destruit: quia fi fubfiftebat res,
 cui malediceret, perniciofum maledictum intulit: fi autem non fubfiftebat, otiofum.
 Quifquis vero eius fpiritu plenus eft, qui ait: Omne verbum otiofum, quodd locuti
 fuerint homines, rationem reddent de eo in die iudicii: ita otiofa admittere, ficut etiã
 perniciofa formidat. Cui adhuc fententiæ adiungitur: [Dies ille veratur in tene-
 bras, non requiratur eum Deus defuper, et non fit in recordatione, et non illuftratur lu-
 mine, obfcurent eum tenebræ et vmbra mortis, occupet eum caligo, et inuoluatur
 amaritudine. Noctem illam tenebrofus turbo poffideat, non computetur in diebus
 anni nec numeretur in menfibus: fit nox illa folitaria, nec laude digna, expectet lu-
 cem, et non videat, nec ortum furgentis auroræ.] Dies, qui elapfus curfu temporis
 fequitur, cur verti in tenebras dicitur? Et cum conftatet, quia non fubfifteret, cur opta-
 tur vt eum vmbra mortis obfcuret? vel quem diem caligo occupet, quem implicatio
 amaritudinis non inuoluit? Aut quam noctem tenebrofus turbo poffideat, quam nul-
 lus ftatus tenet? Aut quo modo optatur fieri folitaria, quæ tranfeundo iam fuerat nul-
 la? Aut lucem quo modo expectet, quæ et fenfu caret, et in proprio ftatu non perma-
 net? Quibus adhuc verbis fubijcit:

*Quid quantum apud nos valet aqua baptifmatis, tantum apud veteres valuit, vel pro paruulis
 fola fides, vel pro maioribus facrificium, vel pro Hebræis circumcifionis
 myfterium. Caput I I I.*

QVARE non in vulua mortuus fum, egressus ex vtero non ftatim perij? Quare excep-
 ptus genibus? Cur lactatus vberibus? Nunc enim dormiens filerem, et fomno
 meo requiefcerem.] Numquid fi egressus ex vtero ftatim perijffet, retributionis meritũ
 ex hac ipfa perditione fufciperet? Numquid æterna requie abortiui perfruuntur? Quif-
 quis enim regenerationis vnda non foluitur, reatus primi vinculis ligatus tenetur.
 Quod vero apud nos valet aqua baptifmatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis
 fola fides, vel pro maioribus virtus facrificij, vel pro his, qui ex Abrahæ ftirpe prodierãt,
 myfterium circumcifionis. Nam quia vnufquifque cum primi parentis culpa concipi-
 tur, Propheta teftatur, dicens: Ecce enim in iniquitatibus conceptus fum, et in peccatis
 concepit me mater mea. Et quia is, quem falutis vnda non diluit, originalis culpæ fup-
 plicia non amittit, aperte per femetipfam veritas perhibet, dicẽs: Nili quis renatus fue-
 rit ex aqua et Spiritu fancto, non habebit vitam æternam. Quod eft ergo, quodd in vulua
 fe mortuum fuiffe defiderat, et potuiffe fe quiefcere eiufdem mortis beneficijs fperat, dũ
 conftat, quodd nequaquam eum requies vitæ fufciperet, fi a reatu illum originalis cul-
 pæ nequaquam diuinæ cognitionis sacramenta liberaffent? Qui adhuc cũ quibus quief-
 cere potuiffet, adiungit, dicens: [Cũ regibus et confilibus terræ, qui ædificant fibi foli-
 tudines.] Quis ignoret, quodd reges terræ, ac confules eo a folitudine longe funt, quo
 innumeris obloquentiũ cuneis conftipantur? vel quã difficile hi ad requiem tendunt,
 qui tam duris rationum multiplicium nexibus astringuntur? fcriptura reſte, quæ ait:
 Iudiciũ duriffimũ his, qui præfunt, fiet. Vnde et in Euangelio veritas dicit: Cui mul-
 tum datum eft, multum quæretur ab eo. Qui adhuc quos in eadem requie socios ha-
 buiffet, inſinuat, dicens: [Aut cum principibus, qui poffident aurum, et replent do-
 mos fuas argento.] Rarum valde eft, vt qui aurum poffident, ad requiem tendant,
 dum per femetipfam veritas dicat: Difficile, qui pecunias habent, intrantur in reg-
 num celorum. Nam qui hic multiplicandis diuitijs inhiant, quæ alterius vitæ gau-
 dia fperant? Quod tamen, vt Redemptor noſter valde rarum, et ex folo diuino miraculo
 cucnire

*De conf. dift. 4.
cap. 3.**Ino p. c. 4. p.**Tf. 50. a**Io. 3. 4**Sap. 6. 4**Luc. 12. g**Matt. 19. c*

3. dia fperant? Quod tamen, vt Redemptor noſter valde rarum, et ex folo diuino miraculo
 cucnire

A euenire posse monstraret: Apud homines, inquit, hoc impossibile est, apud Deum autem possibilia omnia sunt. Quia igitur verba hæc in superficie a ratione discordant, ipsa iam littera indicat, quod in eis sanctus vir iuxta litteram nihil dicat. Sed si prius in sacro eloquio alia maledicta discutimus, hoc, quod beati Iob ore prolatum est, subtilius indagamus. Quid est enim, quod Dauid, qui retribuentibus sibi mala non reddidit, cum Saul et Ionatha bello occumberent, Gelboe montibus maledixit, dicens: Montes Gelboe, nec ros, nec pluuia veniat super vos, neque sint agri primitiarum? quia ibi abiectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset vnctus oleo.

2. Reg. 1. 6
Psalter. lib. 2.
Reg. 1. 1.

Quid sit, quod Hieremias dixit: Maledictus vir, qui dixit patri meo, natus est tibi masculus.

Caput 1111.

B Vid est, quod Hieremias cum prædicationem suam cerneret, audientium difficultate præpediri, maledixit, dicens: Maledictus vir, qui annunciauit patri meo, dicens: Natus est tibi puer masculus? Quid ergo montes Gelboe, Saul moriente, deliquerunt, quatenus in eos, nec ros, nec pluuia caderet, et ab omni eae viriditatis germine sententiæ sermo siccaret? Sed quia Gelboe interpretatur decursus, per Saul autem vnctum et mortuum, mors nostri Mediatoris exprimitur: non immerito per Gelboe montes, superba Iudæorum corda signantur, quæ dum in huius mundi desiderijs defluunt, in Christi, idest, vncti se morte miscuerunt. Et quia in eis vnctus rex corporaliter moritur, ipsi ab omni gratiæ rore siccantur. De quibus et bene dicitur: Vt agri primitiarum esse non possint. Superbæ quippe Hebræorum mentes primitiuos fructus non ferunt: quia in Redemptoris aduentu ex parte maxima in perfidia remanentes, primordia fidei sequi noluerunt. Sancta namque Ecclesia in primitijs suis multitudine gentium focundata, vix in mundi fine Iudæos, quos inuenerit, suscipit: et extrema colligens, eos quasi reliquias frugum ponit. De quibus nimirum reliquijs Isaias, dicit: Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquiæ saluæ fient.

Hier. 20. 6

Isa. 10. 6

Ex ver. leui

Reg. 9. d

4.

C Possunt tamen idcirco Gelboe montes ore Prophetæ maledicti, vt dum fructus exarscente terra non oritur, possessores terræ sterilitatis damno feriantur, quamuis ipsi maledictionis sententiam acciperent, qui apud se mortem regis suscipere, iniquitate sua exigente, meruissent. Sed quid est, quod a Prophetâ maledictionis sententiam vir ille suscepit, qui natiuitatem illius patri nunciavit? hoc nimirum tanto intrinsecus maiori mysterio plenum est, quanto extrinsecus humana ratione vacuum. Nam si quid exterius rationabile fortasse sonuisset, nequaquam nos ad studium interioris intellectus accenderet. Eo ergo nobis plenius aliquid intus innuit, quo foris rationabile nihil ostendit. Si enim ex matris suæ vtero hoc in mundo Prophetâ affligendus prodijt, natiuitatis eius nuncius quid deliquit? Sed quid persona Prophetæ fluctuantis, nisi per poenæ meritum veniens humani generis mutabilitas designatur? Et quid per patrem illius, nisi iste, de quo nascimur, mundus exprimitur? Et quis est ille vir, qui natiuitatem nostram patri annunciat, nisi anriquis hostis? Qui cum nos in cogitationibus fluctuare considerat, malorum mentes, qui ex auctoritate huius mundi præminent, ad persuasionem nostræ deceptionis instigat. Cumq. nos agere infirma conspexerit, ea quasi fortia fauoribus extollit, et quod sit natus masculus, loquitur: cum corruptores veritatis, per mendacium nos extitisse gratulatur. Patri ergo masculum natum denunciat, quando huic mundo eum, quem persuaserit factum innocentie corruptorem demonstrat. Nam cum cuilibet peccanti atque superbi sententi dicitur: Fecisti sicut vir: quid aliud, quam natus masculus in mundo perhibetur? Iure itaque vir, qui masculum natum nunciat, maledicitur: quia ipso eius nuncio reprobum gaudium nostri corruptoris indicatur. His ergo scripturæ sacre maledictionibus discimus, quid apud beatum Iob in voce maledictionis inquitamus, ne quem Deus post vulnera et verbera remanerat, lector verba eius redarguere non intelligens præsumat. Quia igitur utcumque hæc, quæ in præfatione fuerant exquirenda, distinximus, verba iam historiarum differentes exequamur.

2. 1. 1. 1. 1.

TERTIVM CAPVT BEATIOB.

POST hæc aperuit Iob os suum, et maledixit diei suo, et locutus est: Pereat dies, in qua natus sum, et nox, in qua dictum est: Conceptus est homo. Dies illa vertatur in tenebras. Non requirat eum Deus desuper, et non illustret lumine. Obscurent eum tenebræ et umbræ mortis. Occupet eum caligo, et inuoluatur amaritudine. Noctem illam tenebrosus turbo possideat. Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus. Sit nox illa solitaria, nec laude digna. Maledicant ei, qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leuiathan. Obtenebrentur stellæ caligine eius. Expectet lucem, et non videat, nec ortum surgentis auroræ, quia non conclusit ostia ventris, qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis. Quare non in vulua mortuus sum, egressus ex utero non statim perij? Quare exceptus genibus? cur lactatus ubi? Nunc enim dormiens silerem, et somno meo requiescerem cum regibus, et consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines: aut cum principibus, qui possident aurum, et replent domos suas argento, aut sicut abortiuum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderent lucem. Ibi impij cessauerunt a tumultu, et ibi requieuerunt felli robore, et quondam victi pariter sine molestia. Non audierunt vocem exactoris. Paruus et magnus ibi sunt, et seruus et liber a Domino suo. Quare misero data est lux, et vita his, qui in amaritudine animæ sunt? Qui expectant mortem, et non venit, quasi effodientes thesaurum, gaudentq. vehementer, cum inuenerint sepulchrum. Viro, cuius abscondita est via, et circumdedit eum Deus tenebris. Antequam comedo, suspiro, et quasi inundantes aquæ, sic rugitus meus, quia timor, quem timebam, euenit mihi, et quod verebar, accidit. Nonne dislimulaui? nonne filii? nonne quicui? Et venit super me indignatio.

Iob istis verbis non maledixisse sentiendum.

Caput V.

Matt. 5. 4

POST hæc aperuit Iob os suum, et maledixit diei suo dicens: Pereat dies, in qua natus sum.] Non est neglecte differendum, quod dicitur, aperuit os suum. Scriptura enim sacra ex his, quæ tenuiter præmittit, reuerenter expectanda indicat, quæ subiungit. Sicut enim clausa vascula, quid intus habeant, ignoramus, aperto vero ore vasculorum, quid intrinsecus contineatur, agnoscimus: ita sanctorum corda, quæ clauso ore occulta sunt, aperto ore deteguntur: et cum cogitationes detegunt, os aperire referuntur, ut intenta mente quasi apertis vasculis, quid intus contineant, festinè cognoscere, ac nosmetipsos eorum intimo odore recreare. Vnde et sublimia præcepta Domino in monte dicturo, præmittitur: Aperiens os suum dixit: quamuis illic et hoc accipi debeat, quia tunc os suum in præceptis aperuit, in quibus dudum aperuerat ora Prophetarum. Valde autem solerter intuendum est, quod dicitur: Post hæc, ut nimirum rei virtus, quæ agit, veraciter ex tempore sentiat. Prius enim vastitas rerum, extinctio pignorum, dolor vulnerum, persnasio coniugis, aduentus amicorum describitur, qui scidisse vestes, exclamantesq. fleuisse, puluere capita conspersisse, et diu confidentes in terra tacuisse memorantur, ac deinde subiungitur: Post hæc aperuit Iob os suum, et maledixit diei suo: ut ipso videlicet narrationis ordine perpendatur, quia nequaquam maledictum per impatientiam protulit, qui ad maledictionis vocem amicis adhuc tacentibus erupit. Si enim ira motus malediceret, auditodamno substantiæ, cognita morte filiorum, eum proculdubio ad maledictionem dolor excitaret. Sed tunc quid dixerit, audiuius. Ait namque: Domini

A minus dedit, Dominus abstulit. Rursum: Si ira motus malediceret, saltem percussus in corpore, vel male suafus a coniuge, maledictum inferre potuisset. Sed quid tunc respondit agnouimus. Ait namque: Locuta es quasi vna ex stultis mulieribus. Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus? Post hæc vero describitur, quia amici veniunt, flent, confident, tacent: moxq. subiungitur hoc, quodd dici suo maledixisse perhibetur. Nimis itaque incongruum est, vt suspicemur, cum nullo instigante, nullo pulsante: ex impatientia ad vocem maledictionis erumpere, quem nimirum nouimus inter damna rerum, mortemq. filiorum, inter vulnera corporis, inter verba male suadentis vxoris, magna Creatori præconia humiliter reddidisse. Patefecit ergo, qua mente hæc quietus dixerit, qui tot Dei laudes etiam percussus enarrauit. Neque enim postmodum percussus superbire potuit, quem et in percussione dolor humilem ostendit. Sed cum certo nouimus, quodd maledictum sacra scriptura prohibet, cur recte aliquando fieri dicimus, quod vetari eodem sacro eloquio non ignoramus?

ibid.

Quibus modis scriptura proferat maledictum.

Caput V 1.

Sciendum vero est, quodd scriptura sacra duobus modis maledictum memorat, aliud videlicet, quodd approbat, aliud, quodd damnat. Alter enim maledictum proferitur iudicio iustitiæ, aliter liuore vindictæ. Maledictum quippe iustitiæ iudicio, ipsi primo homini peccanti prolatum est, cum audiuit: Maledicta terra in opere tuo. Maledictum iudicio iustitiæ proferitur, cum ad Abraam dicitur: Maledicam maledicentibus tibi. Rursum quia maledictum non iudicio iustitiæ, sed liuore vindictæ promittitur, voce Pauli Apostoli prædicantis admonemur, qui ait: Benedicite, et nolite maledicere. Et rursum: Neque maledici regnum Dei possidebunt. Deus ergo maledicere dicitur, et tamen maledicere homo prohibetur, quia quod homo agit malitia vindictæ, Deus non facit nisi examine et virtute iustitiæ. Cum ergo sancti viri maledictionis sententiam proferunt, non ad hanc ex voto vltionis, sed ex iustitia examinis erumpunt. Intus enim subtile Dei indicium aspiciunt, et mala foris exurguntia, quia maledicto debeant ferire, cognoscunt: et eo in maledicto non peccant, quo ab interno iudicio non discordant. Hinc est, quodd Petrus in offerentem sibi pecunias Simonem, sententiam maledictionis intorsit, dicens: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Qui enim non ait: est, sed sit, non indicatiu, sed optatiu modo se hæc dixisse signauit. Hinc Helias duobus quinquagenarijs ad se venientibus dixit: Si homo Dei sum, descendat ignis de celo, et consumat vos. Quorum vtrorumque sententia quantæ seueritatis ratione conualuit, terminus causæ monstrabit. Nam et Simon æternæ perditione interijt, et duos quinquagenarios desuper veniens flammâ consumpsit.

24. 9. c. 1. a. 1. scriptura.

Gen. 3. c.

Gen. 12. a.

Rom. 12. e.

24. 9. c. 1. a.

Act. 3. c.

4. Reg. 1. b.

C Virtus ergo subsequens testificatur, qua mente maledictionis sententia promittitur. Cum enim et maledicentis innocentia permanet, et tamen eum, qui maledicetur, vique ad interitum maledictio absorbet, ex vtriusque partis fine colligitur, quia ab vno et intimo iudice in reum sententia sumpta iaculatur. Igitur si subtiliter beati Iob verba pensamus, non est eius maledictio ex malitia delinquentis, sed ex rectitudine iudicis: non est ira commoti, sed doctrina tranquilli. Qui enim tam recta maledicens intulit, non perturbationis vitio succubuit, sed doctrinæ magisterium impendit. Vidit quippe amicos cum clamore flere, vidit vestes scindere, vidit puluere capita conspergere, vidit consideratione suæ percussione obmutescere: et vir sanctus inaspexit, quia hi, qui prospera temporalia requirebant, ex comparatione mentis propriæ, cum temporali fractum aduersitate crediderant. Perspexit, quodd transitoria afflictione percussum desperare non flerent, nisi ipsi desperatam mentem ab spe incolumitatis intertæ subtraherent: et dum erumpit foras in vocem doloris, vulneratis intus ostendit virtutem medicaminis, dicens:

Quod mutabilitatem huius transitoria vita, in qua nati sumus, sancti quisque petere desiderat.

Caput V 11.

Pereat dies, in qua natus sum. J. Quid enim debet per diem natiuitatis, nisi omnino hoc tempus nostræ mortalitatis intelligi? quodd quamdiu nos in hac nostræ mutabilitatis corruptione retinet, æternitatis nobis incommutabilitas non apparet. Qui

igitur

igitur diem iam æternitatis videt, ægre diem suæ mortalitatis sustinet. Et notandum, **A**
quia non ait: Pereat dies, in qua conditus sum: sed pereat dies, in qua natus sum. In
die quippe iustitia homo est conditus, sed iam in tempore culpæ natus. Adam enim
conditus, sed Cain primus est natus. Quid est ergo diei natiuitatis maledicere, nisi
aperte dicere, dies mortalitatis pereat, et lumen æternitatis erumpat? Sed quia peri-
re duobus modis dicere solemus: aliter enim perire dicimus, quando aliquod opus
ut non sit, et aliter perire dicimus, quando optamus, ut male sit: hoc quod de hoc die
subditur: [Obscure cum caligo, et inuoluatur amaritudine:] liquidi ostendit quia
dies iste non ita, ut non sit, sed ita perire optatur, ut male sit. Inuolui enim a mari-
tudine non potest, quod omnino perditum penitus non est. Hoc autem tempus no-
stræ mutabilitatis non quandoque ita perituum, id est, transiurum est, ut male sit,
sed ut penitus non sit, Angelo in sacro eloquio attestante, qui ait: Per viuentem in sæ- **B**
cula, quia tempus iam non erit. Nam et si Propheta dicit: Erit tempus eorum in æter-
num, quia per momenta tempus deficit, nomine temporis eorum defectum vocauit,
ostendens, quod sine fine omnimodo defectu deficiunt hi, qui a visionis intimæ consolati-
one separantur. Quia ergo nostræ mortalitatis hoc tempus non ita, ut male sit, sed
ita perit, ut non sit, querendum est, quid sit quod non ita ut non sit, sed ita perire
optatur, ut male sit. Humana enim anima, seu Angelicus spiritus ita immortalis est,
ut mori possit: ita mortalis, ut mori non possit. Nam beate viuere, siue per vitium;
siue per supplicium perdit. Essentialiter autem viuere, neque per vitium, neque per
supplicium amittit. A qualitate enim viuendi deficit, sed omnimodo subsistendi
inieritum nec moriens sentit. Ut ergo breuiter dixerim, et immortaliter mortalis
est, et mortaliter immortalis.

Apoc. 10. b
Tf. 77.

*Quod antiquus hostis, dies interpretatur, qui promittens, eritis dii, quasi transig-
rans se in Angelum lucis, humano generi peccatum tentando persuasit.*

Caput V I I I.

Dum igitur dies, ut pereat, optatur, et paulo post inuoluendus amaritudine dici-
tur, quem credamus, quod vir sanctus diei nomine experiri voluit, nisi apo-
statam spiritum, qui in viuendi essentia etiam moriendo subsistit, quem perditio vitæ
non subtrahit, quia in æterno dolore positus, seruando mors immortalis extinguit. Qui
iam a beatitudinis gloria deiectus, adhuc optatur, ut pereat, ut videlicet retrusus digni-
supplicij, etiam tentandi licentiam amittat.

Quod per diem dilectio peccati, per noctem vero cecitas mentis possit intelligi.

Caput I X. **D**

Is nimirum diem se exhibet, quia per prospera incipit, sed in noctis tenebras sem-
per definit, quia ad aduersa perducit. Diem namque se ostendebat, cum diceret: In
quacumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, et eritis sicut dii. Sed no-
ctem intulit, cum ad mortalitatis tenebras perduxit. Dies itaque est illata promissio
meliorum, sed nox est exhibita ipsa experientia calamitatum. Antiquus hostis
dies est, per naturam bene conditus, sed nox est per meritum ad tenebras delapsus.
Dies est, cui pollicendo bona, humanis aspectibus lucis se angelum simulat, Paulo at-
testante qui ait: Ipse enim satanas transfiguratur se in angelum lucis. Sed non est, cum mentes
consentientium erroris tenebris obscurat. Vir ergo sanctus in dolore proprio causam totius
humani generis deflens, et nihil speciale omnimodo in speciali vulnere cogitans,
reducatur ad animum originem culpæ, et consideratione iustitiae, dolore temperet
poenæ. Videat humanum genus, unde et quo cecidit, et dicat: Pereat dies, in qua na-
tus sum, et nox, in qua dictum est, conceptus est homo. Ac si aperte dicat: Pereat spes
ab apostata angelo illata, qui diem se simulans ex promissione diuinitatis emicuit, sed
noctem se exhibens, lucem nobis nostræ immortalitatis obscurauit. Pereat antiquus
hostis, qui lucem promissionis ostendit, sed peccati tenebras contulit. Qui quasi diem
se blandiendo innouit, sed usque ad tenebrosam noctem ex impressa cordis cecitate
perduxit. Sequitur: [Dies illa vertatur in tenebras.] Quasi lucet dies ista mentibus
hominum, cum prauitatis eius persuasio prospera creditur, et qualis sit intrinsecus,
non videtur. Sed cum iniquitas illius, sicut est, agnoscitur, dies falsæ promissionis qua-
si quibusdam ante iudicis nostri oculos tenebris obscuratur, quia videlicet, qualis est

Gen. 3. a

2. Cor. 11. b

ex me

A ex merito, talis perspicitur in blandimento. In tenebras ergo dies vertitur, quando aduersa intelligimus, etiam quæ prospera suadendo pollicetur. In tenebras dies vertitur, quando antiquus hostis qualis est scilicet, talis a nobis perspicitur etiam sub blandimentis latens, ne fictis prosperitatibus quasi ex diei lumine illudat, et veris miserijs ad peccati tenebras pertrahat. Sequitur: [Non requirat eum Deus desuper, et non illu stret lumine.] Omnipotens Deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cum voluit per incarnationis suæ mysterium, etiam perditā bona reparauit. Duas vero ad intelligendum se, creaturas fecerat, angelicam videlicet, et humanam: vtramque vero superbia perculit, atque ab statu ingenuæ rectitudinis fregit. Sed vna tegmen carnis habuit, alia vero nihil infirmum de carne gestauit. Angelus namque solummodo spiritus, homo vero et spiritus est, et caro. Misertus ergo creator vt redimeret, illam ad se debuit reducere, quam in perpetratiōe culpæ, ex infirmitate aliquid constabat habuisse, et eo amplius debuit apostatam angelum repellere, quo cum a persistendi fortitudine corruisset, nihil infirmum ex carne gestauit. Vnde recte Psalmista cum misertum Redemptorem hominibus diceret, ipsam quoque causam misericordiæ expressit, dicens:

Quid ideo misertus est homini, quia cum caro esset, ex infirmitate peccauit. Caput X.

ET memoratus est, quia caro sunt. Ac si diceret: Quo eorum infirma vidit, eo districte culpas punire noluit. Est adhuc aliud, quo et perditus homo reparari debuit, et superbiens spiritus reparari non possit: quia nimirum angelus sua malitia cecidit, hominem vero aliena prostrauit. Quia ergo humanum genus ad lucem poenitentiae, Redemptoris aduentu reducit, apostata vero angelus ad restaurationis lucem nulla spe veniat, nulla conuersationis emendatione reuocatur: dicatur recte: Non requirat eum Deus desuper, et non illu stret lumine. Ac si aperte diceretur: Quia ipse tenebras intulit, toleret sine fine, quod fecit, nec vquam lumen pristini status recipiat: quia hoc etiam non suauis amiserit. Sequitur: [Obscurent eum tenebræ et vmbra mortis.] Per vmbra mortis, obliuio debet intelligi: quia sicut mors interimit vitam, ita obliuio extinguit memoriam. Quia ergo apostata angelus æternæ obliuioni traditur, vmbra mortis obscuratur. Dicatur igitur: Obscurent eum tenebræ et vmbra mortis, id est, sic eum erroris sui cæcitas obruat, vt nequaquam vltius ad lucem poenitentiae per diuini respectus memoriam resurgat. Sequitur: [Occupet eum caligo, et inuoluatur amaritudine.] Antiquus hostis nequitiæ suæ vinculis astrictus aliud est, quod nunc patitur, aliud quod in fine patietur. Quia enim a lucis intimæ ordine cecidit, nunc semetipsum intrinsecus erroris caligine confundit. Sed post hoc amaritudine inuoluitur: quia ex merito spontanæ caliginis, æterno gehennæ tormento cruciatur. Dicatur ergo. Is qui serenitatem lucis intime perdidit, quid est, quod ante extremum supplicium tolerat? [Occupet eum caligo.] Subiungatur etiam quæ illum poena subsequens etiam sine termino deuasat: [Inuoluatur amaritudine.] Omne quippe, quod inuolutum est, finem suum quasi nusquam indicat, quia sicut non ostendit quo incipit, ita non detegit quo desinit. Inuolui ergo amaritudine antiquus hostis dicitur, quia superbie eius supplicia non solum omnimoda, sed etiam infinita præparantur. Quæ videlicet eius poena tunc initium accipit, cum districtus ad extremum iudicium iudex venit: Vnde bene subditur:

Quid per annum, diem, mensēq. intelligatur, et quid item sit annum Domini placibilem prædicari. Caput XI.

Noctem illam tenebrosam turbo possideat.] Scriptum quippe est: Deus manifeste venit, Deus noster, et non filebit. Ignis in conspectu eius ardebit, et in circuitu eius tempestas valida. Tenebrosus ergo turbo hanc noctem possidet, quia apostatam spiritum a conspectu districti iudicis ad æterna supplicia, pauenda illa tempestas rapit. Turbine ergo nox ista possidetur, quia superba eius cæcitas districta animaduersione percutitur. Sequitur: [Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.] Annum prædicationem supernæ gratiæ non inconuenienter accipimus: quia sicut in anno congestis diebus tempus periclitatur, ita in superna gratia virtutum multiplex vita complectur. Potest per annum etiam multitudo intelligi redemptorum, quia

Iſa. 61. a

quia ſicut ex dierũ multitudĩne annus ducitur, ita ex collectione bonorum omnium, illa electorum innumerabilis vniuerſitas expletur. Hunc namque annum perfectę multitudinis Iſaias prædicat, dicens: Spiritus Domini ſuper me, eo quod vixerit me. Ad nunciandum manſuetis miſit me, vt mederer contritis corde, et prædicarem captiuis indulgentiam, et clauſis apertionem, vt prædicarem annum placabilem Domini. Annus enim placabilis Domini prædicatur, cum futura plebs fidelium, veritatis lumine illuſtranda prædicatur. Quid vero per dies, niſi ſingulę quęque electorum mentes, quid per meſes niſi multiplicatę eorum Eccleſiæ, quę vnã catholicam faciunt, designatur? Illa ergo nox non computetur in diebus anni, nec numeretur in meſibus, quia antiquus hoſtis ſuperbię ſuę tenebris preſſus, aduentum quidem Redemptoris conſpicit, ſed nequaquam ad veniam cum electis redit. Hinc enim ſcriptum eſt: Nuſquam enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrę apprehendit.

Heb. 2. e

Quod Chriſtus, non Angelus, ſed homo factus eſt. Hoc enim fieri debuit, quod redemit.

Caput X I I.

I Dcirco namque Redemptor noſter, non Angelus, ſed homo factus eſt, quia hoc procul dubio fieri debuit, quod redemit, vt et perditum angelũ non apprehendẽdo deſereret, et hominẽ in ſemetipſo apprehendendo repararet. Poſſunt etiã dies hi, qui in interna luce permanent Angelici ſpiritus: meſes autem, eorũ ordines et dignitates intelligi. Singuli enim quique ſpiritus, quia lucet, dies ſunt. Sed quia certis quibuſdam dignitatibus diſtinguuntur, vt alij, throni, alij, dominationes, alij, principatus, alij, poteſtates ſint, pro hac ipſa diſtributione agminum, meſes vocantur. Sed quia antiquus hoſtis nequaquã ad meritum lucis, nequaquam ad ordinem ſuperiorum agminum reducit, nec in diebus anni, nec in meſibus numeratur. Sic quippe illum perpetratę cęcitas ſuperbię grauat, vt vltra ad illa claritatis intimę ſuperna agmina non redeat. Nequaquam iam ſtantibus lucis dignitatibus admifcet, quia tenebrarum ſuarum merito ſemper ad ima deprimitur. Qui quia ab illa patrię cęleſtis frequentia exors in perpetuum permanet recte adhuc ſubiungitur: [Sit nox illa ſolitaria, nec laude digna.] Nox illa ſolitaria eſficatur, quia diſtinctione perpetua a frequentia patrię ſupernę ſeparatur. Quod tamen intelligi et aliter poteſt, vt videlicet hominem, quem ſibi ſocium ad perditionem fecerat, amittat, et ſolus cum ſuo corpore hoſtis pereat dum multos, quos deſtruxerat, Redemptoris gratia reformat. Solitaria ergo nox eſficatur, cum ſublatis eis qui electi ſunt, ſolus hoſtis antiquus æternis gehennę ignibus mancipatur. Bene autem dicitur: [Nec laude digna.] Cum enim humanum genus erroris tenebris preſſum, deos lapides crederet, per hoc, quod idolis ſeruiebat, quid aliud quã ſeducoris ſui facta laudabat? Vnde per Apoſtolum Paulum benedicitur: Sci-
mus, quia nihil eſt idolum, ſed quę immolant gentes, dæmouij immolant. Qui ergo idolorum venerationi ſubſtrati ſunt, quid aliud, quã noctis tenebras laudauerũt? Sed ecce iam cernimus, quia nox illa non eſſe laude digna cognofcitur, cum iam a redempto humano genere, idolorum veneratio reprobat: et nox ſolitaria relinquatur, quia cum damnato apoſtata ſpiritu ad tormenta non itur. Sequitur: [Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati ſunt ſuſcitare Leuiathan.] In translatione veteri ita non dicitur, ſed maledicat eam, qui maledixit diei, qui capturus eſt grandem cetum. Quibus verbis aperte oſtenditur, quod a ſancto viro in fine mundi ventura antichriſti perditio præuidetur. Malignus namque ſpiritus, qui per meritum nox eſt, diem ſe in mundi fine ſimulat, cum ſe quafi Deum hominibus oſtentat, cum claritatem ſibi diuinitatis fallaciter tribuit, et ſe, ſupra omne, quod Deus vel dicitur, vel colitur, extollit. Noctem igitur maledicit, qui maledicit diei, quia ille nunc eius malitiam deſtruit, qui illuſtratione aduentus ſui tunc etiam potentiam eius fortitudinis extinguit. Vnde et bene ſubiungitur: [Qui capturus eſt grandem cetum.] Huius enim ceti fortitudo in aquis capit: quia antiqui hoſtis verſutia baptiſmi ſacramento ſuperatur. Sed quod translatione veteri de auctore omnium dicitur, hoc translatione hac, quę ad nos ex Hebræo eſt, Arabicoq. ſermone deriuata, de electis eius Angelis memoratur. De hiſ namque dicitur:

1. Cor. 9. a

Quod

A *Quid sancti angeli diabolo, quod diuinitatem homini promiseris, exprobrent, quorum potestas substratus, et ad probandum electos excitatus, et religatur ne extinguat infirmos.*
Caput XIII.

Maledicant, ei qui maledicunt diei.] Diem se quippe iste superbiens spiritus ostentare etiam angelicis potestatibus voluit, cum se super ceteros quasi in potentia diuinitatis extollens, tot post se ad interitum legiones traxit. Sed hi nimirum, qui in auctore suo humili corde perstiterunt, cum errori eius noctem inesse conspicerent, diem claritatis illius de semetipsis humilia sentiendo calcauerunt: qui nunc nobis docti eius tenebras indicant, et quam sit illius despicienda ficta claritas, demonstrant. Dicatur ergo de tenebrosa nocte, quæ humanæ infirmitatis oculos clausit: [Maledicant ei, qui maledicunt diei,] id est, illi electi spiritus erroris eius tenebras damnandas denunciant, qui magnitudinem claritatis illius iam ab exordio fictam vident. Bene autem subditur: [Qui parati sunt suscitare Leuiathan.] Leuiathan quippe interpretatus dicitur additamentum eorum. Quorum scilicet nisi hominum? Recte autem additamentum eorum dicitur, quia postquam primam culpam mala suggestionem intulit, hanc quotidie augere grauioribus persuasionibus non desistit. Vel certe per exprobrationem Leuiathan vocatus est, id est, additamentum hominum dictus. Eos namque in Paradiso immortales reperit, sed diuinitatem immortalibus promittendo, quasi eis aliquid ultra quam erant, se addere spondidit. Sed dum blande non habita se daturum perhibuit, callide et habita subtraxit. Vnde et eundem Leuiathan ita Propheta describit, dicens: Super Leuiathan serpentem vestem, super Leuiathan serpentem tortuosum. Leuiathan quippe iste, in eo quod se addere homini spondidit, tortuosus adeum finibus irrepit, quia dum falso impossibilia promisit, vere et possibilia sustulit. Quærendum vero nobis est, cur qui serpentem dixerat, tortuosumque illico subiungens, interposuit vestem: nisi forte quod in serpentis tortitudine fluxa mollities, in veste autem est duritiæ rigiditas. Ut ergo hunc et durum signaret et mollem, et vestem nominat et serpentem. Durus quippe est per malitiam, mollis per blandimenta. Vestis ergo dicitur, quia visque ad necem percutit, serpens autem, quia se per insidias mollitet infundit. Sed hunc Leuiathan electi angelorum spiritus, nunc in puteo abyssi clausum premunt. Vnde scriptum est: Vidi Angelum descendentem de cælo, habentem clauem abyssi, et cathenam magnam in manu sua, et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus et satanas, et ligauit eum per annos mille, et misit eum in abyssum. Quem tamen in mundi fine ad apertiora certamina reuocant, et totum contra nos in suis viribus relaxant. Vnde illic rursus scriptum est: Cum completi fuerint mille anni, soluetur satanas. Ille enim apostata angelus, qui ita conditus fuerat, ut angelorum ceteris legionibus eminere, ita superbiendo succubuit, ut nunc stantium angelorum ditioni substratus sit, quatenus vel nunc ad vtilitatem nostram, eis ministrantibus, teligatus lateat, vel tunc ad probationem nostram, eis relaxantibus, totis se suis contra nos viribus solutus exerceat. Quia igitur hi electi spiritus superbum apostatam comprimunt, qui humiles hunc sequi noluerunt, ipsique ministrantibus disponitur, ut ad intentionem aperti certaminis destruendus funditus quandoque reuocetur, dicatur recte: [Qui parati sunt suscitare Leuiathan.] Qui ramen hostis callidus ad aperta bella needum suscitatus est, quo modo quorundam mentes nox ista nunc latenter obscurat, insinuat. Sequitur:

E *Quid hypocrita, qui quasi stella in nocte videntur, erroris sui caligine sæpe obscurantur, ut etiam foris in actione confundantur.*
Caput XIII.

Obtenebrentur stellæ caligine eius.] In scriptura sacra stellarum nomine aliquando sanctorum iustitia, quæ in huius vitæ tenebris lucet, aliquando vero hypocritarum fictio demonstratur, qui bona quæ faciunt, ad percipiendas laudes hominibus ostendunt. Si enim recte viuentes, stellæ non essent, nequaquam Paulus discipulis diceret: In medio nationis prauæ et peruersæ, inter quos lucetis sicut lumina in mundo. Rursum si inter eos, qui recta agere videntur, quidam de actione sua retributionem fauoris humani non quærerent, nequaquam stellæ Ioannes ruere a cælestibus videret, dicens: Misit draco caudam, et traxit tertiam partem stellarum. Draconis

Isa. 27. a

12.

Apoc. 10. a

Ibid.

13.

Phil. 2. b

Apoc. 2. a

- A** ternum visum in vultu diuinitatis absconditur, dum reproborum foris cæcitas districta animaduersione iustitiæ repulsa turbatur. Quod etiam non inconuenienter ad præsens accipimus, si simulatorum corda subtilius indagamus. Arrogantes namque et hypocritæ bonorum facta exterius aspiciunt eosq. in factis suis laudari ab hominibus agnoscunt, eorumq. celebre nomen mirantur, et quòd pro bene gestis laudes suscipiant vident, sed quanto studio easdem laudes fugiant, non vident. Aperta eorum opera considerant, sed quòd sola spe intima hæc operentur, ignorant. Qui enim vera luce iustitiæ clari sunt, prius a tenebris internæ intentionis immutantur, vt obscuritatem intus terrenæ appetitionis plene deserant, et corda sua ad supernæ lucis desideria perfecte conuertant, ne cum alijs apparent lucidi, sibi metipsis sint obscuri. Arrogantes ergo quia bonorum facta considerant, corda non pensant, imitantur vnde laudari foris valeant, non vnde intus ad iustitiæ lumen surgant: et quasi ortum surgentis auroræ videre nesciunt, quia intentionem religiosæ mentis considerare contemnunt. 16.
- B** Potest etiam sanctus vir gratia prophetici spiritus plenus, Iudææ perfidiam, Redemptore veniente, conspiciere, eiusq. cæcitatibus damna per verba hæc quasi ex optantis qualitate prophetare, vt dicat: Expectet lucem, et non videat, nec ortum surgentis auroræ. Iudæa quippe lucem expectauit, et non vidit: quia humani generis Redemptorem venturum quidem prophetando sustinuit, sed venientem minime cognouit: et quos ad spem aperuit mentis oculos, ad præsentiam lucis clausit. Quæ et surgentis auroræ ortum non vidit, quia infirma illa sanctæ Ecclesiæ primordia venerari contempsit: dumq. hanc labefactari suorum mortibus credidit, ad quæ fortia perueniret, ignorauit. Sed quia de infidelibus loquens, iniqui capitis membra innouit, ad ipsum rursus iniquorum caput verba conuertit, dicens: Quia non concludit ostia ventris, qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis. Quod vnicuique hominū venter est matris, hoc vniuerso humano generi exitit habitatio illa summa paradisi. Ex ipsa namque proles humani generis velut ex ventre prodijt, et quasi ad incrementa corporis, sic ad augmenta propaginis foras emanauit. Ibi conceptio nostra coaliuit, vbi origo hominum homo primus habitauit. Sed huius ventris ostia serpens aperuit, quia persuasione callida in corde hominis mandatum cælestis dissoluit. Huius ventris ostia serpens aperuit, quia munita supernis monitis claustra mentis irrupit. Sanctus igitur vir in pœna, quam tolerat, ad culpam mentis oculos reducat. Doleat hoc, quòd tenebrosa nox, id est, antiqui hostis obscura suggestio humanis mētibus intulit: doleat hoc, quòd suggestioni callidæ humana mens in sua deceptione consensit, et dicat: Quia non concludit ostia ventris, qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis. Nec moueat quòd non conclusisse queritur, quem aperuisse paradisi ianuam detestatur. Non conclusit enim dicit, aperuit: et mala non abstulit, irrogauit. Quasi enim auferret, si quiesceret: et quasi clauderet, si ab irruptione cessaret. Pensat namque de quo loquitur, et perpendit quòd prauo spiritui quasi lucra nobis dedisse fuerat, si damna non intulisset. Sic nos de latronibus loquimur, quia captiuus suis donant vitam, si non abstulerint. Liber hæc ab inchoatione repetere, atque ex eo, quod in vsu præsentis vitæ recognoscimus, moraliter retractare. Beatus Iob considerans, postquam a mentis statu succubuit genus humanū, quanta in rebus prosperis fiducia subleuetur, vel quanta ex aduersis perturbatione frangatur, ad illum, quem habere in paradiso potuit incommutabilitatis statum, mente recurrit, et mortalitatis lapsum per prospera et aduersa variantem, quàm
- E** despicabilem cerneret, maledicendo declarauit, dicens:

Quid sit, quòd Iob diem, in qua natus est, perire optat, et noctem, in qua est conceptus: et cur homo in die dicatur nasci, in nocte vero concipi. Caput XV.

Pereat dies, in qua natus sum, et nox, in qua dictum est: Conceptus est homo. Quasi dies quædam est, cum mundi huius prosperitas arridet. Sed dies iste in noctem desinit, quia sæpe temporalis prosperitas ad tribulationis tenebras perducit. Hunc prosperitatis diem Propheta despexerat, cum dicebat: Diem hominis non concipui, tu scis. Hanc tribulationis noctem postremo incarnationis suæ tempore passurum se Dominus nunciabat, cū per Psalmistā quasi ex præterito diceret: Vsq. ad noctem increperunt me renes mei. Potest autē per diem, peccati delectatio, per noctē vero cæcitas

mentis intelligi, per quam fe homo patitur in culpæ perpetratiōe profterni. Optat **A**
 igitur perire diem, vt omne, quod blandiri culpa cernitur, vigore iuftitiæ interuenire,
 destruat. Optat etiam perire noctem, vt quod cæcata mens etiam per confensum
 perpetratur, animaduersione poenitentia extinguat. Sed querendum nobis est, cur in
 die homo natus dicitur, In nocte conceptus? Scriptura sacra tribus modis hominē ap-
 pellant, scilicet aliquando per naturam, aliquando per culpam, aliquando per infir-
 mitatem. Homo quippe per naturam dicitur, sicut scriptum est: Faciamus hominem
 ad imaginem et similitudinem nostram. Homo per culpam, sicut scriptum est: Ego
 dixi diſſectis, et filij excelsi omnes, vos autem sicut homines moriemini. Ac si aperte
 dicat: Sicut delinquentes obibitis. Vnde et Apostolus Paulus ait: Cum sit inter vos
 zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? Ac si aper-
 te dicat: Qui discordes mentes ducitis, nonne adhuc ex reprehensibili humanitate pec-
 catiſ? Homo per infirmitatem dicitur, sicut scriptum est: Maledictus homo, qui spem
 suam ponit in homine. Ac si aperte diceret, in infirmitate. Homo ergo in die nascitur,
 sed in nocte concipitur, quia nequaquam ad delectationem peccati rapitur, nisi prius
 per voluntarias mentis tenebras infirmetur. Ante enim cæcus in mente fit, et postmo-
 dum se reproba delectationi subſternit. Dicatur ergo: Pereat dies, in qua natus sum,
 et nox, in qua dictum est: conceptus est homo, id est, pereat delectatio, quæ in culpam
 hominem rapuit, pereat incauta mentis infirmitas, quæ eum vique ad tenebras prau-
 ni consensu excecavit. Homo enim dum blandimenta delectationis caute non per-
 ſpicit, etiam in noctem nequissimæ perpetratiōis ruit. Solerter ergo vigilandum est,
 vt cum blandiri culpa inchoat, ad quantum interitum mens trahatur, agnoscat. Vn-
 de et apte subditur: [Dies illa verratur in tenebras.] Dies quippe in tenebras verti-
 tur, cum culpa in ipſo delectationis exordio, ad quem perditionis finem rapiat, vici-
 tur. In tenebras ergo diem vertimus cum nosmetipsos diſtrictè punientes, ipſa de-
 lectationis prauæ blandimenta per diſtricta poenitentia lamenta cruciamus, et cum
 ſiendo inſequimur, quidquid in corde taciti ex delectatione peccamus. Quia enim fi-
 delis quisque cogitationes in iudicio exquisiti ſubtiliter non ignorat: Paulo attestante,
 qui ait: Iter ſe inuicem cogitationum accuſantium, aut etiam defendentium ſemetip-
 ſum introſus diſcutiens, ante iudicium vehementer examinat, vt diſtrictus iudex eo
 iam tranquillius veniat, quo reatum ſuum, quem diſcutere appetit, iam pro culpa pu-
 nitum cernit. Vnde et recte ſubiungitur:

Quid a nobis non requiras Deus qua per poenitentiam conſtat eſſe dimiſſa. Caput XVI.

18. **N**on requirat eum Deus deſuper.] Requirit Deus, quæ iudicando diſcutit, non **D**
 requirit quæ ignoſcendo in ſuo iam iudicio impunita derelinquit. Hic itaque
 dies, id est, hæc peccati delectatio a Domino non requiritur, ſi animaduersione ſpon-
 tanea punitur, Paulo attestante, qui ait: Si nosmetipsos diiudicaremus, non vique
 a Domino iudicaremur. Deo ergo diem noſtrum requirere, eſt contra mentem
 noſtram ſubtiliter in iudicio, omne, quod de culpa gratulamur admiſſum, indagare.
 In qua ſcilicet requiſitione, illum tunc ſeucrius percutit, quem ſibi nunc mollius
 peperciffe deprehendit. Bene autem ſequitur: [Et non illuſtret lumine.] In iudicio
 namque Dominus apparens, omne, quod tunc redarguit, lumine illuſtrat. Quasi
 enim ſub quadam obſcuritate regitur quidquid tunc in memoriam iudicis non reuo-
 catur. Scriptum quippe eſt: Omnia autem, quæ arguuntur, a lumine manifeſtantur.
 Quasi quadam tenebre peccata poenitentium abſconduntur, de quibus per Pro-
 phetam dicitur: Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, et quorum teſta ſunt pec-
 cata. Quia ergo omne, quod regitur, velut in tenebris occultatur, in die extremi
 iudicii non illuſtratur lumine, quod non diſcutitur vitione. Actus namque noſtros,
 quos tunc iuſte punire noluerit, ipſa ſibi aliquo modo ſciens diuina miſericordia ab-
 ſcondit. In lumine vero offenditur, quidquid tunc in conſpectu omnium demonſtra-
 tur. Hic ergo dies verratur in tenebras, vt videlicet omne, quod delinquimus, nos per
 poenitentiam ſeruiamus. Hunc diem Dominus non requirat, et lumine non illuſtret,
 vt ſcilicet nobis culpam noſtram ſeruentibus, ipſe hanc extremi iudicii animaduersione
 non increpet. Ipſe autem iudex venturus eſt, qui cuncta penetret, cuncta per-
 ſtringat. Qui quia vbique eſt, locus quo fugiatur, non eſt: Sed quia correptionis
 noſtræ

Gen. 1.4

Pf. 81.

1. Cor. 3. 4

Hier. 17. b

Rom. 2. e

1. Cor. 11. d

Ephe. 5. b

Pf. 31.

A nostræ fletibus placatur, solus ab illo locum fugæ inuenit, qui post perpetratam culpam nunc se in poenitentia abscondit: Vnde et apte adhuc de hoc delectationis die subiungitur:

Quod carnalis delectationis diem tenebra fletuum et poenitentia lamenta, et recordatio mortis obscurant.

Caput XV I I.

Obscurent eum tenebræ, et vmbra mortis.] Diem profecto tenebræ obscurant, quando delectationem mentis inflicta poenitentia lamenta transfuerberant. Possunt etiam per tenebras occulta iudicia designari. In lucenamque quod videmus agnoscimus, in tenebris vtro aut omnino nihil cernimus, aut incerto visu caligamus. Occulta nam que iudicia quasi quædam ante nostros oculos tenebræ sunt, quia perferutari nequaquam possunt. Vnde et de Deo scriptum est: Posuit tenebras latibulum suum. Et quia absolui non meremur, agnoscimus, sed præueniente nos diuina gratia per eius iudicia occulta liberamur. Diem igitur tenebræ obscurant, cum flendum nostræ delectationis gaudium, ab illo iustæ animaduersionis radio, inscrutabilia eius iudicia misericorditer occultant. Vnde et apte subiungitur: [Et vmbra mortis.] In scriptura enim sacra vmbra mortis aliquando obliuio mentis accipitur, aliquando imitatio diaboli, aliquando mors carnis. Vmbra enim mortis, obliuio mentis accipitur, quia, vt et superius diximus, sicut mors hoc, quod interficit, agit vt non sit in vita: ita et obliuio hoc, quod intercipit, agit vt non sit in memoria. Vnde et recte quia Ioannes Hebræorum populo eum, cuius obliui fuerant, Deum prædicare veniebat, per Zachariam dicitur: Illuminare his, qui in tenebris et in vmbra mortis sedent. In vmbra enim mortis sedere, est a diuini amoris noticia in obliuione latescere. Vmbra mortis imitatio antiqui hostis accipitur. Ipse enim quia mortem intulit, mors vocatur, Ioanne attestante, qui ait: Et nomen illi mors. Per vmbra igitur mortis, eius imitatio designatur, quia sicut vmbra iuxta qualitatem corporis ducitur, ita actiones iniquorum de specie imitationis eius exprimuntur. Vnde recte Isaias cum gentiles populos ab antiqui hostis cerneret imitatione defecisse, eosque ad veri solis ortum resurgere, quæ certo futura considerat, quasi ex præteritis narrat, dicens: Sedetibus in tenebris et vmbra mortis, lux orta est eis. Vmbra enim mortis mors carnis accipitur, quia sicut vera mors est, qua anima separatur a Deo, ita vmbra mortis est, qua caro separatur ab anima. Vnde recte voce martyrum per Prophetam dicitur: Humiliasti nos in loco afflictionis, et operuit nos vmbra mortis. Quos enim constat non spiritu, sed sola carne mori, nequaquam se vera morte, sed vmbra mortis dicunt operiri. Quid est ergo, quodd beatus Iob, ad obscurandum diem prauæ delectationis, postulat vmbra mortis, nisi quodd ad delenda peccata ante Dei oculos Dei et hominum Mediatorem requirit, qui solam pro nobis mortem carnis susciperet, et veram mortem delinquentium per vmbra suæ mortis deleteret? Ad nos quippe venit, qui in morte spiritus carnisque tenebatur: vnam ad nos suam mortem detulit, et duas nostras, quas reperit, soluit. Si enim ipse vtrunque susciperet, nos a nulla liberaret. Sed vna misericorditer accepit, et iuste vtramque damnavit. Simplicam suam duplicem nostræ contulit, et duplicem nostram moriens subegit. Vnde et non immerito vno die in sepulchro, et duabus noctibus iacuit, quia videlicet lucem suæ simplicis mortis, tenebris duplicis nostræ mortis adiunxit. Qui ergo solam pro nobis mortem carnis suscepit, vmbra mortis pertulit, et a Dei oculis culpam, quam fecimus, abscondit. Dicitur igitur recte: Obscurent eum tenebræ, et vmbra mortis. Ac si aperte diceretur: Ille veniat, qui vt a morte carnis et spiritus debitores eripiat, mortem carnis non debens, soluat. Sed quia nullum peccatum Dominus inultum relaxat: aut enim nos hoc flendo infsequimur, aut ipse iudicando referuat, restat vt ad emendationem suam semper mens felleret inuigilet. In quo ergo sibi quisque misericorditer subueniri desiderat, hoc necesse est, vt confitens tergat. Vnde et apte subiungitur: [Occupet eum caligo.] Quia enim in caligine oculus confunditur, ipsa per poenitentiam menti nostræ confusio, caligo nominatur. Nam sicut caligo nebulosa congerie obscurat diem, ita confusio perturbatis cogitationibus obnubilat mentem. De qua per quendam dicitur: Est confusio adducens gloriam. Cum enim ad mentem male gesta poenitendo reducimus, graui mox mœrore confundimur, persitrepit in animo turba cogitationum, mœror conterit

S. Greg. To. 1.

Kk 2 anxietas

Rom. 6. d

anxietas deuafat, in ærumnam mens vertitur, et quasi quodam nubilo caliginis ob-
 A
 scuratur. Hæc namque caligo confufionis eorum mentem falubriter oppreflerat, qui-
 bus Apoftolus dicebat: Quem enim fructum habuiftis tunc in illis, in quibus nunc
 erubefcitis? Hunc ergo peccati diem caligo occupet, id eft, blandimentum nequitie,
 afflictio, poenitentia digno mæore perturbet. Vnde et apte subiungitur: [Inuolu-
 tur amaritudine.] Dies enim amaritudine inuoluitur, cum ad cognitionem mente
 redeunte, peccati blandimenta cruciatus poenitentia fequitur. Diem amaritudine in-
 uoluimus, cum prauæ delectationis gaudium quæ supplicia fequatur, afpicimus, et
 afperis hoc fletibus circumdamus. Quia enim hoc, quod inuoluitur, ex latere omnis par-
 tis operitur, inuolui dies amaritudine optatur, quatenus quæ mala in correctis im-
 minent, ex omni parte quifque confpiciat, et voluptatis fuæ lafciam triftitia lamen-
 tis tergat. Sed fi diem, quem peccati delectationem diximus, tot impeti precibus au-
 diuimus, vt videlicet circumdantes fletus expient, quidquid delectatus per negligen-
 B
 tiam animus deliquit, quanta animaduersione poenitentia huius diei nox ferienda eft,
 videlicet ipfe iam confenfus ad culpam? Sicut enim minoris culpæ eft cum carnaliter
 mens in delectationem rapitur, fed tamen delectationi fuæ per fpiritum reluctatur,
 ita grauioris et plenæ nequitia eft, ad peccati illecebram non folum delectatione per-
 trahi, fed etiam confenfu famulari. Tanto igitur artiori manu poenitentia, mens a
 pollutione tergendæ eft, quanto fe per confenfum confpicit fordidijs inquinatam.
 Vnde et apte subiungitur: [Noctem illam tenebrofus turbo poffideat.] Quafi enim
 quidam turbo tempeftatis, eft concitatus fpiritus mæoris. Nam dum peccatum quif-
 que, quod fecit, intelligit: dum prauitatis fuæ nequitiam fubtiliter penfat, mæore
 mentem obnubilat, et quasi conculfo ferenæ lætitia ære, omnem in fe tranquillitatem
 cordis poenitentia turbine deuafat. Nifi enim recognofcentem fe animum ifte turbo
 C
 contereret, nequaquam Propheta dixiffet: In fpiritu vehementi conteres naues Thar-
 fis. Tharfis quippe exploratio gaudij dicitur. Sed cum vehemens poenitentia fpiritus
 mentem occupat, omnem in ea explorationem reprehenfibilis gaudij perturbat, vt
 nihil ei iam nifi flere libeat, nihil nifi quod fe terrere poffit attendat. Ponit namque
 ante oculos illinc diftrictionem iuftitia, hinc meritum culpæ: confpicit quo suppli-
 cio digna fit, fi parcentis pietas defit, quæ per lamenta præfentia ab æterna erueri poe-
 na confequitur. Spiritus ergo vehemens Tharfis naues conterit, cum vis compun-
 ctionis valida, mentes noftas huic mundo, quasi mari deditas, falubri terrore confundit.
 Dicit ergo: [Noctem illam tenebrofus turbo poffideat,] id eft, perpetratiorem culpæ,
 non blandimenta fecuræ quietis foueant, fed pie fœuiens amaritudine poenitentia ir-
 D
 rumpat. Sciendum vero eft, quia cum peccata impunita relinquimus, a nocte poffi-
 demur: cum vero hæc animaduersione poenitentia plectimus, nimirum nos noctem,
 quam fecimus, poffidemus. Sed tunc peccatum cordis fub iuris noftri poffeffionem re-
 ducitur, fi cū incipit, reprimatur. Vnde et diuina voce Cain praua cogitanti dicitur: In
 foribus peccatum tuum aderit, fed fub te erit appetitus eius, et tu dominaberis illius.
 In foribus quippe peccatum adefit, cum in cogitationibus pulfat. Cuius appetitus fub-
 ter eft, ei, homo dominatur, fi cordis nequitia infpecta, citius prematur, et priusquam
 ad duritiam crefcat, reluctanti menti fubigatur. Vt ergo delictum fuum citius animus
 fentiat, et culpæ tyrannidem fub iure fuo poenitendo reftingat, dicatur recte: [No-
 ctē illam tenebrofus turbo poffideat.] Ac fi aperte dicatur: Ne captiua mens culpæ
 feruiat, culpam a poenitentia liberam non relinquat. Et quia quod flendo infequi-
 mur, nequaquam nobis a venturo iudice hoc obijci certe fperamus, bene fubditur: E

Gen. 4. b

22.

Tf. 65.

*Quod a venturo iudice nequaquam nobis ultra obijciatur, quod hic in nobis flendo
 infequi sumus.*

Caput XVI II.

NOn computetur in diebus anni, nec numeretur in menfibus. [Illuminationis no-
 ſtræ annus tunc perficitur, quando apparente æterno iudice fan-
 grinationis fuæ vite completur. Tunc laboris fui remunerationem recipit, cum exple-
 to hoc belli tempore, ad patriam redit. Vnde bene per Prophetā dicitur: Benedices co-
 ronæ anni benignitatis tuæ. Quafi enim corona anni benedicatur: cum finito laboris
 tempore, virtutum remuneratio confertur. Dies vero huius anni funt fingulæ quæque
 virtutes, menfes autem multiplicia facta virtutum. Sed ecce cum per fiduciam mens
 erigitur

A erigitur, ut speret, quod veniente iudice, de virtutibus remuneretur, occurrunt eius memorie etiam mala, quæ gessit, et valde formidat, ne districtus iudex, qui venit, ut virtutes remuneret, etiam ea, quæ illicitè gesta sunt examinans, subtiliter penset, ne cum annum compler, etiam noctem numeret. Dicat itaque de hac nocte: [Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.] Ac si districtum iudicem exoret, dicens: Cum expleto sanctæ Ecclesiæ tempore, extremo te examini manifestas, sic dona, quæ contulisti, remunera, ut mala, quæ commisimus, non requiras. Si enim nox illa in diebus anni computatur, omne, quod egimus, ex prauitatis nostræ æstimatione confunditur. Et dies virtutum iam non lucent, si hos in conspectu tuo annumerata nostræ noctis tenebrosa confusio obscuret. Sed si de nocte nostra moueri tunc inquisitionem nolumus, magnopere nunc curandum est, ut nos in eius discussione vigilemus: ne quælibet nobis culpa impunita remaneat, ne mens peruersa quæ fecit, defendere audeat, et defendendo nequitie nequitiam adiungat. Vnde et bene subditur:

23.

Quod non relinquit peccatum solum, sed congerminat, qui quod male agit, defendit: et quod a radice Adam ramus iste erroris, hucusque in genere humano pullulat. Caput XI.

Sit nox illa solitaria, nec laude digna.] Sunt nonnulli, qui non solum nequaquam desunt, quod faciunt, sed etiam laudare et defendere non desunt. Et nimirum dum defenditur, culpa geminatur. Contra quod recte per quendam dicitur: Peccasti, non adicias iterum. Peccatum quippe peccato adjicit, qui male gesta etiam defendit: et noctem illam solitariam non relinquit, qui culpæ suæ tenebris etiam patrocinia defensionis adiungit. Hinc est, quod prius homo de erroris sui nocte requisitus, eandem noctem esse solitariam noluit, quia dum requisitione ad poenitentiam vocaretur, ei adminicula excusationis adiunxit, dicens: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi: scilicet excessus sui vitium in auctorem latenter retorquens, ac si diceret: Tu occasionem delinquendi præbisti, qui mulierem dedisti. Hinc est, quod huius erroris ramus in humano genere ex illa nunc usque radice protrahitur, ut quod male agitur, adhuc etiam defendatur. Dicatur ergo: [Sit nox illa solitaria, nec laude digna.] Ac si aperte exoret: dicens: Culpam, quam fecimus, sola remaneat, ne dum laudatur et defenditur, in conspectu nos nostri iudicis multiplicius astringat. Peccare quidem non debuimus, sed utinam alia non iungentes, vel ea, quæ fecimus, sola deferamus. Sed inter hæc sciendum est, quia ille culpam suam veraciter insequitur, qui iam ad amorem præsentis sæculi nullo appetitu prosperitatis instigatur, qui huius mundi blandimenta quàm sint fraudulenta considerat, fauoresque eius quasi quasdam persecutiones pensat. Vnde et bene subditur:

Gen. 3. 13

Quid sit, quod dicitur: Maledicant ei, qui maledicunt diei, et quod illi transactas culpas vere puniunt, qui seductoris insidias in ipsa suggestione deprehendunt. Caput XII.

Maledicant ei, qui maledicunt diei.] Ac si aperte dicat: Illi huius noctis tenebras vere poenitentem feriant, qui iam lucem prosperitatis sæculi despicientes, calcant. Si enim diem lætitiæ delectationis accipimus, recte de hac nocte dicitur: Maledicant ei, qui maledicunt diei: quia nimirum illi veraciter mala transacta per animaduersionem poenitentiae corrigunt, qui iam ad bona fallentia nulla delectatione rapiuntur. Nam quæ adhuc noxia alia delectant, falsum est, quod cernitur, quia perpetrata alia deplorant. Si autem, ut supra dictum est, noctem, suggestionem callidam antiqui hostis accipimus, illi maledicere nocti intelligendi sunt, qui diei maledicunt, quia scilicet illi transactas culpas vere puniunt, qui maligni seductoris insidias in ipsa suggestione blanda deprehendunt. Bene autem subditur:

Quod diabolum contra se suscitant, qui ea, quæ mundi sunt, mente contemnunt, ea, quæ Dei sunt, plena intentione desiderant. Caput XXI.

Qui parati sunt suscitare Leviathan.] Omnes enim, qui ea, quæ mundi sunt, mente calcant, et ea, quæ Dei sunt, plena intentione desiderant: Leviathan contra se suscitant, quia eius malitiam instigatione suæ conuersationis inflammant. Nam qui eius voluntati subiecti sunt, quasi quieto ab illo iure possidentur, et superbus

eorum rex quasi quadam securitate perfruitur, dum eorum cordibus inconcussa potestate dominatur. Sed cum vnus cuiusque spiritus ad Conditoris sui desiderium recalcitrat, cum torpore negligentiæ deserit, et frigus insensibilitatis pristinae igne sancti amoris accendit: cum libertatis ingenitæ meminit, et teneri ab hoste seruus erubescit: quia idem hostis se considerat despici, quia vias Dei videt apprehendi, dolet contra se captum reniti, et mox zelo accenditur, mox ad certamen mouetur, mox ad tentationes innumeras contra rebellantem mentem se excitat, atque in omni arte lacerationis instigat, vt tentationum iacula intorquendo confodiat cor, quod dudum quieto iure possidebat. Quasi dormiebat quippe, dum sopitus in prauo corde quiesceret: sed excitatur in prouocatione certaminis, cum ius amiserit peruerse dominationis. Huic ergo nocti maledicant, qui parari sunt suscitare Leuiathan, idest, hi se contra peccatum fortiter in iudicio distractionis erigant, qui in suis tentionibus excitare antiquum aduersarium non formidant. Scriptum namque est: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia et timore, et præpara animam tuam ad tentationem. Quisquis enim accingi in diuino seruitio properat, quid aliud, quam se contra antiqui aduersarii certamen parat, vt liber in certamine ictus suscipiat, qui quietus sub tyranno in captiuitate seruiebat? Sed in eo ipso, quod mens contra hostem accingitur, quod alia vitia subigit, alijs reluctatur, aliquando de culpa aliquid, quod tamen non valde noceat, remanere permittitur. Et sæpe mens, quæ aduersa multa et fortia superat, vnum in se et fortasse minimum, quamuis magna intentione inuigilet, non expugnat. Quod diuina nimirum dispensatione agitur, ne ex omni parte virtutibus splendens, in elatione subleuetur, vt dum in se parum quod reprehensibile videt, et tamen hoc subigere non valet, nequaquam sibi, sed auctori victoriam tribuat in his, quæ subigere fortiter valet. Vnde et bene subiungitur:

Quod sancti nolentes aliquas peccati reliquias trahant, et quod ad erudiendum Israel tributarius in medio Ephraim relinquitur Chananæus. Caput XXI.

Obtenebrentur stellæ caligine eius.] Stellæ quippe huius noctis caligine obtenebrentur, quando, et hi, qui magnis iam virtutibus splendent, adhuc de obscuritate culpæ aliquid renitentes sustinent, vt etiam magna vitæ claritate luceant, et tamen adhuc noctis reliquias nolentes trahant. Quod ad hoc, sicut dictum est, agitur, vt mens proficiens ad virtutem iustitiæ, sua melius infirmitate roboretur, et inde verius in bonis luceat, vnde eam etiam nolentem, parua reprehensibilia humiliter obscurant. Vnde et bene cum Israelitico populo precepta repromissionis terra partiretur, Ephraim tribui Chananæus gentilis populus non occisus, sed factus tributarius dicitur, sicut scriptum est: Habitauit Chananæus in medio Ephraim tributarius. Quid enim Chananæus, gentilis videlicet populus, nisi vitium significat? Et sæpe magnis virtutibus terram promissionis ingredimur, quia spe intima de æternitate roboramur. Sed dum inter acta sublimia, vitia quædam parua retinemus, quasi Chananæum viuere in terra nostra concedimus. Qui tamen nobis tributarius efficitur, quia hoc ipsum vitium, quod subigere non possumus, ad vsum nostræ utilitatis humiliter retorquemus, vt eo de se mens, et in summis vitiis sentiat, quo suis viribus etiam parua, quæ appetit, non expugnat. Vnde et bene rursum scriptum est: Hæ sunt gentes, quæ Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israel. Ad hoc namque quædam minima vitia nostra retinentur, vt sese nostra intentio sollicitam in certamine semper exerceat, et eo de victoria non superbiat, quo viuere in se hostes conspiciat, a quibus adhuc vinci formidat. Israel ergo reſeruat gentibus eruditur, quando in quibusdā minimis vitijs elatio virtutis nostræ comprimitur, et in paruis sibi resistentibus dicitur, quod ex se maiora non subigit. Hoc tamen, quod dicitur: Obtenebrentur stellæ caligine eius, intelligi et aliter potest. Nox quippe illa, consensus videlicet ad culpam, quæ ad nos primi parentis est excessu propagata, mentis nostræ oculum tanta obscuritate perculit, vt omnis homo in huius vitæ exilio, cæcitatibus tenebris pressus, quantalibet vi ad æternitatis lumen intenderit, penetrare non possit. Post poenam namque damnati peccatores nascimur, atque ad hanc vitam cum mortis nostræ merito venimus, et cum ad supernæ lucis radium aciem mentis erigimus, ipsa infirmitas nostræ obscuritate caligamus. Et quidem multi in hac infirmitate carnis tanta virtute

roborati

- A** roborati sunt, ut resplendere mutido quasi stellæ potuissent. Multi in tenebris vitæ præsentis, dum superiora de se exempla exhibent, astrorum more nobis desuper lucent, sed quantalibet coruscatione operis fulgeant, quantolibet se igne compunctionis accendant: nimirum constat, quia dum corruptibili adhuc carne grauati sunt, æternum lumen sicut est, videre nequaquam possunt, dicat ergo: [Obtenebrètur stellæ caligine eius,] id est, etiam illi in contemplatione sua, antiquæ noctis adhuc tenebras sentiant, de quibus nimirum constat, quod humano generi in huius vitæ caligine, virtutum suarum iam radios expandant: quia etsi mente iam ad summa exiliunt, adhuc tamen in infimis primæ culpæ pondere grauantur. Vnde fit, ut et foris exempla lucis velut astra præbeant, sed tamen intus vique ad fixæ visionis certitudinem pressi noctis caligine, non ascendant. Sæpe autem ita mens accenditur, ut quamuis in carne sit posita, in Deum tamen omni subiugata carnali cogitatione, rapiatur: nec tamen Deum sicut est, conspiciat, quia hanc nimirum, sicut dictum est, in carne corruptibili pondus primæ damnationis premit. Sæpe etiam ita, ut est, se absorberi desiderat, ut æternam vitam, si possit fieri, sine interuentu corporeæ mortis attingat. Vnde Apostolus Paulus, cum ardentem internam lucem quæreret, sed tamen, utcumque exterioris mortis damna formidaret, ait: Quamdiu sumus in hoc habitaculo, ingemiscimus grauati, eo, quod nolumus expoliari, sed superuestiri, ut absorbeat, quod mortale est, a vita. Sancti igitur viri videre verum mane appetunt, et, si concedatur, etiam cum corpore illud attingere lucis intimæ secretum volunt. Sed quantolibet ardore intentionis exilient, adhuc antiqua nox aggrauat, et corruptibilis huius carnis oculos, quos hostis callidus ad concupiscentiam aperuit, iustus iudex a conuitu interni sui fulgoris premit. Vnde et bene subditur:

2. Cor. 5. 4
26.

- C** Quod quantalibet virtute sancti nunc fulgeant, resurrectionis tamen gloriam nondum intelligunt, quam expectant. Caput XXI.

EXpectet lucem, et non videat, nec ortum surgentis auroræ.] Quantalibet namque intentione adhuc peregrina mens satagat, videre lucem æternā sicut est, non valet: quia hanc ei damnationis suæ cæcitas abcondit. Ortus vero auroræ, est illa noua natiuitas resurrectionis, qua sancta Ecclesia etiam carne suscitata oritur ad contemplandum lumen æternitatis. Si enim ipsa carnis nostræ resurrectio quasi quædam natiuitas non esset, de ea veritas non dixisset: In regeneratione, cum federit filius hominis in sede maiestatis suæ. Esse ergo hanc ortam vidit, quam regenerationem vocauit. Sed quantalibet virtute electi nunc fulgeant, quæ erit illa nouæ natiuitatis gloria, penetrare nequeunt, quia tunc cum carne ad contemplandum æternitatis lumen ascendant. Vnde et Apostolus Paulus ait: Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Dicat ergo: [Expectet lucem et non videat, nec ortum surgentis auroræ,] quia spontaneo vitio tenebræ nostræ infirmitas, nisi prius per mortem poenæ debitum soluat, claritatem lucis internæ non penetrat. Sequitur:

Mat. 19. d
Luc. 22. d

- D** Via non conclusit ostia ventris, qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis.] Sicut et superius dictum est, non conclusit, dicit, aperuit: et non abstulit, irrogauit. Hæc itaque nox, videlicet culpa, ostia ventris aperuit: quia concepto ad peccatum homini desideria concupiscentiæ carnalis reuerauit. Ostia quippe ventris, sunt desideria concupiscentiæ carnalis, de quibus per Prophetam dicitur: Intra in cubicula tua, et claudè ostia tua. Cubicula quippe ingredimur, cum secreta mentis nostræ intramus. Ostia autem claudimus, cum desideria illicita coercemus. Hæc itaque concupiscentiæ carnalis ostia, dum consensus noster aperuit, ad innumera nos mala corruptionis pertraxit. Vnde etiam nunc sub mortalitatis pondere gemimus: quamuis ad hanc arbitrio nostro venerimus, quia et iudicii sic iustitia exigit, ut quod sponte fecimus, inuiti toleremus. Sequitur: [Quare non in vulua mortuus sum? Egressus ex utero non statim petij? Cur exceptus genibus? Cur laceratus vberibus?] Abiit nos credere, quod beatus Iob tanta spiritus scientia præditus, tanta interni iudicii as-

1. Cor. 2. q

Quod iustitia exigit, ut ea inuiti patiamur, quæ ex arbitrio et sponte volentes fecimus.

Caput XXI.

- Q**uia non conclusit ostia ventris, qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis.] Sicut et superius dictum est, non conclusit, dicit, aperuit: et non abstulit, irrogauit. Hæc itaque nox, videlicet culpa, ostia ventris aperuit: quia concepto ad peccatum homini desideria concupiscentiæ carnalis reuerauit. Ostia quippe ventris, sunt desideria concupiscentiæ carnalis, de quibus per Prophetam dicitur: Intra in cubicula tua, et claudè ostia tua. Cubicula quippe ingredimur, cum secreta mentis nostræ intramus. Ostia autem claudimus, cum desideria illicita coercemus. Hæc itaque concupiscentiæ carnalis ostia, dum consensus noster aperuit, ad innumera nos mala corruptionis pertraxit. Vnde etiam nunc sub mortalitatis pondere gemimus: quamuis ad hanc arbitrio nostro venerimus, quia et iudicii sic iustitia exigit, ut quod sponte fecimus, inuiti toleremus. Sequitur: [Quare non in vulua mortuus sum? Egressus ex utero non statim petij? Cur exceptus genibus? Cur laceratus vberibus?] Abiit nos credere, quod beatus Iob tanta spiritus scientia præditus, tanta interni iudicii as-

Isa. 26. c
8. Aug. tom. 9.
in obs. 2. p. 381

statione

statione laudatus, abortiuum fe optet interijffe. Sed quia, ficut etiam per remunerationem cognofcitur, intus habet teftem fuæ fortitudinis, intus penfanda funt eius pondera locutionis. A

Quod peccatum quattuor modis in corde, et quattuor confumatur in opere. Caput XXV.

27. **Q**uattuor quippe modis peccatum perpetratur in corde, quattuor confumatur in opere. In corde namque fuffeptione, delectatione, confenfu, et defenfionis audacia perpetratur. Fit enim fuffeptione per aduerfarium, delectatio per carnem, confenfus per fpiritum, defenfionis audacia per elationem. Culpa enim, quæ terrere mentem debuit, extollit, et deiiciendo eleuat, fed grauius eleuando fupplantat. Vnde et illam primi hominis rectitudinem antiquus hoftis, his quattuor ictibus fregit. Nam ferpens fuafit, Eua delectata eft, Adam confenfuit, qui etiam requifitus, confiteri culpam per audaciam noluit. Hoc vero in humano genere quotidie agitur, quod actum in primo parente noftri generis non ignoratur. Serpens fuafit: quia occultus hoftis mala cordibus hominum latenter fuggit: Eua delectata eft: quia carnalis fenfus, ad verba serpentis mox fe delectationi fubternit. Confenfum vero Adam mulieri præpofitus præbuit: quia dum caro in delectationem rapitur, etiam a fua rectitudine fpiritus infirmatus inclinatur. Et requifitus Adam confiteri culpam noluit: quia videlicet fpiritus, quo peccando a veritate difiungitur, eo in ruinæ fuæ audacia nequius obduratur. Eifdem etiam quattuor modis, peccatum confumatur in opere. Prius namque latens culpa agitur: poftmodum vero etiam ante oculos hominum fine confufione reatus aperitur: dehinc et in confuetudinem ducitur: ad extremum vero, vel falſæ ſpei ſeductionibus, vel obftinatione miſeræ deſperationis enutritur. Hos itaque peccati modos, qui vel in corde latenter fiunt, vel patenter opere perpetrantur, beatus Iob confiderat, et humanum genus in quor peccatorum gradibus lapſum ſit, deplorat, dicens: [Quare non in vulua mortuus ſum? egreſſus ex vtero non ſtatim perij? Cur exceptus genibus? Cur lactatus vberibus?] Prima enim vulua conceptionis fuit lingua malæ ſuffeptionis. Sed peccator in vulua moreretur, ſi moriturum ſe homo in ipſa ſuffeptione cognofceret. Qui tamen ex vtero egreſſus eſt, quia poſtquam in peccato eum ſuggerens lingua concepit, foras mox etiam delectatio rapuit. Poſt egreſſionem vero exceptus eſt genibus: quia cum ad delectationem carnis prodijt, nimirum culpam per confenfionem ſpiritus, ſubiectis cunctis ſenſibus, quaſi ſuppoſitis genibus, confumauit. Sed genibus exceptus, etiam vberibus eſt lactatus. In confenſu enim culpæ addictis ſpiritus ſenſibus, multa caſſæ fiduciæ argumenta ſubſecuta ſunt, quæ naram in peccato animam, virulentum lacte nutrierunt, et ne aſpera mortis ſupplicia metueret, hanc blandis excuſationibus fonerunt. B

28. Vnde et primus homo poſt culpam audacior extitit, dicens: Mulier, quam dedifti mihi fociam, dedit mihi de ligno, et comedi. Qui quidem per timorem ſemetipſum abſconſurus fugerat, fed tamen requiſitus innotuit quantum etiam timens timebat. Cum enim ex peccato præſens poena metuitur, et amiſſa Dei facies non amatur: timor ex timore eſt, non ex humilitate. Superbit quippe, qui peccatum, ſi liceat non puniri, non deſerit. Sed his, ſicut dictum eſt, quattuor modis culpa, vt in corde agitur, etiam opere perpetratur. Air enim: [Quare non in vulua mortuus ſum?] Vulua quippe peccantis, eſt hominis culpa latens, quæ occulte peccatorem concipit, et reatum ſuum adhuc in tenebris abſcondit, [Egreſſus ex vtero non ſtatim perij?] A vulua de vtero exitur, cum peccator, quæ in occulto commiſerit, hæc etiam in aperto committere non erubefcit. Quaſi enim ab occultationis ſuæ vulua proceſſerant, de quibus Propheta dicebat: Et peccatum ſuum ſicut Sodoma prædicauerunt, nec abſconderit. [Quare exceptus genibus?] Quia nimirum peccator, cum iam de iniquitate ſua non confunditur, in iniquitate eadem etiam adminiculis peſſimæ confuetudinis roboratur. Quaſi genibus peccator fouetur, vt creſcat, dum culpa confuetudinibus firmatur, vt vigeat. [Cur lactatus vberibus?] Quia dum prodire culpa in vſum cæperit, nimirum ſe, vel falſa ſpe diuinæ miſericordiæ, vel aperta miſeria deſperationis paſcit, vt eo nequaquam ad correptionem redeat, quo vel factorem ſuum, pium ſibi inordinate ſimulat, vel hoc, quod fecit, inordinate formidat. Beatus igitur vir humani generis laſpus aſpicit, et quibus præcipitijs merſum ſit in foueam iniquitatis, intendit, dicens: C

Gen. 3. b

Iſa. 3. b

A dicens : [Quare non in vulua mortuus sum ?] idest, in ipsa occulta perpetratione peccati, cur a carnis vita mortificare me nolui ? [Egredius ex vtero non statim perij ?] idest, postquam ad apertam iniquitatem exij, cur me tunc saltem perditum non cognoui ? Perisset quippe in suo iudicio, si se perditum cognouisset. [Quare exceptus genibus ?] idest, etiam post apertam culpam, cur me adhuc in illa etiam consuetudo suscepit, ut valentiorum ad nequitas redderet, et prauis me visibus sustinens foueret ? [Cur lactatus vberibus ?] idest, postquam in culpæ consuetudinem veni, cur me ad atrociorum nequitiam, vel falsæ spei fiducia, vel lacte miseræ desperationis enutriui ? Cum enim culpa in usum venerit, ei iam animus etiam si appetat, debilius resistit : quia quot vicibus prauæ frequentationis astringitur, quasi tor vinculis ad mentem ligatur. Vnde fit ut eneruis animus, cum solui non valet, ad quædam se solatia falsæ consolationis inclinet, quatenus venturum iudicem tantæ sibi misericordiæ spondeat : ut eos etiam, quos arguendos inuenerit, penitus non occidat. Cui rei hoc deterius accedit, quod ei multorum similium lingua consentit : cum multi etiam male gesta laudibus exaggerant. Vnde fit, ut incessanter crescat culpa, fauoribus nutrita. Curari autem vulnus negligitur, quod dignum præmio laudis videtur. Vnde bene per Salomonem dicitur : Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Peccatores etenim lactant, cum vel perpetranda mala blandimentis inferunt, vel perpetrata fauoribus extollunt. An non lactatur, de quo per Psalmistam dicitur : Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ : et qui iniqua gerit benedicitur ? Sciendū quoque est, quod tres illi modi peccatum iuxta descensus sui ordinem facilius corrigunt, quartus vero iste difficilior emendatur. Vnde et Redemptor noster puellam in domo, iuuenem extra portam, in sepulchro autem Lazarum suscitauit. Adhuc quippe quasi mortuus iacet in domo, qui latet in peccato. Iam quasi extra portam educitur, cuius iniquitas vsque ad inuerecundiam publicæ perpetrationis aperitur. Sepulchrum vero aggere premitur, qui in perpetratione nequitie etiam vsu consuetudinis pressus grauiatur. Sed hos ad vitam miseratus reuocat, quia plerumque diuina gratia, non solum in occultis, sed etiam in apertis iniquitatibus mortuos, et mole prauæ consuetudinis pressos, respectu sui lumine illustrat. Quartum vero mortuum Redemptor noster, nunciante discipulo, agnoscit, nec tamen suscitatur : quia valde difficile est, ut is, quem post usum male consuetudinis etiam ad vltimum adulantium linguæ excipiunt, a mentis suæ morte reuocetur. De quo et bene dicitur : Sine mortuos sepelire mortuos. Mortui enim mortuos sepeliunt, cum peccatores peccatorem fauoribus premunt. Quid est enim aliud peccare, quam occumbere, et sepelire, quam abscondere ?

B consolationis inclinet, quatenus venturum iudicem tantæ sibi misericordiæ spondeat : ut eos etiam, quos arguendos inuenerit, penitus non occidat. Cui rei hoc deterius accedit, quod ei multorum similium lingua consentit : cum multi etiam male gesta laudibus exaggerant. Vnde fit, ut incessanter crescat culpa, fauoribus nutrita. Curari autem vulnus negligitur, quod dignum præmio laudis videtur. Vnde bene per Salomonem dicitur : Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Peccatores etenim lactant, cum vel perpetranda mala blandimentis inferunt, vel perpetrata fauoribus extollunt. An non lactatur, de quo per Psalmistam dicitur : Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ : et qui iniqua gerit benedicitur ? Sciendū quoque est, quod tres illi modi peccatum iuxta descensus sui ordinem facilius corrigunt, quartus vero iste difficilior emendatur. Vnde et Redemptor noster puellam in domo, iuuenem extra portam, in sepulchro autem Lazarum suscitauit. Adhuc quippe quasi mortuus iacet in domo, qui latet in peccato. Iam quasi extra portam educitur, cuius iniquitas vsque ad inuerecundiam publicæ perpetrationis aperitur. Sepulchrum vero aggere premitur, qui in perpetratione nequitie etiam vsu consuetudinis pressus grauiatur. Sed hos ad vitam miseratus reuocat, quia plerumque diuina gratia, non solum in occultis, sed etiam in apertis iniquitatibus mortuos, et mole prauæ consuetudinis pressos, respectu sui lumine illustrat. Quartum vero mortuum Redemptor noster, nunciante discipulo, agnoscit, nec tamen suscitatur : quia valde difficile est, ut is, quem post usum male consuetudinis etiam ad vltimum adulantium linguæ excipiunt, a mentis suæ morte reuocetur. De quo et bene dicitur : Sine mortuos sepelire mortuos. Mortui enim mortuos sepeliunt, cum peccatores peccatorem fauoribus premunt. Quid est enim aliud peccare, quam occumbere, et sepelire, quam abscondere ?

D Sed qui peccantem laudibus prosequuntur, extinctum sub verborum suorum aggere abscondunt. Erat autem et Lazarus mortuus, sed tamen non a mortuis sepultus. Fideles quippe mulieres illum obruerant, quæ et in eius mortem viuificatori nuntiabant. Vnde et protinus ad lucem redijt, quia cum in peccato animus moritur, citius ad vitam reducitur, si super hunc sollicitæ cogitationes viuunt. Aliquando autem, sicut et superius dictum est, falsæ spes mentem non intercipit, sed hanc deterior desperatio configit : quæ dum omnem spem veniæ funditus interimit, erroris lacte animam vberius nutrit.

Primi homines si non peccassent, qualis fuisset conditio. Caput XXVI.

E Consideret igitur sanctus vir post primam culpam quanta deterius homo mala commisit, postquam paradisum perdidit, vsque ad quanta huius exilij prærupta descendit, et dicat : [Quare non in vulua mortuus sum ?] idest, cum serpentis suggestio peccatorem me conciperet, tunc vtinam quæ me mors sequeretur, agnouissem, ne vsque ad delectationem suggestio raperet, et morti artius ligaret. [Egredius ex vtero non statim perij ?] Ac si dicat : Vtinam ad exteriorum delectationem exiens, quod interiore lumine priuabar, agnouissem : et saltem in ipsa delectatione occumbere, ne per consensum mors acrius puniret. [Cur exceptus genibus ?] Ac si dicat : Vtinam minime me consensus subiectis prauitati sensibus excepisset, ut ipsa me consensus ad audaciam deterius raperet. [Cur lactatus vberibus ?] Ac si dicat : Vtinam blandiri saltē mihi post mala perpetrata noluissem, ne tanto me culpæ nequius astringerem, quanto me in illa mollius fouerem. His itaque reprehensionum suarum vocibus in

bus in parente primo fe peccaffe redarguit. Sed fi ad ærumnam huius exilij nequa- **A**
quam homo peccando defcenderet, dicat qua perfrui quiete potuiffet. Sequitur :
[Nunc enim dormiens filerem, et fomno meo requiefcerem.] Ad hoc quippe in pa-
radifo homo pofitus fuerat, vt fi fe ad Conditoris fui obedientiam vinculis charitatis
afringeret, ad cælestem angelorum patriam quandoque fine carnis morte tranfiret.
Sic namque eft immortalis conditus, vt tamen fi peccaret, et mori poffet : et fic morta-
lis eft conditus, vt fi non peccaret, etiam non mori poffet : atque ex merito liberi arbi-
trij beatitudinem illius regionis attingeret, in qua, vel peccare, vel mori non poffet.
Vbi igitur poft redemptionis tempus, carnis morte interpofita, electi tranfeunt, illuc
proculdubio parentes primi fi in conditionis fuæ ftatu perftitiffent, etiam fine morte
corporum transferri potuiffent. Dormiens igitur fileret, et fomno fuo homo requie-
fceret : dum ad æternæ requiem patriæ ductus, quali fecelfum quandam a clamore hoc **B**
humane infirmitatis inueniret. Poft peccatum namque quali clamans vigilat, qui
contentionem carnis propriæ repugnans portat. Hoc quietis silentium iam homo
conditus habuit, cum contra hoftem fuum liberum voluntatis arbitrium accepit. Cui
qui fua fpon te fuccubuit, mox de fe, quod contra fe perftreperet, inuenit, mox in cer-
tamine infirmitatis tumultus reperit : et quamvis in pacis silentio ab auctore fuerat
conditus, hofti tamen fpon te fubftratus, clamores de pugna tolerauit. Ipfa enim car-
nis fuggelfio, quali quidam clamor eft contra quietem mentis, quam ante transgreffionem
homo non fenfit : quia nimirum, quod de infirmitate poffet tolerare, non ha-
buit. Poftquam vero fe fpon te hofti fubdidit, aftrictus culpæ fuæ vinculis, in quibus-
dam ei etiam nolens feruit, et clamores in mente patitur, cum caro fpiritu reluctatur.
An non clamores intrinsecus audiebat, qui prauæ contra fe legis verba tolerabat, di-
cens : Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captiuū **C**
me ducentem in legem peccati, quæ eft in membris meis ? Contempletur ergo vir fan-
ctus, in quanta cordis pace quiefceret, fi ferpentis verba fufcipere homo noluiſſet, et di-
cat : [Nunc enim dormiens filerem, et fomno meo requiefcerem,] id eft, intra mentis
fecretum ad conditoris contemplationem fecederem : niſi me extra me tentationum
et multibus confenfus primæ culpæ prodidiſſet. Huius autem quietis gaudijs cum qui-
bus etiam focijs perfrueretur, adiungit, dicens :

*Quod per reges et conſules, ſanctus vult angelos intelligi, cum quibus homo conueniſſet ab
initio, niſi ipſe onus peccati voluntarie ſumpſiſſet. Caput XXV II.*

31. **C** Vm regibus et conſulibus terræ.] Ex rebus infenſibilibus diſcimus, quid de ſen-
ſibilibus atque intelligibilibus ſentiamus. Terra namque aere ſecundatur, **D**
autem ex cæli qualitate diſponitur. Sic iumentis homines, hominibus angeli, archan-
geli vero angelis præſunt. Nam quod iumentis homines præſint, et uſu cernimus, et
verbis Pſalmiſtæ docemur, qui ait : Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, oues et boues
vniuerſas inſuper et pecora campi. Quia vero hominibus angeli præſint, per Prophe-
tam reſtat angelus, dicens : Princeps regni Perſarum reſtitit mihi. Quod vero angeli
a ſuperiorum angelorum poteſtatibus diſpenſentur, Zacharias propheta perhibet,
qui ait : Ecce angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, et angelus alius egredieba-
tur in occurſum eius, et dixit ad eum : Curre, et loquere ad puerum iſtum, dicens : Abſ-
que muro habitabitur Hieruſalem. Si enim in ipſis officijs ſanctorum ſpirituū nequa-
quam poteſtates ſummæ minimas diſponerent : nullo modo hoc, quod homini dice-
ret angelus, ab angelo cognouiſſet. Quia igitur cunctorum Conditor, omnia per ſe **E**
metipſum tenet, et tamen ad diſtinguendum pulchræ vniuerſitatis ordinem, alia alijs
diſpenſantibus regit, non immerito reges, angelorum ſpiritus accipimus, qui quo
auctori omnium familiariter ſeruiunt, eo ſubiecta potius regunt. Cum regibus ergo
dormiret : quia nimirum iam cum angelis homo quieſceret, ſi perſuaſoris linguam ſe-
qui noluiſſet. Qui bene etiam conſules vocantur, quia ſpirituali reipublicæ conſulunt,
dum nos ſibi ad regnum ſocios iungunt. Bene conſules vocantur : quia dum ipſis nun-
ciantibus voluntatem Conditoris agnoſcimus, in eis proculdubio conſultum ab hac
angſtia noſtræ tribulationis inuenimus, Sed quia beatus Iob ſancto æternitatis ſpi-
ritu impletur, et fuiſſe, vel futurum eſſe æternitas non habet, cui nimirum, nec præteri-
ta tranſeunt, nec quæ futura ſunt, veniunt : quia cuncta per præſens videt, poteſt

Regm. 7. d

Tf. 8.

Dan. 10. c

Zach. 3. a

Idem inf. 13.
et lib. 12. Mor.
c. 18. et lib. 14.
c. 23.

- A** ros prædicatores Ecclesiæ in præsentia spiritus contemplari, qui postquam de corporibus transseunt, nequaquam per morarum spatia, sicut antiqui patres, a cælestis patriæ perceptione differuntur. Mox quippe, ut a carnis colligatione exeunt, in cælesti sede quiescunt, Paulo attestante, qui ait: Scimus quoniam si terrestribus domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manifestam, æternam in cælis. Prius autem, quàm Redemptor noster morte sua, humani generis poenam solueret, eos etiam, qui cælestis patriæ vias sectati sunt, post egressum carnis, inferni claustra tenuerunt: non ut poena quasi peccatores plecteretur, sed ut eos in locis remotioribus quiescentes, quia necdum intercessio Mediatoris aduenerat, ab ingressu regni, reatus primæ culpæ prohiberet. Vnde iuxta eiusdem Redemptoris nostri testimonium, diu, qui apud inferos torquetur, in sinu Abræ quiescat Lazarus contemplatur. Qui profecto si adhuc in imis non essent, hos ille in tormentis positus non videret. Vnde et idem Redemptor noster pro nostræ culpæ debito occumbens, inferna penetrat, ut suos, qui ei inhaeserant, ad cælestia reducat. Sed quo nunc homo redemptus ascendit, illuc profecto si peccare noluisse, etiam sine redemptione pertingeret. Consideret ergo vir sanctus, quia si non peccasset, illuc etiam non redemptus ascenderet, ad quod prædicatores sanctos, post redemptionem necesse est, cum magno labore peruenire. Et cum quibus iam nunc quiesceret, insinuet, dicens: [Cum regibus et consulibus terræ.] Reges quippe sunt sancti prædicatores Ecclesiæ, qui et commissos sibi recte disponere, et sua bene regere corpora sciunt, quia dū desideriorum motus in se temperant, super subiectis cogitationibus lege virtutis regnant. Qui bene etiam terræ consules vocantur. Reges enim sunt, quia sibi metipsis prædicant: terræ autem consules, quia extinctis peccatoribus, vitæ præsentem consilium, Reges sunt, quia semetipsos regere sciunt: terræ autem sunt consules, quia terrenas mentes per exhortationis suæ consilium, ad cælestia pertrahunt. An terræ consul non erat, qui dicebat: De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do? Et iterum: Beatior erit, si sic permanferit, secundum consilium meum. Bene autem subditur:

Quod serui tranquillæ animas habeant, filij vero mundi huius densis cogitationum tumultibus in corde vexentur.

Caput XCVIII.

- Q** Vi ædificant sibi solitudines.] Omnes enim, qui vel illicita appetunt, vel in hoc mundo videri aliquid volunt, densis cogitationū tumultibus in corde comprimuntur. Dumque desideriorum turbas intra se excitant, prostratam mentem pede miseræ frequentationis calcant. Alius namque iuri se luxuriæ subdit, atque ante mentis oculos schemata turpium perpetrationum fingit: et cum effectus non tribuitur operis, hoc crebrius agitur intentione cogitationis. Voluptatis perfectio queritur, et concussus eneruiter animus, hinc inde et sollicitus et cæcatus, occasionem nequissimæ completionis rimatur. Mens itaque hæc quasi quendam populum paritur, qui insolenti cogitationum tumultu vastatur. Alius iræ se dominio strauit, et quid in corde, nisi iurgia etiam, quæ desunt, peragit? Hic sæpe præsentis non videt, absentibus contradicit, intra semperisum contumelias profert et recipit, receptis autem durius responderet: et cum qui obuiet, nullus adfuit, magnis clamoribus rixas in corde componit. Turbam itaque hic intrus sustinet, quem pondus vehemens inflammata cogitationis premit. Alius iuri se avaritiæ tradit, et fastidiens propria, aliena concupiscit. Hic plerumque concupita adipisci non valens, diem quidem in otium, noctem vero in cogitationem versat: torpet ab vtili opere: quia fatigatur illicita cogitatione, consilia multiplicat, et sinum mentis cogitationum inuentionibus latius expandit: peruenire ad concupita satagit, atque ad obtinenda hæc, quosdam secretissimos causarum meatus querit. Qui mox, ut in causa aliquid subtile inuenisse se æstimat, iam se obtinuisse, quod concupierat, exultat: iam quid etiam adeptæ rei adiungat, excogitat, atque ut in meliori statu debeat excoli, pertractat. Quam quia iam quasi possidet, et quasi ad meliorem speciem adducit: mox insidias invidentium considerat, et quid contra se iurgij moueatur, pensat, et exquirat, quid respondeat: et cum rem nullam teneat, iam in defensione rei, quam appetit, vacuus litigator elaborat. Quamuis ergo de concupita re nihil coeperit: habet tamen in corde iam fructum concupiscentiæ laborem rixæ.

Graui

Graui itaque populo premitur, qui infligantis auaritie tumultu vastatur. Alius se tyrannidi superbiz subijcit, et cor miserum, dum contra homines erigit, vicio subternit. Honorum sublimium infulas appetit, exaltari successibus exquirat, rotumque quod esse desiderat, sibi apud semetipsum in cogitationibus depingit: iam quasi tribunali præsedit, iam sibi parere obsequia subiectorum videt, iam ceteris eminet, iam alijs mala irrogat, alijs quæ irrogauerint, recompensat. Iam apud semetipsum stipatus cuneis ad publicum procedit: iam quibus obsequijs fulciatur, conspiciat, qui tamen hæc cogitans solus repetit: iam alia conculcat, alia subleuat: iam de conculcatis satisfaciendi odij, iam de subleuatis recipit fauores. Qui igitur tot phantasmata cordi im-
 34. primit, quid aliud iste, quàm somniū vigilans videt? Qui ergo tot rerum causas, quas fingit, tolerat, nimirum intrinsecus natus ex desiderijs turbas portat. Alius iam illicita refugit, sed tamen bonis mundi carere pertimescit: concessa tenere appetit, vi-
 deri inter homines minor erubescit, et curat summopere ne inops sit in domo, ne despectus in publico. Exquirat quid sibi sufficiat: quid necessitas subiectorum petat, atque ut sufficienter iura patronatus subditis expleat, patronos quaerit, quibus ipse famuletur, sed dum his familiariter iungitur, eorum proculdubio causis implicatur, quibus sæpe consentit in illicitis, et mala, quæ propter semetipsum non appetit, committit propter alia, quæ non dereliquit. Nam sæpe dum honorem suum in hoc mundo imminui trepidat, ea apud maiores personas approbat, quæ iam per proprium iudicium damnat. Is dum sollicitè cogitat, quid patronis debeat, quid subiectis, quid sibi augeat, quid affectibus proficit, quasi tanta frequentia turbatur premitur, quanta curarum importunitate laceratur. At contra sancti viri, qui nihil huius mundi appetunt, nullis proculdubio in corde tumultibus premuntur: omnes quippe inordinatos desideriorum motus a cubili cordis, manu sanctæ considerationis eijciunt: et quia transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur: solam namque æternā patriam appetunt, et quia nulla huius mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur. Vnde et recte dicitur: [Qui ædificant sibi solitudines.] Solitudines quippe ædificare, est a secreto cordis, terrenorum desideriorum tumultus expellere: et vna intentione æternæ patriæ, in amorem intimæ quietis anhelare. An non cunctos a se cogitationum tumultus expulserat, qui dicebat: Vnam petij a domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ? A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat, et ad magnam videlicet solitudinem semetipsum contulerat, vbi eo tutius nihil extraneum conspiceret, quo incompetens nihil amaret. A tumultu rerum corporalium magnum quandam fecessum petierat quietam mentem, in qua tanto purius Deum cerneret, quanto hunc cum se solo solum inueniret. Bene autem hi, qui sibi solitudines con-
 struunt, etiam consules vocantur: quia sic in se solitudinem mentis ædificant, ut ta-
 men, in quo prævalent, alijs per charitatem consulere minime desistant. Hunc ergo, quem modo prætulimus consulem, paulo subtilius perpendamus, quo modo ad præbenda vitæ sublimioris exempla, subiectis populorum cuneis, virtutum calculos spargat. Ecce ad insinuandam retributionem boni pro malo, de semetipso fatetur, dicens: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis. Ad dilectionem conditoris excitandam insinuat, dicens: Mihi autem adhaerere Deo, bonum est. Ad formam sanctæ humilitatis imprimendam, secreta cordis sui indicat, dicens: Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Ad imitandam zeli rectitudinem exemplo suo nos excitat, dicens: Nonne qui oderunt te Domine oderam, et super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, et inimici facti sunt mihi. Ad æternæ nobis patriæ desiderium succendendum, vitæ præsentis longitudinem deplorat, dicens: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Largitate nimirum consularum emicuit, qui exemplo conuersationis propriæ, tot nobis virtutum calculos sparsit. Sed iste alijs consulens, quo modo sibi etiam solitudinem ædificet, narrat. Ait enim: Ecce elongaui fugiens, et mansi in solitudine. Fugiens se elongat, quia turba desideriorum temporalium in altam Dei contemplationem se subleuat. Manet vero in solitudine, quia perseuerat in remota mentis intentione. De qua bene solitudine Domino Hieremias ait: A facie manus tuæ solus sedebam, quoniam comminatione replesti me. Facies quippe manus Dei, est illa

Pſ. 6. b

Pſ. 7.

Pſ. 73.

Pſ. 120.

Pſ. 138.

Pſ. 139.

35.

Pſ. 54.

Hier. 23. d

A est illa percussio iusti iudicii, quia superbiētem hominem a paradiso repulit, et in hac cecitate praesentis exilii inclusit. Commatio vero eius, est terror adhuc supplicij sequentis. Post faciem igitur manus adhuc nos minae terrificant: quia per experimentum iudicii iam nos, et poena praesentis exilij perculit: et si peccare non delitimus, aeternis adhuc suppliciis addicē. Consideret ergo vir sanctus, proiesthuc, vnde homo ceciderit, atque hunc post ista peccantem, quo adhuc iustitia iudicantis rapit, et cunctas a se desideriorum temporalium turbas eiciat, seq. in magna mentis solitudine abscondat, dicens: A facie manus tuae solus sedebam: quoniam comminatione replesti me. Ac si aperte dicat: Dum considero, quid iam

per iudicii experimentum patior, a tumultu desideriorum temporalium, trepidus mentis fecissim per, quia et adhuc illa acris, quæ minaris, æterna supplicia formido. Bene ergo de regibus atque consulibus dicitur: [Qui ædificant sibi solitudines.] Quia hi, qui et se bene regere, et consulere alijs sciunt: quoniam presentari interim illi intimæ quieti non possunt, hæc apud semetipsos per studium tranquillæ mentis imitantur. Sequitur: [Cum principibus, qui possident aurum, et replent domos suas argento.] Quos alios principes, nisi sanctæ Ecclesiæ rectores vocat, quos indefinenter in loco prædicantium præcedentium diuina dispensatio subrogat? De quibus eadem Ecclesiæ Psalmista, ait: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram. Quid vero aurum, nisi sa-

pientiam appellat? de qua per Salomonem dicitur: Thesaurus desiderabilis requiritur in ore sapientis. Aurum nempe sapientiam vidit, quam thesaurum vocavit. Quæ et recte auri appellatione signatur: quia sicut auro temporalia, ita sapientia

C bona æterna mercantur. Si aurum sapientia non esset, nequaquam Laodiceæ Ecclesie ab Angelo diceretur: Suadeo tibi emere a me aurum ignitum. Aurum quippe emimus, cum accepturi sapientiam, prius obedientiam præbeamus. Ad quem videlicet contractum bene nos quidem Sapiens excitat, dicens: Concupisti sapientiam, serua mandata: et dominus præbebit illam tibi. Quid autem per domos, nisi conscientie designantur? Vnde sanato cuidam dicitur: Vade in domum tuam. Ac si aperte audiat: Post exterius miraculum ad conscientiam reuertere: et qualem te intrinsecus Deo debeas exhibere, perpende. Quid etiam per argentum, nisi diuina eloquia figurantur, de quibus per Psalmistam dicitur: Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum. Eloquium Domini argentum igne examinatum dicitur: quia sermo Dei si in corde figitur, tribulationibus probatur.

D Vir igitur sanctus spiritu aeternitatis plenus, quaeque futura sunt colligat: et quos longe post futura saecula gignerent, laxato mentis lino comprehendat, et magna admiratione consideret: cum quibus electis sine labore in aeternitate quiesceret, si per appetitum superbiz nemo peccasset, et dicat: [Nunc enim dormiens silerem, et somno meo quiescerem cum regibus, et consulis terrae: qui aedificant sibi solitudinem, aut cum principibus, qui possident aurum, et replent domos suas argento.] Quia enim si parentem primum nulla peccati putredo corrumpere, nequaquam ex se filios gehennae generaret: sed hi, qui nunc per redemptionem salvandi sunt, soli ab illo electi nascerentur, eosdem electos aspicit, atque cum eis quo modo quiescere potuisset, intendat. Videat sanctos Apostolos sic susceptam Ecclesiam regere, vt ei predicationis verbo non desinant consultum praebere, eosque reges et consules appellent. Videat post hoc in eorum loca successores erigere, qui et ipsi inter viuendum

E

let: videat populi nostri coram ioco retores exurgere: qui et sapienter fluens aurum possideant, et alijs recta predicando, argento sacra locutionis entescent: eosq. principes repletis conscientiarum donibus auro et argento diuites memoret. Sed quia aliquando propheticum spiritum nequaquam sufficit, vt ventura praeuideat, nisi cordi prophetantis etiam praeterita, et antiqua repraesentet, sanctus vir infra supraq. oculos aperit, et non solum ventura conspicit, sed etiam transacta ad memoriam reducit. Nam protinus adiungit:

Quid primi saeculi patres abortivos dicat: quia praeter paucos, quos Moyses scripsit, maxima pars nobis humani generis occulatur. Caput XIX.

A Ut sicut abortivum absconditum non subsisterem: vel qui concepti non videntur
lucem.] Abortivum, quia ante plenum tempus oritur, extinctū protinus occul-
S. Greg. To. 1. L1 tatur.

Tf. 44. c

From 11.6
Ex edit. ver.

APC-3. 6

Eccl. 1. d

Matt. 9. 11.

TC.11.6

36.

2.1.1.13

.CE

3. 11. 1907

ratur. Quos ergo sanctus vir alios abortiuos vocat, cum quibus se quiescere potuiffet **A** considerat, nisi electos quosque, qui ab ipso mundi primordio ante redemptionis tempus exorti sunt, et tamen huic mundo semetipsos mortificare curauerunt? Qui conscriptæ legis tabulas non habentes, quasi in vtero mortui sunt: quia auctorem mundi naturali lege timuerunt: et cum venturum Mediatorem crederent, studuerunt summo opere mortificandis voluptatibus, etiam quæ scripto non acceperant præcepta seruare. Tempus itaque illud, quod iuxta mundi initium mortuos huic sæculo patres nostros protulit, quasi abortini vterus fuit. Ibi namque Abel, qui occidenti se fratri restituisse non legitur. Ibi Enoch, qui talem se exhibuit, vt ambulaturus cum Domino transferretur. Ibi Noe, qui per hoc, quod diuino examini placuit, immundo mundo superflus fuit. Ibi Abraam, qui dum peregrinus est in sæculo, factus est amicus Deo. Ibi Isaac, qui caligantibus carnis oculis, per ætatem quidem præsentia non vidit, sed per virtutem prophetici spiritus, in futuris etiam sæculis magna videndi luce radiauit. Ibi Iacob, qui iram fratris humiliter fugit, clementer edomuit: qui prole quidem secundus exiit, sed tamen spiritus vbertate fecundior, eandem prolem sub prophetiæ suæ vinculis astrinxit. Bene autem abortinum hoc absconditum dicitur: quia a mundi primordiis, dum quosdam paucos, Moyse scribente, cognoscimus, pars nobis maxima humani generis occultatur. Neque enim tot iustos solummodo vsque ad acceptam legem extitisse credendum est, quot Moyse breuissima descriptione perstrinxit. Quia ergo a mundi primordio edita multitudo bonorum, ex magna parte notitiæ nostræ subtrahitur: absconditum hoc abortinum vocatur. Quod et non substituisse dicitur: quia enumeratis paucis, eorum frequentia nullo apud nos memoriæ scripto retinetur. Recte vero additur: [Vel qui concepti non viderunt lucem.] Hi namque, qui post acceptam legem in hoc mundo nati sunt, auctori suo eiusdem legis sunt admonitione concepti, sed tamen concepti minime lucem viderunt: quia ad aduentum incarnationis Dominicæ, quamvis hanc fideliter crederent, peruenire nequiverunt. Incarnatus quippe Dominus dicit: Ego sum lux mundi. Atque ipsa lux ait: Multi Prophetæ et iusti desiderauerunt videre, quæ videtis, et non viderunt. Concepti igitur non viderunt lucem: quia ad spem venturi Mediatoris, a pertis prophetarum vocibus excitati, nequaquam potuerunt cernere eius incarnationem. In his itaque conceptus interior formam fidei edidit: sed hanc vsque ad apertam visionem diuinæ præsentia non perduxit: quia prius hos a mundo mors interueniens rapuit, quam manifesta veritas mundum illustrauit. Vir igitur sanctus spiritu æternitatis plenus, manu cordis cuncta labentia ad memoriam astrinxit: et quia angusta est omnis creatura Creatori, per eundem spiritum, qui nil ex se, vel iuxta se aliud, nisi semper esse habet, omne, quod erit, quod præterit, conspicit: ac infra supraque mentis oculum tendit, et venientia, vel transacta considerans, ad æternum esse medullitus inardescit, dicens: [Nunc enim dormiens silerem.] Nunc quippe præsentis est temporis. Et quid est stantem semper in præsentii quietem querere, nisi ad illud, cui nihil venit, nihil præterit, gaudium æternitatis anhelare? Quod nimirum Veritas semper esse suum, vt nobis vtumque infunderet, Moyse mediante insinuat, dicens: Ego sum, qui sum. Et dices filijs Israel: Qui est, misit me ad vos. Sed ecce, quia labentia conspicit, quia semper præsens gaudium querit, quia ventura lucis memorat, quia electorum eius ordines enumerans pensat: ipsam iam nobis apertius quietem huius lucis insinuet, et **B** quid apud illam quotidie de prauorum conuersatione agitur, verbis manifestioribus demonstret. Sequitur:

Quod in luce, qua Deus est, nec est tumultus concupiscentiarum, nec labor peccati, sed munditia mentis, et pacifica quies. Caput XXX.

39. Ibi impij cessauerunt a tumultu, et ibi requieuerunt fessii robore.] Paulo ante iam diximus, quia corda peccantium per hoc, quod strepitus desideriorum possidet, grauius cogitationum instigantium tumultus premit. Sed in hac luce, quam concepti minime viderunt, a tumultu suo impij cessare perhibentur: quia nimirum Mediatoris aduentu, quem patres in lege positi diu præstolari sunt, ad vsque suæ requiem populi gentiles inuenerunt, Paulo attestante, qui ait: Quod quærebat Israel, hoc non est consecutus, **C** electio

Gen. 4. b

Gen. 5. c

Gen. 9. a

Gen. 17. a

Gen. 27. a

Gen. 28. a

Io. 8. b

Matt. 13. c

Exod. 3. c

Rom. 11. b

A electio autem consecuta est. In hac itaque luce impij a tumultu cessant, dum peruersorum mentes, veritate cognita, laboriosa mundi desideria fugiunt, et tranquillitati intimi amoris acquiescunt. An non ad cessationem vocat lux ipsa, quæ ait: Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. tollite iugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum, et humilis corde, et inuenietis requiem animabus vestris: iugum enim meum suauis est, et onus meum leue? Quid enim graue mentis nostræ ceruicibus imponit, qui vitari omne desiderium, quod perturbat præcipit? Quid graue subiectis iubet, qui declinare laboriosa mundi huius itinera admonet? Attestante autem Paulo Apostolo: Christus pro impijs mortuus est. Sed idcirco dignata est pro impijs lux ipsa occumbere, ne impij in renebrarum suarum tumultu remanerent. Contempletur ergo vir sanctus, quod lux per incarnationis suæ mysterium ex graui labore impijs eripit, dum ab eorum cordibus desideria prauitatis tergit: contempletur, quod conuersi quique quietem, quam percipere in æternitate desiderant, hic iam per tranquillitatem mentis degustant, et dicat: [Ibi impij cessauerunt a tumultu, et ibi requieuerunt fessi robore.] Omnes enim, qui in hoc mundo fortes sunt robore, quasi fortes sunt, non robore defessi. Qui vero in auctoris sui amore roborantur, quo magis in concupita Dei fortitudine conualescunt, eo a propria virtute deficiunt. Et quo robustius æterna appetunt, eo a temporalibus salubri defectio-
ne lassantur. Hinc Psalmista amoris sui robore fessus dicebat: Defecit in salutare tuum anima mea. In salutare enim Dei proficiendo defecerat, quia æternitatis lucem desiderans, a carnis iam fiducia fractus anhelabat. Hinc cursum dicit: Concupiuit, et defecit anima mea in atria Domini. Qui nimirum cum diceret: concupiuit, recte subdidit: Et defecit. Quia valde minor est diuinitatis concupiscentia, quam non mox etiam proprius sequitur defectus. Qui enim ad appetenda æternitatis atria accenditur, dignum profecto est, vt ab hoc temporalitatis amore lassetur: vt tanto frigescat ab studio sæculi, quanto surgit ardentior in amorem Dei. Quem scilicet si perfecte arripit, mundum etiam plene derelinquit: et eo funditus temporalibus moritur, quo ad supernam vitam altius afflatu æternitatis animatur. An non robore suo fessam se inuenerat, quæ dicebat: Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est? Quia nimirum mens dum occultæ locutionis aspiratione tangitur, a statu suæ fortitudinis infirmata, ipso, quo absorberetur, desiderio liquatur: inde se apud semetipsam fessam inuenit, vnde ultra se esse conspicit fortitudinem, quam contendit. Hinc Propheta cum visionem Dei se conspexisse diceret, adiungit: Elangui et ægrotavi per dies plurimos: quia cum ad virtutem Dei mens astringitur a fortitudine propria caro lassatur. Hinc Iacob, qui angelum tenuit, vno mox pede claudicauit: quia qui vero amore sublimis respicit, iam in hoc mundo duplicibus incedere desiderijs nescit. Vno enim pede innititur, qui solo Dei amore roboratur: et necesse est, vt alius marcescat, quia mentis virtute crescente, oportet proculdubio, vt carnis fortitudo languescat. Beatus igitur Iob alta fidelium corda respiciat, atque perpendat quem suum intimæ quietis inueniunt, dum a viribus proprijs in Deum proficiendo lassantur, et dicat: [Ibi requieuerunt fessi robore.] Ac si aperte insinuet, dicens: Illic requies lucis remunerat, quos hic interior recreans profectus fatigat. Nec mouere debet, quod lucem nominans, nequaquam subdit in hac, sed ibi. Quam enim continere electos conspicit, quasi locum nostrum hanc esse deprehendit. Vnde Psalmista cum incommutabilitatem æternitatis aspiceret, dicens: Tu autem idem ipse es, et
E anni tui non deficient: hinc electorum locum esse denunciat, subdens: Filij seruatorum tuorum inhabitabunt ibi. Deus enim, qui sine situ omnia continet, nobis ad se venientibus locus non localis manet. Quem locum dum pertingimus, etiam ipsa in hac vita mentis nostræ tranquillitas, quanta fuerit perturbatio videmus: quia etsi iam iusti in prauorum comparatione quieti sunt, in æstimatione tamen quietis intimæ omnimodo quieti non sunt. Vnde et bene subditur: [Et quondam vin-
di pariter sine molestia.] Iustos enim quamuis nullus desideriorum carnalium tumultus possideat, duris tamen vinculis eos in hac vita positos, suæ molestia corruptionis ligat. Scriptum quippe est: Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam: et deprimat terrena inhabitatio sensum multa cogitantē. Eo itaque ipso quod adhuc mortales sunt, corruptionis suæ pondere grauatur, et astricti molestia vincit: quia

in illa adhuc libertate vitæ incorruptibilis non exurgunt. Aliud namque de mente, aliud de corpore tolerant: et contra ſemetipſos quotidie interno certamine deſudant. An non duro moleſtiæ vinculo ligantur, quorum nimirum mens ſine labore in ignorantia ſoluitur, et non niſi cum ſtudio laboris eruditur? Quæ coacta erigitur, libens iacet, ab inſimis vix leuatur: et tamen eleuata protinus labitur: ſemetipſam laborioſe vincendo, ſuperna conſpicit: ſed reuerberata, lumen, quod ſe irradiauerat, reſugit. An non duro moleſtiæ vinculo ligantur, quos cum accenſus ſpiritus ad ſinum pacis intimæ pleno deſiderio pertrahat, feruente certamine caro perturbat? Quæ etſi iam ante faciem velut ex aduerſo, acie erecta, non obuiat, adhuc tamen a mentis dorſo, quaſi captiua ſubmurmurat, et quamuis timendo, ſed tamen turpi ſtrepitu, in corde ſpeciem pulchræ quietis ſœdat. Eleſti igitur etſi valenter omnia ſuperant, cum ſecuritatem pacis internæ deſiderant, grauis eis eſt moleſtia, adhuc habere, quod vincant. Quibus exceptis, etiam ea vincula ſuſtinent, quæ grauis exterius neceſſitas aſtringit. Eſurire quippe, ſitire, laſſeſcere, vincula corruptionis ſunt: quæ ſcilicet ſolui nequeunt, niſi cum in illam immortalitatis gloriam noſtra mortalitas permutatur. Replemus etenim reſectionibus corpus, ne extenuatum deſiciat: extenuamus abſtinentia, ne nos repletur premat. Vegetamus hoc motibus, ne ſitu immobilitatis intereat: ſed citius hoc collocando ſiſtimus, ne ipſa ſua vegetatione ſuccumbat. Adiuſtamentis hoc veſtium tegimus, ne frigus interimat: et quaſita adiuſtamenta proijcimus, ne calor exurat. Tor igitur diuerſitatibus occurrentes, quid agimus, niſi corruptibilitati ſeruimus: vt ſaltem multiplicitas impenſi obſequij corpus ſuſtineat, quod anxietas inſirmæ mutabilitatis grauatur? Vnde bene per Paulum dicitur: Vanitati enim ſubiecta eſt creatura non volens, ſed propter eum, qui ſubiecit eam in ſpe: quia et ipſa creatura liberabitur a ſeruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Vanitati quippe creatura non volens ſubditur: quia homo, qui ingentibus conſtantie ſtatum volens deſeruit, preſſus iuſte mortalitatis pondere, nolens mutabilitatis ſuæ corruptioni ſeruit. Sed creatura hæc tunc a ſeruitute corruptionis eripitur, cum ad filiorum Dei gloriam incorrupta reſurgendo ſubleuatur. Hic itaque eleſti moleſtia vincti ſunt: quia adhuc corruptionis ſuæ poena deprimentur. Sed cum corruptibili carne exuimur, quaſi ab his, quibus nunc altringimur, moleſtiæ vinculis relaxamur. Præſentari namque iam Deo cupimus, ſed adhuc mortalis corporis obligatione præpeditur. Iure ergo vincti dicimur: quia adhuc inceſſum noſtri deſiderij ad Deum liberum non habemus. Vnde bene Paulus æterna deſiderans, ſed tamen adhuc corruptionis ſuæ ſarcinam portans, vinctus clamar: Cupio diſſolui, et eſſe cum Chriſto. Diſſolui enim non quæreret, niſi ſe proculdubio vinctum videret. Hæc autem vincula, quia certiffime rumpenda in reſurrectione conſpexerat, iam quaſi rupta, gaudebat Propheta, cum diceret: Dirupisti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Contempletur itaque ſanctus vir, quod conuerſos peccatores lux interna recipiat, et dicat: Ibi impij ceſſauerunt a tumultu. Contempletur, quod ſancti viri deſiderij exercitatione fatigati, altius in illo intimo ſinu requieſcant, et dicat: [Et tibi requieuerunt feſſi robore.] Contempletur, quod cunctis ſimul corruptionis ſuæ vinculis abſoluti, ad illa libertatis gaudia incorrupta perueniant, et dicat: [Et quondam vincti pariter ſine moleſtiæ.] Bene autem dicitur (quondam vincti: quia dum illa ſemper præſens læticia cernitur, omne, quod erit et deſiuit, quaſi præteritum iam videtur. Dum enim rerum ſinis attenditur, omne, quod præterit, quaſi iam fuiſſe penſatur. Sed omnes hi, quos illuc quies interna ſuſcipiet, hic in terra quid egerint, narret. Sequitur:

Quod diabolus exactor intelligatur, et quod in parui et magnis, ſeruis et liberis ſecundum diſtinctionem meritorum, accipienda ſit in retributione ſanctorum, diſtinctio dignitatum.

Capitulum XXI.

Non exaudierunt vocem exactoris.] Quis alius debet nomine exactoris intelligi, niſi importunus ille perſaſor, qui humano generi ſemel deceptionis nummum contulit, et adhuc quotidie expetere mortis debitum non deſiſtit: qui in paradifo homini peccanti pecuniã commodauit, ſed iniquitate creſcente, hanc quotidie cū vſu riſi exigit? De quo exactore in Euangelio veritas dicit: Et iudex tradet te exactori. Huius igitur exacto-

Rem. 3. 6

Phil. 1. 6

Ps. 115.

Luc. 12. 5

exacto-

- A** exactoris vox, est tentatio miseræ suggestionis. Audimus autem vocem exactoris, cum eius tentatione pulsamur, sed non exaudimus, si pulsanti resistimus. Audit enim, qui tentationem sentit: exaudit vero, qui tentationi consensit. Dicatur itaque de iustis: Non exaudierunt vocem exactoris, quoniam suggestionem eius etsi audiunt, quia tentantur: non exaudiunt, quia consentire contemnunt. Sed quia quod valde
mens amat, etiam in sermone sæpius replicat: beatus Iob, qui internæ pacis frequentiam diligens conspexit, descriptioni eius iterum inseruit, dicens: [Paruus et magnus ibi sunt: et seruus liber a Domino suo.] Quia in hac vita nobis est discretio operum, erit in illa proculdubio discretio dignitatum: ut quo hic alius alium merito superat, illic alius alium retributione transcendat. Vnde in Euangelio Veritas dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Sed in eisdem multis mansionibus erit aliquo modo
B ipsa retributionum diuersitas concors: quia tanta vis amoris in illa pace nos sociat: ut quod in se quisque non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet. Vnde et non æque laborantes in vinea, æque cuncti denarium sortiuntur. Et quidem apud patrem mansiones multæ sunt, et tamen eundem denarium dispares laboratores accipiunt: quia vna cunctis erit beatitudo lætitiæ, quamuis non vna sit omnibus sublimitas vitæ. Paruum et magnum in hac luce conspexerat, qui ex voce capitis dicebat: Imperfectum meum viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur. Paruum et magnum conspexerat, cum dicebat: Benedixit omnes timentes se Dominus, pusillos cum maioribus. Bene autem subditur: [Et seruus liber a Domino suo.] Scriptum quippe est: Omnis, qui peccat, seruus est peccati: quia nimirum quisquis se prauo desiderio subijcit, iniquitatis dominio dudum libera mentis colla supponit.
C Sed huic dominio contradicimus, cum iniquitati, quæ nos ceperat, reluctamur: cum consuetudini violenter resistimus, et desideria peruersa calcantes contra hanc ius nobis libertatis ingenitæ vendicamus: cum culpam pœnitendo percutimus, maculas sordium fletibus lauamus. Plerumque autem iam mens quidem, quod se peruersè egisse meminit, deplorat: iam prauæ acta non solum deserit, sed amarissimis etiam lamentis punit: et tamen dum eorum, quæ egit, reminiscitur, grauius iudicii pauore terretur. Iam se perfecte conuertit, sed adhuc se perfecte in securitatem non erigit: quia dum, quanta sit districtio extremi examinis, pensat, intet spem formidinemque sollicita trepidat: quia iudex iustus veniens, quid de perpetratis reputer, quid relaxet, ignorat. Nam quam praua commiserit, meminit: sed an commissa digne fleuerit, nescit: ac ne culpe immanitas modum pœnitentiæ transeat, metuit. Et plerumque culpam iam veritas relaxat, sed mens afflicta adhuc de venia, dum valde sibi est sollicita, formidat. Seruus ergo hic iam fugit Dominum, sed liber non est: quia peccatum suum homo iam corrigendo, et pœnitendo deserit, sed tamen adhuc districtum iudicem de eius retributione pertimescit. Ibi ergo seruus a Domino liber erit, ubi iam de peccati venia dubietas non erit. Ibi iam securam mentem culpæ suæ memoria non addicit, ubi non sub reatu animus trepidat, sed de eius indulgentia liber exultat. Sed si nulla ibi homo peccati sui memoria tangitur, ereptum se vnde gratulatur? Aut quo modo largitori gratias refert de venia, quam accepit, si interueniente obliuione tranfactæ nequitiae, pœnæ se esse debitorem nescit? Neque enim neglecte prætereundum est, quod Psalmista ait: Misericordias tuas Domine in æternum cantabo. Quo modo enim Dei misericordias in æternum cantat, qui se fuisse miserum ignorat? Et si miseræ tranfactæ non meminit, vnde largitori misericordiarum laudes reddit? Sed rursus querendum est, quo modo electorum mens perfecta esse in beatitudine poterit, si hanc inter gaudio memoria sui reatus tangit? Aut quo modo perfectæ lucis clarescit gloria, quam reducta ad animum obumbrat culpa? Sed sciendum est, quia sicut sæpe nunc tristium læti reminiscimur, ita tunc, tranfactæ nequitiae sine læsione nostræ beatitudinis recordamur. Plerumque enim incolumitatis tempore ad memoriam dolores præteritos sine dolore reducimus: et quo ægros nos recolimus, eo nos incolumes plus amamus. Erit ergo et in illa beatitudine culpæ memoria, non quæ mentem polluat, sed quæ nos arctius lætitiæ astringat: ut dum doloris sui animus sine dolore reminiscitur, et debitorem se medico verius intelligat, et eo magis acceptam salutem diligat, quo molestiæ meminit, quam euasit. In illa itaque lætitia sic tunc sine tædio mala nostra

conspicimus, sicut nunc in luce positi, sine vlla cordis caligine animo tenebras videmus: quia et si obscurum est, quod mente cernimus, de iudicio est hoc luminis, non de passionis cæcitatibus. Et in æternum ergo laudes misericordiæ largitori nostro referimus, et nequaquam miseria conscientia grauiamur: quia dum mala nostra sine aliquo mentis malo respicimus, et numquam erit, quod corda laudantium de transactis iniquitatibus polluat, et semper erit, quod hæc ad laudem liberatoris accendat. Quia ergo internæ lucis requies sic in se magnos subleuat, vt tamen paruulos non derelinquat, dicatur recte: [Paruus, et magnus ibi sunt.] Quia autem sic ibi conuersi peccatoris animus culpæ suæ memoria tangitur: vt tamen nulli eiusdem memoriæ confusione deprimatur, congrue subiungitur: Et seruus liber a Domino suo.

LIBRI QVARTI MORALIVM FINIS.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB

LIBER QVINTVS,

Continuans Tertium caput vsque in finem, et Quartum inchoans.

Quid sit, quod in hac vita nonnumquam bonū male sit, et malis bene. Caput 1.

Iob p. 17. cap.
209.

Lnc. 16. d

VM valde occulta sint iudicia diuina, cur in hac vita nonnumquā D bonis sit male, et malis bene: tunc occultiora sunt cum et bonis hic bene est, et malis male. Nam cum bonis hic male est, et malis bene, hoc fortasse deprehenditur: quia et boni, si qua deliquerunt, hic recipiunt, vt ab æterna plenius damnatione liberentur: et mali bona, quæ pro hac vita faciunt, hic inueniunt, vt ad sola in posterum tormenta pertrahantur. Vnde et ardenti in inferno diuiti dicitur: Memento fili, quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala. At cum bonis hic bene est, et malis male, incertum valde est, vtrum boni idcirco bona accipiant, vt prouocati ad aliquid melius crescant, an iusto, latentique iudicio hic suorum operum remunerationem percipiant, vt a præmijs vitæ sequentis inanescant: Et vtrum malos idcirco aduersa feriant, vt ab æternis supplicijs corrigendo defendant, an hic eorum pœna incipiat, vt quandoque complenda eos ad vltima gehennæ tormenta perducant. Quia ergo inter diuina iudicia latens in eis vnus aspicitur, et exterioribus eos muneribus cumulans, ab intimis repellat. Cum vero taciti cogitant, quod nec bona agunt, nisi vt soli Domino placeant, nec in ipsa affluentia suæ prosperitatis exultant: minus quidem de prosperis occulta contra se iudicia metuunt, sed tamen eadem prospera, quia se ab intima intentione præpediunt: ægre ferunt, et moleste præsentis vitæ blandimenta tolerant, quia per hæc se, vtrumque tardari in interno desiderio non ignorant. Plus enim in hoc mundo honor, quàm despectio occupat: et magis prosperitatis sublimitas, quàm necessitatis aduersitas grauat. Per hanc namque nonnumquam cum homo exterius premitur, ad concupiscenda, quæ intus sunt, liberius

A liberius relaxatur. Per illam vero animus, dum multis parere cogitur, a desiderij sui cursu retinetur. Vnde fit, vt sancti viri magis in hoc mundo prospera, quam aduersa formident. Sciunt namque, quia mens dum blanda occupatione premitur, aliquando libens ad exteriora deriuatur. Sciunt quia sæpe sic hanc clandestina cogitatio decipit, vt quo modo permittetur, ignoret. Pensant autem, quæ sint interna bona, quæ capiunt, et cognoscunt, quam nihil sit omne, quod blandum, ac temporaliter arridet: cunctaq. huius mundi prospera mens eorum, eo ægre tolerat, quo supernæ felicitatis est amore fauciata: tantoq. magis in præsentis dulcedinis aspernatione erigitur, quanto hanc conspiciat, quia futuri sibi internæ gloriæ despectu blanditur. Vnde et beatus Iob cum suæ petnæ requiem contemplatus diceret: Paruus, et magnus ibi sunt, et seruus liber a Domino suo, illico adiungit:

B *Quod sancti viri ad patriam redire desiderantes peregrinationis huius claritatem, et gloriam temporalis honoris contemnunt.* Caput 11.

Quare data est misero lux?] In scriptura sacra nonnumquam lux appellatione prosperitas: nostris autem nomine, huius mundi aduersitas designatur. Vnde et bene per Psalmistam dicitur: Sicut tenebræ eius, ita et lumen eius. Quia enim sancti viri ita prosperitatem sæculi despicientes calcant, sicut aduersitatem eius calcantes tolerant, per magnam mentis celsitudinem mundi sibi, et aduersa, et prospera subternentes dicunt: Sicut tenebræ eius, ita et lumen eius. Ac si apertius dicant: Sicut intentionis nostræ fortitudinem, eius tristitia non premunt, ita hanc nec blanda corumpunt. Sed quia hæc, vt diximus, bonorum mentem etiam cum non subleuant, perturbant: sancti viri, qui se in huius exilij ærumna miseros cognoscunt, clarescere in eius prosperitate refugium. Vnde bene nunc dicitur: [Quare data est misero lux?] Lux enim miseri datur, quando hi, qui sublimia contemplant, esse se in hac peregrinatione miseros agnoscunt, claritatem transitoria prosperitatis accipiunt. Et cum valde desinant, quia tarde ad patriam redeunt, tolerare insuper honoris onera compelluntur. Amor eos æternorum conterit, et gloria de temporalibus arridet. Qui dum cogitant, quæ sint, quæ in infimis tenent, et quæ sint, quæ de sublimibus non vident, quæ sint, quæ in terra fulciunt, quæ autem de cælestibus perdidit, prosperitatis suæ mœrore mordentur: quia etsi vident nequaquam ab ea se funditus opprimi, pensant tamen sollicitè cogitationem suam in amore Domini, et in eius dispensatione parti. Vnde bene cum dicit: [Quare data est misero lux?] protinus adiungit:

D *Quod sicut in hoc sæculo sancti nil appetunt: ita etiam amaritudinem eius non ferentes, hoc optant, vt nulla eius obligatione teneantur.* Caput 111.

Et vita his, qui in amaritudine animæ sunt.] In amaritudine quippe animæ sunt omnes electi, qui vel punire flendo non desinunt, quæ deliquerunt, vel graui se mœrore afficiunt: quia longe huc a facie Conditoris proiecti, adhuc in æternæ patriæ gaudijs non sunt. De quorum corde bene per Salomonem dicitur: Cor, quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio illius non miserebitur extraneus. In amaritudine namque sunt et corda reproborum: quia ipsis etiam prauis suis desiderijs affliguntur: sed eandem amaritudinem nesciunt, quia pensare, quod tolerant, sponte sua excæcati non possunt. At contra cor bonorum amaritudinem suam nouit: quia ærumnam exilij, in qua proiectum laceratur, intelligit, et quam sint tranquilla, quæ perdidit, quam confusa, in quibus cecidit, sentit. Sed hoc amaritatum cor, ad gaudium suum quandoque reducit: atque in eius gaudio extraneus non miscetur: quia is, qui nunc ab hoc mœrore cordis foras se per desideria sæculi eiicit, seclusus tunc ab illa intima eius sollempnitate remanebit. Hi itaque, qui in amaritudine animæ sunt, moti mundo funditus concupiscunt: vt sicut in sæculo ipsi nihil appetunt, ita iam a sæculo nulla obligatione teneantur. Et plerumque contingit, vt iam homo mundum mente non teneat: sed tamen mundus hominem occupationibus astringat, et ipse quidem mundo iam mortuus est, sed ipsi mundus adhuc mortuus non est. Quasi enim viuus adhuc mundus eum conspiciat, dum alio intentum, in suis actibus rapere contendit. Vnde bene Paulus cum et ipse sæculum perfecte despiceret: et talem se factum videret, quod iam hoc sæculum concupiscere omnino non posset: ruptis huius

*Idem lib. 13.
Mor. cap. 20. et
27. et 1. et 29.
cap. 1.
S. Aug. in ps.
118.
Ps. 138.*

Prover. 14. b

vitz

Gal. 6. 9

vita vinculis liber dicit: Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo. Mundus quippe ei crucifixus fuerat: quia hunc cordi suo iam mortuum non amabat. Sed et semetipsum mundo crucifixerat: quia talem se ei exhibere studuit, ut ab eo quasi mortuus concupisci non posset. Si enim vno in loco sint mortuus et viuens: et si mortuus viuum non videt, viuus tamen mortuum videt: si vero utrique mortui sint, alter alterum nequaquam videt. Ita qui iam mundum non amat, sed tamen ab illo, vel non volens amatur, etsi ipse velur mortuus mundum non videt, hunc tamen mundum adhuc non mortuus videt. Si vero nec ipse in amore mundum retinet, nec rursus a mundi amore retinetur, vicissim sibi utrique extincti sunt: quia dum alter alterum non appetit, quasi mortuum mortuus non attendit. Quia igitur nec Paulus mundi gloriam querebat, nec a mundi gloria ipse querebatur: et se mundo, et mundum sibi crucifixum esse gloriatur. Quod quia multi appetunt, sed tamen usque ad culmen extinctionis omnimodo non assurgunt, recte gementes dicunt: [Quare data est misero lux, et vita his, qui in amaritudine animæ sunt?] Vita quippe amaritatis datur: cum huius mundi gloria tristibus gementibusque tribuitur. In qua nimirum vita, poena se validissimis timoris afficiunt: quia etsi ipsi mundum non tenent, adhuc tamen tales esse se metuunt, qui a mundo teneantur, quia nisi ei quantulumcumque viuerent, hos ad usum suum proculdubio non amaret. Mare enim viuæ corpora in semetipso retinent: nam mortua extra se protinus expellit. Sequitur:

Quod occulto Dei iudicio nonnulli sancti, qui in hoc mundo mortificare se appetunt, præesse in regimine, vel occupari iniunctis honoribus compelluntur: et unde locupletiores fiunt, se destructiores existimant. Caput IIII.

Qui expectant mortem, et non venit.] Desiderant quippe mortificare se funditus, atque ab omni vita gloriæ temporalis extinguere: sed occultis sæpe Dei iudicijs, vel præesse in regimine, vel occupari iniunctis honoribus compelluntur, atque inter hæc mortificationem plenissimam indefinenter expectant. Sed expectata mors non venit: quia eorum usus temporali gloriæ etiam nolens viuunt. Quam tamen pro diuino amore tolerant: et intus quidem seruant desiderium pietatis, foris autem expleant ministerium ordinis: quatenus nec a perfectione per intentionem recedant, nec dispositioni Conditoris per superbiam contradicant. Mira enim diuinitatis pietate agitur: cum is, qui perfecto corde ad contemplationem tendit, humanis ministerijs occupatur: ut et multis infirmioribus eius mens perfecta proficiat: et quo semetipsum imperfectum respicit, inde ad humilitatis culmen perfectior assurgat. Nonnumquam etenim viri sancti unde desideriorum suorum detrimenta tolerant, inde maiora lucra conuersis alijs reportant: quia dum eis vacare, ut appetunt, non licet, rapere secum alios, quibus admiscerentur, libet. Fit ergo mira dispositio pietatis, ut unde se destructiores existimant, inde locupletiores ad cælestis patriæ constructionem surgant. Nonnumquam vero idcirco ad concepta desideria minime perueniunt: ut ipsa interueniente tarditate, ad eadem desideria laxato mentis sinu dilarentur: et quo extenuari fortasse implere poterant, magna dispositione agitur, ut repulsa crescant. Sic quippe mortificari appetunt, ut iam perfecte, si liceat, Conditoris sui faciem contemplantur. Sed eorum desiderium differtur, ut proficiat: et tarditatis suæ sinu nutritur, ut crescat. Unde bene sponsa in sponsi sui desiderio anhelans clamat: In lectulo meo per noctem quæsiui quem diligit anima mea: quæsiui illum, et non inueni. Abscondit se sponsus cum quæritur, ut non inuentus ardentius quærat: et differtur quærens sponsa, ne inueniat: ut tarditate sua capax reddita, multiplicius quandoque inueniant, quod quærebat. Unde beatus Iob cum diceret: Expectant mortem, et non venit: ut hoc ipsum quærentium desiderium subtilius expleret, illico adiungit:

Quod thesaurus noster cognitio sit: et quasi sepulchrum contemplatio diuina, in qua mens mundo crucifixæ quiescit. Caput V.

Cant. 3. 4

Quasi effodientes thesaurum.] Omnes namque, qui fodiendo, thesaurum quærun: cum fodere altius coeperint, ad laborem instantius inardescunt: quia quo se thesauro abscondito iam iamque appropinquare existimant, eo in effodiendo enixius laborant. Qui igitur plene mortificationem suam appetunt, quasi effodientes thesa-

A thesaurum querunt: quia quanto sunt viciniore ad finem, tanto se exhibent ardentiores in opere. Laborando ergo, non deficiunt, sed magis ad usum laboris crescunt: quia quo iam præmia propinquiore considerant, eo in opere delectabilis exudant. Vnde bene Paulus quibusdam absconditum æternæ patris thesaurum querentibus, dicit: Non deferentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis quibusdam, sed confortantes, et tanto magis, quanto videritis a propinquantem diem. Laborantem quippe consolari, est pariter in labore persistere: quia subleuatio est laboris, visitatio colorantis: sicut cum in itinere comes iungitur, via quidem non abstrahitur, sed tamen de societate comitis leuiatur labor itineris. Dum itaque Paulus consolantes se in laboribus quaereret, adiunxit dicens: Tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem. Ac si diceret: Eo labor crescat, quo ipsa iam præmia laboris appropinquant, velut si aperte dicat: Thesaurum queritis, sed eo fodere ardentius debetis, quo iam iuxta quaesitum aurum fodiendo peruenitis. Quamuis hoc, quod dicitur: Expectant mortem, et non venit, quasi effodientes thesaurum, intelligi et aliter potest. Quia enim perfecte mori mundo non possumus, nisi intra mentis nostræ inuisibilia a visibilibus abscondamus: recte hi, qui mortificationem suam appetunt, thesaurum effodientibus comparantur. Mundo enim per inuisibilem sapientiam morimur: de qua per Salomonem dicitur: Si quaesieris illam quasi pecuniam, et sicut thesauros effoderis eam. Sapientia quippe in rerum superficie non iacet, quia in inuisibilibus latet. Et tunc mortificationem nostram contingentes, sapientiam apprehendimus: si relictis visibilibus, in inuisibilibus abscondamur: si hic hanc, cor effodientes, quaerimus, ut omne, quod terrenum mens cogitat, a semetipsa, manu sanctæ discretionis eiciat, et thesaurum virtutis qui se latebat, agnoscat. Facile enim in se thesaurum quaesitum inuenit, si eam, quæ se male presserat, molem a se terrenæ cogitationis repellit. Quia autem quaesitam mortem sicut thesaurum dicit, recte subiungit: [Gaudetq. vehementer, cum inuenerint sepulchrum.] Sicut enim sepulchrum locus est, quo absconditur corpus: ita diuina contemplatio quoddam sepulchrum est mentis, quo absconditur anima. Quasi enim huic adhuc mundo viuimus, cum mente in eum foris vagamur: sed mortui in sepulchro abscondimur, cum mortificati exterius, in secreto internæ contemplationis celamur. Sancti igitur viri ab importunitate desideriorum temporalium, a tumultu inutilium curarum, a clamore persequentium perturbationum, semetipsos sacri verbi gladio mortificare non desinunt: atque intus ante Dei faciem in sinu mentis abscondunt. Vnde bene per Psalmistam dicitur: Abscondes eos in abscondito vultus tui, a conturbatione hominum. Quod quamuis perfecte postmodum fiat: etiã nunc ex magna parte agitur, cum a temporalium desideriorum tumultibus, delectatione in interiora rapiuntur: ut mens eorum dum in amore Dei tota tenditur, nulla inutili perturbatione laceretur. Hinc est, quod Paulus per contemplationem mortuos, et quasi in sepulchro absconditos discipulos viderat, quibus dicebat: Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Qui ergo mortem quaerit, gaudet, dum sepulchrum inuenit: quia qui mortificare se appetit, valde ad inuentam requiem contemplationis hilarescit: ut extinctus mundo lateat, et a cunctis exteriorum rerum perturbationibus intra sinum se intimi amoris abscondat. Si vero ad hoc, quod thesaurus effodi dicitur, etiam sepulchri inuentio subinfertur: hoc necesse est, ut intentio nostra conspiciat, quod antiqui suos mortuos cum diuitiis obruebant. Qui igitur thesaurum quaerit, gaudet cum sepulchrum inuenerit: quia sapientiam perquirentes, cum sacræ scripturæ paginas volumus, cum exempla præcedentium patrum perscrutamur: quasi ex sepulchro gaudium sumimus, et mentis diuitias apud mortuos inuenimus, quia qui huic mundo perfecte extincti sunt, in occulto cum diuitiis requiescunt. Sepulchro ergo diues efficitur, qui per exempla iustorum in contemplationis virtute subleuatur. Sed cum requirens dicat: [Quare data est misero lux?] cur hoc ipsum requirere præsumat, insinuat dicens:

Quid hoc ipsum, quod recte nos agere credimus, vtrum in districti iudicis examine rectum sit, ignoramus.

Caput V I.

Viro, cuius abscondita est via, et circumdedit eum Deus tenebris.] Viro enim via sua abscondita est: quia etsi iam in qua sit vitæ qualitate considerat, adhuc tamen ad quem

ad quem finem tendat, ignorat. Et si iam superna appetit, etsi plenius hæc desiderijs **A** quærit, adhuc tamen si in eisdem desiderijs permaneat, nescit. Peccata quippe deserentes, ad iustitiam tendimus: et vnde venimus, nouimus: sed quo perueniamus, ignoramus. Quid hesternæ die fuimus, scimus: sed quid contingat crastina, nos esse nescimus. Viro ergo via sua abscondita est: quia sic pedem ponit operis, vt tamen præuidere nequeat exitum conummationis eius. Est autem et alia via nostræ absconditio: quia nonnumquam ea ipsa, quæ recte nos agere credimus, an in districti iudicis examine recta sint, ignoramus. Sæpe enim sicut et longe superius diximus, opus nostrum causa damnationis est, quod et profectus putatur esse virtutis. Sæpe vnde placari ius deus credidit, inde ad irascendum placidus instigatur: Salomone attestante, qui ait: Est via, quæ videtur homini recta: nouissima autem eius ducunt ad mortem. Vnde sancti viri cum mala superant, sua etiam bene gesta formidant: ne cum bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur: ne pestifera tabes putredinis, sub boni specie lateat coloris. Sciunt enim quia corruptionis adhuc pondere grauat, diiudicare bona subtiliter nesciunt: et cum ante oculos extremi examinis regulam deducant, hæc ipsa in se nonnumquam, et quæ approbant metuunt: et tota quidem mente interna considerant: sed tamen de incertitudine operum trepidi, quo gradiuntur, ignorant. Vnde bene postquam dictum est: [Quare data est misero lux?] adiungitur: [Viro, cuius abscondita est via.] Ac si dicatur: Cur huius vitæ successus appetit, qui sub qua sit æstimatione iudicis iter sui operis nescit? Bene autem subditur: [Et circumdedit eum Deus tenebris.] Tenebris namque homo circumdatur: quia quamuis cælesti desiderio ferueat, quid de semetipso sit dispositum, intrinsecus, ignorat. Et valde metuit, ne quid sibi in iudicio obuiet: quod se de se nunc in desiderio boni feruoris latet. Tenebris homo circumdatur: quia ignorantie suæ caligine premitur. At tenebris circumdatus non est, qui plerumque præteritorum non meminit, futura non inuenit, præsentia vix cognoscit? Tenebris circumdatus se quidam sapiens viderat, cum dicebat: Quæ in prospectu sunt, vix inuenimus cum labore: et quæ in cælis sunt, quis inuestigabit? His se tenebris Propheta circumdatum vidit, cum dispositionis intimæ penetrare interna non potuit, dicens: Posuit tenebras latibulum suum. Auctor enim noster, quia nobis in hoc exilium deiectis, ludem suæ visionis abstulit: sese nostris oculis quasi in tenebrarum latibulo abscondit. Quas nimirum cæcitatibus nostræ tenebras cum studio conspicimus, mentem ad lamenta provocamus. Flet enim cæcitate, quam foris patitur: si humiliter meminit, quod in interioribus lumine priuetur. Cumque tenebras, quibus circumdatur, respicit, splendoris intimi ardenti se desiderio affligit: omni intentionis adnifu semetipsam concutit, et supernam lucem, quam condita deseruit, repulsa, quærit. Vnde sit plerumque vt in ipsiis pijs fletibus illa interni gaudij claritas erumpat: et mens, quæ in torpore prius cæca iacuerat, ad inspectionem fulgoris intimi suspirijs vegetata conualescat. Vnde bene sequitur:

Quid sicut suo anima pascitur: & dum gemitu penitentia afficitur, consolationis diuina refectione satiatur. Caput V I I.

Antequam comedam, suspiro. Comedere namque est animæ, supernæ lucis contemplationibus pasci. Suspirat ergo antequam comedat, qui prius gemitibus tribulationis afficitur: et postmodum contemplationis refectione satiatur. Nisi enim suspiret, non comedit: quia qui se in hoc exilio per desideriorum cælestium lamenta, non humiliter, æternæ patriæ gaudia non degustat. A veritatis enim pabulo ieiuni sunt, qui in hac peregrinationis inopia latantur. Suspirat autem, qui comedit, quia quos veritatis amor afficit, etiam refectio contemplationis pascit. Suspirans Propheta comedeat, cum diceret: Fuerunt mihi lacrymæ mea panes. Luctu enim suo anima pascitur, cum ad superna gaudia flendo subleuatur, et intus quidem doloris sui gemitum tolerat: sed eo refectionis pabulum percipit, quo vis amoris per lacrymas emanat. Vnde et eandem vim lacrymarum adhuc beatus Iob persequitur, subdens: [Et quasi inundantes aquæ, sic rugitus meus.] Aquæ, cum inundant, cum impetu veniunt: et crescentibus multipliciter voluminibus, intumescunt. Electi vero dum mentis suæ oculis diuina iudicia opponunt: dum de occulta super se sententia trepidant: dum se ad Deum peruenire posse confidunt, sed tamen ne non perueniant metuunt:

A ruunt: dum præteritorum suorum recolunt, quæ deflent: dum quæ sibi adhuc futura sunt, quia nesciunt, pertimescunt: quasi quædam in eis aquarum more volumina colliguntur, quæ in mœroris rugitus quasi in subiecta littora defluunt. Vir igitur sanctus vidit, quanta sint in la mentis penitentia volumina cogitationum: et ipsius mœroris vnda inundantes aquas vocauit, dicens: [Et quasi inundantes aquæ, sic rugitus meus.] Nonnumquam vero iusti, sicut et paulo superius diximus, in ipsis bonis operibus positi trepidant: ac ne in eisdem oculo aliquo errore displiceant, continuis lamentus vacant. Quos cum diuina subito flagella corripunt, auctoris sui gratiam se offendisse suspicantur: quia vel infirmitatibus præditi, vel amaritudinibus pressi, ad impendenda proximis pia opera non assurgunt. Et cor in lamentum vertitur, quia corpus a deuotionis suæ ministerio retardatur. Cumq. se mercedem non augere considerant, etiam transacta opera displicuisse formidant. Vnde etiam beatus Iob cum rugitus suum quasi inundantes aquas diceret, illico adiunxit: [Quia timor, quem timebam, euenit mihi: et quod verebar, accidit.] Iusti igitur viri deflent et paucis, et magnis se lamentis cruciant, quia deferi formidant: et quamuis de correptione sua gaudeant, eorum tamen trepidam mentem correptione ipsa perturbat: ne malum, quod tolerant, non pia percussio disciplinæ sit, sed animaduersionis iusta vindicta. Quod bene Psalmista considerans ait: Quis nouit potestatem iræ tuæ? Potestas quippe diuinæ iræ, nostra non potest mente comprehendere: quia eius dispensatio obscuris super nos dispositionibus, sæpe vnde æstimatur deferere, inde nos recipit: et vnde nos recipere creditur, inde derelinquit: vt plerumque hoc fiat gratia, quod ira dicitur: et hoc aliquando ira sit, quod gratia putatur. Nonnullos enim flagella corrigunt: nonnullos ad impatientiæ vesaniam perducunt: et alios prospera quia demulcent, ab insania mitigant: alios quia eleuant, funditus ab omni spe conuersionis eradicant. Cunctos autem vicia ad ima pertrahunt: sed tamen quidam eo ab his facilius redeunt, quo se in eis corruisse altius erubescunt. Et semper virtutes ad superna subleuant: sed nonnumquam quidam dum tumorem de virtutibus concipiunt, per ipsum tramitem ascensionis cadunt. Quia ergo potestas diuinæ iræ minimè cognoscitur: in cunctis necesse est, vt sine cessatione timeatur. Sequitur:

Quod hi, qui in regimine consistunt, sunt, dissimulare cogitare debent, ut gloriam suam dignitatis dissimulent: et quod non omnia eis liceant: ergo ad loquendum aut indicandum præcipientes, intra semetipsos quantum possunt a cupiditatis tumultibus ad contemplationis quietem conseruiant.

Caput VIII.

D Nonne dissimulaui? nonne filii? nonne quicui? et venit super me indignatio.] Quamuis quolibet in loco positi, cogitando, loquendo, agendo, peccemus: tunc tamen per tria hæc animus effrenari solet: cum mundi huius prosperitate subleuatur. Nam cum præire se potestate ceteros conspicit, alta de se elate cogitans sentit. Et cū auctoritati vocis a nullo resistitur, lingua licentius per abrupta defrenatur. Cumq. facere quod libet, licet: iuste sibi omne æstimat licere, quod libet. Sed sancti viri cum mundi huius potestate fulciuntur, tanto sub maiorem mentis disciplinam se redigunt, quanto sibi per impatientiam potestatis, suaderi illicita quasi licentius sciunt. Cor namque a considerata sua gloria reprimunt: linguam ab immoderata locutione restringunt: opus ab inquietudinis vagatione custodiunt. Sæpe enim qui in potestate sunt, ea, quæ recte faciunt, quia elate cogitant, amittunt: dumq. se ad cuncta vitales æstimant, etiam impense utilitatis sibi meritum damnant. Vt enim cuiuslibet facta digniora sint: necesse est, vt ei apud se semper indigna videantur: ne eadem bona actio a gentis cor subleuet: et subleuando plus auctorem de elatione deiciat, quam ipsos forte, quibus impenditur, iuuat. Hinc est enim, quod rex Babyloniz, dū elata mente apud se tacitus volueret, dicens: Nonne hæc est Babylon, quæ ego ædificauit in irrationale animal proinus versus est. Quod enim factus fuerat, perdidit: quia humiliter noluit dissimulare quod fecit. Et quia elatione cogitationis se super homines extulit: ipsum, quem communem cum hominibus habuit sensum hominis, amisit. Sæpe vero qui in potestate sunt, ad subiectorum passim contumelias erumpunt: et hoc, quod vigilantes regimini seruiunt, per linguæ procacitatem perdunt, minori felicitate formidin e iudicis verba pensantes: quia qui sine causa fratri fatue, dixerit, gehennæ se ignibus ad-

Ps. 39.

Dan. 4.

Matt. 5.

bus addicit. Sæpe hi, qui in potestate sunt, dum sese a licitis retinere nesciunt, ad illi-
cita opera et inquieta dilabuntur. Solus enim in illicitis non cadit, qui se aliquan-
do et a licitis caute restringit. Qua videlicet constrictioe religatum bene se Paulus
insinuat, dicens: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Atque ut ex ipsa re-
ligatione ostenderet, in quanta se mentis libertate dilataret, illico adiunxit: Omnia
mihi licent, sed ego sub nullis redigar potestatem. Cum enim mens concepta desi-
deria sequitur, seruire rebus conuincitur, quarum amore superatur. Sed Paulus, cui
cuncta licent, sub nullis potestatem se redigit: quia semetipsum etiam a licitis res-
tringendo, ea, quæ delectata premerent, despecta transcendit. Beatus igitur Iob, ut
nos erudiat, qualis in potestate fuit, innoscit, dicens: [Nonne dissimulaui?] Potes-
tas namque cum habetur, et cogitanda est ad vtilitatem, et dissimulanda propter
tumorem: quatenus is, qui ea vtitur, et ut prodesse debeat, posse se sciat: et ut extolli
non debeat, posse se nesciat. Qualis vero in ore fuerit, adiungat dicens: [Nonne
silui?] Qualis erga illicita opera adhuc subiicit: [Nonne quieui?] Potest autem si-
lere et quiescere, adhuc subtilius perferuari. Silere namque, est mentem a terreno-
rum desideriorum voce restringere. Vis enim magni clamoris est tumultus cordis;
quiescunt quoque, qui bene in potestate sunt, cum terrenarum actionum strepitus
per diuino amore intermitendo postponunt: ne dum ima indefinenter occupant, cor
funditus a summis cadat. Sciunt enim, quia nequaquam mens ad superna attollitur:
si curarum tumultibus continue in infimis occupatur. Quid enim de Deo occupata
obteneat, quæ de illo apprehendere aliquid etiam vacans laborat? Bene autem per
Psalmistam dicitur: Vacate et videte, quoniam ego sum Deus. Quia qui vacare Deo
negligit, suo sibi iudicio lumen eius visionis abscondit. Hinc etiam per Moysen di-
citur, ut pisces, qui pennulas non habent, non edantur. Pisces namque, qui habent
pennulas, saltus dare super aquas solent. Soli ergo in electorum corpore quasi pisces
transcunt, qui in eo, quod imis deseruiunt, aliquando ad superna conscendere mentis
saltibus sciunt: ne semper in profundis curarum lateant, et nulla eos amoris summi
quasi liberi aeris aura contingat. Qui ergo rebus temporalibus occupantur, tunc be-
ne exteriora disponunt, cum solcite ad interiora refugiant: cum nequaquam foris
perturbationum strepitus diligunt, sed apud semetipsos intus in tranquillitatis sinu
requiescunt. Præter etenim mentes temporalium rerum tumultus intra semetipsas
versare non cessant, etiam cum vacant. In cogitatione enim seruant depicta, quæ
amant: et quamuis nihil exterius faciant, apud semetipsas tamen sub pondere inque-
tæ quietis elaborant. Quibus si earumdem rerum administratio præbeatur, semetip-
sas funditus deferunt: et fugitiua hæc temporalia per intentionis cursum, continuis
cogitationum passibus sequuntur. Præ autem mentes hæc, et cum desunt, non quæ-
runt: et grauius etiam cum adsunt, ferunt, quia per exteriorum curam a se exire per-
timefcunt. Quod bene illa duorum fratrum vita signatur, de quibus scriptum est:
Factus est Esau vir gnarus venandi, et homo agricola. Iacob autem vir simplex ha-
bitabat in tabernaculis. Vel sicut in alia translatione dicitur, habitabat domi. Quid
enim per venationem Esau, nisi eorum vita figuratur, qui in exterioribus voluptari-
bus fusi carnem sequuntur? Qui etiam agricola describitur: quia a maiores huius sæ-
culi, tanto magis exteriora colunt, quanto interiora sua inculca derelinquant. Iacob
veto vir simplex in tabernaculis, vel in domo habitare perhibetur: quia nimirum om-
nes, qui in curis exterioribus spargi refugiant, simplices in cogitatione, atque in con-
scientiæ suæ habitatione consistunt. In tabernaculis enim, aut in domo habitare, est
se intra mentis secreta restringere: et nequaquam exterius per desideria dissipare, ne
dum ad multa foris inhiant, a semetipsis alienati cogitationibus recedant. Dicat
igitur probatus vitæ, et exercitatus in prosperis: [Nonne dissimulaui? Nonne silui?
Nonne quieui?] Ut enim supra diximus, sancti viri, cum eis transitoria prosperitas
aridet, fauorem mundi quasi nescientes, dissimulant: et forti gressu interius hoc, vin-
de exterius subleuantur, calcant. Silent autem, quia nullis prauæ actionis clamori-
bus perstreperunt. Omnis namque iniquitas apud secreta Dei iudicia, habet voces
suas. Vnde scriptum est: Clamor Sodomorum et Gomoræorum multiplicatus est.
Quiescunt vero, cum non solum nullo cupiditatum temporalium turbulento appeti-
tu rapiuntur, verum etiam curis præsentis vitæ necessariis immoderatus occupari
refugiant.

1. Cor. 6, b

S. Amb. de ob-
itu Valens.
Greg. lib. 20.
Mor. c. 24 et 25
Ezech. homil.
44.

Pf. 45, b

Leui. 11, b

7.

Gen. 25, d
Ex interp. Iux.

3up. 5, b

Gen. 18, c

A refugium. Sed hæc agentes, paterna adhuc flagella sentiunt: vt tanto perfectiores ad hereditatem veniant, quanto eos spiritualiter pie feriens disciplina, quotidie etiam de minimis purgat. Iusta itaque indefinenter faciunt, et assidue dura patiuntur: quia sæpe ipsa iustitia nostra, ad examen diuinæ iustitiæ deducta, iniustitia est: et fordetur in distinctione iudicis, quod in æstimatione fulget operantis. Vnde Paulus, cū diceret: Nihil mihi conscius sum; protinus adiunxit: Sed non in hoc iustificatus sum. Qui causam mox, cur non sit iustificatus, insinuans, ait: Qui autem iudicat me, Dominus est. Ac si dicat: Idcirco in eo quod nihil mihi conscius sum, iustificatum me abnego: quia ab eo, qui nos iudicat, examinari me subtilius scio: Disimulanda: ergo sunt, quæ exterius fauent: reprimenda, quæ interius perstrepunt: declinanda, quæ quasi necessaria inuoluunt: et tamen in his omnibus adhuc distincti examinis flagella, meruenda: quia et ipsa nostra perfectio culpa non caret, nisi hanc seuerus iudex in subtili lance examinis misericorditer penset. Bene autem subditur:

Quanta maneant peccantes supplicia, si tam valida distinctio in hac vita inest castigat.

Caput IX

ET venit super me indignatio. Magna quippe arte doctrinæ dicturus verba, prætulit recte facta, vt hinc vnusquisque consideret, quæ peccantes postmodum supplicia maneant, si etiā iustus tam valida hic flagella castigat. Hinc est enim, quod Petrus ait: Tēpus est, vt iudiciū incipiat de domo Dei. Et si iustus vix saluabitur, impius et peccator vbi parebunt? Hinc Paulus, cū multa in Thessalonicensium laudē dixisset, protinus adiunxit: Ita vt et nosipsum in vobis gloriemur in ecclesijs Dei pro patientia vestra et fide, in omnibus persecutionibus vestris et tribulationibus, quas sustinetis, in exēplum iusti iudicii Dei. Ac si diceret: Dū tot dura toleratis, qui tā recta agitis: quid aliud, quam iusti Dei iudicii exēpla datis? quia ex vestra poenæ colligendū est, quo modo feriat, quibus irascitur, si sic vos affligi patitur, in quibus letatur: aut quo modo illos percussurus est, quibus iustum iudicium exhibet: si etiā vos sic cruciat, quos pie redarguens fouet?

Quid verba vel facta sanctorum malis sæpe displicent, quia eorum intentionem non intelligunt: & quid sit, quod Oia leuiter arcam erigens, sententiam mortis accepit. Caput X.

P Rima igitur Iob locutione terminata, vicissim se amici, qui cōsolatui pie venerant, eius inprecationi subiungunt: dumq. ad contentionis verba profluunt, eam, pro qua venerant, causam pietatis amittunt. Qui quidem non praua hoc inrentione faciunt, sed quamuis affectum percussio exhibeat, percussum tamen non nisi pro iniquitate crediderunt: dumq. intentionem bonā nequaquam locutio cauta subsequitur, ipsa pietatis propositio in transgressionis vitium vertitur. Pensandum namque fuerat, cui et quando loquerentur. Iustus quippe erat, ad quē venerant, et diuinis verberibus cinctus. Ex antea ergo eius vita debuerunt ea, quæ intelligere non valebant, illius verba perpendere, et ex flagellis præsentibus non illū redarguere, sed de sua vita formidare: seq. flagellato iusto, non quasi ratiocinando erigero, sed flendo sociare: vt nequaquā se eorū scientia per verba ostenderet, sed loqui recte linguā consolantium magistri dolor erudiret. Qui etsi qua forsitan diuersa sentirent, dignum profecto erat, vt hæc humiliter diceret, ne percussio vulnera per immoderata verba cumulerent. Sæpe enim, quia intelligi non valent, deterioribus displicet vel facta, vel dicta meliorum: sed eo ab eis non temere reprehendenda sunt, quo apprehendi veraciter nequaquā possunt. Sæpe aliquid a maioribus dispensatorio agitur, vel precipitur, quod a minoribus error putatur. Sæpe multa a fortibus dicuntur, quæ infirmi ideirco diiudicant: quia ignorant. Quod bene bobus calcitrantibus inclinata illa testamenti arca signauit: quā quia casuram credens, leuitates erigere voluit, mox sententiā mortis accepit. Quid est nāq. mens infirmi, nisi arca testamenti, quæ gestata a bobus calcitrantibus inclinatur? Quia nōnunquā etiam qui bene præest, dum subiectorum populorū confusione concutitur, ad dispensationis condefensionē ex sola dilectione permouetur. Sed in hoc, quod dispensatorie agitur inclinatio ipsa fortitudinis, casus putatur imperitis. Vnde et nonnulli subditi contra hanc, manu reprehensionis mittunt, sed a vitā proximis ipsa sua temeritate deficiunt. Leuitates ergo quasi adiuuans, manu extendit, sed delinquens vitam perdidit: quia dum infirmi quique fortis facta corripunt, ipsa viuentiū sorte reprobat. Aliquando etiā sancti

S. Greg. T. O. 1.

M m

viri quæ-

viri quædam minima condescendentes dicunt, aliquando vero summa contemplantes A
 profertur: dumq. vim vel condescensionis vel altitudinis nesciunt, audacter hæc stulti
 reprehendunt. Et quid est iustum de sua condescensione velle corrigere, nisi incli-
 natam arcam superba reprehensionis manu releuare? Quid est iustum de incognita lo-
 cutione reprehendere, nisi motu eius fortitudinis, erroris lapsum purare? Sed perdit vi-
 tam, qui arcam Dei tumide subleuat: quia nequaquam quis sanctorum corrigere recta
 præsumeret, nisi de se prius meliora sensisset. Vnde recte et leuitus idem Oza dicitur,
 quod videlicet robustus Domini interpretatur: quia præsumptiores quique; nisi audaci
 mente robustos se in Domino crederent, nequaquam meliorum facta vel dicta ve-
 lut infirma iudicarent. Amici igitur Iob, dum contra eum quasi in Dei defensionem
 profiliunt, diuini præcepti regulam superbie excedunt. Cum vero quædam facta
 meliorum deterioribus displicent, nequaquam hoc, quod mentem mouet, reticendum B
 est, sed cum magna humilitate proferendum: quatenus intentio pie sentientis, eo vo-
 ræ seruet formam rectitudinis, quo per iter graditur humilitatis. Et libere ergo dicen-
 da sunt, quæ sentimus, et valde humiliter promenda quæ dicimus: ne et quæ recte in-
 tēdimus, hæc elate proferēdo non recta faciamus. Paulus auditoribus suis multa humi-
 liter dixerat: sed de ipsa exhortatione humili placare eos adhuc humiliter satagebat,
 dicens: Rogo autem vos fratres, vt sufferatis verbum solatii, etenim perpaucis scripti
 vobis. Ephesius quoque Mileti valedicens afflictis, ac gementibus, humilitatem suam
 ad memoriam reuocat, dicens: Vigilate memoria retinentes, quoniam per triennium
 nocte ac die non cessauimus quo lacrymis, monens vnumquemque vestrum. Eisdem rursus
 per Epistolam dicit: Obsecro vos fratres, ego vinctus in Domino, vt dignæ ambuletis
 vocatione, qua vocati estis. Hinc ergo colligat, si quando aliquid recte sentit, quan- C
 tum humilitate debeat magistro loqui Discipulus: si ipse magister gentium in his, quæ
 cum auctoritate prædicat, tam submisit Discipulos rogat. Hinc vnumquique colligat,
 eis, a quibus bene viuendi exempla percepit, hoc, quod bene intelligit, quam hu-
 militer dicat: si Paulus illis humili se voce subdit, quos ad vitam ipse suscitauit, Eli-
 phas autem, qui primus amicorum loquitur, quamuis ad consolandum pietate vene-
 rat: humilitatem tamen locutionis deserens, regulam consolationis ignorat. Qui dum
 loquendi custodiam negligit, vsque ad afflictū contumelias excedit, dicens: [Tigris
 petijt, eo quod non haberet prædam. Rugitus leonis et vox leonæ; et dentes catulorum
 leonum dissipati sunt.] Beatum videlicet Iob nomine Tigridis, quasi vitio va-
 rietatis notans: per leonis rugitum eiusdem vitij terrorem: per leonæ vocem, loqua-
 citatem coniugis: per dissipatos vero dentes catulorum leonum, destructam filiorum
 edacitatem, et audaciam, signans. Vnde et bene amicorum sensum, qui in tumida se
 correptione extulit sententia diuina reprehendit dicens: Non estis locuti coram me re-
 ctum, sicut seruus meus Iob. Sed querendum video, cur Paulus illorum sententij
 tanta auctoritate vtitur, si hæcorum sententiæ dominica reprehensione cassantur. D
 Eliphas quippe verba sunt, quæ Corinthijs intulit dicens, sicut scriptum est: Compre-
 hendam sapientes in astutia eorum. Quo modo ergo quasi praua respicimus, quæ Paulus
 ex auctoritate astruit? aut quo modo attestatio Pauli recta putauimus, quæ per se-
 metipsum Dominus non recta definiuit? Sed vtraque hæc citius, quam non sunt diuersa
 cognoscimus, si eiusdē dominicæ sententiæ verba subtilius pensamus: quia nimirum, cum
 diceret: Non estis locuti coram me rectum, illico adiunxit: Sicut seruus meus Iob. Li-
 quet ergo, quia quædam in eorum dictis recta sunt, sed melioris comparatione sup-
 rantur. Nam inter alia, quæ irrationabiliter dicunt, multas ad beatum Iob fortes sen-
 tentias proferunt, sed comparatæ dictis fortioribus vim fortitudinis amittunt. Mira
 sunt autem multa, quæ dicunt, nisi in sancti viri aduersitatem dicerentur. In semetip-
 sis igitur magna sunt, sed quia iustum virum transfigere appetunt, eiusdem magni-
 tudinis pondus perdunt: quia et quamlibet forte frustra iaculum mittitur, vt dura,
 saxa feriantur. Eo namque obusum longius resilit, quo intortum fortius venit. Igitur
 amicorum Iob dicta, licet in quibusdam valde sint fortia, cum tamen sancti viri
 fortem vitam feriant, cunctum sui acuminis mucronem retundunt. Quia ergo et in
 semetipsis magna sunt, sed contra beatum Iob nullo modo assumi debuerunt, et Pau-
 lus hæc ex virtute pensans, in auctoritate proferat: et index quia incaute prolata
 sunt, ex personæ qualitate reprehendat. Sed quia eosdem amicos beati Iob, hære-
 ticorum

h. p. 10. 1.

Heb. 13. 6

1. Cor. 3. 6

Eph. 4. 8. 1.

11.

1. Cor. 3. 6

Iob 5. b

h. p. 10. 1.

c. 1.

h. p. 10. 1.

h. p. 10. 1.

h. p. 10. 1.

h. p. 10. 1.

A ticorum tenere speciem superius diximus : nunc eorū verba quo modo hæreticis congruant, indagemus. Quædam namque valde recte sentiunt, sed tamen inter hæc ad peruersa dilabuntur. Habent quippe hoc hæretici proprium, vt malis bona permisceant, quatenus facile sensui audientis illudant. Si enim semper praua dicerent, citius in sua prauitate cogniti, quod vellent, minime persuaderent. Rursum, si semper recta sentirent, profecto hæretici non fuissent. Sed dum fallendi arte ad vtraque deseruiunt, et ex malis bona inficiunt, et ex bonis mala, vt recipiantur, abscondunt : sicut qui veneni poculum porrigit, ora poculi dulcedine mellis tangit : dumq. hoc, quod dulce est, primo tactu delibatur, etiam illud, quod est mortiferum, indubitanter absorbetur. Itaque hæretici permisceant recta peruersis, vt ostendendo bona, auditores ad se trahant : et exhibendo mala, latenti eos peste corrumpant. Aliquando tamen prædicatione sanctæ Ecclesiæ atque exhortatione correcti, ab hac sensus sui diuersitate saluantur. Vnde et amici Iob reconciliationis suæ sacrificium eiusdem sancti viri manibus offerunt, atque ad superni iudicii gratiam, vel adducti reuocantur. Quos bene in Euangelio illa decem leproforum mundatio designat. In lepra quippe et pars cutis in fulgorem ducitur, et pars in colore sano retinetur. Leprosi itaque hæreticos expriment, qui dum rectis per praua permisceant, colorem sanum maculis aspergunt. Vnde et bene vt saluentur, clamant : Iesu præceptor. Quia enim in eius verbis se errasse significant, hunc saluandi præceptorem humiliter vocant : cumq. ad cognitionem præceptoris redeunt, mox ad formam salutis recurrunt. Sed quia in amicorum dictis præfationem expositionis paulo longius duximus, ipsa iam eorum verba subtiliter pensemus. Sequitur :

Luc. 17. b

C *QVARTVM CAPVT BEATI IOB.*

RESPONDENS autem Eliphaz Themanites dixit : Si ceperimus loqui tibi, forsitan moleste accipies. Sed concepimus sermonem tenere quis poterit ? Ecce docuisti multos, et manus lassas roborasti. Vacillantes confirmauerunt sermones tui, et genua tremientia confortasti. Nunc autem venit super te plaga, et defecisti : tetigit te, et conturbatus es. Vbi est ti-

D mor tuus, fortitudo tua, patientia tua, et perfectio viarum tuarum ? Recordare, obsecro te, quis vnquam innocens perijt, aut quando recti delicti sunt ? Quin potius vidi eos, qui operantur iniquitatem, et seminant dolores, et metunt eos, flante Deo, perisse, et spiritu iræ eius esse consumptos. Rugitus leonis, et vox leonæ, et dentes catulorum leonum contriti sunt. Tigris perijt, eo quod non haberet prædam, et catuli leonis dissipati sunt. Porro ad me dictum est verbum absconditum, et quasi furtiue suscepit auris mea venas susurrij eius. In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines, pavor tenuit me et tremor, et omnia ossa mea perterrita sunt. Et cum spiritus, me præfente, transierit, inhorruerunt pili carnis meæ : Stetit quidam, cuius
E non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, et vocem quasi auræ leonis audiui : Numquid homo Dei comparatione iustificabitur, aut Factore suo purior erit vir ? Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, et in angelis suis reperit prauitatem. Quanto magis hi, qui habitant domos lueas, qui terrenum habent fundamentum, consumuntur, velut a tineæ ? De mane vsque ad vespertam succidentur : et quia nullus intelligit, in æternum peribunt. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis : morientur, et non in sapientia.

12. **R**espondens autem Eliphas Themanites, dixit: Si cœperimus loqui tibi, forſitan moleſte accipies.] Iam ſuperius dicta ſunt, quæ his vocabulorum interpretationibus exprimantur. Quia ergo feſtine ad indiſcuſſa tendimus, prolatu replicare deui-
tamus. Hoc itaque eſt ſolerter intueudum, quòd hi, qui hæreticorum ſpeciem tenent,
loqui molliter inchoant, dicentes: [Si cœperimus loqui tibi, forſitan moleſte acci-
pies.] Exaſperare quippe hæretici auditores ſuos in exordio locutionis ſuæ metuunt,
ne vigilanter audiantur, eorumq. valde triſtitiam declinant, vt negligentiam capiant.
Et plane ſemper blanda ſunt, quæ proponunt, ſed aſpera, quæ proſequendo ſubinferūt.
Vnde et nunc amici Iob a reuerentia manſuetæ locutionis incipiunt, ſed vſque ad ia-
cula aſperrimæ inuectionis erumpunt: quia et radices ſpinarū molles ſunt, ſed tamen
ex ipſa ſua mollitie proferunt, vnde pungunt. Sequitur: [Sed conceptum ſermonem
quis tenere poterit?] Tria ſunt hominum genera, quæ gradatim ductis a ſe qualitati-
bus diſſident. Sunt namque alij, qui et ad loquendum praua concipiunt, et a locutione
ſua nulla ſilentij grauitate reſrenantur. Et ſunt alij, qui cum praua concipiunt, magno
ſe ſilentij vigore reſtringunt. Et ſunt nonnulli, qui virtutum vſum roborati, vſque ad
eam celſitudinem prouehuntur, vt ad loquendum, ne in corde quidem peruerſa concipi-
pant, quæ ſilendo compeſcant. Eliphas itaque ex quo ſit ordine, oſtenditur, qui con-
ceptum ſermonem tenere ſe non poſſe teſtatur. Qua in re et illud innouit, quòd ſe lo-
quendo offenſurum nouit. Neque enim retinere verba, quæ non poſſet, vellet, niſi per
hæc ſe vulnera inferre prænoſceret. Boni enim viri freno conſilij retinent præcipitationem
verbi, et caute conſiderant, ne relaxantes linguæ laſciuiam, auditorum conſcientiam
incauta locutione tranſigant. Vnde bene per Salomonem dicitur: Qui dimittit
aquam, caput eſt iurgiorum. Aqua quippe dimittitur, cum linguæ fluxus effrenatur.
Sed dimiſſor aquæ, caput iurgiorum efficitur: quia per linguæ incontinentiam, diſcor-
diæ origo propinatur. Igitur, ſicut prauī, in ſenſu leues ſunt, ita in locutione præci-
pites, et reticere petraſtando negligunt, quæ loquantur: ſed quod leue conſcientia
concepit, leuior prorinus lingua prodit. Vnde nunc Eliphas ex ſuo experimento col-
ligit, quòd deſperate de omnibus ſentit, dicens: Sed conceptum ſermonem tenere,
quis poterit? Sequitur:

Prou. 17. b

Quòd hæretici, vel peruerſi dum bona iuſtorum reſerunt, ea, qua probant, quantum poſſunt, peruerſant.

Caput XI I.

- E**cce docuiſti plurimos, et manus laſſas robaſtaſti, vacillantes confirmauerunt
ſermones tui, et genua trementia confortavi.] Si ipſe hitoriæ textus aſpicitur,
magna eſt lectoris vtilitas, quòd ab amicis iurgantibus, in beatum Iob pro lacetatio-
ne vitiorum, virtutum præconia proferuntur. Numquam quippe eſt tam robuſtum
vitæ teſtimonium, quàm cum ille laudanda loquitur, qui ingerere crimen conatur.
Penſemus autem, cuius celſitudinis iſte vir fuerit, qui indoctos docens, laſſos roborans,
vacillantesq. confirmans; inter curas domus, inter multiplicium rerum cuſtodiam,
inter affectus pignorum, inter ſtudia tot laborum, erudiendis ſe ceteris impendit. Et
illa quidem occupatus exercuit, ſed tamen liber magiſterio doctrinæ militauit. Tem-
poralia regendo diſpoſuit, æterna prædicando nunciauit, vitæ rectitudinem, et a gen-
do videntibus oſtendit, et loquendo audientibus inſeſſit. Sed ſue hæretici, ſeu per-
uerſi quilibet, cum bona iuſtorum reſerunt, hæc in argumentum criminis inſeſtunt.
Inde namque Eliphas contra beatum Iob occaſionem obiurgationis colligit, vnde
laudanda narrauit. Nam Sequitur: [Nunc autem venit ſuper te plaga, et deſecit: re-
tetigit te, et conturbatus es.] Peruerſi quique duobus modis bonorum vitam impe-
tunt: quia aut praua eos dicere aſſerunt, aut recta non ſeruare, quæ dicunt: Vnde
et beatus Iob inferius ab amicis ſuis de locutione reprehenditur: nunc autem recta
dixiſſe, ſed hæc non ſeruaviſſe laceratur. Ab iniquis ergo modo bonorum locutio,
modo actio reprobatur: quatenus aut reprehenſa lingua taceat, aut eiſdem lin-
guæ ſuæ adiudicata teſtimonio, in crimine vita ſuecumbat: Et norandum, quòd prius
laudes linguæ inferunt, et poſtmodum de vitæ infirmitate conqueruntur. Iniqui
etenim, ne publice prauī videantur, loquuntur aliquando bona de iuſtis, quæ eſſe iam

Joh. 1.

L. M. M.

1. 10 T. 2. 10 3

cognita

A cognita et alijs nouerunt. Sed sicut prædiximus, hæc ipsa protinus ad cumulum reatus pertrahunt: et creden dum sibi in contrarijs, ex eo quòd et prospera loquebantur, ostendunt: tantoq. mala quasi uerius insinuant, quanto et bona quasi deuote laudabant. Ad vsum ergo intorquent criminis, voces fauoris: dum iustorum vitam inde post grauius vulnerant, vnde hanc paulo ante specie tenus defendebant. Sæpe autem eorum bona, quæ prius habita despiciunt, hæc postmodum quasi perdita mirantur: Vnde et Eliphaz sancti viri virtutes, quia amissas asserit, enumerando subiungit, dicens:

De quattuor gradibus virtutum, quibus sancti Iob vita distinguitur. Caput XIII.

V Bi est timor tuus, fortitudo tua, et patientia tua, et perfectio viarum tuarum?]
B Quæ nimirum cuncta ei sententiæ subrogat, quam præmisit, dicens: [Nunc autem venit super te plaga, et defecisti: tetigit te, et conturbatus es.] Omnia ergo simul interisse asserit, in eo quòd beatum Iob turbatum flagello reprehendit. Sed inueniendum valde est, quia quamuis inconuenienter cum increpet, congruenter tamen ordines virtutum narrat. Quattuor quippe gradibus vitam beati Iob virtutes enumerando distinxit, dum et timori fortitudinem, et fortitudini patientiam, et patientiæ perfectionem iunxit. In via etenim Dei a timore incipitur, vt ad fortitudinem veniatur. Nam sicut in via sæculi audacia fortitudinem, ita in via Dei audacia debilitatur: pariter sicut in via sæculi timor debilitatur, ita in via Dei timor fortitudinẽ gignit: Salomone attestante, qui ait: In timore Domini fiducia fortitudinis. Timori quippe Domini inesse fiducia fortitudinis dicitur: quia nimirum mens nostra tãto valẽtius terrores rerũ temporaliũ despiciat, quanto se auctori earundem veracius per formidinẽ subdit.
C Quæ in timore Domini constituta, non inuenit extra quod metuatur: quia dũ recto metu Conditor omnium coniungitur, potestate quadam supra omnia subleuatur. Fortitudo autem, non nisi in aduersitate ostenditur, vnde et mox post fortitudinem patientia subrogatur. Tanto enim quisque se ad fortitudinem proficisci verius demonstrat, quanto aliena mala robustius tolerat. Nam minus in se conualuit, quem aliena iniquitas sternit. Qui in eo quòd ferre contrarietatem non valet, pusillanimitatis suæ gladio confosus iacet. Quia vero perfectio de patientia nascitur: statim post patientiam, viarum perfectio subiungitur. Ille enim vere perfectus est, qui erga imperfectionem proximi, impatientis non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens, patientiam deserit: ipse sibi testis est, quòd perfecte necdum proficit. Hinc in Euangelio Veritas dicit: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Quid est enim animas possidere, nisi perfecte in omnibus viuere, cunctis mentis motibus ex virtutis arce dominati? Qui igitur patientiam tenet, animam possidet: quia inde contra aduersa omnia fortis efficitur, vnde sibi et seipsum vincendo dominatur. Et quo se laudabiliter frangit, infractum se fortiter exerit: quia cum in suis se voluptatibus superat, sese ad contraria inuictum parat. Sed quia Eliphaz inuehendo corripuit, nunc aliqua velut exhortando subiungit, dicens:

Quòd sancti, qui in hoc mundo pereunt, ad æternam gloriam percundo seruantur.

Caput XIII.

R Ecordare obsecro, quis vmquam innocens perijt, aut quando recti deleti sunt?]
E Siue hæretici, quorum amicos beati Iob tenere specie diximus, siue peruersi quilibet, quàm inordinate redarguunt, tam reprehensibiliter exhortantur. Ait namque: Quis vmquam innocens perijt, aut quando recti deleti sunt? Sæpe quippe hic et innocentes pereunt, et recti funditus delentur, sed tamen ad æternam gloriam percundo seruatur. Si enim nullus innocens periret, Propheta non diceret: Iustus perit, et nemo est qui recogitet. Si rectos Deus prouidendo non raperet, nequam de iusto sapientia dixisset: Raptus est, ne malitia mutaret intellectum illius. Si iustos animaduersione nulla percuteret, Petrus minime prænunciaret, dicens: Tempus est, vt incipiat iudicium de domo Dei. Illi vero veraciter recti sunt, qui amore supernæ patriæ ad cuncta præsentis vitæ aduersa præparantur. Nam qui pro æternis bonis, mala hic perpeti metuunt, videlicet recti non sunt. Sed Eliphaz vel rectos deleri, vel innocentes hic perire non æstimat: quia sæpe hi, qui non spe cælestis gloriæ, sed pro terrena

S. Greg. 10. 1.

M 3

Deo

Prou. 14. 4

14.

Luc. 21. 6

Isa. 57. a

Sap. 4. b

1. Pet. 4. c

Deo retributione defertuiunt, ipsi sibi met singunt, quod quærunt, et docere præsumunt. A
tes, cum terrenam securitatem prædicant, cunctis viis laboribus ostendunt, quid
amant. Sequitur:

Quare Deus in hoc mundo quorundam mala districte percussit, aliorum inulta per-
mittit. Caput X V.

15. **Q**uin potius vidi eos, qui operantur iniquitatem, et seminant dolores, et metunt
eos, flante Deo perisse, et spiritu iræ eius esse consumptos.] Dolores seminare,
est fraudulenta dicere: dolores autem metere, est dicendo præualere. Vel certe dolores
seminant, qui peruersa agunt: dolores metunt, cum de eadem peruersitate puniun-
tur. Fructus quippe doloris est retributio damnationis. Sed cum proxinus subinfertur:
quia qui dolores seminant et metunt, flante Deo percunt, et iræ eius spiritu consumun-
tur: hoc loco doloris messin, non iam poena, sed adhuc perfectio iniquitatis ostendi-
tur: quia ex diuinæ iræ spiritu, eiusdem messonis poena subrogatur. Seminant ergo
hic dolores, et metunt, quia iniqua sunt quæ faciunt, et ipsa iniquitate prosperantur. B
sicut de iniquo per Psalmistam dicitur: Polluuntur viæ eius in omni tempore: auferun-
tur iudicia tua a facie eius, omnium inimicorum suorum dominabitur. De quo pau-
lo post subditur: Sub lingua eius labor et dolor. Dolores itaque seminat, cum per-
uersa agit: dolores metit, cum ex eisdem peruersitatibus temporaliter excrescit. Quo
modo ergo flante Deo percunt, qui plerumque diu hic subsistere, et iusti felicius per-
mittuntur? Hinc namque de illis iterum per Psalmistam dicitur: In laboribus homi-
num non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur. Hinc Hieremias ait: Quare
via impiorum prosperatur? Quia enim, sicut scriptum est: Dominus patiens redditor
est: sæpe diu tolerat, quos in perpetuum damnat: nonnumquam vero concite percu-
tit, quia pusillanimitati innocentium consolando concurrat. Aliquando ergo omni-
potens Deus diu præualere iniquis patitur, vt iustorum mundus vita purgetur. Ali-
quando vero iniustos celeriter trucidat: eorumque interitu innocentium corda confir-
mat. Si enim nunc omnes male agentes percuteret, extremum iudicium quibus exhi-
beret? Si autem nullum omnino percuteret, quis Deum res humanas curare crederet?
Nonnumquam ergo iniquos ferit, vt ostendat, quia inulta mala non deserit. Nonnum-
quam vero iniquos diu tolerat, vt considerantibus insinuet, ad quod eos iudicium re-
ferret. Hæc itaque sententia dilationis iniquorum, si non cū sine præsentis sæculi de cun-
ctis generaliter dicitur, ex magna parte proculdubio veritatis virtute vacuatur. Sed
tunc vera erit, cum iā iniquitatis dilatio non erit. Quæ hoc fortasse modo intelligi re-
ditijs potest, quoniam nec innocēs petit, nec rectus deletur: quia etsi carne hic atteritur, D
in conspectu æterni iudicis vera salute reparatur. Et qui seminant dolores et metunt,
flante Deo percunt: quia quanto hic altius peruerse agendi proficiunt, tanta durius
subsequenti damnatione feriuntur. Sed cum eadem sententiæ præmittitur: Recordare,
videlicet patet, quia transacta res ad mentem reducit, non autem futura nunciatur.
Tunc ergo Eliphaz verius diceret, si hæc de iniquis generaliter fieri extrema animad-
uersione credidisset. Sed hoc, quod flare Deus dicitur, vt get, vt subtilius discernatur.
Nos quippe cū flamus, aerem ab exterioribus intrinsecus trahimus, et intrinsecus tractum
hunc exterius reddimus. Flare ergo Deus in vindictæ retributione dicitur, quia ab ex-
terioribus causis introitus iudicii consilium concipit, et ab interno consilio extrorsus
sententiam emittit. Quasi, flante Deo, ab exterius iniquis aliquid introitus trahitur,
quando foris mala nostra conspiciunt, et intus iudicium disponunt. Et rursum, quasi E
flante Deo, ab interioribus spiritus extrorsus emittitur, quando ab interno conceptu
consilij, exterius iudicium damnationis infertur. Bene itaque dicitur, quod qui do-
lores seminant, flante Deo percunt: quia vnde foris peruersa faciunt, inde ab intimis
recte feriuntur. Vel certe cum flare Deus dicitur, quia et statim iræ eius spiritus sub-
infertur, appellatione status illius, potest ipsa eius animaduersione designari. Nos quip-
pe cum irascimur, statu furoris inflammamur. Vt ergo vindictam cogitans, Domi-
nus demonstraretur, flare irascendo dicitur: non quod ipse in natura sua mutabilita-
tis vicissitudinem recipiat, sed quod post longam patientiam quandoque vindictam
peccantis exequitur is, qui in semetipso tranquillus est, pereuntibus turbulentus vi-
detur. Mens quippe reprobæ, quia aduersum suis actibus iudicem conspiciat, quasi
commo-

A commotus ei ostenditur, quia in conspectu illius suo reatu proprio ipsa turbatur. Sed postquam quasi clementer admonuit, aperte increpationis verba subiungit, dicens: [Rugitus leonis, et vox leonæ, et dentes catulorum leonum contriti sunt.] Quid enim rugitū leonis appellat, nisi, ut paulo ante præmisimus, seueritatem viri? Quid vocem leonæ, nisi loquacitatem coniugis? Quid dentes catulorum leonum, nisi edacitatem prolis? Quia enim filij conuiantes extincti sunt, dentium expressione signantur. Quæ cuncta dum contrita Eliphaz rigidus exultat, quasi iure damnata denunciat. Cuius adhuc duritiam increpationis ingeminat, cum subiungit:

Quid Tigridi nomine hypocritarum varietas et rapacitas exprimitur, quibus quasi præda est iustorum sibi laus vendicata.

Caput XV I.

B T Igris perijt, eo, quod non haberet prædam, et catuli leonum dissipati sunt.] Quem enim nomine Tigridis, nisi beatum Iob nota varietatis signat, vel adpersum maculis simulationis? Omnis namque simulator in eo, quod videri rectus appetit, mundum fe per omnia non ostendit: quia dum virtutes quasdam per hypocritism assumit, et occulte semetipsum vitijs subiicit, quædam latentia vitia repente in faciem erumpunt, et superducta simulationis, quasi visionis corium, ex admixtione sua varium ostendunt: ut plerumque sit mirum, cur homo, qui tantis virtutibus pollere cernitur, etiam tam reprobis actibus inquinetur. Sed nimirum omnis hypocrita Tigris est: quia dum mundus color de simulatione ducitur, vitionum nigredine interrumpente variatur. Sæpe enim dum de castitatis munditia extollitur, forde auaritiæ foedatur. Sæpe dum de virtute largitatis speciosus ostenditur, luxuriæ maculis inquinatur. Sæpe dum castitatis atque largitatis decore vestitur, velut ex zelo iustitiæ, crudelitatis atrocitate fuscatur. Sæpe largitate, castitate, pietate ex pulchra visione induitur, sed interfusa obscuritate superbiæ notatur. Sicq. fit, ut intermixtis vitijs dum mundā in se speciem hypocrita non ostendit, quasi vnum colorem Tigris habere nequaquam possit. Quæ videlicet Tigris rapit prædam, quia humani sibi fauoris vsurpat gloriam. Qui enim rapta laude extollitur, quasi præda fatiatur. Bene autem hypocritarum laus præda dicitur. Præda quippe est, cum aliena violenter auferuntur. Omnis autem hypocrita, quia vitam iustitiæ simulans, iustorum sibi laudem arripit, alienum profecto est, quod tollit. Eliphaz itaque, qui beatum Iob incolumitatis suæ tempore laudanda egisse cognouit, percussione subsequente, illum hæc tenuisse per hypocritism credidit, dicens: Tigris perijt, eo, quod non haberet prædam. Ac si aperte dicat: Varietas tuæ simulationis extincta est, quia et adulario laudis ablata est: et iam tua hypocritism prædam non habet, quia percussus dininuitur, humanis fauoribus caret. Translatione autem septuaginta interpretum nequaquam Tigris dicitur, sed Myrmicoleon perijt, eo, quod non haberet prædam. Myrmicoleon quippe paruum valde est animal, formicis aduersum, quod se sub puluere abscondit, et formicas frumenta gestantes interficit, interfectasq. consumit. Myrmicoleon autem Latine dicitur, vel formicarum leo, vel certe expressius, formica pariter et leo. Recte autem formica et leo nominatur: quia siue volatilibus seu quibuscumque alijs minutis animalibus formica est, ipis autem formicis leo. Has enim quasi leo deuorat, sed ab illis quasi formica deuoratur. Cnm igitur Eliphaz dicit: Myrmicoleon perijt, quid in beato Iob sub Myrmicoleontis nomine, nisi pauorem et audaciam reprehendit? Ac si aperte dicat: Non iniuste percussus es: quia contra erectos timidus, contra subditos, audax fuisti. Ac si apertius dicat: Contra astutos formido te pressit, contra simplices meritis inflauit. Sed iam Myrmicoleon prædam non habet, quia tumida sua elatio dum verberibus premitur, ab aliena læsione prohibetur. Sed quia amicos beati Iob, tenere hæreticorum speciem diximus: utget necessario, ut hæc eadem Eliphaz verba quo modo etiam typice sentienda sint, intinemus.

Quod regnum diaboli, et gloria huius mundi, et concupiscentia carnis in seruis Dei contrita sunt.

Caput XV I I.

R Vgitus leonis et vox leonæ, et dentes catulorum leonum contriti sunt.] Quia natura vniuscuiusque rei ex diuersitate componitur, in sacro eloquio per rem quamlibet licite diuersa figurantur. Habet quippe leo virtutem, habet et seueritiam.

Virtute

Virtute ergo Dominum, ſeuitia diabolum ſignat. Hinc enim de Domino dicitur: A. Vicit leo de tribu Iuda, radix David. Hinc de diabolo ſcriptum eſt: Aduerſarius veſter, ſicut leo rugiens, circuit quærens, quem deuoret. Leænæ autem nomine aliquando ſancta Eccleſia, aliquando Babyloniam designatur. Pro eo enim, quod contra aduerſa audax eſt, leænæ Eccleſia dicitur: ſicut eiufdem beati Iob vocibus approbatur, qui dereliſtam ab Eccleſia Iudæam indicans, ait: Non calcauerunt eam filij inſitorum, nec pertranſiuit per eam leænæ. Aliquando vero leænæ nomine huius mundi ciuitas, ideſt, Babyloniam exprimitur, quæ contra vitam innocentium immanitate crudelitatis eſſenatur, quæ antiquo hoſti, quaſi ſeuiſſimo leoni ſociata, peruerſe perſuaſionis eius ſemina concipit, et reprobos ex ſe filios ad ſimilitudinē illius, quaſi crudeles catulos gignit. Catuli autem leonum ſunt quilibet reprobi, ad iniquam vitam, malignorum ſpirituum errore generati, qui et ſimul omnes vniuerſam mundi ciuitatem, quam prædiximus, Babyloniam faciunt, et tamen iſdem ſinguli Babyloniz filij, quaſi non leænæ, ſed leænæ catuli vocantur. Sicut enim Sion tota ſimul Eccleſia dicitur, filij autem Sion ſanctorum, qui, ſinguli memorantur: ita et filij Babyloniz ſinguli quique reproborum, et eadem Babyloniam ſimul omnes reprobi vocantur. Sed ſancti viri quamdiu in hac vita ſunt, ſemper ipſos ſollicita circumſpectione cuſtodiant: ne leo circumiens inſidiando ſurrepat, ideſt, antiquus hoſtis ſub aliqua imagine virtutis occidat: ne leænæ vox auribus obſtrepat, ideſt, ne Babylonis gloria ſenſum ab amore patriæ cæleſtis auerrat: ne catulorum leonum dentes mordeant, ideſt, ne reproborum perſuaſio in corde conualeſcat. At contra hæretici iam quaſi de ſanctitate ſecuri ſunt, quia vitæ ſuæ meritis cuncta ſe ſuperaffe ſuſpiciant: Vnde et nunc dicitur: [Rugitus leonis, et vox leænæ, et dentes catulorum leonum contriti ſunt.] Ac ſi diceretur: Nos ideo nonnullis flagellis atterimur, quia et virtutem antiqui hoſtis, et cupiditatem terrenæ gloriæ, et ſuaſionem reproborum hominum vitæ meritis ſuperando calcamus. Vnde adhuc ſubditur: [Tigris periit, eo, quod non haberet prædam, et catuli leonum diſſipati ſunt.] Hunc vocabulo Tigridis repetit, quem leonis appellatione ſignauit. Satan quippe, et propter crudelitatem leo dicitur, et propter multiformis aſtutiz varietatem non incongrue Tigris vocatur. Modo enim ſe, ſicut eſt perditus, humanis ſenſibus obijcit, modo quaſi angelum lucis oſtendit. Modo ſultorum mentibus blandiendo perſuadet, modo ad culpam terrendo pertrahit, modo ſuadere vitia aperte nititur, modo ſuis in ſuggeſtionibus ſub virtutis ſpecie palliat. Hæc itaque belua, quæ tanta varietate reſpergitur, iure Tigris vocatur, quæ apud ſeptuaginta interpretes, vt præfati ſumus, Myrmicoleon dicitur. Quod videlicet animal abſconſum puluere, formicas, vt diximus, frumenta geſtantes interficit: quia nimirum apoſtata angelus in terram de cælis proiecſtus, iultorum mentes, quæ bonorum ſibi operum reſectionem præparant, in ipſo actionis itinere obſidet: cumque eas per inſidias ſuperat, quaſi formicas frumenta geſtantes improuiſus necat. Recte autem Myrmicoleon, ideſt, leo et formica dicitur: formicis enim, vt diximus, leo eſt, volatilibus formica: quia nimirum antiquus hoſtis, ſicut contra conſentientes fortis eſt, ita contra reſiſtentes debilis. Si enim eius ſuggeſtionibus aſſenſus præbatur, quaſi leo tolerari nequaquam poteſt: ſi autem reſiſtitur, quaſi formica atteritur. Alijs ergo leo eſt, alijs formica: quia crudelitatem illius carnales mentes vix tolerant, ſpirituales vero infirmitatem illius pede virtutis calcant. Hæretici igitur, quia de ſanctitatis præſumptione ſuperbiunt, quaſi exultantes dicunt: Myrmicoleon, vel certe Tigris, periit, eo, quod non haberet prædam. Ac ſi aperte dicant: Veruſtus aduerſarius in nobis prædam non habet, quia quantum ad noſtra ſtudia iam victus iacet. Idcirco autem Myrmicoleontis appellatione, vel Tigridis repetitur, qui iam contrito leonis tugitu fuerat designatus: quia quidquid per gaudium dicitur, ſæpe replicatur. Voces quippe ingeminar animus cum exultat. Vnde et veraci lætitia Pſalmiſta crebro repetit hoc, quod ſe exauditus eſſe recognouit, dicens: Exaudiuit Dominus vocem ſlerus mei: exaudiuit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam ſuſcepit. Sed ſancti viri cum de quibuſdam ſe vitijs ereptos hilateſcunt, magno ſe metu etiam in ipſa exultatione concutiant: quia etſi iam de cuiuſlibet procella tempeſtatis erepti ſunt, eſſe tamen ſe adhuc in incerti maris dubijs fluctibus ſciunt: et ſic ſpe exultant, vt pauore trepidant;

Apoc. 5. 4
1. Pet. 5. 6

Iob 18. 8

17.

Pſal. 6.

18.

Apidant, vt spei fiducia exultent. Vnde per eundem Psalmistam dicitur: Seruite Domino in timore, et exultate ei cum tremore. At contra hi, qui de specie sanctitatis intumescunt, cum vnum quodlibet vitium superant, mox mentem in superbiam erigunt, et quasi de vitæ suæ perfectione gloriantur: et pro eo, quod fortasse semel a periculo tempestatis crepti sunt, iam quia in mari nauigent, obliuiscuntur: magnos se in omnibus æstimant, et vicisse se antiquum hostem funditus putant: infra se cunctos respiciunt, quia se per sapientiam transcendere omnes arbitrantur. Vnde subditur.

Quid hæretici et hypocritæ non et inaudita promittunt, vt in admirationem sui simplices conuertant: neque ea, quæ loquuntur, ad adificationem, sed ad ostentationem scientiæ suæ proferunt. Caput XVIII.

Porro ad me dictum est verbum absconditum.] Verbum absconditum hæretici audire se simulant, vt auditorum mentibus quandam prædicationis suæ reuerentiam obducant. Vnde et latenter prædicant, quatenus eorum prædicator tanto sancta, quanto et occulta videatur. Communem autem scientiam habere refugiunt, ne cæteris æquales æstimentur, occulta vel noua semper exquirunt: quæ dum alij nesciunt, apud imperitiorum mentes ipsi de scientiæ singularitate gloriantur. Quam occultam, vt diximus, insinuant: quia scilicet, vt admirationem ostendere valeant, hanc se latenter percepisse confirmant. Vnde apud Salomonem hæreticorum speciem mulier tenens, dicit: Aquæ furtiuæ dulciores sunt, et panis absconditus suauior.

Vnde hic quoque subditur: [Et quasi furtiuæ susceperis auris mea venas susurrij eius.] Furtiuæ susurrij venas percipiunt: quia socialis scientiæ gratiam deferentes, ad hanc nequaquam per ostium ingrediuntur, Domino attestante, qui ait: Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est, et latro. Venas itaque diuini susurrij furtiuæ suscipit, qui ad percipiendam virtutis eius notitiam deferri publicæ prædicationis ostio, prauæ intelligentiæ rimas querit. Quia vero fur et latro, qui intrat aliunde, tenebras diligit, et claritatem luminis perhorrescit, recte subiungitur: [In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines.] Sæpe hæretici dum altiora dicere conantur, ipsi sibi testes sunt, quia quæ proferunt, vera non sunt. In nocturna quippe visione dubie cernitur. Rimas ergo susurrij in pavore nocturnæ visionis se percepisse asserunt: qui vt ea, quæ docent, alia alijs ostendant, vix ea se capere posse denunciant. Sed hinc colligendum est, quomodo audientibus certa esse poterunt, quæ ipsi dubie viderunt. Miro ergo ordine cum alta loquentes profluunt, in patefactione stultitiæ, ipsis suæ altitudinis vocibus ligantur.

Quantum vero de singularitate sapientiæ eleuantur, ostenditur, eum protinus subditur: [Quando solet sopor occupare homines.] Ac si aperte ab hæreticis diceretur, Cum homines inferius dormiunt, nos ad percipiendam superna vigilamus, quia ea nobis nota sunt, ad quæ videlicet cognoscenda cæterorum hominum corda torpentia non assurgunt. Ac si apertius dicant: In quibus intelligentia nostra se erigit, reliquorum hominum sensus dormit. Nonnumquam vero cum hoc despicit ab auditore, quod dicunt, conspiciunt, semetipsos simulant timere quod dicunt. Vnde et subditur: [Pavor tenuit me et tremor, et omnia ossa mea præterita sunt.] Quia enim de doctrinæ suæ altitudine miri videri appetunt, quasi pertimescunt, quæ fingunt: et cum minoris laboris sit audire, quam dicere, ad ea proferenda uadaces fiunt, quæ scilicet austruunt, quia ipsi vix audire potuerunt. Vnde adhuc subditur: [Et cum spiritus, me præterit, transiret, inhorruerunt pili carnis meæ: stetit quidam, cuius non agnoscebam vultum.] Vt incomprehensibilia se cognouisse indicent, non stertisse, sed transisse coram se spiritum narrant, et vultum se vidisse incognitum simulant: vt esse se ei cognitos, qui ab humana mente cognosci non valet, ostendant. Vbi adhuc subditur: [Imago corâ oculis meis, et vocem quasi auræ lenis audiui.] Sæpe hæretici Deum sibi imaginabiliter fingunt, quem intueri spiritualiter nequeunt, eiusque vocem quasi a utæ lenis, audire se perhibent: quia ad secreta illius cognoscenda, quasi esse se cæteris familiariores gaudent. Non enim ea docent, quæ Deus publice loquitur, sed quæ eorum auri quasi latenter adspirantur. Hæc igitur diximus, vt quid sub hæreticorum specie in Eliphaz sermonibus sentiendum sit, intinemus. Sed quia amici beati Iob rari

20. viri amici non essent, nisi manifeste aliquid ex veritate didicissent, qui quamvis in sententij correptionis errant, in veritatis tamen cognitione non titubant: hæc eadem paulo superius verba replicemus, vt subtilius discernamus, quo modo ea, quæ de perceptione veritatis dicuntur, a recte sentientibus proferri veraciter possint. Numquam vero hæretici vera quadam et sublimia loquuntur, non quod hæc diuinitus ipsi percipiant, sed quod ex sanctæ Ecclesiæ contentione didicerunt: neque hæc ad profectum conscientiæ, sed ad scientiæ ostentationem trahunt. Vnde fit plerumque, vt alta sciendo dicant, sed viuendo, quæ dicunt, nesciant. Siue igitur ex hæreticorum specie, videlicet non vitam scientiæ, sed verba tenentium, seu ex persona certe amicorum beati Iob, qui de cognitione veritatis potuerunt proculdubio percipiendum experiri, quod studuerunt docendo eloqui, hæc eadem, quæ transcurrimus, subtilius dicta disseramus: vt dum solicite Eliphaz sermo discutitur, quantæ scientiæ fuerit, demonstraretur, quamvis in eadem scientia humilitatem non tenuit, qui commune bonum sibi specialiter arrogauit. Ait namque:

Quod verbum absconditum inuisibilis Dei filius sit, cuius subtilitatem mens Spiritus sancto afflata rapit et occulte agnoscit. Caput XXI.

Io. 1. a

Porro ad me dictum est verbum absconditum.] Verbum quippe absconditum, inuisibilis Filius vocatur, de quo Ioannes ait: In principio erat verbum. Quod ipse quoque absconditum insinuat, dum subiungit: Et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum. Sed hoc verbum absconditum electorum mentibus dicitur, cum potestas vniuersi Filij credentibus manifestatur. Potest etiam per verbum absconditum, allocutio intimæ aspirationis intelligi: de qua Ioannes dicit: Vnctio eius docet vos de omnibus. Quæ nimirum aspiratio humanam mentem contingendo subleuat, et temporales cogitationes deprimens, æternis hanc desiderij inflammat: vt nihil ei iam, nisi quæ superna sunt, libeat: et cuncta, quæ inferius de humana persistunt corruptione, contemnat. Absconditum ergo verbum audire, est locutionem sancti Spiritus corde percipere. Quæ profecto sciri non potest, nisi a quo haberi potest. Vnde et veritatis voce de hæc abscondita locutione dicitur: Ego rogabo patrem, et alium paraclætum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum: Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere. Sicut enim idem Paraclætus post Mediatoris ascensum, alius humani generis consolator, in semetipso inuisibilis est: ita omnem, quem repleuerit, ad desideranda inuisibilia accendit. Et quoniam mundana corda sola visibilia diligunt, hunc mundus non accipit, quia ad diligenda inuisibilia non assurgit. Sæculares etenim mentes quanto se foras per desideria dilatant, tanto ad receptionem illius sinum cordis angustant. Et quoniam valde in humano genere pauci sunt, qui a desideriorum carnalium sorde purgati, ad perceptionem sancti Spiritus ipsa hæc purgatione dilatantur, verbum hoc absconditum dicitur: quia illud a quibusdam proculdubio in corde percipitur, quod a maxima hominum parte nescitur. Vel certe hæc ipsa afflatio sancti Spiritus verbum absconditum est, quia sentiri potest, sed strepitu locutionis exprimi non potest. Cum igitur diuina aspiratio sine strepitu mentem subleuat, verbum absconditum auditur, quia sermo sancti Spiritus in aure cordis silenter sonat. Vnde et subditur:

1. Io. 3. d

Io. 1. b

Quod multis modis ad aurem nostram intelligentia Deus venit: et quod quando nobis de diuinitatis natura per contemplationem aliquand insinuat, nequaquam nobis loquitur, sed quasi susurrat. Caput XX.

E T quasi furtiue suscepit auris mea venas susurrij eius.] Venas superni susurrij, auris cordis furtiue suscepit: quia subtilitatem locutionis intimæ, afflata mens, et rapit et occulte cognoscit. Nisi enim se ab exterioribus desiderijs abscondat, interna non penetrat. Occultatur autem, vt audiat: et audit, vt occultetur: quia et subtrahit a visibilibus, inuisibilia conspiciat: et repleta inuisibilibus, visibilia perfecte contemnit. Notandum vero, quod non ait: Quasi furtiue suscepit auris mea susurrium eius, sed venas susurrij eius. Susurrium quippe occulti verbi, est hæc ipsa locutio aspirationis internæ. Venæ autem susurrij dicuntur causarum origines, quibus hæc ipsa aspiratio ad mentem ducitur. Quasi enim venas susurrij sui aperit, cum nobis Deus latenter insinuat,

E

A insinuat, quibus modis ad nostræ intelligentiæ aures venit. Aliquando enim nos amore, aliquando terrore compungit: aliquando præsentia, quàm nulla sint, ostendit, et ad æterna diligenda desiderium erigit: aliquando prius æterna indicat, ut post temporalia vilescant. Aliquando nostra nobis mala aperit, et ad hoc nos vique, ut alienis etiam malis condoleamus, extendit. Aliquando mala aliena nostris obtutibus obijcit, et compunctos mirabiliter a nostra prauitate nos corrigit. Venas itaque diuini susurrij furtiue audire, est occultos diuinæ aspirationis modos tenuiter et latenter agnoscere. Quamuis adhuc, vel susurrium, vel venas susurrij intelligere aliter valeamus. Qui enim susurrit, occulte loquitur: et vocem non exprimit, sed imitatur.

Nos ergo quousque carnis corruptione premimur, nullo modo claritatem diuinæ potentie, sicut in se incommutabilis manet, videmus: quia acies infirmitatis nostræ non

B sustinet hoc, quod de eius æternitatis radio super nos intolerabiliter fulget. Cum ergo se nobis omnipotens Deus per rimas contemplationis indicat, nequaquam nobis loquitur, sed susurrit: quia etsi se plene non intimat, quiddam tamen de se humanæ menti manifestat. Tunc autem nequaquam iam susurrit, sed loquitur, cum eius nobis species certa reuelatur. Hinc est enim, quod in Euangelio Veritas dicit: Pa-

Io. 16. a

1. Io. 3. a

1. Cor. 13. b

C lam de patre meo annuncio vobis. Hinc Ioannes ait: Videbimus eum, sicuti est. Hinc Paulus dicit: Tunc cognoscam, sicut et cognitus sum. Nunc autem diuinum susurrium tot ad nos venas habet, quot creatis operibus ipsa diuinitas præstet. Dñ enim quæ sunt cuncta creata cernimus, in Creatoris admirationem subleuamur. Nam sicut aqua leniter fluens, rimata per venas queritur, ut augeatur, tantoque se latius fundit, quanto venas apertiores inuenit: ita nos, dum studiose diuinitatis notitiam ex creaturæ eius consideratione colligimus, quasi susurrij ad nos venas illius aperimus: quia per hoc, quod factum cernimus, virtutem Creatoris admiramur: et per ea, quæ sunt in publico, illud ad nos emanat, quod latet in occulto. Quasi enim per quemdam ad nos sonitum erumpit, dum consideranda nobis sua opera ostendit: in quo semetipsum, utcumque indicat, dum, quàm sit incomprehensibilis manifestat. Quia igitur considerare eum digne non possumus, non eius vocem, sed vix susurrium audimus: plene enim quia pendere neque ipsa, quæ sunt creata, sufficimus, recte dicitur: [Quasi furtiue suscepit aures mea venas susurrij eius.] Proiecti quippe a paradisi gaudijs, et cæcitatibus poena multati, vix susurrij venas apprehendimus, quia ipsa quoque mira eius opera raptim tenuiterque pensamus. Sciendum vero est, quia quanto virtutem illius mens subleuata considerat, tanto eius rectitudinem repressa formidat. Vnde et recte subiungitur:

A. 1. 10. 0

21.

D *Quod anima in nocte huius vite contemplantis Deum, ad magnitudinis illius inhorrescat aspectum. Caput. X X I.*

IN horrore visionis nocturnæ.] Horror nocturnæ visionis, est pauidæ occultæ contemplationis. Humana etenim mens quo altius eleuata, quæ sint æterna considerat, eo de factis temporalibus grauius tremefacta formidat: quia tanto se ream verius cernit, quanto se ab illo lumine discrepasse, quod super se intermicat, conspicit: sicut, ut illuminata plus metuat, quia magis aspicit a veritatis regula per quanta discordat: eamque graui formidine suus ipse profectus quatit, quæ prius quasi secunda nihil videbat. Quamuis quantalibet virtute profecerit; non iam manifestum aliquid de

u. 1. 10. 1

E æternitate comprehendit, sed adhuc sub cuiusdam caliginis imaginationis conspicit.

Vnde et hæc eadem visio nocturna dicitur. In nocte quippe, sicut et superius diximus, dubie: in die autem constanter videmus. Quia igitur ad contemplandum interni solis radium, nubes sese nostræ corruptionis interfert, nec ad infirmos nostræ mentis oculos, illud sicut est incommutabile lumen, erumpit: adhuc Deum quasi in nocturna visione cernimus, cum proculdubio sub incerta contemplatione caligamus. Sed quamvis extremum de illo aliquid mens conceperit, in consideratione tamen eius magnitudinis inhorrescit, et magis metuit: quia ipsis contemplationis eius vestigijs se imparem sentit, atque ad se relapsa, eum arctius diligit: cuius miram dulcedinem ferre non valens, vix hanc sub incerta visione gustauit. Sed quia ad huius subleuationis culmen minime pertingitur, nisi prius desideriorum carnalium impotente perstreptens turba reprimatur, recte subiungitur:

u. 1. 10. 1

u. 1. 10. 1

Quibus

Quibus modis facra fcriptura fomnum accipiat: Et quid fit, quod Iacob lapide ad caput pofita dormiens, fcalam calo inharentem, et Dominum fcala innixum, et angelos afcendentes et defcendentes vidit. Caput XXI.

Q Vando folet fopore occupare homines.] Quisquis ea, quæ mundi funt, agere appetit, quali vigilat: quisquis vero internam quietem quærens, huius mundi ftrepitum fugit, velut obdormifcit. Sed prius fciendum eft, quia in fcriptura facra figurate pofitus, tribus modis fomnus accipitur. Aliquando enim fomno mors carnis; aliquando torpor negligentie, aliquando vero exprimitur, calcatis terrenis defiderijs, quies vitæ. Somni namque, vel dormitionis nomine, carnis mors inrimatur, ficut Paulus ait: Nolo vos ignorare fratres de dormientibus. Et paulo poft: Ita et Deus eos, qui dormierunt per Iefum, adducet cum eo. Somno rurfum torpor negligentie designatur, ficut ab eodem Paulo dicitur: Hora eft iam nos de fomno furgere. Et rurfum: Euigilate iufti, et nolite peccare. Somno quoque, calcatis carnis defiderijs, vitæ quies figuratur, ficut Sponfæ voce in Canticis Canticorum dicitur: Ego dormio, et cor meum vigilat: quia videlicet fâncta mens, quo fe a ftrepitu temporalis concupifcentiæ comprimit, eo verius interna cognofcit, et tanto alacrius ad intima vigilat, quanto fe ab exteriori inquietudine occultat. Quod bene per Iacob in itinere dormientem figuratur, qui ad caput lapidem pofuit, et obdormiuit: a terra fcalam calo inharentem, innixum fcalæ Deum, afcendentes quoque et defcendentes angelos vidit. In itinere quippe dormire, eft in hoc præfentis vitæ tranfitu, a rerum temporalium amore quiefcere. In itinere dormire, eft in diem labentium curfu ab appetitu vifibilium mentis oculos claudere, quos primis hominibus feducor aperuit, qui dixit: Scit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi veftri. Vnde et paulo poft fubditur: Tulit de fructu illius, et comedit: deditque viro fuo, qui comedit, et aperti funt oculi amborum. Culpa quippe oculis concupifcentiæ aperuit, quos innocentia claufos tenebat. Angelos vero afcendentes et defcendentes cernere, eft ciues fupernæ patriæ contemplari: vel quanto amore auctori fuo femetipfos tranfcendendo inhæreant, vel quanta compaffione charitatis, noftris infirmitatibus condefcendant. Et notandum valde eft, quod ille dormiens angelos confpicit, qui in lapide caput ponit: quia nimirum ipfe ab exterioribus operibus ceffans, interna penetrat, qui intenta mente, quæ principale eft hominis, imitationem fui Redemptoris obferuat. Caput quippe in lapide ponere, eft mente Chriſto inhære: Qui enim a præfentis vitæ actione remoti funt, fed ad fuperna nullo amore rapiuntur, dormire poſſunt: fed videre Angelos nequeunt, quia caput in lapide tenere contemnunt. Sunt namque nonnulli, qui mundi quidem actiones fugiunt, fed nullis virtutibus exercentur. Hi nimirum torpore, non ftudio dormiunt, et ideo interna non confpiciunt: quia caput non in lapide, fed in terra poſuerunt. Quibus nimirum contingit, vt quanto fecurius ab externis actionibus ceſſant, tanto latius immundæ in ſecogitationis ftrepitum per otium congerant. Vnde ſub ludæ ſpecie per Prophetam torpens ocio anima defletur, cum dicitur: Viderunt eam hoſtes, et deriſerunt ſabbata eius. Præcepto etenim legis, ab exteriori opere in ſabbato ceſſatur. Hoſtes ergo ſabbata videntes, irident, cum maligni ſpiritus ipſa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertrahunt: vt vnaquæque reproba anima, quo remota ab externis actionibus ſeruire Deo creditur, eo magis eorum tyrannidi illicita cogitando famuletur. Sancti autem viri, qui a mundi operibus non torpore, ſed virtute ſopiantur, laborioſius dormiunt, quàm vigilare potuerunt, quia in eo, quod actiones huius ſæculi deferentes ſuperant, robuſto conſictu quotidie contra ſemetipſos pugnant, ne mens per negligentiam torpeat, ne ſubacta otio per deſideria immunda frigefcat, ne ipſis bonis deſiderijs plus iuſto inferueat, ne ſub diſcretionis ſpecie ſubimet parcenda, a perfectione languſcat. Agit hæc, et ab huius mundi inquieti concupifcentia ſe penitus ſubtrahit, ac terrenarum actionum ſtrepitum deſerit, et per quietis ſtadium virtutibus intenta, vigilans dormit. Neque enim ad contemplanda interna perducitur, niſi ab his, quæ exteriori implicant, ſtudioſe ſubtrahatur. Hinc eſt enim, quod per ſemetipſam Veritas dicit: Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Hinc Paulus ait: Nemo militans Deo, implicat ſe negotijs ſecularibus, vt ei placeat, cui ſe probauit.

1. Theſſ. 4. b

Rom. 13. b

1. Cor. 15. d

Can. 5. a

Gen. 28. b

Gen. 3. a

22.

Thren. 1. b

Matt. 6. c

2. Tim. 2. d

A probauit. Hinc per Prophetam Dominus admonens dicit: Vacate, et videte, quoniam ego sum Deus. Quia igitur nequaquam notitia interna conspicitur, nisi ab externa implicatione cessetur: recte nunc verbi absconditi et diuini susurrij tempus exprimitur, cum dicitur: In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines: quia nimirum mens nostra nullo modo ad vim intimæ contemplationis rapitur, nisi studiose prius a terrenorum desideriorum tumultu sopiatur. Sed humanus animus quadam suæ contemplationis machina subleuatus, quo: super se altiora conspicit; eo in semetipso terribilius contremiscit. Vnde et apte subditur:

Quod cum mens ad celestia secreta se subleuat, totum humana virtutis robur contremiscit: et quid sit, quod Manue, angelo viso, timet, et vxor eius non timet. Caput XXXI.

B Auer tenuit me, et tremor, et omnia ossa mea perterrita sunt.] Quid per ossa, nisi fortia acta signantur? De quibus et per Prophetam dicitur: Dominus custodit omnia ossa eorum. Et sæpe ea, quæ agunt homines, esse alicuius momenti æstimant: quia distractionis intimæ quàm sit subtile iudicium, ignorant. Sed cum per contemplationem rapti superna conspicunt, ab ipsa aliquo modo præsumptionis suæ securitate liquefcunt: et tanto magis in diuino conspectu trepidant, quanto nec bona sua digna eius examine, quem conspiciunt, pensant. Hinc est enim, quòd is, qui fortia opera nòd profecerat, per spiritum subleuatus clamabat: Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi? Ac si diceret: Carnes meæ verba non habent, quia infirma mea apud te funditus silent. Ossa autem mea tuæ magnitudinis laudem dicunt, quia ipsa quoque, quæ esse in me fortia credidi, tua consideratione contremiscunt. Hinc est enim, quòd Manue, viso angelo, pertimescens dicit: Mor-

C te moriemur, quia vidimus Dominum. Quem vxor protinus consolatur, dicens: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum et libamenta non suscepisset. Quid est hoc, quòd ad visionem angeli vir sit timidus, et mulier auidax: nisi quòd nobis quoties celestia demonstrantur, spiritus quidem pauore se concutit, sed tamen spes præsumit? Inde namque spes ad maiora audenda sese erigit, vnde turbatur spiritus: quia ea, quæ superna sunt, prior videt. Quia igitur cum altiora secretorum celestium subleuata mens conspiciat, cuncta humanarum virium soliditas contremiscit, recte nunc dicitur: [Pauor tenuit me, et tremor, et omnia ossa mea perterrita sunt.] Ac si aperte diceretur: Subtilitatis intimæ arcana percipientes: vnde me apud me fortè credidi, ante conspectum iudicis inde titubaui. Distractionem quippe diuinæ iustitiæ contemplantes, etiam de ipsis operibus iure pertimescimus, quæ nos fortia egisse putabamus. Ducta namque ad internam regulam nostra reئتitudò, si distric-tum iudicium inuenit, multis tortitudinū suarum sinibus in intimā reئتitudinem impingit. Vnde bene Paulus cū et virtutum ossa habere se cerneret, et tamen sub distractio-examine hæc eadem eius ossa trepidarent, ait: Mihi pro minimo est, vt a vobis iudicer, aut ab humano die. Sed neque me ipsum iudico: nihil enim mihi conscius sum. Sed quia auditis venis diuini susurrij, hæc eadem eius ossa contremuerunt, illico adiunxit: Sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est. Ac si diceret: Recta egisse me recolo, attamen de meritis non præsumo: quia ad eius examen vita nostra ducitur, sub quo nostræ fortitudinis et ossa turbantur. Sed cum mens in contemplatione suspenditur, cum carnis angustias superans, per speculationis vim de

D libertate aliquid intimæ securitatis rimatur, stare diu super semetipsam non potest: quia etsi hanc spiritus ad summā vehit, caro tamen ipso adhuc corruptionis suæ pondere deorsum premit. Vnde et subditur: [Et cum spiritus, me præfente, transiret, inhorruerunt pili carnis meæ.] Nobis præfentibus, spiritus transiit, quando inuisibilia cognoscimus, et tamen hæc non solide, sed raptim videmus. Neque enim in sua-uitate contemplationis intimæ diu mens figitur: quia ad semetipsam immensitate luminis reuerberata reuocatur. Cumq. internam dulcedinem degustat, amore æstuat, ire super semetipsam nititur, sed ad infirmitatis suæ tenebras fracta relabitur, et magna virtute proficiens, videt quia videre non possit hoc, quòd ardentè diligit: nec tam ardentè diligeret, nisi aliquatenus videret. Non ergo stat, sed transit spiritus, quia supernam lucem nostrā nobis contemplatio et inhiantibus

S. Greg. To. i. *N n* *bus ape-*

Ps. 45.

902

Ps. 33. d

Ps. 34. b

Iud. 13. a

23.

1. Cor. 4. a

Idem in Cont.
c. 1. et hom. 2.

Sap. 9. b

bus aperit, et mox infirmantibus abscondit. Et quia in hac vita quantalibet virtute quis profecerit, adhuc tamen corruptionis suæ stimulum sentit: Corpus quippe, quod corruptum, aggrauat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem: recte subditur:

Quid sit, quod leuitarum pili infusi sunt radi, non euelli.

Caput XXIIII.

Nem. 8. a

INhorruerunt pili carnis meæ.] Pili etenim carnis sunt quælibet superflua humanæ corruptionis. Pili carnis sunt vitæ veteris cogitationes, quas sic a mente abscondimus, vt de amissione earum nullo dolore fatigemur. Bene autem per Moysen dicitur: Leuitæ radant omnes pilos carnis suæ. Leuita quippe assumptus vocatur. Oportet ergo leuitas omnes pilos carnis radere: quia is, qui in obsequijs diuinis assumitur, debet ante Dei oculos a cunctis carnis cogitationibus mundus apparere, ne illicitas cogitationes mens proferat, et pulchram animæ speciem quasi pilis fructificationibus deformem reddat. Sed quantalibet, vt diximus, quempiam virtus sanctæ conuerfationis eueherit, adhuc tamen ei de vetustate vitæ nascitur, quod toleretur. Vnde et ipsi leuitarum pili radi præcepti sunt, non euelli. Rasus etenim pilis, in carne radices remanent, et crescunt, vt iterum radantur: quia magno quidem studio superflue cogitationes amputandæ sunt, sed tamen amputari funditus nequaquam possunt. Semper enim caro superflua generat, quæ semper spiritus ferro sollicitudinis recidat. Sed tamen hæc in nobis tunc subtilius conspiciamus, cum speculationis alta penetramus. Vnde recte nunc dicitur: [Cum spiritus, me præsentem, transiret, inhorruerunt pili carnis meæ.] Humana etenim mens in contemplationis arce subleuata, tanto semetipsam durius de superfluis cruciat, quanto nimis subtile conspicit esse, quod amat. Et cum pulchrum intuetur hoc, quod super se appetit, districte iudicat quidquid in se infirmum prius tranquille tolerabat: Transeunte ergo spiritu, pili permissescunt: quia ante compunctionis vim, cogitationes superflue fugiunt, vt nihil fluxum, nihil iam remissum libeat, quia afflictam mentem etiam contra semetipsam visitationis intimæ feueritas inflamat. Cumque hoc, quod in corde illicitum nascitur, continua distractione refecatur: fit plerumque, vt vegetata mens, paulo latius radio suæ speculationis inhæreat, et pene figat spiritum, qui transibat. Nec tamen hæc ipsa contemplationis mora diuinitatis plene vim aperit, quia eius immensitas humanas vires auctas subleuatasque transcendit. Vnde et bene subditur:

Quod si homo non peccasset, in carne futurus esses spiritalis, qui peccando factus est mente carnalis, atque visibilibus immersus, ad inuisibilia non assurgit.

Caput XXV.

S Tetit quidam, cuius non agnoscebam vultum.] Quidam namque, non dicimus, nisi de eo vti que, quem exprimere aut nolumus, aut non valemus. Sed qua mente hoc loco dicitur quidam, videlicet exponitur cum protinus subinfertur: [Cuius non agnoscebam vultum.] Humana quippe anima, primorum hominum vitio a paradisi gaudijs expulsa, lucem inuisibilium perdidit, et totam se in amore visibilium fudit: tantoque ab interna speculatione cæcata est, quanto foras deformiter sparsa: vnde fit, vt nulla nouerit, nisi ea, quæ corporeis oculis, vt ita dixerim, palpando cognoscit. Homo enim, qui si præceptum seruare voluisset, etiã carne spiritalis futurus erat, peccando factus est etiam mente carnalis, vt sola cogitet, quæ ad animum per imagines corporum trahit. Corpus quippe est cæli, terræ, aquarum, animalium, cunctarumque rerum visibilium, quas indefinenter intuetur, in quibus dum totam se delectata mens projicit, ab internæ intelligentiæ subtilitate grossescit: et quia iam erigere ad summam non valet, in his infirma libenter iacet. Cum vero miris conatibus ab his exurgere nititur, magnum valde est, si ad cognitionem suam, repressa corporali specie, anima perducatur, vt semetipsam sine corporea imagine cogitet, et cogitando se, viam sibi vsque ad considerandam æternitatem substantiam pareat. Hoc autem modo, quasi quandam scalam sibi exhibet semetipsam, per quam ab exterioribus ascendendo in se transeat, et a se in auctorem tendat. Cum enim corporeas imagines deserit, infemetipsam mens veniens, non modicum ascendit. Sed quauis incorporea sit anima, quia tamen corpori inhæret, ex ipsa sui qualitate localis cognoscitur.

- A** cognoscitur, quæ carnali loco detinetur. Quæ dū obliuiscitur scita, conoscit incognita, meminit obliuioni mandata, hila rescit, post tristia, addicitur post læta ipsa sui diuersitate indicat, quantum a substantia æternæ incommutabilitatis natura distat: quæ semper, vt est, idem est: vbique præsens, vbique inuisibilis, vbique tora, vbique incomprehensibilis: per inhiantem mentem sine aspectu cernitur, sine voce auditur, sine motu suscipitur, sine corpore tangitur, sine loco retinetur. Hanc nimirum substantiam cum animus cogitat, assuetus rebus corporalibus, diuersarum imaginum phantasmata sustinet. Quæ dum ab intentionis suæ oculis abigit manu discretionis, postponens ei omnia, iam hanc aliquatenus conspiciat. Quæ si necdum quid sit apprehendit, agnoscit certe, quid non sit. Quia ergo ad insueta mens rapitur, cum diuinitatis essentiam rimatur, recte nunc dicitur: [Sterit quidam, cuius non agnoscebam vultum.]
- B** Bene autem dictum est, sterit. Omnis quippe Creatura, quia ex nihilo facta est, et per semetipsam ad nihilum tendit, non stare habet, sed desluere. Rationalis vero creatura eo ipso, quo ad imaginem Creatoris condita est, ne ad nihilum transeat, figitur: irrationalis autem nequaquam figitur, sed donec visionis suæ ministerio vniuersitatis speciem impleat, transeundo tardatur. Nam etsi cælum ac terra post in æternum permanent, in semetipsis tamen nunc ad nihilum properant. sed pro eorum vsu, quibus seruiunt, in melius mutanda perseuerant. Stare ergo, solius Creatoris est, per quem cuncta non transeuntem transeunt, et in quo aliqua ne transeant, retinentur. Vnde et Redemptor noster, quia diuinitatis eius status capi ab humana mente non potuit, hunc se nobis ad nos veniens creatus, natus, mortuus, sepultus, resurgens, atque ad cælestia rediens, quasi transeundo monstrauit. Quod bene per Euangelium illuminato cæco innotuit, cui transiens auditum præbuit, sed stans oculos reparauit. Per humanitatis quippe dispensationem transire habet: per diuinitatis vero potentiam, qua vbique præsens est, stare. Voces igitur cæcitatibus nostræ Dominus audire transiens dicitur, quia humanæ miseriæ factus homo miseretur. Stans autem lucem reparat, quia infirmitatis nostræ tenebras ex virtute diuinitatis illustrat. Bene ergo, postquam dictum est: Cum spiritus, me præfente, pertransiret, subditur: [Sterit quidam, cuius non agnoscebam vultum.] Ac si aperte diceretur: Eum, quem per transitum sensi, non transire deprehendi. Ipse est ergo, qui transit: ipse, qui stat. Transire enim, quia teneri cognitus non valet. Stat autem, quia inquantum cognoscitur, incommutabilis apparet. Quia ergo raptim is, qui semper idem est, cernitur, simul Deus, et transiens, et stans videtur. Vel certe stare eius, est nulla mutatione variari, sicut ad Moysen dicitur: Egō sum, qui sum. Et sicut hunc Iacobus insinuat, *Exod. 3. a*
- D**icens: Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Quia vero quisquis iam aliquid de contemplatione æternitatis apprehendit, hanc per cœternam eius speciem conspiciat, recte subiungitur: [Imago coram oculis meis.] Imago quippe patris, filius est: sicut de condito homine Moyses insinuat, dicens: Creauit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit illum. Et sicut per expressionem sapientiz de Dei filio quidam sapiens dicit: Candor est enim lucis æternæ. Et sicut Paulus ait: Qui cum sit splendor gloriæ, ac figura substantiæ eius. Cum ergo eternitas eius cernitur, prout infirmitatis nostræ possibilitas admittit, imago eius, mentis nostræ oculis antefertur: quia cum vere in patrem tendimus, hunc quantum accipimus, per suam imaginem, id est, per Filium videmus: et per eam speciem, quæ de ipso sine initio nata est, eum aliquo modo cernere, qui nec cœpit, nec desinet, conamur.
- E** Vnde, et hæc eadem Veritas in Euangelio dicit: Nemo venit ad patrem, nisi per me. *Io 14. a*
- Bene autem subditur:

Quod per auram lenem Spiritus sanctus accipitur, cuius presentiam ex subtilitate sua Helias agnouit: vnde in libro Regum, non in spiritu grandi et forti, neque in commotione, neque in igne, sed in sibilo aera tenuis transitum Domini intellexit.

Caput XXXVI.

ET vocem quasi auræ lenis audiui.] Quid enim per vocem auræ lenis, nisi cognitio Spiritus sancti designatur? Qui de patre procedens, et de eo, quod est Filius accipiens, nostræ tenuiter notitiæ infirmitatis infunditur. Qui tamen super Apostolos veniens, per exteriorem sonum tamquam per vehementem spiritum demonstratur,

A. H. 1. a

cum dicitur: Factus est repente de cælo sonus tamquam aduenientis spiritus vehementis. Sanctus enim spiritus cum se notitiæ humanæ infirmitatis insinuat, et sonitu vehementis spiritus, et voce auræ lenis exprimitur: quia videlicet veniens, et vehemens est et lenis. Lenis, quia notitiam suam, quatenus cognosci vtrumque valeat, nostris sensibus temperat: Vehemens, quia quantumlibet hanc temperet, aduentu tamen suo infirmitatis nostræ cæcitatem illuminando perturbat. Illustratione enim sua nos leniter tangit, sed inopiam nostram immaniter concutit. Vox ergo Dei quasi auræ lenis auditur, quia in hac adhuc vita positis contemplatoribus suis, nequaquam se diuinitas sicut est, insinuat, sed lippientibus mentis nostræ oculis claritatem suam tenuiter demonstrat. Quod bene ipsa legis acceptione signatur, cum dicitur: quia

Exod. 24. a. c.

26.

Idem lib. 20.

Mor. c. 22.

Moyse ascendit, et Dominus in montem descendit. Mons quippe est ipsa nostra contemplatio, in quam nos ascendimus, ut ad ea, quæ ultra infirmitatem nostram sunt videnda, subleuemur. Sed in hac Dominus descendit, quia nobis multum proficientibus, parum de se aliquid sensibus nostris apertit, si tamen dici in illo, vel parum, vel aliquid potest qui vnus semper, et idem permanens, intelligi partiliter non potest, et tamen a suis fidelibus participari dicitur, cum in eius substantia pars nullatenus admittatur. Sed quia hunc exprimere perfecto sermone non possumus, humanitatis nostræ modulo, quasi iustantiæ imbecillitate præpediti, cum aliquatenus balbutiendo resonamus. Quia vero et in magna contemplatione subleuati, subtile quid de æternitatis cognitione pertingimus, sacræ historiæ verbis ostenditur, cum de cognitione Dei propheta nobilis Helias edocetur. Cui cum transiurum ante eum se Dominus permitteret, dicens: Ecce Dominus transit, et spiritus grandis et fortis subuertens montes, et conterens petras ante Dorhinum, illico adiunxit: Non in spiritu Domini.

I. Reg. 19. c.

Et post spiritum commotio, non in commotione Dominus. Et post commotionem ignis, non in igne Dominus. Et post ignem sibilus auræ tenuis, et ibi Dominus. Spiritus quippe ante Dominum euertit montes et petras conterit: quia pauidus, qui ex aduentu eius irruit, et altitudinem cordis nostri deiecit, et duritiam liquefacit. Sed spiritui commotionis, et igni non inesse Dominus dicitur, esse vero in sibilo auræ tenuis non negatur: quia nimirum mens cum in contemplationis sublimitate suspenditur, quidquid perfecte conspiciere præualeat, Deus non est. Cum vero subtile aliquid conspiciat, hoc est, quod de incomprehensibili substantia æternitatis audit. Quasi enim sibilum tenuis auræ percipimus, cum saporem incircumscriptæ veritatis contemplatione subitè subtiliter degustamus. Tunc ergo verum est, quod de Deo cognoscimus: cum plene nos aliquid de illo cognoscere non posse sentimus. Vnde bene illic subditur: Quod cum audisset Helias, operuit vultum suum pallio, et ingresso stetit in ostio speluncæ. Post auræ tenuis sibilum, vultum suum Propheta pallio operit, quia in ipsa subtilissima contemplationis veritatis, quanta ignorantia homo contegatur, agnoscit. Vultui namque pallium superinducere est, ne altiora mens querere audeat, hanc ex consideratione propriæ infirmitatis velare, ut nequaquam intelligentiæ oculos ultra se præcipitanter aperiat, sed ad hoc, quod apprehendere non valet, reuerenter claudat. Qui hæc agens, in speluncæ ostio stetit describitur. Quid namque spelunca nostra est, nisi hæc corruptionis habitatio, in qua adhuc ex vetustate retinemur? Sed cum aliquid percipere de cognitione diuinitatis incipimus, quasi iam in speluncæ nostræ ostio stamus. Quia enim progredi perfecte non possumus, ad cognitionem tamen veritatis inhiantes, iam aliquid de libertatis auræ captamus. In ingressu ergo speluncæ stare, est represso nostræ corruptionis obstaculo, ad cognitionem veritatis incipere exire. Vnde et nube in tabernaculum descendente, Israelitæ et longinquo cernentes, in papilionum suorum ostijs steterunt memorantur: quia hi, qui aduentum diuinitatis vtrumque conspiciunt, quasi iam ex habitaculo carnis procedunt. Quia igitur humana mens quantalibet se virtute tetenderit, vix de intimis extrema cognoscit, recte nunc dicitur: [Et vocem quasi auræ lenis audiui.] Sed quoniam cum de se saltem parum nobis diuina cognitio exhibet, infirmitatis nostræ ignorantiam perfecte docet: qui vocem auræ lenis audiuit, dicat quæ ex ipsa hac auditione didicerit. Sequitur:

Exod. 33. b

A *Quid qui de flagello Dei murmurant; iniustitiam ferientis accusant. Caput XXVII.*

N Vmquid homo Dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir? Humana iniustitia diuinæ iustitiæ comparata, iniustitia est: quia et lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in solis radio posita tenebratur. Quid ergo Eliphaz raptus in contemplatione cognouit, nisi, quod iustificari homo, Dei comparatione, non possit? Recta namque credimus, quæ exterius operamur, sed cum minime interna cognoscimus, quasi in solis radio positi caligamus. Cum vero illa, utcumque percipimus, ista non utcumque iudicamus, quia tanto quisque subtilius de tenebris iudicat, quanto ei verius claritas concitat. Qui enim lucem videt, scit, quid de tenebris æstimet. Nam qui candorem lucis ignorat, etiam obscura pro lucidis approbat. Bene autem subditur: [Aut Factore suo purior erit vir?] Quisquis de persecutione murmurat, quid aliud, quam iniustitiam ferientis accusat? Puriorem ergo se vir Factore suo existimat, si contra flagellum querelam parat, eumque sibi proculdubio postponit, cuius iudicium de sua afflictione redarguit. Vt ergo homo reprehendere non audeat iudicem culpæ, hunc humiliter cogitet auctorem naturæ: quia qui mire hominem ex nihilo fecit, factum impie non affligit. Quod tunc Eliphaz didicit, cum vocem quasi auræ lenis audiuit. In consideratione namque diuinæ magnitudinis dicitur, quam humiliter in sua animaduersione timeatur. Et qui superna degustat, inferiora æquanimitè tolerat, quia plene intus conspicit, quanti æstimet, quod foris agit. Male enim se rectum putat, qui regulam summæ rectitudinis ignorat. Et sæpe lignum rectum creditur, si ad regulam non ducatur: sed cum regulæ iungitur, per quantum tortitudinem tumescit, inuenitur: quia nimirum rectitudo accedens increpat, quod oculus deceptus approbat. Eliphaz itaque quia superna conspexit, districtum iudicium de inferioribus exerit: et quamvis beatum Iob non recte redarguit, in comparatione tamen Creatoris omnium, omnem creaturæ modum recte describit, dicens:

Quod Deum angelicam naturam condidit mirabilem, ut ex libero arbitrio, qui manere nollent, ruerent, et maioris meriti ferent, qui mutabilitatis suæ conditionem voluntatis statione fixissent. Caput XXVIII.

Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, et in angelis suis reperit prauitatem: quanto magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumuntur, velut a tineæ? Natura angelica etsi contemplationi Auctoris inhaerendo, 27. in statu suo immutabiliter permanet, eo ipso tamen quo creatura est, in semetipsa vicissitudinem mutabilitatis habet. Mutari autem, ex alio in aliud ire est, et in semetipso stabilem non esse. Vnaquæque enim res quasi tot passibus ad aliud tendit, quod mutabilitatis suæ motibus subiacet. Sola autem natura incomprehensibilis a statu suo nescit moueri, quæ ab eo, quod semper idem est, nescit immutari. Nam si angelorum substantia a mutabilitatis motu fuisset aliena, bene ab Auctore condita, nequaquam in reprobis spiritibus a beatitudinis suæ arce cecidisset. Mire autem omnipotens Deus naturam summorum spirituum bonam, sed mutabilem condidit: ut et qui permanere nollent, ruerent, et qui in conditione persisterent, tanto in ea iam dignius, quanto ex arbitrio starent: et eo maioris apud Deum meriti ferent, quo mutabilitatis suæ motum, voluntatis statione fixissent. Quia ergo ipsa quoque natura angelica est in semetipsa mutabilis, quam videlicet mutabilitatem vicit per hoc, quod ei, qui semper idem est, vinculis amoris alligatur, recte nunc dicitur: [Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles.] Atque eiusdem protinus documentum mutabilitatis adiungitur, cum de apostatis spiritibus subinfertur: [Et in angelis suis reperit prauitatem.] Ex quorum comparatione bene casus infirmitatis humanæ considerationem colligit, cum illico subnectitur: [Quanto magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumuntur velut a tineæ?] Luteas quippe domos habitamus, quia in corporibus terrenis subsistimus. Quæ bene Paulus considerans ait: 1. Cor. 4. Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Et rursum: Scimus quia si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam. Terrenum quoque fundamentum, est substantia carnis. Quod in se sollicite Psalmista conspexerat, cum dicebat: Non est occultatum os meum a te, Ps. 38.

quod fecisti in oculro, et substantia mea in inferioribus terræ. Tinea autem de veste nascitur, et eandem vestem, de qua oritur, oriendo corrumpit. Quasi quædam vero vestis animæ caro est, sed hæc nimirum vestis habet tineam suam: quia ab ipsa carnalis tentatio oritur, ex qua laceratur. Quasi enim quædam sua tinea vestis nostra consumitur, cum caro corruptibilis tentationem gignit, et per hanc ad interitum pervenit. Velut a tinea homo consumitur, cum de se oritur, unde coneratur. Ac si aperte dicat: Si illi spiritus esse ex se incommutabiles nequeunt, qui nullâ carnis infirmitate deprimentur, qua remeritate se homines in bono permanere constanter existimant, quos in eo, quod intellectus ad summa euehit, carnalis infirmitas

28. aggrauans præpedit: ut per corruptionis vitium in semetipsis habeant, unde ab inimica novitate veterascant? Possunt quoque per Angelos, sancti Doctores intelligi,

Malac. 2. b sicut per Prophetam dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est. Qui quantalibet virtute fulgeant, esse omnino sine culpa nequeunt, cum iter præsentis illecebrosi vitæ gradiuntur: quia eorum nimirum gressus tangitur, aut luto illiciti operis, aut pulvere cogitationis. Domos autem luteas habitant, qui de illecebrosa hac vita carnis exultant. Hanc domum luteam Paulus contempserat habitare, cum dicebat: Nostra autem conuersatio in cælis est. Dicat ergo: [Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles: et in Angelis suis reperit prauitatem, quanto magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumuntur velut a tinea?] Ac si aperte dicat: Si præsentis vitæ viam illi sine contagione transire nequeunt, qui æterna cogitantes se contra temporalia accingunt, quæ detrimenta illi sustinent, qui esse se in carnalis habitationis voluptatibus gaudent? Qui enim seruiunt ei, non sunt stabiles, quia cum mens ad alia nititur, carnis suæ cogitatione dissipatur: ita, ut sepe animus dum intimis inhjat, dum sola cælestia expectat, subita carnali delectatione perculsus, a semetipso scissus iaceat: et qui se infirmitatis suæ molestias superasse gaudebat, repentino vulnere prostratus gemat. Prauitas ergo, et in Angelis reperitur, dum ipsos quoque qui veritatem nunciant, nonnumquam surreptio vitæ fallacis grauat. Si ergo hi etiam mundi huius iniquitate feriuntur, quos contra eum sancta intentio erigit, quibus ictibus illi penetrantur, quos ante eius iacula, ipsa infirmitatis suæ delectatio sternit? Qui bene velut a tinea consumi describuntur. Tinea quippe damnum facit, et sonitum non facit: ita iniquorum mentes, quia damna sua considerare negligunt, integritatem quasi nescientes perdunt. Amittunt namque a corde innocentiam, ab ore veritatem, a carne continentiam, et per accessum temporis ab arare vitam. Sed hæc se indefinenter amittere, nequaquâ conspiciunt, dum roto desiderio curis temporalibus occupantur. Quasi ergo a tinea consumuntur, quia sine sonitu, culpæ morsum tolerant, dum quanta detrimenta vitæ et innocentie patiantur, ignorant. Vnde et bene subditur: [De mane vsque ad vesperam succidentur.] A mane vsque ad vesperam peccator succiditur, dum a vitæ suæ exordio vsque ad terminum iniquitatis perpetratione vulneratur. Omni namque tempore reprobi per augmentum malitiæ contra se ictus ingeminant, quibus succisi in profundum ruant.

Ps. 54. d De quibus bene per Psalmistam dicitur: Viri sanguinum, et dolosi non dimidiabunt dies suos. Dies quippe dimidiare, est tempus vitæ malum voluptatibus ductum, ad poenitentiam lamenta diuidere, atque hoc ad bonum vsum partiendo reparare, sed iniqui dies suos nequaquam dimidiant, quia peruersam mentem, nec in extremo tempore immutant. Quo contra bene Paulus admonet dicens: Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Tempus quippe redimimus, quando anrectam vitam, quâ lasciuendo perdidimus, stendo reparamus. Sequitur: [Et quia nullus intelligit, in æternum peribunt.] Nullus videlicet eorum, qui a mane vsque ad vesperam succidentur. Nullus intelligit, vel eorum, qui pereunt, vel eorum, qui perditos mores pereuntium imitantur. Vnde alias scriptum est: Iustus perit, et nemo est, qui recogitet in corde suo, et viri misericordie colliguntur, quia non est, qui intelligat. Iniqui ergo dum sola temporalia appetunt, et quæ bona electis in æternum maneant, scire contemnunt, dum iustorum afflictionem conspiciunt, sed quæ sit afflictionis retributio non agnoscunt, actionis suæ pedem in profundum porrigunt: quia a luce intelligentiæ sponte sua oculos claudunt. Multis enim mali voluptatibus decepti, dum

Ephe. 5. d

Isa. 57. a

quæ vi-

A quæ vident, temporaliter diligunt, a semetipsis alienati non vident, vbi in æternum ruunt. Potest etiam mane prosperitas, vespere huius mundi aduersitas designari. De mane ergo vsque ad vespem reprobi succiduntur, quia et per prospera lasciuientes depercut, et per aduersa imparientes ad insaniam exurgunt. Quos De mane vsque ad vespem nequaquam culpa succideret, si vel prospera fomentum crederent, vel aduersa sectionem sui vulneris æstimarent. Sed quia nequaquam sic humani generis multitudo desecit, vt cuncta ad interitum tendere, permittatur, sunt nonnulli, qui præsentis vitæ oblectamēta despiciunt, etiam cum adsunt, transitoria esse considerant, atque hæc ex amore æternitatis calcant. Cumq. in hoc primo gradu iudicii gressum ponunt, vegetiores ad altiora perueniunt, vt cuncta temporalia non solum quia citius sunt admittenda, despiciant, sed his inhærere non appetant: etiam si æterna esse potuissent: et a pulchre conditis amorē subtrahunt, quia in ipsum Austorem pulchritudinis cordis passibus tendunt. Et sunt nonnulli, qui bona vitæ præsentis diligunt, sed tamen hæc nullatenus assequuntur: qui rebus temporalibus totis desiderijs inhiant, mundi gloriam querunt, sed adipisci nequaquam possunt. Hos, vt ita dixerim, cor ad mundum pertrahit, mundus ad cor repellit. Nam sæpe contingit, vt ipsis suis aduersariis fracti ad mentem redeant, et in semetipsis reuersi considerent, quàm sint inania, quæ querebant, seque. pro tam stulto desiderio protinus ad lamentum vertant, et tanto valentius æterna desiderant, quanto se stultius laborasse pro temporalibus dolent. Vnde bene descriptis reprobis subditur:

Quid eos, quos mundus hic despiciat, Deus eligit: et quid sit, quod puer Amalechita dux Dauid in persecutione hostium efficitur.

Caput X X I X.

C Vi autem reliqui fuerint, auferentur ex eis. Quos alios reliquos, nisi huius mundi despectos accipimus? Quos dum præsens sæculum ad nullius gloriæ vsum eligit, quasi minimos indignosq. derelinquit. Sed mundi reliquos auferre Dominus dicitur, quia despectos huius sæculi eligere designatur, Paulo attestante, qui ait: Non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes: et infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia. Quod bene in libris Regum, Ægyptio puero in via lassescere signatur, quem Amalechita ægrotum in itinere deserit. Dauid vero inuenit, cibo refectus, ducem sui itineris facit: Amalechitam persequitur, epulante reperit, et funditus extinguit. Quid est enim, quod Ægyptius Amalechitæ puer in itinere lassatur, nisi quod amator præsentis sæculi peccati sui nigredine opertus, sæpe ab eodem sæculo infirmus despectusq. relinquitur, vt cum eo eutere nequaquam valeat, sed fractus aduersitate torpescat? Sed Hunc Dauid inuenit, quia Redemptor noster veraciter manu fortis, nonnumquam quos despectos a mundi gloria reperit, in suum amorem conuertit. Cibo pascit, quia verbi scientia reficit. Ducem itineris eligit, quia suum etiam prædicatorem facit. Et qui Amalechitam sequi non voluit, dux Dauid efficitur: quia is, quem indignum mundus deseruit, non solum conuersus in suam mentem Dominum recipit, sed prædicando hunc etiam vsque ad aliena corda perducit. Quo videlicet duce Dauid coniuuantem Amalechitam inuenit et extinguit, quia ipsis prædicantibus Christus mundi læritiam destruit, quos mundus habere comites despectit. Quia igitur plerumque quos mundus relinquit, Dominus elegit, recte nunc dicitur: [Qui reliqui fuerint, auferentur ex eis.] Sequitur. [Morientur, et non in sapientia.] Quid est, quod superius reproborum interitum protulit, dicens: Quia nullus intelligit, in æternum peribunt: et de electis Dei illico adiunxit: Qui reliqui fuerint, auferentur ex eis: et hoc protinus, quod eisdem electis non conueniat, dicens subdidit: Morientur, et non in sapientia. Si enim a reprobis diuinitus auferuntur, quo pacto mori non in sapientia dicuntur? Sed nimirum sacræ scripturæ consuetudo est, vt cum aliquid narrat, interposita alterius causæ sententia, ad superiora protinus redeat. Nam postquam dixit: Et quia nullus est, qui intelligat, in æternum peribunt: electorum mox sortem subintulit, dicens: Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis. Et rursum sententiæ suæ oculum, in eum, quem prædixerat interitum reproborum mittens, subito adiunxit: [Morientur, et non in sapientia.] Ac si diceret: Hi, quos dixi, quia non intelligentes in æternum peribunt, proculdubio non in sapientia morientur. Sed hunc

1. Tim. 4.

2. Tim. 5.

30.

hunc esse nonnumquam morē sacri eloquij melius ostendimus, si ex eo aliquam hu- A
 ius rei similitudinem proferamus. Paulus namque Apostolus cum dilectum discipu-
 lum de instituendis Ecclesiæ officiis admoneret, ne quos forte ad sacros ordines inordi-
 nate prouheret, dixit: Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris pecca-
 tis alienis, teipsum castum custodi. Qui ad infirmitatem eius corporis protinus verba
 conuertens ait: Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino vtē, propter stomachum
 tuum, et frequentes tuas infirmitates. Statimq. subiungit, dicens: Quorundam ho-
 minum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium, quorundam autem et sub-
 sequuntur. Quid ergo ad illud pertinet, quod ab infirmo aquam bibi prohibuit, hoc,
 quod de peccatis absconditis quorundam hominum manifestisq. subiunxit? nisi quod
 interposita de eius infirmitate sententia, ad hoc in extremo redijt, quod superius dixit:
 Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Vt enim hæc B
 eadem peccata quanta sollicitudine perquirenda essent, ostenderet, interposita contra
 infirmitatis molestiam discretionis admonitione, protinus intulit, quod in alijs præ-
 cedentia ad iudicium: quorundam autem et subsequuntur. Sicut ergo per hanc sen-
 tentiam non eisdem verbis Paulus congruit, quibus eam loquens de Timothei infir-
 mitate subiunxit: sed ad illud redijt, quod superius intermittendo narrauit, hoc loco
 Eliphas cum de electis diceret: Qui reliqui fuerint, auferentur ex eis, illico adiungens:
 [Morientur, et non in sapientia:] ad illud protinus recurrit, quod superius de repro-
 bis protulit, dicens: [Et quia nullus intelligit, in æternum peribunt.] Idcirco au-
 tem reprobi electos despiciunt, quod ad vitam inuisibilem per visibilem mortem ten-
 dunt. De quibus bene nunc dicitur: Morientur, et non in sapientia. Ac si aperte di-
 ceretur: Mortem quidem et sapientiam pariter fugiunt, sed sapientiam penitus dese-
 runt, mortis autem laqueos non euadunt. Et quia quandoque morituri viuere mo-
 riendo potuerant, dum mortem, quæ proculdubio ventura est, metuunt, et vitam si-
 mul et sapientiam perdunt. At contra, iusti in sapientia moriuntur, quia mortem,
 quam deuitare funditus nequeunt, cum pro veritate imminet, differre contemnunt,
 eamq. dum æquanimitate ferunt, poenā propaginis vertunt in instrumentum virtu-
 tis: ut inde debeat vita tecipi, vnde per primā culpæ meritum cogitur finire. Sed quia
 Eliphas hæc contra iniquos veraciter protulit, beatum Iob reprehensibilem æstimans,
 de fastu se sapientiæ inflauit. Vnde et post prædicamenta tantæ cecitudinis, irrisio-
 nis verba subiungit, dicens:

QVINTVM CAPVT BEATI IOB.

VOCA ergo, si est, qui tibi respondeat, et ad aliquem sancto-
 rum conuertere. Virum stultum interficit iracundia, et pa-
 uulum occidit inuidia. Ego vidi stultum firma radice, et
 maledixi pulchritudini eius statim. Longe sient filij eius a sa-
 lute, et conterentur in porta, et non erit, qui eripiat. Cuius
 messē famelicus comedet, et ipsum rapiet armatus, et bi-
 bent sitientes diuitias eius. Nihil in terra sine causa fit: et de humo non egre-
 dictur dolor. Homo nascitur ad laborem, et auis ad volatum. Quamobrem ergo
 deprecabor Dominum, et ad Deum ponam eloquium meum. Qui facit
 magna et inscrutabilia, et mirabilia absque numero. Qui dat pluuiam super fa-
 ciem terræ, et irrigat aquis vniuersā. Qui ponit humiles in sublime, et mœ-
 rentes erigit sospitate. Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint im-
 plere manus eorum quod cœperant. Qui apprehendit sapientes in astutia eo-
 rum, et consilium prauorum dissipat. Per diem incurrent tenebras, et quasi
 in nocte, sic palpabunt in metidie. Porro saluum faciet egenos a gladio onis
 eorum, et de manu violenti pauperem. Et erit egeno spes, iniquitas autem contra-
 het os

A het os suum. Beatus homo, qui corripitur a Domino. Increpationem ergo Domini ne reprobes, quia ipse vulnerat et medetur: percutit, et manus eius sanabunt. In sex tribulationibus liberabit te, et in septima non tanget te malum. In fame eruet te de morte, et in bello de manu gladii. A flagello linguæ absconderis, et non timebis calamitatem, cum venerit. In vastitate et fame ridebis, et bestias terræ non formidabis. Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, et bestias terræ pacificæ erunt tibi. Et scies, quod pacem habeat tabernaculum tuum, et visitans speciem tuam non peccabis. Et scies, quoniam multiplex erit semen tuum, et progenies tua quasi herba tetræ. Ingredienis in abundantia sepulchrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo. Ecce hoc, ut inuestigauimus, ita est, quod auditum mente pertracta.

Quantum peccatum sit ira, quod etiam homicidio comparatur: et quomodo compesci debeat.

Capitulum XXX.

Voca ergo, si est, qui tibi respondeat.] Omnipotens enim Deus sæpe eius precem in perturbatione deserit, qui præcepta illius in tranquillitate contemnit. Vnde scriptum est: Qui aurem suam auertit ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Prou. 28. b
Vocare autem nostrum, est humili Deum prece deprecari: respondere vero Dei, est effectum precibus præbere. Ait ergo: [Voca, si est, qui tibi respondeat.] Ac si aperte dicat: Quantumlibet afflicti clames, Deum tibi respondentem non habes, quia vox in tribulatione eum non inuenit, quem mens in tranquillitate contempsit. Vbi adhuc deridendo subiungit: [Et ad aliquem sanctorum conuertere.] Ac si despicies dicat: Sanctos quoque inuenire in afflictione adiutores non vales, quos habere socios in hilaritate noluisti. Qui post irrisionem protinus sententiam subdit, dicens: [Virum stultum interficit iracundia, et paruulum occidit inuidia.] Quæ nimirum sententia vera esset, si illata contra tanti viri patientiam non fuisset. Sed nos pensamus, quod dicitur: quamuis ab auditoris sui virtute elidatur, ut ostendamus, quàm rectum est, quod promittitur, si non in beatum Iob iniuste promeretur, cum scriptum sit: Tu autem Domine cum tranquillitate iudicas. Sciendum nobis magnopere est, quia quotiens turbulentos motus animi sub mansuetudinis virtute restringimus, ad similitudinem redire Conditoris conamur. Nam cum tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodammodo, scissamque perturbat, ut sibi metipsum non congruat, ac vim intimæ similitudinis amittat. Quanta ergo sit iracundiæ culpa pensamus, per quam dum mansuetudo amittitur, supernæ imaginis similitudo vitiatur. 31.
Per iram sapientia perditur: ut quid, quoque ordine agendum sit, omnino nesciat, sicut scriptum est: Ira in sinu stulti requiescit: quia nimirum intelligentiæ lucem subtrahit, cum mentem permouendo confundit. Per iram vita amittitur, et si sapientia teneri videatur, sicut scriptum est: Ira perdit etiam prudentes: quia scilicet confusus animus nequaquam explet, etiam si quid intelligere prudenter valet. Per iram iustitia relinquitur, sicut scriptum est: Ira viri iustitiam Dei non operatur: quia dum perturbata mens iudicium suæ rationis exasperat, omne, quod furor suggerit, rectum putat. Per iram gratia vitæ socialis amittitur, sicut scriptum est: Noli esse assiduus cum homine iracundo, ne discas semitas eius, et sumas scandalum animæ tuæ. Et idem: Quis poterit habitare cum homine, cuius spiritus facilis est ad irascendum? Prou. 22. d
Quia qui se ex humana ratione non temperat, necesse est, ut bestialiter solus viuat: Per iram concordia rumpitur, sicut scriptum est: Vir animosus parit rixas, et vir iracundus effundit peccata. Iracundus quippe peccata effundit, quia etiam malos, quos incaute ad discordiam prouocat, peiores facit. Per iram lux veritatis amittitur, sicut scriptum est: Sol non occidat super iracundiam vestram: quia cum menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium suæ cognitionis abscondit. Eph. 4. f
Per iram sancti Spiritus splendor excluditur, quo contra, iuxta vetustam translationem scriptum est: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, et quietum, et trementem sermones meos? Cum enim humilem diceret, quietum protinus adiunxit. Isa. 66. a

adiunxit. Si ergo ira quietem mentis subtrahit, fuam fancto Spiritui habitationem A claudit, cuius recessione animus vacuus, ad apertam mox insaniam ducitur, et vsque ad superficiem ab intimo cogitationum fundamento dissipatur. Nam ira suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremat, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, et nequaquam recognoscuntur noti. Ore quidem clamorem format, sed sensus, quid loquatur, ignorat. In quo itaque iste ab abreptitijs longe est, qui actionis suæ conscius non est? vnde fit plerumque, vt vsque ad manus ira profiliat, et quotatio longius recedit, audacior exurgat, seq. ipsum animus retinere non valet: quia factus est potestatis alienæ: et eo furor membra foris in ictibus exercet, quo intus ipsam membrorum dominam mentem captiuam tenet. Aliquando autem manus non exerit, sed in maledictionis iaculum linguam vertit. Fratris namque interitum precibus exposcit, et hoc Deum perpetrare expetit, quod ipse peruersus homo facere, vel B metuir, vel erubescit. Fitq. vt voto, et voce homicidium peragat, etiam cum a læsione proximi manibus cessat. Aliquando ira, perturbato animo, quasi ex iudicio silentium indicit, et quo se foras per linguam non exprimit, intus deterius ignescit, vt iratus quisque colloquutionem suam proximo subtrahat, et nil dicendo, quàm sit auersus dicat. Et nonnumquam hæc silentij seueritas per disciplinæ dispensationem geritur: si tamen sollicitè in intimis discretionis forma teneatur. Nonnumquam vero dum accensus animus a consueta locutione restringitur, per accessum temporis penitus a proximi dilectione separatur, et acriores stimuli ad mentem veniunt, causæq. quæ grauius exasperant, oriuntur, atque in irati oculo festuca in trabem vertitur, dum ira in odium permuratur. Plerumque ira per silentium clausa intra mentē vehementius æstuat, et clamosas tacita voces format: verba sibi, quibus exasperetur, obijcit, et C quasi in causæ examine posita durius exasperata responder, quod Salomon breuiter insinuat, dicens: Præstolatio impiorum furor. Sicq. fit, vt perturbatus animus maiorem strepitum sui silentij sentiat, eumq. grauius causa iræ flamma consumat. Vnde bene ante nos quidam sapiens dixit: Cogitationes iracundi vipereæ sunt generationis, mentem comedunt matrem suam: Sciendum vero est, quod nonnullos ira citius accendit, facilius deserit. Nonnullos vero tarde quidem commouet, sed diutius tenet. Alij namque accensis calamis similes dum vocibus perstreperunt, quasi quosdam accensionis suæ sonitus reddunt, citius quidem flammam faciunt, sed protinus in fauilla frigescent. Alij autem lignis grauioribus durioribusq. non dispare, accensionem tarde suscipiunt, sed tamen accensi semel difficiliter extinguuntur: et quia se tardius in asperitatem concitant, furoris sui diutius ignem seruant, Alij autem, quod D est nequius, et citius iracundiæ flammam accipiunt, et tardius deponunt. Nonnulli vero has et tarde suscipiunt, et citius amittunt. In quibus nimirum quattuor modis liquido lector agnoscit, quia et ad tranquillitatis bonum vltimus plasquam primus appropinquat, et in malo secundum tertius superat. Sed quid prodest, quod iracundiæ quo modo mentem teneat, dicimus, si non etiam qualiter compesci debeat exprimamus? Duobus etenim modis fracta possidere animi ira desuescit. Primus quippe est, vt mens sollicita antequàm agere quodlibet incipiat, omnes sibi, quas pati potest, contumelias proponat: quatenus Redemptoris sui probra cogitans, ad aduersa se præparet. Quæ nimirum venientia tanto fortius excipit, quanto se cautius ex præsentia armauit. Qui enim improvidus ab aduersitateprehenditur, quasi ab hoste dormiens inuenitur, eumq. citius inimicus necat, quia non repugnantem perforat. E Nam qui mala imminencia per sollicitudinem prænotat, hostiles incurfus quasi in insidijs vigilans expectat: et inde ad victoriam valenter accingitur, vnde nesciens deprehendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis suæ primordia, cuncta debet aduersa meditari: vt semper hæc cogitans, semper contra hæc thorace patientiæ munitus, et quidquid acciderit, prouidus superet: et quidquid non a cesserit, lucrum putet. Secundus autem seruandæ mansuetudinis modus est, vt cum alienos excessus aspiciamus, nostra, quibus in alijs excessimus, delicta cogitemus: Considerata quippe infirmitas propria, mala nobis excusat aliena. Patienter namque illatam iniuriam tolerat, qui pie meminit quod fortasse adhuc habeat, in quo debeat ipse tolerari. Et quasi aqua ignis exinguitur, cum surgente furore animi, sua cuique ad mentem culpa reuocatur, quia erubescit sibi peccata non parcere, qui vel Deo, vel proximo sæpe se reco-

Prov. 11. 6

32.

E

- A** se recolit parcenda peccasse. Sed inter hæc solerter sciendum est, quòd alia est ira, quam impatientia excitat, alia, quam zelus iustitiæ format. Illa ex vitio, hæc ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute surgeret, diuinæ animaduersionis impetum Phinees per gladium non placasset. Hanc iram, quia Heli non habuit, motum contra se implacabiliter supernæ ultionis excitauit. Nam quo contra subditorum vitia tepuit, eo contra illum districtio æterni Rectoris exarsit. De hac ira per Psalmistam dicitur: Irascimini, et nolite peccare. Quod nimirum non recte intelligunt, *Tf. 4.* qui irasci nos nobis tantummodo, non etiam proximis delinquentibus volunt. Si enim sic proximis, vt nos amare præcipimur, restat, vt sic eorum erratibus, sicut nostris ijs irascamur. De hac per Salomonem dicitur: Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis. De hac iterum Psalmista ait: Turbatus est præ ira oculus meus. Ira quippe per vitium oculum mentis excæcat, ira autem per zelum turbat, quia cum saltem recti æmulatione concutitur, ea, quæ nisi tranquillo corde percipi non potest, contemplatio dissipatur. Ipse namque zelus rectitudinis, quia in quietudine mentem agit, eius mox aciem obscurat, vt altiora in commotione non videat, quæ bene prius tranquilla cernebat. Sed inde subtilius ad alta reducit, vnde ad tempus, ne videat, reuerberatur. Nam ipsa recti æmulatione æterna post paululum in tranquillitate largius aperit, quæ hic interim per commotionem claudit: et vnde mens turbatur, ne videat, inde proficit, vt ad videndum verius clarescat: sicut infirmanti oculo cum collyrium immittitur, lux penitus negatur: sed inde eam post paululum veraciter recipit, vnde hanc ad tempus salubriter amittit. Numquam vero commotioni contemplario iungitur, nec præualeat mens perturbata conspiciere, ad quod vix tranquilla valet inhicare: quia nec Solis radius cernitur, cum commotæ nubes cæli faciem obducunt, nec turbatus fons insipientis imaginem reddit, quam tranquillius proprie ostendit: quia quo eius vnda palpitat, eo in se speciem similitudinis obscurat. Sed cum per zelum animus mouetur, curandum summopere est, ne hæc eadem quæ instrumento virtutis assumitur, menti iræ dominetur, nec quasi domina præeat, sed velut ancilla ad obsequium parata, a rationis tergo numquam recedat. Tunc enim robustius contra vitia erigitur, cum subdita rationi famulatur. Nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat, si immoderata mentem vicerit, rationi protinus seruire contemnit, et tanto se impudentius dilatat, quanto impatientiæ vitium virtutem putat. Vnde necesse est, vt hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis mouetur, attendat, ne ita extra mentis dominium transeat, sed in visione peccati tempus modumque considerans, surgentem animi perturbantem subtilius retrahendo restringat, animositatem reprimat, et motus feruidos sub æquitate disponat, vt eo fiat iustior vltor alienus, quo prius extitit victor suus, quatenus sic culpas delinquentium corrigat, vt ante ipse, qui corrigit, per patientiam crescat, vt feruorem suum transcendendo diiudicet, ne intemperanter excitatus ipso zelo rectitudinis, longe a rectitudine aberrat. Quia vero, sicut diximus, etiam laudanda boni æmulatione mentis oculum turbat, recte nunc dicitur: [Virum stultum interficit iracundia.] Ac si aperte diceretur: Ira per zelum sapientes turbat, ira vero per vitium stultos cruciat, quia illa sub ratione restringitur, hæc vero irrationabiliter deuictæ menti dominatur. Bene autem subditur:

Quo modo inuidia cognoscitur.

Caput XXXI.

- E** T paruulum occidit inuidia.] Inuidere enim non possumus, nisi eis, quos nobis in aliquo meliores putamus. Paruulus ergo est, qui luore occiditur, quia ipse sibi testimonium perhibet, quòd eo minor sit, cuius inuidia torquetur. Hinc est, quòd hostis callidus primo homini inuidendo surripuit, quia amissa beatitudine, minorem se immortalitate illius agnouit. Hinc est, quòd Cain ad perpetrandum fratricidium corruit: quia despecto suo sacrificio, prælarum sibi infremuit, cuius Deus hostiam accepit, et quem meliorem se esse exhorruit, ne utcumque esset, amputauit. Hinc Esau ad persecutionem fratris exarsit, quia primogenitorum benedictionis perditam, quam tamen pro esu lenticule ipse vendiderat, minorem se eo, quem nascendo præibat, ingemuit. Hinc Ioseph fratres sui Hismaelitis transeuntibus, vendiderunt: quia cognito reuelationis mysterio, ne se fieret melior, eius profectibus obuiare conati sunt. Hinc

1. Reg. 18. e Hinc Saul Dauid fubditum, lanceam intorquēdo, perſequitur, quia quem magnis quo- A
tidie augeri virtutum ſucceſſibus ſenſit, vltra ſe excreſcere expauit. Paruulus itaque
eſt, qui inuidia occiditur: quia niſi ipſe inferior exiſteret, de bono alterius non dolo-
34. ret. Sed inter hæc ſciendum eſt, quia quamuis per omne vitium, quod perpetratur,
humano cordi antiqui hoſtis virus infunditur; in hac tamen nequitia, tota ſua viſce-
ra ſerpens concurrit, et imprimendæ malitiæ peſtem vomit. De quo nimirum ſcri-
ptum eſt: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Nam eam diuidium cor
liuoris putredo corruperit, ipſa quoque exteriora indicant, quàm grauiter animam
veſania inſtigat. Color quippe palloſe afficitur, oculi deprimuntur, mens accendi-
tur, et membra frigeſcant, ſit in cogitatione rabies; in dentibus ſtridor: cumq; B
in latebris cordis creſcens abſconditur odium, dolore cæco tenebrat conſcientiam vul-
nus incluſum. Nil latum de proprijs libet, quia rabeſcentem mentem ſua poena ſau-
ciar, quàm felicitas torquet aliena: quantoq; extranei operis in altum fabrica duci-
tur, tanto fundamentum mentis liuidæ profundius ſuſſoditur: vt quo alij ad meliora
properant, eo ipſo deterius ruant, qua ruina videlicet etiam illud deſtruitur, quod in
alijs actibus perfectio opere ſurrexiſſe putabatur. Nam inuidia cum mentem tabeſe-
cerit, cuncta, quæ inueniunt bene geſta conſumit. Vnde bene per Salomonem dici-
tur: Vita carniū ſanitas cordis, putredo oſſium inuidia. Quid enim per vitam car-
nis, niſi infirma quædam ac tenera: et quid per oſſa, niſi fortia acta ſignantur? Et ple-
rumque contingit, vt quidam cum vera cordis innocentia, in nonnullis ſuis actibus
infirmi videantur, quidam vero iam quædam ante humanos oculos robuſta exerceāt,
ſed tamen erga aliorum bona, intus inuidiæ peſtilentia latent rabeſcant. Bene ergo
dicitur: Vita carniū, ſanitas cordis: quia ſi mentis innocentia cuſtoditur, etiam ſi
qua foris infirma ſunt, quandoque roborantur. Et recte ſubditur: Putredo oſſium in- C
uidia: quia per liuoris vitium, ante Dei oculos percunt, etiam fortia acta virtutum.
Oſſa quippe per inuidiam putreſcere, eſt quædam etiam robuſta deperire. Sed cur hæc
de inuidia dicimus, ſi non etiam qualiter eruatur, intimemus? Difficile namque eſt,
vt hoc alteri non inuideat, quod adipiſci alter exoptat: quia quidquid temporaliter
percipitur, tanto ſit minus ſingulis, quanto diuiditur in multis: et idcirco deſideran-
tis mentem liuor ex cruciat, quia hoc, quod appetit, aut funditus alter accipiens adi-
mit, aut a quantitate reſtringit. Qui ergo liuoris peſte plene carere deſiderat, illam
hereditatem diligit, quam coheredum numerus non anguſtat, quæ et omnibus vna
eſt, et ſingulis tota: quæ tantolargior eſſe oſtenditur, quanto ad hanc percipientium
multitudo dilatatur: Imminutio ergo liuoris, eſt affectus ſurgens internæ dulcedi-
nis, et plena mors eius, eſt perfectus amor æternitatis. Nam cum mens ab eius rei D
appetitu retrahitur, quæ accipientium numero partitur, tanto magis proximum di-
ligir, quanto minus ex profeſſu illius ſua damna pertimeſcit. Quæ ſi perfecte in amo-
re cæleſtis patriæ rapitur, plene etiam in proximi dilectione ſine omni inuidia ſolida-
tur: quia cum nulla terrena deſiderat, nihil eſt, quod eius erga proximum charitati
contradicat. Quæ nimirum charitas quid eſt aliud, quàm mentis oculus, qui ſi ter-
reni amoris puluere rangitur, ab internæ lucis mox intuitu læſus reuerberatur.
Quia autem paruulus eſt, qui terrena diligit, magnus, qui æterna concupiſcit, poteſt
etiam ſic non inconuenienter intelligi. Paruulum occidit inuidia, quoniam huius
peſtis languore non moritur, niſi qui adhuc in deſiderijs infirmatur.

LIBRI QVINTI MORALIVM FINIS.

SANCTI GREGORII

MORALIS EXPOSITIONIS

IN BEATVM IOB

LIBER SEXTVS,

Continuans moraliter Quintum Caput Iob.

Quid per nomen Iob et vulnera eius, quæ a planta pedis usque ad verticem pertulit: quid item per uxorem maledictionem suadere conantem, quidq. per amicos consolatores accipitur, breuiter recapitulatur. Caput 1.

SERVATA historiæ veritate beati Iob, dicta amicorumq. illius mystica proposui interpretatione discutere, quia cunctis vera scientibus liquet, quod Redemptorem mundi totis suis allegationibus curat sancta scriptura promittere, cumq. per electos omnes, vt per eius scilicet membra, studuit designare. Vnde et idem beatus Iob Latino eloquio Dolens dicitur: vt per eius et nomen, et vulnera, Redemptoris nostri passio designetur, de qua Propheta ait: Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portauit. Cui

1f. 53. a

tentator, ablatis omnibus, et seruos et liberos occidit, quia non solum Iudaicum populum ex timore seruientem, sed ipsos quoque Apostolos in suo amore regeneratos, passionis eius tempore telo perfidie perculit. Vulneribus beati Iob corpus atteritur, quia Redemptor noster configi clauis in crucis patibulo non designatur. A planta autem pedis, vsque ad verticem vulnera suscepit, quia sanctam Ecclesiam, quæ corpus eius est, non solum per extrema et vltima, sed vsque ad summa membra persecutione sæuens tentator afflixit. Vnde etiam Paulus dixit: Compleo ea, quæ defunt passionum Christi in carne mea. Cui suadere vxor ad maledicendum nititur, quia carnales quique intra sanctam Ecclesiam adiutores callidi tentatoris existunt. Quæ enim cum ad maledicendum prouocat, vitam carnalium designat: qui, vt supra diximus, iam intra sanctam Ecclesiam incorrectis moribus positi, quo per fidem bonis iuxta sunt, eo per vitam durius premunt. Quia enim quasi fideles vitari nequeunt, a fidelibus tanto deterius, quanto et interius tolerantur. Amici vero illius, qui quasi ad consolandum veniunt, sed ad verba asperæ inuectionis excedunt, hæreticorum speciem tenent, qui cum contra bonos Deum defendere nituntur, offendunt. Hæc itaque superius latius dicta, nunc breuiter studui ex mystica designatione succingere, vt lector meus ex ipsa hac replicatione meminerit me in hoc opere spiritali intellectu deferuire, et tamen

Colof. 1. d

Cum utilitatis ipsius vsus postulat, subtiliter quoque studeo historiæ verba discutere: cum vero necesse est, simul vtrumque complector, vt spiritalis fructus allegoria generet, quos tamen ex radice historiæ veritas producit. Amicos vero beati Iob, quos hæreticorum speciem tenere diximus, in dictis suis nequaquam per omnia reprobamus, quia dum per supernam sententiam contra eos dicitur: Non estis locuti coram me rectum, et protinus subditur: Sicut seruus meus Iob: profecto liquet, quia non omnino despiciuntur, quod ex melioris comparatione reprobatur. In reprehensione quippe eius incaute dilabuntur, sed tamen, quia tantum viri amici sunt, ex familiaritate illius mystica multa didicerunt. Vnde et sicut superius diximus, eorum verbis etiam Paulus vtitur, et hæc in assertionis suæ adiutorium assumens, prolata ex veritate testatur. Quæ tamen veritas recte reprehendit: quia quamlibet sortis sententia contra sanctum virum proferri non debuit. Possunt ergo mystice Eliphaz verba pensari, quibus ad beatum Iob loquitur, dicens:

Quid stultus fuerit Iudeorum populus, qui præsentem Dominum in carne spernit, et filij eius sunt, qui perfidiam eius imitantur. Caput III.

EGo vidi stultum firmâ radice, et maledixi pulchritudini eius statim.] Stultus quippe Iudeorum populus extitit, quia ipsam in carne præsentiam æternæ sapientiæ spreuit. Qui quasi firma radice conualuit, quia electorum vitam temporaliter extinguendo superauit. Sed hunc Eliphaz maledicendo despicit: quia nimirum omnes hæretici, quorum tenere speciem a micos beati Iob diximus, cum de nomine Christi gloriantur, Iudeorum perfidiam ex auctoritate reprehendunt. De quo stulto protinus subditur: [Longe fient filij eius a salute.] Filij huius stulti sunt omnes, qui perfidie illius prædicatione generantur. Qui scilicet a salute longe sunt, quia etsi temporalem vitam sine afflictione percipiunt, æterna grauius ultione ferientur, sicut de eisdem filiis illius, Dominus dicit: Væ vobis Scribæ et Pharisei hypocritæ, qui circuitis mare et aridam, vt faciatis vnum proselytum, et cum fuerit factus, facitis cum filium gehennæ duplo, quàm vos. Sequitur: [Et conterentur in porta, et non erit qui eripiat.] Quis alius portæ nomine, nisi Mediator Dei et hominum debet intelligi, qui ait: Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur? Filij igitur huius stulti extra portam proficiunt, et in porta conteruntur: quia prauæ Iudeorum soboles ante Mediatoris aduentum, in legis obseruatione floruerunt: sed in ipsa Redemptoris nostri præsentia, a diuinitatis obsequio, perfidie suæ meritis repulsi ceciderunt. Quos nimirum non est qui eripiat: quia scilicet dum ipsum Redemptorem extinguere persequendo conati sunt, oblatæ sibi remedium ereptionis absceiderunt: de quo bene subditur: [Cuius messem famelicus comedet, et ipsum rapiet armatus.] Huius enim stulti messis fuerat sacri seges eloquij. Quædam namque spicarum grana, sunt verba prophetarum, quæ stultus habuit, sed non comedit: quia Iudaicus populus legem quidem verbo tenus tenuit, sed per fatuitatis fastidium ab eius intellectu ieiunauit. Huius vero stulti messem famelicus comedit, quia nimirum gentilis populus verba legis intelligendo edidit, ad quæ plebs Iudaica sine intellectu laborauit. Hos famelicos fidei, Dominus præuidit, cum per Euangelistam dixit: Beati, qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. De his famelicis Anna prophetante dicitur: Repleti prius pro panibus se locauerunt, et famelici saturati sunt. Sed quia messem perdidit, recte subiungitur, qualiter etiam ipse stultus perit, cum dicitur: [Et ipsum rapiet armatus.] Antiquus hostis Iudaicum populum armatus rapuit, quia in eo vitam fidei fraudulentè suggestionis iaculis extinxit: vt vnde se inhæreto Deo crederet, inde eius ordinationi repugnaret. Quod profecto discipulos suos veritas præmonet, dicens: Venit hora, vt omnis, qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Sequitur:

Quid sit, quod aliquis velox ingenio, quæ intelligit, contemnit, et alium tardus et hebes vix tandem multo labore assequitur, quod cum intellexeris, operatur. Caput IIII.

ET bibent sitientes diuitias eius.] Huius stulti diuitias sitientes bibunt, quia fluentis sacræ locutionis, quæ Iudaicus populus in superbæ ostentatione possederat, conuersæ gentilium mentes irrigantur. Vnde et eisdem per Prophetam dicitur: Omnes sitientes venite ad aquas, et qui non habetis argentum, properate. Quia enim argenti vocabulo eloquia diuina signantur, Psalmista testatur, dicens: Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum. Qui ergo argentum non habent, ad aquas vocantur, quia nimirum gentilitas, quæ scripturæ sacræ præcepta non acceperat, sacri eloquij inundatione satiatur, quam tanto nunc auidius potat, quanto hanc diu sicca sitiebat. Eadem ergo diuina eloquia et messes et diuitiæ vocantur: messes, quia ieiunam mentem reficiunt, diuitiæ vero, quia magna nos morum venustate componunt. Eadem et comedi dicuntur et bibi, quia nimirum dum quædam in eis obscura sunt, quæ non nisi interpretata intelligimus, hæc quasi mandendo glutimus: dum quædam vero ad intelligendum facilia ita sumimus, vt inuenimus, ea quasi non manâ bibimus, quia non fracta sorbemus. Hæc sub intellectu mystico breui locutione transcurrimus, ne quid forsitan præterisse videamur. Sed quia beati Iob amici esse non possent, nisi in quibudam quoque magna morum honestate fulgerent, restat, vt in

A. eorum verbis virtutem sensuum moraliter inquiramus, quatenus dum locutionis eorum pondus discutitur, cuius doctrinæ fuerint, ostendatur.

Quid sit maledicere pulchritudini stulti.

Capitulum IIII.

E Go vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini eius statim.] Quasi firma radice stultus in terra figitur, qui rotis desiderijs in terreno amore solidatur. Vnde et primus Cain ciuitatem in terra construxisse dicitur: vt aperte monstraretur, quia ipse in terra fundamentum posuit, qui a soliditate celestis patriæ alienus fuit. Quasi firma radice stultus attollitur: quando hic temporalis prosperitate fulcitur, vtomne, quod appetit, assequatur, aduersa nulla sustineat, contra infirmos sine repugnatione præualeat, bene agentibus ex auctoritate contradicat, ad maiora commoda ex peiori semper actione perueniat, vt vnde viam vitæ deserit, inde ad tempus feliciorem viuatur. Sed cum malos florere infirmi conspiciunt, trepidant: et apud semetipsos peccantium prosperitate turbati intus in gressibus mentis nutant. Quorum profecto speciem fumpsit Psalmista, cū diceret: Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelauit in peccatoribus, pacem peccatorum videns. Cum vero eorum gloriam forres aspiciunt, protinus quæ post gloriam poena sequatur, attendunt: et alta intus cogitatione desipiunt hoc quod toris superbi fastu vacuæ inflationis intumescunt. Bene ergo dicitur: [Ego vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini eius statim.] Pulchritudini quippe stulti maledicere, est eius gloriam ex considerata damnatione iudicare, quia eo atrocius in tormentis obruitur, quo altius in peccatis eleuatur, quia cum transit, quod extollitur, permanet, quod punitur. Qui honoratur in via, in peruentione damnabitur. Et quasi per amœna prata in carcerem peruenit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum tendit. Notandum vero, quòd cum stulti pulchritudini maledixisse se diceret, protinus addidit, statim. Mos namque humanæ et infirmæ mentis est, vt cum earum rerum, quas respicit, qualitate varietur, sæpe eius iudicium cum ipsa præsentis rei specie ducatur, et iuxta hoc, quod aspicit, intentio illius sensusque formetur. Nam plerumque nonnulli, dum quorundam gloriam cernunt, eiusdem gloriæ aspectibus delectantur, ac magnum aliquid æstimant, seq. vt talia mereantur, exoptant. Cum vero gloriosos quosque, aut deictos subito, aut fortasse etiam morientes aspiciunt, quia humanā gloria omnimodo nihil sit, cum gemitu farentur: ita vt protinus dicant: Ecce, quān nihil est homo.] Quod nimirum rectius dicerent, si cum in gloria hominem cernerent, tunc eius interitum cogitantes, transeuntem potentiam nihil esse sentirent. Tunc quippe est humana elatio pensanda, quān nihil sit, cum sese super ceteros successibus extollit. Tunc considerandum est, quo cursu felicitas transuolet, cum ante humanos oculos quasi permanens pollet. Nam gloriam morituri nihil esse, in ipsa iam morte pensare infirmi quilibet possunt. Tunc enim ei etiam illi derogant, qui hanc et vsque ad mortem sequentes amant. Bene itaque dicitur: [Ego vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini eius statim.] Ac si aperte diceret: Contra stulti pulchritudinem, moram in maledictione non habui: quia cum hanc cernerem, simul etiam poenam sequentem vidi. Non enim statim maledicerem, si qua me gloriæ illius delectatio tenuisset, sed sine tarditate maledixi: quia supplicia mansura conspiciens, eius potentiam sine dubitatione reprobauit. Sed quia iniqui quique quo plus in hoc mundo proficiunt, plures secum ad interitum trahunt, recte subditur: Longe fixit filij eius a salute.] Filij quippe huius stulti sunt, qui in ambitione huius sæculi, eius imitatione nascuntur, qui profecto tanto a salute longius sunt, quanto in perpetratioe nequitie nulla infirmitate feriuntur. De quibus bene additur:

Dies iudicij porta regni.

Capitulum V.

E T conterentur in porta, et non erit qui eripiat.] Nam sicut vrbis aditus porta dicitur: ita est dies iudicij porta regni: quia per eam ab electis omnibus ad celestis patriæ gloriam intratur. Vnde et hunc diem cum ad retributionem sanctæ Ecclesiæ Salomon appropinquare conspiceret, dixit: Nobilis in portis vir eius, quādo sederit cum senatoribus terræ. Vir quippe est Ecclesiæ humani generis Redemptor, qui in portis se nobilem ostendit, qui despectus prius in contumelijs exitit, sed in ingressu regni sublimis

Matt. 19. d

If. 3. c

Pron. 31. d

Matt. 25. d

Matt. 23. a

Trau. 30. d

sublimis apparebit. Qui cum terræ senatoribus refidet: quia iudicij sententiam cum A
sanctis eiuſdem Eccleſiæ prædicatoribus decernet, et ſicut ipſe in Euangelio dicit: Vos,
qui ſecuti eſtis me, in regeneratione, cum ſederit filius hominis in ſede maiſtatis ſuæ,
ſedebitis et vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Quod Iſaias
quoque longe ante prænunciatus ait: Dominus ad iudicium veniet cum ſenioribus po-
puli ſui. De his portis Salomon iterum dicit: Date ei de fructu manuum ſuarum, et
laudent eam in portis opera eius. Tunc quippe ſancta Eccleſia de fructu manuum
ſuarum accipit, cum eam ad percipiendā cæleſtia, laboris ſui retributio attollit. Tunc
eam ſua opera in portis laudant, quando eius membris in ipſo regni aditu dicitur:
Eſuriui, et dediftis mihi manducare: ſitiui, et dediftis mihi potum: hoſpes eram, et
collegiſtis me: nudus, et cooperuiſtis me. Filij igitur huius ſtulti ante portam elati
ſunt: ſed in porta conterentur, quia amatores huius ſæculi in præſenti vita ſuper-
biunt, ſed in ipſo regni aditu æterna animaduerſione feriuntur. Bene autem ſubdi-
tur: [Et non erit qui eripiat.] Illos quippe veritas ab æterna aduerſitate eripit,
quos in temporalibus proſperis per diſciplinam premit. Qui ergo nunc renuit premi,
tunc non valet eripi: quia iniqui cum, quem per diſciplinam negligunt habere patrē,
afflictionis ſuæ tempore per adiutorium non inuenient ereptorem. Sequitur: [Cu-
ius meſſem famelicus comedit.] Habet enim ſtultus meſſem, quando iniquus quiſ-
que donum rectæ intelligentiæ accipit: ſcripturæ ſacræ ſententijs docetur, bona lo-
quitur, ſed tamen nullo modo hoc, quod dicit, operatur: verba Dei proferit, nec ta-
men diligit: laudando exaggerat, viuendo calcatur. Quia ergo ſtultus iſte recte, et
intelligit, et dicit, ſed tamen hæc operando non amat, meſſem habendo ieiunat.
Quam nimirum famelicus comedit, quia iſ, qui ad Deum ſanctis deſiderijs anhelat, C
diſcit quod audit, agit quod didicerit: et dum doctōris prauī rectæ prædicatione reſi-
citur, quid aliud, quā ſtulti fruge ſaturatur? An non famelicus ſuos Veritas, vt
ſtulti meſſem comederent, admonebat, cum per deſideria ſanctæ flagrantibus, de Pha-
riſæis præcepit, dicens: Quæ dicunt, facite, iuxta opera vero eorum, nolite facere.
Ac ſi aperte diceret: Verbi meſſem loquendo excolunt, ſed hanc male viuendo mini-
me contingunt. Veſtram ergo famem meſſis iſta reſiciat: quia vobis hanc per ſatui-
ratis ſuæ faſtidium ſeruauit. Bene autem ſubditur: [Et ipſum rapiet armatus.] Anti-
quus namque hoſtis quaſi inermis vincitur, cum mala aperta ſuggerēs humanæ men-
ti, bona omnia ſimul deſtruere conatur. Sed armatus venit, quando bona alia intacta
deſerens, latenter alia corrumpit. Nam ſæpe quosdam in intellectu non tentat, eiſq.
in ſacri eloquij meditatione non obuiat, ſed tamen eorum vitam in operatione ſup-
plantat, qui dum de ſcientiæ virtute laudantur, nequaquam ſuorum operum dama-
na reſpiciunt: cumq. in fauoris delectationem animus ducitur, vitæ ſuæ vulneribus
non medetur. Hunc ergo armatus hoſtis rapuit, quem fraude rectus in alia deſerens,
ex alia parte ſuperauit. Sequitur: [Et bibent ſitientes diuitias eius.] Sæpe ſtultus
habet interni liquoris fontem, ſed non bibit: quia ingenium quidem intelligentiæ
accipit, ſed tamen veritatis ſententias cognoscere legendo contemnit, ſcit, quia
intelligere ſtudente præualeat, ſed ab omni doctrinæ ſtudio faſtidians ceſſat. Diuitiæ
quoque mentis, ſunt verba ſacræ locutionis: ſed has diuitias ſtultus oculis aſpicit, et
in orna menti ſui vſum minime aſſumit, quia verba legis audiens, magna quidem eſſe
conſiderat: ſed ad comprehendenda hæc nullo ſtudio amoris elaborat. At contra
alius ſitim habet, ingenium non habet: amor ergo hunc ad meditandum pertrahit, E
ſenſus hebetudo contradicit, et ſæpe hoc in diuinæ legis eruditione, quandoque ſtu-
dendo intelligit, quod per negligentiam ingeniouſus neſcit. Huius ergo ſtulti diui-
tias ſitientes bibunt, dum præcepta Dei, quæ ingeniouſi faſtidientes neſciunt, hebe-
tes amantes aſſequuntur. In his nimirum tenebras hebetudinis illuſtrat oculus
amoris: nam hoc tardioribus ſiris aperit, quod velocioribus faſtidium claudit.
Qui et idcirco ad intelligentiæ alta perueniunt, quia agere, quæ intellexerunt, vel
minima nulla contemnunt, et dum ſenſum manibus adiuvant, ſeſe vltra altitudinem
ingenioſorum leuant. Vnde bene per Salomonem dicitur: Srellio manibus niritur,
et moratur in ædibus regis. Plerumque enim aues, quas ad volatum penna ſubleuat,
in vepribus reſident: et ſtello, qui ad volatum pennas non habet, nitens mani-
bus, regis ædiſcium tenet: quia nimirum ſæpe ingeniouſi quique dum negligentia,
torpent

A torpent, in prauis actionibus remanent, et simplices, quos ingenij penna non adiuuat; ad obtinenda æterni regni mœnia virtus operationis leuat. Stellio ergo dum manibus nititur, in regis ædibus moratur: quia illo simplex per intentionem recti operis peruenit, quo ingensius minime ascendit. Sed his auditis, quæstio nostro cordi suboritur: cur vel negligenti intelligentiæ donum tribuatur, vel studiosus quisque sensus sui tarditate præpeditatur? Ad quam citius respondetur, dum protinus subditur: [Nihil in terra sine causa fit.] Idcirco enim sæpe et desidiosus ingenium accipit, vt ingeniosus de negligentia iustius puniatur: quia quod sine labore assequi potuit, scire contemnit. Et idcirco nonnumquam studiosus tarditate intelligentiæ premitur, vt eo maiora præmia retributionis inueniat, quò magis in studio inuentiois elaborat. Nihil ergo in terra est sine causa, quando et studioso tarditas ad præmium proficit, et desidiosus

B velocitas ad supplicium crescit. Ad intelligenda autem, quæ recta sunt, aliquando laboris studio, aliquando vero dolore percussionis erudimur. Vnde cum dictum sit: Nihil in terra sine causa fit, apte protinus additur:

Quod non ex clementis huius mundi, sed ex nobis est causa, per quam merito flagellamur.

Сарни

VI.

ET de humo non egreditur dolor.] Dolor namque quasi de humo egreditur; cū homo ad Dei imaginem conditus, de rebus insensibilibus flagellatur. Sed quia per occulta merita mentium, aperta prodeunt flagella pœnarum, de humo dolor non egreditur, quoniam sensus nostri malitia exigit, vt a rebus insensibilibus feriatur. Ecce enim cernimus, quoddam correptionem nostram, expectatus imber, arente terra, **C** suspenditur, et caliginosus aer, inardescēte sole, siccatur, mare procellis tumescētibz sœuit, et alios ad transiendum susceptos intercipit, alijs desideratum iter erēta in cumulum vnda interdicat, terra non solum germina fecunditatis immittit, sed etiam femina accepta consumit. In quibus nimirum cunctis patenter aspicitur hoc, quod quidam sapiens de Domino testatur, dicens: Et pugnabit cum illo orbis terrarū contra insensatos. Orbis quippe terrarum cum Domino contra insensatos pugnat, quando in pœna delinquentium, et elementorum aduersitas militat. Sed tamen de humo dolor non egreditur: quia res quælibet insensibilis ad afflictionem nostram, stimulo nostræ actionis excitatur. De humo dolor non egreditur: quia nequaquam pœna de ea nascitur creatura, quæ percutit: sed de ea proculdubio, quæ peccando vim percussionis extorsit. Sed curandum magnopere est, vt cum in rebus exterioribus pondere doloris afficimur, spe ad superna tendamus, quatenus eo mens ad alta perueniat: quo nos exterior pœna castigat. Vnde et apte subiungitur:

Sept. 5-11

Quod amatores huius mundi, et in hoc saculo, et in futuro, laboribus deputati sunt : sciri vero Dei hinc mente anolantes, sub se habent omnia, qua contemnunt.

Сарни

V I I.

Homo ad laborem nascitur, et avis ad volatum.] Ad laborem quippe nascitur homo, quia nimirum is, qui accepta est prædixit ratione, considerat, quod valde sibi sit impossibile, vt hæc peregrinationis suæ tēpora sine gemitu euadat. Vnde bene Paulus cum tribulationes suas discipulis enumeraret, adiunxit: Ipsi enim scitis, quod in hoc positi sumus. Sed in eo, quod caro flagellis afficitur, mens ad appetenda altiora subleuatur: Paulo rursus attestante, qui ait: Et licet is, qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is, qui intus est, renouatur de die in diem. Homo ergo ad laborem nascitur, et avis ad volatum: quia inde mens ad summa euolat, vnde caro in infimis durius laborat. Potest quoque appellatione hominis, carnalium vitæ signari. Vnde et Paulus ait: Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis? Quibus paulo post subiicit, dicens: Nonne homines estis? In hac itaque vitæ homo ad laborem nascitur: quia carnalis quisque cum transiuntia appetit, desideriorum suorum se pondere affligit. Grauis quippe labor est, hanc ipsam præsentis vitæ gloriam quærere, quæ sitam quandoque percipere, et perceptam cum omni circumspectione custodire. Grauis labor est, hoc cum magna fatigatione apprehendere, quod is, qui apprehendit, nouerit diu stare non posse. Sancti autem viri, quia transiuntia non amant, non solum nulla temporalium desiderio-

1. Thess. 3. a
2. Cor. 4. d
1. Cor. 3. a

1. Tbeff. 1. a

2.Cer.4.d

1. Cor. 3. 4

S. Greg. To. 1.

Oo 3

rum pon-

rum pondera tolerant, fed et fi qua aduerfa confurgunt, in ipfis fuis preffuris, et languoribus non laborant. Quid enim flagellis durius? et tamen de flagellatis Apoftolis fcriptum eft: Ibant Apoftoli gaudentes a confpectu concilij: quoniam digni habiti funt pro nomine Iefu contumeliam pati. Quid ergo eorum mentibus labor eft, quibus et poena verberum labor non eft? Homo ergo ad laborem nafcitur: quia ille huius mundi veraciter mala fenfit, qui eius bona inhiante appetit. Nam cuius mens ad alta fufpenditur, fub ipfa eft, quidquid exterius contra ipfam mouetur. Bene itaque fubditur: [Et auis ad volatum.] Quia tanto animus a laboris afflictione fe fubtrahit, quanto per fpem ad fuma fuf tollit. An non quafi auis, Paulus ad volatum natus fuerat, qui tot aduerfa fuf tinens dicebat? Nofta autem conuerfatio in celis eft. Et rursum: Scimus quoniam fi terreftis domus nofta huius habitationis diffoluatur, quodd ædificationem habemus ex Deo, domum non manufactam, æternam in celis. Velut auis ergo ima tranfcenderat, quem adhuc corpore in terra demorantē, iam iam in fublimibus fpei penna fubleuabat. Sed quia nullus fuis viribus valet fe fe in alta fuf tollere: vt cum a vifibilibus affligitur, in inuifibilia fubleuetur, recte mox fubditur: [Quamobrem ego deprecabor Dominum, et ad Deum ponam eloquium meum.] Ac fi aperte diceret: Illum rogo, per quem hæc tribui fcio. Si enim hoc per fe habere fe crederet, deprecari Dominum non indigeret. Sequitur: [Qui facit magna et in fcrutabilia et mirabilia abfqe numero.] Quis omnipotentis Dei mirabilia perfcutari fufficiat, quodd cuncta ex nihilo creauit, quodd ipfa mundi fabrica mira potentia virtute difpofita fit, et fuper aera celum fufpenditur, et fuper abyffum terra libra- tur, quodd ex rebus inuifibilibus, ad vifibilibus omnis hæc vniuerfita exiftit, quodd hominem fecerit, vt ita dixerim, in breui colligens mundum alterum, fed rationale: quod hunc ex anima, et carne conftituens, inueftigabili virtutis difpofitione permifcuit fpiritum et lutum? Ex his itaque aliud nouimus, aliud et fumus: fed tamen mirari negligimus, quia ea, quæ incomprehenfibili indagatione mira funt, humanis oculis vfu viluerunt. Vnde fit, vt, fi mortuus homo fufcitetur, in admirationem omnes exiliant: et quotidie homo, qui non erat, nafcitur, et nemo miratur: cum proculdubio omnibus confiter, quia plus fit creari, quod non erat, quam reparari, quod erat. Quia arida Aaron virga floruit, cuncti mirati funt, et quotidie ex arente terra arbor producit, virtusq. pulueris in lignum vertitur, et nemo miratur. Quia quinque panibus quinque millia hominum faturati funt, creuiffe efcas fub dentibus cuncti mirati funt: quotidie fparfa grana fementum, plenitudine multiplicancur fparcam, et nemo miratur. Aquam femel in vinum permutatam videntes cuncti mirati funt: quotidie humor terræ in radicem vitis attractus, per botrum in vinum vertitur, et nemo miratur. Mira itaque funt omnia, quæ mirari homines negligunt: qui ad confiderandū, vt prædiximus, vfu perfcunt. Bene autem cum diceret: [Qui facit magna,] adiunxit ftatim: [Et in fcrutabilia.] Minus enim fuerat magna facere, fi tamen ea, quæ facta funt, perfcutari potuiffent. Recte autem fubditur:

Quodd diuina miracula confiderari quidem debent per ftudium, nec tamen difcuti per intellectum.

Capitulum V I I I.

ET mirabilia abfqe numero.] quia minoris effet magnitudinis, fi qui in fcrutabilia condidit, pauca feciffet. Sed inter hæc fcendum eft, quia diuina miracula, et femp debent confiderari per ftudium, et numquam difcuti per intellectum. Sæpe namque humanus fenfus, dum quarundam rerum rationem quærens non inuenit, in dubitationis fe voraginem mergit. Vnde fit, vt nonnulli homines mortuorum corpora in puluere redacta confiderent, damq. refurrektionis vim colligere ex ratione non poffunt, hæc ad ftatum priftinum redire poffe deperant. Mira igitur, quæ ex fide credenda funt, perfcutanda per rationem non funt, quia fi hæc noftis oculis ratio expanderet, mira non effent. Sed cum in his fortaffe animus titubet, hæciffe eft, vt ea, quæ per vifum nouit, nec tamen per rationem colligit, ad memoria reducat, quatenus rei fimilis argumento fidem roboret, quam labefactari fua fagacitate deprehendit. Considerato quippe humanæ carnis puluere, quorumdā mens conculfa deperat, quando puluis ad carnem redeat, et redituum corpus per membrorum lineamenta componat: quando illa terræ ariditas per viuientia membra viridefcant, ac fe per eorum fpecies, formasq.

- A** formasq. distinguat. Hoc nimirum per rationem comprehendi non potest: sed tamen credi per exemplum facile potest. Quis enim ab vno grano seminis, immensam surgere arborem crederet, nisi certum hoc per experimentum teneret? In tanta namque vnus grani paruitate, et pene nulla sui dissimilitudine vbi latet ligni duritia, et ligno tenerior medulla, asperitas corticis, viriditas radices, sapor fructuum, suauitas odorum, diuersitas colorum, mollicies foliorum: et tamen, quia hoc per experimentum nouimus, ex vno grano seminis prodire omnia non dubitamus. Quid ergo est difficile, vt puluis in membra redeat, dum Conditoris potentiam quotidie cernimus, qui et ex grano ligna mirabiliter, et adhuc mirabilis fructus ex lignis creat? Dicat ergo: Qui facit magna et inscrutabilia, et mirabilia absque numero: quia diuinorum operum magnitudo, nec ex qualitate valet discuti, nec ex quantitate numerari. Vnde et adhuc subditur: [Qui dat pluuiam super faciem terræ, et irrigat aquis vniuersam. Qui ponit humiles in sublimi, et moerentes erigit sospitate.] Quia amicos beati Iob eruditus eius societate credimus, necesse est, vt hæc Eliphaz verba mystice differamus. Omnipotens enim Deus terræ pluuiam tribuit, cum amentia corda gentilium, superna gratia prædicationis infundit. Et aquis vniuersa irrigat, quia sterilitatem perdit hominis repletionem spiritus ad fructificationem format, sicut per semetipsam Veritas dicit: Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Vniuersitatis autem nomine homo signatur, quia iu ipso est vera species, et magna communio vniuersitatis ostenditur. Omne namque, quod est, aut est et non viuit, aut est et viuit, sed nequaquam sentit: aut est et viuit, et sentit, sed non intelligit nec discernit: aut est, viuit, et sentit, et intelligit, et discernit. Sunt namque lapides, nec tamen viuunt. Sunt arbuta, viuunt quidem, nec tamen sentiunt. Herbarum quoque atque arborum vita viriditas vocatur, sicut per Paulum de seminibus dicitur: Insipiens tu, quod feminas, non viuificatur, nisi prius moriatur. Sunt bruta animalia, viuunt et sentiunt, nec tamen intelligunt, aut discernunt: Sunt angeli et viuunt et sentiunt, et intelligendo discernunt. Homo itaque, quia habet commune esse cum lapidibus, viuere cum arboribus, sentire cum animalibus, discernere cum angelis, recte nomine vniuersitatis exprimitur, in quo iuxta aliquid ipsa vniuersitas tenetur. Vnde et discipulis Veritas dicit: Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Omnem videlicet creaturam solum intelligi hominem voluit, cui commune aliquid cum omnibus creauit: quamuis hoc loco vniuersa intelligi et aliter possunt. Sancti enim spiritus gratia cum sibi diuites subijcit, pauperes non repellit: cum fortes humiliat, venire ad se debiles non recusat: cum nobiles colligit, simul et ignobiles apprehendit: cum sapientes suscipit, imperitorum stultitiam non contemnit. Vniuersa ergo Deus aquis irrigat, qui dono sancti Spiritus, ex omni genere hominum ad suam cognitionem vocat.

Quod iuxta morum diuersitatem, vim sui sermonis format Deus in singulis. Caput IX.

- P**ossunt autem, vniuersorum nomine, ipsæ morum dissimilitudines designari. Alius namque elatione erigitur, alius pondere timoris inclinatur, alius libidine æstuat, alius avaritia anhelat, alius remissione se deijcit, alius ira conferscit. Sed per doctrinam sacri eloquij, dū superbo humilitas tribuitur, timido confusio præbetur: luxuriosus per castitatis studium ab immunditia tergitur, avarus per continentiam ab ambitionis æstu temperatur, remissus zeli rectitudine erigitur, iracundus a præcipitationis suæ excitatione refrenatur, vniuersa Deus aquis irrigat: quia vim sui sermonis in singulis iuxta morum diuersitatem format, vt hoc in eius eloquio quiescere inueniat, per quod virtutis necessaria germen ferat. Vnde per quendam sapientem de manna dulcedine dicitur: Paratum panem de cælo præstitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, atque omnis saporis suauitatem. Manna quippe omne delectamentum atque omnis saporis suauitatem in se habuit, quod videlicet in ore spiritualium iuxta voluntatem edentium, saporem dedit: quia diuinus sermo et omnibus congruens, et a semetipso non discrepans, qualitati audientium condescendit, quem dum electus quisque vtiliter iuxta modum suum intelligit, quasi acceptum manna in voluntarium saporem vertit. Et quia laborem boni operis gloria sequitur retributionis, post aquarum irrigationem recte subiungitur:

Quid

Quod hi, qui pro amore Dei modo se contemnunt, sublimes cum Deo indices venient. Caput X. A

8. **Q** Vi ponit humiles in sublimi, et mœrentes erigit sospirate.] In sublimi humiles ponuntur: quia hi, qui nunc pro Dei amore despecti sunt, tunc cum Deo iudices veniunt, sicut hoc, quod paulo ante diximus, eisdem humilibus Veritas pollicetur, dicens: Vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cum federit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis et vos super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel. Tunc mœrentes Dominus sospirate erigit, quia hi, qui eius desiderijs accensi, prospera fugiunt, aduersa patiuntur, cruciatus persequentium tolerant, seq. ipsos per lamenta castigant, tanto sublimiore tunc sospitatem recipiunt, quanto nunc cunctis mundi gaudijs deuote moriuntur. Hinc etenim per Salomonem dicitur: Cor, quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus. Humana etenim mens animæ suæ amaritudinem scit, cum æternæ patriæ desiderijs accensa, peregrinationis suæ poenam flendo cognoscit: sed in eius gaudio extraneus non miscebitur, quia qui nunc a mœnore compunctionis alienus est, tunc particeps ad lætitiæ consolationis non est. Hinc est, quod in Euangelio Veritas dicit: Amen amen dico vobis, quia plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Et rursum: Vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos, et gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo auferet a vobis. Sospirate ergo Dominus mœrentes erigere dicitur, quia pro se afflictos temporaliter, vera salute consolatur. Quod tamen de electis Dei etiam in hac vita nil obstat intelligi. In sublimi quippe humiles ponuntur, quia cum se ex humilitate subternunt altæ mentis iudicio cuncta temporalia transeunt: cumq. se indignos in omnibus æstimant, rectæ cogitationis examine huius mundi gloriam transcendentescens calcant. Videamus humilem Paulum, cum discipulis dicit: Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum dominum nostrum, nos autem seruos vestros per Christum. Videamus hunc humilem in sublimi iam positum dicentem: An nescitis, quia angelos iudicabimus? Et rursum: Conuersuscirauit et confedere nos fecit in cælestibus. Fortasse hunc exterius tunc catena religabat, mente tamen in sublimibus positus fuerat, quia iam per spei suæ certitudinem in cælestibus sedebat. Sancti itaque viri foris despecti sunt, et velut indigni omnia tolerant, sed dignos se supernis sedibus confidentes, æternitatis gloriam cum certitudine expectant: cumq. laborant foris aduersitate persecutionis, ad munitam recurrunt intrinsecus arcem mentis, et inde cuncta sub se ire despiciunt, inter quæ transire corporaliter etiam semetipsos cernunt, minas non metuunt, quia et tormenta patiendo contemnunt. Hinc enim per Salomonem dicitur: Iustus quasi leo confidens absque terrore erit. Hinc ab eo scriptum est iterum: Non contristabit iustum, quidquid ei acciderit. Quia enim recti quique in alto intentionis suæ vertice siti sunt, dum mortem moriendo non sentiunt, miro modo eos reproborum iacula et feriunt, et non contingunt. In sublimi ergo humiles sunt positi, quia vnde se in omnibus despiciunt, inde contra omnia securiores fiunt.

Quid sit, quod scriptum est in Isaia: Descende, sede in puluere virgo filia Babylonis.

Caput XI.

9. **Q** Vo contra recte sub Babylonis specie per Prophetam menti reproba dicitur: Descende sede in puluere virgo filia Babylonis, sede in terra, non est solium filia Chaldaeorum. Hoc enim loco humana mens virgo non incorrupta, vt arbitror, dicitur, sed infœcunda. Et quia Babylon confusio interpretatur, recte infœcunda mens Babylonis filia vocatur, quæ in eo, quod nequaquam bona opera germinat, dum nullo ordine rectæ vitæ componitur, quasi confusione matre generatur. Sin autem virgo non infœcunda dicitur, sed incorrupta, postquam statum salutis perdidit, ad confusionis suæ cumulum appellatur, quod fuit. Cui apte per increpationem dicitur diuina voce: Descende, in alto quippe humanus animus stat, quando supernis retributionibus inhiat: sed ab hoc statu descendit, cum turpiter victus, sese defluentibus mundi desiderijs subijcit. Cui bene mox additur: Sede in puluere. Descendens enim in puluere refidet, quia cælestia deferens, terrenis cogitationibus aspersus, in infimis vile-

A vilescit. Vbi adhuc ingeminando subiungitur: Sede in terra. Ac si aperte exprobrans dicat: Quia cælesti conuersatione noluisti te erigere sub, temetipso prostratus in terrenis actibus humiliare. Vnde et necessario protinus additur: Non est solium filix Chaldæorum. Chaldæi namque feroces interpretantur. Valde autem feroces sunt, qui voluntates proprias sequentes, nec suis parcere moribus sciunt. Ferocia sunt terrena desideria, quæ non solum contra præcepta Conditoris, sed sæpe etiam contra percussionum verbera, duram atque insensibilem mentem reddunt. Sed filia ferocium solium non habet, quia mens, quæ ad amorem mundi ex prauis desiderijs nascitur, atque eisdem desiderijs obduratur, in eo quod se terrenis concupiscentijs subijcit, sedem iudicij amittit: nulliq. apud se solio præsidet, quia examine discretionis caret, et quasi a iudicij sui sessione repellitur, quia per exteriores concupiscentias vagatur. Lique-
B enim, quod mens, quæ intus consilij sedem perdidit, foras se per desideria innumera-
 biliter spargit. Et quia agere intellecta dissimulat, cæcatur recte, vt etiam nesciat, quod agat: et sæpe iusto iudicio in sua voluntate relinquitur, et sub ea, quæ anxie appetit laboriosa mundi ministeria relaxatur. Vnde apte illic subditur: Quia vltra non
 10. vocaberis mollis et tenera, tolle molam, et mole farinam. Constat nimirum, quod teneræ fux filix parentis parcut, nec duris atque ferilibus hanc operibus affligunt. Omnipotens ergo Deus quasi teneram filiam vocat, quando dilectâ vniuscuiusque ani-
 mam, a laboriosis huius mundi seruitijs reuocat, ne dum exterioribus actionibus affici-
 tur, ab internis desiderijs obduretur. Sed Chaldæorum filia mollis et tenera non vocatur, quia mens prauis desiderijs dedita, in eo, quod anxie appetit, huius sæculi labore
 relinquitur, vt prouis mundo velut ancilla seruiat, quæ intus Deum vt filia nequaquam
 amat. Vnde et molam tollere, ac farinam molere iubetur. Mola in gyrum ducitur,
 et farina profertur. Vnaquæque autem mundi huius actio mola est, quæ dum multas
 11. curas congerit, humanas mentes quasi per gyrum vertit: atque ex se quasi farinam
 projicit, quia seducto corde, semper minutissimas cogitationes gignit. Nonnum-
 quam vero, qui quietus alicuius esse meriti creditur, positus in qualibet actione denu-
 datur, vnde illic protinus subinfertur: Denuda turpitudinem tuam, discooperi hume-
 ram, reuela crura, transi flumina. In administratione quippe operis turpitu-
 12. datur, dum vilis mens abiecta, in actionis ostentatione cognoscitur, quæ quæta prius
 magna putabatur. Humerum mens discooperit, quando opus suum, quod ignoraba-
 tur, ostendit. Crura reuelat, quia quibus desideriorum passibus, lucris mundi in-
 hiet, manifestat. Flumina etiam transit, quia actiones huius sæculi, quæ quotidie ad
 terminum defluunt, indefinenter appetit, dumq. alia relinquit, alia assequitur, qua-
 si de flumine semper ad flumen tendit. Hæc paucis per excessum diximus, vt mens a
 folio sanctæ intentionis excussa, quo iaceat, monstraremus, quia si ad ea, quæ super ip-
 sam sunt, inhiare cessauerit, sub semetipsam etiam indefinenter ruit. In alto au-
 tem figitur, si amorem temporalium deferens, ad spem incommutabilis æternitatis
 ligatur. Bene ergo dicitur: [Qui ponit humiles in sublimi.] Atque apte subiungi-
 tur: [Et moerentes erigit sospitate.] Sæpe in hoc mundo etiam læti quilibet erecti
 sunt, dum de ipsa gloria suæ prosperitatis intumescunt. Sed moerentes Dominus so-
 spitate erigit: quia afflictos suos ad gloriam vix lætitiæ soliditate sustollit. Sospita-
 te quippe, non infania erecti sunt, qui in bonis actibus positi, spe in Deum firma gra-
 tulantur. Nonnulli enim, sicut diximus, et iniquitates perpetrant, et gaudere non ces-
 sant, de quibus per Salomonem dicitur: Qui lætantur cum malefecerint, et exultant
 13. in rebus pessimis. Et rursum: Sunt impij qui ita sunt securi, ac si iustorum flæta ha-
 beat. Hi nimirum non sospitate eriguntur, sed infania: quia superbiunt cum affli-
 gi debuerunt, et inde miseri in exultatione defluunt, vnde a bonis flentur, phrenetico-
 rum videlicet sensibus similes, qui infaniam, qua prævalent, virtutem putant, qui ex
 morbo esse nesciunt, hoc quod amplius sani possunt: et quasi creuisse se viribus æsti-
 mant, dum ad vitæ terminum per augmenta languoris appropinquant: qui quia ra-
 tionis sensum non habent, flent, et ridet, et tanto se in magna exultatione dilatant,
 quanto et insensibiles malum, quod patiuntur, ignorant. Sospitate ergo Dominus
 moerentes erigit: quia electorum mens non de præsentis vitæ infania, sed de certitudi-
 ne æternæ salutis hilarescit. Vnde apte mox de hac ipsa prauorum destructione subi-
 ungitur: [Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum
 quod

Isa. 47.4

Pro. 2. c
Eccle. 8. c

quod coeperant.] Reproborum mentes peruerſis cogitationibus ſemper inuigilant, ſed plerumque eis ſuperna diſpoſitio obuiat: et quamuis prauitatem conſilij nec fra-
ſti aduerſitatibus corrigan-
tamen ne contra bonos præualeant, eorum vires refre-
nat. Quos contra miro iudicio agitur, vt effectū quidem prauī operis careant, et ta-
men iuſtæ ſententiæ iudicis reos conſcientia addicat. Quòd ergo mala cogitant, quid
ipſi faciant, oſtendunt: quòd vero mala implere nequeunt, hi, contra quos cogitaue-
rant, defenduntur. Vnde et adhuc bene ſubditur:

*Quòd humana conſilia in eo, quòd Dei conſilio nituntur reſiſtere, obſequuntur: vt de fratribus
Ioseph legitur, et de Saul, et de Iona, et de Iudaïs Chriſti nomen extinguere
volentibus.*
Caput XI I.

- Q** Vi comprehendit ſapientes in aſtutia eorum, et conſilia prauorū diſſipat.] Sæ-
pe enim nonnulli humana ſapientia inflati, dum deſiderijs ſuis diuina iudicia
contraire conſpiciunt, aſtutis eis reſuſcitari machinationibus conantur: et quo ad vo-
tum ſuū vim ſupernæ diſpoſitionis intorqueant, callidis cogitationibus inſultunt, ſub-
tiliora conſilia exquirunt, ſed inde voluntatem Dei peragunt, vnde hanc immutare
contendunt, atque omnipotentis Dei conſilio dum reſiſtere nituntur, obſequuntur, quia
ſæpe et hoc eius diſpoſitioni apte militat, quòd ei per humanum ſtudium friuole re-
ſultat. Sapietes ergo Dominus in ipſa eorum aſtutia comprehendit, quando eius
conſilij humana facta etiam tunc congrue ſeruiunt, cum reſiſtunt. Quòd melius
12. oſtendimus, ſi pauca ad medium geſtarum rerum exempla proferamus. Ioseph ſom-
nium viderat, quòd ſuo manipulo fratrum eius ſe manipuli proſternebant: ſomnium
viderat, quòd Sol et Luna ſe cum reliquis ſtellis adorabant. Quæ quia pure fratribus
reſtulit, eorum corda protinus futuræ dominationis inuidia, pauorq. percuſit. Cumq.
Gen. 37. d hunc ad ſe venire conſpicerent, malitia ſeuiſcente dixerunt: Ecce ſomniator venit ille,
venite occidamus eum, et videamus, quid illi proderint ſomnia ſua. Cumq. ſe eius
dominio ſubijci metuunt, ſomniatorem in puteum deponunt, eumq. Hiſmaclitis tran-
ſeuntibus vendunt: qui in Ægyptum ductus, ſeruituti ſubditus, luxuriæ accuſatione
damnatus, caſtitiæ merito adiutus, prophetiæ iudicio ereptus, omni Ægypto præ-
latus eſt: per ſupernam vero ſapientiam prouidus frumenta congeſſit, et futuro peri-
culo neceſſitatis obuiavit. Cumq. in orbem fames irruit, de alimentorum præpara-
tione ſolicitus Iacob, filios ſuos in Ægyptum miſit: qui frumentorum diſpenſationi
præpoſitum Ioseph neſcientes inueniunt, atque vt mererentur alimenta percipere, eo-
rum diſpenſatorem compulſi ſunt proni in terram ceruicibus adorare. Penſemus ergo
geſtæ rei ordinem, penſemus quo modo ſapientes in ipſa ſua aſtutia viſ diuina com-
prehendat. Ideo ab eis venditus fuerat Ioseph, ne adoraretur, ſed ideo eſt adoratus,
quia venditus. Aſtute namque aliquid agere auſi ſunt, vt Dei conſilium mutaretur,
ſed diuino iudicio, quòd declinare conati ſunt, renitendo ſeruierunt. Inde quippe co-
acti ſunt Dei voluntatem peragere, vnde hanc molliti ſunt aſtute commutare. Sic ſic
diuinum conſilium dum deuitatur, impletur: ſic humana ſapientia dum reſuſcitatur,
comprehenditur. Timuerunt fratres ne Ioseph ſuper eos excreſceret, ſed hoc, quòd
diuinitus diſpoſitum fuerat, cauendo factum eſt, vt eueniret. Humana ergo ſapien-
tia in ſeipſa comprehenſa eſt, quæ voluntati Dei vnde per intentionem reſtitit, inde
13. eius impletiōni militauit. Sic Saul dum Dauid ſubiectum quotidiano ſuccreſcere
virtutum ſuccellu conſpiceret, ſuam ei in coniugium filiam ſponſondit, atque in eius
dorem, centum dari ab eo Philiſtinorum præputia petijt, vt cum prouocatus miles
E vltra ſe excreſcere quæreret, inimicorum gladijs traditus vitam finiret, ſicut ſcri-
ptum eſt: Non habet rex neceſſe ſponſalia, niſi tantum centum præputia Philiſtino-
rum, vt fiat ultio de inimicis regis. Porro Saul cogitabat tradere Dauid in manus Phi-
liſtinorum, ſed Dauid diſpoſitionis intimæ fauore roboratus, centum ſe dare perhi-
buit, et ducenta præputia reportauit. Cuius nimirum operis Saul argumento ſupera-
tus, ſuperna prouidentia in ſapientiæ ſuæ eſt conſilio deprehenſus: quia vnde ſuccre-
ſcentis militis vitam ſe extinguere credidit, virtutis eius gloriā inde cumulauit. Sed
quia nonnumquam aſtute ſe aliquid ſapere etiam electi moliuntur, libet ad medium
aliū ſapientem deducere, et quo modo in internis conſilij aſtutia mortalium com-
prehendatur, demonſtrare. Prudenter quippe Ionas ſapere voluit, cum ad prædican-
dam

A dam Niniuitarum poenitentiam missus, quia electis gentibus Iudæam deserere timuit, prædicationis officium implere recusauit. Nauim petijt, fugere Tharsis elegit, sed protinus tempestas exoritur, fors mittitur, vt videlicet cognoscatur cuius culpa mare turbetur. Ionas in culpa deprehenditur, in profundum mergitur, ceto forbente, repente deuoratur, atque illuc gestante belua peruenit, quo ire sponte contempsit. Ecce fugitium Dei tempestas inuenit, fors ligat, mare fuscipit, belua includit, et quia auctori suo obedire renititur, ad locum, quo missus fuetat, suo reus carcere portatur. Iubente Deo, ministrare homo prophetiam noluit, adspirante Deo, belua prophetam vomuit. Comprehendit ergo Dominus sapientes in altitia eorum, quando et hoc in vsum suæ voluntatis redigit, per quod sibi voluntas humana contradicit. Perscrutemur adhuc Hebræorum sapientiam, vt videamus, quid prouidendo prohibuit, aut

B quid prohibendo prouocauit. Certe cum ad Redemptoris nostri miracula credentium turba conflueret, cum sacerdotes populi inuidiæ facibus accensi, mundum post eum ire cernerent, vt proclamarent dicentes: Videtis, quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum abiit: vt ab illo vim tantæ concursionis abscederent, finire eius potentiam morte conati sunt, dicentes: Expediit, vt vnus homo moriatur, et non tota gens pereat. Sed Redemptoris mors ad coniunctionem sui corporis, id est, Ecclesiæ valuit, non ad separationem. Vnde et per legem turturi vel colūbæ, in figura nostri sacrificij, secari guttur præcipitur, et non penitus abscindi, vt et post mortem corpori caput inhereret, quia videlicet Mediator Dei et hominum, id est, caput omnium nostrum, et veræ munda-

Ia. 11. f

1. Tim. 2. b

C tuæ ueniens diuidit. Persecutores igitur peregerunt hoc, quod perniciose moliti sunt, intulerunt mortem, vt ab eo abscederent fidelium deuotionem, sed inde fides creuit, vnde hanc se extinguere infidelium crudelitas credidit. Cumq; se æstimationis eius miracula persequendo abscondere, hæc nimirum compulsi sunt nesciendo dilatare. Comprehendit ergo Dominus sapientes in astutia eorum, quando et hoc ad pietatis suæ obsequium redigit, quod contra illum humana crudelitas exarsit. Iustus namque et misericors mortalium acta disponens, alia concedit propitius, alia permittit iratus, atque ea, quæ permittit, sic tolerat, vt hæc in sui consilij vsum vertat. Vnde miro modo fit, vt et quod sine voluntate Dei agitur, voluntati Dei contrarium non sit: quia dum in bonum vsum mala facta vertuntur, eius consilio militant etiam, quæ eius consilio repugnant. Hinc enim per Psalmistam dicitur: Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius. Sic quippe eius opera magna sunt, vt per omne, quod ab hominibus agitur, eius voluntas exquiratur. Nam sæpe inde perficitur, vnde repelli putabatur. Hinc rursus dicitur: Omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cælo et in terra. Hinc Salomon ait: Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Restat ergo vt in cunctis, quæ agimus, vim supernæ voluntatis inquiramus, cui videlicet cognitz, debet nostra actio deuote famulari, et quasi ducem sui itineris prosequi, ne ei etiam nolens feruiat, si hanc superbiens declinat. Vitari enim vis superni consilij nequaquam potest, sed magna sibi virtute hanc temperat, qui se sub eius nutibus refrenat, eiusq; se pondera leuigat, qui hanc subiecto cordis humero volens porrat. Sed quia persecutorum superius memoriam fecimus, qualiter etiam ea, quæ subiecta sunt, eorum cæcitati congruant, ostendamus. Sequitur:

14.

Ps. 110. a

Ps. 134. a

Pro. 21. d

D sita in omnes voluntates eius. Sic quippe eius opera magna sunt, vt per omne, quod ab hominibus agitur, eius voluntas exquiratur. Nam sæpe inde perficitur, vnde repelli putabatur. Hinc rursus dicitur: Omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cælo et in terra. Hinc Salomon ait: Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Restat ergo vt in cunctis, quæ agimus, vim supernæ voluntatis inquiramus, cui videlicet cognitz, debet nostra actio deuote famulari, et quasi ducem sui itineris prosequi, ne ei etiam nolens feruiat, si hanc superbiens declinat. Vitari enim vis superni consilij nequaquam potest, sed magna sibi virtute hanc temperat, qui se sub eius nutibus refrenat, eiusq; se pondera leuigat, qui hanc subiecto cordis humero volens porrat. Sed quia persecutorum superius memoriam fecimus, qualiter etiam ea, quæ subiecta sunt, eorum cæcitati congruant, ostendamus. Sequitur:

E *Quod exemplo Iob, contra viam iusti accusationis aditum non inueniunt peccatores.*

Caput XII.

Per diem incurrunt tenebras, et quasi in nocte, sic palpabant in meritis. Per diem tenebras incurrunt, quia in ipsa veritatis præsentia perfidia errore cæcati sunt. Clare quippe per diem cernitur, per noctem vero nostra acies obscuratur. Persecutores igitur Redemptoris nostri, dum diuinæ virtutis miracula cernerent, et tamen de eius diuinitate dubitarent, in die tenebras passi sunt, quia visum in luce perdidierunt. Hinc est, quod eos ipsa lux admonet dicens: Ambulate, dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant. Hinc est, quod de Iudæa dicitur: Occidit ei sol, cum adhuc esset dies. Hinc est, quod vocem poenitentium in se Propheta iterum sumpsit, dicens: Impegiimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui. Hinc iterū dicit: Custodite

Ia. 12. c

Hier. 15. b

Isa. 59. b

quid

quid de nocte? custos quid de nocte? Dixit custos: Venit mane et nox. De nocte etenim custos venit, quia humani generis protector, et manifestus in carne apparuit, et tamen hunc pressa perfidia suæ tenebris Iudæa minime cognovit. Vbi bene ex voce custodis additur: Venit mane et nox, quia per eius præsentiam et noua lux mundo inclaruit, et tamen in corde infidelium verusta cæcitas remansit. Bene autem dicitur: [Quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.] Hoc quippe palpando exquirimus, quod oculis non videmus. Iudæi autem aperta eius miracula viderant, et adhuc eum quasi palpantes quærebant, cum dicerent: Quosque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam. Ecce miraculorum lux ante oculos aderat, et tamen in cordis sui tenebras offendentes, adhuc requirendo palpabant. Quorum nimirum cæcitas ad crudelitatem, crudelitas etiam usque ad aperta opera persecutionis exarsit. Sed Redemptor humani generis, persecutorum suorum manibus diu teneri non potuit. Vnde et protinus subditur: [Porro saluum faciet egenum de gladio oris eorum. et de manu violenti pauperem.] Ipse quippe iste pauper est, de quo per Paulum dicitur: Propter nos egenus factus est, cum diues esset. Et quia Iudæi accusando Dominum tradiderunt, quem traditum gentiles crucifixerunt, potest per oris gladium, accusantium Iudæorum lingua signari, de quibus per Psalmistam dicitur: Filij hominum, dentes eorum arma et sagittæ, et lingua eorum machæra acuta: quia Euangelio etiam teste, clamauerunt: Crucifige, crucifige eum. Per violenti vero manum, ipsa crucifigens gentilitas exprimi potest, quæ in Redemptoris morte Hebræorum voces opere impleuit. Deus itaque hunc pauperem et de violenti manu et de oris gladio saluum fecit, quia videlicet Redemptor noster et vires gentiliū, et linguas Hebræorum moriendo ex humanitate pertulit, sed ex diuinitatis suæ potentia resurgendo superauit: quia videlicet resurrectione, quid aliud agitur, nisi vt ad spem vitæ subsequens, infirmitas nostra roboretur? Vnde et bene mox subditur: [Et erit egeno spes.] Erepto quippe paupere, egenus ad spem reducitur, quia humilis fidelium populus Redemptore moriente, pauore concutitur, sed resurgente, solidatur. Ipsos namque primos huius populi pauperes, electos videlicet prædicatores, visa eius mors perculit, sed resurrectio ostensa reparauit. Saluato ergo paupere, spem egenus recipit, quia resurgente in carne Domino, fidelis quisque ad æternæ vitæ fiduciam conualescit. Sed ecce iam in manifesta ostensione veritas venit, iam carnis mortem pertulit, eamque resurgendo destruxit, iam resurrectionem gloria ascensionis honorauit: et tamen Hebræorum lingua adhuc eum contumelijs lacessere non desinit, quos nimirum æquanimiter tolerat, vt alios tolerando conuertat, atque alios minime conuersos quandoque districtius feriat. Tunc enim lingua infidelium ab effrenatione vanæ suæ loquacitatis obmutescit, cū venire eum iustum iudicem viderit, quem tunc iniuste iudicauit. Vnde et bene subditur: [Iniquitas autem contra heros suum.] Os enim suum nunc adhuc iniquitas dilatat, quia humani generis Redemptor, et lingua infidelium contumelijs lacessere nequaquam cessat. Sed tunc os contrahit, cum hoc, quod non vult per studium, per supplicium claudit: quod tamē bene accipi etiam de conuersis persecutoribus potest. Saluato enim paupere, dum egenus ad spem redit, contracto ore, inquiras obmutescit: quia resurrectionis eius clarificante miraculo, dum copiosa multitudo infidelium credidit, a Redemptoris sui iniurijs contumelijsque cessauit. Os enim suum, quod Deum deridendo aperuit, iam formidando contraxit. Libet hæc moraliter, postposita Iudæorū significatione, transcurrere, atque a prauis generaliter quo modo agantur indagare. Iniquorū quippe hominum mentes cum quædam a proximis bene gesta conspiciant, in extenso liuoris sui eculeo torquentur, et grauem malitiæ suæ poenam sustinent, cum bona in alijs tabescentes vident. Recte itaque dicitur: [Per diem incurrunt tenebras.] Quia mens eorum enim de aliena melioratione affligitur, de radio lucis obscuratur: quia sæpe in proximis dum bona aperta considerant, si qua mala lateant inuestigant, et sollicitis inquisitionibus laborant, si quid forte, quod accusare possint, inueniant. Sana quidē membra conspiciunt, sed clausis cordis oculis, vulnus palpantes quærunr. Vnde et bene subditur: [Et quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.] Dies boni operis in proximo exteriùs lucet, sed quasi in nocte palpat, quia liuoris sui intus tenebras tolerant. Peruenire ad aliqua, quæ reprehendant satagunt, detractionis aditum quærunr, sed quia hunc inuenire non valent, cæci exteriùs circumueiunt. Quod bene exprimitur, cum Loth, protegētibz

A gentibus Angelis, in domo eius Sodomitæ ostium non inuenerunt, sicut scriptum est: Vimq. faciebant Loth vehementissime, et iam proximum erat, vt frangerent fores, *Gen. 19. b* et miserunt manum viri, et introduxerunt ad se Loth, clausuruntq. ostium, et eos, qui erant foris, percusserunt cæcitate a minimo vsque ad maximum, ita vt ostium inuenire non possent. Quid est, quòd malis aduersantibus, intra domum Loth reducitur et munitur, nisi quod iustus quisque dum prauorum insidias sustinet, ad mentem reuertitur, et imperterritus manet? Sodomitæ autem viri in domo Loth ostium inuenire nequeunt: quia corruptores mentium contra vitam iusti nullum accusationis aditum deprehendunt. Percussi enim cæcitate quasi domum circumeunt, quia inuidentes facta dictaq. perscrutantur. Sed quia eis de vita iusti foris vndique ac laudabilis actio obuiat, errantes nihil aliud, quàm parietem palpant. Bene ergo dicitur: [Quasi in nocte, sic palpabunt in meridie:] quia dum boni, quod vident, accusare nequeunt, cæcati malitia, malū, quod non vident, ad accusationem quæruunt. Vnde recte subiungitur: [Porro saluum faciet egenū de gladio oris eorum, et de manu violenti pauperem.] Pauper quippe est, quisquis apud semetipsum elatus non est. Vnde et per Euangelium Veritas dicit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. *Matth. 5. a* Duobus autem modis ad culpam vnusquisque pertrahitur, aut enim delectatione perducitur, aut terrore superatur. Gladius namque oris est iniquitas persuasionis: manus autem violenti, est aduersitas potestatis. Sed quia vetaciter humilis, qui hoc loco pauper vocatur, quo nulla huius mundi prospera appetit, eo audenter etiam aduersa contemnit, recte dicitur: [Saluum faciet egenum de gladio oris eorum, et de manu violenti pauperem.] Ac si aperte diceretur: [Sic in se Deus mentes humilium solidat, vt eas ad perpetranda nequitia nec blandimenta suasionum pertrahant, nec dolores suppliciorum frangant.] Spes quippe in æternitatem animum erigit, et idcirco nullā mala exterius, quæ tolerat, sentit. Vnde et subditur: [Et erit egeno spes.] Ad cuius spei videlicet fructum cum pauper peruenerit, omnis elatus obmutescit. Vnde et adhuc subditur: [Iniquitas autem contrahet os suum.] Nunc enim malus bonis derogat, et recta, quæ agere negligit, hæc in alijs obrectando lacerare non cessat. Sed tunc iniquitas os suum contrahit, cum iustis quanta suppetat gloria retributionis agnoscit. Tunc enim ei loqui contra bonos non vacat, quia malorum suorum digna retributione linguam tormenta ligant. Vnde bene, Anna prophetante, dicitur: Pedes sanctorum suorum seruabit, et impij in tenebris conticescent. Sed vt electus quisque æterna supplicia euadat, et ad perennem gloriam pauper ascendat, debet hic assiduus flagellis atteri, quatenus in iudicio valeat purgatus inueniri. Ipso namque infirmitatis nostræ pondere deorsum quotidie decimur, nisi mira manu artificis per subuenientia flagella releuetur. Vnde et subditur: [Beatus homo, qui corripitur a Domino.] Prima *1. Reg. 2. b* virtus est, ne perpetrari debeant, sed vitari peccata: secunda autem saltem perpetrata corrigere. Sed plerumque culpas non solum imminentes minime vitamus, verum etiam nec commissas agnoscimus. Et peccatoris mens tanto altius tenebrescit, quanto nec dāpnā suæ cæcitatē intelligit. Vnde fit plerumque diuini muneris largitate, vt culpam poena subsequatur, et flagella oculos delinquentis aperiāt, quos inter vitia securitas cæcabat. Torpens quippe animus percussione tangitur, vt excitetur: quatenus, qui statum suæ rectitudinis securus perdidit, afflicti consideret, quo iacet. Hinc itaque ipsa asperitas correptionis, origo fit luminis. Vnde et per Paulum dicitur: Omne, quod arguitur, a lumine manifestatur: argumentum enim salutis est vis doloris. *Ephes. 5. e* Hinc est enim, quòd Salomon ait: Curatio cessare faciet peccata maxima. Hinc iterum dicit: Quem enim Dominus diligit, castigat; flagellat autē omnem filium, quem recipit. Hinc voce angelica Dominus ad Ioannem loquitur, dicens: Ego quos amo, redarguo, et castigo. Hinc Paulus ait: Omnis autem disciplina in præsentī quidem non videtur esse gaudij, sed moeroris, postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit iustitiæ. Quamuis ergo conuenire simul nequeant dolor et beatitudo, recte tamen nunc dicitur: Beatus homo, qui corripitur a Domino, quia per hoc, quòd peccator dolore correptionis premitur, quandoque ad beatitudinem, quæ sine interuentu doloris est, eruditur. Sequitur:

Quibus modis vulnerat Deus, quos ad salutem reducere curat. Caput XIII.

A

Increpationem ergo Domini ne reprobos.] Quisquis pro culpa perecutitur, sed in querela suæ percussiois eleuatur, increpationem Domini reprobatur: quia hanc iniuste se perpetui accusat. Qui autem non pro purgatione criminis, sed et pro fortitudinis probatione feriuntur, cum causas suæ percussiois inquirunt, nequaquam increpationem Domini reprobare dicendi sunt: quia in semetipsis castigando fatigant inuenire, quod nesciunt. Vnde et beatus Iob ad libertatis verba, inter percussiois verbera, erumpens, tanto de se rectius iudicia ferientis interrogat, quanto in semetipso verius causas persecutionis ignorat. Eliphaz itaque, quia hunc percussum non probationis examine, sed purgationis æstimauit, dum libere inter flagella loqueretur, reprobasse Dei increpationem credidit. Quem etiam apte hæreticorum tenere speciem diximus, qui omne, quod a sancta Ecclesia recte agitur, apud iudicium suum semper ad vitium tortitudinis inflectunt. Quia vero bona intentione ad loquendum ducitur, sed non curat discernere cui loquatur, adhuc supernæ dispensationis moderamina prædicando subiungit, dicens: [Quia ipse vulnerat, et medetur, percutit et manus eius sanabunt.] Duobus modis omnipotens Deus vulnerat, quos reducere ad salutem curat. Aliquando enim carnem percutit, et mentis duritiam suo pauore tabefacit: Vulnerando ergo ad salutem reuocat, cum electos suos affligit exterius, ut interius viuât. Vnde per Moysen quoque loquitur dicens: Ego occidam, et ego viuere faciam, percutiam, et ego sanabo. Occidit enim ut viuificet, percutit ut sanat: quia idcirco foris verbera admouet, ut intus vulnera delictorum curet. Aliquando autem etiam si flagella exterius cessare videantur, intus vulnera infligit, quia mentis nostræ duritiâ suo desiderio percutit, sed percutiendo sanat: quia terroris sui iaculo transfixos, ad sensum nos rectitudinis reuocat. Corda enim nostra male sana sunt, cum nullo Dei amore faueantur, cum peregrinationis suæ ærumnam non sentiunt, cum erga infirmitatē proximi, nec quamlibet minimo affectu languescunt. Sed vulnerantur ut sanentur, quia amoris sui spiculis mentes Deus insensibiles percutit, moxque eas sensibiles per ardorem charitatis reddit. Vnde et sponsa in Canticis Canticorum dicit: Vulnerata charitate ego sum. Male enim sana anima, atque in huius exilij statu cæca securitate prostrata, nec videbat Deum nec videre requirebat: percussa autem charitatis eius spiculis, vulneratur in intimis affectu pietatis, ardet desiderio contemplationis, et miro modo viuificatur ex vulnerere, quæ prius mortua iacebat in salute, æstuat, anhelat, et iam videre desiderat quem fugiebat. Percussione ergo ad salutem reducit, quæ ad securitatem quietis intimæ, amoris sui perturbatione reuocatur. Sed cum sauciata mens anhelare in Deum exeperit, cum cuncta mundi huius blandimenta despiciens, ad supernam se patriam per desiderium tendit, ad tentationem ei protinus vertitur, quidquid amicum prius in sæculo blandumque putabatur. Nam qui peccantem amare consueuerant, recte viuentem crudeliter impugnant. Et erectus in Deum animus in carnis suæ bella tolerat: in qua prius vitij seruicius, delectabiliter iacebat: voluprates prisæ ad memoriam redeunt, et contradicentem mentem graui certamine affligunt. Sed quia dum transitorio labore atterimur, a perpetuo dolore liberamur, apte subiungitur:

Quid in presenti vita electos suos non permittit Deus tentari, supra id, quod possunt, donec huius vitæ septimana completa, nulla eos deinceps tentatio tangat. Caput XV.

In sex tribulationibus liberabit te, et in septima non tanget te malum.] Quid enim senario numero, quem septimus sequitur, nisi præsentis vitæ operatio decursusque signatur? Sexto quippe die omnia perficiens, hominem condidit, et septimo die, Deus requieuit, qui scilicet septimus vespem non habet, quia subsequenter requiem nullam iam terminus claudit. Perfectus ergo omnibus, requies sequitur, quia post bona vitæ præsentis opera, retributio æternæ quietis inuenitur. In sex itaque nos tribulationibus Dominus liberat, ne nos in septima malum tangat: quia per paternæ pietatis eruditionem præsentis vitæ labore nos atterit, sed in aduentu iudicis a verberibus abscondit, ut tanto tunc ad salutem certiores exhibeat, quanto nunc nos flagella durius fecant. Qui apte mox mala vitæ præsentis, et adiutoria supernæ protectionis enumerans subdit: [In fame et uet te de morte, et in bello de manu gladij.] Sic ut famas

A fames carnis, est subtrahitum subsidium corporis, ita et fames mentis, est silentium diuinæ locutionis. Vnde recte per Prophetam dicitur: Emittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed famem audiendi verbum Domini. Et quia humanam mentem cum diuina allocutio deserit, contra eam carnis tentatio inualescit, apte subiungitur: [Et in bello de manu gladij.] Bellum quippe patimur, cum carnis nostræ tentationibus impugnatur: de quo nimirum bello per Psalmistam dicitur: Obumbrasti super caput meum in die belli. Quia igitur reprobi dum fame verbi Dei deficiunt, etiam belli gladio transiguntur, electos suos Dominus et in fame a morte eripit, et in bello a gladio abscondit: quia eorum mentes dum verbi sui pabulo reficit, contra tentationes corporis fortes reddit. Sed sunt nonnulli, qui etsi ex diuino eloquio ab interna se fame reficiunt, si iam contra tentationes corporis, continentia virtute fulciantur, adhuc tamen percuti humanis detractionibus metuunt, et sæpe dum linguarum iacula formidant, peccati se laqueo strangulant. Vnde et apte subditur: [A flagello linguæ absconderis.] Flagellum linguæ est exprobratio illarum contumeliarum. Flagello linguæ bonos feriunt, qui eorum opera irridendo persequuntur. Sæpe enim lingua a bono opere, dum vituperat, reuocat, et quasi flagellum se exerit, quia dorsum timide mentis exdit. Hoc flagellum linguæ, electorum mentibus insidiari Propheta conspexerat, cum supernum adiutorium pollicens dicebat: Ipse liberabit me de laqueo venientium, et a verbo aspero. Venantes enim nihil aliud, quam carnem quaerunt. Sed a venantium laqueo, atque ab aspero verbo eripimur, quando et insidias carnalium, et irrisum probra despiciendo superamus. Aspera quippe eorum verba sunt, quæ bonis nostris itineribus aduersantur. Sed asperitatem verbi euadere, est irrisiones detractionis dissimulando calcare. Sancta ergo anima a flagello linguæ absconditur: quia dum in hoc mundo honorem laudis non quaerit, nec contumelias detractionis sentit. Sed sunt nonnulli, qui iam derogantium verba despiciunt, iam irrisiones pro nihilo attendunt, adhuc tamen poenas corporis cruciatuque pertimescunt. Antiquus namque aduersarius ut a recta intentione nos retrahat, multiformiter impugnat, et tentationem nostram modo verbi fame, modo carnis certamine, modo flagello sermonis, modo calamitate persecutionis aggreditur. Sed quia perfectus quisque cum in semetipso vitia vicerit, statim mentem etiam contra vulnera passionis accingit, apte subiungitur: [Et non timebis calamitatem, cum venerit.] Sancti enim vin, quia contra multiformem aduersarium se pugnare considerant, semetipsos in certamine multipliciter parant. Habent enim contra famem, diuini verbi pabulum: contra belli gladium, continentia scuti: contra flagellum linguæ, protectionem patientia: contra exterioris calamitatis damnum, interni amoris adiutorium. Vnde miro modo agitur, ut quo eos hostis callidus numerosius tentat, eo circumspici Dei milites virtutibus diutius fiant. Et quia electi quique, dum præsentis vitæ certamina fortiter tolerant, in terrore sibi venturi iudicii securitatem parant, teste subiungitur:

Quod damnatis nulla humanitate compatiuntur electi, et sic solidi erunt, ut ultra nec timore, nec dolore ulla affici possint.

Caput XV I.

IN vastitate, et fame ridebis.] Tunc quippe reprobi vastitatem famemque passuri sunt, cum damnati in extremo iudicio ab æterni panis visione separantur. Scriptum namque est: Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. Et per semetipsum Dominus dicit: Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Simul ergo eos vastitas famemque cruciat, qui non solum foris tormenta sentiunt, sed intus etiam inedia peste moriuntur. Vastat igitur gehenna, quia concremat: fames interficit, quia suam illis faciem Redemptor abscondit. Bene namque retributionem interius exteriusque recipiunt: quia et cogitando miseri, et operando deliquerunt. Vnde bene per Psalmistam dicitur: Pones eos ut cibani ignis in tempore vultus tui, Dominus in ira sua conturbabit eos, et deuorabit eos ignis. Quod enim ab igne deuoratur, ab exteriori parte accenditur. Clibanus vero interius inflammatur. In tempore ergo vultus Domini iniusti omnes, ut libanus ponuntur, et ab igne deuorantur, quia apparente iudice, cum a visione illius eorum multitudo repellitur, et intus per desiderium ardet conscientia, et foris carnem cruciat gehenna. Potest etiam flagellum linguæ sententia vltimæ animaduersionis intelligi, qua districtus iudex reprobis dicit: Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus

S. Greg. To. 1.

Pp 2

est dia-

Mat. 25, d

Amos. 8, d

Pf. 139.

19.

Pf. 90.

20.

Isa. 16, b

Jo. 6, e

Pf. 10.

est diabolo, et angelis eius. Iustus ergo a flagello linguæ, atque a calamitate veniente absconditur, quia in tanta diffractione sententiæ, blanda tunc iudicis voce refouetur cum dicitur: Esuriui et dedistis mihi manducare: sitiui, et dedistis mihi bibere: hospes eram, et collegistis me: nudus, et operuistis me: infirmus, et visitastis me: in carcere eram, et venistis ad me. Quibus præmittitur: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. In vastitate ergo et fame iustus ridebit: quia cum iniquos omnes extrema ultio percutit, ipse de gloria dignæ retributionis hilarescit. Nec damnatis iam tunc ex humanitate compatitur, quia diuinæ iustitiæ per speciem inhærens, in conspectu diffractionis intimæ vigore solidatur. Erectas namque in claritate supernæ rectitudinis electorum mentes nulla misericordia afficit, quia hæc a miserijs altitudo beatitudinis alienas reddit. Vnde bene per Psalmistam dicitur: Videbunt iusti et timebunt, et super eum ridebunt et dicent: Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum. Iniquos enim iusti nunc vident, et metuent, tunc visuri sunt et ridebunt. Quia enim modo ad eorum labi imitationem possunt, hic habent formidinem. Quia vero damnatis tunc prodesse nequeunt, illic non habent compassionem. Æterno itaque supplicio deditis, non esse miserendum, in ipsa, qua beati sunt, iustitia iudicantis legunt, qui, quod suspicari fas non est, qualitatem sibi perceptæ felicitatis imminuunt, si in regno positi volunt, quod implere nequaquam possunt. Sed quisquæ ad vitæ præcepta se dirigit, priusquam præmia æterna percipiat, hic iam initia securitatis in perpetuum securitatis degustat, ut antiquum hostem non metuat, et interueniente mortis articulo, violentos eius impetus nullatenus perhorrescat. Iustis namque initium retributionis, est ipsa plerumque in obitu securitas mentis. Vnde et recte subiungitur: [Et bestiam terræ non formidabis.] Callidus quippe aduersarius bestia terræ dicitur, quia ad rapiendas mortis tempore peccatorum animas violentia crudelitatis efferatur. Quos enim viuentes blandiens decipit, morientes sæuiens rapit. Quo contra de electorum Ecclesia per Prophetam Dominus pollicetur, dicens: Mala bestia non transibit per eam. Illi igitur terræ bestiam morientes timent, qui Conditoris sui potentiam viuentes non timent. Sancti etenim viri, quia diuinæ se formidini medullitus subdunt, omne in aduentu aduersarii pondus timoris abijciunt. Hinc est enim, quod Psalmista Dominum exorat dicens: Ne quando rapiat vt leo animam meam. Hinc rursus ait: Exaudi Deus orationem meam cum deprecor, a timore inimici eripe animam meam. Viuentes quippe perfecti timent iudicem, ne morientes metuant accusatorem. Bene ergo dicitur: [Et bestiam terræ non formidabis.] Ac si aperite diceretur: Quia a blandiente modo hoste non vinceris, hunc sæuientem postmodum non timebis. Sed cum bene viuatur, valde cauendum est, ne mens despectis ceteris, de gloria singularitatis eleuetur. Vnde apte ad memoriam bonum sociale reducit, cum protinus subinfertur: [Sed cum lapidibus regionum pactum tuum.] Quasi distinctæ in mundo regiones sunt Ecclesiæ gentium, quæ in vna fide positæ, morum linguarumq. diuersitate diuiduntur. Quid ergo per regionum lapides, nisi Ecclesiarum electos accipimus? Quibus primi instructoris voce dicitur: Vos autem tamquam lapides viui superædificamini. De quibus sanctæ Ecclesiæ Dominus per Prophetam pollicetur, dicens: Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos. Qui igitur recte viuunt, pacto se cum lapidibus regionum iungit, quia in eo, quod mundi desideria superat, vitam suam proculdubio ad sanctorum præcedentium imitationem ligat. Sed cum a mundi dilectione disungitur, malignorum spirituum impugnationes crescunt: quæ tamen quo magis in moerore quemquam atterunt, eo Conditori humiliter subdunt. Vnde et subiungitur: [Et bestia terræ pacificæ erunt tibi.] Norandum prius est, quod non ait: pacatæ, sed pacificæ, videlicet, non, quia pacem habent, sed quia pacem faciunt. Hostes quippe callidi dum insidiantur, affligunt, sed afflicta mens tanto magis ad æternam patriam reditum diligit, quanto in hoc ærumnoso exilio laboriosius viuunt: et verius se gratiæ sui adiutoris humiliat, cum contra se insidias hostium aciores pensat. Terræ ergo bestia electis pacificæ sunt, quia maligni spiritus cum bonorum corda aduersantes deprimunt, hæc nolentes ad amorem Domini impellunt. In de ergo cum Deo robustior pax oritur, vnde nobis ab aduersarijs durior pugna generatur. Possunt etiam per terræ bestias, motus carnis intelligi, qui dum mentem nostram irrationabilia suadendo lacessunt, contra nos bestialiter insurgunt. Sed cum

- A** cum cor sub diuina lege deprimitur, etiam carnis incentiua detumescunt: vt etsi tentando submurmurant, nequaquam tamen vsque ad effectum operum, quasi ad aperti morsus rabiem exurgant. Quis enim adhuc in hac corruptibili carne subsistens, has terræ bestias plene edomat, cum ille ad tertium cælum raptus egregius prædicator dicat: Video aliam legem in membris meis repugnantem legis meæ, et captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis? Sed aliud est has bestias in campo operis sæuientes aspicere, aliud intra cordis caueas frementes tenere. Redactæ namque intra claustra continentiæ, etsi adhuc tentando rugiunt, vsque ad morsum tamen, vt diximus, actionis illicitæ non excedunt. Pacificæ itaque sunt terræ bestie, quia motus carnis etsi per desideria palpitant, aperta nos tamen contradictione operis non impugnant. Quamuis per hoc ipsum, quod pacificæ dicuntur, etiam id, quod de malignis spiritibus diximus, non inconuenienter accipitur. Motus etenim carnis pacem nobis cum Deo faciunt, cum tentando contradicunt. Nam iusti mens in eo, quod ad superna dirigitur, ex corruptibili carne graui bello fatigatur. Quæ si quando a desiderijs cælestibus, huius mundi qualibet minima delectatione tardatur, ipso bello suæ tenrationis impellitur, vt illud toto corde diligit, quod contradictio nulla perturbat. Vnde fit, vt quietem intimam ad memoriam reuocet, et carnis suæ illecebras fugiens, ad illam pleno amore suspiret. Considerare enim ex tentatione vnusquisque compellitur, vnde vel ex quo cecidit, qui postquam Dei pacem deseruit, rixam sibi contra se exurgere ex semetipso sentit, et tunc verius videt de secura Dei dilectione, quid perdidit: quia ad se dilapsus, suam in se contumeliam inuenit. Pacem ergo nobis terræ bestie faciunt, quia motus carnis, dum nos tentando lacerant, ad amorem quietis intimæ impellunt. Bene autem subditur: [Et scies, quod pacem habet tabernaculum tuum.] In scriptura sacra aliter pax plena dicitur, atque aliter inchoata. Inchoatam quippe pacem Veritas discipulis dederat, cum dicebat: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Et plenam Simeon desiderauerat, cum exoraret dicens: Nunc dimittis seruum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace. Pax enim nostra ex desiderio Conditoris inchoatur, ex manifesta autem visione perficitur. Plena quippe tunc erit, cum mens nostra nec ignorantia cæcatur, nec carnis suæ impugnatione concutitur. Sed quia eius exordia tangimus, cum vel mentem Deo, vel carnem menti subiugamus, tabernaculum iusti habere pacem dicitur: quia videlicet eius corpus, quod mente inhabitatur, a perueris desideriorum moribus prius inquietatum, nunc sub iustitiæ dispositione refrenatur. Sed quid prodest per continentiam, carnem restringere, si mens se per compassionem nesciat in proximi amore dilatare? Nulla namque est castitas carnis, quam non commendat suauitas mentis. Vnde post pacem tabernaculi apte subiungitur. [Et visitans speciem tuam, non peccabis.] Species quippe hominis est alter homo. Recte enim, speciei nostra dicitur proximus noster, quia in illo cernimus, quid ipsi sumus. Corporali enim visitatione, ad proximum gressuum accessu venimus, spiritali vero non gressu, sed affectu ducimur. Speciem ergo suam visitat, quisquis ad Deum, quem sibi similem per naturam conspicit, passibus amoris tendit: vt in altero, sua considerans, ex seipso colligat, qualiter infirmis alterius condescendat. Speciem suam visitat, qui vt in se alterum reficiat, se in altero pensat. Hinc namque per Moysen Veritas cum gesta describeret, gerenda signabat dicens: Protulit terra herbam virentem, et afferentem semen iuxta genus suum, lignumque faciens fructum, et habens vnumquodque semen secundum speciem suam. Lignum quippe secundum speciem suam semen producit, cum mens nostra ex sui consideratione se in alterum colligit, et recti operis germen parit. Hinc quidem sapiens dicit: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Hinc in Euangelio Dominus dicit: Quæ vultis, vt faciant vobis homines, et vos eadem facite illis. Ac si aperte diceret: Speciem vestram in altero visitate, atque ex vobismetipsis agnoscite, quid vos oporteat alijs exhibere. Hinc Paulus ait: Factus sum ludæis tamquam ludæus, vt ludæos lucrarer: et his, qui sub lege erant, quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege, vt eos, qui sub lege erant, lucrificerem: et his, qui sine lege sunt, quasi sine lege essem, cum sine lege Dei non essem, sed sub lege essem Christi. Et paulo post: Omnibus omnia factus sum, vt omnes saluos facerem. Neque enim egregius prædicator, vt quasi

Iudæus fieret, ad perfidiam erupit: neque vt quasi sub lege esset, ad carnale sacrificiū redijt: neque vt omnibus omnia fieret, simplicitatē mentis in erroris varietatem commutauit: sed condescendendo appropinquat infidelibus, non cadendo: vt videlicet singulos in se suscipiens, et se in singulos transfigurans, compatiendo colligeret, si ita ipse vt illi esset, quid impendi sibi ab alijs recte voluisset: et tanto verius vniciuique erranti concurreret, quanto salutis eius modum ex propria consideratione didicisset. Bene ergo dicitur: [Et visitans speciem tuam non peccabis:] quia tunc peccatum plene vincitur, cum ex sua similitudine vnusquisque perpendit, quo modo in proximi dilectione dilatetur. Cum vero a vitijis caro restringitur, cum mens virtutibus exerceatur,

24. restat vt, loquendo, quisque doceat vitam alios, quam moribus seruat. Ille namque vberes fructus prædicationis colligit, qui semina bonæ operationis præmittit. Vnde post pacem tabernaculi et speciei nostræ visitationem, recte subiungitur: [Et scies quoniam multiplex erit semen tuum, et progenies tua sicut herba terræ.] Post pacem quippe tabernaculi, post speciei nostræ visitationem, semen iusti multiplex surgit: quia nimirum post membrorum macerationem, ac morum magnitudinem, tanto ei fecundius prædicationis verbum tribuitur, quanto hoc in eius pectore perfecti operis exaratione præuenitur. Ille namque bene loquendi faciundiam accipit, qui sinum cordis ad perfecte viuendi studia extendit: Nec conscientia loquentem præpedi-
dit, cum vita lingua antecedit. Hinc est, quod Ægyptij seruitio Ioseph dispensante subiecti, cum iuri regis semetipsos tradentes humilant, frumenta etiam ad semen reportant. Frugem quippe ad esum etiam liberi accipimus, cum ex sacro eloquio pascimur, et tamen ad quædam, quæ in hoc mundo appetimus, in nostris volutatibus vacamus. Sed serui facti, et ad semen frumenta percipimus, quia dum plene Deo subdimur, etiam verbo prædicationis replemur. Et quoniam magna proles fidelium sequitur, cum sancta prædicatio prærogatur, post multiplicitatem seminis recte subiungitur: [Et progenies tua sicut herba terræ.] Iusti progenies herbæ terræ comparatur: quia qui de eius imitatione nascitur, dum arentem vitæ præsentis gloriam deserit, spe interna viridescit. Vel certe iusti progenies sicut herba oritur, quia dum viuendo monstrat, quod prædicando asserit, multitudo sequentium innumera-
bilis exurgit. Sed quisquis iam terrena desideria despicit, quisquis se per actiue vitæ opera extendit, nequaquam ei sufficit magna exterius agere, nisi etiam per contemplationem valeat interna penetrare. Vnde et apte protinus subinfertur:

Quid est, quod Abraam coniugem mortuam in sepulchro duplici sepelit: et quid sit, quod per Moysen cum hyssopo lignoq. cedrino vacca mactari præcipitur.

Capitulum XV I I.

Ingredieris in abundantiā sepulchrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo.] Quid enim sepulchri nomine nisi contemplatiua vita signatur: quæ nos quasi ab hoc mundo mortuos sepelit, dum a terrenis desiderijs susceptos in intimis abscondit. Ab exteriori quippe vita, mortui etiam sepulti per contemplationem fuerant, quibus Paulus dicebat: Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Actiua quoque vita sepulchrum est, quia a prauis nos operibus mortuos tegit, sed contemplatiua perfectius sepelit, quia a cunctis mundi actionibus funditus diuidit. Quisquis ergo iam in se contumelias carnis edomuit, superest vt mentem per studia sanctæ operationis exerceat, et quisquis iam mentem per sancta opera dilatât, superest, vt hanc vsque ad secreta intimæ contemplationis studia extendat. Neque enim perfectus prædicator est, qui vel propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationis instantiam contēplanda postponit. Hinc est enim, quod Abraam coniugem mortuam in sepulchro duplici sepelit, quia nimirum perfectus quisque prædicator extinctam a præsentis vitæ desiderijs animam suam, sub bonæ operationis tegmine et contemplationis abscondit, vt a carnali concupiscentia, sub actiua contemplatiuaq. vita quasi insensibilis lateat, quæ prius mundi desideria sentiens, mortaliter vinebat. Hinc est, quod humani generis Redemptor per diem miracula in vrbibus exhibet, et adorationis studium in monte pernoctat: vt perfectis videlicet prædicatoribus innuat, quatenus nec actiuam vitam amore speculationis funditus deserant, nec contemplationis gaudia penitus operationis nimietate contem-

Gen. 47. d

Gal. 4. a

25.

Gen. 23. b

- A** contemnunt: sed quieti contemplantes sorbeant, quod occupati erga proximos loquentes refundant. Speculando quippe in Dei amorem surgitur, sed prædicando ad proximi utilitatem reditur. Vnde apud Moysen, dum in sacrificio vacca mactatur, Num. 19. b offerri cum hyssopo ligno cedrino bis tinctus coccus præcipitur. Vaccam quippe mactamus, cum carnem a lasciuia suæ volupratis extinguimus, quam cum hyssopo ligno cedrino ac cocco offerimus: quia cum maceratione carnis, sacrificium fidei, spei et charitatis adolemus. Hyssopus quippe interna nostra mundare consuevit. Er per Petrum dicitur: Fide mundans corda eorum. Lignum cedrinum nulla putredine deficit: quia spem cælestium terminus non consumit. Vnde et per Petrum dicitur: Regenerauit nos in spem viam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem et incontaminatam et immarecscibilem. Coccus vero rubro colore flammescit: quia quem implet charitas, incendit. Vnde et in Euangelio Luc. 12. f Veritas dicit: Ignem veni mittere in terram. Sed bis tinctus coccus offerri præcipitur: vt videlicet ante interni iudicis oculos, charitas nostra Dei et proximi dilectione coloretur: quatenus conuersa mens nec sic pro amore Dei quietem diligit, vt curam proximi utilitatemq. postponat: nec sic pro amore proximi occupationi inferuiat, vt quietem funditus deferens ignem in se superni amoris extinguat. Quisquis ergo semetipsum Deo iam sacrificium obtulit, si perfecta desiderat, curet necesse est, vt non solum ad operationis se latitudinem, verum etiam ad culmina contemplationis extendat. Sed inter hæc magnopere sciendum est, quia valde inter se diuersæ sunt conspersiones animorum. Nonnulli namque hominum ita otiosæ mentis sunt, vt si eos labor occupationis excipiat, in ipsa operis inchoatione succubant: et nonnulli ita inquieti sunt, vt si vacationem laboris habuerint, grauius laborent, quia tanto deteriores cordis tumultus tolerant, quanto eis licentius ad cogitationes vacat. Vnde necesse est, vt nec quieti mens ad exercitationem se immoderati operis dilatat, nec inquieti ad studium contemplationis angustet. Sæpe enim qui contemplari Deum quieti poterant, occupationibus pressi ceciderunt: et sæpe qui occupati bene humanis vsibus viuerent, gladio suæ quietis extincti sunt. Hinc namque est, quod nonnulli inquieti spiritus, dum plus exquirunt contemplantando, quàm capiunt, vsque ad peruersa dogmata erumpunt: et dum veritatis discipuli esse humiliter negligunt, magistri erroris fiunt. Hinc per semetipsam Veritas dicit: Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum et projice abs te. Boni est tibi cum vno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentē mitti in gehennam ignis. Dux quippe vitæ, actiua videlicet et contemplatiua, cum conferuantur in mente, quasi duo oculi habentur in facie. Dexter namque oculus vita contemplatiua est, sinister actiua: Sed sunt nonnulli, vt diximus, qui discretè intueri summa et spiritalia nequaquam possunt, et tamen alta contemplationis assumunt, atque idcirco in perfidiæ foueam, intellectus prauis errore delabuntur. Hos itaque contemplatiua vita vltra vires assumpta, cogit a veritate cadere, quos in statu suæ rectitudinis humiliter poterat sola actiua custodire. Quibus rectè hoc, quod præfati sumus, Veritas dicit: Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum et projice abs te. Bonum tibi est cum vno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentē mitti in gehennam ignis. Ac si aperte diceret: Cum ad contemplatiuam vitam idonea discretione non sufficis, solam securius actiuam tene. Cumq. in hoc, quod pro magno eligis, deficis, eo contentus esto, quod pro minimo attendis: vt si per contemplatiuam vitam a veritatis agnitione compelleris cadere, regnum cælorum per solam actiuam valeas saltem lufus diuidunt. Hinc rursus dicit: Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, et demergatur in profundum maris. Quid per mare, nisi sæculum, quid per molam asinariam, nisi actio terrena signatur? Quæ dum colla mentis per stulta desideria constringit, hanc in laboris circuitum mittit. Sunt itaque nonnulli, qui dum terrenas actiones deferunt, et ad contemplationis studia, humilitate postposita, vltra intelligentiæ vires surgunt, non solum se in errorem deiciunt, sed infirmos quosque a gremio vnitatis diuidunt. Qui ergo vnum de minimis scandalizat, melius illi fuerat, alligata collo mola asinaria, in mare projici: quia nimirum peruersæ menti expeditius esse potuisset, vt occupata mundo terrena negocia ageret, quàm per contemplationis studia ad multorum perniciem vacaret. Rursus, nisi quibudam mentibus contem-

Pf. 45. c
4. c. 27.

contemplatiua vita potius, quàm actiua congrueret; nequaquam per Psalmistam Dominus diceret: Vacate, et videte, quia ego sum Deus. Sed inter hæc sciendum est, quia sæpe et pigras mentes amor ad opus excitat, et inquietas in contemplatione timor refrenat. Anchora enim cordis, est pondus timoris, et plerumque fluctu cogitationum quatitur, sed per disciplinæ suæ vincula retinetur, neque hoc tempestas suæ inquietudinis ad naufragium pertrahit, quia in diuini amoris littore perfecta charitas astringit. Vnde necesse est, vt quisquis ad contemplationis studia properat, semetipsum prius subtiliter interroget, quantum amat. Machina quippe mentis, est vis amoris, quæ hanc dum a mundo extrahit, in alta sustollit. Prius ergo discutiat, si summa inquires diligit, si diligens timet, si nouit incognita aut amando comprehendere, aut non comprehensa timendo venerati. In contemplatione etenim mentem si amor non excitat, temporis sui torpor obscurat: si timor non aggrauat, sensus hanc per inania ad nebulam erroris leuat: et cum clausa ei secretorum ianuâ tardius aperitur, ab ea longius ipsa sua præsumptione repellitur: quia irrumpere appetit hoc, quod non inueniens quærit: cumq. superba mens errorem pro veritate percipit, quo quasi intus gressum porrigit, foras tendit. Hinc est enim, quòd legem daturus Dominus, in igne fumoq. descendit, quia et humiles per claritatem suæ ostensionis illuminat, et superborum oculos per caliginem erroris obscurat. Prius igitur mens ab appetitu gloriæ temporalis, atque ab omni carnalis concupiscentiæ delectatione tergendâ est, et tunc ad arcem contemplationis erigenda. Vnde et cum lex accipitur, populus a monte prohibetur, vt videlicet qui infirmis adhuc mentibus terrena desiderant, considerare sublimia non præsumant. Vnde et recte dicitur: Si bestia tetigerit montem, lapidabitur. Bestia enim montem tangit, cum mens irrationabilibus desiderijs subdita, ad contemplationis alta se erigit: sed lapidibus percutitur, quia summa non sustinens, ipsis superni ponderis ictibus necatur. Qui igitur culmen perfectionis apprehendere nituntur, cum contemplationis arcem tenere desiderant, prius se in campo operis per exercitium probent, vt solícite sciant si nulla iam mala proximis irrogant: si irrogata a proximis, æquanimitè portant: si obiectis temporalibus bonis nequaquam mens lætitia soluitur: si subtractis non nimio mœrore sauciatur: ac deinde perpendant, si cum ad semetipsos introrsus redeunt, in eo quod spiritalia rimantur, nequaquam secum rerum temporalium vmbra trahunt, vel fortasse tractas, manu discretionis abigunt: si incircumscriptum lumen videre cupientes, cunctas circumscriptionis suæ imagines deprimunt, et in eo, quod super se contingere appetunt, vincunt quod sunt. Vnde recte nunc dicitur: [Ingredieris in abundantia sepulchrum.] Vir quippe perfectus in abundantia sepulchrum ingreditur, quia prius actiue vitæ opera congregat, et postmodum carnis sensum, per contemplationem mortuum huic mundo, funditus occultat. Vnde et apte subditur: [Sicut inferitur aceruus in tempore suo.] Actionis namque tempus primum est, contemplationis extremum. Vnde necesse est, vt perfectus quisque prius virtutibus mentem exerceat, atque hanc postmodum in horreum quietis condât. Hinc est enim, quòd is, quem legio dæmonum, Domino iubente, dereliquit, ad Saluatoris sui pedes residet, verba doctrinæ percipit, et de regione sua simul descendere cum salutis Auctore concupiscit: sed tamen et ipsa, quæ salutem contulit, Veritas dicit: Reuertere primū in domum tuam, et narra, quanta tibi fecerit Deus. Cum enim quàmlibet parum de diuina cognitione percipimus, redire ad humana iā nolumus, et proximorum necessitatibus onerari recusamus, quietem contemplationis quærimus, nihilq. aliud, nisi hoc, quod sine labore reficit animum, amamus.

Exod. 19. c

28. Vnde et apte subditur: [Sicut inferitur aceruus in tempore suo.] Actionis namque tempus primum est, contemplationis extremum. Vnde necesse est, vt perfectus quisque prius virtutibus mentem exerceat, atque hanc postmodum in horreum quietis condât. Hinc est enim, quòd is, quem legio dæmonum, Domino iubente, dereliquit, ad Saluatoris sui pedes residet, verba doctrinæ percipit, et de regione sua simul descendere cum salutis Auctore concupiscit: sed tamen et ipsa, quæ salutem contulit, Veritas dicit: Reuertere primū in domum tuam, et narra, quanta tibi fecerit Deus. Cum enim quàmlibet parum de diuina cognitione percipimus, redire ad humana iā nolumus, et proximorum necessitatibus onerari recusamus, quietem contemplationis quærimus, nihilq. aliud, nisi hoc, quod sine labore reficit animum, amamus. Sed ianarum nos Veritas ad domum mittit, narrare, quæ nobiscum acta sunt, præcipit: vt videlicet mens prius desudet in opere, et postmodum refici debeat per contemplationem.

Luc. 8.

Quid sit, quòd Iacob pro Rachel seruit, et Liam accepit. Caput XVIIII.

Gen. 29. d

Hinc est, quòd Iacob pro Rachel seruiuit, et Liam accepit, eiq. dicitur: Non est consuetudinis in terra nostra, vt minores ante tradamus ad nuptias, quàm maiores. Rachel namque, visum principium: Lia autem laboriosa dicitur. Et quid per Rachelem nisi contemplatiua: quid per Liam, nisi actiua vita signatur? In contemplatione quippe principium, quod Deus est, quæritur: in operatione autem sub graui necessi-

- A** necessitatem fasces laboratur. Vnde et Rachel pulchra, sed sterilis: Lia autem lippa est, sed secunda: quia nimirum mens cum contemplando otia appetit, plus videt, sed minus Deo filios generat: cum vero ad laborem predicationis se dirigit, minus videt, sed amplius parit. Post Lia ergo amplexus ad Rachelem Iacob peruenit: quia perfectus quisque ante actiue vite ad fecunditatem iungitur, et post contemplatiue ad rem quiem copulatur. Quia enim contemplatiua vita minor quidem tempore, sed merito maior est, quam actiua, sacri Euangelij verbis ostenditur, in quo duæ mulieres diuersa egisse referuntur. Maria quippe Redemptoris nostri verba audiens, ad pedes illius residebat: Martha autem corporalibus ministerijs insistebat. Cumq. contra Mariæ otium Martha quereretur, audiuit: Martha, Martha sollicita es, et turbaris erga plurima. Porro vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferretur ab ea. Luc. 10. g
- B** Quid enim per Mariam, quæ verba Domini residens audiebat, nisi contemplatiua vita exprimitur? Quid per Martham exterioribus obsequijs occupatam, nisi actiua vita signatur? Sed Marthæ cura non reprehenditur, Mariæ vero etiam laudatur: quia magna sunt actiue vite merita, sed contemplatiue potiora. Vnde nec auferri vique Mariæ pars dicitur: quia actiue vite opera cum corpore transeunt, contemplatiue autem gaudia melius ex fine conualescunt. Quod bene ac breuiter Ezechiel Propheta exprimit, cum volandia animalia contemplatus ait: Et similitudo manus hominis subtus penhas eorum erat. Quid enim per pennas animalium, nisi contemplationes possumus sentire sanctorum, quibus ad summa transuolant, et terrena deserentes, sese in cælestibus librant? Quid per manus, nisi operationes accipimus? Quia cum in proximi amore se dilatant, bona, quæ prævalent, etiam corporaliter administrant. Sed manus eorum sub pennis sunt, quia actionis suæ opera virtute contemplationis vincunt. Potest etiam per sepulchrum non solum in hac vita nostra contemplatio, sed quies æternæ et intimæ retributionis intelligi, in qua tanto verius quiescit, quanto in nobis corruptionis vira perfectius necatur. In abundantia ergo sepulchrum ingreditur, qui post congesta vite præsentis opera, mutabilitati suæ plenè mortuus, in secreto veri luminis occultatur. Vnde et per Psalmistam dicitur: Abscondes eos in abscondito vultus tui, a conturbatione hominum. Quod bene etiam comparatio adiuncta commendat, cum subditur: Sicut infertur aceruus in tempore suo. Frumentum quippe in segete Sole tangitur, quia in hac vita, humana anima respectu superni luminis illustratur: pluuias percipit, quia veritatis eloquio pinguescit: ventis concurritur, quia temptationibus exercetur: et secum crescentes paleas portat.
- D** Quia nequiores contra se quotidie vitam peccantium tolerat: atque ad aream deductionis triturationis pondere premitur, vt a palearum connexionē soluat: quia mens nostra cælesti disciplinæ supposita, dum correctionis flagella percipit a societate carnalium mundiior recedit, et relictis paleis ad horreum ducitur: quia foris remanentibus reprobis, electa anima ad supernæ mansionis gaudia æterna subleuatur. Bene ergo dicitur: [Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur aceruus in tempore suo:] quia dum post afflictionem iusti præmia patriæ cælestis inueniunt, quasi post pressuras ad horreum grana deferuntur, et in alieno quidem tempore percussiones sentiunt, sed in suo a percussione requiescunt. Electis quippe alienum tempus est vita præsens, vnde et quibusdam adhuc infidelibus Veritas dicit: Tempus meum nondum aduenit, tempus autem vestrum semper est paratum. Et rursum: Hæc est hora vestra; Ic. 9.
- E** et potestas tenebrarum. Sepulchrum ergo in tempore suo sicut frumenti aceruus ingreditur, quia ille æternam requiem percipit, qui prius hic, vt ab exurendis paleis liber sit, disciplinæ pressuras sentit. Eliphaz vero, quia et in locutionis suæ serie tabernaculum, lapides, bestias, semen, herbas, sepulchrumq. nominauit, quod non hæc iuxta litteram dixerit, ipse innuit, qui post cuncta illico subiungit: [Ecce hoc, vt inuestigauimus, ita est.] Liqueat profecto, quod in his verbis nihil ab eo iuxta superficiem dicitur, quia nimirum ante faciem non iacet, quod inuestigatur. Quid ergo hæc inuestigasse se indicat, nisi quia quod in verbis exterioribus interiora quæsierit, demonstrat. Sed post cuncta ad stultitiam iactantiæ peruenit, quia protinus subdit: [Quod auditum mente pertracta.] Quantalibet doctrina mens polleat, grauis eius imperitia est, velle docere meliorem. Vnde et ea, quæ ab amicis recte prolata sunt, ab interno arbitro non recta iudicantur. In eo namque vim suæ rectitudinis amittunt, quo Luc. 21. f

quo auditori non congruunt, quia et medicamina vires perdunt, cum fanis membris apponuntur. In omne ergo, quod dicitur, necesse est, ut causa, tempus, et persona pensetur, si verba sententiae veritas roborat, si hanc tempus congruum possidet, si et veritatem sententiae, et congruentiam temporis, personae qualitas non impugnet. Ille enim laudabiliter spicula emittit, qui prius hostem, quem feriat, conspiciat. Male namque arcus validi cornua subigit, qui sagittam fortiter dirigens, eum feriat.

LIBRI SEXTI MORALIVM FINIS.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
SUPER CAPVT VI.

LIBER SEPTIMVS.

CAPVT PRIMVM.

QVORVNDAM mentes plus flagella, quàm conuitia cruciant: quorundam vero plus conuitia, quàm flagella castigant. Nam saepe contra nos quibuscumque poenis durius tormenta verborum feruunt, cumq. nos ad defensionem erigunt, in impatientiam sternunt. Vnde beato Iob ne deesse tentatio vlla potuisset, non solum hunc flagella desuper feriunt, sed grauiora plagis amicorum colloquia affligunt: ut sancti viti anima hinc inde pulsata, ad motum iracundiae et elationis erumperet, et quidquid munde vixerat, per contumaciam superbiae locutionis inquinaret. Sed tactus plagis gratias retulit: laceffitus verbis recta respondit, et percussus innotescit, quàm pro minimo salutem carnis habuerit. Loquens quoque indicat, quàm sapiens tacebat. Sed quaedam eius verbis admixta sunt, quae apud humana iudicia parientiae limitem transire videantur, quae nos vere intelligimus, si superni sententiam iudicis in eorum examinatione pensamus. Ipse quippe beatorum Iob et prius contra aduersarium praerulit, dicens: Vidisti seruum meum Iob, quòd non sit similis ei super terram: vir simplex, et rectus, ac timens Deum, et recedens a malo? Ipse post probationem amicos eius redarguit, dicens. Non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob: restat ergo, ut cum mens in beatum Iob sermonibus fluctuat, eorum pondus ex eiusdem historiae initio, ac fine perpendatur. Ab aeterno enim iudice nec casurus laudari potuit, nec lapsus praeferrì. Si igitur in ambiguitatis tempestate deprehensi, prima huius historiae et postrema conspiciamus, nauis cordis, considerationis suae funibus, quasi a prora et puppi restringitur, ne in erroris saxum perducatur. Nullis ergo ignorantiae nostrae procellis obruimur, si tranquillum supernae sententiae litus tenemus. Ecce enim dicit, quod quaestione non modica lectoris animum moueat, Sed quis hoc non rectum dicere audeat, quod in Dei auribus rectum sonat?

SEXTVM CAPVT BEATI IOB.

RESPONDENS autem Iob dixit: Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, et calamitas, quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior apparetur. Vnde et verba mea dolore sunt plena, quia lagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, et terrores Domini militant contra me. Numquid rugiet onager, cum habuerit

- herbam, aut mugiet bos, cum ante præsepe plenum steterit? Aut poterit comedi insullum, quod non est sale conditum? Aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem? Animæ enim elurienti etiam amara dulcia esse videntur. Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt. Quis det, vt veniat petitio mea, et quod expecto tribuat mihi Deus, et qui cœpit, ipse me conterat? Soluat manum suam, et succidat me, et hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore non parcat, nec contradicam sermonibus sancti. Quæ est enim fortitudo mea, vt sustineam, aut quis finis meus, vt patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est. Ecce non est auxilium mihi in me, et necessarij quoque mei recesserunt a me:
- Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit. Fratres mei præterierunt me, sicut torrens, qui raptim transit in conuallibus. Qui timet pruinam, irruet super eos nix. Tempore, quò fuerint dissipati, peribunt: et vt incaluerint, soluentur de loco suo. Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum, ambulabunt in vacuum, et peribunt. Considerate semitas Theman, itinera Saba, et expectate paulisper. Confusi sunt, quia speraui. Venerunt quoque vsque ad me, et pudore cooperti sunt. Nunc venistis, et modo videntes plagam meam timetis. Numquid dixi, afferte mihi, et de substantia vestra donate mihi, vel liberate me de manu hostis, et de manu robustorum eruite me?
- Docete me, et ego tacebo: et si quid forte ignorauit, instruite me. Quare detraixistis sermonibus veritatis, cum e vobis nullus sit, qui possit arguere me? Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, et inuentum verba profertis. Super pupillum irruitis, et subuertere nitimini amicum vestrum. Verumtamen quod cœpistis, explete. Præbete autem, et videte an mentiar. Respondete obsecro absque contentione, et loquentes id, quod iustum est, iudicate. Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit.

Quod statera nomine Christus accipitur, qui in se calamitatem nostram, et peccata appendit.

Caput I I.

- V Tinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, et calamitas, quam patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior apparetur. Quis alius stateræ nomine, nisi Dei et hominum Mediator exprimitur? qui ad pensandum vitæ nostræ meritum venit, ac secum iustitiam simul et misericordiam detulit, sed misericordiæ lance præponderans, culpas nostras parcendo leuigauit. In manu etenim patris, quasi statera miri libraminis factus, hinc in se calamitatem nostram, et illinc peccata suspendit. Sed grauis ponderis calamitatem moriendo innouit, et apud misericordiam suam Deus leue esse peccatum relaxando monstrauit. Ergo per veram penitentiam, quamuis multa et grauissima sint peccata, per misericordiam Dei facile relaxantur: et apud misericordiam suam leue esse peccatum, quod relaxatur, monstrauit, qui hoc primum gratiæ contulit, quia poenam nostram nobis cognoscibilem fecit.

fecit. Homo namque ad contemplandū auctorem conditus, fed exigentibus meritis, ab A internis gaudijs delectus, in ætūrnā corruptionis fuens, cæcitate exilij fufſtens, cuſpæ ſuæ ſupplicia et tolerabat, et nesciebat: ita vt exilium patriam crederet, et ſic ſub corruptionis pondere, quaſi in ſalutis libertate gauderet. Sed is, quem intrus homo reliquerat, aſſumpta carne, foris apparuit Deus, cumq. ſe exterius præbuit, expulſum foras hominem ad interiora reuocauit, vt iam damna ſua videat, iam poenam ſuæ cæcitate ingemiſcat. Calamitas ergo hominis in ſtatera grauis apparuit: quia malum, quod pertulit, non niſi in præſentia Redemptoris agnouit. Lucem quippe neſciens, damnationis ſuæ tenebras voluptuoſe tolerabat, ſed poſtquam vidit, quod diligere, intellexit etiam, quod dolere, et graue ſenſit quod pertulit: quia dulce innotuit, quod amiſit. Vir igitur ſanctus colloquentis amici ſententijs a clauſtris ſilentij excuſſus, et prophetici ſpiritus aſſuentia repletus, dicat ſua, dicat humani gene- B nis voce: Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, et calamitas, quam patior, in ſtatera, quaſi arena maris, hæc grauior appareret: ac ſi aperte diceret: Damnationis noſtræ malum leue creditur, quia, necdum cognita Redemptoris æquitare, penſatur. Sed vtinam veniat, et ærurnam tanti exilij miſericordiæ ſuæ lance ſuſpendat, et quid poſt exilium requiramus, edoceat. Si enim innoſceſcit, quod amiſimus,

2. graue eſſe inlinuat, quod toleramus. Bene autem hæc eadem peregrinationis noſtræ calamitas maris arenæ comparatur. Arena etenim maris, vndarum æſtu exterius impellitur: quia et delinquens homo, quoniam tentationum fluctus mobiliter pertulit, extra ſe ab intimis exiuit. Magni autem arena maris eſt ponderis, ſed calamitas hominis arena maris grauior dicitur: quia dura fuiſſe poena oſtenditur, dum per miſericordem iudicem, culpa, quæ leuigatur, agnoſcitur. Et quia quiſquis gratiam Redemptoris agnoſcit, quiſquis reditu ad patriam diligit, eruditus ſub pondere peregrinationis gemit, poſt ſtateræ deſiderium recte ſubiungitur: [Vnde et verba mea dolore ſunt plena.] Qui peregrinationem pro patria diligit, dolere etiam inter dolores neſcit. Iuſti autem verba dolore plena ſunt, quia quouſque præſentia tolerat, ad alia loquendo ſuſpirat: omne, quod peccans pertulit, conſpicit: atque vt ad ſtatum beatitudinis redeat, ſolicite iudicia, quibus aſſigitur, penſat. Vnde ſubditur: [Quia ſagittæ Domini in me ſunt.] Sagittarum quippe nomine aliquando prædicationis verba, aliquando animaduerſionis ſententiæ designantur. Prædicationis namque eloquia ſagittis exprimuntur, quia in eo, quod vitia ſerunt, male viuentium corda tranſigunt. De his ſagittis venienti Redemptori dicitur: Sagittæ tuæ acutæ potentiffime, populi ſub te cadent in corde. De quo Iſaias dicit: Mittam ex eis, qui ſaluati fuerint, ad gentes in mare, in Africam, in Lydiam: tenentes ſagittam, in Italiam et Græciam. Rurſum ſagittis animaduerſionis percuſſio designatur, ſicut Ioas regi per Helifaum dicitur: Iace ſagittam. Quo iacente ait: Percuties Syriam, donec conſumas eam. Vir igitur ſanctus, quia peregrinationis ſuæ ærurnam reſpicit, quia ſub percuſſionibus Dominicæ animaduerſionis ingemiſcit, dicat: D

Quod ſerui Dei in hoc mundo lugeant, et percuſſiones diuina mentem, ne intumeſcat, compungant, et ex his, quæ tolerat, futura formidet. Caput 111.

- Vnde et verba mea dolore ſunt plena, quia ſagittæ Domini in me ſunt.] Ac ſi aperte diceret: Ego in exilij damnatione non gaudeo, ſed ſub iudicio poſitus doleo, quia vim percuſſionis agnoſco. Plerique autem ſunt, quos tormenta cruciant, ſed non emendant. Quos contra apte ſubiungitur: [Quorum indignatio ebibit ſpiritum meum.] Quid enim eſt ſpiritus hominis, niſi ſpiritus elationis? Sagittæ autem Domini ſpiritum hominis ebibunt, cum ſuperæ animaduerſionis ſententiæ aſſictam mentem ab elatione compeſcant. Sagittæ Domini ſpiritum hominis ebibunt, quia intentum exterioribus introſus trahunt. Epotatus namque David ſpiritus fuerat, cum dicebat: In deſcendendo in me ſpiritum meum, tu cognouiſti ſemitas meas. Et rurſum: Negauī conſolari animam meam, memor fui Dei, et deſectatus ſum, exercitatus ſum, et deſecit paulisper ſpiritus meus. Sagittarum ergo indignatio iuſti ſpiritum ebibit, quia ſuperæ ſententiæ electos, quos in peccatis inueniunt, dum vulnerant, immutant, vt duritiā ſuā tranſfixa mens deleat, atque ex ſalutifero vulnere ſanguis conſeſſionis currat. Penſant namque vnde, vel quo lapſi ſunt, penſant a quanta beatitu- E

Pf. 44. b
If. 66. f

4. Reg. 13. c

Pf. 141. a
Pf. 76. a

A beatitudine, ad quæ corruptionis suæ tormenta ceciderunt, et non solum gemunt in his, quæ sustinent, sed insuper metunt hoc quod districtus iudex delinquentibus de gehennæ ignibus minatur. Vnde recte subiungitur: [Et terrores Domini militant contra me.] Iustorum mens non solum perpendit quod tolerat, sed etiam pauet quod resistat: videt qualia in hac vita patitur, metuit, ne post hanc grauiora patiatur. Luget quia in huius cæcitaris exilio a paradisi gaudijs cecidit, timet, ne cum exilium relinquatur, mors æterna subsequatur. Iam ergo sententiam tolerat in pœna, sed minas adhuc venturi indicis formidat ex culpa. Hinc Psalmista ait: In me pertransierunt iræ tuæ, et terrores tui conturbauerunt me. Interni quippe iudicis postquam iræ pertransierunt, etiam terrores conturbant: quia iam aliud de damnatione patimur, et adhuc aliud de æterna vltione formidamus. Vir igitur sanctus perpendens mala, quæ tolerat, dicat: Sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebbibit spiritum meum. Sed grauiora in perpetuum metuens, adiungat: [Et terrores militant contra me.] Ac si aperte diceret: Percussus quidem de præsentibus doleo, sed hoc in dolore fit grauius: quia et in pœna positus, adhuc supplicia æterna pertimesco. Sed quia iam statatæ interuentum desiderat, iam mala in quibus humanum genus cecidit, pensat: quamuis in gentili natione positus, munere tamen prophetici spiritus plenus, quo ardore redemptoris aduentum, vel gentilitas, vel Iudæa siliat, verbis sequentibus demonstrat, dicens.

Quod onagri et bonis nomine Gentilis, et Iudaicus populus accipitur, quorum clamor expectatio intelligitur. Cap. 1111.

C N Vmquid rugiet onager cum habuerit herbam, aut mugiet bos cum ante præsepe plenum steterit? Quid namque per onagram, id est, agrestem asinum, nisi gentilis populus designatur? quem sicut natura extra stabula disciplinæ edidit, ita vagus in volupatum suarum campo permansit. Quid per boeum, nisi plebs Iudaica significatur? quæ iugo superne damnationis supposita, ad spem proselytorum colligens, per corda, quæ valuit, vomerem legis traxit. Sed beati Iob vita attestante, cognoscimus, ut expectasse Redemptoris aduentum, multos etiam ex gentilibus credamus: Et nascente Domino, Simeone in spiritu in templum veniente, didicimus quanto desiderio ex plebe Israelitica sancti viri incarnationis eius mysterium videre cupierunt. Vnde et per eundem Redemptorem discipulis dicitur: Dico vobis, quod multi iusti et prophætæ desiderauerunt videre quæ videtis, et non viderunt. Herba ergo onagri, et fenum bovis, est hæc ipsa Mediatoris incarnatio, per quam final gentilitas, et Iudæa satiatur. Quia enim per Prophetam dicitur: Omnis caro fenum, vniuersitatis Conditor ex nostra substantia carnem sumens, fenum fieri voluit, ne nostra in perpetuum caro fenum remaneret. Tunc ergo herbam onager inuenit, cum gentilis populus gratiam diuinæ incarnationis accepit. Tunc bos vacuum præsepe non habuit, cum plebi Iudaicæ eius carnem expectanti lex exhibuit, quem diu expectatum prophetauit. Vnde et natus Dominus in præsepe ponitur, ut videlicet signaretur, quia sancta animalia, quæ ieiuna diu a pud legem inuenta sunt, incarnationis eius feno sariarentur. Præsepe enim natus impleuit, qui cibum semetipsum mentibus mortalium præbuit, dicens: Qui comedit carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo. Sed quia diu et electorum gentilium vota dilata sunt, et ex Hebræico populo sancti quique longo tempore redemptionem suam expectando gemuerunt, bene beatus Iob prophetæ mysteria enarrans, ex vtraque natione causas afflictionis insinuat, dicens: [Numquid rugiet onager, cum habuerit herbam, aut mugiet bos, cum ante præsepe plenum steterit?] Ac si aperte dicat: Idcirco gentilitas gemit, quia eam nec dum Redemptoris sui gratia rescit: atque ideo Iudæa mugitus dilatat, quia legem tenens sed legis auctorem non videns, stans ante præsepe ieiunat: Quæ nimirum lex, quia ante Mediatoris aduentum nequaquam spiritaliter, sed carnaliter tenebatur, recte subiungitur.

Quod insulsum cibum comedit, qui legem carnaliter accipit. Cap. V.

A Vt poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? In lege sal litteræ, est intelligentiæ virtus occultæ. Quisquis ergo obsequijs carnalibus intentus, hanc

intelligere fpiritaliter noluit, quid aliud quàm infufum cibum comedit? Sed hoc in A
cibo fal cognita veritas mifit, cum latere in lege faporem occultæ intelligentiæ do-
cuit, dicens: Si crederetis Moyfi, crederetis vrique et mihi: de me enim ille fcripfit.
Et rurfum: Habete fal in vobis, et pacem habete inter vos. Sed quia ante Mediatoris
aduentum, Iudæa legem carnaliter tenuit, præceptis eius dura iubentibus gentilitas
fubdi recufauit. Infufum ergo cibum comedere noluit, quæ priusquam fpiritus con-
dimentum perciperet, feruare vim litteræ expauit. Quis namque gentiliū hoc,
quod illie præcipitur, ferret, filiorum carnem pro obfequio religionis incidere, verbo-
rum culpas morte refecare? Vnde et bene adhuc fubditur: [Aut guftare aliquis po-
teft, quod guftatum affert mortem?] Lex namque carnaliter deguftata mortem detu-
lit: quia commiffa delinquentium dura animaduersione diftrinxit. Mortem detulit,
quia et per præceptum culpam innotuit, et hanc per gratiam non deleuit, Paulo atte-
ftante, qui ait: Nihil ad perfectum perduxit lex. Et rurfum: Lex quidem fancta, et
mandatum iuftum, et iuftum, et bonum. Et paulo poft: Peccatum, vt appareat pec-
catum, per bonum mihi operatum eft mortem. Ad Chriftum vero conuerfa gentili-
tas, quia hunc fignari per verba legis intelligit, anguftata defiderijs fuis, eum, quem
vehementer diligit, inter præcepta carnalia fpiritaliter requirit.

*Quod iufti quicquid fibi in hac vita amarum eft, dulce reputant, et quod affligit,
requiem putant. Caput V l.*

5. Vnde et ex voce mox Ecclefiæ per prophetiæ fpiritus fubditur: [Quæ prius tan-
gere nolebat anima mea, nunc præ anguftia, cibi mei funt.] Valdenamque in
errorem labitur, qui beati Iob verba ad folam prolata hiftoriam fufpicatur. Vir enim
fanctus, et tot Conditoris fui præconijs fultus, quid magnum, vel potius quid verum
diceret, fi infufum cibum comedi non poffe dixiffet? Aut quis eius efui mortifera ali-
menta obtulerat, vt fubiungat: Aut poteft aliquis guftare, quod guftatum affert mor-
tem? Quæ fi de amicorum eius colloquijs dicta fentimus, ab intellectu hoc fententia
fubiuncta compefcimur, qua ait: [Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ
anguftia, cibi mei funt.] Abfit enim, ne vir fanctus in ftatus fui incolumitate confti-
tutus, amicum fuorum aliquando dicta defpexerit: qui, ficut ipfo atteftante, poft di-
fcimus, et feruis humilis fuit. Verba ergo eius a myfterijs non vacant: quæ, ficut ex
fine hiftoriæ difcimus, et internus arbiter laudat. Quæ nequaquam etiam cum tanta
veneratione vfque ad mundi extrema decurrerent, fi intellectu myftico grauida non
fuiffent. Beatus igitur Iob, quia membrum fanctæ eft Ecclefiæ, eius etiam loquatur
ex voce dicens: [Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ anguftia, cibi mei
funi:] quia nimirum amoris fui æftibus anxia cibum fcripturæ veteris conuerfa gen-
tilitas efurit, quem dudum fuperba defpexit. Quæ tamen et Iudææ vocibus congruunt,
fi paulo confideratius difcrantur. Ipfa quippe ex eruditione legis, ex vnijs Dei co-
gnitione fal habuit, et cunctas gentes non aliter quàm animalia bruta defpexit. Sed
quia focietatem gentiliū ad femetipfam recipere, præceptis legis erudita contem-
perat: quid aliud quàm infufum cibum fumere faftidiebat? Diuina quippe fententia
proposita morte vetuerat, ne plebs Ifraelitica fœdus cum alienigenis iungeret: et vitæ
fanctæ religionis inquinaret. Vnde et fubditur: Aut guftare aliquis poteft, quod gu-
ftatum affert mortem? Sed quia ad Redemptoris fidem hæc eadem Iudæa ex electorū
parte conuerfa eft, lucē, quam cognouerat, prædicare per fanctos Apoftolos per fanctos
infidelibus fatagebat. Eius autem prædicationis obfequium Hebræorum fuperbia re-
pulis: Vnde mox ad collectionem gentium exhortationis fuz verba declinauit, ficut
et per eodẽ Apoftolos dicitur: Vobis oportebat primum loqui verbū Dei: fed quo-
niam repuliftis illud, et indignos vos iudicafitis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gen-
tes. Vnde hoc quoque loco apte fubiungitur: [Quæ prius tangere nolebat anima mea,
nunc præ anguftia, cibi mei funt.] Iudæa quippe vitæ gentiliū dignatæ, eam du-
dum quafi tangere noluit, cuius focietate recipere fpreuit: fed ad Redemptoris gratiā
ueniēs, ab Ifraeliticis infidelibus repulfa, dum per fanctos Apoftolos ad collectionē fe
gentiliū dilatat, quafi hoc in cibum efuriēs accepit, quod indignum prius faftidiofa
defpexit: prædicationis enim fuz anguftias pertulit, quæ a pud Hebræos defpicit, quod
loque-

Ioen. 5. g
Mar. 9. g

Hebr. 7. e
Rom. 7. b

Exod. 23. g

Act. 13. g

A loquebatur, vidit. Sed præ angustia cibos, quos dudum contempserat, comedit: quia repulsa Iudeorum duritia, gentiles suscipere populos, quos despexerat, concupiuit. Quia igitur hæc figuratiter diximus, restat nunc vt moraliter inquiramus. Vir sanctus Redemptoris aduentum sub statera appellatione desideras, dum per se eloquium aperit, nos ad viuendi studium erudit: dum sua narrat, quædam nostra indicat: dum de se quæ recognoscamus insinuat, nos ad spem trepidos infirmosq. confirmat. Iam quippe per fidem mediatoris viuimus, et tamen adhuc pro expurgatione vitiorum, dura animaduersionis intimæ flagella sustinemus. Vnde et post stateræ desiderium subdit: [Quia sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum.] Sed ecce, vt superius dictum est, et diuinæ correctionis percussione configimur, et tamen adhuc illud est grauius, quod de terrore venturi iudicis ex æterna animaduersione formidamus. Vnde protinus subinfertur: [Et terrores Domini militant contra me.] Debet tamen a metu et dolore animus excuti, et ad sola æternæ patriæ desideria extendi. Tunc enim nobilitatem nostræ regenerationis ostendimus, si cum vt patrem diligimus, quem nunc seruilis mente, vt dominum formidamus. Vnde per Paulum dicitur: Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum

Rom. 8. c

B adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba pater. Pondus itaque formidinis mens electi postponat, in virtute se amoris exerceat, renouationis suæ dignitatem desideret, ad Conditoris sui speciem anhelet: quem quousque conspiciere non valet, æternitatem eius necesse est, id est, intimum cibum suum esuriens exspectet. Vnde et apte subditur: [Numquid rugiet onager, cum habuerit herbam, aut mugiet bos, cum ante præsepem plenum steterit?] Qui alij onagri appellatione signati sunt, nisi hi, qui

6.

C in campo fidei constituti, nullius officij loris ligantur? Vel quos bouis significatio exprimit, nisi hos, quos intra sanctam Ecclesiam ad prædicationis officium, suscepti ordinis iugum premit? Herba vero onagri, et pabulum bouis, est interna refectionis populi fidelis. Alij namque more bouis intra Ecclesiam suscepti officij loris tenentur: alij more onagri sacri ordinis stabula nesciunt, et in campo propriæ voluntatis degunt. Sed cum quis ex vita sæculari internæ visionis desiderio æstuat, cum refectionis intimæ pabulum concupiscit, cum ieiunium se in peregrinationis huius cæcitate considerans, quibus valet fletibus reficit: quasi herbam non inueniens onager rugit. alius quoque necessitatem suscepti ordinis tolerat, in labore prædicationis exudat, et per æternam iam contemplationem refici appetit: sed quia Redemptoris sui speciem necdum conspicit, quasi bos ad præsepem vacuum ligatus gemit. Quia enim longe ab interna sapientia positi, æternæ hereditatis non cernimus viriditatem, velut bruta animalia a desiderara herba ieiunamus. De qua nimirum herba Redemptoris voce dicitur: Pet me si quis introierit, saluabitur, et ingreditur, et pascua inueniet.

Iuan. 10. b

D Sed plerumque quod esse amantibus grauius solet, sanctis bonorum studijs malorum vita contradicit: et cum mens ad cæleste desiderium rapitur, bene coepta intentio, interruptibus stultorum verbis ac moribus, reuerberatur, ita vt quæ iam per contemplationis adnsum ad summa euolauerat, ad expugnandam prauorum stultitiam sese in infimis contra certamina accingat. Vnde et subditur: [Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum?] Verba quippe moreq. carnalium, quasi cibum se nostris mentibus ingerunt, vt in delectationis ventre rapiantur. Sed electus quisque insulsum cibum non comedit, quia prauorum diæta factaq. diiudicans, ab ore cordis repellit. Paulus ad esum mentium inferri insulsa prohibuit, cum discipulis dixit: Sermo vester semper in gratia sale sit conditus. Et Psalmistæ quoque verba reprobo cum in cordis ore insulsa sapuerunt, cum dicebat: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non ita vt lex tua Domine. Sæpe autem carnalium verba dum se importune nostris auribus ingerunt, in corde bellum tentationis gignunt: et quamuis hæc et ratio respuat, et lingua reprehendat, cum labore tamen intus vincitur, quod foris cum auctoritate diiudicatur. Vnde necesse est, vt nec ad aures veniat, quod mens a cogitationis aditu vigilans repellat. Sancti igitur viri cum æternitatis desiderijs anhelant, in tantam altitudinem vitæ se subleuant, vt audire iam quæ mundi sunt, graue sibi ac deprimens pondus credant. Valde namque insolens atque intolerabile æstimant, quidquid illud non sonat quod intus amant. Sed sæpe mens iam per desiderium ad sublimia rapitur, 7.

Coloss. 4. a
T/sal. 118.

iam funditus ab stulta terrenorum hominum locutione separatur, nec tamen adhuc A
pro amore veritatis, ad perferendos præsentis vitæ cruciatus accingitur: iam super-
na appetit, iam in infimis stulticia contemnit, sed necdum se ad perferendâ aduersi-
tatis tolerantiam dirigit. Vnde et subditur: [Aut potest aliquis gustare, quod gusta-
tum affert mortem?] Durum quippe est appetere quod cruciat, sequi quod vitam fu-
gar. Sed plerumque mens iusti ad tantum se virtutis culmen extendit, vt et apud se in
internæ rationis arce præsideat, et quorundam foris stultitiam tolerando conuertat.
Quos enim ad fortia trahere nitimur, eorum necesse est vt infirma toleremus: quia nec
iacentem erigit, nisi qui status sui rectitudinem per compassionem flectit. Cum vero
alienæ infirmitati compatimur, valentius a nostra roboramur, vt amorem futurorum
mens ad præsentia aduersa se præparet, et cruciatus corporis, quos timebat, expectet.
Auctus namque desiderijs cælestibus angustatur, cumq; æternæ patriæ quanta sit dul- B
cedo considerat, pro ea præsentis vitæ amaritudines ardentè amat. Vnde post insulsi
cibi fastidium, post impossibilem mortis gustum, recte subiungitur.

*Quid electi cum in aliquo se offendisse noverint, & nulla eis pro male gestis irrogantur aduersa,
timent ne in æternam gratia deserat, quos in præsentia vita nulla mali sui
retributio castigat. Cap. VII.*

Q Væ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.] Mens
enim iusti proficiens, quæ prius dum sola propria curaret, ferre aliena fastidie-
bat, et quæ miuus alienis compatiens, conualescere contra aduersa non poterat: cum
ad toleranda proximi infirma se attrahit, ad aduersa superanda conualescit, ita vt pro C
amore veritatis, præsentis vitæ cruciatus tanto post fortius appetat, quanto prius in-
firma fugebat. Inclinatione namque sua erigitur, attractione tenditur, compassio-
ne roboratur: cumq; in amorem proximi se dilatat, quasi ex meditatione colligit;
quanta fortitudine in auctorem furgar. Charitas namque, quia nos ad vim compas-
sionis humiliat, altius in culmine contemplationis leuat: et multiplicata iam maio-
ribus desiderijs æstuat, iam peruenire ad vitam spiritus, etiam per cruciatus corporis
anhelat. Quod ergo prius tangere nolebat, hoc post præ angustia comedit, qui desi-
deria sua vix capiens, & ipsas, quas dudum timuerat, iam pro amore cælestis patriæ
poenas amat. Si enim mens in Deum forti intentione dirigitur, quidquid sibi in hæc D
vita amarum sit, dulce æstimat: omne, quod affligit, requiem putat: transire & per
mortem appetit, vt obrinere plenius vitam possit: funditus extingui in infimis deside-
rat, quo verius ad summa conscendat. Sed hæc de cuiuslibet iusti animo, hæc de bea-
ti lob mente mentior, nisi ipse subiungat: [Quis det, vt veniat petitio mea, et quod
expecto tribuat mihi Deus, et qui coepit, ipse me conterat: soluat manum suam, et
succidat me, et hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore, non parcat.] Sed hæc
fortasse per contumaciam expectit, fortasse in eo quod se perfecte extingui desiderat,
iniustitiam ferientis accusat. Absit hoc. Nam qua mente id expetat, verbis sequentis
demonstrat, dicens: [Nec contradicam sermonibus sancti.] Nequaquam ergo de
iniustitia percutientis murmurat, qui percussorem suum, et inter verbera sanctum
vocat. Sciendum vero est, quia aliquando nos aduersarius, aliquando autem con-
terit Deus. Ex contritione autem aduersarii, a virtute deficimus, per contritionem E
vero Domini fracti, a vitijs in virtute roboramur. Hanc contritionem Propheta
prospexerat, cum dicebat: Reges eos in virga ferret; et tamquam vas figuli con-
teret eos. In virga nos ferrea Dominus regit et conterit, quia dispensationis suæ
forti rectitudine cum nos interius reficit, exterius affligit. Nam quo virtutem car-
nis humiliat, intentionem spiritus exaltat. Vnde et hæc eadem contritio figu-
li vasi comparatur, sicut et per Paulum dicitur: Habemus thesaurum istum in vas-
is fictilibus. Qui simul contritionem et regimen exprimens, ait: Licet is, qui for-
is est, noster homo corrumpitur, tamen is, qui intus est, renouatur de die in diem.
8. Sanctus igitur vir, qui appropinquare Deo etiam per flagella desiderat, per spi-
ritum humilitatis dicat: [Qui coepit, ipse me conterat.] Plerumque enim vitio-
rum contritionem in nobis agere Dominus inchoat, sed cum mens ex ipso exor-
dio profectus extollitur, cumque se iam quasi de virtutibus erigit, seuerienti contra
se ad-

¶ sal. 2.

2. Cor. 4. b
Ibid. d

A se aduersario aditum pandit, qui cordis intima penetrans, omne, quod in ea de studio bonæ inchoationis inuenerit, confringit: tantoq. se vehementius in eius confractioe exhibet, quanto et grauius, quia vel ad modicum fuerat proiectus, dolet. Vnde et teste Euangelio, voce veritatis, ad neglectam domum conscientiarum spiritus immundus, qui solus exiit, cum spiritibus septem redit. Ne ergo post diuinæ correctionis exordia antiquus hostis surripiat, atque ad virtutum confractioem trahat, sanctus vir congrue exorat, dicens: Qui coepit, ipse me conterat. Ac si aperte dicat: Hoc, quod in me exorsus est, perficere seriendo non desinat, ne desertum me aduersario ad contritionem tradat. Vnde et apte subditur: [Soluat manum suam, et succidat me.] Sæpe namque fiducia longæ prosperitatis inflati, in quodam statu elationis erigimur. Cumq. nos extolli conditor conspicit, sed a morem suum erga nos per verbera non exercet, quasi ad ferienda nostra vitia manum ligatam tenet. An non affectus sui manum ligauerat, cum peccanti populo dicebat: Iam non in ascar tibi: et: Zelus meus recessit a te? Soluere ergo manum suam dicitur, cum exercet affectum. Recte autem subiungitur: [Et succidat me.] Cum enim securos nos ac de virtutum affluentia elatos, repentinus vel flagelli dolor, vel infirmitatis tentatio percutit, protinus ab status sui vertice mentis nostræ elatio succisa cadit, vt de semetipsa nihil audeat, sed infirmitatis suæ ictu prostrata, manum lenantis querat. Hinc est quod sancti viri cum de occulta erga se dispositione suspecti sunt, plus prospera ipsa pertimescunt: tentari appetunt, flagellari concupiscunt, quatenus incautam mentem metus et dolor erudiat, ne in hac peregrinationis via, hoste ex insidijs erumpente, sua eam deterius securitas sternat. Hinc Psalmista ait: Proba me Domine, et tenta me. Hinc iterum dicit: Ego ad flagella paratus sum. Quia enim viri sancti mentis suæ corruptionis vulnus sine putredine non esse considerant, libenter se sub manu medici ad sectiones parant: vt aperto vulnere, virus peccati exeat, quod sana cute intus occidebat. Vnde et adhuc subditur: [Et hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore, non parcat.] Electi quique cum perpetrassent se illicita nouerunt, sed perscrutantes inueniunt, quia nulla pro illis aduersa perrepsi sunt, in immensis formidinis terrore, rabescunt, pauore æstuant, sinistris agitati suspicionibus laborant: ne in æternum se gratia deserat, quos in præsentis vitæ mali sui retributio nulla castigat: timent, ne ultio, quæ suspenditur, grauior in fine seruetur: feriri paternam correptione desiderant, et dolorem vulneris medicamina salutis putant. Recte ergo nunc dicitur: [Et hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore non parcat.] Ac si aperte diceretur: Quia ideo hic quibusdam parcat, vt eos in perpetuum feriat, ideo me hic feriat, vt non parcendo, in perpetuum parcat. Ex afflictione enim consolator, quia corruptionis humanæ putredinem sciens, ad spem salutis ex vulnere certus redditur. Quod quia non timenti, sed humili mente edidit, subiungendo, vt prædiximus, patefacit, dicens: [Non contradicam sermonibus sancti.] Plerumque ad nos verba Dei non sunt dictorum sonitus, sed effectus operationum. In eo enim nobis loquitur, quod et ga nos tacitus operatur. Beatus igitur Iob sermonibus Dei contradiceret, si de eius percussione murmuraret. Sed quid de percussore suo sentiat, indicat, qui, sicut iam diximus, quem ferientem tolerat, sanctum vocat. Sequitur:

Quid sis fortitudo iustorum, et quid reproborum. Cap. VIII.

E Væ est enim fortitudo mea, vt sustineam, aut quis finis meus, vt patienter agam? Sciendum quod alia iustorum, atque alia est fortitudo reproborum. Iustorum quippe fortitudo, est carnem vincere, proprijs voluntatibus contraire, delectationem vitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis premijs amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis metum in corde superare. Reproborum vero fortitudo, est transitoria sine cessatione diligere, contra flagella conditoris insensibiliter perdurare, ab amore rerum temporalium, nec ab aduersitate quiescere, ad ina nem gloriam etiam cum vitæ detrimento peruenire, malitiæ augmenta exquirere, bonorum vitam non solum verbis ac moribus, sed etiam gladijs impugnare, in semetipsis spem ponere, iniquitatem quotidie, sine vlllo desiderij defectu, perpetrare. Hinc est, quod per Psalmistam dicitur ad electos: Viriliter agite, et confortetur cor vestrum, omnes, qui speratis in Domino. Hinc per Prophetam reprobis dicitur:

S. Greg. To. 2.

Qq 3

Væ qui

Matt. 12. d

Psal. 5.

Psal. 37.

Psal. 30.

Efa. 5. 4 Vx qui potentes eftis ad potandum vinum, et viri fortes ad mifcendam ebrietatem. **A**
Cant. 3. 4 Hinc per Salomonem dicitur, quòd fancti quique fine vlla debilitate defiderij inter-
Pfalm. 58. nam requiem contemplantur: En lectulum Salomonis fexaginta fortes ambiunt, ex
Efaia. 40. 8 fortiffimis Ifrael. Hinc Pfalmifta contra reprobos in paffione pofiti voce Redemptoris in-
 finiuans, ait: Ecce occupauerunt animam meam, et irruerunt in me fortes.
 Quàm bene vtramque fortitudinem Efaías complexus eft, dicens: Qui confidunt in
 Domino, mutabunt fortitudinem. Qui enim nequaquam fument, fed mutabunt,
 dixit: profecto patenter innotuit, aliam effe, quæ proponitur, et aliam, quæ inchoa-
 tur. An non etiam reprobi fortes funt, qui ad præfentis vitæ concupifcentiam tot
 laboribus currunt, periculis fe audenter obijciunt, pro lucris contumelias libenter
 ferunt, ab appetitus fui libidine nulla victi contrarietate refiliunt, percuiffionibus du-
 refcunt, et mala mundi tolerant pro mundo, eiusq., vt ita dixerim, gaudia quæren-
 tes perdunt, nec tamen hæc perdendo fatigantur? Vnde bene ex humani generis vo-
Thren. 3. 6 ce per Hieremiam dicitur: Inebriauit me abfinthio. Ebrius quippe quod patitur ne-
 fcit. Abfinthio ergo ebrius eft, qui præ amore præfentis sæculi, a fenfu rationis alie-
 nus, dum quidquid pro mundo fufinet, leue deputat, laboris amaritudinem, quam
 tolerat, ignorat: quia nimirum delectabiliter ad cuncta ducitur, in quibus poenalter
 fatigatur. At contra vir iuftus ad mundi pericula pro mundo toleranda effe debilis
 fludet, finem fuum confpicit, vita præfens quàm fit tranfitoria, attendit, et pro ea ex-
 terius labores perpeti renuit, cuius intrinfecus delectationem vicit. Beatus igitur Iob
 præfentis vitæ aduerfitatibus preffus, dicat ex fua, dicat ex omnium voce iuftorum:
 Quæ eft enim fortitudo mea, vt fufineam? aut quis finis meus, vt patienter agam?
 Ac fi aperte inſinuet, dicens: Mala mundi pro mundo tolerare nequeo, quia iam in
 eius defiderio fortis non ſum. Dum enim præfentis vitæ finem confpicio, cur pon-
 dus cruciatus eius patior, cuius appetitum calco? Et quia iniufti quique, vt diximus,
 tanto fortius labores illius perferunt, quanto audius eius delectatione pafcuntur, re-
 ſte mox eandem reproborum fortitudinem ſubdit, dicens:

*Quid nonnulli reprobi ex percuffione ſicut lapides indurantur, alij verò in percuffione conſoni,
 reſonant ſine correptione. Cap. I X.*

N Ec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea eft.] Quid hoc loco
10. ære ac lapidibus, niſi inſenſibilium hominum corda ſignantur? Qui sæpe et ſu-
 pernos icūs accipiunt, et tamen nulla diſciplinæ percuffione molleſcunt. Quo con-
Exech. 21. d tra electis per Prophetam, pollicente Domino, dicitur: Tollam a vobis cor lapideum, **D**
1. Cor. 13. a et dabo vobis cor carneum. Paulus quoque ait: Si linguis hominum loquar et an-
 gelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum
 tinniens. Scimus autem quoniam percuffi lapides clarum ſonum reddere nequeunt,
 æs vero cū percutitur, canorus valde ſonitus ex eius percuffione formatur. Quod quia
 vt lapides, vita caret, ſenſum in ſonitu non habet. Necnon ſunt nonnulli, qui lapidi-
 bus ſimiles, ita ad pietatis præcepta duruerunt, vt cum eos percuffio ſupernæ ani-
 maduerſionis examinat, nequaquam ſonitum humilis confeſſionis reddant. Quidam
 vero a metallo æris in nullo diſcrepantes, cum flagella ſupernæ percuffionis accipiunt,
 piæ confeſſionis ſonitum emittunt. Sed quia humilitatis voces ex corde non profe-
 runt, ad ſtatum ſalutis reducti, neſciunt quod promiſerunt. Illi ergo more lapidum
 percuffi, nec voces habent: iſti autem in nullo æris imitationem fugiunt, qui in per-
 cuſſione poſiti, bonæ, quæ non ſentiunt, loquuntur. Illi venerationem ferientis et ver-
 bera denegant: iſti pollicentes quod non implent, ſine vita clamant. Vir igitur ſan-
 ctus reproborum duritiam inter verbera fugiens dicat: Nec fortitudo lapidum forti-
 tudo mea, nec caro mea ænea eft. Ac ſi aperte fateatur, dicens: Reproborum ſimi-
 tudinem ſub diſciplinæ verberare fugio, quia nec more lapidum ita obdurai, vt ſub per-
 cuſſionis ſtimulo a miniſterio confeſſionis obmutefcam: nec ruſum quaſi æs vocem,
 confeſſionis reſono, et ſenſum vocis ignoro. Sed quia ad percuffionem reprobi debi-
 liter fortes ſunt, electi autem valenter infirmi: beatus Iob dum fortem ſe per inſa-
 niam non eſſe aſſerit, fortem ſe per ſtatum ſalutis innotefcit. Vnde ergo hanc ean-
11. dem fortitudinem perceperit, patenter inſinuet, ne ſi ſibi vires, quas habet, arroget,
 poterit

A potenter ad mortem currat. Plerumque enim virtus habita deterius, quàm si deceset, interficit: quia dum ad sui confidentiam mentem erigit, hanc elationis gladio transfigit. Cumq. eam quasi roborando viuificat, eleuando necat, ad interitum videlicet pertrahit, quam per spem propriam ab internæ fortitudinis fiducia euellit. Sed quia beatus Iob, et virtute pollet, et in semetipso fiduciam non habet, atque vt ita dixerim, vires infirmus habet, aperte subiungit, dicens: [Ecce non est auxilium mihi in me.] Patet iam ad cuius spem percussus animus recurrat, cum in se sibi auxilium esse denegat. Sed quia infirmum se in semetipso insinuat, ad maioris adhuc fortitudinis meritum, quo modo etiam a proximis destituatur, adiungit: [Necessarii quoque mei recesserunt a me.] Sed ecce despectus exterius, intus solio iudicii præsidet. Nam cum derelictum se asserit, protinus ad sententiam erumpit, dicens:

De ordine charitatis, et quid in prosperitate dilectio vix agnoscatur. Cap. X.

Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit.] Quis hoc loco amici nomine, nisi quilibet proximus designatur? Qui eo fidelius nobis iungitur, quo percepto nunc a nobis boni operis exemplo, ad obtinendam post æternam patriam veraciter auxiliatur. Quia autem duo sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor, et proximi: per amorem Dei, amor proximi gignitur, et per amorem proximi amor Dei nutritur. Nam qui amare Deum negligit, profecto diligere proximum nescit, et tunc plenius in dilectione Dei proficimus, si in eiusdem dilectionis gremio prius proximi charitate ligamur. Quia enim amor Dei amorem

C proximi generat, dicturus per legem Dominus: Diliges proximum tuum sicut teipsum, præmisit dicens: Diliges Dominum Deum tuum, vt scilicet in terra pectoris nostri, prius amoris sui radicem figeret, quatenus per ramos postmodum dilectio fraterna germinaret. Et rursus quia amor Dei ex proximi amore coalescit, testatur Ioannes, qui increpat dicens: Qui non diligit fratrem suum, quem videt, Deum, quem non videt, quo modo potest diligere? Quæ tamen diuina dilectio per timorem nascitur, sed in affectum crescendo permutatur. Sæpe vero omnipotens Deus vt quantum quisque a charitate eius ac proximi longe sit, vel in ea quantum profecerit innotescat, miro ordine cuncta dispensans, alios flagellis deprimit, alios successibus fulcit. Et cum quosdam temporaliter deserit, in quorundam cordibus quæ mala latent, offendit. Nam plerumque ipsi nos miseros insequuntur, qui felices sine comparatione coluerunt. Cum enim quis positus in prosperitate diligitur, incertum valde est, vtrum prosperitas an persona diligatur. Amissio autem felicitatis interrogat vim dilectionis. Vnde bene quidam sapiens dicit: Non agnoscitur in bonis amicus, et non absconditur in malis inimicus. Nec prosperitas quippe amicum indicat, nec aduersitas inimicum celat, quia et ille sæpe prosperitatis nostræ reuerentia tegitur, et iste ex confidentia aduersitatis aperitur. Vir igitur iustus in flagellis positus, dicat: Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit: quia nimirum qui ex aduersitate proximum despicit, aperte conuincitur quòd hunc in prosperis non amauit. Et cum omnipotens Deus ideo flagello quosdam cruciet, vt et percussos erudiat, et non percussis occasionem boni operis præbeat, quisquis percussum despicit, occasionem a se virtutis repellit: et tanto se nequius contra auctorem erigit, quanto

E hunc nec pium in salute propria, nec iustum in alieno vulnere agnoscit. Intuendum vero est, quòd beatus Iob sic sua loquitur, vt totius quoque electi populi per eum vita, signetur. Quia enim eiusdem populi membrum est, cum quæ ipse patitur narrat, ea etiam quæ sustinet ille denunciat, dicens: [Fratres mei præterierunt me sicut torrens, qui rapim transit in conuallibus.] Reproborum mens quia sola præsentia diligit, plerumque nunc tanto aliena existit a verberibus, quanto post extranea remanet ab hereditate, et superba iustos despicit, quos paterna misericorditer seueritas affligit. Sæpe vero reprobi eandem fidem, qua viuimus, retinent, eadem fidei sacramenta percipiunt, eiusdem religionis vnitate continentur: sed ramen compassionis viscera nesciunt, charitati vim, qua in Deum flagramus et proximum, non agnoscunt. Recte ergo et fratres, et prætereuntes vocantur, quia ex vno matris gremio nobiscum per fidem prodeunt, sed in vno charitatis studio erga Deum, et proximum non fiuntur.

Vnde

Dent. 6. a

1. Ioan. 4. d

Ecclesi. 12. b

Vnde etiam apte torrenti, qui raptim tranfit in conuallibus, comparantur. Torrens A namque ex montanis in ima defluit, et collectus hiemalibus pluuijs, æstiujs folibus arefcit. Qui enim terrena diligunt, et fpem supernæ patriæ deferunt, quafi ex montibus valles petunt, quos tamen hiems præfentis vitæ multiplicat, fed æftas venturi iudicii exficcat, quia cum fol supernæ diftrictionis incanduerit, reproborum lætitiæ in ariditate vertitur. Bene autem dicitur: [Raptim tranfit in conuallibus.] Torren-
 12 tem quippe ad conualles raptim tranfire, eft prauorum mentes ad ima defideria fine villo obftaculo ac difficultate defcendere. Omnis enim afcenfus in labore eft, defcen-
 fus in voluptate: quia per adnifum greflus ad fuperiora tenditur, per remiffionem vero ad inferiora declinatur. Ad montis enim vericem faxum fubuehere magni laboris eft, idemq. a fummis ad ima dimittere labor non eft. Sine mora videlicet proruit, qui magnis conatibus ad fuma peruenit. Longo ftudio feget feritur, fole atque imbre diutino nutritur, fed tamen vna et fubita fcintilla confumitur. Paulisper ædificia ad alta proficiunt, fed repentinis cafibus terram petunt. Robufta arbor in aera pertarda incrementa fe erigit, fed quidquid diu ad alta protulit, femel et fimul cadit. Quia igitur afcenfus in labore eft, defcenfus in voluptate, recte nunc dicitur: [Fratres mei præterierunt me ficut torrens, qui raptim tranfit in conuallibus.] Quod tamen, fentiri et aliter poteft. Si enim conualles ima poenarum loca intelligimus, iniufti quique ficut torrens raptim ad conualles tranfeunt, quia in hac vita, quam totis defiderijs appetunt, diu ftate nequaquam poffunt. Nam quot dies ætatis accipiunt, quafi tot quotidie grefibus ad finem tendunt. Augeri fibi optant tempora, fed quia congef-
 fa fubfiftere nequeunt, quot augmenta viuendi percipiunt, diu viuendi fpatia totidem perdunt. Momenta ergo temporum quò fequuntur, fugiunt, quo accipiunt amittunt. Raptim itaque ad conualles tranfeunt, qui in longum quidem voluptatum defideria pertrahunt, fed ad inferni clauftro repente deducuntur. Quia enim hoc etiam [tem-
 pus] quod qualibet longæuitate extenfum eft, fi fine clauditur, longum non eft, ex fine miferi collegerunt breue fuiſſe, quod amittendo tenuerunt. Vnde bene et per Salomonem dicitur: Si multis annis vixerit homo, et in his omnibus lætatur fuerit, meminiffe debet tenebroſi temporis, et dierum multorum, qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita. Stulta etenim mens cum malum repente inuenerit, quod nequaquam præterit, æternitatem eius tolerando intelligit, quia quod præterire potuit, vanū fuit. Sciendum vero eft quod plerique agere recta defiderant, fed funt nonnulla, quæ infirmis eorum mentibus ex præfenti vita contradicunt: cumq. aduerſa in intimis perpeti metuunt, in fuperni iudicii rectitudine offendunt. Vnde recte ſubiungitur:

Quod hi, qui temporalium damnorum metu veritatem, vel iuſtitiam, vel ceteras virtutes prætermittunt, caeleſtis ira vindictam incurrunt. Cap. XI.

Psalm. 13.

Q Vi timent pruinam, irruet ſuper eos nix.] Pruina quippe inferius gelatur, nix autem de fuperioribus ruit. Et ſæpe nonnulli dum temporalia aduerſa pertimeſcunt, diftrictioni ſe æternæ animaduſionis obijciunt. De quibus bene per Pfalmiſtam dicitur: Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Iſte namque veritatem iam libere defendere appetit, fed tamen in ipſo ſuo appetitu trepidus indignationem poteſtatis humanæ pertimeſcit: cumq. in terra hominem contra veritatem pauet, eiufdem veritatis iram cælitus fuſtinet. Ille peccatorum fuorum conſcius, ea, quæ poſſidet, indigentibus iam largiri defiderat, fed tamen ne, datis rebus, egeat, ipſe formidat. Cumq. carnis ſubſidia reſeruando trepidus præparat, ab alimentis miſericordiæ animam necat. Et cum pati in terra inopiam metuit, æternam ſibi abundantiam ſupernæ reſectionis abſcindit. Recte ergo dicitur: [Qui timent pruinam, irruet ſuper eos nix.] Quia qui conculcanda in intimis metuunt, a fummis metuenda patiuntur: et cum tranſire nolunt quod calcare poterant, iudicium de ſupernis excipiunt, quod tolerare nequaquam poſſunt. Sed hæc agentes, mundi gloriam temporaliter obtinent. Quid autem tempore vocationis ſuæ facturi ſunt, cum cuncta ſimul pauidi deferunt, quæ hic cum graui timore ſeruauerunt? Vnde et apte ſubditur: [Tempore, quo fuerint diſſipati, peribunt.] Quos enim præſentis vitæ ſollicitudo ordinat, amiſſio diſſipat: et tunc etiam exterius pereunt, qui intus dudum æterna negligendo perierunt.

A rierunt. De quibus recte additur: [Et vt incaluerint, soluentur de loco suo.] Iniquus enim quisque cum incaluerit, de loco suo soluetur: quia iudicio intima distractionis appropinquans, cum iam per cognitionem pene seruire coeperit, ab ea, cui dudum inhæserat, carnis suæ delectatione separatur. Hinc est enim, quod per Prophetam de reprobis dicitur: Et tantummodo sola vexator intellectum dabit auditui: quia videlicet æterna non intelligunt, nisi cum pro temporalibus iam sine emendatione puniuntur, tunc mens æstuat, et infructuose poenitentia se ignibus inflamat, duci ad supplicium timet, præsentem vitam ex desiderio retinet: sed de loco suo soluitur, quia oblectamenta carnis deserens, eius duritia per supplicium liquatur. Sed quia iniqui omnes quid abstractionis suæ tempore patiantur audiuius, adhuc aliqua, quibus in libertatis suæ spatio implicantur, audiamus. Sequitur:

B *Quod peccatum ex peccato nascitur, mira et subtilis distinctio: et quid sit, quod per Isaiam dicitur: Erit cubile draconum et pascua struthionum. Caput XII.*

Inuoluntæ sunt semitæ gressuum eorum: Omne, quod inuoluitur, in semetipsum replicatur. Et sunt nonnulli, qui seducentibus vitij obuiare quasi tota intentione deliberant, sed irruente temptationis articulo, in deliberationis proposito non perdurant. Alius namque prauo vsu superbiæ inflatus, cum magna esse præmia humilitatis considerat, aduersum semetipsum se erigit, et quasi tumorem turgidi fastus depolit, exhibere se quibuscumque contumelijs humilem promittit: sed cum repente hunc vnus iniuria verbi pulsauerit, ad consuetam protinus elationem redit, sicq. ad tumorem ducitur, vt nequaquam quia humilitatis bonum concupierat recorderetur. Alius **C** auaritia æstans, augendis facultatibus anhelat: is cum præterire omnia velociter conspicit, vagantem per concupiscentias mentem figit, decernit iam nihil appetere, et adepta tantummodo sub magni moderaminis freno possidere: sed cum repente fuerint oculis oblata quæ placeant, in ambitione protinus mens anhelat, semetipsam non capit, adipiscendi hæc occasionem querit, et oblita continentia, quam se cum pepigerat, cogitationum se stimulis per desideria acquisitionis inquietat. Alius luxuriæ rabe polluitur, et longa iam consuetudine captus tenetur: quanta autem castitatis viri munditia conspicit, et a carne vinci turpe apprehendit. Restringere ergo voluntatû fluxa deliberat, et resultare consuetudini, quasi totis se viribus parat. Sed vel obiecta oculis specie, vel ad memoriam reducta, cum subiecta tentatione concutitur, protinus a pristina præparatione dissipatur. Et qui contra hanc clypeum deliberationis exerebat, delectationis iaculo confossus iacet, sicq. cum luxuria eneruem superat, ac si nulla contra eam intentionis arma præparasset. Alius vero iracundiæ flammis accenditur, eiusq. stimulis ad inferendas proximis contumelias effrenatur. Cum vero nulla furoris animus occasio pulsât, quanta sit mansuetudinis virtus, quanta patientiæ altitudo considerat, seq. etiam contra contumelias patienter parat: sed cum parua quælibet commotionis occasio nascitur, repente ad voces et contumelias medullitus inflammatur: ita vt non solum ad memoriam patientia promissa non redeat, sed et semetipsam mens, et ea, quæ loquitur, conuicia non agnoscat. Cumq. furori plene satisfecerit, quasi post exercitium in tranquillitatem redit: et tunc se ad silentij claustra recolligit, cum linguæ non patientia, sed procacitatis suæ satisfactio frenum ponit. Vix igitur vel sero post conuicia illata se cohibet, quia et a cursu sæpe **E** spumantes equos non præsentis dextera, sed campi terminus coerces. Bene ergo de reprobis dicitur: [Inuoluntæ sunt semitæ gressuum eorum,] quia recta quidem deliberando appetunt, sed ad consuetam semper mala replicantur, et quasi extra se tensi, ad semetipsos per circuitum redeunt, qui bona quidem cupiunt, sed a malis nequaquam recedunt. Esse quippe humiles, sed tamen sine despectu: esse contenti proprijs, sed sine necessitate: esse casti, sed sine maceratione corporis: esse patientes, sed sine contumelijs volunt: cumq. adipisci virtutes querunt, sed labores virtutum fugiunt, quid aliud quàm exhibere belli certamina in campo nesciunt, et triumphare in vrbibus de bello concupiscunt? Quamuis hoc, quod eorum semitæ inuoluntæ memorantur, adhuc intelligi et aliter possit. Sæpe namque nonnulli contra quædam se vitia vehementer accingunt, sed quædam subigere negligunt: cumq. se contra ista non erigunt, et illa contra se reparant, quæ subegerunt. Alius namque iam carnem a luxuria **15.**
edomuit,

edomuit, fed tamen adhuc mentem ab auaritia non refrenauit: cumq. fe in mundo pro exercenda auaritia retinet, cumq. a terrenis actibus non recedit, erumpente occafionis articulo, etiam in luxuriam labitur, quam iam subegiffe videbatur. Alius auaritiæ æftum vicir, fed nequaquam vim luxuriæ fubdidit: cumq. explendæ luxuriæ pretium præparat, iugo quoque auaritiæ, quam dudum edomuit, cordis ceruicem fubdit. Alius rebellantem iam impatientiam ftrauit, fed inanem gloriam fubdidit, fed tamen impatientiam necdum ftrauit: et cum multa refiftentibus per impatientiam minatur, erubefcens non implere quod loquirit, fub inanis gloriæ iugum reuocatur: & hoc victus per aliud tolerat, quod plene fe viciffè gaudebat. Sic ergo ope vicaria fugitium fuum vitia retinent, & quafi iam amiffum fub dominij fui iure recipiunt, arque ad vindictam fibi viciffim tradunt. Peruerfis itaque inuoluntæ funt greflum femitæ, quia etfi, deuicta vna nequitia, pedem leuant, regnante tamen aliera, hunc in ea etiam, quam deuicerant, implicant. Aliquando vero inuoluntis greflum femitis, et nulla culpa deuincitur, et alia per aliam perpetratur. Nam sæpe furto, negationis fallacia iungitur, & sæpe culpa fallaciæ periurij reatu cumulat. Sæpe quodlibet virium impudendi præfumptione committitur, & sæpe, quod omni culpa fir grauius, etiam de commiffio vitio superbitur. Nam quamuis de virrute nafci elatio folet, nonnumquã tamen ftulra mens de perpetrata fe nequitia exaltat. Sed cum culpa culpæ adiungitur, quid aliud quàm inuolutis femitis atque innodatis vinculis prauorum greflus ligantur? Vnde bene contra peruerfam mentem fub Iudææ fpecie per Ifaiam dicitur: *Erit cubile draconum, & pafcua ftruthionum, et occurrent dæmonia onocentauris, & pilofus clamabit alter ad alterum. Quid namque per dracones nifi volatilia, quid vero ftruthionum nomine nifi hypocrifis designatur? Struthio quippe voladi fpeciem haber, fed vsum volandi non habet, quia et hypocrifis cunctis intuentibus imaginem de fe fanctitatis infinuat, fed tenere vitam fanctitatis ignorat. In peruerfa igitur mente draco cubat, et ftruthio pascitur: quia & latens malitia callide tegitur, et intuentium oculis fimulatio bonitatis antefertur. Quid vero onocentaurorũ nomine, nifi & lubrici figurantur & elati? Græco quippe eloquio onos afinus dicitur, & appellatione afini luxuria designatur, Propheta attestante, qui ait: Vt carnes afinorum, carnes eorum. Tauri autem vocabulo, ceruix fuperbiæ demonftratur, ficut voce Dominica de Iudæis fuperbientibus per Pfalmiftam dicitur: Tauri pingues obfederunt me. Onocentauri ergo funt, qui fubiectioni luxuriæ vitijs, inde ceruicem erigunt, vnde humiliari debuerant. Qui carnis fux voluptatibus feruientes, expulfa longe verecundia, non folum fe amittere rectitudinem non dolent, fed adhuc etiam de opere confufionis gaudent. Onocentauris autem dæmonia occurrunt, quia maligni fpiritus valde eis ad votum deferuiunt, quos de his gaudere confpiciunt, quæ flere debuerunt. Vbi apte fubiungitur: Er pilofus clamabit alter ad alterum. Qui namque alij pilofi appellatione figurantur, nifi hi, quos Græci Panas, Latini vero incubos vocant? quorum nimis forma ab humana effigie incipit, fed beftiali extremitate terminatur. Pilofi ergo nomine, cuiuflibet peccati afperitas designatur, quod etfi quando quafi ab obtentu rationis incipit, femper tamen ad irrationabiles morus tendit, & quafi homo in beftiam definit: dum culpa per rationis imaginem inchoans, vfque ad irrationabilem effectum trahit. Nam sæpe edendi delectatio feruit gula, & feruire fe fimulat indigeniæ naturæ: cumque ventrem ingluuie extendit, membra in luxuriam erigit. Pilofus autem alter ad alterum clamat, cum perpetrata nequitia, ad aliam perpetrandam maliriam prouocat, et quafi quadam cogitationis voce, commiffa iam culpa, culpam adhuc, quæ committatur, inuitat. Sæpe namque, vt diximus, gula dicit: Si abundanti alimenro corpus non reficis, in nullo vtili labore fubfiftis. Cumq. mentem per defideria carnis accenderit, mox quoque luxuria verba propriæ fuffegitionis facit, dicens: Si miferi Deus homines corporaliter nollet, membra ipfa coeundi apra vifibus non feciffet. Cumq. hæc quafi ex ratione fufferit, mentem ad libidinum effrenationem trahit. Quæ fæpe deprehensa, patrocinium mox fallaciæ, et negationis inquirat, reamq. fe effe non æftimat, fi mentiundo, vitam defendat. Pilofus ergo*

Ifai. 34. 6

Ezech. 23. 6

Pfalm. 21.

alter

A alter ad alterum clamat, quando sub aliqua ratiocinandi specie, peruerſam mentem culpa ſubſequens ex occasione culpæ præcedentis illaqueat. Cumq. hanc peccata dura atque aſpera depriment, quaſi conuocati in ea concorditer piſoſi dominantur: ſicq. fit, vt ſemper ſe greſſuum ſemitæ deterius inuoluant, dum mentem reprobam culpa per culpam ligat.

Quod peccati conſuetudine mens cacata neſcit quo vadat, et libenter illecebris ſe ſubdat, quod exemplo Samſonis et Sedechia probatur. Caput XIII.

Sed inter hæc ſciendum eſt, quod aliquando prius oculus intellectus obrunditur, et poſtmodum captus animus per exteriora deſideria vagatur: vt cæca mēs quo ducitur neſciat, et carnis ſuæ illecebris ſeſe libenter ſubdat. Aliquando vero prius deſideria carnis ebulliunt, et poſt longum uſum illiciti operis, oculum cordis claudunt. Nā ſæpe mens recta cernit, nec tamen audenter contra peruerſa ſe erigit: et renitens vincitur, dum hoc ipſum, quod agit, diiudicans, carnis ſuæ delectatione ſuperatur. Quia enim plerumque prius oculus contemplationis amittitur, et poſt per carnis deſideria huius mundi laboribus animus ſubiugatur, teſtatur Samſon ab Allophyliſ caprus; qui poſtquam oculos perdidit, ad molam deputatus eſt: quia nimirum maligni ſpiritus, poſtquam tentationum ſtimulis intus aciem contemplationis effodiunt, foras in circuitum laborum mittunt. Rurſum, quia ſæpe et recta operatio exterius perditur; et tamen adhuc rationis lumen in corde retinetur, propheta Hieremias inſinuat, qui dum Sedechiæ captiuitatem narrat, ordinem captiuitatis internæ denunciat, dicens: **O**ccidit rex Babylonis filios Sedechiæ in Reblatha in oculis eius; et omnes nobiles Iuda occidit rex Babylonis, oculos quoque Sedechiæ eruit. Rex quippe Babylonis eſt antiquus hoſtis, poſſeſſor intimæ conſuſionis, qui prius filios ante inuentus oculis trucidat: quia ſæpe ſic bona opera interficit, vt hæc ſe amittere ipſe, qui captus eſt, dolens cernat. Nam bona plerumque gignit animis, et tamen carnis ſuæ delectationibus victus, bona quæ genuit, amans perdit, et quæ patitur damna conſiderat, nec tamen virtutis brachium contra regem Babylonis leuat. Sed dum videns nequitiz perſeſſione percutitur, ad hoc quandoque peccati uſu perducitur, vt ipſo quoque rationis lumine priuetur. Vnde Babylonis rex, extinctis prius filiis, Sedechiæ oculos eruit, quia malignus ſpiritus, ſubductis prius bonis operibus, poſt et intelligentiæ lumen tollit. Quod recte Sedechias in Reblatha patitur. Reblatha quippe, multa hæc interpretatur. Ei enim quandoque et lumen rationis clauditur, qui prauo uſu ex iniquitatis ſuæ multitudine grauatur. Quoquo autem modo culpa prodeat, vel quibuſlibet occaſionibus erumpat, reproborum tamen ſemitæ ſemper inuolutæ ſunt: vt prauis concupiſcentiis dediti, aut bona nulla appetant, aut appetentes infirmo deſiderio, ad hæc nequaquam mentis liberos greſſus tendant. Recta enim aut non incipiunt, aut in ipſo fracti itinere, ad hæc minime pertingunt. Vnde fit plerumque, vt ad morem ſuum laſſati redeant, ſeſeq. ab intentione animi in carnis voluptatibus ſternant, ſola quæ tranſeunt cogitent, nulla quæ ſecum permancant, curent. Vnde et apte ſubditur: [Ambulabunt in vacuum et peribunt.] In vacuum quippe ambulat, qui nil ſecum de fructu ſui laboris portat: Alius namque adipiſcendis honoribus exudat, alius multiplicandis facultatibus æſtuat, alius promerendis laudibus anhelat. Sed quia cuncta hæc hic quiſque moriens deſerit, labores in vacuum perdidit: quia ſecum ante iudicem nihil tulit. Quo contra bene per legem dicitur: Non apparebis in conſpectu Domini vacuus. Qui enim promerendæ vitæ mercedem bene agendo non prouidet, in conſpectu Domini vacuus apparet. Hinc de iuſtis per Pſalmiſtam dicitur: Venientes autem venient in exultatione, portantes manipulos ſuos. Ad examen quippe iudicii portantes manipulos veniunt, qui in ſemetipſis recta opera, quibus vitam mereantur, oſtendunt. Hinc de vnoquoque electo Pſalmiſta iterum dicit: Qui non accepit in vano animam ſuam. In vano namque animam ſuam accipit, qui ſola præſentia cogitans, quæ ſequantur in perpetuum, non attendit: In vano animam ſuam accipit, qui eius vitam negligens, ei curam carnis anteponit: ſed animam ſuam iuſti in vano non accipiunt: quia intentione continua ad eius vtilitatem referunt quidquid corporaliter operantur, quatenus et tranſeunte opere, operis causa

Hier. 39. b

Dent. 16. d

Pſal. 123.

31. 1003

Pſal. 35.

caufa non tranfeat, quæ vitæ præmia post vitam parat. Sed hæc curare reprobi negligunt: quia profecto ambulantes in vacuum, vitam fequentes fugiunt, inuenientes perdunt. Melius vero a prauorum imitatione compescimur, si eorum damna ex fine penſamus. Vnde bene etiam cum exhortatione subiungitur.

*Quod tepide conuerſantiam illaqueata intentio, in ſaculi huius turbine attendenda ſit, et ex alio-
rins damno correpti, firmiter in Deum proficere debeamus, et quid ſit quod viſituli domi
recluſi, vacca trahentes planitrum, cui arca eſt impoſita, ibant in directum
per viam, qua ducit in Bethſamiam. Caput XIII.*

CONſiderate ſemitas Theman, itinera Sabba, et expeſtate pauliſpet.] Theman
quippe Auſter, Saba autem rete interpretatur. Quid hic per Auſtrum, qui affla-
ta teporibus membra diſſoluit, niſi fluxa viuendi remiſſio: quid per rete, niſi actionis
obligatio demonſtratur? Qui enim diſſoluta mente ea, quæ terrena ſunt, appetunt, nec
greſſu libero ad Deum pergunt, ipſi ſe ſuis inordinatis conatibus ligant: cumq. ſe flu-
xis conuerſationis ſuæ actibus implicant, quaſi remanſuros in retis vinculis pedes po-
nunt. Vt enim paulo ſuperius quosdam ad deuictas iam culpas retrahi per aperta
quædam, et non deuicta vitia diximus: ita nonnulli ad ea, quæ reliquerant, redeunt
per quædam, quæ vel honeſtatis nomine, vel laudis honore palliantur. Nam ſunt ple-
rique, qui iam aliena non appetunt, atque ab huius mundi iurgiis inchoatæ quietis
amore diuiduntur, erudiri ſacris eloquijs ſitiunt, vacare ſupernis contemplationibus
concupiſcunt: nec tamen perfectæ animi libertate curam retum familiarium deſerunt,
eui ſæpe dum licite ſeruiunt, etiam illicitis huius mundi iurgiis implicantur: cumque
terrenas res ſtudioſe tueri deſiderat, cordis requiem deſerunt, quam quærebant, et cum
ſubſtantia fugiens continua prouiſione protegitur, conceptus in animo diuinæ ſcien-
tiæ ſermo diſſipatur: quia iuxta veritatis ſententiam, obortum ſemen ſpinæ oppri-
munt, cum verbum Dei a memoria importunæ terrenarum rerum ſollicitudines ex-
pellunt. Diſſolutis itaque greſſibus in rete ambulant, qui dum mundum perfecte non
deſerunt, ſemetipſos gradiendo obligant, ne gradiantur. Et ſunt plerique, qui non ſo-
lū aliena non appetunt, verum etiam cuncta, quæ poſſederant in mundo, derelinquunt,
ſemetipſos deſpiciunt, nullam præſentis vitæ gloriam requirunt, ab huius mundi ſe
actibus ſeparant, et pene quidquid proſperitatis arriſerit, calcant. Sed tamen adhuc
vinculo carnalis cognationis obligati, dum amoti propinquitatis indiſcrete deſeruiſt,
ad ea ſæpe per affectum cognationis redeunt, quæ iam et cum proprio deſpectu ſube-
gerunt. Cumq. pluſquam neceſſe eſt, carnis propinquos diligunt, retracti exterius a
cordis parente diuiduntur. Nam ſæpe quosdam videmus, quantum ad proprium ſtu-
dium ſpectat, iam præſentis vitæ deſideria non habere, mundum et opere et profeſſio-
ne reliquiſſe: ſed tamen pro inordinatis affectibus propinquorum prætoriorum rumpe-
re, terrenarum rerum iurgiis vacare, libertatem intimæ quietis relinquere, et mundi
ſtudia in ſe iam dudum deſtructa reparare. Quo itaque iſti niſi in rete ambulant, quos a
præſenti ſæculo inchoata iam vitæ perfectio ſoluerat, ſed inordinatus amor terrenæ
cognationis ligat? Qui enim diſtincto ſtudio, & non diſſolutis greſſibus æternæ ſpon-
ſionis præmium ſequuntur, ſicut ſemetipſos pro diuino amore deſpiciunt, ſic cuncta,
quibus ſe ſentiunt præpediri, poſtponunt: & cum pro Deo neceſſe eſt, vt quibus valent
cunctis inferuiant, pro Deo priuata obſequia etiam propinquis negant. Hinc eſt enim
quod quidam cum diceret: Petmirto mihi prius ire, et ſepelire patrem meum, protinus
ex ore veritatis audiuit: Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos, tu autem vade, et an-
nuncia regnum Dei. Qua in re notandum eſt, quia electus diſcipulus dum a parentis
ſepultura compediuitur, hoc deuotum quemque exhibere patri mortuo ex affectu car-
nali propter Dominum non licet, quod propter Dominum et exteris debet. Hinc rur-
ſum veritas dicit: Si quis veniat ad me, & non odit patrem ſuum, et matrêm, et vxor-
em, et filios, et fratres, et ſorores: adhuc autem et animam ſuam, non poteſt meus
eſſe diſcipulus. Quo in loco videlicet dum propinquorum odio, animæ quoque no-
ſtræ odium ſubinfertur, patenter oſtenditur, quia ſic propinquos, ſicut noſmetipſos
odio habere præcipimur, vt hos ad æterna rapientes, eorumque carnalem gratiam
cum præpedi poſtponentes, diſcamus temperata eos diſcretionis arte et conuenien-
ter di-

Matth. 8. 21

Luc. 14. f

Ater diligere, et salubriter odio habere, quatenus sic sciat per amorem odium sur-
gere, ut valeamus eos verius per odium amare. Hinc rursum per Moysen dicitur: *Deut. 33. b*
Qui dixerit patri suo, et matri suæ, nescio vos, et fratribus suis, ignoro illos, et ne-
scierunt filios suos: hi custodierunt eloquium tuum, et pactum tuum, et seruauerunt
iudicia tua. Ille enim scire Dominum familiarius appetit, qui præ amore pietatis ne-
scire desiderat, quos carnaliter sciuit. Graui etenim damno scientia diuina minuitur,
si cum carnis notitia partitur. Extra cognatos ergo quisque ac proximos debet fieri,
si vult parenti omnium verius iungi: quatenus eisdem, quos propter Deum viriliter
negligit, tanto solidius diligit, quanto in eis affectum solubilem copulæ carnalis
ignorat. Debemus quidem et temporaliter his, quibus vicini iungimur, plus ceteris
prodesse, quia et flamma ad motis rebus incendium porrigit, sed hoc ipsum prius
Ibi nascitur, inendit. Debemus copulam terrenæ cognationis agnoscere, sed tamen
hanc cum cursu mentis præpedit, ignorare: quatenus fidelis animus diuino studio
aectus, nec ea que sibi sunt in infimis coniuncta, despiciat, et hæc apud semetip-
sum recte ordinans, summorum amore transcendat. Solerti ergo cura prouidendum
est, ne carnis gratia surrepat, atque a recto itinere cordis gressum deflectat, ne vim
superni amoris impediatur, et surgentem mentem superimposito pondere deorsum pre-
mat. Sic etenim quisque propinquorum debet necessitatibus compati, ut tamen per
compassionem non sinat vim suæ intentionis impediri: ut affectus quidem mentis vis-
cera repleat, sed tamen a spiritali proposito non auertat. Neque enim sancti viri ad
impedenda necessaria propinquos carnis non diligunt, sed amore spiritalium ipsam
in se dilectionem vincunt: quatenus sic eam discretionis modamine temperant, ut
C per hanc in paruo saltem ac minimo a recto itinere non declinent. Quos bene nobis
per significationem vacæ innuunt, quæ sub area Domini ad montana tendentes, af-
fectu simul, et rigido sensu gradiuntur, sicut scriptum est: Tollentes duas vacæ, *1. Reg. 6. b*
quæ lactabant vitulos, iunxerunt ad plaustrum, vitulosque earum clauserunt domi, et
posuerunt arcam Dei super plaustrum. Et paulo post: Ibant in directum vacæ per
viam, quæ ducit Bethsamis, et itinere vno gradiebantur, pergentes et mugientes, et
non declinantes neque ad dextram, neque ad sinistram. Ecce enim reclusis domi vitu-
lis, vacæ quæ sub area Domini plaustro religantur, gemunt et pergunt, dant ab inti-
mis mugitus, et tamen ab itinere non demutant gressus. Amorem quidem per com-
passionem sentiunt, sed colla posterius non deflectunt. Sic sic necesse est ut incedere
debeant, qui sacre legis iugo suppositi, iam per internam scientiam Dei arcam portant:
D quatenus per hoc, quod propinquorum necessitatibus condolent, a cæpto rectitudi-
nis itinere non declinent. Bethsamis quippe domus Solis dicitur. Area ergo Domini
superposita Bethsamis pergere, est cum superna scientia ad æternæ lucis habitacu-
lum propinquare. Sed tunc vere Bethsamis tendimus, cum viam rectitudinis gradien-
tes, ad vicina erroris latera nec pro affectu pignorum declinamus. Quorum nimirum
gratia mentem nostram tenere debet, sed reflectere non debet: ne hæc eadem mens aut
si affectu non tangitur, dura sit, aut plustacta, si inflectitur, remissa. Intueri libet
19.
beatum Iob, in quo diuini timoris iugo colla cordis attriuerat, sub quanto discretio-
nis modamine diuinæ scientiæ arcam portat. Amisissis namque vitulis, mugit, quia
audit a morte filiorum, in terram tonso capite corruit: sed recto tamen itinere mugiens,
graditur, quia os eius in gemitu ad Dei laudes aperitur, cum prorsus dicit: Domi-
nus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domi-
Eni benedictum. Sed indiscretæ mentes hanc viuendi regulam nesciunt, et quo vias Dei
diffolute appetunt, eo ad mundi itinera stulte replicantur. Recte igitur sanctus vir
post Theman semitas, Saba itinera memorat, quia quos Auster reprobi teporis solu-
erit, hos nimirum rete implicationis tenet. Bene autem prauorum facta describens,
considerare hæc admonet: quia peruersa agendo diligimus, sed hæc visa in alijs iudi-
camus, et quæ in nobis minus dijudicanda credimus, quàm sint turpia, in aliorum
actibus cognoscimus: sicque fit, ut ad semetipsum mens redeat, et agere, quod reprehendit,
erubescat. Quasi enim a speculo fœda facies displicet, cum mens a vita simili in-
seipsa quod auerferat videt. Ait ergo: [Considerate semitas Theman, itinera Saba,
et expectate paulisper.] Ac si aperte diceret: Damna alieni teporis attendite, et tunc
speciem de æternis sumitis, si recto cordis oculo, quod in alijs displiceat, videtis.

Bene autem dicitur : [Expectate paulisper.] Sæpe etenim dum præfentis vitæ breuitas A
quasi diu perleueratura diligitur, ab æterna spe animus frangitur, et delectatus præ-
fentibus, desperationis suæ caligine reuerberatur. Cumq. longum putat, quod ad vi-
uendi sibi spatium restat, repente vitam deferens, æterna mala inuenit, quæ vitæ re-
iam nequeat. Hinc est enim quoddam per quandam sapientem dicitur : Væ his, qui perdi-
derunt sustinentiam. Sustinentiam videlicet perdunt, qui dum diu se immorari visibi-
libus sustinent, spem inuisibilem derelinquunt. Cumq. mens in præfentibus figitur,
vita terminatur, et repente ad supplicia improuisa perueniunt, quæ decepti suis præ-
sumptionibus, aut numquam se contingere, aut tarde crediderunt. Hinc veritas dic-
cit : Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam. Hinc rursus scriptum est : Dies
Domini sicut fur in nocte, ita veniet. Quia enim ad rapiendam animam propinquans
minime conspicitur, furi in nocte cõparatur. Tanto igitur debet quasi semper veniẽs B
metui, quanto a nobis non valent ventura præsciri. Vnde et sancti viri, quia breuita-
tem vitæ indefinenter aspiciunt, quasi quotidie morientes viuunt : et tanto se solidius
mansuris præparant, quanto et nulla esse transitoria semper ex fine p̃fent. Hinc quip-
pe Psalmista veloci cursu fugere vitam peccatoris aspiciens, ait : Pusillum adhuc, et
non erit peccator. Hinc iterum dicit : Homo sicut fenum dies eius. Hinc Esaias ait :
Omnis caro fenum, et omnis gloria eius sicut flos agri. Hinc mentes præfumentium
Iacobus corripit, dicens : Quæ est vita nostra? Vapor est ad modicum parens. Recte er-
go dicitur : [Expectate paulisper:] quia et immensum est, quod sine termino sequitur,
et parum est, quidquid finitur. Longum quippe nobis videri non debet, quod cursu sui
tẽporis tendit, vt non sit : quod dum per momenta ducitur, ipsa hoc momenta sua quæ
differunt, impellunt : atque vnde teneri cernitur, inde agitur, ne teneatur. Bene autem C
beatus Iob postquam breuitatem præfentis vitæ despiciens, intulit, contra iniquos pro-
tinus in voce omnium electorum surgit, adiungens : [Confusi sunt, quia speraui.] Cum
bonis mala reprobi ingerunt, si hos a spe intima labefactari conspiciunt, effectu dece-
ptionis hilarescunt. Lucrum namque maximum, erroris viri propagationẽ deputant :
quia habere se ad perditionem socios exultant. Cum vero bonorum spes interius figi-
tur, et nequaquam malis exterioribus ad ima reclinatur, prauorum mentem confusio
occupat : quia dum peruenire ad afflictorũ intima nequeunt, incassum se existere cru-
deles erubescunt. Sanctus igitur vir dicat ex voce sua : dicat ex vniuersalis Ecclesiæ affli-
ctæ, gementisq. constantia, quæ inter aduersa reproborum, superne retributionis gau-
dium sine vllõ mentis defectu desiderat, atque ad vitam moriendo perdurat : [Confu-
si sunt, quia speraui.] Ac si a p̃te dicat : Quia duris persecutionibus reprobi vim mei ri-
goris non emolliunt, erubescences proculdubio laborem suæ crudelitatis perdunt. D
Vnde et mox venturæ retributionis bona, quasi iam præfentia conspiciunt : et qui reatus
in iudicio reprobos maneat, attendit subdens : [Venerunt quoque vsque ad me, et pu-
dore cooperti sunt.] Vsque ad sanctam quippe Ecclesiã in die iudicii reprobi veniunt :
quia vsque ad eius tunc conspiciendam gloriam perducuntur : vt ad maiora tunc rea-
tus sui supplicia, repulsi videant quod perdiderunt. Tunc vero iniquos pudor coope-
rit, cum eos in conspectu iudicis testis conscientia addicit. Tunc iudex exterius cerni-
tur, sed accusator interius toleratur. Tunc omnis ante oculos culpa reducitur : et mens
super gehennæ incendia, suo grauius igne cruciatur. De quibus recte per Prophetam
dicitur : Domine exaltet manus tua, vt non videant, videant et confundantur. In-
tellectum quippe reproborum nunc merita obscurat : sed tunc cognitio reatus illu-
minat, vt et modo sequẽda non videant : et tunc ea postquam amiserint, cernant. Hinc E
quippe æterna intelligere negligunt, vel appetere intellecta contemnunt : sed tunc ea
intelligentes proculdubio desiderantesq. conspiciunt, cum desiderata assequi nequa-
quam possunt. Quæ etiam beati Iob verba amicis eius specialiter congruunt, qui duris
obiurgationibus sancti viri animum labefactare conabantur. Ait enim : [Confusi
sunt, quia speraui.] Ac si aperte diceret : Dum me stultis increpationibus ad despe-
rationem flectere nequeunt, ipsi temeritatis suæ infania confunduntur. [Venerunt
quoque vsque ad me, et pudore cooperti sunt.] Ac si dicat : Videntes corporis vulne-
ra, sed mentis constantiam nescientes, dum me de iniusticia increpare ausi sunt, vsque
ad me nec dum venerunt : sed dura me inuestione pulsantes, dum stare animum
inter aduersaprehendunt, quasi ad me venientes erubescunt. Eo enim ad me
veniant,

Eccle. 2. 6

Matth. 2. 5. a

1. Thes. 5. a

Psal. 36.

Psal. 102.

Isa. 40. b

Iacob 4. d

21.

A veniunt, quo me in intimis agnoscunt, ibiq. eos pudor cooperit, vbi me stantem fortiter exterior iactura non tangit. Sunt vero nonnulli, qui timere Deum nesciunt, nisi cum vel in se experra, vel in alijs cognita aduersitate terrentur: quos prospera per audaciam eleuant, contraria per infirmitatem turbant. Ex quorum scilicet numero amicos suos esse beatus Iob redarguit, cum protinus subdit, dicens: [Nunc venistis, et modo videntes plagā meam, rimetis.] Ac si aperre dicat: Ego nunc Deum timui, cum sultus prosperis, flagellorum detrimera non sensi. Vos autem quia ex amore Deum non metuitis, ex sola eū verberis percussione formidatis. Sequitur: [Numquid dixi, asserite mihi: et de substantia vestra donate mihi, vel liberate me de manu hostis, et de manu robustorum eruite me?] Si ad personā sanctæ Ecclesiæ hæc verba referuntur, quia amicos beati Iob hæreticorum tenere speciem diximus, recte se asserit eorum substantia non indigere. Hæreticorum quippe substantia, carnalis sapientia non inconuenienter accipitur: quia dum peruerse fulciuntur, quasi in verbis se diuites ostendunt: quam eo sancta Ecclesia non querit, quo hanc spiritali intellectu transcendit. Sæpe vero hæretici cum peruerfa de fide asserunt, nonnulla contra antiquum hostem subreptilia de carnis tentationibus loquuntur. Nam nonnumquam eo in se, quasi sana mēbra operationis ostendunt: quo in fide vulnerati serpentis morfu in capere tenentur. Sed sancta Ecclesia audire ab his subtilia de tentationibus non vult: quia dum vera quædam de conuersatione asserunt, ad falsa perfidiæ perducunt. Vnde recte nunc dicitur: [Numquid dixi, asserite mihi: et de substantia vestra donate mihi, vel liberate me de manu hostis, et de manu robustorum eruite me?] Manum quippe hostis, sanæ fortitudinem vocat: et manum robustorum, vires malignorum spirituum appellat. Quos idcirco robustos memorat: quia dum absque carnis infirmitate sunt conditi, prauis eorum adnibus imbecillitas adiuncta non obuiat. Hoc vero quod subditur: [Docere me, et ego tacebo: et si quid forte ignorauī, instruite me.] Sub cuius distinctionis libramine pendeat, incertum videtur: vtrum ad hoc subiunctum sit, quod intulerat: [Numquid dixi?] an certe disiuncta a superioribus sententia promatur, quasi per increpationem dicatur: [Docete me, et ego tacebo: et si quid forte ignorauī, instruite me.] Quod tamen vtrique distinctioni conuenit: quia ab intellectus sani rramite per neutram recedit. Sed quia hæc in transcurso per allegoriam diximus, restat vt moraliter historię verba perscrutemur.

Quanta sit securitas seruatorum Dei, et in reprehendendū virgī sine personarum acceptione auctoritas: et quod sanctus quisque prudentiam, et vires, et opes carnalium contemnat. Caput XV.

B beatus Iob damna rerum pertulerat: malignorum spirituum percussionebus traditus, dolores vulnerum sentiebat: sed sapientem Dei stultitiam diligens, stultitiam mundi sapientiam mentis despectu calcauerat. Igitur contra mundi diuites pauper, contra potestates et potentes oppressus, contra sapientes stultus dicitur. Tria respondit, quia nec pauper eorum substantiam, nec oppressus adiutorium contra robustos, nec stultus doctrinam sapientiæ carnalis quærit. Sanctus etenim vir, quia mente super semetipsum rapitur, et pauper inopia non angustatur, et oppressus nihil patitur, et voluntarie stultus carnalem sapientiam non miratur. Hinc est enim, quod oppressus Paulus pauper dicitur: Apociamur, sed non de stirimur: persecutionem patimur, sed non derelinquimur: deijcitur, sed non perimus. Hinc est quod sapientiam sanctæ stultitiæ insinuans, ait: Quæ stulta sunt mundi, elegit Deus: vt confundat sapientes. Et: Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat: vt sit sapiens. Hinc est, quod gloriam oppressionis, et diuitias desideratæ paupertatis aperiens, dicit: Quasi moriētes, et ecce viuimus: vt castigati, et non mortificari: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: rāquam nihil habentes, et omnia possidentes. Liber inter hæc oculos mentis attollere, et electos Dei exterius oppressos, quantæ intrinsicus arcis prædeant, videre: cuncta quippe quæ foris eminent, oculis eorum obrutibus per despectum iacent. Nam super se interiori rapti, in altro animum figunt: et quæque in hac vita patiuntur, quasi longe infra labētia atque a se aliena conspiciunt: atque, vt ita dixerim, dum mente extra carnem fieri decedunt, penè ipsa, quæ toletant, ignorant. In horum profecto oculis quidquid tēporaliter

eminet, altum non est: nam velut in magni vertice montis siti, præsentis vitæ gaudia plene despiciunt: seq. ipsos per spiritalem celsitudinem transcendentes, subiecta sibi met intus vident, quæcumque per carnalem gloriam foris tument. Vnde et nullis contra veritatem potestatibus parant: sed quos attolli per elationem conspiciant, per spiritus auctoritatem premunt. Hinc est enim quòd ad desertum Moyses veniens, Ægypti regem ex auctoritate aggreditur, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Vsq. quo non vis subijci mihi? Dimittit populum meum, vt sacrificet mihi. Cui dum plagis pressus Pharaò diceret: Ite, sacrificate Deo vestro in terra ista, aucta protinus auctoritate respondit: Non potest ita fieri. Abominationes Ægyptiorum immolabimus Domino Deo nostro? Hinc est quòd peccantem regem, Nathan aggreditur: cui prius similitudinem perpetratæ præuaricationis obijciens: cumq. rerum per proprii iudicii vocem tenens, protinus adiunxit dicens: Tu es ille vir, qui fecisti hanc rem. Hinc est quòd vir Dei ad destruendam idololatriam, Samariam missus, Hieroboam regem super altare thura iacentem, non regem veritus, non formidine mortis pressus, contra altare intrepidus auctoritatem liberæ vocis exercuit, dicens: Altare altare, hæc dicit Dominus Deus: Ecce filius nascetur domui David, Iosias nomine: et immolabit super te sacerdotes excelsum. Hinc est quòd Achab superbus idolorum seruitio subactus, cum increpare Eliam præsumeret, dicens: Tu ne es ille vir, qui conturbas Israel? Elias protinus superbi regis stultitiam, obiurgationis libera auctoritate percussit, dicens: Non ego turbavi Israel: sed tu et domus patris tui, qui dereliquisti mandata Domini, et securi estis Baalim. Hinc est quòd Elifeus veram magistri celsitudinem sequens: Ioram filium Achab ad se cum Iosaphat rege venientem ex reatu perfidiae confudit, dicens: Quid mihi et tibi est? vadit ad Prophetas patris tui et matris tuæ. Viuit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quòd si non vultum Iosaphat regis Iudæ erubescerem: nec attendissem quidem te, nec respexissem. Hinc est, quòd idem vir Naaman ad se cum equis, et curribus venientem, ante ostium domus fixit: et talentorum copia ac vestium fulso non occurrit: non ianuam domus aperuit, sed vt lauare se in Iordane debuisset, per nuncium iussit. Vnde et idem Naaman iratus recedebat, dicens: Putabam quòd egrederetur ad me, et stans inuocaret nomen Dei sui, Hinc est quòd Petrus, cum cum sacerdotibus ac principibus etiam per flagella fruentibus, in nomine Iesu loqui prohiberent: cum magna protinus auctoritate respondit, dicens: Si iustum est in conspectu Dei vos potius audire, quàm Deum, iudicate. Non enim possumus, quæ vidimus et audiimus, non loqui. Hinc est quòd Paulus cum resistentem contra veritatem sacerdotum principem cerneret: cumq. minister illius alapa percussisset, non maledictum perturbatus intulit: sed repletus Spiritu sancto, libera voce prophetauit, dicens: Percutiet te Deus paries deilabare? Et tu sedens iudicas me secundum legem, et contra legem iubes me percuti? Hinc est quòd Stephanus contra vim persequentium auctoritatem vocis exercere, neq. moriturus expauit, dicens: Dura ceruice et incircumcisi corde et auribus: vos semper Spiritui sancto resististis, sicut patres vestri, et vos. Sed quia sancti viri ad verba tantæ altitudinis zelo veritatis, non autem vitio elationis exiliunt, ipsi patenter indicant, quia factis dictisq. alijs, et quanta humilitate polleant: et erga eos, quos redarguunt, quantæ charitatis ferueant, manifestant. Superbia quippe odium generat, humilitas amorem. Verba itaque, quæ amor exasperat, profecto ex fonte humilitatis emanant. Quo modo ergo Stephanus proferre increpationem per elationem potuit, qui pro eisdem, quos increpauerat, ad deteriora crescentibus, seq. lapidantibus, flexis genibus orabat, dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum? Quo modo Paulus contra gentis suæ sacerdotem, ac principem asperitatis verba superbiens, intulit: qui humilitate se etiam discipulorum seruitio subternit, dicens: Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Dominum nostrum Iesum Christum: nos autem seruos vestros per Christum? Quo modo Petrus per elationem principibus resistit: quorum errori compatiens, reatum velut excusat, dicens: Scio quia per ignorantiam fecistis, sicut et principes vestri? Deus autem qui prænuclauit per os omnium Prophetarum pati Christum suum, impleuit sic. Quos ad vitam misericorditer trahit, dicens: Poenitentemini igitur et convertimini, vt deleantur peccata vestra. Quo modo Elifeus videre Naam ex elatione noluit: qui non solum se conspici, sed teneri etiam a muliere permisit de qua

- A** de qua scriptum est: Cum venisset ad virum Dei in montem, apprehendit pedes eius: et accessit Giezi, vt amoueret eam: et ait vir Dei: Dimitte eam, anima enim eius in amaritudine est. Quo modo Elias superbo regi increpationis verba per tumorem inulit, qui ante eius currum humiliter cucurrit? sicut scriptum est: Accinctisq. lumbis currebat ante Achab. Quo modo vir Dei Hieroboam præsentiam ex elatione despexit: qui arenam dexteram eius saluti pristinae protinus ex pietate reparauit? sicut scriptum est: Cumq. audisset rex sermonem hominis Dei, quem inclamauerat contra altare in Bethel, extendit manum suam de altari, dicens: Apprehendite eum, et exaruit manus eius. Et paulo post: Orauit vir Dei faciem Domini: et reuersa est manus regis ad eum, et facta est sicut prius fuerat. Quia enim superbia gignere virtutes nescit: quanta ex humilitate prodiit vox increpationis, ostenditur, quam signa comitantur. Quo modo Nathan contra Dauid regem per verba increpationis tumuit: qui cum increpanda culpa deesset, in terram se in conspectu eius protinus strauit? sicut scriptum est: Nunciauerunt regi dicentes: Adest Nathan propheta. Cumq. introisset ante conspectum regis, adorauit eum pronus in terra. Quo modo Moyses regi Ægyptio libere resistens, eum despiciere potuit, qui Deo familiariter colloquens, sequentem se Iethro, cognatum suum humilis adorauit? Cuius etiam consilio tantam obedientiam præbuit, vt post secreta Dei colloquia, magnum lucrum inde duceret, quod foris ab ore hominis audiret. Ex alijs ergo sanctorum factis discimus, quid de alijs pensare debeamus. Sancti etenim viri, nec ex elatione sunt liberi, nec ex timore submissi: sed cum reclusio eos ad libertatem vocis erigit, consideratio infirmitatis propriæ in humilitate custodit. Culpas quippe delinquentium etsi ex alto increpantes feriunt, semetipsos tamen apud se subtilius iudicantes, quasi in abiectis ponunt: et quo praua in alijs insequuntur, eo ad liberandos se atrociores redeunt, rursusq. quo subimet meliora agentibus nequaquam parcunt, eo vigilantius aliena facta reprehendunt. Quid enim de humana potentia mirari arcem sublimitatis apprehendunt? Idcirco ergo bene foris dijudicant altitudinem terrenæ celsitudinis: quia intus oculum non grauat pondus tumoris. Vnde et beatus Iob cum in amicis dura loquentibus terrenam prudentiam, vires, substantiamq. despiceret, dicens: [Numquid di xi, afferre mihi, et de substantia vestra donate mihi, vel liberate me de manu hostis, et de manu robustorum eruite me? Docete me, et ego tacebo: et si] 24.
- D** quid forte ignorauit, instruite me.] Quid de seipso sentiat, paulo inferius manifestat, dicens: [Super pupillum irruitis.] Luce itaque clarius patet, quantæ se infirmitatis conspiciat, quem pupillum vocat. Sequitur:

Quid mundus debet esse a vitijs, qui aliorum culpas arguit. Caput XVI.

- Q**uare detraxistis sermonibus veritatis, cum e vobis nullus sit, qui possit me arguere?] Mundus ipse esse a vitijs debet, qui curat aliena corrigere, vt terrena non cogitet, vt desiderijs infimis non succumbat: quatenus tanto perspicacius alijs fugienda videat, quanto hæc ipse per scientiam, et vitam verius declinat: quia nequaquam pure maculam in membro considerat oculus, quem pulvis grauat: et superiectas sordes tergere non valet manus, quæ lutum tenet. Quod iuxta antiquæ translationis seriem, bene ad Dauid erga exteriora bella laborantem, per significationem diuina vox innuit cum dicit: Non tu ædificabis mihi templum, quia vir sanguinum es. Dei autem templum ædificat, qui corrigendis atque instituendis proximorum mentibus vacat. Templum quippe Dei nos sumus, qui ad veram vitam, ex eius inhabitatione construimus, Paulo attestante, qui ait: Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Sed vir sanguinum templum Deo ædificare prohibetur: quia qui adhuc actibus carnalibus incumbit, necesse est vt instruere spiritaliter mentes proximorum erubescat. Bene ergo dicitur: [Quare detraxistis sermonibus veritatis, cum e vobis nullus sit, qui me possit arguere.] Ac si aperte diceretur: Qua temeritate audita reprehenditis, qui percussionis meæ causas ignorantes, adhuc reprehensibilia profertis? Sequitur:

AD increpandum tantū eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.] Duo sunt genera locutionum importuna valde & noxia generi humano. Vñ quod curat etiā peruerſa laudare: Aliud quod ſtudet ſemper etiā recta corripere. Illud deorſum cum fluuiō ducitur, hoc vero contra fluuenta veritatis obſerare & alueum conatur. Illud metus premit, hoc elatio erigit. Illud gratiam ex fauoribus captat, hoc iram, vt ex certamine offendatur, exagitat. Illud in promptu ſubiacer, hoc ſemper e diuerſo tumet. Ex huius ergo qualitate beatus lob amicos ſuos fuiſſe redarguit, cum dicit: [Ad increpandum tantum eloquia concinnatis.] Sed vnde vſque ad inuſtatē increpationis audacia peruenitur, protinus innotuit, cum ſubiunxit: [Et in ventum **B** verba profertis.] In ventum enim verba proferre, eſt otioſa dicere. Nam ſæpe dum ab otioſis verbis nequaquam lingua compeſcitur: ad temeritatem quoque ſtultæ increpationis eſſenatur. Quibuſdā enim ruinæ ſuæ gradibus, deſidioſa mens in foueæ lapſus impellitur. Nam dum otioſa verba cauere negligimus, ad noxia peruenimus: vt prius loqui aliena libeat, & poſtmodum detractiōibus eorum vitam, de quibus loquitur, lingua mordeat: quandoque autem vſque ad apertas contumelias erumpat. Hinc irarum ſeminantur ſtimuli, oriuntur rixæ, accenduntur faces odiorum, pax tora exringitur cordium. Vnde bene per Salomonem dicitur: Qui dimittit aquam, caput eſt iurgiorum. Aquam quippe dimittere, eſt linguam in fluxum eloquij relaxare. Quo contra & in bonam partem aſſerit dicens: Aqua profunda, verba ex ore viri. Qui ergo dimittit aquam, caput eſt iurgiorum: quia qui linguam non reſrenat, **C** concordiam diſſipat. Vnde e diuerſo ſcriptum eſt: Qui imponit ſtulto ſilentium, iras mitigat. Quia autem multiloquio quiſque ſeruientis, rectitudinem iuſtitie tenere non poſſit, teſtatur Propheta, qui ait: Vir linguoſus non dirigetur ſuper terram. Hinc Salomon iterum dicit: In multiloquio peccatum non deerit. Hinc Iſaias ait: Cultus iuſtitie ſilentium: videlicet indicans, quia mentis iuſtitia deſolatur, quando ab immoderata locutione non parciunt. Hinc Iacobus dicit: Si quis putat ſe religioſum eſſe, non reſrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius vana eſt religio. Hinc rurſum ait: Sit omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum. Hinc iterum adiungit: Lingua inquietum malum, plena veneno mortifero. Hinc per ſemetipſam nos Veritas admonet dicens: Omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicii. Otioſum quippe verbum eſt, quod aut ratione iuſte **D** neceſſitatis, aut intentione pæ utilitatis caret. Si ergo ratio de otioſo ſermone exigitur: penſandū valde eſt, quæ poena illud multiloquium ſequatur, in quo etiā per ſuperbie verba peccatur. Sciendum quoque eſt, quod ab omni rectitudinis ſtatu depereunt, qui per noxia verba dilabuntur. Humana etenim mens, aquæ more, & circumcluſa ad ſuperiora colligitur, quia illud repetit, vnde deſcendit, et relaxata deperit: quia ſe per infima inutiliter ſpargit. Quot enim ſuperuacuis verbis a ſilēij ſui cenſura diſſipatur: quaſi tot riuus extra ſe ducitur. Vnde et redire interius ad ſui cognitionem non ſufficit: quia per multiloquium exterius ſparſa, vim intimæ conſiderationis amittit. Totam igitur ſeſe inſidiantis hoſtis vulneribus detegit: quia nulla ſe munitione cuſtodie circumcludit. Vnde ſcriptum eſt: Sicut vrbs patens et abſque murorum ambitu: ita vir, qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritum ſuum. Quia enim murum ſilentij non habet, patet inimici iaculis ciuitas mentis: et cum ſe per verba extra ſemetipſam eiecit, **E** apertam ſe aduerſario offendit, quam tanto ille ſine labore ſuperat, quanto & hæc eadem, quæ vincitur, contra ſemetipſam per multiloquium pugnat. Sed inter hæc ſciendum eſt, quia cum pauore nimio a locutione reſtringimur, interdum pluſquam neceſſe eſt, in terra clauſtra ſilentij coartamur: & dum linguæ vitia incaute fugimus, occulte deterioribus implicamur. Nā ſæpe dum ab eloquio immoderate compeſcimus, graue multiloquium in corde toleramus: vt eo pluſ cogitationes in mente ferueant, quo illas violenta cuſtodia in diſcreti ſilentij anguſta: & plerumque tanto latius deſcunt, quanto ſe eſſe ſecuriores æſtimant: quia toris a reſprehenſoribus non videntur. Vnde mens nonnumquam in ſuperbiam attollitur, eoſq. quos loquentes audit, quaſi infirmos conſpicit. Cumq. os corporis claudit, quantum ſe vitij ſuperbiendo apertiat,

Prouer. 17. 6

Prouer. 26. b

25.

Pſal. 139.

Prouer. 10. 6

Iſa. 32. d

Iacobi 3. d

Ibidem.

Iaco. 3. b

Matth. 12. 6

Prouer. 25. d

Ariat, non agnoscit. Linguam etenim premit, cogitationem erigit, et cum se per negligentiam minime considerat: tanto apud se cunctos liberius, quanto et secretius accusat. Plerumque autem nimis taciti cum nonnulla iniusta patiuntur: eo in acriorem dolorem prodeunt, quo ea, quæ sustinent, non loquuntur. Nam si illatas molestias lingua tranquille diceret, a conscientia dolor emanaret: vulnera enim clausa plus cruciant, quia cum putredo, quæ intrinsecus feruet, eijcitur, ad salutem dolor aperitur. Plerumque nimis taciti dum quorundam mala respiciunt, et tamen in silentio linguam premunt, quasi conspectis vulneribus vsum medicaminis subtrahunt: & eo mortis auctores fiunt, quo virus, quod poterant ejicere loquendo, noluerunt: unde et immoderatum silentium si culpa non esset, Propheta non diceret: Væ mihi quia taci. Quid ergo inter hæc nisi studiosè lingua sub magni moderaminis libratione frenanda est: non insolubiliter obliganda, ne aut laxata in vitium defluat, aut restricta etiam ab utilitate torpescat? Hinc namque per quendam sapientem dicitur: Sapiens tacebit vsque ad tempus, ut nimirum cum opportunum considerat: postposita censura silentij, loquendo quæ congruunt, in vsum se utilitatis impendat. Hinc Salomon ait: Tempus tacendi, et tempus loquendi. Discrete quippe vicissitudinum pensanda sunt tempora: ne aut cum restringi lingua debet, per verba se inutiliter soluat: aut cum loqui vtiliter potest, semetipsam pigre restringat. Quod bene Psalmista considerans breui postulatione complexus est, dicens: Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labijs meis. Ostium namque aperitur et clauditur. Qui ergo ori suo nequaquam poni obstaculū, sed ostium petijt, aperte docuit quoddam et per disciplinā retineri lingua debeat, et ex necessitate laxari: quatenus os discretum et congruo tempore vox aperiat, et rursum congruo taciurnitas claudat. Quod quia vel amici beati Iob, vel omnes hæretici, quorum hi speciem tenent, seruare nesciunt, in ventum verba proferre perhibentur: quia nimirum dicta quæ discretionis pondus non solidat, aura leuitatis portat.

Isaia 6. b

Eccle. 20. a

Eccle. 3. b

Psalm. 140.

LIBRI SEPTIMI MORALIVM FINIS.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
LIBER OCTAVVS.

Sextum continuans finaliter caput, et septimum incipiens.

Quod vere humiles in perferendis malis patientiam, in repetendis bonis
exercent benignitatem. Caput 1.

D

RAECEDENTI iam libello tractauimus quod beatus Iob vim nobis humilitatis suæ innotescit, dicens: [Super pupillum irruitis, et subuertere nitimini amicum vestrum.] Quantæ namque infirmitatis se pendat, insinuat, quæra pupillum vocat. Quia vero ab amore recedere charitas etiam læsa nescit, et subuertere velle se queritur, et tamen amicum se esse testatur. Cuius verba, ut sæpe iam diximus, sic eidem specialiter congruunt, ut tamen per hæc propheticum spiritu etiam sententia fidelis populi, ex voce Ecclesiæ vniuersalis, exprimatur: qui hæreticorum, contrarietatem tolerans, et infirmum se per humilitatem conspiciat: et tamen

& tamē a feruandæ dilectionis magnitudine non recedit. Sanctæ quippe Ecclesiæ populus, quia mortui patris est filius, pupillus non incongrue dicitur: Cuius resurgens vitam iam quidem per fidem sequitur, sed necdum per speciem contempletur. Super pupillum vero hæretici irruunt: cum humilitatem fidelis populi importunis falsisq. allegationibus affligunt. Et tamen amicus est, quem nituntur euertere: quia fidelis Dei populus ipsos quoque, quos persequentes tolerat, amando non definit ad veritatem vocare. Sed inter hæc sciendum est, quia sancti viri nec sustinere falsa per infirmitatem metuunt, nec læsi vquam a veritate conticescunt. Vnde et subditur: [Veruntamen quod cœpistis, explete. Præbete autem, et videte, an mentiat.] Qui enim aduersa perpeti non timet, dicat: [Veruntamen quod cœpistis, explete.] Qui vero ipsis suis persecutoribus veritatis prædicamenta non subtrahit, adiungat: [Præbete autem, et videte, an mentiar.] Ac si aperte dicat: Nec ante illatas molestias trepido, nec ingratis auditoribus correptionis adiutoria abscondo: quia et malis pressus exerceor, et ipsis meis persecutoribus benigne impensus cresco. Mens quippe sanctorum in hoc tentationum prælio et munita patientiæ clypeo, et gladijs amoris accincta, ad perferenda mala fumit fortitudinem: et ad rependenda bona exercet benignitatem, quatenus et odiorum tela potenter excipiat, et a moris iacula valenter reddat. Nequaquā quippe ad bella armatus pergit, qui aut clypeum sumens, gladijs non vitur: aut viens gladijs, clypeo non munitur. Vnde et miles Dei, aduersitatis bello deprehensus, et secutum patientiæ debet anteferre, ne peteat: et ad prædicandum promptus amoris inferre iacula, vt vincat. Cuius armaturæ summam Paulus breuiter insinuat, dicens: Charitas patiens est, benigna est. Cum vero vnam ex vtroque defuerit, charitas non est, si videlicet malos aut absque benignitate tolerans, non amat: aut rursus sese sine patientia exhibens, negligit tolerare quos amat. Vt ergo a nobis charitas vera teneatur: necesse est quatenus et benignitati patientia, et rursus patientiæ benignitas suffragetur: vt magnum quoddam in corde nostro ædificium construens, et benignitatis arcem patientia solider, et patientiæ fundata ædificia benignitas exornet. Beatus igitur Iob promptus ad patientiam dicat: [Veruntamen quod cœpistis, explete.] Benignitate præditus adiungat: [Præbete autem, et videte, an mentiar.] Quia vero sancta Ecclesia ex magisterio humilitatis instituta, recta quæ errantibus dicit, non quasi ex auctoritate præcipit, sed ex ratione persuadet, bene nunc dicitur: [Videte, an mentiar.] Ac si aperte dicat: Ea, quæ assero, nequaquam mihi ex auctoritate creditæ: sed an vera sint, ex ratione pensate. Quæ et si quando dicit quod ratione comprehendi non valet: ne de occultis humana ratio quærî debeat, rationabiliter suadet.

Quod scientia tumida in inquisitionibus suis non veritatem inquirat, sed gloriam. Ideo contendunt superbi, vt vincant: non vt discant. Caput 11.

Sed sæpe hæretici, dum occasionem ratiocinationis accipiunt, ad iurgia contentionis effrenantur. Vnde et apte mox subditur: [Respondete quæso absque contensione.] Neque enim hæretici inquisitionibus suis veritatem conantur assequi, sed victores videri. Cumq. se foris ostendi sapientes appetunt, intus per stultitiam elationis suæ vinculis ligantur. Vnde fit vt contentionum certa mina exquirant, et de Deo, qui pax nostra est, loqui pacifice nesciant, atque ex pacis negotio rixæ inuentores fiant. Quibus bene per Paulum dicitur: Si quis autem videtur esse contentiosus: nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. Recte autem subditur: [Et loquentes id, quod iustum est, iudicate.] Is namque, qui loquitur, dum de verbis suis auditoris sententiam expectat, quasi eius iudicio supponitur, a quo auditur. Qui igitur in dictis suis reprobari metuit, ipse prius debet examinare quod dixit: quatenus inter cor et linguam æquus quidam discretusq. arbiter sedeat, subtiliter pensans, si recta verba cor offerat: quæ vtiliter suscipiens, ad auditorum iudicium lingua perducatur. Beatus igitur Iob sua contra amicos agens, sed contra hæreticos nostra denuncians, præcipationem loquentium reprehendat: atque ad eorum mentem verba recolat, dicens: [Loquentes id, quod iustum est, iudicate.] Ac si aperte diceret: Si in eo quod ad nos per egressum locutionis exitis, reprehendi non vultis, intus iustitiæ libram tenere: vt tanto foris quod dicitur, ex veritatis pondere placeat, quanto hoc interius trutina discretionis pensato. Et quia hic erga aliena dicta recta iudicia exerunt, qui iudicare prius propria

A propria sciunt, postquam dixit: Loquētes id, quod iustum est iudicate, apte mox subdit: [Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit.] Ac si aperte diceret: Si subtilius vestra perpēditis, verius aliena pensatis: & cū rectum coeperit esse, quod dicitis, iustum cognoscetis, quod auditis. Nequaquā quippe mea vobis lingua stultitiam resonat, si a vestra conscientia non procedat. Sic sancta Ecclesia studet prius assertiones hostium falsas ostendere, & tunc prędicamenta veritatis aperire: quia cum recta se tenere æstimant, recta quę audiunt, contumaciter impugnant. Ante ergo necesse est, vt errorem suum hæretici sentiant, ne auditę veritati contradicant: quia & si camporum sentes arator vomeris scissione non eruit, terra accepta femina in segetes non producit. Et cum putredinem medicus vulneris apertione non eijcit, nequaquam in loco putredinis sana caro coalescit. Prius ergo peruersa destruens, dicat: [Loquentes id, quod iustum est, iudicate:] Post autem recta adiūgens insinuet. [Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit.] Solent autem hæretici alia aperte dicere, alia occulte sentire. Per linguam quippe aperta locutio, per fauces vero occulta tractatio designatur. Sanctę ergo Ecclesię nec in lingua iniquitas, nec stultitia in faucibus resonat: quia ea, quę per publicam locutionem prędicat, etiam per intimam fidem seruat: nec in aperto aliud docet, atque in occultis aliud retinet: sed & quod sentit, loquēdo docet, & quod loquitur, viuendo custodit: ac de sapientię supernę conuiuium quidquid per linguam prędicationis emanat, hoc per fauces tacitę expectationi degustat. Sed beatus Iob, vnum scilicet membrum vniuersalis Ecclesię, sua insinuans, atque electorum omnium corda manifestans, omne, quod sentit, aperiat: vt mentis eius rectitudinem attestatio locutionis innotescat. Sequitur:

CAPVT SEPTIMUM BEATI IOB.

MILITIA est vita hominis super terram: et sicut dies mercenarij dies eius. Sicut seruus desiderat vmbra, et sicut mercenarius præstolatur finem operis sui: sic et ego habui menses vacuos, et noctes laboriosas enumeraui mihi. Si dormiero, dicam: Quando confurgam? et rursum expectabo vespertam, et replebor doloribus vsque ad tenebras. Induta est caro mea putredine,

Dredine, et sordibus pulueris. Cutis mea aruit, et contracta est. Dies mei velocitius transierunt, quā a texente tela succiditur, et consumpti sunt absque vlla spe. Memento quia ventus est vita mea, et non reuertetur oculus meus, vt videat bona: nec aspiciet me visus hominis. Oculi tui in me, et non subsistam. Sicut confunditur nubes, et pertransit: sic qui descendit ad inferos, non ascendens, nec reuertetur vltra in domum suam, neque cognoscat eum amplius locus eius. Quapropter et ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei, confabulabor cum amaritudine animę meę. Numquid mate ego sum aut cecus, quia circumdediti me carcere? Si dixerō: Consolabitur me lectulus meus, et releuabor loquens mecum in stratu meo: terrebis me per somnia, et per visiones horrore concuties. Quamobrem elegit suspendium anima mea, et mortem ossa mea. Desperaui. Nequaquam vltra iam viuam. Parce mihi Domine, nihil enim sunt dies mei. Quid est homo, quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum? Visitas eum diluculo, et subito probas illum. Vsq̃uequo non parcas mihi, nec dimittis me, vt glutiam saluam meam? Peccaui. Quid faciam tibi o custos hominum? Quare me posuisti contrarium tibi, et factus sum mihi inimicus ipsi grauis? Cur non tollis peccatum meum, et quare non auferis iniquitatem meam? Ecce nunc in puluere dormiam: et si mane me quæsieris, non subsistam.

*Quod vita hominis vitij oppreffa, ad caleffe defiderium tendere non valet: & aliquando doni
 Spiritibus pradita, ex occasione virtutum decernit peccat. Caput. III.*

Militia est vita hominis super terram.] Hoc in loco translatione veteri nequaquam militia vita hominis nuncupatur, sed tentatio. Sed si vtriusque verbi sensus aspicitur, diuersum quidem est, quod exterius resonat: sed vnum eundemque concorditer intellectum format. Quid enim nisi pugna contra malignos spiritus, nomine tentationis exprimitur? Et quid appellatione militie, nisi contra hostes exercitium designatur? Tentatio itaque ipsa militia est: quia dum contra malignorum spirituum insidias vigilat, in bellorum procinctu proculdubio exodat. Notandum vero quod hæc eadem vita hominis, non tentationem habere dicitur, sed ipsa tentatio esse perhibetur. Sponte quippe a statu conditionis lapsa, et corruptionis suæ putredini subdita, dum sibi ex semetipsa molestias gignit: hoc est iam facta quod tolerat. Quia enim statum mentis inclinata deseruit, quid in se nisi motum varietatis inuenit? Vnde nunc et si ad summa appetenda se erigit, mutabilitatis lubricæ impulsu protinus ad semetipsam cadit. Vult in contemplatione stare, sed non valet. Cogitationis gressum figere nititur, sed infirmitatis suæ lapsibus eneuatur. Quæ nimirum mutabilitatis suæ onera quia volens expetijt, nolens portat. Quietus homo possidere carnem potnit, si bene ab auctore conditus, possideri voluisset. Cumque se erigere contra Conditorum studium, in semetipso protinus carnis contumelias inuenit. Sed quia cum culpa simul ab origine etiam poena propagatur, inserto infirmitatis vitio nascitur: et quasi nobiscum hostem deducimus, quem cum labore superamus. Ipsa ergo hominis vita tentatio est, cui ex semetipsa nascitur, vnde perimatur. Quæ etsi semper ex virtute succidit, quod ex infirmitate generat: semper tamen ex infirmitate generat, quod ex virtute succidat. Sic itaque humana vita tentatio est: vt etiam iam ab iniquitatis perpetratione compeccitur, in ipsis tamen bonis operibus modo malorum memoria, modo seductionis caligine, modo intentionis suæ interruptione fuscetur. Alius namque a luxuria carnem iam refrenat, sed tamen adhuc luxuriæ phantasmata tolerat: quia quæ volens fecit, horum inuitus meminit: et poenam sustinet, quod voluptatem putauit. Quia vero ad deuictam culpam retrahi metuit, ventrem miræ abstinentiæ vigore restringit, vultusque ex abstinentia pallefcit: cumque in facie pallor aspicitur, reuerenda ab hominibus vita laudatur: moxque inanis gloria ad abstinentis animum cum verbis fauoris venit, quam concessa mens dum subijcere non valet, eum, per quem venerat, tergere a facie pallorem querit: sicque fit vt infirmitatis nexibus ligata, aut pallorem abstinentiæ fugiens, iterum per alimenta subdi luxuriæ metuat: aut impulsum luxuriæ per abstinentiam superans, pallorem suum inani gloriæ militare pertimescat. Alius lapsum superbie superans, toto iam desiderio statum humilitatis apprehendit: cumque superbientes quosdam visque ad oppressionem innocentium erumpere conspicit, zeli excitatione succensus, postponere aliquatenus cogitur, quod decreuit, vim rectitudinis exierit, prauisq. non mansuetudine, sed auctoritate contradicit. Vnde plerumque fit, vt aut humilitatis studio zelum rectitudinis deferat: aut rursum zelo rectitudinis turbet humilitatis studium, quod tenebat. Cumque seruari simul et zeli auctoritas et propositionis humilitas non possit, sibimetipsi homo ex perturbatione incognitus redditur: ita vt vehementer ambigat, ne apud seductum animum aut superbia se auctoritatem zeli insinuet, aut torpor pauidus humilitatem fingat. Alius quanta sit fallaciæ culpa considerans, munire se arce veritatis decernit: vt ex ore eius iam falsus sermo non prodeat, fescet funditus a mendacij transgressione disiungat. Sed fit plerumque, vt eum verum dicitur, vita proximi grauetur: cumque ingere alteri læsionem metuit, ad hoc, quod dudum presserat fallaciæ vitium, quasi ex studio pietatis redit: sicque fit, vt, etsi maligna mentem non teneat, in ea tamen veritatis radium vmbra mendacij obscurat. Vnde et sepe quia percontatus quisque conticescere non valet, aut falsum dicens, suam mentem trucidat, aut vera loquens, proximi vitam grauat. Alius amore Conditoris excitatus, a terrenis cogitationibus mentem curat assidua oratione suspendere, atque hæc in secreta quietis intimæ securitate collocare: sed in ipso suæ orationis ascensu, dum eleuari ab infimis nititur, infimorum phantasmate reuerberatur: atque ad intuen-

Adam lucem mentis oculus tendit, sed ex corporeo usu, surgentibus terrenarum rerum imaginibus obscuratur. Vnde fit plerumque ut intendentes animus ipsa sua infirmitate fatigatus, aut orationem deferens, desidia torpeat: aut si diu in oratione permanferit, ante oculos eius obortarum imaginum caligo densescat. Bene ergo dicitur: Tentatio est vita hominis super terram: quando ibi quoque reatum descensionis inuenit, ubi se profectum comprehendere ascensionis putauit: et inde mens confunditur, vnde surgere a confusione nitebatur: ut per hoc ad semetipsam diuerberata redeat, per quod semetipsam iam collecta et coadunata transibat. Iste ab eruditione diuinæ legis alienus, ignorantia sua deprimitur, ne quid obtineat æ salutis operetur. Ille diuinæ legis scientia præditus, dum sibi præ ceteris gaudet intellectum suppeteret: quia priuato gaudio exultat, percepti intellectus in se munera dissipat: et inde in Dei iudicio ceteris deterior exhibetur, vnde clarior ceteris ad tempus ostenditur. Hunc quia virtutum dona non subleuant, etiam viam simplicem reſtitutionis declinat: et velut extraneum se a cælesti munere deputans, eo quasi securius praua agit, quo superbi doni sublimia munera non percepit. Illum prophetiæ spiritus replet, ad præſcientiam subleuat, eique ventura quæque, quasi iam præſentia ostendit. Sed dum sæpe et in multis super semetipsum tollitur, ut futura veraciter contempletur: mens in sui confidentiam deducta, cum, qui haberi semper non potest, semper sibi adesse prophetiæ spiritum extimat: cumque omne quod senserit, prophetiam putat: quia sibi hanc & cum non habet tribuit, et in quantum habere potuit, amittit. Sicque fit ut inde post aliorum merita tristis redeat: vnde æstimatione omnium lætus præibat. Tentatio est ergo vita hominis super terram: quæ aut aliena virtutibus ad cæleste præmium surgere non valet, aut ditata donis spiritualibus aliquando deterior ex occasione virtutum tuit. Quia autem paulo superius hoc esse tentationem quod militiam diximus: sciendum summopere est, quod quiddam nobis apellatione militiæ amplius quam nomine tentationis innuitur. Hoc namque nostro intellectui expressione militiæ augmentum, quod nimirum per militiam ad finem quotidie tenditur: cumque per ordinem militiæ locus crescit, tota simul hominum militia deficit. [Militia ergo est vita hominis super terram:] quia sicut et superius diximus, unusquisque dum quotidie ad vitæ terminum per temporem augmentum tendit, augendo vitam, viuere definit. Dies quippe expectantur ut veniant: sed cum ad augmentum vitæ veniunt, iam ab augmento vitæ subtrahuntur: quia et irinerantis gressus dum in anteriora proficit, quod restat iter deſecreſcit. Vita ergo nostra militans est, quæ quo ad augmentum ducitur, eo, ut non sit, finitur. Bene igitur dicitur: [Militia est vita hominis super terram:] quia diu per spatia temporum crescere appetit, ad eorum spatium, quod perdendo colligit, crescendo pertransit. Vnde et apte quoque ipse militiæ cursus exprimitur, cum protinus subinfertur: [Et sicut dies mercenarij dies eius.] Dies suos mercenarius euolui citius exoptat, ut ad laboris sui præmij sine tarditate perueniat. Dies itaque hominis vera et æterna sapientis, recte mercenarij diebus comparantur, quia præſentem vitam, viam non patriam, militiam non palmam deputat: et eo se abesse longius a præmio conspicit, quo tardius ad finem venit. Considerandum quoque est, quod mercenarius in alienis laboribus exultat: sed tamen sibi præmij proprium præparat. Voce autem Redemptoris nostri dicitur: Regnum meum non est de hoc mundo. Omnes ergo qui spe cælestium præditi, exercitio vitæ præſentis atterimur, in alieno laboramus. Nam sæpe et reprobis seruire cogimur: mundo, quæ mundi sunt, reddere coartamur: et alieno quidem labore fatigamur, sed tamen præmia nostra percipimus: et per hoc peruenimus ad propria, quod pure ministramus aliena. Quo contra quibusdam veritas dicit: Si in alienis fideles non fuistis, quod vestrum est, quis credet vobis? Sciendum quoque est quod mercenarius sollicitè curat inspicere, ne vnumquam dies vacuus labatur ab opere: et expectatus finis temporis, ne inanis veniat ad remunerationem. In laboris namque studio conspicit, quid percipere in tempore remunerationis possit. Nam cum opus crescit, præmij fiducia proficit: cum vero opus torpuerit, spes a remuneratione lassescit. Vnde et electus quisque vitam suam quali mercenarij dies pensans, tanto fidentius spe tendit ad præmium, quātonunc robustius perdurat ad laboris incrementum. Qui sit decursus præſentis temporis pensat, dies cum operibus munerat: ne a labore vacua tranſeant vitæ momenta, formidat. Aduersus gaudet, passione reficitur, mærore refouetur: quia subſequentis vitæ

5.

6.

Iob. 18. f

Luc. 16. 6

7.

vitz præmijs tanto fe remunerari largius confpicit, quanto pro amore illius quotidianis fe mortibus verius impendit. Hinc namque eſt quod ciues ſupernæ patriæ conditori eius Pſalmiſtæ vocibus dicunt : Propter te morte afficimur tota die. Hinc Paulus ait : Quotidie morior propter gloriam veſtram fratres. Hinc iterum dicit : Ob quam cauſam hæc patior, ſed non confundor : ſcio enim cui credidi, et certus ſum : quia potens eſt depolium meum ſeruare in illum diem. Sancti igitur viri quor labores nunc veritati commendantes exhibent, tot iam remunerationis ſuæ pignora, in tra ſpei cubiculum clauſa tenent. Sed grauius nunc ſentitur æſtus in opere : vt quandoque refrigerium percipiatur ex quiete. Vnde et apte mox ſubditur :

Quod ſancti viri ex conſcientia bona vita, ſidenter expectant præmium retributionis æternæ. Caput IIII.

Sicut ſeruus deſiderat vmbra, et ſicut mercenarius præſtolatur ſinem operis ſui : Sic et ego habui menſes vacuos, et noctes laborioſas enumeravi mihi.] Vmbra quippe ſeruo deſiderare, eſt poſt tentationis æſtum, ſudoremq. operis, æterni refrigerij requiem quærere. Hanc namque vmbra ſeruus ille deſiderauerat, qui dicebat : Sirituit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam, et apparebo ante faciem Dei? Et rurſum : Heu me, quia incolatus meus prolongatus eſt. Qui quaſi a labore agri æſtum fugiens, atque ad obtinendam requiem refrigerij, tegmen quærens, iterum dicit : Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, vſque ad domum Dei. Hanc vmbra comprehendere Paulus anhelabat, deſiderium habens diſſolui, et cum Chriſto eſſe. Ad hanc vmbra ex deſiderij iam perfectione peruenerat qui dicebat : Nos qui portauimus pondus diei et æſtus. Bene autem qui deſiderare vmbra dicitur, ſeruus vocatur : quia electus quiſque quouſque infirmitatis conditione conſtringitur, ſub dominantis corruptionis iugo, quaſi ſub æſtus anxietate retinetur. Qui nimirum cum corruptione exutus fuerit, tunc ſibi metipſi liber et tranquillus innotefcit. Vnde et recte etiam per Paulum dicitur : Ipſa creatura liberabitur a ſeruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Electos enim nunc poena corruptionis aggrauat, ſed tunc incorruptionis gloria exaltat : et quantum ad præſentis neceſſitatis pondera, nunc in Dei filijs de libertate nihil offenditur : tantum vero ad ſubſequentis libertatis gloriam, tunc in Dei famulis de ſeruitute nihil apparebit. Creatura ergo ſeruitute corruptionis exuta, et dignitate libertatis accepta, in filiorum Dei gloriam vertitur : quia vnita Deo per ſpiritum, quaſi hoc ipſum, quod creatura eſt, tranſiſſe ac ſubegreſſe declaratur. Sed quia adhuc vmbra deſiderat, ſeruus eſt : quia quouſque æſtum tentationum tolerat, iugum miſeræ conditionis portat. Vbi apte ſubditur :

Quod ſpes remunerationis alienict pondus laboris. Caput V.

Et ſicut mercenarius præſtolatur ſinem operis ſui.] Mercenarius etenim cum facienda opera conſpicit, mentem protinus ex longinquitate et pondere laboris addicit : cum vero laſſeſcentem animum ad conſiderandum operis præmium reuocat, vigorem mox animi ad exercitium laboris reformat : et quod graue perpendit ex opere, leue exiſtimat ex remuneratione. Sic ſic electi quique dum mundi huius aduerſa patiuntur, cum inhoneſtates, contumelias, rerum damna, cruciatus corporis tolerant, eſſe graui quibus exerceantur penſant : ſed cum mentis oculum ad æternæ patriæ conſiderationem tendunt, ex comparatione præmij, quàm ſit leue, quod patiuntur, inueniunt. Quod enim valde eſſe importabile ex dolore oſtenditur, conſideratione prouidetur remuneratione leuigatur. Hinc eſt, quod Paulus ſemper ſeipſo robuſtor contra aduerſa erigitur : quia nimirum ſinem ſui operis ſicut mercenarius præſtolatur. Graue namque quod ſuſtinet æſtimat : ſed leue hoc per præmij conſiderationem penſat. Ipſe quippe quàm ſit graue quod patitur indicat, qui in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter ſe fuiſſe teſtatur : qui a Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepit : qui ter virgis ceſſus, ſemel lapidatus eſt : ter naufragium paſſus nocte et die in profundo maris fuit : qui pericula fluminum, latro-num, ex genere, ex gentibus, in ciuitate, in ſolitudine, in mari, in ſaliſ fratribus pertulit : qui in labore et ærumna, in ieiunijs multis, in fame et ſiti, in frigore et nuditate laborauit : qui foris pugnas, intus timores ſuſtinuit : qui vltra vires

A vires grauatum se asserit dicens : Supra modum grauati fumus supra virtutem : 1. Corint. 1. b
 ita ut raderet nos etiam viuere. Sed quo modo remuneracionis linteo sudores tan- Rom. 8. b
 ti laboris tergat, ipse denunciat dicens : Non sunt condignæ passionis huius tem-
 poris ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Finem itaque operis, quasi mer-
 cenarius præstolatur, qui dum profectum remuneracionis considerat, vile æstimat,
 quod pene deficiens laborat. Apte autem subditur : [Sic et ego habui menses vacuos,
 et noctes laboriosas enumeraui mihi.] Electi quippe conditori rerum seruiunt, et
 sæpe rerum inopia coangustantur : per amorem Deo inhærent, et tamen vitæ præsen-
 tis subdijs egent. Qui igitur per actiones suas præsentia non quærent, a mundi com-
 pendijs menses vacuos ducunt. Noctes quoque laboriosas tolerant : quia aduersitatum
 tenebras non solum vsque ad inopiam, sed sæpe ad corporis vsque cruciatum portât.
B Despectum namque egestatem perperi, laboriosum bonis meritis non est : sed cum
 vsque ad afflictionem carnis aduersitas vertitur, labor proculdubio ex dolore sentit-
 ur. Potest etiam non inconuenienter intelligi, quòd sanctus quisque menses vacuos
 sicut mercenarius ducit : quia laborem iam sustinet, sed præmium necdum tenet : hoc
 tolerat, illud expectat. Noctes vero laboriosas enumerat : quia aduersitates sibi præ-
 sentis temporis sese in virtutibus exercendo coaceruat. Nam si proficere in mente non
 appetit, minus fortasse aspera, quæ mundi sunt, sentit. Quæ tamen sententia si ad
 vocem sanctæ Ecclesiæ ducitur, intellectus eius paulo subtilius indagatur. Ipsa quip-
 pe vacuos menses habet, quæ in infirmis suis membris terrenas actiones absque vitæ
 præmio deflentes sustinet. Ipsa noctes laboriosas enumerat, quæ in membris fortis-
 bus multiplices tribulationes portat. In hac etenim vita quædam laboriosa sunt, quæ-
 dam vacua, quædam vero vacua simul et laboriosa. Amore quippe conditoris, præ-
 sentis vitæ tribulationibus exerceri, laboriosum quidem est, sed vacuum non est.
 Amore autem sæculi voluptatibus solui, vacuum quidem est, sed non laboriosum.
 Amore vero eiusdem sæculi aduersa aliqua pati, et vacuum simul est et laboriosum :
 quia ex aduersitate mens afficitur, et remuneracionis præmio non repletur. In his ita-
 que sancta Ecclesia, qui in ea iam positi, adhuc voluptatibus defluunt, et proinde fru-
 ctu boni operis non ditantur, menses vacuos ducit : quia vitæ tempora sine retribu-
 tionis munere expendit. In his vero, qui æternis desiderijs dediti, mundi huius aduersa
 patiuntur, laboriosas noctes enumerat : quia tribulationum tenebras, quasi in cali-
 gine vitæ præsentis portat. In his autem, qui et transeuntem mundum diligunt, et
 tamen eius contrarietate fatigantur, simul menses vacuos et noctes laboriosas tolerat :
 quia eorum vitam et retributio subsequens nulla remunerat, et præsens tribulatio an-
 gustat. Recte autem nequaquam dies, sed in eis menses vacuos habere se perhibet. Men-
 sium quippe nomine, dierum collectio et summa signatur. Per diem ergo vnaquæque
 actio exprimi potuit : per menses autem, actionum finis innuitur. Er sæpe dies in hoc
 mundo aliquid agimus, intenta spei alacritate suspensi, hoc ipsum, quod agimus, va-
 cuum non putamus : sed postquam ad actionum terminum peruenimus, non obtinen-
 tes, quod appetimus, laborasse nos in vacuum dolemus. Non solum igitur dies, sed
 et menses vacuos ducimus, cum nos in terrenis actibus sine fructu laborasse, non ex
 actionum principio, sed sine pensamus. Cum enim labores nostros aduersitas sequi-
 tur, quasi vitæ nostræ vacui menses arguuntur : quia ex completionem actionum agno-
 scitur, quàm frustra in actionibus fudabatur. Sed quia in sacro eloquio nonnumquam
 nox pro ignorantia ponitur, Paulo attestante, qui veuturam vitam scientibus disci-
 pulis dicit : Omnes vos filij lucis estis, et filij diei, non sumus noctis neque tenebra-
 rum : quibus præmisit : Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tam-
 quam fur comprehendat : potest hoc in loco ex eorum persona, vox sanctæ Ecclesiæ
 accipi : qui post ignorantiam suæ caliginem, ad amorem rectitudinis redeunt : et veri-
 tatis radijs illustrati, sletibus diluunt quod errauerunt. Illuminatus etenim quisque
 respicit, quàm turpe fuerit quòd pro præsentis vitæ amore laborauit. In eis ergo san-
 cta Ecclesia, in quibus ad vitam reuertitur, laborem suum æstuant seruo, et deside-
 ranti finem mercenario comparat, dicens : [Sicut seruus desiderat vmbra, et sicut
 mercenarius præstolatur finem operis sui : sic et ego habui menses vacuos, et noctes
 laboriosas enumeraui mihi.] In comparatione etenim duo sunt, quæ præmisit : in ex-
 pressionem etiam fatigationis duo protinus subdidit. Ad æstuantem quippe menses va-
 cuos

cuos reddidit: quia quo magis æternum refrigerium quæritur, eo magis confpicitur, A
quàm vacue pro vita ifta laboratur. Ad prætolantem vero laboriofas noctes fubin-
tulit: quia quo magis ex termino operis præmium, quod æſſequamur, inſpiciamus, eo
magis ingemifcimus diu nos neſciſſe, quod quærimus. Vnde et ipſa poenitentis cura
vigilanter exprimitur, vt laborioſas noctes enumeraffe diceretur: quia quanto verius
ad Deum reuertimur, tanto ſubtilius labores, quos per ignorantiam in hoc mundo
pertulimus, dolendo penſamus. Nam quo vnique plus dulce fit, quod de æternis
deſiderat, eo magis ei graue oſtenditur, quod pro præſentium amore tolerat. Si ve-
ro ad ſolam hiſtoriam ſequentia verba penſantur: per hæc proculdubio animus do-
lentis exprimitur, qualiter per diuerſos motus deſiderij mæſtitia impellente varia-
tur. Nam ſubditur: [Si dormiero, dicam: Quando conſurgam? Et rurfum expecta-
bo veſperam.] In nocte quippe dies quæritur, in die veſpera deſideratur: quia nimi- B
rum dolor non permittit placere, quæ adſunt. Cumq. mentem per experimentum præ-
ſentium afficit, ſemper hanc qualiſi conſolante deſiderio, ad alia per expectationem
tendit. Sed quia et afflicta mens per appetitum ducitur, et tamen dolor eius etiam
ſeductus deſiderijs non finitur: recte ſubiungitur: [Replebor doloribus vſque ad te-
nebras.] Cauſa autem euſdem doloris exprimitur, cum protinus ſubinfertur:

Quod vita carnalium, et cogitationum puluere et operum putredine inquinatur. Caput VI.

I N duta eſt caro mea putredine, et ſordibus pulueris. Cutis mea aruit, et contracta
eſt.] Sed hæc ſubtilius congruentiusq. diſſerimus, ſi ad præmiſſæ expoſitionis or-
dinem redeamus. Somno namque torpor otij, ſurrectione autem exercitatio actionis
exprimitur. Veſperæ quoque nomine, quia ſomno congruit, rurfus otij deſiderium C
figuratur. Sancta vero Eccleſia quouſque vitam corruptionis ducit: flere mutabilita-
tis ſuæ damna non deſinit. Ad hoc namque homo conditus fuerat, vt ſtante mente,
in arcem ſe contemplationis erigeret: et nulla hunc corruptio a conditoris ſui amore
declinaret. Sed in eo quod ab ingeniſta ſtandi ſoliditate voluntatis pedem ad culpam
mouit, a dilectione conditoris in ſemetipſo protinus cecidit. Amorem Dei, veram
ſcilicet ſtationis arcem deferens, nec in ſe conſiſtere potuit: quia lubricæ mutabilita-
tis impulſu, infra ſe per corruptionem proruens, etiam a ſemetipſo diſceſſit. Qui
nunc quia conditionis ſuæ ſoliditate non figitur, alternantis ſemper deſiderij motu
variatur: vt et quietus actionem deſideret, et occupatus ad otium anhelet. Quia enim
fixa mens ſtare cum potuit, noluit: ſtare iam non valet, etiam cum vult. Conditoris
quippe ſui contemplationem deferens, ſalutis ſuæ fortitudinem perdidit: et quolibet D
poſita, ſemper ægra alium locum quærit. Varietatem ergo humanæ mentis expri-
mens, dicat: [Si dormiero, dicam, quando conſurgam? Et rurfum expectabo veſpe-
ram.] Ac ſi aperte diceret: Nihil perceptum menti ſufficit: quia ipſum qui vere ſuf-
ficere potuit, amiſit. In ſomno namque ſurrectionem deſidero, in ſurrectione veſpe-
ram expecto: quia et quietus exercitium actionis appetit, et exercitatus otium quietis
quæro. Quod tamen intelligi et aliter poteſt. Dormire namque, eſt in peccatis
iacere. Si enim ſomni appellatione culpa designata non eſſet, nequaquam Paulus di-
ſcipulis diceret: Euigilate iuſti, et nolite peccare. Vnde et auditorem ſuum admonet,
dicens: Surge qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Chriſtus. Et rurfum:
Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere. Vnde et Salomon peccantem increpat, dicens:
Vſquequo piger dormis? Electus igitur quiſque cum peccati ſomno premitur, ad iuſ-
titiz vigilias exurgere conatur: ſed ſæpe cum ſurrexerit, ipſa ſe extollit virtutum, E
magnitudine ſentit. Vnde et tentari ſe præſentis vitæ aduerſitatibus poſt virtutes de-
ſiderat: ne peius ex virtutum confidentia cadat. Si enim ſeruari ſe melius per tenta-
tionem non cognoceret, nequaquam Pſalmiſta diceret: Proba me Domine, et tenta
me. Bene ergo nunc dicitur: [Si dormiero, dicam: Quando conſurgam? Et rurfum
expectabo veſperam:] quia, et in peccati ſomno lumen iuſtitiz quæritur: et cum
virtutum proſpera mentem eleuât, adiutrix aduerſitas deſideratur: vt proſecto ani-
mus cum virtutum ſuarum gaudio plus quàm debet attolitur, per contrarietatem
præſentis vitæ edito marore ſolidetur. Vnde et nequaquam: [Formidabo veſperam,]
dicitur, ſed [Expectabo.] Expectamus etenim proſpera, formidamus aduerſa. Vir
igitur ſanctus veſperam expectat, quia cum exerceri hunc tribulatione necelle eſt,
ipſa

1. Cor. 15. c

Ephes. 5. c

Rom. 13. c

Trouer. 24. d

- A** ipsa ei sit aduersitas prospera: Potest vespere nomine, etiam peccati tentatio designari: quæ sæpe tanto acrius mentem lacescit, quanto et eandem mentem spiritus ad superna altius euehit. Nequaquam enim sic in vita per excercitationem iustitiæ, peccatum deseritur, vt in eadem iustitia inconcusse maneat: quia etsi iam a cordis habitaculo culpam rectitudo eliminat, ipsa tamen culpa, quæ repellitur, cogitationis nostræ foribus astant, vt sibi aperiat, pulsar. Quod Moyses quoque spiritaliter innuit, cum facta corporaliter temporum momenta narrauit, dicens: Facta est lux, atque paulo post subiiciens: Factum est vespere. Creator quippe omnium, humanæ culpæ præcius, tunc expressit in tempore, quod nunc veratur in mente. Lux quippe ad vespem ducitur: quia nimirum lucem rectitudinis vmbra sequitur tentationis. Sed quia electorum lux tentatione non exstinguitur, nequaquam nox, sed vespere facta perhibetur: quia nimirum sæpe tentatio in corde electorum lumen iustitiæ abscondit, sed non interimit: et quasi ad pallorem trepidationis pertrahit, sed funditus non exstinguit. Electi ergo post somnum surrectionem appetunt, post resurrectionem vespem præfolantur: quia et de peccato ad iustitiæ lumen euigilant, et in ipso iustitiæ lumine positi, semper se contra illecebras tentationum parant: quas nimirum non riment, sed expectant: quia vtilitati suæ rectitudinis, etiam tentamenta proficere non ignorant. Quantalibet autem contra corruptionem suam virtute contenderint, habere integram salutem nequeunt, quousque dies præsentis vitæ finitur. Vnde et subditur: [Et replebor doloribus vsque ad tenebras.] Modo namque aduersa irruunt: modo ipsa quoque prospera callida hilaritate blandiuntur. Modo surgentia vitia bellum carnis excitant: modo deuicta animum ad elationem vocant.
- C** Bonorum igitur vita vsque ad tenebras doloribus repletur: quia quousque tempus corruptionis agitur, interna externaque afflictione concutitur: et salutis securitatem non inuenit, nisi cum diem funditus tentationis relinquit. Vnde bene et hæc eadem dolorum causa protinus subinfertur, cum dicitur: [Induta est caro mea putredine, et sordibus pulueris.] Vt enim paulo superius diximus, soliditatem ingenitam voluntarie homo deseruit, et sese in corruptionis voragine misit, vnde nunc vel per immunda opera labitur: vel per cogitationes illicitas fœdatur. Vt enim ita dixerim, culpæ suæ poenalis subdita, ipsa iam natura nostra facta est extra naturam, et remissa vsque ad peruersa opera ducitur: testricta autem peruersorum operum importuna cogitatione fuscatur. Per expletionem ergo actionis illicitæ, carnem putredo afficit: per leuitatem vero cogitationis improbæ, quasi ante oculos puluis surgit.
- D** Consentiendo vitijs putredine atterimur: vitiorum vero imagines in corde tolerando, sordibus pulueris fœdamur. Ait ergo: [Induta est caro mea putredine, et sordibus pulueris.] Ac si aperte diceret: Carnalem vitam, quam patior, ant tabes lubricæ operationis polluit, aut ex vitiorum memoria caligo miserae cogitationis premit. Quod tamen si ex voce Ecclesiæ vniuersalis accipimus, aliquando hanc proculdubio carnis putredine, aliquando autem grauari sordibus pulueris inuenimus. Multi quippe in ea sunt, qui dum amoris carnis inseruiunt, fetore luxuriæ computrescunt. Et sunt nonnulli, qui a voluptate quidem carnis abstinere, sed tamen tota mente in terrenis actibus iacent. Dicit ergo sancta Ecclesia vnius membri sui vocibus: dicat quid de vitio genere hominum tolerat. [Induta est caro mea putredine, et sordibus pulueris:] ac si aperte insinuet dicens: Sunt plerique, qui mihi per fidem membra sunt, sed tamen sana vel munda per actionem non sunt: quia aut victi desiderijs turpibus ad corruptionis putredinem defluunt: aut terrenis actibus dediti, puluere tetrenæ cupiditatis consperguntur. In illis enim, quos lubricos tolero, carnem videlicet putrescentem gemo: in istis autem, quos terrena quærentes patior, quid aliud quam fœdata puluere membra porto? Vnde et apte simul de vtriusque subiungitur: [Cutis mea aruit, et contracta est.] In sanctæ quippe Ecclesiæ corpore hi, qui solis exterioribus curis inseruiunt, congrue cutis vocantur. Quæ nimirum cutis arescendo attrahitur, quia mentes carnalium, dum præsentia diligunt, et quasi iuxta posita concupiscunt, ad futura tendi per longanimitatem nolunt. Qui dum internæ spei pinguedinem negligunt, vt attrahantur a resiliunt: quia si eorum corda desperatio non siccaret, nequaquam æstus hæc pusillanimitatis attraheret. Hanc namque attractionem Psalmista formidauerat, cum siccitatem mentis metuens dicebat: Sicut adipe et pinguedine re-

Gen. 1. 4

11.

Psal. 61.

pleatur anima mea. Adeps quippe pinguedinis animam replet, cum hanc contra præsentium defideriorum æstum supernæ spei infusio refouet. Cutis ergo atrescens atque hitur, cum cor rebus exterioribus deditum, atque ex desperatione liccatum, in auctoris sui amorem non tenditur, sed in semetipso, vt ita dixerim, rugosa cogitatione replicatur. Pensandum vero est quod carnales mentes idcirco præsentia diligunt, quia vita carnis quàm fugitiua sit, minime pendunt. Nam si velocitatem transitus eius aspicerent, hanc etiam prosperantem minime amarent. Sancta autem Ecclesia in electis suis quotidie quantus sit rebus exterioribus cursus conspicit: et idcirco in intimis pedem sollicitæ intentionis figit. Vnde et apte subditur:

Quod vita carnalis non incongrue tela comparatur, quæ cum consummata fueris, complicata succiditur. Caput VII.

Dies mei velocius transierunt, quàm a texente tela succiditur.] Congrua valde similitudine tempus carnis, tela comparatur: quia sicut tela filis, sic vita mortalis diebus singulis proficit: sed quo ad augmentum proficit, eo ad incisionem tendit: quia sicut et superius diximus, cum tempora percepta prætereunt, ventura breuiantur: et de vniuerso vitæ spatio eo fiunt pauciora, quæ veniunt, quo multa sunt, quæ transierunt. Tela quippe infra supraque ligata, duobus lignis innectitur, vt textatur: sed quo inferius texta inuoluitur, eo superius texenda deplicatur: et vnde se ad augmentum multiplicat, inde fit minus, quod restat. Sic nimirum vitæ nostræ tempora et transacta quasi inferius inuoluimus, et ventura a superiori deplicamus: quia quo plus fiunt præterita, minus esse incipiunt futura. Sed quia nec tela ad expressionem nostri temporis sufficit, nam eius quoque festinationem vitæ nostræ velocitas transit, recte nunc dicitur: [Dies mei velocius transierunt, quàm a texente tela succiditur.] Tela quippe tarditate profectus habet: vita autem præsens moram defectus non habet. In illa quoque cum laborantis manus figitur, aduentus terminus elongatur: in ista vero quia tempus semper desinens indelinerenter consumimus, ad finem nostri transitus, etiam quiescens peruenimus: et per cursum nostri transitus, etiam dormientes imus. Electi igitur quia præsentis vitæ momenta decurrere sub festinatione conspiciunt: nequaquam in hoc tantæ mobilitatis itinere, cordis intentionem figunt. Vnde et apte protinus subditur: [Et consumpti sunt absque vlla spe.] Reproborum mens erga dies vitæ præsentis tanto amore confringitur, vt sic semper hic appetant viuere: quatenus, si valeant, viuendi cursum desiderant numquam finire. Cogitare quippe ventura despiciunt, spem totam in rebus transeuntibus ponunt: habere nulla nisi quæ prætereunt, concupiscunt. Cumque nimis transeuntia cogitant, et mansura nullatenus sperant: sic cæcitare insensibili cordis oculus clauditur, vt æternæ luci nullatenus intendatur. Vnde fit vt sæpe iam corpus molestia quatiat, et vicina mors virtutem vitalis spiritus incidat: nec tamen curare quæ mundi sunt definant. Iamque eos vltor ad iudicium pertrahit: et tamen ipsi ordinatione sollicita rebus transeuntibus occupati, nihil aliud cogitant, nisi in hoc mundo adhuc qualiter viuant, relinquendo omnia, quasi possidendo disponunt: quia spes viuendi non frangitur, etiam cum vita terminatur. Iam ad iudicium trahuntur per sententiam: et tamen adhuc habendis rebus inhærent per curam. Dura etenim mente, abesse mors longe creditur, etiam cum sentitur. Sicque a carne soluitur, vt erga præsentia immoderato amore se retinens, cum ad æternum supplicium ducitur, hoc ipsum quoque nesciat, quo ducatur: et deserens, quæ amare cum termino noluit, repente sine termino inuenit, quæ numquam præuidit. At contra electorum mens ad æternitatis intentionem tenditur, etiam cum præsens eam feliciter vita comitatur. Magna carnis salute vitur: nec tamen eius fiducia animus retardatur. Nullus adhuc mortis articulus erumpit: et quasi præsentem hanc quotidie conspiciat. Quia enim vita indefinenter labitur, spes ei viuendi funditus amputatur. Bene ergo de diebus prætereuntibus dicitur. [Consumpti sunt absque vlla spe.] Ac si aperte diceretur: Mentis fiduciam in præsentis vita non posui: quia omne, quod præterit, calcando despreui. Vnde et mox apte subditur:

Quod

Quid ad exhibenda recta opera, exuta carne anima non recurrit: et quod Deus post mortem non liberat, quos ante mortem gratia ad veniam non reformat. Caput VIIII.

Memento, quia ventus est vita mea.] Hi etenim vitam carnis quasi permanentem diligunt, qui quanta sit vitæ sequentis æternitas non attendunt: cumq. soliditatem perennitatis non considerant, exilium patriam, tenebras lumen, cursum stationem putant: quia qui maiora nesciunt, iudicare de minimis nequaquam possunt. Ordo quippe iudicii exigit, ut quod examinare nitimur, transcendamus. Si enim præesse rebus omnibus animus non valet, nequaquam de his certa, a quibus vincitur, videt. Idcirco itaque mens reproba præsentis vitæ cursum æstimare non sufficit: quia admirationi illius ex amore succumbit. Sancti autem viri, qui ad æterna cor eleuant, quàm breue sit, quod sine clauditur, pensant: et eorum sensibus vilesceit quod præterit, quo intellectu radiante interlucet quod acceptum numquam recedit. Cumq. infinitatem perennitatis aspiciunt, nequaquam iam pro magno desiderant, quidquid finis angustat. Sed subleuata mens extra temporum terminos ducitur, etiam cum carne in tempore tenetur: et tanto altius finienda despiciit, quanto verius infinita cognoscit. Sed hæc ipsa humanæ breuitatis consideratio, Auctori nostro magnæ virtutis oblatio est. Vnde et recte nunc cū deprecatione immolatio eiusdem virtutis offertur, cum dicitur: [Memento, quia ventus est vita mea.] Ac si aperte diceretur. Transeuntem velociter benignus respice: quia tanto a re videri misericordius debeo, quanto ipse a consideratione breuitatis meæ oculos non auerto. Sed quia dū tēpus vitæ præsentis absconditur, ad operationē promerendæ veniæ ulterius non reditur, recte subiungitur: [Nec reuertetur oculus meus, ut videat bona.] Ad videnda bona extincti oculus non redit: quia ad exhibenda recta opera exuta carne anima non recurrit. Hinc est quod diues quem inferni flamma cruciabat, quia semetipsum reparare operando non posse agnouerat: nequaquam iam sibi, sed relictis fratribus prodesse satagebat, dicens: Rogo te pater Abraam, ut mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi veniant in locum hunc tormentorum. Soler namque mæstim animi spes, vel falsa fouere. Sed ut poenam suam reprobi grauius sentiant, spem de venia amittunt. Vnde flammis vlticibus traditus, non sibi, vt diximus, sed opitulati fratribus concupiuit: quia numquam se ignium carere tormentis, adiuncto desperationis supplicio, agnouit. Hinc Salomon ait: Quodcumque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erunt apud inferos, quæ tu properas. Nequaquam ergo ad videnda bona oculus reuertetur: quia retributionem suam mens inueniens, ad operationis vsum nullatenus reuocatur. Quia igitur fugit omne, quod cernitur, et mansura sunt quæ sequuntur, bene beatus Iob vno versu vtraque complexus est, dicens: [Memento, quia ventus est vita mea, nec reuertetur oculus meus, ut videat bona.] Cursus quippe præsentium contemplatus ait: [Memento, quia ventus est vita mea.] Æternitatem vero sequentiū considerans, adiunxit: [Nec reuertetur oculus meus, ut videat bona.] Vbi apte quoque vniuersi humani generis a redemptionis munere destituti vocem protinus sumit, dicens: [Nec aspiciet me visus hominis.] Visus quippe hominis, est misericordia Redemptoris, quæ insensibilitatis nostræ duritiam, cum respicit, emollit. Vnde teste quoque Evangelio dicitur: Respexit Dominus Petrum, et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat Iesus, et egressus foras, fleuit amare. Exutam vero carne animam nequaquam iam visus hominis aspiciit, quia post mortem non liberat, quam ante mortem gratia ad veniam non reformat. Hinc etenim Paulus dicit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Hinc Psalmista ait: Quoniam in sæculum misericordia eius. Quia nimirum quem nequaquam modo misericordia eripit, sola post præsens sæculum iustitia addicit. Hinc Salomon ait: Quia lignum in quocumque loco ceciderit, siue ad Austrum, siue ad Aquilonem, ibi erit: quia cum humani casus tempore, siue sanctus, siue malignus spiritus egredientem animam claustra carnis, acceperit, in æternum secum sine vlla permutatione retinebit: ut nec exaltata ad supplicium proruat, necmersa æternis suppliciis, vltra ad remedium ereptionis ascendat. Vir igitur sanctus humani generis damna considerans, quod a præsentis sæculo sine Redemptoris cogitatione subtrahitur, atque in æternis ignibus irreparabiliter sepelitur, et eius vocem in

Lucæ. 16. g

Eccle. 9. 4

13.

Lucæ. 22. g

2. Cor. 6. 4

Psal. 117.

Eccle. 11. d

Idem Iob. vi.

Mar. cap. 4.

fe fufcipiens, dicat: Nec afpiciet me vifus hominis, quia nimirum Redemptoris gratia, quem nunc intuetur, vt corrigat: tunc refpicit, vt ab interitu abfcandat. In iudiciū quippe Dominus veniens, peccatorem videt vt feriat, fed non videt, vt ad largiendam falutis gratiam recognofcat: culpas examinat, et vitam percontium ignorat. Vnde et fanctus vir, cum fe poft præfentem vitam refpectu hominis videri non poffe fatetur, apte mox fubdidit:

Quod fecundum Dei diftictam iuftitiam etiam qui fancti videntur macula peccati non carent. Caput IX.

O Culi tui in me, et non fubfiftam.] Ac fi aperte dicret: Diftrictus ad iudicium veniens et ad faluandum non vides et ad ferendum vides, quia quem in præfenti vita difpenfationis tuæ miferatione non respicis, respiciendo poftmodum per iuftitiam exinguis. Nunc enim peccator quifque Deum non metuit et viuitt, blaſphemat et proficit: quia fcilicet mifericors creator, quem expectando vult corrigere, afpiciendo non vult punire, ficut fcriptum eft: Diffimulans peccata hominum, propter poenitentiam. Sed tunc peccator cum refpicitur, non fubfiftit: quia cum diftricti iudex merita fubtiliter inquiri, reus ad tormenta non fufficit. Quamvis hoc etiam voci iuftorum congruit, quorum mens ſemper ſolicita venturo examini intendit. Omne enim quod agunt, metuunt, dum caute confiderant ante quantum iudicem ftabant. Inuenitur potentiam illius magnitudinis, et penfant quanto reatu conſtricti ſunt propriæ infirmitatis. Enumerant mala proprii operis, et contra hæc exaggerant bona gratiæ conditoris. Confiderant praua quàm diftrictè iudicet, bona opera quàm ſubtiliter penſet, et perituros fe abſque ambiguitate præſciunt, ſi, remota pietate, iudicentur: quia hoc ipſum quoque quod iuſte videmur viuere, culpa eſt, ſi vitam noſtram cum iudicat, hanc apud ſe diuina mifericordia non excuſat. Hinc enim in hoc eodem libro ſcriptum eſt: Aſtra non ſunt munda in conſpectu eius. Quia apud eum diftrictè iudicati, ipſi quoque maculas iniquationis habent, qui per munditiam ſanctitatis lucent. Bene ergo dicitur: [Oculi tui in me, et non ſubſiſtam.] Ac ſi aperte iuſti voce dicere- tur: Si ſubtili examinatione diſcutior, ad perferendum iudicium non aſſurgo, quia ad poenam vita non ſufficit, ſi hanc immanitas iuſte retributionis premit. Bene autem eiufdem humani generis et culpa breuiter, et poena ſurrogatur, cū protinus ſubditur:

Quod quem ſemel culpa ad interitum pertrahit, mifericordia ad veniam non reducit. Caput X.

14. **S**icut conſumitur nubes et pertransit, ſic qui deſcendit ad inferos, non aſcendet.] Nubes quippe ad altiora ſuſpenditur, ſed denſata vento impellitur, vt currat, calore autem ſolis diſſipatur, vt euaneſcat. Sic nimirum corda ſunt hominum, quæ per acceptæ rationis ingenium ad alta emigrant, impulſa autem maligni ſpiritus flatu, prauis deſideriorum ſuorum moribus huc illucq. pertrahuntur, ſed diftrictò refpectu ſuperbi iudicis, quaſi ſolis calore liqueſcunt, et ſemel locis poenaliſibus, tra dicta ad operationis uſum vltra non redeunt. Vir igitur ſanctus elationis curſum defectumq. humani generis exprimens, dicat: [Sicut conſumitur nubes et pertransit, ſic qui deſcendit ad inferos, non aſcendet.] Ac ſi aperte loqueretur dicens: In altum currendo deſicit, qui ſuperbiendo ad interitum tendit: quem ſi ſemel culpa ad poenam pertrahit, mifericordia vltèrius ad veniam non reducit. Vnde et adhuc ſubditur: [Nec reuertetur vltra in domum ſuam.] Sicut domus eſt corporis habitaculum corporale, ita vnique menti hoc domus ſit, quod ex deſiderio inhabitare conſueuit. Ad domum igitur ſuam vltra non reuertitur, quia ſemel quifque æternis ſupplicij traditus, ad hoc iam ubi amore in hæſerat: nullatenus reuocatur. Poſſet etiam inferni nomine, peccatoris deſperatio deſignari, de qua per Pſalmiſtam dicitur: In inferno autem qui conſtitbitur tibi? Vnde rurſum ſcriptum eſt: Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. Quifquis autem impietati luccumbit, vitam proſpecto iuſtitie moriendo derelinquit. Qui vero etiam poſt peccatum mole deſperationis obruitur, quid aliud quàm poſt mortem in inferni ſupplicio ſepelitur? Bene ergo dicitur: [Sicut conſumitur nubes et pertransit, ſic qui deſcendit ad inferos, non aſcendet.] Quia plerumque cum perpetratiōe nequitie etiam deſperatio ſociatur, et via iam reuerſionis abſcinditur. Recte autem corda deſperantium nubibus comparantur, quia et caligine erroris obſcura

Sapient. 11. d

Pſalm. 6.
Prover. 18. d

- A** scura sunt, et peccatorum multiplicitate condensa: sed consumpta pertrahuntur, quia claritate extremi iudicii irradiari dissipantur. Solet etiam domus, inhabitatio cordis intelligi. Vnde sanato cuidam dicitur: Vade in domum tuam: quia nimirum dignum est, ut peccator post veniam ad mentem suam redeat, ne iterum quo iuste feriatur admittat. Sed qui ad infernum descenderit, ad domum suam ulterius non ascendit: quia eum, quem desperatio obruit, a cordis sui habitaculo foras mittit. Et redire introitus non valet, quia fusus exterius, ad deteriora quotidie impulsus cadit. Ad contemplan- dum quippe creatorem homo conditus fuerat, ut eius semper speciem quæreretur, atque in soliditate illius amoris habitaret: sed extra se per inobedientiam missus, mentis suae locum perdidit, quia tenebrosis itineribus sparsus, ab inhabitatione veri luminis elongavit. Vnde et apte adhuc subditur: [Neque cognoscebat eum amplius locus eius.] Locus quippe hominis, sed non localis, ipse scilicet, conditor exitit, qui hunc, ut in semetipso consisteret, creavit. Quem nimirum locum tunc homo deseruit, cum seductoris verba audiens, a conditoris amore discessit. Sed cum omnipotens Deus redimendo se homini etiam corporaliter ostendit, ipse, ut ita dixerim, fugitui sui vestigia subsequens, ad retinendum, quem amiserat, hominem locus venit. Si enim appellari locus nequaquam conditor posset, Deum laudans Psalmista non diceret: Filij servorum tuorum habitabunt ibi. Ibi enim non dicimus, nisi cum locum specialiter designamus. Sed sunt plerique qui etiam post perceptum Redemptoris auxilium, ad desperationis tenebras deuoluuntur, et tanto nequius pereunt, quanto et oblata remedia misericordiae contemnunt. Recte ergo de damnato homine dicitur: [Neque cognoscebat eum amplius locus eius:] quia a conditore suo tanto tunc distinctus in iudicio non cognoscitur, quanto nunc ad reparationis gratiam nec per dona reuocatur. Vnde et notandum summopere est quod non ait: Neque cognoscebat amplius locum suum, sed ait: Neque cognoscebat eum amplius locus eius. Dum enim cognitio non homini, sed loco tribuitur, patenter ipse conditor loci nomine designatur, qui distinctus ad examen ultimum veniens, in iniquitate durantibus dicit: Nescio vos unde sitis. Sed electi quique quo distincte reprobos repelli considerant, eo semetipsos quotidie a perpetrata nequitiae sordibus sollicitius purgant. Cumque perituros alios frigidere a vitae amore conspiciunt, studiose se ad poenitentiae lamenta succendunt. Vnde et apte subditur: [Quapropter et ego non parcam ori meo.] Ori etenim suo non parcat, qui confiteri malum quod fecit, non erubescit. In laborem quippe os mittere, est ad hoc confessionem perpetratae iniquitatis occupare. Sed iustus ori suo non parcat, quia iram iudicis distincti praeueniens verbis contra se propriae confessionis seruit. Hinc Psalmista ait: Praeueniamus faciem eius in confessione. Hinc per Salomonem dicitur: Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem confessus fuerit, et dereliquerit ea, misericordiam consequetur. Hinc rursum scriptum est: Iustus in principio accusator est sui. Sed nequaquam ad confessionem os panditur, nisi cum
- C** consideratione distincti iudicii, per pauore spiritus angustatur. Vnde et apte mox subditur:

De utilitate confessionis et poenitentia. Caput XI.

- L**oquar in tribulatione spiritus mei.] Tribulatio qui ppe spiritus linguam commouet, ut reatum prauis operis confessionis impugnet. Sciendum quoque est, quia saepe et reprobi peccata confitentur, sed deslere contemnunt. Electi autem culpas suas, quas vocibus confessionis aperiant, distincte animaduersionis fletibus insequuntur. Vnde beatus Iob bene postquam se ori suo non parcere spondidit, tribulationem mox spiritus subdidit. Ac si aperte fateretur, dicens: Sic reatum lingua loquitur, ut nequaquam expertus a meroris stimulo per alia spiritus vagetur, sed culpas loquens, vulnus aperio. Culpas vero ad correptionem cogitans, salutem vulneris ex medicamine meroris quero. Qui enim mala quidem, quae perpetravit, insinuat, sed flere quae insinuauit recusat, quasi subducta veste vulnus detegit, sed torpenti mente medicamentum vulnere non apponit. Confessionis igitur vocem solus necesse est ut meror excutiat, ne vulnus proditum, sed neglectum, quo licentius iam per humanam notitiam tangitur, deterius putrescat. Quo contra Psalmista plagam cordis, non solum detexerat, sed detectae etiam medicamentum meroris adhibebat, dicens: Iniquitatem meam ego pronuntiabo, et cogitabo pro peccato meo. Pronunciando enim occultum vulnus detegit, cogitando autem quid aliud quam medicamentum vulnere apponit? Sed afflictae menti et sua sollicita damna cogitanti, rixa pro semetipsa oritur contra semetipsam. Nam, cum se ad lamenta poenitentiae infligit, occulta se incte-

fe increpatione dilaniat. Vnde et apte mox fubditur: [Confabulabor cum amaritudine animæ meæ.] Pauore namque diuini iudicii afflicti, dum quædam male gefta plangimus, ipfa vi noftre amaritudinis ad difcutiendos nos vigilantius excitati, alia in nobis etiam, quæ amplius defleamus, inuenimus. Nam fæpe quod torpentis latuit, flentibus fubtilius innotefcit: et afflicta mens certius inuenit malum, quod fecerat, et nefciebat, ei; rixa fua verius aperit, quantum a veritatis pace deuiauit: quia reatum fuum cuius fecura non meminit, hunc in fe commota deprehendit. Succrefcens quippe amaritudo poenitentia, verrecundanti cordi importune ingerit illicita, quæ committit, diftrictio contra hæc iudicem oftendit, fuppliciorum minas incutit, pauore animam ferit, pudore confundit, motus illicitos increpat, quietem noxiæ fecuritatis turbat: quæ ei conditor bona contulit, quæ ipfe bonis illius mala refpondit, enumerat, quod mire ab eo conditus, quod gratuito nutritus, quod rationis fubftantia in conditione ditatus eft, quod conditoris gratia vocatus, quod fequi ipfe & vocatus noluit, quod vocantis mifericordia, nec furdum hunc renitentem, depexit, quod illuminatus donis, quod fua fponfe prauis actibus etiam poft dona cæcatus eft; quod a cæcitate fua erroribus paternæ follicitudinis flagellis expiatus, quod a flagellorum doloribus ad falutis gaudia mifericordiæ medicamento reductus eft, quod quibufdam culpis etfi non grauib; fubditus, peccare tamen, et inter flagella non definit, quod peccatorem fup fuperna gratia, nec contempta dereliquit. Cum igitur afflictam mentem modo per fumigationem donorum Dei, modo per impropria actionis fua tanta feueritate increpat, habet in corde iuftorum amaritudo animæ linguam fua, quæ tanto eis fubtilius loquitur, quanto et interius auditur. Vnde et nequaquam dicitur: Fabulabor in amaritudine animæ meæ, fed confabulabor cum amaritudine animæ meæ: quia vis doloris, quæ peccata fingula reputans, torpentem animum ad lamenta excitat, quafi ad eum verba confabulationis format, in quibus femetipfum corcæctus inueniat, et ad fui iam cultodiam follicitior exurgat. Dicat itaque vir iuftus ex voce fua, et fanctæ Ecclefiæ typum tenens, dicat ex noftre: [Confabulabor cum amaritudine animæ meæ.] Ac fi apertius infinuet, dicens: Intus contra me cum cordis mei dolore colloquor, et foris me a verberis iudicis abfcondo. Sed mens poenitentia doloribus preffa in femetipfa constringitur, atque a cunctis delectationibus carnis forti cogitatione feparatur, ad fummam proficere appetit, et tamen adhuc de corruptione corporis contradidionem fenfit. Vnde et apte mox fubditur: [Numquid mare fum ego, aut cetus, quia circumdediti me carcere?] Carcere homo circumdatur, quia plerumque et virtutū profectibus ad alta exurgere nititur, et tamen carnis fua corruptione præpeditur. Qua bene exui Pfalmifta deprecatur dicens: Educ de carcere animam meam, ad confitendum nomini tuo. Quid vero appellatione maris nifi corda carnalium tumidis cogitationibus fluctuoſa: quid autem ceti nomine, nifi antiquus hoſtis expremitur? Qui dum mentes ſecularium poſſidendo penetrat, quafi in eorum lubrica cogitatione natat. Sed cetus carcere constringitur, quia malignus ſpiritus in inferioribus deiectus, ne ad cæleſtia euolare præualeat, poenæ ſuæ pondere coartatur: Petro atteſtante, qui ait: Deus angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicio cruciandos reſeruari. Cetus carcere constringitur, quia tentare bonos quantum deſiderat prohibetur. Carcere quoque mare circumdatur, quia carnalium mentium tumida inſanaque deſideria ad peragenda mala, quæ appetunt, impoſſibilitatis ſuæ anguſtia grauantur. Sæpe enim dominari melioribus concupiſcunt, ſed tamē eis, diuino iudicio cuncta mirabiliter diſponente, ſubſtrati ſunt. Nocere bonis elati deſiderant, et tamē ſubiectione ab eis ſolati ſperant. Pro explendis voluptatibus carnis, longæuitatem vitæ præſentis cupiunt, ſed tamen ab ea ſub celeritate rapiuntur. De quibus bene per Pfalmiſtam dicitur: Statuit aquas quali in vitro. Aquæ quippe in vitro ſunt, cum lubrica eorum deſideria, quia operis effectum non inueniunt, ſub carnali corde depriuntur. Cetus ergo ac mare circumdatione premitur carceris, quia vel malignus ſpiritus vel ſequaces illius, in quorum ſe mentibus colligit, atque in eis vndas tumentium cogitationum voluit, vt implere mala, quæ appetunt, nequeant, ſuperna eos diſtrictio anguſtat.

Quid inſati deſiderio pacis æterna faciant, ſi carceris huius egredi anguſtias concupiſcunt. Cap. XII.

17. S Anſti autem viri, quo mundiiori corde cæleſtium arcana conſiderant, auſtis ad hæc quotidie ardoribus anhelant. Ibi iam plene ſatiari deſiderant, vnde adhuc parum ali-

quid

A quid ore contemplationis degustant. Perfecite cupiunt carnis stimulum subdere, nihil in cogitatione illicitum de eius iam corruptione tolerare: sed quia scriptum est: Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem, intentione iam quidem ultra semetipsos eminent, sed tamen adhuc infirmitatis suæ incertis motibus subditi, corruptionis suæ se carcere clausos dolent. Atque ergo: [Numquid mare sum ego, aut cetus, quia circumdedisti me carcere?] Ac si aperte diceret: Mare vel cetus, iniqui videlicet, eorumque auctor malignus spiritus, quia effrenari ad solam perpatranda iniquitatis licentiam appetunt, recte poenæ suæ carcere constringuntur. Ego autem, quia iam æternitatis tuæ libertatem desidero, cur adhuc meæ carceris corruptionis premor? Quod tamen nec a iustis superbe requiritur, quia amote veritatis accensis, infirmitatis suæ angustias transgredi perfecte concupiscunt. Nec ab auctore

B iustorum iniuste disponitur, quia electorum suorum vota differens, crucians purgat: ut ad percipiendum quod desiderant, quandoque melius ex dilatione conualescant. Electi autem quousque ab intima quiete differuntur, ad cor suum redeunt, ibique a carnis suæ tumultibus absconsi, quasi amoenissimum secretum petunt. Sed in eo sepe tentationis aculeos sentiunt, carnis incentiva patiuntur, et ibi gravissimos labores inveniunt, ubi magnam requiem a labore quaesierant. Unde sanctus vir post insinuatam corruptionis suæ carcerem, ad quietam cordis patriam redire festinans, quia eandem rixam, et in intimis invenit, quam ab exterioribus fugit, protinus subdit dicens:

Quodcum ad silentium mentis nostræ reuertimur, intra nos in cogitationibus colloquimur, et quam subtilia sint iudicia divina metuentes, quasi in lectulus requie somnij visione turbamur. Cap. XIII.

C Si dixero, consolabitur me lectulus meus, et releabor loquens mecum in stratu meo, terrebis me per somnia, et per visiones horrore concuties.] In sacro namque eloquio lectulus, cubile vel stratum, secretum solet cordis intelligi. Hinc est enim quod sub uniuscuiusque animæ specie sponsa occultis stimulis sancti amoris excitata, in Canticis Canticorum dicit: In lectulo meo per noctes quaesivi, quem diligit anima mea. In lectulo quippe, et per noctem dilectus quaeritur: quia nimirum inuisibilis conditoris species, repressa omni corporeæ visionis imagine, in cubili cordis invenitur. Unde et eisdem suis dilectoribus veritas dicit: Regnum Dei intra vos est. Et rursum: Si ego non abiero, paraclitus non veniet. Ac si aperte diceret: Si ab intentionis vestra oculis corpus non subtrahatur, ad intellectum vos inuisibilem, per consolatorem spiritum non perduco. Hinc de iustis per Psalmistam dicitur: Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis: quia scilicet cum mala ab exterioribus fugiunt, securi intra mentium secreta gloriantur. Sed tunc lætitia cordium perfecta erit, cum carnis ab exterioribus pugna non fuerit. Nam quousque caro illicit, quia quasi nostræ domus paries quatitur, etiam cubile turbatur. Unde et recte per eundem Psalmistam dicitur: Uniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius: quia dum nos tentatio carnis concutit, tremefacta nostra infirmitas etiam mentis cubile confundit. Quid vero hoc loco somnia, vel visiones accipimus, nisi imaginationes ultimi districtique examinis: quod iam utcumque per timorem cernimus, sed tamen ut est veraciter non videmus. Sancti itaque viri, ut diximus, ad cordis secreta semper redeunt, cum ab hoc mundo, vel ultra votum prospera, vel ultra vires aduersa patiuntur, atque externis laboribus fessi, quasi stratum vel lectulum cubilia mentis petunt. Sed dum quibusdam imaginationibus cogitationum, quàm sint subtilia diuina iudicia conspiciunt, quasi in ipsa stratus sui requie, somnij visione turbantur. Contemplantur enim quàm districtus iudex veniat, qui dum vi immensæ magnitudinis cordium secreta illuminat, omnes ante oculos culpas reducit. Pensant quanta illa illi sit verecundia, in conspectu tunc totius humani generis, angelorum omnium, archangelorumque confundi. Perpendunt, qui post confusionem cruciatus maneat, cum et reatus animum immortaliter morientem, et indefinenter deficientem carnem gehenna consumat. Cum itaque tam pauca imaginatione mens quatitur, quid aliud quam in stratu triste somnium videtur? Dicat ergo, [Si dixero, consolabitur me lectulus meus, et releabor loquens mecum in stratu meo, terrebis me per somnia, et per visiones horrore concuties.] Ac si aperte fateatur, dicens: Si exteriora fugiens, introrsus redeo, et utcumque requiescere in cordis cubiculo concupisco, ibi mihi, dum distractionis tuæ contemplationem objicis, vehementer per ipsas meæ providentiæ imaginationes

Sapient. 9. d

Cant. 3. a

Luca 16. d
Ioh. 16. b

Psal. 149.

Psal. 40.

tiones terres. Bene autem dicitur: [Et releuabor, loquens tecum in stratu meo:] quia **A** nimirum cum ad mentis nostræ silentium fessi reuertimur, quasi in stratu colloquentes, occulta intra nos cogitationum verba versamus. Sed hæc ipsa nostra collocutio in pauorem vertitur: quia ex illa vehementius intellectus nobis, qui terrorem districti iudicis innotescat, in mente aperitur. Ne quis vero hæc studeat iuxta litteram perferuari, exquirendum magnopere est, quot modis tangant animum imagines somniorum. Aliquando namque somnia ventris plenitudine, vel inanitate, aliquando vero illusione: aliquando cogitatione simul et illusione, aliquando reuelatione, aliquando autem cogitatione simul et reuelatione generantur. Sed duo, quæ prima diximus, omnes experimento cognoscimus: subiuncta autem quattuor, in sacre scripture paginis inuenimus. Somnia etenim nisi plerumque ab occulto hoste per illusionem fierent, nequaquam hoc vit sapiens indicaret, dicens: Multos errare fecerunt somnia, et **B** illusiones vanæ. Vel certe: Non augurabimini, nec obseruabitis somnia. Quibus profecto verbis, cuius sint detestationis ostenditur, quæ augurijs coniunguntur. Rursum nisi aliquando ex cogitatione simul et illusione procederent, Salomon minime dixisset: Multas curas sequuntur somnia. Et nisi aliquando somnia ex mysterio reuelationis orirentur, Ioseph præferendum se fratribus per somnium non videret: nec Mariæ sponsum ut, ablato puero, in Ægyptum fugeret, per somnium angelus admoneret. Rursum nisi aliquando somnia cogitatione simul et reuelatione procederent, nequaquam Daniel propheta, Nabuchodonosor visionem disferens, a radice cogitationis inchoasset, dicens: Tu rex cogitare coepisti in stratu tuo quid esset futurum post hæc, et qui reuelat mysteria, ostendit tibi quæ ventura sunt. Et paulo post subiungit, dicens: Vi- **C** debas, et ecce quasi statua vna grandis, statua illa magna, et statua sublimis stabat contra te, et cetera. Daniel itaque dum somnium, et implendum reuerenter insinuat, et ex qua ortum sit cogitatione manifestat, patenter ostenditur quia hoc plerumque ex cogitatione simul et reuelatione generatur. Sed nimirum cum somnia tot rerum, qualitatibus alternent, tanto eis credi difficilius debet, quanto et ex quo impulsu veniant, facilius non elucet. Sæpe namque malignus spiritus his, quos amore vitæ præsentis vigilantes intercipit, prospeta etiam dormientibus promittit: et quos formidare aduersa considerat, eis hæc duris somnij imaginibus intencat, quatenus indideram mentem diuersa qualitate afficiat, eamque aut ipse subleuans, aut deprensus, timore confundat. Sæpe etiam sanctorum corda afficere somnii nititur, ut ab intentione cogitationis solidæ, ad tempus saltem momentumque deriucentur, quamuis ipsi protinus animam ab illusionis imaginatione discutiant. Sed hostis insidians quo eos vigilantes **D** minime superat, eo dormientes grauius impugnat. Quem tamen hæc maligne agere superna dispensatio benigne permittit: ne in electorum cordibus ipse saltem a passionis præmio somnus vacet. Bene ergo rectori omnium dicitur: [Si dixeris: Consolabitur me lectulus meus, et releuabor loquens tecum in stratu meo, reuerbis me per somnia, et per visiones horrore concuties:] quia nimirum Deus mirabiliter cuncta dispensat, et ipse facit quod malignus spiritus iniuste facere appetit, qui hoc fieri non nisi iuste permittit. Sed quia iustorum vita, et per vigilas tentatione quatitur, et per somnium illusione fatigatur, foris corruptionis suæ molestias tolerat, intus apud semetipsam grauius illicitas cogitationes portat. Sed quid est quod faciat, ut pedem cordis a tot scandolorum laqueis euellat? Ecce beatus vir, quanta vndique pressus sit perturbatione cognouimus, sed quod consilium contra hanc inueniat, audiamus. Sequitur: **E**

Quid suspendium sanctorum sis extolli ad caelestia, et mors ossium, terrena fortitudinis mortificatio. Cap. XLIII.

Quamobrem elegit suspendium anima mea, et mortem ossa mea.] Quid per animam, nisi mentis intentio, quid per ossa nisi carnis fortitudo designatur? Omne autem, quod suspenditur, proculdubio ab imis eleuatur. Anima ergo suspendium eligit, ut ossa moriantur: quia dum mentis intentio ad alta se subleuat, omnem in se fortitudinem vitæ exterioris necat. Sancti enim viri certissime sciunt, quia habere in hac vita requiem nequaquam possunt, et idcirco suspendium eligunt, quia nimirum desideria terrena deferentes, ad alta animum tollunt. Suspendi autem mortem suis ossibus infertur: quia amore supernæ patriæ, in virtutum studijs accincti, hoc, quod fortes **prius**

- A** prius in mundo fuerant, vinculo humilitatis insequuntur. Intueri libet quo modo animam suam Paulus suspenderat, qui dicebat: Viuo autem iam non ego, viuio vero in me Christus. Et rursum Desiderium habeo dissolui, et esse cum Christo. Et: Mihi viuere, Christus est, et mori lucrum. Qui gesta terrenæ fortitudinis ad memoriam reuocans, quasi quædam in se ossa numerabat, dicens: Hebræus ex Hebræis, secundum legem Phariseus, secundum æmulationem persequens Ecclesiam Dei. Sed suspendio animæ, quia hæc in se ossa interfecit, protinus asserit, qui subiungit: Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum, detrimenta. Quæ adhuc ossa in semetipso insinuat vehementius extincta, cum subdit: Propter quem, omnium detrimentum feci, et arbitror vt stercora. Mortuis vero ossibus quàm exanimis pendeat, ostendit, qui illico subiungit, dicens: Vt Christum lucri faciam, et inueniar in illo non
- B** habens meam iustitiam, quæ ex lege est, sed eam, quæ ex fide est Iesu Christi. Sed quia collatis eius testimonijs Paulum ad alta suspensum, mundo mortuum testati sumus, nunc bearum Iob, si plenus eodem spiritu, exterioris vitæ concupiscentiam fugiat, ostendamus. Sequitur:

Galat. 2. d

Philip. 1. e

Philip. 3. a

Ibidem.

Quòd desperatio sanctorum sit terrenarum abdicatio voluptatum. Cap. XV.

- D**esperaui, nequaquam vltra iam viuiam. Sunt nonnulli iustorum, qui sic cælestia apperunt, vt tamen a terrenorum spe minime frangantur. Largita diuinitus patrimonium ad necessitatis subsidium possident, honores sibi temporaliter impenso retinent, aliena non ambiunt, suis licite vtuntur. Qui tamen ab eisdem rebus, quas habent, alieni sunt, quia ad hæc ipsa, quæ possident, ex desiderio non tenentur. Et sunt nonnulli iustorum, qui ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exterius cuncta detelinquunt: qui rebus se habitis nudant, gloria honoris expoliant: qui interiorum desiderio per assiduitatem se amici maioris afficiunt, habere de exterioribus consolationem nolunt: qui internis gaudijs dum mente appropriant, vitam in se funditus corporeæ delectationis necant. Talibus namque per Paulum dicitur: Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Horum vocem Psalmista expresserat, cum dicebat: Concupiscit et deficit anima mea in arria Domini. Concupiscunt enim, sed non deficiunt, qui iam quidem cælestia appetunt, sed adhuc tamen a terrenorum delectationibus minime lassantur. Concupiscit vero et in arrio Dei deficit, qui cum æterna desiderat, in amore temporalium non perdurat. Hinc Psalmista iterum dicit: Defecit in salutari tuo anima mea. Hinc per semetipsam Veritas admonet, dicens: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. Et rursum: Nisi quis renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Horum igitur numero sanctus vir, diuisa a terrenis desiderijs mente, se inserit, qui ait: [Desperaui, nequaquam vltra iam viuiam.] Iusti quippe desperare, est præsentis vitæ bonæ æternitatis electione deserere, mansura quærere, et in rebus temporalibus fiduciam non habere. Qui hæc agens, nequaquam se vltra viuere asserit, quia videlicet viuificatrice morte quotidie a vita se passionis occidit. Absit enim, ne vir sanctus de diuinæ misericordiæ largitate desperet, ne gressum cordis a profectu intimi itineris subtrahat, ne amore Conditoris deserens, quasi a duce destitutus in via remaneat, et confossus gladio laurocinantis desperationis ruat. Sed ne eius dicta ad nostri intellectus arbitrium videamur violenter inflectere, debemus ex posterioribus præmissis
- E** sa pensare. Quo enim sensu hæc dixerit, ipse protinus indicat, qui subiungit:

Coloss. 3. a

Psalm. 83.

Psalm. 118.

Luc. 9. e

Quòd in breuitate huius vitæ magnificatur homo dono virtutum. Cap. XVI.

Parce mihi Domine, nihil enim sunt dies mei. Neque enim duo sibi hæc verba conueniunt, desperaui, et parce: nam qui desperat, nequaquam iam sibi parci postulat: et qui adhuc sibi parci desiderat, profecto minime desperat. Aliunde ergo est, quòd desperat, aliunde vero quòd parci sibi sanctus vir postulat: quia nimirum dum bona vitæ transeuntis per desperationem deserit, ad obtinenda, quæ permanent, in spe robustior exurgit. Desperando itaque melius ad spem venie ducitur: quia eo certius ventura appetit, quo præsentia verius, et ex desperatione derelinquit. Et notandum quòd vim nobis sui cordis insinuans, vnam quidem de se sententiam protulit, sed hanc tertio insinuando replicauit. Quod enim superius dixerat: [Elegit suspendium anima mea:]

mea:] hoc replicans addidit: [Desperavi:] atque æterna concupifcendo, et tempora
 lia poftponendo, hoc poftremo intulit: [Parce mihi:] et quod fuperius dixit: [Mor-
 tem offa mea:] hoc nimirum fubdidit, [Nequaquam vltra iam viuum.] Hoc quoque
 vltimo protulit: [Nihil enim funt dies mei.] Bene autem dies fuos nihil efle confide-
 rant, quia, vt paulo fuperius fæpe iam diximus, fancti viri quo verius fummæ cogno-
 fcunt, eo fublimius terrena defpiciunt, et idcirco præfentis vitæ dies nihil efle confpi-
 ciunt: quia illuminatæ mentis oculos in confiderationem æternitatis figunt. De qua
 dum ad fe redeunt, quid fe efle nifi puluerem agnofcunt, et infirmitatis fuæ confcij,
 diftricti iudicari meruunt? Cumq. vim tanti vigoris afpiciunt, trepidant examinari
 quod funt. Vnde et adhuc apte fubiungitur: [Quid eft homo, quia magnificas eum,
 aut quid apponis erga eum cor tuum?] Hominem Deus magnificat, quia largitate
 rationis ditat, infufione gratiæ vifitat, honore collatæ virtutis exaltat. Cumq. per
 femetipfum nihil fit, efle tamen eum cognitionis fuæ participem, benignitatis mu-
 nere concedit. Sed erga eundem magnificatum hominem cor fuum Dominus ap-
 ponit: quia poft dona iudicium exerit, merita fubtiliter penfat, vitæ pondera vehe-
 menter examinat, et tanto ab eo poft diftrictius pœnas exigit, quanto hunc impenfo
 munere largius præuenit. Vir igitur fanctus immenfitatem fupernæ maleftatis afpiciat,
 atque ad infirmitatem propriam confiderationis oculum reducat. Videat, quia caro
 capere non valet hoc, quod de femetipfa Veritas per Spiritum fanctum docet. Videat,
 quia etiam fubleuatus hominis fpiritus iudicium tolerare non fufficit, quod Deus
 fub examine diftrictæ retributionis intendat, et dicat: [Quid eft homo, quia magnifi-
 cas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum?] Ac fi aperte clamet, dicens: Magni-
 ficatur homo fpiritali munere, fed tamen caro eft: et vias eius poft munera diftrictæ
 confideras, fed tamen fi remota pietate iudicetur, pondus quod de tua fubtilitate im-
 minet, ferre nec fubleuatus ad iuftitiam fpiritus valet: quia etfi hunc vltra fe tua dona
 dilatant, ad inquisitionem tamen tui diftricti examinis fua eum infirmitas anguftat.
 Vnde et adhuc apte fubiungitur:

*Quod Deus vifitat hominem, cum in virtutibus prouehit, et probat eum aliquando, cum re-
 cedendo concuti tentatione permittit. Caput XVII.*

Vifitas eum diluculo, et fubito probas illum.] Quis noftrum nescit quia diluculo
 dicitur, cum iam nocturna tempora in claritatem lucis mutantur? Nos iraque
 noctis tenebris premimur, cum perpetratione iniquitatis obfcuramur. Sed nos in
 lucem vertitur, cum erroris noftri obfcuritas, veritatis cognitione irradiatur. Nox in
 lucem vertitur, cum corda noftra iuftitiæ fulgor illuminat, quæ cæcitas culpæ deprime-
 bat. Hoc diluculum difcipulorum mentibus oriri Paulus afpexerat, cum dicebat:
 Nox præceffit, dies autem appropinquauit. Diluculo ergo nos Dominus vifitat, quia
 erroris noftri tenebras, luce fuæ cognitionis illuminat, contemplationis munere fuble-
 uat, in arcem virtutis exaltat. Sed notandum, quod Deus poftquam diluculo vifitat,
 fubito hominem probat, quia et accedendo corda noftra ad virtutes prouehit, et re-
 cedendo concuti tentatione permittit. Si enim poft virtutum munera, nulla tentatione
 concutitur, has fe habere animus ex femetipfo gloriatur. Vt ergo et firmitatis dona
 habeat, et infirmitatem fuam humiliter agnofcat, per accellum gratiæ ad alta fuf tolli-
 tur, et per recessum quid ex femetipfo fit, probatur. Quod bene nobis ex hiftoria facre
 lectionis innuitur, qua Salomon et diuinitus accepiffe fapientiam, et tamen poft acce-
 ptam eandem fapientiam, meretricum ftatim pulſatus quæſtione memoratur. Mox
 enim vt tantæ reuelationis gratiam accepit, certamen turpium mulierum pertulit:
 quia nimirum fæpe cum mentem noftram conceſſis virtutibus refpectus intemæ largi-
 tatis illuminat, hanc protinus etiam lubricæ cogitationes turbant, vt quæ fubleuata
 immenſo munere exultat, etiam tentatione pulſata, quid fit, inueniat. Sic et Helias
 vifitatus diluculo, fermone cælos aperuit, et tamen probatus fubito, infirmus per de-
 ferta fugiens, vnam mulierem expauit. Sic Paulus ad tertium cælum raptus dicitur,
 paradifi penetrans fecreta confiderat: et tamen ad femetipſum rediens, contra carnis
 bellum laborat, legem aliam in membris fuſtinet, cuius in fe rebellionem fatigari ſpi-
 ritus legem dolet. Diluculo ergo Deus hominem vifitat, fed fubito poſt vifitationem
 probat: quia et collato munere fubleuat, et abſtracto ad paululum, ipſum ſibi homi-

nem

A nem demonstrat. Quod eousque proculdubio patimur, quod deterfa funditus labe peccati, ad promissæ incorruptionis substantiam reformemur. Vnde et adhuc apte subditur:

Quod in vita saporem dulcedinis diuinæ gustamus, sed satiari nisi in regno beatitudinis illa omnino non possumus. Cap. XVIII.

V Squequo non parcis mihi, nec dimittis me, vt glutiam saliuam meam?] Salua in os ex capite delabitur, ab ore vero ad ventrem deducitur cum glutitur. Quid itaque est caput nostrum, nisi diuinitas? per quam existendi principium sumimus, vt creatura simus, Paulo attestante, qui ait: Caput viri Christum, caput autem Christi Deus. Quid autem venter noster est nisi mens? quæ dum cibum suum, supernum videlicet intellectum suscipit, refecta proculdubio omnium membra actionum regit. Nisi enim sacra eloquia aliquando mentem nomine ventris exprimerent, Salomon vtique non dixisset: Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ inuestigat omnia secreta ventris. Quia nimirum dum nos gratia supernæ respectus illuminat, cuncta etiam mentis nostræ nobis absconsa manifestat. Quid ergo salua nomine, nisi sapor intellectualis contemplationis accipitur? quæ ad os a capite defluit: quia de claritate Conditoris adhuc in hac vita nos positos, vix gustus reuelationis tangit? Vnde et Redemptor noster veniens saluam luto miscuit, et cæci nati oculis reparauit: quia superna gratia carnalem cogitationem nostram per admixtionem suæ contemplationis irradiat, et ab originali cecitate hominem ad intellectum reformat. Nam quia a paradisi gaudijs expulsus, in hoc iam exilio natura edidit, quasi a natiuitate homo sine oculis processit. Sed sicut sanctus vir insinuat, hæc salua ad os quidem labitur, vt vero ad ventrem vsque perueniat, non glutitur: quia diuinitatis contemplatio sensum tangit, sed plene mentem non reficit: quoniam perfecte animus conspiciere non valet, quod adhuc quia caligo corruptionis præpedit, raptim videt. Ecce enim electorum mens iam terrena delectatione suspenditur, et quæ sint bona inuisibilia rimatur, atque hæc agens, plerumque in dulcedinem supernæ contemplationis rapitur: iamq. de intimis aliquid quasi per caliginem conspiciat, et ardenti desiderio interesse spiritalibus angelorum ministerijs conatur: gustu incircumscripti luminis pascitur, et ultra se euectæ, ad semetipsam relabi dedignatur. Sed quia adhuc corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, inhærere diu luci non valet, quam raptim videt. Ipsa quippe carnis infirmitas transcendendum se animam retrahit, atque ad cogitanda ima ac necessaria suspirantem reducit. Salua ergo ex capite defluens os tangit, sed ad ventrem minime peruenit: quia liquore supernæ contemplationis iam quidem intellectus noster infunditur, sed nequaquam mens plene satiatur. In ore etenim gustus est, in ventre satietas. Saluam itaque glutire non possumus, quia supernæ claritatis bono satiari non permittimur, quod adhuc ex tenuitate gustamus. Sed quia hoc ipsum, quod vtriusque iam super nos cognoscimus, ex pietate parentis est, quod vero hoc percipere perfecte non possumus, adhuc ex poenâ vetustæ damnationis, recte nunc dicitur: [Vsque quo non parcis mihi, nec dimittis me, vt glutiam saliuam meam?] Ac si aperte diceretur: Tunc homini plene parcis, cum hunc ad perfectionem tuæ contemplationis admiseris, vt claritatem tuam raptus interius videat, et cum carnis suæ corruptio exterior non repellat. Tunc permittis vt saliuam glutiam, cum me sapore tuæ claritatis vsque ad abundantiam satietatis infuderis, vt nequaquam iam per indigentiam gustu oris esuriam, sed in te solidatus, irrigato mentis ventre, subsistam. Sed qui promereri vult bonum, quod expetit, debet malum confiteri, quod fecit. Sequitur:

Quod nisi misericordia Dei subuenias, qui per nos cecidimus, nostris resurgere virtutibus non valeamus. Cap. XIX.

P Ecceui: quid faciam tibi o custos hominum?] Ecce fatetur malum, quod fecit, sed bonum, quod Deo in recompensationem debeat offerre, non inuenit: quia ad ablundam culpam quælibet humanæ actionis virtus infirma est, nisi hanc misericordia parentis foueat, et non iustitia recte iudicantis premar. Vnde recte per Psalmistam dicitur: Meliore est misericordia tua super vitam: quia quamlibet videatur in-

S. Greg. To. 2.

T t

Psalm. 62. tur in-

tur innocens, apud diftrictum tamen iudicem noſtra nos vita non liberat, ſi ei reatus A
ſui debitum miſericordie benignitas non relaxat. Vel certe cum dicitur: [Quid fa-
ciam tibi? patenter oſtenditur, quia hæc ipſa bona, quæ agere præcipimur, non præ-
ceptorum, ſed nobis profunt. Vnde rurſum per Pſalmiſtam dicitur: Quoniam bonorum
meorum non indiges. Humilitas autem noſtræ deſtitutionis exprimitur, cum Deus
hominum cuſtos vocatur: quia ſi eius nos cuſtodia minime protegit, ante occultis ho-
ſtis inſidias, noſtræ ſollicitudinis oculus vigilans dormit, Pſalmiſta rurſus atteſtante,
qui ait: Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, in vanum vigilant, qui cuſtodiant eam.
Per nos namque cecidimus, ſed noſtris reſurgere viribus non valemus. Culpa nos vol-
lunratis propria ſemel ſtrauit, ſed poenæ culpæ deterius quotidie deprimat. Ad amiſ-
ſam rectitudinem reſurgere ſtudioſum conatibus nitimur: ſed meritorum pondere
grauamur. Vnde et apte ſubditur:...

Quanta ſit miſeria mutabilitatis humana.

Caput XX.

Quare poſuiſti me contrarium tibi, et factus ſum mihi metipſi grauis? Tunc ſibi
contrarium Deus hominem poſuit, cum homo Deum peccando dereliquit. Ser-
pentis quippe perſuaſionibus captus hoſtis eius extitit, cuius præcepta contempnit. Iu-
ſtus vero Conditor hunc ſibi contrarium poſuit, quia inimicum ex elatione deputauit.
Sed hæc ipſa contrarietas culpæ, facta eſt homini pondus poenæ, vt corruptioni ſuæ
male liber ſeruiat, qui bene ſeruus de incorruptionis libertate gaudebat. Salubrem quip-
pe humilitatis arcem deferens, ad infirmitatis iugum ſuperbiendo peruenit, et ceruicem
cordis erigendo ſuppoſuit: quia qui ſub eſſe diuinis inſuſionibus noluit, ſub ſuis ſe
neceſſitatibus ſtrauit. Quod melius oſtendimus, ſi ea, quæ deiectus ſuſtinet, et prius C
deſiciens, cibo reſicitur vt ſubſiſtat: reſeſtione laſciveſcit, abſtinentia releuatur vt vi-
geat, aqua perfunditur, ne areſcat: linteis tergitur, ne ipſa nimis perſuſione liqueſcat:
labore vegetatur, ne quiete torpeat: quiete reſouetur, ne laboris exercitatione ſue-
cumbat: fatigatur vigilis, ſomno reparatur: oppreſſa ſomno, vigilis excutitur, ne
ſua peius quiete laſſetur: veſtibus tegitur, ne frigoris aduerſitate penetretur: quæſito
calore deſiciens, aurarum ſtatu reſouetur. Cumq; inde moleſtias inuenit, vnde vitare
moleſtias quæſiuit, male fauciata, vt ita dixerim, de ipſo ſuo medicamento langueſcit.
Remotis ergo febris, ceſſantibusq; doloribus, ipſa noſtra ſalus ægritudo eſt, cui cu-
randi neceſſitas numquam deeſt. Quot enim ſolatia ad viuendi vſum quærimus, quaſi D
tot noſtræ ægritudini medicamentis obuiamus. Sed ipſum quoque medicamen in vul-
nus vertitur: quia exquiſito remedio paulo diutius inhærentes, ex eo grauius defi-
cimus, quod provide ad reſeſtorem paramus. Sic nimirum debuit præſumptio corripi,
ſic ſuperbia ſterni. Quia enim elatum ſemel ſummiſimus ſpiritus, ecce deſluens
quotidie portamus lutum. Ipſa quoque mens noſtra a ſecreto interioris ſecuro gaudio
excluſa, modo ſpe decipitur, modo pauore vexatur, modo dolore deiicitur, modo
falſa hilaritate releuatur: tranſitoria pertinaciter diligit, eorumq; amiſſione inceſſan-
ter atteritur, quia et inceſſanter curſu rapiente permutatur. Rebus autem mutabili-
bus ſubdita, et a ſemetipſa variatur. Nam quærens quod non habet, anxie percipit:
cumq; hoc habere cœperit, tædet hanc percepſiſſe quod quæſiuit. Amat ſæpe quod de-
ſpexerat, deſpicit quod amauerat. Cum labore quæ æterna ſunt diſcit, fed horum
repente obliuiſcitur, ſi laborare deſierit. Diu quærit, vt parum quid de ſummis inue-
niat: ſed ad conſuetam citius relabens, nec parum in his, quæ inuenerit, perſeuerat. Erudi-
di appetens, vix ſuam ignorantiam ſuperat, ſed erudita, grauius contra ſcientiæ glo-
riam pugnat. Vix carnis ſuæ ſibi tyrannidem ſubijcit, ſed tamen adhuc inuenit culpæ
ſuæ imaginem tolerat, cuius iam ſotis opera vincendo reſtrinxit. In auctoris ſui in-
quiſitione ſe erigit, ſed reuerberatam hanc, corporearum rerum amica caligo confun-
dit. Semetipſam qualiter incorporea corpus regat, intueri vult, et non valet. Requirit
mirare, quod ſibi reſpondere non ſufficit, et ſub eo ignara deſicit, quod prudenter re-
quirit. Amplam ſe ſimul et anguſtam conſiderans, qualem ſe veraciter æſtmet igno-
rat, quia ſi ampla non eſſet, nequaquam tam inueſtiganda requireret. Et rurſum ſi
anguſta

Angusta non esset, hoc ipsum saltem quod ipsa requirit, inueniret. Bene ergo dicitur: [Posuisti me contrarium tibi, et factus sum mihi metipso grauis.] Quia dum repulsus homo, et a carne molestias, et a mente quaestiones tolerat, graue nimirum pondus seque metipsum portat. Vndique languoribus premitur, vndique infirmitatibus vrgetur, vt qui relicto Deo, se sibi ad requiem sufficere credidit, nihil in se nisi tumultum perturbacionis inueniret, inuentumque se fugere quaerere: sed auctore contempto, quo se fugeret, non haberet. Cuius infirmitatis pondera bene quidam sapiens contemplanus, *Eccl. 40. a* ait: Graue iugum super filios Adam, a die exitus de ventre matris eorum, vsque ad diem sepulture in matrem omnium. Beatus autem Iob ista considerans, et quare ita ordinata sint ingemiscens, non iustitiam redarguit, sed misericordiam inquit: vt percontando ipse humiliter pulset, quod parcendo diuina pietas immutat. Ac si aperire dicat: Cur quasi contrarium tibi hominem despicias, qui certus scio, quia perire ipsum, quem despiciere crederis, non vis? Vnde bene adhuc et humilitatem confessionis exprimit, et vocem liberae inquisitionis adiungit, dicens: [Cur non tollis peccatum meum, et quare non auferis iniquitatem meam?] Quibus profecto verbis quid aliud quam desiderium praestolati Mediatoris innuitur? de quo Ioannes ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Vel certe ab humano genere tunc peccatum plenae tollitur, cum per incorruptionis gloriam nostra corruptio permuat. Esse namque a culpa liberi nequaquam possumus, quousque in corpore mortis tenemur. Redemptoris ergo gratiam, vel resurrectionis soliditatem desiderat, cui iniquitatem suam auferri funditus sperat. Vnde mox et poenam praearcationis culpe, quam ex origine meruit, et iudicium, quod ex propria actione pertimescit, adiungens subdit:

Quod praesens morti sit poena peccati, et in iudicio, si a peccatore secundum districtiorem operum ratio exigatur, non subsistit, nec habet quid respondeat iudici. Cap. XX.

Ecce nunc in puluere dormiam, et si mane me quaesieris, non subsistam.] Peccanti primo homini dictum est: Pulvis es, et in puluere reuerteris: Mane autem dicitur illa tunc manifestatio mentium, quae in aduentu iudicis a pertis cogitationibus quasi post noctis tenebras demonstratur. De quo nimirum mane per Psalmistam dicitur: Mane a stabo tibi et videbo. Quare autem Dei, est hominem subtili interrogatione discutere, et districte discutendo iudicare. Beatus igitur Iob humanae deiectionis damna considerans, videat, quia et praesentiam poena premitur, et adhuc de futuris grauius vrgetur: Et dicat: [Ecce nunc in puluere dormiam, et si mane me quaesieris, non subsistam.] Ac si a pertius deploret dicens: In praesenti, quidem mortem iam carnis patior, et tamen adhuc de futuro iudicio grauiorem morte, districtianis tuae sententiam pertimesco. Interitum pro culpa sustineo, sed adhuc ad iudicium veniens, culpas restituere et post interitum formido. Exteriorem ergo mortem considerans, dicat: [Ecce nunc in puluere dormiam:] interiorem metuens adiungat: [Et si mane me quaesieris, non subsistam.] Quantalibet enim iustitia polleant, nequaquam sibi ad solatium suae ereptionis inueniunt, quod nequaquam se posse sufficere humiliter sciunt. Sub humilitatis ergo tegmine a gladio se tantae aduersionis abscondunt, et quod terrorem venturi iudicis praestolantes continuo timore trepidant, eo indefinenter agitur, vt paratiores fiant: Sequitur:

E CAPVT OCTAVVM BEATI IOB.

RESPONDENS autem Baldath Suites, dixit: Vsquequo loqueris talia, et spiritus multiplex sermonis oris tui? Numquid Deus supplantat iudicium, aut Omnipotens subuertit, quod iustum est? Etiam si filij tui peccauerint ei, et dimisit eos in manu iniquitatis suae, tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, et Omnipotentem fueris deprecatus: si mundus et rectus incesseris, statim euigilabit ad te, et pacatum reddet habitaculum iustitiae tuae: intantum vt si priora tua fuerint parua, et nouissima tua multiplicentur nimis. Interroga enim

generationem pristinam, et diligenter inuestiga patrum memoriam: (hesterni A
quippe fumus, et ignoramus, quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram)
et ipsi docebunt te: loquentur tibi, et de corde suo proferent eloquia. Numquid vi-
rere potest scirpus absque humore, aut crescere carectum sine aqua? Cum adhuc sit
in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arefcit. Sic viæ omnium, qui obli-
uiscuntur Deum, et spes hypocritæ peribit. Non ei placebit vecordia sua, et sicut
tela aranearum fiducia eius. Innitetur super domum suam, & non stabit: fulciet
eam, & non consurget. Humectus videtur antequam veniat sol, & in ortu suo ger-
men eius egreditur, Super acervum petrarum radices eius densabuntur, & inter la-
pides commorabitur. Si absorbuert eum de loco suo, negabit eum, & dicit: Non
nouit e. Hæc est enim læticia viæ eius, vt rursus de terra alij germinentur. Deus
non projiciet simplicem, nec porriget manum malignis, donec impleatur risu
uum, & labia tua iubilo. Qui oderunt te, induentur confusione, & tabernacu-
lum impiorum non subsistet.

Capit.

X X I I.

24. **R**espondens autem Baldarh Suites ait: Vsq̃uequo loqueris talia et spiritus multi-
plex sermonis oris tui? In iustis semper graua sunt verba iustorum, et quæ ad
ædificationem prolata audiunt, hæc quasi superimpositum pondus ferunt. Quod de
se aperte Baldarh Suites indicat: dicens: [Vsq̃uequo loqueris talia?] Qui enim vsq̃ue-
quo dicit, quia ædificationis verba iam portare non possit, ostendit. Sed cum corrigi
iniqui despiciunt, bene prolata criminantur. Vnde et protinus subiungit: [Et spiritus
multiplex sermonis oris tui.] Cum multiplicitas in sermone reprehenditur, esse pro-
culdubio intelligentiæ grauitas in sensu denegatur. Vis quippe summa loquentium,
quadrifaria qualitate distinguitur. Nam sunt nonnulli, quos sentiendi simul ac dicen-
di amplitudo dilatat: et sunt nonnulli, quos sentiendi simul et dicendi inopia angus-
tat. Sunt nonnulli, qui efficaciam dicendi habent, sed acumen sentiendi non habent.
Et sunt nonnulli, qui acumen sentiendi subnixi sunt, sed ex inopia locutionis obmu-
tescunt. Hoc namque in hominibus cernimus, quod in rebus sæpe insensibilibus vide-
mus. Nam plerumque et abundans aqua ab intimis ducitur, et largis in superficie
meatibus deriuatur. Plerumque angusta in intimis latet, et progrediendi rimas diffi-
culter inueniens, foras angustior exundat. Plerumque minima in absconditis oritur:
cumq. patenter qua exeat inuenit, ex largo foramine renuis procedit, magniq. se
meatus dilatant, sed non est quod fundant. Plerumque vero ampla in absconditis su-
git, sed angustis pressa meatibus tenuissima profuit. Sic itaque in alijs os patens ema-
nat, quod largus ingenij fons ministrat. In alijs intellectus nec sensus porrigit, nec
lingua fundit. In alijs os siquidem ad loquendum patet, sed ad reddendum parata a
sensu lingua nihil accipit. In alijs vero largus sentiendi fons a corde exuberat, sed
hunc qualis meatus tenuis impar lingua coangustat. In quibus nimirum quatuor di-
cendi qualitatibus, sola crimini tertia subiacet, quæ hoc sibi per locutionem arripit,
ad quod per ingenium non affurgit. Nam prima laudanda est, quæ utroque valenter
poller. Secunda miserranda, quæ utroque humiliter caret. Quarta adiuuanda, quæ
explere, quod sentit, non valet. Tertia vero despicienda atque reprimenda, quæ dum
sermone se erigit, sensui iacet: quæ membris inflatione tumentibus similis, ad aures
audientium vasta, sed vacua procedit. Quod nunc Baldarh beato lob crimen intor-
quet, dicens: [Spiritus multiplex sermonis oris tui.] Qui enim multipliciter ser-
monis ori tribuit, profecto cordis inopiam reprehendit. Ac si aperte dicat: Abun-
dantia spiritus in sermone oris attolleris, sed sensus indigentia coangustaris. Praui
autem, cum recta reprehendunt, ne ipsi quæ iusta sunt, nescire videantur, nota omni-
bus bona, quæ audiendo didicerunt, quasi incognita proferunt. Vnde et Baldarh pro-
tinus adiungit: [Numquid Deus supplantat iudicium, aut omnipotens subuertit, quod
iustum est?] Hæc beatus lob nec loquens negauerat, nec reticens ignorabat. Sed pro-
caces quique, vt diximus, etiam nota iactanter proferunt, vt loquendo docti videan-
tur.

A rur. Contemnunt moderate conticescere, ne credantur ex imperitia tacuisse. Sciendum vero est, quia tunc diuinæ iustitiæ rectitudinem laudant, cum se ad gaudium incolumitas subleuar, et alios flagella castiganr, cum se conspiciunt rerum prosperitate perfrui, alios aduersitate farigari. Nam dum peruerse agunt, sed tamen re-
 ctos arbitranrur, hoc quod sibi prospera suppetunt, deberi sui meritis credunt, coq.
 colligunt quòd Deus iniuste non iudicat, quod quasi iustos se aduersitas nulla contri-
 stat. Sed si eorū viram quamlibet breuiter vis supernæ correctionis attigerit, pulsati
 protinus consilium diuini examinis increpant, quod paulo ante incolumes admiran-
 do præferebant, iustumq. esse iudicium, quod suis moribus aduersatur, negant: et
 dum de diuina æquitate disputant, ad resuscitationis verba prosiliunt, et correpti quia
 deliquerint, grauius delinquant. Vnde bene etiam per Psalmistam contra peccatoris

B confessionem dicitur: Confitebitur tibi, cum benefeceris ei. Despectat quippe vox con-
 fessionis est, quam format iucunditas prosperitatis. Sola autem confessio habet ma-
 gni meritum ponderis, quam a veritatis rectitudine nequaquam separar vis doloris,
 quam vsque ad iudicium vocis exacuit aduersitas testis cordis. Non ergo mirum, quòd
 Baldath diuinam iustitiam laudat, qui nihil aduersi ab eadem iustitia tolerat. Sed
 quia amicos beati Iob, hæreticorum tenere speciem diximus, liber vt paucis quo mo-
 do Baldath verba hæreticorum surreptionibus congruant, demonstremus. Hi quippe
 dum sanctam Ecclesiam temporali corripit animaduersione conspiciunt, audacius in
 iactantiam peruersæ prædicationis inrumpescunt, et superni examinis rectitudinem
 prætendentes, prosperari se ex meritis asserunt: illam vero affligi dignis retributioni-
 bus attestantur, et verbis blandientibus surreptionis aditum proinus inter dolores

Psal. 48.

C quærant, arque aliorum viram exprobrantes, aliorum mortibus feriunt, ac si illi iam
 iuste defuncti sint, qui de Deo credere digna noluerunt. Vnde Baldath Suites post-
 quam diuinam iustitiam protulit, illico subiungit: [Etiam si filij tui peccauerunt ei, et
 dimisit eos in manu iniquitatis suæ, tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, et
 Omnipotentem fueris deprecatus, si mundus et rectus incefferis, statim euigilabit ad
 te, et pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ.] Ac si afflictis catholicis errorum
 prædicatores dicant: Vitæ vestræ prouideat, et quam peruersa teneatis, ex eorum, qui
 inter vos defuncti sunt, damnatione cognoscite: quia Conditor omnium nisi perfidia
 vestra displiceret, nequaquam a vobis tam numerosos populos, interitu sæuiente sub-
 traheret. At enim: [Etiam si filij tui peccauerunt ei, et dimisit eos in manu iniquita-
 tis suæ.] Quasi aperte diceret: In iniquitatis suæ manu dimissi sunt, qui vitam no-
 stræ rectitudinis imitari noluerunt. Tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, et
 Omnipotentem fueris deprecatus. Quia enim se hæretici tenere lucem veritatis æsti-
 mant, sanctam Ecclesiam quasi in erroris nocte posiram, ad diluculum veritatis vocanr,
 quare nus et per cognitionem Dei, quasi per diluculum surgat, et per precem
 poenitentiae præterita diluat. [Si mundus et rectus incefferis.] Mundus videlicet in
 cogitatione, rectus in opere. [Statim euigilabit ad te.] Ac si aperte dicat: Quia is,
 qui nunc tribulationibus tuis virtutem suæ protectionis non exerit, quasi ab adiuro-
 rio errantis dormit. [Et pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ.] Id est, præsentis
 vitæ contrarietates amouet, et tranquillitatis protinus securitatem præbet. Quia enim
 peruersi quique temporale gaudium singulare æstimaat, diuinæ remunerationis bonum,
 quod ipsi anxie ambiunt, hoc alijs pro magno pollicentur. Vnde plerumque

26.

D stræ rectitudinis imitari noluerunt. Tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, et
 Omnipotentem fueris deprecatus. Quia enim se hæretici tenere lucem veritatis æsti-
 mant, sanctam Ecclesiam quasi in erroris nocte posiram, ad diluculum veritatis vocanr,
 quare nus et per cognitionem Dei, quasi per diluculum surgat, et per precem
 poenitentiae præterita diluat. [Si mundus et rectus incefferis.] Mundus videlicet in
 cogitatione, rectus in opere. [Statim euigilabit ad te.] Ac si aperte dicat: Quia is,
 qui nunc tribulationibus tuis virtutem suæ protectionis non exerit, quasi ab adiuro-
 rio errantis dormit. [Et pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ.] Id est, præsentis
 vitæ contrarietates amouet, et tranquillitatis protinus securitatem præbet. Quia enim
 peruersi quique temporale gaudium singulare æstimaat, diuinæ remunerationis bonum,
 quod ipsi anxie ambiunt, hoc alijs pro magno pollicentur. Vnde plerumque

E fit, vt aut amissa recuperati spondeant, aut ad maiora adhuc præsentis vitæ præmia
 auditorum suorum animos extendant. Quod patenter Baldath exprimit, cum pro-
 pinus adiungit: [Intantum vt si priora tua fuerint parua, et nouissima tua multipli-
 centur nimis.] Si vero habitaculum iustitiæ, consilium mentis vocat, afflictis catho-
 licis errorum magistri pacatum iustitiæ habitaculum promittunt: quia si eos ad sua
 pertrahunt, profecto a contentione conticescunt. Namque hi, qui pertrahi ad peruersa
 potuerunt, tanto iam tranquillius temporali pace quieti sunt, quanto longius ab
 æterna separantur. Opes quoque intelligentiæ se sequentibus crescere spondent. Vnde
 et subditur: [Intantum vt si priora tua fuerint parua, et nouissima tua multipli-
 centur nimis.] Sed quia eorum verbis non facile credidit, quoniam sæpe vita con-
 temptibilis demonstratur, antiquorum patrum sententias proferunt, earumq. recti-
 tudinem in argumentum sui erroris innectunt. Vnde et subditur:

Quid antiquorum patrum exempla, ad infinuandum tranſitoria huius vitæ inſtabilitatem, inſinuanda ſunt. Caput XXXIII.

Interrogam enim generationem priſtinam, et diligenter inueſtiga patrum memoriam.] Generationem priſtinam, ac patrum memoriam nequaquam videri, ſed inueſtigari admonet: quia hoc in ea nolunt conſpici, quod liquido cunctis patet. Nonnumquam vero more bonorum, quædam moraliter docent, et qualiter ex præteritis præſentia colligantur, inſinuant: atque ex his, quæ iam a noſtris oculis pertranſeundo ſubtracta ſunt, quàm nulla ſint, quæ videntur, demonſtrant. Vnde et adhuc ſubditur: [Heſtemi quippe ſumus, et ignoramus, quoniam ſicut vmbra dies noſtri ſunt ſuper terram.] Generationis itaque priſtina interroganda proponitur, vt tranſire tempus vitæ præſentis ſicut vmbra monſtretur: quia videlicet ſi ea, quæ erant, et iam tranſacta ſunt, ad memoriam reducimus, patenter cognoscimus quàm celeriter hoc quoque fugiam, quod tenemus. Sæpe vero hæretici eodem nobiſcum patres, quos veneramur, laudant: ſed intellectu deprauato, iſtis nos eorum laudibus impugnant. Vnde et adhuc ſubditur: [Ipſi docebunt te, loquentur tibi, et de corde ſuo proferent eloquia.] Notandum quod ſuperius dixerat: Spiritus multiplex ſermonis oris tui: nunc vero, reductis ad memoriam patribus, dicit: [De corde ſuo proferent eloquia.] Ac ſi vitam ſanctæ Eccleſiæ hæretici deſectantes dicant: Multiplicitatem ſpiritus in ore habes, in corde non habes. Sed illi contra te audiendi ſunt, qui verba ex corde proferentes, recta viuendo docuerūt. Sæpe autem prauī, dum ſuæ vitium fortitudinis ignorant, audenter aliorum rectitudinem lacerant. Cumque contra bonos ſibi auctoritatem increpationis arripiunt, aut ea bona proferunt, quæ non videndo, ſed audiendo didicerunt, aut ea alijs mala mentientes ingerunt, quæ ipſi committunt. Sed cum ea bona proferunt, quæ ſeruare contemnunt, ſciendum eſt quia plerumque veritas ſic per ora aduerſariorum ſonat, vt eorum linguam mouens, vitam feriat, quatenus culmen rectitudinis loquentes et ignorantes, ipſi ſibi et verbis iudices, et factis accuſatores ſiant. Vnde Baldardh mira quidem contra hypocritas ſubdit, ſed mucrone verbi ſe impetit: quia ſimulator iuſtitie, niſi ex aliquantulo ipſe eſſet, docere iuſtum nequaquam tanta temeritate præſumeret. Et quidem fortia ſunt valde, quæ dicit, ſed hæc ſtultis, non autem ſapientis: prauis, non recto dicere debuit: quia et vecordem ſe aſſerit, qui hortis ſitientibus, in flumine aquam fundit. Sed interim poſtponentes cui dicitur, penſemus ſubtiliter quid dicatur, vt nos prolata inſtruant, quanuis meritum ſui auctoris impugnent. Sequitur:

Quid ſanctorum bona, quæ vera ſunt, permanent, hypocritarum vero bona, quia falſa ſunt, non perſeuerant: et quid ſuperbi correptionis impatientes ſunt. Caput XXXIII.

Numquid viuere poteſt ſcirpus abſque humore, aut creſcere carectum ſine aqua?] Cui Baldardh ſcirpum, vel carectum comparat, ipſe protinus aperit, cum ſubiungit: [Cum adhuc ſit in flore nec carpatur manu, ante omnes herbas atreſcit: ſic vitæ omnium, qui obliuiſcuntur Deum, et ſpes hypocritæ peribit.] Scirpi ergo vel carecti nomine, hypocritæ vitam ſignat, quæ ſpeciem quidem viriditatis habet, ſed ad humanos vſus fructum vtilitatis non habet, quæ ſterilitate operis arida permanens, ſolo ſanctitatis colore virideſcit. Sed neque ſine humore ſcirpus, neque ſine aqua carectum proficit: quia hypocritarum vita ad bona opera inſuſionem quidem ſuperi muneris percipit, ſed in cunctis, quæ agit, exteriores laudes appetens, a fructu perceptæ inſuſionis inanefcit. Sæpe namque mira ſignorum opera faciunt, ab obſeſſis corporibus ſpiritus pellunt, et per prophetæ donum, ventura quæque ſciendo præueniunt, ſed tamen a largitore tot munerum, cogitationis intentione diuiſi ſunt: quia per eius dona, non eius gloriam, ſed proprios fauores quæſiunt: cumque per accepta dona in ſua laude ſe eleuant, ipſiſ muneribus contra largitorem pugnant. Inde quippe contra dantem ſuperbiunt, vnde ei amplius humiles eſſe debuerunt. Sed eo poſtmodum eos diſtrictior ſententia percutit, quo nunc ſuperna bonitas, et ingratos largius inſundit. Fitque eis amplitudo muneris, incrementum damnationis, quia irrigati fructum non ferunt, ſed ſub viriditatis colore vacui in altum creſcunt. Quos bene per Euangelium Veritas exprimit, dicens: Multi dicant mihi in illo die: Domine, Domine, nonne, in nomine

- A** nomine tuo prophetauimus, et in nomine tuo dæmonia eiecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia numquam noui vos, discite ad me qui operamini iniquitatem. Scirpus igitur vel carectum absque humore, vel aqua non uiuit: quia nimirum hypocritæ non nisi ex superno munere uiriditatem bonæ operationis accipiunt. Sed quia hanc in usum propriæ laudis arripiunt, in aqua quidem uirides, sed tamen inanes crescunt. Bene autem subditur: [Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arefcit.] Scirpus in flore, est hypocrita in laude. Acutis uero angulis surgens carectum manu non carpitur, quia, exasperatis per arrogantiam sensibus, de prauitate sua hypocrita corripri dedignatur. In flore suo manum carpentis incidit, quia in laude hypocrita positus, ne hunc quisquam corripere audeat, asperitate sua protinus vitam corripientis secat. Sanctus namque esse non appetit, sed vocari: et cum fortasse corripitur, quasi in opinionis gloria detruncatur. Deprehensum se in prauitate irascitur, loqui sibi redarguentem prohibet: quia uelut in occulto vulnere tactus doler. Qualis imperitis innotuit, talis uult ab omnibus æstimari, et parator est mori quàm corripri. Redargutione deterior redditur, quia quasi diræ percussiois æstimat iaculum, puritatis uerbum. Vnde exasperatus protinus in contumelias surgit, et quæ mala exaggeret contra vitam correptoris, inquirat. Demonstrare longe incomparabiliter reum reprehensorem suum desiderat, ut innocentem se non suis actibus, sed alienis criminibus ostendat: ita ut sæpe homo redargutionis aliquid se dixisse poeniteat, et quasi a carpentis manu, sic a corripientis animo quidam, ut ita dixerim, sanguis mæroris currat. Vnde bene per Salomonem dicitur: Noli arguere derisorem, ne oderit te. Neque enim iusto timendum est, ne derisor, cum
- C** corripitur, contumelias inferat, sed ne tractus ad odium, peior fiat. Inrer hæc sciendum est, quòd iustorum bona, quia ex corde incipiunt, uique ad præsentis uitæ terminum crescunt. Hypocritarum uero opera, quia nequaquam sunt in occulto radicata, sæpe ante deficiunt, quàm præsens uita finiatur. Nam plerumque studio sacræ eruditionis insistant, et quia hanc non præparandis meritis, sed promerendis fauoribus inquirunt, statim ut iudicium humanæ laudis arripiunt, et per hoc gratiam transitorij profectus assequuntur, tota mente sæcularibus curis inseruiunt, atque a sacra funditis eruditione vacuantur, et agendo post indicant, quantum temporalia diligant, qui sola prius æterna prædicabant. Plerumque autem assumptæ speciem maturitatis ostendunt, quiete silentij, longanimitate patientiæ, continentiæ uirtute decorantur. Sed cum per hæc quæfiti culmen honoris attigerint, cumque sibi iam reuerentia a cunctis impenditur, protinus se in lasciuia voluptatis fundunt, et bona se non ex corde tenuisse ipsi sibi testes sunt, qui hæc cito dimiserunt. Nonnumquam uero aliqui quæ possident tribuunt, atque indigentibus cuncta largiuntur, sed tamen ante uitæ terminum, auaritiæ prurigne accensi, aliena appetunt, qui sua largiri uidebantur, et pertinaci post crudelitatem ambiunt quod sista prius pietate reliquerunt. Vnde et recte nunc dicitur: [Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arefcit.] Iuxta carnalem quippe intellectum et iusti herba sunt, Propheta attestante, qui ait: Omnis caro fenum. Sed ante omnes herbas arefcere scirpus dicitur, quia iustus in bono suo permanentibus, a uiriditate assumptæ rectitudinis hypocritarum uita siccat. Arefcunt herbarum etiam reliquæ, quia iustorum opera cum carnis uita deficiunt. Sed herbatum ariditatem scirpus præuenit, quia priusquam de carne hypocrita transeat, ea, quæ in se ostenderat uirtutum facta, derelinquit. De quibus etiam bene per Psalmistam dicitur: Fiant sicut fenum ædificiorum, quod priusquam euellatur, exaruit. Fenum quippe ædificij in alto nascitur, sed nequaquam pingui radice solidatur: quia et hypocrita summa quidem agere cernitur, sed non in eis ex cordis puritate roboratur. Quod nimirum fenum et non euulsum citius arefcit: quia uidelicet hypocrita, et in præsentia adhuc uita subsistit, et iam sanctitatis opera quasi uiriditatis speciem amittit. Quia enim sisse intentione rectæ cogitationis bona studuit agere, hæc amittens, indicat se sine radice floruisse. Sed Baldath, sicut prædiximus, cui scirpum vel carectum comparat illico aperit, cum subiungit: [Sic uia omnium, qui obliuiscuntur Deum, et spes hypocritæ peribit.] Quid enim in cunctis suis operibus hypocrita sperat, nisi honoris reuerentiam, gloriam laudis, a melioribus metui, sanctus ab omnibus vocari? Sed permanere spes hypocritæ non ualet, quia æternitatem

Prouer. 9. b

28.

Esa. 40. b

Psal. 128.

non

non quærens fugit quod tenet. Nequaquam quippe mentis eius intentio in illa gloria fixa
 gitur, quæ sine fine poffidetur: fed cum tranſitorij fauoribus inhiat, perdit, percipiendo
 quod laborat, Veritate atteſtante, quæ ait: Amen dico vobis, quia receperunt mercedem
 fuam. Sed hæc ſpes recipiendæ mercedis diu teneri non poteſt, quia pro offenſis operibus
 honor tribuitur, fed vita ad terminum vrgetur: laudes reſonant, fed ad finem cum laudi-
 bus tempora feſtina nt: et quia nequaquam a nimis in æternitatis amore radicatur, cum
 ipſis proſectis rebus, quas diligit, labitur. Nemo namque valet mobilia diligere, et ipſe im-
 mobilis ſtare. Qui enim tranſeuntia amplectitur, eo ipſo ad curſum ducitur, quo decur-
 rentibus implicatur. Dicat ergo: Et ſpes hypocritæ peribit: quia humana laus, quam ma-
 gnis laboribus appetit, impuſſa temporum momentis decurrit. Bene autem ſubditur:

*Quod vili pretio opus magnum vendit, qui ideo in laboribus continentia ſervit, ut laus ei ab ho-
 minibus impendatur, et cum tempus retributionis aduenerit, hæc, quæ modo placet inſania,
 in tormentis poſitis diſſoluebit.* Caput X XV.

Non ei placebit vecordia ſua.] Magna quippe vecordia eſt, laborioſa agere, et auræ
 laudis inhiare, forti opere præceptis cæleſtibus inferuire, fed terrenæ retributionis
 præmium quærere. Vt enim ita dixerim, qui pro virtute, quam agit, humanos fauores
 deſiderat, rem magni meriti vili pretio venale portat. Vnde cæli regnum mereri po-
 tuit, inde minimum tranſitorij ſermonis quærit. Vili ergo pretio opus vendit, quia magna
 impendit, fed minima recipit. Quibus itaque hypocritæ ſimiles, niſi ſecundis & negle-
 ctis vitibus exiſtunt? quæ per vberatam fructum proferunt, fed nequaquam per ſtudium
 a terra ſubleuantur. Quod pingues palmites germinant, errantes beſtiæ conculcant, et
 quo hoc vberius aſpiciunt, proſectum in infimis, audius conſumunt: quia nimirum hy-
 pocritarum opera, dum clara monſtrantur, quaſi pinguia prodeunt: fed dum humanas
 laudes appetunt, quaſi in terra deſeruntur. Quæ huius mundi beſtiæ, maligni ſcilicet ſpi-
 ritus comedunt, quia hæc ad vſum perditionis inſectunt, tantoque ardentius rapiunt, quan-
 to et magna clariſus innotefcunt. Vnde bene per Prophetam dicitur: Culmus ſtans, non
 eſt in eo germen, et non faciet farinam, quod etſi fecerit, alieni comedent eam. Culmus
 quippe germen non habet, cum vita meritis virtutum caret. Farinam culmus non facit,
 cum is, qui in præſenti ſæculo proficit, nil ſubtilitatis intelligit, nullū boni operis fructum
 reddit. Sed ſæpe et cum fecerit farinam, hanc alieni comedunt: quia et cum bona opera
 hypocritæ offendent, de his malignorum ſpirituum vota ſarſiantur. Qui enim per hæc pla-
 cere Deo non appetunt, nequaquam agri Dominum, fed alienos paſcunt. Fecundo ita-
 que hypocrita et neglecto palmiti ſimilis, ſeruare fructum non valet, quia botrus boni
 operis in terra iacet. Sed tamen hac ipſa vecordia ſua paſcitur, quia pro bono opere a cun-
 ctis honoratur: cæteris præminet, ſubiectas hominum mentes tenet, maioribus locis at-
 tollitur, fauoribus nutritur. Hæc vero ei ſua vecordia placet interim, fed non placebit:
 quia cum retributionis tempus aduenerit, in poena diſſoluebit, quod vecors fuit. Tunc ſe
 ſtulte egiffe intelligit, cum pro delectatione laudis, ſententiam diuinæ correptionis acce-
 perit. Tunc ſe vecordem fuiſſe conſiderat, cum ſe pro temporali, quam percepit, gloria,
 perpetua tormenta caſtigant. Tunc veram ſcientiam ſupplicia aperiunt: quia per hæc pro-
 ſectio colligitur nihil fuiſſe omnia, quæ tranſire potuerunt. Vnde & recte ſubditur:

*Quod ad ſtatum mortis quaſi ad ventis vehemens impetum, hypocritarum textura rumpitur, et hi,
 qui cruce in angaria portant, Chriſto non commoriantur.* Caput XXVI.

Et ſicut tela araneorum fiducia eius.] Bene hypocritarum fiducia, araneorum telis ſi-
 milis dicitur, quia omne, quod ad obtinendam gloriam exudant, ventus vitæ morta-
 lis diſſipat. Nam quoniam æterna non quærunt, bona temporaria cum tempore amittunt.
 Penſandum quoque eſt, quod ſila aranæ per ordinem ducunt, quia ſua hypocritæ quaſi
 ſub diſcretionis opera diſponunt. Araneorum tela ſtudioſe textitur, fed ſubito venti ſtatu
 diſſipatur: quia quicquid hypocrita cum labore peragit, aura humani fauoris tollit, et
 dum in appetitu laudis opus deficit: quaſi in ventū labor euaneſcit. Sæpe namque et vſque
 ad præſentis vitæ terminum, hypocritarum facta perdurant, fed quia per hæc auctoris lau-
 dem non quærunt, bona ante Dei oculos numquam fuerunt. Plerumque enim, vt prædi-
 ximus, ſacræ legis eruditione fulciuntur, doctrinæ verba proferunt: omne quod ſentiunt,
 teſtimonijs accingunt: nec tamen per hæc vitam audientium, fed proprios fauores quæ-
 runt,

A runt, quia nec proferre alia nouerunt, nisi quæ auditorum corda ad rependendas laudes excitent, non autem ad lacrymas accendant. Mens quippe concupiscentijs exterioribus occupata, igne diuini amoris non calet, et ideo ad supernum desiderium inflammare auditores suos nequeunt verba, quæ frigido corde proferuntur. Neque enim res, quæ in seipso non arserit, aliud accendit. Vnde fit plerumque ut hypocritarum dicta et audientes non erudiant, et eosdem ipsos, qui ea proferunt, elatos laudibus deteriores reddant. Attestante etenim Paulo: Scientia inflat, charitas vero ædificat. Quem enim charitas ædificando non erigit, scientia inflando peruertit. Plerumque se hypocritæ mira abstinentia affligunt, omne robur corporis atterunt, et quasi carnis vitam funditus in carne viuentes extinguunt, sicque per abstinentiam morti appropiant, ut pene quotidie morientes uiuant. Sed ad hæc humanos oculos quærunt, admirationis gloriam expetunt, Veritate attestante, quæ ait: Exterminant facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes. Nam ora pallescunt, corpus debilitate quatitur, pectus interrumpentibus suspirijs vrgetur. Sed inter hæc, ab ore proximorum sermo admirationis quæritur, nihilque tanto labore aliud, nisi æstimatio humana cogitatur. Quos nimirum bene Simon ille significat, qui Dominicæ passionis tempore in angaria crucem portabat, de quo scriptum est: Inuenerunt hominem Cyrenæum, venientem obuiam sibi, nomine Simonem, hunc angariauerunt, ut tolleret crucem Iesu. Quod enim per angariam agimus, non hoc ex studio amoris operamur. Crucem ergo Iesu in angaria portare, est afflictionem abstinentiæ pro alia quam necesse est intentione tolerare. An non Iesu crucem portat in angaria, qui quasi ad præceptum Domini, carnem domat, sed tamen spiritalem patriam non amat? Vnde et Simon idem crucem portat, sed nequaquam moritur: quia omnis hypocrita corpus quidem per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem gloriæ, mundo uiuit.

B nis gloriam expetunt, Veritate attestante, quæ ait: Exterminant facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes. Nam ora pallescunt, corpus debilitate quatitur, pectus interrumpentibus suspirijs vrgetur. Sed inter hæc, ab ore proximorum sermo admirationis quæritur, nihilque tanto labore aliud, nisi æstimatio humana cogitatur. Quos nimirum bene Simon ille significat, qui Dominicæ passionis tempore in angaria crucem portabat, de quo scriptum est: Inuenerunt hominem Cyrenæum, venientem obuiam sibi, nomine Simonem, hunc angariauerunt, ut tolleret crucem Iesu. Quod enim per angariam agimus, non hoc ex studio amoris operamur. Crucem ergo Iesu in angaria portare, est afflictionem abstinentiæ pro alia quam necesse est intentione tolerare. An non Iesu crucem portat in angaria, qui quasi ad præceptum Domini, carnem domat, sed tamen spiritalem patriam non amat? Vnde et Simon idem crucem portat, sed nequaquam moritur: quia omnis hypocrita corpus quidem per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem gloriæ, mundo uiuit.

C sed nequaquam moritur: quia omnis hypocrita corpus quidem per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem gloriæ, mundo uiuit.

Quo contra per Paulam bene de electis dicitur: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs et concupiscentijs. Cum vitijs quippe et concupiscentijs carnem crucifigimus, si sic gulam restringimus, ut iam de mundi gloria nihil quæramus. Nam qui corpus macerat, sed honoribus anhelat, crucem carni intulit, sed mundo per concupiscentiam peius uiuit: quia et sæpe per sanctitatis imaginem, locum regiminis indignus assequitur, quem nisi aliquid in se virtutis ostenderet, nullo percipere labore mereretur. Sed transit quod delectabiliter obtinet, et poenaliter, quod sequitur, manet. Sanctitatis nunc fiducia in ore hominum ponitur: sed cum internus iudex secreta cordis examinat, testes vitæ exterioris non quærit. Bene ergo dicitur: [Sicut tela araneæ fiducia eius:] quia apparente cordis teste, præterit omne quod exterius de humano fauore confidit. Vnde et adhuc apte subiungitur:

Quod instabilis sit domus, quæ Christum non habet in fundamento, et quid sit, quod fatua virgines oleum mendicant.

Cap. XVII.

Innitetur super domum suam, et non stabit.] Sicut domus exterioris conuersationis, est ædificium, quod inhabitat corpus: ita domus nostræ cogitationis, est res quælibet, quam per dilectionem inhabitat animus. Omne quippe, quod diligimus, quasi in hoc quiescentes habitamus. Vnde Paulus, quia in supernis cor fixerat, in terra quidem positus, sed tamen a terra extraneus, dicebat: Nostra conuersatio in cælis est. Mens itaque hypocritæ nihil aliud in omne, quod agit, nisi opinionis suæ gloriam cogitat, nec curat quo post per meritum ducitur, sed quid interim dicatur. Domus ergo eius, est delectatio fauoris, quam quasi quietus inhabitat: quia per cuncta sua opera ad hanc se intra animum reclinat. Sed stare domus hæc non valet: quia laus cum vita præterit, et humanus fauor in iudicio non subsistit. Vnde et fatuæ virgines, quæ oleum in vasis non sumpserant, quia in alienis scilicet vocibus gloriæ, et non in suis conscientijs habebant, turbatæ per sponsi præsentiam, dicunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. Oleum quippe a proximis petere, est gloriam boni operis, a testimonio alieni oris implorare. Mens etenim vacua, cum cunctis suis laboribus nihil se intus tenuisse inuenerit, testimonium foras quærit. Ac si aperte fatuæ virgines dicant: Cum nos repelli sine retributione conspiciatis, dicite in nostro opere quid vidistis? Sed frustra tunc hypocrita super hanc domum laudis innititur, quia nihil ei in iudicio attestatio humana suffragatur, quia eandem laudem, quam post in testimonium

ftimonium exigit, prius in muneré recepit. Vel certe super domum suam hypocrita
 iunxitur, cum vanis fauoribus decerpit, quasi de fiducia sanctitatis cleuatur. Multa
 quippe hypocritæ in occulto mala faciunt, quædam vero bona in publico. Cumq. ex
 bonis patribus laudes recipiunt, ab occultis malis considerationis oculos auertunt,
 talesq. se æstimant, quales foris audiunt, non quales intus nouerunt. Vnde fit plerumque
 ut ad supernum quoque iudicium cum fiducia veniant, quia tales se apud internum
 arbitrum credunt, quales ab hominibus foris habebantur. Sed stare domus hypocritæ
 non valet, quia in terrore districti examinis, omnis antea de fiducia sanctitatis cadit.
 Cumq. sibi oris alieni testimonia deesse cognouerit, ad sua se opera enumeranda con-
 uertit. Vnde et adhuc subditur: [Fulciet eam, et non confurget.] Hoc namque, quod
 per se stare non valet, fulcitur ut stet: quia cum vitam suam hypocrita labefactari, in
 iudicio conspicit, hanc fulciendo statuere operum enumerationem contendit. An non
 laudis suæ habitaculum hinc inde fulciunt, qui acta sua, ut præfati sumus, in iudicio
 enumerantes dicunt: Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, et in
 nomine tuo dzmonia eiecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Sed domus
 laudis tot allegationibus fulta, minime confurget, quia protinus iudex dicit: Num-
 quam noui vos, discedite a me qui operamini iniquitatem. Et sciendum est, quia hoc,
 quod surgit, ab infimis ad superiora se erigit. Domus ergo hypocritæ furgere non va-
 let: quia per omne quod iuxta præcepta cælestia agere potuit, a terra numquam ani-
 mum leuauit. Iure igitur tunc nequaquam ad præmium retributionis erigitur, quia
 per hoc, quod nunc exhibet, in appetitu temporalis gloriæ iacet.

*Quid illucente sole iustitia, sicut erunt et aridi hypocrita, qui virides
 videntur et humecti. Cap. XXVIII.*

33

Sed quia vita hypocritæ scirpi appellatione signata, qualiter in iudicio reprobetur
 audiuius: priusquam districtus iudex appareat, qualis ab hominibus habeatur
 audiamus. Sequitur: [Humectus videtur scirpus, antequam veniat sol.] Sæpe in
 in sacro eloquio Dominus, solis appellatione figuratur, sicut per Prophetam dicitur:
 Vobis autem, qui timetis nomen Domini, orietur Sol iustitiæ et sicut repulsi in iudicio
 impij dicere in sapientibus libro describuntur: Errauimus a via veritatis, et lumen ius-
 titiæ non luxit nobis, et sol non est ortus nobis. Ante solem igitur scirpus humidus
 cernitur, quia priusquam diuina districtio in iudicio cadat, omnis hypocrita infus-
 sum se sanctitatis gratia ostendat: quasi virens aspiciatur, quia iustus æstimatur: ho-
 noris locum obtinet: de gloria sanctitatis pollet: a cunctis veneratio deferretur: opinio
 laudis extenditur. Scirpus itaque iste in nocte humidus est, sole autem veniente, sic-
 catur: quia nimirum hypocrita in tenebris vitæ præsentis, sanctus ab omnibus cre-
 ditur, sed cum districtus iudex venerit, quàm sit iniquus apparebit. Dicat ergo:
 [Humectus videtur, antequam veniat sol:] quia virentem se nunc humanis oculis
 exhibet, sed in calore tunc diuini iudicij arefcet. Sequitur: [Et in ortu suo, germen
 eius egreditur.] Herba quælibet nascendo prius a terra producit, aura et æstibus
 tangitur, sole ac pluuijs nutritur: et tunc demum ad proferendum sui seminis ger-
 men aperitur. Scirpus vero cum flore suo nascitur, moxq. dum a terra surgit, sui
 secum seminis germen producit. Bene ergo per herbas reliquas sanctus quilibet,
 per scirpus vero hypocrita designatur: quia iusti viri priusquam in opere sanctæ
 conuersationis oriantur, huius vitæ hiemem tolerant, eosq. grauium persecutio-
 num æstus fatigant. Sed cum recta faciunt, nequaquam hic suæ rectitudinis remu-
 nationem querunt. Cum vero a præsentis mundi laboribus exeunt, ad æternam
 patriam venientes, expectata retributione perfruuntur. At contra hypocrita, quia
 mox ut in bono opere nascitur, præsentis mundi recipere gloriam conatur, quasi scir-
 pi more cum germine oritur. Qui pro eo, quod bene viuere incipit, querit statim,
 ut a cunctis honoretur. Germen itaque in ortu, est remuneratio in inchoatione. Sæ-
 pe namque nonnulli aperta prauitatis vias deserunt, sanctitatis habitum sumunt,
 moxq. ut prima limina bene viuendi contigerint, obliui qui fuerint, affligi iam per
 poenitentiam de consummatis nequitijs nolunt: laudari autem de inchoata iustitia
 appetunt, præesse ceteris etiam melioribus concupiscunt. Quos plerumque dum
 iuxta votum præsens prosperitas sequitur, multo quàm prius fuerant, de sanctitatis
 habitu

A habitu peiores fiunt. Nam tebus multiplicibus occupati, atque ipsa occupatione confisi, non solum perpetrata minime deplorant, sed adhuc quæ deplorentur exaggerant.

Quid sis non operari in primogenita bouis, et lignorum auferre præputia. Caput XXX.

Qui enim mundum deserunt, ad exteriora officia prouchi non debent, nisi per humilitatem diutius in eiusdem mundi contemptu solidentur. Citius namque bona deperent, quæ hominibus ante tempus innotescunt: quia et arbuta plantata, priusquam fixa radice coalescant, si manus concutens tangit, arefacit. At si in altum radix figitur, et terræ humoribus conuersa solidatur, hæc et manus impellit, sed non lædit: hæc et ventorum flatus inflectendo concutiunt, sed non euertunt. Ne ergo eruat vita cepti operis, diu ac robuste in alto humilitatis figenda est radix cordis: ut cum ab humano ore, detractionis aura vel fauoris flauerit, etsi in quamlibet partem vtrumque incurrat, animum funditus non euellat: sed ad statum suum protinus post inflectionem redeat, si apud se fortis in radice perdurat. Quid in rebus excrecentibus pariete surgente robustius? Qui tamen si dum construitur, impellatur, statim sine labore destruitur: si autem per spatium temporis ab humore suo exicari permittitur, sæpe et arietum ictibus minime quassatur. Sic sic videlicet bona nostra. et intempestiue manifestata deperunt, et diutius occultata solidantur: quia humanæ occupationis manus cum incipientem conuersationis nostræ vitam contigerit, quasi recentem parietem impellit, eamque facile destruit, quia adhuc humorem infirmitatis propriæ non amisit. Cum vero in longa quietis suæ adiectione se animus comprimit, quasi more exiccati parietis, contra ictus obdurefcit, et contractum protinus resilit.

Comne, quod solidum impactum fuerit. Hinc est, quod vitam inchoantium Moyses humanis occupationibus exerceri prohibuit, dicens: Non operaberis in primogenito bouis, et non tondabis primogenita ouium. In primogenito quippe bouis operari, est bonæ conuersationis primordia in exercitio publicæ actionis ostendere. Ouium quippe primogenita tondere, est ab occultationis suæ tegmine, humanis oculis inchoantia bona opera nostra denudare. In primogenito ergo bouis operari prohibemus, atque a primogenitis ouium detondendis compescimus: quia etsi quid robustum incipimus, exercere hoc in aperto citius non debemus. Et cum vita nostra simplex quid atque innocuum inchoat, dignum est, ut secreti sui velamina non relinquant, ne nudum hoc humanis oculis quasi subducto vellere ostendat. Ad sola ergo diuina sacrificia bouum primogenita ouiumque proficiant, ut quidquid forte, simplex, innocuumque incipimus, hoc ad honorem intimi iudicis, in ara cordis immolemus. Quod ab illo proculdubio tanto libentius accipitur, quanto et ab hominibus occultatur, nulla laudis appetitione maculatur. Sæpe autem nouæ conuersationis primordia adhuc ex carnali vita sunt commixta: et idcirco innotescere citius non debent, ne cum laudantur bona, quæ placent, deceptus laude sua animus deprehendere in eis nequeat mala, quæ latent. Vnde recte rursus per Moysen dicitur: Quando ingressi fueritis terram, quam ego daturus sum vobis, et plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum. Poma, quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis. Ligna quippe pomifera, sunt opera virtutibus secunda. Præputia itaque lignorum auferimus, cum de ipsa inchoationis infirmitate suspecti, primordia nostrorum operum non approbamus. Poma autem, quæ germinant, immunda ducimus, nostrisque cibis non aptamus: quia cum primordia boni laudantur operis, dignum est, ut hoc animum non pascat operantis, ne dum accepta laus suauiter carpitur, fructus operis intempestiue comedatur. Qui ergo inchoat virtutis, ab humano ore laudem receperit, quasi plantati ligni ante tempus pomum comedit. Hinc per Psalmistam Veritas dicit: Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam federitis. Ante lucem quippe surgere, est prius quam claritas æternæ retributionis appareat, in præsentis vitæ nocte gaudere. Sedendum ergo prius est, ut post recte surgamus: quia quisquis nunc sese sponte non humiliat, nequaquam hinc sequens gloria exaltat. Quod ergo illic ante lucem surgere, hoc hic hypocrisis in ortu est germen proferre: quia humanas laudes desiderans, ubi ad opus bonum nascitur, ibi mox appetit, ut gloriam retributionis assequatur. An non in ortu suo hi germen protulerant, de quibus Veritas dicebat: Amant primos dicubitus

34

Deut. 15. d.

35

Leu. 19. e

Psal. 126.

Luc. 10. g
Marc. 12. d

discubitus in conuiujs et primas cathedras in synagogis et lationibus in foro, et vocati ab hominibus conantur, quasi scirpi more ab ortu suo cum germine exurgunt. Hi nimirum cum recta operari appetunt, prius mente sollicita eiusdem operis sui testes querunt, et sacra cogitatione pertractant: si sunt qui gerenda videant, si digne hæc eloqui, qui videant, possint. Si vero eorum facta nullum fortasse hominum contingat aspicere, hæc vel proculdubio æstimant perdidisse, et interni arbitri oculos quasi absentes deputant: quia ab eo vicem sui operis recipere in posterum recusant. Et quoniam cum rectum quod hypocrita egerit, videri a multis querit, bene adhuc de hoc scirpo subiungitur. [Super acertum petrarum radices eius densabuntur, et inter lapides commorabitur.] Quid enim radicium nomine, nisi latentes cogitationes accipimus, quæ in occulto prodeunt, sed in ostensione operum per apertum surgunt, sicut, et de verbi semine per Prophetam dicitur. Et hoc quod saluatum fuerit de domo Iuda, et quod reliquum est, mittet radicem deorsum, et faciet fructum sursum. Radicem quippe deorsum mittere, est cogitationem bonam in abditis multiplicare. Fructum vero sursum facere, est per efficaciam operis, recta, quæ cogitauit, ostendere. Lapidum vero nomine, in sacra scriptura homines designantur: sicut sanctæ Ecclesiæ per Isaiam dicitur: Ponam in spidem propugnacula tua, et portas tuas in lapides sculptos. Qui eosdem lapides quid dixisset, aperuit, cum subiungit: Vniuersos filios tuos doctos a Domino. Et sicut admonente Petro apostolo, dicitur: Et vos tamquæ lapides viui superædificamini domus spirituales. Hoc itaque loco quia lapides dicti sunt, sed tamen viui minime dicuntur, nuda appellatione lapidum, permixti possunt reprobis et electi figurari.

Quod in suam destructionem laborant, qui nuncijs regis Babylonis bona, quæ agunt, quasi diuitias congregatas ostendunt. Caput XIX.

36.

Scirpus itaque iste, qui inter lapides commoratur, super acertum petrarum radices densat: quia omnis hypocrita cogitationes suas in exquirenda hominû admiratione multiplicat. Per omne enim, quod hypocrita faciunt, quia occultis cogitationibus laudes hominum requirunt, quasi radices scirpi in acertum petrarum mittunt. Operaturi quippe laudes suas cogitant, laudari autem has secum taciti in cogitationibus versant. Gaudent se præcipuos in humana æstimatione claruisse. Cumque inflati fauoribus apud semetipsos intumescunt, sepe mirantur taciti etiam ipsi quod sunt. Videri quotidie semetipsos altiores cupiunt, ac miris inuentionibus in opere excrescunt: quia sicut virtus humilitatis omne vitium enervat, sic arrogantia roborat. Cogit namque mentem iuuenescere, et contra vires valere: quia et quod negat vigor valetudinis, amor imperat laudis. Vnde et factis suis, vt diximus, arbitros inquirunt. Si vero eorum operi testes deesse contingat, narrat ipsi, quæ gesserint. Cumque efferi fauoribus coeperint, sepe eisdem suis operibus, quæ egisse se referunt, mentiendis aliquid adiungunt. Cum vero et vera dicunt, hæc dicendo a aliena faciunt: quia quesitis remunerati fauoribus, ab eorum intima retributione vacuantur.

37.

In eo enim, quod bona sua patefaciunt, ostendunt malignis spiritibus, quasi insidiantibus hostibus, quæ prædentur. Quorum profecto vitam illa cunctis notissima Ezechie culpa figurauit, qui postquam vna prece, et sub vnius noctis spatio, centrum octoginta quinque millia hostium angelo feriente prostrauit: postquam occasui proximum ad altiora caeli spatia solem reduxit: postquam vitam propinquantem iam termino coartatam, in tempora longiora protelauit: susceptis Babylonicis regis nuncijs, bona omnia, quæ possidebat, ostendit: sed Propheta voce protinus audiuit: Ecce dies venient, et auferentur omnia, quæ in domo tua sunt, in Babylonem: non relinquetur quidquam, dicit Dominus. Sic se nimirum hypocrita, postquam magnis virtutibus excrescunt, quia cauere malignorum spirituum insidias negligunt, et celari in eisdem virtutibus noliunt, bona sua ostendendo, hostium faciunt: et prodentes subito amittunt, quicquid diutius studentes operantur. Hinc per Psalmistam dicitur: Tradidit in captiuitatem virtutes eorum, et pulchritudines eorum, in manus inimici. Virtus quippe et pulchritudo arrogantiam, inimici manibus traditur: quia omne bonum, quod per concupiscentiam laudis ostenditur, occultis aduersarij iuri mancipatur. Hostes namque ad rapinam prouocat, qui suas eorum notitias diuitias denudat. Quousque enim ab æternæ patriæ securitate disjungimur, per latronum insidiantium iter ambulamus. Qui ergo in itinere deprædari formidat, abscondat necesse est bona, quæ portat. O miseri qui affectantes laudes hominum, in semetipsis dissipant fru-

ctus la-

4. Reg. 10. d

Ps. 137.
Tsal. 77.

- A**ctus laborum : cumq. se ostendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt . Quos nimium maligni spiritus cum ad iactantiam prouocant, eorum, sicut diximus, opera captiuantes denudant . Vnde sub cuiusdam gentis specie, antiquorū hostium malitiam signans, per Prophetam Veritas dicit : Posuit vineam meam in deserto, decorticauit ficum meam, nudans expoliavit eam , albi facti sunt rami eius . Insidiantibus quippe spiribus , Dei vinea in desertum ponitur , cum plena fructibus anima , humane laudis cupiditate dissipatur . Ficum Dei gens ista decorticat, quia seductam mentem in fauoris appetitum rapiens, quo hanc ad ostentationem pertrahit , tegmen ei humilitatis tollit , eamq. nudans expoliat, quia quousque in bonis suis absconditur, quasi proprii tegminis cortice vestitur . Cum vero mens hoc, quod egerit , videri ab alijs concupiscit , quasi expoliata ficus eum qui se texerat corticem amisit . Vbi apte subditur : Albi facti sunt rami eius , quia offensa humanis oculis eius opera candescunt , de sanctitate nomen fumitur , cum recta actio diuulgatur . Sed quoniam subducto cortice, rami fici huius ardescunt, solerter intueundum est : quia facta arrogantium , humanis oculis offensa , vnde placere appetunt , inde siccantur . Mens itaque quæ per iactantiam proditur , decorticata recte ficus vocatur : quia et candida est per hoc, quod cernitur, et siccitati proxima per hoc, quod tegmine corticis nudatur , Intus ergo sunt seruanda quæ agimus, si ab interno arbitro vicem recipere nostri operis expectamus . Hinc est enim quoddam per Euangelium Veritas dicit : Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua : vt sit elemosyna tua in abscondito : et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi . Hinc est quoddam de electorum Ecclesia per Psalmistam dicitur : Omnis gloria eius filiz regum ab intus . Hinc Paulus ait : Gloria nostra hæc est , testimonium conscientiz nostræ . Filia quippe regum Ecclesia , quæ in bono est in opere spiritalium principum prædicatione generata , gloria intus habet : quia hoc, quod agit , in ostentationis iactantia non habet . Gloriam suam Paulus testimonium conscientiz memorat , quia fauores oris alieni non appetens, vitæ suæ gaudia extra semetipsum ponere ignorat . Occultanda sunt ergo quæ agimus , ne hæc in huius vitæ itinere incaute portantes, latrocinantium spirituum incurusione perdamus . Et tamen Veritas dicit : Videant opera vestra bona , et glorificent patrem vestrū , qui in cælis est . Sed aliud est profecto, cum in ostensione operis, gloria queritur largitoris , aliud cum laus priuata concupiscitur de dono largientis . Vnde et rursus in Euangelio hæc eadem Veritas dicit : Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus , vt videamini ab eis . Opus ergo nostrum cum hominibus ostenditur, in cordis prius examinatione pensandum est , per cuiusdem ostensionis studiū quid queratur . Si enim dantis gloriam querimus , etiam publica nostra opera , in conspectu illius occulta seruamus . Si vero per hæc nostram laudē concupiscimus , foras ab eius conspectu iam fusa sunt, etiam si a multis ignorentur . Sed valde perfectorum est, sic ostēso opere, Auctoris gloriam querere, vt de illata laude priuata nesciat exultatione gaudere . Tūc solum namque innocæ hominibus laudabile opus ostenditur , cum per despectum mentis veraciter laus impensa calcatur . Quam quia infirmi quique perfecte contemnendo non superant , restat necesse est, vt bonum hoc, quod operantur, abscondant . Sæpe enim ab ipso ostensionis exordio , propriam laudem querunt, sæpe vero in ostensione operis, Auctoris patescere gloriam cupiunt , sed excepti fauoribus , in laudis propriæ cupiditatem rapiuntur : cumq. semetipsos diiudicare interius negligunt, sparsi exterius ignorant quod agunt, eorumq. opus suæ elationi militat , atque hoc se impendere obsequio largitoris putant . Scirpus ergo inter lapides commoratur, quia ibi hypocrita stat, vbi mentis suæ intentionem solidat . Nam cum attestacionem percipere multorum ambit, quasi in lapidum collectione subsistit . Sed iste hypocrita scirpi appellatione signatus, cum corpus abstinentia domat, cum largiendo quæ possidet , studio pietatis exudat, cum notitia sacræ legis eruditur, cum verbo prædicationis vitur : quis hunc tanta plenū largitate conspiciens, a gratia æstimet largitoris alienū ? Et tamen superna dispensatio largitur huic dona operis, et fortē denegat hereditatis : operantia munera cumulat, et tamen vitam operantis ignorat : quia cum perceptū munus ad laudem propriam trahitur, in conspectu lucis intimæ vmbra elationis obscuratur . Vnde et bene subditur : [Si absorberit eū de loco suo, negabit eum, et dicit : Non noui te .] De loco sua hypocrita absorbetur, cum a præsentis vitæ fauoribus, morte interueniente, separatur . Sed hunc absorptū internus arbiter negat , seq. cum nescire denunciat : quia simulatores vitam iuste reprobando veritas ignorat, nec recognoscit eius bona, quæ egit, quia hæc ex recta intentione non protulit . Vnde et sancti virginibus in iudicium veniens dicit : Amen

Iob. 1. b

Matt. 6. a

Psal. 44.

2. Corin. 1. c

38.

Matt. 5. b

Ibidem . a

Matth. 25. b

dico vobis, nescio vos. In quibus dum mentis corruptionem confiderat, carnis etiam incorruptionem damnat. Sed vitinam hypocritis fua perditio fola fufficeret, et nequaquam peruerfa; eorum ftudia ardentet alios ad vitam duplicitaris infligarent. Hoc nâque vniufcuiusque proprium effe folet, vt qualis ipfe fuerit, tales fibi coniungi et alios velit, diuerfitatem vitæ refugiat, atque hoc imitandum imprimat quod amat. Vnde et apud hypocritarum fenfum fimplicitas omnis in crimine eft. Apertas fupbe mentes diiudicant, et puritatem cordis, hebetudinem appellant, omneſq. quos fibi adherere cupiunt, a fimplicitatis itinere diuertunt, et quali expulſa inſipiciã, eos crudiffe fe æſtimant, in quibus puritatem mentis, id eſt, arcem ſapientiæ debellant. Quia vero non ſolum ex ſua peruerſitate hypocrita, ſed adiuncta etiam ſequacium perditione reprobat, poſtquam non coſnoſci a iudice dicitur, recte protinus ſubiungitur: [Hæc eſt enim lætitia viæ eius, vt rurſum de terra alij germinentur.] Ac ſi aperte diceretur: Veniente iudice, nequaquã coſnoſcitur, ſed multipliciter ſupplicia recipit: quia eo latius in ſua iniquitate lætatus eſt, quo et in alijs mala propagauit. Cui enim hic non ſufficit iniquitas propria, torqueatur illico necesse eſt, etiam ex merito reatus alieni. Nunc itaque ſimulatores gaudeant, et humana iudicia ſe obtinuiffe glorientur. Deſpiciatur iuſtorum ſimplicitas: argue a calliditate dupplicium fatuitas vocetur. Cui deſpectus ſimplicium tranſit, citius dupplicium gloria percurrit. Vnde et apte ſubiungitur:

Quid ſerui Dei, quorum vita nunc æſtimatur inſania, in nouiſſimo ridebunt, quando introibunt in gaudium Domini ſui. Caput XXXI.

DEUS non proijciat ſimplicem, nec porriget manum malignis.] Quia nimirum diſtrictus in iudicio apparens, et deſpectum ſimplicium glorificando erigit, et malignorum gloriam reprobando confringit. Maligni enim vocantur hypocritæ, qui bona non bene faciunt, et recta quæ agere videntur, ſub ſtudio laudis operantur. Manum vero cui porrigimus, hunc videlicet ab imis eleuamus. Malignis ergo Deus manum non porrigit: quia quærentes terrenam gloriam in imo derelinquit, et quamlibet recta videantur eſſe quæ agunt, hos ad gaudia ſuperna non prouehit. Vel certe ideo maligni appellantur hypocritæ, quia benignitatem erga proximos oſtendunt, et dolos ſuæ iniquitatis operiunt. Per omne namque, quod vel faciunt, vel loquuntur, ſimplicitatem exterius exhibent, ſed ſubtilitate interius duplicitaris callent: puritatem ſuperficie ſimulant, ſed ſemper malitiam ſub ſpecie puritatis occultant. Quos contra bene per Moſen dicitur: Non indues veſtem ex lana, linoq. contextam. Per lanam quippe ſimplicitas, per linum vero ſubtilitas designatur. Et nimirum veſtis quæ ex lana linoq. conficitur, linum interius celat, lanam in ſuperficie demonſtrat. Veſtem ergo ex lana linoq. contextam induit, qui in locutione vel actione, qua vitur, intus ſubtilitatem malitiæ operit, et ſimplicitatem foris innocentie oſtendit. Quia enim ſub puritatis imagine deprehendi calliditas non valet, quaſi ſub læuæ groſſitudine linum lateat. Bene autem poſt reprobatorum ſupplicia, iuſtorum remus neratio demonſtratur, cum protinus ſubditur: [Donec impleatur os tuu riſu, et labia tua iubilo.] Os quippe iuſtorum tunc riſu replebitur, cum eoru corda finitis peregrinationum ſteſibus, æterna lætitiæ exultatione fatiabitur. De hoc riſu diſcipulis Veritas dicit: Munus dæ gaudebit, vos autem contriſtabimini: ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Et rurſum: Videbo vos, et gaudebit cor veſtrum, et gaudium veſtrum nemo tollet a vobis. De hoc riſu ſanctæ Eccleſiæ Salomon ait: Ridebit in die nouiſſimo. De hoc iterum dicit: Timentis Dominum, bene erit in extremis. Non autem tunc riſus erit corporis, ſed riſus cordis. Riſus enim nunc corporis de læciuita diſſolutionis: nam riſus cordis tunc de lætitia naſcetur ſecuritatis. Cum ergo electi homines implentur gaudio manifeſtæ contemplationis, quaſi ad hilaritatem riſus exilium in ore mentis. Iubilum vero dicimus, cum tantam lætitiã corde concipimus, quantam ſermonis efficacia non explemus, et tamen mentis exultatio hoc, quod ſermonem non explicat, ore ſonat. Bene autem os riſu impleri dicitur, et labia iubilo: quia in illa æterna patria, cum iuſtorum mens in exultationem rapitur, lingua in eantum laudis eleuatur. Qui quoniam tantum vident, quantum dicere non valent, in riſu iubitant: quia non explendo reſonant quod amant. Donec autem dicitur, non quod omnipotens Deus eoſque malignos non ſubleuet, quouſque electos ſuos in iubilationis gaudia aſſumat, ac ſi poſt a poena eripiat, quos ante in culpa deſerens damnat: ſed quod hoc nequaquam vel ante iudicium faciat, cum dubium hominibus videri poſſit, an fiat.

Deut. 22.4

Ioan. 16.4

Ibidem.e

Pron. 31.4

Eccli. 1.6

- A fiat. Nam post electorum suorum iubilum, quia malignis manum non porrigat, ex ipsa iam districtione vltimi examinis constat. Sic namq. et per Psalmistam dicitur: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Non quòd a dextris Domini nequaquam Dominus sedeat, postquam inimicos illius feriens, eius potestate subternit: sed quòd in aeterna cunctis beatitudine præsidet, et priusquam rebellium suorum corda conculcet. In qua nimirum constat, quia subiectis hostibus sine fine et posterius regnat: sicut per Euangelium de Mariæ sponso dicitur: Et non cognouit eam donec peperit filium suum primogenitum non quòd hanc post natiuitatem Dei cognouerit: sed quòd nequaquam illam contigit, etiam cum Conditoris sui matrem esse nesciuit. Nam quia eam contingere nequaquam valuit, postquam redemptionis nostræ ex eius utero celebrari mysterium agnouit, de illo profecto tempore necesse erat: vt
- B Euangelista testimonium ferret, de quo propter Ioseph ignorantiam dubitari potuisset. Sic itaque nunc dicitur: [Deus non proiciet simplicem, nec porriget manum malignis, donec impleatur risu os tuum, et labia tua iubilo.] Ac si aperte diceretur: Vitam simplicium nec ante iudicium deserit, et malignorum mentes percutere deferendo, nec priusquam appareat præmittit: Nam quia sine fine reprobos cruciet, et electi eius in perpetuum postquam apparuerit, regnent, profecto dubium non est. Sequitur:

Quòd in die iudicij reprobi erubescant, cum in illa mundi ruina quàm nunc laborauerint, tunc demum intelligant.

Caput XXXII.

- Q Vi oderunt te, induentur confusione.] Iustorum hostes in extremo examine confusio induit: quia cum transacta mala redundare sibi ante oculos mentis aspexerint, C suos eos undique reatus depriment vestr. Ad poenam hi quippe tunc factorum suorum memoriam tolerant, qui nunc quasi a sensu rationis extranei gaudentes peccant. Ibi vident quantum debuissent fugere, quod amauerunt: ibi conspiciunt quàm lugubre fuerit, quòd nunc in culpa gratulantur. Tunc animum reatus obnubilat, et recordationis suæ iaculis ipsa se conscientia impugnat. Quis igitur digne penset, iniquorum confusio quanta tunc erit, quando et foris æternus iudex cernitur, et intus ante oculos culpa versatur? Qui ad hæc idcirco perueniunt, quia sola hic transeuntia dilexerunt. Vnde et apte mox subditur: [Et tabernaculum impiorum non subsistet.] Tabernaculum quippe construitur, vt ab æstu corpus et frigore defendatur. Quid itaque hoc loco tabernaculi nomine, nisi ædificatio terrenæ felicitatis exprimitur, per quam super se reprobi casura multiplicant, vt se a præsentibus vitæ necessitatibus quasi ab æstu et imbris defendant? Honoribus namque excescere ambiunt, ne despectu videantur. Terrena aggregando exaggerant, ne inopie frigore taseant. Contemnunt curare quòd sequitur: et tota intentione satagunt, ne quid in præsentibus desit. Student nomen dilatare, ne lateant: et si cuncta ad desiderium suppetant, munitos se in omnibus et felices putant. Vbi ergo mentis habitationem construunt, ibi proculdubio tabernacula fixerunt. Aduersa impatienter perferunt, remissè in prosperis lætantur. Sola quæ adfunt cogitant, nec ad affectum cælestis patriæ vlla recordatione respirant. Gaudent sibi suppetere bona, quæ cupiunt, atque vbi carne requiescunt, ibi et mentem extinguendo sepeliunt: quia secularis curæ telo trucidati, terrenarum rerum aggerem, quem foris exquirendo multiplicant, hunc semper interius per cogitationem portant. At contra iusti nec oblata bona hic pro magno suscipiunt, nec illata mala valde pertimescunt: sed cum bonis præsentibus vtuntur, ventura mala metuunt: et cum
- E de malis præsentibus gemunt, bonorum sequentium amore consolantur. sicq. temporali refouentur subsidio, sicut via tor in stabulo vtitur lecto, pausat, et recedere festinat: quiescit corpore, sed ad aliud tendit mente. Nonnumquam vero et aduersa perpeti appetunt, in transitorijs prosperari refugiunt: ne delectatione itineris, a patriæ perueniente tardentur: ne gressum cordis in via peregrinationis figant, et quandoque ad conspectum cælestis patriæ line remuneratione perueniant. Gaudent despici, nec dolent se necessitatibus affligi. Qui ergo contra præsentia se aduersa non muniunt, quasi contra æstum et pluuias habere tabernaculum nolunt. Vnde et Petrus iure reprehenditur, quia necdum mentis perfestatione roboratus, veritatis claritate cognita, in terra figere tabernaculum conatur. Iusti itaque hic se construere negligunt, vbi peregrinos se et hospites nouerunt. Quia enim in proprijs gaudere desiderant, esse in alieno felices recusant. Iniusti autem quanto longius ab æternæ patriæ hereditate diuisi sunt, tanto in terra altius fundamenta cogitationis

S. Greg. Tom. 2.

V u a

figunt.

figunt. Hinc est quòd ab ipfo humanæ conditionis exordio, in electa prole Enoch se-
 primus nascitur. Hinc est quòd Cain primum filium suum Enoch vocat, atque ex eius
 nomine ciuitatem, quam condidit, appellat. Enoch quippe dedicatio dicitur. Iniqui
 ergo se in primordijs dedicant: quia in hac vita, quæ ante est, cordis radicem plantant:
 vt hic ad vortum floreat, et a sequenti patria funditus arefcant. Ex iustis vero Enoch
 septimus oritur, quia eorum vitæ festa dedicatione in fine feruatur. Hinc est quòd
 attestante Paulo, Abraam in casulis habitat: quia habentem fundamenta ciuitatem,
 quam supernus artifex construxit, expectat. Hinc est quòd Iacob greges ouium se-
 quens humiliter graditur, atque huic Esau obuiam veniens, tumultu multiplicis co-
 mitatus eleuatur: quia nimirum et electi hic elationem non habent, et in bonis carnis
 reprobi læti tument. Hinc ad Israel Dominus dicit: Si elegeris vnum de populo terræ,
 et constitueris principem super te, non faciet tibi equos et equites. Et tamen primus
 rex ab eodem populo electus, repente vt culmen potestatis attingit, tria millia sibimet
 equites eripit: quia foris restringere sub æqualitate non poterat, quod intus animus super ce-
 tero tumebat. Quasi munitum sibi diues ille tabernaculum construxerat, qui dicebat:
 Anima, habes multa bona reposita in annos multos: requiesce, comede, et bibe, et
 epulare. Sed quia eius tabernaculum in veritatis fundamento non subsistit, illico au-
 diuit: Stulte, hac nocte repetunt animam tuam abs te: quæ autem parasti, cuius
 erunt? Bene ergo dicitur: Tabernaculum impiorum non subsistit: quia vitæ fugien-
 tis amatores, dum studiose se in præsentibus construunt, repente ad æternam pœnam
 rapiuntur.

LIBRI OCTAVI MORALIVM FINIS.

SANCTI GREGORII
 MORALIS EXPOSITIONIS
 IN BEATVM IOB
 LIBER NONVS.

Caput primum.

Erueræ mentes si semel ad studium contrarietatis eruperint, siue
 prauum, siue rectum quid a contradicentibus audiant, aduersis
 hoc responsionibus impugnant: quia cum persona per contrarie-
 tatem displicet, nec recta, quæ protulerit, placeant. At contra bono-
 rum corda, quibus in odium non venit persona, sed culpa, sic per-
 uersa dijudicant, vt quæ recta dicuntur, assument. Discernendis
 quippe contradicentium sensibus æquissimi arbitri resident, et sic
 male prolata respuunt, vt tamen approbent quæ ex veritate cognoscunt. Solet nam-
 que inter spinarum multitudinem, etiam de frugis semine spica succrescere. Cauta
 ergo manu operantis agendum est, vt dum spina tollitur, spica nutriatur: quatenus
 qui studet eradicare quod pungit, nouerit seruare quod reficit. Vnde et beatus Iob,
 quia Baldath Suite recte per inquisitionem dixerat: Nunquid Dominus supplantat
 iudicium, aut Omnipotens subuertit quod iustum est? quia vera in hypocrisis robu-
 staq. protulerat, bene hæc et contra prauos generaliter prolata conspiciunt, studium
 propriæ defensionis calcat, atque audita protinus approbat, dicens:

CAPVT

CAPVT NONVM B. IOB.

Et respondens Iob, ait: Vere scio quòd ita sit, et quòd non iustificetur homo compositus Deo. Si voluerit contendere cum eo, non poterit respondere ei vnum pro mille. Sapiens corde est, et fortis robore. Quis restitit ei, et pacem habuit? Qui transtulit montes, et nescierunt hi, quos subuertit in furore suo. Qui commouet terram de loco suo, et columnas eius concutuntur. Qui præ-

B cipit soli, et non oritur, et stellas claudit quasi sub signaculo. Qui extendit celos solus, et graditur super fluctus maris. Qui facit arcturum et oriona et hyadas, et interiora Aultri. Qui facit magna et incomprehensibilia et mirabilia, quorum non est numerus. Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit, non intelligam. Si repente interroget, quis respondebit ei? Vel quis dicere potest: Cur ita facis? Deus cuius itæ nemo resistere potest, et sub quo curuantur qui portant orbem. Quantus ergo sum ego, vt respondeam ei, et loquar verbis meis cum eo? Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo: sed meum iudicem deprecabor. Et cum inuocantem me exaudierit, non credo quòd audierit vocem meam. In turbine enim **C** conteret me, et multiplicabit vulnera mea, etiam sine causa. Non concedit quiescere spiritum meum, et implet me amaritudinibus. Si fortitudo quatitur, robustissimus est. Si æquitas iudicij, nemo audet pro me testimonium dicere. Si iustificare me voluerit, os meum condemnabit me. Si innocentem ostendero, prauum me comprobabit. Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, et tædebit me vitæ meæ. Vnum est quod locutus sum, et innocentem et impium ipse consumit. Si flagellat, occidat semel, et non de pœnis innocentium rideat. Terra data est in manus impij, vultum iudicum eius operit. Quòd si non ille est, quis est ergo? Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, et non viderunt bonum. Pertransierunt quasi naues poma portantes, sicut aquila volans ad escam. Cum dixero: **D** Nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, et dolore torqueor. Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. Si autem et sic impius sum, quare frustra laboraui? Si lotus fuero quasi aquis niuis, et fulserint velut mundissimæ manus meæ: tamen sordibus intinges me, et abominabuntur me vestimenta mea. Neque enim viro, qui similis mei est, respondebo, nec qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri. Non est qui vtrumque valeat arguere, et ponere manum suam in ambobus. Auferat a me virgam suam, et pavor eius non me terreat. Loquar, et non timebo eum. Nec enim possum metuens respondere.

E *Quòd qui de vita perfectione se erigit, nec initium se habere ostendit. Caput 11.*

Vere scio, quòd ita sit, et quòd non iustificabitur homo compositus Deo.] Homo quippe Deo non compositus, iustitiam percipit, compositus amittit: quia quisquis se auctori bonorum comparat, bono se, quod acceperat, priuat. Qui enim accepta bona sibi arrogat, suis contra Deum donis pugnat. Vnde ergo despectus erigitur, dignum est vt erectus inde destruat. Sanctus autem vir, quia omne virtutis nostræ meritum esse vitium conspicit, si ab interno arbitrio districte iudicetur: recte subiungitur: [Si voluerit contendere cum eo, non poterit responderi ei vnum pro mille.] In scriptura sancta millenarius numerus pro vniuersitate solet intelligi. Hinc etenim Psalmista ait: Verbi, quod mādauit in mille generationes: cum profecto constet quòd ab ipso mundi exordio vsque ad Redemptoris aduentum, per Euangelistam non amplius quàm septuaginta et septem propagines numerentur. Quid ergo in millenario

Psal. 140.

Apoc. 20. d

numero, nifi ad proferendam nouam sobolem, perfecta vniuerfitas praefcitur genera-
tionis exprimitur? Hinc et per Ioannem dicitur: Et regnabunt cum eo mille annis: **A**
quia videlicet regnum sanctae Ecclesiae vniuerfitatis perfectione solidatur. Quia vero
monas decies multiplicata in denarium ducitur: denarius per semetipsum ductus in
centenarium dilatatur, qui rursus per denarium ductus in millenarium tenditur, cum
ab vno incipimus, vt ad millenarium veniamus: quid hoc loco vnus appellacione, nisi
bene viuendi initium, quid millenarij numeri amplitudine, nisi eiusdem bonae vitae per-
fectio designatur? Cum Deo autem contendere, est non ei tribuere, sed sibi gloriam
suae virtutis arrogare. Sed sanctus vir conspiciat, quia et qui summa iam dona percep-
pit, si de acceptis extollitur, cuncta, quae acceperat, amittit, et dicat: [Si voluerit con-
tendere cum eo, non poterit respondere ei vnum pro mille.] Qui enim cum auctore
contendit, vnum pro mille respondere non sufficit: quia qui de perfectione se erigit, **B**
habere se bene viuendi nec initium ostendit. Vnum namque pro mille responde-
re non possumus: quia cum de bonae vitae perfectione extollimur, hanc nos nec in-
choasse monstramus. Sed tunc de nostra infirmitate verius concutimur, si quam sit
impressa potentia iudicis, considerando pensamus. Vnde et subditur: [Sapiens
corde est, et fortis robore.] Quid mirum si Conditorum sapientium, sapientem di-
cimus, quem ipsam esse sapientiam scimus? Et quid mirum, quod fortem esse me-
morat, quem ipsam esse fortitudinem nullus ignorat? Sed sanctus vir duobus ver-
bis in laudem auctoris prolatis, aliquid nobis intimat: vnde nos ad cognitionem no-
stram trepidos reducat. Sapiens quippe Deus dicitur, quia occulta nostra subtiliter
agnoscit: et esse fortis adiungitur, quia valenter cognita percutit. Nec falli ergo a no-
bis, quia sapiens: nec vitari, quia fortis est, valet. Nunc vt sapiens omnia inuisibilis **C**
aspicit: tunc vt fortis sine villo obstaculo quos reprobos, punit. Qui hoc quoque hic
forti sapientia ordinat, vt humana mens cum contra Auctorem se eleuat, ipsa se sua
elatione confundat. Vnde et subditur: [Quis resistit ei, et pacem habuit? Qui enim
cuncta mirabiliter creat, ipse, vt creata sibi met conueniant, ordinat. In quo ergo Con-
ditori resistitur, pacis conuentio dissipatur: quia ordinata esse nequeunt, quae superni
moderaminis dispositionem perdunt. Quae enim subiecta Deo, in tranquillitate per-
sistere nequeunt, ipsa se sibi met dimissa, confundunt: quia in se pacem non inueniunt,
cui venienti desuper in auctore contradicunt. Sic summus ille angelicus spiritus, qui
subiectus Deo in culmine stare potuisset, semetipsum repulsus patitur: quia per natu-
rae suae inquietudinem foris vagatur. Sic primus humani generis parens, quia Aucto-
ris praeeptum resistit, carnis protinus contumeliam sensit: et quia subesse conditori per **D**
obedientiam noluit, sub semetipso prostratus, et pacem corporis protinus amisit. Bene
ergo dicitur: Quis resistit ei et pacem habuit? quia peruersa mens vnde se contra au-
ctorem erigit, inde se in semetipsa confundit. Resistere autem Deo dicimur, cum re-
pugnare eius dispositionibus conamur. Neque enim nostra infirmitas incommutabili
eius sententiae obuiat, sed tamen quod explere non valet, tentat. Nam saepe humana
infirmitas occulte vim dispositionis agnoscit, et tamen hanc si mutare valeat appetit.
Contraire fatagitur, sed ipso se gladio contradictionis frangit. Ordini interno renuitur,
sed suis victis conatibus, ligatur. Habere ergo pacem resistens non potest: quia dum
superbiam confusio sequitur, quod stulte per culpam geritur, hoc in agentis poenam
mirabiliter ordinatur. Sed vir sanctus virtute prophetici spiritus plenus, cum confu-
sionem generaliter humanae superbiae conspiciat, ad speciale malum protinus plebis **E**
Israeliticae oculos mentis tendit, et quae poena elatos omnes maneat, ex vnus gentis
interitu ostendit. Nam repente subiungit, dicens: [Qui transtulit montes, et nescie-
runt hi, quos subuertit in furore suo.] In scriptura sacra saepe montium nomine, pra-
dicantium altitudo designatur. De quibus per Psalmistam dicitur: Suscipiant mon-
tes pacem populo tuo. Electi quippe praedicatores, aeternae patriae non immerito mon-
tes vocantur: quia per vitam suam celsitudinem ima terrarum deserunt, et in eo propin-
qui fiunt. Sed montes veritas transtulit, cum praedicatores sanctos a Iudaeae obdura-
tione subtraxit. Vnde recte etiam per Psalmistam dicitur: Transferentur montes in
cor maris. In cor enim maris montes translati sunt, cum praedicantes Apostoli a Iu-
daeae perfidia repulsi, ad intellectum gentilium venerit. Vnde ipsi quoque in suis Acti-
bus dicunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quia repulistis illud, et
indignos

Psal. 71.

Psal. 45.

Mat. 23. 8

A indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sed hanc eandem translationem montium hi ipsi nescierunt, qui in Domini furore subuersi sunt: quia cum de suis finibus Hebræi Apostolos pellerent, lucrum se fecisse arbitrati sunt, quod prædicationis lumen amiserunt. Exigentibus quippe meritis, iusta animaduersione percussi, tanto intelligentiæ errore cæcati sunt, vt quod lucem perderent, hoc esse gaudium putarent. Sed repulsis Apostolis, a Romano protinus principe Tito Iudæa destruitur, atque in cunctis gentibus sparsa, dissipatur. Vnde et translatis montibus recte subiungitur: [Qui commouet terram de loco suo, et columnæ eius concutiuntur.] De loco quippe suo et terra commota est: cū plebs Israelitica de Iudæa finibus euulsa, nimirum colla gentibus subdidit, quia subdi Auctori recusauit. Quæ scilicet terra columnas habuit, quia in sacerdotes et principes, legis doctores atque pharisæos, ruina eius fabricæ structura surrexit. In ipsis namque litteræ ædificium tenuit, et tranquillitatis suæ tempore, sacrificium carnalium, quasi superimpositæ fabricæ onera portauit. Sed translatis montibus, columnæ concussæ sunt: quia subductis a Iudæa Apostolis, nec ipsi viuere in illa permitti sunt, qui ab illa vitæ prædicatores expulerunt. Dignum quippe erat, vt terrenam patriam subacti perderent, cuius amore nequam veriti sunt cælestis patriæ milites impugnare. Sed expulsis sanctis doctoribus, Iudæa funditus corruit, et iusto iudicantis examine, in erroris sui tenebris mentis oculos clausit. Vnde et adhuc subditur:

Quod propter malitiam subditorum subtrahatur lux prædicationis, & claudet Deus ora sanctorum Doctorem. Caput III.

C Vi præcipit soli, et non oritur: et stellas claudit quasi sub signaculo. Aliquando namque in sacro eloquio solis nomine, prædicatorum claritas designatur: sicut per Ioannem dicitur: Factus est sol vt saccus cilicinus. In extremo quippe tempore sol quasi cilicinus saccus ostenditur: quia fulgens vita prædicantium, ante reproborum oculos, aspera et despecta monstratur. Vti stellarum quoque claritas figurantur: quia dum recta peccatoribus prædicant, tenebras nostræ noctis illustant. Vnde et subtractis prædicatoribus, per Prophetam dicitur: Prohibitæ sunt stellæ pluuia rum. Quia vero sol per diem fulget, stellæ obscuritatem noctis irradiant, et plerumque in sacro eloquio dici appellatione æterna patria, noctis autem nomine, præsens vita signatur: prædicatores sancti, vt sol nostris oculis sunt, cum contemplationem nobis veræ lucis aperiunt: et velut stellæ in tenebris lucent, cum per actiuam vitam pro futuris necessitatibus nostris terrena disponunt. Quasi in die vt sol coruscât, cum ad contemplandum internæ claritatis patriam, mentis nostræ aciem subleuant, et quasi stellæ in nocte resplendent: quia et cum terrena agunt, offensus iam iamque nostri operis pedem, exemplo suæ rectitudinis dirigunt. Sed quia expulsis prædicatoribus, non fuit qui plebi Iudaicæ in perfidiæ suæ nocte remanenti, vel claritatem contemplationis ostenderet, vel actiuæ vitæ lumen aperiret: veritas quippe, quæ hanc repulsa deseruit, subtracto prædicationis lumine, merito suæ prauitatis excæcavit, recte dicitur: [Qui præcipit soli, et non oritur: et stellas claudit quasi sub signaculo.] Oriri quippe ei solem noluit, a qua prædicantium animus diuerit. Et quasi sub signaculo stellas clausit, qui dum prædicatores suos per silentium intra semetipsos retinuit, cæcis iniquorum mentibus cæleste lumen abscondit. Pensandum vero est, quia idcirco

E aliquid sub signaculo claudimus, vt hoc cum tempus congruit, ad medium proferamus. Et sacro eloquio attestante didicimus: quod Iudæa, quæ nunc deseruit, ad finis fidei in fine colligatur. Hinc namque per Isaiam dicitur: Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquæ salus fient. Hinc Paulus ait: Donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel saluus fieret. Qui igitur prædicatores suos nunc Iudææ oculis subtrahit, sed postmodum ostendit, quasi sub signaculo stellas clausit: vt absconsis prius, et post coruscantibus astrorum spiritualium radijs, noctem perfidiæ suæ, et nunc repulsa non videat, et tunc illuminata deprehendat. Hinc est, quod duo illi prædicatores eximij dilata morte subtracti sunt, vt ad prædicationis vsum in fine reuocentur. De quibus per Ioannem dicitur: Hi sunt duæ oliuæ, et duo candelabra in conspectu Domini terræ astantes. Quorum vnum in Euangelio per semetipsam Veritas pollicetur dicens: Helias venturus est, et restituet omnia. Quasi ergo sub signaculo stellæ

3.

Apo. 6. d

Hier. 3. a

4.

Isa. 10. c
Rom. 11. c

Apo. 11. a

Matth. 17. b
lo stellæ

lo ſtellæ clauſæ ſunt, quæ et nunc occultantur ne appareant, et poſt vt prodeſſe valeant, apparebunt. Sed tamen plebs Iſraelitica, quæ vberim in fine colligitur, in ipſis ſanctæ Eccleſiæ exordijs crudeliter obduratur. Nam prædicatores veritatis tenuit, verba adiu torij ſpreuit. Quod tamen mira Auctoris diſpenſatione agitur, vt nimirum prædican- tium gloria, quæ recepta in vno populo latere poterat, in cunctis gentibus repulſa di- lateretur. Vnde et apte mox ſubditur.

Quod cali extenſi ſunt, quando dilatatum eſt Euangelium, & diſfuſa prædicatio in orbem terrarum. Caput IIII.

Pſal. 18.

Q Vi extendit cælos ſolus.] Quid namque cælorum nomine, niſi hæc eadem cæle- ſtis prædicationum vita designatur? De quibus per Pſalmiſtam dicitur: Cæli enarrant gloriam Dei. Ipſi igitur cæli, ipſi ſol eſſe memorantur. Cæli ſcilicet, quia **B** intercedendo protegunt: ſol autem, quia prædicando vim luminis oſtendunt. Com- mota igitur terra, cæli extenſi ſunt: quia cum Iudæa ad vim perſecutionis infremuit, Apoſtolorum vitam Dominus in cunctarum gentium cognitionem dilatauit. Et dum illa per iudicium in mundum captiua diſpergitur, iſti vbique per gratiam in honore tenduntur. Anguſti quippe cæli fuerant, cum vna plebs tot egregios prædicatores tenebat. Quis enim gentilium Petrum noſſet, ſi in ſolius Iſraelitici populi prædicatione remaſiſſet? Quis Pauli virtutes agnoſceret, niſi hunc Iudæa ad noſtram notiſſimam perſe- quendo tranſmiſiſſet? Ecce iam qui plagis et contumelijs ab Iſraelitica plebe repulſi ſunt, per mundi fines honorantur. Solus ergo Dominus cælos tetendit, qui ſecreti mi- **C** ra diſpenſatione conſilij, prædicatores ſuos vnde permiſit in vna gente opprimi, fecit in mundi cardines inde dilarari. Sed neque ipſa hæc præſenti dedita mundo gentili- tas, cum culpas eius, Apoſtolorum lingua corripuit, verba vitæ libenter accepit. Nam protinus in elatione contradictionis intumuit, atque ad crudelitatem ſe perſecutionis excitauit. Sed quæ prædicationis verbis contraire nititur, ſignorum citius admiratione temperatur. Vnde et apte quoque in Auctoris laudem ſubiungitur:

Quod pauperes Chriſti, huius mundi poteſtates in miraculorum virtute calcauerunt. Caput V.

5.

Pſal. 32.

ET graditur ſuper fluctus maris.] Quid enim maris nomine, niſi in bonorum nece- ſariens mundi huius amaritudo ſignatur? De quo et per Pſalmiſtam dicitur: Congregans quaſi in vtrem aquas maris. Aquas etenim maris quaſi in vtrem Domi- **D** nus congregat, cum miro moderamine cuncta diſponens, in ſuis clauſas cordibus car- naliū minas frenat. Super fluctus ergo maris Dominus graditur, quia cum ſe pro- cellæ perſecutionis erigunt, miraculorum eius obſtupefactione franguntur. Qui enim tumores humanæ veſaniæ mitigat, quaſi erectas in cumulo vndas calcatur. Nam cum morem ſuum gentilitas deſtrui nouæ conuerſationis prædicatione conſpiceret: cum mundi huius diuites elationis ſuæ contraire viderent facta pauperum: cum ſapientes ſæculi aduerſari ſibi imperitorum verba penſarent: in perſecutionis protinus tempe- ſtatem tumuerunt. Sed qui verborum aduerſitate commoti, ad perſecutionis procel- las inſiliunt, ſignorum, vt diximus, admiratione temperantur. Tot ergo in his flucti- bus Dominus grefſus poſuit, quot ſuperbis perſecutoribus miracula oſtendit. Vnde be- ne rurfum per Pſalmiſtam dicitur: Mirabiles elationes maris, mirabilis in excelsis **E** Dominus: quia contra electorum vitam ad perſecutionis vndas mundus ſe mirabi- liter extulit, ſed has ſupernorum Conditor, ſub eleuata virtute prædicationum mirabi- lius ſtrauit: miniſtros etenim ſuos plus oſtendit poſſe per miracula, quàm poteſtates terrenas, quæ tumuerant per iram. Quod bene etiam per Hieremiam Dominus exte- riora narrans, interiora denuncians, dicit: Poſuit arenam terminum mari, præceptum ſempiternum, quod non præteribit, et commouebuntur, et non poterunt, et intume- ſcent fluctus eius, et non tranſibunt illum. Arenam quippe Dominus mari terminum poſuit: quia ad frangendam mundi gloriam, abiectos et pauperes elegit. Cuius nimi- rum maris fluctus intumeſcunt: cum poteſtates ſæculi, ad commotionem perſecutio- nis exiliunt. Sed tranſire arenam nequeunt, quia deſpectorum miraculis et humilitate franguntur. Sed dum mare ſæuit, dum per inſaniam ſuæ fluctus erigitur, quia tamen **F** virtutis

Pſal. 92.

Hiere. 5. e

A virtutis intimæ ostensione calcatur, sancta Ecclesia proficit, atque ad statum sui ordinis per temporum incrementa confurgit. Vnde et apte mox subditur:

Quod fundata in fide Christi Ecclesia, in hieme infidelitatis contra persecutorum procellas, primo martyres, deinde doctores effulserunt: quibus post laborum nomina, a cultoribus sapientie carnalis inuenta sunt, sed scriptura sacra idcirco eisdem vocabulis vtitur: vt res, quas insinuare appetit, noticia vilitatæ appellationis exprimantur. Nam si astra, quæ vellet per ignota nobis nomina diceret: homo pro quo hæc eadem scriptura facta est, nesciret proculdubio quid audiret. Sic igitur in sacro eloquio sapientes Dei sermonem trahunt a sapientibus sæculi, sicut in eo pro vtilitate hominis vocem in se humanæ passionis ipse Conditor hominum sumit Deus, vt videlicet dicat: Pœnitet me fecisse hominem super terram: cum profecto constet, quia is, qui cuncta prius quam veniant conspiciat, nequaquam postquam aliquid fecerit, pœnitendo resipiscat. Quid ergo mirum si spirituales viri vtuntur verbis carnalium, quâdo ipse ineffabilis et Creator omnium spiritus, vt ad intellectum suum carnem pertrahat, in seipso carnis sermonem format? In scriptura igitur sacra dum nota astrorum nomina audimus, de quibus astris sermo mouetur, agnoscimus. Cum vero, quæ enarrentur astra perpendimus, restat, vt eorum motibus ad spiritalis intelligentiæ arcana surgamus. Neque enim iuxta litteram mirum aliquid dicitur, quod Deus Arcturum, orionas, et hyadas fecit: de quo nimirum constat, quia omnino in mundo nihil sit, quod ipse non fecerit. Sed sanctus vir hæc fecisse Deum dicit: per quæ signari proprie ea, quæ spiritaliter geruntur, intelligit. Quid namque Arcturi nomine, qui in cæli axe constitutus, septem stellarum radijs fulget, nisi Ecclesia vniuersalis exprimitur, quæ in Ioannis Apocalypsi per septem Ecclesias, septemque candelabra figuratur? Quæ dum dona in se septiformis gratiæ spiritus continet, claritate summæ virtutis irradians, quasi ab axe veritatis lucet. Pensandum quoque est, quod Arcturus semper versatur, et numquam mergitur: quia et sancta Ecclesia persecutiones iniquorum sine cessatione tolerat, sed tamen vsque ad mundi terminum sine defectu perdurat. Sæpe namque eam teporibus, quia vsque ad interuentionem persecuti sunt, quasi hanc se funditus extinxisse crediderunt: sed eo multiplicius ad statum sui profectus rediit, quo inter manus persequentium moriêdo laborauit. Arcturus ergo dum versatur, erigitur: quia tunc sancta Ecclesia valentius in veritate reficitur, cum ardentius pro veritate fatigatur. Vnde apte quoque post Arcturum protinus orionas subdit. Orionas quippe in ipso pondere temporis hiemalis oriuntur: suo quoque ortu tempestates excitant, et maria terrasque perturbant. Quid igitur post Arcturum per orionas, nisi martyres designantur? Qui dum sanctam Ecclesiam ad statum prædicationis erigunt, pondus persequentium, molestiasque passuri, ad cæli faciem quasi in hieme venerunt. His etenim natis, mare terraque turbata est: quia dum gentilitas mores suos destruit, apparente illorum fortitudine doluit, in eorum necem non solum iracundos ac turbidos, sed etiam placidos erexit. Ex orionibus itaque hiems inhorruit: quia clarescente sanctorum constantia, frigida mens infidelium, ad tempestatem se persecutionis excitauit. Orionas ergo cælum edidit, cum sancta Ecclesia martyres misit. Qui dum loqui recta rudibus ausi sunt, omne pondus ex frigoribus aduersitate pertulerunt. Bene autem protinus hyadas subdit, quæ iuuenescente verno ad cæli faciem prodeunt, et cum iam sol caloris sui vires exerit, ostenduntur. Illius quippe signi initijs inhærent, quod sapientes sæculi Taurum vocant, ex quo augeti sol incipit, atque ad extendenda dies spatia feruentior exurgit. Qui itaque post orionas hyadum nomine, nisi Doctores sanctæ Ecclesiæ designantur? Qui subductis martyribus, eo iam tempore ad mundi notitiam venerunt, quo fides clarius elucet, et repressa infidelitatis hieme, altius per corda fidelium sol veritatis calet. Qui remota tempestate persecutionis, expletis longis noctibus infidelitatis, tunc sanctæ Ecclesiæ orti sunt, cum

Caput VI.

6.

Gen. 6. b

Apoc. 1. a. e

7.

ei iam

8. ci iam per credulitatis vernum lucidior annus aperitur. Nec immerito Doctores sancti hyadum nuncupatione signantur. Græco quippe eloquio hyetos pluuiæ vocatur, et hyades nomen a pluuijs acceperunt: quia ortæ proculdubio imbres ferunt. Bene ergo hyadum appellatione expressi sunt, qui ad statum vniuersalis Ecclesiæ, quasi in cæli faciem deducti, super arentem terram humani pectoris, sanctæ prædicationis imbres fuderunt. Si enim prædicationis sermo pluuiæ non esset, Moyses minime dixisset: Expectetur sicut pluuiæ eloquium meum: et nequaquam per Isaiam Veritas diceretur: Mandabo nubibus meis, ne pluant super eam imbrem, atque hoc, quod paulo ante protulimus, quamobrem prohibita sunt stellæ pluuiarum. Dum ergo hyades cum pluuijs veniunt, ad cæli spatia altiora sol ducitur: quia apparente Doctorem scientia, dum mens nostra imbre prædicationis infunditur, fidei calor augetur. Et perfusa terra ad fructum proficit, cum lumen ætheris ignescit: quia vberius frugem boni operis reddimus, dum per sacræ eruditionis flammam, in corde clarius ardemus. Dumque per eos diebus singulis magis magisque scientia cælestis ostenditur, quasi interni nobis luminis vernum tempus aperitur: ut nouus sol nostris mentibus rutillet, et eorum verbis nobis cognitus, seipso quotidie clarior micet. Virgente etenim mundi fine, superna scientia proficit, et largius cum tempore excrescit. Hinc namque per Daniele dicitur: Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia. Hinc Ioanni in priori parte reuelationis Angelus dicit: Signa, quæ locuta sunt septem tonitrua. Cui tamen in eiusdem reuelationis termino præcepit, dicens: Ne signaueris verba Prophetiæ libri huius. Pars quippe reuelationis anterior signari præcipitur, terminus prohibetur: quia quidquid in sanctæ Ecclesiæ initijs lauit, finis quotidie ostendit. Nonnulli vero a Græca littera, quæ ypsilon dicitur: hyadas nuncupatas arbitrantur. Quod si ita est, significationi, quam diximus, contrariū non est. Doctores enim his stellis non inconuenienter expressi sunt, quæ a litteris nomen trahunt. Sed quamuis hyades ab eiusdem litteræ visione non discrepent, certum tamen est, quia hyetos imber dicitur, eo quod exortæ pluuias apportant. Vir igitur sanctus redemptionis nostræ ordinem contemplans admiretur, atque admirans exclamet, dicens: [Qui extendit cælos solus: et graditur super fluctus maris, qui facit Arcturum et orionas et hyadas.] Extensis etenim cælis, Dominus formauit Arcturū, quia in honorem deductis Apostolis, in cæli conuersatione fundauit Ecclesiam. Formato quoque Arcturo, fecit orionas, quia roborata fide vniuersalis Ecclesiæ, contra procellas mundi edidit martyres. Editis quoque orionibus, protulit hyadas: quia conualescētibz contra aduersa martyribz, ad infundendam ariditatem humanorum cordiū, doctrinam contulit magistrorum. Isti itaque sunt astrorum spiritualium ordines, qui dum summis virtutibus eminent, semper ex supernis lucent. Sed post ista quid restat, nisi ut sancta Ecclesiæ laboris sui fructum recipiens, ad videnda supernæ patriæ interna perueniat? Vnde et apte, quia dixit: [Qui facit Arcturum et orionas et hyadas:] protinus addidit: [Et interiora Austri.] Quid namque in hoc loco Austri nomine, nisi feruor sancti Spiritus designatur? Quo dum repletus quisque fuerit, ad amorem patriæ spiritualis ignoscit. Vnde et sponsi voce in Canticorum Canticis dicitur: Surge Aquilo et veni Austre, perfusa hortum meum, et fluent aromata illius. Austro quippe veniente, Aquilo surgens recedit, cum aduentu sancti Spiritus expulsus antiquus hostis, qui in torpore mentem contrinxerat, deserit. Atque hortum sponsi Austre perflat, ut aromata defluant: quia nimirum dum sanctam Ecclesiam donorum suorum virtutibus spiritus veritatis impleuerit, ab ea longe lateque odores boni operis spargit. Interiora ergo Austri, sunt occulti illi angelorum ordines, et secretissimi patriæ cælestis finis, quos implet calor spiritus sancti. Illuc quippe sanctorum animæ, et nunc corporibus exortæ, et postea corporibus restitutæ perueniunt, et quasi in Austri abditis occultantur. Ibi per diem quasi in meridiano tempore, ardentius solis ignis accenditur, quia Conditoris claritas nostræ iam pressa caligine, manifestius videtur, et velut sphaeræ radius ad spatia altiora se eleuat: quia de semetipso nos veritas subtilius illustrat. Ibi lumen intimæ contemplationis sine interueniente cernitur vmbra mutabilitatis: ibi calor summi luminis sine vlla obscuritate corporis: ibi inuisibiles angelorum chori quasi astra in abditis emicant, quæ eo nunc ab hominibus videri nequeunt: quo flamma veri luminis altius perfunduntur. Valde itaque mirum est, quod missis Apostolis

- A** flolis, Dominus cælos tetendit, quod temperatis persecutionum tumoribus, maris flu-
 Aus gradiens repressit, quodd solidata Ecclesia Arcturum statuit, quod roboratis con-
 tra aduersa martyribus, orionas misit, quod repletis in tranquillitate doctoribus, hya-
 das præbuit: sed post hæc valde est admirabile, quodd sinum nobis caelestis patriæ quasi
 interiora Austri præparauit. Pulchrum est hoc omne, quodd quasi in cæli facie de diui-
 na dispensatione cernitur, sed longe illud, et incomparabiliter pulchrius, ad quod in-
 uisibiliter peruenitur. Vnde bene iterum sponsus in sponse snæ laudibus dicit: Quam Cant. 4. 8
 pulchra es amica mea: quam pulchra es, oculi tui columbarum, absque eo, quod in-
 trinsecus lateat. Pulchram narrat, et pulchram replicat: quia alia est ei pulchritudo
 morum, in qua nunc cernitur, atque alia pulchritudo præmiorum, in qua tunc per
 Conditoris sui speciem subleuabitur: Cuius membra, videlicet omnes electi, quia ad
B cuncta simpliciter incedunt, eius oculi columbarum vocantur, qui magna luce irra-
 diant: quia et signorum miraculis coruscant. Sed quantum est omne hoc miracu-
 lum, quodd videri nunc potest? Illud de internis miraculum est mirabilius, quodd nunc
 videri non potest. De quo illic apte subditur: Absque eo, quodd intrinsecus lateat. Ma-
 gna quippe est gloria aperti operis, sed longe incomparabilis occultæ remunerationi-
 nis. Quod ergo per beatum Iob astrorum nomine, hoc Salomonis vocibus oculorum
 appellatione signatur, et quodd per Salomonem dicitur: Absque eo, quodd intrinsecus
 lateat, hoc nobis beatus Iob intimat, cum Austri interiora commendat. Sed ecce vir
 sanctus exteriora nominans, interiora considerans, aperta narrans, occulta penetrans,
 omne, quodd interius exteriusque agit, dicere conatur: sed opera summæ magnitudi-
 nis quando explicet lingua carnis? Vnde et apte mox hæc eadem opera melius defi-
C niendo comprehendit, dicens: [Qui facit magna et inscrutabilia et mirabilia, quo-
 rum non est numerus.] Diuinæ fortitudinis facta tunc verius explemus cum hæc nos
 explorare non posse cognoscimus: tunc facundius loquimur, cum ab his obstupefeci-
 do recedimus. Ad narranda quippe Dei opera habet defectus noster, quam sufficien-
 ter exerat linguam suam, vt quæ comprehendere idonee non valet, hæc idonee mutus
 laudet. Vnde bene per Psalmistam dicitur: Laudate eum in potentatibus eius, lauda-
 re eum secundum multitudinem magnitudinis eius: laudat, qui se succumbere in
 eius laudis expletione considerat. Dicat ergo: [Qui facit magna et inscrutabilia et
 mirabilia, quorum non est numerus:] videlicet magna virtute, inscrutabilia ratione,
 innumerabilia multipliciter. Diuina ergo opera, quæ explorare dicendo non po-
 tuit, facundins deficiendo definiuit. Sed in consideratione rerum cur longe extra
D nos ducimur, qui hoc ipsum quoque, quodd erga nos agitur, ignoramus? Vnde et
 apte subiungitur:

*Quod exigentibus peccatis, ita cæcum est genus humanum, vt sæpe quodd donum est gratia,
 iram patet: et quodd ira est, gratiam æstimet. Caput VII.*

- S**I venerit ad me, non video eum: et si abierit, non intelligam eum.] Seclsum
 quippe ab internis gaudijs genus humanum, exigente culpa, mentis oculos perdi-
 dit: et quo meritum suorum passibus graditur, nescit. Sæpe enim gratiæ est donum,
 quodd iram deputat: et sæpe diuinæ distictionis ira est, quodd gratiam deputat. Nam
 plerumque gratiam æstimat dona virtutum: et tamen de eisdem donis elatus corruit.
 Plerumque velut iram metuit aduersa tentationum: et tamen eisdem tentationibus
E pressus, ad virtutum custodiam cautior exurgit. Quis enim Deo se propinquare non
 æstimet, cum supernis excrescere se muneribus agnoscit, cum vel prophetiæ donum,
 vel doctrinæ magisterium percipit, vel ad exercendam curationum gratiam conuale-
 scit? Et tamen sæpe mens dum de virtutis suæ securitate resoluatur, insidiante aduer-
 sario, inopinatæ culpæ telo perforatur: et inde a Deo in æternum longe fit, vnde ei ad
 tempus sine cautelæ custodia propinquauit. Et quis se derelictum a diuina iam gratia
 non deputet, cum post experimentum munditiæ lacessiri se carnis tentionibus videt,
 inhonestam animi congeri, et ante cogitationis oculos, nonnulla improba, et im-
 munda versari? Et tamen cum fatigant ista nec superant, nequaquam per pollutio-
 nem trucidant, sed per humilitatem seruant: vt infirmum se animus in tentatione de-
 prehensens, totum se ad diuinitatis adiutorium conferat, et sui fiduciâ funditus amittat.
 Sicq. fit, vt inde altius Deo inhaereat, vnde se a Deo profundius cecidisse su-
 spirabat.

ſpirabat. Acceſſus igitur reſcuſuſq. Dei, a mente noſtra minime cognoscitur, quo-
uſque rerum alternantium finis ignoratur: quia et de tentatione incertum eſt, vtrum
probet, an crucidet: et de donis nequaquam deprehenditur, vtrum hic deſertos remu-
nerent: an in via nutrant, vt ad patriam perducant. Homo ergo ab internis gaudijs
ſemel expulſus, clauſas contra ſe ianuas ſecreti ſpiritualis aſpiciat, atque ad ſemet-
ipſum foras proiectus in carne gemat, et cæcitat ſuæ damna conſiderans, dicat: [Si
venerit ad me, non videbo eum: et ſi abierit, non intelligam.] Ac ſi aperte deplorat,
dicens: Poſtquam ſemel ſponte oculos perdiſi, quoniam quæſitæ noctis cæcitatem
patior, nec ortum iam, nec occaſum ſolis agnoſco. Et tamen homo, qui infirmitatis
pœna premitur, et cæcitat ſuæ caligine grauatur, ad ſupernæ lucis iudicium propo-
rat, vt ſuorum actuum rationem reddat. Vnde mox ſubditur:

Quid magna ſuperbia ſit, in iudicijs diuinis rationem quærere. Caput VIII.

Si repente interroget, quis reſpondebit ei?] Repente Deus interrogat, cum nos ad
diſtinctionem ſui examinis inopinatus vocat. Sed interrogationi illius homo re-
ſpondere non ſufficit: quia ſi remota tunc pietate diſcutitur, in illo examine etiam
iuſtorum vita ſucumbit. Vel certe interroget, cum duris nos percuſſionibus pulſat:
vt cum mens noſtra magna de ſe in tranquillitate æſtimat, ſemetipſam veraciter qua-
lis ſit, in perturbatione deprehendat. Et plerumque quoniam percutitur, gemit, ſed re-
ſpondere non ſufficit, quia et ipſa ei percuſſionis ſuæ aduerſitas diſplicet: ſed tamen
ſemetipſum homo conſiderans, tacet, et diuina iudicia diſcutere metuit, qui eſſe ſe
puluerem agnoſcit. Vnde et per Paulum dicitur: O homo, tu quis es, qui reſpondeas
Deo? Reſpondere Deo non poſſe conuincitur, qui homo nominatur: quia per hoc
quoddam de humo ſumptus eſt, iudicia ſuperna diſcutere dignus non eſt. Vnde hic quo-
que apte ſubiungitur: [Vel quis ei dicere poteſt: Cur ita facis?] Auctoris facta ſem-
per indiſcuſſa veneranda ſunt, quia iniuſta nequaquam eſſe poſſunt. Rationem quip-
pe de occulto eius conſilio quærere, nihil eſt aliud, quàm contra eius conſilium ſuper-
bire. Cum ergo factorum cauſa non deprehenditur, reſtat vt ſub factis illius cum hu-
militate taceatur: quia nequaquam ſufficit ſenſus carnis, vt ſecreta penetret maiesta-
tis. Qui ergo in factis Dei rationem non videt, infirmitatem ſuam conſiderans, cur
non videat, rationem videt. Vnde et per Paulum quoque ſubſequenter adiungitur:
Nunquid dicit ſigmentum ei, qui ſe finxit: Quare me feciſti ſic? Quo enim ſe cernit ſig-
mentum diuini operis, eo ſemetipſum redarguit, ne contra manum reſiſtet operan-
tis: quia qui benigne quod non erat, fecit: quod eſt, iniuſte non deſerit. Ad ſemetipſam
ergo in percuſſione mens redeat, et quod apprehendere non valet, non requirat: ne ſi
diuinæ iræ cauſa diſcutatur, amplius diſcuſſa prouocetur: et quam placare humili-
tas poterat, inextinguibiliter ſuperbia accendat. Vnde apte quoque de hac eadem
irâ protinus ſubditur:

*Quo modo verum ſit, quod nullus iræ Dei reſiſtat, cum patens ſit, quod Moyſes & multi
alijs reſiſterint. Caput IX.*

Deus, cuius reſiſtere iræ nemo poteſt, et ſub quo curuantur, qui portant orbem.]
Mirum valde eſt, quod iræ Dei nullum poſſe reſiſtere dicitur: cum multos indi-
gnationi ſupernæ animaduerſionis obuiſſe, eloquia diuina teſtentur. An non iræ Dei
Moyſes reſiſtit, qui pro cadente populo erectus, ipſum ſupernæ percuſſionis impetum
mortis ſuæ oblatione reſtrinxit, dicens: Dimitte illis hanc noxam: alioqui dele me de
libro tuo, quem ſcripſiſti? Annon iræ Dei Aaron reſiſtit, cum inter viuentes ac mor-
tuos thuribulum ſumpſit, atque animaduerſionis ignem, incenſi fumo temperauit?
An non Phinees iræ Dei reſiſtit, qui luxuriantes cum alienigenis, in ipſo coitu truci-
dans, zelum ſuum diuinæ indignationi obtulit, et furem gladio placauit? An non
iræ Dei Dauid reſiſtit, qui angelo ferienti ſe offerens, placationis gratiam, et ante tem-
pus propoſitum exegit? An non Elias iræ Dei reſiſtit, qui longo iam tempore terra
arente, ſubductas de cælo pluuias verbo reuocauit? Quo modo ergo diuinæ iræ nullum
poſſe reſiſtere dicitur: cum multos ſæpe reſiſtiſſe exemplis exiſtentibus demonſtratur?
Sed ſi ſubtiliter et hæc beati Iob eloquia, et illorum facta penſamus: et verum co-
gnoſcimus, quia diuinæ iræ non reſiſtitur: et verum, quia multi ſæpe reſiſterunt.

Omnes

Roma. 9. 8

Roma. 9. 8

Exod. 32. 8

Nume. 16. c

Nume. 25. c

1. Reg. 24. c

3. Reg. 18. 8

- A** Omnes etenim sancti, qui iræ Dei obuiant, ab ipso accipiunt, ut contra impetum percussio-
nis eius opponantur: atque, ut ita dixerim, cum ipso se erigunt contra ipsum,
eosq. diuina vis sibi opponit secum: quia in eo quod aduersum sæuentis iram fortis
obtinere, intus eos gratia irascentis fouet: et famulantes interius leuat, quos quasi
aduersantes exterius tolerat. Portat ergo contradictionem deprecantium, quam aspi-
rat, et velut nolenti opponitur, quod ab ipso ut fiat, imperatur. Moy si etenim dicit:
Dimitte me ut irascatur furor meus contra eos, et deleat eos, faciamq. te in gentē ma-
gnam. Quid est seruo dicere dimitte me, nisi deprecandi ausum præberet? Ac si aperte
ei diceretur: Pensa, quantum apud me valeas, et cognosce, quia obtinere poteris
quidquid pro populo exoras. Quod quia hac mente agit, statim venia subiuncta rei-
statur. Cum vero superna indignatio sese, ut ita dixerim, medullitus mouet, hanc
B oppositio humana non retinet: nec se vitiliter cuiuslibet deprecario obijcit, cum semel
Deus aliquid ab intimis irascendo disponit. Hinc est enim quod Moyse qui reatum
totius plebis apud Deum suis precibus terit, dumq. se obicem obtulit, diuinæ iracū-
diæ vim placauit: ad petram Oreb veniens, et pro aquæ exhibitione diffidens, repro-
missionis terram ingredi, Domino irascente, non potuit. Et sæpe hac de re affligitur,
sæpe desiderio se excitante turbatur, et dispositæ ultionis iracundiam repellere, a se-
metipso non valuit, qui hanc, volente Domino, ex a populo amouit. Hinc Dauid, qui,
prostrata plebe, postmodum angeli gladium prece compescuit, prius plorans et eiu-
lans, nudis pedibus filium fugit: et quousque perpetrati facinoris ultionem ad plenum
reciperet, iram Dei pro semetipso temperare nequaquam valuit. Hinc Elias, ut si-
cut homo parum aliquid quasi de diuina animaduersione sentiret: qui verbo cælos
C aperuit, ante indignationem mulieris territus per desertum fugit: et pro semetipso
infirmatur in formidine, qui furorem Dei placat alijs per interuentionem. Iræ Dei igitur
et resisti valet, quando ipse, qui irascitur, opitulatur: et resisti omnino non valet,
quando se et ad vliscendum excitat, et ipse precem, quæ ei funditur, non aspirat.
Hinc ad Hieremiam dicitur: Tu ergo noli orare pro populo hoc: et ne assumes pro
eis laudem et orationem: quia non exaudiam te in tempore clamoris eorum ad me.
Et rursum: Si steterint Moyse et Samuel coram me, non est anima mea ad populum
istum. Qua in re quæri vitiliter potest: cur relictis tot antiquioribus patribus, ad ef-
fundendam precem Moyse et Samuel tantummodo præstantius elegantiusq. nomi-
nantur? Quod tamen facile agnoscimus: si eius, qua diligere et inimicos præcipitur,
charitatis merita pensamus. Conditoris namque auribus maxime illa oratio commē-
D datur, quæ pro inimicis quoque intercedere nititur. Vnde et per semetipsam veritas
dicit: Orate pro persequentibus et calumniantibus vos. Et rursum: Cum stabitis ad
orandum, dimittere si quid habetis aduersus alterum. Cum vero parum priorum facta,
sacro eloquio describente, reuoluimus, Moysem et Samuelem exorasse pro aduersan-
tibus inuenimus. Vnus quippe eorum sæuentis populi persecutiones fugit, et tamen
pro vita sui persecutoris interuenit. Alter ex principatu populi deiectus, ipsis suis ad-
uersarijs dicit: Absit a me hoc peccatum in Domino, quo minus cessem orare pro vo-
bis. Quid est ergo in difficultate deprecandi, Moysem et Samuelem deducere, nisi aper-
tius indicare: quia eius iræ, neque illi si astarent, obstitere, qui idcirco pro amicis
interuenire citius possent: quia apud hunc intercedere et pro inimicis solent? Hinc
ad eandem Iudæam dicitur: Plaga inimici percussit te, castigatione crudeli. Et tur-
E sum: Quid clamas ad me super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus. Vir igitur
sanctus aspicat: quia nullius interuentu diuina ira restringitur, cum implacabi-
liter excitatur, et dicat: Deus, cuius resistere iræ nemo potest? Quod bene et ad spe-
cialem intellectum ducimus, si eiusdem plebis Israeliticæ damna pensamus, quam
Redemptor per dispensationis suæ mysterium ostensus, superbie mentem deseruit, atque
ad cognitionis suæ gratiam gentes vocauit. Vnde et apte mox subditur:

*Quod pondere diuino omnes curuantur, et nec ipsi perfecti viri, qui mundum regunt, nec
ipsi angeli diuinitatis eius immensitatem comprehendunt.* Caput X.

S Vb quo curuantur qui portant orbem.] Ipsi etenim orbem portant, qui curas
præsentis sæculi tolerant. Tantorum quippe pondera vnusquisque sustinere con-
pellitur, quantis in hoc mundo principatur. Vnde et terræ princeps non incongrue

Græco eloquio βασιλίδες dicitur. Ἄνδρες enim populus interpretatur. βασιλίδες igitur βασιλεῶν vocatur, quod Latina videlicet lingua basis populi dicitur: quia videlicet ipse super se populum sustinet, qui motus illius, potestatis pondere fixus regit. Quo enim subiectorum suorum onera tolerat, eo quali superpositam columnam basis portat. Beatus igitur Iob virtute prophetici spiritus plenus, aspiciat quoddam Iudæa deseritur, atque ad diuinitatis cultum gentium principes inclinantur, et dicat: [Deus, cuius resistere iræ nemo potest: sub quo curuantur, qui portant orbem.] Ac si aperte fateatur dicens: Et subiectos quondam districte deleris, et erectas potestates gentium misericorditer flectis. Quamuis per hoc quod dicitur: Sub quo curuantur qui portant orbem, possint et angelicæ virtutes intelli. Ipsi etenim orbem portant, qui regendi mundi curas administrant, Paulo attestante, qui ait: Nonne omnes sunt administratores spiritus, in ministerium missi, propter eos, qui hereditatem capiunt salutis? Ait ergo: [Deus, cuius resistere iræ nemo potest: sub quo curuantur qui portant orbem.] Ac si humilitatem omnis creaturæ conspiciat, et tremefactus dicat: Quis infirmorum hominum tuis nutibus obuiet, cuius se fortitudini, et virtutes angelicæ inclinant? Vel certe quoniam cum curuamur, superiora non cernimus: erecti essent illi subtilissimi spiritus, si plene potentiam eius maiestatis attingerent. Sed qui orbem portant, sub Deo curui sunt: quia diuinitatis eius celsitudinem quamuis subleuati videant, nec virtutes tamen angelicæ comprehendunt. Quam vir iustus præ infirmitate non penetrans, sed hanc vtrumque ex subiectis summorum spirituum ministerijs pensans, ad considerationem se propriam sollicita humilitate recolligit, sibiq. coram se prætestate supernæ magnitudinis vilescit, dicens: [Quantus ergo ego sum, ut respondeam ei, et loquar verbis meis cum eo?] Ac si aperte dicat: Si creatura illa hunc considerare non sufficit, quæ carne non premitur: qua mente de eius ego iudicij discepto, qui pondere corruptionis angustor? Sicur autem sæpe ad nos verba Dei sunt iudicia illius, quæ nostrorum actuum sententiam loquuntur: ita verba nostra ad Deum, sunt opera quæ exhibemus. Sed cum Deo loqui verbis suis homo non valet, qui apud subtile eius iudicium, nullam de suis actibus fiduciam tenet. Vnde et apte subiicitur:

Quid ex iustitia non in nobis, sed in Domino gloriamus est. Caput XI.

Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor.] Vt enim sæpe diximus: Omnis humana iustitia, iniustitia esse conuincitur, si districte iudicetur. Prece ergo post iustitiam indiget, ut quæ succumbere discussa poterat, ex sola iudicis pietate conualecat. Quæ cum plene a perfectioribus habetur, haberi de illa quippiam dicitur: quia mens humana et comprehensa vix peragit, et valde extrema sunt, quæ comprehendit. Dicat ergo: [Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor.] Velut, si aperte fateatur, dicens: Et si ad opus virtutis excreuero, ad vitam non ex meritis, sed ex venia conualeco. Preci itaque innitendum est, cum recta agimus: ut omne, quod iuste viuimus, ex humilitate condiamus. Sed plerumque ipsa nostra deprecation tam multis temptationibus quatitur, ut pene a conspectu iudicis repulsa videatur, et sæpe hanc Creator misericors respicit: sed quia illibatam se ut vult exercere non valet, super se iudicium reprobationis pauet. Vnde et subditur: [Et cum inuocantem me exaudieris, non credo, quoddam audieris vocem meam.] Plerumque etenim mens diuini amoris igni accenditur, atque ad intuenda cælestia, et arcana subleuatur. Ad summa iam rapitur, et perfectio desiderio compuncta, ab infimis alienatur: sed repentina temptatione percussa, quæ intentione forti erecta in Deum fuerat, obortis cogitationibus transfixa curuatur: ita ut semetipsam discernere nequeat, atque inter vitia virtutisq. deprehensa, ex qua parte si valentior non agnoscat. Nam sæpe ad hoc vique perducitur, ut miretur quomodo tam summa comprehendat, quam cogitatio illicita polluit. Errursum quomodo illicitam cogitationem recipiat, quam super se valide seruat spiritus rapit. Quos alternantes cogitationum motus in animo bene Psalmista intuens, ait: Ascendunt vsque ad cælos, et descendunt vsque ad abyssos. Vtique ad cælos quippe ascendimus, cum summa penetramus: sed ad abyssos vique descendimus, cum repente a contemplationis culmine per turpia tentamen-
ta deij-

14.

Heb. 1, d

15.

Psal. 106.

A ta deieimur. Motus itaque animi dum inter vota et vitia alternant, nimirum sibi certitudinem exauditionis obnubilant. Recte ergo dicitur: [Et cum inuocantem me exaudieris, non credo quod audieris vocem meam.] quia mens ex ipsa sua mutabilitate sit trepida: et per hoc quod nolens patitur, repulsam se abiecitamque suspicatur. Liber intueri vir sanctus quanta se subtilitate diiudicat, ne quid in illo diuina iudicia reprehendant. Infirmitatem namque suam intuens, ait:

Quod sancti etiam sine causa flagellantur, non ut puniantur, sed ut probentur. Caput XII.

Quantus ego sum, qui respondeam ei, et loquar verbis meis cum eo?] De iustitia suæ meritis non confidens, sed ad solam se spem postulationis conferens, subdit: [Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor.] Sed de ipsa quoque postulatione pauidus adiungit: [Et cum inuocantem me exaudieris, non credo quod audieris vocem meam.] Cur tanta circumspectione trepidat, cur tanta sollicitudine formidat, nisi quia terrorem iudicis in extrema distictione considerat, et vim discussionis illius non ferens, omne, quod gerit, esse sibi insufficiens pensat? Vnde et protinus subdit. [In turbine enim conteret me.]

Peccator quisque in turbine atteritur, qui erectus in tranquillitate videbatur: quia quem diu superna longanimitas tolerat, extrema iudicii feueritis necat, quæ recte turbo dicitur, quia in elementorum commotione reuelatur, Psalmista attestante, qui ait: Deus manifeste veniet, Deus noster, et non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, et in circuitu eius tempestas valida. Vnde et Propheta quoque alius dicit: Dominus in tempestate et turbine viæ eius. In quo nimirum turbine idcirco iustus nequaquam conteritur, quia semper hic sollicitè metuit, ne conteratur. Perpendit namque adhuc in præsentis vitæ itinere constitutus, humanis actibus exactor operum quam districte appareat: qui quosdam tunc reatu culpæ originalis astrictos, etiam sine operibus damnat. Vnde recte vir sanctus ex humani generis voce, protinus adiungit? [Et multiplicabit vulnera mea, etiam sine causa.] Nonnulli etenim prius a præsentī luce subtrahuntur, quam ad proferenda bona malaue merita actiæ vitæ, perueniant. Quos quia a culpa originis sacramenta saluris non liberant: et hic ex proprio nihil egerunt, et illuc ad tormenta perueniunt. Quibus vnum vulnus est, corruptibiliter nasci aliud, carnaliter emori. Sed quia post mortem quoque æterna mors sequitur, occulto eis iustitio, iudicio, etiam sine causa vulnera multiplicantur. Perpetua quippe tormenta percipiunt, qui nihil ex propria voluntate peccauerunt. Hinc namque scriptum est: Non est mundus in conspectu eius, nec vnus diei infans super terram. Hinc per semetipsam

D Veritas dicit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Hinc Paulus ait: Eramus natura filij iræ, sicut et cæteri. Qui itaque nullo proprio adiungens, ex solo originis reatu perimitur: quid iste in illo extremo examine, quantum ad humani sensus æstimationem, nisi sine causa vulneratur? Sed tamen sub diuina distictione iustum est, ut propago mortalis, velut infructuosa arbor, et in ramis seruet amaritudinē, quam traxit ex radice. Ait ergo: [In turbine enim conteret me, et multiplicabit vulnera mea, etiam sine causa.] Ac si aperte humani generis damna considerans, dicat: Districte iudex qua eos animaduersione trucidat, quos culpa propriæ actionis damnat, si et illos in æternum percutit, quos reatus arbitrij non addicit? Quæ nimirum dicta nec a beato Iob discrepare specialiter cognoscimus, si hæc quam vere prolata sunt, indagamus. Semetipsum namque subtiliter pensans, atque

E in omni actione diiudicans: supernæ distictionis vim quanta sollicitudine pertimescat, insinuat, dicens: [In turbine enim conteret me.] Ac si aperte dicat: Idcirco hunc semper, et in tranquillitate timeo: quia per flagella, qualis in turbine veniat, non ignoro. Quæ flagella scilicet et metuens præuidit, et præuidens pertulit. Vnde subiungit: [Et multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.] Vt enim sæpe iā diximus, nequaquam m beatus Iob percussus est, ut in eo percussio vitium tergeret: sed ut meritis augetet. Vulneratum se itaque sine causa asserens, hoc de se foris loquitur, et quod de illo Veritas in occulto testatur, dicens: Commouisti me aduersus eum, ut affigerem eum frustra. Vir ergo sanctus superbe non dicit, quod veraciter dicit: nec per hæc verba a rectitudine discrepat, per quæ a iudice non discordat, qui eorundem protinus vulnerum continuationem exprimit, cum subiungit: [Non concedit quiescere spiri-

16.

Psal. 49.

Nanm. 1. 4

Ioen. 3. 4

Eph. 2. 4

17.

tum meum, et implet me amaritudinibus.] Sæpe iustis exercitium virtutis est, sola A
 exterior aduersa tolerare. Sed vt eorum vires certamen plene probationis erudiat,
 hos nonnumquam et foris tormenta lacerant, et intus tentamenta castigant. Vnde
 vit sanctus impletum se amaritudinibus asserit: quia cum flagella exterior tolerat,
 illud est grauius quod de tentatione aduersarij in intimis portat. Sed inter hæc miti-
 gat vim doloris, considerata æquitas et potentia ferientis. Vnde subiungit: [Si forti-
 tudo quaeritur, robustissimus est: si æquitas iudicij, nemo pro me audent testimonium
 dicere.] Ille quippe vitæ causas examinat, qui has per alienum testimonium non ex-
 plorat: quia qui distinctis quandoque ostenditur illator poenæ, ipse diu tacitus ex-
 tit testis culpæ. Hinc enim per prophetam dicitur: Ego sum iudex et testis. Hinc
 Hier. 29. f. rursus ait: Tacui, semper silui, patiens fui, sicut parturiens loquar. Parturiens
 Esai. 42. c. namque cum dolore eijcit, quod diu in additis cum pondere portauit. Post longum B
 ergo silentium, sicut parturiens, Dominus loquitur: quia quod apud se nunc tacitus
 tolerat, in vltione quandoque iudicij quasi cum dolore manifestat. Sed requirendum
 nobis est, iste vir iustus, si pro eo testimonium dicere quifquam præsumeret, numquid
 hunc a reatu liberaret? Et si huic alius testimonium non impendit, numquid ad pro-
 ferendum pro se testimonium saltem ipse conualefcit? Sequitur: [Si iustificare me
 voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, prauum me compro-
 babit.] Ac si aperte dicat: quid de alijs loquar, qui ipse de me testimonium ferre non
 valeo? Sed quia innocentie tuæ testificari non sufficit, numquid hoc ipsum, quia in-
 nocentiam habes, scis? Subdit:

*Quanta sit homini in sui cogitatione difficultas, & quòd recta, quæ agimus,
 sciendo nescire debeamus. Caput XIII.*

E Tiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.] Plerumque si scimus
 bona, quæ agimus, ad elationem ducimur: si nescimus, minime seruamus.
 Quis enim aut de virtutis suæ conscientia non quantulumcumque superbiat? Aut
 quis rursus bonum in se custodiat, quod ignorat? Sed contra vtrique quid superest,
 nisi vt recta, quæ agimus, sciendo nesciamus: vt hæc et recta æstimemus, et minima:
 quatenus et ad hodiernam sensificet animum scientia reëditionis, et in tumorem
 non eleuet æstimatione minorationis? Sed sunt nonnulla, quæ sciri à nobis facile ne-
 queunt, etiam cum geruntur. Nam sæpe recto studio contra delinquentium culpas
 accendimur: et cum vltra æquitatis metas per iram rapimur, hoc zelum iustæ distri-
 ctionis æstimamus. Sæpe officij prædicationis assumimus, vt per hoc fraternæ vtili-
 tati seruiamus: sed nisi placeamus cui loquimur, nequaquam libenter accipitur.
 quod prædicamus. Cumq. placere mens vtiliter studet, ad amorem laudis propriæ
 turpiter defluit, et quæ a captiuitate vitiorum alios curabat erueri, ipsa suis fauori-
 bus incipit captiua seruire. Quasi latrunculus quippe est appetitus laudis humanæ,
 qui recto itinere gradientibus ex latere iungitur, vt ex occultis educto gladio gra-
 dientium vita trucidetur. Cumq. propositæ vtilitatis intentio ad studia priuata du-
 ducitur: horrendo modo vnum idemq. opus culpa peragit, quod virtus inchoauit.
 18. Sæpe et ab ipsis exordiis aliud cogitatio expetit, aliud actio ostendit. Sæpe se fidelem
 sibi, nec ipsa cogitatio exhibet: quia aliud ante oculos mentis versat, et longe ad aliud
 ex intentione festinat. Nam plerumque nonnulli terrena præmia appetunt, et iusti-
 tiam defendunt: seq. innocentes æstimant, et esse defensores reëditionis exultant. D
 Quibus si spes nummi subrahitur, a defensione protinus iustitiae cessatur: et tamen
 defensores iustitiae se cogitant, sibiq. se rectos asserunt, qui nequaquam reëditi-
 nem, sed nummos quærent. Contra quos bene per Moysen dicitur: Iuste, quod ius-
 tum est, exequeris. Iniuste quippe, quod iustum est, exequitur, qui ad defensionem
 iustitiæ, non virtutis amulatione, sed amore præmij temporalis excitatur. Iniuste,
 quod iustum est exequitur, qui ipsam quam præterdit iustitiam venundare mi-
 nime veretur. Iuste ergo iustum exequi, est in asserione iustitiae eandem ipsam iusti-
 tiam quærere. Sæpe recta agimus, et nequaquam præmia, nequaquam laudes ab ho-
 minibus expectamus, sed tamen mens in sui fiducia erecta, his a quibus nihil expetit,
 placere contemnit, eorum iudicia despicit, seq. male liberam per abrupta elationis
 rapit, et inde sub vitio peius obruitur, vnde quasi de victis vitijs nullis se appetitioni-
 bus sub-

Hier. 29. f.

Esai. 42. c.

18.

19.

Dent. 16. c.

C

D

E

A bus subiacere gloriatur. Sæpe dum nosmetipsos plus iusto discutimus, de ipso discretionis studio indiscretius erramus, et mentis nostræ acies quod plus cernere nititur, obscuratur: quia et qui importune solis radios aspicit, tenebrescit: et inde nihil videre compellitur, vnde videre amplius conatur. Quia igitur in inquisitione nostra torpentes nos omnino nescimus, aut si subtili nos discussione requirimus, plerumque inter vitia virtutesq. caligamus: recte nunc dicitur: [Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea:] Ac si aperte diceretur: Conditoris contra me iudicia qua temeritate redarguo, qui ipsum me ex infirmitatis caligine ignoro? Vnde bene per Prophetam dicitur: Dedit abyssus vocem suam ab altitudine phantasie suæ. Abyssus quippe phantasie altitudinem portat, cum humanus animus, immensa cogitatione caliginosus, semetipsum etiã discutiendo non penetrat. Sed ab hac altitudine vocem dare est: quia dum se deprehendere non potest, cogitur in admirationem consurgere: ut eo perferutari non audeat, quod super ipsum est: quo incomprehensibilitatem suam ipse cogitans, non valet inuenire quod est. Sed iustorum corda, quia ad perfectum se examinare nequeunt, ægre hoc exilium cæcitatís ferunt. Vnde et bene subditur: [Et tædebit me vitæ meæ.] Tædet iustum viuere, quia et operando vitam non desinit quærere: et tamen eiusdem vitæ suæ meritum non valet inuenire. Libram quippe examinis a sinu intimæ æquitatis trahit, et inde in se erga effectum inuentiois deficit, vnde super se raptus ad vim inquisitionis excrefcit. Sed est consolatio nostræ caliginis, reducta ad animum iusta, et incomprehensibilis potentia Conditoris: quæ et iniquos sine ultione non deserit, et rectorum iustitiam incomprehensibilitatis immensitate transcendit. Vnde et apte subiungitur:

C *Quod indicium diuinum, nec peccator, nec iustus effugiat, & quod quantalibet iustus simplicitate fuerit, ipsa diuina magnitudinis simplicitate superetur. Cap. XLIII.*

V Num est quod locutus sum, et innocentem et impium ipse consumit.] Innocens a Creatore consumitur: quia quantalibet eius simplicitas fuerit, diuinæ magnitudinis simplicitate deuoratur. Quamuis enim simplicitatem studiose seruamus, ex consideratione tamen intimæ puritatis ostenditur, quod hæc ipsa, quam agimus, simplicitas non sit. Impius quoque a Conditore consumitur: quia Deo cuncta mirabiliter ordinante, ipsis suis versutis eius impietas ligatur. Nam inde se supplicij et nesciens implicat, vnde se aliquid facere scienter exultat. Quia igitur omnipotens Deus, et bonorum innocentiam simplicitatemq. superat, et malorum astutiam penetrans, damnat, recte nunc dicitur: [Vnum est quod locutus sum, et innocentem, et impium ipse consumit.] Ac si aperte diceretur: Hoc apud me verbum cogitationis protuli: quia nec innocens, si districtè discuto, apparebo, nec impius, si apud me latere voluero, a superni examinis acumine abscondor: quoniam districtus iudex cuncta comprehendens, occulta malitiæ mirabiliter penetrat, et suis hanc inuentioibus bene ordinans damnat. Vel certe et innocentem et impium ipse consumere dicitur: quia quamuis in meritis vitæ diuisi sint, primæ tamen culpæ merito æque ad carnis interitum pertrahuntur. Vnde et per Salomonem dicitur: Moritur doctus similiter vt indoctus. Et rursum: Cuncta subiacent vanitati, et omnia pergunt ad vnum locum. De terra facta sunt, et in terram pariter reuertuntur. Sequitur.

Quod cum sancti a pressuris liberari desiderant, Deus in eorum patientia & mortificatione delectatur. Caput XV.

E Si flagellat, occidat semel, et non de poenis innocentem rideat.] Quis hæc non per superbiam prolata crederet, nisi sententiam iudicis audiret, qui ait: Non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob? Restat ergo vt nullus auctoris verba reprehendere audeat, quæ constat quia iudex laudat. Sed tanto in intimis suis cautius subtiliusq. rimanda sunt, quanto durius foris sonant. Vir etenim sanctus humani generis damna considerans, vnde et qui venerint pensans, quod homo pollicente aduersario, boni maliq. scientiam appetens scire, perdidit etiam semetipsum, ita vt veraciter dicat: [Etiam si simplex fuero, hoc ignorabit anima mea:] quod post expulsiõis poenam flagella quoque corruptionis sustinet, et adhuc ad carnis, vel certe ad mentis interitum etiam post tormentum tendit, vt recte dicat: [Et innocentem et im-

pium ipfe confumit:] Mediatoris contra hæc gratiam requirit, dicens: [Si flagellat, A occidat femel.] Nos enim quia et a Deo mente receffimus, et carne ad puluerem redimus, poena duplæ mortis adstringimur. Sed venit ad nos qui pro nobis fola carne moreretur, qui fimplam fuam duplæ noſtræ iungeret, et nos ab vtraque morte liberaret: De qua per Paulum dicitur: Quod autem mortuus eſt pro peccato, mortuus eſt femel; Damna ergo vir ſanctus noſtræ corruptionis aſpiciat, et vnā, quæ dūas noſtras deſtruat, mortem Mediatoris quærat, atque hanc deſiderans, dicat: [Si flagellat, occidat femel.] Sed ecce quaſi humilitati renititur, quod protinus ſubinfertur: [Et non de poenis innocentum rideat.] Quod tamen valde humillimū ſine difficultate cognofci mus, ſi humili hoc mente penſamus. Cunctis etenim liquet, quod omne deſiderium poena eſt, cum differtur: Salomone quoque atteſtante, qui ait: Spes, quæ differtur, aſſigit animam. Ridere autem Dei, eſt humanæ nolle afflictioni miſereri: Vnde per B Salomonem rurfum Dominus reprobis in culpa durantiſus dicit: Ego quoque in interitu veſtro ridebo, id eſt, afflictioni veſtræ nulla pietate compatiar. Ante Redemptoris igitur aduentum, poenam ſuam electi omnes habuerunt: quia æſtuante deſiderio, incarnationis eius myſterium videre cupierunt: ipſo atteſtante, qui ait: Multi, dico vobis, iuſti et prophæte voluerunt videre, quæ vos videtis, et non videntur. Poenæ itaque innocentum, ſunt deſideria iuſtorum. Quouſque ergo electorum ſuorum vota Dominus non compatiens diſtulit, quid aliud quàm innocentum poenās riſit? Itaque vir ſanctus venturi Redemptoris dona conſiderans, et votorum ſuorum dilationem grauiter tolerans, dicat: [Si flagellat, occidat femel, et non de poenis innocentum rideat.] Ac ſi aperte exoret, dicens: Quia vita noſtra quotidie flagello vindictæ pro culpa atteritur, ille iam veniat, qui pro nobis ſemel ſine culpa moriatur: vt de inno- C centum poenis Deus vltra non rideat, ſi ipſe carne paſſibilis appareat, in cuius deſiderijs mens noſtra caſtigat. Vel certe ſi riſum Dei, eius lætitiā appellat, de innocentum poenis ridere Dominus dicitur: quia quod a nobis ardentius quæritur, eod de nobis ſuauius lætatur. Quaſi quoddam quippe ei ex poenā gaudium facimus, cum per ſancta deſideria pro eis nos amore caſtigamus. Hinc Pſalmiſta ait: Conſtituite diem ſollemnem in conſequentationibus, vſque ad cornu altaris. Sollemnem namque Domino diem in conſequentationibus conſtituit, quiſque ſe aſſidue in eius deſiderio aſſigit. Qui nimirum ſollemnitatis dies vſque ad altaris cornu tendi præcipitur: quia tamdiu neceſſe eſt, vt quiſque ſe aſſiciat, quouſque ad ſuperni ſacrificij altrudinem, id eſt, ad æterna gaudia pertingat. Iuſtus igitur vir, quia impleri deſiderium ſuum appetit, non diſſerit, humiliter dicit: [Non de poenis innocentum rideat.] Ac ſi D diceret: Vota noſtra libenter accipiens, vltra non diſſerar, ſed oſtendendo exhibeat eum, qui nos in ſua expectatione caſtigat. Quia vero eum ſpecialiter beatus Iob occidi ſemel petiuit, qui carnis folius mortem in mundi pro nobis ſine tolerauit: protinus aperit, qui ipſum quoque ordinem eius paſſionis adiungit, dicens: [Terra data eſt in manus impij, vultum iudicium eius operit.] Quid namque terræ nomine niſi caro exprimitur? Quis appellatone impij, niſi diabolus designatur? Huius impij manus fuerunt hi, qui in Redemptoris noſtri morte graſſati ſunt. Terra itaque data eſt in manus impij, quia antiquus hoſtis Redemptoris mentem corrumpere per ſe tentando non valuit: ſed eius carnem per ſuos ſatellites ad triduum permiſſus extinxit, et diſpenſationem ſupernæ pietatis neſciens, ex hac ipſa permiſſione ſeruiuit. E Tribus enim Redemptorem noſtrum tenationibus pulſans, cor Dei temerare non valuit. Sed cum Iudæ mentem ad mortem carnis eius excitauit, cumq. ei cohortem atque Pontificibus et Phariſæis miniſtros tradidit, nimirum iſte impius manus ad terram tetendit. Huius terræ iudices, ſacerdotes et principes, Pilatus atque illi noſtores milites fuerunt. Iſte itaque impius vultum iudicium eius operuit, quia corda perfequentium, ne auctorem ſuum cognofcerent, malitiæ nubilo velaui. Vnde et per Paulum dicitur: Vſque in hodiernum diem cum legitur Moyſes, velamen eſt poſitum ſuper cor eorum: Qui rurfus ait: Si enim cognouiſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Vultus ergo iudicum operuit, quia mens perfequentium eum, quem carne tenere potuit, Deum nec per miracula agnouit. Quia vero antiquus hoſtis cum iniquis omnibus vna perſona eſt: ſic plerumque ſcriptura ſacra de iniquorum capite, id eſt, diabolo loquitur: vt repente ad eius corpus, id eſt, ad ſequas illius

A illius deriuatur. Potest ergo nomine impij, infidelis ac persecutor populus designari, cui et hoc congruit omnino, quod subditur: [Quod si non ille est: quis ergo est?] Ac si aperte diceretur: Quis vniquam impius esse putandus est, si ille populus, qui ipsam pietatem persequutus est, impius non est? Sed considerata vir sanctus Iudaicæ plebis perfidia, ad semetipsum mentis oculos reuocat: dolet quòd videre nequeat, quem amat: mærore afficitur, quia ex præfenti mundo ante subtrahitur, quàm salus mundi reueletur. Vnde et subditur:

Quod antiqui patres fuerint quasi portatores pomorum, prænuntiantes Christum, & eorum Evangelij futuris gentibus porrigentes. Caput XVI.

Dies mei velociotes fuerunt cursore, fugerunt, et non viderunt bonum.] Cursotis quippe officium est secutura nunciare. Omnes igitur electi, qui ante aduentum Redemptoris orti sunt, quia hunc aut audiendo tantummodo, aut etià loquendo nuntiarent, quidam quasi in mundo cursores fuerunt. Sed quia ante præstolatum Redemptoris tempus se subtrahi prævident, transire se cursore velocius dolent: diesque suos esse breues ingemiscunt: quia vsque ad videndam Redemptoris lucem minime tenduntur. Vnde apte dicitur: Fugerunt, et non viderunt bonum. Omnia quæ creata sunt, bona sunt: Moyse attestante, qui ait: Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, et erant valde bona. Sed hoc solum bonum principaliter bonum est, per quod hæc omnia bona sunt, quæ bona non principaliter existunt. De quo bono Veritas per Evangelium dicit: Nemo bonus, nisi solus Deus. Quia igitur antiquorum patrum prius dies

22.

Gen. 1. d

Luca 18. d

Citius: [Fugerunt, et non viderunt bonum.] Ac si aperte diceretur: Ante expectarum tempus elapsi sunt, qui ad Redemptoris præsentiam peruenire nequiverunt. Vnde et adhuc subditur: [Pertransierunt quasi naues poma portantes.] Hi, qui poma deferentes maria transmeant, ipsi quidem fructuum odore perfruuntur, sed eorundem fructuum alijs cibos ferunt. Quid igitur antiqui patres, nisi naues poma portantes existerunt? Qui diuinæ incarnationis mysterium prophetantes, ipsi quidem spei odore potiti sunt, sed nobis fructum de eiusdem spei perfectione detulerunt. Quod enim illi expectando odorati sunt, hoc nos cernendo et percipiendo fatiamur. Vnde et Redemptor ipsius discipulis dicit: Alij laborauerunt, et vos in labores eorum introistis.

Iuan. 4. e

D Quorum videlicet dies comparantur nauibus, quia decurrunt: Et recte poma portantibus: quia electos omnes, quos ante Redemptoris præsentiam gestauerunt, per prophetiæ valuerunt spiritum expectatione refouere, non autem manifesta exhibitione reficere. Vel certe, quia naues cum poma portant, hæc paleis admiscunt, vt ad terras illæsa perducant: recte patrum præcedentium dies describuntur nauibus poma portantibus similes, quia antiquorum dicta, in eo quòd mysteria spiritualis vitæ denuntiant, per interfusam hæc historiæ stipulam seruant, et opertum nobis fructum spiritus deferunt, cum carnalia loquuntur. Sæpe namque dum quædam narrat propria, ad diuinitatis eleuantur arcana. Qui crebro etiam cum altitudinem diuinitatis aspiciunt, ad incarnationis eius mysterium repente funduntur. Vnde adhuc apte subiungitur: [Sicut aquila volans ad escam.] Moris quippe est aquilæ, vt irreuerberata, acie radios solis aspiciat: sed cum refectionis indigentia vrgetur, eandem oculorum aciem, quam radijs solis infixerat, ad respectum cadaueris inclinat: et quamuis ad alta euolet, pro fumendistamen carnibus terram petit. Sic videlicet sic antiqui patres

23.

E fuerunt, qui in quantum humanitatis infirmitas admittebat, Creatoris lucem erecta mente contemplati sunt: sed incarnandum hunc in mundi fine præscientes, quasi a solis radijs ad terram oculos deflexerunt. Et quasi de summis ad ima veniunt, dum hunc Deum supra omnia, et hominem infra omnia agnoscent. Quem pro humano genere dum passurum moriturumque conspiciunt, quæ scilicet morte semetipsos refici, atque reformari ad vitam nouerunt, quasi more aquilæ post contemplatos solis radios, in cadauere escam querunt. Libet spectare aquilam solis radios intuentem, quæ ait: Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. Sed ab alto volatu celsitudinis ad terras veniat, escam cadaueris inferius inquirat. Paulo post etenim subdit, dicens: Disciplina pacis nostræ super eum, et liuore eius sauiati sumus. Et rursum: Et homo est, et quis cognosceret eum? Subleuata ergo in diuinitate mens iusti, cum dispensationis

Esaia 8. b

Esaia 53. b

sationis gratiam ex eius carne confiderat, quafi a fummis repente, vt aquila ad efcam volat. Sed ecce ille Ifraeliticus populus immenfo dudum prophetie fpiritu infufus, eiuſdem prophetie dona perdidit, atque in ea fide, quam prauidentem nunciauerat, non permansit, et a fe Redemptoris praeſentiam negando repulit, quam cunctis fe ſequentibus praeſentando declarauit. Vnde et apte protinus per compaſſionem ad eorum quoque duritiam ſermo conuertitur, atque ab eis quo modo prophetie gratia ſubtrahatur, indicatur. Nam ſubditur: [Cum dixerō: Nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, et dolore torquor.] Plebs quippe Iudaica loqui, vt prius noluit, quae cum, quem praeſiderat, negauit. Sed commutata facie, torquetur dolore, quia dum interni fui hominis aſpectum, quo agnoſci a Conditorē poterat, faditate perſidia polluit, a praeſentibus malis incipiens, ſub aeterna ultione ſe damnauit. Quafi enim commutata facie, ab auctore non cognoscitur, quae perdita bonae conſcientiae fide reprobat. Sed nimirum reſtat, vt ſuppliciorum dolor torqueatur, quam ſuus non cognoscens Conditor ignorat. Quia igitur haec ſub Redemptoris noſtri ſignificatione traſcurrimus, nunc moraliter diſcutiendo replicemus. [Dies mei velociores fuerunt curſore: fugerunt, et non viderunt bonum.] Sicut ſaepe iam diximus, ſic primus homo conditus fuit, vt per augmenta temporum tendi poſſet eius vita tantummodo, non euolui: ſed quia ſponte ad culpam decidit, quo attigit vetitum, pertulit decurſum, quem nunc homo praeſentis vitae deſiderio oppreſſus, indeſinenter et tolerat, et optat. Ne enim finiatur, viuere appetit: ſed per augmenta vitae quotidie ad finem tendit. Nec deprehendi valet incrementa temporum quam nulla ſint, niſi cum repente tranſacta finiuntur, quae venientia longa videbantur. Vir igitur ſanctus ſtatim ſuae conditionis aſpiciat, et ex humani generis voce damna decurſus ingemifcat, dicens: [Dies mei velociores fuerunt curſore, fugerunt, et non viderunt bonum.] Ac ſi aperte dicat: Ad hoc homo conditus fuit, vt bonum, quod Deus eſt, videre poſuiſſet: ſed quia ſtare ad lucem noluit, fugiendo oculos amiſit: quia quo per culpam coepit ad ima decurrere, eo ſecum caecitatem pertulit, ne intimum lumen videret. De quibus adhuc diebus apte ſubiungitur: [Pertranſierunt quafi naues poma portantes.] Naues cum poma portant, fructus terrae, videlicet per fluctus ſerunt. Terra vero hominis paradifus extitit, quae hunc inconcuſſum tenere poſuit, ſi per innocentiam ſtare voluiſſet. Sed quia ad mutabilitatis vndas per culpam cecidit, ad praeſentis vitae maria poſt terram venit. Poma etiam terrae huius fuerunt mandati ſermo, conſeſſa poſſibilitas operis, naturae indita intelligentia Conditoris. Sed haec poma quae edere in terra reuimus, per maria iam portamus: quia conſeſſa bona tot munera inconcuſſi cuſtodire in paradifo noluimus, et ſeruare nunc in tentationibus conamur. Tendentes ad terminum, aurā vitae praeſentis impellimur, mutabilitatis noſtrae fluctu fatigamur. Sed quia per crucis myſterium ad ingenita naturae bona reſtringimur, quafi per lignum poma portamus: Quod tamen intelligi et aliter poteſt. Naues etenim cum poma portant, ſuauiſſimam odoris habent, ſed grauitatem ponderis non habent. Et humanum genus a paradifi gaudijs expulſum, vim contemplationis perdidit, robur conditae fortitudinis amiſit: cumq. ad ſuperna repente ſe erigit, fragrat quidem odore memoriae, ſed digne non exerit pondus vitae. Pomorum ergo odoribus repletur, et tamen huc illucq. leuiter mentis noſtrae nauis impellitur: quia et paradifi celſitudinem cum odoris recollectione meminimus, et importunos tentationum fluctus ex carne toleramus. Vnde et apte ſubiungitur:

25. [Sicut aquila volans ad efcam.] Aquila etenim alto valde volatu ſuſpēditur, et anſu precepte ad aethera libratur, ſed per appetitum ventris terras expetit, ſeſeq. a ſublimibus repente deorſum fundit. Sic ſic humanum genus in parente primo, ad ima de ſublimibus corruit. Quod nimirum conditionis ſuae dignitas in rationis celſitudine quafi in aeris libertate ſuſpēderat: ſed quia contra praeceptum, cibum vetitum contigit, per ventris concupiſcentiam ad terras venit, et quafi poſt volatum carnibus paſcitur: quia illa libera contemplationis inſpiracula perdidit, et deorſum corporeis voluptatibus latatur. Sicut ergo aquila volans ad efcam, dies noſtri velociter tranſeunt: quia quo ima petimus, eo ſubſiſtere in vita prohibemur. Sed cum haec ante mentis oculos continua cogitatione reuoluimus, duris taciti quaeſtionibus vrgemur, cur omnipotēs Deus condidit quem periturum eſſe preſciuit? cur is, qui ſumme potens et ſumme bonus eſt, nequaquam voluit hominem talem facere, qui perire non poſſet? Cum vero haec tacita mens interrogat, pauet, ne ipſo interrogationis aſu in ſuperbiam erumpat, ſeq. humiliter comprimit,

et co-

A et cogitationes suas restringit. Sed eò grauius affligitur, quò inter mala quæ sustinet, etiam de conditionis suæ abscondito intellectu cruciatur. Vnde hic quoque apte subiungitur: [Cum dixero: Nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, et dolore torquer.] Nequaquam quippe nos ita debere loqui dicimus, cum nostræ infirmitatis modum ex inquisitione transientes, nosmetipsos pauore reprehendimus, et supernæ reuerentiæ consideratione refrenamus. In qua refrenatione scilicet mentis nostræ facies commutatur: quia quæ prius non capiens audenter summa requirebat, infirmitatem suam postmodum agnoscentes, venerari inchoat, quod ignorat. Sed in ipsa commutatione dolor est, quia valde affligitur: quoniam primæ culpæ merito ad intelligenda ea, quæ de ipsa sunt, cæcatur. Quæ patitur, iusta esse considerat. Pauet ne in dolore per licentiam locutionis excedat. Ori silentium indicit, sed excitatus dolor eo ipso, quò restringitur, augeatur. Dicat ergo: [Cum dixero: Nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, et dolore torquer.] Quia tunc grauius plerumque affligimur, cum quasi per consolationis studium, afflictionis nostræ nobis conamur mala leuigare. Sed quisquis iam subtiliter parentis primi damnatione propagata, humani generis damna considerat, superest vt his adiungere propria metuat. Vnde vir sanctus postquam communia intulit, repente specialia subiungit, dicens:

Quantum timere debeat, qui scienter peccat: cum Iob tantis virtutum testimonij approbatus, sua opera nectatur, et quòd fraus tribus modis cõmittatur. Cap. XVII.

Verebar omnia opera mea, sciens quia non parceres delinquenti.] Quæ beatus Iob opera exercuit, sacræ huius historię textus ostendit. Holocaustis quippe multiplicibus auctorem placare studuit: quia iuxta filiorum numerum, vt scriptum est, consurgens diluculo, offerebat holocausta per singulos, eosque non solum ab immundis actibus, sed a praua quoque cogitatione mundabat. De quo, scriptura teste, perhibetur. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, et benedixerint Deo in cordibus suis. Affectum ergo compassionis exercuit: quia ipse de se amicorũ quæstionibus exactus, dicit: Flebam quondam super eo, qui afflicus erat. Ministerium pietatis impendit, qui ait: Oculus sui cæco, et pes claudò. Castitatis munditiam in corde custodiuit, qui obtestando se aperuit, dicens: Si deceptum est cor meum super muliere: Humilitatis culmen medullitis tenuit, qui dicit: Si contempni iudicium subire cum seruo meo, et ancilla mea, cum disceptarem aduersum me. Beneficia largitatis impendit, qui ait: Si comedi buccellam mæcæ solus, et non comedit pupillus ex ea. Et rursum: Si non benedixerint mihi latera eius, et de veleribus ouium mearum calefactus est. Gratiâ hospitalitatis exhibuit, qui dicit: Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit. Et inter hæc ad virtutum cumulum per excellentiorem viam charitatis, et inimicos dilexit, qui ait: Si gauisus sum ad ruinam eius, qui me oderat. Et rursum: Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicere animam eius. Quid ergo vir sanctus sua opera verebatur, qui illa semper exhibuit, ex quibus placari Deus erga iniquitates solet? Quid ergo est quòd mira opera faciens, hæc ipsa etiam veretur patiens, cum dicit: Verebar omnia opera mea: nisi quòd in sancti viri actibus verbisq. colligimus, vt si placere Deo veraciter cupimus, postquam peruerfa subigimus, ipsa in nobis etiam bene gesta timeamus? Duo quippe sunt, quæ in bonis operibus necesse est, vt studiose formidentur, desidia videlicet, et fraus. Vnde et per Prophetam apud verusam translationem dicitur: Maledictus omnis, qui facit opus Dei fraudulentè et desidiose. Sed sciendum magnopere est, quia desidia per torporem nascitur, fraus per priuatam dilectionem. Illam namque minor Dei amor exagge-
Erat, hanc autem male mentem possidens, proprius amor creat. Fraudem quippe in Dei opere perpetrat, quisquis semetipsum inordinate diligens, per hoc, quod rectè egerit, ad remunerationis transitoria bona festinat. Sciendum quoque est, quòd tribus modis fraus ipsa committitur, quia per hanc proculdubio, aut tacita cordis humani gratia, aut fauoris aura, aut res quælibet exterior desideratur. Quò contra rectè de iusto per Prophetam dicitur: Beatus qui excutit manus suas ab omni munere. Quia enim non solum fraus in acceptione pecuniæ est, munus proculdubio vnum non est. Tres vero sunt acceptiones munerum, ad quas ex fraude festinatur. Munus namque a corde, est captata gratia a cogitatione. Munus ab ore, est gloria per fauorem. Munus ex manu, est præmium per dationem. Sed iustus quisque ab omni munere manus excutit: quia in eo, quod rectè agit,

Esaia 33. 6

nec ab

nec ab humano corde inanem gloriam, nec ab ore laudem, nec a manu recipere donationem quaerit. Solus ergo in Dei opere fraudem non facit, qui cum ad studia bona actionis inuigilat, nec ad corporalium rei praemia, nec ad laudis verba, nec ad humani iudicii gratiam anhelat. Ipsa igitur bona nostra, quia insidiantis culpae euadere gladium nequeunt, nisi sollicito quotidie timore muniantur, per sanctum virum nunc recte dicitur: [Verebatur omnia opera mea.] Ac si humili confessione diceretur: Quae aperte egerim, video: sed quid in his latenter pertulerim, ignoro. Saepe enim bona nostra latrocinantem fraude depercutunt, quia rectis se nostris actibus concupiscentiae terrenae subiungunt. Saepe, desidia interueniente, deficiunt, quia a feruore quo coepta sunt, frigefcente amore, tasebunt. Quia ergo culpae surreptio, vel in ipso virtutis actu vix vincitur: quid ad securitatem superest, nisi ut studiose semper, et in virtute timeatur? Sed post haec valde scrupulosum cordi se obijcit, quod subiungit: [Sciens quod non parceres delinquenti.] Si enim delinquenti non parcutitur, quis ab aeterna morte eripitur, cum a delicto mundus nemo repetitur? An poenitenti parcutit, et delinquenti non parcutit? Quia cum delicta plangimus nequaquam iam delinquentes sumus. Sed quid est quod Petrus cum negat respicitur, et Redemptoris negati respectu, ad lacrymas vocatur? Quid quod Paulus cum Redemptoris nomen in terra conaretur extingueret, eius verba de caelo meruit audire? Sed tamen culpa in utroque punita est: quia et de Petro, teste Euangelio, scriptum est: Recordatus est Petrus verbi Iesu quod dixerat: et egressus foras, fleuit amare. Et de Paulo haec eadem, quae hunc vocauit, Veritas dicit: Ego ostendam ei, quanta cum oporteat pro nomine meo pati. Delinquenti ergo Dominus nequaquam parcutit, quia delictum sine ultione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se poenitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans, percutit. Nequaquam igitur peccato parcutitur, quia nullatenus sine vindicta laxatur. Sic David audire post confessionem meruit: Dominus transiit peccatum tuum. Et tamen multis post cruciatibus afflictus, ac fugiens, reatum culpae, quam perpetraverat, exoluit. Sic nos salutis vnda a culpa primi parentis absolui-mur, sed tamen reatum eiusdem culpae diluentes, absoluti quoque adhuc carnaliter obimus. Bene ergo dicitur: Sciens quod non parceres delinquenti, quia delicta nostra siue, per nos, siue per semetipsum rescat, etiam cum relaxat. Ab electis enim suis iniquitatum maculas studet temporalis afflictione tergere, quas in eis in perpetuum non vult vindicare. Sed saepe mens dum plus iusto trepidat, dum pauore quatitur, dum sinistris suspicionibus vrgetur, tædet hanc viuere, quae se ad vitam, vel per labores ambigit peruenire. Vnde et subsequenter adiungitur:

Quod sancti viri ita incerti sunt, ut confidant: ita confidunt, ut tamen ex securitate non torpeant. Caput XVII.

Si autem et sic impius sum, quare frustra laboraui? Si enim temota pietate discuti-mur, opus nostrum poena dignum est, quod remunerari praemijs praestolanur. Vir igitur sanctus sub occulto iudicio trepidans, dicit: Si autem et sic impius sum, quare frustra laboraui? Non quod hunc laborasse poenitet, sed quod incertus esset de praemijs, et inter labores dolet. Sciendum vero est, quod viri sancti ita incerti sunt, ut confidant, atque ita confidunt, ut tamen ex securitate non torpeant. Quia ergo plerumque mens, et impensa rectis actibus trepidat: restat ut postquam bonum opus agitur, lacrymae expiationis exquirantur, quatenus ad aeterna praemia meritum recti operis subuehat humilitas postulationis.

Quod quantalibet munditia sancti fulgeant, tamen ex hoc corpore, quod corrumpitur, in quo sunt, abominabiles se indicant, et concupiscentiarum sordibus, sine quibus non sunt, immundos se reputant. Caput XIX.

21. Sed tamen sciendum est, quia mundos nos ad perfectum reddere, vel vita, vel lacrymae non valent, quousque nos mortalitas nostrae corruptionis tenet. Vnde et apte subiungitur: [Si lotus fuero quasi aquis niuis, et fulserint velut mundissima manus meae, tamen sordibus intinges me, et abominabuntur me vestimenta mea.] Aquae enim niuis, sunt lamenta humilitatis. Quae profecto humilitas, quia ante districti iudicis oculos ceteris virtutibus praeminet, quasi per magni meriti colorem candet. Sunt namque nonnulli, qui lamenta habent, sed humilitatem non habent: quia afflicti plan-gunt:

- A** gunt : sed tamen in ipsis fletibus , vel contra proximorum vitam superbiunt , vel contra ordinationem Conditoris eriguntur . Hi nimirum aquas habent , sed niuis aquas non habent , et mundi esse nequunt , quia humilitatis fletibus minime lauantur . Aquis autem niuis a culpa se laucrat , qui confidenter dicebat : Cor contritum , et humilitatum *Psal. 50.* Deus non spernit . Qui enim lamentis affliguntur , sed murmurando rebelles sunt , mentem quidem conterunt , sed humiliari contemnunt . Quamvis aquæ niuis intelligi et aliter possint . Aqua enim fontis et fluminis ex terra oritur , aqua vero niuis ex aere prouit . Et sunt plerique qui per orationum lamenta se cruciant , sed tamen totis lamentorum laboribus ad sola terrena desideria exudant : compunguntur in precibus , sed felicitatis transitoria gaudia exquirunt . Hos itaque niuis aqua non abluit , quia eorum fletus ab imis venit . Quasi enim ex terræ aqua perfusi sunt , qui pro terrenis bonis in precibus
- B** compunguntur . Qui vero idcirco plorant , quoniam præmia æterna desiderant , aqua niuis hos diluit , quia cælestis compunctio infundit . Nam cum perennem patriam per lamenta appetunt , eiusque accensis desiderijs plangunt , a summis accipiunt , unde mendentur . Per manus autem quid aliud quàm opera designantur ? Vnde quibusdam per Prophetam dicitur : Manus vestræ sanguine plenæ sunt , idest , opere crudelitatis . Notandum vero , quòd vir sanctus non ait : Fulserint mundissimæ manus meæ , sed velut mundissimæ manus meæ : quia quousque poena corruptionis adstringimur , quàmlibet rectis operibus insudemus , veram munditiam nequaquam apprehendimus , sed imitatur . Vnde et apte subiungitur : [Tamen sordibus intinges me .] Deus nos sordibus intingere dicitur , intinctos sordibus demonstrare : quia quanto ad illum verius per bona opera surgimus , tanto subtilius vitæ nostræ sordes agnoscimus , quibus ab eius munditia discordamus . Ait ergo : [Si lotus fuero quasi aquis niuis , et fulserint velut mundissimæ manus meæ , tamen sordibus intinges me .] Ac si aperte dicat : Quamuis lamentis supernæ compunctionis infundar , quamuis per studia rectæ operationis exercear : in tua tamen munditia video quia mundus non sum . Intentam quippe Deo animam ipsa adhuc corruptibilis caro diuerberat , eiusque amoris pulchritudinem obscuris et illicitis cogitationum motibus fixat . Vnde et subditur . [Et abominabuntur me vestimenta mea .] *29.*
- C** Quid enim vestimenti nomine , nisi hoc terrenum corpus exprimitur , quo induta anima tegitur , ne in subtilitatis suæ substantia nuda videatur ? Hinc etenim Salomon ait : Omni tempore sicut vestimenta tua candida , idest , membra corporis a sordidis actibus munda . Hinc Esaias ait : Vestimentum mixtum sanguine , erit in combustionem . Sanguine quippe vestimentum miscere , est desiderijs carnalibus corpus inquinare . Quibus nimirum se pollui , Psalmista formidauerat , cum dicebat : Libera me de sanguinibus Deus , Deus salutis meæ . Hinc voce angeli ad Ioannem dicitur : Habes pauca nomina in Sardis , quæ non inquinauerunt vestimenta sua . More autem sacri eloquij , vestimenta nostra nos abominari referuntur , quia abominabiles reddunt : sicut per Petrum quoque de Iuda dicitur : Hic possedit agrum de mercede iniquitatis . Neque enim emptum pretio sanguinis agrum figuli Iudas possidere potuit , qui relatis triginta argenteis , traditionis crimen criminiosiori in se pronius morte multauit : sed possedit , dictum est , possidere fecit . Ita hoc loco : Abominabuntur me vestimenta mea , dicitur : abominabilem facient , quia nimirum dum contra mentem membra superbiunt , dum sancti desiderij studia , tentationum suarum tumultibus interrumpunt , in ipso suo certamine posita anima agnoscit , quantum adhuc a diuinitate despicitur , quæ corruptionem suam plene appetens transire , sed non valens , foedo puluere cogitationis inquinatur . Hanc vestimentorum abominationem senserat , qui dicebat : Video aliam legem in membris meis repugnantem legi *Rom. 7. d* mentis meæ , et captiuum me ducentē in lege peccati , quæ est in membris meis . Hæc etiā vestimenta , in quibus perfecte placere non poterat , quandoque melius resumenda , deponere festine cupiebat , dicens : Infelix ego homo , quis me liberabit de corpore mortis huius ? Dicat ergo vir iustus : [Si lotus fuero quasi aquis niuis , et fulserint velut mundissimæ manus meæ , tamen sordibus intinges me , et abominabuntur me vestimenta mea .] quia quantumlibet ad summam , ex compunctione contemplationis ascenderit , quantumlibet in opere se per exercitium laboris accinxerit , indignum tamen adhuc aliquid de corpore mortis sentit , et abominabilem se esse considerat in multis , quæ de pondere corruptionis portant . *Ibidem .*

Quod graue tormentum fit in cordibus electorum, quid sensum fui reprehensoris non intelligunt. Caput XX.

A

30. **C**Vi hoc quoque fit grauius, quòd sæpe neque hoc intelligit, vnde delinquit. Flagella suscipit, sed districto iudici quid in se maius quidve minus displiceat, non agnoscit. Vnde et subditur: [Neque enim viro, qui similis mei est, respondebo: neque qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri.] Dum cum quolibet in iudicio ex æquo contendimus, et quid contra nos dicatur, agnoscimus: et in his, quæ dicimus, audimur, et quo obiecta patenter apprehendimus, eo audenter ad proposita respondemus. Quia ergo inuisibilis iudex quæ facimus videt, quasi audit quæ dicimus: sed quia id, quod ei displicet, nequaquam plene cognoscimus, quasi quid ipse dicit ignoramus. Vir igitur sanctus vestimentorum suorum abominationem considerans, eo amplius timet, quò audiri in iudicio ex æquo non valet: quia quousque corruptionis suæ pondere premitur, hoc in sua grauius poena tolerat, quòd et sensum sui reprehensoris ignorat. Ac si aperte dicat: In hoc ex æquo non audior, quia et patet cuncta, quæ facio, et tamen ipse nescio per quanta reprehendor. Sequitur: [Non est qui vtrumque valeat arguere, et ponere manum suam in ambobus.] Durum sonat, vt queratur qui Deum arguat, sed durum non erit, si recurrat ad memoriam, quod ipse per alium Prophetam dicit: per Isaiam quippe admonet, dicens: Quiescite agere peruerse, discite benefacere, querite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam: et venite et arguite me, dicit Dominus. Ei namque, quem arguimus, rationis auctoritate contra imus. Et quid est, quòd Dominus agere sancta nos admonens, adiungit: Venite et arguite me: nisi quòd aperte insinuat, quàm iam bonis actibus fiduciam præstat? Ac si patenter dicat: Recta agite, et animaduersionis meæ moribus non iam per deprecationis gemitum, sed per fiduciam auctoritatis obuiate. Hinc etenim Ioannes dicit: Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum. Hinc est, quòd Moyses, quia placet seruiens, auditur tacens, cum silenti dicitur: Quid clamas ad me? Hinc est, quòd irascentem retinet, cum audit: Dimitte me, vt irascatur furor meus contra populum istum. Hinc est, quòd arguentem Dominus non habuisse se queritur, cum per Prophetam dicit: Querui virum, qui interponeret scèpem, et staret oppositus contra me, ne dissiparem eam, et non inueni. Hinc est, quòd grauiter Isaias deplorat, dicens: Omnes nos cecidimus quasi folium, et iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos: non est qui inuocet nomen tuum, qui confurgat et teneat te. Sed possunt recti quilibet per acceptæ poenitentiae meritum aliquando præsentis motibus animaduersionis obuiare: non autem valent virtute propria ab humano genere supplicia secuturæ mortis expellere. Vir igitur sanctus humanum genus consideret quo defluxit, æternæ mortis damna conspiciat, cui nimirum constet, quia nequaquam iustitia humana contradicat: videat quàm peruerse homo deliquerit, videat quàm districtè Conditor contra hominem irascatur, et Mediatorem Dei et hominis, Deum et hominem requirat.

Quod Christus ad nos Deo patri placandos nouus homo venerit, contradictor ad culpam, amicus ad poenam. Caput XXI.

31. **Q**Vem quia longe post venturum considerat, deplorans dicat: Non est qui vtrumque valeat arguere, et ponere manum suam in ambobus. Redemptor quippe humani generis, Mediator Dei et hominis per carnem factus, quia iustus in hominibus solus apparuit, et tamen ad poenam culpæ, etiam sine culpa peruenit, et hominem redarguit ne delinqueret, et Deo obstitit ne feriret: exempla innocentie præbuit, poenam malitiæ suscepit. Patiendo ergo vtrumque arguit, quia et culpam hominis per iustitiam aspirando corripuit, et iræ iudicis moriendo temperauit: atque in vtrisque manum posuit, quia et exempla hominibus, quæ imitarentur, præbuit, et Deo in se opera, quibus erga homines placaretur, ostendit. Nullus quippe ante hunc extitit, qui se pro alienis erratibus intercederet, vt propria non haberet. Æternæ igitur morti tanto quis in alijs obuiare non poterat, quànto hunc reatus de proprijs adstringebat. Venit itaque nouus homo ad homines, contradictor ad culpam, amicus ad poenam: mira monstrauit, crudelia pertulit. Manum ergo suam in ambobus posuit, quia vnde reum recta docuit, inde iratum iudicem placauit. Qui hoc quoque ipsis suis miraculis mirabilius præbuit, quia corda delinquentium mansuetudine potius quàm terrore correxit. Vnde et subditur:

Quod

A

Quod a timore legis in libertatem Euangelij antiqui sancti transire optabant. Et quid sit, quod Elifens non per Gicxi, sed per se ipsum Sunamitis filium suscitauit. Cap. XXII.

- A** Vferat a me virgam suam, et pavor eius non me terreat.] Per legem quippe virgam Deus tenuerat, cum dicebat: Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur. Sed incarnatus virgam abstulit, quia vias vitæ per mansuetudinem ostendit. Vnde ei per Psalmistam dicitur: Intende, prospere procede, et regna: propter veritatem et mansuetudinem et iustitiam. Timeri quippe quasi Deus noluit, sed quasi pater ut amaretur inspirauit. Quod liquido Paulus dicit: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Vnde hic quoque apte subiungitur: [Loquar, et non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.] Vir etenim sanctus, quia humani generis redemptorem venire mitem conspicit, non metum ad Dominum, sed affectum ad patrem fumit, et timorem despicit: quia per adoptionis gratiam ad amorem surgit. Hinc Ioannes ait: Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem. Hinc Zacharias dicit: Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi. A peccati igitur morte timor nos suscitare non valet, sed ad statum vitæ aspirata mansuetudinis gratia erexit. Quod bene in Eliseo Sunamitis filium suscitante signatur: qui cum baculo puerum mittens, extincto filio vitam minime reddidit: per semetipsum vero veniens, seq. super mortuum sternens, atque ad eius membra se colligens, huc illucq. deambulans, et in ore mortui septies aspirans, hunc
- C** ad rediuiuam lucē, protinus per ministerium compassionis animauit. Auctor quippe humani generis Deus, quasi mortuum puerum doluit, cum extinctos nos iniquitatis aculeo miseratus aspsexit. Et quia per Moysen terrorem legis protulit, quasi per puerum virgam misit. Sed puer cum baculo mortuum suscitare non valet, quia Paulo attestante: Nihil ad perfectum adduxit lex. Ipse autem per semetipsum veniens, et super cadauer se humiliter sternens, ad exæquenda sibi mortui membra se colligit: quia cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniiuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inuentus ut homo. Huc illucq. deambulat: quia et Iudæam iuxta et longe positas gentes vocat. Super mortuum septies oscitat: quia per apertionem diuini muneris, gratiæ septiformis spiritum in peccati morte iacentibus aspirat. Moxq. viuens
- D** erigitur: quia is, quem terroris virga suscitare non potuit, per amoris spiritum puer ad vitam rediit. Dicat itaque beatus Iob ex sua, dicat ex voce humani generis: [Aufferat a me virgam suam, et pavor eius non me terreat: loquar, et non timebo eum.] Vbi et apte subiungitur: [Neque enim possum metuens respondere.] Respondere quippe cuiuslibet dicimus, cum factis illius digna opera repensamus. Deo ergo respondere, est donis eius præcedentibus, nostra obsequia reddere. Vnde et psalmi quidam, in quibus sancta operatio imitanda proponitur, ad respondendum scripti prænotantur. Rectum itaque Deus hominem condidit, eumq. ad peruersa desluentem, cum longanimitate tolerauit. Quotidie culpas aspicit, et tamen viuendi spatia non citius abscindit: dona largitur benignitate sua, et erga malos vitæ patientia sua. Respondere homo tot beneficijs debet, sed tamen respondere metuens, non valet: quia humani generis conditorem qui adhuc seruiliter formidat, proculdubio non amat. Nam tunc solum Deo vera obsequia reddimus, cum eum propter amoris fiduciam non timeamus, cum nos ad bona opera affectus, non metus dingit, cum malum nostræ menti iam non placeat, etiam si liceat. Nam qui a peruersitatis opere ex timore restringitur, peruersa libenter ageret, si liceret. Nequaquam ergo veraciter rectus est, qui adhuc a prauitatis desiderio liber non est. Bene itaque dicitur. [Neque enim possum metuens respondere:] quia vera obsequia Deo non reddimus, si ex timore mandatis illius, et non potius ex amore seruimus. Sed cum menti nostræ eius dulcedinis amor accenditur, omne desiderium præsentis vitæ leuigatur, in tædium delectatio vertitur, atque hanc cum mænore mens tolerat, cui victa prius reprobato amore seruiebat: Vnde et apte subiungitur:

Psal. 44.

32.

Roma. 8. 6

1. Iacm. 4. d

Luc. 1. g

4. Reg. 4. e

Heb. 7. e

Philip. 2. a

Tædet animam meam vitæ meæ, dimittam aduersum me eloquium meum. Loquar in amaritudine animæ meæ, dicam Deo: Noli me condemnare. Indica mihi, cur me ita iudices? Numquid bonum tibi videtur, si calumniaris me, et opprimas me, opus manuum tuarum, et consilium impiorum adiuues? Numquid oculi carnei tibi sunt, aut sicut videt homo, et tu videbis? Numquid sicut dies hominis dies tui, et anni tui sicut humana sunt tempora, vt quæras iniquitatem meam, et peccatum meum scruteris? Et scias quia nihil impium fecerim, cum sit nemo, qui de manu tua possit eruer. Manus tuæ fecerunt me, et plasmauerunt me totum in circuitu: et sic repente præcipitas me? Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me, et in puluerem reduces me. Nonne sicut lac multifisti me, et sicut caseum me coagulasti? Pelle et carnibus vestisti me, ossibus et neuis compegisti me. Vitam et misericordiam tribuisti mihi, et visitatio tua custodiuit spiritum meum. Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia vniuersotum memineris. Si peccaui, et ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris? Et si impius fuero, vix mihi est: et si iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione et miseria. Et propter superbiam, quasi leenam capies me, teuersusque mirabiliter me crucias. Instauras testes tuos contra me, et multiplicas iram tuam aduersum me, et pœnæ militant in me. Quare de vulua eduxisti me? qui vtinam consumptus essem, ne oculus me videret. Fuisssem, quasi non essem, de vtero translatus ad tumulum. Numquid non paucitas dierum meorum finietur breui? Dimitte ergo me, vt plangam paululum dolorem meum, antequam vadam, et non reuertar ad terram tenebrosam, et opertam mortis caligine, terram miseriæ et tenebrarum, vbi umbra mortis, et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Quòd sanctis præsens vita vilescit, cum Conditoris dulcedinem senserint: et quanto plus ei propinquant, tanto se amplius accusant. Caput XXIII.

Tædet animam vitæ meæ.] Sed cum præsens vita vilesceret, cū Conditoris amor dulcescere cœperit, sese contra se animus accendit, vt accusare se de culpis debeat, in quibus se ante supernorum nescius defendebat. Vnde adhuc recte subiungit: Dimittam aduersum me eloquium meum.] Quasi pro se eloquio suo vtitur, qui praua, quæ gessit, defendere excusationibus conatur. Sed aduersum se eloquium dimittit, qui accusare in se hoc incipit, quod etrauit. Sæpe vero et cum delinquimus, ea quoque, quæ agimus, dijudicamus. Accusat mens ipsa quod perpetrat, sed quia hoc ex desiderio minime deserit, erubescit confiteri quod fecit. Cum vero toto iam iudicio carnis delectationem premit, audaci voce in accusationis suæ confessione se erigit. Vnde recte nunc dicitur: Dimittam aduersum me eloquium meum. Quia fortis mēs relaxare contra se verba detestationis inchoat, quæ apud semetipsam prius infirme vetecundata retinebat. Sed sunt nonnulli, qui apertis vocibus culpas fatentur, sed tamen in confessione gemere nesciunt, et lugenda gaudentes dicunt. Vnde et adhuc apte subiungitur:

Quòd iram Dei amaritudo præsentis penitentia extinguat. Caput XXIII.

Loquar in amaritudine animæ meæ.] Qui culpas suas detestans, loquitur, restat vt has in amaritudine animæ loquatur: vt hæc ipsa amaritudo puniat, quidquid lingua per mentis iudicium accusat. Sciendum vero est, quia ex pœna penitentia, aqum sibi mens irrogat, aliquatenus secutitatem percipit, atque ad interrogationem supetui

A superni iudicis fidentior exurgit, vt semetipsum subtilius inneniat, et erga se quæque quo modo disponantur, agnoscat. Vnde et protinus additur. [Dicam Deo: Noli me condemnare. Indica mihi, cur me ita iudices?] Qui peccatorem se in amaritudine animæ afferit, quid Deo aliud quàm, ne condemnetur, dicit, quia amaritudo præsentis poenitentia, extinguit supplicia sequentis iræ. Duobus autem modis in hac vita hominem Deus iudicat: quia aut per mala præsentia irrogare iam tormenta sequentia incipit, aut tormenta sequentia flagellis præsentibus exstringit. Nisi enim delictis exigentibus iustus iudex et nunc et postmodum quosdam percuteret, Iudas apostolus minime dixisset. Secundo, eos qui non crediderunt, perdidit. Et de iniquis Psalmista non diceret: Induuntur sicut diploide confusione sua. Diploidem quippe duplum vestimentum dicimus. Confusione ergo sicut diploide induti sunt, qui iuxta reatus sui meritum, et temporali et perpetua animaduersione feriuntur. Solos quippe poena a supplicio liberat, quos immutat. Nam quos præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. Si autem nequaquam quosdam poena præsens a supplicio æterno defenderet, Paulus minime dixisset: Cum iudicamur a Domino, corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Hinc voce angelica ad Ioannem dicitur: Ego quos amo, redarguo et castigo. Hinc etiam scriptum est: Quem diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Sæpe ergo mens iusti vt magis secura sit, alius trepidat: et cum flagellis cingitur, superni indicij incertitudine turbatur. Paucæ ne initium sequentis damnationis sit omne, quod patitur: et per cogitationem interrogat iudicem, qui de vitæ suæ meritis ambigit in percussione. Sed vitæ virtus cum ad oculos mentis reducit, quasi consolatio a iudice respondetur: quia nequaquam ad perendum percutit, quem in actionis innocentia feriendo custodit. Bene itaque nunc dicitur: [Indica mihi, cur me ita iudices.] Ac si aperte diceretur: Quia flagellando me iudicas, ostende quod ad iudicium per flagella securum reddas. Quod tamen intelligi et aliter potest. Nam plerumque vir iustus flagella ad probationem percipit, et vitam suam subtilissima inquisitione discutiens, quamuis se peccatorem et sentiat et fateatur: pro qua tamen specialiter culpa percutitur, minime cognoscit: atque eo magis in percussione trepidat, quo causas suæ percussioni ignorat. Petit vt semetipsum sibi iudex indicet, quatenus quod ille animaduertendo percutit, hoc in se flendo et ipse castiget. Scit namque quod æquissimus iudex iniuisse quemquam nostrum nullo modo affligit, et magno metu concutitur: quia et dolet in verbere, et deprehendere in se perfectæ non valet, quod deploret. Vnde adhuc subditur:

D *Quod consilium diaboli totum sit in perditione generis humani. Caput XXV.*

N Vmquid bonum tibi videtur si calumniaris, et opprimas pauperem, opus manuum tuarum, et consilium impiorum adiudes?] Hoc nimirum sic per interrogationem dicitur, vt negetur. Ac si aperte diceretur: Tu, qui sum me bonus es, noni quia bonum non æstimas, vt pauperem per calumniam premas. Et scio ergo quia non est iniustum, quod patior, et eo magis doleo, quo causas iustitiæ ignoro. Notandum vero quod non ait, vt opprimas innocentem, sed pauperem. Qui enim distractione iudicis nequaquam innocentem, sed paupertatem suam obijcit, non iam de vita audaciam arripit: sed quàm se infirmum conspiciat, ostendit. Vbi et congrue subiungit: [Opus manuum tuarum.] Ac si aperte dicat: Impie opprimere non potes, quem te fecisse gratuito recordaris. Bene autem subditur: [Et consiliu impiorum adiues?] Quos namque hoc loco impios, nisi malignos spiritus vocat? Qui cum redire ipsi ad vitam nequeant, crudeliter socios ad mortem quærunt. Quorum nimirum consiliu fuit, vt beatus Iob diuina correptio tangeret: vt qui in tranquillitate iustus extiterat saltem per flagella peccaret. Sed impiorum consilium Dominus non adiuit: quia eorum tentationibus carnem iusti prodidit, animam negauit. Hoc indefinenter contra bonos consilium maligni spiritus ineunt: vt hi, quos seruire Deo innocue in tranquillitate conspiciunt, vexari aduersitatibus ad voraginem culpæ rapiantur. Sed eorum consilij acumen destruitur, quia pius Conditor cum viribus flagella moderatur, ne virtutem poena transcat, et per altitatem sortium, humana infirmitas excedat. Vnde et bene per Paulum dicitur: Fidelis autem Deus, qui non parietur vos tæteri supra quàm potestis, sed faciet cum tentatione etiam prouentum, vt possitis sustinere. Nisi

enim misericors Deus cum viribus tentamenta modificet, nullus profecto est, qui malignorum spirituum insidias non corruens portet: quia si mensuram iudex tentationibus non præbet, eo ipso protinus stantem deijcit, quo ultra vires onera imponit. Sic autem beatus Iob negando requisivit ista, quæ protulit: sicut et requirendo negat ea, quæ illico subiungit, dicens:

Quid ante omne tempus, qui semper est in præsentia sibi cum illa conspiciat. Caput XXVI.

35. **N**umquid oculi carni tibi sunt, aut sicut videt homo, et tu videbis? Numquid sicut dies hominis, dies tui? et anni tui sicut humana sunt tempora, ut quæras iniquitatem meam, et peccatum meum scruteris? Et scias quia nihil impium fecerim.] Oculi carni facta temporum non nisi in tempore agnoscunt: quia et ipsi ad videndum cum tempore prodeunt, cum tempore clauduntur, et humanus visus quodlibet opus sequitur, non præcurrit: quia vix existentia aspicit, et ventura nullo modo agnoscit. Dies quoque et anni hominis a diebus et annis discrepant æternitatis: quia vitam nostram, quæ tempore incipitur, tempore finitur, dum intra sinus sui latitudinem format, æternitas deuorat. Cuius nimirum immensitas quia ultra citraque super nos tenditur, sine inchoatione et termino eius æternum esse dilatatur: eiq. nec transacta prætereunt, nec adhuc ventura, quasi quæ non appareant, defunt: quia is, qui semper esse habet, cuncta sibi præsentia conspicit, cumque aspiciendo post et ante non tenditur, nulla intuitus mutatione variatur. Dicar ergo: [Numquid oculi carni tibi sunt, aut sicut videt homo, et tu videbis? Numquid sicut dies hominis, dies tui, et anni tui sicut humana sunt tempora: ut quæras iniquitatem meam, et peccatum meum scruteris? et scias quia nihil impium fecerim.] Ac si humiliter requirens, diceret: Cur me in tempore per flagella examinas, quem apud te perfecte et ante tempora scisti? Cur culpas meas verberibus interrogas, quem per æternitatis tuæ potentiam nec priusquam conderes, ignoras? Cuius nimirum potentia mox pondus exprimit, cum subiungit: [Cum sit nemo, qui de manu tua possit eruere.] Ac si aperte dicat: Quid tibi restat nisi parcere, cuius virtuti nullus valet obuiare? Quoniam nemo est, qui animaduersionem tuam ex merito suæ virtutis retineat, eo a se facilius tua pietas exigit, ut parcat. Quia autem nos in delictis concepti, in iniquitatibus editi, aut noxie praua perpetramus, aut incaute etiam recta agendo delinquimus: districtus iudex vnde nobis fiat placabilis, non habemus. Sed cum nostrum opus eius obtutibus dignum exhibere non possumus: restat, ut ad placationem illius suum ei opus offeramus. Vnde et subditur:

Manichæorum error destruitur, et dignitas conditionis humana commendatur. Cap. XXVII.

36. **M**anus tuæ fecerunt me, et plasmaverunt me totum in circuitu, et sic repente præcipitas me?] Ac si ei humiliter dicat: Quia sub iusto examine dignum non est tua placatione quod feci, pensa misericorditer, ne pereat quod fecisti. Quibus etiā verbis peruersum Manichæi dogma destruitur, qui duo esse principia mentiens, a Deo spiritum, a satana vero carnem conditam asserere conatur. Sanctus etenim vir prophetici spiritus gratia plenus, longe post ventura considerat, et erroris genimina prævidens calcit, dicens: [Manus tuæ et psalmanerunt me, et fecerunt me totum in circuitu.] Qui enim et plasmatum se, et factum totum in circuitu a Deo asserit, tenebrarum genti, nec in spiritu suo aliquid nec in carne derelinquit. Nam plasmatum se propter internam hominis imaginem retulit: factum vero totum in circuitu, in eo, quod ex carnis constat indumento, memorauit. Notandum vero est: quia per hoc, quod se plasmatum Dei manibus asserit, misericordiæ indicis, dignitatem suæ conditionis opponit. Quamuis enim per cœternum patri Verbum cuncta creata sint: in ipsa tamen relatione rationis ostenditur, quantum cunctis animalibus, quantum rebus vel cælestibus sed tamen insensibilibus homo præferatur. Cuncta quippe dixit et facta sunt. Cum vero facere hominem decernit, hoc quod reuerenter pensandum esse præmittit, dicens: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Neque enim de eo sicut de rebus cæteris scriptum est: Fiat, et factum est: neque ut aquæ volatilia, sic terra hominem protulit: sed priusquam faceret, faciamus dicitur: ut videlicet quia rationalis natura condebatur, quasi cum consilio facta videretur.

Quasi

A Quasi per studium de terra plasmat, et inspiratione Conditoris in virtute spiritus vitalis erigitur, ut scilicet non per iussionis vocem, sed per dignitatē operationis existeret, qui ad Conditoris imaginem fiebat. Quod igitur per conditionem homo elegantius in terra creaturis ceteris accepit, hoc in flagello positus pietatis sui opificis opponit, dicens: [Manus tuæ plasmaverunt me, et fecerunt me totum in circuitu, et sic repente præcipitas me?] Ac si aperte dicat: Cur tanta vilitate despicias, quem cum tanta dignitate condidisti? Et quem ratione rebus ceteris præfers, cur ex dolore supponis? Sed tamen hæc eadem nostra dignitas fulget per imaginem, et longe distat a beatitudinis perfectione per carnem, quia dum spiritus miscetur pulveri, quodam modo connectitur infirmitati. Quam scilicet infirmitatem beatus Iob pietati iudicis obijcit, cum subiungit:

B *Quod homo ad veniam perveniat, cum irremissibile sit peccatum diaboli. Cap. XXVIII.*

Memento quæso quod sicut lutum feceris me.] Angelorum spiritus idcirco irremissibiliter peccaverunt: quia tanto robustius stare poterant, quanto eos carnis commixtio non tenebat. Homo vero idcirco post culpam veniam meruit, quia per carnale corpus aliquid quo semetipso minor esset, accepit. Vnde et apud respectum iudicis argumentum pietatis est hæc eadem infirmitas carnis, sicut per Psalmistā dicitur: Ipse autē est misericors, et propitius fiet peccatis eorum, et non disperdet eos. Et *Psalm. 77.* multiplicavit ut auerteret iram suam ab eis, et non accendit omnem iram suam, et rememoratus est, quia caro sunt. Ut lutum ergo homo factus est, quia de limo est ad conditionem sumptus. Lutum quippe fit, cum se aqua terræ conspergit. Sicut lutū itaque homo est conditus: quia quasi aqua infundit pulverem, cum anima rigat carnem. **C** Quod sanctus vir bene pietati iudicis obijcit, cum postulas dicit: [Memento quæso quod sicut lutum feceris me.] Ac si aperte dicat: Infirmitatē carnis considera, et reatum iniquitatis laxa. Vbi apte quoque mors eiusdem carnis adiungitur, cum protinus subinfertur: Et in pulverem deduces me.] Ac si patenter postulet, dicens: Memento quæso quod per carnem a terra venio, et per eius interitum ad terram tendo. Materiam itaque originis, et pœnam finis aspice, et culpæ citius transeuntis parce,

Quo modo Deus hominem plasmat, plasmatum vivificat, vivificatum custodit. Cap. XXIX.

Sed quia qualitatem protulit hominis conditi, nunc subiungit ordinem propagati, **37.** dicens: [Nonne sicut lac mulisti me, et sicut caseum me coagulasti? Pelle et carnibus vestisti me, ossibus et nervis compegisti me.] Plasmatus quippe homo sicut lutum factus est, propagatus autem et sicut lac mulgetur semine, et sicut caseus coagulatur in carne. Carnibus et pelle induitur: ossibus nervisque solidatur. Per lutum ergo primæ conditionis qualitas, per lac vero, sequētis ordo conceptionis exprimitur: quia per coagulationis incrementa ducitur, ut paulisper in ossa roboretur. Sed angusta Dei laus est descriptio creati corporis, nisi etiam subsequenter exprimitur mira aspiratio vivificationis. Vnde et subditur: [Vitam et misericordiam tribuisti mihi.] Sed inaccessum nobis bona Conditor tribuit, si non omne, quod tribuit, ipse custodiat. Sequitur: [Et visitatio tua custodiuit spiritum meum.] Hæc autem, quæ de exteriori homine diximus, etiam interiori quemadmodum possint congruere, libet, ut breviter replicando monstremus: Memento quæso quod sicut lutum feceris me. Sicut lutum quippe homo noster interior existit: quia sancti Spiritus gratia terræ menti infunditur, ut ad intellectum sui Conditoris erigatur. Humana namque cogitatio, quæ peccati sui sterilitate aruit, per vim sancti Spiritus quasi irrigata terra viridescit. Sed sæpe dum perceptis superni doni virtutibus sine interruptione vitmur: ad privatam fiduciam, vñu continuæ prosperitatis eleuamur: Vnde fit plerumque ut idem, qui subleuauerat, parum per spiritus deserat, quatenus ipsum sibi hominem ostendat. Quod sanctus vir protinus exprimit, cum subiungit: [Et in pulverem deduces me.] Quia cum per subtractionem spiritus, mens aliquantulum in tentatione deseritur, quasi ab humore pristino terra siccatur: ut infirmitatem suam derelictus sentiat, et sine infusione supernæ gratiæ, quantum homo aruit, agnoscat. Qui apte quoque reduci ad pulverem dicitur: quia dimissus sibi cuiuslibet tentationis aura rapatur. Sed dum relictis concutimur, ea, quæ afflati cognovimus, subtilius iam dona cogitamus. Vnde

subiungit: [Nonne sicut lac multifisi me, et sicut caseum me coagulasti?] Mens etenim nostra cum per sancti Spiritus gratiam ab usu vetustæ conuersationis abstrahitur, sicut lac mulgetur: quia in quadam nouæ inchoationis teneritudine et subtilitate formatur, et sicut caseus coagulatur: quia in conspitatione pinguescentis cogitationis astringitur, ut nequaquam iam per desideria diffuset, sed in vno amore se colligens, ad solidam reformationem surgat. Plerumque vero contra hæc eadem rudimenta spiritalia ex vfu veteri caro submurmurat, et mens bella tolerat ex homine, quem foris portat, Vnde subiungit: [Pellibus et carnibus vestisti me.] Pelle quippe et carnibus interior homo vestitur, quia in eo quod ad superna erigitur, carnaliū motuum obsidione vallatur. Sed tendentem ad iustitiam nequaquam in tēatione Conditor deserit, quia per infusionem gratiæ etiam peccantem præuenit: sed subleuatam mentem et ad bella exterius laxat, et interius roborat, Vnde adhuc apte subiungitur: [Ossibus et neruis compegisti me.] Carnibus et pelle vestimur, sed ossibus neruisque compingimur: quia etsi tēatione foris irruente concutimur, intus tamen nos Conditoris manus roborat, ne frangamur. Carnis itaque motibus nos humiliat ad dona, sed per ossa virtutum roborat contra tentamenta. Ait ergo: [Carne et pelle vestisti me, ossibus et neruis compegisti me. Ac si aperte dicat: Foris me ad probationem deseris, sed tamen intus ne peream, virtutibus astringendo custodis. Qui idcirco nobis bene viuendi reſtitutionem tribuit, quia benigne præterita quæ deliquimus, parcat. Vnde et adhuc apte subiungitur: [Vitam et misericordiam tribuisti mihi.] Vita quippe tribuitur, cum malignis mentibus benignitas aspiratur. Sed vita sine misericordia accipi nequaquam valet, quia ad obtinenda Dominus iustitiæ bona non adiuvat, si prius misericorditer anteaſtas nequitias non relaxat. Vel certe vitam nobis et misericordiam tribuit: quia ea, qua nos misericordia ad bene viuendum præuenit, etiā subsequente custodit. Nisi enim misericordiam subroget, seruari non valet vita, quam præbet. Ipso quippe quotidie vfu humanæ vitæ veterascimus: et exterioris hominis impulsu, cogitatione lubrica ab interioribus eximus. Et nisi nos superna visitatio vel ad amorem compungendo viuificet, vel ad timorem flagellando reſtauret, repentino lapsu mens funditus tota destruitur, quæ longo virtutis studio innouata videbatur. Vnde subditur: [Et visitatio tua custodiuit spiritum meum.] Humanum quippe spiritum visitatio superna custodit, cum hunc virtutibus diratum, vel flagello percutere, vel compungere amore non desinit. Nam si dona præstat, sed hunc continue reſtaurando non subleuat, citius bonum perditur, quod non a largite custoditur. Sed ecce vir sanctus dum se humiliter agnoscat, conferenda generaliter diuinæ misericordiæ secreta apprehendit: cumque in firmitatem suam veraciter fatetur, repente ad cognoscendam vocationem gentium sublimiter rapitur. Nam protinus subditur:

Quod vocatione gentium, ab antiquo in Dei consilio abscondita sit. Caput XXX.

Iacet hæc celestis in corde tuo, tamen scio quia vniuersorum memineris. Ac si aperte dicat: Cur de me trepido, qui et vniuersas gentes quia colligas, scio? Quod tamen in corde celas: quia hoc adhuc aperto sermone non indicas. Sed qui vniuersorum reminisceris, me proculdubio de venia certum facis. Sciendum vero est, quia in quibusdam factis et certi de venia reddimur, et post perpetratas culpas ad absolutionis nostræ fiduciam correctione et poenitentia subsequente roboramur, perpetrata tamen nostræ nequitie adhuc memoria tangimur, et cogitatione illicita auerſi nolentesque, pulsamur. Vnde et apte subiungitur:

Quod peccata præterita etiam cum per poenitentiam abluta fuerint, importuna cogitatio recurrentis, nobis perducit ad mentem. Et quid sit, quod per Moysen homo nocturno pollutus somno, extra castra egredi iubetur, & non reuerſi permittitur, nisi lotus aqua post solis occasum. Caput XXXI.

Si peccaui, et ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris? Ad horam Dominus peccatori parcat, cum reatum culpæ concessis protinus sletibus diluit. Sed ab iniquitate nostra mundos nos esse non patitur: quia volentes quidem culpam fecimus, sed nonnumquam nolentes eius memoriam cum delectatione toleramus. Sæpe namque hoc, quod a conspectu iam iudicis fletu interueniente, deletum est, ad animum redit, et deuicta culpa ad delectationem rursus inserpere nititur, atque in antiquo

- A** antiquo certamine rediuisa pulsatione reparatur: ita ut quod prius egit in corpore, hoc importuna cogitatione postmodum verset in mente. Quod caute ille conspiciere athleta spiritalis nouerat, qui dicebat: Computruerunt et deteriorauerunt cicatrices meae, facie insipientiae meae. Quid namque cicatrices, nisi sanationes sunt vulnerum? Laxatas ergo nequitias ad delectationem memoriae redire conspexerat, qui cicatrices desolebat. Cicatrices quippe computrescere, est sanata iam peccatorum vulnera, rursus in tentationem serpere, atque ex eorum suggestionibus post superductam cutem poenitentiae, foctorem culpae iterum, doloremque sentire. Quia uidelicet in se et nihil foris opere agit, et sola intus cogitatione peccatur: districtoq. se reatu mens obligat, nisi hoc sollicitis lamentis tergat. Vnde bene per Moysen dicitur: Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, et non reuertetur priusquam ad vesperum lauetur aqua, et post solis occasum regredietur in castra. Nocturnum quippe est somnium tentatio occulta, per quam tenebrosa cogitatione turpe aliquid corde concipitur: quod tamen corporis opere non expletur. Sed somnio nocturno pollutus, egredi extra castra praecipitur: quia uidelicet dignum est, ut qui immunda cogitatione polluitur, indignum se cunctorum fidelium societatibus arbitretur, culpae suae meritum ante oculos ponat, et ex bonorum se aestimatione despiciat. Pollutum ergo extra castra exire, est turpi impugnatione laborantem, sese ex continentium comparatione despicere. Qui ad vesperum lauetur aqua, cum defectum suum conspiciens ad poenitentiae lamenta conuertitur, ut fletibus abluit omne, quod in animo occulta inquinatio accusat. Sed post occasum solis ad castra redeat: quia deferuescente tentationis ardore, necesse est, ut iterum fiduciam erga societatem bonorum sumat. Post aquae quippe lauationem, occumbente sole, ad castra reuertitur, qui post lamenta poenitentiae, frigescente flamma cogitationis illicitae, ad fidelium menta praesumenda reparatur: ut iam se a ceteris longe esse non aestimet, qui mundum se per obitum intimi ardoris gaudet. Sed inter haec sciendum est, quod idcirco nonnumquam impulsu illicitae cogitationis affligimur: quia in quibusdam terrenae conuersationis actibus, quamuis licitis, libenter occupamur. Cumq. vel in minimis terrena actio per desiderium tangitur: crescente contra nos antiqui hostis fortitudine, mens nostra non minima importunitate tentationis inquinatur: Vnde et sacerdos legis, membra hostiae per frustra concisa, caput atque ea, quae erga iecur sunt, iubetur ignibus cremare, pedes vero atque intestina hostiae prius aqua diluere. Nos quippe ipsos sacrificium Deo offerimus, cum vitam nostram cultui diuino dedicamus. Qui membra hostiae per frustra concisa super ignem ponimus, cum vitae nostrae opera virtutibus distinguentes, immolamus.
- D** Caput, atque ea, quae iuxta iecur continentur, incendimus, cum in sensu nostro, quo omne corpus regitur, atque in occultis desideriis flamma diuini amoris ardemus. Et tamen praecipitur, ut pedes atque intestina hostiae lauentur. Pedibus enim terra tangitur, intestinis vero stercorea gestantur: quia plerumque iam ex desiderio in aeternitatem succendimur; iam toto deuotionis sensu ad appetitum nostrae mortificationis inhiamus: sed quia adhuc terrenum praeter infirmitate aliquid agimus, nonnulla etiam, quae iam subegimus, illicita in corde toleramus. Cumq. cogitationes nostras immunda tentatio inquinat, quid aliud quam intestina nostrae hostiae stercorea portant? Sed ut comburi debeant, lauentur: quia nimirum necesse est, ut immundas cogitationes timoris flentis diluat, quas in acceptione sacrificij supernus amor incendat. Et quidquid mens vel de inexerto certamine, vel de conuersationis pristinae memoria patitur, lauetur: ut tanto suauius in conspectu sui spectatoris ardeat, quanto cum ei assilire coeperit, nil terrenum secum vel lubricum in ara suae orationis imponit. Vir igitur sanctus humanae mentis damna conspiciat, quod plerumque se cogitatione illicita inquinat: et postquam reatum operis iudex relaxat, et sua plorans, nostrae, quae ploremus, aperiat, dicens: [Si peccaui, et ad horam peperisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?] Ac si aperte dicat: Si culpam uenia abstulit, cur hanc et a memoria non deterisit?

Quod uiri sancti in praesenti uita tentationum miseria afficiuntur, impij uero non relinquantur, sed quiescunt in eis. Caput XXXII.

Sepe autem ita mens in culpae recordatione concutitur: ut ad perpetrationem illius longe grauius quam prius, quando capta fuerat, urgeatur: et deprehensa trepidat. Ipsi iam varijs modis impulsu perturbat: metuit quidem, ne vincatur tentationibus, sed

*Psal. 37.
40.*

Deut. 23. b

sed refiftens, hoc ipfum, quod longo labore certaminis affigitur, perhorrefcit. Vnde et apte subiungitur: [Et fi impius fuero, vñ mihi eft: et fi iuftus, non leuabo caput, faturatus afflictione et miferia.] Impius namque vñ habet, iuftus miferiam: quia et æterna damnatio reprobum fequitur, et electus quifque doloribus tranfitoriæ aduerfitatis expiatur. Impius caput leuat, fed elatus euadere vñ, quod fequitur, non valet. Iuftus labori fui certaminis afflictus, caput leuare non finitur: fed preffus a perpetua afflictione liberatur. Ille fe in voluptatibus erigit: fed fupplicij fequentibus mergit. Iſte fe in dolore deprimit: fed tamen a pondere æternæ animæ aduerfionis abſcondit. Conſideret ergo vir ſanctus, quod aut renitens homo virijs, præſentis labore efficitur: aut fuccumbens, perpetuæ afflictioni mancipatur, et dicat: [Et fi impius fuero, vñ mihi eft: et fi iuftus, non leuabo caput, faturatus afflictione et miferia.] Ac fi aperte deprecet, dicens: Aur ſubſtratus carnis deſiderijs, fupplicio æterno ſubijcior, aut repugnans illicitis motibus, poena præſentis crucior: quia a labore certaminis liber non ſum. Sed ſuperna diſpenſatio idcirco nos tota ſibi intentione ſeruientes, carnis noſtræ permittit impugnationibus concuti, ne mens noſtra in ſuperbiam audeat præſumptione ſuæ ſecuritatis eleuari, vt dum pulſata trepidat, in ſolo auctoris adiutorio ſpei pedem robuſtius figat. Vnde et adhuc apte ſubiungitur:

Quod aliquando inſi, ne de ſua inſiſtitia intumeſcant, cadere permittuntur. Cap. XXXIII.

ET propter ſuperbiam, quaſi lænā capies me.] Lænā cum eſcam catulis exquirat, inhianter in foueam captionis ruit. Sicur enim ex quibusdam regionibus fertur, fit in eius itinere fouea, in quam pecus deponitur, vt illuc ſe eius appetitu projicere lænā prouocetur: quæ anguſta ſimul et alta præparatur, vt in eam ruere ambiſſimè valeat, ſed hanc ſaliendo nullo modo euadat. Alia quoque fouea, quæ priori cohæreat, effoditur: quæ tamen ei, in qua pecus eſt, extremæ partis apertione coniungitur: in qua nimirum cauea ponitur, vt lænā corruens quia deſuper terroribus vrgetur, cum quali in ſecretiori parte foueæ occultare ſe appetit, caueam volēs intret: cuius iam ſecuritas nequaquam pertimeſcitur, quia clauſa in cauea leuatur. Quæ enim ſua ſponte in foueam corruit, ad ſuperiores partes circumſcripta veſtibus redit. Sic ſic nimirum humana mens capta eſt, quæ in libertate arbitrij condita, dum nutrire deſideria carnis appetiuit: quaſi lænā catulis eſcam quæſiuit, atque in deceptionis ſuæ foueam cecidit, quæ, ſuadente antiquo hoſte, ad cibum prohibitu manuſ intendit, ſed in fouea protinus caueam inuenit: quia ſponte ad mortem veniens, corruptionis ſuæ mox carcerem pertulit. Sed cum multa agere conatur, et non valet, eiſdem corruptionis ſuæ obſtaculis, quaſi caueæ veſtibus ligatur, atque ad auras liberæ, gratia interueniente, reducitur. Iam quidem eam, in quam ceciderat damnationis foueam, euasit: quia ſecuturæ mortis ſupplicium, manu Redemptoris adiura, ad veniam redeundo ſuperauit. Sed tamen coartata caueam tolerat: quia ſupernæ quoque diſciplinæ nexibus cingitur, ne per carnis deſideria vagetur. Quæ ergo ſponte ſua in foueam cecidit, ad auras liberæ clauſa redit: quia et per libertatem arbitrij in culpam corruit, et tamen hanc a ſuis motibus, Conditoris gratia coactam nolentemque conſtringit. Poſt foueam itaque caueam patitur, quæ erecta ex æterno ſupplicio, a prauæ voluntatis motibus, ſub cæleſtis artificis diſpenſatione religatur. Recte igitur dicit: [Et propter ſuperbiam, quaſi lænā capies me:] quia et liber homo per cibum ſibi mortem intulit, et reductus ad veniam, ſub diſciplina melius clauſus viuuit: Quasi lænā ergo propter ſuperbiam captus eſt: quia inde nunc cum diſciplina ſuæ corruptionis deſcendit, vnde tranſgreſſionem præcepti non timens audacter in foueam ſaltum dedit. Sed ſi parumper obtutus mentis a culpa primi parentis auertimus, nos adhuc quotidie, vt lænā capi per vitium elationis inuenimus. Sepe namque homo acceptis virtutibus in audaciam ſuę præſumptionis erigitur: ſed mira diſpenſatione pietatis, ante eius oculos res quælibet, in quam corruat, ordinatur. Dumque per culpam aliquid appetit, quid aliud quam prædam in fouea concupiſcit? Sua ſponte inhians cadit, ſed ſuis ſurgere viribus non valet. Qui cum ſe nihil ex ſe eſſe conſiderat, diſcit proculdubio cuius adiutorium requirat. Quem tamen ſuperna miſeratio captum quaſi a fouea euehit: quia humi infirmitate cognita ad veniam reducit. Lænæ itaque more, propter ſuperbiam ad ſuperiores partes in caueam remear, qui cum de virtute extollitur, lapſus ad deſideria in humilitate religatur. Quia enim prius propria præſumptione perierat, mira pietate agitur, vt infirmitatis ſuæ

A fux iam notitia clausus viuat. Quod quia sanctus vir crebro accidere hominibus conspiciat, nostri in se periculi vocem sumit: ut cum eius fletus agnoscimus, quæ in nobis sunt flenda, discamus. Sed cum mentem nostram elatio erigit, summi a nobis protinus compunctio amoris recedit: cum vero superna nos gratia uisitat, statim per lacrymas ad sua desideria infligat. Vnde et apte subiungitur:

Quod sancti viri, cum a Deo relinquuntur, ruina sua dispendia non sentiunt: cum vero uisitant, reuertitur ad eos Deus, mirabili cruciatu compunctionis semetipsos, quales fuerant, discunt. Caput XXXIII.

R euerfusq. mirabiliter me crucias.] Cum ab auctore relinquitur, nec ipsa vlla tenus destitutionis nostræ damna sentimus. Quò enim longe nos Conditor deserit, eo mens nostra insensibilis obdurecit, nulla quæ Dei sunt diligit, nequaquam superna concupiscit: et quia amoris intimi calorem non habet, frigida deorsum iacet, ac miserando modo fit quotidie tanto securior, quanto peior: cumq. vnde sit lapsa, non meminit, ut supplicia securura non metuit, quantum lugenda sit, nescit. At si afflatu sancti Spiritus tangitur, ad considerationem protinus suæ perditionis euigilat, in cælestium inquisitione se excutit, amoris summi æstibus inardescit, quæ se circumprimunt, damna considerat, et plorat proficiens, quæ prius læta torpebat. Bene ergo conditori dicitur: [Reuerfusq. mirabiliter me crucias.] quia omnipotens Deus vnde mentem nostram uisitant, ad amorem suum erigit, inde hanc per lacrymas grauius affligit. Ac si aperte dicat: Relinquendo me nequaquam afficis: quia insensibilem reddis: sed cum reuerteris, crucias: quia dum te insinuas, mihi me, quàm sim lugendus, demonstras. Vnde nequaquam se poenaliter, sed mirabiliter asserit cruciari: quia dum per fletum mens ad summa rapitur, compunctionis suæ poenam gaudens miratur: et libet affici, quia afflictione sua se conspiciat ad alta subleuari. Sæpe autem cum nos a sancti desiderij exercitatione torpescere superna pietas cernit, exempla se sequentium nostris obtutibus obijcit, ut mens per otium remissa, quo in alijs vigilantiam profectus considerat eo in se pigritudinem torporis erubescat. Vnde et recte subiungitur:

Quod electi contra nos testes Dei sunt, ut qui negligimus præcepta, ex aduerso consue damur per sanctorum exempla. Caput XXXV.

I nstauras testes tuos contra me, et multiplicas iram tuam, et poenæ militat in me.] Testes enim Dei sunt, qui per exercitium sancti operis testantur, quæ electos secutura sint præmia veritatis. Vnde hos quoque, quos pro veritate passos agnoscimus, Græco eloquio martyres, idest, testes vocamus. Et per Ioannem voce angelica Dominus dicit: In diebus meis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos. Sed testes suos contra nos Dominus instaurat, cum electorum vitam prauitatis nostræ contrariam, ad arguendos nos instruendosq. multiplicat. Contra nos ergo testes illius instaurantur: quia cuncta quæ agunt, studijs nostræ prauitatis aduersa sunt. Vnde sermo veritatis aduersarius vocatur, cum Mediætoris voce per Euangelium dicitur: Esto consentiens aduersario tuo cito, dum es cum illo in via. Atque de hoc eodem Redemptore reprobi persequentes dicunt: Contrarius est operibus nostris. Et paulo post: Dissimilis est alijs vita illius. Testes itaque suos contra nos Dominus instaurat: quia bona, quæ facere ipsi negligimus, hæc ad correptionem nostram fieri ab alijs demonstrat: ut qui præceptis non accendimur, saltem exemplis excitemur, atque in appetitu rectitudinis nil sibi mens nostra difficile æstimet, quod perfecte peragi ab alijs videt. Et fit plerumque, ut cum alienæ vitæ bona conspiciamus, nostra sollicitius damna timeamus: et eo pateat quanto post pondere animaduersionis impetimur, quo nunc a bonorum moribus longe discrepamus. Vnde et testium instaurazione memorata, protinus apte subiungitur: [Et multiplicas iram tuam.] Eo nobis multiplicari ira Dei dicitur, quo esse multiplex indicatur: quia ex ipsa nunc bonorum vitæ et labore cognoscimus, si emendari, dum tempus est, nosumus, quanta post animaduersione feriamur. Electos quippe Dei cernimus et pia agere, et crudelia multa tolerare. Hinc ergo colligitur, districtus iudex quanta illic feriat districtione quæ reprobis, si hic sic cruciat quos amat, Petro attestante, qui ait: Tempus est, ut iudicium incipiat de domo Dei: si autem primum a nobis, quis finis eorum, qui non credunt Dei Euangelio? Omnipotens igitur Deus cum contra nos testes instaurat, iram multiplicat: quia

43.

Apo. 2. d

Matth. 3. d

Sap. 2. c
Ibid. c

1. Petri. 4.

cat: quia quo bonorum vitam nostris oculis obijcit, eò prauitatis perpetratæ duritiam, qua diftrictione in iudicio percutiat, ostendit. Nam cum folis se fequentibus dona exag-
gerat, torpentes iam quia reliquerit, demonftrat. Cum bona ergo in alijs cernimus, valde
neceffe eft, vt et exultationem noſtræ formidini, et formidinem noſtræ exultationi mi-
ſceamus: quatenus et de alienis profectibus charitas gaudeat, et de ſuis infirmitatibus
conſcientia conſtricta contremiſcat. Sed cum fraterno profectu reficimur, cum diftrictio-
nem ſuper nos interni iudicis ex ipſo noſtro torpore penſamus, quid reſtat niſi, vt ad diſcu-
tiendum ſe animus redeat, et quidquid in ſe reprobum, quidquid prauum deprehendit,
affligit? Vnde et apte ſubiungitur: [Er poenæ militant in me.] Conſideratis quippe Dei
teſtibus, poenæ in nobis militant: dum quia miranda illorum ſacta conſpicimus, vitam
noſtram, quæ ex eorum nobis comparatione diſplicet, ſtudioſa afflictione cruciamus, vt
quidquid in nobis polluerunt opera, diluant lamenta: er ſi quid adhuc culpa delectatio-
nis inquinat, poena mæroris tergat. Beatus igitur Iob, quia vitam patrum præcedentium
conſpicit, quid in ſe gemere debeat, ſubtilius agnoſcit. Sed magni doloris magiſterio,
dum ſua plangit, ad lamenta nos inſtruit: vt quo virtutes in alijs cernimus, eo apud di-
ſtrictum iudicem noſtra ſolicite delicta timeamus. Sequitur: [Quare de vulua eduxiſti
me? Qui vtiſſimam conſumptus eſſem, ne oculus me videret.] Quod nimirum prima ora-
tione iam protulit, dicens: [Quare nō in vulua mortuus ſum?] Qui hoc quoque quod hinc
adiicit ſubdens: [Fuiffem, quaſi non eſſem, de vtero tranſſatus ad tumulum:] Illic ver-
bis alijs non aliter adiungit, dicens: Sicut abortiuum abſconditum non ſubſiſterem, vel
qui concepti non viderunt lucem. Quia vero hæc ſuperius late digeſſimus, pro vitando
lectoris ſtultidio, expoſita replicare declinamus. Sequitur:

*Quod cum peccatum animum pulſat, ſi breuitas delectationis afſiciatur, non
multum inuas.* Caput XXXVI.

44.

N Vmquid non paucitas dierum meorum finietur breui? Cautum ſe ac ſolicitum vi-
uere oſtendit, qui breuitatem præſentis vitæ conſiderans, non eius uſum, ſed termi-
num conſpicit: vt ex fine colligat, nihil eſſe, quod tranſiens delectat. Hinc namque per
Salomonem dicitur: Si annis multis vixerit homo, et in his omnibus lætatus fuerit, me-
miniſſe debet teneboſi temporis et dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis ar-
gueuntur præterita. Hinc ruſum ſcriptum eſt: In omnibus operibus tuis memorare no-
uiſſima tua, et in æternum non peccabis. Igitur cum culpa animum tentat, mens neceſſe
eſt, vt breuitatem ſuæ delectationis afſiciat, ne ad viuacem mortem iniquitatis rapiat,
cum conſlet, quod ad terminum citius mortalis vita præcurrat. Sed ſæpe oculus contem-
plationis noſtræ confunditur, dum dolor noſter flagellis crebriſcentibus aggrauatur.
Libet præſentis vitæ exiliū gemere, ſed præ ipſa afflictione mens non valet damna ſuæ
cæcitatæ æſtimare: vnde protinus ſubdit:

*Quod ſi peccatum, cui ex conſuetudine obligati ſumus, ſtendo dolere non poſſumus,
niſi pietatis ſuperua reſpectu compungemur.* Caput XXXVII.

D Imitte ergo me, vt plangam paululum dolorem meum. Sicut enim moderata af-
ſlictio lacrymas exprimit, ita immoderata ſubducit: quia mæror ipſe, quaſi ſine
mærore fit, qui afſlicti mentem deuorans, ſenſum doloris tollit. Vir igitur ſanctus feriri,
pluſquam ſufficit, pertimeſcit, dicens: [Dimitte ergo me, vt plangam paululum dolorem
meum.] Ac ſi aperte dicat: Flagella tuæ percuſſionis tempera, vt moderatis doloribus,
æſtimare mala, quæ patior, ſtendo conualeſcam. Quod tamen intelligi et aliter poteſt.
Sæpe namque peccator iniquitatis ſuæ vinculis ita conſtringitur, vt pondus quidem pec-
catorum toleret, ſed tamen quia tolerat, ignoret. Sæpe autem ſi cognoſcat, quanto reatu
premitur, erumpere in lacrymas conatur, et non poteſt: vt hunc in ſe mente libera, et con-
uerſatione integra perſequatur. Flere ergo dolorem ſuum non valet, qui et iniquitatis ſuę
teatum conſiderat: et tamen præ tertentæ occupationis pondere, hunc et gemere nequa-
quam vacat. Flere dolorem ſuum non valet, qui prauæ quidem conſuetudini contraire
nititur: ſed tamen adhuc ſuecreſcentibus deſiderijs carnis grauat. Huius doloris præ-
ſentia Prophætæ mentem cruciauerat, cum dicebat: Dolor meus contra me eſt ſemper,
quia in iniquitatem eam ego pronuntiabo, et cogitabo pro peccato meo. Sed ſolu-
tis iniquitatis vinculis, diſmiſſum ſe nouerat qui exultabat, dicens: Dirupiſti vincula mea,
tibi ſa-

Eccl. 11. d

Eccl. 7. d

Pſal. 119.

Pſal. 37.

- A** tibi sacrificabo hostiam laudis. Tunc igitur ad plangendum dolorem nos Dominus dimittit, cum et mala nobis, quæ fecimus, demonstrat: atque ad hæc eadem flenda, quæ cognoscimus, adiuuat. Culpas oculis objicit, et pia manu gratiæ, vincula cordis soluit: ut ad vacationem poenitentiae mens nostra se erigat, et carnis soluta compedibus, in auctorem suum libera gressum amoris tendat. Plerumque etenim vitam nostram ipsi reprehendimus, sed tamen libenter agimus hoc, quod in nobis recte reprobamus. Ad iustitiam spiritus nos erigit, ad consuetudinem caro restringit. Amori suo mens renititur, sed promissus delectatio captiuatur. Bene itaque dicitur: [Dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum.] Quia nisi a reatu culpæ, quo nos ligauimus, misericorditer dimittamur, perfecte flere non possumus hoc, quod in nobis ipsis contra nosmetipsos dolemus. Sed tunc veraciter reatus nostri dolor plangitur, cum tenebrosa illa inferni retributio intento timore præuidetur. Vnde apte subiungitur:

Quod pœna infernales nec transitoria sint, nec phantastica, sed solida & perpetua. Caput XXXVIII.

- A** Nequam vadam, et non reuertar ad terram tenebrosam et operam mortis caligine. Quid enim terræ tenebræ nomine, nisi tetra tartari claustra signantur? Quæ æternæ mortis caligo operit, quia damnatos quosque in perpetuum a vitæ luce diiungit. Nec immerito infernus terra dicitur: quia quicumque ab eo capti fuerint, stabilitè tenentur. Scriptum quippe est: Generatio præterit, et generatio aduenit, terra vero in æternum stat. Rectè igitur inferni claustra tenebrosa terra nominantur: quia quos puniendi accipiunt, nequaquam pœna transitoria, vel phantastica imaginatione cruciant: sed vltione solida perpetuæ damnationi seruant. Quæ aliquando tamen laci appellatione signantur, Propheta attestante, qui ait: Portauerunt ignominiam suam cum his, qui descendunt in lacum. Infernus ergo et terra nominatur, quia susceptos stabilitè tenet: et lacus dicitur, quia hos, quos semel cepit, semper fluctuantes et trepidos tormentis circumfluentibus absorbet. Sanctus autem vir siue sua, siue humani generis voce dimitti se postulat, antequam vadat, non quia ad terram tenebrosam, qui culpam desit iturus est: sed quia ad hanc proculdubio, qui plangere negligit, vadit, sicut debitori suo creditori dicit: Solue debitum, priusquam pro debito constringaris, qui tamen non confringitur, si quod debet soluere, non moriatur. Vbi et rectè subditur: [Non reuertar.] Quia nequaquam vltra misericordia parentis liberat, quos semel in locis pœnalibus iustitia iudicantis damnat. Quæ adhuc subtilius loca describuntur, cum dicitur: [Terram miserie et tenebrarum.] Miseria ad dolorem pertinet, tenebræ ad cæcitatem. Ea ergo, quæ a conspectu districti iudicis expulsos tenet, miserie et tenebrarum terra perhibetur: quia foris dolor cruciat, quos diuinos a vero lumine, intus cæcitas obscurat. Quamuis miserie et tenebrarum terra intelligi, et aliter potest. Nam hæc quoque terra, in qua nascimur, est quidem miserie, sed tenebrarum non est: quia multa hic corruptionis nostræ malitia patimur, sed tamen adhuc in ea per conuersionis gratiam ad lucem redimus: veritate suadente, quæ ait: Ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant. Illa vero simul miserie et tenebrarum terra est: quia quisquis ad toleranda eius mala descenderit, nequaquam vltèrius ad lucem redit. In cuius adhuc descriptione subiungitur: [Vbi vmbra mortis, et nullus ordo.] Sicut mors exterior ab anima diuidit carnem: ita mors interior a Deo separat animam. Vmbra ergo mortis est obscuritas diuisionis: quia damnatus quisque cum æterno igne succenditur, ab interno lumine tenebratur. Natura vero ignis est, ut ex seipso et lucem exhibeat et concremationem. Sed transactorum vltèrius illa flamma vltiorum, concremationem habet, et lumen non habet. Hinc est enim, quod reprobis veritas dicit: Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis eius. Quorum rursus omnium corpus in vnius persona significans, dicit: Ligate ei manus et pedes, et mittite eum in tenebras exteriores. Si itaque ignis, qui reprobos cruciat, lumen habere potuisset, is qui repellitur, nequaquam mitti in tenebras diceretur. Hinc etiã Psalmista ait: Super eos cecidit ignis, et non viderunt solem. Ignis enim super impios cadit, sed sol igne cadente non cernitur: quia illos, quos gehennæ flamma deuorat, a visione veri luminis cæcat: ut et foris eos dolor combustionis cruciet, et intus pœna cæcitat obscuret: quate nus qui auctori suo corde et corpore deliquerunt, simul corde et corpore puniãtur, et vtroque pœnas sentiant: qui dum hic viuere, prauis suis delectationibus

45.

Eccl. 1. a

Ezech. 16 f

46.

Ioan. 12. e

Marth. 25. d

Matt. 22. b

Psal. 37.

Execl. 32. f nibus ex vtroque feruebant. Vnde bene per Prophetam dicitur: Descenderunt in infernum cum armis suis. Arma quippe peccantium sunt membra corporis, quibus peruersa desideria, quæ concipiunt exequentur. Vnde recte per Paulum dicitur: Neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato. Cum armis ergo ad infernum de scendere, est cum ipsis quoque membris, quibus desideria voluptatis expleuerunt, æterni iudicii tormenta tolerare: vt tunc eos vndique dolor absorbeat, qui nunc suis delectationibus subditi, vndique supplicia iustitiam iuste iudicantis pugnant.

Quo modo supplicia damnatorum ex iustitia iudicis ordinem habeant, in eis autem, qui ea patiuntur, confusionem. Caput XXXXI X.

47. **M** Irum vero est valde, quod dicitur: Vbi nullus ordo.] Neque enim omnipotens Deus, qui mala bene punit, inordinata esse villo modo vel tormenta permittit: quia ipsa quoque supplicia, quæ ex lance iustitiæ prodeunt, inferri sine ordine nequaquam possunt. Quo modo namque in supplicijs ordo non erit, dū damnatum quemque iuxta modum criminis, retributio sequitur vltionis? Hinc quippe scriptum est: Potentes potentè tormenta patientur, et fortioribus fortior instat cruciatio. Hinc in Babylonis damnatione dicitur: Quantum exaltauit se, et in delicijs fuit, tantum dare illi tormentum et luctum. Si igitur iuxta modum culpæ, poena distinguitur, constat nimirum, quod in supplicijs ordo seruatur. Et nisi tormentorum summam, meritorum acta dirimere, nequaquam iudex veniens diciturum se messoribus esse perhibere. Colligite primum zizania, et ligate ea in fasciculos ad comburendum. Si enim nullus in supplicijs ordo seruatur, cur comburenda zizania in fasciculos ligantur? Sed nimirum fasciculos ad comburendum ligare est hos, qui æterno igni tradendi sunt, pares paribus sociare: vt quos similis culpa inquinat, par etiam poena constingat: et qui nequaquam dispari iniquitate polluti sunt, nequaquam dispari tormento crucientur: quatenus simul damnatio conterat, quos simul elatio subleuat, quosq. non dissimiliter dilatauit ambitio, non dissimilis angustet afflictio, par cruciet flamma supplicij, quos in igne luxuria par succendit flamma peccati. Sicut enim in domo patris mansiones multæ sunt pro diuersitate virtutis, sic damnatos diuerso supplicio gehennæ ignibus subijcit disparilitas criminis. Quæ videlicet gehenna quamuis cunctis vna sit, non tamen cunctis vna eademq. qualitate succendit. Nam sicut vno sole omnes tangimur, nec tamen sub eo vno ordine omnes æstuumus, quia iuxta qualitatem corporis sentitur etiam pondus caloris: sic damnatis et vna est gehenna, quæ afficit, et tamē non vna omnes qualitate comburit: quia quod hic agit dispar valetudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum. Quo modo ergo nullus inesse ordo supplicijs dicitur, in quibus profecto quisque iuxta modum culpæ cruciatur?
48. Sed sanctus vir postquam vmbra mortis intulit, quanta sit confusio in damnatorum mente subiungit: quia ipsa quoque supplicia, quæ ordinata per iustitiam veniunt, ordinata proculdubio in corde morientium non sunt. Vt enim paulo superius diximus, dum damnatus quisque foris flamma succenditur, intus cæcitatibus igne deuoratur, atque in dolore positus, exterius intusq. confunditur, vt sua deterius confusione crucietur. Repulsus ergo ordo in supplicio non erit: quia in eorum morte atrocius ipsa confusio mentis seuit. Quam tamen mira potentia iudicantis æquitas ordinat, vt poena animam quasi inordinata confundat. Vel certe abesse ordo supplicijs dicitur: quia quibuscumque rebus in poenam surgentibus, propria qualitas non seruatur. Vnde et protinus subinfertur: [Et sempiternus horror inhabitat. In huius vitæ tormentis timor dolorem habet, dolor timorem non habet: quia nequaquam mentem metus cruciat, cum pati iam coeperit, quod metuebat. Infernum vero et vmbra mortis obscurat, et sempiternus horror inhabitat: quia eius ignibus tradit, et in supplicijs dolorem sentiunt, et in doloris angustia pulsante se semper pauore feriuntur: vt et quod timent tolerant, et rursum quod tolerant, sine cessatione pertimescant. De his etenim scriptum est: Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur. Hic flamma, quæ succendit, illuminat: illic, vt superius verbis Psalmistæ docuimus, ignis, qui cruciat, obscurat. Hic metus a mittitur, cum tolerari iam coeperit quod timebatur: illic et dolor dilaniat, et pavor angustat. Horrendo igitur modo erit tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cum obscuritate. Sic sic videlicet a damnatis sentiri pondus summæ æquitatis debet: vt qui a voluntate Conditoris nequaquam sunt veriti discrepare dum viuere, in eorum quandoque interitu ipsa a suis qualita-

A qualitatibus etiam tormenta discordent: quatenus quo se impugnant, cruciatus augeant, et cum varie prodeunt, multipliciter sentiantur. Quæ tamen supplicia in se demersos et ultra vires cruciant, et in eis vitæ subsidium extinguendo seruant: vt sic vitam terminus puniat, quatenus semper sine termino cruciatus viuatur, qui et ad finem per tormenta properat, et sine fine deficiens durat. Fit ergo miseris mors sine morte: finis sine fine: defectus sine defectu: quia et mors viuunt, et finis semper incipit, et deficere defectus nescit. Quia igitur et mors perimit, et non extinguit: dolor cruciat, sed nullatenus pauorem fugat: flamma comburit, sed nequaquam tenebras discutit: quantum per notitiam præsentis vitæ colligitur, supplicia ordinem non habent, quæ non suam per omnia qualitatem tenent, quamuis illic ignis et ad cõsolationem non lucet, et tamen, vt magis torqueat, ad aliquid lucet.

Nam sequaces quoque suos secum in tormẽto reprobi, flamma illustrante, visuri sunt. **B** quorum amare deliquerunt: quatenus, qui eorum vitam carnaliter contra præcepta conditoris amauerunt, ipsorum quoque eos interitus in augmentum suæ damnationis affligat. Quod profecto, Euangelio attestat, colligimus, in quo veritate nunciare, diues ille, quem contigit ad æterna incendij tormẽta descendere, quinque fratrum describitur meminisse, qui Abrahæ petijt, vt ad eorum eruditionem mitteret, ne illuc eos quandoque venientes par poena cruciaret. Qui igitur ad doloris sui cumulum propinquorum absentium meminit: constat proculdubio quia eos, ad augmentum supplicij, paulo post potuit etiam præsentis videre. Quid autem mirum si secum quoque reprobos aspiciat cremari, qui ad doloris sui cumulum, eum, quem despexerat, in sinu Abrahæ Lazarum vidit? Si ergo ei, vt poena cresceret, et vir electus apparuit: cur non credendum sit, quod videre in supplicio eos etiam, quos contra Deum dilexerat, possit? Quæ ex re colligitur, quod eos, quos inordinatè nunc reprobi diligunt, miro iudicij ordine, secum tunc in tormentis videbunt: vt poenam propriæ punitionis exaggeret illa auctori præposita carnalis cognatio, pari ante oculos vitione damnata. Ignis itaque, qui in obscuritate cruciat, credendum est, quia lumen ad tormentum seruat. Quod si approbare testimonijs in sua expressione non possumus: superest, vt e diuerso doceamus. Tres quippe Hebrææ gentis pueri, per Chaldei regis imperium succensis camini ignibus, ligatis manibus, pedibusque, proiecti sunt: quos tamen cum idem rex in camini incendio miseratus exploraret, illæsis vestibus deambulantes vidit. Vbi aperte colligitur, quia mira dispositione Conditoris, ignis qualitas in diuersa virtute temperata, et vestimenta non attingit, et vincula incendit, sanctisque viris et ad inferendum tormentum flamma friguit, et ad solutionis ministerium exarsit. Sicut ergo electis ignis ardere nouit ad solatium, et tamen ardere ad supplicium nescit: ita e diuerso gehennæ flamma reprobis, et nequaquam lucet ad cõsolationis gratiam, et tamen lucet ad poenam, vt damnatorum oculis ignis supplicij et nulla claritate candeat, et ad doloris cumulum, dilecti qualiter crucientur, ostendat. Quid autem mirum si gehennæ ignem credi mus habere supplicium simul obscuritatis et luminis, quod experimento nouimus, quia et tædarum flamma lucet obscura? Tunc edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit: tunc infinite patens inferni baratrū deuorat, quos nunc inanis elatio exaltat, atque qui quolibet ex vitio hanc voluntatem callidi persuasoris expleuerunt: tunc cum duce suo reprobi ad tormenta perueniunt. Et quamuis angelorum, atque hominum longe sit natura dissimilis, vna tamen poena implicat, quos vnus in crimine reatus ligat. Quod bene ac breuiter insinuat Propheta, qui ait: Ibi Assur et omnis multitudo eius, et in circuitu eius sepulchra illius. Quis namque Assur superbi regis nomine, nisi ille per elationem cadens antiquus hostis exprimitur, qui pro eo quod multos ad culpam pertrahit, cum cuncta sua multitudine ad inferni claustra descendit? Sepulchra autem mortuos tegunt. Eo quis alius mortem acris pertulit, quam is, qui Conditorum suum despiciens, vitam reliquit? Quem videlicet mortuum cum humana corda suscipiunt, eius proculdubio sepulchra sunt. Sed in circuitu illius sepulchra eius sunt: quia in quorū se mentibus nunc per desideria sepe lit, hos ibi postmodum per tormẽta coniungit. Et quoniam nunc in semetipsis reprobi malignos spiritus illicita perpetrando suscipiunt, tunc sepulchra eorū cū mortuis ardebunt.

49.

Luc. 16. d

Dan. 3. e

50.

Ezech. 33. e

Ecce quæ maneat damnatos poena cognouimus: et instruente nos sacro eloquio, quantus in damnatione ignis, quanta in igne obscuritas, quantusque in obscuritate

Quod nihil prodest, quæ maneat peccatores tormenta cognoscere, nisi ad hæc demus operam, ut possimus euadere.

Capit. XL.

pauor sit nullatenus ambigimus. Sed quid prodest ista prænoscere, si non contingat euadere? Tota ergo intentione curandum est, ut cum vacationis tempus accipimus, bene viuendi studio, malorum vitricia tormenta fugiamus. Hinc quippe per Salomonem dicitur: Quodcumque potest manus tua facere, instantanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erit apud inferos, quo tu properas. Hinc Isaias ait: Querite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum, dum prope est. Hinc Paulus dicit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Hinc rursum ait: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Sed plerumque se ad viam rectitudinis animus accingit, torpore discutit: tantoque in caelestibus desiderio rapitur, ut pene nil ex eo inferius remanisse videatur. Et tamen cum ad carnis curam reducitur, sine qua presentis vitæ via nullo modo expletur, ita hunc inferius depressum tenet, ac si adhuc de summis nulla contigisset. Audit verbis caelestis oraculi, in amorem patriæ caelestis erigitur: sed resurgente presentis vitæ studio, sub terrenæ curæ aggere sepelitur: atque in terra cordis nequaquam supernæ spei semen fertur: quia cogitationis infimæ spina densescit. Quam videlicet spinam per semetipsam Veritas manu sanctæ exhortationis eradicat, dicens: Nolite solliciti esse in crastinum. Contra hanc quoque per Paulum dicitur: Carnis curam ne feceritis in concupiscentiis. Sed in his nimirum ducis ac militis verbis agnoscimus: quia tunc ab ea mortifero vulnere animus pungitur, cum in ea mensura requiritis non tenetur. Neque enim adhuc mortali in carne viuentibus, funditus cura carnis abscinditur: sed vt discretæ animo seruiat, temperatur. Nam quia sollicitos nos esse Veritas in crastinum prohibet, habere utcumque curam in presentibus non negat, quam tendi ad tempus, quod sequitur, vetat. Et nimirum Paulus cum carnis curam fieri in concupiscentiis non sinis, proculdubio in necessitate concedit. Discretione ergo magni moderaminis carnis cura frenanda est, vt seruiat, et minime principetur, ne quasi domina animum vincat: sed subacta mentis dominio, quasi ancilla famuletur: vt iussa adsit, atque ad nutum cordis repulsa dissiliat: vt vix a tergo sanctæ cogitationis appareat, et nunquam contra faciem rectæ cogitantis obstitat. Quod bene nobis historia sacræ lectionis innuitur, cum Abraham tribus angelis occurrisse memoratur. Ipse quippe venientibus extra ostium occurrit: Sara vero post ostium stetit: quia videlicet vt vir, ac dominus domus spiritalis, noster scilicet intellectus, debet in cognitione Trinitatis, claustra carnis excedere, et quasi habitationis infimæ ianuam exire: cura autem carnis, vt femina foris non appareat, et videri iactanter erubescat: vt quasi post tergum viri sit sub discretione spiritus, solis necessarijs intenta, nequaquam sciat procaciter detegi, sed verecunde moderari. Cui tamen sæpe cum dicitur, vt de se minime præsumat, sed totam se in diuinæ spei fiduciam transferat, despicit, et, cessante studio, adesse sibi vitæ subsidia posse diffidit. Vnde et hæc eadem Sara promissiones Dei audiens ridet, sed ridens corripitur, correpta autem protinus secundatur: et quæ in iuuentute vigens secundari non potuit, annis fracta senilibus, vtero marcescente, concepit: quia cum cura carnis sui confidentiam habere desierit, contra spem ex diuina promissione accipit, quod habituram se ex humana ratione dubitauit. Vnde et bene Isaias, idest risus dicitur, qui generatur: quia cum supernæ spei fiduciam concipit, quid mens nostra aliud quam gaudium parit? Curandum itaque est, ne aut necessitatis metas cura carnis transcat, aut in eo, quod moderate exequitur, de se præsumat. Sæpe vero animus fallitur, ut quod voluptuose appetit, necessarium suspicetur: quatenus omnes quodlibet, vitæ debitam utilitatem putet. Et sæpe, quia effectus prouidentiam sequitur, in sui fiduciam mens leuatur. Cumque sibi adesse quod deesse ceteris viderit, cogitatione tacita de magnitudine suæ prouisionis hilarescit: tantoque iam a vera prouisione longe fit, quanto ipsam quoque elationem, quam patitur, nescit. Vnde solerti semper custodiæ intentione pensandum est, vel quid opere agimus, vel quid corde versamus: ne aut mentem præpediens, foris se terrenæ cura multiplicet, aut saltem de eius moderamine intus se cogitatio exaltet: vt cum diuina iudicia temporali circumspeditione metuimus, sempiterni supplicia horroris euadamus.

SANCTI GREGORII

MORALIS EXPOSITIONIS

IN BEATVM IOB

LIBER DECIMVS.

Caput primum.

QUOTIES in arenæ spectaculum fortis athleta descenderit, hi, qui impares viribus existunt, vicissim se eius expugnationi subijciunt: et vno victo, contra hunc protinus alter erigitur: atque hoc subactis, alius surrogatur: ut luctantis vires quandoque molliores inueniant, quas ipsa sua crebrescens victoria fatigat: quatenus cum nouus quisque congregitur, is, qui vinci virium qualitate non valet, personarum saltem mutatione superetur. Sic sic in hoc hominum angelorumq. spectaculo beatus Iob fortis athleta prodijt, quantumq. contra mutationes aduersantium valeat, continuatione indefessi roboris ostendit. Cui primus se Eliphaz, secundus autem Baldath obijcit, atque ad extremum se Sophar in eius expugnatione supponit: qui ad inferendos ictus totis se conatibus erigunt, sed tamen ad feriendam altitudinem robusti pectoris non pertingunt. Ipsa quippe eorum verba patenter insinuant, quod ictus in auras iactant: quia cum sanctum virum non recte redarguant, expressa in vacuum verba percussione perdunt. Quod liquido ostenditur, cum Sophar Naamathitis responsio a contumelijs inchoatur, qui ait:

CAPVT VNDECIMUM B. IOB.

Respondens autem Sophar Naamathites, dixit: Numquid qui multa loquitur, non audiet, aut vir verbosus iustificabitur? Tibi soli tacebunt homines, et cum ceteros irriseris, a nullo confutaberis? Dixisti enim: Purus est sermo meus, et mundus sum in conspectu tuo. Atque vtinam Deus loqueretur tecum, et aperiret labia sua tibi, ut ostenderet tibi secreta sapientiae, et quod multiplex esset lex eius: et intelligeres quod multo minora exigaris ab eo, quam meretur iniquitas tua. Forsitan vestigia Dei comprehendes, et vsque ad perfectum Omnipotentem reperies. Excelsior caelo est, et quid facies? Profundior inferno, et vnde cognosces? Longior terra mensura eius, et latior mari. Si subuerterit omnia, vel in vnum coartauerit: quis contradicet ei, vel quis dicere ei potest: Cur ita facis? Ipse enim nouit hominum vanitatem, et videns iniquitatem nonne considerat? Vir vanus in superbiam erigitur, et tamquam pullum onagri se liberum natum putat. Tu autem firmasti cor tuum, et expandisti ad eum manus tuas. Si iniquitatem, quæ est in manu tua, abstuleris a te, et non manserit in tabernaculo tuo iniustitia: tunc leuare poteris faciem tuam absque macula, et eris stabilis, et non timebis. Miseræ quoque obliuisceris, et quasi aquarum, quæ præterierunt, non recordaberis: et quasi meridians fulgor confurget tibi ad vespertam. Et cum te consumptum putaueris, orieris ut lucifer, et habebis fiduciam proposita tibi spe, et defossus securus dormies. Requiesces, et non erit qui te exterreat: et deprecabuntur faciem tuam plurimi. Oculi autem impiorum deficient, et effugium peribit ab eis, et spes illorum abominatio animæ,

Quod recte dictis femper procaces ex diuerfo respondeant.

Capit. I I.

N Vmquid qui multa loquitur, nonne et ipse audiet? aut vir verbosus iustificabitur?] Mos esse procacium solet, vt recte dictis femper e diuerso respondeant, ne si ad prolata consentiant, inferiores esse videantur. Quibus iustorum verba quamlibet pauca sonuerint, multa sunt, quia quo eorum vitia rescant, auditum grauant. Vnde et ad crimen trahitur hoc, quod recta predicatione contra crimina profertur. Ipsum quippe qui ex veritate fortes sententias dixerat, Sophar redarguens, verbosum vocat: quia cum ab ore iustorum sapientia culpas increpat, stultorum auribus superfluias loquacitatis sonat. Praui namque nil rectum, nisi quo ipsi senserint, putant: et iustorum verba eo otiosa aestimant, quo suis hęc sensibus inueniunt diuersa. Nec fallacem quidem Sophar sententiam protulit, quod vir verbosus iustificari nequaquam possit: quia dum quisque per verba diffultat, perdita grauitate silentij, mentis custodiam amittit. Hinc quippe scriptum est: Culus iustitiae, silentium. Hinc Salomon ait: Sicut vrbs patens et absque murorum ambitu, ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Hinc rursum dicit: In multiloquio peccatum non deerit. Hinc Psalmista testatur dicens: Vir linguosus non dirigitur super terram. Sed virtus veræ scientiæ perditur, quæ sub discretionis custodia non profertur. Certum itaque est, quod verbosus iustificari vir nequeat. Sed bonum bene non dicitur: quia non intenditur cui dicatur. Vera quippe contra malos sententia, si bonorum rectitudinem impedit, vim suam perdit, et eo retusa resilit, quo illud est forte, quod ferit.

Quod iniusti ex reprehensione corrigantur, superbi vero ad defensionis suæ insaniam erigantur.

Capit. I I I.

Q Via autem prauī audire bona patienter nequeunt, et cum vitæ emendationem negligunt, ad verba se responsionis accingunt, aperte Sophar insinuat, qui subiungit: [Tibi soli racebunt homines, et cum ceteros irriseris, a nullo confutaberis.] Imperita mens, vt diximus, veritatis sententias grauitur tolerat, et silentium poenam putat: atque omne, quod recte dicitur, dedecus suæ irrisionis arbitrat: quia cum vera vox, prauorum fe auribus admouet, memoriam culpa mordet, et in redargutione vitiorum, quo intus cognitione mens tangitur, foris ad studium contradictionis excitatur. Ferre vocem non valet: quia tacta in vulnere sui reatus dolet, et per hoc, quod generaliter contra peruersos dicitur, se imperi specialiter suspicatur. Quod enim intus egisse se meminit, audire foris erubescit. Vnde mox se ad defensionem præparat, vt reatus sui verecundiam per verba prauæ refutationis tegat. Sicut enim recte de quibusdam, quæ ab eis non recte gesta sunt, correptionis vocem, ministerium charitatis aestimant: sic peruersi contumeliam derisionis putant. Illi se protinus ad obedientiam sternunt, isti ad insaniam suæ defensionis eriguntur. Illi correptionis adiutorium, vitæ suæ patrocinium deputant, per quod dum præsentis vitij culpa corripitur, venturi iudicis ira temperatur. Isti cum se impeti redargutione conspiciunt, gladium percussionis credunt: quia dum per correptionis vocem culpa detegitur, præsentis gloriæ opinio fœdatur. Hinc quippe in laudem iusti per Salomonem dicit veritas: Doce iustum, et festinabit accipere. Hinc prauorum contumaciam despiciit dicens: Qui erudit derisorem, ipse sibi facit iniuriam. Nam sit plerumque vt cum correpta in se mala defendere nequeunt, ex verecundia peiores fiant, ac sic in sua defensione superbiant: vt quædam vitia contra vitam corripientis exquirant, et eo se criminosos non aestiment, si crimina et alijs imponant. Qui cum vera inuenire nequeunt, fingunt: vt ipsi quoque habeant, quod non impari iustitia increpare videantur. Vnde et Sophar quia quasi irrideri se per increpationem doluit, protinus mentiendo subiungit: [Dixisti enim, purus est sermo meus, et mundus sum in conspectu tuo.] Qui beati Iob dictorum meminit, quam falso hoc voci illius impingatur, agnoscit. Quo modo enim mundum se dicere potuit, qui ait: Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me? Sed habet hoc prauorum malitia: vt cum vera in se flere mala renuit, fingat aliena. Nam quasi solatio facinoris vitur, si falsis vocibus, et vita corripientis inquinetur. Sciendum vero est, quod plerumque peruersi

Isaia 32. d
Prover. 25. d
Ibid. 10. c
Psal. 139.

Prover. 9. b
Ibidem. b

A pernerfi verbo tenns bona optant, vt mala esse, quæ in præsentibus habentur, ostendunt: et quasi fauentes prospera expetunt, vt benigni videantur. Vnde et Sophar protinus subiicit, dicens: [Atque vtinam Deus loqueretur tecum, et aperiret labia sua tibi.] Ipse quippe sibi homo loquitur, cum per hoc, quod sentit, nequaquam diuinitatis spiritu a carnalis prudentiæ intellectu separatur, cum caro sensum exerit, et mentem quasi ad intelligentiam prouocans, foras mittit. Vnde et adhuc Petro terrena sapienti veritas dicit: Non enim sapi quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Cui tamen recta confitenti dicitur: Caro et sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cælis est. Quid autem Dei labia, nisi iudicia eius accipimus. Clausus namque labijs vox premitur, et sensus tacentis ignoratur: apertis autem, sermo dum promittitur, animus loquentis innuitur. Labia itaque sua Deus aperit, cum voluntatem suam hominibus per aperta iudicia ostendit. Quasi enim referato ore loquitur, cum remota obscuritate dispositionis intima renuit occultare quod vult. Nam velut clausis labijs sensum nobis suum non indicat, cum per occulta iudicia cur quid faciat, celat. Sophar itaque beatum Iob, vt de carnali intellectu redarguat, seq. ipsum quantæ sit benignitatis ostendat, ea bona optat, quæ et cum habentur, ignorat, dicens: [Atque vtinam Deus loqueretur tecum, et aperiret labia sua tibi.] Ac si patenter dicat: Imperitiz tuæ potius quàm pœnæ compatiator: quia sola carnis prudentia præditum, a veritatis te spiritu vacuum agnosco. Si enim Dei iudicia occulta cognosceres, tam procaces contra illum sententias non sonares. Et quia omnipotens Deus cum ad consideranda nos sua iudicia subleuat, ignorantia nostræ cæcitæ in fugatque apertis eius labijs, ad nos eruditio prodeat: protinus adiungendo manifestat, dicens:

Mat. 16. d
et Mar. 8. d
Mat. 16. a

C *Quod secreta sapientia Dei nullus inquirendo valet inuenire, et quod charitas Dei cum misericordia eadem sit: quia ad innumera opera mentem multiformiter accendit.* Cap. IIII.

VT ostenderet tibi secreta sapientiæ, et quod multiplex sit lex eius.] Publicæ sapientiæ supernæ sunt opera, cum omnipotens Deus regit, quos creat, perficit bona, quæ inchoat, et aspirando adiuuat, quos visitationis suæ lumine illustrat. Cunctis etenim liquet, quia quos gratis condidit, benigne disponit. Et cum spiritalia dona largitur, ipse perficit quod ipse ex munere suæ benignitatis inchoauit. Secreta vero sapientiæ supernæ sunt opera, cum Deus quos creauit, deserit: cum bona, quæ præueniendo coeperat, nequaquam proseguendo consummat, cum claritate nos suæ illustrationis illuminat: et tamen permixtis carnis tentationibus tenebris cæcitatibus pulsant, cum dona, quæ contulit, minime custodit, cum et mentis nostræ ad desideria excitat, et tamen occulto iudicio, difficultate nos nostræ imbecillitatis angustat. Quæ nimirum secreta eius sapientiæ pauci valent inquirere, sed nullus inuenire: quia quod super nos de nobis ab immortalis sapientia non iniuste disponitur, iustum profecto est, vt a nobis adhuc mortalibus ignoretur. Sed hæc ipsa sapientiæ illius secreta conspiciere, vtrumque iam incomprehensibilitatis eius est potentiam videre: quia etsi in ipsa consiliorum eius inquisitione deficiamus, deficiendo tamen verius discimus quem timeamus. Ad hæc se Paulus sapientiæ illius secreta tetenderat, cum dicebat: O altitudo diuinarum sapientiæ et scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, et inuestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Qui superius etiam ex ipsa inquisitione lassescens, sed tamen ad cognitionem infirmitatis propriæ lassescendo proficiens, præmittit dicens: O homo tu qui es, qui respondeas Deo? Numquid dicet figmentum ei, qui se finxit, quare me fecisti sic? Qui igitur ad occulta Dei pertingere non valens, ad infirmitatis suæ cognitionem rediit, atque ad eruditionem se propriam deficiendo reuocauit, vt ira dicam, secreta sapientiæ non inueniens, inuenit: quia cum ad superna consilia requirenda lassesceret, didicit vt humilior timeret: et quem sua infirmitas a cognitione intima repulit, hunc ei verius humilitas iunxit. Sophar itaque et per scientiæ studium peritus, et per audaciam tumidæ locutionis ignarus: quia ipse grauitatem non habet, melior optat, quod habet, dicens: [Atque vtinam Deus loqueretur tecum, et aperiret labia sua tibi: vt ostenderet tibi secreta sapientiæ.] Qui eam quoque, qua se super amicum pollere æstimat, optando sapientiam ostentat: cum protinus subdit: [Et quod multiplex sit lex eius.] Quid hoc loco Dei lex accipi, nisi charitas

5.

Roma 11. d

debet? per quam ſemper in mente leguntur præcepta vitæ, qualiter in actione teneantur. De hac etenim lege veritatis voce dicitur: Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem. De hac Paulus ait: Plenitudo legis eſt dilectio. De hac iterum dicit: Alter alterius onera portate, et ſic adimplebitis legem Chriſti. Lex etenim Chriſti quid congruentius intelligi quàm charitas poteſt? Quam tunc vere perficimus, cum fraterna onera ex amore toleramus. Sed hæc eadem lex multiplex dicitur: quia ſtudioſa ſolicitudine charitas ad cuncta virtutum facta dilatarur. Quæ a duobus quidem præceptis incipit, ſed ſe ad innumera extendit. Huius namque legis initium, dilectio Dei eſt, et proximi. Sed Dei dilectio per tria diſtinguitur: quia ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota virtute diligere Conditor iubetur. Qua in re notandum eſt quòd diuinus ſermo cum Deum diligere præcipit, non ſolum narrat ex quo, ſed etiam informat ex quanto, cum ſubiungit, ex toto: vt videlicet qui perfecte Deo placere deſiderat, ſibi de ſe nihil relinquat. Proximi autem dilectio ad duo præcepta deriuatur, cum et per quendam iuſtum dicitur. Quod ab alio tibi odis fieri, vide ne tu alteri facias. Et per ſemetipſam veritas dicit: Quæ vultis vt faciant vobis homines, et vos facite illis. Quibus duobus ſcilicet vtriuſque teſtamenti mandatis, per vnum malitia compellitur, per aliud benignitas prærogatur: vt malum, quod pari non vult quiſque non faciens, ceſſet a nocendi opere, et rurſum bonum, quod ſibi fieri appetit, impendens, erga vtilitatem ſe proximi exerceat ex benignitate. Sed hæc nimirum duorum ſolicita intentione cogitantur, cor ad innumera virtutum miniſteria tenditur, ne vel ad inferenda quæ non debet, deſiderijs inquieta mens ſerueat, vel erga exhibenda, quæ debet, otio reſoluta torpeſcat. Nam cum cauere alteri facere quod nequam vult ab altero ipſa tolerare, ſolicita ſe intentione circumſpicit, ne ſuperbia eleuet: et vſque ad deſpectum proximi, animum deiiciens exaltet, ne ambitio cogitationem dilaniet: cumque hanc ad appetenda aliena dilatans, anguſtet, ne cor luxuria polluat, et ſubiectum deſiderijs per illicita corrumpat: ne ira exaſperet, et vſque ad proferendam contumeliam inflammaret: ne inuidia mordeat, et alienis felicitatibus æmula, ſua ſe face conſumat: ne immoderate linguam loquacitas pertrahat, eamque vſque ad laſciuiam obſecrationis extendat: ne odiu malitia excitet, et os vſque ad iaculum maledictionis irriter. Rurſum cum cogitat, vt ea alteri faciat, quæ ſibi ipſa fieri ab altero expectat, penſat nimirum vt malis bona, et bonis meliora reſpōdeat: vt erga proceres manſuetudinem longanimitatis exhibeat: vt malitiz peſte languentibus gratiam benignitatis impendat: vt diſcordes pace vniet, et concordēs ad concupiſcentiã veræ pacis accingat: vt indigentibus neceſſaria tribuat: vt errantibus viam reſtitutionis oftendat: vt aſſiſtos verbo et compaſſione mulceat: vt accenſos in huius mundi deſiderijs increpatione reſtinguat: vt minas potentum ratiocinatione mitiget: vt oppreſſorum anguſtias quanta præualeat ope leuet: vt foris reſiſtentibus opponat patientiam: vt intus ſuperbientibus exhibeat cum patientia diſciplinam: vt erga errata ſubditorum ſic manſuetudo zelum temperet, quatenus a iuſtitiz ſtudio non eneruet: ſic ad vltionem zelus ſerueat, ne tamen pietatis limitem ſeruendo tranſcendat: vt ingratos beneficijs ad amorem prouocet: vt gratos quoſque miniſterijs in amore ſeruet: vt proximorum mala cum corrigere non valet, taceat: vtque cum corrigi loquendo poſſunt, ſilentium conſenſum eſſe pertimeſcat: vt ſic ea, quæ tacet, toleret, nec tamen in animo virus doloris occultet: vt ſic maleuolis munus benignitatis exhibeat, ne tamen per gratiã a iure reſtitutionis excedat: vt cuncta proximis, quæ præualeat, impendat, ſed hæc impendendo non tumeat: vt ſic in bonis, quæ exhibet, tumoris præcipitium pauet, ne tamen a boni exercitio torpeſcat: vt ſic quæ poſſidet, tribuat, quatenus quanta ſit largitas remunerantis, attendat: ne cum terrena largitur, ſuam pluſquam neceſſe eſt inopiam pertimeſcat, et in oblatione muneris, hilaritatis lumen triſtitia obſcuret. Bene ergo lex Dei multiplex dicitur: quia nimirum cum vna eademque ſit charitas, ſi mentem plene ceperit, hanc ad innumera opera multiformiter accendit. Cuius diuerſitatem breuiter exprimimus, ſi in electis ſingulis bona illius perſtringendo numeremus. Hæc namque primum per Abel et electa Deo munera obtulit, et fratris gladium non reluctando tolerauit. Hæc Enoch et inter homines ſpiritualiter viuere docuit, et ad ſublimem vitam ab hominibus etiam corporaliter abſtraxit. Hæc Noe, deſpectis omnibus, ſolum Deo placabilem oftendit, atque in arcæ fabricam

ſtudio

Ioan. 15. b

Romæ. 13. c

Galat. 6. b

6.

Deut. 6. a

Tob. 4. c

Matth. 7. f

L. 1. 1.

7.

Gen. 4. a

Gen. 5. d

Gen. 7. a

- A** studio longi laboris exercuit, et mundo superstitem pio opere exercendo seruauit. Hæc per Sem et Iaphet humiliter verenda patris erubuit, et superiecto dorso palio, quæ non videbat, abscondit. Hæc Abrahæ dextrâ quia ad mortem filij obediendo exultit, hunc prolis innumeræ, gentium patrem fecit. Hæc Isaac mentem, quam semper ad munditiam tennit, caligantibus ætate oculis, ad videnda longe post ventura dilatauit. Hæc Iacob compulsi, et amissum bonum filium medullitius gemere, et prauorum filiorum præsentiam sub æquanimitate tolerare. Hæc Ioseph docuit a fratribus venundatum, libertate animi infrastra seruitium perpeti, et eisdem post fratris mente non elata principari. Hæc Moysen, delinquentem populo, et vsque ad petitionem mortis in precibus strauit, et vsque ad interfectionem populi per zeli studium erexit: vt et pro pereunte plebe sese morti obijceret, et contra peccantem protinus vice Domini irascentis sæuere. Hæc Phineas brachium in vltionem peccantium erexit: vt arrepto gladio coeuntes transfigeret, et iram Domini iratus placaret. Hæc Iosue exploratorem docuit: vt et prius contra falsiloquos ciues veritatem verbo defenderet, et hanc postmodum gladio contra hostes allegaret. Hæc Samuel et in principatu humilem præbuit, et integrum in deiectione seruauit: qui cum persequentium se plebem diligeret, ipse sibi testimonium extitit, quia culmen, ex quo deiectus est, non amauit. Hæc Dauid ante iniquum regem et humilitate commouit ad fugam, et pietate repleuit ad veniam: qui persecutorem suum, et timendo fugit vt dominum, et tamen cum potestatem eum ferendi reperit, non agnouit inimicum. Hæc Nathan et contra peccantem regem in auctoritatem libera increpationis sustulit, et cum regis culpa decesset, in petitione humiliter strauit. Hæc per Isaiam nuditatem carnis in prædicatione non erubuit, et subducto carnali velamine, superna mysteria penetrauit. Hæc Eliam, quia ferneris zelo viuere spiritualiter docuit, ad vitam quoque et corporaliter abstinxit. Hæc Eliseum, quia magistrum simpliciter diligere instituit, magistri spiritu dupliciter impleuit. Per hanc Hieremias ne in Ægyptum populus descenderet, restitit: sed tamen et inobedientes diligens, quo descendit prohibuit, et ipse descendit. Hæc Ezechielem, quia prius a terrenis desiderijs sustulit, post per cinctum capitis in ære libranit. Hæc in Daniele, quia regijs dapibus gulam compefcuit, ei et esurientium ora leonum clausit. Hæc tribus pueris, quia in tranquillitate positis incendia visiorum subdidit, tribulationis tempore, et flammam in fornace temperauit. Hæc in Petro et minis terrentium principum fortiter restitit, et in circumcissione submouenda, minorum verba humiliter audiuit. Hæc in Paulo et manus persequentium humiliter pertulit, et tamen in circumcissionis negotio longe se imparis prioris sensum audenter increpauit. Multiplex ergo ista lex Dei est, quæ singulis rerum articulis non permutata congruit, et causis se variantibus non variata coniungit. Cuius nimirum legis multipliciter bene Paulus enumerat dicens: Charitas patiens est, benigna est: non æmulatur, non inflatur, non agit perperam, non est ambiciosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Patiens quippe est charitas: quia illata mala æquanimenter tolerat. Benigna vero est: quia pro malis bona largiter ministrat. Non æmulatur: quia per hoc quod in præfenti mundo nil appetit, inuidere terrenis successibus nescit. Non inflatur: quia cum præmium internæ retributionis anxia desiderat, de bonis se exterioribus non exaltat. Non agit perperam: quia quo se in solum Dei ac proximi amorem dilatat, quidquid a rectitudine discrepat, ignorat. Non est ambiciosa: quia quo ardentius ad sua fatagit, foris nullatenus aliena concupiscit. Non querit quæ sua sunt: quia cuncta, quæ hic transitorie possidet, velut aliena negligit: cū nihil sibi esse proprium, nisi quod secum permaneat, agnoscit. Non irritatur: quia et iniurijs lacessira, ad nullos se vltionis fæu motus excitat: cum pro magnis laboribus maiora post premia expectat. Non cogitat malum: quia in amore munditiæ mentem solidans, dum omne odium radicitus eruit, versare in animo quod inquinet, nescit. Non gaudet super iniquitate: quia sola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione aduersantium exultat. Congaudet autem veritati: quia vt se ceteros diligens, per hoc, quod rectum in alijs conipicit, quasi de augmento proprii profectus hilarescit. Multiplex ergo ista lex Dei est, quæ contra vniuscuiusque culpæ iaculum, quod perimendam

Gen. 6. d
Gen. 9. d
Gen. 22. b
Gen. 27. a
Gen. 37. g
Gen. 42. a. b

Exod. 32. g

Num. 25. e
Iosue 9. e

1. Reg. 3. b

1. Reg. 24. b

1. Reg. 12. a
Isa. 20. a

4. Reg. 2. e
Ibidem. a
Hier. 42. e

Ezech. 8. b
Dan. 14. e
Dan. 3. e

Act. 15. a

8.
1. Cor. 13. b

mendam mentem impetit, inſtructionis ſuæ munimine ſemper occurrit: vt quia anti-
 quus hoſtis varia circumfuſione nos obſidet, ipſa hunc de nobis multipliciter expu-
 gnet. Quam nimirum legem ſi ſolicita conſideratione penſamus, auctori noſtro
 quantum quotidie delinquamus, agnoſcimus. Si autem culpas perpendimus, pro-
 ſecto æquanimitè flagella toleramus: nec ex dolore charitas ad impatientiam pro-
 ruir, cum ſuo ſe iudicio conſcientia addicit. Vnde Sophar quid diceret, ſciens: ſed
 cui diceret, neſciens: poſtquam præmiſit dicens: vt oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ,
 et quod multiplex ſit lex eius: protinus adiungit:

*Quòd ſæpe magnis doctõribus contingit, vt nimia charitate ſeruentes, modum correccionis exce-
 dant: et quid ſit, quod per Moysen dicitur: Qui caſu ferro de manubrio lapſo volens
 hominem occiderit, ad vnã leuiticarum vrbium confugiat. Cap. V.*

ET intelligeres quòd multo minora exigaris a Deo, quàm mereret iniquitas tua. Dolor quippe, vt diximus, flagelli temperatur, cum culpa cognoscitur: quia
 tanto quiſque patientius ferramentum medici tolerat, quanto putridum conſpicit,
 eſſe, quod ſecat. Qui igitur multiplicitem legis intelligit, cuncta, quæ patitur, quàm
 ſint minora perpendit: quia per hoc quòd culpæ pondus agnoſcitur, afflictionis poe-
 na leuigatur. Sed inter hæc ſciendum eſt, quia ſine magna iniquitate non fuerit,
 quòd Sophar virum iuſtum vſque ad obiectionem iniquitatis increpauit. Vnde et eo-
 rum audaciam veritas iuſte redarguit, ſed benigne ad gratiam reducit: quia apud
 miſericordem iudicem nequaquam ſine vepia culpa relinquitur, cum per ferorem
 zeli ex eius amore peccatur. Sæpe namque magnis hoc doctõribus mirandiſq. con-
 tingit: vt quo alta charitate feruent, eo modum correptionis exaggerent, et lingua
 aliquid, quod non debet, dicat: quia mentem dilectio quantum debet, inflammatur.
 Sed verbum prolata contumeliæ tanto citius parcur, quanto et ex qua radice pro-
 deat, penſatur. Vnde et per Moysen Dominus præcepit dicens: Si quis abierit
 cum amico ſuo ſimpliciter in ſiluam ad ligna cædenda, et lignum ſecuris fugerit
 manu, ferrumq. lapſum de manubrio amicum eius percuſſerit, et occiderit, hic ad
 vnã ſupradictarum vrbium fugiet, et viuet: ne forte proximus eius, cuius effuſus
 eſt ſanguis, doloris ſtimulo perſequatur, et apprehendat eum, et percutiat animam
 eius. Ad ſiluum quippe cum amico imus, quotiens cum quolibet proximo ad in-
 tuenda delicta noſtra conuertimur: et ſimpliciter ligna ſuccidimus, cum delinquen-
 tium vitia pia intentione reſecamus. Sed ſecuris manu fugit, cum ſeſe increpatione,
 pluſquam neceſſe eſt, in aſperitatem petrahit. Ferrumq. de manubrio proſilit,
 cum de correptione ſermo durior excedit: et amicum percutionis occidit, quia audi-
 torem ſuum prolata contumelia a ſpiritu dilectionis interficit. Corrupti namque
 mens repente ad odium proruit, ſi hanc immoderata increpatione, pluſquam debuit,
 addicit. Sed is, qui incaute ligna percutit, et proximum extinguit, ad tres neceſſe
 eſt vrbes fugiat, vt in vna earum deſenſus viuat: quia ſi ad poenitentia lamen-
 conuerſus, in vnitæ ſacramenti ſub ſpe, fide, et charitate abſconditur, reus perpetrati
 homicidii non tenetur, cumq. extincti proximus, et cum inuenierit non occidit: quia
 cum diſtictus iudex vincerit, qui ſeſe nobis per naturæ noſtræ conſortium iunxit, ab
 eo proculdubio vindictam de culpæ reatu non experit, quem ſub eius venia ſpes, fi-
 des et charitas abſcondit. Citius ergo culpa dimittitur, quæ nequaquam malitiæ
 ſtudio perpetratur. Vnde et Sophar iniquum vocat, quem ſuperna ſententia lau-
 dauerat, nec ta men a venia reprobatuſ exclnditur, quia ad verba contumeliæ dinini
 amoris zelo permouetur. Qui pro eo quòd beati Iob merita non agnoſcit, ex im-
 perita adhuc irriſione ſubiungit, dicens:

Quòd in quibuſdam donis ſuis, quaſi ex veſtigijſ bonitatis conſpicimus Deum. Cap. VI.

Forſitan veſtigia Dei comprehendes, et vſque ad perfectum Omnipotentem repe-
 ries. Quid Dei veſtigia, niſi benignitatem illius viſitationis vocat? Quibus ni-
 mirum progredi ad ſuperna prouocamur, cum eius ſpiritus afflatu tangimur: et
 extra carnis anguſtias ſubleuati, per amorem agnoſcimus contemplandam au-
 ctoris noſtri ſpeciem, quam ſequamur. Nam cum mentem noſtram ſpiritualis
 patriæ

A patriz amor inflamat, quasi sequentibus iter insinuat, et subiecto cordi velut, quoddam vestigium Dei gradientis imprimitur: vt ab eo rectis cogitationum gressibus: via vitæ teneatur. Quem enim nec dum cernimus, restat necesse est, vt per vestigia sui amoris indagemus: quatenus vsque ad contemplationis speciem quâdoque mens veniat, quam nunc quasi a tergo subsequens, per sancta desideria explorat. Hæc Psalmista auctoris nostri vestigia bene sequi nouerat, cum dicebat: Adhæsit anima mea post te. Quem reperire quoque vsque ad visionem suæ celsitudinis satagebat, cum dicebat: Sitiuit anima mea ad Deum fontem vitæ, quando veniam et apparebo ante faciem Dei? Tunc quippe cognitione manifesta omnipotens Deus reperitur, cum mortalitatis nostræ funditus corruptione calcata, ab assumptis nobis in diuinitatis suæ claritate conspicitur. Nunc autem a carnali cogitatione animum infusi spiritus gratia subleuat, et in contemptum rerum transeuntium exaltat, totūq. mens quod appetebat in infimis, despicit: atque ad superna desideria ignescit, et contemplationis suæ vi extra carnem tollitur, quæ corruptionis sup. pondere adhuc in carne retinetur. Incircumscripti luminis iubar intueri conatur, et non valet, quod infirmitatē pressus animus, et nequaquam penetrat, et tamen repulsus amat. Iam namque de se Conditor per quod ametur, ostendit, sed visionis suæ speciem amantibus subtrahit. Sola ergo eius vestigia conspicientes gradimur, qui hunc per donorum suorum signa sequimur, quem necdum videmus.

Psal. 62.

Psal. 41.

Quid Deus in natura sua altitudine, humana simul, etque angelica subtilitati sit inuestigabilis. Caput V^o 11.

C Væ nimirum vestigia comprehendi nequeunt: quia vnde, vbi, quibusve modis veniant eius spiritus dona, nesciuntur: veritate attestante, quæ ait: Spiritus vbi vult, spirat: et vocem eius audis, et nescis vnde veniat, aut quo vadat. In retributionis autem culmine reperiri omnipotēs per contemplationis speciem potest, sed tamen ad perfectum non potest: quia etsi hunc in claritate sua quandoque conspiciamus, non tamen eius essentiam plene contuemur. Angelica etenim, vel humana mens cū ad incircumscriptum lumen inhiat, eo ipso se, quo est creatura, coangustat, et super se quidem per prouectum tendit, sed tamen eius fulgorem comprehendere nec dilatarata sufficit: qui et transcendendo et portando omnia, et implendo concludit. Vnde et adhuc subditur: [Excelsior cælo est, et quid facies? Profundior inferno, et vnde cognosces? Longior terra mensura eius, et latior mari.] Quod Deus cælo excelsior, inferno profundior, terra longior, mari latior esse describitur: tanto spiritaliter debet intelligi, quanto de eo quidquam nefas est iuxta corporea lineamenta sentire. Sed cælo est excelsior, quia incircumscriptione sui spiritus cuncta transcendit. Inferno profundior, quia transcendendo subuehit. Terra longior, quia creaturæ modum perennitate suæ æternitatis excedit. Mari latior, quia rerum temporalium fluctus sic regens possidet, vt hos sub omnimoda potentie suæ præsentia coangustando circumdet. Quamuis possint, et cæli appellatione angeli, et inferni vocabulo demonia designari: per terram vero iusti homines, per mare autem peccatores intelligi. Excelsior itaque est cælo, quia ipsi quoque electi spiritus, visionem tantæ celsitudinis perfecte non penetrant. Profundior inferno est, quia malignorum spirituum astutias longe subtilius, quàm ipsi putauerant, iudicans damnat. Terra longior, quia longanimitatem nostram patientia diuinæ longanimitatis exuperat, quæ nos et peccantes tolerat, et conuersos ad præmia remunerationis expectat. Mari latior, quia vbique facta peccantium, retributionis suæ præsentia occupat, vt et cum non præsens per speciem cernitur, præsens per iudicium sentiat. Cuncta tamen ad solum referri hominem possunt, vt ipse sit cælum, cum iam per desiderium summis inheret. Ipse infernus, cum tentationum suarum caligine perturbatus in infimis iacet. Ipse terra, quia in bono opere fixæ spei vbertate fructificat. Ipse mare, quia in quibusdam trepidus quatitur, et aura suæ mutabilitatis agitur. Sed cælo est excelsior Deus, quia potentie eius magnitudine vincimur, etiam cum super nosmetipsos eleuamur. Inferno profundior, quia nimirum plus indicat, quàm ipse se humanus animus in tentationibus inuestigat. Terra longior, quia fructus vitæ quos in fine retribuit, nequaquam nunc, vel spes nostra comprehendit mari latior, quia humana mens fluctuans, multa de his, quæ ventura sunt conijcit: sed cum iam cernere, quæ æstimauerat, coeperit, angustam se fuisse in sua æstimatione cognoscit. Excelsior igitur cælo fit, cum ipsa in eum nostra contemplatio deficit. Vnde et Psalmista cor in altum

10.

Ioan. 3. b

11.

Pfal. 138.

1. Cor. 4.4

Ephes. 3. d

Pfal. 89.

Ephes. 5. d

Idi Super Exe.
hem. d. in fine.

altum pofuerat: fed necdum fe cum contigiffe sentiebat, dicens: Mirabilis facta eft scientia tua ex me, confortata eft, nec potero ad eam. Inferno profundionem nouerat, qui femetipfum difcufcens, fed eius fubtiliora iudicia pertimefcens, dicebat: Nihil mihi conficiſum, fed non in hoc iuſtificatus ſum, qui autem iudicat me, Dominus eſt. Longiorem terra uiderat, cum minora ei eſſe humane mentis vota penſabat, dicens: Qui potens eſt omnia facere ſupera abundanter quam petimus, aut intelligimus. Latiotem mari conſpexerat, qui timendo penſabat: quia nequaquam mens humana immenſitatem diſtinctionis eius agnoſceret, quamlibet inquirendo fluctuaret, dicens: Quis nouit poteſtate iræ tuæ, et præ timore tuo iram tuam dinumerare? Cuius bene potentiam egregius nobis doctor inſinuat, cum breuiter narrat: Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, longitudo, ſublimitas, et profundum. Habet quippe Deus latitudinem: quia diſtinctionem ſuam viſque ad collectionem perſequentium tendit. Habet longitudinem: quia ad uitæ patriam nos longanimiter tolerando perducit. Habet ſublimitatem: quia ipſorum quoque intelligendum, qui recepti in ſupernam fuerint congregationem, tranſcendit. Habet profundum: quia damnatis inferius diſtinctionis ſuæ iudicium incomprehenſibiliter exierit. Quæ ſcilicet quattuor nobis in hac vita poſitis ſingulis exerceat: quia et latitudinem amando, et longitudinem tolerando, et celſitudinem, non ſolum noſtram intelligentiam, ſed etiam vota ſuperando, et profunditatem ſuam exhibet, occultos et illicitos cogitationum motus diſtincte iudicando. Sed eius celſitudo et profunditas quam ſit inueſtigabilis, nullus agnoſcit, niſi qui vel contemplatione ad ſumma prouehi, vel occultis motibus reſiſtens, tentationiſ coepert importunitate turbati. Vnde et beato Iob dicitur: [Excelſior celo eſt, quid facies? Profundior inferno, et vnde cognosceſ?] Ac ſi a parte deſpecto dicetur. Profunditatem eius, atque excellentiam quando tu cognosceſ ſufficis, qui vel virtute ad ſumma euehi, vel temetipſum teprehendere in tentationibus neſcis? Sequitur.

Quod cælum, et infernus, et mare, et terra coartantur in vnum, cum vna eademq. mens, et Deum per contemplationem intuetur: et ex carnis mole ad tentationum tenebras redit, et quaſi a tertio cælo claſſa, lege membrorum et ſimulo carnis fluctuans agitatur. Caput VIII.

12.

Rom. 7. d

SI ſubuerterit omnia, vel in vnum coartauerit, quis contradicet ei? vel quis dicere ei poteſt, cur ita facis? Subuerit Dominus cælum, cum terribili et occulta diſpenſatione humane contemplationis celſitudinem deſtruit. Subuerit infernum, cum cuiuſlibet mentem in ſuis tentationibus pauidam cadere etiam ad deteriora permittit. Subuertit terram, cum fructificationem boni operis aduerſis irruentibus intercidit. Subuertit mare, cum fluctuationem noſtræ titubationis emergente ſubito pauore confundit. Dubitate quippe ſua cor anxium, hoc ipſum quia titubat, valde formidat, et quaſi mare ſubvertitur, cum ipſa in Deum noſtra trepidatio, conſiderato eius iudicii terrore, turbatur. Quia igitur, quo modo cælum vel infernus, terra vel mare ſubvertitur, breuiter diximus: nunc aliquatulum laborioſius reſtat, vt hæc qualiter in vnum coartati valeant, demonſtreemus. Sæpe namque contingit, vt ad ſumma iam mentem ſpiritus eleuet, ſed tamen hanc importunis caro tentationibus impugnet. Cumq. ad contemplanda cæleſtia animus ducitur, obiectis actionis illicitæ imaginibus reuerberatur. Nam carnis repente hunc ſtimulus fauciatur, quem extra carnem contemplatio ſancta rapiebat. Cælum ergo ſimul infernuſq. coartatur, cum vnam eademq. mentem et ſubleuatio contemplationis illuminat, et importunitas tentationis obſcurat: vt et videat intendendo quod appetat, et ſuccumbendo in cogitatione, toleret quod erubeſcat. De cælo quippe lux oritur, infernus autem tenebris poſſidetur. In vnum ergo cælum infernuſq. redigiur, cum mens, quæ iam lucem patriæ ſupernæ conſiderat, etiam de carnis bello tenebras occultæ tentationis portat. Certe iam Paulus tertij cæli culmen aſcēderat, iam paradifiſ ſecreta cognouerat, et tamen adhuc carnis bella tolerans gemebar, dicens: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captiuum me ducentem in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Quid ergo in huius tanti prædicatoris peſtore, niſi cælum Deus infernuſq. coartauerat, qui et viſionis intimæ iam lumen acceperat, et tamen adhuc tenebras de carne tolerabat? Super ſe viderat quod lætus appeteret, in ſe cernebat quod metuens doleret. Iam cæleſtis patriæ lux irradiauerat: ſed adhuc tentationis obſcuritas animum confundebat. Cum cælo ergo infernum pertulit: quia et illuminatum ſecuritas exeret, et tenta-

tuli

A tum gemitus strauit. Et sepe contingit, vt fides in mente iam vigeat, sed tamen ex parte aliquantula in dubietate contabescat: quatenus et certa se a visibilibus eleuet, et ex quibusdam se incerta perturbet. Nam plerumque ad aeterna appetenda se erigit, et subortis cogitationū stimulis agitata, sibi metipso contradicit. In vnum ergo terra mareq. coartatur, cum vnam eandemq. mentem, et certitudo solidæ fidei roborat, et tamen ex aliquantula mutabilitate perfidix, aura dubietatis versat. An non in suo pectore coartari terram mareq. cognouerat, qui et per fidem sperans, et per infidelitatem fluctuans, dicebat: Credo Domine, adiuua incredulitatem meam? Quid itaque est, quòd te credere asserit, et adiuuari in se incredulitatem querit, nisi quòd coartari in suis cogitationibus terram cum mari deprehenderat, qui et exorare certus iam per fidem coeperat, et adhuc incertus vndas perfidix ex incredulitate tolerabat? Quod tamen occulta fieri dispensatione permittitur: vt cum mens iam surgere ad rectitudinem coeperit, prauitatis suæ reliquijs impugnetur: quatenus hæc ipsa impugnatio, aut resistentem exerceat, aut delectationibus seductam frangat. Recte itaque nūc dicitur: [Si subuerterit omnia, vel in vnum coartauerit: quis contradicet ei? vel quis dicere ei potest, cur ita facis?] quia nimirum diuinum iudicium, nec aduersitate valet imminui, nec inquisitione cognosci: cum vel virtutes, quas tribuerat, subtrahit: vel has omnino non adimens, vitiolorum concuti impugnatione permittit. Sæpe namque in elationem cor attollitur, cum lætis successibus in virtute roboratur: sed dum latentes motus audaciæ in cogitatione Conditor conspicit, se sibi hominem ostendebat delinquit: vt eius mens derelicta quid sit, inueniat: quæ male in se secura gaudebat. Vnde cum subuerteret omnia, vel in vnum coartari dicerentur, protinus additur:

13.

Marc. 9. 4

C *Quid ex virgī vitia nascuntur, & quā minima negligit, paulatim cadit Capit. IX.*

I Pse enim nouit hominum vanitatem, et videns iniquitatem, nonne considerat? Ac si præmissa patefaciendo subiungeret, dicens: Quia tolerando succrescere vitia conspiciat, iudicando dona confundit. Rectus vero in discretione ordo seruatur, cum prius nōci vanitas, et post considerari iniquitas perhibetur. Omnis quippe iniquitas vanitas, non tamen omnis vanitas esse iniquitas solet. Vana namque agimus, quotiens transitoria cogitamus. Vnde et euanescere dicitur, quòd repente ab intuentium oculis aufertur. Hinc Psālista ait: Vniuersa vanitas omnis homo viuens: quoniam per hoc, quòd viuendo ad interitum tendit, recte quidem vanitas dicitur: sed nequaquam recte etiam iniquitas appellatur: quia etsi de poena est culpæ quod deficiat, non tamen hoc ipsum culpa est, quod a vita percurrit. Vana sunt itaque, quæ transiunt. Vnde et per Salomonem dicitur: Omnia vanitas. Apte autem, post vanitatem protinus iniquitas subinfertur: quia dum per quedam transitoria ducimur, in quibusdam noxiæ ligamur: cumq. mens incommutabilitatis statum non tenet, a semetipsa defluens, ad vitia prorumpit. Vanitas ergo ad iniquitatem labitur, quæ affluta rebus mutabilibus, dum ex alijs ad alia semper impellitur, suborientibus culpis inquinatur. Potest autem et vanitas culpa intelligi, et iniquitatis nomine, reatus grauior demonstrari. Si enim aliquando vanitas culpa non esset, Psālista non diceret: Quamquam in imagine Dei ambulet homo, tamē vane conturbatur. Theaurizat, et ignorat cui congreget ea: quia quamuis Trinitatis imaginem in natura seruet, vanis tamen delectationis motibus perturbati, in conuersatione nostra delinquimus, vt modis nos semper alternantibus cupido concutiat, metus frangat, lætitia mulceat, dolor affligat. Ex vanitate ergo, vt et superius dictū est, ad iniquitatem ducimur, cum prius per leuia delicta defecimus, vt vñ cuncta leuigante, nequaquam post committere etiam grauiora timeamus. Nam dum moderari lingua otiosa verba negligit, more inolitè remissionis capta, audax ad noxia prorumpit, dum gula incumbitur, ad leuitatis protinus insaniam proditur: cumq. mens subigere delectationem carnis renuit, plerumque et ad perfidix voraginem ruit. Vnde bene Paulus plebis Israeliticæ damnæ conspiciens, vt immunitia ab auditoribus mala compesceret, curauit ex ordine transacta narrare, dicens: Neque idololatræ efficiamini, sicut quidā ex ipsis, quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere. Eñs quippe potusq. ad lusum impulit, lusus ad idololatriam traxit: quia si vanitatis culpa nequaquam caute compescitur, ab iniquitate protinus mens incauta deuoratur, Salomone attestante, qui ait: Qui modica spernit, paulatim decidit: Si enim curare parua negligimus insensibiliter seducti, audentes etiam

Psal. 38.

Ecclesi. 1. 6

14.

Psalm. 38.

1. Cor. 10. 6

Exod. 32. 6

Ecclesi. 19. 8

etiam maiora perpetramus. Et notandum, quod non videri, sed considerari iniquitas dicitur. Studiosius quippe conspiciamus, quæ consideramus. Deus itaque hominum vanitatem novit, iniquitatem considerat: quia nec minora delicta insulta deferit, et ad maiora ferienda sese intencius accingit. Quia igitur a levioribus malis incipitur, et ad grauiora peruenitur, vanitas mentem obnubilat, iniquitas cæcat. Quæ nimirum mens amisso mox lumine, tanto se altius per tumorem erigit, quanto et iniquitatis capta laqueis, a veritate longius recedit. Vnde et apte quoque quo vanitas cum iniquitate pertrahat, exprimit: cum repente subiungit:

Quod diuina miseria, quasi domesticum animal loris aduersitatis electos plenumque ligat, ne per desideriorum suam effreni libertate discurrent. Caput X.

15.

V Ir vanus in superbiam erigitur.] Vanitatis quippe finis est, vt cum peccato mentem fauciat, hanc ex culpa audacem reddat: quatenus sui reatus oblita, quæ amissæ se innocentiam non dolet, iusto excæcata iudicio, simul et humilitatem perdat. Et fit plerumque, vt prauis desideriis seruiens, a iugo se diuini timoris excutiat, et quasi in malorum perpetratione iam libera, omne, quod voluptas suggerit, implere contendat. Vnde cum vir vanus se erigere in superbiam dicitur, illico subinfertur: [Et quasi pullum onagri se liberum natum putat.] Per pullum quippe onagri, omne agrestium genus exprimitur, quod nature dimissum motibus, loris dominantium non tenetur. Agri namque a animalia libertatem habent, et ire quo appetunt, et quiescere cum lassantur. Et quamuis infensatis a animalibus homo longe sit melior, hoc tamen plerumque homini non licet, quod brutis animalibus licet. Quæ enim ad aliud minime seruantur, eorum motus proculdubio nequaquam sub disciplina restringitur. Homo autem, quia ad sequentem vitam ducitur, necesse profecto est, vt in cunctis suis motibus, sub dispositione discipline religetur, et quasi domesticum animal loris vinculum seruiat, atque æternis dispositionibus restrictum viuat. Qui ergo implere cuncta, quæ desiderat, per effrenatâ libertatem quærit, quid aliud quam pullo onagri esse similis concupiscit: vt discipline hunc lora non teneant, sed audenter vagus per suam desideriorum currat? Sæpe autem diuina miseria, quos prodire in effrenationem illicitæ libertatis conspiciat, obiectione prosperæ aduersitatis frangit: quatenus elisi discant, quàm reproba erectione tumuerant: vt iam flagelli experimentis edocui, quasi iumenta domestica præceptorum loris mentis colla subijciant, et vitæ præsentis itinere ad nutum præsentis pergant. Quibus bene loris ligatum se nouerat, qui dicebat: Vt iumentum factus sum apud te, et ego semper tecum. Vnde et seuis ille persecutor ab agro perfidæ voluptatis ad domum fidei reductus, rectoris sui calcibus punctus audiebat: Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Restat ergo, vt si esse iam similes pullo onagri nolumus, in cunctis, quæ appetimus, nutum prius intimæ dispensationis exquiramus: vt mens nostra in omne, quod nititur, superni regiminis lora teneatur, et inde magis vota sua ad vitam impleat, vnde vitæ suæ studia, et contra propriam voluntatē calcet. Multa Sophar fortia protulit, sed quod meliori se hæc loquitur, nescit. Vnde adhuc increpando subiungit: [Tu autem firmasti cor tuum, et expandisti ad eum manus tuas.] Firmari cor non hoc loco per virtutem dicitur, sed per insensibilitatem. Omnis namque animus, qui distinctionis intimæ considerationi se subijcit, ex eius protinus timore mollescit, cumq. sagitta diuinæ formidinis penetrat: quia infirma viscera per humilitatem gestat. Quisquis autem pertinacia insensibilitatis obdurefcit, quasi cor firmat, ne hoc iacula timoris superni confodiant. Vnde quibuscumque per Prophetam Dominus misericorditer dicit: Tollam a vobis cor lapideum, et dabo vobis cor carneum. Cor quippe lapideum tollit, et a nobis superbiæ duritiam subtrahit: et cor carneum tribuit, cum eandem protinus nostram duritiam ad sensibilitatem vertit. Per manus vero, vt iam crebro docuimus, opera designantur. Cum culpa igitur manus ad Deum expandere, est contra largitoris gratiam de virtute operum superbire. Qui enim in conspectu æterni iudicis loquens sibi bona, quæ facit, tribuit: ad Deum manus superbiens tendit. Sic profecto contra electos reprobi, sic contra catholicos hæretici semper effrenantur: vt cum oburgare facta nequeunt, bonos reprehendere de factorum elatione moliantur: quatenus eos, quos redarguere ex infirmitate actionis non valent, ex erimine tumoris accusent. Vnde et ea bona, quæ exterius sunt, nequaquam bona esse iam censent, quæ quasi per studium turgidæ cogitationis exhibentur: qui semper humilitate tumentes increpant, et quod dictis suis

Psal. 72.

Mat. 9. a

Ezech. 36. f

id. 1. 70.

id. 1. 307.

id. 1. 307.

S. Gregorius

A suis semetipsos feriant, ignorant. Sed quia iustum virum Sophar haecenus reprehenden- do corripuit, nunc velut docendo subiungit:

Quod in oratione faciem absque timore leuamus, cum tales nos post orationem exhibemus, quales per orationis tempus iudici apparere optamus. Et quod contemplatiua vita stabilitatem perdidisse dicenda non est, etiam si aliquando deficiat, cum semper id, quod amittit, inquirat.

Caput XI.

SI iniquitatem, quae est in manu tua, abstuleris a te, et non manserit in tabernaculo tuo in iustitia: tunc leuare poteris faciem tuam absque macula, et eris stabilis, et non timebis.] Omne peccatū aut sola cogitatione committitur, aut cogitatione simul et opere perpetratur. Iniquitas ergo in manu est, culpa in opere. In iustitia vero in tabernaculo, iniquitas in mente. Mens quippe nostra tabernaculum non incongrue vocatur, in qua a pud nosmetipsos abscondimur, cum foris in opere non videmur. Sophar itaque, quia iusti viri amicus est, nouit quid dicat: sed quia iustum increpat, haereticorum tenens speciem, proferre recte etiam quae nouit, ignorat. Sed nos calcantes hoc, quod ab eo tumide dicitur, pensemus eius verba quam uera sint, si recte dicerentur. Prius enim a manu iniquitatem subtrahi, et post a tabernaculo admonet in iustitiam abscindere: quia quisquis iam praua a se opera exterius refecit, necesse profecto est, ut ad semetipsum rediens, solerter sese in mentis intentione discernat: ne culpa, quam iam in actione non habet, adhuc in cogitatione perduret. Vnde bene etiam per Salomonem dicitur: Praepara foris opus tuum, et diligenter exerce agrum tuum: ut postea aedifices domum tuam. Quid namque est: praeparato opere, agrum diligenter exterius exercere, nisi euulsis iniquitatis sentibus, actionem nostram ad frugem retributionis excolere? Et quid est post agri exercitium, ad aedificium domus redire, nisi quod plerumque ex bonis operibus discimus, quantam uitae munditiam in cogitatione construximus? Pene cuncta namque bona opera ex cogitatione prodeunt. Sed sunt nonnulla cogitationis acumina, quae operatione nascuntur. Nam sicut ab animo opus sumitur, ita rursus ab opere animus eruditur. Mens quippe diuini amoris exordia capiens imperat bona, quae fiant. Sed postquam fieri imperata coeperint, ipsi suis exercitata actionibus discit, cum imperare bona inchoauerat, quantum minus videbat. Foris ergo ager excolitur, ut domus postmodum construitur: quia plerumque ab exteriori opere videmus, quantam subtilitatem rectitudinis in corde teneamus. Quem bene Sophar seruare ordinem studuit, cum prius auferri iniquitatem a manibus, et post tabernaculo in iustitiam dixit: quia nequaquam plene animus in cogitatione erigitur, quando adhuc ab eo extrinsecus in opere erratur. Quae si perfecte duo haec tergemus, ad Deum statim sine macula faciem leuamus. Interna quippe facies hominis, mens est: in qua nimirum recognoscimur, ut ab auctore nostro diligamur. Quam scilicet faciem leuare, est in Deo animum per studium orationis attollere. Sed eleuatam faciem macula inquinat, si intendentem mentem reatus sui conscientia accusat: quia ab spei fiducia prostratus frangitur, si intenta precibus necdum deuictae culpae memoria mordetur. Diffidit namque accipere se posse quod appetit, quae profecto reminiscitur nolle se adhuc facere, quod diuinitus audiuit. Hinc per Ioannem dicitur: Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum, et quidquid petierimus, ab eo accipiemus. Hinc Salomon ait: Qui auertit aurem suam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Cor quippe non in petitione reprehendit, cum resistere se preceptis eius, quem postulat, meminit, et oratio sit execrabilis, cum a censura avertitur legis: quia dignum profecto est, ut ab eius beneficijs sit quisque extaneus, cuius nimirum iussionibus non vult esse subiectus. Quae in re hoc est salubre remedium, ut cum se mens ex memoria culpae reprehendit, hoc prius in oratione desinat, quod errauit: quatenus cum etroris macula sletibus tergitur, in petitione sua cordis facies ab auctore munda videatur. Sed curandum nimis est, ne ad hoc rursus proruat, quod se mundasse sletibus exultat: ne dum deplorata iterum culpa committitur, in conspectu iusti iudicis ipsa etiam lamenta leuigentur. Solerter quippe debemus meminisse quod dicitur: Ne iterum verbum in oratione tua. Quo videlicet dicto vir sapientis nequaquam nos prohibet saepe veniam petere, sed culpas iterare. Ac si aperte dicat: Cum male gesta defleueris, nequaquam rursus facias, quod in precibus iterum plangas. Ut ergo ad precem facies sine macula leuetur, ante orationis semper tempora debet solite conspici, quidquid potest in oratione reprobari, talemq. se mens cum ab oratione

S. Greg. Tom. 2.

A a a

cessat,

16.

Prov. 24. d

17.

1. Ioan. 3. d

Prov. 28. b

Ecclesi. 7. b

ceſſat, exhibere feſtinet: qualis apparere iudici in ipſo orationis tempore exoptat. Sæpe A
namque immunda quedam, vel illicita in animo verſamus, quotiens a precibus vacamus.
Sed cum ſe mens ad ſtudio orationis erexerit, earum rerum imagines reuerberata pati-
tur, quibus liberter prius otioſa premebatur, et quaſi iam faciem anima ad Deum lenare
non ſufficit: quia in ſe nimirum inquinata mente, maculas pollutæ cogitationis etubeſcit.
Sæpe curis mundi liberter occupamur. Cumq. poſt hæc ſtudio orationis intendimus, ne-
quaquam ſe mens ad cæleſtia erigit: quia pondus hanc terrenæ ſollicitudinis in profundum
merſit, et in prece facies munda non oſtenditur, quia cogitationis inſimæ luto mac-
culatur. Nonniumquam vero cor a cunctis excutimus, et ab illicitis motibus etiam cum
a prece vacat, prohibemus: ſed tamen quia nos culpas rarius committimus, aliena pigrius
delicta relaxamus: et quo peccare noſter animus ſollicitus metuit, eo diſtinctus hoc, quod
in ſe ab alio delinquitur, abhorreſcit. Vnde fit, vt eo inueniatur quiſque tardior ad veni-
niam, quo proficiendo factus eſt cautus ad culpam: et quo ipſe excedere in alterum B
metuit, hoc, quod in ſe exceditur, puniri durius exquirat. Sed quid hac doloris macula re-
periri deterius poteſt, quæ in conſpectu iudicis charitatem non inquinat, ſed necat? Vitam
quippe animæ quælibet culpa polluit, ſeruaturo contra proximum dolor occidit.
Menti namque, vt gladius figuratur, et mucrone illius ipſa viſcerum occulta perforantur.
Qui ſcilicet a tranſixio corde, ſi prius non educitur, nihil in precibus diuine opis obtine-
tur: quia et vulneratis membris imponi ſalutis medicamina nequeunt, niſi ferrum a vul-
nee ante ſubtrahatur. Hinc eſt enim, quod per ſemetipſam Veritas dicit: Niſi remiſeris
tis hominibus peccata eorum, nec pater veſter, qui in cælis eſt, remittet vobis peccata ve-
ſtra. Hinc admonet, dicens: Cum ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduer-
ſum alterum. Hinc rurſum ait: Date, et dabitur vobis: dimittite, et dimittetur vobis. C
Hinc contra institutionem poſtulationis, conditionem poſuit pietatis, dicens: Dimittite
nobis debita noſtra, ſicut et nos dimittimus debitoribus noſtris: vt proſecto bonum, quod
a Deo compuncti petimus, hoc primum cum proximo conuerſi faciamus. Tunc igitur
vere ſine macula faciem leuamus, cum nec nos prohibita mala committimus, nec ea;
quæ in nos a proximis commiſſa ſunt, ex proprio zelo retinemus. Graui namque mens
noſtra orationis ſuæ tempore conſuſione deprimitur, ſi hanc aut ſua adhuc operatio in-
quinat, aut alienæ malitiæ ſeruaturo dolor accuſat. Quæ quo quique dum teſerit, ad ea,
quæ ſubnexa ſunt, protinus liber exurgit. [Eteris ſtabilis, et non timebis.] Quia nimi-
rum tanto minus iudicem trepidat, quanto in bonis actibus ſolidius ſtat. Timorem quip-
pe ſuperat, qui ſtabilitatem ſeruat: quia dum ſollicitus ſtudet peragere, quod manſuete
Conditor imperat, ſecurus etiam cogitat, quod terribiliter intentat. Sciendum præterea
eſt, quod nonnulla bona ſunt, ad quæ indefeſſi perſiſtimus: et rurſum nonnulla ſunt, a quibus
B
continue deficientes labimur, atque ad hæc magnis conatibus per intervalla tempo-
rum reformamur. In actiua etenim vita ſine defectu mens figuratur: a contemplatiua au-
tem infirmitatis ſuæ pondere victa laſſatur. Illa quippe tanto firmius durat, quanto ad
vicina ſe erga vitilitatem proximi dilatat: hæc tanro celerius labitur, quanto et carnis
clauſtra tranſgrediens, ſuper ſemetipſam ire conatur. Illa per plana ſe dirigit, et idcirco
pedem operis robuſtius figit: hæc autem, quo ſuper ſe alta appetit, ad ſe eo citius feſſa
deſcendit. Quod hene ac breuiter Ezechiel inſinuat, cum eorum, quæ viderat motus ani-
malium narrat, dicens: Non reuertebantur, cum incederent. Ac paulo poſt ſubiſcit adiun-
gens: Et animalia ibant, et reuertebantur. Sancta quippe animalia aliquando vadunt,
et minime redeunt: aliquando vadunt, et protinus reuertuntur: quia electorum mentes
cum per collatam ſibi actiue vitæ gratiam, erroris vias deſerunt, redire ad mala mundi
neſciunt, quæ reliquerunt: cum vero per contemplationis aciem, ab hac ſe eadem actiua
vita ſuſpendunt, eunt et redeunt: quia per hoc, quod diu perſiſtere minime in contempla-
tione ſufficiunt, ſeſe iterum ad operationem fundunt: vt in his, quæ ſibi iuxta ſunt, ſe
exerendo reſcouant, et ſuper ſe rurſum ſurgere contemplando, conualeſcant. Sed dum
hæc eadem contemplatio more debito per temporum intervalla repetitur; inſufficienter
proculdubio, et in eius ſoliditate perſiſtitur: quia etſi infirmitatis ſuæ pondere ſuperata
mens deficit: hanc tamen iterum continuis conatibus reparata comprehendit. Nec ſtabili-
tatem ſuam in ea perdiſſe dicenda eſt, a qua et ſi ſemper deficit, hanc etiam perdi-
derit, ſemper inquit: Sequitur:

Matth. 6. b

Ibidem.

Luc. 6. f

Matth. 6. b

19.

Luc. 11.

Ezech. 1. d.

A. *Quod post tentationes huius seculi, quibus consumpti videntur electi, quasi sol repente a tenebris erumpant.*

Caput X I I.

- M**iseria quoque obliuisceris, et quasi aquarum, quæ præterierunt, non recordaberis.] Mala vitæ præsentis tanto durius animus sentit, quanto pensare bonum, quod sequitur, negligit: et quia non vult præmia considerare, quæ restant, grauius æstimat esse quæ tolerat. Vnde et contra flagelli ictum, cogitatio cæca conqueritur, et quasi infinita calamitas creditur, quæ diebus cursu labentibus quotidie finitur. At si semel quisque ad æterna se erigat, atque in his, quæ incommutabiliter permanent, oculum cordis figat, prope nihil esse hoc conspiciat, quidquid ad finem currit. Præsentis vitæ aduersa tolerat: sed quasi nihil esse omne, quod labitur, pensat. Quo enim se internis gaudijs robustius inserit, eo minus exterius dolores sentit. Vnde Sophar nequaquam veritus ausu temerario docere meliorem, exhortatur ad iustitiam, et demonstrat quàm nulla iusti oculis videatur poena. Ac si aperte dicat: Si degustas gaudium, quod intus permanet, leue sit protinus omne, quod foris dolet. Bene autem præsentis vitæ miseria aquis prætereuntibus comparat: quia calamitas transiens, electi mentem nequaquam vi concussionis obruit: sed tantum tactu mæroris infundit. Nam madet quidem per cruorem vulneris, sed a suæ certitudine non frangitur saluti. Sæpe autem non solum flagella atterunt, sed in vniuersiusque iusti animo malignorum quoque spirituum tentamenta grassantur, vt exterius ex percussione doleat, et intus aliquatenus ex tentatione frigescat. Sed nequaquam gratia deserit: quæ quo non durius ex dispensatione percutitur, eo amplius ex pietate custoditur. Nam cum tenebrescere per tentationem cœperit, sese iterum lux interna succendit. Vnde et subditur: [Et quasi meridianus fulgor confurget tibi ad vespertum.] Fulgor quippe meridianus in vespere, est virtutis renouatio in tentatione: vt repentino charitatis seruore mens vigeat, quæ iam iamque lumen sibi gratiæ occubuisse formidabat. Quod adhuc Sophar subtilius aperit, cum subiungit: [Et cum te consumptum putaueris, orietis vt lucifer.] Sæpe namque tot tentamenta non obfident, vt ipsa non eorum numerositas pene ad lapsum desperationis inclinet. Vnde plerumque cum mens in tædium vertitur, vix ipsa virtutis suæ damna considerat, et tota dolens quasi iam, et a sensu doloris aliena frangitur, et enumerare non valet, quantum cogitationum tumultu vastatur, Ruituram se per momenta conspiciat, eiq. ne arma repugnationis arripiat, grauius mæror ipse contradicit. Circumductos quolibet oculos obscuritas obfudet, et cum visum tenebræ semper impendant, mæsta mens nihil aliud quàm tenebras videt. Sed apud misericordem iudicem sepe hæc ipsa, quæ ad nifum quoque orationis aggrauat, pro nobis subtilius tristitia exorat. Nam tunc mæroris nostri caliginem conditor conspiciat, et subtrahit luminis radios refundit, ita vt crecta protinus per dona mens vigeat, quam paulo ante decertantia vitia superbie calce deprimebant. Mox torporis pondus discutit, atque ad contemplationis lumen post turbationis suæ tenebras erumpit. Mox in gaudium profectus attollitur: quæ inter tentamenta peius cadere ex desperatione cgebatur. Sine cogitationis certamine præsentia despiciat, sine dubitationis obstaculo de ventura retributione confidat. Iustus ergo cum se consumptum putauerit, vt lucifer oritur: quia mox vt tenebrescere tentationum caligine cœperit, ad lucem gratiæ reformatur, et in se ipso monstrat diem iustitiæ, qui casurus paulo ante timuit noctem culpæ.

E ipso monstrat diem iustitiæ, qui casurus paulo ante timuit noctem culpæ. Recte autem lucifero, iusti vita comparatur. Solem quippe præcurrentes luciferi nunciat. Et quid nobis sanctorum innocentia, nisi sequentis iudicis claritatem clamat? In eorum namque admiratione conspiciamus, quid de maiestate veri luminis æstimemus. Nec dum Redemptoris nostri potentiam videmus, sed tamen virtutem illius in electorum suorum moribus admiramur. Quia igitur bonorum vita in consideratione sua oculis nostris vim veritatis objicit, clarus ad nos lucifer ante solem venit. Sciendum vero est, quòd hæc, quæ ex tentationum spiritualium aduersitate, discussimus, iuxta exteriora quoque mala nil obstat intelligi. Sancti etenim viri quia summa medullitis diligunt, in infimis dura patiuntur: sed in fine gaudij lumen inueniunt, quod habere in hoc spatio præcurrentis vitæ contemnant. Vnde nunc per Sophar dicitur: [Et quasi meridianus fulgor confurget tibi ad vespertum.] Peccato-

ris enim lumen in die, est obfcuritas in vefpere: quia in præfentis vitæ felicitate attol-
litur, fed aduerfitaris tenebris in fine deuoratur. Iufto autem meridianus fulgor ad
 vefperum furgit: quia quanta fibi claritas maneat, cum iam occumbere cœperit,
 agnofcit. Hinc namque fcriptum eft: Timenti Deum, bene erit in extremis. Hinc
 per Pfalmiftam dicitur: Cum dederit dilectis fuis fonnum, hæc eft hereditas Domi-
 ni. Qui in huius quoque vitæ adhuc certamine pofitus, cum fe confumptum putau-
 erit, vt lucifer oritur: quia foris cadens, intus innouatur: et quo magis exterius ad-
 uerfa tolerat, eo vberius virtutum lumine interius corufcat: Paulo æteftante, qui ait:
 Sed licet is, qui foris eft, nofter homo corrumpitur, tamen is, qui intus eft, renouatur
 de die in diem. Id enim, quod in præfenti eft momentaneum, et leue tribulationis
 noftre, fupra modum in fublimate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Et
 notandum eft, quod nequaquam cum confumptus fueris, fed cum te confumptum
 putaueris dicit: quia et quod videmus, in dubietate eft, et quod fperamus, in certi-
 tudine. Vnde et idem Paulus non fe confumptum nouerat, fed putabat, qui et in
 aduerfa tribulationum corruens, vt lucifer repledebat, dicens: Quafi morientes, et
 ecce viuimus: quafi triftes, femp̃er autem gaudentes: ficut egentes, multos autem
 locupletantes. Sciendum quoque eft, quod bonorum mens quo duriora pro veritate
 tolerat, eo æternitatis præmia certius fperat. Vnde et apte fubditur: [Et habebis
 fiduciam, propofita tibi fpe. Tanto namque fpe in Deum folidior furgit, quanto
 pro illo quifque grauiora pertulerit: quia nequaquam retributionis gaudium de
 æternitate colligitur, quod non hic prius pia tribulatione feminatur. Hinc enim
 per Pfalmiftam dicitur: Euntes ibant et flebant, mittentes femina fua: venientes autem
 tem venient in exultatione portantes manipulos fuos. Hinc Paulus ait: Si commori-
 mur, et conuiuemus: fi fufinemus, et conregnabimus. Hinc difcipulos admonet,
 dicens: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Hinc fæctorum
 gloria Ioanni Angelus indicans, ait: Hi funt, qui venerunt de tribulatione magna, et
 lauerunt ftolas fuas, et dealbauerunt eas in fanguine agni. Quia igitur nunc per tri-
 bulationem feritur, vt poft gaudij fructus meratur, tanto maior fiducia mentem ro-
 borat, quanto hanc fortior pro veritate afflicto anguftat. Vnde apte protinus ad-
 iungitur: [Et defoffus fecurus dormies.] Sicut enim malis præfens fecuritas labor
 eft, ita bonis præfens labor perpetuam fecuritatem parit. Vnde et defoffum fe secu-
 rum dormire iam nouerat, qui dicebat: Ego enim iam delibor, et tempus meæ refo-
 lutionis inftat: bonum certamen certavi, curfum consummaui, fidem feruaui: de
 reliquo repofita mihi eft corona iuftitiæ, quam reddet mihi Dominus in die illa iu-
 ftus iudex. Quia enim contra mala tranfeuntia fine defectu certauerat: de manfuris
 nimirum gaudijs fine dubietate præfumebat. Quamuis defoffus, et aliter intelli-
 gere poteft. Sæpe namque rebus tranfitorijs occupati, penfare negligimus per quanta
 peccamus: fed fi reducto confiderationis malo oculo, a finu cordis terrenæ cogita-
 tionis æger excutitur, quidquid in mente latebat, inuenitur. Vnde fæcti viri animo-
 rum fuorum latebras perfcutari non definunt, fe feq. fubtiliter indagantes, terrenarum
 rerum curas abijciunt: et effoffis plene cogitationibus, cum nullo fe reatu crimi-
 nis morderi deprehendunt, velut in ftrato cordis apud fe fecuri requiefcunt. Latere
 quoque ab huius mundi actibus appetunt, femp̃er fua confiderant: et cum loro regi-
 minis minime constringuntur, iudicare, quæ aliena funt, recufant. Defoffi ergo secu-
 ri dormiunt: quia dum fua intima vigilanter penetrant, a laboriofis fe huius mudi
 oneribus fub quietis otio occultant. Vnde et adhuc fubditur: [Requiefces, et non
 erit qui te exterreat.] Quifquis enim præfentem gloriam quærit, profecto deſpe-
 ctum meruit. Qui femp̃er ad lucra inhiat, femp̃er videlicet damna formidat. Cuius
 enim perceptione reficitur, eius rei proculdubio, et amiſſione fauciatur: et quo obli-
 gatus mutabilibus ac perituris inhæret, eo longe in infimis ab arce fecuritatis iacet.
 At contra quifquis in folo æternitatis defiderio figitur, nec proſperitate attollitur,
 nec aduerſitate quaſſatur: dum nil habet in mundo quod appetat, nihil eſt, quod de
 mundo perimeſcat. Hinc etenim Salomon ait: Non contriſtabit iuſtum quidquid
 ei acciderit. Hinc iterum dicit: Iuſtus quaſi leo confidens abſque terrore erit. Bene
 itaque nunc dicitur: Requiefces, et non erit qui te exterreat. Quia tanto quifque a
 ſe plenius pauorem, qui ex mundo eſt, abijcit, quanto in ſemetipſo verius concupi-
 ſcentiam

Eccle. 1. d
 Pſal. 116.

1. Cor. 4. d

1. Cor. 6. b

22.

Pſalm. 125.

1. Tim. 2. b

Act. 14. d

Apoc. 7. c

1. Tim. 4. a

Prov. 12. c

Prov. 12. d

A scientiam mundi vincit. An non absque terrore qui ex mundo est, Paulus in corde requieverat, qui dicebat: Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia, poterit nos separare a claritate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro? Cuius videlicet fortitudo charitatis, vera sanctæ Ecclesiæ voce laudatur, cum per Cantica Canticorum dicitur: Valida est ut mors dilectio. Virtuti etenim mortis dilectio comparatur: quia nimirum mentem, quam semel cepit a delectatione mundi, funditus occidit: et tanto hanc valentius in auctoritatem erigit, quanto et insensibilem contra terrores reddit.

Rem. 8. g
Cant. 8. b
De perit. dist.
11. cap. 4. vultura.

23.

Sed inter hæc sciendum est, quod pravi cum recta prædicant, valde difficile est, ut ad hoc quod taciti ambiunt, non crumpant. Vnde et Sophar protinus adiungit: [Et deprecabuntur faciem tuam plurimi.] Neque enim iusti viri idcirco se per innocentie itinera arcta custodiunt, ut ab alijs exorentur. Sed siue hæretici, seu peruersi quilibet, per hoc quod inter homines quasi innocenter viuunt, videri intercessores pro hominibus volunt, et cum sancta loquentes insinuant quod ipsi appetunt, hoc alijs pro magno pollicentur: dumque cælestia prædicant, in suis repente sponsonibus ostendunt, quod ament. Sed ne diu terrena pollicendo patefiant quod sunt, ad verba rectitudinis citius recurrunt. Vnde mox subditur:

Quod in æterna miseria, nullum sit impijs effugium: et quod abominatio sit sanctorum, delectatio peccatorum.

Caput XIII.

C Oculi autem impiorum deficient, et effugium peribit ab eis.] Quod oculorum nomine vera intentio exprimitur, per Euangelium veritas attestatur: dicens: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: quia videlicet si operationem nostram intentio munda præuenierit, quamlibet aliter hominibus videatur, interni tamen iudicis oculis mundum subsequens actionis corpus ostenditur. Oculi ergo impiorum, intentiones sunt in eis carnalium desideriorum. Qui idcirco deficient, quia æterna negligunt, et sola semper transitoria præsolantur. Adipiscique depicpe terrenam gloriam cogitant, multiplicari rebus temporalibus exoptant, ad mortem quotidie cursu rerum labentium tendunt: sed cogitare mortalia mortaliter nesciunt. Carnis vita per momenta deficit, et tamen carnale desiderium crescit. Res habita instanti sine corripitur, et habendi anxietas non finitur. Sed cum mors impios subtrahit, eorum profecto desideria cum vita terminantur. Quorum scilicet oculi tunc superna visionem deficiunt: quia suo hic iudicio a terrena deficere delectatione noluerunt. Hos illorum oculos a iucunditate pristina claudi Psalmista conspexerat, cum dicebat: In illa die peribunt omnes cogitationes eorum: quia æterna mala nunquam cogitata

Matth. 6. e

Psal. 145.

In illa die peribunt omnes cogitationes eorum: quia æterna mala nunquam cogitata reperiri, et subito amittunt bona temporalia, quæ diu tractando tenuerunt. A quibus et omne effugium perit: quia eorum malitia ab animaduersione districti iudicis quo se valeat occultare, non inuenit. Nam nunc iniqui cum tristitia aliqua, vel aduersa patiuntur, effugij latebras inueniunt: quia ad voluptatem protinus desideriorum carnalium recurrunt. Ne enim paupertas cruciet, diuitijs animam demulcet. Ne despectus proximorum deprimat, sese dignitatibus exaltant. Si fastidio corpus arteritur, antepositis epularum diuersitatibus nutritur. Si quo animus mestitæ impulsu deijciatur, mox per interposita iocorum blandimenta releuatur. Tot ergo hic habent effugia, quor sibi præparant delectamenta. Sed quandoque ab eis effugium perit: quia eorum mens, amissis omnibus, se solummodo et iudicem conspiciat. Tunc voluntas subtrahitur, sed voluptatis culpa seruatur, et repetere miserum periculum discunt, quia peritura tenuerunt. Qui tamen quousque corporaliter viuunt, querere nocitura non desinunt. Vnde adhuc subditur: [Et spes illorum abominatio animæ.] Quid hic peccator rotis cogitationibus sperat, nisi ut potestate ceteros transeat: cunctos rerum multiplicitate transcendat: aduersantes dominando subijciat: obsequentiis mirandus innotescat: læ ad votum satisfaciatur: benignum se, cum laudatur, ostendat: quidquid gula appetit, offerat: ad hoc quod voluptas imperat, operis expletione concurret? Bene ergo spes illorum abominatio animæ dicitur: quia ea, quæ carnales ambiunt, spirituales quique iudicio rectitudinis auersantur. Nam quod peccatores voluptatem

24. æftimant: hoc iufti proculdubio pœnam putant. Abominatio eft igitur animæ, ſpes A
 prauorum: quia nimirum ſpiritus deſicit, vbi caro requieſcit. Vt enim caro mollibus,
 ſic anima duris nutritur: illam blanda reſouent, hanc aſpera exerceant: illa delecta-
 tionibus paſcitur, hæc amaritudinibus vegetatur. Et ſicut carnem dura ſauciant, ſic
 ſpiritus mollia necant: ſicut illam laborioſa interimunt, ita hunc delectabilia extin-
 guunt. Spes itaque carnalium, abominatio animæ dicitur: quia inde in perpetuum
 ſpiritus interit, vnde ad tempus caro ſuauius viuut. Sed hæc Sophar recte diceret, niſi
 beatus Iob cuncta largius etiam viuendo prædicafſet. At poſtquam ſanctiorem mo-
 nere de vita nititur, doctioriſq. ſe erudire ſapientiæ magiſterio conatur, ipſe dicto-
 rum ſuorum pondus leuigat, qui in diſcretionem interpoſita, omne, quod loquitur, de-
 ſtruit: quia liquorem ſcientiæ pleno vaſculo ſuperfundit. Sic namque ab indiſcretis
 opes ſcientiæ, ſicut a ſtultis ſæpe opes corporalis ſubſtantię poſſidentur. Nonnulli B
 enim, qui rerum terrenarum multiplicitate ſubnixi ſunt, aliquando multa et habenti-
 bus tribuunt: vt ipſi cunctis hæc largius habere videantur. Ita peruerſi eum vera ſapi-
 unt, recta quædam etiam rectioribus loquuntur: non vt alios audientes doceant, ſed
 vt ipſi quanta doctrina polleant, innotefcant. Præire ſe quippe ſapientiæ cunctos æſti-
 mant, et idcirco nihil ſe cuiſlibet dicere, vltra meſuras ſuæ magnitudinis putant.
 Sic prauis quilibet, ſic omnes hæretici ſuperba voce meliores docere non metunt:
 quia omnes ſe inferiores arbitrantur. Sed ſancta Eccleſia, elatos quoſque ab æſtima-
 tionis ſuæ culmine reuocat, et diſcretionis manu ad æqualitatis compagem reformat.
 Vnde beatus Iob, qui eiufdem ſanctæ Eccleſiæ membrum eſt, videns quod amicorum
 mens per verba prolata eruditionis intumuit, illico reſpondit dicens:

CAPVT DVODECIMVM B. IOB.

Espondens autem Iob dixit: Ergo vos eſtis ſoli homines, et vo-
 biſcum oritur ſapientia? Et mihi eſt cor ſicut et vobis, nec infe-
 rior veſtri ſum. Quis enim hæc, quæ noſtis, ignorat? Qui deri-
 detur ab amico ſuo ſicut ego, inuocabit Deum, et exaudiet eum.
 Denidetur enim iuſti ſimplicitas, lampas contempta apud cogi-
 tationes diuitum, parata ad tempus ſtatutum. Abundant taber-
 nacula prædonum, et audacter ptouocāt Deum, cum ipſe dederit omnia in manus D
 eorum. Nimirum interroga iumenta, et docebunt te, et volatilia cæli, et indica-
 bunt tibi. Loquere terræ, et reſpondebit tibi, et narrabunt piſces maris. Quis igno-
 rat quod omnia hæc manus Domini fecerit? In cuius manu anima omnis viu-
 entis, et ſpiritus vniuerſæ carnis hominis. Nonne auris verba dijudicat, et fauces,
 comedentis ſaporem? In antiquis eſt ſapientia, et in multo tempore prudentia.
 Apud ipſum eſt ſapientia et fortitudo, et ipſe habet conſilium et intelligentiam.
 Si deſtruxerit, nemo eſt qui ædificet: ſi incluserit hominem, nullus eſt qui aperiat.
 Si continuerit aquas, omnia ſiccabuntur: et ſi emiſerit eas, ſubuerſent terram.
 Apud ipſum eſt fortitudo et ſapientia. Ipſe nouit et decipientem, et eum, qui deci-
 pitur. Adducit conſiliarios in ſtultum finem, et iudices in ſtuporem. Baltheum E
 regum diſſoluit, et præcingit fune renes eorum. Ducit ſacerdotes in glorios, et opti-
 mates ſupplantat. Commutans labium veracium, et doctrinam ſenium auferens,
 Effundit deſpectionem ſuper principes, et eos, qui oppreſſi fuerant, releuat. Qui re-
 uelat profunda de tenebris, et producit in lucem vmbra mortis. Qui multiplicat
 gentes, et perdit eas: et ſubuerſas in integrum reſtituit. Qui immutat cor princi-
 pum populi terræ: et decipit eos, vt fruſtra incedant per inuium. Palpabunt quaſi
 in tenebris, et non in luce, et errare eos faciet quaſi ebrios.

A

Caput X I I I I.

ERgo vos estis soli homines, et vobiscum oritur sapientia? Quisquis se præire omnes ratione æstimat, quid iste aliud quàm solum se esse hominem exultat? Et sæpe contingit, vt cum per tumorem mens in altum ducitur, in despectu omnium, sui admiratione subleuetur. In cogitatione etenim proprii fauores oriuntur, sibiq. de singularitate sapientiæ blandiuntur. Ipsa fatuitas pensat ea, quæ audierit, ac verba, quæ profert, et miratur sua, et ridet aliena. Qui ergo solum se sapere æstimat, quid aliud quàm hanc eandem secum oriri sapientiam putat? Nam quam adesse alijs abnuat, soli sibi hanc tribuens, profecto intra tempora suæ breuitatis claudit. Pensandum vero est, vir sanctus quanta discretione viuit: vt amicorum superbientium arrogantia comprimatur, cum protinus adiungit. [Et mihi est cor sicut et vobis, nec inferior vestri sum.] Quis enim nesciat, quantum beati Iob vita atque scientia amicorum eius scientiam excedat? Sed vt eorum superbiam corrigit, esse se inferiorem negat: et ne suæ humilitatis limitem transeat, esse se superiorem tacet: nec præferendo se, sed conferendo, indicat, quod de se hi, qui sibi longe sunt impares, discant: vt dum sponte inflectitur sapientia, quæ eminer, nequaquam se contra vires erigat scientia, quæ iacet. Quos bene mox ad æqualitatis sensum reuocat: quia tumere valde quasi de singularitate magnitudinis pensat, cum subsequenter adiungit: [Quis enim hæc, quæ nostis, ignorat?] Ac si aperte dicat: Cum cunctis sint nora, quæ diciris, de dictorum scientia singulariter cur tumetis? Quia igitur elationem arrogantium ad æqualitatis communionem reuocans, correptione perfecta redarguit, ad doctrinæ nunc sententias erumpit: vt amici eius humiliati, prius discerent veritatis pondera, quàm reuerenter audirent. Sequitur:

Quod viri virtutum cum deridentur ab impijs, ad testem conscientia Deum concurrant, in quo gloriantur.

Caput XV.

Qui deridetur ab amico suo, sicut ego, inuocabit Deum, et exaudiet eum.] Sæpe enim infirma mens, cum de bonis actibus aura humani fauoris excipitur, ad gaudia exteriora deriuatur: vt post ponat quod intus appetit, et in hoc libenter resoluta iacet, quod foris audit: ita vt beatam non tam fieri, quàm dici se gaudeat. Cumq. laudis suæ vocibus inhiat, quod esse cœperat, relinquit. Inde ergo a Deo disjungitur, vnde in Deo laudanda videbatur. Nonnumquam vero recto operi animus constanter innititur, et tamen humanis irrisiõibus vrgetur: miranda agit, et opprobria recipit, et qui exire foras per laudes potuit, repulsus contumelijs, ad semetipsum redit: et eo se ipsum intus robustius in Deo solidat, quo foris nõ inuenit, in quo requiescat. Tota enim spes in auctorem figitur, et inter irrisiõnum conuicia solus interior testis imploratur: atque afflicti animus fit Deo tanto proximius, quanto et a gratia humani fauoris alienus, in precem protinus funditur: et pressus exterius, ad penetranda quæ intus sunt, mundius liquatur. Bene itaque nunc dicitur: Qui deridetur ab amico suo, sicut ego, inuocabit Deum, et exaudiet eum: quia bonorum menti dum prauis exprobrant, ostendunt quem suorum actuum restem quærant. Quæ dum compuncta sese in precibus accingit, inde intra se supernæ exauditioni iungitur, vnde extra se ab humana laude separatur. Notandum vero quàm provide interponitur, [Sicut ego:] quia sunt nonnulli, quos et humanæ irrisiões deprimunt, et tamen diuinis auribus exaudibiles non sunt. Nam cum derisio contra culpam nascitur, profecto nullum virtutis meritum in derisione generatur. Baal etenim sacerdotes clamorosis hunc vocibus implorantes, derisi ab Elia fuerant, cum dicebat: Clamate voce maiori, Deus enim vester est, et forsità loquitur, aur in diuersorio est. Sed hæc eius irrisio ad virtutis usum non fuit: quia per culpam meritum fuit. Prouide ergo nunc dicitur: [Qui deridetur ab amico suo sicut ego, inuocabit Deum, et exaudiet eum:] Quia illi facit humana derisio Deo proximũ, quem ab humanis prauitatibus vitæ innocetia seruat alienũ. Sequitur:

De sapientia Sanctorum, et prudentia filiorum huius sæculi.

Caput XVI.

Deridetur enim iusti simplicitas.] Huius mundi sapientia est cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt, vera ostendere: quæ vera sunt, fallacia

26.

27:

3. Reg. 18. e

fallacia demonſtrare. Hæc nimirum prudentia vſu a iuuenibus ſcitur, hæc a pueris pretio diſcitur: hanc qui ſciunt, ceteros deſpiciendo ſuperbiunt: hanc qui neſciunt, ſubiecti et timidi in alijs mirantur: quia ab eis hæc eadẽ duplicitas, iniquitatis nomine palliata diligitur, dum mentis peruerſitas, vrbaniſas vocatur. Hæc ſibi obſequentibus præcipit honorum culmina quærere, adepta temporalis gloriæ vanitate gaudere: irrogata ab alijs mala multipliciter reddere: cum vires ſuppetunt, nullis reſiſtentibus cedere, cum virtutis poſſibilitas deſit, quidquid expelletur per malitiam non valet, hoc in pacifica bonitate ſimulare. At contra ſapientia iuſtorum eſt, nil per offenſionem fingere, ſenſum verbis aperire: vera vt ſunt diligere, falſa deuigare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare quàm facere: nullam iniuriæ vltionem quærere, pro veritate contumeliam lucrum putare. Sed hæc iuſtorum ſimplicitas deridetur: quia ab huius mundi ſapientibus puritatis virtus, fatuitas creditur. Omne enim quod innocenter agitur, ab eis proculdubio ſtultum putatur, et quidquid in opere veritas approbat, carnali ſapientiæ fatuum ſonat. Quid namque ſtultius videtur mundo, quàm mentem verbis oſtendere, nil callida machinatione ſimulare, nullas iniurijs contumelias reddere, pro maledicentibus orare, paupertatem quærere, poſſeſſa relinquere, rapienti non reſiſtere, percutienti maxillam alteram præbere? Vnde bene huius mundi dilectoribus ille egregius Dei ſapiens dicit: Abominationes Ægyptiorum immolabimus Domino Deo noſtro? Oves quippe Ægyptij edere dignantur: ſed quod abominantur Ægyptij, hoc Iſraeliæ Deo offerunt? quia ſimplicitatem conſcientiæ, quam iniuſti quique velut infimam abiectamque deſpiciunt, hanc iuſti in virtutis ſacrificium vertunt, et excolentes recti puritatem ac manſuetudinem Deo immolant, quam abominantes reprobi fatuitatem putant. Quæ nimirum iuſti ſimplicitas breuiter, ſed ſufficienter exprimitur, cum protinus ſubinfertur:

Quod iuſtorum ſimplicitas apud ſe intus quaſi lampas fulgeat, et ſuperborum faſtus eorum humilitatem contemnat. Caput XVII.

28. **L**ampas contempta apud cogitationes diuitum.] Quid hoc loco ſignatur nomine diuitum, niſi elatio ſuperborum: qui venturi iudicis reſpectum non habent, dum ſuperbis apud ſe cogitationibus tumet? Nam ſunt nonnulli, quos cenſus per tumorem non eleuat, ſed miſericordiæ opera exaltat. Et ſunt nonnulli, qui dum terrenis ſe opibus abundare conſpiciunt, veras Dei diuitias non requirunt, atque æternam patriam non amanti: quia hoc ſibi ſufficere, quod rebus temporalibus fulciantur, putant. Non eſt ergo cenſus in crimine, ſed affectus. Cuncta enim quæ Deus condidit, bona ſunt: ſed qui bonis male vtitur, proſecto agit, vt quaſi per edacitatis ingluuiem, eo, quo viuere debuit, pane moriatur. Pauper ad requiem Lazarus venerat, ſuperbum vero diuitem tormenta cruciabatur. Sed tamen diues Abraam fuerat, qui ſinu Lazarum tenebat: qui tamẽ auctori ſuo colloquens, dicit: Loquar ad Deum meum, cum ſim pulvis et cinis? Quid itaque iſte diuitias ſuas æſtimare nouerat, qui ſemetipſum puluerẽ cineremque penſabat? Aut quãdo hunc res poſſeſſe extollerent, qui de ſe quoque, earum videlicet poſſeſſore, tam abiecta ſentiret? Arque iterum ſunt nonnulli, quibus et res terrenæ non ſuppetunt, et tamen apud ſe per faſtum tumoris eriguntur. Hos et cenſus ad offenſionẽ potentiæ minime ſubuehit, et tamen morum proteruitia inter reprobos diuites addicit. Quoſcumque ergo ſequentis vitæ amor non humiliat, hoc in loco ſacer ſermo diuites appellat: quia in iudicij quoque vltione non diſcrepant, vtrum rebus, an ſolis moribus intumeſcant. Qui cum vitam ſimplicium in hoc mundo humilem abiectamque deſpiciunt, elatis protinus deſpectibus irriſcunt. Nequaquam quippe his hoc exterius ad eſſe conſiderant, ad quod ipſi totis conatibus anhelant. Quaſi ſtultos ergo deſpiciunt, qui ſcilicet ea non habent, quæ ipſi vtrique vel habendo vel ſolummodo amando mirantur: et quaſi mortuos deputant, quos nequaquam ſecum viuere carnaliter penſant. Qui enim ab huius mundi appetitu moritur, a terrenis mentibus proſecto omni modo extinctus æſtimatur. Quod bene noſtri miraculum Redemptoris ſignat, cum ab immundo ſpiritu hominem liberat, de quo nimirum ſcriptum eſt: Clamans, et multum diſcerpens eum, exiit ab eo, et factus eſt ſicut mortuus, ita vt multi dicerent, quia mortuus eſt. Ieſus autem tenens manum eius, eleuauit eum, et ſurrexit: Velut mortuus quippe oſtenditur: quia a maligni ſpiritus poteſtate liberatur, quia quiſquis iam terrena deſideria ſubegit, vitam in ſe carnalis conuerſationis extinguit, et mundo mortuus apparet: quia poſſeſſore prauo, qui per immunda deſideria ſe agitabat, caret. Quem multi mortuum

Exod. 8. f

Lut. 16. e

Gen. 18. d

Marc. 9. d

Mat. 19.4

amoris excitatus, hic possessa reliquerit, illic proculdubio culmen iudiciarie potestatis obtinebit, ut simul tunc iudex cum iudice veniat, qui nunc consideratione iudicii, sese spontanea paupertate castigat. Hinc est enim, quod de sancte Ecclesie sponso per Salomonem dicitur: Nobilis in portis vir eius, quando federit cum senatoribus terræ. Hinc Isaias ait: Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui. Hinc eosdem seniores Veritas non iam famulos, sed amicos denunciatur, dicens: Non iam dicam vos seruos, sed amicos meos. Quos nimirum Psalmista intuens, ait: Mihi autem nimis honorari sunt amici tui Deus. Quorum dum celsitudinem cordis aspiceret, mundi gloriam qua calce calcarent, protinus addidit: Nimis confortatus est principatus eorum. Ac ne paucos esse crederemus, quos proficere vsque ad summam tantæ perfectionis agnoscerimus, illico adiunxit: Dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur. Quot itaque nunc pro amore veritatis sese libenter humiliant, tot tunc in iudicio lampades coruscant. Dicatur igitur recte: [Lampas contempta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus statutum.] Quia vniuersusque iusti anima velut adiecta contemnitur, cum degens inferius gloriam non habet, sed admirabilis cernitur, dum desuper fulget. Libet inter hæc ad Redemptionis vias, mentis oculos attollere, sensumque a membris ad caput peruenire. Ipse enim nobis lampas veritatis extitit, qui pro redemptione nostra in Cruce moriens, tenebrosis nostris mentibus lucem per lignum fudit. Hæc nos lampade Ioannes illuminari conspexerat, cum dicebat: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem, etc. Quam tamen apud cogitationes diuitum contemptam vidit, cum paulo post subdit: In propria venit, et sui cum non receperunt. Huius lampadis flammam Herodes explorare voluit, cum eius miracula videre concupiuit, sicut scriptum est: Erat enim ex multo tempore cupiens videre eum, eo quod audisset multa de illo, et sperabat signum aliquod videre ab eo fieri. Sed lampas hæc ante eius oculos nullo radio lucis emicuit: quia ei, qui se non pie, sed curiosè quæsierat, nil de se mirabile ostendit. Inquisitus quippe Redemptor tacuit, expectatus miracula exhibere contempsit, seseque apud se in occultis retinens, eos, quos exteriora quærere comperit, ingratos foris reliquit: magis eligens aperte a superbientibus despicì, quam a non credentibus vacua voce laudari. Vnde et protinus lampas ista contempta est, sicut ille subditur: Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo, et illusi indutum veste alba. Sed contempta lampas, quæ in terra irrisiones tolerat, de cælo lucidius per iudicium coruscet. Vnde hic apte subiungitur: [Parata ad tempus statutum.] De quo videlicet tempore per Psalmistam dicitur: Cum accipero tempus, ego iustitias iudicabo. Hinc in Evangelio per senectipfam Veritas denunciat, dicens: Tempus meum nondum aduenit. Hinc Petrus ait: Quem oportet cælum suscipere, vsque ad tempora restitutionis. Lampas ergo, quæ nunc contemnitur ad statutum tempus ventura preparatur: quia ipse peccata in die ultimo iudicat, qui nunc peccantium derisiones portat. Et tanto tunc durius distractionem exerit, quanto nunc vocandis peccatoribus suam lenius patientiam sternit. Qui enim diu conuertendos expectat, non conuersos sine retractione cruciat. Quod per Prophetam scilicet breuiter insinuat, dicens: Tacui, semper silui, patiens fui, sicut parturiens loquar. Vt enim iam prædiximus, parturiens cum dolore eijcit hoc, quod in intimis tempore longo gestauit. Qui ergo semper siluit, sicut parturiens loquitur: quia venturus iudex, qui sine ultione diu facta hominum pertulit, quandoque cum seruire ex aminis, quasi cum dolore mentis quantæ animaduersionis sententiam intus seruauerit, offendit. Nemo igitur hanc lampadem, cum latet despiciat, ne contemptores suos, cum de cælo fulserit, exurat. Cui enim nunc non ardet ad veniam, tunc proculdubio ardebit ad poenam. Quia ergo per supernam gratiam vocationis tempus accipimus, dum adhuc licentia superest, eius iram, qui vbique est, mores in melius commutando, fugiamus. Solum quippe animaduersio illa non inuenit, quem correctio abscondit. Hæc nos largiente Domino, in duobus iam corporibus transcurrisse sufficiat. Quia enim sacri libri sequentia mysteriorum virtutibus extensa, completi breuiter exponendo non possumus, ea necesse est, ut alijs voluminibus referemus, quatenus lector tanto seruentior ad legendi studium redeat, quanto ex lectionis quoque interfectione respirat.

SANCTI GREGORII

MORALIS EXPOSITIONIS

IN BEATVM IOB

LIBER VNDECIMVS.

Caput primum.

A VAMVIS in prolixo opere esse culpabilis stili mutabilitas non debeat: ne quis tamen me ex locutionis mee immutatione reprehendar, in Epistola libris premissa causam reddidi, cur tertia huius operis partem ad aliarum vsque similitudinem minime emendando perduxim. Quibus scilicet exclusis, hoc quoque additur, quod ab eo versu, quo dicitur: Abundant tabernacula predonum, eiusdem partis expositio incipit, et vsque ad hoc, quod scriptum est: Dulcedo eorum vernis, disserendo pertingit. Quae nimirum tam multa sunt, vt in vno corpore comprehendi non possent, nisi sub magna breuitate dicerentur. Qui ergo ab alijs actibus vacat, legat cetera multipliciter dicta. Qui vero ad studiose legendum non vacat, huius partis ei breuitas placeat, in qua non tam quae sentimus dicimus, quam ea, quae sunt dicenda signamus. Igitur quoniam in ea multa, sicut me loquente, excepta sunt, ita dereliqui: immutationem stili lector meus aequanimitate accipe, quia et saepe eisdem cibos edentibus, diuersitas placet coctionis. Sed quoties partes singulas ad legendum sumis, reduce re semper ad memoriam eam, quam proposui cause originem, scilicet quia et per beatum Iob, qui dolens dicitur, passiones Domini eiusque corporis, id est, sanctae Ecclesiae designantur, et amici eius haereticorum tenent speciem: qui, vt saepe iam diximus, Deum dum defendere nituntur, offendent. Qui dum sicte consulunt, sanctorum mentem fortiter affligunt, nec tamen per cuncta, quae loquuntur, a veritatis cognitione desipiunt, sed plerumque et stultis prudentiam, et fictis vera permiscunt: vtrum ex veritate aliquid praerogant, facile ad falsitatem trahant.

C Vnde amici quoque beati Iob modo despicabilia, modo autem mira sunt, quae loquuntur, quae tamen sanctus vir aliquando reprobando conuincit, aliquando vero approbando suscipit, atque ad vsum rectitudinis pertrahit etiam, quae ab eis recta, sed non recte proferuntur. Itaque inopiam suam desipientes despicit, atque in sterquilino corpore positus, in quanto virtutum culmine apud se sedeat, ostendit: cum nil esse praesentis vitae diuitias memorat, quas abundare et reprobis narrat, dicens:

Quod aliud est, quod omnipotens Deus misericorditer tribuit, aliud quod iratus haberi permittit. Caput 11.

A Bundant tabernacula predonum, et audacter prouocant Deum; cum ipse dederit omnia in manibus eorum. Facile est hominem tunc diuitias despicere, cum habet difficile vero est eas, cum non habet, viles aestimare. Vnde patenter ostenditur quatenus contemptus terrearum rerum in beati Iob cogitatione fuerit, qui tunc dicit nulla esse, quae abundant reprobis, quando omnia amisit. Aut ergo: Abundant tabernacula predonum, et audacter prouocant Deum: quia plerumque mali eo magis contra Deum superbiunt, quo ab eius largitate et contra meritum ditantur; et qui prouocant bonis ad meliora debuerant donis peiores fieri. Sed intelligendum nobis est, quo modo predones appellentur, dum protinus additur: Cum ipse dederit omnia in manibus eorum. Si enim predones sunt, violenter abstulerunt. Et dubium non est, quia violentorum non sit adiutor Deus. Quo modo igitur ipse dat, quod hi, qui predones sunt, nequeit tollunt? Sed sciendum est, quia aliud est, quod omnipotens Deus misericorditer tribuit, aliud, quod iratus haberi sinet. Nam, quod predones peruerse faciunt, hoc dispensator equissimus fieri non nisi iuste

nisi iuste permittit, ut et is, qui rapere finitur, cæcatus mente culpam auget, et is, qui rapinam patitur, iam in eiusdem rapinæ damno pro alia, quam ante perpetravit, culpa feriatur. Ecce enim quidam in montis fauce constitutus insidiatur itinerantibus, sed is, qui iter agit, iniqua fortasse quædam aliquando perpetravit, eiq. omnipotens Deus malum suum in præsentī vita retribuens, atque hunc insidiatoris manibus tradens, vel spoliari rebus, vel etiam interire permittit. Quod ergo prædo iniuste appetit, hoc æquissimus iudex iuste fieri permittit, ut et ille recipere quod iniuste fecerat, et iste grauius quandoque feriat, per cuius nequissimam voluntatem, culpam omnipotens Deus in alterum iuste vindicauit. Ille purgatur, qui opprimitur, in isto reatus augetur, qui opprimit: ut vel de profundo nequitie, quandoque ad poenitentiam redeat, vel non reuertens, tanto grauius æterna damnatione feriat, quanto diu est in sua iniquitate toleratus. Cum illo ergo misericorditer agitur, ut peccatum finiat, cum isto districte, ut multiplicet, nisi ad poenitentiam recurtat. In illo mala purgantur, dum vim sustinet, in isto cumulantur, dum facit. Omnipotens itaque Deus, quod fieri prohibet, iustum est ut fieri finat, ut vnde nunc expectat, et non conuersos diu tolerat, quandoque inde plus feriat. Bene ergo dicitur: [Abundant tabernacula prædonum, et audacter prouocant Deum, cum ipse dederit omnia in manibus eorum:] quia quod iniqui tollunt, eis hoc ipse dat, qui illis ad rapinam posset resistere, si misereri voluisset. Quod tamen intelligi de rebus quoque spiritalibus potest.

2. Nam plerumque nonnulli doctrinæ dona percipiunt, sed ex eisdem donis intumescunt, et magni præ ceteris videri volunt. Atque omnipotentem Deum prouocare est de eius donis inter proximos superbire. Qui etiam prædones non immerito vocantur: quia dum loquuntur quæ non faciunt, in vsum locutionis suæ verba iustorum tollunt. Sed quia hæc ipsa verba, superna eis gratia tribuit, quorum tamen vitam in prauis moribus relinquit, per semetipsos quidem prædones sunt, sed tamen bona, quæ habent, diuinitus accipiunt. Sequitur: [Nimirum interroga iumenta, et docebunt te, volatilia cæli, et indicabunt tibi. Loquere terræ, et respondebit tibi, et narrabunt pisces maris.] Quid per iumenta nisi sensu pigriores: quid per cæli volatilia, nisi summa atque sublimia sapientes intelligere debemus? De iumentis quippe, id est, sensu pigrioribus scriptum est: Animalia tua habitabunt in ea. Et quia sublimia sapientes, in verbis nostri Redemptoris euolant, scriptum est: Ita ut volucres cæli veniant, et habitent in ramis eius. Quid vero per terram, nisi terrena sapientes? Vnde et primo homini cælestia deferenti dictum est: Terra es, et in terram ibis. Quid per pisces maris, nisi curiosos huius sæculi debemus accipere? de quibus Psalmista ait: Pisces maris, qui perambulant semitas maris. Qui in magnis rerum inquisitionibus quasi in abditis fluctibus latent. Quid autem cuncta hæc inquisita doceant, adiungit, dicens: [Quis ignorat quod omnia hæc manus Domini fecerit?] Ac si aperte dicat: Siue sensu tardiores, seu sublimia sapientes, siue terrenis actibus deditos, seu huius mundi occupatos inquisitionibus requiras, cuncta hæc creatorem omnium Deum fatentur, et de potestate eius concorditer sentiunt, quamuis sub ea non concorditer viuunt. Quod enim iustus quisque etiam viuendo loquitur, hoc iniustus plerumque de Deo, vel sola voce compellitur fateri, sitq. ut mali, auctori omnium cui operibus resistunt, attestatione famulentur: quia quem impugnare moribus ausi sunt, creatorem omnium negare non possunt. Quod tamen intelligi etiā iuxta solam speciem litteræ vtiliter potest: quia omnis respecta creatura, quasi dat vocem attestationis propriæ ipsam quam habet speciem suam. Iumenta, vel volatilia, terram, vel pisces requirimus, dum consideramus, quæ nobis benebrider respondent, quod cuncta Dominus fecerit: quia dum nostris oculis suas species ingerunt, se a semetipsis non esse testantur. Eo ipso enim quod creata sunt, per offensam speciem creatori suo, quasi vocem confessionis reddunt: quia quia omnia condidit, qualiter etiam debeant administrari, disposuit. Vnde subditur:

Quod spiritus aliquando pro substantia animæ, aliquando pro efficiencia spiritali ponatur.

Capit. III.

3. **I**N cuius manu anima omnis viuientis, et spiritus vniuersæ carnis hominis. Per numerum quippe potestas exprimitur. Anima igitur omnis viuientis, et spiritus vniuersæ carnis hominis, in eius potestate est, a quo est, ut ipse provideat qualiter sit, qui præstitit esse, quod non fuit. Potest vero per animam omnis viuientis iumentorum vita signari. Omnipotens autem Deus iumentorum animam vique ad corporeos sensus viuificat, hominum

- A** minum vero spiritum vsque ad spiritalem intellectum tendit. In eius ergo manu est anima omnis viuientis, et spiritus vniuersę carnis hominis, dum et in illo hoc præstat animę, vt viuificet carnem, et in isto ad hoc viuificat animam, vt ad intelligendam perueniat æternitatem. Sciendū vero est, quia in sacro eloquio spiritus hominis duobus modis poni consuevit. Aliquando namque spiritus pro anima, aliquando pro effectu spiritali ponitur. Pro anima namque spiritus dicitur, sicut de nostro ipso capite scriptum est: Inclinato capite tradidit spiritum. Si enim aliud spiritum quàm animam Euangelista diceret, exeunte vtique spiritu, anima remāisset. Pro effectu quoque spiritali spiritus dicitur, sicut scriptum est: Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignem vrentem. Angeli quippe, id est, nunci, in sacro eloquio nonnumquam prædicatores vocantur, sicut per Prophetam dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Omnipotens ergo Deus angelos suos spiritus facit: quia prædicatores suos spirituales efficit. Hoc autem loco anima omnis viuientis ipsa corporis vita signatur, spiritus vniuersę carnis hominis, effectus intelligentię spiritalis exprimitur. Sequitur:

Ioh. 19. f

Ps. 103.

Mala. 2. b

Quod electi, cibi diuini sentiunt saporem, reprobi vero sonum eius audiunt, sed corde frigido qualiter sapiat, nesciunt.

Caput 1111.

- N**onne auris verba diiudicat, et fauces comedentis saporem?] Pene nullum latet, quod quinque sensus corporis nostri videlicet visus, auditus, gustus, odoratus, et tactus in omne, quod sentiunt atque discernunt, virtutem discretionis et sensus a cerebro trahunt. Et cum vnus sit iudex sensus cerebri, qui intrinsecus præsidet, per meatus tamen proprios sensus quinque discernit, Deo mira operante, vt neque oculus audiat, neque auris videat, neque os olfaciat, neque naris gustet, neque manus odoretur. Et cum per vnum sensum cerebri omnia disponantur, quilibet tamen horum sensus aliud facere non potest, præter id, quod ex dispositione Conditoris accepit. Ex istis ergo corporalibus exterioribus, interiora et spiritalia colligenda sunt, vt per id, quod in nobis publicum est, transire debeamus ad secretum, quod in nobis est, et nosmetipsos latet. Induendum quippe est, quia cum vna sit sapientia, alium minus, alium magis inhabitat: alij hoc, alij illud præstat, et quasi cerebri more, nobismetipsis velut quibusdam sensibus vtitur: vt quamuis ipsa sibimet nūquam sit dissimilis, per nos tamen diuersa et dissimilia semper operetur, quatenus iste sapientię, ille scientię donum.
- D**perciat: iste genera linguarum, ille gratiam curationum habeat. Sed in his verbis beati Iob, quibus ait: [Auris verba diiudicat, et fauces comedentis saporem:] etiam de electis ac reprobis aliquid videtur innuere: quia verba sapientię, quę reprobi audiunt, electi non solum audiunt, sed etiam gustant, vt eis in corde sapiat, quod reproborum non mentibus, sed solummodo auribus sonat. Aliud namque est nominatum cibum audire solummodo, aliud veto etiam gustare. Electi itaque cibum sapientię sic audiunt, vt degustent: quia hoc, quod audiunt, eis per amorem medullitus sapit. Reproborum vero scientia vsque ad cognitionem sonitus tendit, vt quidem virtutes audiant, sed tamen corde frigido qualiter sapiant, ignorent. Quibus videlicet verbis beatus Iob amicorum suorum imperitiam, et eorum, qui de doctrina sapientię instantur, arrogantiam reprobis: quia aliud est de Deo aliquid scire, aliud vero hoc, quod cognoscitur, fauce intelligentię gustare. Recte ergo dicitur: Nonne auris verba diiudicat, et fauces comedentis saporem? Ac si aperte arrogantibus diceretur: Doctrinę verba, quę vobis vsque ad aurem veniunt, mihi etiam per saporem intimum intelligentię fauces tangunt. Quia vero infirma ætas etiā cum recte sapit, ad prædicandum non debet incaute proflite, subditur: [In antiquis est sapientia, et in multo tempore prudentia.] Illa enim dicta in sapientię radice solidata sunt, quę per viuendi vsum, etiam actum experimento conualescunt. Sed quia multis et longior vita tribuitur, et sapientię gratia non confertur, recte adhuc in cuius iudicio ipsa dona pendeant, demonstratur, dum subditur: [Apuđ ipsum est sapientia et fortitudo, ipse habet consilium et intelligentiam.] Hęc non incongrue de vnigenito summi patris accipimus, vt ipsum esset Dei sapientiam et fortitudinem sentiamus. Nam Paulus quoque nostro intellectui attestatur, dicens: Christum Dei virtutem et Dei sapientiam, qui apud

1. Cor. 2. d

S. Greg. To. 2.

Bbb

ipsum

Joan. 1. a

ipſum ſemper eſt, quia in principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum. Habet autem Deus conſilium et intelligentiam: conſiliū videlicet, quia diſponit ſua: intelligentiam, quia cognofcit noſtra. Poſteſt quoque conſilij nomine, ipſa occulti iudicij mora ſignari, vt quòd aliquando tardius delinquentes percutit, non quia iniquorum culpa non conſpicitur, ſed vt damnationis eorum ſententia, quæ pro agenda pœnitentia differtur, quaſi tarda ex conſilio prodire videatur. Quod ergo foris quandoque aperta ſententia indicat, hoc apud omnipotentem Dominum ante ſæcula in conſilio latebat. Sequitur:

Quòd illos includat Deus, quibus non aperit, et illos deſtruat, quos relinquit. Cap. V.

Pſal. 116.

Eccl. 7. b

Gen. 4. e

Si deſtruxerit, nemo eſt, qui ædificet, ſi incluſerit hominem, nullus eſt, qui aperiat.] Omnipotens Deus humanum cor deſtruit, cum relinquit: ædificat, dū replet. Neque enim humanā mentem debellando deſtruit, ſed recedendo: quia ad perditionē ſuā ſufficit ſibi diſmiſſa. Vnde plerumque fit, vt cū audientis cor exigentibus culpis omnipotentis Dei gratia non repletur, incaſſum exterius a prædicatore moneatur: quia mutum eſt os omne, quod loquitur, ſi ille interius in corde non clamet, qui aſpirat verba, quæ audiuntur. Hinc Propheta ait: Niſi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant, qui ædificant eam. Hinc Salomon dicit: Conſidera opera Dei, quòd nemo poſſit corrigere quem ille deſpexerit. Nec mirum ſi a corde reprobo prædicator minime auditur, dum nonnunquam ipſe quoque Dominus in his quæ loquitur, reſiſtentium moribus impugnatur. Hinc eſt enim quòd Cain et diuina voce admoneri potuit, et mutari non potuit: quia exigente culpa malitiæ, iam intus Deus cor reliquerat, cui foris ad teſtimonium verba faciebat. Bene autem ſubditur: [Si incluſerit hominem, nullus eſt, qui aperiat.] Quia omnis homo per id quòd male agit, quid ſibi aliud quàm conſcientiæ ſuæ carcerem facit, vt hunc animi reatus premat, etiā ſi nemo exterius a cuſet: Qui cū iudicāte Deo, in malitiæ ſuæ cæcitate relinquitur, quaſi intra ſemetipſum clauditur, ne euadendi locum inueniat, quem inuenire minime meretur. Nam ſæpe nonnulli a prauis actibus exire cupiūt, ſed quia eorundem actuum pondere premuntur, in malæ conſuetudinis carcere incluſi, a ſemetipſis exire non poſſunt. Et quidam culpas proprias punire cupientes, hoc, quod redit ſe agere æſtimant, in grauiores culpas vertunt: ſitq. modo miſerabili, vt quod exitum putant, hoc incluſionem inueniant. Sic videlicet reprobis Iudas cum mortem ſibi contra peccatum intulit, ad æternæ mortis ſupplicia peruenit, et peius de peccato pœnituit quàm peccauit. Dicitur ergo: Si incluſerit hominem, nullus eſt, qui aperiat: quia ſicut nemo obſiſtit largitati vocantis, ita nullus obuiat iuſtitie relinquentis. Includere itaque Dei, eſt clauſis non aperire. Vnde et ad Moysen dicitur de Pharaone: Ego obdurabo cor eius. Obdurare quippe per iuſticiam dicitur Deus, quando cor reprobi per gratiā non emoluit. Recludit itaque hominem, quem in ſuorum operum tenebris relinquit. Quaſi enim aperire hanc incluſionem cum Iſaac primogenito filio voluit, cum hunc fratri præponere benedicens conatus eſt. Sed filium, quem pater voluit, Dominus reprobauit, et quem Dominus voluit, pater etiam nolendo benedixit: vt qui primogenita fratri pro eſca venderat, primogenitorum benedictionem non acciperet, quam ex cupidine gulæ reliquiſſet: qui terrena ambiens fugitiua ſequens, hereditare cupiens benedictionem, reprobatus eſt. Non enim inuenit pœnitentie locum, quamquam cum lacrymis inquiſiſſet eam: quia videlicet fructum non habent lamenta, quæ ſtudent cum gemitu deſiderare peritura. Aperire itaque Iſaac nec filio potuit, quem Deus omnipotens iuſto iudicio in ſuæ carcere malitiæ incluſit. Sequitur:

Quòd ſi cordis noſtro Spiritus ſancti irrigatio deſuerit, omnis terra plantatio areſcit. Caput VI.

Prov. 13. a

Joan. 7. f

Si continuerit aquas, omnia ſiccabuntur. Si miſerit eas, ſubuerent terram.] Si aqua ſcientia prædicationis accipitur, ſicut ſcriptum eſt: Aqua profunda, verba ex ore viri, & torrens redundans fons ſapientiæ, cum aqua continetur, cuncta ſiccantur: quia ſi ſcientia prædicatorum ſubtrahitur, eorū qui virideſcere in ſpe æterna poterant, corda protinus areſcunt, vt in deſperata ſiccitate remaneant, dum fugitiua diligentes neſciunt ſperare manſura. Sin vero aquæ nomine ſancti Spiritus gratia designatur, ſicut veritatis voce in Euangelio dicitur: Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de ven-

- A** de ventre eius fluent aquæ viæ: vbi statim Euangelista subiunxit: Hoc autem dixit &c. Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: congruus in his sermonibus intellectus patet, quibus ait: Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: quia si sancti Spiritus gratia ab audientis mente subtrahitur, arefcit protinus intellectus, qui iam per spem viridescere in audiente videbatur. Quod autem non aquam, sed aquas memorat, pluralitatis appellatione, ad septiformem donorum spiritualium gratiam recurrit: quia quasi tot aquas vnusquisque infunditur, quot donis repletur. De quibus apte subiungitur: [Si emisit eas, subuertent terram.] Quid enim terra, nisi peccator accipitur, cui per sententiam dictum est: Terra es, et in terram ibis? Manet itaque terra immobilis, cum præceptis dominicis peccator obedire contemnit, cum ceruicem superbæ erigit, atque a veritatis lumine oculos mentis claudit. Sed quia scriptum est: Pedes eius steterunt, et mota est terra: quia cum veritas in corde figitur, mentis immobilitas agitur, si sancti Spiritus gratia superno munere iuxta vocem prædicantis infunditur, statim terra subuertitur: quia peccatricis mentis duritia ab immobilitatis suæ obstinatione permutatur, vt tantum se postmodum præceptis dominicis flendo subijciat, quantum superbiendo prius contra Dominum ceruicem cordis erigebat. Videas namque quod terra cordis humani aqua diuini muneris infusa, post libenter iniurias tolerat, quas prius vehementer irrogabat: post etiam sua tribuat, quæ prius et a lienâ rapiebat: post carnem abstinendo crucietur, quæ prius satietate carnis per mortifera turpitudinum oblectamenta defluebat: post etiam persecutores diligit, quæ prius diligere etiam se amantes nolebat. Cum igitur mens humana diuino munere infusa, contra hoc, quod consueuerat, agere coeperit, terra subuersa est: quia deorsum missa est, quæ prius eminebat, et sursum leuata est facies, quæ prius in profunda premebatur.
- C** Libet in huius rei exemplo, vnum e multis ad medium, Paulum vocare, qui cum acceptis contra Christum epistolis, Damascum pergeret, sancti Spiritus gratia in itinere infusus, ab illa sua protinus crudelitate muratus est, et postmodum plagas pro Christo accepit, quas veniebat inferre Christianis: et qui prius carnaliter viuens, in mortem conabatur sanctos Domini tradere, gaudet postmodum pro vita sanctorum suæ carnis sacrificium immolare. Illæ crudelitatis eius frigide cogitationes versæ sunt in ardorem pietatis. Et qui prius fuit blasphemus et persecutor, humilis post factus est, piusque prædicator. Qui lucrum maximum putauit, se in discipulis Christum occidere, iam vitam suam Christum æstimat, et mori lucrum. Emissa ergo aqua terra subuersa est: quia Pauli mens mox, vt sancti Spiritus gratiam accepit, statum suæ immobilitatis, atque crudelitatis immutauit. Quo contra per Prophetam Dominus, contra Ephraim queritur, dicens: Ephraim factus est subcinericius panis, qui non reuersatur. Panis namque subcinericius super se cinerem portans, partem muniore deorsum premit, partemque superiorem tanto sordidiore habet, quanto in ea cinerem tolerat. Mens itaque, quæ terrena cogitat, quid super se aliud quam cineris molem portat? Sed si reuersari voluerit, mundam faciem, quam deorsum prefferat, superius reducit, cum cinerem, quem portabat, excusserit. Si igitur terrenarum cogitationum cinerem a mente excutimus, quasi panem subcinericium reuersamus: vt illa nostra intentio iam postponi debeat, quam prius cogitationis infimæ cinis premebat, et munda facies ad superiora veniat, vt recta nostra intentio mole iam terreni desiderij non prematur. Quod nequaquam agere possumus, nisi sancti Spiritus gratia perfundamur: quia videlicet omnipotens Deus si aquas emisit, subuertent terram. Sequitur: [Apud ipsum est fortitudo et sapientia.] Paulo superius dictum fuerat: Apud ipsum est sapientia et fortitudo: nunc autem dicitur: [Apud ipsum est fortitudo et sapientia.] Quia enim omnipotens Deus cum pietatis suæ mysterio homo factus est, prius mansuetudinis doctrinam protulit, et postmodum in iudicio, quantæ sit fortitudinis ostendit, recte superius sapientia ante fortitudinem memoratur, cum de patris vnigenito dicitur: Apud ipsum est sapientia et fortitudo. Quia vero ad iudicandum veniens, in terrore suæ virtutis apparebit, et repulsis reprobis, electis suis in regno perpetuo, qualiter sit sapientia patris, indicabit, recte in subsequenti sententia apud ipsum esse prius fortitudo, et post sapientia dicitur. In verbis itaque prioribus, quibus ait: Apud ipsum est sapientia et fortitudo: aperte indicat, quia hoc quod mansuetus edocuit, qualiter credendum fuit, in iudicij virtute terribilis ostendit. In verbis vero subsequentibus, quibus ait: Apud ipsum est fortitudo et sapientia: luce clarius demonstrat, quod prius in iudicio per virtutem reprobos destruxit, et postmodum electorum mentibus æterni regni perfecto lumine insul-

Gen. 3. d

7.

1. Tim. 1. e

Mat. 9. a

Thil. 1. e

Ost. 7. e

3.

S. Greg.

gebit. Sed quia ante extremi diem iudicii, iudicare quotidie occultis dispositionibus facta mortalium non desistit, ad hoc, quod nunc agitur, reditur, cum subditur: -

Quod sapientia huius mundi, stultitia est apud Deum.

Caput VII.

Mat. 7. d

Ipsa nouit et decipientem, et eum, qui decipitur. Adducit consiliarios in stultum finem, et iudices in stuporem. Cum omnis, qui proximi suum decipere conatur, iniquus sit, et iniquis Veritas dicat: Numquam noui vos, discedite a me omnes, qui operamini iniquitatem: qualiter hoc in loco dicitur, quia Dominus decipientem nouit? Sed quia scire Dei, aliquando cognoscere dicitur, aliquando approbare, et scit iniquum, quia cognoscendo iudicat: neque enim iniquum quempiam iudicasset, si nequaquam cognosceret: et tamen iniquum nescit, quia eius facta non approbat. Et nouit ergo, quia deprehendit: et non nouit, quia hunc in suae sapientiae specie non recognoscit: sicut de veraci quolibet viro dicitur, quia falsitatem nesciat: non quia cum vel ab alijs falsum dicitur, hoc reprehendere ignorat, sed eandem ipsam fallaciam et scit in examine, et nescit in amore, ut videlicet ipse hanc non agat, quam actam ab alijs damnat. Et fit plerumque, ut nonnulli insidijs vacantes, alienae virae peruersitatis suae laqueos tendant: et cum quis nesciens, eisdem laqueis capi conspicitur, vtrum haec diuinitus videantur, fortasse dubitatur, miranturque homines, si haec Deus videat, cur fieri permittat: sed ipse nouit decipientem, et eum, qui decipitur. Nouit enim decipientem: quia plerumque anteriora eius mala conspiciunt, et hunc iusto iudicio cadere etiam in alia peccata permittit. Nouit decipientem: quia in manu suorum operum dimissum hunc, ut ad peiora proruat deserit, sicut scriptum est: Qui nocet, noceat adhuc, et qui in foribus est, sordescat adhuc. Nouit quoque et eum, qui decipitur: quia saepe committunt homines mala, quae sciunt, et idcirco permittunt decipi, ut cadant in mala etiam, quae nesciunt. Quod tamen deceptis aliquando ad purgationem, aliquando vero ad ultionis initium fieri solet. Adducit autem consiliarios in stultum finem, cum etiam bonum quodlibet non bona intentione faciunt, sed ad temporalis muneris retributionem tendunt. Si enim ipse summus pater vnigenitus, quia per hoc quod factus est homo, aeterna nunciauit, magni consilij angelus est vocatus: recte consiliarios praedicatores accipimus, qui suis auditoribus consilium vitae praebent. Sed cum praedicator quisque ideo aeterna praedicat, ut temporalia lucra consequatur, profecto in stultum finem deducitur: quia illuc per laborem tendit, vnde per mentis rectitudinem fugere debuit.

Apoc. 22. b

Quod qui de castitatis superbiunt, nonnumquam, Deo disseniente, in immunditiam carnis cadere permittantur.

Caput VIII.

9. **B**ene autem subditur: [Et iudices in stuporem.] Omnes enim, qui examinandis aliorum moribus praesunt, recte iudices vocantur. Sed cum is, qui praest, subiectorum vitam nequaquam sollicitè discutit, nec quem qualiter corrigat agnoscit, in stuporem iudex deductus est: quia qui iudicare male acta debuit, nequaquam ea, quae iudicanda sunt, deprehendit. Sequitur: [Balteum regum dissoluit, et praecingit fune renes eorum.] Qui membrorum suorum motus bene regere sciunt, non immerito reges vocantur. Sed cum de ipsa continentia elatione mens tangitur, plerumque omnipotens Deus eius superbiae deferens, hanc in immunditiam operis cadere permittit. Regum itaque balteum dissoluit, quando in his, qui bene regere sua membra videbantur, propter elationis culpam, castitatis in eis cingulum destruit. Quid vero in fune accipitur nisi peccatum? sicut per Salomonem dicitur: Iniquitates suae capiunt impium, et funibus peccatorum suorum constringitur. Et quia in renibus carnis delectatio principatur, districtus conscientiarum iudex, qui regum balteum dissoluit, fune praecingit renes eorum, quatenus dissoluto castitatis cingulo, scilicet eorum membris delectatio peccati dominetur: ut quos in occulto superbia inquinat, quam sint detestabiles, etiam in publico ostendat. Sequitur:

Trou. 5. d

Quod apud Deum sine gloria sint, qui de pralatione sua ab hominibus gloriam quarunt.

Caput IX.

1. Thess. 2. d

Dicit sacerdotes inglorios, et optimates supplantat. Magna sacerdotis gloria est, rectitudo subditorum. Vnde bene egregius praedicator discipulis dicit: Quae enim est nostra spes aut gaudium, aut corona gloriae? nonne vos ante Dominum? Sed cum sacer-

doctes

- A** dotes vitam discipulorum negligunt, et nulli de eorum profectibus ante Dominum fructum ferunt, quid aliud quam in gloriā ducuntur? quia ante districtum iudicem nimirum gloriam tunc non inveniunt, quam modo in subditorum suorum moribus prædicationis studio non exquirunt. Bene autem dicitur: [Et optimates supplantant.] Quia cum mentem regentium iudicio deserit, hæc internum retributionis præmium non requirit, et in eo supplantatur, quo fallitur, ut pro æterna gloria de principatu temporali gratuletur. Supplantantur igitur optimates, quia dum vera cælestis patriæ præmia negligunt, in suis hic voluptatibus cadunt. Sequitur: [Commütans labium veracium, et doctrinam senum auferens.] Cum sacerdos non agit bona, quæ loquitur, ei etiam sermo subtrahitur, ne loqui audeat quod non operatur, sicut per Prophetam dicitur: Peccatori autem dixit *Psal. 49.* Deus: Quare tu enarras iustitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? Vnde etiam deprecatur, dicens: Et ne auferas de ore meo verbum veritatis viquequaque. Perpendit namque quod omnipotens Deus, veritatis verbum facientibus tribuit, et non facientibus tollit. Qui ergo hoc de ore suo non auferri petijt, quid aliud quam gratiam bonæ operationis quasiuit? ac si aperte diceret: A bono opere errare me non linas, ne dum amitto ordinem bene viuendi, rectitudinem perdam loquendi. Et plerumque doctor, qui docere audeat quod negligit agere, cum desierit bona loqui, quæ operari contempsit, docere subiectos incipit praua, quæ agit: ut iusto omnipotentis Dei iudicio, in bona iam nec linguam habeat, qui habere bonam vitam tecusat: quatenus cum mens eius terrenarum rerum amore incenditur, de terrenis rebus semper loquatur. Vnde in Euangelio Veritas dicit: Ex abundantia cordis os loquitur: Bonus homo de bono thesauro profert bona, et malus homo de malo thesauro profert mala. Hinc etiam Ioannes ait: Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur. Bene ergo dicitur: [Commütans labii veracium, et doctrinam senum auferens:] quia hi, qui prius cælestia prædicando veraces erant, dum temporalia diligentes, ad terrena corruunt, labium veracium commutatur, et senum doctrina tollitur: quia diligentes temporalia, priorum suorum præcepta minime sequuntur, ut locum regiminis, quasi ad fructum voluptatis reueat, non ad vltimū laboris. Quod tamen a pertius de Iudæis valet intelligi, qui ante incarnationem Domini veraces fuerunt, quia hunc venturum esse crediderunt, atque nunciauerunt: sed postquam in carne apparuit, hunc esse negauerunt. Labium itaque veracium mutatum est: quia quem venturum dixerant, negauerunt præsentem. Et doctrina senum ablata est: quia nequam ea credendo secuti sunt, quæ patres suos prædixisse meminerunt. Vnde etiam, Elia *Malact. 4. b* veniente, promittitur, quod reducat corda filiorum ad patres eorum, ut doctrina senum, quæ nunc a Iudæorum corde ablata est, tunc, miserante Domino, redeat, quando hoc intelligere de Domino cœperint filij, quod prædicauerunt patres. Sin vero senes eisdem quoque Iudæos accipimus, qui suadente perfidia, Veritatis verbo contraire conati sunt, doctrina senum ablata est, postquam hanc Ecclesia ex gentibus videlicet iuencula accepit, quæ per Psalmistam dicit: Super seniores intellexi. Quam quia operando tenuit, qualiter super seniores intellexit, ostendit, dum protinus subdit, dicens: Quia mandata tua exquisiui. Quia enim studuit operando implere quod didicit, accipit intelligere quod doceret. Vnde adhuc apte subditur: [Effundit despectionem super principes, et eos, qui oppressi fuerant, releuat.] Cum enim Iudæorum populus in legis mandato permaneret, et cuncta gentilitas nulla Dei præcepta cognosceret, et illi per fidem principari videbantur, et isti in profundo pressi iacuerunt per infidelitatem. Sed cum incarnationis dominicæ mysterium Iudæa negauit, gentilitas credidit, et principes in despectionem ceciderunt, et hi, qui oppressi in culpa perfidiæ fuerant, in veræ fidei libertatem leuati sunt. Hunc vero Israelitarum casum longe ante Hieremias intuens ait: Factus est Dominus velut inimicus, præcipitauit Israel, præcipitauit omnia moenia eius, dissipauit munitiones eius. Moenia autem in vrbibus pro ornamento sunt, munitiones vero in defensionem. Et alia sunt dona, quæ nos muniunt, alia, quæ ornant. Prophetiæ quippe doctrina, genera linguarum, curationum virtus, quasi quedam moenia mentis sunt. Quæ etsi quisque non habeat, stare munitus per fidem et iustitiam potest: quamuis ornatus virtutum altitudine minime esse videatur. Spes vero, fides, et charitas, non nostra moenia sed munitiones sunt, quæ si habere negligimus, hostilibus insidijs patemur. De Iudæa ergo, quia prophetiam atque doctrinam, vel miraculorum signa abstulit, moenia præcipitauit. Quia vero spem, fidem, atque charitatem propter eius duritiam auferri permisit, munitiones eius dissipare

ftuduit. Rectus vero ordo feruatus eft, vt prius moenia, et poft munitiones diffipata dice-
rentur: quia cum peccatrix anima relinquitur, prius ab ea virtutum dona, quæ ad mani-
feftationem fpiritus data funt, et poftmodum fpei, fidei, atque charitatis fundamenta
deftituuntur. Quæ cuncta Dominus a perfidis ablata gentilitati tribuit, atque ex his, quæ
infidelibus abftulit, mentes fidelium ornauit: vnde fcriptum eft: Et fpeciei domus diuidere
fpolia. Cum enim virtutum fpolia a Iudæis abftulit, domui cordis gentilitium, quam per
fidem inhabitare dignatus eft, fpeciem donorum dedit. Quod videlicet gefum eft, cum
verba Dei, Iudæorum populus ad folam litteram, quæ occidit, acciperet, et conuerfa
gentilitas per fpiritum, qui viuificat, penetraret. Vnde mox fubditur:

*Quod mira Dei difpenfatione agitur, vt omnia in hac vita habeantur incerta, ne quis de
accepta gratia intumefcat, vel de peccatorum immanitate difperet. Caput X.*

Q Vi reuelat profunda de tenebris, et producit in lucem vmbra mortis.] Cum enim
quæque myftica de occultis prophetarum verbis a credentibus agnofcuntur, quid
aliud quam profunda de tenebris reuelantur? Vnde ipfa quoque Veritas difcipulis in
parabolis, loquens ait: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine. Cum enim myfti-
cos allegoriarum nodos per explanationem foluimus, in lumine dicimus quod in tene-
bris audiuius. Vmbra autem mortis erat legis duritia, quæ vnumquemque peccan-
tem morte corporis puniri fanciebat. Sed poftquam Redemptor noster aſperitatem lega-
lis fancitionis per manſuetudinem temperauit, nec iam pro culpa mortem carnis inferri
conſtituit, ſed mors ſpiritus quantum timenda eſſet indicauit, in lucem proculdubio
vmbra mortis produxit. Iſta etenim mors, in qua caro ſeparatur ab anima, vmbra il-
lius mortis eſt, in qua anima ſeparatur a Deo. In lucem ergo vmbra mortis producit, cum,
intellecta morte ſpiritus, mors carnis minima timetur. Quod ramen et aliter intel-
ligi poteſt. Principes etenim non immerito vocantur, qui magno conſilij iudicio ſuis
cogitationibus ſemper principantur, omnesq. ſtultos motus poteſtate ſapientiæ compri-
munt. Sed ſæpe contingit, vt in occulto animus de ipſa ſua ſapientia in elationis faſtum
ſubeuetur, et ſub eis vitij corrumpat, de quibus ſe victorem fuiſſe gaudebat. Recte ergo di-
citur: [Effundit deſpectionem ſuper principes.] Sed quia nonnumquam hi, qui in vitij
iacere videntur, ad poenitentia lamenta currunt, ſeq. contra culpas, quibus ſubiacebant
erigunt, aper ſubiungitur: [Et eos, qui oppreſſi fuerant, releuat.] Nonnulli enim ſuper-
no illuſtrati munere, aſpiciunt in quanta peccatorum ſuorum turpitudine iacent, faſtorum
maculas lacrymis lauant, et ſub ſe poſtmodum carnis ſuæ motus deprimunt, a quibus
ante premebantur. Quod nimirum magna omnipotentis Dei diſpenſatione agitur, vt
videlicet in hac vita omnia habeantur incerta, et nullus ex habita caſtitate ſuperbiat:
quia effundit deſpectionem ſuper principes. Nullus ex vitiis ſuorum deſpectione deſperet:
quia eos, qui oppreſſi fuerant, releuat. Et quoniam cum hæc aguntur, ex occultis Dei
conſilij ſuper vnumquemque ſententia aperta producit, recte ſubiungitur: [Et reuelat
profunda de tenebris.] Profunda enim de tenebris Dominus reuelat, quando aperta
ſententiam ex occultis ſuis conſilij indicat, vt de vnoquoque quæ ſentiat, oſtendat. Quia
enim videt nunc Creator omnia, et ipſe in conſilij non videtur, recte de illo per Pſalmi-
ſtam dicitur: Poſuit tenebras latibulum ſuum. Sed quaſi de iſtis tenebris ad lumen exit,
quando quid de vniuſcuſque actibus ſentiat, oſtendit. Et quia cum iſ, qui peccatorum
ſuorum pondere premebatur, ad rectitudinis ſtatum ducitur, prius ipſam mortem con-
ſpicit, in qua et deficere conſueuerat, et hanc conſiderare neſciebat, recte additur: [Et
producit in lucem vmbra mortis.] Vmbra enim mortis eſt praua operatio, quæ de
imitatione antiqui hoſtis, quaſi de corporis lineamenti exprimitur. De quo etiam ſub
cuiuſdam ſignificatione dicitur: et nomen illi mors. Et plerumque eius maligna cogita-
tio mentes hominum latet, atque per hoc quod neſcitur, amplius præualeat. Vmbra ergo
mortis in lucem producit, dum ſanctorum mentibus maligna operatio antiqui hoſtis,
vt deſtrui poſſit, aperitur. Sequitur:

*Quod beatus Iob prophetia ſpiritu intellexit vocationem gentium, et reproba-
tionem Iudeorum. Caput XI.*

Q Vi multiplicat gentes, et perdit eas, et ſubuerſas in integrum reſtituit.] Intelligi
forſaſſe valet, quoniam gentes Dominus multiplicat et perdit: quia naſcuntur
quotidie

- A** quotidie morituri. Et subuersas in integrum restituit, quia resurgent, qui fuerint mortui. Quod tamen melius accipimus, si hoc qualiter in earum mente agitur, sentiamus. Multiplicar enim gentes et perdidit: quia eas et per fecunditatem sobolis extendit, et tamen in propria infidelitate derelinquit. Sed subuersas in integrum restituit: quia, quas in infidelitatis casu reliquerat, quandoque ad fidei statum reducit. Quibus videlicet in mentis integritatem restitutis, antiquus ille populus, qui fidelis Deo esse videbatur, reprobus, corde repulsus esse: ut sua perfidia deceptus, contra ipsum postinsurgeret, quem ante prædicauit. Sequitur: [Qui immutat cor principum populi terræ, et decipit eos, ut frustra incedant per inuium. Palpabunt quasi in tenebris, et non in luce, et errare eos faciet quasi ebrios.] Cor enim principum terræ immutatum est, cum in Iudæa summi sacerdotes et seniores populi illi conabantur suo consilio obfistere, quem prius venturum esse prædicabant. Cumque eius nomen persequendo molirentur extinguere, decepti sua malitia, incedere per inuium frustra conabantur: quia crudelitati eorum patere via non poterat, contra auctorem omnium. Miracula cernebant, virtute terrebantur: sed credere renuentes, adhuc signa quærebant, cum dicerent: Quod ergo tu facis signum, ut videamus et credamus tibi, quod operaris? Bene itaque dicitur: [Palpabunt quasi in tenebris, et non in luce.] Qui enim inter tot aperta miracula trepidat, quasi in tenebris palpat: quia quod tangit, non videt. Omnis vero, qui errat, nunc huc, nunc illuc ducitur. Et quia aliquando ostendebantur credere, cum dicerent: Nisi esset hic a Deo, non poterat facere quidquam: aliquando vero hunc a Deo esse negabant, cum despicientes dicerent: Nonne hic est fabri filius? nonne mater eius dicitur Maria, et fratres eius Iacobus, et Ioseph, et Simon, et Iudas, et sorores eius nonne omnes apud nos sunt? recte subiungitur, [Et errare eos facies quasi ebrios.] Videbant quippe eum et suscitare mortuos, et tamen esse mortalem. Quis non crederet Deum, quem conspiciebant suscitare mortuum? Sed rursum cum hunc mortalem conspicerent despiciebant credere hunc esse immortalem Deum. Per hoc ergo quod omnipotens Deus talem se eorum oculis exhibuit, qui posset et diuina ostendere, et humana pati, errare eos quasi ebrios fecit: ut eorum superbia, quæ incarnationis eius mysterium despiciere maluit quam sequi, et contra humanitatem eius se exrolleret, et intrus lucentem deitatis eius potentiam miraretur. Quæ cuncta, quia beati Iob oculis, præsentia per prophetiam spiritum facta sunt, recte subiungitur:

Ioan. 6. h

D. 12

Marc. 6. 4

14.

CAPVT DECIMUMTERTIVM B. IOB.

- D** See omnia hæc vidit oculus meus, et audiuit auris mea, et intellexi singula. Secundum scientiam vestram et ego noui, nec inferior vestri sum. Sed tamen ad Omnipotentem loquar, et disputare cum Deo cupio, prius vos ostendens fabricatores mendacij, et cultores perueriorum dogmatum. Atque vti nam taeceris, ut putaremini esse sapientes. Audite ergo correctiones meas, et iudicium labiorum meorum attendite. Nunquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos? Nunquid faciem eius accipitis, et pro Deo iudicare nitimini? Aut placebit ei, quem celare nihil potest, aut decipietur ut homo?
- E** vestris fraudulentis? Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis. Statim ut se commouerit, turbabit vos, et terror eius irruet super vos. Memoria vestra comparabitur cineri, et redigentur in lutum ceruices vestre. Tacete paulisper, ut loquar quodecumque mihi mens suggesserit. Quare lacerabo carnes meas dentibus meis, et animam meam porto in manibus meis? Etiam si occiderit me, in ipso sperabo. Veruntamen vias meas in conspectu eius arguam, et ipse erit saluator meus. Non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita. Audite sermonem meum, et ænigmata percipite auribus vestris. Si fuero iudicatus, scio quod iustus inueniar. Quis est, qui iudicetur mecum? Veniat. Quare tacens consumor? Duo tantum ne facias mihi, et tunc a facie tua non abscondar. Manum

tuam

tuam longe fac a me, et formido tua non me terreat. Vocā me, et ego respondebo tibi: aut certe loquar, et tu responde mihi. Quantas habeo iniquitates et peccata, scelera mea et delicta ostende mihi. Cur faciem tuam abscondis, et arbitraris me inimicum tuum? Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, et stipulam siccam persequeris. Scribis enim contra me amaritudines, et consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ. Posuisti in nervo pedem meum, et observasti omnes semitas meas, et vestigia pedum meorum considerasti. Qui quasi putredo consumendus sum, et quasi vestimentum, quod comeditur a tinea.

Quod cum aliquid ostenditur, cuius intellectus non tribuitur, prophetia non est. Caput XII.

Ecce omnia.] In illo enim ea, quæ secutura erant, videbat assistentia, cui nec futura veniunt, nec præterita discedunt: sed cuncta simul ante eius oculos assistunt. Et quia ea ipsa, quæ ventura erant, alia esse vidit in operibus, alia in dictis, recte subiungitur: [Et vidit oculus meus, et audiuit auris mea.] Sed utilitatem dicta non habent, si intellectu carent. Vnde aperte subditur: [Et intellexi singula.] Cum enim aliquid ostenditur, vel auditur, si intellectus non tribuitur, prophetia minime est. Vidit namque Pharaon per somnium, quæ erant Ægypto ventura, sed quia nequiquit intellegere quod vidit, Prophetam non fuit. Aspexit Balthasar rex articulum manus scribentis in pariete, sed Prophetam non fuit: quia intellectum rei, quam viderat, non accepit. Ut igitur beatus Iob prophetiæ spiritum se habere testetur, non solum vidisse se et audisse, sed etiam intellexisse omnia asserit. De quo intellectu, quia non extollitur, subiuncta eius verba testantur cum ait: [Secundum scientiam vestram et ego novi, nec inferior vestri sum.] Quibus videlicet dictis innotuit, quantæ humilitatis fuit, qui se eis inferiorem negat, quorum longe vitam sancte vivendo transcenderat. Nam et secundum eorum scientiam se nosse confirmat: qui sciendo cælestia, eorum terrenas cogitationes per prophetiæ quoque spiritum transibat. Sequitur:

Quod loqui cum Deo, sit orare humiliter: disputare autem ex conscientia confidentia, pro meritis postulare audenter. Caput XIII.

Sed tamen ad Omnipotentem loquar, et disputare cum Deo cupio.] Cum Omnipotente loquimur, dum eius misericordiam deprecamur. Cum eo vero disputamus, dum nos illius iustitiæ coniungentes, facta nostra subtili indagatione discutimus. Vel certe cum Deo disputare, est eum, qui hæc eius præceptis paruit, cum illo postmodum ad iudicandos populos iudicem venire, sicut cuncta relinquentibus prædicatoribus dicitur: Vos, qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis et vos super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israël. Vnde et per Isaiam Dominus dicit: Eripite iniuriam accipientem, iudicate pupillo, et iustificare viduam, et venite disputemus. Rectum quippe est, ut cum Deo de pupillis in iudicio disputent, qui ad verba Dei præsens sæculum perfecte derelinquunt. Loqui ergo ad orationem, disputare ad iudicium pertinet. Vir igitur sanctus, modo ad Omnipotentem loquitur, ut cum Omnipotente postmodum disputet: quia ille cum Deo postmodum iudex veniet, qui hæc ei modo in prece familiaris extiterit. Sed sancta Ecclesia, cuius sepe iam beatum Iob speciem tenere prædiximus, non solum tunc de iniquis iudicat, cum ultimi iudicii dies advenierit: sed nunc etiam de cunctis prave agentibus, vel stulte sentientibus iudicare non cessat. Vnde subditur: [Prius vos ostendens fabricatores mendacii, et cultores peruersorum dogmatum.] Quibus videlicet verbis aperte ostenditur, quod amici eius quasi ex hæreticorum specie sancti viri iudicij aduersantur. Liqueat enim quia catholicorum figuram non teneant, qui cultores peruersorum dogmatum vocantur. Quia in re, hoc quoque oportet intendi, quod mendacij fabricatores dicuntur. Sicut enim ædificium lapidibus, ita mendacium sermonibus fabricatur. Vbi enim non dolosa locutio, sed sensus veritatis est, quasi munita moles non ex fabrica, sed ex natura confurgit. Sequitur: [Atque utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes.] Sicut clausa ianua, in domo quæ intus membra lateant,

A lateant, ignoratur: sic plerumque stultus si tacuerit, vtrum sapiens sit, an stultus, absconditur: si ramentum nulla alia opera prodeant, quæ sensum etiam tacentis loquantur. Sanctus igitur vir amicos suos aspiciens velle apparere, quod non erant, eos ad tacendum admonuit, ne possent apparere quod erant. Vnde et per Salomonem dicitur: Stultus, si tacuerit, sapiens putabitur. Sed quia stultus, cum loquitur, per hoc quod sua infert, sapientium verba pensare non sufficit, recte adhuc postquam silentium indixit, adiungit: [Audite ergo correptiones meas, et iudicium laborum meorum attendite.] Bene autem prius correptionem, et postmodum iudicium intulit: quia nisi per correptionem prius tumor stulti deprimatur, nequaquam per intelligentiam iudicium iusti cognoscitur. Sequitur [Numquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?] Deus mendacio non eget: quia veritas fulcristi non querit auxilio falsitatis. Hæretici autem, quia ea, quæ

Prov. 17. 4

B prae de Deo intelligunt, ex veritate tueri non possunt: quasi ad probandum radium luminis, umbram falsitatis requirunt. Et pro eo dolos loquuntur, dum infirmas mentes in intellectu illius stulta seductione decipiunt. Sequitur: [Numquid faciem eius accipitis, et pro Deo iudicare nitimini?] [Stulti cum prudentium facta conspiciunt, hæc eis omnia reprehensibilia esse videntur, suæque imperitiæ atque infirmitatis obliti, tanto intentius de alienis iudicant, quanto sua profundius ignorant. At contra iusti cum pravorum facta redarguunt, semper suæ infirmitatis concij, eos etsi exterius sciendo, tamen interius compatiendo reprehendunt: quia illius solius est peccata hominum sine compassione discutere, qui ex naturæ suæ omnipotentia ignorat peccare. Quia igitur amici beati Iob, ita eis facta reprehenderat, ac si in se ipsi reprehensibile nihil haberet, recte nunc dicitur: [Numquid faciem eius accipitis, et pro Deo iudicare nitimini?]

16.

C Faciem quippe eius accipere, est auctoritatem illius in iudicio sumere: et quasi pro Deo iudicare nititur, qui cum infirma quæque in altero reprehendit, apud se introrsus per compassionem non infirmatur. Sequitur: [Aut placebit ei, quem celare nihil potest, aut decipietur, ut homo, vestris fraudulentijis.] Fraudem Deo hæretici exhibent, quia ea astruunt, quæ nequaquam ipsi, pro quo loquuntur, placent, cumque dum quasi defendere nituntur, offendunt, dum in aduersitate eius corruunt, cui videntur ex prædicatione famulari. Vnde et per Psalmistam dicitur: Ut destruas inimicum et defenforem. Omnis quippe hæreticus omnipotenti Deo inimicus et defensor est: quia vnde hunc, quasi defendere nititur, inde veritatis illius aduersatur. Quia autem latere Deum nihil potest, hoc in eis indicat, quod intus sentiunt, non quod famulari foris videntur. Quia igitur eorum fraudulentijis Deus ut homo non fallitur, recte subiungitur: [Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis. Statim ut se commouerit, turbabit vos, et terror eius irruet super vos.]

Psal. 8.

D Hoc, quod in abscondito accipi asserit faciem Dei, duobus modis valet intelligi. Sunt namque nonnulli, qui et veritatem in corde sentiunt, et tamen quæ falsa sunt, de Deo foris loquuntur. Ne enim vinci videantur, et cognoscunt veritatem iuterius, et tamen hanc exterius impugnant. Vnde et nunc bene dicitur: [Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis.] Ac si aperte diceretur: Tanto magis de falsitate apud cum essis reprehensibiles, quanto et apud vosmetipsos quod verum est videtis. Et sunt nonnulli, qui quando ad mentem redeunt, Dei iustitiam et rectitudinem contemplantur, et orando ac flendo contremiscunt: sed postquam contemplationis hora transierit, sine audaces ad iniquitates redeunt, ac si post dorsum eius positi, a iustitiæ eius lumine minime videantur. Hi itaque, apud se in abscondito quasi corporaliter videntem accipiunt faciem Dei: quia ei, et cum præsentibus sunt, blandiuntur fletibus, et cum quasi a conspectu illius recedunt, moribus detrahunt. Qui tanto amplius de malis suis ferendi sunt, quanto et in occulto cogitationis, recta Dei iudicia cognoscunt. Vnde et subditur: [Statim ut se commouerit, turbabit vos, et terror eius irruet super vos.]

17.

E Cum sit naturæ incommutabilis omnipotens Deus, in ira iudicij perturbabilis non est. Sed humano verbo morus Dei, dicitur ipsa rectitudinis eius restrictio, qua humana prauitas feritur. Iusti autem viri ante Deum metuunt, quæm eis contra eos ira moueatur: et ne commotum sentiant, tranquillum timent. At contra peruersi, tunc iam feriri pertimescunt, cum feriuntur: eosque tunc terror eius a somno sui torporis excuscat, cum vindicta perturbat. Vnde et per Prophetam dicitur: Et tantum sola vexatorem intellectum dabit auditui. Cum enim de præceptis Dei contemptis, atque despectis verberari per vindictam coeperint, tunc intelligunt quod audierunt. Et Psalmista ait: Cum occideret eos, tunc inquirebant eum. Bene itaque

Isa. 28. 6

Psal. 77.

dicitur:

dicitur: Statim vt fe commouerit, turbabit vos, et terror eius irruet fuper vos: quia re- A
probis cordibus non timor requiem, fed poena timorem parit. Sequitur:

Quod fuperborum gloria in fine, luto & cineri comparetur. Caput XLIII.

Psal. 1.

Psal. 111.

Memoria ueftra comparabitur cineri.] Omnes, qui cogitatione terrena huic feculo conformantur, per omne, quod agunt, huic mundo relinquere fui memoriam conantur. Alij bellorum titulis, alij altis ædificiorum mœnibus, alij difertis doctrinarum fecularium libris inflanter elaborant, fibiq. memoriæ nomen ædificant. Sed cum ipfa ad finem celerius vita percurrat, quid in ea fixum flabit, quando et ipfa celeriter mobilis pertransit? Aura etenim cinerē rapit, ficut fcriptum eft: Non fic impij non fic, fed tamquam puluis, quem projicit ventus a facie terræ. Recte ergo ftultorum memoria cineri comparatur: quia illic ponitur, vbi ab aura rapiatur. Quantumlibet etenim quifque pro facienda gloria fui nominis elaboret, memoriam fuam quali cinerem ponit: quia hanc citius ventus mortalitatis rapit. Quo contra de iuflo fcriptum eft: In memoria æterna erit iufus. Eo ipfo enim, quo facta fua folius Dei oculis imprimit, nomen fuę memoriæ in æternitate figit. Sequitur: [Et redigentur in lutum ceruices ueftræ.] Sicur per oculum vifus, fic per ceruicem folet fuperbia defignari. Ceruix itaque in lutum redigitur, cum fuperbus quifque humiliatur in morte, et elata caro tabefcit in putredine. Intueamur enim, qualia in fepulchris iaceant diuitum cadauera, quæ illa in extineta carne fit imago mortis, quæ tabes corruptionis, et certe ipfi erant, qui extollebantur honoribus, habitis rebus tumeabant, defpiciebant ceteros, et quali folos fe efle gaudebant: et dum non perpendenter, quo tendebant, nefciebant quiderant. Sed in lutū ceruix redacta eft: quia defpecti iacent in putredine, qui tumeabant in vanitate. In lutum ceruix redigitur: quia quantum carnis potentia valeat, tabes corruptionis probat. Sequitur: [Tacete pauli fper, vt loquar quodcumque mihi mens fuggelferit.] Senu carnis locutos indicat, quos idcirco ad filentium reftingit, vt ea, quæ illi mens fuggelferit dicat. Ac fi aperte dicat: Non ego carnaliter, fed fpiritualiter loquor: quia per fenfum fpiritus audio, quæ per minifterium corporis profero. Vnde mox ad alta confcendit, feq. in myfterijs eleuat, et increpationem, quam protulerat, ad myftica verba permutat, dicens:

Quod fancti viri carnes fuas dentibus lacerant, cum internis fenfibus carnalia opera fua difcunt. Caput XV.

28.

Cant. 4. a

Act. 10. b

Ybren. 3. b

Ezech. 18. b

& Hier. 31. e

Quare lacerō carnes meas dentibus meis, et animam meam porto in manibus meis?] In fcriptura fācra dentes aliquando fancti prædicatores, aliquando vero interni accipi fenfus folent. De fanctis enim prædicatoribus, fponfæ dictum eft: Dentes tui ficut greges ronsarum, quæ afcenderunt de lauacro. Vnde et vni eorum offenfis in figura genibus dicitur: Macta et manduca, ideft, vtrufque eorum contere, et in corpus Ecclefie videlicet in tua membra conuerte. Rurfum quia dentes, interiores fenfus accipi folent: Hieremias propheta teftatur, dicens: Fregit ad numerum dentes meos. Per dentes etenim cibus frangitur, vr glutiat. Vnde non immerito in dentibus internis fenfus accipimus, qui fingula, quæ cogitāt, quali mandūt et comminuunt, atque ad ventrem memoriæ tranfmittunt. Quos Propheta ad numerum fractos dicit: quia iuxta menfuram vniufcuiusque peccati, intelligentię cæcitas generatur in fenfibus, et fecundum quod quifque egite exterius, in eo obfupelcit, quod de internis atque inuifibilibus intelligere potuit. Vnde recte etiam fcriptum eft: Omnis homo, qui comederit vnam acerbam, obfupelcent dentes eius. Quid namque vna acerbā, nifi peccatum eft? Vna quippe acerbā, eft fructus ante tempus. Quifque enim præfentis vitæ delectationibus fatiari defiderat, quali fructus ante tempus comedere feftinat. Qui igitur vnam acerbam comedit, dentes eius obfupelcent: quia qui præfentis mundi delectatione pafcitur, interni eius fenfus ligantur, vt iam fpiritualia mandere, ideft, intelligere nequeāt: quia vnde in exterioribus delectati funt, inde in intimis obfupelcunt. Et dum peccato anima pafcitur, panem iuftitiæ edere non valet: quoniā ligati dentes ex peccati confuetudine, iuffum, quod intus fapit, edere nequaquam poffunt. Hoc igitur loco, quia dentes, vt prædiximus, internos fenfus accipimus, confiderare magnopere quid agere iufti foleant, debemus. Qui plerumque, fi qua in fe quāmlibet leuiter carnalia efle deprehendunt, hæc in internis fenfibus retractantes, vehemente in femetipfis in fequuntur, afflictione fe conterunt, magnisq. cruciatibus, vel minima in fe præua

A praua dijudicant, atque hæc per poenitentiam damnant. Quod idcirco agunt, vt in conspectu æterni iudicis, et ipsi inueniri, in quantum est possibile, irreprehensibiles debeant: et hi, qui eos sic se iudicare conspiciunt, emendare semetipsos a culpis grauioribus inardescant. Quod videlicet beatus Iob, coram amicis suis temporalem gloriam tenentibus, et transeuntia bona laudantibus, fecerat: sed tamen eorum sensum ad cognoscendam vtilitatem flagelli sui perducere non valebat: vt scilicet pensare possent, quòd non solum prospera omnipotens Deus tribueret, sed nonnumquam etiam aduersa propitius irrogaret. Vnde bene nunc dicit: [Quare lacero carnes meas dentibus meis?] Ac si aperte dicat: Cur internis sensibus carnalia, si qua fuerint in me facta, discussio, si meis spectatori-bus prodesse non possum? Vbi et apte subditur:

B *Quòd sancti viri animam suam in manibus portant, cum bonorum operum exempla proximis ostendunt.* Caput XVI.

ET animam meam porto in manibus meis.] Animam in manibus portare, est intentionem cordis in operatione ostendere. Habent namque hoc iusti proprium, vt in omne, quod dicunt, atque omne, quod agunt, non solum profectum suum, sed etiam proximorum edificationem querant. Et aliquando in quibusdam semetipsos dijudicant, vt pigros auditores ad considerandos semetipsos reuocent. Aliquando bona opera ostendunt, vt spectatores eorum crubescant non imitari quod vident. Nam scriptum est: Videant vestra bona opera, et glorificent patrem vestrum, qui est in caelis. Qui igitur intentionem suam per opera insinuat, animam suam in manibus portat. Sed cum iustus quique nec se dijudicando, nec bona opera ostendendo, vtilitati proximorum proficit per hoc, quod egerit, ad verba doloris redit. Vnde recte nunc dicitur: [Quare lacero carnes meas dentibus meis, et animam meam porto in manibus meis?] Idem, cur me vel districte coram hominibus dijudico, vel quid appetam in opere ostendo: si vtilitati proximorum, nec mala dijudicando, nec bona ostendendo proficio? Sed tamen iusti etiam, cum hæc dicunt: numquam a præbendo proximis bono exemplo deficiunt. Vnde adhuc coram amicis suis beatus Iob virtutem patientiæ exhibens et ostendens, ait:

Quòd viri patientia non in prosperis, sed in aduersis agnoscatur. Caput XVII.

ETiam si occiderit me, in ipso sperabo.] Numquam est patientiæ virtus in prosperis. Ille autem vere est patiens, qui et aduersis atteritur, et tamen ab spei suæ rectitudine non curuatur. De reprobis namque sensu scriptum est: Confitebitur tibi, cum benefeceris ei. In hoc itaque mens iusta ab iniusta discernitur: quòd omnipotentis Dei laudem, et inter aduersa confitetur, quòd non cum rebus frangitur, non cum casu gloriæ exterioris cadit, sed in hoc magis qualis cum rebus fuerit demonstrat, quæ et sine rebus robustior stat. Sequitur: [Verumtamen vias meas in conspectu eius arguam, et ipse erit saluator meus.] Cum Paulus apostolus dicat: Si nosmetipsos dijudicaremus, non vti que iudicaremur: eo tunc Dominus Saluator inuenitur, quo nunc pro timore Dei, peccatum nostrum a nobismetipsis redarguitur. Vnde electi quique culpis suis numquam sciunt parcere, vt possint culparum iudicem placatum inuenire. Et vere cum postmodum inueniunt Saluatorem credunt, quem districte modo iudicem metuunt. Nam, qui sibi nunc in culpa parcat, ei postmodum in poena non parciunt. Dicit ergo: [Verumtamen vias meas in conspectu eius arguam.] Quæ vero vtilitas de hac argutione sequatur, adiungat: [Et ipse erit saluator meus.] Sequitur:

Quid hypocrita dum hominum iudicia quarunt, diuino se iudicio non exhibent: nec ante Deum venit, cuius vitam Deus moreisq. continet: & quòd duobus modis sancti in conspectu Dei veniant. Caput XVIII.

Non enim venit in conspectu eius omnis hypocrita.] Cum constet, quòd iudex veniens, agnos ad dexteram, hædos vero ad sinistram ponat: qua nunc ratione dicitur: In conspectu eius hypocritam non esse venturum: qui scilicet si inter hædos erit, ad sinistram iudicis apparebit? Sed sciendum est, quòd duobus modis in conspectu Domini venimus. Vno quidem, quo hic peccata nostra subtiliter pendentes, in eius nos conspectu punimus: et flendo iudicamus. Nam quoties Conditoris nostri potentiam ad sensum reducimus, toties in conspectu illius stamus. Vnde recte per virum Dei Eliam dicitur:

19.

Matth. 5. 6

Psalm. 48.

1. Cor. 11. 3

Mat. 25. 8

20.

3. Reg. 17. A dicitur: Viuit Dominus Deus Israel, in cuius confpectu fto. Alio quoque modo in confpectu Domini venimus, cum in extremo iudicio ante tribunal eius affiftimus. Hypocrita igitur per examen vltimum, ante confpectum iudicis venit: fed quia modo culpas fuas confiderare ac deflere diffimulat, in confpectu Domini venire recufat. Culpas enim iufti viri, cum diftrictionem venturi iudicis contemplantur, peccata fuia ad memoriam reducunt, deflent quæ commiferunt, et diftrictè fe iudicant, ne iudicentur: ita hypocritæ quo exterius hominibus placent, eo fe interius afpicere negligunt: totosq. fe in verbis proximorum fundunt, et fanctos fe effe æftimant: quia fic fe haberi ab hominibus penfant. Cumq. mentem per verba fuæ laudis fparferint, numquam hanc ad cognitionem reducunt culpæ: numquam confiderant vbi internum iudicem offendant: nihil de eius diftrictione metuunt: quia fic fe placuiffe ei, ficut hominibus credunt. Qui fi terrorem eius ad mentem reducerent, hoc ipfum quod in mala intentione pofiti placent hominibus, plus timerent. Bene itaque dicitur. [Non enim veniet in confpectu eius omnis hypocrita: quia diftrictionem Dei ante oculos non ponit, dum placere humanis oculis concupifcit. Qui fi mentem fuam difcutiens, femetipfum in confpectu Dei poneret, profecto iam hypocrita non effet. Sequitur: [Audite fermonem meum: et ænigmata percipite auribus veftris.] Per hoc, quòd ænigmata nominat, figuratas fe habere locutiones demonftrat. Vnde apte quoque voce fidelis populi fubditur:

Quòd fancti effi hoc agant, quòd exterius non labuntur in opere, nequaquam tamen hoc agunt, vt non labantur in cogitatione. Caput XI X.

3. Job 2. A SI fuero iudicatus, fcio quia iuftus inueniar.] Quod ab eiuſdem etiam beati Iob perſona non difcrepat: quando hoc ipſe foris de ſeipſo loquitur, quod de illo veritas hoſti eius interius dixerat: Vidifti ſeruum meum Iob, quòd non fit ei ſimilis ſuper terram? Et quidem idem vir valde eſt inferius, quod de ſe memorat, quod quod de illo Dominus dixerat. Aliud eſt enim iuſtum eſſe, aliud eſt ei ſimilem non eſſe. Humiliter igitur de ſemetipſo ſenſit, qui dum iuſtus ſine comparatione exiit: non fe præ ceteris, ſed iuſtum tantummodo inueniri poſſe memorauit. Hoc tamen in eius verbis videtur habere quæſtionis, quod qui ſuperius dixit: Vias meas in confpectu eius arguam: et inferius dicit: Conſumere me vis peccatis adoleſcentiæ meæ: et peccata ſua ſubtiliter agnoſcens, adhuc longe inferius adiungit: Signaſti quaſi in ſacculo delicta mea, nunc ait: Si fuero iudicatus, ſcio quia iuſtus inueniar. Neque enim ſimul conuenire queunt peccata, et iuſtitia. Sed ſanctus vir ſibi iniquitatem tribuens, et omnipotenti Domino purgationem ſuam: et peccatorem ſe cognofcit ex ſe, et iuſtum ſe factum non ignorat ex munere. Qui in recto quoque opere poſitus ex abundanti gratia meruit flagella ſuſtinere. Iamq. ſe in iudicio iuſtum inueniri gaudet, qui ſe ante iudicium percuſſum videt. Vnde et cum longe poſt dicat: Signaſti quaſi in ſacculo delicta mea, ſtatim ſubdit: Sed curaſti iniquitatem meam. Qui ergo iuſtum inueniri ſe in iudicio memorat, nequaquam ſe iuſte flagellatum negat, quamuis flagello eius Dominus non peccata ſtuduſt tergere, ſed merita augere. Sequitur: [Quis eſt, qui iudicetur mecum? veniat.] Sancti viri ita ſe in operibus ſuis, Deo auctore, cuſtodiant, vt omnino vnde accuſentur, exterius non inueniantur: interius vero in cogitationibus ſuis tanta ſe cautela circumſpiciunt, vt ſi fieri valeat, ſemper irreprenſibiles interni iudicis oculis aſſiſtant. Sed quantum agere poſſunt, ne exterius labantur in opere, tantum interius agere nequaquam poſſunt, vt nunquam labantur in cogitatione. Humana enim conſcientia eo ipſo quo ab intimis recedit, ſemper in lubrico eſt. Vnde fit, vt etiam ſancti viri frequenter labantur in corde. Beatus ergo Iob tam voce ſua, quam voce electorum loquens, dicat: [Quis eſt, qui iudicetur mecum? veniat.] Quia enim in exterioribus actibus, vnde reprehendatur non habet: libere accuſatorem querit. Quia vero etiam iuſtorum corda ſemetipſa nonnumquam de ſtulta cogitatione reprehendunt, propter hoc fortasſe ſubditur: [Quare tacens conſumor?] Tacens enim conſumitur, qui de ſtulta ſe cogitatione reprehendens, apud ſemetipſum dente conſcientiæ mordetur. Ac ſi aperte dicat: Sic vixi, vt accuſatorem exterius nullum timerem: vrinam ſic vixiſſem, vt intra ſemetipſum accuſatricem conſcientiam non haberem. Tacens enim conſumitur, qui intus in ſe inuenit vnde vratur. Sequitur: [Duo tantum ne facias mihi: et tunc a rãcie tua non abſcondar.] Hoc loco quid Dei faciem, niſi animaduerſionem debemus accipere?

A pere? In qua dum peccata respicit, punit. A qua videlicet nullus etiam iustus absconditur: si duo quæ postulat, non amoveantur, de quibus subditur:

*Quod sancti patres ad eam legem venire desiderabant, in qua non timore
servirent, sed amore.*

Caput XX.

22.

M Anum tuam longe fac a me, et formido tua non me terreat.] In quibus videlicet duobus, quid aliud per prophetiæ vocem, quàm tempus gratiæ et redemptionis inquiri? Lex namque sub percussione vltionis populum tenuit: vt quisquis sub illa peccaret, proinus morte puniretur. Nec plebs Israelitica ex amore Domino, sed ex timore serviebat. Numquam vero impleri iustitia per timorem potest: quia iuxta Ioannis vœcem: Perfecta charitas foras mittit timorem. Et Paulus quoque adoptionis filios con-

1. Ioan. 4. d
Rom. 8. c

B latur, dicens: Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba pater. Ex voce igitur generis humani, legalis percussione duritiam transire concupiscens, atque a formidine peruenire ad dilectionem appetens, quæ duo a se omnipotens Deus longe faciat exorat, dicens: Manum tuam longe fac a me, et formido tua non me terreat, idest, percussione duritiam remoue a me, formidinis pondus tolle, sed irradiante gratia dilectionis, spiritum securitatis infunde: quia si longe a percussione et formidine non fuero, scio quia a districtione tui examinis non abscondar: quoniam in conspectu tuo iustus esse non valet, qui tibi non per dilectionem, sed per formidinem servit. Vnde et ipsam conditoris sui præsentiam, qua familiariter ac corporaliter quærit: vt per hanc et audiat quod ignorat, et in his audiat, quæ nouit. Nam proinus adiungit: [Voca me, et respondebo tibi: aut certe loquar, et tu responde mihi.] Qui dum humanis oculis per assumptam carnem apparuit, sua hominibus peccata aperuit, quæ et perpetrabant et nesciebant. Vnde subditur.

*Quod a luce veritatis in tantas ignorantia tenebras erruerimus, vt
nos ipsos ignoremus.*

Caput XXI.

Q Vantas habeo iniquitates et peccata, scelera mea et delicta offende mihi.] Quamuis vocare ac respondere intelligi, et aliter possit. Vocare enim Dei, est nos amando et eligendo respicere. Respondere autem nostrum, est amor illius bonis operibus parere. Vbi apte additur: Aut certe loquar, et tu responde mihi. Loquimur namque, cum eius faciem per desiderium postulamus. Respondet vero Deus loquentibus, cum nobis se amantibus apparet. Sed quia quisquis æternitatis desiderio anhelat, semetipsum subtiliter reprehendens, facta sua discutit: et ne quid in illo sit, in quo auctoris sui faciem offendar quærit, recte subiungit: [Quantas habeo iniquitates et peccata: scelera mea et delicta offende mihi.] Iste in hac vita iustorum labor est, vt semetipsos inueniant: et inuenientes, stendo atque corrigendo, ad meliora perducant. Et quamuis inter iniquitatem atque peccatum nihil distare perhibeat Ioannes apostolus, qui ait: Iniquitas peccatum est: ipso tamen vsu loquendi plus iniquitas, quàm peccatum sonat: et omnis se homo li-

1. Ioan. 3. d
23.

D bere peccatorem fatetur: iniquum vero dicere nonnumquam erubescit. Inter scelera vero et delicta hoc distat, quod scelus etiam pondus peccati transit, delictum vero pondus peccati non transit: quia et cum offerri sacrificium per legem iubetur, nimirum præcipitur sicut pro peccato, ita etiam pro delicto. Et nonnumquam scelus in opere est, delictum vero plerumque in sola cogitatione. Vnde et per Psalmistam dicitur: Delicta quis intel-

Psal. 18.

E ligit? Quia videlicet peccata operis tanto citius cognoscuntur, quanto exterius videntur peccata vero cogitationis eo ad intelligendum difficilia sunt, quo inuisibiliter perpetrantur. Quisquis igitur æternitatis desiderio anxius, apparere venturo iudici desiderat mundus: tanto se subtilius nunc examinat, quanto nimirum cogitat, vt tunc terrori illius liber assit, et offendi sibi exorat vbi displicet: vt hoc in se per poenitentiam puniat, seq. hic diiudicans, iniudicabilis fiat. Sed inter hæc intueri necesse est, quanta peregrinationis nostræ poena nos perculit, qui in eam cecitatem venimus, vt nos ipsos ignoremus. Perpetramus mala: nec tamen hæc celerius deprehendimus, vel perpetrata. Exclusa quippe mens a luce veritatis, nihil in se nisi tenebras inuenit: et plerumque in peccati foueam pedem porrigit, et nescit. Quod nimirum de sola exilij sui cecitate patitur: quia ab illuminatione Domini repulsa, et semetipsam videre perdidit, quæ auctoris sui faciem non amauit. Vnde et subditur: [Cur faciem tuam abscondis, et arbitraris me inimicum tuum?]

S. Greg. To. 2.

Ccc

Humanum

Humanum genus contemplationem lucis intimæ habuit in paradiso: sed sibi metipſi placens, quo a se recessit, lumen Conditoris perdidit, eiusq. faciem declinando, ad ligna paradisi fugit: quia post culpam videre metuebat, quem amare confueuerat. Sed ecce post culpam venit in poenam: ex poenâ autem ad amorem redit: quia quis fuerit culpæ fructus, inuenit: atque illam faciem, quam timuit in culpa, excitatus requirit ex poenâ: ut iam caliginem cæcitatibus suæ fugiat, atque hoc ipsum, quod auctorem suum non videt, grauiter perhorrescat. Quo videlicet desiderio compunctus sanctus vir clamat: [Cur faciem tuam abscondis, et arbitraris me inimicum tuum?] quia si ut amicum aspiceres, tuæ me visionis lumine non priuares. Qui mobilitatem quoque cordis humani subsequens adiungit:

Quod recte homo folio comparatur, qui tentationibus suis, quasi ventiarum flatibus agitur. Caput XXXII.

Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam: et stipulam siccam persequeris?] Quid est enim homo nisi folium, qui videlicet in paradiso ab arbore cecidit? Quid est nisi folium, qui tentationis vento rapitur, et desideriorum flatibus leuatur? Mens quippe humana quot tentationes patitur, quasi tot flatibus mouetur. Hanc enim plerumque ira perturbat: cum recedit ira, succedit inepta læticia, Luxuriæ stimulis vrgetur: æstu avaritiæ longe lateq. ad ambienda, quæ terrena sunt, tenditur. Aliquando hanc superbia eleuat: aliquando vero inordinatus timor in infimis deponit. Quia ergo tot tentationum flatibus eleuatur et ducitur: recte folio homo comparatur. Vnde bene quoque per Isaiam dicitur: Cecidimus quasi folium vniuersi: et iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos. Quasi ventus quippe nos iniquitas abstulit: quia nullo fixos virtutis pondere in vanam elationem leuauit. Bene autem post folium, etiam stipula appellatur homo. Qui enim arbor fuit in conditione, folium a semetipso factus est in tentatione: sed post stipula apparuit in deiectione. Quia enim de alto cecidit folium: quia vero per carnem terræ proximus fuit, etiam cum stare videbatur, stipula esse memoratur. Sed quia viriditatem intimi amoris perdidit, iam stipula sicca est. Consideret itaque vir sanctus, et homo quantæ vilitatis sit, et Deus quantæ distractionis, et dicat: Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potenter tuam: et stipulam siccam persequeris?] Ac si aperte deploraret, dicens: Cur tanta rectitudine impetis eum, quem sic infirmum esse in tentatione cognoscis? Sequitur:

Quod peccata nostra Deus scribere dicitur, cum ea vel diutius punis, vel retines puniendi. Caput XXXIII.

Scribis enim contra me amaritudines.] Quia omne, quod loquimur transit: quod vero scribimus, manet: Deus non loqui, sed scribere amaritudines dicitur, cum diu super nos eius flagella perdurant. Semel quippe peccanti homini dictum est: Terra es, et in terram ibis. Et sæpe apparentes angeli hominibus præcepta dederunt. Moyses legislator per distractionem peccata coercuit. Ipse vnigenitus summi Patris ad nos redimendos venit: moriendo mortem absorbit: vitam perpetuam denunciat nobis, quam ostendit in se. Sed tamen illa, quæ in paradiso data est de morte carnis nostræ sententia, ab ipso initio generis humani, vsque ad finem sæculi non mutatur. Quis est enim homo, qui viuere et non videbit mortem? Quod bene rursus Psalmista intuens ait: Tu terribilis es, et quis resistet tibi? ex tunc ira tua. Qui videlicet peccanti in paradiso homini iratus semel de mortalitate carnis nostræ sententiam fixit, quæ nunc et vsque ad vltimum mutari nullo modo valebit. Dicat ergo: [Scribis contra me amaritudines.] Vbi adhuc subditur:

Quod grania sint in conspectu Dei peccata iuuenum et senum: si & infirmi sic metuant, qui in adolescentia teneritudine deliquerunt. Caput XXXIII.

Et consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.] Ecce vir iustus, quia in iuuentute sua se peccasse non inuenit, adolescentiæ facta pertimescit. Sed sciendum est, quia sicut in corpore, ita sunt etiam incrementa ætatis in mente. Prima quippe hominis ætas infantia est, cum etsi innocenter viuere, nescit tamen fari innocentiam, quam habet. Ac deinde pueritia sequitur, in qua iam valet dicere quod vult: cui succedit

A ccedit adolescentia, quæ videlicet prima est ætas in operatione: quam iuuentus sequitur, scilicet apta fortitudini: ac postmodum senectus, etiã per tempus iam congrua maturitati. Quia igitur primam ætatem aptam bonis actibus adolescentiam diximus: et iusti viri cum in magna mentis maturitate proficiunt, nonnumquam ad memoriam actionum suarum initium reducunt: seq. tantum de suis primordijs reprehendunt, quantum ex grauitate mentis altius profecerunt: quia eo indiscretos se fuisse inueniunt, quod discretionis artem postmodum plenius consequuntur: recte nunc per sancti viri vocem, adolescentiæ peccata formidantur. Quod si ad ipsam litteram est tenendum, hinc considerandum est, quantum sint grauius peccata iuuenem et senem: si et illud sic iusti metuunt, quod in infirma ætate deliquerunt. Sequitur:

B *Quod pes hominis in neruo ponitur, cum praua eius intentio, distorto iudicio pœnienda ligatur. Caput XXV.*

Posuiisti in neruo pedem meum, et obseruasti omnes semitas meas: et vestigia pedum meorum consideraſti.] In neruo Deus pedes hominis posuit: quia prauitatem illius, forti distortionis suæ sententia ligauit. Cuius omnes semitas obseruat: quia subtiliter singula eius quæque diiudicat. Semita etenim angustior solet esse quàm via. Quia autem vias actiones, non immerito semitas ipsas actionum cogitationes accipimus. Deus itaque omnes semitas obseruat: quia in singulis quibusque nostris actibus, etiam cogitationes pensat. Et vestigia pedum considerat: quia intentiones nostrorum operum quàm recte ponantur, examinat: ne et hoc, quod bonum agitur, non recto desiderio agatur. Possunt quoque per pedum vestigia, quædam male acta signari. Nam pes in corpore est vestigium in via. Et plerumque, dum quædam praua agimus, intuentibus hoc fratribus, exemplum malum præbemus: et quasi inflexo extra viam pede, sequentibus vestigia distorta relinquimus: dum per nostra opera ad scandalum aliena corda prouocamus. Valde autem laboriosum est custodire, ne mala homo facere audeat, ne in bonis actibus per intentionem titubet: et inter recta opera sinistra cum cogitatio illudat. Quæ tamen cuncta omnipotens Deus subtiliter examinat: atque in iudicio singula repensat. Sed quando homo, qui carnis suæ infirmitate confringitur, contra cuncta valeat subtiliter assurgere, atque inconcussa cogitatione rectitudinem tenere? Vnde apte subditur: [Qui quasi putredo consumendus sum, et quasi vestimentum, quod comeditur a tineâ.] Sicut enim vestimentum a de se exorta tineâ comeditur: ita homo in semetipso habet putredinem, de qua consumatur: atque hoc est, quod est, vnde consumatur, vt non sit. Quod intelligi et aliter potest, si ex voce tentati hominis dicatur: Qui quasi putredo consumendus sum, et quasi vestimentum, quod comeditur a tineâ. Homo enim, quasi putredo consumitur: dum carnis suæ corruptione conteritur. Cui quia immunda tentatio non aliunde, sed a semetipso nascitur: more tineæ carnem tentatio, quasi vestem, de qua exit, consumit. In semetipso quippe habet homo, vnde tentetur. Quasi ergo tineâ vestem consumit, quæ ex veste eadem processit. Sciendum quoque, quòd tineâ sine fori perforat vestimentum: et plerumque cogitatio ita transigit mentem, vt mens ipsa non sentiat, nisi postquam fuerit eius aculeo transfixa. Bene ergo dicitur, quòd homo tamquam vestimentum a tineâ consumitur: quia nonnumquam tentationum nostrarum vulnera non cognoscimus, nisi postquam ab eis confossi in mente fuerimus.

E Quam videlicet infirmitatem nostram bene adhuc sanctus vir considerans, adiungit:

CAPVT DECIMVMQVARTVM B. IOB.

Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs. Qui quasi flos egreditur, et conteritur, et fugit velut umbra, et numquam in eodem statu permanet. Et dignum ducis super huiusmodi aperire oculos tuos, et adducere eum tecum in iudicium? Quis potest facere munduni de immundo conceptum semine? Nonne tu, qui solus es? Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est. Constituiſti terminos eius, qui præ-

teriri non poterunt. Recede ergo paululum ab eo, ut quiescat, donec optata veniat sicut meretricij dies eius. Lignum habet spem. Si præcisum fuerit, rursum virefcit, et rami eius pullulant. Si senuerit, in terra radix eius, et in pulvere emortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit: et faciet comam, quasi cum primum plantatum est. Homo vero cum mortuus fuerit, et nudatus atque consumptus, ubi quæso est? Quo modo si recedat aquæ de mari, et fluvius vacuifacatus arefcit: sic homo cum dormierit, non refurget. Donec atteratur cælum, non euigilabit, nec consurget de somno suo. Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, et abscondas me donec pertranseat furor tuus, et constituas mihi tempus in quo recorderis mei? Putasne mortuus homo rursum vivat? Cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. Vocabis me, et ego respondebo tibi. Operi manuum tuarum porriges dexteram. Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis. Signasti quasi in sacco delicta mea, sed cutasti iniquitatem meam. Mons cadens declivis, et saxum transfertur de loco suo. Lapides excavant aquæ, et alluvione paulatim terra consumitur: et homines ergo similiter perdes. Roborasti cum paululum, ut in perpetuum transiret. Immutabis faciem eius, et emittes eum. Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelliget. Attamen caro eius dum vivet, dolebit: et anima illius super semetipso lugebit.

Humana vita brevitatem et calamitatem describit.

Caput XXXI.

26.

Gal. 4. 8

Eccle. 42. 6

Ibidem.

Homo natus de muliere, breui vivens tempore, repletur multis miserijs. In sacro eloquio mulier, aut pro sexu ponitur, aut pro infirmitate. Pro sexu quippe sicut scriptum est: Misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege. Pro infirmitate vero, sicut per quandam sapiëntem dicitur: Melior est iniquitas viri, quam benefaciens mulier. Vir etenim, fortis quilibet et discretus vocatur: mulier vero, mens infirma vel indiscreta accipitur. Et sæpe contingit, ut etiam discretus quisque subito labatur in culpam, atque indiscretus alius, et infirmus bonam exhibeat operationem. Sed is, qui indiscretus atque infirmus est, nonnumquam de eo, quod bene egerit, amplius eleuatur, atque gravius in culpam cadit: discretus vero quisque ex eo quod male se egisse intelligit, ad distractionis regulam arctius se reducit: et inde alius ad iusticiam proficit, unde ad tempus a iustitia cecidisse videbatur. Qua in re recte dicitur: Melior est iniquitas viri, quam benefaciens mulier: quia nonnumquam etiam culpa fortium, occasio virtutis fit, et virtus infirmorum, occasio peccati. Hoc igitur loco mulieris nomine, quid nisi infirmitas designatur, cum dicitur: [Homo natus de muliere?] Ac si apertius dicatur: Quid in se habebit fortitudinis, qui natus est ex infirmitate? [Breui vivens tempore, repletur multis miserijs.] Ecce viri sancti vocibus, poena hominis breuiter est expressa: quia et angustatur ad vitam, et dilatur ad miseriam. Si enim subtiliter consideretur omne, quod hic agitur, poena et miseria est. Ipsi etenim corruptioni carnis servire ad necessaria atque concessa, miseria est: ut contra frigus vestimenta, contra famem alimenta, contra æstum frigora requirantur. Quod multa cautela custoditur salus corporis, quod etiam custodita amittitur, amissa cum gravi labore reparatur: et tamen reparata in dubio semper est: quid hoc aliud quam mortalis vitæ miseria est? Quod amamus amicos, suspecti ne offendi valeant: formidamus inimicos, atque securi de eis non sumus utique, quos formidamus: quod plerumque inimici sic considerentur quasi amicis loquimur: et nonnumquam pura verba proximorum, et multum nos fortasse diligentium, quasi verba suscipimus inimicorum: et qui falli numquam, vel fallere volumus, ex cautela nostra gravius erramus: quid itaque hoc nisi humane vitæ miseria est? Quod amissa cælesti patria, repulsus homo delectatur exilio, grauatur curis, et tamen cogitare dissimulat quam graue sit, quia multa cogitantur: quod priuatus est interno lumine, et tamen in hac vita diu vult perpeti cæcitatē suam: quid hoc aliud quam de poena nostra nata miseria est? Sed quamuis

- A quamvis diu hic stare desideret: ipso tamen cursu mortalis vite impellitur, ut egrediatur. Vnde vir sanctus recte subiungit: [Qui quasi flos egreditur, et conteritur, et fugit velut umbra: et numquam in eodem statu permanet.] Quasi flos etenim egreditur, quia niter in carne: sed conteritur, quia redigitur in putredinem. Quid enim sunt nati homines in mundo, nisi quidam flores in campo? Tendamus oculos cordis in hanc latitudinem mundi præsentis, et ecce quasi tot floribus, quot hominibus plenus est. Vita itaque in carne, flos in feno est. Vnde bene per Psalmistam dicitur: *Psal. 102.*
Homo, sicut fenum dies eius: et sicut flos agri, ita florebit. *Ista. 40. b* Isaías quoque ait: Omnis caro fenum, et omnis gloria eius sicut flos agri. Homo etenim more floris procedit ex occulto, et subito apparet in publico: qui statim ex publico per mortem retrahitur ad occultum. Carnis nos viriditas ostendit: sed ariditas pulveris ab aspectibus retrahit. Quasi flos apparuimus, qui non eramus: quasi flos arefescimus, qui temporaliter apparebamus. Et quia per momenta homo quotidie compellitur ad mortem, recte adiungit: [Et fugit velut umbra: et numquam in eodem statu permanet.] Sed cum sol quoque indefinenter cursum suum peragat, numquamq. se in stabilitate figat: cur cursus vite hominis vmbra potius quam soli comparatur, nisi quia amisso amore Conditoris, calorem cordis perdidit, et in solo iniquitatis sue frigore remansit? Quia iuxta Veritatis vocem: Abundabit iniquitas, et refrigescet charitas multorum. Qui igitur in amore Dei cordis calorem non habet: nec tamen vitam, quam diligit tenet, scilicet velut umbra fugit. Vnde recte quoque de illo scriptum est: quia secutus est vmbra. Bene autem dicitur: [Et numquam in eodem statu permanet.] quia dum infantia ad pueritiam, pueritia ad adolescentiam, adolescentia ad iuuentutem, iuuentus ad senectutem, senectus transit ad mortem: in cursu vite præsentis ipsis suis augmentis ad detrimenta impellitur: et inde semper deficit, vnde se proficere in spatium vite credit. Fixum etenim statum hic habere non possumus, ubi transitori venimus: atque hoc ipsum nostrum vivere, quotidie a vita transire est. Quem videlicet lapsum primus homo ante culpam habere non potuit: quia tempora, eo stante, transiebant. Sed postquam deliquit, in quodam se quasi lubrico temporalitatis posuit: et quia cibum comedit vetitum, status sui protinus inuenit defectum. Quam tamen mutabilitatem non solum exterius, sed interius quoque homo patitur, dum ad meliora opera exurgere conatur. Mens etenim mutabilitatis sue pondere ad aliud semper impellitur quam est, et nisi in statu suo arcta custodia disciplina teneatur, semper in deteriora dilabitur. Quæ enim semper stantem deseruit, statum, quem habere potuit, amisit. Vnde nunc cum ad meliora nititur, quasi contra ictum fluminis conatur. Cum vero ab intentione ascendendi resoluitur, sine labore ad ima reducitur. Quia enim in ascensu labor est, in descensu otium: intraturos per angustam portam Dominus admonet, dicens: Contendite intrare per angustam portam. Dicturus quippe angustæ portæ introitum, præmisit, contendite: quia nisi mentis contentio seruetur, vnda mundi non vincitur, per quam animo semper ad ima reuocatur. Quia igitur homo velut flos nascitur et cõteritur, quia sicut umbra fugit, atque in statu suo numquam permanet, quid in hac consideratione subiungat, audiamus. Sequitur: [Et dignum ducis super huiusmodi aperire oculos tuos, et adducere eum tecum in iudicium?] Consideravit quippe superius et omnipotentis Dei potentiam, et infirmitatem suam: deduxit ante oculos se et Deum, pensavit quis cum quo ad iudiciũ veniat.
- E Vidit hinc hominem, inde conditorem, id est, pulverem, et Deum: et recte ait: [Et dignum ducis super huiusmodi aperire oculos tuos?] Omnipotenti Deo oculos aperire, est iudicia exercere, quem feriat videre. Nam, quasi clausis oculis, non vult aspicere, quem non vult ferire. Vnde mox de ipso quoque iudicio adiungit: [Adducere eum tecum in iudicium?] Sed quia contemplatus est ad iudicium venientem Deum, rursus considerat infirmitatem suam. Videt quia mundus per semetipsum esse non possit, qui vti esse possit, de immunditia processit, atque subiungit: [Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu, qui solus es?] Is, qui per se solus est mundus, mundare prævalet immunda. Homo enim in corruptibili carne viuens, habet tentationem immunditias impressas in semetipso: quia nimirum eas traxit ab origine. Ipsa quippe propter delectationem carnis eius conceptio, immunditia est. Vnde et Psalmista ait: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in *Psal. 50.*

delictis peperit me mater mea. Hinc est ergo, quòd plerumque tentatur et nols. **A**
 Hinc est, quòd immunda quædam in mente patitur, quamvis ex iudicio relucet:
 quia conceptus de immunditia, dum ad munditiam tendit, hoc conatur vincere
 quod est. Quisquis autem occultæ tentationis morus, atque immunditiam cogitatio-
 nis euicerit, nequaquam sibi suam munditiam tribuat: quia de immundo conceptum
 semine, nullus facere mundum potest, nisi is, qui mundus per semetipsum solus est.
 Qui ergo iam ad locum munditiæ mente peruenit, conceptionis suæ viam respiciat,
 per quam venit: atque inde colligat, quia ex sua virtute non habet munditiam vi-
 uendi, cui de immunditia factum est initium subsistendi. Potest vero hoc in loco in-
 telligi: quia beatus Iob incarnationem Redemptoris intuitus, solum vidit in mun-
 do hominem de immundo semine non esse conceptum: qui sic in mundum venit ex
 Virgine, ut nihil haberet de immunda conceptione. Neque enim ex viro et femina, **B**
 sed ex sancto Spiritu et Maria virgine processit. Solus ergo in carne sua vere mundus
 exiit, qui delectatione carnis tangi non potuit: quia nec per carnalem huc delecta-
 tionem venit.

LIBRI VNDECIMI MORALIVM FINIS.

SANCTI GREGORII
 MORALIS EXPOSITIONIS
 IN BEATVM IOB
 LIBER DVODECIMVS.

Continuans decimumquartum Caput tex. B. Iob.

Caput primum.

MOS iustorum est, tanto sollicitius præsentem vitam, quàm sit fugitiua
 cogitare, quanto studiosius nouerint celestis patriæ bona æterna
 perpendere. Ex his enim, quæ manentia intus aspiciunt, foris fugi-
 gam rerum labentium subtilius attendunt. Vnde beatus Iob, cum
 de lapsu humani temporis sententiam protulisset, dicens: [Homo
 natus de muliere, breui viuens tempore: et rursum: Et fugit velut
 vmbra. Ex: numquam in eodem statu permanet, adhuc de breuitate vitæ eius adiun-
 git: Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est.] Hoc etenim apud
 nos velut non esse considerat, quod tanta velocitate transcurrit. Quia vero apud om-
 nipotentem Deum etiam labentia stant, apud eum esse numerum nostrorum men-
 sium perhibet. Vel certe in diebus breuitas temporis: in mensibus verò quasi multi-
 plicata dierum spatia designantur. Nobis ergo breues dies sunt. Sed quia vita nostra
 post tenditur, apud Deum numerus nostrorum mensium esse memoratur. Vnde per
 Salomonem dicitur: Longitudo dierum in dextera eius. Sequitur:

*Quid sit, quòd Ezechia quindecim anni sunt additi ad vitam: cum ei per Iſaiam di-
 ctum sit: Morieris tu, et non viues. Caput 11.*

Constituiſti terminos eius, qui præteriri non poterūt.] Nulla, quæ in hoc mundo
 hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt. Nam cun-
 cta Deus securura præsciens, ante sæcula decreuit, qualiter per sæcula disponantur.
 Sciatum quippe iam homini est, vel quantum hunc mundi prosperitas sequatur, vel
 quantum aduersitas feriat: ne electos eius aut immoderata prosperitas eleuet,
 aut ni-

A. aut nimia aduersitas grauet. Statutum quoque est quantum in ipsa vita mortali temporaliter uiuat. Nam et si annos quindecim Ezechia regi ad vitam addidit omnipotens Deus, cum eum mori permisit, tunc eum præsciuit esse moriturum. Qua in re quæstio oritur, quo modo ei per Prophetam dicatur: Dispone domui tuæ, quia morieris tu, et non uiues: cui cum mortis sententia dicta est: protinus ad eius lacrymas, est vita addita. Sed per Prophetam Dominus dixit, quo tempore mori ipse merebatur, per largitatem vero misericordiae, illo eum tempore ad mortem distulit, quod ante sæcula ipse præsciuit. Nec Propheta igitur fallax, quia tempus mortis innotuit, quo vir ille mori merebatur: nec Dominica statuta conuulsa sunt; quia vt ex largitate Dei anni vitæ crescerent, hoc quoque ante sæcula præfixum fuit: atque spatium vitæ, quod inopinatæ foris est additum, sine augmento in præscientia fuit intus statutum. Bene ergo dicitur: [Constitui termini terminos eius: qui præteriri non poterunt.] Quod tamen intelligi etiam iuxta spiritum valet: quia nonnunquam in virtutibus proficere conamur, et quadam dona percipimus: a quibusdam vero repulsi in imis iacemus. Nemo enim est, qui tantum virtutis apprehendat, quantum desiderat: quia omnipotens Deus interiora discernens, ipsis spiritalibus profectibus modum ponit: vt ex hoc homo quod apprehendere conatur, et non valet, in illis se non eleuet, quæ valet. Vnde ille quoque egregius prædicator, qui raptus ad tertium cælum fuerat, paradisi arcana penetrauerat, esse post reuelationem tranquillius atque intentatus non valebat. Sed quia omnipotens Deus terminos constituit homini, qui præteriri non poterant, et eleuauit hunc ad cognoscenda sublimia, et reduxit iterum ad infirma toleranda: vt modi sui mensuram aspiciens, dum securitatem comprehendere conaretur, et non posset: ne per elationem extra se iret, per humilitatem cogeretur intra suos semper terminos redire. Sequitur:

Quod sancti quasi mercenarii in laboribus huius mundi gemunt, et ad retributionis suæ denarium suspirant. Caput III.

Recede paululū ab eo, vt quiescat, donec optata veniat sicut mercenarii dies eius.] Hoc loco recedendo dicitur, vim flagelli amoue. Quis enim valet, Deo recedente, requiescere, cum solus ipse fir requies, et a quo quisque quāto longe fuerit, sit tanto et inquietus? Itaque sic recede ab eo dicitur, vt intelligas, feriendo. Aptè autem subiungitur: [Donec optata veniat sicut mercenarii dies eius.] Mercenarius quanto longe est a fine operis, tanto et a retributione mercedis. Ira vir quisque sanctus in hac vita positus, dum longe se esse ab exitu vitæ præsentis conspicit, longe se esse ab æternis gaudijs gemit. Quid est ergo dicere: Recede paululū ab eo vt quiescat, nisi iam flagella vitæ præsentis subtrahere, et bona æternæ quietis ostendere? Vnde etiam de ipsa quiete additur: Donec optata veniat sicut mercenarii dies eius. Tunc namque homini optata sicut mercenarii dies eius venit, quando æternam requiem pro recompensatione sui laboris acceperit. Quantum vero ad præsentis vitæ speciem spectat, adhuc beatus Iob humanum genus multis miserijs repletum, quān sit despectum insinuat: quantumque ipsa insensibilia ipsum præire videantur narrat, cum dicit:

Quod sanctorum mors in nobis per exemplum fructificat. Caput II.

Lignum habet spem. Si præcisum fuerit, rursum virefcit, et rami eius pullulant. Si senuerit radix eius in terra, et in puluere mortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit: et faciet comā, quasi cū primū planatum est. Homo vero cum mortuus fuerit, et nudatus atque cōsumptus, vbi quæso est? Sed quia hoc iuxta litterā patet, debemus sensum ad interiora reducere: et qualiter hæc iuxta spiritū intelligi debeāt, perferuari. In scriptura etenim sacra, ligni nomine aliquando crux, aliquando vir iustus, etiā iniustus, aliquādo vero incarnata Dei sapientia figuratur. Crux etenim ligno signatur, cū dicitur: Mittamus lignum in panem eius. Lignum quippe in panem mittere est Dominico corpori crucē adhibere. Rursum ligni nomine vir iustus, aut etiā iniustus exprimitur, sicut per Prophetam Dominus dicit. Ego Dominus humiliavi lignum sublime, et exaltaui lignum humile. Qui iuxta eiusdem veritatis vocem: Omnis, qui se exaltat, humiliabitur, et qui se humiliat, exaltabitur. Salomon quoque ait: Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem: in quocunque loco ceciderit, ibi erit.

4. Reg. 20. a

b. 20. 11

2. 1. 11

2.

2. Cor. 11. a

3.

Hier. 21. d

Eze. 17. a

Luc. 14. c

Eccl. 11. d

erit.

erit. In die etenim moris suæ iustus ad Austrum cadit, peccator ad Aquilonem: quia et
 iustus per feruorem spiritus ad gaudia ducitur, et peccator cum apostata angelo, qui dixit: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, in frigido suo corde reprobat. Rursum per lignum incarnata Dei sapientia figuratur, sicut de ea scriptum est: Lignum vitæ est his, qui apprehenderit eam: et sicut ipsa ait: Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Hoc itaque loco cum lignum præfertur homini, quod homo nisi carnalis quisque accipitur? Et quid ligni nomine, nisi iusti vniuscuiusque vita designatur? Lignum etenim habet spem: si præcisum fuerit, rursum virefcit: quia cum in morte passionis pro veritate iustus afficitur, in æternæ vitæ viriditate recuperatur. Et qui hic virebat per fidem, illic virefcit per speciem. Et rami eius pullulant: quia plerumque ex passione iusti, fideles quique ad amorem cælestis patriæ multiplicantur, et viriditatem vitæ spiritualis accipiunt, dum hic per Deo fortiter egisse gratulantur. Sequitur: [Si fuenit in terra radix eius, et in puluere mortuus fuerit truncus illius ad odorem aquæ germinabit, et faciet comam, cum primum plantatum est.] Quid radix iusti, nisi sancta prædicatione: quia ab ipsa oritur, et in ipsa subsistit? et quid terræ vel pulueris nomine, nisi peccator accipitur? cui voce Conditoris, dicitur: Terra es, et in terram ibis. Vel certe sicut habet nostra translatio: Pulvis es, et in puluerem reuerteris. Iusti igitur radix in terra senescit, et in puluere truncus emoritur: quia apud corda prauorum eius prædicatione despecta, cunctisq. viribus effata creditur. Et in puluere truncus emoritur: quia inter manus persecutionum corpus illius examinatur. Iuxta Sapientiæ etenim vocem: Visi sunt oculis insipientium mori, et æstimata est afflictio exitus illorum: Sed iste, cuius radix in terra senescit, et in puluere truncus mortuus est, ad odorem aquæ germinat: quia per afflatum sancti Spiritus, in electorum cordibus exemplo sui operis germen virtutis facit. Aquæ etenim appellatione, nonnumquam sancti Spiritus irrigatio designari solet, sicut scriptum est: Si quis sitit, veniat ad me, et bibat. Qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: [Et faciet comam quasi cum primum plantatum est.] Succisso trunco, comam facere, est extincto corporaliter iusto, ipso suæ passionis exemplo multorum corda suscitare, et ex fide recta viriditatem veritatis ostendere. Bene autem dicitur: Quasi cum primum plantatum est. Omne, quod hic a iustis agitur, secunda plantatio est: quia prima videlicet plantatio non in opere iustorum, sed in præscientia Conditoris est. Et quia cuncta, quæ agunt electi, sicut prius interius conspiciuntur atque disponuntur: ita postmodum exterius perficiuntur, bene dicitur: Faciet comam quasi cum primum plantatum est, id est, viriditatem suam ostendit in effectu operis, quam prius habuit in præscientia Conditoris. Potest etiam radix iusti, ipsa natura humanitatis intelligi, ex qua subsistit. Quæ videlicet radix senescit in terra, cum natura carnis deficit in puluerem redacta. Cuius in puluere truncus emoritur, quia extinctum corpus a sua specie dissipatur. Sed ad odorem aquæ germinat: quia per aduentum sancti Spiritus resurgit. Et faciet comam quasi cum primum plantatum est: quia ad illam speciem redit, ad quam percipiendam creatus fuerat, si in paradiso positus, peccare noluisse. Quod fortasse etiam de Domino ipso, scilicet bonorum omnium capite valet intelligi: iuxta hoc vtique, quod prædiximus, quia de semetipso ait: Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Sc enim lignum viride, et nos lignum aridum dixit: quia ipse in se vim diuinitatis habuit, nos vero qui puri homines sumus, lignum aridum appellamur. Habet ergo lignum spem, si præcisum fuerit, quia rursum virefcit: quoniam et si occidi per passionem potuit, per resurrectionis gloriam rursus ad vitæ viriditatem venit. Huius rami pullulant: quia ex resurrectione illius multiplicati, longe lateq. fideles creuerunt. Huius radix in terra quasi senescit: quia eius prædicatione ludæorum perfidia despecta fuit. Et in puluere truncus emoritur: quia in corde persequentium, quod perfidie suæ vento leuabatur, contemptibilis et despectus est habitus: quia carne potuit occidi. Sed ad odorem aquæ germinauit: quia per virtutem Dei, extincta caro illius ad vitam redijt, iuxta quod scriptum est: Quem Deus suscitauit a mortuis. Quia enim Deus Trinitas est, extinctam carnem vnigeniti filij sanctæ Trinitas, id est, Pater et idem Filius, et Spiritus sanctus resuscitauit. Et fecit comam, quasi cum primum plantatum est: quia illa Apostolorum debilitas, quæ in morte illius expauit, et negauit, negando aruit, per resurrectionis eius gloriam rursus ad fidem viuit. In cuius ligni comparatione, quid omnis homo nisi pulvis est? Vnde et subsistit: [Homo vero cum mortuus fuerit, et nudatus atque consumptus, vbi quæso est?]

Nullus

- A** Nullus homo sine peccato est, nisi ille, qui in hunc mundū non venit ex peccato. Et quia omnes in culpa ligamur, ipsa a missione iustitię morimur: concessa prius in paradiso veste innocentie nudamur: interitu etiam carnis subsequente consumimur. Homo itaque peccator moritur in culpa, nudatur a iustitia, consumitur in poena. Hanc nuditatem peccatoris filij tegere dignatus est pater, qui eo redeunte dixit: Cito proferte stolam primam. Prima quippe stola, est vestis innocentie, quam homo bene conditus accepit, male a serpente persuasus perdidit. Contra hanc rursus nuditatem dicitur: Beatus qui vigilat, et custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet. Vestimenta quippe custodimus, cum pręcepta innocentie seruamus in mente: vt cum nos iudici culpa nudat, ad amissam redeuntēs innocentiam poenitentia operiat. Bene autem dicitur: [Vbi quęso est?] quia peccator homo illic stare noluī, vbi conditus fuit: hęc vero, vbi cecidit, diu esse prohibetur. Patriam volens perdidit: a peregrinatione vero sua quam diligit, inuitus expellitur. Vbi ergo est, qui in eius amore non est, vbi verum esse est? Sequitur: Quomodo si recedat aquę de mari, et fluuius vacuefactus arescat, sic homo cum dormierit, non resurget.] Mare mens hominis, et quasi fluctus maris sunt cogitationes mentis, quę aliquando per iram tumescunt, per gratiam tranquillę fiunt, per odium cum amaritudine desuunt. Sed cum homo moritur, aquę maris recedunt, quia iuxta Psalmistę vocem: In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Et rursum de moriente scriptum est: Amor quoque et odium simul peribunt. Arescit ergo fluuius vacuefactus: quia subducta anima, vacuum remanet corpus. Quasi enim alueus fluminis vacuus, est corpus exanime. Qua in re vigilanter intuendum est: quia vita pręsens, videlicet quousque anima moratur in corpore, mari comparatur et fluuiio. Aqua enim maris amara est, fluminis dulcis. Et quia hęc viuētes modo quibusdam amaritudinibus afficimur, modo autem dulcedine tranquilli ac mites inuenimur, pręsentis vitę decursus comparatione exprimitur maris et fluminis.

Quod nisi prius elementa ardere soluantur, resurrectio mortuorum non fit. Caput V.

- S**ed in his durum valde videtur esse quod subditur: [Sic homo cum dormierit, non resurget.] Cur itaque laboramus, si in resurrectionis retributionem non tendimus? Quomodo autem dicitur: Non resurget, cum scriptum sit: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur? Et rursum: Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Et per semetipsam Veritas dicit: Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem eius, et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitę. Sed subiuncta sententia indicat, quę discretio in pręmissa lateat. Nam subditur: [Donec atteratur cælum, non euigilabit, nec consurget de somno suo.] Liqueat enim, quia non resurget, scilicet donec atteratur cælum: quia nisi mundi huius finis aduenerit, humanum genus a somno mortis ad vitam non euigilabit. Non ergo quia omnino non resurgat, sed quia ante contritionem cæli, humanum genus minime resurgat, insinuat. Notandum quoque est, cur postquam superius hominem mortuum dixit, inferius non mortuum, sed dormientem nominat, eumq. de somno suo minime resurgere, donec cælum atteratur narrat, nisi quod patenter datur intelligi: quia in comparatione ligni reurentis, hominem mortuum peccatorem nominat, a vita scilicet iustitię extinctum. Vbi autem de morte carnis loquitur, non hanc mortem, sed somnum maluit vocare, spem proculdubio resurrectionis insinuans: quia sicut citius homo a somno euigilat, ita concite ad Conditoris nutum a morte corporis resurget. Vehementer enim ab infirmis mentibus mortis pertimescitur, somni autem vocabulum non timeatur. Vnde et Paulus discipulos admonet, dicens: Nolumus autem ignorare vos fratres de dormientibus, vt non contristemini sicut et ceteri qui spem non habent. Si enim credimus quod Iesus mortuus est et resurrexit: ita et Deus eos qui dormierunt per Iesum adducet cum eo. Quid est quod prædicator egregius mortem Domini, mortem vocat: mortem seruorum Domini, non mortem, sed somnum nominat, nisi quia infirma corda audientium respiciens, medicamentum prædicationis suę mira arte componit: et illum quem iam resurrexisset nouerat, eis mortuum insinuare non dubitat: eos vero, qui necdum resurrexerant, vt spem resurrectionis insinuet, non mortuos, sed dormientes vocat. Non enim verebatur dicere mortuum quem auditores iam resurrexisse cognouerant: et verebatur dicere mortuos, quos resurgere vix credebant. Beatus igitur Iob,

quia

quia carne mortuos ad vitam rursus euigilare non dubitat, eos dormientes potius quàm A mortuos appellat. Sequitur:

Quod ante aduentum Christi nemo tam probata vita fuit, quin ad infernum descenderet: et quod ibi loca sunt, in quibus sancti Dei quiescebant: et item alia inferiora, in quibus mali puniebantur. Caput VI.

7. **Q** Vis mihi tribuat, vt in inferno protegas me?] Quia ante aduentum Mediatoris Dei et hominis, omnis homo, quamuis munda probateque vitæ fuerit, ad inferni clauitra descendit, dubium non est: quoniam homo, qui per se cecidit, per se ad paradisi requiem redire non potuit, nisi veniret ille, qui suæ incarnationis mysterio eiusdem nobis paradisi iter aperiret. Vnde et post culpam primi hominis, ad paradisi aditum romphæa flammea posita esse memoratur, quæ et versatilis dicitur, pro eo quod quandoque veniret tempus, vt etiam remoueri potuisset. Nec tamen ita iustorum animas ad infernum dicimus descendisse, vt in locis pœnalibus tenerentur. Sed esse superiora inferni loca, esse alia inferiora credenda sunt: vt et in superioribus iusti requiescerent, et in inferioribus iniusti cruciarentur. Vnde et Psalmista propter præuenientem se Dei gratiam dicit: Eripuisti animam meam ex inferno inferiori. Beatus igitur Iob ante Mediatoris aduentum ad infernum se descendere sciens, Conditoris sui illic protectionem postulat: vt a locis pœnalibus alienus existat, vbi dum ad requiem ducitur, a supplicijs abscondatur. Vnde subiungit:

Quod furor distractionis diuina tunc pertransit, cum electorum animas in infernum descendens Redemptor noster secum eduxit. Caput VII.

ET abscondas me, donec pertranseat furor tuus.] Furor etenim omnipotentis Dei in hoc quotidie vim suæ distractionis peragit, quod viuentes indigne, dignis supplicijs demergit. Qui furor nunc quidem transit, sed in fine pertransit: quia modo agitur, sed in mundi termino consummatur. Qui tamen iste furor, quantum ad electorum animas, in Redemptoris nostri aduentu pertransijt: quia eas ab inferni claustris ad paradisi gaudia Mediator Dei et hominum, dum ipse illuc pie descenderet, reduxit. Inter hæc vero sciendum est, quod furoris nomen diuinitati non congruit: quia naturam Dei simplicem perturbatio nulla confundit. Vnde ei dicitur: Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, et cum magna reuerentia disponis nos. Sed quia iustorum animæ, per Mediatoris aduentum erant quandoque ab inferni locis, quamuis non pœnalibus, liberandæ, hoc quoque iustus vir præuidet, et petendo subiungit:

Quod tempus, in quo recordatus est nostri Deus, primus eius aduentus sit, in quo nos iustificauit: et secundus, in quo nos glorificabit. Caput VIII.

8. **E**T constituas mihi tempus, in quo recorderis mei?] At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege: vt eos, qui sub lege erant, redimeret. Hanc itaque redemptionem vir Domini præsciens, in qua erant multi etiam ex gentilitate liberandi, sicut ipse ait: Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia vniuersorum me mineris: apud omnipotentem Deum tempus sibi constitui suæ reoordationis petit. Hinc est enim, quod in Euangelio Dominus dicit: Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum: omnia videlicet electa. Non enim ab inferno rediens Dominus, electos simul et reprobos traxit, sed illa exinde omnia sustulit, quæ sibi inhæsisse præciuit. Vnde etiâ per Oseam prophetam dicit: Ero mors tua o mors, ero morsus tuus inferne. Quod enim occidimus, agimus vt penitus non sit. Ex eo enim quod mordemus, partem abstrahimus, partemque relinquimus. Quia ergo in electis suis funditus Dominus occidit mortem, mors mortis extitit. Quia vero ex inferno partem abstulit, partemque reliquit, non occidit funditus, sed momordit infernum. Dicit ergo: Ero mors tua o mors, idest, in electis meis te funditus perimo. Ero morsus tuus inferne: quia sublati eis, te ex parte transfigo. Sciens igitur beatus Iob hunc aduentum ad inferos Redemptoris nostri, petat quod futurum præuidit, et dicat: Et constituas mihi tempus, in quo recorderis mei. Sequitur: [Putasne mortuus homo rursus viuat?] Solent iusti viri in eo, quod ipsi certum ac solidum sentiunt, quasi ex dubietate aliquid proferre, vt infirmorum in se verba transferant. Sed rursus per fortem sententiam infirmanti dubietati

Psalm. 85.

Galat. 4. a

Ioh. 12. e

Ose. 13. d

A dubietati omnimodo contradicunt: quatenus per hoc, quod dubie proferre cernuntur, infirmis aliquatenus condescendant: et per hoc, quod certam sententiam proferunt, infirmorum mentes dubias ad soliditatem trahant. Quod nimirum dum faciunt, exemplum nostri capitis sequuntur. Passioni quippe Dominus propinquans infirmantium in se vocem sumpsit, dicens: Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste: eorumque timorem, ut abstraheret, suscepit: et rursus per obedientiam vim fortitudinis ostendens, ait: Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu: ut cum hoc imminet, quod fieri nolumus, sic per infirmitatem petamus, ut non fiat: quatenus per fortitudinem parati simus, ut voluntas Conditoris nostri contra voluntatem nostram fiat. Hoc igitur exemplo nonnumquam a fortibus infirmitatis verba suscipienda sunt: ut per eorum post predicamenta fortia, infirmorum corda gratius roborentur. Vnde beatus Iob, cum quasi dubitantis verba protulit, dicens: Putasne mortuus homo rursus viuatur? illico sententiam sue certitudinis adiunxit, qua ait:

Matt. 26. d

Certitudinem suam de resurrectione sanctus Iob indicat, qui immutationem suam tanto desiderio expectat. Caput IX.

C Vastis diebus, quibus nunc milito, expecto, donec veniat immutatio mea.] Qui itaque immutationem suam tanto desiderio expectat, quam sit de resurrectione certus, insinuat: et cursum vite presentis quantum despiciat, innoteat, quia hunc militiam appellat. Per militiam quippe semper ad finem tenditur, et quotidie conclusionis terminus expectatur. Cursum itaque vite huius despiciat, et statum soliditatis requirit, qui per hoc, quod mutabiliter militat, ad immutationem suam pervenire festinat. Iusto quippe in hac vita ipsa sarcina sue corruptionis onerosa est, quod vigilie defatigant: somnus queritur, ut vigiliarum labor atque anxietas temperetur. Sed nonnumquam etiam somnus occidit, fames corpus atterit, atque ut eius necessitas repellatur, cibi requiruntur: sed saepe et cibi grauant, qui ad repellendum debilitatis grauiamen quaeriti fuerant. Grauis itaque est sarcina corruptionis, quae nisi ita grauis esset, Paulus nequaquam diceret: Vanitas creatura subiecta est, non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe: quia et ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis, in libertatem gloriae filiorum Dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, et parturit usque adhuc. Sanctus ergo vir incorruptionis statum desiderans, dicat: Cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto, donec veniat immutatio mea. In qua immutatione quid agatur, adiungit:

9.

D Quod tunc vocanti Deo respondeat, quando in incorruptione similis ei erit: nunc autem corruptibilis incorruptibili non aperte respondet. Caput X.

V Ocabis me, et ego respondebo tibi?] Respondere cuilibet dicimur, cum eius factis congrua ad vicem opera reddimus. In illa igitur commutatione vocat Dominus, et respondet homo: quia ante incorrupti claritate incorruptus homo ostenditur post corruptionem. Nunc etenim quousque subditi corruptioni sumus, auctori nostro minime respondemus: quia dum corruptio ab incorruptione longe est, similitudo aptae nostrae responsioni non est. De illa vero immutatione scriptum est: Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Tunc ergo vocanti Deo veraciter respondemus quando ad summam incorruptionis iustum incorruptibiles surgimus. Et quia hoc percipere creatura ex semetipsa non valet, sed solius omnipotentis Dei dono agitur, ut ad tantam incorruptionis gloriam permutetur: recte subiungitur:

Rom. 8. d

1. Ioh. 3. d

10.

Quod humana natura nisi Dei gratia erigatur, per se non conualescit. Caput XI.

O Peri manuum tuarum porriges dexteram.] Ac si aperte dicat: Idcirco creatura corruptibilis persistere ad incorruptionem potest: quia tuæ potestatis manu erigitur, et tui respectus gratia, ut persistat, tenetur. Humana namque creatura, coipso quod creatura est, in semetipsa habet sub se desuere: sed a conditore suo homo accepit, ut et super se contemplatione rapiatur, et in semetipso in incorruptione teneatur. Creatura ergo ne sub se desuat, sed in incorruptione persistat, ad incorruptibilitatis statum auctoris sui dextera leuatur. Potest quoque dexteræ nomine, filius designari: quia omnia per ipsum facta sunt. Operi igitur manuum suarum porrexit omnipotens Deus dexteram suam, quia ut

Ioh. 1. d

quia vt abiectum atque in infimis iacens ad fumma erigeret genus humanum, incarnatum ad hoc vniuentum mifit. Ex cuius nobis incarnatione datum eft, vt qui ex voluntate propria in corruptione cecidimus, vocanti nos Deo quandoque ad incorruptionis gloriam, respondere valeamus. Qua in re largitatem diuinæ mifericordiæ penfare quis valeat, quod ad tantam perducit gloriam hominem poft culpam? Penfat Deus mala, quæ facimus, et tamen per benignitatis fuæ gratiam ea mifericorditer relaxat. Vnde et fubditur:

Quod omnia noſtra opera quaſi in ſacculo ſigillata ſunt, quando non poenitemus, donec exantiantur in iudicio: et quod ea, qua hic poenitimus, nequaquam Deus in ultimo examine iudicat.

Capitulum XII.

TV quidem greſſus meos dinumeravi, ſed parcis peccatis meis.] Greſſus Deus dinumerat, cum ſingula quæque noſtra opera propter retributionem ſignat. Quid enim in greſſibus, niſi vnaquæque noſtra actio deſignatur? Omnipotens itaque Deus et greſſus dinumerat, et peccatis patit: quia et ſubtiliter acta noſtra conſiderat, et tamē hæc poenitentibus mifericorditer relaxat. Qui et duritiā in peccantibus conſpicit, ſed tamen hanc, præueniente gratia, ad poenitentiā emollit. Culpas ergo dinumerat, cum noſtipſos ad ſingula, quæ fecimus, deſcenda conuertit, quas mifericorditer relaxat: quia eas dum nos ipſi poſuimus, ipſe nequaquā in extremo examine iudicat: Paulo atteſtare, qui ait: Si noſmetipſos diiudicarem, non vtrique iudicaremur. Vnde adhuc ſubditur: [Signavi quaſi in ſacculo delicta mea, ſed curavi iniquitatem meam.] Signantur quaſi in ſacculo delicta noſtra, quia hoc quod noſ exteriori agimus, niſi poenitentia intetueniente, diluamus, in ſecreto iudiciorum Dei ſub quadam occultatione ſervatur: vt quandoque etiam de ſigillo ſecreti exeat ad publicum iudiciū. Vnde etiam per Moysen dicitur: Nonne hæc congregata ſunt apud me, et ſignata in theſauris meis? In die ultionis reddam illi. Cum vero pro malis, quæ fecimus, diſciplinæ flagello atterimur, et hæc per poenitentiam deſcimus: iniquitatem noſtram ſignat et curat: quia nec inulta hic deſerit, nec in iudicio punienda reſeruat. Signat igitur delicta: quia ea hic ſubtiliter attendit, vt feriat: curat vero, quia hæc per flagellum funditus relaxat. Vnde iniquitatem quoque illius perſecutoris ſui, quem in terra proſtrauerat, ſignando curauit, cum de illo ad Ananiam dixit: Vas electionis mihi eſt iſte, vt portet nomen meum coram gentibus et regibus, et filiis Iſrael. Ego enim oſtendam illi, quanta eum oporteat pro nomine meo pati. Cui enim adhuc pro tranſactis exceſſibus venturas paſſiones minatur: proſecto hoc, quod deliquerat, in corde ſignatum tenebat. Sed proculdubio delicta eius ſignando curauerat, quem vas electionis vocabat. Vel certe peccata noſtra ſignantur in ſacculo, cum mala, quæ fecimus, ſollicito ſemper corde penſamus. Quid namque eſt cor hominis, niſi ſacculus Dei? Vbi dum ſtudioſe conſpicimus per quanta deliquimus, peccata noſtra quaſi in Dei ſacculo ſignata portamus. An non peccatum ſuum Dauid ſignatum tenebat in ſacculo, qui dicebat: Iniquitatem meam ego agnoſco, et delictum meum corā me eſt ſemper? Et quia culpas, quas nos intuendo, et poenitendo cognoviſcimus, pius nobis conditor relaxat, recte poſt ſignata in ſacculo delicta, ſubiungitur: [Sed curavi iniquitatem meam.] Ac ſi aperte dicat: Quæ modo ſignas, vt poenitendo videam, agis proculdubio, ne in retributione videantur. Sequitur:

Quod quibusdam ſubitis, et repentinis temptationibus excellentes viri, qui quaſi montes ſunt, aliquando ruunt: et alij nonnulli lentis, et mollioribus blandimentis, quaſi aquæ fluxu continuo excavauntibus ſorte propoſitum mentis, uſque in luxuriam, permittente Deo, diſſoluantur.

Capitulum XIII.

Mons cadens deſluit, et ſaxum tranſfertur de loco ſuo. Lapides excavaunt aquæ, et alluvione paulatim terra conſumitur: et homines ergo ſimiliter perdes.] Hoc crebro agitur, vt, cadentibus rupibus, ſaxum ad loca alia tranſferatur: vt aquæ lapides excavaunt: et paulatim terra alluvionibus conſumatur. Sed magna nobis intentione diſcutiendum eſt, quod inferitur: [Et homines ergo ſimiliter perdes.] Quid eſt enim hoc quod cadenti monti, et ſaxo tranſlato, quod excavaato lapidi, et per alluvionem

- A** uionem terræ consumptæ perditio humana comparatur, nisi hoc, quod patēter datur intelligi: quia duo sunt genera tentationum? Vnum quod in mente etiam iusti hominis per repentinum euentum agitur, quatenus sic subito tentetur, vt hunc inopinato prouentu concutiat et prosterneat, casumq. suum non nisi postquam ceciderit, videat. Aliud vero, quod paulatim venit in mentem, et resistentem animum lenibus suggestionibus inficit: et omnes in eo vires iustitiæ non nimietate sua, sed assidue consumit. Quia ergo alia est tentatio, quæ iustos plerumque subita inuasionem prosterneat, dicatur: Mons cadens defluit, et saxum transfertur de loco suo, id est, mens sancta cuius locus iustitia fuerat, impulsu subito transfertur ad culpam. Rursum quia alia est tentatio, quæ se cordi hominis leuiter infundit, omnemq. duritiam fortitudinis corrumpit atque consumit, dicatur: Lapidēs excāuant aquæ: quia videlicet duritiam mentis absorbet assidua et mollia blandimenta libidinis, et lentum atque subtile vitium corrumpit durum et forte propositum mentis. Vnde subditur: [Et alluione paulatim terra consumitur.] Sicut enim influente aqua, paulatim terra consumitur: sic leniter surreptente vitio, mens etiam fortis absorbetur. Vnde bene subiungitur: [Et homines ergo similiter perdes.] id est, quia cum tentationem iusto iudicio eiusmentis, qui stare in alto cernitur, repente dominari permittis, cadere ac defluere montem facis: et cum voluntas ad vitii commutatur, quasi ad locum alium transferratur saxum. cum vero tentationem lentam atque subtilem, sed tamen assiduam eorum, qui fortes esse creduntur, prauelere mentibus finis: quasi lapides excāuant aquæ, et alluione paulatim terra consumitur: quia nimirum suggestionem leni subacta mentis duritia molliuit. Videamus, Dauid ille quantum mons altus fuerit, qui tanta Dei mysteria prophetico spiritu valuit contemplari: sed aspiciamus quā subito casu defluxit, qui dum in solario deambulans, alienam coniugem concupiuit et abstulit, eiusq. virum cum damno sui exercitus interemit, repentino casu mons cecidit: cum mens illa mysterijs celestibus assueta, inopinata tentatione deuicta est, tamq. immanissimæ turpitudini subacta. Saxum itaque de loco suo translatus est, cum propheta animus a prophetiæ mysterijs exclusus, ad cogitandas turpitudines venit. Videamus etiam quā paulatim lapides excāuant aquæ, et alluione paulatim terra consumitur. Salomon quippe immoderato vsu atque assidue mulierum ad hoc perductus est, vt templum idolis fabricaret: et qui prius Deo templum construxerat, assidue libidinis, etiam perfidie substratus, idolis construere templa non timuit. Sicq. factum est, vt ab assidua carnis petulantia, vsque ad mētis perfidiam perueniret. Quid itaque aliud quā aquæ excāuarūt lapidem, et alluione paulatim terra consumpta est? Quia surreptente paulisper infusione peccati, terra cordis illius ad consumptionem defluxit. Consideret ergo beatus Iob vtrasque tentationes, vel subitam, et immensam, vel lentam atque longiorem: consideret casus hominum, et ex his, quæ exterius accidunt, rapiat interiorum contemplationem, dicens: [Mons cadens defluit, et saxum transfertur de loco suo. Lapidēs excāuant aquæ, et alluione paulatim terra consumitur: et homines ergo similiter perdes?] id est, sicut hæc insensibilia modo subito corrunt, modo paulisper infusa aquarum mollitie consumuntur: ita etiam eum, quem rationabilem condidisti, vel subita tentatione deiecis, vel longa ac lenta con sumi permittis. Atque mox eandem rationabilem creaturam verbis sequētibz explicat, dicens: [Roborasti eum paululum, vt in perpetuum transiret.] Paululum roboratus est homo, quia hic viuēdi vires ad modicum accepit, vt in perpetuum transeat, vbi eius vitam terminus non concludat. Sed in hac breuitate vbi roboratus est, colligat vnde in perpetuitate inueniat, vel vt semper gaudeat, vel vt suscepta supplicia non euadat. Qui pro eo quod paululum roboratus est, vt in perpetuum transeat, aperte mox subditur:

Quid sanctorum anima, quæ intus claritatem Dei videt, quod extra est, non ignorat: carnalium vero anima, virum filij, vel cætera, quæ maxime amauerunt, bene vel male se habeant, nesciunt.

Capitulum XIII.

Immutabis faciem eius, et emittes eum. Facies hominis immutatur, cum eius species morte atteritur. Emititur vero, quia ab his, quæ volens tenuit, transire ad æterna cogitur nobles: dumq. ad illa perducitur, hæc, quæ diu cogitata tenuit, qualiter sese habitura sint relicta, nescit. Vnde et additur: [Siue nobiles fuerint filij eius;

13. siue ignobiles, non intelliget.] Sicut enim hi, qui adhuc viucentes sunt, mortuorum animarum quo loco habeantur, ignorant: ita mortui vitam in carne viuentiū post eos qualiter disponatur, nesciunt: quia et vita spiritus longe est a vita carnis: et sicut corporea atque incorporea diuersa sunt genere, ita etiam distincta cognitione. Quod tamen de animabus sanctis sentiendum non est: quia quæ intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est, quia foris sit aliquid, quod ignorent. Sed carnales quique quia amorem præcipuum filiis impendunt, hoc eos beatus Iob nescire postmodum asserit, quod hic vehementer amauerunt: vt siue nobiles, siue ignobiles sint filij, nesciant, quorum eos semper cura fatigabat. Quod tamen si intelligi spiritaliter debet, non incongrue filiorum nomine, opera designantur: sicut de muliere, Paulus dicit: Quia salua erit per filiorum generationem. Neque enim mulier, quæ continentie studens, nequaquam filios generat, salua non erit, sed per generationem filiorum saluari dicitur: quia per effectum bonorum operum perpetue salutis sociatur: Nobiles ergo sunt filij, recta opera: ignobiles autem, facta peruersa. Et sæpe homo agere quælibet bona intentione nititur: sed tamen pro multis, quæ surrunt: eius acta apud omnipotentem Deum qualiter habeantur, incertum est. Siue itaque nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelliget: quia subtili examine discussa, vtrum approbentur eius opera, an reprobentur, ignorat. Et hic ergo homo in dolore laboris est positus, et illuc ducitur in timore suspicionis. Vnde adhuc de ipso præsentis vitæ labore subiungitur: [Attamen caro eius, dum viuit, dolebit: et anima eius super semetipso lugebit.] De coniugibus, Paulus dicit: Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Sed tribulationem carnis hic pati possunt, etiam iam qui spiritaliter viuunt. Cur ergo inesse coniugibus carnis tribulatio, quasi specialiter dicitur, quæ etiam a vita spiritalium longe non est, nisi quod hi frequenter maiores tribulationes ex carne suscipiunt, qui carnis voluptatibus delectantur? Bene autem dicitur: [Et anima eius super semetipso lugebit:] quia quisquis gaudere in se appetit, coipso iam in luctu est, quo a vera lætitia recessit. Vera quippe lætitia mentis, creator est. Dignum itaque est, vt in se semper homo maiores inueniat, qui derelicto creatore, in se gaudium quærebat. Sequitur:

CAPVT DECIMUM QVINTVM B. IOB.

Respondens autem Eliphaz Themanites dixit: Numquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, et implebit ardore stomachum suum? Arguis verbis eum, qui non est æqualis tibi: et loqueris quod tibi non expedit. Quantum in te est, euacuas timorem: et tulisti preces coram Deo. Docuit enim iniquitas tua os tuum, et imitatis linguam blasphemantium. Condemnabit te os tuum, et non ego: et labia tua respondebunt tibi. Numquid primus homo tu natus es, et ante omnes colles formatus? Numquid consilium Dei audisti, et inferior te erit eius sapientia? Quid nosti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus? Et senes et antiqui sunt in nobis, multo vetustiores, quàm patres tui. Numquid grande est, vt consoletur te Deus? Sed verba tua praua hoc prohibent. Quid te eleuat cor tuum, et quasi magna cogitans, attonitos habes oculos? Quid timet contra Deum spiritus tuus, vt proferas de ore tuo huiusmodi sermones? Quid est homo vt immaculatus sit: et vt iustus appareat natus de muliere? Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis: et cæli non sunt mundi in conspectu eius: quanto magis abominabilis et inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem? Ostendam tibi, audi me: quod vidi narrabo tibi. Sapientes confitentur, et non abscondunt patres suos. Quibus solis data est terra, et non transiit alienus per eos. Cunctis diebus suis impius superbit, et numerus annorum incertus est tyrannidis eius. Sonitus terroris semper in auribus illius: et cum pax sit,

A Pax sit, ille semper insidias suspicatur. Non credit quod reuerti possit de tenebris ad lucem, circumspiciens undique gladium. Cum se mouerit ad quærendum panem, nouit quod paratus sit in manu eius tenebrarum dies. Terebit eum tribulatio, et angustia vallabit eum, sicut regem, qui præparatur ad prælium. Tendet enim aduersus Deum manum suam, et contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit aduersus eum erecto collo, et pingui ceruice armatus est. Operuit faciem eius crassitudo, et delatæribus eius aruina dependet. Habitabit in ciuitatibus desolatis et in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ. Non ditabitur, nec perseverabit substantia eius, nec mittet in terram radicem suam. Non recedet de tenebris. Ramos eius ardesciet flamma: et auferetur spiritu oris eius ab eo. Non credat frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit. Antequam dies eius impleantur, peribit, et manus eius ardescant. Læderet quasi uinea in primo flore botrus eius, et quasi oliua projiciens florem suum. Congregatio enim hypocritæ, sterilis, et ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. Concepit dolorem, et peperit iniquitatem, et uerus eius præparat dolos.

Quod cum peruersi uera mala contra bonos non inueniunt, falsa fingunt, ut alijs derogando, ipsi iusti videantur. Caput XV.

C Respondens autem Eliphas Themanites dixit: Numquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, et implebit ardore stomachum suum? Crebro iam diximus beatum Iob typum sanctæ vniuersalis Ecclesiæ, amicos vero illius hæreticorum speciem tenere: qui quasi ex defensione Domini, occasionem stultæ locutionis inueniunt, et contumeliosa contra bonos uerba iaculantur. Quibus cuncta, quæ a fidelibus sentiuntur, quasi in ventum prolata displicent. Vnde nunc dicitur: [Numquid sapiens respondebit, quasi in ventum loquens?] Nec bonorum uerba dicta rationis, sed stimulos furoris existimant. Vnde et subditur: [Et implebit ardore stomachum suum.] Quia ea etiam, quæ se sciunt contumeliose dicere, student semper ut dictum esset, ex Domini defensione palliare. Vnde Eliphas subdit: [Arguis uerbis eum, qui non est æqualis tibi, et loqueris quod tibi non expedit.] Nullum uero existimant timorem Domini habere, nisi eum, quem potuerint ad suæ confessionis stultitiam trahere. Vnde adiungit: [Quantum in te est, euacuaui timorem, et tulisti preces coram Deo.] Tulisti dicitur, abstulisti: ac si aperte dicat: De tua iustitia præsumens, Creatoris tui gratiam despicias deprecari. Cum enim uera mala hæretici contra bonos non inueniunt, fingunt quæ redarguant, ut iusti esse videantur, et sit plerumque, ut ad aperta contumeliarum uerba perueniant. Vnde adhuc subditur: [Docuit enim iniquitas tua os tuum, et imitaris linguam blasphemantium.] Iniquitas os docet, quando ex mala uita concipitur, quod peius dicatur. Quia autem beatus Iob tanto in ore liber fuerat, quanto iustus in opere, ab amicis suis hæreticorum typum tenentibus, et de iniqua uita, et de audaci ore reprehenditur, ut dicatur: [Docuit enim iniquitas tua os tuum.] Ac si aperte ei diceretur: Quod peruersè loqueris, ex peruersiore didicisti uita. Sæpe uero hæretici dum quasi uenerantur Deum, eius mysterijs contradicunt: et humilitatem putant, si ueritatem denegant. Sunt namque nonnulli qui Deo se iniuriam irrogare existimant, si eum ueram carnem assumpsisse fateantur, aut si hunc ueraciter pro nobis carne mori potuisse crediderint. Cumque Deo quasi plus honoris conantur tribuere, coguntur laudes ueras bonitatis illius negare. Quid enim ei est in charitatis suæ laude potentius, quàm ut illa sibi pro nobis digna ad susceptionem assumptione faceret, quæ ei uidentur indigna? Sancta autem Ecclesia ueram carnem, ueram mortem illius confiteretur: sed hæc dicens, ab hæreticis irrogare Deo contumeliam creditur. Vnde nunc dicitur: [Et imitaris linguam blasphemantium.] Cui si quid in hoc mundo aduersitatis euenerit, hoc ei contingere ex ipsa hac iniuria suæ confessionis dicunt. Vnde adhuc subditur: [Condemnabit te os tuum, et non ego, et labia tua respondebunt tibi.] Quia enim ex errore confessionis existimant mala aduersitatis erumpere, labia sua ei asserunt respondere, ut culpa eloquij sit causa flagelli. Aliquando uero eam comprimere

quasi ratiocinantes volunt. Vnde Eliphas beatum Iob reprehendere quasi ex ratione conatur, dicens: [Numquid primus homo tu natus es, et ante colles formatus? Numquid consilium Dei audisti, et inferior te erit eius sapientia?] Ac si verbis a peritioribus dicat: Qui de æterno loqueris, pensa quia temporalis es. Qui de eius sapientia disputas, pensa quia eius consilium ignoras. Sed quia ad hoc hæretici verba dominica defensionis assumunt, ut docti esse videantur, et dum diuinam gloriam defendere videntur, suam scientiam hominibus innotescunt, ipsa hoc Eliphas subiuncta verba testatur, qui loqui quidem de sapientia Dei corripit, sed statim ad suam elationem excidit, dicens: [Quid postquam id ignoremus, quid intelligis quod nesciamus?] Quæ videlicet dicta patenter ostendunt; ex qua mentis elatione prodeat, quidquid quasi ad domesticam defensionem sonat. Sequitur: [Et senes antiqui sunt in nobis, multo veritiores quam patres tui.] Quia omnes hæretici sancta vniuersali Ecclesia sunt egressi, testatur Ioannes quare: Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Sed vix ea, quæ asserunt, commendare iussit, meritis hominum, quasi de antiquitate possint, antiquos patres se habere testantur, atque ipsos doctores Ecclesie sue professionis magistros dicunt. Cumque præcites prædicatores despicunt, de antiquorum patrum magisterio falsa præsumptione gloriantur: ut ea, quæ ipsi dicunt, etiam antiquos patres tenuisse fateantur, quatenus hoc, quod restitutum astruere non valent, quasi ex illorum auctoritate confirmetur. Quia vero scriptum est: Quem diligit Dominus castiga, flagellat autem omnem filium, quem recipit: sepe sancta Ecclesia multis in hac vita aduersitatibus laborat, et reproborum vita tanto sine flagello dimittitur, quanto ad nulla præmia seruat. Sed a afflictiones sanctæ Ecclesie videntes hæretici, eam despiciunt, et tot illam flagellis atteri, ex prauæ professionis merito suspicantur. Vnde adhuc subditur: [Numquid grande est, ut consoletur te Deus? Sed verba tua praua hoc prohibent.] Ac si ei patenter dicat: Si professionem fidei corrigeres, iamdudum consolationem a flagellis habere potuisses. Sequitur: [Quid te eleuat cor tuum, et quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?] Sepe istorum mens, ut ad aliorum contemplanda suspenditur, ut exterius eorum facies obstupuisse videatur. Sed quia hanc contemplationis vim in occulto agere hæretici ignorant, hoc a iustis et recta sapientibus fieri magis per hypocrisim quam per veritatem putant: quia hoc, quod ipsi habere nequeunt, inesse veraciter alijs non suspicantur.

Quod sepe iustorum et iniustorum similia sunt verba et opera, intentio tamen diuersa.

Nota in sequentibus heresim Manichæorum.

Capit. XLV.

16.

Quid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo huiusmodi sermones? Plerumque iusti aliquibus necessitatibus afflicti, sua opera coguntur fateri, quod beatus Iob fecerat, quem post iustitiam flagella deprimebant: sed cum eorum dicta iniusti audiunt, hæc per elationem potius quam per veritatem existimant prolata. Ex suis enim cordibus verba iustorum pensant, et dici humiliter posse verba bona non existimant. Sicut enim grauis culpa est, sibi hoc hominem arrogare, quod non est: sic plerumque culpa nulla est, si humiliter bonum dicat, quod est. Vnde sepe contingit, ut iusti et iniusti habeant verba similia, sed tamen semper cor longe dissimile: et ex quibus dictis Dominus ab iniustis offenditur, in eisdem quoque a iustis placatur. Nam Phariseus ingressus templum, dicebat: Ieiuno bis in sabbato, decimas de omnium, quæ possideo: sed iustificatus magis Publicanus, quam ille exiit. Ezechias quoque rex cum molestia corporis afflictus, ad extremitatem peruenisset vitæ, in oratione compunctus dixit: Obsecro Domine, memento quæso quo modo ambula uerim coram te in veritate et in corde perfecto. Nec tamen Dominus hanc confessionem perfectionis eius despicit, aut renuuit, quem mox in suis precibus exaudiuit. Ecce Phariseus se iustificauit in opere, et Ezechias iustum asseruit etiam in cogitatione: atque vnde ille offendit, inde iste Dominum placauit. Cur itaque hoc? nisi quia omnipotens Deus singulorum verba a cogitationibus pensat, et in eius auribus superba non sunt, quæ humili corde proferuntur. Vnde beatus Iob, cum sua opera protulit, contra Deum nullo modo tumuit, quia ea, quæ veraciter fecerat, humiliter dixit. Sed solent hæretici errorum suorum dictis, vera aliqua permiscere: et amici beati Iob quamuis in reprehensione eius omnimodo fallantur, possunt tamen et quedam vera dicere, quæ ex illius assiduitate didicerunt. Quorum dicta si omnia refutanda essent, Eliphas sententiâ Paulus Apostolus minime protulisset, dicens: Apprehendit sapientes

1. Ioan. 1. 6

Hebr. 11. 6

Luc. 18. 6

Isa. 38. 4

1. Cor. 3. 4

A sapientes in astutia eorum. Quia igitur et ea, quæ recta dicunt, contra beatum Iob recte non dicunt: nos in eorum dictis et calcemus vitium indicitionis, et discutiamus vires rectitudinis. Sequitur: [Quid est homo, ut immaculatus sit?] Eo enim ipso, quod dicitur homo, terrenus exprimitur infirmus: homo enim ab humo appellatus est. Et quo modo esse valet sine macula, qui sponte sua ad infirmitatem concidit factus de terra? Vbi additur: [Et ut iustus appareat natus de muliere.] Primam quippe viro iniustitiam mulier propinavit in paradiso. Quo modo ergo iustus apparebit, qui de illa natus est, quæ iniustitiæ propinatrix extitit? Sequitur:

Quod sancti, qui propter excellentiam vitæ, cæli dicuntur, ex semetipsis ante districtum Dei iudicium, ad perfectum mundi esse non possunt. Caput XVII.

B Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis, et cæli non sunt mundi in conspectu eius.] Hoc cælorum nomine repetit, quod sanctorum prius appellatione signavit. Nam de eisdem sanctis scriptum est: Cæli enarrant gloriam Dei. Qui per naturam omnes in semetipsis propriam mutabilitatem habent, sed dum immutabili veritati studiose semper inhærere desiderant, inhærendo agunt, ut immutabiles fiant. Cumque ad hanc toto affectu se tenent, quandoque accipiunt, ut super semetipsos ducti vincant hoc, quod in semetipsis mutabiles extiterunt. Quid enim mutabilitas, nisi mors quædam est? Quæ dum rem quamlibet in aliud immutat, quasi occidit quod fuerat, ut incipiat esse, quod non erat. Et de auctore omnium scriptum est: Qui solus habet immortalitatem: quia videlicet in semetipso solus immutabilis est. De quo per Iacobum dicitur: Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Ipsa enim mutabilitas vmbra est, quæ quasi obscuraret lucem, si hanc per aliquas vicissitudines permutaret. Sed quia in Deo mutabilitas non venit, nulla eius lumen vmbra vicissitudinis intercidit. Bene autem dicitur: [Cæli non sunt mundi in conspectu eius.] quia per semetipsos ante districtum Dei iudicium, nec ipsi esse mundi ad perfectum possunt, qui munditiæ prædicatores fiunt, Ioanne attestante, qui ait: Si dixerimus quia peccati non habemus, ipsi nos seducimus. Si igitur inter sanctos illius non immutabilis est, et cæli in conspectu illius non sunt mundi, quis apud se de iustitiæ opere præsumat? Vnde et subditur:

Quod quasi aquas homo iniquitatem bibit, cum sine timoris obstaculo peccatum deglutit. Caput XVIII.

D Vanto magis abominabilis et inutilis homo, qui bibit quasi aquas iniquitatem?] Qui immaculatum prius hominem et iustum per se posse esse negauerat, hunc abominabilem et inutilem appellat: abominabilem scilicet propter immunditiam maculæ: inutilem vero propter iniustitiam imperfectæ vitæ. Qui tamen abominabilis et inutilis intelligi et aliter potest. Aliquando enim homo peruersus quædā recte agere videtur, sed per ea, quæ iniqua sunt, etiā ea, quæ eius recta sunt, destruantur. Er quia multum Deo displicent mala, neque illa placent, quæ videntur bona. Qui ergo in malis suis Deo abominabilis est, in bonis est inutilis: quia dum se per praua opera Deo execrabilem exhibet, nec illud de eo, quod rectum videtur, placet. Bene autem dicitur: [Qui bibit quasi aquas iniquitatem.] Hoc namque, quod comeditur, cum mora glutitur, quia manditur, ut glutiat. Quod autem bibit, tanto ad glutendum moram non habet, quanto nullam et ad mandendum necessitatem habet. Culpa ergo, quia a stulto homine sine vlla retractione perpetratur, quasi aqua iniquitas bibitur. Quia enim illicita sine timore facit, quasi potum iniustitiæ sine obstaculo glutit. Sequitur: [Ostendam tibi, et audi me: quod vidi, narrabo tibi.] Habent hoc omnes arrogantes proprium, ut cum rectum quid vel parum senserint, in usum hoc elationis inflectant, atque vnde per intellectum sibi metipsis altiores fiunt, inde per tumorem in foueam elationis cadant, sequ. doctis doctiores existiment, reuerentiam sibi a melioribus exigant, et docere sanctiores, quasi ex auctoritate contendant. Vnde nunc dicitur: [Ostendam tibi, et audi me.] Et quia cum minore auctoritate docet, is, qui audita, quàm is, qui ea, quæ viderit, loquitur, ut fortiorem sibi met auctoritatem Eliphas arroget, dicit: [Quod vidi, narrabo tibi.] Quia vero nonnumquam hæretici de damnatis suis patribus confunduntur, et tamen eorum sententias,

quasi cum auctoritate ad medium proferunt, ex quorum stultitia iure reprobantur: **A** recte ipsa hæreticorum audacia subinfertur, cum dicitur: [Sapientes confitentur, et non abscondunt patres suos. In quorum et laudem profiliunt, et eos velut solos Ecclesie præfuisse gloriantur. Vnde adhuc subditur: [Quibus solis data est terra, et non transiit alienus per eos.] Solis suis patribus datam terram existimant, quia solos errorum suorum magistros rexisse veraciter Ecclesiam putant. Quis vero alienus, nisi apostata angelus vocatur? Vnde et per Psalmistam de cunctis simul malignis spiritibus dicitur: Quoniam alieni insurrexerunt in me, et fortes quæsierunt animam meam. Hæretici igitur, quia doctorum suorum corda apostatæ angelo existimant non fuisse subiecta, transisse per eos alienum denegant. Cui videlicet alieno per vnum quemquam transire, est iniquus in corde eius cogitationes immittere. Vnde et per Prophetæ vocem de malignis spiritibus contra stantem animam dicitur: **B** *Et dixerunt animæ tuæ, iucuruare vt transcamus.* Sed Eliphaz Themanites quia quædam narraturus audiri vult, quamuis multa, quæ dicenda sunt sciat, sed quia beato Iob dicenda non erant, nesciat: audiamus sententias, quas contra beatum Iob protulit. Nec enim debemus, cui, sed solum pensare quid dixit: Sequitur:

Quod sancti etsi ad horam insolescant, nequaquam tamen in superbia perscuerant. Caput XIX.

C Vñctis diebus suis impius superbit.] Solent etiam electi in quibusdam suis cogitationibus, atque actibus superbire. Sed qui electi sunt, cunctis diebus suis superbire non possunt: quia priusquam vitam finiant, ad humilitatis metum ab electione corda commutant. Impius vero diebus suis omnibus superbit: quia sic vitam terminat, vt ab elatione minime recedat. Circumspicit quod temporaliter floret, et pensare negligit, quo in æternum ducitur. In hac vita carnis fiduciam ponit, eaq. diu permanere existimat, quæ ad præsens tenet. Solidatur in elatione animus, in despectu adducitur omnis propinquus: quàm repentina mors surrepat numquam considerat: quàm sit eius incerta felicitas numquam pensat. Qui si incertitudinem fugacis vitæ conspiceret, incerta pro certo nequaquam teneret. Vnde et bene subditur:

Quod Deus non attendas quantum quisque faciat, sed quantum velit. Et quod ideo suum nostrum latere nos voluit, vt semper ad mortem parati simus. Cap. XX.

E T numerus annorum incertus est tyrannidis eius.] Superbire enim minime debuisse, etiam si annorum suorum numerum certum habere potuisset: vt sciens quantum viueret, præciret quando se ab elatione remoueret. At postquam præsens vita semper incerta est, tanto semper mors surripiciens timeri debet, quanto numquam præuideri valet. Bene autem superbiam impij, tyrannidem vocat. Proprie enim tyrannus dicitur, qui in communi republica non iure principatur. Sed sciendum est, quia omnis superbus iuxta modum proprium, tyrannidem exercet. Nam quod nonnumquam alius in republica, hoc est, per acceptam dignitatis potentiam, alius in provincia, alius in ciuitate, alius in domo propria, alius per latentem nequitiam hoc exercet apud se in cogitatione sua. Nec intuetur Dominus quantum quisque mali valeat facere, sed quantum velit. Et cum deest potestas foris, apud se tyrannus est, cui iniquitas dominatur intus: quia etsi exterius non affligit proximos, intrinsecus tamen habere potestatem appetit, vt affligat. Et quia omnipotens Deus corda pensat, iam in eius oculis impius egit quod cogitauit. Ad hoc autem Conditor noster latere nos voluit finem nostrum, vt dum incerti sumus, quando moriamur, semper ad mortem parati inueniamur. Vnde recte postquam dictum est: Cunctis diebus suis impius superbit, adiungit: Et numerus annorum incertus est tyrannidis eius: ac si aperte diceret: Cur quasi de certo extollitur, cuius vita sub poena incertitudinis tenetur? Sed omnipotens Deus prae agentibus non solum ventura supplicia reseruat, sed eorum corda hic etiam ubi delinquant, poenis implicat, vt eo ipso quo peccant, semetipsos feriant, vt semper trepidi semperque suspecti mala ab alijs pati metuant, quæ se alijs fecisse meminerunt. Vnde adhuc de hoc impio subditur:

Quod

A *Quod reprobi non tantum ad futura supplicia reuerantur, sed iam hic eorum corda conscientia igne torquentur. Caput XXI.*

S Onitus terroris semper in auribus illius, et cum pax sit, ille insidias suspicatur.] Nil autem simplici corde felicius, quia quo innocentiam erga alios exhibet, nihil est quod pati ab alijs formidet. Habet enim quasi arcem quandam fortitudinis simplicitationem suam. Nec suspectus est pati, quod se fecisse non meminit. Vnde bene per Salomonem dicitur: In timore Domini, fiducia fortitudinis. Qui rursum ait: Secura mens, quasi iuge conuiuium. Quasi enim continuatio refectionis est, ipsa tranquillitas securitatis. At contra mēs praua semper est in laboribus: quia aut molitur mala, quæ inferat, aut metuit, ne hæc sibi ab alijs inferantur. Et quidquid contra proximos excogitat, hoc contra se excogitari a proximis formidat. Fit vndique suspecta, vndique trepida. Omnis, qui ad memoriam venit, exquirere contra riam creditur. Cui ergo: tranquillitas securitatis deest, huic proculdubio terroris sonitus semper in auribus est. Et sæpe contingit, vt illi quilibet proximus suus simpliciter loquatur, nil aduersum cogitet. Sed cum pax sit, ille insidias suspicatur: quia qui semper dolose agit, simpliciter erga se agi non æstimat. Et quia scriptum est: Impius cum in profundū venerit peccatorum, contemnit: inuolutus iniquitatis suæ tenebris, iam de luce desperat. Vnde sequitur: [Non credit quod reuerri possit de tenebris ad lucem, circumspiciens vndique gladium.] Quia dum feriri se vndique insidijs credit, salute desperata, semper ad nequitiam excrefcit. Aliquando vero iste peruersus etiam superna iudicia attendit, et super se hæc euenire metuit. Sed cum stipendium vitæ præsentis quærit, hæc eadem iudicia, quæ metuere coeperat, avaritiæ deuictus insania contemnit. Et quidē mori se posse in peccato existimat, sed tamen a peccato non cessat. Vnde et subditur: [Cum se mouerit ad quærendū panem, nouit quod paratus sit in manu eius tenebrarum dies.] Panis etenim, stipendium vitæ præsentis, tenebrarum vero dies, tempus ultionis accipitur. In actu itaque suo aliquamdiu iste peruersus iram superni iudicij perpendit præsentem: sed a malo non auertitur, vt etiam ipsa quoque ab eius interitu valeat auerti. Accusante se autem conscientia feriri metuit: sed tamen semper angit quo feriat. Contemnit reditum suum, desperat veniam, superbit in culpa: sed tamen testem suæ nequitie intus habet timorem. Et quamuis praua videatur fors aduacta agere, de his tamen apud semetipsum cogitur trepidare. Vnde scriptum est: Cum enim sit timida nequitia, dat testimonium condemnationi: quia cum illicita quisquis perpetrat, pauet quod facit: et apertus damnationis testis est ipse timor iniquitatis: quia et timetur quod agitur, et tamen malum non vincitur, quod timetur. De quo et adhuc subditur: [Terrebit eum tribulatio, et angustia vallabit eum, sicut regem, qui præparatur ad prælium.] In omne, quod iniquus agit, tribulatione et angustia vallatur: quia coreius anxietate et suspitione confunditur. Alius occulte appetit vi aliena diripere, qui laborat in cogitationibus, ne deprehendi valeat. Alius relicta veritate mentiri deliberat, vt audientium animum fallat. Sed quantus labor est sollicite custodire, ne ipsa eius fallacia deprehendi queat? Ponit quippe ante oculos quid sibi a veritate scientibus responderi possit, et cum magno cogitatu pertractat, quo modo per argumenta falsitatis, documenta veritatis exuperet. Hinc inde se circumtegit, et contra hoc, vbi deprehendi poterit, veritati similem responsum quærit: qui si velit verum dicere, vtique sine labore potuisset. Plana quippe veritatis via, et graue est iter mendacij. Vnde et per Prophetam dicitur: Docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: vt inique agerent, laborauerunt. Bene ergo dicitur: Terrebit eum tribulatio, et angustia vallabit eum: quia apud semetipsum in labore timoris deficit, qui securitatis sociam viam veritatis relinquit. Qui bene regi præparato ad prælium comparatur: quia in eo ipso malo, quod agit, et terretur, et festinat, et ex conscientia trepidat: et ex desiderio anhelat metuit et superbit, pauescit suspicionibus, et mentem per audaciam erigit. Sciendum quoque est, quia rex, qui præparatur ad prælium, sic de hoste suspectus est, vt eundem quoque, quem ducit, exercitum metuat, ne labefactetur, ne destitutione militum iaculis pateat inimicorum. Iniquus ergo angustia vallatur, sicut rex, qui præparatur ad prælium: quia videlicet falsa agens, falsa loquens, formidat, ne suos amittat milites, id est, argumenta falsitatis,

Prou. 14. d

Ibid. 5. b

Prou. 18. a

20.

Sap. 17. 6

Hier. 9. b

21.

fallitatis, et veritatis iaculis pateat, si ei fortasse defuerit, quod ex fallacia opponat. Sed A
quamvis animus trepidet, quamvis conscientia accuset, cupiditate tamen sua iniquus vincitur, et suppresso pauore, audaciam de iniquitatibus sumit. Et sæpe etiam vltione menti proposita, se contra Deum erigit, qualibet ab eo aduersa perpeti deliberat, dummodo hic, dum valet omne, quod placet, agat. Vnde et subditur:

Quid hi contra Deum manum tendunt, qui mala agentes Deum contemnunt: & pingui contra eum ceruice armantur, qui ex opulentia rerum secularium inflati, quasi ex pinguedine vite presentis contra Creatorem se erigunt. Cap. XXII.

T Etendit enim aduersus Deum manum suam, et contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit aduersus eum erecto collo, et pingui ceruice armatus est. Hæc de ipso iniquorum capite, scilicet Antichristo, apertius sentiuntur, qui contra Deum manum erigens, roborari dicitur: quia paruo tempore permittitur exaltari, vt cum ad modicum gloriari finitur, eo in perpetuum atrocius puniatur. Sed quia eius membra sunt omnes iniqui, hoc, quod in fine mundi ille tunc singulariter acturus est vnus, videamus modo qualiter a malis agatur singulis. Sunt namque nonnulli, qui et si qua aliquando agere contra omnipotentis Dei iudicium nituntur, ipsa impossibilitate explende suæ voluntatis fracti, ad semetipsos respiciunt, atque ad eum, quem contemnere voluerant, conuertuntur: et qui discedere longe poterant, si quod vellent implere valuisent, per hoc aliquando saluantur, quia quod nequiter voluerunt, implere nequieverunt. Vnde ad se reducti, cuius sint conditionis aspiciunt, et plangunt se contraria veritati voluisse. Et sunt nonnulli, qui hoc, quod peruersè contra Deum appetunt, iusto Dei iudicio, implere nequius permittuntur. Et cum eos malitia accendit, potentia roborat, tanto iam semetipsos in errore cognoscere nequeunt, quanto in rebus affluentibus extra se semper per potentiam trahuntur. De quorum nunc intentione dicitur: [Tetendit enim aduersus Deum manum suam, et contra omnipotentem roboratus est.] Contra Deum quippe manum tendere, est in operatione praua, despectis Dei iudicijs, perseverare. Et quia tunc magis irascitur Deus, quando permittit impleri quod saltem concipi in cogitatione non debuit, contra omnipotentem iniquus iste roboratur: quia prosperari in mala sua actione permittitur, quatenus et peruersa faciat, et tamen feliciter viuat. De quo adhuc subditur: [Cucurrit aduersus eum erecto collo.] Erecto collo contra Deum currere, est ea, quæ Creatori disscunt, cum audacia perpetrare. De quo recte dicitur: Cucurrit, idest in malo opere obseculum de aduersitate non habuit. De quo adhuc additur. [Et pingui ceruice armatus est.] Pinguis ceruix est opulenta superbia, affluentibus videlicet rebus, quasi multis carnibus fulsa. Potens igitur iniquus pingui ceruice contra Deum armatur, quia rebus temporalibus tumens contra præcepta veritatis, quasi de magnitudine carnis erigitur. Quid enim paupertas, nisi quædam macies, et quid rerum abundantia, nisi pinguedo est vite præsentis? Pingui ergo ceruice se contra Deum erigit, qui temporalem abundantiam in superbiam assumit. Habent enim hoc potentes et iniqui proprium, vt fallacibus diuitijs occupati, veras Dei opes negligant, et quantum minus quod verum est inquirunt, tanto amplius falsis diuitijs extollantur. Cura etenim multiplex terrenarum rerum, quia occupat, excecatur. Vnde adhuc aptè subiungitur: [Operuit faciem eius crassitudo.] Visus quippe in facie est, in qua et prima corporis honorabilior pars est. Non ergo immerito mentis intentio per faciem designatur, quam quolibet veritatis, illuc videmus. Faciem ergo crassitudo operit, quia desiderata terrenarum rerum abundantia oculis mentis premit, et hoc, quod in eis esse honorabile debuit, ante Dei oculos scædat, quia curis multiplicibus aggrauatur. Quibus tamen nec solum sufficit, vt ipsi superbiant, nisi et hi, qui eis coniuncti sunt, de eorum pinguedine etiam ipsi glorièntur. Nam sunt nonnulli, qui patronis maioribus adiuti superbiunt, et de eorum potentia contra inopes extolluntur. Vnde et adhuc subditur: [Et de lateribus eius aruina dependet.] Quia aruina pinguedo carnis est, et latera dicere diuitum solemus hos, quos eis coniunctos certissimum anxia de eius lateribus dependet: quia quisquis potenti et iniquo adheret, ipse quoque de eius potentia, velut ex pinguedine rerum tumet, vt patroni peruersi iniquitatem sequens, Deum non timeat, quos valet et quantum valet pauperes affligat: de gloria temporali cor elenet. Cum ergo talis est, qui iniquo potenti adheret, de eius protecto latere aruina dependet. De quibus adhuc subditur: [Habitabit in ciuitatibus desolatis, et in

A et in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ.] Quia enim a conuersatione conuiuentium ciuitas appellatur, ciuitates desolatæ sunt ipsi obsequentium cuncti peruersorum, quorum clamoribus peruersus iste laudatur, cum ad praua opera per nequitiam rapitur. Vnde scriptum est: Laudatur peccator in desiderio animæ suæ, et qui iniqua agit, benedicitur. Domus vero deserta, sunt cogitationes prauæ, quas iniquus iste inhabitat: quia per omne, quod agit, iniquorum hominum placere cogitationibus appetit. Quæ ciuitates desolatæ, et domus deserta recte nominantur, quia nisi omnipotens Deus, talium conuersationis cogitationesq. præcedentibus eorum culpis relinqueret, ad grauiora perpetranda minime peruenirent. Bene autem dicitur: [Quæ in tumulos sunt redactæ.] Ruentia namque domorum, atque ciuitatum ædificia tumulos faciunt: quoniam dum prauique consilii actionibus sibi metipsis ad peruersa opera iunguntur, ostendunt procul-

23.

Psal. 9.

B dubio, quia de ædificio vitæ ceciderunt. Sequitur: [Non habitabitur, nec perseverabit substantia eius, nec mittet in terram radicem suam.] Quod hic: Non habitabitur, dictum est: in quibusdam codicibus reperi, non ditabitur: sed sensus non discrepat, quamuis a se sermo discoret. Ille enim virtutibus ditatur, cuius mentem inhabitat omnipotens Deus. Sed quia superbi cogitatio ab auctoris sui gratia non inhabitatur, profecto per hoc virtutibus non ditatur. Propter hoc ergo quod interius est vacuus, ditatur, non inhabitatur: propter hoc vero quod transitorium foris tumet, recte subiungitur: [Nec perseverabit substantia eius.] Ac si aperte dicatur: Hoc, quod habere videtur exterius, transiit: et illud, quod transire non poterat, interius non habet. Vnde et apte subiungitur: [Nec mittet in terram radicem suam.] Quod si de hac terra dictum accipimus, liquet proculdubio, quia arbor, quæ in terra radicem non habet, vel tenuissimis commota statibus cadit. Et super-

C bus quisque dum contra omnipotentem Dominum roboratur, dum currit erecto collo, et pingui ceruice contra auctorem erigitur, stare quasi arbor videtur. Sed status eius sine radice est: quia velut ad lenem statum, sic ad motum occultæ sententiæ vita eius eruitur. Sin vero hoc loco terram, æternæ vitæ retributionem accipimus, de qua Propheta ait: Portio mea in terra viuentium: iniquus iste in terram radicem suam non mittit: quia nunquam ad æternæ vitæ desiderium cordis sui cogitationem plantat. Quod enim radix arbori, hoc vitæ quæ hominum cogitationi suæ est: quia in hoc, quod exterius videtur, per illud tenetur, quod exterius non videtur. Vnde et per Prophetam dicitur: Mittet radicem deorsum et faciet fructum sursum. Cum enim cogitationem nostram ad compatiendum indigenti proximo tendimus, quasi radicem deorsum mittimus, vt retributionis fructum superius faciamus. Sequitur: [Non recedet de tenebris.] Si superbus iste a culpa ad iustitiam redire voluisset, de tenebris recederet. Sed quia lucem iustitiæ non querit, de tenebris non recedit. Cuius etiam exemplo hi, qui ei adherent, in terrenis profectibus anhelant, a uariæ facibus accenduntur, desideriorum carnalium ignibus vruntur. Vnde et subditur: [Ramos eius arefacit flamma.] Si enim sibi quosdam æternam patriam quærentes adiungeret, ramos in se virides haberet: Sed quia ipsi quoque, qui ei coniuncti sunt, terrenis desideriis æstuant, et dum desideriorum flamma, clientium eius animos accendit, scilicet ramos eius arefacit, vt fructum boni operis non ferant: quia ad appetenda infima per nequitiam anhelant. Bene autem subditur: [Et auferetur spiritu oris sui.] Superbus etenim quisque quo iu hac vita plus valet, eo sibi lingue frena audacius relaxat, vt loquatur peruersa quælibet, nullumq. de verbis suis metuat, istos contumelias feriat, illos maledictionibus iaculetur. Nonnumquam vero in blasphemiam contra Conditorum rapitur, sicut de talibus per Psalmistam dicitur: Posuerunt in cælum os suum, et lingua eorum transiit super terram. Vnde et diues in igne positus, stillari sibi aquam ex digito Lazari in linguam postulat. Quia ex re intelligitur, quia ubi amplius peccauerat, ibi atrocius ardebat. Recte ergo nunc dicitur: [Et auferetur spiritu oris sui:] quia eo percussiois sententiam accepit, quo oris sui spiritum sub diuina formidine non restrinxit. Sequitur:

Psal. 141.

24.

Isa. 36. e

D **E** **F** **G** **H** **I** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **V** **X** **Y** **Z**

Psal. 71.

Luc. 16. f

Quod elemosynæ ex rapinis pauperum, vel ex alijs malis operibus contractas non suscipiat Deus. Et qui in his diuites sunt, nullo pretio redimantur. Cap. XXI.

Non credit frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit.] Quotiens post culpam elemosynas facimus, quasi pro prauis actibus pretium damus. Vnde et per Prophetam de eo, qui hæc non agit, dicitur: Non dabit Deo propitiationem suam, nec pretium redemptionis animæ suæ. Nonnumquam vero diuites elati, inferiores opprimunt,

Psal. 48.

munt, et aliena rapiunt: et tamen quasi quædam alijs largiuntur: et cum multis depri-
mât, aliquando quibusdam opem defensionis ferunt, et pro iniquitatibus, quas nunquam
deserunt, dare pretium videntur. Sed tunc eleemofynæ pretium nos a culpis liberat, cum
perpetrata plangimus, et abdicamus. Nam, qui et semper peccare vult, et quasi semper
eleemofynam largiri, frustra pretium tribuit: quia non redimit animam, quam a vitijs
non compescit. Vnde nunc dicitur: [Non credat frustra errore deceptus, quoddam
25. pretio redimendus sit.] Quia eleemofyna superbi diuitis cum redimere non valet, quæ
perpetrata simul rapina pauperis ante Dei oculos ascendere non permittit. Quod for-
tasse intelligi aliter potest: quia sepe superbi diuites cum eleemofynam tribuunt, non
hanc pro æternæ vitæ desiderio, sed pro extendenda vita temporali largiuntur, mortem
se posse differre donationibus credunt. Sed non credat frustra errore deceptus, quoddam
quo pretio redimendus sit: quia obtinere ex impenso munere non valet, vt finem debitum
euadat, cuius etiam nequitia interdicat vitam. Vnde et subditur: [Antequam dies eius
impleantur, peribit: et manus eius arescent.] Præfixi dies singulis ab interna Dei præ-
scientia, nec augeri possunt, nec minui: nisi contingat vt ita præsciantur, vt aut cum
optimis operibus longiores sint, aut cum pessimis breuiores, sicut Ezechias augmentum
dierum meruit impensione lacrymarum: et sicut de peruersis scriptum est: Indisciplinatis
obuiat mors. Sed sepe iniquis, quamuis in occultis Dei præscientia longa vitæ eius tem-
pora non sint prædestinata, ipse tamen quia carnaliter viuere appetit, longos animo dies
proponit. Et quia ad illud tempus peruenire non valet, quod expectat, quasi antequam
dies illius impleantur, perit. Quod tamen intelligere et aliter possumus. Plerumque
enim quosdam cernimus et peruersè agere, et vsque ad senectutem vltimam peruenire.
Quo modo enim dicitur: [Antequam dies eius impleantur, peribit.] cum in quibusdam
sepe videamus, quia ætate longa iam membra deficiunt, et tamen prauitatem suam eor-
um desideria exequi non desistunt? Sunt namque nonnulli, qui post vitam perditam, ad
semetipsos redeunt, et accusante se conscientia, peruersa itinera relinquunt, commutant
opera, antiquæ suæ prauitatis contradicunt, terrenas actiones fugiunt, desideria superna
sectantur: sed priusquam in eisdem sanctis desiderijs solidentur, per torporem mentis ad
ea, quæ diiudicare coeperant, redeunt: atque ad mala, quæ fugere disposuerant, recurrunt.
Quia enim sepe contingit, vt pro vtilitate multorum etiam sancti viri exterioribus actibus
seruiant, et populorum gubernationibus occupentur, hoc infirmi aspicientes, et per vet-
ustiam adhuc superbiam quærentes imitari exterioribus se actionibus inferunt: sed quan-
to ad eas non eruditio spiritualibus veniunt, tanto eas carnaliter exequuntur. Nisi enim
prius cor longo studio et diuina conuersatione in desiderijs celestibus conualeseat, cum
ad exteriora agenda refunditur, ab omni statu boni operis eradicatur. Vnde recte quo-
que de hoc iniquo dicitur: [Antequam dies eius impleantur, peribit.] Quia et si quid bo-
ni fortasse coepit agere, priusquam in eo per longitudinem temporis conualecat, ad exte-
riora relabatur, et peruersè deserit, quæ recte inchoasse videbatur. Vnde et apte subditur:
[Et manus eius arescent.] Quia dum exterioribus actibus intempestiue inuoluitur, ab
omni nimirum bona operatione siccatur. Vnde adhuc bene subditur:

*Quod hypocrita ideo aridi & infecundi sint in conspectu Dei, quia coram hominibus
opera sua congregant. Caput XXIIII.*

Lædetur quasi vinea in primo flore botrus eius, et quasi oliua proiciens florem suum.
Congregatio enim hypocritæ sterilis.] Notandum quoddam sic de hoc iniquo generali-
ter loquitur, vt tamen diuinus sermo ad specialem eius nequitiam deriuatur. Qui enim
dicens: Lædetur quasi vinea in primo flore botrus eius, et quasi oliua proiciens florem
suum: protinus subdit: Congregatio enim hypocritæ sterilis: patenter indicat, quia in
hoc iniquo reprobationis sententiam contra eius hypocrisim ferat. Sed nunc pensandum
nobis est, qualiter hypocrita sicut vinea in primo flore, vel sicut oliua florem proiciens
lædatur. Si florentem vineam per inæqualitatem æris immoderatum frigus attigerit,
protinus ab omni humore viriditatis arefacit. Et sunt nonnulli, qui post peruersa itinera,
sanctas vias sectari appetunt, sed priusquam in eis, vt diximus, desideria bona roboren-
tur, quædam illos præsentis sæculi prosperitas accipit, quæ eos rebus exterioribus impli-
cat, et eorum mentem dum a calore intimi amoris retrahit, quasi ex frigore extinguit, et
quidquid in eis de virtutum flore apparere videbatur, interficit. In terrenis quippe actibus
valde

- A** valde frigescit animus, si necdum fuerit per intima dona solidatus. Vnde necesse est, vt loca maiora vel exteriora opera, quæ humanis sunt necessitatibus profutura, illi exercenda suscipiant, qui hæc diiudicare, atque sub semetipsis premere ex virtute intima nouerunt. Nam cum infirmus quisque vel ad locum regiminis, vel ad exteriora agenda trahitur, quo quasi extra se ducitur, eradicatur: quia et arbor, quæ radices in altum prius non mittit, citius ventorum impetu sternitur. Si se ad altum vertice extollit, eo citius ad ima corruit, quo altius in aere sine radicibus excreuit. Nonnumquam vero florentem vineam non frigus, sed æstus arefacit. Cumq. immoderato calore tangitur, discusso flore botrus tabescit. Et plerumque contingit, vt hi, qui ad bona opera recta intentione non veniunt, cum placere se hominibus vident, ad exercenda hæc eadem opera vehementius accendantur, humanis placitura oculis agere anxie studeant, et quasi in sancto studio ferveant. Quid itaque istos, nisi in flore æstus contigit, quos humanæ laudis appetitio a fructu alienos fecit? Vnde et bene subditur: [Et quasi oliua proiciens florem suum.] Oliua quippe cum in flore est, si immoderata nebula tangitur, a plenitudine fructuum vacuat. Et quoties inchoantes quique bona opera, laudari ab aspicientibus coeperint, atque in suis laudibus delectari, fit caligo intelligentiæ in cogitatione: vt iam discernere nequeant, qua intentione quid faciant, et fructum pendant operis, velut ex nebula fauoris. Vnde bene per Salomonem dicitur: Mane surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt. Florent quippe vineæ, cum mentes fidelium bona opera proponunt. Sed fructus non pariunt, si ab eo, quod proposuerint, aliquibus vitiis erroribus infirmantur. Non ergo intueendum est si vineæ florent, sed si flores ad partum fructuum conualescant: quia mirum non est, si quis bona inchoet, sed valde mirabile est, si intentione recta in bono opere perduret. Vnde fit plerumque, vt si in bono opere recta intentio non tenetur, etiam ipsum hoc opus, quod bonum creditur, amittatur. Nam quosdam sepe vidimus terrena, quæ possederant reliquisse, et nil iam transitorium querere, nullis pro hac vita iurgiis immiseri. Cum itaque hoc in se fidelis anima ostendit, quasi oliua florem protulit. Sed cum quidam ex talibus rursus coeperint mundi gloriam, quam contemplerant, querere, et terrenis rebus, quas spreuisse videbantur, insatiabiliter inhiare, vacare iurgiis, proximorum læsiones exquirere, nimirum proiecit oliua florem, quem proposuit: quia rudimenta boni studij ad perfectæ opera non perduxit. Sed sciendum est, quia hæc semper eis eueniunt, qui Deum puro ac simplici studio non sequuntur. Vnde recte subditur: [Congregatio enim hypocritæ sterilis.] Coepit enim bona non amitteret, si hypocrita non fuisset. Congregant vero et hypocritæ bona opera, sed eorum sterilis est ipsa congregatio: quia per hoc, quod agunt, fructum recipere in æterna retributione non appetunt. Secundi ac virides in suis operibus humanis oculis videntur: sed in conspectu occulti iudicis, infecundi et aridi apparent. Sæpe vero æstu avaritiæ accensis, eo maiora de se opera humanis oculis ostendunt, quo ampliora sibi ab hominibus offerri munera appetunt. Vnde adhuc subditur:

Quid sit munus ab ore & a manu percipere.

Capit. XXV.

- E**t ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.] Sicut enim corpus in tabernaculo, sic mens habitat in cogitatione. Sed ignis tabernacula deuorat, cum æstus avaritiæ cogitationes deuastat. Et fit plerumque, vt hypocrita aurum vel quæque bona corporalia ab hominibus accipere contemnat: sed quia hæc non accipit, maiores ab eis recipere laudes querat, et fortasse munus se accepisse non æstimat, quia bona corporalia recipere recusât. Vnde sciendum est, quia aliquando munus a manu aliquando vero ab ore porrigitur. Nam qui nummum tribuit, munus ex manu dedit; qui autem verbum laudis impendit, munus ab ore protulit. Hypocrita itaque etsi exteriora dona, quæ terrenæ forsitan necessitati congruunt, accipere recusât, plus est quod sibi retribui appetit, cum vltra meritum laudari desiderans, munus ab ore querit. [Et quia in ipso laudis appetitu, nimio cor ardore succenditur, dicatur recte: Et ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.] Sin vero eorum tabernacula, corpora debemus accipere, in quibus illorum animæ habitant, ignis eorum tabernacula deuorat: quia qui hic in mente ardent igne avaritiæ, illic etiam in carne concremâtur ignibus gehennæ. Et quia mens hypocritæ numquam vacat a malitiæ cogitatione, nam siue terrena quæque seu laudem appetat, hæc alijs inuidet, quæ sibi tribui anhelat: et tanto ceteros

ceteros ostendere peruerfos molitur, quanto videri fanctior omnibus appetit, vt eo quod alij defpicabiles fiunt, ipfe reuerentior femper appareat. Vnde fit, vt de opinione proximi ante humana iudicia, linguae fuae laqueos praetendat, vt eorum, quibus placere appetit, folus aestimationem capiat. Vnde et fequitur: [Concepit dolorem, et peperit iniquitatem, et vterus eius praeparat dolos.] Dolorem quippe concipit, cum peruerfa cogitat. Iniquitatem parit, cum explere coeperit quod cogitauit. Inuidendo dolorem concipit, derogando iniquitatem parit. Grauis quippe est iniquitas, quando is, qui peruerfus est, ostendere alios peruerfos molitur, vt inde ipse, quali fanctus appareat, quod alios fanctos non esse docuerit. Sciendum vero, quod in sacro eloquio, ventris vel vteri nomine mens solet intelligi. Hinc est enim, quod per Salomonem dicitur: Lucerna Domini spiraculum hominis, quae inuestigat omnia secreta ventris. Lux enim gratiae, quae defuper venit, spiraculum homini praestat ad vitam. Quae videlicet lux omnia secreta ventris inuestigare dicitur: quia occulta mentis penetrat, vt ea, quae de seipfa latebant animam, ante eius oculos flenda reducat. Hinc Hieremias ait: Ventrem meum, ventrem meum doleo. Qui vt ventrem suum, quid dixisset ostenderet, adiunxit: Sensus cordis mei turbati sunt. Vteri itaque nomine, recte mens accipitur: quia sicut proles in vtero concipitur, sic cogitatio in mente generatur: et sicut in ventre cibi, ita continentur in mente cogitationes. Vterus itaque hypocritae praeparat dolos, quia tanto femper maiorem malitiam contra proximos in mente concipit, quanto folus pra omnibus videri innocentior quærit. Hæc idcirco Eliphas protulit, quia beatum Iob tanto percussum verberare propter hypocritam putauit. Sed eius verba etsi multis congruunt, ab ipso solo aliena sunt, pro quo folo dicebantur: quia fanctus vir nihil in fuis actibus duplicitatis habuit, quem testis veritatis de cordis simplicitate laudauit.

Prov. 20. d

Hier. 4. 8

LIBRI DVODECIMI MORALIVM FINIS.

S AN C T I G R E G O R I I
M O R A L I S E X P O S I T I O N I S

I N B E A T V M I O B

L I B E R D E C I M V S T E R T I V S.

C A P V T P R I M V M.

SE hoc peruerforum proprium solet, quod fua mala per conuicium bonis ingerant, priusquam de eis ipsi veraciter accufentur: et dum metuunt increpari de his, quæ faciunt, aduerfantes fuis prauitatibus iustos hæc facere testantur. Sancti autem viri patienter audiunt etiam, quæ se numquam fecisse meminerunt: quamuis ea mala, quæ sibi ingeri conspiciunt, ab ipsis fuis criminatõibus nouerint perpetrata: et cum eos prædicãdo corrigere non possunt, patienter tolerat, quatenus si fructum conuerfionis eorũ consequi non valent, ex ipsis tamen præmium longanimitatis acquirant. Vnde et sancta Ecclesia Dauid Propheta vocibus, dicit: Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores: quia videlicet dum hæreticos vel quoslibet reprobos, quos corrigere non valet, tolerat, facta peccantium supra dorsum portat. Beatus itaque Iob videns Eliphas amicum suum multa contra se de hypocritis conquerentem, qui ex consolationis verbo ad a maritudinem increpationis eruperat, et simulatus consolator apparebat, per patientiam suam typum seruat Ecclesiæ, quæ nouit talia audiendo tolerare, et cum eius sermo admittitur, ratiocinando destruere, et dicit:

Psal. 128.

. 8. 2

C A P V T

A

CAPVT DECIMUM SEXTVM B. IOB.

Espondens autem Iob, dixit: Audiui frequenter talia. Consolatores onerosi omnes vos estis. Numquid habebunt finem verba ventosa, aut aliquid tibi molestum est, si loquaris? Poteram & ego similia vestri loqui. Atque vtinam esset anima vestra pro anima mea. Consolaretur et ego vos sermonibus, & mouerem caput meum super vos. Roborarem

B vos ore meo, et mouerem labia mea, quasi parcens vobis. Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus: et si tacuerò, non recedet a me. Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum tecti sunt omnes artus mei. Rugæ meæ testimonium dicunt contra me, et suscitatur falsiloquus aduersus faciem meam, contradicens mihi. Collegit furorem suum in me, et comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis. Hostis meus terribilibus oculis me intuitus est. Aperuerunt super me ora sua, et exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt pœnis meis. Concludit me Deus apud iniquum, et manibus impiorum me tradidit. Ego ille quondam opulentus, repente contritus sum. Tenuit ceruicem meam, confregit me, et posuit me sibi quasi in signum. Circumdedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos. Non pepercit, et effudit in terram viscera mea. Concidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas. Saccum consui super cutem meam, et operui cinere carnem meam. Facies mea intumuit a fletu, et palpebræ meæ caligauerunt. Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cum haberem mundas ad Deum preces. Terra ne operias sanguinem meum, neque inueniat in te locum latendi clamor meus. Ecce enim in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis. Verbosi amici mei. Ad Deum stillat oculus meus. Atque vtinam sic iudicaretur vir cum Deo, quo modo iudicatur filius hominis cum collega suo. **D** Ecce enim breues anni transiunt: & semitam, per quam non reuertar, ambulo.

Caput 11.

A Vdini frequenter talia.] Electi quippe frequenter aliena mala quasi sua audiunt, et ab his eis crimen impingitur, a quibus crimina impincta perpetrantur. Hac autem responsione beatus Iob illud Ecclesiæ tēpus significat, quo oppressa ab aduersarijs, temporali eorum potentia quasi deiecta creditur. Vnde sequitur: [Consolatores onerosi omnes vos estis.] Siue enim hæretici seu prauī quilibet, cum laborare bonos in aduersitate conspiciunt, in eo, quod illos consolari appetunt, mala eis persuadere conantur. Vnde non immerito bonorum mentibus onerosa fit eorum consolatio, quia inter verba dulcedinis, virus propinare cupiunt erroris: et dum dictis lenibus dolores quasi leuigant, peccati onus imponere festinant. Sed electi viri etiam cum temporali gloria priuantur, interni vigorem iudicij non amittunt. Nam sciunt et foris aduersa perpeti, et tamen interius infracti, recta sine pauore defendere. Vnde subiungitur: [Numquid habebunt finem verba ventosa?] Ventosa enim verba sunt, quæ inflationi temporali potius quàm reſtitutioni seruiunt. Sæpe autem mali etiam bona dicunt, sed quia bene non dicunt, ventosa verba proferunt. Nam dicta eorum et si quando sana sunt per sententiam, inflata tamen sunt per elationem. In hoc vero, quod dictum est: [Consolatores onerosi omnes vos estis:] quid aliud beati Iob magisterio docemur, nisi vt quisque perpendere sollicitè sciat, ne luctus tempore, verba increpationis inferat? Si enim sunt quædam, quæ increpari iure debeant, in afflictione postponenda sunt, ne consolator increpando dolorem augeat, 2.

S. Greg. To. 2.

Ecce quem

quem lenire propofuerat. Sequitur: [Aut aliquid tibi moleftum eft fi loquaris?] Ma-
 li viri cum alijs ſibi ſimilibus conuicioſa verba proferunt, eo citius obmutefcunt, quo
 de ſe talia mox audiunt, qualia ſuis auditoribus dicunt. Cum autem bonos viros per
 conuicioſa verba iaculantur, nil eis moleſtiæ ex conuicio naſcitur: quia contra tace-
 res loquuntur, nec compelluntur audire quod ſunt, quia iuſti conuicia non reddunt,
 etiam dum coguntur audire quod non ſunt. Bene ergo dicitur: Aut aliquid tibi mo-
 leſtum eſt, ſi loquaris? Ac ſi ei aperte diceretur. Eo plus loqueris, quo a me moleſtum
 aliquid de tua aſtione non audis. Vnde et ſubditur.

Quid pro qualitate perſonarum temperanda ſit correſſio doctorem. Cap. III.

- P**oteram et ego ſimilia veſtri loqui.] Narrat iuſtus quid facere potuit, ſed ne iu-
 ſtitiam deſerat, quod facere potuit declinat. Sequitur. [Atque vtinam eſſet
 anima veſtra pro anima mea, conſolarer et ego vos ſermonibus, et mouerem caput
 meum ſuper vos. Roborarem vos ore meo, et mouerem labia mea, quaſi parcens
 vobis.] Aliquando neceſſe eſt vt prauis mentibus quæ humana prædicatione corrigi
 nequeunt, diuina flagella optari benigne debeant. Quod cum magno ſit amoris ſtu-
 dio, videlicet non errantis pœna, ſed correptione quaeritur, et oratio potius quàm
 maledictio eſſe monſtratur. In his autem verbis hoc beatus Iob monſtratur intende-
 re, vt amici, qui dolori illius per charitatem compati neſciebant, ab experimento
 diſcerent, alienæ afflictioni qualiter miſereri debuiffent, atque edomiti doloribus a
 ſua paſſione traherent, conſolationem alijs qualiter inferrent, et tunc ſalubrius in-
 trinſecus viuerent, cum aliquid extrinſecus de infirmitate ſentirent. Notandum
 quod non ait: Vtinam eſſet anima mea pro anima veſtra, ſed Vtinam eſſet anima
 veſtra, pro anima mea: quia proſecto ſibi malediceret, ſi ſe illis fieri ſimilem opta-
 ret. Illis vero meliora voluit, quos ſibi fieri ſimiles quaſiuit. Conſolamur vero
 prauos in flagello conſtitutos, cum de exteriore percuſſione interiore in eis conua-
 leſcere ſalutem inducamus. Caput etiam mouemus, cum mentem, quæ principale
 noſtrum eſt, ad compaſſionem inſectimus. Eoſq. inter flagella roboramus, cum
 doloris eorum vim verbis mitibus lenimus. Sunt namque nonnulli, qui dum interna
 neſciunt, de malis exterioribus deſperabiliter affliguntur, de quibus per Pſalmiſtam
 dicitur. In miſerijs non ſuſſiſtent. Ille etenim bene nouit in exterioribus miſerijs ſub-
 ſiſtere, qui ſcit ſemper de ſpe interna gaudere. Quod vero non ait parcens, ſed quaſi
 parcens vobis, nequaquam hoc negligenter prætereundum puto: quia ſancta Ec-
 cleſia diſciplinæ vigorem cum permixtione manſuetudinis ſeruans, aliquando malis
 er quaſi parcens non parcit, aliquando vero, et quaſi non parcens parcit. Quod me-
 lius oſtendimus, ſi ipta, quæ plerumque accidunt, proferamus. Ponamus itaque ante
 oculos mentis, duos prauos intra ſanctam Eccleſiam eſſe conſtitutos, quorum ſit vnus
 potens et præterius, alter mitis et ſubditus. Si qua miti et ſubdito culpa ſurripuerit,
 hanc proſinus increpando prædicator inſequitur et corripit, cumq. corripiendo a cul-
 pa liberat, atque ad viam reſtitutionis reformat. Quid itaque huic niſi non parcens
 pepercit? quia dum correptionis verbum non diſtulit, citius hunc a culpa liberauit.
 Libere enim arguens non pepercit, ſed in eo, quod correxit, pepercit. At contra po-
 tens et præterius, cum aliquid perpetrare cognoſcit, tempus quaeritur, vt de ma-
 lo, quod fecit, increpetur. Niſi enim prædicator ſuſtineat quando proferre congrue
 correptionem poſſit, augeat in eo malum, quod inſequitur. Sæpe enim contingit, vt
 talis ſit, qui nulla increpationis verba ſuſcipiat. Quid itaque in huius culpa prædi-
 catori agendum eſt, niſi vt in ſermone admonitionis, quem pro communi ſalutē om-
 nium auditorum facit, tales culpas ad medium deducat, quales cum perpetrare con-
 ſiderat, qui et præſto eſt, et de ſe ſolo adhuc argui non poteſt, ne deterior fiat. Et
 cum generaliter contra culpam inuectio intenditur, correptionis verbum libenter ad
 mentem ducitur: quia potens prauus ignorat, quod ſibi hoc ſpecialiter dicatur. Quid
 itaque iſti prædicator ſuus niſi parcens minime pepercit? cui et ſpecialiter correptionis
 verba non intulit, et tamen vulnus illius ſub communi admonitione percuffit.
 Vnde ſit plerumque, vt eo vehementius perpetratam culpam lugeat, quo reatum
 ſuum, et cum ſe percuffum ſentiat, neſciri putat. Magna itaque prædicationis ar-
 te agendum eſt, vt qui ex aperta correptione deteriores ſiunt, quodam temperamento
 corre-

A corceptionis ad salutem redeant. Vnde etiam Paulus dicit: Quæ putamus ignobili- 1. Cor. 12. 6
 liora membra esse corporis, his honorem abundantiorē circumdamus, et quæ inhonesti sunt nostra, abundantiorē honestatem habent, honesta autem nostra nullius egent. Sicut enim inhonesti membra in corpore, ita quidam sunt intra sanctam Ecclesiam potentes et proterui. Quidam aperta inuentione ferri nequeunt, quasi honore tegminis velantur. Sed hæc de occultis potentium delictis loquimur. Nam quando et alij cognoscentibus peccant, alij etiam cognoscentibus increpandi sunt: ne si prædicator taceat, culpam approbasse videatur: atque hæc crescens, in exemplum veniat, quam pastoris lingua non fecat. Sancta ergo Ecclesia, cum per prædicatores suos quædam facta malorum sub dispensatione inuentionis increpat, labia quasi parcens mouet: sed tamen parcendo non parit, quia ab inuentione culpæ generaliter non tacet, quam specialiter tacet. Sequitur: [Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus, et si tacuero, non recedet a me.] Hoc personæ beati Iob qualiter congruat nullus ignorat. Sed si ad sanctæ Ecclesiæ typum trahatur, hæc et cum loquitur, dolor minime quiescit, quando locutione sua peruersos minime corrigi conficit. Et cum tacet, dolor minime recedit: quia etsi aduersa contingerit, hoc ipsum amplius quod tacet gemit: quia se tacente, peruersorum culpas excrescere conficit. Sequitur:

Quanta aduersitatum tempore a falsis et filijs fratribus patiantur electi.

Caput

1111.

C Nunc autem oppressit me dolor meus, et in nihilum redacti sunt omnes artus mei.] Dolorē suo sancta Ecclesia premitur, quando in malitia sua crescere peruersos intuetur. Et quia dum prauī crescunt, etiam infirmi, qui in ea sunt, ad sequenda studia prauitatis irritantur, recte additur: [Et ad nihilum redacti sunt omnes artus mei.] Sicut enim per ossa fortes, sic per artus infirmi quique designari solent. Membra ergo Ecclesiæ ad nihilum rediguntur, quando ex imitatione prauorum in hoc mundo crescentium, infirmi quique deterius infirmantur. Videntes etenim felicitatem malorum, sæpe ab ipso fidei statu delabuntur, bona temporalia appetunt, et veluti in nihilum ridiguntur: quia dum manentem Dei essentiam deserunt, diligentes transitoria, quasi ad non esse tendunt. Bene autem dicitur: [Nunc autem oppressit me dolor meus:] quia videlicet tempus doloris Ecclesiæ modo est, et tempus gaudij postmodum sequetur. Sæpe vero contingit ut sancta Ecclesia non solum infidelēs atque extra positos aduersarios toleret, sed eorum quoque insidias atque aduersitatem vix ferat, quos intus habet. Vnde beati viri voce apertè mox subditur: [Et rugæ meæ testimonium dicunt contra me.] Quid per rugas, nisi duplicitas designatur? Rugæ itaque sunt sanctæ Ecclesiæ omnes, qui in ea dupliciter viuunt, qui fidem vocibus clamant, operibus denegant. Hi nimirum pacis tempore, quia huius mundi potestatibus eandem fidem honori esse conspiciunt, fideles se esse mentiuntur. Sed cum sancta Ecclesiam subdita aduersitatis procella turbauerit, illico ostendunt quid in perfida mente moliantur. Has autem rugas in electis suis sancta Ecclesia non habet, quia videlicet nesciunt aliud de se foris ostendere, et intus aliud habere. Vnde recte egregius prædicator dicit: Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam. Maculam quippe et rugam non habet quæ et turpitudine operis, et duplicitate sermonis caret. Sed quia nunc intra sinum fidei multos etiam reprobos tenet, cum tempus persecutionis exarserit, ipsos hostes patitur, quos prædicationis verbis alere ante videbatur. Dicat itaque: Rugæ meæ testimonium dicunt contra me, id est, ipsi me insequendo increpant, qui nunc in meo corpore positi, duplicitatis suæ in se malitiam non emendant. Vnde bene adhuc subditur: [Et suscitatur falsiloquus aduersus faciem meam, contradicens mihi.] Etiam pacis suæ tempore sancta Ecclesia falsiloquium patitur, dum sunt in ea multi, qui de æternitatis promissione disidunt, et tamen se fideles esse mentiuntur. Qui dum prædicationi eius aperte contradicere non præsumunt, falsiloquium non contra faciem, sed quasi post dorsum patitur. Sed cum malitiæ tempus eruperit, is, qui nunc metuens derogat, ad contradicendum ante faciem venit: quia verbis veritatis apertis vocibus obstitit. Sciendum vero est, quia cum hæc a carnalibus patimur, non tam ipsi sunt,

xpo. 6. b

qui in noſtra morte ſcuiunt, quàm malignus ſpiritus, qui eorum mentibus principatur, ſicut per Paulum dicitur: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, et ſanguinem, ſed aduerſus principes et poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum. Vnde cum hic quoque de falſiloquio loqueretur, apte mox ad deſcribendum eius falſiloquij principem, verba conuertit, dicens.

Quod ſicut pauperes ſpiritu et ſimplices ad pradicandum Chriſtus elegit, ita aſtus et duplices Antichriſtus ad falſitatis pradicacionem aſſumet. Cap. γ.

6. **C**ollegit furorem ſuum in me, et comminans mihi, infremuit contra me dentibus ſuis: hoſtis meus terribilibus oculis me intuitus eſt.] Quid aliud omnes inquit quàm membra ſunt diaboli? Ipſe itaque per eos agit, quidquid in eorum cordibus vt agere debeant immittit. Habet autem etiam nunc diabolus contra ſanctam Eccleſiam furorem, ſed ſp̄s eius furor eſt: quia occulta tentationes per ſingulos mouet. Cum vero contra eam in aperta perſecutione proruperit, furorem ſuum in eam colligit, quia in afflictione illius tota ſe intentione conſtringit. Membra autem eius hoc pacis tempore idcirco contra electos collectum furorem non habet: quia malitiam ſuam minus ſe ſentiri poſſe implere, quàm volunt. Cum vero ſibi ſuppere licentiam prauitatis aſpexerint, tanto hanc audacius feriunt, quanto et contra illam ex vnanimitate glomerantur. Recte itaque nunc dicitur: [Collegit furorem ſuum in me.] Cuius adhuc furor vt latius exponatur dicitur: [Et comminans mihi, infremuit contra me dentibus ſuis.] De quo et ſubditur: [Hoſtis meus terribilibus oculis me intuitus eſt.] Ille quippe antiquus hoſtis Eccleſiæ contra hanc dentibus fremit, eamq. terribilibus oculis intuetur, quia per alios crudelia exercet, et per alios quæ exerceat prouidet. Dentes namque huius hoſtis, ſunt bonorum perſecutores atque carniſices, qui eius membra laniant, dum electos illius ſuis perſecutionibus affligunt. Oculi vero huius hoſtis ſunt hi, qui contra eam prouident mala, quæ faciant, ſuisq. conſilijs perſecutorum eius crudelitates inſammanant. Antiquus ergo eius aduerſarius fremit contra eam dentibus ſuis, dum per crudeles reprobos in ea inſequitur vitam bonorum. Intuetur hanc terribilibus oculis, quia prauorum conſilijs non ceſſat mala exquirere, in quibus hanc ſemper deterius affligat. Nam ſicut incarnata veritas in pradicacione ſua pauperes idiotas et ſimplices elegit: ſic econtrario damnatus ille homo, quem in fine mundi apoſtata angelus aſſumit, ad pradicandam falſitatem ſuam, aſtus ac duplices, atque huius mundi ſcientiam habentes electurus eſt. Vnde et per Iſaiam dicitur: Væ terræ cymbalo alarum, quæ eſt trans flumina Æthiopiz, quæ mittit in mari legatos et in vaſis papyri ſuper aquas. Terra quippe, cui væ dicitur, ille principaliter homo damnatus eſt, qui alarum cymbalum vocatur: quia hi, qui per ſuperbiam in altitudinem cogitationis euolant, eundem peruerſum hominem pradicando ſonant. Quæ ſcilicet terra recte trans flumina Æthiopiz eſſe perhibetur. Æthiopia etenim nigrum populum mittit, et omnem hominem mundus iſte, quia peccatorem profert, quæ nigrum Æthiopia populum parit. Sed terra, cui væ dicitur, trans flumina Æthiopiz eſſe perhibetur: quia damnatus ille homo tanta immenſitate iniquus eſt, vt omnium peccantium peccata tranſcendat. Qui mittit in mare legatos, quia pradicatores ſuos in ſæculum ſpargit. De quibus recte ſubditur qualiter mirantur, dum dicitur: In vaſis papyri ſuper aquas. Ex papyro quippe charta eſt. Quid itaque per papyrum, niſi ſæcularis ſcientia designatur? Vaſa ergo papyri ſunt corda doctorum ſæcularium. In vaſis igitur papyri ſuper aquas legatos mittere, eſt pradicacionem ſuam in ſapientum carnalium ſenſibus ponere, et deſuentes ad culpam populos vocare. Qui ergo illic per vaſa papyri, ipſi hic, quia carnaliter vident, per oculos designantur. De quibus et adhuc ſubditur: [Aperuerunt ſuper me ora ſua exprobrantes.] Ora ſua reprobi exprobrantes aperiunt, cū et erroris ſui mala pradicare non metuunt, pradicamenta rectæ fidei irrident. De quibus ſciendum eſt, quia illos præcipue in ſancta Eccleſia perſequuntur, quos multis conſpiciunt eſſe profuturos, qui vitam carnalium verbo correptionis conterunt, eoſq. in Eccleſiæ corpore ſpiritualiter vertunt. Vnde et ſubditur.

7. Iſaia. 18. a

Quid

A *Quid Christi maxillam percussit, qui veritatis persequitur predicatorum, & doctrina Evangelica contradicit, & de varijs pressuris Ecclesia.* Caput VII.

Percusserunt maxillam meam, satiati sunt poenis meis.] Maxilla quippe Ecclesie, sancti predicatorum sunt, sicut sub Iudae specie per Hieremiam dicitur: *Plorans ploravit in nocte, & lacryma eius in maxillis eius: quia in aduersitate Ecclesie illi amplius plangunt, qui vitam carnalium constringunt predicando nouerunt.* Per ipsos quippe sancta Ecclesia iniquos a vitijs conterit, et quasi gluties in sua membra conuertit. Vnde ipsi quoque primo predicatori velut maxilla Ecclesie dicitur: *Occide et madduca.* Hinc est etiam quod Samson maxillam asini tenuit, et hostes peremit: quia Redemptor noster simplicitatem atque patientiam predicantium, suae manu virtutis tenens, a vitijs suis carnales interfecit. Et maxilla in terram proiecta postmodum aquas fudit, quia data mori predicatorum corpora, magna populis monstrare miracula. Maxillam ergo Ecclesie petueri ferunt, cum bonos predicatorum insequuntur. Et quia tunc reprobi grande se aliquid fecisse aestimant, cum vitam predicatorum necat, post percussione maxillae apte subiungitur: [*Satiati sunt poenis meis.*] Illa quippe eos poena satiat, quae mentem Ecclesie praecipue castigat: Sequitur. [*Conclussit me Deus apud iniquum, et manibus impiorum me tradidit.*] Electorum populus apud iniquum concluditur, cum eius caro antiqui hostis persecutionibus temporaliter datur. Qui non spiritui, sed manibus impiorum traditur, quia quo hunc in mente capere nequunt, eo contra carnem illius crudelius inardescunt. Sed sanctus Ecclesiae populus cum aduersa perpeti grauer coeperit, et infirmos suos conspexerit ad deteriora delabi, pacis suae tempora ad mentem reuocat, quando fideles suos praedicationis suae opulentia pascebat. Vnde apte subiungitur: [*Ego ille quondam opulentus, repente contritus sum*] In eo quod se repente contritum asseruit, infirmorum mentem improvidam designauit. Qui dum mala, quae ventura sunt, prauidere nesciunt, tanto eis grauiora fiunt, quanto ab eis inopinata tolerantur. Firmis autem mentibus repente aduersa non veniunt, quia priusquam veniant prauidentur. Quod tamen nunc quoque sancta Ecclesia in quibusdam retro labentibus patitur, qui post doctrinae opulentiam, subitis aliquando vitijs conteruntur, ut sic in quibusdam malis corruant, ac si verbi pabulum numquam habuissent. Sequitur: [*Tenuit ceruicem meam, confregit me, et posuit sibi quasi in signum.*] Sicut in malis ceruix superbia, sic in bonis libertatis erectionem signat. Vnde nonnullam ipsa quoque superbia pro creditiouis auctoritate ponitur, sicut per Prophetam

D Dominus sanctae Ecclesiae pollicens dicit: *Ponam te in superbiam saeculorum.* Et quia persecutionis tempore infirmi quidam vera, quae sentiunt, praedicare libere non praesumunt, recte de hoc hoste dicitur: [*Tenuit ceruicem meam, confregit me.*] Fortasse autem hi ceruicis appellatione signati sunt, qui pacis eius tempore plusquam decet eriguntur, & sub occasione defendendae rectitudinis, vitio deserviunt elationis. Qui persecutionis tempore idcirco aduersa plus sentiunt, quia de prosperis extolluntur. De quibus bene dicitur: [*Tenuit ceruicem meam, confregit me*] Id est, elationem, quam in infirmis habui, distractione suae percussione inclinauit. [*Et posuit me sibi quasi in signum.*] Constat nimirum quia idcirco signum ponitur, ut sagittarum emissionem feriat. Fidelis itaque populus in signum hosti suo est positus: quia cum semper suis ictibus impetir, eumque suis persecutionibus affligit. Qui enim in hac vita assidua mala toleraret, velut in signum positus, ictus excipit ferientis. Vnde et predicator egregius cum persecutionum mala toleraret, atque sub persecutione aduersariorum gemeret, teneram discipulorum mentem de suis afflictionibus consolans ait: *Ipsi enim scitis quod in hoc posui sumus.* Ac si eis aperte dicat: *Quid in hoc tempore vulnera nostra miramini, qui si aeterna gaudia carimus, huc ad hoc venimus ut feriamur?* Sequitur: [*Circumdedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos, non pepercit, et effudit in tetram viscera mea.*] Haec iuxta litteram beato Iob congruere posse videbantur, per hoc, quod dicitur: *Circumdedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos, non pepercit: nisi subderetur quod de eo minime scriptum legitur: Effudit in tetram viscera mea.* Ex qua te necesse est, ut dum haec iuxta litteram inuenire non possumus, ea, quae in verbis eius fecundum historiam sonant, iuxta spiritum inquiramus. Sancta Ecclesia lanceis ab hoste

fuo circumdatur, quando in mēbris fuis ab impugnatore callido tentationū iaculis im-
petitur. Bene autem circumdari lanceis dicimur, quia antiquus hoſtis tentationis fuz
vulnere ab omni parte nos impetit. Sæpe enim dum gula reſtringitur, vt libido ſubi-
gatur, inanis gloriæ aculeus mentem pulſat. Si autem corpus abſtinentiæ afflictio-
ne non arriterit, contra mentem libidinis flamma ſe excitat. Sæpe dum ſeruare par-
ſimoniam nitimur, ad tenaciam labimur. Et sæpe dum poſſeſſa effuſe tribuimus ad
auaritiā ducimur: quia ruſum colligere quærimus quod tribuimus. Dum ergo anti-
qui hoſtis iacula vbique nos impetunt, recte nūc dicitur: [Circumdedit me lanceis ſuis.]
Et quia omne peccatum hoſtis quidem callidus ſuadet, ſi nos eius ſuaſionibus con-
ſentiendo perpetramus, apte ſubiungitur: [Conuulnerauit lumbos meos.] In lum-
bis quippe luxuria eſt. Vnde et is, qui cupiebat voluptatem libidinis a corde extingue-
re, prædicauit dicens: Saccinſti lumbos mentis veſtræ. Cum ergo antiquis hoſtis ſi-
delem populum ad luxuriam pertrahit, hunc proculdubio in lumbis ferit. Vbi no-
tandum quoque eſt, quod non ait: Vulnerauit, ſed Conuulnerauit lumbos meos. Si-
cut enim loqui aliquando vnius eſt, colloqui vero duorum, vel fortaliſ multorum,
ſic antiquus hoſtis, quia nos ad culpam ſine noſtra voluntate non rapit, nequaquam
lumbos noſtros vulnerare, ſed conuulnerare, dicitur: quia hoc, quod nobis ille male
ſuggerit, nos ſequentes ex voluntate propria implemus, et quaſi cum ipſo nos pariter
vulneramus: quia ad perpetrandum malum ex libero ſimul arbitrio ducimur. Sequi-
tur: [Non pepercit.] Ac ſi dicat, non deſtitit. [Et effudit in terram viſcera mea.] Quid
aliud ſancta Eccleſia debemus accipere, niſi eorum mentes, qui eius quædā
in ſemyſteria continent, qui ad intima ſacramenta deſeruunt? Sed antiquus aduerſa-
rius cum fideles quosdā, qui interioribus ſacramentis deſeruere videbantur, ad ſecula-
ria negotia pertrahit, eius proculdubio viſcera in terrā fundit: quia illos in rebus infi-
mis conculcat, qui prius in occultis ac ſpiritalibus adibus latebant, Sequitur: [Conci-
dit me vulnere ſuper vulnus.] In infirmis ſuis ſancta Eccleſia vulnere ſuper vulnus
concidit, quando peccatum peccato additur, vt culpa vehementius exaggeretur.
Quem enim auaritia pertrahit ad rapinam, rapina ducit ad fallaciā, vt perpetrata cul-
pa ex falſitate etiam defendatur, quid iſte niſi ſuper vulnus conciuſus eſt vulnere? Vn-
de bene quoque per Prophetam dicitur: Maledictum et mendaciuſ, et homicidium,
et furtum, et adulterium inundaerunt, et ſanguis ſanguinē tetigit. Solet enim ſan-
guinis nomine ſignari peccatum. Vnde is, qui a peccatis liberari deſiderat, per poen-
itentiam clamat: Libera me de ſanguinibus. Sanguis ergo ſanguinem tangit, cum
culpa culpam cumulaerit. Et quia cum vulnus vulnere additur, vires contra nos an-
ticipi hoſtis vehementius excreſcunt, recte ſubiungitur: [Irruit in me quaſi gigas.]
Facile quippe inimico reſiſtitur, ſi non ei, vel in multis lapſibus, vel in vno diutius
conſentiat. Sin vero eius ſuaſionibus anima ſubeſſe conſueuerit, quando ſe ei cre-
brius ſubijcit, tanto eſi ſibi intolerabiliorem facit, vt ei reſiſtari non valeat: quia nimi-
rum malignus aduerſarius contra hanc ex praua conſuetudine deuictā, quaſi more
gigantis pugnat. Sed tamen plerumque ſancta Eccleſia etiam poſt perpetratas culpas
mentes fidelium ad poenitentiam reuocat, et peccata operis virtute ſpontaneæ af-
fectionis ſummat. Vnde bene ſubditur: [Saccum conſui ſuper cutem meam, et ope-
rui cinere carnē meā.] Quid in ſacco et cinere niſi poenitentia, quid in cute et carne niſi
peccatum carnis debet intelligi? Cum ergo quidam poſt lapſum carnis ad poeniten-
tiam redeunt, quaſi ſaccus ſuper cutē conſuitur, et cinere caro operitur: quia culpa
carnis per poenitentiam tegitur, ne in diſtricti iudicis examine ad vltionem videatur.
Infirmi autem membra ſua ſancta Eccleſia cum a peccatis retrahit, atque ad poeni-
tentia remediū ducit, hæc proculdubio ſletibus adiuvat, vt ad recipiendam auctoris
ſui gratiam conualeſcant, et per ſortes plangit, quod non fecit quod in membris ſuis
debilibus quaſi ipſa fecit. Vnde bene adhuc ſubditur:

*Quod prelati ſancta Eccleſia ſubditorum peccata quaſi propria plangunt, et dum
viderint aliquos poenitentes, aliquos in malis perſeuerantes, iudicia
diuina mirantur.* Cap. V 11.

11 **F**acies mea intumuit ſletu.] Facies quippe ſanctæ Eccleſiæ ſunt hi, qui in locis re-
giminum poſiti, apparent primi, vt ex eorū ſpecie ſit honor fidelis populi, etiam ſi
quid

A quid in corpore latet deforme. Qui nimirū praelati plebibus plangunt culpas infirmantiū, seq. sic de alienis lapsibus, ac si de propriis affligunt. Et sæpe dum quosdam vident ad veniam post culpas redire, quosdam in iniquitate persistere, occulta omnipotentis Dei iudicia mirantur, sed penetrare nequeunt. Obstupeſcunt enim quæ non intelligunt. Vnde et apte subditur: [Et palpebræ meæ caligauerunt.] Palpebræ enim recte appellati sunt, qui ad prævidenda pedum itinera vigilant. Sed quia occulta Dei iudicia, nec præpositi vigilantes intelligunt, palpebræ sanctæ Ecclesiæ caligant. Sed vt sæpe iam me dixisse memini, beatus Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, modo voce corporis, modo autem voce capitis virtut: & dum membris eius loquitur, repente ad verba capitis leuatur. Vnde hic quoque subiungitur:

B *Quod sanguis Christi melius loquitur quam Abel, quia sanguis Abel obliuionem, sanguis vero Iesu veniam impetrat.* Caput VIII.

Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cum habere mundas ad Deum preces. Absque iniquitate enim manus suæ pertulit, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, et tamen dolorem crucis pro nostra redemptione tolerauit. Qui solus præ omnibus mundas ad Deum preces habuit, quia enim ipso dolore passionis pro persecutoribus orauit, dicens: Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. Quid enim dici, quid cogitari in prece mundus potest, quam cum et illis misericordia intercessionis tribuitur, a quibus toleratur dolor? Vnde factum est, vt Redemptoris nostri sanguinem, quem persecutores seuentes fuderant, postmodum credentes biberent, eumque esse Dei filium prædicarent. De quo videlicet sanguine apte subiungitur: [Terra, ne operias sanguinem meum, nec inueniat in te latendi locum clamor meus.] Peccanti homini dictum est: Terra es, et in terram ibis. Quæ scilicet terra Redemptoris nostri sanguinem non abscondit: quia vnusquisque peccator redemptionis suæ pretium sumens, confitetur ac laudat, & quibus valet proximis innotescit. Terra etiam sanguinem eius non operuit, quia sancta Ecclesia redemptionis suæ mysterium in cunctis iam mundi partibus prædicauit. Notandum quod subditur: [Neque inueniat in te latendi locum clamor meus.] Ipse enim sanguis redemptionis, qui sumitur, clamor nostri Redemptoris est. Vnde etiam Paulus dicit: Et sanguinis asperisionem melius loquentem quam Abel. De sanguine Abel dictum fuerat: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Sed sanguis Iesu melius loquitur quam Abel: quia sanguis Abel mortem fratricidæ fratris petijt, sanguis autem Domini vitam persecutoribus impetrauit. Vt ergo in nobis sacramentum dominicæ passionis non sit otiosum, debemus imitari quod sumimus, et prædicare ceteris quod veneramur. Locum enim latendi clamor eius in nobis inuenit, si hoc quod mens credidit, lingua tacet. Sed ne in nobis clamor eius lateat, restat vt vnusquisque iuxta modulum suum, viuificationis suæ mysterium proximis innotescat. Libet mentis oculos ad dominicæ passionis horam reducere, cum Iudæi persequentes seuirent, discipuli timentes fugerent. Qui enim in carne mori videbatur, nequaquam Deus esse credebatur. Vnde hic apte subditur:

Quod esset filij sit pater & conscius, quia in omni Trinitatis opere vnum consilium est, & vna voluntas. Caput IX.

Ecce enim in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis. Cum enim filius labefactaretur in terra, erat ei testis in cælo. Testis quippe filij pater est, de quo ipse in Euangelio dicit: Et qui misit me pater, ipse testimonium perhibet de me. Qui recte etiam consilius dicitur: quia vna voluntate, vno consilio pater cum filio semper operatur. Cuius etiā testis est, quia nemo nouit filium nisi pater. Tunc ergo in cælo testem, & conscium in excelsis habuit, quando hi, qui eum morientem in carne cernebant, diuinitatis eius potentiam considerare nesciebant. Et cum ignorarent homines, in morte tamen mediatoris Dei & hominum nouerat, qui cum ipso operabatur pater. Quod fortasse etiam ad vocem eius corporis referri valet. Sancta namque Ecclesia idcirco aduersa vitæ præsentis tolerat, vt hanc superna gratia ad præmia æterna perducatur. Carnis suæ mortem despicit, quia ad resurrectionis gloriam intendit. Et transitoria sunt quæ patitur, perpetua quæ præstolatur. De quibus nimirum bonis perpetuis dubietatem non habet: quia fidele iam testimonium Redemptoris sui gloriam tenet. Carnis quippe eius resurrectionem merte conspicit, atque ad spem fortiter conualeſcit: quia quod in suo videt iam factū capite, sperat in eius quoque corpore,

1. Pet. 2. d

Luc. 23. e

Gen. 3. g

12.

Heb. 12. f

Gen. 4. b
S. Amb. lib. 2.
de Abel et
Cain. cap. 9.

Ioh. 5. f

Matth. 11. d

13.

corpore, quod uidelicet ipfa eft, abſque dubietate ſecuturum. Quam ſcilicet Eccleſiam **A**
 Pfalmiſta conſpicens in perpetua perfectione mſtram, ſub appellatione lunaſ describit,
 dicens: Luna perfecta in æternum. Quem quia ad reſurrectionis ſpem Dominica reſurre-
 ctio roborat, recte ſubiunxit: Et teſtis in cælo fidelis, quia vt de ſua reſurrectione non tre-
 pidet, iam cum in cælo, qui reſurrexit a mortuis, teſtem habet. Fidelis itaque populus cum
 aduerſa patitur, cum duris tribulationibus fatigatur, ad ſpem ſequentis gloriæ mentem
 erigit, et de Reſcriptoris ſui reſurrectione confidens, dicit: [Ecce enim in cælo teſtis
 meus, et conſcius meus in excelsis.] Qui recte conſcius dicitur, quia naturam noſtram,
 non ſolum creando nouit, ſed etiam aſſumendo. Scire enim eius, eſt noſtra ſuſcepſiſſe. Vnde
 etiam per Pfalmiſtam dicitur: Ipſe enim ſcit ſignum noſtrum. [Quid enim mirum
 ſi ſignum noſtrum dicatur ſpecialiter ſcire, dum conſtat nihil eſſe quod neſciat? Sed
 ſignum noſtrum ſcire eius eſt, hoc in ſe ipſo ex pietate ſuſcepſiſſe. Quæ tamen vox cum
 beato Iob congruere nobis etiam ſingulis poteſt. Omnis enim, qui ex eo, quod agit, huma-
 nas laudes appetit, teſtem ſe in terra quærit. Qui autem de actibus ſuis omnipotenti Deo pla-
 cere feſtinat, teſtem ſe in cælo habere conſiderat. Et ſæpe contingit, vt ipſa quoque in no-
 bis bona opera ab incautis hominibus reprehendantur. Sed qui teſtem in cælo habet, re-
 prehenſiones hominum metuere non debet. Vnde adhuc ſubditur: [Verboſi amici mei: ad
 Deum ſtillat oculus meus.] Quid enim per oculum, niſi cordis intentio designatur? ſicut
 ſcriptum eſt: Si fuerit oculus tuus ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. Quia cum
 bona intentione quid agit, eius intentionis actio apud Deum minime ſuſcitur. Cum ergo
 verboſi amici ſunt, id eſt, cum et ipſi derogant, qui in fide ſociantur, ad Deum neceſſe
 eſt vt oculus ſillet, quatenus noſtra intentio tota in amoris intimi compunctione deſuat,
 et tanto ſubtilius ſe ad interiora erigat, quanto per exteriora opprobria repulſa, intus re-
 dire cogitur, ne foras euaneſcat. Sequitur: [Atque vtinam ſic iudicaretur vir cum Deo,
 quo modo iudicatur filius hominis cum collega ſuo.] Peccatores quidem nos eſſe ſemper
 agnoſcimus, ſed tamen ſæpe in ſtagello poſiti, pro quo magis peccato ſtagellemur, igno-
 ramus: & noſipſos ſubtili inquisitione diſcutimus, vt ſi quo modo poſſimus, cauſam per-
 cuſſionis noſtræ inueſtigare valeamus. Quæ dum plerumque nos lætet, ſit nobis oneri cæci-
 tas noſtra, & de eo, quod patimur, plus dolemus. Quiſquis verò cum collega ſuo ad iudi-
 cium accedit, et quod ſentit dicit, et quidquid contradicatur, agnoſcit: et quo voluerit, pul-
 ſat, et nouit vnde pulſatur. Qui enim diuina animaduerſione percutitur, dum nouit qui-
 dem quia vapulat, ſed cur va pulet ignorat, quaſi dicit ipſe quod ſentit, ſed quid contra-
 dicitur, neſcit. quia ipſe quidem ingemiſcit in verbere, ſed Deus aperte non declarat, pro
 qua cum feriat ultione. Itaque nunc dicitur: [Atque vtinam ſic iudicaretur vir cum Deo,
 quo modo iudicatur filius hominis cum collega ſuo.] Ac ſi aperte diceretur: Sicut in omni
 quod dico, audior, ſic omne, quod de me dicitur, audirem: Quod tamen in hac vita fieri
 nullatenus poteſt: quia magna eſt interpoſitio oculis cordis noſtri ad contemplandam
 ſubtilitatem Dei, ipſa uidelicet infirmitas noſtra. Sed tunc ad purum intuebimur eum, a
 quo nunc ſubtiliter intuemur, cum hæc infirmitate depoſita, ad contemplationis internæ
 gratiam venerimus, de qua Paulus dicit: Tunc cognoscam ſicut & cognitus ſum. Vnde
 beatus Iob videns eandem cognitionem pleniffime hic perfici nullatenus poſſe, de cæcitate
 quidem vitæ præſentis gemit, ſed tamen ſe de eius breuitate conſolatur, dicens: [Ecce
 enim breues anni tranſeunt, et ſemitam, per quam non reuertar, ambulo.] Omne, quod
 tranſit, breue eſt, etiam ſi tardius terminari videatur. In mortis autem ſemita, per quã non
 reuertimur, ambulamus: non quo ad vitam carnis minime reſurgendo reducimur, ſed quod
 ad labores huius vitæ mortalis, vel ad conquiſcenda laboribus præmia iterũ non venimus.

CAPVT DECIMUMSEPTIMUM BEATI IOB.

SPIRITVS meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur, et ſolum
 mihi ſuper eſt ſepulchrum. Non peccaui, et in amaritudinibus mo-
 ratur oculus meus. Libera me, et pone me iuxta te, et cuiusvis ma-
 nus pugnet contra me. Cor eorum longe feciſti a diſciplina, pro-
 pterea non exaltabuntur. Prædam pollicetur ſocijs, et oculi filio-
 rum eius deficient. Poſui me quaſi in prouerbium vulgi, et exemplum ſum coram
 eis.

A cis. Caligauit ad indignationem oculus meus, et membra mea quasi in nihilum redacta sunt. Stupebant iusti super hoc, et innocens contra hypocritam suscitabitur. Et tenebre iustus viam suam, et mundis manibus addet fortitudinem. Igitur omnes vos conuertimini et venite, et non inueniam in vobis vllum sapientem. Dies mei transierunt, cogitationes meae dissipatae sunt, torquentes cor meum. Noctem verterunt in diem, et rursum post tenebras spero lucem. Si sustinuero, infernus domus mea est, et in tenebris stravi lectulum meum. Putredini dixi: Pater meus, mater mea est, et soror mea vermibus. Vbi est ergo nunc praestolatio mea, et patientiam meam quis considerat? In profundissimum infernum descendant omnia mea. Putasne saltem ibi erit requies mihi?

Quod timore iudicij quanto finem suum magis propinquare cognoscant electi, eo semetipsos terribilius discutunt. Caput X.

Spiritus meus attenuabitur] Attenuatur spiritus timore iudicij: quia electorum mentes 15,
quo amplius extremo iudicio propinquare se sentiunt, eo ad discutiendas semetipsas terribilius contremiscunt, et si quas in se carnales vnquam cogitationes inueniunt, poenitentiae ardore consumunt: nec cogitationes suas dilatare carnali voluptate permittunt, quia eo semetipsas diiudicantes subtilius feriunt, quo districtum iudicem praestolantur vicinum. Vnde fit vt propinquum sibi semper exitum suspicentur. Nam reproborum mentes idcirco multa nequiter agunt, quia hic se viuere diutius arbitrantur. Iustorum ergo attenuatur spiritus, sed crassescit iniquorum. Quo enim per elationem tument, eo attenuationem spiritus non habent. Iusti vero dum breuitatem suae vitae considerant, elationis et immunditiae culpas declinant. Vnde et subditur: [Dies mei breuiabuntur, et solum mihi superest sepulchrum. Qui enim considerat qualis erit in morte, semper fit timidus in operatione, atque vnde in oculis suis iam quasi non viuunt, inde veraciter in oculis sui Conditoris viuunt. Nil quod transeat appetit, cunctis praesentis vitae desiderijs contradicit, et pene mortuum se considerat: quia moriturum minime ignorat. Perfecta enim vita est mortis imitatio, quam dum iusti solliciti peragunt, culpae laqueos euadunt. Vnde scriptum est: In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, et in aeternum non peccabis. Vnde et beatus Iob, quia dies suos considerat breuiari, & solum sibi super esse sepulchrum pensat, apte subiungit: [Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus.] Ac si aper te dicat: Culpam non feci, et flagella suscepi. Sed hac in re animum mouet, quia in multis se huius historiae locis peccasse confitetur, quare ratione peccasse se nunc abnegat? Sed ad haec ratio celeriter occurrit, quia nec tantum peccauit, vt flagella mereretur, nec tamen esse sine peccato potuit. Nam quia non pro corrigenda culpa, sed pro gratia augenda percussus est, iudex ipse testatur, qui laudat et ferit. Et rursum quia sine peccato non fuerit, nec ipse negat, qui a iudice laudatur, atque ideo laudatur, quia non negat. Sed credo quod melius haec verba discutimus, si dicta ex voce capitis sentiamus. Redemptor etenim noster ad ereptionem nostram veniens, et non peccauit, et amaritudinem pertulit: quia poenam culpae nostrae sine culpa sua suscepit, de cuius voce subditur: [Libera me, et pone me iuxta te, et cuiusvis manus pugnet contra me.] Ipse etenim non peccauit in cogitatione, vel opere: ipse in amaritudine moratus est per passionem: ipse liberatus est per resurrectionem: ipse iuxta patrem positus est per Ascensionem: quia profectus in caelum sedet ad dexteram Dei. Et quia post Ascensionis eius gloriam Iudaea in discipulorum eius persecutione commota est, recte nunc dicitur: [Et cuiusvis manus pugnet contra me.] Tunc quippe in membris illius furor persequentium saeuit, cum contra fidelium vitam flamma crudelitatis exarsit. Sed quo irent iniqui, aut quid agerent, dum is, quem persequabantur in terra, iam sedebat in caelo? De quibus adhuc subditur.

Quod reproborum corpus sub disciplina sit, mentis vero procul. Caput XI.

Corum longe fecisti a disciplina: Si enim disciplinae custodiam nossent, et nequam Redemptoris nostri praecipia cõtemnerent, ipsa eos carnis suae mortalitas ad amorem vitae immortalis excitasset. Hoc ipsum namque in hac vita corruptionis nos esse subiectos, iam de flagello disciplinae est. Aestu enim et frigore, fame sitiq. turbati, mor-
bis

bis affici, quandoque etiam extingui, quid sunt hæc aliud quàm flagella peccati? A Sed sunt nonnulli, qui & flagella tolerant, et tamen mentem ad flagellantis metum minime reformant. Vnde recte nunc dicitur: [Cor eorum longe fecisti a disciplina.] Quia etfi corpus sub disciplina est, cor sub disciplina non est: dum et flagellatur quisque, et tamen ad humilitatem mentis non reducitur. Neque ita hoc dicitur, ac si omnipotens et misericors Deus longe cor hominis a disciplina faciat, sed quòd sponte delapsum, ibi remanere vbi cecidit iudicando permittat: sicut ei in oratione quoque dicimus: Et ne nos inducas in tentationem, id est, induci minime permittas. Sequitur. [Propterea non exaltabuntur.] Corenim si sub disciplina esset, superiora appeteret, adipiscendis bonis transeuntibus non inhiaret. Quorum igitur cor sub disciplina non est, recte de illis dicitur. [Propterea non exaltabuntur:] quia dum in infirmis voluptatibus dimissi, terrena bona semper desiderant, cor ad super- B gaudia numquam leuant. Exaltarentur quippe, si mentem ad spem patrie celestis erigerent. Sed qui per disciplinam custodire vitam minime student, sed ex desiderio in imis iacent, et quod est gravius, iacendo se erigunt, quia de rebus transitorijs extolluntur, extolli possunt, sed exaltari nequeunt, et inde profundius in imo sunt, vnde se apud se altiores fiunt. Cor itaque, quod sine disciplina est, exaltari non valet, quia humana mens sicut male eleuata in infimis premitur, sic bene pressa in sublimibus leuatur. Sequitur:

Mas. 6. b

*Quòd socij diaboli sint apostata angeli, qui cum eo corruerunt: filij vero, qui per
delectationem ab eo gignuntur. Cap. XII.*

P Radam pollicetur socijs, et oculi filiorum eius deficient. Postquam de mul- C titudine iniquorum, id est, de antiqui hostis corpore, beatus Iob sententiam protulit, mox ad ipsum eorum principem, id est, caput omnium perditorum, sententiam vertit, atque a plurali numero ad singularem redit. Ita quippe vnum corpus 17. sunt diabolus, et omnes iniqui, vt plerumque nomine capitis censeatur corpus, et nomine corporis appelletur caput. Nam capitis nomine censeatur corpus, cum de peruerso homine dicitur: Ex vobis vnus diabolus est. Et rursum nomine corporis appellatur caput, cum de ipso apostata angelo dicitur: Inimicus homo hoc fecit. Ille igitur princeps omnium peruersorū alios socios habet atque alios filios. Qui namque sunt eius socij, nisi illi apostata angeli, qui cum eo de celestis patrie sede ceciderunt? Vel quos alios filios habet nisi peuerfos homines, qui de eius praua persuasione in malitiae operatione generantur? Vnde etiam veritatis voce infidelibus dicitur: Vos ex patre diabolo estis. Peruersus itaque iste auctor erroris prædā socijs pollicetur, quia mal- D lignis spiritibus prauorū promittit animas in eorum sine rapiendas. [Et oculi filiorū eius deficient.] Quia dum intentiones hominum ad sola terrena speranda excitat, hoc illos amare facit, quod diu tenere non possunt. Neque enim valet amoris prau- intentio permanere, quando et hoc, quod amat, ipsumque, qui amat, constat sub cele- ritate deficere. Possunt quoque et per socios fortasse intelligi crudelissimi quibus et omni malitia iam repleti: per filios vero hi, qui adhuc deceptorijjs promissionibus il- lusi, augendæ prauitati nutriuntur: vt illos iam velut ex merito malitiæ diabolus quasi socios habeat, qui iam non habent in perditione quo crescant: istos autem quasi filios, quos promissionibus lætat, vt ad peiora proficiant. Sed oculi filiorum eius deficient, quia prauorum intentiones cadunt: cum omne, quod hic apperunt, dese- E runt: et illic, quod doleant, sine fine patiuntur. Sequitur: [Posuit me quasi in prouerbium vulgi:] et exemplum sum coram eis. Hæc beatus Iob dicat ex se, dicat ex vocibus omnium electorum. Omnis quippe, qui flagello percutitur, quasi in prouerbium ponitur vulgi: quia stultus quisque dum cuiquam maledicere appetit, ex illius similitudine maledictionem sumit, quem percussum temporaliter videt, eamque poenam suo optat aduersario, quam euenisse conspicit iusto. Sicque fit vt non recte sapientibus, in exemplum deducatur rectus, dum et poena iusti esse damnatio creditur, et quæ illi maneat gloria, nulla spe fidei præuidetur. Sequitur:

Joan. 6. g
Mat. 23. d

Joan. 8. f

Quod iusti, cum vident sanctorum innocentiam a peccatoribus opprimi, iudicia Dei mirantur, ad quorum secreta non penetrant. Caput XIII.

Caligauit ad indignationem oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt.] Ad indignationem oculus caligat, quando ipsi quoque qui in dominico corpore, id est, in Ecclesia lumen veritatis habent, dum se diutius a prauis despicit ac dedignari conspiciunt, de occultis iudicii admiratione turbantur, et secretum Dei penetrare nequeunt, cur prævalere peruersi contra bonorum innocentiam permittuntur. Quis etenim non obstupescat, cum Herodias apud temulentum regem saltatu filiarum obtinet, ut caput amici sponsi, prophetæ & plusquam prophetæ, ante ora conuiuantium in disco deferatur? Sed cum iusti ad indignationem caligant, infirmi plerumque vsque ad infidelitatem corruunt. Vnde subditur: [Et membra mea quasi in nihilum sunt redacta.] Membrorum quippe nomine, teneritudo exprimitur infirmorum, qui dum peruersos prospiciunt florescere, iustos cruciari, ad hoc nonnunquam perueniunt, ut se bona vel inchoasse pœniteant, atque ita ad agenda mala citius recedunt, ac si eorum vitæ nocuerit bonum, quod inchoauerunt. Hoc autem, quod ait: Caligauit ad indignationem oculus meus, verbis planioribus aperit adiungens.

Quod contra hypocritas sancti suscitantur, cum eorum gloriam bonoremque contemnunt, & ad sola bona cœlestia mentem erigunt, quæ sibi cum malis communia esse non possunt. Caput XIII.

CStupebunt iusti super hoc, et innocens contra hypocritam suscitabitur.] Hoc loco innocens necdum perfectus iustus accipitur, qui bona adhuc inchoans, etsi nocere alijs non nouit, perfecta tamen ipse agere nequaquam valet. Et quia corda paruulorum, dum peruersos florescere in præsentia vita conspiciunt, inuidiæ facibus succenduntur: tanto enim quisque plus inuidet alijs bona præsentia, quanto ea ipse minus contempserit. Nam quod haberi ab omnibus non valet simul totum, huic desit quod alter habuerit. Succenditur vero contra hypocritam innocens, dum gloriæ simulatoris inuidet etiam qui nulli nocere solet. Sin vero in loco innocens quilibet in bono perfectus accipitur, contra hypocritam innocens suscitatur, quando hunc et florescere conspiciat, & tamen cum suo eum flore contemnit: & prædicando quæ recta sunt, tanto eum despiciendum ceteris esse denunciat, quanto eum conspiciat illa anxie querere, quæ cum eo diu non valeant permanere. In quo adhuc sensu subiungitur: [Et tenebit iustus viam suam, & mundis manibus addet fortitudinem.] Considerato quippe hypocrita, iustus viam suam tenet: quia dum illum ex peruersa voluntate obtinere ea, quæ mundi sunt, intuetur, ipse ad amorem cœlestium robustius stringitur: sciens quia bonis desiderijs præmia æterna non deerunt, dum et prauis et duplicibus cordibus bona temporalia non negantur. Quia ex re mundis quoque manibus addit fortitudinem: quia conspiciens peruersos obtinere terrenam gloriam, bona sua opera prouehit ad perfectionem, et tanto altius temporalia despiciat, quanto hæc abundare etiam malis cernit. Quam enim sint despicienda considerat, quæ Deus omnipotens etiam peruersis præstat. Si enim principaliter magna essent, nequaquam hæc Conditor aduersarijs suis tribueret. Vnde et indignum sibi esse pendit, ut illa bona appetat, quæ abundare conspiciat et malis, sed ad percipienda cœlestia mentem suam dirigat, quæ sibi cum reprobis communia esse non possunt. Igitur postquam exteriores profectus malorum, bonorum vero interiores intulit, exhortationis verba protulit dicens: [Igitur vos omnes conuertimini, et venite.] Quæ videlicet exhortationis verba proprie ad electos format, quos ad æternitatem vocat. Qui duobus modis inuitantur, scilicet, ut conuertantur, et veniant: conuertantur nimirum fide, veniant opere. Vel certe conuertantur deferendo mala, et veniant bona faciendo, sicut scriptum est: Declina a malo, et fac bonum. Mirandum vero quod subditur: [Et non inueniam in vobis vllum sapientem.] Quid est quod eos ad sapientiam vocat, et tamen operat ne illos sapientes inueniat, nisi quod ad veram sapientiam venire non possunt, qui falsæ suæ sapientiæ fiducia decipiuntur? de quibus scriptum est: Væ qui sapientes essis in oculis vestris, et coram vobis meritis prudētes. Et quibus rursum dicitur: Nolite prudentes esse apud vosmetipsos. Vnde idem prædicator egregius hos, quos carnaliter sapientes innenerat, ut sapientiam veram perciperent, prius fieri stultos quærebatur, dicens: Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens.

1. Cor. 3. d
Matth. 11. &
Luc. 10. d

piens. Et per ſemetipſam veritas dicit: Confiteor tibi pater Domine cæli et terræ, quia^A abſcondiſti hæc a ſapientibus et prudentibus, et reuelavi ea paruulis. Quia ergo hi, qui apud ſemetipſos ſapientes ſunt, ad veram ſapientiam peruenire non poſſunt, recte beatus Iob conuerſionem auditorum deſiderans, exoptat ne in eis vllum ſapientem inueniat. Ac ſi eis aperte dicat: Stulti eſſe apud voſmetipſos diſcite, vt in Deo vere ſapientes eſſe valeatis. Sequitur:

Quod cogitationes ſanctorum, ſive in lucris animarum, ſive in diſpenſatione rerum temporalium torqueant corda eorum, quia alternantibus proſperitatibus, & in nocte timent, ne ruant, & in die ſuſpecti ſunt, ne præſumant. Caput XV.

80.

Dies mei tranſierunt, cogitationes meæ diſſipatæ ſunt, torquentes cor meum.] ^BSancta electorum Eccleſia per diurna et nocturna tempora conſpicit vitæ ſuæ ſpatia tranſire, quia noctem in aduerſitatibus, diem vero in proſperitatibus habere conſuevit. Quasi enim lux ei oritur ex tranquillitate pacis, et nox ex dolore perſecutionis. Sed cū poſt quietis oria ad excreſcentis contra ſe perſecutionis laborem reddit, dies ſuos tranſire teſtatur. In quibus tamen diebus ſolet tanto grauioribus curis premi, quanto a ſe de ipſa tranquillitate pacis ſubtiliores a iudice rationes cogitat exquiri. In tranquillitate enim pacis modo animarum lucra cogitat, modo terrenarum rerum diſpenſationes curat. Quæ videlicet terrenorum actuum diſpenſationes tanto bonis mentibus grauioribus ſunt, quanto earum intuitu, ab intuentis cæleſtibus, vel ad modicum auelluntur. Vnde bene beatus Iob ſiue ſua, ſiue voce vniuerſalis Eccleſiæ, poſtquam dies ſuos tranſiſſe teſtatur, illico ſubiungit: [Cogitationes meæ diſſipatæ ſunt, torquentes cor meum.] Quia dum bonis mentibus temporalis felicitas tranſit, etiam cura eis terrenæ diſpenſationis ſubtrahitur, quæ eas in cogitationibus torquere videbatur. Dum enim erectæ ſemper eſſe ad percipiendā cæleſtia appetunt, eo ipſo quo aliquando ex diſpenſatione terrena ad ima cogitanda deſcendunt, torqueri ſe ſentiunt. Vnde fit vt ipſa quoque aduerſitas perſecutionis vertatur in magnam exultationem lætitiæ propter adeptam quietem cordis. Vnde et apte ſubditur: [Noctem verterunt in diem.] Diſſipatæ etenim cogitationes noctem in diem vertunt, quia nonnunquam iuſtus amplius placet ex aduerſitate mala perpeti, quàm ex proſperitate terrenæ diſpenſationis cura fatigari. Sed quia nouerunt cautius, et aduerſa tranſire, et proſpera rurius illuſcere, apte ſubiungitur: [Et ruriſum, poſt tenebras ſpero lucem.] Lux enim poſt tenebras ſperatur quia vel poſt noctem vitæ præſentis æternum lumen percipitur, vel ita hie aduerſitas atque proſperitas alternant, vt ſibi ſuccedere viciffim non deſinant. Vnde fit vt in luce nox in ſuſpitione ſit, et in nocte lux in præſumptione, ſicut ſcriptum eſt: In die bonorum ne immemor ſis malorum, et in die malorum ne immemor ſis bonorum. Sed ecce quia auctoris noſtri gratia redempti ſumus, hoc iam cæleſtis muneris habemus, vt cum a carnis noſtræ in habitatione ſubtrahimur, mox ad cæleſtia præmia du camur: quia dum conditor ac Redemptor noſter clauſtra inferni penetrans, electorum exinde animas eduxit, nos illo ire non patitur, vnde iam alios deſcendendo liberauit. Hi vero, qui ante eius aduentum in hunc mundum venerunt, quantamlibet iuſtitie virtutem haberent, ex corporibus educti in ſinu cæleſtis patriæ ſtatim recipi nullo modo poterant: quia necdum ille venerat, qui inferni clauſtra ſua deſcenſione ſolueret, et iuſtorum animas in perpetua iam ſede collocaret. Vnde beatus Iob et afflictionem ſentiens, et adhuc diſſerri retributionem iuſtorum ſciens, apte ſubiungit.

Eccleſ. 11. e

Quod ſancti licet ad infernum poſt mortem ab Adam uſque ad Chriſtum deſcenderint, ibi tamen quaſi in lætulo quieſcebant, ſolus tenebras pro pena habentes, & hoc eis ſummum tormentum erat, quod expectatum ſalutarem nondum videbant.

Caput XV I.

81.

Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt, et in tenebris ſtraui lætulum meum.] ^EPriores etenim ſancti et ſuſtinere aduerſa poterant, et tamen e corporibus educti, adhuc ab inferni locis liberari non poterant: quia necdum venerat, qui illuc ſine culpa deſcenderet, vt eos, qui ibi tenebantur ex culpa, liberaret. Tunc vero homo ſuum lætulum in tenebris ſtrauit, quando lucem iuſtitie perſuaſori callido conſentiendo deſeruit. Et quia in ipſis quoque inferni locis iuſtorum animæ ſine tormento tenebantur, vt et pro originali culpa adhuc illuc deſcenderent, et tamen ex proprijs actibus ſupplicium non habebant, quaſi

A quasi in tenebris lectulum strauisse, est in inferno sibi requiem præparasse. Graue etenim tedium electis fuit, post solutionem carnis, adhuc speciem non videre Creatoris. Quod tedium non immerito beatus Iob tenebras vocat. Sed quia hoc ex poena infirmitatis venit, recte eandem mox infirmitatem subdit, dicens:

Quid natura corrupta, et praua consuetudo vermes concupiscentiarum in nobis generant, et ex putredine huius carnis huiusmodi soboles oriatur. Caput XVII.

Putredini dixi: Pater meus es, mater mea, et soror mea vermibus.] Quid est hoc quòd dixit putredini: Pater meus es, nisi quòd omnis homo ab origine iam vitia-
B descendit? Vnde et additur: Mater mea et soror mea vermibus: quia videlicet et ab ipsa putredine, et cum ipsa in hunc mundum venimus. Quantum enim ad materiam corru-
Pptibilis carnis, mater nostra ac soror vermes sunt, quia et de putredine processimus, et cum putredine venimus, quam portamus. Quod si intelligi spiritualiter potest, et mater natura, et consuetudo non immerito soror vocatur, quia ab illa cum ista sumus. Quæ vi-
Ddelicet mater et soror vermes sunt, quia ex natura corruptibili, et consuetudine peruersa cogimur, vt quasi quibusdam vermibus, sic inquietis cogitationibus in mente fatige-
Cmur. Carnis enim natura vitia-
Vta, et consuetudo peruersa, quia innumeras curas in corde infirmitatis nostræ generant, bene mater et soror vermes vocantur. Mordent enim animum curæ, dum inquietant. Non enim cessant iusti viri, vel sollicitè cogitare et per-
Ttractare quid agant, vel prouide inspicere quo post præsentem vitam ducendi sunt. Quia ergo tunc electi ante aduentum Domini, et in labore vitæ præsentis se esse cernebant, et tamen post præsentem vitam necdum cælestia bona percipere, multis cogitationibus
Verebantur. Expectabant enim gratiam Redemptoris sui, nec tamen ad eam poterant in carne viuendo peruenire. Vnde et apte subditur: [Vbi est ergo nunc præsolatio mea?] Quæ esse potuit præsolatio iustorum, nisi iustus et iustitians Deus? qui ad poenæ huma-
Ni generis sponte descenderet, et captiuos mortis, iustitiæ suæ virtute liberaret? Huius enim præsentiam minime cessabant intenta cogitatione præsolari, quam quandoque ef-
Sse venturam nouerant, sed venire citius quærebant. Vnde non ait: Vbi est ergo præso-
Latio mea? sed ait: Vbi est ergo nunc præsolatio mea? Dum enim addit, nunc, os-
Tendit quia quod quandoque venturum erat, venire citius desiderabat. Sequitur: [Et pa-
Ttientiam meam quis considerat?] Expressit desiderium, quo festinat in carne positus redimi,
Et ab inferis ad superna reuocari. Et quidem paucorum hominum ista fuit pendere, vt scirent de præsentis vitæ laboribus, vel de subsequenti post mortem dilatione cogita-
Re. Quod vtrumque iusti ante aduentum Redemptoris nostri se perpeti dolebant. Vnde et recte dicitur: [Et patientiam meam quis consideret?] Equidem non deest qui pa-
Ttientiam consideret, sed cum citius non exaudit, quasi minus considerare Deus dicitur. Ipsa enim humani generis, quæ venit in mundi fine, redemptio, ab his, qui a mundi ini-
Ttio præcesserunt, tarda credebatur: quia longo temporis spatio a cælestium remunera-
Ttionē disiuncti sunt, veritate attestante, quæ ait: Multi prophætæ et reges voluerunt vi-
Ddere quæ vos videtis, et non viderunt. Itaque quod nunc dicitur: Patientiam meam quis considerat? ardentis desiderij vota panduntur. Neque enim, vt prædiximus, iusto-
Rum patientiam non considerat Deus: sed quasi non considerare dicitur, ad votum de-
Siderij minus citius apparere, et in prolixiora tempora dispensationis suæ gratiam differ-
Re. Dicat ergo [Patientiam meam quis considerat?] quia quod disponenti breue est,
Longum est amanti. Vnde adhuc dilationis suæ damna considerans, hoc quod iam præ-
Dixerat, repetit: et defensusurus ad ima, vocem doloris ingeminat, dicens: [In profundis-
Simum infernum descendunt omnia mea.] Cum constet quòd apud inferos iusti non in
Locis poenalis, sed in superiori quietis sinu tenerentur, magna nobis oboritur quæstio,
Quid nam sit, quòd beatus Iob asserit, dicens: [In profundissimum infernum descendunt
Omnia mea.] Qui si ante aduentum mediatoris Dei et hominum in infernum descen-
Surus erat, liquet tamen quia in profundissimum infernum descensus non erat. An ipsa
Superiora loca inferi, profundissimum infernum vocat? Quia videlicet quantum ad
Sublimitatem cæli, iam huius aeris spatium non immerito dici infernum potest. Vnde
Cum apostatæ angeli a cælestibus sedibus in hoc caliginoso aere sint demersi, Petrus
Apostolus dicit: Angelis peccantibus non peperit, sed rudentibus inferni detractos, in tar-
Tarum tradidit in iudicio cruciandos referuari. Si itaque quantum ad cellitudinem cæli,

22.

Luc. 10. d

1. Petr. 3. a

aer ifte caliginofus infernus eft, quantum ad eiuſdem aeris altitudinem, terra, quæ inferius iacet, et infernus intelligi, et profundus poteſt: quantum vero ad eiuſdem terræ altitudinem, et illa loca inferi, quæ ſuperiora ſunt alijs rece præculis inferni, hoc loco non incongrue inferni profundiffimi appellatione ſignantur: quia quòd aer ad cælum, terra ad aerem, hoc ille eſt ſuperior infernorum ſinus ad terram. Sed mirum valde eſt quod adiungit: [Deſcendent omnia mea.] Cum enim ſola anima deſcenſura eſſet ad inferni loca, quid eſt quòd ſanctus vir illuc perhibet omnia ſua deſcendere, niſi quòd ibi ſe eſſe totum vidit, vbi pondus ſuæ remunerationis intelligit? Quia hoc, quod ex ſe inſenſibile in terra deſerit, quouſque ad incorruptionem reſurrectionis redeat, ſe eſſe non ſentit. Omnia itaque ſua in infernum profundiffimum deſcenſura perhibet, quo ſolam ſuam animam deſcenſuram videt: quia ibi totus eſt, vbi ſentire poſſet quod reciperet. Vel certe in infernum omnia eius deſcendent: quia laborum omnium retributio, adhuc in ſola inferni quiete recipi præſtolabatur. Et quali illuc deſcendit omne, quod egit: quia ibi quietem retributionis ſuæ ex omnibus inuenit. Vnde etiam ipſa quies præſtolata ſubiungitur, cum illico ſubinfertur: [Putaſne ſaltem ibi erit requies mihi?] In quibus nimirum verbis et innotefcit quod deſiderat, et tamen eſſe ſe adhuc de ſuſcipienda requie dubium, designat: ne cuius ſancta opera tot flagella ſecuta ſunt, occulto iudicio ſuperni iudicis; poſt flagella temporalia etiam manſura tormenta ſequerentur. Qua in re cum magno nobis timore penſandum eſt, quis noſtrum iam de requie æterna ſecurus ſit, ſi de ea adhuc, et ille trepidat, cuius virtutis præconia, et ipſe iudex, qui percurrit, clamar. Si enim iuſtus vix ſaluabitur, impius et peccator vbi parebunt? Beatus etenim Iob, ad requiem ſe poſt flagella peruenturum nouerat: ſed vt noſtra timore corda concuteret, ipſe viſus eſt de æternæ quietis retributione dubitare, cum dicit, [Putaſne?] vt nos videlicet perpendamus quanta debemus formidine venturum iudicium ſemper expaueſcere, quando et ille, qui a iudice laudatus eſt, adhuc de retributione iudicij, in ſuis vocibus ſecurus non eſt,

LIBRVS DECIMITERTIVS MORALIVM FINIS.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
LIBER DECIMVS QVARTVS.

CCXXV
CCXXV

CAPVT PRIMVM.

SUPERIORI huius operis parte tractauimus, quòd omnipotens Deus vt mentes corrigeret ſub lege poſitorum, beati Iob vitam ad teſtimonium adduxit, qui legem non nouit, et tamen tenet: qui præcepta vitæ quæ ſcripto non acceperat, cuſtodiuit. Huius prius actio, Deo atteſtante, laudatur, et probari poſtmodum, diabolo inſidiante, permittuntur: vt per tentamenta tribulationis oſtenderet, quantum prius in tranquillitate profeciſſet. Huius vitam inimicus generis humani more ſuo improbus, et laudari, Deo atteſtante, cognouit, et tamen ad tentandum expetiit. Quem cum tot damnis rerum, tot orbitatibus percuſſum ſternere nequiuiſſet, vxorem ei in ſtimulum malæ ſuaſionis excitauit: vt ſaltem per familiaria verba corrumperet, quem per tot ſternere nunciorum tormenta minime valeret. Sed cum adiutorio feminæ, quod contra Adam prius

A prius in paradiso obtinuit, contra hunc secundum in sterquilino positum, roborari non potuit, ad alia se tentandi argumenta conuertit: vt amicos eius quasi consolantes adduceret, et tamen eorum mentes in asperitatem increpationis excitaret, quatenus eum, cuius patientiam flagella non vicerant inter flagella saltem aspera verba superarent. Sed inimicus callide insidians, fraudem, quam contra sanctum virum parauerat, pertulit: quia sancto viro quot occasiones perditionis intulit, tot causas victoriæ ministravit. Contra tormenta quippe patientiam, contra verba sapientiam tenuit: quia et dolores verberum æquanimiter sustinuit, et stultitiam male suadentium sapienter frenauit. Sed quia in ipsis passionibus, doctisq. locutionibus sanctæ Ecclesiæ typum tener, amicis eius, vt sæpe iam diximus, quædam recta, & quædam stulta loquentibus, non immerito hæretici figurantur: qui pro eo quod sancto viro amici sunt, multa de reprobis recta dicunt: sed pro eo quod speciem hæreticorum tenent, plerumque in oris sui excessu dilabuntur, et verborum suorum iaculis sancti viri pectus feriunt, sed contra mentem inexpugnabilem ipsa sua percussione fatigantur. Nos igitur subtili debemus discretionē distinguere, et quid sit in eorum verbis quod vere de reprobis sentiūt, et quid quod contra beatum Iob fatuū sonant.

CAPVT DECIMVM OCTAVVM BEATI IOB.

Respondens autem Baldath Suites, dixit: Vsq̃ue ad quem finem verba iactabis? Intellige prius: & sic loquamur. Quare reputati sumus vt iumenta, & sordidimus coram te? Quid perdis animam tuam in furore tuo? Nunquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco suo? Nonne lux impij extinguetur, nec splendeat flamma ignis eius? Lux obtenebrescit in tabernaculo illius, & lucerna, quæ super eum est, extinguetur. Artabuntur gressus virtutis eius, & præcipitabit eum consilium suum. Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat. Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis. Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam. Vndique terrebunt eum formidines, & inuoluent pedes eius. Attenuetur fames robur eius, & inedia inuadat costas illius. Deuoret pulchritudinem cutis eius, & consumat brachia illius primogenita mors. Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum quasi rex interitus. Habitent in tabernaculo illius socij eius, qui non est, aspergatur in tabernaculo eius sulphur. Deorsum radices eius siccantur: sursum autem ardeat mellis eius. Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Expellet eum de luce in tenebras, & de vrbe transferet eum. Non erit semen eius, neque progenies in populo suo, nec vlla reliquæ in regionibus eius. In die eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror. Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius, qui ignorat Deum.

E Quod superbi, cum se despici suspicantur, ad contumelias prosiliunt. Caput II.

Respondens autem Baldath Suites, dixit: Vsq̃ue ad quem finem verba iactabis? Intellige prius, et sic loquamur. Omnes hæretici sanctam Ecclesiam in quibusdam incognitis superbire putant, quædam vero nec intelligere suspicantur. Vnde Baldath Suites beatum Iob quasi in superbiam astruit erupisse, quem faretur verba iactare. Sed signat ipse quanta elatione tumuerat, qui beatum Iob loqui quæ non intelligeret putabat. Et quia omnes hæretici in estimatione sua a sancta se Ecclesia despici conqueruntur, apte subiungitur: Quare reputati sumus vt iumenta, et sordidimus coram te. Humanæ mentis est proprium, hoc sibi fieri suspicari, quod facit. Arbitrantur enim se despici, qui bonorum mores despiceret consueuerunt. Et quia in his, quæ comprehendi valent ratione, contra hæreticos ostendit Eccle-

fia rationale non effe quod aſtruunt, æſtimari ſe ab eius iudicio velut iumenta ſuſpi-
cantur. Ex qua deſpectus fui ſuſpicionem protinus ad deſignationem proſiliunt, atque ad
eiuſdem Eccleſiæ contumelias excitantur. Vnde ſubditur: [Quid perdis animam tuam in
furore tuo?] Hæretici vel zelum rectitudinis, vel ſpiritaſalem gratiã ſanctæ prædicationis,
non virtutis poudis, ſed inſaniam furoris æſtimant. Quo furore videlicet perire fidelium
animas arbitrantur: quia inde interire Eccleſiæ viram credunt, vnde ea contra ſe in furo-
re conſpiciunt. Sequitur: [Nunquid propter te derelinquetur terra?] Se enim vbique Deſi
colet, ſe totum mundum exiſtitant occupaffe. Quid eſt ergo dicere: Nunquid propter te
derelinquetur terra? niſi hoc quod ſæpe fidelibus dicunt, quia hoc eſt verum, quod vos dici-
tis, omnis a Deo terra derelieta eſt, quam iam præ multitudine nos tenemus. Sãcta autem
vniuerſalis Eccleſia prædicat, ſaluari veraciter niſi intra ſe non poſſe, aſſerens; quod om-
nes, qui extra ipſam ſunt, minime ſaluabuntur. At contra hæretici, qui etiam extra ip-
ſam ſaluari ſe poſſe conſidunt, in quolibet loco ſibi diuinum adiutorium aſſeſe proſiten-
tur. Vnde dicunt: [Numquid propter te derelinquetur terra?] id eſt, vt quiſquis extra te
fuerit, minime ſaluetur? Vnde etiam ſubditur: [Et transferentur rupes de loco ſuo.] Hæ-
retici rupes vocant eos, quos ſublimibus in humano genere excedere ſenſibus æſtimant,
quos proſecto doctores ſe habere gloriantur. Cum vero ſancta Eccleſia peruerſos quoſque
prædicatores intra ſinum rectæ fidei colligere ſtudet, quid aliud quàm de locis proprijs ru-
pes mouet, vt intra eam recta ſentientes humiliter iaceant, qui in peruerſis ſuis ſenſibus
prius rigidi ſtabant? Sed hoc fieri hæretici omnino contradicunt, et propter eius vocem,
rupes de loco proprio transferri renituntur: quia videlicet nolunt vt ad eam venientes
vera humiliter ſentiant hi, qui apud eos elatis ſenſibus falſa ſapiebant.

*Quod & bona malis, & mala bonis in hac vita indiſſerenter eueniunt, in vita vero æterna ſola
vera bona bonis, & vera mala malis ſeruantur.* Caput III.

3. **P**lerumque vero hæretici cum quoddam in ſancta Eccleſia, vel inopia, vel flagellis la-
borantes aſpiciunt, ſemetipſos mox in arrogantiã iuſtitie extollunt, et quidquid ad-
uerſum fidelibus eueniſſe conſpiciunt, hoc factum pro eorum iniquitatibus putant, neſcien-
tes nimirum, quia actionum meritum præſentis vitæ qualitas nullatenus probat. Nam ple-
rumque et bona malis, et mala bonis eueniunt, pro eo quod et vera bona bonis, et vera
mala malis in æterna retributione ſeruatur. Baldath itaque typum hæreticorum de proſpe-
ritate vitæ præſentis ſeſe extollentium tenens, aduerſus beati Iob flagella quaſi eſe eorum
voce contra iuſtorum opprobria inſatur, et diſerte quidem contra impios diſputat: ſed
quàm peruerſe contra iuſtum talia dicat, ignorat, nam ſubiecit, dicens: [Nonne lux
impij extinguetur, nec ſplendebit flamma ignis eius?] Hæc ſi in præſentis vitæ defini-
tione denunciat, fallitur: quia plerumque et impijs in eſſe lumen proſperitatis cernitur,
et pios tenebræ ignobilitatis ac paupertatis abſcondunt. Sin vero ad hoc eius ſermo diri-
gitur, vt oſtendat quid impij in ſuo ſine patiantur, veraciter dicitur: [Nonne lux impij
extinguetur, nec ſplendebit flamma ignis eius?] Quod ſi dici de impio recte potuit, contra
ſanctum tamen virum in flagello conſtitutum, dici non debuit. Sed nos vires bra-
chiorum illius in ſuis ſententijs perpendentes, penſemus, quàm valide iacula intorquet,
et deſinamus aſpicere intorquendo quem impetit, nimirum ſcientes, quia frustratis iſti-
bus lapidem feriat. Dicat ergo:

*Quod vniſquiſque reproborum flammam propriam habet in corde illius concupiſcentia, a
qua abſtrahitur & illicetur.* Caput IIII.

Nonne lux impij extinguetur?] Quia habent et impij lucem ſuam, proſperitatem
ſcilicet vitæ præſentis. Sed lux impij extinguetur, quia fugitiua vitæ proſperitas cū
ipſa citius vita terminatur, vbi apte ſubditur: [Nec ſplendebit flamma ignis eius.] Omnis
namque impius habet flammam ignis proprij, quem in corde ſuo ex ſeruo deſideriorū
temporalium accendit, dum modo iſtiſ, modo illis cupiditatibus æſtuat, et cogitationes
ſuas per multiplicia blandimenta ſeculi amplius inflammat. Ignis autem ſi flammam
non habet, nequaquam fuſo lumine ſplendet. Flamma itaque ignis, eius eſt decor, vel po-
teſtas exterior, quæ de interno eius ardore procedit: quia quod anxie in hoc mundo adipi-
ſci deſiderat, plerumque ad cumulum perditionis ſuæ obtinet, et ſiue in poteſtate culmi-
nis, ſiue in diuitijs multiplicatur, quaſi per exteriorẽ gloriam lucet. Sed non ſplendebit
flamma

A flamma ignis eius, cum in die exitus, omnis exterior decor subtrahitur, et solo suo intrinsecus ardore concrematur. Flamma ergo ab igne subtrahitur, cum gloria exterior ab interno eius ardore separatur. Habent etiam et iusti flammam ignis sui, sed nimirum quæ respicienda: quia videlicet eorum desideria in bonis operibus lucent. Iniquorum vero flamma minime splendet: quia per hoc quod mala appetunt, ad tenebras pertrahuntur. Vnde et sequitur: [Lux obtenebrescet in tabernaculo illius.] Si plerumque tristitiam tenebras accipimus, non immerito lucem accipere gaudium debemus. Lux ergo in tabernaculo illius tenebrescit, quia in eius conscientia, quam male inhabitat, gaudium, quod de temporalius rebus fuerat, deficit. Vnde et apte subiungitur: [Et lucerna, quæ super eum est, extinguetur.] Vt enim de visu multorum loquar, lucerna lumen in testa est: lumen vero in testa, est gaudium in carne. Lucerna ergo, quæ super eum est, extinguetur, quia cum malorum suorum retributio impium sequitur, in eius mente gaudium carnale dissipatur. Bene autem de lucerna hac non dicitur, quæ apud eum est, sed quæ super eum est: quia iniquorum mentem terrena gaudia possident, sic eam in voluptatibus absorbet, ut super ipsam sint, non apud ipsam. Iusti autem etiam cum prosperitatem vite præsentis habent, eam sub se metipsis premere nouerunt, ut hoc, quod apud se in bonis hilarerunt, grauitatis consilio transeant, et virtutis regimine excedant. Lucerna ergo impij, quæ super eum est, extinguetur, quia citius eius gaudium deficit, quod eum totum in hac vita possedit. Et qui nunc male se in voluptatibus dilatat, eum post in supplicijs poena coangustat. Vnde adhuc subditur: [Artabuntur gressus virtutis eius.] Nunc enim quasi toties virtutis suæ gressus exierit, quotiens potestatis suæ violentiâs exercet. Sed gressus virtutis eius artabuntur, quia vires malitiæ illius, quas nunc in voluptate sua exhibet, postmodum pœna constringit. Sequitur:

Quod sapientes huius sæculi in proprium sensum præcipientes sunt. Caput V.

ET præcipitabit eum consilium suum.] Habet nunc consilium omnis iniquus præsentia appetere, æterna de serere, iniusta agere, iusta deridere: sed cum iudex iustorum iniustorumq. venerit, suo vnusquisque impius consilio præcipitatur: quia per hoc, quod hic appetere prauis cogitationibus elegit, in æterni supplicij tenebras mergitur. Quem enim hic gloria temporalis extollit, illic sine termino poena premit. Qui hic in voluptate lætatur est, illic perpetua vltione cruciatur. Et sit plerumque ut ipsa vitius mundi prosperitas, quæ ab impijs inhiante appetitur, eorum gressus ita obliget, ut etiam cum ad bona opera voluerint redire, vix possint: quia recta agere non valent, cum huius mundi amato ribus displicere timeant. Vnde agitur, ut per gloriam, quam impius ex peccato assequitur, eius adhuc peccata amplius multiplicentur: quod bene Baldath exprimit, cū subiungit:

Quid dignitas, ad quam ambiciose cum culpa peruenitur, sine culpa relinquere non possit. Caput VI.

Immisit enim in rete pedem suum, et in maculis eius ambulat.] Qui pedes in rete mittit, non cum voluerit eiecit. Sic qui in peccata se deiecit, non mox ut voluerit, surgit, et qui in maculis tetis ambulat, gressus suos ambulando implicat, et cum expedire ad ambulandum nititur, ne ambulet, obligatur. Sæpe namque contingit, ut quisquis huius mundi delectatione persuasus, in eo ad honoris gloriam pertingat, ut ad desideriorum suorum effectum perueniat, et peruenisse se ad hoc, quod expetijt, lætetur. Sed quia bona mundi non habita, in amore sunt, et plerumque habita vilescunt, percipiendo discat, quam sit vile, quod expetijt. Vnde reuocatus ad mentem exquirat, qualiter sine culpa fugiat, quod se cum culpa conspiciat adeptum: sed ipsa eum dignitas, quæ implicauit tenet, et sine culpis alijs fugere non valet hoc, ubi non sine culpis peruenit. Immisit ergo in rete pedes suos, et in maculis eius ambulat: quia cum expediri nititur, tunc veraciter conspiciat quam duris nexibus tenetur. Neque enim vere obligatione nostram cognoscimus, nisi cum euadere nitentes, quasi leuare pedes conamur. Vnde et hanc eandem obligationem apte subiungit: [Tenebitur plauta illius laqueo.] Quia videlicet stringitur finis in peccato. Et quia hostis generis humani, cū vniuscuiusque vitam in culpa obligat, ad eius mortem anxius anhelat, recte subiungitur: [Et exardescet contra eum sitis.] Antiquus quippe noster inimicus, cum in peccato vitam illaqueat, sitit: ut mortem peccatoris bibat. Quod tamen et aliter intelligi potest. Nam peruersa mens, cum in peccatum se venisse conspiciat, qua-

dam cogitationis fupervie euadere peccati laqueos querit, fed vel terrores, vel opprobria hominum timens, eligit in æternum mori, quàm ad tempus aliquid aduerfariis perpeti. Vnde totum fe vitij inferit, quibus iam fe femel obligatum fentit. Cuius ergo vique ad finem vita in culpa constringitur, eius planta laqueo tenetur. Sed quia fe quo malis obligatum penfat, eo de fuo refidit desperat, ipfa iam de fperatione acrius ad huius mundi concupifcentias afluat, fit defideriorum feruor in mente, et peccatis præcedentibus irritus animus, ad maiora etiam delicta succeditur. Vnde et fubditur: [Et exardescit contra eum fitis.] Iu eius quippe animo contra eum fitis exardescit, quia quo agere peruerfa con fuet, eo ad ebibenda mala vehementer accenditur. Impio quippe fitire, est huius mundi bona concupifcere. Vnde et Redemptor noster ante Pharifei domum hydropicum curat, et cum contra auaritiã difputaret, fcriptum est: Audiebant autem omnia hæc Pharifei, qui erant auari, et deridebant illum. Quid est ergo quòd ante Pharifei domum hydropi- **B** cus curatur, nifi quòd per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippe quo amplius biberit, amplius fitit, et omnis auarus ex potu fir- tim multiplicat: quia cū ea, quæ appetit adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius [et am- pli] anhelat. Qui enim adipifcendo plus appetit, huic fitis ex potu crefcit. Sequitur.

Quod honor temporalis, & amor lucri, & cetera huiusmodi, quasi efca sunt in laqueo, quibus cum appropinquaueris improuide errans, captus tenetur. Et quod fit quadam affinitas vitiorum & morum, secundum quam deceptiones suas diabolus optime confiderat. Caput VII.

6. **A**bscondita est in terra pedica eius, et decipula illius super femitam.] In terra pedica absconditur, cum culpa sub terrenis comodis occultatur. Inimicus quippe infidians ostendit humanæ menti in terreno lucro quid appetat, et occultat peccati laqueum, vt eius animam stringat, quatenus videat quid est, quod concupifcere valeat, et tamen nequãquam videat, in quo culpæ laqueo pedem ponat. Decipula vero a decipiendo vocata est. Et tunc ab antiquo hoste super femitam decipula ponitur, quando in actione huius mundi, quatin mens appetit, peccati laqueus paratur, quæ videlicet non facile deciperet, si videri potuisset. Sic quippe decipula ponitur, vt dum efca ostenditur, nequaquam ipfa transeunte videatur. Quasi efca quippe in laqueo est lucrum cum culpa, et huius mundi prosperitas cum iniquitate. Dum itaque a concupifcente lucrum appetitur, quasi pedem mentis apprehendit decipula, quæ non videtur. Sæpe ergo proponuntur animo cum culpa honores, diuitiæ, falus, et vita temporalis, quæ mens infirma dum quasi efcam videt, et decipulati non videt, per efcam, quam videns appetit, in culpa constringitur, quæ non videtur. **D** Existunt etenim qualitates morum, quæ certis vitij sunt vicinæ. Nam mores asperi, aut crudelitati, aut superbix folent esse coniuncti: mores autem blandi, et quàm dect paulo amplius lætiores, nonnunquam luxuriæ et dissolutioni. Intuetur ergo inimicus generis humani vniufcuiusque mores, cui vitio sint propinqui, et illa opponit ante faciem, ad quæ cognofcit facilius inclinari mentem: vt blandis ac lætis moribus sæpe luxuriam, nonnunquam vanam gloriam: asperis vero mentibus iram, superbiam vel crudelitatem proponat. Ibi ergo decipulam ponit, vbi esse femitam mentis confpicit: quia illic periculum deceptionis inferit, vbi viam esse inuenerit propinque cogitationis. Et quia peruerfus homo omne, quod facit, etiam pati metuit, atque hoc fibi ab omnibus fieri æstimat, quod ipse omnibus, quibus valet, parat, recte fequitur: [Vndique terrebunt eum formidines.] Tales enim contra fe omnes esse fufpicatur, qualis ipse esse contra omnes nititur. Quæ **E** mirum formidines quid in eius actione faciant, fubinfertur cum dicitur: [Et inuolunt pedes eius.] Pedes quippe si inuoluti fuerint, gressus liberos habere non poffunt, et nullum carpere iter valent, quia fua eos inuolumenta retinent. Præua itaque defideria ad peffimam actionem trahunt, fed peffima actio reftringit in formidine. Quæ videlicet formido inuoluit pedes, ne in rectam exire valeant actionem. Et sæpe contingit, vt idcirco quifque bonus esse metuat, ne hoc a prauis ipfe patiatur, quod fe bonis feciffe remifcitur; dumque hoc pati, quod fecit, metuit, vndique territus, vndique fufpectus, quasi pedes inuolutos habet, qui timore irretitus, nil libere agere præualeat, quia in bono opere quasi inde gressum perdidit, vnde ad mala quæ concupierat excessit. Sequitur. [Attonetur fame robur eius, et inedia inuadat costas illius.] Scripturæ sacræ more, optare videtur quod futurum præuidet, fcilicet non maledicentis animo, fed prædicentis:

Omnis

A Omnis itaque homo, quia ex anima et carne consistit, quasi ex robore et infirmitate compositus est. Ex ea enim parte, qua spiritus rationalis est conditus, non incongrue dicitur robustus: ex ea vero, qua carnalis, infirmus est. Robor ergo est hominis anima rationalis, quæ impugnantibus vitis resistere per rationem valet. Vnde et superius per beatum Iob dictum est: Roborasti eum paululum, ut in perpetuum pertranfiret. Ex rationali quippe anima habet homo, ut in perpetuum viuat. Huius ergo iniqui robur fame attenuatur, quia eius anima nulla interni cibi refectioe pascitur. De qua scilicet fame Deus per Prophetam loquitur: Emitte famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini. Bene autem subditur: [Et inedia inuadat costas illius.] Costæ enim viscera constringunt; ut latentia intrinsecus earum soliditate muniantur. Costæ ergo vniuersiusque sunt sensus animi, qui latentis cogitationes muniunt. Inedia igitur inuadit costas, quando omni spiritali refectioe subtracta, sensus mentis deficiunt, et cogitationes suas regere, vel tueri non possunt. Inedia inuadit iniqui costas: quia fames interna sensus mentis extenuat, ut cogitationes suas nullatenus regant. Nam dum sensus mentis obruti fuerint, cogitationes ad exteriora prodeunt, et quasi costas infirmantibus, ea, quæ in occulto sana latere potuerant, foras viscera funduntur. Vnde fit ut cogitationibus exterius sparsus, exterioris gloriæ specie deceptus appetat animus, nihil diligitque nisi quod pulchrum foris viderit. Contra quem adhuc apte subiungitur.

Quid primogenita mors, sit superbia. Et quod multi diuites possent habere sine culpa opes et gloriam, sit hac cum humilitate haberent. Cap. V. 111.

C Deuoret pulchritudinem cutis eius, et consumat brachia illius primogenita mors.] Pulchritudo cutis, est gloria temporalis, quæ dum foris concupiscitur, quasi species in cute retinetur. Brachiorum vero nomine non incongrue opera designantur, quia corporale opus brachijs agitur. Quid autem mors nisi peccatum est, quod ab interiore vita animam occidit? Vnde scriptum est: Beatus et sanctus, qui habet partem in resurrectione prima, quia ille post in carne feliciter resurget, qui in hac vita positus, a mentis suæ morte resurrexerit. Si igitur peccatum mors, non incongrue primogenita mors, superbia valet intelligi, quia scriptum est: Initium omnis peccati, superbia. Pulchritudinem igitur cutis eius, et brachia illius primogenita mors deuorat: quia iniqui gloriam vel operationem superbia supplantat. Potuit enim etiam in hac vita sine culpa gloriosus existere, si superbus minime fuisset: potuit auctoris sui iudicio quibusdam suis operibus commendari, nisi hac ipsa opera ante eius oculos elatio supplantaret. Sæpe enim quosdam diuites videmus, qui opes et gloriam habere sine culpa potuissent, si hac habere cum humilitate voluissent. Sed extolluntur rebus, instantur honoribus, dedignantur ceteros, omnemque vitæ suæ fiduciam in ipsa abundantia rerum ponunt. Vnde et quidam diues dicebat: Anima habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. Quas cogitationes dum supernus iudex aspicit, de ipsa hac eum sua fiducia euellit. Vnde hic quoque apte subditur.

Quod possunt esse corda sanctorum sine regno peccati, licet sine peccato non possint. Caput I X.

E Vellatur de tabernaculo suo fiducia eius, et calcet super eum quasi rex interitus.] Hoc loco interitus nomine, ipse hostis generis humani, qui interitum intulit, designatur: qui per suum quandam satellitem exprimitur, de quo ad Ioannem dicitur: Nomen illi mors. Iste itaque interitus, in die exitus quasi rex super impium calcet: quia quem prius blandis persuasionibus decepit, ad extremum violentis nexibus ad supplicium rapit: tantoque eum durius deprimat, quanto in prauis actibus vehementius adstringit. Qui hic quoque reprobi mentem dum possidet, calcet: quia quoties eam delectationibus prelit, quasi toties super eam pedes suæ tyrannicæ dominationis posuit. Si vero interitus nomine non aperte diabolus, sed peccatum debet intelligi, ex quo contingit reprobos ad interitum trahi: talis nimirum interitus quasi rex calcet mentem, cum eam non resistentem possidet. Non enim potest in hac vita homini posito tentatio deesse peccati: sed aliud est peccato tentanti resistere, aliud domi-

dominanti feruire. Iniquus autem quifque, quia refiftere peccati fuafionibus nescit, A
 fubiugari autem eius domino non pertimefcit, recte de eo dicitur: [Calcet fuper
 eum quali rex inreritus.] Huius quippe inreritus regnum a difcipulorum cordibus re-
 Rom. 6. b pellebat Apoftolus, cum dicebat: Non regnet peccatum in veftro mortali corpore. Non enim ait, non fit, fed non regnet: quia non efle non poteft, non autem regnare
 in cordibus bonorum poteft. Quia ergo cum quolibet culpa cor iniqui pulfaerit, re-
 sistens illud non inuenit, fed fuo dominio fubfternit, dicatur recte: [Euellatur de ta-
 bernaculo fuo fiducia eius, et calcet fuper eum quali rex inreritus.] De tabernacu-
 lo fuo ergo fiducia eius euellitur, quando peruerfus quifque, qui multa fibi ad vorum
 in hac vita parauerat, repentina morte diffipatur. Et calcet fuper eum quali rex in-
 teritus, quia vel hic vitij premitur, vel mortis fue tempore per hoc quod ad fupplicia
 rapitur, poteflati demoniacæ fubiugatur. Quod idcirco ita in reproborum mentibus E
 agitur: quia et cum occafio perpetrandi peccati deefl, defideriorum cogitationes eorum
 cordibus nullatenus defunt. Et cum femper diabolus fequantur in opere, valde tamen
 fe illi obligant in cogitatione. Prius ergo culpa in cogitatione efle, postmodum vero
 in opere. Vnde filia Babylon dicitur: Descende, fede in puluere virgo filia Babylon,
 Ifaia. 47. b fede in terra. Cum enim femper puluis terra fit, non tamen terra femper efle puluis.
 Quid ergo per puluerem, nifi cogitationes debemus accipere? Quæ dum importune,
 ac filenter in mente euolant, eius oculose excæcant. Et quid per terram, nifi terrena actio
 designatur? Et quia reproborum mens prius ad praua cogitanda deiecit, et postmo-
 dum ad facienda: recte filia Babylon, quæ ab internæ rectitudinis iudicio descendit,
 per ferientem fententiam dicitur, vt prius in puluere, et post in terra fedeat: quia ni-
 fi fe in cogitatione profterneret, in malo opere non inhaeriffet. Sequitur: C

Quod peccatum congrue incendio fulphuris comparetur, quod fetes et ardet. Caput X.

10. **H**abitent in tabernaculo illius focij eius, qui non efle: id efle, in mente eius, apo-
 ftatæ angeli per cogitationes nequiffimas conuerfentur, eius videlicet focij, qui
 idcirco iam non efle, quia a fuma effentia reffellit, et per hoc quotidie, excrefcente
 defectu, quali ad non efle tendit, quo femel ab eo, qui vere efle, cecidit: qui recte quoque
 non efle dicitur, quia bene efle perdidit, quamuis naturæ effentiam non amiffit. Ad-
 huc tamen eafdem iniqui cogitationes fubeilius exprimens fubiungit, dicens: [Asper-
 gatur in habitaculo eius fulphur.] Sulphur quid aliud quam fomentum ignis efle?
 Quod tamen lic ignem nutrit, vt fortorem grauiffimum exhalet. Quid itaque in ful-
 phure nifi peccatum carnis accipimus? Quod dum peruerfis cogitationibus quali
 D. quibusdam fortoribus mentem replet, æterna ei incendia præparat, et dum fortoris
 fui nebulam in mente reproba dilatat, contra eam flammis fequentibus quali nu-
 trimenta fubminiftrat. Nam quia per sulphur fortor carnis accipitur, ipfa facri elo-
 quij hiftoria teftatur, quæ contra Sodomam ignem et sulphur pluiffe Dominum nar-
 rat. Qui cum carnis eius fcelera punire decreuiffet, in ipfa qualitate vltionis nota-
 uit maculam criminis: Sulphur quippe fortorem habet, ignis ardorem. Qui itaque
 ad peruerfa defideria ex carnis fortore arferant, dignum fuit vt fimul igne et sulphu-
 re perirent: quatenus ex iufte poena difcerent, ex iniufte defiderio quid feciffent. Hoc
 ergo in tabernaculo iniqui fulphur afpergitur, quotiens peruerfa carnis delectatio in
 eius mente dominatur. Quem quia indelinenter prauæ cogitationes poffident, eumq.
 E ferre boni operis fructum vetant, recte fubiungitur: [Deorfum radices eius ficcentur,
 furfum autem atteratur miffis eius.] Quid namque radicum nomine, quæ in ocul-
 to fitæ funt et germen in apertum ferunt, nifi cogitationes accipimus, quæ dum non
 videntur in corde, vifibilia opera producant? Vnde et miffis nomine, eadem aperta
 operatio fignatur, quæ videlicet ex latenti radice producit. Et quia omnis iniquus
 prius cogitationibus tentationum arefcit, et poftea a bonis actibus deficit, recte per
 Baldarh dicitur: [Deorfum radices eius ficcentur, furfum autem atteratur miffis
 eius.] Quia dum prauas quifque cogitationes fuas in infimis rebus ponit, et fempi-
 ternæ viriditatis gaudia appetere negligit, quid aliud quam radices fuas deorfum fic-
 cari permittit? Cuius furfum miffis atteritur: quia omnis eius operatio a fuperno iu-
 dicio quali nihilum depuratur, etiam fi ante humanos oculos bona videatur. In imo
 itaque

A itaque radices sunt, et superius messis : quia hic prius bonas cogitationes mittimus, vt quandoque bonorum operum fructum percipere in æterna retributione mereamur. Sed iniquus quisque, cum bonas cogitationes deserit, et ad ea, quæ sunt exterius semetipsum fundit, deorsum siccantur radices eius. Sursum vero messis eius atteritur : quia qui hic sterilis persistit, post hanc vitam ad nulla præmia vocatur. Sequitur :

De Antichristi damnatione, et de persecutione, quam facturus est, et de morte Enoch et Elia.

Caput XI.

Memoria illius pereat de terra, et non celebretur nomen eius in plateis.] Intuendum est nobis, quia sic Baldath Suites de vnoquoque iniquo loquitur, vt lacerenter ad caput omnium iniquorum eius verba vertantur. Caput quippe iniquorum diabolus est. Ipse quippe in vltimis temporibus illud vas perditionis ingressus, quod Antichristus vocabitur, qui nomen suum longe lateq. diffundere conatur : quod nunc vnusquisque imitatur, cum de memoria terreni nominis gloriam laudis suæ extendere nititur, atque opinione transitoria lætatur. Sic ergo hæc verba intelligantur de vnoquoque iniquo, vt referri quoque debeant ad ipsum specialiter caput iniquorum. Dicat itaque : [Memoria illius pereat de terra, et non celebretur nomen eius in plateis.] Plateæ quippe appellatione Græca, a latitudine vni vocatæ. Memoriam vero suam in terra statuere Antichristus conatur, cum in terrena gloria appetit, si esset possibile, in perpetuum permansere. Nomen suum in plateis celebrari gaudet, cum longe lateq. operationem suæ iniquitatis extendit. Sed quia diu hæc eius iniquitas non sinitur extolli, dicatur : [Memoria illius pereat de terra, et non celebretur nomen eius in plateis :] id est, citius laudem terrenæ potestatis amittat, et omne gaudium sui nominis perdat, quod longe lateq. in breui temporis prosperitate diffuderat. Sequitur : [Expellet eum de luce in tenebras.] De luce ad tenebras ducitur, cum de honore vitæ præsentis ad supplicia æterna damnatur. Vnde et apertius subditur : [Et de orbe transferet eum.] De orbe quippe transfertur, cum, superno apparente iudice, de hoc mundo tollitur, in quo peruerse gloriatur. Qui pro eo, quod cum omnibus sequacibus suis, sine mundi interueniente, damnabitur : recte subiungitur : Non erit semen eius, neque progenies in populo suo, nec vllæ reliquæ in regionibus eius.] Scriptum quippe est, quia Dominus se suos interficiet cum spiritu oris sui et destruet illuminatione aduentu sui. Dum ergo eius iniquitas cum mundi statu terminatur, progenies eius in populo suo non relinquetur : quia et ipse et eius populus cum eo ad supplicium pariter vtgetur : et omnes iniqui, qui de eius peruersa persuasionem in prauis actionibus nati sunt, illustratione aduentus Domini, æterno interitu cum eodem suo capite ferientur. Ac nulla eius progenies in mundo remanet : quia districtus iudex iniquitates illius cum ipso mundi fine concludit. Quod vero hæc aperte de Antichristo intelligi debeant, demonstrat cum subditur : [In diebus eius stupebunt nouissimi, et primos inuadet horror.] Tanta enim tunc contra nos iniquitate effrenabitur, vt etiam electorum corda non paruo pauore feriantur. Vnde scriptum est : Ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Quod videlicet dicitur, non quia electi casuri sunt, sed magnis terroribus trepidaturi. Tunc vero contra eum certamen iustitiæ et nouissimi electi habere narratur et primi : quia scilicet et hi, qui in fine mundi electi reperiuntur, in morte carnis prosternendi sunt, et illi etiam, qui a prioribus mundi partibus processerunt, Enoch scilicet et Elias ad medium reuocabuntur, et crudelitatis eius sæuitiam in sua adhuc mortali carne passuri sunt. Huius vires in tantam potestatem laxatas, nouissimi obstupescunt, et primi metuunt : quia licet iuxta hoc quod spiritu superbiæ subleuatur, omnem temporalem eius potestatem despiciunt : iuxta hoc tamen, quod ipsi adhuc in carne mortali sunt, in qua cruciari temporaliter possunt, ipsa, quæ fortiter tolerant, supplicia, perhorrescunt : ita vt in eis vno eodemq. tempore et constantia ex virtute sit, et pauor ex carne : quia et si electi sunt, vt tormentis vinei nequeant, per hoc tamen, quod homines sunt, et ipsa metuunt tormenta, quæ vincunt. Dicatur ergo : [In diebus eius stupebunt nouissimi, et primos inuadet horror.] Quia videlicet tanta tunc signa monstraturus, et crudelia ac dura facturus est, vt ad stuporem perducatur, quos in fine mun-

11.

2. Thess. 2. b

12.

Matt. 24. b

ne mundi inuenerit, et priores patres, qui in eius expugnationem feruati funt, carnalis mortis dolore transfigat. Igitur quia de iniquis omnibus, vel de ipfo iniquorum capite multa narrauit, generali mox diffinitione subiungit: [Hæc funt ergo tabernacula iniqui, et ifte locus eius, qui ignorat Deum.] Superius enim dixerat: Expellet eum de luce ad tenebras, et de orbe transferet eum. Cuius cum mala subiungeret, adiunxit: Hæc funt tabernacula iniqui, et ifte locus eius, qui ignorat Deum: videlicet indicans, quia is, qui nunc Deum ignorando extollitur, tunc ad propria tabernacula peruenit, quando eum fua iniquitas in fupplicia demergit: et locum fuum quandoque inuenit tenebras, qui dum hic de falſa gauderet luce iuſtitie, locum tenebat alienum. Peruerſi enim in omne, quod per ſimulationem faciunt, nomen gloriæ iuſtorum, quaſi occupare alienum nituntur. Sed ad locum fuum tunc perueniunt, cum iniquitatis fuæ merito, perpetuo igne cruciantur. Hinc namque per omne, quod agunt, percipiendæ laudis deſiderio ſeruunt: et per imaginem bonorum operum, ſinum mentis ad auariciam extendunt. Eat igitur nunc iniquus, et multis apparatus tumidus, ſua hic habitacula conſtruat, nomen gloriæ extendat, rura multiplicet, ſeq. abundantibus opibus delectet: eum vero ad ſupplicia æterna peruenierit, perfecte cognoscat, quia hæc funt tabernacula iniqui, et ifte locus eius, qui ignorat Deum. recte vero hæc Baldath dixerat, ſed cui diceret ignorabat. Vehementer autem iuſtum cor affligitur, quando contra illud ſententiæ ex iniuſta æſtimatione proferuntur. Vnde beatus Iob protinus reſpondit, dicens:

CAPVT DECIMUMNONVM BEATI IOB.

Espondens autem Iob, dixit: Vſquequo affligitis animam meam, et atteritis me ſermonibus? En decies confunditis me, et non erubescitis opprimentes me. Nempe et ſignorauit, mecum erit ignorantia mea. At vos contra me erigimini, et arguitis me opprobrijs meis. Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me, et flagellis ſuis me cinxerit. Ecce, clamabo vim patiens, et nemo audiet. Vociferabor, et non eſt qui iudicet. Semitam meam circumſepſit, et tranſire non poſſum, et in calle meo tenebras poſuit. Spoliauit me gloria mea, et abſtulit coronam de capite meo. Deſtruxit me vindique, et perco, et quaſi euulſæ arbori abſtulit ſpem meam. Iratus eſt contra me ſuſtorcius, et ſic me habuit quaſi hoſtem ſuum. Simul venerunt latrones eius, et fecerunt ſibi viam per me, et obſederunt in gyro tabernaculum meum. Fratres meos longe fecit a me, et noti mei quaſi alieni receſſerunt a me. Dereliquerunt me propinqui mei, et qui me nouerant, obliui ſunt mei. Inquilini domus meæ, et ancillæ meæ ſicut alienum habuerunt me, et quaſi peregrinus fui in oculis eorum. Seruum meum vocaui, et non reſpondit, ore proprio deprecabar illum. Halitum meum exhorrui vxor mea, et orabam filios vteri mei. Stulti quoque deſpiciebant me: et cum ab eis reſceſſiſſem, detrahebant mihi. Abominati ſunt me quondam conſiliarij mei, et quem maxime diligebam, auerſatus eſt me. Pelli meæ, conſumptis carnibus, adhæſit os meum, & dereliſta ſunt tantummodo labia circa dentes meos. Miſere mini mei, miſere mini mei ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Quare perſequimini me ſicut Deus, et carnibus meis ſaturamini? Quis mihi tribuat, vt ſcribantur ſermones mei? Quis mihi det, vt exarentur in libro ſtylo ferreo, et plumbi lamina, vel celſte ſculpantur in ſilice. Scio enim quod Redemptor meus viuit, et in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, et ruſum circumdabor pelle meâ, & in carne mea videbo Deum. Quem viſurus ſum ego ipſe, et oculi mei conſpecturi ſunt, et non alius. Re-

A posita est hæc spes mea in sinu meo. Quare ergo nunc dicitis : Persequamur eum, et radicem verbi inueniamus contra eum? Fugite ergo a facie gladij; quoniam vltor iniquitatum gladius est, et scitote esse iudiciũ.

Caput X I I.

V Squequo affligitis animam meam, et atteritis me sermonibus?] Sancti viri eloquia, vt sæpe iam diximus, aliquando ex persona propria, aliquando vero ex voce capitis, aliquando autem ex typo sunt vniuersalis Ecclesiæ sentienda. Valde vero affligitur anima iustorum, quando illi contra bonos districtas sententias inroquant, qui bene viuere ignorant: et ex voce sibi iustitiam vendicant, quam moribus impugnant. Vnde amicis beati Iob, vt sæpe iam diximus, hæreticorum typum tenentibus recte ab eodem respondetur: [Viquequo affligitis animam meam, et atteritis me sermonibus?] Atterunt enim boni sermonibus iniquorum, quando contra eos illi in verbis tument, qui aut in peruersa fide, aut in prauis moribus iacent. Sequitur: [En decies confunditis me.] Numeratis vicibus locutionum amicorum Iob, adhuc nisi quinquies locutoseos cognoscimus: sed propter hoc quòd ab eis quinquies increpationes audierat, quorum increpationibus quinquies ipse respondit, decies se perhibere esse confusum: quia et in eo grauiter laborauit, quòd frustra increpatus est: et in eo confusionem pertulit, quòd verba doctrinæ non audientibus dixit. Itaque cum audiens taceret, et cum loquens non audiretur, ipse labore pertulit, qui et tacendo patienter, et eis loquendo inuulter, cordis dolorem sensit. Vnde et superius dicitur: **C** Quid agam? Si locutus fuero, non quiescit dolor meus: et si tacuero, non recedit a me. Sin vero ad typum sanctæ Ecclesiæ hæc verba referimus, liquet quòd magnum eius est gaudium, seruare decalogi præcepta. Sed hanc peruersi decies confundunt, quia per omne, quod peccant prauis suis moribus, decalogi præcepta relinquunt, et toties bonis confusionem faciunt, quoties in suis actibus diuinis vocibus obstitunt. Sequitur: [Et non erubescitis opprimentes me.] Sunt nonnulli, quos ad perpetrandam nequitiam oborta subita malitia inuitat, sed tamen humana verecundia reuocat. Et plerumque per hoc, quòd exterius erubescunt, ad interiora sua redeunt, et contra se internum iudicium sumunt: quia si propter hominem mala facere metuunt, quanto magis propter Deum, qui cuncta inspicit, nec appetere mala debuerunt? In quibus fit, vt mala maiora corrigant per bona minima, scilicet per exteriorum verecundiam, interiori culpam. Et sunt quidam, qui postquam Deum in mente contempserint, multo magis humana iudicia spernunt: atque omne malum quod appetunt audacter peragere non erubescunt. Quos ad perpetrandum malum occulta iniquitas inuitat, et nulla aperta verecundia retardat, sicut et de quodam iniquo iudice dicitur: Deum, non timebar, et hominem non verebatur. Hinc est etiam quòd de quibusdam impudenti fronte peccantibus dictum est: Er peccatum suum quali Sodoma prædicauerunt. Plerumque ergo tales sunt aduersarij sanctæ Ecclesiæ, qui a perpetrandis malis nec timore Domini, nec hominum pudore refrenantur. Quibus bene per beatum Iob dicitur: [Et non erubescitis opprimentes me:] quia etsi prauum fuit mala voluisse, peius est male aperit non erubescere. Sequitur: [Nempe et si ignorauim, necum erit ignorantia mea.] Habent hoc hæretici proprium, vt de inani scientiæ suæ arrogantia insistent: recte credentium simplicitatē sæpe derideant, et nullius esse meriti vitam humiliter ducant. At contra sancta Ecclesia in omne, quod veraciter sapit, sensum suum humiliter deprimat, ne scientia inflatur, ne in requisitione occultorum tumeat, et perscrutari aliqua, quæ vltra vires sunt illius, præsumat. Vtilius etenim studet nescire, quæ perscrutari non valet quam audacter definire quæ nescit. Scriptũ quippe est: Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur a gloria. Dulcedo etenim mellis, si plus quā necesse est, sumitur: vnde delectatur os, inde vita comedentis necatur. Dulcis quoque est requisitio maiestatis: sed qui plus hanc scrutari appetit, quā humanitatis cognitio permittit, ipsa hūc eius gloriæ opprimat: quia velut immoderate mel sumptum, perscrutantis sensum, dum non capitur, rumperit. Nobiscum vero esse dicitur, quod pro nobis est. Et rursus, non nobiscum esse dicitur, quod contra nos est. Quia ergo scientia sua hæretici cor inflat, fideles autem cogni-

13.

Luc. 18. d

Isaia. 3. b

14.

Prov. 25. d

cognitio ignorantie sue humiliat, dicat beatus Iob voce sua, dicat etiam confessione yniuersalis Ecclesie: [Nempe et si ignoraui, mecum erit ignorantia mea.] Ac si aperte hæretici dicatur: Omnis vestra scientia vobiscum non est: quia contra vos est, dum stulta elatione vos erigit. Mea vero ignorantia mecum est, quia pro me est: quoniam dum perscrutari de Deo aliquid superbe non audeo, in veritate me humiliter seruo. Et quia hæc ipsa hæretici, quæ scire quærunt, ad vsum solius elationis arripiunt, vt contra fideles et humiles docti videantur: recte subiungitur:

Quod prius mundandi sunt hi, per quos aliorum peccata mundantur: et quid sit, quod omnis Israel cum ad vlciscendum scelus Benjamin, iubente Domino, ascenderit, semel et iterum casus est, et sic demum tertio vltior exitit.

Caput XIIII.

AT vos contra me erigimini.] Sed hæc fortasse melius verba perpendimus, si ipsius specialiter amicis beati Iob quemadmodum congruant, demonstramus. Ipsi etenim percussum iustum videntes, ad sua intima redire debuerunt: et nequaquam beatum Iob verbis increpationis premere, sed se deslere: quia si sic percussus fuerat, qui ita seruiebat, qua vltione feriri merebantur, qui non ita seruierant? Quibus bene dicitur: [At vos contra me erigimini.] Ac si eis apertius dicatur: Qui erigi contra vosmetipsos ex mea percussione debuistis. Ordo quippe erectionis in bono iste est, vt primum contra nos, postmodum contra malos erigamur. Nam qui contra bonos erigitur, per superbiam inflatur. Contra nosmetipsos enim erigimur: quando mala propria recognoscentes, districta nosmetipsos poenitentiae vltione ferimus, quando nequaquam nobis in peccatis parcimus, et nullis erga nos cogitationum blandimentis inclinamur. Qui si districte prius nostra in nobis mala insequimur, iustum quoque est, vt etiam contra aliena mala vtiliter erigamur: et ea, quæ in nobis punimus, etiam in alijs redarguendo superemus. Sed hanc erectionem mali nesciunt, quia se relinquunt, et bonos imperunt. Sibi se intra conscientiam suam mollitie blandæ adulationis inelinant, et contra bonorum vitam districtione asperitatis eriguntur. Vnde amicis beati Iob in eius flagello tumentibus recte nunc dicitur: [At vos contra me erigimini:] id est, vosmetipsos redarguendos relinquitis, et me districtis sententijs increpatis. Qui enim semetipsum prius non iudicat, quid in alio rectum iudicat, ignorat. Etsi nouit fortasse per auditum, quod rectum iudicare debeat, recte tamen indicare aliena merita non valet, cui conscientia innocentie propriæ nullam iudicii regulam præbet. Hinc est enim quod insidiantibus quibusdam: et puniendam adulteram deducuntibus dicitur: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. Ad aliena quippe punienda peccata ibant, et sua reliquerant. Reuocantur itaque intus ad conscientiam, vt prius propria corrigant, et tunc aliena reprehendant. Hinc est quod cum tribus Benjamin in carnis scelere fuisset obruta, collectus omnis Israel vlcisci iniquitatem voluit, sed tamen semel et iterum in belli certamine ipse prostratus est. Consulto autem Domino si ad vlciscendum ire debuissent, iustum est. Qui iuxta diuinæ vocis imperiū perrexit, et semel, et secundo perdidit, et tunc demum peccatricem tribum valde feriens pene funditus extinxit. Quid est quod in vltionem sceleris inflammat, et tamen prius ipse prostratur, nisi quod prius ipsi purgandi sunt, per quos aliorum culpæ feriuntur: vt ipsi iam mundi per vltionem veniant, qui aliorum vitia corrigere scilicet? Vnde necesse est, cum contra nos vltio diuini examinis cessat, nostra seipsam conscientia reprehendat: atque ad lamenta poenitentiae ipsa se contra semetipsam erigat, nec contra bonos elata et sibi humilis, sed contra se rigida sit, bonis vero omnibus submissa. Superbis ergo corripientibus, recte nunc dicitur: [At vos contra me erigimini, et arguitis me opprobrijs meis.] Omnes elati graue esse opprobrium deputant mala temporalia: et tanto vnumquemque esse a Deo despectum credunt, quanto hunc afflictum percussione flagello conspiciunt. Nil etenim in moribus, nil in actibus quærunt: sed quoslibet in hac vita percussos viderint, esse iam diuino iudicio damnatos arbitrantur. Vnde bene nunc beati Iob voce dicitur: [Et arguitis me opprobrijs meis:] quia hi, qui cum iustum ante flagella nouerant, iniustum esse ex ipsa iam sua percussione iudicabant. Vnde et sæpe hæretici, quia affligi quosdam in sanctam Ecclesiam videt, scriptum quippe de Deo est: Flagellat

A gellat omnem filium, quem recipit, tribulationes fidelium, non nisi ex peccato esse *Heb. 12. 4*
 iuspiciantur, seq. ideo iustos credunt, quia in prauitatis suæ sensu dimissi, sine flagello duruerunt. Sequitur:

Quòd ideo non iusto Dei iudicio se dicat afflictum, quia apud se afflictionis causam non inueniebat: non attendens flagello merita augeri, non peccata puniri.

Caput

X I I I I.

S Altem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me.] O quàm durum sonat vox iusti verberibus afflicti, quam tamen non elatio, sed dolor expressit! Sed iustus non est, qui iustitiam in dolore deserit. Beatus autem Iob, quia mite cor habuit, nec in dura voce peccauit. Nam si hunc peccasse in hac voce dicimus, implese diabolus astruimus, quod proposuit, dicens: Tange os eius et carnem, si non in faciem benedixerit tibi. Grauis itaque quæstio oritur. Si etenim non peccauit in eo quòd dicitur: [Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me:] Deum, quod dici nefas est, iniuste egisse aliquid consentimus. Si vero peccauit, diabolus de illo, quod promissit, exhibuit. Astruendum est igitur, quia et Deus recte circa beatum Iob egerit: et tamen beatus Iob ex eo, quòd dicit se non iusto Dei iudicio afflictum, mentitus non sit: et antiquus hostis in eo, quod de beati viri promiserat culpa, mentitus sit. Nonnumquam namque ideo praua creduntur verba bonorum, quia interiori sua intelligentia minime pensantur. Beatus enim Iob vitam suam attenderat, et ea, quæ patiebatur, flagella pensabat, et videbat æquum non esse, ut ad talem vitam talia flagella reciperet. Et cum dicit non æquo se iudicio afflictum, **C** hoc libera voce locutus est, quod in secreto suo Dominus de illo aduersario eius dixerat: Commouisti me aduersus eum, ut affligerem eum frustra. Quod enim dicit Deus, quia frustra beatum Iob afflixerit, hoc rursus beatus Iob asserit, quia non æquo iudicio a Domino se afflicti. In quo itaque peccauit, qui a sententia auctoris sui in nullo discrepauit? Sed fortasse aliquis dicat, id nos de nobis bonum dicere, quod de nobis in occulto iudex dixerit, sine peccato esse non posse. Nam quem iustus iudex laudat, esse hunc iure laudabilem non dubitatur. At vero si se ipse laudauerit, iam eius iustitia laude digna esse non creditur. Quod videlicet recte dicitur si quod iudex iustus per æquam sententiam perhibet, hoc de se is, de quo agitur, præsumat post dicere per elatam mentem. Nam ipse quoque in humili cogitatione permanens, exigente causa vel dolore, bona de se veracia dixerit, intantum a iustitia non recessit, inquantum a veritate nullo modo discrepauit. Vnde Paulus quoque apostolus multa de se fortia pro discipulorum suorum edificatione narrauit: sed hæc narrando minime deliquit: quia a veritatis tramite: et attestatione certa et corde humili non recessit. Iustam itaque beatus Iob vitam suam sentiens, dicat non se esse iusto iudicio afflictum. Nec peccat in hac voce, in qua non discrepat ab auctore: quia is, quæ Deus frustra percussit, ipse quoque semetipsum asserit, non iusto iudicio afflictum. Sed rursus alia quæstio oritur, quam iam in huius operis memini exordio solutam, cum omnipotens Deus frustra nil faciat, cur beatum Iob frustra se afflixisse testetur? Iustus enim Conditor noster tot verberibus in beatum Iob, non vitia illius curauit extinguere, sed merita augere. Æquum ergo fuit, quod fecit per augmentum boni meriti: non tamen videbatur æquum, quòd causas credebatur punire peccati. Beatus autem Iob peccata sua illius flagellis deleri credidit, non merita augeri: et idcirco non æquum iudicium vocat, quia vitam suam cum flagellis examinat. Ergo si vita et flagella pensantur, non æquum fuit, quod beatus Iob, sicut dixi, per iram distractionis sibi fieri credidit. Si vero misericordia iudicis attenditur, quia per poenam iusti viri vitæ eius merita cumulantur, æquum vel potius misericors iudicium fuit. Igitur et vera Iob dixit, dum vitam cum flagello pensauit: et Deus non iniusto iudicio Iob afflixit: quia merita ex flagello cumulauit: et diabolus quod promiserat, non impleuit: quia beatus Iob inter verba, quæ durum sonant, a vera sententia et mente humili non recessit. Sed hæc afflicti verba minus fortasse intelligimus, nisi sententiâ iudicis cognoscamus. Qui cum inter vtraque partes sententiâ daret, dicit amicis Iob: Non estis locuti corâ me rectum, sicut seruus meus Iob. Quis ergo stulta mente beatus Iob in locutione sua peccasse fateatur, dum ipsa voce iudicis recte locutus asserit? Quam quidè vocem si ad personam

S. Grég. Toim. 2.

G g g

sanctæ

18.

sanctæ Ecclesiæ referamus, infirmis eius membris non incongrue aptamus, quæ perfectionis eius tempore, dū et merita illius et flagella considerant, quia iniustos florere conspiciunt, et iustos interire; hoc iustum esse nullatenus suspicantur. Bene autem beati viri voce subditur: [Et flagellis suis me cinxerit.] Aliud quippe est flagellis percuti, aliud cingi. Flagellis namque percutimur, cum consolationem et in doloribus ex rebus alijs habemus. Nam cum tanta nos afflictio deprimit, vt ex nullius rei consolatione respirare animus possit, non iam flagellis solummodo ferimur, sed etiā cingimur: quia tribulationum verberibus ex omni parte circumdamur. Cinctus enim flagellis Paulus fuerat, cum dicebat: Foris pugna, intus timores. Cinctus flagellis fuerat, cum dicebat: Periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, et cetera. quæ ita enumerat, vt nusquam se habuisse requiem ostendat. Sancta vero Ecclesia cum tribulationum suarum flagellis cingitur, in ea infirmi quique in pusillanimitatis casu rediguntur: ita vt se eorum desperatos existimant, quo exaudiri se tardius vident. Recte adhuc etiam ex eorum typo sancti viri voce subiungitur: [Ecce clamabo vim patiens, et nemo audiet: vociferabor, et non est qui iudicet.] Omnipotens Deus quid nobis profuturum esse valeat sciens, dissimulat exaudire dolentium vocem, vt augeat vtilitatem, vt purgetur vita per poenam, et quietis tranquillitas, quæ hic inueniri non valet, alibi quærat. Sed hanc dispensationis gratiam nonnulli etiam fidelium ignorant. Ex quorum etiam persona nunc dicitur: [Ecce clamabo vim patiens, et nemo exaudiet: vociferabor, et non est qui iudicet.] Non est enim qui iudicet, dicitur, quando iudicare dissimulat ipse, qui est, quia causam nostram contra aduersarium, præter eum, qui iudicat non est. Nec tamen hoc sine iudicio est, quodd iudicium differtur: quia cum hæc beatus Iob diceret, et sancti viri merita, et aduersarii poena crescebat. Hoc ipsum ergo iudicium differre iudicis est: Sed aliud est, quodd iuste intrinsecus disponit Deus, aliud, quod foris flagellis attritus expetit animus. Vnde adhuc de ipsa verberum depreffione subiungitur.

Quod electi nonnumquam ignorantia vel infirmitate peccant, sed ad amissam insitiam per penitentiam redeunt.

Capit. XV.

19.

Semitam meam circumsepsit, et transire non possum, et in calle meo tenebras posuisti. [Circumseptam verberibus semitam suam vidit, cum transire ad securitatem cupiens, euadere flagella non potuit. Et quia se percuti aspexit, nec tamen percussione dignam vitam in semetipso reperit, quasi in calle cordis, ignorantie suæ tenebras inuenit: qui cur ita flagellaretur penetrare non potuit. Quod ad infirmam quoque membra sanctæ Ecclesiæ non incongrue refertur, quando per hoc, quod prauæ se egisse meminerunt, a bono quoque opere retardantur, et ex infirmitate propria timidi, bona contra hæc fortia aggredi non præsumunt. Timent enim magna bona incipere, qui se in suis actibus infirmos esse meminerunt. Et cum plerumque etiam bonum, quod eligant nesciunt, quasi in calle suo positas tenebras perhorrescunt. Nam sæpe ita de suo opere sit animus incertus: vt ignoret omnino quid virtus, quid culpa sit. In calle ergo suo tenebras inuenit, qui in his, quæ agere appetit, quid eligere debeat, nescit. Quia igitur sæpe infirmitate, nonnumquam vero ignorantia peccatur, ex infirmitatibus membris dicitur: [Semitam meam circumsepsit, et transire non possum.] Ex eis vero, qui ad ipsum opus bonum, quod eligant caligant, subditur: [Et in calle meo tenebras posuit.] Ex poena etenim culpæ est, videre bonum, quod agere debeat, et tamen implere non posse: et rursum, ex grauiori poena culpæ est, quod agere debeat, nec videre. Vnde et contra hæc vtrique Psalmistæ voce dicitur: Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo? Contra ignorantie enim tenebras illuminatio, contra infirmitatem vero salus est Dominus: quando et ostendit quid debeat ad agendum appeti: et vires præbet, vt quod ostenderit, possit impleri. Sequitur:

Quod corona a capite abstrahitur, cum a præpositis bona spiritalia negliguntur.

Capit. XVI.

Spoliavit me gloria mea, et abstulit coronam de capite meo. [Quodd cuncta hæc beati viri in afflictione positi personæ conueniant, dubiū non est. Sed quia historiæ verba patent, iuxta litteram expositione non indigent. Oportet ergo vt per sensus debeant mysticos

a. Corint. 7. b
2. Corint. 12 f

Psalm. 26.

- A** mysticos inuestigari. Ait namque: [Spoliauit me gloria mea.] Gloria quippe vniuscuiusque iustitia est. Sicut vero vestimentum tegit a frigore, ita iustitia munit a morte. Vnde non immerito iustitia vestimento comparatur, cum per Prophetam dicitur: Sacerdotes tui induantur iustitia. Quia vero afflictionis suæ tempore hoc iustitiæ vestimentum, quod apud Deum protegit, sancta Ecclesia in membris suis infirmantibus amittit, dicatur recte: [Spoliauit me gloria mea:] id est iustitia ab infirmis ablata est, quæ ab eis auferri non posset, si medullitus inhæsisset. Sed ideo tolli potuit, quia more vestimenti exterius adhæsit. Quia in re querendum est, quomodo sanctæ Ecclesiæ membra dici valeant, qui potuerunt iustitiam perdere, quam tenere videbantur. Sed sciendum est, quod plerumque a membris eius infirmantibus iustitia ad tempus amittitur: sed cum per cognitionem culpæ postmodum ad poenitentiam redeunt, sese ad eandem iustitiam, quam perdiderant, fortius quàm credebatur astringunt. Vbi adhuc subditur: [Et abstulit coronam de capite meo.] Sicut caput corporis prima pars est, ita principale interioris hominis mens est. Corona vero victoriæ præmium est, quod desuper ponitur: vt qui certauerat, remuneretur. Quia ergo multi aduersitatibus pressi, minime in certamine perdurant, in eis sancta Ecclesia quasi coronam de capite amittit. Corona quippe in capite, est superna remuneratio in mente. Et sunt plerique, qui dum aduersitatibus affliguntur, superna præmia cogitare negligunt, et ad perfectionem victoriæ peruenire non possunt. In his itaque corona de capite aufertur: quia supernum et spiritale præmium de mentis cogitatione tollitur, vt exteriora iam tranquilla appetant: et æterna præmia, quæ cogitare consueuerant, non requirant. Vel certe caput fidelium non immerito sacerdotes
- C** accipimus, qui pars membrorum Domini prima sunt. Vnde et per Prophetam, caput et cauda exterminari dicitur: vbi videlicet et capitis nomine sacerdotes, et caudæ appellatione prophetæ reprobī designantur. Corona ergo de capite aufertur, cum supernæ remunerationis præmia etiam ipsi deferunt, qui in hoc Ecclesiæ corpore præesse videbantur. Et plerumque ducibus cadentibus, latius succumbit exercitus, qui sequebatur. Vnde mox post damna maiorum, de multimoda labeſcæſatione Ecclesiæ subsecurus adiunxit: [Destruit me vndique, et pereō: et quasi auulsæ arbori abstulit spem meam.] Quasi vndique enim Ecclesia destruitur, atque in infirmis membris deperit, quando ipsa, quæ videbantur fortia, corruunt: quando corona de capite abstrahitur, id est, quando æterna præmia etiam a præpositis negliguntur. Bene autem de infirmis cadentibus subditur: [Et quasi auulsæ arbori abstulit spem meam.]
- D** Arbor quippe vento impellitur, vt cadat. Et quem minæ terrent, vt ad iniustitiam corruat, quid aliud quàm arbor statum venti pertulit, et statum suæ rectitudinis amisit? Quasi enim ex vento spem perdidit, qui prauorum minis ac persuasionibus deſectus, æterna, quæ sperabat, præmia reliquit. Et quia plerumque contingit, vt poenas quis metuens iustitiam deſect: fit, iudicante Deo, vt etiam iustitiam deſerens, poenas, quas timuit, non euadat: et qui mentis interitum minime timuit, etiam carnis mala toleret, quæ timebat. Vnde adhuc subditur:

Quid qui percussione flagelli superatur, non quasi filius, sed quasi hostis feritur.

Caput

XV 11.

- E** I Ratus est contra me furor eius, et sic me habuit quasi hostem suum. [Prædicato- 1. Corin. 10. 5]
tore quippe egregio attestante, didicimus: quia fidelis est Deus, qui non patietur nos tentari supra id, quod possumus ferre: sed faciet cum tentatione prouentum, vt possimus sustinere. Per Prophetam quoque Dominus dicit: Plaga inimici percussit te, castigatione crudeli. Qui ergo ita percutitur, vt vires illius a percussione superentur, non hunc Dominus iam quasi filium per disciplinam, sed quasi hostem per iram ferit. Cum ergo virtutem nostræ patientiæ flagella transcutiunt, valde metuendum est, ne peccatis nostris exigentibus, non iam quasi filij a patre, sed quasi hostes a Domino feriamur. Et quia fit plerumque, vt etiam maligni spiritus afflictorum cordibus mulra suadeant, atque inter flagella quæ exterius feriunt, cogitationes noxias in mentibus fundant, post furorem Domini recte subiungitur:

Hierr. 30. b

Quid diaboli, latrones Dei dicuntur: ideo latrones, quia ſemper nocendi voluntatem habent: ideo Dei, quia etiam in hoc, quod male volunt, divina ſerviunt voluntati, quia per eorum miniſterium iuſte homines vel puniunt vel damnant.

Caput

XV I I I.

SImul venerunt latrones eius, et fecerunt ſibi viam per me.] Latrones namque ſcius, maligni ſunt ſpiritus, qui exquirendis hominum mortibus occupantur. Qui viam ſibi in afflictorum cordibus faciunt, quando inter aduerſa, quæ exterius tolerantur, cogitationes quoque præuas immittere non deſiſtunt. De quibus adhuc dicitur: Et obſederunt in gyro tabernaculum meum, in gyro enim tabernaculum obſident, quando ex omni latere ſuis tentationibus mentem cingunt. Quam modo lugere de temporalibus, modo deſperare de æternis; modo in impatientiam ruere, atque in Deum blaſphemix verba iaculari, peſſima ſuggeſtione perſuadent. Quæ tamen verba, veiam prædiximus, beato Iob etiam iuxta hiſtoriam congruunt: qui dum mala, quæ pertulit, ante oculos congeſſit non quaſi corrigendum ſilium, ſed quaſi hoſtem percullum ſe ſelle iudicavit. Per quem ſibi etiam latrones eius viam fecerunt: quia maligni contra eum ſpiritus licentiam percuffionis acceperunt. Cuius in gyro tabernaculum obſederunt: quia ſublatis rebus et filiis, etiam corpus eius omne vulneribus attriuerunt. Sed mirum valde eſt, cum latrones diceret: cur addidit, eius, ut videlicet eoſdem latrones Dei eſſe monſtraret. Qua in re, ſi voluntas ac poteſtas malignorum ſpiritus diſcernatur, cur latrones Dei dicantur, aperitur. Maligni quippe ſpiritus, ad nocendum nos inceſſabiliter anhelant, ſed cum pravam voluntatem ex ſemetipſis habeant, poteſtatem tamen nocendi non habent, niſi eos voluntas ſumma permittat. Et cum ipſi quidem iniuſte nos lædere appetunt, quemlibet tamen lædere, non niſi iuſte a Domino permittuntur: Quia ergo in eis voluntas iniuſta eſt, et poteſtas iuſta: et latrones dicuntur, et Dei, ut ex ipſis ſit, quod inſerere mala iniuſte deſiderant, et ex Deo, quòd deſiderata iuſte conſummant. Sed quia ut ſæpe iam diximus, ſanctus vir poſitus in dolore poenarum, modo ſuis, modo Eccleſiæ, modo Redemptoris noſtri vocibus vitur: plerumque ſic ſua narrat, ut tamen per typum ea, quæ ſunt ſanctæ Eccleſiæ ac Redemptoris noſtri, proferat: poſt poſita pauliſper cura hiſtorix, in his, quæ ſubiungit, qualiter Redemptoris noſtri vocibus congruat, demonſtrems. Sequitur:

Allegorice ad Chriſtum et ſynagogam referuntur ſequentia.

Cap. X I X.

FRatres meos longe fecit a me, et noti mei quaſi alieni receſſerunt a me. Dereliquerunt me propinqui mei: et qui me nouerant, obliſi ſunt mei.] Hoc melius oſtendimus, ſi Ioannis ad medium teſtimonium proferimus, qui ait: In propria veniſti, et ſui eum non receperunt. Ab eo quippe fratres longe facti ſunt, et noti receſſerunt: quem teſtantes legem, prophetate Hebræi nouerant, et præſentem minime recognoſcebant. Vnde recte dicitur: [Dereliquerunt me propinqui mei, et qui me nouerant, obliſi ſunt mei.] Iudæi etenim propinqui per carnem, noti per legis inſtructionem, quaſi obliſi ſunt, quem prophetauerant, dum eum et incarnandum verbis legis canerent, et incarnatum verbis perfidiæ negarent. Sequitur: [Inquilini domus meæ et ancillæ: ſicut alienum habuerunt me.] Inquilini domus Dei fuerunt ſacerdotes; quorum origo in Dei ſervitio deputata iam per officium in conditione tenebatur. Ancillæ autem non immerito intelliguntur leuitarum animæ ad ſecreta tabernaculi, quaſi ad interiora cubiculi familiarius ſeruientes. Dicat ergo de ſacerdotibus ſedula cura ſervientibus, dicat de leuitis ad interiora domus Dei obſequentibus: Inquilini domus meæ et ancillæ ſicut alienum habuerunt me: quia incarnatum Dominum, quem dudum per legis verba prædixerant, cognoscere ac venerari noluerunt. Qui adhuc apertius, quòd ab eorum peruerſa voluntate non ſit cognitæ, manifeſtat, cum ſubdit: [Et quaſi peregrinus fui in oculis eorum.] Redemptor etenim noſter dum a ſynagoga cognitus non eſt; in domo ſua quaſi peregrinus extitit. Quod aperte propheta teſtatur, dicens: Quare ſicut colonus futurus es in terra, et quaſi viator declinans ad manendum? Quia enim ut Dominus auditus non eſt, non poſſeſſor agri, ſed colonus eſt creditus. Qui quaſi viator ad

Ioan. 1. b

2. 1. 1. 1. 1.

4. 1. 1. 1. 1.

Hier. 14. b

A tor ad manendum tantummodo declinavit: quia paucos ex Iudæa abstulit, et ad vocationem gentium pergens, iter coeptum peregit. Peregrinus ergo in eorum oculis fuit: quia dum sola, quæ videre poterant, cogitabant, non valebant intelligere in Domino, quod videre non poterant. Dum enim despiciunt carnem visibilem, non perueniunt ad inuisibilem maiestatem. Dicitur igitur recte: Et quasi peregrinus fui in oculis eorum. De quo adhuc populo apte subiungitur: [Seruum meum vocavi, et non respondit.] Quid enim Iudaicus populus nisi seruus fuit, qui non amore filij obsequabatur Domino, sed timore seruili? Quo contra nobis per Paulum dicitur: Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Hunc igitur seruum vocavit Dominus, quia collatis muneribus, quasi emissis eum vocibus ad se ducere studuit. Sed non respondit, quia digna opera donis eius reddere contempsit. Vocat enim nos Deus, cum muneribus præuenit: respondemus vero vocationi eius, cum digne iuxta precepta muneris deseruimus. Quia ergo tot muneribus Iudaicum populum præuenit, dicat: [Seruum meum vocavi.] Sed quia etiam post tot munera eum contempsit, subiungat: [Et non respondit.] Sequitur:

Quod multis modis olim Deus locutus est patribus in prophetis, nouissime ore proprio locutus est. Caput XX.

O Re proprio deprecabar illum.] Ac si apertius diceret: Ego ille, qui ante incarnationem meam tot ei præcepta facienda per prophetarum ora mandaueram, incarnationis ad eum veniens, ore cum proprio deprecabar. Vnde et Matthæus, cum præcepta ab eo dari in monte describeret, ait: Aperiens os suum, dixit. Ac si patenter dicat: Tunc os suum aperuit, qui prius aperuerat ora prophetarum. Hinc est etiam quod de illo ab ipsa præsentia eius desiderante dicitur: Osculetur me osculo oris sui. Sancta quippe Ecclesia quot præcepta ex eius prædicatione cognouit, quasi tot oris eius oscula accepit. Bene autem dicitur, [Deprecabar:] quia in carne monstratus dum mandata vitæ humiliter dixit, quasi superbientem seruum, ut viveret, rogauit. Vbi et apte subditur:

Quod halitus Christi odor, sit carnis eius. Caput XXI.

H Alitum meum exhorruit vxor mea.] Quid vxor Domini nisi synagoga accipitur, in legis fœdere, carnali ei intelligentia subiecta? Halitus vero ex carne est. Sed infidelis populus carnem Domini carnaliter intellexit, quia purum hunc hominem credidit. Halitum ergo eius vxor exhorruit: quia synagoga eum, quem videbat hominem, Deum credere expauit. Cumque ab eius ore verba corporaliter audiret, in eo intelligere diuinitatis arcana recusauit, et Creatorem non esse credidit, quem creaturam vidit. Carnis ergo halitum carnalis vxor exhorruit, quæ carnalibus sensibus dedita, incarnationis eius mysterium non agnouit. Sequitur:

Quo modo Deus, cum spiritalis sit, membra corporalia habere dicitur. Caput XXII.

E T orabam filios vteri mei.] In Deo, qui corporis forma non circumscriptur, membra corporis, id est, manus, oculus, vterus ita nominantur, ut ex membrorum vocabulis, effectus eius potentie designetur. Oculos quippe habere dicitur: quia cuncta videt: manus habere describitur, quia cuncta operatur: in vtero autem proles concipitur, quæ in hac vita profertur. Quid ergo vterum Dei, nisi eius consilium debemus accipere, in quo ante sæcula per prædestinationem concepti sumus, ita ut creati per sæcula producamur? Deus ergo, qui manet ante sæcula, vteri sui filios orauit: quia eos, quos potenter per diuinitatem condidit, incarnatus veniens humiliter rogauit. Sed quia in ipsa carne, quæ apparuit, ab eorum estimatione despectus est, subiungitur: [Stulti quoque despiciebant me.] Sapientibus a veritatis fide cadentibus, recte de stultis quoque additur: quia dum Dominum Pharisei ac Legisperiti despicerent, eorum incredulitatem etiam populi turba secuta est: quæ in eo quoddam hominem vidit, Redemptoris mundi prædicamenta desepxit. Nam sæpe stultorum nomine hi, qui sunt in plebe pauperes, designantur. Vnde et per Hieremiam dicitur: Dixi, forsitan pauperes sunt et stulti, ignorantes viam Domini, et iudicium

Dei fui. Relictis autem mundi sapientibus atque diuitibus, Redemptor noster quæ-
re pauperes, et stultos venerat. Vnde nunc quasi in augmentum doloris dicitur: [Stul-
ti quoque despiciebant me.] Ac si aperte diceretur: Ipsi etiam me despexerunt, pro
quibus sanandis stultitiam prædicationis assumpsi. Scriptum quippe est: Quia in Dei
sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam
prædicationis saluos facere credentes. Verbum quippe Dei sapientia est: sed stulti-
tia huius sapientiæ dicta est caro verbi: ut quia carnales quique per carnis suæ pruden-
tiam pertingere non valebant ad sapientiam Dei, per stultitiam prædicationis, id est,
per incarnationem verbi sanarentur. Ait ergo: [Stulti quoque despiciebant me.]
Ac si aperte diceretur: Et ab ipsis despectus sum, pro quibus stultus æstimari veritus
non sum. Et quia Iudæorum plebs cum miracula nostri Redemptoris cerneret, hunc
ex signis honorabat, dicens: Hic est Christus: cum vero humanitatis eius infirma
conspiceret, enim Creatorem credere dedignabatur, dicens: Non, sed seducit turbas:
recte subiungitur: [Et cum ab eis recessissem, detrahebant mihi.] Quasi accede-
bat quippe ad corda populorum Dominus, cum eis miracula demonstraret: et quasi
recedebat, cum nulla signa ostenderet. Sed recedenti Domino detrahebant, cum a
miraculis quiescenti præbere fidem nolebant. Sed quid mirum eum perpeti ista a ple-
bibus, cum ipsi quoque, qui legis doctores esse videbantur, qui cum verbis prophete-
ticis incarnandum esse perhibebant, et incarnatum viderunt, et ab eo tamen perfidiæ
interruptione diuisi sunt? De quibus subditur: [Abominati sunt me quondam consi-
liarij mei: et quem maxime diligebam, auersatus est me.] Cunctis liquet, quia Deus
consiliarijs non eget, qui ipsis quoque consiliarijs hominum sapientiæ consilium præ-
bet. De quo etiam scriptum est: Quis cognouit sensum Domini, aut quis eius consi-
liarij fuit? Sed quemadmodum cum panis vel vestimentum egenti tribuitur, hoc
se Dominus accepisse testatur: ita cum nescienti cuilibet rectum consilium datur, hoc
ipse accepit, cuius ille membrum est, qui eruditur. Omnes etenim fideles membra
nostri Redemptoris sumus: et sicut ipse in nobis per misericordiam largitatis pasci-
tur, ita ipse in nobis per doctrinæ consilium iuuatur. Scribæ itaque et legis doctores,
qui erudire populos ad vitam consueuerant, quid aliud quàm futuri Redemptoris
consiliarij fuerunt? Qui tamen dum incarnatum Dominum conspicerent, consilij
suis multos ab eius fide diuiserunt, quamuis prius ad credendum incarnationis eius
mysterium per prophetarum verba multos docuisse viderentur. Et quia ille apud
Deum magis in amore est, qui ad eius amorem plurimos trahit: adhuc de eodem le-
gis doctorum atque Phariseorum ordine subditur: [Et quem maxime diligebam,
auersatus est me.] Ipse enim, ordo suadente perfidia, a fide veritatis auersus est, qui
prius in labore prædicationis seruiens, maxime diligebatur: quem non solum ad non
credendum, sed vsque ad persequendum quoque Dominum populorum turba secuta
est, et vsque ad passionem illius sæuitiæ facibus accensa. In qua videlicet passione disci-
pulorum corda turbata sunt. Vnde et nunc subditur:

*Quid allegorice passionis tempore, adhærente Christo sexu firmiori, fugerunt Apo-
stoli: et dubitantibus de resurrectione discipulis, tantum in eis supererant
labia sermonis. Caput XXXIII.*

Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit os meum.] In osse fortitudo, in carnibus
vero infirmitas corporalis designatur. Quia igitur Christus et Ecclesia vna perso-
na est: quid per os, nisi ipse Dominus designatur? Quid per carnem, nisi discipuli,
qui passionis eius tempore infirma sapuerunt? Per pellem vero, quæ exterior carne
manet in corpore, quid nisi illæ sanctæ feminæ figurantur, quæ ad præparanda sub-
sidia corporis, exterioribus Domino ministerijs seruiebant? Nam cum eius discipuli
quamuis necdum firmi veritatis fidem populis prædicarent, osse suo inhærebant car-
nes. Et cum sanctæ mulieres ea, quæ necessaria erant, exteriora præpararent, quasi
pellis exterius manebat in corpore. Sed cum ad crucis horam ventum est, eius disci-
pulos grauis ex persecutione Iudæorum timor inuasit: fugerunt singuli, mulieres
adhæserunt. Quasi ergo consumpta carne, os Domini pelli suæ adhæsit: quia for-
titudo eius, passionis tempore fugientibus discipulis, iuxta se mulieres inuenit.
equidem

- A** equidem aliquandiu Petrus, sed tamen post territus negavit. Stetit etiam Ioannes, cui ipso crucis tempore dictum est: Ecce mater tua. Sed pericuerare minime potuit: quia de ipso quoque scriptum est, quod adolescens quidam sequebatur illum amictus sindone super nudo, et tenuerunt eum: at ille relictâ sindone, nudus profugit ab eis. Qui etsi post, ut verba Redemptoris sui audiret, ad horam crucis rediit, prius tamen territus fugit. Mulieres autem non solum non timuisse, neque fugisse, sed etiam visque ad sepulchrum stitisse memorantur. Dicat ergo: [Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit os meum.] Hoc est, hi, qui meæ fortitudini propinquius inhærere debuerant, passionis meæ tempore timore consumpti sunt: et eas, quas ad exteriora ministeria posui, in passione mea sine formidine inhærere mihi fideliter inueni. Vbi et aperte subintelligitur, quod hæc verba per mysterium dicantur, dum sequitur: [Et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.] Quid enim circa dentes aliud quam labia habemus, etiam si nulla flagella patiamur? Sed quid per labia, nisi locutio, quid per dentes, nisi sancti Apostoli designantur? Qui in hoc Ecclesiæ corpore idcirco sunt positi, ut vitam carnalium correptione mordeant, eamque a suæ pertinaciæ duritia confringant. Vnde et eidem primo Apostolorum quasi denti in eius corpore posito dicitur: Macia, et manduca. Sed quia passionis eius tempore, isti dentes præ timore mortis amiserunt morsum correptionis, amiserunt fiduciam roboris, amiserunt efficaciam omnimodæ operationis: ita ut duo ex illis ambulantes, post eius mortem ac resurrectionem in via loquerentur et dicerent: Nos sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel: recte nunc dicitur: [Et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.] Confabulabantur adhuc de illo, sed iam in illum minime credebant. Tantummodo ergo labia circa dentes eius remanserant: quia virtutem bonæ operationis amiserant, et sola de illo confabulationis verba retinebant. Perdiderant morsum correptionis, et habebant motum locutionis. Labia itaque tantummodo circa dentes relictâ sunt, quia adhuc quidem confabulari nouerant: sed prædicare iam eum, aut mordere infidelium vitia formidabant. Peractis itaque his, quæ in voce capitis dixit, ad propria beatus Iob verba reuertitur, dicens: [Misere mini mei, misere mini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.] Hoc habere solet proprium mens piorum, quod cum iniusta ab aduersariis patitur, non tam ad iram, quam ad preces mouetur: ut si moderari eorum prauitas placide valeat, plus de precari elegant quam irasci. Vnde recte nunc dicitur: [Misere mini mei, misere mini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.] Ecce eos, a quibus se per contumelias affligi considerat, amicos vocat: quia bonis mentibus etiam ipsa sunt prospera, quæ videntur aduersa. Nam peruersi quique bonorum dulcedine aut conuertuntur, ut redeant: et eo ipsi amici sunt, quo boni sunt: aut in malitia perferuntur: et in hoc quoque etiam nolentes amici sunt: quia si qua bonorum delicta sunt, ea suis persecutionibus etiam nescientes purgant. Notandum quoque, quod eis, quæ secreto apud Deum gesta sunt, beati viri in publico verba concordant. A satan quippe percussus fuerat: nec tamen percussione suam satanæ tribuit, sed tactum se manu Domini appellat, sicut ipse quoque satan dixerat: Mitte manum tuam, et tange os eius et carnem, si non in faciem benedixerit tibi. Sciebat quippe vir sanctus, quia et per hoc ipsum quod peruersa voluntate contra se satan egerat, potestatem non a semetipso, sed a Domino habebat. Sequitur:

Quod superbi rectores ita infirmos affligant, quasi ipsi de infirmitate nihil habeant, et quod diuina manu afflictus non tam increpato, quam consolatio debeatur.

E

Caput XXIIII.

Q Vate persequimini me sicut Deus, et carnibus meis saturamini? Non abhorret a locutione pietatis, quod a Deo se perhibet persequi. Est namque persecutor bonus, sicut de semetipso ore prophetico Dominus dicit: Detrahentem occulte aduersus proximum suum, hunc persequerbar. Cum vero sanctus quisque flagellari permittitur, scit quod persecutionem contra commissa vitia ex interna dispensatione patiatur. Crudeles autem persecutorum mentes cum potestatem ferendi appetunt, contra bonorum vitam non studio purgationis, sed liuoris facibus accenduntur. Et quidem hoc faciunt, quod Deus omnipotens fieri permittit. Sed dum vna causa cum Deo, etiam per eos agitur: non tamen voluntas vna in eadem causa feruatur: quia cum omnipotens Deus a mando purgationem exhibet, iniustorum prauitas seuuendo malitiam exercet. Quod

25.

Psalm. 100.

Quod ergo dicitur: [Quare persequimini me sicut Deus?] ad exteriorem hoc percussione retulit non ad inrimam intentionē: quia etsi hoc agunt exterius, quod Deus agi disposuit, non tamen hoc, quod Deus, in sua actione appetunt, ut boni ex afflictione purgentur. Quod intelligi et aliter potest. Tanto enim omnipotens Deus iustius aliena vitia percutit, quanto in semetipso nihil habet vitiōrum. Homines vero cum per disciplinam alios seruiunt, sic alienam infirmitatem debent percutere, ut etiam ad suam nouerint oculos reuocare: ut ex semetipsis confiderent, quantum alijs feriendo parcant, cum se quoque ipsos dignos percussione non ignorant. Itaque nunc dicitur: [Quare persequimini me sicut Deus?] Ac si aperte diceretur: Ita me ex infirmitatibus meis affligitis, ac si ipsi more Dei de infirmitate nihil habeatis. Vnde considerandum est, quod si qui fortasse sint, qui asperitate correptionis indigeant: tunc eis dura correptio a nobis admouenda est, cum Dei manus cessat a verberare. Cum vero superna flagella insunt, non a nobis iam correptio, sed consolatio debetur: ne dum in dolore increpationem iungimus, percussione percussioni sociemus. Bene autem subditur: [Et carnibus meis saturamini?] Quorum mens proximorum poenas esurit, saturari proculdubio alienis carnibus quarit. Sciendum quoque est, quia hi etiam, qui alienæ vitæ detractione pascuntur, alienis proculdubio carnibus saturantur. Vnde per Salomonem dicitur: Noli esse in conuiujs potatorum, neque comedas cum eis, qui carnes ad vescendum conferunt. Carnes quippe ad vescendum conferre, est in collocutione derogationis vicissim proximorum vitia dicere. De quorum illic poena mox subditur: Quia vacantes potibus, et dantes symbolum consumentur, et vestietur pannis dormitatio. Potibus vacant, qui de opprobrio alienæ vitæ se decubriant. Symbolum vero dare, est, sicut vnusquisque solet pro parte sua cibos ad vescendum, ita in confabulatione detractionis verba conferre. Sed vacantes potibus, et dantes symbolum consumentur: quia sicut scriptum est: Omnis detractor eradicabitur. Vestietur autem pannis dormitatio: quia despectum et inopem a cunctis bonis operibus mors sua inuenit, quem hic ad alienæ vitæ exquirenda crimina detractionis suæ languor occupauit. Sed tot dura, quæ beatus Iob sustinet, dignum non est ut per silentium transeant, eaq. a notitia hominum ignorantæ obscuritas tegat. Tanti quippe ædificari ad seruandam patientiam valent, quanti implente se superna gratia eius patientiæ facta cognouerint. Vnde et idem beatus Iob in exemplum vult pertrahi flagella, quæ sentit, qui statim subiungit dicens:

Quod per plumbi laminam, Iudæorum corda accipiuntur, in quibus lex scripta dininitus cito deleri potuit. Per silicem vero gentiles, in quibus lex magno labore sculpta perseuerat. Caput XXXV.

Q Vis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei? Quis mihi det ut exarentur in libro stylo ferreo, et plumbi lamina, vel celte sculptantur in silice? Cuncta, quæ beatus Iob pertulit, quia forti patrum sententia edoctus grauis ille Iudæorum populus agnouit, stylo ferreo et plumbi lamina scripta sunt. Quia vero hæc etiam dura gentiliū corda cognouerunt, quid ea in silice sculpta videmus? Et notandum, quia in plumbo quod scribitur, ipsa meralli mollitie citius deletur: in silice vero tardius quidem valent literæ imprimi, sed difficilius deleri. Non ergo immerito per plumbi laminam Iudæa exprimitur, quæ præcepta Dei et sine labore percepit, et cum celestitate perdidit. Recte per silicem gentilitas figuratur, quæ verba sacri eloquij vix custodienda suscipere potuit: sed tamen fortiter suscepta seruauit. Per stylum vero ferreum, quid aliud quam fortis Dei sententia designatur? Vnde per Prophetam dicitur: Peccatum Iudæ scriptum est stylo ferreo in vngue adamantino. In vngue finis est corporis. Ita vero lapis durus est adamas, ut ferro non valeat fecari, per stylum vero ferreum fortis sententia: per vnguem vero adamantinum finis signatur æternus. Peccatum iraue Iudæ stylo ferreo in vngue adamantino scriptum dicitur: quia culpa Iudæorum per fortem Dei sententiam in fine feruatur infinito. Recte quoque per plumbi laminam eos accipimus, quos avaritiæ pondus grauat, quibus per inerepantem Prophetam dicitur: Filij hominum vsquequo graui corde? Per plumbum namque, cuius natura grauis est ponderis, peccatum avaritiæ specialiter designatur: quod

Prover. 23. c

Prover. 23. c

26.

Hier. 17. a

Psal. 4.

A quod mentem, quam infecerit, ita grauem reddit, vt ad petenda sublimia au-
tollī nequaquam possit.

*Quid sit, quod in Zacharia scriptum est de talentis plumbi et massa plumbea missa in os
amphoræ, super quam sedebat impietas, et de duabus mulieribus alas
habentibus.*

Capit. XXV.

Zach. 5. d.

27.

Hier. 4. f

28.

Matth. 13. d.

1. 1. 1.

12

Hinc enim in Zacharia scriptum est: Leua oculos tuos, et vide. Quid est hoc, quod
egreditur? et dixi: Quid nam est? Et ait: Hæc est amphora egrediens, et dixit:
Hæc est oculus eorum in vniuersa terra. Et ecce talentum plumbi portabatur, et ecce
mulier vna sedens in medio amphoræ, et dixit: Hæc est impietas. Et proiecit eam in
medio amphoræ, et misit massam plumbeam in os eius. Quid de hac visione amphoræ
et mulieris, et plumbi, et latius quid cognouisset, ostenderet, adhuc secutus adiunxit:
Et leuaui oculos meos, et vidi: et ecce duæ mulieres egredientes, et spiritus in alis earum,
et habebant alas quasi alas milui, et leuaerunt amphoram inter terram et cælum.
Et dixi: ad angelum: qui loquebatur in me: Quo istæ deferunt amphoram? Et dixit
ad me: Vt ædificetur ei domus in terra Sennaar. Quod Propheta testimonium inuili-
ter pro documento plumbi protulimus, si non etiam repetentes exponamus. Ait enim,
Leua oculos, et vide. Quid est hoc quod egreditur? Et dixi: Quid nam est? Et ait: Hæc
est amphora egrediens: Volens Deus Propheta ostendere humanum genus, ex quo
ab eo maxime culpa debebatur, per imaginem amphoræ quasi patens os auaritiæ desi-
gnauit. Auaritia quippe velut amphora est, quæ os cordis in ambitu apertum tenet.
Et dixit: Hæc est oculus eorum in vniuersa terra. Multos obtrisi sensus homines ceni-
mus, et tamen eos in malis actibus astutos videmus: Propheta quoque attestante, qui
ait: Sapientes sunt vt faciant mala, bene autem facere nesciunt. Hi itaque sensu tor-
pent, sed in his, quæ appetunt, auaritiæ stimulis excitantur: et qui ad bona videnda ce-
ci sunt, excitantibus præmijs, ad peragenda mala vigilantes sunt. Vnde recte de hæc
eadem auaritia dicitur: Hæc est oculus eorum in vniuersa terra. Ecce talentum plum-
bi portabatur, Quid est talentum plumbi, nisi ex eadem auaritia pondus peccati? Et ec-
ce mulier vna sedens in medio amphoræ. Quam mulierem, ne foras illi quæ esset dubi-
tare possimus, illico angelus innouit. Nam illic mox sequitur: Et dixit: Hæc est im-
pietas. Et proiecit eam in medio amphoræ. Impietas in medio amphoræ proijcitur:
quia nimirum in auaritia semper impietas tenetur. Et misit massam plumbi in os eius.
Massa plumbi in os mulieris mittitur: quia scilicet impietas auaritiæ, peccati sui pon-
dere grauatur. Si enim ad ea, quæ deorsum sunt, non ambiret, erga Deum ac proximos
impia nequaquam existeret. Et leuaui oculos meos, et vidi: et ecce duæ mulieres
egredientes, et spiritus in alis earum. Quid aliud in his duabus mulieribus accepimus,
nisi duo principalia vitia, superbiam videlicet, et gloriam inanem, quæ impietati abs-
que vlla dubitatione coniuncta sunt. Quæ et in alijs suis spiritum habere narrantur:
quia in actionibus suis satanæ voluntati deferuiunt. Ipsum quippe Propheta spiritum
appellat: de quo Salomon ait: Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, lo-
cum tuum ne dimiseris. Et de quo in Euangelio Dominus dicit: Cum immundus spiri-
tus exierit ab homine, ambulat per loca arida et iniquosa. Spiritus in alis earum est
quia superbia et inanis gloria per omne, quod agunt, satanæ voluntati famulantur. Et
habebant alas, quasi alas milui. Miluus semper nature studet insidiari pullorum. Istæ
ergo mulieres alas habent, quasi alas milui: quia actiones earum diabolo sunt procul
dubio similes, qui insidiatur semper vitæ paruulorum. Et leuaerunt amphoram inter
cælum et terram. Superbia et vanagloria habent hoc proprium, vt cum, quem infeco-
rint, in cognitione sua super cæteros homines extollant: modo per ambitum rerum,
modo per desiderium dignitatum, quem semel captum tenuerint, quasi in honoris al-
titudinem eleuant. Qui autem inter cælum et terram est, et ima deserit, et superio-
ra minime attingit. Leuant ergo istæ mulieres amphoram inter cælum et terram:
quia superbia et inanis gloria mentem per auaritiæ honoris captam ita eleuant, vt
quoslibet proximos despicientes, quasi ima deferant, et alta gloriantes petant.
Sed tales quique dum superbiunt, et eos mente transeunt cum quibus sunt, et supe-
rioribus ciuibus minime iunguntur. Amphora ergo leuata inter terram et cælum
dicitur: quia avari quique per superbiam atque inanem gloriam et proximos iux-

ta fe defpiciunt: et fuperiora quæ, vltra ipfos funt, nullatenus apprehendunt. Inter terram itaque et cælum feruntur: quia nec æqualitatem fraternitatis in infimis per charitatem tenent, nec tamen fuma pertingere fe extollendo prævalent. Et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quo itæ deferunt amphoram? Et dixit ad me: Vr ædificetur ei domus in terra Sennaar. Eidem amphoræ ædificatur domus in terra Sennaar. Sennaar quippe fietor eorum dicitur. Et ficut bonus odor ex virtute

a. Corint. 2. d. quia Chrifti bonus odor fumus Deo: ita e contrario fietor ex vitio. Radix enim eft omnium malorum cupiditas. Et quia quodlibet malum per auaritiã gignitur, dignum eft vt domus auaritiæ in fietore conftituatur. Sciendum quoque eft, quod Sennaar latiffima vallis eft, in qua turris a fuperbientibus ædificari coeperat, quæ, linguarum facta diuerfitate, deftructa eft. Quæ fcilicet turris Babylon dicta eft, pro ipfa videlicet confufione mentium arque linguarum. Nec immerito ibi auaritiæ amphora ponitur, vbi Babylon, id eft confufio ædificatur: quia dum per auaritiã et impietatem certum eft omnia mala exurgere, recte hæc ipfa auaritia arque impietas in confufione perhibentur habitare. Hæc paucis per exceffum diximus, vt peccati pondus exprimi per plumbi laminam monftremus. Quæ tamen beati Iob verba fanctæ quoque Ecclefiæ congruunt, quæ duo facri eloquij teftamenta custodiens, quali fecundo fermones fuos fcribi expetit, dicens: [Quis mihi tribuat, vt fcribantur fermones mei? quis mihi det, vt exarentur in libro?] Quæ quia forti fententia modo per pondus auaritiæ grauib, modo autem duris cordibus loquitur, ftyle ferro in plumbi lamina, vel celte in filice fcribit. Sed iure

29. Redemptore noftro quod aperte loquitur, inuenimus. Quo etenim pacto credendum eft: quia ex eo aliquod per figuram infinuat, fi cum nobis apertis vocibus non demonftrat? Sed iam quod de eo fentir, aperiat, omnesq. nobis ambages cogitationum tollat. Sequitur: [Scio enim quod Redemptor meus viuit.] Qui enim non ait Conditor, fed Redemptor: aperte eum denunciat, qui poftquam omnia creauit, vt nos de captiuitate redimeret, inrer nos incarnatus apparuit, fuã paffione nos a perpetua morte liberauit. Et notandum quanta fide fe in virtute eius diuinitatis adftingat, de quo per Paulum dicitur: Quia etfi crucifixus eft ex infirmitate, fed viuit ex virtute Dei. Ait namque: [Scio enim quod Redemptor meus viuit.] Ac fi apertis vocibus dicat: Infidelis quifque illum flagellatum, derifum, palmis cælum, corona spinea coronatum, fputis illicum, crucifixum, mortuum nouerit: ego illum poft mortem viuere certa fide credendo, libera voce profiteor: quia Redemptor meus viuit, qui inter impiorum manus occubuit. Sed quid beate Iob per refurrexionem illius etiam de tuæ carnis refurrexione confidis, aperta quæfo voce profiteri. Sequitur:

2. Cor. 13. b

Quod multi puri homines, quales nos fumus, cum Chrifto furrexerunt, ne de refurrexione noftra vlla dubitatio haberetur: et quod refurrexionem noftram etiam in elementis fui mundus imitatur. Caput XXVII.

ET in nouiffimo die de terra furrexurus fum.] Quia videlicet refurrexionem, quam in fe offendit, in nobis etiam quandoque facturus eft. Refurrexionem quippe, quam in fe offendit, nobis promiffit: quia fui capitis gloriam fequuntur membra. Redemptor ergo nofter fufcepit mortem, ne mori timeremus. Offendit refurrexionem, vt nos refurgere poffe confidamus. Vnde et eandem mortem non plusquam triduanam effe voluit, ne fi in illo refurrectio differretur, in nobis omni modo desperaretur. Quod bene de illo per Prophetam dicitur: De torrente in via bibit, propterea exaltabit caput. Quafi enim de quodam flumine noftre paffionis non in manfione bibere, fed in via, dignatus eft: quia mortem tranfitorie, id eft ad triduum contigit, arque in ea morte, quam contigit, nequaquam ficut nos vfque ad finem feculi remanfit.

Pfal. 109.

Quod virga Levi, qua ftornis, reliquis aridis permanentibus, Chriftus fit, qui primisia dormientium furrexit, reliquorum refurrexione in finem mundi dilata.

Caput XXVIII.

VM ergo die tertio refurrexit: quid in eius corpore, id eft, Ecclefia fequatur, offendit. Exemplo quippe monftrauit, quod promiffit in præmio: vt ficut ipfum refurrexiffe

fideles

A fideles agnoscerent, ita in seipsis in fine mundi resurrectionis præmia sperarent. Ecce nos per mortem carnis usque ad finem mundi remanemus in pulvere: ille autem die tertia ab ariditate mortis viruit, ut diuinitatis suæ nobis potentiam ipsa in nouatione suæ carnis ostenderet. Quod bene per Moysen virgis duodecim in tabernaculo positis demonstratur. Nam cum Aaron sacerdotium, qui de tribu Leui fuerat, despiceretur, nec digna tribus, quæ offerret, holocausta crederetur, duodecim virgæ, iuxta duodecim tribus in tabernaculo positi præceptæ sunt: et ecce virga Leui viruit, et quid virtutis in muncere Aaron haberet, ostendit. Quo videlicet figoo quid innuitur, nisi quod omnes, qui usque ad finem mundi iacemus in morte, quasi virgæ reliquæ in ariditate remanemus? Sed cunctis virgis in ariditate remaneantibus, virga Leui ad florem rediit: quia corpus Domini, veri scilicet sacerdotis nostri, in mortis ariditate positum, in florem resurrectionis erupit. Quo flore Aaron recte sacerdos esse cognoscitur: quia hac resurrectionis gloria Redemptor ooster, qui de tribu Iuda ac Leui ortus est, intercessor pro nobis esse monstratur. Ecce ergo iam virga Aaron post ariditatem floret, sed virgæ duodecim tribuum in ariditate remanent: quia iam quidem corpus Domini post mortem viuit, sed oostra adhuc corpora usque ad finem mundi a resurrectionis gloria differuntur. Vode caute haec eandem dilatioem intulit, dicens: [Et in nouissimo die de terra surrecturus sum.] Habemus ergo spem resurrectionis nostræ, considerata gloria capitis oostri. Sed o quis vel cogitatione tacita forsitan dicat, quod idcirco ille resurrexit a morte: quia vous idemque Verus et homo mortem, quam ex humanitate pertulit, ex diuinitate superauit: oos vero, qui puri homines sumus, a mortis surgere damoatione oon possumus: recte in resurrectionis eius tempore, etiam multorum sanctorum corpora resurrexerunt: ut et in se oobis exemplum ostenderet, et de aliorum qui nobis per puram humanitatem similes fuerunt, nos resurrectione roboraret: quatenus cum se homo desperaret percipere quod io se ostenderat Deus homo, hoc io se fieri posse præsumeret, quod io ipsis factum cognosceret, quos puros fuisse homines oon dubitaret. Suot vero oonnulli, qui considerantes quod spiritus a carne soluitur: quod caro in putredinem vertitur, quod putredo in puluerem redigitur, quod pulsus ita in elementa soluitur, ut nequaquam ab humanis oculis videatur, resurrectionem fieri posse desperent: et dum arida ossa inspiciunt, hæc vestiri carnibus, rursusque ad vitam viridescere posse diffidunt. Qui si resurrectionis fidem ex obedientia oon teneot, certe haec tenere ex ratione debuerant. Quid enim quotidie oisi resurrectione nostram io elemoosis suis mundus imitatur? Per quotidiana quippe momenta lux ipsa temporalis quasi moritur, dum superuenientibus noctis tenebris, ea, quæ aspiciebatur, subtrahitur: et quasi quotidie resurgit, dum lux ablata oculis suppressa iterum ooste reparatur. Per momenta quoque temporum cernimus arbuta viriditatem foliorum amittere, a fructuum prolatione cessare: et ecce subito quasi exarescenti ligno velut quadam resurrectione veniente videmus folia erumpere, fructus graudescere, et totam arborem rediuiuo decore vestiri. Indefinenter cernimus parua arborum semina terræ humoribus commedari: ex quibus noo longe post aspiciamus magna arbuta surgere, folia, pomaque proferre. Consideremus ergo paruum cuiuslibet arboris semeo, quod in terram iacitur, ut arbor ex illo pro illo producat: et comprehendamus, si possumus, vbi in illa tanta breuitate seminis tam immensa arbor latuit, quæ ex illo processit: vbi lignum, vbi cortex, vbi viriditas foliorum, vbi vberas fructuum. Nunquid oam in semio tale aliquid videbatur cum in terram iaceretur? Et tamen occulto rerum omnium opifice cuncta mirabiliter ordinante, et io mollitie semiois latuit asperitas corticis, et in teneritudine illius absconsa est fortitudo roboris, et in siccitate eius vberas fructificationis. Quid ergo mirum, si tenuissimum puluerem, vel a oostris oculis io elemoosis redactum, cum vult, in hominem reformat, qui ex teouissimis semioibus immensa arbuta redintegrat? Quia ergo rationales sumus conditi, spem resurrectionis nostræ ex ipsa debemus rerum specie et contemplatione colligere. Sed quia in nobis sensus torpuit ratiois, accessit in exemplum gratia Redemptoris. Voeit oamque Cooditor noster, suscepit mortem, ostendit resurrectionem: ut qui resurrectionis spem ex ratione tenere noluimus, hanc ex eius adiutorio et exemplo teneremus. Dicat igitur beatus Iob: [Scio quod Redemptor

Num. 17. 4

30.

- ptor meus vinit, et in nouissimo die de terra surrecturus sum.] Et quisquis resurrectionis in se virtutem fieri posse desperat, verba in gentilitate positi viri fidelis erubescat, et penset, quanto poenæ sit pondere feriendus, si adhuc non credit suam, qui iam resurrectionem Domini cognouit factam: si et ille suam credidit, qui adhuc
31. Domini Iesu sperabat esse faciendam. Sed ecce resurrectionem audio, effectum tamen eiusdem resurrectionis exquiro. Credo namque, quia resurrecturus sim, sed volo, vt audiam, qualis. Sciendum quippe mihi est, vtrum in quodam alio sublimi fortasse, vel aereo, an in eo, quo moriar, corpore resurgam? Sed si in aereo corpore surrexero, iam ego non ero qui resurgo. Nam quo modo est vera resurrectio, si vera esse non poterit caro? Aperta ergo ratio suggerit: quia si vera caro non fuerit, proculdubio resurrectio vera non erit. Nec enim recte resurrectio dici potest, vbi non resurgit quod cecidit. Sed has nobis beate Iob dubietatis nebulas tolle: quia per acceptam sancti Spiritus gratiam, de spe nobis loqui nostræ resurrectionis cœpisti: aperte indica, si caro nostra veraciter resurgat. Sequitur:

Qualiter Eutycius de resurrectione senserit, et quo modo per Gregorium, præsente Tiberio Augusto, conuictus sit et correctus.
Capit. XXXIX.

ET rursum circumdabor pelle mea.] Dum aperte pellis dicitur, omnis dubitatio veræ resurrectionis aufertur: quia non sicut Eutycius Constantinopolitanæ vrbs episcopus scripsit, corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, ventis aereq. subtilius. In illa enim resurrectionis gloria erit corpus nostrum subtile quidem per effectum spiritualis potentiae, sed palpabile per veritatem naturæ. Vnde etiam Redemptor noster dubitantibus de sua resurrectione discipulis, ostendit manus et latus, palpanda ossa carnemq. præbuit, dicens: Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere. Qui cum eidem Eutycio in Constantinopolitana vrbe positus, hoc Euangelicæ veritatis testimonium protulisset, ait: Idcirco Dominus hoc fecit, vt dubitationem resurrectionis suæ de discipulorum cordibus amoueret. Cui inquam: Mira est res valde, quam astruis, vt inde nobis dubietas surgat, vnde discipulorum corda a dubitare sanata sunt. Quid enim deterius dici potest, quam vt hoc nobis de eius vera carne dubium fiat, per quod discipuli eius ad fidem ab omni sunt dubietate separati? Si enim non hoc habuisse astruitur, quod ostendit, vnde fides discipulis eius confirmata est, inde nostra destruitur. Qui adiungebat etiam, dicens: Corpus palpabile habuit, quod ostendit: sed post confirmata corda palplantium, omne illud in Domino, quod palpi potuit, in subtilitatem est aliquam redactum. Ad hæc ipse respondit, dicens: Scriptum est: Christus resurgens a mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Si quid ergo in eius corpore post resurrectionem potuit immutari, contra veridicam Pauli sententiam, post resurrectionem Dominus redijt in mortem. Quod quis dicere, vel stultus præsumat, nisi qui veram carnis eius resurrectionem denegat? Tunc mihi obiecit, dicens: Cum scriptum sit: Caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt, qua ratione credendum est resurgere veraciter carnem? Cui inquam: In sacro eloquio aliter caro dicitur iuxta naturam, atque aliter iuxta culpam, vel corruptionem. Caro quippe iuxta naturam, sicut scriptum est: Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea: et Verbum caro factum est, et habitauit in nobis. Caro vero iuxta culpam, sicut scriptum est: Non permanebit in hominibus istis spiritus meus, eo quod sunt caro. Et sicut Psalmista ait: Memoratus est, quia caro sunt: spiritus vadens, et non rediens. Vnde et discipulis Paulus dicebat: Vos autem in carne non estis, sed in spiritu. Neque enim in carne non erant, quibus epistolas trans mittebat: sed quia passionibus carnalium desideriorum vicerant, iam liberi per virtutem spiritus in carne non erant. Quod ergo Paulus apostolus dicit: Quia caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt: carnem vult secundum culpam intelligi, non carnem secundum naturam. Vnde et mox, quia carnem secundum culpam diceret: ostendit subdicens: Neque corruptio incorruptelam possidebit. In illa ergo cælestis regni gloria caro secundum naturam erit, sed secundum passionum desideria non erit: quia, deuictio mortis aculeo, in æterna incorruptione regnabit. Quibus

- A** dictis idem Eutycius consentire se protinus respondit, sed tamen adhuc corpus palpabile resurgere posse denegabat. Qui etiam in libello, quem de resurrectione scripserat, Pauli quoque apostoli testimonium indiderat, dicentis: Tu quod seminas, non viuificatur, nisi prius moriatur: et quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum. Hoc nimirum ostendere festinans, quia caro vel impalpabilis, vel ipsa non erit: dum sanctus Apostolus de resurrectionis agens gloria, non corpus, quod futurum est, seminari dixerit. Sed adhuc citius responderetur. Nam Paulus apostolus dicens: Non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum: hoc insinuat quod videmus: quia granum cum culmo, et folijs nascitur, quod sine culmo et folijs seminatur. Ille itaque in augmento gloriæ resurrectionis non dicit grano seminis desisse, quod erat, sed adesse, quod non erat, iste autem, dum verum corpus resurgere denegat, nequaquam dicit adesse, quod deerat, sed desisse, quod erat. Tunc itaque de hac re in longa contentione perducti, grauissima a nobis coepimus simulatione resiliere, cum pie memoriz Tiberius Constantinus imperator secreto me et illum suscipiens, quid inter nos discordiæ versaretur agnouit, et vtriusque partis allegationem pensans, eundem librum, quem de resurrectione scripserat, suis quoque allegationibus destruens, deliberauit, vt flammis cremari debuisset. A quo vix egressi sumus, me ægritudo valida, eundem vero Eutycium ægritudo, et mors protinus est secuta. Quo mortuo, quia pene nullus erat, qui eius dicta sequeretur, dissimulaui coepta persequi, ne in fauillas viderer verba iaculari. Dum tamen adhuc viueret, et ego validissimis febribus ægrotarem, quicumque noti mei ad eum salutationis gratia pergebant, vt eorum relatione cognoui, ante eorum oculos pellem manus suæ tenebar dicens: Confiteor, quia omnes in hac carne resurgemus. Quod, sicut ipsi fatebantur, omnino prius negare consueuerat. Sed nos ista postponentes, in beati Iob sermonibus subtiliter exquiramus, si vera erit resurrectio, verumque corpus in resurrectione. Ecce enim iam de spe resurrectionis dubitare non possumus, dum ait: [Et in nouissimo die de terra surrecturus sum.] Dubitatem quoque de reparatione vera corporis abstulit, qui ait: [Et rursum circumdabor pelle mea.] Qui adhuc ad auferendas ambages nostræ cogitationis subdit: [Et in carne mea videbo Deum.] Ecce resurrectionem, ecce pellem, ecce carnem apertis fatetur vocibus. Quid ergo remanet, vnde possit mens nostra dubitare? si itaque iste vir sanctus ante effectum resurrectionis Dominicæ, reducenda carnem in integro statu credidit, qui erit reatus nostræ dubitationis, si vera carnis resurrectio, nec post exemplū creditur Redemptoris? Si enim post resurrectionem corpus palpabile non erit, profecto alius surgit, quàm moritur, quod dictu nefas est credere, quia ego morior, et alius resurgat? Vnde quesito te, beate Iob, subiunge quæ sentis, et huius nobis quæstionis setupulum tolle. Sequitur:

Quod post resurrectionem caro vestra, et eadem futura sit per naturam, et diuersa per gloriam.

Caput X X X:

- Q**uem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius. Si enim, sicut quidam errorum sequaces arbitrantur, post resurrectionem corpus palpabile non erit, sed inuisibilis corporis subtilitas caro vocabitur, quamuis substantia carnis non sit: profecto alius est qui moritur, et alius, qui resurgit. Sed beatus Iob hanc esse sententiam veridica voce destruit, qui ait: [Quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius.] Nos autem beati Iob fidem sequentes, et Redemptoris nostri post resurrectionem corpus palpabile veraciter credentes, fatemur carnem nostram post resurrectionem futuram et eandem, et diuersam: eandem per naturam, diuersam per gloriam: eandem per veritatem, diuersamque per potentiam. Erit itaque spiritalis, quia et incorruptibilis. Erit palpabilis, quia non amittet essentiam veracis naturæ. Sed sanctus vir eandem resurrectionis fiduciam qua spe teneat, quanta certitudine præstoleretur adiungit. Sequitur: [Reposita est hæc spes mea in sinu meo.] Nil nos habere certius credimus, quàm hoc, quod in sinu tenemus. In sinu ergo suo spem repositam tenuit, quia vera certitudine de spe resurrectionis præsumit. Sed quia venturum diem resurrectionis innotuit, iam nunc seu voce sua, seu typico sanctæ et vniuersalis Ecclesiæ prauorum facta redarguit, et iudicium, quod in resurrectionis die sequitur, prædicat. Nā protinus subdicit: Quare ergo nunc dicitis: Perfec-

quamur eum, et radicem verbi inueniamus contra eum? Fugite ergo a facie gladij, **A**
 quoniam vltor iniquitatum gladius est, et scitote esse iudicium. Priori quippe sen-
 tentia iniquorum facta reprehendit, sequenti autem ex diuino iudicio poenas inno-
 tuuit. Ait enim: Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eum, et radicem verbi inuenia-
 mus contra eum? Peruersi quilibet quia malo studio bene prolata audierunt, et in lingua
 iusti accusationis aditum inuenire appetunt, quid aliud quàm contra eum verbi radi-
 cem quærunt, ex qua videlicet loquendi originem sumant, et ramos prauæ loquacita-
 tis in accusatione dilatent? Sed vir sanctus cum a prauis talia sustinet, non contra eos,
 sed magis pro ipsis dolet, et male cogitata redarguit, ac mala eis, quæ fugiāt ostendit
 dicens: [Fugite ergo a facie gladij, quia vltor iniquitatum gladius est, et scitote esse
 34. iudiciū.] Omnis, qui peruersa agit, eo ipso quo hoc despiciat, esse Dei iudicium nescit.
 Si enim hoc timendum sciret, quæ in illo sunt puniendi, non ageret. Nam sunt pleri-
 que, qui extremum esse iudicium verbo tenus sciunt, sed peruersè agendo testantur,
 quia nesciunt. Qui enim hoc non formidat vt debet, nec dum cognouit cū quanto tur-
 bine terroris adueniat. Si enim pensare pondus tremendi examinis nosset, iræ dicm
 vtique timendo præcaueret. Faciem quoque gladij fugere, est animaduersionis di-
 strictæ sententiam prius quàm appareat, placare. Vitari namque terror iudicis non
 nisi ante iudicium potest. Modo non cernitur, sed precibus placatur. Cum vero in
 illo tremendo examine federit, et videri potest, et placari iam non potest: quia fa-
 cta prauorum, quæ diu sustinuit tacitus, simul omnia reddet iratus. Vnde necesse
 est nunc timere iudicem, cum necdum iudicium exercet, cum diu mala sustinet,
 cum mala adhuc tolerat, quæ videlicet cum semel manum in retributione vltionis ex-
 cusserit, tanto in iudicio districtius feriat, quanto ante iudicium diutius expectat. **C**

LIBRI DECIMIQUARTI MORALIVM FINIS.

SANCTI GREGORII

MORALIS EXPOSITIONIS

IN BEATVM IOB

LIBER DECIMVS QVINTVS.

Consequenter exponens duo capita textus incipiendo
 a capite vigesimo.

¶¶¶¶¶
 ¶¶¶¶¶

Espondens autem Sophar Naamathites, dixit: Idcirco cogi- **E**
 tationes meæ varie succedunt sibi, et mens in diuersa rap-
 tatur. Doctrinam qua me arguis, audiam: et spiritus intelli-
 gentiæ meæ respondebit mihi. Hoc scio a principio, ex quo
 positus est homo super terram, quòd laus impiorum bre-
 uis sit: et gaudium hypocritæ ad instar puncti. Si ascen-
 derit vsque ad cælum superbia eius, et caput eius nubes tetigerit, quasi sterqui-
 linium in fine perdetur: et qui eum viderant, dicent: Vbi est? velut somnium auo-
 lans non inuenietur: transiet sicut visio nocturna. Oculi, qui eum viderat, non
 videbit, neque vltra intuebitur eum locus suus. Filij eius atterentur egestare:
 et manus

A et manus illius reddent ei dolorem suum. Ossa eius implebuntur vitijis adolescentiæ eius, et cum eo in puluere dormient. Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua. Parcet illi et non derelinquet illud, et celabit in gutture suo. Panis eius in vtero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus. Diuitias, quas deuorauit, euomet: et de ventre illius extrahet eas Deus. Caput aspidum fuget, et occidet eum lingua viperæ. Non videat riuulos fluminis torrentis mellis et butyri. Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur. Iuxta multitudinem adinventionum suarum, sic et sustinebit: quoniam confringens nudauit pauperis domum, rapuit et non ædificauit eam: neo est satiatus venter eius. Et cum habuerit quæ concupiscat, possidere non poterit. Non remansit de cibo eius, et propterea nihil permanebit de bonis eius. Cum satiatus fuerit, artabitur, æstuaabit, et omnis dolor irruet super eum. Vtinam impleatur venter eius, vt emittat in eum iram furoris sui, et pluat super illum bellum suum. Fugiet arma ferrea, et irruet in arcum æreum. Gladius deductus et egrediens de vagina sua, et fulgurans in amaritudine sua. Vadent et venient super eum horribiles, omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis eius. Deuorabit eum ignis, qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo. Reuelabunt cæli iniquitatem eius, et terra consurget aduersus eum. Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei. Hæc est pars hominis impij a Deo, et hereditas verborum eius à Domino.

Capitulum 1.

VIA amici beati Iob nequaquam peruersi esse potuerunt, Sophar Naamathitis verba testantur, qui de ore eius terrorem venturi iudicii audiens, protinus adiungit: [Ideirco cogitationes meæ varie succedunt sibi, et mens in diuersa rapitur.] Ac si ei apertis vocibus dicat: Quia extremi iudicii terrorem considero, idcirco cogitationum tumultibus in timore confundor. Tanto se quippe animus amplius in cogitatione dilatat, quanto illud esse terribile, quod imminet, pensat. Et in diuersa mens rapitur, quando modo mala, quæ egit, modo bona, quæ agere neglexit, modo reprehensibilia, in quibus est, modo recta, quæ sibi adhuc deesse conspicit, sollicito pauore perpendit. Sed amici beati Iob cum assiduitate vitæ illius edocti bene viuere nouerint, pensare tamen subtiliter Dei iudicia nescientes, mala hic iustorum quempiam posse recipere non credebant. Vnde et eundem sanctum virum iniquum esse suspicati sunt, quem flagellatum viderunt, atque ex hac suspitione agebatur, vt in eius quoque increpationem dilaberentur: ad quam tamen increpationem quasi sub quadam reuerentia descendunt. Vnde Sophar subiicit, dicens: [Doctrinam, qua me arguis, audiam: et spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.] Ac si aperte dicat: Tua quidem verba audio, sed an recte prolata sint, spiritu meæ intelligentiæ discerno. Nam qui dicentis verba despiciunt, doctrinam eius non ad adiutorium, sed ad occasionem certaminis sumunt, vt audita potius iudicent quam sequantur. His itaque sub quodam moderamine præmissis, in apertam iam beati viri exprobrationem profilit, cum subiungit:

Quod quidquid inter initium et finem claudisur, breue sit: et quod in articulo mortis hypocritarum gloria euanescat.

Capitulum II.

HOc scio à principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum breuis sit: et gaudiis hypocritiæ ad instar puncti. Liqueat nunc quia suæ intelligentiæ spiritu inflatus, eas, quas contra impios sententias profert, in beati Iob redargumentibus insciscit. Quem enim prius iusta agere, et postmodum poenas tolerare conspexit,

S. Greg. Tom. 2.

H h h 2

omne

omne in illo hypocrifim æftimat fuiſſe, quod vidit, quia videlicet a iuſto Deo iuſtum
famulum affligi poſſe non credidit. Sed nos eaſdem eius ſententias, quas non recte
rectas protulit, ſollicita intentione penſantes, exequamur: et contemnentes, quod
falſum contra beatum Iob loquitur, intueamur quàm vera dicat, ſi hæc contra im-
pios loqueretur. Ait itaque: [Hoc ſcio a principio, ex quo poſitus eſt homo ſuper ter-
ram, quòd laus impiorum brevis ſit.] Dicitur breuitatem vitæ præſentis, cordis ocu-
lum ad exordium reduxit originis: vt ex antea dictis colligat, quàm nulla ſunt, quæ vi-
dentur aliqua eſſe, dum ſunt. Si enim ab ipſo humani generis exortu vſque ad hoc
tempus, in quo ſumus, mentis oculos ducimus, omne, quod finire potuit, quam bre-
ue fuerit, videmus. Ponamus enim quemlibet hominem a primo die mundi condi-
tum, vſque ad hodiernum diem vitam ducere, hodie tamen eandem vitam, quam
quafi longam ducere videbatur, finire: ecce finis adest, præterita iam nulla ſunt,
quia cuncta tranſierunt. Futurum in hoc mundo nihil eſt, quia nullum ad vitam,
vel breuiſſimum reſtat momentum. Vbi eſt ergo longum tempus, quod inter initium
finemque deprehenſum, ita conſumitur, ac ſi nec breue vnumquam fuiſſet? Impii itaque
quia præſentem vitam diligunt, in ea proculdubio elati percipere laudem quærunt.
Lingux fauoribus extolluntur, nec eſſe boni, ſed dici appetunt. Quam videlicet
laudem longam eſſe exiſtimant, dum aſſequuntur: ſed breuem intelligunt fuiſſe,
dum amittunt. In fine quippe eis oſtenditur, quàm nihil fuerit quod amaauerunt.
Vnde recte contra eoſdem impioſos dicitur: [Hoc ſcio a principio, ex quo poſitus eſt
homo ſuper terram, quòd laus impiorum brevis ſit.] Vbi apte ſubiungitur:
[Et gaudium hypocritæ ad inſtar puncti.] Sæpe hypocrita dum ſanctum ſe ſimulat,
et iniquum exhibere minime formidat, ab omnibus honoratur, eiꝝ ſanctitatis glo-
ria deferretur ab ijs, qui exteriora cernunt, ſed interiora, perſpicere nequeunt. Vnde
fit vt gaudeat in prima ſeſſione, hilareſcat in primo recubitu, inſietur in prima ſalu-
tatione, eleuetur in reuerenti voce obſequentium, et ſuperba cogitatione tumeat in
famularum ſubditorum, ſicut voce quoque veritatis de talibus dicitur: Omnia vero
opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus. Dilatant enim filaſteria ſua, et ma-
gnificant ſimbrias ſuas. Amant autem primos recubitus in cornis, et primas cathedras
in ſynagogis, et ſalutantes in foro, et vocari ab hominibus rabbi. Sed hoc
eorum gaudium æternitati comparatum, quid erit quando, irruente morris articulo,
ita conſumitur, ac ſi omnino non fuerit? Cuius nimirum gaudij lætitia per-
tranſijt, et poena permanet, et cum teſe amittitur, cauſa durat. Bene autem dicitur:
[Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti.] In puncto enim ſtylus mox, vt poni-
tur, leuatur, nec mora vlla agitur, vt per exprimendam lineam trahatur. Gaudi-
um ergo hypocritæ ad ſimilitudinem puncti eſt, quia apparet ad momentum,
ſed diſparet in perpetuum: et ſicut ſtylus in puncto, dum ponitur, leuatur, ſic hypo-
crita præſentis vitæ gaudia dum tangit, amittit. De quo ſubditur:

Matth. 23. 4

*Quid huius ſæculi gloriam electi reputant ſicut ſtercori, et quòd non aſſimilatione huma-
na, ſed ex diuino iudicio quique ſit ſanctus.* Caput III.

SI aſcenderit vſque ad cælum ſuperbia eius, et caput eius nubes tetigerit, quafi
ſterquilinium in fine perdetur. Superbia hypocritæ vſque ad cælum aſcen-
dere dicitur: quando eius elatio cæleſtem agere vitam videtur. Cuius etiam ca-
put quafi nubes tangit, quando principalis pars, videlicet intellectus illius, ſan-
ctorum præcedentium cœquari meritis creditur. Sed quafi ſterquilinium in
fine perdetur: quia in morte ſua cum ad tormenta dueitur, ſtercoribus vitio-
rum plenus, a malignis ſpiritibus conculcatur. Gaudia etenim vitæ præſentis,
quæ iniuſti æſtimant magna bona, iuſti ſtercora deputant. Vnde ſcriptum eſt:
De ſtercore bouum lapidatur eſt piger. Is ergo, qui Deum ſequi noluerit, ab
amore æternæ vitæ pigreſcit. Et quoties rerum temporalium damno percuti-
tur, ex his nimirum affligitur, quæ iuſti viri velut ſtercora contemnunt.
Qui ergo ex terrenarum rerum percuffione atteritur, quid aliud quàm de bouum
ſtercore lapidatur? Et recte hypocrita ſterquilinio ſimilis dicitur: quia dum tem-
poralem gloriam habere appetit, modo per cogitationem apud ſemetipſum tmet:

Eccl. 22. 4

modo

A modo eandem gloriam alij inuidet: eamq. alios veraciter habentes irridet. Quot ergo vitij plenus est, quasi tot stercorebus in conspectu aeterni iudicij illius pectus faret. Dicatur igitur: [Si ascenderit vsque ad cælum superbia eius, et caput eius nubes tetigerit: quasi sterquilinum in fine perdetur.] Qui etsi cælestem vitam se agere simulat, etli intellectum suum esse similem veris prædicatoribus ostendat, quasi sterquilinum tamen in fine perdetur: quia mens illius pro vitiorum suorum fælore damnabitur. Sequitur: [Et qui eum viderant, dicent: vbi est?] Plerumque hypocritarum vita etiam ab omnibus reprobis in fine cognoscitur: vt signis iam apertioribus, qui fuerint ostendantur. [Qui ergo hunc elatum viderunt, de extincto dicent: vbi est?] Quia neque hic vbi clatus fuerat apparet, neque in æternitatis requie, de qua esse putabatur. De cuius breuitate vitæ adhuc apte subiungitur:

B *Quod sanctitas hypocritarum somniantium similitudinem habeat, in quibus est ostensio phantasmatis, non certitudo virtutis.* Caput 1111.

Velut somnium auolans non inuenietur, transiet sicut visio nocturna.] Quid est vita hypocritæ, nisi quædam visio phantasmatis, quæ hoc ostendit in imagine, quod non habet ex veritate? Vnde recte quoque somnio comparatur, quia ab eo omnis laus et gloria quasi dum tenetur, amittitur. Sæpe namque in nocturna visione, nonnulli pauperes, factos se diuites admirantur, deferri sibi honores aspicunt, diuitiarum moles, obsequentium multitudinem, pulchritudinem vestium, abundantiam ciborum sibi meti adesse considerant: gaudent se euasisse penuriam, quam cum gemitu tolerabant: sed repente cum euigilant, inueniunt quàm falsum fuerit quod gaudebant, eosq. euigilasse poenitet: quia vigilantes inopia vera tenet. Sic hypocritarum mentes dum aliud est, quod agunt, atque aliud, quod hominibus ostendunt, laudes de ipsa sanctitatis ostentatione recipiunt: in æstimatione hominum multis melioribus præferuntur, et cum intus apud se tacita cogitatione superbiant, foris se humiles demonstrant. Cumq. ab hominibus immoderate laudantur, tales esse se quoque apud Deum existimant, quales se gaudent hominibus innotuisse. Vnde fit vt etiam æternæ vitæ percepturos se præmia præsumant, et qui hic de humanis fauoribus exultant, illic se habituros requiem omnino non dubitent. Sed inter hæc occulta vocationis hora surrepit: et cum carnis oculos claudunt, mentis aperiunt, moxq. vt supplicia æterna receperint, ibi vident, qua virtutum æstimatione diuites in somnis fuerunt. Bene ergo de hoc hypocrita dicitur: [Transiet velut visio nocturna.] Quia hoc, quod se ad momentum diuitem humanis æstimationibus videt: de ostensione est phantasmatis, non de soliditate virtutis. Nam cum mens eius in morte carnis euigilat, cognoscit proculdubio, quia fauores circa se hominum dormiens videbat. Sequitur:

Quod locus hypocritæ sit cor adulantium, et quod vitia adolescentia eius, cum eo in puluerem deueniant, cum vsque ad mortem in iniquitate perseverant.

Caput V.

Oculus, qui eum viderat, non videbit: neque vltra eum intuebitur locus suus.] Quis est locus hypocritæ, nisi cor adulantium? Ibi quippe requiescit, vbi fauores inuenit. Oculi ergo, qui eum viderat, non videbit: quia subtractus morte, stultis amatoribus suis absconditur, qui eum consueuerant admirando conspiciere. Nec vltra eum locus suus intuebitur, quia linguæ adulantium hunc ad iudicij fauoribus non sequuntur. Sed tamen quousque viuunt, ea, quæ ipse agit, etiam sequaces suos docere non desinit, et per erroris sui prauitatem, alios quoque ad eam, quam exhibet, generat simulationem. De quibus hic apte subditur: [Filij eius atterentur egestate.] Scriptum est: In maleuolam animam, non introibit sapientia. Et per Psalmistam dicitur: Diuites egerunt, et esurierunt. Si enim de exteriori fame egestas eorum, et esuries diceretur, profecto diuites non essent, qui pane corporis indigerent. Sed quia dum exterius multiplicantur, interius inanes fiunt, et diuites pariter et egen tes esse memorantur: quia videlicet pane sapientiæ satiari minime merentur. Filij itaque huius hypocritæ atteruntur egestate: quia hi, qui in hypocrisi ex eius imitatione nascuntur, dum veritatis soliditatem non tenent, in cordis egestate deficiunt.

S. Greg. Tom. 2.

H h h 3

[Et

Sapient. 1.4
Psalm. 33.

4. [Et manus illius reddent ei dolorem suum.] Quid per manus nisi opera designantur? Manus itaque illius ei dolorem reddent: quia damnationem iustam ex iniqua recipiet operatione. Bene autem non dabunt, sed reddent, dicitur: quia peruerſæ eius actiones, æternum ei supplicium quasi quoddam debitum soluent. Sed prius quam ad æterna supplicia perueniat, qualem se hic exhibeat, plenius adiungat. Sequitur: [Ossa eius implebuntur vitij adolescentiæ eius, et cum eo in puluere dormient.] Origo prauæ inchoationis, causas culpæ etiam præsumendo multiplicat. Dum enim mala agere quisque cœperit: vsu iam deterius in hoc, quod inchoauerat excreſcit. Quid itaque adolescentia huius hypocritæ, nisi inchoatio prauitatis est? In adolescentia quippe iam libido feruere inchoat. Et tunc adolescentiam hypocrita habet, cum appetere, et amplecti libidinem gloriæ cœperit. Quam in eo dum adulantium blanda fomenta multiplicant, robustiores reddunt, et quasi in ossa conuertunt. Hoc enim, quod male cœpit, peius quotidie per consuetudinem roborat. Dicitur itaque: [Ossa eius implebuntur vitij adolescentiæ eius:] quia duræ in eo prauitatum consuetudines a vitio sumptæ, sunt pessimæ inchoationis. Vnde **Prouer. 22. a** scriptum est in prouerbijs: Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. Quæ nimirum ossa cum eo in puluere dormient, quia consueque in illo iniquæ consuetudines perdurant, quo hunc ad mortis puluerem pertrahant. Cum eo enim in puluere ossa vel vitia dormire, est vsque ad puluerem cum non deserere, id est, vsque ad mortem ab iniquitate minime cessare. Tenent igitur illum prauæ consuetudines, quæ semel ceperunt, atque quotidie duriores existunt. Et cum illo in puluere dormiunt: quia non nisi cum eius vita finiuntur. Sed hæc intelligi et aliter possunt. Habet namque hypocrita nonnumquam forte ac validum aliquid in operatione, sed dum multa bona se simulat habere, quæ non habet, perdit etiam ea, quæ habet. Vnde bene nunc dicitur: [Ossa eius implebuntur vitij adolescentiæ eius.] Quia cum leuis ac mobilis multa pueriliter facit, etiam in his, quæ fortia egerit, in vitio mollescit: Quæ videlicet eius ossa cum eo in puluere dormient, quia scilicet sicut pulvis est omnis simulatio illa, quam agit: ita et illo si quid habet validum, omni soliditate vacuatur: vt per virtutis arrogantiam hoc quoque perdat, quod in eo potuit esse virtutis. Ossa ergo cum eo in puluere dormire, est cum prauis eius actibus etiam si qua sunt bene acta, deperire. Sequitur: [Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua.] In ore hypocritæ malum dulce est, quia ei est iniquitas suavis in mente. Os quippe cordis, cogitatio est: de qua scriptum est: Labia dolosa in corde, et corde locuta sunt mala. Sed hoc malum, quod in ore hypocritæ dulce est, sub lingua eius absconditur, quia asperitas malitiæ, quæ later in mente, sub tegmine blandæ locutionis operitur. Malum namque in lingua, et non sub lingua esset, si loquens hypocrita malitiam suæ prauitatis aperiret. Sed sicut plerique iustorum, cum quosdam agere peruerſe conspiciunt, qui duris sunt increpationibus ferendi, in lingua asperitatem sumunt, sed sub lingua mentis suæ benignitatem contegunt. Vnde et sanctæ Ecclesiæ sponsi voce dicitur: **Cant. 4. c.** Mel et lac sub lingua tua. Qui enim mentis suæ dulcedinem aperire infirmis nolunt, sed loquentes quadam eos asperitate feriunt, et tamen inter verba aspera quasi latenter quiddam dulcedinis intermittunt, hi videlicet non in lingua, sed sub lingua habent dulcedinem: quia inter dura quæ proferunt, emittunt quædam blanda et dulcia, quibus contristati mens possit ex benignitate refoueri. Ita peruerſi quique, et cogitationibus peruerſa moliantur. Hinc est enim quòd ioab Amasæ mentum dextera tenuit, sed sinistram ad gladium latenter mittens, eius viscera effudit. Dextera quippe mentum tenere, est quasi ex benignitate blandiri. Sed sinistram ad gladium mittit, qui latenter ex malitia percutit. Hinc de ipso quoque eorum capite scriptum est: Sub lingua eius labor et dolor. Qui enim non aperte mala, quæ cogitat, ostendit, laborem ac dolorem eorum, quorum mortem appetit, non in lingua exerit, sed sub lingua premit. Bene autem de hoc hypocrita subditur:

Quod peccatores abscondentes peccata sua, parcant sibi: et quod scientia legis, de qua gloriantur, non vivificet eos, sed animam tanquam venenum inficiat.
Caput V I.

P Arcet illi, et non derelinquet illud, et celabit in gutture suo.] Malo enim, quod diligit, parcat: quia non hoc in semetipsum poenitendo persequitur. Vnde et additur: [Non derelinquet illud.] Si enim vellet relinquere, nequaquam parceret: quia persequeretur. Sed hoc celat in gutture, quia sic servat in cogitatione, ut numquam proferat in voce. Sequitur: [Panis eius in vtero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus.] Quod panis in vtero, hoc est satietas temporalis delectationis in mente. Satiatur ergo nunc hypocrita illata laude, delectetur honoribus, panis eius in vtero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus: quia satietas transitorie delectationis, in retributionis sine ad amaritudinem vertetur, et fel aspidum, id est, malignorum spirituum, persuasio fuisse cognoscitur, quod hic laus glorie esse credebatur. Tunc enim iniqui vident quod antiqui serpentis veneno infecti sunt, dum flammis vetricibus traditi, cum eodem suo persuasore cruciantur. Panis itaque iste aliud in ore sapit, sed aliud in vtero: quia transitorie delectationis laticia dulcis est, cum hic quasi mandendo agitur: sed amarescit in vtero: quia peracta laticia deglutitur ad poenam. Vel certe, quia panis, scripturae sacrae intelligentia non inconuenienter accipitur, quae mentem refecit, ei, boni operis vires praebet, et plerumque hypocrita etiam sacri eloquii erudiri mysterii studet, non tamen ut ex eisdem viuat, sed ut ceteris hominibus quam sit doctus appareat, panis eius in vtero illius in fel aspidum intrinsecus vertetur: quia dum de sacrae legis scientia gloriatur, vitae potum conuertit sibi in veneni poculum, et inde reprobis moritur, unde ad vitam erudiri videbatur. Neque hoc autem inconuenienter accipitur, quod nonnumquam hypocrita, dum doctrinae verbo ad ostensionem studet, diuino iudicio caecatus, hoc ipsum verbum praeue intelligit, quod male quaerit. Cum vero in errorem haereseos labitur, contingit ei, ut sicut de felle aspidum, sic infelix de pane moriatur: et in doctrina sua mortem inuenit, quia in verbis vitae vitam minime quaesuit. Saepes vero euenit, ut diuinæ admonitionis eloquia, etiam si recte hypocrita intelligat, quia in opere nequaquam seruat, hæc etiam prius quam praesentis vitae cursum finiat, amittat: ut perdat scire, quod sciendo noluit agere. Vnde et subditur:

D *Quod hypocritæ in reprobum sensum in se traduntur: et quia contemnunt finem, quæ dicunt, ad vltimum nec dicunt, nec faciunt.*
Caput V I I.

D iuitias, quas deuorauit, euomet, et de ventre illius extrahet eas Deus.] Vult hypocrita scire diuina eloquia, nec tamen facere. Vult docte loqui, nec viuere. Pro eo ergo quod non agit, quæ nouit, etiam hoc, quod nouit, amittit: ut quia scientia suæ puram operationem non faciat, contempta puritate boni operis, et scientiam perdat. Diuitias igitur sacrae legis, quas legendo deuorauit, obliuiscendo euomit, easque de ventre illius Deus extrahit: quia quod obseruare noluit, iusto iudicio de eius memoria euellit: ne præcepta Dei saltem in lingua teneat, quæ non seruauit in vita. Vnde per Prophetam dicitur: Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? Quæ etiam verba doctrinae, si quando contingat, ut hypocrita vsque ad finem videatur in ore retinere, inde magis damnabitur, unde bono Dei munere etiam malus minime priuatur. Scriptum quippe est: Memoria retinentibus mandata eius, ut faciant ea. Qui ergo mandata illius memoria retinet, sed nequaquam facit, hic in doctrinae verbis sententias, quibus damnatur, tenet.

Quid sit quod Zacharias volumen volans vidit, cuius longitudo viginti cubitorum, et latitudo decem cubitorum erat.
Caput V I I I.

H inc quippe in Zacharia scriptum est: Quid tu vides Zacharia? Et dixi: Ego video volumen volans, longitudo eius viginti cubitorum, et latitudo eius decem cubitorum. Et dixit ad me: Hæc est maledictio, quæ egredietur super faciem vniuersæ terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur. Quid namque est volumen volans,

7.

Matt. 19. d
Luc. 8. a

volans, nifi fcriptura facra. Quæ dum de cæleftibus loquitur, ad fuperiora mentis A
noftre leuat intentionem: quia dum illam fuper nos effe afpicimus, ima attendere,
id eft concupifcere deuitamus. Quæ latitudinem decem cubitorū, longitudinem vero
viginti habere perhibetur: quia latitudo operationis noftre fimpliciter, et longani-
mitas fpei in duplum tenditur, quoniam pro bono noftro opere, et hic nobis mentis re-
quies, et illic gaudia æterna præparantur, veritate atteftante, quæ air: Si quæ reli-
querit domum, aut agros, et cetera centuplum in hoc fæculo recipiet, et in futuro vi-
tam æternam poffidebit. Centenarius quippe numerus decemuplicato denario fit
perfectus. Hic itaque centuplum recipit, qui etfi nihil habuerit, ipfa tamen perfe-
ctione mentis iam in hoc fæculo habere nihil quærit. Quia ergo per hanc duplum no-
bis pro fimplo redditur, recte hoc volumen per viginti cubitos in longum tenditur,
quod per decem dilatatur. Sed quia hæc ipfa facra eloquia ad æternam damnationem B
funt eis, qui illa vel fcire nolunt, vel certe fciendo contemnant, recte de hoc volu-
mine dicitur: Hæc eft maledictio quæ egreditur fuper faciem vniuerfæ terræ. Et cur
maledictio dicatur, adiungit: quia omnis fur, ficut ibi fcriptum eft, iudicabitur. Hy-
pocrita igitur, quia fecundum verba legis, quæ nouit, viuere contemnit, et de do-
ctrina fauores quærit, fur iudicabitur: quia per hoc quod iufta loquitur, laudem fibi
vitæ iuftorum rapit. De quo adhuc bene fubditur:

*Quod qui fuggellionem diaboli, quafi leniter ab initio fudentis libenter accipit, poftmodum
capitis veneno tentationis violenta necatur.*

Capit. I X.

C Aput afpidum fuge, et occidet eum lingua viperæ.] Afpis parvus eft ferpens,
viperæ vero prolixioris eft corporis: et afpides oua gignunt, atque ex ouis eor- C
um filij procreantur: viperæ autem cum conceperint, filij earum in ventre fœuiunt,
qui raptis lateribus matrum ex earum ventribus procedunt. Vnde et viperæ, eo quod
vi pariat, nominatur. Viperæ itaque fic nafcitur vt violenter exeat, et cum matris
fuz extinctione producatur. Quid ergo per afpides paruos, nifi latentes fuggelliones
immundorum fpirituum figurantur, qui cordibus hominum parua prius perfuafio-
ne furrepunt? Quid vero per linguam viperæ, nifi violenta diaboli tentatio designa-
tur? Prius enim leniter furrepit: poftmodum vero etiam violenter trahit. Caput ita-
que afpidum fugit: quia initium fuggellionis occultæ paruum prius in corde nafi-
tur, fed occidit eum lingua viperæ: quia poftmodum capta meas veneno violentæ
tentationis necatur. Primum fubtilibus confilijs ad cor hominis immundi fpiritus lo-
quuntur, qui dum leniter perfuadent, quafi venenum afpidum fundunt. Vnde fcrip- D
tum eft: Qui afpidum ruperunt, et telas aranæ texerunt. Qui comederit de ouis
eorum, morietur: et quod confortum eft, erumpet in regulum. Oua quippe afpidum
pauis hominibus rumpere, eft malignorum fpirituum confilia, quæ in eorum cordi-
bus latent, peruerfis operibus aperire. Telas quoque aranæ texere, eft pro huius
mundi concupifcentia, temporalia quælibet operari. Quæ dum nulla ftabilitate fo-
lidata funt, ea proculdubio ventus vitæ mortalis rapit. Bene autem additur: Qui
comederit de ouis eorum, morietur: quia qui immundorum fpirituum confilia reci-
pit, vitam in fe animæ occidit. Et quod confortum eft, erumpet in regulum: quia
confilium maligni fpiritus quod corde tegitur, ad plenam iniquitatem nutritur. Re-
gulus namque ferpentum rex dicitur. Quis vero reproborum caput eft, nifi Antichri-
ftus? Quod ergo confortum fuerit, erumpet in regulum: quia is, qui in fe enutrienda
afpidis confilia recipit, membrum iniqui capitis factus, in corpus Antichrifti accre-
fcit. De hoc itaque hypocrita dicitur: Caput afpidum fuge, et occidet enim lingua
viperæ: quia cum iniquam fuggellionem antiqui hoftis libenter fufcipit, violentis fe
poftmodum eius tentationibus deuictus tradit. Vnde et in paradifo quoque, ftanti
homini verba blande perfuafionis intulit: fed quem femel rapuit ad confenfum, iam
nunc etiam renitentem trahit, et corruptionis fuz delectationibus deuictum, pene
violenter interficit. Sed fortaffe hæc ipfa intelligere etiam per contrariam interpreta-
tionem valeamus. Nam quia veneno fuo afpis concite, viperæ autem tardius oc-
cidit, per afpidem violenta et fubita, per viperam vero lenis et diuturna tentatio de-
signatur. Vnde et illi mors in fuctione capitis, viperæ autem in lingua effe perhibe-
tur: quia repentina tentatio fæpe inopinatam mentem mox vt fugit interficit, longa
vero

Ifa. 59. a
8.

Gen. 3. a

1.

A vero tentatio: quia praua diutius persuadendo suggerit, velut ex lingua vipera, occidit. Et quia omnis hypocrita immundorum suggestione spirituum, quasi serpentum veneno, penetratus, quæ sunt superna sancti Spiritus dona, nequaquam considerat, dum intentionem cordis in exterioribus fauoribus diuulgat, recte subiungitur:

Quod per mel dulcedo diuinitatis, per butyrum dulcedo misericordia, quam Christus Deus et homo nobis ostendit, non incongrue accipitur. Caput X.

Non videat riuulos fluminis torrentis mellis et butyri.] In Euangelio Dominus dicit: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Vbi Euangelista subiungit, dicens: Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant, credentes in eum. Riuuli ergo sunt fluminis dona Spiritus sancti. Riuulus est fluminis charitas, riuulus est fluminis fides, riuulus est fluminis spes, Sed quoniam omnis hypocrita, nec Deum, nec proximum diligit, cum transitoriam mundi gloriam querit, riuulos fluminis non videt: quia irrigatione non infunditur charitatis. Hypocrita dum præsentia lucra querit, munera futura despicit, et fidem non habens, riuulum fluminis mente non videt: quia est fides rerum argumentum non apparentium. Et dum retinet hypocrita quæ videntur, spem negligit eorum, quæ non videntur. Riuulum ergo fluminis per desiderium non videt: quia solis visibilibus intendit. Et scriptum est: Quod enim videt quis, quid sperat? Riuulos ergo fluminis vidisset, si a præsentis mundi gloria oculos clauderet, eosque ad celestis patriæ amorem aperiret. Et notandum quod non riuos, sed riuulos dicit. Accipi enim riuuli fluminis possunt ea dona spiritualia, quæ in amantis mentem ita de celestibus subtiliter currunt, vt per os carnis expleri non possint. Sæpe namque amantis animus tanto contemplationis munere repletur, vt videre valeat, quod loqui non valet. Fluminis autem torrens, est ipsa inundatio Spiritus sancti, quæ in contemptantibus animum exuberant infusione colligitur, cum mens plusquam intelligere sufficit, repletur. Et sciendum quia cum nos Spiritus sancti gratia infundit, melle nos pariter et butyro replet. Mel enim desuper cadit, butyrum vero ex animalium lacte colligitur. Mel itaque ex aere, butyrum vero ex carne est. Summi autem patris vnigenitus, cum sit Deus super omnia, homo est factus inter omnia. Quia cum nos dulcedine diuinitatis suæ, et mysterio incarnationis repleuit, melle nos pariter et butyro satiauit. Quia ergo spiritus Christi mentem, quam repleuerit, et diuinitatis eius dulcedine, et incarnationis fide lætificat: isti riuuli torrentis fluminis mellis simul et butyri esse memorantur: quia et de cognitione Dei alta mentem suauitate reficiunt, et de incarnationis gratia charismatis hanc mysterio perungunt. Sed iste hypocrita quia in exterioribus fauoribus fusus, hæc interna dona non percipit, ad quæ post supplicia tendat, adiungit, cum subditur:

Quod peccatores in morte ideo non consumuntur, vt semper superstit in eis quod consumatur. Caput XI.

Lvet quæ fecit omnia, nec tamen consumeretur.] Perfoluit enim in tormento ea, quæ hic illicita seruauit desideria, et flammis vlticibus traditus, semper moritur, quia semper in morte seruatur. Non enim in morte consumitur: quia si consumeretur vita morientis, cum vita etiam poena finiretur. Sed vt sine fine cruciatur, vt viue sine fine in poena compellitur, vt cuius vita hic mortua fuit in culpa, illic eius mors viuat in poena. Dicat ergo: [Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumeretur:] quia cruciatur, et non exstinguitur: moritur, et viuut: deficit, et subsistit: finitur semper, et sine fine est. Hæc solo auditu valde terribilia, quanto magis passionem? Sed quia multitudo iniquitatis eius exigit, vt carere supplicijs numquam possit, apte subiungitur: [Iuxta multitudinem adinuationum suarum, sic et sustinebit.] Qui enim multa inuenit ad culpam, nouis inuentionibus cruciatur in poena. Nam quod hic suspicari non potuit, hoc illic vltioni traditus sentit. Sicut enim exercitati in bonis operibus electi nonnumquā plus student agere, quam eis dignatus est Dominus iubere: carnis enim virginitas nequaquam iusta est, sed tantummodo laudata: nam si illa iuberetur, nimirum coniugium iam culpa crederetur, et tamen multi virtute virginitatis pollens, vt videlicet plus impendant obsequio, quam

quàm acceperunt præcepto : ſic plerumque peruerſi quique in prauis actibus exercentur, vt plus inueniant in peruerſa operatione quod faciant, quàm ex uſu reproborum iniquitatis accipere exempla potuerunt. Vnde et amplioris retributionis tormento feriuntur, quia et ipſi ex ſemetiſiſ amplius actiones prauas, de quibus feriri debeant, inuenerunt. Bene itaque dicitur :

Quòd licet omnium damnatorum immania ſint tormenta, grauius tamen puniuntur adinuenientes malorem, qui ſudio malignitatis ea flagitia ex ſe excogitant, quorum exempla in alijs reprobis non inuenerunt. Caput XII.

10. **I**Vxta multitudinem adinventionum ſuarum, ſic et ſuſtinebit.] Non enim inueniret iniquitatem nouam, niſi et quæreret : et non quæreret, niſi ex ſtudio perpetrare feſtinaret. Penſat ergo in tormento eius nimietas malæ cogitationis : et dolor recipit dignæ retributionis. Et quamuis damnatorum omnium ſit dolor infinitus, grauiora tamen tormenta recipiunt, qui multa in iniquitatibus, ex ſuis quoque deſiderijs inuenerunt. Sed quia Sophar huius hypocritæ intulit poenam, protinus adiungit culpam, nec vnā quamlibet narrat, ſed eam, de qua omnes oriuntur. Scriptum quippe eſt : Radix omnium malorum eſt cupiditas. Cui ergo cupiditas daminari dicitur, ſubiectus proculdubio malis omnibus demonſtratur. Nam ſubiungit : [Quoniam confringens nudauit pauperis domum, rapuit et non ædificauit eam, nec eſt ſatiatus venter eius.] Domum pauperis confringit et nudat, qui enim, quem per potentiam conterit, ſpoliare quoque per avaritiam non erubeſcit. Rapit eam, et non ædificat. Ac ſi aperte diceretur : Qui hanc ædificare debuit, inſuper rapit. Venturus namque in iudicio Dominus dicturus eſt reprobis : Eſuriui, et non dediftis mihi manducare : ſitui, et non dediftis mihi potum : hoſpes eram, et non collegiſtis me : nudus, et non operuiſtis me, et cætera. Ex qua culpa ſubiungitur : Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo et angelis eius. Si igitur tanta poena mulctatur : qui non dediffe ſua conuincitur, qua poena, ferendus eſt, qui redarguitur aliena abuſuſſe ? Rapuit ergo et non ædificauit eam, quia non ſolum de ſuo nil tribuit, ſed etiam quod erat alienum, tulit. Bene autem ſubditur : [Nec eſt ſatiatus venter eius.] Venter quippe iniqui avaritia eſt : quia in ipſo colligitur, quidquid peruerſo deſiderio glutitur. Liquet vero quia avaritia deſideratis rebus non extinguitur, ſed augetur. Nam more ignis cum ligna, quæ conſumat, acceperit, accreſcit : et vnde videtur ad momentum flamma comprimi, inde paulo poſt cernitur dilarari. Erſæpe omnipotens Deus cum auaræ menti vehementer iracſcitur : prius ei permittit ad vorum cuncta ſuppeterè, et poſtea per vltionem ſubtrahit, vt pro eis debeat ſupplicia æterna tolerare. Vnde et ſubditur : Et cum habuerit quæ concupierat, poſſidere non poterit. Maioris quippe iracundia eſt : cum hoc tribuitur quod male deſideratur, atque inde repentina vltio ſequitur : quia hoc quoque obtinuit, quod, Deo iracſcente, concupiuit. Vnde et per Pſalmiſtam dicitur, cum eſcam carnis male populus deſideraſſe perhibetur. Adhuc eſca eorum erat in ore ipſorum, et ira Dei aſcendit ſuper eos, et occidit plurimos eorum. Solent namque tardius apparere diuina iudicia, cum prædiantur, ne impleri debeant mala vota. Non quanto citius malum vorum impleri permittitur, plerumque tanto celerius puniuntur. Vnde ergo hypocrita feſtine multiplicatur, vt potens ſit, inde agitur cum celeritate, ne ſit : quia et arbuſta, quæ tardius creſcunt, annosa perdurant : et quæ in temporis breuitate proficiunt, celerius aſcunt : et quali cum feſtinant eſſe, tendunt ad non eſſe. Sequitur : [Remanſit de cibo eius.] Cibus eius, eſt omne hoc, quod peruerſo deſiderio concupiuit. Sed percuſſo hypocrita, de cibo ſuo nil remanet : quia cum ipſe ad æterna ſupplicia ducitur a cunctis bonis, quæ hic poſſederat, alienatur. Vnde adhuc ſubditur : [Propterea nihil permanebit de bonis eius.] Si enim de bonis ſuis ei aliquid permaneret, ſecum quæ habuerat, tolleretur. Sed quia omnia ambiens, timere iudicem noluit, ex hac vita ſubtractus, ad iudicem nudus vadit. Cui tamen iniquo ad rtributionem minus eſt, quòd in ſubſequenti poena cruciatur, ſi in hac ſaltem vita liber eſſe permittitur. Sed nulla eſt libertas in culpa, quia ſcriptum eſt : Vbi ſpiritus Domini, ibi libertas. Et plerumque peruerſæ menti ipſa ſua culpa ſit poena. Vnde et recte ſubiungitur :

A *Quod auaritia ex copia non extinguitur, sed augetur: et quod ea, qua auarus Deus ad tempus habere permisit, postmodum subtrahit, ut iam hac ultio incipiat a uinis, qua perficietur in mortuis.* Caput X I I I.

Cum satiatus fuerit, artabitur.] Prius quippe anhelat per auaritiam concupita congregare. Et cum quasi in quodam ventre auaritiæ multa congesserit, satiatus artatur: quia dum anxietur qualiter acquisita custodiat, ipsa cum sua satietas angustat. Diuitis enim cuiusdam vberes fructus ager attulerat, sed quia ubi eos tantos reponeret non habebat, dixit: Quid faciā, quia non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit: Hæc faciam. Destruam horrea mea, et maiora ædificabo. Qui ergo ex abundantia coangustatus dicebat: Quid faciā, quasi multo cibo pressus æstuebat. Pensemus quot voris appetijt, ut vberes fructus ager illius afferret. Ecce autem vota completa sunt, quia fructus vberes ager attulerat. Sed quia ad recondendum loca non sufficiunt, multiplicatus diues quid faciat ignorat. O angustia ex satietate nata! De vbertate agri angustatur animus avari. Dicens namque: Quid faciā, profecto indicat, quia vororum suorum affectibus pressus, sub quodam rerum fasce laborat. Bene ergo dicitur: [Cum satiatus fuerit, artabitur:] quia mens avari, quæ prius ex abundantia requiem quæsierat, post ad custodiam grauius laborabat. Vnde hic quoque adhuc subditur: [Æstuebit, et omnis dolor irruet in eum.] Prius namque dolorem habuit in ipsa suæ concupiscentiæ fatione, qualiter concupita raperet, quo modo, alia blandimentis, alia terroribus auferret: at postquam acquisitis rebus peruenit ad desiderium, alius hunc dolor fatigat, ut cum sollicito timore custodiat, quod cum graui labore meminit acquisitum. Hinc inde insidiatores metuit, atque se hoc perpeti quod ipse fecit alijs, pertimescit. Formidat potentiorum alterum, ne hunc sustineat violentum: pauperem vero cum conspicit, suspicatur furem. Ipsa quoque quæ congesta sunt, curat magnopere, ne ex naturæ propriæ defectu per negligentiam consummantur. In his itaque omnibus, quia timor ipse poena est, tanta infelix patitur, quanta pati timet. Post hoc quoque ad gehennam ducitur, et æternis cruciatibus mancipatur. Omnis ergo dolor super eum irruit, quem et hic prius poena concupiscentiæ, postmodum vero cura custodiæ, et illic quandoque poena ultionis cremat. Mira autem est securitas cordis, aliena non querere: sed vniuscuiusque dici victu contentum manere. Ex qua videlicet securitate etiam perennis requies nascitur, quia a bona et tranquilla cogitatione ad gaudia æterna transitur. Quo contra reprobi, et hic fatigantur in desiderijs, et illic in tormentis, eisq. de labore cogitationis, labor doloris nascitur, dum ab æstu auaritiæ trahuntur ad ignem gehennæ. Et quia, ut supra iam diximus, sæpe peruersus quisque quanto citius peruenit ad desiderium, tanto facilis rapitur ad tormentum, optando subiungitur: [Vtinam impleatur venter eius, ut emittat in eum iram furoris sui, et pluat super illum bellum suum.] Super hunc hypocritam bellum suum Dominus pluit, cum iudiciorum suorum gladijs eius opera percutit. Bellum namque Deo plueret, est iniqui vitam districtis sententijs desuper ad interitum vrgere. Bellum Deo plueret, est superbentia contra se corda percutere, et mentem aridam quasi quibusdam guttis pluuiæ desecantibus, iudiciorum suorum iaculis ferire: ut cum iam ad iudicium rapitur, modo meminerit, quia male concupiuit, et concupita peius congregare studuit, modo doleat, quod congregata deserit, quandoque autem et ultionis ignem sentiat, quem ne bene viueret, prauidere contempsit. Sequitur:

Quod qui presentes necessitates, qua sunt quasi arma ferrea metuentes, multa per amarissimam rapiunt, arcum aeneum diuina ultionis incurrunt.

Caput X I I I I.

Fvgiet arma ferrea, et irruet in arcum æreum.] Sciendum quod auaritia aliquando per elationem surrepit, aliquando vero per timorem. Sunt namque nonnulli, qui dum potiores videri appetunt, ad alienarum rerum ambitum succenduntur. Et sunt nonnulli, qui dum sibi subidiorum necessaria deesse timent, mentem ad auaritiam relaxant, et aliena ambiunt, cum sua sibi sufficere non posse suspicantur. Omnis vero necessitas

Psal. 104.

necessitas non incongrue ferrum vocatur, quia vitam inopis mæoris vulnere cruciat, sicut de eius quoque necessitatibus scriptum est, qui a fratribus venditis afflictam vitam ducebat: Ferrum petransiuit animam eius. Quid ergo sunt arma ferrea, nisi necessitates vitæ præsentis, quæ duræ premunt, et vitam inopis insequuntur? Ferrum quippe ærugo consumit, æs autem consumere difficilior solet. Ferro ergo necessitates præsentis, quæ transitoria est, ære autem sententia æterna figuratur. Et quia iudicium supernum ab iniqui mente non attenditur, iuste arcui comparatur: quoniam velut ex insidijs percutit, dum illud is, qui percutitur, non attendit. Fugiet ergo arma ferrea, et irruet in arcum æreum, quia dum præsentis necessitates metuens, multa per avaritiam rapit, extremi iudicii districtis se percussionebus anteponebat. Et cum fugit arma ferrea, ab arcus ærei sagittis inuenitur: quia mala temporalia stulte præcauens, sententia æterna percutitur. Qui enim hic inopis duritiam cum culpa fugit: illic perpetuitatem iustæ ultionis inuenit. Sed priusquam ad iudicium rapiatur, adhuc quæ iniquus iste hic operetur, insinuat. Sequitur:

Quod qui diabolo tentanti consensit, de vagina cogitationis educitur per suggestorem, et ultra egreditur per liberam voluntatem.

Capit. XV.

Eductus et egrediens de vagina sua, et fulgurans in amaritudine sua.] Iniquus iste insidiatur depradationibus proximorum, sed dum praua in cogitatione machinatur, quasi adhuc gladius in vagina est: dum vero malum, quod cogitauit, inique perficit, de vagina sua egreditur: quia de occultatione cogitationis suæ per iniquitatem malæ operationis aperitur. Ostenditur in opere, qualis latuit in cogitatione. Et notandum quod ait: Eductus et egrediens de vagina sua: eductus scilicet per seductorem, egrediens vero per propriam voluntatem. Nam is, qui ducitur, ducentem proculdubio sequitur: qui autem egreditur, secundum suam pergere voluntatem videtur: Qui ergo ad mala quæque opera, et ab antiquo hoste trahitur, et tamen suo libero arbitrio in eorum desiderijs obligatur, de vagina sua eductus et egrediens dicitur, quoniam hoc quod ex praua cogitatione exit ad pessimam operationem, et illius est spiritus, qui suggessit, et eius nequitia, qui ex propria voluntate consensit. Cuius adhuc potentia terror ostenditur, cum protinus subinfertur: [Et fulgurans in amaritudine sua.] Fulgur quippe cum repente desuper venit, cum terrore ante oculos clarescit, claritatem ostendit, et anteposita percutit. Sic sic videlicet iniquus cum gloriam vitæ præsentis assumpserit, vnde in hoc mundo per potentiam clarus ostenditur, inde agitur, vt in ultimo feriat. Quasi fulgurare iniqui est in huius vitæ honore clarescere. Sed quia splendor gloriæ illius æternæ gehennæ supplicij mancipatur, recte nunc dicitur: [Fulgurans in amaritudine sua.] Qui enim modo quasi ex terrore, et claritate feriens gaudet, inde post supplicia in perpetuum sustinet. Et quidem de quodam diuine scriptum est: quia epulabatur quotidie splendide. Sed aliud est splendere, atque aliud fulgurare. Nonnumquam quippe splendor sine percussione est, fulguris vero nomine splendor exprimitur cum percussione. Qui itaque in potestate positus alijs nocet, non incongrue fulgurans dicitur: quia vnde ipse contra bonos quasi ex luce gloriæ extollitur, inde bonorum vita cruciatur. Sequitur:

Lucæ 16.

Quod horribiles diaboli dicuntur, qui vadunt et veniunt, dum vitia nitij occurrentia, adinueniunt sibi in corde captiuo succedunt.

Capit. XVI.

Vadent et veniunt super eum horribiles.] Qui hoc loco horribiles, nisi maligni spiritus appellantur, bonis videlicet mentibus pauendi atque fugiendi? Et quia iidem maligni spiritus certis quibusque vitij singuli obsequij sunt credendi: cum peruersus iste alia quidem vitia ad momentum deferere videtur, sed alia agere incipit, super hunc profecto horribiles vadunt et veniunt: quia peruersi mentem, etsi alia mala deserunt, alia occupant. Sepe namque videas iniquum in terrena potestate constitutum, graui furore commoueri, quicquid ita suggesserit exequi: et cum furor abscesserit mox eius mentem luxuria deuassat: cum luxuria ad tempus intermittebat, claret protinus quasi de continentia in eius cogitatione subrogatur, atque vt a ceteris timeatur, appetit videri terribilis. Sed cum rex exigit, vt loqui quid humiliter debeat, quasi postpo-

A postposito terrore superbiz, remissa locutione blanditur, et cum superbus videri desiderit, duplex effici non pertimescit. In cuius ergo mentem vitia vitij succedunt, recte de eo dicitur: Vadeat et venient super eum horribiles: quia quot vitij decedentibus et succedentibus premitur, tot malignis spiritibus eius animus quasi euntibus ac redeuntibus deaustatur. Sed hæc, quæ agit, extrinsecus per partes prodeunt: nam menti eius simul omnia mala colligantur. Vnde et subditur: [Omnes tenebræ absconditæ sunt in oculis eius.] Quia enim hypocrita actiones bonas in superficie ostendat, quadam tamen in eo malorum operum tenebræ apparent, sed tamen minus prodit in opere, quam in eius latet cogitatione. Nam qui cuncta simul in effectu non explet, cuncta, quæ noceant, in mente tacitus tenet. Omnes ergo tenebræ in oculis eius absconditæ dicuntur: quia etsi in se mala omnia non ostendit, omnia tamen inferre proximis appetit.

B *Quod ab ipsa mundi origine ignis gehennæ creatus est, in quo qui in carne, & anima peccauerunt, in utroque ardebunt.*
Caput XV II.

Sed mens ista sic reproba qua ultione fit ferienda, subiungit. Sequitur: [Deuorabit eum ignis, qui non succedet.] Miro valde modo paucis verbis expressus est ignis gehennæ. Ignis namque corporeus, vt esse ignis valeat, corporeis indiget fomentis. Qui cum necesse est vt seruetur, per congesta ligna proculdubio nutritur nec valet nisi succensus esse, et nisi refortis subsistere. At contra gehennæ ignis, cū sit incorporeus, et in se missos reprobos corporaliter exurit, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur: sed creatus semel durat inextinguibilis, et succensione non indiget, et ardore non caret. Bene ergo de hoc iniquo dicitur: Deuorabit eum ignis, qui non succedet: quia omnipotentis iustitia futurorum præscia, ab ipsa mundi origine gehennæ ignem creauit, qui in poena reproborum esse semel incipere: sed ardorem suum etiam sine lignis numquam finiret. Sciendum vero est quod omnes reprobi, quia ex anima simul et carne peccauerunt, illic in anima pariter, et carne cruciantur. Vnde per Psalmistam dicitur: Pones eos vt clibanum ignis, in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, et deuorabit eos ignis. Clibanus namque intrinsecus ardet, is verò, qui ab igne deuoratur, ab exteriori incipit parte concremari. Vt ergo sacra eloquia, ardere et exterius, et interiori reprobos demonstrarent, eos et ab igne deuorari, et sicut clibanum poni testantur, vt per ignem crucientur in corpore, et per dolorem ardeant in mente. Vnde hic quoque cum de hoc impio diceretur: Deuorabit eum ignis, qui non succedet: protinus de eius spiritu additur:

D *Quod amatores huius vite, & hic de corpore nolentes educuntur, & in inferno in corpore tententur inniti.*
Caput XV III.

Affligetur relictus in tabernaculo suo. Iniqui enim tabernaculum caro est, quia ipsam latius inhabitat, et si sit possibile, optat vt eam numquam relinquat. Iusti vero, quia gaudium suum in spe celestium ponunt, eorumque conuersatio in cælis est, cū adhuc in carne sunt, quasi in carne iā non sunt: quia nulla carnis delectatione pascuntur. Vnde et quibusdā dicitur: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu. Neque enim in carne non erant, qui per magistri pistolas exhortationis eloquia suscipiebant: sed quasi iam non in carne esse, est de amore carnaliū nihil habere. At contra iniquus iste, quia omne gaudium suum in carnali vite posuit, in tabernaculo carnis habitauit. Quam videlicet carnem cum in resurrectione receperit, cum ea gehennæ igni traditus ardebit. Tunc ab ea educi appetit: tunc eius tormenta euadere, si valeat, querit: tunc incipit velle vitare quod amauit. Sed quia eandem carnem Deo præposuit, iudicante Deo, agitur, vt ex ea amplius in igne crucietur. Hic itaque eam relinquere non vult, et tamen ab ea abstrahitur: illic eā relinquere appetit, et tamē in ea propter supplicia seruiatur. Ad augmentū itaque tormenti, et hic de corpore nolens educitur, et illic in corpore tenetur innitus. Quia ergo eius spiritus carni quæ sibi male amando præposuit, euadere in tormento volet & non valet: recte nunc dicitur: [Affligetur relictus in tabernaculo suo.] De cuius accusatione mox dicitur:

Quod hypocritarum mala, qua modo videntur abscondita, & angelis, & hominibus in fine patebunt.
Caput X I X.

Reuclabunt cæli iniquitatem eius, et terra consurget aduersus eum. Quid per cælos, nisi iustos: et quid per terram, nisi peccatores accipimus? Vnde et in Dominica oratione
S. Greg. tom. 2.

Matth. 6. a

Luc. 11. a

Ps. 18.

Gen. 3. d

zatione petimus: Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra: ut videlicet voluntas nostri conditoris sicut in omnibus iustus perficitur, ita et in omnibus quoque peccatoribus impleatur. De iustis quoque scriptum est: Celi enarrant gloriam Dei. Et peccanti homini sententia infertur, qua dicitur: Terra es, et in terram ibis. Huius itaque impij ad illud terribile iudicium deducti, reuelant celi iniquitatem, et terra confurgit aduersus eum, ut qui hic nec bonis vquam, nec malis pepercit, in illo eum tremendo examine, et iustorum vita, et peccatorum pariter accuset. Et grauius quidem est, si quid iustus potius quam peccatoribus noceat. Vnde et per Prophetam dicitur: Sanguis eius in medio eius est, super limpidissimam petram effudit illum, non effudit illum super terram, ut possit operiri puluere. Per terram videlicet, et puluerem peccatores, per petram vero limpidissimam iustum signans, qui grauib, peccatorum contagijs non exasperatur. Sanguis ergo super limpidissimam petram effunditur, quando malicia cruentæ mentis in afflictione iustæ animæ grassatur. Cum ergo sit grauius iustos, quam iniuste iniustos affligere, multo tamen est grauius, et iustus pariter, et iniustus nocere. Quia ergo hic iniquus, et iustus pariter nocuit et iniustus, in accusatione condemnationis reuelabunt celi iniquitatem eius, et terra confurgit aduersus eum: quia et illis obstitit, quæ cælestia, et eos pressit, qui ima sapuerunt. Possunt vero per terram non solum peccatores et reprobi, sed et hi, qui terrenis actibus occupati, elemosynarum et lacrymarum ope ad æternam vitam perueniunt, designari: de quibus per Psalmistam dicitur, cum venire Dominus ad iudicium nunciaretur: Aduocauit celos sursum et terram, ut discerneret populum suum. Celos quippe sursum aduocat, cum hi, qui sua omnia relinquentes, conuersationem cælestis viræ tenuerunt, ad consedendum in iudicio vocantur, atque cū eo iudices veniunt. Terra etiam sursum vocatur, cum hi, qui terrenis actibus obligati fuerant, in eis tamen plus cælestia quam terrena lucra quæsierunt, quibus dicitur: Hospes eram, et collegistis me, nudus, et operuistis me. Hypocritæ itaque huius celi iniquitatem reuelant, atque aduersus eum terra confurgit: dum et, hi, qui cum Deo iudices veniunt, et hi, qui per iudicium liberantur, prauitatis illius testes existunt. Nihil ergo de his, quæ egit, in tempore damnationis eius absconditur, et si quidem acta illius modo hominibus per dupliciter multa celantur: sed in damnationis die quidquid in eo intrinsecus latebat, ostenditur. Vnde apte subiungitur: [Aperit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.] Tunc germen domus illius aperitur, cum omne malum, quod in conscientia illius nascebatur, ostenditur. Modo quippe germen domus hypocritæ manet occultum, quia etsi bona in imagine apparet eius operatio, sed lateat intentio. Aliud est namque quod agit, aliud quod intendit. Sed cum, adueniente iudice, vniuersiusque conscientia ad testimonium fuerit deducta, vnde scriptum est: Cogitationibus accusantibus, aut etiã defendentibus in hoc hypocritæ germen domus aperitur: quia in eius mente cogitatio peruersa detegitur. Et in die furoris Dei detrahitur: quia offensa ira iudicis, flammis vlticibus traditus, ab eius conspectu separatur. Qui enim summa cogitare dum viveret noluit, peccatorum suorum pondere depressus, a facie iudicis in ima suppliciorum cadet. Nunc autem et peccantem considerat iudex et tolerat, atque ad conuersionem singulos, quia dies patientiæ, et necdum est dies furoris, expectat. Sed in hoc die patientiæ quasi immobilis manet hypocrita, dum et multa mala perpetrat, et hunc flagella nulla castigant. Sed in furoris die detrahetur, quia vindictæ tempore raptus ad supplicia, ab interni iudicis vultu separatur. Sequitur:

Quod sancti partem suam non a Domino, sed ipsum Dominum accipiunt, peccatores vero, quia extra Deum partem quarunt, partem suam ignem inueniunt.

Capitulum XX.

Hæc est pars hominis impij a Deo et hereditas verborum eius a Domino. Si enim bene agere in hac positus vita voluisset, partem apud Dominum cælestis regni con sortium haberet. Sed quia prauis subdi desiderijs elegit, partem suam a Domino in tormentis inuenit, quia eiusdem Domini participare gratiam non quæsiuit. Bene autem dicitur: [Et hereditas verborum eius a Domino.] Qui enim pro magnis malis in supplicium mergitur, fortasse credebatur quod pro verbis, quæ male dixerat, minime iudicaretur. Sed cū districta Dei omnipotentis iustitia supplicium a reprobis pro peruersis actibus exigit, eis mala vique ad verborum retributionem reddit, ut qui de magnis malis debitores sunt, supplicijs traditi, etiam nouissimū quadrante soluant. Illis enim minima parcuntur, qui maiora

in se

- A** in se districte mala defleuerunt. Nā quos magna premunt, etiā mala minima in gehenna pariter affligunt. Sancti autem viri non partem a Domino accipere, sed partem suam ipsum Dominum habere desiderant. Vnde Propheta deprecatur, dicens: Portio mea Domini. Iniquus vero quia portionem suam habere ipsum Dominum non quæsiuit, partem suam extra Dominum ignem inuenit, vt ab eius facie exclusus, quia gaudere in ipso non appetit, sub ipso crucietur. Hæc Sophar ita intulit, vt per ea, quæ contra hypocritam dixerat, beati Iob vitam feriret, existimans, quod is, qui a Domino percussus esset, cuncta bona, quæ egerat, mente simplici non egisset. Quem enim percussum vidit, Deo displicuisse credidit. Sed amici beati Iob etiam in hac re hæreticorum speciem tenent, qui in sancta Ecclesia dum quosdam bene agentes aspiciunt sub flagellis gemere eos, existimant bona merita in bonis actibus non habere: et malos credunt, quod affligi verbere diuino conspiciunt, videlicet nescientes, quia multæ tribulationes iustorum: et flagellat omnem filium quem recipit. Sed beatus Iob more sanctæ et vniuersalis Ecclesiæ, quæ a peruersis verborum iacula æquanimitè tolerat, et cum superborum dicta audit, humilitatis suæ tramentum non relinquit, cum magna cordis humilitate subiunxit, dicens.

Psal. 118.

Psal. 33.

Heb. 12.4

CAPVT VIGESIMUMPRIMUM BEATI IOB.

- R**espondens autem Iob, dixit: Audite quæso sermones meos: et agite penitentiam: Sustinete me, vt ego loquar, et post mea, si videbitur, verba ridete. Numquid contra hominem dispositio mea est, vt merito non debeam contristari? Attendite me et obstupescite, et superponite digitum ori vestro. Et ego quando recordatus fuero; pertinebo: et conuecit carnem meam tremor. Quare ergo impij viuunt, subleuati sunt, confortatiq. diuitijs? Semen eorum permanet cotam eis: propinquorum turba et nepotum in conspectu eorum. Domus eorum secutæ sunt, et pacatæ: et non est virga Dei super illos. Bos eorum concepit, et non abortiuit: vacca, peperit, et non est priuata fetu suo. Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, et infantes eorum exultant lusibus. Tenent tympanum et citharam, et gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis diēs suos, et in puncto ad inferna descendunt. Qui dixerunt Deo: Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Quis est omnipotens vt seruiamus ei? Et quid nobis prodest, si orauerimus illum? Verum tamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium impiorum longe sit a me. Quoties lucerna impiorum, extinguetur, et superueniet eis inundatio: et dolores diuidet furoris sui. Erunt sicut paleæ ante faciem venti, et sicut fauilla, quam turbo dispergit. Deus seruabit filijs illius dolorem patris, et cum reddiderit, tunc sciet. Videbunt oculi eius interfectionem suam, et de furore omnipotentis bibet. Quid enim ad Deum pertinet de domo sua post se? Et si numerus mensium eius dimidiatur: numquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos iudicat? iste moritur robustus et sanus, diues et felix: viscera eius plena sunt adipe, et medullis ossa illius irrigantur. Alius vero moritur in amaritudine animæ suæ, absque vllis opibus: et tamen simul in puluere dormient, et vermes operient eos. Certe noui cogitationes vestras, et sententias contra me iniquas. Dicitis enim: Vbi est domus principis, et vbi tabernacula impiorum? Interrogate quemlibet de viatoribus, et hæc eadem illum intelligere cognoscetis. Quia in diem perditionis seruatur malus, et ad diem furoris ducetur. Quis arguet coram eo viam eius, et quæ fecit quis reddet illi? Ipse ad sepulchra ducetur, et in congerie mortuorum vigilabit. Dulcis fuit glareis cocyti, et post se omnem hominem trahit: et ante se innumerabiles. Quo modo igitur consolamini me frustra, cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

17.

*Quod boni in locutionibus fuis aut sibi aut fuis auditoribus prodeffe intendunt.**Caput**XXI.*

A Videte quæſo ſermones meos: et agite poenitentiam.] Qui enim cum diceret: Audite, addidit: Quæſo, cum quanta humilitate loquatur inſinuat: dum contra ſe ſuperbientes rogat, vt eorū ſenſum ad ſalutis doctrinā reducat. Sancti autem viri dum intra vniuerſalem Eccleſiam non ſolum docere recta, ſed etiam peruerſa tolerare parati ſunt, irrideri non metuunt. Vnde et ſubditur: [Sufſinete me, vt et ego loquar: et poſt mea, ſi videbitur, verba ridete.] Boni etenim cum loquuntur, duo ſunt, quæ in ſuis locutionibus attendunt, vt vide licet aut ſibi & auditoribus ſuis: aut ſibi met ſolis proſint, ſi auditoribus prodeſſe non poſſunt. Cum enim bene audiuntur bona, quæ dicunt, ſibi ſimul et auditoribus proſunt. Cum vero ab auditoribus deridentur, ſibi proculdubio proſuerunt, quos a culpa ſilentij liberos fecerunt. Beatus itaque Iob vt ſibi et ſuis auditoribus proſit, dicit: [Audite quæſo ſermones meos, et agite poenitentiam.] Vt autem ipſe quod debet, exoluat, etiam ſi auditoribus prodeſſe non valeat, adiungit: [Sufſinete me, vt et ego loquar: et poſt mea, ſi videbitur, verba ridete.] Et notandum, quia dum ſubiungeret: Agite poenitentiam, præmiſit: Audite, cum vero ſubderet: Poſt mea, ſi videbitur, verba ridete: præmiſit: Sufſinete me. Audire quippe volentis eſt, ſufſtinere nolentis. Amici ergo eius ſi doceri appetunt, audiant: ſi autem irridere parati ſunt, ſufſtineant quæ dicuntur: quia videlicet ſuperbis mentibus pondus graue eſt oneris, doctrina humilitatis. Sequitur:

Quod Iob quia inter flagella Deo diſplicuiſſe ſe credidit, ideo triſtatur. Et quod qui Deo placet, licet hominibus diſpliceat, non eſt unde contriſteatur. *Caput XXI.*

N Vmquid contra hominem diſputatio mea eſt, vt merito non debeam contriſtari? **C** Omnis, qui Deo placens, hominibus diſplicet, cauſas triſtitiae nullas habet. Qui autem aut hominibus placet, Deo diſplicet, aut ſimul Deo et hominibus diſplicere ſe creditis ſi hunc triſtitia non afficit, a virtute ſapientiae alienus exiſtit. Beatus autē Iob diſplicuiſſe Deo inter flagella ſe credidit: et idcirco animum ad triſtitiam reuocauit: quia diſpiciendus non erat, cui ſe diſplicuiſſe formidabat. Si autem de vitæ ſuæ meritis contra hominē diſputaret, nequaquā contriſtari debuiffet: ſed quia per flagella præſentia anceps factus de anteaſta vita fuerat, in flagello triſtitiam iure requirebat. Vnde etiam ſubdit: [Attendite me et obſuſpiciſcite.] Id eſt, conſiderate quæ egi, et admiramini in hac percuſſione quæ patior. Qui adhuc recte inſert, dicens: [Et ſuperponite dignum ori veſtro.] Ac ſi aperte dicat: Sciens bona, quæ egi, et conſiderantes mala, quæ patior: oſmetipſos etiam a verborum culpa compeliſcite: atque in meis percuſſionibus veſtra damna formidate. Vel certe quia digitis quæque diſcernimus, non incongrue per digitum diſcretio deſignatur. Vnde et per Pſalmiſtam dicitur: Benediſtus dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, et digitos meos ad bellum. Per manus videlicet operationem, per digitos vero diſcretionem ſignans. Digitus ergo ori ſuperponitur, cum per diſcretionem lingua reſrenatur: ne per hoc, quod loquitur, in ſtultitiæ culpam delabatur. Ait ergo: Superponite digitum ori veſtro, id eſt, locutioni veſtræ diſcretionis virtutem adiungite: vt per hæc, quæ recta contra hypocritam dicitis, quibus ſint dicenda, videatis. Sequitur: [Et ego quando recordatus fuero, pertimeſco: et concutit carnem meam tremor.] Quia beatus Iob actuum ſuorum oblitus non fuerat, extrema locutio eius oſtendit. Quæ ex re hoc, quod ab eo nunc amaris dicitur: Et ego quando recordatus fuero, pertimeſco: et concutit carnem meam tremor: conſtat nimirum quod per irriſionem dicatur. Ac ſi aperte diceretur: Si me aliquid hypocritæ habuiſſe meminerō, in poenitentiæ mox ſteru contremiſco. Carnem vero ſuam, ſi recordatus fuerit, tremore perhibet concuti, id eſt, infirmitatem operis vltionis pauore fatigari. Sed quia multa Sophar de ſubita damnatione impij, in quibus beati Iob patientiam momordit, aſſeruit, ſanctus vir contra eius diſta ſubiungit, dicens:

Felicitatis huius vita enumerat gaudia.

*Caput**XXII.*

Q Vare ergo impij viuunt, ſubleuati ſunt, confortatiq. diuitijs?] Niſi enim eos patientia diuina toleraret, nequaquā diu vitam in peccatis ducerent. Subleuantur namque diuitijs, cū eſſe potentes incipiunt: confortantur vero, cū diu in hac vita ſubſiſtere permittuntur. Quos enim ſubſtantia eleuat, in ſuæ faſtu potentiæ dierū longitudo confortat. Vel certe ſubleuati et confortati referuntur: quia ſubleuantur honoribus, confortantur rebus.

Sed

- A** Sed sunt plerique, qui et honoribus subleuati, et diuitijs confortati, ea quæ in hac concupiscunt vita accipiunt: successione autem sobolis priuantur. Istis nimirum ipsa sua potentia poena est, cum et magnam se habere hereditatem considerant, et hæredes non habent quibus relinquant. Quid itaque prodest si adsint omnia, et desint filij qui successores fiant? Sequitur: [Semen eorum permanet coram eis.] In augmentum magnæ felicitatis, cum magno patrimonio dantur et heredes: ac ne qua necessitas saltem temporalis ab oculis subtrahat eos, in quibus animus exultat, de hoc eorum semine dicitur: [Permanet coram eis.] Quid autem si filij dati sunt, sed ipsi sterilitate feriuntur? Sic in eis genus extinguitur, sicut parentum sterilitate exingui timebatur. Sequitur: [Propinquorum turba et nepotum in conspectu eorum.] Ecce adest vita, ad sunt honores et diuitiæ, ad sunt filij, ad sunt nepotes. Quid si qua mentem intestina cogitatio exurat, et securitatis gaudia domestica rixa transuerberet? Quæ est mundi huius felicitas, si læta non est? Sequitur: [Domus eorum securæ sunt et pacatæ, et non est virga Dei super illos.] Securæ et pacatæ sunt: quia peccantes viuunt, lugenda agunt, et gaudia non relinquunt. Virga eos supernæ disciplinæ non percutit: et tanto amplius in culpa proficiunt, quanto minus ex culpa feriuntur. Sed quia intus quæ prosperantur audiuius, in agris quoque quæ prosperitas arideat, videamus. Sequitur: [Bos eorum concepit, et non abortiuit: vacca peperit, et non est priuata fetu suo.] Vulgaris locutionis vsus est vt bouem masculum, et vaccam feminam vocent: sed litteraturæ locutio bouis communis generis appellat. Vnde nunc dicitur: [Bos eorum concepit, et non abortiuit: vacca peperit, et non est priuata fetu suo.] Dominis gregum prima felicitas est, si grex sterilitatem non habens concipit: secunda, si conceptus ad partum venit: tertia autem, si hoc, quod partum est, per nutrimenta ad prouectum ducatur.
- C** Vt ergo tota simul adesse impij demonstraret, eorum greges beatus Iob afferit concepitse, et non abortisse: peperisse, et fetu proprio non esse priuatos. Minor autem est felicitas, si cum greges crescant, custodes quoque gregum non proficiunt. Vnde et ad fecunditatem gregum, mox fecunditas familiæ subrogatur. Nam dicitur: [Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, et infantes eorum exultant lusibus.] Vt sicut maiora ad habendum concessa sunt: ira multi germinant ad custodiendum. Sed quia dixit: Exultant lusibus: ipsum quoque infantium lusum in domo iniquorum ne vilem valde esse crederemus, subiungens ait: [Tenet tympanum et citharam, et gaudet ad sonitum organi.] Ac si patenter dicat: Cum Domini honoribus et rebus tument, subiecti in ludicris actibus gaudent. Sed o beate vir, quid tam multa nobis de iniquorum voluptatibus narraſſi? Iam diu est quod in eorum descriptione loqueris, post multa breuitate distingue quæ sentis. Sequitur:

D *Quidquid temporale est, subitum est, et ad instar puncti momentaneum. Caput XXIIII.*

- D** Vcunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt. Ecce beate vir, eorum gaudia diu narraueras: quo modo nunc afferis quod in puncto ad inferna descendant, nisi quod omnis longitudo temporis vitæ præsentis punctus esse cognoscitur, cum fine terminatur? Cum enim ad extremum quisque perducitur, de præterito iam nil tenet, quia tempora cuncta delapsa sunt, in futuro nil habet: quia vnus horæ momenta non restant. Vita ergo, quæ sic angustari poruit, punctus fuit. Vt enim prædiximus, in puncto stylum ponimus, et leuamus. Quasi ergo in puncto vitam tetigit, qui hanc accepit et amissit. Potest in puncto hoc quoque intelligi: quod sæpe hi, qui diu in iniquitate tolerati sunt, subita morte rapiuntur, vt nec flere ante mortem liceat quæ peccauerunt. Sed quia nonnunquam etiam vita iustorum subito fine terminatur, melius illud accipimus, si hoc de eorum temporalis vita sentiamus: quia quidquid transire potuit, subitum fuit. Amicis autem beati Iob, qui idcirco hunc iniustum esse crediderunt: quia flagellatum viderunt, recte eiusdem sancti viri voce de iniquorum flore et perditione ostensum est: quia præsentis vitæ prosperitas innocentis testis non est: quia multi ad perennem vitam per flagella redeunt: et plerique ad infinita supplicia perducendi sine flagello moriuntur. De quibus adhuc subditur:

Quod ides peruersi Deo dicunt: Recede a nobis: quia eius doctrinam et regulam charitatis contemnunt. Caput XXV.

Q Vi dixerunt Deo: Recede a nobis. Hæc verbis dicere vel stulti minime præsumunt: sed tamen peruersi omnes Deo: Recede, non verbis sed moribus, dicunt. Qui enim illa agunt, quæ Deus omnipotens prohibet: quid aliud faciunt quam suum animum

contra omnipotentem claudunt? Sicut enim eius præcepta cogitare, eum ad se introducere est: ita eius mandatis obfistere, eum a cordis inhabitatione repellere est. Dicunt ergo: Recede a nobis, qui ei ad se aditum præbere recusant, eumque prauis actibus impugnant, etiã si verbis laudare videantur. Dicunt etiam. [Scientiã viarum tuarũ nolumus:] eo ipso quo eius scientiam apprehendere contemnunt. Sunt nanque nonnulli qui ex eo quod veritas dicit: Seruus qui non cognouit voluntatem Domini sui, et facit digna plagis, vapulabit paucis: et seruus sciens voluntatem Domini sui, et non faciens iuxta eam, vapulabit multis: nolunt scire quod faciant, et quasi minus se vapulatueros existimant, si nesciant quod operari debuerunt. Sed aliud est nescisse, aliud scire noluisse. Nescit namque qui apprehendere vult, et non valet. Qui autem vt nesciat, aurem a voce veritatis auertit, iste non nesciens, sed contemptor addidit. Via autem Dei pax, via Dei humilitas, via Dei patientia est. Sed quia hæc omnia iniqui despiciunt, dicunt: [Scientiam viarum tuarum nolumus.] Dum enim in præfenti vita superbiunt: dum honoribus inflantur: dum etiam si non habent, appetunt: vias Dei in sua cogitatione contemnunt. Quia enim via Dei in hac vita humilitas fuit, ipse hic Deus Dominus redemptor noster ad probra, ad contumelias, ad passionem venit: et aduersa huius mundi æquanimitè pertulit, prospera fortiter vitauit, vt prospera doceret æternæ vitæ appeti, et aduersa præfentis vitæ non formidari. Sed quia iniqui gloriam vitæ præfentis appetunt, ignominiam fugiunt, dicere memorentur. [Scientiam viarum tuarum nolumus:] Scire quippe nolunt, quod facere contemnunt. Quorum adhuc verba subduntur, cum dicitur:

Quod si inuisibilia visibilibus in ordine creaturarum præstant: quanto ergo magis inuisibilia omnium visibilibus et inuisibilium conditor, omnia superat. Caput XXVI.

Q Vis est omnipotens, vt seruiamus ei? Mens enim hominis male exterius fusa, sic in rebus corporeis sparsa est, vt neque ad semetipsam intus redeat, neque eum, qui est inuisibilis, cogitare sufficiat. Vnde carnales viri iussa spiritalia contemnentes, Deum quia corporaliter non vident, quandoque ad hoc perueniunt, vt etiam non esse suspicentur. Vnde scriptum est: Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus. Vnde nunc quoque dicitur: [Quis est omnipotens, vt seruiamus ei?] Plerumque enim plus appetunt homines seruire hominibus, quos corporaliter vident, quàm seruire Deo, quem non videt. Per omne enim, quod faciunt, ad finem oculorum tendunt: et quia in Deum oculos corporis tendere non possunt, ei obsequia præbere vel despiciunt, vel si coeperint, fatigantur. Esse enim, sicut dictum est, non credunt, quem corporaliter non intuentur. Qui si auctorem omnium Deum humiliter quærerent, id quod non videtur esse, ea re, quæ videtur, melius in semetipsis inuenirent. Ipsi quippe ex anima inuisibili et corpore visibili subsistunt: et si hoc ab eis, quod non videtur, abstrahitur, ilico corruiat quod videtur. Et patent quidem carnis oculi: sed videre quidquam vel sentire non possunt. Sensus enim visionis perijt: quia habitator recessit, et domus carnis remanet vacua: quia absecessit ille inuisibilis spiritus, qui per eius respicere fenestras solebat. Quia ergo rebus visibilibus inuisibilia præstantiora sunt, carnales quique ex semetipsis pensare debuerunt: arque per hanc, vt ita dixerim, scalam considerationis tendere in Deum: quia eo est, quo inuisibilis permanet: et eo summus permanet, quo comprehendere nequaquam potest. Sunt vero nonnulli, qui Deum et esse, et incomprehensibilem esse non ambigunt: qui tamen ab eo non ipsum, sed dona exteriora quærent. Quæ cum ei seruiantibus deesse conspiciunt, ipsi seruire contemnunt. De quorum adhuc verbis adiungitur:

Quia in oratione postulanda sint, et quo modo.

Caput XXVII.

Et quid nobis prodest, si orauerimus illum? Cum Deus in oratione non quæratur, citius in oratione animus lassatur. Quia cum illa quisque postulat, quæ fortasse iuxta occultum iudiciũ Deus tribuere recusat, ipse quoque venit in fastidium, qui non vult dare, quod amat. Sed se magis Dominus quàm ea, quæ condidit, vult amari, eterna potius quàm terrena postulari, sicut scriptum est: Quærite primum regnum Dei et iustitiam eius, et hæc omnia adiicientur vobis. Qui enim non ait, dabuntur, sed adiicientur: profecto indicat aliud esse quod principaliter datur, aliud quod superadditur. Quia enim nobis in intentione æternitas, in vñ vero temporalitas esse debet, et illud datur, et hoc nimirum ex abundantia superadditur. Et tamen sæpe homines, dum bona temporalia postulant, æterna

Luc. 12. f

20.

Tsalm. 13.

Matth. 6. d

A vero premia non requirunt, petunt quod adijcitur, et illud non desiderant vbi adijciatur. Nec lucrum suum esse petitionis deputant, si hic sint temporaliter pauperes, et illic beatitudine diuites in aeternum viuunt: sed solis, vt dictum est, visibilibus intenti, labore postulationis renunt inuisibilia mercari. Qui si superna quærent, iam cum fructu laborem exhiberent: quia cum mens in precibus ad auctoris sui speciem anhelat, diuinis desideriis inflāmata, voluptu conijungitur: ab inferioribus separatur: amore feruoris sui se aperit vt capiat: et capiens inflammat: et superiora amare iam sursum illi est, dumq. magno desiderio ad caelestia inhiat, miro modo hoc ipsum quod accipere quærit, degustat. Sequitur:

Quod sancti habeant in manu bona temporalia, quia ita ut res postulas, bilari animo tribuunt: reprobi vero non tam ea habent, quam ab eis capis mente tenentur.

Capit

X X V I I I.

B Veruntamē quia non sunt in manu eorum bona sua, consiliū eorum longe sit a me.] 21.
Bona in manu habet, qui despiciendo temporalia sub dominio mentis premit. Nam quisquis ea nimie diligit, se magis illis quā sibi ipsa supponit. Multi etenim iustorum in hoc mundo diuites fuerunt, rebus et honoribus fulti: habere multa videbantur, quorum mentem quia eorum quæ aderant delectatio nimia non possidebat, bona illorum in manu erant: quia potestati animi subiecta tenebātur. At contra iniqui ita se totis desideriis in exteriorum rerum appetitionibus fundunt: vt non magis ipsi habita teneant, sed ab his, quæ habent, captiua mente teneantur. Quia igitur non sunt in manu eorum bona sua: recte subiungitur: [Consiliū eorum longe sit a me.] Quid nanque est iniquorum consiliū, nisi terrenam gloriam quære, æternam negligere, salutem temporalem cum damno interiori appetere, et dolores transitorios ad æternos gemitus commutare? Vir igitur sanctus has iniquorum cogitationes intuens aspernetur, et dicat: Consiliū eorum longe sit a me. Quia nimirum esse bonum incomparabiliter videt: ad breue tempus eligit hic sub flagello gemere, quā æternæ ultionis supplicia tolerare. Sed neque in hac vita hi, qui in ea prosperari appetunt, continue prosperantur. Nam plerumque eorum gaudia, suborti gemitus interrumpunt. Vnde subditur:

Quod lucerna carnalium extinguatur, quoties diuitijs vel honoribus vel gloria priuantur.

Capit X X I X.

Q Voties lucerna eorum extinguetur.] Sæpe impius lucernam suam, filiorum vitam æstimat: sed cum filius, qui nimie amatur, subtrahitur, lucerna impij, quæ videbatur, extincta est. Sæpe impius præsentis honoris gloriam lucernam putat: sed dum, sublata dignitate, deijcitur, lucerna extincta est, quæ ei iuxta desiderium lucebat. Sæpe impius opes terrenæ substantiæ adesse sibi, quasi magnam luminis lucernam putat: sed cum, irruente damno, diuitias, quas plus se amabat, perdidit, quid iste aliud quā lucernam, in cuius lumine gaudebat, amittit? Qui ergo gaudere de æternis non appetit, neque hic vbi solidari vult, potest continue lætari. Nam quoties lucerna impiorum extinguetur: et superueniet eis inundatio, et dolores diuidet furoris sui. Inundatio impijs superueniet, cum dolorum fluctus ex aliqua aduersitate patiuntur. Omnipotens enim Deus cum se despici, et in terrena videt concupiscentia lætari: hoc quoque doloribus percutit, quod sibi videt in cogitatione impij præterri. Bene autem dicitur: [Et dolores diuidet foris.] Qui enim æternos dolores impio per retributionem seruat: et aliquando eius mentem etiam temporali dolore transuberbat, quia hic quoque et illic percutit, furoris sui super impium dolores diuidit. Neque enim poena præfens, quæ iniusti animam a prauis desideriis non immutat, ab æternis supplicijs liberat. Vnde et per Psalmistam dicitur: Pluit super peccatores laqueos, ignis, sulphur et spiritus procellarum, pars calicis eorū. Dicendo etenim laqueos, ignis, sulphur et spiritus procellarum, multos nimirum dolores intulit. Sed quia ab eis doloribus peccator, qui non corrigitur, ad æterna supplicia vocatur, eosdem dolores non iam totum calicem, sed partem calicis dixit: quia videlicet eorum passio hic quidem per dolores incipit, sed in ultione perpetua consummatur. De quorum adhuc sine subiungitur:

Quod reproborum misa sanilla et palea comparatur.

Capit X X X.

E Runt sicut palea ante faciem venti, et sicut fauilla, quam turbo dispergit.] Iniquus cum in potestate conspicitur, cum valde in oppressiōibus et violentijs effrænatur, 22.
aiba-

ab infirmorum cogitationibus grauis nimium, et quasi in hoc mundo radicans æstimatur. Sed cum districti iudicis sententia venerit, omnes iniqui quasi paleæ ante ventum erunt: quia, vt ita dicam, iræ flatu subito leuantur atque asportantur ad ignem: quos hic in suis quondam præiudicijs quasi duri ponderis superiacentem molem indigentium, lacrymæ mouere non poterant. Et ad rapientis iudicij manus leues sunt: qui per iniustitiam proximis graues fuerunt: [Et sicut fauilla, quam turbo dispergit.] Ante omnipotentis Dei oculos iniqui vita fauilla est: quia etsi apparet ad momentum viridis, ab eius tamen iudicio iam consumpta cernitur: quia consumptioni est æternæ deputata. Hanc fauillam turbo dispergit: quia Deus manifestus venit: Deus noster, et non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit: et incircuitur eius tempestas valida. Huius enim tempestatis turbine ab æterni conspectu iudicis iniqui rapiuntur: et qui hic mentem desiderio peruerso solidauerant, ibi paleæ et fauilla videbuntur: quia eos ad æterna supplicia turbo rapiens asportat. Sequitur: **B**

Quod peccata patrum redundant in filios vsque ad tertiam et quartam progeniem.

Capit

X X X I.

Deus seruabit filijs illius dolorē patris, et cum reddiderit, tūc sciet.] Scriptū nouimus: Qui reddis peccata patrum in filios ac nepotes in tertiam, et quartam generationē. Et rursum scriptum est: Quid est quod inter vos parabolam vertitis in prouerbiū istud in terra Israel, dicentes: Patres comederunt vnam acerbam, et dentes filiorum obtusefuerunt? Viuo ego dicit Dominus Deus, si erit vobis vltra parabola hæc in prouerbiū in Israel. Ecce omnes animæ meæ sunt, vt anima patris, ita et anima filij mea est. Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur. In vtraque igitur hac sententia dum dissimilis sensus inuenitur, auditoris animus vt discretionis viam subtiliter requirit instruitur. Peccatum quippe originale a parentibus trahimus: et nisi per gratiam baptismatis soluamur, etiam parentum peccata portamus: quia viuū adhuc videlicet cum illis sumus. Reddit ergo peccata parentum in filios, dum pro culpa parentis, ex originali peccato anima polluitur prole. Et rursum non reddit parentum peccata in filios: quia cum ab originali culpa per baptismū liberamur, iam non parentum culpas, sed quas ipsi committimus, habemus. Quod tamē intelligi etiam aliter potest: quia quisquis prauī parentis iniquitatem imitatur, etiam ex eius delicto constringitur. Quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquā delicto illius grauiatur. Vnde fit vt iniquus filius iniqui patris non solum suā quæ addidit, sed etiam patris peccata persoluat: cum vitijs patris, quibus iratum Dominum non ignorat, etiam suam adhuc malitiam adiungere non formidat. Et iustum est vt qui sub districto iudice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præsentī etiam culpas parentis iniqui persolvere. Vnde et illic dictum est: Anima patris mea est, et anima filij mea est. Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur: quia in carne nonnunquam filij etiam ex patris peccato perimuntur. Deleto autem originali peccato, ex parentum nequitia in anima non tenentur. Quid enim est quod paruuli filij plerumque a dæmonibus arripiuntur, nisi quod caro filij ex patris poena multatur? In semetipso enim percutitur pater iniquus, et percussiois vim sentire contemnit. Plerumque percutitur in filiis, vt acrius vratur: et dolor patris carni filiorum redditur, quatenus per filiorum poenas mens patris iniqua puniatur. Cū vero non paruuli fed iam prouectiores filij ex parentum culpa feriantur, quid aliud aperte datur intelligi, nisi quod illorū etiam poenas luunt, quorū facta secuti sunt? Vnde et recte dicitur: Vsque ad tertiam et quartam progeniem. Quia enim vsque ad tertiam et quartam progeniem, eam, quam imitatur, filij parentum vitam possunt videre, vsque ad eos vltio extenditur, qui viderunt quod male sequerentur. Et quia impiorum oculos culpa claudit, sed in extremum poena aperit, recte subiungitur: [Et cū reddiderit, tunc sciet.] Nescit enim impius mala, quæ fecit, nisi cum pro eisdem malis puniri iam coeperit. Vnde et per Prophetam dicitur: Et tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui. Tunc namque intelligit quod audiuit, cum se iā pro contemptu vexari doluerit. Hinc per Balaam de semetipso dicitur: Dixit homo, cuius obstratus est oculus: dixit auditor sermonum Dei, qui visionē omnipotentis intuitus est, qui cadet: et sic aperientur oculi eius. Consiliū quippe contra Israelitas præbuit, sed post in poena vidit quid prius ex culpa commiserit. Electi autē quia nec peccare debeant præuident: eis videlicet oculi ante casum patent. Iniquus vero post casum oculos aperit: quoniam post culpam iam in poena sua conspicitur quia malum debuit vitare, quod fecit. De cuius inutili iam tunc sententia subinfertur. [Vi-
debunt

Tf. 49. 4

Exo. 20. 4

Ezech. 18. 4

Hier. 31. 6

De penit.

dist. 4.

Quid est

23.

Isai. 28. 6

Numer. 14. 4

A debunt oculi eius interfecionem suam: et de furore omnipotentis bibit.] Qui si in hac vita positus, culpam suam videre voluisset, de omnipotentis postmodum furore non biberet. Sed qui hic auerit oculos a respectu criminis, illic declinare non valet sententiā damnationis. Sepe vero hi, qui supplicia aeterna non metuunt, praua agere pro temporali saltē percussione pertimescunt. Sed sunt nonnulli, qui ita in iniquitate duruerunt, vt nec in ipsis metuant ferri quæ amant, dummodo quæ peruerse cogitauerint expleant. Vnde hoc in loco de iniqui huius obduratione subiungitur. [Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se: aut si numerus mensium eius dimidietur?] Neque enim sic debemus accipere, vt iniquus iste postea quā damnatus æternis suppliciis fuerit, de domo sua, id est, cognatis quos reliquerit, minime cogitabit: cum per semetipsam veritas dicat: quia diues, qui in inferno sepultus fuerat, de quinque fratribus, quos reliquerat, etiā in supplicio positus curā gerebat. Omnis namque peccator prudens erit in pœna, qui stultus fuit in culpa: quia ibi iā dolore constrictus, ad rationē oculos aperit, quos hic voluptati deditus clausit: & pœna torquente exigitur vt sapiat, qui hic excecante se superbia desipiebat. Cui tamen sua sapientia iam tunc minime proderit: quia hoc vbi operari iuxta sapientiam debuit, tempus amisit. Pro summo hic namque bono concupiscit germen generis habere: domum familiā et opibus replere, et diu in hac carnis corruptione viuere. Sed si fortasse aliquid ad eius desiderium veniat, quod tamen obtinere non possit, nisi cum offensione conditoris, eius animus ad paululum perturbatus cogitat, quia si hoc egerit hic, vnde offensam sui conditoris incurrat: in domo, in filiis, in vita percutitur. Sed superbia sua protinus infligatus obdurescit: et quamlibet in domo, quamlibet in vita percussione sentiat, nequamquam curat, dummodo quæ cogitauerit expleat: et quousque viuunt, voluptates suas perficere non desistit. Ecce enim domus eius pro culpa percutitur: sed quid ad eum pertinet de domo sua post se? Ecce pro vltione prauī operis ea, quæ esse potuit vitæ longitudo, breuiatur: sed quid ad eum pertinet, si numerus dierum eius dimidietur? Et in hoc ergo se peccator contra Deum erigit, vbi Deus omnipotens eius erectionem frangit: et nec illata percussio mentem humiliat, quam in deliberatione contra Dominum obstinatio obdurat. Et notandum quā grauī culpæ reatus sit, et pœnam pro culpa menti proponere, et tamen nec tormenti metu sub iugo conditoris ceruicem cordis inclinare.

Quid secreta Dei iudicia nemo ad plenum intelligat.

Caput XXXII.

Sed ecce cum hæc audimus, cordi nostro quæstio oritur: cur omnipotens et misericors Deus in tantam cecitatem cadere rationē mentis humanæ permiserit? Ne vero quifquam vltra quā debet occulta Dei iudicia discutere præsumat, recte subiungitur. [Numquid Deum quispiam docebit scientiam, qui excelsos iudicat?] Cum in his, quæ de nobis aguntur, ambigimus, debemus alia, quæ nobis sunt certa, conspiciere: et eam, quæ de nostra nobis incertitudine surrexerat, cogitationis querelam placare. Ecce enim quod electos ad vitam flagella reuocat; et a malis actibus reprobos nec flagella compescunt, omnipotentis Dei iudicia super nos valde occulta sunt, et iniusta non sunt. Sed si tendamus oculum mentis ad superiora, in illis aspiciamus quia de nobis quid iuste conqueri non habemus. Omnipotens enim Deus angelorum merita discernens, alios in æterna luce sine lapsu permanere constituit: alios sponte lapsos a statu suæ celsitudinis, in æternæ damnationis vltione prostrauit. Nobiscum igitur iniuste nil agit, qui et subtiliorem nobis naturam iuste iudicauit. Dicat ergo: [Numquid Deum quispiam docebit scientiam, qui excelsos iudicat?] qui enim super nos mira facit, constat proculdubio quia de nobis scienter omnia disponit. His itaque præmissis, adiungitur, vbi humanus animus in requisitione fatigatur. Nam subditur: Iste moritur robustus et sanus, diues et felix, viscera eius plena sunt adipe, et medullis ossa illius irrigantur: alius vero moritur in amaritudine animæ suæ absque vllis opibus.] Ista cum ita sint, quis omnipotentis Dei secreta discutiat, cur hæc ita esse permittat? Sed electis et reprobis vita quidem dispar est: carnis autem in morte corruptio dispar non est. Vnde subiungitur: [Et tamen simul in puluere dormient, et vermes operient eos.] Quid ergo mirum si prosperitate vel aduersitate præsentis sæculi dissimiliter ad momentum currunt, qui per corruptionem carnis ad terram similiter redeunt? Illa est ergo solummodo vita cogitanda, in qua cum resurrectione carnis ad finem dissimiliter pertingitur retributionis. Quæ est enim iniquis salus aut robor, qui adest et diuitiæ: dum totum hic cum celeritate relinquitur: et illic retributio, quæ nunquam relinqui possit, inuenitur?

Inc. 16. e

Dist. 28. Quia

24.

25.

2. 2. 2. 2.

uenitur? Sicut autem huius iniqui lætitia tranſit ad poenam, ita afflicti innocentis poena tranſit ad lætitiā. Nec diuitiæ ergo debent mentem extollere, nec inopia perturbare. Vnde beatus Iob inter damna rerum nulla admittit ad animum damna cogitationum: ſed ad eos qui ſe in percuſſione deſpiciunt, redarguendo ſubiungit, dicens:

Quod hæretici de ſanctis ſentiant iniqua, qui nequaquam eos flagellari a Deo niſi propter peccata exiſtimant, et quòd vermis terrenæ ſollicitudinis non rotas inſum, qui denorat impium. Caput XXXIII.

Certe noui cogitationes veſtras, et ſententias contra me iniquas. Dicitis enim: Vbi eſt domus principis, et vbi tabernaculum impiorum? Impium enim crediderant, quæ ablatis rebus, temporaliter deſtructum videbant. Sed ſanctus vir tanto eos alta conſideratione diiudicat, quāto inter damna, quæ pertulerat, infracta rectitudine ſtabat. Quid enim ei foris rerum damna nocuerant, qui illum non amiſerat, quem interius amabat? Hoc verò quod dicitur: [Simul in puluere dormient, et vermes operient eos:] ſi quis forſitan accipere per allegoriam velit, explete breuiter poſſumus, ſi de iniquo hoc diuite ea, quæ ſunt iam dicta, replicemus. Dicitur namque: [Viſcera eius plena ſunt adipe.] Sicut enim ex abundanti cibo adeps, ita ex abundantia rerum ſuperbia naſcitur, quæ impinguat mentem diuitis, dum eleuatur animus ſuperbientis. Superbia quippe cordis quaſi quædam pinguedo eſt craſſitudinis. Vnde quia plerique ex abundantia peccata perpetrāt, per Prophetā dicitur: Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum. Sequitur: [Et medullis oſſa illius irrigantur.] Amatores huius ſæculi quaſi oſſa habent, quando in hoc mundo fortitudinem dignitatum poſſident. Sed ſi in exteriori dignitate deſint terrenæ et domeſticæ diuitiæ, quantum ad iudicium ſuum oſſa quidē habent, ſed medullas in oſſibus non habent. Quia ergo ſic iſte amator huius ſæculi exteriori poteſtate fulcitur, vt etiam interiori terrenæ domus abundantiæ faginetur, dicitur: [Et medullis oſſa illius irrigantur.] Vel certe oſſa ſunt huius diuitis prauæ et duræ conſuetudines: medullæ vero in oſſibus, ſunt ipſa deſideria male viuendi, quæ neque ex prauitatis ſatiſfactione fatiantur. Quæ medullæ quaſi oſſa irrigant, cum praua deſideria peruerſas conſuetudines ſuas in voluptatum delectatione conſeruant.

Quòd peccatores hoc ſciunt in panis, quòd excacati in ſuperbia dum vincerent ſcire nolbāt: ſed quia tempus operandi tunc non erit, nihil eis hac ſcientia proderit.

Caput XXXIII.

26.

ET ſunt nonnulli, qui in hoc mundo diuitias non habent, ſed habere concupiſcunt, elati eſſe appetunt: quamuis in hoc mundo quod cupiunt, obtinere non poſſunt: et cum nullis rebus vel honoribus ſulti ſunt, per mala tamen deſideria in conſpectu interni iudicis reos conſcientia addicit. Talis etenim quiſque plerumque ideo affligitur, quia diſceſcere ac ſuperbire non præualeat. De quo et ſubditur: [Alius vero moritur in amaritudine animæ ſuæ abſque vllis opibus.] Ecce vnde diues ſuperbo corde et inaniter gaudet, inde pauper a lius ſuperbo corde inanius affligitur. Bene autē de vtriſque ſubiungitur. [Et tamen ſimul in puluere dormient, et vermes operient eos.] In puluere enim dormire, eſt in terrenis deſiderijs oculos mentis claudere. Vnde vnicuique peccanti et in culpa ſua dormienti dicitur: Surge qui dormis, et exurge a mortuis: et illuminabit te Chriſtus. Vermes vero, qui de carne naſcuntur, eos ſimul operiunt: quia ſiue diuitis ſiue pauperis ſuperbientis animum curæ carnales premunt. In rebus etenim terrenis pauper et diues reprobos, quamuis non pari proſperitate fulciantur, pari tamē anxietate turbantur: quia quod ille iam cum metu habet, iſte cum anxietate appetit: ſed quia habere non valet, dolet. Dicatur ergo: [Simul in puluere dormient, et vermes operient eos:] quia eſt non ſimul rebus temporalibus ſubleuatur, ſimul tamen in cura rerum temporalium mentis torpore ſopitur. Simulq. eos vermes operiunt: quia vel iſtum vt concupiſcita habeat, vel illū, ne habita amittat, carnales cogitationes premunt. Beatus autem Iob qui nec habitis rebus elatus fuerat, nec amiſſis cū anxietate requirebat: quia nullis exterioris damni cogitationibus mordebatur, cum vermes cordis non operuerant. Et quia in terrena cura mentem ſuam non deiecerat, nequaquam in puluere dormiebat. Sequitur: [Certe noui cogitationes veſtras et ſententias contra me iniquas.] Cum ſcriptum ſit: Qui ſcit hominum quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt? qua ratione nunc dicitur: Certe noui cogitationes veſtras?

Tſal. 27.

Ephe. 5. d

1. Cor. 13. e

A stras? Sed tunc spiritus hominis ignoratur ab altero, cum verbis vel operibus non demon-
stratur. Nam cum scriptum sit: Ex fructibus eorum cognoscetis eos: per hoc quod foris agi-
tur, quidquid intus latet, aperitur. Vnde recte quoque per Salomonem dicitur: Quo mo-
do in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt pru-
dentibus. Proinde beatus Iob cum amicorum colloquendum cogitationes nosse se dice-
ret, adiunxit: [Et sententias contra me iniquas:] Ut ex patenti re ostenderet, quia hoc,
quod in eis latebat, inuenisset. Vnde ipsas quoque eorum iniquas sententias adiungit, dicens:

Matth. 7. c
Prou. 17. c

*Quod impij in hoc saeculo sibi tabernacula figant, et domus et principatus constituent: sancti
vero viatores dicuntur, et pertranscunt, nec in hoc mundo radices sui amoris
figere dignantur.*

Caput XXXV.

B lictis enim: Vbi est domus principis, et vbi tabernacula impiorum?] Infirmi qui-
que, qui in hoc mundo florere appetunt, et sicut magna mala, sic flagella pertime-
scunt, in eis quos flagellatos aspiciunt, culpas ex poena metiuntur. Quos enim percussos
cernunt, Deo displicuisse suspicantur. Vnde amici beati Iob, quem percussum viderunt,
impium fuisse crediderunt: videlicet aestimantes quia si impius non fuisset, eius taberna-
cula permanerent. Sed ista non cogitat, nisi qui adhuc infirmitatis radio laborat: qui in
praesentis saeculi delectatione gressum cogitationis figit: qui transire ad aeternam patriam
perfectis desiderijs nescit. Vnde bene subiungitur: [Interrogate quemlibet de viatoribus,
et haec eadem illum intelligere cognoscetis: quia in diem perditionis seruatur malus, et
ad diem furoris ducitur.] Saepae etenim diu diuina patientia tolerat, quos iam ad supplicia
condemnat, permittit florere, quos adhuc cernit deteriora perpetrare. Quia enim

27.

C videt ad quam damnationis foueam tendant: hoc eis pro nihilo esse existimat, quod hic
peruersi relinquenda multiplicant. Sed quisquis praesentis vitae gloriam diligit, magnam
esse felicitatem de putat hic secundum votum florere: quamuis cogatur postmodum sup-
plicia aeterna tolerare. Solus ergo ille conspiciat nil esse quod iniquus floret: qui iam gressum
cordis ab amore praesentis saeculi amouit. Vnde recte cum de subsequenti damnatione im-
pij diceretur, praemittitur: [Interrogate quemlibet de viatoribus, et haec eadem illum in-
telligere cognoscetis.] Viator quippe dicitur, qui praesentem vitam, vitam sibi esse, et non
patriam attendit: qui in dilectione praeteruentis saeculi cor figere despiciat: qui non rema-
nere in transcuntibus, sed ad aeterna peruenire concupiscit. Qui enim in hac vita viator esse
non appetit, huius vitae prospera minime contemnit: et ea, quae ipse desiderat, cum abun-
dare alijs viderit, miratur. Vnde Dauid propheta quoniam a dilectione praesentis saeculi

Psal. 36.

D iam corde transferat: iniqui gloriam describens dicebat: Vidi impium superexaltatum et
eleuatum sicut cedros Libani. Sed quia cor huic mundo non subdidit, hunc iure desepexit,
dicens: Transiui, et ecce non erat. Esset quippe aliquid in eius aestimatione impius, si ipse
ab hoc saeculo per intentionem minime transisset. Sed is, cui non transeunti magnum ali-
quid esset, transeunti animo quam nihil esset apparuit: quia dum aeterna retributio cogi-
tatur, praesens gloria quam sit nulla cognoscitur. Hinc Moyses cum supernae contempla-
tionis gloriam quaereret dixit: Transiens videbo visionem. Nisi enim gressum cordis a sa-
eculi amore remouisset, nequaquam intelligere superna potuisset. Hinc Hieremias prophe-
ta luctum cordis sui considerari deprecans, ait: O vos omnes, qui transitis per viam, atten-
dite et videte, si est dolor sicut dolor meus. Qui enim praesentem vitam non quasi viam
transeunt, sed quasi patriam attendunt, luctum cordis electorum considerare nesciunt.

Exo. 3. a

Thren. 1. d

E Illos ergo, ut dolorem suum considerent, exquirat, quos in hoc mundo contigit animum
non fixisse. Hinc per Salomonem dicitur. Aperi os tuum muto, et causis omnium filiorum,
qui pertranseunt. Muti enim dicuntur qui praedicatoru verbis contradicendo minime re-
sistunt. Qui etiam pertranseunt sunt: quia intentionem mentis in amore vitae praesentis
figere dedignantur. Igitur quia malus ad diem perditionis seruatur, et ad diem furoris du-
citur, hoc non nisi qui est viator, intelligit: quoniam qui cor in praesentibus fixit, quae ini-
quo seruantur supplicia non deprehendit. De quo adhuc subditur:

Prou. 31. a

*Quod Antichristum in fine saeculi Deus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione ad-
uentus sui.*

Caput XXXVI.

Q Vis arguet coram eo viam eius: et quae fecit, quis reddet illi?] Saepae malus indi-
gnationem conditoris sui, quam in aeternum passurus est, et in hac quoque vita
positus

positus experitur, dum prosperitatem, quam amat, amittit, et aduersitatem, quam formidat, inuenit. Et quamuis increpari de suis prauitatibus a iustorum lingua etiam in prosperis valeat: scimus tamen quod cum facta sua peruersum quensque deiciunt, iustorum increpatio conualescit. Quia autem ratione nunc dicitur: Quis arguet coram eo viam eius: dum etiam, iustis tacentibus, hoc quoque notum sit: quia toties hic iniqui via arguitur, quoties eius prosperitas interueniente aduersitate, turbatur? Sed beatus Iob dum de omnium malorum corpore loqueretur, subito ad omnium iniquorum caput conuertit. Vidit enim quod in fine mundi satan hominem ingrediens, quem sacra scriptura Antichristum appellat: tanta elatione extollitur: tanta virtute principatur: tantis signis et prodigijs in sanctitatis offensione cleuatur: vt argui ab homine eius facta non valeant: quia cum potestate terroris adiungit etiam signa offensa sanctitatis, et ait: [Quis arguet coram eo viam eius?] Quis videlicet hominum illum increpare audeat, cuius visum forte pertimescit? Sed tamen eius viam non solum Elias et Enoch, qui in eius exprobrationem ad medium deducuntur, sed etiam omnes electi arguunt, dum contemnunt, dum virtute mentis eius malitie resistunt. Sed quia hoc ex diuina gratia et non suis viribus faciunt, recte nunc dicitur: [Quis arguet coram eo viam eius?] Quis etenim nisi Deus, cuius adiutorio electi, vt resistere valeant fulciuntur? Aliquando enim in scriptura sacra cum interrogando, Quis ponitur, omnipotens designatur. Vnde scriptum est: Quis suscitabit eum? De quo per Paulum dicitur: Quis Deus suscitauit a mortuis. In eo ergo quod sancti viri eius iniquitati contradicunt, non ipsi sunt, qui viam eius arguunt: sed ille est, ex cuius gratia confortantur. Et quia presentia eius, qua in homine venturus est, multo atrocior in persecutione erit, quam nunc, cum minime cernitur: quia specialiter adhuc illo vase suo proprio non gestatur: bene dictum est: [Coram eo.] Multi enim nunc vias Antichristi diiudicantes corripunt: sed hoc quasi in eius absentia faciunt, dum illum arguunt, quem adhuc specialiter non inueniunt. Cum vero in illo damnando homine venerit, quisquis eius presentie resistit: coram eo viam eius arguit, cuius vires et conspiciet et contemnit. Vel certe via eius argue-re, est prosperitatem cursus eius, aeterno supplicio interueniente, turbare. Quod quia solus Dominus propria virtute facturus est: de quo scriptum est: Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione aduentus sui: recte dicitur: Quis arguet coram eo viam eius? Vnde et sequitur: [Et quae sciet, quis reddet illi?] Quis nimirum nisi Dominus? Qui solus illi perditio homini quae fecit reddet, dum potestatem eius tam validam per aduentum suum aeterna damnatione contriuerit. Sed elatus iste princeps malorum, in hac vita quamdiu est positus, quid agat, audiamus. Sequitur:

Quod congeries mortuorum sit multitudo peccantium: in quorum mentibus, quasi in sepulchris suis, satan vigilat. Caput XXXVII.

29. **I** Pse ad sepulchra ducetur, et in congerie mortuorum vigilabit. Quia sepulchra mortuos tegunt: quid aliud per sepulchra, quam reproborum corda signantur: in quibus extincta a vita beatitudinis anima velut in sepulchris latent? Iniquus ergo iste ad sepulchra ducetur: quia in prauorum cordibus recipitur: quoniam soli eum illi suscipiunt, in quibus mortui a Deo anima reperiuntur. De quo recte etiam dum eius supplicia describuntur, per Prophetam dicitur: In circuitu illius sepulchra eius, omnia interfecti, et qui eeciderunt gladio. Illi quippe in inferno iuxta ipsum sunt, in quibus idem malignus spiritus mortuus iacet. Qui iniquitatis eius gladio percussi eeciderunt. Vnde scriptum est: Qui liberaisti Dauid fetum tuum de gladio maligno. Recte autem dicitur. [Et in congerie mortuorum vigilabit:] quia nunc in congregatione peccantium astutiae suae insidias exercit. Pro eo autem quia in mundo raritas bonorum est, et multitudo malorum: recte mortuorum congeries nominatur, vt ipsa iniquorum multitudo signetur. Lata enim via est, quae ducit ad perditionem, et multi sunt, qui ingrediuntur per eam. Satanae itaque in congerie mortuorum vigilare, est in reproborum cordibus malitiae suae astutias exercere. De quo adhuc subditur:

Quod diaboli suggestiones dulces sunt his, quos amor huius mundi voluit in profundum damnationis. Caput XXXVIII.

D Vlcis fuit glareis cocti. Graeca lingua coctus luctus dicitur: qui tamen luctus feminaram vel quorumlibet infirmantium solet intelligi. Sapientes vero huius saeculi a luce

Gen. 49. b
Galat. 1. 8

a Thesal. 2. b

Ezech. 32. 8

Psal. 143.

Matth. 7. d

A a luce veritatis exclusi, quasi umbras quasdam veritatis inquisitione tenere conati sunt. Vnde cocyton fluvium currere a pud inferos purauerunt: videlicet designantes, quod hi, qui digna doloribus opera faciunt, in infernum ad luctum decurrunt. Sed nos despicimus vrbam carnalis sapientiæ, qui iam de veritate lucem tenemus: et cognoscimus vocem beati viri cocyton luctum infirmantium dici. Scriptum quippe est: Viriliter agite, et confortetur cor vestrum. Qui enim in Deo confortari renuunt, ad luctum per animi infirmitatem tendunt. Glareas vero lapillos fluminum appellare consueuimus, quos aqua defluens trahit. Qui ergo per glareas cocyti, nisi reprobi designantur, qui suis voluptatibus dediti, quasi semper a flumine ad ima detrahuntur? Qui enim contra voluptates huius sæculi stare fortiter nolunt, glareæ cocyti fiunt: quia suis quotidie lapsibus ad luctum tendunt, vt in æternum post luceant, qui modo se in suis voluptatibus delectabiliter relaxant. Et quia antiquus hostis suum vas illum reprobum hominem ingressus: dum dona peruersis tribuit: dum eos in hoc mundo honoribus extollit: dum eorum oculis prodigia ostendit: dum fluxæ mentes hunc in suis prodigijs admirantur et sequuntur, bene de eo dicitur: [Dulcis fuit glareis cocyti.] Cum enim hunc electi despiciunt, cum mentis calce contemnunt, illi eum sequentes diligunt, qui velut ab aqua voluptatis ad perpetuum luctum trahuntur: qui per terrenam concupiscentiam more glareæ quotidianis lapsibus ad ima dilabuntur. Alijs namque gustum suæ dulcedinis per superbiam: alijs per auaritiam: alijs per inuidiam: alijs per fallaciam: alijs per luxuriam porrigit: et ad quanta vitiorum genera pertrahit, quasi tot suæ dulcedinis potus propinat. Nam cum aliquid superbum in mentem persuadet, fit dulce, quod dicit: quia videri prælati ceteris hominibus peruersus appetit. Dum menti auaritiæ infundere molitur, fit dulce, quod occulte loquitur: quia per abundantiam necessitas vitatur. Dum aliquid de inuidia suggerit, fit dulce, quod dicit: quia peruersa mens dum alium decrefcere viderit, exultat se eo minore minime videri. Cum aliquid de fallacia persuadet, fit dulce, quod suggerit: quia eo ipso quo fallit ceteros, prudens videtur sibi. Cum luxuriam deceptæ menti loquitur, fit dulce, quod suadet: quia in voluptate a nimium resoluit. Quot ergo vitia carnalium cordibus inserit, quasi tot potus suæ dulcedinis porrigit. Quam tamen, vt prædixi, eius dulcedinem non percipiunt, nisi qui præsentibus voluptatibus dediti, ad perpetuum luctum trahuntur. Bene ergo dicitur: [Dulcis fuit glareis cocyti:] quia amarus electis, et suavis est reprobis. Illos enim solummodo suis delectationibus pascit, quos quotidianis lapsibus ad gemitum impellit. Sequitur:

7^{sal.} 30.

Quid diaboli ab initio mundi multo plures ante se traxit, quam suis mundi habeat, cum Antichristus venerit. Caput XXXIX.

DE T post se omnem hominem trahit, et ante se innumerabiles. Hoc loco homo, humana sapiens dicitur. Sed cum plus sint omnes quam innumerabiles, querendum est nobis, cur ante se innumerabiles, et post se omnes trahere dicatur, nisi quod antiquus hostis reprobum tunc hominem ingressus, cunctos, quos carnales inuenerit, sub suæ iugum ditionis rapit. Qui et nunc priusquam appareat, innumerabiles quidem, non tamen omnes carnales trahit: quia quotidie a carnali opere ad vitam multi reuocantur: atque ad statum iustitiæ alij per breuem, alij vero per longam poenitentiam redeunt. Et nunc innumerabiles rapit, cum salutat suæ stupenda hominibus signa non exhibet. Cum vero coram carnalium oculis miranda eis prodigia fecerit: post se tunc non innumerabiles, sed omnes trahit: quia qui bonis præsentibus delectantur, potestati illius se absque retractione subiiciunt. Sed sicut præfati sumus, quia plus est omnem hominem quam innumerabiles trahere: cur prius dicitur quia omnem hominem trahit, et post in augmento innumerabiles subiiciuntur? Ratio namque expetit, vt prius quod minus est, et post in augmento quod plus est, diceretur. Sed sciendum quia hoc loco plus fuit innumerabiles dixisse quam omnes. Post se enim omnem hominem trahit: quia in tribus annis et dimidio omnes, quos in studijs vitæ carnalis inuenerit, iugo suæ dominationis astringit. Ante se vero innumerabiles trahit: quia per quinque millia et adhuc amplius annorum curricula, quamuis carnales omnes trahere minime potuit: multo tamen plures sunt in tam longo tempore hi, quos ante se innumerabiles rapit, quam omnes, quos in tam breui tempore rapiendos inuenerit. Bene ergo dicitur: Post se omnem hominem trahit, et ante se innumerabiles: quia et tunc minus tollit, cum omnes tulerit: et nunc amplius diripit, cum corda omnium inuadit.

30.

Hæc beatus Iob, quia contra iniquorum principem mire differuit, qui in hac vita extolli permittitur, sed in aduentu Domini destruitur: de se parenter ostendit, quia flagella dominica non ex offensione suscepit: quoniam si iniquus quisque in hac vita permittitur prosperari, necesse est ut electus Dei debeat sub flagelli freno retineri. Ex qua re amicos arguit, dicens: [Quo modo igitur consolamini me frustra, cum responsio vestra repugnare offensâ sit veritati?] Amici beati Iob eum consolari non poterant, in quo suis sermonibus veritati contraibant. Cumque hunc hypocritam vel impium dicerent, per hoc quod ipsi mentientes perpetrabant culpam, augebant proculdubio poenam iusti vulneribus afflicti. Nam Sanctorum mentes, quia veritatem diligunt, etiam culpa fallaciæ torquet alienæ. Quanto enim graue mendacij esse crimen aspiciunt, tanto hoc non solum in se, sed etiam in alijs oderunt.

LIBRI DECIMIQUINTI MORALIVM FINIS.

SANCTI GREGORII

MORALIS EXPOSITIONIS

IN BEATVM IOB

LIBER DECIMVS SEXTVS.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit: Numquid Deo potest comparari homo, etiam cum perfectæ fuerit scientiæ? Quid prodest Deo, si iustus fueris: aut quid ei confers, si immaculata fuerit via tua? Numquid timens arguet te: et veniet tecum in iudicium, et non propter malitiam tuam plurimam, et infinitas iniquitates tuas? Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causâ: et nudos spoliasti vestibus. Aquam lasso non dedisti: et esurienti subtraxisti panem. In fortitudine brachij tui possidebas terram: et potentissimus obtinebas eam. Viduas dimisisti vacuas: et lacertos pupillorum comminuisti. Propterea circumdatus es laqueis, et conturbat te formido subita. Et putabas tenebras te non visurum, et impetu aquarum inundantium non oppressum iri. An cogitas quod Deus excelsior cælo sit, et super stellarum verticem sublimetur? Et dicis: Quid enim novit Deus? Et quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, et circa cardines cæli perambulat. Numquid semitam sæculorum custodire cupis, quam calcauerunt viri iniqui: qui sublati sunt ante tempus suum: et fluuius subvertit fundamentum eorum? Qui dicebant Deo: Recede a nobis: et quasi nihil possit facere omnipotens, æstimabant eum, cum ille impleset domos eorum bonis. Quorum sententia procul sit a me. Videbunt iusti, et lætabuntur: et innocens subsannabit eos. Nonne succisa est erectio eorum et reliquias eorum deuorabit ignis? Et quiesce igitur ei, et habeto pacem, et per hæc habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, et pone sermones eius in corde tuo, Si reuersus fueris ad omnipotentem, ædificaberis: et longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo. Dabit pro terra silicem, et pro silice torrentes aureos. Eritque omni-

A nipotens contra hostes tuos, et argentum coaceruabitur tibi. Tunc super omnipotentem delicijs affluens, et elcubabis ad Deum faciem tuam. Rogabis eum, et exaudiet te: et vota tua reddes. Decernes rem, et veniet tibi, et in vis tuis splendeat lumen. Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: et qui inclinauerit oculos suos ipse saluabitur. Saluabitur innocens: saluabitur autem munditia manuum suarum.

Quod iustitia nostra non indigeat Deus.

Caput I.

Vi contra veritatis verba in allegatione deficiunt, sepe etiam nota replicant, ne tacendo, victi videantur. Vnde Eliphas beati Iob sermonibus pressus, ea dicit, quæ nullus ignorat. Ait enim: [Numquid Deo comparari potest homo, etiam cum perfectus fuerit scientia?] In comparatione enim Dei, scientia nostra ignorantia est. Ex Dei namque participatione sapimus, non comparatione. Quid ergo mirum, cum illud quasi per doctrinam dicitur, quod sciri potuit, etiam si taceretur? Qui adhuc Dei potentiam quasi defendendo subiungit: [Quid prodest Deo: si iustus fueris, aut quid ei confers, si immaculata fuerit vita tua?] In omni quippe, quod bene agimus, nosmetipsos, non autem Deum iuuamus. Vnde et per Psalmistam dicitur: Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Ipse enim vere nobis Dominus: quia et vique Deus est, qui bono non indiget seruientis, sed bonitatem confert, quam recipit: vt oblata bonitas non ipse, sed prius accipientibus, et post reddentibus prosit. Nam etsi in iudicium Dominus veniens, dicit: Quamdiu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis: mira hoc pietate loquitur ex suorum compassionem membrorum. Et ipse nos per hoc quod caput nostrum est, adiuuat, qui per nostra bona opera in suis membris adiuuatur. Adhuc adiungit Eliphas, quod nullus ignorat, dicens: [Numquid timens arguet te, et veniet tecum ad iudicium?] Quis hoc vel desipiens sentiat, quod Dominus ex timore nos arguat, et ex metu iudicium contra nos suum proponat? Sed, qui verba sua metiri nesciunt, proculdubio ad otiosa dicta dilabuntur. In quibus si se minime reprehendunt: statim ad noxia et contumeliosa verba prosiliunt. Vnde Eliphas, qui otiosa intulit, ad contumeliosa protinus verba prorupit, dicens: [Et non propter malitiam tuam plurima, et infinitas iniquitates tuas.] Ecce a torpenti corde ad verba venit otiosa: ab otiosis autem verbis per crimen fallacie ad contumelias exarsit. Isti

Psalm. 9.

Matth. 25. d

Quippe sunt casus culpæ crescentis, vt lingua cum non restringitur, nequam quæ ceciderit iaceat, sed semper ad deteriora descendat. Ea vero, quæ subiuncta sunt, quia valde iuxta historiam patent, exponenda ad litteram non sunt. Sed quia amicos beati Iob hæreticorum speciem tenere diximus, ipsum vero significationem sanctæ Ecclesiæ gerere, iam nunc Eliphas verba quo modo hæreticorum falsitati congruant, demonstramus. Nam sequitur:

Supra in prol. Iob. 1. 2. et 3. Iob. 1. 2.

Quid sit quod per Moysen iubetur, vt ante solis occasum debitori fratri pignus restitatur.

Caput I I.

Absulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa: et nudos spoliasti vestibus. Aquam lassio non dedisti: et esuriienti subtraxisti panem. In fortitudine brachij tui possidebas terram: et potentissimus obtinebas eam. In scriptura sacra pignoris appellacione aliquando dona Spiritus sancti, aliquando vero signatur confessio peccati. Pignus namque accipitur donum Spiritus sancti: sicut per Paulum dicitur: Qui dedit nobis pignus spiritus. Ad hoc enim pignus accipimus, vt de promissione, quæ nobis fit, certitudinem teneamus. Donum ergo sancti Spiritus pignus dicitur: quia per hoc nostra anima ad interioris spei certitudinem roboratur. Rursum pignoris nomine, peccati confessio solet intelligi: sicut in lege scriptum est: Cum debet tibi quippiam frater tuus, et abstuleris pignus ab eo, ante solis occasum pignus restitue: Frater etenim noster debitor nobis efficitur, cum quilibet proximus in nos aliquid deliquisse monstratur. Peccata quippe debita vocamus. Vnde peccatorum seruo dicitur: Omne debitum dimisi tibi. Et in Dominica oratione quotidie precamur: Dimitte nobis debita nostra: sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. A debitore autem nostro pignus accipimus, quando ab eo, qui in nos peccasse

2. Cor. 1. d

2. Cor. 1. d

2. Cor. 1. d

2. Cor. 1. d

Exod. 22. d

Matth. 18. d

Matth. 6. b

S. Greg. Tom. 2.

Kkk a

cognoscitur,

cognofcitur, peccati eius iam confeffionem tenemus, per quam relaxare peccatum, quod in nos perpetratum eft, poftulamur. Qui enim peccatum, quod commiffit, fatetur, et veniam petit, iam quafi pro debito pignus dedit. Quod nimirum pignus ante folis occafum reddere iubemur: quia priusquam in nobis per dolorem cordis fol iuftitiæ occidat, debemus ei confeffionē veniæ reddere, a quo confeffionē accipimus culpæ: vt qui fe deliquiffe in nos meminit, a nobis mox relaxatum fentiat, quod deliquit. Quia ergo fancta Ecclefia cū quoslibet ab hæreticis ad veritatem fidei reuertentes recipit, prius vt confiteri erroris fui culpā debeant perfuadet: quafi fub hæreticorum fpecie per Eliphaz dicitur: [Abftulifti enim pignus fratrum tuorum fine caufa.] Id eft, ab his, qui a nobis ad te veniunt, inutiliter confeffionem erroris exegifti. Si vero, vt prædiximus, pignus fancti Spiritus dona fentiamus, hæretici fanctam Ecclefiam fratrum fuorum pignus dicunt abftuliffe: quia eos, qui ad illam veniunt, dona fpiritualia fufpiciuntur amittere. Vnde et fequitur:

Quod hæretici in catholica Ecclefia panem fanæ doctrinæ, et veftimenta difciplinæ negant eße, apud fe eße affirmant, ideoq. catholicis infulant. Caput III.

ET nudos fpoliafti veftibus.] Eos, quos hæretici peruerfis prædicationibus trahunt, præcepta doctrinæ fuæ quafi quædam veftimenta habere exiftimant: et tandiu illos veftitos putant, quamdiu hæc, quæ ipfi prædicauerunt, ab illis feruari confiderant: ex quibus cum quidam ad fanctam Ecclefiam redeunt, eos protinus doctrinæ veftimenta perdidiffe fufpiciunt. Sed cum nudos expoliari nequeat, querendū nobis eft: quo modo prius nudi, et poft fpoliati memorantur? Sed sciendum eft quia omnis, qui cordis puritate perfruitur, eo ipfo quo duplicitaris in fe tegumentum non habet, nudus eft. Et funt nonnulli apud hæreticos, qui cordis quidem puritatem habent, fed tamen doctrinæ eorum dogmata peruerfa fufcipiunt. Hi nimirum et ex fua puritate nudi funt, et quafi ex eorum prædicatione veftiuntur. Et quia tales quique facile ad fanctam Ecclefiam redeunt, eo quod duplicitaris malitia non vtuntur, eos hæretici nudos fatentur, quos ab ea dicunt veftibus expoliatos: quia fimplices quosque pigros atque hebetes putant, quos praua fua dogmata perdidiffe confiderant. Sequitur: [Aquam laffo non dedifti, et efurienti fubtraxifti panem.] Hæretici quoque, quo veritatis foliditatem non tenent, eo nonnumquam ftudent, vt loquaciores appareant: et contra catholicorum fidem quafi de doctrinæ gloria gloriantur: Cunctos, quos afpiciunt, prauis ad fe trahere fermonibus querunt: et vnde fibi alios ad interitum fociant, inde fe agere aliquid viuaciter putant. Eos vero laffos dicimus, qui fub huius feculi onere laboriofo fatigantur. Vnde et per femetipfos veritas dicit: Venite ad me omnes, qui laboratis, et onerati eßis: et ego reficiam vos. Hæretici igitur, quia fua dogmata prædicare non ceßant, fanctam Ecclefiam quafi de imperitiis irident, dicentes: [Aqua laffo non dedifti, et efurienti panem fubtraxifti.] Se enim aquam laffo dare exiftimant, cum quibusdam fub terreno fafce laborantibus fui poculum erroris præbent. Et panem fe efurientibus non fubtraxiffe fufpiciuntur: quia etiam de inuifibilibus atque incomprehenfibilibus requifiti, cum fuperba audacia respondent. Et tunc fe doctos præ omnibus credunt cum, loqui de incognitis infelicis præsumunt. Sancta vero Ecclefia dū quempiam videt efurire, quod ei non profit accipere: aut fi iam funt fibi cognita, modeste fupprimi: aut fi adhuc videtur incognita, humiliter fatetur: eosq. ad ordinatæ humilitatis fenfum reuocat, cum per fuum illis prædicatorem dicit: Non plus fapere quam oportet fapere, fed fapere ad fobrietatem. Et rursum: Noli altum fapere, fed me. Atque iterum: Altiора te ne quæfieris, fortiора te ne feceratus fueris. Et rursum: Mel inuenifti: comede quod fufficit tibi, ne forte fatiatus euomas illud. Mel quippe inuenire, eft fancti intellectus dulce dinem deguftare. Quod tunc fufficienter comeditur, quando noftra intelligentia iuxta mefuram fenfus fub modamine tenetur. Nam fatiatus mel euomit, qui plus appetens penetrare quàm capit, et illud perdit, vnde potuit nutriri. Quia ergo fancta Ecclefia ab infirmis mentibus prohibet alta perfcutari, beati Iob dicitur: Efurienti fubtraxifti panem. Et quia eius quoque magnitudine hæretici inuident, quod in fide vera populos vniuerfaliter tenet, cum terrene prosperitatis tempus inueniunt, contra eam in fuperbis vocibus excedunt: et exprobrantes aperiunt, quantum prius eius potentia potentiffimus obtinebas eam.] Ac fi patenter dicat: Quod in prædicatione tua terram vniuerfaliter occupafti, potentia fortitudinis, non ratio veritatis fuit. Quia enim Chriftianos principes prædica-

Matt. 11. d

Roma 13. d

Rom. 11. c

Eccle. 30. d

Prov. 25. d

Ier. 17. d

S. Hier. in Ifo.

9. et 23.

4.

I. d. d. d.

I. d. d. d.

I. d. d. d.

I. d. d. d.

I. d. d. d.

I. d. d. d.

I. d. d. d.

- A** prædicationem eius tenere conſpiciunt, hoc, quod ei a populis creditur, non virtutem reſtituunt, ſed cauſam ſæcularis potentiz eſſe ſuſpiciunt. Sequitur: [Viduas diſmiſiſti vacuas: et lacertos pupillorum comminuſti.] Plebes, quæ hæretici prædicantibus ſunt ſubiectæ, ex carnali intelligentia errorum eorum ſemina peruerſa concipiunt, eiſq; in ſua damnatione ſociantur. Sed cum ſancta Eccleſia ipſos errorum prædicatores vel ratione victos ad ſe ſuſcipit: vel ſtudio peruerſitatis obduratos ſub diſciplinæ ſuæ vincula reſtringit: deſtituti hæretici cum remanere apud ſe plebes ſine prædicatoribus vident, quid aliud à ſancta Eccleſia quàm viduas vacuas relictas dolent? Et quia ſubtractis hæreticorum magiſtris, eorum diſcipulos in ſuo opere firmari ſuſpiciunt, quaſi lacertos pupillorum comminutos ab Eccleſia eſſe conqueruntur. Vel certe quia ſancta Eccleſia dum quosdam ab hæreticiſ venientes ſuſcipit: liquet nimirum quòd priſtino eorum errori contradicit. Nam ſunt nonnulli, qui ira virginitati carnis ſtudent, vt nuptias damnent: et ſunt nonnulli, qui ita abſtinentiam laudant, vt ſumentes alimenta neceſſaria deteſtentur. De quibus per Paulum dicitur: Prohibentium nubere, iubentium abſtinere a cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus. Quia ergo eos a carnali intentione ſuæ ſuperſtitionis reuocat, hæretici cum hoſ aſpiciunt aliter viuere quàm docuerunt, lacertos eorum ab operatione, quam prius tenebant, comminutos eſſe ab Eccleſia deteſtantur. Vnde et in hoc tẽpore diſciplinæ, ſi quid ei aduerſitatis euenerit, hoc eueniſſe ex digna peccatorum retributione ſuſpiciunt. Nam ſubdiit: [Propterea circumdatus es laqueis, et conturbat te formido ſubita.] Illum formido ſubita conturbat, qui conſiderare negligit, quid ex diſtinctione iudicis venientes imminet. Quia ergo fidelem populum hæretici culpiſ perfidiz oppreſſum credunt, circumdatum laqueis accuſant. Et quia exiſtimant quòd futura non præuideat, in percuſſione ſua hunc ſubita formidine conturbatum putant. Qui adhuc inſultantes adiungunt: [Et putabas te tenebras non viſurum, et impetu aquarum inundantium non oppreſſum iri.] Ac ſi aperte dicat: Securitatem pacis in ſpe tibi propoſueras: et idcirco de præſumptione tua quaſi de luce gaudebas, nec te vnquam opprimi tribulationibus exiſtimaſti. Sed ecce dum ſuperuenientibus malis affligeris, a n ſunt reſta, quæ tenes, ipſæ, quæ te opprimunt, tribulationum tenebræ oſtendunt. Quas videlicet tribulationes Eliphaz aquis inundantibus comparat: quia dum aliæ ſuper alias irruunt, quaſi aquis tumentibus, vnde vnde ſequuntur. Sequitur: .

Capit

V.

- A** N cogitas quòd Deus excelfior cælo ſit, et ſuper ſtellarum vertices ſublimetur? et dicis: Quid enim nouit Deus? et quaſi per caliginem iudicat. Nubes ſaribulum eius: nec noſtra conſiderat, et circa cardines cæli perambulat.] Sunt plerique ita hebetes, vt formidare neſciant, niſi quod corporaliter vident. Vnde fit, vt Deum non metuant, quem videre non poſſunt. Hæretici autẽ quia ſe eſſe ſapientes arbitrantur, verba contra catholicos irriſionis proferunt: atque ab eis illum non timeri ſuſpiciunt, quem videre corporaliter nequeunt: vt quaſi per torporem ſenſus auctorem ſuum exiſtimum, quia cælo excelfior eſt, et ſuper ſtellarum vertices ſublimatur, ex longinquo videte non poſſe: et quia inter nos et cæleſtem ſedem partes aeris interſunt, quaſi in nube latens per caliginem iudicat, et ſuperioribus intentus, minus ima pendat: et dũ cæli cardines ambiendo conſtringit, inferiora non videat. Sed quis de Deo iſta vel deſpiciens ſuſpicitur? Qui nimirum cum ſit ſemper omnipotens, ſic intendit omnibus, vt addit ſingulis: ſic adest ſingulis, vt ſimul omnibus numquam deſit. Nam etſi quosdam peccantes deſerit, eiſdem tamen ipſis adest per iudicium, quibus de eſſe cernitur per adiumentum. Sic itaque exteriora circumdat, vt interiora impleat: ſic interiora implet, vt exteriora circumdet: ſic ſumma regit, vt ima non deſerat: ſic imis præſens eſt, vt a ſuperioribus non recedat: ſic latet in ſua ſpecie, vt tamen cognoscatur in operatione: ſic cognoscitur in ſuo opere, vt tamen comprehendere non valeat a cognoscentis æſtimatione: ſic adest, vt videri nequeat: ſic videri non valet, vt tamen eius præſentiam ipſa ſua iudicia teſtentur: ſic ſe nobis intelligendum præbet, vt tamen ipſum nobis radij ſui intellectus obnubilet: et ruſum ſic caligine nos ignorantiæ reprimat, vt tamen menti noſtræ radij ſuæ claritatis intermicet: quatenus et ſubleuata quippiam videat, et reuerberata contremiſcat: et quia eum, ſicuti eſt, videre non poteſt, aliquatenus videndo cognoscat. Sed hæc hæretici ſanctam Eccleſiam ſcire non æſtimant: quia ſtultio iudicio ſolos ſe eſſe ſapientes putant. Ex quorum adhuc typo ſubiungitur:

S. Greg. tom. 2.

K k k 3

[Numquid

1. d. Mor. c. 4. ap
lib. 1. g. c. 2.

. 3

1. Time. 4. d
lib. 1. d. Mor. c. 4.

5.

[Numquid ſemitam ſæculorum cuſtodire cupis, quam calcauerunt viri iniqui?] Si-
cut ſemita Redemptoris noſtri humilitas, ita ſemita ſæculorum ſuperbia eſt. Sæculo-
rum itaque ſemitam viri iniqui calcant: quia per huius vitæ deſideria in elatione per-
ambulanti. De quibus adhuc iniquis ſubditur.

Deus mutat ſententiam, conſilium vero immobile manet.

Cap. 1111.

6. **Q**ui ſublato ſunt ante tempus ſuum, et ſtultius ſubvertit fundamentum eorum.]
Cum tempus vitæ a diuina nobis præſcientia ſit proculdubio præfixum: quæ-
rendum valde eſt, qua ratione nunc dicit: quod iniqui ex præſenti ſæculo ante tem-
pus proprium ſubtrahantur? Omnipotens enim Deus eſt, plerumque mutat ſenten-
tiam, conſilium numquam. Eo ergo tempore ex hac vita quiſque ſubtrahitur, quo
ex diuina potentia ante tempora præſcitur. Sed ſciendum quia creans et ordinans nos
omnipotens Deus iuxta ſingularum merita, diſponit, et terminum: vt vel malus il-
le breuiter viuatur, ne multis bene agentibus noceat: vel bonus iſte diutius in hac vita
ſubſiſtat, vt multis boni operis adiutor exiſtat: vel rurfum malus longius differatur
in vita, vt praua adhuc opera augeat: ex quorum tentatione purgati iuſti verius vi-
uant: vel bonus citius ſubtrahatur, ne ſi hic diu vixerit, eius innocentiam malitia
corruptat. Sciendum tamen, quia benignitas Dei eſt, peccatoribus ſpatium poen-
itentiae largiri. Sed quia accepta tempora non ad fructum poenitentiae, ſed ad vſum
iniquitatis vertunt, quod a diuina miſericordia mereri poterant, amittunt. Quam-
uis omnipotens Deus illud tempus vniuſcuſque ad mortem præſciat, quo eius vi-
ta terminatur: nec alio in tempore quiſquam mori potuit, niſi ipſo, quo moritur.
Nam ſi Ezechiae anni additi ad vitam quindecim memorantur: tempus quidem vitæ
creuit ab illo termino, quo mori ipſe merebatur. Nam diuina diſpoſitio eius tempus
tunc præſciuit, quo hunc poſtmodum ex præſenti vita ſubtraxit. Cum ergo ita ſit,
quid eſt quod dicitur: quia iniqui ſublato ſunt ante tempus ſuum, niſi quod omnes,
qui præſentem vitam diligunt, longiora ſibi eiufdem vitæ ſpatia promittunt? Sed
cum eos mors ſuperueniens a præſenti vita ſubtrahit, eorum vitæ ſpatia, quæ ſibi
longiora quaſi in cogitatione tendere conſueuerant, interdicunt. De quibus recte
dicitur:

*Quod reprobis in hac vita ciuitates adificanti, et delectationum ſuarum ſolemnia dedicanti: ſancti
vero de dicationem ſabbati ſui expectant.*

Capit. V.

Gen. 4. c.

*Aug. lib. 15. de
ciu. Dei. cap.
17. et 18.*

Et ſtultius ſubvertit fundamentum eorum.] Iniqui enim dum corde tranſire ad
æterna negligunt, et cuncta præſentia fugitiua eſſe non intuentur, mentem in
amore præſentis vitæ figunt, et quaſi longæ habitationis in ea ſibi fundamentum con-
ſtruunt: quia in terrenis rebus per deſiderium ſolidantur. Sic primus in terra Cain ci-
uitatem conſtruxiſſe deſcribitur, qui videlicet peregrinus a perre monſtratur: quia ip-
ſe in terra fundamentum poſuit, qui a ſoliditate æternæ patriæ alienus fuit. Peregrinus
quippe a ſummis fundamentum in inſimis poſuit, qui ſtationem cordis in terre-
na delectatione collocauit. Vnde et in eius ſtirpe Enoch, qui dedicatio interpretatur,
primus naſcitur: in electorum vero progenie Enoch ſepimus fuiſſe memoratur: quia
videlicet reprobi in hac vita, quæ ante eſt, ſemetipſos adificando dedicant: electi ve-
ro adificationis ſuæ dedicationem in fine temporis, id eſt, in ſeptimo tempore expe-
ctant. Videas namque plurimos temporalia ſola cogitare, honores quærere, ambien-
dis rebus inhiare, nil poſt hanc vitam requirere. Quid itaque iſti niſi in prima ſe
generatione dedicant? Videas electos nil præſentis gloriæ quærere, libenter inopi-
am ſuſtinere, mala mundi æquanimiter perpeti, vt poſſint in fine coronari.
Electio ergo Enoch in ſeptima generatione naſcitur: quia ſui dedicationem gau-
dij in extremæ retributionis gloria requirunt. Et quia quotidiano temporis lapſu
iſta præſentis vitæ mortalitas decurrit, atque reproborum dedicationem eoſdem
reprobos ſubtrahendo deſtruit: recte de iniquis dicitur: [Et ſtultius ſubvertit fun-
damentum eorum.] id eſt, ipſe curſus mutabilitatis ſtatum in eis ſubruit peruerſæ
conſtructionis. Sequitur: [Qui dicebant Deo: Recede a nobis.] Hæc etiam
beatum Iob dixiſſe quis ambigat? Sed quæ in eius diſco expoſuiſimus, propter legentiſ
faſti-

A fastidium replicare deuitamus. Sequitur: [Et quasi nil possit facere omnipotens, æstimabant eum.] In his quoque sermo, et non sententia immutatur. Nam quod per beatū Iob dictū est: Quis est omnipotēs vt seruiamus ei, hoc per Eliphaz dicitur: Et quasi nihil possit facere omnipotens æstimabant eū. Sequitur: [Cum ille impleset domos eorum bonis.] Malorū domos Dominus bonis implet: quia etiam ingratīs sua dona non reddeat: vt aut benignitatem conditoris erubescant, & ad bonitatem redeant: aut redire omnimodo contententes, inde illic grauius puniantur, vnde hic & bonis Dei largioribus mala reddiderunt: vt duriora eos tunc supplicia puniant, quorum hic malitiam, nec dona vicerunt. Sequitur: [Quorum sententia procul sit a me.] Hoc etiam per beatum Iob dictum est. Ait namque: Quorum consilium longe sit a me, quamuis aliud sententia, atque aliud consilium possit intelligi. Sententia quippe in ore est, consilium in cogitatione. Dum ergo Eliphaz longe se a malorum sententia, beatus vero Iob consilio oprauit: constat nimirum quia iste malorum verbis, ille vero etiam cogitationi desiderat esse dissimilis. Sequitur:

7.

Quod iusti in hac vita in peccatis reproborum tabescunt, adhuc de suo fine incerti, postmodum vero iam non habentes quod metuant, in interitu eorum gaudebunt, unaque erit eis cum iudice et distinctio et voluntas. Cap. V I.

Videbunt iusti, et lætabuntur, et innocens subfannabit eos.] Iusti cum hic iniustos errare conspiciunt, de errore pereuntium lætari non possunt. Si enim gaudent erroribus, iusti non sunt. Rursum si per insultationē lætantur, eo quod tales non sunt, quales alios esse conspiciunt, omnino superbi sunt. Vnde et phariseus iustificationem perdidit: quia publicani meritis gaudente se prætulit, dicens: Gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum, raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Rursum si dicimus, quod perfectio gaudii exultare iusti possunt de morte prauorum, quale est in hoc mundo gaudium de vltione peccantium, in quo adhuc incerta est vita iustorum? Discernamus igitur tempora tremoris et exultationis. Vident etenim nunc iniustos iusti, et de eorum nequitia tabescunt. Cumque eos perire conspiciunt, de sua quoque vita suspecti fiunt. Quando ergo videbunt iusti iniquorum interitum, et lætabuntur, nisi cum districto iudici perfecta iam securitate exultationis inhæserint, cū in illo extremo examine illorum damnationem conspiciunt, et de se iam quod metuant non habebunt? Nunc itaque reprobos aspiciunt et gemunt, tunc aspiciunt et subfannant: quia eos exultando conspiciunt, quos modo nec sine gemitu iniqua perpetrantes, nec sine metu vident pro iniquitate morientes. Vnde per hoc, quod subditur, quia de damnatione eorum vltima dicatur, ostenditur, nam protinus subinfertur:

Lucæ. 18. d
Idem super
Ezech. homin. 7.

Quod gloria peccatorum succidetur in fine, et ipsas carnis reliquias, quas in sepulchro deserveras, anima rursus accipies, ut pariter flamma gehenna corpus et animam affligas Caput V I I.

Nonne succisa est erectio eorum, et reliquias eorum deuorauit ignis?] Hic namque iniqui erecti sunt, quia hic prauis actionibus extolluntur: quia et peruersæ agunt, et tamen pro peruersis actibus minime feriuntur. Peccant et florent, peccata augent et terrena bona multiplicant. Sed eorum erectio tunc succiditur, cum vel a præfenti vita ad interitum, vel a conspectu æterni iudicis ad æternum gehennæ incendium pertrahuntur. Qui etsi mortuam suam carnem relinquunt, ipsam quoque in resurrectione recipiunt, vt cū carne ardeant, in qua peccauerunt. Sicut enim eorum culpa in mente fuit et corpore, ita eorum poena in anima erit pariter et carne. Quia ergo nec hoc eis erit a tormento liberum, quod hic mortuum relinquant, recte nunc dicitur: [Reliquias eorum deuorabit ignis.] Sequitur: [Acquiesce igitur ei, et habeto pacem, et per hæc habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, et pone sermones eius in corde tuo.] Culpa superbiz est docere meliorem. Quam sæpe hæretici perpetrant, qui de his, quæ prae sentiunt, quasi docere catholicos præsumunt. Tūc enim eos purant Deo acquiescere, si illos contigerit eorū peruersitatibus consentire. Et acquiescentibus pacem promittunt: quia contra eos, qui sibi consentiunt, iam iurgari desistunt. Fructus autē optimos sibi consentientibus pollicentur: quia eos solos bona

8.

bona opera agere existimant, quos ad sua dogmata se trahere exultant. Quibus et hoc congruit, quod adiungit: [Suscipe ore illius legem.] Quia ea, quæ ipsi sentiunt, ex ore Dei procedere suspicantur. [Et pone sermones eius in corde tuo:] Ac si aperte astruat, dicens: Quos nunc usque in ore, et non in corde tenuisti. Quia enim eorum peruersa dogmata respuit, non cum verba Dei in sensu, sed in ostensione habuisse criminantur. Vnde quasi sub quadam specie dulcedinis infundunt virus pestiferæ persuasionis, ut verba Dei Ecclesiam in corde suo ponere admoneant. Quæ si unquam a corde illius recessissent, ab illis talia nullatenus audiret. Sequitur: [Si reuerfus fueris ad omnipotentem, ædificaberis, et longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo.] Fidelem populum hæretici a Deo discessisse existimant: quia cum suis prædicationibus resistenter vident. Quem cum malis præsenibus afflictum conspiciunt, quasi per admonitionem ad Conditoris gratiam trahere conantur, dicentes: [Si reuerfus fueris ad omnipotentem, ædificaberis.] Ac si aperte dicant: Quia nostris dogmatibus resistendo, a Domino recessisti, idcirco a iustitiæ ædificatione destructus es. Tabernaculum vero aliquando accipimus habitaculum corporis, aliquando vero habitaculum cordis. Nam sicut per animam habitamus in corpore, ita per cogitationes habitamus in mente. Iniquitas ergo in tabernaculo mentis, est peruersa inuentio in studio cogitationis: Iniquitas autem in tabernaculo corporis, per expletionem operis actio carnalis. Eliphas itaque quia amicus beati viri exiit, quidam vera sentiens, et tamen in his, in quibus a rectitudine deuiat, hæreticorum speciem tenens, beatum Iob ex virtutibus flagellatum nesciens, errasse credidit, quom perculsum vidit, eiq. si reuerfus ad omnipotentem fuerit, pollicetur dicens: [Longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo:] ac si patenter dicat: Quisquis ad Deum post errata reuertitur, in cogitatione simul et in opere mundatur. Sequitur:

Quid infirmi, sanante Deo, ita conualescant, ut postmodum doctrina claritate effulgeant

Capitulum III.

9. **D**abit pro terra silicem, et pro silice torrentes aureos.] Quid per terram, nisi infirmitas actionis, quid per duritiam silicis, nisi fortitudo signatur? Quid per torrentes aureos, nisi doctrinam intimæ claritatis accipimus? Omnipotens autem Deus ad se conuersus pro terra dat silicem: quia pro infirma actione fortitudinem tribuit robusti operis. Dat etiam pro silice torrentes aureos: quia pro robusto opere doctrinam multiplicat claræ prædicationis, ut peccator quisque conuersus, et ex infirmo fortis existere valeat, et in sua fortitudine usque ad proferenda verba intimæ claritatis exurgat quatenus in eo et infirmitas actionis, in qua velut terra soluitur, bene viuendi fortitudine solidetur: et rursus cum sensus ex vita trahitur, ex ipsa fortitudine torrentes aurei defluant: quia in ore bene viuentium doctrinæ claritas inundat. Sequitur: [Eritq. omnipotens contra hostes tuos, et argentum coaceruabitur tibi.] quos magis alios hostes patimur quàm malignos spiritus? Qui in nostris nos cogitationibus obfident ut ciuitatem valeant nostræ mentis irrumpere, eamq. sub sui iugo dominij captam tenere. Argenti autem nomine, sacra eloquia designari testatur Psalmista, qui ait: Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum. Et sepe cum eloquijs sacris intendimus, malignorum spirituum insidias grauius toleramus: quia menti nostræ terrenarum cogitationum puluerem spargunt, ut interioris nostræ oculos a luce intimæ visionis obscurent. Quod nimirum Psalmista perculerat, cum dicebat: Declinate a me maligni, et scrutabor mandata Dei mei. Videlicet patenter insinuans, quia mandata Dei perscrutari non poterat, cum malignorum spirituum insidias in mente tolerabat. Quod etiam in Isaac opere sub Allophylosum prauitate cognoscimus designari, qui puteos, quos Isaac foderat, terræ congerite replebant. Hos enim nos nimirum puteos fodimus, cum in scripturæ sacre auditis sensibus alra penetramus. Quos tamen occulte replent Allophyli quando nobis ad alta tendēibus immundi spiritus terrenas cogitationes ingerunt, et quasi inuentum diuinæ scientiæ aquam tollunt. Sed quia nemo hos hostes sua virtute superat, per Eliphaz dicitur: [Eritq. omnipotens contra hostes tuos, et argentum coaceruabitur tibi.] Ac si aperte diceretur: Dum malignos spiritus Dominus sua a te virtute repulserit, diuini intus eloquijs talentum lucidum excreuit. Sequitur:

Quid

Psal. 11

Psal. 118

Gen. 26, 4

Quod delicijs affluunt multiplices intellectus, qui in scripturis sanctis discernere sciunt.

Caput I X.

10.

Cant. 8. b

Psal. 138.

Pron. 18. b

Tunc super omnipotentem delicijs affluens.] Super omnipotentem delicijs affluere, est in amore illius scripturæ sacræ epulis satiari. In cuius nimirum verbis tot delicijs inuenimus, quot ad profectum nostrum intelligentiæ diuersitates accipimus, vt modo nuda nos pascat historia: modo sub textu litteræ velata medullitus nos reficiat moralis allegoria: modo ad altiora suspendat contemplatio, in præsentis vitæ tenebris iam de lumine æternitatis intermicans. Et sciendum, quod quisquis delicijs affluit, in quadam sui remissione soluitur, atque a laboris studio quasi ex lassitudine relaxatur: quia nimirum anima, cum internis delicijs abundare cœperit, terrenis iam operibus incubare minime consentit, sed amore Conditoris capta, et sua captiuitate iam libera, ad contemplandam eius speciem deficiente suspirat, et quasi lassescendo conualefcit: quia dum sordida onera portare iam non valet, ad illum per quem rem properat, quem intus amat. Hinc etiam in admiratione sponsæ scriptum est: Quæ est ista, quæ ascendit de deserto delicijs affluens? Quia nimirum sancta Ecclesia nisi verborum Dei delicijs afflueret, de deserto vitæ præsentis ascendere ad superiora non posset. Delicijs ergo affluit, et ascendit: quia dum mysticis intelligentijs pascitur, ad superna quotidie contemplanda subleuatur. Hic etiam Psalmista ait: Et nox illuminatio mea in delicijs meis: quia dum per intellectum mysticum studiosa mens reficitur, iam in ea vitæ præsentis obscuritas fulgore diei sublequentis illuminatur, vt etiã in huius corruptionis caligine in intellectum illius vis futuri luminis erumpat, et verborum delicijs pasta prægustando discat, quid de pabulo veritatis esuriat. Sequitur: [Et leuabis ad Deum faciem tuam.] Ad Deum faciem leuare, est cor ad sublimia inuelsingenda attollere. Nam sicut per corporis faciem homini, ita per anteriorem imaginem Deo noti atque conspicibiles sumus. Cum vero reatu culpæ deprimimur, ad Deum leuare cordis nostri faciem veremur. Dum enim nulla bonorum operum confidentia fulcitur, intueri summa mens trepidat, quia ipsa se conscientia accusat. Cum vero iam penitentia lamentis culpa diluitur, et sic perpetrata planguntur, vt plangenda minime perpetrentur, magna menti fiducia nascitur, et ad conspicienda supernæ retributionis gaudia cordis nostri facies leuatur. Sed hæc Eliphas recte diceret, si infirmum moneret. Cum vero infirmum virum propter flagella despiciat, quid aliud quàm verba scientiæ nesciens fundit? Quæ nimirum dicta si ad hæreticorum typum ducimus, ipsi falsis promissionibus ad Deum nos faciem leuare pollicentur. Ac si fideli populo patenter dicant: Quamdiu prædicationem nostram non sequeris, cor in infimis premis: Quia vero Eliphas beatum Iob ad Deum reuerti admonuit, a quo videlicet idem vir beatus numquam recessit, adhuc pollicendo subiungit: [Rogabis eum, et exaudiet te.] Rogant quippe Dominum, sed exaudiri minime merentur, qui iubentis Domini præcepta contemnunt. Vnde scriptum est: Qui declinat aurem suam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Quamdiu ergo Eliphas beatum Iob non exaudiri credidit, hunc nimirum in suo opere errasse iudicauit. Vnde et adhuc subdit: [Et vota tua reddes.] Qui vota vouit, sed hæc præ infirmitate soluere non valet, ei ex peccati poena agitur, vt volenti bonum posse subtrahatur. Cum vero in conspectu intimi iudicis ea, quæ obstitit, culpa detergitur, fit protinus vt votû possibilitas sequatur. Sequitur: [De cerne rem, et veniet tibi.] Hoc esse proprium infirmantium iudicium solet, vt tanto quæpiam existiment infirmum, quanto hunc adipisci conspiciunt omne, quod appetit: cum videlicet nouerimus nonnumquam bona terrena iustis subtrahi, quæ largo munere tribuuntur iniustis: quia et desperatis ægris medici quidquid poposcerint, dari præcipiunt, et eis, quos reduci posse ad salutem prævident, quæ appetunt dari contradicunt. Sed si dicta hæc Eliphas de donis spiritalibus intulit, sciendum quod res decernitur et venit, cum virtus, quæ ex desiderio appetitur, largiente Deo, etiam effectû prosperatur. Vnde et adhuc subditur:

Quod apud Deum nulla est iniustitia hominis, si eam excolit arrogantia mentis. *Cap. X.*

Et in vijs tuis splendet lumen.] In vijs quippe iustorum lumen splendere, est per mira opera virtutum signa suæ claritatis aspergere vt quocumque per intentionem

tionem pergunt ab intuentium cordibus peccati noſtem excutiant, et exemplo ſui operis in eis iuſtitia lumen fundant. Sed quantalibet ſit iuſtitia operis, apud internum iudicem nulla eſt, ſi hanc eleuat tumor mentis. Vnde et ſubditur: [Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: et qui inclinauerit oculos ſuos, ipſe ſaluabitur.] Quæ nimirum ſententia a veritatis ore non diſcrepat; dicentis: Omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur, et qui ſe humiliat, exaltabitur. Vnde et per Salomonem dicitur: Antequam conteratur, exaltatur cor hominis, et antequam glorietur, humiliatur. Reſte autem dicitur: Qui inclinauerit oculos ſuos, ipſe ſaluabitur: quia quantum per membrorum miniſterium deprehendi poteſt, prima ſuperbia offenſio eſſe in oculis ſolet. Hinc enim ſcriptum eſt: Et oculos ſuperborum humiliabis. Hinc de ipſo ſuperbientium capite dicitur: Omne ſublime videt. Hinc de illa, quæ ei per infidelitatem adhæſit, ſcriptum eſt: Generatio cuius excelsi ſunt oculi, et palpebræ eius in altum ſurrexerunt. Oculos ergo inclinare, eſt nullum reſpicendo deſpicere, ſed ſe minorem atque imparem cunctis, quos aſpicit, æſtimare. Saluabitur itaque, qui oculos inclinat: quia qui falſum ſuperbiæ verticem deſerit, veritatis altitudinem aſcendit. Sequitur: [Saluabitur innocens: ſaluabitur autem munditia manuum ſuarum.] Quæ ſcilicet ſententia ſi de cæleſtis regni retributione promittitur, veritate fulcitur: quia cū de Deo ſcriptum ſit: Qui reddit vnicuique ſecundum opera eius, illum in extremo examine iuſtitia æterni iudicis ſaluat, quæ hic eius pietas ab immundis operibus liberat. Sin vero ad hoc ſaluari quiſque hic munditia manu ſuarum creditur, vt ſuis viribus innocens fiat, proculdubio erratur: quia ſi ſuperna gratia nocentem non præuenit, numquam profecto inueniet quem remuneret innocentem. Vnde veridici Moysi voce dicitur: Nullusq. apud te per ſe innocens eſt. Superna ergo pietas prius agit in nobis aliquid ſine nobis, vt ſubſequenti quoque noſtro libero arbitrio, bonum, quod iam appetimus, agat nobiſcum, quod tamen per impenſam gratiam in extremo iudicio ita remunerat in nobis, ac ſi ſolis proceſſiſſet ex nobis. Quia enim diuina nos bonitas, vt innocentes faciat, præuenit, Paulus ait: Gratia autem Dei ſum id, quod ſum. Et quia eandem gratiam noſtrum liberum arbitrium ſequitur, adiungit: Et gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundantius illis omnibus laboraui. Qui dum ſe de ſe nihil eſſe conſpiceret, ait: Non autem ego. Et tamen quia ſe eſſe aliquid cum gratia inuenit, adiunxit: Sed gratia Dei mecum. Non enim diceret mecum, ſi cum præueniente gratia ſubſequens liberum arbitrium non haberet. Vt ergo ſe ſine gratia nil ſe oſtenderet, ait: Non ego. Vt vero ſe cum gratia operatum eſſe per liberum arbitrium demonſtraret, adiunxit: Sed gratia Dei mecum. Munditia itaque manuum ſuarum innocens ſaluabitur: quia qui hic præuenitur dono, vt innocens fiat, cum ad iudicium ducitur, ex merito remuneratur. Quæ cuncta Eliphaz, ſicut prædictum eſt, etſi recte protulit, cul tamen proferret ignorauit: quia docere meliorem non debuit, ſed audire. Quæ ramen omnia per typum hæreticorum promiſſionibus congruunt, qui cum fideles quoſque in præſenti vita aſſiſtos inueniunt, eos ex culpa perſidia percuffos arbitrantur, eiſq. ſi ſua dogmata ſequantur, ſalutem innocentia per bonorum operum munditiam promittunt. Sed mens fidelium, tanto eo altius deſpicit, quanto illos innocentiam non videt habere quam pollicentur. Vnde bene per Salomonem dicitur: Fruſtra iactatur rete ante oculos pennatorum. Pennati quippe ſunt bonorum ſpiritus, qui dum ad altiora per ſpem veritatis euolant, appoſita prauorum hominum deceptionis retacula declinant. Sequitur:

CAPVT VIGESIMVM TERTIVM BEATI IOB.

Respondens autem Iob ait: Nunc quoque in amaritudine eſt ſermo meus, et manus plagæ meæ aggrauata eſt ſuper gemitum meum. Quis mihi tribuat vt cognoscam, et inueniam illum, et veniam vique ad ſolium eius? Ponam coram eo iudicium, et os meum replebo increpationibus, vt ſciam verba, quæ mihi reſpondeat, et intelligam quid loquatur mihi. Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis ſuæ mole me premat. Proponat æqui-

Aequitatem contra me, et perueniet ad victoriam iudicium meum. Si ad Orientem iero, non apparet. Si ad Occidentem, non intelligam eum. Si ad sinistram, quid agam? Non apprehendam eum. Si me vertam ad dexteram, non videbo illum. Ipse vero scit viam meam, et probabit me quasi aurum, quod per ignem transit. Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodiui et non declinaui ex ea. A mandatis labiorum eius non recessi, et in sinu meo abscondi verba oris eius. Ipse enim solus est, et nemo auertere potest cogitationem eius, et anima eius quodcumque voluit hoc fecit. Cum expleuerit in me voluntatem suam, & alia multa similia præsto sunt ei. Et idcirco a facie eius turbatus sum, & **B**considerans eum, timore sollicitor. Deus molliuit cor meum, et omnipotens conturbauit me. Non enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

Quod iusti quanto plus in hoc mundo laborant, tanto amplius contemplari Deum desiderant.

Caput XI.

Respondens autem Iob dixit: Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, et manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum.] More suo beatus Iob planioribus verbis inchoat, sed dicta sua alia mysterij prosecutione consummat. Mederi quippe dolor afflicti ex amicorum consolatione debuerat, sed quia consolatio ad blandimenta fallaciæ erupit, afflicti dolor inhoeruit. Quia enim Eliphaz spondere conuerso meliora non timuit, quasi ex noxio medicamine vulnus creuit. Vnde recte dicitur. [Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, et manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum:] quia videlicet inordinatæ consolationis intentio, percussione, quam minuere debui, multiplicauit. In quibus nimirum verbis per typum sanctæ Ecclesiæ etiam fidelium dolor exprimitur, qui eo amplius gemunt, quo malos blandiri conspiciunt, qui iuxta Pauli vocem: Per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium. Quæ etiam verba ad considerandam subtilius mentem fidelium recte referuntur. Qui esse sine amaritudine nesciunt, etiam si in hoc mundo prosperari videantur. Quibus cum aduersitas euenit, eum, quæ inuenit, ingeminat dolorem. Vnde recte dicitur: [Nunc quoque] vt aperte monstratur: quia electorū mens sine amaritudine, & in prosperitate non fuerit. Bene autem dicitur: [Et manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum:] Manus quippe plagæ est fortitudo percussio- **D**nis: primam namque percussione suam electi considerant: quia a Conditoris sui visione diuisi sunt: quia nequaquam illuminationis intimæ claritate perfruuntur, sed in præsentis vitæ exilio quasi in cæcitatibus loco religati gemunt. Semper ergo habent in hac manu plagæ gemitum suum. Sed cum adhuc etiam aduersa in hac vita accidunt, manus plagæ eorum etiam super gemitum grauatur. Erat enim plagæ gemitus etiam cum præsentis vitæ aduersa deessent. Sed amaritudo primæ percussio- **E**ntatione creuit aduersitatis. Dicit ergo: [Et manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum:] quia iustum quemque in hac vita aduersitas non lætum perculit, sed in eo dolorem vulneris multiplicauit. Fit tamen miro omnipotentis Dei moderamine, vt cum in hoc mundo mens iusti aduersitatibus plus laborat, auditoris sui contemplantam faciem amplius sitiat. Vnde hic apte subiungitur:

Quod electi, dum Deum cognoscunt per fidem, desiderant videre per speciem, & cum fidei oculis eum præsentem angelis quasi in folio suo inueniunt, inueniunt apud ipsum causas rationabiles, et in istas, quæ extrinsecus videntur iniunctas.

Cap. XII.

Quis mihi tribuat, vt cognoscam, et inueniam illum, et veniam usque ad solium eius?] Electus quisque nisi Deum cognouisset, vtique non amaret. Sed aliud est cognoscere per fidem, atque aliud per speciem, aliud innere per credulitatem, aliud per contemplationem. Ex qua re agitur, vt electi omnes eum, quem fide cognouerunt, videre quoque per speciem anhelent. Cuius amore flagrantæ æstuant: quia eius dulcedinis

Luca 8. d

cedinis fuauitatem iam in ipfa fuæ fidei certitudine deguftant. Quod bene ille in Gerafenorum regione fanatus a dæmonibus designat, qui vult abire cum Iefu: fed ei a magistro falutis dicitur: Redi in domum tuam, et narra quanta tibi fecerit Deus. Amanti enim adhuc dilatio imponitur, vt ex dilati amoris defiderio, meritum retributionis augeatur. Fit ergo nobis omnipotens Deus dulcis in miraculis, et tamen in fua celfitudine manet occultus, vt et quiddam monftrando de fe, occulta nos infpiratione in fuo amore succendat, et tamen abfcondendo maieltatis fuæ gloriam, amoris fui vim per æftum defiderij augeat. Nifi enim fanctus vir videre hunc in fua maieltate quæreret, non vtiq; subinferret: [Et veniam vfque ad folium eius.] Quid namque eft folium Dei, nifi illi angelici fpiritus, qui, fcriptura teftes, throni vocati funt? Qui ergo vfque ad folium Dei venire vult, quid aliud quàm interefle angelicis fpiritus concupifcit? vt nulla iam defectiua temporum momenta fuflineat: fed ad permanentem gloriam in contemplatione æternitatis exurgat. Quæ tamen verba etiam in hac vira pofitis iuftis conueniunt. Nam cum contra votum fuum atque defiderium quodlibet agi confpiciunt, ad occulta Dei iudicia recurrunt: vt in eis videant quia inordinate intus non difponitur, quod inordinatum foris currere videtur. Cum enim præfidentem angelicis fpiritus creatorem omnium fidei oculis contemplantur, ad eius nimirum folium veniunt. Et quia confiderant quoniam is, qui mire angelos regit, iniufte homines non difponit, profecto inueniunt caufales rationes quàm iufte fint, dum ipfæ cauſæ extrinſecus videantur iniufte: dumq; id humiliter faciunt, femetipfos fæpe in fua voluntate reprehendunt, fua in fe nonnumquam vora diiudicant, dum meliora eſſe ea, quæ difponit Conditor, penſant. Vnde bene adhuc ſubditur:

Quod qui ſubtile Dei iudicium intuetur, amaritudine penitentia ſeipſum perſequitur.

Caput X I I I.

POnam coram eo iudicium, et os meum replebo increpationibus.] Coram Deo iudicium ponere, eſt intra ſecretum mentis per fidei contemplationem ad tremendum examen maieltatis illius, oculos noſtræ conſiderationis aperire, quid peccator homo mereatur attendere, et occultus nunc et tacitus iudex quàm terribilis poſt appareat, conſiderare. Ex qua re agitur, vt ad cognitionem fui anima ſubtilius reuocetur, et quo occultum iudicem ſuum magis terribilem videt, eo de ſuis actibus formidoloſius anguſtetur. Anxie trepidat, culpas ſuas lamentis inſequitur, poenitendo increpat, qualem fuiſſe ſe meminit. Vnde nunc quoque poſtquam dictum eſt: [Ponam coram eo iudicium:] recte ſubiungitur: [Os meum replebo increpationibus.] Qui enim ſibi in conſpectu Dei iudicium ponit, os ſuum increpationibus replet: quia dum ſubtile examen tremendi contra ſe iudicis contemplatur, amaræ ſe poenitentia inuentione perſequitur. Sæpe autem dum culpas noſtras penſare negligimus, quæ earum reprehenſio in iudicio ſequatur, ignoramus: dum vero eas poenitendo perſequimur, quid nobis de eis iudex in ſuo examine dicere poſſit, inuenimus. Vnde adhuc apte ſubiungitur: [Vt ſciam verba, quæ mihi reſpondeat, et intelligam quid loquatur mihi.] Tunc enim culpas plangimus, cum penſare coeperimus. Sed tunc ſubtilius penſamus, cum ſolicitus plangimus, atque ex lamentis in corde noſtro plenius naſcitur, quid peccantibus diuina diſtrictio minatur, quæ erunt illa reprobatorum impropria, qui terror, quæ implacabilis maieltatis animaduerſio. Tanta enim tunc Dominus reprobis iratus dicit, quanta eos parti ex æquitate permiſerit. Quæ nimirum verba animaduerſionis illius, iuſti dūmodo ſolicite metuunt, euadunt. Sed vitis in illo examine inueniri iuſtus valeat, ſi ſecundu m fuæ fortitudinis maieltatem, quam hominum diſcutiat Deus? Aptè ergo ſubiungitur:

Quod nihil nobis fortitudo diuina predeſſet, niſi nobis per aſſumptam humanitatem congrueret.

Caput X I I I.

15.

NOlo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis fuæ mole me premat.] Mens etenim quamlibet iuſti, ſi ab omnipotente Domino diſtrictè iudicatur, mole magnitudinis premitur. In quibus nimirum verbis hoc quoque intelligendum eſt, quod ſanctus vir, dum Dei fortitudinē deuitat, quid eius aliud quàm infirmitatem

A tatem desiderat? Et scriptum est: Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Vnde et protinus adiungit: [Proponeat aequitatem contra me, et perueniet ad victoriam iudicium meum.] Quis enim alius nisi mediator Dei et hominum, homo Christus Iesus aequitatis nomine designatur? de quo scriptum est: Qui factus est sapientia nobis a Deo et iustitia. Quæ scilicet iustitia dum in hunc mundum contra vias peccatorum venit antiquum hostem vincimus, a quo capti tenebamur: Dicat ergo: [Nolo multa fortitudine contendat mecum, ne magnitudinis suæ mole me premat: proponat aequitatem contra me, et perueniet ad victoriam iudicium meum:] id est, ad redarguendas vias meas incarnatum filium mittat, et tunc insidiantem aduersarium per absolutionis meæ iudicium victor excludam. Si enim in diuinitatis fortitudine, sic Vnigenitus filius inuisibilis maneret, vt nil de nostra infirmitate susciperet, infirmus homo ad eum inuenire accessum gratiæ quando potuisset? Consideratum quippe pondus eius magnitudinis, opprimeret potius quàm iuuaret. Sed fortis super omnia, apparuit infirmus inter omnia, vt dū nobis ex assumpta infirmitate cōgrueret, ad permanentē nos suam fortitudinē eleuaret. In altitudine enim sua diuinitas a nobis vt potè paruulis apprehendi non potuerat, sed strauit se hominibus per humilitatē, et quasi in iacentem ascendimus: surrexit, et leuati sumus. Vnde hoc quoque mox subditur, per quod diuinitas inuisibilis atque incomprehensibilis demonstraretur. Nam sequitur.

Quod Deus implens omnia, si in parte queritur, non inuenitur. Cap. XV.

Si ad Orientem iero, non apparet: si ad occidentem, non intelligam eum: si ad sinistram, quid agam? Non apprehendam eum. Si me veritam ad dexteram, non videbo illum. [Creator quippe omnium in parte non est: quia vbique est. Et tunc minus inuenitur, quando is, qui totus vbique est, in parte queritur. Incircumscriptus namque spiritus omnia intra semetipsum habet, quæ tamen et implendo circumdat, et circumdando implet, et sustinendo transcendit, et transcendendo sustinet.] Bene autem postquam dictum est: Si ad Orientem iero non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum, si ad sinistram, quid agam? Non apprehendam eum: si me veritam ad dexteram non videbo illum, illico adiunxit: [Ipse vero scit viam meam.] Ac si aperte dicat: Videre non valeo videntem me, et eum, qui me subtiliter intuetur, intueri non possum, vt videlicet ostendat, quia tanto cautius formidandus est quanto conspicabilis nō est. Qui enim ita nos aspicit vt a nobis aspici nequeat, eo magis timendus est, quo cuncta videns minime videtur. Cum enim contra nos latere quempiam in insidijs credimus, eo illū amplius metuimus, quo minime videmus. Cumque eius insidias nequaquā deprehendimus vbi sunt, et ibi eas metuimus vbi non sunt. Creator autem noster, qui vbique totus est, et cernens cuncta non cernitur, tanto magis metuendus est, quanto inuisibilis permanens, de nostris actibus quando et quid decernat, ignoratur. Quæ tamen verba intelligi et aliter possunt. Ad orientem quippe imus, cum mentem in consideratione maiestatis eius attollimus. Sed non apparet: quia qualis in natura sua est a cogitatione mortali videri non præualeat. [Si ad occidentem non intelligam eum.] Ad occidentem imus, cum subleuatur in Deo cordis oculus, sed ipsa immensitate luminis reuerberatum, ad nosmetipsos reducimus, et lassati discimus valde super nos esse quod quærebamus, nostramque mortalitatem considerantes, indignos nos adhuc esse deprehendimus, qui immortalem videre valeamus. [Si ad sinistram, quid agam? Non apprehendam eum.] Ad sinistram ire, est peccatorum delectationibus consentire. Et nimirum constar, quia Deum apprehendere non valet, qui adhuc in delectatione peccati per sinistram iacet. [Si me veritam ad dexteram, non videbo illum.] In dexteram proculdubio vertitur, qui de virtutibus eleuatur. Sed deum videre non valet, qui priuata lætitia de bonis actibus gaudet: quia in eo cordis oculus tumor elationis premit. Vnde bene alias dicitur: Non declinās ad dexteram, aur ad sinistram. In quibus cunctis plerumque se anima discutit, nec tamen plene deprehendere se ipsam valet. Vnde hic apte subditur: [Ipse vero scit viā meā.] Ac si patenter dicat: Ego me et distincte discuto, et perfecte scire non possū: et tamē ille quē videre non valeo, videt subtiliter cūcta quæ ago. Sequitur: [Et probabit me quasi aurū quod per ignē transit.] Aurū in fornace ad naturæ suæ claritatē proficit, dū sordes amittit. Quasi aurū ergo quod per ignē transit probantur animæ iustorum.

rum, quibus exultatione tribulationis, et subtrahuntur vitia, et merita augentur. Nec elationis fuit, quod sanctus vir in tribulatione se positum auro comparauit: quia qui Dei voce iustus ante flagella dictus est, non ideo tentari permiffus est, vt in eo vitia purgarentur, sed vt merita crescerent. Aurum vero igne purgatur. Minus ergo de se estimauit ipse quam erat, dum tribulationi traditus, purgari se credidit, qui purgandum in se aliquid non habebat. Sciendum vero est, quia quamuis de se humilia sentiat animus iustorum, ea tamen, quae agunt, quam sint recta conspiciunt, sed de eorum rectitudine non praesumunt. Vnde adhuc subditur: [Vestigia eius secutus est pes meus. Viam eius custodiui et non declinaui ex ea. A mandatis labiorum eius non recessi, et in sinu meo abscondi verba oris eius.] Sed in his omnibus an se esse aliquid existimet videamus. Sequitur.

Quod solus Deus principaliter & immobiliter est, de quo per Moysen dictum est: Qui est misit me ad vos. Caput XV I.

I Pse enim solus est.] Qua sententia subiuncta ostendit, quia in tot bonis quae, egerat, nil esse se credidit. Sed haec ipsa superius verba repetentes, vt possumus perstringamus. [Vestigia eius est secutus pes meus.] Quasi quidem namque gressus Dei sunt, quas cernimus, operationes eius, quibus bonus quisque malusq. regitur, quibus iusti iniusti, suis ordinibus disponuntur, quibus et subiectus quisque ad meliora quotidie ducitur, et aduersus ad deteriora corruens toleratur. De quibus nimirum gressibus Propheta dicebat: Visi sunt gressus tui Deus. Nos itaque cum virtutem longanimitatis, atque pietatis eius intuemur, et intrantes imitari contendimus: quid aliud quam gressum eius vestigia sequimur: quia extrema quaedam eius operationis imitatur. Haec enim patris sui vestigia veritas admonebat imitari, cum diceret: Orate pro persequentibus et calumniantibus vos, vt sitis filii patris vestri, qui in caelis est, qui solem suum oriri facit super malos et bonos. Potest tamen beatus Iob, qui certa fide iam dixerat: Scio quod Redemptor meus viuunt, et in nouissimo die de terra surrecturus sum: sic in futura operatione incommenda sapientie intendere, sicut nos eiusdem sapientiae iam praeterita opera per fide videmus, quod mediator Dei et hominum benignus ad tribuendum, humilis ad sustinendum, patiens ad exemplum praebendum, fuerit. Cuius nimirum vitam dum beatus Iob superno spiritu repletus, sollicita intentione conspiceret futuram mansuetudinis illius humilitatem praevidens, quasi ad exemplum sibi propositum recurrit: vt quidquid in hac vita ageret, ad imitationis illius vestigia ligaret, quatenus, qui occultae dispositionis eius sublimia videre non poterat, quasi in terra conspiciens, ad imitationem eius vestigia teneretur. De quibus eius vestigijs per Petrum dicitur: Christus passus est, pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius: De quo adhuc subditur: [Viam eius custodiui, et non declinaui ex ea.] Custodit et non declinat, qui hoc vbi intendit operatur: Custodire quippe per intentionem est, non declinare per operationem. Haec namque est sollicitudo iustorum, actus suos quotidie iuxta vias veritatis examinent, et eas sibi in regulam proponentes, a rectitudinis earum tramite non declinent. Super semetipsos quippe quotidie ire contendunt, et quod in virtutum verticem prouehuntur, cauta reprehensione dijudicant, quidquid de eis ex semetipsis remanet infra semetipsos, et totos se illo festinant trahere, vbi se inveniunt ex parte peruenisse. Sequitur: [A mandatis labiorum eius non recessi.] Sicut bene obsequentes famuli dominorum suorum vultibus semper intenti sunt, vt ea, quae praeeperint, festine audiant, et implere contendant: sic iustorum mentes per intentionem suam omnipotenti Domino assident, atque in scriptura eius quasi os eius intuetur, vt quia per eam Deus loquitur omne, quod vult, tanto a voluntate eius non discrepent, quanto eandem voluntatem illius in eius eloquio agnoscunt. Vnde fit, vt eius verba non per eorum aures superuacue transiant, sed haec in suis cordibus figant. Vnde hic subditur: [Et in sinu meo abscondi verba oris eius.] In sinu etenim cordis verba oris eius abscondimus, quando mandata illius non transitorie, sed implenda opere audimus. Hinc est, quod de ipsa matre Virgine scriptum est: Maria autem conseruabat omnia verba haec, conferens in corde suo. Quae nimirum verba, et cum ad operationem procedunt, in sinu cordis absconsa latent, si per hoc, quod foris agitur, intus agentis

Matt. 5. g
Luc. 6. d

17.

1. Pet. 2. a

Luc. 1. g

A agentis animus non eleuatur. Nā cum conceptus sermo ad opus ducitur, si per hoc humana laus quaeritur, sermo Dei in sinu mentis proculdubio non occultatur. Sed nosse velim beate vir, cur te tanta intentione examines, cur tanta sollicitudine astringas? Sequitur: [Ipse enim solus est, et nemo auertere potest cogitationē eius.] Numquid nāque non sunt angeli et homines, cælū et terra, aer et maria, cuncta volatilia, quadrupedia, atque repentia? Et certe scriptum est: Creauit vt essent omnia. Cum ergo in rerū natura tā multa sint, cur beati viri voce nunc dicitur: Ipse enim solus est? Sed aliud est esse, aliud principaliter esse, aliud mutabiliter, atque aliud immutabiliter esse. Sunt enim hæc omnia, sed principaliter non sunt: quia in semetipsis minime subsistunt, et nisi gubernantis manu teneantur, esse nequaquam possunt. Cuncta namque in illo subsistunt, a quo creata sunt, nec ea, quæ viuunt, sibi metipsis vitam tribuunt, neque

18.

Gen. 1. 6

B ea, quæ mouentur et non viuunt, suis nutibus ad motum ducuntur, sed ille cuncta mouet, qui quædam viuificat, quædam vero non viuificata in extremam essentiam mire ordinans, seruat. Cuncta quippe ex nihilo facta sunt, eorumque essentia rursus ad nihilum tenderet, nisi eam auctor omnium regiminis manu retineret. Omnia itaque, quæ creata sunt, per se nec subsistere prævalent, nec moueri, sed intantum subsistunt, inquantum vt esse debeant, acceperunt. Intantum mouentur, inquantum occulto instinctu disponuntur. Ecce enim peccator flagellandus est, de rebus humanis. Arescit in eius laboribus terra, concutitur in eius naufragijs mare, ignescit in eius sudoribus aer, obtenebrescit contra eum inundationibus cælum, inardescunt in eius oppressiōibus homines, mouentur in eius aduersitate et angelicæ virtutes. Numquid nam hæc, quæ inanimita, vel quæ viuētia diximus, suis instinctiōibus, et non

C magis diuinis impulsione agitantur? Quidquid est itaque, quod exterius scuit, per hoc ille intrudendus est, qui hoc interius disponit. In omni igitur causa solus ipse intrudendus est, qui principaliter est. Qui etiam ad Moysen dicit: Ego sum qui sum. Sic dices filius Israel. Qui est, misit me ad vos. Cum itaque flagellamur per ea, quæ videmus, illum debemus sollicitè metuere, quem non videmus. Vir itaque sanctus despiciat quidquid exterius terret, quidquid per essentiam suam, nisi regeretur, ad nihilum tenderet: et mentis oculos, suppressis omnibus, intueatur vnum, in cuius essentia comparatione esse nostrum non esse est, et dicat: Ipse enim solus est. De cuius mox immutabilitate apte subiungitur:

Exod. 3. e

Quod sententiam Dei licet quidam deprecando auerterint, hoc ipsum erat apud eius clementiam, vt sic fieri posset.

Caput XV 11.

D **E**T nemo auertere potest cogitationem eius.] Sicut enim immutabilis natura est, ita immutabilis cogitatione. Cogitationem quippe eius nullus auertit: quia nemo resistere occultis eius iudicijs præualet. Nam etsi fuerunt quidam, qui deprecationibus suis eius cogitationem auertisse videantur, ita fuit eius interna cogitatio, vt sententiam illius auertere deprecando potuissent, et ab eo acciperent, quod agerent apud ipsum. Dicat ergo: Et nemo auertere poterit cogitationem eius: quia semel fixa iudicia mutari nequaquam possunt. Vnde scriptum est: Præceptum posuit, et non præteribit. Et rursum: Cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Et rursum: Non enim cogitationes meæ sicut cogitationes vestræ, neque viæ meæ sicut viæ vestræ. Cum ergo exterius mutari videtur sententia, interius consilium non mutatur: quia de vnaquaque re immutabiliter intus constituitur, quidquid foris mutabiliter agitur. Sequitur:

Psal. 148.

Luc. 21. g

Isa. 55. c

Quod etiam quæ contra voluntatem Dei fieri videntur, voluntati eius non obstant. Et quod eo ordine voluntas peruersa diaboli in hoc vtilitatis sanctorum seruiat vt purget eos.

Caput XV 11 1.

ET anima eius quodcumque voluit hoc fecit.] Cum sit cunctis corporibus exterior, cunctis mentibus interior Deus, ea ipsa vis eius, qua omnia penetrat, cunctaque disponit, anima illius appellatur. Cuius videlicet voluntati, nec illa obstant, quæ contra voluntatem illius fieri videntur: quia ad hoc nonnumquam permittit fieri etiam quod non præcipit, vt per hoc illud certius impleatur, quod iubet. Apostatæ quippe angeli peruersa voluntas est, sed tamen a Deo mirabiliter ordi-

19.

S. Greg. Tom. 2.

LII 2

natur,

natur, vt ipfe quoque eius infidiæ utilitati bonorum feruiant, quos purgant dum tentant. Sic itaque eius anima quodcumque voluit hoc fecit, vt inde quoque voluntatem suam impleat, vnde voluntati illius repugnari videbatur. Terreatur ergo vir iustus, et tantæ maiestatis pondus considerans, infirmum se esse deprehendat. Sed inter verba hæc percunctari liber, ac dicere: O beate Iob inter tot flagella positus, cur adhuc aduerſa formidas? Iam tribulationibus cingeris, iam innumeris afflictionibus angustaris. Malum timeri debet, quod necdum susceptum est, tu in tanto positus dolore quid metuis? Sed ecce vir iustus nostris inquisitionibus satisfacens, adiungit: [Cum expleuerit in me voluntatem suam, et alia multa similia præſto sunt ei.] Ac si aperte dicat: Iam perpendo quæ patior, sed adhuc formido, quæ pati possum. Explet enim in me voluntatem suam: quia multis me persecutoribus affligit. Sed multa similia præſto sunt ei, quia si ferire cogitat, adhuc inuenit, vbi plaga crescat. Hinc itaque pensandum est quàm pauidus ante flagellum fuit, qui etiam percutus adhuc metuit, ne feriat. Incomprehensibile quippe vim ei inesse considerans et potestatis et examinis, esse viri iustus noluit nec de flagello securus. Vnde adhuc sollicitus: [Er idcirco a facie eius turbatus sum, et considerans eum, timore sollicitus.] Bene a facie Domini turbatur, qui terrorem maiestatis illius cordis sui obutibus proponit, et eius reſtitutionis pauore concutitur, dum se reddendis rationibus conspicit idoneum non esse, si districte iudicetur. Recte autem dicitur: Et considerans eum, timore sollicitus: quia diuinæ animaduersionis vim cum minime quæſque considerat, minime formidat: et tanto magis in hac vita quasi securus est, quanto a consideratione internæ distinctionis alienus. Semper etenim iusti viri ad cordis secretarium redeunt, vim occultæ distinctionis intuentur, maiestatis intimæ iudicio assunt, vt eo magis quandoque securi sint, quo hic quamdiu viuerent, securi esse noluerunt. Nam malorum mentes cum renunt considerare quod timeant, ad hoc quandoque gaudentes perueniunt, quod timentes nullo modo euadant. Sed ecce de beato Iob nouimus, quod crebris Dei sacrificijs deditus, quod hospitalitatibus, quod indigentibus pauperum impensus, quod suis etiam subditis humilis, quod sibi aduerſantibus benignus fuit: et tamen tot flagella suscepit, nec iam securus extitit inter flagella, sed adhuc metuiri, adhuc diuinæ distinctionis vim considerans, contremiscit. Quid nunc itaque miseri, quid peccatores dicemus, si sic timer qui sic egit? Sed tanri timoris pondus an a semetipſo habear, innotescat. Sequitur: [Deus molliuit cor meum, et omnipotens contrubauit me.] Ex diuino munere cor iusti molliori dicitur: quia superni iudicij timore penetratur. Molle est enim, quod penetrari potest, durum, quod penetrari non potest. Vnde per Salomonem dicitur: Beatus homo, qui semper est pauidus, qui vero mentis est durus, corrumpitur in malum. Virtutem ergo suæ formidinis non sibi, sed auctori tribuit, qui ait: [Deus molliuit cor meum, et omnipotens contrubauit me.] non autem securus, sed perturbata sunt corda bonorum: quia dum futuri examinis pondus considerant, quietem hic habere non appetunt, securitatem suam distinctionis intimæ consideratione perturbant. Quia tamen inter ipsa timoris supplicia sæpe animum reuocant ad dona, et vt semetipſos consolatione refouant, inrer hoc quod metuunt, reducunt oculum ad dona, quæ acceperunt, vt spes subleuet, quem timor premit. Vnde et sequitur:

Quòd in corda iustorum in ipſo orationis sacrificio sæpe carnales se cogitationes ingerunt, & ea possunt. Caput X I X.

Non enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo. Ille enim in flagello positus, a salute corporis propter imminentes tenebras perit, qui idcirco pro transactis percutitur, vt a futuris supplicijs abscondatur. Flagella quippe bonorum, aut vitia perpetrata purgant, aut ea, quæ poterant perpetrari futura deuicant. Beatus autem Iob, quia in flagello positus, nec a peccatis præcedentibus purgabatur, nec ab imminetibus tegebatur, sed eius tantummodo in flagello virtus augebatur, fiducialiter dicit: [Non enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.] Qui enim semper diuinæ formidinis pondus aspexit, eius cordis faciem caligo peccati non operuit. Et eius, quem suppli-

20.

Prov. 28. c

A supplicia nulla sequebantur, salutem corporis propter imminentes tenebras non amittit. Et notandum quod ipse priora denunciando, nequaquam ait: Faciem meam non tetigit, sed non operuit caligo. Sæpe enim etiam corda iustorum subortæ cogitationes polluant, terrenarum rerum delectationibus tangunt: sed dum citius manu sanctæ discretionis abiguntur, festine agitur, ne cordis faciem caligo operiat, quæ hanc iam ex illicita delectatione tangebatur. Nam sæpe in ipso orationis sacrificio importune se cogitationes ingerunt, quæ hoc rapere, vel maculare valeant, quod in nobis Deo flentes immolamus. Unde Abraham cum ad occasum Solis sacrificium offerret, insistentes aues pertulit, quas studiose, ne oblatum sacrificium raperent, abegit. Sic nos cum in ara cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis hoc volucris custodiamus: ne maligni spiritus & peruersæ cogitationes rapiant, quod mens nostra offerre se Domino vtiliter sperat. Sequitur.

CAPVT VIGESIMVMQVARTVM BEATI IOB.

A B omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem noverunt eum, ignorant dies illius. Alij terminos transtulerunt, diripuerunt greges, & pauerunt eos. Asinum pupillorum abegerunt, & abstulerunt propignore bouem viduæ. Subuerterunt pauperum viam, & oppresserunt pariter mansuetos terræ. Alij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum, vigilantesque ad prædam præparant panem liberis. Agrum non suum demerunt, & vineam eius, quam vi oppresserant, vindemiant. Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore, quos imbres montium rigant: & non habentes velamen amplexantur lapides. Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem spoliauerunt. Nudis & incedentibus absque vestitu, & esurentibus tulerunt spicas. Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt. De ciuitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorum clamauit, & Deus inultum abire non patitur: ipsi fuerunt rebelles lumini. Nescierunt vias eius, nec reuersi sunt per semitas illius. Mane primo confurgit homicida, interficit egenum & pauperem, per noctem vero erit quasi fur. Oculus adulteri obseruat caliginem, dicens: Non me videbit oculus, & operiet vultum suum. Perfodiunt in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem. Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis: & sic in tenebris quasi in luce ambulant. Levis est super faciem aquæ. Maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum. Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium, et usque ad inferos peccatum illius. Obliviscatur eius misericordia. Dulcedo illius vermes. Non sit in recordatione, sed conteratur sicut lignum infructuosum. Pauit enim sterilem, et quæ non parit, et viduæ bene non fecit. Detrahit fortes in fortitudine sua, et cum steterit, non credet vitæ suæ. Dedit ei Deus locum poenitentiae, et ille abutitur eo in superbia: oculi autem eius sunt in vijs illius. Eleuati sunt ad modicum, et non subsistent, et humiliabuntur sicut omnia et auferentur, et sicut summitates spicarum conterentur. Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, et ponere ante Deum verba mea?

*Quid omnipotentem Deum fideles quique, et sciunt per fidem, et nesciunt per speciem:
Magnog. moderamine attendendum est, in natura humana circumscriptione, non
plus sapere quam oportet sapere.* Caput X^o X^o.

21.

Psal. 83.

Psal. 101.

A B omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius.] Quid dies Dei, nisi ipsa eius æternitas appellatur? quæ nonnumquam vnus dici pronuntiatione exprimitur, sicut scriptum est: Melior est dies vna in atrijs tuis super millia. Nonnumquam vero pro sua longitudine, dierum multorum appellatione signatur, de quibus scriptum est: In sæculum sæculi anni tui. Nos itaque intra tempora volumus, per hoc quod creatura sumus. Deus autem, qui creator est omnium, æternitate sua tempora nostra comprehendit. Ait ergo: [Ab omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius.] Quia ipse quidem nostra comprehensibiliter conspiciat, nos autem ea, quæ eius sunt, comprehendere nullatenus valemus. Sed natura Dei cum simplex sit, mirandum valde, cur dicit: Qui nouerunt eum, ignorant dies illius. Neque enim aliud ipse, atque aliud dies eius sunt. Deus namque hoc est quod habet. Æternitatem quippe habet sed ipse est æternitas. Lucē habet, sed lux sua ipse est. Claritatem habet, sed ipse est claritas sua. Non est ergo in eo aliud esse, et aliud habere. Quid est itaque dicere: Qui nouerunt eum, ignorant dies illius, nisi quia et qui cognoscunt eum, adhuc nesciunt? Nam et qui iam eum fide tenent, adhuc per speciem ignorant. Et cum ipse sibi sit æternitas, quem veraciter credimus, qualiter tamen sit ipsa eius æternitas, ignoramus. In hoc namque quod de diuinæ naturæ potentia audimus, ea nonnumquam cogitare consueuimus, quæ per experientiam scimus. Omne enim, quod coepit et desinit, initio et fine concluditur. Quod si mora aliquantula differtur, vt finiatur, longum dicitur: in qua videlicet longinquitate cum quisque mentis oculos reducit retro per memoriam, tendit ante per expectationem, quasi per spatium temporis dilatat in mente. Cumq. audit æternitatem Dei, humano more intendenti animo longa vitæ sparia proponit, in quibus metiatur semper, et quid abiit retro, quod retineatur in memoria: et quid ante restat, quod expectetur ex intentione. Sed quoties in æternitate ista cogitamus, æternitatem necdum cognouimus. Ibi quippe est quod nec initio incipitur, nec fine terminatur, vbi neque expectatur, quod veniat, neque percurrit, quod debeat recordari, sed est vnum, quod semper esse est. Quod etsi nos et angeli cum initio esse videre incipimus, esse tamen hoc sine initio videmus, vbi sic semper sine fine esse est: vt numquam se animus tendat ad sequentia, ac si multiplicentur quæ sunt, et longa fiant. Nam et si per prophetiæ spiritum dictum est: Domine, qui regnas in æternum, et in sæculum et adhuc: more sacri eloquij, humano modo spiritus hominibus est locutus, vt ibi adhuc diceret, vbi expectatio non inesset. Adhuc enim æternitas non habet quæ semper esse habet, in qua nulla pars suæ longitudinis præterit, vt pars alia succedat, sed totum simul esse est, et nil deest quod cernat, in qua omne, quod est, animus videt, et tardum non esse, et longum esse. Sed hæc de æternitatis diebus loquentes, conamur magis videre aliquid quam videmus. Dicatur igitur recte: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius: quia etsi iam Deum per fidem nouimus, qualiter tamen sit eius æternitas sine præterito ante sæcula, sine futuro post sæcula, sine mora longa, sine præstolatione perpetua, non videmus. Beatus itaque lob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, quia sub magno fe scientiæ freno moderatur, ne plus sapiat quam oportet sapere, et dies Dei non posse comprehendere testificans, ad hæreticorum mox superbiam respectum mentis reducit, qui alta sapere appetunt, et quod capere vitæque non possunt, perfecte se scire gloriantur. Nam sequitur:

Quid hæretici patrum insinuat transgrediuntur, & actiuos viros a ministerio sanctorum auertunt. Caput X^o XI.

Tiron. 22. d

A Lij terminos transfulerunt, diripuerunt greges, et pauerunt eos.] Quos aliorum nomine, nisi hæreticos designat, qui a sanctæ Ecclesiæ gremio extranei existunt? Ipsi enim terminos transferunt: quia constitutiones patrum præuaticando transcendunt. De quibus nimirum constitutionibus scriptum est: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. Qui greges diripiunt et pascunt: quia

- A** quia imperitos quosque peruersis ad se persuasionibus trahunt, et doctrinis pestiferis ad intericiendum nutriunt. Nam, quod gregum nomine imperiti populi designentur, sponsi verba testantur, qui sponsam suam alloquitur, dicens: Nisi cognoueris te pulchra inter mulieres, egredere, et abi post vestigia gregum: id est, nisi honorem tuum, quo ad similitudinem Dei es condita, bene viuendo cognoueris, a conspectu meæ contemplationis egredere, et imperitorum vitam imitare populorum. Sequitur: [Asinum pupillorum abegerunt, et abstulerunt pro pignore bouem viduæ:] Quos hoc loco pupillos accipimus, nisi electos Dei, in mentis teneritudine positos? qui magna fidei gratia nutriuntur, et patris sui iam pro se mortui faciem necdum vident. Et sunt pletique in Ecclesia, qui quosdam conspiciunt cælestia appetere, terrena omnia despectu habere, quamuis ipsi in huius mundi laboribus insudent, eis tamen, quos ad cælestia anhelare conspiciunt, de rebus, quas in hoc mundo possident, huius vitæ adiutorium ferunt. Et quamuis ipsi agere spiritalia nequeant, ad summa tamen tendentibus libenter subsidia ministrant. Portare enim asinus onera hominum solet. Quasi ergo quidam asinus electorum est, qui terrenis actibus deseruiens, depotat onera visibus hominum. Et sæpe cum hæretici quemlibet talem a sanctæ Ecclesiæ gremio auertunt quasi pupillorum asinum abigunt: quia cum hunc ad perfidiam suam pertrahunt, a ministerio bonorum repellunt. Quæ autem vidua, nisi sancta Ecclesia debet intelligi, quæ occisi viri sui interim visione priuata est? Bos autem huius est viduæ, vniuersusque prædicator. Et sæpe contingit, vt hæretici peruersis suis dogmatibus ipsos etiam, qui prædicatorum videbantur, trahant. Bouem ergo viduæ auertunt, cum de sancta Ecclesia etiam prædicantem tollunt. Vbi recte est adiunctum:
- C** [Pro pignore.] Pignus namque cum tollitur, aliud quidem est, quod tenetur, sed tamen adhuc aliud queritur. Et plerumque hæretici ideo eos conantur auferre, qui prædicant, vt eorum etiam sequaces trahant. Pro pignore ergo bos viduæ tollitur, quando idcirco ipse, qui prædicabat, capitur, vt alij sequantur. Ex cuius ruina plerumque agitur, vt hi quoque de sanctæ Ecclesiæ gremio exeant, qui in ea bonis moribus prædiri, mites atque humiles esse videbantur. Vnde et subditur: [Subuerterunt pauperum viam, et oppresserunt pariter mansuetos terræ.] Paupertatis namque nomine, sæpe humilitas designari solet. Et nonnumquam hi, qui mansueti atque humiles videntur, si seruare discretionem nesciunt, exemplis aliorum cadunt. Sunt vero nonnulli hæretici, qui populi admisseri fugiunt, sed secessum vitæ secretioris petunt, qui plerumque eos, quos inueniunt, eo amplius peste suæ persuasionis inficiunt, quo
- D** quasi ex vitæ meritis reuerentiores videntur. De quibus subditur:

Quod hæretici, vt sanctiores assemenitur, solitariam sibi vitam eligunt, & sanctorum verba suo sensu exponentes, adiutoribus suis panem præbent erroris. Cap. XXII.

- A**lij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum: [Onager enim agrestis est alinus. Et recte hoc in loco onagris comparantur hæretici: quia in suis voluntariis dimissi, a vinculis sunt fidei et orationis alieni. Vnde scriptum est: Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui, Onager quippe in solitudine assuetus est: quia dum terram cordis sui disciplinæ virtute non excoctæ, ibi habitat, vbi fructus non est. Qui in desiderio animæ suæ ventum amoris sui attrahit: quia ea, quæ ex desiderio scientiæ in mente concipit, iussare prævalent, non ædificare. Contra quos dicitur: Scientia inflat, charitas vero ædificat. Vnde hic quoque congrue infertur: [Egrediuntur ad opus suum.] Non enim Dei, sed suum opus peragunt, dum non recta dogmata, sed propria desideria sequuntur. Scripti quippe est: Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. Qui ergo non in via immaculata, ambulat, sibi magis quam Domino ministrat. Sequitur: [Vigilantes ad prædicationem præparant panem liberis.] Ad prædicationem vigilat, qui verba iustorum ad sensum proprium semper rapere conatur, vt per hæc peruersis filiis panem erroris parent. De quo videlicet pane apud Salomonem verbis mulieris præuicit hæreticæ typum gerentis, dicitur: Aquæ furtiuæ dulciores sunt, et panis absconditus suauior. Sequitur: [Agram non suum demetunt, et vineam eius, quem vi oppræsserant, vindemiant.] Potest agri nomine, scripturæ sacræ latitudo signari, quam hæretici non suam demetunt: quia ex ea sententias longe a suis sensibus diuersas tollunt. Quæ vineæ

22.

Cant. 1. 8

2. 1. 10

2. 2. 100

2. 3.

1. 1. 1. 2

1. 1. 1. 7

2. 2. 1. 1

23.

Hier. 2. 8

1. Cor. 8. 9

Psal. 100.

Prou. 9. 4

neque quoque appellatione exprimitur, quia per veritatis ſententias botros virtutum A
proferit. Cuius vineæ dominum, id eſt, ſcripturæ ſacræ conditorem, quaſi vi oppri-
mitur: quia eius ſenſum in verba ſacri eloquij inſectere violenter conantur, qui dicit:
Iſa. 43. d. Seruire me feciſti in peccatis tuis, præbuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Et
eandem vineam vindemiant, qui ex ea ſententiarum botros, pro ſuæ intelligentiæ in-
tentione coaceruant. Poſſeſt agri, vel vineæ nomine, vniuerſa Eccleſia designari,
quam peruerſi prædicatores demetunt, et auctorem eius in membris ſuis opprimunt,
vindemiant: quia creatoris noſtri gratiam perſequentes, dum quodaſam de illa, qui
recti videbantur, rapiunt, quid aliud quàm ſpicas, vel botros animarum tollunt? De
quibus adhuc ſubditur: [Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus
non eſt operimentum in frigore.] Sicut veſtimenta corpus, ſic bona opera protegent
animam. Vnde cuidam dicitur: Beatus qui vigilat, et cuſtodit veſtimenta ſua, ne B
nudus ambulet. Hæretici itaque cum in quorundam mentibus bona opera deſtruunt,
nimirum velamina inuentorū tollunt. Bene autem dicitur: [Quibus non eſt operi-
mentum in frigore:] Operimentum quippe ad iuſtitiam pertinet, frigus ad culpam.
Et ſunt nonnulli, qui in quibuſdā rebus peccata faciunt, in quibuſdam vero recta ope-
ra ſequuntur. Qui ergo ex alijs actibus delinquit, atque ex alijs iuſtitiam peragit,
quid iſte niſi in frigore veſtitur? Et alget, et tegitur: quia ex alio opere ſeruſcit ad iu-
ſtitiam, ex alio frigefcit ad culpam. Sed cum hæretici bona opera talibus subtra-
hant, agunt, ne in frigore habeant, quo veſtiantur. Recte ergo dicitur: [Nudos dimit-
tunt homines, indumenta tollentes, quibus non eſt operimentum in frigore:] vt vi-
delicet ſolum culpæ frigus interimat, quos calor alterius operis ex parte aliqua tege-
bat. Poſſeſt vero per frigus deſiderium, per veſtimentum operatio ſignari. Et ſunt pleri- C
us ſibi operibus repugnant: et bonis actibus tegunt hoc, quod ſiniſtrum ſibi reſulta-
re per tentationem ſentiunt. Hi itaque vnde mala deſiderant, inde algeat: vnde au-
tem bona operantur, inde veſtiti ſunt. Cū vèro hæretici peruerſis allegationibus rectæ
fidei eis opera ſubtrahunt, quid agunt, niſi vt hi, qui adhuc deſideriorum carnalium
frigora ſentiunt, ſine bonorum actuum veſtimento moriantur? Sequitur: [Quos im-
bres montium tignant, et non habentes velamen, amplexantur lapides:] Imbres mon-
tium ſunt verba doctōrum. De quibus montibus voce ſanctæ Eccleſiæ dicitur: Leua-
ul oculos meos ad montes. Hos itaque imbres montium tignant, quia ſanctorum pa-
trum ſuauitas ſatiant. Velamen autem, vt iam prædiximus, boni operis tegmen ac-
cipimus, quo quiſque tegitur, vt ante omnipotentis Dei oculos, prauitatis eius ſu- D
ditas operiatur. Vnde ſcriptum eſt: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, et quo-
rum tecta ſunt peccata. Quos autem lapidum nomine, niſi fortes in ſancta Eccleſia
viros accipimus? quibus per primum paſtorem dicitur: Et vos tamquam lapides viu-
i ſuperædificamini. Hi itaque, qui de nullo ſuo opere confiſunt, et ad ſanctorum mar-
tyrum protectionem currunt, atque ad ſacra eorum corpora ſtetibus inſiſtunt, pro-
mereri ſe veniam, eis intercedentibus, deprecantur. Quid ergo iſti in hac humilitate
faciunt, niſi quia bonæ actionis velamen non habent, lapides amplexantur? Sequitur:

*Diſcreptio perſecutionis, quam in membris ſuis Sancta Eccleſia ab hæreticis
patitur.*

Capitulum XXI.

VIm fecerunt deprædantes pupillos, et vulgum pauperem ſpoliauerunt.] Cum
proſperitatem vite præſentis hæretici non habent, infirmis mentibus verbis
blandioribus peruerſa perſuadent. Si qua vero illis proſperitas temporis præſentis
arriſerit, etiam violenter trahere quos præualent, non deſiſtunt. Pupillorum itaque
nomine designantur hi, qui adhuc ſunt teneri intra ſanctam Eccleſiam conſtituti,
quorum vitam miſericors pater moriendo ſeruauit: qui ad bonam iam intentionem
deducti ſunt, ſed adhuc in bonis actibus nulla virtute roborantur. Hæretici igitur
deprædantes pupillos, vim faciunt: quia contra infirmas fidelium mentes verborum et
operum violentia graſſantur. Vulgus autem pauper eſt populus indoctus, qui ſi ve-
ræ ſapientiæ diuitias haberet, veſtimentum ſuæ fidei nequaquam amitteret. Quaſi
quidam quippe intra ſanctam Eccleſiam ſeparatores ſunt, viri doctiores: qui cum ſcien-
tiam

- A** tiam in corde multiplicant, veris apud se diuitijs abundant: Sed hæretici vulgum panperem spoliant: quia dum doctos non prævalent, indoctos quosque a velamine fidei, prædicatione pestifera denudant. Sequitur: [Nudis et incendentibus absque vestitu, et esurientibus tulerunt spicas.] Quod ait nudis, hoc replicat absque vestitu: sed aliud est nudum esse, aliud nudum incedere. Omnis enim, qui nec bona nec mala operatur, nudus est et otiosus: qui autem mala agit, nudus incedit: quia sine velamine boni operis per iter prauitatis pergit. Sunt vero nonnulli, qui malum suæ nequitie cognoscunt, satiari pane iustitiæ festinant, percipere sacri eloquij dicta, desiderant. Qui quoties parum sententias pro ædificandis mentibus in cogitatione versant, quasi de bona segete spicas portant. Hæretici igitur nudis et incendentibus absque vestitu, et esurientibus spicas tollunt: quia siue quidam otiosi sint, et in nullis se bonis exerceant, seu per iter impudiciæ absque velamine boni operis pergant, etiam si quando iam ad poenitentiam redire cupiunt, et pabulum verbi concupiscunt, eis esurientibus spicas tollunt: quia in eorum mente perniciosi persuasionibus parum sententiam destruunt. Nec immerito spicas signare parum sententias dicimus, quia sæpe dum per figurata eloquia proferuntur, ab eis tegmen litteræ quasi aristarum paleas subtrahimus, vt medulla spiritus resciamur. Sequitur: [Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt.] Omnes, qui sanctam Ecclesiam persequuntur, quid aliud quam torcular calcant? Quod diuina agi dispositione permittitur, vt animarum botri in spiritale vinum defluant, quæ carne corruptibili exutæ, ad regna caelestia velut in apothecam currant. Nam iniusti dum iustos depriment, quasi botros sub pedibus mittunt. Compressi autem botri ad superni conuiuij satietatem exuberant, qui prius quasi in huius aeris libertate pendebant. Vnde Dauid propheta sanctæ Ecclesiæ afflictionem conspiciens, psalmum pro torcularibus scribit. Sed omnes, qui vitam fidelium persequuntur, calcant et sitiunt: quia agendo crudelia, ferociores sunt, et impietatis suæ meritis cæcati, eo ambiunt grauiora facere, quo iam graui fecerunt. Hæretici autem cum per se potestatem persecutionis non habent, huius sæculi potentes commouent, eorumque mentes ad persequendum trahunt, et quibus valent persuasionibus accendunt. Quos cum crudelia agere contra catholicorum vitam conspiciunt, quasi in ipso Solis seruore requiescunt. Bene ergo nunc dicitur: [Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt.] Quia eorum se multitudini adiungunt, quos iam vident graui agere, et adhuc sitire grauiora. Quorum seruor dum eorum desideria satiat, **D** in eorum actibus, quasi in meridie quiescunt. Sequitur. [De ciuitatibus fecerunt viros gemeros.] Quia ciuitates a conuiuentibus populis appellantur, non immerito ciuiратum nomine veræ sunt fidei Ecclesiæ designatæ, quæ in singulis mundi partibus positæ vnâ catholicam faciunt, in qua fideles omnes de Deo recta sentientes, concorditer viuunt. Hanc namque in Euangelio Dominus conuiuantium populorum etiam per locorum distinctionem concordiam designauit, cum satiaturus de quinque panibus populum, quinquagenos per turmas, vel centenos discumbere præcepit: vt videlicet turba fidelium escam suam, et locis disuncta et moribus coniecta perciperet. Iubilæi quippe requies quinquagenarij numeri mysterio continetur, et quinquagenarius bis ducitur, vt ad centenarium perducatur. Quia ergo prius a malo quiescit opere, vt post anima plenius quiescat in cogitatione, alij **E** quinquageni, alij autem centeni discumbunt: quoniam sunt nonnulli, qui iam a prauis actibus habent requiem operis, et sunt nonnulli, qui a peruersis cogitationibus habent iam requiem mentis. Hæretici igitur, quia peruersis sæpe huius mundi potentibus adhærentes, bonorum socialem vitam, atque concordiam persequuntur, recte nunc dicitur: [De ciuitatibus fecerunt viros gemeros.] Quos recte beatus Iob memorat viros, quia illos magis hæretici extinguere ambiunt, qui perfectis gressibus per viam Dei non fluxe et eneruiter, sed viriliter currunt. Qui cum vulnus perfidiæ ingeri in paruulorum fidelium mente conspiciunt, semper ad clamorem et gemitus redeunt. Vnde et recte dicitur: [Et anima vulneratorum clamabit, et Deus inultum abire non patitur.] Vulneratur quippe anima iustorum, cum fides turbatur infirmorum, quibus iam hoc ipsum clamare, est de alieno lapsu tabescere. Sed Deus inultum abire non patitur: quia etsi iusto ordine iniustum aliquid fieri iuste permit-

25.

26.

Matt. 14. b

tit, inultum tamen abire non finit iniuftum, quod fieri iufte permifit: quia et per reprobos ininiuftitiam quasdam, quas inefle confiderat, culpas percutit electorum, et tamen æterna iuftitia ferire non negligit iniuftitiam ferientium. Sequitur.

Quod hæretici, qui bona, qua intelligunt, male interpretando peruersum & facere contemnunt, postmodum in reprobum sensum, ut faciant ea, qua non conueniunt, nec hoc ipsum intelligunt, quod male agunt. Caput XXXIII.

Ipsi fuerunt rebelles lumini.] Plerumque peruersi et cognoscunt recta, quæ sequi debeant, et tamen sequi despiciunt, quæ cognoscunt.] Lumini ergo rebelles sunt: quia sua desideria sequendo, bonum despiciunt, quod nouerunt. Qui ergo non per ignorantiam, sed per superbiam delinquant, elationis suæ scutum iaculis veritatis obijciunt, ne salubriter in corde feriantur. Ex qua videlicet eorum superbia agitur, ut quia nolunt facere, quæ cognoscunt, nec cognoscant iam bona, quæ faciunt, sed sua eos cæcitas a veritatis lumine funditus excludat. Vnde et apte subditur: [Nescierunt vias eius, nec reuerfi sunt per semitas illius.] Qui enim prius sciendo rebelles sunt, postmodum cæcantur, ut nesciant, sicut de quibusdam dicitur: Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. De quibus paulo post additur: Tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conueniunt. Quia enim glorificare noluerunt, quem cognouerant, reprobo sensui traditi, ad hoc relictæ sunt, ut nescirent iam pensare mala, quæ faciebant. Bene autem dicitur: [Nescierunt vias eius, nec reuerfi sunt per semitas illius.] Angustior quippe est semita quam via. Qui autem bona manifestiora agere contemnunt, nequaquam ad subtiliora intelligenda perueniunt. Expectauit autem omnipotens Deus, ut per eius semitas pergerent, sed utinam per eas vel reuerti voluissent, ut vitæ itinera, quæ noluerunt per innocentiam, saltem per poenitentiam tenerent. Quia in re quanta sint misericordiae viscera Dei omnipotentis ostenditur, qui eos, quos a se discedentes aspexit, ut reuertantur, quærit. Vnde post enumeratas culpas delinquentium, synagogam per vocem propheticam reuocat, dicens: Ergo saltem amodo voca me, pater meus, dux virginittatis meæ tu es. Sequitur:

Quod qui in fraterno odio sunt, homicide dicantur.

Caput XXXV.

Mane primo confurgit homicida, interficit egenum et pauperem: per noctem vero erit quasi fur.] Cum homicida in nocte proximorum per nocturnum maxime silentium soleat grassari, cur hoc in loco mane primo confurgere ad interficiendum egenum et pauperem dicitur, in nocte vero quasi fur esse perhibetur? Sed ipsis verbis litteræ dum sibi non congruunt, ad indaganda spiritus secreta reuocamus. In scriptura sacra mane aliquando aduentus dominicæ incarnationis, aliquando aduentus iam terribilis et districti iudicis, aliquando vero præsentis vitæ prosperitas poni consuevit. Mane etenim aduentus dominicæ incarnationis exitit, sicut Propheta dicit: Venit mane et nox: quia et nouæ lucis primordia in Redemptoris præsentia fulserunt, et tamen a persecutorum cordibus perfidiæ suæ tenebræ non sunt deterse. Rursum per mane aduentus iudicis designatur. Vnde per Psalmistam dicitur: In matutinis interficiebam omnes peccatores terræ: sicut et electorum quoque personam exprimens, ait: Mane astant tibi et videbo. Rursum per mane præsentis vitæ prosperitas designatur, sicut per Salomonem dicitur: Væ tibi terra, cuius rex est puer, et cuius principes mane comedunt. Quia enim mane primum diei tempus est, et vesperæ extremum, nequaquam reficiendi sumus de huius vitæ prosperitate, quæ præuenit, sed de his, quæ in fine diei, id est, in mundi termino sequuntur. Mane ergo comedunt, qui de huius mundi prosperitatibus extolluntur, et dum præsentia vehementer curant, futura non cogitant. Omnis enim, qui odit fratrem suum, homicida est. Mane itaque primo confurgit homicida, quia in præsentis vitæ gloria peruersus quisque erigitur, et illorum viram deprimit, qui dum sequentem gloriam sitiunt, quasi satiani in vesperæ exquirunt. Prauus etenim quisque in hoc mundo dignitatem transitorie potestatis arripiens, tanto se acius ad peragenda mala dilatat, quanto per charitatis viscera nullum amat. Quotiens enim cogitationibus contra bonos facit, totiens innocentium

A centium vitam interimit. Qui si disponente Deo subito gloriam acceptæ potestatis amiserit, locum mutat, sed mentem non mutat: quia ad hoc protinus dilabitur, quod subinfertur: [Per noctem vero erit quasi fur.] In nocte quippe tribulationis atque deiectionis sue, etsi exerere crudelitatis manum non valet, eis tamen, quos prævalere conspicit, consilia peruersitatis præbet. Huc illucq. discurret, et quæque potest in bonorum læsionem suggerit. Qui recte quasi fur dicitur, quia in ipsis suis peruersis consilijs metuit, ne deprehendatur. Qui ergo contra egenum et pauperem mane homicida est, per noctem quasi fur absconditur: quia peruersus quisque, qui in prosperitate vitæ præsentis humilium vitam deprimendo interimit, in aduersitate atque deiectione positus, per iniqua consilia latenter lædit, atque id, quod per se explere non valet, adhaerendo huius mundi potentibus, exercet. Sequitur: [Oculus adulteri obser-

28.

Buat caliginem, dicens: Non me videbit oculus.] Hoc etiam iuxta litteram nil obstat intelligi, quia qui adulterium perpetrare desiderat, tenebras exquirat. Sed quia contra hæreticos sententia promittit, dignum est, ut hoc, quod dicitur, mystice sentiat. Nam paulus ait: Non enim sumus, sicut plurimi adulterantes verbum Dei. Adulter quippe in carnali coitu non prolem, sed voluptatem quaerit. Et peruersus quisque ac vanæ gloriæ seruiens, recte adulterare verbum Dei dicitur quia per sacrum eloquium non Deo filios gignere, sed suam scientiam desiderat ostentare. Quem enim libido gloriæ ad loquendum trahit, voluptati magis quam generationi operam impendit. Vbi et apte subditur: [Non me videbit oculus: quia adulterium, quod in mente agitur, valde est difficile, ut ab humano visu penetretur. Quod peruersa mens tanto securius perpetrat, quanto se ab hominibus videri non metuit, quos erubescat. Sciendum

2. Cor. 4. 4

C quoque est, quia sicut is, qui adulterium facit, carnem alienæ coniugis sibi illicitæ coniungit: ita omnes hæretici, cum fidelem animam in suo errore rapiunt, quasi coniugem alienam tollunt: quia videlicet mens Deo spiritaliter inhærens, et ei quasi in quodam amoris thalamo coniuncta, cum peruersis persuasionibus ad prauitatem dogmatis perducitur, quasi aliena coniunx a corruptore maculatur. Bene autem subditur: [Et operiet vultum suum.] Idcirco faciem suam adulter operit, ne cognoscatur. Omnis autem, qui sentiendo vel agendo nequit viuit, vultum suum operit: quia ad hoc peruersitate dogmatis vel operistendit, ut ab omnipotente Deo in iudicio recognosci non possit. Vnde quibusdam in fine dicturus est: Numquam noui vos: descendite a me, qui operamini iniquitatem. Quid autem vultus cordis humani est, nisi similitudo Dei? Quem videlicet vultu peruersus operit, ut cognosci nequeat, cum

Matt. 7. d
Psul. 6

D vitam suam vel malis actibus, vel perfidiæ errore confundit. Sed talis quisque cum, prosperitate vitæ præsentis iustos fulciri conspicit, eis peruersa suadere minime præsumit: si qua vero illos procella aduersitatis inuenerit, ad verba protinus pestiterat persuasionis erumpit. Vnde et subditur: [Perfodiunt in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, et ignorauerunt lucem.] Qui namque hoc loco domorum nomine, nisi conscientie designantur, in quibus habitamus, cum tractando quid agimus? Vnde cuidam sanato dicitur: Vade in domum tuam ad tuos, annuncia illis quanta tibi Dominus fecerit: id est, a peccati iam vitio securus ad conscientiam reuertere, et in vocem prædicationis excitare. Iusti itaque cum in præsentis sæculo die prosperitatis clarescunt, eis eorum magistri peruersa suadere metuunt. Sed consilia exquirunt, deiectionem prosperitatis eorum summopere præstolantur, ut in aduersitate tenebris eorum mentes suadendo perfodiant, quibus prospere viucentibus peruersa loqui minime audebant. Quos mox ut in aduersitate viderint, exurgunt, et non nisi ex peccati merito talia illos perperi asserunt: quia solam præsentis vitæ gloriam diligentes, flagellum damnationem credunt. In tenebris ergo domos perfodiunt, quia bonorum mentes ex ipsa eorum corrumpere aduersitate moliantur. Bene autem dicitur: [Sicut in die condixerant sibi:] quia cum iustos conspicerent prosperitatis luce claruisse, quoniam loqui non poterant, ad maligna solummodo contra eos consilia vacabant. Siue autem hæretici siue peruersi quilibet, cum iustos in deiectione conspicunt, gaudent: cum vero eos ad regendæ potestatis viderint culmen erumpere, perturbantur, metuunt, afflictionibus tabescunt. Vnde et subditur: [Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis.] Iniqui semper afflictionem fidelium expectant, eosque in tribulatione videre desiderant. Et in tenebris domos,

Luca. 8. f

29.

perfo-

perfodiunt, dum cor innocentium, sed tamen infirmorum, deiectionis tempore pessima collocurione corrumpuntur. Sed plerumque contingit ut dum bonos quosque in deiectione conspiciunt, subito occulta dispensatione diuina iustis quispiam qui videbatur oppressus, aliqua sæculi potestate fulciatur, eiq. prosperas vitæ præsentis ardeat, quem prius aduersitatis tenebræ præmebant. Quam nimirum prosperitatem illius cum peruersi conspiciunt, sicut dictum est, perturbantur. Mox enim ad corda sua redeunt, ante mentis oculos reuocant quiddid se peruerse egisse meminerunt, vindicare in se omne virium formidant, et vnde lucet ille qui potestatem suscipit, inde peruersus quisque, qui corrigi metuit in tristitia tenebrescit. Bene ergo dicitur: [Si subito apparuerit aurora, arbitrantur vmbra mortis.] Aurora quippe mens iusti est, quæ peccati sui tenebras deferens, ad lucem iam erumpi æternitatis, sicut de sancta quoque Ecclesia dicitur: Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora, confurgens? Quo igitur iustus quisque iustitiæ luce irradians, in præsentī vita honoribus sublimatur, eo ante peruersorum oculos tenebræ mortis fiunt: quia qui peruersa se egisse meminerunt, corrigi pertimescunt. Semper namque desiderant in suis prauitibus relaxari, in correcti viuere, et de culpa gaudium habere. Quorum ipsa lethalis læticia conuenienter exprimitur, cum proinus subinfertur: [Et sic in tenebris quasi in luce ambulant.] Peruersa etenim mente gaudent in facinorosis, per culpam suam quotidie ad supplicium trahuntur, et securi sunt. Vnde et per Salomonem dicitur: Sunt impij, qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant. De quibus rursum scriptum est: Qui lærantur cum male fecerint, et exultant in rebus pessimis. Sic itaque in tenebris quasi in luce ambulant: quia ira gaudent in nocte peccati, ac si eos lux iustitiæ circumfundat. Vel certe, quia tenebræ vitam præsentem non inconuenienter exprimunt, in qua alienæ conscientie non videntur. Lux vero nostra patria æterna est, in qua dum vultus aspiciamus, corda in nobis nostra vicissim videmus. Iniqui autem quia vitam præsentem iam diligunt, atque hæc exilij tempora complectuntur, ac si iam in patria regnent, recte dicitur: Sic in tenebris quasi in luce ambulant: quia sic in præsentī cæcitate læti sunt, ac si iam æternæ patriæ luce perfuantur. Sequitur: [Leuis est super faciem aquæ.] A plurali numero ad singularem redit: quia plerumque vnus mala inchoat, et imitando multi subsequuntur. Sed eius principaliter culpa est, qui peruersi sequentibus exempla præbuit inquiraris. Vnde ad illum redit crebro sententia, qui auctor exirir in culpa. Aquæ autem superficies huc illucq. aura impellitur, et nulla stabilitate solidata, passim mouetur. Iniqui igitur mens plusquam aquæ superficies leuis est: quia quælibet hanc aura tentationis attingerit, sine tarditate aliqua retractationis trahit. Si enim cor fluxum cuiuslibet peruersi cogiramus, quid aliud quàm in vento positam aquæ superficiem cernimus? Nunc namque illum auræ superbix impellit, nunc aura luxurix, nunc aura inuidix, nunc aura fallacix pertrahit. Super faciem ergo aquæ leuis est is, quem quilibet erroris ventus cum venerit impellit. Vnde bene quoque per Psalmistam dicitur: Deus meus pone illos vt rotam, et sicut stipulam ante faciem venti. Vt rota quippe ponuntur iniqui, quia in circuitu laboris missi dum ea quæ ante sunt negligunt, et ea quæ deferenda sunt, sequuntur, ex posterioribus eleuantur, et in anterioribus cadunt. Qui recte quoque stipulæ ante faciem venti comparantur: quia irruente aura tentationis, dum nulla subnixi sunt ratione grauataris, eleuantur vt corruant, et sæpe eo se alicuius meriti existere æstimant, quo eos in alia status erroris portant. Sequitur:

Quid hæretici quia nec in fide Ecclesia, nec in via charitatis ambulant, essi ab hominibus ad tempus videntur benedicti, ipsi tamen maledictione æterna damnantur.
Capitulum XXXVII

Maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum.] Quisquis in vita præsentī recta agit et aduersa sustinet, laborare quidem in aduersitate cernitur, sed ad benedictionem hereditatis perpetuæ consummat. Quisquis vero peruersa agit, et tamen prospera recipit, seq. a malis acribus nec donorum largitate compefcit, prosperari quidem conspicitur, sed reatu perpetuæ maledictionis ligatur. Vnde recte nunc dicitur: [Maledicta sit pars eius in terra.] Quia et si ad

tempus

A tempus benedicitur, in reatu tamen maledictionis tenetur. De quo et apte subditur: [Nec ambulet per viam vinearum.] Via namque vinearum, est rectitudo Ecclesiarum. Qua in re siue hereticum, siue carnalem quempiam nil obstat intelligi, quia via vinearum, id est, rectitudo Ecclesiarum amittitur, dum vel fides recta, vel rectitudo iustitiæ non tenetur. Ille namque per viam vinearum ambulat, qui sanctæ vniuersalis Ecclesiæ prædicationem pensans, neque a fidei, neque a bonorum actuum rectitudine declinat. In via quippe vinearum ambulare, est sanctæ Ecclesiæ patres velut dependentes botros aspicere, quorum verbis dum intendit in labore itineris, amore debriatur æternitatis. Sequitur:

Quod quidam sicut in peccato immoderati fuerunt, et ultra modum frigidi, ita cum calefcere incipiunt, nimis sunt, nec in aliqua habent mensuram.

Caput XXV. 11.

Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium.] Idcirco iniquitas frigori comparatur: quia peccantis mentem torpore constringit. Vnde scriptum est: Sicut frigidam facit cisterna aquam suam, sic frigidam facit malitia suam. Quo contra charitas calor est: quia videlicet mentem accendit quam replet. De quo calore scriptum est: Abundabit iniquitas, refrigeret charitas multorum. Et sunt nonnulli qui dum iniquitatum suarum frigora declinant, ad veram fidem, vel ad sanctitatis habitum veniunt. Sed quia plusquam necesse est, de suis sensibus presumunt, sæpe in fide quam accipiunt, ea quæ non capiunt, perferuntur volunt, ut ratione magis in Deo quam fide teneantur. Quia vero humana mens perferuntur non valet diuina secreta, omne quod ratione perferuntur non possunt, credere contempnunt, et per inquisitionem nimiam in errorem labuntur. Hi itaque cum necdum crederent, vel adhuc ad iniquitatis opera vacarent, aquæ niuium fuerunt. Sed cū carnalia facta deserentes, in fide ad quam perducti sunt, plus appetunt perferuntur quam capiunt, amplius profecto calent, quam calore debuerunt. Bene ergo de hoc peruerso quolibet prophetantis duntaxat sententia, non optantibus dicitur: [Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium.] Ac si aperte diceretur: Qui humiliter sub disciplinæ vinculo non restringitur, ab infidelitate sua, vel peruersi operis frigore, per immoderatam sapientiam in errorem labitur. Vnde bene quoque egregius prædicator discipulorum suorum cordibus hunc exquisitæ sapientiæ nimium calorem detrahit, ait: Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Ne fortasse nimius calor interimeret, quos prius aquæ niuium, id est, infidelitas, vel torpentium actionum frigora morituros tenebant. Et quia valde difficile est, ut is qui se sapientem æstimat, mentem ad humilitatem reducat, et recta prædicantibus credat, sensumque suæ peruersitatis abijciat, recte subiungitur:

Hier. 6. b

Matth. 24. 4

Rom. 12. a

D Quod peccatum vsque ad inferos ducitur, quod ante mortem per penitentiam non emendatur. Caput XXV. 11. 1.

Et vsque ad inferos peccatum illius.] Peccatū quippe vsque ad inferos ducitur, quod ante finem vitæ præsentis per correctionem ac poenitentiam non emendatur. De quo videlicet peccato per Ioannem dicitur: Est peccatum ad mortem non pro illo dico ut roget quis, Peccatum namque ad mortem, est peccatum vsque ad mortem: quia scilicet peccatum quod hic non corrigitur, eius venia frustra postulatur. De quo adhuc subditur: [Obliuiscatur eius misericordia.] Omnipotentis Dei misericordia obliuisci eius dicitur, qui omnipotentis Dei iustitiæ fuerit oblitus: quia quisquis eum nunc iustum non timet, postea inueniunt non valet misericordem. Quæ nimirum sententia non solum ei intenditur, qui veræ fidei prædicamenta deserit, sed etiam qui in fide recta positus carnaliter viuunt: quia vitio æternæ a nimaduersiōis non euadit, vtrum in fide, an in opere peccetur. Nam cū damnationis dispar est qualitas, culpæ tamen quæ nequaquam per poenitentiam tergitur: nulla absolutionis suppetit facultas. Sequitur:

37.

Ioan. 5. d

Quod carnalis dulcedo delectationis in conscientia nutrit vermem doloris, et tota carnalis voluptas ad putredinem factoris seclinas.

Caput XXI. X.

D Vlcedo illius vermis.] Qui in hoc appetit mundo prosperari, ceteros excedere rebus et honoribus tumere, huic nimirum cura secularis in delectatione est, et quies in labore. Valde etenim fatigatur, si desit cura sæculi qua fatigetur. Quia autem nature est vermis, momentis singulis incessanter moueri, non immerito signatur nomine vermis, inquit

S. Greg. Tom. 2.

M m m

tudo

tudo cogitationū. Peruerſe itaque mentis dulcedo vermis eſt: quia inde delectabiliter paſcitur, vnde per inquietudinem inceſſanter agitur. Poſeſt quoque apertius vermis nomine caro designari. Vnde et ſuperius dicitur: Homo putredo, et filius hominis vermis. Luxurioſi igitur cuiuſlibet atque carnis voluptatibus dediti, quanta ſit cæcitas demonſtratur, cum dicitur: [Dulcedo illius vermis:] Quid namque caro, niſi putredo ac vermis eſt? Et quiſquis carnalibus deſiderijs anhelat, quid aliud quàm vermem amat? Quæ enim ſit carnis ſubſtantia, reſtantur ſepulchra. Quis parentum, quis amicorum fidelium, quamlibet dilecti ſui tangere carnem ſaturientem vermibus poſeſt? Caro itaque cum concupiſcitur, penſetur quis ſit exanimis, et intelligitur quid amatur. Nil quippe ſic ad edomandum deſideriorum carnalium appetitum valet, quàm vt vnuiſque hoc quod viuſi diligit, quale ſit mortuum penſet. Conſiderata etenim corruptione carnali, citius cognoscitur: quia cum illicite caro concupiſcitur, tabes deſideratur. Bene ergo de luxurioſi mente dicitur: [Dulcedo illius vermis:] quia iſ qui in deſiderio carnalis corruptionis æſtuet, ad foetorem putredinis anhelat. Hæc ſicut in huius partis tertiz initio promiſſiſſe me memini, ſub breuitate tranſcurri: vt ea quæ in hoc opere ſequuntur, quia magna obſcuritate implicata ſunt opulante Deo latius diſſerantur.

LIBRI DECIMISEXTI MORALIVM FINIS.

SANCTI GREGORII

MORALIS EXPOSITIONIS

IN BEATVM IOB

LIBER DECIMVS SEPTIMVS.

continuans textum capituli vigefimiquarti ſancti Iob.

CAPVT PRIMVM.

Voties in ſancti viri hiſtoria per nouum volumen enodare myſterium typicæ expoſitionis aggredimur, oportet vt ex eiſdem viri, vel nomine, vel paſſione ſignificationem myſticam principaliter, proferamus: quatenus habitaculorum more, dum ſuperſcriptionem tituli in ipſa poſiti fronte præſigimus, quia cuius eſt domus agnoſcitur ſecurius intretur. Crebro autem dixiſſe me memini, quoniam beatus Iob paſſiones Redemptoris noſtri, eiſque corporis, id eſt, ſanctæ Eccleſiæ, et paſſione ſua ſignauit et nomine. Iob quippe interpretatur dolens. Et quis

Eſai. 53. b
Ibidem.

alius in hoc dolente figuratur, niſi iſ de quo ſcriptum eſt: Vere languores noſtros ipſe tulit, et dolores noſtros ipſe portauit? De quo ruſſum dicitur: Lituore eius ſanati ſumus. Amici vero eius, hæreticorum ſpeciem tenent, qui, vt ſæpe iam diximus, Deum dum defendere nituntur, offendunt. Sanctus ergo vir per vulnera et verba ſic loquatur ſua, vt etiam noſtra ſignificet, et plerumque per prophetiz ſpiritum ventura narret, præſentia tranſcendat: nonnumquam vero ſic præſentibus diſſerat, vt de futuris reticeſcat. Cognita itaque diſcretionis huius cuſtodia, cum intmuratione vocis illius noſtra quoque intelligentia alternet: vt tanto verius eiſ ſenſibus congruat, quanto ſe et cumeius vocibus immutat. Verbis itaque præcedentibus ſanctus vir per diſertas prudentiz arte ſententias iniqui cuiuſlibet culpas protulit, et quàm ſit damnanda eiſ actio expreſſit. De cuius poena mox ſubiicit, dicens:

Quid

A *Quod malorum vitam in eo videt Deus, quod indicat: in eo quod non miseretur, ignorat.* Caput I I.

Non sit in recordatione, sed contratur quasi lignum infructuosum.] In recordatione enim conditoris non reducit, quisquis vsque ad finem vite vitij subiugatur. Nam si hunc superni respectus memoria tangeret, proculdubio ab iniquitate reuocaret. Eius quippe merita exigunt, vt funditus ab auctoris recordatione deleatur. Sciendum vero est, quod recordari Deus nequaquam proprie dicitur. Qui enim obliuisci non potest, quo pacto recordari potest? Sed quia eos nos, quorum recordamur, amplectimur: ab his autem, quorum obliuiscimur, elongamur: humano vsu & recordari Deus dicitur, cu dona tribuit; et obliuisci, cum in culpa derelinquit. Sed quia cuncta pensat, cuncta sine intermissione alternatione considerat, et recordatur bonorum, quorum tamen numquam obliuiscitur: et nullatenus recordatur malorum, quos tamē per iudicium semper intuetur. Quasi enim redit ad bonorum memoriam, quam tamen numquam deseruit: et quasi nequaquam malos respicit, quorum tamen facta considerat, sed super hæc damnationis iudicium in ultimis seruat. Hinc enim scriptum est: Oculi Domini contemplantur bonos et malos. Hinc per Psalmistam dicitur: Vultus Domini super facientes mala: vt perdat de terra memoriā eorū. Considerat igitur quos punit, sed eodē ipsos ante non vidit, quos nescit. Nam quibusdam in fine dicturus est: Nescio vos vnde sitis: discedite a me omnes operarij iniquitatis. Miro igitur modo prauorum vitam et intuetur, et obliuiscitur: quia quos per distributionem sententiæ iudicat, quantum est ad memoriam misericordie ignorat. Qui quoniā in eius recordationem non veniunt, quasi infructuosum lignū ex eius iudicio contrentur. Terra quippe eos temporali sumptu aluit, prædicationis de super pluuiā infudit. Sed quia eorum vita nequaquā fructū boni operis protulit, iratus hanc agricolā abscidit: vt iuxta veritatis sententiā locū non occupet, quē tenere alius ad fructū valet. De hoc infructuoso ligno per Ioannē dicitur: Iā securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur. Hoc autem loco vt æterna reprobi supplicia designentur, nequaquā lignum dicitur abscindi, sed conteri: quia videlicet reprobos mors quidē carnis abscidit, sed poena subsequens conterit. Quasi enim hic inciditur, cū a præsentis vita separatur. Sed in gehēna conteritur, cū perpetua dānatione cruciatur. Vir autē sanctus, quia districtā peruersi poenā protulit, protinus ad culpā recurrit: vt ex iniustitia immensitate edoceat, quod tanta eius damnatio non sit iniusta. Sequitur:

Quod reprobi infructuosam carnem in huius mundi delicijs enutriunt, & animam Christo marito viduam contemnant. Caput I I I.

Pauit enim sterilem, et quæ non parit, et viduæ bene non fecit.] Quæ hoc loco sterilis, nisi caro nominatur? Quæ dum sola præsentia appetit, bonas gignere cogitationes nescit. Quæ autē vidua, nisi anima nuncupatur? Quam quia sibi conditor coniungere voluit, ad thalamum vteri virginalis venit, Psalmista attestante, qui ait: Et ipse tamquā sponsus, procedens de thalamo suo. Quæ recte vidua dicitur: quia eius vir pro ea mortem perulit, et nunc in cæli penetralibus ab eius oculis occultus, quasi in parte alterius regionis viuit. Iniquus ergo sterilem pascit, et viduæ benefacere negligit: quia carnis desiderijs seruans, curam animæ vitamq. contemnit. Tota namque intentione omniq. studio cogitat, quo modo sine vllis necessitatibus caro moritua subsistat, et curat animæ vitā despiciat, quæ vel in morte vel in beatitudine proculdubio in perpetuum viuit. Recte autē eū dicere tur: [Pauit sterilem,] protinus adiungitur: [Et quæ non parit.] Quasdam namque ex sa-

Ecce historia, feminas nouimus steriles extitisse, et tamen in tempore extremo peperisse. Caro autem non solum sterilis, sed etiam quæ non parit dicitur: quia suo sensu bonas cogitationes gignere, nec in ultimis valet. A vigore enim iam proprio deficit, et tamen adhuc transitoria concupiscere non desistit: iamq. a pristino robore lassata, pene ab ipso, quem diligit, mundo repellitur, et tamen adhuc annisui improbo obtinere temporalia conatur. Agere iam peruersa non sufficit, sed tamen cogitare vel quæ non agit nequaquam desistit. Recte ergo non solum sterilis, sed etiam non pariens dicitur: quia suo sensu, vt diximus, ad bonæ cogitationis prolem, nec cum infirmata sue sit, fetatur. Quod tamen intelligi etiam de hæreticis prædicantibus potest. Vnusquisque enim prædicator erroris, dum plebem extra vnitatem Ecclesiæ politam docet, profecto sterilem et eam, quæ parere non valet, pascit: quia et ei vsum sui laboris impendit, quæ spiritalis fructus nequaquam reddit. Bene autem viduæ non facit, quia videlicet sanctæ vniuersali Ecclesiæ, cu-

ius vir aduerfa mortis pertulit, viuere a c deferuire contemnit. Viduæ enim benefacere, A
 eft in eius, quæ mortui viri fua amore coneritur, confolatione laborare. Vnde et Pfalmi-
 ftæ voce hæc cadem vidua, fcilicet fancta Ecclefia queritur, dicens: Confolantē me qua-
 fiiui, et non inueni. Tunc folum quippe confolantem inuenit, cum ex ea morte, quam vir
 eius pertulit, multos intra femetiplam surgere ad vitam cernit. Sæpe autem prædicator
 erroris, huius mundi diuitibus iungitur, qui pro eo quod terrenis occupationibus incubat,
 diſtorum deprehendere aſtutias ignorant: et cū potentes eſſe exterius ambiant, peruerſæ
 prædicationis laqueo ſine labore capiuntur. Vnde et ſubditur: [Detrahit fortes in for-
 titudine ſua.] In fortitudine quippe ſuæ prauitatis fortes quoſque detrahit, cum per ſui er-
 roris aſtutiam mundi huius potentes rapit. Quos contra per Paulum dicitur: Infirma mun-
 di elegit Deus, vt confunderet Fortia. Fortitudo autē peruerſi prædicatoris, eſt elata ſcien-
 tia locutionis, qua inſtatus, ceteros deſpicit, atque in contemptu omnium, quaſi ſingula-
 riter apud ſe peritus, intumefcit. Qui magna de ſe ſentians, ſed vera de Domino ignorans,
 longe a fidei cognitione diſiungitur, et tamē videri fidei prædicator conatur. Vnde adhuc
 ſubditur: [Et cum ſteterit, non credet vitæ ſuæ. Stat in hoc mundo petuerus quifque præ-
 dicator, quoſque terreno viuut in corpore. Sed vitæ ſuæ credere renuit, quia de Deo vera
 cognoscere contemnit. Vitæ enim ſuæ crederet, ſi de Conditoris ſui ſubſtantia recta ſenti-
 ret. Hæc itaque ſuperius de quolibet iniquo prolata dicebamus, ſed repente ad erroris præ-
 dicatorem intellectum vertimus, quo modo peccator diu toleratur. Vnde ſciendum eſt,
 quia ſic ad ſpeciem ducimur, vt nequaquam tamen a genere funditus euellamur. Nam
 petuerus quifque etiā ſi rectam fidem in ſinu vniuerſalis Eccleſiæ tenere videatur, ſtat, et
 vitæ ſuæ non credit: quia recta quidem ſunt, quæ per fidem de conditore intelligit, ſed ta-
 men fidei opera tenere contemnit, et in crudelitatis redarguitur, qui ab eo, quod fe oſtēdit
 credere, viuendo reprobatur. Hinc enim per Ioannem dicitur: Qui dicit ſe noſſe Deum, et
 mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Hinc Paulus ait: Conſitentur ſe noſſe Deum, fa-
 ctis autem negant. Hinc Iacobus dicit: Fides ſine operibus mortua eſt. Sed inter hæc con-
 ditor mira diſpenſatione conſilij et culpas reſpicit, et viuendi tempora impendit: vt lon-
 giora temporalis vitæ ſpatia, aut conuerſo ſiant in adiutorium muneris, aut non conuer-
 ſio ad augmentum damnationis. Vnde adhuc ſubditur:

*Quod multum timere debent hi, quos ad pœnitentiam Deus expellat, et quod contemptus cle-
 mentia promoueat iram.*

Capitulum IIII.

Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, et ille abutitur eo in ſuperbia. [Quifquis delinquit
 et viuut, idcirco hunc diuina diſpenſatio in æquitate tolerat, vt a b iniquitate compe-
 ſcat. Sed qui diutius toleratur, nec tamen ab iniquitate compeſcitur, munus quiddē ſuper-
 bæ patientiæ percipit, ſed reatus ſui vinculis ex ipſo ſe munere arcūs a ſtringit. Nam quia
 accepta pœnitentiæ tempora diuertit ad culpam, diſtictus in vltimis iudex impenſa ar-
 gumenta miſericordiæ conuertit ad pœnā. Hinc namque per Paulum dicitur: An ignoras
 quia Patientia Dei ad pœnitentiā te adducit? Tu autem ſecundum duritiā tuam et cor
 impœnitens, theſaurizas tibi irā in die irę, et reuelationis iuſti iudicij Dei. Hinc Iſaias ait:
 Puer centū annorū morietur, & peccator centum annorum maledictus erit. Ac ſi aperte
 nos deterreat, dicens: Vita quiddē pueri in longū trahitur, vt a factis puerilibus corrigatur,
 ſed ſi a peccati perpetratiōe, nec tēporis longinquitate compeſcitur, hæc ipſa vita longin-
 quitas, quā per miſericordiā accepit, ei ad cumulū maledictiōis creſcit. Vnde neceſſe eſt,
 vt cum nos diutius expectari conſpicimus, ipſa prærogata pietatis tēpora, quaſi damna-
 tionis argumenta timeamus, ne ex clementia iudicis creſcat ſupplicij peccatoris, et vnde
 quifque eripi a morte poterat, inde grauius ad mortē tēdat. Quod idcirco plerūque agitur,
 quia nequaquā a præſentibus mētis oculus ſeparatur. Cōſiderare nāque peccator Redem-
 ptoris vias negligit, et idcirco in ſuis itineribus ſine ceſſatione veteraſcit. Vnde et ſubditur:

Quod peccatores non vias Dei, ſed ſuas ſuſcipiunt.

Capitulum V.

Oculi enim eius ſunt in vijs illius. [Vias enim ſuas peccator intuetur: quia ſola cogita-
 re, ſola cernere nititur, quæ ſibi ad cōmodū tēporale ſuffragetur. Hinc etenim Paulus
 dicit: Omnes quę ſua ſunt querunt, nō quę Ieſu Chriſti. Via namque elati, ſuperbiæ: via ra-
 ptoris, auaritiæ: via eſt lubrici concupiſcētiæ carnalis. In vijs ergo ſuis iniquus quifque ocu-
 los deprimit: quia ſolis vitij, vt per hæc animo ſatisfaciat, intendit. Vnde per Salomonem
 dicitur:

Pſal. 69.

1. Cor. 1. d.

3

1. Ioan. 2. d.

Tito. 1. d.

Iacob. 2. d.

Rom. 2. d.

Yſai. 65. d.

Philip. 3. d.

1. Cor. 13. f.

- A** dicitur: Oculi stultorum in finibus terræ: quia hoc solū tota cordis intentione conspiciunt, per quod ad finem terreni desiderij perducantur. Nequaquam vero suæ considerationis obtutum in terra peccator figeret, si ad sancta sui Redemptoris itinera mentis oculos leuaret. Vnde per Salomonem rursum dicitur: Oculi sapientis in capite eius: quia videlicet sapiens quisque illum tota intentione considerat, cuius se membrū esse per hanc pensat. Has nāque humanę conuersationis vias videre contēpserat, qui dicebat: In mandatis tuis exercebor, et considerabo vias tuas. Ac si a parte spondeat, dicens: Quæ mea sunt, iam videre refugio: quia per imitationis tuę viā, pergere conuersionis gressibus inardescō. Qui enim præfenti iam mundo contradicit, amoris excitatione continua Redēptoris sui vias cordis oculis obijcit, vt mens prospera fugiat, ad aduersa præparetur: nihil, quod demulceret, appetat, nihil, quod detertere creditur, pertimescat: merorem gaudium deputet, præfentis vitæ gaudia, damna mæroris putet, abiectionis detrimenta non timeat, sed per hæc manentis gloriæ locum querat. Has etenim vias sequentium monstrabat oculis veritas, cū dicebat: Si qui mihi ministrat, me sequatur. Ad has vias tumentia discipulorū corda reuocabat, cum locum iam gloriæ quærerent, sed eiusdem glorię iter ignorarent, dicens: Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Confessionis quippe illius celsitudinem a dextris sinistrisq. quæserant, sed quanta ad hanc esset itineris angustia non videbāt. Vnde et eorum mox oculis imitandus passionis calix obijcitur, vt videlicet si ad humilitatis gaudia tenderent, prius viā humilitatis inuenirent. Quia igitur considerare peccator vias Dei negligit, sed solis in quibus carnaliter delectetur intendit, recte nunc dicitur: Oculi enim eius sunt in vijs illius. Sequitur: [Eleuati sunt ad modicum, et non subsistunt.] Iniquorum gloria cum plerumque in annorū multitudinem tenditur, ab infirmorum mentibus esse longa et quali stabilis æstimatur. Sed cum rупentinus hanc finis intercipit, breuē proculdubio fuisse redarguit: quoniā determinas innoteſcit, quia quod præterire potuit, modicum fuit. Eleuantur ergo ad modicū, et minime subsistunt: quia coipso quo videri alti appetunt, a vera Dei essentia longe per elationem sunt. Subsistere etenim nequeunt, quia ab æternæ essentia soliditate diuiduntur, atque hanc primam ruinam tolerant, quia per priuatā gloriam in femetipsis cadunt. Hinc enim per Psalmistā dicitur: Deieciſti eos, cū alleuarentur, quia eo intrinsecus corruunt, quo male extrinsecus surgunt. Hanc breuitatem glorię temporalis aspiciens, iterum dicit: Vidi impium super exaltatum et eleuatū super cedros libani: transiit, et ecce non erat. Hinc iterum ait: Pulſillum, adhuc, et non erit peccator. Hinc Iacobus dicit: Quæ est enim vita vestra? Vapor est ad modicū parens. Hinc Propheta breuitatem glorię carnalis penſans, denunciat, dicens: Omnis caro fenum, et omnis gloria eius sicut flos feni. Iniquorum quippe potentia feni floribus comparatur: quia nimirum carnalis gloria dum nitet, cadit: dū apud se extollitur, repentinō intercepta sine terminatur. Sic nāque aurarū statu in altū stipula rapitur, sed calū concito ad ima reuocatur. Sic ad nubila fumus attollitur, sed repente in nihilū tumescendo dissipatur. Sic ab infimis nebula descendendo se erigit, sed exortus hanc solis radius, ac si non fuerit abſtergit. Sic in herbarū superficie nocturni roris humor aspergitur, sed diurni luminis subito calore siccat. Sic spumose aquarū bullę inchoatibus pluuijs excitatz, ab intimis certatim prodeunt, sed eo celerius diruptę depereunt, quo inflatz citius extenduntur. Cumq. excreſcunt, vt appareant, creſcendo peragūt, ne subsistāt. De iniquis igitur tēporalis glorię elatione tumentibus, sed tamen nulla in hac soliditate durantibus, dicitur recte: Eleuati sunt ad modicū, et non subsistūt. De quibus adhuc subditur: [Et humiliabūt sicut omnia, et auferentur.] Sic prouetus esse contemplationis debet, vt ex paucis ad multa, ex multis ad omnia considerāda rapiatur: quatenus gradatim eduſta proficiat, et trāſitoria omnia, comprehendendo diuidicans, ipsa pene incomprehenſibilitate excreſcat. Vnde sanctus vir cum prauorū gloriam defectumq. discuteret ad cuncta protinus mentis oculū retendit, dicens: [Humiliabūt sicut omnia, et auferentur.] Omnia profecto terrena. Ac si a parte dicat: Strare vilo modo nequeunt, quia ipsa quoque fugiunt quibus innitiuntur: dumq. tempora lia diligunt, cū his ex temporis volubilitate percurrunt. Sed quæri poteſt cū per Salomonē dicitur: Generatio præterit, et generatio aduenit, terra vero in æternū ſtatit: beatus Iob omnia humiliari aſſerat et auferri? Quod tamen facile diſcutimus, si terra et calū vel qualiter tranſeat vel qualiter maneat diſtinguamus. Vtraque namque hæc per eā, quā nunc habent, imaginē tranſeunt, sed tamen per eſſentiā sine fine ſubſiſtunt. Hinc namque per Paulū dicitur: Præterit enim figura huius mundi. Hinc per ſemetipſam veritas dicit:

Proo. 17. d

Eccles. 2. B

Psal. 118.

Ios. 12. d

Matth. 20. e

Psal. 72.
5.Psal. 36.
Ibidem.Iacob. 4. d
Esa. 40. b

Eccles. 1. a

1. Cor. 7. f

Matth. 23. c

Apoc. 21. d

Pfal. 101.

Cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Hinc ad Ioannem angelicā voce perhibetur: Erit cælum nouum, et terra noua. Quæ quidem non alia condenda sunt, sed hæc ipsa renouantur. Cælū igitur et terra et transit et erit: quia ab ea, quā nunc habet, specie per ignem tergitur, et tamen in sua semper natura seruat. Vnde per Psalmistam dicitur: Mutabis ea, et mutabuntur. Quam quidem vltimam commutationem suam ipsis nobis nunc vicissitudinibus nunciant, quibus nostris vñbus indefinenter alternant. Nam terra a sua specie hiemali ariditate deficit, vernali humore viridescit. Cælum quotidie caligine noctis obducitur, et diurna claritate renouatur. Hinc ergo fidelis quisque colligat et intetire hæc, et tamen per inuouationem refici, quæ constar nunc assidue velut ex defectu reparari.

Quod in die iudicij, impij quasi aristas proiectis in ignem, iniustitia sanctorum quantus sit candor patebit. Caput VI.

6. **I**nter hæc igitur vir sanctus cum prauorum cursum conspiciat, quanta quandoque animaduersione deficiant innotescit, dum protinus subdit: [Et sicut summitates spicarū conterentur.] Spicarum quippe summitates, aristæ sunt. Aristæ autem coniunctæ in spica procedunt, sed crescendo paulisper, a se hirsutæ et rigidæ disiunguntur. Sic nimirum sic ad huius mundi gloriā prauī diuites surgunt. Naturæ enim sibi communionē coniuncti sunt, sed contra se vicissim crescendo diuiduntur. Alius quippe alium defecit, et alter in alterum inuidiæ facibus ignescit. Qui ergo ex tumore mentis a charitatis vnitate se separant, quāsi aristarū more contra se rigidi stant. Quid ergo prauos huius mundi diuites dixerim, nisi aristas quasdam generis humani. Qui dum contra se superbiunt, sed bonorum vitam vnanimiter affligūt, aduersum se quidē diuisi sunt, sed tamen concorditer grana deorsum premunt. Nunc igitur aristæ ad alta prosiliunt, grana latent: quia et reproborū potentia eminent, et electorum gloria non apparet. Illi se honorum fastibus ostendunt, isti in humilitate se depriment. Sed trituræ tempus adueniet, quod et aristarum rigiditatem frangat, et solida grana non conterat. Tunc quippe superbia iniquorū comminuitur, tunc electorum vita quanta integritate fulgeat, declaratur: quia cum iniusti deficiunt, ex hac ipsa aristarum contritione agitur vt grana appareant, quæ latebant. Cumq. aristæ franguntur, granorum candor ostenditur: quia iniqui in supplicia aterna cadentibus, sanctorum iustitia quanta veritate candeat, demonstratur. Vnde recte quoque per Ioannem dicitur: Cuius ventilabrum in manu sua est, et permundabit aream suam: et triticum quidem recondet in horrea sua, paleas autem comburet igni inextinguibili. Beatus igitur Iob, prauorum elatio quanta animaduersione frangatur, aspiciat, eosq. aristas pereuntibus comparans, dicat: Sicut spicarum summitates conterentur, quia nimirum rigiditas superbiorum trituræ vltimæ fortitudine frangitur, quæ nunc electorum vitam despiciens eleuat. Sequitur:

Matth. 3. c

Lucas 3. d

Quod sit indignum et iniustum, vt sancti si in aliquo offendant, a male viventibus increpentur. Caput VII.

Quod si non ita est, quis me arguere poterit esse mentium, et ponere ante Deū verba mea? Si ita non est vt loquitur, profecto de falsitate hunc omnes arguere possunt. Cur ergo dicitur: Si non ita est, quis me arguere poterit esse mentium? Idū scilicet nouerimus quod fallacem cuiuslibet reprehendere licet? Sed si loquentis sensum subtili interrogatione discutimus, quān sint recta, quæ protulit, citius inuenimus. Iustus nāque etsi quid vñquā delinquendo loquitur, dignum non est vt ab iniustis et prauē viuentibus iudicetur. Vnde sanctus vir amicorum superbiam deprimens, non solum si ita est, verumetiam si ita non est vt protulit, nequaquam se reprehendi posse confidit: quia nimirum illi recte redarguere falsa possunt, qui falsa agere nesciunt. Nā correptionis ausum contra fallaciam percuti, qui adhuc fallaciter viuunt. Ait ergo: [Quod si ita non est, quis me poterit arguere esse mentium?] Ac si aperte dicat: Ita sunt cuncta, vt protuli, quæ tamē si ita non essent, a vobis redargui nequaquā possem: quia dum adhuc propriæ succumbitis, alienam reprehendere fallaciam non valetis. Vbi et apte subditur: [Et ponere ante Deum verba mea:] Quisquis enim dicta fallacia veraciter reprehēdit, audita cogitans, aut hæc ex regula veritatis pen-

sians,

Ans, verba ante Deum ponit: quia apud se in confpectu veritatis examinat, quid foris contra fallaciam decernat. Ante Deum quippe verba ponere, est, confiderato intimo iudice, exteriora dicta pensare. Vir autem sanctus ab amicis superbientibus verba sua ante Deum poni posse non æstimat. Ac si a pte dicat: Idcirco quæ loquor, ponere ante iudicem non valetis, quia eius vobis faciem peccantes absconditis. Quod tamen et ex typo sanctæ Ecclesiæ nil obstat intelligi, quæ cum de infirmis suis ab hæreticorum irrisione reprehenditur, ipsam irrisiõnem eorum astutiam designatur: quia tolerabilius Deo est, vt in infirmitate, quis atque ignorantia cum humilitate iaceat, quàm cum elatione alta comprehendat. Sed quia sanctus vir multa contra eos protulit, qui fugitiua potestate superbiunt, et ventosis honoribus inrumescunt, Baldath Suites ex eius correptione proficiens, apud quæ vera sit potentia agnoscit, dicens:

B CAPVT VIGESIMVMQVINTVM BEATI IOB.

Espondens autem Baldath Suites, dixit: Potestas et terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. Numquid est numerus militum illius? Et super quem non surget lumen illius? Numquid iustificari potest homo comparatus Deo: aut apparere mundus natus de muliere? Ecce luna etiam non splendet, et stellæ non sunt mundæ in confpectu eius: quanto magis homo putredo, et filius hominis vermis?

C *Quod angeli prapositi gentibus inter se non dissident, dum pro meritis singulorum, quisque sui minister ij opus implet, in quibus voluntati diuina obsequitur.*
Caput V 111.

Potestas et terror apud Deum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. Ac si aperte dicat: Solus corda mortalium veraciter terret, qui ex diuinitatis suæ potentia veraciter hæc possidet. Humana enim potentia quem terrorem incutit, quæ iure eiusdem potentie quando careat nescit? Recte autem dicitur: Qui facit concordiam in sublimibus suis: quia multa sibi met inferius dissident, sed ad concordem supernorum plenitudinem currunt, et ex internæ pacis causâ agitur, vt sæpe ea, quæ sunt exterius, sine pace disponantur. Nam bouos omnipotens Deus ad meritum prouehit, cum contra eorum vitam malos scire permittit. Atque in concordia componuntur summa, dum confunduntur infima: quia inde cælestibus electos suos angelorum choris sociat, vnde in terrenis et infimis reproborum mentes suis nutibus aduersantes portat. Sed inter hæc libet inquirere si pax in sublimibus summa retinetur, quid est quod per angelum Danieli dicitur: Ego veni propter sermones tuos: princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti et vno diebus: et ecce Michael vnus de principibus primis, venit in adiutorium mihi. Et paulo post: Nunc reuertar vt præliar aduersum principem Persarum. Cum enim egre deret, a parauit princeps Græcorum adueniens. Quos iraque alios principes gentium, nisi angelos appellat, qui sibi resistere exeunti potuissent? Quæ ergo esse pax in sublimibus potest, si inter ipsos quoque angelicos spiritus præliandi certamen agitur, qui semper conspectui veritatis assunt? Sed quia certa angelorum ministeria dispensandis singulis quibusque gentibus sunt prælata, cum subiectorum mores aduersum se vicissim præpositorum spirituum opem merentur, ipsi, qui præsunt spiritus, contra se venire referuntur. Is namque angelus qui Danieli loquebatur, captiuus Israëliti populi in Perside constitutis prælatus agnoscitur. Michael autem eorum qui ex eadem plebe in Iudæa terra remanserant, præpositus inuenitur. Vnde et ab hoc, eodem angelo paulo post Danieli dicitur: Nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester. De quo et hoc, quod præmissus, dicit: Et ecce Michael vnus de principibus primis venit in adiutorium mihi. Qui dum nequaquam simul esse, sed venire in adiutorium dicitur a pte ei populo prælatus agnoscitur, qui captiuus in alia parte tenebatur. Quid est ergo angelum dicere: Ego veni propter sermones tuos: princeps autem regni Persarum restitit mihi: nisi sua subditis opera nunciare? Ac si aperte dicat: Precum quidem tuarum merita exigunt, vt Israëliti-

7.

Dei. 10. 11.

ticus

ticus populus a iugo suæ captiuitatis exuatur, sed est adhuc quod in eodem populo, Persarum dominio purgari debeat: vnde ereptionem illius, Persarum princeps mihi iure, contradicat, quamuis preces tuas eorum quoque lacrymæ, qui in Iudæa relictæ sunt, adiuent. Vnde hoc quoque, quod diximus subiungit: Michael princeps vester, venit in adiutorium mihi. Cumq. vt aduersus principem Persarum prælietur, egreditur: Græcorum sibi princeps adueniens apparet. Qua ex re innuitur quod aduersum Græcos quoque aliquid Iudæa commiserat, quorum profecto causa ereptioni illius resistebat. Propheta igitur preces angelus exaudit, sed Persarum princeps resistit: quia etsi iam vita iusti deprecantis ereptionem populi exigit, eiusdem tamen populi adhuc vite contradicit: vt quia necdum hi, qui in captiuitatem fuerant ducti, plene purgati sunt, iure eis adhuc Persæ dominantur. Michael adiuvat, sed Græcorum princeps ad prælium venit: quia mereri quidem veniam tam longa oppressorum captiuitas poterat, sed ereptionis eorum beneficio hoc quoque, quod in Græcos deliquerant, obuiabat. Recte ergo dicitur, quod contra se angeli veniunt: quia subiectarum sibi gentium vicissim merita contradicunt. Nam sublimis spiritus eisdem gentibus principantes nequaquam pro iniusta agentibus decertant, sed eorum facta iuste iudicantes examinant. Cumq. vniuscuiusque gentis vel culpa vel iustitia ad supernæ curiæ consilium ducitur, eiusdem gentis præpositus vel obtinuisse in certamine, vel non obtinuisse perhibetur. Quorum tamen omnium vna victoria est sui super se opificis voluntas summa, quam dum semper aspiciunt, quod obtinere non valent, numquam volunt. Bene ergo dicitur: Qui facit concordiam in sublimibus suis. Sequitur:

Quod sancti angeli contra diabolum potestate decertant: et quacumque contra eum appetunt, possunt. Caput. I X.

N Vmquid est numerus militum eius?] In cognitione humanæ rationis supernorum spirituum numerus non est: quia quanta sit illa frequentia inuisibilis exercitus nescit: de quo per Daniele m dicitur: Millia millium ministrabant ei, et decies milles centena nulla assistebant ei. Supernorum ciuium numerus infinitus et definitus exprimitur: vt qui Deo est numerabilis, esse hominibus innumerabilis demonstretur: quamuis aliud constansistere, aliud ministrare. Assistent enim illæ proculdubio potestates, quæ ad quædam hominibus nuncianda non exeunt. Ministrant vero hi, qui ad expendenda officia nunciorum veniunt: sed tamen ipsi quoque contemplatione ab intimis non recedunt. Et quia plures sunt, qui ministrant, quam hi, qui principaliter assistunt, assistentium numerus quasi definitus, ministrantium vero infinitus ostenditur. Angelicos vero spiritus recte Dei milites dicimus, quia decertare eos contra potestates aereas non ignoramus. Quæ tamen certamina non labore, sed imperio peragunt: quia quidquid agendo contra immundos spiritus appetunt, ex adiutorio cuncta regentis possunt. De hac namque militia, nascente rege nostro, scriptum est: Subito facta est cum angelo multitudo militiæ celestis. Cui tamē militiæ electorum quoque hominum numerus iungitur, qui per sublime mentis desiderium, a terrenæ conuersationis seruitute liberantur. De quibus per Paulum dicitur: nemo militans Deo, implicat se negotijs secularibus. Qui licet nunc pauci appareant, in inuisibili tamen patria innumerabiles regnant: quia etsi ex comparatione prauorum pauci sunt, in congregationis suæ frequentia metiri nequaquam possunt. Quia vero eorumdem militum virtus non proprijs viribus, sed supernæ gratiæ infusione roboratur, recte subiungitur. [Et super quem non surget lumen illius.] Lumen quippe Dei, est gratia præueniens. Quæ si in nostro corde nequaquam gratuita consurgeret, profecto mens nostra in peccatorum suorum tenebris obscura remaneret. Vnde et subditur:

Quod quandiu sumus in corpore huius mortis, a peccato immunes esse non possumus.

Caput. I X.

N Vmquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere?] Versus ille superius a beato Iob dicitur: et nunc in eius exprobratione replicatur. Omnis namque vir iustus, Dei illustratione iustus est, non comparatione. Humana quippe iustitia auctori comparata, iniustitia est: quia etsi in ipsa sui conditione homo persisteret, Creatori non posset æquari creatura. Cui tamen ad grauiora defectus pondera, accessit

A accessit et culpa, quam serpens insidiās intulit, et mulier infirmata persuasit. Vnde nunc quia homo per mulierem culpæ subditam nascitur, reatus primi infirmitas in prole propagatur. Et quia in radice putruit humani generis ramus, in conditionis suæ viriditate mimine subsistit. Vnde recte nunc dicitur: Nunquid iustificari potest homo comparatus Deo, ~~qui~~ ^{appare} appare mūdus natus de muliere? Ac si aperte diceretur: Ne contra auctorem suum homo superbiat, consideret vnde huc venit, et intelligat quid sit. Sed ecce nonnulli per donum spiritus adiuti, contra infirmitatem suæ carnis eriguntur, virtutibus emicant, signorum quoque miraculis cōfiscant: nullus tamen est, qui sine culpa uitam transeat, quousque carnem corruptionis portat. Vnde adhuc subditur. [Ecce etiam luna non splendet, et stellæ non sunt mūdæ in conspectu eius.] Quid per lunam, nisi cuncta simul Ecclesia: quid per stellæ, nisi singulorum bene viuientium animæ designatur: qui inter prauorum hominum conuersationes, dum magnis virtutibus eminent, quasi in tenebris noctis lucent? Vnde per Paulum quoque discipulis dicitur: Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Quia enim sancta Ecclesia lunæ appellatione exprimitur, propheta testatur, dicens: Eleuatus est sol, et luna stetit in ordine suo. Eleuato enim sole, in suo ordine luna statuitur: quia ascendente de cælis Domino, sancta protinus Ecclesia in prædicationis auctoritate roboratur. Et quia stellarum nomine electi signantur, rursum Paulus insinuat, dicens: Stella enim a stella differt in claritate. Luna ergo non splendet, et stellæ non sunt mūdæ in conspectu eius: quia nec sancta Ecclesia virtute propria tot miraculis emicat, nisi hanc præuenientis gratiæ dona perfundant: nec singulorum bene viuientium mentes a peccatorum maculis mūdæ sunt, si remota pietate iudicentur: quia apud districti iudicis oculos, sua vnumquæque corruptibilitas inquinat, nisi hunc quotidie gratia parcen-
C ter tergat. Electorum quippe animus prodire ad libertatem iustitiæ nititur, sed adhuc compe-
D de infirmitatis tenetur: et culpas quidem subigere perfecte desiderat, sed quousque cor-
ruptione carnis astringitur, eius vinculis, etiam cū non vult, ligatur. Hinc itaque colligat, quanto peccatorum pondere pressi sint, qui contra hæc decertare negligunt, si plene cul-
pam nec illi superant, qui contra hanc viriliter pugnant. Vnde et postquam dictum est: Ecce enim luna non splendet, et stellæ non sunt mūdæ in conspectu eius, protinus additur: [Quanto magis homo putredo, et filius hominis vermis?] Ac si aperte diceretur: Si ipsi quoque esse sine contagio non valent, qui inter præsentis vitæ tenebras virtutibus lucent, quanto reatu iniquitatis obstricti sunt, qui adhuc carnaliter viuunt? Si a peccato esse libe-
ri nequeunt, qui iam in cælestibus desiderijs conuersantur, quæ peccatorum pondera tole-
rant, qui carnis suæ voluptatibus dediti, adhuc putredinis iugum portant? Hinc Petrus
ait: Si iustus uix saluabitur, impius et peccator ubi parebunt? Hinc per Isaiam dicitur: Super humum populi mei spinæ et vepres ascendent, quanto magis super omnem domū gaudij ciuitatis exultantis? Humum quippe populi sui Dominus electorum omnium mēte vocat, super quam spinas ac vepres ascendere perhibet quia nec ipsam quoque esse absque pun-
ctionibus vitiū videt. Domus vero gaudij ciuitatis exultantis, est meus prauorū quæ dum ventura supplicia conspiciere negligit in carnis voluptate sed deserens, inaniter hilarescit. Ait ergo: Super humum populi mei spinæ et vepres ascendent, quanto magis super omnem domum gaudij ciuitatis exultantis? Ac si aperte dicat: Si et illorum mentē viria deprimunt, qui se pro cælestis patriæ desiderio affligunt, quibus culpis substrati sunt qui sine vlla formidine sese in carnis voluptate derelinquunt? Notandum vero in sermone suo quantum Baldath ordinem conditionis nostræ tenuit et natiuitatis, qui hominē non-
E vermem, sed putredinem; filium vero hominis vermem vocat. Primus namque humani generis parens, homo non filius hominis, ex quo quisquis prodixit, non solum homo, sed filius quoque hominis fuit. Sicut ergo ex homine filius, ita ex putredine nascitur vermis. Vnde recte homo putredo, filius vero hominis vermis uocatur. Primus quippe homo pu-
tredo, non vermis: quia etsi per mortem putruit, non ramen ex putredine per natiuitatē venit. Qui autem hominis est filius, vermis dicitur: quia iam ex mortalium corporum cor-
ruptione propagatur. Igitur quia amicorum verba finita sunt: beatus Iob altiori acumi-
ni prosecutionis innititur, cuiusq. dicta tam sunt valida quam extrema: quia et sic usus est iuris peritorum solet, ut argumentum, quo aduersarij suis eminere se præuident, ad prosecutionis conclusionem seruent.

Gen. 3. b

Philip. 2. b

Abac. 3. e

9
1. Cor. 15. e

C. 1

1. Petr. 4. d

Isaia. 32. a

Isaia. 32. a

1. Petr. 4. d

1. Petr. 4. d

CAPVT VIGESIMVMSEXTVM BEATI IOB.

Respondens autem Iob, dixit: Cuius adiutores? Numquid imbecillis, et sustentas brachium eius, qui non est fortis? Cui dedisti consilium? Forsitan illi, qui non habet sapientiam, et prudentiam tuam ostendisti plurimam. Quem docere voluisti? Nonne eum, qui fecit spiramentum? Ecce gigantes gemunt sub aquis, et qui habitant cum eis. Nudus est infernus coram illo: & nullum est operimentum perditioni. Qui extendit aquilonem super vacuum: et appendit terram super nihilum. Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum. Qui tenet vultum solij sui, et expandit super illud nebulam suam. Terminum circumdedit aquis, usque dum finiantur lux et tenebrae. Columnae caeli contremiscunt, et pauent ad nutum eius. In fortitudine illius tepente maria congregata sunt: et prudentia eius percussit superbum. Spiritus eius ornavit caelos, et obstetricante manu eius, educus est coluber tortuosus. Ecce haec ex parte dicta sunt viarum eius. Et cum vix paruam stillam sermonis eius audierimus: quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

Capit

X I.

10

Respondens autem Iob dixit: [Cuius auditor es? numquid imbecillis, & sustentas brachium eius, qui non est fortis?] Adiuuare imbecillum charitatis est, adiuuare potentem velle, elationis. Quia igitur amici eius haereticorum speciem tenentes, quasi adiuuantes Deum, sapientiam suam ostendere conabantur, iuste Baldath reprehenditur, ut dicatur: [Cuius adiutor es? numquid imbecillis, et sustentas brachium eius, qui non est fortis?] Ac si a perite dicat: Dum eum iuuare niteris, sub cuius magnitudine succubis, omne, quod impendis solatium, de ostentatione est, non de pietate. Sed inter haec sciendum est, quod plerumque etiam Deum, qui videlicet imbecillis non est, humiliter agentes adiuuamus. Vnde et per Paulum dicitur: Adiutores enim Dei sumus. Nam cum ei, quem ipse per internam gratiam infundit, nos exhortationis voce concurrimus, hoc, quod ille per Spiritum sanctum agit intrinsecus, nos exterius ministerio vocis adiuuamus: et tunc solū nostra exhortatio ad perfectionem ducitur, cum in corde Deus fuerit, qui adiuuetur. Vnde et alias dicit: Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Plantare quippe et rigare, adiuuare est. Quod vtrumque vacuum erit ministerium, si in corde Deus non dat incrementum. Sed qui de sensu suo alta sapiunt, esse humiliter Dei adiutores nolunt: quia dum se Deo vtilis esse aestimant, a fructu se vtilitatis alienant. Vnde et veritatis voce discipulis dicitur: Cum feceritis omnia, quae praecepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus. Sequitur: [Cui dedisti consilium? forsitan illi, qui non habet sapientiam?] Dare stulto consilium, charitatis est: dare sapientem, ostentationis: dare vero ipsi sapientiae, peruersitatis. Et quia hi, quos tenere haereticorum speciem diximus, per locutionem suam ostentationi potius quam vtilitati seruiabant, recte adhuc contra Baldath subditur: [Et prudentiam tuam ostendisti plurimam.] Omnis, cui prudentia recta est, plurima non est: quia iuxta Pauli vocem, non plus appetit sapere quam oportet sapere. Cui vero est plurima, non est recta: quia dum ultra modum tenditur, in quolibet latere culpae declinatur. Prudentiam vero suam plurimam ostendunt, qui videri praeter alios prudentiores appetunt. Vnde fit plerumque ut cum moderate sapere nesciunt, etiam fatua loquantur. Pro qua re ipse adhuc excessus prudentiae subiungitur, ut dicatur: [Quem docere voluisti nonne eum, qui fecit spiramentum?] Per spiramentum viuimus, per prudentiam sapientes sumus. Prius autem nostrum est viuere, post modum sapere: quia ut sapientes esse valeamus, prius agitur ut simus. Qui ergo vitam dedit, ipse proculdubio et prudentiam contulit. Baldath autem quia beatum Iob flagellatum pro culpa credidit, occultum Dei iudicium, quod humiliter venerari debuit, superba natus est temeritate penetrare. Ipsi ergo se per prudentiam praetulit, cuius iudicium

non in-

A non intelligendo iudicauit. Ipse se per prudentiam prætulit, a quo viuendi spiraculum accepit: ac si plus ipso esset sapiens, a quo habebat ut esset. Sed quia beatus Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, pauca in superbiorum correptione protulit, quos tenere hæreticorum speciem non ignorauit, sicut superius dixit: Disputare cum Deo cupio, prius vos ostendens fabricatores mendacij, et cultores puerorum dogmatum: repente se ad doctrinam erigit, et contra elationum imperitiam, scientiæ suæ latitudinem per sententias expendit, dicens:

Quod potentes huius sæculi quasi gigantes ex propria superbia confunduntur, et ideo magis suppositi sunt, unde inuide appetunt multis præesse.
Caput XII.

Ecce gigantes gemunt sub aquis.] Dignum quippe erat, ut per increpationem prius tumorem sapientiæ tetrenæ retunderet, et per doctrinam postmodum ad plenam mysterijs verba transiret. Gigantes enim vel apostatas angelos, vel superbos quosque homines, nil obstat intelligi. Hinc enim per Prophetam dicitur: Mortui non uiuent, gigantes non resurgent: Quos namque mortuos, nisi peccatores nominat? Et quos gigantes, nisi eos qui de peccato etiam superbiunt, appellat? Illi autem non uiuunt, quia peccando vitam iustitiæ perdidērunt. Illi etiam resurgere post mortem nequeunt, quia post culpam suam inflati per superbiam, ad poenitentiae remedia non recurrunt. Hinc rursum scriptum est: Vir qui errauerit a via doctrinæ, in coetu gigantum commorabitur: quia quisquis iter rectitudinis deserit, quorum se numero nisi superbiorum spirituum iungit? Bene autem contra elatos dicitur: [Ecce gigantes gemunt sub aquis.] Ac si aperte diceretur: Cur de scientia homo superbiat, cum ignorantia abyssus et ipsos superbissimos angelorum Spiritus premat? Si autem gigantum nomine, potentes huius sæculi designantur, in aquis possunt populi figurari, Ioanne attestante, qui ait: Aquæ enim sunt populi. Bene autem contra superbientem dicitur: [Ecce gigantes gemunt sub aquis:] quia elati omnes dum in hac vita assequi honorum celsitudinem cupiunt, sub ponderibus populorum gemunt. Nam quanto quis hic altius erigitur, tanto curis grauioribus oneratur, eisque ipsis populis mente et cogitatione supponitur, quibus supponitur dignitate. Et bene his verbis ac breuiter indicatur, quia omnis superbia eo ipso in imo iacet, quo in alta se erigit, ut inde magis cunctis supposita sit, unde cunctis expetit superesse. Homo quippe in sublimibus eleuatus, tantos super se sustinet, quantos suppositos regit. Hi autem, qui talibus sociantur, ipsi etiam laboris eorum participatione deprimentur. Nam cum eis laborem etiam tolerat ponderis, dum pariter gloriam assecutant honoris. Vnde cum diceret: Ecce gigantes gemunt sub aquis, protinus adiunxit: [Et qui habitant cum eis.] Ac si dicat: Pariter gemunt, qui eorum gloriæ ex delectatione sociantur. Ipsa autem occupatio secularium dignitatum tanto facilius vitij premitur, quanto maioribus curis grauiatur. Humanus namque animus videre et deuotare peccata vnam valeat vel quietus. Quia ergo vidit desideratas rerum celsitudines absque peccatis ministrari non posse: et quia diuinæ iræ non absconditur quidquid illicitum perpetratur: apte secutus adiunxit: [Nudus est infernus coram illo, et nullum est operimentum perditioni:] Quod Paulus Apostolus quoque ait: Omnia enim nuda et aperta sunt oculis eius. Inferni vero et perditionis nomine, diabolum omnesque damnationis eius socios designauit. Quis vero ille sit, coram quo infernus est nudus, sequitur dicens:

Quod insite Deus diaboli potestatem super corda vacua extendat: et item ex gratia, cui vult, miseretur.
Caput XIII.

Qui extendit Aquilonem super vacuum.] Aquilonis nomine, in sacro eloquio appellari diabolus solet, qui ut torporis frigore gentium corda constringeret, dixit: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Qui super vacuum extenditur: quia illa corda possidet, quæ diuini amoris gratia non replentur. Sed tamen omnipotenti Deo suppetit, etiam vasa diaboli cunctis virtutibus vacua suæ gratiæ munere implere, in eisque diuini amoris soliditatem ponere, quos nulla conspiciat rectitudinis actione roborari. Vnde apte subiungitur: [Et appendit terram super nihil.] Quid enim terre nomine, nisi sancta Ecclesia designatur, quæ dum verba prædicationis suscipit, fructum

II.
Philo de Gigantibus.
Origenes hom.
7. in Num. et
hom. 3. in Chp.
Esa. 26.6

Pron. 31.6

Apoc. 17.2

Heb. 4.2
Seda in pron.
10.

Idem 12. Mer.
1. 11. et 22.
Aug. Epist.
120.
Esaia 24.4

Deut. 32. a Etum boni operis reddit? De qua per Moysen dicitur: Audiatur terra verba ex ore meo, ex-
Esai. 40. a pectetur sicut pluvia eloquium meum. Et quid per nihilum, nisi gentiles populi designan-
 tur? De quibus per Prophetam dicitur: Omnes gentes velut nihilum et inane reputatae
 sunt. In eo ergo nihilo terra suspenditur, quod prius vacuum ab Aquilone tenebatur: quia
 illa corda gentilium repleta sunt charitate Dei, quae pressa prius fuerant torpore diaboli.
12. Potest vero et per hoc vacuum Iudaeae infidelitas, et per terram, sicut diximus, sanctae Ec-
 clesiae fructificatio designari. Vir ergo sanctus Iudaeae pereuntis casum aspiciat, et gentili-
 tatis merita ad veniam redeuntis cernat, ac dicat, [Qui extendit Aquilonem super vacuū,
 et appendit terram super nihilū.] Nam quia Iudaeorum corda fide vacua, diabolo sunt sub-
 dita, extendit Aquilonem super vacuum. Quia vero nullis existentibus meritis, sicut di-
 ctum est: Pro nihilo saluos facies eos, super gentes Dominus fundavit Ecclesiam suam,
 quae per Prophetam nihilum sunt vocatae, apte secutus adiungit. Appendit terram super
B nihilū. Hoc vero quo ordine factum sit, mirifica subdens ratione contexxit. Ait enim:

*Quid secundum capacitatem audientium contemperare se debeat lingua doctorem. Et quid sit quod
 in lege scriptum est, quod qui foderit cisternam et non operuerit eam, si ceciderit
 in eam bos vel asinus, dominus cisternae reddet precium iu-
 mentorum.* **Capit. XIII.**

Q Vi ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant, pariter deorsum.] Quid hoc loco
 aquam, nisi scientiam? quid nubes nisi praedicatoris appellat? Nam quia in sacro
 eloquio aliquid aqua scientia dicitur: Salomone attestante didicimus, qui ait: Aqua
 profunda verba ex ore viri, et torrens redundans fons sapientiae. Aqua signari scientiam
Psalm. 17. Dauid Propheta testatur dicens: Tenebrosa aqua in nubibus aeris. id est occulta scientia
 in prophetis, qui ante aduentum Domini, dum occultis sacramentis grauidi, mysteria
 immensa gestarent, intuitum oculis, eorum intelligentia caligabat. Nubium vero no-
 mine quid hoc in loco aliud quam praedicatorum sancti, id est, Apostoli designantur, qui
 per mundi partes circumquaque transmissi, et verbis nouerant pluuere, et miraculis coru-
 scare? Quos Esaias Propheta longe ante intuens, dixit: Qui sunt isti qui ut nubes volant?
Esai. 60. b Quia igitur vir iste prophetico plenus spiritu, in hac locutione sua ad laudem Dei initia
 nascentis Ecclesiae desiderat exordiri, studet eius ordinem ab Apostolorum praedicatione
 narrare, qui euraerunt summopere rudibus populis plana et ea pabilia, non summa atque
 ardua praedicare. Nam si summopere sanctam, quae hic aquae nomine designatur, ut haurie-
 bant corde, ita ore funderent, immensitate eius auditores suos optimerent potius quam
 figarent. Vnde religata intrinsecus scientia, ut non pariter deorsum erumperet, auditores
1. Cor. 3. a suos distillatione verborum nutriens, mubes illa loquebatur, dicens: Non potui loqui vobis
 quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo lae vobis potum dedi,
 non escā. Quis enim ferre potuisset, si raptus ad tertium caelum, raptus in paradisum, etiam
 arcana verba audiens, quae loqui homini non liceret, tamen immensis supernae scientiae sinus
 aperiret? Aut cuius non virtute auditoris opprimeret, si ea quae intrinsecus haurire pote-
 rar, in quantum carnis lingua sufficeret, extrinsecus inundans aquae huius immensitas ema-
 nasset? Ut vero auditores rudes non inundatione scientiae, sed moderata praedicationis di-
 stillatione foueantur, ligat Deus aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum: quia
 doctorem praedicationem temperat, ut auditorum infirmitas, doctorem rore nutrita con-
 ualescat. Quod bene in Euangelio mystica descriptione narratur, dum dicitur: Ascendit le-
 sus in nauiculam Petri, et rogauit ut a terra reduceret pusillum, et ita sedens praedicabat
Luc. 5. a turbis. Per nauem Petri, quid aliud quam commissā Petro Ecclesia designatur? De qua ut
 Dominus turbis confluentibus praedicat, eam a terra paululum reduci iubet. Quam nec in
 altum duei, et tamen a terra praecipit remoueri: profecto significans praedicatorum suos rudi-
 bus debere populis, nec alta nimis de celestibus, nec tamē terrena praedicare. Aqua itaque
 ligatur in nubibus: quia praedicatorum scientia infirmorum mentibus loquens, quantum
 sentire valet, docere prohibetur. Nam plerumque si auditorum eorum verbi immensitate
13. corumpitur, lingua doctentium indiscretionis poena muldatur. Vnde scriptum est: Si quis
Exod. 11. d aperuerit cisternam et foderit, et non operuerit eam, cecideritque bos, vel asinus in eam, do-
 minus cisternae reddet precium iumentorum. Quid est enim aperire cisternā, nisi intellectu
 valido scripturae sacrae arcana penetrare? Quid autē per bouem et asinum, mundū scilicet
 et immundum animal, nisi fidelis quisque et infidelis accipitur? Qui ergo cisternā fodit,
 cooperari,

- A** cooperiat, ne illuc bos vel asinus ruat: id est, qui in sacro eloquio iam alta intelligit, sublimes sensus coram non capientibus per silentium tegat, ne per scandalum mentis aut fidelem paruulum, aut infidelem, qui credere potuisset, interimat. Ex morte enim iumentorum debet primum: quia illud scilicet admisisse conuincitur, vnde ad agendam poenitentiam reus tenetur. Quisquis namque ad alta scientiæ fluente perueniens, cum hæc apud bruta audientium corda non contexerit, poenæ reus addicitur, si per verba eius in scandalum, siue munda, seu mens immunda capiatur. Operienda est itaque cisterna: quia coram paruulis mentibus regenda est alta scientia, ne vnde cor docentium ad summa attollitur, inde infirmitas auditorū ad ima dilabatur. Dicatur igitur recte. Qui ligat aquas in nubibus vt non erumpāt pariter deorsum. Pariter namque aquæ erumperent, si coram infirmis auditoribus, quanta est scientia
- B** ex ore loquentis emanaret: si simul se omnis plenitudo prædicationis effunderet, et nil sibi cum proficientibus reseruaret. Dignum quippe est vt qui prædicat, audientis modum consideret: quatenus ipsa prædicatio cum auditoris sui incrementis crescat. Sic quippe agere vnusquisque prædicator debet, sicut cum illo diuinitus agitur, vt nequaquam cuncta quæ sentit, infirmis insinuet: quia et quousque ipse carne mortalitatis infirmus est, ea quæ superna sunt, cuncta non sentit. Prædicare ergo rudibus non debet quantum cognoscit, quia et ipse de supernis mysterijs cognoscere non valet, quanta sunt. Hinc est enim quod Paulus apostolus, postquam mysterijs cælestibus interfuit, dicit: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. *1. Cor. 13. d* Vnde et continue hic sequitur:

C *Quod in hac vita gloria Dei ex parte cognoscitur, sed sicut est, nondum videtur. Cap. XV.*

- Q** Vi tenet vultum solij sui, et expandit super illud nebulam suam.] In vultu sollet cognitio demonstrari. Solij ergo eius vultus tenetur: quia a nobis in hac vita regni eius gloria, non quanta intrinsecus habetur, agnoscitur. Super quod recte expandi nebula dicitur: quia sicut est illa cælestis regni gloria, non videtur. Nam corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum, multa cogitantem. A videndo ergo eo nebula aspergimur: quia ipsa nostræ ignorantie obscuritate caligamus. Vnde recte per Psalmistam dicitur: Caligo sub pedibus eius, et ascendit super Cherubin, et volauit, volauit super pennas ventorum, et posuit tenebras latibulum suum. Volauit namque ei sub pedibus, quia non in ea claritate ab inferioribus cernitur, quia in superioribus dominatur. Ascendit enim super Cherubin et volauit. Cherubin quippe plenitudo scientiæ dicitur. Proinde super plenitudinem scientiæ ascendisse perhibetur, et volasse: quia maiestatis eius celsitudinem scientia nulla comprehendit. Volauit igitur: quia longe in altum ab intellectu nostro se rapuit. Volauit super pennas ventorum: quia scientiam transcendit animarum. Qui posuit tenebras latibulum suum: quia dum caligine nostræ infirmitatis obscuramur, per ignorantiam nostram nobis absconditur, ne a nobis modo in æterna, et intima claritate videatur. Vnde ei et in Canticis canticorum a sponsa dicitur: Fuge dilecte mi, fuge. Fugit nos, dicimus, quoties menti nostræ id quod reminisci volumus, non occurrit. Fugit nos, dicimus, quoties id quod reminisci volumus, memoria non tenemus. Sancta ergo Ecclesia postquam mortem ac resurrectionem Domini, ascensionemque describit, clamat ei propheticè plena spiritu: Fuge dilecte mi, fuge. Ac si diceret: Tu qui ex carne comprehensibilis factus es, ex diuinitate tua, intelligentiam nostri sensus excede, et in teipso nobis incomprehensibilis permanes. Tenet ergo vultum solij sui, qui maiestatis suæ potentiam mortalibus abscondit. Sed si eius solium angelicas virtutes accipimus, ipsis quippe velut sedi regis prædixit, sui nobis solij vultum tenet: quia quamdiu in hac mortali carne subsistimus, quæ quantaque sint illa angelorum ministeria, non videmus. Et expandit super illud nebulam suam, quia proculdubio et cornu nostrum ad querendam subleuat: et tamen occulta moderatione agitur, vt ipsa requisitionis suæ immensitate reprimatur. Vnde scriptum est: Dedit abyssus vocem suam, ab altitudine phantasie suæ. Exclamare enim mens humana in admiratione compellitur, dū altitudine considerationis in requisitionibus suis, eo ipso quo latius extenditur, an-

guffatur. Vel certe quia folium Dei ipfi nos fumus, vultum folij fui non immerito tenere dicitur, dum noſtra ſcientia progredi ad altiora prohibetur. Super quod folium ſuum nebulam Deus aſpergere dicitur: quia inuiſibilis manens, occulta ſuper nos iudicia exerit, vt et fiat in promptis quod videre poſſimus: et tamen origo facti lateat in abditis, vt cur fiat, neſcire debeamus. Vnde et apte ſubditur:

Quod nulli æternitatis ſcientia tribuatur, quamdiu vita hac tranſitoria agitur. Caput XV I

TErminum circumdedit aquis, vſque dum finiuntur lux et tenebræ.] Quia plerumque in ſacro eloquio, vt ſupra diximus, aquarum nomine populi designantur, aquas Dominus termino circumdat: quia humani generis ita ſcientiam moderatur, vt quouſque viciffitudines alternantium temporum tranſcant, perfecte ad cognitionem claritatis intimæ non pertingat. Sin vero lucis nomine iuſtos accipimus, tenebrarum vero appellatione peccatores: vnde et Paulus dicit: Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino: hoc ipſum quod diximus, ſentiri nil obſtat: quia perfecta æternitatis ſcientia nulli tribuitur, quouſque curſus iuſtorum, iniuſtorumque finiatur. Sed quia mirum non eſt carnales populos ſuperna neſcire, ſanctus vir in eiufdem diuinæ potentie admiratione ſe erigit: et quoddam ipſam quoque angelorum, perfectorumque hominum ſcientia tranſcat, intuetur dicens:

Quod electi, & ipſi angeli maiestatem diuinam, quam aſidue vident contremiſcunt, non timore, ſed admiratione. Caput XVI I.

Columnæ cæli contremiſcunt, et pauent ad nutum eius.] Quid aliud columnas cæli, quam vel ſanctos angelos, vel ſummos Eccleſiæ prædicatores appellat? Super quos in cæleſtibus creſcens vniuerſalis ſpiritualis fabricæ ſtructura ſurrexit: ſicut alias ſancta ſcriptura teſtatur, dicens: Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei. Nam quiſque in Dei opere recta intentione firmatur, columna in ſtructura fabricæ ſpiritualis erigitur: vt in hoc templo quod eſt Eccleſia, poſitus, et vtilitati ſit et decori. Eos vero lob columnas cæli, quos Apoſtolus columnas vocat Eccleſiæ, dicens: Petrus, et Iacobus, et Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi. Poſſumus etiam columnas cæli, et ipſas Eccleſias non inconuenienter accipere, quæ multæ vnā catholicā faciunt, toto terrarum Orbe diuſam. Vnde et ſeptem Eccleſijs ſcribit Ioannes apoſtolus, vt vnā catholicā ſeptiformis gratiæ plenā ſpiritu designaret. Et de Domino nouimus dixiſſe Salomonem: Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem. Qui ſe vt id de ſeptem Eccleſijs dixiſſe innotefceret, ſecutus etiam ſacramenta ipſa, diligenter inferuit, dicens: Immolauit viſtimas, miſcuit vinum, et propoſuit menſam, miſit ancillas ſuas, vt vocarent ad arcem et mœnia ciuitatis. Si quis eſt paruulus, veniat ad me. Immolauit enim Dominus viſtimas, ſeipſum offerendo pro nobis. Miſcuit vinum præceptorum ſuorum poculum ex narratione hiſtorica, et intelligentia ſpirituali temperans. Vnde alias dictum eſt: Calix in manu Domini, vini meri, plenus eſt mixto. Et poſuit menſam, id eſt, ſcripturam ſacram: quæ ſeſſos ad ſe, atque a ſæculi oneribus venientes panis verbi nos reſcit, et contra aduerſarios ſua reſectione nos roborat. Vnde et alias ab Eccleſia dicitur: poſuiſti in conſpectu meo menſam, aduerſus eos, qui tribulant me. Miſit ancillas ſuas, Apoſtolorum videlicet animas, in ipſo ſuo initio infirmas, vt vocarent ad arcem, et mœnia ciuitatis: quia dum æternam vitam denunciant, ad alta non mœnia ſupernæ ciuitatis leuant, quæ proſecto mœnia, niſi humiles non aſcendunt. Vnde illic ab eadem ſapientia ſubditur: Si quis eſt paruulus, veniat ad me. Ac ſi aperte dicat: Quiſque ſe apud ſe magnum æſtimat, aditum ſibi mei acceſſus anguſtat: quia tanto ad me altius pertingitur, quanto vniuſcuſque mens apud ſe verius humiliatur. Sed quantalibet quique virtute proſiciat, quantalibet ſcientia excreſcat, penetrare non ſufficit, quo nos Conditor moderamine iudiciorum tegit. Dicat ergo: [Columnæ cæli contremiſcunt, et pauent ad nutum eius.] Quia impletiſque nec ipſi pertinere ad voluntatis eius celſitudinem præualent: qui eiufdem voluntatis præmia denunciantes vident. Quod, ſicut ſuperius diximus, de ſanctis quoque angelis nil obſtat

A obstat intelligi: quia ipsæ quoque virtutes cælestium, quæ hanc sine cessatione conspiciunt, in ipsa sua contemplatione contremiscunt. Sed idem tremor ne eis poenalis sit, non timoris est, sed admirationis. Quia vero quantus pavor sit admirationis eius intulit, nunc ordinem nostræ salutis narrat. Sequitur:

Quid incarnato Domino secularium corda concorditer crediderunt: & superbus diabolus sapientia, non virtute superatus est, quoniam dum eum, in quem nihil habebat iniussit aperiri, quem in re tenebat, amisit.

Caput XV I I I.

B **I**N fortitudine illius repente maria congregata sunt, et prudentia eius percussit superbum.] Quid aliud maris nomine, quam præsens sæculum designatur, in quo corda hominum terrena quærentium, diuersis cogitationum fluctibus intumescunt: qui elatione superbiæ concitati, dum alterna intentione se impetunt, quasi aduersante se vnda collidunt? Sed iam in fortitudine illius maria congregata sunt, quia incarnato Domino discordantia secularium corda concorditer credunt. Iam Petrus in mari ambulat: quia nimirum Christi prædicatoribus, illa quondam tumida humili auditu corda substrata sunt: vt recte etiam in Euangelio huius mundi mansuetudinem figurauerit, quod procellosa maris aqua Domini pedibus, pressio tumore calcata est. Sed quonam modo id actum sit, aperitur, dum dicitur: Et prudentia eius percussit superbum. Quis hic superbus alius appellatur, nisi ille qui dixit: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo? Et de quo, voce Dei dicitur:

C Qui factus est vt nullum timeret, et ipse est rex super omnes filios superbiæ. De quo etiam, huic sententiæ David propheta concordat, dicens: Tu humiliasti, sicut vulneratum, superbum. Sed quamnis simplici naturæ diuinitatis non sit aliud esse, et aliud sapere: nec aliud sapere, et aliud fortem esse: quippe quia ipsa fortitudo quæ sapientia, et ipsa sapientia quæ diuinitatis essentia est: vigilanter tamen in tuendum puto, quod *vir iste* prophetico plenus spiritu superbam diabolum, prudentia Dei potius maluit dicere, quàm fortitudine esse percussum. Non enim ait fortitudo, sed prudentia eius percussit superbum. Nam quamuis, sicut dictum est, propter naturam simplicem, Dei fortitudo sapientia sit: Dominus tamen diabolum, quantum ad faciem spectat, non virtute, sed ratione superauit. Ipse namque diabolus in illa nos parentis primi radice inplantans, sub captiuitate sua, quasi iuste tenuit hominem, qui libero arbitrio conditus, ei iniusta suadenti consensit. Ad vitam namque conditus in libertate propriæ voluntatis, sponte sua factus est debitor mortis. Delenda ergo erat talis culpa, sed nisi per sacrificium deleri non poterat. Quærendum erat sacrificium. Sed quale sacrificium poterat pro absolue-

D dis hominibus inueniri? Neque etenim iustum fuit, vt pro rationali homine brutorum animalium victimæ caderentur. Vnde ait Apostolus: Necessè est ergo exemplaria cælestium his mundari, ipsa autem cælestia melioribus hostijs quàm istis. Ergo si bruta animalia propter rationale animal, id est, pro homine dignæ victimæ non fuerunt: requirendus erat homo, qui pro hominibus offerri debuisset, vt pro rationali peccante rationalis hostia mactaretur. Sed quid quòd homo sine peccato inueniri non poterat, et oblata pro nobis hostia quando nos a peccato mundare potuisset, si ipsa hostia, peccati contagione non careret? Inquinata quippe inquinatos mundare non potuisset. Ergo vt rationalis esset hostia, homo fuerat offerendus, vt vero a peccatis mundaret hominem, homo, et sine peccato. Sed quis esset sine peccato homo, si ex peccati commixtione descenderet? Proinde venit propter nos in vterum virginis filius Dei; ibi pro nobis factus est homo. Sumpta est ab illo natura, non culpa. Fecit pro nobis sacrificium, corpus suum exhibuit pro peccatoribus, victimam sine peccato, quæ et humanitate mori, et iustitia mundare potuisset. Hunc ergo cum post baptismum vidit antiquus hostis, mox tentationibus impetijt, et per diuersos aditus ad interiora eius molitus irrepere, victus est: atque ipsa inexpugnabilis mentis eius integritate prostratus. Sed quia ad interiora non valuit, ad eius se exteriora conuertit: vt quia mentis virtute victus est, eum quem decipere tentatione non valuit, carnis saltem videretur morte superare.

atque, vt ante nos dictum eft, permiffus eft, in illud quod ex nobis mortalibus medi- A
 ator acceperat. Sed vbi pofuit aliquid facere, ibi ex omni parte deuictus eft: et vn-
 de accepit exterius potestatem dominicę carnis occidendę, inde interior potestas eius
 qua nos tenebat, occifa eft. Ipfe namque interius victus eft, dum quafi vicit exterius:
 et qui nos iure debitores mortis tenuit, iure in nobis ius mortis amisit: quia per fa-
 tellites suos eius carnem perimendam appetijt, in quo nil ex culpę debito inuenit.
 Dominus ergo noster pro nobis mortem foluit indebitam, vt nobis mors debita non
 noceret. Bene itaque dictum eft: Prudentia eius percuffit superbum: quia antiquus
 hoftis per excessum præfumptionis fuę cum etiam perdidit, quem inique perfuafio-
 nis lege poffedit: et dum audacter eum in quo nihil fibi competeat, appetit, iure il-
 lum quem quafi iufte tenebat, amisit. Prudentia itaque non virtute percuffus eft, qui
 dum ad tenendum Deum foluitur, ab homine poffidendo religitur: vt inde eum qui B
 sub ipfo erat, perderet, vnde cum illo, qui super ipsum eft, congredi præfumpfiffet.
 occifo autem carne Domino, quę prædicatores eius virtutum gloria fit fecuta, nar-
 ratur, cum subditur:

*Quod Apofoli accepto Spiritu fancto, ornati funt miraculis, & conftanter obedire Deo magis
 quàm hominibus parati fuerint. Caput XI I X.*

Pfal. 18.

Act. 2. 4

17.

Act. 4. 4

Spiritus eius ornauit cęlos.] Quos cęlos, nifi eos de quibus scriptum eft: Cęli
 enarrant gloriam Dei? Quos tunc ornauit fpiritus, cum repleuit. Quod Luca
 referente didicimus, qui ait: Factus eft repente de cęlo fonus, tamquam aduenien- C
 tis fpiritus vehementis, et repleuit totam domum vbi erant fedentes. Et apparuerunt
 illis difperitę liugę tamquam ignis, feditq. super fingulos eorum. Et repleti funt
 omnes Spiritu fancto, et exeperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus fanctus dabat
 eloqui illis. Ex eo ergo acceperunt ornamenta virtutis, quos immefa ante poffederat
 fœditas timoris. Scimus enim quod ille Apoftolorum, id eft, cęlorum primus, an-
 te acceptam huius fpiritus gratiam, quoties dum mori timuit, vitam negauit. Qui
 non pœnis, non afflictionibus, non terribili potestate cuiusquam, fed vnus manci-
 pij fola eft interrogatione prostratus. Et quidem mancipium, ne fexus firmior ter-
 ribile demonftraret, ancilla eft inquirente tentatus. Rurfusq. vt talis fexus infirmitas
 etiam officij fui deiectione vilefceret, non ab ancilla tantum modo, fed ab hoftiaria
 eft ancilla requifitus. Ecce quàm vilis eft ad tentandum perfona requifita: vt aperte
 17. proderetur, quanta cum timoris infirmitas poffideret, qui nec ante vocem oftitiarę D
 ancillę fuffifteret. Sed iam hic paulo ante timidus, qualis poft aduentum fpiritus
 extiterit, videamus. Certe Luca testante didicimus, contra sacerdotes ac principes
 quanta Dominum auctoritate prædicauit. Nam cum facto miraculo quæftio fuiſſet
 exorta, et sacerdotum principes, seniores ac fcribę in Apoftolorum perfecutionem
 concurrenter, eos in medio ftatuentes in qua virtute miraculum fecerint, percunctari
 curauerunt. Quibus repletus Spiritu fancto Petrus dixit: Principes populi et fe-
 niores, fi nos hodie diiudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iſte faluus
 eft factus: notum fit omnibus vobis, et omni plebi Iſrael: quia in nomine Ieſu
 Chriſti Nazareni, quem vos crucifixiſtis, quem Deus ſuſcitauit a mortuis, in hoc
 iſte aſtat coram vobis faluus. Cumq. erga hæc perſequentiũ furor exceſſeretur,
 eosq. sacerdotes ac principes Ieſum prædicare prohiberet, contra iram principum
 qua auctoritate Petrus excreueri tindicatur, cum illic protinus ſubditur: Petrus vero
 et Apoftoli dixerunt: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Sed cum
 auctoritatem prædicantem, reſiſtentium præcepta non premerent, ad flagella
 peruenitur. Nam ſubditur: Tunc principes ſacerdotum cęſis denunciauerunt,
 ne loquerentur in nomine Ieſu, et dimiſerunt eos. Sed quia Apoftolorum virtu-
 tem premere, nec flagella valuerunt, potenter oſtenditur, cum protinus ſubin-
 fertur: Et illi quidem ibant gaudentes a conſpectu concilij quoniam digni habiti
 ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati: Mox etiam poſt flagellorum gaudia,
 quid agerent, indicatur. Omni autem die in templo, et circa domos non ceſ-
 ſabant docentes et euangelizantes Chriſtum Ieſum. Ecce ille paulo ante timi-
 dus, iam linguis loquitur, coruſcat miraculis, infidelitatem ſacerdotum ac princi-
 pum

- A** pium liberavocce increpat, ad prædicandum Iesum, exemplum auctoritatis ceteris præstat: ne in nomine eius loqui debeat, verberibus prohibetur, nec tamen compescitur. Contemnit flagella cadentium, qui paulo ante requirentium verba timebat: et qui ancillæ vires requisitus expauit, vires principum cæsus premit. Sancti enim spiritus iam virtute solidatus, huius mundi altitudines libertatis calce deprimebat: ut in imo esse decerneret, quidquid contra Creatoris gratiam altum tumeret. Hæc sunt ornamenta cælorum, hæc sunt dona Spiritus, quæ diuersis manifestari virtutibus solent, quas occultæ dispensationis munere diuisas, Paulus enumerat dicens: *1. Cor. 12. 4*
- Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitarum in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum,*
- B** alij interpretatio sermonum. Quæ mox generali definitione concludens, ait: Hæc autem omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens singulis, prout vult, de his etiam cælis in Psalmo dictum est: Verbo Domini cæli firmati sunt. De his quoque ornamentis spiritus subditur: Et spiritu oris eius omnis virtus eorum. Bene itaque dicitur: Spiritus eius ornauit cælos: quia prædicatores sancti nisi promissa paraclæti dona perciperent, nullo fortitudinis decore claruissent. Sed quia sanctis Apostolis virtutum gratia decoratis, vitæ prædicatio contra infidelium corda conualuit: et antiquus hostis obsessas infidelium mentes prædicatorum vocibus expulsus reliquit, post ornamenta cælorum apte subiungitur:

Quid mediante manu diuina antiquus hostis a peccatorum cordibus, quasi de cavernis suis eiectus est.

- C** *Caput X X.*
- E** T obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus.] Quis enim colubri appellatur nomine nisi antiquus hostis, et lubricus, et tortuosus, qui decipiendo homini colubri ore locutus est? De quo per Prophetam dicitur: Leuiathan serpentem, vestem tortuosum. Qui idcirco loqui serpentis ore permixtus est, vt ex ipso vase eius homo cognosceret, qualis esset, qui intus habitaret. Serpens quippe non solum tortuosus est, sed etiam lubricus. Qui ergo in rectitudine veritatis non steter, tortuosum animal intrauit. Quia igitur suggestio eius, si primo non resistitur, repente totus ad interiora cordis dum non sentitur, illabatur, verba ad hominem per animal lubricum fecit. Cauernæ vero huius colubri, corda fuerant iniquorum. Quæ quia ad prauitatem propriam traxit, quasi in eorum habitatione requieuit. Sed obstetricante manu Domini, tortuosus coluber de proprijs cauernis expulsus est: quia dum nobis diuina gratia medetur, is qui nos tenuerat, antiquus a nobis hostis eiicitur, sicut incarnata Veritas dicit: Nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Vnde iam nunc sanctos homines non tenendo possidet, sed tentando persequitur. Nam quia non in eis intrinsecus regnat, contra eos pugnat extrinsecus: et quia intus dominium perdidit, bella molitur foris. Ille enim eum de carnalibus hominum cordibus expulit, qui propter homines ad incarnationem venit: dumq. corda infidelium tenuit, quasi manum ad latibula serpentis misit. Vnde recte per Prophetam dicitur: Delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis: et in cauerna reguli, qui ablactatus fuerat, manum suam mittet. Non nocebunt, et non occident in vniuerso monte sancto meo. Quæ namque infantem ab ubere, vel eum, qui ablactatus fuerit, nisi Deum appellat? Quid vero foramine aspidis et cauernis reguli nisi corda signauit iniquorum? Quia antiquus hostis dum totum se in eorum consensum contulit, quasi in foramine proprio coluber tortuosus, sinus astutiæ colligendo glomerauit. Quem et aspidis nomine appellat occulte sæuientem, et reguli aperte ferientem. Manum ergo suam Dominus in foramine reguli atque aspidis misit, quando iniquorum corda diuina potestate tenuit: et comprehensum exinde aspidem, vel regulum, id est, captiuum diabolum traxit: vt in monte sancto eius, quæ est Ecclesia, electis fidelibus non noceret. Hinc namque in Canticis canticorum sponso venienti dicitur: Coronaberis de capite Aman de vertice Sannir et Hermon, de cubilibus leonum. Quid aliud leonum nomine, quàm dæmonia designantur, quæ ira contra nos atrocissimæ crudelitatis insæuiunt? Et quia peccatores ad fidem vocati sunt, quorū quondam corda, leonum cubilia fuerunt, dū vicisse mortē

Dominus eorum confessione creditur, quasi de leonum cubilibus coronatur. Remuneratio quippe victoriæ corona est. Toties ergo ei coronam fideles offerunt, quoties hunc vicissim mortem ex resurrectione confitentur. Leo ergo de cubilibus suis pellitur quia obstetricante manu Domini, tortuosus coluber in cauernis quas tenuerat, habitare prohibetur. Nam victus a fidelium cordibus exijt, qui super hæc antea scripto perfidia regnauit. Ecce in paucis breuibusq. sententij sanctus vir aduentus domini ordinem retulit, pondera expresse: quid ex eius incarnatione fieri potuit, admirando narrauit.

Quam terribilis erit Deus in iudicio, qui etiam cum iudicandus venit, vna voce suos persecutores stravit: & quanta sit eius ira, cuius intolerabilis est etiam mansuetudo. Cap. XXI.

19. **S**ed qui mira fecit, in humilitate veniens considerari non potest, cum quanto terrore venturus est, in maiestatis suæ fortitudine apparet. Ordo primi aduentus illius pensari, et conspici intantum potuit, inquantum ad redimendos carnales veniens, diuinitatis suæ magnitudinem carnalibus oculis temperauit. Quis vero eius celsitudinis terrorem ferat, cum secundi aduentus potentia per ignem iudicium exercens, in potestatis suæ maiestate canduerit? Vnde vir sanctus aduentum illius narrat primum, sed lassatur ad secundum, dicens: [Ecce hæc ex parte dicta sunt, viarum eius. Et cum vix paruam stillam sermonum eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?] Quid hoc loco viarum nomine, nisi actiones Domini appellat? Vnde et per Prophetam Dominus dicit: Non enim sunt viæ meæ sicut viæ vestræ. Aduentum ergo Domini narrans, vias Dei ex parte retulerat: quia alia eius actio fuit, qua nos condidit, alia qua redemit. Ea itaque quæ de Domini actione narrauit, extremi iudicii comparatione leuigans, ait: [Ecce hæc ex parte dicta sunt viarum eius.] Quod et paruam stillam sermonum eius appellat: quia quidquid altum, quidquid terribile in hac vita positi, de eius consideratione cognoscimus, ex immensitate cælestium secretorum, velut tenuis ad nos gutta superni liquoris emanat: [Et quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri?] Ac si aperte dicat: Si humilitatis eius admiranda vix ferimus: horrendum atque terribile maiestatis eius aduentum, qua virtute tolerabimus? Hunc tonitruum aduentus illius etiam Psalmista insinuat, dicens: Deus manifeste veniet, Deus noster, et non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, et in circuitu eius tempestas valida. Hunc Sophonias propheta denunciat, dicens: Iuxta est dies Domini magnus, iuxta et velox nimis. Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies illa dies iræ, dies tribulationis et angustiarum, dies calamitatis et miserie, dies tenebrarum, et caliginis, dies nebulæ et turbinis, dies tubæ et clangoris. Terrore ergo districti examinis, quæ Sophonias tubam, beatus vero Iob tonitruum appellat, Iob quoque considerans ait: Conturbentur omnes habitatores terræ, quia venit dies Domini: quia prope est dies tenebrarum et caliginis, dies nubes et turbinis. Magnus enim dies Domini et terribilis valde, et quis sustinebit eum? Sed quam incomprehensibilis sit, atque inconsiderabilis illa magnitudo, qua in secunda ostensione venturus est: bene utcumque perpendimus, si primi aduentus pondera sollicita consideratione pensamus. Certe ut nos a morte redimeret, mori Dominus venit, et defectum nostræ carnis in suo corpore pœnasque tolerauit. Qui priusquam ad crucis patibulum perueniret, teneri, conspui, illudi, et alapis cædi se pertulit. Ecce ad quanta propter nos venire probra consensit: et tamen priusquam se teneri permetteret, persecutores suos requisit, dicens: Quem queritis? Cui illico responderunt: Iesum Nazarenum. Quibus cum repente diceret: Ego sum: vocem solummodo mitissimæ responsionis edidit, et armatos persecutores suos protinus in terram strauit. Quid ergo facturus est cum iudicaturus venerit, qui vna voce hostes suos perculit, etiam cum iudicandus venit? Quod est illud iudicium quod immortalis exiit, qui in vna voce non potuit ferri moriturus? Quis eius iram toleret, cuius et ipsa non potuit mansuetudo tolerari? Consideret ergo vir sanctus, et dicat: Cum vix paruam stillam sermonum eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
LIBER DECIMVS OCTAVVS.

CAPVT PRIMVM.

Alerumque in sacro eloquio sic nonnulla mystica deferibuntur, vt ta-
men iuxta narrationem historicam prolata videantur. Sed sæpe di-
cta talia in eadem historica narratione permixta sunt, per quæ su-
perficies historiæ cuncta cassetur: quæ nil historicum resonat, aliud
in eis inquirere lectorem cogunt. His enim dictis quæ aperta
credimus, cum interiecta aliqua obscurius inuenimus, quali qui-
busdam stimulis pungimur: vt ad aliqua alius intelligenda vigilemus, et obscurius
prolata sentiamus, ea etiam, quæ aperte dicta putauimus. Cum ergo beatus Iob de
sermone Domini, et de magnitudine tonitruï loqueretur, eisdem verbis protinus
subinfertur.

B CAPVT VIGESIMVM SEPTIMVM BEATI IOB.

Addidit quoque Iob assumens parabolam suam, & dixit: Vi-
uit Deus, qui abstulit iudicium meum, & omnipotens, qui
ad amaritudinem adduxit animam meam: quia donec supe-
rest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis, non
loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabi-
tur mendacium. Absit a me vt iustos vos esse iudicem. Do-
nec deficiam, non recedam ab innocentia mea. Iustificationem meam quam
cepî tenere non deferam. Neque enim reprehendit me cor meum in omni
vita mea. Sicut impius inimicus meus, & aduersarius meus quasi iniquus. Quæ
est enim spes hypocritæ, si auate tatiat, & non libetetur Deus animam eius?
Numquid Deus audiet clamorem eius, cum venerit super eum angustia? Aut
poterit in omnipotente delectari, & inuocare Deum omni tempore? Doce-
bo vos, per manum Dei, quæ omnipotens habet, nec abscondam. Ecce vos
omnes nostis: et quid sine causa vana loquimini? Hæc est pars hominis impij
apud Deum, & hereditas violentorum, quam ab omnipotente suscipient. Si
multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non saturabun-
tur pane. Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu, & viduæ illius
non plorabunt. Si comportauerit quasi terram argentum, & sicut lutum præ-
parauerit vestimenta, præparauit quidem, sed iustus vestietur illis, & argen-
tum innocens diuidet. Aedificauit sicut tinea domum suam, & sicut cultos
fecit vmbraculum. Diues cum dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos
suos, et nihil inueniet. Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimit
cum

eum tempeftas. Tolle eum ventis vreis, et auferet; & velut turbo rapiet eum de loco fuo. Emittere fuper eum; & non parceret. De manu eius fugiens, fugiet: stringet fuper eum manus fuas, et fubleuabit fuper illum intuens locum eius.

Capit. I I.

Eccles. 22.

Addidit quoque Iob affumens parabolam fuam, & ait.] Quo profecto verfu oftenditur huius fanctiffimi viri dicta quam myftice fint prolata: dum parabola, id eft, fimilitudo affumpta narratur ab eo, qui nihil inferius per comparationem, vel fimilitudinem loquitur. Abfit enim ne hoc loco parabolam illud muficæ organum fentiamus. Neque enim fas eft credere, quod in afflictione pœnarum muficis vteretur, cum per fcripturam fuam veritas dicat: Mufica in luctu, importuna narratio eft. Nominata ergo parabola, ex textu ipfo loquente iam difcimus, ne iuxta textum tantummodo eius verba penfemus. Ad eam itaque fimilitudinem cuncta trahenda funt, qua figuratè Ecclefia defignatur. Et in ipfo quidem locutionis exordio dicta aperte prolata funt, fed fubiunctis obfcurioribus implicantur. Nam plana, vt foler, locutione inchoat, fed verba fuà per myfticos fenfus grauida narratione confummat: itaque ait:

Quod fancti contra verba detrahentia, vtuntur fapientia: contra perfecutorum gladijs, patientia.

Capit. I I I.

Pfal. 13.

Pfal. 72.

Vixit Deus qui abftulit iudicium meum, et omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam.] Quibus nimirum verbis beatus Iob et fuà narrat, et fanctæ Ecclefie tempora afflictæ fignificat, in quibus aperta infidelium perniciacia premitur, et perfecutionis amaritudine perturbatur. Duobus namque modis Ecclefia tentari ab aduerfarijs foler: vt videlicet perfecutionem, aut verbis patiatur, aut gladijs. Sancta vero Ecclefia fummopere habere fapientiam et patientiam ftudet. Sed exercetur eius fapientia cum tentatur verbis: et exercetur eius patientia cum tentatur gladijs. Nunc vero de ea perfecutione loquitur, in qua non gladijs, fed falſis afſertionibus laceffitur. Multos enim nouimus, qui cum in hac vita aliqua aduerſa patientur, Deum eſſe non credunt. Nonnulli vero Deum eſſe æſtimant, fed res humanas minime curare. De illis quippe per Dauid dicitur: Dixit inſipiens in corde fuo, Non eſt Deus. Iſti vero apud ſe dicunt: Quo modo ſcit Deus, et ſi eſt ſcientia in excelfo? Et rurfus: Et dixerunt, non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Vir ergo iſte fanctæ Ecclefie typum geſtans, in ipſa afflictionis ſuæ amaritudine conſtitutus, contra vtroſque reſpondit. Nam quia eſſentiam vita habet, mors non habet, vt Deum eſſe fateretur, ait: [Viuit Deus.] Vt vero eum res humanas curare perhiberet, ſubdidit: [Qui abſtulit iudicium meum, et ad amaritudinem adduxit animam meam.] Iſta etenim quæ paritur, non caſu ſe perpeti, fed Deo omnia diſponente teſtatur: nec tentatori fuo amaritudinis ſuæ poteſtatem tribuit, fed auctori. Scit namque, quia diabolus licet afflictionem iuſtorum ſemper appetat: tamen ſi ab auctore noſtro poteſtatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus conualeſcit. Vnde et omnis voluntas diaboli iniuſta eſt, et tamen permittente Deo omnis poteſtas iuſta. Ex ſe enim tentare quolibet iniuſte appetit, fed eos, qui tentandi ſunt, prout tentandi ſunt, non niſi tentari Deus iuſte permittit. Vnde etiã in libris Regum, de diabolo ſcriptum eſt: Quia ſpiritus Domini malus irruerat in Saul. Vbi iuſte quæritur: ſi Domini, cur malus: et ſi malus, cur Domini dicatur? Sed duobus verbis comprehenſa eſt poteſtas iuſta in diabolo, et voluntas iniuſta. Nam et ipſe dicitur ſpiritus malus per nequiſſimam voluntatem: et idem ſpiritus Domini per acceptam iuſtiſſimam poteſtatem. Bene ergo dicitur: Viuit Deus, qui abſtulit iudicium meum, et omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam: quia etſi hoſtis fœuit, qui ferire appetit, Creator tamen eſt, qui cum ad aliquid præualere permittit. Sed quia ſanctus vir ad aliquid inuocata Dei vita ſe conſtrinxit: audiamus quid ſe conſtringendo ſubiungit. Sequitur:

2.

1. Reg. 18. b

Quid

A *Quod illud genus mendacij in quo quis vitam præstando mentitur, facillime relaxari credendum sit: & de mendacio obstrictum Aegypti.* Caput 1111.

- Q**uia donec superest halitus in me, et spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.] Quod prius iniquitatem, hoc postmodum repetens, mendacium dicit. Nam et omne mendacium iniquitas est, et omnis iniquitas mendacium: quia profecto ab æquitate discrepat, quidquid a veritate discordat. Sed inter hoc quod ait: Loqui: et postmodum subdit: Meditari, magna distantia est. Nonnumquam enim peius est mendacium meditari, quam loqui. Nam loqui plerumque præcipitationis est, meditari vero studiose prauitatis. Et quis ignoret in quanta distantia culpa distinguitur: verum præcipitatione aliquis, an studio mentitur? Sed vir sanctus, vt perfecte adhæreat veritati, nec studiose perhibet, nec præcipitatione mentiri. Summopere enim cauendum est omne mendacium, quamuis nonnumquam sit aliquod mendacij genus culpæ leuioris, si quisquam vitam præstando mentitur. Sed quia scriptum est: Os quod mentitur, occidit animam. Et: Perdes omnes, qui loquuntur mendacium: hoc quoque mendacij genus perfecti viri summopere fugiunt, vt nec vita cuiuslibet per eorum fallaciam defendatur: ne suæ animæ nocent, dum præstare vitam carni nituntur alienæ, quamquam hoc ipsum peccati genus facillime credimus relaxari. Nam si qualibet culpæ, sequenti solet pia operatione purgari, quanto magis hæc facile abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur. Nonnulli vero de obstrictum fallacia conantur asserere hoc mendacij genus non esse peccatum: maxime quòd illis mentientibus scriptum est: Quia ædificauit illis Dominus domos. In qua magis recompensatione cognoscitur, quid mendacij culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis in æterna potuit vita retribui, pro admissa culpa mendacij, in terrenam est recompensationem declinata: vt in vita sua quam mentiendo rueri voluerunt, ea quæ fecerunt, bona reciperent: & vltius quod expectarent, mercedis suæ præmium non haberent. Nam si subtiliter perpendatur, amore vitæ præsentis mentitæ sunt, non intentione mercedis. Parendo quippe conatæ sunt infantium vitam tenere, mentiendo suam. Et licet in testamento veteri nonnulla possint talia reperiri, pene numquam tamen hoc, vel tale genus mendacij a perfectis admissum, studiosius sibi lector inueniet: quamuis mendacium quendam tenere veritatis imaginem videatur, et sub veteri forsitan testamento minoris culpæ esse potuit, in quo per raurorum hircorumque victimas, sacrificium non fuit ipsa veritas, sed vmbra veritatis. Nam in testamento nouo præceptis altioribus manifestata per carnem veritate proficimus: iustumque est, vt facta quædam quæ in illo populo vmbra veritatis deferuerant, deferamus. Si quis vero per testamentum vetus vult suum rueri mendacium, quia minus illic quibusdam fortasse nocuerit, dicat, necesse est rerum alienarum raprum: et retributionem iniuriæ, quæ infirmis illic concessa sunt, sibi nocere non posse. Quæ omnia cunctis liquet quanta animaduersione veritas insequitur, quæ nobis iam significationis suæ vmbra postposita, in vera carne declaratur. Sed quia sanctus vir, nec loqui se, nec meditari mendacium spondet: hæc ipsa in quibus veritati congruit exequendo subiungit: [Absit a me, vt iustos vos esse iudicem. Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.] Ab innocentia quippe recederet, si bona de malis æstimaret: Salomone attestante, qui ait: Qui iustificat impium, et qui condemnat iustum, vtique abominabilis est ante Deum. Sunt namque nonnulli, qui dum male facta hominum laudibus efferunt, augent quæ increpare debuerunt. Hinc enim per Prophetam dicitur: Væ qui consueunt puluillos sub omni cubito manus, et faciunt cervicalia sub capite vniuersæ ætatis. Ad hoc quippe puluillus ponitur, vt mollius quiescat. Quisquis ergo male agentibus adulatur, puluillum sub capite, vel cubito iacentis ponit: vt qui corripitur ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter quiescat. Hinc rursum scriptum est: Ipse ædificabat parietem, illi autem lineabant eum. Parietis quippe nomine, peccati duritia designatur. Aedificare ergo parietem, est contra se quempiam obstacula peccati construere. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrantibus adulantur: vt quod illi peruerse agentes ædificant, ipsi adulantes quasi nitidum reddant; Sed sanctus vir sicut mala de bonis non æstimat, ita iudicare bona de malis recusat, dicens:

Sapient. 1. e
Psal. 5.

22. quæst. 2. 55
qualibet.

Exod. 1. e

3.
22. quæst. 2. 51
quis per ueni.

partes. dist. 40.
cap. 5. non
nudi.
Tiron. 17. e

Ezech. 13. e

Ibidem.

dicens : [Abſit a me vt iuſtos vos iudicem ; donec deficiam , non recedam ab innocentia mea .] Vbi apte ſubiungit : [Iuſtificationem meam quam corpi tenere , non deferam .] Cœptam namque iuſtificationem defereret , ſi in peccantium laudem declinaret . Sed quia tunc verius a peccatis alienis abſiſtimus , cum prius nos a proprijs cuſtodimus : cur de eis peccare pertimeſcat , rationis cauſam inſinuat , cum ſubiungit :

Quid ſanctos cor ſuum non reprehendit , quos peccati conſenſus non accuſat . Cap. V.

NEque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea .] Ac ſi aperte dicat : Pro vobis non debeo ad culpam petrahi , qui peccare in proprijs formidauim . Sciendum vero eſt , quòd quiſquis a præceptis dominicis diſcordat opere , quoties ea audit , a corde ſuo reprehenditur , atque confunditur : quia id quod non fecerit , memoratur . Nam in quo ſe erraſſe conſiderat , ipſa ſe latenter conſcientia accuſat . Vnde Dauid Propheta deprecatur , dicens : Tunc non confundar , dum reſpicio omnia mandata tua . Grauius namque vnusquiſque confunditur , quando mandata Dei , vel legendo , vel audiendo reſpicit , quæ viuendo contempſit . Hinc enim Ioannis voce dicitur : Si cor noſtrum non reprehenderit nos fiduciam habemus ad Deum : et quidquid petierimus ab eo , accipiemus . Acſi diceret : Si id quod præcipit , facimus : id quod petimus , obtinebimus . Valde namque apud Deum vtraque hæc ſibi neceſſario congruit : vt et oratione operatio , et operatione fulcitur oratio . Hinc enim Hieremias ait : Scrutemur vias noſtras , et quæramus , et reuertamur ad Dominum . Leuemus corda noſtra cum inanibus ad Deum in cælos . Viaſ etenim noſtras ſcrutari , eſt cogitationum interna diſcutere . Corda vero cum manibus leuat , qui orationem ſuam operibus roborat . Nam quiſquis orat , ſed operari diſſimulat : cor leuat , et manus non leuat . Quiſquis vero operatur , et non orat : manus leuat , et cor non leuat . Iuxta ergo Ioannis vocem , tunc cor fiduciam in oratione accipit , cum ſibi vitæ prauitas nulla contradicit . De qua recte fiducia a ſancto viro nunc dicitur : [Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea .] Ac ſi aperte dicat : Nequaquam ſe feciſſe reminiscitur , vnde in ſuis precibus confundatur . Sed quæri poteſt quo pacto a corde ſuo reprehendi ſe denegat , qui ſe peccaſſe ſuperius accuſat , dicens : Peccauimus : quid faciam tibi o cuſtos hominum ? Vel certe : Si iuſtificare me volueris , os meum condemnabit me . Sed ſciendum eſt , quòd ſunt peccata quæ a iuſtis vitari poſſunt , et ſunt nonnulla quæ etiam a iuſtis vitari non poſſunt . Cuius enim cor in hac corruptibili carne conſiſtens , in ſiniſtra cogitatione non labitur , vel ſi vſque ad conſenſus foueam non mergatur ? Et tamen hæc ipſa praua cogitare , peccare eſt . Sed dum cogitationi reſiſtitur , a confuſione ſua animus liberatur . Mens ergo iuſtorum , et ſi libera eſt a peruerſo opere , aliquando tamen corrumpitur in peruerſa cogitatione . Et in peccatum ergo labitur : quia ſaltem in cogitatione declinat : et tamen vnde ſemetipſam poſtmodum ſiendo reprehendat , non habet : quia ante ſe reparat , quàm per conſenſum cadat . Recte ergo is , qui peccatorem ſe conſeſſus eſt , nequaquam ſe a ſuo corde reprehendi conſtitetur : quia et ſi qua illicita fortaſſe cogitando deſuit inquam reſtitutioni , forti tamen mentis certamine reſtitit cogitationi . Sequitur :

Quòd ſancti peſſimorum conſortia exceſſantur .

Caput V I .

E

SIcut impius inimicus meus , et aduerſarius meus quaſi iniquus .] In ſacro eloquio , ſicut , et quaſi , aliquando non pro ſimilitudine ponitur , ſed pro veritate : Vnde eſt illud : Vidimus gloriam eius , gloriam quaſi ynigeniti a patre . Vnde et hic quoque , ſicut et quaſi pro affirmatione potius quàm pro ſimilitudine dictum videtur . Inter impium vero , et iniquum hoc diſtare nonnumquam ſolet : quia omnis impius iniquus , non tamen omnis iniquus eſt impius . Impius namque pro infideli ponitur , id eſt , a pietate religionis alienus . Iniquus vero dicitur , qui prauitate operis ab æquitate diſcordat , vel ſi fortaſſe Chriſtianæ fidei nomen portat . Beati igitur Iob voce typica , ſancta Eccleſia , quia alios rectæ fidei contradicentes tolerat , impium ſe habere fatetur inimicum . Quia vero alios ſub prætextu fidei intus poſitos in prauis operi-

Pſal. 118.

1. Ioan. 3. d

Tbre. 3. e

4.

Ioan. 1. c

A operibus patitur, iniquum suum aduersarium detestatur. Si autem sicut et quasi oportet magis, vt pro similitudine positum sentiamus: sancta Ecclesia eos quos viuentes carnaliter intra se tolerat, de similitudine impiorum notat. Intus quippe ei inimicus est, qui fidelem se dum affirmat vocibus, moribus negat. Et quia eum, velut infidelem æstimat, qui illam specietenus intus positus vitio prauæ actionis impugnât, recte dicit: Sicut impius inimicus meus, et aduersarius meus quasi iniquus. Ac si aperte dicat: A me etiam fide discrepat, qui mihi opere non concordat. Sequitur:

Quid sancti non per hypocrisim fauorem hominum rapiant, licet aliquando ad eruditionem proximorum bona sua offendant. Caput V I I.

B **Q**uæ enim spes est hypocritæ, si auare rapiat, et non liberet Deus a animam eius? Hypocrita, qui Latina lingua dicitur simulator, iustus esse non appetit, sed videri. Et idcirco auarus raptor est: quia dum inique agens desiderat de sanctitate venerari, laudem vitæ rapit alienæ. Studium vero esse hypocritarum solet, vt et quod sunt, supprimant: et hoc quod non sunt, esse se hominibus innotescant: quatenus mensuram suam per æstimationem transeant, et præire se ceteros actionis nomine ostendant. Refugiunt videri quod sunt, et ante oculos hominum superducta quadam innocentie honestate se vestiunt. Vnde recte per Euangelium voce nostri Redemptoris increpantur, cum eis dicitur: Væ vobis hypocritæ, quia similes facti estis sepulchris dealbatis, quæ a foris quidem apparêt hominibus speciosa, intus vero sunt plena

*Matth. 23. 5
Lucæ 11. f*

C ossibus mortuorum, et omni spurcicia. Ita et vos foris quidè apparetis hominibus iusti, intus vero pleni estis auaritia et iniquitate. Quo contra omnes veraciter sancti non solum gloriam supra modum suum omnino non appetunt: sed etiam hoc ipsum videri refugiunt, quod esse meruerunt. Vnde ille prædicator egregius veritatis, contra pseudoapostolos loquens, dum virtutes eximias operationis suæ pro discipulorum eruditione narraret, dum tot se pericula tolerasse coaceruata persecutione describeret: et post hæc vsque ad tertium cælum rursusq. in paradisum raptum fuisse memoraret, vbi tanta cognoscere potuisset, quanta loqui omnino non posset: erat de se adhuc fortasse admirabiliora locuturus, sed ab humana laude alta se consideratione temperans, subdit: Parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audiat aliquid ex me. Habebat ergo adhuc dicendum de se aliquid, qui parcat dicere:

5.

1. Cor. 11. b

D sed egit vtrumque doctor egregius vt, et loquendo quæ egerat, discipulos instrueret, et tacendo sese intra humilitatis limitem custodiret. Nimis namque esset ingratus, si de se discipulis tota reticeret: et fortasse nimis incautus, si de se tota, vel discipulis proderet: sed mirabiliter, vt dictum est, egit vtrumque, vt loquendo erudiret vitam audientium, et tacendo custodiret suam. Sciendum vero est, quòd sancti viri quoties de se aliquid sequentibus innotescunt, morem Creatoris sui imitantur. Nam Deus qui nos prohibet, ne proprio ore laudemur, per scripturam sacram laudes suas loquitur: non quia ipse eis indiger, qui proficere laudibus nescit: sed dum suam nobis magnitudinem narrat, nostram ad se impericium subleuat: et bona sua loquendo nos edocet, quem omnino homo non cognosceret, si de se tacere voluisset. Idcirco ergo laudes suas indicat, vt valeamus eum audientes cognoscere, cognoscentes amare, amantes sequi, sequentes adipisci, adipiscentes vero eius visionem perfrui. Vnde Psalmista ait: Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo, vt det illis hereditatem gentium. Ac si aperte dicat: Idcirco fortitudinem suæ operationis insinuat, vt eum qui audierit, donis distecat. Morem ergo sui Creatoris imitantes sancti viri, nonnumquam quædam de se, vt audientes instruant, non vt ipsi proficiant, manifestant: et tamen in his alta se consideratione custodiunt, ne dum alios a terrena intentione erigunt, ipsi in terrenæ laudis appetitione mergantur. Quorum plerumque dicta imitantur hypocritæ, sed dictorum sensum penitus ignorant: quia quod iusti agunt ad vtilitatem proximi, hoc ipsi faciunt ad extensionem nominis sui. Sanctus autem vit hypocritas intuens, nequaquam gloriam futuram appetere, sed eupere præsentem, tenere ait: Quæ enim spes est hypocritæ: quia dum præsentia diligit, futura minime sperat. Scriptum namque est: Quod enim videt quis, quid sperat? Idcirco ergo

Psal. 110.

1. Cor. 11. f

Rom. 8. 2

ab hypo-

ab hypocrita ad æterna præmia per spem minime tenditur: quia quod alio querendum fuerat, hic se tenere gloriatur. Cuius quia culpa prolata est, etiam poena subiungitur, cum protinus subinfertur: [Numquid clamorem eius audiet Deus, cum venerit super illum angustia?] Clamorem eius angustia tempore Deus non audit, quia tranquillitatis tempore in præceptis suis ipse clamantem Dominum non audiuit. Scriptum quippe est: Qui auertit aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Sanctus itaque vir intuens, quia omnes, qui nunc operari recta contemnant, extremo se tempore ad petitionis verba conuertunt, dicit: [Numquid clamorem eius audiet Deus?] Quibus profecto verbis, vocibus nostri Redemptoris obsequitur, qui ait: Nouissime veniunt et fatuæ virgines dicentes: Domine domine, aperi nobis. Et respondetur eis: Amen dico vobis, nescio vos: quia tanto magna tunc excetetur seueritas, quanto nunc maior misericordia prorogatur: et districte tunc iudicium non correctis exerit, qui pietatem nunc delinquentibus patienter impendit. Hinc etenim Propheta ait: Quærite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum dū prope est: tunc videbitur, et prope non erit. Nec dum in iudicio apparuit: et si quæratur, inuenitur. Nam miro modo cum in iudicio apparuerit, et videri potest, et non potest inueniri. Hinc Salomon sapientiam refert, et suauiter blandientem, et terribiliter iudicantem, dicens: Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam. Cuius vocem quoque insinuat, subdens: Usquequo paruuli diligitis infantiam, et stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupiunt, et imprudentes odibunt scientiam? Conuertimini ad correctionem meam: et proferam vobis spiritum meum, et ostendam verba mea. En vidimus qualibus verbis expressa est dulcedo vocantis. Videamus nunc quibus insinuat modis seueritas increpantis, ut in fine quandoque se exerceat districtio punientis. Quia vocaui, inquit, et tenuistis: extendi manum meam, et non fuit, qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis. Dicat iam qualiter feriat, quos ad se nullatenus reuertentes tanta longanimitate sustentat. Ego quoque in interitu vestro ridebo et subsannabo, cum vobis quod timebatis aduenerit, cum irruerit repentina calamitas, et interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio et angustia. Tunc inuocabunt me, et non exaudiam: mane confurgent, et non inuenient me. Ore itaque sapientissimi Salomonis cuncta de superno iudicio diligenter expressa sunt: quia et prius dulciter vocat, et postmodum terribiliter increpat, et ad extremum irretactabiliter damnat. Bene ergo dicitur: Numquid clamorem eius audiet Deus, quando venerit super illum angustia? Quia nimirum omnis hypocrita tunc remedium in clamore non inuenit, qui nunc tempus congruum clamoris perdit. De cuius adhuc prauitate subiungitur:

Quid qui in hoc mundo delectatur, in Deo delectationem habere non possit.

Capitulum V l i i.

A Ut poterit in omnipotente delectari? Qui enim terrenarum rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur esse quidē sine delectatione anima numquam potest. Nam aut infimis delectatur, aut summis: et quanto altiori studio exercetur ad summa, tanto maiori fastidio torpescit ad infima: quantoq. acriore cura inardescit ad infima, tanto tepore damnabili frigescit a summis. Vtraque enim simul et æqualiter amari non possunt. Vnde Ioannes apostolus sciens inter spinas amorum secularium, supernæ charitatis messem germinare non posse, priusquam æterni amoris semina proferat, de audientium cordibus sancta verbi manu, amorum secularium spinas eradicat, dicens: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Moxq. subiungit: Quia si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Ac si aperte dicat: Vtrique de amoribus in vno corde non capiunt, nec in eo seges supernæ charitatis pullulat, in quo illam spinæ infimæ delectationis necant. Atque illas ex hac infima delectatione nascentes enumerat punitiones, dicens: Quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ, quæ non est ex patre, sed ex mundo est, et mundus transiit et concupiscentia eius. Delectari ergo in Deo hypocrita non valet: quia in eius mente desideria superna non prodeant, quam profecto spinæ terreni

amoris

A amoris premunt. De quo apte subditur. [Et inuocare Deum in omne tempore?] Tunc quippe hypocrita Deum inuocat, cum hunc terrenarum rerum tribulatio angustat. Nam cum in hoc seculo effectum quæsitæ felicitatis inuenerit, auctorem qui hanc ipsam felicitatem tribuit, non requirit. Quia vero, ut prædiximus, esse aræ docentium debet, ut in auditorum suorum mentibus prius studeant peruersa destruere, et postmodum recta prædicare, ne bonum sanctæ prædicationis semen plena malis corda non capiant: vnde ad Hieremiam *Hiere. 1. b* dicitur: Ecce constitui te hodie super gentes et regna, ut euellas, et destruas, et disperdas, et dissipēs, et ædifices, et plantes. Prius itaque iubetur ut destruat, et postmodum ædificet prius ut euellat, et postmodum plantet: quia nequaquam rectæ veritatis fundamentum ponitur, nisi prius erroris fabrica destruat. Beatus Iob postquā causas vniuersalis Ecclesiæ amicorum suorum dictis, quasi contra hæreticorum verba respondit, eorumque elationem **B** multimoda responsione destruxit, iam docere se perhibet: ut videlicet aperte videatur in his, quæ subdidit, recta plantare: in his vero quæ præmisit, euulsisse peruersa. Sequitur:

Quod superbi sibi attribuant quod sapiunt, sancti vero totum Deo ascribunt. Caput IX.

D Oceo vos per manum Dei, quæ omnipotens habeat, nec abscondam.] Sic beatus Iob loquitur verbis suis, ut aliquid signet ex nostris. Nam sancta Ecclesia docēs, in quantum cognoscere expedit, nihil veritatis abscondit. Quia enim manus Dei vocatur filius, omnia quippe per ipsum facta sunt, per manum Dei docere se perhibet eos, quos in propria sapientia remanere fatuos videt. Ac si aperte dicat: Ego ex me aliquid nescio: sed quidquid de veritate sentio, hoc ex eiusdem veritatis largitate comprehendo. Vos idcirco recta non sapitis: quia hanc eandem vestram sapientiam non Dei manui, sed vobismetipsis datis. Nam hostes sanctæ Ecclesiæ, si quid veri aliquando sentiunt, id proprijs viribus tribuunt: et tanto magis se priuant superna sapientia, quanto illam quælibet suo ingenio habere priuatam volunt. Quibus aliquando datur ad iudicium suū, ut recte quiddē aliqua sciant, sed ex ipsa hac sciētia obligatiores ad poenā fiūt. Vnde apte subditur: [Ecce vos omnes nostis quid sine causa vana loquimini.] Scriptū est: Seruus, qui cognouit voluntatē Domini sui, et non paruit: et non fecit secundū voluntatem eius, plagis vapulabit *Luca. 12. f* multis. Qui autem non cognouit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis. Rursumque scriptum est: Scienti igitur bonum facere, et non facienti, peccatū est illi. Ad maioris ergo cul- *Iacobi. 4. d* pæ cumulus hostes suos sancta Ecclesia perhibet et scire quod sequi debeant, et sequi nolle quod sciāt. De quibus alias dictum est: Descendant in infernum viuentis. Viui tamen, qui *Psal. 54.* sentiunt, quæ erga illos fiunt. Mortui enim nec sciunt omnino: nec sentiūt. Mortui itaque **D** qui non sentiunt, pro nescientibus: viuentes vero, qui sentiunt, pro scientibus poni solent. Viuentes ergo in infernum descendere, est scientes sentientesque peccare. Sequitur:

Quod hæretici et successores eorum iudicium Dei cadere non possunt, quibus in errore suo sepulti gaudent, quos illi corrumpunt, cum ad viam veritatis reducuntur. Caput X.

H Aec est pars hominis impij apud Deum, et hereditas violentorum quam ab omnipotente suscipient.] Quam profecto partem hereditatemque protinus insinuat, cum subiūgit: [Si multiplicati fuerint, filij eius in gladio erunt, et nepotes eius non saturabuntur pane:] Non absurde impij vocantur hæretici, qui per errorē prauī dogmatis, a cognitione sunt veritatis alieni, quos sequenti verbo etiā violentos appellat: quippe qui scripturæ sacræ sententias recta dogmata continentes, ad intellectum prauū conantur violenter inflectere. Violenti ergo sunt, et si non rebus hominū, certe sensibus præceptorū. Filij autem violenti sunt sequaces hæreticorum, qui dum eorum errori consentiunt, quasi eos eorum prædicatione generantur. Sed multiplicati in gladio erunt: quia quamuis modo immensa multitudine in perdita libertate succrescant, venturi tamen iudicis sententia feriuntur. Vnde per Moysen Dominus dicit: Gladius meus māducabit carnes. De enim gladius *Dent. 32. b* carnes comedet: quia in extremo iudicio eius sentētia eos, qui carnaliter sapiunt, occidet. Qua in re querendum est, cur dicatur quod hanc partē atque hereditatē suā prauī ab omnipotente percipiunt? Sed recte consideratibus liquet: quia etsi a seipsis habuerunt iniuste agere, supernæ tamē æquitati suppetit, iniuste acta, iuste iudicare: ut diuina sententia ordinem in poenā, quos inordinata sua actio traxit ad culpā. De quibus apte subiūgitur. [Et nepotes eius non saturabuntur pane.] Nepotes quippe hæreticorū sunt, qui de errantiū filiorū prædicatione nascuntur. Quos nequaquam panis satiat: quia dū in sacri verbi pabulo

plus quærunť ſentire quàm capiunt, ſemper a veritatis cognitione ieiuant: et prædicamenta doctrinæ quæ ſtudent ad quæſtionem quærere, habere non valent ad refectionem. Quia vero nonnullos ex ijsdem hæreticis, ſancta Eccleſia colligit, nonnullos in malitia ſua pertinaces relinquit, protinus additur: [Qui reliqui fuerint ex eo, ſepeliuntur in interitu.] Ex eo videlicet hæreticorum populo dereliſti ſepeliuntur in interitu: quia dum ad lucem veritatis non redeunt, proſecto in poena perpetua intelligentia terrena deprimuntur. Et quia nonnumquã dum auctor errantium plebium rapitur ad poenam, ſeducitæ plebes reformantur ad veritatis ſcientiã: et tunc ad veram cognitionem redeunt ſubditi, cum ad æterna ſupplicia perueniunt hi, qui male fuerant prælati: ſubiungitur: [Et viduæ illius non plorabunt.] Quas viduas eius accipimus, niſi ſubiecťas plebes morte illius feliciter deſtitutas? Quia ſæpe, vt dictum eſt, dum prædicator erroris ad æterna ſupplicia rapitur, ſubiecťæ plebes illius, ad cognitionis verę gratiam reuertuntur. His enim plebibus peruerſus prædicator quaſi maritus præfuit: quia male eis coniunctus in hæreſem corruptor mentis. Nequaquam ergo viduæ, vel deſtitutæ plorant: quia morte prauĩ doctoris viam veritatis inueniunt, ex cuius interitu affligi poſſe videbantur. Vel certe non plorant viduæ: quia in ſuo errore remanentes, dum ſanctum fuiſſe æſtimant prædicatorem ſuum, ſpe falſa ne lugeant conſolantur. Sequitur:

Quod catholici hæreticos eiſdem auctoritatibus quas proferunt, ſuperant, et quaſi Goliath proprio gladio detruncant. Caput X I.

8. **S**I comportauerit ſicut terram argentum, et ſicut lutũ præparauerit veſtimenta: præparabit quidem, ſed iuſtus veſtietur illis, et argentum innocens diuidet. [Argentum intel-
ligi ſacri eloquij claritas ſolet, ſicut alias dicitur: Eloquia Domini eloquia caſta, argentũ igne examinatum. Et quia nonnulli eloquiũ Dei non interius per exhibitionem, ſed exterius per oſtenſionem habere concupiſcunt: idcirco per Prophetam dicitur: Diſperierunt omnes inuoluti argento. Hi nimirum, qui eloquio Dei non interiori refectione ſe replent, ſed exteriori oſtenſione ſe veſtiunt. Vnde et horũ argentum, ideſt, hæreticorum eloquium terræ comparatur quia de ſcriptura ſacra, vt aliquid ſciant, ex appetitu terrenę laudis elaborant. Qui etiam ſicut lutũ præparat veſtimẽta: quia fluxe et inquinabiliter ea quibus ſe tueri volunt, ſcripturæ ſacrę contexunt teſtimonia. Præparabit quidẽ, ſed iuſtus veſtietur illis: quia vir rectę fide plenus, quæ ſanctis ſolet ad iuſtitiã deputari, ea ipſa ſcripturæ ſacrę quæ hæreticus aſſert, teſtimonia colligit, et erroris eius pertinaciã inde conuincit. Contra nos namque dũ ſacrę legis teſtimonia apportant, ſecum nobis afferunt vnde vincantur. Vnde et Dauid typum Domini. Goliath vero hæreticorũ ſuperbiã ſignans: hoc rebus locuti ſunt, quod nos verbis aperiimus. Goliath quippe cũ gladio, Dauid vero cũ pera paſtorali venit ad præliũ. Sed eundẽ Goliath Dauid ſuperans, ſuo gladio occidit: Quod nos quoque agimus, qui promiſſa Dauid membra ex eius fieri dignatione meruimus. Nam cũ ſuperantes hæreticos, et ſacrę ſcripturę ſententias deferentes, eiſdem verbis atque ſententijs, quas proferunt, vincimus, quaſi elatum Goliath ſuo gladio detruncamus. Iuſtus ergo veſtietur eis veſtimentis quæ præparat iniuſtus: quia vir ſanctus eiſdem ſententijs ad veritatem vtitur, quibus ſe peruerſus quiſque doctum oſtendere contra veritatẽ conatur: [Et argentum innocens diuidet.] Argentum innocentem diuidere, eſt eloquia Domini minute diſcretęq. exponere, et vnicuique quid digne congruat coaptare. Nam eloquium Domini quod hic argentum, vel veſtimenta, hoc alibi ſpolia nominatur. Quod etiam Pſalmiſta teſtatur per comparationem, dicens: Lætabor ego ſuper eloquia tua, ſicut qui inuenit ſpolia multa. Quæ ſpolia idcirco vocata ſunt: quia ad fidem Domini gentilitate tranſeunte, Iudej ſacris eloquijs, quibus induti fuerant, exuuntur. De hac quoque argenti, vel ſpoliorũ diuiſione alias dicitur: Benjamin lupus rapax, mane comedit prædã, veſpere diuidet ſpolia. Quibus proſecto dictis Paulus apoſtolus deſignatur, de Benjamin ſtirpe progenitus, qui mane prædã comedit: quia in primordijs ſuis fideles quos potuit rapiens, crudelitati proprię ſatiſfecit. Veſpere ſpolia diuiſit: quia fidelis poſtmodum factus, ſacra eloquia exponendo diſtribuit. Quamvis hoc argentum quod diuidit innocens, intelligi et aliter poſſe. Hæretici namque, vt facile valeant peruerſa ſuadere, dictis ſuis quẽdam recta permixcent, vt animos audierũ ex rectis ſenſibus trahant, ex peruerſis ſeriant. Qui in præceptis Dei, quia ſana inſanaq. locutione variantur, bene in Euangelio decem leproſorum ſunt ſpecie deſignati, quorum colorĩ ſano dum vitioſus candor aſpergitur, immoderato candore ſcedantur.

Pſal. 11.

Sopho. 1. c

Pſal. 118.

9.
Gene. 49. d

Luc. 17. c

- A** foedantur. Vnde admonemur non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Qui etiam quia nec Deum diligunt, de quo male sentiunt: nec proximum, a quo diuiduntur, decalogi præceptis aduersi sunt, atque ideo ad deprecandum Dominum decem veniunt. Pro eo autè quòd sanis infana miscuerunt, coloris diuersitate variantur. Sed quia in eius præceptis offenderant, id illum vnde offenderant, vocant dicentes: Iesu præceptor: vnde et mox curari meruerunt. Ergo quia vir catholicus quæ ab eis recte, vel quæ *Rom. 11. 4* præue sentiuntur, intelligit: argentum in nocens diuidit, id est, quæ ab eis salubriter, vel quæ pestifere fuerint dicta discernit. Sequitur: [Aedificauit sicut tinea domum suam, et sicut custos fecit vmbraculum.] Tinea sibi domum corrumpendo ædificat. Nec meliori potuit comparatione hæreticus demonstrari, qui locum suæ perfidiae non nisi in mentibus quas corruerit, facit: qui etiam in sequaces suos ab æterno igne liberos esse pollicetur.
- B** Spondet quippe eis refrigerium quietis æternæ, sed verba eius soliditatem non habent, quia plenitudine veritatis carent. Vnde subiungitur: [Et sicut custos fecit vmbraculum.] Vmbraculum namque custodis nullo fundamento solidatur, sed tempore mox transeunte destruitur. Et promissa ab hæreticis requies, cum tempore destruitur, quæ post hanc vitam nullatenus inuenitur. Et quia sæpe hæretici in contemptu vniuersalis Ecclesiæ, potentum sæculi patrocinijs fulciuntur, eiusq. diuites protectione, atque administratione quanta præualent opitulari non cessant: ipse etiam quilibet diues contra conditorem suū rebus temporalibus intumescens, sancti viri nunc sententia tangitur, atque ab speciali hæreticorum interitu, ad generalem elatorum omnium definitionem sermo deriuatur, cum subditur: [Diues cum dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, et nihil inueniet.] Cui nimirum sententiæ Psalmista concinens dicit: Turbati sunt omnes insipientes corde: dormierunt somnum suum, et nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Vt enim in sua manu diuites post mortem quidquam inueniant, eis ante mortem dicitur, diuitias suas in quorum manibus ponant: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. *Lucæ 16. b*

Quod præsentis diuitia somno comparantur, quæ subito marcescunt: et quod superbi in nonis inno ad inopiam redacti, impellente diabolo quasi vento vrente a fornace vitiorum impelluntur in incendia tormentorum.

Capitulum XI.

- D** iues cum dormierit, nihil secum auferet.] Res suas, cum moreretur, secum tolleret, si ad petentis vocem cum viueret, sibi tulisset. Nam terrena omnia quæ seruando amittimus, largiendo seruiamus: patrimoniumq. nostrum retentum perditur, manet erogatum. Diu enim cū rebus nostris durare non possumus: quia aut nos illas moriendo deserimus, aut ille nos viuentes quasi deserunt pereundo. Agendum ergo nobis est, ut res absolute perituras, in non pereuntem cogamus transire mercedem. Sed mirandum valde est quod dicitur: [Cū dormierit, aperiet oculos suos, et nihil inueniet.] Vt dormiamus quippe, oculos claudimus, et euigilantes aperimus. Sed hac in re, quia homo ex anima constat et corpore, cū vnus rei formus dicitur, alterius vigilæ demonstrantur: quia cū corpus obdormiscit in morte, tūc anima euigilat in vera cognitione. Et dormit ergo diues, et oculos aperit: quia cū carne moritur, eius anima videre cogitur, quod providere contempsit. Tūc profecto in vera cognitione euigilat, tūc nihil esse conspiciat quod tenebat. Tunc se vacuū inuenit, quæ plenam rebus præ cæteris se hominibus esse latabat. Dormit, et nihil secū auferet: nihil nimirum de rebus quas tenuit. Nā culpa rerum simul dicitur, quamuis hic omnia pro quibus culpa perpetrata est, relinquatur. Eat ergo nunc, et acceptis rebus tumeat, seque super ceteros extollat, gloriatur se habere quod proximus non habet. Veniet quandoque tempus ut euigilet: et tunc cognoscat quā vacuū fuerit, quod in somno tenuerat. Sæpe namque contingit dormienti inopi, ut se per somnium diuitem videat, atque ex eisdem rebus animum extollat, lætetur se habere quod non habuit, iamque dedignari quærat, a quibus dedignatum esse se doluit. Sed repente euigilans, euigilasse se doleat, qui interim diuitiarum imaginem vel dormiens tenebat. Gemit enim procius sub paupertate pondere, et inopie suæ angustijs premitur: et eo peius, quo ad tempus breuissimum, vel vacue diues fuit. Sic sic nimirum huius mundi sunt diuites, qui rebus acceptis tument. Bene operari de sua abundantia nesciunt, quasi dormientes sunt diuites: sed paupertatem suā euigilantes inueniunt, quia nihil secum ad illud iudicium quod permanet, ferunt: et quanto nunc ad breue tempus sublimius elati sunt, tanto contra se in perpetuum grauius

S. Greg. Tom. 2.

000 2 ingeni-

ingemiscunt. Dicat ergo: Aperiet oculos suos, et nihil inueniet: quia illic aperit ad supplicia, quos hic ad misericordiam clausos tenebat. Aperiit oculos suos, et pietatis fructum non inuenit, quos hic clausos tenuit cum viueret. Tarde quoque illi oculos aperiuunt, qui teste Sapientia, damnationis suae tempore dicturi referuntur: Quid nobis profuit superbia, diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transferunt omnia illa tamquam umbra, et tamquam nuncius percurrrens. Vilia et fugitiua fuisse quae tenebant, iam amissa cognoscunt: quae quandiu aderant, stultis eorum cordibus et magna, et mansura videbantur. Sero diues aperuit oculos, quando Lazarum requiescentem vidit, quem iacentem ante ianuam videre contempsit. Intellexit ibi, quod hic facere noluit in damnatione sua cognoscere compulsum est, quid fuit quod perdidit, quando indigentem proximum non agnouit. De quo adhuc subditur: [Apprehendit eum quasi aqua inopia, nocte opprimit eum tempestas.] Videamus nunc inopiam ardentis diuitis, cuius tanta abundantia fuit epulantis. Ait enim: Pater Abraam miserere mei: et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Quibus verbis nobis non hoc innoscitur, quia illic in tanto ardore una tunc ad sufficientiam refrigerij aquae stilla requiratur: sed quod is, qui de abundantia peccauerit, illic aestuanti nimis cremetur inopia. Videmus enim in verbis diuitis ex subtilissimo Dei iudicio, quam digna tali culpae poena responderit. Agente namque inopia, illic usque ad minima petenda compulsum est, qui hic agente tenacia, usque ad mirima neganda peruenit. Quid retrahui subtilius, quid districtius potest? Guttam aquae petijt, qui micam panis negauit. Apprehendit ergo eum quasi aqua inopia. Non immerito cruciati quod nunc illa inopia comparatur: quia in inferno cruciati, qui susceptos in profundis absorbens, solet lacus nomine designari. Vnde per Prophetam quoque humani generis voce dicitur: Lapsa est in lacum vita mea. Ereptorum vero exultatione cantatur: Domine Deus meus clamaui ad te, et saluasti me. Domine abstraxisti ab inferis animam meam, saluasti me a descendantibus in lacum. Nocte opprimit eum tempestas. Quid hoc loco noctem, nisi absconditum tempus repentini exitus appellat? Tempestatis vero nomine, iudicii turbine designat. Quod etiam Psalmista testatur, dicens: Deus manifeste venit, Deus noster, et non silebit: ignis in conspectu eius ardebit, et in circuitu eius tempestas valida. De qua tempestate etiam sapientia per Salomonem dicit: Ego quoque in interitu vestro ridebo, et subannabo, cum vobis quod timebatis, aduenerit: cum irruerit repentina calamitas, et interitus quasi tempestas ingruerit. Et quia ipsa venturi exirus ignorancia nox vocatur, nocte opprimit eum tempestas, id est, turbo cum diuini iudicii dum ignorat, apprehendit. Hinc est namque quod per semetipsam Veritas dicit: Si sciret paterfamilias quae hora fir veniret, vigilaret vtique, et non sineret perferri domum suam. Et vos estote parati: quia quae hora non putatis, filius hominis veniet. Hinc etiam contra malum seruum dicitur: Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire, et coeperit percutere conseruos suos: manducet autem et bibat cum ebrijs: veniet dominus serui illius in die qua non sperat, et hora qua ignorat. Hinc Paulus discipulis dicit: Vos autem fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquam fur comprehendat. Omnes enim vos filij lucis estis, et filij dici, non sumus noctis neque tenebrarum. Hinc superbienti diuiti, Dei voce dicitur: Sruite, hac nocte noctis neque tenebrarum. Hinc superbienti diuiti, Dei voce dicitur: Sruite, hac nocte animam tuam repetunt a te: quae autem praeparasti, cuius erunt? Nocte animam reddere perhibetur, qui mortem non prouidet, in tenebris cordis abstrahitur. Ait ergo: Nocte opprimit eum tempestas. Quia enim non vult agere bona quae videt, deprehendit interitus sui tempestate quam non videt. De quo adhuc subditur: [Tollit eum ventus vrens, et auferet.] Quis hoc loco ventus vrens, nisi malignus spiritus vocatur, qui desideriorum flammam in corde excitat, vt ad aeternitatem suppliciorum trahat? Peruersum ergo quemlibet ventus vrens tollere dicitur: quia insidiator malignus spiritus, qui viuente quemque accendit ad vitia, morientem trahit ad tormenta. Nam quia ventus vrens immundus spiritus solet intelligi, qui male suggestionis statu ad terrena desideria iniquorum corda succedit: Hieremias propheta testatur, dicens: Olla succensam ego video, et faciem eius a facie Aquilonis. Olla namque succensa est cor humanum, secularium curarum ardoribus, desideriorumque anxietatibus feruens. Quae a facie Aquilonis succenditur, id est, diaboli suggestionibus inflammatur. Ipse enim vocari nomine Aquilonis solet, qui dixit: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium. Ab huius igitur ventis venti, vniuersiusque electi mens adustione tepetur: quando in ea vitiorum seruos extinguuntur, et desideriorum carnalium flamma frigescit.

Sapient. 5. b

Luca 16. d

Ibidem.

Thren. 1. f.

Psal. 129.

11.

Psal. 49.

Prouerb. 1. e

Matth. 24. d

Ibidem.

2. Thess. 5. a

Luca. 12. e

Hier. 1. e

Esai. 14. d

- A** frigeſcit. Vnde et ſancta Eccleſia in ſponſi ſui laudibus læta clamat: Sub vmbra illius quæ Cam. 2. a
deſideraueram ſedi. De huius ardoris temperie ei per Eſaiam promittente Domino dicitur: Pro ſaliunca aſcendet abies, et pro vrtica creſcet myrtus. Pro ſaliunca namque in a
aſcendit abies, dum in ſanctorum corde pro abiectione terrenæ cogitationis, altitudo ſuper
næ contritionis exoritur. Vrtica vero igneæ omnino naturæ eſt. Myrtus autem tempera
tiuz fertur eſſe virtutis. Pro vrtica igitur creſcit myrtus, cum iuſtorum mentes a purgine
et ardore vitiorum, ad cogitationum temperiem tranquillitatemque perueniunt, dum iam
terrena non appetunt, dum flammas carnis deſiderijs cæleſtibus extinguunt. Propter hoc
quoque mentis refrigerium calitus datū Mariæ dicitur: Virtus Altissimi obumbrabit tibi.
Quamuis hæc in re per obumbrationis vocabulum, incarnati Dei vtraque potuit natura
ſignari. Vmbra enim a lumine formatur et corpore. Dominus autem per diuinitatem lu
men eſt: qui mediante anima, in eius vtero fieri dignatus eſt per humanitatē corpus. Quia
ergo lumen incorporeum in eius erat vtero incorporandum, ei quæ incorporeum concepit
ad corpus dicitur: Virtus Altissimi obumbrabit tibi, id eſt, corpus in te humanitatis accipiet
incorporeum lumen diuinitatis. Sed iam de iniquo quolibet quod cœpimus, exequamur.
Tollit ergo eum ventus vrens: quia videlicet malignus ſpiritus eum quem nunc ſuccen
derit igne peruerſe concupiſcentiæ, rapit poſtmodū ad flammas gehennæ. Sequitur: [Et
velut turbo rapiet eum de loco ſuo.] Locus peruerſorum eſt temporalis vitæ delectatio, et
carnis voluptas. Quasi turbine igitur vnusquisque de loco ſuo rapitur, cum a cunctis ſuis
delectationibus extremo terrius die ſeparatur. De quo extremo die a pete mox ſubditur:

*Quid Dem cum ſanctos flagellas, parcis eis: reproborum vero flagella præſentia, ſunt initia
tormentorum.*

- C** *Caput XIII.*
- E** Mittet ſuper eum, et non parcat. Peccatorem Deus quoties ſeriendo corrigit, ad hoc
flagellum emittit, vt parcat. Cum vero eius vitam in peccata permanentē ſeriendo
concludit, flagellum emittit, ſed nequaquam parcat. Qui enim flagellum emiſit vt par
ceret, ad hoc emittit quādoque vt non parcat. In hac namque vita Dominus tanto magis
ſtudet, vt parcat, quanto magis expectandum flagellat: ſicut ipſe vocē angeli ad Ioannē ait:
Ego quos amo, arguo et caſtigo. Et ſicut alias dicitur: Quē diligit Dominus, caſtigat: fla
gellat autem omnem filium quem recipit. E contra autē de flagello damnationis ſcriptū eſt:
In operibus manuum ſuarū comprehenſus eſt peccator. De quo per Hieremiā Dominus
dicit, dū incorrigibiliter delinquentes populos videt, quos non iā ſub diſciplina, filios, ſed
D ſub diſticta percuſſione intuetur vt hoſtes. Plaga inimici percuſſit te, caſtigatiōe crudeli.
Et quod hic dicitur: Non parcat, ibi quoque verbis alijs declaratur: Quid clamas ſuper
contritione tua? Inſanabilis eſt dolor tuus. Vnde hoc ſemper electi prouident, vt ante ad
iuſtitiā redeant, quā ſeſe ira iudicis inextinguibiliter accendat, ne vltimo flagello de
prehenſis ſimul eis finiatur vita cū culpa. Flagellum namque tunc diluet culpā, cū muta
uerit vitā. Nā cuius mores non mutat, non expiat actiones. Omnis ergo diuina percuſſio,
aut purgatio in nobis vitæ præſentis eſt, aut initiū poenæ ſequentis. Propter eos enim qui
ex flagello proficiunt, dictū eſt: Qui ſingis dolorem in præcepto. Quia dū flagellatur ini
quus, et corrigitur: audire præceptū noliuit, audit dolorē. Dolor ergo in præcepto fingitur
ei, qui a malis operibus quaſi præcepti vice, dolore cohibetur. De his vero quos damnant
flagella et non liberant, dicitur: Percuſiſti eos, nec doluerunt: attriuiſti eos, et tenuerunt ac
cipere diſciplinā. His flagella ab hac vita inchoant, et in æterna percuſſione perdurant.
Vnde per Moysen Dominus dicit: Ignis exarſit ab ira mea, et ardebit vſque ad inferos de
orſum. Quāto ad præſentē etenim percuſſionē ſpectat, recte dicitur: Ignis exarſit ab ira
mea. Quāto vero ad æternā damnationē, apte mox ſubditur: Et ardebit vſque ad inferos
deorſum. Licet a quibuſdā dici ſoleat illud quod ſcriptū eſt: Non iudicat Deus his in idip
ſum. Qui tamen hoc quod per Prophetā de iniquis dicitur, non attendunt: Et duplici con
tritione contere eos. Et quod alias ſcriptū eſt: Ieſus populus de terra Aegypti ſaluās, ſecun
do eos qui non crediderunt, perdidit. Quibus tamen ſi conſenſum præbeamus, quālibet cul
pam bis feriri non poſſe: hoc ex peccato percuſſus atque in peccato ſuo morientibus debet
æſtimari: quia eorum percuſſio hic cœpta, illuc perſicitur: vt incorrectis vnum flagellū ſit
quod tēporaliter incipit, ſed in æternis ſupplicijs conſummat: quatenus eis, qui omnino
corrigi renuunt, iam præſentium flagellorum percuſſio, ſequentiū ſit initiū tormentorū.

13. Emittere ergo super eum, et non pareret. Sequitur: [De manu eius fugiens fugiet.] Ille etenim de manu fugit ferientis, qui suæ prauitatem corrigit aditionis. Vel certe quia in sacro eloquio manus operatio solet intelligi, de manu percussus fugit, qui dum prauitatem interitum conspiciat: vias prauitatis relinquit. Vnde adhuc subditur: [Stringet super eum manus suas.] Manus quippe stringere, est vitæ suæ opera in rectitudine confirmare: Vnde etiam Paulus ait: Remissas manus et dissoluta genua erigite. Dum itaque alienum interitum conspiciunt, reuocantur ad cor, ut recogitent suum, et vnde alius ad tormenta ducitur, a tormento alius inde liberatur. Stringit ergo super eum manus suas: quia conspiciat in aliena poena quid timeat: et dum delinquentem sic percussum conspiciat, dissoluta sua opera, iustitiæ vigore confringit. Sicq. fit ut qui iniquus viuens, multos ad culpam traxerat delectatione peccati, quosdam moriens a culpa reuocat terrore tormenti. Quod etiam prouenire bonis Psalmista testatur, dicens: Lætabitur iustus cum viderit vindictam impiorum, manus suas lauabit in sanguine peccatorum. In peccatorum morientium sanguine iusti lauantur manus: quia dum eorum poena conspiciuntur, conspicientis vita mundatur. Sequitur: [Et sibilabit super illum, intuens locum eius.] Quid in sibilo, nisi intentio admirationis exprimitur? Si vero in sibilo alia fortasse significatio queritur moriente peccatore, hi qui interitu eius aspicunt, os in sibilo fringunt: dum ad ea quæ contempebant, verba spiritalia conuertuntur: ut iam credere et prædicare incipiant, quæ prius dum iniquum florere cernerent, non credebant. Nam fit plerumque ut infirmorum animus eo magis de auditu veritatis trepidet, quo florere contempnentes veritatis videt. Sed dum iusta ultio iniustos subtrahit, alios a prauitate compescit. Vnde per Salomonem dicitur: Multato pestilente, sapientior erit paruulus. Vir igitur sanctus postquam potentum poenas, qui extolluntur in sæculo, sufficienter expleuit, rursus ad hæreticorum superbiam, qui extolluntur in eloquio, verba conuertit.

CAPVT VIGESIMVM OCTAVVM BEATI IOB.

Abet argentum venarum suarum principia, et auro locus est in quo conflatur. Ferrum de terra tollitur, et lapis solutus calore, in æs vertitur. Tempus posuit tenebris, et vniuersorum finem ipse considerat. Lapidem quoque caliginis et umbram mortis diuidit torrens a populo peregrinante, eos, quos oblitus est pes egentis hominis, et inuios. Terra de qua oriebatur panis, in loco suo igni subuersa est. Locus sapphyri lapides eius, et glorie illius aurum. Semitam ignorauit auis, nec intuitus est oculos vulturis. Non calcauerunt eam filii institorum, nec pertransiuit per eam leznea. Ad silicem extendit manum suam, subuertit a radicibus montes. In petris riuos excidit, et omne preciosum vidit oculus eius. Profunda quoque fluuiorum scrutatus est, et abscondita produxit in lucem. Sapientia vero ubi inuenitur, et quis est locus intelligentiæ? Nescit homo precium eius, nec inuenitur in terra suauiter viuendum. Abyssus dicit, Non est in me: et mare loquitur, Non est mecum. Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione eius. Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonio precioso, vel sapphyro. Non adequabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa et eminentia, nec commemorabuntur in comparatione eius. Trahitur autem sapientia de occultis: non adequabitur ei topazium de Aethiopia, nec tincturæ mundissimæ componentur. Vnde ergo sapientia venit, et quis est locus intelligentiæ? Abscondita est ab oculis omnium viuendum, volucres quoque cæli later. Perditio et mors dixerunt: Auribus nostris audiuiamus famam eius. Deus intelligit viam eius, et ipse nouit locum illius. Ipse enim fines mundi intuetur, et omnia quæ sub cælo sunt respicit.

Qui fecit

- A** Qui fecit ventis pondus et aquas appendit mensura. Quando ponebat pluuijs legem, et viam protellis sonantibus: tunc vidit illam, et narrauit, et pręparauit, et inuestigauit, et dixit homini: Ecce timor Domini ipsa est sapientia, et recedere a malo, intelligentia.

Quod hæretici, de sanctis libris assertionum suarum principia assumunt, sed miscent mendacia. Et quod frustra extra unitatem Ecclesię quasi pro Ecclesiā panas petantur: cum martyrium non faciat pœna, sed cœsa: nec clarescere potest aliquis fulgore virtutis, qui non arserit in officina charitatis. Caput XLIIII.

- B** Habet argentum venarum suarum principia, et auro locus est in quo conflatur. In argento eloquium, in auro vitę vel sapientię claritas designari solet. Et quia hæretici sic de eloquij sui nitore superbiunt, vt nulla sacrorum librorum auctoritate solidentur, qui libri ad loquendum nobis quasi quędam argenti venę sunt: quia de ipsis locutionis nostrę originem trahimus, eos ad sacrę auctoritatis paginas vocat: vt si vere loqui desiderant, inde sumere debeant, quid loquantur. Et ait: [Habet argentum venarum suarum principia.] Ac si aperte dicat: Qui ad verę prædicationis verba se pręparat, necesse est, vt causerum origines a sacris paginisumat: vt omne quod loquitur, ad diuinę auctoritatis fundamentum reuocet, atque in eo ædificium locutionis suę firmet. Vt enim prædicamus, sæpe hæretici dum sua student peruersa asstruere, ea proferunt quę profecto in sacrorum librorum paginis non tenentur. Vnde et discipulum suum prædicator egregius admonet, dicens: O Timothee, depositum custodi, deuitans phanas vocum nouitates: quia dum laudari hæretici tanquam de excellenti ingenio cupiunt, quasi noua quędam proferunt, quę in antiquorum patrum libris veteribus non tenentur: sicq. sit vt dum videri sapientes desiderant, miseris suis auditoribus stultitię semina spargant. Bene autem subditur: [Et auro locus est in quo conflatur.] Ac si aperte dicat: Vera fidelium sapientia, cui vniuersalis Ecclesiā locus est, tribulationē vobis persequentibus patitur, sed a cunctis peccatorum sordibus persecutionis vestrę igne purgatur. Vnde scriptum est: In igne probatur aurum et argentum, homines vero receptabiles in camino humiliationis. Quo in loco potest hoc quoque conuenienter intelligi, vt de sua hæretici inerepā stulta passione videantur. Nam sæpe pro Iesu Christi, Domini ac Redemptoris nostri nomine multa patiuntur, seseq. eisdem passionibus eius fieri martyres sperant. Quibus sancti viri voce nunc dicitur: Auro locus est in quo conflatur. Nam iuxta hoc quod iam, et ante nos dictum est, quisquis extra unitatem Ecclesię patitur, pœnas pati potest, martyr fieri non potest: quia auro locus est in quo conflatur. Quid itaque ad hæc hæretici dicitis? Conflari per afflictionem eam, vel etiam per martyrium vultis, sed locum in quo debeatis conflari, nescitis. Audite quid sancti prædicatoris voce dicitur: Auro locus est in quo conflatur. Hunc ergo conflationis locum quęrite, hanc fornacem, qua aurum apte purgari valeat, inuenite. Vna est Ecclesiā in qua, qui conflari voluerit, ab omni etiā poterit peccatorum sorde purgari. Si quid pro Deo amaritudinis, si quid tribulationis extra hanc positi sustinetis, incendi potestis tantummodo, non purgari. Dicat Hieremias, dicat, quomodo conflationis vestrę ignis omni virtute sit vacuus: Frustra conflauit conflator. Matitię enim eorum non sunt consumptę. Ecce ignis exterius conflans, et durę passionis admouet pœnam, et tamen erroris non exequit culpam, et tormenta crudelium dat poenarum, et bonorum non facit incrementa meritorum. Huius etiā conflationis ignis qui extra catholiceam toleratur Ecclesiā, quā nullius omnino virtutis sit, Paulus Apostolus insinuat, dicens: Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Alij quippe praua de Deo sentiunt, alij recta Deo auctore tenent: sed unitatem cum fratribus non tenent. Illi errore fidei, isti vero schismatis perperatione diuisi sunt. Vnde et in ipsā prima parte decalogi vtrarumq. partium culpę reprimuntur, cum diuina voce dicitur: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua. Atque mox subditur: Diliges proximum tuum sicut teipsum, Qui enim de Deo peruersa sentit, liquet profecto quia Deum non diligit. Qui vero de Deo recta sentiens, a sanctę Ecclesię unitate diuisus est, constat quia proximum non

14.

1. Tim. 6. d

Prov. 17. a

Hier. 6. g

1. Cor. 13. b

15.

Deut. 6. a

non amat, quem habere socium recusat. Quisquis ergo ab hac vnitate matris Ecclefie, A
 fiue per hærefim de Deo peruerfa fentiendo, leu errore ichifmatis proximum non diligen
 do diuidit, charitatis huius gratia priuatur: de qua hoc quod præmiſimus, Paulus dicit:
 1. Cor. 13. b Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi pro
 deſt. Ac ſi aperta voce diceret: Extra locum ſuum, conflationis mihi ignis adhibeas, tor
 mento me cruciat, mundatione non purgat. Hunc omnes fanctæ pacis amatores, ſum
 mo ſtudio locum quaerunt, hunc quaerentes inueniunt, hunc inuenientes tenent: ſcientes,
 peccatorum remiſſio, vel vbi, vel quando, vel qualibus detur. Vbi quippe, niſi in Ecclefie
 matris ſinu? Quando, niſi ante venturi exitus diem? Quia ecce nunc tempus acceptabile,
 ecce nunc dies ſalutis. Et Quærite Dominum dum inueniri poteſt, inuocare eum dū prope
 eſt. Qualibus, niſi conuerſis, qui ad paruulorum imitationem, magiſtra humilitate for
 mantur? Quibus dicitur: Sinite paruulos venire ad me, talium enim eſt regnum cælorum. B
 Et: Niſi conuerſi fueritis, et efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.

*Quia reprobi dum ſeruos dei præditos virtutibus vident: quia de præſentibus non poſſunt, de præ
 teritis eos accuſant. Caput XV.*

Q Via ergo non niſi in catholica Eccleſia veri martyres fiunt, dicitur recte: Auro locus
 eſt in quo conflatur: quia non clareſcet anima in fulgore æternæ pulchritudinis:
 niſi, vt ita dicam, prius hic arſerit in officina charitatis. Pentandum præterea eſt, quod oc
 culto conſilio omnipotens Deus quosdam ab ipsis exordijs ſuis innocentes cuſtodians, vſq;
 que ad virtutū prouehit culmen: vt ætate creſcente ſimul in eis proficiat, et annorum nu
 merofitas, et celſitudo meritorum. Alios vero in exordijs ſuis deſerens, ſcaturientibus vi
 tijs, ire per abrupta permittit. Plerumque tamen etiam eos reſpicit, et ad ſequendum ſe, C
 ſancti amoris igne ſuccendit: atque inolitas in eorum cordibus pruriginis vitiorum vertit
 in feruorem virtutum, et eo magis igneſcunt ad deſiderium requirendæ pietatis Dei, quo
 magis erubeſcunt memoriã iniquitatis ſuæ: ſicut ſæpe contingit, vt in pugnæ certamine
 miles ante ducis fui oculos conſtitutus, hoſtili virtuti turpiter cedat, et eneruiter præbens
 terga ſeriat, qui tamen hoc ipſum quod turpiter ceſſit erubeſcens, ante ducis fui ocu
 los, maiores ex ipſa verecundia vires ſumit: tantaq; poſt fortia exercet, quantis et præſen
 tem gloriam virtutis peragat, et præteritæ ignominiam debilitatis tegat. Sic ergo non
 nunquam quidem in Dei ſeruitio ex antea acta acris debilitate roborantur, eoſque ad cu
 ſtodienda mandata et futurorum trahit deſiderium, et impellit memoria præteritorum: D
 vt hinc ad ventura amor prouocet, illinc de præteritis verecundia inſuget. Quos tamen
 aduerſarij Eccleſiæ dum promiſſis præditos virtutibus viderint, eiſque in præſenti vita vnde
 derogent, quia inuenire nequaquam poſſunt, accuſare illos de præteritis moliantur, ſicut
 Moyſen noſtrum Manichæus impetit, in quo ſequentium virtutum gratiam, tranſacti ho
 micidij conatur culpa ſuadere. In quo non attendit poſtmodum quàm patiens ad ſuſtinen
 dum, ſed priuſquam præceps ad feriendum fuerit. Talibus ergo aduerſarijs beatus Iob
 ſubtiliſſima conſideratione obuians, poſtquam dixit: Habet argentum venarum ſuarum
 principia, et auro locus eſt, in quo conflatur, apte ſubditur:

Quod contemni non debeat, qui ſe a terrenis occaſionibus ſeparauit. Caput XVI.

F Errum de terra tollitur. Solent hæretici de iuſtitie ſuæ contra nos elatione gloriari,
 atque opera ſua oſtentationis inflatione iactare: noſq; iniquos, vt diximus, aut eſſe, B
 aut fuiſſe criminantur. Per humillimã ergo confeſſionem, et veracẽ deſenſionẽ contra eos
 vir ſanctus loquitur, dicens: Ferrum de terra tollitur. Ac ſi aperte dicat: Fortes viri, qui
 a cutiſſimis linguarum gladijs in hac acie defendendæ fidei ferrum fiunt, aliquando terra
 in infimis actionibus fuerunt. Peccanti quippe homini dictum eſt: Terra es, et in terra
 moraberis. Sed de terra ferrum tollitur, cum fortis propugnator Eccleſiæ a terrena, quam prius
 tenuit, actione ſeparatur. Non ergo in eo debet deſpici quidquid fuit, qui iam coepit eſſe,
 quod non fuit. An non Matthæus inuentus eſt, qui terrenis negotijs implicatus, teloniij
 vſibus ſeruiebat? Sed de terra ſublatus in ſortitudinem ferri conualuit: cuius videlicet lin
 gua quaſi a cutiſſimo gladio, Euangelij adminiſtratione Dominus infidelium corda tranſ
 fixit, et cui infirmus prius deſpectuſq; fuerat per terrena negotia, fortis poſtmodum factus
 eſt ad cæleſtia prædicamenta. Vnde adhuc ſubiungitur:

Quod

Gene. 3. d
 Diſt. 10. Ter
 ram.
 Matt. 9. a

Quod corda dura cum diuini amoris igne tacta fuerint liquefunt, et qua credere uoluerant, predicare incipiunt. Caput XVI.

ET lapis solutus calore, in as vertitur. Tunc lapis calore soluitur, cum cor durum, atque a diuini amoris igne frigidum eodem diuini amoris igne tangitur, et in feruore spiritus liquatur: ut ad sequentem vitam desideriorum aestu ardeat, qui prius audiens, infensibilis manebat. Ex quo ardore scilicet et emollitur ad amorē, et roboratur ad operationem: ut sicut prius durus fuerat in amore seculi, ita se postmodum fortem exerat in amore Dei, et quod ante audire renuebat, iam et credere et predicare incipiat. Lapis ergo solutus calore, in as vertitur: quia dura mens superni amoris igne liquefacta, ad verā fortitudinem commutatur: ut peccator, qui prius infensibilis extiterat, postmodum et per auctoritatem fortis, et per prædicationem honoris fiat. Quod bene per Esaiam dicitur: *Qui confiduit in Domino, mutabunt fortitudinem. Fortitudinem mutamus, cum conuersi, tanta virtute præfens saculum fugimus, quanta hoc ante quærebamus. Quia autem male ab aduersariis catholicorum moribus antea vita reputatur, recte subditur: [Tempus posuit tenebris, et vniuersorum finem ipse considerat.] Ipse posuit tempus tenebris, iniquis videlicet modum, quo iniqui esse desistant. Vnde eis per Apostolum dicitur: Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Sicut alijs quoque discipulis idem doctor egregius dicit: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarum, et induamus nos arma lucis: sic ut in die honeste ambulemus. Vnde et in Cantici carnicorum Ecclesia veniente dicitur: Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora confurgens? Aptæ enim Ecclesia auroræ comparata describitur, quæ per cognitionem fidei, a peccatorum suorum tenebris in clara luce iustitiæ commutatur. Tempus ergo posuit tenebris, et vniuersorum finem ipse considerat. Vniuersorum nomine, et electos voluit et reprobos comprehendi. Nam bona faciens et ordinans Deus, mala vero non faciens, sed ab iniquis facta, ne inordinate eueniant, ipse disponens, considerat vniuersorum finem, et patienter tolerat omnia, atque intuetur electorum terminum, quod ex malo mutantur ad bonum. Intuetur etiam reproborum finem, quod de malo opere dignum se trahantur ad supplicium. Vidit finem persequentis Sauli, quo prostratus diceret: Domine, quid me vis facere? Vidit finem quasi obsequentis discipuli, quod pro commissio scelere guttur laqueo stringeret, seque et peccantem puniret, et deterius puniendo deciperet. Vidit Ninuitas delinquentis, sed considerauit finem delinquentium poenitentia correcturum. Vidit quoque Sodomam delinquentem, sed considerauit finem ardoris luxuriæ, ignem gehennæ. Vidit gentilitatis finem, quod possessa iniquitatu tenebris, quandoque fidei luce claresceret. Vidit etiam ludææ terminum, quod ab ea luce fidei quam tenebat, obdurate perdidit: se tenebris cecaret. Vnde adhuc congrue subditur:*

Quod inter sanctos et reprobos ignis diuinus in iudicio diuidet. Caput XVII.

Lapidem quoque caliginis, et vmbra mortis diuidit torrens a populo peregrinante. Quid durus ille perfidia ludæorum populus, qui auctorem vitæ per fidem videre noluit, quem per prophetiam prædixit, nisi lapis caliginis fuit: quia et crudelitate durus extitit, et infidelitate uebulosus? Qui alio quoque vocabulo vmbra mortis dicitur. Vmbra quippe talis exprimitur, qualia eius rei de qua trahitur, fuerint lineamenta. Quis autem mortis nomine, nisi diabolus vocatur? De quo per quamdam ministri sui significationem dicitur: Et nomē illi mors. Cuius ille populus vmbra extitit: quia iniquitate illius sequens, eius in se imaginem expressit. Quid vero torrentis nomine, nisi ille a conspectu tremendi iudicis per vltimum examen egrediens, atque electos et reprobos diuidens ignis vocatur? Vnde et per Prophetam dicitur: Fluius igneus rapidusque egrediebatur a facie eius.

Quod Iudæa quæ apud se panem legis habuerat, et quæ regibus clauerat et prophetis, quasi sapphiris et glebis aureis: quia mortem et resurrectionem Christi credere uoluit, igne inuidia succensa, funditus periit. Caput XIX.

Quis autem in hoc mundo peregrinatur populus nisi qui ad sortem electorum currens, habere se patriam notuit in cælestibus: et tanto magis se illic sperat inuenire propria, quanto hic cuncta quæ prætereunt, esse a se deputat aliena. Peregrinus itaque est populus, omnium numerus electorum, qui hanc vitam quoddam sibi exilium deputantes,

Heb. 11. 5 tantes, ad supernam patriam tota cordis intentione fufpirant, de quibus Paulus dicit: Con- **A**
fidentes quia peregrini et hofpites funt fuper terram. Qui enim hæc dicunt, fignificant fe
patriam inquirere: Hanc peregrinationem idem quoque Apoftolus tolerabat, cum dico-
2. Corint. 5. b ret: Dum fumus in corpore peregrinamur a Domino. Per fidem enim ambulamus, et non
per fpeciem. Huius peregrinationis ærumnam fatagebat euadere, cum dicebat: Deside-
Philip. 1. 6 rium habeo diffolui, et cum Chriſto eſſe. Et rurſum: Mihi viuere Chriſtus eſt, et mori lu-
Pſal. 119. crum. Huius peregrinationis pondus graue ſentiebat Pſalmiſta, cū diceret: Heu me, quia
incolatus meus prolongatus eſt: habitauim cum habitantibus Cedar, multum incola fuiſt
anima mea. Ab hac eripi quantocyus anhelabat, cum ſuperinis deſiderijs flagrans dice-
Pſal. 41. ret: Sitiuit anima mea ad Deum viuum, quando veniam et apparebo ante faciem Dei?
Sed hoc deſiderium neſciunt, qui cor in terrenis voluptatibus deſigunt. Dum enim ſola
quæ ſunt viſibilia diligunt, perfectio inuiſibilia, vel ſi credunt eſſe, non diligunt: quia dum **B**
nimis fe exterior ſequuntur, etiam mente carnales ſunt. Simul enim in hac vita vterque
populus currit, ſed non ſimul ad perpetua peruenit: quia lapidem caliginis et vmbra-
mortis diuidit torrens a populo peregrinante. Ac ſi aperte dicat: Eos quos modo vel inſi-
delitas excæcat, vel crudelitas obdurat: flammæ fluuius a conſpectu æterni iudicis
exiens, ab electorum tunc populo ſeparat: vt tunc a bonis ignis diſtrichi examinis diuidat,
quos nunc in ſuis concupiſcentijs tenebræ vitiorum excæcant. Poſſeſt forte in torrentis
nomine, ipſa irrigatio ſanctæ prædicationis intelligi: iuxta id quod per Salomonem dicitur:
Prou. 30. 6 Oculum, qui ſubſannat patrem, et qui deſpicit partum matris ſuæ, effodiant illum
corui de torrentibus. Peruerſi quippe dum diuina iudicia reprehendunt, ſubſannant pa-
trem. Et quilibet hæretici dum prædicationem ſanctæ Eccleſiæ, ſecunditatemq. illius de-
ridendo contemnunt, quid aliud quàm partum matris deſpiciunt? Quam non immerito **C**
eorum quoque matrem dicimus, quia de ipſa exeunt, qui contra ipſam loquuntur: Ioan-
ne atteſtante, qui ait: A nobis exierunt, ſed non erant ex nobis. Nam ſi fuiſſent ex nobis,
manſiſſent vtrique nobiſcum. Corui vero de torrentibus veniunt, cum prædicatores veri
ad deſenſionem ſanctæ Eccleſiæ, a ſacrorum librorum fluentis procedunt. Qui etiam recte
corui vocati ſunt: quia nequaquam de iuſtitie luce ſuperbiunt, ſed per humilitatis
gratiam, peccatorum in ſe nigredinem conſentunt. Vnde etiam ab electorum Eccleſia
dicitur: Nigra ſum, ſed formoſa. Et Ioannes ait: Si dixerimus, quia peccatum non habemus,
noſipſos ſeducimus. Qui videlicet corui ſubſannantis oculum effodiunt: quia pra-
uorum ac pertinacium hominum intentionem vincunt. Ex hoc itaque teſtimonio ſi hic
quoque torrens prædicationis debet intelligi, lapidem caliginis et vmbra- mortis diuidit
torrens a populo peregrinante: quia ſanctorum prædicationis obduratas mentes reproborū **D**
deſerit, et ad pia humilium fe corda conuertit. Vnde adhuc ſubditur: [Eos quos oblitus
eſt pes egentis hominis, et inuios.] Quis hoc loco alius accipitur egens homo, niſi ille de
quo per Paulum dicitur: Qui propter nos egenus factus eſt, cum diues eſſet? Cuius videli-
19. cet egentis hominis pedes ſancti prædicatores fuerunt, per quorum præſentiam gentili-
2. Corint. 8. b tatem circuiens, mundum perambulauit vniuerſum. De quibus per Prophetam dicitur:
Et inambulabo in cis. An pes eius non erat, qui tentus in compedibus dicebat: Pro quo
legatione fungor in catena? Sed eorum, qui vmbra mortis et lapis caliginis extiterunt, pes
hominis egentis oblitus eſt: quia in ipſo initio naſcentes Eccleſiæ, dum ſancti Apoſtoli cæ-
lorum regnum Iudææ prædicare voluiſſent, videntes quod eis nihil omnino proficerent,
ad prædicandum gentibus deſluerunt, ſicut ipſi in ſuis aſtibus dicunt: Vobis oportebat
primum loqui verbum Dei, ſed quoniam repellitis illud, et indignos vos iudicatis æternæ **E**
vitæ, ecce conuertimur ad gentes. De quibus et per Pſalmiſtam dicitur: Tranſferentur
montes in cor maris: quia reſuſi ſunt a Iudæa Apoſtoli, et in hoc gentilitatis ſalum tran-
ſlati ſunt. Qui ſunt ergo, qui immenſa duritia pro obſcuritate cordis, quaſi quidam lapis
caliginis, et vmbra mortis a peregrinante ſanctorum populo diuiduntur, niſi hi quos pes
egentis hominis eſt oblitus, id eſt, quos prædicatores Domini, videlicet per humilitatem
pauperis, pro ſuperbiæ ſuæ tumore reliquerunt, eorumq. omnino obliui ſunt, dum præ-
dicationis vocæ ſemina ad ſolam fruſtrationem gentium tranſlauerunt: Quos recte quoque
et inuios vocat: quia dum in inſidelitate ſua obdurati ſunt, verbis vitæ ad cor viam præ-
bere noluerunt. Sed Iudæa hæc, quæ ſic obduruit, vel qualis dudum fuerit, vel quid poſt
pertulerit, audiamus. Sequitur: [Terra de qua oriebatur panis, in loco ſuo igne ſubuerſa
eſt.] Panem Iudæa dare conſueuerat, quæ legis verba proſerebat. Quam videlicet legem,
quia

- A** quia intelligere iam reprobi atque explanare non poterant, Propheta Hieremias in lamentis deplorat, dicens: Paruuli petierunt panem, et qui frangeret eis non erat. Sed hæc terra in loco suo igne subuersa est: quia fidelium signa conspiciens, inuidiæ se face concremauit. Quia enim semper inuidia de superbia nasci solet, in loco suo igne perijt: quæ idcirco arsit inuidia, quia superbiam non reliquit. Terra ergo quæ prius panem habuit, post igne subuersa est: quoniam synagoga quæ mandata Dei per legem protulit, nascentem Ecclesiam persequens, inuidiæ se igne consumpsit. An non æmulationis suæ facibus ardebat, cū Redemptoris nostri signa conspiciens, per quosdā suos diceret: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit: vel certe, Videtis, quia nihil proficimus, ecce totus mundus post eum vadit? Videbant vnde conuertere deberant, atque exinde peruersiores fiebant. Quærebant extinguere, quæ cernebant mortuos viuificare: In ore tenebāt legem, sed legis persequebantur auctore. Terra ergo de qua oriebatur panis, in loco suo igne subuersa est: quia Iudæa in semetipsa et prius habuit legem quæ reficeret, et post inuidiā quæ concremaret. De cuius adhuc descriptione subiungitur: [Locus sapphyri lapides eius, et glebæ illius aurum.] Auger reatū culpæ sequentis præconiū gloriæ præcedentis. Nā vniuscuiusque casus tanto maioris est criminis, quanto priusquā caderet, maioris potuit esse virtutis. Dicatur ergo de Iudæa, dicatur quid fuerit, et præcedentiū magnitudo virtutū, crescat ad cumulum sequentium delictorū. Locus sapphyri lapides eius, et glebæ illius aurum. Quid enim hoc loco per lapides, nisi sanctorū ac fortium mentes accipimus? In scriptura etenim sacra aliquando lapides in malo, aliquando vero in bono accipi solent. Nā cum lapis pro insensibilitate ponitur, dura per lapides corda signātur. Vnde et per Matthæū dicitur: Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Qui videlicet nomine lapidum corda gentilium designat, dura tunc atque insensibilia per infidelitatem. Et per Prophetam Dominus pollicetur, dicens: Auferam cor lapideum de carne vestra, et dabo vobis cor carneum. Rursum per lapides, mentes fortium designari solent. Vnde et per Petrum sanctis dicitur: Et vos tanquam lapides viui superædificamini domus spirituales. Et per Prophetam Dominus venienti Ecclesie pollicetur, dicens: Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, et fundabo te in sapphyris, et ponam iaspidem propugnacula tua, et portas tuas in lapides sculptos, et omnes terminos tuos in lapides desiderabiles, vniuersos filios tuos doctos a Domino. Strauit namque in illa per ordinem lapides: quia in ea sanctas animas meritorum diuersitate distinxit. Fundauit eam in sapphyris, qui scilicet lapides, coloris aerei in se similitudinem tenent: quia robur Ecclesie in animabus celestis appetentibus solidatur. Et quoniam iaspis viridis est coloris, iaspidem propugnacula eius posuit, quia illi contra aduersarios pro sanctæ Ecclesie defensione obiecti sunt, qui internis desiderijs virentes, nulla temporis reprobæ ariditate marcescunt. Portas vero eius posuit in lapides sculptos. Hi quippe portæ sunt Ecclesie, per quorum vitam atque doctrinam intrat in eam multitudo credentium. Qui pro eo etiam quod magnis operibus pollent, et id quod loquentes asserunt, viucentes ostendunt, non puri, sed sculpti lapides esse memorantur. In quorum enim vita recta operatio cernitur, quasi in eisdē ipsis exprimitur, quod egerunt. Vbi omnem quoque sanctorum numerum generali collectione concludens subdidit: Omnes terminos tuos in lapides desiderabiles. Et tanquā si audientes ista peteremus, vt hos lapides quos diceret, indicaret, adiunxit dicens: Vniuersos filios tuos doctos a Domino. Quia igitur de Iudæa nunquam sanctæ animæ, quæ celestē vitam ducerent, desuerunt, dicitur: Locus sapphyri lapides eius. Et quia magnæ vitæ ac sapientiæ claritate per fidem fultis, adiungitur: Et glebæ illius aurum. Quid per glebas, nisi collectiones singulorum ordinū, ac multitudines designantur? Glebæ autem ex humore et puluere constringuntur. Omnes ergo qui rore gratiæ infusi, ex mortis debito se puluerem esse veraci cognitione confessi sunt, dum vitæ virtute clarescerent, quasi aureæ in illa glebæ iacuerunt. Glebas hæc terra habuit in prophetis, glebas in doctoribus, glebas in patribus antiquis, qui magna se infusione gratiæ in processione, et operis vnanimitate tenuerunt. Dicat ergo: Et glebæ illius aurum: quia in ea multitudo spiritalium tanto maiori virtute clariuit, quanto se in Deum ac proximum maiori vnanimitate constringit. Sed hoc aurum perfidiæ, est postmodum tenebris obscuratum. Cuius profecto nigredinem Hieremias propheta intuens deplorat dicens: Quo modo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? Aurum namque obscuratum est: quia in eis antiquus ille fidei atque innocentie splendor, irridente perfidia, malitiæ se nocte fuscavit. Quia igitur quid fuit, audiuius: locus scilicet sapphyri lapides eius,

Tbren. 4. 6

Ioan. 11. f.

20.

Matth. 3. b

Ezech. 11. d

1. Petr. 2. a

Isa. 54. c

Tbren. 4. a

eius, et glebæ illius aurum : nunc iam dilectus ille Deo populus, cur tanta hæc bona perdidit, audiamus. Sequitur: [Semitam ignorauit auis, nec intuitus est oculus vulturis.] Quis hoc loco auis nomine, nisi ille signatur, qui corpus carneum quod assumpfit, ascendendo ad æthera libravit? Qui apte quoque etiam vulturis appellatione exprimitur. Vultur quippe dum volat, si iacens cadauer conspicit, ad eum se cadaueris deponit et plerumque sic in morte capitur, dum ad mortuum animal de fummis venit. Recte ergo Mediator Dei et hominum, Redemptor noster vulturis appellatione signatur; qui manens in altitudine diuinitatis suæ, quasi quodam volatu sublimi cadauer mortalitatis nostræ conspexit in infimis, et sese de cælestibus ad ima submisit. Fieri quippe propter nos homo dignatus est, et dum mortuum animal petijt, mortem apud nos, qui apud se erat immortalis, inuenit. Sed huius vulturis oculus fuit ipsa intentio nostræ resurrectionis: quia ipse ad triduum mortuus, ab æterna nos morte liberauit. Ille ergo perfidus Iudææ populus mortalem vidit, sed quo modo morte sua nostram mortem destrueret, minime attendit. Conspectus quidem vulturem, sed oculus vulturis non aspexit. Qui dum humilitatis eius vias, quibus nos ad alta subleuauit, considerare noluit, semitam auis ignorauit. Neque enim pensare studuit, quod eius nos humiliras leuaret ad cælestia: et mortis eius intentio reformaret ad vitam. Semitam igitur ignorauit auis, nec intuitus est oculus vulturis: quia etsi vidit eum quem in morte tenuit, videre noluit quanta vitæ nostræ gloria de eius morte sequeretur. Vnde et ad crudelitatem quoque persecutionis exarsit, verba vitæ recipere renuit: prædicatorem regni cælorum prohibendo, scruendo, feriendo repulit. Qui scilicet repulsi Iudæam ad quam missi fuerant deserentes, in gentilitatis collectionem dispersi sunt. Vnde adhuc subditur:

Quod apostolus et successoribus eorum quasi Ecclesiasticis negotiatoribus a Iudæa repulsis, ad gentes, quasi filices duros, manus prædicationis conuersa est. Caput X X.

Non calcauerunt eam filij institorum, nec pertransiuit per eam læna.] In cunctis latinis codicibus institores positos reperimus, in Græcis vero negotiatores inuenimus. Ex qua re colligi valet, quod hoc in loco pro negotiatoribus institores, scriptores ignorando posuerunt. Institores enim negotiatores dicimus, pro eo quod exercendo operi insunt. Sed uterque sermo licet in voce dissonet, in intellectu non discrepat: quia omnes qui fidelium mores instituant, spiritale negotium gerunt: ut cum prædicationem suis auditoribus præbent, ab eis fidem et opera recta percipiant, sicut de sancta Ecclesia scriptum est: Sindonem fecit et vendidit: de qua et paulo post illic dicitur: Vidit quod bona est negotiatio eius. Qui hoc loco institores, nisi prophetæ sancti vocati sunt, qui synagogæ mores ad fidem instituire curauerunt propheterando? Quorum nimirum filij, sancti Apostoli nuncupantur, qui ut Deum hominem crederent: ad eandem fidem ex eorū sunt prædicatione generati. De quibus Ecclesiæ per Psalmistam dicitur: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Sed quia repulsi Apostoli a synagogæ finibus sunt egressi, recte nunc dicitur: [Non calcauerunt eam filij institorū.] Calcaerent quippe eam institorum filij, si prædicatores sancti eiusdem synagogæ vitia calce virtutis premerent. Si autem institores eosdē sanctæ Ecclesiæ prædicatores accipimus: institorum filios, pastores et doctores, qui Apostolorum vitam secuti sunt, nil obstat intelligi. Qui synagogam minime calcauerunt: quia dum eorum patres, id est, Apostoli ab illa repulsi sunt, ipsi quoque ab eius vocatione cessauerunt. Per quam videlicet synagogā læna non pertransijt: quia sancta Ecclesia collectioni gentium dedita, nequaquam sese ad illum Iudææ populum diutius occupauit. Recte autem Ecclesia læna nuncupatur: quia male viuentes in vitijs, ore sanctæ prædicationis interficit. Vnde et ipsi primo pastori quasi huius lænæ ori dicitur: Macta et manduca. Quod mactatur quippe, a vita occiditur: id vero quod comeditur, in comedentis corpore commutatur. Macta ergo et manduca, dicitur, id est, a peccato eos in quo viuunt interfice: et a seipsis illos in tua membra conuerte. Et quia hæc Ecclesia corpus est Domini: ipse etiam Dominus Iacob voce leo vocatur ex se, læna vocatur ex corpore, dum ei sub Iudææ specie dicitur: Ad prædam filii mei ascendisti, requiescens accubisti ut leo, et quasi læna. Quis suscitabit eum? Hæc igitur læna nequaquam dicitur: quia per Iudæam transijt, sed non pertransijt. Apostolis namque prædicantibus prius ex illa tria millia, postmodum quinque millia crediderunt.

Ecclesia

Prou. 31. b
Ibidem.

Psalm. 44.

22.

Matth. 10. b

Genes. 49. b

- A** Ecclesia itaque per synagogam transijt, sed non pertransijt: quia ex illa ad fidem paucos rapuit, sed tamen illum infidelē populum a perfidia funditus non extinxit. Sed quod sepe iam diximus, repulsa ab infidelitate Iudeorum, deflexit ad vocationem gentium. Vnde adhuc de eadem læna dicitur: [Ad silicem extendit manum suam, subuertit a radicibus montes.] Manum quippe ad silicem extendit: quia ad duritiam gentium suarum brachium prædicationis misit. Vnde et idem beatus Iob passionis suæ historiam præsciens gentibus innotescendam, dicit: Scribantur hæc stylo ferreo in plumbi lamina, vel celte sculptantur in silice. Quid vero hoc in loco montes, nisi huius sæculi potentes accipimus, qui pro terrena substantia in alium tument? De quibus Psalmista ait: Tange montes, et fumigabunt. Sed montes a radicibus sunt euersi: quia prædicante sancta Ecclesia, summæ huius sæculi potestates in adoratum omnipotentis Dei ab intima cogitatione ceciderunt.
- B** Radices enim montium cogitationes sunt intimæ superborum. Et a radicibus montes cadunt: quia ad colendum Deum, potestates sæculi ab imis cogitationibus prosternuntur. Recte etenim per radicem cogitatio occulta signatur: quia per hoc quod intus non cernitur, erumpit, quod videatur foris. Vnde et in bonam partem per Prophetam dicitur: Emitter id quod saluatum fuerit de domo Iuda, et quod reliquum est, mittet radicem deorsum, et faciet fructum furtum. Ac si aperte diceretur: In imis cogitatio nascitur, ut in summis retributio reddatur. Dicat ergo: Ad silicem extendit manum suam, subuertit a radicibus montes: quia dum duritiam gentium sancta prædicatio petijt, superborum altitudinem funditus strauit. Quia vero eos quos a cogitationibus terrenis euacuat, donis celestibus replet, et quos infimis curis exhaurit, supernis rigat fluentis, mox subditur: [In petris riuos excidit.] Id est, in duris gentilium cordibus fluuius prædicationis aperuit, sicut per Prophetam quoque de irriganda dicitur ariditate gentilium: Posuit desertum in stagna aquarum, et terram sine aqua in exitus aquarum. Atque in Euangelio promittit Dominus dicens: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina aquæ viue de ventre eius fluent. Quod promissum tunc audiuimus, etiam nunc completum videmus. Ecce enim in sanctis prædicatoribus, et non ex Iudæa progenitis, per cunctam Ecclesiam in toto orbe diffusam, fluentia celestium mandatorum vberim manant ore gentilium. Quia enim in petris riuos aperuit, ex duris quoque cordibus fluuius sanctæ prædicationis emanauit. Sequitur: [Et omne pretiosum vidit oculis eius.] Sciendum magnopere est: quia tanto vnaquæque anima fit pretiosior ante oculos Dei, quanto præ amore veritatis despectior fuerit ante oculos suos. Hinc ad Saul dicitur: Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israël? Ac si aperte diceret: Magnus mihi fuisti, quia despectus tibi: sed nunc quia magnus tibi es, factus es despectus mihi. Vnde et per Prophetam dicitur: Vt qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes. Tanto ergo fit quisque vilior Deo, quanto pretiosior sibi: tanto pretiosior Deo, quanto propter eum vilior sibi: quia humilia respicit, et alta a longe cognoscit. [Omne itaque pretiosum vidit oculus eius.] In scriptura sacra videre Dei, aliquando pro eligere ponitur, sicut in Euangelio scriptum est: Cum esses sub ficu, vidi te: id est, positum te sub vmbra legis, elegi. Vidit ergo pretiosum: quia humilia elegit. Infirma enim mundi elegit Deus, ut confunderet fortia. Vidit pretiosum, cum humanam animam de se abiecit sapientiæ gratiæ suæ illustratione respexit. De qua videlicet anima per Prophetam dicitur: Si separaueris pretiosum a vili, quasi os meum eris. Vilis quippe Deo est mundus præsens, pretiosa vero ei est anima humana. Qui ergo pretiosum a vili separat, quasi os Domini vocatur: quia per eum Deus verba sua exerit, qui ab amore præsentis sæculi loquendo quæ potest, humanam animam euellit. Et quia testamenti noui doctores ad hoc vsque perducti sunt, ut occultas quoque allegoriarum caligines in veteri testamento rimentur, recte subditur?

Quod populus Christianus, in fluuijs legis et prophetarum reuelante Christo, scrutatus sit profundos intellectus, et produxerit in lucem, qua Moyses velata facie absconderat.

Caput XX I.

Profunda quoque fluuiorū scrutatus est, et abscondita produxit in lucem. Quid namque hic aliud flumina, nisi antiquorum patrum dicta nuncupantur? Quis enim pensare sufficiat, quam vehemens fluuius dum legē conderet ex pectore Moysi erupit? Quam vehemens fluuius ex Dauid corde defluxit? Quanta a Salomonis ore atque omnium Prophetarum fluminum fluentia manarunt? Sed horum fluminum Iudæa speciem tenuit, dū

litteræ superficiem feruans; eorum profunda nesciuit. Nos vero qui veniente Domino in eis interna spiritalia quæ rimus, eorum profunda rimamus. Quod ipse Dominus facere dicitur: quia id nos agere ipso donante præualemus. Per nos ergo, qui non litteram quæ occidit, sed spiritum, qui viuificat, sequimur: profunda fluuiorum Dominus scrutatur, et abscondita in lucē producit: quia dicta legis quæ caliginosa nimis historia obscuratur, nunc expositio spiritalis illuminat. Vnde et loquens in parabolis per Euangelium Veritas discipulis præcepit, dicens: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: et quod in aure auditis, prædicare super tecta. Aperte namque dicta exponentium fecerunt nobis esse iam conspicuas sententias antiquorum patrum. Vnde Esaias Propheta plana sanctæ Ecclesiæ expositionis verba conspiciens, et non allegoriarum tenebris obscura, exclamauit dicens: **Locus fluuiorum riuus latissimi et patentes.** Testamenti enim veteris dicta, quasi angusti et clausi riuus fuerant, qui immensas scientiæ suæ sententias collectione obscurissima constrangebant. At contra doctrina sanctæ Ecclesiæ riuus et lati et patentes sunt: quia eius dicta et inuenientibus multa sunt, et quærentibus plena. Ait ergo: [Profunda fluuiorum scrutatus est, et abscondita produxit in lucem.] Quia dum suis expositoribus intelligentiæ spiritum infudit, antiquas prophetantium obscuritates aperuit. Et hoc iam sancta Ecclesia per spiritum agnoscit, quod synagoga prius per litteram intelligere omnino non valuit. Vnde et Moyses cum populo loqueretur, faciem velabat: vt videlicet designaret quod ille Iudæorum populus legis verba cognosceret, sed eiusdem claritate legis omni modo non videret. Vnde recte et per Paulum dicitur: Vtique in hodiernum enim diem cum legitur Moyses, velamen est positum super cor eorum. Sed quia dicta Dei nullatenus sine eius sapientia penetrantur: nisi enim qui spiritum eius acceperit, eius nullo modo verba cognoscat, sanctus vitæ de inuestiganda eadem Dei sapientia verba subiungit, dicens:

Quod nihil Deo digne recompensari potest, cuius gratia est, quod inuenimus a nobis et quod passus est pro nobis. Caput X X I I.

24. **S**apientia vero vbi inuenitur, et quis est locus intelligentiæ? Nescit homo pretiū eius, nec inuenitur in terra suauiter viuentiū. Abyssus dicit: Non est in me: et mare loquitur. Non est mecum. Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione eius.] Notandū prius est, quod duo sibi proposuit, et duo subditi respondendo. Ad id namque quod superius dixit: [Sapientia vero vbi inuenitur, et quis est locus intelligentiæ?] Isto versū respondit: [Abyssus dicit, Non est in me: et mare loquitur: Non est mecum.] Ad id vero quod dixerat: [Nescit homo pretiū eius, nec inuenitur in terra suauiter viuentiū:] inferiorem versum reddidit, dicens: [Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione eius.] Ad vtraque ergo respondit, sed augendo quod obiecerat, non soluendo. Cum Sapientiæ namque locum quæreret, ac deinde inferius responderet, Abyssus dicit, non est in me, non vbi esset, sed vbi non esset, indicauit. Rursus cum ab homine eius pretium diceret ignorari, atque ad hoc inferius redderet: Non dabitur aurum obryzum pro ea, non quid esset eius pretium, sed quid non esset, ostendit. Cunctis autem liquet, quod neque hæc humana sapientia vel teneri loco, vel emi diuitijs potest. Sed vir sanctus mysticis sensibus plenus, ad alia nos intelligenda transmittit, vt non creatam, sed creantem sapientiam requiramus. Nam nisi in verbis istis allegoriarum secreta rimemur, ac vtrique quæ sequuntur, omnino sunt digna despectu, si ex sola historica narratione pensentur. Paulo post namque dicit: [Non adæquabitur ei aurū vel vitrum.] Et cum, sicut nouimus, vitrum longe atque dissimiliter auro sit vilius, et post auri nomen, metalli vtrique pretiosi, pro immensā laude vitrum quoque dixit sapientiæ non æquari: Ipsa ergo litteræ difficultate compellimur, vt ad sententias horum verborum mysticas vigilemus. Vir itaque sanctus quam sapientiam contemplantur, nisi eam de qua Paulus Apostolus dicit: Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam? De qua per Salomonem scriptum est: Sapientia ædificauit sibi domum: et de qua Psalmista ait: Omnia in sapientia fecisti. Huius nimirum sapientiæ homo pretium nescit: quia nihil dignum æstimationis illius inuenit. Non autem hoc sapientiæ pretium, et esse dicitur et nesciri: sed idcirco nesciri, quia deest: eo scilicet loquendi genere, quo in angustiis quisque deprehensus, cum remedium subuentiois non inuenit, tateri solet: quia quid faciat, nescit. Huius ergo sapientiæ pretium nescire, et digni operis meritum, quo illam percipiat, non inuenire. At hoc namque pretium damus, vt eius vice rem quā appetimus, possidere debeamus.

- A**mus. Quid autē nos dedimus, vt hanc sapientiā, quæ Christus est, percipere mereamur? Gratia quippe redempti sumus. Illa namque sola opera male viuendo dedimus, quibus si iusta retributio seruaretur, non Christus, sed supplicia redderentur. Sed aliud homo per iustitiā meruit, aliud per gratiam accepit. Testatur Paulus, priusquam mens illius semen gratuitæ veritatis acciperet, quibus sentibus premebatur erroris. Qui prius, inquit, sui blasphemus et persecutor et contumeliosus, sed misericordiā consecutus sum : quia ignorans feci in credulitate. Testatur pro qualibus Christus mori dignatus est: Cum adhuc, inquit, peccatores essemus, secundum tempus Christus pro impijs mortuus est. Qui ergo veniente sapientia inuenti sumus, quid boni operis dedimus, quo accipere eandem sapientiam meremur? Huius itaque sapientiæ homo precium nescit: quia quisquis a brutis animalibus rationis intellectu discretus est, quoniam quod suis meritis non sit saluatus, intelligit: nihil se dedisse boni operis vt ad fidem veniret, agnoscit. Quasi enim ad percipiendum sapientiam pretium dare, est cognoscendū Deum actionis suæ mercede præuenire. Non esse huius sapientiæ pretium cognouerat, qui dicebat: Quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Hinc iterum scriptum est: Gratia salui facti estis per fidem, et hoc non ex vobis, sed Dei donum est: non ex operibus, vt ne quis gloriatur. Hinc de semetipso iterum loquitur, dicens: Gratia Dei sum id quod sum. Ex cuius nimirum aspiratione gratiæ, quia virtutum opera protinus in corde generantur, vt ex libero quoque arbitrio subsequatur actio, cui post hanc vitam retributio æterna respondeat, illico adiecit. Et gratia eius in me vacua non fuit. Sed sunt nonnulli, qui saluos se suis viribus exultant, suisque præcedentibus meritis redemptos se esse gloriantur. Quorum profecto assertio inuenitur sibi metipsis contraria: quia dum et innocentes se asserunt, et redemptos, hoc ipsum in se redemptionis nomen euacuant. Omnis namque qui redimitur, ex aliqua proculdubio captiuitate liberatur. Vnde ergo quilibet iste redemptus est, si prius non fuit sub culpa captiuus? Liqueat itaque quia multum desipit quisquis hæc sapit. Hominis quippe meritum superna gratia non vt veniat, inueniet: sed postquam venerit, facit: atque et ad indignam mentem veniens Deus dignam sibi exhibet veniendo, et facit in ea meritum quod remuneret, qui hoc solum inuenerat, quod puniret.

Quid latro in cruce subita repletus gratia, habuit fidem, spem, et charitatem. Caput XXIII.

- L**ibet inter hæc mentis oculos ad illum latronem reducere, qui de sauce ascendit crucem, de cruce paradifum. Intruemur qualis ad patibulum venerit, et a patibulo qualis abscessit. Venit reus fraterno sanguine, venit cruentus, sed interna gratia est mutatus in cruce: et ille, qui mortem fratri intulit, morientis Domini vitam prædicaui, dicens: Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum. In cruce clauis manus eius pedesque ligauerant, nihilque in eo a poenis liberum nisi cor et lingua remanserant. Inspirante Deo totum illi obtulit, quod in se liberum inuenit, vt iuxta hoc quod scriptum est: Corde crederet ad iustitiam, ore confiteretur ad salutem. In corde autem fidelium tres summopere manere virtutes testatur Apostolus, dicens: Nunc autem manent fides, spes, charitas. Quas cunctas subita repletus gratia, et accepit latro, et seruauit in cruce. Fidem namque habuit, qui regnaturum Dominum credidit, quem secum pariter morientem vidit. Spem habuit, qui regni eius aditum postulauit, dicens: Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum. Charitatem quoque in morte sua viuaciter tenuit, qui fratrem et colatronem pro simili scelere morientem, et de iniquitate sua arguit, et ei vitam quam non cognouerat, prædicaui, dicens: Neque tu times Deum, qui in eadem es damnatione, et nos quidem iuste: nam digna factis recipimus, hic vero nihil mali gessit. Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis a cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum quæ videbat secum humana infirmitate morientem, quando negabant Apostoli eum, quem miracula viderant diuina virtute facientem. Sed hi qui saluari hominem proprijs viribus astruunt, eandem confessionem hominis ab ipsis esse hominis virtute suspiciantur. Quod si ita esset, in Dei laude Psalmista non diceret: Confessio et magnificentia opus eius. Ab eo itaque accipimus recta confiteri, a quo nobis et magna dantur operari. Quia ergo nil boni operis dedimus, quo hanc sapientiam percipere mereremur: dicatur recte: Nescit homo pretium eius: J quoniam quisquis iam ratione vititur, tanto altius sub huius sapientiæ intellectu se despiciat, quanto eiusdem sapientiæ verius interna cognoscit, vt indignū se ad hæc peruenisse videat, per quæ gratuito agitur, vt dignus fiat. De qua bene mox subditur:

S. Greg. Tom. 2.

Ppp 2

Quid

Quod qui huius mundi suauitatibus se exponunt, et inter blandimenta voluptatum versantur, ab intellectu sapientia et cognitione diuina penitus alieni sunt.

Caput

XXXIII.

- N**Ec inuenitur in terra suauiter viuientium.] Quid hoc in loco terræ signatur nomine, nisi anima humana? De qua Psalmista dicit: Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Hæc autem sapientia inueniri in terra suauiter viuientium non valet: quia quisquis adhuc huius vitæ voluptatibus pascitur, ab æternæ sapientiæ intellectu separatur. Nam si vere sciret, expulsus ab internis gaudijs de ea in quâ cecidit, exilij sui cæcitate lugeret. Hinc namque per Salomonem dicitur: Qui apponit scientiam, apponit et dolorem: quia quanto plus homo coeperit scire quid perdidit, tanto plus lugere incipit corruptionis suæ sententiam quam inuenit. Considerat namque vnde quo lapsus est: quod a paradisi gaudijs ad ærumnas vitæ præsentis, ab angelorum societatibus venit ad curas necessitatum: pensat in quot iam periculo iacet, qui prius sine periculo stare contempsit: lugeat exilium, quod damnatus patitur, et suspirat ad cælestis gloriæ statum, quo perfrui securus posset, si peccare noluisset. Quod bene Psalmista considerans ait: Ego dixi in pauore meo, Proiectus sum a vultu oculorum tuorum. Contemplatus quippe interna gaudia visionis Dei et socialem frequentiam angelorum persistentium, reduxit oculos ad ima, vidit quo iaceret qui ad hoc conditus fuerat, vt in cælestibus stare potuisset: pensauit vbi esset, et quo deesset, ingemuit: proiecsumq. se a vultu oculorum Dei doluit, quia in comparatione lucis intimæ, grauiores senserat exilij sui tenebras, quas tolerabat. Hinc est quod animû suum ex præfenti vita nullius gratiæ consolationem admittit, dicens: Negauî consolari animam meam. Nam plerumque huius sæculi diuites solent mentis tædio affecti, bona temporaliter accepta conspiciere, et tristitiam delinire. Cum enim mœrore quodam se tangi sentiunt, equos aspiciunt, auri argentiq. sui vascula contemplantur, prædia circumueunt. Cumq. per hæc temporalia oculos libenter trahunt, obortum animæ mœrore vincunt. Vnde eis et in Euangelio Veritas dicit: Væ vobis diuitibus, qui hic habetis consolationem vestram. Sed sanctus vir qui hoc lugeat, quia ab æternis gaudijs cecidit, consolationem de temporalibus non admittit, dicens: Negauî consolari animam meam. Ac si aperte dicat: Qui de temporalium amissione non lugeo, de temporalium abundantia consolari nequaquam possum. Cui tamquam si nos audientes ista diceremus: Quid igitur queris, qui consolari in his quæ mundi sunt, renuis? illico adiecit: Memor fui Dei, et delectatus sum. Ac si aperte dicat: Terrenarum rerum me nec abundantia refouet, auctoris autem mei quem adhuc videre non valeo, vel sola memoria delectat. Hæc est igitur amaritudo sapientium: quia dum spe in alta erecti sunt, nullis hic gaudijs animum sternunt. Hinc enim scriptum est: Cor sapientium, vbi tristitia est, et cor stultorum, vbi lætitia. Hinc Iacobus dicit: Miseri esote, et lugeate, et plorate, et risus vester in luctum conuertatur, et gaudium in mœrorem. Hinc per semetipsam veritas attestatur, dicens: Beati qui lugent nunc, quoniam ipsi consolabuntur. Inueniri ergo sapientia in eorum terra non potest, qui suauiter viuunt, quia tanto verius stulti sunt, quanto maiora perdentes, in minimis lætantur. Hinc Petrus eandem prauorum stultitiam reprehendit, dicens: Voluptatem existimantes dici delicias coinquinationis et maculæ. Hinc Salomon ait: Risum deputat error, et gaudio dixi: Quid frustra deciperis? Dicat itaque vir sanctus de sapientia: Nec inuenitur in terra suauiter viuientium: quia nimirum, qui in hoc mundo suauiter viuunt, ita adhuc stulti sunt, vt hoc ipsum quoque nesciant, vnde ceciderunt. Sequitur:

Quod filij huius sæculi dum carnaliter sapientes esse appetunt, Deum in se esse nequaquam ostendunt: quia duplicem et fletorum corda quasi abyssus sunt, et amaræ et iniquas animas spiritus sanctus minime inhabitat. *Caput XXXV.*

- A**byssus dicit: Non est in me.] Quid hoc loco abyssum nisi corda hominum vocat? quæ et per lapsum fluida, et per duplicitatis sunt caliginē tenebrosa. Quæ nimirum abyssus non esse in se hanc sapientiam proficitur: quia iniqua mens dum esse sapiens carnaliter appetit, stultā se ad spiritalia ostendit. Nā quia teste Paulo: sapientia huius mundi stultitia est apud Deū: tanto quisque amplius intus stultus sit, quanto conatur exterius sapiens videri. De hac abyssos per Ioannē dicitur: Vidi angelū descendentem de cælo, habentem clauem abyssi, et catenam magnam in manu sua, et apprehendit draconem serpentē antiquum,

- A** antiquum, qui est diabolus et satanas, et ligauit eum per annos mille, et misit in abyssum, et clauisit et signauit super illum, vt non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Millenario etenim numero non quantitate temporis, sed vniuersitate, qua regnat Ecclesia, designauit. Antiquus autem serpens ligatus catena in abyssum mittitur: quia religatus a bonorum cordibus, a pud reproborum mentes reclusus eis atrocius domiatur. Qui paulo post quoque de puteo abyssi educi describitur: quia de iniquorum cordibus nunc occulte scruentibus, tunc accepta contra Ecclesiam potestate, in vim aperte persecutionis erumpet. Hæc itaque abyssus in qua nunc diabolus seruatur occultus, non esse in se sapientiam dicit: quia alienam se a vera sapientia iniquis operibus ostendit. Dū enim malitiam quisque regit in corde, ore autem blandimenta exhibet, dum cogitationes suas duplicitate obnubilat, dum puritatis verba quasi fatuitatem deuitat, dum vias simplicis innocentie declinat, quasi habere abyssus Dei sapientiam recusat. Et quia huic mundo mentes dedit, præsentis vitæ curis et sollicitudinibus perturbantur: et idcirco eiusdem sapientie tranquillitate perfrui nequaquam possunt, recte subiungitur: [Et mare loquitur: Non est mecum.] Quid enim maris nomine, nisi secularium mentium amara inquietudo signatur? Quæ dum se vicissim inimicitijs impetunt, quasi aduersantes se vnde collidunt. Recte etenim mare vita secularium dicitur: quia dum procellosis actionum motibus concitatur, ab internæ sapientie quiete atque stabilitate disiungitur. Quo contra bene per Prophetam dicitur: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum et tremementem sermones meos? A terrenis autem mentibus tanto longius spiritus fugit: quanto apud has quietem non inuenit. Hinc est enim quod de quibudam per Psalmistam dicitur: Contritio et infelicitas in vijs eorum, et viam pacis non cognouerunt.
- B** A qua nimirum contritione perturbationis nos Dominus reuocat dicens: Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego vos reficiam: tollite iugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et inuenietis requiem a animabus vestris. Quid enim in hac vita laboriosius, quam terrenis desiderijs æstuareretur quid hic quietius, quam huius sæculi nihil appetere? Hinc est quod Israeliticus populus custodiam sabbati accepit in munere: hinc e contra est Aegyptus muscarum multitudine percussa. Populus nãque qui Deum sequitur, accepit sabbatum, id est, requiem mentis: vt nullo in hac vita desideriorum carnalium appetitu fatigetur. Aegyptus vero quæ huius mundi speciem tenet, muscis percutitur. Musca enim nimis insolens et inquietum animal est. In qua quid aliud, quam insolentes curæ desideriorum carnalium designantur? Vnde alias dicitur: Muscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti: quia cogitationes superflue, quæ assidue in animo carnalia cogitante et nascuntur deficiunt, eam suauitatem qua vnusquisque intrinsecus per spiritum vinctus est, perdunt: quoniam integritate eius perfrui non permittunt. Aegyptus ergo muscis percutitur: quia eorum corda qui terrenam vitam diligunt, dum desideriorum suorum inquietudinibus feriuntur, turbis cogitationum carnalium ad ima depressa sunt: vt ad quietis intimæ desiderium non leuentur. Vnde cum mira ope pietatis ad cor veritas venit, prius ab eo cogitationum carnalium æstus eiecit, et post in eo virtutum dona disponit. Quod bene nobis sacra Euangelij historia innuit, in qua dum ad resuscitandam filiam principis inuitatus Dominus duceretur, protinus additur: Et cum eiecta esset turba, intrauit, et tenuit manum eius, et surrexit puella. Foras ergo turba eiecit, vt puella suscitetur: quia si non prius a secretioribus cordis expellitur importuna secularium multitudinis curarum, anima quæ intrinsecus iacet mortua, non resurgit. Nam dum se per innumeras terrenorum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit. In his itaque inquietudinum fluctibus habitare sapientiã non posse cognoscens, ait [Et mare loquitur: Non est mecum.] Nullus quippe eam plene recipit, nisi qui ab omni se abstrahere actionum carnalium fluctuatione contendit. Vnde et alias dicitur: Sapientiam scribe in tempore otij, et qui minoratur actu, ipse percipit eam. Et rursum: Vacatam et videte, quoniam ego sum Deus. Sed quid est quod plerisque antiquorum patrum nouimus hanc sapientiam et intrinsecus viuaciter tenuisse, et curas mundi extrinsecus sollempniter ministrasse? An perceptione huius sapientie Ioseph priuatim dicimus, qui famis tempore totius Aegypti curas suscipiens non solum Aegyptijs alimenta præbuit, sed vitam quoque exterorum aduenientium ministerij sui arte seruauit? An ab hac sapientia Daniel alienus extitit, qui a Chaldæorum rege in Babylonia princeps magistratuum effectus, tanto maioribus curis occupatus est, quanto et sublimiori dignitate omnibus prælatus?

Esaiã 66. a

Psal. 13.

Matth. 11. d

28.

Exod. 16. e

Exod. 8. d

Matth. 9. e

Marc. 5. d

Luc. 8. g

Eccle. 3.8. a

Psal. 15.

29.

Cum igitur conflet plerumque etiam bonos non terreno studio terrenis curis implicari: A patenter agnofcimus, quia fic nonnumquam ciues Hierufalem angarias foluunt Baby- loniz, ficut fape ciues Babyloniz impendunt angarias Hierufalem. Nam funt nonnulli qui verbum vitæ pro fola fapientiz offentatione prædicant, eleemofynarum opem pro appetitu vanæ gloriæ fubminiftrant. Et quidem Hierufalem videntur effe quæ agunt, fed tamen Babyloniz ciues funt. Sic itaque aliquando contingit, vt qui folam caeleſtem patriam diligunt, terrenæ patriæ curis fubiacere videantur. Quorum tamen miniflerium a prauorum operibus plerumque in actû, nonnumquam vero ante fupernum iudicem in fola cogitatione difcernitur. Pleni quippe fuperna fapientia difcernunt qualiter debeant et ad aliud vacare intrinfecus, et ad aliud extrinfecus occupari: vt fi forte occulta Dei ordinatione aliquid eis non appetentibus de huius fæculi curis imponitur, cedant Deo quæ diligunt: et præ amore eius intrinfecus folam illius defiderent vifionem, præ timore vero B eius impofitam fibi extrinfecus humiliter expleant actionem: vt et vacare Deo appetant ex gratia dilectionis, et rurfum curas fuperimpofitas ex conditione expleant feruitutis. Cumq. occupationes extrinfecus perſtrepunt, intrinfecus in amore pacatiſſima quies tenetur, atque occupationem tumultus exterius perſtreptentis, difpenſat interius præſtans iudex ratio, et tranquillo moderamine ea quæ circa fe minus funt tranquilla, difponit. Sicut enim vigor mentis frenandis præſt motibus carnis, fic fape fuperimpofitos tumultus occupationis bene regit amor quietis: quia exteriores curæ fi peruerſo amore non appetunt, non confuſo, fed ordinato animo miniftrari queunt. Sancti etenim viri nequaquam eas appetunt, fed occulto ordine fibi fuperimpofitas gemunt: et quamuis illas per meliorem intentionem fugiant, tamen per fubditam mentem portant. Quas quidẽ ſum- C mopere, fi liceat, vitare feſtinant: fed timentes occultas difpenſationes Dei, tenent quod fugiunt, et exercent quod vitant. Intrant enim ad cor ſuum, et ibi conſultum quid velit occulta voluntas Dei: feſeq. ſubditos debere effe ſummis ordinationibus cognofcentes, humiliter ceruicem cordis iugo diuinæ difpenſationis. Quiſquis vero talis eſt, quilibet tumultus verſentur extrinfecus, nunquam ad eius interiora perueniunt. Itaque agitur vt aliud intrinfecus voto, aliud extrinfecus teneatur officio, et hac fapientia non iam turbulenta atque confuſa, fed tranquilla corda repleantur. Bene ergo de ea dicitur: quia abyſ- ſus dicit: Non eſt in me. Et mare loquitur: Non eſt mecum. Ac fi aperte diceretur: Per- turbatæ mentes ſecularium coipſo clamant, quoniam a vera fapientia longe diuiſæ funt, quo quietæ non funt. Quia vero hæc Dei fapientia manens cum patre ante ſæcula, incarnanda erat in fine ſæculorum, vt ad redimendum genus humanum, non ſan- ctos Angelos, non iuſtos homines mitteret, fed in manifefatatione vifionis per ſemetipſam D veniret recte ſubiungitur.

Cur ad redimendum hominem non miſit Deus Angelum, ſed ipſe venit. Caput XXVI.

Non dabitur aurum obryzum pro ea.] Quid namque per aurum obryzum, niſi ſan- ctus Angeli designantur? Qui recte et aurum vocantur, et obryzum: aurum quia fulgent claritate iuſtitiz: obryzum, quia nullum habuerunt vnquam contagium culpæ. Homines vero iuſti quamdiu in hac carne corruptibili mortaliter viuunt, aurum quidem eſſe poſſunt, obryzum omnino non poſſunt: quia corpus quod corruptitur, aggrauat animam, deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Nam quamuis in hac vita ex magnæ iuſtitiz claritate reſplendeant, nequaquam tamen ad purum peccatorum ſordibus carent: Ioanne Apoſtolo atteſtante, qui dicit: Si dixerimus peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus, et veritas in nobis non eſt: et affir- mante Iacobo qui aſtruit, dicens: In multis enim offendimus omnes. Propheta etiam deprecante, qui ait: Ne intres in iudicium cum ſeruo tuo: quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Aurum ergo obryzum illi nuncupantur, qui in ea qua con- diti ſunt innocentia perdurantes, et fulgent claritate iuſtitiz, et nullis vel minimis macu- lantur ſordibus culpæ. Sed quia pro hac fapientia nullus angelorum redemptor humani generis mittendus fuit, ne quis ſpem in his, quos in adiutorio hominũ ſape apparuiſſe di- dicimus, angelis poneret, dictum eſt: [Non dabitur aurum obryzum pro ea.] Ac ſi aperte diceretur: Per ſemetipſam fapientia manifeftabitur, vt humanũ genus a culpa redimatur. Nullus vice eius angelus mittitur: quia per Creatorem neceſſe eſt vt creatura liberetur. Vnde et in Euangelio Dominus dicit: Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis. Sed vir ſanctus

Sapient. 9. d

1. Ioan. 1. e

Iacob. 3. a

Pſal. 142.

30.

Ioan. 8. d

- A** sacculus spiritu eiusdem sapientie repletus, quosdam in Iudæa prauidit non esse defuturos, qui spem in legislarore ponerent, et suæ salutis auctorem Moysen putarent: sicut et cui-dam sanato maledicentes dicunt: Tu discipulus sis eius, nos enim Moysi discipuli sumus. Vnde adhuc congrue subinfertur: [Nec appendetur argentum in commutatione eius.] Quia enim argento sepe eloquia diuina designantur, possunt argenti vocabulo etiã eiusdem eloquii scriptores intelligi, quorum vita inter turbas hominum resplendit luce virtutum. Sed quia lex peccata indicare potuit, non auferre: non quisquam veterum patrũ, non legislaror Moyses humani generis redẽptor extitit. Argentum ergo in commutatione huius sapientie non appenditur: quia quilibet sancti esse poterunt, in comparatione Vnigeniti filij Dei nullius meriti fuisse pensantur: qui nisi huius sapientie seruos se cognoscerent, sancti nullatenus fuissent. Ad hoc quippe illi missi sunt, vt in cordibus hominum viam huic sapientie prædicando præpararent, neque vt pro ea, sed per eam subiectos populos regerent. Quia enim certum erat quod per accessum temporũ, deficientis sæculi languores excrecerent, actum est vt æterna Dei sapientia in fine sæculorum per semetipsam veniret ad grandem hunc, et nimis infirmitatis ægrotum, id est, per totum mundum iacens languidum genus humanum: vt transmissis prius prædicatoribus, quasi quibusdam visitatoribus, tanto postmodum maior fieret potentia medici, quanto magis moribus creuisset ægroti. Quia vero nullus vice eius ad saluandos nos mittitur, dicatur recte: [Nec appendetur argentum in commutatione eius:] quoniam vita iustorum prædicantium quam taliter sanctitatis luce polleat, aduentum nobis supernæ sapientie per suam præsentiam non commutat. Sed fuere multi gentilium, qui mundi huius sapientum disciplinis dediti, ea quæ sunt inter homines honesta seruarent, et saluandos seruata honestate se crederent, nec iam Mediatorem Dei et hominum quærerent, cum quasi sufficientem sibi philosophorum doctrinam tenerent. In quorum despectu mox subditur:

Quid sapientia huius sæculi qua tincta est coloribus Rhetorum, Christo comparata nihil sit, et nulla philosophia honestas ad salutem sine Christo proficiat.

Capit

X X V I I.

- N**on conferetur tinctis Indiæ coloribus.] Quid enim per Indiam quæ nigrum populũ mittit, nisi hic mundus accipitur? in quo vita hominum per culpam obscura generatur. Tincti autem colores Indiæ, sunt huius mundi sapientes, qui quamuis per indiditatem, et plerumque per actionem fœdi sunt, ante humanos tamen oculos superinductæ honestatis colore fucantur. Sed cœterna Dei sapientia tinctis Indiæ coloribus non confertur: quia quisquis hanc veraciter intelligit, ab his hominibus quos mundus sapientes coluit, quàm longe distet, agnoscit. Ipsaq. eius mandatorum verba ab huius mundi sapientibus differunt: qui dum intendunt eloquentiæ, eorum dicta quasi pulchra apparent specie, et fucatione tincturæ: et cum virtute rerum careant, aliud se esse quàm sunt, verborũ compositionibus, quasi superductis coloribus mentiuntur. Ad contra doctrina sapientie et prædicatione pulchra est, et pura veritate conspicua, nec aliud se per fallaciam præten-dit exterius, et aliud referuar interius, neque in dictis suis pulchra videri appetit nitore sermonis, sed integritate veritatis. In mandatis igitur suis Dei sapientia non confertur tinctis Indiæ coloribus: quia dum fucata eloquentiæ ornamenta non habet, quasi vestis tinctura placet. Quam fucationem tincturæ bene Paulus despexerat, cum dicebat: Quæ et loquimur in doctis humanæ sapientie verbis, sed in doctrina spiritus. Malebat quippe hanc sapientiam sola puritate veritatis ostendere, non autem eloquij tinctione fucare. Sequitur: [Nec lapidi sardonycos preciosissimo vel sapphiro.] Sardonicum, vel sapphirum lapides pretiosos esse quis nesciat? Et dum multi alij pretiosi sint lapides, qui longe istos æstimatione magnitudinis antecellant, cur sapphirus vel sardonycus potissimum pretiosus nominatus est, cum vtique lapis iste aliorum lapidum comparatione vilissimus sit? nisi vt eos lapides, qui pretiosi describuntur, dum pretiosos non esse cognoscimus, in eorum intelligentia aliud exquiramus. Sardonicus quippe terre rubræ similitudinem tenet. Sapphirus vero aerem habet speciem. Possunt ergo in sardonycos per terram rubram homines, in sapphiro autem per aerem visionem angeli designari. Nã cum rubræ terræ speciem lapis sardonycus habear, non immerito hominem designat: quia et Adam, qui primus est conditus, Latino sermone terra rubra nominatur. Quid est ergo quod dicitur: quia hæc sapientia lapidi sardonycos, vel sapphiro non confertur, nisi quod is, qui est Dei virtus

et Dei

Iob. 9 f

1. Cor. 1. d

et Dei fapientia, Mediator fcilicet Dei et hominum, homo Chriftus Iefus, tanta magnitudine excellat omnia, vt ei nec in terra primi homines, nec in cælo angeli comparentur? Vnde et per Pfalmiftam dicitur: Quis in nubibus æquabitur domino, aut quis fimilis erit Deo inter filios Dei? Poffunt autem per fardonycum lapidem patres teftamenti veteris, per fapphirum vero prædicatores exprimi teftamenti noui. Illi quippe quamuis magnam iuftitiæ vitam teneant, carnali tamen propagini feruiebant. Quia igitur conflât quòd quædam terrena agerent, non immerito per fardonycum lapidem qui, vt prædiximus, terræ rubræ tenent speciem, designantur. Per fapphirum vero, qui ætherei eft coloris, teftamenti noui congrue prædicatores accipimus, qui carnalis propaginis defideria poftponentes, cæleftia fola feftati funt. Vnde et Propheta confpiciens cuncta carnis defideria, fanctos Apoftolos fpiritali ardore transcendere, admiratus ait: Qui funt hi, qui vt nubes volant? Ac fi aperte dicat: Nos per terram gradimur, qui adhuc coniugijs implicamur, et propagandæ foboli opera carnis impendimus: ifti vero in terra non ambulant, fed vt nubes volant, qui dum cæleftia appetunt, de terrenis defiderijs nihil tangūt. Ait ergo: Quia Dei fapientia fardonyco, vel fapphiro lapidi non confertur. ac fi patenter infinuet, dicens: Ei qui homo inter homines cernitur, nec in antiquis quitquam, nec in nouis patribus æquatur: quia ex deitate habet quod in humanitate quemquam fimilem non habet. Vnde adhuc fubditur: [Non adæquabitur ei aurum vel vitrum.] Quis hoc fanum fapiens iuxta literam sentire dignetur? Vitrum quippe, vt fuperius diximus, auro longe eft vilius, et poftquam quòd eft, quòd aurū huic fapientię non adæquat, adhuc quali crefcendo fubiungitur: dictū ei quoque nec vitrum poffit æquari. Sed ipfa nos littera ab hiftorico intellectu deficiens, ad indagandum allegoriæ myfterium mittit. Auri namque metallum nouimus potiori metallis omnibus claritate fulgere. Vitri vero natura eft, vt extrinfecus vifū pura: intrinfecus, perfpicuitate perluceat: In alio metallo quidquid intrinfecus continetur, abfconditur, in vitro vero quilibet liquor qualis continetur interius, talis exterius demonftratur: atque, vt ita dixerim, omnis liquor in vitreo vafculo claufus patet. Quid ergo aliud in auro vel vitro accipimus, nifi illā fupernā patriam, illam beatorum ciuium focietate, quorum corda fibi inuicē, et claritate fulgent, et puritate tranflucunt? Quam Ioannes in Apocalypfi confpexerat, cum dicebat: Et erat ftrutura muri eius ex lapide iafpide: ipfa vero ciuitas aurū mundū, fimilis vitro mundo. Quia enim fancti omnes iurata in ea beatitudinis claritate fulgebunt, in ftruta auro dicitur. Et quoniam ipfa eorū claritas viciffim fibi in alternis cordibus patet, et cū vniufcuiusque vultus attenditur, fimul et confciētia penetra- tur: hoc ipfum aurū vitro mūdo fimile eſſe memoratur. Ibi quippe vniufcuiusque mentē ab alterius oculis, membrorū corpulētia non abfcondet, fed patebit animus: parebit corporalibus oculis ipfa etiā corporis harmonia, ficq. vniufcuique tūc erit confpiciabilis alteri, ficut nunc eſſe non poteſt confpiciabilis fibi. Nunc autē corda noſtra quamdiu in hac vita ſumus, quia ab altero in alterum videri non poſſunt, non intra vitrea, ſed intra lutea vaſcula concluduntur: cui ſcilicet luto per paſſionem mentis inherere Propheta formidabat, cum diceret: Eripe me de luto, vt non inheream. Quod nimirum habitaculum corporū Paulus domum terreſtreſem nominat, dicens: Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domū non manu factam, æternam in cælis. In hac itaque terreſtri domo quouſque viuimus, ipſum, vt ita dicam, corruptionis noſtræ parietem mentis oculis nullatenus penetramus, et viciffim in alijs videre occulta non poſſumus. Vnde ſancta Eccleſia ſponſi ſui ſpeciem videre in diuinitate deſiderans, nec tamen valens, quia æternitatis illius formam quam intueri concupiuerat, ab eius oculis aſſumpta humanitas abſcondebat: in Canticis canticorum mœrens dicit: En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum. Ac ſi aperte dicat: Ego hunc in diuinitatis ſue iā ſpecie videre deſidero, ſed adhuc a viſione illius per aſſumpta carnis parietem excludor. Quouſque itaque in hac corruptibili carne viuimus, cogitationes noſtras in alterutrū non videmus. Vnde rurſum per eundem Paulū dicitur: Quis ſcit hominum quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt? Et rurſum: Nolite iudicare ante tempus, donec veniat Dominus, qui et illuminabit abſcondita tenebrarum, et manifeſtabit conſilia cordiū. Illa itaque ciuitas quæ ſua viciffim ſingulis corda manifeſtat, ex auro dicitur ſimilis vitro mūdo, vt deſignetur auro clara, vitro perſpicua. Sed quamuis in ea ſancti omnes tanta claritate fulgeant, tanta perfpicuitate tranſluceant, ei tamen ſapientię de cuius imagine habent omne quod ſunt, æquari non poſſunt. Bene ergo dicitur: [Non adæquabitur ei aurū vel vitrum.]

Pfal. 88.

31.

Eſai. 60. b

Apoc. 21. e

32.

Pfal. 68.

2. Cor. 5. a

Cant. 2. e

1. Cor. 2. e

1. Cor. 4. a

A

B

C

D

E

- A** vel vitrum.] Ad hoc enim sancti omnes ad illa gaudia æterna perueniunt, vt esse Deo similes possint, sicut scriptum est: Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniã videbimus eũ sicuti est: Et tamen scriptum est: Domine Deus virtutum quis similis tibi? Et iterum: Aur quis erit similis Deo inter filios Dei? Vnde ergo similes, et vnde non similes, nisi quia huius sapientiæ, et similes erunt ad imaginem, et tamen non erunt similes ad æqualitatem? A spiciendo quippe æternitatem Dei, sit eis vt æterni sint, et dum visionis eius donum percipiunt, ex perceptione beatitudinis imitantur, quod vident. Et similes ergo sunt, quia beati sunt: et tamen Creatori similes non sunt, quia creatura sunt. Et habent itaque quamdã Dei similitudinem, quia non habent finem: et tamen incircumscripti æqualitatem nõ habent, qui habent circumscriptiõnem. Dicatur igitur recte: Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, quia quantalibet sancti claritate, et perspicuitate fulgeant: aliud est homines esse sapientes in Deo, atque aliud esse hominem sapientiam Dei. Quam profecto sapientiam ille veraciter agnouit, qui Mediatori Dei et hominum aliquem comparare sanctorum minime præsumpsit. Vnde et subditur: [Nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa et eminentia] Excelsum quippe vas auri Helias extitit, et excelsum vas auri Hieremias, excelsa atque eminentia auri vasa priores patres fuere. Sed hæc Dei sapientia, vt a carnali nos cõuersatione redimeret, apparuit in carne, et qui illam veraciter non agnouit, Mediatorẽ Dei et hominum, hominem Iesum Christum vnũ esse ex Prophetis vnauit, quem electorum oculi fide tenuerunt Deum, cum viderent hominem. Vnde ab eo sanctis discipulis dicitur: Quem dicunt homines esse filium hominis? Cui cum protinus responderent: Alij Ioannem Baptistam, alij Heliam, alij vero Hieremiam, aut vnũ ex prophetis: de suo mox sensu requiruntur: Vos autem quem me esse dicitis? Cui protinus Petrus totius Ecclesiæ voce respondens ait: Tu es Christus filius Dei viui. Quia igitur iuxta Pauli vocem Christum, nouimus Dei virtutem, et Dei sapientiam, Petrus pro hac sapientia vasa auri excelsa, et eminentia commutare noluit quia de illa non aliud quàm erat, intellexit. Magnum quippe, vt dictum est, vas auri Ioannes: magnum vas auri Helias, vel Hieremias fuit. Sed quisquis eundem Deum quemlibet eorum esse crediderit, vas auri excelsum, et eminens pro sapientia commutauit. Ecclesia vero pro hac sapientia vasa auri excelsa, et eminentia nõ commutat: quia Christum filium Dei non vnũ esse prophetarum, sed omnium prophetarum Dominum credit. Ipsam quippe ad se venisse sapientiam videns, noluit se in illis aureis vasis figere, sed in eam fluuiũ fide certissima pertransire. Vnde in Canticis canonicorũ dicit: Inuenerunt me vigilantes qui custodiunt ciuitatem. Num quem diligit anima mea, vidistis? Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Quos enim vigilantes qui custodiunt ciuitatem, nisi priores patres, vel prophetas accipimus: qui studuerunt ad custodiam nostram sanctæ prædicationis voce vigilare? Sed cum Redemptorem suum Ecclesia quæreret, in ipsis antiquis prædicatoribus spem figere noluit, cum dixit: Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Illum quippe inuenire nõ posset, si istos pertransire noluisset. In istis se custodibus infideles fixerant, qui Christum Dei filiũ vnũ quemlibet esse illorum credebant. Voce igitur ac fide Petri inuentos vigilantes sancta Ecclesia transijt, quæ prophetarum Dominum vnũquemlibet ex prophetis credere contempsit. Dicatur ergo: [Nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa et eminentia]: quia electi quique sanctorum vitam, et venerantur ex sublimitate, et tamen nõ suscipiunt ad errorem. Quos enim puros homines esse sciunt, Deo homini omnino non conferunt. Vnde adhuc subditur: [Nec commemorabuntur in comparatione eius.] Omnes enim supernæ patriæ electi, sancti quidem et iusti sunt: sed participatione sapientiæ, non cõparatione. Quid enim sunt homines Deo cõparati? Lumen autem, sapientia: lumen et serui sapientiæ vocari solent. Sed illa lumen illuminans, istud lumen illuminatum, sicut scriptum est: Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Istis autem tantum modo dicitur: Vos estis lux mundi. Iustitia quidem sapientia, iustitia et serui sapientiæ nuncupantur: sed ista iustitia iustificans, isti autẽ iustitia iustificata: De Deo quippe qui sapientia est, dicitur: Vt sit ipse iustus et iustificans: isti vero dicunt: Vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Aliter ergo venerandum est lumen illuminans, aliter lumen illuminatum: aliter iustitia iustificans, aliter iustitia iustificata. Sapientia vero est, et sapit: nec habet aliud esse, aliud sapere: serui autem sapientiæ esse quidem sapientes possunt, nec tamen hoc habent esse quod sapere: nam esse possunt, et sapientes non esse. Habet vitam sapientia, sed non aliud habet, et aliud est: quippe cui hoc est esse quod viuere. Serui autem sapientiæ cum habent vitam,

Psal. 34.

1. Ioan. 3. 4

33.

Matt. 16. b

1. Cor. 1. d

Cant. 3. a

Ioan. 1. a

Matt. 5. b

Roma. 3. d

2. Cor. 5. d

vitam, aliud sunt, et aliud habent: quippe quibus non est hoc ipsum esse quod viuere: nā
 possunt iuxta aliquid esse, nec viuere. Aliud quippe illis est esse, aliud viuere: quia in ipso
 parente primo essentiam habuere per initium, vitam per accessum, quoniam prius de ter-
 ra factus est homo, et postmodum, sicut scriptum est: Inspirauit in faciem eius spiraculū
 vitæ, et factus est homo in animam uiuentem. Sapientia vero habet essentiam, habet vitā:
 sed hoc quod habet, ipsa est. Proinde incommutabiliter uiuit: quia non ex accidenti, sed
 essentialiter uiuit. Sola ergo cum patre et sancto spiritu veraciter est, cuius essentia com-
 paratum esse nostrum non esse est. Huic si coniungimur, sumus, uiuimus, sapimus: huic
 si comparamur, nec sapimus, nec uiuimus omnino, nec sumus. Hinc est quod sancti om-
 nes quando in Dei uisione proficiunt, quanto magis diuinitatis interna conspiciunt, tanto
 magis se nihil esse cognoscunt. Nusquam quippe legitur quod Abraham cinerem et pul-
 uerem se esse professus est, nisi cum habere Dei meruit colloquutionem. Ait enim: Loquar
 ad Dominum meum, cum sim puluis et cinis? Esse enim se aliquem fortasse crederet, si ve-
 racem essentiam quæ super ipsum est, minime sensisset. At vero ubi ad immutabilem con-
 templandum super se raptus est, impletus tantæ contemplationis potentia, dum uideret
 illum, nil se esse nisi puluerem uidit. Hinc est etiam quod Propheta repletus eadē sapien-
 tia, exclamat: Memento Domine quod puluis sumus, qui rursus eiusdem incommutabi-
 litatem essentia contemplatus, ait: Omnes sicut uestimentum ueterascent, et sicut opera-
 torum mutabis eos, et mutabuntur: tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient.
 Hinc ad Moysen dicitur: Ego sum qui sum: et dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos. So-
 lus quippe veraciter est, qui solus incommutabiliter permanet. Nam omne quod modo
 sic, et modo aliter est, iuxta non esse est: Permanere enim in statu suo non potest. Atque ali-
 quo modo ad non esse itur, dum ab eo quod fuerat, semper ad aliud, per momenta tempo-
 rum ducitur. Ut ergo in participatione illius essentia aliquid simus, cognoscamus nosmet-
 ipsos: quia prope nihil sumus. Bene itaque dicitur: nec commemorabuntur in compara-
 tione eius: quia uasa auri excelsa et eminentia, quæ ex participatione sapientia nobis ve-
 neranda sunt, in comparatione sapientia etiam memoranda non sunt. Quia uero hæc sa-
 pientia humanis cordibus latenter infunditur, sicut de sancto spiritu quoque dictum est: Spiritus ubi uult spirat: et uocem eius audis, et nescis unde ueniat, aut quo uadat, idcirco
 subiungitur: [Trahitur enim sapientia de occultis.] De occultis sapientia trahitur: quia
 cum sit inuisibilis, non nisi inuisibiliter inuenitur. Quæ recte quoque trahi dicitur: quia si-
 cut flatum trahimus, ut corpus uiuat: sic ab intimis sapientia spiritus ducitur, ut ad ui-
 tam anima subsistat. Unde Psalmista ait: Os meum aperui, et attraxi spiritum. Quæ ni-
 mirum sapientia, humana carne cum anima rationali suscepta, dum ab intimis appa-
 ruisset in promptu, mundus hic quia auctorem suum inuisibilem videre non potuit, quem
 visibilem conspexit hominem, eum quoque et inuisibilem agnouit Deū. Conuersa est ab
 infidelitatis sue tenebris, superba prius sua auersione gentilitas, ostensis signis atque prodi-
 gijs creuit fides: propagata autē fide, in ueneratione omnium sanctæ Ecclesiæ culmen emi-
 cuit. Cui cum deessent aperti aduersarii, tentari cœpit a suis. Nā multæ quoque in ea hæ-
 reses exorta, contra eam duri certaminis bella parauerunt. Exercenda quippe est hoc tem-
 pore per laborem, quæ sequenti tendit ad remunerationem. Quæ ex re factum est, ut in ea
 nonnulli prodirent, qui Mediatorem Dei et hominum, hominē Christum Iesum, puri ho-
 minem creatum dicerent, sed gratia desiccatur: tantumque ei sanctitatis tribuerent, quantum
 de sanctis ceteris, eius uidelicet famulis agnouissent. Quos beatus Iob prophetia spiritu
 afflatus, sententia suæ definitione redarguit, dicens: [Non adæquabitur ei topaziū de Aethiopia.] Quid per Aethiopiam nisi præsentē mundum accipimus? quæ coloris nigredine
 designat peccatorum populum, fœditatemque meritorum. Aliquando uero Aethiopie no-
 mine specialiter gentilitas designari solet, infidelitatis prius nigra peccatis. Quam uenien-
 te Domino Abacuc Propheta uidit timore perterritam, et ait: Tabernacula Aethiopum
 expauescent; tabernacula terræ Madian. Dauid quoque Propheta uidens quod ad Iudæā
 redimendam ueniret Dominus: sed ante gentilitas crederet, et postmodum Iudæa seque-
 retur, sicut scriptum est: Donec plenitudo gentium introiret, et sic omnis Israel saluus fiet,
 dicit: Aethiopia præueniet manus eius Deo, id est, priusquam Iudæa credat, saluandā
 se offert omnipotenti Domino peccatis nigra gentilitas. Topazium uero pretiosus lapis
 est: et quia Græca lingua pan omne dicitur, pro eo quod omni colore resplendet, topaziū
 quasi topandium vocatur. Dum uero in Deum conuersa gentilitas credidit, ex ea multi
 ita sunt

Gen. 2. b

Gen. 28. d

Tsal. 101.

Exod. 3. d

Joan. 3. b

Tsal. 118.

35.

E. 1. 1. 1. 1.

d. 1. 1. 1. 1.

b. 1. 1. 1. 1.

c. 1. 1. 1. 1.

Roma. 11. c

Tsal. 67.

E

- A** ita sunt dono spiritus locupletati, vt quasi multis coloribus, sic multis virtutibus luceant. Sed ne acceptis quifquam virtutibus extollatur a sancto viro nunc dicitur: [Non adæquabitur ei topazium de Aethiopia.] Ac si aperte dicat: Nullus sanctorum quibuscumque virtutibus plenus, ex ista tamen nigredine mundi collectus, æquari ei potest de quo scriptum est: Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Nos quippe et si sancti efficiamur, non tamen sancti nascimur: quia ipsa naturæ corruptibilis conditione constringimur, vt cū Propheta dicamus: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis peperit me mater mea. Ille autem solus veraciter sanctus natus est, qui vt ipsam conditionem naturæ corruptibilis vinceret, ex commixtione carnalis copulæ conceptus non est. Huic fe sapientiæ quasi quoddam topazium de Aethiopia æquari voluit, cū quidā hæresiarches dixit: Non in iudeo Christo Deo factō, quoniam si volo, et ipse possum fieri. Qui Iesum Christum dum putauit: peruersa allegatione astruens eum purum hominem natum: sed vt Deus esset, per meritum profecisse, atque ob hoc æstimans et se et quoslibet alios posse ei coæquari, qui filij Dei per gratiam fiunt, non intelligens, non attendens: quia non adæquabitur ei topazium de Aethiopia. Aliud est enim natos homines gratiam adoptionis accipere: aliud vnum singulariter per diuinitatis potentiam Deum ex ipso conceptu prodijisse. Nec æquari potest gloria Vnigeniti habita per naturā, alijs accepta per gratiam. Mediator quippe Dei atque hominum, homo Christus Iesus, non sicut iste hæreticus desipit, alter in humanitate; alter in deitate est. Non purus homo conceptus atque editus, post per meritum, vt Deus esset, accepit: sed nunciante angelo, et adueniente spiritu, mox verbum in vtero, mox intra vterum verbum caro, et manente incommutabili essentia, quæ ei est cum patre, et cū sancto spiritu coeterna; assumpsit intra virgine viscera: vnde et impassibilis pati, et immortalis mori, et æternus ante sæcula, temporalis posset esse in fine sæculorum: vt per ineffabile sacramentum, conceptu sancto, et partu inuiolabili, secundū veritatem vtriusque naturæ, eadem virgo et ancilla Domini esset et mater. Sic quippe ei ab Elizabeth dicitur: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Et ipsa virgo concipiens dixit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et quamuis ipse aliud ex patre, aliud ex virgine, non tamen alius ex patre, alius ex virgine: sed ipse est æternus ex patre, ipse temporalis ex matre, ipse qui fecit, ipse qui factus est, ipse speciosus forma præ filiis hominum per diuinitatem, et ipse de quo dictum est: Vidimus eum, et non erat aspectus, et non est species ei, neque decor, per humanitatem. Ipse ante sæcula de patre sine matre, ipse in fine sæculorum de matre sine patre. Ipse conditoris templum, ipse conditor templi, **D** ipse auctor operis, ipse opus auctoris: manens vnus ex vtraque, et in vtraque natura, nec naturarū copulatione confusus, nec naturarum distinctione geminatus. Sed quia non hæc tractanda suscepimus, ad exponendi ordinem redeamus. Notandum nobis est quod sanctus vir, vt longe distare ab hac sapientia angelos demonstraret, dicit: [Non dabitur aurum obryzum pro ea.] Qui vt antiquos etiam patres sacri eloquij tractatores inferiores ostenderet, adiunxit: [Nec appendetur argentum in commutatione eius.] Vt philosophorum quoque sapientiam huic monstraret longe subesse, intulit. Non conferetur tinctis Indiæ coloribus: atque subiunxit: Nec lapidi sardonio pretiosissimo, vel sapphiro. Vt in illa quoque superna ciuitate nullum peruenire ad æqualitatem Vnigeniti demonstraret, addidit: [Nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa et eminentia, nec commemorabuntur in comparatione eius.] Trahitur enim sapientia de occultis. Ad extremum vero vt ipsos quoque in Ecclesia hæreticos increparet, qui a gentilitatis errore venientes, sedem quam percipiunt, per superbiam scindunt, addidit: Non adæquabitur ei topazium de Aethiopia. Ac si parenter insinuet, dicens: Hi qui ex peccati nigredine ad conuersionē veniunt, æquari deo [homini] omnino non possunt, quamuis multis colorum virtutibus resplendere videantur. Quorum vt superbia refutetur, apte subiungitur: [Nec tincturæ mundissimæ com-
ponentur.] Tincturæ enim mundissimæ vocantur hi, qui veraciter sunt humiles, et veraciter sancti: qui sciunt quidem, quia ex semetipsis virtutum speciem non habent: sed hæc ex dono gratiæ desuper venientis renent. Tincti enim non essent, si sanctitatē naturaliter habuissent. Sed mundissimæ tincturæ sunt, quia humiliter custodiunt superuenientem in se virtutum gratiam quā acceperunt. Hinc est enim quod sponsi voce de sancta Ecclesia dicitur: Quæ est ista quæ ascendit dealbata? Quia enim sancta Ecclesia cælestem vitam natu-
raliter

Luc. 1. d

Psal. 50:

39.

1. Tim. 2.

Luc. 1. d. 31.

Ibidem.

Esaia 53. b

Cant. 6. c. &

Cant. 1. d

raliter non habet, fed superueniente fpiritu pulchritudine donorum componitur, non al- A
ba, fed dealbata memoratur. Et notandum quòd fuperius cum dixiffet: Non conferetur
tinctis Indiæ coloribus, eofdem colores non intulit mundos. Hoc vero in loco vt tincturā
veracium virtutum ab illa philofophorum fucatione diftingueret, tincturas dicens, addi-
dit mundiffimas. Tincturæ enim mundiffimæ recte nominantur hi, qui prius per praua
opera fœdi fuerant: superueniente tamen fpiritu, nitore gratiæ veftiuntur, vt longe aliud
apparent effe quam erant. Vnde etiam baptifma, id eft, tinctio dicitur ipfa noftia in aquā
defcenfio. Tinguimur quippe, et qui prius indecori eramus deformitate vitiorum, accepta
fide reddimur pulchri gratia, et ornamento virtutum. Sequitur:

*Quòd quamdiu mortaliter viuunt, per quasdam imagines, non in propria natura poffit
videri Deus.*

Caput X' X V I I I.

Vnde ergo fapientia venit, et quis eft locus intelligentiæ? Abfcondita eft ab oculis
omnium viuientium. Penfandum magnopere eft quòd a fancto viro requiritur, vn-
de fapientia veniat. Ab eo etenim venit a quo orta eft. Sed quia ab inuifibili et coeterno
patre nascitur, eius via occulta eft. Vnde et per Prophetam dicitur: Generationem illius
quis enarrabit? Locus vero intelligentiæ eius eft mens humana, quam hæc Dei fapientia
dum repleuerit, fanctam facit. Quia ergo et inuifibilis eft de quo prodijt, et incertum no-
bis eft in cuius mente intellecta requiefcat, recte nunc dicitur: Vnde ergo fapientia venit,
et quis eft locus intelligentiæ? Sed hoc valde mirum eft quod protinus fubinfertur: [Ab-
fcondita eft ab oculis omnium viuientium.] Sapientia quippe quæ Deus eft, fi omnium vi-
uentium oculis occulta effet, hanc procul dubio fanctorum nemo vidiffet. Sed ecce huic
fententiæ Ioannem audio concordantem, qui ait: Deum nemo vidit vnquam. Rurfum q. C
cum teftamenti veteris patres intueor, multos horum, teffe ipfa fæcra lectiois hiftoria,
Deum vidiffe cognofco. Vidit quippe Iacob dominum, qui ait: Vidi Dominum facie ad
faciem, et falua facta eft anima mea. Vidit Moyfes Deum, de quo fcriptum eft: Loqueba-
tur Dominus ad Moyfen facie ad faciem ficut loqui folet homo ad amicum fuum. Vidit
idem Iob Dominum, qui dicit: Auditum auris audiui te, nunc autem oculis meus videt te.
Vidit Efaïas Dominum qui ait: Anno quo mortuus eft rex Ozias vidi Dominum fedentē
super folium excelsum et eleuatum. Vidit Michæas Dominum, qui ait: Vidi Dominum
fedentem super folium fuum, et omnem exercitum cæli affidentem ei a dextris, et a fini-
ftris. Quid eft ergo quòd tot teftamenti veteris patres Deum fe vidiffe teftati funt, et tamē
de hac fapientia quæ Deus eft, dicitur: Abfcondita eft ab oculis omnium viuientium: et Io-
annes ait: Deum nemo vidit vnquam, nifi hoc quod patenter datur intelligi: quia quan- D
diu hic mortaliter viuunt, videri per quasdam imagines Deus poffit, fed per ipfam natu-
ræ fuæ fpeciem non poffit: vt anima gratia fpiritus afflata, per figuras quasdam Deum
videat, fed ad ipfam vim eius effentiæ non pertingat. Hinc eft enim quòd Iacob, qui Deū
fe vidiffe teftatur, hunc non nifi in angelo vidit. Hinc eft quòd Moyfes, qui cum Deo facie
ad faciem loquebatur, ficut loqui folet homo cum amico fuo: ei inter ipfa verba fuæ lo-
cutionis dicit: Si inueni gratiam in confpectu tuo, oftende mihi temetipfum manifefta, vt
videam te. Certe enim fi Deus non erat cum quo loquebatur, oftende mihi Deum dice-
ret, et non oftende temetipfum. Si autem Deus erat cum quo facie ad faciem loqueba-
tur, cur petebat Deum videre quem videbat? Sed ex hac eius petitione colligitur: quia
cum ftriebat per incircumfcriptæ naturæ fuæ claritatemcernere, quem iam coeperat per
quasdam imagines videre: vt fic fuperna effentia mentis eius oculis adelfet: quatenus ei E
ad æternitatis vifionem nulla imago creata temporaliter intereffet. Et viderunt ergo pa-
tres teftamenti veteris Dominum, et tamen iuxta Ioannis vocem: Deum nemo vidit vn-
quam: et iuxta beati Iob fententiam: fapientia quæ Deus eft, abfcondita eft ab oculis om-
nium viuientium: quia in hac mortali carne confiftentibus, et videri potuit per quasdam
circumfcriptas imagines: et videri non potuit per incircumfcriptum lumen æternitatis. Sin
vero a quibusdam poffit in hac adhuc corruptibili carne viuentibus, fed tamen inæftima-
bili virtute crefcentibus, quodā contemplationis acumine æterna Dei claritas videri, hoc
quoque a beati Iob fententia non abhorret, qui ait: Abfcondita eft ab oculis omnium viu-
entium, quoniam quifquis fapientiam, quæ Deus eft, videt: huic vitæ funditus moritur,
ne iam eius amore teneatur. Nullus quippe eam vidit, qui adhuc carnaliter viuunt: quia
nemo poffit Deum fimul amplecti et faculum. Qui enim Deum videt, eo ipfo moritur,
quo vel

- A** quo vel intentione cordis, vel effectu operis ab huius vitæ delectationibus tota mente separatur. Vnde adhuc ad eundem quoque Moysen dicitur: Non enim videbit me homo, et viuere. Ac si aperte diceretur: Nullus vñquam Deum spiritualiter videt, et mundo carnaliter viuere. Vnde Paulus quoque apostolus, qui adhuc Dei inuisibilia, sicut ipse testatur, ex parte cognouerat: iam huic mundo totum se mortuum esse perhibebat, dicens: Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo. Sicut enim iam longe superius diximus, non sufficit, vt diceret: mundo crucifixus sum, nisi etiam præmitteret: mihi mundus crucifixus est; vt non solum se mundo mortuum, sed etiam mundum sibi mortuum esse testaretur: quatenus nec ipse mundum, nec ipsum iam mundus appetere. Si enim duo fortasse in vno loco sint, quorum vnus viuus, alter vero sit mortuus, et si mortuus viuentem non videt, viuus tamen mortuum videt.
- B** Prædicator autem Dei vt ostenderet, quia per abiectionem quæ se humiliando deiecerat, talis iam factus esset, vt nec ipse mundum, nec mundus ipsum concupisceret, non solum ait se mundo crucifixum, vt ipse mundi gloriam quam appetere, tamquam mortuus non videret: sed etiam mundum sibi asseruit crucifixum, in quo tanta se humilitate deiecerat, vt ipse et mundus tamquam ad eum mortuus: Paulum humilem atque despectum iam videre nequaquam posset. Sciendum vero est quòd fuisse nonnulli qui Deum dicerent etiam in illa regione beatitudinis, in claritate quidem sua conspici, sed in natura minime videri. Quos nimium minor inquisitionis subtilitas fefellit. Neque enim illi simplici, et incommutabili essentia aliud est claritas, et aliud natura: sed ipsa ei natura sua claritas, ipsa claritas natura est. Quia enim suis dilectoribus hæc Dei sapientia se, quandoque ostenderet, ipse pollicetur dicens: Qui diligit me, diligitur a patre meo: et ego diligam eum, et manifestabo meipsum illi. Acti parenter dicat: Qui in vestra me cernitis, testatur vt in mea me natura videatis. Hinc rursus ait: Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Hinc Paulus dicit: Nunc videmus per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum. Sed quia de Deo primum Ecclesiæ prædicatorum dicitur: In quem desiderant angeli prospicere: sunt nonnulli qui nequaquam Deum videre, vel angelos suspicantur: tamen dictum per veritatis sententiam scimus: Angeli eorum in cælis semper vident faciem patris mei qui in cælis est. Numquid ergo aliud veritas, aliud prædicator insonat veritatis? Sed si sententia vtraque confertur, quia sibi nequaquam discordet, agnoscitur. Deum quippe angeli et vident, et videre desiderant, et sicut intueri, et inuenire. Si enim sic videre desiderant, vt effectu sui desiderij maxime perfruantur, desiderium sine fructu anxieratem habet, et anxietas poenam. Beati vero angeli ad omni poena anxietatis longe sunt: quia nunquam simul poena et beatitudo conueniunt. Rursum cum eos dicimus Dei visione satiari: quia et Psalmista ait: Satiabor dum manifestabitur gloria tua: considerandum nobis est quoniam satietatem solet fastidium subsequi. Vt ergo recte sibi vtraque conueniant, dicat veritas: Quia semper vident: dicat prædicator egregius: Quia semper videre desiderant. Ne enim sit in desiderio anxietas, desiderantes satiantur: ne autem sit in satietate fastidium, satiati desiderant. Et desiderant igitur sine labore, quia desiderium satietas comitatur: et satiantur sine fastidio, quia ipsa satietas ex desiderio semper accenditur. Sic quoque et nos erimus quando ad ipsum fontem vitæ venerimus. Erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atque satietas. Sed longe abest ab ista siti necessitas, longe a satietate fastidium: quia et sitientes satiabimur, et satiati sitiemus. Videbimus igitur Deum, ipsumque erit præmium laboris nostri, vt post mortalitatis huius tenebras, accessu eius luce gaudeamus. Sed cum eius lucem dicimus accessam, obstitit animo quod Paulus dicit: Qui lucem habuit inaccessibilem, quem vidit nullus hominum, sed nec videre potest. Et rursum audio quod Psalmista ait: Accedite ad eum, et illuminamini. Quo modo et go accedendo illuminamur, si ipsam lucem qua illuminari possumus, non videmus? Si vero accedendo ad eum ipsam qua illuminamur, lucem videmus, quo modo inaccessibilis esse perhibetur? Qua in re pensandum est, quòd inaccessibilem dixit, sed omni homini, sed humana sapienti. Scriptura quippe sacra omnes carnalium sectatores, humanitatis nomine notare solet. Vnde idem Apostolus quibusdam discordantibus dicit: Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne

1bidem.

Galat. 6. d

1 Ion. 3. c

Matt. 5. d

1. Cor. 13. d

39.

1. Pet. 1. c

Matt. 18. b

Psal. 16.

1. Tim. 6. c

Psal. 33.

1. Cor. 3. a

1. Cor. 2. b. carnales eftis, et fecundum hominem ambulatis? Quibus paulo poft fubijcit: Nonne A
homines eftis? Et vnde alias testimonium protulit, quòd oculus non vidit, nec auris
audiuit, nec in cor hominis afcendit, quæ præparauit Deus diligentibus fe. Et cum
hoc hominibus dixiffet, abfconditum, mox fubdidit: Nobis autem reuelauit Deus
per fpiritus fuum: ipfum fe ab hominis vocatione difcernens, qui raptus fupra ho-
minem diuina iam faperet. Ita etiam hoc loco cum lucem Dei inaccessibilem perhi-
beret, vt oftenderet quibus, fubdidit: Quem vidit nullus hominum, fed nec videre
potest. More fuo homines vocans omnes humana fapientes: quia qui diuina fapiunt,
videlicet fupra homines funt. Videbimus igitur Deum, fi per cæleftem conuerfationem
fupra homines effe mereamur. Nec tamen ita videbimus ficut videt ipfe feipfum.
Longe quippe difpariliter videt Creator fe, quàm videt creatura Creatorem. Nam
quantum ad immenfitatem Dei, quidam nobis modus figitur contemperationis: quia B
eo ipfo pondere circumfcribimur, quo creatura fumus. Sed profecto non ita confpi-
cimus Deum, ficut ipfe confpicit fe, ficut non ita requiefcimus in Deo, quemadmo-
dum ipfe requiefcit in fe. Nam vifio nofta, vel requies erit vtrumque fimilis vifioni,
vel requiei illius: fed æqualis non erit. Ne enim iaccamus in nobis, vt ita dicam con-
templationis penna nos fubleuat, atque a nobis ad illum erigimur inuendum,
raptiq. intentione cordis, et dulcedine contemplationis, aliquo modo a nobis inus
in ipfum: et iam hoc ipfum ire noftum minus eft requiefcere, et tamen fic ire per-
fecte requiefcere eft. Et perfecta ergo requies eft, qua Deus cernitur, et tamen adæ-
quanda non eft requiei illius: quia non a fe in alium tranfit, vt quiefcat: Eft itaque
requies, vt ita dicam, fimilis atque diffimilis: quia quod illius requies eft, hoc no-
fta imitatur. Nam vt beati atque æterni fimus in æternum imitatur æternum. Et C
magna nobis eft æternitas imitatio æternitatis. Nec exortes fumus eum quem imitari
poffumus: quia et videntes participamus, et participantes imitatur: Quæ nimi-
rum vifio nunc fide inchoatur, fed tunc in specie perficitur, quando coæternam Deo
fapientiani, quam modo per ora prædicantium quafi per decurrentia flumina sumi-
mus, in ipfo fuo fonte biberimus.

LIBRI DECIMOCTAVI MORALIVM FINIS.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
LIBER DECIMVS NONVS.

Continuans caput vigefimum octauum textus beati Iob.

CAPVT PRIMVM.

Vid mirum fi æterna Dei fapientia confpici non valet, quando ipfa
quoque inuisibilia quæ per eam condita funt, humanis oculis com-
prehendi non poffunt? In rebus ergo creatis difcimus Creatorem om-
nium quanta humilitate veneremur: vt in hac vita vfurpare fibi de
omnipotentis Dei specie mens humana nil audeat, quod folum ele-
ctis fuis præmium in fubfequenti remuneratione feruat. Vnde bene
poftquam dictum eft: Abfcondita eft ab oculis omnium viuentium, illico fubinfertur:

[Volu-

- A** [Volucres quoque cæli later.] In scriptura enim sacra volucres aliquando in malo, aliquando in bono dantur intelligi. Per volucres quippe nonnumquam potestates acriter designantur bonorum, studijs aduersæ. Vnde veritatis voce dicitur: Quoniam semen quod secus viam cecidit; venerunt volucres, et comederunt illud: quia nimirum maligni spiritus humanas mentes obsidentes, dum cogitationes noxias ingerunt, verbum vitæ a memoria euellunt. Hinc rursus cuidam diuiti superba sapienti dicitur: Vulpes foueas habent, et volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Vulpes valde fraudulenta sunt animalia, quæ in fossis, vel specubus se abscondunt: cumq. apparuerint, numquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currunt. Volucres vero, vr nouimus, alto volatu se in aera subleuant. Nomine ergo vulpium, dolosa atque fraudulenta: nomine autem volucrum, hæc eadem superba dæmonia designantur. Ac si dicat: Fraudulenta et elata dæmonia in corde vestro, id est, in cogitatione superbiæ inneniunt habitationem suam: filius autem hominis, vbi caput suum reclinet non habet, id est, humilitas mea requiem in superba mente vestra non inuenit. Quasi enim quodam volatu volucris illa prima se extulit, quæ per elatam cogitationem dixit: In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solum meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, et ero similis Altissimo. Ecce quàm alta superbe volando petijt. Quem etiam volatum, et primis hominibus persuasit. Ipsi quippe volando quasi super se ire conati sunt, quando eis dictum est, vt gustarent, et essent sicut dii. Cumq. similitudinem diuinitatis appetunt, immortalitatis munera perdidērunt. Qui in terram moriendo non isseint, si super terram humiliter stare voluissent.
- C** At contra in bono volucres poni solent, sicut in Euangelio Dominus cum similitudinem regni cælestis ex grano sinapis denunciaret, dixit: Cui simile est regnum Dei, et cui simile æstimabo illud? Simile est grano sinapis quod acceptum homo misit in hortum suum, et creuit, et factum est in arborem magnam, et volucres cæli requieuerunt in ramis eius. Ipse quippe est granum sinapis qui in horti sepultura, plantatus, arbor magna surrexit. Granum namque fuit, cum moretetur, arbor cum resurgeret. Granum per humilitatem carnis: arbor per potentiam maiestatis. Granum, quia vidimus eum, et non erat aspectus: arbor autem, quia speciosus forma præ filiis hominum. Huius arboris rami sancti prædicatores sunt. Et videamus quàm late tendantur. Quid enim de eis dicitur: In omnem terram exiuit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. In istis ramis volucres requiescunt: quia sanctæ animæ quæ quibusdam virtutum pennis a terrena cogitatione se subleuant, in eorum dictis atque consolationibus ab huius vitæ fatigatione respirant. Hoc igitur in loco postquam de sapientia dictum est: Abscondita est ab oculis omnium viuentium, recte subiungitur: Volucres quoque cæli later: quia in hac corruptibili carne constituti, naturæ eius potentiam ipsi quoque videndo non penetrant, qui iam per meritum sanctæ contemplationis volant. Vbi apte subiungitur:

Quid malignus spiritus famam tantum de Deo per scripturas sanctas, & miracula audiunt, sed de eius sapientia nihil intelligunt.

Capit 1 I.

- P**erditio et mors dixerunt: Auribus nostris audiuiamus famam eius.] Qui perditionis et mortis nomine, nisi maligni spiritus designantur? Qui inuentores mortis, et perditionis exiterunt, sicut de ipso eorum principe sub ministri eius specie per Ioannem dicitur: Et nomen illi mors. Cui subiecti omnes superbi spiritus, de hac sapientia, quæ Deus est, dicunt: Auribus nostris audiuiamus famam eius: quia nimirum visionem illius plena beatitudine habere nequiverunt. Videre quippe perfectæ coeternæ Deo sapientiam, hoc est quod habere. Vnde ad Ioannem de munere videntis dicitur: Dabo illi calculum candidum: in calculo nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit. In hac enim vita scire aliquid, vel videre possumus, etiam quod non accipimus, habere. Nomen vero nouum in calculo scriptum, id est, in æterno præmio notitiam Dei humanis mentibus inusitatam scire nemo potest, nisi qui hanc etiam acceperit habere. Quia itaque, vt diximus, videre Deum, hoc est quod habere: ideo iniqui spiritus hanc sapientiam non vident: quia repulsi per superbiam nequaquam eam habere potuerunt. Ad lucem quippe eius clausurunt oculos

S. Greg. Tom. 2.

Q99 2 cordis,

cordis, superfufus eius radijs repugnantes, ficut intelligi etiam de eisdem malignis A spiritibus potest, quod scriptum est: Ipsi rebelles fuerunt lumini. Famam ergo sapientie malignis spiritibus audisse, sed eandem sapientiam non uidisse, est et eius potentiâ ex virtute illius cognouisse, et tamen sub ea humiliter stare noluisse. Vnde et veritatis voce de ipso malignorum spirituum capite dicitur: Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit. Sequitur:

Quid solius Dei est scire seipsum, et quos predestinaverit, et ad quos veniat, et in quibus quiescat.

Caput 111.

DEus intelligit viam eius, et ipse nouit locum illius.] Hæc coæterna Deo sapientia aliter viam habet, atque aliter locum. Locum vero si quis intelligit non localē. B Nam teneri corporaliter non potest Deus: sed vt dictum est, locus intelligitur non localis. Locus sapientie pater est, locus patris sapientia, sicut ipsa sapientia attestante dicitur: Ego in patre, et pater in me. Aliter ergo ipsa sapientia habet viam, atque aliter locum. Viam per humanitatis transitum, locum vero per statum diuinitatis. Inde enim non transit, vnde æterna est: sed inde transit, vnde propter nos apparuit temporalis. Sic namque in Euangelio scriptum est: Quia egrediens ab Hierico Dominus transibat. Duo autem cæci sedentes iuxta viam, clamauerunt dicentes: Domine miserere nostri fili David. Ad quorum vocem, sicut illic scriptum est, stetit Iesus, et lumen reddidit. Quid est autem transeundo audire, stando lumen restituere, nisi quod per humanitatem suam nobis miseretur est, qui per diuinitatis suæ potentiam, a nobis mentis nostræ tenebras excludit? Qui enim propter nos natus et passus est, qui resurrexit, C ascendit in cælum, quasi transit Iesus: quia hæc nimirum actio temporalis est. Sed stans eos terigit, et illuminauit: quia non sicut illa dispensatio temporalis, ita verbi æternitatis transit, quæ in se manens innouat omnia. Stare enim Dei, est incommutabili cogitatione mutabilia cuncta disponere. Qui ergo clamorem petentium transiens audiuit, stans lumen reddidit: quia etsi propter nos temporalia pertulit, inde tamen nobis lucem tribuit, vnde habere mutabilitatis transitum nescit. Quia igitur quando per carnem appareret hominibus incertum fuit, recte nunc dicitur: [Deus intelligit viam eius, et ipse nouit locum illius.] Ac si aperte diceretur: Humanæ cogitationi occulta sunt, vel quando per carnem ad homines sapientia veniat, vel quomodo apud patrem inuisibilis, etiam cum foris apparuerit, persistat. Quamuis hoc intelligi et aliter potest. Nam via eius non inconuenienter accipitur hoc ipsum quod venit ad cor, seseq. nobis D intrinsecus infundit. Locus vero eius fit cor, ad quod veniens permanet. De hac quippe via illius dicitur: Vox clamantis in deserto, parate viam Domino: id est, in corde vestro venienti sapientie aditum referate, sicut alias dicitur: Iter facite ei, qui ascendit super occasum. Super occasum fuit ascendere, ipsam mortem quam pertulerat, resurgendo superasse. Air ergo: Ei qui ascendit super occasum, iter facite: id est: resurgenti Domino in vestris cordibus per fidem viam præbete. Hinc Ioanni per spiritum dicitur: Præbibus ante faciem Domini parare vias eius. Quisquis etenim prædicatio a sordibus vitiorum corda audientium mundat, venienti sapientie viam præparat. Habet ergo viam ista sapientia, habet et locum. Viam qua venit, locum quo manet, sicut ipsa ait: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: et pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Via est igitur qua venit, locus quo E manet. Sed quando venit quæ vbiq. est? An venire est sapientie, per illuminationem mentis nostræ, indicare præsentiam maiestatis suæ. Et quia hominibus incertum est, vel in cuius corde veniat, vel in quo postquam venerit, permanendo requiescat, recte nunc dicitur: Deus intelligit viam eius, et ipse nouit locum illius: quia solius diuinæ visionis est cernere, vel quibus modis intellectus sapientie ad cor hominis veniat, vel cuius mens intellectum vitæ, quem perceperit, mortiferis cogitationibus non amittat. Et quia hæc eadem sapientia per humanitatis gratiam manifestata, in cunctis mundi partibus, electorum fuerat corda repletura, recte subditur: [Ipse enim fines mundi intueretur, et omnia quæ sub cælo sunt, respicit.] Respicere quippe Dei, est ea quæ amissa ac perdita fuerant, ad suam gratiam reformare. Vnde scriptum est: Rex qui sedet in folio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo. Respicendo namque

Ioan. 8.4

Ioan. 14. b
3.

Marci. 10. g

Mat. 3. a
Psalm. 67.

Luca 1. d

Ioan. 14. c

4.

Prouer. 20. b

A namque leuitatis nostræ mala coercuit, et magna merita maturitatis dedit. Vnde adhuc subditur:

Quod animas vagas et mobiles, diuina gratia virtute constantia et stabilitate infusa stabilis, et aliquando ne extollantur, reprimis tentationibus, quos sublimas virtutibus.

Caput IIII.

Q Vi fecit ventis pondus.] Velocitate enim ac subtilitate ventorum in Scriptura sacra solent animæ designari, sicut per Psalmistam de Deo dicitur: Qui ambulat super pennas ventorum, id est, qui transgreditur virtutes animarum. Fecit ergo ventis pondus: quia dum superna sapientia replet animas, eas maturitate indita graues reddit: non illa grauitate qua dicitur: Filij hominum vsquequo graui corde? Aliud namque est grauem esse per consilium: aliud per peccatum: aliud est grauem esse per constantiam, aliud per culpam. Ista enim grauitas pondus habet oneris, illa virtutis. Pondus ergo accipiunt animæ, vt ab intentione Dei non iam leui motu dissiliant, sed in eum fixæ constantiæ grauitate consistant. Adhuc ille populus leuiter mouebatur, de quo per Prophetam dicitur: Abijt vagus in viam cordis sui: viam eius vidi, et dimissi eum. Graue autem consilium cordis omnem inconstantiam vagationis expellit. Et quoniam sunt animæ, quæ leui motu nunc ista, nunc illa desiderant, omnipotens Deus: quia ipsas leues fluctuationes mentium non leuiter pensat, vagationem cordis relinquendo diiudicat. Sed cum per gratiam respicit vagam mentem, in consilij stabilitatem figit. Recte ergo nunc dicitur: Qui fecit ventis pondus: quia cum leues motus animi misericorditer dignatur aspicere, hunc protinus ad constantiæ maturitatem format. Vel certe ventis pondus facere, est concessam hic electis de virtutibus gloriam, permixta infirmitate temperare. Vnde et subditur: [Et aquas appendit mensura.] Aquæ in scriptura sacra, aliquando spiritum sanctum, aliquando scientiam sacram, aliquando scientiam prauam, aliquando tribulationem, aliquando defluentes populos, aliquando mentes bonorum, fidei prædicamenta sequentium, designare solent. Per aquam quippe sancti spiritus infusus designatur, sicut in Euangelio dicitur: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viue. Vbi Euangelista secutus adiunxit: Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Porrum per aquam sacra scientia designatur, sicut dicitur: Aqua sapientiæ salutaris potabit eos. Per aquam quoque praua scientia appellari solet, sicut apud Salomonem mulier, quæ typum hæreseos tenet, callidis suasionibus blanditur, dicens: Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Aquarum etiam nomine nonnumquam solent tribulationes intelligi, sicut per Psalmistam dicitur: Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ viue ad animam meam. Per aquam populi designantur, sicut per Ioannem dicitur: Aquæ vero sunt populi. Per aquam quoque non solum fluxus decurrentium populorum, sed etiam bonorum mentes, fidei prædicamenta sequentium, designantur: sicut Propheta ait: Beati qui seminatis super omnes aquas. Et per Psalmistam dicitur: Vox Domini super aquas. Hoc ergo in loco, quid aquarum nomine, nisi electorum corda signantur, quæ per intellectum sapientiæ, auditum iam supernæ vocis acceperunt? De quibus recte dicitur:

Psalm. 17.

Psalm. 4.

Isa. 57. d

Ioan. 7. f

Eccle. 15. a

Prover. 9. d

Psalm. 68.

Apoc. 17. d

Isaia. 32. d

Psalm. 28

E Cur ipsi sancti, qui ad summa rapiuntur, tentationibus reprimuntur.

Caput V.

ET aquas appendit mensura.] Quia sancti ipsi, qui sancto subleuante spirite ad summa rapiuntur, quandiu in hac vita sunt, ne aliqua elatione superbiant, quibusdam tentationibus reprimuntur: vt nequaquam tantum proficere valeant, quantum volunt: sed ne extollantur superbia, sit in eis ipsarum quædam mensura virtutum. Hinc est enim quod Helias dum tot virtutibus in alta profecisset, quædam mensura suspensus est, dū Iesabel postmodum quamuis reginam, ramen mulierculam fugit. Perpendo quippe hunc miræ virtutis virum, ignem de cælo trahere, et secundo quinquagenarios cum suis omnibus, petitione subdita concremare, verbo cælos a pluuijs claudere, verbo cælos ad pluuias aperire, suscitantem mortuos, ventura quoque prævidentem: et ecce rursus animo occurrit, quo pauore ante vnā mulierculam fugerit. Considero virum

5.

3. Reg. 19. a

S. Greg. Tom. 2.

Q99 3 timore

Ibidem.

timore percuffum, de manu Dei mortem petere, nec accipere: de manu mulieris mortem fugiendo vitare. Quærebat enim mortem dum fugeret, dicens: Sufficit mihi, tolle animam meam: neque enim melior fum quàm patres mei. Vnde ergo fic potens, vt toll illas virtutes faciat? Vnde fic infirmus, vt ita feminam pertimecat: nifi quia aquæ appenduntur menfura: vt ipfi fancti Dei homines, et multum valeant per potentiam Dei, et rurfum quadam menfura moderati fint per infirmitatem fuam? In illis virtutibus Helias, quid de Deo acceperat, in iftis infirmitatibus quid de fe effe poterat, agnofcebat. Illa potentia virtus fuit, ifta infirmitas cuftos virtutis. In illis virtutibus offendeat, quid acceperat: in iftis infirmitatibus hoc quod acceperat, cuftodiebat. In miraculis monftrabatur Helias, in infirmitatibus feruabatur. Sic Paulum video fluminum et latronum, ciuitatis et folitudinis, maris ac terræ pericula fuftinentem, frænantem ieiunijs ac vigilijs corpus, fuftinentem frigoris, et nuditatis ærumnam, ad Ecclefiarum cuftodiam, vigilanter fe ac paftoraliter exercentem, ad tertium cælum raptum, rurfumq. cum in paradifum raptum, & audiffe arcana verba, quæ non licet homini loqui: et iam in fatanæ angelo ad tentandum conceditur, orat vt eximi debeat, et non exauditur, Cuius cum ipfa initia conuerfionis afpicio, perpendo quòd ei fuperna pietas cælos aperit, fe feq. illi Iefus de fublimibus offendit. Qui lumen corporis ad tempus perdidit, lumen cordis in perpetuum accepit. Ad Ananiam mittitur, vas electionis vocatur: et tamen de ciuitate eadem quam poft vifionem Iefu ingreffus fuerat, fugiens recedit, ficut ipfe teftatur dicens: Damafci præpofitus gentis Arethæ regis cuftodiebat ciuitatem Damafcenorum, vt me comprehenderet: et per feneftram in fporta dimiffus fum per murum, et fic effugi manus eius. Cui licenter dicam: O Paule in cælo iam Iefum confpicias, et in terra adhuc hominem fugis? In paradifum duceris, fecreta Dei verba agnofcis, et adhuc a fatanæ angelo tentaris? Vnde fic fortis vt ad cæleftia rapiaris? Vnde fic infirmus, vt in terra hominem fugias, et adhuc a fatanæ angelo aduerfa toleres: nifi quia ipfe, qui te fubleuat, rurfum fubtiliffima te menfura moderatur: vt et in miraculis tuis nobis prædices virtutum Dei, et rurfum in timore tuo reminifci nos facias infirmitatis noftre? Quæ tamen infirmitas ne in deperationem nos pertrahat cum pulfari, dum de infirmitate tua Dominum rogares, quia auditus non es, nobis quoque locutus es, quid audifti? Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Aperta ergo voce Dei offenditur: quia cuftos eft virtutis, infirmitas. Tunc quippe bene interius cuftodimur, cum per difpenfationem Dei tolerabiliter tentamur exterius, aliquando vitij, aliquando preffuris. Nā eis quoque quos viros nouimus fuiſſe virtutum, tentationes atque certa mina non defuere vitiorum. Hinc eft enim quòd ad conſolationem noſtram idem prædicator egregius de ſe quædam talia proderè dignatur, dicens: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, et captiuum me ducentem in lege peccati, quæ eft in membris meis. Ad ima quippe pertrahit caro, ne extollat ſpiritus: et ad alta fuſtollit ſpiritus, ne proſternat caro. Spiritus leuat, ne iaceamus in infimis: caro aggrauat, ne extollamur ex ſummis. Si non fubleuante ſpiritu nos caro tentaret, pondere proculdubio tentationis ſuæ in ima deijceret. Rurfum vero ſi non tentante carne ad ſumma nos ſpiritus fubleuaret, in ſuperbiæ caſu ipſa nos peius fubleuatione proſterneret. Sed ſi certo moderamine, vt dum vnusquiſque ſanctorum iam quidem interius ad ſumma rapitur, ſed adhuc tentatur exterius, ne deſperationis lapſum, nec elationis incurrat: quoniam nec teutatio exterior culpam perficit, quia interior intentio rurfum trahit: nec rurfum intentio interior in ſuperbiam eleuat, quia tentatio exterior humiliat dum grauat. Sicq. magno ordine cognofcimus in interiori proſectu, quid accipimus, in exteriori defectu, quid ſumus. Et miro modo agitur, vt nec de virtute quiſquam extolli debeat, nec de tentatione deſperare: quia dum ſpiritus trahit, et caro retrahit, ſubtiliſſimo iudicij interni moderamine, infra ſumma, et ſupra infima in quodam medio anima libratur. Bene ergo dicitur: [Et aquas appendit menſura.] Sequitur: [Quando ponebat pluuijs legem, et viam procellis ſonantibus: tunc vidit illam et enarrauit, et præparaui, et inueſtigauit. Solent per pluuias prædicantium dicta ſignari. Vnde per Moſen dicitur: expectetur ſicut pluuiæ eloquium meum. Quorum videlicet verba cum blande perſuadent, pluuiæ ſunt: cum vero terribilia de venturo iudicio in-

nant,

- A** nante, sonantes procellæ. Et notandum quòd pluuijs lex ponitur: vt via procellis sonantibus aperiatur. Lex quippe est ipsis prædicatoribus posita, vt viuendo impleant quod loquendo suadere festinant. Nam loquendi auctoritas perditur, quando vox opere non adiuuatur. Hinc enim per Psalmistam dicitur: Peccatori autem dixit, Deus: Quare tu enarras iustitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam, et proiecisti sermones meos post te. Sermones etenim Dei post se prædicator projicit, cum hoc, quod dicit, facere contemnit. Quando autem dicitis eius alter obediatur, dum ipse respuit opere, quod prædicat voce, et dissimulat audire quod narrat. De ista prædicationis lege scriptum est. Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum. Qui autem fecerit, et docuerit sic, magnus vocabitur in regno cælorum. Regnum cælorum, videlicet Ecclesiam præsentem appellat, de qua scriptum est: Er colligent de regno eius omnia scandala. In superno etenim regno scandala, quæ ex eo colligi debeant, non habentur. Qui ergo soluit opere, et sic docet voce, in isto regno cælorum erit minimus, in illo nec minimus. Viam autem procellis sonantibus posuit, cum prædicatoribus suis, ad corda hominum terrore venturi iudicii perculsa, aditum fecit. Prius itaque lex ponitur, vt postmodum via pandatur: quia illa vox eorum audientis penetrat, quæ hoc quod sonuerit ore, opere conseruat. Tunc autem, cum legem pluuijs, et viam procellis sonantibus poneret, hanc sapientiam Deus vidit, enarrauit, præparauit et inuestigauit. Vistata sacri eloquij locutione videtur Dei dicitur, videre nos facere, sicut iusto viro Dominus dicit: Nunc cognouit quòd timeas Deum. Et Israelitæ præmonentur: Tentat vos Dominus Deus vester, vt sciat si diligitis eum: id est, vt scire vos faciat. Tunc ergo cum legem pluuijs poneret, hoc est, mandatum custodiæ prædicatoribus daret, hanc incarnatam sapientiam videri, et enarrari a prædicatoribus, præparari et inuestigari ab auditoribus fecit. Sibi quippe illam præparat, quisquis illam bene viuendo in diem iudicii propitiam parat. Et notandum quòd de ea quattuor dicta sunt. Ait enim: Vidit, enarrauit, præparauit, inuestigauit. Vidit namque, quia species est: enarrauit, quia verbum: præparauit, quia remedium: inuestigauit, quia occultum. Sed hoc quòd æterna Dei sapientia species patris, et verbum dicitur, quando ab humana mente penetratur? Quis namque intelligat, vel verbum sine tempore, vel speciem sine circumscriptione? Dicendum ergo erat aliquid, quod de illa homo cognosceret in se. Vnde apte subditur:

- D** *Quòd in eo sapientiam Domini se habere, potest homo cognoscere, si timeat Deum, et quem in sua natura non intelligit, in se quodammodo cognoscit.*
Caput V 1.

- E** T dixit homini: Ecce timor Domini ipsa est sapientia, et recedere a malo intelligentia. Ac si aperte diceretur: Ad temetipsum homo reuertere, cordis tui secreta persequere. Si Deum te timere deprehendis, profecto constat quia hac sapientia plenus es. Quam si adhuc cognoscere non potes quid sit in se, iam cognoscis interrim quid sit in te. Quæ enim apud se ab angelis meruitur, apud te timor Domini vocatur: quia hanc habere te certum est, si timere te Deum incertum non est: Hinc etiam per Psalmistam dicitur. Initium sapientiæ timor Domini: quia tunc penetra-
E re cor inchoat, cum hoc extremi iudicii pauore perturbat. Ad paruitatem igitur nostram diuinus sermo se attrahit: sicut cum pater cum paruulo filio loquitur, vt ab eo possit intelligi, sponte balbutit. Quia enim naturam sapientiæ penetrare non possumus quid sit in se, ex condescensione Dei audiuius quid sit in nobis, cum dicitur: Ecce timor Domini, ipsa est sapientia. Sed quia ille veraciter vim diuini timoris intelligit, qui se a cunctis prauis operibus custodit, recte dicitur: Et recedere a malo intelligentia. Ea igitur quæ sequuntur, quia prophetiæ spiritu plena sunt, ipsa sacre hystoriæ verba testantur, cum dicitur:

CAPVT VIGESIMVM NONVM BEATI IOB.

Addidit quoque Iob assumens parabolam suam, & dixit: Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me? Quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Sicut fui in diebus adolescentie mee, quando secreto Deus erat in tabernaculo meo. Quando erat omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei. Quando lauabam pedes meos butyro, et petra fundebat mihi riuos olei. Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi. Videbant me iuuenes & abscondebantur, & senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, et lingua eorum gutturi suo adhaerebat. Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi, eo quod liberafsem pauperem vociferantem, & pupillum cui non esset adiutor. Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduae consolatus sum. Iustitia indutus sum, & vestiui me sicut vestimento, & diademate iudicio meo. Oculus fui caeco, & pes claudio. Pater eram pauperum, et causam quam nesciebam, diligentissime inuestigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam praedam. Dicebamque. In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. Radix mea aperta est focus aquas & ros morabitur in missione mea. Gloria mea semper innouabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur. Qui me audiebant, expectabant sententiam, et in tenri tacebant ad consilium meum. Verbis meis addere nihil audebant, et super illos stillabat eloquium meum. Expectabant me, sicut pluuiam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum. Si quando ridebam ad eos, non credebant: & lux vultus mei non cadebat in terram. Si voluissem ire ad eos, sedebam primus. Cumque, sedetrem quasi tex circumstante exercitu, eram tamen merentium consolator,

Capitulum V I I.

Addidit quoque Iob assumens parabolam suam.] Quia enim parabola similitudo nominatur, aperte constat quod per exteriorum verborum formam, mysteria loquitur, qui ad loquendum, parabolam assumpsisse memoratur. Cum etenim sua narrat, quae cumque sunt sanctae Ecclesiae ventura denunciat: et per hoc quod ipse patitur, indicat quid illa patiatur. Nonnumquam vero sic suae historiae verba permiscet, vt nil allegoricum insonet: nonnumquam vero sic suos dolores loquitur, ac si ex voce dolentis Ecclesiae, loquatur. In hac vero vltima sui parte sermonis, vltimum tempus designat Ecclesiae: quando aduersarios suos, id est, carnales quosque, vel haereticos atque gentiles, quos nunc studet sapientiae auctoritate comprimere; effrenata instantia elatos cogitur irrisa tolerare. Vnde in hoc quoque sermone dicitur: Nunc autem derident me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus regis mei. Et ipsa ordinis ratio exposcit, vt per verba beati Iob vltima, extremi sanctae Ecclesiae designentur dies, quando persecutione crescente, apertas haereticorum voces tolerare compellitur, cum motus cordis sui, quos nunc intra cogitationum sinus contegnat, tunc in voce manifestati erroris aperiant. Nunc enim, sicut per Ioannem dicitur, draco in abyso clausus tenetur: quia diabolica malitia in eorum subdolis cordibus occultatur. Sed sicut illic scriptum est, educetur draco de puteo abyssi: quia quod modo praetimore tegitur, tunc contra Ecclesiam publice de iniquorum cordibus

- A** cordibus omne serpentinum virus aperitur. Nunc enim abscondit se sub blandiente lingua, scilicet conscientia, et malitia calliditatis, quasi quadam se tegit abyſſo simulationis: nunc Dominus, sicut Psalmistæ voce dicitur, congregat sicut in vitro aquas maris. Vter quippe, carnalis est cogitatio. Aquæ ergo maris in vitro congregatæ sunt, cum amaritudo peruersæ mentis non erumpit exterius in vocem præuæ libertatis. Veniet profecto tempus quando contra hanc peruersi, atque carnales aperta voce prædicent, quod nunc occulta cogitatione moliantur. Veniet tempus, quando catholicam Ecclesiam, non solum iniustus vocibus, sed etiam in crudelibus plagis premant. Ab adversariis namque suis duobus modis Ecclesia persecutionem patitur, scilicet aut verbis, aut gladijs. Sed cum verbis persecutionem sustinet, exercetur eius sapientia: cum vero gladijs, exercetur eius patientia. Sed verborum persecutiones ab hæreticis nunc etiam quotidie toleramus, cum ipsi hæretici linguis nobis subdolis, et falsa humilitate blandiuntur. Persecutiones vero gladiatorum iuxta finem mundi secuturæ sunt: ut grana cælestibus horreis recondenda, tanto verius a peccatorum paleis exuantur, quanto acrius affliguntur. Tunc electi omnes, qui in illa fuerint tribulatione comprehensi, reminiscuntur horum temporum, in quibus nunc Ecclesia fidei pacem tenet, et superba hæreticorum colla comprimit, non potentatu culmibus, sed iugo rationis. Reminiscuntur nostri, qui quicquid fidei tempora ducimus: quicquid in bellis coartatur gentium, non tamen in dictis expugnatur patrum. Beatus ergo Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, quæ tunc in illis angustijs inuenitur: et tamen nostræ, ut dixi, quietis reminiscitur, sua transacta narrat, et alijs ventura denunciat, dicens:

- C** *Tantas tribulationes Ecclesia in fine mundi venturas, per spiritum prophetia sanctus Iob prævidit, ut comparatione earum huius temporis pressura, desiderari non immerito videantur.* Caput VII.

- Q** Vis mihi tribuat, ut sim iuxta menses pristinos? Multa enim talia sancta Ecclesia doloribus pressa dictura est. Tantis quippe illam futuram est tribulationibus angustari, ut hæc tempora cum magno suspirio desideret, quæ nos cum magno dolore toleramus. Dicat ergo, dicat per vocem beati Iob: [Quis mihi tribuat ut sim iuxta menses pristinos?] Quia enim statutus dierum numerus, menses vocantur: quid aliud nomine signat mensium, nisi collectiones animarum? Dies quippe dum colliguntur in mensibus, subtrahuntur: quia et in hoc tempore sancta Ecclesia, dum veritatis luce splendentes animas colligit, in inimis abscondit. Aliquando etiam mensis perfectione ponitur, sicut Propheta ait: Erit mensis ex mense, perfectio videlicet eis in requie, quibus nunc perfectio fuerit in operatione. Reminiscatur ergo perfectionem pristina, reducat ad memoriam quanta prædicatione sua, collectis animabus reportabat lucra, et angustata tribulationibus dicat: [Quis mihi tribuat ut sim iuxta menses pristinos?] In quibus profecto mensibus qualis fuerit, enumerando subiungit, dicens: [Secundum dies, quibus Deus custodiebat me, quando splendebat lucerna eius super caput meum, et ad lumen eius ambulabam in tenebris.] Tunc quippe videt ex se, persecutione cogente, infirmorum multos cadere, quos nunc ut mater intra pacis sinum parvulos fouet, et intra tranquillas fidei cunas continet, quia admixti fortibus, ipsa fidei tranquillitate nutriuntur. Tunc vero tales multi casuri sunt, et per viscera charitatis, quidquid in damno paruulorum sustinet, se perpeti animus perfectorum dolet. Infirmerum etenim damna, ad corda fortium per compassionem transeunt. Vnde per Paulum dicitur: Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non vror? Tanto enim quisque perfectus est, quanto perfecte sentit dolores alienos. Vnde sancta Ecclesia infirmis tunc cadentibus angustata, cum horum reminiscitur temporum, iure dictura est: Secundum dies quibus Deus custodiebat me: quia se tunc in illis æstimat cadere, quæ se nunc in istis respicit custodiri. Bene autem dicitur: Quando splendebat lucerna eius super caput meum, et ad lumen eius ambulabam in tenebris. Lucernæ enim nomine, lumen signatur sacræ scripturæ, de qua ipse Ecclesiæ pastor dicit: Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies illucescat, et lucifer oriatur in cordibus vestris. Et Psalmista ait: Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine. Quia autem principale nostrum mens est, appellatione capitis mens vocatur. Vnde per Psalmistam dicitur:

Pfal. 12. dicitur: Impinguatus in oleo caput meum. Ac si aperte dicat: Charitatis pinguedine replesti mentem meam. Nunc ergo lucerna super caput Ecclesie splendet: quia sacra eloquia tenebras nostrae mentis irradiant, ut in hoc caliginoso vitae praesentis loco, dum verborum Dei lucem percipimus, quae sunt agenda, videamus. Nunc ad lumen in tenebris ambulat: quoniam sancta vniuersalis Ecclesia etsi alienae occulta cogitationis non penetrat, quia quasi faciem non cognoscit in nocte, tamen ponit gressus boni operis, directa lumine supernae locutionis. Sequitur:

Reminiscentur Ecclesia sacunditatis sua, quam in primo tempore habuit, quamvis circa mundi finem maxima predicationis virtute roboretur. Caput I X.

Cant. 8. e Sicut fui in diebus adolescentiae meae, quando secreto Deus erat in tabernaculo meo.] Sicut vniuersi cuiusque hominis, sic sanctae Ecclesiae aetas describitur. Paruula quippe tunc erat, cum a natiuitate recens verbum vitae praedicare non poterat: Hinc enim de illa dicitur: Soror nostra paruula est, et vbera non habet: quia nimirum sancta Ecclesia priusquam proficeret per incrementa virtutis, infirmis quibusque auditoribus praebere non potuit vbera praedicationis. Adulta vero Ecclesia dicitur, quando Dei verbo copulata, sancto repleta spiritu, per praedicationis ministerium in filiorum conceptione fecundatur, quos exhortando parit, conuertendo parit. De hac eius aetate Dominus dicitur: Adolescentula dilexerunt te. Vniuersae quippe Ecclesiae, quae vnam catholicam faciunt, adolescentulae vocantur: non iam vetusta per culpam, sed non elata per gratiam: non senio steriles, sed aetate mentis ad spiritalem congruam fecunditatem: Tunc ergo cum in diebus illis Ecclesia quasi quodam senio debilitata, per praedicationem filios parere non valet, reminiscitur fecunditatis antiquae, dicens: Sicut fui in diebus adolescentiae meae. Quamuis post eosdem dies quibus deprimitur, iam tamen circa ipsum finem temporum, grandi praedicationis virtute roboretur. Nam susceptis ad plenum gentibus: omnem Israeliticum populum, qui tunc inuentus fuerit, in fidei sinum trahit. Scriptum quippe est: Donec plenitudo gentium introiret, et sic omnis Israel saluus fieret. Sed ante illa tempora erunt dies, in quibus ab aduersariis paululum videbitur oppressa, cum et horum dierum reminiscitur, dicens: [Sicut fui in diebus adolescentiae meae, quando secreto Deus erat in tabernaculo meo.] Quid hoc loco tabernaculum, nisi habitationem mentis accipimus? Quia per omne quod cogitatio agimus, in consilio nostri cordis habitamus. Quisquis autem mandata Dei tacitus cogitat, secreto illi Deus in tabernaculo est. Habitationem etenim cordis sui ante Dei esse oculos viderat, qui dicebat: Et meditatio cordis mei conspectu tuo semper. Exteriora namque opera patent oculis hominum, longe vero incomparabiliter interiores ac subtilissimae cogitationes nostrae patent oculis Dei. Omnia enim, sicut scriptum est, nuda et aperta sunt oculis eius. Et saepe in exteriori opere ante oculos hominum inordinati apparere metuumus, et in interiori cogitatione illius respectum non metuumus, quem videntem omnia, non videmus. Multo enim magis intrinsecus Deo, quam extrinsecus hominibus conspicibiles sumus. Vnde et sancti omnes foris se intusque circumspiciunt, et vel reprehendendos se exterius, vel iniquos se interius videri inuisibiliter timent. Hinc est quod animalia quae per Prophetam videntur, in circuitu et intus plena oculis esse memorantur. Quisquis enim exteriora sua honeste disponit, sed interiora negligit, in circuitu oculos habet, sed intus non habet. Sancti vero omnes, quia et exteriora sua circumspiciunt, ut bona de se exempla fratribus praebant, et interiora sua vigilanter attendunt, quia sese irreprobabiles interni iudicis obtutibus parant, et in circuitu oculos et intus habere perhibentur: magisque se quo Deo placeant, in sua interna componunt, sicut per Psalmistam quoque de sancta Ecclesia dicitur: Omnis gloria eius filiae regis ab intus. Sed quia exteriora sua etiam irreprehensibilia custodit, iure de ea subdidit: In simbris aureis circumamicta varietatibus: ut et pulchra sibi intus sit, et alijs foris et se prouehens per internam gloriam, et alios erudiens per exteriora operum exempla. Beatus igitur Iob dicat ex se, dicat ex persona vniuersalis Ecclesiae: [Quando secreto Deus erat in tabernaculo meo.] Ut enim demonstret quantum intus profecerit, secreto Deum fuisse in suo tabernaculo perhibet. Ut etiam ostendat rectitudinis opera quantum extrinsecus custodiuit, adiungit: [Quando erat omnipotens mecum, et in circuitu meo pueri mei.] Omnes enim, qui diuina praecepta metuant, Dei

- A** Dei tabernacula sunt. Vnde, vt supra iam diximus, per semetipsam Veritas dicit de eo, qui illius mandata custodit: Ego et pater meus veniemus, et mansionem a pud eum faciemus. Quo contra peruersi quique dum interna non appetunt, in suis se cogitationibus foras fundunt. Vnde eis per Prophetam dicitur: Redite prauaricatores ad cor. Et rursum: Væ qui cogitatio inuile. In actionibus quippe suis verentur homines, quos corporaliter vident, et Deum sibi presentem non æstimant esse, quem non vident. Quo contra in laude iusti dicitur, dum Aegypti regem contemneret, et Dei mandatis obediret: Quia inuisibilem tamquam videns sustinuit. Peruersum quippe terræ principem quasi non vidit, quem ab oculis sui cordis abiecit. Regem vero inuisibilem tamquam videns sustinuit: quia ab eius timoris intuitu, mentis oculos non deflexit. Sancta itaque Ecclesia in magnis tunc tribulationibus deprehensa, cum multos a Deo conspiciat praua cogitatione discedere, videt profecto mentis eorum habitaculum, discedente Deo vacuum remanere, et iure deplorans, dicit: [Quando secreto Deus erat in tabernaculo meo.] Quibus verbis non immerito etiam simulatio religionis plangitur: quia nonnulli etiam nunc Christiani esse non appetunt, sed videri. His videlicet Deus in publico est, non in secreto. Sed sancta Ecclesia Deum in secreto habere desiderat: quia illos vere fideles respicit, quos ad fidei vitam corde pleno permanere cognoscit. Quæ iuxta exteriorem quoque vigoris sui rectitudinem dicit: [Quando erat omnipotens mecum, et in circuitu meo pueri mei.] Pueri scilicet vocantur, qui cælestibus mandatis inseruiunt. Vnde per Prophetam Dominus dicit: Ecce ego et pueri mei quos mihi dedit Deus. Et rursum in Euangelio: Pueri, numquid pulmentariū habetis? Nunc ergo in circuitu eius sunt pueri: quia in cunctis fere gentibus reperiuntur, qui cælestia mandata custodiunt, et spiritalis disciplinæ regulis obsequuntur. Qui profecto tunc ad obsequium pueri deerunt, quando prauī, qui reperi fuerint, spiritalia eius mandata contemnunt. Sequitur:

Iob. 14. 6

Isa. 46. 6
Mich. 3. 8

II.

Isa. 8. 8
Iob. 21. 6

Iacob 3. 8

Phil. 4. 6

Ibidem.

Quod tunc Ecclesia pedes prædicatorum butyro laudat, cum beatorum operum pinguedine, et obedientia adipæ collectam de gloria prædicationis puluerem eis detergebat.

Caput X.

- Q** Vando lauabam pedes meos butyro.] Quia Christum et Ecclesiam vnā esse personam crebro iam diximus, illum videlicet huius corporis caput, hanc autem illius capitis corpus: aliter hæc verba iuxta vocem capitis accipi, atque aliter iuxta vocem corporis debent. Quos ergo pedes Domini, nisi sanctos prædicatores accipimus? De quibus dicit: Et ambulabo in eis. Butyro ergo pedes lauantur: quia prædicatorum sancti bonorum operum pinguedine replentur. Etenim vt supra iam diximus, vix ipsa prædicatio sine aliquo transitur admissio. Nam, quilibet prædicans, aut ad quantulamcumque indignationem trahitur, si contemnitur: aut ad quantulamcumque gloriam, si ab audientibus veneratur. Vnde et Apostolis pedes loti sunt, vt a quamlibet paruo contagio in ipsa prædicatione contracto, quasi a quodam itinere collecto puluere mundarentur. Et beatus Iacobus dicit: Nolite plures magistri fieri fratres mei. Et paulopost: In multis enim offendimus omnes. Pedes ergo lauantur butyro: quia pinguedine boni operis infunditur atque mundatur collectus pulvis de gloria prædicationis. Vel certe butyro pedes lauantur dum sanctis prædicatoribus debita ab audientibus stipendia conferuntur, et quos fatigat ininnatus prædicationis labor, exhibita a discipulis pinguedo boni operis fouet: non quod ideo prædicent vt alantur, sed ideo alantur vt prædicent: id est, vt prædicare subsistant, non vt in intentionem sumendi victus transeat actio prædicatoris, sed ad vtilitatem prædicationis deferuiant ministeria sustentationis. Vnde a bonis prædicatoribus non causa victus prædicatio impenditur, sed causa prædicationis accipitur victus. Et quoties prædicatoribus necessaria ab audientibus conferuntur, non solent de rerum munere, sed conferentium gaudere mercede. Vnde per Paulum dicitur: Non quæro datum, sed requiro fructum. Datum quippe est res ipsa quæ impenditur: fructus vero dati est, si benigna mente futuræ mercedis studio aliquid impendatur. Ergo datum in re, accipimus, fructum in corde. Et quia discipulorum suorum Apostolus mercede potius quam munere pascetur, nequaquam datum, sed fructum se querere faretur. Vnde et subdidit protinus, dicens: Habeo autem omnia, et abundo. Butyro ergo lauantur pedes,

cum

cum prædicatores sancti, vt diximus, ipsa prædicatione fatigati, auditorum suorum A
 bonis operibus fouentur. Fessos namque pedes butyro vnixerat ille, qui audiebat: Vis-
 scora sanctorum quæcuerunt per te frater. Hoc butyro vinctus fuerat pes, qui in cate-
 na tenebatur, dicens: Dæt misericordiam Dominus Onesiphori domui: quia sæpe me
 refrigerauit, et catenam meam non erubuit. Si ergo ex voce capitis hæc verba pensa-
 mus, recte pedes, sicut dictum est, prædicatores accipimus. Si autem sentire ista ex vo-
 ce folius corporis debemus, nimirum pedes Ecclesiæ sunt inferiorum opum ministris
 qui dum ad vsus necessarios ea quæ sunt exterius, exercent, per extremum ministerium
 velut pedes terræ inhaerent. Sed debent hi, qui præfunt, qui doctrinæ studio inuigilant
 solerti cura occupatorum corda requirere, eisq. eam quam ipsi vacando percipiunt,
 crebræ admonitionis voce, infusionem pinguedinis ministrare. Nam quia in vno cor-
 pore inuicem pro se membra sollicita sunt, sicut illorum ministerijs nostra extrema B
 fulciuntur: ita necesse est vt nostris studijs illorum interiora repleantur. Quando igitur
 sancti doctores quibusdam ad externa ministeria deditis, vnctionem dominicæ in-
 carnationis prædicant, butyro eloquij pedes lauant. Solent etiam pedes ipsa itine-
 ris asperitate lacerari. Vnde et omnino difficile est in terrenis actionibus huius vitæ
 iter agere, et nulla ex labore itineris vulnera sustinere. Cum ergo vigilantes præposi-
 ti, auditores suos curis exterioribus intentos ad cor reuocant, vt quæ inter ipsa chæ-
 opera admiserint mala, cognoscant, et quæ cognouerint, descant, pedes butyro lau-
 uant: quia eorum vulneribus, poenitentiae vnguenta subministrant. Reminiscatur igitur
 tunc Ecclesia vehementer afflictæ, quo modo pacis suæ tempore per exhortationis
 verbu, membra in se etiam extrema mundabat, et dicat: Quando lauabam pedes meos
 butyro. Quod de beato Iob admirabiliter liber intueri, qui inter tot curas rectu, inter tot C
 affectus pignoratu, inter tot studia sacrificiorum, subiectis suis quamlibet extremis, bona
 sequentis vitæ prædicabat: vt eos de caelestibus imbueret, qui sibi ad terrena opera
 deseruierunt. Quid ad hæc nos episcopi dicimus, qui commissis nobis verbum vitæ im-
 pendere non curamus, quando coniugatum virum prohibere non valuit a butyro præ-
 dicationis, vel sæcularis habitus, vel magnæ occupatio facultatis.

*Quod petra riuus olei fundebat, cum corda discipulorum Spiritus sancti vnctione
 Christus impleuit. Caput X I.*

Sed seruata veritate historiz, ad sanctæ Ecclesiæ iam verba redeamus, quæ per bea-
 tum Iob, id est, per os membri sui loquitur, quanta sint quæ tempore extremo pa-
 tietur, cum transactorum suorum reminiscitur, vt per eam videlicet verbi pinguedi-
 nem operatium vita lauaretur. Quæ ipsam quoque prædicatorem suorum vigilantia D
 plenius exequens, subdit: [Et petra fundebat mihi riuus olei.] Quia petra nomine Chri-
 stus accipitur, prædicator egregius fatetur, dicens: Petra autem erat Christus. Quæ
 videlicet petra nunc ad vsum sanctæ Ecclesiæ olei riuus fundit: quia in ea loquens Do-
 minus prædicamenta vnctionis intemæ emanat. De hac petra olei riuus exijt, Liber
 Matthæi, liber Marci, liber Lucæ, et liber Ioannis. In diuersis huius mundi partibus
 quot prædicamenta edidit, tot petra hæc per ora Apostolorum omnium olei riuus fu-
 dit. Toties adhuc de petra hæc olei riuus funditur, quoties a sancto Spiritu vngendis
 mentibus auditorum, ea quæ in libris veteribus de Christo dicta sunt, explanantur. Et
 riui vocantur olei: quia decurrunt et vngunt. In quibus quisquis tingitur, quisquis vn-
 gitur, interior impinguatur. De qua nimirum pinguedine Psalmista ait: Sicut adipe E
 et pinguedine repleatur anima mea. Potest nomine olei, ipsa sancti Spiritus vnctio de-
 signari, de qua per Prophetam dicitur: Computrescit iugum a facie olei. Iugum quippe
 a facie olei computrescit: quia dum sancti Spiritus gratia vngimur, a captiuitatis
 nostræ seruitute liberamur: dumq. maligni spiritus dominatio superba repellitur, iugum
 feruitur, quo libertatis nostræ colla premebantur. De hoc rursus oleo scriptu
 est: Vineæ facta est dilecto meo in cornu filio olei. Filius quippe olei, fidelis populus
 dicitur, qui ad fidem Dei interna sancti Spiritus vnctione generatur. Multis ergo tunc
 sancta Ecclesia tribulationibus depressa, dona spiritus et mira quæ nunc habet prædi-
 camenta ad memoriam reuocet, et suum silentium deplorat, dicens: [Petra fundebat
 mihi riuus olei.] Quibus verbis congrue subiicit: [Quando procedebam ad portam
 ciuitatis, et in platea parabant mihi cathedram. Videbant me iuuenes et abiconde-
 bantur,

- A** bantur, et senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, et digitum superponebant orī suo. Vocem suam cohibebant duces, et lingua eorū gutturi suo adhærebat.] Mos vetetus fuit, vt seniores in porta consisterent, et causas introentium iudicarent, quatenus tanto esset pacificus vrbis populus, quanto ad hanc discordes ingredi non liceret. Sed nos sacram historiam venerantes, hæc egisse beatum Iob pro cultu iustitiæ certum tenemus, atque ad indaganda allegoriæ mysteria ducimur. Quid ergo per ciuitatis portam nisi bona quæque actio designatur, per quam anima ad conuentum regni cælestis ingreditur? Vnde et Propheta ait: Qui exaltas me de portis mortis, vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion. Portæ quippe mortis, sunt actiones prauæ, quæ ad interitum trahunt. Quia autem Sion speculatio dicitur, portas Sion, actiones bonas accipimus, per quas supernam patriam ingredimur, vt Regis nostri gloriā contemplemur. Quid vero per cathedram, nisi magisterij auctoritas designatur? Græca autem lingua platea pro latitudine dicitur. Nunc ergo sancta Ecclesia ad ciuitatis portam procedit: quia vt aditum cælestis regni percipiat, in sanctis se actionibus exerit. Cui in platea paratur cathedra, quia in magnæ auctoritatis latitudine sui magisterij exhibet libertatem. Quæ enim recta quæ sentit, publica voce prædicat, quasi in platea super cathedram sedet, cum nullum de suis prædicatione metuit, nullius pressa terroribus, se sub silentio abscondit. An non in publico ad docendum præsidet, quam simul et sentiendi veritas, et docendi potestas fulcit? Sed cum ad portam procederet, et in platea super cathedram sederet, quid a leuibus, quid ve a grauibz agetetur, adiungit dicens: [Videbant me iuuenes, et abscondebantur, et senes assurgentes stabant.] Si historiæ intendimus, quæ dixit credimus: si allegoriæ, quæ prædixit videmus. Iuuenes namque dici solent qui nulla consilij grauitate fulciuntur. Senes vero non eos scriptura sacra vocare consueuit, qui sola quantitate temporum, sed morum grandæuitate maturi sunt. Vnde per quemdam Sapientem dicitur: Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque numero annorum computata. Cani autem sunt sensus hominis, et ætas senectutis vita immaculata. Vnde recte quoque Dominus ad Moysen dicit: Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sunt. In quibus quid aliud quàm senectus cordis requiritur, cum tales iubentur eligi, qui senes esse sciuntur? Si enim senectus in eis corporis quæteretur, a tantis sciri poterant, a quantis videri. Dum vero dicitur: Quos tu nosti quod senes populi sunt, profectoliquet, quia senectus mentis, non corporis eligenda nunciatur. Sanctam ergo Ecclesiam vident nunc iuuenes et absconduntur, senes vero ei assurgentes assunt: quia vigorem eius atque rectitudinem immutari formidant, grandæui glorificant. Leues quippe sunt qui fugiunt, graues vero atque perfecti hanc vitæ suæ meritis assurgendo venerantur. Disciplinam quippe illius perfecti diligunt, imperfecti reprehendunt. Vident ergo hanc iuuenes et absconduntur: quia deprehendi in suis occultis actibus metuunt. Senes vero assurgentes stant: quia perfecti quique ex humilitate indicant, quantum in bona operatione profecerunt. Sed quia hæc de suis loquitur, narret quoque qualiter ab exteris timeatur. [Principes cessabant loqui, et digitum superponebant orī suo. Vocem suam cohibebant duces, et lingua eorum gutturi suo adhærebat.] Qui hoc loco alij duces intelligi vel principes possunt, nisi hæreticæ prauitatis auctores? De quibus per Psalmistam dicitur: Effusa est contentio super principes eorum, et seduxerunt eos in inuium, et non in via. Ipsi etenim dum dispensationem Dei peruersè interpretari non metuunt, profecto plebes subditas non iam eam viam quæ Christus est, sed in inuium trahunt. Super quos recte quoque effusa contentio dicitur: quia suis sibi vicissim allegationibus contradicunt. Arius quippe tres personas in diuinitate suscipiens, tres etiam deos credit. Quem contra Sabellius vnum Deum suscipiens, vnam credidit esse personam. Inter quos sancta Ecclesia rectum prædicationis suæ tramitem indeclinabiliter tenens, et vnum Deum prædicans, tres personas contra Sabellium asserit, et tres personas asserens, vnum Deum contra Arium confiteretur. Quia autem in sacro eloquio Manichæus virginitatem laudati competit, coniugia damnauit. At contra Iovinianus quia concedi coniugia cognouit, virginitatis munditiam despexit. Vnde fit vt semper hæreticis petueria intelligentia consulis, vicissim sibi eorum nequitia et in-

Psal. 9.

Sapient. 4. b

Numer. 11. d

14.

Psal. 106.

l. 2. vno

201

culpa concordet, et in fententia difcrepet. At contra fancta Ecclefia per medias vtrarumque partium lites, ordinata pace graditur: et fic fcit fupiora bona fufcipere, vt nouerit etiam inferiora venerari, quatenus nec fumma æquet infimis, nec rursum ima defpiciat, cum fumma veneratur. Nunc ergo hæreticarum plebium principes, auctoritatem fanctæ Ecclefie perpendentes ceffant loqui, et quali ori fuo digitum fuperponunt, dum falſis querelis non ratione vocis ſe reprimi, fed virtutis manu ſignificant. Vocem fuam duces cohibent: quia nimirum hi, qui poſt ſe errantes populos trahere conantur, ne loqui peruerſa nunc audeant, et auctoritatis frenantur pondere, et virtute rationis. Quorum lingua fuo gutturi adhæret: quia etſi peruerſa loqui libera voce non audeant, intus tamen apud ſe contegunt cuncta, quæ contra veram fidem proponere falſa moluntur. Horum ergo temporum, ſequenti tribulatione deprehenſa, reminifcens Ecclefia deplorat, dicens: [Quando procedebam ad portam ciuitatis, et in platea parabant cathedram mihi. Videbant me iuuenes, et abſcondebantur, et ſenes aſſurgentes ſtabant. Principes ceſſabant loqui, et digitum fuperponebant ori fuo. Vocem fuam duces cohibebant et lingua eorum gutturi fuo adhærebat.] Ac ſi aperte dicat: Cum prædicare mihi voce publica licuit, omnis qui meæ veritati non fuit ſubiectus, expauit. Illo namque tempore cum fancta Ecclefia aduerſitate præſentur, prauis quibuſque prædicatoribus licentia locutionis datur. Quod longe ante Hieremias intuens ait: Sed et lamie nudauerunt mammam, lætauerunt catulos ſuos. Quid namque lamias, niſi hæreticos appellat, humanam quidem faciem, ſed belluina per impietatem corda geſtantes? Qui tunc mammam nudant, cum errore ſuum libere prædicant. Tunc catulos lætant: quia male ſequaces paruulorum animas dum peruerſa inſinuant, ad impietatem nutriendo confirmant. Sequitur:

15.
Thren. 4. 4

Quod reſtoribus Ecclefia ſummopere attendendum eſt, quod in diſciplina rigore manſueti ſint. Caput XIX.

AVris audiens beatificabat me, et oculos videns teſtimonium reddebat mihi.] Dū beatificari ſe ab audientibus, ſibi. teſtimonium reddi a videntibus fatetur, beatus lob qualis in ſermone, qualis in opere fuerit, oſtenditur. Neque enim aut in opere iam perfectus eſt, qui adhuc lingue prauitas contradicit: aut in ſermone laudabilis qui hoc quod loquitur, opere non oſtendit. Vt igitur beatus lob amicorum ſuorum increpationibus exactus, vtraque ſe habuiſſe perhibeat, ſeſe et audientibus et videntibus venerationi fuiſſe manifeſtat. Quod ſi ad vocem ſanctæ Eccleſie referamus, ille eius verba beatificat, qui ea quæ audierit, opere conſummat. Ille ei teſtimonium reddit, qui exemplis vitæ illius bene viuendo reſpondet. Sanctam etenim Eccleſiam ille veraciter videt, cuius teſtatur vita, quia videt. Ad hoc namque bonorum intra eam reſtitudo cernitur, vt quique hanc viderint, a ſuis prauitatibus corrigantur. Nec dum ergo intra ſanctam Eccleſiam videt bonos, qui non eſt emendatus a malis. Sed vnde ei teſtimonium reddatur, oſtenditur cum ſubiungit: [Eo quod liberaſſem pauperem vociferantem, et pupillum cui non erat adiutor. Benedicſio perituri ſuper me veniebat, et cor viduæ conſolatus ſum.] Magnæ miſericordie iſta ſunt opera, liberare vociferantem pauperem, pupillo adiutorium miniſtrare, perituum eripere, cor viduæ conſolari. Superius enim dictum eſt quid exhibuit per doctrinam. Ait namque: [Auris audiens beatificabat me.] Nunc autem narrat quæ per miſericordiam impendit, dicens: Eo quod liberaſſem pauperem vociferantem et pupillū cui non erat adiutor. Vox quippe cū opere ſibi neceſſario concordat. Hæc beatus lob et exhibuit ſubditis, et tamen per ſanctam Eccleſiam exhibenda ſignauit. Quæ vtrumque nunc inceſſabiliter exercet, vt videlicet filios ſuos et loquendo pascat, et defendendo protegat, quatenus et per verba bonos faciat, et per patrocinia tueatur a malis. Bene autē ſcriptum eſt: Germinet terra herbā virentem et facientem ſemen, et lignum fructiferum faciens fructum iuxta genus ſuum. Quod ſic eſt veraciter factum, vt ſignificaret faciendum. Per terrā quippe figuratur Eccleſia, quæ et verbis bono pabulo reſcit, et patrocinij vmbra-culo cuſtodit, quæ et loquendo pascit, et opitulando protegit: vt non ſolum herbam refectionis proferat, ſed et cum fructu operis, arborem protectionis. Perpendendum quoque video his qui plebium gubernationibus præſunt, quod ſuperius dicens:

Gene. 1. 11

16.

Vide-

- A** Videbant me iuuenes, et abscondebantur: nunc astruit: [Cor viduæ consolatus sum.] Quanta disciplina regiminis, ut ante eum iuuenes abscondantur, quanta mansuetudo pietatis, ut per eum viduarum corda consolentur. Sunt namque nonnulli ita districti, ut omnem etiam mansuetudinem benignitatis amittant: et sunt nonnulli ita mansueti, ut perdant districti iura regiminis. Vnde cunctis rectoribus utraque summo opere sunt tenenda, ut nec in disciplinæ vigore benignitatem mansuetudinis, nec rursum in mansuetudine districtiorem deserant disciplinæ: quatenus nec a compassione pietatis obdurescant, cum contumaces corrigunt, nec disciplinæ vigorem molliant, cum infirmorum animos consolantur. Regar ergo disciplinæ vigor mansuetudinem, et mansuetudo ornet vigorem, et sic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Hæc autem quæ supra diximus pietatis opera, sancta Ecclesia et corporaliter exhibet, et spiritaliter exhibere non cessat. Nam pauperem vociferantem liberat, cum peccatori veniam deprecanti, eas, quas commiserat culpas, relaxat. De talibus quippe pauperibus dicitur: Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cælorum. Et talium pauperum clamor est Psalmistæ voce dicentium: Cito nos anticipet misericordia tua: quia pauperes facti sumus nimis. Pupillum vero cui non est adiutor liberat, dum unusquisque mortuo antiquo patre diabolo, ad sanctæ Ecclesiæ sinum cutrens, in ea exhortationis adiutorium inuenit, qui iam desideria mundi persequentis fugit. Potest pupilli nomine, fidelis quisque etiam propter mortem boni patris intelligi: cuius ad tempus visio destitutus est, quamuis solatio destitutus non est. Benedictio etiam perituri super eam venit, cum peccatoris interitum præuenit, et cum sanctis exhortationibus, a culpa fouea reducit. Vnde scriptum est: Qui conuerit fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius a morte, et operit multitudinem peccatorum. Si enim magnæ mercedis est a morte eripere carnem quandoque morituram, quanti est meriti a morte animam liberare, in cælesti patria sine fine viduam? Cor autem viduæ consolatur, dum fideli cuique animæ qui æternas Domini retributiones narrat, quasi viri sui bona ad memoriam reuocat. Cui quia spiritaliter anima iuncta est, eo mortuo vidua dicitur, sed sanctæ Ecclesiæ vocibus ex eius resurrectione refouetur. Magnam ergo consolationem cor viduæ suscipit, quando fidelis anima in verbis Ecclesiæ de aduentu illius aliquid, cui spiritaliter est coniuncta, cognoscit. Sequitur: [Iustitia indutus sum, et vestiui me sicut vestimento.] Vestimento, utique cum vestimur, ex omni parte circumdamur. Ille ergo iustitia sicut vestimento vestitur, qui se vndique bono opere protegit, et nullam partem actionis suæ peccato nudam relinquit. Nam qui in alijs actionibus iustus est, in alijs iniustus: quasi hæbet latus cooperuit, illud nudauit, nec iam bona sunt opera quæ subortis alijs prauis operibus inquinantur. Hinc enim per Salomonem dicitur: Qui in vno offenderit, multa bona perdet. Hinc Iacobus dicit: Qui cumque totam legem seruauerit, offendant autem in vno, factus est omnium reus: Quæ videlicet sententiam suam ipse diligenter exposuit, cum subiunxit: Qui enim dixit: Non mœchaberis, dixit et, Non occides. Quod si non mœchaberis, occidas autem factus es transgressor legis. Cordis ergo oculis circumquaque portectis, vndique nobis adhibenda custodia est. Vnde et eodem quoque per Salomonem dicitur: Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit. Dicitur enim custodia, præmissit omni, ut videlicet unusquisque hinc inde se diligenter inspicat, et quamdiu in hac vita est, contra spiritalis inimicos in acie se positum sciat, ne mercedem quam per has actiones colligit, per alias amittat; ne hinc hosti fores obstruat, et aliunde aditum pandat. Si qua etenim ciuitas contra insidiantes inimicos magno vallatur aggere, fortibus cingatur muris, ex omni parte insomni muniatur custodia: vnum vero in ea foramen tantummodo immunitum per negligentiam relinquatur, inde proculdubio hostis ingreditur, qui vndique exclusus videbatur. Phariseus namque ille, qui in templum oraturus ascendit, ciuitatem mentis suæ quanta munitione vallauerit, audiamus: Ieiuno, inquit, bis in sabbato, decimas de omnium quæ possideo. Qui præmisit: Gratiās ago tibi, magna certe munimina adhibuit. Sed videamus ubi insidianti hosti immunitum foramen reliquit: quia non sum sicut publicanus iste. Ecce ciuitatem cordis sui insidiantibus hostibus per elationem aperuit, quam frustra per ieiunium et elemosinas clausit. Incassum munita sunt cetera, cum locus vnus de quo hosti patet.

aditus, munitus non eft. Gratiás recte egit, fed peruerfe fe fuper publicanum extulit. **A** Ciuitatem cordis fui extollendo prodidit, quam abftinendo et largiendo feruauit. Vífta eft per abftinentiam gula, deftructa ventris ingluuies, fuperata eft largitate tenacia, auaricia deprefsa. Quibus hoc laboribus actum credimus? Sed o quot labores vno vitio percuffi ceciderunt, quanta bona vnus culpæ gladio funt perempta! Vnde magnopere oportet et bona femper agere, et ab ípſis nos bonis operibus caute in cogitatione cuſtodire: ne ſi mentem eleuant, bona non ſint, quæ non auctori militánt, fed elationi.

Quòd qui vitia ſuperant, cum de victoria ſua ſuperbiant, ipſo hoſte ſuper ſe ruente intereunt. Caput X I I I.

DE qua re non inordinate agimus, ſi ex libris, licet non canonicis, ſed tamen ad ædificationem Eccleſiæ editis, teſtimonium proferamus. Eleazar namque in prælio elephante feriens ſtrauit, ſed ſub ipſo quem extinxit occubuit. Quos ergo iſte ſignificat quem ſua victoria oppreſſit, niſi eos qui vitia ſuperant, ſed ſub ipſa quæ ſubijciunt, ſuperbiendo ſuccumbunt? Quafi enim ſub hoſte quem proſternit, moritur, qui de culpa quam ſuperat, eleuatur. Penſandum ergo magnopere eſt: quia bona prodeſſe æqueunt, ſi mala quæ ſubrepunt, non cauentur. Perit omne quod agitur, ſi non ſolícite in humilitate cuſtoditur. Vnde bene quoque de ipſo primo parente dicitur: Poſuit eum Dominus in paradíſo voluptatis, vt operaretur et cuſtodiret. Operatur quippe qui agit bonum quod præcipitur, ſed quod operatus fuit it non cuſtodit, cui hoc ſubrepi quod prohibetur. Beatus igitur Iob quia ex omni parte bono ſe opere texerat, dicat: Iuſtitia indutus ſum, et veſtiui me ſicut veſtimento. Vbi protinus ſubdidit. [Et diademate iudicio meo.] Iuſtorum iudicia recte diademati comparantur: quia per magni operis gloriam, ad retributionis ducunt coronam. Quæ nimirum iudicia ſecum quotidie introſus agunt: quid Deo, quid proximo debeant, ſolerte aſpiciunt, atque ad agenda bona ſe vehementer accendunt, et de perpetratis malis diſtrictè redarguunt. Vnde bene quoque per Salomonem dicitur: Cogitationes iuſtorum iudicia. Iuſti quippe ab omni ſtrepitu ſæculari ad corda ſua redeunt, ibiq. aſcendunt tribunal mentis, atque ante oculos ſe et proximum ſtatunt, et deducunt ad medium regulam teſtamenti, qua dicitur: Quæ vultis vt faciant vobis homines, et vos eadem facite illis. Transferunt in ſe perſonam proximi, et ſolícite attendunt, quid ſibi ſi ita eſſent, fieri vel non fieri iuſte voluiſſent: ſicq. diſtrictò iure atque iudicio cauſam ſuam, et proximi iuxta tabulas diuinæ legis in foro cordis examinant. Bene ergo dicitur: Cogitationes iuſtorum iudicia: quia ipſe eorum intimus motus cordis, quaſi quædam libra eſt iudiciariæ poteſtatis. Quibus peccatis, quia retributionem inferius non requirunt, recte eorum iudicia diademati comparantur. Diadema quippe in ſuperiori parte corporis ponitur, Iuſtorum ergo iudicium diadema dicitur: quia per hoc non in terrenis et infimis, ſed ſurſum remunerari concupiſcunt. Sequitur:

Quòd in proferenda ſententia nihil perperam agendum ſit, ne quabbet temere dicta in diſcuſſa et imperta reddamus: Caput X I I I I.

OCulus fui cæco, et pes claudò. Pater eram pauperum, et cauſam quam nesciebam, diligentiſſime inueſtigabam.] Inter hæc leſtoris animus forſitan querat, cur beatus Iob ſuas tam ſubtiliter virtutes enumeret. Sanctorum quippe viro- rum eſt, bona quæ fecerint occultare, ne contingat eos lapſum elationis incurtere. Vnde per ſemetipſam veritas dicit: Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Hinc eſt etiam quòd cæcos iuxta viam ſedentes illuminans præcepit dicens: Videte ne quis ſciat. De quibus illico ſcriptum eſt: Abeuntes diſſimauērunt eum per totam terram illam. Sed querendum nobis eſt, quid ſic hoc quod ipſe omnipotens, cui hoc eſt velle quod poſſe, et taceri virtutes ſuas voluit, et tamen ab his, qui illuminati ſunt, quaſi inuitus indicatur: niſi quòd ſeruis ſuis ſe ſequentibus exemplum dedit, vt ipſi quidem virtutes ſuas occultare deſiderent, et tamen, vt aliorum exemplo proficiant, prodantur inuiti, et facta quidem ſua occultando,

- A** occultando seipfos custodiant, sed dum produntur inuiti, bona ad proximos suos exempla transmittant. Occulentur ergo studio, necessitate publicentur, et eorum occultatio sit custodia propria, eorumque publicatio sit utilitas aliena. Rursum quia scriptum est: Neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candela-
delabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram homi-
nibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent patrem vestrum qui in cælis est. Aliquando sancti viri et coram hominibus compelluntur bona facere, aut eadem ho-
minibus sua facta narrare, sed ad eum finem omnia referentes, ut non ipsi eis de ope-
ribus, sed pater eorum qui in cælis est, debeat glorificari. Dum enim sancta prædi-
cant, ipsa prædicatione eorum fortasse despicitur, quorum vita nescitur. Compellun-
tur ergo vitam suam dicere, ut auditorum suorum valeant vitam mutare. Et facta
sua referunt, ut venerationi sint: venerari appetunt, ut reuerenter audiantur. Scri-
ptum quippe est: Cum eleuantur animalia de terra, eleuantur pariter et rotæ: quia
videlicet cum auditorum mentes prædicantium vitam suspiciunt, necessario utique
etiam vim prædicationis admirantur. Hinc est ergo quod prædicatores boni et hono-
rem propter elationem fugiunt, et honorari tamen propter imitationem velint. Sic
nimirum Paulus Apostolus discipulis loquens et honorem fugit, et tamen quantum
esset honorandus, ostendit. Nam cum Thessalonicensibus diceret: Neque enim aliquan-
do fuimus in sermone adulationis, sicut scitis, neque in occasione auaritiæ, Deus tes-
tis est, secutus adiunxit: Neque quærentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, ne-
que ab alijs, cum possimus oneri vobis esse ut Christi Apostoli, sed facti sumus paru-
uli in medio vestrum. Rursus Corinthijs, honorem fugiens, dicit: Non enim nos me-
tipso prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum, nos autem seruos vestros
per Iesum Christum. Quos tamen videns falsorum Apostolorum persuasionibus a
veræ fidei tramite deuiare, eis se summopere quantum esset venerandus, ostendit di-
cens: In quo quis audet, in insipientia dico, audeo et ego. Hebræi sunt, et ego. Israeli-
tæ sunt, et ego. Semen Abrahæ sunt, et ego. Ministri Christi sunt, et ego. Ut minus
sapiens dico, plus ego. Quibus etiam subiungit: quod ei quoque tertij cæli secreta pa-
tuerint, quod raptus etiam paradisi arcana penetrarit. Ecce honorem fugiens, Aer-
uum se discipulorum prædicat. Ecce honorem pro vtilitate audientium quærens, fal-
sis Apostolis vitæ suæ merita superponit. Egit quippe doctor egregius, ut dum ipse
qualis esset, agnosceret, et vita et lingua male prædicantium eius comparatione vi-
lesceret: illos videlicet commendaret, si se absconderet, cumque se non ostenderet, eri-
tori locum dedisset. Miro igitur modo et humilitatis exhibet gratiam, et vtilitatis
quærit incrementum, ut et seruum se discipulorum prædicet, et aduersarijs potio-
rem demonstret. Ostendit discipulis quid humilitatis acceperit: ostendit aduersarijs quid
sublimitatis. Innotescit discipulis qualis apud se maneat in cogitatione. Innotescit
aduersarijs qualis foris appareat in operatione. Sancti ergo viri cum coguntur bona
narrare quæ faciunt, non elationi seruiunt, sed vtilitati. Vnde beatus Iob amicis suis
se iniuste increpantibus, atque idcirco nescientibus bona sua loquendo aperit, ut nimi-
rū discerant, non contra eius vitā increpantes erigi, sed hanc tacentes imitari: quam-
uis, ut supra iam diximus, hunc ad memoriam facta sua reducere, inuicta ab increpan-
tibus desperatio compellebat. Nam inter tot dolores vulneris, et verba desperationis,
cum bona quæ fecit narrat, quasi collapsum verbis et verberibus ad spem animi re-
format. Dicat ergo bona quæ fecit, ut non cogatur inter tot mala de se desperare quæ
audit: [Oculus sui cæco, et pes claudō.] Cum sancti operis exempla pensamus, intuen-
dū nobis prius est, quam rectus narrandi ordo seruetur, ut ante iustitiz, et post miseri-
cordiæ opera describatur. Ille quippe bene agit quæ pia sunt, qui scit prius seruare quæ
iusta: ut collatus in proximis ruius misericordiæ, de iustitiz fonte ducatur. Nam
multi proximis quasi opera misericordiæ impendūt, sed iniustitiz facta non deserunt.
Qui si veraciter proximis misericordiam facere student, sibi ipsi prius debuerant ius-
tite viuendo misereri. Vnde scriptum est: Miserere animæ tuæ placens Deo. Qui ergo
misereri vult proximo, a se trahat necesse est originem miserendi. Scriptum namque
est: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quo modo ergo alteri miserendo pius
est, qui adhuc iniuste viuendo sit impius sibi in teipso? Vnde per quemdam sapientē dici-
tur: Qui sibi nequam est, cui bonus erit? Ad exhibendam quippe misericordiam ut
S. Greg. Tom. 2. Rrr 3 indigen-

Matt. 5. b

Ezech. 1. a

19.

1. Thes. 2. a

1. Cor. 4. b

20.

Ecc. 30. d

Dent. 6. a

Ecc. 14. a

iodigentibus plene exterius valeat impendi, duo ſibi neceſſaria congruunt, id eſt, homo
 qui præbeat, et res quæ præbeatur. Sed longe incomparabiliter melior eſt homo quàm
 res. Qui itaque indigenti proximo exteriori ſubſtantiam præbet, ſed vitam ſuam a ne-
 quitia non cuſtodit, tem ſuam Deo tribuit, et ſe peccato. Hoc quod minus eſt, obtu-
 lit auctori, et hoc quod maius eſt, ſeruauit iniquitati. Bece itaque per beatum Iob
 prius dicitur: luſtitia indutus ſum et veſtiti me ſicut veſtimento, et ſicut diademate
 iudicio meo. Ac deinde ſubiungitur: Oculus fui cæco, et pes claudus. Quia tuoc eſt apud
 Deum oblatio veræ reſtitutidinis, cum de radice iuſtitie procedunt rami pietatis. Sed
 quia in ipſo miſericordie opere plus ſolet apud internum iudicem animus penſari
 quàm factum, notādum quod cæci oculum fuiſſe ſe aſſerit, pedem claudi. Hæc etenim
 dicens, perfectio indicat quia et illi per ſemetipſum manum præbuerat, et hunc por-
 tando ſuſtinebat. Ex qua re colligitur, ſuper egenos ac debiles quantum miſericordie
 illius viſcera fundebantur. Vode et ſubditur: [Pater eram pauperum.] Quæ videlicet
 verba ſi ad vocem ſanctæ Eccleſiæ typica interpretatione referamus, ipſa eſt oculus
 cæco, quia per verbum lucet ipſa pes claudus, quia per adiutorium coſtituet. Cæcos
 enim prædicando illuminat, claudos vero opitulando ſuſtentat. Cæcus quippe eſt, qui
 adhuc quo pergat, non videt. Claudus autem eſt, qui non poteſt ire quo videt. Crebro
 namque peccatum aut ignorantia aut infirmitate perpetratur, vt vel oſciat homo
 quid velle debeat, vel non omne quod voluerit poſſit. Quod cootra recte per Pſalmi-
 ſtam dicitur: Dominus illuminatio mea et ſalus mea. Quia enim Dominus et ſcien-
 tiam et virtutem præbet, et contra ignorantiam illuminatio, et contra infirmitatem
 ſalus vocatur. Hinc etiam de iniquis dicitur: Fiant viæ illorum tenebræ, et lubricum,
 vt ſcilicet per tenebras quo ire debent non videant: qui etſi recta viderent, in eis tamen
 per lubricum ſtare non poſſent. Iſti itaque per lubricum inter bona claudicant, illi
 per tenebras, quæ bona ſequantur ignorant. Sancta itaque Eccleſia extremis tribula-
 tionibus deprehensum, antiquorum reminiscitur temporum, quando et docendo illumina-
 rare conſueuerat, et adiuuando firmare, et præcedentis membri ſui ore loquitur, di-
 cens: [Oculus fui cæco, et pes claudus.] Quæ quia duos in ſe populos collegit, Iudaicū
 ſcilicet atque gentilem, recte etiam poteſt cæco Gentilis, claudus autem Iudaicus
 populus designari. Gentilis quippe quaſi oculos non habuit: quia non recepta lege
 oon vidit, quo ire debuiffet. At contra iudaicus habens oculos, claudus fuit: quia le-
 gem quidem ſciento tenuit, ſed in ea grefſum recti operis non retendit. Si enim Gen-
 tilis populus cæcus miorie fuiſſet, Propheta non diceret: Populus qui ſedebat in tene-
 bris, lucem vidit magnam. Rurſum ſi Iſraeliticus populus a bono opere minime clau-
 dicaſſet, nequaquam voce Domini Pſalmiſta dixiſſet: Filij alieni meriti ſuor mihi,
 filij alieni inueterati ſunt, et claudicauerunt a ſemitis ſuis. Qui nimis populus clau-
 dus idcirco nominatur: quia ſaoum grefſum in operatione non habuit, quippe qui
 vtroque pede vti noluit, dum vnum teſtamentum recepit, aliud ſpreuit. Quem cum
 ad ſe venientem ſancta Eccleſia ſuſcipit, quia ei iam vetus tenenti, et nouum teſtamen-
 tum inſerit, ad dirigendos grefſus illius, quaſi alterum pedem iungit. Qui fidelis ſan-
 ctæ Eccleſiæ populus adhuc recte ſubiungit: [Pater eram pauperum:] quia videlicet
 humiles, qui pauperes ſpiritu dicti ſunt, ex eius prædicatione generantur. Sed oportet
 vt in his omnibus ipſa a hitoria ſubtiliter verba penſemus. Ait enim: [Pater eram
 pauperum, et cauſam quam nesciebam, diligentiffime inueſtigabam.] Plerumque
 enim multa homines pauperibus largiuntur, non quia eoſdem pauperes diligunt, ſed
 quia ſi minime tribuant, iram iudicij ſuperni formidant: qui ſi Deum non metuerent,
 quæ habent dare noluiffent. Et quidem in bono opere primus incipientium gradus eſt,
 vt qui adhuc proximum ſicut ſe nescit diligere, iam tamen incipiat iudicia ſuperna for-
 midare. Quia igitur aliud eſt bonum opus ex præcepto, aliud vero etiam ex affectu fa-
 cere: ſanctus vir vt mentem oobis ſuæ operationis inſinuet, dicat: Pater eram pauperū.
 Non coim patronum ſe vel proximum vel adiutorem pauperum, ſed patrem fuiſſe teſ-
 tatur: quia nimirum magno charitatis officio, ſtadium miſericordie vertit in affectū
 oaturæ, vt eos quaſi filios ceroeret per amorem, quibus quaſi pater præerat per pro-
 tectionem. Quia igitur vis miſericordie illius naturam fuerat imitata, patrem ſe
 pauperum fuiſſe commemorat. Vbi etiam ſubdit. Et cauſam quam nesciebam diligen-
 tiſſime inueſtigabam. In quibus videlicet verbis penſanda ſunt omnia quàm diſtincte
 narratur,

- A** narrantur, quod nulla ab eo merces prætermittitur. Iustus quippe est in actionibus suis, pius in inimizitiis bonorum, strenuus in negocijs pauperum. Qui enim æternæ retributionis bona cogitat, necesse est vt ad omnem se causam securatur mercedis extendat. Hinc enim per Salomonem dicitur: Qui Deum timet, nihil negligit. Hinc etiam Paulus ait: Ad omne opus bonum parati. Sed inter hæc sciendum est, quia aliquando in actionibus nostris minora bona prætermittenda sunt pro utilitate maioris. Nam quis ignoret esse boni operis meritum, mortuum sepelire? Et tamen cuidam, qui ad sepeliendum patrem se dimitti poposcerat, dictum est: Sine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade et annuncia regnum Dei. Postponendum namque erat obsequium huius ministerij officio prædicationis: quia illo, carne mortuos in terram conderet, isto autem anima mortuos ad vitam resuscitaret. Per Prophetam quoque
- B** primaribus synagogæ dicitur: Quærite iudicium; subuenite oppresso. Et tamen Paulus Apostolus dicit: Contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Auditores etenim suos ad virtutem sapientiæ, ad linguarum genera, ad prophetiæ quoque indaganda mysteria succendebat, dicens: Æmulamini spiritualia, magis autem vt prophetetis. Sed quia spiritualia dona non caperant, si terrena eos negocia depressissent, longe ante præmisit, dicens: Contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Ac si aperte dicat: Qui minoris meriti sunt in Ecclesia, et nullis magnorum donorum virtutibus pollent, ipsi de terrenis negocijs iudicent, quatenus per quos magna nequeunt, bona minora suppleantur. Quos et contemptibiles nominat, et tamen sapientes vocat, cum dicit: Sic non est sapiens inter vos quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? Qua ex re quid colligitur, nisi vt hi terrenas causas examinent, qui exteriorum rerum sapientiam perceperunt? Qui autem spiritualibus donis ditati sunt, profecto terrenis non debent negocijs implicari, vt dum non coguntur inferiora bona disponere, exercitati valeant bonis superiorem deferuire. Sed curandum magnopere est, vt hi qui donis spiritualibus emicant, nequaquam proximorum infirmantium negocia funditus deferant, sed hæc alijs quibus dignum est, tractanda committant. Vnde Moyses quoque ad populum viros pro se septuaginta constituit, vt quanto se ab exterioribus causis absconderet, tanto ardentius interna penetraret. Sicq. sit vt summi viri magis ad spiritualia dona proficiant, dum eorum mentes res infimæ non conculcant, et rursum viri in Ecclesia vltimi sine bono opere non viuant, dum in rebus exterioribus inueniunt recta quæ agant. Sancta quippe Ecclesia sic constitit vnitate fidelium, sicut corpus nostrum vnitum est compage membrorum. Alia namque sunt membra in corpore quæ intuentur luci deferuiunt, alia quæ a terreno actu minime disunguntur. Oculus quippe luci intenditur, et ne cæcari valeat, a puluere curam non refugit: Quæ tamen corporis membra vicissim sibi sua officia impartiendo copulantur, vt pes oculis curat, et oculis pedi prospiciat. Sic itaque sic sanctæ Ecclesiæ membra debent et officio esse distincta, et charitate coniuncta, vt summi viri eorum viam prouideant, qui in terrenis negocijs vacant: quatenus velut ad lumen oculorum pes ambulet, et rursum quidquid terrenis negocijs implicati agunt, hoc ad maiorem utilitatem referant, vt pes cuius via prospicitur, non sibi tantummodo, sed etiam oculis gradiatur. Dum itaque sibi inuicem alterna administratione conueniunt, miro modo agitur, vt quia electi quique vicissim sibi met impendendo quod valent faciunt, eorum fiant opera etiam, quæ facere ipsi non possunt. Sed inter hæc sciendum est, quia cum proximorum causis exterioribus, qui apre deferuiant, desunt, debent hi quoque qui spiritualibus donis pleni sunt, eorum infirmitatibus condescendere, terrenisq. illorum necessitatibus inquantum decenter valeant, charitatis condescensione seruire. Nec tædere animum debet, si sensus eius contemplationi spiritualium semper intentus, aliquando dispensandis rebus minimis quasi minoratus inflectitur, quando illud verbum per quod constat omnis creatura, vt prouideret hominibus, assumpta humanitate voluit paulominus ab Angelis minorari. Quid ergo mirum si homo se propter hominem attrahit, dum Creator hominum et Angelorum, formam hominis propter hominem suscepit? Nec tamen minoratur sensus cum sic attrahitur: quia tanto subtilius superiora penetrat, quanto humiliter pro amore conditoris nec inferiora contemnit. Quid indignum nobis vel difficile est, si supra in fraq. animum ducimus, qui eadem manu

Eccle. 7. d
2. Timot. 2. d

Luc. 9. g

Isaia 1. e
1. Cor. 6. a1. Cor. 12. a
1. Cor. 6. a

Ibidem. b

22.

23.

Gen. 18. 6

Gen. 18. 6

Sap. 12. 6

manu corporis lauamus faciem, qua etiam calceamus pedem. Beatus igitur Iob A
quia cum magna ageret, minima non despexit, dicat: [Et causam quam nescie-
bam, diligentissime inuestigabam.] Qua in te notandum video, ne ad proferendam
sententiam vniquam præcipientes esse debeamus, ne temere indiscussa iudicemus, ne
quælibet mala audita nos moueant, ne passim dicta sine probatione credamus. Quod
profecto perpetrare pertimescimus, si auctoris nostri subtilius facta pensamus. Ipse
quippe vt nos a præcipitata sententiæ prolatione compeſceret, cum omnia nuda et
aperta sint oculis eius, mala tamen Sodome noluit audita iudicare, qui ait: Clamor
Sodomorum et Gomorraeorum multiplicatus est, et peccatum eorum aggrauatum
est nimis: descendam et videbo vtrum clamorem, qui venit ad me: opere compleue-
rint, an non est ita, vt sciam. Omnipotens itaque Dominus et omnia sciens, cur
ante probationem quasi dubitat, nisi vt grauitatis nobis exemplum proponat, B
nisi vt mala hominum ante præsumamus credere quàm probare? Et ecce per Angelos ad co-
gnoscentia mala descendit, moxq. facinorosos percurit, atque ille patiens, ille mi-
tis, ille de quo scriptum est: Tu autem Domine cum tranquillitate iudicas, ille de
quo scriptum est rursum: Dominus patiens est redditor, in tanto crimine inuolutos
inueniens, quasi patientiam prætermisit, et diem extremi iudicii expectare ad vindi-
ctam noluit, sed eos igne iudicii, ante iudicii diem præuenit. Ecce malum quasi cum
difficultate credidit cum audiuit, et tamen sine tarditate percussit, cum verum agno-
scendo reperit: vt nobis videlicet daret exemplum, quod maiora crimina et tarde cre-
denda sunt cum audiuntur, et citius punienda sunt cum veraciter agnoscuntur. Hu-
ius ergo diligentia beatus Iob sollicitudinem gerens ait: [Et causam quam nescie-
bam, diligentissime inuestigabam.] Quæ scilicet verba etiam per vocem Ecclesiæ C
ad interpretationem typicam possumus non inconuenienter referre. Ipsa quippe per
electos suos cum mala carnalium iudicat, hoc quod nescit, inuestigat: quia mala quæ
nescit operando, inuestigat per iudicium corrigendo. Sancta itaque Ecclesia cum
iniustorum fuerit ad tempus improbitate compressa, reminiscitur dicens: Causam
quam nesciebam, diligentissime inuestigabam. Ac si aperte dicat: Mala quæ in ele-
ctis meis agendo non noueram, in iniquis hominibus districte iudicando plestebam.
Et quia nunc virtute prædicationis suæ diabolus contetitur, atque ex eius ore vniui-
cuiusque quem suspicit, animam rapit. Sequitur:

*Quod dentibus diaboli prædam eripit, qui ab errore vel malitia aliquem præ-
dicando conuertit.*

Caput XV.

D

1. Reg. 16. 6

Act. 9. 4

24.

Tsal. 57.

1. Pet. 5. 6

Conterebam molas iniqui, et de dentibus illius auferre prædam.] O qualem
de ore diaboli prædam tulit, quando ipsum raptorem Saulem conuertendo ra-
puit, quando adhuc spirans minarum, acceptis epistolis pergebat Damascum, et
dum persequendo fideles, congregaret plebem diabolo, cognoscendo fidem ipse ag-
gregatus est Christo. Toties ex iniqui dentibus Ecclesia prædam tulit, quoties ex er-
roris morsu animam prædicando diripuit. Quis namque iniquus verius dici potest
quàm diabolus? Cuins molas conterimus, quoties disserendo contra eius insidias, oc-
cultis illius machinamenta monstramus, ac sic de eius dentibus prædam tollimus:
quia mentem quam iam ad peccatum frangendo momorderat, ad salutem vitæ con-
uertendo reuocamus. Per molas quippe occulte eius insidiæ, per dentes vero aper-
ta iam culpæ perpetratio demonstratur. De quibus nimirum molis ac denti-
bus per Psalmistam scriptum est: Deus vero contetetur dentes eorum in ore ipso-
rum, molas leonum confringet Dominus. Sed sanctus vir ante se asserit molas
conterere, vt post de dentibus illius prædam potuisset auferre: quia tunc vera-
citer prædam de eius dentibus tollimus, cum prius molas illius conterere scimus.
Prius enim necesse est occulta consiliorum illius machinamenta prodere, vt auditoris
nostri animam valeamus postmodum ab aperto lapsu reuocare. Huius iniqui molas
ipse summus pastor Ecclesiæ prædicando conterebat, cum diceret: Sobrii estote et
vigilare, quia aduersarius vestet diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens
quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Contra hunc leonem sancta Ecclesia quia
eius insidias conspiciat, fidei caulas munit. Cuius toties molas frangit: quoties hære-
ticorum argumenta destruit: totiesq. ab eius dentibus prædam diripit, quoties ab er-
rore,

A rore, quempiam prædicando conuertit. Et quia plerique iustorum tunc erunt qui se Ecclesiasticæ pacis tempore ab hoc mundo exituros esse crediderunt, beatus Iob dum sua narrat, voces quoque iustorum sequentium indicat, dicens:

Quod sancta Ecclesia filios suos in nido pacis enutriet.

Caput XV I.

Dicebamq. In nidulo meo moriar, et sicut palma multiplicabo dies.] Quid hoc loco per nidi nomen exprimitur, nisi tranquilla quies fidei, qua vnusquisque infirmus nutritur? Multitudo quippe illa bonorum, quæ persecutionum temporibus fuerit deprehensa, nutrimentorum suorum dies quasi in nido sic in loco quietis, explere se credidit. Nam nisi sancta Ecclesia infirmos quosque filios nunc in nido pacis enutritet, Psalmista noui diceret: Etenim passer inuenit sibi domum, et turtur nidum, ubi reponat pullos suos. Iam quippe domum inuenit sibi passer: quia æternum cæli habitaculum, noster Redemptor intrauit. Et turtur inuenit nidum: quia sancta Ecclesia amore Conditoris affecta, crebris gemitibus utitur, et velut nidum sibi, id est, pacatissimam fidei quietem construit, in qua crescentes filios quasi plumescentes pullos, quousque ad superiora euolent, charitatis gremio calefactos fouet. Igitur quia tunc erunt, qui pacis tempore se ad superna migrare, id est, a nido euolare crediderunt, eorum vox beati Iob voce præuenitur, cum ait: [Dicebamq. In nidulo meo moriar.] Quia vero hoc ipsum sibi pacis ocium ex multorum dierum longitudine promittebant, recte subiungit, dicens: [Et sicut palma multiplicabo dies.] Palma enim tarde proficit, sed diu in viriditate subsistit. Cum multis autem difficultatibus sancta Ecclesia ad fidei statum venit, et pro collectione plurimorum, in eiusdem fidei gloria diutius stare concupiscit. Sicut palma ergo multiplicare se dies credidit, quæ emergente subitæ temptationis articulo, pacis suæ gratiam et tarde a fidelibus adeptam, et citius ab infidelibus interceptam dolet. Nec immerito iustorum vita palmæ comparatur: quia scilicet palma inferius tactu aspera est, et quasi aridis corticibus obuoluta: superius vero et visu et fructibus pulchra: inferius corticum suarum inuolutionibus angustatur, sed superius amplitudine pulchræ viriditatis expanditur. Sic quippe est electorum vita, despecta inferius, superius pulchra: in imo ista quasi multis corticibus obuoluitur, dum innumeris tribulationibus angustatur: in summo vero illa quasi pulchræ viriditatis folijs amplitudine retributionis expanditur. Habet quidem aliud palma, quo a cunctis arborum generibus differt. Omnis namque arbor in suo robore iuxta terram vasta subsistit, sed crescendo superius angustatur, et quanto paulisper sublimior, tanto in altum subtilior redditur. Palma vero minor ab imis inchoat, et iuxta ramos, ac fructus ampliori robore exurgit, et quæ tenuis ab imis proficit, vastior ad summa succrescit. Quibus itaque alia arbuta nisi terrenis mentibus inueniuntur esse similia, inferius vasta, superius angusta? quia nimirum omnes huius sæculi dilectores, in terrenis rebus fortes sunt, in cælestibus debiles. Nam pro temporali gloria vsque ad mortem desudare appetunt, et pro spe perpetua, ne parum quidem in labore subsistunt. Pro terrenis lucris quasi libet iniurias tolerare, et pro cælesti mercede vel tenuissimi verbi ferre contumelias recusant: terreno iudici toto etiam die assistere fortes sunt, in oratione vero coram Domino vel vnus horæ momento lassantur. Sæpe nuditate, deiectionem, famem, pro acquirendis diuitijs atque honoribus tolerant, et earum rerum se abstinentia cruciant, ad quas adipiscendas festinant: superna autem laboriose querere tanto magis dissimulat, quanto ea retribui tardius putat. Hi itaque quasi aliarum arborum more deorsum angusti vasti sunt, sursum angusti, quia fortes in inferiora subsistunt, sed ad superiora deficiunt. At contra ex qualitate palmarum designatur proficiens vita iustorum, qui nequaquam sunt in terrenis studiis fortes, et in cælestibus debiles, sed longius atque distantius studiosos se Deo exhibent, quàm sæculo fuisse meminerunt. Nam cum quibusdam per prædicatorem nostrum dicitur: Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ et iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem: eorum proculdubio infirmitati condescenditur, ac si eis aperius diceretur: Si nequaquam amplius potestis, saltem tales estote in fructu bonorum operum, quales fuistis dudum in actione vitiorum, ne debiliores vos habeat sancta libertas charitatis, quàm in carne validos habuit vsus terrenæ

Psalm. 83.

25.

Parte 2. dist. 47. cap. Omnes homines.

Rom. 6. e

renæ

renæ voluptatis. Sunt vero nonnulli qui cum cælestia appetunt, atque huius mundi A
noxia facta derelinquunt, ab inchoatione sua quotidie inconstantia pusillanimitate
deficiunt. Quibus hos nisi arbutis reliquis dixerim, qui nequaquam tales su-
perius surgunt, quales inferius oriuntur? Hi quippe ad conuersionem venientes, non
tales quales cœperunt, perseverant, et quasi more arborum, inchoatione vasti sunt,
sed tænes crescunt: quia paulisper per augmenta temporum patiuntur detrimenta,
virtutum: Sensim quippe in eis desideria superna languescunt, et qui robusta ac fortia
proposuerant, debilia atque infirma consummant: dumq. ætatis augmento proficiunt,
quasi flexibiles crescunt. Palma vero, sicut dictum est vastior in summitate est quam esse
cœperit ex radice: quia sæpe electorū conuersio plus finiēdo peragit, quam proponit
inchoādo, et si tepidius prima inchoat, feruentius extrema consummat: videlicet semper
inchoare se æstimat, et idcirco infatigabilis in nouitate perdurat. Hanc scilicet iu- B
storum constantiā Propheta intēns ait: Qui confidit in Domino, mutantur fortitudi-
nē suā, assument pennas vt aquilæ, current, et non laborabūt, ambulabūt et non defi-
cient. Mutant quippe fortitudinem: quia sortes student esse in spiritali opere, qui du-
dum fuerant fortes in carne. Assument autem pennas vt aquilæ: quia contemplando
volant. Currunt et non laborant, quia velocibus magna celeritate prædicāt. Ambulāt
et non deficient: quia intellectus sui velocitatē retinent, vt tardioribus condescendant.
In cunctis vero bonæ quæ accipiunt, quanto alijs libenter accommodant, tanto ipsi in-
commutabiles in nouitate perdurant: et qui tænes a radice inchoationis exeūt, fortes
in culminis perfectione conualescunt. Dicat itaque beatus Iob ex persona sua, dicat ex
voce sanctę Ecclesię his, quos pacis tēpore ad se cōuersos habuerat, atque in bonis mo-
ribus perseveraturus credebatur: [Dicebāq. In nidulo meo moriar, et sicut palma mul- C
tiplicabo dies.] Quasi enim palmam multiplicare se dies credidit, quæ mentes fidelium
ad extremum vsque robustiores exurgere putabat. Cum enim multorum corda per-
secutionibus cœperint lassata mollescere, dolet iam in se quasi ad debilitatem tende-
re, quos mirabatur fortia proposuisse. Et quia mente semper spiritali scientiæ inten-
dit, recte subiungitur: [Radix mea aperta est secus aquas.] Iuxta aquas enim radix
aperitur, quando ad percipiēda veritatis fluentia latentet cogitatio mentis expan-
ditur. Vt enim in superiori libro iam diximus, solet in sacro eloquio radici nomine
occulta cogitatio designari. Radicem igitur nostram secus aquas aperimus, cum in-
fusioni intimæ cogitationem taciti cordis intendimus. Quæ scilicet verba si ad vocem
sanctę Ecclesię ducimus, radix illius ipsa debet incarnatio Redēptoris intelligi. Quæ
iuxta aquas aperta est, dū Deus inuisibilis per assumptionem humanitatis suæ patuit D
aspectibus visionis nostrę. Creator quippe qui in diuinitate videri non poterat, assump-
sit a nobis vnde videretur a nobis. Radix ergo secus aquas aperitur: quia auctor hu-
mani generis per humanitatē suā hominibus demonstratur. Vnde recte quoque per
Psalmistam dicitur: Et erit tamquam lignum quod plantatum est secus decursus
aquarum. Decursus quippe aquarum sunt quotidiani transitus deficientium popu-
lorum. Et de semetipsa Veritas dicit: Si in ligno viridi hæc faciunt, in arido quid fiet?
Lignum ergo secus decursus aquarum est, qui fructum et protectionem sui nobis vm-
braculi proferens, apparuit Creator in carne, vt humanum genus per resurrectionem
robustum figeret, quod per defectum quotidie ibat in mortem. Sequitur: [Et ros
morabitur in messione mea.] Subaudis, dicebam. Messio enim sanctę Ecclesię non in-
conueniēter accipitur, cū perfectę animæ corporibus abstractæ, velut maturæ segetes E
a terra decisæ, ad cælestia horrea demigrant: quod quia non nostra virtute, sed cælesti
gratia largiente agitur, bene ait: [Et ros morabitur in messione mea.] Ros namque
desuper cadit, messis deorsum colligitur. Ergo ros morabitur in messione: quia gratia
desuper veniens agit, vt digni simus qui de inferioribus colligamur. Ipsa quippe
nos desuper infundente, fructum bonorum operum fruemus. Vnde recte quoque per
Paulum dicitur: Gratia Dei sum id quod sum, et gratia eius in me vacua non fuit. Si
enim quæratur quid sit ros desuper veniens, ait: Gratia Dei sum id quod sum. Si in-
tueamur messē, sub rore crescentem, ait: Et gratia eius in me vacua non fuit, sed
abundantius illis omnibus laboravi. Sequitur: [Gloria mea semper innouabitur, et
arcus meus in manu mea instaurabitur.] Subaudis, dicebā. Superiori quippe sententiæ
coniungitur, quod locutione continua subinfertur, cum ait: [Dicebamq. In nidulo
meo

26.

Vide annota-
tiones in hanc
locum.

Isaia. 40. g

27.

Psal. 1.

Luc. 23. e

1. Cor. 15. d

A meo moriar, et sicut palma multiplicabo dies.] Ac deinde subiungitur: [Radix mea aperta est secus aquas, et ros morabitur in messione mea. Gloria mea semper innovabitur, et arcus meus in manu mea instaurabitur.] Cunctis vera scientibus liquet, quod ad veteris vitam vitia pertinent, virtutes ad novam. Hinc enim Paulus dicit: Exuentes vos veterem hominem cum actibus suis, et induentes novum. Hinc rursus ait: Verus homo noster simul crucifixus est. Hinc Psalmista ex typo humani generis loquens, inter malignos spiritus deprehensus dicit: Inueteravi inter omnes inimicos meos. A fervore etenim mentis vel inter spiritales inimicos, vel inter carnales quosque proximos, ipso aliquo modo vivendi usu vetera scimus, et assumptæ novitatis speciem fuscamus. A qua tamen vetustate quotidie si studio circumspectionis inuigilamus orando, legendo, bene vivendo renouamur: quia vita nostra dum lacrymis lauitur, bonis operibus exercetur, sanctis meditationibus tenditur, ad novitatem suam sine cessatione reparatur. Beatus igitur Iob sic sua narrat, vt nostra significet: quia sancta Ecclesia cum fideles suos conspicit ad vitæ veteris culpas redire, eos quos novitatem mentis intuetur perdere, cogitur plorare. Prædicator quippe egregius discipulis suis dicit: Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum? Sancta ergo Ecclesia quasi amissam gloriam deplorat, cum fideles suos ad vitam veterem redire considerat. Ait enim: [Dicebam, gloria mea semper innovabitur:] quia eos quos in se novæ vitæ militare credidit, vetustis desideriis servire cognoscit. Arcus autem nomine in sacro eloquio aliquando malorum insidiæ, aliquando dies iudicii, aliquando vero ipsa eadem sacra eloquia designantur. Per arcum quippe insidiæ figurantur, sicut per Psalmistam dicitur: Intenderunt arcum suum, rem amaram. Per arcum quoque dies extremi iudicii designatur, sicut per eundem rursus Psalmistam dicitur: Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis. Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant a facie arcus. In arcu enim quanto longe trahitur chorda, tanto de eo districtior exit sagitta. Sic nimirum sic extremi iudicii dies quanto longe differtur vt veniat, tanto cum venerit, de illo districtior sententia procedit. Idcirco autem diversis nunc cladibus percutimur, vt his correcti, paratiores tunc inveniri valeamus. Vnde illic præmissum est: Ostendisti populo tuo dura, flagella videlicet sæculi quæ seculum grauius iudicii diem præcurunt. Potasti nos vino compunctionis: vt terrena gaudia in lacrymis verteretur. Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant a facie arcus. Ac si diceret: Hoc tempus misericordiæ est, illud tempus iudicii erit. Per ista ergo huius temporis flagella significas, quo modo tunc percussurus es, quando non parens iudicas, qui sic districto modo percutis, quando parcis. Aliquando autem per arcum etiam sacra scriptura signatur. Ipsa quippe arcus est Ecclesiæ, ipsa arcus est Domini, de qua ad corda hominum sicut ferientes sagittæ, sic terrentes sententiæ veniunt. Vnde recte quoque per Psalmistam dicitur: Arcum suum tetendit et paravit illum, et in ipso paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit. Arcum namque suum Dominus tetendit: quia cunctis peccatoribus per scripturam sacram minas exhibuit. In quo arcu scilicet vasa mortis præparat: quia secundum eloquii sui sententiam, eos qui nunc corrigi negligunt, reprobos damnat. In quo etiam sagittas suas ardentibus effecit, quia in eos quos per terrorem corrigit, accensas verborum sententias emittit. De hoc prædicatorum arcu per Isaiam dicitur: Cum sagittis et arcu egrediuntur illuc: quia nimirum sancti Apostoli ad feriendam gentilis vitæ duritiam cum districtis verborum spiculis venerunt. Quid igitur hoc in loco arcus nomine, nisi sacrum eloquium debet intelligi? In chorda etenim testamentum novum, in cornu vero testamentum vetus accipitur. In arcu autem dum chorda trahitur, cornu curvatur. Sic in hoc eodem sacro eloquio dum testamentum novum legitur, duritia rectæ menti veteris emollitur. Ad eius namque spiritalia, et blanda præcepta illius litteræ se rigor inclinat: quia testamentum novum, dum quasi quodam bonæ operationis brachio trahitur, in testamento veteri severitatis iura flectuntur. Nec indecenter dicimus chordam testamento novo congruere, quod de incarnatione dominica certum est exitisse. Quasi ergo chorda trahitur, et cornua curvantur: quia dum in testamento novo incarnatio Mediatoris agnoscitur, ad spiritalem intelligentiam rigor testamenti veteris inclinat. Ait igitur sanctus vir: [Dicebam, Gloria mea semper innova-

Colo. 3. b
Rom. 6. a
Psal. 6.

1. Thes. 5. d

28.

Psal. 63.

Psal. 59.

Psal. 7.

Isaia. 7. d

innova-

Cant. 3. c

Ephef. 6. d
29.

Phil. 3. c

innouabitur, et arcus meus in manu mea instaurabitur.] Arcus in manu, est scriptura sacra in operatione. In manu etenim arcum tenet, qui diuina eloquia quæ intellectione cognoscit, operatione perficit. Instauratur ergo arcus in manu, dum quidquid in sacro eloquio studendo cognoscitur, viuendo completur. Hinc etiam Salomon dum fortis spiritalis pugnae describeret bellatores, ait: Omnes tenentes gladios, ad bella doctissimi. Quid namque in diuina scriptura per gladium figuretur, Paulus aperuit, dicens: Et gladium spiritus, quod est verbum Dei. Salomon autem non ait: Omnes habentes gladios, sed tenentes: quia videlicet verbum Dei non est mirabile solummodo scire, sed facere. Habet quippe, sed non tenet gladium, qui diuinum quidem eloquium nouit, sed secundum illud viuere negligit. Et doctus esse ad bella iam non vellet, qui spiritalem quem habet gladium minime exercet. Nam resistere tentationibus omnino non sufficit, qui hunc verbi Dei tenere gladium male viuendo postponit. Sancta itaque Ecclesia quæ subsequenti persecutione deprimitur, malorum abundantiam, et bonorum inopiam pensans, beati Iob vocibus damna sua prænunciat, dicens: [Dicebāq. in nidulo meo moriar, et sicut palma multiplicabo dies. Radix mea aperta est secus aquas, et ros morabitur in messione mea. Gloria mea semper innouabitur, et arcus meus in manu mea instaurabitur.] Quæ videlicet cuncta considerans, nequaquam spe cassa fallebatur. Nam perfecti quique multos nunc eius conspiciunt adiutores, sed pensant proculdubio quod emergente persecutionis articulo, ex his plerique hostes illius sunt, qui esse pacis tempore eius ciues videntur. Non autem de omnibus ita desperant: sed tamen plerumque contingit, vt hi de quibus maiorem fidei fiduciam habuerant, ipsi eiusdem fidei hostes atrociores fiant: vt eos tunc videant contra sacra eloquia agere, ex quorum se operatione crediderant hæc eadem sacra eloquia ad prædicationis gratiam restaurare. Quæ tamen tempora iam nunc inchoasse ingemiscimus, cum multos intra Ecclesiam positos cernimus, qui aut nolunt operari, quod intelligunt, aut hoc ipsum quoque sacrum eloquium intelligere ac nosse contemnunt. A veritate etenim auertentes auditum, ad fabulas conuertuntur, dum omnes quæ sua sunt querunt, non quæ sunt Iesu Christi. Scripta Dei vbique reperta opponuntur oculis, sed hæc cognoscere homines dedignantur. Pene nullus querit scire quod credidit. Multitudo ergo bonorum præcedentium arcum suum destrui dolebat, quæ sacrum eloquium restaurari semper per studium subsequentium credebat.

LIBRI DECIMINONI MORALIVM FINIS.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
LIBER VIGESIMVS.

Continuans reliqua capituli vigesiminonij textus beati Iob.

CAPVT PRIMVM.

Vanis omnem scientiam atque Doctrinam scriptura sacra sine aliqua comparatione transcendat, vt taceam quod vera prædicat, quod ad caelestem patriam vocat, quod a terrenis desideriis, ad superna amplectenda cor legentis immutat, quod dictis obscurioribus exercet fortes, et paruulis humili sermone blanditur: quod nec sic clausa est vt paucisci debeat, nec sic patet, vt vilescat: quod vsu fastidium tollit, et tanto amplius diligitur, quanto amplius meditatur: quod legentis animum humili-

- A** humilibus verbis adiuvat, sublimibus sensibus leuat: quod aliquo modo cum legentibus crescit quod a rudibus lectoribus, quasi recognoscitur, et tamē doctis semper noua reperitur: ut ergo de rerum pondere taceam, scientias tamen omnes atque doctrinas ipso etiam locutionis suae more transcendit: quia vno eodemque sermone dum narrat textum, prodit mysterium, et sic scit praeferita dicere, ut eo ipso nouerit futura praedicare, et non immutato dicendi ordine, eisdem ipsis sermonibus nouit et antea describere, et agenda nunciare: sicut haec eadē beati Iob verba sunt, qui dum sua dicit, nostra praedicat, dumque lamēta propria per sermonē indicat, sanctae Ecclesiae causas per intellectū sonat. Ait enim: [Qui me audiebant, expectabant sententiam, et intenti tacebant ad consiliū meum. Verbis meis addere nihil audebāt, et super illos stillabat eloquium meum. Expectabant me sicut pluiuiam, et os suum aperiebant quasi ad imbrem ferotinum.] Hanc etenim apud beatū Iob fuisse subiectorum reuerentia indubitanter credimus. Sed sicut iam saepe diximus, sancta Ecclesia haereticorum, vel carnalium tribulationibus pressa, praetiorum reminiscitur temporum, in quibus omne quod ab ea dicitur, cum metu a fidelibus auditur, et aduersariorum suorum proteruiam deplorans, dicit.

Quanta reuerentia Iob fuerit apud auditores suos, et quanta discretiōnis in sermonibus proferendū. Caput 11.

- Q** Vi me audiebant expectabant sententiam, et intenti tacebant ad consiliū meum.] Ac si aperte dicat: Non vt hi proterui ac tumidi, qui dū veritatis verba suscipere reuoluunt, praedicationis meae sententias quasi docendo praerurrūt. Cuius nunc discipuli intenti ad eius consiliū tacent: quia verba eius non audent impugnare, sed credere. Vt enim proficere ex ipsis possint, ea procul dubio non iudicaturi, sed secuturi audiūt. De quibus recte subiungitur: [Verbis meis addere nihil audebāt:] quia nimirum tunc haeretici cū contra hanc libertate pessima fuerint effrenati, dictis eius addere aliquid praesumunt, cū praedicatorum eius rectitudinē quasi emendare moliantur: Quae adhuc de bonis auditoribus subdit: [Et super illos stillabat eloquium meum.] In hac stillatione eloquii, quid aliud quam mēsa praedicationis accipitur? quia oportet vt exhortationis gratia singulis iuxta capacitatē ingenij conferatur. Per hoc ergo quod dicitur: Verbis meis addere nihil audebāt, reuerentia laudatur audiētium. Per hoc vero quod subditur: [Et super illos stillabat eloquium meum.] indicatur dispensatio magistrorum. Debēt enim subtiliter is qui docet perspicere, ne plus studeat, quā ab audiente capiatur, praedicare. Debet enim ad infirmitatē audiētium semetipsum contrahendo descendere, ne dū paruis sublimia, et idcirco non profutura dicitur, se magis curet ostendere, quā auditoribus prodesse. Iubente autem Domino, non solū phialae ad mensam tabernaculi, sed etiā ciathi preparantur. Quid enim per phialas, nisi larga praedicatio, quid vero per ciathos, nisi minima et tenuis de Deo locutio designatur? In mensa igitur Domini, et phialae preparantur et ciathi: quia videlicet in doctrina sacri eloquii, non solū exhibenda sunt magna et arcana, quae decibant, sed etiā parua et subtilia quae quasi per gustum notitiā praestant. Huius ergo discretissimae dispensationis suae, sancta Ecclesia extremis pressa temporibus reminiscatur, et dicat: Super illos stillabat eloquium meum. Vbi apte quoque subiungitur: [Expectabant me sicut pluiuiam, et os suum aperiebant quasi ad imbrem ferotinum.] Verba quippe sanctae praedicationis sicut pluiuiā sustinemus: cū vera humilitate ariditātē nostri cordis agnoscimus, vt potu sanctae praedicationis irrigemur. Vnde Deo recte per Psalmistā dicitur: Anima mea sicut terra sine aqua tibi. His doctrinae fluentis infundit Propheta nos admonet, dicens: Sitientes venite ad aquā. Qui dū in extrema parte iam saeculi verba sanctae praedicationis accipimus, quasi ad imbrē ferotinū os cordis aperimus. Nā si os in corde non esset, Psalmista non diceret: Labia dolosa in corde, et corde locuti sunt mala. Os igitur cordis quia verbis intēdimus vltimē praedicationis, hoc velut ferotinis aperimus suētis. Quae nimirū praedicatio ex eius ad nos sacrificio prodijt, qui per Psalmistā dicit: Eleuatio manū mearum sacrificiū vespertinum. Quia enim Redēptor noster luxta mundi finē vim persequentium pertulit, semetipsum pro nobis sacrificiū vespertinum dedit. De hoc imbre ferotino alias scriptum est: Dabo vobis pluiuā temporaneā et ferotinā. Temporaneam quippe pluiuiam dedit: quia electis suis priori tempore legis intellectū contulit. Serotinam quoque pluiuiam tribuit: quia praedicari diebus vltimis incarnationis suae mysterium fecit. Quod quia sancta Ecclesia quotidie annunciare non desinit, ota cordis audiētium velut ex imbre ferotino infundit. Sequitur.

S. Greg. Tom. 2.

Sis

Quod

Exod. 37. c

Psal. 142.

Isa. 55. a

Psal. 11.

Psal. 14.

Hier. 5. f

Quod Prælati quifque ea circa fubditos fuos debet vti cenfura, vt eis pro tempore fit fe grauem exhibeat, vt non reddat odiofum, fit hilarem, vt non faciat vilem.

Caput 111.

SI quando ridebam ad eos, non credebant: et lux vultus mei non cadebat in terram:] Hæc fuxiuxta hiftoriæ verba percipimus, credi neceffe eft quòd vir fanctus talem fe exhibuerit fubditis, vt etiam ridēs timeri potuiffet. Sed cum fuperius patrem fe pauperum, viduarum vero confolatorem fuiſſe perhibet, magna valde diſcretionē res indiget, quomodo in tanto terrore regiminis, tanta quoque affuerit lenitas, et manſuetudo pietatis. Sine magna enim benignitatis lenitate non fuit hoc, quod fe patrem pauperum, et viduarum confolatorem dicit. Sed rurfum ſine magna ſeueritate non potuit etiam ridens timeri. Qua in re quid aliud docemur, niſi quòd talis debet eſſe diſpenſatio regiminis, vt is qui præſt, ea ſe circa fubditos menſura moderetur, quatenus et arridens timeri debeat, et iratus amari? vt cum nec nimia lætitia vilem reddat, nec immoderata ſeueritas odioſum. Sæpe enim ſubiectos frangimus, dum plus iuſto vigorem iuſtitie tenemus. Qui proſecto vigor iam iuſtitie non erit, ſi ſe ſub iuſto moderamine non cuſtodit. Et ſæpe a diſciplinæ metu reſoluimus fubditos, ſi noſtro regimini hilaritatis frena relaxamus: quia dum nos quaſi licenter lætos aſpiciunt, audacter ipſi ad illicita reſoluuntur. Sed vt rectoris vultus etiam lætus debeat timeri, neceſſe eſt vt ipſe vultum ſui Conditoris ſine ceſſatione timeat. Illi etenim mēti difficile de lætitia creditur, quæ quod ſe pro amore Domini continue aſſigat, a fubditis ſcitur. Qui enim inceſſanti æſtu ſpiritualis deſiderij ſuperna appetit, valde de ea in dubium venit hoc quod aliquando ante homines hilareſcit. Vnde et idē beatus Iob non longe poſt dicturus eſt: Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum. Sic quippe metuebat iudicem ſuum, quaſi imminentes impetus fluctuuni, iam iamq. moriturus. Cuius ergo ita mentem mœror diuini timoris inſuſcrauit, recte hilaritati illius fubditi non credebant: quia cogebantur ridenti non credere, cuius cor in timore Conditoris nouerat, quàm continua mœſtitia tenebat. Hoc quoque iuxta hiftoriam non inconuenienter accipitur, quod protinus ſubinfertur.

Quod ſanctorum lux in terrenorum deſiderijs non eſt, quorum conuerſatio in celis eſt.

Caput 1111.

*Eccleſ. 2, b
1. Cor. 11. a*

ET lux vultus mei non cadebat in terram.] Scriptum quippe eſt: Oculi ſtultorum in finibus terræ. Rurſumq. per eundem Salomonem dicitur: Oculi ſapientis in capite eius. Paulus quoque ait: Caput viri Chriſtus. Oculi ergo ſapientis in capite eius ſunt, dum Redemptoris ſui ſemper opera quæ imitari debeat, contemplantur. Lux ergo vultus eius in terram non cecidit: quia ea quæ terrena ſunt, per concupiſcentiam non aſpexit. Sed quia ſuperficiem hiftoriæ ſub breuitate diſcuſſimus, quid in his intellectu myſtico lateat, perpendamus. Vnam eſſe perſonam Chriſtum et Eccleſiam plerumque iam diximus, et ſæpe vox capitis ad vocem corporis: ſæpe vox corporis ad vocem capitis tranſit. Qui enim ſunt in carne vna, nil obſtat vt conueniant etiam in voce vna. Dicat ergo voce capitis de electis ſuis dicat Eccleſia: [Si quando ridebam ad eos, non credebant.] Ridere etenim Dei, eſt ſanctorum vias proſequenti fauore proſperari, ſicut de his quoque per vſum dicitur, quos in hos ſæculo felicitatis blandimenta comirantur: Arriſit illis tempus. Vnde econtra ira appellatur Domini, a bonis actionibus infirmari: ſicut ſcriptum eſt: Nequando irafciatur Dominus, et pereatis de via iuſta. Si igitur irafci Dominus perhibetur, cum viam iuſtitie homines perdunt, recte arridere Dominus dicitur, cum bona noſtra opera fauor gratiæ ſupernæ comitatur.

Pſal. 2.

Quòd graue peccatum ſit incanta ſecuritas: et valde vile ſit, etiam cum flammis formidare vinitam.

Caput V.

SEd electi quique quādiu in hac vita ſunt, ſecuritatis ſibi confidentiā non promittunt. Horis enim omnibus contra tentamenta ſuſpecti, occulti hoſtis inſidias metuunt: qui etiā tēratione ceſſante, vel ſola grauiter ſuſpicionē turbātur. Nā ſæpe multis graue periculum incauta ſecuritas fuit: vt callidi hoſtis inſidias non tentati, ſed iā proſtrati cognouerunt. Vigilandum quippe ſemper eſt, vt mens continue ſolicitudo nunquā relaxetur intentione ſuperna: ne laborioſa deferens, in cogitationibus fluxis, quaſi in quibuſdā mollibus ſtramē-

A. firamentis lacens, venienti corruptori diabolo mens se resoluta prostituat. Semper vero est ad certamen aduersarij erigendus animus: semper contra occultas insidias cautela prouidenda. Hinc etenim Abacuc propheta ait: Super custodiani meam stabo. Hinc rursum scriptum est: Statue tibi speculam: pone tibi amaritudines, qui euangelizas Sion. Hinc per Salomonem dicitur: Beatus vir, qui semper est pauidus: qui autem mentis est duræ, corruet in inualum. Hinc iterum dicit: Vnusquisque ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Nocturni quippe timores sunt insidiæ temptationis occultæ. Ensis autem super femur, est custodia vigilans: carnis illecebras premens. Ne ergo nocturnus timor, id est, occulta et repentina tentatio subrepat: semper necesse est, vt femur nostrum superpositus custodiæ ensis premat. Sancti etenim viri sic de spe certi sunt, vt tamen semper sint de tentatione suspecti: quippe quibus dicitur: Seruite Domino in timore, et exultate

Abac. 2. a
Hier. 31. a
Prov. 28. s
Cantic. 3. e

B. ei cum tremore: vt et de spe exultatio, et de suspicionem nascatur tremor. Quorum voce iterum Psalmista ait: Letetur cor meum vt timeat nomen tuum. Qua in re notandum quod non ait: Letetur vt securum sit: sed, Letetur vt timeat. Meminerunt namque quamuis eorum actio prosperetur, quia adhuc in hac vita sunt: de qua per eundem Iob dicitur: Tentatio est vita humana super terram. Meminerunt rursus quod scriptum est: Corpus quod corrumpitur, agrauiat animam: et deprimat terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Meminerunt et metuunt: et certitudinem sibi in se promittere non presumunt: sed positi inter gaudium spei, et temptationis metum, confidunt et timent: confortantur et titubant: certificantur et suspecti sunt. Bene ergo per vocem electi membri sub figura nostri capitis dicitur: Si quando ridebam ad eos, non credebant mihi: quia Redemptori nostro quasi arridenti non credimus, dum multis iam eius donis testantibus, et gratiam fauoris eius accipimus: et tamen adhuc sub eius iudicio de nostra infirmitate titubamus.

4.
Psal. 2.
Psal. 85.

C. Videamus qualiter Paulo et aridetur iam per supernam gratiã: et ipse adhuc quasi non credit per suspicionis metum. Iam e celo illi Dominus loquens, eiusque interius oculos aperiens, exterius claudens, potentiam suæ maiestatis ostenderat: iam de eo Ananias dixerat: Vas electionis mihi es iam: ad tertium cælum super se raptus fuerat: iam in paradisum ductus, arcana verba, quæ dicere non posset, audierat: et tamen adhuc timidus dicit: Castigo corpus meum, et in seruitutem redigo: ne forte alijs prædicans, ipse reprobos efficiat: Ecce arridenti sibi diuine gratiæ iam credit per spem: necdum tamen credit per securitatem. Iam quia bene hæc verba Redemptoris nostri vocibus congruunt, etiã subiuncta testantur, cum dicitur: [Et lux vultus mei non cadebat in terram.] Quid namque terra nisi peccator vocatur: cui prima sententia dictum est: Terra es, et in terram ibis?

Iob. 7. a
Sapient. 9. d

D. Lux ergo vultus Domini in terram nequaquam cadit: quia visionis eius claritas peccatoribus non apparet. Scriptum namque est: Tollatur impius, ne videat gloriã Dei. Quasi enim lux in terram caderet, si in extremo iudicio veniens, claritatem maiestatis suæ peccatoribus aperiret. Quod si hæc verba ex sanctæ Ecclesiæ voce suscipimus, non incongrue intelligere poterimus, lucem vultus eius in terram non cadere: quia occupatis in terrenis actionibus, vetat summa contemplationis suæ mysteria prædicare. Dicit enim infirmis: foras prohibet, ne dum incapabilia audiunt, prædicationis verbis quibus subleuari debuerant, opprimantur. Lux quippe ipsa corporea quæ oculos sanos irradiat, infirmos obscurat: et dum lippientibus oculis claritatis Solis intenditur, plerumque eis cæcitas ex luce generatur. Sancta itaque Ecclesia oppressa persecutionis tempore, memor autem præteritæ discretionis suæ dicat: Lux vultus mei non cadebat in terram. Sed quia ex eius capite hæc verba intelligere cepimus, in ipso adhuc quod sequitur exequamur: Nã subditur:

Mat. 9. e
1. Corin. 9. d
Genes. 3. d
Isa. 26. b

Quod in eorum cordibus qui carnem animæ præponunt, Christus non primum locum habet, sed vltimum.

Caput V. I.

S. I voluissẽ ire ad eos, sedebam primus.] Quia in corde reproborum priori loco actiones carnis sunt, et posteriori actiones animæ: in eorum proculdubio cogitationibus Christus non primus, sed vltimus sedet. Sed electi quique quia ea præ omnibus, quæ æterna sunt, cogitant: et posteriori cura ac minima si qua sunt temporalia disponunt, quibus et magistra voce veritatis dicitur: Quærite primum regnum Dei et iustitiam eius, et hæc omnia adiungentur vobis: in eorum corde Dominus primus sedet. Vbi apte præmittitur: Si voluissẽ ire ad eos. Quia enim, sicut scriptum est, omnia operatur, secundum consiliũ voluntatis suæ, non secundum nostrum meritum: sed quia ipso ita vt vult, visitatione:

Mat. 6. b
Ephes. 1. a

S. Greg. Tom. 2.

Sfs 2

sua nos

fua nos Dominus illuftrat. Itaque et cum vult venit : et cum venerit, primus fedet : quia et aduentus eius in corde noſtro gratuitus eſt : et appetitus eius deſiderij, in cogitatione noſtra, æqualis ceteris deſiderijs non eſt. Sequitur :

Quòd prædicator circumſtante Eccleſia exitum quem regit, diuinarum promiſſionum aſſertionibus debeat conſolari. Caput V I I.

C Vmque ſederem quaſi Rex circumſtante exercitu: eram tamē morientium conſolator.) Quaſi Rex Dominus fedet in corde: quia circumſtrepentes regit animorum motus in noſtra cogitatione. In mente quippe quam inhabitat, dum torpentia excitat, inquieta frenat, frigida accendit, accenſa moderatur, emollit rigida, fluxa reſtringit : ex ipſa hac diuerſitate cogitationum, quaſi quidam illū exercitus circumſtat. Siue certe quaſi Rex fedet circumſtante exercitu: quia præſidentem illum mentibus electorum circumſtat turba virtutum. Qui etiam morientium conſolator eſt, ex ea promiſſione qua dicit : Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Et ruruſus : Iterum videbo vos, et gaudebit cor veſtrum : et gaudium veſtrum nemo tollet a vobis. Ea vero quæ de ſanctæ Eccleſiæ capite diximus, nil obſtat, ſi ad vocem quoque eiufdem Eccleſiæ referamus. In ea quippe ordo doctorem quaſi Rex præſedit, quem fidelium ſuorum turba circumſtat. Quæ ſcilicet multitudine fidelium recte quoque exercitus dicitur : quia in procinctu bonorum operum indefinenter quotidie contra tentationum bella præparatur. Corda quoque morientium ſancta Eccleſia conſolat, dum per præſentis peregrinationis ærumnaſ afflictaſ mentes electorum penſat : et haſ æternæ patriæ promiſſione lætificat. Conſiderat etiam quod cogitationes fidelium diuino ſunt timore percuſſæ : et quos de Deo conſpicit diſtricta audiſſe vt timeant, agit quoque quatenus et manſuerudinem pietatis eius audiant vt præſumant. Si nāque ſancta Eccleſia fidelibus ſuis de pietate et iuſtitia Redēptoris in prædicationis ſerie ſpem miſcet et metū: quatenus nec incaute de miſericordia conſidunt, nec deſperate iuſtitiam timeant. Nam verbis ſui capitis formidantes reſouet, dicens : Nolite timere puſillus grex : quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum. Atque iterum præſumentes terret, cum dicit : Vigilate et orate, vt non intretis in tentationē. Ruruſus formidantes reſouet, dicens : Gaudete quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cælo. Sed in ſemetipſis præſumētes deterret, cum ait : Videbam ſatanam ſicut fulgur de cælo cadentē. Formidantes reſouet, cū dicit : Oves meę vocē meam audiunt : et ego cognoſco eas, et ſequuntur me, et ego vitam æternā do eis : et non peribunt in æternū, et non rapier eas uiſquā de manu mea. Sed in ſemetipſis præſumentes deterret, dicens : Dabunt ſigna magna et prodigia, ita vt in errore inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Formidantes reſouet, dicens : Qui perſeuerauerit uſque in finem, hic ſaluus erit. Præſumentes deterret, dicens : Cum venerit filius hominis, putas inueniet fidem in terra? Metuentes reſouet, cum latroni dicit : Hodie tecum eris in Paradifo. Sed terret præſumentes, dum ludas ex Apoſtolatus gloria in tartaro labitur. Do quo per ſententiæ definitionem dicitur : Duodecim voſ elegi, et vnus ex vobis diabolus eſt. Formidantem reſouet, cum dicit : Si dimiſerit vir uxorem ſuam, et recedens ab eo duxerit virum alterum, numquid reuertetur ad eum ultra? Numquid non contaminata, et polluta erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum a maioribus tuis multis : tamen reuertere ad me, dicit Dominus. Sed præſumentem deterret, cum dicit : Quid clamas ſuper contritione tua? Inſanabilis eſt dolor tuus. Formidantem reſouet, dicens : Ergo ſaltem amodo voca me : pater meus, dux virginittatis meę tu es. Sed præſumentem deterret, dicens : Pater tuus Amorrhæus : et mater tua Cethea. Formidantem reſouet, cū ait : Reuertere aduerſatrix Iſrael : et non auertam faciem meam a vobis, quia ſanctus ego ſum, dicit Dominus : et non irarſcar in perpetuum. Sed præſumentem deterret, cum Prophetam ſuum ab interceſſione prohibet, dicens : Non aſſumas pro eis laudem et orationem : quia non exaudiam clamorem eorum in tempore afflictionis : quia ſi ſteterint coram me Moyſes et Samuel, non eſt anima mea ad populum iſtum.

Quòd in Præſentia Eccleſiæ ſeſe complecti debeant et affectus miſericordiæ, et diſtrictio diſciplina. Caput V I I I.

S Anctia itaque Eccleſia auditorum ſuorum mentem, et de miſericordiæ benignitate ſubleuat, et de iudicij diſtrictione perturbat : quatenus in prædicatione ſua dum bene vtrumque permiſcet, electi eius nec de exhibitâ iuſtitia præſumant, nec de præterita iniquitate

- A** iniquitate desperent. Sed hoc quod ait: [Cum sederē quasi Rex circumstante exercitu, erā tamen moerentium consolator.] sciendum nobis est quod valde lectorem edificare etiā iuxta historiam potest, si pendar quomodo bonis rectoribus mixta sit, et regendi auctoritas et benignitas consolandi. Ait enim: Cumq. sederem quasi Rex circumstante exercitu: ecce auctoritas regiminis. Eram tamen moerentium consolator: ecce ministerium pietatis. Disciplina enim vel misericordia multum destituitur, si vna sine altera tencatur. Sed circa subditos suos ineffe rectoribus debet, et iuste consolans misericordia, et pie seruans disciplina. Hinc est quod semiuui illius vulneribus, qui a Samaritano in stabulum ductus est, et vinum adhibetur et oleum: vt per vinum mordeatur vulnera: per oleum, foueantur: quatenus vnuquisque, qui sanandis vulneribus præest, in vino morum distributionis adhibeat, in oleo mollietate pietatis: per vinum mundenetur putrida, per oleum sananda foueantur. Miscenda est ergo lenitas cum seueritate, faciendumq. quoddam extraque temperamentum: vt neque multa asperitate exuleerentur subditi, neque nimia benignitate soluantur. Hoc nimirum illa Tabernaculi arca significat, in qua cum tabulis virga simul, ac manna est: quia cum scripturæ sacræ scientia est in boni rectoris pectore, si est virga distributionis, sit et manna dulcedinis. Hinc etiam David ait: Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga etenim percutimur, et baculo sustentamur. Si ergo est distributio virgæ, quæ feriat: sit et consolatio baculi, quæ sustentet. Sit itaque amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderate saeuens: sit pietas, sed non plus quam expedit parcens. Intueri libet in Moyse pectore misericordiā cum seueritate sociatam. Videamus a mentem pie, et districte saeuientem. Certe cum Israeliticus populus ante Dei oculos pene inueniabilem contraxisset offensam, ita vt eius rector audiret: Descende, peccauit populus tuus: ac si ei diuina vox diceret: Qui in tali peccato lapsus est, iam meus non est: atque subiungeret: Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, et deleam eos, faciēq. te in gentem magnam. Ille semel et iterum pro populo cui præerat, obicem se ad impetum Dei irascentis opponens, ait: Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti. Pensamus ergo quibus visceribus eundem populum amauit, pro cuius vitæ de libro vitæ deleri se petijt. Sed tamen iste, qui tanto eius populi amore confringitur, contra eius culpas pensamus quanto zelo reuerentudinis accendatur. Mox enim vt petitione prima, ne deleantur, culpe veniam obtinuit, ad eundem populum veniens ait: Ponat vir gladium suum super femur suum, ite et redite de porta vsque ad portam, per medium castrorum, et occidat vnusquisque fratrem, et amicum, et proximum suum. Cecideruntq. in die illo quasi viginti tria millia hominum.
- D** Ecce qui vitam omnium etiam cum sua morte petijt, paucorum vitam gladio extinxit. Intus arsit ignibus amoris: foris accensus est zelo seueritatis. Tanta fuit pietas, vt se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: tanta seueritas, vt eos quos diuinitus feriri timeretur, ipse iudicij gladio feriret. Sic amauit eos quibus præfuit, vt pro eis nec sibi parceret: et tamen delinquentes sic persecutus est, quos amauit, vt eos etiam Domino parcente prosterneret. Vtrobique legatus fortis, utrobique mediator admirabilis: causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladijs allegauit. Intus amans diuinxit iræ supplicando obliuit: foris saeuens culpam feriendo consumpsit. Succurrit citius omnibus, offensa morte paucorum. Et idcirco omnipotens Deus dilectum famulum suum citius exaudiuit agentem pro populo: quia vidit quid super populo adurus esset ipse pro Deo. In regimine ergo populi vtrumque Moyses miscuit: vt nec disciplina deesset misericordia, nec misericordia disciplina. Vnde hic quoque iuxta vtramque virtutem dicitur: [Cumq. sederem quasi Rex circumstante exercitu, eram tamen moerentium consolator.] Sedere quippe circumstante exercitu, vigor est ac disciplina regiminis. Moerentium vero corda consolari, ministerium pietatis. Sed quia inter hæc necesse est, vt expositionis sermo ad spiritalem intelligentiam recurrat: sancta Ecclesia ab aduersarijs suis extremis temporibus pressa, reminiscitur transacti iura regiminis: reminiscitur et quanta afflictis exhibuerit beneficia pietatis. Cuius videlicet disciplina, et misericordia tunc a leuibus intideretur. Vnde et subditur:

6.

Part. 1. dist.
25. cap. Disti-
plina.

Lucæ 10. 9

Tom. 1. epist.
24. admodum fore
seruiri.

Psalm. 22.

Exodi. 32. 6

Vide anuera-
tiones in hunc
locum.

7.

2. 2. 2. 2. 2

CAPVT TRIGESIMVM BEATI IOB.

Nunc autem derident me iuniores tempore, quorum non dignabar parres ponere cum canibus gregis mei. Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo: et vita ipsa putabantur indigni. Egessate et fame steriles: qui rodebant in solitudine, squallentes calamitate et miseria. Er mandebant herbas, et arborum cortices: et radix Iuniperorum erat cibus eorum. Qui de conuallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad eam clamore currebant. In desertis habitabant torrentium, et in cauernis terræ, vel super glaream. Qui inter huiusmodi latabantur: et esse sub sentibus delicias computabant. Filij stultorum et ignobilium, et in terra penitus non parentes. Nunc in eorum canticum versus sum: et factus sum eis in prouerbum. Abominantur me, et longe fugiunt a me: et faciem meam conspuere non verentur. Pharetram enim suam aperuit, et afflixit me: et frenum posuit in os meum. Ad dexteram Orientis calamitates mee illico surrexerunt. Pedes meos subuerterunt: et oppreterunt quasi fluctibus seminis suis. Dissipauerunt itinera mea: insidiati sunt mihi et præualuerunt: et non fuit qui ferrer auxilium. Quasi rupto muro, et aperta ianua irruerunt super me, et ad meas misérias deuoluti sunt. Redactus sum in nihilum. Abstulit quasi ventus desiderium meum: et velut nubes pertransiit salus mea. Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, et possident me dies afflictionis. Noctæ os meum perforatur doloribus: et qui me comedunt, non dormiunt. In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, et quasi capitis tunica succinxerunt me. Comparatus sum luto, et assimilatus sum fauillæ et cineri. Clamo ad te, et non exaudis me: sto, et non respicis me. Mutatus es mihi in crudelem: et in duritia manus tuæ aduersatus mihi. Eleuasti me, et quasi super ventum ponens, elisisti me valide. Scio quia morti trades me: ubi constituta est domus omni viuenti. Verumtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam: et si corruerint, ipse saluabis. Flebam quondam super eo, qui afflictus erat: et compatiebatur anima mea pauperi. Expectabam bona, et venerunt mihi mala: præstolabar lucem et eruperunt tenebræ. Interiora mea effruebantur absque vlla requie, præuenerunt me dies afflictionis. Mœrens incedebam, sine futore consurgens in turba clamabam. Frater fui draconum: et socius struthionum. Cutis mea denigrata est super me, et aruerunt ossa mea præ caumate. Versa est in luctum cithara mea, et organum meum in vocem silentij.

Quod hæreticorum derisio nullius est inter Patres auctoritatis. Caput IX.

7.

Nunc autem derident me iuniores tempore. Omnes hæretici ætati vniuersalis Ecclesie comparati, iuniores tempore congrue vocantur: quia ipsi ab ea, non autem ipsa egressa est ab illis. Vnde recte quoque per Ioannem dicitur: A nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permianissent utique nobiscum. Iuniores ergo tempore sanctam Ecclesiam irrident, cum hi, qui ab ea egressi sunt, doctrinæ eius verba despiciunt, de quibus adhuc subditur: [Quorum non dignabar parres ponere cum canibus gregis mei.] Quis est grex sanctæ Ecclesie, nisi multitudo fidelium? Vel qui alij huius gregis canes vocantur, nisi Doctores sancti, qui eorumdē fidelium custodes extiterunt? Qui dum pro Domino suo diurnis nocturnisque vigilijs intenti clamauerunt: magnos, ut ita dixerim, latras predicationis dederunt. De quibus eidē Ecclesie per Psalmistam dicitur:

Psal. 67.

Lingua

- A** Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso. Nonnulli quippe ab idolorum cultibus reuocati, facti sunt prædicatores Dei. Lingua ergo canum Ecclesie ex inimicis prodit: quia conuersos Gentiles Dominus etiam prædicatores facit. Vnde Iudæorum tarditas, qui pro Deo loqui noluerunt, increpante Propheta, reprehenditur, qui ait: Canes muti, non valentes latrare. Patres vero hæreticorum dicimus, eos videlicet, quos hærefiaras vocamus, de quorum peruersa prædicatione, id est, locutionis semine, sequentes sunt populi in errore generati. Sancta ergo Ecclesia cum canibus gregis sui hæreticorum patres ponere dedignatur: quia inuentores errorum diiudicando respuit, eosque inter veros Patres numerare contemnit. Qui etsi quosdam vili sunt a gentilitatis errore reuocasse, quorumdam mores ad honesta agenda docuisse: pro eo tamen quod de Deo recta non senserunt, eos cum canibus gregis sui non ponit: quia cum rectis prædicatoribus non ascribit. Liqueat enim quod
- B** Arrius, Fotinus, Macædonius, Nestorius, Euthyches, Dioscorus, Scuerus, multiq. his similes, docendo atque suadendo conati sunt patres videri: sed errores eorum sancta vniuersalis Ecclesia districta seueritate diiudicans; eos inter custodes gregis sui non numerat, quos eiusdem gregis vnitatem dissipantes damnat. De quibus voce Pauli Ephesij dicitur: Scio quia post discessum meum ingredientur ad vos lupi graues, non parentes gregi. Et quia nonnumquam hæretici quanto magis in perfidie errore dilabuntur, tanto amplius in exteriori sese operatione custodiunt, ita vt agere præ ceteris magna videantur: sancta vniuersalis Ecclesia cuncta eorum opera despiciit, quæ ex auctoritate fidei non prodire perpendit. Vnde recte quoque beati Iob voce subiungitur: [Quorum virtus manuum erat mihi pro nihilo et vita ipsa putabatur indigni.] Virtus quippe in manu, est magnitudo in operatione. Sed virtus manuum hæreticorum sanctæ Ecclesie pro nihilo ducitur: quia nullus esse meriti conspicit, vera fide perdita, quidquid operantur. Charitatem quippe Dei, et proximi deserunt, qui et de Deo falsa sentiunt, et a proximis iurgando diuiduntur. Sed virtutem manuum sine charitate testatur prædicator egregius non valere, qui ait: Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum: et si tradidero corpus meum vt ardeam: charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Nonnumquam vero hæretici signa quoque ac miracula faciunt, sed vt hic præmia afflictionis sue, abstinentiaque recipiant, videlicet laudes, quas querunt. Vnde et Redemptoris voce dicitur: Multi mihi dicent in illa die: Domine Domine; nomine tuo fidei perdidimus, et in nomine tuo daemonia eiecimus, et in nomine tuo virtutes tuas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia non noui vos: discedite a me, qui operamini iniquitatem. Qua nimirum sententia quid datur intelligi, nisi vt in hominibus charitatis humilitas: non autem debeant virtutum signa venerari? Vnde nunc sancta Ecclesia, etiam si qua fiant hæreticorum miracula, despiciit: quia hæc sanctitatis speciem non esse cognoscit. Probatio quippe sanctitatis non est signa facere, sed vnumquemque vt se diligere: de Deo autem vera cognoscere, de proximo vero meliora, quam de semetipso sentire. Nam quia vera virtus in amore est, non autem in ostensione miraculi: veritas demonstrat, quæ ait: In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Qui enim non ait: In hoc cognoscetur quia mei discipuli estis, si signa feceritis, sed ait: Si dilectionem habueritis ad inuicem: aperte indicat, quia veros Dei famulos non miracula, sed sola Dei charitas probat. Testimonium ergo superni discipulatus, est donum fraternæ dilectionis. Quam videlicet dilectionem, quia omnes hæretici habere refugiunt, dum ab vniuersalis Ecclesie vnitatem diuiduntur, iure de eis dicitur: Quorum virtus manuum erat mihi pro nihilo. Et quia ad eadem signa, quæ exhibent, nulla humilitate concordant, recte subditur: Et vita ipsa putabantur indigni. Vel certe omnes hæreticos sancta Ecclesia vita ipsa faretur indignos: quia nimirum sub nomine Christi militant contra nomen Christi. De quibus adhuc subditur:

Quod hæretici quo de Deo plus volunt sapere, eo plus amittunt.

Capitulum X.

Egestate et fame steriles. Omnes hæretici dum in sacro eloquio plus secreta Dei student persequari, quam capiunt, fame sua steriles fiunt. Neque enim ea querunt ex quibus semetipsos ad humilitatem erudiant, mores in tranquillitate disponant, patientiam seruent, longanimitatem exhibeant: sed ea solummodo, quæ eos doctos, atque loquaces demonstrant: illa scire appetunt, ex quibus singulariter eruditi videantur. Pierumque enim audacter de natura diuinitatis tractant, cum semetipsos miseri nesciant. Egestate ergo

ergo ac fatne sua steriles sunt: quia ea perferuari desiderant, ex quibus bonæ vitæ germina non producant. Ultra se quippe sunt, quæ perferuantur: dumq. ad hoc tendunt, quod comprehendere nequeunt, ea cognoscere negligunt, ex quibus erudiri poterant. Quam bene eorum audaciâ prædicator egregius refranat, dicens: Non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Hinc Salomon ait: Prudentiæ tuæ pone modum. Hinc rursum dicit: Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi: ne forte saturatus euomas illud. Dulcedinem quippe spiritualis intelligentiæ, qui ultra, quàm capit, comedere appetit, etiam quod comederat euomit: quia dum summa intelligere ultra vires quærir, etiam quæ bene intellexerat amittit. Hinc rursum dicit: Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui perferuator est maiestatis, opprimitur a gloria. Gloria quippe inuisibilis Conditoris, quæ moderate inquisita nos erigit, ultra vires perferutata premit. Itaque hæretici quia de sublimitate intelligentiæ quanto amplius repleti ambiunt, tanto amplius inanescunt, bene de eis dicitur: Egstate et fame steriles. Immoderatis namque aulibus cognitionis supernæ scientiam quo plus appetunt, plus amittunt. At contra, hi qui in sancta Ecclesia veraciter sunt humiles, et veraciter docti, norunt de secretis cælestibus, et quædam considerata intelligere, et quædam non intellecta venerari: vt et quæ intelligunt, veperanter teneant: et quæ necdum intelligunt, humiliter expectent. Vnde nobis per Moysen dicitur: Vt comedentes agnum, quidquid de eo reliquum fuerit, igni comburamus. Agnum quippe comedimus, cum multa Dominicæ humanitatis intelligendo recondimus in ventrem mentis. Ex quo quædam nobis remanent, quæ comedi nequeunt: quia multa adhuc de illo restant, quæ intelligi nequaquam possunt. Quæ tamen igne comburenda sunt: quia ea, quæ capere de illo non possumus, humiliter sancto Spiritui referuamus. Quæ plerumque humilitas ea etiam electorum sensibus aperit, quæ ad intelligendum impossibilia esse videbantur. Nam peruersi hæreticorum mentes dum sibi superbe intellectum tribuunt, quasi certas dare sententias etiam de incognitis præsumunt: Vnde fit vt ipsa eos elatio, quæ intus apud semetipsos eleuat, a veritate foras repellat: vixq. in dictis Dei exteriora capiant, qui se secreta spiritalia penetrasse singulariter putabant. Vnde hic quoque subditur:

Quod hæretici ad medullam scriptura sacra non perueniunt, sed corticem eius rodant, et vix exteriora eius agnoscant. Caput X I.

Q Vi rodebant in solitudine, squallentes calamitate et miseria, et mandebant herbas, et arborum cortices.] Rodi solet, quod comedi non potest. Hæretici autem quia scripturam sacram intelligere sua virtute moluntur, eam proculdubio apprehendere nequaquam possunt: quam dum non intelligunt, quasi non edunt. Et quia per supernam gratiam non adiuti hanc comedere nequeunt, quasi quibusdam illam nisibus rodunt. Exterius quippe illam contrectant, cum quidem conantur: sed non ad eius interiora perueniunt. Qui quia ab vniuersalis Ecclesiæ societate disuncti sunt: non quolibet rodere, sed in solitudine memorantur. Ad quam nimirum solitudinem, quia prædicatores falsi sequaces suos traherent, longe ante veritas præmonuit, dicens: Si dixerint vobis. Ecce in deserto est, nolite exire. Qui recte perhibetur calamitate, et miseria squalidus: quia et morum sunt perniciæ, et sensuum prauitate despecti. Qui herbas quoque et arborum cortices mandunt: quia elationis suæ obice repulsi, in sacro eloquio magnæ et intimæ percipere nequeunt: sed vix in illo quædam tenera et exteriora cognoscunt. Per herbas quippe dicta planiora: per arborum cortices, Patrum eloquia exteriora signantur. Qui ergo ea scire appetunt, ex quibus docti nequaquam sunt, sed esse videantur: dum in sacris voluminibus vim charitatis erga Deum, ac proximum medullitus non exquirunt, quasi herba, vel cortice pascuntur: quia vel ima, vel exteriora sunt, quæ mentes superbientium, nutriunt. Vel certe herbas mandere, est de scriptura sacra minima præcepta seruare, maiora contemnere. Quos bene veritas increpat, dicens: Vx vobis Scribæ et Pharisei hypocritæ, qui decimas mentem, et anethum, et cuminum: et reliquias quæ grauiora sunt legibus. Qui arborum quoque cortices mandunt: quia sunt nonnulli, qui in sacris voluminibus solam literæ superficiem veperantur, nec quidquam de spiritali intellectu custodiunt: eum nihil in verbis Dei amplius, nisi hoc, quod exterius audierint, esse suspicantur. Quos tamen in cunctis citrocibus suis inanis gloriæ appetitus possidet, eosq.

honoris

A honoris ambitus captiuos tenet et plerumque per ipsa quæ loquuntur, nihil aliud quam terrena luctra appetunt. De quibus per Paulum dicitur: Huiusmodi enim Christo Domino non seruauit, sed suo ventri. Vnde recte quoque subiungitur:

Roma. 16. c. 21
Philip. 3. a

Quod hæreticorum intentio in auaritia sit: de cuius radice punitiones peccatorum nascuntur.

Caput X I I.

ET radix Iuniperorum erat cibus eorum. Arbor namque Iuniperi pro folijs punitiones habet. Sic quippe sunt hirsuta quæ profert, vt spinis similia contrectantem pun- gere valeant. Spina verò est omne peccatum: quia dum trahit ad delectationem, quasi pun- gendo lacerat mentem. Vnde iusti voce et poenitentis dicitur: Conuersus sum in ærumna mea dum confringitur spina: quia scilicet mens ad lamentum vertitur, vt peccati pun- ctio poenitendo frangatur. In translatione vero alia non confringi, sed configi spina per- hibetur: quòd videlicet ab eodem sensu non dissonat: quia poenitentis animus ad luctum ducitur, dum perpetrata culpa in memoria fixa retinetur. Quid ergo per radicem Iuni- peri, nisi auaritia designatur, ex qua peccatorum omnium spinæ producuntur? De qua per Paulum dicitur: Radix omnium malorum est cupiditas. Ipsa quippe latenter oritur in mente, sed punitiones peccatorum omnium patenter producit in opere. Quas videli- cet punitiones ab hac radice surgentes, statim prædicator egregius infirmat, cum subdit: Quam quidam appetentes errauerunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis. Qui enim multos dolores dixit, quasi nascentes innouit ex hac radice punitiones. In Iuniperis ergo peccata. In radice vero Iuniperorum quid aliud quam auaritiā, id est, materiam in- telligimus peccatorum? Quia igitur plerumque hæretici sola in verbis suis exteriora lu- cra sectantur: nec ignorant quia peruersa asstruunt, sed erroris prædicamenta non dese- runt, dum sumptus percipere quali doctorum volunt: bene de eis sancti viri nunc voce di- citur: [Et radix Iuniperorum erat cibus eorum:] quia dum totis mentis suæ sensibus auaritiā cogitant, quasi eo alimento vescuntur, de quo nasci proculdubio peccatorum se- quentium punitiones solent. Qui si quando in sacro eloquio quædam quasi prudenter in- ueniunt, quæ dum non intelligunt, pro suis esse assertionibus suspicantur: mox miseris auditoribus suis, quorum non animas, sed substantias appetunt, hæc vociferantes asper- gunt. Vnde congrue subinfertur: *Quod hæretici de humilitate sancta scriptura aliqua testimonia extorquentes, quasi victores exclamant: et ubi deest auctoritatis occasio, quæ male sentiunt, elanculo persuadent.*

Psal. 31.

10.
1. Tim. 6. b

Ibidem.

anarog di

Quod hæretici de humilitate sancta scriptura aliqua testimonia extorquentes, quasi victores exclamant: et ubi deest auctoritatis occasio, quæ male sentiunt, elanculo persuadent.

Caput X I I I.

QVide conuallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore curro- bant. De conuallibus illa rapiunt: quia hæc de humilibus dictis patrum, superbo spiritu colligunt. Quæ dum pro suis se patribus inuenisse gloriantur, ad ea cum clamori- bus currunt: quia videlicet omne quod sentiunt, appetitu laudis ad aures hominum dis- famare conantur. Sequitur: [In desertis habitabant torrentium, et in cauernis terræ, vel super glaream.] Torrentes dicimus riuos, qui aquis hiemalibus colliguntur: qui certis etiam temporibus arescunt. Iure itaque inuentores peruersorum dogmatum torrentes vocantur: quia a calore charitatis frigidi, quasi in torpore temporis hiemalis extrescunt: quia non perpetua plenitudine profuunt, sed Catholicorum allegationibus quasi æstuiis solibus exsiccantur. Et quidem inuentores peruersorum dogmatum contra sanctam Eccle- siam exorti, seruire iam veritatis extincti sunt: sed tamen eorum discipuli ea quæ illi docuerunt, tenere ac defendere non desistunt. Hi ergo, qui illorum sequuntur errores, in de- sertis torrentium habitant, id est, in eorum prædicatione confidunt, quorum eloquia Catho- licorum iam responsione et rationatione siccata sunt. Quid vero aliud cauernas terræ, quam occultas hæreticorum prædicationes accipimus? Sic enim hæretici inter se clande- stinis conuenticulis cōcunt, vt errori suo reuerentiam, quam ex ratione non valent, præ- beant ex occultatione: et infirmis animabus prauitatis sermo tanto reuerendus appareat, quanto secretus. Vnde apud Salomōnem mulier ex typo hæresos dicit: Aque furtiue dul- ciores sunt, et panis absconditus suauior. Quæ occulta scilicet prædicamēta detestatur ve- ritas, dicē: Si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut ecce illic, nolite credere. Et rur- sum: Si dixerint vobis: Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere.

11.

Prov. 9. d

Matt. 24. b

Sicut

Sicut enim fulgur exit ab Oriente, et paret vsque in Occidentem: ita erit et aduentus filij hominis. Hoc itaque illic in penetralibus, quod hic dicitur in cauernis. In cauernis ergo heretici habitant: quia plerumque errorem suum secretis prædicationibus occultant: ut quo se doctioribus prudentioribusque non indicant, eo ad se vehementius imperitis trahant. Vnde bene etiam subinfertur: [Vel super glaream.] Glaream quippe illos minutissimos lapides dicimus, quos aqua pluuialis trahit. Doctores igitur peruerforum dogmarum super glaream habitant: quia illas hominum mentes trahunt, quæ nulla grauitatis stabilitate solidantur: quas velut de loco semper ad locum flumina errorum ducunt. Vnde et prædicator egregius, cum auditores suos non temporaliter duci, sed forti cuperet grauitate solidari, admonuit dicens: Ut iam non simus paruuli fluctuantis, nec circumforamur omni vento doctrinæ. Sancta itaque Ecclesia ab aduersarijs ad modicum depressa, cum sibi audaces errantium mentes insultare conspexerit: quæ eorum conuersatio fuerit, ad memoriam reducit, dicens: In desertis habitant torrentium, et in cauernis terræ, vel super glaream. Quia enim eorum peruersa prædicatione, amisso igne charitatis, ex frigore mentis conualuit, profecto in torrentium desertis habitauit. Quia vero aperta et libera non fuit, in cauernis latuit. Quia autem plebem non fixam, sed mobilem tenuit: non super petram, sed super glaream mansit, de quibus adhuc subditur:

Quod heretici delicias æstimant, cum errori suo quos decipiunt associant.

Caput

X 1111.

Q Vi inter huiusmodi lætabantur: et esse sub sentibus delicias computabant. Quid nomine sentium, nisi eas quas iam supra diximus, punctiones peccatorum intelligimus? Quia autem peruersæ mentes gaudent in iniquitatibus, quas flere debuerunt: omnes heretici tanto se inani lætitia extollunt, quanto magis ad peiora conualescunt, atque esse sub sentibus delicias deputant: quia inde peruersam mentem ad gaudium subleuant, vnde spinas peccatorum portant. Nam si quando ad errorem suum valuerint quempiam trahere, se se per lætitiā iactant: atque vnde sibi peccata quotidie etiam alios perdendo congregant, inde se esse quasi duces ad iusticiam exultant. Bene ergo dicitur: Qui inter huiusmodi lætabantur: et esse sub sentibus delicias computabant. Trahunt enim quos valent ad perditionem suam: et se sub peccatis esse, vel culpis culpas addere non credunt, sed virtutum opulentiam cumulare.

Quod imitatores reproborum filij eorum dicuntur, stulti, quia erronei: ignobiles, quia a generositate celesti immunes.

Caput

X V.

F ilij stultorum et ignobilium, et in terra penitus non parentes.] Eorum videlicet filij, qui fuerunt errorum magistri. Filij igitur dicuntur, non de eorū semine, sed de similitudine generati: qui docendo peruersa, stulti fuerunt per ignorantiam, viuendo nequitie, ignobiles per actionem. Qui Redemptori nostro nulla sapientiæ, nulla vitæ cognitione coniuuncti sunt. De quo Salomonis voce in laude sanctæ Ecclesiæ dicitur: Nobilis in portis vir eius. Hi itaque quia peruersa errantium et exempla sequuti sunt, filij stultorum et ignobilium esse memorantur. Recte autem subiungitur: [Et in terra penitus non parentes.] Quia dum hic videri aliquid appetunt, nimirum a terra viuentium exortes sunt. Sed hoc quod in hereticorum typo diximus: omnino nil obstat si etiam de peruersis atque carnalibus, quamuis in recta fide positis, sentiamus. Neque enim sanctæ electorum Ecclesiæ solos sibi aduersarios deputat, qui ab eius fide positi extra dissentiant, sed eos quoque, qui vitam illius male viuendo interius premunt. Contemplerur igitur ærumna irruentis aduersitatis afflictæ, quomodo prosperitatis suæ tempore, iniquorum et intra se viuentium prauitate grauata sit. Contemplerur quod exigentibus meritis quorundam non iniuste in illa vita turbata sit omnibus, et dicat: [Qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate et miseria.] Sicut in prima huius operis parte præfatus sum: per virtutem contemplationis nonnumquam solet intelligi solitudo mentis. Sed hoc in loco cum solitudo per oburgationem dicitur, quid aliud quàm boni defectus demonstratur? Vnde et sub ludææ typo Hieremias peccatoris animam deplorat, dicens: Quomodo seder sola ciuitas plena populo? Sed cum per beatum Iob de prauis dicitur: Rodebant in solitudine: libet intueri hoc etiam, quod per Psalmistam dictum est: Inimici eius terram lingent. Duo quippe sunt genera hominum: ambitioni suæ seruientium, et vnum videlicet, quod semper

Prover. 31. c

11

*Thren. 1. a
h. q. 117*

*Psal. 73. 13.
12.*

- A** semper ad auaritiā blandimentis vititur linguæ: aliud vero quod aperta vi intendit rapinæ. Nam rodimus, cum aliquid exterius forti adnifu atterimus. Lambitur enim quando hoc quod edi facile non potest, impressa linguæ lenitate gustatur. Omnes igitur etiam sub specie fidei prauæ viucentes, qui aliena appetunt, sed ea quæ appetunt, rapere nequaquam possunt: blandis enim sermonibus, et quasi mollitie dulcedinis concupicia abstrahere conantur: quid aliud quàm terram lingunt? quia terrena quæque quæ virtute nequeunt auferre, mollitie linguæ moluntur. Qui vero in hoc mundo aliqua potestate suffulti sunt, et concupiscentes aliena, blandiri quidem ex fraude desipiunt: quia etiam iniusto robore possunt implere quod volunt: hi hoc quod appetunt, non lambunt, sed rodunt: quoniam propinquorum vitam fortitudine virium velut adnifu dentium demoluntur. Conspiciat itaque sancta Ecclesia veras diuitias æternæ patriæ: conspiciat frequentiam supernorum ciuium: conspiciat in electis suis cultum mentis, et innumerabilium dona virtutum: atque ab eis ad prauorum vitam omni bono destitutam, mentis oculum reuocet: et ex illorum comparatione videat, qualiter ista cunctis virtutibus sit vacua: quia superna deseruit, et infima concupiuit. Videat quo modo plerumque id quod appetit, si fortasse præualeat, etiam violenter rapit. Videat tales se quasi intra se positos diu tolerasse: atque ex eorum culpis vsque ab bonorum quoque pericula ac detrimenta peruenisse, et dicat: [Qui rodebant in solitudine.] Ac si aperte conqueratur, dicens: Aliena etiam violenter rapiendo non roderent, nisi prius ipsi in interioribus suis soli ac vacui a virtutum cultura remanerent. Bene autem eorum qualitatem explicat, dicens: [Squalentes calamitate et miseria.] Aegra namque caro si studiose curari negligitur, squalore desuper ducto in infirmitate deterius grauatur: et dum calamitati ægritudinis negligentia miseria additur, grauior molestia oborta squalore toleratur. Natura igitur humana bene condita, sed ad infirmitatem vitio propriæ voluntatis lapsa, in calamitatem cecidit: quia pressa innumeris necessitatibus, nihil in hac vita, nisi vnde affligeretur, inuenit. Sed cum eisdem naturæ nostræ necessitatibus plerumque plus quàm expedit, deseruimus, mentisq. curam negligimus, ex miseria negligentia infirmitati nostræ addimus squalorem culpæ. Necessitates namque naturales hoc habere valde periculosum solent, quòd sæpe in eis minime discernitur, quid circa illas per vtilitatis studium, et quid per voluptatis vitium agatur. Crebro enim occasione seductionis inuenta, dum necessitati debita reddimus, voluptatis vitio deseruimus, et infirmitatis velamine ante discretionis oculos excusatio nostra se palliat, ac quasi sub patrocinio explendæ vtilitatis occultat. Infirmitatem vero naturæ nostræ per negligentiam relaxare, nihil est aliud quàm calamitatem miseriam addere, ac vitiorum squalorem ex eadem miseria multiplicare. Vnde sancti viri in omne quod agunt, studiosissima intentione discernunt, ne quid plus ab eis naturæ vitio infirmitas, quam sibi debetur, exigat: ne sub necessitatis tegmine, in eis vitium voluptatis excrescat. Aliud enim ex infirmitate, aliud ex tentationis suggestione sustinent: et quasi quidam rectissimi arbitri inter necessitatem voluptatemq. constituti, hanc consolando subleuant, illam premendo frenant. Vnde fit vt et si infirmitatis suæ calamitatem tolerant: tamen ad squalorem miseriæ per negligentiam non descendant. Hoc ipsum enim esse in calamitate, est necessitates naturæ ex carnis adhuc corruptibilis infirmitate sustinere. Quas videlicet necessitates cupiebat euadere, qui dicebat: De necessitatibus meis eripe me. Sciebat enim plerumque voluptatum culpas ex necessitatum occasione prorumpere: et ne quid sponte illicitum admitteret, hoc ipsum satagebat euelli, quod nolens ex radice tolerabat. Ac contra prauī gaudent in his corruptionis suæ necessitatibus: quia nimirum eas ad vsum voluptatum retorquent. Cum enim reficiendis cibo corporibus naturæ seruiunt, per delectationem gulæ in voluptatis ingluuie distenduntur. Cum tegendis membris vestimenta querunt, non solum quæ tegant, sed etiam quæ extollant expetunt: et contra torporem frigoris, non solum quæ per pinguedinem muniant, sed etiam quæ per mollitiem delectent: non solum quæ per mollitiem tactum mulceant, sed etiam quæ per colorem oculos seducant. Necessitatis igitur causam in vsum voluptatis vertere, quid est aliud quàm calamitati suæ squalorem miseriæ sociare? Pressa itaque tempore aduersitatis Ecclesia, reminiscatur eorum ex quorum merito talia sustinet, et dicat: [Qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate et miseria.] Calamitate scilicet non squalerent, si in istis necessitatibus voluptatum miseriam non superadderent. Quas videlicet necessitates ex parentis primi culpa meruimus. Hi vero qui calami-

calamitati suæ miferiam adiungunt, ex cruciatu poenæ ad augmenta prorumpunt culpæ. A
Sed vitam tales cum ad melius permittunt despiciunt; ita peruersa agerent, vt non ea
etiam alijs propinarent. Vitam illis mors sua sola sufficeret et non virulentis persuasio-
nibus alienam etiam vitam nearent. Inuidet enim alios esse quod non sunt: dolent alios
adipisci quod perdunt. Nam si quæ forte in aliorum actibus exoriri bona conspiciunt: mox
ea manu pestiferæ exprobrationis euellunt. Vnde et sequitur: [Et mandebant herbas, et
13. arborum cortices.] Quid enim per herbas nisi tenera ac terræ proxima bene inchoatum
vita? et quid per arborum cortices, nisi exteriora opera eorum, qui iam sublimia appes-
cunt, designantur? Praui namque cum recta incipientes aspiciunt, aut irridendo, aut quasi
consulendo contradicunt. Cum vero iam quosdam pensant ad summa proficere: quia
eorum profectus funditus dissipare nequeunt, a quibusdam illos suis operibus diuertunt.
Herbas itaque eis et arborum cortices mandere, est vel studia bene inchoantium, vel B
operationes quorundam iam more arborum ad superiora tendentium, pestiferis per-
suasionibus quasi quibusdam malitiæ suæ dentibus dissipare. Herbas mandunt reprobi,
cum infirmorum initia irridendo consumunt. Arborum quoque cortices mandunt,
cum manu peruersi consilij a vita recte credentium, tegmen bonorum operum subtra-
hant. Hos autem in quibusdam actibus velut arbores expoliant, illos vero velut her-
bas, quia desipientes trahunt, quasi quæ calcant comedunt. Quorundam iam forti-
tudinem in alta surgentem ex parte demoluntur, quorundam vero teneritudinem, et
adhuc in imis positam penitus conterunt. Dicit igitur: Mandebant herbas et arborum
cortices: quia prauis infirmis in nonnullis exteriora opera, in nonnullis autem per
spem virentia corda dissipabant. Vel certe herbas mandere, est leuia quædam ac tene-
ra de antiquis patribus imitari. Arborum vero cortices edere, est eorum opera superfi- C
cie tenus agere, sed intentionem rectam in eisdem operibus non tenere. Sunt enim non-
nulli, qui dum præsentis mundi gloriam eiusdem mundi actionibus adipisci non possunt,
speciem sanctitatis appetunt, habitum venerationis sumunt, imitatores antiquorum
patrum videri concupiscunt, et quædam quidem parua ac leuia peragunt, sed eorum
fortia, et quæ ex solius charitatis radice prodeunt, imitari contemnunt. Hi videlicet
herbas edunt: quia magna negligunt, et vilibus satiantur. Plerumque tamen etiam
quædam quasi robustiora opera exercent: sed intentionem rectam in eisdem operibus
non tenent. Quibus profecto arborum cortices mandere, est exteriores electorum
actus assumere, et intentionem bonam in bonis actibus non habere. Dum enim pro hu-
mana laude recta opera exquirunt: sed imitari cor recte operantium negligunt, ex folijs
arborum corticibus replentur. Toto namque desiderio præsentis vitæ gloriam, vel D
abundantiam querunt. Vnde et recte subiungitur: [Et radix Iuniperorum erat ci-
bus eorum.] Intus enim quamuis per fidem positi, dum plerumque auaritiæ cogita-
tionibus seruiunt, quasi illud comedunt, vnde in extremo vitæ suppliciorum aspera
proferuntur. Qui dum frugem diuini eloquij non concupiscunt, sed ad rerum tempo-
ralium ambitum seruiunt: nequaquam pane tritici, sed radice Iuniperi satiantur. Ipsa
quippe eos ab imis atque infimis oborta occupant, quæ illos more Iuniperi postmodum
ex duritia tribulationum velut ex asperitate foliorum pungunt. Contententes nam-
que Deum hic minime sentiunt quantum sit malum quod agunt. Adhuc enim Iunipe-
ri radicem comedunt: sed huius radicis quàm sint rami asperi, non attendunt: quia
nimirum praua actio modo quasi ex radice delectat in culpa, sed postmodum quasi ex
ramis pungit in poena. Vbi et bene subiungitur: [Qui de conuallibus ista rapientes, E
cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant.] In comparatione videlicet su-
periorum, omnis præsens vita conuallis est. Hi autem quia sublimia montium, id est, for-
tita acta sanctorum contemplari nesciunt: semper in oblectatione infima quasi in con-
uallibus conuersantur: et dum quodlibet lucrum vel parui stipendij inueniunt, cum cla-
more currunt: quia hoc abstrahere etiam iurgando moliantur. In conuale enim re-
pertis singulis cum clamore currere, est subortis causarum occasionebus etiam pro par-
ua stipe litigare. Plerumque autem quem sanctum bona actio ostendit, oborta terreni
commodi occasio examinat. Videas namque nonnullos iam sublimia agere, iam in
abstinentiæ, iam in doctrinæ opere patrum præcedentium exempla sectari: sed cum re-
pente præsentis vitæ lucrum, quasi fructum conuallis inuenerint, ad hoc cum clamo-
re currunt: quia quasi dirupta ad illud superduæ sanctitatis tranquillitate prosiliunt.

Possunt

A Possunt quoque per herbas atque arborum cortices non solum, ut prædictum est, bonorum opera, sed in hac vita consolationes ac prosperitates intelligi. Sæpe enim omnipotens Deus electos suos cum donis interioribus dicit, exterioribus etiã honoribus subleuat. Cumq. eos præferendo ceteris honorabiles reddit, latius imitabiles ostendit: et nonnumquã prauis eorum quidem vitam despiciunt, sed felicitatẽ in hoc mundo assequi concupiscunt. Quia igitur blandimenta hie transitoria consolationis quærunt, herbas comedunt: quia in cogitationibus suis exteriorẽ eorum gloriã meditantur, arborũ cortices mandunt. Et quoniam in his omnibus soli auaritiã tota intentione deferuissẽ radice Iuniperi replentur. Quæ cuncta de conuallibus rapiunt: quia ex amore huius infimæ, et corruptibilis vitæ immensis enpiditatibus inardescunt. Et cum singula rapiunt, ad ea cum clamoribus currunt: quia videlicet sanctorum patrum, quorum merita adipisci non quærunt, loca eorum atque regimina apprehendere fatagunt: et eum tranquille nequeunt hæc plerumque assequi, etiam dirupta concordia pace molliuntur. Qui pro eo quod longe a patrum præcedentium actione disiuncti sunt, recte subiungitur: [In desertis habitabant torrentium: et in cauernis terræ, vel super glaream.] In bona enim parte recte, torrentes, sanctos prædicatores accipimus: qui dum in præsentis vite diuinis nobis eloquijs influunt, aquarum multitudine, quasi in hieme colliguntur. Qui et æstiuo sole adueniente se suberant: quia cum æternæ patriæ lux emieuerit, prædicare cessabunt. Horum torrentium deserta, sunt vitæ temporalis eommoda. Ea namque deferunt, et ad luera se cælestia adipiscenda conuertunt. Cuncta autem hæc torrens ille reliquerat, qui dicebat: Propter quem omnia detrimentum feci, et arbitror ut stercora. Sed quia prauorum mentes ea in hac vita adipisci appetunt, quæ despicientes iusti derelinquunt, in desertis torrentium habitare referuntur. Illa enim quæ sanctis indigna sunt, ipsi percipere pro magno concupiscunt. Cauernæ autem terræ, sunt cogitationes prauæ, in quibus se ab humanis oculis abscondunt. Præui quippe ut sunt, ab hominibus videri refugiant: dumq. aliud quàm sunt, simulant, sese in conscientia suæ latibulis quasi in cauernis occultant. Qui cuncta hæc non agerent, nisi de æterna et solida vita desperarent, nisi in hoc incerto temporalitatis animum figerent. Vnde bene subditur: [Vel super glaream.] Glarea namque est vita præsens, quæ indefinenter ad terminum suum ipso defectu mutabilitatis, quasi impulsu fluminis ducitur. Super glaream itaque habitare, est fluxui vitæ præsentis inhærere et ibi intentionem ponere, ubi gressum nequeat fixe stando solidare. Est et aliud in glarea quod nequaquã debeat tacendo præteriri: quia cum pes in eius superficie ponitur: ipsa eius volubilitate labitur, atque ad ima deuoluitur. Cui videlicet rei in nullo discrepat vita prauorum: quia cum pro amore mundi aliqua student licita atque honesta agere, quasi planum in superficie pedem ponunt, sed repente pes ad ima labitur: quia eorum actio dum plura semper appetit, usq. ad iniqua et illicita descendit. Cum ergo sancta Ecclesia huius temporis contraria tolerat, ad vitam carnalium, quos aduersos sibi etiam in prosperis sustinuit, per memoriam recurrit, et quorũ merito hæc patitur, agnoscat, dicens: [In desertis habitabant torrentiũ, et in cauernis terræ, vel super glareã.] Quia enim patrũ doctrinis destituti sunt, in desertis torrentiũ: quia in occultis se cogitationibus tegunt, in cauernis terræ: quia vero in præsentis sæculi mobilitate intentionẽ suam figere appetunt, super glareã habitare referuntur. Sed vrinam tales, quia peccata nolunt impugnare tentantia, stendo tergerent, vel commissa: vtinam mala sua saltem perpetrata cognoscerent: atque sterili siue lneæ cophinum stercoris, id est, infructuose menti pinguedinem lamentationis ad mouerẽt. Sed habet hoc plerumque humanus animus proprium, quod mox ut in culpam labitur, a sui adhuc longius cognitione separetur. Hoc ipsum namque malum quod agit, menti se obicem ante oculum rationis interferit. Vnde fit ut anima prius voluntarijs tenebris obfessa, postmodum bonum iã nec quod quærat agnoscat. Quanto enim magis malis adhæret, tanto minus intelligit bona quæ perdit. Lux quippe veritatis quia subtiliter reproborum culpas examinat, qua habita negligitur, eo permittit distinctus iudex ut nec amissã requiratur: et cũ ab actu repellitur, fugit a sensu: ut cuius quasi facies in opere contineatur, eius per recordationẽ iam nec terga videantur: Hinc itaque est quod reprobi subiecti flendis sceleribus gaudet, de quibus per Salomonẽ dicitur: Qui lætantur cũ malefecerint, et exultant in rebus

Phil. 3. b

.di

15.

Prov. 2. 6

in rebus peſſimis. Hinc eſt quod lacrymarum cauſas tripudiantes peragunt: Hinc eſt A
quòd mortis ſuæ negotium ridentes exequuntur. Vnde hic quoque apre ſubiungitur:

*Quòd peccatores flagitiorum conſuetudinem, qua utique animam crebris punitionibus cruciant
& lacerant, delectoſam putant.* Caput XV I.

Q Vi inter huiusmodi lætabantur: et eſſe ſub ſentibus deliciis computabant.]
Inter huiusmodi lætantur: quia nimirum attendunt tranſitoria quæ percipiunt,
et intueri negligunt permanentia bona quæ perdunt. Cumq. amore temporalium
flagrant, veram lætitiā volentes ignorant. Quam ſi ſtudioſe cognoscere quærent;
quā ſtola ſunt gaudia quæ appetunt, viderent. Sed dum meliora ſcire contem-
nunt, ſola ſibi velut ſumma eligunt, quæ viſibiliter oculis fugaci ſeductione blandiun-
tur. Viſibilia ſcilicet ſequentes cor figunt: et tanto extrinſecus gaudent, quanto re-
cordationem ſui intrinſecus non habent. Miſcentur tamen eorum gaudijs plerumque B
tribulationes: atque ex rebus ipſis, ex quibus ſuperbiunt, flagellantur. Neque enim
ſine grauib. curarū moleſtijs poſſunt temporalia quæ appetit, vel non habita quæ-
rere, vel quaſita ſeruare: inter æquales præſtantiorem gloriam appetere: a minori-
bus reuerentiam pluſquam oportet exigere, et minus quā debent eandem maiori-
bus exhibere: plerumque potentiam per iniuſtitiam oſtendere: ſemper praua agere: et
tamen ne opinionem prauitatis habeant, formidoſe cuſtodire. Hæc proſecto omnia
miſeros pungunt: ſed eaſdem punitiones ipſo rerum temporalium vici amore non
ſentiunt. Vnde et recte nunc dicitur: [Et eſſe ſub ſentibus deliciis computabant:] quia
peccatorum delectationibus præſſi, ex affectu vitæ præſentis quā ſiſt aſpera, quæ
patiuntur, ignorant. Lætantur itaque ſub ſentibus: quia rebus quidem temporalibus C
gaudent: ſed tamen dum diſpenſare ſine tribulatione eandem temporalia non valent,
ea cura punguntur miſeri, quā premuntur. Manent ſub ſentibus, et hoc ipſum deliciis
æſtimant: quia et dura quidem ex præſentis vitæ amore tolerant: et tamen affectu ni-
miæ cupiditatis obligati, laborem eiſdem tolerantæ voluptatem putant. Vnde recte
Hieremias totius in ſe humanæ conuerſationis ſpeciem ſumens, per lamentum
queritur, dicens: Inebriaui me abyſynthio. Vt enim in ſuperiori iam parte prædixi-
mus, ebrius quiſque quod paritur nescit. Qui vero abyſynthio inebriatur, et hoc quod
ſumpſit amarum eſt: et tamen non intelligit eandem amaritudinem quā repletur:
Humanum igitur genus recto Dei iudicio in voluptatibus ſuis ſibi diſimul, atque
per eaſdē voluptates ſpontaneis tribulationibus traditum, abyſynthio eſt ebrium: quia
et amara ſunt quæ pro huius vitæ amore tolerat: et tamen eandem amaritudinem D
cæcitate cupiditatis, quaſi inſenſibilitate ebrietatis ignorat. Mundi enim gloriam ſi-
tiens, dum multas pro ea tribulationes reperit, amarum eſt quod bibit. Sed quia hoc
nimis inhianter ſumpſit: eiſdem amaritudinis malum diſcernere iam præ ipſa ebrie-
tate non ſufficit. Amant enim peruerſi homines pro huius mundi gloria etiam tri-
bulationes, cunctiſq. pro ea ſudoribus libenter ſeruunt, et grauium laborum iugo
deuotiſſime colla ſubmittunt. Quod bene ſub Ephraim ſpecie Oſea prophetante de-
ſcribitur, qui ait: Ephraim vitula docta diligere trituram: Vitula enim trituræ labo-
riſſima aſſueta, relaxata plerumque ad eundem laboris vſum etiam non compulſa re-
uertitur. Ita prauorum mens huius mundi ſeruitutis dedita, et rerum tempora-
lium fatigationibus aſſueta, etiam ſi ſibi libere vacare liceat, ſubeſſe tamen terrenis
ſudoribus feſtinat, et vſu miſeræ conuerſationis trituram laboris quærit: vt a iugo
mundanæ ſeruitutis ceſſare non libeat, etiam ſi liceat. Quod videlicet iugum Domi-
nus a diſcipulorum ceruice ſubleuat, cum dicit: Attendite vobis ne forte grauentur
corda veſtra in crapula et ebrietate: illico adiunxit: Et in curis huius vitæ: et ſuperue-
niant in vos repentina dies illa. Et rurfus: Venite ad me omnes qui laboratis et on-
erati eſtis: et ego reſciam vos. Tollite iugum meum ſuper vos: et diſcietis me quia
mitis ſum, et humilis corde. Quid eſt enim Dominum mitem ſe in magiſterio at-
que humilem dicere, niſi relictis exercendæ elationis diſcultatibus, plena quæ-
dam bene viuendi itinera demonſtrare? Sed quia prauorum mentes plus per aſpe-
ra elationis quā per blanda humilitatis ac manſuetudinis delectantur: eſſe ſub
ſentibus deliciis deputant. Dura enim præ amore ſæculi quaſi quædam mollia
ac delectabilia ferre parati ſunt, dum in hac vita rerum culmina apprehendere
conantur.

Thre. 3. b

16.

Oſea. 10. c

Luc. 21. g

Matt. 11. d

- A** conantur. Cessationem Dominus a mundi laboribus imperat, sanctæ quietis dulcedinem persuaadet: et tamen vesana iniquorum mens plus se asscqui aspera carnaliter, quam tenere blanda spiritaliter gaudet: plus acerbitate fatigationis, quam quietis dulcedine pascitur. Quod aperte in semetipso nobis Israeliticus populus ostendit: qui dum refectionem manna desuper perciperet, ab Ægypto ollas carniū, pepones, porros, cepasque concupiuit. Quid enim signatur in manna, nisi esca gratiæ, suaue sapiens, ad refectionem interioris vitæ, bene vacantibus desuper data? Et quid per ollas carniū, nisi carnalia opera vitæ, in tribulationum laboribus quasi ignibus excoquenda? Quid per pepones, nisi terrenæ dulcedines? Quid per porros ac cepas exprimitur, quæ plerumque qui comedunt lacrymas emittunt, nisi difficultas vitæ præsentis, quæ a dilectoribus suis, et non sine luctu agitur, et tamen cum lacrymis amatur. Man-
B na igitur deferentes, cum peponibus ac carnibus porros cepasque quæsierunt: quia videlicet peruersæ mentes dulcia per gratiam quietis dona despiciunt: et pro carnalibus voluptatibus laboriosa huius vitæ itinera etiam lacrymis plena concupiscunt: contemnunt habere ubi spiritaliter gaudeat, desideranter appetunt, ubi et carnaliter gignant. Horum itaque vecordiam veridica voce Iob reprehendat: quia nimirum peruerso iudicio, perturbata tranquillitas, dura lenibus, aspera mitibus, et transitoria æternis, suspecta securis anteponunt. Horum vecordia sancta Ecclesia recorderetur, cum sævis extrinsecus aduersitatibus premitur, quos intra se velut fideles continuit: sed eorum vitam aduersantem fidei diu tolerauit, et dicat. Qui inter huiusmodi letabantur, et esse sub sensibus delicias computabant: quia nimirum mala quæ agunt, ex iniquorum præcedentium prauitate didicerunt. Vnde et recte subiungitur: [Filij
C stultorum et ignobilium.] Sciendum nobis est quoddam alij intra sanctam Ecclesiā vocantur stulti, sed tamen nobiles, alij vero stulti et ignobiles. Stulti namque dicuntur, sed esse ignobiles nequeunt: qui carnis prudentiam contententes, profuturam sibi stultitiam appetunt: et ad nobilitatem internæ proles, virtutis nobilitate subleuantur: qui stultam sapientiam mundi despiciunt: et sapientem Dei stultitiam concupiscunt. Scriptum quippe est: Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus. Hanc nos stultitia Paulus comprehendere admonet, dicens: Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat: ut sit sapiens. Hanc stultitiam qui perfecte sequuti sunt, voce sapientiæ audire meruerunt: Vos qui sequuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue: sedebitis et vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Ecce relinquentes temporalia, gloriam potestatis æternæ mercati sunt. Quid itaque in hoc mundo stultius, quam sua deserere?
D Et quid in æternitate nobiliss, quam cum Deo iudices venire? Horum scilicet iudicum nobilitas Salomone attestante memoratur, cum hoc quod iam præfatus sum dicitur: Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ. Valde quippe nobiles considerat, quos senatores vocat. Hanc in se nobilitatem Paulus aspexerat, cum cognationi conditoris per spiritum iunctus dicebat. Senus ergo cum sumus Dei, non debemus æstimare auro, vel argento, aut lapidi sculpturæ artis, et cogitationi hominis diuinum esse simile. Genus videlicet Dei dicimur, non ex eius natura editi: sed per spiritum illius, et voluntarie conditi, et adoptiue recreati. Tanto ergo ad hanc nobilitatē quisque erigitur, quanto per accepta imaginē ad similitudinē illius ex imitatione renouatur. At contra sunt stulti et ignobiles, qui dum supernam sapientiā semetipsos sequentes fugiunt, in sua ignorātia quasi in abiectæ proles vilitate positi sunt. Quo enim id ad quod conditi sunt, non intelligunt: eo etiam cognationē acceptæ per imaginē generositatis perdunt. Stulti sunt ergo et ignobiles, quos ab æternæ hereditatis consorcio repellit seruitus mentis. Scriptum quippe est: Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Et voce egregij prædicatoris dicitur: Sapiētia huius mundi stultitia est apud Deū. Qui ergo dū tertena sapient, ab intima generositate repulsi sunt, stulti simul et ignobiles fuerunt. Quorum dum plerique actus imitantur, filij stultorum et ignobilium fiunt: dumque eos sensibus ac moribus sequuntur, stulti sunt, quia veram sapientiam non intelligunt: et ignobiles, quia nulla spiritus libertate renouantur. Sed hi quamuis iniquorum actus exerceant, plerique tamen in hac vita occupant loca iustorum: etque eorum se filios æstimant, quorum per honoris concupiscentiā officia exterioris administrant. Quos sancta Ecclesia per correptionē ad cognitionē sui teuocat: ut
S. Greg. Tom. 2. T t r 2 videlicet

Exod. 16. 6

17.

1. Cor. i. d
Ibidem. d
Matth. 19. d

Prou. 3. r. c

Matth. 17. s

Joan. 8. d
1. Cor. 3. d

videlicet in prauis desiderijs positi, quorum sint filij attendant. Non enim eorum. **A**
sunt filij, quorum loca tenent, sed quorum opera exercent. Dicatur igitur recte: Fi-
lij stultorum et ignobilium: Vbi apte subiungitur: [Et in terra penitus non paren-
tes.] Sicut enim plerique in terra sunt, et a cognitione hominum abiectione vili-
tatis suae, quasi quadam superductione velaminis absconduntur: ita sunt nonnulli in
Ecclesia, qui dum se abiectione prauorum operum subdunt, diuino conspectui noti
non sunt. Quibus et quandoque dicendum est: Amen dico vobis, nescio vos. Esse er-
go in terra et apparere, est in fide recta per virtutem operis nobilitatem mentis osten-
dere. Esse vero in terra et penitus non apparere, est in Ecclesia quidem per fidem con-
sistere: sed nil dignum fidei in opere demonstrare. Hi itaque intra sanctam Ecclesiam
diuinitatis oculis et videntur per iudicium, et tamen per bonae vitae meritum non vi-
dentur: quia ea quae confiterendo tenent, viuendo non exhibent. De quibus Paulus di-
cit: Conitentur se nosse Deum, factis autem negant. Hi in sancta Ecclesia fidem,
quam tenere se asserunt, premunt potius quam venerantur: dum sua magis illius no-
mine, quam eius adipisci lucra concupiscunt. Electi ergo dum seruare fidei meritum,
rectis operibus curant, ad auctoris sui notitiam etiam inter reproborum tumultus ap-
propinquant. Quod bene in Euangelio in muliere sanguinis fluxu laborante signatū
est: de qua cum Dominus diceret: Quis me tetigit? Petrus ratiocinando respondit:
Turbæ te comprimunt et affligunt: et dicis, quis me tetigit? Sed audire causas veræ
rationis meruit, cum ei Dominus dixit: Tetigit me aliquis. Nam et ego noui virtu-
tem exisse de me. Ecce turbæ premebant Dominum, sed tamen sola tetigit, quæ ad
illum humiliter venit: quia nimirum multi etiam in sancta Ecclesia reprobi veni-
tatem cognoscendo premunt, quam bene viuendo tangere negligunt. Premunt et longe
sunt: quia diuinam notitiam professionibus sequuntur. Premunt et longè
inquam, sed longe sunt: quia eidem fidei, quam loquendo astruunt, agendo male
contradiciunt. Sicut ergo hoc testimonio docemur, quia nonnulli Dominum tangen-
do non tangunt, ita nonnulli videntur a Domino etiam cum non videntur: quia oc-
cultis eius obrutibus et ad damnationis supplicium apparent, et ad electionis meritum
non apparent. Dicatur igitur recte: [Et in terra penitus non parentes:] quia etsi il-
los specie tenus Ecclesia tenuit, eos tamen intra illam conditor quasi non vidit quos
ignorauit. Qui tranquillitatis tempore idcirco fidem verbo tenus tenent: quia eam-
dem fidem florere generaliter videntur. Sed cum repentina contra illam procella ad-
uersitatis oboritur, mox ab ea, negatione publica disiunguntur: et quicquid prius
quasi venerantes tenuerant, contra hoc postmodum deridentes pugnant. Unde ap-
te subditur:

*Quod haereticorum opprobria & contempni ad patientiam sanctorum cooperantur in
bonum: & frenum silentij oportere imponi: ubi praedicatio videtur
contemni.*

Nunc in eorum canticum versus sum: et factus sum eis proverbiū. Quibus vi-
delicet verbis illud sanctæ Ecclesiæ tempus exprimitur, quo publice a reprobis
irridetur: quando iniquis crescentibus, in opprobrium fides, et veritas erit in crimine.
Tanto quippe despectior vnusquisque erit, quanto iustior esse potuerit. tanto ab-
ominabilis, quanto laudabilis. Sancta itaque electorum Ecclesia afflictionis tempore
proverbiū prauis efficitur: quia cum bonos mori peritorum menta conspiciunt, ab eis
similitudinem maledictionis sumunt. Quo enim transitoriam mortem vident, sed
permanentem vitam non vident: tanto magis deridendo mala præsentia fugiunt,
quanto per intellectum intrinsicum ad bona permanentia non perungunt. Sed ea quæ
subiuncta sunt, quia obscurioribus sententijs implicata non sunt: debemus sub breui-
tate transcurrere: vt ad ea in quibus laborandum est, valeamus citius peruenire. So-
quitur: [Abominantur me et longe fugiunt a me: et faciem meam conspuere non
verentur.] Longe a sancta Ecclesia fugiunt omnes iniqui non passibus gressuum, sed
qualitatibus morum: longe fugiunt non loco, sed merito, dum crescent superbia,
aperta eam exprobratione contemnant. Faciem namque eius conspuere est, non tan-
tum in absentia bonis detrahere, sed vnumquemque iustum etiam in præsentia con-
surare. Quos tunc prauis, dum aperte irridendo despiciunt, in eorum contumelijs
fluxa

1. 100 200

143

Aug. 17. 8

Pfal. 136.
Addit. 3. c

Трех. 9. 6

20.

Notes

Capit. **XVI**

Zachary, T. A.

242-511-1

Ibidem.

præmifit oftenderet, fecutus adiunxit: Et dixit Dominus ad fatan: Increpet Dominus in te fatan, qui elegit Hierufalem. Numquid non eft ifte torris erutus de igne? Et Iefus indutus erat veftibus fordidis. Sordidis enim veftibus Iefus indutus erat, quia, quamuis alienus ab omni peccato, tamen in fimilitudine venit carnis peccati. Cui venienti fatan a dextris ftegit. Pro magna namque Dominus Iudaicum populum, et pro nihilo Gentes habere videbatur. Sed poftquam incarnatus apparuit: gentilitas, quæ pro finiftro habita fuerat, credidit: Iudaicus vero populus ad perfidiam declinavit. Satan ergo illi a dextris ftegit: quia illum ei populum rapuit, qui dudum dilectus fuit. Sed quia ipfe Iudaicus populus, modo perditus, in fine eft quandoque crediturus, Propheta teftante, qui ait: Reliquæ faluæ fient: Satan a dextris fuis Dominus remouet, dicens: Increpet Dominus in te fatan. Et eiuſdem populi liberationem indicans ſubdit: Quia elegit Hierufalem. Qui nimirum populus, quia ad gehennæ incendia, perfidia duce, deſcendebat, ſed dum ad fidem reducitur, ab eodem æterni ignis incendio liberatur, ſtatim de eo illic ſubditur: Numquid non eft ifte torris erutus de igne? Sicut ergo illic pro dextra plebs Iudaica, ita hoc in loco dextræ vocabulo, fidelis populus ſanctæ Eccleſiæ designatur. Vnde et venturus iudex hæc dos ad finiftrā, agnos ad dexteram pouit. Sed cum ſanctam Eccleſiam aduerſitatis tempore ipſi quoque laceſſunt, qui fideles eſſe videbantur, ei proculdubio calamitates ad dextram, ſurgunt. Bene autem hæc ipſa dextra Orientis vocatur. De ipſo quippe eiuſdem capite ſcriptum eſt. Oriens eſt nomen eius. Nam quia ab Oriente lux ſurgit, recte Oriens dicitur, cuius iuſtitia lumine, noſtræ iuſtitia nox illuſtratur. Ad Orientis ergo dextram calamitates ſurgunt, quia hi quoque ad perſecutionem proſiliunt, qui electa membra Redemptoris noſtri eſſe credebantur. Iuxta quam videlicet calamitates recte illico aſſerit ſurgere: quia dum non erant extranei, qui perſequuntur, ab eis repente mala et illico fiunt. Si vero dextra, hi, qui veraciter fideles ſunt, appellantur, calamitates ad dextram Orientis ſurgunt: quia erumpente perſecutionis articulo, crudeles prauorum impetus iuſti patiuntur. Sequitur: non

Ibidem. d

Zachar. 3. d

1. Matt. 25. c

21.

Zachar. 6. c

Quod dum maligni ſpiritus, vel peruerſi homines, extrema Eccleſiæ membra perſequuntur, videtur Deus non ſerre auxilium, cum ſtatim non eripit, cum eos quos amat, aliquando videlicet derelinquit. Capitulum I. X.

d. q. 11. 2

Prou. 10. d

Pſal. 9.

Zech. 1. d

Iſaia. 54. c

Pedes meos ſubuerterunt, et oppreſſerunt quaſi fluctibus ſemitis ſuis.] Quid per pedes Eccleſiæ, niſi extrema illius membra ſignantur? Quæ dum ad opera terreſtra deſeruiunt, tanto celerius ab aduerſarijs falli poſſunt, quanto ſublimia minus intelligunt. Hos itaque pedes aduerſarij ſubvertunt, videlicet cum extrema membra illius ad ſul dogmatis errorem trahunt. Subuerſi pedes viam tenere nequeunt, cum infirmi quique perſecutorum ſuorum, vel promiſſionibus perſuaſi, vel minis territi, vel etuclatibus fracti, ab itinere recto deuiant. Bene autem aduerſariorum ſemite fluctibus comparantur cum dicitur: Et oppreſſerunt quaſi fluctibus ſemitis ſuis: quia ſcilicet vita prauorum inſolenti iniquitate moleſta, ad obrundendam, vt ita dixerim, nauem cordis, quaſi tempeſtas illabitur. De qua videlicet tempeſtate per Salomonem dicitur: Quaſi tempeſtas tranſiens non erit impius. Cumq. infirmus quiſque peruerſos florere conſpicit, hunc in perdiſſitatis pelagus vnda miſeræ imitationis mergit. Sequitur: [Diſſipauerunt itinera mea, inſidiati ſunt mihi, et præualuerunt, et non fuit qui ferret auxilium.] Dicat hæc beatus Iob de malignis ſpiritibus, videlicet hoſtibus occultis: dicat vniuerſa Eccleſia de prauis perſecutoribus, ſcilicet aduerſarijs apertis. Ipſi quippe eius itinera diſſipant, cum in quorundam infirmorum mentibus, veritatis vias callida perſuaſione perturbant. Ipſi inſidiantes prævalent, cum eos, quos aperte ad malum trahere nequeunt, bona ſimulando pervertunt. Sed mirum valde quod ſubiicit: [Non fuit, qui ferret auxilium:] cum de diuino adiutorio Pſalmiſta clament. Adiuſtor in opportunitatibus, in tribulatione. Et: Sperent in te, qui nouerunt nomen tuum, quoniam non derelinques quærentes te Dominum. Et cum ruſum ſcriptum ſit: Quis ſperauit in Domino, et conſuſus eſt, permanſit in mandatis eius, dereliſtus eſt? Et: Quis inuocauit illum, et deſpexit eum? Quia itaque ratione nunc dicitur: [Non fuit, qui ferret auxilium:] niſi quia omnipotens Deus eos, quos in æternum diligit, aliquando ad tempus relinquit. Vnde ſcriptum eſt: Ad punctum in modico

A modico dereliqui te, et in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te, et in misericordia sempiterna misertus sum tui. Hinc etiam Psalmista deprecabatur, dicens: Non me derelinquas usque-
 quaque. Derelinqui igitur se, sed ad modicum posse utiliter nouerat, qui ne usquequa-
 que relinqueretur, petebat. Sanctos etenim suos Dominus veniēdo adiuvat, relinquen-
 do probat, donis firmat, tribulationibus tentat. Vnde recte quoque per quemdam Psal. 118.

sapientem dicitur: In primis elegit eum, timorem et metum et probationem inducit
 super illum, et exercebat illum in tribulatione doctrinæ suæ, donec teneret illum in
 cogitationibus illius. Iusti quippe animam gratia vocat, tentatio interrogat. Et
 omnipotens Deus electorum suorum aduersarios temporaliter permittit excrecere,
 ut per malorum seuitiam purgetur vita bonorum. Numquam quippe Dominus ad-
Eccl. 4. b

B uersus bonos eos seuire permitteret, nisi etiam quantum prodesse videret. Nam
 dum iniusti seuiunt, iusti purgantur, et utilitati innocentium militat vita prauorum,
 dum hanc et premendo humiliat, et humiliando semper ad melius format. Vnde re-
 cte quoque per Salomonem dicitur: Qui stultus est, seruiet sapienti. Et tamen sepe
 conspiciamus sapientes subesse, stultos vero arcem dominij tenere: sapientes seruili ter-
 obsequij: stultos tyrannica elatione dominari. Quo modo igitur definitione diuinæ
 sententiæ sapienti stultus seruit, dum plerumque hunc iure temporalis dominij com-
 primis? Sed sciendum est: quia contra sapientis vitam, dum stultus præeminens ter-
 rorem potestatis exerceat, dum hunc laboribus fatigat, contumelijs lacerat, profecto
 hunc ab omni viriorum rubigine vrendo purgat. Stultus ergo sapienti etiam domi-
 nando seruit, quem ad meliorem statum premendo prouehit. Sic nonnumquam pu-
Prou. 11. d

C pillis dominis ad disciplinæ magisterium serui præsumunt, terrent, premunt, feriunt,
 et tamen esse serui nullo modo desistunt: quia ad hoc ipsum ordinati sunt, ut profi-
 cientibus dominis etiam feriendo famulentur. Quia igitur mala reproborum, bonos
 dum cruciant, purgant; utilitati iustorum militat etiam potestas iniquorum. Sed ple-
 rumque iusti tribulatione deprehensi, tardam manum subuenientis æstimant, cum
 se persequentium immanitas paulo longius angustat. Et concita quidem sunt erepro-
 ris remedia, sed hoc quod ab ereptore citius agitur, dolenti tardum videtur. Cumque
 a desse postulationi auxilium quaeritur, si vocem, non statim sequitur, quia desit æsti-
 matur. Vnde nunc dicitur: [Et non fuit qui ferret auxilium:] Qua videlicet in
 voce ipsa vis passionis exprimitur, quia suppetnum auxilium, et si adest, quantum ad
 ordinariam providentiam protectoris, desisse tamen creditur, quantum ad concita vo-
a. 1. 1. 1. 1.
h. 1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.

D ta patientis. Sequitur:

*Quod miseriis errantium sancti suas reputant, cum eorum corda rupto fidelis muro persuasione
 hæretica vident dissipata.* Caput XX.

Q Vasi rupto muro, et aperta ianua, irruerunt super me, et ad meas misetias deuolu-
 luti sunt. Quid hoc loco muri nomine, nisi Redemptor humani generis ap-
 pellatur? De quo pro sanctæ Ecclesiæ ædificatione per Prophetā dicitur: Poneret in ea
 murus et antemurale. Ipse enim nobis murus est, qui ad corda nostra pertingere ma-
 lignorum spirituum cursum verat. Qui nostræ quoque fidei etiam antemurale posuit,
 quia priusquam se per carnem ostenderet, prædicatores sui mysterij Prophetas misit.
 Recte quippe antemuralis nomine vocantur: quia dum subsequenter prædicauerunt
22.
Isa. 26. a

E Dominum, quasi ante murum steterunt. Sed quasi murus rumpitur, cum prauorum
 persuasionibus fides, quæ in Redemptore nostro est, in quorundam corde dissipatur.
 Cumque peruersis in hac vita potestas tribuitur, quid aliud quam ianua erroris aperit-
 ur? Quasi rupto ergo muro, et aperta ianua, super bonos irruunt mali, cum accepta
 temporaliter potestate, peruersi ipsa quoque in quorundam corde destruere muni-
 mina fidei conantur. De quibus apte dicitur: [Erad meas misetias deuoluti sunt:] quia
 videlicet prius ad suas. Nisi enim peruersis viuendo, ad suas ante misetias caderent,
 nequaquam ad eas postmodum et alios suaderent. Sed post suas reprobi et ad nostras
 misetias deuoluuntur, quando ad ea mala, in quibus iam ipsi implicati sunt, etiam
 quosdam nobis uitos trahunt. Potest quoque intelligi muti nomine, munitio disci-
 plinæ: Salomonem arrestante, qui ait: Per agrum hominis pigri transiui, et per vineam
 viri stulti: et ecce solum repleuerant viticæ, operuerant superficiem eius spinæ, et ma-
Prou. 24. d
c. 1.
c. 1.

ceria lapidum destructa erat. Per agrum enim hominis pigri, atque per vineam viri A
 stulti transire, est cuiuslibet viram negligentis inspicere, eiusque opera considerare.
 Quam vitæ vel spinæ replent: quia in corde negligentium prurientia terrena desi-
 deria, et punctiones pullulant vitiorum, quippe quia scriptum est: In desideriis est
 omnis ociosus. Maceria lapidum destructa erat: id est, disciplina patrum ab eius cor-
 de dissoluta. Nam quia destructam maceriam lapidum, dissolutam esse disciplinam
 vidit, protinus illic securus adiunxit: Quod cum vidissem, posui in corde meo, et
 exemplo didici disciplinam. Quasi rupro ergo muro hostis ingreditur, cum vel ma-
 lignorum spiritu, vel prauorum hominum persuasionem callida disciplinæ munimi-
 na in corde dissipantur. Sed cum eiusdem disciplinæ vigor in corde reproborum sol-
 uitur, ante eorum oculos cuncta bonorum opera despectui habentur, nihilque esse esti-
 mant, quidquid de virtutibus electorum vident. Vnde et subditur: [Redactus sum] B
 in nihilum.] Apud æstimationem quippe malorum in nihilum redigimur, quando
 ea, quæ ipsi quasi summa diligunt, bona temporalia non tenemus. Despectis namque
 supernis promissionibus, terrena desiderant, etsi quando in eorum mente aliquid de ap-
 petitu æternitatis oritur, suborta citius transitoria delectatione dissipatur. Vnde et
 statim subiungitur: [Abstulit quasi ventus desiderium meum.] Fidelis quippe po-
 pulus se pati denunciat, quod eos quos diligit pati dolet. Ventus ergo desiderium tol-
 lit, cum res quæ velut transitoria æternitatis appetitum destruit: Vnde adhuc congrue
 subinfertur: [Et velut nubes pertransit salus mea.] Nubes quippe in alto eminet, sed
 hanc ad cursum statim impellit. Sic nimirum sic sunt temporalia iniquorum bona.
 Velut in alto quidem per honoris celsitudinem degere videntur, sed ad cursum vitæ
 quoridie, quasi quibudam mortalitatis suæ statibus, impelluntur. Salus ergo vt nubes C
 transit: quia peruerforum gloria, quæ alta est, fixa non est: sed expletis desideriis asti-
 busque infirmantium, ad electorum vocem sermo conuertitur, cum protinus subinfertur:
 [Nunc autem in memetipso marcessit anima mea, et possident me dies afflictionis.]
 Electorum quippe anima nunc marcessit, quia in illa postmodum æterna exultatio-
 ne viridescit. Modo eos dies afflictionis possident, quia dies lætitiæ post sequuntur:
 Scriptum quippe est: Timeuti Deum bene erit in extremis. Et rursus de Ecclesia di-
 citur: Ridebit in die nouissimo. Nunc enim tempus afflictionis est bonis, vt sequatur
 eorum exultatio quandoque sine tempore. Hinc ab eis aliàs dicitur: Humiliaui nos in lo-
 co afflictionis. Locus namque afflictionis est vita præsens. Iusti ergo hic, id est, in lo-
 co afflictionis, humiliati sunt: quia in æterna vita, id est, in loco gaudij sublimantur.
 Cum vero marcescere animam diceret, recte etiam præmisit: [In memetipso.] quia in D
 nobismetipsis quidem affligimur, sed in Deo mens nostra refouetur: tantog. a viri-
 ditate gaudij longe sit, quanto adhuc ab auctoris tepulsa lumine ad se redit. Tunc
 vero ad veræ lætitiæ viriditatem peruenit, quando per æternæ contemplationis gra-
 tiam subleuata etiam semetipsam transit. Sed hæc quæ allegorica indagatio trans-
 fertur, oportet vt per omnia etiam iuxta historiam teneamus. Quæ tamen nunc
 dicirco prætereo: quia hæc aperta esse legentibus non ignoro. Diebus autem persecu-
 tionis vitæ, quia multi qui pereunt, et pauci sunt qui saluantur, idcirco vir sanctus
 passionis suæ tempore et pauca de bonis, et multa de peruersis loquitur. Vnde et mox
 ad eorum personam, qui corrunt, verba conuertit, siquæ sua insinuat, vt audientibus
 possint congruere quæ narrat. Nam sequitur: *Quod in nocte tribulationum huius sæculi, etiam qui perfecti videbantur, et quasi ossa carnalium*

aliquando lassitudine succumbant, et a sanctorum inspectione maligni spiritus num-
quam quiescant. *Capit. XX. XI. I. quædam*

23. **N**octe os meum perforatur doloribus, et qui me comedunt non dormiunt. [Si ip-
 si historice intendimus, patet causa quoniam sancti viri corpus per sinus vlcerum
 scaturiens vermiū multitudinem lacerabat. Si vero allegorice mysterium perscrutemur, quid
 per ossa, nisi fortes quique in sanctæ Ecclesiæ corpore designantur? Qui quasi suo ro-
 bore membra continent, dum mores infirmorum stabiliter portant. Sed cum tribu-
 lationis ultimæ contra eam seruo excreuerit, in nocte os illius perforatur doloribus:
 quia nonnumquam tormentis victi, etiam ipsi ad perfidiam desinunt, qui ad fidem
 alios

Eccles. 1. 4

Prouer. 31. d
Psal. 43.. . .
a. d. s. d. l.

b. p. c. u. u.

a. d. s.

A alios tenere videbantur: Ait ergo: [Nocte os meum perforatur doloribus.] Ac si aperte dicat: Tribulationis tenebris pressi, ita afflictione tenebrantur, vt et ipsi, qui in me habebant vigorem fortitudinis, quasi iam quoddam habebant foramen timoris. Bene autem dicitur: [Et qui me comedunt, non dormiunt:] quia maligni spiritus, qui carnales quosque de Ecclesia consumunt, tanto magis quiescere a tentatione nesciunt, quanto nullo carnis pondere grauantur. Sed persecutores sanctæ Ecclesiæ quia valde perueti sunt, essent vrinam pauci. Sequitur:

Quod immensitate percussioſum sancti qui Christo quasi vestimentum adhaerent, viti tormentis deficient, & constricto capite libertas predicationis suffocata extinguatur.
Caput X X I I.

B I N multitudine eorum consumitur vestimentum meum, et quasi capitis tunica succinxerunt me.] Si historice intendimus, quid aliud vestimentum beati Iob, quam eius corpus accipimus? cuius videlicet vestimentum consumitur, dum caro cruciatur. Iuxta allegorice vero mysterium, vestimentum est sanctæ Ecclesiæ fide- lium vita. Nam sicut tota simul Ecclesia vestimentum Christi, ita fideles quique eius- dem Ecclesiæ vestimenta deputantur. Si enim sancta Ecclesia vestimentum Christi non esset, Paulus profecto non diceret: Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam non ha- bentem maculam neque rugam: id est, nec per peccatum habentem maculam, nec per duplicitem rugam: quia et per iustitiam munda est, et per simplicem intentio- nem tensa. Quæ igitur abluta est ne habeat maculam, tensa est ne habeat rugam, yti- que vestis est. Sicut ergo indumentum Christi tota generaliter Ecclesia dicitur, sic in- dumentum sunt Ecclesiæ singulorum animæ, quæ ab errore conuersæ, eandem Ec- clesiam credendo, ei-que fideliter inhærendo circumdant. De quibus eidem Ecclesiæ per Prophetam Dominus dicit: Viuo ego, quia omnibus his velut ornamento vesti- tis. Sed cum procella scævæ persecutionis obortitur, plerique fidelium ab eius amore se- parantur, qui ei sedulo inhæreere videbantur. Dicit ergo: [In multitudine eorum, consumitur vestimentum meum:] quia dum multi sunt qui cruciantur, destruuntur plurimi qui ei connexione amoris inhærebant. Bene autem subditur: [Et quasi capiti- tunica succinxerunt me.] Tunica quippe capiti collum circumdat induentis. Collum vero si stringitur, vocis vsus et vitalis flatus necatur. Sanctam ergo Eccle- siam reprobi quasi capitis tunica constringunt: quia in ea persecutionibus suis vitam fidei, et predicationis vocem extinguere conantur. Hoc quippe conari, persecutores eius specialiter solent, vt ab ea ante omnia verbum predicationis tollant. Vnde et hi qui sanctæ fidei primordiis resistebant, caris Apostolis denunciabant, dicentes:

C Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto, et ecce replesti Hierusalem doctrina vestra. Corpus ergo sanctæ Ecclesiæ quasi capitis tunica cinxerant, qui con- strictis prædicatoribus, velut eius collum prementes, in ea claudere iter vocis volebāt. Sed electi quique persecutionis suæ tempore paratiores sunt mori quam tacere. Qui dum in morte temporaliter corruunt, a stultis quibusque et carnalibus despecti ac viles æsti- mātur: quia cū videre reprobi nequeit, quæ electi bona spiritaliter teneant, quos carna- liter extinguit conspiciunt, in se felices arbitrantur. Vnde et subditur: [Comparatus sum luto et assimilatus sum faecili et cineri.] In reproborum quippe iudicio, sanctæ Ec- clesiæ luto comparatur: quia temporaliter conculcata despiciuntur. Faeciliæ assimilatur et cineri: quia dum bona eius interiora non vident, ad sola hanc mala per- cepisse æstimaunt, quæ in ea exhiberi corporaliter vident. Fidelis tamen electorū popu- lus cum multis ex se cadere conspicit: optat, si obtinere valeat, aduersitatis suæ tem- pora mutari. Huius quia oratio differtur, gemitus augeat. Vnde adhuc subditur: [Cla- mo ad te, et non exaudis: stō, et non respicis me.] Sancta quippe Ecclesia persecu- tionis suæ tempore fide stat, desiderijs clamat. Sed dolet se quali non respici, dum- sua videt in tribulationibus vota diffari. Alto namque consilio, omnipotens Deus cum sancti eius aduersariorum persecutionibus comprimuntur, cumque assidue, vt li- berentur, interpellationibus clamant, differre solet voces petentium, vt merita pa- tientium crescant, quatenus eo magis exaudiantur ad meritum, quo citius non exau- diuntur ad votum. Vnde alias scriptum est: Deus meus clamabo per diem, nec exau- dias.

D E A thorum Ecclesiæ luto comparatur: quia temporaliter conculcata despiciuntur. Faeciliæ assimilatur et cineri: quia dum bona eius interiora non vident, ad sola hanc mala per- cepisse æstimaunt, quæ in ea exhiberi corporaliter vident. Fidelis tamen electorū popu- lus cum multis ex se cadere conspicit: optat, si obtinere valeat, aduersitatis suæ tem- pora mutari. Huius quia oratio differtur, gemitus augeat. Vnde adhuc subditur: [Cla- mo ad te, et non exaudis: stō, et non respicis me.] Sancta quippe Ecclesia persecu- tionis suæ tempore fide stat, desiderijs clamat. Sed dolet se quali non respici, dum- sua videt in tribulationibus vota diffari. Alto namque consilio, omnipotens Deus cum sancti eius aduersariorum persecutionibus comprimuntur, cumque assidue, vt li- berentur, interpellationibus clamant, differre solet voces petentium, vt merita pa- tientium crescant, quatenus eo magis exaudiantur ad meritum, quo citius non exau- diuntur ad votum. Vnde alias scriptum est: Deus meus clamabo per diem, nec exau- dias.

E A thorum Ecclesiæ luto comparatur: quia temporaliter conculcata despiciuntur. Faeciliæ assimilatur et cineri: quia dum bona eius interiora non vident, ad sola hanc mala per- cepisse æstimaunt, quæ in ea exhiberi corporaliter vident. Fidelis tamen electorū popu- lus cum multis ex se cadere conspicit: optat, si obtinere valeat, aduersitatis suæ tem- pora mutari. Huius quia oratio differtur, gemitus augeat. Vnde adhuc subditur: [Cla- mo ad te, et non exaudis: stō, et non respicis me.] Sancta quippe Ecclesia persecu- tionis suæ tempore fide stat, desiderijs clamat. Sed dolet se quali non respici, dum- sua videt in tribulationibus vota diffari. Alto namque consilio, omnipotens Deus cum sancti eius aduersariorum persecutionibus comprimuntur, cumque assidue, vt li- berentur, interpellationibus clamant, differre solet voces petentium, vt merita pa- tientium crescant, quatenus eo magis exaudiantur ad meritum, quo citius non exau- diuntur ad votum. Vnde alias scriptum est: Deus meus clamabo per diem, nec exau- dias.

Ephe. 5. 9

Isa. 49. 9

4. 25. 3.

1. 12. 3.

2. 21. 4. 4.

2. 21. 4. 4.

2. 21. 4. 4.

2. 21. 4. 4.

Acto. 5. 4

24.

Psal. 21.

dies, et nocte. Atque ipfa utilitas de exaudiendi mora mox subditur, cum illic protinus subinfertur: Et non ad infipientiam mihi. Ad multiplicandam quippe sanctorum sapientiam proficit, quod postulata tarde percipiunt, vt ex dilatione crefcat desiderium, ex desiderio intellectus augeatur. Intellectus vero cum intenditur, eius in Deum ardentior affectus aperitur. Affectus autem ad promerenda cælestia tanto fit capax, quanto fuerit expectando longanimis. Sed tamen inter hæc sanctorum patientiam dolor vrget ad vocem, et cum dilati proficiunt, metuunt ne deficientibus viribus defectu reprobentur. Sequitur.

Quod improprie Deus dicatur zelare, et irasci, et punire, et misereri, et cetera huiusmodi: et quod crudelis dicatur tunc, cum diuine peccata ulciscitur. Caput XXIII.

Mvtatus es mihi in crudelem, et in duritiā manus tuæ aduersaris mihi.] Longe ab hac sententia vetusta translatio dissonat, quia quod in hac de Deo dicitur, hoc in illa de aduersarijs ac persecutoribus memoratur. Sed tamen quia hæc noua translatio ex Hebræo nobis Arabicoq. eloquio cuncta verius transfudisse perhibetur, credendum est quidquid in ea dicitur: et oportet, vt verba illius nostra expositio subtiliter rimetur. Ait ergo: Mutatus es mihi in crudelem, et in duritiā manus tuæ aduersaris mihi. In scriptura sancta cum de Deo aliquid indignum dicitur, mouetur legentis animus, velut si aliquando de Deo aliquid indignum dicitur. Pene omne quippe quod de Deo dicitur, eo ipso iam indignum est, quo potuit dici. Nam cuius laudi non sufficit obstupescens conscientia, quando sufficit loquens lingua? Sanctus ergo spiritus hoc ipsum hominibus intelligētibz insinuās, quā sint ineffabilia summa etiam verba diuina, his verbis nonnumquam de Deo vtitur, quæ apud homines habentur in vitio, vt ex his quæ indigna videntur hominibus, et tamen dicuntur de Deo, admoneantur scire homines quod nec illa iam Deo digna sint, quæ dum digna habentur apud homines, digna putantur Deo. Dicitur enim Deus zelans, sicut scriptum est: Dominus zelotes nomen eius. Dicitur iratus, vnde scriptum est: Iratus est Dominus contra Israël. Dicitur Deus poenitens, sicut scriptum est: Poenitet me fecisse hominem super terram. Et rursus: Poenitet me quod constituerim Saul regem in Israël. Dicitur misericors, sicut scriptum est: Misericors et miserator Dominus, patiens et multum misericors. Dicitur præsciens, sicut de illo ait Apostolus: Quos præsciuit et prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui: dñi nec zelus, nec ira, nec poenitētia, nec proprie misericordia, nec præscientia esse possit in Deo. Hæc namque omnia ad humanis in illum qualitatibus tracta sunt, dum ad nostræ infirmitatis verba descenditur, vt quasi quibusdam nobis gradibus factis, et iuxta nos positis, per ea quæ nobis vicina conspiciamus, ad summa eius ascendere quandoque valeamus. Zelare enim dicitur, qui cum cruciatur mentis castitatem custodit vxoris. Irasci dicitur, qui feruore animi contra puniendum vitium accenditur. Poenitere dicitur, cui id quod fecit, displicet, et e contra mutando aliquid aliud facit. Misericors dicitur, qui pietate ad proximum promouetur. Misericordia autem a misero corde vocata est, eo quod vniuscuique intueatur quempiam miserum, atque ei compatiens, dum dolore animi tangitur, ipse cor miserum facit, vt cum a miseria liberet cui intendit. Præscire dicitur, qui vnamquamque rem, antequam veniat, videt, et id quod futurum est, priusquam præsens fiat, prævidet. Deus ergo quo modo zelans est? qui in custodienda castitate nostra nullo mentis cruciatur tangitur? Quo modo irascitur, qui in vlciscendis vitijs nostris nulla perturbatione animi commouetur? Quo modo est poenitens? qui id quod semel fecerit, se fecisse nequaquam dolet? Quo modo habet misericordiam, qui cor nunquam miserum habet? Quo modo est præsciens, dum nulla nisi quæ futura sunt, præsciunt? Et scimus quia Deo futurum nihil est; ante cuius oculos præterita nulla sunt, præsentia non transeunt, futura non veniunt: quippe quia omne quod nobis fuit et erit, in eius prospectu præsto est, et omne quod præsens est, scire potest potius quā præscire. Et tamen dicitur zelans, dicitur iratus, dicitur poenitens, dicitur misericors, dicitur præsciens: vt quia castitatem animæ vniuscuiusque custodit, humano modo zelans vocetur, quamuis mentis cruciatur non tangatur. Et quia culpas percutit, dicitur irasci, quamuis nulla animi perturbatione moueatur.

Et quia

Exod. 34. b
Num. 11. b
Gen. 6. b
1. Reg. 15. e
Psalm. 85.
Rom. 8. f

3. Reg. 10.

1. Reg.

1. Reg.

- A** Et quia ipse immutabilis id quod voluerit mutat, poenitere dicitur, quamvis rem mutet, consilium non mutet. Cum miserie nostre subvenit, misericors vocatur, quamvis miseris subueniat, et cor miserum nunquam habeat. Et quia ea quæ nobis futura sunt videt, quæ tamen ipsi semper præsto sunt, præscius dicitur, quamvis nequaquam futurum prævideat, quod præsens videt. Nam et quæque sunt, non ab æternitate eius ideo videntur, quia sunt, sed ideo sunt, quia videntur. Dum ergo ad verba mutabilitatis nostre descenditur, ex eis quibusdam gradibus factis ascendat qui potest ad incommutabilitatem Dei, ut videat sine zelo zelantem, sine ira irascentem, sine dolore et poenitentia poenitentem, sine misero corde misericordem, sine præuisionibus præscientem. In illo enim nec præterita, nec futura reperiri queunt, sed cuncta mutabilia immutabiliter durant, et quæ in seipsis simul existere non possunt, illi simul omnia assistunt, nihilque in illo præterit quod transit: quia in æternitate eius modo quodam incomprehensibili, cuncta volumina sæculorum transeuntia manent, currentia stant. Sicur ergo accipimus sine zelo zelantem, sine ira irascentem, ita a sancto Iob etiam sine crudelitate dici potuit crudelis. Crudelis quippe dicitur, qui districte feriendo non parcat, ut videlicet hoc loco crudelis districte feriens possit intelligi, et vlciscendæ culpæ non parcens. Vnde Isaias quoque cum videret vltimi iudicii diem non iam cum venia sed cum distictione esse venturum, ait: Ecce dies Domini veniet crudelis et indignationis plenus, et iræ furorisque eius, ad deponendam terram in solitudine, et peccatores eius conterendos de ea. Sanctus igitur vir ut hanc eandem crudelitatem sibi potius assereret congruere posse, quam Deo, ait: [Mutatus es mihi in crudelem.] Ac si aperte dicat: Qui in teipso crudelitatis nihil habes, mihi quem respirare a persecutione non sinis, crudelis videris. Ita enim Deus crudelis esse non potest, sicut nec mutari vllatenus potest. Sed quoniam in Deo nec crudelitas, nec mutabilitas vtrquam venit, dum mihi dicit, quod in semetipso Deum nec crudelē nec mutabilem sentiat, ostendit. Nam dum circa nos quædā prospera et aduersa variantur, in eo quod nos mutamur quasi eius circa nos mutatū animū suspicamur. Ipse vero in se incommutabilis permanens, aliter atque aliter in cogitatione sentitur hominibus, pro qualitate meritorum. Nam et lux Solis cum nequaquam est sibi metipso dissimilis, infirmis aspera, sanis autem oculis lenis videtur: eorum videlicet immutatione, non sua. Vnde ut prædiximus dicens: [mutatus es,] adiunxit. [Mihi:] ut ipsa hæc crudelitas atque mutatio, non sit in qualitate iudicis, sed in mente patientis. Quod verbis quoque alijs retexit dicens: [Et in duritia manus tuæ aduersaris mihi.] Maus etenim Dei dura creditur, cum voluntaris nostre contraria, hoc quod ei in nobis displicet, feriendo persequitur, et flagella ingeminat, cum dolentis anima clementiam expectat. Quæ tamen iuxta allegorie mysterium, bene sanctæ Ecclesiæ verbis congruunt ex vocibus infirmorum, qui plerumque se plus feriri æstimant quam mereri putant, et quasi crudelitatem arbitrantur iudicis, distictionem æquissimam sectionis: et cum vulnus ægri medicinali ferramento abscinditur, medicus crudelis vocatur, qui tamen per secantem manus duriciam aduersat vulneri, sed concordat saluti. Sequitur:

Quid quasi super ventum fundati repente sternuntur, qui transitorum bonorum successibus delectantur.

Capitulum XXXIII.

- E** Leuasti me, et quasi super ventum ponens, elisisti me valide.] Quia præsentis vite gloria quasi in alto cernitur, sed nulla stabilitate solidatur, velut eleuatus super ventum ponitur, qui prosperitate transitoria lætatur, quando ad hoc solum hunc fugitiuæ felicitatis aura subleuat, ut repente deterius in infimis sternatur. Quia enim sancta Ecclesia cunctis in honore est, infirmi quique in ea qui transitorijs successibus lætantur, quod nisi super ventum positi videntur eleuari? quia subsequente persecutionis tempore dum prosperitatis aura pertransit, eorum protinus eleuatio corrui, et repente cadentes discunt, quia eleuati prius in ventum se dederunt. Quæ videlicet verba etiam sancti viri personæ specialiter congruunt, non ad id quod erat, sed ad id quod esse videbatur. Neque enim mentem illius prosperitas fugitiua leuauerat, quæ inter tot rerum affluentias, miro semper virtutis pondere premebat, sed iuxta hoc quod videri exterius potuit, qui in suis humilis, in alienis oculis eleuatus fuit, et quasi super ventum positus, elusus est valide: quia rebus exterioribus sultus, vnde

vnde æstimabatur surgere, videbatur inde cecidiffe. Quem videlicet cafum ſanctus A
vir in mente non perculit: quia nulla aduerſitas deijcit, quem proſperitas nulla cor-
rumpit. Qui enim veritati inhæret, vanitati nullo modo ſuccumbit: quia dum forti
pede cogitationis intus intentionem fixerit, omne quod foras mutabiliter agitur, ad
arcem mentis minime pertingit. Sequitur:

*Quod ſancti mortem præſentem non ad conſumptionem ſibi eſſe intelligunt, qui de reſur-
rectione ſua conſidunt, qui & ſi aliquando peccant, per poenitentiam reſor-
mantur.*

Caput XXV.

26.

Scio quia morti trades me, vbi conſtituta eſt domus omni viuenti.] In ſuperiori
huius operis parte tractatum eſt, quòd ante aduentum Domini ad inferni recepta-
cula etiam iuſti deſcenderunt, quamvis non in ſupplicijs, ſed in requie ſeruarentur. B
Quod nunc testimonijs edocere negligimus: quia in ea iam ſufficienter probatum pu-
tamus. Hoc ergo quod dicitur: Scio quia morti trades me, vbi conſtituta domus eſt
omni viuenti: recte beato Iob etiam iuxta hiftoriam congruit, dum nimirum conſtat,
quia ante Redemptoris gratiam, ad inferni clauſtra etiam iuſti deſcenderent. Ipſa
quippe inferni receptio, domus omnium viuentium dicitur: quia nullus huc venit qui
ante Mediatoris aduentum non illuc ipſa corruptionis ſuæ conditione pertranſit. Nul-
lus huc venit, qui ad carnis mortem eiſdem corruptionis ſuæ grefſibus non tere-
dit. De qua videlicet morte per Pſalmiſtam dicitur: Quis eſt homo qui viuít, et
non videbit mortem? Nam etſi ad cælum raptus Helias eſſe perhibetur, mortem ta-
men diſtulit, non euasit, de ipſo quippe ore veritatis dicitur: Helias quidem ventu-
rus eſt, et reſtituet omnia. Veniet enim reſtituturus omnia, quia ad hoc nimirum huic C
mundo reſtituitur, vt et prædicationis munera impleat, et carnis debitum ſoluat.
Quæ tamen ſancti viri ſententia iuxta allegoriz myſterium, ſanctæ Eccleſiæ vocibus
ex perſona congruit infirmorum, qui fidem verbo tenus tenent, ſed contra præce-
pta fidei ſuis deſiderijs famulantur. Ait etenim: [Scio quia morti trades me, vbi conſti-
tuta domus eſt omni viuenti.] Quia enim multos in voluptatibus deditos conſpicit,
eorumque iam interitum præſcit, penſat quòd in via vitæ præſentis ſuis quidem deſide-
rijs ſeruunt, ſed tamen ad mortis domum perueniunt omnes, qui in ea carnaliter vi-
uunt. Sunt vero nonnulli qui in voluptatum ſuarum foueam corruunt, ſed tamen per
lamenta poenitentiz ab imis citius pedem reducunt, quos ſuperne percuſſionis ver-
bera ad eruditionem porius, quàm ad extinctionem ſecant. Ex quibus apte ſubiungi-
tur: [Veruntamen non ad conſumptionem eorum emittis manum tuam, et ſi cor- D
ruerint, ipſe ſaluabis.] In quibus proſecto verbis hoc ſolenter debet intelligi, quòd
beatus Iob dum ſua narrat, in ſe alios tranſfiguratur. Velut enim de ſe ſpecialiter di-
cebat: Eleuaſti me, et quaſi ſuper ventum ponens eliſiſti me valide: ſcio quia mor-
ti trades me, vbi conſtituta eſt domus omni viuenti, et tamen non deſce, ſed de
alijs adiungit: Veruntamen non ad conſumptionem eorum emittis manum tuam.
Dum enim de ſe loquens ratiocinando cauſas de alijs ſubdit, quàm multorum perſo-
nas in ſe ſignificet, oſtendit. Manum itaque ſuam Dominus ad conſumptionem pec-
cantium non emittit, cum ſeruiendo a peccatis corripit, et corruentes ſaluat, dum ca-
dentes ad culpam in ſalutem corporis vulnerat, vt proſtrati exterius, interius ſurgant,
quatenus iacentes corpore ad interiorem ſtatum redeant, qui ſtantes exterius ab ſta-
tu mentis iacebant. Sequitur:

*Quòd compaſſio quam afflictioni proximorum debemus, non tam ſit in largitione exteriorum,
quàm in mentis affectu: quia extra nos ſunt quæ damus, affectus autem intus ex
nobis.*

Caput XXVI.

Flebam quondam ſuper eum qui afflictus erat, et compatiabatur anima mea pau-
peri.] Quamvis vera compaſſio eſt compaſſioni proximi ex largitate concurrere,
nonnumquam tamen cū exteriora quæque abunde ad largiendum ſupperunt, celerius
datis manus dationem inuenit, quàm animus dolorem. Vnde ſcire neceſſe eſt, quia ille
perfecte tribuit, qui cum eo quod afflictio porrigit, afflictio quoque in ſe animum ſu-
mit: vt prius in ſe dolentis paſſionem tranſferat, nunc contra dolorem illius per
miniſterium concutrat. Nam ſæpe, vt prædiximus, largitorem muneris, rerum facit
abundan-

- A** abundantia, et non virtus compassionis. Qui enim afflicto perfecte compatitur, plerumque et hoc indigenti tribuit, in quo ipse, qui dederit, angustatur. Et tunc plena est cordis nostri compassio, cum malum inopie pro proximo suscipere non metuimus, ut illum a passione liberemus. Quam videlicet pietatis formam mediator nobis Dei et hominum dedit. Qui cum posset nobis etiam non moriendo concurrere, subuenire tamen moriendo hominibus voluit: quia nos videlicet minus amasset, nisi et vulnera nostra susciperet: nec vim nobis sue dilectionis ostenderet, nisi hoc quod a nobis tolleretur, ad tempus ipse sustineret. Passibiles quippe mortalesque nos reperit, et qui nos existere fecit ex nihilo, reuocare videlicet etiam sine sua morte potuit a passione. Sed ut quanta esset virtus compassionis ostenderet, fieri pro nobis dignatus est, quod esse nos voluit: ut in semetipso temporaliter mortem susciperet.
- B** quam a nobis in perpetuum fugaret. An non in diuinitatis sue diuitiis nobis inuisibilis permanens, miris nos potuit virtutibus ditare? Sed ut ad internas diuitias rediret homo, foras apparere dignatus est pauper Deus. Unde et prædicator egregius, ut ad largitatis gratiam viscera nostre compassionis accenderet, dixit: Propter nos egenus factus est, cum diues esset. Qui sic etiam dicit: Non ut alijs sit remissio, vobis autem tribulatio: hæc proculdubio condescendendo infirmis intulit, quoniam quibundam inopiam ferre non valentibus, tolerabilius est minus tribuere, quam post largitatem suam ex inopie angustia murmurare. Nam ut ad magna largiendi studia audientium mentes accenderet, paulo post intulit, dicens: Hoc autem dico: Qui parce seminat, parce et metet. Plus ergo nonnunquam esse dicimus compati ex corde, quam dare: quia quisque perfecte indigenti compatitur, minus æstimat omne quod dat.
- C** Nisi enim dantis manum bona voluntas vinceret, eiusdem prædicator egregius discipulis non dixisset: Qui non solum facere, sed et velle coepistis ab anno priori. Facile quippe est in bono opere obedire etiam volentem. Sed hæc magna discipulis virtus extiterat, eos bonum, quod illis præceptum est, et ante voluisse. Quia itaque vir sanctus apud omnipotentem Deum, aliquando maius datum nouerat mentis esse, quam muneris, dicat: Flebam quondam super eo, qui afflicto erat, et compatiebatur animæ meæ pauperi. Exteriora etenim largiens, rem extra semetipsum præbuit. Qui autem fletum et compassionem proximo tribuit, ei aliquid etiam de semetipso dedit. Idcirco autem plus compassionem, quam datum dicimus, quia rem quamlibet plerumque dat etiam, qui non compatitur, nunquam autem qui vere compatitur, quod necessarium proximo conspiciat, negat. Quæ nimirum sententia bene quoque sanctæ Ecclesiæ vocibus congruit, quæ dum afflictos quosque per lamenta penitentiam conspiciat, suos ei oratione continuæ fletus iungit, & toties egeno compatitur, quoties mentis virtutibus, nudatæ interuentiois sue precibus opitulatur. Super afflictum quippe compatientes plangimus, quando aliena damna nostra deputamus, et culpas delinquentium, nostris mundare fletibus nitimur. Quod videlicet agentes, plus plerumque nobis, quam his, pro quibus agitur, subuenimus: quia apud intimum arbitrum & gratiæ charitatis aspirantem, commissa quæque perfecte diluit propria, qui pure plangit aliena. Persecutionis igitur vltimæ sanctæ Ecclesiæ tribulatione deprehensa, reducat ad memoriam pacis tempore bona, quæ gessit, dicens: Flebam quondam super eo, qui afflicto erat, et cōpariebatur anima mea pauperi. Quæ internæ lucis gaudia æterna desideras, sed tamē adhuc dilata, quia malis exterioribus premitur, sancti viri vocibus adiugati.

E Quod sancta Ecclesia ab ipsis, quos per charitatis gratiam quasi viscera sua ante gestauerat, persecutionis impetum ferat.

Capitulum XXV 11.

Expectabam bona, et venerunt mihi mala: præstolabar lucem, et eruperunt tenebræ.] Fidelis enim populus expectat bona, sed mala suscipit: præstolatur lucem, et tenebras incutrit: quia per remunerationis gratiam interesse iam iamque angelorum se gaudijs sperat, et tamen hic diutius dilatus, manus persequentium tolerat, et qui se quantocius æstimat æternæ lucis retributione perfuui, hic adhuc cōpellitur peccatorum suorum tenebras pati. Quæ videlicet mala persequentium minus dolerent, si ab infidelibus aduersarijsque consurgerent. Sed eo deterius mentem electorum cruciant, quo ab illis veniunt, de quibus bona præsumebant. Unde adhuc subditur: Interiora mea effuerbuerunt absque vlla requie.] Sanctæ quippe Ecclesiæ interiora effuerbescunt,

est ipsos quoque, quos per amorem fidei velut viscera ante gestauerat, in persecucionis atrocitate tolerare. Qui secreta prius illius cognoscentes, quanto sciunt ubi magis doleat, tanto deterius ab afflictione eius minime quiescunt. Quos tamen et pacis suæ tempore grauius tolerat: quia suis prædicationibus eorum mores contrarios pensat. Gemit enim, cum eorum vitam sibi dissimilem conspiciat. De quibus et apte subiungitur: [Præuenerunt me dies afflictionis.] Scit namque sancta electorum Ecclesia quod persecutione vitima mala multa passura sit, sed hanc afflictionis suæ diē præueniunt: quia malorum vitam intra se grauius etiam tempore pacis portat. Nam quamuis diebus ultimis aperta infidelium persecutio sequatur, hanc tamen et priusquam appareat, hi, qui in ea verbo tenus fideles sunt, prauis moribus antecedunt. Sequitur:

Quod sancti in culmine honoris, statum custodiunt humilitatis: & licet potestati semper amica sit impatentia, mansuete tolerant ipsos, quas ex officio suo increpant.

Caput XX XVII I I.

Psal. 36.

Mærens incedebam, sine furore confurgens in turba clamaui:] Notandum sollicite iuxta historiam video, quod sanctus vir, qui paulo superius dixit: Eleuasti me, inferius adiungit: Mærens incedebam. Miro enim ordine, vno eodemque tempore conuenire in actibus bonorum solet et foris honor culminis, et intrus afflictus mæror humilitatis. Vnde sanctus quoque vir eleuatus rebus et honoribus, mærens incedebat: quia etsi hunc prælatum hominibus gloria potestatis ostenderat, interius tamen mæore suo secretum sacrificium Domino contriti cordis offerebat. Sacrificiū quippe Deo est spiritus contribulatus. Sciunt autem electi quique consideratione intima contra exterioris excellentiæ rentamenta pugnare. Qui si ad exteriorē felicitatem suam cor apponerent, iusti profecto non essent. Sed quia cor humanum non potest de ipsis prosperitatibus rerum quamtulacumque gloria nullo modo tentari, contra ipsam prosperitatem suam sancti viri intrinsecus dimicant. Non dico in elatione, sed ne in eius saltem amore succumbant. Cui valde succubuisse est, captiuam mentem eius desiderijs subdidisse. Quis autem terrena sapiens, temporalia amplectens, beatum Iob inter tot prospera lætum non crederet, cum ei suppetere salus corporis, vita filiorum, incolumitas familiæ, integritas gregum? Sed quia in his omnibus non gaudebat, ipse sibi testis est, qui ait: [Mærens incedebam.] Sancto enim viro adhuc in hac peregrinatione posito, omne, quod sine visione Dei abundat, inopia est: quia cum sibi omnia electi adesse vident, gemunt, quod omnium auctorem non vident, eisque totum hoc minus est, quia adhuc species vnus deest: scilicet eos foris exaltat gratia supernæ dispensationis, vt tamen intus sub disciplina teneat mæror magistræ charitatis. Per quam videlicet discunt, vt de his, quæ exterius accipiunt, apud semetipsos semper amplius humilientur, mentem sub iugo teneant disciplinæ, nunquam ex potestatis licentia ad impatientiam erumpant. Vnde et apte subiungitur: [Sine furore confurgens in terra clamaui.] Sæpe namque seditiosorum tumultus hominum præpositorum suorum mentem lacerant, sui que ordinis limitem inordinatis motibus excedunt. Et plerumque, qui præsumunt, nisi in ore cordis Spiritus sancti freno teneantur, in iratæ retributionis atrocitatem profluunt, quantumque prævalent a gere, tantum in sibi subditis æstimant licere. Amica etenim potestati pene semper impatientia est, ei que etiam malæ subiectæ imperat: quia quod ipsa sentit, potestas excutitur. Sed sancti viri plus se interius patientiæ iugo subiiciunt, quam foris hominibus præsumunt, et eo veriore principatum foris exhibent, quo humiliorem Deo intrinsecus famulatum tenent: atque ideo sæpe plus quosdam tolerant, quo se de eis vlceisci amplius possunt, ac ne vniquam ad illicita transcant, plerumque nolunt pro se exequi etiam, quod licet: subiectorum strepitus sufferunt, per amorem increpant, quos per mansuetudinē portant. Vnde nunc recte dicitur: [Sine furore confurgens in turba clamaui:] quia nimirum boni contra tumultus insolentium clamorem habent, et furorem non habent: quoniam eos, quos clementer tolerant, docere non cessant. Sed hæc, quæ iuxta historiā de vno diximus, iuxta allegoriam necesse est, vt de diuersis electis Ecclesiæ sentiamus. Ipsa quippe in electis suis etiā per prospera incedit mærens: quia nil sibi vere prosperū deputat, quousque bonū, quod singulariter querit, apprehendat.

Fideles

A Fideles quippe illius temporali quidem pace perfruuntur, sed perpetue suspirant; honorantur, et afflicti sunt: quia plerumque ibi videntur in culmine, ubi ciues non sunt. Ipsa etiam in turba sine furore confurgit, et clamar: quia pratorum vitia studio recte emulationis, non autē yfania furoris insequitur. Irascitur et amat, seuit et tranquilla est: quatenus infirmos suos corrigit ex amulatione, foueat ex pietate. Sequitur:

Quid vere sancti sunt, qui inter malos conuersari innocenter possunt. Caput XXXIX.

F Rater fui draconum, et socius struthionum.] Quid draconum nomine nisi malitiorum hominum vita signatur? De quibus et per Prophetam dicitur: Traxerunt ventum quasi dracones. Peruersi etenim quique ventum quasi dracones trahunt, cum malitiosa superbia instantur. Qui autem struthionum appellatione intelligi, nisi

B simulatores solent? Struthio etenim pennas habet, et volatur non habet: quia simulatores quique specie sanctitatis habent, sed virtutem sanctitatis non habent. Visio quippe eos bonæ actionis decorat, sed a terra minime penna virtutis leuat. Electus itaque sanctæ Ecclesiæ populus quia pacis suæ tempore intra se quosdā malitiosos ac simulatores patitur, dicat: [Frater fui draconum, et socius struthionum.] Quid beati quoque Iob vocibus specialiter congruit, qui ad culmen magnæ fortitudinis, bonus inter malos fuit. Nullus quippe perfectus est, qui inter proximorum mala patiens non est. Qui enim æquanimiter aliena mala non tolerat, ipse sibi per impatentiam testis est, quia a boni plenitudine longe distat. Abel quippe esse reuicit, quem Cain malitia non exerceat. Sic in tritura aræ grana sub paleis premunt, sic flores inter spinas prodeunt, et rosa, quæ redolet, crescit cū spina, quæ pungit. Duos namque filios habuit primus homo, sed vnus electus, alter reprobus fuit. Tres quoque filios Noë atca continuit, sed duobus in humilitate persistentibus, vnus ad patris irrisione ruit. Duos Abraham filios habuit, sed vnus innocens, alius vero patris persecutor fuit. Duos quoque Isaac filios habuit, vnus in humilitate seruatus, alter vero et priusquam nasceretur, reprobatus est. Duodecim Iacob filios genuit, sed ex his vnus per innocentiam venditus, ceteri vero per malitiam venditores fratris fuerunt. Duodecim quoque Apostoli in sancta Ecclesia sunt electi, sed ne improbi remanerent, vnus eis admixtus est, qui eos persequens probaret. Sic namque iusto peccator cum malitia iungitur, sicut in fornace auro palea cum igne sociatur, vt quo ardeat palea, purgetur aurum. Hi ergo veraciter boni sunt, qui in bonitate persistere etiam inter malos possunt. Hinc etiā ipsoni voce sanctæ Ecclesiæ dicitur: Sicut lilium inter spinas, sic anima mea inter filias. Hinc

D ad Ezechielem Dominus dicit: Fili hominis, increduli et subuersores sunt tecum, et cū scorpionibus habitas. Hinc Petrus vitam beati Loth glorificat dicens: Et iustum Loth, oppressum a nefandorum iniusta conuersatione eripuit. Aspectu enim et auditu iustus erat, habitans apud eos, qui quotidie animā iusti iniquis operibus cruciabant. Hinc Paulus discipulorum vitam glorificat, et glorificando confirmat, dicens: In medio nationis prauæ et peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes. Hinc Ioannes per Angelum Pergami Ecclesiæ attestatur, dicens: Scio vbi habitas, vbi sedes est satanæ, et tenes nomen meum, et non negasti fidem meam. Beatus igitur Iob vt offendant cuius fortitudinis fuit, infinuet cum quibus vixit, dicens: [Frater fui draconum, et socius struthionum.] Quia minus esset quod ipse bona ageret, nisi et ad bonitatis suæ cumulum, ab alijs mala toleraret. Sequitur:

E Quid sancti in apostatione reproborum tabescunt, et denigrantur et ardescunt, dum zeli sui ardore torquentur. Caput XXXX.

C Vitis mea denigrata est supet me, et ossa mea auerunt præ caumate.] Hæc iuxta historiam pensare negligimus, quia videlicet sermonis virtus patet ex pœna passionis. Sed quia, vt sæpe iam diximus, plerumque beatus Iob sic narrat gesta, vt gerendo prænunciet, bene hoc sanctæ Ecclesiæ vocibus congruit, quæ dolorem persecutionis vltimæ in infirmis grauiter sentit. Cumq. ab illa alij percunt, valentiores quique maiore eruciantur. Exterior quippe causa eius est terrena dispensatio, interior veto cura cælestis. Cutis ergo nomine, infirmi signantur, qui nūc in ea exteriori vtilitati deseruiunt. Per ossa vero fortes eius figurati sunt, in quibus corporis illius tota compago solidatur: quia igitur aut prouocati muneribus, aut persecutionibus afflicti, mul-

ti in ea ab ftatu fidei infirmi cadunt, eamq. ipfi poftquam ceciderunt, perfequuntur: A
quid aliud, quam cutis fuz nigredinem patitur, vt in ipfis poftmodum fœda appa-
reat, in quibus prius pulchra videbatur? Dum enim hi, qui prius exteriora bene di-
fpenfare confueuerant, contra electos Dei poftmodum fœuiunt, quali curis Ecclefiæ
anteactæ iuftitiæ colore perdidit, qui ad nigredinem iniquitatis venit. Quod Hie-
remias etiam fub præcipui meralli fpecie deplorat, dicens: Quo modo obfcuretum
eft aurum, mutatus eft color optimus? Peruerfi ergo dif ab eius sacramentis exeunt,
plerumque inter reprobos locum honoris fumunt, vt ipfi contra fanctam Ecclefiam
ex auctoritate fœuiant, qui hanc atrocius quali fciendo contemnunt. Vnde et cum
diceret: Cutis mea denigrata eft: addidit, fuper me: quia hos, quos prius ad deco-
rem iuftitiæ quali candidos habuit, poft deterius nigros portat. Sed cum cutis ad ni-
gredinem vertitur, fortes, qui in illa funt, zelo fidei contabefcunt. Vnde apte subiun-
git: [Et offa mea aruerunt præ caumate.] Sic namque et priori tempore os fortiffi-
mum fanctæ Ecclefiæ quadam ariditate tædij Paulus æftuabat, cum quibufdam ca-
dentibus diceret: Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego
non vror? Cutis ergo denigrata, et offa præ caumate arefcunt: quia dum infirmi ad
iniquitatem profiliunt, fortes quique præ caloris fui igne cruciantur. Sequitur:

*Quod abftinentia et doctrina fanctorum in luctum eis vertatur, cum fe ab eis contemni vident,
quibus verbo et exemplo prodeffe ftudebant. Caput XXXI.*

30. **V**erfa eft in luctum cithara mea, et organum meum in vocem flentium.] Quia
organū per fiftilas, et cithara per chordas fonat: poteft per citharam recta ope-
ratio, per organum vero fancta prædicatio designari. Per fiftilas quippe organi, ora
prædicantium, per chordas vero citharæ, intentionem recte viuendum non inconue-
nienter accipimus. Quæ dum ad vitam aliam per afflictionem carnis tenditur, quali
extenuata chorda in cithara per intuentium admirationem fonat. Siccatur etenim
chorda, vt congruū in cithara cantum reddat, quia et fancti viri caftigant corpus fuū,
et feruituti fubijciunt, atque ab infimis ad fupiora tendunt. Penfandum quoque eft
quod chorda in cithara fi minus tenditur, non fonat: fi amplius, raucum fonat: quia
nimirum virtus abftinentiæ aut omnino nulla eft, fi tantum quifque corpus non edo-
mar, quantum valet: aut valde inordinata eft, fi corpus atterit, plufquam valet. Per ab-
ftinentiam quippe carnis vitia funt extinguenta, non caro: et tanto quifque fibimet
debet moderamine præffe, vt et ad culpam caro non fuperbiat, et tamen ad affectum
rectitudinis in operatione fubfiftat. Intueri inter hæc egregium prædicatorem libet, D
quanta arte magifterij fidelium animas velut in cithara chordas tenfas, alias amplius
tendendo extenuat, atque alias a tenfione fua relaxando conferuat. Alijs etenim
dicit: Non in commeffationibus et ebrieraribus, non in cubilibus et impudicitijs. Et rur-
sus ait: Mortificate membra veftra quæ funt fuper terram. Et tamen prædicatori cha-
riffimo fcribit, dicens: Noli adhuc aquam bibere, fed modico vino vttere, propter
ftomachum tuum, et frequentes tuas infirmitates. Illas ergo chordas attenuando
tendit, ne non tenfæ omnimodo non fonent: hanc vero a tenfione temperat, ne
dum plus tenditur, minus fonet: fivæ autem fancti prædicatores in Ecclefia, feu
quilibet fimplices et abftinentes, prout vires accipiunt, in ea proximis fuis can-
ticum bonæ exhortationis reddunt. Nam et prudentes quique ad prædicationis
fructum folerter inuigilant, atque vt alios ad vitam pertrahant, fono magnæ per-
fuafionis elaborant, et qui in ea tardioris ingenij videntur, ex ipfo fuz vitæ merito
in quantum fe poffe conſpiciunt, exhortationis erga alios auctoritatem fumunt, at-
que ad cæleſtem patriam quos valent trahere non defiftunt. Sed fancta Ecclefia ex-
tremis perfecutionibus preffa, cum verba fua a reprobis contemni confiderat, amo-
ris fui gratiam ad fola lamenta format: quia nimirum deflet, quos exhortando trahere
non valet. Dicit ergo: [Verfa eft in luctum cithara mea, et organum meum
in vocem flentium.] Ac fi aperte fateatur, dicens: Pacis quidem meæ tempore
per alios parua more citharæ, per alios vero more organi magna et fonora prædi-
cabam: fed nunc verfa eft in luctum cithara, et organum in vocem flentium verfum
eft: quia dum me contemni conſpicio, eos, qui prædicationis cantum non audiunt,
deploro. Hæc per quofdam fancta Ecclefia in fine façtura eft: hæc per quofdam
in fuis

Rom. 13. d

Col. 3. a

1. Tim. 5. d

A in suis iam exordijs fecit. Primus quippe martyr Stephanus Iudæis persequentibus prodesse prædicando conatus est, quos tamen post verba prædicationis, dum videret ad iaciendos lapides conuolasse, fixis genibus orabat, dicens: Domine Iesu, ne statuas illis hoc peccatum: Quid ergo huic, qui diu et parua et magna narrauerat, nisi iam suæ citharæ atque organi cantus silebat, atque in luctum versa fuerant: quia eos, quos prædicando non traxerat, amando flebat? Quod nimirum quotidie sancta Ecclesia agere non desistit, quæ prædicationis verbum pene ubique conticuisse iam conspicit. Alij namque loqui dissimulant, alij recta audire contemnunt. Sed electorum mens dum tacere cantum prædicationis conspicit, gemens ac tacita ad fletus redit. Dicat ergo: Versa est iu luctum cithara mea, et organum meum in vocem fletuum: quia electus quisque quo sanctæ prædicationis vox siluit, eo damna Ecclesiæ grauius plangit. Hucusque beatus Iob discipulis mala, quæ pertulit, hoc vero ex loco incipit narrare subtilius bona, quæ fecit. Sed doloris verba historica atque allegorica expositione transcurrimus, virtutum vero opera ex magna parte iuxta solius historię textum tenemus: ne si hæc ad indaganda mysteria trahimus, veritatem fortasse operis vacuare videamur.

LIBRI VIGESIMI MORALIVM SANCTI GREGORII FINIS.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB.
LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

Quid sit quod Iacob virgas populeas & amygdalinas decorauit, & in canalibus, in quibus greges bibebant, posuit. Caput 1.

C Intellectus sacri eloquij inter textum et mysterium tanta est libratione pensandus, vt vtriusque partis lance moderata, hunc neque nimix discussionis pondus deprimat, neque rursus torpor incuriæ vacuum relinquat. Multæ quippe eius sententiæ tanta allegoriarum concepitone sunt grauidæ, vt quisquis eas ad solam tenere historiam nititur, earum notitia per suam incuriam priuetur. Nonnullæ vero ita exterioribus præceptis inseruiunt, vt si quis eas subtilius penetrare desiderat, intus quidem nihil inueniat, sed hoc sibi etiam quod foris loquuntur abscondat. Vnde bene quoque narratione historica per significationem dicitur: Tollens Iacob virgas Gen. 30. f populeas virides et amygdalinas, et ex platanis, ex parte decorauit eas, detractisq. corticibus, in his, quæ spoliata fuerant, candor apparuit: illæ vero, quæ integræ erant, virides permanserunt, atque in hunc modum color effectus est varius. Vbi et subditur: Posuitq. eas in canalibus, in quibus effundebatur aqua, vt cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, et in aspectu earum conciperent. Factumq. est vt in ipso calore coitus oves intuerentur virgas, et parerent maculosa et varia, et diuerso colore respersa. Quid est enim virgas virides amygdalinas atque ex platanis anregregum oculos ponere, nisi per scripturæ sacræ seriem, antiquorum patrum vitas atque sententias in exemplum populis præbere? Quæ nimirum quia iuxta rationis

S. Greg. Tom. 2.

Vuu 3 examina

examen recte sunt, vitæ nominantur. Quibus ex parte corticem subtrahit, vt in his, A
 quæ expoliantur, intjmus candor appareat, et ex parte corticem feruat, vt ficut fue-
 rant exterius, in viriditate permanens: variusq. virgarum color efficitur, dum cor-
 tex ex parte subtrahitur, ex parte retinetur. Ante considerationis enim noſtræ ocu-
 los præcedentium patrum ſententiæ, quaſi vitæ variæ ponuntur. In quibus dum
 plerumque intellectum litteræ fugimus, quaſi corticem ſubtrahimus, et dum ple-
 rumque intellectum litteræ ſequimur, quaſi corticem referamus. Dumq. ab ipſis cor-
 tex litteræ ſubducitur, allegoriæ candor interior demonſtratur: et dum cortex relin-
 quitur, exterioris intelligentiæ virentiæ exempla monſtrantur. Quas bene Iacob in
 aquæ canalibus poſuit, quia et Redemptor noſter in libris eas ſacræ ſcientiæ, qui-
 bus nos intrinſecus infundimur, fixit. Has aſpicientes arietes cum ouibus coeunt:
 quia rationales noſtri ſpiritus, dum in earum intentione deſixi ſunt, ſingulis quibuſq.
 actionibus permittuntur, vt tales ſetus operum procreent, qualia exempla præce-
 dentium in vocibus præceptorum vident, et diuerſum colorem proles boni operis ha-
 beat: quia et nonnumquam ſubtracto litteræ cortice, acutus interna conſiderat, et
 ſeruato nonnumquam hitoriæ tegmine, bene ſe in exterioribus format. Nam quia
 diuinæ ſententiæ aliquando interius rimandæ ſunt, aliquando exterius obſeruandæ,
 per Salomonem quoque dicitur: Qui fortiter premit vbera ad eliciendum lac, ex-
 primit butirum, et qui vehementer emungit, elicit ſanguinem. Vbera quippe forti-
 ter premimus, cum verba ſacri eloquij ſubtili intellectu penſamus, qua preſſione
 dum lac quærimus, butirum inuenimus: quia dum nutriti vel tenui intellectu quæ-
 rimus, vbertate internæ pinguedinis vngimur. Quod tamen nec nimie nec ſemper
 agendum eſt: ne dum lac quæritur ab vberibus, ſanguis ſequatur. Plerumque etenim C
 quidam dum verba ſacri eloquij pluſquam debent diſcunt, in carnale intellectu
 cadunt. Sanguinem quippe elicit, qui vehementer emungit: quia carnale efficitur
 hoc, quod ex nimia ſpiritus diſcuſſione ſentitur. Vnde neceſſe eſt vt beati Iob opera,
 quæ inter increpantiū amicorū verba idcirco narrat, ne afflicta mens illius in deſpera-
 tione deficiat, iuxta pondus hitoriæ perſcrutemur: ne ſi hæc animus pluſquam ne-
 ceſſe eſt ſpiritualiter inſtegit, a verborum eius vberibus ſanguis nobis pro lacte re-
 ſpondeat. Si quando vero quædam myſtica in ſuorum operum narratione permittet,
 ad hæc neceſſe eſt vt mens concita redeat, ad quæ hanc ipſe, vt datur intelligi, ordo
 loquentis vocat. Nam ſanctus vir poſtquam ea, quæ ſibi per flagellum Domini fue-
 rant inſlicta, narrauit, nunc per ordinem proprias enumerando virtutes, qualis ante
 flagellum fuerit, innotefcit: ſic vitæ ſuæ hitoriā rexens, vt ei perrarum aliquid, quod D
 allegorice intelligi poſſit, interſerat, quatenus et ex magna parte hitorica ſint quæ
 memorat, et tamen aliquando per hæc eadem ad ſpiritualem intelligentiam conſur-
 gat. Qua itaque fortitudine ab omni lapſu exteriora ſua cuſtodiz interioris diſci-
 plina conſtrinxerit, inſinuat dicens.

CAPVT TRIGESIMVM PRIMVM BEATI IOB.

Epigi ſædus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de vir-
 gine. Quam enim partem haberet in me Deus deſuper, & he-
 reditatem omnipotens de excelsis? Numquid non perditio eſt E
 iniquo, et alienatio operantibus iniuſtitiam? Nonne ipſe con-
 ſiderat vias meas, et cunctos grefſus meos dinumerat? Si am-
 bulauim in vanitate, & feſtinauim in dolo pes meus, appendat me
 ſtatera iuſta, & ſciat Deus ſimplicitatem meam. Si declinaui grefſus meos de via, &
 ſi ſecutus eſt oculus meus cor meum, & ſi in manibus meis adhæſit macula: ſeram,
 & alius comedat, & progenies mea eradicetur. Si deceptum eſt cor meum ſuper
 muliere, & ſi ad oſtium inimici mei inſidiatus ſum, ſecutum alterius ſit vxor
 mea, & ſuper illam incuruentur alij. Hoc enim nefas eſt, & iniquitas maxima.
 Ignis eſt vique ad perditionem deuorans, et omnia eradicans genimina. Si con-
 templi

- A** tempſi ſubire iudicium cum ſeruo meo & ancilla mea, cum diſceperent aduerſum me. Quid enim faciam cum ſurrexerit ad iudicandum Deus, & cum quaſierit, quid reſpondebo illi? Numquid non in vtero fecit me, qui et illum operatus eſt, & formauit me in vulua vnuſ? Si negaui quod volebant, pauperibus, et oculos viduæ expectare feci. Si comedi buccellam meam ſolus, & non comedit pupillus ex ea. Quia ab infantia mea creuit mecum miſeratio, & de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum. Si deſpexi prætereuntem, eo quod non habuerit indumentum, & abſque operimento pauperem. Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus eſt. Si leuaui ſuper pupillum manum meam, etiam,
- B** cum viderem me in porta ſuperiorem: humerus meus a iunctura ſua cadat, & brachium meum cum oſſibus ſuis confringatur. Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum, & pondus eius ſerte non potui. Si putaui aurum robur meum, & obryzo dixi fiducia mea. Si lætarus ſum ſuper multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea. Si vidi ſolem, cum fulgeret, & lunam incedentem clare, & lætatum in abſcondito cor meum & oſcularus ſum manum meam ore meo, quæ eſt iniquitas maxima, & negatio contra Deum altiſſimum. Si gaudiſum ſum ad ruinam eius, qui me oderat, & exultraui quod inueniſſet eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expecterem maledicentem animam eius. Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det decanibus eius, vt ſaturemur? Foris non manſit peregrinus, oſtium meum viatori patuit. Si abſcondi quaſi homo peccatum meum, & cœclavi in ſinu meo iniquitatem meam. Si expaui ad multitudinem nimiam, & deſpectio propinquorum tetruir me, & non magis tacui, nec egreſſus ſum oſtium. Quis mihi tribuar auditorem, vt deſiderium meum audiat omnipotens, & librum ſcribar ipſe, qui iudicat, vt in humero meo portem illum, & circumdem illum quaſi coronam mihi? Per ſingulos gradus meos pronuntiabo illum, & quaſi principio offeram eum, ſi aduerſum me terra mea clamat, et cum ipſa ſulci eius deſſent: ſi fructus eius co medi abſque pecunia, & animam agricolarum eius afflixi, pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro ordeo ſpina.
- D**

Quod ſerui Dei non ſolum ad munditiam carnis, ſed etiam ex propoſito et pacto ad puritatem cordis operam dare debeant. Caput 11.

- P**Epigi foedus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.] Cum ſit inuiſibilis anima, nequaquam corporearum rerum delectatione tangitur, niſi quod inhærens corpori, quaſi quædam egrediendi foramina eiufdem corporis ſenſus habet. Viſus quippe, auditus, guſtus, odoratus, et tactus quaſi quædam viæ mentis ſunt, quibus foras veniat, et ea, quæ extra eius ſunt ſubſtantiam, concupiſcat. Per hos etenim corporis ſenſus quaſi per feneftras quaſdam exteriora quæque anima reſpicit, reſpiciens concupiſcit. Hinc etenim Hieremias ait: Aſcendit mors per feneftras noſtras, ingreſſa eſt domos noſtras. Mors quippe per feneftras aſcendit, et domum ingreditur, cum per ſenſus corporis concupiſcentia veniens, habitaculum intrat mentis. Quo contra hoc, quod iam ſæpe diximus de iuſtis per Iſaiam dicitur: Qui ſunt hi, qui vt nubes volantes volant, et quaſi columbæ ad feneftras ſuas? Iuſti namque volare vt nubes dicti ſunt: quia a terrenis contagijs ſubleuantur, et quaſi columbæ ad feneftras ſuas ſunt: quia per ſenſus corporis exteriora quæque intentione non reſpiciunt rapacitatis, eoſque foras non rapit concupiſcentia carnalis. Quiſquis vero per has corporis feneftras incaute exterius reſpicit, plerumque in delectationem peccati, etiam nolens cadit, atque obligatus deſiderijs, incipit velle quod noluit. Præeeps quippe anima dum ante non prouidet, ne incaute videat, quod concupiſcat, cæca poſt incipit deſiderare quod vidit. Vnde et Prophetæ mens, quæ ſubleuata ſæpe myſterijs internis intererat, quia alienam
- 2.
- Hier. 9. f
- Iſaia. 60. b
1. Reg. 11. d

alienam conjugem incaute vidit, obtenebrata postmodum fibimet illicire coniunxit. **A**
 Sanctus autem vir, qui acceptis corporis sensibus velut subiectis ministris quidam
 æquissimus iudex præest, culpas conspicit antequam veniant, et velut insidians morti
 fenestras corporis claudit, dicens: [Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem
 quidem de virgine.] Vt enim cogitationes cordis caste seruare potuisset, fœdus cum
 oculis pepigit, ne prius incaute alpiceret, quod postmodum inuitus amaret. Valde
 namque est graue, quod caro deorsum trahit, et semel species formæ cordi per oculos
 illigata, vix magni luctaminis manu soluitur. Ne ergo quædam lubrica in cogita-
 tione versemus, prouidendum nobis est, quia intueri non decet, quod non licet con-
 cupisci. Vt enim munda mens in cogitatione seruetur, a lasciuia voluptatis suæ de-
 primendi sunt oculi, quasi quidam raptiores ad culpam. Neque enim Eua lignum veti-
 tum contigisset, nisi hoc prius incaute conspiceret. Scriptum quippe est: Vidit mulier **B**
 quod bonum esset lignum ad vescendum, et pulchrum oculis, aspectuq. delectabile: et
 tulit de fructu illius, et comedit. Hinc ergo pensandum est quanto debeamus modera-
 mine erga illicita visum restringere nos, qui mortaliter viuimus, si et mater viuentium
 per oculos ad mortem venit. Hinc etiam sub Iudææ voce, quæ exteriora videndo
 concupiscens, bona interiora perdidit: Propheta dicit: Oculus meus depredatus est
 animam meam. Concupiscendo enim visibilia, inuisibiles virtutes amisit. Quæ ergo
 interiorem fructum per exteriorum visum prodidit, per oculum corporis pertulit præ-
 dam cordis. Vnde nobis ad custodiendam cordis munditiam, exteriorum quoque sen-
 suum disciplina seruanda est. Nam quantalibet virtute mens polleat, quantalibet
 grauitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quiddam exterius perstreperunt, et nisi
 interioris grauitatis pondere, et quasi iuuenili quodam vigore refrenentur, ad fluxa **C**
 quæque et leuia mentem eneruem trahunt. Videamus igitur quo modo beatus Iob id,
 quod in eo fluxum ac puerile caro sapere potuit, iuuenili sapientiz vigore restrinxit.
 Ait enim: [Pepigi fœdus cum oculis meis.] Et quia non in se actionem tantummodo,
 sed et cogitationem luxuriæ extinxit, secutus adiunxit: [Vt ne cogitarem quidem
 de virgine.] Sciebat nimirum luxuriam esse in corde refrenandam, sciebat per sancti
 Spiritus donum, quod Redemptor noster veniens, legis præcepta transcederet, et ab
 electis suis, non solum luxuriam carnis, sed etiam cordis aboleret, dicens: Scriptum est:
 Non adulterabis: ego autem dico vobis, quoniam omnis, qui viderit mulierem ad con-
 cupiscendum eam, iam mochatns est eam in corde suo. Per Moysen quippe luxuria
 perpetrata, per auctorem vero munditiæ, luxuria cogitata damnatur. Hinc est enim
 quod discipulis primus Ecclesiæ pastor dicit: Propter quod succincti lumbos mentis **D**
 vestræ, sobrij perfecte sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam. Lumbos enim carnis
 succingere, est luxuriam ab effectu refrenare. Lumbos vero mentis succingere, est
 hanc etiam a cogitatione restringere. Hinc est, quod angelus, qui Ioannem alloqui-
 tur, zona aurea super mammillas cinctus esse perhibetur. Quia enim testamenti no-
 ui munditia etiam cordis luxuriam frenat, angelus, qui in eo apparuit, in pectore
 cinctus venit. Quem bene zona aurea stringit: quia quilquis supernæ patriæ cruix est,
 non iam timore supplicij, sed amore charitatis immunditiam deferit. Malum vero
 luxuriæ aut cogitatione perpetratur, aut opere. Callidus namque aduersarius noster
 cum ab effectu operis expellitur secreta pollueret cogitationis molitur. Vnde et serpenti
 a Domino dicitur: Pectore et ventre repes. Serpens videlicet ventre repit, quando hos-
 tis lubricus per humana membra fibimet subdita vsque ad expletionem operis, lu-
 xuriam exercet. Serpens autem repit pectore, quando eos, quos in opere luxuriæ non
 valet, polluit in cogitatione. Alius itaque luxuriam iam perpetrat actione, huic ser-
 pens repit ex ventre. Alius autem perpetrandam versat in mente, huic serpens repit
 ex pectore. Sed quia per cogitationem ad explenda opera peruenitur, recte serpens
 prius pectore, et postmodum repere ventre describitur.

*Quod virtutes inuicem se complectuntur, nec castitas sine humilitate, nec humilitas sine
 castitate aliquid valet.*

Caput 111.

Vnde beatus Iob quia disciplinam etiam in cogitatione tenuit, vna custodia ser-
 pentis pectus vntreque superauit, dicens: [Pepigi fœdus cum oculis meis, vt
 ne cogi-

*Gen. 3. d
 Idem superior
 lib. 1. cap. 22.*

Tibren. 3. f

Matt. 5. d

3. Pet. 1. e

Apoc. 1. e

Gen. 3. e

- A.** ne cogitarem quidem de virgine. Quam nimirum cordis munditiam quisquis adipisci non appetit, quid aliud quam eiusdem a se munditiae auctorem repellit? Vnde et beatus Iob proximus subdit: [Quam enim partem Deus haberet in me desuper, et hereditatem omnipotens de excelsis?] Ac si aperte dicat: Si mentem in cogitatione pollucro, eius, qui munditiae auctor est, esse hereditas nequaquam possum. Nulla enim bona sunt cetera, si occulti iudicis oculis castitatis testimonio non approbantur. Omnes quippe virtutes in conspectu conditoris vicaria ope se subleuant: et quia vna virtus sine alia, vel nulla est omnino, vel minima, vicissim sua coniunctione fulciantur. Si enim vel castitatem humilitas deferat, vel humilitatem castitas relinquat, apud auctorem humilitatis, et munditiae prodesse quid præualeat, vel superba castitas, vel humilitas inquinata? Sanctus igitur vir ut ab auctore suo in bonis reliquis possideri mereatur, cordis munditiam custodiens, dicat: [Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet Deus in me desuper, et hereditatem omnipotens de excelsis?] Ac si aperte fateatur, dicens: Habere in me possessionem suam cælorum conditor renuit, si mens mea ante conspectum illius in infimis desideriis tabescit. Sed inter hæc sciendum est aliud esse, quod animus de tentatione carnis patitur, aliud vero cum per consensum delectationibus obligatur. Plerumque enim cogitatione praua pulsatur, sed renuitur: plerumque autem cum peruersum quid concipit, hoc intra semetipsum etiam per desiderium voluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cum pulsatur, sed cum hanc sibi per delectationem subiugatur. Hinc etenim prædicator egregius dicit: Tentatio in me apprehendat, nisi humana. Humana quippe tentatio est, qua plerumque in turpi cogitatione tangimur etiam nolentes: quia ut nonnumquam et illicita ad animum veniant, hoc vtique in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Tam vero dæmoniaca est, et non humana tentatio, cum ad hoc quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus astringit. Hinc iterum dicit: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Peccatum quippe in mortali corpore non esse, sed regnare prohibuit: quia in carne corruptibili non regnare potest, sed non esse non potest. Hoc ipsum namque ei de peccato tentari peccatum est, quo quia quamdiu viuimus, perfecte omnimodo non caremus. Sancta prædicatio quoniam hoc expellere plene non potuit, ei de nostri cordis habitaculo regnum tulit, ut appetitus illicitus, et si plerumque bonis nostris cogitationibus occulte se quasi vir infert, saltem si ingreditur, non dominetur. Vir igitur sanctus dicens: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine: nequaquam vult intelligi, quia eius animum culpa in cogitatione non contingit, sed quia numquam hinc ex consensu superauit. Nam velut integerrimam possessionem Dei mentem suam contra aduersarii deprædationem vendicat, qui protinus adiungit: Quam enim partem haberet Deus in me desuper, et hereditatem omnipotens de excelsis? Ac si aperte dicat: Carne quidem mortali corruptionis conditioni subiacco, sed auctori vnde serui, si ei integrum a consensu culpæ a animum non defendo? Sequitur.

Quod iusti dum temporaliter flagellantur, probantur: reprobis vero, qui in laboribus hominum modo non sunt, aeterno anathemate condemnantur. Caput IIII.

Numquid non perditio est iniquo, et alienatio operantibus iniquitatem? O quantum consolatio ægrotis, et quantum mæror sanis. Festina consolatio bonorum, est consideratus finis malorum. Dum enim ex eorum interitu malum conspiciunt, quod euadunt, leue existimant quidquid aduersum in hac vita patiuntur. Eant ergo nunc reprobis, et delectationum suarum desideria compleant: in finis sui damnatione sensuri sunt, quia mortem male viuentes amauerunt. Trāsitorio autem hic verberare affligantur electi, ut a prauitate flagella corrigant, quos paterna pietas ad hereditatem seruat. Nunc etenim flagellatur iustus, et verberare disciplinæ corrigitur: quia ad æternæ hereditatis patrimonium præparatur. In suis autem voluptatibus relaxatur iniustus, quia tanto ei temporalia bona suppetunt, quanto æterna denegantur. Iniustus ad debitam mox rem currens, effrenatis voluptatibus vititur, quia et vituli, qui matandi sunt, in liberis pastibus relinquuntur. At contra iustus a delectationis transitorio iucunditate restringitur, quia et nimirum vitulus ad laboris usum vitæ deputatus, suo iugo

3.

De patientia
dist. a. Inter
hæc.

I. Cor. 10. c

Rom. 6. b

4

sub iugo retinetur. Negantur electis in hac vita bona terrena: quia et ægris, quibus A
 spes viuendi est, nequaquam a medico cuncta, quæ appetunt, conceduntur. Dantur
 autem reprobis bona, quæ in hac vita appetunt: quia et desperatis ægris omne, quod
 desiderant, non negatur. Perpendant igitur iusti quæ sint mala, quæ iniquos manent,
 et nequaquam eorum felicitati inuideant, quæ percurrit. Quid est enim, quod de eor-
 um gaudijs admirentur, quando et ipsi per iter asperum ad salutis patriam, et illi
 quasi per amoena prata ad foueam tendunt? Dicat ergo vir sanctus: [Numquid non
 perditio est iniquo, et alienatio operantibus iniquitatem?] Quod videlicet et aliena-
 tionis verbum durius sonaret, si hoc interpretes in suæ linguæ voce tenuisset. Quod enim
 apud nos alienatio, hoc apud Hebræos anathema dicitur. Tunc ergo alienatio erit
 reprobis, cum ab hereditate districti iudicis se anathema esse conspiciunt: quia hic
 cum peruersis moribus contempserunt. Floreant igitur iniqui, a flore æternæ heredi- B
 tatis alieni. Iusti vero semetipsos solerter inspiciant, et in cunctis actionibus suis a
 Domino se videri pertimescant. Vnde et apte mox subditur: [Nonne ipse considerat
 vias meas, et cunctos gressus meos dinumerat?] Quid viarum nomine, nisi actiones deni-
 ciat? Hinc enim per Hieremiam, dicitur: Bonas facite vias vestras et studia vestra. Quid
 vero gressuum appellatione, nisi vel motus mentis, vel profectus accipimus meritorum?
 Quibus profecto gressibus ad semetipsam nos veritas vocat, dicens: Venite ad me om-
 nes, qui laboratis et onerati estis. Ad se quippe venire nos Dominus præcipit, nimi-
 rum non gressibus corporis, sed profectibus cordis. Ipse namque ait: Veniet hora
 quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitur pater. Et paulo post:
 Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu, et veritate. Nam et pater tales querit, C
 qui adorent eum. In corde ergo esse gressus insinuat, quando et vt veniamus vocat,
 et tamen motu corporis nequaquam nos ad alia transire denunciat. Sic autem Do-
 minus vniuscuiusque considerat vias, sic dinumerat gressus, vt ne minutissimi quidē
 cogitationes eius iudicio, ac verba tenuissima, quæ apud nos vsu viluerunt, indiscussa
 remaneant. Hinc enim dicit: Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui dixerit:
 fratri suo: Racha, reus erit concilio. Qui dixerit: Fatue, reus erit gehennæ ignis. Ra-
 cha quippe in Hebræo eloquio vox indignantis est, quæ quidem animum irascentis
 ostendit, nec tamen plenum verbum iracundiæ exprimit. Prius ergo ira reprehendi-
 tur sine voce, postmodum vero ira cum voce, sed necdū pleno verbo formata: ad extre-
 mū quoque cum dicitur: Fatue, ira redarguitur, quæ cum excessu vocis expletur etiam
 perfectione sermonis. Et notandum quod in ira perhibet reum esse iudicio: in voce
 iræ, quod est racha, reum concilio: in verbo vocis, quod est fatue, reum gehennæ ignis. D
 Per gradus etenim culpæ creuit ordo sententiæ: quia in iudicio adhuc causa discutitur,
 in concilio autem iam causæ sententia definitur: in gehenna vero ignis ea, quæ de con-
 cilio egreditur, sententia expletur. Quia igitur humanorum actuum Dominus subtri-
 pli examine gressus enumerat, ira sine voce iudicio, ira in voce concilio, ira vero in
 voce atque sermone gehennæ ignibus mancipatur. Hanc subtilitatem considerationis
 eius Propheta aspexerat, cum dicebat: Fortissime, magne, potens exercituum nomen
 tibi, magnus concilio, incomprehensibilis cogitatu, cuius oculi aperti sunt super om-
 nes vias filiorum Adam: vt reddas vnicuique secundum vias suas, et secundum fru-
 ctum adiunctionum manuum eius. Sic easdem vias Dominus subtili examinatione
 considerat, vt in vnoquoque nostrum, nec ea, quæ remuneret bona prætereant, nec ma-
 la, quæ videlicet displicent, sine increpatione derelinquant. Hinc est enim, quod an-
 gelum Ecclesiæ Pergami, et in quibusdam laudat, et in quibusdam redarguit, dicens:
 Scio vbi habitas, vbi sedes est satanæ, et tenes nomen meum, et non negasti fidem meam.
 Et paulo post: Sed habeo aduersum te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Ba-
 laam. Hinc angelo Thyatiræ dicitur: Noui opera tua, et charitatem tuam, et fidem,
 et ministerium, et patientiam tuam, et opera tua nouissima plura prioribus: sed ha-
 beo aduersum te pauca, quia permittis mulierem Hiezabel, quæ se dicit prophetem,
 docere, et seducere seruos meos, et fornicari, et manducare idolothytum. Ecce bo-
 na memorat, nec tamen rescanda mala sine poenitentia relaxat: quia scilicet sic sin-
 gulorum vias considerat, sic gressus enumerans, pensat, vt subtili examine perpen-
 dat, vel quantum quisque ad bona proficiat, vel quantum ad mala deuians suis pro-
 fectibus contradicat. Incrementum quippe meritorum, quod bonæ vitæ studijs au-
 getur,

Hier. 7. d

Matt. 11. d
Ioh. 4. c

5.

Matt. 5. c

Hier. 32. c

Apoc. 2. d e

A getur, plerumque mali admixtione retrahitur, et bonum, quod animus operando conſtruit, hoc alia perpetrando peruerit. Vnde ſancti viri tanto ſe ſubtilius in cogitatione conſtringunt, quanto a ſuperno iudice diſtrictius conſiderari conſpiciunt. Mentem quippe diſcunt, inuenire ſi qua deliquerint quærun, vt tanto fiant irreprenſibiles iudici, quanto ſemetipſos quotidie, et ſine ceſſatione reprehendunt. Nec tamen hac de re iam gaudia ſecuritatatis ſumunt: quia ab illo ſe videri conſiderant, qui in eis et illa videt, quæ videre ipſi in ſemetipſis non valent. Et quidem beatus Iob perfectionis virum inter veteres tenuit, ſed quia eius intentio ad Redemptoris aduentum prophætico ſpiritu erumpit in illius præceptis, penſat ipſe quàm multa de perfectione minus habeat. Vnde et ſubdit:

B *Quid ſancti viri utrum amore an odio digni ſunt, non ſatis intelligunt, ſed reuelari ſibi a Deo utrum ſimpliciter an aliter ambulant, humiliter poſulant. Caput V.*

S I ambulaui in vanitate, et feſtinavi in dolo pes meus, appendat me in ſtatera iuſta, et ſciat Deus ſimplicitatem meam.] Scire Deus dicitur, ſcire nos facere, viſitato noſtræ locutionis modo, qui lætium diem dicimus, ex quo contingit vt lætemur. 6.
Hinc eſt enim quoddam ab Abraam Dominus dicit: Nunc cognoui, quod timeas Deum. Gen. 22. 6
Neque enim creator temporum quidquam cognouit ex tempore, ſed cognoscere eius eſt, ex cuiuſlibet cauſæ emergentis articulo nobis cognitionem præbere. Quis vero ſtateræ nomine, niſi mediator Dei et hominum deſignatur? In quo æqua lance omnia merita noſtra penſantur, et in cuius præceptis agnoſcimus, quid in noſtra vita minus habeamus. In hac autem ſtatera appendimur, quoties ad vitæ eius exempla prouocamur. Hinc namque ſcriptum eſt: Chriſtus pro nobis paſſus eſt, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Qui cum malediceretur, non maledicebat: dum peteretur, non comminabatur. Hinc per Paulum dicitur: Per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen, aſpicientes in auctorem fidei, et conſummatorem Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio, ſuſtinuit crucem, conſuſione contemptæ. Ad hoc itaque Dominus apparuit in carne vt humanam vitam admonendo excitaret, exempla præbendo accenderet, moriendo redimeret, reſurgendo repararet. Cum ergo nulla in ſe beatus Iob iure redarguenda reperit, ad excedentem omnia Redemptoris vitam mentis oculis tendit, vt in illa cognoscat ipſe quid minus habeat, cum dicit: [Si ambulaui in vanitate, et feſtinavi in dolo pes meus, appendat me in ſtatera iuſta, et ſciat Deus ſimplicitatem meam.] Ac ſi aperte dicat: Si qua vquam leuiter, ſi qua pernicioſe perpetravi, Dei et hominum mediator appareat, vt in eius vita cognoscam, an ego veraciter ſimplex fuerim. Qui enim, vt diximus, ſuorum temporum viros exceſſerat, mediatorem Dei et hominum quærebat: vt in illo penſatus agnoſceret, ſi vitam ſimplicem vere renuiſſet. Dicat ergo: [Appendat me in ſtatera iuſta, et ſciat Deus ſimplicitatem meam.] Quod eſt, ſcire me faciat. Ac ſi patenter fateatur, dicens: Quantum ad humanæ vitæ modum, nulla in me reprehendenda iam video, ſed niſi mediator Dei et hominum cum ſubtilioris vitæ præceptis appareat, quantum adhuc a vera ſimplicitate diſcrepem, non cognosco. Reſtus vero ordo ſeruetur, ſi prius in vanitate, et poſtmodum pes in dolo feſtiſſe dicatur. Vanitas quippe ad leuitatem, dolus vero ad malitiam pertinet. Et nonnulli plerumque ad quædam poſt malitioſa perueniunt: quia prius leuia non declinant. Sequitur: [Si declinaui grefſus meus de via.] Toties grefſus de via declinat, quoties noſtra cogitatio iter rectitudinis per conſenſum relinquit erroris. Quasi vero tot grefſus extra viam ponimus, quot peruerſis deſiderijs ab æleſtis vitæ delectatione ſeparamur. Vt enim præſati ſumus, adhuc carnis corruptibilis pondere grauari, nequaquam valeamus ſic viuere, vt nulla nos poſſit culpæ delectatio pulſare. Sed aliud eſt nolentem tangi, aliud conſentientem animum perimi. Sancti autem viri tanto vigilantiori ſe circumſpectione cuſtodiant, quanto ſe pulſari ſiniſtris moribus, vel tranſitoriæ delectationis dedignantur. Vnde et adhuc ſubdit:

1. Petri. 2. 6

Hebr. 12. 6

7.

*Quanta follicitudine fancti cor suum cuſtodiant, et exteriora membra ab illicito taſtu, vel
aſpectu auertant.* Caput V 1.

SI ſecutus eſt oculus meus cor meum.] Ecce iterum per interioris vigoris cuſto-
diam, ad exteriorum membrorum diſciplinā redire: vt ſi quid forteſſe cor illicitum
concupiſceret, preſſus diſciplinæ magiſterio oculus videre recuſaret. Sicut ſæpe ten-
tatio per oculos trahitur, ſic nonnumquam concepta intrinſecus, compellit ſibi ex-
trinſecus oculos deferuire. Nam plerumque res quælibet innocenti mente reſpicitur,
ſed ipſo conſpectu animus concupiſcentiæ gladio confoditur. Non enim, vt exempli
cauſa iam diximus, Dauid Vrię coniugem ideo ſtudioſe reſpexit, quia concupierat,
ſed potius ideo concupiuit, quia incaute reſpexit. Fit vero rectæ retributionis exa-
mine, vt qui exteriori negligenter vtitur oculo, interiori non iniuſte cæcetur. Sæ-
pe autem intrinſecus concupiſcentia dominatur, et illecebratus animus ad vſus ſuos
ſenſus corporeos famulari, more tyrannidis exigit, ſuiſq. voluptatibus oculos ſeruire
compellit, atque, vt ita dicam, fenestras luminis ad tenebras aperit cæcitat. Vnde
ſancti viri cum ſiniſtra pulſari delectatione ſe ſentiunt, ipſa per quæ formæ ſpecies ad
mentem ingreditur, diſciplinæ magiſterio lumina reſtringunt, ne prauę cogitationis
viſio lenocinata famuletur. Quæ ſi vñquam ſubtiliter cultodiri negligitur, cogita-
tionis immunditia protinus ad operationem tranſit. Vnde et mox ſubditur:

*Quid niſi feſſine reſiſtatur tentationi naſcenti in corde, ſubito ita roboratur, vt ipſam men-
tem membrorum dominam teneat captiuam.* Caput V 11.

ET ſi in manibus meis adhæſit macula.] Sanctus ergo vir ſciens, quod plerumque
praua cogitatio per oculos veniat ad mentem, paulo ſuperius dixit: Pepigi for-
dus cum oculis meis, vt ne cogirarem quidem de virgine. Perpendens etiam, quod
nonnumquam in mente oritur, ſed huic obortæ oculi peruerſe famulantur, ait: Si
ſecutus eſt oculus meus cor meum. Ac ſi aperte dicat: Nec paſſim videre volui, quæ
concupiſcerem, nec vindere vñquam ſecutus ſum quæ concupiui. Dicat ergo: Si ſe-
cutus eſt oculus meus cor meum: quia et ſi quid vñquam illicitum mens eius, vt vi-
delicet humana, concepit, altioris diſciplinæ magiſterio conſtrictus, ſe per illicita dul-
cere, ſibiq. famulari oculus nolu. Penſemus ad hæc conſcientias noſtras, et quāti cu-
minis vir iſte fuerit, ex noſtri cordis deiectione videamus. Ecce ſi qua illicita aliquan-
do cogitauit: quia ea citius inter arcana cordis gladio ſancti vigoris extinxit, perue-
nire illa vſque ad opera non permittit. Vnde vt præmiſimus, illico ſubiungit: [Et
ſi in manibus meis adhæſit macula.] Quo modo enim macula in manibus, id eſt,
culpa in actionibus inhæreret, quam cenſura diſciplinæ non ſinebat in cogitatione
proficere? Neque enim culpa ad opus prodire permittitur, ſi intus vbi naſcitur, ex-
tinguatur. Si autem tentationi in corde naſcenti feſtine non reſiſtitur, hæc eadem, qua
nūtritur, mora roboratur, et exiſtens foris in operibus, vinci vix præualeat, quia ip-
ſam intus membrorum dominam mentem captiuam tenet. Quia vero vir ſanctus ſu-
periora omnia ſub conditione intulit, ſi hæc vñquam perpetraverit, ſententia ſe ma-
ledictionis aſtringit, dicens:

*Quid doſter Eccleſia ſi aliter docet quā uiuat, ipſa ieiuno, alius quod ſeminatum eſt comedit.
et ſæpe quod gignit verbo, occidit exemplo. Et de iudicio Salomonis, in quo mulier qua
ſilium ſuffocauerat, ab ea, cuius ſilium nucebat, ſubtiliſſimo examine diſtin-
cta eſt.* Caput V 11 1.

Seram, et alius comedat, et progenies mea eradicetur.] More ſacri eloquij ſerere
dicimus, verba vitæ prædicare. Hinc etenim Propheta ait: Beati qui ſeminatis
ſuper omnes aquas. Sanctæ quippe Eccleſiæ prædicatores ſuper omnes aquas ſemina-
re conſpexit, quia cunctis late populis verba vitæ, quaſi caleſtis panis grana, tradide-
runt. Comedere autem, eſt bonis operibus ſatiari. Vnde per ſemetipſam veritas dicit:
Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me. Si ergo ea quæ protulit, fa-
cere prætermiſit, ait: Seram, et alius comedat.] Ac ſi aperte dicat: Quod os meū loqui-
tur, non ego, ſed alter operetur. Prædicator quippe, qui a ſuis vocibus, moribus di-
ſcrepat,

Iſaia. 32. d

Ioan. 4. e

- A** scirepat, ie iunus ferit, quod alius manducet: quia suo semine ipse non pascitur, quando a verbi sui rectitudine praua actione vacuatur. Et quia plerumque discipuli incassum bona audiunt, cum ex magistri vita, operum exemplo destruantur, recte subiungitur: [Et proge- nies mea eradicetur.] Doctoris enim progenies eradicatur, quando is, qui per verbum nasci- tur, per exemplum necatur: quia quem lingua vigilans gignit, vitæ negligentia occidit. Neque enim torpenti nobis est mente transcendendum, quod apud Salomone[m] mulier filium, 3. Reg. 5. 9 quem vigilans lactare confueuerat, dormiens interemit: quia nimirum magistri vigilan- tes quidem scientia, sed vita dormientes auditores suos, quos per vigilias prædicationis nu- triunt, dum quod dicunt, facere negligunt, per somnum torporis occidunt, et negligendo opprimunt, quos alere verborum lacte videbantur. Vnde plerumque dum ipsi reprehensi- biliter viuunt, et habere discipulos vitæ laudabilis nequeunt, alienos sibi attrahere conan- tur: quatenus dum bonos se habere sequeaces ostendunt, a pud iudicia hominum excusent mala, quæ agunt, et quasi per subditorum vitam mortiferam, tegant negligentiam. Vnde illic mulier filium, quia extinxit proprium, quæruit alienum. Sed tamen veram matrem Salomonis gladius inuenit: quia videlicet cuius fructus viuat, vel cuius intereat, extremo examine ita districti iudicis demonstrat. Vbi et illud est solerter intuentum, quod viuens filius prius diuidi præcipitur, vt soli postmodum matri reddatur: quia in hac vita quasi partiri conceditur vita discipuli, dum ex illa nonnumquam alter a pud Deum meritum, alter vero apud homines laudem habere permittitur. Sed falsa mater eum, quem non genuit, occidi non metuit: quia arrogantes magistri et charitatis ignari, si plenissimum no- men laudis ex alienis discipulis consequi nequeunt, eorum vitam crudeliter insequuntur. Inuidi enim face succens, nolunt alijs viuere, quos se conspiciunt non posse possidere. Vn- **C** de illic peruerfa mulier clamat: Nec meus sit, nec istius. Vt enim diximus, quos sibi obsequi non vident ad gloriam temporalem, eos alijs inuident viuere per veritatem. Vera autem mater fatagit, vt eius filius saltem apud extraneum sit et viuat: quia concedunt veraces magistri, vt ex eorum discipulis, alij quidem magisterij laudem habeant, si tamen integri- tatem vitæ, iidem discipuli non amittant. Per quæ pietatis viscera hæc eadem vera mater agnoscitur, quia omne magisterium in examine charitatis approbatur: et sola recipere totum meruit, quæ quasi totum concessit: quia fideles præpositi pro eo quod ex bonis dis- **D** cipulis suis, non solum alijs laudem non inuident, sed utilitatem eis etiam profectus exor- rant, ipsi et integros, et viuentes filios recipiunt, quando in supremo examine ex eorum vita perfectæ retributionis gaudia consequuntur. Hæc paucis per excessum diximus, vt au- ditorum progenies per doctorum negligentiam qualiter extinguitur, monstrarem: quia quisquis iuxta hoc, quod loquitur, non viuit, quos verbo genuit, a stabilitate rectitudinis opere euellit. Sed beatus Iob, quæ prædicatione vigilans edidit, nequaquã actione dormiens extinxit, atque ideo fidenter dicit: Si quo minus prædicta cõpleui: Seram, et alius comedat, et progenies mea eradicetur. Qui adhuc se de iniqui natione prauis operis discutiens, subdit:

Quod in sacro ordine constitutus, ita studiosa concupiscentia, sicut saculares adulterij inquinat culpa, et quod scelus luxuria omnia bona opera euacuat, et virtutum omnium plan- taria eradicat.

Caput IX.

- S**I deceptum est cor meum super muliere, et si ad ostium inimici mei insidiatus sum.] 9.
Quamuis nonnumquam a reatu adulterij nequaquam discrepet culpa fornicationis, cum veritas dicat: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam Matth. 5. d
32. quest. 5.
E in corde suo. Quia enim Græco verbo moechus, adulter dicitur, cum non aliena coniunx, sed mulier videri prohibetur, aperte veritas ostendit, quia etiam solo visu cum turpiter vel innupta concupiscitur, adulterium perpetratur. Quod tamen plerumque ex loco, vel ordine concupiscentis discernitur: quia scilicet sic hunc in sacro ordine studiosa concupi- Qui videris.
scentia, sicut illi adulterij inquinat culpa. In personis tamen non dissimilibus idem luxu- riæ distinguitur reatus, in quibus fornicationis culpa, quia ab adulterij reatu discernitur, prædicationis egregij lingua testatur, quæ inter cetera asserit, dicens: Neque fornicarij, ne- 1. Corin. 6. b
que idolis seruientes, neque adulteri, regnum Dei possidebunt. Quod enim disunctæ rea- rum sententiæ subdit, quàm valde a se distideat ostendit. Per hoc ergo quod dicitur: Si dece- ptum est cor meum super muliere: neque cogitasse vir sanctus de fornicationis macula de- monstratur. Per hoc autem quod subiicit: Et si ad ostium inimici mei insidiatus sum: pa- 1. Corin. 6. b
reter innotescit, quod a reatu adulterij liber fuit. Sed ad hæc fortasse aliquis dicat:

S. Greg. Tom. 4.

X x x

Quid

Quid de fe mitum ſanctus vir aſſerit ſi non ſolum ab adulterij crimine, verumetiam a for-
 micationis iniquatione ſe liberum ſeruauit? Hæc autem paruipendimus, ſi virtutum eius
 tempora minime penſamus. Necdum enim ad reſtrictionem carnis, reuelatæ gratiæ diſtri-
 ctior cenſura proceſſerat, quæ non ſolum corporis, ſed et cordis laſciuiam reprehēdit. Nec-
 dum multorum continentium caſtitatis bona imitanda prodierant, et tamen beatus Iob
 exempla munditiæ, quæ non acceperat, tradebat. A multis autem nunc etiam poſt prohibi-
 tionem Dei, carnis immunditia perpetratur. Hinc ergo colligendum eſt, cum quanta cul-
 pa nunc etiam poſt præceptum in grauius delinquitur, cum tanta laude ante a grauius
 abſtinebatur. Qui ſi hoc vniquam leccerit, eandem culpam verti ſibi expetit in poenam, di-
 cens: [Scortum ſit alterius vxor mea, et ſuper illam incuruentur alij.] Et quia plerumque
 hoc, quod faciendo non perpendimus quam graue ſit, patiēdo manifeflat, dicens: [Hoc enim
 cinoris, quod ſe pati, ſi reus ſit, debere denunciāt, exprimēdo manifeflat, dicens: [Hoc enim
 nefas eſt, et iniquitas maxima, ignis eſt vſque ad perditionem deuorans, et omnia eradi-
 cans genimina.] Hoc inter peccatum diſtat et crimen, quod omne crimen peccatum eſt,
 non tamen omne peccatum crimen eſt. Et in hac vita multi ſine crimine, nullus vero eſſe
 ſine peccatis valet. Vnde et prædicator ſanctus cum virum dignum gratia ſacerdotali ſcri-
 beret, nequaquam dixit: Si quis ſine peccato: ſed: Si quis ſine crimine eſt. Quis vero eſſe ſi-
 ne peccato valeat, cum Ioannes dicat: Si dixerimus quia peccatum non habemus, noſmet-
 ipſos ſeducimus, et veritas in nobis non eſt. In qua videlicet peccatorum et criminum diſ-
 tinctione penſandum eſt, quia nonnulla peccata animam polluant, quam crimina extin-
 guunt. Vnde beatus Iob crimen luxuriæ definiens ait: [Ignis eſt vſque ad perditionem
 deuorans:] quia nimirum reatus huius facinoris, non ſolum huius vſque ad iniquationem ma-
 culat, ſed vſque ad perditionem vorat. Et quia quamlibet alia fuerint bona opera, ſi luxu-
 riæ ſcelus non abluir, immenſitate huius criminis obruuntur, ſecurus adiunxit. [Et omnia
 eradicans genimina.] Genimina quippe ſunt animæ operationes bonæ. Cui tamen ſi
 peruerſo ordine caro dominatur, igne luxuriæ omnia bene prolata concremantur. Nulla
 quippe ante omnipotentis Dei oculos iuſtitia pietatiſque ſunt opera, quæ corruptionis con-
 tagio monſtrantur immunda. Quid enim prodeſt ſi pie quiſquam neceſſitati compatiatur
 proximi, quando impie in ſemetipſo deſtruit habitationem Dei? Si ergo per cordis mundi-
 tiam, libidinis flamma non exſtinguitur, incaſſum quælibet virtutes oriūtur, ſicut per Moy-
 ſen dicitur: Ignis exarſit ab ira mea, et ardebit vſque ad inferos deorum, comedit terram,
 et naſcentia eius. Ignis quippe terram atque eius naſcentia comedit, cum libido carnem
 atque per hanc omnia bene acta conſumit. Nam quidquid procedit ex frigore reſtitutinis,
 hoc nimirum concremat flāma corruptionis. Dicat ergo: [Ignis eſt vſque ad perditionem
 deuorans, et omnia eradicans genimina:] quia ſi corruptionis malo non reſiſtitur, et illa
 proculdubio pereunt, quæ bona videbantur. Sed ſolent nonnullos ad humilitatem vitia
 ſternere, atque ad tumorem mentis virtutes eleuare. Quærendum ergo nobis eſt, ſi beatus
 Iob in tanta caſtitatis munditia etiam humilis fuit? Sed ſanctus vir cum alta virtutum te-
 neat, quàm de ſe humilia ſentiat, repente aperit, cum ſubiungit: [Si contempſi iudicium
 ſubire cum ſeruo meo, et ancilla mea, cum diſceptarent aduerſum me.] Qui enim iudi-
 cari cum ſeruis ancillis, non renuit, liquido indicat quod contra nullum vniquam pro-
 ximum apud ſe tumidus fuit. Inter hæc autem libet intueri, vitam ſuam in omnibus
 quanta vir ſanctus diſcretionē cuſtodiuit. Non enim longe ſuperius dixit: Videbant me
 iuuenes, et abſcondebantur, et ſenes aſſurgentes ſtabant, principes ceſſabant loqui, et
 digitorum ſuperponebant ori ſuo, vocem ſuam cohibebant duces, et lingua eorum guttu-
 ri ſuo adhærebat. Nunc vero ait:

*Quod ſublimibus viris multum proſit ad cuſtodiam humilitatis conſiderata æqualitas humana con-
 ditionis: et quod homo a principio non hominibus, ſed animalibus prælatuſ eſt. Caput X.*

SI contempſi iudicium ſubire cum ſeruo meo et ancilla mea, cum diſceptarent aduer-
 ſum me.] Quis digne conſiderare valeat huius viri tam ſublimia virtutum moderamē-
 ta? In quo tanta eſt auctoritas regiminis, vt ad ſilentium reſtringantur duces: tanta hu-
 militas cordis, vt ex æquo ad iudicium venire permittantur ancillæ. Ecce apparet miro
 modo in poteſtate principibus potentior, in certamine ſeruis æqualis, in conſpectu principum
 memor regiminis, in certamine famulorum memor conditionis. Se quippe ſub veto domi-
 no famulum conſpicere, ideoque cordis altitudine ſe ſuper famulos non extollit. Vnde et
 propterea

- A** p̄tocius subdit: [Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus, et cum quæsierit, quid respondebo illi?] Qui venturum iudicem cogitat, indefinenter quotidie rationum suarum in melius causas parat: quia dum æternum Domini timore cordis intuetur, iura temporalis domini super subiectos moderari compellitur. Perpendit enim nil esse quod temporaliter præest ceteris, quando illi ad reddendam rationem subest, qui sine fine dominatur. Sæpe namque transitoria potestas animum per abrupta elationis rapit. Et quia eo quisque extollitur, quo se esse super alios videt, illum oportet qui super se est, semper aspiciat, ut eius metu, qui supra omnia est, crescetem intrinsecus animi tumorem premat. Intueatur enim qui sub ipso sint, sed consideret sub quo ipse sit: ut ex consideratione veri Domini, decrescat tumor falsæ dominationis. Vnde beatus Iob quia eius iudicium, qui super omnia est, metuit: hic ad temporale iudicium famulis æqualis venit, dicens: **B** Si contempsi iudicium subire cum seruo meo et ancilla mea, cum disceptarent aduersum me: [Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus, et cum quæsierit, quid respondebo illi?] Qui ut semper cor in humilitate deprimat, nequaquam in eisdem famulis conspicit, quod sibi status est dispar, sed quod natura communis. Vnde etiam subdit: [Nunquid non in vtero fecit me, qui et illum operatus est, et formauit in vulua vnus?] Potentibus viris magna est virtus humilitatis, considerata æqualitas conditionis. Omnes namque homines natura æquales sumus, sed accessit dispensatorio ordine, ut quibusdam prælati videamur. Si igitur hoc a mente deprimimus quod temporaliter accessit, inuenimus citius quod naturaliter sumus. Plerumque enim se animo accepta potestas obijcit, eumque tumidis cogitationibus fallit. Manu ergo humillimæ considerationis deprimendus est timor elationis. Si enim apud semetipsum mens descendit de vertice culminis, citius planitiei inuenit naturalis æqualitatis. Nam, ut præfati sumus, omnes homines natura æquales genuit, sed variante meritum ordine, alios alijs dispensatio occulta postponit. Ipsa autem diuersitas, quæ accessit ex vitio, recte est diuini iudicii ordinata: ut quia omnis homo iter vitæ æque non graditur, alter ab altero regatur. Sancti autem viri cum præfunt, non in se potestatem ordinis, sed æqualitatem conditionis attendunt, nec præesse gaudent hominibus, sed prodesse. Sciunt enim quod antequi patres nostri, non tam reges hominum quam pastores pecorum fuisse memoratur. Et cum Noe Dominus filijsque eius diceret: Crescite et multiplicamini et implete terram, subdit: Et terror Gen. 9.4 vestre ac tremor sit super cuncta animalia terræ. Non enim ait: Sit super homines, qui futuri sunt: sed: Sit super cuncta animalia terræ. Homo quippe animalibus irrationabilibus, non autem ceteris hominibus natura prælatus est: et ideo ei dicitur, ut ab animalibus, et non ab homine timeatur: quia contra naturam superbiere est, ab æquali velle timeri, quamuis plerumque a subditis etiam sancti viri timeri appetunt, sed quando ab eisdem subditis Deum minime timeri deprehendunt, ut humana saltem formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. Nequaquam ergo præpositi ex hoc quæsitoto timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subditorum iustitiam querunt. In eo enim, quod metum sibi à peruerse viuentibus exigunt, quasi non hominibus sed brutis animalibus dominantur: quasi videlicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea etiam debent formidini iacere sublati. Cum veto deest vitium, quod corrigatur, non de excellentia potestatis, sed de æqualitate conditionis gaudent, et non solum ab eis metui, sed etiam plusquam necesse est honorati refugiant. Neque enim leue se perpeti damnum humilitatis credunt, si ab eis pro merito fortasse ordinis pluri æstimentur. Hinc est enim quod primus pastor Ecclesiæ, cum adorante se Cornelio super se sibi honorem videret oblaturum, ad æqualitatem conditionis suæ citius recurrit, dicens: Surge, et ipse ego homo sum: Act. 10.4 Quis enim nesciat quod conditori suo homo debeat, et non homini prosterni? Quia ergo humiliari sibi plus quam debuit proximum vidit, ne ultra humanitatis metas mens intrumesceret, esse se hominem recognouit, quatenus illati sibi honoris elationem frangeret, ex considerata æqualitate conditionis. Hinc à Ioanne Angelus adoratus creaturam se esse cognouit, dicens: Vide ne feceris, conseruus tuus sum; et fratrum tuorum. Hinc Prophetam cum ad videnda sublimia rapitur, filius hominis vocatur: ut ductus ad celestia, hominem se esse meminerit. Ac si eum diuina vox verbis apertioribus admoneat, dicens: Meminero quid sis, ne de his ad quæ raperis, extollaris, sed altitudinem reuelationis tempora memoria conditionis. Ex eo ergo colligendum est quanta communis natura memoria in corde deprimi debeat terrenæ potestatis tumor, si ex humanitatis vocabulo agitur, S. Greg. Tom. 2. XXX 2 ne cogi-

ne cogitationis elatio ex fecretis cæleſtibus generetur. Cuius videlicet humanitatis bene beatus Iob ſemper recordationem tenuit, qui ait: [Nunquid non in vtero fecit me, qui et illum operatus eſt, et formauit in vulua vnuſ?] Ac ſi aperte dicat: Cur non æque debeamus in cuiuſlibet negotij iudicio diſcuti, qui per conditoris potentiam ſumus æqualiter facti? Sed quia caſtitatis eius atque humilitatis acta cognouimus, nunc liberalitatis opera cognoscamus. Sequitur:

Quod hi, qui charitatem Dei habent, ſecundum facultatis ſua meſuram pauperibus ſpiritu, qui non ex deſiderio, ſed ex neceſſitate poſtulant, nihil negare debent. Cap. X I.

12. **S**i negaui quod volebant pauperibus, et oculos viduæ expectare feci.] Per hæc dicta vir ſanctus oſtenditur, non ſolum ad inopiam pauperibus, ſed etiam ad habendi deſiderium deſeruiffe. Sed quid ſi ipſa vellent pauperes, quæ forteſſe accipere non expediret? An quia in ſcriptura ſacra dici pauperes humiles ſolent, ea ſola æſtimanda ſunt accipere pauperes, quæ humiles petunt? Et proculdubio oportet vt incunſtanter detur quidquid cum vera humilitate requiritur, id eſt, quod non ex deſiderio, ſed ex neceſſitate poſtuletur. Nam valde ſuperbire eſt, extra metas inopiæ aliquid deſiderare. Vnde et ſuperbe petentibus dicitur: Petitis et non accipitis, eo quod male petatis. Quia ergo illi ſunt veraciter pauperes, qui inflati per ſuperbiæ ſpiritum non ſunt, quos aperte veritas exprimit, cum dicit: Beati pauperes ſpiritu: recte nunc per ſanctum virum dicitur: [Si negaui quod volebant pauperibus:] quoniam qui ea volunt, quæ proſecto liquet quod eis non expediunt, eo ipſo quod ſuperbiæ abundant ſpiritu, iam pauperes non ſunt. Sed beatus Iob dum pauperes humiles appellat, quidquid ab eo accipere pauper voluit, non negauit: quia veraciter quiſque humilis quod non potuit obtinere, nec voluit. Sed cum largitate mentis ſua indicat, quia ad vorum ſe pauperibus concurriffe manifeſtat, neceſſe eſt vt quæramus, ne lumen miſericordiæ dationis tarditate ſuſcauerit. Vnde ſubiungit: [Et oculos viduæ expectare feci.] Petentem ſe viduam expectare noluit, vt non ſolum ex munere, ſed ex celeritate quoque muneris bonorum operum merita auget. Vnde alias ſcriptum eſt: Ne dicas amico tuo, vade et reuertere, et cras dabo tibi: cum ſtatim poſſis dare. Sed nonnulli ſolent exterius multa largiri, communis autem vitæ gratiam repellentes, habere pauperes ſocios in domeſtica conuerſatione refugiunt. Vnde beatus Iob vt non ſolum ſe inſinuet exterius multa præbuiſſe, ſed apud ſe quoſque inopes etiam in domeſtica conuerſatione recepiſſe, protinus adiungit:

Quod ſerui Dei cū pupillis et viduis ſubſidia ſæporalia, et menſam debeant habere cōmunē. Cap. XII.

Si comedi buccellam meam ſolus, et non comedit pupillus ex ea.] Scilicet pietati ſe præiudicium facere æſtimans, ſi ſolus comederet quod Dominus omnium communiter creaffet. Quæ proſecto communio conuerſationis eſſe cum talibus intra domeſticos parietes debet, ex quibus æternæ proficiant merita retributionis. Vnde ſanctus vir non quemlibet, ſed ad manducandū ſocium pupillum ſe habuiſſe perhibet, ſed tanta hæc pietatis viſcoſa, vtrum a ſemetipſo habuerit an conditoris ſui gratia ſit conſecutus, innotefcit. Sequitur:

Quod ſancti non ſibi, ſed conditori ſuo tribuant, ſi quid boni habeant. Caput XIII.

Quia ab infantia mea creuit mecum miſeratio, et de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum.] Miſeratio etenim etſi eius fuerit arbitrij, vt cum ipſo profiteret, liquet tamen quia eius arbitrij non fuit, vt cum ipſo de vtero exiret. Conſtat ergo quia ſuæ virtutis nil tribuit, qui proſecto teſtatur, quia hoc ex conditoris munere accepit. Bonum igitur, quod a conditore habuiſſe ſe intimat, liquet proculdubio, quia ad laudem conditoris narrat, indicans ab ipſo ſe accepiſſe, vt pius eſſet, a quo accepit vt eſſet: quia ſicut ſuo opere in vtero conditus non fuit, ita nec ſua virtute ab vtero pius fuit. Sed penſandum nobis eſt, quod aſſerit: [Creuit mecum.] Nonnulli enim quo ad ætatem creſcunt, ab innocentia decreſcunt. Electis vero cū ſoris ætas corporis, intus, ſi dici liceat, creſcit ætas virtutis. Sequitur:

Quod opera miſericordiæ cum benignitate, et bilaritate debeant fieri, quia qui ſaltu elationis aliquid dat, amplius ex contemptu culpam, quàm ex munere meretur mercedem. Cap. XIII.

13. **S**i deſpexi præte reuntē, eo quod non habuerit indumentum, et abſque operimento pauperē, ſi non benedixerunt mihi latera eius, et de vellcribus ouium mearū calefactus eſt.] Quod

- A** Quod pauperem non despexit, virtutem humilitatis exhibuit: quod autem operuit, pietatis. Dux quippe istæ virtutes ita sibi met esse connexæ debent, ut vicario semper opere fulciantur, quatenus nec humilitas, cum veneratur proximum, largitatis gratiam deserat, nec pietas cum largitur, intumescat. Erga indigentiam itaque proximi humilitatem pietas fulciat, humilitas pietatem: ut cum indigentem rebus necessariis naturæ tuæ confortem videris, nec per impietatem desinas tegere, nec per superbiam negligas venerari, quem tegis. Nam sunt nonnulli, qui mox, ut ab egenis fratribus fuerint necessaria postulati, post dona largituri in eos prius contumeliosæ verba iaculantur. Qui etiam rebus ministerium pietatis perficiunt, verbis tamen gratiam humilitatis perdunt, ita ut plerumque videatur: quia illatæ iam iniuriæ satisfactionem solvant, cum post contumelias dona largiuntur. Nec magni est operis quod postulata tribuunt, quia
- B** ipso donationis suæ munere, vix eundem excessum sermonis tegunt. Quibus bene per Ecclesiasticum librum dicitur: Omni dato non des tristitiam verbi mali. Et rursum: Adde verbum super datum bonum, et utraque cum homine iustificato: videlicet ut datum exhiberi debeat per pietatem, et bonum verbum tribui per humilitatem. At contra, alij egenos fratres non student rebus fulcire, cum possint, sed blandis tantum sermonibus fovere. Quos vehementer Iacobi prædicatio sancta reprehendit, dicens: Si autem frater aut soror nudi sunt, et indigent victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini et saturamini, non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori, quid vobis proderit? Quos Iohannes quoque Apostolus admonet, dicens: Filioli mei, non diligamus verbo, nec lingua, sed opere et veritate. Dilectio namque nostra semper exhibenda est, et veneratione sermonis, et ministerio largitis. Multum vero ad edomandam dantis superbiam valet, si cum terrena tribuit, verba sollicitæ magistri cælestis penset, qui ait: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Si enim eorum amicitijs æterna tabernacula acquirimus, dantes proculdubio pensare debemus, quia patronis potius munera offerimus, quam egenis dona largimur. Hinc per Paulum dicitur: Vestra abundantia illorum inopia suppleat, ut et illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum. Ut videlicet sollicitè perpendamus, quia eos, quos nunc inopes cernimus, abundantes quandoque videbimus: et qui abundantes aspiciuntur, si largiri negligimus, quandoque inopes erimus. Qui itaque nunc temporale subsidium pauperi tribuit, ab eo postmodum perpetua recepturus, ut ita dicam, quasi ad frugem terram excolit, quæ quod acceperit, vberius reddit. Restat ergo ut nunquam elatio surgat ex munere, quando videlicet diues ex eo quod pauperi tribuit, agit ut in perpetuum pauper non sit. Beatus igitur Iob, ut diligenter ostenderet, humilitas atque misericordia quanta in eo fuerit consideratione sociata, ait: [Si despexi prætereuntem, eo quod non habuerit indumentum, et absque operimento pauperem: si non benedixerunt mihi latera tuæ, et de velleribus ouium mearum calefactus est. Ac si aperte diceret: In amore proximi vno eodemque ordine, et superbiæ vitium, et impietatis premens, prætereuntem quempiam, et humiliter aspiciens non despexi, et misericorditer calefeci. Quisquis enim super eum, cui aliquid tribuit, fastu se elationis extollit, maiorem culpam intrinsecus superbiendo peragit, quam extrinsecus largiendo mercedem: fitque ipse bonis interioribus nudus, cum nudum despicit vestiens, eoque agit, ut seipso deterior fiat, quo se indigenti proximo meliorem putat. Minus quippe inops est, qui vestem non habet, quam qui humilitatem. Vnde necesse est, ut cum naturæ nostræ consortes exteriora non habere conspiciamus, quam multa nobis desint bona interiora pensemus, quatenus se se super inopes cogitatio nostra non eleuet, cum solerter videt, quia nos tanto verius, quanto et interior indigentes sumus. Et quia sunt nonnulli, qui pietatis suæ viscera tendere usque ad incognitos nesciunt, sed solis, quos per assiduitatem notitiæ didicerint, miserentur: apud quos nimirum plus familiaritas, quam natura valet, dum quibusdam necessaria, non quia homines, sed quia noti sunt, largiuntur: bene nunc per beatum Iob dicitur: [Si despexi prætereuntem, eo quod non habuerit indumentum:] Ignoto enim proximo miserrimum se indicat, quem prætereuntem vocat: quia videlicet apud piam mentem plus natura valet, quam notitia. Nam et unusquisque, qui indiget, eo ipso quo homo est, ei iam incognitus non est. Sequitur:

Quid Sancti in proprijs causis iuxta habentes cum inferioribus personis, grauari se etiam iniuste aliquando patiuntur. Caput XV.

Si leuau super pupillum manum meam, etiam cū viderem me in porta superiorem.] Mos apud veteres fuit, vt ad portam seniores federent, qui certantiū iurgia iudiciaria examinatione discernent, quatenus vrbē, in qua concordatē oporteret viuere, discordes minime intraret. Vnde et per Prophetam Dominus dicit: Constituite in porta iudicium. Hoc itaque loco quid portæ nomine exprimitur, nisi id, quod agebatur in porta? Sicut enim pugnare, caltra dicitur, pro eo quod pugnatur ex castris: ita iudicium, quod in porta agi consueuerat, porta nominatur. In porta ergo se superiorem videt, qui se melioris partus esse in iudicio æquitatis merito conspicit. Beatus igitur Iob, quia nec tunc contra pupillum manum exercuit, cum se etiam per iustitiæ meritum potentiorē vidit, nobis timoris regulam insinuans, dicit: Si leuau super pupillum manum, cum viderem me in porta superiorem. Ac si patenter dicat: Neque tunc vtilitatis meæ negotia virtute contra pupillum exequi volui, quando me in iudicio etiam ex iustitia potiorē vidi. Sancti etenim viri quando cum personis minoribus contentionum negotia subeunt, dum grauare, vel in minimis timent, ipsi contra iustitiam grauari nequaquam refugiunt. Sciunt quippe quia omnis humana iustitia iniustitia esse deprehenditur, si diuinitus districte iudicetur. Vnde hoc, quod sibi competit, cauent vehementer exigere, ne eorum actus supernam rectitudinem contingat subtiliter examinare. Sed vt inueniri iusti in diuino examine valeant, plerumque apud humana iudicia grauari se iniuste patiuntur. Beatus autem Iob vitæ suæ celsitudinem narrans, et multa sunt et mira, quæ dixit. Sed quia plerumque humana mens renuit bonā credere, quæ nescit operari, maledicti sibi sententiam protinus subicit, si qua horum, quæ dixerat, opere non impleuit, dicens:

Quod bonum concordia per patientiam conseruetur, sine qua socialis vita non perseverat: et quod quando per discordiam homines discedunt, quasi membra a corpore cadant.

Caput XVI.

Humerus meus a iunctura sua cadat, et brachium meum cum ossibus suis conteratur.] Quia operatio corpora per humerum ac brachium agitur, bona, quæ ore protulit, si opere non impleuit, cadere sibi humerū, et conteri brachium exoptat. Ac si aperte dicat: Si ea, quæ dixi, operari renui, ipsum, quod mihi ad operandum datum est corporis membrum, petdam, vt videlicet cadat a corpore, quod exercere nolui ad vtilitatem. Si vero hæc maledicti sententia ad spiritalem est intelligentiam referenda, liquet profecto quod brachium corpori per humerum iungatur. Et sicut per brachium bona operatio, ita per humerū socialis vitæ coniunctio designatur. Vnde Propheta quoque intruens sanctos vniuersalis Ecclesiæ populos Deo concorditer seruituros, ait: Et seruiet ei in humero vno. In eo ergo quod dicit: [Si leuau super pupillum manū meam, cum viderem me in porta superiorem:] miram virtutem patientiæ seruasse se asserit, qui grauari se a personis minimis, nec contra hoc, quod sibi iuste competere poterat, declinauit. Quod tamen si minime fecerit, adiungit: [Humerus meus a iunctura sua cadat.] Quia nimirum qui patientiam seruare contemnit, socialem vitam citius per impatiētiā deserit. A iunctura etenim humerus cadit, cum aduersitatis aliquid ferre animus non valens, fraternam concordiam relinquit: quasi membrum separatur a corpore, cum is, qui operari bona poterat, a bonorum omnium absconditur vniuersitate. Neque enim vquam seruari concordia nisi per solam patientiam valet. Crebro namque in humana actione nascitur, vnde mentes hominum vicissim a sua vnitae ac dilectione separentur: et nisi ad aduersa toleranda se animus præparet, proculdubio humerus corpori non inhaeret. Hinc etenim Paulus ait: Inuicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi. Hinc per semetipsam veritas dicit: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Recte autem, humero cadente, subiungitur: [Et brachium meum cum ossibus suis conteratur:] quia nimirum cuncta nostra operatio cum quibuscumque videatur esse fulta virtutibus, soluitur, nisi per charitatis vinculum patientia conseruetur. Sua enim bona pergit operari, qui aliena mala renuit perpetui. Feruore quippe iracundi spiritus læsus quisque a dilectione resilit, et cum se exteriori grauari non tolerat, intus se per amissum lumen charitatis obscurat, nec videt iam quo tendat pedem boni operis, qui oculum perdidit dilectionis. Sed sancti viri humerus

a iuo-

A a iunctura sua non cadit, quia videlicet eius dilectio a socialis vite concordia per impatientiam non recedit. Eiusq. brachium minime frangitur: quia omnis eius operatio in coniunctione humeri, id est, in charitatis connexionem custoditur. Sed qua consideratione bona hæc tanta egerit, atque a malis omnibus sese abstinerit, adiungit dicens:

Quantum sancti, et vnde, presentium tribulationum fluctus tantum metuant.

Caput XVII.

Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, et pondus eius ferre non potui.] A pauore tantæ similitudinis pensamus, si possumus, quanta in sancto viro fuerit vis timoris. Fluctus etenim cum tumentes desuper imminet, cumq. eam, quam B deferunt, mortem minantur, nulla tunc nauigantibus rerum cura temporalium, nulla carnis delectatio ad mentem reducitur: cuncta quoque ex nauis proijciunt, pro quibus longa nauigia sumperunt, cunctæ res in despectum mentis veniunt, amore viuendi. Quasi ergo tumentes super se fluctus Deum metuit, qui dum veram vitam desiderat, omnia despicit, quæ hic possidentes portat. Nam velut tempestate deprehensi pondus nauis A abijcimus, quando ab oppressa mente desideria terrena remouemus. Fitq. vt subleuata nauis enatet, quæ mergebatur onerata: quia nimirum curæ, quæ in hac vita deprimunt, mentem in profundum trahunt. Quæ videlicet mens tanto altius inter tentationum fluctus attollitur, quanto sollicitius ab huius sæculi cogitatione vacuatur. Est vero et aliud, quod de maris concussione debeat folerter intueri. Tempestas quippe cum oritur, prius lenes vnde, et postmodum volumina maiora concitantur: ad extremum fluctus se in alta erigunt, et nauigantes quosque ipsa sua altitudine subuertunt. Sic nimirum extrema illa properat, quæ vniuersum mundum subruat tempestas animarum. Nunc enim bellis, et cladibus quasi quibusdam vndis sua nobis exordia ostendit, et quanto ad finem quotidie propinquiores efficimur, tanto grauiora irruere tribulationum volumina videmus. Ad extremum vero commotis omnibus elementis, superueniens iudex finem omnium apportat: quia videlicet tunc tempestas fluctus in cælum leuat. Vnde et dicitur: Adhuc modicum, et ego mouebo, non solum terram, sed etiam cælum. Quam scilicet Agg. 2. b tempestatem quia sancti viri vigilanter aspiciunt, quasi tumentes super se quotidie fluctus expauescunt, atque ex his tribulationibus, quæ mundum ferunt, præuident quæ sequantur. Bene autem subditur: [Et pondus eius ferre non potui:] quoniam qui extremi iudicii aduentum intenta mente considerat, profecto videt, quia tantus pavor imminet, quantum non solum tunc videre, sed se etiam nunc præuidere pertimescat. Consideratione namque tanti terroris metu animus palpitat, et intentionis suæ oculos declinans, intueri quod præuidet recusat. Bene ergo dicitur: [Et pondus eius ferre non potui:] quia cum supernæ maiestatis vim ad iudicium venientis, terroremq. tanti examinis considerando animus conatur exquirere, mox ad semetipsum refugiens, sese expauescit inuenire. Sed inter hæc pensandum est, quia beatus Iob ista de se loquatur laudatus et flagellatus. Si igitur saltem ad meritum profectum ita percussus est, qui sic timuit, quo modo ferendus est, qui contemnit? Quo modo depressura sunt Dei iudicia eos, qui se eleuant, si et illos ad tempus deprimunt, qui hæc semper in humilitate formidant? Quo modo pondus Dei poterit ferre, qui despicit, si hoc et ille in verbere pertulit, qui per timorem præuidit? Vnde summopere formidandum nobis est illud tantæ distractionis examen. Constat autem quia in hac vita, cum percutit, si percussione correctio sequitur, disciplina patris est, non ira iudicis: amor corrigentis, non distractio punientis: ex ipso ergo præsentis verbere iudicia æterna pensanda sunt. Hinc etenim perpendere summopere debemus, quo modo feratur illa, quæ reprobis, si ferri modo vix valet eius ira, quæ purgat.

LIBRI VICESIMIPRIMI MORALIVM FINIS.

SANCTI GREGORII

MORALIS EXPOSITIONIS

IN BEATVM IOB

LIBER VIGESIMVSSECVNDVS.

Continuans reliqua capitis tricesimi primi textus beati Iob.

CAPVT PRIMVM.

Philipp. 3. a

QUOD ante sæpe iam dictum est, hoc me crebro repetere onerosum non est, quia et prædicator egregius dicit: Eadem vobis scribere mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium. Beatus Iob idcirco gestas virtutes narrat, quia inter increpationis verba, et percussionis verbera deprehensus, a spei fiducia mentem suam labefactari considerat. Multa quippe et egisse se mala ab increpantibus amicis audierat, et ne verbis pariter, et flagellis pressa in desperationem mens corrumpatur, hanc per suarum virtutum memoriam ad spem reformat, vt nequaquam se debeat in calamitate deicere, quæ tranquillitatis suæ tempore se meminerat tam sublimia egisse. Quia igitur intentionis eius causam diximus, restat vt auditis virtutes illius subtiliter perpendamus. Hoc autem primum sciendum est, quia quisquis virtute aliqua pollere creditur, tunc veraciter pollet, cum vitijs ex aliqua parte non subiaceret. Nam si ex alio vitijs subditur, nec hoc est solidum, vbi stare putabatur. Vnaquæque enim virtus tanto minor est, quanto desunt ceteræ. Nam sæpe quosdam pudicos quidem vidisse nos contigit, sed non humiles: quosdam vero quasi humiles, sed non misericordes: quosdam quasi misericordes, sed nequaquam iustos: quosdam vero quasi iustos, sed in se potius quam in Domino confidentes. Et certum est quia nec castitas in eius corde vera est, cui humilitas deest: quippe quia superbia, se intrinsecus corrumpente fornicatur, si semetipsum diligens, a diuino recedit amore. Nec humilitas vera est, cui misericordia iuncta non est: nec debet humilitas dici, quæ ad compassionem fraternæ miserix nescit inclinari. Nec misericordia vera est, quæ a reëditudine iustitiæ existit aliena, quia quæ potest per iniustitiam pollui, nescit proculdubio sibi metipsum misereri. Nec iustitia vera est, quæ fiduciam suam non in Conditor omnium, sed in se fortasse, aut in rebus conditis ponit: quia dum a Creatore spem subtrahit, ipse sibi principalis iustitiæ ordinem peruertit. Vna itaque virtus sine alijs, aut omnino nulla est, aut imperfecta. Vt enim, sicut quibusdam visum est, de primis quattuor virtutibus loquar, prudentia, temperantia, fortitudo, atque iustitia, tanto perfectæ sunt singule, quanto vicissim sibi met coniuuctæ. Dissiunctæ autem perfectæ esse nequaquam possunt: quia nec prudentia vera est, quæ iusta, temperans, et fortis non est: nec perfecta temperantia, quæ fortis, iusta, et prudens non est: nec fortitudo integra, quæ prudens, temperans, et iusta non est: nec vera iustitia, quæ prudens, fortis, et temperans non est. Beatus itaque Iob, quod non vnâ sine alia, sed coniunctas in se virtutes habuerit, enumerando singulas innotescit, nam bona pudicitix insinuans, dicit: Si deceptor est cor meum super muliere. Atque vt eidem pudicitix demonstraret humilitatis gratiâ nullatenus defuisse, post cetera subiungit: Si contempsisti iudicium subire cû seruo meo. Qui vt humilitati suæ ostenderet misericordiam fuisse coniunctam, paulo post dicit: Si negaui quod volebant, pauperibus. Atque vt misericordiam suam ostenderet de iustitiæ radice descendere, paulo superius præmisit, dicens: Si ambulauit in vanitate, et festinauit in dolo pes meus. Atque vt monstraret, quam fuerit ad cuncta pauidus, et ad omnia circumspectus, inferius asserit, dicens: Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Dominum. Qui scilicet in prosperis positus, atque abundantia rerum fultus, si spem aut in suis actibus, aut in circumfluen-

A run fluentibus rebus poneret, profecto iustus non esset. Sed quando iste vir sanctus in se spem posuit qui aperte dicit: Ecce non est auxilium mihi in me?

Quid nam in defluentibus diuini? sed in Deo, qui stat in aeternum, confidendum sit.

Caput

I.

Quid ergo nunc superest, nisi ut ipsas quoque diuitias qua mente possideret innotescat? Air enim: [Si putavi aurum robur meum, et obryzo dixi, fiducia mea.] Obryzum dicimus obrude aurum. Sanctus ergo vir nec aurum robur, nec sibi esse obryzum, id est, rudis auri molem fiduciam credidit: quia spem atque delectationem suam in folijs gratiam conditoris figens, neque de quantitate auri, neque de specie peccauit. De creatore quippe desperasse fuerat, spem in creatura posuisse. In rebus autem dubijs spem fixerat diues ille, qui dicebat: Anima habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. Sed hunc superna vox increpat, dicens: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te, quæ autem paraſti, cuius erunt? Eadem enim nocte sublatus est, qui in rerum sibi abundantia multa tempora fuerat præſtolatus: ut scilicet qui in longum sibi subsidia colligendo prospiceret subsequenter diem, vel vnum minime videret. Quasi in aquis enim defluentibus fundamentum ponere, est in rebus labentibus spei fiduciam velle solidare. Stante enim in perpetuum Deo, transeunt omnia. Quid ergo ab stante fugere est, nisi transeuntibus rebus inhaerere? Quis namque vnumquam decurrentium fluminum tumidis vorticibus raptus, manere ipse fixus potuit, deorsum vnda defluere? Quisquis ergo defluere deuitat, superest ut quod defluit fugiat, ne per hoc, quod amat, in hoc cogatur peruenire, quod vitat. Qui enim rebus labentibus inhaeret, illa videlicet trahitur, quæ tendit, quod tenet. Prius itaque curandum est, ne quis temporalia diligat, ac deinde in eisdem temporalibus quæ non ad delectationem sibi, sed ad vsum retinet, fiduciam ponat, quoniam coniunctus decurrentibus, mox statum suum animus perdit. Nam vitæ præſentis fluctus trahit quem leuat: et valde demens est qui in vnda voluit, et plantam figere conatur. Sed sunt plerique, qui etsi in rebus transeuntibus fiduciam nequaquam ponunt, cum tamen sibi met ad vsum necessarios abunde adunt, mente tacita lætantur. Quia in re dubium non est, quia tanto quisque minus dolet quod defint æterna, quanto magis gaudet quod adiunt temporalia, et qui minus dolet quod defint temporalia, certius exoptat, ut adiungat æterna. Hoc itaque de terrenis rebus gaudium beatus Iob non se habuisse testificans, subiungit dicens: [Si lætatus sum super multis diuitijs meis, et quia plurima reperit manus mea.] Sancti quippe viri in huius peregrinationis ærumna, quoniam eam, quam appetunt adhuc creatoris sui speciem contemplari minime sinunt, omnem præſentis vitæ copiam, inopiam deputant: quia videlicet nil extra Deum sufficit menti, quæ veraciter Deum quærir, et plerumque eis ipsa sua abundantia sit vehementer onerosa: quia hoc ipsum grauius tolerant, quod festinantes ad patriam in itinere multa portant. Vnde fit ut hæc cum indigentibus proximis deuote patiantur, quatenus dum sumit iste quod non habet, deponat ille quod amplius habebat: nec conuorator vacuus ambulet, nec eum, quem retardare in via poterat, nimium onus grauet. Electi ergo de multa abundantia minime lætantur, quam videlicet pro amore cælestis patrimonij, aut largiendo dispergunt, aut despiciendo deferunt. Sequitur: [Si vidi solem cum fulgeret, et lunam incedentem clare, et lætatum est in abscondito cor meum, et osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima, et negatio contra Deum altissimum.] Incertum non est quod vtraque hæc luminaria humanis ministerijs deputata, cæli militiae vocantur. In quorum cultum multos nouimus, scriptura teste, cecidisse, sicut scriptum est: Adorauerunt vniuersam militiam cæli. Et quia sol et luna aliter videntur ad vsum, aliter ad venerationem: eo more, quo à cultoribus suis venerari solent, solem et lunam beatus Iob nequaquam vidisse se perhibet, nec lætatum fuisse cor suum, nec osculatum manum ore suo. In qua videlicet osculatione, quid aliud quam gratia venerationis exprimitur? Quod si fecisset vnumquam, hoc iniquitatem maximam et Dei negationem vocat. Sed postquam tanta de se locis superioribus virtutum culmina narrauit, quid nunc mirum memorat, si solem ac lunam non se adorasse manifestat? Vnde pensandum est quod postquam in auro non habuisse fiduciam, nec in multis diuitijs lætatum se fuisse testatur, adhuc ad sublimiora ducitur, ut tanto nos magis erudiat, quanto de se aliqua subtilius narrat. Ait enim: [Si vidi solem cum fulgeret

Lucæ. 11. 9

4. Reg. 17. 6

geret

geret, et lunam incedentem clare; et latatum est in abscondito cor meum.] Quid hoc **A**
Psalm. 65. in loco videre dicitur, nisi desideranter intueri? Vnde Psalmista ait: Iniquitatem si con-
 spexi in corde meo, non exaudit Deus. Quæ nimirum iniquitas in ore exprimi non
 posset, si non conspiceretur in corde. Sed aliud est videre per iudicium, aliud per appe-
 titum. Beatus ergo Iob fulgentem solem et clare incedentem lunam nequaquam vidit
 se se perhibet, vt se demonstret præsentis lucis speciem non appetisse. Ac si post despe-
 ritum terrenæ suæ abundantia, patenter insinuet: Quid dicam: quia nequaquam in au-
 ro lætatus sum, qui in ipsa quoque luce corporea delectatus non sum? Sancti etenim vi-
 ri postquam omnia præsentis vitæ oblectamenta despiciunt, præ illius lucis internæ dul-
 cedine, ah hac exteriori animum luce quasi a tenebris auertunt: multumq. secum intrin-
 secus contendunt; ne huius lucis, quæ fulget extrinsecus, delectatione rapiantur. Lux
 quippe visibilis si caute diligitur, a luce inuisibili cor cæcatur: quia quanto extra se in-
 hians animus funditur, tanto amplius in internis obtutibus reuerberatur. Vnde solen-
 tes quique ne corporeis sensibus nimis ad exteriora dilabantur, continuo studio intra-
 mentem suam occultæ custodiæ disciplina se colligunt: vt tanto magis inueniantur inte-
 rius integri, quanto minus sunt exteriori fusi. Hoc enim vigore disciplinæ intra mentis
 suæ se arcana constitinebat, qui exterioris vitæ appetitum fugiens, dicebat: Diem homi-
 nis non concupiui, tu scis. Quod ergo apud Prophetam dicitur: Diem hominis non con-
 cupiui, tu scis: hoc de semetipso beatus Iob verbis alijs asserit: qui fulgentem solem, et
 lunam incedentem clare non viderit, atque ex his in cordis abditis lætatus non sit: quia
 nimirum gaudere non poterat de his, quæ per delectationis desiderium non videbat. Si
 vero cuncta hæc, quæ iuxta historiam tractando discurremus, per allegoriæ quoque my-
 steria perfructemur, quid hoc in loco aurum accipimus, nisi præclari intellectus inge-
 nium, quid obryzum, nisi humanam mentem? quæ dum igne amoris excoquitur, sem-
 per in se seruat charitatis pulchritudinis quotidiana in nouatione feruoris. Nescit enim
 mens per torporem veterascere, quæ studet per desiderium semper inchoare. Hinc nam-
 que per Paulum dicitur: Renouamini spiritu mentis vestræ. Hinc Psalmista, qui ad
 perfectionis iam culmen peruenerat, quasi inchoans diebat: Dixi nunc coepi: quia vi-
 delicet si lassescere ab inchoatis bonis nolimus, valde necesse est, vt inchoare nos quoti-
 die credamus. Nec abhorret a rationis ordine, quoddam auro dicimus ingenium designari:
 quia sicut in ornamento aurum supponitur, vt gemmarum desuper ordo disponatur, ita
 clara sanctorum ingenia diuinis muneribus humiliter subternuntur, et distincta super se
 gratiarum dona percipiunt. Et nisi quid simile aurum cum sapientia haberet, quidam
 sapiens minime dixisset: Sapientia absconsa et thesaurus inuisus, quæ utilitas in vtrif-
 que? Sancti autem viri robur suum aurum non deputant: quia quantolibet ingenio ful-
 geant, nihil se esse ex suis viribus pensant. Et cum sentire omnia valenter possunt, prius
 intelligere semetipsos cupiunt, quatenus lumen ingenij more solis prius illustret locum,
 in quo oritur, et postmodum, cetera ad quæ procedendo dilatetur: ne si intendendo co-
 gnoscendis alijs semetipsos nesciant, ibi solis radius, vbi oritur, obtenebrescat. Ingenij
 itaque virtutem ad cognoscendam propriam infirmitatem dirigunt, atque ex infirmita-
 tis suæ melius cognitione conualescunt. Aurum ergo robur non creditur, si in accepto
 ingenio fiducia non habetur. Quod bene Salomon admonens ait: Habe fiduciam in Do-
 mino in toto corde tuo, et ne innitaris prudentiæ tuæ. Dicat ergo: [Si putaui aurum ro-
 bur meum, et obryzo dixi, fiducia mea.] Ac si aperte fateatur: dicens: Nec quæ vera-
 citer intellexi, meo ingenio tribui: nec menti propriæ, si qua egisse me bona contigit, hæc
 principaliter deputavi. Qui adhuc subtilius humilitatem nobis sui cordis insinuans,
 adiungit dicens:

*Quid sit quod filij prophetarum ligna cadentibus, ferrum de manubris lapsum dispersis, quod
 Elisha lignum aquis immergens reuersum est. Caput III.*

SI lætatus sum super multis diuitijs meis, et quia plurima reperit manus mea.] Quid
 multas diuitias appellatas per significationem credimus, nisi abundantia acumina-
 consiliorum? Quæ querentis manus inuenit, cum hæc cognitio tractantis gignit. Has
 etenim Salomon sapientiæ diuitias contemplatus ait: Corona sapientium diuitiæ eorum.
 Qui quia diuitias non metalla terrena sed prudentiam nominat, illico per contrarietatem
 subdit: Fatuitas stultorum imprudentia. Si enim coropam sapientium terrenas diuitias
 diceret,

Proverb. 14. e

A diceret, proculdubio fatuitatem stultorum, paupertatem potius quàm imprudentiam fateretur. Sed dum fatuitatem stultorum imprudentiam subdidit, sapientum diuitias quia prudentiam dixerit, indicauit. Has in se Paulus scientiæ diuitias contemplatur, et contemplationem suam consideratione humanæ fragilitatis humilians, ait: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Multas itaque apud nos diuitias reperimus, cum dona abundantis intelligentiæ, sacra eloquia inuestigando percipimus, atque in his plura, nec tamen sibi diuersa sentimus. Non est autem secunda lætitia, in diuinis paginis, vel fortia, vel multa cognoscere, sed cognita custodire. Nam qui bene intelligit, quid intelligendo operari debeat agnoscit. Quanto enim intellectu latius extenditur, tanto ad explenda opera enixius ligatur. Vnde in Euangelio veritas dicit: Qui multum datum est, multum queretur ab eo: cui commendauerunt multum, plus repetent ab eo.

3. Cor. 4. b

Lucæ. 12. f

B Deputemus igitur intelligentiam datam quasi pecuniam mutuum, quia quo plus nobis creditur ex benignitate, eo debitores amplius tenemur in opere: et plerumque eadem intelligentiæ accepta pecunia, cum ad vsuras auditoribus datur, amittitur, nisi caute tribuatur. Neque enim negligenter intueundum est, in Regum volumine, quod prophetarum filij cum in Iordane ligna cæderent, vni eorum securis ex manubrio in profundum lapsa disparuit. Ferrum quippe in manubrio, est donum intellectus in corde. Ligna vero per hoc credere, est præuere agentes increpare. Quod nonnumquam dum fluxe agit, dum lapsus vanæ gloriæ in accepta eadem sapientia non vitatur, ferrum in aqua perditur: quia ex dissoluto opere intelligentia fatiatur. Quam præcetero intelligentiam ad hoc nouimus dari, vt ante dantis oculos ex bona debeat actione restitui. Vnde recte is, qui ferrum amiserat, clamabat: Heu heu heu Domine mi, et hoc ipsum mutuo acceperam. Habent enim hoc electi proprium, vt si quando eis in sua scientia furtiua vanæ gloriæ culpa surrepit, ad cor velociter redeant, et quidquid in se ante distracti iudicis oculos damnable inueniunt, lacrymis insequantur. Qui scientes non solum caute inspicunt mala, quæ commiserunt, sed ex accepto munere quæ reddere etiam bona debuerunt: quia nimirum tanto se amplius peccatores sentiunt, quanto ex neglectis bonis, quæ agere poterant, debitores tenentur. Recte ergo qui ferrum perdidit, clamabat: Heu heu heu, et hoc ipsum mutuo acceperam. Ac si dicat: Illud per dissolutionem negligentie perdidit, quod vt per bona opera redderem, ex gratia conditoris accepi: Sed nunquam Deus mentem deserit, quæ in peccatis se veraciter agnoscit. Vnde et mox Elifus veniens, lignum deorsum mittit, et ferrum in superficiem attollit: quia videlicet Redemptor noster pie nos respiciens, cor peccatoris humiliat, et ei, quam amiserat, intelligentiam reformat, lignum mergit, et ferrum releuat: quia cor affligit, et scientiam reparat. Vnde bene alia translatione dicitur, quod confregit lignum atque iactauit, et sic ferrum sustulit. Lignum namque confringere, est cor ab elatione conterere. Lignum ad ima iactare, est elatum cor in cognitione, vt diximus, propriæ infirmitatis humiliare. Atque illico ferrum ad superficiem redit: quia ad vsu exercitationis pristinæ intelligentia recurrit. Igitur quoniam donum intellectus, quod accipitur, vix cum tot difficultatibus custoditur, curandum quippe est: ne otio torpeat; curandum, ne in excitatione operis, vitio elationis euanescat. Sancti viri minime exultant, cum cognoscunt quæ faciunt: sed cum faciunt quæ cognouerant, et si intelligendo congraudent muneri largitoris, merentes tamen considerant debitum operis: vt videlicet actione persoluant; quod eis prærogatum est in cognitione. Stultus namque est debitor, qui gaudens pecunias muras accipit, et

5.

4. Reg. 6. a

C tempus, quo reddere debeat, non attendit. Moderatur autem lætitia accipiendi, quando solerti prouidentia etiam constitutum tempus reddendi cogitatur. Quia igitur viri iusti in his, quæ vigilantiter intelligunt, secunda lætitia non extolluntur, dicatur recte: Si lætatus sum super multis diuitijs meis, et quia plurima reperit manus mea. Ac si aperte diceretur: Nequaquam me in eo locupletem ex iustitia credidi; quod recte, quæ agere debui, etiam multa cognoui: nec intelligentia cor extulit, quia illud consideratione debite operationis prefit. Sciendum vero est quod plerumque contingit vt cum intelligentiæ altitudo percipitur, circa semetipsum animus valde sollicitus ab elationis lapsu teneatur. Sed cum mira, quæ intelligit, etiam operari coepit, eo ipso nonnumquam quo foras ostenditur, labitur, atque in suis actibus se ceteros præire gloriatur. Beatus igitur Iob sicut intelligentiæ aurum non extulit, nec lumen quoque ante humanos oculos miræ operationis eleuauit. Vnde et apte subiungit:

6.

2. Reg. 6. a

6.

6.

6.

6.

6.

6.

6.

6.

6.

6.

Quod sancti nec de bono opere suo, nec de fama, nec coram hominibus, nec in conscientia gloriantur.

Caput IIII.

A

SI vidi solem cum fulgeret.] Sol quippe in fulgore, est bonum opus in manifestatione. Scriptum namque est: Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent patrem vestrum, qui in cælis est. Et rursum: Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes. Quod enim hoc in loco fulgente sole, id in Euangelio lucernis ardentibus designatur. Bonum quippe opus cum in medio perfidorum lucet, lucerna ardet in nocte: cum vero in Ecclesia resplendet, sol fulget in die. Bonum opus si adhuc tale est, quod soli mali mirentur, lucerna videlicet in nocte est: si autem ita proficiat, ut mirari a bonis ac perfectionibus possit, nimirum sol est in die. Bonum opus cum per actiuam vitam in corporibus lucet, quasi lucernæ more, lumen ex testa resplendet. Cum vero per solam virtutem mentis in contemplatione attollitur, quasi more solis de cælo veniens lux videtur. Quia igitur multa beatus Iob hospitalitatis ac misericordie de se bona narrauerat, quæ profecto tanto adhuc minima, quanto et corporaliter nouerat gesta ad virtutum spiritualium culmen, mentis oculum reuocans, perfectionis suæ meminit: et lucem exemplorum, quam de se alijs tribuit, solem vocauit.

Quod electi in malis præteritis sapius oculos mentis figunt, quam in bonis quæ agunt: & soli bona sua non vident, quæ alijs ad exemplum videnda præbent.

Caput

V.

Sunt vero nonnulli, qui cum bona aliqua faciunt, iniquitatum suarum protinus obliuiscuntur, et cordis oculum in consideratione bonorum operum, quæ exhibent, figunt: atque eo se iam sanctos existimant, quo inter bona quæ agunt, malorum suorum, in quibus et fortasse adhuc implicati sunt, memoriam declinant. Qui scilicet si distributionem iudicis vigilanter attenderent, plus de malis suis metuerent, quam de imperfectis bonis exultarent: plus inspicerent quod de his, quæ adhuc eis agenda sunt, debitores tenentur, quam quod operantes quædam, iam debiti partem soluant. Neque enim absolutus est debitor qui multa reddit, sed qui omnia: nec ad brauium victoriæ peruenit, qui in magna parte spectaculi velociter currit, si iuxta metas veniens, in hoc quod est reliquum deficit. Nec ad quælibet destinata loca pergentibus inchoando prodesset longum iter carpere, si non etiam totum valerent consummare. Qui ergo æternam vitam querimus, quid aliud quam quædam itinera agimus, per quæ ad patriam festinamus? Sed quid prodest quod carpinus multa, si ea, quæ ad perueniendum restant, negligimus reliqua? More itaque viatorum, nequaquam debemus aspiciere quantum iam iter egimus, sed quantum superest ut peragamus: ut paulisper fiat præteritum, quod indefinenter et timide adhuc attenditur futurum. Amplius igitur debemus inspicere quæ bona necdum fecimus, quam ea quæ iam nos fecisse gaudemus. Sed habet hoc humana infirmitas proprium, ut plus ei intueri libeat, quod sibi in se placet, quam quod sibi in se displicet. Aget quippe oculus cordis, dum laborare in consideratione sua metuit, quasi quoddam stratum delectationis in animo, ubi molliter iaceat, requirit: atque idcirco quæ commoda de peractis bonis sit assecutus, intelligit: sed quæ damna de neglectis patitur, nescit. Plerumque enim hoc vitio tentantur etiam electi. Plerumque eorum cordi suggeritur, ut bona quæque, quæ fecerunt, ad animum reuocent, et securitatis iam læticia exultent. Sed si vere electi sunt, ab eo in quo sibi placent, mentis oculos diuertunt, omnem in se de peractis bonis læticiam deprimunt: et de his quæ se minus egisse intelligunt, tristitiam requirunt, indignos se æstuant, et pene soli, bona sua non vident, quæ in se videnda omnibus ad exemplum præbent. Hinc est quod Paulus, dum expleta in se bona postponeret, et sola adhuc reliqua quæ essent explenda cogitaret, dixit: Ego me non arbitror apprehendisse. Hinc est quod ut posset se bonis, quæ agebat, humiliare, studebat ad animi præterita mala reducere, dicens: Qui prius fui blasphemus, et persecutor, et contumeliosus. Qui et si aliquando dixit: Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruavi: intuumdum summopere est, quia eo illud tempore tulit, quo iam ex corpore discessurum se esse cognouit. Ibi quippe præmisit, dicens: Ego enim iam delibor, et tempus meæ resolutionis instat. Tunc ergo ad memoriam perfectionem reduxit operis,

cum

Philip. 3. e

1. Timot. 1. e

7.

1. Timot. 4.

- A** cum iam præuidit ad largitatis spatium minime subesse tempus operationis. Sicut enim dum viuimus, debemus bona nostra a memoria repellere, ne extollant: ita appropinquante exitu, plerumque ea ad memoriam iuste reuocamus, ut videlicet fiducia præbeant, et desperatum timorem premant. Qui etsi Corinthijs bona sua enumerando narrauit, illos confirmare studuit, non se ostendere. Nam quia eadem bona non in se attenderet, patefacta tribulatione propriæ tentationis edocuit, qua expresse subiunxit: Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis. Ut ergo discipulos instrueret, de se summa referebat. Ut vero se in humilitate custodiret, considerationis oculum, non in virtutibus suis, sed in infirmitatibus fixerat. Habent itaque proprium sancti viri, ut bona quidem, quæ agunt, videant: et tamen cum peregerint, ab eorum memoria oculos auertant. Vnde recte per beatum Iob dicitur: [Si vidi solem, cum fulgeret.] Ac si aperte diceret: Opus meum etiam
- B** cum alijs exemplorum lucem tribueret, ad præsumptionis gratiam non attendi: quia dum de eo extolli timui, ab intuendo eo oculos auerti. Sequitur: [Et lunam incedentem clare.] Post præmissum solem, apte quoque incedentem clare lunam subdidit: quia videlicet post opus bonum, fama laudabilis sequitur, per quam celebre nomen in hac præsentis vitæ nocte possidetur. Si enim verum est, quod quidam putant, illustrationem lunam per occultum circulum a radio solis accipere, ut possit lucem nocturnis cursibus exhibere, ab huius significationis ordine hæc quoque suspitio non abhorret. Fama quippe a bono opere vires accipit, et fauoris gratiam quasi claritatem luminis aspergit. Est et aliud in luna, quod per similitudinem bonam spargenti famæ conueniat. Lux namque eius etiam in tenebrarum tempore iter ambulantis ostendit: quia et dum de aliena vita lux laudis emicat, alios ad exercenda bona opera illustrat. Cumq. illius opinio clara cognoscitur, huic quasi pergenti in itinere exempli lumen præbetur. Sed nonnumquam opus, quod ab aliena opinione sumitur, minus mundo desiderio in animo formatur. Nam infirmæ mentes, cum bona de alijs audiunt, aliquando se ad operationem rectam non amore virtutis, sed delectatione laudis accendunt. Et profecto liquet, quia sicut naturæ solis est, ut quæque attingerit, accendat, et siccat: ita lunaris ignis est proprium, ut quidquid contigerit, exurat quidem, sed exurendo humidum reddat. Ad vitam igitur bonam alios pro amore Dei affectus recti operis, alios vero amor laudis inflammat. Sed cum recti operis affectu accendimur, quasi per ignem solis a vitiorum humore siccamur. Eum vero, quem ad opus bonum laudis amor prouocat, concupira fama, quasi luna, attingit: quia videlicet eius animum, et accendit, et resoluit. Accendit, scilicet ad exercitum operis: resoluit vero ad concupiscentiam fauoris. Plerumque tamen ad exercenda bona opera, aliena nos vtiliter exempla persuadent. Et cum mente humili opinionis alienæ bona suscipimus, nostra vel ad melius bona producimus, vel ad bonum mala permutamus. Cumq. nos de vita proximi famæ splendor irradiat, mens nostra, ut prædiximus, quæ ad obtinendum virtutis iter se dirigit, quasi in lunæ lumine gressus ponit. Sed sicut ex aliena opinione proficimus, sic plerumque, si famæ nostræ laudibus inhiamus, a virtute vacuamur: quia cum delectatur animus in hoc, quod de se extrinsecus haberi considerat, illud obliuiscitur, ad quod introrsus anhelabat. Quia igitur sanctum virum intelligentia scientiæ non corrumpit, de multis diuitijs gaudere desepexit. Quia vero eum magnitudo operis non inflauit, solem fulgentem non vidit. Quia autem illum nec fama laudis exultit, clare incedentem lunam minime attendit. Sunt enim nonnulli, qui eo in elationem corruunt, quo per subtilem intelligentiam, vel quæ non faciunt bonum cognoscunt. Hi nimirum super multis diuitijs lætantur, cum quælibet summa intelligentio reperiunt, atque in elatione ipsis inuentionibus corrumuntur. Sunt vero nonnulli, quos intelligentia quidem non eleuat, sed exhibita operatio exaltat. Qui dum actiones suas respiciunt, apud mentem suam sibi ceteros dedignando postponunt. Hi videlicet etsi in multis diuitijs non gaudent, solem tamen fulgentem vident: quia de sola boni operis magnitudine quasi alios despiciendo tument. Et sunt nonnulli, quos nec operatio propria extollit, sed cum laudari ab hominibus pro hac eadem bona operatione ceperint, ipsis hominum fauoribus deuicti, quasi magnos se quosdam in sua cogitatione conspiciunt, atque a cordis custodia dissoluntur. Hi profecto etsi fulgentem solem videre noluerunt, lunam tamen clare incedentem respiciunt: quia inter huius vitæ tenebras dum in opinionis suæ claritate animum designant, humilitatis gratiam, quasi ex nocturno lumine, amittunt, et intuentes lunam, se non vident, qui semetipsos necire incipiunt,

cipiunt, dum mentis oculos in tranſitorium fauorem figunt. Sic autem profectus eſt homi-
 num, ſicut incrementa eſſe conſpicimus arbuſtorum. Viſ quippe futurę arboris, prius in ſe-
 mine eſt, poſt modum in ortu, atque ad extremum producit in ramis. Sic nimirum ſic
 vniuſcuſuique virtus ſuccreſcit operantis. Seminatur namque in intelligentia, oritur in
 operatione, atque ad vltimum conualeſcit vſque ad profectus magni latitudinem. Sed
 cum quemlibet ſua intelligentia extollit, arbor, quę ori potera, in ſemine putreſcit.
 Cum vero poſt operationem bonam elationis peſte corrumpitur, quaſi iam orta ſiccatur.
 Cum autem neque intelligentia, neque operatio corrumpit, ſed excreſcente magnitudine,
 dum fauor laudantiũ ſequitur, atque ab ſtatu ſuo bene operantis animum euectur: lingua-
 rum ventos arbor pertulit, et omne, quod in ea robuſtum creuerat, tempeſtas ſamę radici-
 tus euulſit. Quo enim arbor altius ad ſuperiora ſutrexerit, eo ventorum vim vehementius
 ſentit: quia quo plus quiſque in bonis operibus attollitur, eo ampliori ab ore laudantium
 ſtatu fatigatur. Si itaque adhuc arbor in ſemine eſt, metuendum eſt, ne ipſa ſcientiæ co-
 gnitione putreſcat. Si iam ad virgultum prodijt, curandum eſt, ne hauc manus elationis
 tangat, atque a viriditate ſuę actionis areſciant. Si autem valēti robore iam ad alta ſe ſub-
 leuat, valde formidandum eſt, ne hanc admotę laudis ventus grauior radicibus euellat.
 Sed inter hæc ſciendum eſt, quia ne immoderatis laudibus erigamur, plerumque miro re-
 ſtoris noſtri moderamine, etiam detractionibus lacerari permittitur: vt cum nos vox lau-
 dantis eleuat, lingua detrahentis humiliet: quia et arbor ſape, quę vnius venti impulſu ita
 impellitur, vt pene iam erui poſſe videatur, alterius diuerſo veniētis ſtatu erigitur: et quę
 hac ex parte inflexionem pertulit, ab alia ad ſtatum redit. Vnde et illa arbor alte radicata,
 quaſi inter aduerſantes vētos fixa ſteterat, quę dicebat: Per gloriam et ignobilitatem, per
 infamiam et bonam famam. Sæpe enim laus bene agentis aurius inſolēter admota, dum
 foris ſermonibus perſtrepit, intus quandam menti tacitam elationis tempeſtatem gignit:
 ſitq. vt hoc, quod animus de humanis fauoribus gaudet, non facile exterius oſtendat, ſed ta-
 men corruptionis vim non tenuit interius ſentiat. Et ſunt nonnulli, quos ita laus inflat, vt
 vſque ad verba elationis pertrahat. Quidam vero, vt prædiximus, hoc ipſum patefacere,
 quod eleuantur, erubeſcunt, atque, auditis ſiſis præconijs, extolluntur: ſed tamen vſque ad
 elationis verba non exeunt, et gaudere ſe in talibus non oſtendunt. Vnde beatus Iob, quia
 nouerat arrogantem ſe non ſolum nullo modo in verbis, ſed etiam in cogitatione quoque
 tacita minime fuiſſe, poſtquam dixit: [Si vidi ſolem, cum fulgeret, et lunam incedentem
 clare, jillico ſubdidit: [Et lætatum eſt in abſcondito cor meum.] Quia videlicet a teſtatione
 ne quid nobis innuitur, niſi quod nobis magno metu, et circumſpectione opus eſt, ne mens
 noſtra vniquam de ſiſis laudibus, vel tacita lætetur? Quiſquis enim quaſi claritatem lunę,
 famę ſuę magnitudinem conſpicit, ſibi in occulto mentis gaudium facit: cui iſte niſi au-
 ctori ſe prætulit, cuius dono, vt bene operaretur, percepit, et tamen in eius munere de gra-
 tia ſuę laudis hilareſcit? Deſpecto enim honore conditoris, ſemetipſum plus amare con-
 uincitur, cuius præconijs lætatur. Quamuis nonnumquam etiam ſancti viri de bona ſua
 opinione gaudeant: ſed cum per hanc ad meliora proficere audientes penſant, nec iam de
 opinione ſua, ſed de proximorum gaudent vtilitate: quia aliud eſt fauores querere, et
 aliud de proſectibus exultare. Qua in re neceſſe eſt, vt cum audientium vtilitati non proſi-
 cit, mentem noſtram ſama laudabilis non eleuet, ſed fatiget. Cum enim humanę lingüę
 atteſtatione laudamur, occulta pulſatione requirimus, quid de nobiſſiſis ſentiamus, vt in
 hoc humiles permaneamus. Superba etenim mens etiam cum, de ſe falſa bona dicuntur,
 exultat: quia non apud Deum qualiter viuat, ſed apud homines qualiter innotefcat, exco-
 gitat. Iudicium enim de ſe omnipotentis Dei deſpiciens, et ſolummodo hominũ quæ-
 rens, inter auditas laudes extollitur, et quę hoc ſolum quaſi ſeriat, quaſi de brauiũ operis læ-
 tatur. At contra, ſi cor veta citer humile eſt, bona, quę de ſe audit, aut minime recognoſcit,
 et quia falſa dicuntur, metuit: aut certe ſi ad eſſe ea ſibi veraciter ſcit, eo ipſo formidat,
 ab æterna Dei retributione ſint perdita, quo hæc conſiderat hominibus diuulgata: pauetq.
 vehementer, ne ſpes futuri muneris in mercedem permittatur tranſitorij fauoris. Qua ex
 re agitur, vt electorum a nimis magno laudum ſuarum igne crucietur, atque ab omni tre-
 poris ſui rubigine maiore cogitationis excoquatur. Cauta enim conſideratione trepi-
 dat, ne aut de his, in quibus laudatur, et non ſunt, maius Dei iudicium inueniat: aut de
 his, in quibus laudatur, et ſunt, competens præmium perdat. Vnde plerumque ſit, vt ſicut
 iniuſtus ex laude ſua polluitur, ita vir iuſtus, audita ſua laude, purgetur. Nam dum bona,

1. Cor. 6. 6

quæ

A quæ egit, ab hominibus proferri cognoscit: subtile contra se, ut dictum est, extremi iudicii examen meruit, ac trepidus ad conscientiam recurrit: et quicquid illic inest reprehensibile, corrigit. Dum enim bona sua innotuisse formidat, subtilitatem securi examinis pertimescens, si qua in se mala occulta sunt, amputat. Pauer namque si saltem talis Deo non ostenditur, qualis ab hominibus putatur: et neque contentus est, ut in quo potuit innotescere, in hoc debeat remanere. Iam enim de bonis suis, quasi retributionem sibi factam æstimat, nisi eis et alia, quæ ab hominibus nesciuntur, adiungat. Vnde bene per Salomonem dicitur: Sic probatur in conflatorio argentum, et in fornace aurum, ita probatur homo ore laudantis. Argentum quippe, vel aurum si reprobum est, igne consumitur: si probum vero, igne declaratur. Sic nimirum est et sensus operantis. Nam qualis sit, in eo, quod laudatur, ostenditur. Si enim se, auditibus suis laudibus, extol-
B lit, quid iste aliud quam aurum, vel argenti reprobum fuit, quem videlicet fornax linguae consumpsit? Si autem fauores suos audiens, ad superni iudicii considerationem redit, ac ne de his apud occultum arbitrum grauetur, metuit: quasi expurgationis igne ad magnitudinem claritatis excrevit: et vnde incendium trepidationis signatur, inde clarius fulget. Beatus igitur Iob, quia nequaquam de operatione se prætulit, fidenter dicit: [Si vidi solem, cum fulgeret.] Quia vero hunc a iudicii interioris intuitu fama laudabilis non diuertit, adiungit: [Et lunam incedentem clare.] Quia autem opinionis suæ gratia animi deuinci nec tacita cogitatione permisit, protinus subdidit: [Et si lætatum est in abscondito cor meum.] Et quia plerumque inconsiderata mens, dum transitorio fauori non renititur, ad hoc usque pertrahitur, ut laudet ipsa, quod facit, conditioni, quæ præmissa est, quæ dicitur: [Si lætatum est in abscondito cor meum,] congrue subinfertur: [Et osculatus sum manum meam ore meo.] Per manum quippe operatio, per os autem locutio designatur: sicut per Salomonem dicitur: Abscondit piger manum suam sub axilla sua, et laborat, si ad os suum porrigat eam. Pigro labor est manum suam ad os porrigere: quia desidiosus quisque prædicator nec hoc vult operari, quod dicit. Manum quippe ad os porrigere, est voci suæ opere concordare. Manum ergo suam osculatur ore suo, qui laudat quod facit, et testimonio propriæ locutionis sibi virtutem tribuit operationis. Quia in re quis despiciatur nisi is, qui ipsa operanda munera largitur? Vnde bene per egregium prædicatorem dicitur: Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non accep-
C eris? Sancti autem viri sciunt post primi parentis lapsum, de corruptibili stirpe se editos, et non virtute propria, sed præueniente superna gratia ad meliora se vota, vel opera com-
D mutatos: et quicquid sibi mali inesse cognoscunt, de mortali propagine sentiunt meri-
E tum: quicquid vero in se boni inspiciunt, immortalis gratiæ cognoscunt donum: cui de accepto munere debitores fiunt, qui et præueniendo de diti eis bonum velle, quod noluerant, et subsequendo concessit bonum posse, quod volunt. Vnde bene per Ioannem dicitur: Adorauerunt viuentem in sæcula sæculorum, mittentes coronas suas ante thronum Domini. Coronas namque suas ante thronum Domini mittere, est certaminum suorum victorias non sibi tribuere, sed auctori, ut ad illum referant gloriam laudis, a quo se sciunt vires accepisse certaminis. Beatus ergo Iob, quia sic bona, quæ operatus est, narrat, ut tamen hæc suæ operationi non tribuat, sed ad auctoris laudem recurrit, manum suam ore suo osculatum fuisse se denegat. Ac si patenter dicat: Ego mea opera tamquam mea non profero: quia auctoris sui gratiam negare conuincitur, quisquis sibi tribuit, quod operatur. Vnde et protinus subdit: [Quæ est iniquitas maxima, et negatio contra Deum altissimum.] Liqueat etenim, quia illum negat, cuius despecta gratia, sibi vires boni operis arrogat. Quod recte quoque, et iniquitas maxima vocatur, quoniam omne peccatum, quod ex infirmitate est, spem nequaquam perdit, quia a superno iudice veniam requirit. Præsumptio autem virtutis propriæ, tanto grauius in desperatione est, quanto longius ab humilitate. Cumq. vires sibi tribuit operis, ad adiutorium non recurrit auctoris: siq. ut eo grauius peccator pereat, quo, et ipsum hoc, quia est pec-
F cator, ignorat. Sequitur:

Tronem. 27. c

11

10.

Tronem. 19. d

1. Cor. 4. b

Apoc. 4. d

h. d. 333

h. d. 333

Quod summa fit perfectio charitatis, diligere inimicos, et de eorum profectu gaudere, et de ruina dolere.

Capitulum 1.

SI gauisus sum ad ruinam eius, qui me oderat, et exultavi quod inuenisset eum ma-
lum.] Omnipotentis Dei nos esse discipulos, sola custodia charitatis probat. Hinc est
S. Greg. Tom. 4. Yyy 2 enim

enim quod per ſemetipſam veritas dicit: In hoc cognofcēt omnes, quā mei diſcipuli eſſis, ſi dilectionem habueritis adinuicem: Quæ nimirum dilectio ſi cor noſtrum veraciter replet, duobus modis oſtendi ſolet: ſcilicet ſi et amicos in Deo, et inimicos diligimus propter Deum. Sed ſciendum eſt, quia inimici dilectio tunc veraciter cuſtoditur, cum nec de profectu addicimur, nec de ruina illius lætatur. Nam ſæpe in dilectionis imagine erga inimicum animus fallitur, ſeq. hunc diligere æſtimat, ſi eius vitæ contrarius non exiſtat. Sed dilectionis vim, occulte et veraciter, aut profectus inimici, aut caſus interrogat. Hac etenim de re ad plenum ſemetipſam mens hominis nescit, niſi cum, quem ſibi aduerſarium credit, in defectu, vel profectu mutaffe modum ſui ſtatus inuenerit. Si enim de proſperitate addicimur, et de calamitate ſe odientis lætatur: conſtat, quia non amat, quem non vult eſſe meliorem: cumq. etiam ſtante voto perſequitur, quem cecidiſſe gratulatur.

11. Sed inter hæc ſciendum eſt, quia euenire plerumque ſolet, vt non amiſſa charitate, et inimici nos ruina lætificet, et ruſum eius gloria ſine inuidiæ culpa contriſtet: cum, et ruente eo, quodaſſam bene erigi credimus, et proſiciente illo, plerofque iniuſte opprimi formidamus. Quia in re mentem noſtram, nec eius iam defectus erigit, nec eius profectus addicit, ſi recta noſtra cogitatio, non quid in ipſo, ſed quid de iplo circa alios agatur, attendit. Sed ad hæc ſeruanda valde eſt neceſſarium ſubtiliſſimæ diſcretionis examen: ne cum noſtra odia exequimur, fallamur ſub ſpecie vitilitatis alienæ. Si enim de inimici morte gaudendum omnino non eſt, Pſalmiſta non diceret: Lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam impiorum. Sed aliud eſt impium, aliud vero inimicum perſe-

7. Pſalm. 17. peti. Nam ſunt plerique inimici, qui non ſunt impij: et ſunt nonnulli impij, qui nobis ſpecialiter non videntur inimici. Humana autem mens omnem inimicum, quem tolerat, etiam impium et iniquum putat: quia eius culpas apud cogitationem ſuam liuor accuſator exaggerat. Quibuſlibet vero flagitijs prematur, minus iniquus creditur, ſi aduerſarius minime ſentitur. Quia in re dicendum eſt, aliud eſſe quod nobis, aliud vero quod ſibi et ceteris noſter inimicus nocet. Nam ſi alijs bonus eſt, ſine noſtra forſitan culpa eſſe non poteſt nobis malus: nec omnino iam de eius ruina gaudendum eſt, cuius non ſolos certum eſt aduerſa toleraſſe. Cum vero noſter ac multorum hoſtis perimitur, de ereptione proximorum potius, quàm de inimici interitu neceſſe eſt vt animus lætetur.

Oportet namque, vt pereunte aduerſario, ſubtiliter penſare debeamus, et quid debemus ruinæ peccatoris, et quid iuſtitie ferientis. Nam cum peruerſum quemque omnipotens pereunt: et condolendum eſt miſerie pereuntis, et congaudendum iuſtitie iudicis: vt nobis et in luctu ſit poena morientis proximi, et ruſus, in gaudium veniat exhibita æquitas iudicantis Dei: quatenus nec pereunti homini exiſtamus aduerſarij, nec iudicanti Deo inueniamur ingrati. Beatus igitur Iob, quia cuncta in aduerſitate odia perfecte calci-

1. Petri 3. b. tuit, dicat: [Si gauſus ſum ad ruinam eius, qui me oderat, et exultavi quod inueniſſet eum malum:] qui videlicet et inimicum diligens, dum aduerſario ruenti condoluit, in malis illius ipſe ad bonum creuit, vt inde iſte ad benignitatem creſceret, vnde illum mala, quæ merebatur, inueniſſent. Quia vero ſæpe nonnulli eos, quos ſibi aduerſarios æſtimant, maledictione feriunt, quoniam virtute nequaquam poſſunt: in quibus patenter apparet, quæ mala ſi poſſent facerent, qui ea, quæ facere nequeunt, imprecari minime deſiſtunt: beatus Iob oſtendens ſe a culpa etiam maledictionis alienum, ſecutus adiunxit: [Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius.] Peccaret quippe, ſi hoc optaret a Deo fieri, quod ipſe facere, vel omnino non poſſet: vel ſi poſſet, minime deceret. Nam qui maledictionibus inimicum impetunt, quid aliud in illo facere Deum volunt, niſi quod ipſi facere aut nequeunt, aut erubescunt? Mortem namque aduerſario exoptant, quam et ſi poſſunt, infero metuunt: ne aut perpetrati homicidij rei teneantur, aut iniqui appareant etiam cum ſint. Quid eſt ergo Deo dicere: Occide quem odi, niſi apertis ei vocibus clamare: Hoc fac meo aduerſario, quod me in illum facere nec peccatorem decet? In quibus profecto verbis penſandum nobis eſt, vbi iſte vir legerat: Diligite inimicos veſtros. Et vbi legerat: Benedicite, et nolite maledicere. Et ruſum: Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto. Sed exterius non audita ſupernæ gratiæ præcepta ſeruabat, quia hæc in mente illius fan-

et interius viuentes, ſecumq. quotidie conuerſantes etiam familiares aduerſarios tolera-

ret. Vnde ſubiungit:

Quid

Quod sancti viri multos ex domesticis suis, exoptatores mortis sue æquanimitèr tolerant.

Caput V I I.

SI non dixerunt viri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius, ut saturemur?] Quæ nimirum sententia potest quoque per mysterium ex voce Redemptoris intelligi. Viri quippe eius tabernaculi de carnibus illius saturari cupierunt, vel Iudei scilicet persequentes, vel gentiles credentes: quia et illi moliti sunt corpus illius, quasi consumendo, extinguere: et ita esurientem mentem suam desiderant quotidianæ immolationis sacrificio de eius carnibus satiare. Sed nunc solius historici virtutem sequentes, pensamus quantæ fortitudine sancti viri animus extra, intraque sollicitus ad omnia paratur. Qui si iniuste agentibus, aut vniquam per silentium cederet, aut per rectitudinem non contraheret, profecto aduersarios non habuisset. Sed in eo quod vias vitæ tenuit, exoptatores suæ mortis inuenit. Foris patentes aduersarios pertulit, intus latentes. Minor est autem virtus certaminis, foris quempiam videre mala, quæ superet, et intus quod toleret non habere. Perfectæ autem magnitudinis laus est aduersa perferri, et exterius fortiter, et interius clementer. Nam sunt nonnulla, quæ in ipsa quoque familiarium conuersatione corrigi nequeunt sine culpa corrigentis: atque ideo cum vel corrigentem inquinant, vel omnimodo hæc agentem grauant, magna magisterij arte dissimulanda sunt, ipsaque hæc dissimulatione toleranda. Quæ contra nos illata citius a corde laxamus, si nostra circa proximos errata cognoscimus. Vnde bene quoque per Salomonem dicitur: Cunctis sermonibus, qui dicuntur, ne accommodes cor tuum, ne forte audias seruum tuum maledicentem tibi. Scit enim tua conscientia, quia et tu crebro maledixisti alijs. Dum enim pensamus quales erga alios fuimus, esse circa nos tales alios minus dolemus: qui aliena iniustitia in nobis vindicat, quod in se iuste nostra conscientia accusat. Sequitur:

Quanta hospitalitatis sanctus Iob fuit, cuius osium patens, peregrinus et viator inuenit.

Caput V I I I.

Foris non mansit peregrinus, osium meum viatori patuit.] Quia teste Paulo, charitas patiens et benigna describitur: per patientiam aliena mala æquanimitèr tolerat, per benignitatem quoque bona misericorditer impendit sua. Vnde beatus Iob, et patienter domesticos maledicentes pertulit, et viatores atque peregrinos apud se benigne suscepit: illis morum exempla tribuens, istis exteriorum ope concurrens: illis per mansuetudinem non concitus ad irascendum, istis per misericordiam ad subueniendum paratus. Vir etenim sanctus Redemptorem generis humani per prophetæ spiritum intuens, prædicamenta quoque illius in opere seruabat, quibus nos admonet, dicens: Dimitte, et dimitteret vobis: date et dabitur vobis. Dare namque ad res pertinet, quas exterius habemus: dimittere autem ad relaxandum dolorem, quem interius ex aliena culpa contrahimus. Sed sciendum est, quia qui omnino dimittit, et non dat, etsi non plene operatus est, meliorem tamen partem misericordiæ tenuit. Qui autem dat, et minime dimittit, omnino misericordiam nullam facit: quia ab omnipotente Deo munus ex manu non accipitur, quod corde obligato in malitia profertur. Mundari etenim debet prius animus, qui elemosynam præbet: quia omne, quod datur Deo, ex dantis mente pensatur. Cuncta itaque malitiæ macula ab interiori nostro homine cogitationis immutatione tergendæ est: quia iram iudicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerentis. Vnde scriptum est: Respexit Deus ad Abel et ad munera eius: ad Cain autem et ad munera eius non respexit. Neque etenim factum eloquium dicit: Respexit ad munera Abel, et ad Cain munera non respexit: sed prius ait: Quia respexit ad Abel, ac deinde subiunxit: Et ad munera eius. Et rursum dicit: Quia non respexit ad Cain, ac deinde subdidit: Nec ad munera eius. Ex dantis quippe corde id, quod datur, accipitur. Idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt. Prius namque ad eum legitur Dominus respexisse, qui dabat, quam ad illa, quæ dabat. Vnde bene beatus Iob dicturus nobis in hospitalitatis gratia largitatem suam, prius circa aduersarios protulit patientiam et benignitatem suam: quod de ruina non exultauit inimici, quod verbis maledicis persecutores suos non impetijt, quod seruientes intrinsecus æquanimitèr tolerauit, et tunc demum hospitalitatis suæ munificentiam protulit: ut au-

S. Greg. Tom. 2.

Yyy 3 dito sci-

dito fcilicet narrationis eius ordine, difcamus, quia exteriora munera ex interna cordis A munditia condiuntur: vt virtutum eius contextio lectorem doceat, qualis apud fe effe debeat, cum exteriora bona alijs fubminiftrat. Sed quis fe inter tanta virtutū culmina fandum effe non crederet? Quis non vt cumque ipfis tot meritis tentaretur: vt fi quando vt homo delinqueret, delictum fuum hominibus nollet innotefciat leue effe crederet, fi quid in minimis peccaret, culpamq. fuam mallet fententia tenere, quam voce confeffionis aperire? Sæpe namque contingit, vt elatus virtutibus animus, dum multa bona in æftimatione proximorum de fe fpargi cognouerit, agnofci non velit, fi quid effe, quod reprehendifibilibiter faciat. Quas videlicet erroris tenebras idcirco mens tolerat, quia cordis oculum tumor grauat. Vnde beatus Iob inter tot eximia facta virtutum, qui tam fummus exiit in operatione, vt demonftraret, quàm humilis fuerit in mente, protinus adiunxit:

Quòd quafi homo abfcondit peccatum, qui ad imitationem primi hominis, vel erubefcit confiteri. B quòd malefecit, vel defendit. Caput IX.

SI abfcondi quafi homo peccatum meum, et celauit in finu meo iniquitatem meam.] Hæc funt namque veræ humilitatis teftimonia, et iniquitatē fuam quemque cognoscere, et cognitā voce confeffionis aperire. At contra vfitatum humani generis vitium eft, et latendo peccatum committere, et commiffum negando abfcondere, et conuiuium defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapfu primi hominis hæc augmenta nequitie ducimus, ex quo ipfam radicem traximus culpæ. Sic namque ille dum lignum vetitum contigiffet, abfcondit fe a facie Domini inter ligna paradifi. In qua abfconffione, fcilicet quia Deum latere non poterat: non latendi effectus defcribitur, fed affectus notatur. C Qui cum argueretur a Domino, quòd de ligno vetito contigiffet, illico refpondit: Mulier, quam dedifti mihi fociam, ipfa mihi dedit de ligno, et comedi. Ipfa quoque mulier in quifta refpondit, dicens: Serpens decepit me, et comedi. Ad hoc quippe requifiti fuerant, vt peccatum, quod transgrediendo commiferant, confitendo delerent. Vnde et ferpens ille perfuafor, qui non erat reuocandus ad veniam, nouit de culpa requifitus. Interrogatus itaque homo eft, vbi effet, vt perpetratam culpam refpiceret, et confitendo cognofceret, quàm longe a Conditoris fui facie abeffet. Sed adhibere fibimet vtrique defenfionis folatia, quàm confeffionis elegerunt. Cumq. excufare peccatum voluit vir per mulierem, mulier per serpentem, auxerunt culpam, quam tueri conati funt: oblique Adam Dominum tangens, quòd ipfe peccati eorum actor extiterit, qui mulierem fecit: et Eua culpam ad Dominum referens, qui serpentem in paradifo pofuiffet. Qui enim ore diaboli fallentis audierant: Eritis ficut dii: quia Deo effe fimiles in diuinitate nequiuērunt, ad D erroris fui cumulum Deum fibi facere fimile in culpa conati funt. Sic ergo reatum fuum dum defendere moliantur, addiderunt, vt culpa eorum atrocior difcufla fieret, quàm fuerat perpetrata. Vnde nunc quoque humani generis rami ex hac adhuc radice amaritudinem trahunt: vt cum de vitio fuo quifque arguitur, fub defenfionum verba, quafi fub quædam fe arborum folia abfcondat, et velut ad quædam excufationis fuæ opaca fecreta faciem Conditoris fugiat, dum non vult cognofci quod fecit. In qua videlicet occultatione non fe Domino, fed Dominum abfcondit fibi. Agit quippe ne omnia videntem videat, non autem ne ipfe videatur. Quo contra cuique peccatori iam exordium illuminationis, eft humilitas confeffionis: quia fibimetipfo iam parcere renuit, qui malum non erubefcit confiteri, quod fecit: et qui defendendo accusari potuit, accusando fe celerime defendit. Vnde et mortuo Lazaro, qui mole magna premebatur, nequaquam dicitur: E Reuiuifce: fed: Veni foras. Ex qua fcilicet refurrectione, quæ gefa in illius effe corpore, figuratur qualiter nos refufcitemur in corde: cum videlicet mortuo dicitur: Veni foras: vt nimirum homo in peccato fuo mortuus, et per molem male confuetudinis iam feptus; qui intra confcientiam fuam abfconfus iacet per nequitiam, a femetipfo foras exeat per confeffionem. Mortuo enim Veni foras dicitur: vt ab excufatione atque occultatione peccati, ad accusationem fuam ore proprio exire prouocetur. Vnde Dauid propheta ab illa tanti mole facinoris reuiuifcens, ad vocē Domini quafi foras exiit, dum per Natham correptus, quod fecerat accusauit. Quia igitur hæc occultationis culpa in humano genere vehementer excreuit, bene beatus Iob cum diceret: [Si abfcondi peccatum meum,] interpoſuit: [Quafi homo.] Hominis quippe effe proprium confpici, quod ex parentis veteris imitatione defcendit. Vbi apte ſubditur: Quod

Gen. 3. b

Iou. 11. f

a. Reg. 12. b

Quod

Quod perfectæ humilitatis indicium fit, peccata et vltra accusare, et alijs accusantibus non negare. Caput X.

ET celauit in sinu meo iniquitatem meam.] Scriptura etenim facta plerumque sinum ponere pro mente consuevit: sicut voce Ecclesiæ de persecutoribus nostris, qui nobis natura quidem coniuncti sunt, sed vita disiuncti, per Psalmistam dicitur: Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum. Ac si aperte diceretur: In mente sua recipiant hoc, quod in nostris corporibus seuiantes operantur: vt dum nos exterius ex parte puniunt, ipsi interius perfecte puniantur. Quia igitur sinus secretum mentis accipitur, in sinu iniquitate celare, est hanc in conscientiæ latibulis occultare, nec per confessionem detegere, sed per defensionem velare. Quo contra Iacobus dicit: Confitemini alterutrum peccata vestra, et orate pro inuicem, vt saluemini. Salomon quoque ait: Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem confessus fuerit, et dereliquit ea, misericordiam consequetur. Sed inter hæc sciendum est, quod plerumque homines et culpas confitentur, et humiles non sunt. Nam multos nouimus, qui, argente nullo, peccatores se esse confitentur: cum vero de culpa sua fuerint fortasse correpti, defensionis patrocinium quaerunt, ne peccatores esse videantur. Qui si tunc cum id sponte dicunt, peccatores se esse veraci humilitate cognoscerent, cum arguuntur ab alijs, esse se quod confessi fuerant, non negarent. Qua in re indicia veræ confessionis sunt, si cum quisque se peccatorem dicit, id de se dicenti etiam alteri non contradicit. Nam quia scriptum est: Iustus in principio accusator est sui: non magis peccator, sed iustus videri appetit, cum peccatorem se quisque, nullo argente, confitetur: sed confessionis veritatem probat, cum alter malum, quod fecimus, increpat. Quod si superbe defendimus, liquet, quia peccatores nos ex nobis sicte dicebamus. Vnde summo opere curandum est, vt mala, quæ fecimus, et sponte fateamur, et hæc alijs argumentibus non negemus. Superbiæ quippe vitium est, vt quod de se fateri quisque quasi sua sponte dignatur, hoc sibi dici ab alijs dedignetur. Beatus itaque Iob quantæ fuerit humilitatis ostendit, qui se et inter aduersarios nouerat viuere, et tamē non verebatur culpas voce confessionis aperire. Sed notandum, quod superius virtutes suas loquitur, inferius peccatum fatetur. Hinc enim liquido demonstrat, quā vera de bonis suis dixerat, qui noluit tacere de malis. Modo virtutes suas indicat, modo culpam: quia et perpetraverit peccatum, et non tacuerit, manifestat. Vnde certissime apparet quantæ munditiæ in omnipotentis Dei oculis fuerit, qui et vitauit mala, ne committeret, et tamen quæ cum committere contigit, hominibus non abscondit: quatenus ei et iustitiæ sit gloria, declinasse peccatum, et iustitiæ custodia, quod non potuit declinare, prodidisse. Videatur vir iste cuiuslibet magnus in virtutibus suis, mihi certe sublimis apparet, etiam in peccatis suis. Mirentur in eo, qui volunt, castitatis continentiam, mirentur integritatem iustitiæ, mirentur viscera pietatis: ego in eo non minus admiror confessionem humillimam peccatorum, quā tot sublimia gesta virtutum. Scio enim, quod per infirmitatis recundiā plerumque grauioris est certaminis commissæ peccata prodere, quā non admissa vitare: et vnumquodque malum quamuis robustius vitetur, tamen humiliter proditur. Beatus ergo Iob, qui tot magnis operibus fultus, confiteri culpam non erubuit, ostendit in virtutibus, quā humilis fuit. Sed quia ex humilitate vera securus semper auctoritas nascitur: vt tanto foris nil metuat, quanto ad rerum culminia nimis per elationis desiderium non anhelat, expressa confessione peccati, recte subiungitur: [Si expaui ad multitudinē nimiam, et despectio propinquorum terruit me: et non magis tacui, nec egressus sum ostiū.] Magna est securitas cordis, nil concupiscentiæ habere secularis. Nam si ad terrena adipiscenda cor inhiat, securum tranquillum esse nullatenus potest: quia aut non habita concupiscit, vt habeat, aut adeptæ metuit, ne amittat: et dum in aduersis sperat prospera, in prosperis formidat aduersa: huc illucque quasi quibuscumque fluctibus voluitur, ac per modos varios rerum alternantium mutabilitate versatur. Sin vero semel in appetitione supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur, minus rerum temporalium perturbatione vexatur. A cunctis quippe externis motibus eandem intentionem suam, quasi quendam secretissimum secessum petit: ibique incommutabiliter inhaerens, et mutabilia cuncta transcendens, ipsa iam tranquillitate quietis suæ in mundo extra mundum est. Excedit profecto ima omnia intentione summorum, et cunctis rebus, quas non appetit, libertate quadam se superesse sentit, nec tempestatem rerum temporalium intus sustinet,

14.

Psal. 78.

Iac. 5. d

Prov. 28. b

Prov. 18. e

15.

sustinet, quam intuetur foris: quia terrena omnia, quæ concupita opprimere mentem A
 poterant, despecta subteriacent. Vnde bene per Prophetam dicitur: Statue tibi speculam:
 ut dum quisque speculatui summa, superemineat infimis. Hinc etiã Abacuc dicit: Super
 custodiam meã stabo. Stat quippe super custodiam suam, qui per solertiam disciplinæ ter-
 renis desiderijs non succumbit, sed supereminet: ut dum semper stantem appetit æternita-
 tem, infra se sit ei omne, quod transit. Tamen quia sanctus vir quantalibet virtute profe-
 cerit, cum in hac vita positum adhuc extrinsecus carnis infirmitas premit, ut scriptum est:
 Quamquam in imagine Dei ambulet homo, tamē vane conturbatur: plerumque agitur,
 ut et turbetur exterius, et imperturbabilis duret interius: et quod vane conturbari potest,
 de infirmitate carnis fit, quamvis in imagine Dei ambulet de virtute mentis: quatenus et
 roboretur intus diutius adiutorio, et tamen adhuc foris sarcina prematur humana. Vnde
 bene Abacuc iterum vnam sententiam protulit ad vtraque feruentem. Alit enim: Et in- B
 troiuit tremor in ossa mea, et subtus me turbata est virtus mea. Ac si diceret: Non mea
 virtus est, in qua superius raptus imperturbabilis maneo: sed meę infirmitatis est, in qua in-
 ferius turbor. Ipse ergo super se imperturbabilis est, ipse sub se perturbabilis: quia super se
 ascenderat, in quantum rapiebatur ad summa: et sub semetipso erat, in quantum adhuc reli-
 quias trahebatur in infima. Ipse super se imperturbabilis est, quia in Dei iã contemplatio-
 nē transierat: Ipse sub se perturbabilis, quia sub semetipso adhuc infirmus homo remane-
 bat. Huic sententię David Propheta concinens, ait: Ego dixi in excessu mētis meę: Omnis
 homo mendax. Cui responderi potest: Si omnis, et tu. Falsaq. iam erit sententia, quam
 mendax ipse protulisti. Si vero ipse non es mendax, vera iam sententia non erit: quia dum
 tu verax, non omnis homo cognoscitur mendax. Sed notandum est, quòd præmittitur: Ego
 dixi in excessu mentis meę. Per excessum ergo mentis, etiã semetipsum transiit, cum
 de hominis qualitate definiuit. Ac si patenter dicat: De falsitate omnium hominum inde
 veram sententiam protuli, vnde ego ipse super hominem fui. Intantum vero et ipse men-
 dax in quantum homo: intantum autem omnino non mendax, in quantum per excessum
 mentis super hominem. Sic itaque sic perfecti omnes, quamvis adhuc aliquid turbulentum
 de infirmitate carnis tolerant, iam tamen intrinsecus tranquillissimo secreto per-
 fruuntur per contemplationem mētis: ut quidquid acciderit exterius, in nullo turbet interius.
 Vnde beatus Iob securitatem in se esse mentis ostendens, postquam de se tot virtutum
 prædicamenta protulit, hoc, quod præmissimus secutus, adiunxit:

*Quod sancti eos non timeant, a quibus nihil expectant: et contempti a proximis cum omni patientia
 suscipientes, ad contumelias nec verbum reddunt. Caput XI.*

16. **S**I expaui ad multitudinem nimiam, et despectio propinquorum terruit me, et non
 magis tacui, nec egressus sum ostium.] Ac si apertius dicat: Turbatus contra me ex-
 trinsecus alijs, ipse in me intrinsecus imperturbabilis mansi. Quid namque in hoc loco
 ostium, nisi os debemus accipere? Per os quippe quasi egredimur, dum verbis, quibus pos-
 sumus, secreta nostri cordis aperimus: et quales intus manemus in conscientia, tales foras
 egredimur per linguam. Sunt vero nonnulli, qui omnino despicere metuunt, ac ne viles for-
 tasse iudicentur, sapientes videri appetunt. Hi coguntur ostium egredi: quia pulsati con-
 tumelias, quàm magni apud se lateant, loquentes denunciant. Dumq. per impatentiam
 victi, quædam de se, quæ nesciebantur, produnt, tamquam per oris ostium egrediuntur.
 Vnde beatus Iob dicturus, quòd oris ostium non fuisset egressus, bene præmiit, Tacui:
 quia videlicet impatentia turbatus, a domo conscientię exisset, si tacere nescisset.

*Quod exemplo Domini, ibi de doctrina celesti silendum est, ubi auditores non ad adifica-
 tionem, sed ad curiositatem conveniunt. Caput XII.*

21. **S**ANCTI etenim viri in commotionis tentatione semetipsum ostendere omnino refugiunt,
 et cum audientibus prodesse nequeunt, etiam despicere tacentes volunt: ne de sapientiæ
 suæ ostentatione glorientur. Cumq. aliquid dicunt prudenter, non querunt gloriam
 suam, sed auditorum vitam. Cum vero conspiciunt, quia auditorum vitam loquendo
 lucrari non possunt, tacendo abscondunt scientiam suam. Ad imitandū quippe viam Do-
 mini, quasi ad quoddam nobis propositū signum curamus. Ipse enim, quia Herodem vi-
 dit non profectum quærere, sed signa vel scientiam velle mirari, requiritur ab eo tacuit:
 et quia constanter tacuit, ab eo iratus exiit. Scriptum namque est: Herodes autem viso
 Iesu,

Miere. 31. d
 Abac. 3. a

Psalm. 38.

Abac. 3. c

Psalm. 119.
 6. 85

Luc. 23. d

701. 1

A Iesu, gaudis est valde: erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quod audiret multa de illo, et sperabat signum aliquod videre ab eo fieri. Vbi subditur: Interrogabat autem illum multis sermonibus: at ipse nihil illi respondebat. Tacens vero Dominus, quàm sit despectus ostenditur, cum illic protinus subinfertur: Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo, et illudit. Quod videlicet factum oportet nos audientes discere: vt quoties auditores nostri, nostra volunt quasi laudanda cognoscere, non autem sua peruersa mutare, omnino taceamus: ne si ostentationis studio verbum Dei loquimur, et illorum culpa, quæ erat, esse non desinat, et nostra, quæ non erat, fiat. Dicat fortasse aliquis: Vnde nouimus quo corde quis audiat? Sed multa sunt, quæ audientis animum produnt: maxime si auditores nostri, et semper laudent, quod audiunt, et numquam quod laudant, sequuntur. Hanc inanem loquendi gloriam prædicator egregius fugerat, cum dicebat:

17.

B Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei: sed ex sinceritate, sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur. Adulterari namque verbi Dei, est aut aliter de illo sentire, quàm est, aut ex eo non spirituales fructus, sed adulterinos fetus quærere laudis humanæ. Ex sinceritate vero loqui, est nil in eloquio extra, quàm oporteat quærere. Sicut ex Deo autem loquitur, qui scit non se a se habere, sed ex Deo accepisse quod dicit. Coram Deo vero loquitur, qui in omni, quod dicit, non humanos fauores appetit, sed omnipotentis Dei præsentis intendit: non suam, sed auctoris gloriam requirit. Qui autem scit quidem ex Deo se accepisse, quod dicit, et tamen dicendo propriam gloriam quærat: sicut ex Deo loquitur, sed non coram Deo: quia eum, quem cordi suo non proponit, cum prædicat, quasi absentem putat. Sed sancti viri et ex Deo loquuntur, et coram Deo: quia ab eo se sciunt habere, quod dicunt, et ipsum suis sermonibus adesse iudicem adiutoremque

1. Cor. 2. d

C considerant. Vnde fit, vt cum se a proximis despici agnoscunt, suaque dicta vitæ audientium non prodesse, abscondant quantæ virtutis sunt: ne si secretum cordis inutiliter sermo prolatus aperiat, ad inanem gloriam prorumpat. Beatus igitur Iob inter obstinatas mentes non appetens ex virtutis suæ patefactione clarescere, ait: [Si despectio propinquorum terruit me, et non magis tacui, nec egressus sum ostium.] Qui enim per humilitatem solidus, nequaquam despici timuit: hunc vt foras lingua eijceret, impatientia non euit. Vbi bene præmittitur: Si expaui ad multitudinem nimiam: vt cuius constantiz fuerit, agnoscat: quia videlicet nequaquam terret exterius numerus hominum, quem non deuasat interius turba vitiorum. In hac etenim vita, qui nulla prospera appetit, nulla proculdubio aduersa pertimescit: Quæ scilicet verba si ad intellectum mysticum pertrahimus, in eis citius operationem nostri Redemptoris inuenimus. Ipse quippe ad

b. 1.

b. 2.

D multitudinem nimiam non expaui, qui persecutores suos cum gladijs, et sustibus venientes, vna tantum responsione perculit, dicens: Ego sum. Ipsum despectio propinquorum non terruit, qui nos ab æternis supplicijs liberans, palmas in facie æquanimiter accepit. Ipse tacuit, et ostium egressus non est: qui sub ipsa iam hora passionis cum humanitatis infirma pateretur, diuinitatis potentiam exercere noluit. Mediatori quippe Dei et hominum, quasi egredi ostium fuisset, si cum teneretur, vt homo maiestatis suæ potentiam voluisset ostendere: et per diuinitatis magnitudinem, susceptæ carnis infirma transire. Vt autem apertus homo mori posset, Deus mansit occultus: quia si cognouissent, numquam Domum gloriæ crucifixissent. Non est ergo egressus ostium, qui et requisitus a Pilato tacuit: atque inter persecutorum manus et corpus passioni obtulit, quod pro electis assumpserat, et resistentibus noluit demonstrare quod erat. Vnde etiam

Iocn. 18. b

c. 1.

1. Cor. 2. b

b. 1. et 2.

Psal. 87.

E per Psalmistam dicitur: Posuerunt me in abominationem sibi, traditus sum, et non egrediebar. Cum enim despiceretur, quia homo videbatur, egressus esset, si occultam maiestatem suam ostentare voluisset. Sed quia infirmitatem prodidit, potentiam abscondit: in eo, quod persecutoribus suis incognitus mansit, ad eos minime exiit. Qui tamen ad electos exit: quia diuinitatis suæ suauitatem quærentibus aperit. Vnde ei per Prophetam dicitur: Existi in salutem populi tui, vt saluos facias Christos tuos. Sequitur.

Abac. 3. c

Quod efficaciores voces in auribus Dei habeant desideria sancta, quàm verba clamorosa.

Caput

XIII.

b. 2. d. 1. 2. 3.

Q Vis mihi tribuat adiutorem, vt desiderium meum omnipotens audiat? Sanctus vir postquam tot virtutum suarum sublimia gesta narrauit, sciens, quod suis meritis ad sum-

ad fumma peruenire nequeat, adiutorem quærit. Et quem, nimirum nifi vnigenitum Dei **A**
 Filium contemplantur, qui humanam naturam in hac mortalitate laborantem dum fufcep-
 tit, adiuit? Ipfe quippe adiuit hominem factus homo: vt quia puro homini via redeun-
 di non patebat ad Deum, via redeundi fieret per hominem Deum. Longe quippe diftaba-
 mus a iusto et immortalis nos mortales et iniufti. Sed inter et immortalium iuftum, et
 nos mortales iniuftos apparuit mediator Dei et hominum, mortalis et iuftus, qui et mor-
 tem haberet cum hominibus, et iuftitiam cum Deo: vt quia per ima noſtra longe difta-
 bamus a ſummis, in ſeipſo vno iungeret ima cum ſummis: atque ex eo nobis via redeun-
 di fieret ad Deum, quo ſummis ſuis ima noſtra copularet. Hunc ergo beatus Iob per to-
 tius Eccleſiæ ſignificationem loquens, mediatorem requirit, qui cum dixiſſet: Quis mihi
 tribuat adiutorem, apte ſubdidit: [Vt deſiderium meum omnipotens audiat.] Sciebat
 quippe, quod ad requiem liberationis æternæ, humanæ preces niſi per aduocatum ſuum
 audiri non poſſent. De quo per Ioannem apoſtolum dicitur: Si quis peccauerit, aduoca-
 tum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, et ipſe eſt propitiatio pro peccatis
 noſtris: non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi. De quo Paulus apo-
 ſtolus dicit: Chriſtus Ieſus, qui mortuus eſt pro nobis, immo qui et reſurrexit, qui eſt in
 dextera Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Vnigenito enim filio pro homine interpel-
 lare, eſt apud coæternum patrem ſeipſum hominem demonſtrare: eiꝫ pro humana
 natura rogari, eſt eandem naturam in diuinitatis ſuæ celfitudine fuiſſe. Interpellat
 igitur pro nobis Dominus non voce, ſed miſeratione: quia quod damnari in electis noluit,
 ſuſcipiendo liberauit. Adiutor ergo quæritur, vt deſiderium exaudiatur: quia niſi pro
 nobis interpellatio mediatoris intercederet, ab aure Dei proculdubio noſtrarum precum
 voces ſilenter. Notandum quoque eſt, quod nequaquam dicitur preces, ſed deſiderium **C**
 meum omnipotens audiat. Vera quippe poſtulatione non in oris eſt vocibus, ſed in cogita-
 tionibus cordis. Valentiores namque voces apud ſecretiſſimas aures Dei non faciunt
 verba noſtra, ſed deſideria. Æternam etenim vitam ſi ore petimus, nec tamen corde
 deſideramus, clamantes tacemus, Si vero deſideramus ex corde, etiam cum ore
 conticeſcimus, tacentes clamamus. Hinc eſt, quod in eremo populus vocibus perſtrepit, et
 Moyſes a ſtrepitu verborum tacet: et tamen ſilens aure diuinæ pietatis auditur, cum dicitur
 Exod. 14. d. : Quid clamas ad me? Intus ergo in deſiderio eſt clamor ſecretus, qui adhuc ad huma-
 nas aures non peruenit, et tamen auditum Conditoris replet. Hinc eſt, quod Anna ad
 templum pergens, ore quidem tacuit, et tamen tot ſui deſiderij voces emiſit. Hinc in
 Matib. 6. d. Euangelio Dominus dicit: Intra in cubiculum tuum, et claſſo oſtio tuo, ora patrem tuum
 in abſcondito: et pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi. Claſſo quippe oſtio, pe-
 tit in cubiculo, qui tacente ore, in conſpectu ſupernæ pietatis fundit affectum mentis. Et
 vox auditur in abſcondito, cū per ſancta deſideria ſilenter clamatur. Vnde recte quoque
 per Pſalmiſtam dicitur: Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus: præparationem cor-
 dis eorum audiuit auriſ tua. Sed beatus Iob, quem ſibi in exaudiendo deſiderio adiutorem
 quærat, ſubiunctis verbis aperit, dicens: [Et librum ſcribat ipſe, qui iudicat.] Quia enim
 ſimenti adhuc populo lex eſt tranſmiſſa per ſeruum: diligenter vero filijs Euangelij gratia
 eſt collata per Dominum, qui ad redemptionem noſtram veniens, nouum nobis teſta-
 mentum condidit, ſed de cuiusdem nos teſtamenti mandato diſcutiens, quandoque etiam
 iudex venit: neceſſarium non eſt, vt per expoſitionem clareſcat: quia librum ſcribit ipſe,
 qui iudicat. Ipſa enim per ſe Veritas dicit: Pater non iudicat quemquam, ſed omne iudi-
 cium dedit filio. Erit ergo tunc auctor iudicij, qui nunc eſt conditor libri: vt tunc diſtinctus
 exigat, quod modo manſuerus iubet. Sic namque quotidie conſpicimus, quod magiſtri
 pueris elementa litterarum blandientes imponunt, ſed hæc ab eis ſeuientes exigunt: et
 quæ dant cum manſuetudine, cum verberare requirunt. Blanda namque nunc ſonant elo-
 quiꝫ diuini mādāta, ſed erunt aſpera in exactione ſentienda. Manſueta modo eſt admoni-
 tio vocantis, ſed tunc diſtincta vettura eſt iuſtitia iudicis: eo quod certum eſt, quia nihil vel
 miuimi mandati ſine diſcuſſione prætereat. Quo videlicet conſtat, quia librū ſcripſit ipſe,
 qui iudicat. Quem ſcilicet librum noui teſtamenti, quia ipſe per ſe humani generis redem-
 ptor in extremo conderet, bene Ezechiel propheta denunciāt, dicens: Ecce ſex viri venie-
 bant de via portæ ſuperioris, quæ reſpicit ad Aquilonem, et vniuſcuſque vas interitus in
 manu eius. Vir quoque vnus in medio eorum veſtitus lineis, et atramentarium ſcriptoris
 ad renes eius. Quid namque aliud in ſex viris venientibus, niſi ſex ætates humani generis
 designan-

- A** designantur? Qui de via portæ superioris veniunt: quia a conditione paradisi sicut ab ingressu mundi, a superioribus generationibus euoluuntur. Quæ porta ad Aquilonē respicit: quia videlicet mens humani generis vitij aperta, nisi calorem charitatis deferens, torporem mentis appeteret, ad hanc mortalitatis latitudinē non exisset. Et vnus cuiusque vas interius in manu eius: quia vnaquæque generatio singulis quibusque ataribus euoluta, ante Redemptoris aduentum in sua operatione habuit, vnde poenam damnationis sumpsit. Vir quoque vnus in medio eorum vestitus lincis: quia Redemptor noster, etiam de sacerdotali tribu iuxta carnem parentes habere dignatus, vestitus lincis venire perhibetur. Vel certe, quia linum de terra, non autem sicut lana de corruptibili carne nascitur: quia indumentum sui corporis ex matre Virgine, non autem ex corruptione commixtionis sumpsit, profecto ad nos vestitus lincis venit. Et atramentarium scriptoris ad renes eius. In renibus posterior corporis pars est. Et quia ipse Dominus postquā pro nobis mortuus est, et resurrexit, et ascendit in cælum, tunc testamentum nouum per Apostolos scriptum, vir iste atramentarium ad renes habuit. Qui enim scripturam testamenti noui postquam decessit, condidit, atramentarium quasi a tergo portauit. Hoc ergo atramentarium viro lincis vestito inhære considerat, qui dicit: Et librum scribat ipse, qui iudicat. Sed cur beate Iob ab eo, qui iudex est, librum scribi desideras? Sequitur:

Quod noni testamēti librum antiqui sancti legere desiderabant, in quo est et doctrina perfectorum operum, et certitudo præmij post completionem præceptorum. Cap. XLIII.

- V**T in humero meo portem illum, et circumdem illū quasi coronam mihi.] Librum 20.
quippe in humero portare, est scripturam sacram operā perficere. Et norandum,
C quā ordinate describitur, et prius in humero portare, et postmodum sicut corona circumdari: quia videlicet sacri eloquij mandata, si modo bene portantur in opere, post nobis coronam victoriæ exhibent in retributione. Beatus autem Iob cur scribi librum a iudice postulat, qui ad testamenti noui peruenire tempora non valebat? Sed sicut sæpe iam dictum est, electorum vocibus vitur, atque ex eorum significatione postulat, quod profuturum eis per omnia præuidebat. Ipse namque per spiritum hunc apud se librū iam dudum tenebat, quem per gratiam aspirationis acceperat, et viuendo cognoscere, et præuidendo nunciare. Sed inter hæc sciendum est, quia cum eiusdem sacri eloquij præcepta cogitamus, cumque mentem a vitæ corruptibilis amore diuertimus, quasi quibusdam cordis passibus ad interiora properamus. Nemo autem infima deferens, repente fir summus: quia ad obrinendum perfectionis meritum, dum quotidie mens in altum ducitur, ad hoc proculdubio velut ascensionis cuiusdam gradibus peruenitur. Vnde hic quoque apte subiungitur: [Per singulos gradus meos pronuntiabo illum.] De his quippe meritorum gradibus per Psalmistam dicitur: Ambulabunt de virtute in virtute. De his iterum sanctam Ecclesiam contemplatus, ait: Deus in gradibus eius dinoscitur, dum suscipiet eam. Neque enim, sicut dictum est, repente ad summa peruenitur, sed ad virtutum celsitudinem per incrementa mens ducitur. Hinc namque est, quod Propheta idem iterum dicit: Exercitatus sum, et defecit paulisper spiritus meus. Quid est itaque, quod ait: Spiritus meus, nisi spiritus hominis, videlicet spiritus elationis? Et quia per occultam gratiam ad amorem Dei temperata desuper mensura proficimus, quāto in nobis quotidie de Dei spiritu virtus crescit, tanto noster spiritus deficit. Qui spiritus erroris, quia non a nobis subito penitus amputatur, bene paulisper defecisse perhibetur. Tunc vero in Deo plene proficimus, cum a nobis ipis funditus defecerimus. Hæc itaque crescentium mensuræ virtutum, sancti viri vocibus gradus dicuntur. Electus etenim quisque a rudimentis sui prius teneritudine inchoans, ad robusta postmodum et fortia conualescit. Quod aperte in Euangelio demonstrat veritas, dicens: Sic est regnum Dei, quemadmodum si iaciat homo sementem in terram, et dormiat, et exurgat nocte ac die, et semen germinet, et crescat, dum nescit ille. Cuius nimirum seminis incrementa denuncians, adiungit: Vltro enim terra fructificat primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Cuius profectus quoque etiam finem subrogat, dicens: Et cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam venit tempus messis. Ecce veritatis voce per qualitates frugum, distincta sunt incrementa meritorum. Ait enim: Primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. An non herba, adhuc tunc fuerat Petrus, cum ab ancillæ ore subito vnus lapsus sermonis inflexus est? iam quidem per deuotionem viridis, sed adhuc

Psal. 83.

Marc. 4. 9

2. p. 110. 4

Marc. 14. 9

48. 5. e

21.

Dan. 10. b

3. p. 2001

Marc. 9. d

3. p. 2001

adhuc per infirmitatem teneretur? Plenum vero frumentum in spica inuentum est, quando A
persequentibus principibus resistebat, dicens: Obedire oportet magis Deo, quam homi-
nibus. Plenum vero frumentum in spica inuentum est, quando in tritura persecutionis
tot verbera pertulit: et tamen nequaquam palearum more imminutus est, sed granum
integrum mansit. Paulisper quippe in vnaquaque anima, vt ita dicam, internæ gratiæ
humor exuberat, vt herba in frugem crescat. Nemo ergo quemlibet proximum, cum ad-
huc herbam videt, de frumento desperet. Ab herbarum quippe folijs, quæ huc illucq.
molliiter defluunt, surgentia frugum grana solidantur. Bene autem Daniel Propheta,
loquente ad se Dominum, dum positionem nobis sui corporis insinuare studuit, hæc meri-
torum incrementa signauit. Ait enim: Audiui vocem verborum eius, et audiens iace-
bam consternatus super faciem meam, vultusq. meus hærebatur terræ. Et ecce manus teti-
git me, et erexit me super genua mea, et super articulos manuum mearum, et dixit ad
me: Daniel vir desideriorum, intellige verba, quæ ego loquor ad te, et sta in gradu tuo:
nunc enim missus sum ad te. Cumq. dixisset mihi sermonem istum, steti tremens, et ait
ad me: Noli metuere. Quam videlicet positionem sui corporis, dum verba intrinsecus
loquentis audiret, nequaquam nobis tanta cura exprimeret, si a mysterijs vacare cogno-
uissset. In scriptura enim sacra iusti viri non solum, quod dicunt, Prophetia est, sed etiam
plerumque quod agunt. Vir itaque sanctus internis mysterijs plenus, per positionem quo-
que corporis exprimit virtutem vocis: et per hoc, quod primum in terra prostratus ia-
cuit, ac per hoc, quod se postmodum in manuum suarum articulis et in genibus erexit:
per hoc, quod ad extremum erectus quidem, sed tremens consistit, in semetipso nobis om-
nem ordinem nostri profectus innotescit. Verba enim Dei in terra iacentes audimus,
cum in peccatis positi, terrenæ pollutioni coniuncti, sanctorum voce spiritalia præcepta C
cognoscimus. Ad quæ præcepta, quasi super genua, et super manuum nostrarum arti-
culos erigimur, quia a terrenis contagijs recedentes, quasi iam ab infimis ventrem leua-
mus. Sicut enim totus terræ inhæret, qui consternatus iacet: ita qui in genibus, et ma-
nuum suarum articulis incuruatur, inchoante profectu ex magna iam parte a terra sus-
penditur. Ad extremum vero voce dominica erecti quidem, sed trementes assistimus,
cum a terrenis desiderijs perfecte subleuati, verba Dei, quo plenius cognoscimus, plus ti-
memus. Adhuc enim, quasi in terra iacet, qui ad celestia erigi terrenorum desiderijs negli-
git. Quasi subleuatus autem adhuc manibus et genibus incumbit, qui quædam iam con-
tagia deserit, sed quibuscum adhuc terrenis operibus non contradicit. Iam vero ad verba
Dei erectus assistit, qui perfecte mentem ad sublimia erigit, et per immunda deside-
ria incuruari contemnit. Bene autem trementem se stetisse indicat: quia examen subti-
litaris internæ, quo plus ad illud proficitur, amplius formidatur. Vbi apte diuina voce D
subiungitur: Noli metuere: quia cum plus ipsi, quod timeamus, agnoscimus, plus nobis de
Deo per internam gratiam infunditur, quod amemus: quatenus et contemptus noster
paulisper transeat in timorem, et timor transeat in charitatem: vt quia quærenti nos Deo
per contemptum resistimus, per timorem fugimus, et contemptu quandoque et timore
postposito, solo ei a more iungamur. Paulisper enim etiam timorē eius discimus, cuius so-
lius dilectioni inheremus. Appositis igitur, quasi quibuscum gradibus profectus nostri mētis
pedem prius per timorē in imo ponimus, et postmodum per charitatem ad alta amore le-
uamus: vt ab eo, quo quisque tumet, reprimatur, vt timeat, et ab eo, quod iam metuit, sub-
leuetur, vt præsumat. Hos autē virtutum gradus non magni laboris est prendere, cum ab
vna ad alteram transitur. Sed subtilissima disputatione res indiget, cum mens pensare ni-
tatur, in vna eademq. virtute, quibus profectus sui gradibus eleuetur. Vt enim prima ele-
menta virtutum, fidem scilicet et sapientiam loquar, obtineri singula perfecte nequeunt,
nisi ad hæc distinctis, ordinatisq. modis, quasi quibuscum gradibus ascendamus. Ipsa
enim fides, quæ ad bona alia perfecte capeffenda nos imbuir, plerumque in exordijs suis,
et nutat, et solida est, et iam certissime habetur: et tamen de eius fiducia adhuc sub dubi-
tatione trepidatur. Pars namque eius prius accipitur, vt in nobis postmodum perfecte
compleatur. Si enim certo gradu in credentis mente non proficeret, requisitus in Euan-
gelio pater sanandi pueri non dixisset: Credo Domine, adiua incredulitatem meam.
Adhuc ergo ascendebat ad fidem, quam iam perceperat, qui vno eodemq. tempore clama-
bat se et iam credere, et adhuc ex incredulitate dubitare. Hinc est etiam, quod Redem-
ptori nostro a discipulis dicitur: Auge nobis fidem: vt quæ iam accepta per initiū fuerat,
quasi

A quasi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. Ipsa quoque sapientia, quæ esse bonorum operum solet magistra, anhelanti menti per incrementa tribuitur: ut ad eam proculdubio magno moderaminis gradibus ascendatur. Quod bene Ezechiel Propheta figurata narratione denunciat, qui de eo viro, quem in excelsis monte viderat, narrat dicens: Mensus est cubitos mille, et transduxit me per aquam vsque ad talos. Rursumq. mensus est mille, et transduxit me per aquam vsque ad genna. Et mensus est mille, et transduxit me per aquam vsque ad renes. Et mensus est mille, et transduxit me per torrentem, quem non potui pertransire: quoniam intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transuadari. Quid namque millenario numero, nisi collati muneris plenitudo signatur? Vir itaque, qui apparuit, mille cubitos metitur; et Propheta per aquas vsque ad talos ducitur: quia Redemptor noster cum nobis ad se conuerfus boni exordij plenitudinem tribuit, dono spiritalis sapientie, prima nostri operis vestigia infundit. Aquam quippe vsque ad talos venire, est iam nos per acceptam sapientiam desideratæ reſtitutionis vestigia tenere. Qui rursum mille metitur, et Propheta vsque ad genna per aquam ducitur: quia cum boni operis plenitudo tribuitur ad hoc vsque nostra sapientia angetur, ut in prauis iam actibus minime flectatur. Hinc namque per Paulum dicitur: Remissas manus, et dissoluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris. Aqua ergo ad genna peruenit, cum nos percepta sapientia, perfecte ad boni operis reſtitutionem stringit.

Ezech. 47. 4

Heb. 12. d

B Quod iterum metitur mille, et Propheta per aquam vsque ad renes ducitur: quia videlicet tunc in nobis plenitudo operis excreſcit, quando in nobis percepta sapientia omnem quoque, in quantum est possibile, delectationem carnis extinxerit. Nisi enim carnis delectatio esset in renibus, cum dulcedo sapientie, etiam incentiua carnis interimit: ut ea, quæ vrere mentem poterant, delectationis incendia frigeſcant. Qui adhuc mensus est mille, torrentem videlicet, quem Propheta pertransire non potuit, de quo etiam dicit: Quoniam intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transuadari. Percepta namque perfectione operis, ad contemplationem venit. In qua scilicet contemplatione; dum mens in altum ducitur, subleuata videt in Deo, quia non potest penetrare, quod videt: et quasi tangit aquam torrentis, quam pertransire non valet: quia et intueri speculando quod libeat, et tamen hoc ipsum perfecte non valet intueri quod libet. Propheta ergo quandoque ad aquam peruenit, quam non pertransit: quia ad contemplationem sapientie cum ad extremum ducimur, ipsa eius immensitas, quæ ex se hominem subleuat, ad se

Psalm. 125.

C humano animo plenam cognitionem negat: ut hanc et tangendo amet, et tamen nequaquam pertranscundo penetret. Beatus igitur Iob hæc incrementa virtutum, quia distincte hominibus superno munere tribui conspexit, gradus vocant: quoniam per ipsa ascenditur, ut ad cælestia obtinenda veniatur. Sacri itaque libri, id est, diuini eloquij memoriam faciens dicit: Per singulos gradus meos pronuntiabo illum, quia mirum ille ad doctrinam Dei veraciter ascendit, qui ad obtinendam hanc gradibus sanctæ operationis eruperit. Et quasi per singulos gradus librum pronunciat, qui præcepisse se eius scientiam non per verba tantummodo, sed etiam per opera demonstrat. Vnde adhuc subditur: Et quasi principi offeram eum. Omne enim, quod offerimus, in manibus tenemus. Venienti ergo ad iudicium principi librum offerre, est verba præceptorum illius in actione tenuisse. Sequitur:

D *Quod aduersus propositos Ecclesia, terra clamat cum sulcis suis, quando deesse sibi doctrina seminarum subditis conuerſantur, vel cum eis a praelatis peccati exempla monstrantur.*

E *Capit. XV.*

23

Si aduersum me terra mea clamat, et cum ipsa sulci eius deflent: et si fructus eius comedi absque petunia, et animam agricolarum eius affixi, pro frumento oritur mihi tribulus, et pro hordeo spina. Quid est clamare terram, deflere sulcos, et fructus proprios emendo comedere? Cui vmquam necesse est sua emere? Quis clamantem audiuit terram? Quis sulcos deflentes vidit? Et cum sulci terræ semper ex terra sunt, quid est, quod pronuntiatione distincta, et clamasse terra, et sulci eius cum ea deflesse denoſcantur? Cum enim nihil sit aliud sulcus terræ, quam terra, magis distinctionis

S. Greg. Tom. 2.

Z z z

ratione

ratione non caret, dum subiungit: Et cum ea sulci eius deflent. Qua videlicet in re, **A**
quia ordo historiarum deficit, sese nobis intellectus mysticus, quasi apertis iam foribus
offendit. Ac si patenter clament: Quia rationem litterarum defecisse cognoscitis, nimirum
restitat, ut ad me sine dubitatione redeatis. Omnis enim, qui vel priuato iure do-
mesticam familiam regit, vel pro utilitate communi fidelibus plebibus præest, in
hoc quod iura regiminis in commissis sibi fidelibus possidet, quid aliud quam terram
incolendam tenet? Ad hoc quippe diuina dispensatione ceteris vnusquisque præpo-
nitur, ut subiectorum animus quasi subacta terra prædicationis illius semine fecundet-
tur. Sed terra contra possessorem clamat, si contra eum, qui sibi præest, aliquid ini-
ustum, vel priuata domus, vel sancta Ecclesia murmurat. Clamare quippe terram
est, contra regentis iniustitiam rationabiliter subiectos dolere. Vbi recte subiungitur:
[Et cum ea sulci eius deflent.] Terra enim etiam nullis operibus exulta, plerum-
que ad vsum hominis aliquod alimentum profert; exarata vero fruges ad satietatem
parit. Et sunt nonnulli, qui nullo lectionis, nullo exhortationis vomere proficisci, quæ-
dam bona, quamuis minima, tamen ex semetipsis proferunt, quasi terra necdum exa-
rata. Sunt vero nonnulli, qui ad audiendum semper, atque retinendum sanctis prædi-
cationibus, ac meditationibus intenti, a priori mentis duritia, quasi quodam linguæ
vomere scissi, semina exhortationis accipiunt, et fruges boni operis, per sulcos vo-
luntariæ afflictionis reddunt. Sæpe vero contingit, ut hi, qui præstunt, iniusta aliqua
faciant: sitque, ut ipsi subiectis noceant, qui prodesse debuerant. Quæ dum rudes qui-
que conspiciunt, commoti contra rectorem murmurant, nec tamen valde proximis
per compassionem dolent. Cum vero hi, qui iam aratro lectionis attriti sunt, atque
ad frugem boni operis exculiti, grauari, vel in minimis innocentes aspiciunt, per com-
passionem protinus ad lamenta vertuntur: quia velut sua plangunt ea, quæ proximis
iniuste patiuntur. Perfecti namque cum semper de spiritalibus moueantur, tanto
sciunt de alienis corporalibus damnis ingemiscere, quanto iam edocti sunt non dolere
de suis. Omnis ergo, qui præest, si peruersa in subditis exercet, contra hunc terra cla-
mat, et sulci deflent: quia contra eius iniustitiam rudes quidem populi in murmura-
tionis vocibus erumpunt, sed perfecti quique pro prauo eius opere, se in flentibus affli-
gunt: quodque imperiti clamant, et dolent, hoc probatoris vitæ subiecti deflent, et
tacent. Cum clamante ergo terra sulcos plangere, est per hoc vnde multitudo fide-
lium iuste contra rectorem queritur; vberioris vitæ homines ad lamenta peruenire.
Sulci itaque, et ex terra sunt, et tamen a terræ vocabulo distinguuntur: quia hi, qui in
sancta Ecclesia mentem suam labore sanctæ meditationis excolunt, ceteris fidelibus
tanto meliores sunt, quanto per accepta semina fecundiores operum fruges reddunt.
Et sunt nonnulli, qui sanctis plebibus prælati, vitæ quidem stipendia ex Ecclesiastica
largitate consequuntur, sed exhortationis ministeria debita non impendunt. Contra
quos adhuc exemplum sancti viri recte subiungitur, cum ab eo protinus subin-
fertur.

*Quod absque pecunia fructus Ecclesiæ comedit, qui ecclesiastica commoda accipiens,
prædicationis debitum non impendit.*

Capitulum XVI.

SI fructus eius comedit absque pecunia.] Fructus etenim terræ absque pecunia co-
medere, est ex Ecclesia quidem sumptus accipere, sed eidem Ecclesiæ prædicationis
pretium non præbere. De qua videlicet prædicatione auctoris voce dicitur:
Oportuit te committere pecuniam meam numularijs: et veniens ego recepissim vti-
que quod meum erat cum vsura. Terræ igitur fructus absque pecunia comedit, qui
ecclesiastica commoda ad vsum corporis percipit, sed exhortationis ministerium po-
pulo non impendit. Quid ad hæc nos pastores dicimus, qui aduentum districti iudi-
cis præcurrere, officium quidem præconis suscipimus, sed alimēta ecclesiastica mu-
ti manducamus? Exigimus quod nostro debetur corpori, sed non impendimus, quod
subiectorum debemus cordi. Ecce vir sanctus tot in hoc sæculo pignoribus obstri-
ctus; inter occupationes innumeras; liber ad studium prædicationis fuit. Qui
fructus terræ numquam sine pecunia comedit: quia nimirum subditis verbum bo-
næ ad-

Anz admonitionis reddidit, a quibus fructus corporeæ seruitutis accepit. Hoc namque debet omnipotenti Deo omnis, qui præstet populo, hoc qui multis, hoc qui paucioribus præstet: ut sic debita ministeria a subditis exigat, quatenus subditis ipse etiam quid semper admonitionis debeat, sollicitus attendat. Omnes namque, qui sub dispensatione conditoris vicario nobis ministerio iungimur, sub vno ac vero domino; quid nobis aliud nisi inuicem serui sumus? Cum igitur is, qui subest, seruit ad obsequium: restat proculdubio, ut is, qui præstet, seruiat ad verbum. Cum is, qui subest, iussu obtemperat: oportet ut is, qui præstet, curam sollicitudinis ac pietatis impendat. Sicque fit, ut dum studiose nunc seruire nobis inuicem per charitatem nitimur, quandoque cum vero domino communi exultatione dominemur. Sed sunt nonnulli, qui in eo quod officium prædicationis exhibent, alijs inuident bonum, quod habent, atque ideo iam veraciter non habent. Quibus recte per Iacobum dicitur: Quod si zelum amarum haberis inter vos, et contentiones sunt in cordibus vestris: non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. Vnde hic quoque cum dictum est: Si fructus eius comedi absque pecunia: recte subiungitur: [Et animam agricolarum eius afflixit.] Agricola quippe huius terræ sunt hi, qui minori loco positi, quo valent zelo, quanto possunt opere, ad eruditionem sanctæ Ecclesiæ in prædicationis gratia cooperantur. Quos videlicet terræ huius agricolas, hoc est non affligere, eorum laboribus non inuidere: ne rector Ecclesiæ dum soli sibi ius prædicationis vindicat, etiam alijs recte prædicantibus inuidia se mordente contradicat. Pia etenim pastorum mens, quæ non propriam gloriam, sed auctoris querit, ab omnibus vult adiuuari quod agit. Fidelis namque prædicator optat, si fieri valeat, ut veritatem, quæ solus loqui non sufficit, ora cunctorum sonent. Vnde cum Iosue duobus in castris remanentibus atque prophetantibus vellet obfistere: recte per Moysen dicitur: Quid æmularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus propheteret, et der eis Dominus spiritum suum? Prophetare quippe omnes voluit, qui bonum, quod habuit, alijs non inuidit. Quia igitur beatus Iob cuncta hæc suspensa intulit, et si ea minime fecerit, sententia se maledictionis adstringit. Sequitur:

24

Iaco. 3. b

Nume. 11. f

Quod contra negligentes præpositos, non immerito a subditis murmuratur.

Caput

XVII.

Pro frumento orietur mihi tribulus, et pro hordeo spina. Ac si aperte dicat: Si iniustum quid erga subditos gessi, si exegi debita, et ipse quod debui, non impendi, si exercitationem boni operis alijs inuidi: pro bonis, quæ in æternum reficiuntur, retribuuntur mihi in iudicio mala, quæ pungunt. Pro frumento quippe tribulus, et pro hordeo spina oritur, cum in retributione vltima, de qua remuneratio laboris queritur, punctio doloris inuenitur. Et notandum quod sicut a frumento hordeum distat, quamuis vtrumque reficiat: sic a tribulo spina, quamuis sit verumque, quod pungat: quia tribulus mollior, et ad pungendum semper durior est spina. Ait ergo: [Pro frumento orietur mihi tribulus, et pro hordeo spina.] Ac si patenter dicat: Egisse quidem et magna me bona, et minima scio: sed si non ita est, pro bonis magnis mala minima, et pro bonis minimis mihi respondeant mala maiora. Quamuis hoc intelligi, et aliter potest. In frumento quippe spiritale opus, quod mentem reficit: in hordeo autem terrena rerum dispensatio figuratur. In qua sæpe dum seruire infirmis atque carnalibus cogimur, quasi sua iumentis alimenta præparamus, atque ipse nostrorum usus operum quasi more hordei habet aliquid de admixtione palearum. Et plerumque contingit, ut rector, qui præstet, dum iniusta contra subditos exerceat, dum nullo bonos blandimento refouet, dum quod grauius est, bene operantes quousque ex inuidia affligit, etiam quædam bona aliquando faciat, ac si frumentum serat seseque dispensandis terrenis rebus nonnumquam in auaritiæ studio, pro vtilitate carnalium misceat: et sic in eodem laboris fructum velut messim hordei expectet. Sed subiecti quique pro eo, quod in maximis grauantur, gaudere in eius bonis minimis nequeunt quia nec hoc opus coram Deo placet, quod alterius operis iniustitia polluit, nec ipsa terrenarum rerum dispensatio pro vtilitate subditorum suscipi creditur, quando is, qui præstet, anhelare per auaritiam videtur. Vnde fit, ut ad ipsa etiam pau-

S. Greg. Tom. 2.

Z z z

ca bona,

ea bona, quæ fieri inter multa mala confiderant, non laudes, fed gemitus reddant, A
 atque infirmantes murmurent: dum perpendunt puri operis non effe, quod vi-
 dent. Ait ergo: [Si aduerfum me terra mea clamat, et cum ipfa fulci eius deflent:
 fi fructus eius comedi absque pecunia, et animam agricolarum eius affixi, pro fru-
 mento oriatur mihi tribulus, et pro hordeo spina.] Ac fi aperte dicat: Si magna,
 quæ debui, follicitè non feci, punitiones murmuris a fubiectis recipiam, etiam de
 bono, quod feci. Si neglexerim exhibere quod foueat, iuste in querelam profuliens eo-
 rum lingua me pungat. Qua in re femper follicita confideratione penfandum eft, ne
 aut hi, qui præfunt, exempla mali operis fubiectis præbeant, eorumq. viram fuæ gla-
 dio prauitatis exringuant: aut hi, qui alieno regimini fubiacent, facile iudicare au-
 deant facta rectorum, atque per hoc, quod de his, qui fibi prælati funt, murmurant,
 non humano, fed ei, qui cuncta difponit, diuino ordini contradicant. Illis nam- B
 que dicitur: Oves meæ his, quæ conculcata pedibus veftris fuerant, pafcebantur, et
 quæ pedes veftri turbauerant, hæc bibebant. Oves enim turbata pedibus bibunt, cum
 fubiecti ea ad exemplum viuendi appetunt, quæ prælati quique prauo opere
 peruertunt. At contra a prælatis hi audiunt: Nos enim, quid fumus? Nec contra
 nos eft murmur veftrum, fed contra Dominum. Qui enim contra fuperpofitam fibi
 poteflatem murmurat, liquet, quodd illum redarguit, qui eandem homini potefla-
 tem dedit. Tandem beati Iob plenas myftica virtute fententias, in quibus conera-
 amicorum verba refpondit, Deo largiente, digeffimus: nunc fupereft, vt ad Heliu verba
 veniamus, quæ tanto grauiori circumfpectione penfanda funt, quanto et per iu-
 uentutis audaciam fpiritu feruentiore proferuntur.

Ezech. 34. e

Exod. 16. b

LIBRI VIGESIMISECVNDI MORALIYM SANCTI GREGORII FINIS.

SANCTI GREGORII
 MORALIS EXPOSITIONIS
 IN BEATVM IOB.
 LIBER VIGESIMVSTERTIVS.

CAPIT PRIMUM.

Refationem huius operis toties neceffario repeto, quoties hoc in- C
 diftinctione voluminum locutionis meæ paufatione fuccido: vt cum
 legendi exordium fumitur, prius ipfa memorie lectionis caufa re-
 nouetur, et tanto robuftius surgat doctriinæ ædificium, quanto ex
 confiderata caufæ origine ftudiofius ponitur in mente fundamentum.
 Beatus Iob Deo foli fibiq. cognitus, in tranquillitate ad no-
 ftam notitiam perducendus, tactus eft verberare, vt odorem fuarum virium tanto
 rarius fpargeret, quanto more aromatum melius ex incenfione fragaret. Nouerat
 in bonis pie fubditos regere, a malis fe diftictè custodire. Nouerat bene vti re-
 bus habitis: fed nesciebamus fi patiens permaneret ablatis. Nouerat quotidiana
 Deo pro fanis pignoribus facrificia foluere, fed incertum erat: fi ei gratiarum facri-
 ficium et orbatu immolaret. Ne quid ergo viri falus tegetet, dignum fuit, vt hoc
 dolor aperiret. Data itaque eft contra fandum virum hofti callido tentandi licentia. Qui

- A** Qui dum bona eius multis cognita interimere appetit, etiam bonum patientiæ, quod latebat, ostendit: et quem se angustare persequendo credidit, flagellis auctum, et in exemplo dilatauit. Nec sine graui arte exercuit licentiam, quam accepit: combussit greges, extinxit familias, obruit heredes, percussit salutem corporis, et ad intorquendum grauioris tentationis iaculum, linguā seruauit vxoris: quatenus sancti viri forte ac solidum pectus, et per damna rerum dolore sterneret, et per verba coniugis maledictione perforaret. Sed quot vulnera scuiens intulit, tot sancto viro nesciens victorias ministravit. Nam fidelis Dei famulus, vno eodemq. tempore inter vulnera, et verba deprehensus, et dolentem carnem æquanimiter pertulit, et desipientem coniugem prudenter increpauit. Antiquus itaque hostis, quia vinci se in domesticis doluit, protinus exteriora requisit. Amicos namque eius de locis singulis, quasi pro exercenda charitate commouit, eorumq. ora sub specie consolationis aperuit: sed per hæc iacula increpationis intorsit, quæ eo durius cor secure audientis infligerent, quo inter ostensa et non seruata charitatis tenebras improuisse vulnerarent. Post hos quoque ad contumelias etiam Helii iunior excitatur, vt tranquillitatem tantæ mansuetudinis saltem dedignata leuitas perturbaret ætatis. Sed contra antiqui hostis machinas stetit inuicta constantia, stetit æquanimiras infra. Nam vno eodemq. tempore verbis aduersantibus opposuit prudentiam, rebus vitam. Nemo igitur sanctum virum quamuis de illo aperte post flagella scriptum sit: In omnibus his non peccauit Iob labijs suis: saltem postmodum in contentione amicorum æstimet inter verba deliquisse. Satan quippe tentationem illius expetijt, sed Deus, qui hunc laudauerat, in seipso eius intentionem cerraminis accepit. Quisquis ergo beatum Iob deliquisse in suis sermonibus queritur, quid aliud quàm Deum, qui pro illo proposuit, perdidisse confitetur? Quia vero antiqui patres fructiferis arboribus similes, non solum pulchri sunt per speciem, sed etiam vriles per vbertatem: sic eorum vita pensanda est, vt cum miramur, quæ sit viriditas in historia, inueniamus, et quanta sit vbertas in allegoria: quatenus cum blandum est, quod in folijs redolet, cognoscamus et quàm dulce sit, quod in fructibus sapit. Nullus quippe supernæ adoptionis gratiam habuit, nisi qui hanc per cognitionem vnigeniti accepit. Dignum itaque est vt ipse in eorum vita et lingua resplendeat, qui eos, vt resplendere mereantur, illustrat. Nam cum in tenebris lucernæ lumen accenditur, prius lucerna eadem, quæ videri cetera efficit, videtur. Vnde necesse est, vt si vere intendimus illuminata cernere, studeamus mentis oculos ad ipsum illuminans lumen aperire. Quod et in eisdem beati Iob sermonibus, etiam remotis allegariarum vmbis, quasi depressis altæ noctis tenebris, corusci more pertranseuntis intermicat, cum dicitur: Scio quodd Redemptor meus viuuit, et in carne mea videbo Deum. Hoc nimirum in nocte historici Paulus lumen inuenerat, cum dicebat: Omnes in Moyse baptizati sunt, in nube et in mari, et omnes eandem escam spiritali manducauerunt, et omnes eundem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spiritali consequente eos petra: petra autem erat Christus. Si igitur Redemptoris speciem petra tenuit, cur non figuram illius beatus Iob insinuet, qui eum, quem voce prætulit, etiam passione signauit? Vnde et non immerito, Iob videlicet dolens dicitur, quia illius in se imaginem exprimit, de quo per Isaiam longe ante annunciatur, quod dolores nostros ipse portauit. Sciendū quoque est, quodd Redemptor noster vnā se personam cum sancta Ecclesia, quā assumpsit exhibuit. De ipso enim dicitur: Qui est caput, Christus. Rursumq. de eius Ecclesia scriptum est: Et corpus Christi, quod est Ecclesia. Beatus igitur Iob, qui mediatoris typum eo verius tenuit, quo passionē illius non loquendo tantummodo, sed etiam patiēdo prophetauit, cum in dictis factisq. suis expressioni Redemptoris innititur, repente ad significationem corporis aliquando deriuatur: vt quo Christum et Ecclesiā vnā personam credimus, hoc etiā vnus personæ actibus significari videamus. Vxor vero eius, quæ eum ad maledicendum prouocat, quid aliud, quàm prauitatem carnalium signat? Qui intra sanctam Ecclesiam incorrectis moribus positi, eo durius vitam fideliū, quo viciniū premunt: quia dum vitari a fidelibus quasi fideles nequeunt, tanto grauius, quanto et interius tolerantur. Amici vero eius, qui quasi dum consulunt, inuachuntur, hæreticorum figuram exprimunt, qui sub specie consulendi, agunt negotium seducendi. Vnde et ad beatum Iob dum pro Domino verba

faciunt, a Domino reprobantur: quia videlicet omnes hæretici dum Deum defendere nituntur, offendunt. Vnde eis apte et ab eodem viro sancto dicitur: Disputare cum Deo cupio, prius vos offendens fabricatores mendacij, et cultores peruersorū dogmatum. Constat ergo eos hæreticorum typum gerere, quos sanctus vir redarguit cultui peruersorum dogmatum deferuire. Quia igitur Iob interpretatur dolēs, quo nimirum dolore, vel mediatoris passio, vel sanctæ Ecclesiæ labor exprimitur, quæ multiplici præsentis vitæ fatigatione cruciatur, amici quoque eius ex vocabulo nominis meritum suæ indicant actionis. Nam Eliphas Larina lingua dicitur Dei contemptus. Et quid aliud hæretici faciunt, nisi quod dum falsa de Deo sentiunt, cum superbiendo contemnunt? Baldath interpretatur vetustas sola. Bene autem omnes hæretici in his, quæ de Domino loquuntur, dum non intentione recta, sed appetitione temporalis gloriæ videri prædicatores appetunt, vetustas sola nominantur. Ad loquendum quippe non zelo noui hominis, sed vitæ veteris prauitate concitantur. Sophar quoque Larino sermone dicitur dissipatio speculæ, vel speculationem dissipans. Mentis namque fidelium ad contemplanda superna se erigunt, sed dum hæreticorum verba peruertere recta contemplanter apperunt, speculam dissipare conantur. In tribus itaque amicorum Iob nominibus, tres in hæreticis perditionum casus exprimuntur. Nisi enim Deum contemnerent, nequaquam de illo peruersa sentirent: et nisi vetustatem contraherent, in nouæ vitæ intelligentia non errarent: et nisi speculationem bonorum destruerent, nequaquam eos superna iudicia tam distincto examine pro verborum suorum culpa reprobarent. Contemnendo igitur Deum, in vetustate se retinent, sed in vetustate se retinendo, prauis suis sermonibus speculationi rectorū nocent. Post hos quoque Helii iunior in beati Iob exprobratione subiungitur, ex cuius persona videlicet species quorundā doctorum fidelium, sed tamen arrogantium designatur. Cuius verba non facile intelligimus, nisi ea ex subsequenti dominica correptione pensemus. Ait namque de illo Dominus: Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis? Cum vero dicit sententias, sed non addit protinus quales, vult proculdubio bonas intelligi. Nā cum sententiæ nominantur, nisi etiā male dicantur, malæ sentiri non possunt. In bono enim semper sententias accipimus, quæ sine reprobationis adiectione ponuntur, sicut scriptum est: Sapientior sibi videtur piger septem viris loquentibus sententias. Quod vero dicitur, quia eius sententiæ imperitis sermonibus inuoluuntur, hoc summo opere ostenditur, quia ab eo cum elationis fatuitate proferuntur. Magna quippe in eo imperitia est, humiliter dicere nescire quod dicit: et veritatis sensibus elationis verba miscere. Omne enim, quod dicitur, quadripartita potest qualitate distingui: si aut mala male, aut bona bene, aut mala bene, aut bona male dicantur. Male enim malum, dicitur, cum res peruersa suadet, sicut scriptum est: Benedic Deo, et morere. Bonum bene dicitur, cum recte recta prædicatur, sicut Ioannes ait: Agite poenitentiam, appropinquauit enim regnum cælorum. Malum bene dicitur, quando per os dicentis idcirco vitium exprimitur, vt reprobetur, sicut Paulus ait: Femine eorum immutauerunt naturalem vsum, in eum, qui est contra naturam. Quo loco execranda quoque virorum facinora subdidit: sed honeste inhonesta narrauit, vt multos ad honestatis formam inhonesta narrando reuocaret. Male autem bonum dicitur, cum rectum aliquid recto studio non profertur, sicut illuminato cæco, Pharisei dixisse perhibentur: Tu sis discipulus eius. Quod maledictionis vtique dixerunt studio, non orationis voto. Vel sicut Caiphas ait: Expedi vnum hominem mori pro populo, vt non tota gens pereat. Bonum quippe, cum bene locutus est: quia dum crudelitatem necis appetijt, redemptionis gratiam prophetauit. Hoc igitur modo Helii quoque dicere non bene bona reprehenditur: quia in his, quæ veraciter loquitur, arroganter inflatur. Qui in eo speciem arrogantium signat, quo per sensum rectitudinis in rumoris verba se eleuat. Sed quid est quod tres amicos reconciliari per septem sacrificia diuina vox præcipit. Helii vero sub vnus tantummodo sententiæ increpatione derelinquit, nisi quod nonnumquam hæretici diuinæ gratiæ largitate perfulsi, ad vnitatem sanctæ Ecclesiæ redeunt? Quod bene ipsa amicorum reconciliatione signatur, pro quibus tamen beatus Iob exorare præcipitur: quia nimirum hæreticorum sacrificia accepta Deo esse non possunt, nisi pro eis vniuersalis Ecclesiæ manibus offerantur, vt eius meritis remedium salutis inueniant, quam verborum suorum iaculis impugando

Pro 26. 6

3.

Matt. 3. a

Rom. 7. d

Iam. 9. f

Iam. 11. f

E

A gnando feriebant. Vnde et septem pro eis sacrificia memorantur oblata: quia dum septiformis gratiæ spiritum confitentes accipiunt, quasi septem oblationibus expiantur. Hinc in Ioannis Apocalypsi per septenarium Ecclesiæ numerum, vniuersalis Ecclesiæ designatur. Hinc per Salomonem de sapientia dicitur: Sapientia edificauit sibi domum, excidit columnas septem. Ipso ergo sacrificiorum numero reconciliati hæretici, quid prius fuerint exprimunt, qui perfectioni septiformis gratiæ non nisi redeundo iunguntur. Bene autem tauros pro se et arietes obtulisse describuntur. In tauro quippe ceruix superbiæ, in ariete autem ducatus gregum sequentium designatur. Quid itaque est pro eis tauros arietesque mactare, nisi eorum superbum ducatum interficere, vt de se humilia sentiant, et post se corda innocentium iam non seducant? Ceruice enim tumentis ab Ecclesiæ vniuersitate resiliant, et infirmos post se populos, quasi sequentes greges trahebant. Veniant igitur ad beatum Iob, id est, reuertantur ad Ecclesiam, et septenario sacrificio tauros, et arietes mactandos offerant: quia vt vniuersali Ecclesiæ coniungantur, humilitate interueniente, interficiant quidquid prius tumidum de superbo ducatu sapiebant. Helii vero, per quem vanæ gloriæ amatores signati sunt, etiam intra sanctam Ecclesiam constituti, qui ea, quæ recte sentiunt, humiliter proferre contemnunt, nequaquam per sacrificium reconciliari præcipitur: quia arrogantes quidem, sed tamen fideles, pro eo, quod iam intus sunt, per septem sacrificia reuocari non possunt. Quos tamen sub Helii specie sententia diuina redarguit, atque in eis non veritatis sententias, sed elationis mentem ac verba tumida reprehendit. Quæ nimirum reprehensio, quid aliud signat, nisi quod eos intra positos supernæ distinctionis increpatio, vel per flagellum corrigit, vel per iustum examen sibimetipsis relinquit? Tales quippe intra sanctam Ecclesiam recta quidem prædicant, sed tamen, Deo iudice, audire merentur aduersa: quia per ea bona, quæ non propria proferunt, non auctoris sui gloriam, sed propriam laudem querunt. Vnde hoc quoque caute pensandum est, quod diuina voce de Helii dicitur: Quis est iste? Prima quippe exprobatio, est talis interrogatio. Nam quis est iste non dicimus, nisi de eo vtique, quem nescimus. Nescire autem Dei, reprobare est: vnde quibusdam, quos reprobos, in fine dicturus est: Nescio vos vnde sitis, discedite a me omnes operarii iniquitatis. Quid est ergo de hoc arrogante requirere, quis est iste? nisi aperte dicere: Ego arrogantes nescio, id est, eorum vitam in sapientiæ meæ virtute non approbo: quia laudibus humanis dum instantur, a vera gloria æternæ retributionis inanescunt. Cuius dum sententias minime respuit, sed tamen eum ipsum, qui illas protulit reprehendit, quasi aperte insinuat, dicens: Noui, quæ dicit, sed ignoro, qui dicit: quia veraciter prolata approbo, sed eum, qui de bonis, quæ profert, extollitur, non agnosco. Vt vero apertius ostendamus in elationis iactantia Helii, quàm turpiter defluat, formam prius ostendere boni prædicatoris debemus: quatenus ex statu huius rectitudinis monstretur liquido tortitudo, quàm praua sit incuruationis. Sanctæ vniuersalis Ecclesiæ spiritualis quisque prædicator in cunctis, quæ dicit, solerti cura se inspicit: ne in eo, quod recta prædicat, vitio se elationis extollat: ne vita a lingua discordet, ne pacem, quàm in Ecclesia annunciat, in seipso, dum bene dicit, et male viuunt, amittat. Sed studet summopere contra maledicos rumores aduersantium, et defendere loquendo, quod viuunt, et ornare viuendo, quod dicit. Nec in his omnibus suam, sed auctoris gloriam querit: atque omnem sapientiæ gratiam, quam vt loqueretur accipit: non suis se æstimat meritis: sed eorum intercessionibus, pro quibus loquitur, accepisse. Sicq. dum se infra deijcit, superest: quia suæ nimirum magis mercedi proficit, eo quod bona, quæ exercere præualeat, alienis meritis reddit. Indignum se omnibus iudicat, etiam cum dignus cunctis viuat. Scit enim, quod bona, quæ innotescunt hominibus, sine periculo esse vix possunt. Et quamuis sapientem se esse sentiat, vellet tamen esse sapiens, non videri: atque hoc sibi omnimodo, quod loquendo proditur, pertimescit, et si liceat, tacere appetit, dum esse multo tutius silentium cernit: eosq. se feliciores putat, quos intra sanctam Ecclesiam locus inferior per silentium occultat: et tamen vt sanctam Ecclesiam defendat, quia ad loquendum vi charitatis impellitur, ex necessitate quidem officium locutionis suscipit, sed ex magno desiderio otium taciturnitatis querit. Hoc seruat voto, illud exercet ministerio. Hanc autem dicendi formulam arrogantes ignorant. Neque enim loquuntur, quia causæ eue-

Apoc. 1. d
Tron. 9. a

4.

Luc. 13. e

niant,

niunt, fed caufas euenire appetunt, vt loquantur. Quorum nunc Heliu speciem fi-
gnat, qui in locutione fua immenfo fe vitio elationis exaltat. Igitur finitis beati
Iob fermonibus, fubditur:

CAPVT TRIGESIMVM SECVNDVM BEATI IOB.

Miserunt autem tres viri isti respondere Iob, eo quod iustus
sibi videretur. Et iratus indignatusq. est Heliu filius Barachel
Buzites, de cognatione Ram. Iratus est autem aduersum
Iob, eo quod iustum se esse diceret coram Deo. Porro ad-
uersum amicos eius indignatus est, eo quod non inuenissent
responsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent
Iob. Igitur Heliu expectauit Iob loquentem, eo quod seniores essent, qui loque-
bantur. Cum autem vidisset quod tres respondere non potuissent, iratus est ve-
hementer. Respondensq. Heliu filius Barachel Buzites dixit: Junior sum tem-
pore, vos autem antiquiores. Idcirco denisso capite venitus sum indicare vo-
bis meam sententiam: Sperabam enim quod ætas prolixior loqueretur, & an-
norum multitudo doceret sapientiam. Sed vt video, spiritus est in homini-
bus, & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Non sunt longæui sa-
pientes, nec senes intelligunt iudicium. Ideo dicam: Audite me, & ostend-
am vobis etiam ego meam sapientiam. Expectaui enim sermones vestros,
audiui prudentiam vestram. Donec disceptaretis sermonibus vestris: & do-
nec putabam vos aliquid dicere, considerabam. Sed vt video, non est, qui
arguere possit Iob, & respondere ex vobis sermonibus eius. Ne forte dica-
tis: Inuenimus sapientiam, Deus proiecit eum, non homo. Nihil locutus
est mihi, & ego non secundum sermones vestros respondebo illi. Extimuerunt,
nec responderunt vltra, abstuleruntq. a se eloquium. Quoniam igitur expe-
ctauit, & non sunt locuti, steterunt, nec responderunt vltra: respondebo &
ego partem meam, & ostendam scientiam meam. Plenus enim sum sermo-
nibus, & coartat me spiritus vteri mei. En ventet meus quasi mustum abs-
que spiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit. Loquar & respirabo paulu-
lum: apertiam labia mea, & respondebo. Non accipiam personam viri, &
Deum homini non æquabo. Nescio enim quamdiu subsistam, & si post
modicum tollat me factor meus.

*Quod nomen Helii, & loci & cognationis eius, intentionem ipsius
denotant. Caput I I.*

O Miserunt autem tres viri isti respondere Iob, eo quod iustus sibi videretur. Hoc
quod de eo dicitur: Eo quod iustus sibi videretur, sacræ huius scriptor historie
ad amicorum iudicium retulit, non autem beatorum Iob de elationis timore reproba-
uit. Sequitur: [Et iratus indignatusq. est Heliu filius Barachel Buzites de cognatione
Ram.] Bene hæc ipsa vel eius, vel parentis, vel loci, vel cognationis nomina no-
tam propriæ exprimunt actionis. Helii quippe interpretatum sonat, Deus meus iste,
vel Deus Dominus. Per quem, sicut superius diximus, designatur recta fides arrogan-
tium intra Ecclesiam positorum. Vnde eis et hoc ipsum eius etiam nomen congruit.
Nam quamuis iuxta dominicæ præcepta non viuunt, Deum tamen dominum esse re-
cognoscunt: quia in veritate carnis etiam formam deitatis intelligunt, sicut per Pro-
phetam dicitur: Scitote quoniam Dominus ipse est Deus. Barachel vero interpreta-
tum, dicitur benedictio Dei: Buzites autem, contemptibilis. Quod arroganter præ-
dicantibus

A dicantibus bene vtrumque concordat: quia in prædicationis facultate benedictionem quidem gratiæ diuinæ pereipiunt, sed in elatis suis moribus esse eam contemptibilem ostendunt. Ipsa quippe quæ acceperunt bona, eo despicabilia faciunt, quo nequaquam eis bene vti nouerunt. Aptè autem etiam de cognatione Ram dicitur: Ram quippe interpretatur excelsus. Excelsus namque est fidelium populus, qui huius vitæ infima, et abiecta contemnit. Excelsi sunt qui dicere cum Paulo nouerunt: Nostra conuersatio in cælis est. Helii itaque de cognatione Ram dicitur: quia vnusquisque prædicator arrogans intra vniuersalem Ecclesiam positus, sanctis populis fidei veritate sociatur, quâuis ab eorum vita elationis prauitate disjungitur. Sequitur.

Quod sectatores vana gloria, dum se omnibus præferunt, alios nihil scire, nec recte iudicare indicant.

Caput 111.

I Ratus est autem aduersus Iob, eo quod iustum se diceret coram Deo. Porro aduersus amicos eius indignatus est, eo quod non inuenissent responsum rationabile, sed tantummodo condemnasset Iob.] Solerter intueudum est quod beatum Iob ideo reprehendit, quod coram Deo se iustum esse dixerat: amicos vero eius ideo redarguit, quod condemnantes eum, responsum contra illum rationabilem non dederunt. Istis namque indicijis aperte colligitur, quod per eum species amatorum vanæ gloriæ designatur. Iob quippe de præsumpta iustitia, amicos vero eius de stulta responsione redarguit. Cuncti enim vanæ gloriæ sectatores, dum se omnibus præferunt, alios quidem de fatuis sensibus, alios autem de indignis meritis reprehendunt: id est, alios censent nihil scire, alios non bene viuere. Et quamuis iuste omnes extra Ecclesiam positos praua sentire redarguant, tamen etiam eos, qui intus sunt, pro vitæ despectu contemnunt, et contra illos ex magnitudine recte sentiendi, contra istos vero quasi ex merito bene viuendi superbiunt. Bene autem Helii modo beatum Iob, modo amicos eius increpare perhibetur: quia amatores vanæ gloriæ aliquando intra sanctam Ecclesiam constituti, et aduersarios premunt, dum vera prædicant, et eiusdem sanctæ Ecclesiæ moribus contradicunt, dum de ipsa prædicatione gloriantur. Premunt aduersarios virtute dicti: premunt sanctam Ecclesiam qualitate dicendi. Illos prædicatione veritatis, istam vitio elationis impugnant. Sequitur: [Igitur Helii expectauit Iob loquentem, eo quod seniores essent, qui loquebantur. Cum autem vidisset quod tres responderent non potuissent, iratus est vehementer.] Quamuis sancta Ecclesia ut proculdubio aduersarij suis antiquior, quia de illa ipsi, non autem exijt ipsa de illis: sicut de eis per Ioannem dicitur: Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: recte tamen eisdem aduersarij Helii iunior fuisse describitur: quia nimirum post exorta hæreticorum bella, esse intra sanctam Ecclesiam fastu scientiæ inflati arrogantes coeperunt. Cum enim grauiora hostium prodire certamina, tunc sunt profecto subtiliora sensuum spicula requisita, tunc argumentorum obstacula, tunc perplexior indago verborum. Quæ sæpe viri ferentes ingenio, dum congrue inueniunt, arroganter intumescunt, et quod per elationis vitium plerumque contingit, iisdem acutis sensibus, quibus hostes feriunt, proferuntur: dum in his, quæ recte de Deo sentiunt, non Dei, sed suam gloriâ quaerunt. Vnde Helii quoque multa quidem recte loquitur, et tamē diuinæ vocē, ac si peruersa dixerit, increpatur. Cum vero dicitur, quia Helii expectauit Iob loquentem, eo quod seniores essent, qui loquebantur: aperte beato Iob non pro sua, sed pro amicorū reuerentia honorem reuerasse monstratur: quia videlicet arrogantes intra positi eandem sanctam Ecclesiam, quam defendunt, despiciunt, et plerumque contingit, ut plus ingenia male sapientium, quàm simplicem vitam innocentium venerentur: plus reseruent linguis extra loquentium, quàm meritis intra positorum: quamuis vtriusque ex diuerso obuiant, cum et ab illis rectitudine sensuum, et a sancta Ecclesia morum prauitate discordent. Sequitur: [Respondensq. Helii filius Barachel Buzites dixit: Iunior sum tempore, vos autem antiquiores. Idcirco demisso capite veritus sum impicare vobis meam sententiam. Spectabam enim quod ætas prolixior loqueretur, et annorum multitudo doceret sapientiam.] Cuncta hæc, quæ ab eo per tumorem superbiæ proferuntur, cursim potius perstringenda sunt, quàm attentius exponenda. Quæ enim soliditate grauitatis carent, expositionis subtilitate non indigent. Sed solum pato breuiter intimandum, quod Helii quamdiu pro ætatis suæ respectu tacuit, sapientior

tior fuit: cum vero in alijs annorum multitudinem semetipsum præferens despicit, quàm pueriliter desipiat ostendit. Nam contra eius sententiam, et ætas prolixior loquitur, et per annorum multitudinem sapientia docetur: quia etsi longævitas sensum non præbet, vsum tamen vehementer exercet. Sequitur:

Quod quattuor modis arrogantium tumor dignoscitur. Cum autem bonum a seipsis habere se æstimant, aut a Deo, sed meritis suis: aut cum se iactant habere quod non habent: aut cum ex eo quod singulariter sibi habere videntur, ceteros contemnunt. Caput. 1111.

Sed ut video, spiritus est in hominibus, et inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Hæc recte diceret, si eandem intelligentiam sibi præ ceteris non arrogaret. Neque enim parva condemnatio est ex eo bono, quod communiter datur, priuare gloriari, scire bonum unde acceperit, et nescire quo modo bono uti debeat, quod accepit. Quattuor quippe sunt species, quibus omnis tumor arrogantium demonstratur, cum bonum aut a semetipsis habere se æstimant: aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putant: aut certe cum iactant se habere quod non habent: aut despectis ceteris singulariter videri appetunt habere quod habent. A semetipso enim bonum se habere iactabat, cui per Apostolum dicitur: Quid autem habes quod non accipisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Rursum ne dari nobis bonum gratiæ pro nostris præcedentibus meritis crederemus, idem Apostolus admonet dicens: Gratia estis saluati per fidem, et hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur. Qui etiam de semetipso ait: Qui prius fui blasphemus, et persecutor, et contumeliosus: sed misericordiam consecutus sum. Quibus verbis aperte declarat, quod gratia non pro meritis tribuatur, dum ex seipso docuit, et quid de malitia meruit, et quid de beneuolentia accepit. Rursum nonnulli iactant se habere quod non habent, sicut diuina voce per Prophetam de Moab dicitur: Superbiam eius, et arrogantiam eius ego noui, et quod non sit iuxta eum virtus eius. Et sicut angelo Ecclesiæ Laodicæ dicitur: Quia dicis quod diues sum, et locupletatus, et nullius egeo: et nescis quia tu es miser, et miserabilis, et pauper, et cæcus, et nudus. Rursum nonnulli despectis ceteris videri appetunt singulariter bonum habere quod habent. Vnde et phariseus idcirco de templo absque iustificacione descendit: quia bonorum operum meritum sibi quasi singulariter tribuens, orani publicano se prætulit. Sancti quoque Apostoli ab hoc elationis vitio reuocantur, qui de prædicatione redeunt, cum elati dicerent: Domine in nomine tuo etiam demonia nobis subiecta sunt: ne de hac miraculorum singularitate gauderent, ilico eis respondit Dominus, dicens: Videbam satanam velut fulgur de cælo cadentem. Ipse quippe singulariter elatus dixerat: Super astra cæli exaltrabo solium meum, sedebam in monte testamenti in lateribus Aquilonis: similis ero Altissimo. Et mire Dominus ut in discipulorum cordibus elationem premeret, mox iudicium ruinæ retulit, quod ipse magister elationis accepit: ut in auctore superbix discerent, quid de elationis vitio formidarent. In hac itaque arrogantix quarta specie crebro humanus animus labitur: vrid, quod habet, habere se singulariter gloriatur. In qua tamen similitudini diabolicæ vicinijs appropinquat: quia quisquis bonum se habere singulariter gaudet, quisquis videri sublimior ceteris quærit, illum videlicet imitatur, qui despecto bono societatis angelorum, sedem suam ad Aquilonem ponens, et Altissimi similitudinem superbe appetens, per iniquum desiderium quasi ad quoddam culmen conatus est singularitatis erumpere. Helii ergo quamuis dari a Domino sapientiam confitetur, in hac tamen elationis specie labitur, ut sapientiozem se ceteris gaudeat, et quasi de singulari bono sese inaniter extollat. Quod verbis sequentibus indicat, dicens: [Non sunt longæui sapientes, nec senes intelligunt iudicium, ideo dicam: Audite me, ostendam vobis et ego meam sapientiam.] Expectaui enim sermones vestros, audiui prudentiam vestram donec discerptaretis sermonibus, et donec putabam vos aliquid dicere, considerabam. Quantum ad intentionem litteræ spectat, loquens Helii indicat quàm superbe tacuerit. Cum enim dicit: Expectaui enim sermones vestros, et putabam vos aliquid dicere: aperte declarat se ad verba senum iudican-

Atis potius studio, quam tacentis voto tacuisse. Quamuis hæc melius vitam arrogan-
tium designant, qui aliquando intra sanctam Ecclesiam positi, cum eiusdem sanctæ
Ecclesiæ aduersarios conspiciunt, non in eis annos temporum, sed intentionem so-
lent pensare verborum. Nam quantolibet sint eisdem arrogantibus antiquiores hæ-
retici, eos audacter comprimunt, in quorum verbis dogmata peruersa reprehē-
dunt. Sequitur: [Sed vt video, non est qui arguere possit Iob, et respondere ex vo-
bis sermonibus eius: ne forte dicatis: Inuenimus sapientiam, Deus proiecit eum,
non homo.] Sæpe hæretici per hoc quod esse, et hominibus despicabiles solent, cum
a cunctis fere gentibus sanctam Ecclesiam venerari conspiciunt, opinionem eius qui-
bus valent obreccitationibus lacerare contendunt, dicentes: Idcirco illi cuncta tem-
poralia suppetunt, quia ei præmia æternorum munerum subtrahuntur. Quorum
vocius Helii obuiat, dicens: [Ne forte dicatis: Inuenimus sapientiam, Deus pro-
iecit eum, non homo.] Ac si arrogantes intra sanctam Ecclesiam, sed tamen fideles
contra hæreticos dicant: Per hoc, quod sanctam Ecclesiam in honore hominum
florere temporaliter cernitis, proiectam eam a Domino non credatis. Scit enim Re-
demptor eius; et in hoc itinere solatia venienti tribuere, et peruenienti ad æternam
patriam superna præmia reservare. Incassum igitur dicitis: quia Deus eam, et non
homo proiecerit, cum venerari illam a cunctis fere hominibus videtis: quia sic ei
terrenæ gloriæ adiumentum tribuitur, vt per hoc multiplicius eriam ad cælestia sub-
uehatur. Sequitur: [Nihil locutus est mihi, et ego non secundum vestros sermones
respondeo illi.] Quid est, quod ait: Nihil locutus est mihi? Numquid sancta Eccle-
sia per prædicatores iustos cum intra se arrogantes conspiciat, erudire ac redarguere
prætermittit? Exerceat hæc, et quotidie exercere non cessat. Sed Helii, qui loquen-
tem publice beatus Iob audierat, dicat: Nihil locutus est mihi, quia nimirum om-
nes arrogantes, voces quidem sanctæ Ecclesiæ audiunt, sed sibi eas dici dissimulant,
quando elationis vitium emendare contemnunt. Nec se de superbia redargui æsti-
mant: quia esse se humiles putant: quia etiam redargui despiciunt, dum sapientio-
res se et ipsi redarguentibus arbitrantur. Quod vero ait: Et ego non secundum ser-
mones vestros respondeo ei: bene beato Iob non secundum sermones eorum respon-
dere se dicit. Arrogantes enim intra sanctam Ecclesiam positi, respondent contra
eam: sed non sicut hæretici extetius constituti. Neque enim contradicunt ei praua
prædicanda, sed peruersæ viuendo: quia nec de Deo, vt hæretici indigna sentiunt, sed
de se plus quam necesse est, digna suspicantur. Sequitur: [Extimuerunt nec respon-
derunt vltra, abstuleruntq. a se eloquium.] Bene ad Helii verba amici Iob exti-
muisse referuntur: quia nonnumquam arrogantes Ecclesiæ defensores, quamuis or-
dinem dicendi non teneant, tamen aduersarios ipsa dictorum virtute perturbant.
Sequitur: [Quoniam igitur expectaui, et non sunt locuti: steterunt, nec responderunt
vltra.] Finis esse locutionis sapientium solet, vt eorumque dicant, quo aduersariis
silentium imponant. Non enim se ostendere, sed praua docentes compescere cu-
piunt. Postquam vero de amicis Iob dictum est: [Extimuerunt, nec responderunt
vltra, abstuleruntq. a se eloquium.] Helii subiungens, ait: [Expectaui, et non
fui locuri: steterunt, nec responderunt vltra.] Et illis iam silentibus, adhuc verba
multiplicat: quia videlicet vir arrogans, et formam in se arrogantium intentans, non
aduersariorum dicta superare, sed suam sapientiam ostentare festinat. Vnde et sequi-
tur: [Respondeo et ego partem meam, et ostendam scientiam meam.] Hanc enim
partem suam omnis arrogans æstimat, si scientiam non tam habeat, quam ostendat:
quia nimirum omnes elati scientiam habere non appetunt, sed ostendere. Quo con-
tra bene per Moysen dicitur: Vas, quod non habuerit operculum, nec ligaturam de-
super, immundum erit. Tegmen quippe operculi, vel ligatura, est censura discipli-
næ silentij, qua quisquis non premitur, quali vas immundum pollutumq. reprobat. Num. 19. 6
An non vas sine operculo Helii fuerat, qui hanc esse partem suam æstimauerat, si
ostenderet scientiam, quam habebat? Quasi enim vas sine operculo, vel ligatura
polluitur, qui per studium ostentationis patens, nullo velamine taciturnitatis ope-
ritur. Prædicatores autem sancti partem suam reputant, si intus, quidem ipsi de sa-
pientia gaudeant, foris autem alios ab errore compescant: neque a se ipsi ira loquen-
do exeunt, vt gaudium mentis in ostensione ponant disertæ locutionis: sed bonum
scientiæ

- A** quo in Euangelio Dominus dicit: Vinum nouum mittunt in vres novos. Ex quo, dum repente replerentur Apostoli, dum linguis omnibus loquerentur, a Iudæis nescientibus, sed tamen vera attestantibus dictum est: Hi musto pleni sunt, Lagunculas vero, infirmas ipsa humanitate consentias, vel certe hæc terrena corporum valcula, non inconuenienter accipimus: de quibus Paulus Apostolus ait: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Helio autem, quia, sicut superius diximus, sic inflatione elationis extenditur, ac si ad loquendum per charitatis gratiam ardore Spiritus sancti accendatur, sensus sui spiritum in eo, quod tacuit, quasi musto absque spiraculo comparauit. Et bene ait: quod lagunculas nouas dirumpit, quia sancti Spiritus feruor, non solum veteri, sed etiam noua vita vix capitur. Mustum ergo lagunculas nouas dirumpit, quia feruoris eius potentia etiam spiritalia corda transcendit. [Loquar et respirabo paululsi, aperiam labia mea, et respondebo.] Bene ait, respirabo: quia sicut labor iustorum est videre praua, nec corrigere, ita grauis est labor arrogantium, si quod sapiunt, non ostendunt. Vim quippe intrinsecus æstantem ferre vix possunt, si omne, quod sentiunt, paulo tardius innotescunt. Vnde necesse est, ut cum res bona agitur, prius eius elatio in corde vincatur, ne si a radice miseræ intentionis prædeat, amatos nequitiz fructus producat.

Quod hi, qui adhuc vitij impugnavi se sentiunt, aliorum curam suscipere omnino non presumant.

Caput V. 1.

- H**I ergo, qui adhuc vitiorum bello subiacent, nequaquam per prædicationis vsum præesse magisterio ceterorum debent. Hinc est enim, quod iuxta diuinæ dispensationis vocē, ab anno vigesimo et quinto Leuitæ tabernaculo seruiunt, sed a quinquagesimo custodes vasorum fiunt. Quid enim per annum quintum ac vigesimum, in quo flos iuuentutis oboritur, nisi ipsa contra vnumquodque vitium bella signantur? Et quid per quinquagesimum, in quo et iubilei requies continetur, nisi interna requies edomito bello mētis exprimitur? Quid vero per vasa tabernaculi, nisi fidelium animarū figuratur? Leuitæ ergo ab anno vigesimo et quinto tabernaculo seruiūt, et a quinquagesimo custodes vasorum fiunt, ut videlicet, qui adhuc impugnantium vitiōrū certamina per consensum delectationis tolerant, aliorum curam suscipere non presumant: cum vero tentationum bella subegerint, quo apud se iam de intima tranquillitate securi sunt, animarū custodiam fortiantur. Sed quis hæc tentationum prælia sibi perfecte subigat, cum Paulus dicat: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captiuum me ducentē in lege peccati? Sed aliud est bella fortiter perpeti: aliud bellis eneruiter expugnari. In istis exercetur virtus, ne extolli debeat: in illis omnimodo extinguitur, ne subsistat. Qui igitur scit fortiter tentationem ferre certaminis, et cum tentatione concutitur, in alta arce præsidet quietis: quia etiam apud semetipsum sub seipso esse contentiones vitiorum conspiciat, quibus nulla fractus delectatione consentit. Sequitur: [Non aspiciam personam viri, et Deum homini non equabo. Nescio enim quamdiu subsistam, et si post modicum tollat me factor meus.] Recta consideratio, quod Deum homini idcirco non æquat, quia quamdiu hic subsistat vel quando ad Dei iudicium tollatur, ignorat. Et bene ait: Post modicum tollat me factor meus: quia quamlibet longum fuerit tempus vitæ præsentis, eo ipso breue est, quo permanens non est. Neque enim dignum est, ut diuturnum iudicetur, quicquid sine circumscriptur. Sed inter has sententias, quas ex veritate solidas profert, ad verba rursum elationis erumpit, dicens.

E

CAPVT TRIGESIMVM TERTIVM BEATI IOB.

Vdi igitur Iob eloquia mea, et omnes sermones meos auscultata. Ecce aperui os meum: loquatur lingua mea in faucibus meis. Simpliciter & sermone mei, & sententiam labia mea pura loquentur. Spiritus Dei fecit me, et spiraculum omnipotentis viuificauit me. Si potes, responde mihi, et aduersus faciem meam consiste. Ecce & me sicut & te fecit Deus, & de

codem luto ego quoque formatus sum. Veruntamen miraculum meum non te

terreat, & eloquentia mea non fit tibi grauis. Dixifti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audiui. Mundus fum ego, & abſque delicto immaculatus, & non eſt iniquitas in me. Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus eſt me inimicum ſibi. Poſuit in nervo pedes meos, cuſtodiuit omnes ſemitas meas. Hoc eſt ergo, in quo non es iuſtificatus. Reſpondebo tibi, quia maior fit Deus homine. Aduerſus eum contendis, quòd non ad omnia verba reſponderis tibi. Semel loquitur Deus, & ſecundo idipſum non repetit. Per ſomnium in viſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo: tunc aperit aures virorum, & erudiens eos inſtruit diſciplina: vt auertat hominem ab his, quæ fecit, et liberet eum de ſuperbia, eruens animam eius a corruptione, & vitam illius, vt non tranſeat in gladium. Incepat quoque per dolorem in lectulo, et omnia oſſa eius marceſcere facit. Abominabilis ei fit in vita ſua panis, & animæ illius cibus ante deſiderabilis. Tabefcet caro eius, & oſſa, quæ teſta fuerant, nudabuntur. Appropinquare corruptioni anima eius, & vita illius moriſeris. Si fuerit pro eo angelus loquens vnum de ſimilibus, vt annunciet hominis æquitate, miſerebitur eius, & dicit: Libera eum, et non deſcendat in corruptionem. Inueni, in quo ei propitius. Conſumpta eſt caro eius a ſupplicijs: reuertatur ad dies adoleſcentiæ ſuæ. Deprecabitur Deum, & placabilis erit ei, & videbit facièm eius in iubilo, et reddet homini iuſtitiam ſuam. Reſpiciet homines, et dicit: Peccaui, et vere deliqui, & vt eram dignus, non recepi. Liberauit animam ſuam ne pergeret in interitum, ſed viuens lucem videret. Ecce hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per ſingulos, vt reuocet animas eorum a corruptione, & illuminet luce viuentium. Attende Iob, & audi me, & tace, dum ego loquor. Si autem habes quid loquaris, reſponde mihi. Loquere. Volo enim te apparere iuſtum. Quòd ſi non habes: audi me, & tace: & docebo te ſapientiam.

Quod ſuperbi ea ipſa, qua recte ſentiunt, recte proferre non poſſunt: unde eos, quos infra ſe vident, non conſulendo, ſed dominando alloquuntur.

Capitulum VII.

A Vdi ergo Iob eloquia mea, et omnes ſermones meos auſculta. Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis. Penſemus de qua elatione deſcendit, quòd beatum Iob audire ſe admoneri, quòd os aperuiſſe ſe perhibet, quòd linguam ſuam in faucibus loqui promittit. Hoc enim habet proprium doctrina arrogantium, vt humiliter neſciant inferre, quod docent, et recta, quæ ſapiunt, recte miniſtrare non poſſint. In verbis enim eorum proditur, quòd eum docent, quaſi in quodam ſibi videntur ſublimitatis culmine reſidere, eosque quos docent, vt longe infra ſe poſitos, veluti in imo reſpiciunt, quibus non conſulèdo loqui, ſed vix dominando dignantur. Recte autem his per Prophetam Dominus dicit: Vos autem cum auſteritate imperabatis eis, et cum potentia. Cum auſteritate enim et potentia imperant, qui ſubditos ſuos non tranquille ratiocinando corrigete, ſed aſpere inſectare dominando feſtinant. At contra vera doctrina tanto vehementius hoc elationis vitium fugit per cogitationem, quanto ardentius verborum ſuorum iaculis ipſum magiſtrum elationis inſequitur. Cauet enim ne eum magis elatis moribus prædicit, quem in corde audientium ſaceris ſermonibus inſectatur. Humilitatem namque, quæ magiſtra eſt omnium materque virtutum, et loquendo dicere, et viuendo conatur oſtendere: vt eam apud diſcipulos veritatis plus moribus, quam ſermonibus eloquatur. Vnde Paulus Theſſalonicenſibus loquens, quaſi culminis proprii Apoſtolatus oblitus, ait: Facti ſumus paruuli in medio veſtrum. Vnde Petrus Apoſtolus, eum diceret: Parati ſemper ad ſatiſfactionem omni poſcendi voſ rationem, de ea, quæ in vobis eſt ſpe: in ipſa doctrinæ ſcientia qualitatem docendi aſſeruit eſſe ſeruandam, ſubdens: Sed cum modèſtia et timore, conſcientiam habentes bonam. Hoc autem, quod diſcipulo

Paulus

Ezech. 34. 4

13.

1. Theſſ. 2. b

1. Pet. 3. 6

A Paulus ait: Præcipe hæc et doce cum omni imperio: non dominationem potentie, sed auctoritatem suadet vitæ. Cum imperio quippe docetur, quod prius agitur, quam dicatur. Nam doctrinæ subtrahit fiduciam, quando conscientia præpedir linguam. Non ergo ei potestatem elatæ locutionis, sed bonæ fiduciam insinuauit actionis. Vnde etiam de Domino scriptum est: Erat enim docens, sicut potestatem habens, non sicut scribæ et pharisæi. Singulariter namque, ac principaliter solus ex potestate bona locutus est: quia ex infirmitate mala nulla commisit: Ex diuinitatis quippe potentia habuit id, quod nobis per humanitatis suæ innocentiam ministravit.

2 Tim. 4. c

Matth. 7. d

Quod rectus ordo sit in doctrina, ut consideremus in primis quales sumus, et quales fuimus. Si nec sumus, nec fuimus, quales illi sunt, quos emendare curamus, non extollamur. Item si nulla bona in eis sunt, quorum mala corrigimus, summopere attendendum est, quod ita illos potest diuina gratia permulare, ut nos posterius in bonis, qua ante accepimus, præueniant.

Caput V III.

Nos enim, quia infirmi homines sumus, cum de Deo hominibus loquimur, debemus primum meminisse, quod sumus, ut ex propria infirmitate pensemus, quo docendi ordine infirmis fratribus consulamus. Consideremus igitur, quia aut tales sumus, quales nonnullos corrigimus, aut tales aliquando fuimus, et si iam diuina gratia operante non sumus: ut tanto temperantius humili corde corrigamus, quanto nosmetipsos verius in his, quos emendamus agnoscimus. Si autem tales, nec sumus, nec fuimus, quales adhuc illi sunt, quos emendare curamus: ne cor nostrum forte superbiat, et de ipsa innocentia peius ruat, quorum mala corrigimus, alia eorū bona nobis ante oculos reuocemus. Quia si omnino nulla sunt, ad occulta Dei iudicia recurramus: quia sicut nos meritis nullis hoc ipsum bonum, quod habemus, accepimus: ita illos quoque potest gratia supernæ virtutis infundere, ut excitati posterius etiam ipsa possint bona, quæ nos ante recipimus, præuenire. Quis enim crederet, quod per Apostolatus meritum Saulus lapidatum Stephanum præcessurus erat, qui in morte eius lapidantium vestimenta seruabat? His ergo, primum cogitationibus humiliari cor debet, et tunc demum delinquentium iniquitas increpari. Sed hunc, ut sæpe dictum est, locutionis modum Heliu ignorare ostenditur, qui in locutione sua elationis typo, quasi potentia cuiusdam auctoritatis inflatur, dicens: [Audi igitur Iob eloquia mea, et omnes sermones meos audis. Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.] In faucibus vero loqui est silenter dicere, et non clamoribus vociferari. Quibus verbis arrogantes intra sanctam Ecclesiam positos signat. Hi enim velut in faucibus loqui dicuntur, quando non contra aduersarios extra viuentes clamant: sed quosdam intra sinum sanctæ Ecclesiæ, quasi vicinos, ac iuxta positos increpant. Sæpe vero arrogantes eandem quam tenet, arrogantiam se fugere ostendunt, et dum sic cuncta agunt, ut nullum lateant, hæc priuate singulis, quasi latenter narrant: quatenus non solum de sensu intelligentiæ, sed de ipso apud homines etiam arrogantia contemptu gloriantur. Vnde nunc dicitur: [Loquatur lingua mea in faucibus meis.] Ac si aperte dicatur: Quæ contra te prudenter sentio, ecce silenter narro. Aliquando autem in tantam impudentiam elationem prosiliunt, ut alijs tacentibus, ipsi soleant laudare, quod dicunt. Vnde subiungit: [Simplici e corde meo sermones mei, et sententiam labia mea puram loquentur.] Magnæ virtutis laus est simplicitas locutionis. Quam quia arrogantes non habent, habere se hanc sollicitius asserunt, ut securius audiantur. Er pure se locutores denunciant: quia dupliciter suæ malitiam deprehendi formidant. Sæpe autem et falsis vera permiscet, ut inde eorum mendacio citius credatur, vnde ineffe eis assertio veritatis agnoscitur. Quia igitur Heliu et pure se locuturum perhibuit, et dicta sua appellando sententias fauore præcurrit, eandem iam sententiam, quam promisit, adiungit, dicens:

14.

Act. 7. g

2. 2. 2.

15.

Quod sermo inordinate prolatus, scientiam, quam in audientium sensibus gignere debuerat, sedat: et quid sit, quod vir, qui seminis fluxum sustinebat, immundus erat.

Caput IX.

Spiritus Dei fecit me, et spiraculum omnipotentis viuificauit me. Subditurus vera, præmisit elata, et dicturus hoc, quod recte sciret, ante innotuit quantum tumoret. Sic nimirum sic arrogantium mentes insaniant, ut et in eis, quæ recte sentiunt, elationis suæ tortitudine deprauentur. Vnde fit, ut etiam eorum recta auditores nequaquam instruant: quia profecto illos per ea, quæ tumide sentiunt, non ad sui reuerentiam, sed

S. Greg. Tom. 2.

Aaaa 2 ad con.

ad contemptum vocant. Dumq. dictis prudentibus stultitiz verba mifcent, quia stultitia
 ab audiente defpicitur, etiam prudentia non tenetur. Hinc enim per Moyfen dicitur:
Vir, qui fluxum feminis fufinet, immundus erit. Quid est enim fermo nifi femē? Qui
 dum ordinate emittitur, audientis mens quali concipientis vterus ad boni operis prolem
 feratur. Si vero importune defluit, emittentem polluens, generandi virtutem perdit.
 Nam fi fermo femē non efferet, de prædicante Paulo nequaquam Athenienfes dicerent:
Quid vult tibi fe miniuerbius hic dicere? De quo et Lucas dicit: Ipfe enim erat dux verbi.
 Semen ergo vfu propaginis dicatum incomperenter fluens, cetera membra coinquinat,
 cum fermo, per quem in audientium fenfibus nafci fcientia debuit, fi inordinate prodeat,
 etiam quæ recte fenferit fœdat. Vnde Helii quoque etiam, quæ recte potefte fenfite, com-
 maculat, dum cui vel quid loquatur ignorat: et quali fluxum feminis fufinet, cum lin-
 guam vtilitati congruam, per verba vanæ locutionis mouet. Bono autem ordine, et fa-
 ctum fe aftruit, et animatum. Per fpiritum factum, et per fpiraculum fe narrat anima-
 rum. Facto quippe Adam, fcriptum eft: Infpirauit in faciem eius fpiraculum vitæ, et fa-
 ctus eft homo in animam viuentem. Sed hæc, quæ recte aftruit, vtrum recte exequatur,
 audiamus. Sequitur: [Si potes, refponde mihi, et aduerfus faciem meam refifte.] Ecce
 dum narrat ordinem veræ conditionis, in factum subito fuperbæ elationis erumpit, atque
 alijs verbis hoc idem replicat, dicens: [Ecce et me ficut et te fecit Deus, et de eodem luto
 ego quoque formatus fum. Veruntamen miraculum meum non te terreat, et eloquentia
 mea non fit tibi grauis.] Quid eft hoc, quod Helii ordinem veræ conditionis agnofcit,
 et modum rectæ locutionis ignorat? Quid eft, quod fe beato Iob, et conditus exæquat, et lo-
 cuturus exultat, nifi hoc, quod arrogantes omnes cunctis quidem hominibus fe æqualiter
 conditos meminerunt, fed per factum fcientiæ auditores fuos æquales fibi, vel efle, vel cre-
 dere dedignantur, eifq. fe per naturæ conditionem conferunt, fed per tumorem fcientiæ
 fuperponunt. Æquales quidem fe iudicant extitiffe nascendo, fed non æquales reman-
 fifle viuendo. Atque in eo, quod æquales quali viuendo iam non funt, illud ad maius mi-
 raculum reuocant, quod æquales nascendo fuerunt. Vnde inflatus Helii dicit: [Ecce et
 me ficut et te fecit Deus, et de eodem luto ego quoque formatus fum. Veruntamen mira-
 culum meum non te terreat: et eloquentia mea non fit tibi grauis.] Habent hoc etiam
 arrogantes proprium, quod prius quam dicant, mira fe dicere femper exiftimant, et locu-
 tionem fuam admirando præueniunt: quia vel in acutis fenfibus ipfa elatio quanta fit fa-
 tuitas, ignorant. Notandum quoque eft, quod Paulus, dum mire Hebræos admoneret, ad-
 iunxit: Rogo autē vos fratres, vt fufferatis verbum folatii, etenim per paucis fcripti vobis.
 Helii autē inania protulit, et quali confolatio fubiunxit: Miraculum meū non te terreat,
 et eloquentia mea non fit tibi grauis. Ille dicta fua verbum folatii: hic vero eloquen-
 tiam, et miraculum vocat. Ecce quàm diftincti fapores prodeunt fructuum ex diuerfa ra-
 dice cogitationum. Ille de magnis humiliter fenfit, ifte de minimis fe inaniter erigit.
 Quid ergo inter hæc, nifi hoc folerter eft intuemdum, quod et afcenfuri in imo fe efle con-
 fiderant, et cafuri femper in præcipiti ftant? Salomone at teftante, qui ait: Ante ruinam
 exaltatur cor, et ante gloriam humiliatur. Sequitur:

Quod fuperbi non tam confolari, quàm increpare defiderant. Caput IX.

Dixiſti ergo in auribus meis: et vocem verborum tuorum audiui.] Atque candem vo-
 cem ſubiungēs, ait: [Mundus ſum ego, et abſque delicto immaculatus, et non eſt ini-
 quitas in me. Quia querelas in me reperit: ideo arbitratus eſt me inimicum ſibi. Poſuit
 in neruo pedes meos, cuſtodiuit omnes ſemitas meas.] Moxq. contra hæc verba, quæ beatus
 Iob dixiſſe narrauit, ſententiam ſuam proferens, ait: [Hoc eſt ergo, in quo non eſt iuſtificatus
].] Profecto beatus Iob veraciter dixerat, quod abſque culpa fuerit flagellatus. Hoc
 enim ipſe de ſe, quod de illo ad diabolum Dominus dixit: Commouiſti me aduerſus eum,
 vt affligerem illum fruſtra. Sed Helii non credidit, ceſſante culpa, poſuiſſe eum etiam pro
 gratia flagellari. Nefciebat enim flagellis eius non deleri vitium, ſed meritum augeri, et
 pro eo, quod ſine delicto ſe dixerat flagellatum, hæc eum ſententia increpare, dicens: [Hoc
 eſt ergo, in quo non eſt iuſtificatus.] Habet enim hoc arrogantes proprium, vt plus argue-
 re appetant, quàm confolari: et quæque hominibus euenire cognofcunt, ex ſolis eueniſſe
 iniquitatibus arbitrentur. Nefciunt quippe occulta iudicia ſubtiliter quærere, atque
 id, quod non intelligunt, humiliter perſcrutari: quia eos ſepe a ſecretis inueſtigationibus
 iudicio-

A iudiciorum Dei, ipsa scientia suae elatio deiecit, dum extollit. Obstacleum namque veritatis est tumor mentis: quia dum inflat, obnubilat. Qui et si quando scientiam videntur adipisci, quasi de quodam rerum cortice, et non de secreta dulcedinis medulla pascuntur, micantibusq. ingenijs sæpe exteriora tantummodo attingunt, sed interni gustum saporis ignorant: videlicet foris acuti, sed intus cæci sunt. Neque id de Deo sentiunt, quod dulce interius fapiat, sed quod excussum exterius sonet. Qui etsi secreta quædam intelligendo percipiunt, eorum dulcedinem experiri non possunt, etsi nouerunt quo modo sunt, ignorant, vt dixi, quo modo sapiunt. Erfit plerumque, vt fortiter dicant, sed tamen iuxta ea, quæ dicunt, viuere nesciant. Vnde bene quidam sapiens dixit: Mihi autem der Deus, hæc dicere ex sententia. Sententia quippe a sensu vocata est. Et recta, quæ intelligit, non ex sola scientia, sed ex sententia dicitur esse, quia sententia est, quæ sententiam

suorum sensum non penetrat: quia ab interno gustu recto iudicio in eos fauores redigitur quos foris amat. Vera autem scientia afficit, non extollit: nec superbientes, quos repleuerit, sed lamentantes facit. Qua quisque cum repletus fuerit, primo loco se scire appetit, et iam sui conficius, tanto per illam robustius sapit, quanto se infirmum in illa verius recognoscit, atque ampliorē viam huius scientiæ ipsa ei humilitas aperit: dumq. imbecillitatē tuam conspicit, ipsa ei cognitio secretorum sublimium absconditos sinus pandit: qua cognitione pressus subtilior redditur, quo ad occulta rapiatur. Helieu ergo in flagellis beati Iob, idcirco veracem rationem non inuenit: quia eam quærere humiliter nescit, et increpare potius quam consolari paratior, dicit: Hoc est ergo, in quo non es iustificatus. Notandum quoque est, quod beatus Iob in nervo pedem suum confixum dicit, sed manus non

C mundum se hoc modo, quo ei obijcit, abique peccato, vel immaculatum, et sine iniquitate fuisse memoravit. Sed Helii, dum cū austeritate studuit increpare, quæ dicta sunt, mentis addidit, quæ dicta non sunt. Qui enim semper increpare appetunt, et numquam fouere, multa periculum increpando merentur. Nam ut arguere docte videantur, fingunt nonnumquam, quæ redarguant, et cum ipsi equino more in cursum suæ ostentationis inferuant, in subceptorum inuentionibus ex fœlis sibi iniquitatibus campum parant. Sciendum præterea est, sicut et superius dixi, quòd arrogantis viri inflatis suis sermonibus sæpe fortia dicta permittunt, nec considerant aliquando quid iuuent, sed pensant studioso quid doceant. Quorum nunc Helii speciem tenet, qui non recte viuere appetit, sed docere. Quæ ergo sciens, sic arrogans loquitur, taceamus iam, quod tumidum viuit, et audiamus, quod solidum dedit. Postquamque elationis impetu, quod dicitur, in

D. offendere inchoans, ait: [Respondebo tibi, quod maior sit Deus homine.] Dicitur fortasse ab aliquo: Quis istud vel cum non audit ignorat? Sed nimirum hæc sententia vilis creditur, si non ex ipsa intentionis suæ radice pensetur. Flagellato videlicet loquebatur, cui et percussiones verbera acceperat, et causas verberum nesciebat. Idcirco ergo intulit: [Respondebo tibi, quod maior sit Deus homine] vt flagellatus homo considerans, quia illo maior est Deus, in omne, quod patitur, eius iudicio se postponat, cui se minorem esse non dubitat, et quod a meliore patitur, iustum credat, etiam si eiusdē iustitiæ causas ignorat. Quisquis enim etiā pro peccato percutitur, nisi murmurando renitatur, eo ipso iam iustus esse inchoat, quo presentis iustitiam non accusat. Homo namque sub Deo est conditus, et ad conditionis ordinē redit, quando sibi æquitarem iudicii sui etiam, quam non in-

Ergo intelligit, anteponit. Bene ergo dicitur: [Respondebo tibi, quod maior tui Deus homine:] ut considerata potentia Creatoris, deferuat tumor mentis per memoriam conditionis. Vnde David propheta, cum percussione ponderare in excelsum vocis erumpere cogitur, ad considerationem conditionis suae se colligit, ait: Obmutui, et non aperui os meum: quoniam tu fecisti me. Pensavit enim conditionis suae ordinem, et iustitiam percussione inuenit: quia, qui benigne eum, qui non erat, condidit, eum profecto, qui erat, non nisi iuste percussit. Sequitur.

Quod in scriptura sancta semel dixit Deus quidquid expedit homini, nec singulis cogitationibus hominum, per prophetarum voces, vel angelorum ministeria interrogatus respondeat.

Caput I 1.

Aductus eum contendis, quod non ad omnia verba responderit tibi. Semel loquitur Deus, et secundo idipsum non repetit. Afflicti cordis est propriū, vt in omne, quod
S. Greg. To. Aaaa 3 appetit.

Aaaa 3 appetit.

appetit, et tamen rerum ordinem contrarium sentit, si possit fieri, cur ira, vel non ita sit, **A**
 diuinis sibi responderi vocibus velit: vt Deum de cuncta rerum controuersia consulat, et
 responsionis eius cognita ratione conquiescat. Heliu autem prauident, quod scripturam
 sacram Dominus conderet; vt in ea vel publicis vel occultis cunctorum questionibus re-
 sponderet, ait: [Aduersus eum contendis, quod non ad omnia verba responderit tibi. Se-
 mel loquitur Deus, et secundo idipsum non repetit.] Ac si diceret: Deus singulorum cor-
 dibus priuatis vocibus non respondet, sed tale eloquium constringit, per quod cunctorum
 questionibus satisfaciunt. In scriptura quippe eius eloquio, causas nostras singuli si requi-
 rimus, inuenimus: nec opus est vt in eo, quod specialiter quisque tolerat, responderi ibi
 diuina voce specialiter querat. Ibi enim nobis omnibus in eo, quod specialiter patimur,
 communiter respondetur, ibi vita praecedentium fit forma sequentium. Vt enim vnum e
 pluribus proferamus: ecce dum passione aliqua vel molestia carnis afficimur, scire fortas-
 se occultas causas passionis eiusdem vel molestiae optamus, quatenus in eo, quod pati-
 mur; ex ipsa rerum scientia consolemur. Sed quia de specialibus tentationibus nostris ne-
 quaquam nobis singulis specialiter respondetur, ad scripturam sacram recurrimus. Ibi
 videlicet inuenimus, quod Paulus carnis suae infirmitate tetatus, audiuit: Sufficit tibi gra-
 tia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Quod idcirco illi in infirmitate propria di-
 ctum est, ne singillatim nobis omnibus diceretur. In scriptura igitur sacra vocem Dei, af-
 flicto Paulo, audiuius, ne cum fortasse affligimur, singuli audire eam priuata consolatione
 quaeremus. Non ergo Dominus ad omnia verba nobis respondet: quia semel loqui-
 tur, et secundo idipsum non repetit, id est, in his, quae per scripturam sacram ad patres no-
 stros protulit, nos erudire curauit. Discant itaque sanctae doctores Ecclesiae, discant et ar-
 rogantes, cum eam labore quodam pusillanimitate conspiciunt, quia in nobis Deus
 ad verba omnia non respondet: quia semel loquitur Deus, et idipsum secundo non repetit,
 id est, cogitationibus vel tentationibus singulorum non iam passim per prophetarum vo-
 ces, non iam per angelica officia satisfaciunt: quia in scriptura sacra quidquid potest singu-
 lis euenire, comprehendit, atque in illa per exempla praecedentium, etiam vitam sequen-
 tium informare curauit. Quamuis quod ait: [Semel loquitur Deus, et secundo idipsum
 non repetit:] hoc intelligi subtilius potest, quod pater vnigenitum consubstantiali sibi fi-
 lium genuit. Loqui enim Dei, est verbum genuisse. Semel autem loqui Dei, est verbum
 aliud praeter vnigenitum non habere. Vnde et apte subditur: [Et secundo idipsum non
 repetit:] quia videlicet hoc ipsum verbum, id est, filium non nisi vnicum genuit. Quod
 autem non ait locutus est, sed loquitur, non videlicet tempus praeteritum, nec futurum po-
 nens: liquet omnibus quia Deo nec praeteritum tempus congruit, nec futurum. Tanto
 ergo in eo, quodlibet tempus ponitur libere, quanto nullum vere. Neque enim quodlibet
 libere dici poterat, si saltem vnum proprie diceretur. Inde itaque dici in Deo tempus au-
 daciter quodlibet licet, vnde in eo dici proprie nullum licet. Verbum namque pater sine
 tempore genuit. Et quis digne fari queat illam ineffabilem natiuitatem, quod de aeterno
 natus est coaeternus, quod existens ante saecula genuit aequale, quod gignente natus
 perfectior non est? Quae videlicet nos mirari possumus, sed intueri minime valeamus. Illius
 autem natiuitatis vim iam mirari posse, aliquatenus videre est. Sed quo modo videmus,
 quod nequaquam comprehendimus? Est autem, quod de vsu carnis pertrahere ad sen-
 sum spiritus debemus. Nam si quis in tenebris, clausis oculis, iaceat, atque ante eum su-
 bitum lucernae lumen erumpat, clausi eius oculi ipso aduentu luminis feriuntur, vt pate-
 fiant. Cur ergo turbati sunt, si clausi nihil viderunt? Nec tamen aliquid perfectum fuit,
 quod videre clausi potuerunt. Nam si perfectae totum viderent, cur aperti quaerent,
 quod viderent? Sic iraque sic sumus, cum de incomprehensibili natiuitate intueri aliquid
 conamur. Eo ipso enim, quod fulgoris admiratione percucitur auius, et quasi videt,
 quod videri non valet, velut in tenebris positus, vim lucis oculis clausus videt. Heliu
 namque ait: [Semel loquitur Deus.] Dauid vero verbi vnigeniti natiuitatem inueniens,
 ait: Semel locutus est Deus. Quia enim vnigenitus filius idem verbum patris et perfectione
 natus dicitur, et pro aeternitate semper nasci perhibetur: sacra scriptura libere dicere de
 Deo confuevit, quia locutus est, et loquitur. In eo enim, quod perfectum verbum ge-
 nuit, et locutus est pater: in eo autem, quod semper gignit, vtique loquitur: quamuis
 hoc, quod perfectum diximus, proprie non dicamus. Neque enim, quod factum non est,
 proprie dicitur esse perfectum: sed eius plenitudinem per quandam angustiam nostrae locu-
 tionis

19.

2. Cor. 12. b

Psal. 61. b

A ctionis exprimimus; ſicut etiam de patre Dominus dicit: Eſtote perfecti, ſicut et pater *Matth. 5. 8*
veſter celeſtis perfectus eſt. Quia vero hæc diuinæ naturæ ſecreta admiratione non facile
occupatis per terræa deſideria mentibus innotefcit, apte Dei locutio qualiter ad nos fiat,
inſinuat, dicens: [Per ſomnium in viſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines,
et dormiunt in lectulo.]

*Quid in nocte vite præſentis diuina natura ad plenum non agnoſcitur: et idipſum, quod quaſi in
caligine conſpicitur poteſt, tunc demum videmus, cum ab huiusmodi mundi tumultu ſa concu-*

piſcentia ſegregati, quaſi, clauſis corporalibus ſenſibus, in quiete contemplationis

diuine dormimus. Caput XII.

Q Vid eſt, quòd per ſomnium nobis locutio diuinitatis innotefcit, niſi quòd Dei ſecre-
ta non cognoviſcimus, ſi in terrenis deſiderijs vigilemus? In ſomnio enim exteriores
ſenſus dormiunt, et interiora cernuntur. Si ergo interna contemplari volumus, ab exter-
na implicatione dormiamus. Vox videlicet Dei, quaſi per ſomnium auditur, quando
tranquilla mente ab huius ſæculi actione quieſcitur, et in ipſo mentis ſilentio diuina præ-
cepta penſantur. Cum enim ab externis actionibus mens ſopitur, tunc plenius mandato-
rum Dei pondus agnoſcitur. Tunc verba Dei mens viuacius penetrat, cum ad ſe admit-
tere curarum ſæcularium tumultus recuſat. Male autem homo vigilat, quando cum ſæ-
cularium negotiorum æſtus inſolenter inquietat. Aurem quippe cordis terrenarum
cogitationum turba, dum perſtrepit, claudit: atque in ſecretario mentis, quanto minus
curarum tumultuantium ſonus compeſcitur, tanto amplius vox præſidentis iudicis non
auditur. Neque enim perfecte homo ſufficit ad vtræque diuiſus: ſed dum ſic interius eru-
diri appetit, vt tamen exterius implicetur, vnde exterius auditum aperit, inde interius ob-
ſurdeſcit. Moſes admixtus Ægyptijs, quaſi vigilabat: et idcirco vocē Domini in Ægy-
pto poſitus non audiebat. Sed extincto Ægyptio, poſtquam in deſertum fugit, illic dum
quadraginta annis degit, quaſi ab inquietis terrenorum deſideriorum tumultibus obdor-
muit, atque idcirco diuinam vocē percipere meruit: quia per ſupernam gratiam quan-
to magis ab appetendis exterioribus torpuit, tanto verius ad cognoscenda interiora vigi-
lauit. Rurſus Iſraelitici populi turbis prælati, vt legis præcepta percipiat, in montem
ducitur, atque vt interna penetret, ab externis tumultibus occultatur. Vnde et ſancti vi-
ri, qui exterioribus miniſterijs deſeruire officij neceſſitate coguntur, ſtudioſe ſemper ad
cordis ſecreta reſugiunt, ibique cogitationis intimæ cacumen aſcendunt, et legem, quaſi
in monte percipiunt: dum poſt poſitis tumultibus actionum temporalium, in contempla-
tionis ſuz vertice ſupernæ voluntatis ſententiam perſcrutantur. Hinc eſt, quòd idem
Moſes crebrò de rebus dubijs ad tabernaculum redit, ibique ſecreto Dominum conſultat, et
quid certi decernat, agnoſcit. Relictis quippe turbis, ad tabernaculum redire, eſt, poſt poſi-
tis exteriorum tumultibus, ſecretum mentis intrare. Ibi enim Dominus conſulitur, et
quod foris agendū eſt publice, intus ſilenter auditur. Hoc quotidie boni rectores faciunt,
cum ſe res dubias diſcernere non poſſe cognoscunt: ad ſecretum mentis, velut ad quod-
dam tabernaculum reuertuntur, diuinæq. lege perſpecta, quaſi coram poſita arca Do-
minum conſulunt: et quod prius intus tacentes audiunt, hoc foris poſtmodum agentes in-
notefcunt. Vt enim exterioribus officijs inoffenſe deſeruiant, ad ſecreta cordis recurrere
ineſſabiliter curant: et ſic vocem Dei, quaſi per ſomnium audiunt, dum in meditatione
mentis a carnalibus motibus abſtrahuntur. Hinc eſt, quòd ſponſa in Canticis Canticorum
ſponſi vocem quaſi per ſomnium audierat, quæ dicebat: Ego dormio, et cor meum vigi-
lat. Ac ſi diceret: Dum exteriores ſenſus ab huius vite ſollicitudinibus ſopio, vacante
mente viuacius interna cognosco. Foris dormio, ſed intus cor vigilat: quia dum exteriora
quaſi non ſentio, interiora ſolenter apprehendo. Bene ergo Helii ait: [Quia per ſomnium
loquitur Deus:] atque apte ſubdidit: [In viſione nocturna.] Nocturna enim viſio appa-
rere contemplationis mentis ſub quibusdam imaginibus ſolet. In diurna autē luce certius
cernimus, in nocturna vero viſione cunctanter videmus. Et quia ſancti omnes quandiu
in hac vita ſunt, diuinæ naturæ ſecreta, quaſi ſub quadam imaginatione conſpiciunt, quia
videlicet necdum ſicut ſunt, ea maniſeſtius contemplantur, bene Helii poſtquam dixit
Deum nobis per ſomnium loqui, ſubdit: [In viſione nocturna.] Nox quippe eſt vita præ-
ſens, in qua quādiu ſumus, per hoc, quòd interna conſpiciamus, ſub incerta imagina-
tione caligamus. Propheta namque ad videndum Dominum quadam ſe premi caligine
ſentio-

20.

Exod. 3. a

Exod. 19. d

21.

Cant. 5. a

Ifaia 26. b ſentiebatur, dicens: Anima mea defiderauit te in nocte. Ac ſi aperte diceret: In hac obſcuritate uitæ præſentis videre te appeto, ſed adhuc infirmitatis nubilo circunſcribor. Dauid quoque huius noctis caliginem videns, claritatem veri luminis præſolatus ait: *Pſalm. 9.* Mane aſtabo tibi, et videbo. Adhuc ergo in nocte minus ſe videre conſpicit, qui ad videndum Deum futurum mane concupiſcit. Quia vero, vt diximus, ab exteriori actione ceſſare, dormire eſt, bene Helii ſubdit: [Quando irruit ſopor ſuper homines.] Quia autem ſancti viri cum exteriori actioni non deſeruiunt, intra mentis cubilia donquieſcunt, apte ſubiungit: [Et dormiunt in lectulo.] Sanctis enim viris dormire in lectulo, eſt intra mentis ſuæ cubile quieſcere. Vnde ſcriptum eſt: Exultabunt ſancti in gloria, lærabuntur in cubilibus ſuis. Dicatur ergo quod ſemel nobis loquitur Deus per ſomnium in viſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines, et dormiunt in lectulo: quia nimis tunc ſecreta diuinitatis agnoſcimus, cum ab huius mundi tumultuoſa concupiſcentia intra mentis noſtræ cubilia ſegregamur. Quia vero, vt ſæpe iam diximus, aſtrem cordis tumultus ſecularium negotiorum claudit, et quies ſecræ conſiderationis aperit, apte ſubiungit: [Tunc aperit aures virorum, et erudiens eos inſtruit diſciplinam.] Cum enim ab exterioribus actionibus ſopiantur, aperta aure interni examinis cauſas audiunt. Qui dum ſubtiliter, vel flagella publica, vel iudicia occulta conſiderant, ſemetipſos aſſicere ſtendo non ceſſant. Vnde bene dictum eſt:

Quod quattuor modi in compunctione aſſicimur.

Capit. XIII.

ET erudiens eos, inſtruit diſciplinam:] quia conſideranti menti, et ſeſe per poenitentiam laceranti, quaſi quedam plagæ percuſſionis ſunt lamenta compunctionis. Vnde etiam Salomon recte vim percuſſionis vtriuſque coniungens, ait: Liur vulneris abſtergit mala, et plagæ in ſecretioribus ventris. Per liuorem quippe vulneris, diſciplinam inſinuat corporeæ percuſſionis. Plagæ vero in ſecretioribus ventris, ſunt interna mentis vulnera, quæ per compunctionem ſiunt. Sicut enim venter cibus repletus extenditur: ita mens prauis cogitationibus dilatata ſubleuatur. Abſtergunt igitur mala, et liur vulneris, et plagæ in ſecretionibus ventris: quia et diſciplina exterior culpas diluit, et extenſam mentem compunctio poenitentia viſione tranſigit. Sed hoc inter ſe vtraque hæc differunt: quod plagæ percuſſionum dolent, lamenta compunctionum ſapiunt. Illæ aſſigentes cruciant: iſta reſcuiunt, dum aſſigunt. Per illas in aſſictione mæror eſt: per hæc in mæore lætitia. Quia tamen ipſa compunctio mentem lacerat, eandem compunctionem non incongrue diſciplinam vocat. Quattuor quippe ſunt qualitates, quibus iuſti viri anima in compunctione vehementer aſſicitur. Cum aut malorum ſuorum reminiscitur, conſiderans, vbi fuit: aut iudiciorum Dei ſententiam metuens, et ſecum quærens, cogitat, vbi erit: aut cum mala uitæ præſentis ſolerter attendens, mærens, conſiderat, vbi eſt: aut cum bona ſupernæ patriæ contemplatur, quæ quia nec dum adipiſcitur, lugens, conſpicit, vbi non eſt. Malorum ſuorum Paulus meminerat, et ex eis ſe, in quibus fuerat, aſſigebat, cum diceret: Non ſum dignus vocari Apoſtolus: quia perſecutus ſum Eccleſiam Dei. Rurſum diuinum iudicium ſubtiliter penſans, in futuro male eſſe metuebat, dicens: Caſſigo corpus meum, et ſeruituti ſubijcio: ne forte alijs prædicans, ipſe reprobus efficiat. Rurſus mala præſentis uitæ penſabat, cum diceret: Dum ſumus in hoc corpore, peregrinamur a Domino. Et: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captiuum me ducentem in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Inſelice ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et rurſum æternæ patriæ conſiderabat, dicens: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmatibus: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, ſicut et cognitus ſum. Atque iterum: Sciuitis quoniam li terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manuſactam, æternam in cælis. Cuius domus bona intuens, Ephelijs dicit: Vt ſciatis quæ ſit ſpes vocationis eius, et quæ diuitiæ gloriæ hereditatis eius in ſanctis, et quæ ſit ſupereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credidimus. Mala uitæ præſentis beatus mortis conſiderans, ait: Tentatio eſt vita humana ſuper terram. Vnde Dauid quoque ait: Vniuerſa vanitas omnis homo viuens. Et quamquam in imagine Dei ambulet homo, tamen vane conturbabitur. Qui rurſum æternam patriam contemplatus, et hæc mala penſans, in quibus erat, atque illa bona conſiderans, in quibus adhuc non erat, ait: Heu me, quia incolatus

- A** incolatus meus prolongatus est. Et: Ego dixi in pauore meo: proiectus sum a vultu oculorum tuorum. Subleuatus in ecclasi, quod nostri interpretes pauorem non proprie vocauerunt, a vultu oculorum Dei vidit se esse proiectum. Post interni quippe luminis visionē, quæ in eius anima per contemplationis gratiā radio claritatis emicuit, ad semetipsum rediit: et cognitione percepta, vel quibus illic bonis deesset, vel quibus malis hic adesset, inuenit. Neque enim quis præsentis vitæ mala, sicut sunt, conspiciere præualeat, si bona æternæ patriæ per contemplationis gustum contingere necdū valet. Vnde et a vultu oculorum Dei proiectū se esse cognouit. Subleuatus quippe vidit, quod se hic videre non posse, ad se relapsus ingemuit. Perfectam scilicet animā illa compunctio afficere familiarius solet, quā omnes imaginationes corporeas insolenter sibi obuiantes discit, et cordis oculum figere in ipso radio incircumscriptæ lucis intendit. Has quippe figurarum corporalium species, ad se intus ex infirmitate corporis traxit. Sed perfecte compuncta hic summopere inuigilat: ne cum veritatem querit, eam imaginatio circumscriptæ visionis illudat: cunctasq. sibi obuiantes imagines respuit. Quia enim per illas infra se lapsa est, sine illis super se ire conatur: et postquam per multa indecenter sparsa est, in vnū se colligere nititur: vt si magna vi amoris præualeat, esse vnum atque incorporeum contempletur. Vnde aliquando ad quandam inusitatam dulcedinem interni saporis admittitur, ac raptim aliquo modo ardenti spiritu afflata renouatur: tantoq. magis inhiat, quanto magis, quod amet degustat: atque hoc intra se appetit, quod sibi dulce sapere intrinsecus sentit: quia videlicet eius amore dulcedinis sibi coram se viluit: et postquam hanc vtcumque percipere potuit, quid sine illa dudū fuisset inuenit. Cui inhærere conatur, sed ab eius fortitudine, sua adhuc infirmitate repellitur: et quia eius munditiæ contemperari non valet, flere dulce habet, sibi q. ad se cadenti infirmitatis suæ lacrymas sternere. Neque enim mentis oculum potest in id, quod intra se raptim conspexerit figere: quia ipso vetustatis suæ vsu deorsum ire compellitur. Inter hæc anhelat, æstuat, super se ire conatur: sed ad familiares tenebras suas victa fatigatione relabitur. Quia ergo sic affecta anima contra semetipsam graue certamen tolerat, et quia omnis hæc de nobis controuersia, cum nos afficit, affligit: quamuis delectatione permixta non modicū dolorem parit: Heliū postquam dixit Deum nobis per somnium loqui, et locutione eius nostras aures aperiri, non immerito eandem apertionem aurium disciplinam vocat: quia eo magis nos afficiendo conerit, quo magis ad nos per occultam eius inspirationis gratiam internæ intelligentiæ sonus erumpit. Neque enim fieret extrinsecus quisque, quod est, si non intrinsecus potuisset sentire, quod nondum est. Namque cum nosmetipsos inspicimus bene conditos, sed ad persuasionem diabolicam pestifera consensione deceptos, in nobismetipsis attendimus aliud esse, quod fecimus, aliud, quod facti sumus, conditione nos integros, sed culpa vitiatos, Proinde compuncti appetimus vitare, quod fecimus, vt ad id, quod facti fuimus, reformemur. Vnde et apte sequitur: [Vt auertat hominem ab his, quæ fecit, et liberet eum de superbia.]
- D** Quid enim homo de seipso nisi peccatum fecit? Et scriptum est: Initium omnis peccati superbia. Bene ergo dicitur: quia homo cum ab his, quæ fecit auertitur, de superbia liberatur. Contra conditorem quippe superbire, est præcepta eius peccando transgredere: quia quasi a se iugum dominationis eius excutit, cui per inobedientiam subesse contemnit. At contra, qui id, quod fecit, vitare appetit, id quod a Deo factus est recognoscit: et ad conditionis suæ ordinem humiliter redit, dum sua opera fugiens, talem se esse, qualis a Deo factus est, diligit. Quia vero per hanc intelligentiam gloria sempiterna recipitur,
- E** supplicia æterna vitantur, apte subiungitur:

Psal. 119.

Psal. 30.

22.

Eccli. 10. b

Quid de corruptione transiens ad gladium, qui de peccato ad supplicia rapimur.

Caput

X I I I I

E Ruens animam eius de corruptione, et vitam illius, vt non transeat in gladium.] Omnis quippe peccator ab hac corruptione vitiorum illuc ad gladium compellitur transire pœnarum: vt vnde hic inique delectatus est, inde illic iuste crucietur. Notandum est ergo, quod Deus nobis per somnium loquens, prius nos a corruptione, et postmodum a gladio liberat: quia nimirum illius vitam illic eripit ab vltione supplicij, cuius hic mentem subtrahit a delectatione peccati. Neque enim illic habet, quod formidare debeat de gladio sententiæ, quem hic post emendationem suam pollutio non corrupit culpæ.

culpæ. Bene ergo dicitur: Eruens animam eius de corruptione, et vitam illius vt non transeat in gladium. De corruptione namque ad gladium transire, est post petacta vitia ad toleranda supplicia peruenire. Sequitur.

Quid occulto Dei iudicio agitur, ut in cuiusque ordinis loco, in cuiusque secreti recessu homo sine tentationibus non uiuat: & plerumque quod sibi ad requiem parat, mutetur in perturbationem. Caput XV.

23. **I**ncrepat quoque per dolorem in lectulo, et omnia ossa eius marcescere facit.] In scriptura sacra lectus sive grabbatus seu stratum, aliquando voluptas carnis, aliquando repausio in bonis operibus, aliquando requies temporalis accipitur. Quid est enim quod in Euangelio sanato cuidam Dominus dicit: Surge, tolle grabbatum tuum, et vade in domum tuam: nisi quod per grabbatum voluptas corporis designatur. Et iubetur vtiq; vt hoc sanus portet, vbi infirmus iacerat: quia nimirum omnis, qui adhuc vitijs delectatur, infirmus iacet in voluptatibus carnis. Sed sanatus hoc portat, vbi infirmus iacerat: quia diuino adiutorio creptus a vitijs, eiusdem carnis contumelias postmodum tolerat, in cuius prius desiderijs requiescebat. Rursum per lectum vel stratum repausatio in bonis operibus designatur. Vnde in apostolorum Actibus Petrus apostolus dicit: Aeneas, sanet te Dominus Iesus Christus: surge et sterne tibi. Quid est dicere, surge: nisi mala, quæ perperasti, derelinque? Et quid est dicere, sterne tibi: nisi mercedis causas, in quibus requiescere debeas, operare? vt et deserat resurgendo, quæ fecit, et inueniat sternendo quid fecerit. Quod vtrumque Propheta breuiter comprehendit dicens: Declina a malo, et fac bonum. Declinare quippe a malo, est ab eo quo iacuit surgere: bonum vero facere, est mercedis opera, in quibus requiescere debeat, preparare. Qui enim declinat a malo, sed bona adhuc non facit: surrexit quidem ab eo, quo iacuit, sed vbi requiescere debeat nondum strauit. Et rursum lectus vel stratum, requies temporalis accipitur, sicut scriptum est: Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius. Cum enim quisque curis secularibus fatigatus, deserere per diuinam gratiam huius mundi itinera laboriosa compungitur: cogitare solet quo modo præsentis vitæ desideria fugiat, et ab eius laboribus requiescat: sibiq; mox desideratæ quietis ordinem quarit, et velut quoddam stratum sicut a cunctis laboribus cessationis locū inuenire concupiscit. Sed quia in hac vita adhuc homo positus, in cuiuslibet ordinis loco, in cuiuslibet secreti fecesu viuere sine tentationibus nullatenus potest: plerumque in id, quod ad requiem construitur, maior dolor tentationis inuenitur. Vnde recte per Prophetam dicitur: Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius. Ac si diceret: Omne, quod hic sibi parauit ad requiem, hoc ei in uastis occulto iudicio ad perturbationem. Quod pio quidem Dei consilio agitur, vt huius peregrinationis tempore electorum vita turbetur. Via quippe est vita præsens, qua ad patriam tendimus: et idcirco hic occulto iudicio frequenti perturbatione conterimur, ne viâ pro patria diligamus. Solent etenim nonnulli viatores cum a moena foras se in itinere præterea conspiciunt, pergendi moras innectere, et a ceptis itineris rectitudine declinare, eorūq; gressus tardat pulchritudo itineris, dum delectat. Electis ergo suis ad se pergentibus Dominus huius mundi iter asperum facit: ne dum quisque vitæ præsentis requie, quasi amoenitate vitæ pascitur, magis cum diu pergere quàm citius peruenire delectet: ne dum oblectatur in via, obliuiscatur quod desiderabat in patria. Quia ergo in hac vita omnis nostra, quam fortasse paruimus, requies turbatur, teste dicitur: Increpat quoque per dolorem in lectulo: id est, in præsentis vitæ requie, vel tentationis nos stimulis, vel flagelli afflictione conturbat. Nam sæpe humanus animus quamlibet breui tempore sine tentatione in bonis studijs fuerit, mox de eisdem studijs, in quibus quiescendo se exerit, de ipsius virtutibus, quibus multiplicari nititur, dum proficere se sentit, eleuatur. Vnde pio rectoris nostri moderamine impulsu tentationis afficitur, vt in eo ipsa profectus sui elatio comprimatur. Quapropter postquam dixit: Increpat quoque per dolorem in lectulo, apte subiunxit:

Quod tentationum profectus sit, cum infirmitatem nostram recolimus, et cognoscimus quid diuino munere possimus, & quid ex nobis sumus. Caput XVI.

24. **E**t omnia ossa eius marcescere facit.] Ossa in scriptura sacra virtutes accipimus, sicut scriptum est: Dominus custodit omnia ossa eorum, vnum ex eis non conteretur. Quod

- A** Quod utique non de ossibus corporis, sed de viribus dicitur mentis. Nam certe nouimus quod et multorum martyrum corporaliter ossa confracta sunt: et persecutores Domini, latronis illius, cui dictum est: Hodie mecum eris in paradiso: sicut latronis alterius in cruce crura fregerunt. Cum ergo increpat per dolorem in lectulo, omnia ossa facit marcescere: quia cum in ea requie, quam nobis ab hoc seculo præparamus, flagello tentationis afficimur, qui fortasse de virtutibus nostris inflari potuimus, cognitæ infirmitatis nostræ tædio extenuamur. Cum enim sicut cupimus ad Deum proficimus: si profectum nostrum tentatio nulla pulsaret, alicuius nos fortitudinis esse crederemus. Sed quia nobiscum superna dispensatione agitur, ut infirmitatis nostræ, quia proficientes obliuiscimur, tentati recolamus: et in profectu nostro, quid de diuino munere, et in tentatione cognoscamus, quid de proprijs viribus sumus. Quæ nos profecto tentatio ad plenum raperet, nisi protectio superna seruaret. Sed pulsati nec frangit: impellit neq̃ mouet: quatit nec deiecit: ut de nostra infirmitate sentiamus esse, quod quatimur, et de diuino munere esse, quod stamus. Et quia sæpe anima alicuius boni sibi conscia, cum virtutes suas sibi ad memoriam reuocat, quadam delectatione pascitur, et quasi gratulatione propriæ plenitudinis impinguatur: bene dicitur, quod tentatione pulsante marcescunt ossa: quia dum propria infirmitas tentatione interrogante cognoscitur, omnis illa nostrarum vicium, velut pinguis viridisq̃, gratulatio, subito anxietatis marore siccatur: et qui nos alicuius esse momenti bona nostra pensando credidimus, pulsati paulo amplius perituros nos iam iamq̃, formidamus. Tunc omne bonorum nostrorum gaudium vertitur in pauorem poenarum. Tunc iniquos nos esse deprehendimus, qui sanctos paulo ante credebamur. Tabescit mens, stupent oculi: omne, quod prius prosperum ardebat, euanesceat: lux ipsa fastidio est, et sol se in animo tenebræ meroris effundunt: nihil quod delectari aspicitur, triste est quidquid occurrit. Vnde et apte sequitur:

Quod homini in tentationibus consistito presentis vite dulcedo amarescit: et nihil aliud quam gemit et flere delectat.

Caput XV 11.

- A** Bominabilis ei sit in vita sua panis, et animæ illius cibus ante desiderabilis. **J** Ac si aperte dicat: Afflicta mens sibi in amaritudinem verti considerat quidquid se antea blande libenterq̃, satiabat. In scriptura enim sacra panis aliquando ipse Dominus, aliquando spiritalis gratia, aliquando diuinæ doctrinæ eruditio, aliquando hæreticorum prædicatio, aliquando subsidium vitæ præsentis, aliquando iucunditas humanæ delectationis accipitur. In pane Dominus signatur, sicut ipse in Euangelio dicit: Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Rursum per panem gratia doni spiritalis accipitur, sicut per Prophetam dicitur: Qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem, et claudit oculos suos, ne videat malum, iste in excelsis habitabit: munimenta saxorum sublimitas eius, panis ei datus est. Quid est enim obturare aures suas, ne audiat sanguinem, nisi peccatis suadentibus, quæ de sanguine et carne nascuntur, non præbere consensum? Et quid est, ne malum videat oculos claudere, nisi omne, quod rectitudini aduersum est, non approbare? Iste in excelsis habitabit: quia quamuis eum adhuc caro in inferioribus retinet, mentem iā in sublimitibus fixit. Munimenta saxorum sublimitas eius: quia, qui obiecta desideria terrenæ conuersationis calcat, ad supernam patriam per præcedentium patrum exēpla se subleuat. Et quia per contemplationis donum gratia spiritali satiatur, apte subiungitur: Panis ei datus est, id est refectioem spiritalis gratiæ percipit: quia se a bonis infimis cælestia sperando spendit. Hinc etiam de sancta Ecclesia per Dauid Dominus dicit: Pauperes eius saturabo panibus: quia in illa mentes humilium positæ spiritaliū implentur refectioe donorum. Rursum per panem diuinæ doctrinæ eruditio designatur, sicut per Prophetam dicitur: Qui habitatis in terra Austri, cum panibus occurrere fugienti. In terra quippe Austri habitant, qui in sancta Ecclesia positi, superni spiritus charitate persistantur. Fugit autem, qui huius mundi mala euadere concupiscit. Qui ergo in terra Austri habitat, fugienti cum panibus occurrat, id est, is qui iam sancto Spiritu intra Ecclesiam plenus est, eum, qui mala sua euadere nititur, eruditionis alloquio consoletur. Fugienti scilicet, cum panibus occurrere, est metuenti æterna supplicia doctrinæ sacræ elicias offerre: et modo tumorem terrore comprimere, modo pauorem exhortatione resouere. Quia panis refectio scripturæ sacræ non inconuenienter accipitur, per eundem Prophetam Iudeis solam litteram seruantibus dicitur: Quare appenditis argentum, et non in panibus? Ac si diceret:

Idem in expositione primi ps. de panis. Lud. 13. c

b. c.

b. f. 1. 1.

b. f. 1. 1.

b. f. 1. 1.

25.

Ioan. 6. e

Isa. 33. c

Psal. 131. e

Isa. 21. d

Isa. 55. a

fi diceret : Penſatis ſacra eloquia , ſed non in reſeſtione : quia dum ſolam litteræ ſpeciem A
cuſtoditis , de ſpirituali intelligentia pinguedinē internæ reſeſtioniſ amittitis . Vnde illic ap-
te ſubiungitur : Et laborem veſtrum non in ſaturitate . Rurſum per panem hæreticorum
26. prædicatio deſignatur : ſicut per Salomonem mulier hæreticæ eccleſiæ typum geſtans , et
ſtultos conuocans dicit : panes occultos libenter edito : Vel ſicut in noſtra tranſlatione
Tren. 9. d ſcriptum eſt : Aquæ furtiue dulciores ſunt , et panis abſconditus ſuauior . Sunt enim non-
nullæ hæreſes , quæ aperte metuunt prædicare , quod ſentiunt , et apud infirmorum mentes
Gen. 18. d verba ſua tanto magis conſiunt , quanto quaſi amplius reuerenter abſcondunt . Vnde
Iocn. 6. e non immerito dicitur : Panes occultos libenter edito . Miſeris enim cordibus occulta hære-
ticorum verba eo magis ſapiunt , quæ cum reliquis communiter non habentur . Rurſum
per panē ſubſidium præſentis vitæ accipitur , ſicut Iacob ad Laban tranſiens , ait : Domine
Deus ſi dederis mihi panem ad manducandum , et veſtē ad induendum . Et ſicut in Euan-
gelio Dominus turbis ſe ſequentibus dicit : Queritis me , non quia vididiſti ſigna , ſed quia
maducaſtiſ ex panibus meis , et ſaturati eſtiſ . De ſeptē enim panibus fuerant ſatiati . Et per
eorū perſonam Dominus illos intra ſanctam Eccleſiam deſeſtatur , qui per ſacros ordines
ad Dominū propinquantes , non eiſdem ordinibus virtutum merita , ſed ſubſidia vitæ præ-
ſentis exquirunt : nec cogitant quid viuendo imitari debeant , ſed quæ cōpendia percipien-
do ſatiatur . Satiatos quippe de panibus Dominū ſequi , eſt de ſanctæ Eccleſiæ temporalia
alimēta ſumpſiſſe . Et non pro ſignis eſt Dominum , ſed pro panibus querere : ad religionis
officium , non pro augendis virtutibus , ſed pro requirendis ſubſidijs inhiare . Rurſum per
panem iucunditas humanæ delectationis accipitur . Vnde Hieremias Propheta cum ſyna-
Tren. 1. d gogæ perditos mores ſcleret , dixit : Omnis populus eius gemens et querens panē : dede-
runt pretioſa quæque pro cibo ad reſocillandam animam . Gemens enim populus querit
panem , dū praua hominum multitudo aſſigitur : quia non ad votū de præſentis vitæ iu-
cunditate ſatiatur . Sed et pretioſa quæque pro cibo dat : quia virtutes mentis in appetitū
delectationis tranſitorie inclināt . Et reſocillare animam niritur : quia peruerſis ſuis deſi-
derijs ſatiſfacere conatur . Vnde bene mox ex voce illic eccleſiæ multitudinis ſubdit : Vide
Ibidem. d Domine et conſidera : quia facta ſum vilis . Vilis quippe plebs Deſ efficitur , quando pra-
uorum numero creſcente , in eis non ſumma , et celeſtia , ſed abiecta et terreſtria ſeſtatur .
Helio itaque , quid aliud panem , quā præſentis vitæ delectationem vocat ? Qui poſtquā
vim tentationis expreſſit , illico ſubdidit : [Abominabilis ei ſit in vita ſua panis , et animæ
illius cibus ante deſiderabilis :] quia videlicet omne , quod prius de ipſa proſperitate viuendi
dulce ſapiebat , poſtmodum per vim tentationis amareſcit . Nonnumquā vero quidquid
gaudij , quidquid virtutis ſauere videbatur , ſubito in pauore tentationis amittitur , et quaſi D
euacuatus eiſdem virtutibus triſtis animus ſolo mærore poſſidetur . Cum enim paulo ve-
hementius impulſus tentationis afficitur , quia exere vim ſolitæ fortitudinis non valet ,
eam iā velut perditam dolet : ſeq. ex ſe vacuū ſentiens , infirmitatem ſuam ex ipſa ſua vani-
tate recognoſcit . Vnde ab omni mox iucunditate quaſi frangitur : et eſcas prioris lætitiæ
reſpuens , eo , quē ſolum libenter appetit , luſtu ſatiatur . Vnuiſque enim cum ſibi bene
viuendi proſperitas arridet , hilareſcit : atque ipſa hilaritas animum velut deſiderabilis ci-
bus reſicit . Sed cū tentatione paulo amplius imminente pulſatur , a mente eius per mæro-
ris ſaſtidij gaudiū omne reſpuitur , quæ prius eodem gaudio quaſi ſatiata lætabatur . Quia
igitur homo tentatus , ab ore cordis omnem cibum reſpuit delectationis , nihilq. ei aliud ,
quā ſemetipſum et cognoscere et flere deſeſtat , bene dicitur : [Abominabilis ei ſit in
vita ſua panis , et animæ illius cibus ante deſiderabilis .] Sed ſicut ſuperius diximus , id-
circo moderaamine occultæ diſpenſationis ita tentari permittitur : vt qui ex diuino mu-
nere in virtute proficiamus , etiam quid ſumus ex propria infirmitate , memoremur : et qui
ex perceptione muneris opera virtutis inferimus , ex infirmitatis noſtræ memoria ſacri-
ficiū humilitatis offeramus . Aliquando autem poſt profeſſum virium non ſolum ten-
tant vicia , ſed etiam flagella caſtigant . Cum autem tentamur vitijs , pia diſpenſatione
nobis cum agitur : ne his virtutibus , quibus proficiamus , extollamur . Cum vero flagellis ar-
terimur , malis increpantibus admonemur , ne mundo blandiente ſeducamur . Vicia dum
nos tentant , proſicientes in nos virtutes humiliant : flagella dum tentant , ſurgentes in
corde eius mundi voluprates eradicant . Per tentantia vicia diſcimus , quid de nobis ſimus :
per ſerientia flagella cognoscimus , quid de hoc mundo fugiamus . Per illa reſtringimur ,
ne intrinſecus extollamur : per iſta comprimimur , ne quid extrinſecus appetamus . In hac
ergo

A ergo vita dum sumus, et flagellis atteri, et aliquando tentari vitijis necesse est. Siue enim in laboribus flagellorum seu in certamine vitiorum, non solum nobis nostra infirmitas innotescit, sed etiam in quanta virtute profecerimus agnoscimus.

De utilitate tentationis: et quod in aduersis magis se agnoscat homo quam in prosperis.

Caput XV 111.

Nemo quippe vires suas in pace cognoscit. Si enim bella defunct, virtutum experimenta non prodeunt. Improuidus miles est, qui sortem se in pace gloriatur. Quia ergo saepe virum merita per flagellorum aduersa patefaciunt: apte Helii subiungit dicens: [Tabescet caro illius, et ossa, quae tacta fuerant nudabuntur.] Cum enim flagellis prementibus omnis exterior voluptas atteritur, internae fortitudinis ossa nudantur. 28.

B Quid autem hoc loco carnis nomine, nisi ipsa delectatio carnalis accipitur? Vel quid per ossa nisi virtutes animae designantur? Tabescit ergo caro et ossa nudantur: quia dum flagellis arguentibus carnalis delectatio extenuatur, ea, quae dudum quasi sub carne latebant, virtutum fortia patefiunt. Nemo quippe quantum profecerit, nisi inter aduersa cognoscit. Cum enim assunt prospera, cerni virum documenta non possunt. Vnde alias scriptum est: In die mandauit Dominus misericordiam suam, et nocte declarauit: quia videlicet vnusquisque superni doni gratiam in tranquillitate quietis percipit: sed quantum perceperit, in aduersitate perturbationis ostendit. Tabescat ergo caro, vt nudentur ossa. Feriamur paternis perturbationibus, vt quantum proficimus agnoscamus. Flagellis enim Domini, pinguedo carnalis delectationis atteritur: sed virtutum nostrarum ossa patefiunt. Decus nostrum exterius ipsa luius mundi aduersitate foedatur: sed quid in nobis intrinsecus latebat ostenditur. Caris namque Apostolis denunciatum est, ne loquerentur vltra in nomine Iesu: sed magna exultatione gauisi sunt, quod digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati, suisque aduersariis cum fiducia responderunt: Obedire oportet Deo magis quam hominibus. Ecce inter aduersa validius fidei robur emicuit, ecce concisa est integritas carnum, sed patefacta sunt ossa virtutum. Hinc de eis per sapientiam dicitur: Deus tentauit illos, et inuenit illos dignos se. Tentati sunt quippe aduersitate plagarum, sed digni inuenti sunt nudatione ossium. Nam quia hoc illorum illa tentatio est, quae ex flagellis adhibetur, illic aperte declaratur, dum sequitur: Tamquam aurum in fornace probauit illos, et quasi holocausti hostiam accepit illos. Quia ergo vnusquisque vires non nisi per aduersa patefiunt, bene dicitur: Tabescet enim caro eius, et ossa, quae tacta fuerant, nudabuntur. Tabescit enim caro dum omne, quod fluxum infirmumque est, flagellis atteritur. Nudantur ossa, dum per haec in nobis etiam, quod validum latet aperitur. Quia vero sicut et superius dictum est, in ipsa aduersitate tentationis non solum detegitur robur fortitudinis, sed etiam cognoscitur infirmitas humanitatis: et tentatus quisque ostendit quidem quantum de Deo profecerit, sed in ipsis flagellorum afflictionibus etiam quantum de semetipso sit infirmus, agnoscit: quia non tantummodo nudantur ossa, sed etiam tabescit caro, apte subiungitur:

Psal. 41.

Affl. 1. e

Sapient. 3. a

Ibidem. b

Quod qui tentantur, corruptioni & morti appropinquant, nisi per Dei gratiam liberentur, quam utiliter plerumque se subtrahit, et quam nihil sit homo sine illa, ex propria infirmitate intelligit.

Caput XVI 112.

Appropinquant corruptioni anima eius, et vita illius mortiferis. Tentati enim vnusquisque iusti anima corruptioni appropinquare dicitur, quando ne eam virtus possit extollere, per flagella compellitur, quid sit ex propria infirmitate, sentire. Psal. 102.

Corruptioni videlicet appropinquant: quia ex suis se viribus perditioni proximum non ignorat: vt hoc quod a perditione longe est, non sibi, sed Domino tribuat. Appropinquant vero mortiferis: quia ex infirmitate carnis proximum se peccatis mortem ferentibus respicit: a quibus diuino munere tanto magis longe sit, quanto se eis proximum ex suis meritis deprehendit. Per contemplationem conditionis suae David corruptioni appropinquauerat, cum dicebat: Memento Domine, quod pulvis sumus: homo sicut fennum dies eius. Per contemplationem quoque infirmitatis propriae Paulus mortiferis appropinquauerat, cum dicebat: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae: et captiuum me ducentem in lege peccati, quae est in membris meis. Insuper ego

Rem. 7. d

S. Greg. Tom. 2.

B b b b

homo,

§. Reg. 1. j. b

homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Corruptioni ergo et mortiferis appropinquare, est considerata infirmitate humanitatis suæ peccatorem se ex suis meritis cernere, atque apud se arrogantiam ex proprijs viribus non habere. Quid enim sumus, si a conditoris nostri protectione deferamur? Quæ nimirum protectio minus necessaria creditur, si semper habeatur. Sed vtiliter plerumque subtrahitur, vt sibi metipsi homo quàm sine illa nihil sit ostendatur. Manus igitur Dei aliquando nos nobis per aduersa insinuat, quæ etiam nescientes nos in prosperis portat. Qua destituti dum cadere incipimus, et tamen adiuti retinemur: et doctrina fit, quod in lapsu trepidamus, et custodia quod in statu permanemus. Nemo ergo se alicuius virtutis æstimet, etiam cum quid fortiter posest: quia si diuina protectio deferat, ibi repente eneruiter obruitur, vbi se valenter stare gloriabatur. Quid est enim, quod vir Dei contra altare Samaritæ ad prophetandum directus, præsentē rege auctoritatem liberæ vocis exercuit, eiusdemq. regis extensum brachium in rigorem miserabiliter astrinxit, quod tamen mox misericorditer saluti restituit? Cuius in domo inuitatus comedere noluit: quia ne in via comederet prohibitionis dominicæ præcepta seruauit. Qui tamen in eadem via et seductus comedit, et pastus interiit. Qua in re quid subtili consideratione colligimus: quid, vt ita dixerim, formidandum suspicamur: nisi quod forsitan, quia apud semetipsum tacitus, pro præceptis dominicis regem se contempsisse gloriabatur, ab interna mox soliditate quassatus est: et inde ei in opere culpa surrepsit, vnde gloria in corde surrexit: vt Prophetæ falsi verbis deceptus disceret, quia nequaquam propriæ fortitudinis fuerit, quod regis verbis restitisset? Bene autem ex eius ore mortis sententiam accepit, cuius seductione a vitæ præcepto deuiauit: vt inde poenam veraciter sumeret, vnde culpam negligenter admisisset. Quia igitur vnumquemque electum suum diuina gratia tunc magis erudiendo custodit, cum quasi percutiens deserit, dicatur recte: Appropinquabit corruptioni anima eius, et vita illius mortiferis: vt quo se suis viribus vicinum morti per aduersa considerat, eo in cunctis, quæ fortiter egerit, ad diuinæ spei munimen fugiens solidius viuat.

LIBRI VIGESIMITERTII MORALIVM SANCTI GREGORII FINIS.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
LIBER VIGESIMVS QVARTVS.

Continuans textum capitis trigesimalitertij.

CAPVT PRIMVM.

Heliū vim supernæ dispensationis insinuans, de electi vniuscuiusque per-
cussione intulit, dicens: [Appropinquabit corruptioni anima eius, et
vita illius mortiferis.] Et dum tentatum hominem demonstrat vnum, in
qua tentatione sit positum humanum genus, ostendit vniuersum: dūq.
narrat, quid specialiter agatur in singulis, liquido intimat quid generaliter agatur in cunctis. Sic enim tentationem expressit quorundam,
proprie singulorum, vt possit intelligi et vniuersaliter omnium. Cunctum quippe electo-
rum genus in hac vita huius tædio laboris afficitur. Vnde et mox huic generali pestilen-
tiæ generale subintulit remedium medicinæ, dicens.

Quid

A *Quod Christus, magni consilij angelus, similis nobis, locutus est aequitatem, homo pro hominibus interpellans: et impetrans indulgentiam, exauditus pro sua reuerentia.*
Caput 11.

SI fuerit pro eo angelus loquens vnum de similibus, vt annunciet hominis aequitatem, miserebitur eius.] Quis enim est iste angelus, nisi ille, qui per Prophetam dicitur magni consilij angelus? Quia enim Græca lingua Euangelizare denunciare dicitur: semetipsum nobis annuncians Dominus angelus vocatur. Et bene ait: Si fuerit pro eo angelus loquens: quia sicut ait Apostolus, etiam interpellat pro nobis. Sed quid pro nobis loquatur, audiamus: [Vnum de similibus.] Mox medicinæ est, vt aliquando similia similibus, aliquando contraria contrarijs curet. Nam sæpe calida calidis, frigida frigidis: sæpe autem frigida calidis, calida frigidis sanare consuevit. Veniens ergo ad nos desuper medicus noster, tantisq. nos inueniens languoribus pressos: quiddam nobis simile, et quiddam contrarium apposuit. Ad homines quippe homo venit, sed ad peccatores iustus: concordauit nobis veritate naturæ, sed discrepauit a nobis rigore iustitiæ. Vitiosus enim homo corrigi non poterat nisi per Deum. Videri autem debuit, qui corripiebat: vt præbendo imitationis formam, antea factæ malitiæ mutaret vitam. Sed videri ab homine non poterat Deus, ergo homo factus est, vt videri potuisset. Iustus igitur atque inuisibilis Deus, apparuit similis nobis homo visibilis: vt dum videretur ex simili, curaret ex iusto. et dum veritate generis concordat conditioni, virtute artis obuiaret ægritudini. Quia ergo in carne veniens Dominus non culpam nostram ex vitio, non poenam ex necessitate suscepit: nulla enim labe peccati pollutus, reatus nostri teneri conditione non potuit, atque ideo mortem nostram omni necessitate calcata, cum voluit, sponte suscepit: recte dicitur, quod pro tentato homine iste angelus vnum de similibus loquitur: quia nec ita natus vt reliqui, nec ita mortuus, nec ita resuscitatus. Non enim cooperante coitu, sed Spiritu sancto superueniente conceptus est. Natus autem materna viscera et secunda exhibuit, et incorrupta serauit. Rursum nos omnes cum nolumus, morimur: quia ad soluendæ poenæ debitum culpæ nostræ conditione coarctamur. Ille autem, quia nulli admixtus est culpa, nulli ex necessitate succubuit poenæ. Sed quia culpam nostram dominando subdidit, poenam nostram miseratione suscepit, sicut ipse ait: Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam. Qui etiam præmisit: Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a meipso. Rursum non vt reliqui resuscitatus est: quia nostra resurrectio in sæculi finem dilata est: illius die tertio celebrata.

Et nos quidem per illum resurgimus, nam ipse per se. Neque enim, qui Deus erat, sicut nos ab alio vt resuscitari potuisset indigebat. In eo ergo eius resurrectio distat a nostra: quod non per nosmetipsos resurgimus, sicut ipse. Pro eo enim quod simpliciter homines sumus, superiori adiutorio vt resurgere valeamus indigemus. Ille autem eiusdem resurrectionis vim cum Patre et Spiritu sancto Deus exhibuit: quam tamen solus in humanitate percepit. Quia igitur Dominus vere natus, vere mortuus, vere resuscitatus, in omnibus tamen distat a nobis magnitudine potentie, sed sola concordat nobis veritate naturæ, bene dicitur, quia pro nobis angelus iste vnum de similibus loquitur. Cum enim in cunctis operationibus suis immesa nos virtute transcendat, in vno tamen a nobis, id est, in formæ veritate non discrepat. Per hoc pro nobis patri loquitur, per quod semetipsum nobis similem ostendit. Loqui quippe eius, vel interpellare, est ipsum se pro hominibus hominem demonstrare. Et bene cum dixisset: [Vnum de similibus loquitur,] illico adiunxit: [Vt annunciet hominis aequitatem.] Quia nisi ille hominibus similis fieret, æquus homo ante Deum non appareret. Inde quippe annunciat aequitatem nostram, vnde suscipere dignatus est infirmitatem nostram. Omnes videlicet nos inimica illa persuasio in culpæ contagio ab ipsa radice polluerat, nullusq. erat, qui apud Deum pro peccatoribus loquens, a peccato liber appareret: quia ex eadem maxima editos æque cunctos par reatus inuoluerat. Proinde venit ad nos vnigenitus patris: assumptis ex nobis naturam, non perpetrans culpam. Sine peccato quippe esse debuit, qui pro peccatoribus interuenire potuisset: quia nimirum alienæ pollutionis contagia non tergeret, si propria sustineret. Bene ergo dicitur: Quia in eo quod similis apparuit, aequitatem hominis annunciauit. Intercedens enim pro peccatoribus, semetipsum iustum hominem, qui pro alijs indulgentiam mereretur, ostendit. Sequitur.

S. Greg. Tom. 2.

Bbbb z

Quod

2. Tim. 2. 17

Rom. 8. 2

h. 2. 2. 2. 2

2.

h. 2. 2. 2. 2

Luc. 1. 4

Joan. 10. 9

2.

Gen. 3. 4

Rom. 5. 6

2.

Quid in eo quod verbum caro factum est, et in proprio sanguine Christus interduis in saecula, nostra redemptione inuenta est. Caput 1111.

1. Tim. 2. b
Philip. 2. a

Miseretur eius, et dicit: Libera eum, vt non descendat in corruptionem: inueni in quo ei propitius.] Mediator Dei et hominum, homo Christus Iesus in eo miseretur homini, quo formam hominis sumpsit: qua misericordia pro redempto homine dicit patri: Libera eum, vt non descendat in corruptionem. Sicut iam supra diximus, dicere eius est liberare hominem: naturam hominis assumendo liberam demonstrare. Ex ea quippe carne, quam sumpsit, etiam hanc ostendit liberam quam redemit. Quae redempta videlicet caro nos sumus, qui cōditione nostri reatus astringimur. Sed mediatoris tantū aequitate liberamur, sicut ipse ait: Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis. Et bene pro hoc redempto homine dicitur: [Non descendat in corruptionem.] Superius enim dictū fuerat: Appropinquabit corruptioni anima eius: postmodum dicitur: Non descendat in corruptionem, ac si diceret: Quia cognoscendo infirmitatem suam, esse se corruptioni proximum non ignorat, idcirco ad corruptionis interitum non descendat. Ad corruptionem enim iuste descenderet, si suis viribus longe se a corruptione esse iudicaret. Sed quia corruptioni appropinquauit humiliter, debet ab ea misericorditer liberari: vt eo contra impugnantia vitia fortis sit, quo se suis meritis agnoscit infirmum. Quisquis enim supra se extollit, ipso elationis suae pondere grauatur: et eo se in infirmis mergit; quo in superbiae vitium prouens, ab eo, qui vere excelsus est, elongauit: atque inde magis imae appetit, vnde se coniunctum summis aestimauit: sicut per Prophetam extollenti se animae dicitur: Quo pulchrior es descende, et dormi cum incircumcis. Omnis enim, qui foeditatem infirmitatis suae considerare negligit, sed per elationis fastum virtutis suae gloriam attendit vnde pulchrior est, inde descendit: quia extollendo se de suis meritis, inde in ima deterius corrui, vnde gloriosum se esse iudicauit. Qui de descendens cum incircumcis dormit: quia in aeterna morte cum ceteris peccatoribus deficit. Quia ergo homo ille humiliter corruptioni se propinquum esse cognouit, bene de eo dicitur: Libera eum vt non descendat in corruptionem: vt eo magis euadat poenam, quo oculos suos non auertit a culpa. Quia vero nullus erat cuius meritis nobis Dominus propitiari debuisset: vni genitum patris formam infirmitatis nostrae suscipiens, solus iustus apparuit, vt pro peccatoribus intercederet. Et bene pro redempto homine isto loquens angelus dicit: Inueni in quo propitius ei. Ac si aperte mediator dei et hominum dicat: Quia nullus hominum fuit, qui coram Deo intercessor iustus pro hominibus appareret, memetipsum ad propitiandum hominibus hominem fecit: dum me hominem exhibui, in quo iuste hominibus propitiarer inueni. Et quia infirmitatem suscipiens Dominus dum poenam nostram moriendo tolerauit; corruptionem nostram resurgendo mutauit. Bene ergo iste angelus mortalitatis nostrae flagella subiungit, eorumque miseretur, dicens: [Consumpta est caro eius a supplicijs: reuertatur ad dies adolescentiae suae. In illo quippe primo homine a Deo recedente, repulsi a paradisi gaudijs, in hanc mortalis vitae ærumnam cecidimus: et quàm grauem culpam serpentis suasionem commisimus, poena nostrae vitionis sentimus. Huc enim lapsi nihil extra Deum nisi quo affligeremur inuenimus. Et quia per oculorum visum carnem secuti sumus, de ipsa carne, quam praeceptis Dei præposuimus, flagellamur. In ipsa quippe quotidie gemitum, in ipsa cruciatum, in ipsa interitum patimur: vt nec nobis mira dispositione Dominus in poenam verteret, per quod fecimus culpam: nec aliunde esset interim censura supplicij, nisi vnde fuerat causa peccati: vt eius carnis amaritudine homo erudiretur ad vitam, cuius oblectatione superbiae peruenit ad mortem. Quia ergo innumeris humanum genus carnalis vitae supplicijs premebatur, sed redemptore nostro veniente, et vitia corruptionis nostrae et tormenta deleta sunt, dicatur de hoc redempto homine:]

Quid Christo interpellante pro nobis, genus humanum temptationum tormentis consumptum, reuersum est ad id, vnde ceciderat, antequam peccaret. Caput 1111.

3. Consumpta est caro eius a supplicijs: reuertatur ad dies adolescentiae suae.] Ac si diceret: Mortalitatē suae poena in quadam verustatis suae senectute deiectus est: reuertatur ad dies adolescentiae suae, id est, prioris vitae integritate renouetur: vt non eo maneat quo lapsus est, sed ad hoc redemptus redeat, ad quod percipiendū conditus fuit. Scriptura enim

A enim sacra sæpe adolescentiam pro nouitate vitæ ponere consuevit. Vnde venienti spon-
so dicitur: Adolescentulæ dilexerunt te, id est, electorum animæ gratia baptismatis re-
nouatæ, quæ non in vitæ veteris vsu deficiunt, sed noui hominis conuersatione decoran-
tur. Senectutem quippe veteris hominis inter vitia tabescentem desiebat ille, qui ait: In-
ueteraui inter omnes inimicos meos. E contra alius gaudere in virtutibus admonet, dicens:
Lætare iuuenis in adolescentia tua. Ac si diceret: Fortis quisque gaudeat in renouatione
sua, id est, lætitiâ suam non in vitæ veteris voluptate, sed in conuersationis nouæ virtute
constituat. Quia vero ad hoc nouitatis robur non nostris viribus, sed Redemptore interue-
niente reuocatur: pro hoc flagellato homine deprecans angelus dicat: Reuertatur
ad dies adolescentiæ suæ. Et quia dum Redemptor noster patrem pro nobis interpellat,
nos quoque vitæ pristinæ torpore discussos, ad firim orationis accendimur, apte de hoc ho-
mine redempto subiungitur: [Deprecabitur Deum, et placabilis ei erit.] Prius enim po-
stulare angelum, et postmodum hominem dicit: quia nisi ante ipse Dominus per incar-
nationem suam interpellans patrem, vitam nostram peteret, numquam se insensibilitas
nostra ad postulanda ea, quæ æterna sunt, excitaret. Sed incarnationis eius præcessit ora-
tio, ut torporis nostri euigilatio subsequatur.

Cant. 1. a

Psalm. 6.

Eccl. 11. d

... ad.

*Quod post labores tentationum, orationum instantiam, placato Deo serui Dei, quasi in excessu
mentis suspensi, dum præsentia contemnuunt, quadam de Deo sentiunt, quæ tamen
effari non possunt. Caput V.*

Quia vero post tentationes, sæpe post immensas amaritudines mēti nostræ in occulto
gaudio lux veritatis eripit: bene de hoc tentato homine et deprecate subiungitur:
C [Et videbit faciem eius in iubilo.] Superius dictum est quo modo Deus innouescendo affi-
cit: nunc vero dicitur, quo modo dum innouescit exhilarat. Aliter enim quisque compun-
gitur, cum interna intuens, malorum suorum pauore terretur: aliter vero compungitur,
cum gaudia superna conspiciens, spe quadam et securitate roboratur. Illa compunctio
afficientes et tristes, hæc vero lætas lacrymas mouet. Iubilum namque dicitur, quando
ineffabile gaudium mente concipitur, quod nec abscondi possit, nec sermonibus aperiri:
et tam quibusdam motibus proditur, quamuis nullis proprietatibus exprimatur. Vnde
Dauid propheta intuens electorum animas tantum gaudium mente concipere, quantam
sermone non valēt aperire, ait: Beatus populus, qui scit iubilationem: Nom enim ait, qui
loquitur: sed, qui scit: quia sciri quidem iubilatio intellectu potest, sed dicto exprimi non
potest. Sentitur per illā quippe, quod ultra sensum est. Et cum vix ad hoc contemplandū
sufficiat conscientia sentientis, quo modo ad hoc exprimendum sufficiat lingua dicentis?
D Quia ergo cordibus nostris lux et veritatis insinuans, modo districtam iustitiā prætenden-
do contristat, modo interna gaudia aperiendo lætificat, post tentationum amaritudines,
post tribulationum luctus, apte subiungitur: [Videbit faciem eius in iubilo.] Menti enim
nostræ de consideratione cæcitatibus prius ignis tribulationis immittitur, ut omnis vitio-
rum ærugo concremetur: et tunc mundatis oculis cordis, illa lætitiâ patriæ celestis aperit-
ur, ut prius purgemus lugendo, quod fecimus, et postmodum manifestius contemplerur
per gaudia, quod quaeramus. Prius a mentis acie exurrente tristitia interposita malorum
caligo detegitur: et tunc resplendente raptim coruscatione incircumscripti luminis illu-
stratur. Quo utrumque conspecto in gaudio cuiusdā seueritatis absorbetur: et quasi post
defectum vitæ præsentis ultra se raptā, in quadam nouitate aliquo modo recreatur. Ibi
mens ex immenso fonte infusionis superni roris aspergitur: ibi non se sufficere ad id, ad
quod raptā est contemplatur, et veritatem sentiendo, videt, quia quanta est ipsa veritas,
non videt. Cui veritati tanto magis se longe existimat, quanto magis appropinquat: quia
nisi illam utrumque conspiceret, nequaquam eam conspiceret se non posse sentire. Admi-
sus ergo a nimi, dum in illam intenditur, immensitatis eius coruscante circumstantia re-
uerberatur. Ipsa quippe cuncta implens, cuncta circumstat: et ideo mens nostra nequa-
quam se ad comprehendendam incircumscripā circumstantiam dilatat: quia eam inopia
lux circumscriptio angustat. Vnde et ad semetipsam citius labitur, et prospectus quasi
quibusdam veritatis vestigijs, ad sua ima reuocatur. Hæc ipsa tamen per contemplationem
facta non solida et permanens visio: sed, ut ita dixerim, quasi quedam visionis imita-
tio, Dei facies dicitur. Quia enim per faciem quemlibet agnoscimus, non immerito co-
gnitionem Dei, faciem eius vocamus. Vnde Iacob postquam cum angelo luctatus est, ait:

Psalm. 88.

... 21

2. p. 6. 3

b. 1. 1

7.

Gen. 32. 2

1. Cor. 13. d

Mat. 6. b

Gen. 3. c

8.

Ibid.

Ibid.

Vidi Dominum facie ad faciem. Ac si diceret: Cognoui Dominum, quia me cognoscere ipse dignatus est. Quam cognitionem plenissime fieri Paulus testatur in fine, dicens: Tunc cognoscam sicut et cognitus sum. Quia ergo post laborum certamina, post tetratio-
 num fluctus sepe in excessu anima suspenditur, ut cognitionem diuinæ præsentiae contempletur, quam tamen præsentiam et sentire possit, et explorare non possit: recte post tot labores de hoc tenato homine dicitur: [Videbit faciem eius in iubilo.] Quia vero vnusquisque quanto amplius caelestia contemplatur, tanto magis a terrena operatione corrigitur: bene post gratiam contemplationis, iustitiam subdidit operationis, dicens: [Et reddet homini iustitiam suam.] Iustitia nostra dicitur, non quæ ex nostro nostra est, sed quæ diuina largitate fit nostra: sicut in dominica oratione dicimus: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Ecce et nostrum dicimus: et tamen, ut detur oramus. Noster quippe fit, cum accipitur, qui tamen Dei est: quia ab illo datur. Et Dei ergo est ex munere, et noster fit veraciter per acceptionem. Ita ergo hoc loco homini suam iustitiam Dominus reddit: non quam ex semetipso habuit, sed quam conditus, ut haberet accepit, et in qua lapsus persequere noluit. Illam ergo iustitiam reddet Deus homini, ad quam conditus fuit, ut inherere Deo libeat, ut minacem eius sententiam pertimeat, ut serpentis callidi blandis iam promissionibus non credat. Quod enim in paradiso egit, hoc quotidie antiquus hostis agere non desistit. Verba quippe Dei de cordibus hominum molitur euellere, atque in eis sicla promissionis suæ blandimenta radicare: quotidie hoc, quod Deus minatur, leuiget, et ad hoc credendum, quod falsum promittit, inuitat. Falso enim pollicetur temporalia, ut mentibus hominum ea supplicia leuiget, quæ Deus minatur æterna. Nam cum præsentis vitæ gloriam spondet, quid aliud dicit, quam gustate et eritis sicut dii? Ac si aperte dicat: Temporalem concupiscentiam tangite, et in hoc mundo sublimes apparet. Et cum timorem diuinæ sententiæ amouere conatur: quid aliud loquitur, quam id, quod primis hominibus dixit: Cur præcepit vobis Deus, ut non comedetis de omni ligno paradisi? Sed quia diuino munere redemptus homo iustitiam recepit, quam dudum conditus amisit, robustiorem se iam contra blandimenta callidæ persuasione exercet: quia experimento didicit quantum obediens esse debeat præcepto. Et quem tunc culpa duxit ad poenam, nunc poena sua restringit a culpa: ut tanto magis delinquere metuat, quanto cogente supplicio et ipse iam, quod perpetravit, accusat. Vnde et sequitur:

Quod qui sanctorum patrum exempla respicit, eorum comparatione se inferiorem cognoscit.

Caput VI.

Respiciet homines, et dicit: Peccaui.] Sed peccatorem se non cognosceret, si iustitiam non haberet. Nemo quippe tortitudinem suam, nisi cum rectus esse coeperit, deprehendit. Nam qui omnino peruersus est, neque hoc potest videre, quod est. Qui vero peccatorem se intelligit, iam ex parte aliqua iustus esse inchoauit, atque id, quod non iustus fecerat, ex eo, quod iustus est, accusat. Qua accusatione sua Deo inherere inchoat, dum rectum contra se iudicium proferens, hoc in se, quod illi sentit displicere, condemnat. Recepta ergo iustitia sua dicit homo iste: Peccaui. Et notandum, quod præmittitur: Respiciet homines. et tunc deinde subiungitur: Et dicit: Peccaui. Ideo enim nonnulli peccasse se nesciunt, quia homines non attendunt. Nam si considerarent homines, citius agnoscerent quantum peccando infra homines cecidissent. Et quamvis scriptura sacra aliquando homines ponere soleat humana sapientes, sicut ait Apostolus: Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis? et paulo post subiicit, dicens: Nonne homines estis? Nonnumquam tamen homines dicit eos, quos a bestijs ratio distinguit, id est, quos non arteri bestiali passionum motu demonstrat. Quibus per Prophetam Dominus dicit: Vos autem greges pascuæ mez homines estis: quia illos nimirum Dominus pascit, quos voluptas carnis iumentorum more non afficit. At contra hi, qui carnali affectioni succumbunt, non iam homines, sed iumenta nominantur: sicut de quibusdam, qui in peccato suo moriuntur, per Prophetam dicitur: Computruerunt iumenta in stercore suo. Iumenta quippe in stercore suo computrescere, est carnales homines in foetore luxurizæ vitam finire. Non enim esse homines, sed iumenta declarantur: de quibus per Prophetam dicitur: Vnusquisque ad uxorem proximam sui hinniebat. Et de quibus Prophetam alius dicit: Ut carnes aliorum, carnes eorum: et fluxus equorum, fluxus eorum. Vnde et per

1. Cor. 3. a

Exech. 34. g

Iob. 1. d

Hier. 5. e

Exech. 13. c

- A** et per David dicitur: Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, et similis factus est illis. Cum ergo vocentur homines hi, qui iustitiam ratione suffulti sunt: et irrationabilia iumenta nominentur hi, qui carnali delectationi deseruiunt: recte de hoc poenitente dicitur: [Respiciet homines, et dicit: Peccavi.] Ac si dicatur: Sanctorum virorum exempla conspiciat, atque eorum comparatione se pensans, iniquum se esse deprehendit. Qui enim plenissime intelligere appetit qualis est, tales nimirum debet conspiciere, qualis non est: vt ex bonorum forma metiatur, quanto ipse deserto bono deformis est. Ex his quippe, quibus plenissime bona assunt, perpendit recte, quæ sibi minus sunt: atque in illorum pulchritudine conspiciat fœditatem suam, quam in semetipso, et potest perpeti, et sentire non potest. Lucem namque debet conspiciere, qui vult de tenebris iudicare, vt in illa videat quid de tenebris æstimer, per quas videre præpeditur.
- B** Peccator namque si incognita vita iustorum semetipsum conspiciat, peccatorem se nullatenus comprehendit. Videre enim se non potest, quia fulgorem lucis nesciens, cum semetipsum conspiciat, quid aliud, quam tenebras attendit? Iustorum ergo debemus vitam conspiciere, vt subtiliter deprehendamus nostram. Illorum videlicet species, quasi quædam forma nobis imitanda proponitur: quia viua lectio est vita bonorum. Vnde et non immerito idem iusti in sacro eloquio libri nominantur, sicut scriptum est: Libri aperti sunt, et alius liber apertus est, qui est vite, et iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris. Liber namque vite est ipsa visio aduenientis iudicis. In quo, quasi scriptum est omne mandatum: quia quisquis eum viderit, mox teste conscientia quidquid non fecit, intelligit. Libri etiam aperti referuntur: quia iustorum tunc vita conspiciatur, in quibus mandata cælestia opere impressa cernuntur. Et iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris: quia in offensa vita iustorum, quasi in expansione librorum legunt bonum, quod agere ipsi noluerunt, atque ex eorum, qui fecerunt, comparatione damnantur. Ne ergo vnusquisque tunc videns eos, quod non fecit desolaturnunc in eis, quod imitetur attendat. Quod quidem facere electi non cessant. Meliorem namque vitam considerant, et deterioris vsus conuersationem mutant. Vnde sponsi voce sanctæ Ecclesiæ in Canticis Canticorum dicitur: Duo vbera tua sicut duo hinnuli capræ gemelli, qui pascuntur in lilijis, donec aspi-ret dies, et inclinentur vmbre. Quæ enim sunt duo vbera, nisi ex Iudæa, ac gentilitate veniens uterque populus, qui in sanctæ Ecclesiæ corpore per intentionem sapientiæ arcano est cordis infixus? Ex quo populo hi, qui electi sunt, idcirco capræ hinnulis comparantur, quia per humilitatem quidem paruos sese, ac peccatores intelligunt, sed eis per charitatem currentibus, si qua obstacula de impedimento temporalitatis obuiant, transcunt, et dantis contemplationis saltibus ad superna transcendunt. Qui vt hæc agant, præceditium sanctorum exempla conspiciunt. Vnde, et in lilijis pasci referuntur. Quid enim per lilija, nisi illorum vita declaratur, qui veraciter dicunt: Christi bonus odor sumus Deo? Electi ergo, vt assequi summa præualeant, conspecta odorifera, et candida iustorum vita, satiantur. Iam quidem videre Dominum sitiunt, iam de eius contemplatione satiari charitatis æstibus inardescunt. Sed quia in hac vita positi, necdum valent, per præcedentium interim patrum exempla pascuntur. Vnde et apte illic tempus de ipso liliorum pastu diffinitur, dum dicitur: Donec aspi-ret dies, et inclinentur vmbre. Tamediu quippe relictis iustorum exemplis indigemus, donec præsentis mortalitatis vmbra, æterno die aspirante, transeamus. Cum enim huius tēporalitatis vmbra, transacta hac mortalitate, fuerit inclinata, quia ipsius diei internum lumen cernimus, nequaquam iam appetimus, vt ad amorem eius per aliorum exempla flagremus. Nunc autē, quia necdum eum intueri possumus, summopere necesse est, vt eorum, qui illi perfecte secuti sunt, cōspectis actionibus incitemur. Intueamur ergo, quàm pulchra est agilitas sequentium, et videamus, quàm turpis sit hebetudo pigriorum. Statim namque, vt bene agentium gesta respicimus, nosmetipsos confusione intima vlescente iudicamus: mox verecundia mentem concutit, mox iuste fatiens reatus addicit, et vehementer hoc etiam displicet, quod adhuc fortasse turpiter libet. Vnde per Ezechielem dicitur: Fili hominis ostende domui Israel templum, vt confundantur ab iniquitatibus suis; et metiantur fabricam, et erubescant ex omnibus, quæ fecerunt. Templum quippe Dei filijs Israel ad confusionem ostenditur, quando vniuersusque iusti anima, quàm inspirando Deus inhabitat, quanta sanctitate fulgeat, ad confusionem suam peccatoribus demonstratur: vt in illa bonum, quod negligunt, videant, et in seipsis malum, quod operantur, erubescant. Metiri vero fabricam, est pensare subtiliter iustorum

Psalm. 48.

9.

Apost. 10. d

10.

Cant. 4. b

1. Corint. 2. d

10. 1

h. 2. 10. 2

10. 1

Ezech. 14. 8

10. 10. 10. 10

iultorum vitam. Sed dum metimur fabricam necesse est, vt ex cunctis, quæ facimus erubescamus: quia bonorum vitam quanto subtilius pensando discutimus, tanto feuerius in nobis omnia inique gesta reprobamus. Bene autem Prophetæ dicitur, vt ostendat templum. Quia enim iultorum reſtitutionem conſiderare peccator diſſimulat, ſaltem hanc ex voce prædicantis agnoſcat. Templum quippe peccatoribus offendere, eſt ſponte ſua conſiderare nolentibus reſtorum opera narrare. Quia itaque, ſicut diximus, perducì ad ſumma deſiderant, ſemper necesse eſt, vt meliorum profectibus intendant: quatenus tanto diſtictius in ſe culpas iudicent, quanto in illis altius, quod admirentur, vident. Sed

1. Cor. 13. b

quid iſta de peccantibus dicimus, cum ipſos quoque operatores iuſtitie tanta prouehi diſpenſatione videamus? Alius namque donum ſcientie accipit: et tamen ad virtutem miræ abſtinentie non pergit. Alius magna abſtinentie virtute accingitur: nec tamen in ſumma ſcientie contemplatione dilatatur. Alius per prophetie ſpiritus valet

B

omnia ventura prænoſcere: ſed tamen per curationis gratiam non valet præſentis moleſtia mala ſubleuare. Alius per curationis gratiam mala præſentis moleſtia ſubleuat: ſed tamen quia prophetie ſpiritus non habet, quid ſequatur, ignorat. Alius indigentibus multa iam propria largiri poteſt: ſed tamen iniuſte agentibus obuiare libere non poteſt. Alius iniuſte agentibus audacter pro Deo obuiat: ſed tamen indigentibus, quæ habet

2. Cor. 13. b

tribuere omnia recuſat. Alius iam et ab otioſo ſe ſermone reſtringens, lingue laſciuiam ſuperat: ſed tamen adhuc inſurgentes iræ ſtimulos perfecte non calcat. Alius inſurgentem iram iam perfecte edomat: ſed tamen adhuc linguam in lætitiis relaxat. Quid eſt hoc, quòd iſte eo bono indiget, quo alius pollet: et ille cum multis polleat, abunde alijs bonum ad eſſe conſiderat, quod ſibi de eſſe ſuſpirat? niſi quòd mira nobiſcum diſpenſatione agit, vt per hoc, quod alter habet, et iſte non habet, vnus altero melior offendantur:

C

quatenus tanto ardentius ad humilitatem quiſque proficiat, quanto ex bonis, quæ non habet, inferiore ſe habentibus penſat. Sicq. fit, vt dum ille in iſto, atque hic in illo reſpicit, quod admiretur, diſtincta bona et ab altitudinis elationis reprimant, et ad ſtudium profectus accendant. Magna namque ſollicitudine ad curam noſtræ meliorationis accingimur, quando id virtutis in alijs cernimus, quod non habemus. Vnde Ezechiel

Ezech. 3. e

propheta, cum volentia animalia deſcripſiſſet, adiunxit: Et audiui poſt me vocem commotionis magnæ, benediſta gloria Domini de loco ſancto ſuo: et vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram. Quid namque alas animalium, niſi virtutes debemus ſentire ſanctorum? Qui dum terrena deſpiciunt, ad celeſtia volando ſubleuantur. Vnde recte etiam per Iſaiam dicitur: Qui conſidunt in Domino, mutabunt fortitudinem, aſſument pennas vt aquilæ. Volentia itaque animalia alijs ſuis

11.

Iſa. 40. g

viciffim ſeruiunt: quia ſanctorum mentes in eo; quod ſuper na appetunt, conſideratis inuicem alternis virtutibus excitantur. Ala enim ſua me percutit, qui exemplo ſanctitatis

2. Cor. 13. b

proprie me ad melius accendit. Et ala mea vicinum animal ſerio, ſi aliquando alteri opus bonum, quod imitetur offendo. Sed quia ſanctorum vitam ſignificari iſtis animalibus dicimus, liber in ipſo volatu animalium oculos mentis attollere, et quanta viciffim alarum percuffione ſe excitent ſubtili conſideratione penſare. Paulus namque, cum ceterorum ſanctorum ſolitudinem in prædicatione robuſtus laborando tranſcenderet, vt ab elatione ſe premeret, et vires ſuas in humilitatis gremio nutiret, crudelitate ſuæ antiquæ non immemor, Apoſtolorum omnium innocentiam contemplatus, ait: Ego enim ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſim dignus vocari Apoſtolus: quia perſecutus ſum Eccleſiam Dei. Et tamen eorundem omnium Apoſtolorum primus, quaſi accepti principatus oblitus, ac ſi minus ipſe aliquid ſaperet, in Paulo ſapientiam miratur, dicens: Sicut et chariſſimus frater noſter Paulus ſecundum datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis, ſicut et in omnibus epistoſis, loquens in eis de his, in quibus ſunt quedam diſſidilia inſectus. Ecce Paulus in Apoſtolis miratur innocentiam, ecce Apoſtolorum princeps miratur in Paulo ſapientiam. Quid eſt hoc, niſi quòd ſancti viri, dum virtutum

E

1. Cor. 15. b

conſideratione viciffim ſibi alios præferunt, volentia animalia alarum percuffione ſe tangunt: vt eo ad volatum ſe altius excitent, quo humilius alter in altero, quod admiratur videt. Hinc itaque colligendum eſt: quanta debemus ſollicitudine meliorum vitam conſpicere nos, qui in inſimis racemus, ſi et hi, qui iam tanta ſanctitate ſublimes ſunt, vt per humilitatis grefſus ad maiora proficiant, adhuc quærun in alijs, quod imitantes admittunt. Sed hæc reprobis neſcitur: quia mentis oculos ſemper in inſimis

1. Pet. 3. d

premunt,

12.

2. Pet. 1. e

premunt,

1. Pet. 1. e

premunt,

1. Pet. 1. e

premunt,

1. Pet. 1. e

premunt,

1. Pet. 1. e

premunt,

1. Pet. 1. e

premunt,

- A** premunt, qui et si quando in viam Domini veniunt, non ad meliorum vestigia, sed ad imitanda semper deteriorum exempla vertuntur. Neque enim eorum vitam considerant, quibus se humiliando postponent, sed quibus superbiendo se præferant. Deteriores namque respiciunt, quibus meliores se esse gloriantur, et idcirco proficere ad meliora non possunt: quia hoc sibi sufficere aestimant, quod pessimos antecedunt. O miseri, viam perunt, et in terga respiciunt. Per spem quidem, quasi ante se pedem proferunt, sed per considerationem prauorum hominum post se oculos tendunt. Recti videri appetunt, sed ad inueniendum se totam regulam sumunt. Si enim semetipsos quales sunt cognoscere appetunt, non deteriorum conficere, sed meliorum exempla debuerant. Idcirco ergo peccatores se esse non intelligunt, quia homines non attendunt. Nam si homines attenderent, quantum peccando distarent a bonis hominibus, inuenirent. De hoc ergo poenitentem, qui idcirco bonorum exempla considerat, vt sibi metipsi quantum a bono recessit innotescat, bene dicitur: [Respicit homines, et dicit: Peccaui, et vere deliqui, et vt eram dignus non recepi.] Peccatores se esse plerumque confitentur etiam, qui se peccasse non credunt. Nam sæpe contingit, vt passim se homines iniquos esse fateantur, sed cum peccata sua veraciter alijs arguentibus audiunt, defendunt se summo opere, atque innocentes videri conantur. Vnusquisque ergo cum talis est, si deliquisse se dicit, vere non dicit: quippe qui peccatorem se non ex cordis intimo, sed verbotenus asserit. Quia enim scriptum est: Iustus in principio accusator est sui: Iste de confessione peccati ornari voluit, non humiliter, per accusationem suam humilis appetit videri, non esse. Nam si confitendo peccatum esse humilis veraciter appeteret, de perpetrato peccato arguentes se alios non impugnet. Itaque iustus vitam suam iudicans, per exempla meliorum ex corde intimo cognoscit se esse, quod dicit. Ait enim: [Peccaui, et vere deliqui:] atque de coisps, quod tolerat flagello subiungit: [Et vt eram dignus non recepi.] Vnusquisque enim in flagello positus, minus adhuc peccata sua considerat, si vel tantum, vel amplius se percussus, quam merebatur existimat. Iste autem, quia quanto maiorum exempla considerat, tanto districtiori examinatione se pensat, minus se percussus, quam merebatur agnoscit: quia in illorum iustitia conspicit, quam grauis sibi culpa fuerit, quod errauit, et idcirco hoc quod patitur, districtum esse non sentit, quia districtè nouit pensare, quod fecit. Valde autem facile est, vt peccatore cum quisque, cum nihil pro peccato suo patitur, fateatur. Secure videlicet iniquos nos dicimus, cum vindictam nulla de iniquitate sentimus. Nam peccatores nos quidem in tranquillitate loquimur, sed cum de peccatis ipsis flagello interueniente corripimur, murmuramus. Poena ergo nos interrogat, si veraciter cognoscimus culpam. Vir itaque iustus, quia culpam suam districtè considerat, etiam in flagello positus dicat: [Et vt dignus eram non recepi.] Sequitur: [Liberauit enim animam suam, ne pergeret in interitum.] Quia præueniente diuina gratia in operatione bona nostrum liberum arbitrium sequimur, nosmetipsi nos liberare dicimur, qui liberanti nos Domino consentimus. Vnde Paulus, cum diceret: Abundantius illis omnibus laboraui: ne labores suos sibi tribuisse videret, illico adiunxit: Non autem ego, sed gratia Dei mecum. Quia enim præuenientem Dei gratiam, etiam ipse per liberum arbitrium fuerat subsecutus, apte subiungit: Mecum: vt et diuino muneris non esset ingratus, et tamē a merito liberi arbitrij non remaneret extraneus. De hoc autē, qui liberatori suo semetipsum cognoscendo consensit, recte dicit: Liberauit animam suam, ne pergeret in interitum. Sequitur: [Sed viuens lucem videret.] Lucem scilicet veritatis, quam corde mortuus videre non posset. Vt etiam certe, quia Dominus dixit: Ego sum lux mundi: videbunt lucem etiam mortui, quando omnes iniusti eum venire ad iudicium in humanitatis forma conspexerint. Sed viuēs tunc lucem respicit, qui liberis oculis cordis in forma cum diuinitatis attendit. Sequitur:

Prov. 18. c

1. Cor. 15. d

Ioan. 8. b
Mat. 25. c

Quod illa tentationum genera, qua numerata sunt, operatur Deus in nobis, ut labore conuersionis, et promouatione tentationis, et timore mortis attriti purgemur, et post amaritudines gaudia subsequantur. Caput VII.

HÆc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos.] De hoc tentato flagellatoque homine dictum superius fuerat: Abominabilis ei sit in vita sua panis, et appropinquauit corruptioni anima eius, et vita illius mortiferis. Inferius vero subnexum est: Deprecabitur Deum, et placabilis ei erit, et videbit faciem eius in iubilo, et liberauit animam suam, ne pergeret in interitum, sed viuens lucem videret. In his itaque iam collectis coaccru-

coaceruatissq. sententij, et supra mæror amaritudinis, et infra subiuncta est lætitia securitatis, moxq. post hæc, dicitur: Hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos. Ac si diceret: Quod semel de vno dixi, hoc tribus vicibus per singulos agitur. Sed solerter in-
 tuendum est, quæ tres istæ vices sint, quibus vnusquisque homo anxietate mæroris afficitur, et post mærorem protinus ad securitatem lætitiæ reuocatur. Id enim superius, sicut iam dixi, narrauerat, quod et grauis prius mæror afficit, et magna postmodum lætitia attollit. Igitur si vigilanter intendimus has tres vices mæroris, et lætitiæ in vnus cuiusque electi animo istis aternari modis inuenimus, id est, conuersione, tentatione, et morte. In prima quippe, quam diximus conuersionis vice, grauis mæror est, cū sua vnusquisque peccata considerans, curarum secularium vult compedes rumpere, et viam Dei per spatium securæ conuersionis ambulare: desideriorum temporalium onus graue abijcere, et lene iugum Domini libera seruitute portare. Cogitanti enim ista, occurrit illa familiaris sua delectatio carnalis, quæ inueterata dudum, quanto cum diutius tenuit, tanto arctius astringit, atque a se tardius abire permittit. Et quis ibi mæror, quæ anxietas cordis, quando hinc spiritus vocat, hinc caro reuocat: hinc amor nouæ conuersionis inuitat, hinc vñs vetulæ peruersitatis impugnat: hinc desiderio ad cælestem patriam flagrat, et hinc in semetipso carnalem concupiscentiam tolerat, quæ cum etiam aliquo modo inuitum delectat? Recte ergo de hoc amarescente homine dici potest: Abominabilis ei fir in vita sua panis, et appropinquauit corruptioni anima eius, et vita illius mortiferis. Sed quia diuina gratia diu nos istis difficultatibus affici non permittit, ruptis peccatorum nostrorum vinculis citius nos ad libertatem nouæ conuersionis consolando perducit, et præcedentem tristitiam subsequens lætitia refouet: ita vt conuersi vnus cuiusque animus eo magis ad votum suum perueniendo gaudeat, quo magis se pro illo meminit laborando doluisse. Fit cordi immensa lætitia: quia ei, quem desiderat, iam per spem securitatis propinquat, vt recte de hoc dici debeat. Deprecabitur Deum, et placabilis ei erit, et videbit faciem eius in iubilo, vel certe liberauit animam suam, ne pergeret in interitum, sed viuens lucem videret. At ne conuersus quisque iam sanctum se esse credat, et quem mæroris pugna superare non valuit, ne ipsa postmodum securitas sternat, dispensante Deo permittitur, vt post conuersionem suam tentationum stimulis fatigaretur. Iam quidem per conuersionem rubrum mare transitum est, sed adhuc in æreuo viræ præsentis ante faciem hostes occurrunt. Iam peccata præterita velut extinctos Ægyptios post terga relinquimus, sed adhuc nocentia vitia, quasi alij hostes obuiant, vt ad terram promissionis pergentibus ceptum irer intercludant. Iam priores culpæ, velut infrequentes aduersarij sola diuina virtute prostrata sunt, sed tentationum stimuli, quasi hostes alij contra faciem veniunt, qui et cum nostro labore superentur. Conuersio videlicet securitatem parit, mater autem negligentie solet esse securitas. Ne ergo securitas negligentiam generet, scriptum est: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia et timore, et præpara animam tuam ad tentationem. Non enim ait ad requiem, sed tentationem. quia hostis noster adhuc in hac vita nos positos, quanto magis nos sibi rebellare conspiciat, tanto amplius expugnare contedit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. Contra nos vero eo vehemētius incitatur, quo ex corde nostro, quasi ex iure propriæ habitationis expellitur. Hoc enim in seipso Dominus sub quadam dispensatione figurauit, qui diabolum non nisi post baptismum se tentare permittit, vt signum nobis quoddam futuræ conuersionis inueneret, quod membra eius postquam ad Deum proficerent, tunc acriores tentationum insidias tolerarent. Post primam igitur vicem mæroris, atque lætitiæ, quam vnusquisque per studium conuersionis agnoscit, hæc secunda suboritur: quia ne securitatis negligentia dissoluatur, impulsu tentationis afficitur. Er quidem quisque in ipso conuersionis initio magna plerumque excipitur dulcedine consolationis, sed durum laborem postmodum experitur probationis. Tres quippe modi sunt conuersorum, inchoatio, medietas, atque perfectio. In inchoatione autem inueniunt blandimenta dulcedinis, in medio quoque tempore certamina tentationis, ad extremum vero perfectionem plenitudinis. Prius ergo illos dulcia suscipiunt, quæ consolentur, postmodum amara, quæ exerceant, et tunc demum suauius atque sublimia, quæ confirmant. Nam et spontam suam vir quisque prius dulcibus blandimentis fouet, quam ramen iam coniunctam asperis increpationibus probat, probatam vero securis cogitationibus possidet. Unde et plebs Israëlita, cum despondente se Deo ad sacras

mentis

Ecclesi. 2. a

Mat. 4. a

13.

- A** mentis nuptias ex Ægypto vocaretur, quasi arrarum vice prius accepit blandimenta si-
gnorum: coniuncta autem probationibus exercetur in eremo, probata vero in repro-
missionis terra virtutis plenitudine confirmatur. Ante igitur in miraculis degustavit,
quod appeteret, postmodum in labore tentata est, si custodire nouerit, quod gustasset.
Ad ædificandum quoque plenius accipere meruit, quod laboribus probata custodiuit. Ita
ergo vitam vniuscuiusque conuersi, et inchoatio blanda permulcet, et aspera medietas
probat, et plena post perfectio roborat. Nam sæpe conuersi quique in ipso adhuc aditu
inchoationis suæ, vel tranquillitatem pacatissimam carnis, vel dona prophetiæ, vel
prædicamentum doctrinæ, vel signorum miracula, vel gratiam curationis custodiunt: post
hæc autem duris tentationum probationibus fatigantur, a quibus tentationibus adhuc,
cum inciperent, valde liberos se esse crediderunt. Quod diuinæ gratiæ dispensatione
1. Cor. 12. b
- B** agitur, ne in inchoatione sua tentationum asperitate frangantur: quia si eorum initia
amaritudo tentationis exciperet, tam facile ad ea, quæ relinquerant redirent, quam nec
longius discesserant: nam contemptis prius vitijs, quasi iuxta positis replicarentur.
Vnde et scriptum est: Cum emisisset Pharaon populum, non eos duxit Dominus per
viam terræ Philistiim, quæ vicina est, reputans ne forte poeniteret eum, si vidisset aduer-
sum se bella consurgere, et reuerteretur in Ægyptum. Ex Ægypto itaque exeuntibus e
vicino bella subtrahuntur: quia derelinquntibus sæculum, quædam prius tranquilli-
tas ostenditur: ne in ipsa sua teneritudine, atque inchoatione turbati, ad hoc territi re-
deant, quod euaserunt. Prius ergo suauitatem securitatis sentiunt: prius pacis quiete nu-
triantur: post cognitam vero dulcedinem, tanto iam tolerabilius tentationum certami-
na sustinent, quanto in Deo altius cognouere, quod ament. Vnde et Petrus prius in mon-
Exod. 13. d
- C** tem ducitur, prius claritatem transfigurationis dominicæ contemplatur: et tunc demum
tentari ancilla interrogante permittitur, vt per tentationem factus sibi ex infirmitate
conficius, ad illud flendo, et amando recurreret, quod vidisset: et cum cum timoris vnda
in peccati pelagus raperet, esset prioris dulcedinis anchora, quæ retineret. Sæpe etenim
tam diutina sunt tentationum certamina, quam longa inchoationum fuerant blandi-
menta. Sæpe vero maius datur in inchoatione dulcedinis, minus autem in labore proba-
tionis. Sæpe minus in inchoatione dulcedinis, maius in labore probationis. Numquam
vero laborem tentationis dispar sequitur perfectio firmitatis: quia iuxta summam cer-
taminis remuneratur quisque plenitudine perfectionis. Plerumque autem in eo quisque
conuersus labitur, quod dum quibusdam donis gratiæ dulcedine inchoationis excipitur,
confirmationem accepisse se perfectionis arbitrat, et plenitudinis consummationem
Marc. 9. a
Mat. 16. g
Mat. 24. d
- D** æstimat, quæ adhuc blandimenta esse inchoationis ignorat. Vnde fit, vt dum subita
tentationis procella tangitur, despectum se Deo et perditum suspicietur. Qui si inchoa-
tionis suæ non passim crederet, adhuc in prosperis positus, mentem ad aduersa præpara-
ret, et virijs venientibus postmodum, tam firmiter resisteret, quam ea etiam sagacius
præuidisset. Quæ quidem tranquillius si præuidet tolerat. Eorum tamen omnino cer-
tamina, etiam si præuideat, non declinat: quia cursus nostri itineris nequaquam pera-
gitur sine puluere tentationis. Plerumque autem conuersus quisque talibus tentatio-
num stimulis agitur, qualibus ante conuersionis gratiam nunquam pulsatum se esse
reminiscitur: non quia tunc hæc eadem radix tentationis deerat, sed quia non appare-
bat. Humanus quippe animus multis cogitationibus occupatus est, sæpe sibi metip-
siquo modo manet incognitus, vt omnino, quod tolerat, nesciat: quia dum per multa
14.
- E** spargitur ab interna sui cognitione remouetur. Si autem Deo vacare appetat, et ramos
multimode cogitationis abscindat, tunc libere conspicit, quod de intima radice carnis
procedit. Carduus namque si nascatur in via, itinerantium pedibus teritur, atque ipso
vfu transeuntium eius superficies ne appareat, confringitur. Sed quamuis desuper fru-
tificationes spinæ non appareant, subter tamen radix occulta perdurat. Si autem eum
transeuntium pedes terere, et calcare cessauerint, mox in superficiem surgendo progre-
ditur, et per spinam prodit in publicum, quidquid in radice vivebat occultum. Ita et in
corde secularium sæpe occulta quædam tentationum radix non facile apparet exurge-
re: quia velut in via actionum sita, transeuntium teritur pede cogitationum, et per in-
numeras curas, quasi multis itinerantibus premitur, ne videatur. Si autem per conuer-
sionis gratiam a via cordis curarum turba remouetur, vt nulla actionum insolentia con-
terat, nullus cogitationum tumultus premat, tunc quod occultum latebat agnoscitur,
tunc

tunc de radice vitiorum pungit libere spina tentationum. Contra quam bene viuents manu agitur, vt inquantum potest fieri, non tegatur occulta, fed radicitus euellatur. Quod donec fiat, vniufcuiusque conuerſi animus ita hæc spina conturbat, vt ſæpe percuſſione ſubita pene ſuperari ſe ſentiat, cuiſq. vulnus medullitus inſiſcit exitialiter, pertimeſcat. Plerumque vero ipſi tentationum ſtimuli dum in vſum veniunt, dilatantur, et non quidem acriores, ſed longiores exiſtunt. Minus autem dolent, ſed magis inſiciunt: quia dum menti diutius adhærent, tanto ſunt minus pauendi, quanto magis aſſueti. Inter hæc ergo depreſſa mens huc illucq. diſtenditur, et multiplicibus tentationum æſtibus diſſipatur, et ſæpe hinc inde prouocata, cui tentanti vitio obuiet, vel quod primum impugnet, ignorat. Vnde plerumque euenit, et dum nimis inſurgentia vitia cruciant, dum repugnantis animum iamiamq. quaſi in lapſum deſperationis inclinant, conuerſus quiſque hanc ipſam ſublimitatis viam, quam ſibi ad remedium eligit, expauſcat, et quaſi in ſummo eductus titubatur, qui in imo ſolidius ſtabat. Ita vero circumſcriptis tentationum motibus anguſtatur, vt recte de eo dici debeat: Abominabilis ei fit in vita ſua panis, et animæ illius cibus ante deſiderabilis. Vel certe: Appropinquauit corruptioni anima eius, et vita illius mortiferis. Sed quia miſericors Deus probari nos permittit tentationibus, non reprobari ſicut ſcriptum eſt: Fidelis autem Deus, qui non patitur vos tentari ſupra id, quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione etiam prouentum, vt poſſitis ſuſtinere: citius nobis conſolationis ope ſuccurrit, et ſurgentes tentationum ſtimulis mitigat, impugnantesq. ſe cogitationū motus interna pace tranquillat. Moxq. anima immenſam de ſpe cæleſti lætitiā percipit, dum deuitum malum reſpicit, quod tolerauit, vt iure de hoc tentato liberatoq. homine dici debeat: Videbit faciem eius in iubilo: et Liberauit animam ſuam ne pergeret in interitum, ſed viuens lucem videret. Iſtis itaque duabus vicibus, id eſt, conuerſionis et probationis, per maiorem lætitiāq. tranſactis, ſuperest tertia, cuius et maiorem adhuc ſuſtineat, et gaudia conſequatur. Poſt conuerſionis namque certamina, poſt probationis ærumnam, reſtat adhuc dura tentatio: quia venire non poteſt ad perfectæ gaudia libertatis, niſi prius debitum ſoluerit humanæ conditionis. Conuerſus autem quiſque ſibi caute ſolicitus, tacite ſecum conſiderare non ceſſat: æternus iudex, quā diſtichus adueniat ſuumq. terminum quotidie proſpicit, et ante ſeueritatem tantæ iuſtitiæ, quas rationes vitæ ſuæ ſit poſiturus attendit. Eſi cuncta praua opera, quæ intelligere potuit, deuitauit: venturus tamen coram diſtichio iudice illa magis, quæ in ſemetipſo non intelligit, pertimeſcit. Quis enim conſiderare valeat, quanta mala per momenta temporum ipſis inconfiantibus cogitationum motibus perpetrabit? Facile eſt enim opera peruerſa vitare, ſed nimis difficile eſt ab illicita cogitatione cor tergere. Et tamen ſcriptum eſt: Væ vobis qui cogitatis inutile. Et rurſum: In die cum iudicabit Dominus occulta hominum. Qui etiā præmiſit: Inter ſe inuicem cogitationum accuſantium, aut etiam defendentium. Et rurſum: Labia dolofa in corde, et corde locuti ſunt mala. Et rurſum: Etenim in corde iniquitates operamini in terra. Humana autem anima ſemel æternitatis ſtatum deſerens, ad fluxum temporalitatis de lapſa, hanc mutabilitatem alternantium motionum, quam dum caderet volens appetijt, dum conatur ſurgere, cogitur inuita tolerare. Inde quippe punita eſt, vnde delectata: quia inde conuerſa habet laborem certa minis, vnde peruerſa appetijt gaudium voluptatis. Sæpe ergo electis etiam nolentibus in cogitatione furripitur, quod in ſe quidem ſolenter inſpicunt, et ante Dei oculos quaſi ſi reatus attendunt: et cum de his omnibus ſemper iudicia diſticha pertimeſcant, tunc tamen hæc vehementer metuunt, cum ad ſolucendum humanæ conditionis debitum venientes, diſtichio iudici appropinquare ſe cernunt. Et ſi tanto timor acrior, quāto et retributio æterna viciniſ. Ante oculos autem cordis nihil inane tunc tranſuolat de phantafmate cogitationis: quia ſubductis e medio omnibus, ſe et illud tantummodo conſiderant, cui appropinquant. Creſcit pauor vicina retributione, iuſtitiæ, et virgente ſolutione carnis quāto magis diſtichum, iudicium iamiamq. quaſi tangitur, tanto vehementius formidatur. Et ſi ea, quæ ſciunt numquam ſe prætermiſiſſe, meminerunt, formidant tamen illa quæ neſciunt: quia videlicet ſemetipſos diiudicare et comprehendere omnino non poſſunt, atque virgente exitu, ſubtiliori terremur metu. Vnde redemptor noſter ſolutioni carnis appropinquans, et membrorum ſuorum ſeruans ſpeciem, factus in agonia, coepit prolixius orare. Quid enim pro ſe ille cum in agonia eſſet, peteret, qui in terra poſitus cæleſtia cum poteſtate tribuebat? Sed appropinquante morte,

noſtræ

A nostræ mentis in se certamen expressit, qui vitæ quandam terroris ac formidinis patimur, cum per solutionem carnis æterno propinquamus iudicio. Neque enim tunc cuiuslibet anima immetto terretur, quando post pusillum hoc invenit, quod in æternū mutare non possit. Consideramus quippe, quod viam vitæ præsentis nequaquam sine culpa transire potuimus, consideramus etiā, quia nec hoc quidem sine aliquo reatu nostro est, quod laudabiliter gessimus, si remota pietate iudicemur. Quis enim nostrū vitam præcedentium patrum valeat vel superare, vel assequi? Et tamen David dicit: Ne intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Paulus cum diceret: Nihil mihi conficius sum, caute subiunxit: Sed non in hoc iustificatus sum. Iacobus dicit: In multis enim offendimus omnes. Ioannes dicit: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis

Psal. 142.

1. Cor. 4. 4

Iaco. 3. 4

1. Ioh. 1. 6

B non est. Quid ergo facient tabulæ, si tremunt columnæ? Aut quo modo virgultus immobilia stabunt, si huius pauoris turbine etiam cedere quatiuntur? Solutioni ergo carnis a propinquans, nonnumquam terrore vindictæ etiam iusti anima turbatur. Cui etsi, quid tranquillum in hac vita sapere potuit, mortis articulo interueniente concutitur, ut iure dici debeat: Abominabilis sit ei panis in vita sua, et animæ eius cibus ante desiderabilis. Vel certe propter pauoris poenam hoc, quod illic subditur: Appropinquant corruptioni anima eius, et vita illius mortiferis. Sed quia iustorum animæ a leuibus quibusque cōtagijs, ipso sæpe mortis pauore purgantur, et æternæ retributionis gaudia iam ab ipsa carnis solutione percipiunt: plerumque vero contemplatione quadam retributionis internæ etiam priusquam carne expoliantur, hilarescunt, et dū vernitatis debitum soluunt, noui iam muneris lætitiæ petruuntur, recte dicitur: Videbit faciem eius in iubilo, vel certe liberauit animam suam, ne pergeret in interitū, sed viuens lucem videret. Iusti itaque anima in iubilo faciem Dei conspiciunt: quia tantū de lætitiæ interna percipit, quantum capere, vel assumptū vix possit. Ibi igitur lucem viuens videt: quia spiritalem oculum in radios interni solis infigit. Ibi lucem viuens videt: quia omni iam mutabilitatis vicissitudine atque obumbratione calcata, veritati æternitatis inhæret, ei, inhærendo quem cœpit, ad similitudinem incommutabilitatis affurgit, atque in semetipsam auctoris sui inconuersibilem speciem dum respicit, assumit. Quæ enim ad mutabilitatem per semetipsam lapsa est, ad immutabilitatis statum immutabilem videndo formatur. Igitur Heliu de afflictio hoc liberatoque hō mine, quia prius meroris amaritudinem, et postmodum gaudia consolationis expressit, apte subiunxit: Hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos: videlicet conuersionis, probationis, et mortis: quia per tria hæc, et duris prius stimulis meroris afficitur, et magnis postmodum securitatis gaudijs refouetur. Et quia electi vnusquisque mens isdem tribus vicibus, id est, vel labore conuersionis, vel tentatione probationis, vel formidine solutionis atteritur, atque ipsa attestatione purgata liberatur, apte subiungitur: [Vt reuocet animas eorum a corruptione, et illuminet luce viuentium.] Lux quippe morientium est, quam corporeis oculis cernimus. Qui autem adhuc huic mundo viuunt, luce morientium tenebescunt. Illuminantur autem luce viuentium, qui despecto temporali lumine, ad splendentem internæ claritatis recurrunt, ut ibi viuunt, ubi verum lumen sentiendo videant: ubi non aliud lumen, atque aliud vita, sed ubi ipsa lux vita sit: ubi sic nos lux exterius circumferbat, ut interius impleat: sic interius impleat, ut incircumscrip̃ta exterius circumscribat. Illuminantur ergo hæc luce viuentium, quam tanto tunc subtilius conspiciunt, quanto nunc ad illam prius viuunt. Magna Heliu ac valde fortia protulit, sed hoc vnusquisque arrogās habere proprium solet, quod dum vera ac mystica loquitur, subito per timorem cordis quedam inania et superba permiscet. Foris enim placere appetit in hoc, quod veraciter sentit, et inde mox inanescit a vero, vnde per elationis typum recedit ab intimo. Quia enim approbari doctus exterius querit, intus plenitudinem, qua docebatur, amittit. Vnde et Heliu, quem tenere arrogantium typum sæpe iam diximus, postmodum multa sapientiæ profunda digessit, subito post easdem sententias veraces ac mysticæ, fastu scientiæ inflatus extollitur, cuius mox inflationis merito eius sensus ad inania verba deriuatur. Nam subdidit, dicens: [Attende Iob et audi me, et tace, dum ego loquor. Si autem habes, quod loquaris, responde mihi. Loquere. Volo enim te apparere iustū. Quod si non habes audi me, tace, et ego docebo te sapientiā.] Quæ se apud se habeat,

hac locutione manifeflat qua dicit: [Attende Iob et audi me, et tace dū ego loquor.] **A**
 Immenfa enim fuperbia eſt, a ſeniore ſibi reuerentiam exigere, et ſilentium imperare
 meliori ſe. Quia autem prædicatores iuſti dum quolibet corripunt, ſæpe per humi-
 litatis gratiam ad cognitionum ſuarum intima reuertuntur, atque in eo ipſo, quod
 corripiunt, ne quid fortasſe fallantur exquirunt, correptiſq. licentiam tribuunt, vt ſi
 quid pro ſeipſis iuſtius ſentiant, fateantur, hoc nonnumquam etiam arrogantes imi-
 tari appetunt. Pauliſper enim in verbis elatione poſt poſita, quaſi eorum, quos corri-
 piunt, ſi forte reperire potuerint, iuſtitiam quaerunt: non quia ita ſentiunt, ſed quia
 ornari per humilitatis ſpeciem concupiſcunt. Metuunt enim ne ſuperbi, ac tumidi,
 quia ſunt, eſſe videantur. Vnde Heliu ſtatim ſubdidit, dicens: [Si autem habes, quod
 loqueris, reſponde mihi. Loquere: Volo enim te apparere iuſtum.] Sed quia hæc
 ex corde non protulit, audire quod quaſierat non expectauit. Nam illico ſubiunxit: **B**
 [Quid ſi non habes, audi me, tace, et docebo te ſapientiam.] Qui enim veraciter
 quaerunt audire, quod iuſtum eſt, æquanimiter expectant audire, quod quaerunt. He-
 liu autem, qui veraciter requiſitionis verba non protulit, dici, quod quaſierat non
 permisit, ſed mox, quod intrinſecus geſtabat erupit, qualemq. ſe in oculis ſuis habebat
 offendiſſe, dicens: [Tace, et docebo te ſapientiam.] Arrogantes enim viri quan-
 do aliquid humiliter ſonant, diu in eiufdem humilitatis ſpecie non perdurant. Cum
 fortasſe quaerunt vt audiant, mox loquendo obuiant ne doceantur, quia ſuperficiem
 vocis, quam protulerant, citius offentionis intētio comprimit, quæ ex radice cordis
 exurgit: atque eandem humilitatis formam ſpecietenus ſumptam, eo celerius probant,
 quia aliena eſt, quo illam diutius tenere non poſſunt. Ecce Heliu iuſtitiam eſſe
 requirit, vt diſcat, promittit, quia doceat. Ecce quaſi requirendo, quod iuſtum eſt, ali-
 quid planum ſonauerat lingua, ſed mox celare non potuit hoc, quod altum tumebat
 conſcientia. Nam repente ſubiunxit: [Tace, et docebo te ſapientiam.] **C**
 Quia vero arrogantes omnes in eo, quod proferunt, typo ſuperbiæ inflantur, et velut in alto poſi-
 ti, ſic doctorum ſpeciem ſumunt, ac ſi eorum verba dignatione quadam ſuper indi-
 gnos homines cælitus effundantur, bene a ſcriptore huius hiſtorię verſus interponi-
 tur, quod dicatur:

CAPVT TRIGESIMVMQVARTVM BEATI IOB.

Ronuncians itaque Heliu etiam hæc locutus eſt: Audite ſapientes
 verba mea, et eruditi auſcultate me. Auris enim verba probat, et
 guttur eſcas gultu diiudicat. Iudiciū eligamus nobis, et inter nos **D**
 videamus, quid ſit melius: quia dixit Iob: Iuſtus ſum, et Deus
 ſubuerit iudicium meum. In iudicando enim me, mendacium
 eſt, et violenta eſt ſagitta mea abſque vllo peccato. Quis eſt vir, vt
 eſt Iob, qui bibit ſubſannationem quaſi aquam, qui graditur cum operantibus ini-
 quitatem, et ambulat cum viris impijs? Dixit enim: Non placebit vir Deo, etiam
 ſi cūcurrerit cum eo. Ideo viri cordati audire. Abſit a Deo impietas, et ab omni-
 potente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, et iuxta vias ſingulorum reſtituet
 eis. Vere enim Deus non condēnabit fruſtra, nec omnipotens ſubuerteret iudicium.
 Quem conſtituit alium ſuper terram, aut quem poſuit ſuper orbem, quem fabrica-
 tus eſt? Si direxerit ad eum cor ſuum, ſpiritum illius, et ſtatim ad ſe trahet. Deficiet **E**
 omnis caro ſimul, et homo in cinerem reuertetur. Si habes ergo intellectum, audi
 quod dicitur, et auſcultā vocem eloquij mei. Nunquid, qui non amat iudicium, ſa-
 nari poteſt? Et quo modo tu eum, qui iuſtus eſt, intantum condemnas? Qui dicit
 regi apoſtata, qui vocat duces impios. Qui non accipit perſonas principum, nec co-
 gnouit tyrannum, cum diſceptaret contra pauperem. Opus enim manū eius ſunt
 vniuerſi. Subito moriuntur, et in media nocte turbabuntur populi, et pertranſibūt,
 et auferent violentū abſque manu. Oculi enim eius ſuper vias hominum, et omnes
 gteſſus corū conſiderat. Non ſunt tenebræ, et non eſt vmbra mortis, vt abſcondan-
 tur

A tur ibi, qui operantur iniquitatem. Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in iudicium. Conteret multos et innumerabiles, et stare faciet alios pro eis. Nouit enim opera eorum, et idcirco inducet noctem, et conterentur. Quasi impios percussit eos in loco videntium. Qui quasi de industria recesserunt ab eo, et omnes vias eius intelligere noluerunt, ut peruenire facerent ad eum clamore egeni, et audire vocem pauperum. Ipso enim concedente pacem, quies est, qui condemnet? Ex quo absconderit vultum, quis est, qui contempletur eum? Et super gentes et super omnes homines. Qui regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi. Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo. Si erravi, tu doce me. Si iniquitatem locutus sum, ultra non addam, nunquid a te Deus expectat eam, quia displicuit tibi? Tu enim cepisti loqui, et non ego. Quod si quid nosti melius, loquere. Viri intelligentes loquantur mihi, et vir sapiens audiat me. Iob autem stultus locutus est, et verba illius non sonant disciplinam. Pater mi probetur Iob usque ad finem. Ne desinas ab homine iniquitatis, qui addidit super peccata sua blasphemiam. Inter nos interim cōstringatur, et tunc ad iudiciū prouocet sermonibus suis Deum.

Caput VIII.

PRONUNCIANS quoque Helii etiam hæc locutus est.] Quid enim per huius pronunciarionis vocabulum, nisi inflatio elationis ostenditur? ut verba, quæ de alta superbiz radice veniebant, cum quadam quasi altitudine, et distinctione procederent. Ita videlicet prædicare omnes arrogantes solent. Cum quodam enim fastu proferunt hoc, quod singulariter intellexisse se credunt, et fortasse tunc humilitatem prædicant, cum per elationis typum exempla superbiz ostendant. Vnde fit, ut eorum prædicatio concors sibi manere non possit: quia id, quod rectum loquentes seminant, peruerse tumentes impugnant. Humilibus namque auditoribus verba sua non compatiendo, sed vix dedignando largiuntur. Longe quippe se in altum positos æstimant, et super eodem auditores suos, quasi præcedentes doctrinæ respectum vix de summo dignanter inclinant. At contra verba iustorum ex radice veniunt humilitatis, ut fructum valeant ferre pietatis, et quidquid salubre potuerint, non tumendo, sed compatiendo subministrant. Per verba quippe charitatis, vel se in auditoribus suis, vel auditores suos in se ita transformant, ac si et illi per istos hoc, quod audiunt doceant, et isti per illos hoc, quod docendo proferunt, discant. Helii ergo typum arrogantium tenens, et cum pronunciarionis ostentatione inchoans, quid dicat audiamus. Sequitur: [Audite sapientes verba mea, et eruditi auscultate me. Anris enim verba probat, et guttur escas gustus diiudicat.] Ac si diceret: Sicut nec auri escas, nec guttur verba cognoscit, ita nec stultus quisque sententiam sapientis intelligit. Sapientes ergo atque eruditi audite, quod dico, qui potestis ea, quæ fuerint dicta, cognoscere. Videamus igitur quantum tumeat, qui verba sua non nisi a sapientibus audiri decenter existimat. Verus autem sapientiz prædicator dicit: Sapientibus et insipientibus debitor sum. At contra arrogans in prædicatione sua aures tantummodo sapientium expectat: quia non ideo prædicat, ut possit quoslibet sapientes efficere, sed ideo sapientes querit, ut possit, quod senserit, superbiendo monstrare. Sicut enim superius dictum est, non illos appetit erudire, sed se ostendere: nec intuetur, quam iusti, qui audiunt, fiant, sed ipse quam doctus cum auditur appareat. Quia vero prædicationem arrogantium nullus admitteret, si non aliquid de humilitatis imagine permiscerent, bene Helii postquam per tumida verba se extulit, rursus quasi ad æqualitatis concordiam condescendit, dicens: [Iudicium eligamus nobis, et inter nos videamus, quid sit melius.] Sed verum hoc iudicium ex humili corde quaesierit, facile cognoscimus, si subsequencia eius verba pensemus. Sequitur: [Quia dixit Iob, iustus sum, et Deus subuertit iudicium meum. In iudicando enim me mendacium est, et violenta sagitta mea absque villo peccato.] Hæc beatum Iob dixisse queritur, quæ tamen, quia minime dixerit, requisita sacre historiz verba testantur. Sed qui iudicium æque quaesierat, ex culpa, quam finxit, protinus sententiam promulgar. Nam sequitur:

S. Greg. Tom. 2.

Cccc 2

Quid

Quid superbi sine ullo timore Deum derideant, ita blasphemias pro nihilo habentes, sicut aquam deglutientes in sorbendo non morantur. Caput IX.

Quis est vir, ut est Iob, qui bibit subfannationem quasi aquam, qui graditur cum operantibus iniquitatem, et ambulat cum viris impijs?] Ecce iudicium quarens, iudicium protulit, et post allegationem suam nulla beati Iob expectata sententia, cum damnatione dignum ex reprobis societate iudicavit. Air enim: [Quis est vir, ut est Iob?] Ut utique subaudiamus, nullus. Atque subiungit: [Qui bibit subfannationem quasi aquam.] Aqua autem cum bibitur, ita liquide sumitur, ut ad forbendum nulla sui pinguedine retardetur. Subfannationem vero, ut aquam bibere, est Deum sine aliquo obstaculo cogitationis irridere, ut in eo, quod superbit lingua, vel conscientia, nulla trepidatio contradicat. Hæc autem eius sententia super beatum Iob quantum a tramite veritatis exorbitet illa Domini attestatio cognoscimus, quæ ad diabolum dicit: Nunquid considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra? Ecce quem veritas dicit absque comparatione iustum, cum Helii asserit absque comparatione peccatorem. Sed hæc esse propria arrogantium prædicatorum solent, ut etiam afflictos auditores suos magis districte corripere appetant, quam blande resovere. Plus enim student, ut mala obinrgando increpent, quam bona laudando confirmant. Superiores quippe videri desiderant, et magis gaudent cum eorum animum ita eleuat, quam cum charitas exequat. Semper inuenire optant, quæ increpando rigide feriant. Vnde scriptum est: In ore stulti virga superbiæ: quia videlicet percutere rigide scit, sed cõpati humiliter nescit. Solent etiam prædicatores iusti auditores suos obiurgando corripere, solent in eorum vitijs districta increpatione sæuire. Vnde scriptum est: Verba sapientium quasi stimuli, et sicut clavi in altum defixi. Recte autem eorum verba clavi vocati sunt: quia culpas delinquentium nesciunt palpare, sed pungeri. An Ioannis verba clavi non erant, cum dicebat: Progenies viperarum, quis vobis demonstrabit fugere ab ira ventura? An verba Stephani clavi non erant, cum dicebat: Vos semper Spiritui sancto resistitis? An verba Pauli clavi non erant, cum dicebat: O insensati Galatz, quis vos fascinauit? Et rursum cum Corinthijs diceret: Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? Sed necesse est, ut caute videamus: quia prædicatores iusti in ipsis, quos corrigunt, cum ex parte alia fortasse aliquid bonæ operationis inveniunt, ad eadem obiurgationis verba cum quanta dispensatione descendunt. Ecce Paulus Corinthios docens, eosque in culpa diuisionis aspiciens exorsus est, dicens: Gratias ago Deo meo semper pro vobis, in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Iesu: quia in omnibus diuites facti estis in illo. Multum profecto laudauit, quos in Christo diuites in omnibus dixit. Et ecce adhuc blandimenta multiplicat, dicens: In omni verbo et in omni scientia, sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis. Testimonium Christi confirmatum est in vobis dixit, ac si opere peregissent, quod doctrina didicerant. Et mox in laudis consummatione subiunxit: Ita ut nihil vobis desit in vlla gratia, expectantibus reuelationem Domini nostri Iesu Christi. Quæso te Paule istis tot fauoribus iam quo tendas, insinues. Et ecce paulo post sequitur: Obsecro vos autem fratres per misericordiam Domini nostri Iesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata. Significatum est enim mihi de vobis fratres mei, ab his, qui sunt Cloes, quia contentiones inter vos sunt. De quibus contentionibus paulo post subdidit, dicens: Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? Ecce quibus laudibus ad aperta correptionis verba descendit: ecce in corde audientium, quam blanda fauoris manu viam districtæ increpationis aperuit. Prius namque superbiorum brachia studuit per blandimentorum vincula religare, ut postmodum posuisset vulnus superbiæ ferro correptionis incidere. Erant profecto in Corinthijs, et quæ laudati debuissent, erant et quæ argui. Peritus itaque medicus prius sana membra, quæ circa vulnus erant, laudando palpauit, et postmodum putridum sinum vulneris feriendo transfixit. Habet ergo in sanctis prædicatoribus ad vtraque aptum doctrinæ regula pondus suum, ut et recta facientes nutriant, et peruersa animaduertentes abscindant.

Quo modo iusti aliquando seuerè corrigunt, et quanto moderamine sancti in correptione utantur.

Caput X.

Nonnumquam vero etiam prædicatores iusti rigide feriunt. Sed aliud est cum iustitia stimulat, aliud cum superbia inflat. Iusti cum seuerè corrigunt, internæ dulcedinis gratiam non amittunt. Nam sæpe pro inquietudine refrenanda prauorum, duriciam disticti rigoris assumunt, sed intus charitatis igne liquefiunt, et eorum amore ardent, in quos aspera correptione sæuiunt, seq. etiam eis intrinsecus in secreto cordis humiliant, quos duris foris animaduersionum stimulis, quasi despiciendo castigant. Plerumque autem et non despiciendo despiciunt, et non desperando desperant, ut tanto eos celerius a culpa reuiuiscere ac resiliere faciant, quanto iam quasi vicini

Bnus mortis foueam ostendant. Sæpe etiam quodam decenri moderamine suas culpas coram discipulis indicant, ut illi audientes discant, quo modo semetipsos de suis actionibus subtiliter reprehendant. Tanta autem dispensatione se temperant, ut neque cum se erigunt intrinsecus rigidi sint, neque rursus cum se humiliant, extrinsecus remissi: quia et in disciplina humilitatem custodiunt, et in humilitate disciplinam. Paulus disciplinam tenuit, cum Corinthiis diceret: Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? Sed humilitatem in disciplina non perdidit: quia deprecando præmisit dicens: Obsecro vos fratres per misericordiam Dei, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata. Rursus humilitatem tenuit, cum eisdem Corinthiis loquens paulo latius fortasse, quam voluerat, semetipsum reprehendit, dicens: Factus sum inipiens. Sed disciplinam in hac humilitate non perdidit: quia illico adiunxit: Vos me coegistis. Exemplum magnæ humilitatis exhibuit, cum discipulis dixit: Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum, nos autem seruos vestros per Christum. Sed in hac humilitate disciplinam iustitiæ non amisit, qui eisdem delinquentibus dicit: Quid vultis, in virga veniam ad vos? et cetera. Sciunt ergo prædicatores sancti utroque moderamine artem magisterij temperare, et cum delinquentium reatus inueniunt, sciunt modo seuerè corripere, modo humiliter deprecari. Sed cum arrogantes viri eos imitari appetunt, sumunt ab eis aspera verba correptionis, et sumere ab eis veraciter nesciunt, præces humilitatis. Magis enim terribiles volunt esse, quam mites, et idcirco discunt vade se erigant, et discere negligunt, ut animum submittant. Cumq. admonere delinquentes placide nesciunt, nimio rigoris vsu per inuentionis iracundiam etiam cõtra

Crecte agentes effrenantur. Quorum iste Helius speciem tenens, beatum Iob non refouet, sed obiurgat, dicens: [Quis est vir, ut est Iob, qui bibit subfannationem quasi aquam, qui graditur cum operantibus iniquitatem, et ambulat cum viris impijs?] Et quia aliena semper est a veritate superbia, mox et ad falsa prorumpit, dicens: [Dixit enim: Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cõ eo.] Quod profecto, quia minime dixerit, quisquis beati Iob verba legit agnoscit. Sed qui idcirco loquitur, ut semetipsum ostendendo superbiat, quid mirum, si in altero fingit, quod reprehendat? Quo modo enim veritati coherere in verbis increpationis, quem intra semetipsum longo ab eadem veritate dirimit tumor mentis? Sequitur: [Ideo viri cordati audite me.] Ecce iterum fastu superbiæ inflatus, eos tãtũmodo, qui quasi digne intelligendo, se assequi valeant querit, et sic, quod sentiebat erumpit, dicens: [Abiit a Deo impietas, et ab omnipotente ini-

E quitas. Opus enim hominis reddet ei, et iuxta vias singulorum restituet eis.] Bene dixit, quia in omnipotente Deo iniquitas, vel impietas non est. Sed in hac vita nequaquã semper hoc agitur, quod subiecit quia iuxta opus suũ singulis, et iuxta vias proprias reddit. Nã et multos illicite, ac peruersa perpetrantes gratuito prænitent, atque ad opera sancta cõuertit, et nonnullos rectis actibus deditos, flagello interueniente corripit, ac si placetes quasi displiceant affligit. Salomone attestante, qui ait: Sunt iusti quibus multa conueniunt, quasi opera egerint impiorum, et sunt impij, qui ira secuti sunt, ac si iusti: rum facta habeant. Quo iustitiam omnipotens Deus inastimabili pietate dispensat, ut et iustos flagella trucident, ne opera extollean, et iniusti saltẽ sine poena hanc vitã peragant: quia ad tormenta, quæ sine fine sunt, male agendo festinant. Nã quia aliquãdo iusti nequaquã iuxta opera flagellantur, hac ipsa historia, quã tractamus, ostenditur. Neque enim idem beatissimus Iob pro culpa fuerat flagellatus, qui a nte flagelli stimulum

Imaginatio

S. Greg. Tom. 2.

Cccc 3

ipso

26

Sup. r. 3. 4

ipfo iudice atestante laudatus est. Vcrius ergo Heliu diccret, si dixisset: Quia in omni-
 A
 nipotente Deo impietas atque iniquitas non est, etiam cum iuxta vias proprias homi-
 nibus reddere non videtur. Nam et quod a nobis non intelligitur, ex occultis iudicij nō
 iniusta lance proferunt. Quia vero prædicatores arrogantes dum multa inania spar-
 gunt, etiam sæpe vera ac solida proferunt. Heliu recte subiungit. [Verc enim Deus
 non condemnabit frustra, nec omnipotens subuerter iudicium.] Ad diabolum Domi-
 nus dixit. Commouisti me aduersus eum, vt affligerem eum frustra. Heliu autem di-
 cit: Quia non condemnabit Dominus frustra. Quod vtique discordare dictis veritatis
 creditur, nisi subtili consideratione pensetur. Aliud namque est damnare, aliud afflige-
 re. Affligit ergo iuxta aliquid frustra, sed frustra non damnat. An non iuxta aliquid
 frustra lob afflixerat, cum non delebatur vitium, sed meritum augebatur? Frustra
 enim condemnare non potest, quia damnatio fieri non ex parte ad aliquid potest, quæ
 videlicet in extremo punit omne, quod hic quisque inique commiserit. Nec omni-
 potens Deus subuerit iudicium, quia etsi minus recta videntur esse, quæ patimur, recte
 tamen in occulto examina decernuntur. Sequitur:

*Quod ad amorem suum nonnullos Deus, et corpore et spiritu trahit, vt nihil caro, nihil
 mens de exterioribus appetat. Caput XI.*

Quem constituit alium super terram, aut quem posuit super orbem, quem fabri-
 catus est?] Vt videlicet subaudiatur, nullum. Per se quippe mundum regit, quæ
 per te condidit, nec eget alicuius adiutorij ad regendum, qui non eguit ad faciendum.
 Sed hæc idcirco colliguntur, vt liquido indicet, quia omnipotens Deus, si per semetip-
 sum regere non negligit, quod creauit, quod bene creauit, vtique bene regit: quia quod
 C
 pie condidit, impie non disponit, et qui necdum facta curauit, vt essent, quæ sunt facta
 non deserit. Quia ergo præsens est in regimine, qui auctor extitit in creatione, ideo cu-
 ram nostri non præterit. Vnde et apte subiungit: [Si direxerit ad eum cor suum, spi-
 ritum illius, et statum ad se trahet.] Curuum cor est, cum ima appetit: digitur, cum
 ad superna subleuatur. Si ergo homo cor suum ad Dominum dirigit, spiritum et sta-
 tum illius Dominus ad se trahit. Spiritum videlicet pro internis cogitationibus, sta-
 tum vero, qui per corpus trahitur, pro æternis actionibus ponit. Deo ergo spiritum ho-
 minis, et statum ad se trahere, est ad conuersionem sui desiderij, et interiora nostra, et
 exteriora commutare, vt nihil iam menti exterius libeat, nihil caro inferius, vel si ap-
 petit, adipisci conetur, sed omne, quod homo est, ad eum videlicet a quo est, et interioris
 desiderando feruat, et exterius se edomando constingat. Vnde et apte subiungit:

*Quod sancti spiritu humilitatis tacti, in nulla voluptate obediunt carni, et hic moriendo
 mundo, vitiorum appetitus consideratione dissolutionis suæ in cinerem
 redigunt. Caput XII.*

Deficiet omnis caro simul, et homo in cinerem reuertetur.] Simul enim omnis ca-
 ro deficit, quando iam nullis suis motibus seruit: quia præsidens spiritus cuncta
 citius fluxa restringit, et quodam distractionis suæ gladio omne, quod in illa male viue-
 bat, interficit. Hoc nimirum disciplinæ gladio semetipsum Hieremias interfecerat, cū
 dicebat: Postquam conuertisti me, egi poenitentiam: et postquam ostendisti mihi, per-
 cussi femur meum. Quid enim femore nisi voluptas carnis accipitur? Et quid est quod
 E
 ait: Postquam ostendisti mihi, percussi femur meum? nisi quod postquam superna spi-
 ritualiter vidit, omne, quod in se inferius carnaliter vivebat, extinxit, vt quod magis
 summa patefcerent, tanto amplius ima, quæ tenebat, non liberent. Nam quando in-
 cipit quisque superius viuere, tanto et inchoat inferius interire, iuxta affectum nam-
 que carnalis operationis, omnis caro Pauli simul interierat, cum dicebat: Vivo autem
 iam non ego: viuit vero in me Christus. Bene etiam Heliu hoc loco subdidit: [Et ho-
 mo in cinerem reuertetur.] In peccato enim quisque positus, mortalitatis suæ obli-
 uiscitur, et terram se esse non meminit, dum adhuc per superbiam inflatur. Post con-
 uersionis vero suæ gratiam, cum humilitatis spiritu tangitur, quid esse se aliud, quàm
 cinerem recordatur? Iam in cinerem Dauid reuersus fuerat, cum dicebat: Memento
 Domine, quod pulvis sumus. Abraham in cinerem reuersus fuerat, dicens: Loquar ad
 Dominum

Hier. 31. d

Gal. 2. d

27

Psalm. 103. d
Genes. 18. d

- A Dominum meum, cum sim pulvis et cinis. Et si viventem carnem necdum in terra mors soluerat, hoc tamen apud se erant, quod se futuros absque dubitatione praevident. Hinc alias dicitur: Auferes spiritum eorum et deficient, et in pulverem suum revertentur. Qui autem eorum spiritus, nisi spiritus superbiae nominatur? Tollatur ergo spiritus eorum, ut deficient, id est, subducto superbiae spiritu, nihil se [de se] esse cognoscant. Er revertantur in pulverem, id est, humilientur ex infirma conditione. Propter hunc pulverem, ad cuius memoriam, qui semetipsos considerant, reuocantur, per sapientiam dicitur: Iusti fulgebunt, et sicut scintillae in arundinetis discurrent. Sancti enim viri dum peccatoribus permiscantur, eos exemplorum suorum igne succendunt, atque per omne, quod nitent, in cinerem redeunt: quia pietatis flamma consumpti, dum infirmitatem conditionis suae conspiciunt, nihil aliud quam favillam se esse cognoscunt, ut a superbiae suae duritia resoluti, per poenitentiam dicant, id quod supra protulimus: Memento Domine, quia pulvis sumus. Bene ergo dicitur, quia cum ad se spiritum hominis Dominus trahit, deficient omnis caro simul, et homo in cinerem revertetur.

Psal. 103

Sep. 3. b

Quod superbia ubi nasci intelligitur, eradicanda est: quia difficile inueterata deprehenditur.

Caput

XIII.

- Heliu et vera sunt, et magna, quae dicit: sed quia male mox ex eo, quod bene sensit intumuit, verbis sequentibus prodit dicens: [Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, et ausculta vocem eloquii mei.] Habent proprium omnes arrogantes, ut cum fortasse acutum aliquid sentiunt, inde mox ad vitium elationis erumpant, sensusque omnium in sui comparatione despiciant, sequi in suo iudicio aliorum meritis anteposant. Quibus contingit miseris, ut plus videndo tenebrescant: quia dum subtilia attendunt, semetipsos intueri nesciunt, et quo intelligentiam acutius percipiunt, eo per superbiam deterius cadunt. Qui bene quidem subtilia conspicerent, si in eo quod proferunt se viderent. Superius namque Heliu dixerat: Si habes, quod loquaris, responde mihi: Loquere, volo enim te apparere iustum. Nunc autem ait: Si habes intellectum, audi quod dicitur: Ecce quo modo paulisper elatio per verborum incrementa proficit. Superius dubitavit si posset beatus Iob proferre, quod iustum est, nunc vero discutit, si hoc, quod dicitur, saltem possit audire. Ibi dixit: Si habes quod loquaris, responde mihi. Ac si diceret: Dic aliquid, si tamen dignus poteris esse, qui dicas. Hic autem ait: Si habes intellectum, audi quod dicitur. Ac si aperte dicat: Audi me, si tamen dignus poteris esse, qui audias. Isti sunt quotidiani defectus, qui in cordibus reproborum sunt, quibus indefinenter ad deteriora descendunt, quia dum minora incaute negligunt, ad maiora perniciosius prorumpunt. Iam et hoc de superbia fuerat, quod beatus Iob, id quod iustum est, loqui posset dubitabat. Sed dum hanc in semetipso considerare negligit, ad nequiora pervenit, ut non solum posse ab eo dici, quod iustum est dubitet, sed etiam dicentem, se iusta ab eo intelligi posse desperet. Unde vitium superbiae ab ipsa mox radice secandum est, ut eum latenter oritur, tunc vigilanter abscondatur: ne prouectu vigeat, ne usu roboretur. Difficile enim in se quisque inueteratam superbiam deprehendit: quia nimirum hoc vitium quanto magis patimur, tanto minus videmus. Sic quippe in mente superbia, sicut in oculis caligo generatur. Quo se hac latius dilatat, eo vementius lumen angustat. Paulisper ergo elatio in praedictis crescit, et cum se vastius extenderit, oppressae mentis oculum funditus claudit, ut captius animus typum elationis, et pati possit, et tamen id, quod patitur, videre non possit. Sed quia arrogantes viri aliquando, ut diximus, recta non recte sentiunt, et bona inuenire nouerunt, sed haec bene proferre contemnunt, Heliu post elationis typum, quod dixerat: Si habes intellectum, audi quod dicitur, subdit dicens: [Nunquid, qui non amat iudicium, sanari potest? Quo modo tu cum, qui iustus est, intantum condemnas?] Bonam quidem sententiam protulit, sed beato Iob proferenda non fuit. In omni enim, quod dicitur, sum in opere intueundum est, quid dicatur, cui dicatur, quando dicatur, quo modo dicatur. Heliu autem attendit, quid diceret, sed cui diceret, non attendit. Beatus quippe Iob amabat iudicium: quia causas suas cum Domino pensare subtiliter nouerat. Nec condemnauerat eum, qui iustus est, sed cur sine peccato percussus fuerat, in dolo-

28

29

re po-

re pofitus cum humilitate requirebat. Amat iudicium, quifquis vias fuas fubtiliter difcutit, et fecretarium cordis ingreffus, quid Dominus ipfi tribuat, quid ipfe Domino debeat penfat. Quod beatus Iob quo modo non fecerat, qui tam crebra facrificia in expiatione filiorum etiam pro cogitationibus offerebat. Quia ergo Heli dixit, quod is, qui iudicium non amat, fanari non poffit, arguens beatum Iob, quod iudicium non amaret, et quia cum, qui iuftus eft, condemnaffet, illico eiusdem iufti, id eft, Domini iuftitiam fubdit dicens:

Quod ex imitatione diaboli apoftafia culpam incurrant, qui honoris fui gloria latentes, præffe hominibus potestate et dominatione delectantur.

Caput

XIIII.

Q Vi dicit regi, apoftata, qui vocat duces impios.] Sæpe nouimus, quod plerique, qui præfunt, inordinatum fibi metum a fubditis exigunt, et non tam propter Dominum, quam pro Domino venerari volunt. Intus enim fe timore cordis extollunt, cunctosq. fubditos in fui comparatione defpiciunt, nec condefcendendo confultunt, fed dominando premunt: quia videlicet alta cogitatione fe erigunt, et æquales, fe illis, quibus eos præffe contingit, non agnofeunt. Contra hunc tumorem per Ecclefiafticum librum dicitur: Duce te conftituerunt, noli extolli, fed esto in illis quafi vnus ex illis. Hunc tumorem Dominus per Prophetam in paftoribus inerepans, ait: Vos autem cum austeritate imperabatis eis, et cum potentia. Ipsa enim bona, quæ fubditis dicunt, dominando potius, quàm confulendo proferunt: quia videlicet quidquam eis quafi ex æquo dicere, femetipfos exiftimant deieciſſe. Singularitate enim gaudent culminis, et non æqualitate conditionis. Sed quia hæc tumentia corda rectorum fubtiliter Dominus penfat, bene contra eos dicitur: Qui dicit regi, apoftata. Vnusquisque enim fuperbus rector toties ad culpam apoftafia dilabitur, quoties præffe hominibus delectatur, honoris fui fingularitate lætatur. Sub quo enim fit non confiderat, et quod æqualibus quafi non fit æqualis extollitur. Vnde autem hæc vitiorum radix pullulat in corde regentium, niſi ex imitatione illius, qui, deſpectis angelorum ſocietatibus, dixit: Aſcendam ſuper altitudinem nubium, et fimilis ero Altiffimo? Quia ergo vnusquisque rector quoties extollitur in eo, quod ceteros regit, toties per lapſum fuperbia: ad ſummi rectoris ſeruitio ſeparatur: et cum æquales ſibi fubditos deſpicit, eius ſuper ſe dominium, ſub quo omnes æquales ſunt, non agnoſcit, recte dicitur: Qui dicit regi, apoftata. Quia vero cum dominando præfunt, exemplo ſuæ fuperbia: fubditos ad impietatem trahunt, apte ſubiungitur:

Quod impij duces ſint, qui verbo et exemplo datatum præbent erroris.

Caput

XV.

Q Vi vocat duces impios.] Ad viam namque pietatis ducunt, ſi fubditorum oculis, humilitatis exempla monſtrarent. Dux autem eſt impius, qui a tramite veritatis exorbitat, et dum ipſe in præceptis ruit, ad abrupta ſequentes inuitat. Dux eſt impius, qui per tumoris exemplum viam offendit erroris. Paulus dux eſt impietatis metuebat, cum poteſtatis ſuæ celſitudinem réprimebat, dicens: Nec quærentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab alijs, cum poſſimus oneri eſſe, ſe, vt Chriſti Apoſtoli, ſed facti ſumus in medio veſtrum paruuli. Paruulus in medio eorum factus fuerat: quia timebat ne ſi inter diſcipulos honorem ſuæ celſitudinis vindicaret, exempla elationis oſtenderet. Timebat mirum, ne dum ipſe ſibi poteſtatem paſtoralis potentia: quæreret, grex ſubditus per abrupta ſequeretur, et ad impietatem ſequentes duceret, qui pietatis officium ſuſcepiffet. Vnde necceſſo eſt, vt ipſi, qui præſt, quæ exempla fubditis præbeat, ſolenter attendat, et tantis ſe ſciat viuere, quantis præſt; ac vigilanter inſpiciat, ne in eo, quod prælatus eſt, intumeſcat, ne iura debita: poteſtatis immoderatus exigat: ne diſciplinæ ius mutetur in rigorem ſuperbia: et vnde a peruerſitate fubditos reſtringere poterat, inde magis intuentium corda peruertat, ne, vt dictum eſt, impietatis dux per officium pietatis exiſtat.

Non

A Non autem debet hominum ducatus suscipere, qui nescit homines bene regnando præire, ne qui ad hoc eligitur, ut aliorum culpas corrigat, quod refecisse debuit, ipse committat. Hinc inde ergo se, qui præsumunt, circumspectiant, ut sibi et subditis uiuant: ut bonum, quod faciunt, et intra sinum mentis abscondant, et tamen ex eo ad profectum sequentium exempla rectæ operationis impartiant, et subditorum animaduertentes culpas corrigant, nec tamen per vim eiusdem animaduersionis intumescant: ut quædam leniter correpta tolerant, nec tamen disciplinæ vincula eadem lenitate dissoluant, et quædam tolerando dissimulant, nec tamen ea crescere dissimulando permittant. Laboriosa sunt ista, et nisi diuina gratia fulciat, ad custodiendum difficilia. Recte vero de aduentu districti iudicis per sapientiam librum dicitur: Horrende et cito apparebit, quoniam iudicium durissimum his, qui præsumunt, fiet. Quia ergo plerumque per potestatem regiminis ad culpam prorumpitur elationis, atque apud districtum iudicem ipsa elatio impietas æstimatur, bene de Domino per Helis dicitur: [Qui vocat duces impios.] De ipso quippe ducatu dum superbiunt, exemplo suo subditos ad impietatem trahunt. Vnde magnopere curandum est, ut qui regendis hominibus præferatur, apud se intra secretarium mentis, in cathedra præsideat humilitatis. Cumque iudicanti ei a ceteris foris assistitur, vigilanti oculo incessanter aspiciat, cui quandoque iudici ipse de his iudicandus assistat: ut quando nunc ante eum, quem non videret, sollicitius trepidat, tanto eum cum viderit securior cernat.

Sup. 6. a

Quod rectores Ecclesie solite cogitare oportet, quoniam de animalibus eorum, qui sibi commissa sunt, in iudicio reddent rationem.

C *Capitulum vicesimum. De iudicio.*

Penset ergo, qui ad satisfaciendum districto iudici de sua tantummodo anima fortasse vix sufficit: quia quot regenda subditis præest, reddenda apud rationis tempore, ut ita dicam, tot solas animas habet. Quæ nimirum cogitatio, si assidue mentem excoquit, omnem superbiam tumorem premit. Et rector prouidus tanto iam neque rex apostata, neque dux impius vocabitur, quanto ei cogitatione sollicita potestas, quæ accepta est, non honor, sed onus æstimatur. Nam cui esse nunc iudicem libet, huic videre tunc iudicem non libet. Numerari enim culpæ nequeunt, quæ habendæ potestatis amore perpetrantur. Tunc solum vero potestas bene geritur, cum non amando, sed timendo retinetur. Quæ ut ministrari recte valeat, oportet primum, ut hanc non cupiditas, sed necessitas imponat. Præcepta autem nec pro formidine debent deferri, nec ex libidine amplecti: ne aut peius, quis quasi ex humilitate superbiat, si diuinæ dispensationis ordinem fugiendo contemnat: aut eo iugum superni rectoris abijciat, quo eum super ceteros priuatum regimen delectat. Potestas ergo cum percipitur, non ex libidine amanda est, sed ex longanimitate toleranda, ut inde tunc ad iudicium salubriter leuis sit, vnde nunc ad ministerium patienter grauis innotescit.

LIBRI VIGESIMIQUARTI MORALIUM FINIS.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB

LIBER VIGESIMVS QVINTVS.

Continuans caput trigessimumquartum.

Quod personam hominis Deus non accipiat, et oppressores pauperum in tenendo iudicio non agnoscat.

Capit. I.

NPSA humanæ compunctionis qualitas indicat, quàm longe rebus ceteris præstat. Nam collata homini ratio asserit quantum omnia, quæ vel vita, vel sensu, vel ratione carent, natura rationalis antecedit. Et tamen, quia ab internis atque inuisibilibus oculis claudimus, et visibilibus pascimus, plerumque hominem non ex eo, quod ipse est, sed ex his, quæ circa ipsum sunt, veneramus. Cumq. non intuemur, quid ipse sit, sed quid possit in acceptione personarum, non ex personis, sed ex rebus adiacentibus ducimus. Sicq. fit, vt is quoque apud nos intus in de-
speditionem veniat, qui foris honoratur: quia dum pro his, quæ circa illum sunt, honorabilis habetur, rebus suis in examine nostro postponitur. Sed omnipotens Deus vitam hominum ex sola qualitate interrogat mentorum, et sæpe inde plus punit, vnde huic maiora ad ministerium contulit, veritate attestante, quæ ait: Cui multum datum est, multum quæretur ab eo. Vnde bene nunc per Heliu dicitur: [Qui non accipit personam principum, nec cognouit tyrannum, eum disceptaret contra pauperẽ.] Potest autem per principem, vel tyrannum quisque superbos intelligi: per pauperem vero humilis designari. Tyrannum ergo disceptantem contra pauperem non cognoscit: quia superbos omnes vitam nunc humilium deprimentes, in iudicio nescire, se perhibet, dicens: Nescio vos, vnde sitis. Et quia sic potenter cum vult destruit, sicut cum voluit potenter creauit, apte ratiocinando subiungitur:

Quod subita et impræmeditata mors, incuratos et huius mundi amore captos rapiat.

Capit. II.

OPUS enim manuū eius sunt vniuersi.] Atque mox subditur: [Subito moriuntur, et in media nocte curuabuntur populi, et pertransibunt.] Quamlibet sero de hac vita tollantur iniqui, subito et repente tolluntur: quia finem suum cogitando præuidere nesciunt. Subitum est homini, quoddam ante cogitare non potuit. Subito diues ille stultus raptus est, qui hostia, quæ præparabat, deseruit, et inferni locum, quẽ non præuidebat, inuenit. Ad aliud exercebat animam per cogitationem, sed ad aliud emisit per sententiam. Aliud dum viueret contemplatus est, aliud dum moreretur expertus. Reliqui enim diu tractata temporalia, et inopinata inuenit æterna. Vnde ei propter hanc ignorantiam cæcitatissuz bene per diuinam sententiam dicitur: Hac nocte repetunt animam tuam a te. In nocte quippe ablata est, quæ in obscuritate est cordis amissa. In nocte ablata est, quæ considerationis lucem habere noluit, vt quod poterat pati præuideret. Vnde bene discipulis futura cogitantibus, Paulus Apostolus dicit: Vos autem fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa tamquam fur comprehendat.

- A** hendat. Omnes enim vos filij lucis estis et filij Dei: non sumus noctis neque tenebrarum. Dies enim exitus tamquam fur in nocte, ita comprehendit, quando stultorum animas futura non prauidentibus eiecit. Vnde hic quoque apte subiungitur: [Et in media nocte curuabuntur populi, et pertransibunt.] In media nocte curuati pertransiunt, qui obscuritate suæ negligentiae humiliati rapiuntur. Tunc curuabuntur per sententiam iudicis, qui nunc curuari negligunt per humilitatem cordis. Electi autem ne in niti curuentur in morte, sponte curuantur in humilitate. Vnde sanctæ Ecclesiæ de cõuersa prole persecutorum dicitur: Venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te. Et bene de morientibus populis non ait: Transibunt, sed pertransibunt: quia etiam viuendo temporaliter, quotidie ad finem tendimus, et præsentem vitam quasi quandam viam subigendo transimus. Hoc ipsum enim morituros viuere, quasi ad mortem ire est. Et quot dies vitæ peragimus, quasi in itinere ad locum propositum tot passibus propinquamus. Ipsa quippe augmenta, detrimenta sunt temporum: quia vitæ nostræ spacia quanta esse cœperint, incipiunt iam tanta non esse. Primus vero homo ita conditus fuit, vt manente illo, decederent tempora, ne cum temporibus ipse transiret. Stabat enim momentis decurrentibus: quia nequaquam ad vitæ terminum per dierum incrementa tendebat. Stabat tanto robustius, quanto semper stanti ardentius inhærebat. At vbi veritum contigit, mox offenso creatore cœpit ire cum tempore. Statu videlicet immortalitatis amisso, cursus eum mortalitatis absorbit. Et dum iuuentute ad senium, senio traheretur ad mortem, transeundo didicit, stando quid fuit. Cuius nos, quia de propagine nascimur, radicis amaritudinem quasi in virgulto retinemus. Nam quia ex illo originem ducimus, eius cursum nascendo sortimur, vt eo ipso quotidiano momento, quo viuimus, incessanter a vita transeamus, et viuendi nobis spatium vnde crescere creditur, inde decreseat. Quia ergo ad summam moriendi quotidie tendimus per incrementa viuendi, bene de morientibus nequaquam Transibunt dicitur, sed pertransibunt: quia transeunt etiam dum viuunt, sed pertranscunt dum moriuntur. Sequitur:

Psal. 85.

2

Gen. 3. b

Quod dum patientia Dei peccatores ad penitentiam expectat, ipsi contemnentes, et rapientis diaboli non videntes manum, et violentia malitie violentè trahuntur in gehennam.

Capit III:

- D** E T auferent violentum absque manu.] Subaudis diuina iudicia. Absque manu vero auferent eum, qui manu violentus fuit. Absque manu auferent: quia videlicet subito exitu vrgente inuisibiliter rapitur, qui visibiliter rapiebat. Vidit ipse quos rapuit, sed quis illum in morte rapiat non videt. Absque manu ergo violentus auferitur: quia et raptorem suum non intuetur, et tamen ducitur. Quem tanto sequitur districtior sententia, quanto peccanti ei magna est patientia prorogata: quia diuina seueritas eo iniquum acris punit, quo diutius pertulit. Sæpe vero euenit, vt dum peccatores superna clementia expectat, in maiorem cordis cæcitatem proficiant. Vnde scriptum est: An ignoras, quia benignitas Dei ad penitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam et cor impenitens, thesaurizas tibi iram in die iræ, et reuelationis iusti iudicii Dei. Et ecce dum violentus, quisque quos valuerit rapit, dum inualidos opprimir, et dum diu omne, quod nequiter concupiscit exerceat: quia non subito percuritur, sed eius in finem poena differtur, nequissima eius actio a Deo videri non creditur. Vnde apte postquam eius narrauit interitum, illico de Domino adiungit dicens, Oculi enim eius super vias hominum, et omnes gressus eorum considerat. Tunc enim nequaquam considerare credebatur, quando violentus iste omne malum, quod poterat inulte perpetrabat. Aestimabatur Deus iniuste acta non cernere: quia differebat iuste damnare, et magna eius patientia, quasi quædam negligentia putabatur. Iniquus quoque ipse toties se in peccatis suis non videri a Deo credidit, quoties inulte peccauit. Cui per quandam sapientem dicitur: Ne dicas, peccauit, et quid accidit mihi triste? Emendare non vult nequitiam, pro qua dignam non pertulit poenam. Qui quo pie expectatus est, eo est ad peccandum nequiter instigatus, et patientiæ superbi longanimitatem despiciens, vnde corrigere culpam suam debuit, inde cumulauit, sicut per eundem Iob dicitur: Dedit ei Deus locum penitentiae, et ille abutitur eo

Rom. 2. 4

Eccles. 5. a

in

in superbia. Sæpe etiam, quia poenam, quam meretur, repente non suscipit, hoc ipsum A
 3 Deo non æstimat displicere, quod facit. Eae itaque nunc, et ad quaslibet blasphemias
 præsumendo prorumpat. Voluptatum suarum nequitias impleat, aliena rapiat, in-
 nocentium oppressione satietur: Et quia necdum percutitur, vias suas a Domino aut
 non videri æstimet: aut, quod peius est, approbati. Veniet profecto, veniet æterna et
 repentina percussio, et tunc cognoscat a Deo cuncta conspici, quando se improutro
 exitu viderit pro cunctorum retributione damnari. Tunc in poena sua oculos aperiet,
 quos diu tenuit clausos in culpa. Tunc considerasse omnia verum iudicem sentient,
 quando malorum suorum meritum iam euadere sentiendo non possit. Iniquus ergo,
 qui diu expectatus est, idcirco est repente sublatus: quia oculi Domini super vias ho-
 minum, et omnes gressus eorum considerat. Ac si diceret: Quia ea, quæ diu patien-
 ter conspiciet, quandoque inulta non deserit. Nam ecce subito violentum rapuit, et ma-
 la eius, quæ expectando pertulit, animaduertendo rescuit. Nemo igitur dicat hu-
 mana facta Deum non cernere, cum iniquum quempiam iniquitates suas libere pro-
 spicit cumulare. Subito enim tollitur, qui diu toleratur. Gressus vero hominum vo-
 cat, vel singulas operationes, quibus innititur, vel alternantes motus intimæ cogita-
 tionis, quibus quasi passibus, vel longe a Domino recedimus, vel pie Domino propin-
 quamus. Ad Deum enim, quasi tot gressibus mens accedit, quot bonis moribus profici-
 cit. Et rursum tot gressibus longe fit, quot malis cogitationibus decrescit. Vnde ple-
 rumque contingit, vt necdum procedat in opere motus mentis, et tamen perfecta iam
 culpa sit ex ipso reatu cogitationis, sicut scriptum est: Manus in manu non erit inno-
 cens malus. Manus enim manui iungi solet, quando quiescit in orio, et nullus eam
 vsus laboris exercet. Manus ergo in manu non erit innocens malus. Ac si diceret: Et C
 cum manus cessat ab iniquo opere, malus ramen non est innocens per cogitationem.
 Quia ergo nouimus, quod districte omnia non solum facta, sed saltem cogitata pen-
 sentur, quid faciemus de incessu mali operis, si sic subtiliter Deus indicat gressus cor-
 dis? Ecce occulta mentis nostræ itinera nullus hominum videt, et tamen ante Dei
 4 oculos tot gressus ponimus, quot affectus mouemus. Toties ante illum labimur, quoties
 a recto itinere infirmæ cogitationis pede claudicamus. Nisi enim in conspectu
 eius iste assiduus nostrarum mentium lapsus increfceret, per Prophetam scilicet non
 clamaret: Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Hæc nimirum di-
 cens, vim cooperatæ nostræ malitiæ quasi ferre se non posse testatur. Quæ cooperra il-
 1. e. le esse non potest: quia videlicet impotente eius conspectui ingeritur, quiddid a no-
 bis illicitum occulte cogitatur. Omnia enim, sicut scriptum est, nuda et aperta sunt D
 oculis eius. Vnde hic quoque apte subiungitur:

Quod nihil Deus ignorat, nihil obliuiscitur, ut ab eius iudicio aliquis possit abscondi.

Caput IIII.

Non sunt tenebræ et non est vmbra mortis, vt abscondantur ibi, qui operantur ini-
 quitatem.] Quid per tenebras nisi ignorantiam, et quid per vmbra mortis,
 nisi obliuionem studuit designare? De quorundam quippe ignorantia dicitur: Te-
 nebris obscuratum habentes intellectum. Et rursum de obliuione, quæ in morte con-
 tingit, scriptum est: In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Quia ergo per
 mortem funditus obliuioni traditur, quiddid viuendo cogitatur, quasi quædam vm-
 bra mortis obliuio est. Sicut enim agit mors interueniens non esse, quod fuit in vita,
 ita interueniens agit obliuio non esse, quod fuit in memoria. Recte itaque vmbra eius
 dicitur: quia velur de ipsa exprimitur, dum vim illius sopiendo sensus imitatur. Deus
 autem, quia mala hominum nec cogitata ignorat, nec perpetrata obliuiscitur, nisi ab
 eius oculis poenitendo deleantur, congrue dictum est: Non sunt tenebræ, et non est
 vmbra mortis, vt abscondantur ibi, qui operantur iniquitatem. Ac si diceret: Idcir-
 co eius iudicio nullus absconditur: quia nullatenus potest aut non videre, quod faci-
 mus: aut obliuisci, quod videt. Quævis intelligi tenebræ, vel vmbra mortis etiam ali-
 tet possunt. Omnis nâque immutatio velut quædâ mortis imitatio est. Id enim, quod
 mutat, quasi ab eo, quod erat interficit: vt delinat esse, quod fuit, et incipiat esse, quod
 non fuit. Lumē igitur verū, creator videlicet noster, quia nulla mutabilis vicissitu-
 dine tenebrescit, nullis naturæ suæ defectibus obūbratur, sed eius esse sine mutabilitate
 fulgere

Ephes. 4. e

Psal. 145.

1. e.

Hebr. 4. d

- A** fulgere est, tenebræ vel vmbra mortis dicitur ei non inesse. Vnde alias scriptum est: *Ioc. 3. c*
 Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Et vnde rursus Paulus
1. Tim. 6. 6
 Apostolus dicit: Qui solus habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibilē.
 Sed cum cuncti nouerimus, quòd et humana anima et angelici spiritus sint immorta-
 les instituti, cur ab Apostolo solus Deus immortalitatem habere perhibetur, nisi quia
 solus Deus vere non moritur, qui solus numquā mutatur? Humana quippe anima in
 lapsum non caderet, si mutabilis non fuisset, quæ a paradisi quoque gaudijs expulsa,
 si mutabilis non esset, ad vitam numquam rediret. In hoc ipso vero quod ad vitā redi-
 re nititur, defectus suos cogitur alternante semper mutabilitate tolerare. Quia ergo ex
 nihilo est condita, ex se nihilominus infra se tendit, nisi ad boni desiderij statū, artificis
 sui manu teneatur. Ex eo itaque quòd creatura est, deorsum ire habet. Virtute nāque
B propria in præceps posse se ire considerat, sed ad creatorem suum amoris manu se reti-
 net, ne cadat, quousque ad immutabilitatem transeat, et eo vere immortaliter, quo im-
 mutabiliter viuat. Ipsi quoque angelici spiritus mutabiles ex natura sunt conditi, quan-
 tenus aut sua sponte caderent, aut ex arbitrio starent. Sed quia humiliter elegerunt ei
 inhære a quo creati sunt, hanc ipsam in se mutabilitatem suam standi iam immuta-
 bilitate vicerunt: vt hoc ipsum merito transcenderent, quod naturæ suæ ordine muta-
 bilitati subesse potuissent. Quia ergo solius diuinæ naturæ est vmbra ignorantia: mu-
 tabilitatisq. non pati, dicatur recte: Non sunt tenebræ, et non est vmbra mortis, vt ab-
 scondantur ibi, qui operantur iniquitatem. Lux enim æterna, quæ Deus est, quanto im-
 mutabiliter fulget, tanto penetrabiliter videt, et neque occulta nescit, quia cuncta pen-
 etrat, neque penetrata obliuiscitur, quia incommutabilis durat. Proinde quoties indi-
 gnū aliquid corde concipimus, toties in luce peccamus: quia ipsa nobis non sibi præsen-
 tibus præsto est, et peruersæ gradientes in ipsam impingimus, a qua per meritum lōge
 sumus. Cum veto nos videri non credimus, in sole clausos oculos tenemus. Illū videli-
 cet nobis abscondimus, non nos illi. Nunc ergo dum possumus, a conspectu æterni iu-
 dicis et male cogitata, et peius perpetrata deleamus: reuocemus ante oculos cordis
C quidquid peruersæ egimus per nequitia præsumptionis. Nihil sibi nostra blādiatur in-
 firmas, atque in his, quæ recolit, semetipsam delicate non palpet, sed quanto sibi mali
 sit conscia, tanto in se benignius sit seuera: proponat contra se futurum iudicium, et
 quæque in se sentit districte ferienda per sententiam iudicis, hæc in se pie feriat per po-
 nitentiā conuersionis. Vnde apte postquā violenti huius poena descripta est. Sequitur:

D *Quod nemo post mortem ad illud iudicium reduci possit, de quo Apostolus ait: Si nos me-
 t ipsos iudicemus, non utique iudicemur. Caput V.*

- N**equē enim vltra in hominis potestate est, vt veniat ad Deum in iudicium.] Ver-
 sus iste tanto maiore disputatione indiget, quanto hoc quod dicit, si negligitur,
 acrius dolo. Hic nimirum non illud iudicium designatur, quod per æternam retribu-
 tionem punit, sed quod mente conceptum per conuersionem diluit. Ad illud quippe
 venire non desiderat, quisquis se per illud damnari formidat. Dum ergo dicitur: Ne-
 que enim vltra in hominis potestate est, vt veniat ad Deū in iudicium, profecto osten-
 ditur esse quoddam iudicium, quod quandoque etiam a damnatis ac reprobis deside-
 retur. Et quod est illud nisi hoc, de quo Paulus Apostolus dicit: Si nosmetipsos di-
1. Cor. 11. g
fla. 35. b
E dica remus, non utique iudicemur? et de quo per Prophetam dicitur: Non est iudi-
Psal. 139. 20
Iob. 35. d
 cium in gressibus eorum. Et de quo Dauid ait: Honor regis iudicium diligit: vt vide-
 licet qui iam Deum honorat ex fide, solcite iudicet quid ei debeat in operatione. Vn-
 de rursum scriptum est: Iudicate coram Domino, et expecta eum. Coram Domino,
 scilicet iudicatur, qui corde Dominum conspici, et actus suos sub eius præsentia so-
 licite inquisitione discernit. Quem tanto quis securius expectat, quanto quotidie vi-
 tam suam suspectus examinat. Qui enim ad extremum eius iudicium venit, non iam
 coram illo, sed ab illo iudicatur. De hoc quoque mentis iudicio obliuiscenti animæ
 per Prophetam Dominus dicit: Reduc me in memoriam, vt iudicemur simul. Narra
fla. 43. 9
 si quid habes, vt iustificeris.

Quod in iudicio mentis nullum caufa myfterium defit: ubi et conscientia accufat, et ratio indicat. Caput VI.

DEbet enim vniufcuique mens et caufas fuas apud Dominum, et caufas Domini contra fe folicite inqueftione difcutere: debet caute penfare, vel quæ ab eo bona perceperit, vel quæ mala bonis illius peruerfe viuendo responderit. Quod electi quæ quotidie facere omnino non ceffant. Vnde bene Salomon ait: Cogitationes iuftorū iudicia. Accedunt enim ad fecretarium iudicis intra finum cordis: confiderant quā diftrictē quandoque feriat, qui diu patienter expectat: metuunt in his, quæ fe egiffe meminērūt, et puniunt flendo, quod perpetræ fe intelligunt: timent fubtilia diuina iudicia, etiam de his, quæ in femetipfis intelligere fortaffe non poffunt. Vident enim videri diuinitus, quod ipfi in fe per humanitatē non vident: confpiciunt diftrictum iudicem, qui quo tardius venit, eo feuerius percutit: fanctorum etiā patrum refidere cōuentum cū eo pariter contemplantur, eorumq. vel exempla, vel dicta fe contempfiſſe reprehendunt, atque in hoc fecreto interioris iudicij ipfa mentis fuę executione conſtricti poenitendo feriunt, quod ſuperbiendo cōmiſerunt. Ibi namque aduerſum fe quiddid fe impugnat enumerant: ibi ante oculos ſuos omne quod deſcendit coaceruant: ibi quiddid per iram diftricti iudicis decerni poſſit intuentur: ibi tot patiuorū ſupplicia, quorū paritiment, nec deest in hoc iudicio mente concepto, omne miniſterium, quod punire reos ſuos plenius debeat. Nam conscientia accufat, ratio iudicat, timor ligat, dolor ex cruciat. Quod iudicium eo certius punit, quo interius ſequit, quia videlicet ab exterioribus non accedit. Vnuſquique enim cum cauſam huius examinis contra fe aggredi coeperit, ipſe eſt actor, qui exhibet: ipſe reus, qui exhibetur: odit fe qualem fuiſſe meminit, et ipſe qui eſt, per ſemetipſum inſequitur illum, qui fuit, atque ab ipſo homine aduerſus ſemetipſum fit quædam rixa in animo, parturiens pacem cum Deo. Hanc cordis rixā Dominus requirebat, cum per Prophetam diceret: Attendi et auſcultaui, nemo quod bonum eſt loquitur, nullus eſt, qui agat poenitentiam ſuper peccato ſuo, dicens: Quid feci? Iſta cordis humani rixa placata eſt, cum Prophetæ ſuo de Achab rege ſemetipſum reprehendere loqueretur, dicens: Vidifi Achab humiliatum coram me? Quia igitur humiliatus eſt mei cauſa, non inducam malum in diebus eius. Quia ergo nunc in poteſtate eſt, internum mentis noſtræ contra nos ſubire iudiciū, recognoſcendo accuſe mus noſmetipſos, et quales fuiſus poenitendo torqueamus: nō ceſſemus dum licet iudicare, quod fecimus, audiamus caute quod dicitur: [Neque enim vltra in hominis poteſtate eſt, veniat ad Deum in iudicium.] Reprobatorum nāque eſſe proprium ſolet, ſemper praua agere, et numquam quæ egerint retractare. Omne enim quod faciunt, cæca mente pertranſeunt, factūq. ſuum niſi cum puniti fuerint, non agnoſcunt. At contra electorū eſt actus ſuos quotidie ab ipſo cogitatione fonte diſcutere, et omne quod turbidum proſtruit ab intimis exficcare. Sicut enim non ſentimus quomodo creſcunt membra, proſicit corpus, mutatur ſpecies, nigredo capillorum albefeit in canis, hæc quippe omnia nobis neſcientibus aguntur in nobis: ita mēs noſtra per momenta viuendi ipſo eurarū vſu a ſemetipſa permutatur, et nō agnoſcimus, niſi vigilāti cuſtodia ad interiora noſtra reſidentes, proſectus noſtros quotidie defectusq. pēſemus. Hoc ipſum enim in hac mortali vita conſiſtere, quaſi ad veruſtatē ire eſt, et cū indiſcuſſa mēs relinquunt, in quodā ſenio torporis ſopitur: quia ſui negligens, propoſitū robur inſenſibiliter perdēs, a forma prioris fortitudinis dū neſcit, ſeneſcit. Vnde et per Prophetā ſub Ephraim ſpecie dicitur: Comederūt diſcimen robur eius, et neſciuit: ſed et cani effuſi ſunt in eo, et ipſe ignorauit. Cū veto ſemetipſam quærit, et ſubtiliter poenitendo ſe diſcutit: ab ipſa hac vetuſtate ſua lota lacrymis et mēiore incēſa renouatur, et quæ iā pene inueterata frixerat, per ſubmiſtrata interni amoris ſtudia nouum calet. Vnde Paulus apoſtolus vſu mortalīs vitæ veteraſcēt diſcipulos admonet, dicēs: Renouamini ſpiritu mētīs veſtrę.

Quid ſit quod per Moysen dicitur: Ignis in altari ſemper ardebit, quem ſacerdos nutriet, ſubiciens mane ligna per ſingulos dies: et quod patrum exempla, ad formam bene viuendi multum nos adiuvant. Caput VII.

Sed ad hæc agenda valde exempla patrum et ſacri eloquij præcepta nos adiuvāt. Si ſenim ſanctorum opera inſpiciamus, et diuinis iuſſionibus autē præbemus, alia nos contem-

A contemplata, alia audita succendunt, et cor nostrum torpore non constringitur, dum imitatione prouocatur. Vnde bene ad Moysen dicitur: Ignis in altari semper ardebit, quem nutrit facerdos, subiciens mane ligna per singulos dies. Altare quippe Dei est cor nostrum, in quo iubetur ignis semper ardere: quia necesse est ex illo ad Dominum charitatis flammam indefinenter accendere. Cui per singulos dies sacerdos ligna subijciat, ne extinguatur. Omnis enim Christi fide præditus, membrum vtrique summi sacerdotis effectus est, sicut cunctis fidelibus Petrus Apostolus dicit: Vos autem genus electum, regale sacerdotium. Et sicut Ioannes Apostolus dicit: Fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotium. Sacerdos ergo in altari ignem nutriendus, quotidie ligna subijciat, id est, fidelis quisque, ne in eo charitatis flamma deficiat, in corde suo tam exempla præcedentium, quam sacræ scripturæ testimonia congerere non desistat. Nam quasi quædam fomenta

Leui. 6. b

1. Pet. 2. b

B igni dare, est in excitatione charitatis, vel exempla patrum, vel præcepta dominica ministrare. Quia etenim interna nouitas nostra ipsa quotidie huius vitæ conuersatione veterascit, ignis iste adhibitis lignis nutriendus est: vt dum per vsum se nostræ vetustatis extenuat, per patrum testimonia et exempla reuiuifcat. Et bene illic præcipitur, vt mane ligna per dies singulos congerantur. Hæc quippe non fiunt, nisi cum nox cæcitatis extinguitur. Vel certe, quia mane prima pars diei est, postpositis cogitationibus vitæ præsentis, hoc priori loco, quisque fidelium cogitet, vt quod in se iam iamque quasi deficit, quibus valet nobis studium charitatis inflammet. Ignis enim iste, in altari Domini, id est, in corde nostro citius extinguitur, nisi soletur adhibitis exemplis patrum et dominicis testimonijs reparetur. Bene autem illic subiungitur: Et imposito holocausto desuper adolebit adipem pacificorum. Nam quisquis in se ignem hunc charitatis accendit, se metipsum vtrique holocaustum desuper imponit: quia omne vitium, quod in se male viuerebat,

q

C exurit. Cum enim cogitationum suarum interna considerat, et vitam reprobam per immutationis gladium maculat: in ara se sui cordis imposuit, et igne charitatis incendit. De qua hostia pacificorum adipem redolent, quia interna noxæ charitatis impinguatio pacem inter nos et Deum faciens, odorem de nobis suauissimum reddit. Quia vero eadem charitas in cordibus electorum inextinguibilis manet, apte illic subditur: Ignis est iste perpetuus, qui numquam deficiet de altari. Numquam profecto de altari ignis iste deficiet: quia etiam post hanc vitam eorum mentibus feruor charitatis accrescit. Aeterna quippe contemplatione agitur, vt omnipotens Deus quo magis visus fuerit, eo amplius diligatur. Quod autem diuinis admonitionibus et præcedentium exemplis adiuti, de huius vitæ profundo liberamur, bene etiam per Prophetam Hieremiam in purem missum

8.

Hier. 38. e

D signatum est, qui vt leuatur ex puteo, funes ad eum et panni veteres deponuntur. Quid enim funibus nisi præcepta dominica figurantur? Quæ quia nos in mala operatione posuit, et contineant, et eripiunt, quasi ligant et trahunt, coarctant et leuant. Sed ne ligatus his funibus dum trahitur, incidatur, simul etiam panni veteres deponuntur: quia ne diuina præcepta nos terreant, antiquorum patrum nos exempla confortant: et ex eorum comparatione facere nos nosse præsumimus, quod ex nostra imbecillitate formidamus. Si ergo leuari de hoc profundo festinemus, ligemur funibus, id est, præceptis dominicis astringamur. Inter sint etiam panni veteres, cum quibus melius teneantur funes, id est, præcedentium confortemur exemplis, ne infirmos nos ac timidos præcepta subtilia vulnerent, dum leuant. Quasi quosdam pannos veteres Paulus Apostolus subiungebat, cum leuandis discipulis suis, præceptis spiritalibus exempla veterum commodaret, dicens:

Heb. 11. g

Heb. 12. a

1. Tim. 4. 3

Heb. 13. b

1. Cor. 10. 6

E iusti ludibria et verbera experti, insuper et vincula et carceres lapidati sunt, scissi sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt. Et paulo post: Habentes itaque tantam impositam nubem testium, deponentes omne pondus, et circumstantes nos peccati, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen. Et iterum: Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem. Superius videlicet dum spiritalia præcepta loqueretur, quasi funes miserat: postmodum vero memorans exempla maiorum quasi veteres pannos adhibebat. Excitati ergo tot vocibus præceptorum, adiuti tot comparationibus exemplorum, ad corda nostra redeamus, discutiatur mus omne, quod agimus, et quidquid in nobis diuinæ reuerentiæ regulam offendit, accusemus: vt apud districtum iudicem ipsa nos, accusatio excuset. In hoc enim mentis nostræ iudicio tanto citius absolui mur, quanto nos districtius reos tenemus. Nec ad hæc agenda prætermittenda sunt tempora, quibus vacat: quia ad hæc agenda

1. Cor.

S. Greg. Tom. 2.

Ddd 2 post

post huius vitæ tempora non vacat. Vacue quippe non dicitur. Neque enim ultra in hominis potestare est, ut veniat ad Deum in iudicium. Idcirco namque memoramus quod tunc non possumus, ne nunc quod possumus negligamus. Sed ecce negotia occupant, quæ nobis incessanter apposita, a considerandis nobismet ipsis mentis nostræ oculum declinant. In istis namque visibilibus, quæ intuetur cor nostrum, extra se spargitur: et quid de se intrinsecus agatur obliuiscitur, dum extrinsecus occupatur. Diuina autem vox terribilibus sententijs suis quasi quibusdam clauis illud pungit, ut euigilet, ut homo occulta super se iudicia, quæ pressus torpore dissimulat, terrore saltem pulsatus expauescat: ut enim superius diximus, ipso vfu vitæ veteris mens male assueta deprimitur, et in hæc, quæ spectat exterius, quasi dormiens sopitur, quia postquam semel se ad appetenda visibilia foras fudit, a contemplantis inuisibilibus intus euauuit. Vnde nunc necesse est, ut quæ per visibilia spargitur, de inuisibilibus iudicijs feriat, et quia in ijs se exterioribus male delectata prostrauit, saltem percussa requirat, quod deseruit. Ecce autem scriptura sacra terrore quodam torpentia corda transfigit, ne in his inhæreant, quæ exterius defluunt, sed quæ interius æterna perdiderunt. Indicar quid sententia occulta decernitur, ne immoderate a nobis hæc publica cogitentur. Dicit quid super nos agatur de nobis, vt ab hoc publico temporalitatis, colligamus oculum cordis ad secretum internæ dispositionis. Nam postquam multa narrata sunt de poena malorum, subito infertur occultum iudicium, quod pie super nos iusteq. disponitur, quo modo alij perdunt quod tenere videbantur, et alij accipiunt, quod alij ex meritis perdunt. Ait enim: [Conteret multos et innumerabiles, et stare faciet alios pro eis.] Hoc quotidie agitur. Sed quia adhuc finis partium vtrarumque non cernitur, minus timetur. Numquam enim culpam suam reprobi nisi in poena cognoscunt. Et quia poena differtur, culpa despiciunt. Labuntur vero a statu iustitiæ, et locum vitæ illis cadentibus alij sortiuntur. Sed eo lapsum suum negligunt, quo interitum, qui se in æternū maneat, non attendūt. Si enim ad illud quod illic passuri sunt, oculos suos mitterent, hoc quod hic fugiūt timerent. Cunctis autem liquet, quod in illa extrema requisitione examen publicū facturus est omnipotens Deus: vt alios ad tormenta deferat, alios ad participationē regni cælestis admittat. Sed hoc nunc secreto iudicio quotidie agitur, quod tunc in publico demonstratur. Nam iuste ac misericorditer singulorum corda vel examinans, vel disponens, alios in exteriora respuit, alios ad ea, quæ sunt intrinsecus, trahit: hos accendit interna appetere, illos pro voluptatibus suis deserit exteriora cogitare: horum mentem ad superna erigit, illorum per superbiam in infimis desiderijs mergit. Aliena autem corda humanis oculis clausa sunt, et nescitur, qui repellitur: quia penetrare nequeunt, quæ ab vnoquoque cogitantur. Nam sæpe de corde peruerso, necdum processit vsque ad effectum operis deliberatio cogitationis, et adhuc fortasse per habitum intus astringitur, qui iam mente foris vagatur. Sed talis quilibet iste tunc ante oculos interni iudicis cecidit, cum ab appetendis interioribus per desiderium exiuit. Nonnumquam vero alij post malæ operationis vsum, ad spem cælestem subito amore reuiuiscunt, et qui in peruersa actione se sparserant, ad finem internæ retractionis semetipsos increpando recolligunt. Hos adhuc respicientes homines, quales dudum in opere nouerant, tales putant. At contra illi per districtæ considerationis examen, vitam suam qualem fuisse recolunt, insequuntur: sciturq. quid fuerunt, sed quid iam coeperint esse, nescitur. In hoc ergo vtroque genere hominum sæpe contingit, vt et qui videntur stare humano iudicio, iam in conspectu æterni iudicis iaceant: et qui adhuc coram hominibus iacent, iam in conspectu æterni iudicis stent. Quis enim hominum æstimare potuisset, Iudam viuendi sortem etiam post ministerium Apostolatus amittere? Et quis contra latronem crediderit causam vitæ etiā in ipso articulo mortis inuenire? Occultus autem Iudex præsidens, et vtrorumque corda discernens, alterum pie statuit, alterum iuste confregit. Illum districtæ exterius repulit, hunc introitus misericorditer traxit. Vnde bene etiam per Prophetam casuros alios passionis suæ tempore, atque alios resurrecturos annuncians, ait: Potum meum cum sletu temperabam. Potus quippe ab exterioribus interius trahitur, sletus autem ab interioribus exterius emanat. Potum ergo Domino cum sletu temperare, est alios ab exterioribus introitus trahere, alios ab interioribus in exteriora reprobare.

Luc. 23. f

Tsal. 101.

A *Quid superbi perdat quæ acceperunt, dum ex gratia intumescunt; et humiles, quorum vita ex peccato contemptibilis erat, eorum loco per eandem gratiam statuuntur: unde et illud est: Qui stat, videat ne cadat.* Caput VIIII.

Conteret ergo multos et innumerabiles, et stare faciet alios pro eis.] Sicut autem superius diximus, hæc conteritio prius intus agitur, vt post extrinsecus ostendatur. Hac conteritio nonnumquam adhuc quorundam exteriora quasi sana sunt: et iam interiora putruerunt. Scriptum namque est: Ante ruinam exaltatur cor, ibi ergo feriuntur, vbi superbiunt. Vnde scriptum est: Conterit cor eorum fornicans et recedens a me. Interius enim fornicari, est exterius vitis delectari. Magna autem conteritio cordis est hæc eadem elatio superbiens. Eo quippe ipso ab integritate salutis cortuit, quod lætancia cuiuslibet

B virtutis intumescit. Superbientes enim Deum despiciunt, et relicta creatoris sui gloria, propriam querunt. Quibus iam hoc ipsum cecidisse, est amissa superioris sui potentia in se venisse. Conteruntur etiam, quia relicta celestibus terram querunt. Quæ autem maior poterit esse conteritio, quàm deserto creatore creaturam querere? desertis supernis gaudijs, infimis rebus inhiare? Vnde bene per Prophetam dicitur: Humilia autem peccatores vsque ad terram. Amittis enim celestibus terrenum est omne, quod sitiunt, et dum plus videre conantur, minus est quod appetunt. De quibus recte per Hieremiam dictum est: Recedentes a te, in terra scribentur. At contra de electis dicitur: Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælis. Ista ergo conteritio prius serpit in mente, vt postmodum præcedat in opere: prius fundamentum cogitationis concutit, vt postmodum fabricam operationis allidat. Vnde summa est cura satagendum, vt illic vitetur, vbi oritur. Scri-

Cptum namque est: Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. Et rursum scriptum est: Ex corde exeunt cogitationes malæ. Intus ergo vigilandum est, ne mens dum extollitur, cadat. Intus seruemus omne, quod foris agimus. Si enim semel medullam cordis elationis putredo consumpserit, citius corrumpit cortex vacua externæ visionis. Notandum vero est, quia dum alijs cadentibus ad standum alij solidari perhibentur, electorū numerus certus ac definitus ostenditur. Vnde etiam Philadelphie Ecclesie per angelum dicitur: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuā. Hac ergo sententia quæ narratur aliorum erigi, aliorum autem vita infringi, et spes nutritur humilium, et elatio premitur superborum, dum et illi bona possunt amittere, de quibus superbiunt, et isti ea percipere, quæ quia non habebant, contemuntur. Formidemus igitur in his, quæ accepimus, nec eos, qui illa necdum assecuti sunt, despiciamus. Quid enim sumus hodie, nouimus: quid autem post paululum possimus esse, nescimus. Hi vero, quos fortasse despiciamus, et tarde possunt incipere, et tamen vitam nostram feruentioribus studijs antecere. Timendum itaque est, ne etiam nobis cadentibus surgat, qui a nobis stantibus irrideatur, quamuis stare iam non nouit, qui non stantē nouit irridere. Hunc autem superiorum iudiciorum metum Paulus apostolus discipulorum cordibus incurrit, ait: Qui se existimat stare, videat ne cadat. Quod autem dicens: Conterit multos, illico adiunxit: Innumerabiles, vel multitudinem exprimere studuit reproborum, quæ humanæ rationis numerum transiit: vel certe indicare voluit, quod omnes, qui pereunt, intra electorum numerum non habentur: vt eo sunt innumerabiles, quo extra numerum currunt. Vnde

D Prophetæ intuens tantos hoc Ecclesie tempore specie tenus credere, quantos nimirum certum est electorum numerum summamq. transire, ait: Multiplicati sunt super numerum. Et ac si diceret: Multis Ecclesiam intrantibus, etiam hi ad hdem specie tenus regni veniunt, qui a numero regni celestis excluduntur: quia electorum summam iua videlicet multiplicitate transcendunt. Vnde et per Hieremiam Prophetam dicitur: Edificabitur ciuitas Domino a turre Ananhel vsque ad portam anguli, et exibit ultra normam mensuræ. Ciuitatem quippe esse Domini sanctam Ecclesiam nullus ignorat. Ananhel vero Dei gratia interpretatur. In angulo autem duplex paries iungitur. Ciuitas ergo Domini a turre Ananhel vsque ad portam anguli edificari perhibetur: quia sancta Ecclesia a celsitudine supernæ gratiæ incohans, vsque ad ingressum susceptionemq. constituitur, vtriusque populorum, Iudaici videlicet atque Gentilis. Sed quia in ea crescente multitudine etiam reprobi colliguntur, apte subditur: Et exibit ultra normam mensuræ: quia vsque ad eos quoque extenditur, qui normam iustitiæ transcentes, intra mensuræ celestis numerum non sunt. Vnde per Isaiam quoque eidem

E S. Greg. Tom. 2. D d d 3 Ecclesie

Iſa. 54. a Eccleſiæ dicitur: Ad dexteram enim et ad læuam dilataberis, et ſemen tuſ ſ gentes hereditabit. In tanta quippe multitudine gentium ad dexteram extenditur, dum quosdam iuſtificandos ſuſcipit. Ad læuam quoque dilatatur, dum ad ſe quosdam etiam in iniquitate permanſuros admittit. Propter hanc multitudinem, quæ extra electorum numerum iacet, in Euangelio Dominus dicit: Multi ſunt vocati, pauci vero electi. Sed quia hoc quòd electis alijs alij conteruntur, de merito patientis eſt, non de iniquitate punientis: non enim iniquus Deus, qui infert iram, apte ſubiungitur:

Mat. 10. b

Quòd exigentibus præcedentibus peccatis peccatores excantur, vt lumen inſtitia videre non poſſint, quod cum poſſent videre contempſerunt: et quòd idem peccatum interdum et peccatum ſit, et cauſa peccati, et poena peccati. Caput I X.

Mat. 22. b

12.

Rom. 1. d

1 Theſ. 2. d

Apoſ. 22. c

Pſal. 68.

13.

Pſal. 77.

Gen. 15. d

Deut. 32. e

Nouit enim opera eorum, et idcirco inducet noctem et conterentur.] Sciendum ſummo opere eſt, quòd iniquus quiſque duobus modis in nocte conteritur: vel cum exterioris poenæ tribulatione percutitur, vel cum occulta ſententia interius cæcatur. In nocte corruit, cum per extremum iudicium viuendum lumen in perpetuum amittit. Vnde ſcriptum eſt: Ligatè ei manus et pedes, et mittite eum in tenebras exteriores. Tunc enim coactus in tenebras exteriores mittitur, quia nunc in interioribus excæcatur voluntarie. Rurſum in nocte iniquus conteritur, cum peccatorum præcedentium conſuſione danatus, veritatis lumen non inuenit, et quid deinceps agere debeat, non agnoſcit. Omne quippe peccatum, quod tamen citius poenitendo non tergitur, aut peccatum eſt et cauſa peccati, aut peccatum et poena peccati. Peccatum namque, quod poenitentia non diluit, ipſo ſuo pondere mox ad aliud trahit. Vnde ſit vt non ſolum peccatum ſit, ſed peccatū et cauſa peccati. Ex illo quippe vitio culpa ſubſequens oritur, ex quo cæcata mens ducitur, vt peius ex alio ligetur. Sed peccatum quod ex peccato oritur, non iam peccatum tantummodo, ſed peccatum eſt et poena peccati: quia iuſto iudicio omnipotens Deus cor peccantis obnubilat, vt præcedentis peccati merito etiā in alijs cadat. Quem enim liberare noluit, deferendo percuſſit. Non ergo immerito poena peccati dicitur, quod iuſta de ſuper irrogata cæcitate, ex præcedentis peccati vltione perpetratur. Quod videlicet agitur diſpoſitione ſuperius ordinata, ſed inferius iniquitate conſuſa, vt et præcedens culpa ſit cauſa ſubſequentis: et rurſum culpa ſubſequens, ſit poena præcedentis. Quod bene in infidelibus et lubricis Paulus quaſi quoddam ſemen erroris aſpexerat, cum dicebat: Qui cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: ſed euauerunt in cogitationibus ſuis. Sed quod ex huius erroris ſemine pullulauit, illico adiungit, dicens: Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum in immunditiam: vt contumelijs afficiant corpora ſua in ſemetiſiſ. Quia enim cognoscentes Deū, peccatum ſuperbiæ intelligendo commiſerunt, cæcantur etiam ne intelligant, quod committunt. Et qui intelligentiam ſuam ſequi nolunt in peccato et cauſa peccati, et ipſum lumen intelligentiæ perdunt in peccato et poena peccati. Prioris ergo peccati merito, peccatorum ſubſequentium fouea tegitur, vt qui malum ſciens perpetrat, deinceps iuſte in alijs etiam neſciens cadat. Hoc quippe agitur vt culpæ culpiſ feriantur, quatenus ſupplicia fiant peccantium ipſa incrementa vitiorum. Nam quia omnipotens Deus ad poenitentiam tempus indulget: quod tamen humana malitia ad vſum ſuæ iniquitatis intorquet, nimirum iuſto Dei iudicio augeri culpa permittitur, vt ad ſeriuendum aliis quandoque cumuletur. Hinc enim rurſum de quibuſdam Apoſtolus dicit: Vt impleant peccata ſua ſemper. Hinc voce angelica Ioanni dicitur: Qui nocet, noceat adhuc: et qui in forſibus eſt, ſordefcat adhuc. Hinc Dauid ait: Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum, vt non intrent in iuſtitiam tuam. Hinc rurſum de Domino ab eodem Pſalmiſta dicitur: Immiſſiones per angelos malos, viam fecit ſemitaꝝ iræ ſuæ. Cor quippe Dominus prioribus meritis aggrauatum iuſte permittit etiam ſubſequentibus malignorū ſpirituum perſuaſionibus falli, quod cum digne in culpa trahitur, reatus eius in poena cumulatur. Vnde et iræ ſuæ Dominus viam de ſemita feciſſe perhibetur. Latior enim eſt via, quàm ſemita. Ex ſemita vero iræ ſuæ viam facere, eſt iræ cauſas diſtriſte iudicando dilatare: vt qui illuminati agere recte noluerunt, iuſte cæcati adhuc faciant, vnde amplius puniri mereantur. Hinc per Moyſen dicitur: Nondum completa ſunt peccata Amorrhæorum. Hinc per eundem Moyſen Dominus dicit: Ex vinea enim Sodomorum vitis eorum, et propago eorum ex Gomorra. Vua eorum vua fellis, et botrus amaritudinis in ipſis.

Furor

- A** Furor draconum vinum eorum, et furor aspidum insanabilis. Nonne hæc omnia congregata sunt a pud me: et signata in thesauris meis? In die ultionis reddam eis. Quam multa eorum mala narrauit, et tamen illico adiungit: In tempore quo lapsus fueris pes eorum. Ecce atrocissima illorum facinora describuntur, et tamen ad ultionis diem adhuc subsequens lapsus aspicitur, quo eorum culpæ cumulentur. Habent iam quidem vnde feriri mereantur, sed sustinetur tamen adhuc peccatum crescere vt peccantes possit atrocior poena cruciari. Iam meretur supplicium peccatum et causa peccati: sed expectatur adhuc vt augmentum supplicij subroget peccatum, et poena peccati. Plerumque vero vnum atque idem peccatum, et peccatum est, et poena, et causa peccati. Quod melius ostendimus, si res ipsas ad medium deducamus. Effrenata enim ventris ingluuius in feruorem luxuriæ plenitudinem carnis infligat. Perpetrata autem luxuria sæpe aut periuorio, aut homicidio tegitur, ne humanarum legum ultione puniatur. Ponamus ergo ante oculos, quod quidam voracitatis sibi frena laxauit, qua voracitate superatus, adulterij facinus admisit: deprehensus autem in adulterio, latenter virum adulteræ, ne ad iudicium traheretur, occidit. Hoc igitur adulterium inter voracitatem et homicidium positum, de illa videlicet nascens, hoc generans, peccatum est, et poena et causa peccati. Peccatum profecto est per semetipsum, poena vero peccati est, quia culpam voracitatis auxit, causa autem peccati est, quia subsequens etiam homicidium genuit. Vnum ergo idemque peccatum est, et poena præcedentis, et causa culpæ subsequenter: quia et transacta dum exaggetat, damnat: et adhuc sequentia, quæ damnari debeant, feminat. Igitur quia peccatis præcedentibus cæcatur oculus cordis, ipsa cæcitas, quæ peccantis animum ex anteactæ culpæ damnatione confundit, merito nox vocatur: quia per hanc ab oculis delinquentis lumen veritatis absconditur. Bene itaque dicitur: Nouit enim opera eorum, et idcirco inducet noctem et conterentur: quia vt sæpe dictum est, præcedentia nimirum mala faciunt, vt ad peccandum iterum tenebris subsequentibus inuoluantur: vt eo iam lumen iustitiæ videre non possint, quo illud et quando poterant videre noluerunt. Inducere autem noctem Dominus dicitur, non quod ipse tenebras inferat, sed quod obscura corda peccantium misericorditer non illustret: vt hoc ipsum in nocte cæcasse sit a cæcitatibus tenebris liberare noluisse. Sequitur:

Quod locus videntium Deum sit sancta Ecclesia, a quo in illo iudicio falsi et ficti repelluntur, quia veritatem fidei scientes contemnuunt. Caput X.

- D** Vasi impios percussit eos in loco videntium.] In scriptura sacra, quasi, aliquando pro similitudine, aliquando pro veritate poni consuevit. Pro similitudine enim quati, ponitur, sicut Apostolus dicit: Quasi tristes, semper autem gaudentes. Pro veritate vero ponitur, sicut Ioannes ait: Vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti a patre. Hoc autem loco nihil differt vtrum pro similitudine, an pro veritate sit positum: quia quolibet dicatur ordine, aperte praua malorum vita signatur. Impios vero scriptura sacra proprie infideles appellat. Hac namque distantia peccatores ab impijs discernuntur: quia cum omnis impius sit peccator, non tamen omnis peccator est impius. Peccator enim dici etiam, qui in fide pius est, potest. Vnde Ioannes ait: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Impius vero proprie dicitur, qui a religionis pietate separatur. De talibus enim Propheta ait: Non resurgunt impij in iudicio. Locus autem videntium, sancta Ecclesia vocatur. In ipsa enim recte consistitur, vt lumen verum, quod Deus est, videatur. Vnde ad Moysen dicitur: Est locus penes me, et stabis supra petram cum transeat mea maiestas. Et post paululum: Auferam manum meam, et videbis posteriora mea. Per locum quippe, Ecclesia: per petram, Dominus: per Moysen vero, multitudo plebis Israeliticæ figuratur, quæ Domino in terra prædicante non credidit. Ipsa ergo in petra stetit terga Domini traiecientis aspiciens, quia videlicet post passionem ascensionemque dominicam, intra sanctam Ecclesiam deducta, fidem Christi percipere meruit: et cuius præsentiam non vidit, eius posteriora cognouit. Dicitur ergo de his, quos intra sanctam Ecclesiam diuina ultio inuenit, in iniquitatibus perdurantes: dicatur de his, quorum vitam Paulus Apostolus notat, qui consenserunt se nosse Deum, factis autem negant. Quasi impios percussit eos in loco videntium. Ibi quippe stabant, vbi Deum videre videbantur. Ibi tenebras dilexerunt, vbi lumen veritatis aspicitur. Et quamuis apertos habuerunt oculos in fide, tenuerunt tamen eos clausos in opere. Vnde bene

2. Cor. 6. b

Ioan. 1. d

1. Ioan. 1. c

Psal. 1.

14.

Exod. 33. d

ad. Tit. 1. d.

bene

Isa. 56. d
Num. 24. c

Eccles. 8. d

15.

Pfal. 136.
1. Cor. 3. c

Illic. 2. d

bene et de Iudea dicitur: Speculatorēs eius cæcis: quia uidelicet non videbant opere, quod professione cernebant. Vnde etiam de Balaam scriptum est: Qui cadens apertos habet oculos. Cadens quippe in opere, apertos tenuit oculos in contemplatione. Ita ergo hi etiam oculos aperientes in fide, et non videntes in opere, intra Ecclesiam positi piam specie, extra Ecclesiam inuenti sunt in pia conuersatione. De quibus alias bene scriptum est: Vidi in pios sepultos, qui cum adhuc uiuerent, in loco sancto erant, et laudabantur in ciuitate quasi iustorum operū. Multos enim pectore propriæ prauitatis obfessos fidei Christiani nomine, ipsa tranquillitas ecclesiastica pacis abscondit. Quos tamen si leuis persecutionis aura pulsauerit, mox extra aream velut paleas tollit. Quidam vero idcirco Christianitatis uocatione signantur: quia Christi nomine sublimiter exaltato, pene omnes iam uideri fideles aspiciunt: et pro eo, quod hoc uocari alios cernunt, ipsi non uideri fideles erubescunt, sed esse negligunt, quod dici gloriantur. Rem enim uirtutis intimæ ad decorem sumunt uisionis externæ: et qui ante supernum iudicem nudi conscientie infidelitate consistunt, ante humanos oculos professione sancta uerbo tenus palliantur. Nonnulli autem fidem medullitus tenent, sed uiuere fideliter nullatenus curant. Insequitur enim moribus, quod credulitate uenerantur. Quibus diuino iudicio sæpe contingit, ut per hoc, quod nequiter uiuunt, et illud perdant, quod salubriter credunt. Incessanter namque se prauis actionibus polluant, et super hoc uindictam iusti iudicii retribui posse diffidunt: et sæpe cum bene uiuere negligunt, etiam persequente nullo usque ad perfidiam dilabuntur. Nā qui imminere districtum iudicium non credunt, qui inulte se peccare suspiciantur, quo pacto vel esse vel dici fideles possunt? Fidem quippe perdidisse, est incorrectis malis operibus, digna supplicia reddi posse non credere. Quia ergo digna fidei opera seruare contemnunt, etiam fidem perdunt, quam tenere uidebantur. Super quibus bene per Prophetam sub Hierusalem specie inimicorum destruentium uerba memorantur, a quibus scilicet dicitur: Exinanite exinanite usque ad fundamentum in ea. Paulus quippe ait: Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Inimici ergo destruentes, usque ad fundamentum Hierusalem exinaniunt, quando peruersi spiritus a corde fidelium destructo prius edificio boni operis, soliditatem quoque exhauriunt religionis. Sicut enim supra fundamentum fabrica, sic fidei fundamentum opera constituuntur. Usque ad fundamentum ergo exinanisse, est euerso bene uiuendi opere, etiam robur fidei dissipasse. Hinc etiam ad Iudæam per Hieremiam dicitur: Filij quoque Memphis et Taphneos constuprauerunt te usque ad verticem. Usque ad verticem quippe constuprari, est post malæ operationis usum etiam in ipsa fidei sublimitate corrupti. Cum enim nequissimi spiritus unuscuiusque animam in prauis operibus inuoluunt, sed integritatem fidei uiniare non possunt, quasi adhuc inferiora membra polluant, sed ad verticem non pertingunt. Quisquis autem in fide corrumpitur, iam usque ad verticem constupratur. Malignus enim spiritus quasi ab inferioribus membris usque ad summa pertingit, quando actiuam vitam polluens, castam celsitudinem fidei diffidentia morbo corrumpit. Quia igitur cuncta hæc humanis oculis absconsa sunt, sed diuinis obtutibus patent, et multi in hac domo fidei sine fide moriuntur, dicatur recte: [Quasi impios percussit eos in loco uidentium.] Pios enim se in Ecclesia omnibus ostendunt, sed quia diuina iudicia latere non possunt, quasi impij feriuntur. Quibus hoc magis ad suppellicem cumulum crescit, quod unusquisque eorum in Ecclesiam fidelibus admixtus, ueritatem fidei sciendo contemnit, arque eo grauior ultio sequitur, quo per exempla rectorum etiam bene uiuendi eos scientia comitatur. Quot enim eis modo recti ac fideles fratres ostenduntur, tot in futuro iudicio testibus impugnantur. Sciunt ergo, quod sequi negligunt. Vnde et apte subiungitur:

Quod tribus modis peccatur, ignorantia, infirmitate, et studio: et quod ex industria peccare sit, cum quis quod scit et potest, contemnit. Caput X I.

de penit. disp.
2.
Sciendum

1. Tim. 1. c

Qui quasi de industria recesserunt ab eo.] Sciendum quippe est, quod peccatum tribus modis committitur. Nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur. Et grauius quidem infirmitate, quam ignorantia, sed multo grauius studio, quam infirmitate peccatur. Ignorantia Paulus peccauerat, cum dicebat: Qui prius fui blasphemus, et persecutor, et contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Petrus uero infirmitate peccauit, quando in eo omne robur fidei, quod

- A** quod Domino perhibuit, vna vox puellæ concussit, et Deum, quem corde tenuit, voce denegauit. Sed quia infirmitatis culpa vel ignorantia eo facilius tergitur, quo non studio perpetratur, Paulus, quæ ignorauit, sciendo correxit: et Petrus moram, et quasi arefcentem iam radicem fidei lacrymis rigando solidauit. Ex industria vero peccauerunt ij, de quibus ipse per se magister dicebat: Si non venissem, et locutus fuisset eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Et paulo post: Et *Ioa. 1. 4* viderunt et oderunt me et patrem meum. Aliud est enim bona non facere, aliud bonum odisse doctore: sicut aliud est precipitatione, aliud liberatione peccare. Sæpe enim peccatum odisse committitur, quod tamen consilio et deliberatione damnatur. Ex infirmitate enim plerumque solet accidere amare bonum, sed implere non posse. Ex studio vero peccare, est bonum nec facere nec amare. Sicut ergo nonnumquam grauius
- B** est peccatum diligere, quam perpetrare: ita nequius est odisse iustitiam, quam non fecisse. Sunt ergo nonnulli in Ecclesia, qui non solum bona non faciunt, sed etiam persequuntur: et quæ ipsi facere negligunt, etiam in alijs detestantur. Horum peccatum scilicet non ex infirmitate vel ignorantia, sed ex solo studio perpetratur: quia videlicet si vellent implere bona, nec tamen possent, ea quæ in se negligunt, saltem in alijs amarent. Si enim ea ipsi vel solo voto appeterent, facta ab alijs non odissent: sed quia bona eadem audiendo cognoscunt, viuendo despiciunt, animaduertendo persequuntur, recte dicitur: Qui ex industria recesserunt ab eo. Vnde et apte subiungitur: [Et omnes vias eius intelligere noluerunt.] Non enim ait: Infirmitate non intelligunt, sed intelligere noluerunt: quia sæpe quæ facere despiciunt, etiam scire contemnunt. Quia enim scriptum est: Seruus nesciens voluntatem Domini sui, et faciens digna plagis, va-
- C** pulabit paucis: et seruus sciens voluntatem Domini sui, et non faciens iuxta eam, plagis vapulabit multis: impunitatem peccandi existimant remedium nesciendi. Qui nimirum sola superbæ caligine tenebescunt, atque ideo non discernunt, quia aliud est nescisse, aliud scire noluisse. Nescire enim ignorantia est: scire noluisse, superbia. Et tanto magis excusationem non possunt habere, quia nesciant, quanto magis eis etiam nolentibus opponitur, quod cognoscant. Vnde per Salomonem dicitur: Numquid non sapientia clamat at, et prudentia dat vocem suam in summis excelisq. verticibus super viam in medijs stans semitis? Transire fortasse per viam vitæ temporalis, cum eius ignorantia poteramus, si hæc eadem sapientia in semitæ angulis constitisset. Inuestiganda fuerat, si occultari voluisset. Sed postquam incarnationis suæ mysteria publice ostendit, quosquæ humilitatis exëpla superbientibus præbuit, semetipsam nobis quasi transeuntibus in medijs semitis fixit: vt videlicet in eam, quam querere nolimus, impingamus: et quæ transeuntibus videre negligimus, tangamus offendentes. Dicatur itaque. Et omnes vias eius intelligere noluerunt. Via quippe est incarnatæ sapientiæ omnis actio, quæ temporaliter gessit. Væ eius sunt viuendi ordines, quos ad se venientibus strauit. Tot itaque ad se venientibus vias præbuit, quot bene viuendi exëpla monstrauit. Humilitatis eius vias Propheta aspexit, cum suspirabat, dicens: In mandatis tuis me exercebo, et considerabo vias tuas. Hinc rursum *Psal. 118.* de vnoquoque iusto dicitur, qui curat vt per dominica exempla gradiatur: A Domino gressus hominis diriguntur, et viam eius cupit nimis. Quia ergo superbi quique humilitatis dominicæ facta contemnunt, recte dicitur: [Vias eius intelligere noluerunt.] Vig-
- D** enim istæ visiones despectæ sunt, sed intellectu reuerendæ. Aliud quippe est in eis quod cernitur, aliud quod expectatur. Quid enim in hac vita aliud quàm deiectionem, sputa, ludibria, mortemq. intuentium oculis ostendit? Sed per hæc infima transitur ad summa: per hæc dedecora, quæ præcedunt, æterna nobis et gloriosa pollicentur. Viderunt ergo superbi vias Dei, sed intelligere noluerunt: quia dum abiecta, quæ in se ille ostendit, despiciunt, perdidērunt iuste sublimia, quæ promittit. Vias itaque Dei intelligere, est et humiliter tolerare transitoria, et perseueranter expectare mansura, vt exemplo Domini coæterna queratur gloria opprobrij temporalibus comparata, et non quod hic quicquæ tolerat, sed in id quod expectat, intendat. Ad hæc ergo superbi clausos oculos tenuerunt: quia dum in gloria præsentis vitæ superbiunt, humilitatis dominicæ celsitudinem non viderunt. Lumen enim intelligentiæ humilitas aperit, superbia abscondit. Nam secretum quoddam pietatis est, et tanto minus ad illud animus peruenit, quanto magis intumescit: quia eo ipso foras repellitur, quo insanius inflatur. Sequitur:

*Luc. 12. f**Pro. 8. 4**Psal. 118.**Psal. 118.*

17.

d. 2. 2. 1. 1. 1.

.QI

Quid

Quòdegeni et pauperes ad Deum clamant, cum propositi curis secularibus dediti prædicationis officium deserunt.

Caput X I I.

VT peruenire facerent ad eum clamorem egeni, et audiret vocem pauperum. Cum enim isti superbiunt, clamant ad Deum hi, qui ab ipsis superbientibus opprimuntur. Vnde certe idcirco dicitur, quòd ad Deum fecerunt clamorem pauperum peruenire: quia istis cadentibus, in eorum locum pauperes, id est, spiritu humiles subrogantur, et quia hoc eorum casu factum est, ipsi scissile referuntur, eo videlicet locutionis genere, quo pugnare castra dicimus, quia pugnatur ex illis. Vel certe, quia cuncta, quæ superius dicta sunt, referri etiam ad rectores ecclesiasticos possunt, qui relicto prædicationis studio, sub occasione regiminis terrenis negotiis inuoluuntur, apte subiungitur. Vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni, et audiret vocem pauperum: quia nimirum dum ipsi curis secularibus occupati, prædicationis officium deserunt, gregem subditum in querelam prorumpere clamorem compellunt: vt quasi iure vnusquisque subiectus de vita fidei pastoris immurmure, cur teneat magistri locum, qui non exercet officium: Quamuis fortasse melius per tumorem potentium, superbia ludæorum, et per clamorem pauperum, desideria gentium figurantur, sicut attestante veritate per epulantem splendide diuitem Iudaicus populus designatur: copiam scilicet legis non ad necessitatem salutis, sed ad pompam elationis assumens, atque in præceptorum verbis non semetipsum ordinate reficiens, sed iactanter ostendens: et per vulneratum Lazarum, qui interpretatur adiutus, forma populi Gentilis exprimitur, quem diuinum adiutoriū tanto magis erigit, quanto minus de suorum virium facultate confidit. Qui pauper et plenus viceribus esse describitur: quia gentilitas corde humilis peccatorum suorum aperuit confessiones. Nam sicut in vulnere ab internis trahitur virus in cute, ita in confessione peccati, dū in publicum secreta panduntur, quasi mali humores a visceribus intimis foras prorumpunt. Illis ergo peccantibus pauperum clamor auditur: quia dum Iudæi contra Deum superbiunt, ad Deum vota Gentilium perueniunt. Vnde et mox hæc ipsa immensa ac profunda iudicia perhorrescens, non ea curat ratione discutere, sed admiratione venerari, atque ait:

Quòd temere discutitur, quare hunc Deus trahit, illum repellat: cum de beneplacito eius ratio non reddatur.

Caput X I I I.

Ipsò enim concedente pacem, quis est, qui condemnet, et ex quo absconderit vultum suum, quis est, qui contempletur eum? Nemo ergo discutiat cur stante Iudaico populo, dudum in infidelitate gentilitas iacuit, et cur ad fidem gentilitate surgente, Iudaicum populum infidelitatis culpa prostrauit. Nemo discutiat cur alius trahatur ex dono, alius repellatur ex merito. Si enim gentilitatem miraris assumptam, ipso concedente pacem, quis est, qui condemnet? Si Iudæam obstupefcis perditam, ex quo absconderit vultum suum, quis est, qui contempletur eum? Itaque consilium summæ et occultæ virtutis, satisfactio sit aperte rationis. Vnde et in Evangelio Dominus cum de huius rei causa loqueretur, ait: Confiteor tibi pater Domine celi et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et reuelasti ea paruulis. Ita pater. Atque mox tamquam rationem quandam absconsonis ac reuelationis adiungens, ait: Quia sic fuit placitum ante te. Quibus nimirum verbis exempla humilitatis accipimus, ne temere discutere superna consilia de aliorum vocatione, aliorum vero repulsione præsumamus. Cum enim intulisset verumque, non mox rationem reddidit, sed sic Deo placitum dixit: hoc videlicet ostendens, quia iniustum esse non potest, quod placuit iusto. Vnde et in vinea laborantibus mercedem reddens, cum quosdam operarios inæquales in opere, æquaret in præmio, et plus in mercede quateret, qui labori amplius infudasset, ait: Nonne ex denario conuenisti mecum? Volo autem et huic nouissimo dare, sicut et tibi: an non licet mihi quod volo facere? In cunctis ergo, quæ exterius disponuntur, aperta causa rationis est occulte iustitia voluntatis. Dicatur itaque: [Ipsò enim concedente pacem, quis est, qui condemnet? Ex quo absconderit vultum suum, quis est, qui contempletur eum?] Et quia sic minima sicut maxima, sic singula, sic singula Deus iudicat sicut cuncta, apte subiungitur: [Et super gentem, et super omnes homines.] Ac si aperte admoneamur intendere, quia hoc iudicium, quod super vnā gentem describitur, etiam super omnes homines inuisibili examinatione celebratur: vt alius eligatur, alius repellatur occulte, sed nullus iniuste. Hoc ergo quod in maximis

A maximis fieri cernimus, etiā in nobis singulis caute timeamus. Sic enim intenduntur diuina iudicia super vnam animam, sicut super vnam urbem: sic super vnam gentem, sicut super vniuersam generis humani multitudinem: quia et sic intendit Dominus singulis, ac si vacet a cunctis, et sic simul intendit omnibus, ac si vacet a singulis. Qui enim omnia administrando implet, regit implendo: nec vniuersus deest, cum disponit vnum, nec vni deest, cum disponit vniuersos: cuncta scilicet naturæ suæ potentia quietus operatur. Quid ergo mirum, quia non angustatur intentus, qui operatur quietus? Dicatur itaque quia hoc subtile iudicium exercet super gentem, et super omnes homines.

Quod secundum merita subditorum dentur sape rectores, et pro iniquitate mali gregis, delinquas vere boni viua pastoris: et quod virtutis est meritum, dum salua fide res agitur, tolerare et celare mala rectorum. Caput XIII.

B Via igitur de specie transiit ad genus, nunc de genere se conuertit ad speciem, et quid iudæa proprie mereatur, ostendit, dicens: [Qui regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi.] Verum namque regem super se iudæa regnare noluit, et ideo exigentibus meritis hypocritam accepit: sicut ipsa quoque veritas in Euangelio dicit: Ego veni in nomine patris mei, et non accepistis me: si vacet a singulis, ut illi accipietis. Et sicut Paulus ait: Pro eo quod charitatē veritatis non receperunt, vt salui fierent, ideo mitter illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio. In eo ergo quod dicitur: Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi: potest ipsum omnium hypocritarum desuper Antichristus designari. Seductor quippe ille tunc sanctitatem simulat, vt ad iniquitatem trahat. Sed propter peccata populi regnare permittitur: quia nimirum tunc ipsi sub illius regimine præordinantur, qui eius dominio digni ante sæcula præsciuntur, qui peccatis subsequenibus exiunt, vt sub illo iudicijs præcurrentibus disponantur. Quod ergo tunc Antichristus super impios regnat, non est ex iniustitia iudicantis, sed ex culpa patientis: quamvis plerique et principum illius non viderunt, et tamen eius principum peccatorum suorum conditione deseruiunt: quia et quem dominantem sibi minime cōspiciunt, eum proculdubio peruersè viuendo venerant. An non eius membra sunt, qui per affectatam sanctitatis speciem appetunt videri, quod non sunt? ille namque principaliter hypocritismum sumit, qui cum sit damnatus homo et nequaquam spiritus, Deum se esse mentitur. Sed proculdubio ex eius nunc corpore prodeunt, qui iniquitates suas sub tegmine sacri honoris abscondunt, vt professione videri appetant, quod esse operibus recusant. Quia enim scriptum est: Omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati: quanto nunc liberius peragunt peruersa, quæ volunt, tanto eius seruitio obnoxius obligantur. Sed nullus, qui talē rectorem patitur, eum quem patitur accusat: quia nimirum sui fuit meriti peruersi rectoris subiacere ditioni. Culpam ergo propriam magis accusat operis, quam iniustitiam gubernantis. Scriptum namque est: Dabo tibi reges in furore meo. Quid ergo illos nobis præesse despiciamus, quorum super nos regimina ex Domini furore suscipimus? Si igitur irascente Deo secundum nostram merita rectores accipimus, in illorum actione colligimus, quid ex nostra estimatione pensemus, quāuis plerumque et ecclesi subiacent reprobis. Vnde et diu David Saulem pertulit, sed subsequente culpa adulterij proditur: quia dignus tunc fuit, qui tanta præpositi asperitate premeretur. Sic ergo secundum merita subditorum tribuuntur personæ regentium, vt sape, qui videntur boni, accepto mox regimine permutantur: sicut scriptura sacra de eodem Saule intulit, quia cor cum dignitate mutauit. Vnde scriptum est: Cum esses paruulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel. Sic pro qualitatibus subditorum disponuntur acta regentium vt sape pro malo gregis, etiā vere boni delinquant viua pastoris. Ille enim Deo attestante laudatus, ille supernorum mysteriorum conficius David propheta: tumore repentini elationis inflatus, populum numerando peccauit, et tamen vindictam populus David peccante suscepit. Cur hoc? quia videlicet secundum meritum plebium disponuntur corda rectorum. Iustus vero iudex peccantis vitium ex ipsorum animaduersione corripuit ex quorum causa peccauit. Sed quia ipse scilicet sua voluntate superbis, a culpa alienus non fuit, vindictam culpæ etiam ipse suscepit. Nā ira feruens quæ corporaliter populum perculit, rectorem quoque populi intimo cordis dolore prostrauit. Certū vero est, quod ira sibi inuicem et rectorum merita cōtestantur et plebium: vt sape ex culpa

20

Ioen. 5. 8
2. 7. 2. b

Ioen. 2. d

Osea. 13. c

1. Reg. 18. b

1. Reg. 15. c

2. Reg. 24. b

21
Mat. 23. 4

pastorum deterior fiat vita plebium, et sæpe ex plebium merito, mutetur vita pastori. **A**
Sed quia rectores habent iudicem suum, magna cautela subditorum est non temere vitam iudicare regentium. Neque enim frustra per semetipsum Dominus æs nummulariorum fudit, et cathedras vendentium columbas euerit: nimirum significat, quia per magistros quidem vitam iudicat plebium, sed per semetipsum facta examinat magistrorum. Quamuis etiam subditorum viria, quæ a magistris modo vel dissimulantur iudicari vel nequeunt, eius proculdubio iudicio referuantur. Igitur dum salua fide res agitur, virtutis est meritum, si quidquid prioris est, toleratur. Debet tamen humiliter suggeri, si fortasse valeat, quod displicet emendari. Sed curandum summopere est, ne in superbiam transeat iustitiae inordinata defensio: ne dum rectitudo incaute diligitur, ipsa magistra rectitudinis humilitas amittatur, ne cum sibi præesse quisque despicatur, quæ fortasse contingit, ut in aliqua actione reprehendat. Contra hunc tumorem superbie, subditorum mens ad custodiam humilitatis edomatur, si infirmitas propria incessanter attenditur. Nam vires nostras veraciter examinare negligimus: quia de nobis fortiora credimus, idcirco eos, qui nobis prælati sunt, districte iudicamus. Quo enim nosmetipsos minus agnoscimus, eo illos, quos reprehendere nitimur, plus videmus. Communia hæc mala sunt, quæ sæpe a subditis in prælatos, sæpe a prælatis in subditos committuntur: quia et omnes subditos hi, qui præsent, minus quam ipsi sunt sapientes arbitrantur: et rursum qui subiecti sunt, rectorum suorum actiones iudicant, et si ipsos regimenes habere contingeret, se potuisse agere melius putant. Vnde plerumque fit ut et rectores minus prudenter ea, quæ agenda sunt videant, quia eorum oculus ipsa nebula elationis obscurat: et nonnunquam is, qui subiectus est, hoc cum prælatus fuerit faciat, quod dudum fieri subiectus arguebat: et pro eo quod illa quæ iudicauerat perpetrat, **C** saltem quia iudicauit, erubescat. Igitur sicut prælatis curandum est, ne eorum corda æstimatione singularis sapientie locus superior extollat, ita subiectis prouidendum est, ne sibi rectorum facta displiceant. Si autem magistrorum vita iure reprehenditur, oportet ut eos subditi, etiam cum displicent, venerentur:

Quod mali pastores non semper imitandi sunt, tamen necesse est venerari. Caput XV.

Gen. 9. d

Sed hoc est solerter intueudum, ne aut quem venerari necesse est, imitari appetas: aut quem imitari despicis, venerari contemnas. Subtilis etenim via tenenda est rectitudinis et humilitatis: ut sic reprehensibilia magistrorum facta displiceant, quatenus subditorum mens a seruanda magisterij reuerentia non recedat. Quod bene in Noe debita expropruitur, cuius nuda verecunda boni filij auersi veniendo terebant. Auerfari quippe dicimur, quod reprobamus. Quid est ergo, quod filij verecunda patris superiecto dorsis pallio auersi venientes operiunt, nisi quod bonis subditis sic præpositorum suorum mala displicent, ut tamen hæc ab alijs occultent? Operimentum auersi deferunt, quia iudicantes factum, et venerantes magisterium, nolunt videre quod tegunt. **D**

Quod multi dum sibi in illis videntur in eo, quod rectores suos secularibus negotijs occupatos indicant, Deum accusant: et cum ipse per Moysen pellibus et cilicij tabernaculum operiri præcepit, quasi hæc detrahentes, diuinis dispositionibus contradicunt. Caput XVI.

Sunt vero nonnulli, qui si parum quid de spiritali conuersatione inchoant, cum rectores suos temporalia agere, et terrena considerant, mox ordinem supernæ dispositionis accusant, quod nequaquam bene ad regendum prælati sunt, per quos, conuersationis infimæ exempla monstrantur. Sed hi nimirum dum temperare se a rectorum suorum reprehensione negligunt, culpæ suæ exigentibus meritis, usque ad reprehensionem conditoris excedunt: cuius profecto dispensatio inde ab humilibus rector agnoscitur, vnde ab elatis non recte iudicatur. Quia enim potestas regiminis ministrari non potest sine studio curæ temporalis, aliquando omnipotens Deus mira dispensatione pietatis ut teneræ spiritalium mentes a terrena cura disjunctæ sint, onus regiminis duris ac laboriosis cordibus iniungit, ut tanto illæ ab hoc mundo securius lateant, quanto hæc in terrenis sollicitudinibus valenter elaborant. In exhibitione quippe suscepti oneris pro ipsis quoque utilitatibus subditorum duræ vitæ sunt mundanæ seruitutes. Et sæpe, ut dictum est, misericors Deus quo suos tenere diligit, eo sollicitè

- A** sollicite ab externis assignibus abscondit. Nam et plerumque paterfamilias ad eum laborem seruos dirigit, a quo subtilius filios suspendit: et inde filij sine vexatione de ebori sunt, unde serui in pulvere fordantur. Quod quam recte in Ecclesia diuinitus agitur, ipsa tabernaculi constructione signatur. Ad Moysen quippe dinina voce præcipitur, ut ad tegenda interiorius sancta sanctorum ex hysslo, cocco atque hyacintho vela texantur, iussuq. est vt ad protegendum tabernaculum, vela cilicina et pelles extenderet, quæ nimirum, vel pluias, vel ventos, vel puluerem tolerarent. Quid ergo per pelles, et cilicia quibus tabernaculum tegitur, nisi grossas hominũ mentes accipimus, quæ aliquando in Ecclesia occulto Dei iudicio quamuis duræ sint, præferuntur? Quæ quia seruire curis temporalibus non timent, oportet vt tentationum ventos et pluias de huius mundi contrarietatibus possent. Quid verò per hyacinthũ, coccum, hyssumq. signatur, nisi sanctorum vita tenera, sed clara? Quæ dum caute in tabernaculo sub cilicijs, et pellibus absconditur, sua integra pulchritudo seruatur. Vt enim in interiori tabernaculi hyssus fulgeat, coccus coruscet, hyacinthus caruleo colore resplendeat: desuper pelles, et ciliciambræ, ventos et puluerem portant. Qui igitur magnis virtutibus in sanctæ Ecclesiæ sinu proficiunt, præpositorum suorum vitam despiciere nõ debent, cum vacare eos rebus exterioribus vident: quia hoc quod ipsi secuti intima penetrant, ex illorum adiumento est, qui contra procellas huius sæculi exterioris laborant. Quam enim candoris fidei gratiam retineret, si hyssum pluuia tangeret? Aut quid fulgoris atque claritatis coccus, vel hyacinthus ostenderet, si hæc susceptus pulvis foederet? Sit ergo desuper textura cilicij fortis ad puluerem: sit in ferius color hyacinthinus aptus ad decorem. Ornent Ecclesiam, qui solis rebus spiritalibus vacant, tegant Ecclesiam, quos et labor rerum corporalium non grauat. Nequaquam ergo contra rectorem suum exteriora agentem murmurent, qui intra Ecclesiam sanctam iam spiritaliter fulget. Si enim tu secure interiorius, vt coccus rutilas, cilicium quo protegeris cur accusas? Sed a quibusdam queritur, quia dum saltem pro virilitate subditorũ retores nimium temporalibus curis inferuiunt, plerique in Ecclesia eorum exemplo detorescunt. Quod verum valde esse quis abiret, cum chrari a pastoribus terrena, quàm cælestia sollicitius videt? Sed neque hæc iniusta sunt, sicut superius diximus, si mores præfidentium iuxta subditorum merita disponuntur. Occultæ namque et sponte petratæ culpæ exigunt, vt praua et a pastoribus exempla præbeantur, quatenus iusto iudicio is, qui de via Dei superbus exorbitat, in via qua graditur, etiam per ducatum pastoris offendat. Vnde per Prophetam quoque præficientis studio dicitur, non male dicentis voto: Obsecratur oculi eorum, ne videant, et dorsum eorum semper incurua. Ac si dicat: Qui humanæ vitæ actionibus quasi præuidendis itineribus præfunt, ventitatis lucem non habeant, vt et qui sequuntur subditi, iniquitatum suarum oneribus incuruati, omnem statum rectitudinis amittant. Quod factum proculdubio in Iudæa nouimus, cum in ipso nostri Redemptoris aduentu phariseorum turba atque sacerdotum a vero lumine mentis oculos clausit, et per præpositorum exempla gradienti, in infidelitatis tenebris populus errauit. Sed quæ rationabiliter potest quo modo hoc, in loco dicitur: quod regnare hypocritam Dominus facit, cum de hac re specialiter per Prophetam conuenitur, dicens: Ipsi regnauerunt, et non ex me: principes extiterunt, et non cognoui. Quis enim recte sentiens dicat, quia facit Dominus, quod minime cognoscit? Sed quia scire Dei approbare est, nescire reprobare: vnde quibusdam quos reprobare dicit. Nescio vos unde sitis, discedite a me omnes operarij iniquitatis: et aliquando facere Dei, est id, quod fieri prohibet, irascendo permittere: vnde et regis Aegypti cor se obdurare asseruit, quia videlicet obdurari permisit: miro modo hypocritas Dominus et regnare facit, et nescit: facit sinendo, nescit reprobando. Vnde necesse est, vt ad omne, quod in hac vita concupiscitur, prius voluntas interna requiratur. Quam cum humani cordis autis percipere appetit, sciat quia hæc non verbis, sed rebus sonat. Locus ergo regiminis cum regendus offertur, in se prius necesse est, vt quisque discutiatur, si loco vira congruit, si ab honore actio non dissentit, ne iustus omnium rector eo post in tribulatione preces non audiat, quo ipsa quoque eius, de quo tribulatio oritur, exordia honoris ignorat.

Exod. 25. 4

23

Tsal. 68.

Osea. 8. 4

Luca. 13. c

Exod. 3. b

S A N C T I G R E G O R I I
M O R A L I S E X P O S I T I O N I S
I N B E A T V M I O B
L I B E R V I G E S I M V S S E X T V S .

*Quod proprium sit superborum doctorum, dum bene locutus se nouerint, quasi
pro aequitate inquirere ab auditoribus suis, utrum in aliquo offenderint:
ut eo modo laudem ab eis extorqueant. Caput I.*

IN locutionibus suis hoc arrogantes viri habere inter alia proprium solent, quod ab auditoribus suis ne quid fortasse inordinatum dixerint, tunc requirunt, cum se laudabiliter aliquid dixisse cognoscunt. Hæc videlicet faciunt, non quo de dictis suis ambigant, sed quo ab audientium iudicio fauores quærant. Nam inueniri facile poterunt, quo animo percunctantur, si quisquam cum eorum bona laudat, etiam mala reprehendat. Certum quippe est, quia sicut instantur laudibus; ita correctionibus inflammantur, et a quolibet se vel iuste reprehendi despiciunt, moxque in malis suis fomitem defensionis exquirunt. Quo modo ergo de bonis suis humiliter ambigunt, qui mala sua defendere etiam peruersè molinantur? Ille est enim vere humilis in bonis, qui non est defensor in malis. Nam quid de malis suis arguitur, et contra verba arguentis accenditur, quando de bonis suis quasi humiliter tirubat, per humilitatis vocem ornari appetit, non docteri. Heliu itaque viram arrogantium signans, postquam multa interna, et sublimia intulit, ecce in verbis formam humilitatis assumit, et æquitate proposita sub quadam discipulatus imagine beatum Iob alloquitur, dicens: [Quia ego locutus sum ad Deum, et quoque non prohibebo. Si erravi, tu doce me: si iniquitatem locutus sum, ultra non addam.] Sicut sæpe contingit ut bona loquantur et mali, multa Heliu fortia paulo superius se dixisse meminerat, et securus idcirco ne fortasse errauerit, requiebat. Neque enim requireret, si se errasse credidisset. Est namque, ut dixi, propria arrogantium fraus, ut tunc de errore requirere studeant, quando se nouerint non errasse. Qui rursus requirere, vel argui de errore despiciunt, si quando se errasse veraciter præcognoscunt. Non enim esse, sed videri humiles apperunt, et tunc requiringe speciem humilitatis assumunt, quando de ipsa magis requisitione laudantur. Sed quia omnino difficile est, ut elatio, quæ regnat in corde, non erumpat in voce, auditores arrogantium si eorum dicta paulisper tacite expectant atque considerant, citius corda illorum subfrequentia verba manifestant. Diu quippe morari non possunt in ipsa humilitatis imagine, quam spectantis sumunt. Superbis enim meritis humilitas alta est, et cum eius formam conscendere ambunt, lassatis animi gressibus quasi a cliuosis atque asperis itineribus dilabuntur. Alieni est scilicet, quod videri appetunt, et idcirco eius imagini diu inhaerere nequam possunt. Grane pondus æstimant, cum eam saltem speciem suam portant, et quousque hanc abiciant, vim quandam in corde patiuntur: quia videlicet elationis vsui male dominantis deserviunt, atque eius imperio semetipsos quales sunt prodere compelluntur, ne diu possint videri, quod non sunt. Vnde Heliu quoque postquam de errore doceri se petijt, postquam iniquitatem non se ultra locutum promissit, subito ab humilitatis specie ad verba tumida excusationis exiliuit. Nam subdidit dicens: [Nunquid a te Deus expectet eam, quia displicuit tibi?] Ac si diceret: Ego coram

A Domino rationes positurus sum, cur modo iniquitas mea a te reprehenditur, quæ constat, quod in iudicio a te non requiratur.

Quod sancti humanum iudicium non timeant, sed diuinum: cum e contrario superbi iudicium Dei non metuant, et ab hominibus indicari erubescunt.

Caput

11.

R Esti viri cum iniuste ab hominibus impetuntur, ad supernum iudicium recurrunt. Vnde et ab eodem ad beatum Iob dicitur: [Ecce in cælo testis meus, et conscius meus in excelsis.] Et quia ei placere summopere cupiunt, eius solius testimonium requirunt. Peruerſi quoque, quia iustorum vitam deserunt, sed nonnumquam eloquia sequuntur, cum de suis male gestis increpantur, hoc assumunt in argumentum defensionis, quod iusti proferunt cum testimonio puritatis. Vnde eis, consuetudo iam facta est, vt si quis eos de factis suis arguat, Dei magis iudicium, quam hominum querant. A Deo enim et cum se damnandos nonerint, iudicari non metuent, et iudicari ab hominibus erubescunt. Proponunt ergo maius, quod non metuent, vt minus declinare valeant, quod erubescunt. Scriptum quippe est: Vnusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo. Quia ergo tunc damnatio vniuscuiusque manifesta est, exinde modo iniqui colligunt, vt iam peruerſa vniuscuiusque actio sit secuta, ne modo eam quilibet iustus arguendo disciat, a qua constat, quod in iudicio alienus existeret. At contra piorum conscientie grandis sibi conferri præmiæ credunt, cum de quibusdā modo suis actionibus illicitis arguantur. Proponunt etenim ante oculos cordis, quia districte Dei iudicium tanto verius tunc super eos mirigabitur, quanto nunc acius arguente homine præuenitur: et temporalem in se lucrum computant, per quam se æternam posse eisdere, non ignorant. Helii ergo typum cunctorum arrogantium renens, et magis eligens æterna in actione percuti, quam temporaliter increpari, dicit: Nunquid a te Deus expectat eam, quia displicuit tibi? Quia vero esse culpabiliores solent hi, qui loqui in contentione inchoant, quam qui respondent, subdidit, dicens: [Tu enim coepisti loqui, et non ego.] Eo se innocentem credidit, quo pulsatus erupit, nimirum nesciens, quia innocentia non tempore defenditur, sed ratione. Quid enim eius defensionibus adimiculator, quod etsi tacenti nulla intulit, recta tamen inchoanti praua respondit? Postquam vero in verbis elationis ostenditur, ecce iterum sub requisitionis velamine palliatur, atque infert, dicens: [Quod si quid melius nosti, loquere.] Quamuis dum non ait: Quia melius nosti, sed si quid melius nosti, loquere: nimis hoc ipsum superbiile est, de melioris scientia dubitasse. Hoc tamen, quod beato Iob locum loquendi tribuit, humilitatem se exhibuisse iudicauit. Sed sicut supra dictum est, quia in actione arrogantium omne, quod superdueto sermone regitur, prorumpente rursus intentione elationis aperitur, citius Helii innotuit, qua mente beatum Iob loqui postulauit. Nam sequitur:

Rom. 14. c

Quod Helii verba Iob non intellexerit, quæ sunt disciplina fuisse estimabat.

Caput

11.

Viri intelligentes loquantur mihi, et vir sapiens audiat me. Iob autem stulte locutus est, et verba illius non sonant disciplinam. [Ecce dum quasi humiliter beato Iob loqui tribuit, quid inrinscus gestaret ostendit, dicens: Viri intelligentes loquantur mihi: dignatus videlicet, si beatus Iob loqui præsumeret, qui quasi eius intelligere verba non posset. Et quia non solum ad loquendum, sed etiam ad audiendum beatum Iob indignum fuisse iudicauit, illico adiunxit: Vir sapiens audiat me. Ac si diceret: Huic loqui iniuste conceditur, qui etiam audire verba sapientium non meretur. Atque mox aperte, quam despecta de illo sentiat, manifestat, dicens: Iob autem stulte locutus est, et verba illius non sonant disciplinam. Sine disciplina locorum beati Iob credidi te: quia iustum se in suis operibus fuisse memorauit. Vera fortasse Helii diceret, si ea, quæ beatus Iob de seipso narrauerat, non de illo hæc eadē ipse disciplinæ auditor æstimasset. Innocenter enim Iob se asseruit flagellatum, quem Deus etiam perhibuit frustra percussum. Quid ergo vox percussus superbum sonuit, quæ a sententia ferietis

Iob. 2. b
22. q. 2. c. in-
canti sunt bo-
mines.

S. Greg. Tom. 2.

Eccc 2 nullatenus

1. ad Tim. 2.
6. et. 4. 10. 4.

nullatenus discrepauit? Incaute sunt humiles, qui se mendacio illaqueant, dum arrogantia vitant. immo mentiendo superbiunt, quia contra veritatem se erigunt, quam relinquunt. Qui enim, necessitate cogente, vera de se bona loquitur, tanto magis humilitati iungitur, quanto et veritati sociatur. An Paulus humilis non fuit, quando emulatione veritatis contra falsos apostolos tot de se discipulis fortia gesta narrauit? Qui nimirum veritati inimicus existeret, si abscondendo virtutes proprias, predicatorum errorum praeualere permisisset. Sed quia arrogantes viri in eo, quod bonorum dicta superbe examinant, verborum magis superficiem, quam rerum cardinem perscrutant, Helii beati Iob sententias disciplinam credidit non sonasse. Quia vero saepe asperitas verborum visque ad duritiam maledictionis extenditur, illico contra beatum Iob, quasi ad Deum faciens verba, subiungit:

Quod superbi afflictorum tribulationibus nulla compassione condescendant, sed super dolorem vulnere addunt, et elisos confringunt. Caput III.

Pater mi probeatur Iob usque ad finem.] Ecce hoc, quod quasi de arrogantia tumore conceperat, in verbis etiam maledictionis exaltat. Sed fortasse beneuolae vim probationis optaret, si stetit eum in probatione iudicasset. Vt ergo aperte malitia eius crudelitatis appareat, probari eum adhuc per flagella deprecatur, quem inter flagella lapsum fuisse iam queritur. Praemisit, quod sensit, ut aperius cognosceret debeat, quod optauit. Adhuc feriri postulat, quem iam peccasse sub manu ferientis accusat. Propria haec arrogantium vota sunt, ut vitam dolentium examinari acius deprecetur: quia quanto sibi metipsis iustiores sunt, tanto alienis doloribus duriores existunt. Nesciunt enim in se passionem alienae infirmitatis trahere, et sicut suae, ita etiam proximi imbecillitati misereri. Quia enim de se alta sentiunt, idcirco humilibus nullatenus condescendunt. Helii beatum Iob pro culpa percussum credidit, atque ideo exhibenda ei pietatis viscera, nec inter tot dolores aestimauit. Viri autem veraciter sancti cum flagellari quempiam etiam pro culpa cognoscunt, etsi quaedam eius inordinata corripunt, ad quaedam tamen dolentia compatiuntur, et sic sciunt, tumentia premere, ut sciant etiam cruenta refouere, quatenus in eis cum dura emoluiuntur, infirma roborentur.

Quod sancti doctores ex quibusdam signis, sicut boni medici solent etiam occultata rimari, ut cognita calligant et sanent. Vnde ad Ezechielem dicitur: Fili hominis fode parietem, etc. Et quid sit, quod Ezechiel sumere laterem iubetur, et describere in eo ciuitatem Hierusalem. Caput V.

Ezech. 8. 4

At contra arrogantes viri, quia charitatis viscera non habent, non solum non compatiuntur etiam iusti dolentibus, sed eos insuper sub specie iustae increpationis affligunt: et vel si qua in eis sunt, praua mala exaggerant, vel ea quae vere bona sunt, male apud se interpretando commutant: quamuis etiam sancti doctores saepe exaggerare soleant delinquentium vitia, et ex quibusdam signis publicis occultata rimari, ut possint ex minimis maiora cognoscere. Vnde ad Ezechielem dicitur: Fili hominis fode parietem. Vbi mox subdidit: Et cum fodissem parietem, apparuit ostium vnum, et dixit ad me: Ingredere, et vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic. Et ingressus vidi: et ecce omnis similitudo reptilium, et animalium abominatio, et vniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. Per Ezechielem quippe praepositorum persona signatur: per parietem, duritia subditorum. Et quid est parietem fodere, nisi asperis correctionibus duritiam cordis aperire? Quem cum perfodisset, apparuit ostium: quia cum cordis duritia asperis correctionibus aperitur, quasi quaedam ianua ostenditur, ex qua omnia in eo, qui corripitur, cogitationum interiora videantur. Vnde et bene illic sequitur: Et dixit ad me: Ingredere, et vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic. Quasi ingreditur, ut abominationes aspiciat, qui discussis quibusdam signis exterioris apparentibus, ita corda subditorum penetrat, ut cuncta ei, quae illicite cogitantur, innotescant. Vnde et subdidit: Et ingressus vidi: et ecce omnis similitudo reptilium, et animalium abominatio. In reptilibus cogitationes omnino terrenae signantur: in animalibus vero iam quidem aliquantulum a terra suspensae, sed adhuc terrenae mercedis praemia requirentes. Nam reptilia

- A** prilia toto ex corpore terræ inhærent: animalia autem ventre a terra suspensa sunt, appetitu tamen gulæ ad terram semper inclinantur. Reptilia itaque sunt intra parietem, quando cogitationes voluuntur in mente, quæ a terrenis desideriis numquam leuantur. Animalia quoque sunt intra parietem, quando etsi qua iam iusta, si qua honesta cogitantur, appetendis tamen lucris temporalibus honoribusque deferuiunt: et per semetipsa quidem iam quasi a terra suspensa sunt, sed adhuc per ambiguum quasi per gulæ desiderium sese ad ima submittunt. Vnde et bene subditur: Et vniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. Scriptum quippe est: Et auaritia, quæ est idolorum seruitus. Recte ergo post animalia, idola describuntur: quia etsi honesta actione, quasi a terra se erigunt, ambitione tamen inhonestæ semetipsos ad terram deponunt. Bene autem dicitur: Depicta erant: quia dum exteriorum rerum intrinsecus species attrahuntur, in corde quasi depingitur, quidquid fictis imaginibus cogitur. Notandum itaque est, quia prius foramen in pariete, ac deinde ostium cernitur, et tunc demum occulta abominatio demonstratur: quia nimirum vniuersuiusque peccati prius signa forissecus, deinde ianua apertæ iniquitatis ostenditur: et tunc demum omne malum, quod intus latet, aperitur. Idcirco ergo solent etiam sancti doctores grauius minuta discutere, ut ab externis erroribus ad occulta possint maiora peruenire. Verba asperæ increpationis mouent, ut spinas mortifera cogitationis eradicent: et hæc cum agunt, charitatis amore scuiunt, non inflatione elationis intumescunt. Mori enim pro ipsis parati sunt, quos quasi vsque ad mortem scuiunt affligunt. Seruant in cogitatione, quod diligunt, sumunt in specie, quod persequuntur. Bona prædicantes insinuant, mala autem cauentes prænunciant, non ut Helii, desiderantes exorant. Erga commissos sibi ita nonnumquam in correptione feruent, ac si de tranquillitate nihil habeant: sed ita in dilectione tranquilli sunt, ac si nullus eos feruor accendat. Valde enim metuunt, ne si a prauorum correptione cessauerint, ipsi pro eorum damnatione puniantur, et cū ad verba inuentionis inflammantur, inuiti quidem ad hæc veniunt, sed tamen hæc defensionem sibi apud districtum iudicem præparant. Vnde et eidem rursus Ezechiel dicitur: Fili hominis sume tibi laterem, et pones eum coram te, et describes in eo ciuitatem Hierusalem, et ordinabis aduersus eam obsidionem, et ædificabis munitiones, et comportabis aggerem, et dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro. Et tu sume tibi sartaginem ferream, et pones eam murum ferreum inter te, et inter ciuitatem. Cuius enim Ezechiel, nisi magistrorum speciem tenet? cui dicitur: Sume tibi laterem, et pones eum coram te, et describes in eo ciuitatem Hierusalem. Doctores quippe sancti sibi laterem sumunt, quando terrenum cor auditorum, ut doceant, apprehendunt. Quem laterem coram se ponunt, quia tota illud sollicitudinis intentione custodiunt. In quo et ciuitatem Hierusalem iubentur describere, quia prædicando terrenis cordibus curant summopere quanta sit supernæ pacis visio, demonstrare. Cui bene etiam dicitur: Et ordinabis aduersus eam obsidionem, et ædificabis munitiones. Sancti enim prædicatores obsidionem circa laterem, in quo Hierusalem ciuitas descripta est, ordinant, quando terrenæ menti, sed iam supernam patriam requirenti, quanta eam in huius vitæ tempore vitiolorum impugnet aduersitas, demonstrant. Cum enim vnumquodque peccatum quo modo menti insidietur, ostenditur, quasi obsidio circa Hierusalem ciuitatem voce prædicatoris ordinatur.
- E** Sed quia non solum insinuant quo modo mentem insidiantia vitia expugnent, sed etiam quo modo custoditæ virtutes toborent, recte subiungitur: Et ædificabis munitiones. Munitiones quippe sanctus prædicator ædificat, quando quæ virtutes vitijs obuiant, insinuare non cessat. Et quia virtutibus crescentibus plerumque bella tentationis augentur, recte adhuc additur: Et comportabis aggerem, et dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro. Aggerem namque comportat, quando prædicator quisque molem crescentis tentationis indicat. Et contra Hierusalem castra erigit, quando recte intentioni audientium, hostis callidi circumuentiones quasi incomprehensibiles insidias prædicat. Atque in gyro arietes ponit, quando tentationum aculeos in hac vita nos vndique circumdantes, et virtutum murum perforantes innoteſcit. Vbi bene additur: Et tu sume tibi sartaginem ferream, et pones eam murum ferreum, inter te, et inter ciuitatem.

Colos. 3. 4

Ezech. 4. 4

tatem. Per fartaginem namque frixura, per ferrum vero fortitudo oftenditur. Quid autem ita magiftri atque doctōris mentem, quā zelus Domini frigit et excruciat?

2. Corin. 11. g Vnde Paulus huius fartaginis incendebatur frixura, cum diceret: Quis infirmatur, et ego non infirmor? Et quis scandalizatur, et ego non vror? Et quia quifquis zelo Dei contra peccantes accenditur, forti in perpetuum custodia munitur, ne ex neglecta prædicationis, et regimis cura damnetur, recte dicitur: Pones eam murum ferreum inter te et inter ciuitatem. Sartago enim ferrea murus ferreus inter Prophetam, et ciuitatem ponitur: quia cum nunc fortem zelum doctōres exhibent, eundē zelum postmodum inter se, et auditores suos fortem munitionem tenent: ne tunc ad vindictam destituti sint, si nunc fuerint in correptione dissoluti. Hanc fartaginem Propheta idē, vt inter se et auditores suos murum fumeret, audiebat, cum ei diuina vox præmitteret dicens: Si tu annunciaueris impio, et ille non fuerit conuersus ab impietate sua, et a via sua impia, ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberaſti. Hanc fartaginem inter se et discipulos murum Paulus posuerat, cum dicebat:

Exetb. 3. e Mundus sum a sanguine omnium vestrum: non enim subterfugi, quo minus annunciam omne consilium Dei vobis. Nunc ergo doctōres necesse est, vt appetant zeli ardoribus frigi, ne cogantur post de torpore negligentie igne gehennæ cruciari. Sed aliud est, quod iniustus et subditis, aliud quod iustus et non subditis debemus. Ad illorum nos correptionem atque custodiam reddendarum rationum debet timor accendere: ad istorum vero venerationem ipsa considerata æquitas inclinare. Sed arrogantes viri, quia huius formam discretionis ignorant, hoc iustus et non subditis exhibent, quod a bonis prædicatoribus fieri, et iniustus et subditis vident.

Act. 20. e Qui cum ad feruorem inuectionis iniuste proſiliunt, etiam per verba maledictionis excedunt. Qui enim nequaquam proximos licet se diligunt, proximis optare non desinunt, quod ipsi sibi inuenire pertimescunt. Vnde Helii occulturn odium in manifestatione maledictionis exſudauit, ait: [Pater mi, probetur Iob vsque ad finem, ne desinas ab homine iniquitatis.]

6 Hominem iniquitatis vocat, quem Deus iustum præ omnibus superna attestatōne denunciat. Et quia multa adhuc sub hac indifferētia subiuncta sunt, breuiter ea æstimo transcurrēda. Dicta enim, quæ grauitate carent, intemta expositione non indigent. Sequitur:

Mat. 19. e Quod in usu et consuetudine habeam superbi derogando mentiri.

Capitulum VI.

Sup. c. 2. b

Q Vi addit super peccata sua blasphemiam.] Accusat eum et pro peccatis flagella meruisse, et post flagella peccasse. Longe vero aliter Dominus iudicat, qui et frustra flagellatum insinuat, et bona duplicia post flagella retribuit. Poena enim debetur culpa, non præmium. Beatus ergo Iob sine culpa locutus ostenditur, quem post locutionem præmia subsequuntur. Helin itaque, quia pro Domini defensionibus loquens, de beato Iob aliud, quā Dominus sentit, quasi dum pro veritate verba multiplicat, a veritate discordat. Sequitur: [Inter nos interim confringatur, et tunc ad iudicium prouocet sermonibus suis Deum.] Ac si diceret: Ex nostra asserctione cognoscat, quia nequaquam diuinæ examinationi sufficiat. Et quia arrogantes viri, non solum student inepta dicere, sed etiam multa, versus, qui sequitur, bene de illo frequenter inferunt.

CAPVT TRIGESIMVMQVINTVM BEATI IOB.

Gitur Helii hæc rursus locutus est: Nunquid æqua tibi videtur tua cogitatio, vt diceret: Iustus Deo sum? Dixisti enim: Non tibi placet, quod rectum est: vel quid tibi prodierit, si ego peccauero? Itaque ego respondebo sermonibus tuis, et amicis tuis tecum. Suspice cælum, et intueri, et contemplare æthera, quod altior te sit. Si peccaueris, quid ei nobis? Et si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? Por-

ro, si

A 10, si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? Homini, qui similis tui est, nocebit impietas tua, et filium hominis adiuuabit iustitia tua. Propter multitudinem calumniatorum clamabunt, et ciulabunt propter vim brachij tyrannorum. Et non dixit: Vbi est Deus, qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? Qui docet nos super iumenta terræ, et super volucres cæli erudit nos. Ibi clamabunt, et non exaudiet propter superbiam malorum. Non ergo frustra audiet Deus, et omnipotens singulorum causas intruebitur. Etiam cum dixeris: Non considerat, iudicare coram illo, et expecta eum. Nunc enim non infert furorem suum, nec vlciscitur scelus valde. Ergo Iob frustra **B** aperit os suum, absque scientia verba multiplicat.

Caput

VII.

Igitur Helii hæc rursus locutus est.] Omnis, qui multa loquitur, in locutione sua semper incipere studet: quatenus inchoatione ipsa suspensos auditores faciat, ut eo attentius taceant, quo quasi nouum audire aliquid expectant. Helii vero alia finiens, alia incessanter exorditur, ut immensa loquacitas per subiuncta semper initia continuetur. Sequitur: [Nunquid æqua tibi videtur tua cogitatio, ut diceris: Iustior Deo sum?] Quia beatus Iob iustiores se Deo non dixerit, omnis, qui textum historię legit, agnoscit, sed ait: Proponat æquitatem contra me, et perueniet ad victoriam iudicium meum. Viram suam videlicet pensans, et causas percussionis ignorans, ut sæpe iam dictum est, pro diluendis peccatis se credidit, et non pro augendis meritis flagellari: idcirco iudicium suum ad victoriam peruenire confisus est, quia culpam in se, pro qua debuisset percuti, non inuenit. Quod quidem de illo et Dominus ad diabolum dixit: Commouisti me aduersus eum, ut affligerem eum frustra. Quid ergo hæc loquendo peccauit, qui verbis istis diuinæ de se et occultæ sententiæ etiam nesciendo consensit? Aut quid obest, si a reſtitutione veritatis humano iudicio verba nostra superficie tenus discrepant, quando in cordis cardine ei compaginata concordant? Humanæ aures verba nostra talia iudicant, qualia foris sonant: diuina vero iudicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Apud homines cor ex verbis, apud Deum vero verba pensantur ex corde. Beatus ergo Iob dum hoc ait exterius, quod interius Dominus dixit: Omne quod locutus est, tanto iuste exterius inulit, quanto pie ab interna sententia non recessit. Quamuis prophetico spiritu repletus, in eo, quo ait Proponat æquitatem contra me, et perueniet ad victoriam iudicium meum, intueri Redemptoris nostri præsentiam potuit. Ipse enim, qui est virtus patris et sapientia, etiam eius æquitas non inconuenienter accipitur. Vnde scriptum est: Qui factus est nobis a Deo sapientia, et iustitia, et sanctificatio. Quam scilicet æquitatem, quia Deus iniquis fugientibus incarnatam ostendendo contra posuit: eos protinus ab iniquitate reuocauit, et humanum genus eo iudicio antiquum aduersarium vicit, quo æquitatem Dei aduersantem suis itineribus inuenit. Sequitur: [Dixisti enim: Non tibi placet, quod rectum est: vel quid tibi proderit, si ego peccaucero?] Si tota libri series attenditur, nihil horum beatus Iob dixisse monstratur. Sed arrogantes viri, sicut et superius diximus, habere hoc proprium solent, ut dum in nimia inuestigatione procedunt, etiam inuehendo mentiantur: et cum non possunt reprehendere iuste, quæ sunt, reprehendunt mentiendo, quæ non sunt. Sequitur: [Itaque ego respondebo sermonibus tuis, et amicis tuis tecum.] J. Dicitis superioribus quasi beati Iob culpabilia verba narravit, atque ex eis sibi materiam loquendi proposuit: sed verbis subsequētibz fortī acūmine discutit hoc; quod sibi ad dicendi materiam fallaciter sūxit. Et fortes quidem sunt sententiæ, quæ sequuntur, sed beati Iob personæ non congruunt: tantoq; cum increpationis huius tela non feriunt, quanto contra eum iniuste mittuntur. Sequitur:

7

Sup. c. 2. b

22. quest. 52.
6. humane

1. Cor. 1. d

Quod ex ipsa creatura positione, et altitudine, ad quam attingere non possumus, quia supra nos est, considerare debemus quantum supra intellectum sit creator, cuius omnipotentiam nec augens bona nostra, nec minuat mala.
Caput VIII.

Suspice cælum, et intueri, contemplare æthera, quod altior te sit. Si peccaueris, quid ei nocebis: et si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? Porro si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?] Quamuis beato Iob scienti maiora, nequaquam dici ista debuerint: vera tamen sunt, quæ dicuntur, quod videlicet Deo, nec peccata nostra noceant, nec bene gesta concurrant. Vnde subsecutus, adiunxit: [Homini, qui similis tui est, nocebit impietas tua, et filium hominis adiuuabit iustitia tua.] Sed inter hæc illud est solemiter intuenti, quod ait: Suspice cælum, et intueri, contemplare æthera, quod altior te sit. Hæc enim dicens, nimirum colligit, ut considerare debeat quanto minus Deo actione sua aut prostr, aut noceat, qui altitudini cæli, atque ætheris prodesse, vel nocere non possit. Quamuis in cælo, vel æthere possumus supernas potestates accipere, diuinis semper obrutibus inhaerentibus, ut cum angelicis spiritibus longe adhuc a nobis distare conspiciamus, ipsi creatori, atque dominatori spirituum quanto distamus inferius, agnoscamus: corpoream tamen cæli ætherisq. materiam hoc loco sentiri nil obstat. Nam si vigilanter exteriora conspiciamus, per ipsa eadem ad interiora reuocamur. Vestigia quippe creatoris nostri, sunt mira opera visibilibus creaturæ. Ipsum namque adhuc videre non possumus, sed iam ad eius visionem tendimus, si cum in his quæ fecit, miramur. Eius ergo vestigia creaturam dicimus, quia per hæc, quæ ab ipso sunt, sequendo imus ad ipsum. Vnde Paulus ait: Inuisibilia eius per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius et diuinitas. Vnde et in libro Sapientiæ scriptum est: Per magnitudinem enim creaturæ et speciem, potest intelligibiliter creator videri. Menti enim nostræ peccato suo exterius sparsæ, necdum Deus, sicut est, interiori innotescit: sed dum facturæ suæ decus foris proponit, quasi quibusdam se nobis nutibus inuirit, et quæ intus sequamur, ostendit: ac miro modo ipsis formis exterioribus nos ad interiora perducit: innitit immensa admiratione, quod est, mira hæc exterius ostendendo, quæ non est. Hinc enim de sapientia scriptum est: In vijs ostendit se illis hilariter, et omni providentia occurrit illis. Vix quippe ad creatorem sunt, opera considerata creatoris. Quæ dum facta cernimus, potentiam factoris miramur. In istis vijs a sapientia omni nobis providentia occurritur: quia factoris nobis virtus inquirenda proponitur in omne, quod mirabiliter factum videtur: quocumque se verterit anima, si vigilanter intendit, in ipsam ipsi Deum inuenit, per quæ reliquit, eiusq. potentiam ex eorum rursus consideratione cognoscit, quorum amore deseruit: et per quæ peruerse cecidit, per hæc conuersa reuocatur. Vbi enim lapsi sumus, ibi incumbimus ut surgamus: et quasi ibi surgendo manum considerationis figimus, vbi pede amoris inbrici corruentes negligendo iacebamus. Quia enim ab inuisibilibus per visibilia cecidimus, dignum est ut ad inuisibilia ipsis rursus visibilibus innitiamur: ut quo casu anima venit ad infima, eo gradu reuertatur ad summa, atque eisdem quibus corruit, passibus surgat: dum, sicut dictum est, illa nos ad Deum bene consideratis renocant, quæ nos ab eo male electa diuiserunt. Helii itaque, ut vim considerationis admoneret, atque ex corporeis rebus ostenderet, quanto sit homine excelsior Deus, bene intulit: [Suspice cælum, et intueri, et contemplare æthera, quod altior te sit.] Ipsi enim rebus creatis atque corporeis agnoscimus, quantum a creatoris nostri sublimitate distamus: quia per omne, quod cernimus, esse humiles admonemur: ut quasi quædam sit electio mentis nostræ, species considerata creaturæ. Dicit ergo: [Suspice cælum, et intueri, contemplare æthera, quod altior te sit. Si peccaueris, quid ei nocebis? Et si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? Porro si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?] Ac si diceret: Ex ipsis creaturis intellige, quas altiores te esse corporaliter vides, quantum a diuinæ potentie sublimitate distangeris, atque ex hac tua consideratione collige, quia Deum nec bene viuendo adiuues, nec rursus malis actionibus graues. Si vero, sicut superius diximus, in cælo vel æthere supernas potestates accipimus, ver-

bis

- A** bis istis Heliu considerare nos admonet: quia ipsi angelici spiritus creatoris nostri potentiam plene contemplari non possunt: de quibus tamen certum est, quia nobis eo ipso aliores sunt, quo lapsi in infimis non sunt: vt videlicet colligamus, quanto Deo inferiores existimus, quia etiam creaturis sublimibus, sed longe illo inferioribus subiaceamus. Ac si diceret: Vide quantum a diuina celsitudine separaris, a cuius potentia etiam potestates illæ humilitate contremiscunt, quæ te immensa sublimitate transcendunt: et quanto ipso summo inferior es, qui inferiorum te esse etiam inferioribus deprehendis. Ostendendo vero summa, reducit ad æqualia, atque ait: [Homini, qui similis tui est, nocebit impietas tua, et filium hominis adiuvabit iustitia tua.] Humana impietas ei nocet, quem pervertendo inquinat. Et rursus, eum adiuvat nostra iustitia, quem a prauis actionibus immurat. Nocere enim, vel iuuare nesciunt ea, quæ vel a bono corrumpere, vel a malo permutare non possunt. Supernæ igitur potestates eo lædi, vel iuari nequeunt, quo esse iam incommutabiles acceperunt. Sed considerare hæc nequeunt, qui terrenis desideriis implicantur. Spatiis enim foris mentibus ad semetipsas redire difficile est: quia praua itinera semel captas tanto delectabiliter tenent, quanto in eis omne, quod libuerit, licet. Nullus quippe disciplinæ murus obuiat, qui constringat, nulla retributionis prospicitur poena, quæ terreat: sed clausis oculis cordis eo anima præcipitatur in infimis, quo obscuratur a summis, et tanto securius mala temporalia perpetrat, quanto durius bona æterna desperat.

Quid in hac vita iusti ab impijs affligi permittuntur, sicut Moyse vocante ad promissionis terram, urgente Pharaone de Aegypto egredi compellitur plebs inuita.

Caput IX.

- C** Sed ista reproborum nequitia rituræ more electorum vitam, quasi grana a paleis separans, premir vt purget. Mali enim bonos magis ab huius mundi desideriis expediunt, dum affligunt: quia dum multa eis hic violenta ingerunt, festinare illos ad superna compellunt. Quod bene de Israelitico populo vocante Moyse, et Pharaone rege sæuiente signatum est. Tunc namque Moyse ad vocandum missus est, cum iam Pharaon duris operibus ad opprimendum fuerat excitatus: vt Israelitarum mentes Aegypto deformiter inhærentes, alius dum vocaret, quasi traheret, alius quasi impelleret moueretur: et plebs in seruitio turpiter fixa, vel prouocata bonis, vel malis impulsamoueretur. Hoc quotidie agitur, dum prædicator celestibus premijs, sæuere in electos reprobi permittuntur: vt si ad repromissionis terram vocati exire negligimus, pressuris saltem sæuientibus impellamur: atque hæc Aegyptus, videlicet vita præsens, quæ nos oppressis blandiens, adiuvet premens: et quæ dum fouit, seruitutis iugo contriuit, libertatis viam dum cruciat, ostendat. Hæc vtique causa est, quod ab iniustis iusti sinuntur affligi: vt scilicet dum futura audiunt bona, quæ cupiant, patienter etiam mala præsentia, quæ perhorrescant, atque ad faciliorem exitum dum amor prouocat, cruciatus impellat. Vnde Heliu eosdem labores electorum sub oppressionibus reproborum exequens, ait:

Quod reprobi bona nostra calumniantur, dum detrahunt, et in nostram tyrannide videntur.

Caput X.

- E** Propter multitudinem calumniatorum clamabunt, et ciulabunt propter vim brachij tyrannorum. Calumniatores recte dicere possumus omnes iniquos: non solum, qui exteriora bona rapiunt, sed etiam, qui malis suis moribus, et vitæ reprobæ exemplo interna nostra dissipare conendunt. Illi namque ea, quæ nobis extra sunt, inuadere ambiunt, isti vero nos prædari interius querunt. Illi amore rerum, isti non cessant odijs sæuire virtutum. Illi inuidet, quod habemus, isti quod viuimus. Illi student rapere bona exteriora, quia placent: isti sagunt interiora bona dissipare, quia displicent. Quanto igitur morum vita a rerum distat substantia, tanto grauior calumniator est, qui male viuendo vim nostris infert moribus, quam qui violentè opprimendo damna ingerit rebus. Nihil iste de nostra sustentatione subtrahit, sed exempla nobis perditionis appofuit. Eo ergo grauiorem calumniam intulit, quo quietum cor in tentatione commouit. Qui etsi nequaquam nobis actionis suæ opera perfuasit,

A nihil iniuste patiamur : quia si Deo auctore sumus, qui non fuimus, Deo regente non affligimur iniuste, qui sumus. Sequitur :

Quod in nocte tribulationum huius vita carmen habemus letitia diuinam consolationem.

Caput XII.

Q Vi dedit carmina in nocte.] Carmen in nocte, est letitia in tribulatione : quia et si pressuris temporalitatis affligimur, spe iam tamen de æternitate gaudeamus. Carmina Paulus in nocte prædicabat, dicens : Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Carmen in nocte Dauid sumpterat, qui dicebat : Tu mihi es refugium a pressura, quæ circumdedit me, exultatio mea, redime me a circumdantibus me. Ecce noctem pressuram nominat, et tamen liberatorem suum inter angustias exultationem vocat. Foris quidem nox erat in circumdatione pressuræ, sed intus carmina resonabant de consolatione letitiæ. Quia enim ad æterna gaudia redire non possumus, nisi per temporalia detrimenta : tota sacræ scripturæ intentio est, ut spes mentis letitiæ nos inter hæc transitoria aduersa corroboret. Vnde et Ezechiel propheta librum se accepisse testatur, in quo scriptæ erant lamentationes, carmen, et væ. Quid enim libro hoc, nisi diuina eloquia figurantur ? Quæ quia nobis lacrymas luctusque præcipiunt, lamentationes in eo scriptæ referuntur. Carmen quoque et væ continent : quia sic de spe gaudium prædicant, vt in præsentia tamen pressuras atque angustias indicent. Carmen et væ continent : quia et si illic dulcia appetimus, prius necesse est, vt hic amara toleremus. Carmen et væ discipulis prædicabat Dominus, cum dicebat : Hæc locutus sum vobis, vt in me pacem habeatis, in mundo pressuram habebitis, ac si aperte diceret : Sit vobis de me interius, quod consolando reficiat, quia erit de mundo exterius, quod fræuendo grauiter premat. Quia ergo infirmis, quique cum premitur, a spe gaudij nimia pusillanimitate lassatur : et dum foris aduersa tolerat, intus obliuiscitur quo gaudebat, bene dicitur : Non dixit, vbi est Deus, qui fecit me, qui dedit carmina in nocte ? Si enim ista diceret, vim, quam patitur, temperaret : et per hoc quod mansurum intus quæteret, id quod foris transitorium sustinet, esse intolerabile non æstimaret. Sequitur :

11

Rom. 12. 6

Psal. 31.

Ezech. 1. d

Iocn. 16. d

Quod doctrina Evangelica abstrahat hominem a vitijs, in quibus putrescebat, ne ambulet in mirabilibus super se, et sit immunditiam carnis per castitatem reseruet.

Caput XIII.

D Q Vi docet nos super iumenta terræ, et super volucres cæli erudir nos.] Iumenta terræ sunt, qui vsu vitæ carnalis imā appetunt. Volucres vero cæli sunt, qui superbiæ curiositatis studio sublimia persequuntur. Illi viuendo se deponunt infra, quā sunt, isti inquirendo se eleuant vltra, quā possunt. Illos in infimis voluptas deijcit carnis, istos quasi in superioribus etigit libido curiositatis. Illis per sacra eloquia dicitur : Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus. Istorum superbus labor increpatur, dum dicitur : Altiora te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris. Illis dicitur : Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram : fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam. Istis dicitur : Nemo vos decipiat per philosophiam et inanem fallaciam. Docet igitur nos Deus super iumenta terræ et volucres cæli : quia dum hoc, quod sumus, agnoscimus, nec carnis nos infirmitas deijcit, nec superbiæ spiritus eleuat, nec defluendo inuis subijcitur, nec superbiendo de sublimibus inflatur. Qui enim carne labitur, iumentorum appetitu prostermitur : qui veto extollitur mente, more voluerum quasi leuitatis penna subleuatur. Sed si vigilanter intenditur, vt et mentis humilitas, et carnis castimonia teneatur, cito cognoscimus, quia alterum custoditur ex altero. Nam multis sæpe superbia luxuriæ semina rium fuit : quia dum eos spiritus quasi in altum erexit, caro in infimis merfit. Hi enim prius secreto eleuant, sed postmodum publice corruunt : quia dum occultis intumescunt motibus cordis, apertis cadunt lapsibus corporis. Sic sic elati iusta fuerant retributione feriendi : vt quia superbiendo se hominibus præferunt, luxurando vique ad iumentorum similitudinem deuoluantur. Homo quippe cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, et similis factus est illis. Quasi sciencie enim illos in altum penna subleuauerat : de quibus Paulus

Psal. 31.

Ezech. 3. c

Colos. 3. a

Colos. 2. b

Psal. 48.

lus

Rgm. 1. 6

lus hoc, quod et superius protulimus, dicebat: Quia cum cognouissent Deum, non A
sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerunt in cogitationibus
suis. Quo modo autem in iumentorum, aut plufquam iumentorum volupratem de-
ciderint, subdidit dicens: Tradidit eos Deus in delideria cordis fui, in immundicia.
Ecce cato merfit, quos superba scientia subleuauit, et a volatu volucrum vltra appeti-
tum lapsi sunt iumentorum: atque inde sub se prostrati sunt, vnde super se ire vide-
bantur. Curandum itaque est, et omni custodia mens a superbiæ tumore seruanda.
Non enim ante oculos Dei vacuæ tranfuoiant cogitationes nostræ, et nulla momen-
ta temporis per animum tranfeunt sine ftatu retributionis. Intus ergo videt Deus,
quod mētem eleuat, et idcirco permittit foris inualefcere, quod deponat. Intus prius
extollitur, quod foris postmodum luxuriæ corruptione feriat. Occultum videlicet
culpam fequitur aperta percuffio, vt malis exterioribus interiora puniantur, et cor B

Ofm. 1. b

publice corruat, quod latenter tumeat. Hinc quippe per Ofeam contra Ifraelitas
dicitur: Spiritus fornicationis in medio eorum, et Dominum non cognouerunt. Qui
vt ostenderet, quod caufa libidinis ex culpa prorumperet elationis, mox subdidit di-
cens: Et respondebit arrogantia Ifrael in faciem eius: Ac fi diceret: Culpa, quæ per
elationem mentis in occulto latuit, per carnis luxuriam in aperto respondit. Proinde
per humilitatis custodiam feruanda est munditia caftitatis. Si enim pie fpiritus
sub Deo premitur, caro illicite super fpiritus non leuatur. Habet quippe fpiritus
commiffum fibi dominium carnis, fi tamen sub Deo recognofcit iura legitime ferui-
tutis. Nam fi auctorem suum superbiendo contemnit, iure et a fubiecta carne præ-
lium fufcipit. Vnde et ille primus inobediens mox vt superbiendo peccauit, pudenda
contextit: quia enim contumeliam fpiritus Deo intulit, mox contumeliam carnis in-
uenit. Et quia auctori fuo effe fubditus noluit, ius carnis fubdidit, quam regebat, ami-
fit: vt in feipfo videlicet inobedientia: fuæ confufio redundaret, et fuperatus difceret,

Gene. 3. b

13

quid elatus amiffiffet. Nullus ergo, qui postquam fuperna appetere cœperit, fi car-
nis voluptate profternitur, tunc fe victum iudicet, cum aperte fuperatur. Si enim
plerumque virus libidinis de radice nafcitur elationis, tunc caro vicit, cum fpiritus la-
tenter intumuit: iam tunc anima per originem culpæ in petulantiam iumentorum
cecidit, cum efferendo fe more volucrum vltra, quàm debuit, euolauit. Hinc eft enim,
quod longa continentia repente foluitur, hinc quod plerumque et vfque ad fenium
virginitas feruata vitatur. Quia enim negligitur humilitas cordis, rectus iudex de-
fpicit etiam integritatem corporis: et quandoque per apertum malum reprobos an-
nunciat, quos dudum reprobos in occulto tolerabat. Nam qui diu feruarum bonum
subito perdidit, apud fe metipfum intus aliud malum tenuit, ex quo aliud subito eru-
pit: per quod ab omnipotente Deo etiam tunc alienus extirrit, quando fe ei per mun-
ditiā corporis inhzere monftrauit. Quia igitur mentis elatio ad pollutionem per-
trahit carnis, reproborum cor a volatu volucrum ad petulantiam mergitur iumen-
torum. Sancti autem viri ne appetitu beftiali ad luxuriæ voraginem deuoluantur,

D.

folicite cogitationes mentis a fuperbiæ volatu custodiunt: ac ne in infima defipien-
do corruant, omne, quod fublimiter fapiunt, humiliter premunt. Recte itaque dici-
tur: [Qui docet nos super iumenta terræ, et super volucres cæli erudit nos:] Subau-
dis, hoc quoque non dixit. Hoc itaque, quod iumentis ac volucris antecellit, non
non dicit in tribulatione memorari, ac fi diceret: Infirmus quisque idcirco nequaquā
fe in perturbatione corroboret, quia et in tranquillitate non temperat: et ideo nefcit
aduerfa tolerare, quia conftitutus in prosperis, cogitatione fe non nouit a volatu vo-
lucrum premere, nec carnales motus a iumentorum ingluuie fubleuare. Sed hoc bea-
to lob tanto inconuenienter dicitur, quanto vita eius inter alta, et infima mirabiliter
temperatur. Quod quidem intelligi et aliter poteft. Qui docet nos super iumenta ter-
ræ, et super volucres cæli erudit nos. Nam ficut iumentorum vocabulo figuratur vita
hominum carnis adhuc motibus fubditorum, ita appellatione volucrum figuratur
elatio fpiritus fuperborum: vt per iumenta quidem terreni homines, per volucres
vero dæmonia designentur. Vnde cum femina Dominus iuxta viam diceret ceci-
diffet, subiungit: Venerunt volucres cæli, et comederunt ea: nimirum per volucres
figrans aereas poteftates. Sancti autem viri, quia nec infima hominum exempla
appetunt, nec rurfum dæmoniaca fubtilitate falluntur, et super iumenta terræ, et
super

Mat. 13. a

- A** Super cæli volucres virtute eruditionis excreſcunt. Super iumenta enim terræ edoſti ſunt: quia quidquid in imis poteſt ambiri, deſpiciunt. Super volucres quoque cæli eruditi ſunt: quia omnes immundorum ſpirituum inſidiâs comprehendunt. Super iumenta terræ edoſti ſunt: quia nihil in hac vita quod præterit, quærunt. Super volucres cæli eruditi ſunt: quia poteſtates aereas, quas adhuc per carnis infirmitatem tolerant, iam vitæ meritis calcant. Paulus iam ſuper iumenta terræ edoſtus fuerat, dicens: Multi enim ambulat. Et paulo poſt: Quorum finis interitus, quorum Deus venter eſt, et gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt. Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt. Et rurſum, ſuper volucres cæli eruditum ſe nouerat, cum dicebat: Neſcitis quoniam angelos iudicabimus? Sub ſe iumenta cernebat, quia videlicet in terra adhuc poſitus calcabat mores hominum, qui in inſimis conuerſabantur. *Phil. 3. d*
- B** Et rurſum, volatum volucrum meritorum dignitate tranſcenderat: quia ſubitus cæleſtia, iudicaturum ſe angelos non ignorabat. In illis immundorum inſima, in iſtis ſuperborum ſumma calcabat. Mentis quippe ſanctorum tranſitoria cuncta deſpiciunt, et ſub ſe labi quidquid ſuperbit, quidquid præterit, contemplantur: et quaſi in quodam rerum vertice conſtitutæ, tanto ſibi omnia ſubefſe conſpiciunt, quanto ſemetipſas verius auctori omnium ſubdunt: atque inde cuncta tranſcendunt, vnde creatori cunctorum vera ſe humilitate ſubſternunt. Dicat ergo: [Qui docet nos ſuper iumenta terræ, et ſuper volucres cæli erudit nos.] Ac ſi diceret: Infirmus puſillanimitate victus iſta non dixit: et idcirco eum aduerſitas tentationis perculit: quia tranquillitatis tempore hæc cuncta tranſeuntia nulla perfectione ſuperauit. Huius enim vitæ aduerſa non perhorreſceret, ſi perfectionis merito, etiam ſecunda calcaſſet. *1. Cor. 6. d*
- C** ſet. Sequitur.

Quod omnipotens Deus clamantes ad ſe ſervos ſuos, ideo aliquando de tribulatione non eripis: quia et ipſi ex aduerſis proficiunt, et reproborum malitia ſanto in iudicio diſtinctius puniunt, quanto hic in ſanctis exarſis crudelius.
Caput XIII.

- I**bi clamabunt, et non exaudiet propter ſuperbiam malorum.] Ibi videlicet in tribulatione, vt e contra de gaudio ſcriptum eſt: Filij ſervorum tuorum inhabitabunt ibi. Sed videtur incertum vtrum dicat: Propter ſuperbiam malorum non exaudiet: an propter ſuperbiam malorum clamabunt. Intelligi autem melius poteſt, ſi non exaudiri potius propter malorum ſuperbiam, quàm clamare referantur. Nam quod propter malorum ſuperbiam clamant, iam ſupra dictum eſt, eo verſu quo dicitur: Propter multitudinem violentorum clamabunt. Aliquid ergo nobis hoc verſu innuitur, quod paulo ſubtilius attendatur: quia ſæpe oppreſſi quidam dum clamauerint, ex ſe quidem merentur audiri, ſed tamen eorum deſideria propter opprimentium ſuperbiam differuntur. Iuſtus quippe Deus et ſuos permittit temporaliter opprimi, et violentorum malitiam nequiter augeri: vt dum horum vita in purgatione teritur, illorum nequitia conſummetur. Plerumque vero accidit, vt iuſti in tribulatione deprehenſi ſuperbum ſolatum etiam temporaliter percipiant: quod tamen non temporaliter implorant. Saluari enim non propter ſe, ſed propter aduerſariorum ſalutem concupiſcunt: vt dum illos omnipotens Deus ab immenſis periculis factis quodam miraculo liberat, virtutem ſuam ipſis etiam perſecutoribus innotefcat: atque inde aduerſarios ad æternitatem redimat, vnde ſuos temporaliter ſaluat: ſicut Propheta quoque vocem martyrum ſuſcipiens, ait: Propter inimicos meos eripe me: ac ſi diceret: Propter me quidem eripi de temporalis tribulatione non appeto, ſed tamen eripi propter aduerſarios meos concupiſco: vt dum mea vita ſaluari mirabiliter certatur, ipſo miraculorum viſu inimicorum duritia conuertatur. Sicut ergo ſæpe Dominus ſuorum vitam temporaliter pro inimicorum conuerſatione eripit: ita ſæpe ſuorum voces propter damnationem perſequentium non exaudiat: vt videlicet inde reatum ſuum cumulent, vnde præualuiſſe ſe nequiter gaudent. Nam qui inuiſibilia deſpiciunt, moueri nonnumquam viſibilibus miraculis poſſunt. Sed idcirco cum iuſtis plerumque nil mirum viſibiliter agitur, quia eorum aduerſarij illuminati viſibiliter non merentur. Dicatur ergo: Ibi clamabunt, et non exaudiet
- ſ. Greg. Tom. 2.* *ffff* *propter*

propter superbiam maiorum ac si diceret: Reatus opprimentium audiri voces prohibet oppressorum. Nec eripiuntur visibiliter iusti, quia saluari inuisibiliter non merentur iniusti. Vnde rursus per Prophetam dicitur: Cum viderit sapientes morientes, simul insipiens et stultus peribunt. Quos enim visibiliter mori conspiciunt, inuisibiliter viuere posse non credunt: atque eo reatum infidelitatis suæ cumulant, quo visa morte fidelium de æternitate desperant. Igitur violenti quæ inde interius deficiunt, vnde contra vitam innocentium exterius conualescunt: tanq. illos intima veritas a se foras eijcit, quanto eos contra suos temporaliter, quod volunt posse permittit. Quisquis itaque bonorum vitam persequitur, tunc peiore vltione damnatur, cum nulla ei aduersitate resistitur: et tunc fortioris iræ periculis subiaceret, cum prospere peragitur, quod nequit concupiscit: quia videlicet vindicta superni iudicii ad futurum eum supplicium referuando defertur, cui hic in malo obuiare contempsit. Hinc enim per Prophetam Dominus dicit: Dimisi eos secundum desideria cordis eorum, et ibant in voluntatibus suis. Hinc rursus dicitur: Non est virga Dei super illos. Hinc etiam de ipso eorum capite scriptum est: Faciet et prosperabitur. Hinc rursus de eodem dicitur: Et dolus in manu eius dirigitur. In manu quippe Antichristi dolus dirigitur: quia hoc quod contra bonos proposuerit, implere temporaliter nulla aduersitate præpeditur. Hinc rursus per Salomonem dicitur: Prosperitas stultorum perdet illos. Manifestum ergo perditionis indicium est, quando affectatis iniquitatibus subsequens fauet effectus: et nulla contrarietas impedit, quod mens peruersa concepit. Nam sæpe prauorum hominum dum tardantur vota, mutantur: et dum difficultatē perfectionis sentiunt, reatum malæ actionis agnoscunt: et quibus prius inuitis contradicitur, volentes postmodum hoc, quod conceperant, auersantur. Quia igitur malos cum deserit Dominus præualere permittit: et vnde superbiorum nequitia perficitur, inde humilium longanimitas consummatur, dicatur recte: [Ibi clamabunt, et non exaudiet propter superbiam malorum.] Sequitur:

Quòd Deus non frustra nos audiat, quos illico non adiunat: cum desideria dilatione proficiant, vt exerceatur virtus certamine. Caput XV.

NEquè enim frustra audiet Deus, et omnipotens singulorum causas intuebitur.] Notandum quòd duo sunt dicta: quia et clamantem non frustra audit, et tamen quod patitur, respicit, et exaudire voces dissimulat: et quod vnusquisque tolerat, non ignorat. Nemo ergo, qui tardius auditur, credat quòd a superna cura negligatur. Sæpe enim nostra desideria, quia celeriter non sunt, exaudiuntur: et quod impleri concite petimus, ex ipsa melius tarditate prosperatur. Sæpe vox nostra eo perficitur, quo differtur: et cum superficiei tenus petitio negligitur, vota nostra altius in cogitationem radice completur, sicut et semina messium gelu pressa solidantur: et quod ad superficiem tardius exeunt, eo ad frugem multipliciora consurgunt. Desideria itaque nostra dilatione extenduntur, vt proficiant: proficiunt, vt ad hoc quod perceptura sunt, conualescant: exercitantur in certamine, vt maioribus cumulentur præmijs in retributione: labor protrahitur pugne, vt crescat corona victorie. Sui ergo Dominus cum velociter non exaudiet, quo repellere creditur, trahit. Internus quippe est medicus, et peccatorum in nobis contagia, quæ inesse medullitus reprobant, secant, abscondit virus putredinis ferro tribulationis: et quo voces ægri audire dissimulat, eo ægritudinis finem procurat. Hinc enim Propheta ait: Deus meus clamabo per diem, et non exaudies: et nocte, et non ad insipientiam mihi: ac si diceret: Nequaquam mihi ad insipientiam proficit, quòd die ac nocte clamantem me continuo non exaudis: quia vnde me in temporali tribulatione quasi deseris, inde ad æternam sapientiam plus erudis. Hinc etiam dicit: Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Tribulationem quippe dicturus, opportunitatem præmisit, quia sæpe et tribulatione conterimur: et tamen opportunum nondum est, vt desiderio ereptionis adiuuemur. Dicatur ergo: [Neque enim frustra audiet Deus, et omnipotens singulorum causas intuebitur.] Sed quia plerumque nonnulli ab ipsa adiutorij tarditate franguntur, apertè subiungit:

A *Quid qui facta sua discutit et dyndicat, etiam si quasi non considerans de tribulatione non statim cum Deus eripiat, nequaquam tamen de clementia diuina desperet.*
Caput XVI.

E Tiam cum dixeris, non considerat, iudicare coram illo, et expecta eum.] Fortasse enim dum clamor noster quasi negligitur, spes, quæ cordi inerat, infirmatur, et superna adiutoria defutura credimus: quia tardius impetramus, ac pene inconsiderata Deo esse ingemiscimus, quæ multa toleramus. Sed cum ista nos desperationis procella conturbat, concussa mens citius in portum spei se collocat, si causas suas cum Domino subtiliter pensat, si bona eius ad memoriam reuocat: si mala, quæ bonis eius reddidit, apud semetipsam callide non excusat: si perpendit quid ab eo iuste meruit, et quid clementer accepit: si vitam suam viuaciter discutit: si ante Dei oculos omne, quod agit, examinans, semetipsam sibi met non abscondit: si factam se quæ non erat, meminit: si illuminatam se atque subleuata, quæ in tenebris iacebat, agnoscit. Hæc ergo in semetipsa cuncta recolligens, dum bona accepta considerat, aduersa quæ tolerat non accusat: nec desperatione frangitur, quæ tantorum munerum consolatione roboratur: quia spem de futuris recipit, dum transacta beneficia recognoscit. Dicat itaque. [Etiam cum dixeris, non considerat, iudicare coram eo, et expecta eum.] ac si diceret: Cum idcirco Deus considerare non creditur, quia tarde misereatur, intima cogitationis ingredere, atque illic coram eius oculis causæ tuæ iudicium suscipe: et quæ ipse viuendo contulisti, vel quæ misericorditer percepisti, discerne: et tunc ad spei fiduciam redis, dum bona tantæ benignitatis erubescis: quatenus inter aduersa fidenter expectes, quem et post delicta propitium recolis. Speranda enim fuerant superna adiutoria, etiam si nulla beneficia præcessissent. Sciendum quia Deus hominem, quem benigne condidit, inique non spernit. Pensandum est igitur quanti est periculi transacta munera cernere, et futura desperare: quanti est periculi si in hac procella tribulationum, desperationis naufragio frangimur, qui ad portum spei velut immensis funibus præteritis donis ligamur. Dicatur itaque recte: Iudicare coram Deo, et expecta eum. Nam qui semetipsum coram Deo non iudicat, eum, dum affligitur, non expectat. Cuius enim bona præcessisse dissimulat, adiutoria subsequi posse desperat: et cum præteritorum obliuiscitur, etiam subsequenrium largitate fraudatur. Sed ecce dum nos affligimur, dum consolationis gratiam longanimitate sustinemus, mali ad peiora prorumpunt: atque eo iniquitatis aggregatione proficiunt, quo sine verbere relinquuntur. Et tamen omnipotens Deus peccantes misericorditer expectat, tempus ad poenitentiam tribuit, quod non conuersis ad grauioris reatus testimonium vertit, patienter iram retinet, quam quandoque irretactabili ter effundit. Vnde apte subiungitur:

Quod in hoc mundo non omnia impiorum scelera punit Deus, quorum tormenta exanimi suprema reservat.
Caput XVII.

N Vnc enim non infert furorem suum, nec ulciscitur valde scelus.] Diu quippe Deus tolerat, quia in perpetuum damnat: et furorem nunc inferre dissimulat, quem effundendum sine fine in posterum seruat. Electorum namque est hic conteri, ut ad præmia debeant æternæ hereditatis erudiri. Nostrium est hic flagella percipere, quibus seruatur de æternitate gaudere. Hinc enim scriptum est: Flagellat omnem filium, quem recipit. Hinc ad Ioannem dicitur: Ego quos amo, arguo, et castigo. Hinc Petrus ait: Tempus est ut incipiat iudicium de domo Dei. Vbi mox admirando subiungit: Si autem primum a nobis, quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio? Peccata quippe nequaquam diuina seueritas inultra remanere permittit: sed ira iudicij a nostra hic correptione inchoat, ut in reproborum damnatione conquiescat. Eant ergo nunc reprobi, et voluptatum suarum desideria inultra iniquitate consumant: atque eo temporalia flagella non sentiant, quo æterna eos supplicia expectant. Bene autem inultra eorum nequitia Cham peccante signata est, cui a patre dicitur: Maledictus Chanaan puer, seruus erit fratribus suis. Chanaan videlicet Cham filius fuit. Er quid est quodd Cham peccante, Chanaan eius filius sententiâ ultionis accipit? Quid est quodd non in se, sed in posteritate percutitur: nisi quodd reproborum nequi-

S. Greg. Tom. 2.

Ffff 2

tiz

18

Heb. 12. b

Apoc. 3. d

1. Petr. 4. d

Gene. 9. d

2. 2. 2. 2. 2

tix hic quidem inultæ proficiunt, sed in pofterum feriuntur. Dicatur ergo: [Nunc enim non infero furorem suum, nec vlcifcitur valde scelus.] Notandum vero est, quod subintulit: Valde: quia etsi quædam longanimitèr tolerat, quædam tamen etiã in hac vita flagellat, et hic nonnumquam ferire inchoat, quos æterna damnatione consummat. Ergo et nonnulla percutit, et nonnulla inulta derelinquit: quia si nulla refecaret, quis Deum res humanas curare crederet? Et rursus: si hic cuncta percuteret, extremum iudicium vnde restaret? Quædam igitur feriuntur, vt rectoris nostri super nos sollicitudinem formidemus: quædam vero inulta seruantur, vt adhuc iudicium restare sentiamus. Bene ergo dicitur: [Nec vlcifcitur valde scelus:] Quia dum exiguum quiddam de iniquitate percuritur, inconuerfis mentibus æterni iam iudicii sententia propinatur. Totum itaque hoc ab Helio rectum dicitur, si recte diceretur: Scit enim quid loqui debeat, sed cui loquatur, ignorat. Vera sunt namque, quæ dixit, sed a beati Iob increpationibus aliena: quia tanto hac correptione non eguit, quanto nec aliqua pusillanimitate peccauit. Sed quia iusti viris solet occasio esse virtutum, elatio superborum, occulto iudicio cum beato Iob agitur: vt post flagella poenarũ, etiam per verba arrogantium crescat. Ecce enim tanto magis a superbix ministro despicitur, quanto a veritate intrinsecus, id est, humilitatis magistra refouetur. Nam Helio postquam tot fortia se dixisse cognouit, quid elationis gestaret aperuit, atque beatum Iob alta de se sentiendo despexit, dicens: [Ergo Iob frustra aperit os suum, et absque scientia verba multiplicat.] Hæc nimirum inferens, beatum Iob et nil scisse asserit, et multa dixisse: et cum ipse quæ sentit, loquaciter inferat, hunc de vitio loquacitatis accusat. Sed hoc quoque esse proprium arrogantium vitium solet: vt et pauca credant, quæ ipsi multa dixerint, et multa credant, quæ ipsis pauca dicuntur. Qui enim sua dicere semper volunt, aliena audire non possunt: vim se pati existimant, si ea quæ immoderate sentiunt, immoderatus non effundant. Et quoniam beatus Iob ad eius verba tacuerit, Helio tamen de locutione illius, quam amicis responderat, causam inuectionis inuenit: vt sibi exhibere latius eius silentium possit, atque vt ipse multa respondeat, illum verba multiplicasse confirmat. Nam et mox initia prolux locutionis exorditur: et quasi adhuc nil dixerit, inchoare conatur. Vnde subditur:

CAPVT TRIGESIMVMSEXTVM BEATI IOB.

Adens quoque Helio hæc locutus est: Sustine me paululum, et indicabo tibi. Adhuc enim habeo quod pro Deo loquar. Repetam scientiam meam a principio, et operatorem meum probabo iustum. Vere enim absque mendacio sermones mei, et perfecta scientia probabitur tibi. Deus potentes non abiicit, cum et ipse sit potens, sed non saluat impios, et iudicium pauperibus tribuit. Non aufert a iusto oculos suos, et reges in folio collocat in perpetuum, et illic eriguntur. Et si fuerint in catenis, et vinciantur funibus paupertatis, indicabit eis opera eorum, et scelera eorum, quia violenti fuerunt. Reuelabit quoque aurem eorum, vt corripiat, et loquatur vt reuertantur ab iniquitate. Si audierint et obseruauerint, complebunt dies suos in bono, et annos suos in gloria. Si autem non audierint, transibunt per gladium, et consumentur in stulticia. Simulatores et callidi prouocant iram Dei, neque clamabunt, cum vincenti fuerint. Morietur in tempestate anima eorum, et vita eorum inter effeminatos. Eripiet de angustia sua pauperem, et reuelabit in tribulatione autem eius. Igitur saluabit te de ore angusto latissime, et non habente fundamentum subter se. Requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine. Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumque recipis. Non te ergo superet ira, vt aliquem opprimas, nec multitudo locorum inclinet

- A** clinet te. Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, et omnes robustos fortitudine. Ne protrahas noctem: ut ascendant populi pro eis. Caue, ne declines ad iniquitatem. Hanc enim cepisti sequi post misericordiam. Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, et nullus ei similis in legistationibus. Quis poterit scrutari vias eius, aut quis audet dicere: Operatus es iniquitatem? Memento, quod ignores opus eius, de quo cecinerunt viri. Omnes homines vident eum, et vnusquisque intuetur procubum. Ecce Deus magnus vincens sententiam nostram. Numerus annorum eius inestimabilis. Qui aufert stellas pluuiæ, et effundit imbres ad instar gurgitum, qui de nubibus fluunt, quæ prætexunt cuncta desuper. Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum, et fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet. Per hæc enim iudicat populos, et dat escas multis mortalibus. Immanibus abscondit lucem, et præcipit ei, ut rursus adueniat. Annunciat de ea amico suo, quod possessio eius sit, et ad eam possit ascendere.

Caput

XVIIII.

- A**ddens quoque Heliu, etiam hæc locutus est: Sustine me paululum, et indicabo tibi. Multa iam dixeram, et sustinere adhuc paululum postulat: quia videlicet arrogantes graue se damnum perpeti iudicant, si scientiam suam loquendi breuitate constringant. Tanto enim semetipsos credunt doctiores fuisse, quanto se potuerint multipliciter loquacitatis aperire. Sed quia sæpe sibi sententiæ silentij reuerentiâ non deferri: Domini nonnumquam potentiam de quo quasi loquuntur, insinuant, ac sub prætextu illius sibi silentium exigunt, quod minime merentur: et dum specie tenus Deum proferunt, auditum sibi ex reuerentia eius exigentes, se student magis ostendere, quam illius facta prædicare. Vnde et Heliu subiungit, dicens: [Adhuc enim habeo, quod pro Deo loquar.] Quia vero nonnumquam doctores sancti crebro reperunt, si qua obsecuta dicunt, ut quæ occulta prædicant, auditorum cordibus voce hæc iterationis infundant: plerumque hoc appetunt, etiam arrogantes imitari, et insolenter ea, quæ dixerint, replicant: non quo auditorum cordibus insinuare res appetant, sed quo eorum iudicio videri eloquentes volunt. Vnde Heliu subiungens, ait: [Repetam scientiam meam a principio.] Sed quia nominata scientia, tumor cordis in voce clauerat: arrogans aperte cognoscitur, si non citius aliquo velamine pallietur. Vnde mox in occulatione suæ arrogantia Domini insititiam subinferens, ait: [Et operatore meum probabo iustum.] Vt dum quasi pro Dei iustitia loquitur, apud humana iudicia, quidquid arroganter effluit, excusetur. Sequitur: [Vere enim absque mendacio sermones mei.] Cum ab infirmis auditoribus se intelligi non posse contempnunt, solent plerumque etiam iusti laudare bona, quæ dicunt: non quo ipsi suis laudibus inhiant, sed quo auditores suos ad audiendi sollicitudinem accendant: ut dum eorum voce proferuntur, ab illorum cordibus ardentiori affectu rapiantur. Vnde Paulus cum mira Corinthiis, et multa dixisset, adiungit: Os nostrum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est. Sed arrogantes dum cor bonorum nesciunt, et solas aliquando voces imitantur: efferunt laudando quæ dicunt, non quo eis roror audientium displicet, sed quo sibi inhianter placent. Iustorum vocem imitantes simulant, sed vim vocis ignorant. Vident, quod iusti iusta proferunt, sed nesciunt quid requirunt. Cum enim sancti doctores laudem prædicationis exaltant, quasi manu vocis ab imis cogitationibus corda audientium leuant, ut excussa velociter dictis sequentibus velut in itinere occurrant: et tanto ea intelligentiæ amplexu constringant, quanto illa et quasi priusquam cernerent, in voce laudantis amauerant. Sed hæc, ut dixi, arrogantes nesciunt. Quia enim foris est quod appetunt, quid sit intus desiderabile, sentire non possunt. De electorum quippe Ecclesia scriptum est: Omnis gloria eius filie regum ab intus. Et sapientes virgines in vasis oleum portare referuntur. Vnde et sanctorum voce dicitur: Gloria nostra hæc est, testimo-

nium conscientia: noſtræ. Arrogantes autem, quia coram Deo conscientia: ſuæ teſti-
 monium non habent, quærunt coram hominibus teſtimonium vocis alienæ: quam cū
 tarde reperiunt, ipſi etiam in impudentiam ſui fauoris erumpunt. Si enim non inue-
 niunt voces hominum, quas inſtanter expectant, ipſi ſcientiam ſuam laudantes præ-
 dicant. Vnde et Heliu ſubdit, dicens: [Et perfectæ ſcientia probabitur tibi.] Nimirum
 ſenſit ſe magna dicturum, ſed tumentis corde hoc, quod de ſemetipſo ſublimiter æſti-
 mauit, tacere non potuit: et idcirco quod rectum ſenſit, laudando præcucurrit. Quia
 iam quidem diuino iudicio reus eſſet, ſi magna de ſe ſaltem ſilendo ſenſiſſet. Ante
 ſubtile enim veritatis examen ſecuri omnimode non ſumus: etiam ſi humano iudicio
 quod in nobis reprehendi debeat, non habemus. Nam plerumque negligentius cogi-
 tantes elatione pulſamur, quam tamen tacentes premimus. Sed niſi retractatione
 contra tumor occultus in ipſo cubili cordis, in quo oritur, ſuffocetur, coram diſtri-
 cto iudice omne meritum noſtræ actionis extinguitur. Hinc ergo penſandum eſt, illa
 cordis elatio quanta animaduerſione damnabitur, quæ vſque ad audaciam vocis nu-
 tritur: ſi neque hæc eſt excuſabilis, quæ in corde latentè oboritur. Conſiderandum
 quoque qualis intrinſecus regnat, quæ eoſque ſeruata eſt, vt etiam foras erumpere
 non erubefcat. Heliu ergo, quia magna ſenſit, ſemetipſum humiliter temperare non
 ſciuit, ſcientiæ celfitudinem tenuit, humilitatis gratiam reſuſcitauit: et dum ſequitur
 bonum, quo bene dicere appetijt, bonum, quo bene viuere potuiſſet, amiſit. Scientia
 quippe inflat, charitas vero ædificat. Sed iam nunc rectum dicat, quod tamen recte
 dicere ignorat: Nam poſtquam inflatas animi cogitationes per verba elationis exha-
 lauit, tortem ſententiam ſubdidit dicens:

*Quod res immenſa virtutis ſis in honore premere gloriam, et in potentia ſe neſcire eſſe
 potentem: et quod in crimine ſit ſaſtus elationis, non ordo poteſtatis,*

Caput

XIX.

21

DEus potentes non abiicit, cum et ipſe ſit potens.] In vſu vitæ mortalis quædam
 ex ſemetipſis ſunt noxia, quædam vero ex his, quæ circa ipſa verſantur. Ex ſe-
 metipſis quædam ſunt noxia, ſicut peccata atque flagitia. Quædam vero nonnum-
 quam nobis ex his, quæ circa ipſa ſunt, nocent: ſicut temporalis potentia, vel copula
 coniugalis. Bonum namque eſt coniugium, ſed mala ſunt, quæ circa illud ex huius
 mundi cura ſuccreſcunt. Vnde Paulus ait: Qui autem cum vxore eſt, cogitat quæ
 ſunt mundi, quo modo placeat vxori. Vnde et quibuſdam meliora perſuadens, eos a
 coniugio reuocat, dicens: Hoc autem dico, non vt laqueum vobis iniiciam, ſed ad id
 quod honeſtum eſt, et quod facultatem præbeat ſine impedimento Dominum obſe-
 crandi. Dum ergo tenetur, quod non nocet, ex rebus iuxta poſitis committitur ple-
 rumque quod nocet: ſicut ſæpe rectum, mundumque iter pergitur, et tamen ortis iux-
 ta viam vepribus, per veſtimenta retinemur. In via quidem munda non offendimus,
 ſed a latere naſcitur, quo pungamur. Magna eſt etiam potentia temporalis, quæ habet
 apud Deum meritum ſuum de bona adminiſtratione regiminis: nonnumquam
 tamen eo ipſo, quo præeminet ceteris, elatione cogitationis intumeſcit: et dum ad
 vſum cuncta ſubiacent, dum ad votum velociter iuſſa complentur, dum omnes ſubdi-
 ſi qua bene geſta ſunt, laudibus eſſerunt: male geſtis autem nulla auctoritate contra-
 dicunt, dum plerumque laudant, etiam quod oburgare debuerunt: ſeductus ab his,
 quæ intra ſubduntur, ſuper ſe animus tollitur: et dum foris immenſo fauore circum-
 datur, intus veritate vacuatur, atque oblitus ſui, in voces ſe ſpargit alienas: talemque ſe
 credit, qualem foris audit, non qualem intus diſcernere debuit: ſubiectionis deſpicit, eoſque
 æquales ſibi naturæ ordine non agnoſcit, et quos ſorte poteſtatis exceſſerit, tranſcen-
 diſſe ſe etiam vitæ meritis credit: cunctis ſe æſtimat amplius ſapere, quibus ſe videt
 amplius poſſe. In quodam quippe ſe conſtituit culmine apud ſemetipſum: et qui
 æqua ceteris naturæ conditione conſtringitur, ex æquo reſpicere ceteros dedignatur:
 ſeq. vſque ad eius ſimilitudinem ducitur, de quo ſcriptum eſt: Omne ſublime videt,
 et ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ. Et de cuius corpore dicitur: Generatio
 cuius excelsi ſunt oculi, et palpebræ eius in alta ſurrectæ. Ad eius ſimilitudinem di-
 citur, qui ſingulare culmen appetens, et ſocialem angelorum vitam deſpiciens, ait:
 Aſcendam

- A** Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Miro ergo iudicio intus *Iſa. 14. d*
 foueam deiectionis inuenit, dum foris se in culmine potestatis extollit. A postata
 quippe angelo similis efficitur, dum homo hominibus esse similis dedignatur. Sic
 Saul ab humilitatis metito in rumorem superbiz culmine potestatis excreuit. Per hu-
 militatem quippe praelatus est, per superbiam reprobatus, Domino attestante, qui
 ait: Nonne cum esses paruulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel? *1. Reg. 15. d*
 Paruulum se ante potestatem viderat, sed fultus temporali potentia, iam se paruulum
 non videbat. Ceterorum namque comparatione se praeferens, magnum se apud se
 esse iudicabat. Miro autem modo cum apud se paruulus, apud Dominum magnus:
 cum vero apud se magnus, apud Dominum paruulus fuit. Magnos nos Dominus
 apud nos esse prohibet per Prophetam dicens: Vt qui sapientes estis in oculis vestris, *Iſa. 5. c*
 et coram vobismetipsis prudentes. Ne magni apud nos esse debeamus, Paulus ad mo-
 nens, ait: Nolite prudentes esse apud vosmetipsos. Plerumque ergo dum ex subiecto-
 rum affluentia animus inflatur, in luxum superbiz ipso potentie fastigio lenocinante
 corrumpitur. Sed aliud est quaelibet bona non esse, aliud bona bene habere nescire.
 Bona namque est ordine suo potentia, sed cauta regentis indiget vita. Igitur bene
 hanc exercet, qui et retinere illam nouerit, et impugnare. Bene hanc exercet, qui scit
 per illam super culpas erigi, et scit cum illa ceteris aequalitate componi. Humana
 enim mens plerumque extollitur, etiam cum nulla potestate fulcitur: quanto magis
 in altum se erigit, cum se etiam ei potestas adiungit? Et tamen corrigendis aliorum
 vitijs apta executione praepratur. Vnde et per Paulum dicitur: Minister enim Dei *Rom. 12. c*
 est, vindex in iram ei, qui malum agit. Cum ergo potentie temporales ministerium
 suscipitur, summa cura vigilandum est, vt sciat quisque et sumere ex ea, quod adiu-
 uat, et expugnare, quod tentat: et aequalem se cum illa ceteris cernere, et tamen se
 peccantibus zelo vltionis praeferre. Quam discretionem plenius cognoscimus, si etiā
 potestatis ecclesiasticae exempla cernamus. Petrus namque auctore Deo, Ecclesiae
 principatum tenens, a bene agente Cornelio, et sese ei humiliter prosternente, immo-
 deratus venerari recusauit, seq. illi similem recognouit, dicens: Surge, ne feceris, et
 ego ipse homo sum. Sed cum Ananias et Saphira culpam repetit, mox quater super
 ceteros potentia excreuisset, ostendit. Verbo enim eorum vitam percussit, quam spi-
 ritu perferente deprehendit: et summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit,
 quod honore sibi vehemente impenso, coram bene agentibus fratribus non agnouit.
 Illic communionem aequalitatis meruit sanctitas actionis, hic zelus vltionis ius ape-
 ruit potestatis. Paulus bene agentibus fratribus praelatum se esse nesciebat, cum dice-
 ret: Non quia dominamur fidei vestrae, sed adiutores sumus gaudij vestri. Atque illi-
 co adiunxit: Fide enim statis, ac si diceret: Ideo non dominamur fidei vestrae, quia
 fide statis. Aequales enim vobis sumus, vbi vos stare cognoscimus. Quasi praelatum
 se fratribus esse nesciebat, cum diceret: Facti sumus paruuli in medio vestrum, et: Nos
 autem seruos vestros per Iesum Christum. Sed cum culpam, quae corrigi debuisset, in-
 uenit, illico magistrum se esse recoluit, dicens: Quid vultis? In virga veniam ad vos?
 Summus itaque locus bene regitur, cum is, qui praest, vitijs potius, quam fratribus do-
 minatur. Cunctos quippe natura aequales genuit. Vt autem alij ad regendum alijs
 committantur, non eos natura, sed culpa postponit. Vitijs ergo se debent rectores eri-
 gere, quorum et causa praefertur, et cum delinquentes corrigunt, solcite attendat,
 vt per disciplinam culpas quidem iure potestatis feriant, sed per humilitatis custodiā
 aequales se ipsis fratribus, qui corriguntur, agnoscant. Quamuis plerumque etiam di-
 gnum est, vt eosdem, quos corrigimus, tacita nobis cogitatione praeframus. Illorū
 namque per nos vitia disciplinae rigore feriuntur: in his vero, quae ipsi committimus,
 ne verbi quidem ab aliquo inuectione laceramur. Tanto ergo apud Dominum obli-
 gatiores sumus, quanto apud homines inulte peccamus. Disciplina autem nostra
 subditos tanto diuino iudicio liberiores reddit, quanto hic eorum culpas sine vindicta
 non deserit. Seruanda itaque est et in corde humilitas, et in opere disciplina. Atque in-
 ter haec soleriter intuemur, ne dum immoderatus custoditur virtus humilitatis, sol-
 uantur iura regiminis: et dum praelatus quisque plus se, quam docet, deiecit, subdito-
 rum vitam stringere sub disciplinae vinculo non possit. Teneamus ergo exterius, quod
 pro aliorum utilitate suscipimus: teneamus interius, quod de nostra estimatione sen-
 timus. *23*

timus. Sed tamen decenter quibusdam erumpentibus signis tales nos apud nos esse ipsi nos etiam, qui nobis commissi sunt, non ignorent: vt et de auctoritate nostra, quod formident, videant, et de humilitate quod imitentur, agnoscant. Seruata autem auctoritate regiminis, ad cor nostrum sine cessatione redeamus, et consideremus assidue, quod sumus æqualiter cum ceteris conditi, non quod temporaliter ceteris prælati. Potestas enim quanto exterior eminet, tanto premi interior debet: ne cogitationem vincat, ne in delectationem sui animum rapiat, ne iam sub se mens eam regere non possit, cui se libidine dominandi supponit. Bene David regni potentiam regere nouerat, qui elationem eiusdem potentie semetipsum premendo vincebat, dicens: Domine non est exaltatum cor meum. Quique in eius humilitatis augmento subiungit: Neque elati sunt oculi mei. Atque addidit: Neque ambulaui in magnis. Et adhuc subtilissima semetipsum inquisitione discutens ait: Neque in mirabilibus super me. Omnesq. etiam cogitationes suas a fundo cordis exhauriens, subiungit dicens: Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam. Ecce humilitatis hostiam ab intimo cordis oblatam crebro replicat, et iterum atque iterum confitendo offerre non cessat: eamq. multipliciter loquens iudicis sui oculis ostentat. Quid est hoc? Et quo modo istud sacrificium Deo placere cognouerat, quod in conspectu eius tanta iteratione vocis immolabat? nisi quod vicina esse superbia potentibus solet, et pene semper rebus affluentibus elatio sociatur: quia et sæpe humoris abundantia duritiam dat tumoris. Mirum vero valde est cum in cordibus sublimium regnat humilitas morum. Vnde pensandum est: quia potentes quique cum humiliter sapiunt, culmen extraneæ et quasi longe positæ virtutis attingunt, et recte hac virtute Dominum quantocius placent: quia illud ei sacrificium humiliter offerunt, quod potentes inuenire vix possunt. Subtilissima namque ars viuendi est culmen tenere, gloriam premere: esse quidem in potentia, sed potentem se esse nescire: ad largienda bona potentem se cognoscere, ad rependenda noxia omne, quod potenter valet, ignorare. Recte itaque de talibus dicitur: Deus potentes non abijcit, cum et ipse sit potens. Deum quippe imitari desiderat, qui fastigium potentie alienis intentus vtilitatibus, et non suis laudibus elatus administrat, qui prælati ceteris prodesse appetit, non præesse. Tumoris namque elatio, non ordo potestatis in crimine est. Potentiam Deus tribuit, elationem vero potentie malitia nostræ mentis inuenit. Tollamus ergo quod de nostro contulimus, et bona sunt quæ Deo largiente possidemus. Quia enim nequaquam iusta potentia, sed actio praua damnatur, apte subiungitur:

Quod alij indicentur et pereant, alij non indicentur et regnent.
Caput XX.

Sed non saluat impios, et iudicium pauperibus tribuit. J Scriptura sacra plerumque pauperes humiles vocare consuevit. Vnde in Euangelio cum adiectione spiritus nominantur, dum dicitur: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Quos enim diuitiæ visibiliter potentes ostendunt apud semetipsos pauperes sunt, qui elati in suis conscientijs non sunt. Eos vero impios vocat, qui antea fidei pietate diiuncti sunt, aut in hoc, quod fideliter credunt, prauis sibi moribus contradicunt. Quia ergo omnipotens Deus malitiæ superbiam, non potentie celsitudinem, damnat, postquam dictum est: Deus potentes non abijcit, cum et ipse sit potens, recte subiungitur: Sed non saluat impios, et iudicium pauperibus tribuit, id est, elatos destruit, humiles vero per iudicium liberos reddit. Vel certe iudicium pauperibus tribuit: quia hi, qui nunc nequiter opprimuntur, ipsi tunc super oppressores suos iudices veniunt. Dux quippe sunt partes, electorum scilicet atque reproborum. Sed bini ordines eisdem singulis partibus contrariantur. Alij namque iudicantur et pereunt, alij non iudicantur et pereunt. Alij iudicantur et regnant, alij non iudicantur et regnant. Iudicantur et pereunt, quibus dominica voce in damnatione dicitur: Esuriui, et non dedistis mihi manducare: sitiui, et non dedistis mihi potum: hospes eram, et non collegistis me: nudus, et non operuistis me: æger et in carcere, et non visitastis me. Quibus præmittitur: Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis eius. Alij vero in extremo iudicio non iudicantur et pereunt, de quibus Propheta ait: Non resurgent impij in iudicio, et de quibus

Mat. 5. 4

Mat. 25. d

Psal. 1.

- A** quibus Dominus dicit: Qui autem non credit, iam iudicatus est. Et de quibus Paulus *Iuan. 3. c*
ait: Qui sine lege peccauerunt; sine lege peribunt. Resurgunt ergo etiam omnes infi- *Rom. 2. b*
deles, sed ad tormentum, non ad iudicium. Non enim eorum tunc causa discutitur:
quia ad conspectum districti iudicis iam cum damnatione suæ infidelitatis accedunt.
Professionem vero fidei retinentes, sed professionis opera non habentes, redarguuntur
ut pereant. Qui vero nec fidei sacramenta tenuerunt, increpationem iudicis in extre-
ma examinatione non audiunt: quia præiudicati infidelitatis suæ tenebris, eius, quem
despexerant, inuectione redargui non merentur. Illi saltem iudicis verba audiunt:
quia eius fidei saltem verba tenuerunt. Isti in damnatione sua æterni iudicis nec ver-
ba percipiunt: quia eius reuerentiam nec verbatenus seruare voluerunt. Illi legaliter
pereunt: quia sub lege positi peccauerunt. Isti in perditione sua de lege nihil dicitur:
- B** quia nihil legis habere conati sunt. Princeps namque terrenam rempublicam re- *25*
gens, aliter punit ciuem interius delinquentem, atque aliter exterius hostem rebel-
lantem. In illo iura sua consulit, eumque sub verbis dignæ inuectionis addicit: contra
hostem vero bella mouet, instrumenta perditionis exercet, dignaque eius malitiæ tor-
menta retribuit: de malo vero eius quid lex habeat, non requirit. Neque enim lege
necesse est periri, qui lege numquam potuit teneri. Ita ergo in extremo iudicio et le-
galis illum inuectio percutit, qui ab eo quod professione tenuit, actione declinauit, et
iste sine iudicij inuectione perimitur, qui lege fidei non tenetur. Ex electorum vero
parte alij iudicantur et regnant, qui vitæ maculas lacrymis tergunt, qui mala præ-
cedentia factis sequentibus redimentes, quidquid illicitum aliquando fecerunt, ab
oculis iudicis elemosynarum superductione cooperiunt. Quibus iudex veniens in
- C** dextera consistentibus dicit: Esuriui, et dedistis mihi manducare: sitiui, et dedistis *Mat. 23. d*
mihi bibere: hospes eram, et collegistis me: nudus, et operuistis me: infirmus, et vi-
sistis me: in carcere eram, et venistis ad me. Quibus præmittit, dicens: Venite be-
nedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Alij au-
tem non iudicantur et regnant, qui etiam præcepta legis perfectione virtutum tran-
scendunt, qui nequaquam hoc solum, quod cunctis diuina lex præcipit, implere con-
tenti sunt, sed præstantiori desiderio plus exhibere appetunt, quam præceptis genera-
libus audire poterunt. Quibus dominica voce dicitur: Vos, qui reliquistis omnia, et
secuti estis me, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis et vos super
duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israel. Et de quibus Propheta ait:
Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui. Et de quibus Salomon cum
- D** de sanctæ Ecclesiæ sponsa loqueretur, intulit dicens: Nobilis in portis vir eius, quan- *Isaï. 3. c*
do sederit cum senatoribus terræ. Hi itaque in extremo iudicio non iudicantur, et re- *Pron. 31. c*
gnant: quia cum auctore suo etiam iudices veniunt. Relinquentes quippe omnia
plus prompta deuotione executi sunt, quam iubere generaliter audierunt. Speciali
namque iussione paucis perfectioribus, et non generaliter omnibus dicitur hoc quod
adolescens diues audiuit: Vade et vende omnia, quæ habes, et da pauperibus, et ha- *Mat. 19. c*
bebis thesaurum in cælo, et veni, et sequere me. Si enim sub hoc præcepto cunctos *Mar. 10. c*
iussio generalis astringeret, culpa profecto esset aliquid nos de hoc mundo possidere. *Luc. 18. c*
Sed aliud est quod per sacram scripturam omnibus generaliter præcipitur: aliud quod
specialiter perfectioribus imperatur. Hi ergo recte sub generali iudicio non tenentur,
qui et præcepta generalia viuendo vicerunt. Sicut enim non iudicantur, et pereunt,
qui suadente peridia legem tenere contemnunt: ita non iudicantur, et regnant, qui
suadente pietate etiam ultra generalis diuinæ legis præcepta proficiunt. Hinc est
quodd Paulus etiam specialia præcepta transcendens, plus opere exhibuit, quam insti-
tutione permissionis accepit. Cum enim accepisset ut Euangelium prædicans, de
Euangelio viueret, et Euangelium audientibus contulit, et tamen Euangelij sum-
ptibus sustentari recusauit. Cur ergo iste iudicetur, ut regnet, qui minus quod ser-
uaret, accepit: sed maius quod viueret, inuenit? Dicatur igitur recte: iudicium
pauperibus tribui: quia quanto huic mundo magna humilitate despecti sunt, tan-
to tunc acceptis sedibus maiore culmine potestatis excresecunt. Vnde et sequitur.

*Quod sanctos in perfectionibus et laboribus tunc maxime Dominus videt, cum eorum
patientia delectatur.*

Capitulum XXI.

Non aufert a iusto oculos suos, et reges in solio collocat in perpetuum, et illic eriguntur.] Abstulisse enim a iustis oculos suos fortasse Dominus creditur: quia iniustorum crudelitaribus hic sine vindicta lacerantur, sed famulos suos tunc magis respicit, cum iniuste eos nequicia persequentis affligit. Videns enim quid hic humiliter toleret, nimirum iam praevidet, quid illic eis misericorditer recompenset. Non ergo aufert a iusto oculos suos. Ecce iste humiliter ingemiscit, ille superbit et nequiter floret. Iste cor conerit, ille se de gloria iniquitatis extollit. Horum ergo quis diuinis obtutibus longe est, qui iniustitiam pertulit, an qui eam parientibus irrogauit, qui supernam gratiam inrer mæroris tenebras renuit, an qui inrer exteriora gaudia lumē iustitiæ intus amisit? Bene autem sancti viri scripturæ sacræ testimonio reges vocantur: quia prælati cunctis moribus carnis, modo luxuriæ appetitum frenant, modo æstum auaritiæ remperant, modo gloriam elationis inclinant, modo suggestionem liuoris obruunt, modo ignem furoris exstinguunt. Reges ergo sunt, quia renrationū suarum motibus non consentiendo succumbere, sed regendo præesse nouerunt. Quia igitur ab hac potestate regiminis ad potestatem transeunt retributionis, dicatur recte: [Reges in solio collocat in perpetuum.] Semetipsos enim regendo, ad tempus fatigari sunt, sed in regni erectionis æternæ solio in perpetuum collocantur, et eo illic accipiunt alios digne iudicare, quo hic nesciunt semetipsis nequiter parcere. Hinc enim alias dicitur: Donec iustitia conuertatur in iudicium. Paulus de se suisq. confortibus dicit: Vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Iustitia ergo in iudicium vertitur: quia hi, qui nunc iuste atque irreprehensibiliter viuunt, tunc iudicandi potentiā nanciscuntur. Hinc Laodiceæ Ecclesiæ Dominus dicit: Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut et ego vici, et sedi cum patre meo in throno eius. Vincens Dominus in throno cum patre sedisse se asserit: quia post passionis certamina, post resurrectionis palmam, clarius se omnibus quod potestati patris esset æqualis, indicauit, eiq. se non disparē calcato morris aculeo innotuit. Vnde et Mariæ necdum credenti se patri similem, dicit: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem. Nobis enim in throno filij sedere, est ex eiusdem filij potestate iudicare. Quia enim iudicij principatum ex eius virtute percipimus, velur in throno eius residemus. Nec abhorret a vero, quod alias super duodecim thronos venturos restatur esse discipulos, hic vero in throno suo perhibet esse sessuros. Per thronos quippe duodecim, vniuersale iudicium, per thronum vero filij, singulare culmen iudiciariæ potestatis ostenditur. Hoc ergo duodecim thronis, quod vno throno filij designatur: quia videlicet vniuersale iudicium, ex mediatoris nostri interuentione percipitur. Dicatur ergo: [Reges in solio collocat in perpetuum.] Apte autem in perpetuum subdens, aperte quid dicat, insinuat. Si enim de terreni regni solio diceret, nullatenus in perpetuum subdidisset: quia quique illud arripiunt, profecto non in eo in perpetuum, sed temporaliter collocantur. Bene autem subdidit: [Et illic eriguntur.] Ac si intentioni audientis innueret dicens: Quia qui hic humiliati sunt, illic eriguntur. Sanctis namque viris iste locus humilitatis est, vt ille sit celsitudinis. Vnde alias scriptum est: Humiliauit nos in loco afflictionis. Locus quippe afflictionis est vira præfens. Qui ergo ad æternam patriam tendunt, nunc semetipsos temporaliter in afflictionis loco despiciunt, vt tunc in loco gaudij veraciter sublimentur. Sequitur:

Quod sancti cum huius mundi habitationem, quasi catenas et vincula sua persefse oderint, tunc maxime intelligunt, quales essent, cum mundum amarent.

Capitulum XXII.

ET si fuerint in catenis, et vinciantur funibus paupertatis, indicabit eis opera eorū, et scelera eorū, quia violenti fuerint.] Catenæ obligationis sunt, ipsa adhuc reperiunt peregrinationis. Ligatum se his catenis Paulus aspexerat, cum dicebat: Desiderium habens dissolui, et cum Christo esse. Paupertatis funibus vinctum se esse cernebat, quando veras diuitias intruens, eas etiam discipulis enarrabat, dicens: Vt sciat, quæ sit spes vocationis eius, quæ diuitiæ gloriæ hereditatis eius in sanctis. Bene au-

Tsal. 93.

1. Cor. 5. d.

Apo. 3. d.

Ios. 20. d.

27

Mat. 19. d.

Tsal. 43.

Phil. 1. d.

Eph. 1. c.

rem

- A** tem post ista subditur : Indicabit eis opera eorum et scelera eorum, quia violenti fuerint. Cum enim supernam gloriam magis amando cognoscimus, tunc mala quæ egimus grauiora fuisse sentimus. Vnde et Paulus post perceptam gratiam supernorum, ea quæ in se studia virtutum crediderat fuisse, iam scelera cognoscebat, dicens : Qui prius fui blasphemus et persecutor et contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum : quia ignorans feci in incredulitate. Vel certe : Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. Vnde et apte subditur : [Reuelabit quoque aurem eorum, vt corripiat, et loqueretur, vt reuertantur ab iniquitate.] Aurem ab iniquitate reuelare, est intellectum cognitionis aperire. Reuelata vero aure vnusquisque corripitur, quando intrinsecus æternorum bonorum desiderium percipit, et quæ mala extrinsecus perpetravit, agnoscit. Potest vero in catenis et funibus paupertatis poena etiam temporalis afflictionis intelligi : quia sæpe qui iubentis verba non audiunt, ferientis verberibus admonentur, vt ad bona æterna saltem poenæ trahant, quos præmia non inuitant. Vnde per Prophetam dicitur : In chamo et freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. Si vero etiam flagella despiciunt, constat nimirum quod tanto illic grauioris vindictæ supplicia sentiant, quanto hic maioris providentiæ gratiam calcant. Vnde et sequitur : [Si audierint et obseruauerint, complebunt dies suos in bono, et annos suos in gloria. Si autem non audierint, transibunt per gladium, et consumerentur stultitia.] Per bonum recta actio, per gloriam vero superna retributio designatur. Qui ergo obedire præceptis cælestibus student, dies suos in bono complent, annos in gloria : quia et cursum præsentis temporis in recto opere, et consummationem suam perscipient felici retributione. Si vero non audierint, transibunt per gladium, et consumerentur stultitia : quia et vindicta eos in tribulatione percurit, et finis in fatuitate concludit. Sunt enim nonnulli, quos a perditis moribus nec tormenta compescunt. De quibus per Prophetam dicitur. Percussisti eos, nec doluerunt, flagellasti eos, et renuerunt accipere disciplinam. Et de quibus sub Babylonis specie dicitur : Curauimus Babylonem, et non est sanata. De quibus rursum dicitur. Interfeci et peridi populum meum, et tamen a vijs suis non sunt reuersi. Hi nonnumquam deteriores existunt ex verberibus : quia pulsari doloribus, aut contumaci pertinacia duriores existunt, aut, quod peius est, in blasphemiarum etiam exasperationem profiliunt. Bene ergo dicitur quod per gladium transcuti, et stultitia consumeruntur : quia peccata, quæ flagellis emendare debuerant, flagellis exaggerant. Et hic namque poenas percussione sentiant, et illic iustæ retributionis supplicia non euadunt. Fatuitas quippe stultitiæ est : quod illos sic iniquitas obligat, vt a culpa eos nec poena compescat. Sequitur :

Quid hypocrita nec etiam tunc, cum vincti ad pœnas inferni trahuntur, confiteri peccata sua hominibus volunt : quia sciunt tamen Deum latere non posse.

Caput

XXIII.

- S**imulatores et callidi prouocant iram Dei.] Cum simulatores diceret, apte subiunxit et callidi : quia nisi ingenio calleant, quod videri appetunt, congrue simulare non possunt. Sunt enim nonnulla vitia, quæ etiam a sensu tardioribus facile perpetrantur. Elatione namque intumescere, auaritiæ æstibus inhiare, luxuriæ pulsanti succumbere, etiam quilibet obtulis sensibus potest : simulationis vero falsitatem exequi, nisi qui subtilioris ingenij fuerit, non potest. Quisquis enim talis est, ad custodienda duo videlicet continua obseruatione diuiditur, vt callide nouerit et occultare quod est, et ostentare quod non est, et vera mala premere, et falsa bona monstrare : nec se aperte in hoc quod videtur extollere, atque vt maiorem gloriam teneat, sæpe se simular gloriam declinare. Qui enim ante oculos hominum sequendo eam apprehendere non potest, studet plerumque gloriam tenere fugiendo. Hæc itaque simplicibus nimis congruunt : quia si congruunt, iam simplices non sunt. Bene autem cum diceret simulatores et callidi, non subdidit, merentur, sed prouocant iram Dei. Iram quippe Dei mereri, est etiam nesciendo peccare. Prouocare vero, est mandatis illius sciendo contraire, scire bonum, sed despiciere : facere posse, nec velle. Hic enim perpetratio nequitiae intrinsecus tenebescunt, et ostentatione iustitiæ superfusciuntur de albatu.

Quibus

Mat. 23. c

29

Ita. 46. c

Quibus voce dominica dicitur: Vt vobis scribatur et pharisaei hypocritarum, quia similes
 estis sepulchris dealbatis, quae foris parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt
 ossibus mortuorum et omni spurcitia: ita et vos quidem foris apparetis hominibus iu-
 sti, intus autem pleni estis hypocrisis et iniquitate. Foris ergo ostendendo seruatis, quae
 viuendo intus impugnant. Intus vero mala cogitantes exaggerant, quae foris alia
 superducentes occultant. Ante districtum iraque iudicem excusationem iam de igno-
 rantia habere non possunt: quia dum ante oculos hominum omnem modum sancti-
 tatis ostentant, ipsi sibi sunt testimonio, quia bene viuere non ignorant. Dicatur igitur
 recte: Simularores et callidi prouocant iram Dei. Quid vero eos ad extremum se-
 quatur, adiungit dicens: [Neque clamabunt cum vincti fuerint.] Omnis iniquus,
 qui cum iniquus sit, sanctus videri non appetit, in flagelli percussione deprehensus,
 fateri quod iniquus sit, non erubescit. Qui vero iniqua agens, humana de se iudicia
 sub specie sanctitatis intercipit, etiam cum flagello percutitur, iniquum se prodero
 refugit: quia sanctus videri consuevit. Si quando autem grauiter coarctatur, iniquum
 se vix superficietenus confitetur: quia interna sua deregere veraci confessione con-
 funditur. Quasi liberi vero sumus, cum nulla correptione castigamur. Quasi autem
 vincimur, cum flagello percussiois astringimur. Vincti igitur tanto clamamus al-
 tius, quanto in percussione positi, peccata nostra veracius confitemur. Apud aures
 quippe Dei vox valida deuota confessio est. Quia ergo simulatores quosque etiam
 cum percussiois flagella corripunt, ad confessionem simplicem non perducunt: co-
 gnosci enim peccatores refugiunt, quia sancti omnium opinione ferebantur, quia
 quamuis eos ad extremum iam flagella feriant, quamuis duci se ad aeterna supplicia
 non ignorant, tales tamen cupiunt apud humana iudicia remanere, quales se studue-
 rant semper ostendere. Deprehensi ergo etiam flagello percussiois extremae, quia
 confessionem puram, vel afflicti exerere negligunt, quasi vincti clamare contemnunt.
 Bene ergo dicitur: [Neque clamabunt, cum vincti fuerint.] Quamuis intelligi etiam
 aliter potest. Omnis enim, qui cum iniquus sit, dici sanctus ab hominibus non perti-
 mescit, etsi iniquum se tacita cogitatione reprehendit, tamen dum saepius sanctum
 audire se coeperit, hoc quod de se inrinescus tenebat, amittit. Cor quippe exterius
 fundit, et quia libenter foris falsum de se testimonium recipit, qualem se intus ha-
 beat, non requirit. Vnde fit vt vacuae laudis fomenta etiam cum defuerint, quærat,
 et oblitus quod est, appetat videri quod non est. Igitur qui tales sunt, dum iustos
 se ante humana iudicia simulant, dum actiones suas laudibus dignas intuentium ocu-
 lis ostentant, occultra cum eis iustitia agitur: vt quo nituntur foris alios fallere, eo de
 se intus etiam ipsi fallantur. Nam omnem circa se sollicitam inuestigationis oculum
 perdunt. Vitam enim suam discutere et perscrutari dissimulant, sed tales se quales
 audiunt, putant: sanctosque se esse, non quia ita viuunt, sed quia ita dicuntur, existi-
 mant. Subtile autem Dei iudicium, sequi ipsos intueri negligunt: quia fidem sui meriti
 in attestacione ponunt oris alieni. Cum vero subita percussione feriuntur, iniquos se
 vel veraciter fateri, vel sicut sunt deprehendere omnino non possunt: quia videlicet
 sanctos se humana professione crediderunt. Bene ergo dicitur: [Neque clamabunt,
 cum vincti fuerint.] Spe enim vacua tales se ante supernum iudicem venire confi-
 dunt, quales se hominibus innotuisse cognoscunt, sequi ipsos miseri nec inter tormenta
 deprehendunt, et dum testimonium falsae laudis aspiciunt, remedium verae confessio-
 nis amittunt. Etiam vincti ducuntur, et non clamant: quia humanae laudis importu-
 nitate superati, sanctos se miseri et cum in peccatis moriuntur, putant. Quibus bene
 per Prophetam dicitur: Redite prauaricatores ad cor. Si enim ad cor redirent, per
 exterioris attestacionis se verba non funderent. Nam quid vicinius nobis est corde no-
 stro? Quid vicinius nobis est ea re, quae intra nos est? Et tamen cum per prauas cogi-
 tationes spargitur, a nobis cor nostrum longius euagatur. Longe ergo Propheta prau-
 aricatorum mittit, cum eum ad cor suum redire compellit: quia quo se exterius fudit,
 eo ad se vnde possit redire vix inuenit. Quia vero simulatorum mens pro eo quod ab vna
 aeternitatis intentione diuiditur, cogitationum multiplicium inundatione vastatur, recte
 subiungitur: Morietur in tempestate anima eorum. Quasi tranquille namque videban-
 tur viuere, cum de sanctitatis curarent laude gaudere. Sed tempestate subita eorum
 anima moritur, quae humanae laudis pessima tranquillitate laetabatur. Plerique subito
 inopinata

- A** inopinata tempestas omne, quod aer serenius blanditur, immutat: et eo periculum vitari non potest, quo nec potuit prouideri. Vnde simulatores, qui vitæ suæ custodiam negligunt, in tempestate mori referantur. Hinc quippe eos turbo subitus internæ percussio-
nis eiecit, quos arrogantia externi fauoris extollit, et dum amplectuntur in laude quod non sunt, repente inueniunt in ultione quod sunt. Bene autem per Salomonem dicitur: 30.
Quo modo probatur in consistorio argentum, et in fornace aurum, sic probatur homo ore laudantis. Laus quippe sua iustos cruciat, iniquos exultat. Sed iustos dum cruciat, purgat: iniquos dum lætificat, reprobos monstrat. Isti enim sua laude pascuntur: quia auctoris sui gloriam non requirunt. Illi autem, qui auctoris gloriam querunt, sua laude cruciantur, ne non sit intus quod foris dicitur, ne, si est etiam quod dicitur, ante Dei oculos ipsis fauoribus vacuetur, ne humana laus robur mentis emolliat, eamque in sui delectatione profernat, et quæ adiumentum debet esse augendi operis, iam retributio sit laboris. Cum vero sua præconia in Dei laudem tendere sentiunt, ea etiam desiderabiliter amplectuntur. Scriptum namque est: Videant opera vestra bona, et glorificent patrem vestrum qui est in cælis. Viam se ergo hominibus faciunt, quoties in se aliquid, quo Deus cognoscatur, ostendunt: quia non student in se humanam laudem figere, sed querunt eam per se medios ad auctoris gloriam pertantere. Arrogantes autem humanis laudibus mollia corda prostruunt, quia suis amoribus corrumpuntur. De quibus alias dicitur: Erunt homines seipsos amantes. Apte vero hic de hac eorum corruptione subiungitur: [Et vita eorum inter effeminatos.] Si enim viriliter viuerent, laus transitoria nulla eos corruptione vitaret. Vnde electis Propheta persuadet, dicens: Viriliter agite, et confortetur cor vestrum. Dicens enim viriliter agite, et confortetur cor vestrum, illico subdidit: quasi sexum cordis munire curauit: Luxuriosi quippe mens corrumpitur, si rebus transitorijs delectatur. Igitur simulatorum vita inter effeminatos moritur: quia laudis luxuria corrupta reperitur. Transilitione vero alia non habetur: Vita eorum inter effeminatos, sed: Vita eorum vulneretur ab angelis. Vtrumque tamen et si sermone discrepat, ratione concordat: qui effeminatorum vitam angeli vulnerant, dum nuncijs veritatis eam iaculis sanctæ predicationis impugnant. Quia igitur de damnatione reproborum quid agatur, audiuius: de ereptione humilium quid sequatur, audiamus: [Eripier pauperem de angustia sua.] Pauper de angustia sua eripitur, cum vnusquisque humilis de hac peregrinationis suæ afflictione liberatur: Nam et assiduis hic tribulationibus premitur, vt ad requirendum veræ consolationis gaudium prouocetur. Vnde et sequitur: [Et reuelabit in tribulatione aurem eius.] Aurem in tribulatione reuelare, est auditum cordis verberum plagis aperire. Cum enim præcepta despiciamus, pia districtione nobiscum agitur, vt flagella timeamus. Aurem itaque cordis tribulatio aperit, quam sæpe huius mundi prosperitas claudit. Per Salomonem namque dicitur: Aversio paruulorum interficiet eos, et Prou. 1. d
prosperitas stultorum perdet illos. Sequitur:

Quod peccatum latum os habeat, cum in ipsam descenditur, arctissimum vero, cum quis de ore egredi conatur.

Caput XXXIII.

- I**gitur saluabit te de ore angusto latissime. Omnis, qui vitæ viam deferens, in peccatorum se tenebras deiecit: semetipsum quasi in puteum vel foueam mergit. Si vero diutina perpetratio etiam consuetudine iniquitatis opprimitur, ne ad superiora iam possit exurgere, quasi angusti ore putei coarctatur. Vnde Dauid Propheta sub specie peccantium exorat, dicens: Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque utreat super me puteus os suum. Quem enim mali operis iniquitas a bona stabilitate commouit, quasi tempestas aquæ rapuit: sed si adhuc longa consuetudine non præualuit, non demersit. Iam in putei cecidit, qui hoc, quod diuina lex prohibet, perpetrauit. Sed si adhuc longa consuetudo non deprimit, nequaquā os suum puteus coangustauit. Tanto ergo facilius egreditur, quāto minori consuetudine coarctatur. Vnde Hieremias Propheta dum Iudæam iniquitatibus longa consuetudine obrutā fuisse conspiceret, in lamentis suis sub eius specie semetipsum deplorat, dicens: Lapsa est in lacum vita mea, et posuerunt lapidem super me. In lacum quippe vita labitur, cum labe iniquitatis inquinatur. Lapis vero superponitur, cum etiam dura consuetudine mens in peccato deuoratur, vt et si velit exurgere, iam vtrūque non possit: quia moles de super malæ consuetudinis premit: sed Thren. 3. f
31.

S. Greg. Tom. 2.

Gggg

quia

quia diuinæ potentie subiaceret, et post angustiam prauæ consuetudinis ad bonæ actionis A
amplitudinem reuocatur, idcirco dicitur: [Saluabit te de ore angusto latissime.] Latissime
quippe de ore angusto saluatur, qui et post iniquitatis iugum, ad libertatem boni operis
penitendo reducit. Quædam namque quasi conclusi oris angustia est, ab opprimente
mala consuetudine exurgere velle, nec posse: iam quidem desiderio ad superna tendere,
sed adhuc actu in infimis remanere: præire corde, nec tamen sequi opere, atque in se-
metipso contradictionem perpeti semetipsum. Cum vero ita tendens anima manu gratiæ
exaltantis adiuuatur, ab angusto ore ad latitudinem peruenit: quia victis difficultatibus,
opera bona perficit, quæ concupiscit. Dauid propheta conclusionem angusti oris conspe-
xerat, cum dicebat: Saluâ fecisti de necessitatibus animâ meam, nec conclusisti me in ma-
nus inimici. Latissime autem saluatû se nouerat, cum subdidit dicens: Statuisti in loco spa-
tioso pedes meos. In spatio quoque pedes stabiliti sunt, quando et ad congruentia B
bona tendimus, et nulla difficultate præpedimur. Quasi enim per latum locum quo vo-
lumus, pergitur: quia nullis obiectis difficultatibus angustamur. Sed hæc Heliu recte
diceret, si beato Iob eius sententia conueniret. Pro culpa enim flagellatum credidit, et id-
circo eum in os angustum cecidisse iudicauit. Quo enim validioribus vidit eum plagis af-
fici, eo deterioribus credidit iniquitatibus prægrauari, profecto nesciens quòd flagella eius
augmentum essent meriti, non poena peccati. Cum vero eum in os angustum cecidisse
fateatur, adhuc quasi latius exequitur in quanta Iob profunditate teneatur, dicens: [Et
non habente fundamentum subter se.] Omne peccatum fundamentum non habet: quia
non ex propria natura subsistit. Malum quippe sine substantia est. Quod tamen utcum-
que sit in boni natura coalescit. Igitur os angustum nullum subter se dicitur habere fun-
damentum: quia peccati inquinatio subsistendi ius non habet proprium. Quia veto a C
fundo dicitur fundamentum, possumus etiam fundamentum pro fundo positum non in-
conuenienter accipere, sicut auditus ab aure dicitur, et tamè plerumque ipsa auris auditus
nomine designatur. Cum ergo diceret os angustum, explere profundi voraginem volens
subdidit: [Et non habente fundamentum subter se.] Quem enim rapit iniquitas, infer-
nus absorbet. Infernus vero recte fundum non habere creditur: quia quisquis ab illo ra-
pitur, in immenso profundo deuoratur. Immenfam namque eius explere latitudinem vo-
lens Propheta ait: Dilatauit infernus animam suam, et aperuit os suum absque vilo ter-
mino. Sicut ergo sine termino dilatatus dicitur, qui ad se plurimos trahit: ita sine fun-
do altus non incongrue creditur: quia eos, quos in se suscipit, quasi in quadam abyssu
suz immensitatis absorbet. Itaque cum diceret: Salua bit te de ore angusto latissime,
apte subiunxit: [Et non habente fundamentum subter se.] Ac si diceret: De ore angusto D
saluabit, quod sub se fundum non habet. Quia enim per peccatum tenditur ad infernum,
quem a peccato saluar, de ore angusto liberat. Quem vero de ore angusto eripit, ab in-
ferni profundo subducit. Quamuis etiam aliter intelligi potest. Nam sicut qui in puteum
mergitur, putei profundo retinetur: ira corruens quasi in quodam fundi loco consisteret
anima, si semel lapsa in aliqua se peccati mensura retineret. Sed cum peccato in quo la-
bitur, non potest esse contenta, dum quotidie ad deteriora deiicitur, quasi in puteo quo
cecidit, fundum non inuenit quo figatur. Esset enim fundus putei, si fuisset mensura pec-
cati: unde bene alias dicitur: Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit.
Redire namque dissimulat: quia misereri sibi posse desperat. Sed cum desperando am-
plius peccat, quasi puteo suo fundum subtrahit, ne ubi retineri possit, inueniat. Sequitur:
[Requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine.] Requies mensæ est refectio satiata
E
interiæ, quæ pinguedine plena dicitur: quia in æternæ voluptatis delectatione præ-
paratur. Huius mensæ epulas esuriebat Propheta, cum diceret: Satiabor dum manifesta-
bitur gloria tua. Huius mensæ pocula sitiebat, dicens: Sitiuit anima mea ad Deum viuû,
quando veniâ et apparebo ante faciem Dei? Heliu itaque beatû Iob in temporali verbere,
æternorû volens retributione consolari, quod iure ei debebatur ex meritis, ex semetipso
quasi gratuito promittit, dicens: Requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine. Sequitur:

Quid sancti quasi impij ab hoc mundo indicentur, apud Deum vero iustitia sua coronam accipiant. Caput XXXV.

Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumq. recipies. Bonorum causa ius-
titia et. Quorum causa quasi impij iudicatur: quia eorû hic iustitia paterno flagello
fatigatur

Psal. 50.
Ibidem.

32.

Isa. 5. d

Prov. 13. d

Psal. 16.
Psal. 41.

A fatigatur, ut ad ampliorem vigilantiam præceptione non solum mandatorum, sed etiam verberum percussione doceantur. Sed causam iudiciumque recipiunt: quia ex ea iustitia, qua modo viuunt, tunc in culmine iudiciarie potestatis enitescunt, ut tanto tunc potentius cuncta iudicent, quanto nunc in eis subtilius cuncta iudicantur. Hæc Helii quasi nota spondendo intulit, quæ beatus Iob semper credendo stabiliter tenuit. Habent profecto hæc propria omnes arrogantes, ut et malum mentientes exaggerent, et si quod forsitan bonum dicunt, hoc velut incognitum proferant. Vnde fit ut etiam doctiores se docere audeant, quia videlicet se scire talia solos putant. Cum vero ad aliquam consolationis verba descendunt, statim viluisse se æstimant, et per increpationis tumida asperitatem quasi quoddam sibi ingenium reformant: ut qui condescendisse blandimentis visi sunt, exorta subito increpatione timeantur. Vnde et mox Helii subdidit, dicens:

B *Quod qui hominibus placere volunt, crudelitatem indicant & iram, quidquid a doctioribus sancta Ecclesia zelo agitur disciplina: & dum benigni volunt videri, neminem censens severitatis distributione coercendum.* Caput X X V I.

Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas: nec multitudo locorum inclinet te. Depono magnitudinem tuam absque tribulatione, et omnes robustos fortitudine. Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis. Caue ne declines ad iniquitatem. Hanc enim coepisti sequi post miseriam.] In plerisque codicibus, donorum: in paucis vero sed antiquioribus, locorum inuenimus. Sed quia expositione non indiget, si dicatur: Nec multitudo donorum inclinet te: hoc magis exponi placuit, quod cum difficultate aliquantula videtur aperiri. Hæc autem quantæ elationis verba sint, ipse qui ea formauit tumor ostendit.

C Sed quia Helii arrogantium, et beatum Iob tenere typum diximus electorum, sic subtilius discernimus, etiam nunc intra Ecclesiam quo modo arrogantibus congruant, demonstramus. Sancti viri aliena opera etiam parua mirantur, sua vero etiam magna despiciunt. At contra arrogantes aliena etiam magna despiciunt, sua vel quæ parua sunt admirantur: et plerique de suis malis bona æstimant, de alienis autem bonis mala sentire non cessant. Nam dum propriam gloriam quarunt, perniciose student ut quidquid virtutis ab alijs agit, iniquitatis nota laceretur, et bonæ pondus actionis vertunt in maculam criminis. Sæpe enim cum vident ab Ecclesia districte prauos corrigi, quasi queruntur iniuste nocentes affligi, et nitorem discipline eius commutant appellatione nequitie. Vnde Helii figuram arrogantium seruans, beatum Iob quasi admonens ait: [Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas.] Arrogantes enim iræ motum deputant, quidquid a sanctis geritur censura discipline. Et quia humanæ laudis appetitu benigni student semper apparere, nullos censent distributione severitatis corrigendos. Vnde, et a bonis rectoribus, licet superius dictum est, opprimi æstimant, quos iniustos cernunt a vitijs coerceri. Auctore autem Domino, quia in cunctis mundi partibus sancta Ecclesia culmine religionis excreuit, hanc ipsam temporalem potentiam qua quidem bene vitur, obrectando in vitium elationis inflectunt. Vnde Helii subiungit dicens:

Quod veneratio sanctis viris impensa non debeat illis in aliquam extollentiam eleuare. Caput X X V I I.

Ec multitudo locorum inclinet te.] Ac si eidem sanctæ Ecclesiæ humilitatem magis inter prospera conseruanti, arrogantium voce dicatur: Quia vbique fidei reuerentia coleris, caue ne eiusdem reuerentiæ fastibus extollaris. Quosdam quippe conspiciunt, qui sub religionis obtentu, vitio elationis intumescunt, et quod in quibuscumque iure reprehendit, hoc iniuste ad crimen omnium pertrahunt: nequaquam videlicet pendentes quod sint in ea, qui et despicientes nouerint perfecte temporalia regere, et amantes æterna plenius desiderijs expectare, et dispensationem potestatis acceptæ peragere, et humilitatis in se ministerium custodire: ut nec humilitatis causa curas suscepti regiminis negligant, nec rursus occasione regiminis in eis humilitas intumescat. Et si quidam fortasse intra ipsam sunt, qui non Dei, sed suæ gloriæ sub religionis prætextu deseruiunt, fludet tamen eos, aut, si valet, districte corrigere, aut, si non valet, æquanimiter tolerare: et vel corrigendo illos quasi filios amplectitur, vel tolerando quasi ab hostibus exercetur. Scit namque quod per eorum superbiam laceretur vita iustorum, et quod in eius crimen extenditur

Ma. 53. d
 Marc. 15. e
 Iſa. 53. b

quidquid talium prauitate peccatur: ſed notam alieni criminis ſuſtinere tanto minus metuit, quanto et caput ſuum talia toleraſſe cognofcit. De illo quippe ſcriptum eſt: Et cum iniquis deputatus eſt. De illo rurfum dicitur: Languores noſtros ipſe tulit, et dolores noſtros ipſe portauit. Eant ergo arrogantes et aſtimatione prauorum vitam mordeant innocentum. Scit enim electorum Eccleſia, et illorum facta, et horum verba tolerare, ſcit prauorum mentes tolerando conuertere. Qui etſi conuerti nequiuierint, eorum tamen ignominiam æquanimitè ſuffert. Perpendit quippe quia ad duplex eius præmium proficit, quòd ex eorum meritis foris deſpicitur, quorum et intus vita laceratur. Notandum vero quòd non ait: Nec multitudo locorum extollat te: ſed ait: Nec multitudo locorum inclinet te. Omnis enim qui temporaliter extollitur, eoipſo quo extollitur inclinatur: quia cum ſe exterius erigit, intus cadit. Heliu itaque caſum cordis in elatione intuens, ait: Nec multitudo locorum inclinet te, ac ſi voce arrogantium ſanctæ Eccleſiæ diceretur: Caue ne ſi vniuerſitatis veneratione extolleris, ab interna intentione curueris. Sequitur:

Quid arrogantes ſe ſolos ſapientes & dignos honore aſtimant, eos vero qui pro patribus in Eccleſia doctores poſiti ſunt illudunt & quaſi idiotas aſtimant. Caput XXVIII.

DEpone magnitudinem tuam abſque tribulatione, et omnes robuſtos fortitudine.] Quos alios ſanctæ Eccleſiæ robuſtos accipimus, niſi eos, qui ad vincenda mundi huius deſideria et coepts ſublimum et conſummatis profeſſibus conualeſcunt? Magnitudo itaque eius in robuſtorum ſuorum vita conſiſtit, quia tunc glorioſior redditur cum pro deſenſione veritatis ad mortem uſque ab electis illius conſtanti virtute certatur. Arrogantes igitur viri ſubductis de hoc mundo Apoſtoliſ, ſubductis ad ſuperna martyriſ: quia forteſſe doctiores valentioresq. præpoſitos abunde deeſſe conſpiciunt, quaſi ſolos ſe remanſiſſe intra Eccleſiam ſuſpiciantur. Vnde dum ſe præferunt, ei velut conſulentes illudunt, dicentes: Depone magnitudinem tuam abſque tribulatione, et omnes robuſtos fortitudine: ac ſi apertis exprobrationibus dicant: Nequaquam te magnitudinem habere confidas, quia ſubductis prioribus patribus, iam non habes de quorum vita glories. Dicunt hæc profeſſo, neſcientes quia omnipotens Deus Eccleſiam ſuam digna ſine adminiſtratione non deſerit. Nā cum fortes ad præmium vocat, eorum vice debiles ad certamina roborat: cum illos ſuſcipiendo remunerat, iſtis laborum vires, quas remuneret, ſubminiſtrat. De quibus eidem ſanctæ Eccleſiæ dicitur: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos principes ſuper omnem terram. In virtute quippe antiquorum patrum, hi qui poſtmodum prælati ſunt ſubrogantur: quia et cū annoſa arbuſta ſucciduntur, in eorum robore tenera virgulta ſuccreſcunt. Sed arrogantes viri conualeſcere non credunt, quos infirmos aliquando nouerant, et permutatos venerari deſpiciunt, quos deſpicabiles fuiſſe meminerūt. Quia vero in ea iuſtiores paucos, iniquos autē numerosiores aſpiciunt, ſicut et in tritura frugū maior eſt multitudo palearum, etiā iuſtorū vitam ex iniquorum aſtimatione contemnūt. Vident profeſſo quòd nonnulli reſtores illius temporalis poteſtate ſubnixi, eiufdē poteſtatis elatione paſcuntur. Vident quòd religionis reuerentiam, quam huic mundo patres moriendo ſeruetunt, hi exultando in terrenis gaudijs metunt, et perpendunt quidem quia robuſti ſunt, ſed non fortitudine. Nam dum temporalis poteſtate ſuſciuntur, quaſi quadam debilitate roborantur. Quanto enim exterius fortes ſunt, tanto a cunctis fortitudinis viribus intus inanefcunt. Et idcirco ab arrogantibus ei dicitur: Depone robuſtos fortitudine, ac ſi aperte dicatur: Illi tibi veraciter robuſte inhaſerant, qui in te hoc, quod docendo locuti ſunt, viuendo tenuerunt: nunc vero hi, qui tibi præſident, viſione robuſti ſunt, non fortitudine: quia honorabiles quidem ſe oſtentare non deſiunt, ſed tanto imbecilliores et contemptibilioreſ ſunt, quanto honoris ſui gloriam deſpici pro veritate pertimeſcunt. Quod arrogantes quidem de pleniſque veraciter ſentiunt, ſed eo in elationis vitium corrunt, quo omnes, quos præſeſſe conſpiciunt, tales arbitrantur. Neque enim debet plurimorum malum tendere in aſtimationem cunctorum: quia etſi iniqui ſunt quos cognoscentes diiudicant, nonnulli tamen ſancti ſunt quos ignorant. Trituræ quippe tempus eſt, et adhuc grana ſub paleis latent. Nullus ergo ex area fructus expectabitur, ſi hoc ſolum in eo eſſe creditur quod ſuperficietenus videtur. Igitur quia quos cernunt, deſpiciunt, et in antiquorum patrum

7 ſal. 44

35.

- A** patrum ordinibus hos, quos norunt, ſubrogari contemnunt, apertè ſubiungitur: [Ne protrahas noſtem, vt aſcendant populi pro eis.] Ac ſi aperte arrogantes dicant: Ignorantię tuę obſcuratione non agas, vt in loco fortium numeroliſſime ſubrogos infirmorum. Populi quippe nomine designantur, qui quaſi vulgari conſuetudini dediti, in cunctis, quę appetunt, paſſim viuunt. Noſtem vero protrahere eſt, vt pro robuſtis populi aſcendant, ſi per negligentiam agitur, vt doctorum, et fortium loca indocti ac debiles fortiantur. Populi pro robuſtis aſcendunt, quando hi, qui viuere inique didicerunt, paſtorum locum percipiunt. Quod recte quidem dici poterat, ſi humiliter diceretur. Arrogantes enim etiam cum bona admonent, ſuperſtitionis ſuę vitium exercent. Nam plus, ſicut et ſuperius dictum eſt, increpando ferire appetunt, quàm conſolando reſouere. Vnde mox ſubiungitur: [Nec declines ad iniquitatem, hanc enim copioſi ſequi poſt miſeriam.] Hoc **B** profeſſo arrogantes Eccleſiæ miſeriam vocant, quod deſpectam Deo eius multitudinem ſuſpiciantur, et eo illam altiori elatione contemnunt, quo et deſpectam Deo funditus ſuſpiciantur. His igitur figurata expoſitione tranſcurſis, iam nunc inferenda ſunt quę moraliter ſentiuntur, vt figura Eccleſiæ cognita, quam expreſſam generaliter credimus, audiāmus etiam quid ex verbis in ſingulis ſpecialiter colligamus. Ait itaque: [Non te ergo ſuperet ira, vt aliquem opprimas.] Omnis, per quę neceſſe eſt aliena vitia corrigi, ſemetipſum prius debet ſolenter intueri, ne dum aliorū culpas vlciſcitur, ipſe vlciſcendi furore ſuperetur. Plerumque enim mentem ſub obtentu iuſtitię, irę immanitas vaſtat, et dū quaſi ſæuit zelo rectitudinis, rabiem explet furoris, iuſteque ſe facere æſtimat, quidquid irę nequitur diſtat. Vnde et modum ſepe vlciſcendi tranſgreditur: quia meſura iuſtitię non frenatur. Dignum quippe eſt, vt cum aliena corrigimus, prius noſtra metiamur, vt prius mens a ſua accenſione deferueat, prius intra ſemetipſam zeli ſui imperum tranquilla æquitate componat: ne ſi ad animaduertenda vitia abrupto furore trahimur, peccatum corrigendo peccemus, et qui culpam diiudicando inſequimur, immoderate feriendo ſequimur. Non autem iam correſtio delinquentis, ſed magis oppreſſio ſequitur, ſi in ultione ira vltra quàm culpa meretur, extenditur. In correptione quippe vitiorū ſubefſe menti debet iracundia, non præſe: vt executionem iuſtitię non dominando præueniat, ſed famulando ſubſequatur: et notum iudicium poſſeſſa impleat, non poſſidens præcurrat. Bene itaque dicitur: [Non te ergo ſuperet ira, vt aliquem opprimas:] quia videlicet ſi is, qui corrigere nititur, ira ſuperatur, opprimit antequam corrigat. Nam dum pluſquam debet, accenditur, ſub iuſte ultionis obtentu, ad immanitatem crudelitatis eſſenatur. Quod plerumque idcirco euenit: quia corda rectorum minus amori ſunt ſolius creatoris **D** intenta. Nam dum multa in hac vita appetunt, innumeris cogitationibus diſperguntur: et cum ſubito ſubditorū culpas reperiunt, digne cum Deo eas iudicare nequeunt: quia corda ſua in curis tranſitorijſ ſparſa, ad diſcretionis culmen colligere repente non poſſunt. Commoti ergo tanto minus ad vlciſcenda peccata libram æquitatis inueniunt, quanto eam tranquillitatis ſuę tēpore non requirunt. Vnde cum Helii diceret: Non te ſuperet ira, vt aliquem opprimas: quatenus eaſdē cauſas iniuſtitię, et irę ſuperantis exprimeret, illico adiunxit: [Nec multitudo locorū inclinet te.] In tot quippe locis inclinamur, in quot ſuperuacuiſ curis extendimur. Nam ſicut locus eſt corporis ſpatium corporale: ita locus eſt mentis vnaqueque intentio cogitationis. Quę dum huc illucq. impellitur, ſi delectatione aliqua cogitationis ſuę libenter occupatur, velut in quodam loco ponitur, vt requieſcat. Nam quicquid videt cædō a cogitatione in cogitationē ducimur, quaſi feſſa mēte **E** de loco ad locū migramus. Tot itaque loca culmen mentis inclinant, quot ſubortę cogitationes vnitatē bonę intentionis diſſipāt. Recta etenim mēs ſtaret, ſi vni cui debuerat cogitationi ſemper inhaereret. Recta mens ſtaret, ſi non ſe innumeris motibus fluxa mutabilitate proſtrerneret. Sed dū nunc iſta pertractat, nunc ad alia labitur, quaſi per locorum multitudinem, a ſtatu ſuę rectitudinis inclinatur: et dum per plura ſe tendit, ab vna, cui adherere debuit, intentione ſe deiicit. Qui tamen mutabilitatis vſus ex primæ præuaricationis vitio, iam quaſi in naturam venit. Nam cum ſtare animus in ſemetipſo nititur, a ſemetipſo aliquo modo etiam neſciendo deriuatur. Humana namque anima ab vnaqueque re, cui intenditur, faſtidio impellente remouetur. Sed dum inhianter cogitanda appetit, et repente cogitata faſtidit, docet quod aliunde pendet, quę quolibet poſita non requieſcit. Ad illud quippe ſuſpenſa eſt a quo formata. Et quia ad Deum ſolum appetendum facta eſt, omne autem quod infra appetit minus eſt, iure ei non ſufficit, quod Deus

non eft. Hinc eft quòd huc illucq. fpargitur, et ab vnaquaque re, vt diximus, faftidio
 impellente remouetur. Delectationis videlicet auida, quærit quò paufet: vnum vero, quæ
 37. fufficiente habere poterat, amittit. Vnde nunc per multa ducitur: vt quia qualitate re-
 rum non poteft, faltem varietate fatiatur. Sancti autem viri quia cauta fe obferuatione
 cuftodiunt, ne ab intentione fua mutabiliter diffoluantur, et quia idem efle appetunt,
 ad cogitationem, qua Deum diligunt, fe folerter astringunt. In contemplatione namque
 Creatoris hoc accepturi funt, vt vna femper mètis ftabilitate perfuuantur, nulla eos tunc
 mutabilitas diffipat: quia fcilicet eorum cogitatio fibimetipfi femper indiffimilis perfe-
 uerat. Hoc ergo cum labore nunc conantes imitantur, quod poft in- munere gaudentes
 accipiunt. Cui fe Propheta immutabilitati virtute amoris astringerat, cum dicebat: Vnā
 petij a Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini. Hinc Paulus vnitati in-
 38. tentione adhaferat, dicens: Vnum autem, quæ retro funt oblitus, ad ea quæ ante funt
 extensus, fequor ad palmam fupernæ vocationis Chrifti. Nam fi quid in eorum corde hu-
 manitus diffiuit, mox hoc difcuffio feuera reftingit, et cum quali pueriliter cogitatio la-
 bitur, iuuenili mox coercitione refrenatur. Vnde fit vt fparsam mentem continuo colli-
 gant, et in vna quantum praualent cogitatione componant. Quia igitur ftatus mentis
 cogitationum mutabilitate curuatur, recte ab Helio dicitur: [Nec multitudo locorum
 inclinet te.] Sed fæpe dum viri iufti animus in ipfa intentionis fuz arce confiftit, dum ab
 omni mutabilitatis fe fparfione colligit, dum quidquid in fe fuperflue oboritur, premit,
 ipfa fuz rectitudinis gloria tangitur, et in tumore propriæ præfumptionis eleuatur. Qui
 enim magna agit, quamuis de fe humilia fentiat, fcit tamen magna efle quæ agit. Nam
 fi magna efle nefcit, ea proculdubio minime cuftodit. Quæ dum cuftodire negligit, aut in
 eis minus proficit, aut ea funditus amittit. Dum ergo bona noftro opera fcire necesse eft,
 vt cuftodiamus, ex ipfa eorum fcientia elationis adirus panditur, et ad operantis cor cul-
 pæ manus admittitur, qua vafante rapiantur. Mira autem difpenfatione agitur, vt con-
 ditor nofter fubleuaturn proferis animum fubita concuti tentatione permittat: quatenus
 femetipfum in infirmitate verius videat, et ab eo quem de virtutibus fumpferat, iam feip-
 ſo melior elationis faftu defendat. Vnde et bene nunc fubditur: [Depone magnitudinem
 tuam abſque tribulatione, et omnes robuſtos fortitudine.] Robuſti quippe funt motus
 cordis, cum nulla niſi quæ virtutis funt, ſentiunt. Sed magnitudinem et robuſtos motus
 deponimus, quando pulſante vitio cogimur penſare quid ſumus. Robuſtos motus depo-
 nimus, quando iam noui de virtute attollimur, ſed in culpa conſentiendo, obui de ipſa,
 quam patimur, infirmitate formidamus. Multum namque de ſe animus confidit, quan-
 do ſibi ad votum vires fuppere conſpicit. Iam ſibi fiduciam ſanctitatis arrogat, iam ſe
 idoneum etiam ad cuncta virtutum culmina, quæ ſola cogitatione conceperit, putat.
 Sed cum hunc tentatio ſubito oborta tranſuerberat, eas, quæ natæ de virtutibus fuerant,
 elatas cogitationes funditus turbat. Quafi ſecuram quippe urbem inopinatus hoſtis in-
 greditur: et repentino gladio ſuperborum ciuium colla feriuntur. Nihil ergo tunc niſi
 continuus luſtus agitur, dum capta vrbs animi, a magnatorum ſuorum gloria cæde in-
 terueniente vacuatur. Vnde nunc dicitur: [Depone magnitudinem tuam abſque tribu-
 latione, et omnes robuſtos fortitudine.] Ac ſi aperte diceret: Omne quod intrinſecus de
 bona aſtione intumueras, reprime, et cordis motus, quos ex recto opere robuſtos habue-
 ras, depone: quia iam in ipſa aduerſitatis tentatione conſideras, quam fruſtra prius de te
 magna elatus æſtimabas. Quæ videlicet magnitudo idcirco abſque tribulatione depo-
 nenda dicitur: quia nimirum cum per tentationem humilitas proficit, proſpera eſt ipſa
 aduerſitas, quæ mentem ab elatione cuſtodit. Sed tamen ſine magna tribulatione non
 agitur, cum tranquilla mens irruente tentatione quaſi repentino hoſte turbatur. Ipſa nā-
 que tentationis aduerſitas dum ſe menti inferit, quaſdam in illa tenebras gignit, eamq.
 obſcuritat ſuz amaritudinis turbat, quæ apud ſe dudum virtutum dulcedine irradiante
 clauerat. Vnde et apte ſubiungitur: [Ne protrahas noſtem, vt aſcendant populi pro eis.]
 Nox quippe protrahitur, cum ſuborta de tentatione triftitia conſolatione concita non fi-
 nitur. Nox protrahitur: quia mæror animi confuſis cogitationibus elongatur. Nam dum
 mens poſita in tentatione conſiderat quòd a virtutis ſuz priſtina ſoliditate repellitur, ſu-
 perduſtis mæroribus, quaſi quibuſdam tenebris cæcatur, atque ab omni luce gaudiij eius
 oculus clauditur, dum ſolicita trepidat, ne hoc quod eſſe dudum coeperat, funditus amit-
 tat. Vnde et bene dicitur quòd in hac nocte pro robuſtis populi aſcendunt: quia videlicet
 in hoc

Pfal. 26.

Phil. 3. 8

38.

E

- A** in hoc mæore tentationis pro robuſtis motibus indignæ cõgitationes et multiplices in corde proſiliunt: Nam dum ſe in perturbatione conſpicit iam pene amiſſiſſe quod fuerat, fluctus in ſe innumeros tumultusq. coaceruat, modo tranquillitatem ſuam quia perdidit, dolet: modo ne uſque ad praua opera corruat, pertimeſcit: modo in quo culmine ſteterat, meminit: modo in quo vitiorum profundo per delectationem iaceat, attendit: modo ad reſumendas vires ſe reparat: modo ſe eas poſſe reſumere quaſi victus iam fractusq. deſperat. Cum ergo ad ſupradictam mentem tam multiplices cogitationes prodeunt, hanc quaſi in nocte populi conſurgentes premunt. Quos nimirum populos non per ſe, ſed per diuinæ protectionis auxilium Propheta ſubigere ſe poſſe præſumperat, cum dicebat: ProteCTOR meus, et in ipſo ſperabo, ſubijciens populos ſub me. Sanctis quippe mentibus populi ſubiguntur, cum ab eis per diſtrictæ ſeueritatis præſentiam, cogitationes ſtultæ diſſiliunt, vt non per abrupta phantaſmatum rapiant, ſed rationi ſubditæ, a corde humiliter conqueſcant. Quia ergo poſitus in tentatione animus, qui de ſe in proſperis maiora præſumebat, tumultus ſpei deſperationisq. tolerat, recte nunc dicitur: [Ne protrahas noctem, vt aſcendant populi pro eis.] Ac ſi aperte diceretur: In tentatione deprehenſus, citius tenebras mæoris incide, ne qui in tranquillitate de te alta ſenſeras, in perturbatione quoque deterius cogitationum te caligine confundas. Quod recte Heliu diceret, ſi tamen cui diceret, ſciret. Nam hæc beato Iob tanto minus congruunt, quanto ab illo omnia altius ſciuntur. Quia vero, vt ſæpe diximus, arrogantes dum præſumunt docere quos non debent, uſque ad contumeliola increpationum verba dilabuntur, ſubditur:

Quod iniquitatem poſt miſeriam ſequitur, qui poſt correptionem vitium incurrit impatientia: & de modo corrigendis arrogantium.

Caput X X I X.

- C** Aue ne declines ad iniquitatem, hanc enim cœpiſti ſequi poſt miſeriam.] Iniquitatem poſt miſeriam ſequitur, qui poſt mala, quæ pro correptione ſuſtinet, feruenti corde impatientiæ ſe facibus inflamat. Quod beatum Iob perpetræſſe Heliu credidit, qui cum inter flagella poſitus, liberis effati vocibus audiuit: videlicet neſciens quia omnem quod dixit, non hoc de iniquitate impatientiæ, ſed de virtute veritatis protulit: quia ab interni iudicis ſententia nec cum ſe iuſtificaret, errauit. Sed conſiderandum valde eſt quo modo cum diceret, ne declines ad iniquitatem, de eadem iniquitate protinus ſubdidit: [Hanc enim cœpiſti ſequi poſt miſeriam.] Quid eſt hoc, quod dum ad eam declinare vetat, de ea protinus quaſi ad quam declinatum iam fuerit, damnat: niſi quod arrogantes viri plus videri iudices quàm conſolatores volunt? Vnde et nonnumquam ea diſtrictis ſententijs feriunt, quæ nata in corde ſuſpiciuntur, et priuſquam certa ſit culpa delinquentium, profectur inueſtigatio diſtricta verborum, et ante per ſententiam percutitur, quam prodeat quod feriat. Quamuis et iuſti viri plerumque prauis et occultis cogitationibus arguendo obuiant, ſed cum per eaſdem cogitationes aliqua, quæ præcunt, opera demonſtrant, plerumque ab auditorum ſuorum cordibus ea vitia, quæ necdum prolata ſunt, manu correptionis eradicant, ſed iam illa ſubſequi conſpiciunt ex alijs quæ præcedunt. Sicut enim corporales medici quaſdam ægritudines iam veniſſe inueniunt, quaſdam vero ne veniant medentur: ita doctores ſancti aliquando inuenta vulnera ſaluti reſtituunt, aliquando vero agunt in mentibus, ne vulnerentur. In quibus ſolenter intuendum eſt: quia ſicut certa plerumque cum aſperitate redarguunt, ita incertis vitijs et cum tranquillitate contradicunt: certa ferientes increpant, incerta præmunientes deuitant. Quam quia arrogantes viri diſcretionis regulam neſciunt, ſententiarum ſuarum iaculis ſicut nota, ſic incognita: ſicut certa, ſic etiam incerta configunt. Vnde nunc ab Heliu dicitur: Caue ne declines ad iniquitatem, hanc enim cœpiſti ſequi poſt miſeriam. Quia vero ea, quæ ſubnexa ſunt, longiori allegatione protrahuntur, iſtum libellum hoc ſine conſtringimus, ne immoderatus extendamus.

LIBRI VIGESIMISEXTI MORALIUM SANCTI GREGORII FINIS.

S A N C T I G R E G O R I I

M O R A L I S E X P O S I T I O N I S

I N B E A T V M I O B

L I B E R V I G E S I M V S S E P T I M V S .

*Quod multi prophetia spiritum accipiunt, sed tamen ad sanctitatis meritum non
attingunt. Caput I.*

QVISQVIS de magnis dictis arrogantium sumere scientiam nititur, A
providere solerter debet, ne hoc quod eorum scientia altum tumet,
imitetur: ne cum virtutum flore, morum vitia colligat, et in eo quod
loquendi notitiam assequitur, viuendi se imperitia transfigat. Hos
namque cum fortia dicere audimus, sed tamen de dictis fortibus tume-
re conspiciamus, quasi doctrinæ hortum ingressi, de spinis rosas attin-
gimus. Discreta ergo nobis sollicitudine opus est, et capere quod redolet, et cauere quod
pungit: ne si fortasse improvide dictorum flos legitur, incautis legentibus manus mo-
rum spina laceretur. Helii itaque doctus et arrogans, profert aliquando quod redo-
leat, aliquando quod pungat. Sic igitur fumendum est de eius doctrina quod fragrat: vt
tamen solícite cauendum sit de elatione quod vulnerat. Qui multa quidem superius
moraliter intulit, sed in verbis sequentibus ad sola se prophetiæ arcana sustulit. Ima
enim moralitatis deserit, et ad prophetiæ summa descendit. Nec mirandum quod
vir arrogans impleri prophetico spiritu potuit, cum Saul etiam in numero prophetarum
fuit. Sed hoc de Saule cur dicimus, cum ex visione angeli accepisse verba rationabilia
et asinam nouerimus? Sed sicut irrationale animal rationis verba edidit, nec tamen ad
permutationem naturæ rationalis accessit: ita saepe quilibet indignus sancta verba per
prophetiæ spiritum accipit, sed tamen ad promerendam sanctitatis gloriam non pertin-
git, vt supra se loquendo emineat, et infra se viuendo torpescat. Vnde nunc Helii redem-
ptoris nostri aduentum humilem non humilis conspicit, et cum prophetando prædicat,
quem elatis moribus impugnat, dicens: [Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, et nul-
lus ei similis in legislatoribus.] Ac si aperte dicat: Qui humilis videbitur in infirmitate,
excelsus manet in fortitudine, Paulo hoc etiam attestante, qui ait: Quia et si crucifi-
xus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei. De quo recte subiungitur: [Nullus ei si-
milis in legislatoribus.] Legislator Moyses, legislator Iosue, legislatores etiam Prophe-
tæ: legislatores cunctos dicere possumus, quos ex lege admonuisse recta populum sci-
mus. Sed huic mediatori in legislatoribus similis nullus est: quia isti gratuito vocati ex
peccatis ad innocentiam redeunt, et ab his, quæ intra semetipsos experti sunt, prædican-
do alios reducunt. Redemptor autem noster homo sine peccato est, filius sine adoptione:
nec perpertrauit vmquam quod redarguit, et sic mundo ex humanitate loquitur, vt
tamen eidem mundo ante sæcula ex diuinitate dominetur. Hunc mediatorum Dei et
hominum quidam legislatoribus similem fuisse crediderunt. Nam requirenti: Quem di-
cunt homines esse filium hominis. Responderunt discipuli dicentes: Alij Ioannem Bapti-
stam, alij Eliam, alij Hieremiam, aut vnum ex Prophetis. Sed nimirum Petrus quam
excelsus in fortitudine esset, apparuit, cum cum veraciter intuens, a legislatorum æqua-
litate discreuit, dicens: Tu es Christus filius Dei viui. Vnde recte de illo sponsa in Can-
ticis Canticorum dicit: In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea,
quæsiui illum, et non inueni. Et paulo post: Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt ciui-
tatem. De quibus rursus dicit: Vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum. Quos
iterum

1. Reg. 10. b
Num. 22. c

2. Cor. 13. b

1. Tim. 2. b
Matth. 16. c

Cant. 3. a

- A** iterum percunctatur, dicens : Num quem diligit anima mea vidistis ? Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea . Dilectus namque per noctes in lectulo quaeritur : quia intra secreta cordis cubilia in tribulatione spiritus desideratur . Quem tamen quaerens sponsa non inuenit : quia electa quaeque anima iam quidem amoris eius facibus fragrat, sed adhuc quaesiti negatur species, vt amantis desiderium crescat, et quasi in siti aqua subtrahitur, vt eiusdem sitis aestusaugeatur : et quo hanc diutius sitiens desiderat, eo quandoque cum inuenerit, auidius sumat . Sed hanc quaerentem vigilēs inueniunt, eamque vulnerant, et eius pallium tollunt : quia vnamquamque animam redemptoris sui iam speciem requirentem, cum solliciti doctores inueniunt, hanc per praedicationis verbum caelestis amoris spiculis vulnerant, et si quod ei adhuc de vetusta conuersatione tegmen inest, subtrahunt, vt quo exuta ab huius mundi onere reddatur, eo is qui
- B** quaeritur, ab illa citius inueniatur . Bene autem subditur : Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea : quia visionis eius mens auida, nisi prophetarum aestimationem, nisi patriarcharum cellitudinem, nisi cunctorum hominum mensuram transcenderet, eum, qui est super homines, non inueniret . Transire ergo est vigilēs, etiam eos quos miratur, in eius comparatione postponere . Et tunc is qui quaerebatur, cernitur, si homo quidem, sed tamen extra mensuras hominum credatur . Vnde bene nunc dicitur : [Nullus ei similis in legislatoribus .] Sed is videlicet per infirmitatem carnis, nostris obtutibus apparens, dum alios reprobat, alios vocat, mira iudicia exhibuit : quae a nobis et cogitari possint, et comprehendi non possint . Air namque : In iudicium ego iam hunc mundum veni, vt qui non vident, videant : et qui vident, caeci fiant . Et rursum : Confiteor tibi Domine pater caeli et terrae : quia abscondisti haec a sapientibus et prudentibus, et reuelasti ea paruulis . In quibus nimirum iudicijs Iudaea repellitur, Gentilitas aggregatur . Quod videlicet factum mirari possumus, sed perscrutari nullatenus valeamus . Vnde et bene nunc ab Heliu subditur : [Quis poterit scrutari vias eius, aut quis audet ei dicere, operatus es iniquitatem ?] Ac si dicat : Cuius perscrutari actio non potest, quo pacto reprehendi potest ? Nemo enim bene iudicat quod ignorat . Tanto ergo debemus sub eius iudicijs silendo quiescere, quanto et rationem iudiciorum illius nos cernimus non videre . Vnde et bene subditur :

Ioa. 9. g

Mat. 11. d

Quod nostra scientia mensuram Christi opera excedant .

Caput 11.

- D** Memento quòd ignoras opus eius, de quo cecinerunt viri .] In scriptura sacra aliquando viri angeli, aliquando autem perfectae vitae homines memorantur . Nam quia aliquando vir angelus dicitur, Daniel propheta testatur, dicens : Ecce vir Gabriel . Rursum quia virorum nomine perfectae vitae homines exprimuntur in Prouerbij sapientia loquitur, dicens : O viri, ad vos clamito . De Domino igitur viri canunt, cum eius nobis potentiam, vel superni spiritus, vel perfecti quique doctores innotescunt . Sed tamen opus eius ignoratur : quia nimirum iudicia illius ipsi etiam, qui hunc praedicant, impenetrata videntur . Et sciunt ergo quem praedicant, et tamen eius opera ignorant : quia cognoscunt per gratiam eum, a quo facti sunt, sed eius iudicia comprehendere nequeunt, quae ab illo etiam super ipsos fiunt . Quod enim omnipotens Deus perspicue in sua actione non cernitur, Psalmista testatur, dicens : Qui posuit tenebras latibulum suum . Et rursum : Iudicia tua abyssus multa . Atque iterum : Abyssus sicut pallium amictus eius . Vnde
- E** de bene etiam per Salomonem dicitur : Sicut ignoras quae sit via spiritus, et qua ratione compingant ossa in ventre praegnantis, sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium . Vt enim vnum multis loquar, duo ad hanc lucem paruuli veniunt, sed vni datur vt ad redemptionem per baptismum redeat, alter ante subtrahitur, quam hunc regenerans vnda perfundat . Et tunc fidelium filius sine fide rapitur, saepe infidelium concessio fidei sacramento renouatur . Sed fortasse aliquis dicat, quòd hunc Deus aeterni praeae etiam post baptismum nouerat, et idcirco eum ad baptismatis gratiam non perducatur . Quod si ita est, peccata quorundam proculdubio priusquam sint perpetrata, puniuntur . Et quis ista recte sentiens dixerit : quia omnipotens Deus qui alios a perpetratis facinoribus liberat, haec in alijs etiam non perpetrata condemnat ? Occulta itaque sunt eius iudicia : et quanta obscuritate nequeunt conspici, tanta debent humilitate venerari . Dicat ergo : [Memento quòd ignoras opus eius, de quo cecinerunt viri .] ac si aperte diceret : De quo

2.

Dan. 9. f

Prou. 8. a
Supra. lib. 11.
cap. 22.

Psal. 17.

Psal. 35.

Psal. 103.

Ecc. 11. b

quo fortes quique locuti sunt, eius opera tuæ mentis oculis absconduntur: quia mensura tuæ notitiæ coipso quo humanitate circumscriberis, transeunt. Sequitur:

Quòd Deum quidem esse scimus, quod maius est: & eius iudicia ignoramus, quod minus est. Caput IIII.

3. Omnes homines vident eum, et vnusquisque intuetur procul.] Omnis homo coipso quo rationalis est conditus, debet ex ratione colligere eum, qui se condidit, Deum esse. Quem nimirum iam videre, est dominationem illius ratiocinando conspiciere. Cum vero dictum sit: Omnes homines vident eum, recte subiungitur: Vnusquisque intuetur procul. Procul quippe eum intueri, est non iam illum per speciem cernere, sed adhuc ex sola operum suorum admiratione pensare. Procul illum hic etiam electi conspiciunt: quia necdum claritatem illius per acumen intimæ visionis apprehendunt. Cui etsi iam per amorem iuxta sunt, adhuc tamen ab illo terrenæ inhabitationis pondere disiunguntur: et quamuis et bene viuendo inhæreant, a contemplationis eius specie longe se esse suspirant. Quem nimirum reprobis etiam cum ad iudicium venientem viderint, procul intuentur: quia non eum in diuinitatis forma, sed in sola qua et comprehendi potuit humanitate conspiciunt: quia videlicet eorum oculis reducta tunc ad memoriam sua male gesta reuerberant, et dum eius humanitatem vident, cuius diuinitatis claritatem non vident, miro modo ab eius visione quem conspiciunt, longe fiunt. Sed cum dicitur: Memento quòd ignores opus eius, ac deinde subiungitur: Omnes homines vident eum, quem sicut diximus, videre, est transcendente omnia eius essentiam ex ratione colligere, valde mirandum est quòd et ipsum cernimus, et eius opus ignoramus. Dubij quippe de eius essentia non sumus, et tamen in eius iudicijs incerti remanemus. Patet nobis quod summum est: absconditur, quod minimum. Minus quippe sunt eius opera quàm ipse, et agentem cernimus, sed in actione caligamus: quia videlicet cur quid fiat incertum est, sed quis sit, qui hæc incerta faciat, incertum non est. Dicat ergo: Memento quòd ignores opus eius, de quo cecinerunt viri, omnes homines vident eum: vnusquisque intuetur procul: quia eum, cuius iudicia minime comprehendimus, esse per rationem videmus: quem tanto adhuc procul cernimus, quanto ab eius fortitudine nubilo infirmitatis nostræ separamur. Sequitur:

Quòd infernum Christi secundum carnem fortius est hominibus: nec in hac humana natura aliquis ei, vel in patribus, vel prophetis possit aquare. Caput IIIII.

Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram.] Superius dixerat: Ecce Deus excelsus, nunc iterum dicit: Ecce Deus magnus: Quid est quod de Deo loquens, ecce dicit et ecce repetit, nisi quòd ecce dicimus de ea re, quam in præsentī monstramus? et quia Deus vbique præsens est, cum de illo ecce dicitur: etiam non videntibus adesse memoratur. Bene autem eum vincere scientiam nostram narrat, quem videri ab omnibus dicebat: quia et sic ex ratione conspiciatur, vt magnitudo tamen illius nulla nostri sensus subtilitate penetretur. Quidquid namque de claritate eius magnitudinis scimus, infra ipsum est: et tanto ab eius scientia longe repellimur, quanto eius potentiam nos comprehendisse suspicamur. Nam quamuis in altum mens nostra rapiatur, eius tamen magnitudinis immensitate transcenditur. Cuius tunc aliquid quasi ex parte cognoscimus, quando cum nos digne cognoscere non posse sentimus. Sequitur: [Numerus annorum eius inestimabilis.] Dicere vticumque æternitatem voluit, et ipsam æternitatis longitudinem annos vocauit. Cum enim breuitatem temporis dilatare volumus, momenta per horas, horas per dies, dies per menses, menses autem per annos extendimus. Quia ergo per amplum quiddā dicere voluit, sed quid diceret, latius non inuenit: ideo annos sine æstimatione numeri multiplicauit, dicens: [Numerus annorum eius inestimabilis:] vt dum ea, quæ apud se sunt proluxa multiplicat, æternitatis longitudinem se metiri non posse infirmitas humana cognoscat. Tende itaque oculum in æternitatem, vt videas Deum, vel quando est a principio, vel quousque: et nusquam finis superior, quia esse non incipit: nusquam finis inferior, quia esse non desinit. Intra ipsum omnia coangustantur, ipse vero circa omnia sine spatio extenditur, sine loco dilatur. Ecce cuncta quæ facta sunt, ea ipsa circumscri-

- A** cum scriptio qua creata sunt, superiori et inferiori sine cinguntur. Lege enim sua, qua ante esse incipiunt, festinant non esse. Sed quædam mirabiliter acceperunt, ut quamvis ea finis superior inchoat, finis tamen inferior non constingat, et licet esse incipiant, esse in perpetuum non desistant. Horum vero æternitas idcirco summæ est æternitatis dissimilis, quia æterna esse coeperunt. Cum ad extrema prospicimus, horum finem qui omnino deest, non comprehendimus: eorum tamen initia cernimus, cum mentem retro reuocamus, et dum in eis infra supraque, animum ducimus, non capimus omnino quousque sunt, sed videmus ex quo. Deus autem quia quasi quiddam in eo per æternitatem longum est, quod nec initio oritur, nec fine terminatur, nec ex quo in semetipso recipit, nec quousque, dicatur ergo: [Numerus annorum eius inestimabilis.] Per hoc ergo quod annorum illius numerus dicitur, diuturnum eius esse ostenditur. Per hoc vero quod inestimabilis memoratur, hoc ipsum esse infinitum, et incomprehensibile demonstratur. Sed quia humanis mentibus innotescat, agnouimus, dum omnes homines vident eum, et quia eius magnitudinem admirantur cernimus, dum annorum eius numerus inestimabilis habetur: restat iam ut etiam quid agat, audiamus. Sequitur:

Quod ablatis prophetis, & veteris testamenti auctoribus ecclesiastica doctrina multipliciter exponens, quod illi sub breuitate locuti sunt, quasi ex guttis gurgites fecit.
Caput V.

- Q**ui aufert stellas pluuiæ et effundit imbres ad instar gurgitum.] Duo in hac vita sunt genera iustorum. Vnum videlicet bene viuuntium, sed nulla docentium: aliud vero recte viuuntium, et eadem recta docentium: sicut et in cæli facie aliæ stellæ prodeunt, quas nullæ pluuiæ subsequuntur, aliæ prodeunt, quæ arentem terram magnis imbribus infundunt. Igitur quoties in sancta Ecclesia recte quidam viuunt, sed tamen predicare eandem rectitudinem nesciunt, stellæ quidem sunt, sed in siccitate aeris natæ, quia per exemplum bene viuendi lucere ceteris possunt, sed per predicationis verbum plueri nequeunt. Cum vero in ea quidam et recte viuunt, et alijs eandem rectitudinem verbis predicationis infundunt, quasi ad proferendas pluuias in cælum stellæ producuntur, quæ sic vitæ suæ meritis luceant, ut etiam sermone predicationis pluant. An non in hoc cælo astrum pluuiæ Moyses exitit, qui cum de supernis emicuit, corda peccantium quasi arentem inferius terram sanctæ exhortationis pluuiam ad vberitatem germinis infudit? An non Isaias astrum pluuiæ ostensus est, qui in eo quod lucem veritatis præuidens tenuit, siccitatem infidelium prophetando annuncians rigauit? An non Hieremias et propheta ceteri velut in cælo positi astra pluuiæ fuerunt, qui in predicationis culmine erecti, dum prauitatem peccantium libere increpare ausi sunt, quasi verborum guttis obsecrationis humanæ puluerem rigando præserunt? Quorum videlicet animas ab hac corruptibili carne susceptas, quia ex præfenti vita superna iudicia auferunt, quasi a cæli facie stellæ pluuiæ subtrahuntur, et ad occultum astra redeunt, dum peractis suis cursibus sanctorum animæ in thesauris dispositionis intimæ reconduntur. Sed quia terra aresceret, si subductis stellis pluuiæ superna infunditis fluenta cessarent, recte dicitur: [Qui aufert stellas pluuiæ, et effundit imbres ad instar gurgitum.] Nam cum prophetas abstulit, eorum vice Dominus Apostolos misit, qui in similitudinem gurgitum pluerent, postquam subductis antiquis patribus exteriora legis prædicamenta tacuissent. Stellas ergo pluuiæ abscondit, et ad instar gurgitum imbres fudit: quia dum prædicatores legis ad secreta et intima retulit, per dicta sequentium vberior vis prædicationis emanauit. Possunt quoque per stellas pluuiæ, sancti Apostoli designari, de quibus Iudææ reprobata per Hieremiam dicitur: Prohibere sunt stellæ pluuiarum, et serotinus imber non ruit. Stellas ergo pluuiæ Dominus abstulit, atque ad instar gurgitum imbres fudit: quia cum de Iudæa prædicantes Apostolos abstulit, doctrina nouæ gratiæ mundum rigauit. Quod utrumque factum in Ecclesia potest non inconuenienter intelligi: quia cum solutis corporibus ad secreta supernorum sinus Apostolorum animas retulit, quasi a cæli facie stellæ pluuiæ abscondit. Sed ablatis stellis pluuiæ, in amorem gurgitum imbres dedit: quia etiam reductis ad superna Apostolis, per expositorum sequentium linguas, diuinæ fluente scientiæ diu abscondita largiori effusione patefecit. Nam quod illi sub breuitate locuti sunt, hoc exponendo isti multipliciter auxerunt. Vnde et non immerito ipsa expositorum prædicatio gurgitibus

gurgitibus comparatur: quia dū multorum præcedentium dicta colligunt, ipsi in eo quod
 aſtruunt, profundius dilatantur. Nam dum teſtimonia teſtimonijs iungunt, quaſi ex guttis
 gurgites faciunt. Quorum verbis dum quotidie gentilitas docetur, quia peccatorum mens
 cæleſtem ſcientiam accipit, quaſi ſtans in terra aqua gurgites offendit. Sed nequaquam
 ſe eiſdem Apoſtoliſ expoſitores in ſcientia præferant, cum exponendo latius loquuntur.
 Meminiſſe quippe inceſſanter debent, per quos cuiuſdem ſcientiæ inuentiones acceperunt.
 Vnde et apte ſubiungitur: [Qui de nubibus fluunt.] Hī quippe de nubibus gurgites fluūt:
 quia ſi ex ſanctis Apoſtoliſ viſ intelligentiæ non inciperet, nequaquam per doctorem ora
 ſargior manaret. In ſcriptura enim ſacra aliquando per nubes mobiles quique homines,
 aliquando prophetæ, aliquando autem Apoſtoliſ designantur. Per nubes quippe mobili-
 tās humanæ mentis exprimitur, ſicut Salomon ait: Qui ventum obſeruat, non ſeminat:
 et qui conſiderat nubes, numquam metit. Ventum proculdubio immundum ſpiritum,
 nubes vero ſubiectos ei homines appellat, quos toties huc illucq. impellit et reuocat, quo-
 ties tentationes eius in eorum cordibus ſuggeſſionum ſtaribus alternat. Qui igitur ventum
 obſeruat, non ſeminat: quia qui tentationes venturas metuit, cor ad bona opera non
 proponit. Et qui conſiderat nubes, non metit: quia is, qui ante humanæ mutabilitatis
 terrorem trepidat, mercedis æternæ retributione ſe priuat. Per nubes prophetæ figuran-
 tur, ſicut per Pſalmiſtam dicitur: Tenebroſa aqua in nubibus aeris, id eſt, occulta ſcien-
 tia in prophetis. Per nubes quoque Apoſtoliſ designantur ſicut per Iſaiam dicitur: Man-
 dabo nubibus, ne pluant ſuper eam imbrem. Ipsi igitur ſtellæ, quia vitæ meritis lucent:
 Ipsi nubes, quia ærentem noſtri pectoris terram cæleſtis intelligentiæ ſcientiæ rigant. Si
 enim nubes non eſt, nequaquam eos intuens Propheta dixiſſet: Qui ſunt illi, qui vt
 nubes volant? Imbrium itaque gurgites de nubibus fluunt: quia profundæ prædicationeſ
 ſequentium, intelligentiæ originem a ſanctis Apoſtoliſ acceperunt. De quibus ad-
 huc nubibus apte ſubiungitur: [Quæ prætexunt cuncta deſuper.] Nubes cum deſu-
 per ærem prætexunt, ſi in cælum oculos attollimus, non cælum, ſed ipſas intuemur,
 nec viſus noſter æthereas plagas penetrat: quia ei illas ipſa ſua infirmitas occultat, et
 cum de cælo ſol rutilat, prius interfuſo aere paſcitur, vt poſt in cælo ſolis radios con-
 templetur. Quia ergo carnales homines ſumus, cum ſuperna appetere nitimur, quaſi
 in cælum oculos leuamus, et velut in cælum aciem intendimus: quia preſſi vſu re-
 rum corporalium, docere ſpiritualia conamur. Sed quia tranſire intellectus noſter ad
 diuinā non ſinitur, niſi prius per ſanctorum præcedentium exempla formetur, quaſi
 iam cælum noſter oculus ſuſpicit, ſed nubes videt: quia comprehendere ea, quæ Dei
 ſunt, appetit, ſed vix mirari ea quæ hominibus collata ſunt, poteſt. Vnde et alias di-
 citur: Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis. Qui enim orientem ſolem con-
 templari non valet, irradiatos montes aſpicit: et quia ſol ortus ſit, deprehendit. Ex
 æternis ergo montibus nos Deus illuminat: quia per admiratam vitam patrum præce-
 dentium, radio noſ ſuæ claritatis illuſtrat. Ecce in ſtudio deuotionis dominicæ et
 charitatis accendimur, ſed in hac deuotione atque charitate melius harum nubium
 contemplatione formamur. Quid enim deuotius Petro? quid charius Ioanne? Ille
 per deuotionem fluida maris dorſa calcare non timuit, iſte per amorem in ipſo auctoris
 noſtri pectore requieuit, et qui ad corporalis cenæ reſectionem venerat, ſpiritale pa-
 bulum de ſinu redemptoris ſumpſit. Sed quia ſignari per nubes etiam prophetas di-
 ximus, necesse eſt, vt adhuc ad medium ſuperiorum patrum exempla deducamus.
 Ecce cum præceptis cæleſtibus ſubdi per obedientiam cupimus, conſideratis antiquo-
 rum patrum veſtigijs iuuamur. Quid enim Abrahā obedientius, qui ad vnam vocem
 dominicā cognatos ac patriam deſerit: et pro adipiſcenda æterna hereditate ipſum
 ferire non trepidat, quem ſenex iam et pene moriturus acceperat heredem? Cum pa-
 tientię virtutem apprehendere conamur, præcedentium exempla conſpicimus. Quid
 enim Iſaac patientius, qui ligna portat, de holocauſto interrogat, arque poſt paulu-
 lum ligatur, et non loquitur, aræ ſuperponitur, et non reſiſtatur? Quid ergo iſto vi-
 ro dici patientius poteſt? qui quaſi ad ſolatum ducitur, et requirit, ad ferendum ligatur
 et conſciſcit, et oblaturus holocauſtum interrogat, offerendum in holocauſtum tacet. Cum
 accingit ad laborum tolerantiam nitimur, exemplis præcedentium informamur. Quid
 enim Iacob laborioſius, qui apud Laban tam longo tempore propinquus iure cognatio-
 nis, opera exercuit ſeruitutis, et vice obſecurus eſt ſamuli, vt perſcrueretur præmijs
 heredis?

Eccles. 11. a

Pſal. 17.

6.

Iſa. 5. b

+

Iſa. 60. b

Pſal. 57.

Mat. 14. d

Ioan. 13. e

7.

Gen. 12. d

Gen. 22. b

Gen. 28. b

- A** heredis? Cum arcem continentiae et castitatis ascendere nitimur, exemplis praecedentium subleuamur. Quid enim Ioseph castius, qui ad desiderium petulantis dominae iugo luxuriae premi non potuit etiam captiuus? Et quidem hominibus exitit seruus; sed contra dominantem nequitiam, et in seruitio liber fuit. Cum mansuetudine repleti concupiscentius, praecedentium exemplis adiuuamur. Quid enim Moyse mansuetius, qui commissi sibi populi seditionem tolerat, et tamen irascentem Dominum pro eisdem suis persecutoribus rogat, seq. pro illis diuino furori obiecit: quia in sancto eius pectore etiam ex persecutione caritas ignescit? Cum contra aduersa mundi firmare mentem per constantiam nitimur, praecedentium consideratione fulcimur. Quid enim Iosue constantius, qui ad explorandam gentium qualitatem missus, nec proceritatis magnitudinem, nec numerositatis multitudinem expauit? Vnde et eadem gentes, quas explorando non timuit, etiam praeliando prostrauit. Cum benignitatis culmen apprehendere conamur, praecedentium exemplis instruiamur. Quid enim Samuele benignus, qui de principatu regendi populi deiectus, successorem sibi humiliter requirit, inuentumque vngit in regem, vntum mox tolerat persecutorem? A quo ne moriatur, trepidat: et tamen ne ei Dominus iraseatur rogat. Ipse quippe cum mitteretur, ait: Audiet Saul, et interficiet me. Et ei per semetipsum veritas dicit: Quousque tu luges Saul, cum ego abiecerim eum? Quid ergo isto viro benignius dici potest, qui et hunc non vult diuinitus pereuti, a quo formidat occidi? Cum ad pietatis atque humilitatis celsitudinem tendimus, praecedentium exemplis leuamur. Quid enim Dauid misericordius, quid humilior dici potest, qui a rege reprobo pro victorij contumelia recipit, qui de manu hostili Israeliticam gentem fortis eripuit: et tamen ipse ne moriatur, quasi debilis fugit? Qui et se electum diuino iudicio, et persecutorem suum reprobum agnoscit, et tamen eidem persecutori suo crebra satisfactionis humilitate se subijcit, qui persecutoris lanceam tollit, oram ehlamydis detruncat, atque ad cacumen montis protinus properat, et vno eodemque tempore quia occidendi potestatem habuerit, ostentat, et ne occidatur, rogat. Quia ergo in cunctis, quae spiritaliter appetimus, exemplis praecedentibus informamur, bene de his nubibus dicitur: [Quae praetexunt cuncta desuper.] More enim nubium extensa super nos patrum vita tegitur, vt ad fructum secundi germinis infundamur. Et quasi inuentus caelum prius nubes aspicimus: quia ante bonorum facta admiranda cernimus, et post illa, quae sunt caelestia, experiendo penetramus. Sed quia nequam harum nubium, id est, antiquorum patrum vita nobis virtusque patefecerit, nisi eam nubes aliae, id est, sancti Apostoli lumine suae praedicationis aperirent, ad has nubes, quae praedicando mundum circumueiunt, sermo redeat, et quid per illas Dominus in mundum egerit, ostendat. Sequitur:

Quod diffusis per orbem predicatoribus, mansio preparata est Deo in credentium cordibus, et clarescentibus miraculis, usque ad terminos mundi nomen Christi peruenit.

Caput

VI.

- S**I voluit extendere nubes quasi tentorium suum, et fulgurare lumine suo desuper, Scardines quoque maris operiet.] Extendit nubes Dominus, dum ministris suis viam praedicationis aperiens, eos in mundi latitudinem circumquaque diffundit. Bene autem dictum est: [Quasi tentorium suum.] Tentorium quippe in itinere poni solet. Et cum praedicatores sancti in mundo mittuntur, iter Deo faciunt. Vnde scriptum est? Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam ante te. Et vnde rursum per Psalmistam dicitur: Iter facite ei, qui a seendit super oceanum. Et rursum: Deus cum egredieris coram populo tuo, dum transgredieris per desertum, terra mota est. Deus enim, qui per semetipsum non localiter vbicumque est, per praedicatores suos in mundi partes localiter ambulat. Vnde etiam per Prophetam dicitur: Et inambulabo in eis. Iter quippe per eos agit, dum humanis cordibus eorum se eloquio infundit. Atque in hoc itinere tentoria Dei sunt haec eadem corda sanctorum, quibus quasi in via quiescendo tegitur, dum per haec ad mentes hominum veniens, agit quae disposuit, et non videtur. Hinc est quod simul omnis synagoga tentorium vocatur, cum classasse a praedicatione sacerdotes Dominus per Hieremiam queritur, dicens: Non est qui extendat yltra tentorium meum, et erigat pelles meas. Hinc

S. Greg. Tom. 2.

H h h h

rursum

Mala. 3. 1

Psal. 67.

Ibidem.

8. 1. 1.

Hier. 10. 4

Gen. 39. 1. 2

Exod. 32. 8. 1.

3. 1. 1. 1.

Iosue. 10. per totum.

1. 1. 1. 1.

1. Reg. 10. 6 et 12.

Cap. 16. 1

1. Reg. 17. f 18. et 19.

Thren. 1. b rursum de exterminatione eius dicitur: Diffipauit quasi hortum tentorium suum, de- **A**
molitus est tabernaculum suum. Quia enim in vnus populi cultu tunc Dominus in-
ter homines latuit, eundem sibi populum tentorium vocauit. Vnde et recte nunc nu-
bes istæ eius tentorium dicuntur: quia ad nos Deus per gratiam veniens, intra prædi-
catorum suorum mentes operitur. An Paulus eius tentorium non erat, cum ab Hieru-
salem per circuitum vsque ad Illyricum ad corda mortalium veniens, in eius mente
Dominus quiescebat? Nubes quippe erat hominibus, tentorium Deo: quia quem præ-
dicando infundeat audientibus, hunc inuisibiliter in mente retinebat. Idem rursum
Apo. 2. 8. c
dum catenis vinctus Romam peteret Paulus occurraturus mundum, latens in eius pe-
ctore quasi sub tentorio ibat Deus: quia et occultus videri non poterat, et per verba
predicationis proditus, iter inchoare gratiæ sine cessatione peragebat. Nubes eius
Exod. 3. a
Moyfes exstitit, cum priusquam plebi Israeliticæ ducatum præberet, quadraginta annis
in deserto permanens, et sublimia appetens, a conuersatione populi segregatus vi-
xit. Sed tentorium Dei factus est, cum ad reuocandum populum in Aegyptum missus
ibat, portans inuisibilem in corde veritatem, cum omnipotens Deus, qui paret in
opere, latebat in corde. Et vbique præfens omnia continens, iter in suo famulo in Aegy-
ptum veniens faciebat. Vnde scriptum est: Iuit Deus in Aegyptum, vt redimeret sibi
populum. Ecce ire dicitur per cuius incircumscriptam præsentiam cuncta continen-
tur: quia is, qui vbique ex maiestate est, quasi in via gressus ponit ex predicatione.
Sed eisdem sanctis prædicatoribus nequaquam ad persuadendum verba sufficiunt, nisi
etiam verbis miracula addantur. Vnde cum dictum sit: Si voluerit extendere nubes
quasi tentorium suum, recte subiungitur: [Et fulgurare lumine suo desuper.] Quid
enim sentire fulgura nisi miracula debemus? de quibus per Psalmistam dicitur: Ful- **C**
gura multiplicabis, et conturbabis eos. Per has ergo nubes lumine suo desuper fulgu-
rat: quia per prædicatores sanctos insensibilitatis nostræ tenebras etiam miraculis il-
lustrat. Cumq. nubes istæ verbis pluunt, cumq. miracula vim coruscæ lucis ape-
riunt, extremos etiam mundi terminos in diuino amore conuertunt. Vnde recte sub-
ditur: [Cardines quoque maris operiet.] Quod faciendum quidem Helii vocibus
audiuimus, sed auctore Deo iam factum cernimus. Omnipotens enim Dominus cor-
ruscantibus nubibus cardines maris operuit: quia emicantibus prædicatorum mira-
culis ad fidem etiam terminos mundi perduxit. Ecce enim pene cunctarum iam gen-
tium corda penetrauit: ecce in vna fide Orientis limitem Occidentisq. coniunxit: ecce
lingua Britannicæ, quæ nil aliud nouerat quàm barbarum frondere, iam dudum in di-
uisinis laudibus Hebræum cœpit halleluia resonare. Ecce quondam tumidus iam sub- **D**
stratus sanctorum pedibus seruit Oceanus, eiusq. barbaros motus, quos terreni prin-
cipes edomare ferro nequiuierant, hos pro diuina formidine sacerdotum ora simplicibus
verbis ligant: et qui cateruas pugnantium infidelis nequaquam metuerat, iam nunc
fidelis humilium linguas timet. Quia enim perceptis cælestibus verbis, clarescentibus
quoque miraculis, virtus ei diuinæ cognitionis infunditur, eiusdem diuinitatis terrore
refrenatur, vt praua agere metuat, ac toris desiderijs ad æternitatis gratiam perue-
nire concupiscat. Vnde hic quoque connenienter adiungitur: [Per hæc enim iudicat
populos, et date scas multis mortalibus.] Per hæc nimirum verba prædicatorum, id
est, guttas nubium, per hæc fulgura miraculorum Deus populos iudicat: quia coru
corda territa ad poenitentiam vocat. Nam dum superna audiunt, dum mira opera at-
tendunt, mox ad corda sua redeunt, et se de antea actis prauitatibus affligentes, æterna
tormenta pertimescunt. Sed per easdem nubes, per quas terror infligitur, etiã esca
datur: quia magna prædicatorum dispensatio est, vt ficiant superbientium mentes
affligere, vt etiam afflictas nouerint consolationis eloquio nutrire: quatenus et peccā-
tes de æternis supplicijs terreant, et poenitentes de superni regni gaudijs pascant. Vnde
bene ipse dispensationis ordo seruatus est, vt ordinate Helii diceret quod per has nu-
bes prius iudicat populos, et postmodum escas præbet: quia nimirum omnipotens
Deus per prædicatores suos prius nos de praua actione corripiens concutit, et postmo-
dum per spem consolans nutrit. Si enim diuina dispensatio per has nubes iudicium
modo non ageret, nequaquam eisdem nubibus dixisset: Accipite Spiritum sanctum,
quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt. Et
Joan. 10. f
rursum, si per eas ieiuna nostra corda non pasceret, nequaquam de esuriētibus populis
discipulis

- A** discipulis Dominus diceret: Date illis vos manducare. Quod sic tunc eorum manibus factum credimus, ut hoc eorum verbis quotidie fieri sine cessatione videamus. Quid enim agit Petrus, cum per epistolas loquitur, nisi ut verbi pabulo corda nostra male ieiuna satientur? Quid Paulus, quid Ioannes per epistolas loquentes operantur, nisi ut mentes nostræ cælestia alimenta percipiant, et inedia suæ fastidium quo moriebatur, vincant? Dicitur ergo: Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum, et fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet. Per hæc enim iudicat populos, et dat escas multis mortalibus.] Ac si aperte diceret: Si sanctos suos in ministerio prædicationis extendit, eorumque verba miraculis adiuuat, totius mundi limites ad fidem vocat, per quæ et prius superbientes iudicat, et post per verbum consolationis nutriendi in spe humiles roborat. Sed cum escas dare mortalibus diceret, notandum quod non ait omnibus, sed multis: quia videlicet scriptum est: Non omnium est fides, et quibusdam dicitur: Propterea vos non auditis: quia ex Deo non estis. Et rursum. Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum. Et rursum: Nouit Dominus qui sunt eius. Vnde in ipsa quoque sancta Ecclesia plurimi fidem tenent, et vitia fidei non tenent: humilitatis dominicæ sacramenta percipiunt, sed humiliari dominicæ imitatione continentur: blanda diuini eloquii prædicamenta communicant, sed apud se immanes in tumore perseverant. Vnde hic quoque postquam per cardines maris aggregatæ Ecclesiæ latitudo signata est, aperte subiungitur:

Quid superbis cognitio denegatur veritatis: et quid sit quod filij Ruben, et Gad, et dimidia tribus Manasse ultra Iordanem ad alenda pecora campestria concupiscunt, et in terra promissionis hereditatem non velint, cum tamen ante fratres ad bellum armati præcedant. Caput VII.

- I**mmanibus abscondit lucem.] Immanes quippe sunt, qui se elatis cogitationibus extollunt. Quos contra per Isaïam dicitur: Væ qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes. Quos contra etiam Paulus ait: Nolite prudentes esse apud vosmetipsos. Sed his immanibus lux absconditur: quia nimirum superbientibus veritatis cognitio denegatur. Vnde per semetipsam veritas dicit: Confiteor tibi pater Domine cæli et terræ: quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et reuelasti ea paruulis. Sapientes et prudentes videlicet superbientes vocant. Qui enim non subiungit: Reuelasti ea stultis, sed paruulis, tumorem se damnasce innotuit, non acumen. Vnde et alias dicitur: Custodiens paruulos Dominus. Atque ut ostendatur hæc eadem paruitas quid vocatur, adiungitur: Humiliatus sum, et liberauit meum. Quia ergo sunt multi in Ecclesia, qui paruuli esse despiciunt, etiam in humilitatis loco immanes apud se esse minime desistunt. Hos plerumque videas honoribus extolli, voluptatibus perfrui, rerum multiplicitate dilatarî. Hi sæpe nil præcipue nisi præesse ceteris appetunt, a multis timeri gratulantur: recte viuere negligunt, et recte vitæ famam habere concupiscunt: adulationes quærunt, fauoribus intumescunt. Et quia in rebus sibi copiose præsentibus prompti sunt, ventura gaudia non requirunt. Cumque eos multiplex actio occupat, etiam a semetipsis alienos demonstrat. Et tamen si qua fidei tentatio exurgat: quia in ea saltem specietenus continentur, hanc verbis, hanc laboribus defendunt, et patriam cælestem vindicant, nec tamen amant. Quos bene apud Moysen filij Ruben, et Gad, et dimidia tribus Manasse expriment, qui multa pecora et iumenta possidentes, dum extra Iordanem eas, quæ viderant, campestria concupiscunt, in repromissionis terra hereditatem habere noluerunt, dicentes: Terra, quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regio vberissima est ad pastum animalium: et nos serui tui habemus iumenta plurima, precamurque si inuenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Iordanem. Qui igitur iumenta plurima possident, Iordanem transire refugiunt: quia quos multa mundi implicamenta occupant, habitationem cælestis patriæ non requirunt. Sed ipsa eos quam specietenus tenent, fides inerepat: ne otij delectatione torpescant, atque exemplo suo alios a laboris tolerantia, et studio longanimitatis frangant. Vnde eis per Moysen dicitur: Nunquid fratres vestri ibunt ad pugnam, et vos hic sedebitis? Cur subuertitis men-

Ibidem.

tes filiorum Israel? Sed quia erubescant non defendere quod confitentur, pro eadem fide, quam professi sunt, ad certamen properant, eamque non sibi, sed proximis vindicant. Vnde et ad Moysen dicunt: Culas ouium fabricabimus, et stabula iumentorum, paruulique nostris vrbes munitas: nos autem ipsi armati et accincti pergemus ad praelium ante filios Israel. Qui mox fortes pro alijs veniunt, et repromissionis terram ab hostibus liberant, et relinquunt: atque ad pascenda armenta extra Iordanem redeunt. Multi quippe quamuis fideles curis presentibus occupati, quasi armenta extra Iordanem pascunt: quia contra fidem baptismatis tota mente omnique desiderio rebus perituris inferiunt. Qui tamen, vt diximus, cum fidei tentatio oritur, defensionum armis accinguntur. Hostes fidei superando trucidant, et hereditatem terre repromissionis, id est, fructum fidei non amant: sicque pro illo pugnant, vt tamen sua pignora extra illam deponant. Quia enim paruulos foris habent, affectum in eius habitatione non habent. Vnde ad campestria redeunt: quia ab altis cacuminibus montium quasi a spe caelestium dilabuntur, vt extra repromissionis terram bruta animalia nutriant: quia ad pacendos varijs desiderijs irrationabiles animi motus elaborant: quia aeternae lucis quanta sit claritas nesciunt, qui transitorijs occupationibus obsecantur, et dum de terrenis rebus superbiunt, caelestis sibi luminis aditum claudunt.

11. Vnde recte nunc dicitur: [Immanibus abscondit lucem.] Sed tamen aliquando hos immanes superna gratia respicit, atque ipsis rerum abundantiam occupationibus affligit, eorumque prosperitatibus aduersas quidem sed viles tribulationes interfert, vt contristati ad cor redeant, atque in perituris rebus, quam inaniter occupentur, agnoscant. Vnde hic quoque postquam subtrahitur lux dicitur, aperte subiungitur: [Et praecipit ei, vt rursus adueniat:] quia veritatis lumen quod elatis occupatisque mentibus absconditur, afflictis humiliatisque reuelatur. Lux quippe aduenit, cum afflictus mens ipsa, quas de perituris rebus tribulationum tenebras tolerat, agnoscat: quia nisi aliquid ex lumine interno perciperet, nec hoc ipsum quia lumen perdidit, videret. Quod intelligi specialiter etiam de Iudaeis potest, qui idcirco redemptori nostro in carne venienti contradicere ausi sunt: quia apud semetipsos immanes extiterunt. Sed his immanibus lux absconsa est: quia superbi lumen veritatis dum persequuntur, amiserunt. Sed quia in fine mundi ad fidem recipiendi sunt, recte subiungitur: [Et praecipit ei, vt rursus adueniat.] Vnde etiam per Isaiam dicitur: Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquiae saluae fient. Tunc quippe ad eos lux reuertitur, cum ipsi ad constendam redemptoris nostri potentiam reuertantur. Si autem in manibus nequaquam per datium casum vnum nomen, sed duas partes orationis accipimus, potest intelligi, quia in manibus lux absconditur, cum aperte rectum iudicem iniqui quique in suis operibus caecantur. Cui tamen praecipitur vt rursus adueniat: quia dum peccatores se suis viribus saluari non posse cognouerint, gratiae lumen accipiunt, et protectionis intimae radijs illustrantur, vt maiore ardore postmodum caelestem patriam diligant, quam prius in terrena delectatione flagrabant. Sed haec cum de caelesti patria loquimur, cui inesse mira claritate praedita angelorum agmina adimus: cui rerum omnium conditor praesidet, quam visione sua reficiens replet: cui vera hereditas lux est, et defectus eiusdem luminis nullus est: ad nosmetipsos mentem reducimus, et quod terrena gessimus membra cogitamus, pensamus quod nati in tenebris, atque a radijs intimae lucis alieni, tanto nequius viximus, quanto rebus corporalibus dediti, a spiritalibus longius degebamus. Qua consideratione per mortum cor ac male sibi conscius trepidat, et tantae illius quam audit patriae ciuem se fieri posse desperat. Vnde hic quoque aperte subiungitur, quo mens pauida ad fiduciam reducat. Nam de hac luce mox subditur:

Quid omnipotens Deus patriam caelestem possessionem nostram fecit, et nos amicos, et coheredes Christi constituit. Caput VIII.

Iohan. 15. 6

ANnunciat de ea amico suo, quod possessio eius sit, et ad ea possit ascendere. [Amicus veritatis est recte amator actionis. Vnde & ipsa veritas discipulis dicit: Vos amici mei estis, si feceritis quae ego praecipio vobis. Amicus quippe animae custos dicitur. Vnde non immerito qui custodire voluntatem Dei in praecipis illius nititur, eius ami-

CUS

A eus vocatur. Hinc est quod rursus eisdem discipulis veritas dicit: Vos autē dixi amicos, quia omnia quaecumque audiui a patre meo, nota feci vobis. De hac igitur luce æternæ patriæ amico suo Deus annunciat, quod possessio eius sit, ut nequaquam infirmitas suæ fragilitate desperet, nequaquam hoc quod creatus, sed quod recreatus est penset, sed tanto certius sciat, quia illius lucis claritatem possideat, quanto nunc vitorum pulsantium tenebras verius calcet. Bene autem in promissione subiungitur: [Et ad eam possit ascendere.] Quid enim difficilius, quàm homini in terra edito terræ, et fragilia membra gestanti cælorum alta conscendere, supernorum spirituum arcana penetrare? Sed eorundem spirituum ad nos conditor venit, seq. hominem etiam sub ipsis exhibuit, sicut de illo patri per Prophetam dicitur: Minuisti eum paulominus ab angelis. Et quia inter nos et eisdem spiritus discordantis vitæ scandalum reperit, mira potentia, mirabiliore etiam pietate summa creans, ima suscipiens, ima cum summis iunxit. Hinc est quod de eodem rege nato angelorum chori in eius annunciatione prodeunt, hymnum dicunt, et deuicta prauæ vitæ discordia, hos, quos dudum desperaverant, ciues agnoscunt, consono ore prædicantes: Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis: ac si aperte dicant: Quos a nobis malitia disiunxerat, iam nunc in terra nata bonitas iungat. Hinc est quod ante incarnationem eius in testamento veteri adorasse homo angelum legitur, nec tamen adorare prohibetur, sed post mediatoris aduentum, cum se Ioannes adorando angelo prostrauisset, audiuit: Vide ne feceris, conseruus tuus sum et fratrum tuorum. Quid est enim quod prius æquanimiter se concedebant adorari, post ab homine angeli recusant? nisi quod prius hominem carnalibus corruptionibus deditum, nec ab eisdem carnalibus corruptionibus redemptum, quo abiectiorem non erant, iustius contemnebant: postmodum vero humanam naturam eo iam substratam habere non poterant, quo hanc in auctore suo etiam super semetipsos ductam videbant. Neque enim debebat in membris subiecta despici, quæ in ipso membrorum capite meruit prælatæ venerari. Is ergo, qui propter nos minor angelis exiit, æquales nos angelis virtute suæ minorantis fecit. Vnde et moriendo docuit mortem non metui, resurgendo de vita confidi, ascendendo de cælestis patriæ hereditate gloriari, ut quo caput præiisse conspicitur, illuc se subsequi, et membra gratulentur. Vnde bene ab eodem nostro capite dicitur: Vbi cumque corpus fuerit, illuc congregabuntur et aquilæ. Vnde Petrus ait: In hereditatem incorruptibilem et incontaminatam, et immarcescibilem conseruatam in cælis. Vnde Paulus dicit: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam, æternam in cælis. Sed nos quoque, qui editi in terra sumus, cælum conscendimus, vbi est quod rursus veritas dicit: Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, filius hominis, qui est in cælo. Cui nimirum sententiæ statim obuiat, quod hæc eadem veritas dicit: Pater, volo ut vbi ego sum, et illi sint mecum. Quæ sibi in verbis suis non discrepat, sed ad inquirenda hæc quasi discordantia studium nostræ mentis inflammat. Omnes enim nos, qui in eius fide nati sumus, eius proculdubio corpus existimus. Quia igitur mira dispensatione pietatis membrorum suorum Dominus caput factus est: repulsa reproborum multitudine, solus est etiam nobiscum. Nemo igitur ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui est in cælo: quia dum nos vnum cum illo iam facti sumus, vnde solus venit in se, illi solus redit etiam in nobis, et is qui in cælo semper est, ad cælum quotidie ascendit: quia qui diuinitate super omnia permanet, humanitatis suæ compage sese quotidie ad cælum trahit: Ergo si desperet humana fragilitas, vniuenti sanguinem, consideret, et in pretio suo conspiciat, quàm magna est, quæ tanti valet. Perpendat solite quo caput præcessit, et quo ad viuendum præceptis astringitur, ad sperandum exemplo roboretur: confidat cælum, speret supernam patriam, angelorum se sociam sciat, atque in suo capite prælatam se etiam angelis gaudeat. Dicatur igitur recte de hac luce æternæ patriæ: [Annunciat de ea amico suo, quod possessio eius sit, et ad eam possit ascendere.] Sed valde mira sunt ista, valde terribilia, quod homo in terra editus, atque a cælesti patriæ exigentibus meritis longe damnatus, non solum ad statum conditionis reducit, sed etiam gloriosius exaltatur: ut qui paradysum perdidit, cælum recipiat: et non solum hunc debiti sui reatus non teneat, sed huic post culpam

Psal. 8.

Luc. 1. b

Apor. 19. et 22. b

*Mat. 24. c
1. Pet. 1. a
2. Cor. 5. a*

Ioan. 3. b

Ioan. 17. d

12

dona cumulatiue excrecant, vt ille contemptor Dei, ille imitator diaboli, si ad fructum poenitentiae redeat, vsque ad celsitudinem contemplandae intimae lucis ascendat. Cuius itaque cor non in huius pietatis admiratione exiliat? Cuius torpor non in subleuatione tantae considerationis expauescat? Vnde et apte subiungitur:

CAPVT TRIGESIMVM SEPTIMVM BEATI IOB.

Super hoc expauit cor meum, et motum est de loco suo. Audiet auditionem in terrore vocis eius, et sonum de ore illius procedentem. Subter omnes caelos ipse considerat, et lumen illius super terminos terrae. Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suae, et non inuestigabitur, cum audita fuerit vox eius. Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna et inscrutabilia. Qui praecipit niui, vt descendat in terram, et hiemis pluuijs, et imbri fortitudinis suae. Qui in manu omnium hominum signat, vt nouerint singuli opera sua. Ingreditur bestia laribulum suum, et in antro suo morabitur. Ab interioribus egreditur tempestas, et ab arcu gelu. Flante Deo conrescit gelu, et rursum latissime funduntur aquae. Frumentum desiderat nubes, et nubes spargunt lumen suum. Quae lustrant cuncta per circuitum, quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod praeeperit illis, super faciem orbis terratum, siue in vna tribu, siue in terra sua, siue in quocumque loco misericordiae suae eas iusserit inueniri. Ausculta haec Iob: Sta, et considera mirabilia Dei. Nunquid scis quando praecipit Deus pluuijs, vt ostenderent lucem nubium eius? Numquid nosti semitas nubium magnas, et perfectas scientias? Nonne vestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra Austro? Tu forsitan cum eo fabricatus es caelos, qui solidissimi quasi aere fusi sunt. Ostende nobis, quid dicamus illi. Nos quippe inuoluimur tenebris. Quis narrabit ei quae loquor? Etiam si locutus fuerit homo deuorabitur. At nunc non vident lucem. Subito aer cogitur in nubes, et ventus transiens fugabit eas. Ab Aquilone aurum venit, et a Deo formidolosa laudatio. Digne eum inuehire non possumus. Magna fortitudine et iudicio, et iustitia, et enarrari non potest. Ideo timebunt eum viri, et non audebunt contemplari omnes, qui sibi videntur esse sapientes.

Caput

IX.

Tsal. 30.

Super hoc expauit cor meum, et motum est de loco suo. Quia pavor dum mentem percutit, hanc a semetipsa alienam reddit: nonnumquam Latini interpretes ecstasim pauorem vocant, sicut per Psalmistam dicitur: Ego dixi in pauore meo, proiectus sum a vultu oculorum tuorum. Vbi videlicet non pavor, sed excessus dici poterat. Sed pavor illic pro excessu ponitur: quia sicut in excessu, ita in pauore alienatur animus: Vnde hic quoque considerata luce aeternae patriae recte subiungitur: [Super hoc expauit cor meum.] Ac si dicat: In admirationis excessu se transiit, et quia nouae spei spiritu mens afflata est, semetipsam qualis in vetusta cogitatione fuerat, reliquit. Bene autem dicitur: [Et motum est de loco suo.] Locus quippe humani cordis est delectatio vitae praesentis. Sed cum diuina aspiratione tangitur locus nostri cordis, fit amor aeternitatis. Consideratione igitur aeternae patriae de loco suo animus mouetur: quia derelictis infimis, in supernis cogitationibus ponitur. Prins enim quae essent aeterna nesciebat, in praesentium delectatione torpuerat, simulq. ipse transiens, amore transeuntia tenebat. Sed postquam quae essent aeterna cognouit, postquam

A quam supernæ lucis radios raptim contemplando contigit, admiratione summorum, sese ab infimis suscitatus eleuauit, vt nulla iam ei, nisi quæ æterna sunt, libeant, et despectis transiuntibus, sola quæ permanent requirat. Bene ergo dicitur: [Super hoc expauit cor meum, et motum est de loco suo:] Quia pigrum cor et terrenis dudum cogitationibus deditum, cum repente per excessum se ad summa suspendit, cogitationis infimæ locum mutauit. Sed quia per semetipsam in amore præsentis sæculi prostrata mens dormitat, et nisi diuinæ gratiæ aspiratione pulsetur, in suis delectationibus frigida insensibilisq. torpescit: necesse est vt quo modo interna cogitatione tangatur, vel qualiter ad spiritalia sensificetur, adiungat. Sequitur:

Quod superbus quisque prius timore iudicij concutitur, deinde data indulgentia Deo familiaris inhaeret, et vultus gratia Spiritus sancti, deinde amat et prædicat.

Caput

X.

A Vdiat auditionem in terrore vocis eius, et sonum de ore illius procedentem.] Mos sacri eloquij est, vt cum audiri aliquid per auditum insinuat, audiri eundem auditum dicar, sicut Abacuc ait: Domine audiui auditum tuum, et timui. Vnde hic quoque dicitur: Audiet auditionem in terrore vocis eius. Notandum vero est, quod vox Dei non in gaudio, sed in terrore audiri perhibetur: quia nimirum peccator quisque dum solâ, quæ terrena sunt, cogitat: dum cor oppressum infimis cogitationibus gestat, si repente diuinæ gratiæ aspiratione tangitur, hoc ante omnia intelligit, quod cuncta, quæ agit, districti æterni iudicis animaduersione puniantur. Auditio igitur vocis Dei prius in terrore fit, vt post vertatur in dulcedinem, quia ante nos districti iudicis timore castigat, vt iam castigatos supernæ dulcedinis consolatione reficiat.

13

Abac. 3. a

C Nam cum nos violenta rerum temporalium delectatio possidet, et mentis nostræ oculos in somno torporis premit, si manu subita superni respectus excitamur, diu clausos, mox eosdem ad veritatis lucem oculos mentis aperimus, quæ egimus, mala meminimus: quàm districtus iudex contra hæc veniat, videmus: versatur in mente quantus ille sit tanti iudicis aduentus, quæ tunc illa sit hominum angelorumq. frequentia, quanta vi contra reprobos et ardentia pugnent elementa: quàm terribiliter æterna prodeat de districti iudicis ore sententia, qua reprobis dicitur: Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui preparatus est diabolo et angelis eius. Eorundem poenæ reproborum ante oculos voluitur, et quæ sunt gehennæ tenebræ, cum graui amaritudinis obscuritate pensatur. Quia ergo superbum cor prius terrore concutitur, vt concussum in amore solidetur: recte nunc dicitur: Audiet auditionem in terrore vocis eius. Vbi et bene subiungitur: [Et sonum de ore illius procedentem.] Sonus ex Dei ore, est vis timoris de superna irruens aspiratio: quia cum nos de venturis Dominus aspirando replet, proculdubio de male gestis præeritis terret. Potest autem per os Dei, vnigenitus designari filius, qui sicut brachium eius dicitur, quia per eum cuncta pater operatur, de quo Propheta ait: Et brachium Domini cui reuelatum est: de quo Ioannes dicit: Omnia per ipsum facta sunt: ita etiam os dicitur. Hinc est enim quod Propheta ait: Os enim Domini locutum est hæc. Per quem nobis omnia loquitur, ac si oris nomine patenter diceretur verbum, sicut nos quoque pro verbis linguam dicere solemus: vt cum Græcam, vel Latinam linguam dicimus, Latina vel Græca verba monstramus. Os ergo Domini non immerito ipsum accipimus. Vnde

Mat. 25. d

D et ei sponsa in Canticis Canticorum dicit: Osculetur me osculo oris sui, ac si dicat: Tangat me dulcedine præsentis vnigeniti filij redemptoris mei. Per sonum vero oris potest eiusdem Domini sanctus Spiritus designari. Vnde et alias in eiusdem Spiritus significatione scriptum est: Factus est repente de coelo sonus tamquam aduenientis spiritus vehemens. Sonus igitur de ore Domini procedit, cum consubstantialis ei Spiritus ad nos per filium veniens, surditatem nostræ insensibilitatis rumpit, sicut de eodem sono incircumscripto atque incorporeo os Domini loquitur, dicens: De meo accipiet, et annuntiabit vobis. Potest ergo et per terrorem vocis vis formidinis, et per sonum oris dulcedo consolationis intelligi: quia quos Spiritus sanctus replet, prius eos de terrena actione terrificat, et post modum spe celestium consolatur: vt tanto post confitendo de præmijs gaudeant, quanto prius sola supplicia conspiciendo metuebant. Hinc est quod de vnigeniti Spiritu quasi de hoc oris sono Paulus dicit:

1. Cor. 13. d

Isa. 53. a

Joan. 1. d

Isa. 58. d

Cant. 1. a

14

Act. 2. a

Joan. 16. b

Non

Rom. 8. c

Ioa. 20. c

Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timorem, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Hinc per semetipsam veritas dicit: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt. Ecce conuersorum terror vertitur in potestatem: quia dum mala sua poenitendo puniunt, usque ad exercendum iudicium ascendunt, ut hoc in Deo posse accipiant, quod prius de Deo ipsi metuebant. Iudices quippe fiunt, qui supernum iudicium perfecte timuerunt, et aliena iam peccata incipiunt dimittere, qui prius formidauerant ne retinerentur sua. Sed quia hoc ipsum iudicium, quod spiritualiter agitur, modo a carnalibus non videtur: sunt nonnulli, qui Deum res humanas curare non aestimant, et eas ferri fortuitis motibus putant. Contra quos teste subditur:

De Dei aqua in omnia prouisione: et quod primitiua Ecclesie miraculorum adiutorii indignis, quam persecutionis tribulatio prebit, nunc vero sola exigit operum merita, non virtutum signa. Caput XI.

Psal. 18.

Act. 1. c

Act. 2. b

Psal. 9.

1. Cor. 14. d

Act. 18. b

1. Tim. 5. d

1. c

1. c

2. c

15.

1. c

Subter omnes celos ipse considerat, et lumen illius super terminos terræ.] Ac si saperte diceretur: Qui summa regit, etiam extrema non deserit: quia sic impenditur maximis, ut tamen hæc eadem cura regiminis non præpediatur a paruis. Qui enim vbique præsens et vbique æqualis est, etiam in dissimilibus sibi ipsi dissimilis non est. Aque ergo omnia respicit, æque cuncta disponit, qui in omnibus locis præsens, nec localiter tenetur, nec varia curando variatur. Si autem celos sanctos prædicatores accipimus, Propheta attestante, qui ait: Cæli enarrant gloriam Dei: postquam personum oris aduentus Spiritus sancti designatur, recte subiungitur: Subter omnes celos ipse considerat, et lumen illius super terminos terræ. Sunt namque nonnulli, qui cum mira Apostolorum opera audiunt, quod accepto Spiritu sancto mortuos verbo suscitarent, ab obsessis demonia pellerent, vmbra infirmitates amouerent, ventura quæque prophetando prædicerent, et vnigenitum verbum Dei, omnium gentium loquentes lingua prædicarent: quia has virtutes nunc in Ecclesia non vident, subtrahã iam ab Ecclesia supernam gratiam suspicantur, nescientes pensare quod scriptum est: Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Tunc quippe sancta Ecclesia miraculorum adiutorii indiguit, cum eam tribulatio persecutionis pressit. Nam postquam superbiam infidelitatis edomuit, non iam virtutum signa, sed sola merita operum requirit, quamuis et illa per multos cum opportunitas exigit, ostendit. Scriptum quippe est: Lingux in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus. Vbi ergo omnes fideles sunt, quæ causa exigit ut signa monstrentur? Vnde citius fortasse satisfacimus, si quid de ipsa apostolica dispensatione memoremus. Paulus namque egregius prædicator Melitem veniens, et plenam infidelibus insulam sciens, patrem Publij dyssenteria febribusque vexatum, orando saluauit, et tamen ægotanti Timotheo præcepit, dicens: Modico vino vttere, propter stomachum tuum, et frequentes tuas infirmitates. Quid est Paule, quod ægrum infidelem orando ad salutem reuocas, et tantum adiutorem Euangelij mote medici per alimenta curas? nisi quod idcirco sũt exteriora miracula, ut mentes hominum ad interiora perducantur: quatenus per hoc quod mirum visibiliter ostenditur, ea quæ admirabiliora sunt inuisibilia credantur. Signo quippe virtutis pater Publij sanandus fuerat, ut mente reuiuisceret, dum miraculo ad salutem rediret. Timotheo autem adhibendum foris miraculum non erat, qui iam totus intus viuabat. Quid est ergo mirum si propagata fide, crebro miracula non fiunt, quando hæc ipsi quoque Apostoli in quibusdam iam fidelibus non fecerunt? Eleuatis ergo celis, Dominus interiora considerat: quia et ablati summis prædicatoribus incessanter etiam infima nostræ infirmitatis curat. Et quasi subter celos lumen illius terræ terminos respicit: quia post sublimem vitam præcedentem, etiam peccatorum mores actusque gratiæ suæ illustratione comprehendit. Qui etsi virtutum signa nunc per vitam fideliũ crebro non exerie, ab eisdem tamen fidelibus per virtutem operum numquam recedit. Potest etiam lumen illius super terminos terræ ita intelligi, quod prædicator supernæ gratiæ dum gentes ad fidem colligit, intra semetipsam mundi limites claudit. Vel certe termini terræ sunt fines hominum peccatorum. Et sæpe contingit, ut plerique Deum deserant, et vitæ suæ tempora in deside-

tio

rijs

Arijs carnalibus expendant : sed tamen superna gratia respecti, in extremis suis ad Deū redeunt, quæ sint iudicia æterna cognoscunt, cunctaq. quæ se peruerse egisse meminerint, fletibus puniunt, atque hæc vere se insequi rectis operibus ostendunt. Quibus subsequente iustitia profecto totum dimittitur, quod ante deliquerunt. Hinc enim per prophetiæ spiritum Anna dicit : Dominus iudicabit fines terræ : quia nimirum antea vitam Deus non iudicat, quando posteriora peccatorum respectu supernæ pietatis illustrat. Hinc Moyses ait : Primogenita asini mutabis oue. Per asinum quippe immundicia, per ouem vero innocentia designatur. Asini ergo primogenita oue mutare, est immunda vitæ primordia in innocentie simplicitate conuertere : vt postquam illa peccator egit, quæ vt immunda Dominus respuit, ea iam agenda proferat, quæ Dei sacrificio imponat. Quia ergo post praua opera peccator conuertitur, et ab actionum suarum tenebris iuxta finem aliquando reuocatur, recte nunc dicitur : [Et lumen illius super terminos terræ.] Sed graui luctu afficit eadem gratia, quæ post facinora mentem replet. Nam male gesta ad memoriam reducit, sibiq. hominem quàm sit iuste damnandus ostendit. Vnde fit vt peccatum omne, quod se egisse reminiscitur, quotidianis fletibus insequatur : et quo magis valet iam quod iustum est cernere, eo ardentius appetit iniustum sese gemitibus punire. Vnde apte subiungitur :

1. Reg. 1. b

Exod. 13. b

Quod cum mentem hominis Deus ingreditur, continuo penitentia gemitus sequatur.

Caput

XII.

Post eum rugiet sonitus.] Quem enim Dominus illustrando repleuerit, eius vitam proculdubio in lamenum vertit, atque illuminatæ menti quo magis æterna supplicia insinuat eo hanc durius de transacta nequitia gemitibus fatigat, et dolet homo quod fuit : quia bonum iam incipit videre quod non fuit : odit qualem se fuisse meminuit, amat qualem se esse debuisset cognoscit, et solam iam poenitentiam amaritudinem diligit : quia caute considerat in quantis voluptatibus sua delectatione peccauit. Bene ergo dicitur : [Post eum rugiet sonitus :] quia cum mentem Deus ingreditur, constat proculdubio quod mox poenitentia gemitus sequatur, vt ei iam salubriter flere libeat, quæ prius de iniquitatibus flenda iucunditate gaudebat. Sed quo vberius culpa fletur, eo altior cognitio veritatis attingitur : quia ad videndum internum lumen polluta dudum conscientia lacrymis baptizata renouatur. Vnde post poenitentia rugitum apte subiungitur :

16

D*Quod actionem Spiritus sancti sine affectum eius nemo ad plenum inuestigat ; cum eadem actio per eundem Spiritum ordinata alijs in resurrectionem, alijs fit in ruinam.*

Caput

XIII.

Tonabit voce magnitudinis suæ.] Voce enim magnitudinis suæ Deus tonat, cum se nobis bene iam per lameta præparatis, quàm sit magnus in supernis insinuat. Quasi enim de celo tonitrus procedit, cum nos in curia negligentia, torpentes respectus gratiæ pauore subito percutit, atque in terra positi, sonum de superioribus audimus : quia terrena cogitantes, superni terroris sententiam repente pertimescimus, et mens bene iam de summis sollicita trepidat, quæ prius in infimis male secura torpebat. Sed istius visitationis occultæ quibus modis se nobis insinuet terror, ignoratur : neque ipsius mentis acie comprehenditur, cuius ad melius intentio commutatur. Vnde apte subiungitur : [Et non inuestigabitur, cum audita fuerit vox eius.] Vox Domini auditur, cum gratiæ eius aspiratio mente concipitur, cum insensibilitas occultæ furtiuitatis rumpitur et cor ad studium summi amoris excitatum, virtutis intimæ clamore penetratur. Sed istam vocem superuenientis spiritus quæ se in aures cordis insinuat, nec ipsa mens, quæ per hanc illustrata fuerit, inuestigat. Pensare enim non valet, inuisibilis virtus quibus sibi meatibus influat, quibus ad se modis veniat, quibus recedat. Vnde et bene per Ioannem dicitur : Spiritus ubi vult spirat : et vocem eius audis, sed nescis vnde veniat, et quo vadat. Vocem enim spiritus audire ; est vi compunctionis intimæ in amorem inuisibilis conditoris assurgere. Sed nemo scit vnde veniat : quia ignoratur per ora prædicantium, quibus se ad nos occasionibus fundat. Et nemo scit quo

Joan. 3. b

quo vadat: quia cum vnam predicationem multi audiant, intelligi proculdubio non potest quem deserens abiciat, aut cuius ingrediens in corde requiescat. Vna quippe res foris agitur, sed non per hanc vno modo intuentium corda penetrantur: quia qui inuisibiliter visibilia modificat, in humanis cordibus causarum semina incomprehensibiliter plantat. Hinc est quod resuscitato Lazaro multi crediderunt, sed tamen Iudeorum plurimi ad persecutionis zelum ex hac ipsa resuscitatione commoti sunt. Vnum ergo idemque miraculum, quod alijs lumen fidei praebeat, alios per inuidiae tenebras a lumine mentis excavit. Hinc est quod vterque latro, et eandem, et suae mortis similem mortem redemptoris vidit, sed cum superbiendo alter contumelias lacerare non timuit, quem timendo alter honoravit, atque in vna re vna vtriusque cogitatione non fuit: quia hanc internus arbiter inuisibiliter modificando distinxit. Sed hic occultae aspirationis modi, quia comprehendendi nostra cogitatione nequeunt, nimium divinae vocis vestigia nesciuntur. Bene ergo dicitur: Et non inuestigabitur cum audira fuerit vox eius. Vnde et adhuc subiungitur: [Tonabit Deus voce sua mirabiliter.] Voce sua Deus mirabiliter tonat: quia occulta vi corda nostra incomprehensibiliter penetrat. Quae dum latentibus motibus premit in timore, et format in amore, quanto ardore sequendus sit, aliquo modo silenter clamat, et fit cuiusdam impulsio nis nimietas in mente, cum nihil sonet in voce. Quae tanto apud nos valentius perfertur, quanto et ab omni exteriori strepitu aures nostri surdescere cordis facit. Vnde et anima ad semetipsam mox hoc intimo clamore collecta miratur, quod audit: quia vim compunctionis incognitae percipit. Cuius ipsa admiratio bene apud Moysen manna desuper veniente signatur. Dulcis enim cibus, qui de supernis accipitur, manhu vocatur. Manhu enim dicitur, quid est hoc? Et quid est hoc dicimus, quando hoc quod cernimus, nescientes admiramur. Supernum igitur manna anima percipit, cum per vocem compunctionis eleuata, nouam speciem internae refectiois obstupefecit, ut diuina dulcedine repleta, iure respondeat, quid est hoc? quia dum ab infima cogitatione suspenditur, ea quae de supernis conspiciunt, insolite miratur. Et quia cum hac voce corporis nostri surditas rumpitur, vetustae vitae protinus usus mutatur, ut anima superno spiritu afflata, et in summis appetat quae contemnerat, et coeternat in infimis, quae appetebat, recte subiungitur: [Qui facit magna et inscrutabilia.] Vt enim homo terrenis visibus deditus, iniquis desiderijs pressus subito ad noua effereatur, atque ad consuetam frigescat, exterioribus curis renunciet, in internis contemplationibus anhelet, quis hanc virtutem supernae vocis considerare sufficiat? Quis considerando comprehendat? Magna sunt quae per vocem suam Dominus facit, sed minus magna essent si percurtari potuissent. Facit ergo magna et inscrutabilia: quia ostendit foris perfectionem operis, sed later intus ipsa qualitas operationis. Voce sua foris etiam per Apostolos insonat, sed corda audientium per seipsum interiorius illustrat, Paulo attestante qui ait: Ego plantavi, Apollo rigauit: Deus autem incrementum dedit. Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Quamuis ergo nostris mentibus supernae vocis auditur non ipsi praebant, missi tamen sunt, ut verbis nobis exterioribus condescendant. Vade apte subiungitur:

Quod viri contemplatini, quorum conuersatio in caelis est, in finibus fratribus condescendunt, et in eorum amore liquefunt, irrigantes arida corda eorum, ut et ipsi fructificent Deo.

Caput XLIII.

Qui praecipit niui ut descendat in terram, et hiemis pluuijs, et imbri fortitudinis suae, [Quia Psalmista ait: Lauabis me, et super niuem dealbabor: quid hoc loco niuem, nisi per locum iustitiae candida accipimus corda sanctorum? Aquae autem ductae in superioribus constipantur, ut niues fiant. Sed cum haec ipsae niues ad terram veniunt, in aquarum iterum liquorem vertuntur. Aquae igitur sunt praedicatorum mentes: quae dum ad contemplanda superna se erigunt, altiori intellectu solidantur. Cumque in summa consideratione rapiuntur, virtutem confirmationis accipiunt. Sed quia adhuc in terris fraterna dilectione retinentur, semetipsas ab alto intellectu modificant, et infirmis humiliter praedicantes, more niuiam corda a renium liquant, rigant. Niues ergo ad terram de caelestibus veniunt, cum sublimia corda sanctorum, quae

Ioh. 11. f.

Luc. 23. f.

17

Exod. 16. d.

1. Cor. 3. b.

Psal. 50.

Idem infra cap. 17. hoc ipse lib. 2. c. 1.

- A** quæ iam solida contemplatione pascuntur, pro fraterna charitate ad humilia prædicationis verba descendunt. Sicut enim nix terram cum iacet operit, cum vero liquatur, rigat: ita sanctorum virtus per firmitatem suam apud Deum vitam peccatorum protegit, et per condescensionem suam, quasi liquefacta arentem terram, vt fructus proferat, infundit. Et quia aqua prius ab infimis trahitur, vt post a superioribus sparsa reddatur: sancti quique etiam cum in virtutis arce consistunt, vnde eleuati sunt considerant, ne alienæ infirmitatis abiecta contemnant. Quasi ergo aquæ ad terras, de quibus subleuata sunt, redeunt: dum condescendentes iusti peccatoribus, reminisci non desinunt, quod fuerunt. Certe aqua in terris adhuc Paulus fuerat, cum legem carnaliter sapiebat: sed ductus ad cælestia, in niuem versus est: quia quod prius infirmum sapuit, ad soliditatem veræ intelligentiæ commutauit, et tamen condescendens fratribus, quasi nix ima repetijt: quia et post virtutum culmina, quàm fuerat indignus agnoscit, dicens: Qui prius fui blasphemus et persecutor, et cer. Ecce quàm clementer suæ imbecillitati reminiscitur, vt aliorum æquanimiter infirma patiarer. 1. Tim. 1. 6
- B** us, quasi nix ima repetijt: quia et post virtutum culmina, quàm fuerat indignus agnoscit, dicens: Qui prius fui blasphemus et persecutor, et cer. Ecce quàm clementer suæ imbecillitati reminiscitur, vt aliorum æquanimiter infirma patiarer. 1. Tim. 1. 6
- Quasi enim ad terram, de qua sumpta fuerat post cælum aqua redijt, dum post tantæ suæ contemplationis arcana peccatorem se Paulus meminit, vt prodesse humiliter peccatoribus possit. Videamus itaque, aqua hæc in niui soliditatem vendita, qualiter trahatur ad summa, ait: Siue mente excedimus Deo. Videamus qualiter ad ima nix redeat, vt dum liquatur, infundat, ait: Siue sobrii sumus vobis. Videamus qua manu ducitur, vt et iacens eleuari valeat, et subleuata reuocari, ait: Charitas enim Christi vrget nos. Quia igitur charitas Christi, quæ sanctorum mentes ad superna subleuat, eas pio moderamine pro fraterna dilectione etiã ad humilitatem condescensionis formatur, recte dicitur: [Qui præcipit niui, vt descendat in terram.] Vbi aperte subiungitur: [Et hiems pluuijs, et imbri fortitudinis suæ.] Hiems quippe est vita præsens, in qua nos etsi iam spes ad superna erigit, adhuc tamen mortalitatis nostræ frigidus torpor astringit: quia scriptum est: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, et deprimit terrena habitatio sensum multa cogitantem. Habet autem hæc hiems pluuias, rectorum proculdubio prædicationes. De quibus videlicet, pluuijs per. Moysen dicitur: Expectemus sicut pluuiæ eloquium meum, et descendant sicut ros verba mea. Hæc nimium pluuiæ hiemi congruunt, ætate cessabunt: quia cum nunc carnalium oculis vita cælestis absconditur, necesse est vt sanctorum nobis prædicationibus irroretur. Cum vero æterni iudicii ætus incanderit, nullus verba prædicantium necessaria tunc habebit: quia veniente iudice, ad cor suum quisque reducit, vt sancta iam cum agere non valet, sentiat: et rectum quod sequi debuit, ex fortitudinis suæ pœna cognoscat. Vnde bene per Prophetam dicitur: Congrega eos quasi gregem ad victimam, et sanctifica eos in die occisionis. In die enim occisionis sanctificentur reprobi: quia tunc sancta quæ debuerunt, agere consentiunt: cum digna prauitatis suæ supplicia iam declinare non possunt. Quia autem prædicationes sanctæ cum vita præsentis, id est, pluuiæ cum hieme cessabunt, recte exeunti animæ, atque ad æternæ felicitatis æstiuæ properanti, sponsi voce suadentis dicitur: Surge, propterea amica mea, formosa mea, et veni. Iam enim hiems transijt, imber abiit et recessit. Transcunte quippe hieme, imber recedit: quia cum vita præsens peragitur, in qua nos ignorantæ nubilo, carnis corruptibilis torpor astringerat, omne ministerium prædicationis cessat. Clarius quippe per nos tunc videbimus hoc quod sanctorum vocibus nunc obscurius audimus. Præcipit igitur Dominus niui, et hiemis pluuijs, vt in terram descendant, dum aspiratione sancti Spiritus pro corrigendis peccatoribus corda sanctorum ad ministerium prædicationis humiliat. Vbi recte additur:

Quod alia sit prædicatione de infirmitate humanitatis, alia de fortitudine diuinitatis.
Caput XV.

E T imbrī fortitudinis suæ.] Imber quippe fortitudinis Dei, est prædicatione diuinitatis. Nā imber infirmitatis, est prædicatione eius incarnationis, de qua per Paulū dicitur: Quod infirmū est Dei, fortius est hominibus. Et rursum: Si crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei. Sic autē sancti viri humanitatis eius infirma prædicāt, vt auditorum suorum cordibus etiā diuinitatis fortia infundāt. Audiamus per tonitruum 1. Cor. 1. 2
2. Cor. 13. 6

Ioan. I. a

truum nubis, imbrem fortitudinis : In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum. Audiamus etiam imbrem infirmitatis: Verbum caro factum est, et habitauit in nobis. Audiamus imbrem fortitudinis: Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. Quod factum est, in ipso vita erat. Audiamus etiam imbrem infirmitatis: In propria venit, et sui eum non receperunt. Imbri ergo fortitudinis suæ præcipit, vt in terram descendat: quia sanctorum vocibus sic nobis humanitatis suæ infirma prædicat, vt nobis etiam mira, et fortia suæ diuinitatis innotescat. Sed cum virtutem nostri conditoris audimus, statim ad corda nostra, formidine compellente reducimur, et tantum super nos indicem perpendentes, quæ digne quæue egimus indigne, pensamus. Vnde et bene subiungitur:

Quid naturali ratione, quæ est lex mentis, et lege prædicationis, homini Deus quid agat, et quid mereatur, insinuat.

Capit

XXI.

Qui in manu omnium hominum signat, vt nouerint singuli opera sua.] Malum enim, quæ agunt homines, pensare contemnunt. Sed cum virtutem supernæ distractionis audiunt, prauorum operum hoc quod se deprimit, pondus agnoscunt. Prædicationis quippe verbis pulsati euigilant, vt pensent ad quæ supplicia sese antiquæ actionis meritum trahat. Dum ergo imber fortitudinis in terram descendit, in manu vniuscuiusque signatur, vt sua opera sciat: quia dum virtus incomprehensibilis maiestatis agnoscitur, ab vnoquoque subtilius sua vita pensatur. Quod tamen intelligi et aliter potest. Creator namque omnipotens a cunctis insensibilibus irrationabilibusque distinctam, rationabilem creaturam hominem condidit: quatenus quod egerit, ignorare non possit. Naturæ enim lege scire compellitur, seu prauum siue rectum sit, quod operatur. Nam ad iudicium pro actione cur venit, si potuit nescire quod egerit? Et ipsi ergo qui præceptis dominicis erudiri contemnunt, vtrum bona an mala sint quæ faciunt, sciunt. Nam si bona se facere nesciunt, cur de aliquibus factis in ostentatione gloriantur? Rursum si male se agere ignorant, cur in eisdem factis alienos oculos declinant? Ipsi enim sibi testes sunt: quia sciunt malum esse quod agunt, quod videri ab alijs verentur. Si enim veraciter malum esse non crederent, nequaquã hoc ab alijs videri formidarent. Vnde et bene per quandam sapientem dicitur: Cum sit timida nequitia, dat testimonium condemnationi: quia dum de facto suo conscientiam pulsans timor redarguit, ipsa sibi testimonium perhibet damnabile esse quod agit. Quo contra per Ioannem dicitur: Si cor nostrum non reprehendit nos, fiduciam habemus apud Deum. Fugiant ergo iniqui humanos oculos, semetipsos certe fugere non possunt. Quia enim malum quod faciunt nouerunt, habent testem conscientiam, habent iudicem rationem suam. In peccato igitur quod committunt, prius contra se iudicium suæ rationis inueniunt, et post ad distractionem æterni examinis perducuntur. Et hoc est fortasse quod per Psalmistam dicitur: Abyssus abyssum inuocat in voce cataractarum tuarum: quia dum miro ordine dispositionis occultæ malum non permittitur nesciri, quod agitur, et suo se iam iudicio peccator in conscientia condemnat, et post condemnationem propriam ad æterni iudicis sententiam properat. Abyssum ergo abyssum inuocare, est de iudicio ad iudicium peruenire. Eant ergo prædicatores sancti, redarguant facta peccantium, auditores autem praui contemnant verba iustorum, defendant quantum voluerint prauitates suas, atque impudenter gestas, impudentius defendendo multiplicent, certe ipsi sibi in conscientia testes sunt, quia excusabiles non sunt. Eo enim ipso quo rationabilem creaturam Deus hominem condidit, in manu omnium hominum signat, vt nouerint singuli opera sua. Sed quia Helii de prauitate singulorum sententiam protulit, illico ad ipsum prauitatis auctorem, per quem vnumquodque malum oboritur, mentis oculis defleuit: vt quia vno hoc versu praui capitis membra perstrinxerat, etiam hoc ipsum membrorum caput sub breuitate describat. Vel certe, quia superius nubium Dei virtutes intulerat, agit nunc vt contra bonorum vitam aduersarii impugnationes innotescat. Nam sequitur:

Quid

Quod in reproborum cordibus diabolus quasi in antro suo lateat.

Caput

XVII.

Ingreditur bestia latibulum suum, et in antro suo morabitur.] Quis alius nomine bestie, nisi antiquus hostis accipitur, qui deceptionem primi hominis seuus impetijt, et integritatem vite illius male suadendo laniavit? Contra quem Prophetæ vocibus de sancta electorum Ecclesia in antiquum statum restauranda promittitur: Et mala bestia non transibit per eam. Sed hæc bestia cum post redemptionis aduentum, post prædicatorum voces, quasi post tonitruum nubium in fine mundi illum damnatum hominem, qui Antichristus vocatur, invaserit: quid aliud quàm latibulum suum ingreditur, ut in antro proprio demoretur? Vas quippe illud diaboli, antrum ac latibulum bestie est, ut insidians hominibus viam huius vite carpentibus, in illo et per signa lateat, et per malitiam occidat. Qui tamen omnium reproborum corda etiam nunc priusquam a pertus appareat, possidet: eaq. per occultam malitiam quasi proprium antrum tenet, atque ad omne quod nocere bonis appetit, in eorum se obscuris mentibus abscondit. An Iudeorum persequentium corda, antrum huius bestie non fuerunt, in quorum diu consilijs latuit, sed repente vocibus erupit clamantium: Crucifige crucifige? Et quia ad lacerationem mentis pertingere tentando non potuit in redemptore nostro, ad mortem carnis anhelaui. Hæc nimirum bestia multa electorum corda tenuit, sed hanc ab illis moriens agnus excussit. Vnde et in euangelio dicit: Nunc princeps huius mundi eiecietur foras. Qui miro rectoq. iudicio dum confessiones humilium illuminans oculos descerens clausit. Vnde ei per Psalmistam dicitur: Posuisti tenebras, et facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestie silvarum: catuli leonum rugientes ut rapiant, et querant a Deo escam sibi. Tenebras quippe Dominus ponit, cum peccatis iudicia rependens, lumen suæ intelligentie subtrahit. Et nox efficitur: quia pravorum mens ignorantie suæ erroribus cæcatur. In qua omnes bestie silvæ pertranscunt, dum maligni spiritus sub opacitate fraudis latentes, in reproborum cordibus pravitates suas explendo percurrunt. In qua et catuli leonum rugiunt: quia nequissimarum, sed tamen eminentium potestatum ministri spiritus importunis temptationibus insurgunt. Qui ramen a Deo escam appetunt: quia nimirum capere animas nequeunt, nisi iusto iudicio prævalere diuinitus permittantur. Vbi et apte subiungitur: Ortus est sol, et congregati sunt, et in cubilibus suis collocaverunt: quia veritatis lumine per carnem apparente, a fidelium mentibus excussi, quasi ad cubilia sua reuerſi sunt, dum sola infidelium corda tenuerunt. Quod igitur illic leonum cubile, hic antrum bestie dicitur. Notandum vero magnopere æstimo quoddam bestia hæc non solum antrum suum ingredi, sed in eo etiam morari perhibetur. Aliquando namque etiam bonorum mentes ingreditur, illicita suggerit, temptationibus fatigat, rectitudinem spiritus ad delectationem carnis desistere conatur, delectationem quoque ad consensum perducere nititur: sed tamen resistente superno adiutorio prævalere prohibetur. Intrare ergo in mentes bonorum potest, sed in eis morari non potest: quia cor iusti huius bestie antrum non est. Quos enim quasi proprium antrum possidet, eorum mentes proculdubio immorans tenet: quia et prius in eis cogitationes vsque ad iniqua desideria; et post iniqua desideria vsque ad nequissima opera perducit. Neque enim student reprobi suggestiones eius recta iudicii manu repellere, cuius voluptatibus appetunt subdita delectatione seruire. Cumq. in eorum cordibus prauis quid oritur, mox per studium delectationis enutritur: et cum sibi minime resistitur, protinus ex consensu roboratur, statimq. consensus ad opus perducitur, opus vero etiam consuetudine grauat. Recte ergo in antro suo morari hæc bestia dicitur, quæ tam diu cogitationes reproborum tenet, quousque eorum vitam etiã aculeo prauis operis perforet. Vnde bene ad Iudæam Dominus per Prophetam dicit: Quousque morabuntur in te cogitationes noxiæ? Neque enim reprehendit, cur veniant, sed cur morantur. Et in bonis enim cordibus cogitationes illicitæ veniunt, sed tamen morari prohibentur: quia recti quique ne captiuandam domum conscientie præbeant, ab ipso cordis vestibulo surripuerit, ad consensum tamen ianuam non pertingit. Huic nimirum bestie impulsu subitæ formidinis victus, ianuam cordis Petrus negando aperuit, sed

S. Greg. Tom. 2.

liii

citius

19

Iſa. 33. 4

2. Th. 2. 13

Iſa. 19. 4

Mat. 4. 4

Iſa. 11. 2

Pſal. 103.

Ibid.

Hier. 4. 4

Mat. 16. 2

20 citius cognoscendo reſtitit, ſtendo clauſit. Quia vero antiquus hoſtis perſecutorum, A
corda non ſolum intrando tenuit, ſed etiam tenendo poſſedit, dicatur recte: [Ingre-
ditur beſtia latibulum ſuum, et in antro ſuo morabitur.] Quantum namque in Iudæo-
rum mentibus demorata ſit diſcimus, cum illorum conſilia atteſtatione euangelicæ
Ioan. 11. f. g
narrationis audimus. In illa namque deſcribitur cum redemptorem noſtrum viuifi-
care mortuos cernerent, in morte eius quanta anxietate crudelitatis inſanirent, quot
Mat. 26. a
expleri contra illum praua deſideria ardentem vellent, ſed tamen populum timerent: quod
Ioan. 18. f. g
quot occaſiones occidendi quærerent, et inuenire non poſſent: quot ad votum ſuæ ſæ-
uitiæ alienigenarum manibus uſi ſunt: quia cum quem legaliter interimere ipſi non
poterant, ſerendum gentibus tradiderunt, vt ex ſola poteſtate Romanus præſes age-
ret, quod ex ſola malitia vt agi debuiffet, ipſi anhelarent. Vnde et apte ſubiungitur:

*Quod Chriſtus Iudæis, qui zelo legis ſeruere videbantur, ſcandalum fuit: gentibus vero in-
fideliſtatis frigore torpentibus ſuſtitiſſa. Caput XVIII.*

Ab interioribus egreditur tempeſtas, et ab æſturo frigus.] Scriptura ſacra cum
contra æſtutum interiora memorat, diuerſam Aquilonis partibus Auſtri plagā
Supra. 9. a
designat. Vnde in hoc eodem libro ſcribitur: Qui facit æſtutum et orionas et interiora
Auſtri. Quia igitur interiora Auſtri ſol feruentior tenet, in æſturo vero curſum om-
nimodo non habet: interiorum nomine plebs Iudaica, æſturi autem vocabulo, hoc in
loco populus gentilis exprimitur. Hi enim, qui vnum atque inuiſibilem Deum noue-
rant, eiufdemq. legi ſaltem carnaliter ſeruiebant, quaſi ſub meridiano ſole feruentes
in fidei calore tenebantur. Gentiles autem quia nullam ſcientiam ſupernæ cognitionis
attigerant, velut ſine ſole frigidi ſub Aquilone remanebant. Quia vero tempeſtas C
impellit, frigus autem torpore opprimit, recte nunc dicitur: [Ab interioribus egre-
ditur tempeſtas, et ab æſturo frigus.] Ac ſi aperte diceretur: A Iudæis ſurgit mali-
tia perſequens, et a gentilibus poteſtas premens. Neque enim miracula fieri legis præ-
cepta vetuerant, et tamen Iudæi pro eiſdem miraculis interimere humani generis re-
demptorem quærebant. Vnde explere hoc, quod coeperant non valentes, ad Pilati præ-
torium currerunt, vt ipſe hunc perimeret, quem iniuſte perimere lex nulla cohibe-
ret. Ab interioribus ergo tempeſtas, atque ab æſturo frigus prodijt, dum quod Iudæa
ex inuidia petijt, hoc gentilis Iudæa ex Romana auctoritate perpetrauit. Vnde bene
21 contra hanc eandem adhuc inuidiam ſubditur: [Flante Deo concreſcit gelu.] Quia
quo fidelium cordibus Spiritus ſanctus aſpirauit, quo maiora virtutum miracula con-
tulit, eo infidelium mentibus grauioris inuidiæ torpor excreuit, atque inde contra
Deum plebs infidelis obduruit, vnde humilis populus anteactam duritiā, qua ſe aſtrin-
xerat, emolliuit. Deo enim flante in gelu verſi fuerant, qui viſis miraculis inuidentes
dicebant: Ecce totus mundus poſt eum abiit. Conſpiciebant ſigna, cernebant per mi-
niſtros eius miracula, totum iam mundum ſecuturum fidei prædicamenta præuide-
bant: et tamen quo ſanctus Spiritus mundum repleuerat, eo illorum mentes ærētius
inuidiæ malitia ligabat. Aqua ergo in gelu verſa fuerat, dum eunte poſt Deum mun-
do, Iudæa in inuidia pigra remanebat. Sed quia ſupernæ poteſtati ſuppetijt etiam tā-
ta crudelitatis duritiā ſoluere, atque ad amandum ſe corda infidelium liquare, poſt
hoc gelu mox bene ſubditur: [Et rurfum latiffime funduntur aquæ.] Poſt gelu quip-
pe Dominus latiffimas aquas fudit: quia poſtquam Iudæorum ſtuitiā uſque ad mor-
tem pertulit, eorum corda protinus ab infidelitatis duritia, amoris ſui aſpiratione li-
queſcit, vt tanto poſt deſiderabilius ad obediendum current, quanto præceptis illius
prius obſtinatius reſtiſſent. Vnde bene per quendam ſapientem dicitur: Sicut glacies
in ſereno, ſic reſoluentur peccata tua. Ab hoc frigidi torporis gelu ſolui Propheta de-
ſiderauerat, cum dicebat: Conuerſe Domine captiuitatem noſtram, ſicut torrens in
Auſtro. De his aquis, id eſt, ad Deum concurrentibus populis, rurfum dicitur: Mittet
verbum ſuum et liquefaciet ea, ſtabit ſpiritus eius, et fluent aquæ. Aquæ de gelu cur-
runt: quia plerique ex duris perſecutoribus magni prædicatores ſunt. Gelu igitur in
aqua liquatur, cum torpor intēni frigoris ad irrigandum vertitur prædicatione. An
Paulus gelu non erat, qui acceptis epiſtolis Damafcum pergens, in corde fidelium,
quafi in terra iactata verbi Dei ſemina, ne ad perfectionem operum ſurgerent, reſtringe-
re

A gere quærebatur? Sed gelu hoc in aquam rediit: quia quos perſequendo prius premere ſtudit, hos poſtmodum fluentis ſanctæ exhortationis inſudit, vt tanto vberior electorum meſſis exurgeret, quanto hanc imber Dei etiam ab ore perſecutoris irrigaret. Vnde et bene ſubditur:

Quid meſſis eccleſiaſtica operarios deſiderat, quorum complatur doctrina, et exemplis proficiunt. **Caput XIX.**

Frumentum deſiderat nubes:] Quid enim electi quique ſunt, niſi frumenta Dei caeleſtibus horreis recondenda? Quæ nunc in tritura areæ paleas tolerant: quia in hac purgatione ſanctæ Eccleſiæ mores contrarios reproborum portant, quouſque hæc internus agricola veſtigio luſidij dirimat, et in ſuperna habitacula electos ſuos quaſi mundatam grana ſuſcipiens, æternis paleas ignibus tradat. Vnde bene per Ioannem dicitur: Cuius ventillabrum in manu ſua, et permundabit aream ſuam, et congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Sed hoc frumentum quouſque ad perfectionem fructum veniat, nubium pluias exſpectat, vt ereſcat: quia bonorum mens prædicatorum verbis inſunditur, ne ab humore charitatis deſideriorum carnalium ſole ſiccetur. Hoc frumentum ſupernus agricola in mundo ſurgere ac nubes deſiderato conſpexerat, cum dicebat: Meſſis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate autem Dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam. Qui igitur hic frumentum, illic meſſis, qui vero hic nubes, illic operarii vocantur: quia prædicatores ſancti et nubes ſunt et operarii, nubes videlicet per doctrinam,

C operarii per vitam: nubes quia verbis inſuunt, operarii quia non deſinunt agere quod loquuntur. Vnde et ſubditur: [Et nubes ſpargunt lumen ſuum.] Nubes enim lumē ſpargere, eſt prædicatoris ſanctos exempla vitæ et loquendo et agendo dilatare. Sed quæ amaliſ annunciationis intimæ lumen ſpargant, non tamen ad conuerſa omnium quæ appetunt corda perueniunt. Nam ſequitur: [Quæ luſtrant cūcta per circuitum, quocumque eas voluntas gubernantis duxerit.] Sæpe enim prædicatores ſancti exhortari quosdam volunt, ſed nequeunt. Sæpe quosdam declinare appetunt, ſed tamen internæ inſtigationis impulſu exhortari eos inſantiſſime compelluntur. Videamus nubem Dei quo modo gubernantis manu et ad ea, quæ non appetit, ducitur, atque ab impulſu ſuo iterum gubernantis manu retinetur. Certe Paulus cum veſtimenta ſua excutens a Corinthiis diſcedere veller, audiuit: Noli timere, ſed loquere, et ne taceas,

D propter quod ego tecum ſum, et nemo apponetur tibi vt noceat te, quoniam multus eſt mihi populus in hac ciuitate. Rurſum cum ad Theſſalonicenſes voluiſſet ire, reſtentus eſt, dicens: Volui venire ad vos ego quidem Paulus, et ſemel et iterum, ſed impediuit me ſatanas. Neque enim per ſemetipſum ſatan præpedire tanti Apoſtoli vias potuit, ſed occultæ diſpenſationis viſibus dum aduerſatur, ac ſciens deſeruiſſet, vt nimirum Paulus dum ad alios veller accedere, nec valeret, eis, a quibus recedere non poterat, apcius prodeſſet. Nubes igitur Dei cuncta per circuitum luſtrant: quia prædicationis luce mundi fines illuminant. Sed quia diuinis nutibus ſubditæ nequeunt exple-re quod volunt, ire non poſſunt, niſi quo eas voluntas gubernantis duxerit. Vnde et adhuc ſubiungitur: [Ad omne quod præcipitur eis ſuper faciem orbis terræ.] Sæpe enim cum gubernantis voluntate perducuntur, aliter agere appetunt, ſed aliter diſponuntur. Nam plerumque quosdam auditores ſuos ſtudent blande corrigere, et tamen eorum ſermo in aſperitatem ducitur. Plerumque quosdam ſecare aſpere appetunt, ſed tamen eorum rigor per manſuetudinis ſpiritum reſrenatur. Sicur ergo non poſſunt ire quo volunt, ira etiam nequeunt agere ſicut volunt. Quia enim eos internus arbiter tenet, cum mittit, ira illos etiam modificans ſuſcipit cum perducit, vt aliquando in cogitatione alia diſponant, ſed alia in opere peragant, aliquando aliter inchoant, ſed aliter conſummant. Quia igitur iuxta hoc quod ſibi præcipitur ſeruiunt, dicatur recte: [Quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis ſuper faciem orbis terræ.] Eo enim appetiorem viam prædicationis inueniunt, quo ad hanc non ſuis, ſed præceptoris ſui nutibus ducuntur. Vnde adhuc ſubditur:

Quid fecundum gratiam Dei, verbum fidei ad vniuersos peruenit et profectus infusio, neque volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Caput XX.

Sicut in vna tribu, siue in terra sua, siue in quocumque loco misericordie sue eas infert inueniri.] Vna tribus profecto Iuda intelligitur, quæ in scriptura sacra clara ac multiplex præ ceteris memoratur. Quæ in hoc, quod ex se redemptoris nostri carnem protulit, speciale præ omnibus munus accepit. Terra autem Dei, simul omnis Iudæa nominatur. Quæ tunc ei fidei sue fructum protulit, cum totus sub idolorum cultu delapsis gentibus mundus errauit. Locus autem misericordie Dei est ipsa gentilitas, cuius culpas districtus iudex si iuste animaduerneret, ad reconciliationem gratiæ numquam veniret. Quæ cum nulla apud Deum merita habuit, reconciliationis tamen gratiam ex sola misericordia accepit. Vnde per Paulum dicitur: Gentes autem super misericordia honorare Deum. Vnde rursus scriptum est: Qui quondam non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiæ consecuti. Nubes ergo suas Deus ducit, siue in vna tribu, siue in terra sua, seu in quocumque loco, misericordie sue eas infert inueniri: quia prædicatores veteris noui testamenti aliquando soli tribui Iudæ contulit, et Israel pene totum ex praua regum gubernatione reprobaui. Aliquando et in terra sua has plueri nubes facit: quia eundem Israeliticum populum ad antiquam gratiam post correptionem captiuitatemque reuocauit. Aliquando de loco sue misericordie eas clarescere voluit: quia per prædicatores sanctos etiam gentibus virtutum miracula ostendit, vt sola misericordia a iugo erroris absolueret, quos in gentiæ perfidiæ ira deprimebat. Sed ecce Heliu quia futura per propheticum spiritum, sensit, quia multa sublimiter protulit, vir arrogans elationis sue pondere lassatus non valet portare quæ dicit. Nam per iactantiam proutius adiungit: [Ausculta hæc Iob, sta et considera miracula Dei.] Quasi in comparatione sui iacentem vidit, quem ad verba tantæ prædicationis vt staret admonuit. Quamuis et per hoc quod dicit: [Ausculta.] Grauem beato Iob contumeliam irrogat: quia, sicut iam de illo et superius diximus, arrogantia minoris est, auditum sibi velle extorquere maioris. Sed licet Heliu bona quæ dicit, nesciat pensare cui dicit, nos qui eruditi ab hominibus quærimus, indagare verba doctrinæ illius subtiliter debemus. Nam magna fortassis virtutis arte dicitur: [Sta et considera miracula Dei.] Sunt nonnulli quippe, qui Dei miracula iacentes considerant: quia operationis eius potentiam non sequentes admirantur. Stare quippe est recta agere. Vnde et per Paulum dicitur: Qui se existimat stare, videat ne cadat. Et sæpe quidem superna iudicia mirantur, prædicamenta cælestis patriæ cum audiunt diligunt, mira opera internæ dispositionis obstruunt: sed tamen amando et viuendo ad hæc eadem opera assurgere negligunt. Iacentes ergo Dei miracula considerant, qui eius potentiam sciendo pensant, sed viuendo non amant. Per contemplationem quidem in consideratione oculos tendunt, sed tamen per intentionem sese a terra non erigunt. Vnde bene in Balaam exprobratione dicitur: Qui cadens apertos habet oculos. Multa namque de aduentu redemptoris dixerat, et quæ in nouissimis temporibus erant ventura præuidebat, sed tamen ei viuendo assurgere noluit, quem præuidendo prædicauit. Iacens apertos oculos habuit, cum eius mentem et prophetia ad cælestia tenderet, et auaritia in terra retineret. Iacens apertos oculos habuit: quia cum videre de superioribus potuit, quem prostratus in infimis non amauit. Heliu ita quæ, qui beatum Iob nequaquam credidit viuendo tenuisse quod dixit, quasi admonens dicit: [Sta et considera miracula Dei.] Quem adhuc de venturis discutit, et quasi de ignorantia humilians adiungit:

Quid nisi prædicatores loquendo prodant quales intus sint, aut reliquis hominibus similes, aut longe dissimiles videantur.

Caput XXI.

Nunquid scis quando præceperit Deus pluuijs, vt ostenderent lucem nubium eius?] Si nubes sancti prædicatores sunt, pluuiæ nubium sunt verba prædicationum. Sed nubes cum per aëra transiunt, nisi pluuiæ deorsum veniant, nescietur quantæ aequum immensitatem portant. Nisi coruscus sol inter pluuias erumpat, intelligi non valet quid

Rom. 1. 5.
1. Pet. 3. 6.

23

1. Cor. 10. 6.

Num. 14. 6.

A quid in eis etiam claritatis lateat: quia nimirum prædicatores sancti si taceant, et nequaquam loquentes offendant, quanta sit cælestis spei claritas, quam in cordibus gestant, aut reliquis hominibus similes, aut longe his despectiores videntur. Cum autem aperire per prædicationem coeperint quæ sit supernæ patriæ remuneratio, quam intrinsecus tenent, cum persecutione pressi, in qua virtutis arce profecerint, innotescunt, cum visione despecti, loquendo insinuant unde timeantur, ipsæ quæ de nubibus influunt pluuiæ, lucem nobis earundem nubium ostendunt. Per verba enim prædicato- rum agnoscimus, ut in eis claritatem vitæ, quam appetunt, cum magna humiliter veneremur. Hanc nimirum lucem Paulus discipulis ostendebat, cum diceret: Vt scia- tis quæ sit spes vocationis eius, quæ diuitiæ gloriæ hereditatis eius in sanctis, et quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus. Hanc lucem Corinthi per scriptorum verba, quasi per pluuiæ guttas agnouerant, cum dicebant: Epistolæ graues sunt et fortes, præsentia autem corporis infirma et sermo contemptibilis. Sed plerumque prædicatores sancti ostendere semetipsos ut profint cupiunt, nec ta- men possunt. Plerumque latere, ut quieti sint, appetunt, nec tamen permittuntur. Ne- mo igitur scit quando lucem nubium pluuiæ ostendant: quia nemo comprehendit, quando Deus virtutem prædicationis præbeat, ut prædicantium gloria clarescat. Di- cit ergo: [Nunquid scis quando præceperit Deus pluuijs, ut ostenderent lucem nubium eius:] Ac si aperte dicat: Nunquid si venturos in mundo prædicatores iam conspicias, quādo eos ad prædicandū Dominus repletionē sancti Spiritus impellat, quibusve mo- dis eorū vitæ claritatē mundo innotescat, apprehendis? Unde adhuc apte subiungitur,

Eph. 1. 6

1. Cor. 10. 8

24

Supra t. 1. p. 5
c. 1. d. 116.

*Quod in doctrina euangelica angustæ semitæ sunt regulæ continentia, et perfecta scien-
tia sit, de profectu virtutum, non in se, sed in Domino gloriari.*

Caput

XXII.

Nunquid nosti semitas nubium magnas et perfectas scientias?] Habent istæ nubes semitas subtilissimas, scilicet sanctæ prædicationis vias. Angusta quippe porta est, quæ ducit ad vitæ. Eos ergo per semitas astringunt, qui ab intentionis eorū tramite per lata mundi desideria euagando non exeunt. Arcta enim bene viuendi censura non est ampla via, sed semita, in qua prædicator quisque studiose costringitur. Quia sub præceptorū custodia sollicitè coangustatur. An non quasi quædam angustia est itineris, in hoc quidem mundo viuere, sed de huius mundi concupiscentia nihil habere, aliena non appetere, propria non tenere, laudes mundi despicere, et pro Deo opprobria amare, glo- riam fugere, despectum sequi, adulantes despicere, despicientes honorare, mala nocen- tium ex corde dimittere, et erga eos dilectionis gratiā immobilem in corde retinere? Quæ videlicet omnia semitæ sunt, sed magnæ: quia quanto in præsentī vita pro ipsa vi- uendi custodia angustæ sunt, tanto amplius in æterna retributione dilatantur. Vnde et bene subditur: [Et perfectas scientias.] Perfecta quippe scientia est, et cuncta hæc so- licite agere, et se de suis meritis scire nihil esse. Vnde et ipsæ nubes de hac perfecta sci- entia docentur, cum eis voce veritatis dicitur: Dum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus. Perfecta scientia est scire omnia, et tamen iuxta quæ- dam modum scientē se esse nescire: quia etsi iam Dei præcepta nouimus, etsi iam virtu- tem verborum illius sollicita intentione pensamus, etsi iam quæ intellexisse nos credi- mus, agimus: adhuc tamen acta eadem qua distinctione examinis sunt discutienda ne- scimus, necdum Dei faciem cernimus, necdum occulta eius consilia videmus. Quanta ergo est nostra scientia, quæ quousque mortalitatis nostræ pondere premitur, ipsa suæ incertitudinis nubo cæcatur? De qua bene per Paulum dicitur: Qui se existimat sci- re aliquid, nondū cognouit quemadmodum oporteat cum scire. In hoc itaque mundo dum viuimus, tunc perfecte quæ scienda sunt scimus, cum proficientes per intelligen- tiā, nihil nos perfecte scire cognoscimus. Dicitur igitur: Nunquid nosti semitas nubium magnas et perfectas scientias?] Ac si aperte dicat: Nunquid iam summa acta prædi- cantium conspicias, qui postquam per scientiam ad alta se eleuant, deorsum se humiliter per cognitionem suæ ignorantie inclinant? Quod quia solo sancti Spiritus dono agi- tur, ut humanum cor non solum de scientia, sed etiam de ipsa sua ignorantia perfe- cte doceatur, et calore amoris ad superna ferueat, dum minora esse quæ cognouit, in infimis pensat, recte subiungitur:

Mat. 7. b

Lut. 17. 6

1. Cor. 8. 3

*Quod doctorem et auditorum concordia qua mutua charitate coalefcit, ex Spiritu
fancto eſt.* Caput XXXIII.

Nonne veſtimenta tua calida ſunt, cum perflata fuerit terra Auſtro?] Sæpe bea-
tum Iob figuram ſanctæ Eccleſiæ tenere iam diximus. Veſtimenta vero Eccleſiæ
ſunt omnes, qui ei fidei adunatione iunguntur. De quibus eodem Eccleſiæ per Pro-
phetam Dominus dicit: Viuo ego: quia omnibus his velut ornameto veſtieris. Per
Auſtrum vero qui nimirum calidus ventus eſt, non immerito Spiritus ſanctus designa-
tur, quo quiſque dum tangitur, ab iniquitatis ſuæ torpore liberatur. Vnde bene in
Canticis Canticorum dicitur: Surge Aquilo et veni Auſter, perfla hortum meum, et
fluant aromata illius. Aquilo enim iubetur vt furgat, vt nimirum is, qui mortalium
corda reſtringit aduerſarius ſpiritus, fugiat. Auſter enim venit et hortum perflat,
vt eius aromata diffuant: quia per aduenum ſancti Spiritus dum mens hominum
repletur, ex ea mox opinio virtutum aſpergitur, vt iure iam ſanctorum lingua quaſi
hortus Auſtro perflatus, dicat: Chriſti bonus odor ſumus Deo. Veſtimenta ergo ſan-
ctæ Eccleſiæ calida ſunt, dum terra Auſtro perflatur: quia hi qui ei per fidem inhæ-
rent, feruentibus charitatis ſtudijs inardeſcunt, dum eorum mens ſancti Spiritus af-
flatu perfunditur. Quod quidem et de eodem beato Iob nil obſtat intelligi: quia ſic
hæc generaliter in ſancta Eccleſia dicimus, vt tamen per membra eius ſingula ſpeciali-
ter teneamus. Vnuſquiſque enim, qui recte vivit, atque hoc et alios docere conſuevit,
quaſi tot veſtimenta habet, quor auditoros ei concorditer inhærent. Natura namque
veſtimentorum eſt, vt per ſemetipſa calere non poſſint, ſed adiuncta viventi corpori,
dum exhalantes membrorum poros contegunt, emanantem ab intimis calorem pre-
munt, quo nimirum calore hæc eadem veſtimenta caleſcunt, ſed calefacta calorem
quem acceperint, retinendo ad corpus reddunt. Quid ergo per veſtimenta viventi
corpori adhærentia, niſi diſcipulorum vita magiſtris bene viventibus coniuncta ſig-
natur? Quæ quaſi per poros calorem accipit: quia ad amorem Dei et exemplo adio-
nis, et impulſu exhortationis igneſcit. Quæ velut frigus proprium expellit, dum a
priſtina iniquitate diſcedit, calorem quem acceperit retinet: quia in eo quem prædican-
do ſumpſerit, feruore conualeſcit. Doctores autem ſancti dum auditores ſuos in amo-
rem Dei proficere ſentiunt, ipſi amplius in doctrinæ virtute ferueſcunt, et quia eos
ad ſumma inardeſcere et ferueſcere conſpiciunt, ad prædicanda bona cæleſtis patriæ
validius ſuccenduntur. Qui etſi quando pro eo quod adhuc vitam corruptibilem hu-
manæ infirmitatis agunt, de qualibet culpa ſaltem tenuiter in opere, in locutione, in
cogitatione tentantur, diſcipulorum ſuorum proſectum conſpiciunt, et ipſi vel in
minimis eſſe reprehendiſſes erubeſcunt: ne qua forte exempla tortitudinis præbeant
eis, quos prædicationis voce ad regulam intimæ reſtitutionis vocant. Dum ergo verbo
doctorem accenduntur auditores, quaſi ex viventi corpore veſtimenta caleſcunt.
Sed dum ex proſectu auditorum etiam vita docentium proficit, quaſi ex calefactis veſ-
timentis calor ad corpus redit. Sed nequaquam ſibi doctores tribuant, quod per ex-
hortationem ſuam ad ſumma proficere auditores vident: quia niſi Spiritus ſanctus
eorum corda repleat, ad aures corporum vox docentium incaluſum ſonat. Formare
enim vocem magiſtri exterius poſſunt, ſed hanc imprimere interius non poſſunt.
Neque enim qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus.
Dicatur ergo: [Nonne veſtimenta tua calida ſunt, cum perflata fuerit terra Auſtro?]]
Quia nimirum tunc auditores, qui iam bene viventibus doctores inhærent, calorem
ſuperni amoris accipiunt, cum per afflatum ſancti Spiritus excitantur, ac ſi aperte
beato Iob diceret: Incaluſum tibi tribuis, ſi quos per te profeſſe in virtutibus contem-
plar: quia hi, quos per te incaluſiſſe æſtimas, niſi eos Spiritus ſancti feruor attingeret,
frigidi in ſua inſenſibilitate remanerent. Poſtquam vero hæc fortiter dixit, per ar-
rogantiam leuiter motus, irriſionis illico verba ſubiungit dicens:

*Quod ſancti angeli hoc in munere retributionis acceperunt à Deo, vt ad peccatum ultra
moneri non poſſint.* Caput XXXIII.

Tunc forſitan cum eo fabricatus es cælos, qui ſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt.] Poſ-
ſunt per cælos hi, qui in cæleſtibus ſunt conditi, angelici ſpiritus designari. Vnde
et in

- A** et in oratione nostra dicere voce veritatis instruimur: Fiat voluntas tua sicut in cælo *Mat. 6. b*
et in terra: vt nimirum voluntas Dei, sicut a superiori creatura agitur, ita in omnibus
etiam ab humana infirmitate seruetur. De quibus bene dicitur: [Qui solidissimi
quasi ære fusi sunt.] Natura namque æris est rubigine difficile consumi. Et virtutes
angelicæ, quæ in diuino amore fixæ persisterunt, lapsis superbientibus angelis, hoc
in munere retributionis acceperunt, vt nulla iam rubigine surripientes culpæ mor-
deantur, vt in contemplatione conditoris sine felicitatis fine permaneant, et in hoc
quod sunt conditæ, æterna stabilitate subsistant. Quod bene apud Moysen ipsa de mû- *Gen. 1. a*
di origine historię verba testantur, cum et prius factum cælum dicitur, et hoc idem
postmodum firmamentum vocatur: quia videlicet natura angelica, et prius subtilis
est in superioribus condita, et post ne vmquam potuisset cadere, mirabilius confirma-
B ta. Possunt etiam per cælos, vt sæpe diximus, electorum mentes exprimi, a cunctis ter-
renis contagijs intimo amore suspensæ. Qui quamuis corpore degant in infimis: quia
tamen corde iam in hærent summis veraciter dicunt: Nostra conuersatio in cælis est. *Phil. 3. d*
Qui solidissimi vt ære fusi sunt: quia ab integritate cœptæ fortitudinis, nulla mutabi-
litate rubigine consumuntur. Quibus et fortiter contra aduersa durantibus auctoris
voce dicitur: Vos estis amici mei, qui permanistis tecum in temptationibus meis. *Luc. 22. c*
Quamuis doctus et arrogans cum irridere sanctum virum nititur, irrisioni suæ fortia
dicta permisceat, a dictis tamen fortibus semper ad superuacua verba relabitur. Nam
iterum eum deridendo subiungit: [Ostende nobis quid dicamus ei, nos quippe inuolu-
uimur tenebris.] Ac si dicat: Tu qui iam magna intelligentiæ luce perfrueris, doce-
re nos, qui ignorantie tenebris inuoluimur, debes. Qui mox ab irrisione resiliens, despi-
C ciendo subiungit: [Quis narrabit ei quæ loquor?] Ac si aperte dicat: Quæ ego ei de
suis laudibus acute sentiens non audita loquor: quis hæc narrare vel postquam audie-
rit potest? Sed quia cum doctrina et arrogancia in vnus mentis habitatione confligit,
a loquentis ore non solum sonat viuendi leuitas, sed etiam grauitas sentiendi, postquã
Helii per arrogantiam leuiter intumuit, dicens: Quis narrabit ei quæ loquor? mox
per doctrinam subdidit:

Quid ineffabilis sit Deus, et scrutator maiestatis apprimatur a gloria.
Caput XXXV.

- D** Et iam si locutus fuerit homo, deuorabitur.] Omne quod aliquid deuorat, hoc *26*
introrsus trahens, ab intuentium oculis occultat, et rem, quæ videri in superficie
potuit, in profundum rapit. Homo igitur cum de Deo tacet, per rationem, in qua est
conditus, esse aliquid videtur. At si loqui de Deo cœperit, illico quàm sit nihil ostendit:
quia magnitudinis illius imensitate deuoratur, et quasi in profundum raptus
absconditur: quia fari ineffabilem cupiens, ipsa suæ ignorantie angustia deglutitur.
Loquitur enim caro de spiritu, circumscriptus spiritus de incircumscripto, creatura
de creatore, temporalis de æterno, mutabilis de immutabili, mortalis de viuificante:
et cum in tenebris positus internum lumen sicut est nesciat, homo de æternitate disse-
rere cupiens, cæcus de luce loquitur. Si ergo locutus fuerit homo, deuorabitur: quia si
effari homo æternitatem sicut est appetit, etiam hoc sibi subtrahit quod de illa vel tacit-
us sentit. Sed ecce æternitas tunc hominibus vere innotuit, cum se eis humanitate
E suscepta monstrauit. Quæ quia necdum reuelata fuerat, de eisdem hominibus recte
subiungitur. [At nunc non vident lucem.] De qua nimirum luce etiam per Prophe-
tam dicitur: Populus, qui ambulat in tenebris, vidit lucem magnam. Sed hæc eadem *Isa. 9. a*
lux qualiter ab hominibus videatur, insinuat, cum protinus subdit: [Subito aer cogi-
tur in nubes.] Aer quippe ipsa sua tenuitate spargitur, vt nulla firmitate solidetur.
Nubes autem tanto firmiores sunt, quanto deniores. Quid ergo per aerem nisi men-
tes secularium designantur, quæ in numeris huius vitæ desiderijs deditæ, huc illucque
more aeris fluidæ disperguntur? Sed aer in nubes cogitur, cum fluxum mentes per su-
perni respectus gratiam virtutis soliditate roborantur, vt intra sinum cordis recta sen-
tienti se colligant, et in vanis cogitationibus non liquefiant. Aer Petrus fuerat, cum *Mat. 4. c*
per terrena desideria sparsus eum quasi aura transiens pro vita carnis cura piscatio-
nis agitabat. Aer etiam apostoli omnes extiterant, qui iam per legem alta didicerant, *Ibid.*
sed

fed necdum per fidem firma fapiebant. Subito autem aer in nubes coactus est: quia per refpectum fupernæ gratiæ, fluxa corda pifcantium in foliditatem verfa funt prædicatorum, vt eorum infirmæ cogitationes fortia fentiendo denefcerent, ac more nubium aquas fcientiæ caperent, et fubter iacentem terram verbis prædicationis irrigarent, quo peractò minifterio, ad cæli fecreta recurrerent, atque ad æternam requiem finito labore peruenirent. Vnde et bene mox fubditur: [Et ventus tranfienf fugabit eas.] Ventus quippe eft tranfienf, vita præfens. Ventus ergo tranfienf nubes fugat: quia mortalif vitæ percurrens prædicatores fânctos a noftris oculis corporaliter occultat. Ventus ergo tranfienf nubes fugat: quia vitæ temporalis excurfus a carne a poftolos fubtrahit, et eos a terræ fuperficie in fecreta requie quafi in cælorum cardine abfcondit. Sed quia vfque ad mortem prædicare non definunt, præfentis vitæ fpatium more nubium cum verborum pluuiâ excurrunt, quid eorum laboribus in fâncta Ecclefia agatur, adiungit, cum protinus fubdit:

Quid filij regni in tenebras exteriores proiectis, multi ab Oriente et Occidente quafi aurum in thefauros venerunt: et multus ex hoc nobis fit timor, quoniam non intelligimus cur reprobo trunco, in ramis infaufis complacuit ei.

Caput

XXVI.

Ifo. 4. d

Thren. 4. d

Act. 17. d

Ifo. 43. 10

Supra c. 10. d
ausf. d. lib.

Act. 10. d

Ibid. b

AB Aquilone aurum veniet.] Quid per Aquilonem nifi peccati frigore constricta gentilitas defignatur? quam ille fubi iugo fuæ tyrannidis tenuit, qui fuperbiens dixit: Sedebo in monte teftamenti, in lateribus Aquilonis, afcendam fuper altitudinẽ nubium, fimilis ero Altiffimo. Quid vero auri nomine, nifi animæ fideles exprimuntur? De quibus per Hieremiam dicitur: Quo modo obfcuratum eft autem, mutatus eft color optimus? Aurum quippe obfcurarum doluit: quia in quibufdam claritatẽ innocentie verfam in culpæ nigredinem vidit. Ab Aquilone ergo aurum venire dicitur: quia per refpectum gratiæ redemptoris, a gentilitate dudum perfidiaz torpore frigida, intra fânctam Ecclefiam periofa Deo vita fidelium multiplicatur. Ab Aquilone etenim aurum venit, cum a hifpif idolorum cultoribus vera in Domino fides clarefcit. Sed conuerfis ad fidem gentibus, Iudæa contradicit, et ad præmiorum retributionem cæleftium dedignatur fufcipere eos, qui dudum fuerant cultores idolorum. Vnde poft conuerfionem gentium Petro dicitur: Quare introifti ad viros præputium habentes, et comeditifti cum eis? Quo contrâ recte per Ifaiam Dominus dicit: Dicam Aquiloni: Da, et Auftrum: Noli prohibere. Sicut enim per Aquilonem gentilitas, fic per Auftrum Iudæa fignatur. Quæ quafi meridiano fole incaluit: quia redemptore in carne apparente, feruorem fidei prima fufcepit. Aquiloni ergo, da, dicitur, cum auferre Deo fuæ fidei munera gentilitas imperatur. Auftrum autem iubetur ne prohibeat quia Hebræis in fide confidentibus præcipitur, ne vitam gentium repellente condemnent. Vnde hic quoque quia dictum eft: Ab Aquilone aurum veniet, apte fubiungitur: [Et a Deo formidolofa laudatio.] Sic enim formidolofa laudatio a Deo venire dicitur, ac fi ab his, qui in parte Dei funt, id eft, a fidelibus venire diceretur. Auro igitur ab Aquilone veniente, a Deo formidolofa laudatio prodijt: quia dum claritatem fuæ fidei gentilitas obtulit, multitudo Hebræorum fidelium diuina iudicia pertimescendo laudauit. Sed quo modo ab Aquilone veniat aurum, quo modo ab his, qui fub Deo funt, formidolofa laudatio erumpat, ipfa nobis hiftoria facri eloquij oftendit. Scriptum quippe eft: Cornelius centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religiofus et timens Deum cum omni domo fuâ, faciens eleemofynas multas plebi, et deprecans Deum femp, vidit in vifu manifefto, quafi hora diei nona, angelum Dei introeuntem ad fe, et dicentem fibi: Corneli. At ille intuens eum, timore correptus dixit: Quis es Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ et eleemofynæ tuæ afcenderunt in memoriam in confpectu Dei. Aurum ergo ab Aquilone venit, dum in confpectu Dei ex gentibus cum eleemofynis veniens oratio afcendit. Quod cum Petrus fratribus retuliffet, quo modo vel Cornelius angelum, vel ipfe de cælo fubmitti ad fe linteum cum beftijs reptilibus ac volatilibus vidiffet, vel quo modo Spiritus fânctus etiam ante baptifma gentilium corda perfuderit, qui numquam in Iudæorum mentibus nifi poft aquam baptifmatis venit, protinus fcriptum eft: His auditis tacuerunt, et glorificauerunt.

A tunc Deum dicentes: Ergo et gentibus Deus poenitentiam ad vitam dedit. Multitudo ergo fidelium formidolosam Deo laudem obtulit, quæ saluat gentibus, a suo se murmure, dona celestis gratiæ admirando, compressit. Vnde ipse quoque Petrus miraturus dicens: In veritate comperi, quod non est personarum acceptor Deus. Sed cum gentes fidem suscipiunt, cur ab eis qui iam fideles sunt, formidolosa venire laudatio dicitur, cum læta venire potius quam formidolosa debuisset? Sed idcirco conuersis gentibus, ab Hebræis iā fidelibus formidolosa laudatio prodijt: quia nimirum iuste Iudæa, repulsa est, dum pie est gentilitas vocata: et damna suæ repulsionis timuit, dum lucra, alienæ vocationis vidit. Vnde nos quoque quotidie, dum in quos quosque ad inopinatam vitæ celsitudinem prouchi repente conspiciamus, sub occultis Dei iudicijs timēdo, gaudemus, ne per occulta iudicia quosdam Deus, qui digni putantur, deferat, qui per hæc ad se eos, qui indigni æstimantur, vocat. Sequitur: [Digne eum inuenire non possumus, et si inuenire iam eum possumus, non tamen digne.] Quia quidquid in illo sentimus, ex fide est, et non ex specie. Hoc tamen quod iam se inuenisse considerat, adiungit dicens: [Magnus fortitudine et iudicio et iustitia, et enarrari non potest.] Magnus quippe est fortitudine: quia fortem aduersarium superat, et de domo illius vasa contumeliæ auferens, in misericordię vasa permutat. Magnus iudicio: quia et si hic electos suos per aduersa deprimat, eos quandoque in gloria æternæ prosperitatis extollit. Magnus iustitia: quia et si hic diu tolerat, quandoque tamen reprobos sine termino damnat. Bene autem subditur: [Et enarrari non potest.] Qui enim sentiri digne non valet, quanto minus dici? Sed melius hunc, utcumque dicimus, si sub consideratione eius formidine admirando taceamus. Sequitur:

Quod Deum contemplari non possunt qui humiles non sunt: et quid sit, quid David cum redaceret arcem Dæ in Hierusalem, nudus saluabit.

Caput: XXVII.

I Deo timebunt cum viri, et non audebunt contemplari omaes, qui sibi videntur esse sapientes.] Hoc loco Heliu viros eos, qui ad intelligentiam sunt fortes, appellat. Et notandum quod non ait: Et non audebunt contemplari sapientes: sed, qui sibi videntur esse sapientes: Quibus videlicet verbis peritos quidem, sed arrogantes insinuat. Heliu ergo dum multa fortiter sentit, in locutionis suæ fine se retigit. Viri namque arrogantes et docti cum recte non viuunt, sed tamen recta dicere doctrinæ impulsione compelluntur, ipsi damnationis suæ aliquo modo præcones sunt: quia dum ea, quæ agere respuunt, prædicantes insinuant, suis se vocibus damnatos clamāt. Contra quos bene per Psalmistam dicitur: Conuersi sunt in arcum peruersum. Arcus quippe peruersus ipsum, a quo intenditur, percutit. In dictis autem suis arrogantium linguæ arcui peruerso sunt similes: quia dum contra elationem verba faciunt, in suis auctoribus sagittas figunt. Vnde summa cura prouidendum est, ne accepta sapientia cum ignorantis tenebras illuminat, lumen humilitatis tollat, ut iam sapientia esse nequeat. Quæ etsi virtute locutionis fulgeat, elationis tamen velamine cor loquentis obscurat. Alia namque sunt bona summa, alia bona media. Bona enim summa sunt, fides, spes, charitas. Quæ cum veraciter habentur, in malum insecdi non possunt. Bona autem sunt media, prophetia, doctrina, curationum virtus, et cetera: quæ ira inter vtrumque sunt posita, ut aliquando per hæc sola æterna patria, aliquando vero gloria terrena requiratur. Medias ergo has virtutes dicimus, quas ad quodcumque mens appetit inclinamus. Quibus perceptis ita uti animus sicut terrenis diuitijs potest. Per terrenas namque diuitias alij in gloriæ ostentatione superbiunt, alij erga proximorum indigentiam ministeria pietatis operantur. Cum per doctrinam igitur atque prophetiam laus exterior quaeritur, quasi per corporales diuitias terrenæ gloriæ culmen ambitur. Cum vero doctrina atque prophetia lucrandis animabus impenditur, quasi acceptæ diuitiæ egenis fratribus largiuntur. Quia ergo sæpe per ipsa dona, quæ se percipere exultat, a manu danris incautus animus elongat, vigilantī prouisione curandū est, ut et prius subigantur vitia, et post sub circumspectione dona teneantur. Nam si in eis mens incaure se deserit, non per hæc adiuta subuehitur, sed quasi pro antea actis laboribus remunerata reprobatur. Vnde fit etiam ut accepta virtus dum in vñ transitoria

toriz laudis assumitur: quia vitio militat, virtus non sit. Quia enim origo virtutis humilitas est, illa in nobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id est, in humilitate perdurat. A qua nimirum si absconditur, arescit: quia viuificantem se in intimis humorem charitatis perdit. Sed quia per hoc quod ab Heliu dicitur: [Non audebunt contemplari omnes, qui sibi videntur esse sapientes.] Occulta cordis elatio reprobat, intruere libet, quanta virtutum munera David perceperat, atque in his omnibus quam sorti se humilitate seruabat. Quem enim non extolleret ora leonum frangere, visorum brachia dissipare, despectis prioribus fratribus eligi, reprobo rege ad regni gubernacula vngi, timedum cunctis vno lapide Goliath sternere, a rege proposita extinctis Allophylis numerosa præputia reportare, promissum tandem regnum percipere: cunctumque Israeliticum populum sine vlla contradictione possidere? Et tamen cum arcam Dei in Hierusalem reuocat, quasi obliuis prælatum se omnibus, admixtus populis ante arcam saltat. Et quia coram arca saltat, ut creditur, vulgi mos fuerat: rex se in diuino obsequio per saltum rotat. Ecce quem Dominus cunctis singulariter prætulit, sese sub Domino, et exequando minimis, et abiecta exhibendo contemnit. Non potestas regni ad memoriam reducit, non subiectorum oculis saltando vilescere metuit, non se honore prælatum ceteris, ante eius arcam, qui honorem dederat, recognoscit. Coram Deo egit vilia vel extrema: ut illa ex humilitate solidaret, quæ coram hominibus gesserat fortia. Quid de eius factis ab alijs sentiantur ignoro: ego David plus saltantem stupeo quam pugnantem. Pugnando quippe hostes subdidit: saltando autem coram Domino semetipsum vicit. Quem Michol filia Saul adhuc ex tumore regij generis infana, cum humiliatum despiceret, dicens: Quam gloriosus fuit hodie rex Israel disce operiens se ante ancillas seruorum suorum, et nudatus est, quasi si nuderetur vnus de securis, protinus adiuit: Viuit Dominus, quia ludam ante Dominum, qui elegit me potius quam patrem tuum. Ac paulo post ait: Et ludam, et villoriam plusquam factus sum, eroque humilis in oculis meis. Ac si aperte dicat: Vilescere coram hominibus appeto: quia seruare me coram Domino ingenuum per humilitatem quero. Sunt vero nonnulli, qui de semetipsis humilia sentiunt: quia in honoribus positi nil se esse nisi puluerem fauillamque perdunt, sed tamen coram hominibus despecti apparere refugiunt, et contra hoc quod de se interius cogitant, quasi rigida exterius venustate palliantur. Et sunt nonnulli, qui viles videri ab hominibus appetunt, atque omne quod sunt, deiectos se exhibendo contemnunt: sed tamen apud se introrsus quasi ex ipso merito ostensæ vilitatis intumescunt, et tanto magis in corde clari sunt, quanto amplius in specie elationem premunt. Quæ vtraque vnus elationis bella, magna David circumspectione deprehendit, mira virtute superauit. Quia enim de semetipso intrus humilia sentiens, honorem exterius non querit, insinuat, dicens: Ludam et villoriam. Et quia per hoc quod vilem se exterius præbuit, nequaquam interius intumescit, adiungit: Eroque humilis in oculis meis, ac si dicat: Qualem me exterius despiciens exhibeo, talem me et interius attendo. Quid ergo acturi sunt quos doctrina eleuat, si David ex carne sua venturum redemptorem noverat, eiusque gaudia prophetando nuntiabat, et tamen in semetipso ceruicem cordis valida discretionis calce deprimebat, dicens: Eroque humilis in oculis meis? Bene ergo per Heliu dicitur: [Ideo timebunt eum viri, et non audebunt contemplari omnes, qui sibi videntur esse sapientes.] Contemplari enim Dei sapientiam non possunt, qui sibi sapientes videntur: quia tanto ab eius luce longè sunt, quanto apud semetipsos humiles non sunt: quia in eorum mentibus dum tumor elationis crescit, aciem contemplationis claudit, et vnde se lucere præ ceteris æstimant, inde se lumine veritatis priuant. Si igitur veraciter sapientes esse, atque ipsam sapientiam contemplari appetimus, stultos nos humiliter cognoscamus. Relinquamus noxiam sapientiam, discamus laudabilem fatuitatem. Hinc quippe scriptum est: Stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientes. Hinc rursus dicitur: Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Hinc euangelicæ historiæ verba testantur: quia Zachæus cum videre præ turba nihil posset, sycomorari arborem ascendit, ut transeuntem Dominum cerneret. Sycomorus quippe ficus fatua dicitur. Pusillus itaque Zachæus sycomororum subijt, et Dominum vidit: quia qui mundi stultitiam humiliter eligunt, ipsi Dei sapientiam subtiliter cōtemplantur: Pusillitatem namque nostram

1. Reg. 17. d
cap. 16. c
cap. 17. f
cap. 18. g. et
2. Reg. 6. 3. c

2. Reg. 6. c

2. Reg. 6. d

ibid.

Psal. 131.

1. Cor. 1. d
ibid.

Luc. 19. a

A nostram ad videndum Dominum turba præpedit: quia infirmitatem humanæ mentis, ne lucem veritatis intendat, curarum sæcularium tumultu premit. Sed prudenter sycomorum ascendimus, si provide eam, quæ diuinitus præcipitur, stultitiam mente tenemus. Quid enim in hoc mundo stultius quàm a missa non querere, possessa rapientibus relaxare, nullam pro acceptis iniurijs iniuriam reddere, immo adiunctis alijs patientiam præbere? Quasi enim sycomorum nos ascendere Dominus præcipit, cum dicit: Qui aufert quæ tua sunt, ne repetas. Et rursum: Si quis te percusserit in dextram maxillam, præbe illi et alteram. Per sycomotum Dominus transiens cernitur: quia per hanc sapientem stultitiam etsi necdum ut est solide, iam tamen per contemplationis lumen Dei sapientia quasi in transitu videtur. Quam iuxta Helii verba videre nequeunt, qui sibi sapientes esse videntur: quia ad conspiciendum Dominum in elata cogitationum suarum turba deprehenfi, adhuc sycomori arborem nõ inuenerunt.

Luc. 6. d
Mat. 5. f

LIBRI VIGESIMISEPTIMI MORALIVM SANCTI GREGORII FINIS.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
LIBER VIGESIMVSOCTAVVS.

CAPVT PRIMVM.

BOST damna rerum, post funeta pignorum, post vulnera corporis, post verba male suadentis vxoris, post contumeliosa dicta consolantium, post suscepta fortiter iacula tot dolorum, de tanta virtute constantiæ laudandus a iudice beatus Iob fuerat, si iam de præsentis sæculo esset euocandus. At postquam hic adhuc duplicia recepturus est, postquam saluti pristinæ restituitur, ut rebus redditis diutius vtatur, ne per elationis gladium ipsa illum sua victoria sternat, debet omnipotens Deus increpare per districtam iustitiam quem seruat ad vitam. Quid enim peius plerumque animam, quàm conscia virtus interficit? Quæ illam dum consideratione sua inflat, a plenitudine veritatis euacuat: et dum se ad percipienda præmia sufficere suggerit, eam a meliorationis intentione distendit. Iustus igitur Iob ante flagella exiit, sed iustior post flagella permansit: et laudatus ante a Dei voce, postmodum creuit ex vberibus. Profecto velut tuba ductilis ex percussione producta, in laudem Dei tanto altius eleuatus est, quanto maiori est castigatione percussus. Sed humiliandus erat iste, qui prostratus vlcibus, sic virtutibus stabat. Humiliandus erat, ne tam robustissimum petus elationis tela confoderent, quod constabat certe quia et illata vulnera non vicissent. Requiritur nimirum fuit homo, cuius debuisset comparatione superari. Sed quid est quod de eo voce Domini dicitur: Vidi seruum meum Iob, quod non sit ei similis vir super terram? Cuius ergo comparatione poterat vinci, de quo Deo attestante dicitur: quia nullius hominis comparatione possit æquari? Quid itaque agendum est, nisi ut ex persona sua ipse Dominus suas illi virtutes narret, et dicat ei? Nunquid producis luciferum in tempore suo, et vesperum super filios tette confurgere facis?

Sup. c. 1. c. d
Cap. 2. c.
c. 3.

Sup. c. 1. b
c. 3. d

Et

Et iterum: Nunquid apertæ sunt tibi portæ mortis, et ostia tenebrosa vidisti? Vel ter-
te: Nunquid post ortum tuum præcepisti diluculo, et ostendisti auroræ locum suum?
Quis vero ista nisi Dominus potest? Et tamen interrogatur homo, ut cognoscat quia
ista non potest: quatenus vir qui tam immensis virtutibus creuit, et nullius hominis
exemplo vincitur, ne extolli debeat, Dei comparatione superetur. Sed o quàm po-
tenter erigitur, qui tam sublimiter humiliatur! O quanta est hominis victoria, hanc
ex Dei comparatione perdidisse! O quanto hominibus maior est, qui testimonijs con-
vincitur Deo minor! Multum quippe potens est, qui tali interrogatione ostenditur,
quia potens non est. Sed quia ad obscura nimis differenda ducimur, ad eiusdem tex-
tus iam verba veniamus.

CAPVT TRIGESIMVM OCTAVVM BEATI IOB.

Respondens autem Dominus Iob de turbine, dixit: Quis est
ilte inuoluens sententias sermonibus imperitis? Accinge fi-
cet vir lumbos tuos, interrogabo te, et responde mihi. Vbi
eras quando ponebam fundamenta terræ? Indica mihi si ha-
bes intelligentiam. Qui posuit mensuras eius, si nosti, vel
quis tetendit super eam lineam? Super quo bases illius soli-
datae sunt? Aut quis demisit lapideam angularem eius cum laudarent simul alta
matutina, et iubilarent omnes filij Dei? Quis conclusit ostijs mare, quando
crumpebat quasi de vulua procedens, cum ponerem nubem vestimentum eius,
et caligine illud quasi pannis infantie obuoluerem? Circumdedi illud terminis
meis, et posui vectem et ostia, et dixi: Hucusque venies, et non procedes am-
plius, et hic confringes tumentes fluctus tuos. Numquid post ortum tuum
præcepisti diluculo, et ostendisti auroræ locum suum, et tenuisti concutiens
extrema terræ, et excussisti impios ex ea? Restituetur vt lutum signaculum,
et stabit sicut vestimentum. Auferetur ab impijs lux sua, et brachium excel-
sum confringetur. Numquid ingressus es profundum maris, et in nouissimis
abyssi deambulasti? Numquid apertæ sunt tibi portæ mortis, et ostia tenebro-
sa vidisti? Numquid considerasti latitudinem terræ? Indica mihi si nosti om-
nia, in qua via lux habiet, et tenebrarum quis locus sit, vt ducas vnumquod-
que ad terminos suos, et intelligas semitas domus eius? Sciebas tunc, quod
nasciturus esses, et numerum dierum tuorum noueras? Numquid ingressus es
thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ præparavi in tempus ho-
stis, in diem pugne et belli? Per quam viam spargitur lux, diuiditur aestus su-
per terram? Quis dedit vehementissimo imbri cursum, et viam sonantis toni-
trui, vt plueret super terram absque homine in deserto, vbi nullus mortalium
commoratur, vt impleat iniuiam et desolatam, et produceret herbas virentes?
Quis est pluiæ pater, vel quis genuit stellas roris? De cuius utero egressa est
glacies, et gela de celo quis genuit? In similitudinem lapidis aquæ durantur,
et superficies abyssi constringitur. Numquid coniungere valebis micantes stel-
las pleiades, aut gyrum arcturi poteris dissipare? Numquid producis luciferum
in tempore suo, et vespertum super fines terræ consurgere facis? Numquid no-
sti ordinem cæli, et pones rationem eius in terra? Numquid eleuabis in ne-
bula vocem tuam, et impetus aquarum operiet te? Numquid mires fulgu-
ra, et abunt, et reuertentia dicent tibi: Assumus? Quis posuit in visceribus ho-
minis

A minis ſapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam? Quis enarrabit celorum rationem, et concentum cæli quis dormire faciet? Quando fundabatur pulvis in terram, et glebæ compingebantur? Numquid capies leonæ prædā, et animam catulorum eius implebis, quando cubant in antris, et in ſpecubus inſidiantur? Quis præparat cornu eſcæ ſuæ, quando pulli eius clamant ad Deum vagientes, eo quod non habeant cibos?

Quibus modis hominibus loquatur Deus. Caput .I. I.

B Espondens autem Dominus Iob de turbine dixit.] Notandum video, quia ſi ſano atque incolumi loqueretur, ex tranquillitate dominica locutio facta diceretur: ſed quia flagellato loquitur, de turbine locutus fuiſſe deſcribitur. Aliter enim Dominus ſeruis ſuis loquitur, cum eos intrinſecus per compunctionem prouehit, aliter cum per diſtributionem ne extollantur premit. Per blandam enim locutionem Domini amanda dulcedo eius oſtenditur, per terribilem vero poteſtas eius metuenda monſtratur. In illa perſuadetur animæ vt proſiciat: in iſta reprimitur quæ proſicit. In illa diſcit quod appetat: in iſta quod metuat. Per illam dicit: Gaude et latare filia Sion: quia ecce venio et habitabo in medio tui. Per iſtam dicitur: Dominus in tempeſtate veniet, et in turbine viæ eius. Blandus quippe eſt, qui vt in medio inhabitet venit. Cum vero ſe per tempeſtatem et turbinem inſinuat, nimirum quæ tangit corda perturbat, atque ad eſtendam elationem ſe exērit, quando potens et terribilis innotēſcit. Sciendum præterea eſt quia duobus modis locutio diuina diſtinguitur. Aut per ſemetipſum namque Dominus loquitur, aut per creaturam angelicam eius ad nos verba formantur. Sed cum per ſemetipſum loquitur, ſola nobis vis internæ inſpirationis aperitur. Cum per ſemetipſum loquitur, de verbo eius ſine verbis ac ſyllabis cor docetur: quia virtus eius intima quadam ſubleuatione cognoscitur. Ad quam mens plena ſuſpēditur, vacua grauatur. Pondus enim quoddam eſt, quod omnem animā, quam replet, leuet. In corporecum lumen eſt, quod et interiora teplet, et repleta exterius circumſcribat. Sine ſtrepitu ſermo eſt, qui et auditum aperit, et habere ſonitū nescit. Quod enim de aduentu ſancti Spiritus ſcriptum eſt: Factus eſt repente de celo ſonus tamquā aduenientis ſpiritus vehementis, et repleuit totā domum vbi erant ſedentes, et apparuerunt illis diſperſitæ lingue: quafi ignis, ſeditq. ſuper ſingulos eorū: per ignē quidem Dominus apparuit, ſed per ſemetipſum locutionem interius fecit. Et neque ignis Deus, neque ille ſonitus fuit, ſed per hoc quod exterius exhibuit, expreſſit hoc quod interius geſſit. Quia enim diſcipulos et zelo ſuccenſos, et verbo eruditos intus reddidit, foris linguas igneas oſtendit. In ſignificatione igitur admota ſunt elementa, vt ignem ſonitum ſentirēt corpora, igne vero inuiſibili, et voce ſine ſonitu docerētur corda. Foris ergo fuit ignis, qui apparuit, ſed intus qui ſcientiam dedit. Et cum reginæ Candacis Eunuchus curru prædiſſens iter caperet, atque Iſaiam non intelligens in manibus haberet, in corde nimirum ſpiritus Philippo dixerat: Adiunge te ad currum. Et cum ad euocandum Petrum timentes Deū milites Cornelius dimiſiſſet, in mente procul dubio a ſpiritu Petrus audiuit: Ecce tres viri quærent te. Surge itaque deſcende et vade cū eis. Spiritū enim Dei quaſi quædā nobis verba dicere, eſt occulta vi ea, quæ agenda ſunt, intimare, et cor hominis ignarū non adhibito ſtrepitu et tarditate ſermonis, peritum repente de abſconditis reddere. Nam quia auditus ea, quæ ad ſe ſunt, non ſimul omnia dicta comprehendit, quippe qui et cauſas per verba, et particulatim verba per ſyllabas percipit: viſus autē noſter in eo quod ſe dirigit, totū ſubito et ſimul apprehendit, Dei locutio ad nos intrinſecus facta videtur, potius quā audiat: quia dū ſemetipſū ſine mora ſermonis inſinuat, repentina luce noſtræ ignorantia tenebras illuſtrat. Vnde et Baruch Neriz filius cū requiſitus exponeret, quædam modum verba Hieremie prophetantis audiſſet, ait: Ex ore ſuo loquebatur quaſi legens, et ego ſcribebam: Qui enim legens loquitur, alio intendit, ſed alio verbum facit: quia quod videt dicit. Prophetæ ergo Dei quia eius verba vident potius in corde, quā audiunt, quaſi legentes loquuntur. Cum vero per angelum voluntatem ſuam Dominus indicat, aliquādo eam verbis, aliquādo rebus demonſtrat, aliquando ſimul verbis et rebus, aliquando imaginibus cordis oculis oſtenſis, aliquando imaginibus et ante corporeos oculos ad tempus ex aere aſſumptis, aliquando cæleſtibus ſubſtantijs, aliquando ſimul terrenis, aliquando

simul terrenis et caelestibus. Nonnumquam vero etiam per angelum humanis cordibus ita loquitur Deus, ut ipse quoque angelus mentis obtutibus praesentetur. Verbis namque per angelum loquitur Deus, cum nil in imagine ostenditur, sed superna verba locutionis audiuntur, sicut dicente Domino: *Pater clarifica filium tuum, ut et filius tuus clarificet te, protinus respondetur: Clarificauit, et iterum clarificabo.* Neque enim Deus, qui sine tempore vi impulsione intimae clamat, in tempore per suam substantiam illam vocem edidit, quam circum scriptam tempore per humana verba distinxit: sed nimirum de caelestibus loquens, verba sua, quae ab hominibus audiri voluit, rationali creatura administrante formauit. Aliquando rebus per angelos loquitur Deus, cum nil verbo dicitur, sed ea quae futura sunt, assumpta de elementis imagine nunciantur: sicut Ezechiel nil verborum audiens, electi speciem in medio ignis vidit, ut videlicet dum solam speciem aspiceret, quae esset in nouissimis ventura sentiret. Electrum quippe ex auri argenti metallo miscetur, in qua permixtione argentum quidam clarius redditur, sed tamen fulgor auri temperatur. Quid ergo in electo nisi mediator Dei et hominum demonstratur? Qui dum semper ipsum nobis ex diuina atque humana natura composuit, et humanam per deitatem clarior reddidit, et diuinam per humanitatem nostris aspectibus temperauit. Quia enim virtute diuinitatis eius tot miraculis humanitas fuit, ex auro creuit argentum, et quod per carnem Deus cognosci potuit, quodque per carnem tot aduersa tolerauit, quasi ex argento temperatum est aurum. Quod bene et in medio ignis ostenditur: quia incarnationis eius mysterium subsequens iudicii flamma comitatur. Scriptum quippe est: *Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio.* Aliquando per angelos verbis simul et rebus loquitur Deus, cum quibusdam moribus insinuat hoc quod sermonibus narrat. Neque enim Adam post culpam in diuinitatis substantia videre Dominum potuit, sed increpationis verba per angelum audiuit, de quo scriptum est: *Cum audisset vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se inter ligna paradisi.* Quid est enim quod post peccatum hominis in paradiso Dominus iam non stat, sed deambulat, nisi quod irruente culpa se a corde hominis ambrem demonstrat? Quid est quod ad auram post meridiem, nisi quod lux feruentior veritatis abscesserat, et peccatricem animam culpae suae frigora constringebant? In crepauit ergo Adam deambulas, ut caecis mentibus nequitiam suam non solum sermonibus, sed etiam rebus appetirer, quatenus peccator homo et per verba quod fecerat audiret, et per deambulationem amissio aeternitatis flatu, mutabilitatis suae inconsistentiam cerneret, et per auram feruore charitatis ex pulso, torporem suum animaduerteret, et per declinationem solis cognosceret quod ad tenebras propinquaret. Aliquando imaginibus cordis oculis extensis per angelos loquitur Deus, sicut Iacob subnixam caelo scalam dormiens vidit: sicut Petrus linteum reptilibus ac quadrupedibus plenum in ecstasy raptus aspexit, qui nisi incorporeis oculis haec cerneret, in ecstasy non fuisset: sicut Paulo in visione noctis vir Macedo apparuit, qui transire eum in Macedoniam rogauit. Aliquando imaginibus et ante corporeos oculos ad tempus ex aere assumptis per angelos loquitur Deus, sicut Abraham non solum tres viros videre potuit, sed etiam habitaculo terreno suscipere, et non solum suscipere, sed eorum visibus etiam cibos adhibere. Nisi enim angeli quaedam nobis interna nunciantes ad tempus ex aere corpora sumerent, exteriorioribus profecto nostris obtutibus non apparerent: nec cibos cum Abraham caperent, nisi propter nos solidum aliquid ex caelesti elemento gestarent. Nec mirum quod illic ipsis qui suscepti sunt, modo angeli, modo Dominus vocantur: quia angelotum vocabulo exprimiuntur qui exterius ministrabant, et appellatione Domini ostenditur, qui eis interioris praerant, ut per hoc praesidentis imperium, et per illud claresceret officium ministrantium. Aliquando caelestibus substantijs per angelos loquitur Deus, sicut baptizato Domino scriptum est: quia de nube vox sonuit, dicens: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Aliquando terrenis substantijs per angelos loquitur Deus, sicut cum Balaam corripuit, in ore asinae humana verba formauit. Aliquando simul et terrenis et caelestibus substantijs per angelos loquitur Deus, sicut ad Moysen in monte cum iussione suae verba edidit, ignem rubumque sociavit, atque aliud superius, aliud inferius iunxit. Quod tamen tunc solum agitur, cum ex ipsa aliquid coniunctione signatur. Nam per succentum rubum Moysen alloquens, quid aliud ostenditur, nisi quod eius populi ductor fieret, qui et legis flammam perciperet, et tamen peccati spinam nequaquam vitaret: vel quod ex illo populo exiret, qui in igne deitatis carnis nostrae dolores quasi rubi spinas

Ioan. 17. 4

Ezech. 1. b

Idem, hom. 2.
in Ezech.
1. Tim. 2. b

Ioan. 5. d

3.

Gen. 3. b

Gen. 28. c

Act. 10. b

Act. 16. b

Gen. 18. a

5.

Mat. 3. d

Num. 22. c

Exod. 3. a

E

spinas

- A** spinas fusciperet, et inconsumptam humanitatis nostræ substantiam, etiam in ipsa diuinitatis flamma seruaret. Nonnumquam vero humanis cordibus etiam per angelos Deus, secreta eorum præsentia, virtutem suæ aspirationis infundit. Vnde et Zacharias ait: Et dixit ad me angelus, qui loquebatur in me. Dum ad se quidem, sed in se tamen loqui angelum dicit, liquido ostendit quod is, qui ad ipsum verba faceret, per corpoream speciem extra non esset. Vnde et paulo post subdidit: Et ecce angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur. Sæpe enim non exterius apparet, sed sicut sunt angelici spiritus, voluntatem Dei prophetarum sensibus innouescunt, atque eos ita sublimia subleuant, et quæque in rebus futura sunt, in causis originalibus præsentia demonstrant. Humanum namque corpore cunctis carnis corruptibilis pondere grauat, hanc ipsam corpulentiam suam quasi obijcem sustinens, interna non penetrat, et graue exterius iacet: quia leuantem manum interius non habet. Vnde fit, sicut dictum est, vt prophetarum sensibus ipsa vt est subtilitas angelicæ virtutis appareat, eorumque mens quo subtili spiritu tangitur, leuetur: et non iam pigra torpensque in imis iaceat, sed repleta intimis afflatibus, ad superna conscendat, atque inde quasi de quodam rerum vertice quæ infra se ventura sunt, videat. Sed ne quis in prædictis Zachariæ verbis angeli designatum nomine vel patrem, vel filium, vel Spiritum sanctum putet, si textum scripturæ sacræ considerat, quod sentit velociter emendat, quæ nunquā patrem, numquam Spiritum sanctum, et non nisi per incarnationis suæ prædicationem filium angelum vocat. Vnde et in eiusdem Zachariæ verbis aperte ostenditur, quod in illo vere angelus, id est, creatura loqueretur, cum diceretur: Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur. Statimque subiungitur: Et alius angelus egrediebatur in occursum eius, et dixit ad eum: Loquere ad puerum istum, dicens:
- C** Absque muro habitabitur Hierusalem. Non est itaque Deus angelus qui mittitur, cui verba ab angelo, quæ dicere debeat, iubentur. Sed quia in conspectu conditoris angelica ministeria ordinata graduum positione distincta sunt, vt et pro communis felicitate beatitudinis opificem simul videntes gaudeant, et tamen pro dispositione dignitatis alij subministrant ad Prophetam angelus angelum mittit, et quem secum de Deo gaudere communiter conspicit, et docet, et dirigit: quia eum et per superiorem scientiam virtute cognitionis, et per præstantiorem gratiam culmine potestatis excedit. Hæc igitur dicta sunt, vt quibus modis loquatur Deus hominibus demonstraretur. Cum vero beato Iob respondisset Dominus de turbine dicitur, vtrum per semetipsum, an ei per angelum sit locutus ambigitur. Potuerunt quippe per angelum commotionis aeris fieri, et hæc ei quæ subiuncta sunt per eum verba mandari. Rursumque potuit et exterius angelus in turbine.
- D** aerem excutere, et tamen interius per semetipsum Dominus vim suæ sententiæ cordi eius sine verbis insonare, vt credatur quod dicta dominica quæ sequuntur, ipse iam per verba protulit, qui repletus Deo, hæc sine verbis audiuit.

6.
Zach. 1. b

Zach. 2. b
S. Dion. de cal.
hier. cap. 4. p.
a. 2. 1. 1.

S. I. Ambrosius

Quid arrogantes Deus se nescire dicit, cum improbat.

Caput 111.

- I**taque dicitur: [Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis?] Sicut et superiori parte iam diximus, prima exprobratio est talis interrogatio, qua dicitur. Quis est iste Heliu enim arroganter locutus fuerat. Et quis est iste non dicimus, nisi de eo vtique quem nescimus. Scire autem Dei, approbare est: nescire, reprobare. Vnde quibusdam, quos reprobat, dicit: Nescio vos vnde sitis. Discedite a me omnes operarij iniquitatis. Quid est ergo de hoc arrogante requirere, quis est iste, nisi aperte dicere, ego arrogantes nescio, id est, eorum vitam in sapientie meæ arte non approbo? Quia dum laudibus humanis instantur, a vera gloria æternæ retributionis inanescunt. In eo vero quod ait, sententias, et non addidit quales, bonas vtique accipimus, quas quidē imperitis asserit sermonibus inuolutas: quia cū verbis instantia fuerant prolata. Imperitis quippe vitij est, rectum non recte sapere, id est, celeste donum ad appetitum terrenæ laudis inclinare. Sicut enim sæpe contingit vt et bona male, et mala bene proferantur, ita Heliu arrogans recta non recte protulit, quia humiles in Dei defensione sententias non humiliter dixit. Vnde et eorum, qui intra catholicam Ecclesiam inani gloriæ student, non immerito typum tenet, qui dum se præ ceteris peritos credunt, diuino iudicio de imperitia redarguntur: quia sicut Apostolus ait: Si quis se existimat scire aliquid, nondum cognouit quemadmodum oporteat eum scire. Quia enim prima stulticia angeli elatio cordis fuit, vera sapientia efficitur hominis, humilitas suæ æstimationis. Quā quisquis vel magna sapiendo

S. I. Ambrosius

S. I. Ambrosius

Mat. 23. 4

Luc. 19. f

S. I. Ambrosius

S. I. Ambrosius

1. Cor. 8. 1

S. Greg. Tom. 2.

Kkkk 2

deserit,

deferit, eo ipfo vehementer defipit, quo femetipfum nescit. Vnde Helii et sententias protulit, et imperitis sermonibus inuoluit: quia et de Deo rectum quod diceret nouerat, et tamen de femetipso dicta illius elatio stulta infatuabat. Hoc itaque despecto, ad erudiendum Iob verba vertuntur, ac dicitur:

Quod res perfecta virtutis sit non esse casum tantum corpore, sed etiam mente.

Caput 1111.

Accinge sicut vir lumbos tuos. Scriptura sacra viros vocare consuevit, qui nimirum vias Domini fortibus et non dissolutis gressibus sequuntur. Vnde per Psalmistam dicitur: Viriliter agite, et confortetur cor vestrum. Vnde Paulus ait: Remissas manus et dissoluta genua erigite. Vnde sapientia in Prouerbijs dicit: O viri ad vos clamito: ac si aperte diceret: Ego non feminis, sed viris loquor: quia hi qui fluxa mente sunt, mea verba percipere nequaquam possunt. Lumbos vero accingere, est vel in opere luxuriam, vel in cogitatione laudis appetitum refrenare. Delectatio namque carnis in lumbis est. Vnde et sanctis praeicatoribus dicitur: Sint lumbi vestri praecincti, et lucernae ardentes. Per lumbos eius luxuria, per lucernas autem bonorum operum claritas designatur. Iubentur ergo lumbos accingere, et lucernas tenere. Ac si aperte audiant: Prius in vobismetipsis luxuriam restringite, et tunc de vobis alijs bonorum operum exempla monstrate. Sed cum beato Iob tanta praedictum castitate nouerimus, cur ei post tot flagella dicitur: [Accinge sicut vir lumbos tuos:] id est, sicut fortis restringe luxuriam: nisi quia alia est luxuria carnis, quae castitatem corrumpimus, alia vero luxuria cordis est, quae de castitate gloriamur? Dicitur ergo ei: [Accinge sicut vir lumbos tuos,] vt qui prius luxuriam corruptionis vicerat, nunc luxuriam restringat elationis: ne de patientia, vel castitate superbiens, tanto peius intus ante Dei oculos luxuriosus existeret, quanto magis ante oculos hominum, et patiens, et castus appareret. Vnde bene per Moysen dicitur: Circumcidite praeputia cordis vestri, id est, postquam luxuriam a carne extinguistis, etiam superflua cogitationum refecate. Sequitur:

Quibus modis Deus hominem interroget.

Caput V.

Interrogabo te, et responde mihi. Tribus modis nos conditor noster interrogare consuevit, cum aut flagelli districtione nos percutit, et quanta nobis insit, vel desit patientia offendit: aut quaedam quae nolumus praecipit, et nostram nobis obedientiam, vel inobedientiam patefacit: aut aliqua nobis occulta aperit, et aliqua abscondit, et nobis mensuram humilitatis nostrae innotescit. Flagello namque interrogat, cum mentem bene sibi per tranquillitatem subditam, afflictionibus pulsatur, sicut idem Iob et laudatur attestacione iudicis, et tamen ipsis conciditur percussoris, vt eius patientia tanto verius claresceret, quanto inquisita durius fuisset. Praecipiendo autem dura nos interrogat: sicut Abraham terram suam iubetur egredi, et peregre quo nesciebat: in montem vnicum filium ducere, et quem ad consolationem senex acceperat, immolare. Cui nimirum ad interrogacionem bene respondenti, id est, ad iussionem obedienti dicitur: Nunc cognoui quia times Deum: vel sicut scriptum est: Tentat vos dominus deus vester, vt sciat si diligitis eum. Tentare quippe Dei, est magnis nos iussionibus interrogare. Scire quoque eius, est nostram obedientiam nosse nos facere. Aperiendo vero nobis quaedam, atque claudendo quaedam, nos interrogat Deus, sicut per Psalmistam dicitur: Palpebrae eius interrogant filios hominum. Palpebris quippe apertis cernimus, clausis nihil videmus. Quid ergo per palpebras Dei, nisi eius iudicia accipimus? Quae iuxta aliquid clauduntur hominibus, et iuxta aliquid referantur, vt homines qui se nesciunt, libimetipsis innotescant: quatenus dum quaedam intelligendo comprehendunt, quaedam vero cognoscere omnino non possunt, eorum corda sese latenter inquirant, si illos diuina iudicia, vel clausa non stimulant, vel aperta non inflant. Hac enim interrogacione Paulus probatus est, qui post perceptam internam sapientiam, post aperta claustra paradisi, post ascensum tertij caeli, post supernae locutionis mysteria adhuc dicit: Ego me non arbitror comprehensisse. Et rursum: Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus. Et rursum: Non quia sufficientes sumus aliquid cogitare a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Apertis ergo palpebris Dei interrogatus Paulus recte respondit: qui et superna secreta attigit, et tamen in humilitate cordis humiliter stetit. Qui

A Quirursum cum secreta Dei iudicia de repulsione Iudeorum, et gentium vocatione discerneret, atque ad ea pervenire non posset, quasi clausis Dei palpebris interrogatus est. Sed rectum valde responsum reddidit, qui Deo se in ipsa sua ignorantia scienter inclinavit, dicens: O altitudo divinarum sapientiae et scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et inestimabiles viae eius. Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Ecce enim absconditis mysterijs quasi clausis palpebris inquisitis placita ac recta respondit, qui secreti aditum pulsans, quia per cognitionem intrinseci ad interiora non valuit, per confessionem ante ianuam humilis stetit, et quod iuxta comprehendere non potuit, foris timendo laudavit. Vnde nunc quoque beatus Iob post interrogationem verberis, discutitur interrogatione sermonis, ut quae sint superna consideret, quae dum minime comprehendit, ad semetipsum redeat, et quam sit iuxta nihilum in supernorum comparatione cognoscat. Audiatur itaque: [Interrogabo te, et responde mihi.] Ac si apertius dicatur: Verbis meis ad sublimia considerata te excito, et dum ea, quae super te sunt, nescire te perspicis, tibi metipsi te notiorum reddo. Tunc enim mihi vere respondes, si quae ignoras intelligis. Sequitur:

Rom. 11. d
d. 3. 7. 7. 7.
unpublished

2. 2. 7. 2003.

2.5.1.9M

2. 8. 2. 6.

20mI

9.

Exod. 28. c

Psal. 86.

1. Cor. 2. 6

1947

Fr. 10.10.13

VBi eras quando ponebam fundamenta terræ? Indica mihi si habes intelligentiam. Quis posuit mensuras eius si nosti, vel quis retendit super eam lineam? Super quo bases illius solidatæ sunt?] Ecce omnia quas de mundi origine narratione historica continentur. Repente vero subiungitur quod non de mundi, sed de Ecclesiæ dictum conditione videatur. Nam dicitur: [Aut quis dimisit lapidem angularem eius?] Per hoc enim quod non in mundi origine factum est, et illud superius ostenditur, quia de mundi origine dictum non est. Idcirco namque rebus planis ac parentibus obscura quædam ac dissoluta permiscetur, ut per hoc quod intellectu litteræ discrepat, et illud inquiretur mystice, quod dictum iuxta litteram sonat. Namque sicut alijs apertis rebus alia clausa cognoscimus, ita alijs clausis compellimur et illa altiori intellectu pulsare, quæ aperta credamus. Dicit ergo: [Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ?]. In scriptura sacra quid aliud fundamenta quam prædicatoris accipimus? Quos dum primos Dominus in sancta Ecclesia posuit, tota in eis sequentis fabricæ structura surrexit. Vnde et sacerdos cum tabernaculum ingreditur, duodecim lapides portare in pectore iubetur: quia videlicet semetipsum pro nobis sacrificium offerens pontifex noster, dum fortes in ipso exordio prædicatoris exhibuit, duodecim lapides sub capite in prima sui corporis parte portauit. Sancti itaque Apostoli et pro prima offensione ornamenta lapides sunt in pectore, et pro prima soliditate ædificij in solo fundamenta. Vnde Dauid Propheta cum sanctam Ecclesiam in sublimibus Apostolorum mentibus poni ædificariq. conspiceret: Fundamenta eius, inquit, in montibus sanctis. Cum veto in sacro eloquio non fundamenta, sed singulari numero fundamentum dicitur, nullus alius nisi ipse Dominus designatur, per cuius diuinitatis potentiam, nutantia infirmitatis nostræ corda solidantur. De quo et Paulus ait: Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est Christus Iesus. Ipse quippe fundamentum fundamentorum est: quia et origo est inchoantium, et constantia robustorum. Quia igitur fundamenta nostra sunt hi, qui iniquitatum nostrarum pondera portauerunt: ne beatus Iob in superbia de virtutum suarum potentia subleuetur, in ipsa domini prima parte sermonis de sanctorum prædicatorum commemoratione discutitur: ut quanto illos admirabiles venire conspiceret, tanto in eorum comparatione de se vilius æstimeret. Quod idcirco a Domino iam quasi præteritum describitur: quia quidquid foris futurum est in opere, intus iam factum est in prædestinatione. Dicitur itaque ei: [Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ?]. Ac si aperte diceretur: Virtutem fortium considera, meq. eorū ante secula auctorem pensa: et cum eos, quos in tempore condidi, mirabiles suspice, perpende quantum mihi subdi debeas, quem auctorem mirabilium sine tempore esse cognoscis. Sequitur: [Indica mihi si habes intelligentiā: quis posuit mensuras eius si nosti, vel quis retendit super eā lineam?]. Mensurarum linearum in terrarum partitione tenduntur, ut dimensionis æquitas ex ipsa linearum tensione teneatur. In carne autem

S. Greg. Tom. 2. Kkkk 3 Dominus

Dominus ad Ecclefiam veniens, mēfuras terræ lineis mēfus eſt: quia fines Eccleſiæ oc-
 culti iudicii ſubtilitate diſtinxit. Huius terræ occultæ mēſuræ, vel lineæ tendebantur,
 quando prædicatores ſancti agente ſpiritu in alias partes mundi vocabantur, vt irret: ab
 alijs vero partibus arcebantur ne accederent. Paulus namque Apoſtolus cum Macedoniæ
 prædicare negligeret, per viſum illi apparuit vir Macedo, qui diceret: Transiens in
 Macedoniam adiua nos. At contra ſicut ſcriptum eſt: Tentabant Apoſtoli ire in Aſiam;
 et non permiſit eos ſpiritus leſu. Dum ergo prædicatores ſancti, et vocantur ad Macedo-
 niam, et ab Aſia prohibentur: iſta occultarum mēſurarum linea illic ducta eſt, hinc re-
 ducta. Illic tenditur, vt Macedonia intra ſanctæ Eccleſiæ ſpatia colligatur: hinc attrahitur,
 vt extra fines fidei Aſia relinquatur. Erant quippe tunc in ea qui colligendi non erant
 quibus iuxta meritum ſuum perditis, iam nūc Aſia intra mēſuras Eccleſiæ Deo largien-
 te ſuſcep̃ta eſt. Intra has ergo mēſuras ſunt omnes electi: extra has omnes reprobi, etiam
 ſi intra fidei limitem has videantur. Vnde et in Apocalypſi ſcriptum eſt: Atrium quod
 foris templum eſt, eiſe foras: et ne metiaris illud. Quid enim aliud atrium quàm latitu-
 dinem ſignificat vitæ præſentis? Et reſte foris templum ſunt, qui per atrium designantur:
 atque ideo metiendi non ſunt, quia anguſta eſt porta quæ ducit ad vitam: et latitudo vitæ
 prauorum non admittitur ad mēſuras, et regulas electorum. Iſtæ ſpirituales lineæ occult-
 o iudicio tendebantur, quando cuidam dicenti: Magiſter, ſequar te quocumque ieris:
 eiſdem magiſtri voce reſponſum eſt: Vulpes foueas habent, et volucres celi nidos: ſi-
 lius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Iſtæ mēſuræ et lineæ tendeban-
 tur: cum cuidam dicenti: Domine, permitte me primum ire ſepelire patrem meum:
 eiſdem magiſtri voce reſponſum eſt: Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos: tu au-
 tem vade, annuncia regnum Dei. Ecce alius ſecuturum ſe promittit et repellitur: alius
 relaxandum ſe poſtulat, et retinetur. Vnde hoc, niſi quia ſuper occulta cordis ſpatia
 ſupernorum iudiciorum lineæ tendebantur, vt et hunc intus incomprehenſibiles mēſuræ
 confringerent, et ille foris non iniuſte remaneret? Sed cum nullus neſciat, quia
 Deus has occultorum iudiciorum lineas tendat, cur ad lob dicitur: [Indica mihi ſi ha-
 bes intelligentiam: quis poſuit mēſuras eius ſi noſti: vel quis tetendit ſuper eam lineam?] An
 ideo requiritur vt quod noſſe, ſed tamen prætermittere poterat, me moretur: qua-
 tenus pondus ſecretorum Dei ſollicitus penſet: diſpenſationem videlicet hominis non in
 quibus viribus: ſed in manu conſiſtere conditoris: vt dum conſiderat inuiſibiliter iſta
 quis agat, ſuæ virtuti nihil tribuat: nec iam de ſe audeat aliquid, cum Dei iudicia occult-
 a formidet: ſed perpendens deſuper mēſuras, et lineas incomprehenſibiliter tenſas,
 tanto magis in humilitate formidinis conſiſtat, quanto magis pendere videt omnia in
 poteſtate mēſoris. Sequitur: [Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt?] Quid aliud huius
 terræ baſes, quàm ſanctæ Eccleſiæ doctores accipimus? In baſibus quippe columnæ, in
 columnis autē totius fabricæ pondus erigitur. Non ergo immerito doctores ſancti baſium
 nomine designantur: quia dum recta prædicant, et prædicationi ſuæ viuendo concordant,
 omne pondus Eccleſiæ fixa morum ſuorum grauitate ſuſtinent: aſperas ab infidelibus
 tentationes ſcrunt: et quæque in præceptis Dei velut difficilia a fidelibus formidantur,
 exemplis operum facilia oſcendunt. Vnde et bene cum in typo Eccleſiæ tabernaculum ſig-
 neretur, ad Moyſen dicitur: Facies columnas quattuor, et baſes earum veſties argento.
 In argento enim quid aliud quàm claritas diuini ſermonis accipitur? ſicut ſcriptum eſt:
 Eloquia Domini eloquia caſta: argentum igne examinatum, probatum terræ, purga-
 tum ſeptuplū. Baſes ergo argento veſtitæ quattuor columnas tabernaculi ſuſtinent: quia
 prædicatores Eccleſiæ diuino eloquio decorati, vt cunctis ſe exemplum præbeant, quattuor
 Euangelistarum dicta, et ore, et operibus portant. Poſſunt per baſes etiam prophete ſig-
 gnari: qui dum primi aperte de dominica incarnatione locuti ſunt, quaſi quaſdam baſes
 eos conſpicimus a fundamento conſurgere, et ſuperpoſitæ fabricæ pondera ſuſtinere.
 Vnde ad Moyſen ruruſum Dominus cum tabernaculi tabulas erigi præcepit fundi earum
 baſes argenteas iubet. Quid enim per tabulas, niſi Apoſtoli extenſa in mundum præ-
 dicatione dilatati: quid per baſes argenteas, niſi Prophetæ ſignati? qui ſuperimpoſi-
 tas tabulas ipſi firmi ac ſufiles ſuſtinent: quia Apoſtolorum vita dum eorum prædicatione
 inſtruitur, eorum auctoritate ſolidatur. Vnde et coniunctæ binæ baſes ſingulis tabulis
 ſuperponuntur: quia dum prophete ſancti in verbis ſuis de mediatoris incarnatione con-
 cordant, ſubſequentes prædicatores Eccleſiæ indubitanter ædificant: vt cum a ſemetipſis
 non

- A** non discrepant, illos in se robustius figāt. Nec immerito bases, quibus prophete signantur, ut ex argento fundi debeant præcipitur. Argenti quippe claritas ex usu seruatur sine usu autem in nigredine vertitur. Prophetarum quoque dicta ante mediatoris aduentum, quia in usu spiritalis intelligentiæ non erant, dum conspici præ obscuritate non poterant, quasi nigra remanebant. At postquam mediator veniens, ea ante oculos nostros incarnationis suæ manu terit, quidquid in eis lucis latebat, inclaruit: sensusque patrum præcedentium in usum dedit, quia verba rebus exposuit. Siue itaque prophetas, seu doctores extremis temporibus subequentes basium appellatione significet, dicat: [Super quo bases illius solidatæ sunt?] subaudis, nisi super me, qui cuncta mirabiliter teneo, et bonis exterioribus intus principaliter originem præsto. Qui enim sibi quod bonum est tribuit, solida basis non est: quia dum fundamento non innititur, ipso suo pondere in ima præcipitatur. Sed
- B** cum iam multa de sanctæ Ecclesiæ constructione referantur, audire mens appetit, inimicæ nationes qua virtute coniunctæ sint, id est, diuersa huius domus ædificia qua sibi arte concordent. Sequitur: [Aut quis dimisit lapidem angularem eius?] Iam per diuinam gratiam omnibus liquet, quem scriptura sacra angularem lapidem vocet: illum, profecto, qui dum in se hinc Iudaicum, illinc gentilem populum suscipit, in vna Ecclesiæ fabrica quasi duos parietes iungit, illum de quo scriptum est: Fecit vtramque vnum; Qui angularem se lapidem, non solum in inferioribus, sed et in supernis exhibuit: quia in terra plebi Israeliticæ nationes gentium, et vtramque simul angelis in cælo sociavit. Eo quippe nato clamauerunt angeli: In terra pax hominibus bonæ voluntatis. In ortu enim regis nequaquam pro magno offerretur hominibus pacis gaudia, si discordiam non haberent. De hoc lapide per Prophetam dicitur: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Huius lapidis typum Iechonias rex tenuit, quem Matthæus dum quaterdenas generationes describeret, secundo numeravit. Quem enim fini secundæ, ipsum rursum initio tertiæ generationis inseruit. Ipse namque in Babyloniam cum, Israelitica plebe migratus est, qui dum ab alijs ad alia ducitur, pro vtriusque parietis latere non immerito secundo numeratur. Cuius migrationis flexu angularem lapidem designat. Vbi enim ordo a rectitudine deßectit, ut eat in diuersum, tamquam angulum facit. Recte ergo numerari bis potuit: quia per vtrumque parietem quasi duo in se latera ostendit: vnde et eius bene imaginem tenuit, qui in Iudæa ortus, gentilitatem colligens, quasi ab Hierosolymis Babyloniam venit, atque hanc in semetipso fidei fabricam prius discordiæ studio scissam, arte charitatis intexuit. Sed hæc quæ de significatione sanctæ Ecclesiæ dicta sunt, placet ut breuiata replicatione moraliter differantur. Dignum namque
- D** est, ut per ea, quæ beato Iob dici cognoscimus, ad corda nostra reuocemur: quia verba Dei tunc mens verius intelligit, cum in eis semetipsam querit. Ecce enim dicitur: [Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ?] Si peccatoris animus pulvis est, quia in superficie attollitur, et tentationis aura raptatur: vnde scriptum est: Non sic impij non sic: sed ramquam pulvis, quem proicit ventus a facie terræ: nil obstat terram intelligi animam iusti, de qua scriptum est: Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, et generans herbam, opportuna illis a quibus colitur, accipit benedictionem. Sed huius terræ fundamentū fides est. Huius terræ fundamentū iacitur, quando in occultis cordis prima soliditatis causa funditus timor inspiratur. Iste necesse credit æterna, quæ audit, huic cū fides datur, ad ædificiū subsequenris operis iam fundamentum ponitur. Ille æterna iam credit, nec tamen metuit, venturi iudicii terrorē despicit, peccatis se carnis, et spiritus audēter inuoluit.
- E** Huic repente cum futurorū timor infunditur, ut bonæ vitæ surgat ædificiū, iam fundamenta construntur. Posito itaque prosperæ formidinis fundamento, cum virtutū fabrica in altum ducitur, necesse est ut vnusquisque proficiens vires suas caute metiatur: ut cum diuina constructione magnus esse iam coeperit, semetipsum respiciat sine cessatione quod fuit: quatenus attendens humiliter, quod per meritum inuentus est, nequaquam sibi arroget quod per gratiam factus est. Vnde et nunc beatus Iob per supernam vocē ad semetipsum reducit: et ne de virtutibus gloriari audeat, de antea vita memoratur, eiꝫ dicitur: [Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ?] Ac si iustificatio peccatori aperte veritas dicat: Virtutes a me acceptas tibi non tribuas, sed contra me de meo munere extolli. Recole vbi te inueni, quando meo timore prima in te fundamenta virtutum posui. Recole vbi te inueni quando meo te timore solidavi. Ut ergo ego in te non destruaui quod construxi, ipse non cesses considerare quod reperi. Quem enim veritas nisi aut in

Eph. 2. c

Luc. 2. b

Psal. 117.

Mat. 1. b

Psal. 1.

Hebr. 6. b

10.

10.

flagitijs

flagitijs, aut in excessibus inuenit. Sed post hæc bene possumus seruare quod sumus, si A
numquam negligimus pensare quod fuimus: Nonnumquam tamen clandestina elario
etiam sollicitis cordibus surrepere solet: vt bonorum cogitatio licet subtilis sit ac pressa,
cum valde in virtutibus cre scit, oblita infirmitatis proprie, nequaquam ad memoriam re-
uocet, quid in vitijs fuerit. Vnde et omnipotens Deus, quia augeri infirmitatem etiam
de remedijs salutis conspicit, mensuram ipsis nostris profectibus imponit: vt habeamus
quædam virtutum bona, quæ numquam quæsiuimus, et quæramus quædam, nec tamen
habere valeamus: quatenus mens nostra dum hæc non potest habere, quæ appetit, et illa se
intelligat de semetipsa non habere quæ habet: et per ea, quæ assunt, confidetur illa, quæ
desunt: et per ea, quæ vtiliter desunt, seruentur humiliter bona quæ assunt. Vnde et recte
est pro huius terræ, id est, iustæ animæ dispensatione subiungitur: [Indica mihi si habes
intelligentiam: quis posuit mensuras eius si nosti: vel quis tetendit super eam lineam?] B
Quis enim nisi conditor noster huius terræ mensuras ponit? Qui interni iudicii secreto mo-
deramine, alij sermonem sapientiæ, alij sermonem scientiæ, alij plenam fidem, alij
gratiam sanitatum, alij operationem virtutum, alij prophetiam, alij discretionem spi-
rituum, alij genera linguarum, alij interpretationem sermonum tribuit: quatenus in
vno eodemque spiritu iste verbo sapientiæ polleat, nec tamen sermone scientiæ, id est, do-
ctrinæ fulciatur: quia sentire atque inuenire sufficit etiam quod per discendi studium non
apprehendit. Ille sermone scientiæ fulgeat, nec tamen in verbo sapientiæ conualecat:
quia et explere sufficit quantum didicit, et tamen ad sentiendum ex semetipso subtile ali-
quid non assurgit. Ille per fidem elementis imperat: nec tamen per sanitatum gratiam
infirmitates corporum curat. Ille orationis ope morbos subtrahit: nec tamen arenæ ter-
ræ verbo pluuia reddit. Ille operatione virtutum ad præsentem vitam etiam mortuos re-
uocat: et tamen prophetiæ gratiam non habens, quæ sibi ventura sunt ignorat. Ille ven-
tura quæque velut præsentia attēdit: et tamen in nulla signorum operatione se exercit. Ille
per discretionem spirituum in factis subtiliter mentes conspicit: sed tamen diuersi generis
linguas nescit. Ille diuersi generis linguas examinat: sed tamen in rebus similibus dissimi-
lia corda non pensat. Alius in vna lingua, quam nouit, sermonum pondera interpretan-
do prudenter discit: et tamen reliquis bonis, quæ non habet, patienter caret. Sic itaque
creator noster atque dispositor cuncta moderatur: vt qui extolli poterat ex dono, quod
habet, humiliter ex virtute, quam non habet. Sic cuncta moderatur, vt cum per impen-
sam gratiam vnumquemque subleuat, etiam per disparem feruit alterum subdat, et me-
liorem quisque dono alio eum, qui sibi subiicitur attendat: ac licet se præire et alijs sen-
tiant, eidem tamen quem superat, se in alijs postponat. Sic cuncta moderatur, vt singula D
quæ sunt omnium, interposita quadam charitatis necessitudine fiant omnia singulorum:
et vnusquisque sic quod non accepit, in altero possideat, vt ipse alteri possidendum, quod
accepit, humiliter impendat. Hinc enim per Petrum dicitur: Vnusquisque sicut accepit
gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gra-
tiæ Dei. Tunc namque bene multiformis Dei gratia dispensatur, quando acceptum do-
num, et eius qui hoc non habet creditur: quando propter eum, cui impenditur, sibi da-
tum putatur. Hinc per Paulum dicitur: Per charitatem seruite inuicem. Tunc enim
nos charitas a iugo culpæ liberos reddit, cum vicissim nos nostro per amorem seruicio
subiicit: cum et aliena bona nostra credimus, nostra alijs quasi sua offerentes exhibemus.
Hinc rursum per Paulum dicitur: Nam et corpus non est vnum membrum, sed multa. Si
dixerit pes: Quoniam non sum manus, non sum de corpore: non ideo nō est de corpore. Et si
dixerit auris: Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: non ideo non est de corpo-
re. Si totum corpus oculus, vbi auditus? si totum auditus, vbi odoratus? Et paulo post:
Quod si essent omnia vnum membrum, vbi corpus? Nunc autem multa quidem mem-
bra, vnum vero corpus. Quid enim sancta Ecclesia, nisi superni sui capitis corpus est? In
qua alius alta videndo oculus, alius recte operando manus, alius ad iniuncta discurren-
do pes; alius præceptorum vocem intelligendo auris, alius malorum foetorem, bono-
rumque fragrantiam discernendo naris est. Qui corporaliū more membrorum, dum
vicissim sibi accepta officia impendunt, vnum de semetipsis omnibus corpus reddunt: et
cum diuersa charitate peragunt, diuersum esse prohibent vbi continentur. Si autem vnum
quid cuncti agerent, corpus vtrique quod ex multis continetur non esset: quia videlicet
multipliciter compactum non existeret, si hoc concors membrorum diuersitas non re-
neret.

1. Cor. 12. b

Pet. 4. c

Gal. 5. b

1. Cor. 12. b

Ibid.

- A** neret. Quia ergo sanctis membris Ecclesie virtutum dona Dominus diuidit, terræ mensuras ponit. Vnde iterum Paulus dicit: Vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei. Et rursum: Ex quo totum corpus compactum et connexum per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in mensura vniuscuiusque membri augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate. Sed cum miro consilio auctor ac dispositor, noster huic illa largitur, quæ alij denegat, alij hæc denegat, quæ isti largitur: mensuras sibi positas egredi nixitur, quisquis posse plusquam acceperit conatur: vt fortasse is cui tantummodo datum est præceptorum occulta disserere: teutet etiam miraculis coruscare: aut is quem supernæ virtutis donum ad sola miracula roborat, etiam diuinæ legis pandere occulta contendat. In præcipio enim pedem porrigit, qui mensurarum suarum limitem non attendit. Et plerumque amittit et quod poterat qui audacter ea, ad quæ
- B** pertingere non valet, arripere festinat: nam et membrorum nostrorum tunc bene ministerijs vitmur, cum sua eis officia distincte seruamus. Lucem quippe oculis cernimus, vocem vero auribus audimus. Si quis autem mutato ordine voci oculis, luci aures accommodet, huic incassum vtraque patent. Si quis odores velit ore discernere, sapores nare gustare: vtriusque sensus sibi ministerium, quia peruertit, interimit. Dum enim proprijs hæc visibus non aptantur, et sua officia deserunt, et ad extranea non assurgunt. Bene itaque Dauid propheta intra acceptas ex diuina largitate mensuras pedem cordis presserat, cum dicebat: Neque ambulauit in magnis, neque in mirabilibus super me. Super se quippe in mirabilibus ambularet, si apparere magnus vltra quàm poterat quæreret. Super se namque in mirabilibus attollitur, qui et in his, ad quæ non sufficit, videri idoneus conatur. Bene intra hæc mensuras etiam in ipsa Paulus prædicationis suæ se latitudine coarctabat, cum diceret: Non enim audeo aliquid loqui corum, quæ per me non efficit Christus. Tunc autem recte accepta mensura seruiatur, cum ante posita oculis viro- rum spirituum vita respicitur. Vnde et sequitur. [Vel quis tetendit super eam lineam?] Super hanc enim terram linea tenditur, quando electæ vnicuique animæ ad sumendam viuendi regulam patrum præcedentiū exempla monstrantur: vt ex illorum vita consideret, quid in suis actibus seruet: quatenus respectu iusti limitis tramite, nec infra minima negligens deficiat, nec vltra maxima superbiens tendat: nec minus conetur explere quàm sufficit, nec plus arripiat quàm accepit: ne aut ad mensuram quam debet non perueniat, aut eandem mensuram deserens extra limitem cadat. Angusta quippe porta est quæ ducit ad vitam: et ille hanc ingreditur, qui in cunctis quæ agit, discretionis subtilitate propter hanc sollicitè coarctatur. Nam qui per voluntates proprias facit mente se dilatat, angustæ sibi portæ aditum damnat. Vt ergo huius terræ mensura seruetur, super eam diuinitus linea tenditur: quia vt nostra opera, vel minora proficiant, vel maiora moderentur, per sacra eloquia subtilis ante nos sanctorum vita expanditur: et quid nobis quantumque agendum sit, ostensa illorum discretionem definitur. Ecce aliquis vel damna rerum, vel afflictionem corporis metuens, minas terrenæ potentie pertimescit, et contra vim resistentium veritatem defendere non præsumit. Hunc Petrus quia in timore angustum respicit, ostensa exemplorum suorum linea, ad virtutis latitudinem tendit. Ipse quippe flagellatus a principibus populi, cum idcirco se relaxari conspiceret, vt a prædicatione cessaret: cum prohiberetur loqui in posterum, nequaquam saltem in præsentia cessit, Nam respondens protinus dixit: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Et rursum: Non enim possumus quæ vidimus et audiimus non loqui. At ille dudum debilis, et præsentia damna formidans, dum exempla tantæ fortitudinis contemplantur, in auctoritate verbi iam Petri lineam sequitur: iam nil aduersitatis metuit: iam resistentes Deo potestates sæculi etiam cum corporis laceratione contemnit. Sed iam tanto vires persequentium patiendo fortiter destruit, quanto inter aduersa nullis terroribus cedit. Alius plerumque et in his etiam, quæ inter fideles positus senserit, se ceteris præponit, sua magis consilia elegit, et sibi potius quàm alijs credit. Hic nimirum dum iniustus obiectionibus non cedeus, in virtute se exercit, etiam recta aliorum consilia non recipiens, pedem extra limitem tendit. Hunc Petrus intra mensuræ lineam reuocat, qui postquam libertate vocis auctoritatem principum pressit, per humilitatem cordis de non circumcidentis gentibus Pauli consilium audiuit. Sic enim semetipsum contra aduersarios ex auctoritate curabat erigere, vt tamen sibimetipsi non crederet in his, quæ non recte sentiret: vt et libertate fortitudinis tumentes potestates excederet, et humilitate mansuetudinis obedi-

Rom. 12.4

Psal. 130.

Rom. 15.4

Mat. 7.6

12.

Act. 5.2

Ibid.

Act. 15.4

obedientiam in recto confilio etiam minoribus fratribus exhiberet : et modo per femetipsum alijs, et modo fibimetipſi cum alijs obuiaret. In factis igitur Petri quedam ante oculos noſtros auctoritatis et humilitatis linea tenditur, ne mens noſtra aut per timorem ad meſuram non perueniat, aut per tumorem limitem excedat. Dictum eſt quo modo linea tenditur, ne per alterius actionis formidinem, ad alterius cauſe vitium tranſeatur: dicatur nunc quemadmodum in vna eademque virtute diſcretionis lineam deſerimus: ſi hanc et aliquando agere, et aliquando poſtponere neſciamus. Non enim res eadem ſemper eſt virtus: quia per momenta temporum ſape merita mutantur actionum. Vnde ſit vt cum quid bene agimus, plerumque melius ab eius actione ceſſemus: et laudabilis ad tempus deferat, quod in ſuo tempore laudabiliter mens tenebat. Nam ſi pro noſtris bonis minimis, quibus actus proficimus, nec tamen intermiſſis interimus, maiora laborum mala proximis imminet, neceſſario nos virtutum augmenta ſeponimus, ne inferioribus proximis fidei detrimenta generemus: ne tanto iam quod agimus virtus non ſit, quanto per occaſionem ſui, in alienis cordibus fundamenta virtutum deſtruit. Quam diſcretionis lineam bene ante intuentium oculos Paulus tetendit: qui et gentiles ad libertatem fidei venientes circumcidi prohibuit, et tamen Lyſtris atque Iconium tranſiens, ipſe Timotheum, qui gentili patre editus fuerat, circumcidit. Videns enim quod niſi ſe mandata litterarum ſeruare oſtenderet, ludæorum rabiem etiam in hijs, qui ſibi tunc comites aderant, excitaret, aſſertionis ſuæ vim poſtpoſuit, et ſine damno fidei ſe ſuosque comites a perſecutionis immanitate cuſtodiuit. Fecit quod fieri fide amore prohibuit: ſed ad fidei reſorſit miniſterium, quod quaſi non fideliter fecit. Plerumque enim virtus cum indiſcrete tenetur, amittitur: cumque diſcrete intermittitur, plus tenetur. Nec mirum ſi incorporeis intelligimus, quod agi et in corporeis rebus videmus. Ex ſtudio namque arcus diſtenditur, vt in ſuo tempore cum vtilitate tendatur. Qui ſi otium relaxationis non accipit, ferendi virtutem ipſo vſu tensionis perdit. Sic aliquando in exercitatione virtus cum per diſcretionem prætermittitur, reſeruatur: vt tanto poſt vitia valenter feriat, quanto a percuſſione interim prudenter ceſſat. Subtili igitur diſcretionem ſuper hanc terram linea tenditur, quando oſtenſis vnicuique animæ exemplis præcedentium patrum, et vtiliter ad operationem virtus accenditur, et nonnumquam vtilius temperatur. Sed cum parumper ab opere zeli fortitudo ſeponitur, alta conſideratione opus eſt, ne forte nequaquam communis boni conſilio, ſed timore proprio, vel cuiuſlibet ambitionis ſtudio a virtutis exercitatione ceſſetur. Quod nimirum cum agitur, iam non diſpenſationi, ſed culpæ ſeruitur. Vnde curandum ſolicite eſt, vt cum quis ſuſceptum negotium cum virtutis ceſſatione diſpenſat, ſemetipſum prius in radice cordis inſpiciat: ne ſibi per hoc aliquid auarus appetat, ſibi per hoc ſoli timidus parcat: et eo fiat prauum, quod in opere ſequitur, quo non ex tectæ cogitationis intentione generatur. Vnde bene in Euangelio veritas dicit: Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit. Quid enim per oculum exprimitur, niſi optus ſuum præueniens cordis intentio? quæ priuſquam ſe in actione exerceat, hoc iam quod appetit, contempletur. Et quid a pellatione corporis designatur, niſi vnaquæque actio, quæ intentionem ſuam quaſi intuentem oculum ſequitur? Lucerna itaque corporis eſt oculus: quia per bonæ intentionis radium, merita illuſtrantur actionis. Et ſi oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: quia ſi recte intendimus per ſimplicitatem cogitationis, bonum opus efficitur, etiam ſi minus bonum eſſe videatur. Et ſi oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit: quia cum peruerſa intentione quid vel rectum agitur, etſi ſplendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni iudicis obſcuratur. Vnde et recte ſubiungitur: Vide ergo ne lumen quod in te eſt, tenebræ ſint. Si lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt? quia ſi hoc, quod bene nos agere credimus, ex mala intentione ſuſcimus: quanta ipſa mala ſunt, quæ mala eſſe etiam cum agimus non ignoramus? Et ſi ſibi nil ceſſamus, vbi quaſi diſcretionis lumen tenemus: qua cæcitate illa offendimus, quæ ſine diſcretionem perpetramus? Vigilanti igitur cura per eundem opera intentio nobis noſtra penſanda eſt, vt nil temporale in hijs quæ agit appetat, totam ſe in ſoliditate æternitatis figat: ne ſi extrinſecum fundamentum actionis noſtræ fabrica ponitur, terra dehiſcente ſoluatur. Vnde hic quoque apte ſubiungitur: [Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt?] Baſes quippe vniuſcuſque

Act. 15. d

1021

1. 11

13.

1021

Mat. 6. d

2. 1. 1021

1021

Ibid.

- A** iusque sunt animæ, intentiones suæ. Nam sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus inniuntur: ita vita nostra in virtutibus, virtutes vero in intima intentione subsistunt. Et quia scriptum est: Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus: tunc bases in fundamento sunt, cum intentiones nostræ in Christo roborantur. In cassum vero alta super se bases ædificia erigunt, si non ipsæ in fundamento solidatæ consistunt: quia nimirum quamlibet summa opera inaniter faciunt, si intentiones cordium extra æternitatis certitudinem deflectuntur, et vitæ veteratæ non requirunt: tantoque grauiora ruinæ super se damna ædificant, quanto altiora ædificia extra fundamentum portant: quia cum æternæ vitæ præmiis non intendunt, quo plus se quasi in virtutibus erigunt, eo in gloriæ inanis foueam profundius cadunt. Non ergo pensandum est bases quid sustinent, sed ubi sustinentur: quia profecto humana corda diuinis perferuntur, non solum quæ faciunt, sed quid in operibus querunt. Vnde cum districtum iudicem Paulus describeret, atque actionum bona narraret, dicens: Qui reddet unicuique secundum opera eius: his quidem secundum patientiam boni operis, gloriam et incorruptionem: quia nominata boni operis patientia, quasi totam electæ actionis fabricam dixerat: subtiliter illico ubi bases eiusdem fabricæ, consisterent exquisiuit, dicens: Gloriam et honorem et incorruptionem quærentibus vitam æternam. Ac si aperte diceret: Et si quidam patientiam boni operis ostendunt: gloriam et incorruptionem non recipiunt: si intentiones cordis, id est, bases fabricæ in fundamento non figunt: quia videlicet Deus, vel honeste vitæ ædificium non inhabitat, quod extra se positum non ipse sustentat. Quia igitur intentiones electæ vniuersiusque animæ spei æternitatis inniuntur, recte voce dominica de hac terra dicitur: [Super quo bases illius solidatæ sunt?] ac si aperte diceret: nisi super me: Cui dum iusta, quæque anima intendit, omne quod temporaliter facit, in me proculdubio non temporaliter construit. Quia vero tunc robustius in fundamento solidamur, cum verba Dei, et in exterioribus præceptis sequimur: et in intimis sensibus subtilius intelligendi pensamus, recte subiungitur: [Vel quis dimisit lapidem angulari eius?] Lapis quippe angularis est ad sacra eloquia intellectus duplex. Qui tunc diuinitus dimittitur, quando nequaquam districto iudicio ignorantie suæ tenebris illigatur, sed quadam libertate perfruitur, dum in præceptis Dei sufficit, vel exequendo exteriora agere, vel contemplando interna sentire. Ad quod numquam noster intellectus assurgeret, si ad suscipiendam naturam nostram ipse noster conditor non veniret. Qui aliter angularis lapis dicitur: quia duos in se populos iunxit: atque aliter, quia coniunctæ vtriusque vitæ, actiue videlicet et contemplatiue in se exempla monstrauit. Ab actiua enim vita longe contemplatiua distat: sed incarnatus redemptor noster veniens, dum vtramque exhibuit, in se vtramque sociauit. Nam cum in vrbe miracula faceret, in monte vero orando continue pernoctaret: exemplum suis fidelibus præbuit: vt nec contemplationis studio proximorum curam negligant, nec rursus cura proximorum immoderatus obligati, contemplationis studia derelinquant: sed sic in vtriusque mentem partiendo coniungant, quatenus nec amore Dei præpediat amor proximi, nec amorem proximi, quia transcendit, abiiciat amor Dei. Quia igitur humano cordi quid ageret ignoranti, Dei atque hominis mediator apparuit, qui et agendo transitoria disponderet, et contemplando ostenderet vnde cuncta penderent, recte dicitur: [Vel quis dimisit lapidem angulari eius?] Ac si aperte Dominus diceret: nisi ego, qui vnicum quem sine tempore genui, seruandis hominibus cum tempore ostendi: in cuius vita discerent etiam diuersa viuendi studia non discerepare? Et notandum quod eum non se emisisse, sed dimisisse asserit: quia profecto humanam naturam filius suscipiens, ad ima de sublimibus venit. Cuius incarnationis mysterium, quia et electi angeli mirati sunt, qui eodem mysterio redempti non sunt, recte subiungitur:

Quod angeli a mane creationis sue laudent Deum, iubilent vero homines sancti, qui pro angustia interioris deficiunt, nec quod afficiant hoc possunt.

Caput V I I.

C Vm me laudent simul astra matutina. Quia enim prima in tempore condita natura rationabilium spirituum creditur, non immerito matutina astra angeli vocantur. Quod si ita est diuina esset inuisibilis et incompressa, dum tenebræ essent super aby-

d. r. 10. 1

Gen. 1. a

sum

sum venturum diem ſubſequentis ſæculi per lucem ſapientiæ exiſtendo præuenerunt. **A**
 Nec negligenter audiendum eſt quod additur: [Simul:] quia nimirum aſtra matutina
 etiam cum vepertinis redemptionis potentiam laudant, dum electi angeli etiam cum re-
 demptis in mundi fine hominibus largitatem gratiæ ſupernæ glorificiant. Iſi quippe
 vt nos ad laudem conditoris accenderent, hoc quod ſuperius diximus, orta per carnem
 luce clamaueſunt: Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.
 Simul ergo laudant: quia redemptioni noſtræ voces ſuæ exultationis accommodant. Si-
 mul laudant: quia dum nos conſpiciunt recipi, ſuum gaudent numerum repleri. Qui et
 fortasſe ideo matutina aſtra memorantur: quia ſæpe ad exhortandos homines miſſi ſunt,
 et dum venturum manē nūciant, ab humanis cordibus præſentis vitæ tenebras fugant.
 Sed ecce angeli diuinam potentiam laudant, quia ipſa eos tantæ claritatis viſio deſectat.
 Nos autem qui redimimur, ſed tamen corruptiue adhuc carnis grauamur, donum, quod **B**
 percipimus, quæ virtute laudamus? Quo modo enim valebit lingua dicere, quod non ſuf-
 ficat mens noſtra ſentire? Sequitur: [Et iubilarent omnes filij Dei.] Iubilatio quippe di-
 citur, cum cordis lætitiæ oris efficacia non expletur: ſed quibuſdam modis gaudium pro-
 dit, quod ipſe qui gaudet, nec tegere præualeat nec explere. Laudent itaque angeli, qui
 iam tantæ claritatis laritudinem in ſublimes vident. Iubilent vero homines, qui adhuc
 in inferioribus oris ſui anguſtiis ſuſtinent. Quæ quia certo futura Dominus nouerit, non
 tam faciendâ inſinuat, quàm factâ narrat. Sed quid agimus, quod cum boni de redem-
 ptionis ſuæ myſterio iubilant, malos inuidia inflammat: dum electi proficiunt, reprobi
 ad rabiem furoris excitantur: et bona naſcentia quia nolunt imitari, perſequentur? Sed
 tamen inter hæc etiam qui redemit, non relinquit. Scriptum quippe eſt: Fidelis autem **C**
 Deus, qui non patitur vos tentari ſupra quàm poteſtis: ſed faciet cum tentatione etiam
 proeuntem, vt poſſitis ſuſtinere. Nouit enim conditor noſter, quando exurgere perſecu-
 tionis procellam ſinat: quando exurgentem reprimat. Nouit pro cuſtodia noſtra reſtrin-
 gere, quod contra noſ egredi pro noſtra exercitatione permittit: vt ſciens nos diluat
 procella, et non mergat. Vnde et ſequitur:

Quod miraculis ſanctorum fracta eſt violentia tyrannorum. Caput VII.

Quæniſi conſilijs mare, quando erumpebat, quaſi de vulua procedens? Quid
 enim mare niſi ſæculum, quid vuluam niſi conceptum carnalis cogitationis acci-
 pimus? Hoc enim loco vuluæ nomine, oculra et malinoſa carnalium cogitatio designa-
 tur. Quæ vulua non ad proferendam prolem concipit ſubſtantiam corporis, ſed ad ex-
 plendam nequitiam cauſam doloris. De hac vulua cordis iniquorum aliaſ dicitur: **D**
 Conceptit dolorem, et peperit iniquitatem. Per hanc vuluam præui concipiunt, cum mala
 cogitant. Per hanc vuluam pariunt, cum mala quæ cogitauerint, operantur. Erumpebat
 ergo mare quaſi de vulua procedens, cum miſeriarum ſecularium fluctus de carnalis
 cogitationis iniquitate concepti, in ſanctæ Eccleſiæ interitum ſcuerent. Sed auctore Deo,
 oſijs hoc mare conſcluſum eſt: quia contra tumores perſequentium ſancti viri quaſi quæ-
 dam oſia oppoſiti ſunt, vt eorum miraculis atque reuerentia iræ perſequentium frange-
 rentur. Humiliatis quippe Dominus terrenis principibus, per eos ſanctam Eccleſiam ſu-
 pra mundi culmen euexit: et ſcuerentis maris impetus erecta eiſdem Eccleſiæ poteſtate
 coercuit. Sed huic ſcuerenti mari quid Dominus fecerit, audiamus. Sequitur:

*Quod perſecutorum malitia puerili inſipientia veſtita, id eſt, pannis infantie obnoluta conſtringa-
 tur, cum ſanire in ſanctis diuina diſpenſatione prohibetur. Caput IX.*

Cum ponerem nubem veſtimentum eius, et caligine illud quaſi pannis infantie ob-
 uoluerem. Mare ſcuerens nube induitur: quia crudelitas perſequentium ſtulti-
 tiæ ſuæ velamento veſtitur. Interpoſita enim caliginē infidelitatis ſuæ perſpicuam veri-
 tatis lucem videre non ſufficit: et id quod agit per crudelitatis impulſum, per cæcitat
 ſuæ meritum non agnoſcit: Nam ſi cognouiſſent, vt ait Apoſtolus, numquam Dominum
 gloriæ crucifixiſſent. Hæc nubes non ſolum ſolet infideles extra poſitos premere: ſed
 quoſdam etiam viuentes carnaliter intra Eccleſiam tenebrare. Vnde ſancti viri, qui etiam
 alienæ negligentie compatiuntur, et ſe pati æſtimant quod perpeti alios ſentiunt, Deo
 orantes

- A** orantes dicunt: Opposuiſti nubem, ne tranſeat oratio, ac ſi aperte dicant: Menti *Tbren. 3. 8*
noſtræ terrenis voluptatibus aſſuetæ, curatum ſuarum phantaſmata iuſto iudicio
obiicis, quibus eam in ipſa orationis ſuæ intentione confundis: et quam deſiderijs
infirmis deditam non ignoras, recte cæcatam ab intuenda lucis tuæ perſpicuitate
reuerberas: vt cum in te intenditur, ipſo a te cogitationum ſuarum nubilo reflecta-
tur: et quæ terrena hæc aſſidue cogitat quia vult, hæc etiam toleret in oratione cum
non vult. Quia igitur ipſa perſecutorum nequitia ſuperna diſpenſatione conſtrin-
gitur, ne contra ſanctos viros inquantum voluerit, effringeretur, poſtquam dixit: Cum
ponerem nubem veſtimentum eius, apte ſubdidit: Et caligine illud quaſi pannis in-
fantie obuoluerem. Pannis quippe infantie pedes ac brachia conſtringuntur, ne
huc atque illuc diſſoluta libertate iactentur. Quia ergo perſecutores ſanctæ Eccleſiæ
- B** inſtabilitate cordis inquieti, atque huic ſæculo dediti, non grandæua, ſed puerilia
ſapiunt: qui quidem obſcuritate atque caligine, non intellectu ſuperni iudicij conſtrin-
guntur: ne tantum perſequi valeant quantum volunt, pannis infantie referuntur
obuolui: quia ſicut dictum eſt, puerilia quidem ſapiunt, ſed diuina diſpenſatio-
ne conſtricti, ad quod volunt brachia non extendunt: erſi cuncta mala leuiter perpé-
trare appetunt, nequaquam tamen implere cuncta, quæ appetunt, permittuntur. Se-
quitur: [Circumdedi illud terminis meis.] Terminis ſuis Dominus mare circumdat:
quia iras perſequentium, iudiciorum ſuorum diſpenſatione modificat: vt inſani tu-
mida vnda feruoris plano frangatur littore occultæ diſpenſationis. Sequitur: [Et
poſui veſtem et oſtia, et dixi: Hucusque venies, et non procedes amplius: et hic con-
fringes tumentes fluctus tuos.] Quid per oſtia niſi prædicatores ſancti: quid per ve-
ſtem niſi incarnatus Dominus designatur? Qui hæc videlicet oſtia contra ſæuiantis
maris impetum tanto valentiora oppoſuit, quanto ea ſub obſervatione roboraui-
t. Quia enim iſta ſanctæ Eccleſiæ oſtia veſtis huius oppoſitione ſolidata ſunt: pote-
runt quidem tundi fluctibus, ſed effringi nequiverunt: vt ea exterius vnda perſecu-
tionis illideret, ſed nequaquam cordis eorum interna penetraret. Et quia doctores
ſancti prædicatione quidem ſequentibus aperti ſunt, auctoritate autem ſua reſiſten-
tibus clauſi, non immerito oſtia vocantur, id eſt, aperta conuerſationi humilium, et
clauſa terroribus ſuperbotum. Non immerito oſtia vocantur: quia et ingreſſum ſi-
delibus aperiunt, et rurſum ſeſe perſidis ne ingrediantur opponunt. Penſemus qua-
le Eccleſiæ oſtium extirip Petrus, qui inueſtigantem fidem Cornelium recepit, pre-
tio quærentem miracula Simonem repulit: illi, dicens: In veritate comperi, quoniam *Act. 10. f*
non eſt perſonarum acceptor Deus: ſecreta regni benigne aperuit: huic, inquit: *Act. 8. d*
Pecunia tua tecum ſit in perditionem: per diſtictæ damnationis ſententiam cæleſtis
aulæ aditum clauduit. Quid cuncti Apoſtoli niſi ſanctæ Eccleſiæ oſtia exiſtunt, cum
voce redemptoris ſui audiunt: Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis *Rom. 10. f*
peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta ſunt? Ac ſi illis aperte
diceretur: Per vos ingreditur ad me hi, quibus voſmetipſos pandiris, et re-
pellitur quibus obſeratis. Igitur dum mare ſcruit, Dominus veſtem et oſtia opponit:
quia ab amaris et perſidis cordibus dum perſecutionis procella ſe dilatat in mundo,
Deus vnigeniti ſui gloriam prædicatorumque eius reuerentiam exaltat: et dum inno-
teſcit myſteria diuinæ fortitudinis, frangit in impijs fluctus furoris. Bene autem di-
citur: [Hucusque venies, et non procedes amplius:] Quia nimirum diuini iudi-
cij occulta meſura eſt, et quando perſecutionis procella proſiliat, et quando con-
quieſcat: ne aut non exagitata electos non exerceat, aut immoderata in profundum
mergat. Cum vero noticia fidei uſque ad perſequentes extenditur, turbati maris tu-
mor ſedatur, ibique fluctus ſuos mare frangit: quia ad cognitionem veritatis veniens,
omne quod nequitere agit, erubeſcit. Fracta quippe vnda in ſe reliditur: quia victa
nequitia etiam per cogitationem ſui cordis accuſatur, et quaſi ipſam vim, quam
intulerat, recipit: quia de prauitate, quam geſſerat, reatus ſui ſtimulos ſentit. Vnde
quibuſdam per Paulum dicitur: Quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis, in *Rom. 6. d*
quibus nunc erubeſcitis? ac ſi diceretur: Quid ſe in altum fluctus veſtræ prauitatis
extulerunt, qui nunc in ſemetipſis fracti, vnde peruerſos vos inflauerant, conuerſos
inde confundunt? Recte itaque dicitur: [Et hic confringes tumentes fluctus tuos.]
Quod vero in hac conſeſione maris ſecundo de oſtijs dicitur, more ſacri eloquij, res
ſemel

semel dicta, pro confirmatione replicatur. Si autem hoc in loco mare accipere non specialiter turbam persequentium, sed generaliter sæculum debemus: secundo contra hoc mare Dominus ostia opposuit: quia et prius humano generi præcepta legis, et postmodum nouæ gratiæ testamentum dedit. Secundo obiecit ostiis huius maris impetum clausit: quia eos quos ad obsequium sui cultus assumpsit, et prius ab idolis dara lege coercuit, et post ab intellectu carnali gratia reuelata corripuit. Secundo mare ostia accepit: quia humanum genus prius Deus ab operibus iniquitatis prohibuit, postmodum vero etiam a cogitationis culpa constrinxit. Videamus quemadmodum prima tumentis mari Dominus ostia imponat. Ecce enim per legem dicitur: Non occides, non mœchaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices. Videamus quemadmodum secundis hoc mare dominus ostiis claudat. Ecce in Euangelio dicit: Audistis quia dictum est antiquis: Non mœchaberis: ego autem dico vobis, quoniam omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Rursumque dicitur: Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum: ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, et benefacite his, qui oderunt vos. Qui igitur prius nequitias operis prohibuit, et postmodum culpas cordis exhaurit, nimirum tumentis mari, ne circumducta iustitiæ littora transeat, bis ostia imponit. Bene autem cum diceret: Quis conclusit ostiis mare: illico et tempus adiunxit, dicens: Quando erumpebat quasi de vulua procedens: quia videlicet tunc humano generi præceptis legis obuiavit, quando adhuc sæculum suæ origini vicinum, quasi ab ortu proprio ad profectum vitæ carnalis exibat. De vulua quippe procedere est, in luce præsentis gloriæ carnaliter apparere. Et recte subiungitur: [Cum ponere nubem vestimentum eius.] Quia nimirum Deus hominibus non tunc aperta ostensione se intulit, sed dum eos ab errore perfidie eripuit, nec tamen illis claritatem sui luminis patefecit, quasi ex tenebris eos abstulit, sed adhuc nube vestiuit: ut et pristina prauitatis acta relinquerent, et tamen ventura bona adhuc certius non viderent. Vbi apte subditur: [Et caligine illud quasi pannis infantie obuoluerim.] Dum enim rudes populos non aperta spiritus prædicatione edocuit, sed figurata locutione præceptis litteræ astrinxit: adhuc infirma sapientes verborum suorum caligine quasi pannis infantie obuoluit: ut mandatis grossioribus ligati crescerent, ne male liberi in suis voluptatibus perirent. Quos ad viam iustitiæ dum non iam charitas, sed adhuc timor alitringeret, diuina dispensatio quasi preffuit, ut nutrire. Infirmitas namque populus cum præceptorum pannos nolens pertulit, ad firmiorem statum ex ipsa sua ligatione peruenit: quia enim timor cum prius a culpa coercuit, competenter postmodum in libertatem spiritus exiuit. Hos pannos infantie, quos inchoantibus dedit, ipse per Prophetam Dominus reprehendit, dicens: Dedi eis præcepta non bona. Mala enim quasi mala esse desinunt comparatione peiorum: et bona quasi bona non sunt comparatione meliorum. Nam sicut peius delinquenti Iudææ de Sodoma, atque Samaria dicitur: Iustificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es: ita melioribus noui testamenti præceptis subsequenter, præcepta bona, quæ rudibus data sunt, non bona esse memorantur. Neque enim mentes vsui vitæ carnalis inhzentes, euelli ab infimis possent, nisi gradatim ducta prædicatione proficerent. Hinc quippe est quod in Ægypto positus pio iustoque moderamine latenti eorum concupiscentiæ descenditur, et vicinorum suorum valis aureis argenteisque sublati, discedere iubentur. Qui ad Sina montem ducti, accepta lege mox audiunt: Non concupisces rem proximi tui. Et hinc est quod in eadem lege, oculus pro oculo, dentem pro dente præcipiuntur exigere: et quandoque tamen reuelata gratia, percussis maxillam alteram iubentur præbere. Quia enim plus semper ira in vindicta exigit, quàm iniuria accepit: dum discunt mala non multipliciter reddere, quandoque discedunt ea et multiplicata sponte tolerare. Hinc est quod eundem rudem populum a quibusdam prohibuit: quædam vero ei in vsum pristinum seruauit, sed hæc ipsa tamen in melioris vitæ figura composuit. Bruta namque animalia idolis in Ægypto mactabant: eisq. in vsum postmodum animalium mactationem retinuit, sed idolorum cultum vetuit: ut dum de vsu suo aliquid amitteret, conso-

- A** consolaretur eius infirmitas per hoc, quod de usu suo aliquid haberet. Mira autem dispensatione concessit, quod ei Dominus de consuetudine carnalis retinuit, hoc in figuram spiritus potentius vertit. Quid enim sacrificia illorum animalium, nisi vnigeniti mortem designans? Quid sacrificia illorum animalium, nisi extinctionem carnalis nostre vite significans? Vnde ergo imbecillitati populi rudis condescenditur, inde ei per obumbratas allegiarum species maior fortitudo spiritus nuntiatur. Recte itaque dicitur: Et caligine illud quasi paupis infantie obuoluerem: quia vnde eius tenebrarum infirmitas pertulit, inde altam significationum spiritualium nubem fecit. Que quia preceptorum limite ab immoderatis animi eua gationibus cinxit, recte subiicit: [Circumdedi illud terminis meis.] Et quia huius humani generis motus misso mediator coercuit, apte subiungit: [Et posui vestem et ostia.] Vestem quippe et ostia posuit: quia redemptore nostro contra culpas delinquentium misso, noue vite predicamenta firmavit. Clausa namque ostia opposito veste roborantur. Vestem ergo Deus opposuit, quia contra lasciuos motus humani generis vnigenitum misit, qui precepta spiritualia, quae loquendo docuit, agendo solidauit. Bene autem subditur: [Et dixit: Hucusque venies, et non procedes amplius: et hic confringes tumentes fluctus tuos.] Hoc quippe mare ostia prius transcederat: quia clausula legis opposita humani tumoris vnda transilebat. At postquam mundus oppositum sibi vnigenitum reperit, elationis suae impetum fregit, et transire non valuit: quia eius fortitudine furoris sui terminum clausum inuenit. Vnde recte per Prophetam dicitur: Mare vidit et fugit, Psal. 113. Possunt etiam per ostia aperiæ passionis eius non inconuenienter intelligi. Quibus ex occulto vestem posuit: quia eas ex inuilibili diuinitate roborauit. Contra quas mundi fluctus veniunt, sed fracti dissiliunt: quia superbi eas viuendo despiciunt, sed earum vires experiendo pertimescunt. Nam dum passionis vnigeniti humanum genus prius irrisit, postmodum expauit: quasi contra opposita ostia more elidendi manisset tumor: elatum venit, et fractum virtute dissiluit. Sed quia idcirco hoc ad beatum Iob dicitur, vt de tot virtutibus cordis eius gloria premeretur: ne sibi fortasse tribuat, quod se stare sublimiter non ignorat: cum quanta eius edificatione sint dicta perpendimus, si hæc etiam moraliter differamus. Dicat itaque: [Quis conclusit ostia mare?] Quid est mare, nisi cor nostrum furore turbidum, rixis amarum, elatione superbie tumidum, fraude malitie obscurum? quod mare quantum seculat, attendit quisquis in se occultas cogitationum tentationes intelligit. Ecce enim iam peruersa relinquimus, iam desiderijs rectis inhaeremus, iam praua opera foris abscindimus: sed tamen latenter intus ea, cum qua lux venimus, vix veteris procella fatigamur, quam nisi respectu iudicii, & æterni pauore tormenti, immensi iumoris claustra confringerent: cuncta in nobis penitus super edificationis operis fundamenta cortuissent. Si enim quod per suggestionem seuit intrinsecus, per deliberationem foras erumperet: vite nostre fabrica funditus euerfa iacuisset. In iniquitate namque concepti, et in delicto editi, per ipsam corruptionis molestias pugnam nobiscum huc deferimus, quam cum labore vincamus. Vnde & recte de hoc mari dicitur: [Quando erumpebat, quasi de vulua procedens.] Vulua enim prauæ cogitationis adolescentia est. De qua per Moysen Dominus dicit: Sensus enim & cogitatio humani cordis prona est in malum ab adolescentia sua. Corruptionis namque malum, quod vnusquisque nostrum ab ortu desideriorum carnalium sumpsit, in procerbo ætate exerceat: & nisi hoc citius diuinæ formidinis manus reprimat, omne conditæ naturæ bonum repente culpa in profundum vorat. Nemo igitur sibi cogitationum suarum victoriam tribuat, cum veritas dicat: Quis conclusit ostia mare, quando erumpebat quasi de vulua procedens? Quia nisi ab ipso cogitationis primordio cordis fluctus gratia diuina retineret, temptationum procellis mare teuens, terram proculdubio humanæ mentis obruisset: vt falsis fluctibus perfusa areficeret, id est, perniciosus carnis voluptatibus delectata deperiret. Solus ergo Dominus ostia mare concludit, qui prauis motibus cordis claustra inspiratæ formidinis obijcit. Quia vero ea, quæ cernimus, sequi prohibemur, quia a corporearum rerum delectatione retrahimur: liber etiam ad inuisibilia oculos mentis attollere, atque hæc ipsa, quæ sequi præcipimur, videre. Sed quid agimus? Infirmitas illa obrutibus necdum patet. Ecce ad eorum amorem vocamur, sed tamen a visione restringimur: quia etsi quando aliquid furtim parumque aspiciamus, sub incerto ni-

mis adhuc vifu caligamus, vnde apte subiungitur: [Cum ponerem nubem vestimentum eius, et caligine illud quasi pannis infantie obuoluerem.] Hoc mare tumultuosum videlicet cogitationibus fluctuans cor nostrum nube vestitur: quia ne internam quietem pure conspiciat, inquietudinis sue confusione tenebratur. Hoc mare caligine quali pannis infantie obuoluitur: quia a contemplandis sublimibus adhuc teneris sensibus sue infirmitatis ligatur. Videamus Paulum quadam caligine quasi infantie pannis obuolutum, dum ait: Videmus nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. Qui si se ad contemplanda caelestia infantem non cernebat, aetatis sue ad hanc comparisonem nullo modo praemisisset, dicens: Cum essem paruulus, loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus. Tunc ergo ad robur iuuenile conscendimus, cum forti sensu eam, ad quam tendimus, vitam videmus: nunc autem quia intentionis nostrae acies per infirmitatem suam ab interna luce retrunditur, mens nostra ligata infantie pannis tenetur. Vbi apte subiungitur: [Circumdedi illud terminis meis.] Terminis enim suis Dominus hoc mare circumdat: quia cor nostrum adhuc corruptionis sue molestia et cura turbulentum sub mensura contemplationis humiliat: vt licet plus appetat, vltra tamen quam sibi conceditur, non ascendat. Vel certe terminis suis Dominus hoc mare circumdat: quia cor nostrum temptationibus tumidum, occultis donorum distributionibus mitigat: modo agens ne praua suggestio ad delectationem veniat: modo ne praua delectatio vsque ad consensum prorumpat. Qui ergo illicitos motus cordis respicit, et in quibusdam eos vsque ad consensum venire prohibet, in quibusdam vero illos etiam a delectatione restringit: nimirum furenti mari terminos imponit, vt nequaquam in opere exeat, sed intra sinum mentis temptationum submurmurans se vnda collidat. Quae quia tunc valenter restringitur, cum ei delectatione Dei atque inspiratis virtutibus obuatur, recte subiungitur: [Et posui vestem et ostia, et dixi: Hucusque venies, et non procedes amplius: et hic confringes tumentes fluctus tuos.] Quid enim moraliter per ostia nisi virtutes, quid per vestem nisi robur charitatis accipimus? Haec itaque ostia scilicet operationum virtutes mare saeuens dissipat, nisi eas ex occulto mentis opposita charitas astringat. Facile autem omne virtutum bonum temptatione cordis irruente destruitur, nisi ab intimis fixa charitate solidetur. Vnde et Paulus in suis praedicationibus, dum quaedam virtutum ostia mari temptationis opponeret, illico eisdem ostijs quasi robur vestis adiunxit, dicens: Super omnia autem haec charitatem habentes, quod est vinculum perfectionis. Perfectionis enim vinculum charitas dicitur: quia omne bonum, quod agitur, nimirum per illam ne pereat, ligatur. A tentatore namque citius quodlibet opus euellitur, si solum a vinculo charitatis inuenitur: si autem mens Dei ac proximi dilectione constringitur, cum temptationum motus qualibet ei iniusta suggererint, obicem se illis ipsa dilectio opponit, et prauae suasionis vndas virtutum ostijs ac veste intimi amoris frangit. Quia ergo Dominus per inspiratae charitatis fortitudinem nascentia in corde vitia reprimat, insurgentis maris impetum per obferata claustra compescit. Ira fortasse in occulto exasperat: sed ne quies superna perdat, perturbationi mentis officium linguae subtrahitur: ne vsque ad vocem exeat, quod in sinu cordis tumultuosum sonat. Luxuria in occultis cogitationibus accenditur: sed ne supernam munditiam mens amittat, conceptae immunditiae ea, quae famulari poterant, membra castigat: ne vsque ad corruptionem exhalet corporis fœtor cordis. Auaritia stimulat: sed ne caelesti regno mens careat, intra claustra se parsimoniae contenta proprijs ligat: ne in prauo se opere dilatat, et vsque ad exteriores actus intetna concupiscentia aestus exudet. Superbia inflat: sed ne veram celsitudinem amittat, considerando quisque quia pulvis est, ab altitudine se conceptae elationis humiliat: certans nimirum, ne, quod in suggestione cogitationis tolerat, in exercitationem operis erumpat. Bene ergo dicitur: [Posui vestem et ostia, et dixi: Hucusque venies, et non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos.] Quia dum electus quisque, et tentatur vitijs, et tamen facere male suggesta renititur, quasi mare clausum tenetur. Quod etsi intus tumultuosus cogitationum fluctibus mente percutit, statuta tamen bene viuendi litora non excedit. Quod mare quidem in tumorem se erigit, sed dum fixa deliberatione cordis illiditur, frangitur.

1. Cor. 13. d

Ibid. -

Colof. 3. e

20

Gen. 3. d

A Num redit. Beatus igitur Iob ne sibi tribuat, quod contra procillas cordis fortiter stat, voce diuina audiat: Quis conclusit ostijs mare quando erumpebat quasi de vulua procedens, et cetera. Ac si ei aperte diceretur: Incassum te exterius in bonis operibus pensas, si non me interius, qui in te tentationis vndas compesco, consideras. Vt enim tu fluctus ferre possis in opere, meæ virtutis est, qui fluctus frango tentationis in corde.

LIBRI VIGESIMIOCTAVI MORALIUM SANCTI GREGORII FINIS.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
LIBER VIGESIMVS NONVS.

CAPVT PRIMVM.

B **D**OMINVS Deus noster Iesus Christus in eo, quod virtus et sapientia Dei est, de patre ante tempora natus est: vel potius quia nec coepit nasci nec desisse, dicamus verius semper natus. Non autem possumus dicere, semper nascitur: ne imperfectus videatur. At verò ut æternus designari valeat et perfectus, semper dicamus et natus: quatenus et natus ad perfectionem pertineat, et semper ad æternitatem: ut quocumque modo illa essentia sine tempore temporali valeat designari sermone: quamvis hoc ipso quod perfectum dicimus, multum ab illius veritatis expressione deuiamus: quia quod factum non est, non potest dici perfectum. Et tamen infirmitatis nostræ verbis Dominus condescendens, ait: Estote perfecti sicut et pater vester cælestis perfectus est. In illa itaque natiuitate diuina ab humano genere cognosci non poterat: proinde in humanitate venit ut videretur, videri voluit ut imitaretur. Quæ carnis natiuitas despecta visa est sapientibus mundi, contempserunt namque infirma humanitatis eius, Deo hæc indigna iudicantes. Cui tanto magis homo debitor fuit, quanto pro illo Deus etiam indigna suscepit. Quia enim non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Ac si diceret: Cum Deum, qui est sapientia, nequaquam per sapientiam suam mundus inueniret, placuit ut Deum hominem factum per humanitatis stultitiam cognosceret: quatenus eius sapientia ad nostram stultitiam descenderet, et lucem supernæ prudentiæ luto suæ carnis illuminata nostra cæcitas videret. Natus igitur ex patre sine tempore, ex matre nasci est dignatus in tempore, ut per hoc quod ortum suum inter initium finemque concluderet, humanæ mentis oculis ortum, qui nec initio sumitur, nec fine angustatur, aperiret, unde bene nunc ad beatum Iob dicitur:

1. Cor. 1. d

Mat. 5. g

1. Cor. 1. e

Quid nato in carne Domino, sancta Ecclesia de tenebris noctis egrediens, quavis suum locum in luce beatitudinis aterna.

Capitulum I.

Numquid post ortum tuum præcepisti diluculo, et ostendisti auroræ locum suum?] Subaudis, ut ego. Ortus quippe diuinitatis eius ante et post non habet. Cui dum semper esse est per æternitatem, dum omne quod labitur circumscribit, intra semetipsum temporum discursus claudit. Ortus vero humanitatis eius, quia et cœpit, et desijt: et ante et post habere a tempore accepit. Sed quia dum ipse vmbas nostræ temporalitatis suscepit, lumen nobis suæ æternitatis infudit: recte per hunc ortum, quem creator sibi in tempore condidit, locum suum sine tempore aurora cognouit. Quia enim diluculum, vel aurora a tenebris in lucem vertitur, non immerito diluculi, vel auroræ nomine, omnis electorum Ecclesia designatur. Ipsa namque dum ab infidelitatis nocte ad lucem fidei ducitur, velut auroræ more in diem post tenebras splendore supernæ claritatis aperitur. Vnde et bene in Canticis Canticorum dicitur: Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora confurgens? Sancta enim Ecclesia cælestis vitæ præmia appetens, aurora vocata est: quia dum peccatorum tenebras deferit, iustitiæ luce fulgescit. Habemus tamen subtilius aliquid quod considerata qualitate diluculi, vel auroræ pensamus. Aurora namque vel diluculum noctem quidem præterisse nunciant, nec tamen diei claritatem integram ostendant: sed dum illam pellunt, hanc suscipiunt, lucem tenebris permixtam tenent. Quid itaque in hac vita omnes, qui veritatem sequimur, nisi aurora, vel diluculum sumus? quia et quædam iam quæ lucis sunt, agimus: et tamen in quibusdam adhuc tenebrarum reliquijs non caremus. Per Prophetam quippe Deo dicitur: Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Rursumque scriptum est: In multis offendimus omnes. Paulus quoque ait: Video aliā legem membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captiuum me ducentem in legem peccati, quæ est in membris meis. Vbi ergo lex peccati cum lege mentis contendit, profecto adhuc aurora est: quia lux, quæ iam emicuit, necdum prætereuntes funditis tenebras pressit. Adhuc aurora est: quia dum lex carnis legem mentis, et lex mentis legem carnis percutit, inter se vicissim lux et vmbra configit. Vnde rursum Paulus cum diceret: Nox præcessit, nequaquam subdidit: Dies venit: sed & dies autem appropinquauit. Qui enim post discessum noctis iam non venisse, sed appropinquasse diem innuunt, esse fe proculdubio ante solem post tenebras adhuc in aurora demonstrat. Tunc autem plene sancta electorum Ecclesia dies erit, cum ei admixta peccati vmbra iam non erit. Tunc plene dies erit, quando interni luminis perfectio seruo claruerit. Tunc plene dies erit, quando nullam malorum suorum tentantem memoriam tolerans, omnes a se tenebrarum etiam reliquias abscondit. Vnde et bene hæc aurora quasi adhuc in transitu demonstratur, cum dicitur: [Et ostendisti auroræ locum suum.] Cui enim locus suus ostenditur, profecto ex alio ad aliud vocatur. Quid est enim locus auroræ, nisi perfecta claritas visionis æternæ? Ad quem cum ducta venerit, iam de transacta noctis tenebris nihil habebit. Nunc autem adhuc tentationū molestias sustinet: quia per intentionem cordis ad aliud festinat Ecclesia, ad locum suum tendit aurora. Quem locum si mente non cerneret, in huius vitæ nocte remaneret. Sed cum quotidie contendit perfici, et in lucem quotidie augeri, locum suum iam conspicit, et plene sibi clarescere solem querit. Locum suum aurora considerat, quando sancta anima ad contemplandam conditoris sui speciem flagrat. Ad locum suum pertingere aurora satagebat, cum Dauid diceret: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam et apparebo ante faciem Dei? Locum suum veritas auroræ monstrabat, cum per Salomonem diceret: Quid habet amplius sapiens a stulto: et quid pauper, nisi ut pergat illuc ubi est vita? Quem profecto locum etiam præcedentibus incarnationem suam patribus post ortum suum Dominus ostendit: quia nisi per prophetiæ spiritum incarnandum supernæ patriæ regem cognosceret, bona eiusdē patriæ quàm essent desiderabilia non viderent. Locum suum veritas auroræ patefecit, cum patrem coram discipulis petijt, dicens: Pater quos dedisti mihi, volo vbi ego sum, et illi sint mecum. Locum suum auroræ monstrauit, cum diceret: Vbi cumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ. Ad hunc locum, quem cognouerat, peruenire aurora festinabat, cum Paulus desiderium habere se diceret dissolui, et cum Christo

Can. 6. c

2

Psal. 141

Iac. 3. c

Rom. 7. d

Rom. 13. d

Psal. 41

Ecl. 16. c

Joan. 17. d

Mat. 24. c

Luc. 17. g

Phil. 1. c

Christo

A Christo esse: Et rursum: Mihi viuere Christus est, et mori lucrum. Et rursum: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus: domum non manufactam, æternam in cælis. Bene autem post ortum suum locum proprium auroræ ostendisse se perhibet, quia futuræ retributionis beatitudinem priuquam per corpus ipse innotesceret, in paucorum intellectu continuit. Cum vero humanæ natiuitatis infirma suscepit, venturæ claritatis notitiam in multitudinis innumera amore dilatauit. Sed cum diuini operis mysterium sic misericordia peragat, vt tamen et ira comitetur, quatenus oculis arbitri alios respiciens redimat, alios deserens perdat: quia cognouimus, quo modo per incarnationem suam electos illuminet, audiamus nunc quo modo reprobos damnet. Sequitur:

1. Cor. 5. a

B *Quid Iudaica perfidia visio Christo concessa est: et alijs sic, alijs aliter de eo sentientibus, paucis ex illa tanta plebe assumptis, scribas et phariseos merito reprobans.*

Caput

III.

N Vmquid tenuisti concutiens extrema terræ, et excussisti impios ex ea?] Extrema terræ Dominus tenuit: quia in fine sæculorum ad destitutam iam, et alienigenis regibus subditam synagogam venit, atque ex illa impios excussit: quia spiritalia fidei prædicamenta renuentes, etiam a carnalis sacrificij gloria repulit. Vel certe extrema terræ tenuit: quia ex Iudæa paucos abiectos et humiles elegit. Extrema terræ tenuit: quia legis doctores deferens, piscatores assumpsit. Dumque eius extrema tenet, ex ea impios excutit: quia dum infirmos fideles roborat, fortes in illa infideles damnat. Recte vero etiam concutiens addidit: quia per aduentum suum immensa formidine etiam reproborum corda commouit. Concussi quippe fuerant qui dicebant: Nihil proficimus, ecce totus mundus post eum abiit. Res autem quæ concutitur, huc illuc, ducta fatigatur. Coucussa ergo Iudæa fuerat, quæ de Christo per alios dicebat: Quia bonus est. Et per alios resistebat dicens: Non, seducit turbas. Per alios dicebat: Nisi hic esset a Deo, non poterat facere quidquam. Atque ad extremum per alios clamat: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum. Concussi quidem, sed non prostrati sunt reprobi, cum modo miracula obstupescerent cernerent, modo infirmitatis opprobria despicientes irriderent. An non concussi fuerant, qui dicebant: Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam. Vel certe extrema terræ concussit et tenuit: quia cum infirma corda humilium pio timore terruit, nequaquam ea iudicio districto dereliquit. Inde enim multitudo credenſium in Deum robustius stetit, vnde in se humiliata trepidauit. Nam quia eum Deus quem concutit tenet, insinuat per Prophetam dicens: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum et tremementem sermones meos? Quia eum quem concutit tenet, Salomone attestante intimatur, qui ait: Beatus vit qui semper est pauidus: qui autem mentis est duræ, corrui in malum. Igitur quia extrema Iudææ Dominus in Apostolis tenuit, atque ex illa Scribas et Phariseos ac pontifices impietatis suæ merito exigente reprobauit: quid adhuc de eorum damnatione subdatur, audiamus. Sequitur: [Restitueret vt lutum signaculum, et stabit sicut vestimentum.] Quid aliud Dominus plebem Israeliticam nisi lutum reperit, quam obsequijs gentilium deditam, in Ægypto seruientem lateribus inuenit? Quam dum tot miraculis ad terram repromissionis duxit, dum perductam cognitionis suæ scientiam impleuit, dum tot arcanæ secretorum ei per prophetiam contulit: quid eam aliud quam seruandi mysterij signaculum fecit? Ipsa quippe diu in prophetia clausum continuit, quidquid de se veritas in fine reuelauit. Sed dum post tot diuina secreta, post tot percepta miracula in redemptoris sui aduentu, plus terram quam veritatem dilexit, per sacerdotes dicens: Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani, et tollent nostrum locum et gentem: quasi ad eos, quos in Ægypto reliquerat, lateres redijt: et quæ facta iam Dei signaculum fuerat, ad hoc se iterum quod deseruerat inflexit: lutumque se post signaculum in oculis veritatis exhibuit, cum per impietatis malitiam accepti verbi mysteria perdidit, et sola terrena sapere quæ inquinant elegit. Vbi apte subiungit: [Et stabit sicut vestimentum.] In polita namque et grossiora vestimenta etiam cum

Mat. 4. e

Ioa. 12. e

Ioa. 7. b

Ioa. 9. f

Ioa. 18. f

Ioa. 10. e

Isa. 66. a

Prou. 28. b

Exod. 5. b

Ioa. 11. f

induta

induta fuerint, quia induentis membris bene applicata non inhærent, stare feruntur. **A**
 ludæa igitur circa veritatis notitiam etiam cum feruire videretur, sicut vestimentum
 stetit, quia per exteriora mandata feruire se Domino ostendit, sed adhærere ei per char-
 itatis inrelligentiam noluit. Dum solam in præceptis Dei litteram tenuit, et nequa-
 quam se per spiritû sensibus intimis iunxit, quasi ei qui se induerit non adhæsit. Vbi et
 apte subiungitur: [Auferetur ab impijs lux sua.] Quia dum credere veritati renuit,
 cognitionem legis in perpetuum amittunt: et dum de accepta lege superbiunt, nimirum
 de scientiæ suæ gloria cæcantur. Scriptum quippe est: Obscurentur oculi eorum,
 ne videant. Rursusq. scriptum est: Excæca cor populi huius, et aures eius aggraua.
 Et rursus scriptum est: In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident,
 videant, et qui vident, cæci fiant. Et quia semetipsos de legis operibus contra
 conditorem legis extulerunt, apte subditur: [Et brachium excelsum conteretur.] **B**
 Excelsum quippe brachium conteritur, quando prædicata fidei gratia superba legis
 operatio reprobatur cum dicitur: Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro.
 Cuncta tamen hæc intelligi et aliter possunt. Terram quippe scriptura sacra vocare
 consuevit Ecclesiam. Extrema igitur terræ Dominus tenet, et concutit, quia Ecclesiæ
 suæ vltima per aduentum Antichristi persecutione immanissima turbari permittit,
 nec tamen permittendo deserit. Hanc terram aliquando Dominus tenet et non concutit,
 aliquando tenet et concutit: quia modo eam tranquilla pace fidei possidet, modo
 commoueri impetu persecutionis iubet. Bene autem cum diceret: Numquid tenuisti
 concutens extrema terræ, illico adiunxit, et excussisti impios ex ea? Attestante
 enim Paulo, plerique in ea sunt, qui consentunt se nosse Deum, factis autem negant. **C**
 Impios ergo ex ea Dominus excutit: quia hi, quos nunc intima vitia possident, tunc iu-
 voraginem aperte infidelitatis cadent, atque in acerrum paleam transeunt, cum
 tentationis illius aura commouentur. Et quamuis se nunc sub specie fidei intra aræ
 sinum tegant, tunc nimirum extra granorum cumulum districti examinis ventilabro
 resiliunt. Vnde et apte subiungitur:

*Quod Iudæi, qui legis seruandæ signaculum acceperant, in iudicio tamquam lutum re-
 siuuntur: quia quod terrena sapuerint, omnibus demonstrabitur.*

Caput

1111.

Restituetur vt lutum signaculum.] Ac si aperte diceret: Hi qui nunc videntur in
 Ecclesiæ sinu signaculum, tunc ante oculos omnium restituēt vt lutum, id est, **D**
 nequaquam iudicia hominum de professione religionis fallunt, sed quod terrena sa-
 pientia demonstrantur. Solet enim scriptura sacra pro fide appellare signaculum, pro
 iniquitate lutum. Nam filius iunior, qui consumpta substantia ad patrem rediit, in
 munere annulum accepit. Gentilis enim populus, qui in mortalitate perdira, ad Dei
 pœnitendo reuertitur, per fidei signaculum munitur. Vnde et a sponso suo Ecclesiæ
 dicitur: Pone me vt signaculum super cor tuum. Idcirco namque signaculum rebus
 ponitur, ne qua diripietium præsumptione temerentur. Sponsus ergo in corde signa-
 culum ponitur, quando fidei eius mysterium in custodiam nostræ cogitationis imprimi-
 tur: vt ille infidelis seruus nimirum noster aduersarius, cum signata fide corda con-
 siderat, tentando ea irrumpere non præsumat. Per lutum vero quia terrena contagia
 demonstrantur, attestatur Psalmista qui ait: Eduxisti me de lacu miseræ, et de luto **E**
 fæcis. Quia igitur multi in terrenis contagijs inuenti, perducti ad Ecclesiam, celestis
 fidei sacramento signantur, et tamen ab iniquis operibus non recedunt, seq. nunc fi-
 dei velamine contegunt: sed cum tempus inuenerint, quid sint veraciter ostendunt, recte
 dicitur: [Restituetur vt lutum signaculum.] Quos enim nunc fideles credimus,
 ipsos tunc fidei hostes inueniemus, et quamuis appareant non tentati signaculum, erūt
 proculdubio tentati lutum. Vnde et recte dicitur: [Restituetur:] Quia qualis eorum
 conscientia esse ante fidem potuit, tales eos postmodum reproba vita conuincit. De
 quibus apte subiungitur: [Et stabit sicut vestimentum.] Tot nunc quasi vestibus san-
 cta Ecclesia induitur, quot fidelium veneratione decoratur. Vnde et ei ostensis gen-
 tibus a Domino per Prophetam dicitur: Viuo ego dicit Dominus: quia omnibus his
 velut ornamento vestieris. Multis tamen quali fidelibus nunc specietenus induir: **sed**

Psal. 68.

Isa. 6. c

Joan. 9. g

Rom. 3. c

Ti. 1. d

Luc. 15. e

Cant. 8. b

Psal. 39.

Isa. 49. e

A sed pulsante persecutionis impetu, tunc eis exorta nudabitur: de quorum sorte hic dicitur: [Et stabit sicut vestimentum.] Stare vero hoc loco ponitur, in peccato persistere. Vnde scriptum est: Et in via peccatorum non steterit. Vel certe reprobus quisque sicut vestimentum stare dicitur, ut non possit stare monstratur: quia sicut induta vestis in visionis suae specie per corpus tenditur, exorta autem fracta complicatur: ita vnusquisque quia a sanctae Ecclesiae tunc statu recesserit, tensus ac decorus quasi dum indueretur, fuit: sed exutus postmodum contractus atque abiectus iacebit. Si vero stare intelligimus perdurare, sicut vestimentum stat quisque reprobus, qui in hac vita, quam diligit, breuiter durat. Vnde et per Prophetam dicitur: Omnia sicut vestimentum veterascent, et sicut opertorium mutabis ea, et mutabuntur. Hæc itaque quæ allegoriarum nube tecta intulit, nunc verbis apertioribus innotescit, subdens:

B *Quod impiorum lux sit hoc, quod eis ex fide lucet: qua tunc auferitur, quando pulsante persecutionis articulo, quod rectam credere videbantur, amittunt.*

Caput V.

A Vferetur ab impijs lux sua.] Neque enim eos nunc Dei lumen illustrat, qui iniquitatis suae malitia fidei nomine palliant. Nam dum iuxta prædicationem fidei viuere negligunt, et tamen eandem fidem specietenus venerantur, honorem vitæ præsentis ex nomine religionis quaerunt. Hocq. eis ex fide lucet, quod eos fides coram hominibus refouet. Sunt vero nonnulli, qui æterna quæ audiunt veraciter credunt, et tamen eidem, quam tenent, fidei male viuendo contradicunt. Habent hi quoque in tenebris lucem suam: quia dum peruersa agunt, et tamen de Deo recta sentiunt, ne tenebrescant funditus, ex quadam parte fulgore luminis illustrantur. Qui dum plus terrena quam cælestia, plus quæ vident quam quæ audiunt, pulsante persecutionis articulo, quod rectum credere videbantur, amittunt. Quod illo maxime tempore multiplicius agitur, quando surgente ipso iniquorum capite, in sancta Ecclesia persecutione vltima liberis suis viribus eius fortitudo grassatur. Ibi tunc cor vnus cuiusque ostenditur, vbi quidquid in occultis latebat aperitur, et qui nunc ore sunt pii, et corde sunt impij, publicata malitia corruunt, et lucem fidei, quam specietenus tenebant, perdunt. Sed inter hæc necesse est ut vnusquisque nostrum ad cordis sui secretum redeat, et aitionis suæ damna pertimescat, ne exigentibus meritis per districtam iustitiam iudiciorum Dei in talium hominum numerum incutatur.

D *Quod omnia moraliter ad antichristum tempora referuntur, in quibus censilio persecutionum erit, et fictos quoque, qui modo in Ecclesia sunt infideles, etiam nunc reproba vita committunt.*

Caput VI.

Nemo autem sibi incaute blandiatur et idcirco se a tali casu extraneum credat, quia ad illius tempestatis procellam peruenite se non existimat. O quanti illius tentationis tempora non viderunt, et tamen in eius tentationis procella versantur. Cain tempus antichristi non vidit, et tamen membrum antichristi per mericum fuit. Iudas Iuxiriam persecutionis illius ignorauit, et tamen viribus crudelitatis eius avaritia suadente succubuit. Simon diuinus longe ab antichristi temporibus exiit, et tamen eius se superbiæ miraculorum potentiam peruerse appetendo coniunxit. Sic iniquum corpus suo capiti, sic membris membra iunguntur, cum et cognitione se nesciunt, et tamen praua sibi actione copulantur. Neque enim Pergamus Balaam libros aut verba cognouerat, et tamen eius nequitiam sequens, voce supernæ increpationis audiebat: Habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere et fornicari. Thyatiræ quoque Ecclesiam ab Hiezabel notitia et tempora et loca diuidebant: sed quia eam par vitæ reatus astrinxerat, inesse ei Hiezabel dicitur, atque operibus peruersis insistere, Angelo attestante, qui ait: Habeo aduersus te aliqua: quia permittis mulierem Hiezabel, quæ se dicit Prophetam, docere, et seducere seruos meos, fornicari et manducare de idolothytis. Ecce quia reperiri poterat, qui Hiezabel vitam reproba actione secuti sunt: Hiezabel illic inuenta memoratur: quia videlicet prauum corpus coniuncti mores vnum faciunt, etiã

si hoc

fi hoc loca vel tempora fcindunt. Vnde fit ut in peruerfis fuis imitatoribus et iniquis
 quifque maneat qui iam præterijt, et in fuis operatoribus ipfe iniquorum auctoriam
 appareat, qui necdum venit. Hinc Ioannes ait: Nunc antichrifti multi facti funt, qui
 quia iniqui omnes iam eius membra funt, quæ fcilicet peccata edita, caput ſuum
 male viuendo præueniunt. Hinc Paulus ait: Ut reueletur in ſuo tempore: nam myſ-
 terium iam operatur iniquitatis, ac ſidicet. Tunc antichriftus manifeſtus videbi-
 tur: nam in cordibus iniquorum ſecreta ſua iam nunc occultus operatur. Ut enim
 de a peccatoribus criminibus taceam, ecce alius fratri in corde ſuo tacitus inuidet, etſi
 occaſionem repetat, cum ſupplantare contendit. Cuius alterius membrum eſt, niſi
 eius, de quo ſcriptum eſt: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Alius ma-
 gni meriti eſſe ſe æſtimans, per tumorem cordis cunctis ſe præferens, omnes ſcimet ip-
 ſo inferioris credit. Cuius alterius membrum eſt, niſi eius de quo ſcriptum eſt: Omne
 ſublime videt, et ipſe rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ. Alius mundi huius poten-
 tiam quatit, non quo alijs proſit, ſed quo ipſe alteri ſubditus non ſit. Cuius alterius
 membrum eſt, niſi eius, de quo ſcriptum eſt, qui dixit: Sedebo in monte teſtamenti, in
 lateribus aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiffimo. Solus
 quippe altiffimus ita dominatur ſuper omnia, ut alteri ſubefſe non poſſit. Quem dia-
 bolus imitari peruerſe voluit, cum ſuum domiplum quatens, ei ſubefſe recuſauit. Imita-
 tur ergo diabolum quifquis idcirco poteſtatem ſuam appetit: quia ei qui ſibi eſt ſu-
 perna ordinatione præpoſitus, ſubefſe ſollicitus. Sunt præterea pluriſima, quæ quodam
 in ipſa pace Eccleſiæ conſtitutos, infideles eſſe renunciant. Video namque nonnullos
 ita perſonam potentis accipere, ut requiſiti ab eo, pro ſuaue eius non dubitant in cau-
 ſa proximi veritatem negare. Et quis eſt veritas, niſi ille qui dixit: Ego ſum via, veritas
 et vita? Neque enim Ioannes Baptiſta de confeſſione Chriſti, ſed de iuſtitiæ verita-
 te requiſitus occubuit: ſed quia Chriſtus eſt veritas, ad mortem viſque idcirco pro
 Chriſto, quia videlicet pro veritate peruenit. Ponamus ergo ante oculos quod ali-
 quis petcundatus perſonam potentis accepit, et ne verbi ſaltem iniuriam pateretur,
 veritatem negauit. Quid rogo iſte faceret in dolore poenarum, qui Chriſtum erubuit
 inter flagella verborum? Ecce & poſt hæc ante oculos hominum adhuc Chriſtiani
 eſt, et tamen ſi cum Dominus diſtrictè diſpoſuit iudicare, iam non eſt. Video autem
 alios, quibus per locum magiſterij exhortandi ſunt officia, arguendiſque commiſſa,
 qui vident aliquid illicitum admitti, et tamen dum quorundam potentum offendere
 gratiam metuunt, arguere non præſumunt. Quiſquis iſte eſt, quid aliud facit, niſi
 videt lupum venientem, et fugit? Fugit, quia tacuit: tacuit, quia deſpectu æterna
 gratia, temporalem gloriam plus amauit. Ecce ante potentis faciem intra ſui ſe la-
 tebras ſilentij abſcondit, et ſicut perſecutioni publice, ſic occulte locum dedit tibi. Pe-
 ne de talibus dicitur: Dilexerunt gloriam hominum magis quam Dei. Quiſquis igitur
 talis eſt, ſi hæc diſtrictè iudicantur, etſi perſecutio publica deſuit, tamen tacendo
 Chriſtum negauit. Non ergo deſunt vel in pace Eccleſiæ antichriſti tentamēta. Nemo
 itaque illa perſecutionis extremæ tempora quali ſola pethorrefcat. Apud iniquos nā-
 que quotidie res antichriſti agitur, quia in eorum cordibus myſterium ſuum iam nūc
 occultus operatur. Et ſi multi nunc ſpecietenus intra Eccleſiam conſtituti ſimulant ſe
 eſſe, quod non ſunt, in aduentu tamen iudicis prodentur quod ſunt: de quibus bene
 Salomon ait: Vidi impios ſepultos, quia etiam cum adhuc viuerent, in loco ſancto
 erant, et laudabantur in ciuitate, quali iuſtorum operum. Igitur poſtquam de ini-
 quis dictum eſt: Reſtituetur ut lutum ſignaculum, et ſtabit ſicut veſtimentum, et au-
 feretur ab impijs lux ſua, quod utique in illa eſt antichriſti perſecutione faciendum:
 mox de eiſdem antichriſti perſecutione nos conſolans ait: Et brachium excelſum
 confringetur. Quid namque aliud excelſum brachium accipitur, niſi ſuperba anti-
 chriſti celſitudo, quæ ſuper reprobas mentes hominum faſtu gloriæ ſecularis erigitur,
 ita ut homo peccator et tamen æſtimari homo deſpiciens, Deum ſe ſuper homines
 mentiatur? Vnde et Paulus Apoſtolus dicit: Ita ut in templo Dei ſedeat, offendens ſe
 tanquam ſit Deus. Cuius ut tumorem plenius oftenderet, præmiſit: Qui aduerſatur
 et extollitur ſuper omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Deus enim dici aliquā-
 do et homo poteſt, iuxta quod ad Moysen dicitur: Ecce conſtitui te Deum Pharaonis.
 Deus vero coli purus homo nō poteſt. Quia vero ſe antichriſtus et ſuper ſanctos quoſ-
 que

- A** que homines, et super ipsius potentiam diuinitatis extollit, per exactum sibi nomen gloriæ, et hoc quod Deus dicitur, et hoc quod Deus colitur, transire conatur. Notandum vero est in quantam superbiam foueam cecidit, qui in mensura ruinæ qua lapsus est, non permansit. Diabolus quippe vel homo a statu conditionis propriæ elata mente corruerunt, vt vel ille diceret: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo: vel iste audiens crederet: Aperientur oculi vestri, et eritis sicut dii. Idcirco ergo vterque cecidit: quia esse Deo similis non per iustitiam, sed per potentiam concupiuit. Sed homo per gratiam liberatus, qui Dei similitudinem peruerse appetendo ceciderat, in reatu criminis sui longe Deo imparem se esse cognoscens clamat: Domine quis similis tibi? Diabolus vero in lapsu sui criminis iuste dimissus, in mensura ruinæ suæ minime permansit, sed quanto diutius ab omnipotentis gratia defuit, tanto magis reatum criminis cumulauit. Nam qui ideo cecidit quia peruerso ordine Deo esse similis voluit, eoque perductus est, vt in antechristum veniens, videri Deo similis dignetur, atque eum quem habere non potuit superbus æqualem, damnatus inferiorem putet. Nam cum de illo hoc quod iam præmissum dicitur: Extollens se supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur: aperte monstratur, quia appetendo dudum Dei similitudinem, quasi iuxta Deum erigere se voluit, sed in superbæ culpa crescendo, iam se supra omne, quod Deus dicitur et colitur, extollit. Quia ergo hæc eius superbia districti iudicis erit aduentu ferienda, sicut scriptum est: Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione aduentus sui, recte dicitur: [Et brachium excelsum confringetur.] Cuncta tamen hæc, quæ bis discussa sunt, adhuc intelligi et aliter possunt. Verba enim quasi Dei pigmenta quædam nostri sunt adiutorij. Et sicut pigmentum quanto plus teritur, tanto plus in poculo eius virtus augetur, ita diuina eloquia quo magis exponendo conterimus, eo audientis amplius quasi bibentes iuamur. Quia igitur misericors Deus diu peccata hominum tolerat, et cum iam vicinum finem respicit, plerumque mentes peccantium immutat, recte de se vim tantæ pietatis insinuat, ait: [Numquid tenuisti concutiens extrema terræ, et excussisti impios ex ea?] Per terram quippe homo infima sapiens designatur, cui peccanti dictum est: Terra es et in terram ibis. Sed quia pius conditor facturam suam non deferit, mala hominum et per suam patientiam tolerat, et per eorum quandoque conuersionem relaxat. Cum autem duras atque insensibiles mentes respicit, modo eas minis, modo verberibus, modo reuelationibus terret, vt quæ pessima securitate duruerant, salubri timore mollescant, quatenus vel sero redeant, et hoc ipsum saltem quod diu expectati sunt, erubescant. Scit enim Dominus quia extrema vitæ nostræ plus iudicat, et idcirco electos suos in fine sollicitius purgat. Scriptum quippe est: Deus iudicabit fines terræ. Tanto ergo impensius vltimis nostris inuigilat, quanto in ipsis pendere initia vitæ sequentis pensat. Quod quia misericorditer facit pietate sua in medium deducta, qua etiam sero conuersos peccatores recipit, beati Iob iustitiam erudit, dicens: [Numquid tenuisti concutiens extrema terræ, et excussisti impios ex ea?] Subaudis vt ego, qui in suis vltimis sæpe peccatores terrendo concutio, conuertendo teneo, atque ab eorum cordibus impios cogitationum motus euello. Et recte beato Iob Dominus, quo modo iuxta finem peccatores conuertat, insinuat. Ac si aperte dicat: Misericordie meæ potentiam respice, et tuæ iustitiæ elationem preme. Quæ extrema hominis quia etiam cum conuertitur per carnis mortem, illa antiquæ culpæ vindicta comitatur, protinus insinuat, cum dicit: [Restituetur vt lutum signaculum, et stabit sicut vestimentum.] Hominem quippe Dominus quem ad suam similitudinem condidit, quasi quoddam suæ potentie signaculum fecit. Quod tamen vt lutum restituetur: quia licet æterna supplicia per conuersionem fugiat, in vltione tamen perpetratæ superbæ carnis morte dānatur. Ex luto quippe homo conditus, et mentis accepta ratione, similitudine diuinæ imaginis decoratus, elatione cordis intumescens, quod de infirmis formatus esset, oblitus est. Vnde mira conditoris iustitia actum est, vt quia per sensum intrinseuit, quæ rationabilem accepit, rursus terra per mortem fieret, quam esse se considerare humiliter noluit: et quia peccando Dei similitudinem perdidit, moriendo vero ad limi sui materiam redit, recte dicitur: [Restituetur vt lutum signaculum.] Et quia de corpore dum spiritus vocatur, quodam quasi inuolucro suæ carnis exiit, apte de eodem luto

Isa. 14. d
Gen. 3. b

Tpsalm. 88.

1. Thes. 2. a

1. Thes. 2. b

5

Gen. 3. d

1. Reg. 2. b

Gen. 1. d

Gen. 1. b

subiun-

subiungitur : [Et ft abit ficut veftimentum .] Lutum namque noftrum ficut vefti-
 mentum ftare, eft vſque ad reſurrektionis tempus inane exutumq. perdurare. Sed quia
 hanc poenam ſuperbiæ nec illi tranſeunt, qui et eandem ſuperbiam viuendo humili-
 ter vincunt, quæ ſit ſuperbientium ſpecialis poena, ſubiungit dicens : [Auferetur ab
 impijs lux ſua, et brachium excelſum confringetur .] Mors enim carnis, quæ electos
 luci ſuæ reſtituit, lucem ſuam reprobis tollit. Lux namque ſuperbientis eſt gloria vi-
 tæ præſentis. Quæ ei lux tunc ſubtrahitur, cum per carnis interitum ad rationum
 ſuarum tenebras vocatur. Ibi tunc excelſum brachium confringitur, quia celſitudo
 cordis vltra naturæ ordinem violenter arrepta, opprimentis ſe diuinæ iuſtitie mole
 diſſipatur : vt quia ſe peruerſe in breui erexerat, per pondus iudicii in æternum fraſta
 cognoſcat. Nullus autem noſtrum quid poſt mortem ſequeretur agnoſceret, niſi vi-
 tæ noſtræ conditor ad poenam vſque mortis noſtræ veniret . Niſi enim ipſe miſericor-
 diter infima peteret, nequaquam nos poſt ſuam imaginem petditos iuſte ad ſumma
 reuocaret. Vnde et recte ſubiungitur :

*Quòd Dominus ad inferna deſcendens, carcerem gehenna viam et tranſitum fecit: ipſe
 vero liberans alligatos liber deambulauit, et apertis portis mortis, exitum
 de tenebris ad lucem fecit. Caput VII.*

Nvmquid ingreſſus es profundum maris, et in nouiſſimis abyſſi deambulatiſti? Ac
 ſi dicat : Vt ego, qui non ſolum mare, id eſt, ſæculum per aſſumptam humanam
 carnem atque animam petij, ſed etiam per eam ſponte in morte poſitus, vſque ad vlti-
 ma inferni, quaſi ad maris profunda deſcendi. Si enim mare, more diuini eloquij, ſæ-
 culum debet intelligi, nil prohibet profunda maris, inferni clauſtra ſentiri. Quod
 profundum maris Dominus petijt, cum inferni nouiſſima electorum ſuorum animas
 crepturus intrauit. Vnde et per Prophetam dicitur : Poſuiſti profundum maris viâ,
 vt tranſiret liberati. Hoc namque profundum maris ante redemptoris aduentum
 non via, ſed carcer fuit : quia in ſe etiam bonorum animas, quamuis non in locis po-
 nalibus clauſit. Quod tamen profundum viam Dominus poſuit : quia illic veniens,
 electos ſuos a clauſtris inferni ad cœleſtia tranſire conceſſit. Vnde et apte illic di-
 citur. Vt tranſiret liberati. Quod vero profundum maris dixerat, hoc alijs verbis re-
 plicans, abyſſi nouiſſimum vocat : quia ſicut aquarum abyſſus nulla noſtra viſione
 comprehenditur, ita occulta inferni nullo a nobis cognitionis ſenſu penetrantur. Qui
 enim hinc ſubtrahantur cernimus, ſed quæ illos iuxta meritum retributio ſupplicio-
 rum maneat, non videmus. Vigilanti vero eſt cura penſandum, quòd in nouiſſimo
 abyſſi deambulafſe ſe perhibet. Deambulare quippe non conſtricti, ſed liberi eſt.
 Quem enim vincula ſtringunt, eius nihilominus grefſus impediunt. Quia igitur Do-
 minus nulla peccati vincula pertulit, in inferno deambulauit. Liber quippe ad liga-
 tos venit. Vnde ſcriptum eſt : Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio, inter mortuos li-
 ber. In nouiſſimis ergo abyſſi Domino deambulare, eſt in loco damnationis nil ſuæ re-
 tentionis inuenire, atreſtante Petro, qui ait : Solutis doloribus inferni, iuxta quod im-
 poſſibile erat teneri illum ab eo. Vel certe quia deambulando nos cum de loco ad lo-
 cū ducimur, hic illicque præſentes inuenimur : deambulafſe in inferno Dominus di-
 citur, vt electis animabus in locis ſingulis per diuinitatis potentiam præſens fuiſſe mo-
 ſtraretur. Vnde et ſpiritus ſapientie mobilis deſcribitur, vt per hoc quòd auſquam
 deeſt, vbique nobis occurrere deſignetur. Quam deſcenſionem ſuam Dominus tanto
 mirabilem reſpicit, quanto eam redempto homini crebrius inſundit. Eam nam-
 que adhuc replicans ſubdit : [Numquid apertæ ſunt tibi portæ mortis, et oſtia tene-
 broſa vidisti?] Portæ enim mortis ſunt poteſtates aduerſæ. Quas deſcendens Do-
 minus aperuit, quia earum fortitudinem moriendo ſuperauit. Quæ appellacione quoque
 alia, tenebroſa oſtia vocantur : quia dum per occultationis ſuæ inſidias non videntur,
 deceptis mentibus viam mortis aperiunt. Quæ tenebroſa oſtia Dominus videt : quia
 immundorum ſpirituum fraudulentam malitiam et reſpicit et premit. Quos niſi ipſe
 nobis neſcientibus videndo prohiberet, et nil de inſidijs eorum mens noſtra cognoſce-
 ret, et eiſdem inſidijs capta deperiret. Quæ tenebroſa etiam nos oſtia cernimus, quan-
 do ſupernæ lucis radijs illuſtramur. Vnde et per Prophetam dicitur : Dominus mihi
 adiutor

Iſa. 51. d

Pſal. 97.

Mat. 2. d

Sep. 7. d

Pſal. 117.

- A** adiutor est, et ego videbo inimicos meos. Hostes igitur nostros ipse videt, qui suo eos munere nobis visibiles facit. Vel certe tenebrosa tunc ostia Dominus vidit, cum claustra inferni penetrans, crudeles spiritus percudit, et mortis præpositos moriendo dampnavit. Quod idcirco hic non adhuc de futuro, sed iam de præterito dicitur: quia hoc quod facturus erat in opere, nimirum iam fecerat in prædestinatione. Quia vero post mortem resurrectionemq. eius creuit Ecclesia, atque in cunctis est gentibus dilatata, apte subiungitur: [Nunquid considerasti latitudinem terræ?] Dum enim Dominus angustias mortis petijt, fidem suam in gentibus dilatavit, atque ad innumerabilia corda credentium, sanctam Ecclesiam extendit. Cui per Prophetam dicitur: Dilata locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas. Longos fac funiculos tuos, et clauos tuos consolida. Ad dexteram enim et ad lævam penetra-
bis, et semen tuum gentes hereditabit. Quæ latitudo terræ profecto non fieret, nisi ipse prius et vitam, quam nouimus, moriendo despiceret: et vitam, quam nō nouimus, resurgendo monstraret. In morte quippe sua nostræ oculos mentis aperuit, et quæ esset vita, quæ sequeretur ostendit. Vnde et hunc in Euangelio ordinem tenens discipulis dicit: Sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die, et prædicari in nomine eius poenitentiam et remissionem peccatorum per omnes gentes. Pauci enim ex plebe Israelitica ipso prædicante crediderunt: innumeri vero gentium populi viam vitæ moriente illo secuti sunt. Superbos namque dum adhuc passibilis viueret, pertulit, a passibili vero vita multos dum moreretur strauit. Quod bene Samson in semetipso dum figuraliter expressit, qui paucos quidem dum viueret interemit, destructo autem templo, hostes innumeros cum moreretur occidit. Quia nimirum Dominus ab elatione superbæ paucos cum viueret, plures vero cum templum sui corporis solueretur extinxit, atque electos ex gentibus, quos viuendo sustinuit, simul omnes moriendo prostrauit. Recte itaque postquam inferna penetrasse se docuit, considerandam mox terræ latitudinem subiunxit: ac si flagellato homini diceret: Perpende quid pertuli, et pensa quod emi, nec queraris ipse de verberis, dum nescis quæ te præmia maneant in retributione. Inter hæc itaque verba creatoris operæ pretium puto, si a bono communi ac publico primum per oculos flectimus, et quid in singulis nobis latenter agat, intuemur. Dicit enim:

Quod moraliter mentem humanam Deus in profundo vitiorum immersam visitando ingreditur, et cor quasi abyssum obscuram illustratione sua irradiat, vitigis calcatis victor ingreditur. Caput VIII.

- D** **N**umquid ingressus es profundum maris?] Mare quippe est mens humana, cuius profunda Deus ingreditur, quando per cognitionem suam ad lamenta poenitentiae ab intimis cogitationibus perturbatur, quando prioris vitæ nequitiis ad memoriam reducit, fluctuantem in confusione sua animum concutit. Profundum maris Deus penetrat, quando etiam desperata corda permutat. Ipse enim mare intrat, quando cor sæculare humiliat: profundum maris ingreditur, quando visitare mentes etiam pressas sceleribus non dedit natur. Vnde et recte percunctando subiungitur: [Et in nouissimis abyssi deambula stitit?] Quæ enim est abyssus nisi mens humana, quæ dum semetipsam comprehendere non valet, sese in omne quod est, velut obscura abyssus late-
ret? Vnde bene per Prophetam dicitur: Dedit abyssus vocem suam ab altitudine phantasie suæ: quia dum semetipsam mens humana non penetrat, ex comparatione sui, diuinæ naturæ potentiam, quam comprehendere non sufficit, humiliter laudat. In nouissimis ergo abyssi Deo deambulare, est etiam nequissimorum corda hominum conuertere, et desperatas mentes visitationis suæ vestigijs tangendo mirabiliter reformare. Cū enim post immensa scelera vnusquisque compungitur, quid aliud quàm in nouissimis abyssi Deus deambulans videretur? Quasi in abyso namque Deus deambulat, cum obscurum cor penetrans, fluctus inuisibiles vitiorum calcit. Plerumque enim præterita alia plangimus, et alijs præsentibus virgemur: vt modo superbia, modo ira, modo luxuria, modo auaritia tentante fatigemur. Sed cum cuncta hæc in corde nostro Dominus occultæ visitationis suæ timore reprimat, quid aliud

quàm in abyſſo grefſus ponit? Quos grefſus mente conſpicimus, quando contra inſurgentia vicia, quo modo timoris eius obuiant, dona, penſamus. Hos namque grefſus **A**
 Propheta conſpexerat, cum dicebat: Viſi ſunt ingrefſus tui Deus, ingrefſus Dei mei,
 regis mei, qui eſt in ſancto iſpſus. Qui enim inordinatos motus animi, et diuinorum iudiciorum memoria in ſe reprimi conſpicit, quaſi deambulantis in ſe grefſus Domini videt. Dicat ergo beato Iob: [Numquid ingrefſus es profundum maris, et in nouiſſimis abyſſi deambulasti? Subaudis, vt ego, qui mira miſericordia in peccatorum cordibus modo itam, modo luxuriam, modo auariciam, modo ſurgentem ſuperbiam calco?] ac ſi ei aperte diceretur: Si latentia cordis vicia me ſolum reprimere conſpicias, tu extolli de propria iuſtificatione ceſſabis. Et quia cum diuinitus viſitatur, etiam de occultis et illicitis motibus mentis ad confeſſionem ducimur, teſte ſubiungitur: [Numquid aperta ſunt tibi portæ mortis?] Portæ enim mortis ſunt cogitationes prauæ, **B**
 quas Deo pandimus, quando eas in poenitentia ſtendo conſitemur. Quas etiam non confeſſas intuetur, ſed confeſſas ingreditur. Tunc quippe viam ſibi in portis mortis aperit, quando ſolutis prauis cogitationibus, ad nos poſt confeſſionem venit. Quæ portæ mortis idcirco vocatæ ſunt: quia proſecto via ad interitum per iniquas ſemper cogitationes aperitur. Quod adhuc replicatur cum ſubditur: [Et oſtia tenebroſa vidisti?] Tenebroſa namque oſtia ſunt latentia mentis mala, quæ et haberi intrinſecus poſſunt, et tamen ab altero videri non poſſunt. Quæ tamen Dominus cernit, quando ea occulto reſpectu gratiæ deſtruxit. Scriptum quippe eſt: Rex qui ſedet in ſolio iudicij, diſſipat omne malum intuitu ſuo. Et quia omne vitium anguſtat, omnis vero virtus animum dilatat, poſt deſtructa vitia recte ſubſtingitur: [Numquid conſideraſti latitudinem terræ?] Nifi enim virtus animum dilataret, nequaquam Paulus Corinthijs **C**
 diceret: Dilatamini et vos, et nolite iugum ducere cum inſidelibus. Solerter vero intuentum eſt quod dicitur: [Conſideraſti latitudinem terræ?] Latitudo namque bonorum interiorum nequaquam comprehenditur, niſi caute conſideretur. Nam plerumque eos exterius inopia humiliat, poenæ cruciatus anguſtat, ſed tamen inter hæc ſemper interior fortitudo ſe vſque ad ſperanda cæleſtia dilatat. Anguſtati Apoſtoli exterius fuerant, quando flagella ſuſtinebant, ſed in magna ſtabant intus latitudine liberi, qui apud ſe hæc eadem flagella in gaudium verterant. Scriptum namque eſt: Ibant Apoſtoli gaudentes a conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Hanc latitudinem inter anguſtias Paulus inuenerat, qui dicebat: Scire autem vos volo fratres, quia quæ circa me ſunt, magis ad proſectum venerunt Euangelij, ita vt vincula mea manifeſta fierent in omni prætorio. Hanc latitudinem Dauid inter anguſtias obtinebat, dicens: In tribulatione dilataſti me. Tunc itaque hæc terra, id eſt, ſanctorum conſcientia dilatatur, cum mundi huius aduerſitatibus exterius premitur. Nam cum a præſentis vitæ ſecuritate repellitur, intus ad ſe impingitur, vt ad ſperanda ſuperna tendatur. Cumq. euagati exterius non permittitur, quaſi in ſinum ſuum reuocata dilatatur. Nos autem quæ boni viri aduerſa tollerent cernimus, ſed intus quantum gaudeant non videmus. Mentis eorum latitudinem modo in verbis, modo in operibus conſiderando cognoscimus, ſed tamen quanta in eis amplitudo ſit eiufdem latitudinis ignoramus. Audiat ergo humana ſapientia, et ſe inſipientem dicat: [Numquid conſideraſti latitudinem terræ?] Ac ſi dicat, vt ego, qui flagellis cinctam, occultam iuſtorum læticiam ſolus plane conſidero: quia ſolus miſericorditer firmo. Vel certe idcirco beatus Iob, vtrum terræ latitudinem conſiderauerit, inquitur, vt exemplo alienæ latitudinis humilietur. Ac ſi aperte diceretur: **D**
 Eos, quos innumera mala præſentis vitæ nequeunt anguſtare, conſidera, de ſtatu cordis tui inter verba gloriari ceſſa. Sequitur:

Quid iudicia Dei nemo in hac vita intelligat, cum lætro de patibulo in regnum, Iudas de apoſtolatu mergatur in tartarum, nec aliquis ſcias qui redeant de bonis ad mala, vel qui conuertantur de malis ad bona.

Caput

IX.

Indica mihi ſi noſti omnia, in qua via habiter lux, et tenebrarum quis locus ſit, vt ducas vniquodque ad terminos ſuos, et intelligas ſemitas domus eius? Beatus Iob graui

- A** graui quæstione discutitur, vt et de viâ lucis, et tenebrarum loco requiratur, vt vnũquodque ad suos terminos ducat, ac semitas domus eius intelligat. Quid enim lucis nomine nisi iustitia accipitur? Et quid per tenebras nisi iniquitas designatur? Vnde quibusdam conseruatis a peccatorum nequitia dicitur: Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Et de quibusdam in peccato manentibus memoratur: Qui dormiunt, nocte dormiunt. Beato itaque Iob dicitur: Indica mihi si nosti omnia, in quâ via habitat lux, et tenebrarum quis locus sit? ac si dicatur ei: Si plenam te habere scientiam suspicaris, dic vel in cuius corde ea, quæ nunc deest, innocentia veniat, vel in cuius corde ea, quæ nunc est, malitia perseueret. In qua via habitat lux, id est, cuius mentem veniens iustitia impleat: et tenebrarum quis locus sit, id est, in quo iniquitas cæca perduret: vt ducas vnumquodque ad terminos suos, id est, vt diuides si vel is, qui nunc iniquus cernitur, in iniquitate vitam finiat, vel is qui iustus cernitur, extremitate vitæ suæ cum iustitiæ perfectione concludat: et intelligas semitas domus eius, id est, consideres atque discernas, vel cui bona actio perseuerans æternam mansionem præstet in regno, vel quem vsque ad terminum suum actio praua confringens in æternum damnet supplicium. Domus quippe pro mansione ponitur, semita pro actiōe. Semira igitur ad domum ducit, quia actio ad mansionem pettrahit. Sed quis hominum ista discussus dicat? Quis illa saltem impeterris audiat? Multos enim videmus quotidie, qui iustitiæ luce resplendent, et tamen ad finem suum nequitie obscuritate tenebrantur: et multos cernimus peccatorum tenebris obuolutos, et tamen iuxta vitæ suæ terminum repente reddi luci iustitiæ liberos. Multos etiam nouimus semel inueniam viam iustitiæ illibate vsque ad mortem tenuisse, et perosque conspeximus vsque ad exitum cœpta semel crimina sine cessatione cumulasse. Quis vero inter ista occultorum iudiciorum nubila, mentis suæ radium mittat, vt aliqua consideratione discernat, vel quis perduret in malo, vel quis perseueret in bono, vel quis ab infimis conuertatur ad summa, vel quis a summis reuertitur ad infima? Latent hæc sensus hominum, nec quidquam de cuiuslibet sine cognoscitur, quia diuinorum iudiciorum abyssus humanæ mentis oculo nullatenus penetratur. Videmus namque quoddam illa aduersa Deo gentilitas iustitiæ luce perfusa est, et Iudæa dudum dilecta, perfidiæ est nocte cæcata. Scimus etiam quoddam latro de patibulo transiit ad regnum, Iudas de apostolatus gloria est lapsus in tartarum. Rursumque quia aliquando fortes, quæ coeperint non mutantur, et latronem nouimus alium peruenisse ad supplicium, et Apostolos scimus percepisse propositum quod desiderauerant regnum. Quis ergo discutiat in qua via habitat lux, et tenebrarum quis locus sit, vt ducat vnumquodque ad terminos suos, et intelligat semitas domus eius? Video Paulum ex illa persecutionis seuitia, ad gratiam apostolatus vocatum; et tamen sic inter iudicia occulta formidat, vt reprobari se, etiam postquam vocatus est, timeat. Air enim: Castigo corpus meum, et in seruitutem redigo, ne forte alius prædicans, ipse teprobis efficiar. Et rursum: Ego me non arbitror comprehendisse: vnum autem, quæ quidem retro sum oblitus, ad ea quæ sunt priora extendens meipsum ad destinatum, sequor ad palmam supernæ vocationis Dei in Iesu Christo. Sequor autem si comprehendam in quo et comprehensus sum. Et certe iam de illo voce dominica dictum fuerat: Vas electionis mihi est. Et tamen adhuc castigans corpus suum metuit ne reprobetur. Væ miseris nobis, qui de electione nostra nullam adhuc Dei vocem cognouimus, et iam in otio quasi de securitate torpemus. Debet profecto debet in spe esse non solum securitas, sed etiam timor in conuersatione, vt et illa certantes foueat, et iste torpentes punget. Vnde recte per Prophetam dicitur: Qui timeant Dominum, sperent in Domino. Ac si aperte diceret: De spe incassum præsumit, qui timere Deum in suis operibus renuit. Sed cur beatus Iob de tam valida quæstione requiritur, quæ omnino ab hominibus ignoratur, vt iustorum iniquorumque terminum comprehendat, nisi vt aliorum finem cognoscere non valens, ad suum recurrat: quia sicut aliorum, sic etiam suum nesciat, et nesciens timeat, timens humilietur, humiliatus iâ de operibus suis extolli non debeat, et nō elatus, in gratiæ arce persistat? Dicatur ergo ei: Indica mihi si habes intelligentiâ, in qua via habitat lux, tenebrarum quis locus sit, vt ducas vnumquodque ad terminos suos? Ac si diceretur: Sicut qui de malis cōuertantur ad bona, vel qui de bonis ad mala redeant nescis, ita etiâ nec

de te quid tuis meritis exigentibus agatur, intelligis. Et ficut alienum nullatenus cō-
prehendis, ita etiam tuum terminum prænoscere non vales. Iam enim quantum ip-
se profeceris scis, sed quid adhuc de te ego in occultis sentiam, nescis. Iam iustitiæ tuæ
acta consideras, sed quàm districte apud me pensentur ignoras. Væ etiam laudabili
vitæ hominum, si remota pietate iudicetur: quia districte discussa, inde ante oculos
iudicis, vnde se placere suspicatur, obruitur. Vnde recte Deo per Prophetam dicitur:
Non intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo om-
nis viuens. Vnde bene per Salomonem dicitur: Sunt iusti atque sapientes, et opera
eorum in manu Dei, et tamen nescit homo vtrum amore an odio dignus sit, sed omnia
in futurum seruantur incerta. Hinc rursus per eundem Salomonem dicitur: Quis
hominum intelligere poterit viam suam? Et nimirum bona malave quis faciens con-
scientia attestante cognoscitur. Sed idcirco dicitur, quòd via sua ab hominibus ne-
sciatur, quia etiam si recta se quisque opera agere intelligat, sub districto tamen exa-
mine quo tendat, ignorat.

Quòd sicut nemo nonis suum initium, ita nec etiam exitum.

Caput X.

Igitur postquam illum de ista finis sui consideratione perterritum, ad examinandum
eius exordium redit, ac ne conqueratur cur finem suum nesciat, commemoratur,
etiam quia nec quo huc initio accessit, intelligat. Nam sequitur: [Sciebas tunc quòd
nasciturus esses, aut numerum dierum tuorum noueras?] Ac si aperte diceret: Quid
mirum si terminum tuum non intelligis, qui nec initium comprehendis? Et qui igno-
ras quo huc initio veneris, quid mirum si nescias quo fine subtraharis? Si ergo meum
fuit te per initium ex occultis ad prompta producere, meum quoque erit etiam te ex
promptis ad occulta reuocare. Cur de vitæ tuæ dispensatione aliquid quereris, qui in
manu artificis temetipsum nesciens teneris? Extolli itaque tanto magis non debes in
eo quod agis, quanto intra sinum æternitatis clausus, nec quo huc ordine veneris, nec
quando vel quo modo hinc educaris agnoscis. Hæc tamen intelligi et aliter possunt:
[Sciebas tunc quòd nasciturus esses, et numerum dierum tuorum noueras?] Subau-
dis, vt ego, qui me nasciturum noui, qui et ante humanitatis ortum in diuinitate
semper substantialiter vixi. Homines quippe tunc esse incipiunt, cum in matrum suarum
ventre nascuntur. Nam ipsa quoque conceptio natiuitas dicitur, iuxta hoc quod
scriptum est: Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Et idcirco se nascituros ne-
sciunt, quia nec priusquam creantur existunt. Deus vero qui sine initio semper ex-
istit, præsciuit de se hoc, quod in vtro Virginis per initium sumpsit: et quia præsciuit,
disposuit: quia disposuit, nihil profecto in humana forma sine sua voluntate tolera-
uit. Conuincatur ergo cur de flagellis suis homo queritur, qui ortum suum præsci-
re non potuit, si ipse etiam, qui ortum suum præsciendo disposuit, se inter homines ad
flagella præparauit. Sequitur:

*Quòd Deus peccatores in malis congelatos, tamquam in niue, vel grandine thesauros
habeat, quos a vita peruersa ad medium educens, fidei consuetudine defensores.*

Caput XI.

Numquid ingressus es thesauros niui, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ præ-
parauit in tempus hostis et in diem pugnæ et belli? Quid aliud niue vel grandini
nisi frigida ac dura intelligenda sunt corda prauorum? Sicut enim feruore chari-
tas, sic solet in sacro eloquio frigore malitia designari. Scriptum namque est: Sicut
frigida facit cisterna aquam suam, sic frigidam facit animam malitia sua. Et rur-
sum: Abundabit iniquitas, et refrigescet charitas multorum. In frigore ergo niui,
vel in duritia grandinis quid accipi aptius potest, quàm vita prauorum, quæ et per tor-
porem frigescit, et per duritiæ malitiæ percutitur? Quorum tamen vitam Dominus tole-
rat, quia eos ad iustorum suorum probationem seruat. Vnde et recte subiunxit: [Quæ præ-
parauit in tempus hostis, in diem pugnæ et belli:] Vt cū aduersarius noster diabolus tenta-
r: nos nititur, eorū moribus quâsi suis cōtra nos armis utatur. Per ipsos quippe nos sa-
uiens

Psal. 141.

Eccles. 9.4

Prov. 10.4

Mat. 1.4

Hier. 6.4

Mat. 24.4

*Istidm Aug. in
serm. in Ps. 141.
serm. 1.4
1. Petr. 5.6*

- A** niens cruciat, sed nesciens purgat. Peccatis namque nostris ipsi flagella sunt, de quorum tali vita dum percutimur, ab æterna morte liberamur. Vnde agitur vt electorum vitæ proficiat etiam perdita vita reproborum, et vilitati nostræ dum illorum perditio militat, mira dispensatione fiat, quatenus electis Dei non pereat etiam omne quod perit. Intelligi hoc quoque aliter potest, vt quia verbis præcedentibus videtur annum, a superioris versus expositione non discrepet. Nam quia indicauerat vel bonos ad malum, vel malos ad bonum posse conuerti, illico secutus adiunxit: [Numquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ præparauit in tempus hostis, in diem pugnæ et belli?] In niue vel grandine frigida, vel dura, vt dictum est, accipimus corda prauorum: Sed quia omnipotens Deus sanctos suos de talibus eligit, et quàm multos electos adhuc inter prauorum vitam repositos habeat nouit, apte
- B** in niue, vel grandine thesauros habere se perhibet. Thesaurus quippe *vid. rñ. b. i. v. id* est, a positione nominatur. Et plerisque in vita frigida diu latentes respicit, quos ad medium, cum iubet, producit, et iustitiæ nitore candidos per supernam gratiam ostendit. Scriptum quippe est: Lauabis me, et super niuem dealbabor. Quos ad diem belli pugnæque præparatos, diu intra suæ præscientiæ sinum tegit, sed cum repente eos eduxerit, resistentia aduersariorum pectora illorum verbis ac redargutionibus, quasi quibusdam grandinibus percutit. Vnde alias scriptum est: Præ fulgore in conspectu eius nubes transierunt, quia prædicatores sancti vniuersa mundi spatia miraculorum claritate percucurrunt. Qui etiam grandio et carbonibus ignis vocati sunt: quia et per correptionem feriunt, et per flammam charitatis accendunt. Ipsa quoque libera sanctorum incrementum, natura grandinis conuenienter exprimitur. Grando enim veniens percutit, liquata rigat. Sancti autem viri corda audientium et terrentes feriunt, et blandientes infundunt. Nam quemadmodum feriant, Propheta testatur dicens: Virtutem terribilium tuorum dicent, et magnitudinem tuam narrabunt. Et quemadmodum blandientes rigent, secutus adiunxit: Memoriam abundantie suauitatis tuæ erubescunt, et iustitia tua exultabunt. In niue ergo vel grandine habentur thesauri: quia plerique iniquitatis torpore frigidi, a superna gratia assumpti, in sancta Ecclesie iustitiæ luce fulgescunt, et prauam aduersariorum scientiam doctrinæ suæ ictibus tidunt. Vnde et apte subditum est: [Quæ præparauit in tempus hostis, in diem pugnæ et belli.] Nix quippe, vel grandio fuerat Saulus per frigidam insensibilitatem: sed nix et grandio contra aduersariorum pectora factus est, vel candore iustitiæ, vel districti eloquij correptione. O qualem hunc thesaurum in niue, et grandine habuit, quando illum inter prauorum vitam positum, iam tunc electum suum Dominus latenter vidit! O ad quantam aduersariorum pectora ferienda hanc in manu sua grandinem sumpsit, per quam tot sibi resistentia corda prostrauit! Nemo itaque de suis operibus extollatur, nemo desperet eos, quos adhuc frigidos videt: quia thesauros Dei in niue, et grandine non videt. Quis enim crederet, quod per apostolatus gratiam lapidatum Stephanum ille præcederet, qui in morte eius omnium lapidantrium vestimenta seruauit? Si ergo ad ista dona, vel iudicia occulta recurrimus, nullos omnino desperantes, nec illis nos in corde nostro præferimus, quibus pro tempore prælati sumus: quia etiam iam videmus quantum præcessimus, nescimus quantum cum currere corperit præcedamus. Bene ergo ad beatum Iob dicitur: [Numquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ præparauit in tempus hostis, in diem pugnæ et belli?] Ac si aperte diceretur: Nulli te de operibus tuis præferas, quia de his, quos intrinsecus adhuc per culpam frigidos, quâto operatores iustitiæ, et defensores rectæ fidei sum facturus, ignotas. Quod quia per aduentum mediatoris agitur, recte subiungitur:

Quod sparsis per mundum fidei prædicatoribus, assus persecutionis incaluit. Caput XII.

Per quam viam spargitur lux? Ipse quippe via est, qui ait: Ego sum via, veritas et vita. Per hanc ergo viam lux spargitur, quia per eius præsentiam cuncta gentilitas illustratur. Spargitur autem conuenienter dixit, quia per apostolorum voces non angustata atque coarctata, sed late fulgens lux prædicationis emicuit. Quia vero accepta lux conuersionis, inardescit intrinsecus vis amoris, vt vel transacta mala anxie lugeantur, vel ventura bona flagrantissime requirantur, comm-
S. Greg. Tom. 2. M m m m 3 petenter

petenter adiungitur: [Diuiditur æstus super terram.] Sparſa enim luce æstus super
 terram diuiditur: quia per apertum orbem iustitia prædicata, ad requiringdum Dei
 cordis anxietas in virtutum exercitatione dilatur, ut iste in sermone sapientie, ille
 in sermone scientie fulgeat: hic in curationum gratia, ille in virtutum operatione
 conualeſcat: et dona sancti Spiritus dum diſpariter ſinguli accipiunt, neceſſario ſibi
 iuncti omnes vnanimiter accendantur. Sed poſtquam ſpargi lux dicitur, po-
 teſt conuenienter intelligi quòd per æſtum perſecutio designatur: quia ut lux prædi-
 cationis inclaruit, mox a perſidorum cordibus ardor perſecutionis exarſit. Nā quòd
 per æſtum perſecutio exprimitur, dominicus ſermo teſtatur, de iactatis feminibus ſu-
 per petroſam terram dicens: Sole orto æſtuauerunt omnia, et quia non habebant ra-
 dicem, aruerunt. Quod paulo poſt cum expoſuit, æſtum perſecutionem vocauit. Spar-
 ſa igitur luce æſtus ſuper terram diuiſus eſt, quia clareſcente vita fidelium, accenſa eſt
 crudelitas perſidorum. Diuiſus namque æſtus erat, quando nunc Hieroſolymis, nunc
 Damafci, nunc in alijs longe regionibus perſecutio ſauiebat. Scriptum quippe eſt:
 Facta eſt in illa die perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Hieroſolymis, et omnes di-
 ſperſi ſunt per regiones Iudææ et Samaritæ. Rurſumq. ſcriptum eſt: Saulus adhuc ſpi-
 rans minarum et cædis in diſcipulos Domini; acceſſit ad principem ſacerdotum, et
 petijt ab eo epiſtolas, quas deferret in Damafcum ad ſynagogas, ut ſi quos inueniſſet
 huius viæ viros ac mulieres, victos deduceret in Hieruſalem. Quia ergo nunc hic,
 nunc illic perſecutio excreuerat, hi qui lucem veritatis agnouerant, quali ſub ardore
 diuiſi æſtus anhelabant. Sed quia beatum Iob de occultis iudicijs requiſitum ſuperio-
 ribus dictis audiuiſmus: oportet ut hoc quod de ſparſa luce vel diuiſo æſtu dictum eſt,
 ſubtilius perſcrutemur. Adhuc enim alta interrogatione diſcutitur, ut ſaltem quia
 neſciat doceatur, ei q. dicatur: [Per quam viam ſpargitur lux, diuiditur æſtus ſuper
 terram?] Quid enim lucis nomine niſi iuſtitia designatur? De qua ſcriptum eſt: Po-
 pulus qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam. Omne autem quod ſpargitur,
 non continet, ſed ſub quadam intermiſſione iactatur. Et idcirco ſpargi lux dicitur,
 quia eſti iam quedam ut ſunt perſpicimus, quedam tamen ita ut videnda ſunt, non vi-
 demus. Cor namque Petri lux ſparſa tennerat, qui tanto fidei, tanto miraculorum ful-
 gore claruerat, et tamen conuerſis gentibus dum circumciſionis pondus imponeret,
 quid rectum diceret neſciebat. Lux ergo in hac vita ſpargitur, quia ad omnis rei in-
 telligentiam continua non habetur. Dum enim aliud ſicut eſt comprehendimus, et
 aliud ignoramus, quali ſparſa luce et ex parte cernimus, et in obſcuritate ex parte re-
 manemus. Tunc vero lux nobis ſparſa iam non erit, quando mens noſtra ad Deum
 funditus rapta fulgeſcet. Et quia hæc eadem lux quibus modis humano cordi inſi-
 nuetur ignoratur, recte in percunctatione dicitur: [Per quam viam ſpargitur lux?]
 Ac ſi aperte diceretur: Dic quo ordine iuſtitiam meam occultis ſinibus cordium in-
 fundo, cum et per acceſſum non videor, et tamen viſibilia opera hominum inuiſibi-
 liter immuto, cum vnā eandemq. mentem modo hac, modo illa virtute irradio, et
 tamen per ſparſam lucem adhuc ex parte aliqua eam in tentationis tenebris remane-
 re permitto. Requiritur homo neſciens, per quam viam ſpargitur lux, ac ſi patenter
 dicatur. Dum dura corda emollio, dum rigida inſecto, dum aſpera mitigo, dum fri-
 gida accendo, dum debilia roboro, dum vaga ſtabilio, dum nſtantia confirmo, intue-
 re ſi vales incorporealiſter veniens, quibus ea meatibus illuſtro. Hæc quippe omnia nos
 facta cernimus: nam qualiter intrinſecus efficiantur, ignoramus. Hanc viam lucis
 eſſe nobis inuiſibilem in Euangelio veritas oſtendit dicens: Spiritus ubi vult ſpirat, et
 vocem eius audis, et neſcis vnde veniat et quo vadat. Sed quia cum lux ſpargitur,
 mox ab occulto aduerſario contra fulgentem mentem tentamenta ſuccreſcunt, recte
 ſubiungitur: [Diuiditur æſtus ſuper terram.] Hoſtis namque callidus quos iuſtitie
 luce eniteſcere conſpicit, eorum mentes illicitis deſiderijs inflammare contendit, ut ple-
 rumque plus ſe vgeri tentationibus ſentiant, quàm tunc cum lucis internæ radios nō
 videbant. Vnde et Iſraelitæ poſtquam vocati ſunt, contra Moysen et Aaron de excre-
 ſcente labore conqueruntur, dicens: Videat Dominus et iudicet, quoniam foetere fe-
 ciſtiſ odorẽ noſtrum coram Pharaone et ſeruis eius, et præbuiſti ei gladium, ut in-
 terſiceret nos. Volentibus quippe ex Ægypto diſcedere, Pharo palear ſubtraxerat,
 et tamen ei uſdem menſuræ opera requirebat. Quasi ergo contra legem mens ſubmu-
 murat,

1. Cor. 12. b

13

Mat. 13. a

Act. 8. a

Act. 9. a

Iſa. 9. a

Iſa. 3. b

14

Exod. 1. d

- A** murat, post cuius cognitionem tentationum stimulos aciores portat, et cum sibi labores crescere conspicit, in eo quod aduersario displicet, quasi fortiter se in oculis Pharaonis dolet. Post lucem ergo æstus sequitur, quia post illuminationem diuini muneris, tentationis certamen augetur. Recte vero etiam diuidi æstus dicitur: quia nimirum non singuli omnibus, sed quibusdam vicinis ac iuxta positis viris fatigantur. Prius enim consperionem viuificiusque antiquis aduersarius perspicit, et tunc tentationis laqueos apponit. Alius namque lætis, alius tristibus, alius timidus, alius elatis moribus existit. Quo ergo occultus aduersarius facile capiar, vicinas consperionibus deceptiones parat. Quia etenim lætitiæ voluptas iuxta est, lætis moribus luxuriā proponit. Et quia tristitia in iram facile labitur, tristibus poculum discordiæ porrigit. Quia timidi supplicia formidant, pauentibus terrores intentat. Et quia claros extolli
- B** laudibus conspicit, eos ad quæque voluerit blandis fauoribus trahit. Singulis igitur hominibus vicis convenientibus insidiatur. Neque enim facile captiuaret, si aut luxuriosis præmia, aut auaris scorta proponeret, si aut voraces de abstinentiæ gloria, aut abstinentes de gulæ imbecillitate pulsaret, si mites per studium certaminis, aut iracundos capere per fauorem formidinis quæreret. Quia ergo in tentationis ardore callide singulis insidians, vicinos moribus laqueos abscondit, recte dicitur: [Diuiditur æstus super terram.] Sed cum præmittitur: Per quam viam spargitur lux, statimque subiungitur: Diuiditur æstus super terram, nimirum per eandem viam, per quam lux spargitur, etiam diuidi æstus indicatur. Alta quippe atque incomprehensibilis Spiritus sancti gratia cum luce sua nostras mentes irradiat, etiam tentationes aduersarii dispendio modificat, vt simul multæ non veniant, aut ipsæ tãtummodo quæ ferri possunt, illustratam iam a Deo animam tangant, vt cum tactus sui ardore nos cruciant, perfectionis incendio non exurant: Paulo attestante qui ait: Fidelis autem Deus, qui non patitur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam exitum, vt possitis sustinere. Hunc ergo æstum aliter diuidit callidus supplantator, aliter misericors conditor. Ille diuidit vt per illum citius interimat, iste vt eum tolerabilem reddat. Et quia cum tentatione fatigamur, non solum interno Dei spiritu instruimur, sed etiam exterioribus prædicantium verbis adiuvamur, recte post diuisum æstum subditur:

Quod Evangelica tenuit, et nubes apostolica doctrina currunt usque ad fines terra, nec impediri potuit ab hominibus consilium Dei. Caput XIII.

- D** Vis dedit vehementissimo imbi cursum? Si veto, vt superius diximus, diuisi æstus nomine illa in Iudææ regionibus persecutio designatur, vt ipsa persecutionis asperitas prædicatores sanctos superno munere adiutos, a predicationis suæ ministerio nullo timore compescuit, apte subiungit: [Quis dedit vehementissimo imbi cursum?] Ac si diceret, nullo ego. Diuiso enim æstu, cursum vehementissimo imbi dedisse, est inter ipsas persecutionis angustias predicationis impetum roborasse: vt tanto magis virtus prædicantium cresceret, quanto magis persequendum crudelitatis obuiaret: quatenus ærentia corda audientium pluuiæ guttis infunderent, et siccitatem perfidiæ vberius irrigarent, vt quamuis contra eos sæuitiæ æstus candesceret, per eos tamen vox gratiæ non taceret. Hunc persecutionis æstum Paulus et tolerabat et irrigabat, cum diceret: Laboro vsque ad vincula quasi male operans, sed verbum Dei non est alligatum. De hoc imbri alias dicitur: Mandabo nubibus ne pluant super eam: imbrem: De hoc cursu imbris, qui in electorum cordibus agitur, Psalmista testatur, dicens: Velociter currit sermo eius. Plerumque vero imber est, et cursum non habet: quia prædicatio ad aures venit, sed cessante interna gratia, ad corda audientium non pertransit. De cuius predicationis verbis propter electos dicitur: Etenim sagittæ tuæ pertransierunt. Sagittæ quippe Dei pertransiunt, quando verba predicationis eius ad auritus ad corda descendunt. Quod quia solo diuino munere agitur, imbi cursum Dominus se dedisse testatur. Sed notandum video quod eundem imbrem non vehementem sed vehementissimum vocat. Imber vehemens est via magna. Imber vero vehementissimus, vis immensa predicationis: Vehemens namque imber erat, cum prædicatores sancti credere gaudia æterna suadebant. Imber autem vehementissimus, quando

15
Proximo cap.
præced. prope
primum.

1. Tim. 2. 8
Ista. 5. 6

Psal. 147.

Psal. 76.

16

Mar. 3. e

Colo. 4. a

1. Ioan. 1. d

1. Cor. 3. b

quando propter spem admonebant rem deferi, cuncta visibilia propter inuisibilia con-
temni, et propter audira gaudia, præsentis sæculi poenas cruciatuſq. tolerari. Sed cum
fide cognita ſæuiente æſtu perſecutionis, tot eſſeti poſſeſſa reliquerunt, carnalis affe-
ctus obliſi ſunt, et præ gaudio ſpiritus in cruciatibus membra poſuerunt: quid aliud
Dominus fecit, niſi etiam vehementiſſimo imbrī curſum præbuit, qui vſque ad exe-
quenda ſumma præcepta per verba corporis inuiſibilia cordis irrigauit. Vbi et apre-
ſubiungitur: [Et viam ſonantis tonitruī.] Quid enim per tonitruum niſi prædicatio
ſuperni terroris accipitur? Quem terrorem dum percipiunt humana corda, quatiun-
tur. Aliquando vero in tonitruo ipſe incarnatus Dominus figuratur, qui ex antiquo-
rum patrum conueniente prophetia ad notiſiam noſtram quaſi ex nubium concuſſione
prolarus eſt. Qui inter nos viſibiliter apparet ea, quæ ſuper nos erant, terribiliter
ſonuit. Vnde et ipſi ſancti Apoſtoli de eius gratia generati, Boanerges, id eſt filij toni-
trui ſunt vocari. Aliquando autem ſicut dictum eſt, tonitruus ipſa eius prædicatio ac-
cipitur, per quam ſupernorum iudiciorum terror auditur. Sed quia quilibet prædica-
tor verba dare auribus poteſt, corda vero aperire non poteſt: et niſi per internam gra-
tiam ſolus omnipotens Deus prædicantium verbis ad corda audientium inuiſibiliter
aditum præſtet, in caſſum prædicatio aure audientis percipitur, quæ peruenire ad inti-
ma corde ſurdo prohibetur: ſe Dominus viam ſonantis tonitruī dare aſſerit, qui cum
prædicationis verba tribuit, per terrorem corda compungit. Hanc viam Paulus præ-
dicator egregius dum ſuperna myſteria terribiliter inſonaret, ſe a ſe habere non poſſe
conſpiciens, diſcipulos admonebat, dicens: Orantes ſimul et pro nobis, vt Deus aper-
riat nobis oſtium verbi, ad loquendum myſterium Chriſti. Qui ergo loquebatur my-
ſteria, ſed in corde audientium eiſdem myſterijs a Domino aperiri oſtium precaba-
tur, habebat quidem iam tonitruum, ſed dari ei de ſuper viam quærebat. Hanc viam
nequaquam ſe Ioannes dare poſſe cognouerat, qui dicebat: Non neceſſe habetis vt ali-
quis doceat vos, ſed vnū eius docet vos de omnibus. Hanc viam rurſum Paulus qui
daret, intimabat dicens: Neque qui planat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incre-
mentum dat Deus. Accepta igitur via quid iſte imber ac tonitruus agar, audiamus.
Sequitur:

*Quod gentibus ad fidem Chriſti conuerſis, plebs Iudaica ſiccis radens legis ſtipulas,
ad viriditatem ſpiritalis intellectus peruenire non præualens, in ſua cecita-
te permanſit. Caput XIII.*

Ma. 4. e

Pſal. 106.

17

Eſa. 13. g

VT plueret ſuper terram abſque homine in deſerto, vbi nullus mortalium com-
moratur.] Super terram abſque homine in deſerto plueri, eſt verbum Dei gen-
tilitati prædicare. Quæ dum nullum cultum diuinitatis tenuit, nullamq. in ſe ſpecie
boni operis oſtendit, videlicet deſertum fuit. In qua quia legiſlator non fuit, et qui ra-
tionabiliter Deum quæreret non fuit, quaſi hominum nullus fuit, et velut ſolis beſtijs
occupata, vacua a mortalibus extitit. De hac deſerti terra alias dicitur: Poſuit in de-
ſerto viam. De hac prædicatione gentilitati conceſſa Pſalmiſta reſtatut dicens: Poſuit
flumina in deſerto. Norandum vero eſt, quod poſtquam æſtus ſuper terram diuiſus
eſt, curſum vehementiſſimus imber accepit, vt in deſerto plueret: quia poſtquam in
Iudæa aſperitas perſecutionis inhorruit, vt non ſolum fidem minime reciperet, ſed
etiam eam gladijs impugnaret, ad Iſrael miſſus quiſque prædicator, ad vocandas ge-
tes flexit. Vnde ſancti Apoſtoli Hebræis perſequentibus, quos deſerunt, dicunt:
Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, ſed quia reſuſciſti illud, et indignos vos
iudicaſti æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Diuiſo igitur æſtu, deſerta et abſ-
que homine terra compluitur, quia diſperſa in Iudææ regionibus perfectione fide-
lium, dereliſta dudum et quaſi ab inuſione rationis aliena, prædicationis guttis gen-
tilitas irrigatur. Quæ gentilitas qualis adhuc a prædicatoribus ſit inuenta oſtenditur,
cum ſubditur: [Vt impleret inuiam et deſolaram.] Quid vero compluta reddidit,
monſtratut, cum illico adiungitur: [Et produceret herbas viuentes.] Inuia namque
dudum gentilitas fuit, ad quam via Dei verbo non patuit. Redemptore quippe no-
ſtro veniente, ſic accepit vocationem gratiæ, vt non in ea prins fuerit via prophetiæ.
Deſolata etiam recte vocata eſt: vel ratione videlicet conſilij, vel fructu boni operis
deſtituta

- A** destituta. Dedit ergo Dominus vehemētissimo imbri cursum et viā sonantis tonitruī, ut in deserto plueret, et impleret inuiā et desolatā, et produceret herbas virentes: id est, exteriori prædicationi internā aspirationē contulit, ut corda gentiliū arentia vireficerent, clausa pateficerent, inania cōplerentur, infecunda germinarent. In scriptura enim sacra aliquando herba viror gloriæ tēporalis accipitur, aliquando refectio diaboli, aliquando sustentatio prædicatorū, aliquando bona operatio, aliquādo æternæ vitæ sciētia atque doctrina. Viror nāque gloriæ temporalis accipitur sicut Propheta ait: Mane sicut herba transeat, mane floreat et pertranseat. Mane namque sicut herba flore atque transire, est in prosperitate huius sæculi temporalis gloriæ decus velociter arefcere. Herba refectio diaboli accipitur, sicut de illo a Domino dicitur: Huic montes herbas ferunt: ac si diceret: Superbi ac tumidi dum se illicitis cogitationibus atque actionibus effertunt, suis illum iniquitatibus pascunt. Herba sustentatio prædicatorum demonstratur, cum dicitur: Producit in montibus fenum et herbam seruituti hominum. In montibus quippe fenum et seruituti hominum herba producit, cum sublimes huius sæculi ad fidei cognitionem vocati, sanctis prædicatoribus in huius vitæ itinere transitoria alimenta largiuntur. Herba bona operatio ponitur, sicut scriptum est: Germinet terra herbam virentem. Quod licet in conditione mundi ita historie factum teneamus, tertiam tamen Ecclesiam figurasse non inconuenienter accipimus, quæ in eo germinauit herbam virentem, in quo ad verbū Dei secunda misericordiæ opera protulit. Herbam aliquando scientiam atque doctrinam æternæ viriditatis accipimus, sicut per Hieremiam dicitur: Onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventos quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba. Quo dicto superba ac nequissima Iudæorum est persecutio prophetata. Ipsi quippe onagri pro mentis elatione, ipsi dracones pro virulenta cogitatione vocati sunt. Qui steterunt in rupibus, quia non in Deo, sed in summis potestatibus huius mundi confisi sunt, dicentes: Regem non habemus nisi Cæsarem. Traxerunt ventos quasi dracones: quia spiritu elationis inflati, superbia malitiosa tumuerunt. Defecerunt oculi eorum: quia scilicet spes eorum ab eo, quod intendebat, corruit. Qui temporalia diligens præstolari æterna neglexit: et terrena, ideo quia Deo præposuit, amittit. Dixerunt enim: Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani, et tollent nostrum locum, et gentem. Timuerunt ne locum non occiso Domino perderent, et tamen occiso perdiderunt. Sed cum ista miserie euenerint subdit: Quia non erat herba, id est, quia eorum cordibus defuit æternitatis scientia, et nullo eos refecit pabulo viriditatis internæ doctrina. Hoc igitur loco quid aliud virentes herbas, nisi sanctæ doctrinæ scientiam, vel congruas operationes accipimus? Deserta igitur terra compluit, ut ab ea virentes herbæ producantur: quia dum sanctæ prædicationis imbrem gentilitas percepit, et vitæ opera et doctrinæ verba germinauit. Ista viriditas voce prophetica desertæ terræ pollicetur, cum dicitur: In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami et iunci. Quid enim per calamum nisi prædicator: quid per iuncum, qui iuxta aquæ humorem semper nascitur, nisi pusilli, ac teneri auditores sacri eloquii designantur? In draconum ergo cubilibus viror calami et iunci oriuntur, quia in eis populis, quos antiqui hostis malitia possidebat, et doctorum scientia, et auditorum obedientia coaceruatur. Hæc tamen, quæ generaliter de gentilitate dicta sunt, si solerter inspicimus, intra sinum sanctæ Ecclesiæ agi in singulis videmus.
- E** Sunt enim plerique ad verba Dei valde insensibiles, qui fidei quidem nomine censentur, verba vitæ auribus audiunt, sed ea transire vsque ad interna cordis minime permittunt. Hi quid aliud quam deserta terra sunt? Quæ scilicet terra hominem non habet: quia eorum mens sensu rationis caret. Et nullus mortalium in hac terra commoratur: quia etsi quando in eorum conscientia rationabilium sensuum cogitationes veniunt, non persistant. Præua enim desideria in eorum cordibus sedem inueniunt, recta vero si quando venient, ac si impellantur, decurrunt. Sed cum misericors Deus imbi suo cursum et sonanti tonitruo viam dare dignatur, compuncti per internam gratiam verbis vitæ aures cordis aperiunt. Et impletur terra inuiā: quia dum præbet auditum verbo, cumulat mysteriorum. Et producit herbas virentes: quia per gratiam compunctionis infusa prædicationis verba non solum libenter recipit, sed etiam vbertim reddit: ut quod audire non poterat, iam loqui concupiscat: et quæ non audiendi etiam intrin-

Psal. 103. intrinsecus aruerat, iam loquendo quæ sancta sunt, viriditate sua quoslibet esurientes pascat. Vnde bene per Prophetam dicitur: Emitte spiritum tuum et creabuntur, et renouabis faciem terræ. Sic enim sic facies terræ virtute renouationis immutatur, dum sicca dudum mens graria veniente compluitur, et post ariditatem pristinam, quasi productus herbas scientiæ viriditate vestitur. Quæ conditoris nostri gratia adhuc nobis altius commendatur, cum subditur:

Quod a Deo patre et gratia est et doctrina, et ipse omnis creatura sit conditor, non tantum hominum, sed angelorum: non tantum sanctorum angelorum, sed malignorum spirituum.

Caput XV.

20 **Q** Vis est pluuiæ pater, vel quis genuit stillas roris? Ac si diceret, nisi ego: qui siccam terram humani cordis guttis scientiæ gratuito aspergo. De hac enim pluuiam alias dicitur: Pluuiam voluntariam segregabis Deus hereditati tuæ. Voluntariam quippe pluuiam hereditati suæ Dominus segregat: quia non eam nobis pro nostris meritis, sed pro suæ munere benignitatis præstat. Et idcirco hoc loco pater pluuiæ dicitur, quia superna nobis prædicatio non de nostro merito, sed de eius gratia generatur. Stillæ enim roris ipsi sancti prædicatores sunt, qui arua pectoris nostri inter mala vitæ præsentis, quasi inter tenebras siccae noctis arentia, gratia supernæ largitatis infundunt. De his stillis contumaci Iudææ dicitur: Propterea prohibita sunt stillæ pluuiarum, et serotinus imber non fuit. Ipsæ quippe stillæ roris sunt, quæ stillæ pluuiarum. Quando enim dispensatione aliqua prædicationem temperant, quasi rorem tenerum aspergunt. Quando vero ea quæ de supernis sentiunt, virtute quæ præualeat loquuntur, quasi vberim manantem pluuiam fundunt. Rorem aspergebat Paulus, cum Corinthiis diceret: Non enim iudicaui scire me aliquid inter vos, nisi Christum Iesum, et hunc crucifixum. Et rursum pluuiam manabat dicens: Os nostrum patet ad vos o Corinthii, cor nostrum dilatatum est. Hinc est quod Moyses quæ et valida fortibus, et tenera infirmis dicturum se nouerat, dicebat: Expectetur sicut pluuiæ eloquium meum, et descendent, sicut ros, verba mea. Sed ecce audimus quo munere gentilitas vocatur, audiamus nunc qua districtione Iudæa repellitur. Audiuius quo modo deserta excolat, arentia infundat: audiamus nunc quomodo ea quæ quasi videntur interna proijciat. Neque enim sic colligit electos suos, ut non etiam iudicet reprobos, neque sic quibusdam culpas relaxat, ut non et in quibusdam feriat. Scriptum quippe est: Misericordia enim et ira ab illo. Vnde hic quoque postquam tot dona gratiæ intulit, etiam iræ suæ iudicia non abscondit. Nam sequitur: [Decuius vtero egressa est glacies, et gelu de cælo quis genuit?] Quid enim aliud in gelu vel glacie, nisi frigida et perfidiæ torpore constricta accipimus corda Iudæorum? Qui quondam per acceptationem legis, per custodiam mandatorum, per ministeria sacrificij, per mysteria prophetiæ, sic intra sinum gratiæ, quasi intra verum creatoris habebantur. Sed quia veniente Domino constricti frigore perfidiæ, feruorem fidei et charitatis amiserunt, a secreto gratiæ sinu proiecti, quasi glacies de vtero creatoris egressi sunt: [Et gelu de cælo quis genuit?]. Quid hic aliud cælum, nisi sublimis debet intelligi vita sanctorum? cui cælo dicitur: Attende cælum, et loquar. Non enim insensibili, sed rationabili creaturæ loquebatur. De hoc cælo Dominus ait: Cælum mihi sedes est. De qua sede alias scriptum est: Anima iusti sedes sapientiæ est. Quia ergo sapientia est Deus, si sedes Dei cælum est, et anima iusti sedes est sapientiæ, cælum est utique anima iusti. Cælum fuit Abraam, cælum Isaac, cælum Iacob. Sed quia per secutores Domini pontifices Iudæorum perfidiæ torpore frigidi, de illorum patrū progenie processerunt, quasi de cælo gelu exiit: quia de sublimi prole sanctorum processit frigida plebs infidelium. Cum enim de Abraam natus est Caiphas, quid aliud nisi gelu de cælo processit? Quod tamen gelu idcirco Dominus genuisse se dicit, quia Iudæos, quos naturaliter ipse bonos condidit, iusto iudicio per eorum malitiam frigidos a se exire permisit. Dominus enim auctor est naturæ, non culpæ. Genuit ergo creando naturaliter, quos iniquos permisit viuere tolerando patienter. Et quia illa quondam tenera ac fidei penetrabilia corda Iudæorum, in perfidia postmodum

- A** postmodum obstinatione durata sunt, recte subiungitur: [In similitudinem lapidis aquæ durantur.] Aquas enim populos accipi iam sæpius edocuisse me memini. In la-
pide vero pro ipsa duritia aliquando gentiles populi designantur. Ipsi quippe lapides
coluerunt. Et de his per Prophetam dictum est: Similes illis fiant, qui faciunt ea, et
omnes qui confidunt in eis. Vnde Ioannes Iudæos aspiciens se de stemate generatio-
nis extollere, et gentiles prævidens ad Abrahæ prolem fidei cognitione transire, ait: Ne
velitis dicere intra vos, patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est
Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Lapidis vtiq; duos perfidia gentiles
vocans. Quia ergo primum Iudæa Deo credidit, gentilitate omni in perfidia suæ ob-
stinatione remanente: postmodum vero ad fidem gentilium corda mollita sunt, et Iu-
dæorum infidelitas obdurata, bene dictum est: [In similitudinem lapidis aquæ dura-
tur.] Ac si diceret: Illa mollia ac penetrabilia fidei corda Iudæorum, in insensibilita-
tem vertuntur gentium. Cum enim misericors Deus gentes traxit, iratus Iudæam re-
pulsit. Adumq; est, ut sicut dudum ad percipiendam fidem gentilitas fuerat obdura-
ta, ita postmodum ad fidem gentilitate suscepta, Iudææ populus perfidia torpore du-
resceret. Vnde Paulus Apostolus eisdem gentibus dicit: Sicut aliquando vos non cre-
didistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter illorum incredulita-
tem: ita et isti non crederunt in vestra misericordia, ut et ipsi misericordiam conse-
quantur. Conclufit enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium miseretur. Quam
sententiam suam primum quidem de vocatione Iudæorum, et repulsione gentium:
postmodum vero de vocatione gentium, et repulsione Iudæorum subtiliter pensans,
seq. occulta Dei iudicia comprehendere non posse considerans, exclamando subiun-
xit: O altitudo diuitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt
iudicia eius, et inuestigabiles viæ eius. Vnde hic quoque cum de Iudæorum perfidia
Dominus diceret: In similitudinem lapidis aquæ durantur, ut de repulsione eorum
occulta esse sua iudicia demonstraret, aptè subdidit: [Et superficies abyssi constin-
gitur.] Quia superiecto quodam ignorantia nostræ velamine, incomprehensibilita-
tem diuini iudicij humanæ mentis oculus nullatenus penetrat: scriptum quippe est:
Iudicia tua abyssi multa. Nemo ergo perscrutari appetat, cur cum alius repellitur,
alius eligatur: vel cur cum alius eligitur, alius repellatur: quia superficies abyssi con-
stringitur, et attestante Paulo: Inscrutabilia sunt iudicia eius, et inuestigabiles viæ
eius. Per hoc vero quod dictum est: [De cuius vtero egressa est glacies, et gelu de cælo
quis genuit?] etiam satan in gelu, et glacie nil obstat intelligi. Ipse quippe quasi de
Dei vtero glacies processit: quia a calore secretorum eius malitiæ torpore frigidus,
magister iniquitatis exiuit. Ipse gelu de cælo est genitus: quia constricturus corda
reproborum, a summis cadere est ad ima permixtus. Qui bene in cælestibus conditus,
in culpæ frigore mentes sequacium quasi gelu dum cecinit astrinxit. Qui ad terram
veniens, quid in hominibus egerit, expletur cum subditur: [In lapidis similitudinem
aquæ durantur.] Per aquas namque populi, per lapidem vero eiusdem satanæ duri-
tia designatur. Illo igitur ad ima veniente, in similitudinem lapidis aquæ durata
sunt: quia eius malitiam imitati homines, mollia viscera charitatis amiserunt. Cuius
fraudulenta consilia quia a seductis hominibus deprehendi non possunt, recte subiun-
gitur: [Et superficies abyssi constringitur.] Aliud quippe ei intrinsecus latet, atque
aliud extrinsecus ostendit. Transfiguratur enim se velut angelum lucis, et callida decet
E prionis arte plerumque proponit laudabilia, ut ad illicita pertrahat. Abyssi ergo su-
perficies constringitur: quia dum quasi bona persuasionis eius species velut solida de-
super glacies ostenditur, in profundo latens eius malitia non videtur. Cuncta tamen
hæc intelligere et aliter possumus, si moraliter exquiramus. Menies namque homi-
num omnipotens Deus dum in suo timore format, quasi concipit, easq; ad aperta vir-
tutes, dum prouehit, gignit: sed si de acceptis virtutibus extolluntur, relinquunt. Et
sæpe quosdam cognouimus malorum suorum consideratione compungi, diuini ter-
roris pauore seruescere, et per pauoris exordia vsque ad virtutum summa peruenire,
sed dum eisdem virtutibus, quas accipiunt, extolluntur, inanis gloriæ laqueo astri-
cti, ad antiquum torporem redeunt. Recte ergo cum tales Dominus proijcit, di-
cit: [De cuius vtero egressa est glacies?]. Quasi enim de Dei vtero glacies egredi-
tur, quando hi, qui iam intus incaluerant, ex virtutum dono frigescent: et inde ex-
teriore

Psal. 113.

Mat. 3. b

Rom. 11. d

Ibid.

1. 11. d

22

Psal. 35.

Rom. 11. d

2. Cor. 11. d

23

24

teriozem gloriam torpentes appetunt, vnde ad interna diligenda ardentius flagrare debuerunt. Dumq. iste signis, ille scientia, iste prophetia, ille magnis operibus pollet, atque per hæc dona placere hominibus appetit: omne quod prius intimum caluerat, exteriorem laudem diligens, in torporem vertit. Quasi ergo glacies de vtero egreditur, dum post donorum beneficia a visceribus pietatis supernæ separatur. An non sunt glacies qui in virtutibus, quas accipiunt, laudes ab hominibus querunt? Et tamen venienti iudici dona sua ad eius memoriam reuocantes dicunt: Domine, Domine: nonne in nomine tuo prophetauimus, in nomine tuo demonia eiecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Sed quo modo hanc glaciem Dominus proijciat ostendit, dicens: Nescio vos vnde sitis, discedite a me omnes operarii iniquitatis. Hanc glaciem nunc in vtero Dominus portat, quia intra sinum Ecclesiæ tolerat. Sed tunc aperte eijcit, cum tales a secretis cælestibus per extremum et publicum iudicium repellit. His itaque verbis quid aperte agitur, nisi vt beatus Iob de summis suis virtutibus humilietur, ne in hoc quod bene viuendo caluerat, superbiendo frigescat, et a diuinitatis vtero repulsus exeat, si intra sinum sui cordis se tumidus extollat? Et quia iusto iudicio superbas mentes ad culpam egredi ex accepta virtute permittit, recte adhuc subiungitur: [Et gelu de cælo quis genuit?] Plerumque enim sacri eloquij scientiam præstat, sed dum de eadem scientia, is qui accipit, extollitur: ista districti iudicis in ipso sacro eloquio cæcatur, vt exteriores fauores per illam sequens eius iam interna non videat, et qui intus manens calere poterat, exeundo frigescat, duratusq. in ima corruat, qui ad cognitionem Dei prius tractabilis in summis liquidus stabat. An sacrum eloquium velum non est, quod diem nobis intelligentiæ aperiens, sole nos iustitiæ illustrat, quod dum nos vitæ præsentis nox continet, stellis nobis mandatorum fulget? Sed quia oportet esse hærefes, vt probati manifesti fiant, cum ab intellectu sano mens superba repellitur, vltione districti iudicis gelu de cælo generatur: vt cum ipsa scriptura sacra in electorum cordibus caleat, eos, qui se superbe scire appetunt, a se frigidus emittat. Ibi quippe errant, vbi corrigere errata debuerant, et dum a superna intelligentia resplendentis eloquij, et obdurati ipsi, et seducturi ceteros corrunt, ad ima venientes vt gelu, et alios astringunt. Semetipsum tamen Dominus hoc gelu gignere perhibet, non quo prauorum mentes ipse ad culpam format, sed quo a culpa non liberat, sicut scriptum est: Ego obduta cor Pharaonis. Quod quia misericorditer emollire noluit, profecto districti se obdurare nunciauit. Quia vero cum inchoata diuini timoris virtus amittitur, propter humanas laudes virtutis imago retinetur, recte subiungitur: [In similitudinem lapidis aquæ durantur, et superficies abyssi constringitur.] Aquæ enim per glaciem in superficie durefcunt, sed fluidæ in intimis remanent. Et quid per aquas nisi fluxa accipimus corda reproborum? Quæ cum ex proposito virtutem deserunt, fortes se in bonis operibus per hypocrisim ostendunt: dumq. in inimis suis ad vitia defluunt, et foris se sanctorum ac fortium imitatores fingunt, aquæ in similitudinem lapidis durantur, et superficies abyssi constringitur: quia per superductam sanctitatis speciem fluxa ac instabilis eorum conscientia hominibus tergitur. Nam cum sibimetipsis intrinsecus turpes sint, ante alienos tamen oculos quadam viuendi venustate vestiuntur. Sed ne quis hæc verba Domini in bonam intelligi partem velit, debemus sic etiam querentibus astruere, dummodo minime iudicemur, quæ perscrutanda fuerant neglexisse. Superiori enim versu dicitur: Quis est pluuiæ pater: vel: Quis genuit stilas rotis? statimq. additur: De cuius vtero egressa est glacies, et gelu de cælo quis genuit? Si ergo dictis præcedentibus sequens sequentia non dispari sensu coniungitur, profecto et in bonam partem nobis eius intelligentia sine obstaculo difficultatis aperitur. Tertia enim cum compluit, iactata in eam femina fecundus rigantur. Sed rursum illam pluia immoderatus irrigat, in culmi pinguedinem frumenti virtutem mutat. Sin vero iactatum semen post pluuiam gelu premitur, quo foris citius apparere repellitur, eo intus secundarius radicator, et quo vetatur progredi, cogitur multiplicari: quia cum ab immaturo ortu restringitur, ex conceptionis suæ tarditate laxatum ad fructum vberius impletur. Quid est ergo quodd Dominus prius quidem patrem se pluuiæ insinuat, postmodum vero de suo egredi vtero glaciem narrat, seq. gelu gignere de cælo pronunciat? nisi quod miro modo

A modo nostri pectoris terram ad suscipienda verbi semina, et prius per occultæ gratiæ pluuiam infundit, et postmodum ne in conceptis virtutibus immoderatus profluat, disciplina intimæ dispensationis premit: vt quam acceptæ gratiæ pluuiâ irrigat, etiam disciplinæ rigor adstringat: ne si aut antequam debet, aut plusquam necesse est conceptas virtutes proferat, fruges in herbam vertat. Plerumque enim ab inchoantibus opus bonum dum priusquam oportet ostenditur, a grano perfectionis inanitur, et plerumque virtutes dum plusquam necesse est exuberant, exhalant. Vnde et electorum suorum Dominus vel ante tempus desideria renuit, vel rursus in tempore vltra mensuram profectus premit: ne si aut antequam debent, aut plusquam debent proficiant, per profectus suæ magnitudinem in elationis defectum cadant. Nam cum cor post peccata conpungitur, terra quæ aruerat, infusione pluuiæ rigatur, et cum reliquis iniquitatibus bona ex-

B qui opera proponit, quasi post infusionem semen accipit. Et plerique cum desideria sancta concipiunt, in summis iam exerceri virtutibus inardescunt, vt non solum culpa operationem non inquinat, sed nec cogitationem pulset. Et adhuc quidem in corpore positi sunt, sed nil iam perpeti de comunione præsentis vitæ volunt: imitari per intentionem internam mentis stabilitatem appetunt, sed interuenientibus tentationibus reuerberantur: vt videlicet infirmitatis suæ meminerint, et elati de virtutibus, quas accipiunt, non sint. Quod dum mira disciplinæ repressione agitur, quid aliud quam super infusam terram gelu de cælo generatur? Quid aliud quam de Dei vero glaciæ produciuntur, quando de interno secreto dispensatio egreditur, et voluntates nostræ etiam in bonis desideriis frenantur? Videamus, Paulus infusa videlicet terra, quanta disciplinæ glaciæ prematur, dum ait: Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Qui enim velle habere se asserit, iam per infusionem gratiæ, quæ in se lateant semina, ostendit. Sed dum perficere bonum non inuenit, profecto indicat quanta illum dispensationis supernæ glaciæ premit. An ista glaciæ eorum corda non presserat, quibus dicebat: Vt non quæcumque vultis, illa faciatis? ac si aperte diceret: Occulta cordis vestri semina iam prodire in frugem querunt, sed superni moderaminis gelu premuntur, vt tanto post fecundius exeant, quanto diuini iudicii prementia pondera parientius portant. Et quia plerumque humana corda quoniam erumpere ad virtutes, quas appetunt non valent, eo ipso quo ab intentionis suæ perfectione resiliunt, tentationum stimulis fatigantur, sed tamen ea sdem tentationes cogitationum comprimunt, seq. per exercitationis vsum in quodam videnti rigore componunt, bene subditur: [In similitudinem lapidis aquæ durantur.] Quia etsi fluxæ cogitationes interius laqueantur, nequaquam tamen vsque ad consensum prauis operis trahunt.

D Sed mens sub inocula bene viuendi consuetudine quasi sub quadam duritia exterius abscondit quidquid intus ex tentationis pulsatione mollescit. Vnde et bene subiungitur: [Et superficies abyssi constringitur.] Quia praua cogitatio et si vsque ad suggestionem venit, vsque ad consensum non proficit, quia fluctuantes motus animi superductus rigor sanctæ deliberationis premit. Potest etiam in gelu, vel glaciæ præsentis vitæ aduersitas designari, quæ dum asperitate sua sanctos comprimit, valentiores reddit. Dum enim nos omnipotens Deus molestijs exerceri permittit, atque ad meliorem vitæ statum interueniente tristitia prouehit, miro consilio super futuram frugem gelu et glaciem gignit, vt electus quisque in hac vita tamquam in hieme aduersa ventorum et frigorum tolet, et velut in æstiuâ serenitate postmodum fructus, quos hic conceperit, demonstret. Vnde et sponsi voce vnicuique animæ post huius mundi turbines, ad illa æternitatis amoena properanti dicitur: Surge propra amica mea, formosa mea et veni: iam enim hiems transijt, imber abiit et recessit. Et quia si sola nobis assunt prospera, solidamur, recte subiungitur: [In similitudinem lapidis aquæ durantur.] Mentis enim, quæ per prospera mollior fluenter, restrictæ aduersitatis durefcunt: et ad similitudinem lapidis aqua perducitur, quando infirmus quisque per acceptam de super tolerantiam passionis sui Redemptoris imitatur. In similitudinem quippe lapidis aqua duretat, cum ille prius impatiens persecutor, postmodum Paulus dicebat: Impleo ea, quæ defunt passionum Christi in carne mea. Et quia cum deprimuntur aduersis, solertius interna dona custodiunt, recte additur: [Et superficies abyssi constringitur.] Solet enim lætitiâ arcana mentis aperire, atque apertiendo amittere: aduersa vero cum nos exterius deprimunt, interius cautiore reddunt. Post gelu itaque vel glaciem superficies abyssi constringitur, quia mens nostra ad conseruanda profunda dona, quæ

acceperit, ipſis aduerſitatibus munitur. Abyſſi enim ſuæ ſuperficiem Iſaias conſtrinxerat, A eum dicebat: Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi. Abyſſi ſuæ ſuperficiem Paulus conſtrinxerat, qui tot periculis ac aduerſitatibus inſudans, ſub prætextu cuiuſdam de ſemetipſo loquitur, dicens: Audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Et rurſum Parco autem, ne quis me exiſtimet ſupra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me; Qui igitur foris aduerſa tolerans, ne forte in laudibus deſlueret, arcana ſua aperire metuebat, quid aliud quàm ſecretorum ſuorum abyſſum per conſtrictam ſuperficiem preſſerat. Sequitur:

Quod arcturum et pleiades Dominus iungit, cum de diuerſis mundi partibus vnit Eccleſiam, et ſanctorum valicinia licet diuerſa, vna eademq. intentione prolata oſcendit.
Caput XV I.

N Vnquid coniungere valebis micantes ſtellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris diſſipare? Pleiades ſtellæ ἀπὸ τοῦ πλειάδων, id eſt, a pluralitate vocatæ ſunt. Ita autem vicinæ ſibi et diuiſæ ſunt conditæ, vt ſimul ſint, et tamen coniungi nequaquam poſſint; quatenus vicinitate quadam coniunctæ ſint, ſed tactu diſiunctæ. Arcturus vero ita nocturna tempora illuſtrat, vt in cæli axe poſitus per diuerſa ſe vertat, nec tamen occidat. Neque enim extra ſe currens voluitur, ſed in loco ſiſus, in cunctis mundi partibus nequaquam caſurus inclinatur. Quid ergo eſt quod homo ex terra factus, atque in terra poſitus de cæleſti adminiſtratione diſcutitur: quia pleiades coniungere non valet, quas vicinas ſibi ſemetipſis conditas, et pene coniunctas videt: quia arcturi gyrum diſſipare non poſteſt, quem tamen cernere ipſa ſua vertigine pene diſſipatum poſteſt? An vt in iſtis miniſterij auctoris potentiam penſans, infirmitatis ſuæ meminerit, et eum, quem adhuc in maiestate ſua videre non poterat quàm ſit inæſtimabilis, in ipſa miniſteriorum cæleſtium gubernatione perpendat? Sed cur iſta loquimur qui ſtimulo rationis vt gemur, vt hæc verba myſticis ſenſibus grauida cognoſcamus? Quid enim micantes pleiades, quæ et ſeptem ſunt, aliud quàm ſanctos omnes denunciant, qui inter præſentis vitæ tenebras ſe priſtorum ſpiritus gratiæ nunc lumine illuſtrant, qui ab ipſa mundi origine vſque ad eius terminum diuerſis temporibus ad prophetandum miſi, et iuxta aliquid ſibi coniuncti ſunt, et iuxta aliquid diſiuncti? Stellæ enim pleiades, ſicut ſupra dictum eſt, vicinitate ſibi coniunctæ ſunt, et tactu diſiunctæ. Simul quidem ſitæ ſunt, et tamen lucis ſuæ varjatim radios fundunt. Ita omnes ſancti alijs atque alijs ad prædicandum temporibus appetentes, et diſiuncti ſunt per viſionem ſuæ imaginis, et coniuncti per intentionem mentis. Simul micant, quia vnum prædicant: ſed non ſemetipſos tangunt, quia in diuerſis temporibus patiuntur. Quàm diuerſis temporibus Abel, Iſaias et Ioannes apparuerunt. Diuiſi quidem fuerunt tempore, ſed non prædicatione. Nam Abel redemptoris noſtri paſſionem ſignificans, agnum in ſacrificio obtulit, de cuius paſſione Iſaias ait: Sicut agnus coram tondente ſe obtumefcet, et non aperiet os ſuum. De quo Ioannes quoque ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Ecce diuiſi quidem temporibus miſi, et tamen concorditer de redemptoris noſtri innocentia ſentientes, eundem agnum Ioannes oſtendendo, Iſaias præuidendo, Abel offerendo locutus eſt: et quem Ioannes in oſtentione, quem Iſaias in locutione, hunc Abel ſignificando in manibus tenuit. Quia igitur quo modo pleiades ſtellæ de humanitate redemptoris ſibi concinant, diximus: nunc quo modo in oſtendenda vnitatem Trinitatis concorditer luceant demonſtemus. Diuerſis quippe temporibus huic mundo Dauid, Iſaias, et Paulus apparuit, ſed tamen nullus eorum alteri diuerſum ſenſit: quia etſi ſemetipſos non nouerant facie, vnum tamen didicerant ex diuina cognitione. Dauid quippe vt auctorem omnium Deum in Trinitate oſtenderet, dixit: Benedicat nos Deus Deus noſter, benedicat nos Deus. Ac ne tertio Deum nominans, tres Deos diſiſſe putaretur: illico vnitatem eiuiſdem Trinitatis inſinuans, addidit: Et metuant eum omnes fines terræ. Qui enim non eos, ſed eum ſubdidit, vnum tria, quæ dixerat intimaui. Iſaias quoque cum laudem de vnitatem Trinitatis aperiret, ſetaphin voces exprimens, ait: Sanctus, ſanctus, ſanctus: ac ne tertio ſanctum nominans, vnitatem diuinæ ſubſtantię ſcindere videretur, adiunxit: Dominus Deus ſabaoth. Quia ergo non Domini diſ, ſed Dominus Deus addidit, vnum exiſtere quod tertio ſanctum vocauerat indicauit. Paulus quoque vt operationem ſanctæ Trinitatis oſtenderet, ait: Ex ipſo, et per ipſum, et in ipſo

Ma. 14. c

1. Cor. 12. 4
Ibid.

Gen. 1. b

Gen. 4. a
Iſa. 53. c
Ioan. 1. a

Pſal. 66.

Ibid.

Iſa. 61. b

Rom. 11. d

A ipso sunt omnia, atque vt vnitatem eiusdem Trinitatis intimaret, protinus addidit: Ipse gloria in secula seculorum, amen. Qui igitur non ipsis, sed ipsi subdidit, vnum naturaliter, tria secundum personas innotuit, quod superius tertio idipsum dixit: Quasi ergo et vno in loco pleiades sitae sunt, quia de Deo concorditer sentiunt, et tamen semetipsum non tangunt: quia, sicut dictum est, per huius mundi tempora diuersa patiuntur. Quod bene ac breuiter Ezechiel propheta describit, qui cum diuersi generis animalia videre se diceret, adiunxit: Iunctaeq. erant pennae eorum alterius ad alterum. Pennae quippe animalium alterius ad alterum iunctae sunt: quia etsi dissimilia sunt quae agunt, vno tamen eodemq. sensu sibi sanctorum voces virtutesq. sociantur. Et quamuis alius rationabiliter cuncta agendo sit homo; alius in passionibus fortis aduersa mundi non timendo sit leo, alius per abstinentiam semetipsum viam hostiam offerendo sit vitulus, alius se in alta rapiendo contemplationis volatu sit aquila: pennae se tamen dum volant, tangunt, quia et confessione vocum et virtutum sibi vnanimitate iunguntur. Quod quia solius diuinae virtutis est; et dissunctis temporibus missos in fidei praedicatione coniungere, et dissimilibus virtutibus praeditos fulgore intentionis vnire, recte dicitur: [Nunquid coniungere valebis micantes stellas pleiades?] Ac si dicat, vt ego, qui vnus omnia impleo, atque in vnitatis sensu electorum mentes implendo coniungo. In arcturo autem qui per gyrum suum nocturna spatia non occasurus illustrat, nequaquam particulatim edita vita sanctorum, sed tota simul Ecclesia designatur, quae fatigationes quidem patitur, nec tamen ad defectum proprii status inclinatur, gyrum laborum tolerat, sed ad occasum cum temporibus non festinat. Neque enim ad ima poli arcturus cum nocturno tempore ducitur, sed dum ipse voluitur, nox finitur. Quia nimirum dum sancta Ecclesia innumenis tribulationibus quatitur, praesentis vitae vmbra terminatur, eaq. stante nox praeterit: quia illa in sua incolumitate perdurante, mortalitatis huius vita percurrit. Est in arcturo quod consideratius possimus intueri. In septem quippe stellis voluitur, et modo quidem tres ad summa eleuat; atque ad ima quattuor inclinat, modo quattuor superius erigit, et tres inferius premit. Sancta quoque Ecclesia cum modo infidelibus Trinitatis notitia, modo autem fidelibus virtutes quattuor, id est prudentiam, fortitudinem, temperantiam, iustitiam praedicat, quasi rotatu praedicationis status sui speciem quodam modo immutat. Nam cum quibusdam de operibus suis gloriantibus confidentiam proprii laboris euacuat, et fidem Trinitatis exaltat, quid aliud facit, nisi tres stellas arcturus eleuat, quattuor inclinat? Et dum quosdam bona opera non habentes de sola fide praesumere prohibet, sed operari enixius quae praecpta sunt iubet, quid aliud arcturus facit nisi quattuor stellas erigit, tres deponit? Videamus quo modo tres eleuet, quattuor deponat. Ecce per Paulum contra fidem de opere superbientibus dicitur: Si

Ezech. 1. 6

29.

Rom. 4. 4

Gen. 15. 6

Rom. 4. 4

Iac. 2. 6

E itaque voluitur: quia sancta Ecclesia iuxta auditorum suorum mentes in diuerso latere praedicationis arte versatur. Arcturus voluitur: quia haec in noctis huius tribulationibus rotatur. Sed hunc arcturi gyrum quandoque Dominus dissipat: quia labores Ecclesiae ad requiem permutat. Tunc et pleiades plenius iungit, cum gyrum arcturi destruit: quia tunc nimirum sancti omnes, etiam visionis sibi specie copulantur, quando in fine mundi sancta Ecclesia ab his, quos nunc sustinet, laboribus soluitur. Dicat ergo: [Nunquid coniungere valebis micantes stellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris dissipare?] subaudis, vt ego, qui tunc sanctorum vitam etiam per speciem vnio, cum gyrum vniuersalis Ecclesiae corporaliter soluo. Et quis hominum solius diuinae hoc esse virtutis ignorat? Sed vt cognoscat homo quid ipse sit, memoretur assidue quid solus Dominus possit. Habemus adhuc quod de stellis pleiadibus, atque arcturo aliud sentiamus. Pleiades quippe ab oriente, arcturus vero ex parte Aquilonis surgit. Quocumque autem se per gyrum suum arcturus verterit, pleiades ostendit: et cum lux dici iam vicina efficitur, stellarum eius ordo dislinditur. Potest igitur per arcturum qui a plaga frigoris nascitur, lex: per pleiades vero, quae ab Oriente surgunt, Testamenti noui gratia designari. Quasi enim ab Aquilone lex venerat, quae tanta subditos rigiditatis asperitate terrebatur. Nam dum pro culpis suis alios praeciperet lapidibus obrui, alios gladij morte multari,

S. Greg. Tom. 2.

Nnnn 2

plaga

plaga torpens, et velut a sole charitatis aliena, præceptorum suorum semina plus premebat ex frigore, quam ex calore nutrebat. Cuius oppressionis pondus Petrus horruerat, cum dicebat: Quid tentatis Deum imponere iugum super ceruicem discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus? Nec mirum quod per arcturi septem stellas Testamentum vetus exprimitur, quia et veneratione legis dies septimus extitit venerabilis, et per hebdomadam integram constituti sacrificij vota tendebantur. Pleiades vero, quæ ipsæ quoque, sicut superius diximus, septem sunt, Testamēti noui gratiā tantō a pertius indicant, quanto cūcti liquido cernimus, quod per illā fidei sēs Spiritus sanctus septiformis muneris lumine illustrat. Quaquā igitur se arcturus parte vertit, pleiades ostendit: quia per omne quod Testamentum vetus loquitur, Testamenti noui opera nunciantur. Sub textu enim litteræ, tegit mysterium prophetiæ. Et quasi inclinat se arcturus et demonstrat: quia dum ad spiritalem intellectū flectitur, significata per illud lux gratiæ septiformis aperitur. Et propinquante diei luce, stellarum eius ordo diffenditur: quia postquam per semetipsam nobis veritas innotuit, ab obsequijs carnalibus litteræ præcepta laxauit. Redemptor autem noster in carne veniens, pleiades iunxit, quia operationes septiformis Spiritus simul in se et cunctas, et manentes habuit. De quo per Isaiam dicitur: Egredietur virga de radice Iesse, et flos de radice eius ascendet, et requiescet super eum Spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilij et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini. De quo Zacharias ait: Super lapidem vnum septem oculi sunt. Atque iterum: Et in candelabro aureo lucernæ septem. Nullus vero hominum operatione sancti Spiritus simul omnes habuit, nisi solus mediator Dei et hominum, cuius est idem spiritus qui de patre ante sæcula procedit. Bene ergo dicitur: Super lapidem vnum septem oculi sunt. Huic enim lapidi septem oculos habere, est simul omnem virtutem Spiritus septiformis gratiæ in operatione retinere: Alius namque prophetiam, alius scientiam, alius virtutes, alius genera linguarum, alius interpretationes sermonum iuxta distributionem sancti Spiritus accipit: ad habenda vero cuncta eiusdem Spiritus munera nemo pertingit. At vero conditor noster infirma nostra suscipiens, quia per diuinitatis suæ potentiam simul se habere omnes sancti Spiritus virtutes edocuit, micantes proculdubio pleiades iunxit. Dum vero pleiades iungit, arcturi gyrum dissipat: quia dum semetipsum factum hominem habere cunctas sancti Spiritus operationes innotuit, in Testamento veteri litteræ laborem soluit, vt fidelis quisque iam cum libertate spiritus illud intelligat, cui prius in formidine inter tot discrimina tenebat. Audiat itaque beatus Iob: [Nunquid coniungere valebis micantes stellas pleiades?] Ac si aperte diceretur: Habere quidem lumina quarundam virtutum potes, sed nunquid exercere simul omnes operationes sancti Spiritus sufficis? Me ergo coniungentem, pleiades in cunctis virtutibus contemplare, et tu de paucis ab elatione conspescere. Audi quod dicitur: [Aut gyrum arcturi poteris dissipare?] Ac si ei aperte diceretur: Et si ipse iam quæ recta sunt sentis, nunquid virtute tua etiam in alienis cordibus laborem grossioris intelligentiæ destruis? Me itaque considera, qui carnalium stultitiam corripo, dum me per carnis stultitiam manifesto: vt tanto magis hæc, quæ putas virtutum tuarum fortia, humilies, quāto nec vestigia meæ infirmitatis apprehendis. Quia vero in ipso Dominiæ incarnationis mysterio alijs lux veritatis ostenditur: aliorum vero per scādalum corda tenebrantur, recte subiungitur:

Quod cum nemis plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege: & eo apparente in fine mundi, reuelabitur homo peccati filius perditionis.

Caput X V I I.

NUnquid producis luciferum in tempore suo, et vesperum super filios terræ confulgere facis? Pater quippe in tempore suo luciferum produxit, quia scriptum est: Cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, natum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret. Qui natus ex virgine, velut lucifer inter tenebras nostræ noctis apparuit: quia fugata obscuritate peccati, æternum nobis mane nunciauit. Luciferum vero se innotuit: quia diluculo ex morte surrexit, et fulgore sui luminis mortalitatis nostræ terram caliginem pressit. Cui bene per Ioannem dicitur: Stella splendida matutina. Viuus quippe apparens post mortem matutina nobis stella factus est: quia dum in semetipso exemplum nobis resurrectionis præbuit, quæ lux sequatur, indicauit,

Mat. 13. 4

3°.

Isa. 11. 4

Zach. 3. 4

Zach. 4. 4

1. Tim. 3. 6

1. Cor. 12. 4

Gal. 4. 4

Apo. 22. 4

A indicauit. Vesperum vero super terræ filios Dominus confurgere facit: quia infidelibus Iudæorum cordibus dominari antichristum eorum merito exigente permittit: Qui idcirco a Domino huic vesperi iuste subduntur: quia ipsi sponte sua filij terræ esse voluerunt. Terrena quippe et non cælestia requirentes, a perspicienda luciferi nostri claritate excacati sunt: et dum præesse sibi vesperum expetunt, subsequenti damnationis æterna nocte merguntur. Hinc in Euangelio Dominus dicit: Ego veni in nomine patris mei, et non acceptus me: alius venit in nomine suo, et ipsum recipietis. Hinc Paulus ait: Eo quod charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Nequaquam ergo super eos vesper confurgeret, si cæli filij esse voluissent: Sed dum visibilia appetunt, amisso cordis lumine, sub noctis duce tenebre-

Joan. 5. g
2. Thef. 2. r

B scunt. Quod tamen si moraliter discutimus, quo modo quotidie agatur inuenimus: quia nimirum et electis lucifer oritur, et reprobis Deo permittente vesper dominatur. Vnus enim atque idem sermo Dei est in ore prædicantis. Quem dum isti gaudent, illi vero inuidendo audiunt, claritatem sibi luciferi in vesperi tenebras vertunt. Dum isti humiliter vocem sanctæ prædicationis accipiunt, quasi ad stellæ lucem oculis cordis aperiunt: dum vero illi bene dicenti inuidet, et non salutis causam, sed elationis gloriam querunt, protumpe iniquitatis suæ vesper in somnum mortis oculos claudunt. Per occultum ergo iudicium is, qui electis est lucifer, reprobis auditoribus fit vesper: quia exhortatione sancta qua bonus ad vitam redeunt, prauiterius in culpa moriuntur. Vnde bene per Paulum dicitur: Christi bonus odor sumus Deo in his, qui salui sunt, et in his, qui pereunt: alijs quidem odor mortis in mortem, alijs autem odor vitæ in vitam. Ver-

31.

1. Cor. 2. d

C bum itaque fusi auditoribus esse luciferum simul et vesperum vidit, per quod alios ab iniquitate suscipiari, et contra alios sopiri iniquitate conspexit. Quod cum occultis Dei iudicijs agitur, quæ in hac vita ab hominibus comprehendi non possunt, recte illic subdidit: [Et ad hæc quoniam tã idoneus?] Ac si diceret: Idonei quidem sumus ad hæc considerata quæ sunt, sed idonei non sumus ad hæc inuestiganda cur fiant. Vnde hic quoque Dominus, quia alijs produci luciferum, alijs vero confurgere vesperum dixerat, ne perscrutari homo occulta Dei iudicia audeat, illico subiungitur:

Quid causas iudiciorum Dei vel prædestinationem eius in hac vita nemo cognoscat.

Caput XVIII.

D N Vnquid nosse ordinem cæli, et ponere rationem eius in terra? Ordinem cæli nosse, est supernarum dispositionum occultas prædestinationes videre. Rationem vero eius in terra ponere, est ante humana corda talium secretorum causas aperire. Rationem videlicet cæli in terra ponere, est supernorum iudiciorum mysteria, vel considerando discutere, vel loquendo manifestare. Quod vtrique facere in hac vita positus nullus potest. Vt enim a paruis ad maiora veniamus, quis intelligat quæ esse secretorum subtilitas potest, quod sepe vir iustus a iudicio, non solum non vindicatus, sed etiam punitus, redeat, et iniquus eius aduersarius non solum non punitus, sed etiam victor abiceat? Quis intelligat cur viuat alius insidians mortibus proximorum, et moritur alius, qui profuturus esset vitæ multorum? Alius culmen potestatis a se queritur, qui non nisi lædere studet: alius tantummodo læsos defendere concupiscit, et tamē ipse oppressus iacet: Alius vacare

32.

p. Dr. mill

E appetit, et innumeris negotijs implicatur: alius negotijs implicari desiderat, et coactus vacat. Alius male inchoans, usque ad vitæ suæ terminum ad peiora protrahitur: alius bene incipiens, per longitudine temporis proficit ad augmenta meritorum. Ad contra alius male viuens diu reseruat, vt se corrigat: alius vero bene quidē videtur viuere, sed in hac vita eo usque durat, quo ad peruersa proripiat. Alius in errore infidelitatis natus in errore deficit: alius in catholice fidei rectitudine genitus, in catholice fidei rectitudine consummat. E contra vero alius catholice matris ventre editus, iuxta vitæ termini erroris voragine deuoratur: alius autem vitam suam in catholice pietate consummat, qui ortus in perfidia cū lacte matris hausit virus erroris. Alius celsitudinē bene viuēdi appetere et vult, et valet: alius nec vult, nec valet. Alius vult et non valet, alius valet et non vult. Quis ergo ista iudiciorum cælestium secreta discutiat? Quis intelligat discretam lancem æquitaris occultæ? Ad cognoscendos quippe istos iudiciorum secretorum sinus nullus ascendit. Dicitur ergo

S. Greg. Tom. 2.

Nnnn 3 homini,

homini, vt se nescire cognoscat: nescientem vero se cognoscat vt timeat: timeat vt humilietur, humilietur ne præsumat in se: non præsumat in se, vt conditoris sui auxilium requirat: et qui in se fidens mortuus est, auctoris sui adiutorium appetens viuat. Audiat itaque vir iustus iam quidem se sciens, sed adhuc quæ supra se sunt nesciens: [Numquid nosti ordinem cæli, et pones rationes eius in terra?] id est, numquid occultos ordines iudiciorum cælestium comprehendis, aut aperire humanis auribus sufficis? Beatus igitur Iob de iudiciorum incomprehensibilium inuestigatione requiritur, ac si ei aperte diceretur. Cuncta, quæ pateris, tanto tolerare patientius debes, quanto secretorum cælestium ignarus, cur hæc pateris nescis.

LIBRI VIGESIMONONI MORALIVM SANCTI GREGORII FINIS

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
LIBER TRIGESIMVS.

Continuans caput trigessimum octauum textus.

Quod Iudeis in enigmatibus et nebula multipliciter per patres locutus sit Deus: et quod contra illum saniens populorum turba surrexit, clamaueritq. Crucifige. Caput I.

BEATVS Iob talia vtrumne fecerit Domino interrogante, requiritur, qualia vtrique facere non potest homo: vt dum se ista facere non posse deprehendit, ad eum refugiat, quem solum talia quia facere possit intelligit, atque ante oculos iudicis sui magis potens appareat, si sua verius infirma cognoscat. Quod ergo mire a Domino fieri non ignoratur, de eo diuina Iob voce requiritur. Diciturq. ei: [Numquid eleuabis in nebula vocem tuam, et impetus aquarum operiet te?] Vocem quippe suam in nebula Dominus leuat, quando per prædicatorum suorum linguas ad caliginosa corda infidelium exhortationem format: eumq. aquarum impetus operit, dum bene agentia membra eius turba resistentium populorum premit. Hinc est enim quod scriptum est: Factum est verbum Domini ad Hieremiam prophetam, dicentis: Sta in atrio domus Domini, loquens ad omnes ciuitates Iuda, de quibus veniunt, vt adorent in domo Domini, vniuersos sermones, quos ego mandauit tibi. Et paulo post: Et audierunt sacerdotes et prophete, et omnis populus Hieremiam loquentem verba hæc in domo Domini. Cumq. compleuisset Hieremias loquens, apprehenderunt eum sacerdotes et prophete, et omnis populus, dicens: Morte moriatur. Quare prophetauit in nomine Domini? Ecce in nebula Dominus vocem leauit, quia obfcuras mentes superbientium directo propheta corripuit. Ecce aquarum impetus eum protinus operuit: quia ab insurgentibus populis, et causa suæ correptionis instigatis, ipse in Hieremiam cuncta pertulit, qui correptionis verba mandauit. Per semetipsum quoque Dominus in nebula vocem leauit, quando præsentem se etiam assumpto corpore exhibens, multa suis persecutoribus, sed figuris enigmatum velata, prædicauit. In nebula autem vocem leauit, quia veritatem suam non securis infidelibus quasi per caliginem sonuit. Vnde et bene in libris Regum scriptum est: Nebula impleuit

Hier. x. 6. a

Ibid.

1. Reg. 8. b

A pleuit domum Domini, et non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam. Exigentibus enim meritis, dum superba ludeorum pontifices diuina mysteria per parabolas audiunt, sacerdotes in domo Domini quasi propter nebulam ministrare nequieuerunt. Qui et in Testamento veteri, dum sensus mysticos litterarum velamine coopertos inter obseuras allegoriarum caligines inuestigare despiciunt, debitum fidei suae ministerium propter nebulam perdidierunt. Quibus et nunc in nebula doctrinae suae vocem Dominus protulit, cum de se etiam aperta narrauit. Quid est enim apertius quam: Ego et pater vnum sumus? Quid apertius diceret, quam: Antequam Abraham fieret, ego sum? Sed quia auditorum mentes infidelitatis caligo repleuerat, quasi emissum solis radium nebula interiacens abscondebatur. Ad hanc namque elationem vocis cum aquarum impetu operuit, quia contra illum mox seuiens populorum turba surrexit. Scriptum quippe est: Propterea ergo quarebant eum Iudei interficere, quia non solum soluebat sabbatum, sed et patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. De hoc aquarum impetu per Prophetam clamat: Circumdederunt me simul. Et rursum: Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ usque ad animam meam. Quas profecto aquas in semetipso ante mortem, in suis autem et post ascensionem pertulit. Hinc est enim quod et de superioribus clamat: Saule, Saule, quid me persequeris? Ecce iam cælum conscenderat, et tamen adhuc cum Saulus aquarum infidelium impetu persequens, et tumidior ceteris vnda tangebatur. Ipse quippe est qui per bonos recta loquitur, ipse qui in bonorum passione laceratur. Vt ergo mirifica Dominus charitatis vnitatem monstraret se esse qui indignis auditoribus per sanctorum suorum ora prædicaret, ait: [Numquid eleuabis in nebula vocem tuam?] Vt vero ostenderet se esse qui in sanctis suis omnia aduersa pateretur, subdidit: [Et impetus aquarum operiet te?] subaudiis, vt me: quem iniqui omnes, neque per prædicantes sanctos loquentem intelligunt, neque per morientes patientem vident: Narrat ergo Dominus quod ab hominibus patitur, vt dolor afflicti hominis mitigetur, ac si illi aperte dicat: Mea subtiliter pensa, et tua æquanimitèr tæpera: Multo enim minus est te vulnera quam me humana tolerare. Adhuc tamen verba hæc subtilius perscrutari possumus, si inter dona cælestia nostra solícite corda pensamus. Iam quidem fideles sumus, iam quæ audimus, superna credimus, iam quæ credimus, amamus. Sed dum quibusdam superua cuius curis preminimur, obducta confusione caligamus, et cum nobis etiam talibus mira quædam Dominus de se sentiendi insinuat, quasi in nebula vocem leuat. Dum caliginosis nostris mentibus per semetipsum loquitur, velut in nebula is, qui non cernitur, auditur. Summa sunt namque quæ de illo cognoscimus, sed tamè adhuc cum in secreta inspiratione qua instrumitur, non videmus. Quis igitur cordibus nostris præbet quidem locutionem, sed occultat speciem, velut in nebula format vocem. Sed ecce iam verba Dei intrinsecus per semetipsum loquentis audimus, iamque amoris eius qua continuatione, quo studio inhzere debeamus agnoscimus, et tamen ab internarum considerationis culmine ad consuetam nostram ex ipsa mortalitatis huius mutabilitate relabimur, et imminentium peccatorum mole sedula importunitate tentamur. Cum ergo cæcis nostris mentibus subtilia de semetipso insinuat, in nebula vocem leuat. Cum vero tentatione vitiorum ipse de Deo noster intellectus opprimitur, quasi aquarum impetu in voce sua Deus operietur. Tot enim super illum aquas admittimus, quot post inseparationem eius gratiæ, cogitationes illicitas in corde versamus. Nec tamen nos vel oppressos deferit: nam illico ad mentem redit, tentationum nebulas discutit, imbrem compunctionis infundit, et subtilis intelligentiæ solem reducit, atque sic ostendit quantum nos diligit, qui nos nec cum respicitur relinquit: vt saltem sic erudita humana conscientia ad se tentationes erubeat admittere, quæ redemptor suus et vagantem non cessat amare. Hoc in nobis per semetipsum tolerat, hoc ab infidelibus per suos quotidie prædicatores portat. Eius enim donum suborta in nobis tentatione repellitur, et tamen ab infundendo intrinsecus minere nequaquam nostra infirmitate reuocatur. Eius publice verba respuunt, et tamen ab eroganda gratiæ largitate nulla infidelium iniquitate compescitur. Nam cum præui homines prædicamenta despiciunt, adiungit etiam miracula, quæ venerantur. Vnde post editam vocem; post inundantium aquarum impetum apte subiungitur:

Ioh. 10. f
cen. 8. g

2.
Ioh. 5. e

Psal. 87.
Psal. 68.

Ad 9. d

3.

d. 1. 17

1. 10. 107
1. 10. 108

Quod predicatorum sancti a Deo missi, non sibi, sed Deo profectum predicationis ascribunt.

Caput I.

Nunquid mittes fulgura, et ibunt, et reuerentia dicent tibi: Assumus?] Fulgura quippe ex nubibus exeunt, cum mira opera ex sanctis predicatoribus ostenduntur. Qui ut saepe diximus, idcirco nubes vocari solent, quia et coruscant miraculis, et verbis pluunt. Et quia humana corda postquam per predicationem mota non fuerint, istis miraculorum fulgoribus conturbantur, Propheta attestante, didicimus, qui ait: Fulgura multiplicabis, et conturbabis eos: ac si diceret: Dum verba predicationis tua non audiunt, per predantium miracula perturbantur. Vnde alias scriptum est: In lumine iacula tua ibunt, in splendore fulgoris armorum tuorum. Iacula Dei in lumine ire, est verba eius aperta veritate resonare. Sed quia saepe homines verba vitae etiam intellecta despicunt, adiunguntur etiam miracula. Vnde illic subdit: In splendore fulgoris armorum tuorum. Fulgor quippe armorum est claritas miraculorum. Armis namque nos tuemur, iaculis aduersa destruiamus. Arma ergo cum iaculis, sunt miracula cum predicationis. Sancti enim predicatorum verbis suis quasi quibusdam iaculis aduersarios feriunt: armis vero, id est, miraculis semetipsos tuentur: et quantum sint audiendi, sonent per imperium iaculorum, ut et quantum sint reuerendi, clarescant per arma miraculorum. Dicitur ergo ad beatum Iob: [Nunquid mittes fulgura, et ibunt, et reuerentia dicent tibi: Assumus?] subaudis, mihi. Vadunt enim fulgura, cum predicatorum miraculis coruscant, et superna reuerentia auditorum corda transfigunt. Reuerentia vero dicunt: Assumus, cum non sibi, sed Dei viribus tribuunt, quidquid se fortiter egisse cognoscunt. Quid est enim Deo dicere: Assumus? Quoddam namque in hoc verbo obsequium declaratur. Reuertentes itaque predicatorum sanctos dicere, assumus, est illi laudem tribuere gratiae, a quo se accepisse sentiunt victoriam pugnae, ne sibi tribuant quod operantur. Er ire quidem fulgura operando possunt, sed reuerti superbiendo non possunt. Videamus itaque fulgur vadens. Claudio cuidam ait Petrus: Argentum et aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge et ambula. Et apprehensa eius manu de extra alleuauit eum, et protinus consolidatae sunt bases eius et plantae, et extiliens stetit, et ambulabat. Sed cum hoc de facto ludaeorum fuisset turba commota, videamus nunc fulgur rediens, quod ait: Viri Israelitae quid admiramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraam, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum. Et paulo post: Cuius nos testes sumus, et in fide nominis eius hunc, quem vidistis et nostis, confirmauit nomen eius, et fides, quae per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum. Iuit ergo fulgur, cum Petrus miraculum fecit, redit cum non sibi tribuit, sed auctori quod fecit. Vadunt fulgura cum predicatorum sancti mira opera ostendunt, sed reuertendo dicunt, assumus, cum in eo, quod faciunt, ad potentiam auctoris reuertuntur. Quod tamen intelligi et aliter potest. Fulgura etenim, sicut superius dictum est, sancti viri mittuntur et eunt, cum a secreto contemplationis in publicum operationis exeunt. Mittuntur et vadunt, cum de abscondito speculationis intimae in actum vitae latitudinem diffunduntur. Sed reuertentes dicunt Deo, assumus, quia post opera exteriora quae peragunt, semper ad finem contemplationis recurrunt: ut illic ardoris sui flamma rehaerant, et quasi ex tactu supernae claritatis ignescant. Citius enim inter ipsa licet bona exteriora opera frigerent, nisi intentione sollicita ad contemplationis ignem incessanter rediret. Vnde bene per Salomonem dicitur: Ad locum, de quo exeunt flumina, reuertuntur, ut iterum fluant. Ipsi quippe illic flumina, qui hic fulgura sunt vocati. Quia enim corda audientium rigant, dicuntur flumina: quia vero accendunt, fulgura vocantur. De quibus alias scriptum est: Eleuauerunt flumina Domine, eleuauerunt flumina voces suas. Et rursum: Illuxerunt fulgura eius prebi terrae. Ad locum ergo, de quo exeunt, flumina reuertuntur: quia sancti viri etsi a conspectu creatoris sui, cuius claritate mente conficere conantur, foras propter nos ad actum vitae ministerium veniunt, incessanter tamen ad sanctum conemplationis studium recurrunt, et si in predicatione sua exterius nostris auribus per corporalia verba se fundant, mente tamen tacita ad considerandum semper ipsum fontem luminis reuertuntur. De quibus et bene dicitur: Ut iterum fluant.

Nisi

Psal. 17.

Abba. 3. a

Act. 3. b

Id.

Eccles. 1. b

Psal. 92.

Psal. 96.

- A** Nisi enim ad contemplandum Deum sollicita semper mente recurrerent, nimirum interna cæcitas etiam exteriora prædicationis eorum verba siccaret. Sed dum videre Deum indesinenter sitiunt, quali decursura foras flumina intus semper oriuntur, quatenus illic amando fumant, vnde ad nos prædicando defluant. Dicitur igitur recte: [Numquid mittes fulgura, et ibunt et reuertentia dicent tibi: assumus?] Subaudis, vt ego, qui prædicatores meos cum voluero, post contemplationis gratiam, ad actiue vitæ ministerium compono: quos tamen semper a bonis exterioribus adinternum culmen contemplationis reuoco, vt modo iussu ad exercenda opera exeant, modo reuocati ad speculationis studium apud me familiarius viuant. Reuertentes itaque dicunt, assumus, quia quâuis per exteriora acta parum quid contemplationi deesse videantur, per ardorem tamen desiderij, quem in mente sua continue accendunt, obsequentes Deo suam præsentiam ostendunt. Assumus, namque dicere, est præsentem se amando monstrare. Sequitur:

Quod sapientia, vel doctrina sanctorum a Deo est.

Capit 111.

- Q** Vis posuit in visceribus hominis sapientiam, vel quis dedit gallo intelligentiam? Qui hoc loco alij galli nomine designantur, nisi modo alio repetiti iidem prædicatores sancti, qui in tenebras vitæ præsentis student venturam lucem prædicando, quasi cantando, nunciare. Dicunt enim: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Qui vocibus suis somnum nostri torporis exciunt, clamantes: Hora est iam nos de somno surgere. Et rursum: Euigilate iusti, et nolite peccare. De hoc gallo rursum scriptum est: Tria sunt quæ bene gradiuntur, et quartum quod feliciter incedit: Leo fortissimus bestiarum, qui ad nullius pauebit occursum: Gallus succinctus lumbos: Et aries, nec est rex qui resistat ei. Ipse quippe hoc loco leo ponitur, de quo scriptum est: Vicit leo de tribu Iuda. Qui fortissimus bestiarum dicitur, quia in illo hoc quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Qui ad nullius pauet occursum. Dicit enim: Venit princeps mundi huius, et in me non habet quidquam. Gallus succinctus lumbos, id est, prædicatores sancti, inter huius noctis tenebras verum mane nunciantes. Qui succincti lumbos sunt: quia a membris suis luxuriæ fluxa restringunt. In lumbis quippe luxuria est. Vnde et eisdem a Domino dicitur: Sint lumbi vestri præcincti. Et aries, nec est rex qui resistat ei. Quem alium hoc loco arietem accipimus, nisi primum intra Ecclesiam ordinem sacerdotum? De quibus scriptum est: Afferte Domino filios arietum: qui per exempla sua gradientem populum, quasi subsequenter ouium gregem trahunt.
- D** Quibus spiritaliter recteque viuentibus nullus rex sufficit omnino resistere: quia quilibet persecutor obuiet, intentionem eorum non valet præpedire. Sciunt enim ad eum quem desiderant, et anxie currere, et moriendo peruenire. Ponitur ergo primus leo, secundus gallus, tertius aries. Apparuit enim Christus, deinde sancti prædicatores Apostoli, et tunc demum spirituales patres Ecclesiarum præpositi, videlicet duces gregum, quia doctores sequentium populorum. Sed hæc adhuc melius affirmamus, si eiusdem loci etiam reliqua exponendo subiiciamus. Nam quia post hæc et antichristus apparebit, hoc illic quartum subdidit, dicens: Et qui stultus apparuit, postquam eleuatus est in sublime. Si enim intellexisset, ori imposuisset manum. Ipse quippe in sublime eleuabitur, cum Deum se esse mentietur. Sed eleuatus in sublime stultus apparebit, quia in ipsa eleuatione sua per aduentum veri iudicis deficiet. Quod si intellexisset, ori imposuisset manum, id est, si supplicium suum cum superbire exorsus est, præuidisset, bene aliquando conditus, in tantæ iactationem superbiæ non fuisset elatus. De quo nequaquam moueat quod superius dictum est: Quartum quod incedit feliciter: Tria quippe incedere bene dixit, et quartum feliciter. Non enim omne quod feliciter, bene: neque in hac vita omne quod bene, feliciter. Nam leo, gallus, et aries bene incedunt, sed non hic feliciter: quia persecutionum bella patiuntur. Quartum vero feliciter, et non bene incedit: quia in fallacia sua antichristus graditur, sed iuxta breue tempus vitæ præsentis ipsa illi fallacia prosperatur, sicut de eo sub Antiochi specie per Daniele dictum est: Robur datum est ei contra iuge sacrificium, propter peccata, et prosterneret veritas in terra, et faciet et prosperabitur. Quod Salomon ait: Incedit feliciter, hoc Daniel dicit: Prosperabitur. Iuxta hoc itaque testimonium, quod per Salomonem dicitur: Gallus succinctus lumbos, apte etiam hoc loco gallum sanctos

Rom. 13. d

Ibid.

5.

Prov. 30. d

Apoc. 5. a

1. Cor. 1. d

Iuan. 14. d

Luc. 12. e

Psal. 18.

Dan. 8. d

sanctos prædicatores accipimus. Ad se ergo cuncta referens Dominus dicit: Quis posuit in visceribus hominis sapientiam, vel quis dedit gallo intelligentiam? ac si diceret: In cor hominis humana sapientis supernæ sapientiæ gratiam quis infudit? vel ipsis sanctis prædicatoribus quis nisi ego intelligentiam dedit, ut sciant quando vel quibus debeant venturum mane nunciare? Idcirco enim quando, et quid agant sentiunt, quia hoc intrinsecus me reuelante cognoscunt. Notandum vero est, quod sapientia diuinitus inspirata in visceribus hominis ponitur: quia nimirum quantum ad electorum numerum spectat, non in solis vocibus, sed etiam in sensibus datur, ut iuxta quod loquitur lingua, viuatur conscientia, et lux eius tanto clarius resplendeat in superficie, quanto verius inardescit in corde.

Quid pro qualitate audientium formari debeat sermo doctorum, et pro personis, et officiis, et atatibus aliter, atque aliter admonendi sint homines.

Capitulum 1111.

Magni autem laboris est hoc quod additur [: Vel quis gallo dedit intelligentiam,] subtiliori adhuc expositione discutere. Intelligentia quippe doctorum tanto esse subtilior debet, quanto se ad penetranda inuisibilia exercet, quanto nil materiale discutit, quanto et per vocem corporis loquens, omne quod est corporis transit. Quæ profecto nullatenus summis congrueret, nisi cantanti eam gallo, id est, prædicanti doctori ipse summorum conditor ministraret. Intelligentiam quoque gallus accepit, ut prius nocturni temporis horas discutiatur, et tunc demum voces excitationis emittat: quia videlicet sanctus quisque prædicator in auditoribus suis prius qualitatem vitæ considerat, et tunc demum ad erudiendum congruam vocem prædicationis format. Quasi enim horas noctis discernere, est actionum tenebras apta increpationis voce corripere. Gallo itaque intelligentia desuper tribuitur: quia doctori veritatis, virtus discretionis, ut nouerit, quibus, quid, quando, vel quo modo inferat, diuinitus ministratur. Non enim vna eademque cunctis exhortatio conuenit, quia nec cunctos par morum qualitas attingit. Sæpe enim alijs officium quæ alijs profunt. Nam et plerumque herbæ, quæ hæc animalia reficiunt, alia occidunt: et lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat: et medicamentum quod hunc morbum imminuit, alteri vires iungit: et panis qui vitam fortium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, ut et ad sua singulis congruat, et tamen a communis ædificationis arte numquam recedat. Quid enim sunt intentæ mentes auditorum, nisi quasi quædam in cithara tensiones strætæ chordarum? quas tangendi artifex, ut non sibi-metipsis dissimile canticum faciant, dissimiliter pulsat. Et idcirco chordæ consonam modulationem reddunt, quia vno quidem plectro, sed non vno impulsu feriuntur. Vnde et doctor quisque, ut in vna cunctos virtute charitatis ædificet, ex vna doctrina non vna eademque exhortatione tangere corda audientium debet. Aliter namque viri, aliter admonendæ sunt feminae: aliter iuvenes, aliter senes: aliter inopes, aliter locupletes: aliter læti, aliter tristes: aliter subditi, aliter prælati: aliter serui, aliter domini: aliter huius mundi sapientes, aliter hebetes: aliter impudentes, aliter verecundi: aliter proterui, aliter pusillanimes: aliter impatientes, aliter patientes: aliter beneuoli, aliter inuidi: aliter simplices, aliter impuri: aliter incolumes, aliter ægri: aliter qui flagella metuent, et propterea innocenter viuunt, aliter qui sic iniquitate durerunt, ut nec per flagella corrigantur: aliter nimis taciti, aliter multiloquio vacantes: aliter timidi, aliter audaces: aliter pigri, aliter præcipientes: aliter mansueti, aliter iracundi: aliter humiles, aliter elati: aliter pertinaces, aliter inconstantes: aliter gulæ dediti, aliter abstinentes: aliter qui sua iam misericorditer tribuunt, aliter qui aliena rapere contendunt: aliter qui nec aliena rapiunt, nec sua largiuntur: aliter qui et ea quæ habent sua tribuunt, et aliena rapere non desistunt: aliter discordes, aliter pacati: aliter seminantes iurgia, aliter pacifici: aliter admonendi sunt qui sacræ legis verba non recte intelligunt, aliter qui recte quidem intelligunt, sed hæc humiliter non loquuntur: aliter qui cum prædicare digna valeant, præ nimia humilitate formidant, aliter quos a prædicatione imperfectio, vel ætas prohibet, et tamen præcipitatio impellit.

- A** aliter qui in hoc quod temporaliter appetunt prosperantur, aliter qui quidem quæ mundi sunt concupiscunt, sed tamen aduersitatis labore fatigantur: aliter coniugijs obligati, aliter a coniugij nexibus liberi: aliter commixtionem carnis experti, aliter ignorantes: aliter qui peccata deplorant operum, aliter qui cogitationum: aliter qui commissa plangunt, nec tamen deserunt, aliter qui deserunt, nec tamen plangunt: aliter qui illicita quæ faciunt, etiam laudant, aliter qui accusant praua, nec tamen deulant: aliter qui repentina concupiscentia superantur, aliter qui in culpa ex consilio ligantur: aliter qui licet minima, crebro tamen illicita faciunt, atque aliter qui se a paruis custodiunt, sed aliquando in grauibz demerguntur: aliter qui bona nec inchoant, aliter qui inchoara minime consummant: aliter qui mala occulte agunt, et bona publice: aliter qui bona quæ faciunt abscondunt, et tamen quibusdam factis publice male de se opinari permittunt. Et quidem de singulis, quis sit admonitionis ordo subtiliter insinuare debuimus, sed formidata locutionis prolixitate præpedimur. Auctore autem Deo in alio opere id explere appetit animus, si tamen laboriosæ huius vitæ adhuc aliquantulum tempus restiterit. Habemus vero aliud quod de galli huius intelligentia considerare debeamus, quia profundioribus horis noctis valentiores, ac productiores edere cantus solet: cum vero matutinum iam tempus appropinquat, leniores et minutiores omnimodo voces format. In quibus galli huius intelligentia quid nobis innuat, considerata prædicatorum discretio demonstrat. Qui cum iniquis adhuc mentibus prædicant, altis et magnis vocibus æterni iudicii terrores intimant, quia videlicet quasi in profundæ noctis tenebris clamant. Cum vero iam auditorum suorum cordibus veritatis lucem adesse cognoscunt, clamoris sui magnitudinem in lenitatem dulcedinis vertunt: et non tam illa que sunt de pœnis terribilia, quàm ea quæ sunt blanda de præmijs proferunt. Qui etiam minutis tunc vocibus cantant: quia appropinquante mane, subtilia quæque de mysterijs prædicant, vt sequaces sui eo miniora quæque de cælestibus audiant, quo luci veritatis appropinquant, et quos dormientes longus galli clamor excitauerat, succisior vigilantes delectet: quarens correctio cuiuslibet regno cognoscere subtiliter dulcia libeat, qui prius aduersa iudicii formidabat. Quod bene per Moysen exprimitur, cum ad producendum exercitum tubæ clangere concisus iubentur. Scriptum namque est: Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, Et paulopost: Cum concisus clangor increpuerit, mouebuntur castra. Per duas enim tubas exercitus ducitur, quia per duo præcepta charitatis ad procinctum fidei populus vocatur. Quæ idcirco argenteæ fieri præcipiuntur, vt prædicatorum verba lucis nitore pateant, et auditorum mentem nulla sui obscuritate confundant. Idcirco autem ductiles: quia necesse est vt hi, qui venturam vitam prædicant, tribulationum præsentium tusionibus crescant. Bene autem dicitur: Cum concisus clangor increpuerit, mouebuntur castra: quia nimirum prædicationis sermo cum subtilius ac minutius agitur, auditorum corda contra tentationum certamina ardentius excitantur. Est adhuc aliud in gallo solerter intuentum, quia cum iam edere cantus parat, prius alas excutit, et semetipsum feriens, vigilantiores reddit. Quod patenter cernimus, si sanctorum prædicatorum vitam vigilantem videmus. Ipsi quippe cum verbum prædicationis mouent, prius se in sanctis actionibus exercent, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent voces: sed ante se per sublimia facta excutiant, et tunc ad bene agendum alios sollicitos reddunt. Prius cogitationum alis semetipsos feriunt: quia quidquid in se inutiliter torpet, sollicita inuestigatione deprehendunt, districta animaduersione corrigunt. Prius sua punire flectibus curant, et tunc quæ aliorum sunt puniendæ denunciant. Prius ergo alis insonant, quàm cantus emittant: quia antequam verba exhortationis proferant, omne quod locuturi sunt, operibus clamant, et cum perfecte in semetipsis vigilant, tunc dormientes alios ad vigilias vocant. Sed vnde tanta hæc doctori intelligentia, vt et sibi perfecte vigilet, et dormientes ad vigilias sub quibusdam clamoris prospectibus vocet, vt et peccatorum tenebras prius caute discutiatur, et discrete postmodum lucem prædicationis ostendat, vt singulis iuxta modum, et tempora congruat, et simul omnibus quæ illos sequantur ostendat? Vnde ad tanta et tam subtiliter tenditur, nisi intrinsecus ab eo, a quo est conditus, doceatur? Quia ergo

laus tantæ intelligentiæ non prædicatoris virtus eft, fed auctoris, recte per eundem auctorem dicitur: [Vel quis dedit gallo intelligentiam?] ac fi diceret: Nifi ego, qui doctorem mentes, quas mire ex nihilo condidi, ad intelligenda quæ occulta funt, mirabilius inſtruxi. Vnde bene vt in diſtis prædicantium, non ſolum inſpiratorem ſe intelligentiæ, ſed etiam auctorem locutionis oſtendat, adiungit:

Quid redemptor cum in ſua maiestate videbitur, ſilebit omnis doctrina, et quo modo unum diuiſibiliter tria ſint, et indiuiſibiliter tria vnum, et manifeſta: in ipſo, qui eſt cauſa cauſarum, creaturarum ratio palam erit. Caput V.

Quis enarrabit cælorum rationem?] Quorum tamen verba, quia cum ſeſe nobis per ſpeciem oſtenderit, ſubtrahit, protinus ſubdidit: [Et concentum cæli quis dormire faciet?] In hac enim vita inſirmitati noſtræ Dominus non aperta ſpecie maiestatis ſuæ, ſed prædicatorum ſuorum voce locutus eſt, vt corda adhuc carnalia carnalis lingua pulſaret, et tanto facilius inſueta perciperet, quanto ea per ſonitum conſuetæ vocis audirent. At poſtquam per mortem in puluerem caro reſoluitur, et per reſurrectionem puluis animatur, tunc de Deo audire verba non quaerimus: quia vnum ipſum, quod implet omnia, iam per ſpeciem Dei verbum videmus. Quod nobis tanto altius ſonat, quanto et mentes noſtras vi intimæ illuſtrationis penetrat. Sublatis namque orientibus et occidentibus verbis, quaſi quidam ſonus æternæ prædicationis ipſa imago internæ viſionis. Vnde et recte nunc ad beatum Iob Dominus dicit: [Quis enarrabit cælorum rationem, et concentum cæli quis dormire faciet?] Quid enim cælorum ratio accipitur, niſi viſ ſuperna ſecretorum? Quid per cæli concentum, niſi concors prædicantium ſermo ſignatur? Conditior igitur noſter cum cælorum rationem narrare coeperit, dormire cæli concentum facit: quia cum iam nobis per ſpeciem oſtenditur, nimirum prædicantium verba ſubtrahuntur. Hinc enim per Hieremiam Dominus dicit: Non decebit vltra vir proximum ſuum, et fratrem ſuum, dicens: Cogneſce Dominum. Omnes enim cognofcent me, a minimo eorum vſque ad maximum, dicit Dominus. Hinc Paulus ait: Siue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia deſtruetur. Vel certe cælorum ratio, eſt ipſa viuificatrix virtus, quæ ſpiritus format angelorum. Deus enim ſicut eſt cauſa cauſarum, ſicut vita viuentium, ita etiam ratio rationabilium creaturarum. Tunc ergo cælorum rationem Dominus narrat, cum ſemetipſum nobis, quo modo electis ſpiritibus præſit, inſinuat. Tunc cælorum rationem narrat, cum deterſa mentis noſtræ caligine, clara ſe viſione manifeſtat. Vnde et in Euangelio Dominus dicit: Venit hora cum iam non in prouerbijſ loquar vobis, ſed palam de patre annuntiabo vobis. Palam quippe de patre annuntiare ſe aſſerit: quia per patefactam tunc maiestatis ſuæ ſpeciem, et quo modo ipſe genitori non imparioratur, et quo modo vtrorumque ſpiritus vtrique cœternus procedat, oſtendit. Aperte namque tunc videbimus, quo modo hoc quod oriendum eſt, ei, de quo otitur, ſubſequens non eſt: quo modo is, qui per proceſſionem producit, a proferentibus non præſit. Aperte tunc videbimus quo modo et vnum diuiſibiliter tria ſint, et indiuiſibiliter tria vnum. Lingua ergo tunc narrantis Dei, eſt viſa claritas ſubleuantis. Et concentus cæli tunc dormiet, quia apparente in iudicio retributore operum, exhortationum iam verba ceſſabunt. Vnde et aperte ipſum reſurrectionis tempus adiungitur, cum illico proferatur: [Quando fundabatur puluis in terram, et gleba compingebatur?] More enim ſuo quæ adhuc futura ſunt, quaſi iam præterita diuinus ſermo deſcribit, hoc in ſe videlicet ſeruans, quod per eum dicitur: Qui fecit quæ futura ſunt. Puluis itaque tunc in terra fundatur: quia in ſolida membra corpus reducit. Et glebæ compinguntur: quia nimirum firma corpora ex puluere collecta conſurgunt. Sed poſtquam verba hæc dominica quo modo de futuro intelligenda ſint diximus, nunc etiam quid de præſenti inſinuent, indicemus. [Quis enarrabit cælorum rationem, et concentum cæli quis dormire faciet?] Cælorum rationem Dominus narrat, dum nunc inſinuando ſuperna ſecreta electorum ſuorum mentes illuminat. Concentum vero cæli dormire facit, dum concordēs angelorum hymnos, atque illa cæleſtium virtutum gaudia reprobis cordibus iuſto iudicio abſcondit. Qui concentus cæli, quamuis in ſe intrinſecus vigilet, in ipſa tamen reproborum ignorantia extrinſe-

Hier. 31 f

I. Cor. 13. c
c. 13. 8.

Ioh. 16. d

9.

- A** extrinsecus dormit. Enarratur ergo secreti celestis ratio, et tamen concentus celi dormire permittitur: quia et alij per inspirationem supernæ retributionis scientia panditur, et alij quæ sit internæ laudis suauitas occultatur. Narratur calorum ratio, quia electorum mentibus quæ sit supernorum tributio indesinenter aperitur: ut nimirum sine cessatione proficiant, et transcurrentes visibilia, sese ad inuisibilia extendant. Omne enim visibile quod in hac vita reprobos figit, hoc electos ad alia impellit: quia dum bona, quæ facta sunt, respiciunt, in eum a quo facta sunt inardescunt, tantoque præstantius amant, quanto illum hoc, quod ipse bonum condidit, præire considerant. Loquitur quippe hoc eis intrinsecus, quod silenter sonat inuisibilis lingua compunctionis. Quam tanto plenius intus audiunt, quanto ab exteriorum desideriorum strepitu perfectius auertuntur. His itaque concentus celi non dormit, quia eorum mens, quæ sit laudis supernæ suauitas, apposita amoris autem cognoscit. Intus enim quod appetunt audiunt, et de celestium bonorum præmijs ipso desiderio diuinis instruuntur. Vnde et præsentem vitam, non solum aduersantem, sed etiam fauentem grauiter tolerant: quia eis onerosum est omne quod cernitur, dum ab eo quod intus audiunt, differuntur. Omne quod sibi præsto est, graue æstimaunt: quia illud non est ad quod anhelant: indesinenter autem eorum mens ipsis temporalis laboribus fessa, in illud celeste gaudium refumendo suspenditur, dum in aure cordis intro erumpente concentu celi, societatem sibi quotidie supernorum ciuium præstolantur. Iste concentus supernæ laudis in illius voce eruperat, qui dicebat: Ingressi in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei. In voce exultationis, et confessionis, sonus ciuitatis epulantis. Qui igitur intus vocem exultationis et confessionis ac sonum ciuitatis epulantis audiat, quid illum aliud, nisi celi concentus excitabat? Qui tamen concentus reprobis dormit, quia eorum cordibus nequaquam per vocem compunctionis innotescit. Non enim considerare illam desiderabilem supernorum ciuium frequentiam student, nullo ardoris radio illa solemnitatis internæ festa conspiciunt, nulla in intimis contemplationis penna subleuantur. Solis namque visibilibus feruiunt, et idcirco nil supernæ suauitatis intrinsecus audiunt: quia eos, sicut superius diximus, in aure cordis earum secularium sardi tumultus premunt. Quia igitur occulta dispensatione iudicij quod alijs aperitur, alijs clauditur: quod alijs detegitur, alijs occultatur, dicatur recte. Quis enarrabit calorum rationem, et concentum celi quis dormire faciet? Quod tamen tunc nobis latius innotuit, cum redemptor noster per dispensationis mysterium apparens, et indignis misericordiam præbuit, et eos a se qui digni videbantur exclusit. Vnde hic quoque apte subiungitur:

Quod peccatores ad Ecclesiam vocati, per Spiritus sancti gratiam infusi, in collectione sunt charitatis uniti: et quod in diuersis ecclesiasticis ordinibus peccatores conuersi, tamquam diuersa gleba in unitatis sacramenti concordia conueniunt.

Caput VI.

- Q**uando fundabatur pulvis in terram, et glebæ compingebantur. J. Quid in puluere, nisi peccatores accipimus? qui nullo rationis pondere solidati, cuiuslibet tentationis statu rapiuntur. De quibus scriptum est: Non sis impij non sis, sed tamquam pulvis, quem proijcit ventus a facie terræ. Pulvis ergo in terram fundatus est, cum peccatores vocati in Ecclesia, traditæ fidei sunt ratione solidati, ut prius inconstantia mobiles tentationis aura leuabantur, immobiles postmodum contra tentamenta consisterent, et Deo perseveranter inhaerentes, fixum bene viuendi pondus tenerent. Glebæ vero ex humore coagulantur et puluere. In hac itaque terra glebæ compunguntur: quia vocati peccatores et per Spiritus sancti gratiam infusi, in collectione sunt charitatis uniti. Iste glebæ in terra compactæ sunt, quando populi prius quasi in dispersione pulueris diuersa sentiebant, postmodum sancti Spiritus gratia accepta, in illa pacatissima vnanimitatis concordia conueniunt: ut cum essent tria millia, vel rursus quinque millia, scriptura teste dicebatur, quia erat in eis cor vnum et anima vna. Has glebas ex vno quidem puluere,

Mat. 14. b

Exod. 35. c

sed quafi diuerfa mole diftinctas quotidie Dominus in terra compingit: quia feruata vnitate sacramenti, iuxta varietatem morum atque linguarum fideles in Ecclefia populos colligit. Has glebas iam tunc Dominus designauit, quando ad efum panis et pifcium quinquagenos difcumbere, vel centenos iuffit. Quas tamen glebas fi in Ecclefia ex diuerfitate meritorum attendimus, fortaffe adhuc diftinguere subtilius ualemus. Nam dnm alius eft ordo prædicanrium, alius auditorum, alius regentium, atque alius fubditorum: alius coniugum, alius continentium: alius poenitentium, alius virginum, quafi ex vna terra eft diuerfa glebarum forma diftincta, dum in vna fide, in vna charitate difparia demonftrantur bene operantium merita. Has glebas populus ille fignificauit, qui ad confectionem tabernaculi fub vno ftudio diuerfa donaria obtulit, de quo fcriptum eft: Quidquid in cultu tabernaculi et ad veftes fanctas neceffarium erat; viri cum mulieribus præbuerunt, armillas et in aures anulos et dextralia. Omne vas aureum in donaria Domini feparatum eft, fi quis habuit hyacinthum, purpuram, coccumq. bis tinctum; byffum et pilos caprarum. In ornameto ergo tabernaculi viri dona cum mulieribus offerunt: quia in explendo cultu fanctæ Ecclefie, et fortium facta fublimia, et infirmorum opera extrema numerantur. Quid autem per armillas, quæ lacertos astringunt, nifi præpofitorum valide laborantium opera demonftrantur? Et quid per in aures, nifi fubditorum obedientia exprimitur? Quid per anulos nifi fignaculum fecretorum? Plerumque enim magiftri fignat quod ab auditoribus capi non poffe confiderant: Et quid per dextralia, nifi primæ operationis ornamenta memorantur? Quid per vas aureum in donaria Domini feparatum, nifi diuinitatis intelligentia accipitur? quæ tanto ab inferiorum amore difiungitur, quanto ad fola, quæ æterna funt, amanda fubleuatur. Quid per hyacinthum nifi fpecies cæleftium? Quid per purpuram nifi cruor ac tolerantia paffionum, amore tegni perpetui exhibita? Et quid per bis tinctum coccum, nifi charitas demonftrat, quæ perfectione biftingitur: quia Dei et proximi dilectione decoratur? Quid per byffum nifi immaculata carnis incorruptio? Et quid per pilos caprarum, ex quibus ciliciorum afperitas textitur, nifi dura poenitentium afflictio designatur? Dum igitur alij per armillas et anulos forte magifterium exercent: alij per in aures et dextralia deuotam obedientiam rectamq. operationem exhibent: alij per feparatum vas aureum præclarum fubtilioremq. Dei intelligentiam tenent: alij per hyacinthum purpuram et coccum, audita cæleftia fperare, credere, amare non definunt, etiam quæ adhuc fubtiliori intellectû minime cognofcunt: alij per byffum incorruptionem carnis offerunt: alij per caprarum pilos deplorant afpere, quod libenter commiferunt: quafi ex vna terra innumera glebæ proferuntur, quia ex vno et pari obfequio facta fidelium difparia procedunt. Quæ nimirum glebæ nequaquam concretæ ex puluere furgent, nifi aquam prius puluis acciperet, et concepto fe humore folidaret: quia nifi peccatores quofque fancti Spiritus gratia infunderet constrictos eos ad fidei opera charitatis vnitas non teneret. Quando igitur Dominus enarrabit celorum rationem, vel concentum cæli dormire faciet, aperiat. Ait enim: [Quando fundabatur puluis in terram, et glebæ compingebantur.] Ac fi diceret: Tunc primum vocatione, et difcretionem manifefte fecreta fpiritualia et non fine mifericordia alijs aperui, et non fine iuftitia alijs claufi, cum alios fperuerem, et alios intra Ecclefiam concordia charitatis adunarem. Quæ fancta Ecclefia quia perfidia Iudæorum repulfa, ad rapiendas gentes fe conuulit, atque in fuo corpore conuertendas, quod quidem non fuis, fed Domini viribus fecit, apte fubiungitur:

Quid catuli ecclefiaſtici noui Teſtamenti prædicatores intelligantur.

Caput

¶ II.

¶

Rom. 2. b

NUnquid capies leænam prædam, aut animam catulorum eius implebis?] Iſta nimirum illa leæna eft, de qua Iob dicebat, cum ſuperbientem Iudæam cerneret prædicante Ecclefia prætermiſſam: Non calcauerunt eam filij inſtitutorum, nec pertranſiuit per eam leæna. Huic ergo leæna Dominus prædam capit, vt animam carulorum eius impleat: quia ad augmentum huius Ecclefie, innumeros de gentilitate diripuit, et per animarum lucrum eſurientia Apoſtolorum vota fatiauit. Ipsi qui ppe catuli

- A** pe catuli pro mentis teneritudine et formidinis infirmitate vocati sunt, qui passo Domino clausis foribus residebant, sicut de illis scriptum est: Cum esset sero die illo una sabbatorum, et fores essent clausæ ubi erant discipuli congregati propter metum ludæorum, venit Iesus, et stetit in medio eorum. Vnde hic quoque de eisdem catulis apte subiungitur: [Quando cubant in antris, et in specubus insidiantur.] Cum enim nequaquam sancti Apostoli contra membra diaboli in voce liberæ prædicationis exurgeret, et necdum post passionem Domini sancti Spiritus effusione solidati, redemptorem suum firma auctoritate prædicarent, adhuc contra aduersarios suos quasi in antris insidiabantur. Clausis quippe foribus quasi in quibusdam abditis specubus suis catuli rapturi mundum cubabant, ut animarum prædam postmodum præsumentes diriperent, de quibus tunc certum est quod mundi impetum etiam sibi metipsis latendo formidarent. Illis foribus clausis isti catuli mortem mortis nostræ insidiati quæsierunt, ut culpam nostram interficerent, omnemque in nobis peccati vitam necarent. Horum primo illi esurienti carulo, sed iam valenti, offensa per linteum gentilitate, quasi monstrata præda dicitur: *Maesta et manduca.* His catulis velut adhuc infirmis, ut cubare in antris debeant iubetur, cum eis dominica voce dicitur: *Sedete hic in ciuitate quoadusque induamini virtute ex alto.* An non recte lænx catuli vocantur, qui in Ecclesia editi, aduersantem mundum ore rapuerunt? Et hæc quidem facta a sanctis Apostolis nouimus, hæc nunc etiam fieri a perfectis doctoribus videmus. Ipsi enim etiam subsequenter populum patres sunt, tamen præcedentium filij, vnde et non immerito catuli vocantur. Vel certe quia etiam quorundam fidelium magistri sunt, vniuersalis tamen Ecclesiæ discipulos se esse gloriantur. Lænx itaque prædam Dominus capit: quia virtute suæ inspirationis ab errore vitam delinquentium diripit, et animas catulorum illius replet, quia conuersione multorum pijs doctorum desiderijs satisfacit. De quibus catulis bene subiungitur: [Quando cubant in antris, et in specubus insidiantur.] Neque enim cuncta tempora doctrinæ sunt congrua. Nam plerumque doctorum virtus perditur, si intempestiue proferantur. Sæpe vero et quod lenius dicitur, conuentu temporis congruentis animatur. Ille ergo scit recte dicere, qui et ordinate nouit tacere. Quid enim prodest eo tempore irascentem corripere, quo alienata mente non solum aliena verba percipere, sed semetipsum vix valet tolerare? Furentem quippe qui per inuestigationem corripit, quasi ei, qui non sentiat, plagas ebrio imponit. Doctrina itaque ut peruenire ad cor audientis valeat, quæ sibi congrua sint temporum momenta perpendat. Bene ergo de his catulis dicitur: [Quando cubant in antris, et in specubus insidiantur.] Doctores enim sancti quando et arguenda conspiciunt, et tamen se per silentium in cogitationibus retinent, quasi in specubus latent, et velut in antris se contegunt: quia in suis cordibus occultentur. Sed cum opportunum tempus inuenerint, repente prosiunt, nulla quæ dicenda sunt reticent, et ceruicem superbientium morsu asperæ increpationis tenent. Siue itaque per Apostolos siue doctores, quos in Apostolorum locum subrogauit, huic lænx Dominus quotidie prædam capit, et per eos quos cepit, alios etiam capere nō desistit. Ad hoc quippe iusti huius mundi peccatores rapiunt, ut per conuersos eos etiam alij ex mundo rapiantur. Vnde et ipsa gentilitas, quæ pio Apostolorum ore rapta est, tanta nunc fame alios esurit, quanta se ab Apostolis concupitam fuisse cognoscit. Proinde et apte subiungitur:

E

Quod non tantum ex Indis, sed etiam ex gentibus Ecclesia doctores accepit, quorum pulli in discussione Euangelij longe lateque enagati sunt.

Capit

VII.

Q Vis præparat coruo escam suam, quando pulli eius ad Deum clamant, vagantes eo, quod non habeant cibos? Quid enim corui pullorumque eius nomine, nisi peccati nigra gentilitas designatur? De qua per Prophetam dicitur: Qui dat iumentis escam ipsorum, et pullis coruorum inuocantibus eum. Iumenta quippe escam accipiunt, dum sacræ scripturæ pabulo mentes dudum brutæ satiantur. Pullis vero coruorum, filijs scilicet gentium esca datur, cum eorum desiderium nostra conuersione rescitur. Iste coruus esca fuit, dum ipsum sancta Ecclesia quæreret. Sed nunc

S. Greg. Tom. 2.

Oooo 2 escam

12

Psal. 146.

escam accipit, quia ipse ad conuersionem alios exquirat. Cuius uidelicet pulli, id est, **A**
 prædicatorum ex eo editi, non in se præsumunt, sed in viribus redemptoris sui. Vnde
 bene dicitur: [Quando pulli eius ad Deum clamant. Nihil enim sua virtute posse
 se sciunt. Et quamuis animarum lucra pijs votis esuriant, ab illo tamen qui cuncta
 intrinsecus operatur, hæc fieri exoptant. Vera enim fide comprehendunt, quia ne-
 que qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Quod
 vero dictum est: [Vagantes eo quod non habeant cibos:] In hac vagatione nihil
 aliud quam æstuantium prædicatorum vota signantur. Qui dum in Ecclesiæ sinum
 recipere populos ambiunt, magno ardore succensi, nunc ad hos, nunc ad illos colli-
 gendos desiderium mittunt. Quasi quædã quippe vagatio est ipsa cogitationis æstua-
 tio, et velut ad loca varia mutatis nutibus transeunt, dum pro adiuuandis animabus
 in modos innumeros, ac in partes diuersas esuriens mente discurrent. Hanc vagatio-
 nem pulli coruorum, id est, filij gentilium ab ipso gentium magistro didicerunt. Ipse
 quippe quàm valida charitate flagrat, tam nimia ex locis ad loca se vagatione per-
 mutat, transire ad alia ex alijs appetit: quia ipsa eum quæ implet, charitas impellit.
 Longe namque a Romanis positis scribit: Memoriam vestri facio semper in oratio-
 nibus meis, obsecrans si quo modo tandem aliquando prosperum iter habeam in vol-
 untate Dei veniendi ad vos, desiderio enim videre vos. Retentus Ephesi Corinthijs
 scribit: Ecce tertio paratus sum venire ad vos. Rursus Ephesi commorans, Galatis
 loquitur, dicens: Vellem modo esse apud vos, et mutare vocem meam. Romæ quo-
 que custodia carceris clausus, quia ire ad Philippeneses per semetipsum non permitti-
 tur, transmittere se discipulum pollicetur, dicens: Spero in Domino Iesum Timotheum
 me cito mittere ad vos, ut et ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt. **C**
 Constrictus etiam vinculis atque Ephesi retentus, Colossensibus scribit: Nam si corpore
 absens sum, sed spiritu vobiscum sum. Ecce quo modo sancto desiderio quasi vagatur:
 hic corpore tenetur, illuc spiritu ducitur: et paterni amoris affectum istis præsentibus
 exhibet, illis absentibus ostendit: coram positus impendit opera, audientibus ex-
 primit vota, efficaciter præfens eis cum quibus erat, nec tamen illis absens cum qui-
 bus non erat. Cuius vagationem melius cognoscimus, si eius adhuc ad Corinthios
 verba pensamus. Ait enim: Veniam ad vos, cum Macedoniam pertransiero. Nam
 Macedoniam pertransibo, apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo. Per-
 pendamus quæso, quæ sit ista vagatio. Ecce alio interim manet, alio se iturum perhi-
 bet, atque alio deflexurum promittit. Quid est, quod tam anxie per tot loca partitur,
 nisi quod circa omnes vna charitate constringitur? **D**
 Charitas enim quæ diuina vnire
 consuevit, vnum cor Pauli per multa diuina compellit. Quod tamen tanto arctius
 in Deo colligit, quanto latius per sancta desideria spargit. Prædicando igitur Paulus
 vult simul omnia dicere, amando vult simul omnes videre: quia et in carne permanen-
 do, vult omnibus viuere, et de carne transeundo per sacrificium fidei vult omnibus
 prodesse. Vagantur itaque pulli coruorum, id est, magistrum suum imitent filij
 gentium, torporem mentis excutiant, et cum animarum lucrum, id est, cibum suum
 minimè reperiunt, non quiescant: ad profectum se ex profectibus extendant, et æstuan-
 tes in vtilitate multorum, refectionem suam quasi vagantes esuriant. Quia vero per
 prædicationum opera discurrendo, refectione fidei gentilitatem satiari non cessant,
 dicatur recte: [Quis præparat coruo escam suam, quando pulli eius ad Deum claman-
 t, vagantes eo quod non habeant cibos?] Potest etiam corui nomine nigra per
 infidelitatis meritum plebs Iudaica designari. Nam pulli eius ad Deum clamare refe-
 runtur, ut eidem coruo a Domino escæ præparetur: quia nimirum sancti Apostoli
 plebs Israeliticæ carnis generati, dum pro gente sua preces ad Dominum funderent,
 quasi pulli coruorum eum de quo carnaliter editi sunt, spiritali intelligentia paren-
 tem populum pauperunt. Igitur dum pulli eius clamant, coruo escæ præparatur: quia
 dum Apostoli exorant, plebs dudum perfida, ad cognitionem fidei ducitur, et ex
 prædicatione filiorum quasi ex pullorum voce satiatur. Illud tamen in hoc versu de-
 bebemus solerter inueneri, quod huic coruo escæ dicitur primum pullis clamantibus, et
 postmodum vagantibus præparari. Clamantibus namque pullis coruo escæ præparata
 est, cum prædicantibus Apostolis verbum Dei Iudæa audiens, modo in tribus millibus,
 modo in quinque millibus spiritali est intelligentia satiata. Sed cum reproborum mul-
 tudo

- A** titudo crudelitatem suam contra prædicantes exerceret, et quasi pullorum vitam necaret, iidem pulli in vniuersa mundi spatia dispersi sunt. Vnde et eisdem carnalibus patribus spiritali prædicationi resistentibus dicunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quia repellitis illud, et indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes: scientes profecto, quoddam postquam gentilitas crederet, etiam Iudæa ad fidem veniret. Vnde et scriptum est: Donec plenitudo gentium introiret, et sic omnis Israel saluus fieret. Quia igitur summopere sancti Apostoli, et studuerunt prius audientibus prædicare, et postmodum resistentibus exempla conuersæ gentilitatis ostendere: quasi esurientes pulli huic coruo escam suam prius clamando, et postmodum vagando quæserunt. Vnde enim vagantur pulli, inde escam coruus inuenit: quia dum per laborem prædicantium conuersam ad Deum gentilitatem Iudaicus populus respicit, ad extremum quandoque stultitiam suæ infidelitatis erubescit: et tunc scripturæ sacræ sententias intelligit, cum priusquam sibi eas gentibus innotuisse cognoscit, atque expleta vagatione pullorum, ad percipienda sacra eloquia os cordis aperit: quia peractis in mundum cursibus Apostolorum, sero ea spiritaliter percipit, a quibus diu se perfidia abstringente ieiunauit. Quæ quia omnia solius diuinæ potentis virtus operatur, recte dicitur: [Quis præparat coruo escam suam, quando pulli eius ad Deum clamant, vagantes eo quod non habeant cibos?] Subaudis, nisi ego, qui infidelem populum filijs suis et exorantibus tolero, et prædicantium parco, atque ad alia vagantibus conuertendum, quandoque in fine sustineo. Est adhuc aliquid, quod de coruo moraliter possit intelligi. Editis namque pullis, ut fertur, escam plene præbere dissimulat, priusquam plumescendo nigrescant, eosque inedia affici patitur, quoadusque in illis per pennarum nigredinem sua similitudo videatur. Qui huc illucque vagantur in nido, et ciborum expetunt aperto ore subsidium. At cum nigrescere coeperint, tanto eis præbenda alimenta ardentius requirit, quanto illos alere diutius distulit. Coruus profecto est doctus quisque prædicator, qui magna voce clamat, dum peccatorum suorum memoriam atque cognitionem infirmitatis propriæ quasi quandam coloris nigredinem portat. Cui quidam nascuntur in fide discipuli, sed fortasse adhuc considerare nigredinem infirmitatis propriæ nesciunt: fortasse a peccatis præteritis memoriam auertunt, et per hoc eam, quam assumi oportet contra huius mundi gloriam humilitatis nigredinem non ostendunt. Hi velut ad accipiendas escas os aperiunt, cum doceri de secretis sublimibus quærunt. Sed eis doctor suus alimenta prædicamentorum sublimium tanto minus tribuit, quanto illos peccata præterita minus digne desere cognoscit. Expectat quippe atque admonet, ut a nitore vite præsentis prius per poenitentis lamenta nigrescant, et tunc demum congrua prædicationis subtilissimæ nutrimenta percipiant. Coruus in pullis ora inhiantia respicit, sed ante in eis pennarum nigredine indui corpora quærît. Sic et discretus doctor interna mysteria eorum sensibus non ministrat, quos adhuc ab hoc sæculo nequaquam se abieciisse considerat. Quanto igitur discipuli exterius per cultum vitæ præsentis minus quasi nigri sunt, tanto per cibum verbi interioris minus replentur: et quo se a corporali gloria non euacuât, eo a spiritali refectioe ieiunant. Si vero in confessione vitæ præteritæ lamenti sui gemitus velut nigrescentes plumas proferant, illico in contemplationem doctor ad escam de sublimibus deferendam, quasi pullorum refectioem cogitans coruus volat: eisque hiantibus in ore cibum reuocat, dum ex ea intelligentia quam coeperit, esurientibus discipulis alimenta vitæ loquendo subministrat. Quos tanto ardentius de supernis reficit, quanto verius a mundi nitore nigrescere poenitentis lamentatione cognoscit. Pulli autem dum nigro se pennarum colore vestiunt, de se etiam volatum promittunt: quia quo magis discipuli abiecta de se sentiunt, quo magis sese despicientes affligunt, amplius eo spem profectus sui in altiora pollicentur. Vnde et curat doctor festinantius alere, quos iam per quædam indicia prouideri posse et alijs prodesse. Hinc enim Timotheum Paulus admonet, velut plumescentes pullos sollicitius nutrire, dum dicit: Quæ audisti a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere. Quæ doctrinæ discretio dum caute a prædicatore custoditur, ei diuinus largior copia prædicationis datur. Dum enim per charitatem compatii affectis discipulis nouit, dum per discretionem congruum doctrinæ tempus intelligit, ipse non solum pro se, sed etiam pro eis, quibus laboris sui studia impendit,

maiora intelligentiæ munera percipit. Vnde hic quoque apte dicitur:] Quis præparat coruo efcam fuam, quando pulli eius ad Deum clamant, vagantes eo quod non habeant cibos?] Cum enim pulli vt fatientur, clamant, coruo efca præparatur: quia dum verbum Dei boni auditores efuriunt, pro reficiendis eis maiora doctõribus intelligentiæ dona tribuuntur. Sequitur:

CAPVT TRIGESIMVMNONVM BEATI IOB.

Numquid noſti tempus partus ibicum in petris, vel patturientes cetras obſeruati? Dinumetaſti menses conceptus earum, et ſciſti tempus partus earum? Incuruantur ad fetum et pariunt, et rugitus emittunt. Separantur filij earum, et pergunt ad paſtum: egrediuntur, et non reuertuntur ad eas. Quis dimiſit onagram liberum, et vincula eius qui ſoluit? Cui dedi in ſolitudine domum, et tabernacula eius in terra ſaluginis. Contemnit multitudinem ciuitatis, clamorem exactoris non audit. Circumſpicit montes paſcuæ ſuæ, et virentia quæque perquirit. Numquid volet rhinoceros ſeruire, aut morabitur ad præſepe tuum? Numquid alligabis rhinocerotæ ad arandum loco tuo, aut confringet glebas vallium poſt te? Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, et derelinques ei labores tuos? Numquid credes illi quoniam ſementem reddat tibi, et aream tuam congregat? Penna ſtruthionis ſimilis eſt pennis herodij et accipitris. Quando derelinquit oua ſua in terra, tu forſitan in puluere calefacies ea. Oliuiſcit quod pes conculcet ea, aut beſtia agri conterat. Duratur ad filios ſuos quaſi non ſint ſui, fruſtra laborauit, nullo timore cogente. Priuauit enim eam Deus ſapientia, nec dedit illi intelligentiam. Cum tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equitem et aſcenſorem eius. Numquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitus? Numquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas? Gloria narium eius terror, terram vngula fodit. Exultat audacter, in occurſum pergit armatis. Contemnit pauorem, nec cedit gladio. Super ipſum ſonabit pharetra, vibrauit haſta et eſypeus. Feruens et fremens ſorbet terram, nec reputat tubæ ſonate clangorem. Vbi audierit buccinam, dicit: Vah. Procul odoratur bellum, exhortationem ducum, et vlulatum exercitus. Numquid per ſapientiam tuam plumefcit accipiter, expandens alas ſuas ad Auſtrum? Numquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, et in arduis ponet nidum ſuum? In petris manet, et in præruptis ſilicibus commoratur, atque in inacceſſis rupibus. Inde contemplatufcā, et de longe oculi eius proſpiciunt. Pulli eius lambunt ſanguinem, et vbiuque cadauer fuerit, ſtatim aedeſt. Et adiecit Dominus, et locutus eſt ad Iob: Numquid qui contendit cum Deo, tam facile conquieſcit? Vtique qui arguit Deum, debet et reſpondere ei. Reſpondens autem Iob Domino dixit: Qui leuiter locutus ſum, reſpondere quid poſſum? Manum meam ponam ſuper os meum. Vnum locutus ſum, quod vtinam non dixiſſem, et alterum, quibus vltra non addam.

A Quid propositi sancta Ecclesia, quia eorum onera portant, quos affectu nimio Deo pariunt, cerna vocantur: ibices vero auditores, qui patrum pronocati exemplis, scilicet patientia David, castitate Ioseph, abstinentia Danielis, quasi in huius mundi petris sancta his similia parturiunt opera.

Caput 1X.

N Vmquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes ceruas obseruasti? Meridiana pars ibices aues vocat, quæ Nili fluentis inhabitant. Orientalis vero Occidentaliq. plaga parua quadrupedia ibices nominat, quibus et moris est in petris parere, quia neque sciunt nisi in petris habitare. Quæ si quando etiam de altis saxorum cacuminibus ruunt, in suis se cornibus illæsa suscipiunt. Caput quippe ruentes feriunt cuius dum prima cornua opponunt, fit omne corpus a iactura casus alienum. Ceruarum vero moris est, inuentos serpentes extinguere, eorumq. membra moribus dilaniare. Fertur autem, quia si quando flumina transeunt, capitum suorum, onera dorsis præcedentium superponunt, sibiq. inuicem succedentes, laborem ponderis omnino non sentiunt. Quid est ergo quodd beatus Iob de partu ibicum ceruarumq. discutitur, nisi quia in ceruis, vel ibicibus magistrorum spiritalium persona signatur? Ipsi quippe velut ibices in petris pariunt: quia in doctrina patrum, qui petra pro soliditate vocati sunt, ad conuersionem animas gignunt. Ipsi velut ibices nullius casus damna sentiunt, dum in suis cornibus excipiuntur: quia quidquid eis ruinæ temporalis accesserit, in testamentis sacræ scripturæ se suscipiunt, et quasi cornuum exceptione saluantur. De his enim testamentis dictum est: Cornua sunt in manibus eius. Ad scripturarum ergo consolationem refugiunt, dum aliqua temporalis casus iactura feriuntur. An non more ibicum huius mundi aduersitatibus, quasi in suis se cornibus cadens excipiebat Paulus, cum diceret: Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem scripturarum spem habeamus? Ipsi etiã ceruæ vocati sunt, sicut per Hieremiã de doctoribus genitos filios incaute deserentibus dicitur: Cerua in agro peperit, et reliquit. Ipsi more ceruarum interempris vitij, quasi extinctis serpentibus viuunt: et de ipsa extinctione vitiõrũ, ad fontẽ vitæ acrius inardescunt. Vnde Psalmista ait: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarũ, ita desiderat anima mea ad te Deus. Ipsi etiam dũ labentia huius temporalitatis momenta, quasi quædã flumina transeunt, compatiens charitate onera sua sibi inuicẽ superponunt: quia cauta obseruatione custodiunt, id quod scriptum est: Inuicem onera vestra portare, et sic adimplebitis legem Christi. Quia vero post aduentũ Domini spiritalis magistri per mundum sparsi sunt, qui auditorum animas in conuersione parere prædicando potuissent: et quia hoc idem tempus incarnationis Domini ante prophetarum voces cognitum non fuit, quamuis futura ipsa incarnatio præcognita omnibus electis fuit: bene beatus Iob de tempore partus ibicum ceruarũq. discutitur, eiq. dicitur: [Numquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes ceruas obseruasti?] Ac si dicatur ei: Idcirco te egisse aliquid sublimiter credis: quia illud tempus necdum præuides, quo spiritalis magistri in mundum missi, per doctrinam antiquorum patrum filios generant, suisq. laboribus animarum mihi lucra comportant. Nam si illorum fructum quasi ibicum, ceruarumq. partus aspiceres, valde humiliter de tua virtute sentires. Magna quippe quæ agimus, quasi minima ducimus, cum hæc per fortia exempla pensamus. Sed tunc apud Deum crescunt per meritum, cum apud nosmetipsos per humilitatem decrescunt. Possunt vero ceruarum significatione doctores, appellatio autem ibicum, qui animalia sunt minima, auditores intelligi. In petris vero ibices pariunt: quia ad exercenda sancta opera per exempla patrum præcedentium secundantur, ut cum fortasse præcepta sublimia audiunt, et infirmitatis propriæ conscij, ea se implere posse dissidunt, maiorum vitam conficiant, atque in eorum considerata fortitudine bonorum operum fetus ponant. Ut enim pauca de multis loquar, quatenus studiosus lector multa in paucis intelligat, iste verborum cõtumelijs pressus, cum virtutem patientiæ seruare non sufficit, David factum ad memoriam reducit, quem cum tot Semel conuicijs vrgeret, et armati proceres vlcisci contenderent, ait: Quid mihi et vobis filij Saruiz? Dimitte eum ut maledicat, ut minus enim præcepit ei, ut malediceret David. Et quis est, qui audeat dicere, quare sic

16

Abac. 3. a

Rom. 15. a

Hier. 14. a

Psal. 41.

Galat. 6. a

17

1. Reg. 16. b

fic fecerit? Et paulo poſt: Dimittite eum vt maledicat iuxta præceptum Domini: ſi **A**
forte reſpiciat Dominus afflictionem meam, et reddat mihi bonum pro maledictione
hac hodierna. Quibus profeſſo verbis indicat, quia pro perpetrato Berſabæ ſcelere,
exurgente contra ſe filium fugiens reduxit ad animum malum, quod perpetravit,
et æquanimitè petulit quod audiuit: et contumelioſa verba non tam conuicia, quàm
adiutoria credidit, quibus ſe purgari, ſibiq. miſereri poſſe iudicauit. Tunc enim illa-
ta conuicia bene toleramus, cum in ſecreto mentis ad mala perpetrata recurrimus.
Leue quippe videbitur, quòd iniuria percutimur, dum in actione noſtra conſpicimus,
quia peius eſt quod meremur: ſicq. ſit, vt contumelijs gratia magis quàm ira debea-
tur, quarum interuentu Deo iudice poena grauior declinari poſſe conſiditur. Ecce
alius dum mundi huius ſucceſſibus proſicit, lenocinante cordis lætitia tentari ſe luxu-
riæ ſtimulis ſentit: ſed ſi Ioseph factum ad memoriam reuocat, in arce ſe caſtratis ſer-
uat. Qui dum ſibi a domina conſpiceret pudicitiz damna ſuaderi, ait: Ecce dominus **B**
meus omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo ſua, nec quidquid eſt quod
non in mea ſit poteſtate, vel non tradiderit mihi præter te, quæ vxor eius eſt: quo mo-
do ergo poſſum hoc malum facere, et peccare in Dominum meum? Quibus verbis
oſtenditur, quia bona, quæ aſſecutus fuerat, repente memoriæ intulit, et malum quod
ſe perſuadebat, euicit: quia perceptæ gratiæ meminit, vim culpæ imminentiſ fregit. Cum
enim voluptas lubrica tentat in proſperis, hæc ipſa ſunt proſpera alicui tenationis
opponenda, vt eo erubeſcamus praua committere, quo nos a Deo meminimus gra-
tuito bona percepſiſſe, et illatam gratiam exteriorum munerum vertamus in arma
virtutum, vt ſint ante oculos quæ percepimus, et quæ nos alliciunt, ſubigamus.
Quia enim voluptas ipſa ex proſperitate naſcitur, eiſdem proſperitatis eſt conſide- **C**
ratione ferienda, quatenus hoſtis noſter vnde oritur, inde moriatur. Conſiderandum
quippe eſt, ne acceptum munus vertamus in vitium, ne per fauorem vitæ nos abſor-
beat vorago nequitiz. Iram namque contra nos ſuperni iudicis inextinguibiliter ac-
cendimus, ſi contra benignitatem illius, etiam ex ipſa ſua largitate pugnamus. Alius
internæ ſcientiæ dulcedinem quærens, nec tamen ſecreta eius contingere præualens,
Danielis vitam ad imitandum conſpicit, et deſideratum ſcientiæ culmen apprehen-
dit. Ille quippe qui poſtmodum voce angelica pro cognitionis internæ concupiſcentia
vir deſideriorum dicitur, prius in aula regia carnis in ſe deſideria edomuiſſe me-
moratur: vt nil ex delectabilibus cibis attingeret, ſed lautis ac mollioribus diuora
atque aſperiora cibaria præferret: vt dum ſibi exterioris cibi blandimenta ſubtrahe-
ret, ad interni pabuli delectamenta perueniret: et tanto audius guſtum ſapientiz **D**
intus acciperet, quanto ſaporem carnis pro eadem ſapientia foris robuſtius reſpreſiſſet.
Si enim a carne hoc quodlibet abſcindimus, mox in ſpiritu quod delectet, inuenimus:
intentioni quippe animæ, ſi exterior euagatio clauditur, interior ſecceſſus aperitur.
Nam quo extra ſe ſpargi propter diſciplinam mens non poteſt, eo ſuper ſe tendere per
profeſſum poteſt: quia et in altum creſcere arbor cogitur, quæ per ramos diſſindi
prohibetur. Et cum riuos fontis obſtruimus, ſtuenta ſurgere ad ſuperiora prouoca-
mus. Igitur dum ſtudioſi quique ſanctorum vitam imitando conſpiciunt, in petris
ibices ſetus ponunt. Hinc eſt quòd auditores ſuos quaſi ibices in petris parere Paulus
admonet, cum enumeratis maiorum virtutibus diceret: Habentes tãtam impoſſiram
nubem teſtium: deponentes omne pondus, et circumſtans nos peccatum, per patientiam
curramus ad propoſitum nobis certamen. Et ruruſ: Quorum intuentes exitum **E**
conuerſationis, imitamini fidem. Sed cum diuina præcepta corde concipimus, non
ſtatim quaſi iam ſolide cogitata parturimus. Vnde et beatus Iob non de partu ibicũ,
ſed de tempore partus inquiritur. Quod videlicet tempus, dum in nobis metipſis vix
comprehendimus, multo magis in aliena mente neſcimus. Prius enim ſuperni timo-
ris ſemina vtero cordis ſuſcepta, per meditationem ſtudij coagulantur, vt maneant:
poſtmodum ſtriſta intentione cogitationis affixa, dum ad diſcretionem rationis ten-
dunt, quaſi in membrorum diſtinctionem formantur: dehinc vſu perſeuerantiz con-
firmata, velut in ſoliditatem oſſium veniunt: ad extremum vero perfecta auctoritate
roborata, quaſi in partum procedunt. Quæ incrementa diuinorum ſeminum nullus
in aliena mente conſiderat, niſi ipſe qui creat. Nam etſi quemlibet iam vim ſupernæ
concupiſcentiz concepiſſe quarundam rerum atteſtatione cognoviſimus: quando ta-
men

18

Gen. 39. b

Dan. 10. b

Dan. 1. c

Heb. 12. a

Heb. 13. b

19

- A** men in partu erumpat, ignoramus. Sæpe autem concepta mente semina peruenire ad perfectionem nequeunt, quia oriendo tempus partus antecedit. Et quia necdum plene in cogitatione formata ante humanos oculos prodeunt, velut abortiua moriuntur. Bona quippe adhuc tenera plerumque humana lingua, dum iam quasi fortia laudar, extinguit. Tanto enim celeris occidunt, quanto ad fauoris notitiam intempestiue prorumpunt. Nonnumquam vero imperfecta nostra cogitatio necdum roborata, dum citius hominibus ostenditur, resistentius aduersitate dissipatur: et cum conatur ante tempus videri quia sit, quasi agitur vt non sit. Sancti autem viri, quia cuncta, quæ bene cogitant, student vt occulte conualescant, et quasi processuros fetus prius intra vterum mentis formant: recte beatus Iob de partus tempore discutitur, quod videlicet vnicuique quando sit congruum, nisi a creatore nescitur. Qui dum penetralia cordis aspicit, quando ad humanam notitiam bona nostra congrue nascantur, apprehendit. Bene itaque dicitur: [Numquid nosti tempus partus ibicum in petris?] Ac si aperte dicat: Vt ego, qui idcirco electorum fetus viuaces facio, quia præscito in tempore produco. Bene autem expleto fetu auditorum subditur: [Vel parturientes ceruas obseruasti?] Parturientes enim ceruas obseruare, est illos labores patrum, qui spiritales filios generant, cauta consideratione pensare. Solerter quippe inueniendum est, quod hic sermo tam vigilanter imprimitur, vt dicatur. [Obseruasti:] Quia vtique perpaucorum est pensare quis labor sit in prædicationibus patrum: quantis doloribus, quasi quibusdam conatibus animas in fide et conuersatione parturiunt, quam caura se obseruatione conspiciunt: vt sint fortes in præceptis, compatientes in infirmitatibus, in minis terribiles, in exhortationibus blandi, in ostendendo magisterio humiles, in rerum temporalium conemptu dominantes, in tolerandis aduersitatibus rigidi: et tamen dum vires suas sibi met non tribuunt infirmis: quantus sit eis dolor de cadentibus, quantus sit de stantibus timor, quo seruo alia adipisci appetunt, quo pauore alia adepta conseruant. Quia igitur perpaucorum est ista pensare, bene ei dicitur: Vel parturientes ceruas obseruasti? Nil vero obstat, quod verba Deus de doctoribus, faciens non ceruarum, sed ceruarum eos specie designat: quia nimirum illi veri doctores sunt, qui cum per vigorem disciplinæ patres sunt, per pietatis viscera esse matres nouerunt. Qui labores sanctæ conceptionis tolerant, et proferendos Deo filios intra vterum charitatis portant. In edenda enim prole amplius matres laborant, quæ crescentem intra vterum conceptionem, longo mensium tempore sustinent: et quæ ex vtero procedentem non sine magnis doloribus deponunt. Vnde et hic apta con-
- D** sideratione subiungitur:

Quod discreti viri non passim ad prædicandum exiliunt, sed in tempore mensuram tristici erogant, damper conceptum desiderium intra se fouent, donec congrue forment, similem in omnibus formam iustitia præbentes: quorum non solum fructus sed etiam pios conatus, iustis dinumerat arbitet. Caput X.

- D** Innumeraſti menses conceptus earum?] Sancti enim viri cum de profectu auditorum cogitant, quasi iam in vtero conceptionem portant. Sed cum nonnulla quæ dicenda sunt, differunt, et aptum suis exhortationibus tempus quærunt, velut a partu quem fieri appetunt, in mensium prolixitate dilatantur. Et sæpe dum quædam quæ sentiunt, intempestiue dicere audientibus nolunt: in ipsa tarditate proferendæ sententiæ, siue ad hæc quæ suadenda sunt, seu ad illa quæ increpanda, consilio altiori firmanentur. Et dum cogitatur vita filiorum, nec tamen ante tempus lingua consilium mentis eiecit, quasi iam concepta soboles intra vterum crescit: vt ad auditorum notitiam tunc sententia cordis exeat, quando prolata vtiliter, quasi per congruum tempus partus viuat. Et quia hæc homines in magistrorum mente, quando vel quo modo agantur, ignorant: Deus vero ad retributionis gloriam non solum effectum considerat, sed etiam momenta cogitationum signat, recte ad beatum Iob dicitur: [Dinumerasti menses conceptus earum?] Subaudis: vt ego, qui in sanctis prædicatoribus non solum fructus exteriorum operum, sed ipsas diutinas cogitationes numero, qui et eas ad retributionem seruo. Possunt per menses, quia congesti dies sunt, etiam multiplicata virtutes intelligi. In mensibus quoque luna renascitur, nilq. obstat, si per menses

Galat. 5. a
et. 6. d

ses noua regenerationis creatura signetur. De qua Paulus apostolus dicit: In Christo Iesu neque circuncisio aliquid ualet, neque præputium, sed noua creatura. Sancti igitur viri cum se ad prædicandum parant, prius se interius virtutibus innouant, vt ad hoc quod loquendo docent, viuendo concordent. Prius sua interna considerant, atque a cunctis se vitiorum sordibus emundant, curantes summopere vt contra iram patientiæ luce resplendant: contra carnis luxuriam, etiam cordis munditia fulgescant: contra torporem zelo candeant: contra confusos præcipitationis motus serena grauitate rutilent: contra superbiam vera humilitate luceant: contra timorem radijs auctoritatis clarescant. Quia ergo tanta in se prius studia congerunt, quasi in conceptu sanctæ prædicationis menses virtutum fiunt. Quos menses Dominus solus dinumerat: quia eadem bona in eorum cordibus non nisi qui dedit, pensat. Et quia iuxta mensuram virtutum, effectus etiam subsequitur fructu, recte subiugitur: [Et scisti tempus partus earum?] Subaudis, vt ego, qui dum in cogitatione virtutū menses dinumero, quando hoc quod implere appetunt, parere valeat, scio: quia nimirum dum cordis occulta conspicio, futurū foris effectum operis, intus in pondere cogitationis penso. Sequitur: [Incuruantur ad fetum, et pariunt, et rugitus emittunt.] Rugiunt quippe dum per incuruationem suam in conuersatione lucis auditorū animas gignunt: quia ab æternis nos supplicijs remouere, nisi flendo et dolendo non possunt. Prædicatores enim sancti nunc in lacrymis seminant, vt segetem postmodum gaudio rum metant. Nunc quasi ceruæ in dolore partus sunt vt spiritali prole postmodum siniscumidi. Vt enim vnum de multis loquar, video Paulum quasi quandam ceruam quoddam in partu suo magni doloris rugitus emittentem. Ait enim: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis: vellem esse apud vos modo, et mutare vocem meā, quoniam confundor in vobis. Ecce mutare vult vocem in partu suo, vt prædicationis sermo in rugitū vertatur doloris. Vult mutare vocem suā: quia quos iam prædicando pepererat, reformando gemens iterum parturiebat. Qualem rugitum hæc cerua pariens emittebat, quando eiisdem post se redeuntibus exclamare cogebatur, dicens: O infensati Galatæ, quis vos fascinauit: et sic stulti estis, vt cū spiritu cooperitis, nunc carne consummamini? Vel certe: Currebatis bene, quis vos impediuit veritati non obedire? Qualis in huius ceruæ partu rugitus fuit, quæ diu conceptos filios cum tot difficultatibus peperit, et quandoque partus ad malitiam vterū redisse cognouit? Cōsideremus quid doloris habuerit, quid laboris, quæ et postquā potuit concepta edere, rursum compulsæ est extincta suscitare. Notandum vero summopere est, quod istæ ceruæ incuruantur vt pariant: quia nimirum si erectæ starent, parere non valerent. Nisi enim prædicatores sancti ab illa immensitate contemplationis internæ, quam capiunt, ad infirmitatem nostram humillima prædicatione quasi quadam incuruatione descenderent, nunquam utique in fide filios procrearent. Nobis quippe prodesse non possent, si in suæ altitudinis erectione persisterent. Sed videamus ceruam sed se vt pariat incuruantem. Ego, inquit, non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus: tamquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Atque mox eiusdem incuruationis causas exequitur, dicens: Nondum enim poteratis, fed nec adhuc quidem potestis. Sed hanc ceruam, quæ propter nos incuruata est, quæso videamus erectam. Ait: Sapientiam loquimur inter perfectos. Et rursum: Siue mente excedimus Deo. Cum vero mente excedit Deo, excessum eius nos omnino non capimus. Vt ergo nos lucretur, incuruatur ad nos. Vnde illic apte subiungit: Siue sobrii sumus vobis. Si enim sancti viri ea nobis prædicare vellent, quæ capiunt, cum in superna contemplatione debriantur, et non magis scientiam suam quodam moderamine, et sobrietate tēperarent, adhuc angusto intelligentiæ sinu illa superni fontis fluentia quis caperet? Incuruatæ autem istæ ceruæ, alias celi vocatæ sunt, de quibus dicitur: Domine inclina cælos tuos, et descende. Cum enim inclinantur celi, descendit Dominus: quia cum se in prædicatione sua sancti doctores attrahunt, diuinitatis notitiam nostris cordibus infundunt. Nequaquam quippe ad nos Dominus descenderet, si prædicatores eius in contemplationis rigore inflexibiles permanerent. Inclinantur ergo celi vt descendat Dominus, incuruantur ceruæ vt nos in noua fide luce nascamur. Istæ incuruatæ ceruæ in Canticis canticorum sponsæ vbera sunt vocatæ, sicut scriptum est: Meliora sunt vbera tua vino. Ista enim sunt vbera, quæ in arca pectoris fixa lacte non portant: quia ipsi arcanis summæ contemplationis inhaerentes, subtili nos prædicatione nutriunt. Vt igitur ab æterno gemitu et dolore nos retrahant, nunc incuruantur ceruæ, atque in partu

Tsal. 125.

Galat. 4. c

Galat. 3. a

Galat. 5. b

22.

1. Cor. 3. a

Ibidem.

1. Cor. 2. b

2. Cor. 5. a

Ibidem.

Tsal. 143.

Cant. 7. a

A partu rugitus emittunt. Quia vero ipsi, qui sancta patrum prædicatione nascuntur, aliquando doctores suos patiendò præueniunt, ut eis adhuc in hac vita durantibus, ipsi iam martyrio consummentur, appè sequitur:

Quod qui ad pascua æternæ vitæ fuerint separati, doctrina temporalis ultra non indigent, quibus in ipso vitæ libro cuncta perficienda erunt. Caput XI.

Separantur filii earum, et pergunt ad pascum: egrediuntur, et non reuertuntur ad eas.] Pascum scriptura sacra illud viriditatis æternæ pabulum vocat, ubi iam nostra refectio nullius defectus ariditate marcescat. De quo pascu per Psalmistam dicitur: Dominus regit me, et nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit.

Psal. 137.

Psal. 94.

Iob. 10. 6.

B Et rursum: Nos autem populus eius, et oves pascuæ eius. De quibus nimirum pascuis veritas per semetipsam dicit: Per me si quis introierit, saluabitur: et ingreditur, et egreditur, et pascua inueniet. Pergunt ergo ad pascum: quia de corporibus exeuntes, illa pabula internæ viriditatis mueniunt. Egrediuntur et non reuertuntur ad eas: quia in illa suscepti contemplatione gaudiorum, iam nullatenus indigent verba audire docentium. Egrediuntur itaque ad eas iam non redeunt: quia angustias vitæ præsentis euadentes, ultra a doctoribus prædicationem vitæ accipere non requirunt. Tunc quippe impletur quod scriptum est: Non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum dicens: Cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum, dicit Dominus. Tunc impletur quod in Euangelio veritas dicit: Palam de patre meo annuntiabo vobis. Filii quippe de patre palam annunciat: quia sicut superius diximus, per hoc quod verbum est, ex natura nos diuinitatis illustrat. Verba enim tunc docentium, quasi quosdam humanæ linguæ riuulos non quarunt, quando de ipso iam veritatis fonte debriantur. Igitur postquam figurata incuruatione ceruatum, multa de magistrorum virtute narrata sunt, nunc ad eorum vitam, qui remotæ conuersationis secreta appetunt, verba vertuntur: qui et ipsa vacandi otia, quia diuino adiutorio et non suis viribus assequuntur, de eis a Domino dicitur:

Hier. 31 f.

Iob. 16. d.

Quod viri contemplatini solitudinem mentis inhabitent, et liberi a secularium negotiorum tumultibus, Deum sentiant. Caput XII.

D Vis dimisit onagrum liberum in solitudinem, et vincula eius quis soluit?] Subaudis, nisi ego. Onager enim, qui in solitudine commoratur, non incongrue vitam eorum significat, qui remoti a turbis secularibus conuersantur. Qui apertè iam liber dicitur: quia magna est seruitus secularium negotiorum, quibus mens vehementer atteritur, quamuis in eis sponne deludet. Cuius seruitutis conditione carere, est in mundo iam nil concupiscere. Quasi enim quodam iugo seruitutis premunt prospera, dum appetuntur, premunt aduersa dum formidantur. At si quis semel a dominatione desideriorum temporalium colla mentis excusserit: quadam iam etiam in hac vita libertate perfruitur, dum nullo desiderio felicitatis afficitur, nullo aduersitatis terrore coarctatur. Hoc graue seruitutis iugum, Dominus vidit secularium ceruicibus impressum, cum diceret: Venire ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum, et humilis corde, et inuenietis requiem animabus vestris. Iugum meum suauis est, et onus meum leue. Asperum quippe iugum et durum, sicut diximus, seruitutis pondus est, subesse temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle stare in non stantibus, appetere quidem transeuntia, sed cum transeuntibus nolle transire. Dum enim contra votum cuncta fugiunt, quæ prius mentem ex desiderio adeptionis afflixerant, post ex parte amissionis premunt. Liber ergo dimittitur, qui calcatis terrenis desiderijs, ab appetitione rerum temporalium securitate mentis exoneratur: [Et vincula eius, quis soluit?] Subaudis, nisi ego. Soluuntur vero vniuscuiusque vincula, dum diuino adiutorio interna desideriorum carnalium retinacula dirumpuntur. Cum enim pia intentio ad conuersionem vocat, sed adhuc ab hac intentione carnis infirmitas reuocat, quasi quibusdam vinculis anima ligata præpeditur. Multos enim sæpe videmus vitam quidem sanctæ conuersationis appetere, sed ne hanc assequi valeant, modo irruentes casus, modo

23

Mat. 11. d.

28

modo futura aduerfa formidare. Qui in certa mala dum quali: cauti profpiciunt, in peccatorum fuorum vinculis incauti retinentur. Multa enim ante oculos ponunt, quæ eis in conuerfatione eueniant, fubfiftere fe non poffe formidant. De quibus bene Salomon ait: Iter pigrorum, quali fepes fpinarum. Nam cum viam Dei appetunt, eos velut fpinæ obftantium fepium, fic formidinum fuarum oppofitæ fufpiciones pun-
Proverb. 13. c. gunt. Quod quia electos præpedire non folet, bene illic fecutus adiungit: Via iuftorū abſque offendiculo. Iuſti quippe in conuerfatione ſua quodlibet eis aduerſitatis obuiauerit, non impingunt: quia temporalis aduerſitatis obſtacula, æternæ ſpei et internæ contemplationis ſaltu tranſcendunt. Soluit itaque Deus onagri vincula, quan-
Idem. do ab electi vniuſcuſque animo, infirmarum cogitationum nodos rumpit, et propitius diſſipat omne quod illeſtam mentem ligabat. Sequitur: [Cui dedi in ſolitudine domum, et tabernacula eius in terra ſaluſuginis.] Hoc loco pro ſolitudine corporis debemus intelligere ſolitudinē cordis. Quid enim prodeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitu-
Idem. do defuerit cordis? Qui enim corpore remotus viuir, ſed tumultibus conuerſationis hu-
Idem. manę, terrenorū deſideriorū cogitationibus ſe inſerit, nō eſt in ſolitudine. Si vero pre-
Idem. tur aliquis corporaliter popularibus turbis, et tamē nullos curarū ſeculariū tumultus in corde patiatur, nō eſt in vrbe. Itaque bene cōuerſantibus primū ſolitudinem mentis tri-
Idem. buit, vt exurgente intrinſecus ſtrepitū terrenorū deſideriorū premant: vt ebullientes ab infimis curas cordis per ſuperni gratiæ reſtringant amoris, omneſq. motus importune ſe offerentū leuium cogitationū, quali quaſdam circumuolantes muſcas ab oculis mentis abigant manu grauitatis, et quoddam ſibi cum Domino intra ſe ſecretum
Idem. quærant, vbi cum illo exteriori ceſſante ſtrepitu, per interna deſideria ſilenter loquā-
Idem. tur. De hoc ſecreto cordis, alias dictum eſt: Factum eſt ſilentium in cælo, quali di-
Idem. midia hora. Cælum quippe Eccleſia vocatur electorum, quæ ad æterna ſublimia dū
Idem. per ſubleuationem contemplationis intendit, ſurgentes ab infimis cogitationum tu-
Idem. multus premit, atque intra ſe Deo quoddam ſilentium facit. Quod quidem ſilētium
Idem. contemplationis, quia in hac vita non poteſt eſſe perfectum, factum dimidia hora di-
Idem. citur. Nolenti quippe animo dum cogitationum tumultuoſi ſe ſtrepitus ingerunt,
Idem. etiam ſublimibus intendente, ruſum ad reſpicienda terrena cordis oculum violent-
Idem. ter trahunt. Vnde ſcriptum eſt: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, et
Idem. deprimit terrena inhabitatio ſenſum multā cogitantem. Bene ergo factum hoc ſilen-
Idem. tium non integra, ſed dimidia hora deſcribitur: quia hic contemplatio nequaquam
Idem. perficitur, quamuis ardenter inchoetur. Quod etiam per Ezechielem Prophetam cō-
Idem. gruenter exprimitur, qui pro meſura ciuitatis in monte conditæ, in manu viri cala-
Idem. mum ſex cubitorum et palmi, ſe vidiffe teſtatur. In monte quippe electorum Eccleſia
Idem. ſita eſt, quia fundata in infimis deſiderijs non eſt. Quid autem per cubitum niſi ope-
Idem. ratio, quid per ſenarium numerum niſi perfectio operationis oſtenditur: quia et ſex-
Idem. to die cuncta opera Dominus expleſſe memoratur? Quid ergo ſuper ſex cubitos pal-
Idem. mus inſinuat, niſi contemplationis vim, quæ iam initia æternæ et ſeptimæ quietis
Idem. demonſtrat? Quia enim æternorum contemplatio hic minime perficitur, meſura ſepti-
Idem. mi cubiti non expletur. Electorum itaque Eccleſia, quia cuncta, quæ operanda ſunt,
Idem. perficit, in ſex cubitis ſeſe in monte poſita ciuitas oſtendit. Quia vero hic adhuc ſola
Idem. initia contemplationis inſpicit, de ſeptimo cubito, non niſi palmum tangit. Sciendū
Idem. vero eſt, quia nequaquam culmen contemplationis attingimus, ſi non ab exterioris
Idem. curæ oppreſſione ceſſemus. Nequaquam noſmetipſos intuemur, vt ſciamus aliud in
Idem. nobis eſſe rationale quod regit, aliud animale quod regitur, niſi ad ſecretum huius
Idem. ſilentij recurrentes, ab omni exteriori perrurbatione ſopiamur. Quod ſilentium noſtrū
Idem. bene etiam Adam dormiens figurauit, de cuius mox latere mulier proceſſit: quia quiſ-
Idem. quis ad interiora intelligenda rapitur, a rebus viſibilibus oculis claudit: et tunc in ſe-
Idem. metipſo, vel quæ præſeſe viriliter debeant, vel quæ ſubeſſe poſſint, infirma diſtinguit:
Idem. vt aliud in illo ſit quod regere valeat tamquam vir, aliud tamquam femina quod re-
Idem. gatur. In hoc itaque ſilentio cordis, dum per contemplationem interius vigilamus,
Idem. exterioris quaſi obdormiſcimus. Quia ergo remoti viri, id eſt, a deſiderijs carnalibus
Idem. alieni, hoc ſilentium mentis inhabitant, huic onagro Dominus in ſolitudine domum
Idem. dedit, vt turba deſideriorum temporalium non prematur. Sequitur: [Et tabernacu-
Idem. la eius in terra ſaluſuginis.] Salſugo accendere ſitim folet. Et quia ſancti viri quandiu
Idem. in

*Proverb. 13. c.**Idem.*

24

*Apoc. 8.4**Sap. 9.4**Ezech. 40.4**Gen. 1.4**Gen. 2.4*

25

A in huius vitæ tabernaculis degunt, ad supernam patriam desiderijs suis quotidianis æstibus accenduntur, in terra falsuginis tabernacula habere perhibentur. Incessanter quippe accenduntur ut sitiant, sitiunt ut satientur: sicut scriptum est: Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Sequitur: [Contemnit multitudinem ciuitatis.] Multitudinem ciuitatis contemnere, est humanæ conuersationis praua studia deuirare, ut iam non libeat terrenorum hominum, qui præ abundantia inquiritis multi sunt, perditos mores imitari. Cum paucis namque ingredi angustam portam desiderant: et non cum multis lata itinera ingredi appetunt, quæ ad interitum ducunt. Solerte quippe a quo et ad quid sunt creati, conspiciunt: et recta consideratione acceptæ imaginis, se qui vulgi multitudinem dedignantur. Vnde et sponsi voce sponsæ in Canticis Cantico- rum dicitur: Nisi cognoueris te, o pulchra inter mulieres, egredere et abi post vestigia gregum, et pascæ hædos tuos. Semetipsam namque ea, quæ est pulchra inter mulieres, cognoscit, quando electa quæque anima etiam inter peccantes posita: quia ad auctoris sui imaginem ac similitudinem sit condita meminit, et iuxta perceptæ similitudinis ordinem incedit. Quæ si se non cognoscit, egreditur: quia a secreto sui cordis expulsa, in exterioribus concupiscentijs dissipatur. Egressa vero abit post vestigia gregum, quia sua interna deferens, ad latam videlicet viam ducitur, et sequitur exempla populorum. Nec iam agnos, sed hædos pascit: quia non innoxias cogitationes mentis, sed nutrire prauos motus carnis intendit. Quia ergo electus quisque ac continens abire post gregum vestigia despicit, dicatur recte: Contemnit multitudinem ciuitatis. Vbi et apte subiungitur.

Quod viri abstinentes ventris garrulus non audiunt, sed enla flammam, qua se nutritur, omnem virtutum messem exurit, studiose resringunt: scientes quod Nabuchodonosor vincente, principes cocorum Hierusalem muros destruxerit. Caput XIII.

Clamorem exactoris non audit.] Quis intelligi exactor alius nisi diabolus potest, qui semel in paradiso homini malæ persuasione nummum contulit, et quotidie ab eo huius debiti exigere reatum querit? Huius exactoris sermo est malæ suggestionis inchoatio. Huius exactoris clamor est iam non levis sed violenta tentatio. Hic exactor loquitur, cum leniter suggerit. Hic exactor clamat, cum fortiter tentat. Clamorem ergo exactoris non audire, est violentis temptationum motibus minime consentire. Audire enim, si ea, quæ suggerit, faceret. Sed cum peruerse agere despicit, recte dicitur. [Clamorem exactoris non audit.] Nonnulli vero hoc loco per exactorem intelligi ventrem volunt. Ipse namque a nobis quoddam debitum exigit: quia quotidianum fructum sibi humani laboris impendi etiam per naturam querit. Abstinentes igitur viri, qui hoc loco onagri vocabulo figurantur, dum violenta gulæ desideria reprimunt, quasi clamantis exactoris verba contemnant. Sed cum continenti viro contra innumera vitia multa virtutum certamina suppetant, cur sub exactoris clamore contemp- to, de solo hic ventre dicitur quod eius impetum impulsumque, resringat, nisi quod nullus palmam spiritualis certaminis apprehendit, qui non in semetipso prius per afflictam ventris concupiscentiam, carnis incentiua deuicerit? Neque enim ad consuetum spiritualis agonis assurgitur, si non prius intra nosmetipsos hostis positus, gulæ videlicet appetitus edomatur: quia si non ea, quæ nobis sunt viciniaria, prosterminamus, nimirum inaniter ad ea, quæ longius sunt, impugnan- da transimus. Incallum namque contra exteriores inimicos in campo bellum geritur, si intra ipsa vrbis moenia ciuis insidians habetur. Mens quoque ipsa certantis sub graui confusione dedecore a spiritualis certaminis congressione repellitur, quando infirma in carnis prælio, gulæ gladijs confossa superatur. Nam cum se paruis prostermini conspiciat, confingere maioribus erubescit. Nonnulli vero ordinem certaminis ignorantes, edomare gulam negligunt, et iam ad spiritalia bella consurgunt. Qui aliquando multa etiam, quæ magnæ sunt fortitudinis, faciunt: sed dominante gulæ vitio, per carnis illecebram omne, quod fortiter egerint, perdunt: et dum venter non resringitur, per carnis concupiscentiam simul cunctæ virtutes obruuntur. Vnde et de Nabuchodonosor vincente scribitur: Princeps cocorum destruxit muros Hierusalem. Quod enim per muros Hierusa- lem significans scriptura exprimit, nisi virtutes animæ, quæ ad pacis visionem tædēt? Aut quis cocorum princeps nisi venter accipitur, cui diligētissima a coquentibus cura seruitur: Muros igitur Hierusalē princeps cocorum destruit: quia virtutes animæ dum non resringitur venter, perdit. Hinc est quod Paulus contra Hierusalem moenia decertanti vires co-

corum principi subtrahebat, cum diceret: Castigo corpus meum, et feruituti subijcio: ne forte alijs prædicans, ipse reprobus efficiat. Hinc etiam præmisit dicens: Sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberans. Quia cum carnem restringimus, ipsis abstinentiæ nostræ ictibus non aerem, sed immundos spiritus verberamus: et cum hoc, quod est intra nos subijcimus, extra positis aduersarijs pugnas damus. Hinc est quod cum rex Babylonis succendi fornacem iubet, naphthæ, stuppæ, picis et malleoli ministrari congerierit præcepit: sed tamen abstinentes pueros hoc igne minime consumit: quia antiquus hostis licet innumeris ciborum concupiscentiis nostris obtutibus opponat, quibus libidinis ignis crescat, bonis tamen mentibus superni spiritus gratia insibilat: ut a carnalis concupiscentiæ aestibus illæse perdurent: ut etiam usque ad tenerationem cordis flamma ardeat, usque ad consensum tamen tentatio non exurat. Sciendum præterea est quia quinque nos modis gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentia tempora præuenit: aliquando vero tempus non præuenit, sed cibos lautiores querit: aliquando quælibet sumenda sunt præparari accuratius expetit: aliquando autem et qualitate ciborum, et tempori congruit: sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatæ refectiōis excedit. Nonnumquam vero et abiecius est quod desiderat: et tamen ipso æstu immensi desiderij deterius peccat. Mortis quippe sententiam patris ore Ionathas meruit: quia in gustu mellis constitutum edendi tempus anteceffit. Et ex Aegypto populus educus, in eremo occubuit: quia despecto manna, cibos carniū petijt, quos lautiores putauit. Et prima filiorum Helii culpa suborta est, quod ex eorum voto sacerdotis puer non antiquo more coctas vellet de sacrificio carnes accipere, sed crudas quæreret, quas accuratius exhiberet. Et cum ad Hierusalem dicitur: Hæc fuit iniquitas Sodomæ fororis tuæ, superbia, fastiditas panis, et abundantia: aperte ostenditur quod idcirco salutem perdidit: quia cum superbiæ vitio mensuram moderatæ refectiōis excessit. Et primogenitorum gloriam Esau amisit: quia magno æstu desiderij vilem cibum, scilicet lenticulam concupiuit: quam dum vendendis etiam primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret indicauit. Neque enim cibus, sed appetitus in vitio est. Vnde et lautiores cibos plerumque sine culpa sumimus, et abiecius non sine reatu conscientie degustamus. Hic quippe quem diximus, Esau, primum per lenticulam perdidit: et Elias in eremo per virtutem spiritus carnes edendo seruauit. Vnde et antiquus hostis quia non cibum, sed cibi concupiscentiam esse causam damnationis intelligit: et primum sibi hominem non carne sed poma subdidit, et secundum non carne, sed panem tentauit. Hinc est quod plerumque Adam culpa committitur, etiam cum abiecia et vilia sumuntur. Neque enim Adam solus ut a vetito se poma suspenderet, præceptum prohibitionis accepit. Nam cum alimenta quadam salutis nostre Deus contraria indicat: ab his nos quasi per sententiam vetat. Et dum concupiscentiæ noxia attingimus: profectio quid aliud quam vetita degustamus? Ea itaque sumenda sunt, quæ naturæ necessitas querit, et non quæ edendi libido suggerit.

Quod summa discretionemoderandum sit, ut non carnem quis, sed vitia carnis occidas: et sic parcat cini, ut enim huiusmodi non nutrias. Caput XLIII.

SEd magnus discretionis labor est huic exactori et aliquid impendere, et aliquid denegare: et non dando gulam restringere, et dando naturam nutrire. Quæ fortasse discretio subinfertur, cum dicitur: [Clamorem exactoris non audit.] Sermo namque huius exactoris est necessaria postulatio naturæ. Clamor vero eius, est mensuram necessitatis transiens appetitus gulæ. Hic itaque onager exactoris huius sermonem audit, clamorem non audit: quia discretus vir ac continens et usque ad temperandam necessitatem ventrem reficit, et a voluptate restringit. Sciehdum vero est quia sic voluptas sub necessitate se palliat, ut vix eam perfectus quisque discernat. Nam dum solui debitum necessitas petit, voluptas ex parte desiderium suppedit: et tanto gula secutus in præceptis rapit, quanto sub honesto nomine necessitatis explende se contegit. Sæpe autem in ipsa edendi via furtiue adiuncta voluptas subsequitur: nonnumquam vero impudenter libera etiam præire conatur. Facile autem est deprehendere, cum voluptas eius necessitatem præuenit: sed valde est difficile discernere, cum in ipso esu necessario se occulta subiungit. Nam quia præcurrentem naturæ appetitum sequitur, quasi a tergo veniens tardius videtur. Eo enim tempore quo necessitati debitum soluitur, quia per eum voluptas necessitati miscetur, quid necessitas petat, et quid, sicut dictum est, voluptas suppetat, ignoratur. Sæpe vero et discernimus: et quia

vitamque

A utramque per experientiam sibi coniunctam nouimus, in hoc quod extra metas rapimur, libere reficiendo fallimur: et dum sibi mens ex necessitate blanditur, ex voluntate decipitur. Scriptum quippe est: Carnis curam ne feceritis in desiderijs. Quæ igitur fieri in desiderio prohibetur, in necessitate conceditur. Sed sæpe dum incaute necessitati condescendimus, desiderijs deseruimus. Nonnumquam vero dum desiderijs immoderatus obuiare nitimur, necessitatis miseras augemus. Sic enim necesse est vt artem quisque continentie teneat, quatenus non carnem, sed vitia carnis occidat. Nam plerumque dum plus iusto caro restringitur, etiam ab exercitatione boni operis enervatur: vt ad orationem quoque vel prædicationem non sufficiat, dum incentiua vitiorum in se funditus suffocare festinat. Adiutorem quippe habemus intentionis internæ, hunc hominem quem exterius gestamus: et ipsi insunt motus la sciuiæ, ipsi effectus suppetunt operationis bonæ. Sæpe vero dum in illo hostem insequimur, etiam ciuem, quem diligimus, trucidamus: et sæpe dum quasi concui parcimus, ad prælium hostem nutrimus. Eisdem namque alimentis vitia superbiunt, quibus nutritæ virtutes viuunt. Et cum virtus alitur, plerumque vires vitijs augentur. Cum vero immensa continentia vitiorum vires extenuat, etiam virtus deficiens anhelat. Vnde necesse est vt interior homo nosse æquus quidam arbiter prædeat inter se, et eum, quem exterius gestat: quatenus ei homo suus exterior et semper ad debitum ministerium seruire sufficiat, et numquam superbe libera ceruice contradicat: nec moueat si quid suggerendo submurmurat, dummodo eum semper superposita calce dominationis premat: Sicq. fit vt dum repressa vitia reniti quidem nobis patimur, et tamen hæc nobiscum congrédi ex æquo prohibemus, nec vitia contra virtutem præualeant, nec rursum virtus cum vitiorum omnimoda extinctione succumbat. Qua in re sola elatio funditus non extinguitur: quia quamuis victoriæ seruiat, et edomandam tamen cogitationum superbiam continua nobis pugna seruatur. Vnde bene hic quia vnusquisque vir continens, et debitæ necessitati congruit, et violentæ voluptati contradicit, voce Dominica dicitur: [Clamorem exactoris non audit.] Quia autem discretus vir eo ad intelligenda superiora se eleuat, quo in se carnis incentiua castigat: recte post contemptum exactoris clamorem subditur:

Quod viri sancti incentiuis carnis ieiuniorum virtute extinctis, celestis dulcedine pascuntur.

Caput XV.

Circumspicit montes pascuæ suæ.] Montes pascuæ sunt altæ contemplationes interinarum refectionis. Sancti enim viri quanto magis se exterius despicendo deiciunt, tanto amplius interius reuelationum contemplatione pascuntur. Vnde scriptum est: Ascensus in corde eius disposuit in conuallibus lacrymarum: quia quos exterius in fletu continet conuallis humilitatis, eos interius subleuat ascensus contemplationis. Montes etiam pascuæ sunt sublimes virtutes Angelorum. Quæ idcirco hic nos ministrando et adiuuando reficiunt: quia illic interno contemplationis rore pinguescunt. Quæ quia largiente Deo in omni nos certamine protegent, recte circumspici dicuntur. Vndique enim nobis adesse circumspicimus, quorum defensione contra aduersarios ex omni latere munimur. Possunt adhuc montes pascuæ accipi altæ sententiæ scripturæ sacræ, de quibus per Psalmistam dicitur: Montes excelsi ceruis: quia hi qui iam dare contemplationis saltus nouerunt, altos sententiarum diuinarum vertices, quasi cacumina montium, ascendunt: ad quæ profecto cacumina, quia infirmi peruenire non valent, recte illic subditur: Petra refugium erinacis: quia videlicet inualidos non sublimiter intelligentia exeret, sed sola in Christo fides humiliter continet. Sequitur: [Virentia quæque perquirat.] Arentia quippe sunt omnia, quæ temporaliter condita, venturo fine a iucunditate vitæ præsentis quasi æstiuo sole siccantur. Virentia autem sunt vocata, quæ nulla temporalitate marcescunt. Huic ergo onagro virentia perquirere, est sancto vnicuique viro despectis rebus transitorijs, in æternum mansura desiderare. Cuncta vero hæc, quæ de onagro dicta sunt, intelligi etiam et aliter possunt. Quæ repetito superiori versu exponimus, vt lectoris iudicio quod eligendum crediderit, relinquamus. Igitur postquam prædicatorum dispensatio sub ceruarum prætextu descripta est, vt ostenderetur per quem hæc eadem virtus prædicationis datur, illico commemoratio de dominica incarnatione subnectitur, vt dicatur: [Quis dimisit onagram liberum?] Nec indignum quis iudicet per tale animal incarnatum Dominum posse figurari: dum constet omnibus, quia per significationem quandam in

Psal. 21. Scriptura sacra et vermis et scarabæus ponatur: sicut scriptum est: Ego autem sum vermis, et non homo. Et sicut apud septuaginta interpretes per Prophetam dicitur: Scarabæus de ligno clamauit. Cum ergo nominatis rebus tam abiectis et vilibus figuratur: quid de illo contumeliose dicitur, de quo constat quod proprie nihil dicatur? Vocatur etenim agnus, sed propter innocentiam. Vocatur leo, sed propter potentiam. Aliquando etiam serpenti comparatur, sed propter sapientiam. Atque ideo per hæc omnia dici figuratè potest, quia de his omnibus credi aliquid essentialiter non potest. Si enim vnum horum quodlibet essentialiter existeret, alterum iam dici non posset. Nam si agnus proprie diceretur, leo iam vocari non poterat. Si leo proprie diceretur, per serpentem signari non posset. Sed hæc in illo omnia dicimus tanto latius in figura, quanto longius ab essentia. Potest ergo onager incarnatum Dominum designare. Agreste quippe animal est onager. Et quia incarnatus Dominus gentilitati magis, quam Iudææ profuit, animal male corpus assumens, quasi non in domum, sed potius in agrum venit. De quo agro gentilitatis per Psalmistam dicitur: Species agri mecum est. Incarnatus itaque Dominus qui in forma Dei æqualis est patri, in forma serui minor est patre, quia minor est etiam seipso. Dicatur ergo a patre de filio secundum formam serui: [Quis dimisit onagram liberum, et vincula eius quis soluit?] Omnis quippe qui peccat, seruus est peccati. Et quia incarnatus Dominus participes nostræ factus est naturæ, non culpæ, liber dimissus dicitur, quia sub peccati dominio non tenetur. De quo alias scriptum est: Inter mortuos liber. Dimissus dicitur, quia naturam nostram suscipiens, iniquitatis iugo nullo modo tenetur. Quem quamuis macula culpæ nostræ non attingit, passio tamen nostræ mortalitatis afflinxit. Vnde et postquam liber dimissus dicitur, recte de illo adiungitur: [Et vincula eius quis soluit?] Vincula quippe eius tunc soluta sunt, cum infirmitates passionis illius in resurrectionis sunt gloriæ commutæ. Quasi quædam vincula Dominus habuit ea, quæ nos nequitie merito patimur, nostræ mortalitatis infirma, quibus et vsque ad mortem sponte ligari se voluit, et quæ per resurrectionem mirabiliter soluit. Esurire enim, sitire, lassescere, teneri, flagellari, crucifigi, nostræ mortalitatis vinculum fuit. Sed cum expleta morte velum templi rumpetur, scinderentur petreæ monumenta panderentur, inferni claustra patefcerent: quid aliud tot argumentis tantæ virtutis ostenditur, nisi quod illa infirmitatis vincula soluebantur, vt is qui ad suscipiendam serui formam venerat, in ipsa serui forma ab inferni vinculis absolutus, ad cælum etiam cum membris liber rediret? De quibus eius vinculis Petrus Apostolus attestatur, dicens: Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat illum teneri ab eo. Et quia post mortem suam atque resurrectionem ad gratiam fidei gentilitatem vocare dignatus est, postquam dicta sunt soluta eius vincula, apte subiungitur: [Cui dedi in solitudine domum, et tabernacula eius in terra saluginis.] In gentilitate enim in qua patriarcha non fuit, propheta non fuit: quia ad intelligendum Deum, qui ratione vteretur non fuit, homo pene non fuit. De hac solitudine per Isaiam dicitur: Lætabitur deserta et inuia, et exultabit solitudo, et florebit quasi lilium. Et rursum de Ecclesia dicitur: Ponet desertum eius quasi delicias, et solitudinem eius quasi hortum Domini. Terra vero saluginis hæc eadem solitudo repetita est, quæ priusquam veram Dei sapientiam cognosceret, saluginem protulerat: quia nullam viriditatem boni intellectus proferens, peruersa sapiebat. Domum ergo in solitudine et tabernaculum in terra saluginis accepit: quia incarnatus pro hominibus Deus, derelicta Iudæa gentilitatis corda possedit. Vnde ei patris voce per Prophetam dicitur: Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ. Qui iuxta hoc quod Deus est, cum patre dat omnia: iuxta hoc vero quod homo est, a patre accipit omnia, sicut scriptum est: Potestatem dedit ei et iudicium facere, quia filius hominis est. Et rursum scriptum est: Sciens quia omnia dedit ei pater in manus. Vel sicut ipse dicit: Omne quod dat mihi pater, ad me veniet. Iam vero si queritur quid inter domum ac tabernaculum distet: domus in habitatione est, tabernaculum in itinere. Corda itaque gentilium quasi quædam tabernacula habuit veniendo, sed ea per iustitiam firmans, domum fecit habitando. Et quia eorū viam ad quos venerat, imitari despexerat, recte dicitur: [Contemnit multitudinem ciuitatis.] Id est, mores despexit humanæ conuersationis. Homo quippe inter homines factus, vsum tenere hominū noluit. Idcirco namque inter nos homo factus est: vt non solum nos sanguine fuso redimeret, sed etiam ostensio exemplo commutaret. In conuersatione igitur nostra et veniendo

- A** et veniendo alia inuenit, et viuendo alia docuit. Studebant enim omnes superba Adam stirpe progeniti prospera vitæ præsentis appetere, aduersa deuitare, opprobria fugere, gloriam sequi. Venit inter eos Dominus incarnatus aduersa appetens, prospera spernens, opprobria amplectens, gloriam fugiens. Nam cum Iudæi illum regem sibi constituere voluissent, fieri rex refugit. Cum vero eum interficere molirentur, sponte ad crucis patibulum venit. Fugit ergo quod omnes appetunt, appetijt quod omnes fugiunt. Sed cum fugit quod omnes appetunt, appetijt quod omnes fugiunt, fecit quod omnes mirarentur, vt et mortuus ipse resurgeret, et morte sua alios de morte resuscitaret. Dux quippe vitæ sunt hominis in corpore consistentis, vna ante mortem, alia post resurrectionem, quarum vnâ omnes agendo nouerant, alteram nesciebant, et humanum genus soli huic quam nouerat intendeat. Venit per carnem Dominus, et dum suscepit vnâ, alteram demonstrauit. Dum hanc nobis cognitâ suscepit, illam, quæ nobis est incognita, ostendit. Moriendo quippe vitam exercuit quam tenemus, resurgendo aperuit quam queramus: exemplo suo nos docens, quod hæc vita, quam ante mortem ducimus, non propter se amanda sit, sed propter alteram toleranda. Quia ergo noua conuersione vsus inter homines, mores Babylonie secutus non est, bene de eo scriptum est: [Contemnitis multitudinem ciuitatis.] Vel certe quod multos per spatiofam viam vagantes deseruit, et per angustam gradientes paucos elegit. Multitudinem namque ciuitatis contemnere, est humani generis partem quæ laram viam ingreditur, quæ et pro abundantia iniquitatis multa est, a regni sui sorte reprobare. Sequitur: [Clamorem exactoris non audit.] Sicur supra dictum est, quod hoc loco exactor accipi, nisi diabolus potest? Qui male suadendo spem contulit immortalitatis, sed decipiendo exigit tributum mortis, qui suadendo intulit culpam, sciendo exigit poenam. Huius exactoris sermo, est ante mortem hominis astuta persuasio. Clamor vero eius, est violenta iam rapina post mortem. Quos enim ante mortem latenter intercipit, hos ad supplicij sui consortium post mortem violenter rapit. Sed quia ad mortem veniens Dominus huius exactoris violentos impetus non expauit, sicut ipse ait: Venit enim princeps huius mundi, et in me non habet quidquam, bene dicitur: [Clamorem exactoris non audit.] Venit quippe ad eum exactor humani generis, quia illum hominem vidit. Sed quem infirmitate despectum hominem credidit, virtute supra hominem sensit.

Quid sit quod Laban idola apud Iacob posita non reperit.

Caput XVI.

- D** Huius nimirum exactoris typum Laban tenuit, quando cum furore veniens, sua apud Iacob idola requisit. Laban quippe interpretatur dealbatio. Dealbatio autem non inconuenienter diabolus accipitur, qui cum sit tenebrosus ex merito, transfigurat se velut angelum lucis. Huic seruiuit Iacob, id est, ex parte reproborum Iudaicus populus, cuius ex carne incarnatus Dominus venit. Potest etiam per Laban mundus hic exprimi, qui cum furore Iacob persequitur, quia electos quosque qui redemptoris nostri membra sunt, persequendo opprimere conatur. Huius filiam, id est, sue mundi, sue diaboli Iacob abstulit, cum sibi Christus Ecclesiam ex gentilitate coniunxit. Quam et de domo patris abstrahit, quia ei per Prophetam dicit: Obliviscere populum tuum, et domum patris tui. Quid vero in idolis, nisi auaritia designatur? Vnde per Paulum dicitur: Et auaritia, quæ est idolorum seruitus. Laban ergo veniens apud Iacob idola non inuenit: quia ostensis mundi thesauris, diabolus in redemptore nostro vestigia concupiscentie terrene non reperit. Sed quæ Iacob non habuit, ea Rachel sedendo cooperuit. Per Rachel quippe, quæ et ouis dicitur, Ecclesia figuratur. Sedere autem est humilitatem poenitentiae appetere, sicut scriptum est: Surgite postquam sederitis. Rachel ergo idola sedendo operuit: quia sancta Ecclesia Christum sequens, terrene concupiscentie vitia poenitendo texit. De hac cooperatione vitiorum per Psalmistam dicitur: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. Nos igitur Rachel illa signauit, qui idola sedendo premimus, si culpas auaritie poenitendo damnamus. Quæ vique auaritia illis non solet euenire, qui in via Domini viriliter currunt, quibus dicitur: Viriliter agite, et confortetur cor vestrum. Sed his maxime qui quasi effeminato gressu gradientes, per blandimenta seculi resoluuntur. Vnde et illic eiusdem Rachelis hæc verba sunt: Iuxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi. Apud Iacob ergo idola Laban non reperit: quia exactor callidus quid in redemptore nostro reprehenderet, non inuenit. Do

S. Greg. To. 2.

PPPP 3

quo

Ifa. 9. a

quo exa³ctore Redemptori noſtro gentilitatem ab eius dominio liberanti per Prophetam A
dicitur: Iugum enim oneris eius, et virgam humeri eius, et ſceptrum exa³ctoris eius ſupe-
raſti, ſicut in die Madian. Eripiens quippe gentilitatem Dominus ſuperauit iugum one-
ris eius, cum eam aduentu ſuo ab illa dæmoniaca tyrannidis ſeruitute liberauit. Superauit
virgam humeri eius, cum percuſſionem illius, quæ ex peruerſo opere grauiter deprime-
bat, ab humano genere redemptor compeſcuit. Superauit ſceptrum exa³ctoris eius, cum
regnum eiufdem diaboli, qui pro peſſifera perpetratiōe vitiōrum exigere conſueuerat,
debita tributa poenarum, de ſidelium corde deſtruxit:

*Quid ſit quòd Gedeon contra Madian dimicaturus, per præceptum Domini quoſcumque flexis
genibus ad bibendum aquas haurire conſpexit, repulſa conſiſtū: eos vero, qui ſtantes
manibus aquas quaſi canes lambebant, tubis et lampadibus, et lagenis
armatis. Caput X V I I.*

B

32.

S Ed quo modo hæc acta ſunt audiamus. Subiunctum eſt illico: Sicut in die Madian.
Non ab re arbitror ſi hoc Madianitarum bellum quod in comparatione aduentus Do-
minici a Propheta vigilanter illatum eſt, aliquanto latius diſſeramus. In libro quippe lu-
dicum, Gedeon contra Madianitas dimicaſſe deſcribitur. Is cum exercitus multitudinem
ad bella produceret, diuina illi admonitione præceptum eſt, vt ad fluuium veniens, om-
nes, quos flexis genibus aquas haurire conſpiceret, a bellorū conſiſtū remoueret. Actumq;
eſt, vt trecenti viri tantummodo, qui ſtantes manibus aquas hauſerant, remanerent.
Cum his ad prælium pergit, eoſq; non armis, ſed tubis, lampadibus et lagenis armauit.
Nam ſicut illic ſcriptum eſt: Accenſas lampades miſerunt intra lagunculas: et tubas in
dextra, lagenas autem in ſiniſtra tenuerunt, et ad hoſtes ſuos cominus venientes cecine-
runt tubis, conſeſſerunt lagunculas, lampades aperuerunt: et hinc tubarum ſonitu, il-
lince lampadum conuſatione territi hoſtes ſunt in fugam conuerſi. Quid hoc eſt quòd tale
bellum per Prophetam ad medium adducitur, et aduentui redemptoris noſtri illius pugnæ
victoria comparatur? An indicare Propheta nobis ſtudiuit, quòd aduentum redemptoris
noſtri contra diabolum illa ſub Gedeon duce pugnæ victoriæ designauit? Talia illic nimi-
rum acta ſunt: quæ quanto magis vſum pugnandi tranſeunt, tanto amplius a prophe-
tandi myſterio non recedunt. Quis enim vniquam cum lagenis et lampadibus ad prælium
venit? Quis contra arma veniens, arma deſeruit? Ridicula nobis hæc proſecto fuerant, ſi
terribilia hoſtibus non fuiſſent. Sed victoriæ ipſa teſtante didicimus ne parua hæc, quæ fa-
cta ſunt, perpendamus. Gedeon itaque ad prælium veniens, redemptoris noſtri ſignat-
aduentum: de quo ſcriptum eſt: Tollite portas principes veſtras, et eleuamini portæ æter-
nales, et introibit rex gloriæ. Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus fortis et potēs, Dominus po-
tens in prælio. Hic redemptorem noſtrum, non ſolum opere, ſed etiam nomine propheta-
uit. Gedeon namque interpretatur circumiens in vtero. Dominus enim noſter per maie-
ſtatis potentiam omnia complectitur, et tamen per diſpenſationis gratiam intra vterum
Virginis humanitatem ſumens venit. Quis eſt ergo circumiens in vtero niſi omnipotens
Deus ſua diſpenſatione nos redimens, diuinitate cuncta complectens, et humanitatem
intra vterum ſumens? In quo vtero et incarnatus eſt, et clauſus non eſt: quia et intra vte-
rum fuit per infirmitatis ſubſtantiam, et extra mundum per potentiam maiſtatis. Ma-
dian vero interpretatur de iudicio. Vt enim hoſtes eius repellendi deſtruendiq; eſſent,
non de vitio repellentis, ſed de iudicio iuſte iudicantis fuit. Et idcirco de iudicio vocan-
tur: quia alieni a gratia redemptoris, iuſtæ damnationis meritum etiam in vocabulo no-
minis trahunt. Contra hos Gedeon cum trecentis pergit ad prælium. Solet in centenari-
numero plenitudo perfectionis intelligi. Quid ergo per ter ductum centenarium numerum
designatur, niſi perfecta cognitio Trinitatis? Cum his quippe Dominus noſter aduerſa-
rios fidei deſtruxit: cum his ad prædicationis bella deſcendit, qui poſſunt diuina cogno-
ſcere, ſci ſciant de Trinitate, quæ Deus eſt, perfecta ſentire. Notandum verò eſt quia iſte
trecentarius numerus in Tau littera continetur, quæ crucis ſpeciem tenet. Cui ſi ſuper
tranſuerſam lineam in, quod id cruce eminet, adderetur, non iam crucis ſpecies, ſed ipſa
crux eſſet. Quia ergo iſte trecentorum numerus in Tau littera continetur: et per Tau
litteram, ſicut diximus, ſpecies crucis oſtenditur, non immerito in his trecentis Gedeo-
nem ſequentibus illi designati ſunt, quibus dictum eſt: Si quis vult poſt me venire, ab-
neget ſemetipſum, et tollat crucem ſuam, et ſequatur me. Qui ſequentes Dominum
tanto

C

D

E

Indic. 7.b

Pſalm. 123.

33.

Luc. 9. c

- A** tanto verius crucem tollunt, quanto acrius et se edomant: et erga proximos suos charitatis compassione cruciantur. Vnde et per Ezechielem prophetam dicitur: Signa Tau *Ezech. 9. b* super frontes virorum gentium et dolentium. Vel certe in his trecentis, qui in Tau littera continentur, hoc exprimitur, quòd ferrum hostium crucis ligno superetur. Ducti. sunt ad fluuium, vt aquas biberent, qui aquas flexis genibus hauerunt, a bellica intentione remoti sunt. Aquis namque doctrina sapientiae, stante autem genu recta operatio designatur. Qui ergo dum aquas bibunt, genuflexisse perhibentur, a bellorum certamine prohibiti recesserunt: quia cum illis Christus contra hostes fidei pergit ad praelium, qui cum doctrinae fluentia hauriunt, rectitudinem operum non inflectunt. Omnes quippe tunc bibisse aquam, sed non omnes recto genu stetisse narrati sunt. Reprobati. sunt, qui genua, dum aquas biberent, inflexerunt: quia attestante Apostolo, non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Quia enim, vt diximus, *Rom. 2. b* dissolutio operum in ipsa genuum incuruatione signatur, recte rursum per Paulum dicitur: Remissas manus et dissoluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris. Hi ergo Christo duce ad bellum procedunt, qui hoc quod ore annunciant, opere ostendunt, qui fluentia doctrinae spiritualiter hauriunt, nec tamen in prauis operibus inflectuntur carnaliter, quia sicut scriptum est: Non est speciosa laus in ore peccatoris. Item *Eccles. 15. b* ergo est ad praelium cum tubis, cum lampadibus, cum lagenis. Innuistatus iste, vt diximus, fuit ordo praeliandi. Cecinerunt tubis, et sinistris laganae tenebantur, intra laganas autem sunt missae lampades, confractis vero lagenis lampades ostense sunt, quarum coruscante luce, hostes territi in fugam vertuntur. Designatur itaque in tubis clamor praedicantium: in lampadibus, claritas miraculorum: in lagenis, fragilitas corporum. Tales quippe secum dux nosse ad praedicationis praelium duxit, qui despecta salute corporum, hostes suos moriendo prostermerent, eorumque gladios non armis, non gladiis, sed patientia superarent. Armati enim venerunt sub duce suo ad praelium martyres nostri: sed tubis, sed lagenis, sed lampadibus. Qui sonuerunt tubis, dum praedicant, confringunt laganas, dum soluenda in passione sua corpora hostilibus gladiis supponunt: resplendunt lampadibus, dum post solutionem corporum, miraculis coruscaverunt. Moxque hostes in fugam conuersi sunt: quia dum mortuorum martyrum corpora miraculis coruscare conspiciunt, luce veritatis fracti quod impugnaverunt, crediderunt. Cecinerunt ergo tubis, vt laganae frangerentur: laganae fractae sunt, vt lampades apparerent: apparuerunt lampades, vt hostes in fugam verterentur: id est, praedicauerunt martyres, donec eorum corpora in morte soluerentur: corpora eorum in morte soluta sunt, vt miraculis coruscarent: coruscaverunt miraculis, vt hostes suos ex diuina luce prostermerent: quatenus nequaquam Deo erecti resisterent, sed eum subditi formidarent. Et notandum quòd steterunt hostes ante laganas, fugerunt ante lampades: quia nimirum persecutores sanctae Ecclesiae fidei praedicatoribus adhuc in corpore positae restiterunt, post solutionem vero corporum apparentibus miraculis in fugam versi sunt, quia pauore conterriti, a persecutione fidelium cessauerunt. Praedicatione scilicet tubarum fractis lagenis corporum, visis timuerunt lampadibus miraculorum. Intuendum est etiam id quod illic scriptum est: quia in dextera tubas, laganas autem in sinistra tenuerunt. Pro dextero enim habere dicimur, quidquid pro magno pensamus: pro sinistro vero, quod pro nihilo ducimus. Bene ergo illic scriptum est quòd in dextera tubas, laganas autem in sinistra tenuerunt: quia Christi martyres pro magno habent praedicationis gratiam, corporum vero vtilitatem pro minimo. Quisquis enim plus facit vtilitatem corporis, quam gratiam praedicationis, in sinistra tubam, atque in dextera laganam tenet. Si enim priori loco gratia praedicationis attenditur, et posteriori vtilitas corporis, certum est quia in dextris tubas, et sinistris laganas teneantur. Hinc Dominus in Euangelio ait: Neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum. In modio enim commodum temporale, in lucerna autem lux praedicationis accipitur. Lucernam ergo sub modio ponere, est propter temporale commodum, gratiam praedicationis abscondere, quod nemo vtrique electorum facit. Et bene illic additur: Sed super candelabrum. In candelabro enim status corporis designatur, cui lucerna superponitur, dum eidem corpori cura praedicationis antefertur. Bene itaque per Prophetam dictum est: Sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Sed quia exponendi prophetici testimonij gratia longe digressi sumus, ad operis nostri ordinem reuertamur.

Quod onager ifte ad Chriftum referatur, qui vocem exaltoris diaboli non audiuit, quia in illo nil malignus inuenit.

Caput XV I I I.

Igitur poftquam dictum eft: [Clamorem exaltoris non audiuit:] quia videlicet anti- qui hoftis infidias Dominus in carne manifeftatus depexit, quid etiam de electis fuis fecerit, recte subiungit, dicens: [Circumfpicit montes pascuæ fuæ.] Montes acci- pimus omnes elatos huius sæculi, qui in corde fuo altitudine terrena tumuerunt. Sed quia etiam tales Dominus Ecclefiæ fuæ corpori conuerfos inuiferat, eosq. a priori elatione commutans, in fua membra transformat, ifti montes pascuæ eius funt: quia nimi- rum de conuerfione errantium, et de fuperborum humilitate fatiatur, ficut ipfe ait: Meus cibus eft, vt faciam voluntatem eius, qui me mifit. Et ficut Apoftolis ad prædicationem miffis præcepit, dicens: Operamini non cibum qui perit, fed qui permanet in vitam æternam. De his montibus per Prophetam dicitur: Non repellet Dominus plebem fuam, quoniam in manu eius funt omnes fines terræ, et altitudines montium ipfe confpicit. Al- titudines enim montium, elationes funt vrique fuperborum. Quas Dominus confpicere dicitur, id eft, ab iniquitate fua in melius commutare. Conuerfit namque Dominus eum- quem confpicit. Vnde fcriptum eft: Conuerfus Dominus respexit Petrum, et recordatus eft Petrus verbi Domini ficut dixerat: Quia priusquam gallus cantet, ter me negabis: et egressus foras fleuit amare. Et ficut Salomon ait: Rex qui fedet in folio iudicii, diffipat omne malum intuitu fuo. De hoc refpectu montium rurfum per Prophetam dicitur: Mon- tes ficut cera fluxerunt a facie Domini: quia poft peruerfitatis fuæ duritiâ, diuina formidi- ne liquefacti, ab illo prius tigido tumore fubtracti funt. Intuendum etiam quoddam non ait in- fpicit, fed circûfpicit mōtes pascuæ fuæ. In Iudæa quippe incarnatus eft Dominus, quæ po- fita in medio gentium fuit. Atque inde circumfpexit montes: quia elatos huius sæculi circumquaque pofitos ex gentilitatis vniuerfitate collegit. In his itaque montibus pasci- tur: quia bouis operibus conuerforum quali herbis virentibus fatiatur. Hinc eft quod ei- fponfe voce in Canticis Canticorum dicitur: Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meri- die. Pascitur quippe Dominus, cum bonis noftris actibus delectatur. Cubat vero in- meridie, cum ex defiderijs carnalibus ardenti corde reproborum, apud electorum fuo- rum pectora refrigerium inuenit cogitationis bonæ. Mons enim quidam Matthæus fue- rat, quando in telonij lucris tumebat: de quo et fcriptum eft: Quia poftquam credidit, inuitato in domum fuam Domino, conuiuium magnum fecit. Mons itaque ifte huic onag- ro virentis pascuæ herbas protulit: quia et foris eum conuiuio, et intus epulis virtutum pauit. Quod adhuc pleniffime expletur, cum fubditur: [Virentia quæque perquirat.] A- rentia enim deferit, et virentia quæque perquirat. Arentia namque corda funt hominū, quæ in huius sæculi fpe peritura plantata, æternitatis fiduciam non habent. Virent autem quæ illi hereditati inharerit, de qua Petrus apoftolus dicit: In hereditatem incorruptibi- lem, et incontaminatam, et immarceffibilem. Tanto enim verius quique virentes funt, quanto in hereditatis immarceffibilis forte cogitationis radicem figunt. Quifquis ita- que intrinfecus arere formidat, arentia extrinfecus mundi huius defideria fugiat. Quif- quis à Domino perquiri defiderat, æternam patriam appetens, in interna cordis planta- tione viridefcit. Hæc autem de onagro expofita fub duplici intellectu fufficiant. Le- ctoris vero iudicio relinquendum eft, quid magis duxerit eligendum. Et fi vtriusque ex- pofitionis intelligentiâ fortaffe depse xerit, libenter ipfe lectorem meum fubtilius vtriusque fentientem velut magiftrum difcipulus fequitur: quia mihi proprie donatum credo, quid- quid illud me melius fentire cognofco. Omnes enim qui fide pleni de Deo aliquid fonare nitimur, organa veritatis fumus, et in eiuſdem veritatis poteſtate eft, vtrum per me ſonet alteri, an per alterum mihi. Ipſa quippe in medio noſtri, etiam non æque viuienti- bus omnibus æqua eſt, et ſæpe alium tangit, vt bene audiat quod per alium ipſa ſonue- rit: ſæpe vero alium tangit, vt bene quod ab alijs audiatur, ſonet. Sæpe doctōri verbum pro gratia tribuitur auditoris, et ſæpe propter auditoris culpam ſubtrahitur ſermo do- ctōri. In his ergo quæ vbertim prædicat doctōr, nulla elatione ſe efferat, ne fortaffe non pro ſua, ſed pro auditoris gratia eius repleatur lingua, et in his quæ doctōr ſteriliter di- cit, auditor non ſuccenſeat, ne fortaffe doctōri lingua non pro ſua, ſed pro auditoris re- probatione torpeſcat. Pro auditoris namque gratia dator bonus etiam malis ſermo do- ctōribus, ſicut poſuerunt Phariſæis ſuppere verba prædicationis, de quibus ſcriptum eſt: Om-

A est: Omnia ergo quaecumque dixerit vobis, seruate & facite, secundum vero opera eorum, nolite facere. Propter auditorum vero reprobationem bonis etiam doctoribus sermo subtrahitur, sicut ad Ezechielem contra Israēl dicitur: Linguam tuam adhaerere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans, quia domus exasperans est. Aliquando autem sermo praedicationis propter utrosque datur, aliquando propter utrosque subtrahitur. Propter utrosque enim datur, sicut diuina voce Paulo apud Corinthios dicitur: Noli timere: sed loquere. Et paulo post: Quia populus multus est mihi in hac ciuitate. Propter utrosque vero subtrahitur, sicut Heli sacerdos, & prauam filiorum cognouit actionem, & dignam increpationis non exercuit vocem, cum profecto futurum esset, ut in mortis supplicio, et istos reatus flagitij, et illum silentij poena multaret. Inter haec igitur cum vel pro quo sermo detur, vel propter quem subtrahatur, ignoramus: vnum est salubre remedium, nec de his quae alijs magis accepimus, nosmetipsos extollere, nec de eo alteri quod minus acceperit irridere, sed fixo humilitatis pede, grauiter et constanter incedere: quia in hac vita tanto veracius docti sumus, quanto doctrinam nobis a nobismetipsis suppetere non posse cognoscimus. Cur ergo quilibet de doctrina superbiat, qui occulto iudicio, vel cui quando detur, vel quando cui subtrahatur ignorat? Quamuis enim securitati timor semper longe videatur abesse, nobis tamen nihil est securius, quam sub spe semper timere, ne incauta mens, aut desperando se in vitis deiciat, aut extollendo de donis ruat. Ante districti enim ac piji iudicis oculos quanto de se sub spe humiliter trepidat, tanto in illo robustius stat.

LIBRI TRIGESIMI MORALIVM SANCTI GREGORII FINIS.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
LIBER TRIGESIMVS PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

CON paradiso sano homini diabolus inuidens superbiae vulnus infixit, ut qui mortem non acceperat conditus, moreretur eleuatus. Sed quia diuinæ potentiae suppetit, non solum bona de nihilo facere, sed ea etiam ex malis, quæ diabolus perpetrauerat, reformare: contra hoc inflictum vulnus superbientis diaboli, medicina apparuit inter homines humilitas Dei, ut auctoris exemplo humiliati surgerent, qui imitatione hostis elati ceciderant. Contra ergo superbientem diabolum apparuit inter homines homo factus humilis Deus. Hunc potentes huius sæculi, id est, membra diaboli superbientis, eo despicabilem crediderunt, quo humilem conspexerunt. Vulnus enim cordis eorum quanto magis tumuit, tanto amplius medicamentum vitæ despexit. Repulsa igitur à vulnere superbitorum medicina nostra peruenit ad vulnus humilium: Infirma quippe mundi elegit Deus, ut confundat fortia, actumque est cum pauperibus, quod post etiam diuites elati mirarentur. Nam dum nouas in illis virtutes aspiciunt, eorum, quorum prius contempnere vitam, postmodum obstupnere miracula. Vnde mox pauida ad sua corda redeunt, extimuerunt sanctitatem in miraculis, quam despexerant in præceptis. Per infirma ergo confusa sunt fortia: quia dum in venerationem surgeret humilium, elatio cecidit superbitorum. Igitur

tur quia beatus Iob fanctæ Ecclefiæ typum tenet, et omnipotens Deus præuidit quòd in primordiis nascentis Ecclefiæ, potentes huius sæculi leue eius iugum fufcipere crassa cordis ceruice recufarent, dicat: [Nunquid uolet rhinoceros feruire tibi?] Rhinoceros enim indomitæ omnino naturæ eft: ita ut fi quando captus fuerit, teneri nullatenus poffit. Impatiens quippe, ut fertur, illico moritur. Eius uero nomen Latina lingua interpretatur fonat, in nare cornu. Et quid aliud in nare, nifi fatuitas: quid in cornu, nifi elatio designatur? Nam quia in nare fatuitas folet intelligi, Salomone atteftante didicimus, qui ait: Circulus aureus in naribus fuis, mulier pulchra et fatua. Hæreticam namque doctrinam nitore uidit eloquij refplendere, nec tamen fapientiæ apto intellectu congruere, et ait: Circulus aureus in naribus fuis, id eft, pulchra et circumflexa locutio in fenfibus mentis fultæ: cui ex eloquio aurum pendet, fed tamen ex terrenæ intètionis pondere, more fuis, ad fuperiora non refpicit. Quod fecutus expofuit, dicens: Mulier pulchra et fatua, id eft, doctrina hæretica: pulchra per uerbum, fatua per intellectum. In cornu uero, quia elatio frequenter accipitur, Propheta atteftante didicimus, qui ait: Dixi iniquis, nolite inique agere, et delinquentibus, nolite exaltare cornu. Quid ergo in rhinocerote hoc nifi potentes huius sæculi designantur, uel ipfæ in eo summæ principatum poteflates, qui typo fatuæ iactationis elati, dum falſis exterius inflantur honoribus, ueris miferiis intus inanefcunt? Quibus bene dicitur: Quid ſuperbis terra et cinis? In ipſis uero initiis nascentis Ecclefiæ, dum contra illam diuitum fe poteflas extolleret, atque in eius necem immenſitate tantæ crudelitatis anhelaret, dum tot cruciatibus anxia, tot perfecutionibus preſſa succumberet: quis tunc credere potuit, quòd illa erecta et aſpera ſuperborum colla ſibi ſubiiceret, et iugo ſancti timoris edomita, mitibus fidei loris ligaret. Diu quippe in exordiis ſuis rhinocerotis huius cornu uentilata, et quaſi funditus interimenda percuffa eſt. Sed diuina gratia diſpenſante, et illa moriendo uiuificata conualuit, et cornu ſuum rhinoceros iſte feriendo laſſatus inclinauit: quòd, impoſſibile hominibus fuit, Deo difficile non fuit, qui poteflates huius mundi rigidæ non uerbis, ſed miraculis fregit. Ecce enim quotidie feruire rhinoceros agnoſcimus, dum potentes mundi huius, qui in uiribus ſuis fatua dudum fuerant elatione conſiſi, Deo ſubditus iam uidemus. Quaſi de quodam indomito rhinocerote Dominus loquebatur, cum diceret: Diues difficile intrabit in regnum cælorum. Cui cum reſponſum eſſet: Et quis poterit ſaluus fieri? Illico adiunxit: Apud homines hoc impoſſibile eſt, apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt. Ac ſi diceret: Rhinoceros iſte humanis uiribus manſuſcere non poteſt, ſed tamen diuinis ſubdi miraculis poteſt. Vnde hic quoque apte beato Iob ſanctæ Ecclefiæ typum tenenti dicitur:

Quòd poteflates huius ſæculi in ſtatu ſuo elata, nec doctrina, nec ratione, ſed miraculis conuerſæ ſunt ad fidem Chriſti. Capus 11.

[Nunquid uolet rhinoceros feruire tibi?] Subaudis: ut mihi, qui cum prædicamentis quidem hominum diu reſiſtere pertuli, ſed tamen repente cum uolui miraculis ſtratu. Ac ſi apertius dicat. Nunquid hi, qui fatua elatione ſuperbiunt, ſine meis adiutorijs tuæ predicationi ſubduntur? Per quem itaque præualeas conſidera, et in omne quod præuales, elationis ſenſum inclina. Vel certe ad beati Iob notitiam pro humilianda eius uirtute deducitur, quàm mira quandoque per Apoſtolos agantur, qui mundum Deo ſubiiciunt, eiq. edomitam potentum huius ſæculi ſuperbiam fleſcunt: ut tanto de beatus Iob minus æſtimet, quanto aggregari Deo tam difficiles animas per alios uidet. Dicat ergo: Nunquid uolet rhinoceros feruire tibi? Subaudis, ſicut per eos, quos miſero, ſeruit mihi. Sequitur:

2.

[Aut morabitur ad præſepetuum?] Præſepe hoc loco ipſa ſcriptura ſacra non inconuenienter accipitur, in qua uerbi pabulo animalia ſancta ſatiantur, de quibus per Prophetam dicitur: Animalia tua habitabunt in ea. Hinc etiam natus Dominus a paſtoribus in præſepi reperiit: quia eius incarnatio in ea qua nos reſciant prophetarum ſcriptura cognofcit. Rhinoceros itaque iſte, uidelicet omnis elatus in primordiis nascentis Ecclefiæ, cum patriarcharum dicta, cum prophetarum myſteria, cum Euangelij arcana audiret, irridebat: quia tanto in prædicatorum præſepi claudi ſatiariq. contempſerat, quanto in uoluptatibus propriis dimiſſus deſperationis ſuæ campum tenebat. Quem ſuperborum campum bene Paulus inſinuat dicens: Qui deſperantes ſemetipſos tradiderunt impudicitia in operationem immunditiæ omnis, in auaritiā. Tanto enim ſe quiſque in malis præſentibus

Prou. 11. d

Pſal. 74.

Eccle. 10. a

Mat. 19. c

Pſal. 67.

Luc. 1. b

Ephe. 4. e

A presentibus latius relaxat, quanto post hanc vitam se assequi bona aeterna desperat. Sed omnipotens Deus diu quidem rhinocerotem hunc per prauae voluptatis campum vagantem pertulit, et tamen cum voluit, repente ad suum praesepe reliquit: ut vite pabulum bene clausus accipiat, ne vitam funditus male liber amittat. Ecce enim iam cernimus quod potentes huius saeculi eiusque principes praedicamenta dominica libenter audiunt, constanter legunt, passim a praesepe non exeunt: quia praeccepta Dei, quae aut legendo, aut audiendo cognoscunt, nequaquam viuendo transcendunt, sed ad verbi pabulum quasi clausi stare equanimiter tolerant, ut edendo et permanendo pinguescant. Quod cum Deo agente conspiciamus, quid aliud quam rhinocerotem hunc ad praesepe morantem videmus? Quia vero post acceptum pabulum praedicationis rhinoceros iste fructum debet ostendere operis, recte subiungitur:

B *Quid fidei persecutores facti sunt predicatorum, et principes mundi iam subditi nomini Christiano; rebelles quasque qui quasi gleba in Ecclesia campo alios impediunt, ne fructificent Deo, pede pressatis terrena premunt, quos Ecclesia frangere non potuit disciplina.* Caput 111.

Nunquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo? J Lora sunt Ecclesiae, praeccepta disciplinae. Arare vero est per praedicationis studium humani pectoris terram vomere linguae proscindere. Hic igitur rhinoceros quondam superbus ac rigidus, iam nunc loris fidei teneretur ligatus, atque a praesepe ad arandum ducitur: quia eam praedicationem, qua ipse reclusus est, innotescere et aliis conatur. Scimus enim, rhinoceros iste, terrenus videlicet princeps, quanta prius contra Dominum crudelitate saeuierit, et nunc agente Domino cernimus quanta se ei humilitate subternit. Hic rhinoceros non solum

C ligatus, sed etiam ad arandum ligatus est: quia videlicet disciplinae loris astrictus, non solum se a prauis operibus retinet, sed etiam in sanctae fidei praedicationibus exercet. Ecce enim sicut superius dictum est, ipsos humanarum rerum rectores ac principes dum metuere Deum in suis actionibus cernimus, quid aliud quam loris ligatos videmus? Cum vero eam fidem, quam dudum persequendo impugnaverant, nunc prolatis legibus praedicare non cessant, quid aliud faciunt, nisi aratri laboribus insudant? Libet videre hunc rhinocerotem, id est, terrae principem fidei loris ligatum, quemadmodum et cornu portat per potentiam saeculi, et iugum fidei sustinet per amorem Dei. Timere iste rhinoceros valde poterat, nisi ligatus esset. Cornu quippe habet, sed ligatus est. Habent ergo in loris eius quod humiles diligant, habent in cornu eius quod elati pertimescant. Strictus enim loris, seruatur pietatem mansuetudinis, sed fultus cornu terrena gloriae exercet dominium potestatis. Plerumque autem cum exigente ira ad feriendum rapitur, diuino timore reuocatur. Et quidem per exasperatam potentiam in furorē se eleuat, sed quia aeterni iudicis reminiscitur, cornu ligatus se inclinat. Saepe ipse vidisse me memini, quod cum ad se feriendum grauius hic rhinoceros accenderet, et quasi eleuato cornu bestiolis minimis mortes, exilia, damnationesque subiectis inmensis terroribus intenteret, repente fronti signo crucis impresso, omne in se incendium furoris extinxit, conuersus minas deposuit: et quia ad deliberrata progredi non posset, ligatus agnouit. Et non solum in se iras edomat, sed in subiectorum etiam sensibus omne, quod rectum est, inferere festinat: ut quia omnes sanctam Ecclesiam ex intima cogitatione venerunt, exemplo ipse suae humilitatis demonstret. Dicatur igitur beato Iob: [Nunquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo?] Ac si

D aperte dicat: Nunquid potentes huius saeculi in sua fatua elatione confidentes, ad laborem praedicationis dirigis, sub disciplinae vinculo restringis? Subaudis, ut ego: qui id egi cum volui, qui persecutores meos quos prius hostes pertuli, ipsos postmodum rectae fidei defensores feci. Sequitur. [Aut confringet glebas vallium post te?] Solent exultare terrae superbiae centes glebae iactata semina premere, et nascencia suffocare. Quibus glebis hoc loco illi signantur, qui per duritiam suam, atque pestiferam vitam, nec ipsi semina verbi recipiunt, nec receptorum seminum fructus alios ferre permittunt. Sanctus enim quisque praedicator in mundum veniens euangelizando pauperibus, quasi molles vallium terras aratur, sed quorundam duritiam elarorum Ecclesia rumpere non valens, eos quasi superbiētas labori suo glebas oppressa tolerabat. Multi enim peruersae mentis ipsa terrenorum principum infidelitate confisi, surgentem Ecclesiam male viuendi pondere premebant, cum diu quos possent modo damnabilibus exemplis, modo minis, modo blandimentis

E destruerent,

deſtruerent, ne terra cordis auditorum, ad ſpiritalis ſeminis fructum exulta perueniret. At cum omnipotens Deus hunc rhinocerotem loris ſuis ſubdidit, per eum illico glebarum duritiám fregit. Mox quippe terrenú principatú ſuæ fidei ſubiugauit, dura perlequentiú corda contriuit, vt quafi confractæ glebæ non iam obduratæ premerent, ſed ad percepta verbi ſemina reſolutæ germinarent. Vnde rectè nunc ait: Aut confringet glebas vallium poſt te? Ac ſi diceret: Sicut poſt me, qui poſtquam mentem cuiuſlibet elatæ poteſtatis ingredior non ſolum eam mihi ſubditam reddo, ſed etiam ad contendens fidei hoſtes exerceo, vt potentes huius ſæculi meæ formidinis loris ligati, non ſolum in me credentes permaneant, ſed et pro me alieni cordis duritiám zelantes frangant. Hoc autem quod de infidelibus diximus in pleriſque etiam, qui fidei nomine cenſentur, videmus. Multi namque in medio humilium fratrum poſiti, fidem verbottenus tenent, ſed dum elationis typhum non deferunt, dum quos poſſunt illatis violentiis premunt, dum fruſtrificantiſ B aliis ipſi nequaquam ſemina verbi recipiunt, ſed ab exhortantis voce autem cordis auertunt: iſti quid aliud quàm obduratæ glebæ in exaratis vallibus iacent? Qui eo nequiores ſunt, quo nec ipſi humilitatis fructum proferunt, et quod eſt deterius, proferentes humiles premunt. Ad horum duritiám diſſoluendam nonnumquam ſancta Eccleſia, quia propria virtute non ſufficit, rhinocerotis huius, id eſt, terreni principis opulentiám quærit, vt ipſe ſuperiaccientes glebas conterat, quas Eccleſiarum humilitas quaſi planities vallium portat. Haſ itaque glebas rhinoceros pede premit ac comminuit, quia prauorum potentiám duritiám quæ Eccleſiaſtica humilitas reſiſtere non valet, principalis religio expoteſtate diſſoluit. Quod quia ſola diuinæ virtute agitur, vt terreni regni culmina ad perfectum regni celeſtis inclinentur, rectè nunc dicitur: [Aut confringet glebas vallium poſt te?] Vt verò de ſuis virtutibus beatus Iob humilia ſentiat, et adhuc de huius mûdi poteſtatibus ſub rhinocerotis nomine ſublimia cognoſcat. Sequitur: [Nunquid habebis fiduciám in magna fortitudine eius, et derelinques ei labores tuos?] In rhinocerotis fortitudine fiduciám Dominus habere ſe aſſerit: quia vires, quas temporaliter terreno principi contulit, ad cultum ſuæ venerationis inclinauit: vt ex accepta poteſtate per quam dum contra Deum tumuerat, religioſum nunc Deo obſequium latius impendat. Quod enim in mundo plus poteſt, eo pro mundi auctore plus præualeat. Nam quia a ſubiectis ipſe metuitur, tanto facilius perſuadet, quanto et cum poteſtate indicat qui vere metuat. Dicat ergo: Nunquid habebis fiduciám in magna fortitudine eius? Ac ſi diceretur: vt ego, qui vires terrenorum principum meo cultui ſeruituras aſpicio. Tanto enim ea, quæ nunc agis, minora æſtimo, quanto iam præuideo, quia et maiores huius mundi mihi poteſtates inclinabo. Bene autem ſubditur: Et derelinques ei labores tuos? Labores enim D ſuos huic rhinoceroti Dominus reliquit, quia conuerſo terreno principi eam, quam ſua morte mercatus eſt, Eccleſiam credidit: quia videlicet in eius manu quanta ſollicitudine, pax fidei ſit tuenda commiſit. Sequitur:

Quod principes huius mundi ſemen verbi diuini multiplicant, dum pro Eccleſia contra hæreticos, & tyrannos leges promulgant. Caput 1111.

3.
Mat. 13. d
Iſa. 32. d
Mat. 3. f

Nunquid credes ei quòd reddat ſementem tibi, et aream tuam congreget?] Quid aliud ſemen niſi verbum prædicationis accipitur: ſicut in Euangelio veritas dicit: Exiit qui ſeminat, ſemina reſet ſicut Propheta ait: Beati qui ſeminatis ſuper omnes aquas. Quid aliud area niſi Eccleſia debet intelligi? De qua præcurſoris voce dicitur: Et permundabit aream ſuam. Quis ergo in initio naſcentis Eccleſiæ crederet, dum contra eam ille indomitus principatus terræ tor minis et cruciatibus ſequeret: quia rhinoceros iſte Deo ſementem redderet, id eſt, acceptum prædicationis verbum operibus repenſaret? Quis poſſet tunc inſirmorum credere, quod eius area in congregaret? Ecce enim modo pro Eccleſia leges promulgat, qui dudum contra eam per varia tormenta ſeuiebat. Ecce quaſi beetes capere potuerit, ad fidei illius gratiam ſuadendo perducit, eiſq. æternam vitam indicat, quibus captis præſentem ſeruat. Cur hoc? Quia videlicet aream nunc congregat, quam aliquando ſuperbo cornu diſpergendo ventilabat. Audiat igitur beatus Iob quid gentilitatis principes faciant, et nequaquam ſe apud ſemetipſum de gloria tantæ ſuæ virtutis extollat. Audiat et rex potens, potentiores huius mundi reges quanta Deo deuotione famulentur, et virtutem ſuam quaſi pro ſingularitate non trahat in elationis vitium, qui

- A** qui habet in alijs exemplum: quia etsi tunc ei similem Dominus non vidit, multos tamen per quos eius gloriam tetunderet, præuidit. Igitur quia terreni principes magna se Deo humilitate sufferunt, prauis homines qui dudum contra Ecclesiam in infidelitate positi, aperta aduersitate sauebant, nunc ad alia fraudis argumenta vertuntur. Quia enim illos religionem venerari conspiciunt, ipsi cultum religionis assumunt, et bonorum vitam sub despectibus vestibus iniquis moribus premunt. Mundi quippe dilectores sunt, hoc in se quod homines venerentur ostendunt, atque eis, qui vere semetipsos despiciunt, non mente, sed veste copulantur. Quia enim præsentem gloriam amantem assequi non possunt, quasi despicientes sequuntur. Qui quid sentierit contra bonos ostenderent, si aptum nequitiae tempus inuenirent. Sed hæc etiam argumenta prauorum ad electorum salutem proficiunt. Sancta enim Ecclesia transire sine labore tentationis non potest tempora peregrinationis, quæ etsi foris apertos hostes non habet, intus tamen tolerat fictos fratres. Nam contra vitia semper in acie est, et habet etiam paucis tempore bellum suum: et fortasse grauius affligitur, cum non extraneorum ictibus, sed suorum moribus impugnatur. Siue itaque illo seu isto tempore, est tamē semper in labore. Nam et in persecutione principum timet, ne amittant boni quod sunt, et in conuersione principum tolerat, quia mali simulant bonos se esse, quod non sunt. Vnde omnipotens Deus, quia rhinocerotem hunc loris ligatum dixit, illico prauorum hypocritarum subdidit, dicens:

Quid hypocrita sanctitatis speciem habeant, sed charitatem supernam non habent: et in his, quos verbo doctrina gignunt, quæ sua sunt querunt, non quæ Iesu Christi.

- C** Penna struthionis similis est pennis herodij et accipitris.] Quis herodij et accipitrem nesciat aues reliquas quanta volatus sui velocitate transcendant? Struthio vero pennæ eorum similitudinem habet, sed volatus eorum celeritatem non habet. A terra quippe eleuari non valet, et alas quasi ad volatum specietenus erigit, sed tamen nunquam se a terra volando suspendit. Ita sunt nimirum omnes hypocritæ, qui dum bonorum vitam simulant, imitationem sanctæ conuersationis habent, sed veritatem sanctæ actionis non habent. Habent quippe volandi pennas per speciem, sed in terra repunt per actionem: quia alas per figuram sanctitatis extendunt, sed curam secularium pondere prægrauati, nullatenus a terra subleuantur. Speciem namque phariseorum reprobandus Dominus quasi struthionis pennam redarguit, quæ in opere aliud exercuit, et in colore aliud offendit, dicens: Væ vobis scribæ et pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparent hominibus speciosa, intus vero sunt plena ossibus mortuorum: ita et vos foris apparetis hominibus iusti, intus vero pleni estis auaritia et iniquitate. Ac si diceret: Subleuare vos videtur species pennæ, sed in infimis vos deprimat pondus vitæ. De hoc pondere per Prophetam dicitur. Filij hominum vsquequo graui corde? Huius struthionis conuersurum se hypocritarum Dominus pollicetur, cum per Prophetam dicit: Glorificabunt me bestię agri dracones et struthiones. Quid enim draconum nomine, nisi in aperto malitiosæ mentes exprimuntur, quæ per terram semper in infimis cogitationibus repunt? Quid vero per struthionum vocabulum, nisi hi, qui se bonos simulant, designantur, qui sanctitatis vitam quasi volatus pennam per speciem retinent, sed per opera non exercent? Glorificari itaque se Dominus a dracone, vel struthione asserit: quia et aperte malos, et fide bonos plerumque ad sua obsequia ex intima cogitatione conuertit. Vel corpe agri bestię Dominum, id est, dracones struthionesq. glorificant, cum fidem quæ in illo est, ea quæ in hoc mundo dudum membrum diaboli fuerat gentilitas exaltat. Quam et propter malitiam draconum nomine exprobrat, et propter hypocritism, vocabulo struthionum vocat. Quasi enim pennas accepit gentilitas, sed volare non potuit, quæ et naturam rationis habuit, et actionem rationis ignorauit. Habemus adhuc quod in consideratione struthionis huius de accipitre, et herodio attentius perpendamus. Accipitris quippe et herodij parua sunt corpora, sed pennis densioribus fulta, et ideo cum celeritate transuolant: quia eis parum inest quod aggrauat, multum quod leuat. Et contra struthio raris pennis induitur, et immani corpore grauat.

uatur: vt etfi volare appetat, ipfa pennarum paucitas molē tantī corporis in aere A non fufpendat. Bene ergo in herodio et accipitre electorū perſona ſignatur, qui quādiu in hac vita ſunt, ſine quantulumque culpæ contagio eſſe non poſſunt. Sed cum eis parum quid ineſt, quod deprimit, multa virtus bonæ actionis ſuppetit, quæ illos in ſuperna ſuſtollit. At contra hypocrita, etfi facit pauca, quæ eleuent, perpetrat multa quæ grauent. Neque enim nulla bona agit hypocrita, ſed quibus ea ipſa deprimat, multa peruerſa committit. Pauca igitur pennæ corpus ſtruthionis non ſubleuant, quia paruum bonum hypocritæ, multitudo prauæ actionis grauat. Hæc quoque ipſa ſtruthionis penna ad pennas herodij et accipitris ſimilitudinem coloris habet, virtutis vero ſimilitudinem non habet. Illorum namque concluxæ et firmiores ſunt, et volatu aerem premere virtute ſuæ ſoliditatis poſſant. At contra ſtruthionis pennæ diſſolutæ, eo volatum ſumere nequeunt, quo ab ipſo, quem premere debuerant, aere tranſcenduntur. Quid ergo in hiſ aſpicimus, niſi quod electorum virtutes ſolidæ euolant, vt ventos humani fauoris premant? Hypocritarum vero actio quamlibet recta videatur, volare non ſufficit: quia videlicet fluxæ virtutis pennam humanæ laudis aura pertransit. Sed ecce cum vnum eundemque bonorum malorumque habitum cernimus, cum ipſam in electis ac reprobis profeſſionis ſpeciem videmus, vnde noſtræ intelligentiæ ſuppetat, vt electos a reprobis, a falſis veros comprehendendo diſcernat? Quod tamē citius agnoſcimus, ſi inmemorata in memoriam præceptoris noſtri verba ſignamur, ait: Ex fructibus eorum agnoſcetis eos. Neque enim penſanda ſunt, quæ oſtendunt in imagine, ſed quæ ſeruant in actione. Vnde hic poſtquam ſpeciem ſtruthionis huius intulit, mox facta ſubiungit, dicens: [Quæ derelinquit in terra oua ſua.] Quid enim per oua niſi tenera adhuc proles exprimitur, quæ diu ſouenda eſt, vt ad viuum volatile perducatur? Oua quippe inſenſibilia in ſemetiſiſ ſunt, ſed tamen caleſcēta, in viuus volatilibus conuertuntur. Ita nimirum paruuli auditores ac filij certum eſt, quod frigidi inſenſibilesque remaneant, niſi doctoris ſui ſolicitæ exhortatione caleſcant. Ne igitur derelicti in ſua inſenſibilitate torpeſcant, aſſidua doctorum voce ſouendi ſunt, quouſque valeant, et per intelligentiam viuere, et per contemplationem volare. Quia vero hypocritæ quamuis peruerſa ſemper operentur, loqui tamen recta non deſinunt: bene autem loquendo in fide, vel conuerſatione filios pariunt, ſed eos bene viuendo nutrire non poſſunt, recte de hac ſtruthione dicitur: [Quæ derelinquit in terra oua ſua.] Curam namque filiorum hypocrita negligit: quia ex amore intimo rebus ſe exterioribus ſubdit, in quibus quanto magis extollitur, tanto minus de proliſ ſuæ defectu cruciatur. Oua ergo in terra dereliquiſſe, eſt natos per conuerſionem filios nequaquam a terrenis actibus interpoſito exhortationis nido ſuſpendere. Oua in terra dereliquiſſe, eſt nullum celeſtis vitæ filijs exemplum præbere. Quia enim hypocritæ per charitatis viſcera non calent, de torpore proliſ editæ, id eſt, de ouorum ſuorum frigore nequaquam dolent: et quanto ſe libentius terreſtris actibus inferunt, tanto negligentius eos, quos generant, a gere terrena permittunt: ſed quia derelictos hypocritarum filios ſuperna cura non deſerit: nonnullos namque etiam ex talibus intima electione præſcitos, largitæ gratiæ reſpectu calefacit, teſte ſubiungitur:

Quod eos, quos prauorum doctorum negligentia in puluere peccati inſiſſatos deſerit, gratia Dei calefaciat: et ſine hominum miniſterio, multos deſperatos per ſe Deus viſitat et viuificat.

Caput

V l.

TV forſitan in puluere calefacies ea? Ac ſi dicat: vt ego, qui illa in puluere calefacio: quia ſcilicet paruulorum animas, et in medio peccantium poſitas, amoris mei igne ſuccendo. Quid enim puluis niſi peccator accipitur? Vnde et ille hoſtis huius peccatoris perditione ſatiatur, de quo per Prophetā dicitur: Serpenti puluis panis eius. Quid per puluerem, niſi ipſa iniquorum inſtabilitas demonſtratur? De qua Dauid ait: Non ſic impij non ſic, ſed tamquam puluis, quem proiicit ventus a facie terræ. Oua ergo Dominus in puluere derelicta calefacit: quia paruulorum animas prædicatorum ſuorum ſolicitudine deſtitutas, etiam in medio peccantiū poſitas amoris ſui igne ſuccendit. Hinc eſt, quod pleroſque cernimus, et in medio populorum viuere, et tamen vitam torpentis populi non tenere, Hinc eſt quod pleroſque cernimus, et malorum

ſa. 65. d

ſa. l.

A ruin turbas non fugere, et tamen superno ardore flagrare. Hinc est, quod plerisque occidimus, ut ira dixerim, in frigore calere. Vnde enim nonnulli in terrenorum hominum torpore positi, supernæ spei desiderijs inardescunt: vnde et inter frigida corda succensit sunt, nisi quia omnipotens Deus derelicta oua scit etiam in puluere calefacere: et frigoris pristini insensibilitate discussa, per sensum spiritus vitalis animare, vt nequaquam iacentia in infimis torpeant: sed in vjuis volatilibus versa, sese ad cælestia contemplando, id est, volando suspendant? Notandum vero est, quod in his verbis, non solum hypocritarum actio peruersa reprobarur, sed bonorum etiam magistrorum fî qua fortasse subrepsit elatio premitur. Nam cum de se Dominus dicit: quod derelicta oua in puluere, ipse calefaciat: profecto aperte indicat, quia ipse operatur intrinsecus per verba doctoris, qui et sine verbis vllius hominis calefacit quos voluerit in frigore pulueris. Ac si aperte doctoribus dicat: Vt sciaris quia ego sum, qui per vos loquentes operor: ecce cum voluero, cordibus hominum etiam sine vobis loquor. Humiliata igitur cogitatione doctorum, ad exprimendum hypocritam sermo conuertitur, et qua fatuitate torpeat, adhuc sub struthionis facto plenius indicatur. Nam sequitur:

Quid hypocrita nulla solitudine infirmis provideat, nec aliquam charitatis affectionem impendant his, quos bestiarum moribus expositos vident: sed duri ad filios, quasi sui non sint, reputant alienos.

Caput VII.

C Obluiscitur, quod pes conculcet eam, aut bestia agri conterat. J Quid in pede nisi transitus operationis accipitur? Quid in agro nisi mundus iste signatur? De quo in Evangelio Dominus dicit: Ager autem est mundus. Quid in bestia, nisi antiquus hostis exprimitur, qui huius mundi rapinis insidians, humana quotidie morte satiat? De qua per Prophetam, pollicente Domino, dicitur: Et mala bestia non transibit per eam. Struthio itaque oua sua deferens, Iobluiscitur, quod pes conculcet eam: quæ videlicet hypocritæ eos, quos in conuersatione filios generant derelinquunt, et omnino non curant, ne aut exhortationis sollicitudine, aut disciplinæ custodia destitutos, prauorum operum exempla peruertant. Si enim oua, quæ gignunt diligenter, nimirum metuerent ne quis ea peruersa opera demonstrando calcaret. Hunc Paulus pedem infirmis discipulis, quasi ouis quæ posuerat metuebat, cum diceret: Multi ambulat quos sæpe dicebam vobis, nunc autem et scens dico inimicos crucis Christi. Er rursum: Videte canes, videte malos operarios. Et rursum: Denunciamus vobis fratres in nomine domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, et non secundum traditionem, quam acceperunt a nobis. Hunc pedem Ioannes Gaio formidabat, qui cum multa Diotrephes mala præmississet, adiunxit: Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Hunc ipse synagogæ dux infirmo suo gregi metuebat, dicens: Quando ingressus fueris terram, quam Dominus Deus dabit tibi, caue ne imitari velis abominationes illarum gentium. Obluiscitur etiam quod bestia agri conterat: quia nimirum si diabolus in hoc mundo seuiciens editos in bona conuersione filios rapiat, hypocrita omnino non curat. Hanc autem agri bestiam Paulus ouis, quæ posuerat metuebat, dicens: Timeo ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri a charitate, quæ est in Christo Iesu. Hanc agri bestiam discipulis metuebat Petrus, cum diceret: Aduersarius vester diabolus, quasi leo rugiens circuit, quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Habent ergo veraces magistri super discipulos timoris viscera ex virtute charitatis: hypocritæ autem tanto minus commissis sibi metunt, quanto nec sibi metipsis quid timere debeant deprehendunt. Et quia obduri cordibus viuunt, ipsos etiam, quos generant filios, nulla pietate debiti amoris agnoscunt. Vnde adhuc sub struthionis specie subditur: [Duratur ad filios quasi non sint sui.] Quem enim charitatis gratia non infundit, proximum suum etiâ si ipse hunc Deo genuit, extraneum respicit: vt profecto sunt omnes hypocritæ, quorû videlicet mætes dum semper exteriora appetunt, intus in sensibiles fiunt: et in cunctis, quæ agunt, dum sua semper expetunt, erga affectum proximi nulla charitatis com-

1. Tbef. 3. b

Pbil. 1. b

Rom. 1. a

2. Tim. 1. a

1. Tbef. 2. d

1. Tbef. 3. a

Eph. 3. e

9

Eze. 3. a

passione mollescunt. O quam mollia viscera gestabat Paulus, quando circa filios suos tanto æstu amoris inhiabat, dicens: Nos viuimus, si vos statis in Domino: et testis mihi est Deus, quo modo cupiam omnes vos in visceribus Christi Iesu. Romanis quoque ait: Testis est mihi Deus, cui serui in spiritu meo, in Euangelio filij eius, quòd sine intermissione memoriam vestri facio in orationibus meis: obsecras si quo modo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos: desidero enim videre vos. Timotheo quoque ait: Gratias ago Deo meo, cui sensio a progenitoribus meis in conscientia pura, quia sine intermissione habeam tui me moriam in orationibus meis, nocte ac die desiderans te. Thessalonicensibus quoque amorem suum indicans, dicit: Nos autem fratres desolati a vobis ad tempus horæ, aspectu, non corde, abundantius festinauimus faciem vestram videre cum multo desiderio. Qui duris persecutionibus pressus, et tamen de filiorum salute sollicitus, adiunxit: Misimus Timotheum fratrem nostrum, et ministrum Dei in Euangelio Christi, ad confortandos vos, et exhortandos pro fide vestra, ut nemo moueat in tribulationibus istis. Ipsi enim scitis, quòd in hoc positi sumus. Ephesijs quoque ait: Peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra. Ecce in tribulatione positus, alios exhortatur: et in hoc quod ipse sustinet, alios roborat. Non enim filiorum suorum fuerat more fruthionis oblitus, sed metuebatur nimis ne eius discipuli in prædicatore suo tot persecutionum probra cernentes, fidem in eo despicerent, contra quam innumera passionum contumeliæ præualerent. Et idcirco minus dolebat in tormentis, sed magis filijs de tormentorum suorum tentatione metuebat. Paruipendebat in se plagas corporis, dum formidaret in filijs plagas cordis. Ipse patiendum suscipiebat vulnere tormentorum, sed filios consolando, curabat vulnera cordium. Pensamus ergo cuius charitatis fuerit, inter dolores proprios alijs timuisse: pensamus cuius charitatis fuerit, filiorum salutem inter sua detrimenta requirere, et statum mentis in proximis etiam ex sua deiectione custodire. Sed hæc hypocritæ charitatis viscera nesciunt: quia eorum mens quanto per mundi concupiscentiam in exteriora resoluatur, tanto per inaffectionem suam interioribus obduratur: et corpore insensibili frigescit intrinsecus, quia amore damnabili mollescit foris, sequi ipsam considerare non valet, quia cogitare se minime studet. Cogitare vero se mens non potest, quæ tota apud semetipsam non est. Tota vero esse apud semetipsam non sufficit: quia per quot concupiscentia rapitur, per tot a semetipsa species dissipatur, et sparsa in infimis iacet, quæ collecta si vellet, ad summa confurgeret. Vnde iustum mens, quia per custodiam disciplinæ, a cunctorum visibilibus fluxu appetitu constringitur, collecta apud semetipsam intrinsecus integratur: qualisq. Deo, vel proximo esse debeat, plene conspicit, quia nihil suum exterius derelinquit: et quanto ab exterioribus abstracta compescitur, tanto aucta in intimis inflammatur: et quo intus magis ardet, eo ad deprehendenda vitia amplius luere. Hinc est enim, quòd sancti viri dum se intra semetipsos colligunt, mira ac penetrabili acie occulta etiam aliena delicta deprehendunt. Vnde bene per Ezechielem prophetam dicitur: Emissa similitudo manus apprehendit me in cincinnis capitis mei, et eleuauit me spiritus inter terram, et cælum, et adduxit me in Hierusalem in visione Dei iuxta ostium interius, quod respiciebat ad aquilonem: ubi erat statutum idolum zeli, ad prouocandam æmulationem. Quid est enim cincinnus capitis, nisi collectæ cogitationes mentis: ut non sparsæ diffuant, sed per disciplinam constrictæ subsistant? Manus ergo desuper mittitur, et propheta per cincinnum capitis eleuatur: quia cum nostra mens sese per custodiam colligit, vis superna sursum nos ab infimis trahit. Bene vero inter terram et cælum sublatum se asserit: quia quilibet sanctus in carne mortali positus, plene quidem adhuc ad superna non peruenit, sed tamen ima derelinquit. In visione vero Dei in Hierusalem ducitur: quia videlicet vnusquisque proficiens per charitatis zelum, qualis esse Ecclesia debeat contemplatur. Bene quoque additur: Quia iuxta ostium interius ductus est, quod respiciebat ad aquilonem: quia nimirum sancti viri dum per aditum internæ contemplationis aspiciunt, plus praua intra Ecclesiam fieri quam recta deprehendunt: et quasi in aquilonis parte oculos, id est, ad solis finistram flectunt: quia contra vitiorum frigora, charitatis se stimulis accendunt. Vbi et recte subiungitur: Quia illic erat statutum idolum zeli ad prouocandam æmulationem.

Dum

- A** Dum enim intra sanctam Ecclesiam a nonnullis specie sola fidelibus, rapinas et vitia perpetrari considerant, quid aliud quam in Hierusalem idolum vident? Quod idolum zeli dicitur, quia per hoc contra nos amulatio superna provocatur: et tanto districtius derelinquentes ferit, quanto nos charius redemptor amat. Hypocrite igitur, quia cogitationes mentis non colligunt, per circinnum capitis minime tenentur. Et qui sua nesciunt, commissorum sibi quando delicta deprehendunt? Hi itaque torpent a caelestibus, ad quae flagrare debuerant, et flagrant terrenis rebus anxie, a quibus laudabiliter torpissent. Postposita quippe filiorum cura, saepe eos videas fe contra pericula immensi laboris accingere, maria transire, adire iudicia, pulsare principatus, palatia irrumpere, in irgantibus populorum cuneis interesse, et terrena patrimonii laboriosa observatione defendere. Quibus si fortasse dicatur, cur ista vos agitis, qui seculum reliquistis? respondunt illico Deum se metueret, et idcirco tanto studio defendendis patrimoniis insudare. Vnde bene adhuc de struthionis huius stulto labore subiungitur:

Quid hypocrite animarum damna non curant, sed temporalium rerum laetitia anxie perturbantur.

Capitulum VIII.

- F**rustra laboravit, nullo timore cogente. Illic namque trepidaverunt timore, ubi non erat timor. Ecce enim diuina voce praecipitur: Si quis tibi tulerit tunica, et voluerit tecum iudicio contendere, dimitte illi et pallium. Et rursum. Si quis quod tuum est tulerit, ne repetas. Paulus quoque Apostolus discipulos suos cupiens exteriora despiciere, ut valeant interna seruare admonet dicens: Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos: quare non magis iniuriarum accipitis, quare non magis fraudem patimini? Et tamen hypocrite assumpto sanctae conuersationis habitu, filiorum custodiam deserit, et temporalia quaeque defendere etiam iurgis quaerit. Exemplo suorum perdere corda non trepidat, et quasi per negligentiam amittere patrimonii terrena formidat. In errorem discipulus labitur, et tamen cor hypocrite nullo dolore fauciatur. Ire in iniquitatis voraginem commissos sibi conspiciat, et hanc quasi inaudita pertransit: ac si quod sibi leuiter inferri temporale damnum senserit, in vitionis iram repente ab intimis inardescit. Mox patientia rumpitur, mox dolor cordis in vocibus effrenatur: quia dum animarum damna aequanimiter tolerat, iacturam vero rerum temporalium repellere, etiam cum spiritus commotione festinat, cunctis veraciter indicat teste mentis perturbatione quid amat. Ibi quippe est grande studium defensionis, ubi et grauior vis amoris. Nam quanto magis terrena diligit, tanto priuari eis vehementius pertimescit. Quia enim mente aliquid in hoc mundo possidemus, non docemur, nisi cum amittimus. Sine dolore namque amittitur, quidquid sine amore possidetur. Quae vero ardenter diligimus habita, grauius suspicamus ablata. Quis autem nesciat quia nostris visibus res terrenas Dominus condidit, suis autem animas hominum creauit? Plus ergo Deo se amare conuincitur, qui neglectis his, quae eius sunt, propria tuetur. Perdere namque hypocrite ea quae Dei sunt, id est, animas hominum non timent, et ea quae sua sunt, amittere videlicet res cum mundo transientes, quasi districto iudici posuisti rationes timent, ac si placatum inueniant, cui desideratis rebus, id est rationalibus perditis, insensibilia et non quaerita conferuat.

- E** Possidere aliquid in hoc mundo volumus: et ecce veritas clamat: Nisi quis renuntiauerit omnibus, quae possidet, non potest meus esse discipulus. Perfectus igitur Christianus quo modo debet res terrenas iurgando defendere, quas nunc praecipitur non possidere? Itaque cum res proprias amittimus, si perfecte Deum sequimur, in huius vitae itinere a magno onere leuigati sumus. Cum vero curam rerum eiusdem nobis itineris necessitas imponit, quidam dum eas rapiunt, solummodo tolerandi sunt: quidam vero conseruata charitate prohibendi, non tamen sola cura ne nostra subtrahant, sed ne rapientes non sua, semetipsos perdant. Plus quippe ipsis raptoribus debemus metueret, quam rebus irrationalibus defendendis inhiare. Ista namque etiam non rapta morientes amittimus, cum illis vero et nunc conditionis ordine, et corrigi studeant, post perceptionem muneris vnum sumus. Quis autem nesciat, quia minus ea quibus utimur, et plus debemus amare quod sumus? Si ergo et pro sua utilitate raptoribus lo-

*Psal. 13.
Mat. 5. f
Luc. 6. e
1. Cor. 6. b*

Luc. 14. g

a. 7. b. c. d.

quimur, non iam folum nobis quæ temporalia, fed ipfis etiam quæ funt æterna, vendicamus. Quia in re illud eft folerter intuendum, ne per neceffitatis metum, cupiditas furrepat rerum: et zelo fuccenfa prohibitiõ, impetu immoderatione diftenfa, vique ad odiofa verba, et turpitudinem contentionis erumpat. Dumq. pro terrena re pax a corde cum proximo fcinditur, liquido apparet, quia plus res quam proximus amatur. Si enim charitatis viscera etiam circa raptorem proximum non habemus, nofmnetipfos peius ipfo raptore perfequimur, grauiufq. nos quam alter poterat, deuaftamus: quia dilectionis bonum fpon te deferentes, à nobis ipfis intus eft quod amittimus, qui ab illo fol a exteriora perdebamur. Sed hanc hypocrita formam charitatis ignorat: quia plus terrena quam cæleftia diligens, contra eum qui temporalia diripit, fefe in intimis immani odio inflamat. Sciendum vero eft, quia funt nonnulli quos charitatis gremio nutriens mater Ecclefia tolerat, quoufque ad fpiritalis ætatis incrementa perducatur, qui nonnumquam et fanctitatis habitum tenent, et perfectionis meritum exequi non valent. Ad dona namque fpiritalia minime affurgunt, et idcirco his, qui fibi coniuncti funt, ad tuenda ea, quæ terrena funt, feruiunt, et nonnumquam in defenfionis eiuſdem iracundia excedunt. Hos nequaquam credendum eft hypocritarum numerum incurere: quia aliud eft infirmitas, aliud malicia peccare. Hoc itaque inter hos et hypocritas diftat, quod ifti infirmitatis fuæ confcij malunt a cunctis de culpa fuâ redargui, quam de ficta fanctitate laudari: illi vero et iniqua fe agere certi funt, et tamen apud humana iudicia de nomine fanctitatis, intumefcunt. Iſti non metuunt prauis hominibus etiam de bona aétione difplicere, dum fupernis tantummodo iudicijs placeant: illi vero numquam quid agant, fed quomodo de aétione qualibet hominibus poſſint placere confiderant. Iſti iuxta modum fuæ intelligentiæ, etiam in rebus sæculi militant cauſis Dei: illi vero pro cauſis Dei, intentioni deferuiunt sæculi: quia inter ipſa quoque, quæ fe agere fancta opera oftendunt, non conuerſionem quaerunt hominum, fed auras fauorum. Igitur dum quofdam non deſpectæ conuerſationis viros, iracunde vel nimie defendere terrena conſpicimus, debemus hoc in illis per charitatem reprehendere, nec tamen eos reprehendendo deſperare: quia plerumque vni eidemq. homini et infunt quædam iudicabilia quæ apparent, et magna quæ latent. In nobis autem sæpe magna in facie prodeunt, et nonnumquã quæ reprehendenda funt occultantur. Hinc ergo humilianda eft noſtra mentis elatio, quod et illorum infirma funt publica, et noſtra ſecreta: et rurſum fortia illorum ſecreta funt, et in publico noſtra vulgantur. Quos ergo de aperta infirmitate reprehendimus, ſuperſt ut de occultæ fortitudinis æſtimatione veneremur: et ſi de aperta ſe firmitate noſtra mens eleuat, occulta ſua infirma conſiderans, ſefe in humilitate premat. Sæpe enim nonnulli multis præceptis obſequuntur, et quædam pauca prætereunt: et nos multa prætermittimus, cum pauca ſeruamus. Vnde fit plerumque, ut quia quod ſeruare nos nouimus, hoc prætereire alios videmus, illico noſtra ſe in elatione mens eleuet, obliuiſcens quàm multa prætereat, cum valde ſint pauca, quæ ſeruatur. Neceſſe eſt igitur ut in quibus alios reprehendimus, elationem ſolicite noſtræ cogitationis inclinemus: quia ſi ſublimiorem ſe ceteris noſter animus conſpicit, quaſi in præcipitum ſingularitatis ductus, eo peius ruit. Sed cur hypocrita cæleftia lucra deſerens, terrena elaborat, ſub ſtruthionis adhuc nomine ſubiungit, dicens:

Quod hyperitas dedit Deus in reprobum ſenſum, et ita excaecat ſunt mente, ut elethorum fanctitatem, et eorum rectorem Deum contemnant.

Caput

I X.

Priuauit eam Deus ſapientia, nec dedit illi intelligentiam.] Quamuis aliud ſit priuare, aliud non dare: hoc tamen reperijt ſubdendo, non dedit, quod præmiſit, priuauit. Ac ſi diceret: Quod dixit, priuauit, non iniuſte ſapientiam abſtulit, fed inſte non dedit. Vnde et Pharaonis cor Dominus obduraffe deſcribitur, non quod ipſe duritiam conſulit, ſed quod exigentibus eiſus meritis, nulla illud deſuper inſuſi timoris ſenſibilitate molliuit. Sed nunc hypocrita, quod ſanctum ſe ſimulat, quod ſub imagine boni operis occultat, fanctæ Eccleſiæ pace premitur, et idcirco ante noſtros oculos religionis viſione veſtitur. Si qua vero tentatio fidei erumpat, ſtatim lupi mens rabi da, habitum ſe ouinæ pellis expoliat: quantumq. contra bonos ſæuiat, perſequentis de monſtrat.

A monstrar. Vnde et recte subditur: [Cum tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equitem, et ascensorem eius.] Quid enim alas huius struthionis accipimus, nisi pressas hoc tempore quasi complicitas hypocritarum cogitationes? Quas cum tempus fuerit, in altum eleuat, quia opportunitate comperta, eas superbiendo manifestat. Alas in altum erigere, est per effrenatam superbiam cogitationes aperire. Nunc autem quia sanctum se simulat, quia in semetipso stringit, quae cogitat, quasi alas in corpore per humilitatem plicat. Notandum vero est quod non ait: Deridet equum et ascensorem: sed equitem et ascensorem eius. Equus quippe est vnicuique sanctae animae corpus suum, quod videlicet nouit et ab illicitis continentiae freno restringere, et rursus charitatis impulsu in exercitatione boni operis relaxare. Equitis ergo nomine anima sancti viri exprimitur, quod iumentum corporis bene subditum regit. Vnde et Ioannes

13

B apostolus in Apocalypsi Dominum contemplatus ait: Et exercitus, qui sunt in caelo, sequebantur eum in equis albis. Multitudinem quippe sanctorum, quae in hoc martyrij bello sudauerat, recte exercitum vocat, qui idcirco in equis albis sedere referuntur: quia nimirum eorum corpora et luce iustitiae et castimoniae candore claruerunt. Deridet ergo hypocrita equitem: quia cum ipse in aperto iniquitatis eruperit, electorum despicit sanctitatem: et elatus fatuus appellat, quos pace pressus fidei, callida arte simulabat. Quis vero alius huius ascensor est equitis, nisi omnipotens Deus, qui et ea quae non erant prauidens condidit, et ea quae sunt possidens regit? Ascendit quippe equitem: quia iusti vniuscuiusque viri animum possident, sua bene membra possidentem. Huic ergo hypocritae deridere equitem est, sanctos despiciere: deridere vero ascensorem equitis, est proslire usque ad iniuriam creatoris. Quia enim in vnoquoque

Apoc. 19. 6

C lapsu a minimis semper incipitur, et succrescentibus defectibus ad grauiora peruenitur, recte hypocritae huius iniquitas per supposita detrimenta distinguitur: vt dicatur prius bonum se quod non sit ostendere, postmodum vero bonos aperte despiciere: ad extremum quoque usque ad iniuriam conditoris exilire. Numquam quippe illic anima quo ceciderit iacet, quia voluntarie semel lapsa ad peiora pondere suae iniquitatis impellitur: vt in profundum corruens semper adhuc profundius obruat. Erit ergo hypocrita, et nunc suas laudes appetat, postmodum vitam proximorum premat, et quandoque se in irratione sui cordis exerceat: vt quo elatior semper excogitat, eo se supplicis atrocioribus immergat. O quam multos tales nunc sancta Ecclesia tolerat, quos cum tempus eruperit, tentatio aperta manifestat. Qui voluntates suas, quia contra eam modo non exerunt, quasi complicitas interim alas cogitationum premunt. Quia enim a bonis malisq. haec vita communiter ducitur, nunc Ecclesia ex vtrorumque numero visibiliter congregatur, sed Deo inuisibiliter iudicante discernitur, atque in exitu suo a reprobis societate separatur. Modo vero esse in ea, nec boni sine malis, nec mali sine bonis possunt. Hoc enim tempore coniuncta vtraque pars sibi necessario congruit: vt et mali mutantur per exempla bonorum, et boni purgentur per tentamenta malorum. Atque ideo Dominus postquam sub struthionis specie multa de hypocritarum reprobatione intulit, mox ad electorum sortem verba conuertit: vt qui in illis audierant, quod fugientes tolerent, in istis audiant, quod imitantes ament. Sequitur.

Quid ea quae de rhinocerote dicta sunt, intelligi et aliter possunt.

Capitulum X.

E N Vnquid praebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum? Sed fortasse prius quam huius equi fortitudinem hinnitumque dissleramus, ab aliis quibus quaeritur, vt aliter etiam moralitate postposita, et rhinocerotis virtus, et struthionis huius fatuitas exponatur. Manna quippe est verbum Dei, et quidquid bene voluntas suscipiens appetit, hoc profecto in ore comedentis sapit. Terra est verbum Dei, quam quanto labor inquirentis exigit, tanto largius fructum reddit. Debet ergo intellectus sacri eloquii multiplici inquisitione ventilari: quia et terra, quae saepius arando vertitur, ad frugem vberius aptatur. Quae igitur et aliter de rhinocerote ac struthione sentimus, sub breuitate perstringimus: quia ad ea, quae obligatoria sunt, enodanda properamus. Rhinoceros iste, qui etiam monoceros in Graecis exemplaribus nominatur, tanta esse fortitudinis dicitur, vt nulla venantium virtute capiatur.

Exod. 16. 4.

13

Sed

Sed ficut hī afferunt, qui defcribendis naturis animalium laboriofa inueftigatione fuda-
 dauerunt, virgo ei puella proponitur, quæ venienti finum aperit, in quo ille omni fe-
 rocitate poftpofta caput deponit, ficq. ab eis a quibus capi quæritur, repente velut
 inermis inuenitur. Buxi quoque coloris effe defcribitur, qui etiam cum elephantis
 quando certamen aggreditur, eo cornu quod in nare fingulariter geftat, ventrem a da-
 uerfantium ferire perhibetur, vt cum ea quæ molliora funt vulnerat, impugnantes fa-
 cile sternat: Potest ergo per hunc rhinocerotem, vel certe monocerotem, fcilicet vni-
 cornem, ille populus intelligi, qui dum de accepta lege non opera, fed folam inter
 cunctos homines elationem fumpfit, quafi inter ceteras beftias cornu fingulare gefta-
 nit. Vnde paftionem fuam Dominus Propheta canente pronuncians, ait: Libera me
 de ore leonis, et de cornibus vnicornium humilitatem meam. Tot quippe in illa gen-
 te vnicornes, vel certe rhinocerores extiterunt, quot contra prædicamenta veritatis de
 legis operibus, fingulari et fatua elatione confili funt. Beato igitur Iob fanctæ Ecce-
 fiæ typum tenenti dicitur: Numquid vult rhinoceros feruire tibi? Ac fi aperte dica-
 tur: Numquid illum populum, quem fuperbire in nece fidelium ftulta fua elatione
 confideras, fub iure tuæ prædicationis inclinas: fubaudis, vt ego, qui et contra me il-
 lum fingulari cornu extolli confpicio, et tamen mihi cum voluero, protinus fubdo:
 Sed hoc melius offendimus, fi de genere ad fpeciem traufeamus. Ille ergo ex hoc po-
 pulo et prius in fuperbia, et poftmodum præcipue teftis in humilitate nobis ad me-
 dium Paulus ducatur, qui dum contra Deum, fe quafi de custodia legis nefciens extu-
 lit, cornū in nare geftauit. Vnde et hoc ipfum naris cornu per humilitatem poftmo-
 dum inclinans, dicit: Qui prius fui blafphemus et perfecutor, et contrumeliofus, fed mi-
 fericordiam confeutus fum, quia ignorans feci: In nare cornu geftabat, qui placiturū
 fe Deo de crudelitate confidebat, licet ipfe poftmodum femetipfum tedanguens di-
 cit: Et proficebam in iudaifmo fupra multos coætaneos meos in genere meo, abun-
 dantius æmulator exiftens paternarum traditionum. Huius autem rhinocerotis for-
 titudinem omnis venator extimuit: quia Sauli frutitiam vnufquique prædicator ex-
 pauit. Scriptum namque eft: Saulus adhuc fpirans minarum et cædis in difcipulos
 Domini, accellit ad principem facerdotum, et petijt ab eo epiftolas in Damafcum ad
 fynagogas, vt fi quos inueniffet huius viæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret in
 Hierufalem. Cum flatus nare reddendus trahitur, fpiratio vocatur, et illud fæpe per
 odorem nare deprehendimus, quod oculis non videmus. Rhinoceros ergo ifte nare
 geftabat cornu, quod percuteret: quia minarum et cædis in Domini difcipulos fpirans,
 poftquam præfentes interfecerat, abfentes quærebat. Sed ecce omnis ante illum venator
 abfconditur, id eft, omnis homo rationale fapiens, opinatione timoris eius effuga-
 tur. Vt ergo hunc rhinocerotem capiat, finum fuum virgo, id eft fecretum
 fuum ipfa per fe inuiolata in carne Dei fapientia expandat. Scriptum quippe eft,
 quoddam cum Damafcum pergeret, fubito circumfulfit illum die media lux de cælo,
 et vox facta eft, dicens: Saulo Saul, quid me persequeris? Qui proftatus in
 terra refpondit: Quis es Domine? Cui illius dicitur: Ego fum Iefus Nazarenus, quem
 tu persequeris. Virgo nimirum rhinoceroti finum fuum aperuit, cum Saulo incorru-
 pta Dei fapientia incarnationis fux myfterium de cælo loquendo patefecit: et fortitu-
 dinem fuam rhinoceros perdidit, quia proftatus humi, omne, quod fuperbum tume-
 bat, amisit. Qui dum fublato oculorum lumine, manu ad Ananiam ducitur, patet iā
 rhinoceros ifte, quibus Dei loris astringitur: quia videlicet vno in tempore cæcitate,
 prædicatione, baptifmate ligatur. Quæ etiam ad Dei præfepe moratus eft, quia rumi-
 nare verba Euangelij dedignatus non eft. Ait enim: Ascendi Hierofolymam cum Bat-
 nabâ, affumpto et Tito. Ascendi autem fecundum reuelationem, et contuli cum il-
 lis Euangelium. Et qui prius ieiunus audierat: Durum eft tibi contra ftimulum calc-
 citrare: mira poftmodum virtute præfidentis preffus, ex verbi pabulo vires obtinuit,
 et calcem fuperbiæ amisit. Loris quoque Dei non tantum a feritate reftingitur, fed
 quod magis fit mirabile, ad arandum ligatur, vt non folum homines crudelitatis cor-
 nu non impetat, fed eorum etiam refectioni feruiens, ararum prædicationis trahatur.
 Ipfe quippe de euangelizantibus quafi de arantibus dicit: Debet enim in fpe, qui arat
 arare, et qui triturat, in fpe fructus percipiendi. Qui igitur tormenta prius fidelibus ir-
 rogauerat, et pro fide poftmodum flagella libenter portat, qui fcriptis etiam epiftolis
 humilis

Pfal. 21.

2. Cor. 9. 9.

1. Tim. 1. 6

Galat. 1. 6

Mat. 9. 4

Ibid.

Galat. 2. 4

Mat. 9. 1. 2.

1. Cor. 9. 6

2. 1

1. 2.

- A** humilis ac despectus prædicat, quod dudum terribilis impugnabat, profecto bene ligatus sub aratro defudat ad segetem, qui viuebat in campo male liber a timore. De quo recte dicitur: [Aut confringet glebas vallium post te?] Iam scilicet Dominus quorundam mentes intrauerat, qui illum veraciter humani generis redemptorem credebant. Qui tamen cum nequaquam a pristina obseruatione recederent, cum dura litteræ prædicamenta custodirent, eis prædicator egregius dicit: Si circūcidamini, Christus vobis nihil proderit. Qui ergo in humili mente fidelium legis duritiam redarguēdo contriuit, quid aliud quàm in valle post Dominum glebas fregit? ne videlicet grana seminum, quæ excisus aratro fidei sulcus cordis exciperet, per custodiam litteræ pressa deperirent. De quo bene adhuc subditur: Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, et derelinques ei labores tuos?] In rhinocerotis huius fortitudinem fiduciam Deus habuit: quia quanto illum crudelius sibi dura inferentem pertulit, tanto pro se constantius tolerantem aduersa præsciuit. Cui labores etiam quos ipse in carne pertulerat dereliquit: quia conuersum illum vsque ad imitationem propriæ passionis traxit. Vnde et per eundem rhinocerotem dicitur: Supple ea quæ defunt passionum Christi in carne mea. De quo adhuc subditur: Numquid credes ei, quod reddat sementem tibi, et aream tuam congreget? Consideremus Saulum quis fuisse, cum ab ipsa adolescentia lapidantium adiutor existeret, cum alia Ecclesiæ loca vastaret, et acceptis epistolis vastanda alia peteret, cum mors et fidelium nulla sufficeret, sed semper ad aliorum interitum alijs extinctis anhelaret: et profecto cognoscimus, quia nullus tunc fidelium crederet, quod ad iugum Deus suæ formidinis, vim tantæ elationis inclinaret. Vnde et Ananias voce Dominica hunc et postquam conuersum audiuit, extimuit, dicens: Domine audiui a multis de viro hoc, quanta mala sanctis tuis fecerit in Hierusalem. Qui tamen repente commutatus ab hoste prædicator efficitur, et in cunctis mundi partibus redemptoris sui nomen insinuat, supplicia pro veritate tolerat, pati se quæ interrogauerat exultat, alios blandimentis vocat, alios ad fidem terroribus reuocat. Istis regnum pollicetur cælestis patriæ, illis minatur ignes gehennæ. Hos per auctoritatem corrigit, illos ad vitam rectitudinis per humilitatem trahit, atque in omni latere ad manū se sui rectoris inclinat, et tanta arte Dei aream congregat, quanta illam prius elatione ventilabat. Sed neque hoc abhorret a Paulo, quod rhinoceros buxæ coloris dicitur, et elephantum ventres cornu ferire perhibetur. Quia enim viuere sub rigore legis assuevit, arctius ceteris in illo custodia vniuersi cuiusque virtutis inoleuit. Quid enim per colorem buxæ, nisi abstinentiæ pallor exprimitur? Cui ipse **D** tenaciter adherere testatur dicens: Castigo corpus meum, et seruitori subijcio, ne forte alijs prædicans, ipse reprobus efficiar. Qui diuinæ legis eruditione præditus, dum aliorum ingluuiem redarguit, cornu elephantes in ventrem ferit. In ventrem quippe elephantes perculserat, cum dicebat: Multi ambulānt quos sæpe dicebam vobis: nunc autem et flens dico inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus ventris est, et gloria in confusione ipsorum. Et rursum: Huiusmodi Christo Domino non seruiunt, sed suo ventri. Cornu suo igitur rhinoceros iste nō iam homines, sed bestias percutit: quando illa Paulus doctrinæ suæ fortitudine nequaquam perimendos humiles imperit, sed superbos ventris cultores occidit. Quæ ergo in Paulo scripta cognouimus, superest vt facta et in alijs credamus. Multi quippe ad humilitatis gratiam ex illius populi elatione conuersi sunt, quorum scruicia Dominus dum sub iugo inspirati timoris edomuit, nimirum rhinocerotis sibi fortitudinem subegit. Sed quia mira Dei potentia, quid de electis egerit audiuius, nunc mira eius patientia in his, quos reprobat, quid tolerauerit, audiamus: [Penna struthionis similis est penni herodij et accipitris.] Quid struthionis nomine nisi synagoga signatur? quæ alas legis habuit, sed corde in infimis repens, numquam se a terra subleuauit. Quid vero per herodium et accipitrem, nisi antiqui patres exprimuntur, qui ad ea quæ potuerunt intelligēdo perspicere, valuerunt etiam viuendo peruolare? Penna igitur struthionis, herodij et accipitris penna est similis: quia synagogæ vox priorum doctrinam loquendo tenuit, sed viuendo nesciuit. Vnde et eiusdem synagogæ populos de pharisæis atque scribis veritas admonet, dicens: Super cathedram Moysi sederunt scribæ et pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruare et facite: secundum opera vero eorum nolite facere. Multa autem dicere de herodij vita potuimus, sed quia penna eius tantummodo

de

14. 2. 1017

Galat. 5. 6

Celaf. 1. d

Mat. 7. 8
et 9. 4

Mat. 9. 6

15

1. 2. 1. 1017

1. Cor. 9. d

Phil. 3. d

Rom. 16. e

Mat. 23. 4

16

Rom. 5. 1

2. 7. 1

h. 1.

2. 7. 1

m. 7. 1

2. 7. 1

Iuan. 16. 3

2. 7. 1

2. 7. 1

ad memoriam deducitur, de vita loqui prohibemur. [Quando derelinquit in terra oua sua, tu forsitan in puluere calefacies ea?]. In ouis aliud est quod cernitur, aliud quod speratur: et videri spes non potest, Paulo attestante qui ait. Quod enim videt quis, quid sperat? Quid ergo per struthionis oua, nisi de synagoga carne editi Apostoli designantur? qui dum se in mundo despectos atque humiles exhibent, sperate gloriam in supernis docent. Abiectioni namque et quasi nullius momenti apud elatos habitum, in terra velut oua iacuerunt: sed intus in eis latebat vnde viuerent: et subleuati spei pennis ad caelestia volarent. Quae oua struthio in terra derelinquit: quia eos, quos carne genuerat synagoga Apostolos audire contemnens; vocandae gentilitati deseruit. Mira autem potentia Dominus haec eadem in puluere oua calefacit: quia viuos Apostolorum fetus in illa abiecta dudum gentilitate susceperat: et quos synagoga velut insensatos inuivificatosque despexerat, ipsi nunc in veneratione gentium per doctrinae magisterium viuentes volant. Oua sua struthio in puluere derelinquit: quia et omnes quos praedicando synagoga genuit, a terrenis desiderijs minime suspendit. Quae nimirum desideria quia antiquus hostis concepta in corde inuenit, obsessas mentes etiam in sceleribus rapit. Vnde et subditur: [Obliviscitur, quod pes conculcet ea, et bestia agri conterat.] Tunc oua pes calcatur, et bestia agri conteritur, cum in terra deseruntur: quia videlicet humana corda dum semper terrena cogitare, semper quae imia sunt agere appetunt, ad conterendum se agri bestiae, id est, diabolo sternunt: ut cum diu in intima cogitatione abiecta sunt, quandoque etiam maiorum criminum perpetratio ne frangantur. Synagoga ergo oua quae genuit, a terra suspendere bene viuendo neglexit. Sed omnipotens Deus multos eius filios quamuis in terrenis desiderijs mortuos ac frigidos reperit; calore tamen sui amoris animauit. Sed vitam, quam filijs synagoga non dedit, hanc postmodum inuivit, dum moliretur persequendo extingueret, quos se ad bona opera non meminerat fouendo genuisse. Vnde et apte de hoc struthione subditur: [Duratur ad filios quasi non sint sui.] Quasi non suos despicit, quos aliter viuere, quam docuit ipsa deprehendit: et duretate scruitia terrores admouet, sequi in eorum cruciatibus exercet, atque inuidiae facibus inflammant, in quibus non laborauit ut possint viuere, laborat ut debeant interire: et cum Domini membra persequitur, placere se per hoc Domino suspicatur. Vnde eisdem struthionis ouis veritas dicit: Venit hora vt omnis, qui interficit vos, arbitretur obsequium se praestare Deo. Quia ergo dum crudelitate ad persequendum synagoga ducitur, hoc se agere impulsu diuini timoris arbitrat, recte subiungitur: [Frustra laborauit, nullo timore cogente.] In labore quippe illam persecutionis anhelare non timor, sed crudelitatis cogit. Sed quia plerumque vitia colore virtutum tincta, tanto nequiora sunt, quanto et esse vitia minime cognoscuntur: eo in persecutione synagoga durior extitit, quo religiosiorem se fieri fidelium mortibus aestimauit: et idcirco quae ageret, discernere omnino non potuit: quia lumen sibi intelligentiae per superbiam abiectionem clausit. Vnde et bene subditur: [Priuauit eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.] Districtum quippe est occultae retributionis examen: et quia sciens humilitatem perdidit, etiam veritatis intelligentiam nesciens amisit. Valde autem minora sunt vulnera, quae in Redemptoris aduentu fidelibus intulit, quam ea quibus sanctam Ecclesiam adhuc per aduentum antichristi ferire contendit. Ad illud namque se tempus praeparat, ut vitam fidelium coaceruatis viribus premat. Vnde et apte subditur: [Cum tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equitem, et ascensorem eius.] In altum struthio alas erigit, quando suo Conditori synagoga non ut antea formidando, sed aperte iam repugnando contradicit. In membra quippe diaboli transiens, et mendacij hominem Deum credens, contra fideles tanro in altum extollitur, quanto et Dei corpus se esse gloriatur. Quae quia non solum humanitatem Domini, sed ipsam etiam diuinitatem despicit, non tantum equitem, sed ascensorem etiam equitis irridet. Nam custodiata vnitate personae valet intelligi: quia verbum Dei tunc equitem ascendit, quando animata carnem sibi intra vterum Virginis condidit. Tunc equitem ascendit, quando humanam animam propriae carni praesidentem, diuino cultui semetipsum creando subiungit. Carnem quippe diuinitas anima mediante suscepit, et per hoc totum simul equitem tenuit: quia in semetipso non solum illam, quae regebat, sed hanc etiam, quae regebat, astrinxit. Iudaea igitur per aduentum superbiens antichristi laqueo

- A** quo seductionis capta: quia redemptorem nostrum humilem fuisse inter homines despici, deridet equitem: quia eius in omnibus diuinitati contradicit, deridet nihilominus et ascensorem. Sed Redemptor noster vnus idemque eques, et equitis est ascensor: et cum in mundum venit, fortes contra mundum prædicatorum exhibuit: et cum in mundi termino antichristi fallaciam tolerat, virtutem pro se certantibus subministrat: vt cum antiquus hostis in illa sua citius finienda libertate laxatur, fideles nostri tanto maiores vires accipiunt, quanto contra aduersarium solum pugnāt. Vnde hic cum struthio alas eleuare, ascensorem et equitem deridere describitur, illico fortium prædicatorum memoria subrogatur, et dicitur: [Nunquid præbebis equo fortitudinem: aut circumdabis collo eius hinnitum.] In scriptura sacra equi nomine aliquando lubrica vita prauorum, aliquando dignitas temporalis, aliquando hoc ipsum præsens sæculum, aliquando præparatio rectæ intentionis, aliquando sanctus prædicator exprimitur. Equi enim nomine lubrica prauorum vita signatur, sicut scriptum est: Nolite fieri sicut equus et mulus. Et sicut per Prophetam aliū dicitur: Equi amatores, et emissarii facti sunt: Vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat. Equi nomine dignitas temporalis accipitur, Salomone attestante, qui ait: Vidi seruos in equis, et principes ambulantes quasi seruos super terram. Omnis quippe, qui peccat, seruus est peccati: et serui in equis sunt, cum peccatores præsentis vitæ dignitatibus effertur. Principes vero quasi serui ambulant, cum multos dignitate virtutum plenos humilis honor erigit: sed summa hic aduersitas velut indignos deorsum premit. Hinc rursum dicitur: Dormitauerunt qui ascenderunt equos, id est, in morte animæ mentis oculos a veritatis luce clausurunt, qui in præsentis vitæ honore confisi sunt. Equi nomine hoc ipsum præsens sæculum designatur, sicut Iacob voce dicitur: Fiat Dan coluber in via, cerasastes in semina, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro. Quo in testimonio quid equus significet melius ostendimus, si et ea quæ circumstant, paulo subtilius exponamus. Nonnulli enim de tribu Dan venire antichristum ferunt: pro eo quod hoc loco Dan, et coluber asseritur et mordens. Vnde et non immerito domus Isaac liticus populus terras in castrorum partitionem susciperet, primus Dan ad aquilonem castrametatus est: illum scilicet signans, qui in corde suo dixerat: Sedeo in monte testamenti, in lateribus aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. De quo et per Prophetam dicitur: A Dan auditus est fremitus equorum eius. Qui non solum coluber, sed etiam cerasastes vocatur. Cerasastes enim Græce cornua dicuntur, serpensque hic cornutus esse perhibetur, per quem digne antichristi aduentus asseritur: quia contra fidelium vitam cum morsu pestiferæ prædicationis, armatur etiam cornibus potestatis. Quis autem nesciat semitam angustiores esse, quam viam. Fit ergo Dan coluber in via: quia in præsentis vitæ latitudine eos ambulare prouocat, quibus quasi parcendo blanditur: sed in via mordet: quia eos quibus libertatem tribuit, erroris sui veneno consumit. Fit cerasastes in semina: quia quos fideles reperit, et sese ad præcepti celestis angusta itinera constringentes, non solum nequitia callidæ persuasionis imperit, sed etiam terrore potestatis premit: et in persecutionis languore, post beneficia fictæ dulcedinis, exercet cornua potestatis. Quo in loco equus hunc mundum insinuat, qui per elationem suam in cursu labentium temporum spumat. Et quia antichristus extrema mundi apprehendere nititur, cerasastes iste equi vngulas mordere perhibetur. Vngulas quippe equi mordere, est extrema sæculi feriendo contingere. Vt cadat ascensor eius retro. Ascensor equi est quisquis extollitur in dignitatibus mundi. Qui retro cadere dicitur, et non in faciem: sicut Saulus cecidisse memoratur. In faciem enim cadere, est in hac vita suas vnumquemque culpas agnoscere, easque poenitendo desistere. Retro vero, quo non videtur, cadere, est ex hac vita repente decedere, et ad quæ supplicia ducatur ignorare. Et quia Iudæa erroris sui laqueis capta, pro Christo antichristum expectat, bene Iacob eodem loco repente in electorum voce conuersus est, dicens: Salutare tuum expectabo Domine, id est, non sicut infideles antichristum, sed eum, qui in redemptionem nostram venturus est, verum credendo fideliter Christum. Equi nomine præparatio rectæ intentionis accipitur, sicut scriptum est: Equus paratur in diem belli, sed Dominus salutem tribuit: quia contra tentationem quidem se animus præparat, sed nisi adiuetur de super, salubriter non decertat. Equi nomine sanctus quisque prædicator accipitur, Propheta attestante, qui ait: Misisti in mare equos

AB

Psal. 31.

Hier. 34 a

Eccles. 10. b

S. Aug. in Pf.

14. 7. 1. 146.

Psal. 75.

Gen. 49. c

Num. 2. c

Isa. 14. d

Hier. 8. f

149. a

Gen. 49. c

Prom. 11. d

tuos,

Abac. 3. b

tuos, turbantes aquas multas. Quietæ quippe aquæ iacuerunt: quia humanæ mentes diu sub vitiorum suorum torpore sopitæ sunt. Sed equis Dei mare turbatum est: quia missi sanctis prædicatoribus, omne cor, quod pestifera securitate torpuit, impulsu salutiferi timoris expauit. Hoc itaque loco equi nomine sanctus prædicator accipitur, cum beato Iob dicitur:

Quod prædicatores a Deo et vitam habeant et doctrinam.

Caput XI.

19

Isa. 40. 17. 18.

NVnquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum? Sed quid est, quod huic equo Dominus se prius dare fortitudinem, et postmodum collo eius hinnitum circumdare asserit? Hinnitum enim vox prædicationis exprimitur. Verus autem quisque prædicator ante fortitudinem, et post hinnitum accipit: quia cum in se prius vitia extinxerit, tunc pro erudiendis alijs ad vocem prædicationis venit. Equus iste habet fortitudinem: quia aduersa constanter tolerat. Habet hinnitum: quia ad superna blandiens vocat. Huic equo Dominus et fortitudinem et hinnitum se dare testatur: quia in prædicatoris eius nisi et vita et sermo conuenerint, nequaquam virtus perfectionis apparebit. Non enim multum prodest si sublimis vitæ operatione suffultus sit, si ramen loquendo non valet ad hoc alios excitare quod sentit. Vel quid prodest bene loquendo alios accendere, si semetipsum indicat male viuendo torpuisse? Quia ergo in prædicatoris necesse est, ut ad perfectionem utraque conueniant, equo suo Dominus et cum actionis fortitudine hinnitum vocis, et cum hinnitu vocis fortitudinem ministrat actionis. Et notandum cur hinnitum, qui interior nimirum pergitur ducitur, equi collo circumdari, id est, quasi per gyrum trahi exterius dicatur: quia videlicet prædicationis vox de internis emanat, sed extra circumdat. Nam quo alios ad bene viuendum suscitatur, eo ad bene agendum et opera prædicantis ligatur: ne extra sermonem actio rramseat, ne voci vita contradicat. Collo ergo equi hinnitum circumducitur: quia ne ad peruersa opera prodeat, suis vocibus etiam vita prædicantis obsidetur. Hinc est enim quod potenter dimicantibus in munere torques datur: ut quia signa virtutum gestant, maiora semper percerceant, et debilitatis crimen incurrere metuant, dum in semetipsis iam fortitudinis est præmium, quod ostendant. Vnde recte in laude sapientiæ auditori cuiuslibet per Salomonem dicitur: Coronam gratiarum accipies capiti tuo, et torquem auream collo tuo. Sequitur:

Prov. 1. 4

Quod sancti viri in tentationum ardoribus feruentiores inueniuntur, et impellentes se validis conatibus ad celestia rapiuntur. Caput XII.

Mat. 3. 4

NVnquid suscitabis eum quasi locustas? Locustarum nomine aliquando Iudæus populus, aliquando conuersa gentilitas, aliquando adulantium lingua, aliquando vero per comparisonem resurrectionis Dominicæ, vel prædicatorum vita signatur. Quia enim Iudæorum populum locustæ expriment, vita Ioannis signatur, de quo scriptum est: Locustas et mel siluestre edebat. Ioannes quippe eum, quem prophetiæ auctoritate pronunciat, etiam specie ciborum clamat. In semetipso enim designauit Dominum, quem præuenit. Qui nimirum in redemptionem nostram veniens, quia infructuosæ gentilitatis dulcedinem sumpsit, mel siluestre edit. Quia vero Iudæorum plebem in suo corpore ex parte conuertit, in cibo locustas accepit. Ipsos namque locustæ significant, subitos saltus dantes, sed protinus ad terram cadentes. Saltus enim dabant, cum præcepta Domini se implere promitterent: sed citius ad terram cadebāt, cum per praua opera hæc se audisse denegarent. Videamus in eis quasi quandam locustarum saltum: Omnia verba quæ locutus est Dominus, et faciemus et audiemus. Videamus autem quo modo citius ad terram ruunt: Vtinam mortui essemus in Ægypto, et non in hac vasta solitudine. Vtinam pereamus, et non inducat nos Dominus in terram istam. Locustæ ergo erant, quia habebant saltum per vocem, et casum per actionem. Locustarum quoque nomine gentilitas designatur, Salomone attestante, qui ait: Florebit amygdalum, impinguabitur locusta, dissipabitur capparis. Amygdalum quippe florem prius cunctis arboribus ostendit. Et quid in flore amygdali, nisi sanctæ

Exod. 14. 4

Num. 14. 4

20

Eccl. 12. b

A sanctæ Ecclesiæ primordia designantur? quæ in prædicatoribus suis primitiuis virtutum flores aperuit, & ad inferenda poma bonorum operum, venturos sanctos quasi arbuscula sequentia præuenit. In qua mox locusta impinguata est: quia sicca gentilitatis sterilitas pinguedine est gratiæ celestis infusa. Capparis dissipatur: quia cum gratiam fidei vocata gentilitas attigit, Iudæa in sua sterilitate remanens, bene viuendi ordinem amisit. Hinc rursum per eundem Salomonem dicitur: Regem locusta non habet, et egreditur vniuersa per turmas suas: quia videlicet derelicta gentilitas, aliena dudum a diuino regimine extrit: sed tamen ordinata postmodum: contra aduersantes spiritus ad fidei bellum processit. Locustæ vocabulo lingua adulantis exprimitur: quod exhibet cælitus Aegyptiæ plagæ testantur, quæ exigentibus meritis corporaliter semel illatæ sunt: sed quæ mala, prauas mentes quotidie feriant, spiritaliter signauerunt. Scriptum namque est: Ventus vrens leuabat locustas, quæ ascenderunt super vniuersam terram Aegypti: operueruntque vniuersam faciem terræ, vastantes omnia. Deuorata est igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit. His enim Aegyptus plagis affecta est, in quibus exteriori percussione commota, dolensque perpenderet quæ deuastationis dampna interiori negligens toleraret: vt dum foris petire minima, sed amplius dilecta cerneret, per eorum speciem, quæ intus pertulerat grauiora sentiret. Quid autem per significationem locustæ portendunt, quæ plussquam cetera minima quæque animantia humanis frugibus nocent: nisi linguas adulantium, quæ terrenorum hominum mentes, si quando bona aliqua proferre conspiciunt, hæc immoderatus laudando corrumpunt? Fructus quippe Aegyptiorum est operatio cenodoxorum, quam locustæ exterminant, dum adulantes linguæ ad appetendas laudes transitorias cor operantis inclinant. Herbam vero locustæ comedunt, quando adulatorum quique verba loquentium fauoribus extollunt. Poma quoque arborum deuorant, quando vanis laudibus quorundam iam quasi fortium & opera eneruant. Locustæ nomine per comparisonem redemptoris nostri resurrexio designatur. Vnde et voce eius per Prophetam dicitur: Excussus sum sicut locusta. Teneri enim a persecutoribus subitæ ad mortem pertulit: sed sicut locusta excussus est: quia ab eorum manibus saluæ fuit resurrectionis euolauit. Quod referri quoque ad prædicatorum numerum potest. In ipsis quippe sicut locusta excussus est: quia Iudæa in sua persecutione sæuiente, dum per diuersa fugiunt, quasi quosdam recessus suæ salutis dederunt: Quia vero ille prædicator ad perfectionis culmen erigitur, qui non actiua solummodo, sed etiam contemplatiua vita solidatur: recte ipsa prædicatorum perfectio locustis exprimitur: quæ quoties se in aera attollere conantur, primum se crinibus impellentes subleuant, et postmodum alis volant. Ita nimirum sunt sancti viri: qui dum superna appetunt, primum quidem actiue vite bonis operibus innituntur: et tunc demum se ad sublimia per conremplationis saltum volando suspendunt. Crura figunt, et alas exerunt: quia recte agendo stabiliuntur, et alia videndo subleuantur. Qui in hac vita positi, in diuina contemplatione manere non possunt: sed quasi locustarum more, a saltu quem dederant, in pedibus suis se excipiunt, dum post conremplationum sublimia, ad necessaria actiue vite opera reuertuntur: nec tamen in eadem vita actiua remanere contenti sunt. Sed dum ad conremplationem desideranter exiliunt, quasi rursus aera volantes petunt, vitamque suam quasi locustæ ascendentes descendentesque peragunt: dum sine cessatione semper et summa videre appetunt, et ad semetipsos naturæ corruptibilis pondere reuoluuntur. Est adhuc aliud quod locustæ simile sanctis prædicatoribus gerunt. Maturinis namque horis, id est, temporis tempore vix a terra se subleuant: cum vero alius exarscit, tanto altius, quanto alacrius volant. Sanctus autem quisque prædicator dum quæritæ fidei tempora conspicit, humilis despectus aspiciunt, et locustæ more quasi vix a terra subleuantur. Si autem persecutionis ardor incandeat, corde cælestibus inhaerens, mox quantæ sit sublimitatis ostendit: et pulsatus alis in altum rapitur, qui quiescit in imis torpuisse videbatur. De hoc ergo equo, id est, prædicatoris suo beato Iob Dominus dicit: (Nunquid suscitabis eum quasi locustas?) Subaudis, vt ego: qui eo illum ad altiora excitando subleuo, quo grauiore persecutionis æstu excruciarī permitto: vt tunc in illo robustior virtus euigilet, cum se ei ardentior infidelium crudelitas illidit. Sed cum multa exterius sanctus prædicator patitur, cum dira persecutionum vexatione cruciatur: quis intueri valet quid est quod intus conspicit, qui tot sua exterius damna non sentit? Nisi enim essent mira, quæ salubriter intus pascere: ea proculdubio

Pro. 30. d

2. 11. 170. 17

6. 1. p. 601

Exod. 10. d

6. 1. 2. 170

170

Psal. 103.

21.

6. 1. 170. 17

6. 1. 170. 17

2. 2

quæ admoventur exterius, vſque ad eor tormenta perueniunt. Sed in arce ſpei ſe animus
 ſubleuat, et idcirco obiectæ ſeditionis iacula minime formidat. Vnde et hoc loco Domi-
 nus vt oftendat, equus iſte quàm ſuauiam iam de internis odoretur, cum tot aduerſa in exte-
 rioribus patitur, recte ſubiungit: [Gloria narium eius terror.] In ſcriptura ſacra vocabulo
 narium aliquando ſarutis, aliquando antiqui hoſtis inſtigatio, aliquando vero præſcien-
 tia ſoler intelligi. Nariſus namque ſarutis designatur, ſicut iam ſuperius Salomone at-
 teſtante didicimus, qui ait: Circulus aureus in nariſus ſuis mulier pulchra et ſarua. Na-
 rium nomine exhalantes inſidiae atque inſtigatio antiqui hoſtis accipitur, quod in hoc co-
 dem libro de illo Dominus atteſtatur, dicens: De nariſus eius procedit fumus. Ac ſi dicat:
 De peruerſa inſtigatione illius in humanis cordibus caligo nequiſſimæ cogitationis ſur-
 git: per quam videntium oculi teneſcunt. Nariſus quoque præſcientia designatur, ſicut
 per Prophetam dicitur: Quiſcite ab homine, cuius ſpiritus eſt in nariſus eius: quia excel-
 ſus reputatus eſt ipſe. Sæpe enim id quod non videmus odore comprehendimus, ita vt
 nonnullæ res etiam cum longe iaceant, fragrantiam nobis ſuæ qualitatis innotescant:
 dumq. per nares ſpiritus ducimus, plerumque aliqua et inuiſa præſcimus. Redemptoris
 ergo noſtri ſpiritus eſſe in nariſus dicitur: vt videlicet ſcientia illius eſſe in præſcien-
 tia designetur: quia quæcumq. ſe ſcire in natura humanitatis innotuit, hæc nimirum ante
 ſæcula ex diuinitate præſciuit. Qui vnde ſpiritum in nariſus habuerit, mox per Prophe-
 tam ſubiunxit, dicens: Quia excelsus reputatus eſt ipſe. Ac ſi diceret: In inferioribus ven-
 tura deſuper præſciuit: quia ad ima de cæleſtibus venit. Sancti etiam viri, quia ab illo au-
 dita crediderunt, ipſi quoque iam ventura præſciunt: dumq. eius fideliter præceptis infer-
 uiunt, aduentum illius ſpe certa præſtolantur. Vnde et hoc loco equi huius nariſus, prædi-
 catoris ſancti præſcientia ac præſtolatio designatur. Dum enim venire extremum iudi-
 cium, offendi cæleſtem patriam, perſolui iuſtis præmia appetit, quaſi per nares ſpiritum
 de futuris trahit. Sed gloria narium eius terror eſt: quia viſionem diſtriſti iudicis, quam iu-
 ſtus vehementer expectat, iniuſtus venire formidat. Iſte namque labores ſuos conſiderans:
 mercedem retributionis quærit: et cauſæ ſuæ meritum ſciens, præſentiam iudicis expetit,
 cumq. vt veniat in flamma ignis dans vindictam impiis, et contemplationis ſuæ ſpeciem
 in retributione deſerens, piſſimo ardore concupiſcit. Ille vero, qui iniuſtitia ſuæ meminit,
 venire iudicium perhorreſcit, actusq. ſuos examinari metu: quia damnari, ſi examinen-
 tur, nouit. Gloria ergo narium eius terror eſt: quia iuſtus inde gloriatur, vnde peccator
 poenæ addicitor. Videamus equum quo modo de his, quæ adhuc non videt, iam per nares
 ſpiritum trahit. Videamus quanta gloria attollitur, cum iam ventura præſtolatur. Ecce
 labores ſuos intuens prædicator egregius dicit: Ego iam delibor, et tempus meæ reſolu-
 tionis inſtat. Bonum certamen certavi, curſum conſummaui, fidem ſeruauī. De reliquo
 reſoſita eſt mihi corona iuſtitia, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex. Vbi
 et apte ſubiungit: Non ſolum autem mihi, ſed et his, qui diligunt aduentum eius. Ac ſi di-
 cat: Sed et omnibus, qui ſibi de bona operatione ſunt conſcii. Aduentum enim iudicis non
 diligunt, niſi qui in cauſa ſua ſe habere iuſtitia meritum ſciunt. Quia igitur vnde gloria-
 tur iuſtus, inde terretur iniuſtus, dicatur recte: [Gloria narium eius terror.] Sed ſanctus iſte
 prædicator, dum venturam gloriam præſtolatur, dum venire ante faciem iudicis nititur,
 dumq. a laboris ſui adhuc mercede differtur, in hac vita interim poſitus quid agat audia-
 mus. Sequitur:

*Quod ſancti viri quaſi fodientes puteos, terrenas cogitationes de cordibus auditorum eijciunt: nec
 Allophylos volentibus implere quæ effodiunt, ab ipſa effoſſione quieſcunt. Caput XIII.*

T Erram vngula fodit.] Solet in equi vngula laboris fortitudo cognofci. Quid ergo
 pet vngulam, niſi in prædicatore ſancto virtutū perfectio designatur? Qua videlicet
 vngula terram fodit, cum de corde audientium exemplo ſuorum operum terrenas cogita-
 tiones eiicit. Vngula terram fodit: quia auditorum corda a ſæcularibus curis eua cuat, cum
 doctor bonus contemni ſæculum opere oſtendat. Videamus Paulum terram cordis audien-
 tium qua oſtenſæ virtutis vngula fodiat. Ipſe namque diſcipulis dicit: Hæc cogitate, quæ
 et didicistis et accepistis et audistis et vidistis in me, hæc agite: et Deus pacis erit vobis-
 cum. Et rurſum: Imitatores mei eſtote, fratres, ſicut et ego Chriſti. Qui igitur exemplo iſti
 operis alios corrigit: nimirum vngula terram fodit. Habemus aliud, quod adhuc ſubtilius
 de huius vngulæ effoſſione tractemus. Sancti enim viri quamuis intento mentis oculo
 in ſuper-

Prou. 11. c

Job 41. b

Iſa. 2. d

Ibid.

I. Tim. 4. b

Philip. 4. b

22.

A in supernis euigilent, quamuis cuncta quæ in ima præterfluunt, pede rigidi contemptus calcent, ex corruptione tamen terrene carnis, cui adhuc allegati sunt, plerumque cogitationum puluerem in corde patiuntur. Cumq. foris aliis ad appetenda cœlestia persuadent, semetipsos semper intrinsecus subtili inquisitione discutunt: ne quia immorante in se diu infima cogitatione polluantur. Equus ergo iste vngula terram fodit, cum prædicator quisque inquisitione forti terrenas in se cogitationes discutit. Equus vngula terram fodit, quandois, cui iam Dominus præsidet, quæ sibi moles congeritur ex verusta cogitatione, considerat, seq. ab illa flendo enacuare non cessat. Vnde bene et Isaac apud alienam gentem puteos fodisse describitur. Quo videlicet exemplo discimus: vt in hac peregrinationis ærumna positi, cogitationum nostrarum profunda penetremus: et quouique nobis veræ intelligentiæ aqua respondeat, nequaquam nostræ inquisitionis manus ab exhaurienda cordis terra torpescat. Quos tamen puteos Allophyli insidiantes replent, quia nimirum

Gen. 26. d

B immundi spiritus cum nos studiose cor fodere conspiciunt, congestas nobis tentationum cogitationes ingerunt. Vnde semper mens euacuanda est, incessanterq. fodienda: ne si indiscussa relinquitur, vsque ad tumorem peruersorum operum, cogitationum super nos terra cumuletur. Hinc ad Ezechielem dicitur: Fili hominis fude parietem, id est, cordis duritiæ crebris percutrationum ictibus rumpe. Hinc ad Isaiam Dominus dicit: Ingredere in petram, abscondere fossa humo, a facie timoris Domini, et a gloria maiestatis eius. Petram quippe ingredimur, cum cordis nostri duritiæ penetramus: atque a facie timoris Domini fossa humo abscondimur, si terrenas cogitationes egerentes, ab ira districti iudicis in humilitate nostræ mentis celamur. Quo enim plus terra fodiendo proicitur, eo paulimentum semper inferius demonstratur. Vnde et nos si a nobis studiosius terrenas cogitationes eiicimus, quo apud nosmetipsos abscondamur, humilior inuenimus. Ecce enim quia diuini iudicij dies imminet, quasi ipsa iam timoris eius facies appareat: tanto magis necesse est, vt vnusquisque illum terribilius timeat, quanto iam gloria maiestatis eius appropinquat. Quid ergo agendum est, quouæ fugiendum? Quo enim quasi latere potest eum, qui vbique est? Sed ecce petram ingredi, fossa humo occultari præcipimus: vt videlicet cordis nostri duritiæ dirumpentes, eo iram inuisibilem declinemus, quo ab amore rerum visibilibus apud nosmetipsos in corde subtrahimur: vt cum prauæ cogitationis terra eiicatur, mens apud semetipsum tanto tutius, quanto et humilior abscondatur. Hinc Israëliti-

Ibid.
Expt. 8. 6
Ija. 2. 6

C populo per Moysen a Domino iubetur, vt cum egredietur ad requisita naturæ, mittat paxillum in balteo: et fossa humo abscondat quæ egesta fuerint. Naturæ enim corruptibilis pondere grauari, a mentis nostræ vtero quædam cogitationum superflua quasi ventris grauamina erumpunt. Sed portare paxillum sub balteo debemus, vt videlicet ad reprehendendos nosmetipsos semper accincti, acutum circa nos stimulum compunctionis habeamus: qui incessanter terram mentis nostræ poenitentia dolore confodiat, et hoc quod a nobis foetidum erumpit, abscondat. Ventris quippe egestio fossa humo per paxillum tegitur, cum mentis nostræ superfluitas subtili redargutione discussa, ante Dei oculos per compunctionis suæ stimulum celatur. Quia igitur sancti viri quæque inutilia cogitant, reprehendere ac diiudicare non cessant, de equo suo Dominus dicat: Terram vngula fodit, id est, quidquid in mentis sua terrenum versari conspiciat, hoc nimirum superfluitatē poenitentia duris percussionebus rumpit. Cum vero se interius districta subtilitate diiudicant, iam nihil est quod exterius pertimescant. Tanto enim minus ad mala præsentia trepidant, quanto semetipsos plenius bonis venturis parant. Vnde et subditur:

Dent. 25. b
Iob. 23. 11

D tris grauamina erumpunt. Sed portare paxillum sub balteo debemus, vt videlicet ad reprehendendos nosmetipsos semper accincti, acutum circa nos stimulum compunctionis habeamus: qui incessanter terram mentis nostræ poenitentia dolore confodiat, et hoc quod a nobis foetidum erumpit, abscondat. Ventris quippe egestio fossa humo per paxillum tegitur, cum mentis nostræ superfluitas subtili redargutione discussa, ante Dei oculos per compunctionis suæ stimulum celatur. Quia igitur sancti viri quæque inutilia cogitant, reprehendere ac diiudicare non cessant, de equo suo Dominus dicat: Terram vngula fodit, id est, quidquid in mentis sua terrenum versari conspiciat, hoc nimirum superfluitatē poenitentia duris percussionebus rumpit. Cum vero se interius districta subtilitate diiudicant, iam nihil est quod exterius pertimescant. Tanto enim minus ad mala præsentia trepidant, quanto semetipsos plenius bonis venturis parant. Vnde et subditur:

E Quod sancti viri cum locus & causa exigit, pro defensione pietatis debent semetipsos persecutoribus obicere, et etiam cum non queruntur, obuiare. Caput XXI. III.

Exultat audacter, in occursum pergit armatis.] Exultat audacter: quia sic aduersus prospera nulla corruptum. Equus itaque iste et fortis et pax freno est. Ne ergo premarum aduersis, habet vim fortitudinis: ne eleuetur prosperis, habet pondus desuper insidentis. Decurrunt quippe tempora, sed idcirco iustum trahere non valent, quia leuate non possunt. Illos nimirum trahunt, quos leuant: irata delictum: quos blanda susollunt. Vir autem bene Deo subditus scit inter transeuntia stare, scit inter lapsus decurrentium temporum mentis gressum figere, scit nec ad subiecta se erigere, nec ad obiecta trepidare.

23. 4. 8

Plerumque autem quia exerceri se vtilius contritionis suæ laboribus nouit, in aduersis hilarescit: quæ dum constanter pro veritate tolerat, augeri sibi virtutis meritum lætatur. Hinc est quod tunc Apostolos exultasse legimus, cum pro Christo illos contigit flagella tolerasse, sicut scriptum est: Ibant gaudentes a conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Hinc Paulus cum duris in Macedonia fuisset persecutionibus pressus, in eo quod se afflictum insinuat, etiam iucundatum demonstrat, dicens: Nam cum venissemus Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra. Ac si aperte diceret: quia spiritus requiem habuit, dum per profectum animæ, persecutionum supplicia caro tolerauit. Contra hunc itaque equum ab aduersariis sanctæ Ecclesiæ parantur gladij de dolore poenarum: parantur arma de patrocinij secularium potestatum. Solent namque hæretici potentum mundi defensionibus, quasi quibusdam armis, se tege-
re: solent omnes infideles prædicatione fidei excitatis etiam sæculi potestatibus impugna-
re. Sed equus Dei exultat audacter, et exteriora tormenta non metuit: quia intemam de-
lectationem querit, potestatum mundi iracundiam non formidat: quia ipsius quoque vi-
tæ presentis desiderium per mentis excessum calcat. Hinc per Salomonem dicitur: Non
contristabit iustum quicquid ei acciderit. Hinc in eo rursum scriptum est: Iustus quasi leo
confidens absque terrore erit. In occursum bestiarum idcirco leo non trepidat, quia præua-
lere se omnibus non ignorat. Vnde iusti viri securitas recte leoni comparatur: quia contra
se cum quolibet insurgere conspicit, ad mentis suæ confidentiam redit: et scit quia cunctos
aduersantes superat, quia illum solum diligit, quem inuitus nullo modo amittit. Quisquis
enim exteriora, quæ et nolenti subtrahuntur, appetit, sua se sponte extraneo timori sub-
sternit. Infracta autem virtus est concupiscentia vitæ æternæ, terrenæ contemptus: quia et
in alto mens ponitur, cum a rebus infimis spei suæ iudicio subleuatur: atque a cunctis ad-
uersantibus tanto minus attingitur, quanto in supernis sita tutius munitur. Equus ita-
que iste non solum contra se venientes minime metuit, sed eis etiam in occursum pergit.
Vnde bene hic additur: [In occursum pergit armatis.] Plerumque enim quieti atque inco-
cussi relinquimur, si obuiare præuis per iustitiam non curamus. Sed si ad æternæ vitæ desi-
derium animus exarsit, si iam verum lumen intrinsecus respicit, si in se flammam sancti
feruoris accendit: quantum locus admittit, in quantum causa exigit, debemus pro de-
fensione iustitiæ nosmetipsos obicere: et peruersis ad iniusta erumpentibus, etiam cum ab
eis non querimur obuiare. Nam cum iustitiam, quam nos amamus, in aliis ferunt, nos ni-
hilominus sua persecutione confodiunt, etiam si venerari videantur. Quia ergo vir sanctus
præuis ac male agentibus sese etiam cum non queritur opponit, recte de equo Dei dicitur:
[In occursum pergit armatis.] Intrueri libet illum sessoribus sui calcaribus excitatum
contra armatos hostes, quantum Paulum feruor accenderet, quando eum Ephesi ad irrum-
pendas theatri turbas zelus flamma rapiebat. Scriptum quippe est: Repleti sunt ira, et excla-
mauerunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum: et impleta est ciuitas confusione, et impetu-
tum fecerunt vno animo in theatrum, rapto Caio & Aristarcho Macedonibus, comitibus
Pauli. Atque mox subditur: Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt disci-
puli. Quidam autem et de Asiæ principibus, qui erant amici eius, miserunt ad eum, rogantes ne
se daret in theatrum. In quibus profecto verbis agnoscimus quo impetu contra cunctos ad-
uersantes irrueret, nisi eum per amicos et discipulos charitatis frenata tenuissent. Sed si obuiare
hostibus, si vltro pugnam petere, si nosmetipsos semper relinquere in cursu nostri feruoris
debemus, quid est quod idem prædicator egregius de semetipso fatetur, dicens: Damasci
præpositus gentis Arethæ regis custodiebat ciuitatem Damascenorum, ut me compre-
henderet, et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, et sic effugi manus eius. Quid
est quod equus iste modo sponte armatos cuneos impetit, et modo se ab armatis hostibus
quasi trepidus abscondit: nisi hoc quod necesse est, ut in eius artificiosa virtute discamus
aduersariorum pugnam et constanter aliquando appetere; et prudenter aliquando declina-
re? Necesse quippe est ut per omne quod agimus, in mentis trinita possumus hinc pondus,
illinc fructum: nostri laboris æstimemus, et cum pondus fructum superat, laborem
quisque innoxie declinet: dum modo se in aliis exerceat, in quibus lucro fructum pon-
dus laboris vincat. Cum vero subsequenti quantitate fructuum, mensura laboris aut
æquatur aut vincitur, labor non sine graui culpa declinatur. Vnde prædicator sanctus cum
Damasci valde obstinatas mentes persequentium, cerneret, eorum noluit aduersitati
consigere: quia et semetipsum quem profuturum, multis nouerat, vidit posse deficere,
et aut

A. 1. g

1. Cor. 7. b

Prouer. 11. c

Prouer. 18. d

A. 19. f

1. Cor. 11. f

24.

- A** et aut nullis se ibi, aut paucis prodesse. Secessum ergo a certamine petijt, et pugnaturum felicius ad alia se bella seruauit. Non enim loco virtus, sed locus virtuti defuit: et idcirco fortissimus miles ab obsidionis angustia, certaminis campum quaerijt. Vbi autem subiuganda regi proprio multa aduersariorum, colla conspexit, subire bellum vel cum morte non timuit: sicut ipse cum Hierosolymam pergeret, eumque discipuli passione illius per prophetiam praescita prohibent, sibi in eum attestatur dicens: Ego non solum alligari, sed et mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Domini Iesu. Neque enim facio animam meam pretiosorem quam me. Qui igitur hic hostiles cuneos etiam praescita passione sua imperterritus petijt, illic de dispensatione fuisse edocuit, non de timore quod fugit. Quia in re pensandum est: quia ille labores quosdam per dispensationis iudicium laudabiliter declinat, qui pro Deo maiores alios fortiter tolerat. Nam saepe ab hominibus timor debilis cauta dispensatio vocatur: et quasi prudenter impetum declinasse se asserunt, cum fugientes turpiter in terga feriuntur. Unde necesse est ut in causa Dei, cum res dispensationis agitur, metus cordis subtilissima libratione pensetur: ne per infirmitatem timori surrepat, et se se per dispensationis imaginem, rationem confingat, ne culpa se prudentiam nominet: iamque nec ad poenitentiam animus redeat, quando hoc quod inique perpetrat, virtutem vocat. Restat igitur ut in dubiis quisque deprehensus, cum quaelibet sibi aduersitas imminet, prius intra semetipsum contra formidinem et precipitationem pugnet: quatenus nec formidolose se subtrahat, nec praecipitanter opponat. Valde enim praeceps est qui semper se aduersis obicit, et valde pauidus, qui semper abscondit. Sed haec melius in bellis spiritualibus discimus, si formam exercitij a corporalibus bellis trahamus. Non enim ille dux sapiens est, qui semper contra hostiles cuneos exercitum praeceps ad mouet: neque ille dux fortis, qui semper hunc ab hostis facie cauendo subducit. Scire namque dux debet modo ab hostili impetu exercitum caute subtrahere, modo hostem circumfusus coniunctibus coarctare. Quod nimirum sollicite perfecti praedicatores exhibent: cum modo persecutionis rabiem declinantes, nouerunt sapienter, sed non eneruiter cedere: modo autem persecutionis impetum contemnentes, nouerunt ei fortiter, sed non praecipitanter obuiare. Quia autem sanctus vir cum congruum cernit, ictibus pectus obicit, et venientia iacula vel moriens retundit, recte dicitur: [In occursum pergit armatis.] De quo adhuc bene subiicitur: [Contemnit pauperem, nec cedit gladio.] Videamus quo modo pauorem despiciat: qui ipsos aduersariorum gladios enumerans, calcit. Air enim: Quis nos se para bit a charitate Dei, tribulatio, an angustia, an fames, an persecutio? In pauore autem ventura poena metuitur: in gladio vero iam dolor de praesenti percussione sentitur. Quia ergo vir sanctus ventura aduersa non metuit, pauorem despicit: quia vero nec superueniente percussione vincitur, nequaquam gladiis cedit. Contra hunc itaque equum tot sunt gladij hostium, quor genera persecutionum, quae cuncta obuians superant, quia amore viar se se ad interitum parat. Sed quia tam robustissimum pectus quo modo se iaculis opponat au diuimur: nunc quid ab aduersariis agatur audiamus. Sequitur: [Super ipsum sonabit pharetra.] In scriptura sacra pharetra nomine aliquando iustum Dei occultumque consilium: aliquando vero clandestina prauorum machinatio designatur. Per pharetram iustum Dei occultumque consilium exprimitur, sicut idem beatus Iob superiore parte testatur dicens: Pharetra enim suam aperuit, et afflixit me, id est: occultum suum consilium detexit, et publica me percussione vulnerauit. Sicut enim in pharetra sagittae, sic in occulto Dei consilio latent sententiae: et quasi ex pharetra sagitta educitur, quando ex occulto consilio apertam Deus sententiam iaculatur. Pharetrae quoque nomine prauorum machinatio designatur, sicut per Prophetam dicitur: Para uerunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde. Iniqui enim cum dolos, quos bonis excogitant, secretis machinationibus occultant, quasi in pharetra sagittas parant, et in hac praesentis vitae caligine, velut in obscuro, rectos corde feriunt: quia malitiosa eorum iacula et sentiri per vulnus possunt, et tamen venientia deprehendi non possunt. Igitur quia equus Dei nulla aduersitate terretur, ei, quo magis obuiatur, eo vi intentionis suae super armatos hostes feruentior ducitur: persecutores eius, qui se etiam ferientes vinci sentiunt, turbati ad consilium reuertuntur, dolos praeparant, et velut lex longinquo mittendo vulnera occultant. Unde nunc recte dicitur:

Quid sancti viri nec insidij, nec minis, nec disputationibus, nec penis terrentur. Caput XV.

Super ipsum sonabit pharetra:] vt cum ex absconsa machinatione longe feriant, cui sapientis congressionibus inaniter appropinquant. Hæc tunc super equum Dei pharetra sonuerat, cum quadraginta viri, qui in eius mortem coniuerauerant, educi de carcere Paulum quærebant: vt consiliorum suorum ictibus quasi clam sagittarum dolo interficerent, quem congressione persecutionis publicæ superare nequaquam possent. Pharetra ergo sonuit: quia occultæ machinationis ad Paulum causa peruenit. Quamuis si vigilanter quærimus, adhuc in pharetræ sonitu aliquid subtilius inuenimus. Sæpe enim aduersarij consilia contra bonos ineunt, prauis inuentionibus inuitantur, ad excogitandos dolos se conferunt: sed tamen qui eosdem dolos prodere bonis debeant, ipsi insunt latenter, ipsi transmittunt: vt crudelis suppliciorum præparatio dum quasi furtim innotescit, amplius timeatur: & audientis animum plus suspecta vulnera quam percepta perturbent. In pharetra enim sagitta dum latet & sonant, mortem etiam non visæ denunciant. Pharetra ergo contra equum sonitum reddit, cum contra prædicatorem sanctum occulta prauorum machinatio consilium suum, quod fraudulenter operit, fraudulentius innotescit: vt præmissis minis quasi ex sonitu pharetræ terreat, cum prædicator Dei apertas contumelias velut cominus ferientia iacula non formidat. Cum vero eisdem minis minime terretur, mox persecutorum crudelitas ad supplicia manifesta perducitur. Vnde bene postquam dictum est: Super ipsum sonabit pharetra: illico additur: [Vibravit hasta.] Contra prædicatorem Dei post pharetræ sonitum hasta vibratur, quando post terrores exhibitos e vicino iam feriens aperta poena producit. Prædicatores autem sancti cum pro defensione fidei supplicia subeunt, ad eandem fidem, quos valent, rapere & inter verbera non desistunt: & cum patienter vulnera suscipiunt, prudenter contra corda infidelium sagittas prædicationis reddunt. Vnde nonnunquam agitur, vt ipsi qui in persecutione sæuunt, non tam doleant quod cor prædicatoris non emolliunt, quam quod per eius verba etiam alios amittant. Quia igitur cum feriendo non superant, ne fortasse et alij, qui illum audiunt, se derelinquant: mox contra loquentis verba scutum responsionis parant. Vnde cum diceret: Vibravit hasta, recte subiungit: [Et clypeus.] Persecutor enim sæuens postquam prædicatoris corpus supplicio percutit, auditorum cor quasi clypeo verbis suæ disputationis munit. Vir igitur sanctus vt feriri debeat, hasta vibratur: sed ne audiri possit, clypeus apponitur. Habent namque defensores Dei in prælio sagittas suas, quas eo citius auditorum cordibus iniiciunt, quo illas de spiritali arcu, id est, de intima cordis tensione distingunt. His quippe se in bello fidei Paulus armauerat, cum dicebat: Laboro vsque ad vincula quasi male operans, sed verbum Dei non est alligatum. Ac si diceret: Hasta quicumque suppliciorum ferior, sed tamen verborum sagittas emittere non desisto. Vulnera crudelitatis accipio, sed cor infidelium vera loquendo transfigo. Dicatur ergo: [Super ipsum sonabit pharetra, vibravit hasta et clypeus.] Contra equum quippe Dei quia prauorum consilia persistunt, pharetra sonat: quia aperta poena exquiritur, hasta vibratur: quia vero ei etiam disputatione resistitur, clypeus antefertur. Sed nunquid a seruire suo per ista comescitur? Vir enim sanctus cum maiore persecutione premitur, eo ad prædicandam veritatem acrius infligitur: et cum patienter persecutores tolerat, ardentem ad se auditores trahere festinat. Vnde et bene adhuc de equo Dei subditur: [Feruens et fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem.] Primo namque peccanti homini dictum est: Terra es, et in terram ibis. Tubæ autem clangunt, cum huius sæculi potestates loqui sanctos terribiliter prohibent. Quia igitur prædicator zelo sancti Spiritus inflammatus, vel inter supplicia positus, quoslibet peccatores ad se trahere non desistit, feruens proculdubio terram sorbet: quia vero persecutorum minas minime formidat, clangorem tubæ sonare non reputat. Tuba enim, quæ discrimen belli denunciat, quid est aliud quam vox secularium potestatum, quæ contempta resistentibus mortis certamen parat? Hæc a principibus sacerdotum tuba sonuerat, cum flagellatos Apostolos de Deo loqui prohibebant, sicut scriptum est: Cæcis denunciauerunt, ne loquerentur in nomine Iesu. Sed videamus quo modo equum Dei clangor tubæ non terreat. Ait Petrus: Obedire oportet Deo magis quam hominibus. Qui aliis quoque persequentibus dicit: Non enim possumus quæ vidimus et audimus, non loqui. Equus ergo clangorem tubæ sonare non metuit: quia prædicator egregius de spectis potestatibus sæculi, nullos minarum sonitus pertimescit. Videamus alium equum

Mat. 13. c
D. 1. c. 1. c.

3. Tim. 3. b

Gen. 3. d

Mat. 13. c

Ibid.

Mat. 4. d

A equum Dei quo modo terram sorbeat, quo modo nullus eam tubę terror attingat, sicut scriptum est: Superuenerunt quidam ab Antiochia et Iconio Iudei, et persuasus turbis lapidantes Paulum traxerunt extra ciuitatem, æstimantes eum mortuum esse. Circundantibus autem eum discipulis, surgens intrauit ciuitatem: et postero die profectus est cum Barnaba in Derben. Cumque euangelizassent ciuitati illi, et docuissent multos, reuersi sunt Lystram et Iconium & Antiochiam, confirmantes animas discipulorum. Perpendamus ergo quæ hunc possent equum minx compescere, quando eum ab intentione sua non ualet mors ipsa prohibere. Ecce lapidibus obruitur, nec tamen a veritatis sermone remouetur. Occidi potest, superari non potest: velut extinctus extra urbem proicitur, sed intra urbem die alio illius prædicator inuenitur. O quàm fortis huic viro inest infirmitas! o quàm viatrix poena! o quàm dominatrix patientia! Ad arguendum repulsionem prouocatur, ad prædicandam salutem plagis erigitur, ad propellendam laboris lassitudinem poena refovetur. Quæ ergo hunc aduersitas superet, quem poena fouet? Sed equus Dei est, et pharetræ sagittas depicit: quia malitiæ consilia contemnit. Vibratam hastam superat: quia et contra apertæ persecutionis vulnera pectus firmat. Oppositum clypeum rumpit: quia disputationem resistentium ratiocinando subigit. Terram sorbet: quia peccatores in suo corpore exhortando conuertit. Clangorem buccinæ sonare non reputat: quia vocem quamlibet terribilis prohibitionis calcat. Minus est autem quod dicitur quia fortis perueerat in laboribus: adhuc, quod maius est, exultat in aduersis. Vnde sequitur:

Quid sancti absque ulla formidine etiam inter tormenta sint: et potestatis huius sæculi prædicare prohibentibus, non desistant: nec tam terrentur periculo, quàm gloriantur victoria triumpho: et quasi odorantes bellum, præparant se in perfectionis occisum. Caput XV I.

Vbi audierit buccinam, dicit vah.] Quibus profecto verbis et illud ostenditur quòd hoc loco a Domino de equo irrationabili nil dicitur. Neque enim vah dicere brutum animal potest: sed dum asseritur dicere, quod omnino dicere non valet, innuitur quem designet. Vah quippe sermo exultationis est. Equus ergo cum audit buccinam, vah dicit: quia fortis quique prædicator cum certamen passionis sibi propinquare considerat, de exercitio virtutis exultat: nec terretur pugnæ periculo, quia victoriæ lætatur triumpho. Equo itaque est vah dicere, prædicatorem sanctum de ventura passione gaudere.

Sed si prædicator fortis gloriæ passionis appetit, si discrimen mortis subire pro Domino latius querit: quid est quòd ipsi fortissimo prædicatori, qui ex robusto corde virtutem traxit nominis, Petro veritas dixit: Cum senueris, extends manus tuas, et alius te cinget, et ducet quo non vis? Quomodo de passione gaudet qui cinctus ab alio, ire quo ducitur non vult? Sed si pensamus qualiter animus appropinquante passione, et mortis metu quatitur, et tamen de venturo regni præmio lætatur, intelligimus quo modo gloriosi certaminis subire periculum volens nolit: quia et in morte considerat quod tolerans patureat, et in fructu mortis aspicit quod appetens querat. Videamus Paulum quo modo amet quod refugit: quo modo refugiat quod amat. Ait enim: Desiderium habens dissolui, et cum Christo esse. Et: mihi viuere Christus est, et mori lucrum: et tamen dicit: Qui sumus in hoc habitaculo, ingemiscimus grauati: eo quod nolumus expoliari, sed superuolui, vt absorbeat quod mortale est a vita. Ecce et mori desiderat, et tamen carne expoliari formidat. Cur hoc? Quia etsi victoria in perpetuum lætificat, ipsa nihilominus ad præsens poena perturbat: et quamuis vincat amor subsequenter muneris, tangit tamen non sine moerore animum pulsus doloris. Sicut enim vir fortis cum vicino iam belli certamine armis accingitur, et palpit et festinat, tremat et sœuit: quasi pauere per pallorem cernit, sed per iram vehementer vrgetur: ita vir sanctus cum passioni se propinquare conspicit, et naturæ suæ infirmitate concutitur, et spei suæ soliditate roboratur, et de vicina morte trepidat, et tamen quòd moriendo verius viuat, exultat. Ad regnum quippe non potest nisi interposita morte transire: et idcirco confidendo quasi ambigit, et quasi ambigendo confidit: et gaudens metuit, et metuens gaudet: quia scit quod ad brauium quietis non perueniat, nisi hoc quod interiacet, cum labore transcendat. Sic nos cum morbos a corpore repellere cupimus, tristes quidem amarum purgationis poculum sumimus: certi autem de subsequenti salute gaudemus. Quia enim peruenire corpus ali-

26.

Joan. 21. e

Phil. 1. d

2. Cor. 5. d

ter

ter ad salutem non valet, in potu libet etiam quod tædet. Cumq. amaritudini inesse vitam
 animus confpicit, mœrore turbatus hilarefcit. Dicatur ergo: Vbi audierit buccinam, dicit
 vah:] quia prædicator fortis cognito certâminis nuncio, etfi vt homo ad viam percuffio-
 nis trepidat, per fpei tamen certitudinem ad præmium remunerationis exultat. Sed ne-
 quaquam ad hoc paffionis bellum inconcuflus exifteret, nifi eandem paffionem intenta
 cogitatione meditando præueniret. Malum namque quod confilio præuenit, decortan-
 ti contra fe animo ex ratione fubiicitur: quia tanto quifque minus aduerfitate vincitur,
 quanto contra illam præfcendo paratus inuenitur. Sæpe enim graue timoris pondus vfu
 leuigatur: sæpe mors ipfa ficut inopinata perturbat, ita deliberatione præuenta lætificat.
 Vnde et recte de hoc equo fubiungitur: [Procul odoratur bellum.] Ac fi a pertius dicatur:
 Idcirco quod libet certamen ex fuperat: quia mentem certamini ante certamen parat. Bel-
 lum quippe procul odorari, eft aduerfa quæque longe adhuc pofita cogitando prænofce-
 re, ne fortaffe valeant improuifa fuperare. Hoc bellum procul odorari difcipulos Paulus
 admonerat, cum diceret: Vosmetipfos tentate fi eftis in fide, ipfi vos probate. Ac fi a perto
 præciperet dicens: Perfectionum certamina ad mentem reducite, et cordis veftri intima
 atque occulta penfantes, quales inter fupplicia exiftere valeatis, inuenite. Hoc bellum fan-
 cti viri procul odorantur, quando et in pace vniuerfalis Ecclefie pofiti, vel hæreticorum
 bella, vel imminetia ab infidelibus perfectionum tormenta confpiciunt. Qui dum re-
 cte viuunt, sæpe pro bonis mala recipiunt, detractionum contumelias æquanimitè ferunt,
 vt fi perfectionis occafio fuppetat, tanto illos fortiores aperti hoftes inueniant, quanto
 eos et intra Ecclefiam falforum fratrum iacula non expugnant. Nam qui a ftatu pæ-
 nite ante linguarum vulnera corruit, ipfe fibi teftis eft, quia contra manifeftæ percuffionis
 gladios non fubfiftit. Quia ergo vir Dei exercitatus præfentibus contra ventura, et exer-
 citatus minimis contra maiora nititur: recte de equo Dei dictum eft, quod bellum procul
 odoratur. Sequitur: Exhortationem ducum, et vlulatum exercitus.] Duces aduerfe partis
 funt erroris auctores, de quibus per Pfalmiftam dicitur: Effufa eft contentio fuper pæ-
 nicipes eorum, et feduxerunt eos vana eorum, et errare fecit eos in inuio; et non in viam. De
 quibus per femetipfam veritas dicit: Cæcus fi cæco ducatum præbet, ambo in foueam ca-
 dunt. Hos autem ducis exercitus fequitur, prauorum fcilicet turba, quæ iniquis eorum
 præceptionibus famulatur. Notandum quoque quod duces exhortari, exercitum vero di-
 cit vlulare: quia videlicet hi, qui infidelibus vel hæreticis præfunt, praua quæ teneri præci-
 piunt, quafi ex ratione perfuadent. Turba vero eis fubdita, quia fine iudicio eorum voces
 fequitur, dum per confufionis infaniam perftrepit, beftiali mente vlulare perhibetur. Lu-
 pis quippe proprie vlulatus conuenit. Et quia cateruæ reproborum contra vitam morefq.
 fidelium foli rapacitati inhiant, quafi per vlulatum clamant. Equus ergo Dei exhortatio-
 nem ducum, et vlulatum exercitus procul odoratur, dum fanctus quifque prædicator
 longe ante confiderat, quid vel auctores errorum contra electos valeant præcipere: vel
 turba eis fubdita quàm poffit immaniter infanire. Hanc exhortationem ducum odora-
 tur Paulus, cum diceret: Per dulces fermones et benedictiones feducunt corda innocetium.
 Hunc vlulatum exercitus odorabatur dicens: Intrabunt poft difceffionem meam lupi
 graues in vos. Exhortationem ducum odoratus eft Petrus, cum de quibufdam difcipulos
 admoneret dicens: In auaritia fctis verbis de vobis negotiabuntur. Vlulatum quoque
 exercitus odorabatur, cum præmitteret dicens: Et multi fequentur eorum luxurias, per
 quos via veritatis blafphematur.

*Quod ea quæ de equo Dei dicta funt, moraliter ad vnumquemque militem Chrifti
 referri poffunt.*

Capitulum XVI.

Igitur quia fanctus quifque prædicator atque in perfectionis bello dux fidei, qualem
 fe poffit exhibere narrauius: nunc fub huius equi fpecie vnumquemque Chrifti mi-
 litem deferibamus: vt et qui ad prædicationis culmen necdum fe perueniffe confiderat,
 hac tamen voce Dominica, fi iam bene viuere coeperit, expreffum fe effe cognofcat: quate-
 nus hinc colligat quantum Deo notus fit, fi ad maiora peruenerit, quem fignanter Deus
 eloqui nec in minimis prætermittit. Singula itaque quæ de equo dicta funt repetentes, in-
 timemus quo modo miles Dei a primæua conuerfatione proficiat: quo modo a minimis
 ad maiora fuccrefcat, vel quibus gradibus ab infimis ad fuperna perueniat. Dicatur ergo:
 [Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum?] Vnicuique
 animæ,

- A** animæ, cui Dominus misericorditer præsidet, ante omnia fidei fortitudinem præbet, de qua Petrus ait: Aduersarius vester diabolus, sicut leo rugiens, circuit quærens, quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Huic autem fortitudini hinnitus iungitur, dum fit quod scriptum est: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Sequitur: [Nunquid suscitabis eum quasi locustas?] Vnusquisque qui Deum sequitur, in ipso suo exordio vt locusta suscitatur: quia etsi in quibusdam actionibus locustarum more flexis poplitibus terræ inhaeret, in quibusdam tamen expansis alis sese in aera suspendit. Conuersionum quippe initia, bonis moribus malisq. permixta sunt: dum et noua iam per intentionem agitur, et vetus adhuc vita ex vfu retinetur. Tanto autem minus permixtis interim malis lædimur, quanto contra illa quotidie sine cessatione pugnamus. Nec nos iam culpa vendicat, cuius prauo vsui nostra sollicita mens refultat. Minus itaque nobis inchoantibus terrena opera efficiunt: quia in nobis diutius demorari prohibentur. Proinde quoniam in ipso nostræ conuersationis initio infirma quædam pie de nobis Dominus tolerat, vt nos quandoque ad caelestia ex perfectione perducatur, quasi locustas nos in exordio suscitatur: quia etsi in volatu virtutis subleuat, non tamen de terreni operis casu desperat. Sequitur: [Gloria narium eius terror.] Pro eo quod non visa res odore apprehenditur, non immerito narium nomine, spei nostræ cogitationes exprimuntur: quibus venturum iudicium, quod etsi oculis adhuc non cernimus, iam tamen sperandum præuideamus. Omnis autem qui bene viuere incipit, audiens quod per extremum iudicium iusti ad regnum vocentur, hilare scit: sed quia quædam mala adhuc ex reliquijs sibi inesse considerat, hoc ipsum iudicium, de quo exultare inchoat, appropinquare formidat. Vitam quippe suam bonis malisq. permixtam conspicit, et cogitationes suas aliquo modo spe et timore confundit. Nam cum audit quæ sint regni gaudia, mox mentem lætitia subleuat: et rursum cum respicit quæ sint gehennæ tormenta, mox mentem formido perturbat. Bene ergo gloria narium eius terror dicitur: quia inter spem et metum positus, dum futurum iudicium mente conspicit, hoc ipsum timet vnde gloriatur. Ipsa ei sua gloria terror est: quia inchoatis iam bonis, spe de iudicio lætus est: et necdum finitis omnibus malis, perfecte securus non est. Sed inter hæc sollicitè ad mentem reuertitur, et procillas tantæ formidinis reuens, seq. in solius pacis tranquillitate disponens, totis viribus a districto iudice inueniri liber conatur. Seruile quippe æstimat Dominicam præsentiam formidare: ac ne conspectum patris metuat, illa agit per quæ se solum recognoscant. Discit ergo iudicem tota expectatione diligere: atque vt ita dixerim, timendo renuit timere. Oriri autem cordi formidinem pro carnali actione considerat: et idcirco ante omnia carnem forti edomitione castigat. Vnde postquam dictum est: [Gloria narium eius terror.] recte subiungitur: [Terram vngula fodit.] Vngula namque terram fodere, est districta abstinentia carnem edomare. Quo autem plus caro premitur, eo de caelesti spe animus securius lætatur. Vnde effossa terra apte subnectitur: [Exultat audacter.] Quia enim valenter reprimat quod in pugnat, audacter exultat de his, quæ in æterna pace desiderat: tantoque mens melius ad superna appetenda componitur, quanto ab illicitis arctius corpus edomatur. Vnde recte per Salomonem dicitur: Diligenter exerce agrum tuum, vt postea ædifices domum tuam. Ille quippe bene mentis domum ædificat, qui prius agrum corporis a spinis vitiorum purgat: ne si desideriorum sentes in carnis agro proficiant, intus tota virtutum fabrica fame boni operis crescente destruat. In ipso autem quisque belli certamine positus, tanto subtilius fraudem hostium conspiciat, quanto et districtius corpus proprium quasi quendam hostium adiutorem premit. Vnde et post contritionem corporis, post lætitiæ cordis recte subiungitur: [In occursum pergit armatis.] Hostes armati sunt immundi spiritus, innumeris contra nos fraudibus accincti. Qui cum suadere nobis iniqua nequeunt, ea sub virtutum specie nostris obutibus opponunt, et quasi sub quædam arma se contegunt, ne in sua malitia a nobis nudi videantur. Quibus armatis hostibus in occursum pergitur, quando eorum insidias longe præuidemus. Effossa igitur terra, armatis hostibus in occursum pergere, est edomita carnis superbia, dolos immundorum spirituum mirabiliter explorare. Effossa terra armatis hostibus in occursum pergere, est deuicta carnali nequitia contra spiritalia vitia certamen subire. Nam qui adhuc secum eneruiter pugnat, frustra contra se bella extra posita suscitatur. Qui enim semetipsum carnalibus subiugat, quo modo spiritalibus viris resultat? Aut quo modo de labore externi certaminis triumphare appetit, qui adhuc apud semetipsum domesticus

29. flitio libidinis bello succumbit? Vel certe armatis hostibus in occursum petgimus, quando per exhortationis studium, eorum insidias et in alieno corde præuenimus. Quasi enim ex loco in quo sumus, ad locum alium obuiam hostibus venimus, quando nostra cura ordinate postposita, accessum immundorum spirituum a proximi mente prohibemus. Vnde fit plerumque vt hostes callidi militem Dei iam de intestino bello victorem, tanto de semetipso terribilius tenent, quanto illum contra se et in alieno corde præualere fortiter vident: vt dum illum ad se tuendum reuocant, aliena corda liberius quæ exhortatione eius protegebantur, inuadant. Cumque cum superare non possint, saltem occupare conantur, quatenus dum miles Dei de semetipso concutitur, non ipse, sed is quem defendere consueuerat perimatur. Sed mens in Deum immobiliter fixa, tentationum impetum despicit: nec cuiuslibet terroris iacula pertimescit. Superne enim gratiæ fretus auxilio, sic vulnera infirmitatis suæ curat, vt aliena non deserat. Vnde et bene de hoc equo subiungitur: [Contemnit pauorem, nec cedit gladio.] Contemnit pauorem: quia nullius tentationis formidine ad hoc vsque terretur vt taceat. Nec cedit gladio: quia etsi violenta illum tentatio percutit, a cura tamen proximi non repellit. Vnde et Paulus exemplum nobis inuictæ conuersationis insinuans, et quos ab hoste gladios inscipiat dicit, et quo modo eisdem gladijs non cedat, ostendit. Omni enim iam carnalis operis pugna superata, carnalis tentationis gladium ab hoste suscepit, qui dicebat: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Sed eidem gladio, quem in se vicerat, etiam in alijs non cedebat, cum profecto proximo diceret: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ad obediendum desiderijs eius. Et rursum: Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam. Grauis illum tentationum gladius feriebat, de quibus ipse ait: In laboribus plurimis, in carecribus abundantijs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi: ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium seci, nocte et die in profundo maris fui. et cetera, quæ ipse tolerare potuit, et nos enumerare lassamur. Sed quo modo eidem gladio in proximi dilectione non cedat, post multa ipse subiungit: Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. Equus ergo Dei et gladio percutitur, nec tamen percussione eadem a cursu prohibetur: dum fortis spiritalis certaminis miles, et ipse vulnera ab hoste suscipit, et tamen ad salutem alios stringit. Sed erga tam durum cælestis militis pectus antiquus hostis tanto acutior spicula perquirat, quanto se despicit robustius conspicit. Vnde et sequitur: [Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta et clypeus.] Quia enim videt sanctæ mentis studium contra se et alijs prodesse, multiplicata hanc fatagit tentatione confondere. Vnde sæpe contingit vt hi, qui regendis alijs præsumt, tentationum certamina fortiora patiantur: quatenus corporalium more bellorum dum dux ipse ad fugam vertitur, resistentis exercitus constipata vnanimitas sine labore dissipetur. Hostis itaque callidus contra cælestem militem diuersa percussione vulnera exquirens, modo ex pharetra per insidias cum sagitta vulnerat, modo ante eius faciem hastam vibrat: quia videlicet vitia et alia sub virtutum specie contegit, et alia vt sunt aperta eius oculis opponit. Vbi enim infirmari Dei militem conspicit, illic fraudis velamina non requirit. Vbi autem sibi resistere fortem considerat, illic contra vires proculdubio dolos parat. Nam cum infirmum quempiam in carnis illecebra videt, aperte speciem corporis, quæ concupisci valeat, eius obtutibus objicit. Si autem fortasse validum contra avaritiam cernit, importune eius cogitationibus domesticorum suorum inopiam suggerit: vt dum mens ad prouisionis curam quasi pie flectitur, seducta furtim in rerum ambitu inique rapiatur. Equum ergo Dei sagitta per insidias impetit, quando ei hostis callidus sub virtute vitium abscondit. Hasta autem cominus vulnerat, cum manifesta nequitia etiam seientem tenet. Sæpe vero cælesti militi vno eodemque tempore vtrumque ab hoste obijciunt: vt in quamlibet vna percussione perimatur. Dolosus namque aduersarius simul ferire nititur, et aperte sæuens, et in insidijs larens: vt dum de occulto sagitta metuitur, minus ante faciem hasta timeatur: vel dum ante faciem hastæ resistitur, nequaquam ex occulto veniens sagitta videatur. Sæpe enim tentationem proponit de libidine: et subito fraudulentius cessans, elationem suggerit de seruata castitate. Et sunt nonnulli, qui dum multos ex castitatis arce in elationis foueam cecidisse conspiciunt, vitæ suæ custodiam negligentes, in immund-

Hier. in Job.
29.

Rom. 7. a

Rom. 6. b

Colos. 3. a

2. Cor. 11. f

2. Tim.

30.

A

B

C

D

E

- A** in immunditiam libidinis demerguntur. Sunt vero et diuerso nonnulli, qui dum libidinis immunditiam fugiunt, per castitatis culmen in voraginem elationis ruunt. Quasi ergo aperte feriens hasta, est culpa de vitio: et quasi ex occulto vulnerans de pharetra sagitta, est culpa de virtute. Sed equus Dei et ante faciem hastam superat, cum libidinem calcit: et a latere sagittam circumspicit, cum in castitatis munditia se ab elatione custodit. Vnde et bene inter vtraque certanti per Salomonem dicitur: Dominus erit in latere tuo, et custodiet pedem tuum ne capiaris. Pes namque in anteriora tendit. Anteriora autem non videt, qui ea quæ sunt a latere conspiciunt. Rursumque, qui pedis custodiam prævidens anteriora cernit, circumspeditionem lateris deserit. Dum vero ante faciem proficitæ virtutis aliquid agimus, quasi quo pes debeat poni prouidemus: sed dum ex virtute eadem furtim culpa suboritur, quasi dum in anteriora respicitur, ad sagittam latus nudatur.
- B** Sæpe vero dum suborientem culpam metuimus, virtutem quæ agenda est declinamus: et quasi dum latus circumspicitur, nequaquam cernitur pes in anteriora quo modo ponatur. Bene ergo dicitur: Dominus erit in latere tuo, et custodiet pedem tuum, ne capiaris: quia miles Dei diuinæ gratiæ clypeo protectus, et quæ ex latere possint prodire circumspiciendo considerat, et gressum ante faciem ferre proficiendo non cessat. Cui fraudulentus hostis inuidens, quia per pharetram et hastam nequaquam se præualere conspiciunt, clypeum opponit: ut si resistentis pectus feriendo non perforat, saltem quibusdam obiectionibus propiciens iter intercludat. Quasdam namque difficultates ipsius eius conatibus obijcit: et cum superare non valet, vel resistit. Sed quid contra tot argumenta bellorum equus Dei agat audiamus: [Feruens et fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem.] Contra equum clangor tubæ insonat, quando electi mentem in eo quod agit fortiter, e vicino quædam posita culpa terribiliter tentat. Sed feruens sorbet terram: quia nimio ardore semetipsum discutit: et quidquid in se terrenum reperit, quotidie proficiendo consumit. Et clangorem tubæ sonare non reputat: quia consideratione forti omne vitium, quod de virtutis gloria nascitur, sollicitus declinat. Sonare enim clangorem tubæ reputat, si fortasse propter aliud quod prauè suboritur, alia agere recta metueret. Quia ergo ad agenda fortia ante insonantia tentamenta non trepidat: in seruire suo positus, clangorem tubæ minime formidat. Sæpe autem dum prosperari se virtutibus conspiciunt, ne ipsa illum virtutum prosperitas eleuet, pulsari se tentationibus gaudet. Vnde et a pte subiungitur: [Vbi audierit buccinam, dicit vah.] Multos enim peius sua felicitas strauit, multos diuturna pax inertes reddidit: eoquod illos inopinatus hostis grauius percussit, quo longo quietis visu negligentes inuenit. Vnde sancti viri cum multa se proficere virtutum prosperitate considerant, quodam dispensationis supernæ moderamine, exerce-ri se etiam tentationibus exultant: quia tanto robustius acceptam virtutum gloriam custodiunt, quanto tentationis impulsu concussi infirmitatem suam humiliter cognoscunt. Equus ergo audita buccina, vah dicit: quia videlicet præliator Dei cum vna tentationis incumbere conspiciunt, vtilitatem supernæ dispensationis considerans, ex ipsa validius aduersitate confidit. Cuius aduersitatis certamina idcirco illum non superant: quia numquam improvisi tentant. Longe quippe prænotat ex vnaquaque re, cuius vitii pugna succrescat. Vnde et sequitur: [Procul odoratur bellum.] Bellum namque procul odorari, est ex causis præcedentibus, quæ vitiorum pugna subsequantur, agnoscere. Quia enim sicut iam sæpe dictum est, odore res non visa cognoscitur: bellum procul odorari, est sicut flatu narium, sic prouisione cogitationum nequitias latentes indagare. De quo odoratu
- E** Dominus recte in Ecclesiæ suæ laudibus dicit: Nasus tuus sicut turris, quæ est in Libano. Per nasum quoque odores ferocesque discernimus. Et quid per nasum nisi sanctorum prouida discretio designatur? Turris vero speculationis in altum ponitur, ut hostis veniens longe videatur. Recte ergo nasus Ecclesiæ turri in Libano similis dicitur: quia sanctorum prouida discretio dum solite circumquaque conspiciunt in altum posita, priusquam veniat culpa deprehendit: eamque quo vigilanter prænotat, eo fortiter declinat. Hinc Abacuc ait: Super custodiam meam stabo. Hinc, vniuersiusque electi animam Hieremias admonet dicens: Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines. Speculam quippe sibi statuere, est ventura vitiorum certamina ex alta consideratione prænoscere. Sibi electi mens amaritudines ponit, quando et in virtutum pace constituta, dum mala insidiantia conspiciunt, secunda quiescere non consentiunt. Primo autem ne mala quælibet, secundo veto loco considerat, ne bona incaute faciat: et postquam praua subegerit, ipsa etiam

Prov. 3. c

Hier. in Iob.
19.

Cant. 7. b

Abacuc. 1. a
31.

Hier. 31. d

etiam ſibi ſubijcere recta contendit : ne ſi mentis dominium tranſcant, in elationis cul-
 pam vertantur. Quia enim, ſicut ſuperius dictum eſt, plerumque ex bonis per incuria
 vitium mala naſcuntur: vigilantia ſtudio contemplatur, quo modo ex doctrina, arrogan-
 tia: ex iuſtitia, crudelitas: ex pietate, remiſſio: ex zelo, ira: ex manſuetudine, torpor oria-
 tur. Cumq; bona hæc agit, quod hi contra ſe hoſtes per hæc exſurgere valeant, conſpi-
 cit. Nam cum adipiſcendis doctrinæ ſtudijs elaborat: mentem ſolicite contra certa-
 men arrogantia præparat. Cum culpas delinquentium iuſte viciſſi deſiderat: ſagaciſ-
 ſime euitat ne modum iuſtitia crudelitas vindictæ tranſcendat. Cum pietate frenare ſe
 nititur: ſolenter proſpicit ne qua diſciplinæ diſſolutione vincatur. Cum ſe recti zeli ſti-
 mulis excitat: ſummopere providet ne pluſquam neceſſe eſt ita ſe flamma ſuccendat.
 Cum magna manſuetudinis tranquillitate ſe temperat: vigilantem obſervat, ne torpore
 frigefcat. Quia ergo ſpiritualis militis cogitatione omne vitium priuſquam ſurſepere poſ-
 ſit aſpicitur, recte de equo Dei dicitur: [Procul odoratur bellum.] Perpendit etiam quæ
 turba iniquitatum proruat, ſi mala ad ſe ingredi, vel pauca permittat. Vnde et ſequi-
 tur: [Exhortationem ducum et vlulatum exercitus.] Tentantia quippe vitia quæ inuiſi-
 bili contra nos prælio regnanti ſuper ſe ſuperbiæ militant, alia more ducum præunt,
 alia more exercitus ſubſequuntur. Neque enim culpæ omnes pari accēſſu cor occupant.
 Sed dum maiores et pauca neglectam mentem præueniunt, minores et in numero ad illā
 ſe cateruatim fundunt. Ipſa namque vitiorum regina ſuperbia, cum deuidum plene cor-
 ceperit, mox illud ſeptem principalibus vitijs, quaſi quibuſdam ſuis ducibus deuaſtandum
 tradit. Quos videlicet duces exercitus ſequitur: quia ex eis proculdubio importunæ viti-
 rum multitudines oriuntur. Quod melius oſtendimus, ſi ipſos duces atque exercitum ſpe-
 cialiter, vt poſſumus, enumerando proferamus. Radix quippe cuncti mali ſuperbia eſt,
 de qua, ſcriptura atteſtante, dicitur: Initium omnis peccati eſt ſuperbia. Primæ autem eius
 ſoboles, ſeptem nimirum principalia vitia, de hac virulenta radice proferuntur: ſcilicet,
 inanis gloria, inuidia, ira, triſtitia, avaritia, ventris ingluuies, luxuria. Nam quia his
 ſeptem ſuperbiæ vitijs nos captos deluit, idcirco redemptor noſter ad ſpiritale liberationis
 prælium ſpiritu peſtiformis gratiæ plenus venit. Sed habent contra nos hæc ſingula exer-
 citum ſuum. Nam de inani gloria, inobedientia, iaſtantia, hypocriſis, contentiones,
 pertinaciæ, diſcordiæ, et nouitatum præſumptiones oriuntur. De inuidia odium, ſuſu-
 ratio, detractio, exultatio in aduerſis proximæ, afflictio autem in proſperis naſcitur. De
 ira rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blaſphemix proferuntur. De
 triſtitia malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor cæcia præcepta, vagatio men-
 tis erga illicita naſcitur. De avaritiâ proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo,
 violentiæ, et contra miſericordiam obdurations cordis oriuntur. De ventris ingluvie in-
 cepta læritia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo ſenſus circa intelligentiam
 propagantur. De luxuria cæcitas mentis, incoſideratio, inconſtantia, præcipitatio,
 amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſæculi, horror autem vel deſperatio futuri ge-
 nerantur. Quia ergo ſeptem principalia vitia tantam de ſe vitiorum multitudinem pro-
 ferunt, cum ad cor veniunt, quaſi ſubſequentis exercitus cæterus trahunt. Ex quibus vi-
 delicet ſeptem quinque ſpiritualia, duoq; carnalia ſunt. Sed vnumquodque eorum tanta
 ſibi cognatione iungitur, vt non niſi vnum de altero proferatur. Prima namque ſuperbiæ
 ſoboles inanis eſt gloria, quæ dum oppreſſam mentem corruperit, mox inuidiam gignit:
 quia nimirum dum vani nominis potentiam appetit, ne quis hanc alius adipiſci valeat ta-
 beſcit. Inuidia quoque iram generat: quia quanto interno lioris vulnere animus faucia-
 tur, tanto etiam manſuetudo tranquillitatis amittitur: et quia quaſi dolens membrum tan-
 gitur, idcirco oppoſitæ actionis manus velut grauius preſſa ſentitur. Ex ira quoque triſti-
 tia oritur: quia turbata mens quo ſe inordinate concutit; eo addicendo confundit: et cum
 dulcedinem tranquillitatis amiſerit, nihil hæc niſi ex perturbatione ſubſequens mæror pa-
 ſcit. Triſtitia quoque ad avaritiam deriuatur: quia dum conſuſum cor bonum læritia in
 ſemetipſo intus amiſerit, vnde conſolari debeat, foris quaerit: et tanto magis exteriora bo-
 na adipiſci deſiderat, quanto gaudium non habet, ad quod intrinſecus recurrit. Poſt hæc
 vero duo carnalia vitia, id eſt, ventris ingluuies, et luxuria ſuperſunt. Sed cunctis liquet quod
 de ventris ingluvie luxuria naſcitur, dum in ipſa diſtributione membrorum vtri genitalia
 ſubpexa videantur. Vnde dum vnum inordinate reficitur, aliud proculdubio ad contume-
 lias excitatur. Bene autem duces exhortari dicti ſunt, exercitus vlulare: quia prima vitia
 deceptæ

Eccleſ. 10. 6

- A** deceptæ menti, quasi sub quadam ratione se inferunt, sed innumera, quæ sequuntur, dum hanc ad omnem insaniam pertrahunt, quasi bestiali clamore confundunt. Inanis namque gloria deuidum cor quasi ex ratione solet exhortari, cum dicitur: Debes maiora appetere, ut quo potestate valueris multos excedere, eo etiam valeas multis prodesse. Inuidia quoque, deuidum cor quasi ex ratione solet exhortari, cum dicitur: In quo illo, vel illo minor es? cur ergo eis, vel æqualis, vel superior non es? Quanta vales quæ illi non valent? Nō ergo tibi aut superiores esse, aut etiam æquales debent. Ira etiā deuidum cor, quasi ex ratione solet exhortari, cum dicitur: Quæ erga te aguntur, æquanimiter ferri non possunt, immo hæc patienter tolerare peccatū est: quia etsi non eis cum magna exasperatione resistitur, contra te deinceps sine mensura cumulatur. Tristitia quoque deuidum cor, quasi ex ratione solet exhortari, cum dicitur: Quid habes unde gaudeas, cum tanta mala de proximis portas? Perpende cum quo mærore omnes intuenti sunt, qui in tanto contra te amaritudinis felle vertuntur: Auaritia quoque deuidum animum quasi ex ratione solet exhortari, cum dicitur: Valde sine culpa est, quod quadam habenda concupiscis: quia non multiplicari appetis, sed agere pertimescis: et quod male alius retinet, ipse melius expendis. Ventris quoque ingluuiæ deuidum cor, quasi ex ratione solet exhortari, cum dicitur: Ad esum Deus omnia munda condidit, et qui satiari cibo respuit, quid aliud quàm muneris concessio contradicit? Luxuria quoque deuidum cor, quasi ex ratione solet exhortari, cum dicitur: Cur te in voluptate tua modo non dilatas, cum quid te sequatur, ignoras? Acceptum tēpus in desiderijs perdere non debes: quia quàm citius pertranseat, nescis. Si enim miseri Deus hominem in voluptate coitus nollit, in ipso humani generis exordio masculum et feminam non fecisset. Hæc est ducum exhortatio, quæ dum incaute ad secretum cordis admittitur, familiaris iniqua persuadet. Quam videlicet exercitus vlulatus sequitur: quia infelix anima semel principalibus vitijs capta, dum multiplicatis iniquitatibus in insaniam vertitur, ferali iam immanitate vastatur. Sed miles Dei, quia solerter præuidere vitiatorum certamina nititur, bellum procul odoratur: quia mala præuentia, quid menti persuadere valeant, cogitatione sollicita respicit. Exhortationem ducum naris sagacitate deprehendit, et quia longe præsciendo subsequeentium iniquitatum confusionem conspicit, quasi vlularum exercitus, odorando cognoscit. Igitur quia vel prædicatorem Dei, vel quemlibet spiritalis certaminis militem descriptum equi narratione cognouimus, nunc eundem iterum in aui significatione videamus: ut qui per equum didicimus eius fortitudinem, etiam per auem discamus illius contemplationem. Quia enim per descriptam equi magnitudinem audiuius quantum contra certamina vitiatorum vir sanctus per patientiam tolerat, nunc per auium speciem cognoscamus, quantum per contemplationem volat. Sequitur:

Quod non est ex homine, sed ex gratia Dei, quod veteris vitæ pennas peccator conuersus ad Deum abiicit.

Capitulum XLII.

- N**unquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad austrum? Quia per annos singulos pennam veterem accipiter noua nascente projiciat, ac sine intermissione plumescat, pene nullus ignorat. Non autem hic illud plumæ tempus dicitur, quo in nido vestitur: quia tunc nimirum adhuc videlicet pullus ad austrum alas expandere non valet: sed illa annua pluma describitur, quæ laxata veteri penna renouatur. Et quidē domesticis accipitribus quo melius plumescere debeant, humida ac tepentia loca requiruntur. Agrestibus vero moris est, ut flante austro alas expandant, quatenus eorum membra ad laxandam pennam veterem venti tepore concalecant. Cum vero ventus deest, alis contra radios solis extensis atque percussis, tepentem sibi auram faciunt, siquæ capto tepore, apertis poris, vel veteres exiliunt, vel nouæ succrescunt. Quid est ergo accipitrem in austro plumescere, nisi quod vnusquisque sanctorum tactus flatu sancti Spiritus concalescit, et vsum vetustæ conuersationis abiiciens, noui hominis formam sumit? Quod Paulus admonet dicens: Exponentes vos veterem hominem cum actibus suis, et induentes nouum. Et rursum: Licet is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem. Vetustam autem pennam prolicere, est inueterata studia dolosæ a-

S. Greg. Tom. 2.

Sss ctionis

*Col. 3. b
1. Cor. 4. d*

tionis amittere: et nouam pennam sumere, est mitem ac simplicem bene viuendū A
sensum tenere. Penna namque veteris conuersationis grauat, et pluma nouæ immu-
tationis subleuat, vt ad volatum tanto leuiorem, quanto nouiorem reddat. Et bene
ait: [Expandit alas suas ad austrum.] Alas quippe nostras ad austrum expandere,
est per aduentum sancti Spiritus nostras confitendo cogitationes aperire, vt iam non
libeat defendendo nos tegere, sed accusando publicare. Tunc ergo accipiter plume-
scit, cum ad austrum alas expanderit: quia tunc vnusquisque se virtutum pennis in-
ducit, cum sancto Spiritui cogitationes suas confitendo subternit. Qui enim vetera fa-
tendo non detegit, nouæ vitæ opera minime producit: qui nescit lugere quod grauat,
non valet proferre, quod subleuat. Ipsa namque compunctionis vis poros cordis aperit,
et plumas virtutum fundit: cumque studiose mens de pigra vetustate redarguit,
alacri nouitate iuuenescit. Dicatur ergo beato Iob: Nunquid per sapientiam tuam B
plumescit accipiter, expandens alas suas ad austrum? id est: Nunquid cuiuslibet electo
tu intelligentiam contulisti, vt stante sancto Spiritu, cogitationum alas expandat,
quatenus pondera vetustæ conuersationis abiciat, et virtutum plumas in vsum noui
volatusumat? Vt hinc videlicet colligat quia vigilantiam sensus in semetipso ex se
non habet, qui hanc ex se conferre alijs nequaquam valet. Potest etiam per hunc acci-
pitrem, renouata gentilitas designari, ac si beato Iob aperte diceretur: Futuras vir-
tutum plumas in gentilitate respice, et vetustas superbiz pennas amitte. Sequitur: I

*Quid viri contemplatini cum mente Deo excedunt, vniuersam corpoream creaturam
transgrediuntur.*

Caput XXI.

Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, et in arduis ponet nidum sibi?]
In scriptura sacra vocabulo aquilæ, aliquando maligni spiritus, raptores ani-
marum, aliquando præsentis sæculi potestates, aliquando vero vel subtilissimæ san-
ctorum intelligentiæ, vel incarnatus Dominus ima celeriter transuolans, et mox sum-
ma repetens designatur. Aquilarum nomine insidiatores spiritus exprimuntur, Hie-
remia attestante, qui ait: Velociore sunt persecutores nostri aquilis cæli. Perse-
cutores enim nostri aquilis cæli velociore sunt, cum tanta contra nos maligni ho-
mines faciunt, vt ipsas etiam aereas potestates inuent ionibus malitiæ præire videan-
tur. Aquilæ etiam vocabulo potestas terrena figuratur. Vnde per Ezechielem pro-
phetam dicitur: Aquila grandis, magnarum alarum, longo membrorum ductu, D
plena plumis et varietate, venit ad libanum, et tulit medullam cedri, et summi-
tatem frondium eius enulsit. Quæ videlicet aquila quis alius quàm Nabuchodonosor
rex Babyloniz designatur? Qui pro immensitate exercitus, magnarum alarum: pro
diuturnitate temporum, longo membrorum ductu: pro multis vero diuitijs, plenus
plumis: pro innumera autem terrene gloriæ compositione, plenus varietate descri-
bitur. Qui venit ad Libanum et tulit medullam cedri, et summitatem frondium eius
enulsit: quia Iudææ celsitudinem petens, nobilitatem regni eius, quasi medullam ces-
dri abstulit: et dum tencerrimam regum prolem a regni sui culmine captiuando sustu-
lit, quasi summitatem frondium eius enulsit: Aquilæ vocabulo, vel subtilis sanctorum
intelligentia, vel volatus Dominicæ ascensionis exprimitur. Vnde idem propheta dicit
sub animalium specie Evangelistas quattuor se vidisse describeret, in eis sibi hominis, E
leonis, bouis, et aquilæ faciem apparuisse testatur: quattuor proculdubio animal loan-
nem per aquilam designans, qui volando terram deseruit: quia per subtilem intelli-
gentiam interna mysteria verbi videndo penetrauit. Cui nimirum prophetica senten-
tia, ipse quoque Iohannes in reuelatione sua de semetipso non dissonat, dicens: Animal
primum simile leoni, secundum animal simile vitulo, tertium animal habens faciem
quasi hominis, quartum animal simile aquilæ volanti. Et quàmuis singula, ad vnum-
quemque Euangelistam recte conueniant, dum alius humanæ natiuitatis ordinem,
alius per mundi sacrificij maculationem quasi vituli mortem, alius potestatis fortitu-
dinem quasi leonis elatorem insinuat, alius natiuitatem verbi intuens, quasi ortum
solem aquilæ aspectat: possunt tamen hæc quattuor animalia ipsum suum caput, cuius
sunt membra, signare. Ipse namque et homo est, quia naturam nostram veraciter
suscepit:

A suscepit: et vitulus, quia pro nobis patietur occubuit: et leo quia per diuinitatis fortitudinem suscepit mortis vinculum rupit: et ad extremum aquila, quia ad cælum, de quo venerat, rediit. Homo ergo nascendo, vitulus moriendo, leo resurgendo, aquila ad cælum ascendendo vocatus est. Sed hoc loco aquilæ nomine, subtilis sanctorum intelligentia, et sublimis eorum contemplatio figuratur. Cunctarum quippe aulium visum acies aquilæ superat, ita ut solis radius fixos in se eius oculos nulla lucis suæ coruscatione reuerberans claudat. Ad præceptum ergo Dei eleuatur aquila, dum iussionibus diuinis suspendens in supernis suspenditur fidelium vita. Quæ et in arduis nidum ponere dicitur: quia desideria terrena despiciens, spe iam de cælestibus nutritur. In arduis nidum ponit: quia habitationem mentis suæ in abiecta et infima conuersatione non construit: Hinc est quod Cinæo Balaam prophetante dicitur: Robustum quidē

34

Nume. 14. d

B est habitaculum tuum, sed si in petra posueris nidum tuum. Cinæus namque possessor interpretatur. Et qui sunt, qui præsentia possident, nisi hi qui ingenio sapientiæ secularis callent? Qui in hoc veraciter robustum sibi habitaculum construunt, si per humilitatem paruuli apud semetipsos facti in Christi sublimitate nutriantur, si semetipsos infirmos sentiant: et in excelsa humilitate cogniti, redemptori fouendam mentis fiduciam ponant: si ima non appetant, si omne quod præterit, cordis volatu transcendunt. Videamus aquilam nidum spei sibi in arduis construendum, qui ait: Nostra conuersatio in cælis est. Et rursum: Qui confesuscitauit et confedere nos fecit in cælestibus. In arduis habet nidum: quia profecto in supernis figit consilium. Non vult mentem in ima deijcere, non vult per abiectionem conuersationis humanæ in infimis habitare. Tunc Paulus fortasse in carcere tenebatur, cum se confedere Christo in cælestibus testaretur. Sed ibi erat, ubi ardentem iam mentem fixerat, non illic ubi illum necessario pigra adhuc caro retinebat. Hoc namque esse speciale specimen electorum solet, quod sic sciunt præsentis vitæ iter carpere, ut per spei certitudinem nouerint iam se ad alta peruenisse: quatenus cuncta, quæ præterfluunt, sub se esse videant, atque omne quod in hoc mundo eminet, amore æternitatis calcant. Hinc est enim, quod sequenti se animæ per Prophetam Dominus dicit: Sustollam te super altitudines terræ. Quasi quædam namque inferiora terræ sunt damna, contumeliæ, egestas, abiectio, quæ ipsi quoque amatores sæculi dum per latæ viæ planitiem ambulant, vitando calcare non cessant. Altitudines autem terræ sunt, lucra rerum, blaudimenta subditorum, diuitiarum abundantia, honor, et sublimitas dignitatum, quæ quisquis per ima adhuc desideria incedit, eo ipso alta æstimat, quo magna purat. At si semel cor in cælestibus figitur, mox quam abiecta sint cernitur quæ alta videbantur. Nam sicut qui in montem conscendit, eo paulisper cetera subteriacentia despicit, quo ad altiora gressum amplius tendit: ita qui in summis intentionem figere nititur, dum annisu ipso nullam præsentis vitæ gloriam esse deprehendit, super terræ altitudines eleuatur: et quod prius in imis desideriis positus super se credidit, post ascendendo proficiens sibi subesse cognoscit.

Philip. 3. d
Eph. 2. d

Isa. 58. d

C Quæ ergo illic Dominus facturum se esse pollicetur, dicens: Sustollam te super altitudines terræ, hæc apud beatum Iob solum sese facere posse testatur, dicens: Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, et ponet in arduis nidum sibi? Ac si diceret: Ut ad meum, qui quod exterius præcipio, hoc intrinsecus gratia occultæ largitatis inspiro. Sequitur: [In petris manet.] In sacro eloquio cum singulari numero petra nominatur, quis alius quam Christus accipitur? Paulo attestante, qui ait: Petra autem erat Christus. Cum vero petra pluraliter appellantur, membra eius, videlicet sancti viri, qui illius robore solidati sunt, exprimuntur. Quos nimirum Petrus apostolus lapides vocat, dicens: Vos tamquam lapides viui, coedificamini domus spirituales. Ista itaque aquila, quæ ad veri solis radios oculos exerit, in petris manere dicitur: quia in dictis antiquorum, et foris patrum mentis statione collocatur. Eorum quippe vitam, quos in via Dei præisse conspiciat, ad memoriam reducit, atque in celsitudine illorum fortitudini studendo, nidum sibi construit sanctæ meditationis. Cumque eorum astra distat, tacite cogitat, cum præsentis vitæ gloriam in comparatione æternæ excellentiæ, quam sit abiecta considerat, quasi sub se esse ima: terrarum in petris resedens obseruat. Possunt etiam petrae sublimes virtutum cælestium potestates intelligi, quas non iam quasi more arborum huc atque illuc ventus nostræ mutabilitatis inclinat: quia velut petrae in arduis fixæ, ab omni motu mutabilitatis sunt alienæ, et ad so-

D S. Greg. Tom. 2.

E 1. Cor. 10. a
1. Pet. 2. 4

35

lilitatem fixæ celfitudinis, ipfa cui inhærent æternitate duruerunt. Vir itaque fanctus A cum terrena defpicit, more fe aquilæ ad altiora fufpenderit, et per contemplationis fpiritum fubleuatus, perennem angelorum gloriam præftolarur, atque huic mundo hoſpes, illa appetendo quæ afpicitur, iam in fublimibus figitur. Recte ergo dicitur: In petris manet, id eſt, intentione cordis inter illas cæleſtes virtutes reſidet, quæ et per æternitatis fuæ fortitudinem tanta iam ſoliditate fixæ funt, vt in nullo culpæ latere mutabilitatis varietate flectantur. Vnde et apte ſequitur: [Er in præruptis ſilicibus commoratur, atque inaccessis rupibus.] Qui enim funt alij prærupti ſilices, niſi illi fortiffimi angelorum chori, qui quamuis non integri, ſed tamen in proprio ſtatu fixi, cadente cum ſuis angelis diabolo remanſerunt? Prærupti enim funt: quia pars eorum cecidit, pars remanſit. Qui integri quidem ſtant per qualitatem meriti, ſed per numeri quantitatem prærupti. Hanc præruptionem reſtituere mediator venit, vt redempto humano genere, illa angelica damna ſarciret, et meſuram cæleſtis patriæ locupletius fortaſſe cumularer. Propter hanc præruptionem de patre dicitur: Propoſuit in eo in diſpensatione plenitudinis temporum inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cælis, et quæ in terra ſunt in ipſo. In ipſo quippe reſtaurantur ea, quæ in terra ſunt, dum peccatores ad iuſtitiam conuertuntur. In ipſo reſtaurantur ea, quæ in cælis ſunt, dum illuc humiliati homines redeunt, vnde apoſtata angeli ſuperbiendo ceciderunt. Quod vero ait: [Inaccessis rupibus:] Nimirum qui prærupti ſilices, ipſi ſunt inaccessæ rupes. Cordi enim peccatorum hominum valde inaccessa eſt claritas angelorum: quia quo ad pulchra corporalia cecidit, eo a ſpiritali ſpecie oculus clauſit. Sed quiſquis ita contemplatione rapitur, vt per diuinam gratiam ſubleuatus, intentionem ſuam iam angelorum choris interſerat, et fixus in ſublimibus, ab omni ſe infima actione ſuſpendar, non ei ſufficit gloriam angelicæ claritatis aſpicere, niſi cum etiam, qui eſt ſuper angelos, valeat videre. Sola namque eius viſio, vera mentis noſtræ reſectio eſt. Vnde cum diſiſſet hanc aquilam in petris manere, et in præruptis ſilicibus, atque in inaccessis rupibus commorari, illico ſubdidit:

Quod quantumlibet quis in hac vita per ſpeculum in enigmate Deum videat, et eum deſpſerit, ſanctitatem tamen illius dulcedinis eſuriat.

Capitulum XXX.

[Nde contemplatur eſcam.] Id eſt, ex illis choris angelicis tendit oculum mentis ad contemplandam gloriam ſupernæ maieltatis, qua non viſa, adhuc eſurit, qua tandem vita ſatiatur. Scriptum quippe eſt: Pro eo quod laborauit anima eius, videbit et ſaturabitur. Et rurſum: Beati qui eſuriunt et ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Quis vero mentis noſtræ cibus ſit, indicatur aperte cum dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum vibebunt. Et quia Interpoſitione corruptibilis carnis grauati, Deum ſicut eſt, videre non poſſumus, recte ſubiungitur: [Oculi eius de longe proſpiciunt.] Quantumlibet enim in hac vita poſitus quiſque proſecerit, necdum Deum per ſpeciem, ſed per ænigmata et ſpeculum videt. E vicino autem cum reſpicimus, verius cernimus: cum vero longius aciem tendimus, ſub incerto viſu caligamus. Quia igitur ſancti viri in alta ſe contemplatione erigunt, et tamen Deum, ſicut eſt, videre non poſſunt, bene de hac aquila dicitur: [Oculi eius de longe proſpiciunt.] Ac ſi diceret: Intentionis aciem fortiter tendunt, ſed necdum propinquum aſpiciunt, cuius claritatis magnitudinem penetrare nequaquam poſſunt. A luce enim incorruptibili caligo nos noſtræ corruptionis obſcurat, cumque videri aliquatenus poteſt, et tamen videri lux ipſa, ſicut eſt, non poteſt, quàm longe ſit indicat. Quam ſi mens vtcumque non cerneret, nec quia longe eſſet, videret. Si autem perfecte iam cerneret, perfectio hanc quaſi per caliginem non videret. Igitur quia nec omnino cernitur, nec rurſum omnino non cernitur, recte dictum eſt: quia a longe Deus videtur. Libet ad medium Iſaiæ verba deducere, atque hæc et illa, quia vno ſpiritu proferantur, indagare. Qui cum actiue vitæ virtutes expromeret, dicens: Qui ambulat in iuſtitijs, et loquitur veritatem, qui projicit auaritiā ex calumnia, et excutit manus ſuas ab omni munere, qui obtruncat aures ſuas, ne audiat ſanguinem, et claudit oculos ſuos ne videat malū: illico ab eiſdem actibus vitæ gradibus ad quæ contemplationis culmina aſcendatur, adiunxit dicens: Iſte in excelsis habitauit, munimenta ſaxorum ſublimitas eius, panis ei datus eſt, aquæ uis fideles ſunt. Regē

Iſa. 53. d

Mat 5. a

Ibid.

Iſa. 53. c

- A** in decore suo videbunt oculi eius, cernent terram de longe. In excelsis namque habitare, est cor in cælestibus ponere: Et munimenta saxorum sublimitas nostra est cū fortium patrum præcepta et exempla respicimus, atque ab infima cogitatione separamur. Munimenta saxorum sublimitas nostra est, cum mente choris castrisq. cælestibus iungimur, et insidiantes malignos spiritus stantes in arce cordis quasi subterpositos expugnemus. Tunc nobis etiā panis datur: quia in supernis erecta intentio æternitatis contemplatione reficitur. Aquæ enim nostræ fideles sunt: quia doctrina Dei quod hic per spem promittit, hoc illic in munere exhibet. Sapientia namque huius mundi infidelis est: quia mansura post mortem nō est. Aquæ nostræ fideles sunt: quia verba vitæ quod ante mortem insinuant, hoc etiam post mortem demonstrant. Regem in decore suo oculi nostri conspiciunt: quia redemptor noster in iudicio, et a reprobis homo videbitur, sed ad diuinitatis eius intuendam celsitudinem, soli qui electi sunt subleuantur. Quasi enim quandam fœditatem regis videre, est solam seruilem formam, in qua ab iniquis despectus est, cernere. Sed ab electis in decore suo rex cernitur: quia ultra semetipsos rapti, in ipso diuinitatis fulgore oculos cordis figunt. Qui quamdiu in hac vita sunt, quia illam viuentium patriam, sicut est, videre non possunt, recte adiungitur: Cernent terram de longe. Quod ergo hic ait: Eleuabitur aquila, et in arduis ponet nidum sibi, hoc illic dicitur: In excelsis habitabit. Quod hic dicitur: In petris manet, et in præruptis silicibus commoratur, atque in inaccessis rupibus, hoc illic subiicitur: Munimenta saxorum sublimitas eius. Quod rursus hic subinfertur: Inde contemplatur escam: hoc illic quoque subditur: Panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt, regem in decore suo videbunt oculi eius. Et quod hic subiungitur: Oculi eius de longe prospiciunt, hoc illic apte subiicitur: Cernent terram de longe. Consideremus quā sublimis aquila fuerit Paulus, qui vsque ad tertium cælum volauit, sed tamen in hac vita positus, et longinquo adhuc Deum prospicit, qui ait: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Et rursus: Ego me non arbitror comprehendisse. Sed quamuis æterna valde minus, quā sunt, ipse conspiciat, quamuis ea se cognoscere perfecte non posse cognoscat, infirmis tamen auditoribus ea ipsa infundere predicando non potest, quæ videre saltem per speculum et imaginē potest. De semetipso quippe tamquam de alio loquitur, dicens: Audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Interna quamuis minima, et extrema videantur, fortibus tamen prædicatoribus summa sunt, infirmis vero auditoribus incapabilia. Vnde et prædicatoris sancti cum auditores suos diuinitatis verbum capere non posse conspiciunt, ad sola incarnationis Dominicæ verba descendunt. Vnde bene hic dum subleuata in arduis aquila longe videre dicitur, illico subinfertur:

Quod dum in hac vita viuimus, nos pulsi sanctorum, sanguine crucifixi, et morte saluatoris nutrimur.

Caput XX I.

Pvlli eius lambunt sanguinem.] Ac si aperte diceretur: Ipsa quidem diuinitatis contemplatione pascitur: sed quia auditores eius diuinitatis percipere arcana nequam possunt, cognito crucifixi Domini cruore satiantur. Sanguinem namque lambere, est passionis Dominicæ infirma venerari. Hinc est quod idem Paulus, qui sicut paulo ante iam diximus, ad tertij cæli secreta volauerat, discipulis dicebat: Non enim iudicauit me scire aliquid inter vos, nisi Christum Iesum, et hunc crucifixum. Ac si aperte hæc aquila diceret: Ego quidem escam meam, diuinitatis eius potentiam de longe prospicio, sed vobis adhuc paruulis incarnationis eius tantummodo lambendū sanguinem trado. Nam qui per prædicationem suam tacita diuinitatis celsitudine, infirmos auditores de solo cruore crucis edocet, quid aliud quā sanguinem pullis præbet? Quia vero vniuscuiusque sancti prædicatoris anima corruptione carnis exuta, ad eum mox ducitur, qui pro nobis sponte sua in mortem cecidit, et de morte surrexit, apte de hac aquila subditur:

Quod in Christo sancti viuificantur: et illuc tendit humilitas gregis, ubi secundum carnem est celsitudo pastoris.

Caput XXII.

Et vbicumque cadauer fuerit, statim adest.] Cadauer quippe a casu dicitur. Et non immerito corpus Domini propter casum mortis cadauer vocatur. Quod autē

Mat. 24. c

37

hic de hac aquila dicitur: Vbicumque cadauer fuerit, statim adest: hoc de egredientibus animabus fieri veritas spondit, dicens: Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur et aquile: ac si aperte dicat: Qui cælesti sedē incarnatus redemptor vester præsidet, electorum quoque animas cum carne soluet, ad cælestia subleuabo. Sed hoc quod de hac aquila dicitur: Vbicumque fuerit cadauer, statim adest: intelligi, et aliter potest. Omnis enim, qui in peccati morte ceciderit, non inconuenienter poterit cadauer vocari. Quasi ex animis namque iacet, qui iustitiæ viuificantem spiritum non habet. Quia ergo sanctus quisque prædicator vbi peccatores esse considerat, illuc anxie peruosat, vt in peccati morte iacentibus lucem viuificationis ostendat, bene de hac aquila dicitur: Vbicumque cadauer fuerit, statim adest, id est, illuc tendit vbi vilitatem prædicationis prospicit, vt ex eo, quod iam spiritaliter viuit, aliis in morte sua iacentibus profit, quos corripiendo quasi edit, sed ab iniquitate ad innocentiam permutando, in sua membra quasi edendo conuertit. Ecce ipse, quem ad testimonium iam sæpe deduximus, Paulus cum nunc Iudæam, nunc Corinthum, nunc Ephesum, nunc Romam, nunc Hispanias pereret, vt in peccati morte iacentibus, æternæ vitæ gratiam nunciaret, quid se aliud, quàm esse aquilam demonstrabat, quæ velociter omnia transuolans, vbi iacentes cadaueres quærebant: vt dum voluntatem Dei lucratis peccatoribus faceret, quasi escam suam in cadaueres reperiret? Etsi quippe iustorum, est conuersio peruersorum, de qua dicitur: Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Auditis itaque rot sanctorum virtutibus? beatus Iob obstupuisse intelligitur, et sub admirationis retore siluisse. Nam sequitur

Iob. 6. c

Quod consideratio meliorum multum proficiat ad humilitatem sanctorum.

Capit. XXXIII.

LIPIA

A Diecit Dominus, et locutus est ad Iob: Nunquid qui contendit cum Deo, tam facile conquiscesit? Vtique qui arguit Deum, debet et respondere illi.] Vt sanctus tanta hac districtione flagelli non æstimauit augeri sibi merita, sed vitia rescari. Quæ quia in se nulla cognouit, percussus iniuste se credidit, et percutientem prorsus arguere, est de percussione murmurare. Considerans autem Dominus, quod ea quæ protulit, non ex tumore superbiz, sed ex qualitate collegerat vitæ: pie illum increpat dicens: [Nunquid qui contendit cum Deo, tam facile conquiscesit? Vtique qui arguit Deum, debet et respondere illi.] Ac si apertius diceret: Qui tanta de tua actione locutus es, cur audita sanctorum vita siluisti? Me enim fuit arguere, de percussione mea, an fuerit iusta, dubitare. Er bona quidem tua veraciter protulisti, sed hæc quo tenderent flagella nescisti: qui etsi non habes iam quod corrigas, habes adhuc tamen quod crescas. In quanta vero virtutis arce quàm plurimos subleuier, me ecce narrante cognouisti. Ipse considerabas tuam, sed aliorum celsitudinem nesciebas. Auditis igitur alienis virtutibus, si quid vales, responde de tuis. Scimus autem quod cordis sui oculum per elationis tenebras exstinguit, qui cum recta agit, considerare meliorum merita negligit. At contra magno humilitatis radio sua opera illustrat, qui aliorum bona subtiliter pensat: quia dum ea, quæ ipse fecerit, facta foris et ab alijs conspicit, eum, qui de singularitate intus erumpere nititur, superbiz tumorem premit. Hinc est, quod voce Dei ad Eliam solum se æstimantem dicitur: Reliqui mihi septem milia virorum, qui non curuauerunt genua ante Baal: vt dum non solum se remansisse cognosceret, elationis gloriam, quæ ei de singularitate surgere poterat, euitare posset. Beatus itaque Iob nihil peruerse egisse reprehenditur, sed de aliorum etiam bene gestis docetur, vt dum se æquales et alios habere considerat, ei qui singulariter summus est, se humiliter subdat.

3. Reg. 19. d

LIBRI TRIGESIMIPRIMI MORALIUM SANCTI GREGORII FINIS.

SANCTI

S A N C T I G R E G O R I I
M O R A L I S E X P O S I T I O N I S
I N B E A T V M I O B
L I B E R T R I G E S I M V S S E C V N D V S .

*Quod sancti ea, quæ cum minori sollicitudine attendunt, quando cogitant, vel agunt, et
quasi lenia negligunt, cum fuerint compuncti dimittunt, quasi graua illa et
mortalifera perhorrescunt.* Caput 1.

- A** **S**ancti viri quo apud Deum altius virtutum dignitate proficiunt, eo subtilius indignos se esse deprehendunt: quia dum proximi luci fiunt, quidquid eos in seipſis latebat inueniunt: et tanto magis foris ſibi deformes apparent, quanto minus pulchrum eſt, quod intus videntur. Vnusquisque enim ſibi dum tactu veri luminis illuſtratur, oſtenditur: et vnde agnoſcit quid eſt iuſticia, inde eruditur, vt videat quid eſt culpa. Hinc eſt quodd ſæpe mens noſtra quamuis frigida in conuerſationis humanæ actione torpeſcat, quamuis in quibuſdam delinquat et neſciat, quamuis peccata quædam quaſi nulla perpendat: cum tamen ad appetenda ſublimia orationis compunctione ſe erigit, ipſo ſuæ compunctionis oculo excitata ad circumſpiciendam ſe poſt ſtictum vigilantior redit. Nam cum neglectam ſe deferit, et noxiu tepore torpeſcit, vel otioſa verba, vel inutiles cogitationes minoris eſſe reatuſ omnimodo credit. At ſi igne compunctionis incaleſcens, a torpore ſuo taſta ſubiro afflari contemplationis euigilet, illa quæ læuia paulo ante credidit, mox vt graua, ac mortifera perhorreſcit. Cuncta enim vel in minimis noxia, quaſi atrociffima refugit: quia videlicet per conceptionem ſpiritus grauida, introire ad ſe iam inania nulla permittit. Ex eo enim quodd intus conſpicit, quàm ſint horrenda hæc, quæ exterius perſtrepunt ſentit: et quanto amplius ſubleuata profecerit, tanto magis refugit infima, in quibus proſtrata deſecit. Nihil quippe eam niſi id quod interius viderat paſcit, atque eo grauius tolerat quidquid ſe ei extrinſecus ingerit, quo illud nõ eſt quod intrinſecus vidit, ſed ex his interioribus quæ raptim videre potuit, ad exteriora, quæ tolerat iudicand regulam ſumit. Super ſe enim rapitur dum ſublimia contemplatur: et ſemetipſam iam liberius excedendo conſpiciens, quidquid ei ex ſeipſa ſub ſeipſa remanet, ſubtilius comprehendit. Ex qua re miro modo agitur, vt ſicut ſuperius dictum eſt, vnde dignior efficitur, inde ſibi met indigna videatur: et tunc rectitudini ſe longe eſſe ſentiat, cum appropinquat. Vnde Salomon ait: Cuncta tentauĩ in ſapientia, et dixi: Sapiens efficiar, et ipſa longius reſceſſit a me. Quæſita enim ſapientia longe recedere dicitur: quia appropinquanti altior videtur. Qui vero hanc nequaquam quærit, tanto ſe ei propinquos æſtimant, quanto et eius rectitudinis regulam ignorant: quia ſiti in tenebris, mirari lucis claritatem neſciunt, quam nunquam viderunt: cumque in forma eius pulchritudinis nõ tenduntur, in ſemetipſis libenter quotidie deformiores fiunt. Nam quiſquis eius radijs tangitur, ſua illi maniſeſtius tortitudo monſtratur: et eo verius inuenit quantum ſteſtatur in vitio, quo ſagacius ſumma conſiderans, conſpicit quantum diſtat a recto. Vnde beatus Iob humanum genus virtutibus tranſiens, amicos loquendo ſuperauit, ſed loquente Deo, ſublimius erudit ſemetipſum cognofcendo reticuit. Illos namque iniuſte loquentes ſubdidit, ſed ad verba locutionis intimæ reum ſe iuſte cognouit. Et quidem cum flagellatus ſit neſcit

*Pſal. 13.
Mat. 5.6*

Eccle. 7.6

nescit, sed tamen cut flagella veneratus diuina non fit; silendo redarguit. Diuina enim iudicia cum nesciuntur, non audaci sermone discutienda sunt, sed formidoloso silentio veneranda: quia et cum causas rerum conditor in flagello non aperit, eo iustas iudicat, quo se eas facere, qui summe iustus est demonstrat. Vir ergo sanctus, et prius de locutione, et post de silentio reprehensus, quid de semetipso sentiat innotescat. Ait enim:

Quid de verbis otioso nec sancti possum excusari, licet manu operis in conspectu Dei studeant aperire. Caput III.

Qui leuiter locutus sum, respondere quid possum?] Ac si dicat: Sermonem meum defenderem, si hunc cum rationis pondere protulissem. At postquam lingua leuitate vsa conuincitur, quid restat nisi vt conticendo refrenetur? Sequitur: [Ma-
num meam ponam super os meum.] Vsu sacri eloquij in manu operatio, in ore locutio solet intelligi. Manum ergo super os ponere, est virtute boni operis culpas tegere incaute locutionis. Quis vero inueniri potest, qui quamlibet perfectus sit, de otioso tamen sermone non peccet? Iacobo attestante, qui ait: Nolite plures magistri fieri, in multis enim offendimus omnes. Et rursum: Linguam nullus hominum domare potest. Cuius culpas redarguens per semetipsam veritas dicit: Dico autem vobis quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent de eo ratione in die iudicii. Sed sancti viri ante Dei oculos student culpas lingue tegere meritis vite, student bonorum operum pondere premere immoderata verborum. Vnde in sancta Ecclesia manus super os ponitur, dum in electis eius quotidie otiosæ locutionis vitium bonæ actionis virtute operitur. Scriptum namque est: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. Sed rursum cum scriptum sit: Omnia nuda, et aperta sunt oculis eius, quo modo regi possunt, quæ eius oculis, cui cuncta nuda sunt, abscondi nequaquam possunt? Sed quia hoc quod tegimus inferius ponimus, atque hoc vnde tegimus nimirum superducimus, vt quod est subterpositum tegamus, tegere peccata dicimus, quæ quasi subterponimus dum abdicamus, eisq. aliud superducimus, dū bonæ actionis opus ad hoc post eligimus vt præferamus. Qui ergo priora mala deserit, et bona posterius facit, per hoc quod addit, transactam nequitiam tegit, cui boni operis merita superducit. Beatus igitur Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, et in verbis suis sua allegans, nostra designans, dicat ex se, dicat ex nobis: Manum meam ponam super os meum, id est, hoc quod districto iudici de sermone meo in me displicuisse considero, ante eius oculos sub velamine recti operis abscondo. Sequitur:

Quid Iob correctus non defendis, sed humiliter confitetur se peccasse in eo, quod se credidit iustum, et frustra percussum: et innocentia propria conscientia contentus, distractionem superni examinis attendit. Caput IIII.

Vnum locutus sum, quod verum non dixissem: et alterum, quibus vltra non addam.] Si transacta beati Iob verba discutimus, nihil eum nequiter dixisse reperimus. Si vero dicta eius, quæ cum veritate ac libertate prolata sunt, in aliquo superbie vitio flectimus, duo iam solummodo non erunt: quia multa sunt. Sed quia loqui nostrum, est hominibus occultum sensum verbis aperire: loqui vero nostrum ad diuinas aures, est motu mentis etiam expressione actionis ostendere: beatus Iob ad libram se subtilissimi examinis pensans, locutione sua secundo se deliquisse confitetur. Vnum enim loqui illicite, est res flagello dignas agere, aliud loqui illicite, est etiā de flagello murmurare. Qui ergo ante increpationem Dominicam in omni opere hominibus prælatus fuit, ipsa in altum increpatione proficiens, et minus se rectum prius in opere, et minus se patientem post in verbere agnouit. Vnde semetipsum redarguit, dicens: Vnum locutus sum, quod verum non dixissem, et alterum quibus vltra non addam. Ac si dicat: Rectum me quidem inter homines credidi, sed te loquente, et ante flagella prauum, et post flagella me rigidum inueni. Quibus vltra non addam: quia iam quanto nunc te loquentem subtilius intelligo, tanto meipsum humilior inuestigo.

Quid

A

Quid sit quod per Moysen agnam, vel capram iubetur offerre, qui bene vel male se factum iram iramento protulerit, et hoc ipsum obliuione transcendit.

Caput 1111.

ET quia beatus Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenet, possunt electis omnibus hæc eius verba congruere, qui cognoscentes Dominum, in vno et alio deliquisse se sentiunt: quia se intelligunt, vel in cogitatione et opere, vel in Dei, ac proximi neglecta dilectione peccasse. Quibus se promittunt vltra nil addere: quia per conuersionis gratiam curant poenitendo quotidie etiam transacta purgare. Per hoc tamen quod beatus Iob de duobus se poenitendo redarguit, liquido ostendit, quod peccator omnis in poenitentia duplicem habere gemitum debet, nimirum quia et bonum, quod oportuit non

B fecit: et malum, quod non oportuit, fecit. Hinc est enim quod per Moysen de eo, qui iramentum protulit, ut vel male quid vel bene faceret, et hoc ipsum obliuione transcendit, dicitur: Offerat agnam de gregibus siue capram, orabitque pro eo sacerdos, et pro peccato eius. Sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures, vel duos pullos columbarum, vnum pro peccato, et alterum in holocaustum. Iuramentum namque proferre, est voto nos diuinæ seruitutis alligare. Et cum bona opera promittimus, bene nos facere spondemus. Cum vero abstinentiam cruciatumque carnis nostræ vouemus, male ad præsens nos nobis facere iuramus. Sed quia nullus in hac vita ita perfectus est, qui Deo deuotus sit, inter ipsa quantumcumque pia vota non peccet, pro peccato agna offerri de gregibus siue capra præcipitur. Quid enim per agnâ nisi actiue vitæ innocentia: quid per capram, quæ in summis sæpe extremisq. rupibus pendens pascitur, nisi contemplatiua vita signatur? Qui ergo se conspiciat promissa ac

Leui. 5. b

Hier. in Exeg. 46. et 27.

C proposita non implese, ad sacrificium Dei sese studiosius debet, vel innocentia boni operis, vel sublimi pastu contemplationis accingere. Et bene agna de gregibus, capra vero offerri de gregibus non iubetur: quia actiua vita multorum est, contemplatiua paucorum. Et cum hæc agimus quæ multos agere, et egisse conspiciamus, quasi agnâ de gregibus damus. Sed cum offerentis virtus ad agnam capramque non sufficit, in remedio poenitentis adiungitur, ut duo pulli columbarum, vel duo turtures offerantur. Scimus, quia columbarum pulli, vel turtures pro cantu gemitus habent. Quid ergo per duos columbarum pullos, vel duos turtures, nisi duplex poenitentia: nostræ gemitus designatur? ut cum ad offerenda bona opera non assurgimus, nosmetipsos dupliciter delectamus: quia et recta non fecimus, et praua operari sumus. Vnde et vnus

D turtur pro peccato, alter vero offerri in holocaustum iubetur. Holocaustum namque totum incensum dicitur. Vnum ergo turturem pro peccato offerimus, cum pro culpa gemitum damus: de altero vero holocaustum facimus, cum pro eo, quod bona negleximus, nosmetipsos funditus succedentes igne doloris ardemus. Quia igitur duplex in poenitentia gemitus debetur, beatus Iob diuinæ vocis increpatione proficiens, atque in sua reprehensione succrescens, dixisse se vnum et alterum poenitens fatetur, ac si aperte dicat: Et erga bona per negligentiam torpui, et ad mala per audaciam prorupi.

CAPVT QVADRAGESIMVM BEATI IOB.

E

Respondens autem Dominus Iob de turbine dixit: Accinge scut vir lumbos tuos, interrogabo te, et indica mihi. Nunquid irritum facies iudicium meum, et condemnabis me ut tu iustificeris? Si habes brachium sicut Deus, et voce simili tonas, circunda tibi decorem, et in sublime erigere, et esto gloriosus, et speciosis induere vestibus. Disperge superbos in furore tuo, et confunde eos, et respiciens omnem arrogantem humilia. Respice cunctos superbos et confunde eos, et contere impios in loco suo. Absconde eos in puluere, simul et facies eorum demerge in foueam: et ego confitebor quod saluare te possit dextera tua. Ecce Behemoth, quem feci tecum, senum quasi

quasi bos comedit. Fortitudo eius in lumbis eius, et virtus illius in vmbilico ventris eius. Stringit caudam suam quasi cedrum, nerui testiculorum eius perplexi sunt. Ossa eius velut fistulæ æris, cartilago illius quasi laminæ ferreæ. Ipse est principium viarum Dei. Qui fecit eum, applicabit gladium eius. Huic montes herbas ferunt. Omnes bestię agri ludent ibi. Sub vmbra dormit, in secreto calami, in locis humentibus. Protegunt vmbre vmbra eius, circumdabunt eum salices torrentis. Ecce absorbebit fluvium, et non mirabitur, et habet fiduciam, quod influat Iordanis in os eius. In oculis eius quasi hamo capiet eum, et in iudibus perforabit nares eius. An extrahere poteris Leuiathan hamo, et fune ligabis linguam eius? Nunquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius? Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Nunquid feriet tecum pactum, et accipies eum serum sempiternum? Nunquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis? Concident cum amici, diuident illum negotiatores. Nunquid implebis fagnas pelle eius, et gurgustium piscium capite illius: Pones super eum manum tuam. Memento belli, nec ultra addas loqui. Ecce spes eius frustrabitur eum, et videntibus cunctis præcipitabitur.

Quid qui in flagellis positus murmurat, iustitiam ferientis accusat.

Caput V.

3 **R**espondens autem Dominus Iob de turbine dixit: Accinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, et indica mihi.] Quid sit Dominum de turbine respondere, quid beatum Iob lumbos accingere, quid interrogare Dei, quid hominis indicare, primo iã Domini sermone tractatum est. Quia ergo lectoris tædio parcimus, curamus summopere ne dicta replicemus. Sequitur: [Nunquid irritum facies iudicium meum, et condemnabis me, vt tu iustificeris?] Quisquis contra Domini flagella semetipsum defendere nititur, flagellantis iudicium euacuare conatur. Nam cum culpa sua feriri se denegat, quid aliud quàm iustitiam ferientis accusat? Beatum itaque Iob non idcirco flagella cælestia percusserunt, vt in eo culpas extinguere, sed potius vt merita augerent, quatenus qui tranquillitatis tempore in tanta sanctitate claruerat, et ex percussione patesceret, quæ in eo etiam patientiæ virtus latebat. Qui quidem culpam suam inter flagella non inueniens, nec tamen flagella eadem causam sibi esse augendi meritiprehendens, iniuste se feriri credidit, cum quid in se debuisset corrigi non inuenit. Sed ne ipsa innocentia in tumorem elationis insisteret, diuina voce corripitur, et mens eius ab iniquitate libera, sed verberibus pressa, ad iudicia occulta reuocatur: vt superna sententia, et si non est cognita, non tamen credatur iniusta, sed eo saltem iustum credat omne quod patitur, quo nimirum constat, quia Deo auctore patiatur. Magna enim satisfactio percussione est, voluntas iusta conditoris. Quæ cum iniustum facere nihil solet, iusta agnoscitur etiam si latet. Nam cum pro iniustitiæ peccato percurimur si in percussione nostra diuinæ voluntati coniungimur, mox a nostra iniustitia ipsa conjunctione liberamur. Quisquis enim iam percussione tolerat, sed adhuc causas percussione ignorat, si iustum credens hoc ipsum contra se iudicium amplectitur, eo ipso ab iniustitia sua iam correctus est, quo percussus se iuste gratulatur. In vindicta enim sua Deo se socians, sese contra se erigit, et magna est iam iniustitia, quod voluntati iudicis concordat in pena, cui discrepauit in culpa. Vir igitur sanctus, quia in nulla Deo culpa discrepauerat, quasi cum difficultate ei inter supplicia concordabat. Neque enim credidit, quod flagella quæ solent vitia extinguere, in illo sola merita augerent. Vnde nunc iuste corripitur, vt occultis iudicijs, et nesciens subderetur, ei, q. dicitur: [Nunquid irritum facies iudicium meum, et condemnabis me vt tu iustificeris?] Ac si aperte diceretur: Tna quidem bene acta consideras, sed mea occulta iudicia ignoras. Si ergo ex tuis meritis contra mea flagella disputas, quid aliud quàm me de iniustitia addicere te iustificando, festinas? Sequitur:

Quid

A *Quod ex considerata magnitudine, et infinita creatoris, cuiusque meritis sunt homines, infirmos se cognoscant et peccatores: et quod Anthropomorphitarum haeresis sit, Deum assumere in sua natura secundum membra humana, et lineamenta corpora.* Caput VI.

Si habes brachium sicut Deus, et si voce simili tonas.] Quia humanum genus beatus Iob meritis transcendebat, cum pius conditor, et eruditor ad considerandam similitudinem suae magnitudinis prouocat, ut cognita tanta dissimilitudine, in humilitate se premat. Sed cum in Deo vox et brachium dicitur, cauendum summopere est, ne quid in eo mens corporeum suspicetur. In Anthropomorphitarum namque haeresim cadere, est cum qui incircumscripse implet et circumscribitur omnia, intra corporalia lineamenta concludere. Sed omnipotens Deus ad sua nos trahens, visque ad nostra se humiliat, atque ut alia insinuet, humilibus condescendit quatenus paruulorum animus rebus cognitis enutritus, ad inquirenda exsurgat incognita, atque ab eo, qui longe super ipsum est, quaedam iuxta se audiens, quasi quibuldam ad illum passibus moueatur. Unde fit ut per scripturam suam aliquando a corporibus hominum, aliquando a mentibus, aliquando vero ab auibus, aliquando etiam ab insensatis rebus quasdam longe dissimiles in se similitudines trahat. Plerumque enim a corporibus hominum in se similitudinem trahit, sicut de eo propheta ad Israelitas dicit: Qui tetigerit vos, tanget pupillam oculi eius. Et sicut de eo rursum speranti homini per prophetam dicitur: In scapulis suis obumbrabit tibi. Constat nimirum quod in natura sua, nec oculum Deus, nec scapulas habeat: sed quia nos per oculum cernimus, in scapulis vero onera sustinemus, Deus quod omnia videt, oculū habere perhibetur, quod vero nos tolerat, atque eo ipso quo tolerat seruat, obumbrare nobis in scapulis dicitur. Ait enim: In scapulis suis obumbrabit tibi: ac si diceret peccatori homini, et post peccatum veniam deprecanti: Ea pietate Dominus te protegit, qua te pietate tolerauit. Obumbrat enim in scapulis suis: quia dum portat defendit. Aliquando vero a mentibus in se similitudinem trahit, sicut per prophetam ad Israel dicit: Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam. Et rursum per sponsae comparisonem loquens ait: Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Quis enim nesciat, quia Dei memoria, nec obliuione rumpitur, nec recordatione sarcitur? Sed dum aliqua deserēs prae-termittit, morte mentium obliuisci dicitur, et cum post longum tempus, quae uoluerit uisitat, nostrae mutabilitatis consuetudine recordatus uocatur. Quo enim patet diuinitatis eius vim obliuio dissipat, cui ipsa quoque laudabilis memoria essentialiter concordat? Nulla namque nisi aut praeterita, aut absentia recordantur. Quo modo ergo Deus praeteritorum reminiscitur, cum ipsa, quae in semetipsis praeterunt, eius nutui semper praesentia assistunt? Aut quo modo absentium recordatur, dum omne quod est, per hoc illi praesto est quod in ipso est? Quod si ei praesto non esset, omnino non esset: nam non existentia videndo creat, existentia videndo continet. Quidquid ergo creator non videt, essentia subsistendi caret. Aliquando autem ab auibus in illum similitudo trahitur, sicut per Moysen dicitur: Expandi alas suas, et assumpsi eos. Et sicut propheta ait: Sub umbra alarum tuarum protege me. Quia enim nos paruulos dum protegit nutrit, et non graui atque onerosa, sed leui et blanda protectione nos refovet, dum suas in nos misericordias exerit, quasi more super nos auium alas tendit. Aliquando etiam insensatis rebus propter infirmitatem nostram alta condescensione se comparat, sicut per Prophetam dicit: Ecce ego stridebo super vos sicut stridet plaustrum onustum feno. Quia enim fenum est vita carnalium, sicut scriptum est: Omnis caro fenum. In eo quod Dominus vitam carnalium patitur, more plaustrum fenum se portare testatur. Cui sub feni onere stridere, est pondera et iniquitates peccatorum cum querele tolerare. Cum ergo longe dissimiles in se similitudines trahat, solerter intuemum est quod quaedam talia aliquando dicantur in Deo propter effectum operis, aliquando autem ad indicandam eius substantiam maiestatis. Nam cum in Deo oculus, scapulae, atque alae nominantur, effectus quidem operationis ostenditur. Cum vero manus, brachium, dextera vel vox in Deo dicitur, per haec uocabula substantialis ei filius demonstratur. Ipse quippe est et manus dextera, de cuius ascensione per Moysen pater loquitur, dicens: Tollam in caelum manum meam, et iurabo per

Zach. 3. 6
Psal. 90

Jer. 2. 4
Dei. 49. 4

Deut. 32. 6
Psal. 16

Amos. 3. 4
Isa. 40. 6

Deut. 32. f

Is. 53. a

Pfal. 2.

Joan. 1. a

Pfal. 32

per dexteram meam. Ipse brachium, de quo propheta ait: Et brachium Domini cui reuelatum est? Ipse vox: quia cum pater gignendo dixit: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et de quo scriptum est: In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum. Per hoc verbum fecisse patrem omnia David asserit, dicens: Dixit, et facta sunt. Deum ergo brachium habere, est operantem filium gignere: voce tonare, est consubstantiali sibi filium mundo terribiliter demonstrare. Beato igitur Iob dum dicit Dominus: Si habes brachium sicut Deus, et si voce simili tonas, mira dispensatione pietatis cum dum increpat, exaltat: quia cum, quem sua comparatione superat, superiorem cunctis demonstrat. Cui in hac propositione ne subiungit:

Quod sancti in conspectu Dei gloria et honore, et speciosis virtutum vestibus induantur: superbos vero extrema confusione nudatis maneat.

Caput VII.

Pfal. 92

Pfal. 103

Mat. 5. b

Mat. 17. a

Mat. 9. a

6

Circunda tibi decorem, et in sublime erigere, et esto gloriosus, et speciosis induere vestibus. Subaudis, vt ego. Ipse enim sibi circumdat decorem, de quo scriptum est: Dominus regnauit decorem induit. Ipse apud nos in sublime erigitur, cum nostris mentibus in natura sua esse impenetrabilis demonstratur. Ipse vero gloriosus est, qui dum seipso perfruitur, accedentis laudis indigens non est. Ipse speciosis induitur vestibus: quia sanctorum angelorum choro, quos condidit, in vsum sui decoris assumpsit, et velut quandam vestem gloriosam sibi Ecclesiam exhibet non habentem rugam, aut maculam. Vnde ei per prophetam dicitur: Confessionem et decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento. Hic quippe confessionem induit, illic decorem: quia quos hic per poenitentiam confitentes fecerit, illic fulgentes per decorem iustitiæ ostendit. Luce ergo sicut vestimento amictus est: quia sanctis omnibus, quibus dictum est: Vos estis lux mundi, in illa æterna gloria vestitur. Vnde et per Euangelium dicitur, quia transfigurato in monte Domino, vestimenta eius facta sunt candida sicut nix. In qua transfiguratione quid aliud, quam resurrectionis vltimæ gloria nunciatur? In monte enim vestimenta eius sicut nix facta sunt: quia in superna claritatis culmine sancti omnes ei luce iustitiæ fulgentes adhærebunt. Sed quia speciosa vestium nomina iustos sibi quo modo adiungat, insinuat: iniustos etiam quo modo a se disjungat, ostendit. Sequitur: [Disperge superbos in furore tuo.] Subaudis, vt ego, qui eos et tranquillitatis tempore vnitos contra me tolero, et districtus quandoque veniens, in meo eos furore dispergo. Sed inter hæc solerter intueundum est, quod grauis perfidiæ error admittitur, si fortasse quis æstimet, quod in illa diuinitatis substantia, furor et tranquillitas varietur. Creator namque omnium eo summe immortalis est, quo creaturæ more mutabilis non est. Hinc de illo per Iacobum dicitur: Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Hinc rursum scriptum est: Tu autem Domine, cum tranquillitate iudicas. Hinc propheta ait: Deserta facta est terra a facie iræ columbæ, a facie furoris Domini. Quod iram colubæ prædixerat, hoc furem Domini subiunxit. Columba namque valde simplex est animal, et quia in Deum nulla furoris iræ qualitas serpit, furor Domini iram columbæ nominauit. Vt enim diuinæ districtiōis vim imperturbabilem demonstraret, et iram dixit, et columbæ: ac si apertius diceret: Districtū iudicium inconcussus exerit, qui permanens mansuetus iniustus puniit. Vnde et in extremo iudicio in semetipso incommutabilis manens, nulla vicissitudine ac mutabilitate variatur, sed tamen electis ac reprobis nequaquā sub specie eiusdē incommutabilitatis ostenditur: quia et tranquillus iustus, et iratus apparebit iniustus. Teste enim conscientia, intra semetipsos deferunt, vnde eorum mentes æque vnum respiciant, sed non æqualiter modificentur: quia et isti cum benignū ostendit anteacta iustitia, et illis terribilem culpa. Quorum pauorem, quis explicet, cum contigerit miseris, et intra se culpas cernere, et ante se iudicem iustum videre? Hoc nimirum quotidie in vfu vitæ præsentis agitur, vt de qualitate venturi iudicis mortalium corda doceantur. Nam cum duo ad iudicium pergunt, alius innocentæ sibi conscius, alius culpæ: ante prolatam sententiam adhuc tacentem iudicem vtique conspiciunt, et tamen culpæ debitor grauem contra se iram hoc ipsum iudicis silentium suspiciant. Quā irā sibi

Is. 1. c

Sap. 12. c

Hier. 25. g

- A** sibi non denunciat perturbatio iudicis, sed recordatio prauitatis: quia etsi adhuc foris reum sententia non clamat, intus tamen grauiter conscientia accusat. At contra iustitiae amicus decernentes vultum conspiciat, sed intus de testimonio bonae recordationis hilarescit, et quo apud se quod metuat non habet, omne quod erga semetipsum est, blandum videt. Hoc itaque loco furor Domini dicitur non perturbatio diuinæ substantiæ, sed super peccatores male sibi conscios examinatio iustæ vindictæ. Quamuis enim eum tranquillum in iudicio videant, tamen quia feriendos se ab illo non dubitant, eum suis moribus perturbatum putant. Sequitur: [Et respiciens omnem arrogantem humilia.] Ac si dicat, vt ego. Apte autem ad vindictæ ordinem arrogantibus superborum culpa præponitur: quia nimirum non superbia de arrogantia, sed generatur arrogantia de superbia. Duobus autem modis a Domino peccator vnusquisque respicitur, cum aut a peccato conuertitur, aut ex peccato punitur. De respectu enim conuersionis dicitur: Quia respexit, *Luc. 12. g* Dominus Petrum, et recordatur Petrus verbi Iesu fleuit amare. De respectu vltionis rursum dicitur: Vultus autem Domini super facientes mala: vt perdat de terra memoriam eorum. Vtriusque autem modis in humilitate arrogans sternitur: quia aut poenitendo cognoscit culpam, aut perendo percipit poenam. Sequitur: [Respice cunctos superbos, et coarctans eos, et contere impios in loco suo.] Subaudis, vt ego. Superbi enim ex respectu Domini confunduntur, aut hic de pietate Domini cognoscentes, et dampnantes crimina, aut illic supplicia de iustitia sentientes. Impiorum vero locus ipsa superbia est: quia cum scriptum sit: Initium omnis peccati superbia: vnde oritur impietas, ibi continetur, quamuis nec quidquam a superbia distat impietas. Valde enim superbie est impia de auctore sentire. Impius ergo in loco suo conteritur: quia ipsa superbia, qua eleuatur, opprimitur: cumq. effunderet se in cogitationibus erigit, lumen sibi iustitiæ, quod inuenire debuisset, abscondit. Sæpe autem dum contra Deum falsâ gloria exterius proficit, vere miseria interius inanescit. Vnde propheta ait: Deiecasti eos dum alleuarentur. Non enim ait: Deiecasti eos postquam eleuati sunt, sed dum alleuarentur: quia hoc ipsum sit superbis interius deiici, quod eis falsâ contingit gloria exterius eleuari. Ordinante enim diuino iudicio, non eis hic aliud culpa est, atque aliud poena: sed sua illis in poenam vertitur culpa vt elatis fastu superbiæ, hoc ipsum sit vere intus cadere, quod foris ostenditur profecisse. Sequitur: [Absconde eos in puluere, simul et facies eorum demerge in foueam.] Ac si dicat, vt ego. Superbos enim atque impios iusto iudicio Dominus in puluere abscondit: quia eorum corda ipsis, quæ despectu amore creatoris eligunt, terrenis opprimi negotijs permittit. Vnde et illorum vitam cum in extremo iudicio discutit, tamquam sibi absconditam non agnoscit, dicens: Nescio qui estis. Vita prauorum sub puluere absconditur: quia abiectis et infimis desiderijs grauatur. Quisquis enim adhuc ea, quæ mundi sunt appetit, quasi ante faciem veri luminis non apparet: quia nimirum sub puluere terrenæ cogitationis latet. Hunc prauarum cogitationum puluerem oppressa mens tolerat, quem ventus nequissimæ temptationis apportat. Hinc est enim quod de vnaquaque anima terrenis desiderijs aggregata sub Ephraim specie per prophetam dicitur: Factus est Ephraim panis subcinericius, qui non reuersatur. Ex natura quippe bene condita est nobis intentio, quæ furgat in Deum, sed ex conuersatione nequirit assueta inest voluptas, quæ præsens premat in sæculum. Panis autem subcinericius ex ea parte est mundior, quam inferius occulatur, atque ex ea parte fordidiore, quæ desuper cinerem portat. Quisquis ergo intentionem qua Deum debuisset querere negligit, quasi more panis subcinericii mundiorem partem inferius premit, et cum curas sæculi libetèr tolerat, quasi congestum cinerem superius portat. Reuersaretur autem panis subcinericius, si desideriorum carnalium cinerem repelleret, et intentionem bonam, quam in se dudum despiciendo opprimerat, superius ostentaret. Sed teuerfari renuit, cum mens amore curarum sæcularium pressa, molem superpositi cineris abijcere negligit: dumq. assurgere in intentionem bonam non appetit, quasi mundiorem faciem subter premit. Apte autem subiungitur: [Simul et facies eorum demerge in foueam.] Ac si dicat, vt ego. Iusto namque iudicio superborum facies Dominus in foueam mergit: quia intentionem cordis eorum sese ultra homines erigentem inferius deiicit. Ima enim respicit, cuius facies foueam attendit. Et bene de superbis dicitur quod eorum facies in foueam demerguntur: quia ima petunt, dum superbiendo altiora appetunt: et quo magis extollendo se erigunt, eo magis ruendo inferius tendunt. Terrenam quippe gloriam querunt, et intima

sunt, quæ prospiciunt dum superbiendo alta fequuntur. Vnde miro et diuerso modo A
res agitur, vt humiles cælum petant, dum se inferius deiciunt: superbi infima appetant,
dum despiciendo ceteros quasi in altioribus extollunt. Isti se dum despiciunt, cælestibus
iunguntur: illi dum se erigunt, a superioribus diuiduntur: atque, vt ita dixerim, illi se
Psal. 146. eleuantes deprimunt, isti deprimentes eleuant. Et bene de superbientibus per Psal-
mista dicitur: Humiliat autem peccatores vsque ad terram: quia ea quæ infra sunt am-
bientes, dum extollendo se erigunt, amisso cælo quid aliud quam terram petunt? Qui-
bus hoc ipsum iam in imis cecidisse, est relictis superioribus ima quæsisse. Recte ergo
eorum facies in foueam demergi perhibentur: quia sequentes infima ad inferni bara-
thrum tendunt. Iusto enim iudicio agitur, vt quos hic voluntaria auersio excæcat,
illic ab intuitu veri luminis digna supplicij fouea abscondatur. Igitur quia vir sanctus tan-
to diuinæ potentie terrore discussus est, vt ei diceretur: Si habes brachium vt Deus, B
et si voce simili tonas, disperge superbos in furore tuo, et respiciens omnem arrogantem
humilia, et cetera quæ Deus quidem facere, sed homo vix sufficit audire, cuncta hæc qua
Dominus intentione præmiserit, sine subdita conclusionis ostendit, dicens:

*Pelagianorum hæresis presenti capite destruitur, qui sine adiutorio gratia, propria virtute
quemquam posse saluari affirmant. Caput VIII.*

ET ego confitebor quòd saluare te possit dextera tua.] Ac si a pette diceret: Si potes
Terribilia hæc facere, ipse quæ protuli, tibi et non mihi deputo bona omnia quæ
fecisti. Si vero peccantes alios respiciendo non potes perdere, liquet quòd a reatu
nequitie tua te non vales virtute liberare. Ecce diuina voce ad beatum Iob dicitur. C
quòd sua dextera non saluetur: et tamen nonnulli hominum, qui ab huius viri vi-
ribus longe sunt, despecto Dei adiutorio, sua se fortitudine saluari posse confidunt.
Pro quibus quid deprecari aliud debemus, nisi vt si iam dona bonorum operum per-
ceperunt: hoc quoque donum accipiant, vt a quo hæc acceperint discant? Quia
autem præmissis verbis Dominus potentiam suæ magnitudinis intulit: nunc in subse-
quentibus nequitiam antiqui hostis ostendit: vt bonus famulus et auditis prius virtu-
tibus Domini, sciret quantum diligeret, et cognita post calliditate diaboli, disceret,
Amos. 3.6. quantum timeret. Vnde bene per Prophetam dicitur: Leo rugiet, quis non time-
bit? Dominus Deus locutus est: quis non prophetabit? Postquam enim virtus ei
sui conditoris innotuit, nequaquam illum vires aduersarij latere debuerunt: vt eo ma-
gis defensori suo se humiliter subderet, quo hostis sui nequicias subtilius agnouisset: D
protectoremq. suum tanto ardentius quæreret, quanto terribiliorem hostem cognosce-
ret, quem vitaret. Certum quippe est, quia minus diligit ereptorem suum, qui mi-
nus intelligit periculum quod euasit: et vile solatium deputat defensoris, qui virtutem
aduersarij debilem putat. Vnde bene ereptionem suam Domino tribuens Propheta
dicebat: Diligam te Domine virtus mea: aperte videlicet dicens: eote magis Iob,
Psal. 17. quo infirmitatem propriam sentiens, virtutem meam te esse cognosco. Hinc rursum
ait: Misericordia misericordias tuas, qui saluos facis sperantes in te: quia tunc nimirum
Psal. 16. misericordiae Domini mize apud nosmetipsos, qui eripimur, sunt, cum per easdem mi-
sericordias quàm graui fuerint pericula, quæ euasimus, agnoscimus. Et quia sermo-
ne præcedenti Dominus beato Iob mira opera sanctorum sequentium patefecit, vt his
auditis disceret, de virtutum suarum culmine quàm humilia sentire debuisset, nunc ei
cum quo hoste bellum gerat, ostenditur: et vires fraudesq. illius subtilius indicantur:
vt qui ad colloquium auctoris sui perductus est, argumenta aduersarij aperte cognos-
cat. Verbis enim sequentibus huius famulo Dominus cunctas hostis callidi machi-
nationes insinuat, omne quod opprimendo rapit, omne quod insidiando circumuolat;
omne quod minando terret, omne quod suadendo blanditur, omne quod desperando
frangit, omne quod promittendo decipit. Cuncta ergo tergiversationis eius certami-
na exorditur dicens: [Ecce Behemoth quem feci tecum.]]

A *Quod Manichæorum hæresis, qui asserunt duo principia, Deum scilicet, et nescio quam tenebrarum gentem, conuincatur: cum manifestum sit, quod in principio Deus omnem spiritalem et corporalem creaturam fecerit, primo in substantia materia, deinde in formarum distinctione.* Caput 1 X.

Quem sub Behemoth nomine, nisi antiquum hostem insinuat? qui interpretatus ex Hebræa voce in Latina lingua animal sonat. Cuius inferius dum malitia subditur, patenter persona monstratur. Sed cum de Deo scriptum sit, quia fecit omnia simul, cur hoc animal cum homine fecisse se indicat, dum cuncta quia simul fecerit constat? Rursum querendum est, quo modo Deus cuncta simul condidit, dum Moyses sex dierum mutatione variante distincte creata describat? Quod tamen citius agnoscimus, si ipsas causas

B originum subtiliter indagamus. Rerum quippe substantia simul creata est: sed simul species formata non est: et quod simul extitit per substantiam materiæ, non simul apparuit per speciem formæ. Cum enim simul factum cælum terraq. describitur, simul spiritalia arque corporalia, simul quidquid de cælo oritur, simul factum quidquid de terra producit, indicatur. Sol quippe luna et sidera quarto die in cælo facta perhibentur: sed quod quarto die processit in specie, primo die in cæli substantia extitit per conditionem. Primo die creata terra dicitur, et tertio arbuta condita, et cuncta terræ virentia describuntur: sed hoc quod die tertio se in specie protulit, nimirum primo die in ipsa de qua ortum est terræ substantia conditum fuit. Hinc est quod Moyses et distincte per dies singulos condita omnia retulit, et tamen simul omnia creata subiunxit, dicens: litæ sunt generationes cæli et terræ, quando creatæ sunt in die, quo fecit Dominus cælum et terrā, et omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemq. herbam regionis. Qui enim diuersis diebus creatum cælum et terram, virgultum, herbamq. narrauerat, nunc vno die facta manifestat: vt liquido ostenderet quod creatura omnis simul per substantiā extitit, quamuis non simul per speciem processit. Hinc illic quoque scriptum est: Creauit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creauit illum, masculum et feminam fecit eos. Necdum enim Eua facta describitur, et iam homo masculus et femina perhibetur. Sed quia ex Adæ latere proculdubio femina erat processura, in illo iam computatur per substantiam, a quo fuerat producenda per formam. Considerare tamen hæc in minimis possumus, vt ex minimis maiora pensemus. Herba namque cum creatur, necdum in illa fructus, nec dum fructus sui semen ostenditur. Inest vero ei etiam cum non apparet fructus et semen, quia nimirum simul sunt in radicis substantia, quæ non simul producent per temporis incrementa. Sed quia hæc simul creata per substantiam dicimus, quæ prodire alia ex alijs inuenimus, quo pacto cum beato Iob Behemoth creatus asseritur, cum neque vna sit substantia angeli et hominis, neque homo ex angelo, neque angelus ex homine proferatur? Si vero propter hoc factus Behemoth cum beato Iob dicitur, quod creatura omnis ab auctore, qui in actione sua nequaquam temporis protelatione distenditur, simul condita non dubitatur: cur de Behemoth specialiter dicitur quod commune cum creaturis omnibus generaliter habetur? Sed si rerum causas subtili discussione pensamus, simul angelum factum hominemq. cognoscimus: simul videlicet non vitare temporis, sed cognitione rationis: simul per acceptam imaginem sapientiæ, et

C non simul per coniunctam substantiam formæ. Scriptum namque de homine est: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Et per Ezechielem, ad satan dicitur: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia et perfectus decore in delicijs paradisi Dei fuisti. In cuncta igitur creatura, homo et angelus simul conditus extitit: quia ab omni creatura irrationabili distinctus processit. Quia ergo in cuncta conditione rerum nullum rationale animal nisi angelus et homo est, quidquid ratione vti non potest, cum homine factum non est. Dicatur itaque homini, dicatur de angelo, qui etsi potentiam sublimitatis perdidit, subtilitatem tamen naturæ rationalis non amisit: Ecce Behemoth quem feci tecum: vt dum homo eum, qui in ratione secum factus est, perseuere considerat, vicinum sibi casum superbix ex ipsa propinqui sui perditione pertimescat. In his autem verbis solerter intuendum est, quod aperte voce Dominica nefarium Manichæi dogma reprehenditur, qui dum duo principia loquitur, tenebrarum gentem non factam asserere conatur. Quo modo enim non facta gens nequissima dicitur, dum Behemoth istum, videlicet auctorem nequitix per naturam bene conditum

D S. Greg. To. 2. Tttt 2 ditum

E Sup. lib. 20. 29 Gen. 1. d Ezech. 28. 5

29. ditum fe Dominus feciffe testatur. Sed quia Behemoth ifte, cum quo fit factus audiui-
mus, perditus quid agat, audiamus. Sequitur:

Quod efca diaboli electa fuit, et hypocritarum simulatione maxime faueretur. Cap. X.

Fenum sicut bos comedit. Si prophetarum follicitate verba difcutimus, hæc et illa vno
fpiritu prolata reperimus. Ifaias namque cum cerneret vitam peccatium ab antiquo
et inlatibili hofte devorari, ait: Leo sicut bos comedit paleas. Quid autem feni palea-
rumq. nomine nifi carnalium vita fignatur? De qua per Prophetam dicitur: Omnis ca-
ro fenum. Qui ergo hic Behemoth, illic leo: qui hic fenum, illic palea nominantur.
Sed perfcriturati mens nititur cur ifte vel apud Ifaiam leo, vel hic Dominica voce Behemo-
moth, in comefione feni vel palea, vtroque loco non equo, fed boui comparetur. Quod
tamen citius agnofcimus, fi in vtrifque animalibus quæ fit nutrimentorum diftantia perpen-
damus. Equi namque fenum quamlibet fordidum comedit, aquam vero non nifi
mundam bibunt. Boves autem aquam quamlibet fordidam bibunt, fed feno non nifi
mundo vefcuntur. Quid eft ergo quod boui, qui mundo pabulo pafcitur, Behemoth ifte
comparatur, nifi hoc quod de ifto antiquo hofte per Prophetam alium dicitur: Efca eius
electa? Neque enim fe eos gaudet rapere, quos prauis ac fordidis actionibus implicatos
in imis fecum refpicit voluntarie iacere. Fenum ergo comedere ficut bos appetit: quia
fuggeftionis fuæ dente conterere mundam vitam fpiritualium quærit. Sed quærendum
video quo modo Behemoth ifte fenum ficut bos comedens, vitam fpiritualium confumere
dicitur, cum ficut fupra dictum eft, feni nomine vita carnalium designatur. Efca quo-
que eius electa iam non erit, fi fenum comedens carnales rapit. Sed ad hæc citius occur-
rit: quia nonnulli hominum et apud Deum fenum funt, et apud homines fanctitatis no-
mine cenfentur: cum et ante humanos oculos aliud offendit vita, et ante diuina iudicia
aliud intendit confcientia. Ij itaque apud humana iudicia electi funt, fed apud fubtile
Domini examen fenum. An ante diuinos oculos Saul fenum non erat, de quo Samuel pro-
pheta populo dicebat: Certe videtis quem elegit Dominus, et de quo paulo fuperius di-
citur: Electus et bonus? Quem enim peccans populus meruit et apud Deum reprobus
exitit: et tamen caufam ordine electus et bonus fuit. Quia multi fenum funt, et
electos fe ex humana æftimatione fufpiciant, bene per Salomonem dicitur: Vidi im-
pios fepultos, qui etiam dum adhuc viuerent, in loco fancto erant, et laudabantur in ci-
uitate quali iuftorum operum. Quia multi fenum funt, fed tamen fanctitatis fanore
vallantur, bene quidam fapiens indicat dicens: Tranfi hofpes, et orna menfam. Tran-
feundo namque hofpes, ornare menfam dicitur: quia fi ad altare Dei, quis pofitus per
bona opera gloriam propriam quærit: et de oflentatione fanctitatis eius laus altaris ex-
tenditur, et ipfe tamen apud Deum in numero ciuium non habetur. Alijs eius opinio
proficit, et tamen a Deo extraneus ipfe pertranfit. Menfam itaque tranfeundo deco-
rauit: quia ftare ad facta noluit, qui per omne quod agere ftuduit, ad humanas laudes
mente decurrit. Quia ergo nonnulli mundam quidem vitam per ftudium ducunt, fed
ex illa intus placere non appetunt, recte et efca eius electa dicitur: et tamen fenum ficut
bos comedere Behemoth ille perhibetur. Quafi enim ante os Behemoth iftus mundum fe-
num in terra, atque in infimis iacet, cum et vita quali innocens per mandatorum cuftodiã
agitur, et tamen inter actionem, quæ bona oflenditur, cor ad appetenda fublimia non ele-
uatur. Quid itaque vilis agit qui in fe munditiam vitæ cuftodit, fi per intentionem in-
fimam in ore Behemoth huius inueniendum fe in terra derelinquit? Quia igitur omni po-
tens Deus quid hofus nofter agat infinuat, nunc quo modo præualeat innotefcit, vt cali-
ditatis eius nequitia quo apertius cognofcitur, eo facilius fuperetur. Sequitur:

Quod malorum mentes diabolus in virtute poffideat. Caput XI.

Fortitudo eius in lumbis eius, et virtus eius in vmbilico ventris eius. J Seminaria coitus
vir in lumbis efle, inefle autem feminis in vmbilico perhibentur. Hinc eft enim quod
veritas difcipulis dicit: Sint lumbi veftri præcincti. Hinc Petrus cum luxuriam a corde
reftringeret, admonebat, dicens: Succincti lumbos mentis veftræ. Hinc Paulus cum
per Abrahæ facrificium Melchifedech tempore Leui facerdotium diceret decimatum, vbi
tunc in Abrahæ corpore Leui lateret oflendens, ait: Adhuc enim in lumbis patris
erat. Quia vero feminarium luxuriæ feminis in vmbilico continetur, Propheta teftatur,
qui fub

Sup. lib. 19. c. 4.
et lib. 22. c. 4.
Luc. 12. c.
1. Pet. 1. c.

Heb. 7. b

- A** qui sub specie feminæ prostitutæ Iudææ petulantiam increpans, ait: In die ortus tui, non est præcisus umbilicus tuus. In die quippe ortus umbilicum præcidere, est conuersionis tempore carnis luxuriam refecare. Quia enim difficile est male inchoata corrigere, et semel formata deformiter in melius reformare: de ortu suo Iudæa reprehenditur, quæ dum in Deo nata est, impræcisum umbilicum retinuit: quia fluxa luxuriæ non abscedit. Quia igitur potestate diaboli vtriusque generis sexus valde ex luxuriæ infirmitate subternitur, et fortitudo eius in lumbis contra masculos, et virtus illius contra feminas in umbilico perhibetur. Sed cum Behemoth istum fenem comedere intulit, prima deceptionis eius argumenta luxuriæ damna subiunxit, nisi quod liquido omnibus patet, quia postquam semel hominis spiritum superbia cepit, mox se ad corruptionem carnis extendit. Quod in ipsis quoque hominibus primis agnoscimus, qui dum post perpetratam superbiam pudenda membra contegunt, patenter indicant, quia postquam apud semetipsos intus arripere alta conati sunt, mox in carne foris erubescenda pertulerunt. Behemoth itaque iste insatiabiliter sæuens, et deuorare totum simul hominem quærens, modo in superbiam mentem erigit, modo carnem luxuriæ voluptate corrumpit. Bene autem nequaquam fortitudo eius in lumbis vel umbilico eorum dicitur, qui prosteruntur: sed fortitudo eius in lumbis eius, et virtus illius in umbilico ventris eius. Ac si aperire diceretur: Fortitudo eius in lumbis suis, et virtus illius in umbilico ventris sui: quia nimirum eius proprie corpus sunt, qui suggestionum turpium blandimentis decepti, ei per luxuriæ fluxa succumbunt. Sequitur:

12.

Gen. 3. b

C *Quod tota virtus diaboli in antichristo stringatur, qui in fine huius mundi causa omnis erit malitia, et quasi esset Deus immensitate prodigiorum sublimis apparatus.*

Caput

XII.

- S**tringit caudam suam quasi cedrum. Multa in his suppetunt, quæ instruendis moribus proferantur: sed prius Behemoth istius violenta discutimus, ut post subtilius astuta detegamus. In scriptura sacra cedri nomine aliquando alta excellentia gloriæ cælestis exprimitur: aliquando autem prauorum rigida elatio designatur. Cedri nomine cælestis gloriæ celsitudo exprimitur, sicut Psalmista testatur: Iustus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. Cedri rursus nomine superba prauorum potentia designatur, sicut per eundem Prophetam dicitur: Vox Domini confringentis cedros. Quid autem cauda Behemoth istius, nisi illa antiqui hostis extremitas dicitur, cum nimirum vas proprium illum perditum hominem ingreditur, qui specialiter antichristus nuncupatur. Qui quoniam modo honoribus sæculi, modo signis et prodigijs fictæ sanctitatis intumorem potentiæ eleuari permittitur, recte voce Dominica cauda illius cedro comparatur. Sicut enim cedrus arbuscula cetera in altum crescendo deserit, ita tunc antichristus mundi gloriam temporaliter obtinens, mensuras hominum et honoris culmine, et signorum potestate transcendit. Spiritus quippe in illo est, qui in sublimibus conditus, potentiam naturæ suæ non perdidit vel deiecit. Cuius idcirco virtus nunc minime ostenditur, quia dispensatione diuinæ potentiæ ligatur. Vnde per Ioannem dicitur: Vidi angelum descendentem de celo, habentem clauem abyssi, et catenam magnam in manu sua, et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus et satanas: et ligauit eum per annos mille, et misit eum in abyssum, et clausit et signauit super eum. Ligatus quippe missus in abyssum perhibetur: quia reclusus in prauorum cordibus, potentia diuinæ dispensationis astringitur, ne in quantum nocere valet, effrenetur: ut quamuis per eos occulte sæuiat, ad violentas tamen rapinas superbia non erumpat. Sed illic quo modo in mundi fine sit soluendus intimatur, cum dicitur: Et postquam consummati fuerint mille anni, soluetur satan de carcere suo, et exibit, et seducet gentes. Millenario namque numero vniuersum pro perfectione sua hoc quantumlibet sit Ecclesiæ sanctæ tempus exprimitur. Quo peracto antiquus hostis suis viribus traditus, paucum quidem in tempore, sed in multa contra nos virtute laxatur. Quem quamuis seuitia ad crudelitatem dilatat, superna tamen misericordia dierum breuitate coangustat. Hinc enim veritas per semetipsam dicit: Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, usque modo, neque fiet. Hinc rursus ait: Nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro. Quia enim et superbos nos et infirmos Dominus conspiciat, dies quos singulariter malos intulit,

Apor. 10. a

12.

Mat. 24. b

12.

S. Greg. To. 2.

Tert. 3

misericorditer

13. mifericorditer breuitatōs dicit: profecto et vt superbiam terreat de aduerfitate tempo-
 ris, et infirmitatem refoueat de breuitate. Sed considerandum valde eſt, cum Behemoth
 iſte caudam ſuam ſicut cedrum ſubleuat: in quo tunc atrocior quā nunc ſe exerit furgat.
 Quæ enim pœnarum genera non nouimus, quæ non iam vires martyrum exercuiſſe gau-
 demus? Alios namque improuiſo icu immerſus iugulo gladius ſtrauir: alios crucis pari-
 bulum afflixit: in quo et mors prouocata repellitur, et repulſa prouocatur. Alios hiriſſit
 ſerra dentibus attriuit. Alios armato ferro inſulcans vngula carpiſt: alios belluina rabies
 moribus detruncando comminuit: alios ab intimis viſcerum per cutem preſſa vis verbera-
 tum rupit: alios eſſoſa terra viuentes operuit, alios in altum demerſos in mortem præci-
 pitum fregit: alios in ſe proiectos aqua replendo abſorbuit: alios edax flamma viſque ad
 cineres de paſſa conſumpſit. Cum igitur Behemoth iſte caudam ſuam in fine mundi no-
 quius dilatat, quid eſt quod in his tormentis tunc atrocius creſcat, niſi hoc quod in Euan-
 gelio veritas per ſemetipſam dicit: Surgent pſeudochriſti, et pſeudoprophete, et dabunt
 ſigna magna et prodigia: ita vt in errorem mittantur, ſi fieri poteſt, etiam electi? Nunc
 enim fideles noſtri mira faciunt, cum peruerſa patiuntur: tunc autem Behemoth huius
 ſatellites etiam cum peruerſa inferunt, mira facturi ſunt. Penſemus ergo quæ erit huma-
 næ mentis illa tentatio, quando pius martyr et corpus tormentis ſubijcit: et tamen ante
 eius oculos tortor miracula facit? Cuius tunc virtus non ab ipſo cogitationum fundo qua-
 tiatur, quando ſi qui ſlagris cruciati, ſignis conſcat? Dicatur igitur recte: Stringit cau-
 dam ſuam quaſi cedrum: quia nimirum et altus tunc erit veneratione prodigij, et duræ
 crudelitæ tormenti. Non enim ſola tunc poteſtate erigitur, ſed etiam ſignorum oſten-
 ſione fulcitur. Vnde et per Dauid dicitur: Inſidiatur in occulto, quaſi leo in cubili ſuo.
 Ad apertam namque potentiam ſuffeciſſet vt leo eſſet, etiam ſi inſidians non fuiſſet: rur-
 ſumque ad occultas verſutias ſuffeciſſet, vt inſidians ſurriperet, etiam ſi leo non eſſet. Sed
 quia hic antiquus hoſtis in cunctis ſuis viribus effrenatur, ſeuire per vtraque permittitur:
 vt contra electos in certamine et fraude et virtute laxetur: virtute per potentiam, fraude
 per ſigna. Recte ergo et leo et inſidians dicitur: inſidians per miraculorum ſpeciem, leo
 per fortitudinem ſecularem. Vt enim eos, qui aperte iniqui ſunt, pertrahat, ſecularem
 potentiam oſtendat: vt vero iuſtos etiam fallat, ſignis ſanctitatis ſimulat. Illis enim
 ſuadet elationem magnitudinis, iſtos decipit oſtenſione ſanctitatis. De hac cauda Be-
 hemoth iſtius ſub draconis ſpecie per Ioannem dicitur: Et caudæ eius trahebat tertiam
 partem ſtellarum cæli, et miſit eas in terram. Cælum namque eſt Eccleſia, quæ in hac
 nocte vitæ præſentis dum in ſe innumeras ſanctorum virtutes continet, quaſi radiantibus
 deſuper ſideribus fulget. Sed draconis cauda in terram ſtellas deijcit, quia illa ſatanæ
 extremis per audaciam aſſumpti hominis erecta, quosdam quos velut electos Dei in
 Eccleſia inuenit, obtinendo reprobos oſtendit. Stellas iraque de cælo in terram cade-
 re, eſt relicta nonnullos ſpe cæleſtium illo duce ad ambitum gloriæ ſecularis inhiare.
 Hinc Daniel ſub Antiochi ſpecie contra hanc draconis caudam loquitur, dicens: Deie-
 cit de fortitudine et de ſtellis, et conculcavit eas, et vſque ad principem fortitudinis ma-
 gnificatus eſt, et ab eo abſtulit iuge ſacrificium, et deiecit locum ſanctificationis eius. Ro-
 bur autem datum eſt ei contra iuge ſacrificium, propter peccata, et proſternitur veritas
 in terra, et faciet, et proſperabuntur. De fortitudine quippe et de ſtellis deijcit, cum
 nonnullos et luce iuſtitie reſplendentes, et virtute operis robustos frangit. Qui vſque ad
 principem fortitudinis magnificatur: quia contra ipſum auctorem virtutis extollitur. Iuge
 vero ſacrificium tollit, quia ſtadium conuerſationis Eccleſiæ in eis, quos ceperit, inter-
 rumpit. Robur vero ei propter peccata contra iuge ſacrificium datur: quia niſi per-
 euntium merita exigent, eos qui recti credebantur, obtinere aduerſarius nequaquam
 poſſet. Veritas in terra proſternitur: quia fides tunc rerum cæleſtium ad deſiderium vi-
 tæ temporalis inclinatur. Et faciet, et proſperabitur: quia tunc non ſolum in reproborum
 mentibus, ſed etiam in electorum corporibus crudelitæ inſtimabili, ſine qualibet obie-
 ctione graſſatur. Hinc rurfum per Danieleſ dicitur: Conſurget rex impudens facie, et
 intelligens propoſitiones, et roborabitur fortitudo eius, ſed non in ſuis viribus. Illius nam-
 que hominis fortitudo non in ſuis viribus roboratur: quia ſatanæ virtute in gloriam perdi-
 tionis attollitur. Hinc rurfum ait: Interficiet robustos et populum ſanctorum ſecundū
 voluntatem ſuam, et dirigetur dolus in manu eius. Robuſtos namque interficit, cum eos qui
 mente inuicti ſunt, corpora liter vincit. Vel certe robustos et populum ſanctorum ſecundū
 voluntatem

- A** voluntatem suam interficit, cum eos qui robusti ac sancti credebantur, ad nutum suæ voluntatis trahit. In cuius manu dolus dirigitur, quia in illo fraus per opus adiuuatur. Quod enim fallendo dicit, hoc mira faciendo asserit: nam quidquid mendax lingua simulat, hoc quasi verum esse manus operis ostentat. Hinc rursum dicit: Contra principem principum confurget, et sine manu conteretur. Hinc Paulus ait: Ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus. Hinc rursum ait: Quem Dominus Iesus interficit spiritu oris sui, et destruet illustratione aduentus sui. Quod enim per Daniele dictum est: Contra principem principum confurget, hoc per Paulum dicitur: Ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus. Et quod per Daniele subiungitur: Sine manu conteretur, hoc per Paulum exprimitur: Quem Dominus Iesus interficit spiritu oris sui. Sine manu quippe conteretur: quia non angelorum bello, non sanctorum certamine, sed per aduentum iudicis solo oris spiritu aeterna morte ferietur. De huius Behemoth elatione item per Paulum dicitur: Qui aduersatur et extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur. De quo Daniel cum quartam bestiam diceret decem cornibus fultam, protinus adiunxit. Considerabam cornua, et ecce cornu aliud paruulum ortum est de medio eorum, et tria de cornibus primis euulsa sunt a facie eius: et ecce oculi quasi oculi hominis erant in cornu isto, et os loquens ingentia. Vndecimum quippe huius bestie cornu esse describitur: quia regni eius potentia iniquitate roboratur. Omne enim peccatum vnderariū est: quia dum peruersa agit, præcepta decalogi transiit. Et quia in cilicio plangitur, hinc est quod in tabernaculo vela cilicina vndecim sunt. Hinc per vndecimum psalmum dicitur: Saluum me fac Domine, quoniam defecit sanctus. Hinc in vndenario numero remanet Apostolos Petrus metuens, Mathiam duodecimum sorte missa requisit. Nisi enim signari culpam, per vnderarium cernebat, impleri Apostolorum numerum tam festine duodenario non curaret. Quia ergo per vnderarium transgressio exprimitur, huius bestie cornu vndecim ipse auctor transgressionis indicatur. Quod videlicet paruulum oritur, quia purus homo generatur: sed immaniter crescit, quia vsque ad coniunctam sibi vim angelicæ fortitudinis proficit. Quod tria cornua quæ ei ante faciem sunt euellit: quia ditioni suæ regna totidem, quæ sibi vicina sunt, subigit. Cuius oculi sunt vt oculi hominis, sed os ingentia loquitur: quia in illo humana quidem forma cernitur, sed verbis suis vltra homines eleuatur. Quod ergo per Paulum dicitur: Extollens se super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, hoc Daniel propheta testatur dicens: Os loquens ingentia. Quod vero illum vel Daniel ingentia loqui, vel Paulus perhibet supra locum deitatis extolli: hoc est quod a pud beatum Iob diuino eloquio cedro comparatur. More enim cedri ad alta nititur, dum in omni fastu fallacie et virtutis robore et culminis elatione prosperatur. Bene autem stringere caudam dicitur: quia tota eius virtus in vno illo damnato homine congesta densatur: vt tanto per illum fortia ac mira faciat, quanto illum collectis suis viribus instigat. Sed quia quale sit iniquorum caput audiuimus, nunc huic capiti quæ membra adhæreant, agnoscamus. Sequitur:

Quod multiplicia sint argumenta diaboli, quibus animas prestratas sibi possit & corrumpit.

Caput X 111.

- N** Erui testiculorum eius perplexi sunt. Tot iste Behemoth testes habet, quot iniquitatis suæ prædicatores possidet. An eius testes non sunt, qui prauis peruationibus eorda hominum virtutem a erroris sui semina fundendo corrumpunt? Aptè autem dicitur, quod testiculorum eius nerui perplexi sunt: quia videlicet prædicatorum illius argumenta dolosis assertionibus innodantur, vt recta esse simulent, quæ peruersa persuadent: vt allegationum implicatio quasi neruorum perplexitas etiam videri possit, solui non possit. Nervos eius testiculi perplexos habent, quia acumina prædicatorum illius sub argumentis duplicibus latent. Plerumque autem cum verbis corda insciunt, in opere innocentiam ostendunt. Neque enim ad se bonos persuasionem suam traherent, si se et in actionibus peruersos exhiberent. Sed quia testes sunt huius belluæ et perplexis neruis illigantur, et rectos se ostentant vt lateant, et peruersa prædicant vt corrumpant: ipsum nimirum suum caput imitantes, qui quasi leo in insidijs et sæuit per potentiam terreni culminis, et blanditur per speciem sanctitatis. Sed hæc belluæ vtinam tunc solum talia ageret, et nunc quoque ad corrumpenda fidelium viscera, hos luxuriæ testiculos non haberet. Neque enim

enim malum sola locutione oris infunditur, sed peius et a pluribus operis exemplo propinatur. Quam multi enim antichristum non videntur, sed tamen testiculi eius sunt: quia corda innocentium actionis suae exemplo corrumpunt. Quisquis namque in superbia extollitur, quisquis avaritiae desiderii cruciatur, quisquis luxuriae voluptatibus soluitur, quisquis iniuste atque immoderate irae flagris ignitur, quid aliud quam antichristi testis est? Qui dum se libenter eius visibus implicat, exemplo suo aliis erroris ferus ministrat. Iste prava agit, ille prava agentibus adhaeret, et non solum non obuiat, sed etiam fauet. Quid ergo aliud quam antichristi testis est, qui perdita auctoritate promissae Deo fidei, testimonium perhibet errori? Quos tamen si quis redarguat, mox se sub quodam velamine defensionis occultant: quia videlicet eorum nervi perplexi sunt, et male impliciti, correctione solui nequaquam possunt. Sequitur:

Quod ossa diaboli haresarcha sint & principes malitia, qui fistulis aëris comparantur quia bene quidem & sonore loquuntur sed qua dicunt, haec nec agunt, nec sentiunt. Caput XLIII.

16.

Ossa eius velut fistulae aëris.] In corpore ossa sunt, quae continent membra, et quae continentur. Habet ergo carnes haec bellua, habet et ossa: quia et iniqui sunt alij, qui tamen ab aliis in errore retinentur, et nequiores alij, qui in errore et alios retinent. Quid itaque aliud ossa antichristi, quam quolibet in eius corpore valentiores accipiunt? In quorum corde iniquitas dum vehementer induruit, per eos tota eius corporis compago subsistit. Multi namque in hoc mundo diuites videntur, qui dum rebus opibusque subnixi sunt, quasi ex fortitudine solidantur, sed largiendo haec ipsa quibus sulti sunt, ad suum alios errorem trahunt. Modo nonnullos ut pravi stant, donis illiciunt: modo nonnullos, ut pravi permaneant, muneribus astringunt. Quid itaque hi nisi antichristi ossa sunt, qui dum malos continendo multiplicant, in eius corpore carnes portant? Hi nonnumquam in decipiendis auditoribus exhibent linguarum dulcedines, quia et spinarum proferunt flores: et apparet quidem in eis quod oleat, sed latet quod pungat. Amarum dulcia, noxia blanda permiscet, et potestare quidem admirandi videri appetunt, sed fallendi arte per remissa colloquia quasi humiliter subternuntur: et per sermonem de se insinuant, quod per exhibitionem negant. Vnde et recte ossa Behemoth istius aëris fistulis comparantur: quia nimirum more metalli infensibilis, sonum bene loquendi habent, sed sensum bene viuendi non habent. Hoc namque quasi humiliter loquendo asserunt, quod elate viuendo contemnant. Vnde bene per Paulum dicitur: Si linguis hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut aes sonans, aut cymbalum tinniens. Bona quippe loquens, sed per amorem eadem bona non sequens, velut aes aut cymbalum sonitum reddit: quia ipse non sentit verba, quae ipse facit. Sunt vero nonnulli in huius belluae corpore non honoribus clari, non diuitiis sulti, non virtutum specie decorati, non scientia calliditatis periti, sed tamen videri quales non sunt ambiunt, et idcirco contra bonorum vitam nequiores fiunt, de quibus et sequitur:

1. Cor. 13. a

17.

Quod quidam cum membra diaboli sunt, quia ad seditiones, neque per miracula, neque per argumeta sufficiunt, in contumelias et mortes sanctorum ferro armantur. Caput XV.

Cartilago illius quasi laminae ferreae.] Cartilago namque ossis quidem speciem habet, sed ossis fortitudinem non habet. Quid est ergo quod cartilago eius laminis ferreis comparatur, nisi quod hi, qui in illo debiliores sunt, ad perpetranda mala nequiores existunt? Ferro quippe cetera metalla conciduntur, et cartilago eius ferro similis dicitur: quia hi qui in eius corpore ad ostensionem virtutum non sufficiunt, contra necem fidelium acris accenduntur. Quia enim cum eo se facere signa et prodigia non posse considerant, fideles se illi per crudelitatem probant: et pro eo quod innocentium corda corrumpere persuadendo non possunt, multiplicius ceteris bonorum corpora se extinguere gloriantur. Bene ergo dicitur: Cartilago eius ut laminae ferreae: quia in eius corpore quo infirmius quisque crediderit, eo nequius incidit. Qui recte non ferro tantummodo, sed laminis ferreis comparatur: quia dum se circumquaque in credulitate dilatare ambiunt, quasi in ferri se laminas extendunt.

Quid

A Quod ea quæ de Behemoth dicuntur, etiam alio intellectu accipi possint, et ad sanctorum tentamenta referri.

Capitulum XVI.

Libet arctiori inquisitionis manu hæc eadem verba conditoris, quæ iam videntur discussa, distinguere, atque vberiores intelligentiæ fructus instruendis moribus appor-
tare. Nam quia antiquus hostis quid per assumptum hominem contra homines agat au-
diuimus: superest ut nunc quid in hominibus etiam per semetipsum sine homine molia-
tur, exploremus. Ecce enim dicitur: [Stringit caudam suam quasi cedrum.] Primum
quidem serpentis suggestio mollis ac tenera est, et facile virtutis pede conterenda: sed si
hæc inualecere negligenter permittitur, ei, ad cor aditus licenter præbatur, tanta se vir-
tute exaggerat, ut captam mentem deprimens, usque ad intolerabile robur excreseat.

B Caudam itaque quasi cedrum stringere dicitur: quia semel eius in corde recepta tentatio,
in cunctis quæ subsequenter intulerit, velut ex iure dominatur. Huius ergo Behemoth ca-
put herba est, cauda cedrus: quia ex prima quidem suggestione blandiens subternitur, sed
per usum vehementer inualecens, succrescente tentationis fine roboratur. Superabile
namque est omne, quod initio suggerit: sed inde sequitur quod vinci vix possit. Prius enim
quasi consulens blanda ad animum loquitur: sed cum semel dentem delectationis infi-
xerit, violenta post consuetudine pene insolubiliter innodatur. Vnde et bene stringere
caudam dicitur. Dente enim vulnerat, cauda ligat: quia suggestionem prima percutit, sed
percutissam mentem ne euadere valeat, inualecente fine tentationis astringit. Quia enim
peccatum tribus modis admittitur, cum videlicet serpentis suggestionem, carnis delectatio-
nem, spiritus consensione perpetratur. Behemoth iste prius illicita suggerens, linguam exe-
rit, post ad delectationem pertrahens, dentem figit: ad extremum vero per consensionem
possidens, caudam stringit. Hinc est enim quod nonnulli peccata longo usu perpetrata
in semetipsis ipsi reprehendunt, atque ex iudicio fugiunt, sed vitare opere nec decertantes
possunt: quia dum Behemoth istius caput non conterunt, plerumque cauda et nolentes li-
gantur. Quæ contra eos cedri more induruit: quia blanda voluptate exordij usque ad
violentiam retentionis excreuit. Dicatur ergo: Stringit caudam suam quasi cedrum: ut
tanto quisque debeat initia tentationis fugere, quanto finem eius intelligit citius solui
non posse. Sciendum quoque est, quod plerumque eis, quos ceperit, tunc grauiores culpas
ingerit, cum præsentis vitæ termino illos propinquare cognoscit: et quo se consummatu-
rum tentationem considerat, eo eis iniquitatum pondera grauiora coaceruat. Behemoth
igitur caudam suam quasi cedrum stringit, quia quos per praua initia ceperit, ad finem
deteriores reddit: ut tentamenta eius quo citius cessatura sunt, eo valentius compleantur.

C Quia enim suis poenis eorum satagit æquare supplicium, in eis ardentius ante mortem
nititur omne exaggerare peccatum. Plerumque vero Behemoth iste iam cor male subdi-
tum possidet, sed tamen diuina illum gratia repellit: et manus misericordiæ ei, quem
ad se captiuam voluntas introduxit. Cumq; a corde expellitur, acriores insigere iniquita-
tum stimulos conatur, ut eos tentationum fluctus mens ab illo impugnata sentiat, quos
etiam possessa nesciebat. Quod bene in Evangelio exprimitur, cum exire ab homine im-
mundus spiritus Domino iubente narratur. Nam cum demoniacus puer fuisset oblatas,
scriptum est: Comminatus est Iesus spiritui immundo, dicens: Surde et mute spiritus, ego
tibi præcipio, exi ab eo, et amplius ne introcas in eum: et exclamans, et multum discer-
pens eum, exiit ab eo. Ecce cum non discerpserat cum tenebat, exiens discerpit: quia ni-
mirum tunc peius cogitationes mentis dilaniat, cum iam termino egressus sui diuina vir-
tute compulsi appropinquant. Et quem mutus possederat, cum clamoribus deferebat:
quia plerumque cum possidet, minora tentamenta irrogat: cum vero de corde pellitur,
acriori infestatione perturbat. Bene itaque dicitur: Stringit caudam suam quasi cedrum:
quia et cor possidens semper in malitia ex posterioribus crescit, et cor deferens vehemen-
tioribus cogitationum stimulis percutit.

D Quod quædam peccata ita perplexa sunt, ut ea si fugere appetas, tamen sine alio peccati laqueo non
euadas.

Capitulum XVII.

Adhuc autem Behemoth istius mira pietate conditoris astutiora argumenta pan-
duntur, cum subditur: [Nerui testiculorum eius perplexi sunt.] Nerui testiculorum
eius sunt pestifera argumenta machinationum. Per ipsa quippe calliditatis suæ vires exe-
rit,

Idem infra lib.
34. c. 3. &
Hier. in Iob
40. & 41.

18.

Mar. 9. d

Parte 1. di-
st. 14. cap.
Nerui

rit, et fluxa mortalium corda corrumpit. Testiculi eius sunt suggestiones prauæ, quibus
 19. A
 in ruerentis corruptione feruescit, atque in conspurcata anima iniqui operis prolem gignit.
 Sed horum testiculorum nerui perplexi sunt: quia suggestionum illius argumenta impli-
 catis intentionibus illigantur: vt plerisque inuita peccare faciant, quatenus si fortasse pec-
 catum fugere appetant, hoc sine alio peccati laqueo non euadant: et culpam faciant,
 dum vitant, ac nequaquam se ab vna valent solueri, nisi in alia consentiant ligari. Quod
 melius ostendimus si qua ex conuersatione hominum illigationis huius exempla proferamus.
 Quia vero in tribus ordinibus sancta Ecclesia constat, coniugatorum videlicet,
 continentium, atque rectorum: vnde & Ezechiel tres viros liberatos vidit, videlicet Noe,
 Daniel, et Iob. Et in Euangelio Dominus dum alios in agro, alios in lecto, atque esse in
 molendino alios perhibet, tres proculdubio in Ecclesia ordines ostendit: liquido satisfaci-
 mus si singula ex singulis exquiramus. Ecce enim quidam dum mundi huius amicitias
 appetit, cui libet alteri similem sibi vitam ducere, quod secreta illius omni silentio
 contegat se iureiurando constringit: sed is cui iuratum est, adulterium perpetrare cogno-
 scit, ita vt etiam maritum adulteræ occidere conetur. Is autem, qui iusiurandum
 præbuit, ad mentem reuertitur: et diuersis hinc inde cogitationibus impugnatur, atque
 hoc silere formidat, ne silentio, adulterij simul et homicidij participes fiat: et prodece tre-
 pidat, ne reatu se periurij obstringat. Perplexis ergo testiculorum neruis ligatus est: quia in
 quamlibet partem declinet, metuit ne a transgressionis contagione liber non sit. Alius
 cuncta quæ mundi sunt deferens, atque per omnia frangere proprias voluntates querens,
 alieno se subdere regimini appetit: sed cum qui sibi apud Deum præesse debeat, minus
 cauta inquisitione disceruit. Cui fortasse is, qui sine iudicio eligitur, cum præesse iam coe-
 perit, agi quæ Dei sunt prohibet, quæ mundi sunt iubet. Penans itaque subditus vel quæ
 20. C
 sit culpa inobedientiæ, vel quod contagium secularis vitæ, et obedire trepidat, et non obe-
 dire formidat: ne aut obediens, Deum in suis præceptis deferat: aut rursus non obediens,
 Deum in electo priore contemnat: et aut illicitis obtemperans, hoc quod pro Deo appetit,
 contra Deum exerceat: aut rursus non obtemperans, cum quem suum iudicem quæ-
 siera, suo iudicio supponat. Aperte ergo iste per indiscretionis suæ vitium perplexus testi-
 culorū neruis asstringitur: quia aut obtemperans, aut certe non obtemperans, in culpa trans-
 gressionis ligatur. Studebat proprias voluntates frangere, et curat cas etiam contempto priore
 solidare. Deceuit mundum funditus relinquere, et ad mundi curas vel ex aliena voluntate
 compellitur redire. Perplexi itaque nerui sunt, cum sic nos argumenta hostis alligant, vt
 culpæ nodi quod queruntur solui, durius asstringant. Alius pensare pondus honoris Eccle-
 siastici negligens, ad locum regiminis præmijs ascendit. Sed quia omne quod hic eminet,
 21. D
 plus meritoribus afficitur, quam honoribus gaudet, dum cor tribulationibus premitur, ad
 memoriam culpa reuocatur: doletque se ad laborem cum culpa peruenisse, & quàm sit
 iniquum quod admisit, ex ipsa fructus difficultate agnoscit. Reum igitur se cum im-
 penis præmijs agnoscens, vult adeptæ sublimitatis locum deferere, sed rimet ne grauius
 delictum sit suscepti gregis custodiam reliquisse: vult suscepti gregis curam gerere, sed
 formidat ne deterior culpa sit regimina pastoralis gratiæ empta possidere. Per honoris
 ergo ambitum ligatum culpa hinc inde se conspiciat. Esse quippe sine reatu criminis neu-
 trum videt, si aut susceptus semel grex relinquitur, aut rursum sacra actio seculariter
 empta teneatur. Vndique metuit, et suspectus latus omne pertimescit, ne aut stans in em-
 pto regimine non digne luceat, quod non etiam deferens, dum aliud emendat, aut certe
 regimen deferens, flere nititur, rursus aliud de ipsa gregis destitutione committat. Quia
 22. E
 ergo Behemoth iste ita inexplicabilibus nodis ligat, vt plerumque mens in dubium adduc-
 ta, vnde se a culpa solueri nititur, inde in culpa arctius asstringatur, recte dicitur: [Nerui
 testiculorum eis perplexi sunt.] Argumenta namque machinationum eius quasi quo la-
 xantur vt relinquunt, eo magis implicatur vt teneant. Est tamē quod ad destruccndas omnes
 versutias vtiliter fiat, vt dum mens inter minora et maxima peccata constringitur, si
 omnino nullus sine peccato euadendi aditus patet, minora semper eligantur: quia et qui
 murorum vndique ambitu ne fugiat claudatur, ibi se in fugam præcipitat, vbi breuior mu-
 rus inuenitur. Et Paulus dum quosdam in Ecclesia incontinentes aspiceret, concessit mi-
 nima, vt maiora declinarent, dicens: Propter fornicationem autem vnusquisque uxorem
 suam habeat. Et quia tunc solum coniuges in admixtione sine culpa sunt, cum non pro
 explenda libidine, sed pro suscipienda prole miscentur: vt hoc etiam quod concesserat, si-
 ne culpa

Ezech. 14. d
 Mat. 14. d

1. Cor. 7.

- A** ne culpa quamvis minima non esse monstraret, illico adiunxit: Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Non enim est sine vitio quod agnoscitur, et non præcipitur. Peccatum profecto vidit, quod posse indulgeri prævidit. Sed eum in dubijs constringimur, vt liter minimis subdimur, ne in magnis sine venia peccemus. Itaque plerumque nervorum Behemoth sibi perplexitas soluitur, dum ad virtutes maximas per commissi minora trahitur. Sequitur: [Ossa eius sicut fistulæ æris.] Quid per ossa Behemoth istius nisi consilia designantur? Nam sicut in ossibus positio corporis roburq. subsistit, ita in fraudulentis consilijs tota se eius malitia erigit. Neque enim vi quempiam premit, sed caliditate pestiferæ persuasionis interficit. Et rursus, sicut ossa quæ irrigant, medullas confortant, ita eius consilia per spiritualis naturæ potentiam infusa ingenij subtilitas roborat. Hoc vero testiculi eius ab ossibus, id est, suggestiones a cõsilijs distant: quod per illas aperte noxia inserit, per hæc autem quasi ex bono consulens ad culpam trahit, per illas pugnâdo superat, per hæc velut consulendo supplantat. Vnde et bene eius ossa, id est, hæc eadem consilia, æris fistulæ comparantur. Acris quippe fistulæ sonoris aptari cantibus solêt, quæ ad motû aurius dum blandum carmen subtiliter concinunt, interiora mentis in exteriora delectationis trahunt: et dum dulce est quod auribus sonant, virilitatem cordis in voluptatis fluxu debilitant. Cumq. auditus ad delectationem trahitur, sensus ab statu suæ fortitudinis enervatur. Ita quoque astuta eius consilia dum quasi blanda prouisione consulant, cor a forti intentione inuertunt: et dum dulcia resonant, ad noxia inclinant. Quasi ergo æris fistulæ sunt, quæ dum libenter audiuntur, ab interna intentione animum in exterioris vitæ delectatione deiiciunt. Hoc enim Behemoth iste magnopere ad exequendam deceptionem satagit, vt dum peruersitatis suæ consilium quasi vtile ostendit, suauiter valeat sonare quod dicit, quatenus et offensa vtilitate mentem mulceat, et absconsa iniquitate corruptat. Quæ apertius in cunctis ostendimus si pauca breuiter consiliorum eius argumenta pandamus. Ecce enim quidam rebus contentus propriis, decreuit nullis mundi huius occupationibus implicari, valde formidans quietis suæ commodam perdere, et valde despicens cum peccatis lucra cumulare. Ad hunc hostis callidus veniens, vt intentionem bonæ deuotionis subruat, quasi vtilitatis consilium subministrat, dicens: Ea quidem quæ sunt in præsentî sufficient, sed his deficientibus quid acturus es? Si enim post hæc nulla prouidentur, assunt quæ ad præsens impendenda sunt filijs, sed tamen paranda sunt quæ feruentur. Deesse potest ei usq. etiâ quod adest, si sollicitudo prouida cesset parare quod deest. An non et terrena potest actio peragi, et tamen in actione culpa declinari: quatenus et exteriora stipendia præbeat, et tamen internam rectitudinem non inflectat? Hæc interim blandiens insinuat, et seorsum iam in negotio terreno quod prouidet, peccati laqueos occultat. Ossa itaque eius sicut fistulæ æris sunt: quia perniciofa eius cõsilia auditori suo confulentis vocis suauitate blandiuntur. Alius quoque non solum decreuit terrena commodam non querere, sed etiam cunctis, quæ possidet, renunciare: vt in discipulatu cælestis magisteri tanto se liberior exerceat, quanto et expeditior redditus ea quæ possidentem premere poterant, deferens calcet. Huius cor hostis insidians occulta suggestionem alloquitur, dicens: Vnde hæc temeritatis tantæ surrexit audacia, vt credere audeas quod omnia relinquendo subsistas? Aliter te creator condidit, atque aliter tu te ipsum disponis: valentiorum te robustior eq. faceret, si sequi te sua vestigia cum inopia necessitate voluisset. An non plerique et terrena patrimonia nequaquam de serunt, et tamen ex his per misericordiae opera supernæ foris bona æterna mercantur? Hæc blandiens suggerit: seorsum vero in eisdem rebus quas retinere admonet, ante retinentis oculos delectationes pestiferas decipiens apponit, quatenus seductum cor ad blandimenta exteriora pertrahat, et intima perfectionis vota peruertat. Ossa itaque eius sicut fistulæ æris sunt: quia dolosa eius consilia dum blandum de exterioribus sonum reddunt, perniciosum dispendium de interioribus ingerunt. Alius relictis omnibus, quæ exterius possederat, vt ordinem sublimioris discipulatus apprehendat, etiam intimas frangere voluntates parat: vt rectoribus se alterius voluntatis subdus non solum prauis desiderijs, sed ad perfectionis cumulum etiam in bonis vobis sibi tepis renunciat, et cuncta, quæ sibi agenda sunt, ex alieno arbitrio obseruet. Hunc hostis callidus tanto mollis alloquitur, quanto ab excellentiori loco deiicere ardentius conatur, moxq. virulenta suggestionem blandiens dicit: O quanta per temetipsum miranda agere poteris, sinequaquam te iudicio alterius subdis. Cur profectum suum sub studio meliorationis imminuis? Cur intentionis tuæ bodum, dum vltra quam

21.

22.

necesse

neceffe eſt extendere niteris, frangis? Quæ enim dum voluntate propria uſus es, perpetrata perpetralt? Qui ergo tibi plene ad bene viuendum ſufficis, alienum ſuper te iudicium cur requiris? Hæc blandiens intimat, ſeorſum vero in voluntatibus eius propriis exercendæ ſuperbiæ cauſas parat: et dum laudat cor de intelſtina rectitudine, inueſtigat, callide ubi ſubruat in prauitate. Oſſa itaque eius ſicut fiſtulæ æris ſunt: quia clandestina eius conſilia vnde quaſi animum blande delectant, inde pernicioſe a recta intentione diſſipant. Alius fractis plene voluntaribus ſuis, multa iam vetuſti hominis vitia, et mutatione vitæ, et lamentatione poenitentia correxit: et tanto maiori zelo contra aliena peccata accenditur, quanto ſibi metipſi funditus mortuus iniquitatibus proprijs non tenetur. Hunc hoſtis callidus, quia zelo iuſtitia etiam ceteris prodeſſe cognoviſcit, quaſi proſpere conſulentibus verbis impetit, dicens: Quid te aliena curanda dilatas? Vtinam tua conſiderare conualeſcas. An non perdendis, quia cum ad aliena extenderis, erga ea curanda quæ tua ſunt minor inueniris? Et quid prodeſt alieni vulneris cruore tergere, et putredinem proprij negligendo dilatare? Hæc dum quaſi conſulens dicit, zelum charitatis adimit, et omne bonum quod prodire ex charitate poterat, gladio ſubintroducti torporis extinguit. Si enim proximos ſicut noſmetipſos diligere præcipimur, dignum eſt vt ſic eorum zelo contra vitia, ſicut et noſtro flagremus. Quia igitur dum ſuauius conſulit, mentem ab intentione propria alienam reddit, recte dicitur: [Oſſa eius ſicut fiſtulæ æris.] Quando enim per fraudulentam conſilia audientis animo blandum ſonant, quaſi cum fiſtula æris cantat, vt vnde mulcet, inde decipiat. Sed Behemoth iſte valde mollius certamen mouet, quando ſe in inſidijs ſub prætextu infirmitatis exercet. Tunc autem duriores tentationes excitat, quando ante tentati oculos iniquitatis laqueos ſub ſpecie virtutis occultat. Vnde et recte ſubiungitur: [Cartilago eius quaſi laminæ ferreæ.] Quid enim per cartilaginem niſi ſimulatio eius accipitur? Cartilago namque oſſis offendit ſpeciem, ſed oſſis non habet firmitatem. Et ſunt nonnulla vitia, quæ oſtendunt in ſe rectitudinis ſpeciem, ſed ex prauitatis prodeunt infirmitate. Hoſtis enim noſtri malitia tanta ſe arte palliat, vt plerumque ante deceptæ mentis oculos culpas virtutes fingat: vt inde quiſque quaſi exſpectet præmia, vnde dignus eſt æterna inuenire tormenta. Plerumque enim in vlciscendis vitijs crudelitas agitur, et iuſtitia putatur: atque immoderata ira, iuſti zeli meritum creditur: et cum a diſtorſis moribus peccantes dirigi caute debeant, violenta inflexione franguntur. Plerumque diſſoluta remiſſio quaſi manſuetudo ac pietas habetur: et dum pluſquam decet delinquentibus temporaliter parcitur, ad æterna ſupplicia crudeliter referuantur. Nonnumquam effuſio miſericordia creditur: et dum male ſeruare culpa ſit, peius ſpargi quod acceptum eſt, non timetur. Nonnumquam tenacia parcitas putatur, et cum graue ſit vitium non tribuere, virtus creditur accepta retinere. Sæpe malorum pertinacia conſtantia dicitur, et dum mens a prauitate ſua fleſti non paritur, quaſi ex recti deſenſione gloriatur. Sæpe inconſtantia quaſi tractabilitas habetur, et quo quiſque fidem integram nulli ſeruat, eo amicum ſe omnibus æſtimat. Aliquando timor incompetens humilitas creditur, et cum temporali formidine preſſus quiſque ad deſenſionem veritatis tacet, arbitrat, quod iuxta Dei ordinem humilem ſe potioribus exhibeat. Aliquando vocis ſuperbia, veri libertas æſtimatur: et cum per elationem veritati contradicitur, loquendi procacitas veritatis deſenſio putatur. Plerumque pigritia quaſi continentia quietis attenditur, et cum grauis culpæ ſit, recta ſtudioſe non agere, magnæ virtutis meritum creditur, a praua tantum actione ceſſare. Plerumque in quietudo ſpiritus, vigilans follicitudo nominatur: et cum quietem quiſque non tolerat, agendo quæ appetit, virtutis debitæ implere ſe exercitum putat. Sæpe ad ea, quæ agenda ſunt, incauta præcipitatio, laudandi ſtudij ſeruior creditur: et cum deſideratum bonum intempeſtiua actione corrumpitur, eo agi melius, quo celerius, æſtimatur. Sæpe accelerandi boni tarditas conſiliū putatur: et cum exſpectatur vt ex retractione proficiat, hoc inſidians mora ſupplantat. Igitur cum culpa velut virtus aſpiciatur, neceſſario penſandum eſt, quia tâto tardius mens vitium ſuum deſerit, quanto hoc, quod perpetrat, non erubeſcit: et tanto mens tardius vitium deſerit, quanto per virtutis ſpeciem decepta, præmiorum etiam de eo retributionem quærit. Facile autem culpa corrigitur quæ et erubeſcit, quia eſſe culpa teſtitur. Quia itaque error cum virtute creditur, difficilius emendatur recte dicitur: [Cartilago eius quaſi laminæ ferreæ.] Behemoth enim iſte quo ſub prætextu boni calliditatem ſuam fraudulentius exhibet, eo in culpa mentem durius tenet.

Hinc

Mat. 19. c. 6.
32. d

22.

23.

- A** Hinc est quod nonnumquam hi, qui quasi viam sanctitatis appetunt, in errore lapsi tardius emendantur. Rectum quippe assumat esse quod agitur, et sicut excolenda virtuti, sic vitio perfeuerantia iungunt. Rectum existimant quod agitur, et ideo suo iudicio enixius seruiunt. Vnde bene Hieremias cum diceret: Candidiores Nazaraei eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores, denigrata est super carbones facies eorum, et non sunt cogniti in plateis: illico adiunxit: Adhæsit cutis eorum ossibus, aruit, et facta est quasi lignum. Quid enim Nazaræorum nomine, nisi abstinentium et continentium, vita signatur: quæ niue et lacte nitidior dicitur. Nix enim ex aqua congelascit, quæ desuper venit: lac autem ex carne exprimitur, quæ in inferioribus nutritur. Quid ergo per niuem, nisi candor vitæ cælestis: quid per lac, nisi temporalis dispensationis administratio demonstratur? Et quia plerumque continentes viri in Ecclesia tam mira opera faciunt, ut ab eis multi, qui cælestem vitam tenuerunt, multi qui terrena bene dispensauerunt, superari videantur, et candidiores niue, et nitidiores lacte referuntur. Qui etiam quia per feruorem spiritus antiquorum ac fortium patrum nonnumquam vincere vitam videntur, recte subiungitur: Rubicundiores ebore antiquo. Dum enim ruboris nomen imprimitur, sancti desiderij flamma signatur. Ebur vero esse os magnorum animalium non ignoramus. Ebore itaque antiquo rubicundiores sunt: quia sæpe ante humanos oculos nonnullis præcedentibus patribus studij feruentioris existunt. De quibus ut totum simul ostendatur, adiungitur: Sapphiro pulchriores. Aetherei quippe coloris est sapphirus. Et quia præcedentes multos, atque ad superna tendentes per cælestem conuersationem videntur vincere: narratur sapphiro pulchriores extitisse. Sed plerumque dum virtutum copia etiam plusquam expedit prosperatur, in quandam sui fiduciam mens adducitur, et decepta præsumptione propria, repente peccato surripiente fuscatur: vnde recte subiungitur: Denigrata est super carbones facies eorum. Nigri enim post candorem sunt: quia amissa Dei iustitia, cum de se præsumunt, in ea etiam, quæ non intelligunt, peccata delabuntur: et quia post amoris ignem ad frigus torporis veniunt, extinctis carbonibus ex comparatione præferuntur. Nonnumquam enim dum timorem Dei per sui fiduciam deserunt, etiam frigidis mentibus frigidiore fiunt. De quibus recte subiungitur: Non sunt cogniti in plateis. Platea quippe sermonis græci ratione pro latitudine dicitur. Quid vero est humanæ menti angustius, quam voluntates proprias frangere? De qua fractione veritas dicit: Intrate per angustam portam. Quid autem latius, quam nullis propriis voluntatibus relictari, et quaquaversum impulsus arbitrij duxerit, se sine retractione diffundere? Qui ergo per fiduciam sanctitatis postposito meliorum iudicio se sequuntur, quasi per plateas pergunt. Sed non sunt cogniti in plateis: quia de vita sua aliud ostenderant, quando frangendo voluntates proprias in angusto se calle retinebant. Et bene additur: Adhæsit cutis eorum ossibus. Quid in ossa nisi duritia fortitudinis, quid in cute nisi mollities exprimitur infirmitatis? Cutis ergo eorum adhærere ossibus dicitur: quia ab eis prava sentientibus infirmitas vitij, duritia virtutis putatur. Infirma enim sunt quæ faciunt, sed elationis fiducia decepti, fortibus ea suspicionibus iungunt, et quo de se magna sentiunt, eo de sua nequitia emendari contemnunt. Vnde et recte adiungitur: Aruit et facta est quasi lignum. Culpæ quippe eorum tanto infensibilior redditur, quanto apud eos etiam laudabilis habetur. Quam recte aridam asserit, quia nulla sui cognitione viridescit. Quod ergo apud Hieremiam per infirmitatem cutis, hoc apud beatum Iob per fragilitatem dicitur cartilago: & quod illico ossa per duritiam, hoc hic laminæ ferreæ dicuntur. Sed Behemoth iste, qui per membra sua extremo tempore contra electos Dei tanta se arte iniquitatis exercet, qui etiam per semetipsum ad decipiendas mentes in tanta insidiarum tergiversatione se exhibet, cuius naturæ, cuius sit conditionis audiamus. Neque enim tam mira vel magna, operari posset, si non ex magna conditione subsisteret. Vnde & mox mira pietate Dominus ac si causas tantæ astutiæ tantæque fortitudinis redderet, adiunxit, dicens:

Quod prima creatura Dei sis angelus: & quanto subtilior est illa spiritalis, tanto in illa similitudo Dei plenius est expressa.

Capitulum XVIII.

I Psē est principium viarum Dei. Velut si aperte diceret: Idcirco ad tam multa fortiter sufficit, quia in natura rerum hunc creando per substantiam conditor primum fecit. Quid enim vias Dei, nisi eius actiones accipimus? De quibus per prophetam dicit: S. Greg. To. 2.

Vuuu

Non

Thren. 4. b

Hier. in Amos 1. 2.

Matth. 7. b

24.

ff. 55. a

Execl. 31. c

Execl. 38. e

Genes. 2. d

25.

Ibid.

Execl. 28. d

36.

Non enim sunt vix meæ sicut vix vestræ. Et principium viarum Dei Behemoth dicitur: quia nimirum cum cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis angelis eminentiorem fecit. Huius primatus eminentiam conspicit propheta, cum dicit: Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei: abietes non adæquauerunt summmitatem eius: i platani non fuerunt æque frondibus illius. Omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi et pulchritudini eius, quoniam speciosum fecit eum in multis condensitque frondibus. Qui namque accipi in cedris, abietibus, et platanis possunt, nisi illa virtutum cælestium proceræ celsitudinis agmina, in æternæ lætitiæ viriditate plantata? Quæ quamvis excelsa sint condita, huic tamen nec prælata sunt, nec æquata. Qui speciosus factus in multis condensitque frondibus esse dicitur: quia prælarum ceteris legionibus tanta illum species pulchriorem reddidit, quanta et supposita angelorum multitudo decorauit. Ista arbor in paradiso Dei tot quasi condensas frondes habuit, quot sub se positas supernorum spirituum legiones attendit. Qui idcirco peccans sine venia damnatus est, quia magnus sine comparatione fuerat creatus. Hinc ei rursum per eundem prophetam dicitur: Tu signaculum similitudinis Dei, plenus sapientia et perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti. Multa enim de eius magnitudine locuturus, primo verbo cuncta complexus est. Quid namque boni non habuit, si signaculum Dei similitudinis fuit? De sigillo quippe anuli talis similitudo imaginaliter exprimitur, qualis in sigillo eodem essentialiter habetur. Et licet homo ad similitudinem Dei creatus sit, angelo tamen quasi maius aliquid tribuens, non enim ad similitudinem Dei conditum, sed ipsum signaculum Dei similitudinis dicit: ut quod subtilior est in natura, eo in illo similitudo Dei plenitius credatur ex præfata. Hinc est quod primatus eius potentiam adhuc insinuans, idem propheta subiungit: Omnis lapis preciosus operimetum tuum, sardius et topazius, et iaspis, chrysolithus, onyx, et berillus, sapphirus, carbunculus et smaragdus. Nouem dixit genera lapidum, quia nimirum nouem sunt ordines angelorum. Nam cum per ipsa sacra eloquia angeli, archangeli, throni, dominationes, virtutes, principatus, potestates, cherubim, et seraphim, aperta narratione memorantur: quantæ sint supernorum ciuium distinctiones, ostenditur. Quibus tamè Behemoth iste operus fuisse describitur: quia eos quasi vestem ad ornamentum suum habuit, quorum dum claritatem transcederet, ex eorum comparatione clarior fuit. De cuius illic adhuc descriptione subiungit: Aurum opus decoris tui, et foramina tua in die qua conditus es, præparata sunt. Aurum opus decoris eius extitit: quia sapientia claritate canduit, quam bene creatus accepit. Foramina vero idcirco in lapidibus sunt, ut vinculati auro in ornamenti compositione iungantur, et nequaquam a se dissideant, quos interfusum aurum repletis foraminibus ligat. Huius ergo lapidis in die conditionis sue foramina præparata sunt, quia videlicet capax charitatis est conditus. Qua si repleti voluisset, stantibus angelis tamquam positis in regis ornamento lapidibus potuisset inhaerere. Si enim charitatis auro sese penetrabilem præbuisset, sanctis angelis sociatus, in ornamento, ut diximus, regio, lapis fixus maneret. Habuit ergo lapis iste foramina, sed per superbiam vitium charitatis auro non sunt repleta. Nam quia idcirco ligantur auro ne cadant, idcirco iste cecidit, quia etiam in perforatus manu artificis, amoris vinculis ligari contempsit. Nunc autem ceteri lapides, qui huic similiter fuerant perforati, penetranti se inuicem charitate ligati sunt: atque hoc in munere, isto cadente, meruerunt: ut nequaquam iam de ornamento regio cadendo soluantur. Hucus principatus celsitudinem adhuc idem propheta inueniens, adiungit: Tu Cherub extensus et protegens in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum perfectus ambulasti. Cherub quippe plenitudo scientiæ interpretatur, et idcirco iste Cherub dicitur: quia transcendisse cunctos scientia non dubitatur. Qui in medio ignitorum lapidum perfectus ambulauit: quia inter angelorum corda charitatis igne succesa, elarus gloria conditionis extitit. Quem bene extensum ac protegentem dicit: Omne enim quod extenti protegimus, obumbramus. Et quia comparatione claritatis sue, ceterorum claritatem obumbrasse creditur, ipse extensus et protegens fuisse perhibetur. Reliquos enim quasi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excellentia maiore transcendit. Quod ergo illic speciosus in multis frondibus, quod illic signaculum similitudinis, quod illic Cherub, quod illic protegens dicitur: hoc hic voce Dominica Behemoth iste viarum Dei principium vocatur. De quo idcirco tam mira in quibus fuit, et quæ amissit, infirmat, ut territo homini ostendat, quid ipse si superbiat, de elationis sue culpa passurus sit, si feriendo illi parcere noluit, quem creando in gloriam tantæ claritatis eleuauit. Confide

A ret ergo homo quid elatus in terra mereatur, si et prælatus angelis, angelus in cælo pro-
sternitur. Vnde et bene per prophetam dicitur: Inebriatus est in cælo gladius meus. Ac si
aperte diceret: Quia ira feriam superbos terræ perpendite, si ipsos etiam, quos in cælo iux-
ta me condidi, pro elationis vitio percutee non peperi. Tot itaque hostis antiqui virtu-
tibus auditis, tanta conditionis eius magnitudine cognita, quis non immensa formidine
corruat, quis non desperationis percussione succumbat? Sed quia elationem nostram
ostensa hostis nostri potentia reprimat, etiam infirmitatem nostram Dominus patefacta
gratiæ suæ dispensatione fouet. Vnde cum eum principium viarum Dei diceret, illico
adiunxit:

*Quod diaboli malitia dispensatione diuina cohibetur, ne quantum vult mentes hominum
ferire permittatur.* Caput **XIX.**

B **Q** Vi fecit eum, applicauit gladium eius. Gladius quippe Behemoth istius ipsa no-
cendi malitia est. Sed ab eo a quo bonus per naturam factus est, eius gladius appli-
catur: quia eius malitia diuina dispensatione restringitur, ne ferire tantum mentes homi-
num quantum appetit, permittatur. Quia ergo hostis noster et multum potest et minus
percutit, eius gladium pietas conditoris astringit: ut replicatus intra eius conscientiam
lateat, et ultra quam desuper iusse disponitur, se se in mortes hominum eius malitia non
extendat. Quod igitur ad multa fortiter præualet, hoc de principio magnæ conditionis
potest: quod vero a quibusdam vincitur, eius nimirum gladius ab auctore replicatur. Iste
namque Behemoth, qui principium viarum Dei est, cum contra sanctum virum licentiam
tentationis accepit, gentes mouit, greges abstulit, ignem de cælo deposuit, perturbato aere
ventos excitauit, domum concutiens subruit, conuiuantes filios extinxit, vxoris mentem
in dolo prauæ suasionis exercuit, mariti carnem inflictis vulneribus confodit: sed eius gla-
dius a conditore replicatur, cum dicitur: Animam illius serua. Qui replicato gladio quan-
tæ sit infirmitatis, Euangelista testante describitur: quia nec manere in obfesso homine
potuit, nec rursus inuadere bruta animalia non iussus præsumpsit, dicens: Si eiecit nos, mite-
te nos in gregem porcorum. Malitia quippe eius gladius quàm sit replicatus ostenditur,
cui si potestas summa licentiam non præberet, nec grassari in porcorum gregem valeret.
Quando ergo iste sua sponte nocere factus ad Dei imaginem hominibus audeat, de quo ni-
mirum constat, quod non iussus contingere, nec porcos præsumat? Notandum quoque est,
quod dum viarum Dei principium Behemoth dicitur, vñ sanum dogma Arrii aperta ratio-
ne dissipatur. Facturam quippe Dei filium fatetur, et ecce Behemoth in factura rerum
primus ereatus ostenditur. Superest ergo ut Arrius, aut non factum filium prædicet, aut
eum post Behemoth conditum stultus putet. Quia vero omne quod applicatur, in semet-
ipsum reducitur, recte applicatus Behemoth gladius dicitur. In semetipsa namque se eius
malitia decoquit, cum ad votum suum sese contra electorum vitam prohibita non exer-
cet. Multos autem exigentibus meritis ferire permittitur, ut cum Deum deserunt, damna-
to hosti famulentur. Ab electis vero eo, valentius vincitur, quo soli auctori omnium hu-
milis subternuntur. Quia igitur per hoc quod viarum Dei principium dicitur, per hoc
quod permittente Domino valde intolerabilis demonstratur, aperte cognoscimus, cum
quanto hoste pugnemus. Superest igitur ut vnusquisque nostrum tanto se plenius auctori
subijciat, quanto se contra verius violentas aduersarij vires pensat. Quid namque nos nisi
pulsus fumus? Quid vero ille, nisi vnus ex cælestibus spiritibus, et quod adhuc maius est,
summus? Quid ergo de propria virtute audeat, quando contra angelorum principem pul-
uis pugnat? Sed quia supernorum spirituum conditor terrenum corpus assumpsit, recte iam
superbientem angelum humilis pulvis vincit. Inhabendo quippe veræ fortitudini vires ac-
cipit, quas transfuga spiritus cum semetipsum sequitur amittit. Et dignum est ut vincatur
a puluere, qui fortem se credidit deserto creatore, ut superatus inueniat, quia defecit ela-
tus. Valde autem anhelat sapiens, quod cum ipsum ima cruciant, homo ad summa con-
scendat, quod in illa celsitudine subiecta caro permanet, a qua tantus ipse spiritus sine fi-
ne proiectus iacet. Sed loca mentium mutauit ordo meritorum. Sic sic superbia metuit de-
ijci, sic humilitas exaltari: quatenus et cælestis spiritus exigendo se, tartarum toleret, et ter-
ra humilis sine termino super cælos regnet.

LIBRI TRIGESIMISECUNDI MORALIV SANCTI GREGORII FINIS.

S. Greg. To. 2.

Vuuu 2

SANCTI

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
LIBER TRIGESIMVSTERTIVS.

Continuans caput quadragessimum.

Quid in superborum lubricis mentibus passus sit demonum.

Служба 1.

Antiquo hosti qui sub Behemoth nomine Dominica voce describitur, superbi quique tanto familiarius seruiunt, quanto huius vite successibus apud semetipsos alius intumescunt. His namque cum gloria augetur elatio, cum elatione vero additur cura, huc illucq. animus tenditur, quia et desideria cum rebus crescunt. Cumq. cogitationes innumeratas quasi agri fenum proferunt, eiusdem cogitationibus velut desiderato pabulo Behemoth istius famem pascunt. Vnde nunc recte dicitur: [Huic montes herbas ferunt.] In scriptura sacra cum numero singulari mons ponitur, aliquando incarnatus Dominus, aliquando sancta Ecclesia, aliquando testamentum Dei, aliquando apostata angelus, aliquando quilibet hæreticus designatur. Cum vero montes plurali numero nominantur, aliquando celsitudo apostolorum atque prophetarum, aliquando vero secularium potestatum tumor exprimitur. Mons namque Dominum designat, sicut scriptum est: Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium. Mons quippe est in vertice montium incarnatus Dominus, transcendens celsitudinem prophetarum. Rursum per montem sancta designatur Ecclesia, sicut scriptum est: Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion. Sion namque speculatio dicitur, per quam scilicet speculationem contemplantur Deum Ecclesia figuratur. Rursum per montem testamentum Dei exprimitur, sicut Abacuc ait: Deus a Libano veniet, et sanctus de monte vmbroso et condensio. Qui enim venturum se per testamenti sui paginas spondit, quasi inde venit, vnde velut sub promissione se tenuit. Quod videlicet testamentum bene mons vmbrosus et condensus dicitur: quia spissis allegoriarum obscuritatibus opacatur. Rursum per montem angelus apostata designatur, sicut sub Babylonis regis specie de antiquo hoste prædicatoribus dicitur: Super montem caliginosum leuate signum. Prædicatores quippe sancti super caliginosum montem signum eleuant, quando contra satanæ superbiam, qui sepe sub nebula simulationis absconditur, virtutem crucis exaltant. Rursum per montem hæreticus quilibet exprimitur, sicut ex voce Ecclesiæ Psalmista ait: In Domino confido, quo modo dicitis animæ: Transmigra in montem sicut passer? Cum enim fidei animæ vnitæ relicta, in tumentis doctrina considerare hæretici prædicatores dicitur, deserto Domino quasi in montem transnigrare suadetur. Rursum per montes apostolorum atque prophetarum celsitudo designatur, sicut scriptum est: Iustitia tua sicut montes Dei. Et voce Pauli dicitur: Vt nos efficeremur iustitiæ Dei in ipso. Vel sicut iterum voce sperantis Ecclesiæ Psalmista ait: Leuavi oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Rursum per montes secularium potestatum tumor exprimitur, de quibus Psalmista ait: Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini: quia multi qui prius alta rigiditate tumuerunt, Deo in carne apparente, magno sunt per potentiam

 β_1, β_2

Psalm 144.

Abgc. 3. a

五、五、五

Psalm 10.

Tsal. 35.

2. Cor. 5. d

PL 110.

Psalm 96.

A tentiam timore liquefacti. Vel sicut idem Propheta iterum dicit: Ascendunt montes, & descendunt campi. Plerique enim persecutores Domini superbi contra eum veniunt, sed ab eo humiles reuertuntur. Qui montes ascendunt per tumorem potentiae, sed campi descendunt, plani videlicet facti per cognitionem culpae. Sed quia nonnulli in elationis suae altitudine remanent, et ad diuina obsequia flecti humiliter dedignantur, eo quod iuxta desiderium antiqui hostis praua cogitare ac perpetrare non desinunt: recte hoc loco de Behemoth dicitur: [Huic montes ferunt herbas.] Elati namque saeculi huic Behemoth herbas ferunt: quia ex eo illum reficiunt, quod nequiter operantur. Huic Behemoth herbas ferunt: quia suas illi offerunt fluxas et lubricas voluptates. Erunt enim, ait apostolus, homines seipfos amantes. Quorum descriptionem complexus est dicens: Voluptatum amatores magis quam Dei. Quae est ergo herba montium, nisi voluptas fluxa, quae ex corde gignitur superborum? Quia nisi Deum superbiendo contemnerent, nequaquam tot lubrica laesiuendo perpetrarent. Quibus nimirum herbis iste Behemoth pascitur: quia in eis poenam aeternae mortis esuriens, eorum perditis moribus satiatur. Superbi enim huius saeculi etsi quando supernae dispensationis ordine praepediri, ab expletione prauorum operum cessant, praua tamen in cogitatione multiplicant, modo ut se potentiores ceteris rebus et honoribus ostendant, modo ut eandem suam potentiam in studio alienae laesionis exerceant, modo ut lubricis motibus ducti, per leuia se facta voluptatibusq. dissoluant. Quid dum rebus diuinitus acceptis nequaquam recta, sed praua semper agere cogitant, quid aliud faciunt nisi suis contra Deum donis pugnant? Quia igitur Behemoth iste superborum mentibus sua semper desideria recognoscit, quasi herbas in montibus inuenit, quibus refectum suae malitiae ventrem tendit. Bene autem subditur:

C *Quod ludis demonum sit, cum vagas et instabiles animas de vitio rotant in vitium. Caput 11.*

O mnes bestiae agri ludent ibi.] Quid per bestias, nisi immundi spiritus: quid per agros, nisi praesens saeculum designatur? Vnde de ipso malignorum spirituum principe contra Ephraim dicitur: Bestia agri scindet eos. Vel sicut Isaias ait: Er mala bestia iniqua det per eam. Quia autem agri nomine mundus accipitur, Dominicus per Euangelium sermo testatur, qui ait: Ager autem est mundus. Agri ergo bestiae in herbis montium ludunt: quia proiecta de superioribus in hoc mundo daemonia, prauis superborum operibus delectantur. Bestiae in herbis ludunt, cum reprobis spiritus humana corda in illicitas cogitationes pertrahunt. An non immundis spiritibus ludere est, mentes hominum ad imaginem Dei conditas, modo ficta promissione decipere, modo vacuis terroribus irridere, modo eis transitoria gaudia quasi mansura imprimere, modo mansuras poenas quasi transitorias leuigare? Harum proculdubio bestiarum illusionem pertimuerat, qui dicebat: Deus meus in te confido, ne erubescam: neque irideant me inimici mei. Quia igitur superborum cor ad omne vitium sternitur, ut cuilibet maligno spiritui irruenti praua cogitatione praeparetur, recte de herbis montium dicitur: [Omnes bestiae agri ludent ibi.] Pro eo enim quod superbi quique nullum malum cogitando praetereunt, nulla est agri bestia, quae non horum montium herbis satietur. Nam etsi quando carnis luxuriam fugiunt, interioris luxuriae vitium de ipsa castitate gloriando committunt. Si quando nil auare exterius rapiunt, nequaquam ab illecebra auaritiae mundi sunt: quia etsi res nullas ambiunt, fauore tamen hominum laudem de continentia rapere conantur. Huic ergo Behemoth montes herbas ferunt, et omnes bestiae agri ludunt ibi, quia in superborum corde quilibet malignus spiritus tanto latius pascitur, quanto et omne vitium de superbia generatur. Sed quia audiuius quid iste Behemoth comedat: nunc audiamus necesse est ubi interim per prauum desiderium requiescat. Sequitur:

Quod in illis mentibus satanas dormiat, quas vel nequitia torpor obumbrat, vel temporalis altitudo inflat. Caput 111.

S ub vmbra dormit, in secreto calami, in locis humentibus.] Obumbratio in sacro eloquium cogitationum: vnde appellatio vmbrae ex superna protectione hoc ipsum refrigerium cordis insinuari solet. Aliquando vero vmbra recedente charitate torpor frigida

- mentis accipitur. Nam quod Dominica incarnatio feruata veritate hiflorie obumbratio-
Luc. 1. 4 nis appellatio signetur, angelicus fermo testatur, qui ad Mariam ait: Virtus altissimi
 obumbrabit tibi. Quia enim vmbra non aliter exprimitur, nisi per lumen et corpus, virtus
 ei altissimi obumbrabit: quia in eius vtero lux incorporea corpus fumpfit. Ex qua videli-
 cet obumbratione omne in se refrigerium mentis accipit. Rursum per vmbra ex super-
 na protectione refrigerium cordis exprimitur, sicut Psalmista ait: Sub vmbra alarum tuarum
 protege me. Vel sicut sponsa in Canticis Canticorum aduentum sponsi praefolata
 praenunciat, dicens: Sub vmbra illius, quem desideraueram, sedi. Ac si dicat: Ab asu
 desideriorum carnalium sub aduentu illius protectione requieui. Rursum per vmbra
 recedente charitate, torpor frigidæ mentis exprimitur, sicut de peccante homine scrip-
 tum est, quia secutus est vmbra. Calorem enim charitatis fugiens veritatis solem ho-
 mo deseruit, et sub vmbra se interni frigoris abscondit. Vnde et voce eiusdem veritatis
Matt. 24. 4 dicitur: Abundabit iniquitas, et refrigeret charitas multorum. Vnde primus homo post
 culpam inter arbores paradisi ad auram post meridiem absconsus inuenitur, Quia enim
Gen. 3. 6 meridianum charitatis calorem petdiderat, iam sub peccati vmbra quasi sub frigore au-
 ra torpebat. Ille igitur Behemoth quia illis quasi quandam requiem inuenit, quos a veri
 solis ardore subtrahendo frigidus facit, sub vmbra dormire perhibetur. Nonnumquam,
 vero per vmbra, si tamen cum adiectione mortis ponatur, vel mors carnis exprimitur,
 vel quilibet reprobi, qui antiqui hostis tenebras studio prauæ operationis imitantur. Vn-
 de voce martyrum per Psalmistam dicitur: Humiliaui nos in loco afflictionis, et coope-
 ruit nos vmbra mortis. Vmbra enim mortis electos Dei opprimit, cum mors carnis, quæ
 imago mortis æternæ est, ab hac eos vita disiungit: quia sicut illa animam a Deo: ita hæc
 ab anima separat corpus. Vel certe vmbra eos mortis opprimit, quia de antiquo hoste
Apos. 6. 6 scriptum est: Nomen illi mors. Vmbra ergo mortis sunt omnes reprobi, quia illius nequi-
 tiam elationis imitantur, eiusque imaginem quasi vmbra exprimunt, dum eius in se ma-
 litie similitudinem trahunt. Qui electos Dei operiunt, dum contra illos in atrocitate
 persecutionis temporaliter conualefcunt. Hoc autem loco vmbra nequitie torpor accipit,
 in qua iste Behemoth dormit, quia contra corda charitate calentia sollicitus vigilat,
 in frigidis autem mentibus securus iacet. Dormire enim in sanctorum mentibus non
 potest: quia etsi quando se in eis ad breue momentum collocat, ipse cum desideriorum cæ-
 lestium ætus fatigat, et quasi toties vt recedat, pungitur, quoties ab eis amore intimo ad
 æterna suspiratur. Tantæ cum voces excitant, quantæ ex illorum mentibus sanctæ cogi-
 tationes ad cælum clamant. Vnde fit vt bonarum et actionum armis territus, ac suspitio-
 rum spiculis percussus fugiat, et ad corda reproborum frigida rediens, eam quam securus
 possideat, malitiæ vmbra querat. Quæ vbi ab illo inueniatur ostenditur, cum protinus
 subinfertur: [In secreto calami.] In sacro eloquio calami, vel arundinis appellatione,
 aliquando verbum manens, aliquando doctorum peritia, aliquando mobilitas mentis,
 aliquando nitor glorie temporalis accipitur. Per calamum quippe verbi æternitas desi-
 gnatur, cum voce patris per Psalmistam dicitur: Lingua mea calamus scribæ, velociter
Tsal. 44. scribentis. Quia enim quod loquimur transit, quod icribimus permanet, lingua patris
 scribæ calamus dicitur: quia ab eo est verbum illi coæternum, ac sine transitu genera-
 tum. Rursum per calamum scriptorum doctrina exprimitur: sicut de sancta Ecclesia pro-
 pheta pollicetur, dicens: In cubilibus in quibus dracones prius habitabant, orietur viros
 calami et iunci. Quia nimirum sententia sicut in hoc opere longe superius diximus, per
 calamum exprimitur doctrina scribentium, per iuncum viriditas auditorum. Rursum per
 calamum seu certe arundinem, mentis mobilitas designatur: sicut Iudæorum turbis in
Matt. 11. 4 Ioannis laude a Domino dicitur: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agi-
 taram? videlicet subintelligatur, non. Ioannes quippe arundo vento agitata non erat: quia
 eius mentem Spiritu sancto solidam per diuersas partes nullus linguarum flatus in-
 clinabat. Rursum per calamum, vel arundinem nitor glorie temporalis exprimitur, sicut
 de iustis per sapientiam dicitur: Fulgebunt iusti, et tamquam scintillæ in arundinetis dis-
 scurrent. Arundinetum namque vitam secularium appellat, qui more arundinum per
 tenporalem gloriam foris quasi ad alta proficiunt, sed intus a soliditate veritatis inane-
 scunt. Vnde et Iudæorum regnum calamo comparatur, cum per prophetam apparetur
Isa. 42. 4 in veritate carnis Domino dicitur: Calamum quassatum non confringet, et linum fumi-
 gans non exstinguet. Quid enim calami nomine, nisi Iudaici populi temporale regnum
 denunciat?

- A** denunciat? virens quidem exterius, sed interius vacuum. Et quia in eodem populo genus iam regale defecerat, et regnum eius alienigena possidebat: apte hoc idem regnum calamum quassatum vocat. Quid vero per linum, nisi eius sacerdotium exprimitur, quod lincei nimirum vestibus vtebatur? Quod quia in adventu Domini charitatis ardorem perdidit, quasi amisso iam igne fidei, non ardens, sed fumigans fuit. Incarnatus autem Dominus calamum quassatum non confregit, et linum fumigans non extinxit: quia ludææ regnum, quod pene destructum iam fuerat, eiusque sacerdotium, quod ignem fidei non tenebat, non potestate iudicii perculit, sed cum patientia longanimitate toleravit. Hoc ergo loco quid aliud appellatione calami, nisi mentes secularium temporali gloriæ dedicæ designantur? Qui tanto apud semetipsos intus inanescunt, quanto alti et nitidi exterius offenduntur: quia dum ad exteriorem gloriam per superficiem defluunt, nulla intus firmitate solidantur. More quippe calami intus quidem per fatuitatem vacui, sed foris per speciem et ostentationem pulchri: sed quanto ab eis exterior gloria studiosius quaeritur, tanto eorum corda grauioribus cogitationum stimulis agitantur. Vnde recte nunc Behemoth iste in secreto calami dormire perhibetur: quia quorum studia ad appetitum temporalis nitoris, atque altitudinis commouet, eorum corda tenacius tenet, et quasi ipse ibi quietus dormit, ubi eos quos possidet, quiescere non permittit. Dum enim excedere ceteros bonorum altitudine ambiunt, dum more calami per nitorem exterioris munditie, iustorum speciem, quasi solidarum arborum corticem, vincunt: in hoc quod ipsi interius vacui remanent, locum Behemoth isti, ubi apud se requiescere debeat, præbent. Vnde et in Euangelio Dominus dicit, quod spiritus exiens qui in locis aridis, et in aquosis requiem non inuenit: quia domum, quam reliquerat, vacuum, scopisq. mundatam reperit, hanc multiplicior intravit. Quia enim fluxa sit terra, quæ insunditur, loca ardua atque inaquosa sunt eorum corda iustorum, quæ per disciplinæ fortitudinem ab omni carnalis concupiscentiæ humore siccatæ. Vnde hic quoque adhuc ubi Behemoth iste dormiat, necessario demonstratur, cum protinus subditur: In locis humentibus. Loca enim humentia sunt terrenorum hominum mentes: quas humor carnalis concupiscentiæ, quia replet, fluidas facit. In quibus Behemoth iste iniquitatis suæ vestigia tanto altius imprimit, quanto in eisdem mentibus pertransitus illius quasi in fluxa terra descendit. Loca quippe humentia sunt opera voluptuosa. Pes quippe in arida terra non labitur: fixus vero in lubrica vix tenetur. In locis ergo humentibus iter vitæ præsentis faciunt, qui in hac ad iustitiam recti stare non possunt. In ijs itaque locis humentibus Behemoth dormit: quia in reproborum hominum lubrica operatione requiescit. Nonnulli vero loca humentia membra genitalia suspiciantur. Quod si ita est, quid aperte aliud locis humentibus, nisi luxuria designatur: ut et per calamum gloriæ superbia, et per loca humentia luxuria corporis exprimitur? Duo quippe hæc sunt vitia, quæ humano generi immaniter dominantur: vnum videlicet spiritus, atque aliud carnis. Elatio namque spiritum erigit, luxuria carnem corrumpit. Antiquus itaque hostis humanum genus, vel per elationem præcipue, vel per luxuriam premens, in secreto calami, atque in locis humentibus dormit: quia hominem damnatum sub ditione suæ dominationis, aut per elationem spiritus, aut per carnis corruptionem tenet. Quosdam vero in vitroque possidet: quia cum eos superbiæ spiritus eleuat, a tumore suæ altitudinis nec verecundia corruptionis inclinatur. Sed nunquid contra hos intra sanctam Ecclesiam inscassant quotidie virtutum magistri non vigilant? Nunquid redarguere voluptates infimas, et suadere gaudia patriæ cælestis cessant? Sed prauorum mentes tanto obstinatius summa non audiunt, quanto arctius infimis inhæserunt. Quibus neque hoc sufficit, ut ipsi pereant, sed adhuc quod est deterius, cum quoslibet argui emendariq. conspiciunt, iustorum increpationibus obuiant, ne saltem alij corriganter. Vnde et bene subditur:

Quod reprobi, in quibus est imago diaboli, similibus suis patrocinia parant: et se innicem defendentes, nullum correctioni locum relinquunt.

Capit. 1111.

Protegunt vmbra vmbrae eius.] Vmbrae quippe sunt diaboli omnes iniqui: qui dum imitationi iniquitatis eius inserviunt, quasi ab eius corpore imaginis speciem trahunt. Sicut autem vmbrae eius sunt pluraliter reprobi: ita singulariter vmbra eius vnusquisque peccator. Sed dum doctrinæ iustorum mali contradicunt, dum ab eis iniquum quemlibet corrigi non permittunt, vmbrae Behemoth istius vmbrae eius prote-
gunt,

gunt: quia peccatores quique in quo sibi male sunt conscii; in eo et alium peccantem defendunt. Vmbra vmbra eius protegunt, dum nequissimorum facta nequiores peruersis patrocinij tuentur. Quod hoc nimirum studio faciunt: ne dum culpa, in qua et ipsi obligati sunt, in alijs corrigitur, ad ipsos quandoque veniatur. Se igitur tegunt dum alios protegunt: quia suam vitam praevident impeti, vnde alios considerant libera correctione confundi. Sicq. fit vt summa criminum dum defenditur, augeatur: et vnusquisque nequitia eo fit ad perpetrandum facilis, quo difficilis ad puniendum. Scelera quippe peccantium tanto maiora incrementa percipiunt, quanto per defensionem potentium diuinitus tolerantur. Sed tales quique seu extra seu intra sanctam Ecclesiam esse videantur, tanto se apertiores Dei hostes exhibent, quanto maiores sunt patroni vitiatorum. Contra illum quippe suis defensionibus pugnant, cui ea quae displicent, defendendo multiplicatur. Quod factum bene per prophetam Dominus sub Babylonis specie redarguit, dicens: Oriuntur in domibus eius spinæ, et vrticæ, et paliurus in munitionibus eius. Quid namque per vrticas, nisi cogitationum pruriges: quid vero per spinas, nisi vitiatorum punctiones accipimus? In domibus igitur Babylonis vrticæ, et spinæ pullulant: quia in confusione mentis reprobae, et desideria cogitationum surgunt, quæ exasperant, et operum peccata, quæ pungunt. Sed hæc agentes habent etiam: nequiores alios defensores suos. Vnde illic apte protinus subdidit: Et paliurus in munitionibus eius. Paliurus quippe tanta spinarum circundatione densescit, vt præ asperitate tangi vix possit. Intus igitur vrticæ, et spina nascitur, sed vtrumque hoc exterius per paliurum munitur: quia videlicet minores iniqua quælibet faciunt, sed ea nequissimi maiores tuentur. Vnde bene et hic dicitur: [Protegunt vmbra vmbra eius.] Dum enim malum peius vindicat, quasi vmbra vmbra, ne a veritatis lumine irradietur, obscurat. Sequitur: A

Quod amatores huius seculi licet speciem sanctitatis in populo quasi virentia folia habeant, fructum tamen eius non habent. B

Caput V l.

6. Circumdabunt eum salices torrentis.] Infructuosæ quidem arbores sunt salices: sed tamen tantæ viriditatis sunt, vt arescere, vel abscissæ radicibus, et proiectæ, vix possint. Vnde in sacro eloquio salicum nomine, aliquando pro viriditate boni, aliquando pro sterilitate reprobi designantur. Nisi enim electorum vitam per constantiam suæ viriditatis exprimerent, nequaquam de sanctæ Ecclesiæ filijs propheta dixisset: Germinabunt inter herbas, sicut salices iuxta præterfluentes aquas. Sanctæ enim Ecclesiæ filij inter herbas sicut salices germinant, dum inter arescentem vitam carnalium hominum, et multiplici numerositate perpetua mentis viriditate perdurant. Qui bene iuxta præterfluentes aquas germinare perhibentur: quia vnusquisque eorum vbertatem ad fructum percipit ex doctrina sacri eloquij, quæ temporaliter percurrit. Et rursum nisi per sterilitatem salicum vitæ peccantium signaretur, nequaquam ex voce prædicantium contraria.
- Tsal. 136. Babyloniam Psalmista dixisset: In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra. Babylonis quippe medio inesse salices describuntur: quia nimirum infructuosi quique atque ab amore patriæ celestis alieni totis visceribus cordis in hac seculi confusione radican- D
- tur. Vnde et prædicatores sancti in istis salicibus non exercent organa, sed suspendunt: quia cum infructuosas ac reprobas mentes aspiciunt, vim suæ predicationis non exhibent, sed potius lugentes silent. Quid etiam per torrentem, nisi huius mortalis vitæ
- Tsal. 109. cursus exprimitur? De quo rursum per prophetam dicitur: De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput: quia videlicet redemptor noster mortalitatis vitæ poenam in quodam transitu attingit, et idcirco diu eidem morti, cui sponte succubuit, non inhæsit. Vnde die tertia hoc, quod moriendo posuerat, resurgendo caput eleuauit. Quid est ergo quod de Behemoth isto dicitur: [Circumdabunt eum salices torrentis:] Nisi quod amatores vitæ mortalitatis, a bonis actibus quasi a fructibus alieni, tanto illi archius inhærent, quanto eos largius delectatio transitoria voluptatis infundit? Hos enim, quasi in radicibus torrentis rigat, dum in suis cogitationibus amor vitæ carnalis inebriat. Qui scilicet more salicum fructus non ferunt, sed in folijs viridescunt: quia ea, quæ gra- E
- uia ad dicendum non sunt, aliquando honestatis verba proferunt, sed nullum vitæ pondus ex bonis operibus ostendunt. Bene igitur dicitur: Circumdabunt eum salices torrentis: quia infructuosi quique dum amor vitæ temporalis inferuiunt, antiquo hosti per-

uersis

A uerſis motibus familiarius obſequentur. Sed quia quid ei a ſuis clientibus impendatur, audiuiſimus: nunc etiam quid in illis agat ipſe, audiamus. Sequitur:

Quod non ſolum ante aduentum Chriſti diabolus ad ſe rapueris infideles, ſed etiam multos ex hiis, qui renati ſunt in Chriſto, deglutire ſe poſſe conſidas.

Caput VI.

A bſorbebit fluiuium, et non mirabitur, et habet fiduciam quod inſuat Iordanis in os eius.] Quid enim hoc loco fluiui nomine, niſi humani generis decurſio deſignatur? quæ velut a fontis ſui origine naſcendo ſurgit, ſed quaſi ad ima deſluens moriendo pertranſit. Qui autem ſignantur appellatione Iordanis, niſi qui iam imbuti ſunt ſacramento baptiſmatis? Quia enim redemptor noſter in hoc flumine baptizari dignatus eſt, eius nomine debent omnes baptizati exprimi: in quo hoc ipſum contingit ſacramento baptiſmatis inchoari. Quia igitur Behemoth iſte a mundi origine exortum, vix paucis electis euadentibus, humanum genus in ima deſluens, uſque ad redemptoris tempora quaſi quendam in ſe fluiuium traxit: bene nunc dicitur: [Abſorbebit fluiuium, et non mirabitur:] Quia vero et poſt mediatoris aduentum quosdam, qui recte viuere negligunt, etiam fideles rapit: recte ſubiungitur: [Et habet fiduciam quod inſuat Iordanis in os eius:] ac ſi aperte diceretur: Ante redemptorem mundi mundum non miratus abſorbuit, ſed quod eſt grauius, etiam poſt redemptoris aduentum quosdam, qui baptiſmatis ſacramento ſignati ſunt, deglutire ſe poſſe conſidit. Alios namque ſub Chriſtianitatis nomine poſitos deuorat: quia in ipſo eos fidei errore ſupplantat. Alios a rectitudine fidei nequaquam deuiat, ſed ad vitium prauæ operationis inclinat. Alios quantum vult in operatione immunditiæ inſectare non valet, ſed apud ſemetipſos intus in ſtudio intentionis intorquet: vt dum a charitate mentem diuidunt, rectum non ſit quidquid extrinſecus operentur. Et fidem tenent, ſed vitam fidei non tenent: quia aut aperte illicita faciunt, aut ex peruerſo corde quæ agunt, praua ſunt, etiam ſi ſancta videantur. Quia enim nonnulli conſiſtendo fideles ſunt, non viuendo: hinc eſt quod voce veritatis dicitur: Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum celorum. Hinc rurſum ait: Quid autem vocatis me Domine, Domine, et non facitis quæ dico? Hinc Paulus ait: Conſitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Hinc Ioannes dicit: Qui dicit ſe Deum noſſe, et mandata eius non cuſtodit, mentax eſt. Hinc eſt quod de ipſa ſua prima plebe Dominus conqueritur, dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt a me. Hinc etiam Pſalmiſta ait: Dilixerunt eum in ore ſuo, et lingua ſua mentiri ſunt ei. Sed minime mirum fuit quod Behemoth iſte ante lauacri vndam, ante ſacramenta

Mat. 3. d

Mat. 7. e

Luc. 6. g

Tit. 1. d

1. Ioa. 2. a

Mar. 7. b

Pſal. 77.

Iac. 2. d

Luc. 9. e

B eſt enim hoc loco fluiui nomine, niſi humani generis decurſio deſignatur? quæ velut a fontis ſui origine naſcendo ſurgit, ſed quaſi ad ima deſluens moriendo pertranſit. Qui autem ſignantur appellatione Iordanis, niſi qui iam imbuti ſunt ſacramento baptiſmatis? Quia enim redemptor noſter in hoc flumine baptizari dignatus eſt, eius nomine debent omnes baptizati exprimi: in quo hoc ipſum contingit ſacramento baptiſmatis inchoari. Quia igitur Behemoth iſte a mundi origine exortum, vix paucis electis euadentibus, humanum genus in ima deſluens, uſque ad redemptoris tempora quaſi quendam in ſe fluiuium traxit: bene nunc dicitur: [Abſorbebit fluiuium, et non mirabitur:] Quia vero et poſt mediatoris aduentum quosdam, qui recte viuere negligunt, etiam fideles rapit: recte ſubiungitur: [Et habet fiduciam quod inſuat Iordanis in os eius:] ac ſi aperte diceretur: Ante redemptorem mundi mundum non miratus abſorbuit, ſed quod eſt grauius, etiam poſt redemptoris aduentum quosdam, qui baptiſmatis ſacramento ſignati ſunt, deglutire ſe poſſe conſidit. Alios namque ſub Chriſtianitatis nomine poſitos deuorat: quia in ipſo eos fidei errore ſupplantat. Alios a rectitudine fidei nequaquam deuiat, ſed ad vitium prauæ operationis inclinat. Alios quantum vult in operatione immunditiæ inſectare non valet, ſed apud ſemetipſos intus in ſtudio intentionis intorquet: vt dum a charitate mentem diuidunt, rectum non ſit quidquid extrinſecus operentur. Et fidem tenent, ſed vitam fidei non tenent: quia aut aperte illicita faciunt, aut ex peruerſo corde quæ agunt, praua ſunt, etiam ſi ſancta videantur. Quia enim nonnulli conſiſtendo fideles ſunt, non viuendo: hinc eſt quod voce veritatis dicitur: Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum celorum. Hinc rurſum ait: Quid autem vocatis me Domine, Domine, et non facitis quæ dico? Hinc Paulus ait: Conſitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Hinc Ioannes dicit: Qui dicit ſe Deum noſſe, et mandata eius non cuſtodit, mentax eſt. Hinc eſt quod de ipſa ſua prima plebe Dominus conqueritur, dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt a me. Hinc etiam Pſalmiſta ait: Dilixerunt eum in ore ſuo, et lingua ſua mentiri ſunt ei. Sed minime mirum fuit quod Behemoth iſte ante lauacri vndam, ante ſacramenta

C æleſtia, ante corpoream præſentiam redemptoris humani generis fluiuium hiatu profundæ perſuaſionis abſorbuit: ſed hoc valde mirum, hoc valde terribile eſt: quia multos aperto ore etiam poſt cognitionem redemptoris ſuſcepit, poſt lauacri vndam polluit, poſt ſacramenta æleſtia ad inferni profundum rapit. Dicatur ergo, dicatur terribiliter voce veritatis: [Abſorbebit fluiuium, et non mirabitur, et habet fiduciam quod inſuat Iordanis in os eius.] Neque enim pro magno diabolus habuit, quod infideles tulit: ſed toto nunc anſu in illorum mortem ſe erigit, quos contra ſe regeneratos tabeſcit. Nemo igitur ſibi fidem ſine operibus ſufficere poſſe conſidat, cum ſcimus quod ſcriptum ſit: Fides ſine operibus mortua eſt: Nullus Behemoth morſum ex ſola confeſſione fidei plene euafiſſe ſe exiſtimet: quia iam quidem fluiuium abſorbuit, ſed adhuc Iordaneſem ſitit: et toties in os illius Iordanis fluit, quoties Chriſtianus quiſque ad iniquitatem deſluit. Os quidem eius iam fide nos ſubleuante fugimus, ſed magno ſtudio curandum eſt, ne in hac lubrica operatione dilabamur. Si ambulandi cautela negligitur, incaſſum credendo rectum iter tenetur: quia via quidem fidei ad æleſtem patriam proficit, ſed offendentes minime perducat. Habemus adhuc quod hac in re ſubtilius perpendamus. Hi enim quos per Iordanem diximus exprimi, poſſunt per fluiuium deſignari. Qui enim fidem iam veritatis agnouerunt, ſed viuere fideliter negligunt, recte fluiuii dici poſſunt: quia videlicet decurſum fluiuii. Iordanis vero Hebræo vocabulo deſcenſio eorum dicitur. Et ſunt nonnulli, qui viam veritatis appetentes ſemetipſos abiiciunt, atque a vitæ veteris elatione deſcendunt: cumq. æterna cupiunt, valde ſe ab hoc mundo alienos reddunt, dum non ſolum aliena non appetunt, ſed etiam ſua derelinquunt, et non ſolum in eo gloriam non querunt, ſed hanc cum ſe obtulerit etiam continent. Hinc eſt enim quod voce veritatis dicitur. Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum. Semetipſum enim abneget, qui calca-

to typho

- Pal. 41.** to typho superbiz, ante Dei oculos esse se a se alienum demonstrat. Hinc Psalmista ait: **A**
 Memor ero tui de terra Iordanis et Hermonijm. Iordanis quippe, ut dixi, descensio: Hermonijm autem anathema, id est, alienatio interpretatur. De terra igitur Iordanis et Hermonijm Dei reminiscitur: qui in eo quod semetipsum deiecit, atque a se alienus existit, ad conditoris sui memoriam reuocatur. Sed antiquus hostis hoc pro magno non habet, quod subiure suz tyrannidis terrena quærentes tenet. Propheta quippe attestante cognouimus, quia esca eius electi. Neque enim mirum deputat, si eos aborbeat, quos superbia erigit, auaritia tabefacit, voluptras dilatat, malitia angustat, ira inflammant, discordia separant, inuidia exulcerat, luxuria inquinans necat. Absorbebit ergo fluuium, et non mirabitur: quia pro magno non æstimat cum eos deuorat, qui per ipsa suz vitæ studia deorsum currunt, sed illos magnopere rapere nititur, quos despectis terrenis studiis, iungi iam cælestibus contemplatur. Vnde absorpto fluuiio recte subiungitur. [Et habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius.] Quia illos insidiando rapere appetit quos pro amore supernæ patriæ a præsentis vitæ gloria semetipsos deiecere agnoscit. Nonnulli quippe mundum deserunt, honorum transeuntium vana derelinquunt, et ima humilitatis appetentes, humanæ conuersationis morem bene viuendo transcendunt: atque in tanta studiorum arce proficiunt, ut signorum iam virtutes operentur: sed quia semetipsos circumspiciendo tegere negligunt, inanis gloriæ telo percussii, peius de alto ruunt. Hinc est enim quod æternus iudex, qui occulta cordis examinat, eiusdem ruinæ casum prænuncians intentat, cum dicit: Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, et in nomine tuo demonia eiecimus, et in tuo nomine virtutes multas fecimus? Et tunc confitebitur illis, quia nunquam noui vos: discedite a me qui opera mini iniquitatem, nescio qui estis. Hinc etiam per prophetam dicitur: Vocauit Dominus iudicium ad ignem, et deuorabit abyssum multam, et comedet partem domus Domini. Iudicium quippe ad ignem vocatur, cum iustitiæ sententia ad poenam iam æternæ concremationis ostenditur. Et multam abyssum deuorat: quia iniquas atque incomprehensibiles hominum mentes concremat, quæ nunc se hominibus etiam sub signorum miraculis occultant. Pars autem domus Domini comeditur: quia illos quoque gehenna deuorat, qui nunc quasi in sanctis actibus de electorum numero se esse gloriantur. Qui ergo hoc Iordanis, ipsi illic pars domus Domini vocantur. Antiquus ergo hostis habet fiduciam quod in os eius et Iordanis influat: quia nonnumquam calliditatis suæ insidijs eos etiam, qui iam electi putantur necat. Sed cuius cordis duritiam non ista Domini verba perturbant? cuius mentis constantia non ab intimis cogitationum radicibus quatitur, cum hostis noster tanta esse contra nos fortitudinis demonstratur? Nullum ne erit consolationis adiutorium? Erit certe. Nam subditur:
- Mat. 7.** c
Amos. 7. a
10.

Quid in carne sua Christus diuinitatem abscondit, et quod hamo caput su diabolus in oculis.

Caput VII.

IN oculis eius quasi hamo capiet eum.] Notandum valde est quod scripturæ suæ verba misericorditer temperans Deus, modo nos asperis incitationibus terret, modo blandis consolationibus refouet, et terrorem fomentis miscet, et fomenta terrori: ut dum circa nos vtrumque mira magisterij arte temperatur, nec desperare inueniamus terribi, nec incauto securi. Nam cum Behemoth astutas insidias, atque effrenatas vires multiplicibus sententijs indicasset: protinus vnigeniti filij sui redemptoris nostri commendat aduentum, et quo ab illo ordine Behemoth iste sit perimendus insinuat: ut quia cor nostrum narrata illius virtute perculerat, maiorem nostrum citius indicata eius perditione releuaret. Igitur postquam dixit: Absorbebit fluuium et non mirabitur, et habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius: ipsum illico Dominicæ incarnationis aduentum annunciat, dicens: [In oculis eius quasi hamo capiet eum.] Quis nesciat quod in hamo esca ostenditur, aculeus occultatur? Esca enim prouocat, ut aculeus pungat. Dominus itaque nosset ad humani generis redemptionem veniens, velut quendam de se in necem diaboli hamum fecit. Assumpsit enim corpus, ut in eo Behemoth iste quasi escam suam mortem carnis appetere. Quam mortem dum in illo iniuste appetit, nos quos quasi iuste tenebat, amisit. In hamo ergo eius incarnationis captus est: quia dum in illo appetit escam corporis, transfixus est aculeo diuinitatis. Ibi quippe inerat humanitas, quæ ad se deuorantem

A torem duceret: ibi diuinitas quæ perforaret: ibi aperta infirmitas, quæ prouocaret: ibi occulta virtus, quæ raptoris faucem transfigeret. In hamo igitur captus est: quia inde interijt, vnde deuorauit. Et quidem Behemoth iste filium Dei incarnatum nouerat, sed redemptionis nostræ ordinem nesciebat. Sciebat enim quoddam redemptione nostra incarnatus Dei filius fuerat, sed omnino quoddam idem redemptor noster illum moriendo transfigeret, nesciebat. Vnde et bene dicitur: [In oculis eius quasi hamo capiet eum.] In oculis quippe habere dicimus, quod coram nobis positum videmus. Antiquus vero hostis humani generis redemptorem ante se positum vidit, quem cognoscendo confessus, confitendo pertimuit, dicens: Quid nobis et tibi fili Dei? Venisti ante tempus torquere nos. In oculis ita que suis hamo captus est, quia et nouit, et momordit, et cognouit prius quem pertimelceret, et tamen post non timuit, cum in illo quasi escam propriam mortem carnis esuriret. Igitur quia caput nostrum per se quid fecit audiuius: nunc per membra sua quid faciat, audiamus. Sequitur:

Idem sup. lib. 2. c. 10. in mod.

Mat. 8. d

11.

Quod subtilissimas astutias demonum perforare possit et penetrare acutissima intentio, et insatigabilis repugnantia sanctorum. Caput VIII.

ET in sudibus perforabit nares eius.] Quid aliud sudes, id est, palos accipimus, qui videlicet accuntur vt figantur: nisi acuta sanctorum consilia? Quæ huius Behemoth nares perforant, dum sagacissimas eius insidias et vigilando circumspiciunt, et superando transfigunt. Per nares vero odor trahitur, et deducto flatu hoc agitur, vt res etiam quæ longe est posita, cognoscatur. Naribus ergo Behemoth callidæ eius insidiæ designantur, per quas sagacissime nititur, et occulta cordis nostri bona cognoscere, et hæc pessima persuasionem dissipare. In sudibus itaque Dominus nares eius perforat: quia callidas eius insidias acutis sanctorum sensibus penetrans enervat. Sæpe autem bonorum vias tanta insidians arte circumuolat: vt per ea quæ ab eis bene gesta cognouerit, ad malitiam aditum quærat. Nam vnde alium largiri quid conspicit, inde alium in discordiæ flamma succendit: et cum hunc respicit misereri, illi persuadet irasci: vt dum bonum quasi non committeret factum insinuat, concordes animos a bono gratiæ communis abscindat. Quia enim iustorum mentes ad mala suadendo non valet frangere, bonis satagit actibus inter eas mala seminare. Sed sancti viri has eius insidias tanto celerius vincunt, quanto et subtilius deprehendunt. Quod melius ostendimus, si vnum e multis assertoribus veritatis in resistentium Paulum vocemus: sub quo quidam Corinthios dum incesti facinus perpetrasset, cum doctor egregius in carnis interitum ad satisfactionem poenitentiae satanæ tradidit, et in diem Domini saluum eius spiritum reseruauit. Magna quippe arte magisterij ipsi est traditus coactus in poenam, cui sponte est substrictus in culpa: vt qui auctor fuerat ad vitium nequitiae, ipse flagellum fieret disciplinæ. Qui tamen bene gesta poenitentia, dum cognouisset Corinthios super eum iam misericorditer motos, ait: Cui aliquid donastis, et ego: nam et ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi. Communionis vero gratiam cogitans ait: Cui aliquid donastis, et ego: ac si diceret: A bono vestro non dissentio: meum sit quicquid ipsi fecistis. Atque mox subditur: Et ego si quid donaui, propter vos: ac si diceret: Vestris actibus bonum addidi, quidquid propter vos misericorditer feci. Vestra ergo est vtilitas, bonitas mea: mea est vtilitas, bonitas vestra. Qui ipsam mox compagem cordium in qua sic tenetur, adiungens subdit: In persona Christi. Cui velut si dicere præsumamus, quare te ita caute discipulis copulas? quare vel te illorum, vel illos tuis actionibus tam sollicita mente conformas? illico subiunxit: Vt non circumueniamur a satana. Cuius sagaces insidias, quam acuto sensu transfigat, insinuat subdens: Non enim ignoramus cogitationes eius: ac si verbis alijs dicat: Acuti auctore Domino sudes sumus, et nares Behemoth istius subtiliter circumspiciendo penetramus, ne hoc quod bene mens inchoat, ipse in malitiæ finem vertat. Possunt per sudes acuta ipsius, per carnem manifestare sapientiæ verba signari: vt quia naribus odor trahitur, per Behemoth nares illa antiqui hostis exploratio figuretur. Qui cum Deum incarnatum esse dubitaret, hoc expetitis miraculis voluit, tentando cognoscere, dicens: Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Quia ergo signorum indicij odorem diuinitatis eius cognoscere concupiuit, quasi flatum naribus traxit. Sed dum ei protinus respondetur: Non in pane solo viuit homo. Et: Non tenta-

bis Do-

bis Dominum Deum tuum : quia fententiarum fuarum acuminibus indagationem anti-
qui hoſtis veritas perculit, quaſi nares eius ſudibus perforauit. Sed quia Behemoth iſte,
per varia fraudum argumenta diſſenditur : adhuc adiuncto et alio nomine notatur : Nam
ſubditur :

*Quod per incarnationem Chriſti captus ſit diabolus : et lingua totius falſitatis ad
Euangelij veritatem ligata, et conuulſa contigit. Caput IX.*

AN extrahere poteris Leuiathan hamo ?] Leuiathan quippe additamentum eorum
dicitur. Quorum videlicet, niſi hominum ? quibus ſemel culpam præuicationis in-
tulit, et hanc viſque ad æternam mortem quotidie peſſimis ſuggeſtionibus extendit. Qui-
bus dum reatum fenore peccati multiplicat, poenas proculdubio ſine fine coaceruat. Po-
teſt quoque Leuiathan etiam per irriſionem vocari. Primo quippe homini perſuaſione, **B**
callida diuinitatem additum ſe perhibuit, ſed immortalitatem tulit. Additamentum,
ergo hominum per irriſionem dici poteſt : quibus dum hoc, quod non erant, ſe addere ſpon-
pondit, etiam hoc quod erant fallendo ſubtraxit. Sed Leuiathan iſte hamo captus eſt :
quia in redemptore noſtro dum per ſatellites ſuos eſcam corporis momordit, diuinitatis
illum aculeus perforauit. Quaſi hamus quippe fauces glutientis tenuit : dum in illo et eſca
carnis patuit, quam deuorator appeteret : et diuinitas paſſionis tempore latuit, quæ nece-
ret. In hac quippe aquarum abyſſo, id eſt, in hac immenſitate generis humani, ad om-
nium mortem inhians, vitam pene omnium vorans, huc illucq. aperto ore cetus iſte ſere-
batur, ſed ad mortem ceti iſtiſus hamus in hac aquarum profunditate caliginofa, mira eſt
diſpoſitione ſuſpenſus. Huius hami linea illa eſt per Euangelium antiquorum patrum,
propago memorata. Nam cum dicitur: Abraam genuit Iſaac : Iſaac genuit Iacob : cumq.
ceteri ſucceſſores interpoſito Joſeph nomine viſque ad Mariam Virginem deſonſantur, **C**
deſcribuntur, quaſi quædam linea torquetur, in cuius extremo incarnatus Dominus, id
eſt, hamus iſte ligaretur, quem in his aquis humani generis dependentem aperto ore iſte
cetus expeteret, ſed eo per ſatellitum ſuorum ſeuitiam morſo, mordendi vires vltcrius
non haberet. Ne ergo iſte humanis mortibus cetus inſidians, quos vellet vltra deuoraret :
hamus hic raptoris fauces tenuit, et ſe ſe mordentem momordit. Incarnationem igitur,
vnigeniti filij fideli famulo indicans Deus, ait : [An extrahere poteris Leuiathan hamo ?]
Subaudiſ, vt ego : qui ad raptoris mortem incarnatum vnigenitum filium mitto, in quo
dum mortalis caro conſpicitur, et immortalitatis potentia non videtur : quaſi hamus qui-
dam inde deuorantem perimit, vnde acumen potentia quæ tranſfigat, occultat. Sequi-
tur : [Et fune ligabis linguam eius ?] Subaudiſ, vt ego. Scriptura enim ſacra fune aliquan-
do dimensionum ſortes, aliquando peccata, aliquando fidem designare conſueuit. Nam
propter hereditarias dimensionum ſortes dicitur : Funes ceciderunt mihi in præclaris : et
enim hereditas mea præclara eſt mihi. Funes quippe in præclaris cadunt, dum per humi-
litateſ vitæ, ſortes nos patriæ melioris excipiunt. Rurſum quia fune peccata ſignantur,
per prophetam dicitur : Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis. Iniquitas nam-
que in funiculis vanitatis trahitur, dum per augmentum culpa protelatur. Vnde et per
Pſal. 118. Pſalmiſtam dicitur : Funes peccatorum circumplexi ſunt me. Quia enim funis addendo
torquetur, vt creſcat, non immerito peccatum in fune figuratur, quod peruerſo corde
Eccl. 4. c. ſæpe dum defenditur, multiplicatur. Rurſum fune fides exprimitur : Salomone atteſtante,
qui ait : Funiculus triplex difficile rumpitur : quia fides videlicet, quæ de cognitione
Trinitatis ab ore prædicantium textitur, ſortis in electis permanens, in ſolo reproborum
corde diſſipatur. Hoc itaque loco funis nomine ſiue peccatum, ſiue fidem nil obſtat intel-
ligi. Incarnatus etenim Dominus noſter fune Leuiathan linguam ligauit : quia in ſimi-
litudine carnis peccati apparuit, et omnia errorum eius prædicamenta damnauit. Vnde
Rom. 8. a Paulo atteſtante dicitur : Et de peccato damnauit peccatum. Fune linguam ligauit : quia
per ſimilitudinem carnis peccati, ab electorum ſuorum cordibus cuncta eius fallaciaſ ar-
gumenta deſtruxit. Ecce enim apparente in carne Domino, Leuiathan lingua ligata eſt :
quia eius veritate cognita, illæ falſitatis doctrinæ tacuerunt. Vbi enim nunc eſt Academi-
corum error : qui certe conantur aſtruere certum nil eſſe, qui impudenti fronte aſſertioni-
bus ſuis fidem ab auditoribus exigunt, cum vera eſſe nulla teſtantur ? Vbi mathematicorū
ſuperſtitio : qui dum ſignorum curſus ſuſcipiunt, vitas hominū in ſiderum momenta ſuſpē-
dunt ? Quorum aperte doctrinam ſæpe geminorum natiuitas diſſipat, qui cum vno cōdēq.
momento

- A** momento horæ prodeant, non in vna conuersationis qualitate perdurant. Vbi tot prædicamenta falsitatis, quæ enumerare fugimus, ne ab exponendo ordine longe recedamus? Sed cuncta iam erroris doctrina contuitur: quia Leuiathan linguam Dominus incarnationis suæ fuisse constringit. Vnde bene etiam per prophetam dicitur: Et desolabit Dominus linguam maris Ægyptij. Lingua quippe maris est scientia doctrinæ sæcularis. Bene autem mare Ægyptium dicitur: quia peccati obscuritate fuscatur. Linguam ergo maris Ægyptij Dominus desolauit: quia huius mundi falsam sapientiam per carnem se ostendendo destruxit. Fune ergo Leuiathan lingua constringitur: quia per similitudinem carnis peccati, ligata est prædicatio vetusti peccatoris. Si autem fides fune signatur, idem nobis iterum intellectus innuitur: quia dum per prædicatores sanctos in mundo fides Trinitatis innotuit, contra electorum mentes erumpere mundi doctrina cessauit. Vnde bene Domino per prophetam dicitur: Tu dirupisti fontes et torrentes: tu siccasti fluuios Ethan. Ethan quippe interpretatur fortis. Et quis est hic fortis, nisi de quo per Euangelium Dominus dicit: Nemo potest vasa fortis ingressus domum diripere, nisi prius fortem alliget? Fontes itaque et torrentes Dominus dirupit, dum in apostolorum suorum cordibus fluente veritatis aperuit. De quibus rursum per prophetam alium dicitur: Hau rietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Ad eorum quippe doctrinam sitientes pergimus, vt veritatis plenas cordium nostrorum lagunculas repleamus. Sed emanantibus suis fontibus Etha fluuios exsiccauit, dum doctrinam fortis, et maligni spiritus ostenso radio suæ veritatis arefecit. Leuiathan ergo lingua fuisse stringitur: quia extensa fide Trinitatis, errorum prædicamenta siluerunt. Sed quia iam se aperte extollere non valet, huc illucq. circumscissus per insidias mordet. Mira autem misericordia contra hunc pro nobis Dominus vigilat, atque eum et in hoc, quod fraudibus molitur, expugnat. Vnde subiicitur:

Quod astutiam diaboli per quam humani generis fragilitatem explorat et odoratur, Deus omnipotens iudicij sui potestate confringat, et perforata eius maxilla homines, quas iam per peccati commissionem inter fauces tenebat, inde extrahat: si per penitentiam exitum, et reditum ad vitam aperiat.

Caput

X.

- D**N Vnquid pones circulum in naribus eius? Sicut per nares insidiæ, ita per circuli diuinæ virtutis omnipotentia designatur. Quæ cum apprehendi nos tentationibus prohibet, miris ordinibus antiqui hostis insidias circumplectens tenet. Circulus ergo ei in naribus ponitur, dum circumducta protectionis supernæ fortitudine eius sagacitas retinetur: ne contra infirmitatem hominum tantum præualeat, quantum perditionis argumenta latenter explorat. Potest etiam circuli nomine, occulti iudicij adiutorium designari: quod in huius Behemoth naribus ponitur, cum a callida sua crudelitate refrenatur. Vnde bene per prophetam cum ab Israelitarum læsione prohibetur, regi Babyloniz dicitur: Ponam circulum in naribus tuis: ac si aperte diceretur: Cogitando insidias suspiras: sed explere quod appetis non valendo, omnipotentiz meæ circulum in naribus portas, vt cum bonorum mortem ardentius anhelas, ab eorum vita vacuus redeas. Quod vero hoc loco circulum, hoc scriptura sacra per Ioannem in Apocalypsi falcem vocat. Air enim: Vidi, et ecce nubem candida: et super nubem sedentem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, et in manu sua falcem acutam. Potestas enim diuini iudicij, quia vndique stringit, circulus dicitur: et quia intra se omnia incidendo amplectitur, falcis appellatione signatur. In falce enim quidquid inciditur, quaquaueversum flectitur, intus cadit. Et quia potestas superni iudicij nullatenus euitatur, intra ipsam quippe sumus, quolibet fugere conemur; recte cum venturus iudex ostenditur, falcem tenere prohibetur: quia cum potenter ad omnia obuiat, incidendo circumdat. Esse se intra iudicij falcem propheta vidit, cum diceret: Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero ad infernum, ades. Si sumptero pennas meas ante lucem, et habitauero in extremis maris: etenim illuc manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua. Intra quandam falcem se vidit: cum ex nullo sibi loco patere fugæ adiret.

S. Greg. Tom. 2.

X x x x

cum

Pfal. 74.

tum poffe cognouit, dicens : Quia ab oriente, neque ab occidente, neque a defertis montibus : fubaudis, patet via fugiendi : atque mox ipfam fupernę potentię omnimodam comprehensionem fubdens, ait : Quoniam Deus iudex eft : ac fi diceret : Fugiendo via vndique deeft : quia ille iudicat, qui vbique eft. Diuina itaque iudicia ficut fignantur falce, quia circumuallantia incidunt : ita exprimuntur circulo, quia vndique ftringunt. In Leuiathan itaque naribus a Domino circulus ponitur : quia iudicij eius potentia in infidijs fuis ne quantum vult præualeat, coarctatur. Dicatur ergo : [Nunquid pones circulum in naribus eius?] Subaudis, vt ego, qui a fturas eius infidias omnipotenti iudicio constringo : vt nec tantum tentet, quantum appetit : nec tātum capiat, quantum tentat. Sequitur : [Aut armilla perforabis maxillam eius?] Ab intellectū circuli armilla non difcrepat : quia ipfa hoc quoque vbi ponitur, ambiendo constringit. Sed quia armilla latius tenditur, per armillam occulti eius iudicij erga nos protectio impenforis designatur. Armilla ergo Dominus maxillam Leuiathan iftius perforat : quia ineffabili mifericordię fux potentia fic malitię antiqui hoftis obuiat, vt aliquando eos etiam, quos iam cepit, amittat : et quafi ab ore illius cadunt, qui poft perpetratas culpas ad innocentiam redeunt. Quis enim ore illius femel raptus maxillam eius euaderet, fi perforata non effer? An non in ore Petrum tenuit, cū negauit? An non in ore Dauid tenuit, cum in tantam fe luxurię voraginem merfiffet? Sed cum ad vitam yterque per pœnitentiam redijt, Leuiathan ifte eos aliquo modo quafi per maxillę fux foramina amiffit. Per foramen ergo maxillę ab eius ore fubtracti funt, qui poft perpetrationem tantę nequitię pœnitendo redierunt. Quis autem hominum, Leuiathan iftius os euadat, vt nulla illicita committat? Sed hinc cognofcimus quantum redemptori humani generis debitores fumus, qui non folum nos in os Leuiathan ire prohibuit, fed ab ore etiam redire conceffit : qui fperem peccatori non abftulit, quia maxillam eius, vt euadendi viam tribueret, perforauit : vt faltem poft morfum fugiat, qui incautus prius morderi nequaquam metuebat. Vbiq; ergo nobis occurrit fuperna medicina : quia et dedit homini præcepta, ne peccet, et tamen peccanti dedit remedia, ne defperet. Vnde cauendum fummo pere efl, ne quis delectatione peccati Leuiathan iftius ore rapiatur, et tamen fi raptus fuerit, non defperet : quia fi peccatum perfefte lugeat, adhuc foramen in maxilla eius inuenit, per quod euadat. Iam dentibus teritur, fed adhuc fi euadendi via queritur, in maxilla eius foramen inuenitur. Habet etiam captus quo exeat, qui præuidere noluit ne caperetur. Quifquis ergo nondum captus efl, in axillam eius fugiat : quifquis vero iam captus efl, in maxilla foramen querat. Pius enim ac iufte efl conditor nofter. Sed nemo dicat, quia pius efl, venialiter pecco. Et nemo qui peccauerit dicat : quia iufte efl, de peccati remiffione defpero. Relaxat enim Deus facinus quod defleat, fed perpetrare quifque timeat, quod fi digne deflere poffit, ignorat. Ante culpam ergo iuftitiam metuat, poft culpam tamen de pietate præfumat : neque ita iuftitiam timeat, vt nulla fpei confofatione conualefcant : neque ita confidat de mifericordia, vt adhibere vulneribus fuis dignę pœnitentię negligat medicinam, fed quem præfumit fibi pie parere, femper etiam cogitet et diftrifte iudicare : Sub pietate itaque eius fper peccatoris gaudet, fed fub diftrifctione illius pœnitentis correctio contremifcat. Spes igitur præfumptionis noftrę habeat etiam morfum timoris : vt ad corrigenda peccata iufitina iudicantis regreat, quem ad fiduciam venię gratia parentis inuitat. Hinc enim per quandam fapientem dicitur : Ne dixeris, miferationes Domini multę funt, peccatorum meorum non memorabitur. Pietatem namque eius protinus, et iufitiam fubdit, dicens : Mifericordia enim et ira ab illo. Diuina itaque clementia maxillam Behemoth iftius perforans, vbique humano generi, et mifericorditer, et potenter occurrit : quia nec libero admonitionem præcauendi tacuit, nec capto remedium fugiendi fubtrahit. Ad hoc quippe in fcriptura fagra virorum talium, id efl, Dauid, et Petri peccata funt indita, vt cautela minorum fit ruina maiorum. Ad hoc vero virorumque illic et pœnitentia infinuatur et venia, vt fper pereunrium fit recuperatio perditorum. De ftatu ergo fuo Dauid cadente nemo fuperbiat. De lapfu etiam fuo Dauid furgente nemo defperet. Ecce quā mirabiliter fcriptura fagra eodem verbo fuperbos premit, quo humiles leuat. Vnam namque rem gefam retulit, et diuerfo modo fuperbos quidem ad humilitatis formidinem, humiles vero ad fpei fiduciā reuocauit. O inafabile

Mat. 26. 8

2. Reg. 11. 4

15

Eccl. 7. 20

A mabile noui generis medicamentum ! quod vno eodemq. ordine positum , et premen-
dit tumentia exsiccat, et subleuando arentia infundit . De maiorum nos lapsu terruir,
sed de reparatione reboranir. Sic quippe semper, sic nos diuinæ dispensationis miseri-
cordia et superbientes reprimat, et ne ad desperationem corruamus, fulcit.

Quid sit, quod Moyses dicit : Non accipies loco pignoris superiorem, vel inferiorem molam.
Caput XI.

Vnde etiam per Moysen admonet, dicens : Non accipies loco pignoris superio-
rem, aut inferiorem molam . Accipere namque aliquando dicimus auferre . Vn-
de et aues illæ, quæ sunt rapiendis auib. auidæ, accipitres vocantur . Vnde Paulus
B apostolus dicit : Sustinetis enim si quis deuorat, si quis accipit : ac si diceret : Si quis rap-
pit . Pignus vero debitoris, est confessio peccatoris . A debitore enim pignus accipi-
tur, cum a peccatore iam peccati confessio tenetur . Superior autem et inferior mola,
est spes et timor . Spes quippe ad alta subuehit, timor autem cor inferius premit . Sed
mola superior, et inferior ita sibi necessario iunguntur, vt vna sine altera inutiliter ha-
beat. In peccatoris itaque pectore incessanter debet spes, et formido coniungi : quia
incassum misericordiam sperat, si non etiam iustitiam timeat : incassum iustitiam
metuit, si non etiam de misericordia confidat . Loco igitur pignoris mola superior,
aut inferior tolli prohibetur : quia qui peccatori prædicat, tanta dispensatione com-
ponere prædicationem debet, vt nec derelicta spe timorem subtrahat, nec subtracta
spe, in solo eum timore derelinquat . Mola enim superior, aut inferior tollitur, si per
C prædicantis linguam in peccatoris pectore, aut timor a spe, aut spes a timore diuidat-
ur . Sed quia exigente causa David ad medium deducto, tanti facinoris memoriam
fecimus, lectoris fortasse animus mouetur, cur eos omnipotens Deus, quos in perpetu-
um elegit, quos ad donorum quoque spiritualium culmen assumptis, illæ sos a corpora-
libus vitijs non custodit . Vnde quia satisfieri citius credimus, breuiter respondemus .
Nonnulli enim per accepta dona virtutum, per impensam gratiam bonorum operum,
in superbiz vitium cadunt, sed tamen quo ceciderint, non cognoscunt . Proinde con-
tra eos hostis antiquus, quia iam interius dominatur, etiam exterius sæuire permitti-
tur : vt qui in cogitatione elati sunt, per carnis luxuriam prostrantur . Scimus au-
tem, quia aliquando minus est in corporis corruptionem cadere, quàm cogitatione
tacita ex deliberata elatione peccare, sed cum minus turpis superbia creditur, minus
D vitatur . Luxuriam vero eo magis erubescit homines, quo simul omnes turpem nouer-
unt . Vnde fit plerumque vt nonnulli post superbiam in luxuriam corruentes, ex aper-
to casu malum culpæ latentis erubescant : et tunc etiam maiora corrigunt, cum pro-
strati in minimis grauius confunduntur . Reos enim se inter minora conspiciunt, qui
se liberos inter grauiora crediderunt . Pia ergo Domini dispensatione laxatus non-
nunquam Behemoth iste de culpa ad culpam trahit, et dum plus percutit, inde cum
quem ceperat amittere : atque vnde vicisse cernitur, inde superatur . Considerare libet
intra munitionem gratiæ sinum, quando Deus fauore misericordiz nos continet . Ecce
qui de virtute se extollit, per vitium ad humilitatem redit . Qui vero acceptis vir-
tutibus extollitur, non gladio, sed vt ita dixerim, medicamento vulneratur .
Quid est enim virtus nisi medicamentum ? et quid est vitium nisi vulnus ? Quia ergo
E nos de medicamento vulnus facimus, facit ille de vulnere medicamentum : vt qui
virtute percutimur, vitio curemur . Nos namque virtutum dona retorquemus in
vsum vitiorum : ille vitiorum illecebras assumit in artem virtutum, et salutaris statum
percutit vt feruet : vt qui humilitatem currentes fugimus, ei saltem cadentes hærea-
mus . Sed inter hæc sciendum est, quòd plerique hominum, quo in multis corruunt,
arctius ligantur : cumq. eos Behemoth iste ex vno vitio percutit, vt concidant, ex alio
quoque illigat, ne resurgant . Consideret itaque homo cum quo hoste bellum gerat,
et si iam se in aliquo deliquisse perpendit, saltem ad culpam petrahi ex culpa
pertimescat : vt studiose vitentur vulnera, quibus frequenter interficitur : quia valde
rarum est, quod hostis noster electorum salutem etiam vulneribus seruauit . Maxilla ta-
men Behemoth istius perforata intelligi et aliter potest : vt in ore tenere dicatur non
quos iam perfecte peccato implicauit, sed quos iam adhuc peccati persuasionibus
S. Greg. Tom. 2.

2. Cor. 12. b

tentat, quatenus ei quemlibet mandare, fit de peccati eum delectatione tentare. Mandandum quidem, sed non deglutendum acceperat Paulum, quando illum post tot reuelationum sublimia, stimulis carnis agitabat. Tunc ergo cum contra illum licentiā tentationis accepit, in maxilla cum tenuit, sed perforata. Qui vero elatus perire poterat, tentatus est ne periret. Tentatio ergo illa non vorago vitiolorum, sed custodia meritorum fuit: quia Leuiathan iste fatigando eum in afflictione contriuit, sed non in culpa capiēdo deuorauit. Elatos autem in sanctitate viros non amitteret, nisi tentaret. Sancti quippe non essent, qui de sanctitatis gloria superbirent: et tanto sub eius iure caderent, quanto se in suis virtutibus eleuarent. Sed miro dispensationis ordinē dum tentantur, humiliantur: dum humiliantur, eius esse iam desinunt. Bene ergo maxilla Behemoth istius perforata dicitur: quia electos Dei vnde conterit, inde amittit: vnde tentat vt perdat, agit inde ne pereant. Antiquus itaque hostis occultis Dei dispensationibus seruans, sanctorum animas ad interitum tentat volens, sed ad regnum tentando seruat inuitus. Maxilla ergo eius perforata est, quia eos quos tentando, id est, mandando conterit, quasi cum deglutit amittit. Quod quia non humana, sed diuina prouidentia agitatur, vt vtilitati iustorum ipsa vetustis aduersarij astutia suffragetur: quatenus cum electos tentat, eo magis tentando custodiat, bene ad beatum Iob dicitur: [Aut armilla perforabis maxillam eius?] Subaudis, vt ego: qui prouide cuncta disponens, electos meos inde robustius in integritate custodio, vnde eos per maxillam Leuiathan istius labefactari aliquo modo ab integritate permitto. Sequitur:

Quod in die iudicij supplicium, et penitentia impiorum in irritum erit.

Caput

XII.

18

Luc. 4. f

Mat. 8. d

Mat. 25. a

Mat. 7. e

NVnquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Subaudis, vt mihi Si enim ad personam filij hæc verba referantur, incarnato ei mollia loquebatur cum diceret: Scio quia sis sanctus Dei. Ad quem Leuiathan iste multiplicauit preces: cum per subditam sibi sanctionem dixit: Si eijs nos, mitte nos in gregem porcorum. Quamuis intelligi potest apertius: quia ad Dominum preces multiplicat, cum extremi die iudicij iniqui, qui eius corpus sunt, sibi parci precantur: cum membra eius videlicet reprobi sero clamantes dicunt: Domine Domine, aperi nobis. Quibus priorius dicitur: Nescio vos vnde sitis. Tunc etiam Domino per membra sua mollia loquetur, quando multi ex eius corpore dicturi sunt: Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, et in nomine tuo dæmonia eiecimus, et in nomine tuo vires multas fecimus? Mollia quidem deprecantes dicunt, cum eius nomine replicant quæ fecerunt, sed duro corde illa cum facerent, in suam laudem rapuerunt. Vnde mox audiunt: Nescio qui estis. Sequitur:

Quod diabolus in hac vita nesciens sanctorum vñibus seruit, et tentat ionis licentiā quasi ex pacto accepta, voluntatem suam implet tentando, sed voluntate Dei ligatur, vt electos et volens tentet, et nesciens probet.

Caput

XIII.

2. Cor. 12. b

NVnquid feriet tecum pactum? Subaudis, vt mecum. Et accipies eum seruū sempiternum? Subaudis, vt ego. Sed valde solerter intueudum est, quod pactum cum Domino Leuiathan iste feriat, vt sempiternus ab eo seruus habeatur. In pacto enim discordantium partium voluntas impletur, vt ad votum suum quæque perueniat, et iurgia desiderato fine concludat. Antiquus itaque hostis a sinceritate diuinæ innocentie malitiæ suæ face succensus discordat, sed ab eius iudicio etiam discordando non discrepat: nam viros iustos semper maleuole tentare appetit, sed tamen hoc Dominus, vel misericorditer fieri, vel iuste permittit. Hæc ipsa ergo tentationis licentiā pactum vocatur, in qua et desiderium tentatoris agitatur, et tamen per eam miro modo voluntas iusti dispensatoris impletur. Erudiendos enim, sicut nuper diximus, electos suos Dominus sæpe tentatori subijcit, sicut post paradisi claustra, post tertij cæli secreta, ne reuelationum magnitudine Paulus extolli potuisset, ei satanæ angelus datus est. Sed, vt præfati sumus, ipsa hac tentatione disponitur, vt qui clati perire poterant, humiliati a perditione seruentur. Secreto ergo dispensationis ordine, vnde

- A** vnde scire permittitur iniquitas diaboli, inde pie perficitur benignitas Dei. Et bene ex hoc pacto, quod cum Domino ferire dicitur, seruus accipi perhibetur: quia inde obtemperat nribus supernæ gratiæ, vnde exercet iram nequissimæ voluntatis suæ. Seruus ergo ex pacto est: qui dum voluntatem suam implere permittitur, a superni consilij voluntate ligatur: vt electos Dei, sicut dictum est, volens teneat, et tentando nesciens prober. Sed quia tandiu in hac vita electorum vsibus seruit, quandiu malitiæ suæ nequitiam temptationibus exercere potuerit: hoc autem in loco a Domino, non solum ex pacto seruus, sed sempiternus seruus accipi dicitur: inuestigare compellimur quomodo et post præsentis vitæ terminum seruire cum in perpetuum Domino demonstremus. Neque enim tunc iustos cælesti felicitate pollentes adhuc tentare permittitur, cum ante eorum oculos æternis gehennæ ignibus mancipatur: quia nequaquam in illa superna patria temptationibus erudiendi sunt, in qua iam pro temptationum laboribus remunerantur. Sed tunc Leuiathan iste cum suo corpore, reprobis videlicet omnibus, flammis vlttricibus tradetur, quibus sine fine crucietur. Quos scilicet cruciatus dum iusti conspiciunt, in Dei laudibus crescunt: quia et in se cernunt bonum, quo remunerati sunt, et in illis inspiciunt supplicij, quod euaserunt. Ita enim tunc pulchra erit vniuersitas, dum et gehenna iuste cruciat impios, et æterna felicitas iuste remunerat pios. Sicut enim niger color in pictura subternitur, vt superiectus albus, vel rubeus pulchrior ostendatur: ita tunc etiam malos bene ordinans Deus, felicitiora exhibet gaudia beatorum, ostensis ante eorum oculos supplicijs reproborum. Et quamuis illud ex visione Dominica eorum gaudium non sit quo crescat: magis tamen auctori suo esse se debitores sentiunt, quando et bonum cernunt, quod iuste remunerati percipiunt, et malum quod misericorditer adiuti vicerunt.

Quid sit, quod diabolus modo Behemoth, id est, bellua vel iumentum: modo Leuiathan, id est, serpens marinus: modo auis vocatur: et quid in passione Christi illusit sit.

Caput X I I I I.

- I**gitur si vtilitati iustorum, et hic tentatio Leuiathan istius, et illic damnatio proficit, sempiternus seruus est, dum Dei laudibus nesciens seruit: et illic poena eius iusta, et hic voluntas iniusta. Sequitur: [Nunquid illudes ei quasi aui?] Quid est quod aduersarius noster prius Behemoth, postmodum Leuiathan dicitur: nunc vero aui in perditionis suæ illusione comparatur? Behemoth quippe, vt diximus, bellua interpretatur: quæ quadrupes ostenditur, dum sicut bos fenum comedere perhibetur. Leuiathan vero, quia hamo capitur, proculdubio serpens in aquis innotescitur. Nunc vero ad auis similitudinem ducitur, cum dicitur: [Nunquid illudes ei quasi aui?] Cur ergo bellua, vel iumentum, cur draco, cur auis appelleretur, indagamus. Citius enim nomina eius agnoscimus, si tergiuersationis illius astutiam subtiliter exploremus. De cælo quippe ad terram venit, et ad spem cælestium nulla iam respiratione se erigit. Irrationabile ergo et quadruplex animal est, per actionis immundæ fatuitatem: draco per nocendi malitiam, auis per subtilis naturæ leuitatem. Quia enim hoc quod contra se agit, ignorat, bruto sensu bellua est: quia malitiose nobis nocere appetit, draco est: quia vero de naturæ suæ subtilitate superbe extollitur, auis est. Rursum, quia in hoc quod inique agit, ad vtilitatem nostram diuina virtute possidet, iumentum est: quia vero latenter mordet, serpens est: quia autem nonnumquam per indomitam superbiam se etiam lucis angelum simulat, auis est. Humanum etenim genus quamuis inexplicabili iniquitatis arte lacestat, tribus tamen vitijs valde tentat: vt videlicet alios sibi per luxuriam, alios per malitiam, alios per superbiam subdat. Non ergo immerito in eo quod agere nititur, ex ipso suarum actionum nomine vocatur, cum iumentum, draco, vel auis dicitur. In eis quippe, quos ad stultitiam luxuriæ excitat, iumentum est. In eis, quos ad nocendi malitiam inflamat, draco est. In eis autem, quos in fastum superbiæ quasi alta sapientes eleuat, auis est. In illis vero, quos pariter in luxuria, et superbia, et malitia polluit, iumentum, draco, simul et auis existit. Per tot nāque ad deceptorum cor se species intulit, in quos eos nequitias implicauit. Multarum igitur rerum nomine vocatur: quia ante deceptorum mentes in varias formarū species vertitur. Cū enim hunc per carnis luxuriā tentat, et

tamen minime fuperat, mutata fuffeptione cor illius in malitiam inflammat. Quia A
ergo ad eum venire bellua non valuit, draco venit. Illum veneno malitiæ corrumpere
non valet, fed tamen bona fua eius oculis opponit, et cor illius in fuperbiam extol-
lit. Huic ergo vt draco furrepere non valuit, fed tamen adducto phantafmate inan-
gloriæ, coram cogitationis eius obtutibus quafi auis volauit. Quæ nimirum auis
tanto contra nos immanius extollitur, quanto nulla naturæ fux infirmitate præpe-
ditur. Quia enim carnis morte non premitur, et redemptorem noſtrum carne mor-
talem vidit, altiori faſtu elationis intumuit: fed vbi contra auctorem ſuum penna fe
ſuperbiæ extulit, ibi laqueum fux mortis inuenit. Nam ea eius carnis morte pro-
ſtratus eſt, quam expetiſt elatus: et inde pertulit laqueum, vnde quafi eſcam fux ma-
litie mortem iuſti concupiuit. Dicatur ergo: [Nunquid illud ei quafi auis?]
Quafi aui quippe Dominus illuſit, dum ei in paſſione vnigeniti filij fui offendit eſcam, B
fed laqueum abſcondit. Vidit enim quod ore perciperet, fed non vidit, quod gut-
ture teneret. Nam quamuis eum fuerat ipſe confeſſus filium Dei, velut purum
tamen illum hominem mori credidit: ad cuius mortem Iudeorum perſequentium
animos concitauit. Sed in ipſo traditionis eius tempore tarde iam cognouiſſe intelli-
gitur, quod ipſe eius illa morte puniretur. Vnde et Pilati coniugem ſomnijs terruit,
vt vir illius a iuſti perſecutione ceſſaret. Sed res interna diſpenſatione diſpoſita, nul-
la valuit machinatione refragari. Expediebat namque vt peccatorum mortem iuſte
morientium ſolueret mors iuſti iniuſte morientis. Quod quia Leviathan iſte vſque ad
tempus paſſionis illius ignorauit, quafi more aui illuſus, diuinitatis eius laqueum
pertulit, dum humanitatis eius eſcam momordit. Sequitur:

*Quid infirma mundi, et ignobilis, et ſtulta elegit Deus, et fortitudinem
armati hoſtis humilium prædicatione deſtruxit.*

Caput XV.

A Vt alligabis eum ancillis tuis?] Subaudis, vt ego. In ſeruis etſi deſpecta eſt con-
dicio, virilitas viget: in ancillis autem cum conditione pariter ſexus iacet. Be-
ne ergo Dominus Leviathan iſtum non ſeruis, ſed ancillis ſuis ligare ſe aſſerit: quia
ad noſtram redemptionem veniens, et ſuos contra mundi ſuperbiam prædicatores
mittens, reliſtis ſapientibus inſipientes, reliſtis fortibus debiles, reliſtis diuitibus
pauperes elegit. Ancillis ergo ſuis Leviathan huius fortitudinem Dominus liga-
uit: quia atteſtante Paulo: Infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: Vnde bene per Salomonem dicitur: Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit colum-
nas ſeptem, immolauit viſtimas, miſcuit vinum, propoſuit menſam, miſit ancillas
ſuas vt vocarent ad arcem, et mœnia ciuitatis. Sapientia quippe domum ſibi condi-
dit, cum vnigenitus Dei filius in ſemetipſo intra vterum virginis mediante anima,
humanum ſibi corpus creauit. Sic quippe corpus vnigeniti domus Dei dicitur, ſi-
cut etiam templum vocatur: ita vero vt vnus idemq. Dei, atque hominis filius ipſe
ſit qui inhabitat, ipſe qui inhabitatur. Quod tamen recte et aliter accipitur, ſi do-
mus ſapientie Eccleſia vocatur. Quæ ſeptem ſibi columnas excidit: quia ab amore
præſentis ſæculi diſiunctas ad portandam eiufdem Eccleſiæ fabricam mentes prædi-
cantium erexit. Quæ pro eo, quod perfectionis virtute ſubnixæ ſunt, ſeptenario nu-
mero ſignantur. Immolauit viſtimas: quia vitam prædicantium maſſari in perſe-
cutione permiſit. Vinum miſcuit: quia diuinitatis et humanitatis fux nobis pariter
arcana prædicauit. Menſam quoque propoſuit: quia ſcripturæ ſacræ nobis pabula
aperiendo præparauit. Ancillas etiam ſuas miſit, quæ ad arcem nos atque ciuita-
tis mœnia vocarent: quia prædicatores infirmos abiectosq. habere ſtudit, qui fide-
les populos ad ſpiritualis patriæ ædificia ſuperna colligerent. Vnde in Euangelio Do-
minus Nathanaelem laudat, nec tamen in forte prædicantium numerat: quia ad
prædicandum eum tales venire debuerant, qui de laude propria nihil habebant: vt
tanto ſolidius veritatis eſſe cognosceretur, quod agerent, quanto et apte cerneretur,
quia ad hoc agendum per ſe idonei non fuiſſent. Vt ergo mira potentia per prædi-
catorum linguas clareſceret prius mirabilis aſtum eſt, vt eorundem prædicantium
meritum nullum eſſet. Ancillas ergo Dominus miſit, et Leviathan huius fortitu-
dinem

21

Mat. 8. d

Mar. 5. a

Luc. 8. d

Mat. 27. c

1. Cor. 1. d

Pron. 9. a

1. Tim. 2. d

Ioh. 1. g

A dinem ligauit: quia infirmos prædicatores mundo exhibuit, et potentes quosque, qui eius corpus fuerant, sub terroris sui vinculo restrinxit. Et in semetipso Leuiathan iste ancillis ligatur: cum infirmis prædicantibus, veritatis clarescente lumine, contra electorum mentes antiquus hostis non quantum vult scire permittitur: sed ne sub infidelitatis captiuitate cunctos quos appetit teneat, signis et virtutibus coarctatur. Ipse ergo per se hoc fortiter facit contra illum vires non fortibus tribuit. Sed quia quos contra eum Dominus mittat insinuat: nunc etiam quid ipsi agant qui mituntur, adiungit. Sequitur:

Quod prædicatorum officio (qui de Evangelico talento negotiantur) a capite diabolo concidantur, et separantur qui prius ei quasi membra carnea adharcebant.

B

Caput. XV I.

Concidunt eum amici, diuident illum negotiatores.] Leuiathan iste toties conciditur, quoties diuini verbi gladio sua ab illo membra separantur. Iniqui enim cum verbum veritatis audiunt, et sancto timore percussi, ab antiqui se hostis imitatione suspendunt: ipse in corpore suo diuiditur, cui hi, qui prae inhaerant, subtrahuntur. Ipsos vero amicos nominat, quos superius ancillas vocat: ipsos etiam negotiatores appellat, quos amicos dixerat. Sancti etenim prædicatores prius ancillae sunt per formidinem, post amici per fidem: ad extremum quoque negotiatores per actionem. Ipsi quippe infirmantibus dicitur: Nolite timere, pusille grex, quia com-

*Luc. 12. g
Ioan. 15. c*

C autem dixi amicos, quia omnia quaecumque audiui a patre meo, nota feci vobis. Ipsi ergo ad extremum in negotij operationem pergentibus iubetur: Euntes in mundum vniuersum, prædicate Evangelium omni creaturæ. In prædicatione quippe fidei quasi quoddam negotium geritur, dum verbum datur, et fides ab auditoribus sumitur. Quasi quoddam negotium faciunt, qui prædicationem prærogant, et a populis fidem reportant. Fidem impartiunt, et eorum sanctam protinus vitam sumunt. Si enim iustorum prædicatione negotium non fuisset, profecto Psalmista non diceret: Sumite psalmum, et date tympanum. In tympano etenim corinnum siccatur vt sonet. Quid est ergo dicere: Sumite psalmum, et date tympanum: nisi accipite spiritale canticum cordis, et reddite temporalem macerationem corporis? Si superna prædicatione negotium non fuisset, nequaquam sub typo fortis mulieris Salomon de sancta Ecclesia diceret: Sindonem fecit et vendidit, et cingulum tradidit Chanaanæ. Quid enim

Mar. 16. c

Psal. 80

D signatur per linteum sindonis, nisi subtilis intextio sanctæ prædicationis? In qua molli ter quiescit: quia mens in illa fidelium spe superna refouetur. Vnde et Petro animalia in linteo demonstrantur: quia peccatorum animæ misericorditer aggregatae, in blanda fidei quiete continentur. Hanc ergo sindonem Ecclesia fecit, et vendidit: quia fidem, quam credendo texerat, loquendo dedit, et ab infidelibus vitam rectæ conuersationis accepit. Quæ et Chanaanæ cingulum tradidit: quia per vigorem demonstratæ iustitiæ, fluxa opera gentilitatis atrinxit, vt hoc quod præcipitur viuendo teneatur: Sint lumbi vestri præcincti. Prædicatores ergo suos Dominus quærendo ancillas inuenit, permutando amicos facit, ditando negotiatores exhibet. Qui enim mundi prius minas infirmi timuerunt, post ad cognoscenda diuina consilia ascēdunt. Ditari autem virtutibus, vsque ad exercendum fidei negotium perducuntur: vt Leuiathan istius membra increpando atque suadendo tanto seuenius incidant, quanto et amici facti, amoris veritatis semetipsos verius copulant: atque ab eo peccantium animas tanto celerius subtrahant, quanto negotiatores idonei effecti in semetipsis amplissimas apothecas virtutum monstrant. Quia enim per prædicatores Dei valde laudabiliter a Leuiathan isto res possessa diuiditur, veritatis vox per prophetam pollicetur, dicens: Et si separaueris pretiosum a vili, quasi os meum eris. Pre-

Prou. 31. c

Act. 10. b

Luc. 12. e

E tiosum quippe a vili separat, qui humanas mentes a reprobâ antiqui hostis imitatione disiungit, recto os Dei dicitur: quia per eum proculdubio eloquia diuina formantur. Sequitur:

Hier. 15. d

Quod

Quid fancta Ecclefia prius pelle diaboli, id eft infimis impleta fit: deinde capite, id eft prudentibus et fapientibus. Prius enim pifcatores habuit, deinde per pifcatores, philofophos et rhetores, principes et imperatores.

Caput

XVII.

Mat. 13. f

*Sup. c. 15.
eiusd. lib.*

1. Cor. 1. d

23

Nunquid implebis fagenas pelle eius: et gurgustium pifeium capite illius?] Quid per fagenas vel gurgustium pifeium, nisi Ecclefie fidelium, quæ vnam Ecclefiam Catholicam faciunt designatur? Vnde in Euangelio scriptum est: Simile est regnum cælorum fagenæ missæ in mare, et ex omni genere pifeium congreganti. Regnum cælorum scilicet vocatur Ecclesia, cuius dum mores Dominus ad superna subleuat: iam hæc ipsa in Domino per cælestem conuersationem regnat. Quæ recte etiam fagenæ missæ in mare comparatur, ex omni genere pifeium congreganti: quia missa in hoc gentilitatis sæculum, nullum respuit: sed malos cum bonis, superbos cum humilibus, iracundos cum mitibus, et fatuos cum sapientibus cepit. In pelle vero Leuiathan istius, stultos eius corporis, in capite autem prudentes accepiamus. Vel certe pelle, quæ est exterius, subditi ad hæc extrema seruientes, capite autem præpositi designantur. Et bene Dominus seruato ordine, has fagenas vel gurgustium pifeium, id est Ecclesiam suam, et vora fidelium prius se pelle eius, et postmodum capite assierit impleturum: quia, sicut superius diximus, prius elegit infirma, ut post confunderet fortia. Elegit quippe stulta mundi, ut confunderet sapientes. Prius namque collegit indoctos et postmodum philofophos: et non per oratores doeuit pifcatores, sed mira potentia per pifcatores subegit oratores. Dicit ergo: [Nunquid implebis fagenas pelle eius, aut gurgustium pifeium capite illius?] subaudis, ut ego, qui intra Ecclesiâ fidelium prius quali pellem diaboli extremos atque infimos colligo, et postmodum eaput illius, id est, prudentes mihi aduersarios subdo. Sequitur: [Pones super eum manum tuam?] Id est, ut ego, qui forti illum potentia reprimens, non plus quàm expediat scire per-mitto: eiusque scruiciam quantum permiscro in electorum meorum vtilitatem retor-queo. Vel certe manum super eum ponere, est virtutis potestate superare. Beato igitur Iob per interrogationem dicitur: Pones super eum manum tuam? ac si aperte diceretur: Nunquid virtute illum propria reprimis? Vnde et apte mox subditur: [Memento belli, nec vltra addas loqui.] Alia dispensatio iudiciorum Dei idcirco sæpe bene merentes famulos, vel minis imperit, vel flagellis premit, vel quibusdam super impositis oneribus grauat, vel laboriosis occupationibus implicat: quia mira potentia præuidet, quod si quieti ac liberi in tranquillitate persisterent, tentationes ferre aduersarii non valentes, mentis prostrati vulneribus iacerent. Dum ergo eos foris tolerandis flagellis, vel oneribus occupat, a suscipiendis intus tentationum iaculis occultat. Moris quippe medicinalis est, ut sæpe feruorem viscerum in pruriginem cutis trahat, et plerumque inde interius cutat, vnde exterius sauciat. Ita nonnumquam diuinæ dispensationis medicamine agitur, ut exterioribus doloribus internum vulnus adimatur, et flagellorum sectionibus repellatur ea, quæ occupare mentem poterat interior putredo viriorum, et tamen sæpe dum patetis culpæ sibi homines conficij non sunt, et aut doloribus cruciantur, aut laboribus deprimuntur, contra iustum atque omnipotentem iudicem in querelam profluiunt, felicit minus intuentes cõtra quàm fortem aduersarium bellum gerunt. Cuius si intolerabiles vires folieite attenderent, nequaquam de his, quæ exterius tolerant, murmurarent. Sed ideo videntur nobis hæc graua, quia bella oculi aduersarii nolumus pensare grauiora. A quibus plerumque bellis, ut diximus, dum flagellamur, defendimur: dñm affligimur, ocularamur. Caro enim nostra priusquàm resurrectionis incorruptione solidetur, si nullo mæore afficiatur, in tentationibus effrenatur. Quis autem nesciat, quod multo melius sit ardere flamma febrium quàm igne vitiorum? Et tamen cum febre cortipimur, quia vitiorum æstus, qui occupare nos poterat, considerare negligimus de percussione murmuramus. Quis nesciat, quod multo melius sit duris in seruicio hominibus subici, quàm blandieptibus dæmoniacis spiritibus subdi? Et tamen cum alto Dei iudicio iugo humanæ conditionis atterimur, in querelam profluiamus: nimirum, quia minus attendimus, quod si nos nulla conditio seruitutis opprimeret, fortasse mens nostra multis iniquitatibus peius libera deseruiret. Ideo ergo hæc quæ toletamus, graua credimus:

Amus: quia bella hostis callidi, quàm sint contra nos dura atque intolerabilia non videmus. Menti enim nostræ omne pondus vilesceret, si ea, quæ se opprimere poterant, occulti aduersarii bella pensaret. Quid enim si omnipotens Deus onera, quæ patimur subleuet, sed tamen sua nobis adiutoria subtrahat, et inter Leuiathan istius nos tentamenta derelinquat? Scüentem tanto hoste quo ibimus, si nullis auctoris nostri protentionibus defendamur? Quia ergo beatus Iob culpæ sibi conficius non erat, et dura tamen flagella tolerabat, ne fortasse in vitio murmurationis excedat, memoretur quòd timeat, et dicatur ei:

Quòd qui tentamenta vel percussiones diaboli diligenter consideras, et illud bellum mente retrahis, de flagellis et percussionibus Dei, qua sunt correctio vel disciplina, si filius es, nequaquam murmuras.

Caput XV 111.

Memento belli, nec vltra addas loqui.] Ac si ei aperte diceretur: Si occulti hostis contra te bellum consideras quiddam a me pateris, non accusas. Si impetentem te aduersarii gladium prospicis, flagellum patris nullatenus perhorrescis. Vides enim quali flagello te ferio, sed intueri negligis, a quanto te hoste flagellando liberum seruo. Memento ergo belli, nec vltra addas loqui: id est, tanto te ad disciplinam patris exhibe tacitum, quanto te prospicis ad bella hostis infirmum. Dum ergo me corripiente percuteris, vt æquanimiter feras, hostem tuum ad memoriam reuoca, et durum non æstimes omne, quod pateris, dum externis cruciatibus ab interna passione liberaris. Quia autem Leuiathan iste de diuina misericordia falsa sibi promissione blanditur, postquam terrorem fortitudinis eius intulit, et beati Iob animum in eius circumspeditione commouit, dicens: Memento belli nec vltra addas loqui: vt irremissibilem reatum eius ostenderet, illico adiunxit:

Quòd iudicium vltimum sine misericordia sit.

Caput XIX.

Ecce spes eius frustrabitur eum.] Quod sic de eo debet intelligi, vt referri etiam ad illius corpus possit: quia iniqui omnes, qui distractionem iustitiæ diuinæ non metuunt, incassum sibi de misericordia blandiuntur. Moxq. ad consolationem nostram rediens, extremi iudicii futurum eius interitum prænunciat, dicens: [Et videntibus cunctis præcipitabitur.] Cunctis enim videntibus præcipitabitur, quia æterno tunc iudice terribiliter apparente, astantibus legionibus angelorum, assistente cuncto ministerio cælestium potestatum, atque electis omnibus ad hoc spectaculum deductis, ista bellua crudelis, et fortis in medium captiua deducitur, et cum suo corpore, id est, cum reprobis omnibus æternis gehennæ incendijs mancipatur, cum dicitur: Discedit a me maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis eius. O quale erit illud spectaculum, quando hæc immanissima bestia electorum oculis ostenditur, quæ hoc belli tempore nimis illos terrere potuerat, si videretur. Sed occulto ac miro Dei consilio agitur, vt et nunc per eius gratiam a pugnantibus non visa vincatur, et tunc a lætis victoribus iam captiua videatur. Tunc autem iusti diuino adiutorio quantum debitores sunt, plenius recognoscunt: quando tam fortem bestiam viderint, quæ nunc infirmi vicerunt: et in hostis sui immanitate conspiciunt, quantum debeant gratiæ defensoris sui. Redeunt enim de hoc prælio tunc milites nostri virtutum trophæa referentes: et receptis corporibus, cum iam in illo iudicio cælestis regni introitum sortiuntur, prius immanissimas vires huius antiqui serpentis aspiciunt, ne vile æstiment, quod euaserunt. Bene ergo dicitur: Et videntibus cunctis præcipitabitur: quia visa mors eius tunc gaudium exhibet, cuius tolerata vita, nunc iustis quotidie in cruciatibus bellum mouet. Sed audientes ista, ac si protinus quereremur Domino dicentes: Domine qui Leuiathan istum tantæ esse fortitudinis non ignoras, cum in certamine infirmitatis nostræ cur suscitatus? illico adiunxit:

Mat. 14.

CAPVT QVADRAGESIMVMPRIMVM BEATI IOB.

On quasi crudelis suscitabo eum. Quis enim resistere potest vultui meo, et quis ante dedit mihi, vt reddam ei? Omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt. Non parcam ei verbis potentibus, et ad deprecandum compositis. Quis reuelabit faciem indumenti eius, et in incedium oris eius, quis intrabit? Portas vultus eius quis aperiet? Per gyrum dentium eius formido: corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus. Vna vni coniungitur: et ne spiraculum quidem incedit per eas. Vna alteri adheret, et tenentes se nequamquam separabuntur. Sternutatio eius splendor ignis, et oculi eius vt palpebræ diluculi. De ore eius lampades procedunt sicut tædæ ignis accensæ. De naribus eius procedit fumus sicut ollæ succensæ atque feruentis. Halitus eius prunas atdere facit, et flamma de ore eius egreditur. In collo eius morabitur fortitudo, et faciem eius præcedet egestas. Membra carniū eius coherentia sibi. Mittet contra eum fulmina, et ad locum alium non ferentur. Cor eius indurabitur tamquam lapis, et stringetur quasi malleatoris incus. Cum sublatu fuerit, timebunt angeli, et terrii purgabuntur. Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit, neque hasta, neque thorax. Reputabit enim quasi paleas ferrum, et quasi lignum putridum æs. Non fugabit eum vir sagittarius. In stipulam versi sunt ei lapides fundæ. Quasi stipulam æstimabit malleum, et deridebit vibrantem hastam. Sub ipso erunt radij solis, et sternet sibi aurum quasi lutum. Feruere faciet quasi ollam profundum maris, et ponet quasi cum vnguenta bulliunt. Post cum lucebit semita. Actimabit abyssum quasi senescentem. Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret. Omne sublime videt. Ipse est rex super vniuersos filios superbiz.

Quod non crudeliter, sed rationabiliter Deus agit cum diabolo, qui in isto iudicio electos recipit, et impios damnat.

Caput XX.

25

*Hier. 49. d
et 50. g*

Non quasi crudelis suscitabo eum.] Et velut si mox a nobis causa rationis quæ re-
retur, quo modo non eum quasi crudelis suscitabas, quem scimus, quia tantos in-
uadere et deuorare permittis? statim subdidit dicens: [Quis enim resistere potest vul-
tui meo? et quis ante dedit mihi, vt reddam ei?] Quibus duobus versibus et virtutem
suz potentiz, et omne pondus rationis expleuit. Nam propter potentiam dixit: Quis
enim potest resistere vultui meo? Et propter rationem subdidit: Quis ante dedit mihi,
vt reddam ei? ac si diceret: Non eum quasi crudelis suscito: quia de eius fortitudine,
et electos meos potenter eripio, et rursum reprobos non iniuste sed rationabiliter dā-
no: id est, et eos quos benigne eligo, eripere mirabiliter possum: et eos quos respuo,
non iniuste derelinquo. Nemo quippe vt diuina illum gratia subsequatur, prius ali-
quid contulit Deo. Nam si nos Deum bene operando præuenimus, vbi est quod pro-
pheta ait: Misericordia eius præueniet me? Si quid nos bonæ operationis dedimus, vt
eius gratiam mereremur, vbi est quod apostolus dicit: Gratia saluati estis per fidem:
et hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus? Si nostra dilectio Deum præ-
uenit, vbi est quod Ioannes apostolus dicit: Non quia nos dilexerimus Deum, sed quia
ipse prior dilexit nos? vbi est quod per Oseam Dominus dicit: Diligā eos spontanee?
Si sine eius munere nostra virtute Deum sequimur, vbi est quod per Euangelium veritas
protestatur, dicens: Sine me nihil potestis facere? Vbi est, quod ait: Nemo potest
venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum? Vbi est quod iterum dicit: Non

*Psalm. 58.
Eph. 1. b*

*1. Ioan. 4. a
Osee 14. b*

*Ioan. 6. e
Ioan. 15. e*

VOS

- A** vos me elegistis, sed ego elegi vos? Si saltem dona bonorum operum virtute nostra bene cogitando praeuenimus, ubi est quod rursus per Paulum tam salubriter dicitur, ut omnis de se humanæ mentis fiducia ab ipsa cordis radice succidatur, cum dicit: Non quia sufficientes sumus aliquid cogitare a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est? Nemo ergo Deum meritis praeuenit, ut tenere cum quasi debitorem possit: sed miro modo æquus omnibus conditor, et quosdam praelegit, et quosdam in suis prauis moribus iuste derelinquit. Nec tamen electis suis pietatem sine iustitia exhibet, quia hic eos duris afflictionibus premit: nec rursus reprobis iustitiam sine misericordia exercet, quia hic æquanimiter tolerat, quos quandoque in perpetuum damnat. Si ergo et electi praeuenientem se gratiam sequuntur, et reprobi iusta quod merentur, accipiunt: et de misericordia inueniunt electi quod laudent, et de iustitia non habent reprobi quod accusent. Bene itaque dicitur: [Quis ante dedit mihi, ut reddam ei?] Ac si aperte diceretur: Ad parcendum reprobis nulla ratione compellor: quia eis debitor ex sua actione non teneor. Idcirco enim nequaquam cælestis patris præmia æterna percipiunt: quia ea nunc dum promereri poterant, ex libero arbitrio contempserunt. Quod videlicet liberum arbitrium in bono formatur electis, cum eorum mens a terrenis desideriis gratia aspirante suspenditur. Bonum quippe quod agimus, et Dei est et nostrum: Dei per praeuenientem gratiam, nostrum per obsequentem liberam voluntatem. Si enim Dei non est, unde ei gratias in æternum agimus? Rursus si nostrum non est, unde nobis retribuimus præmia speramus? Quia ergo non immerito gratias agimus, scimus quod eius munere praeuenimur: et rursus, quia non immerito retributionem quaerimus, scimus quod subsequente libero arbitrio bona elegimus, quæ ageremus. Sequitur: [Omnia, quæ sub cælo sunt, mea sunt.] Omnibus liquet, quod non solum ea, quæ sub cælo sunt, sed ipsa quoque, quæ super cælos condita cælestia vocantur, eius voluntati seruiunt, a quo se creata esse meminerunt. Cur ergo tantummodo de inferioribus loquens ait: Omnia, quæ sub cælo sunt, mea sunt? Sed quia de Leuiathan loquitur, qui iam non in ætherei cæli sede continetur, cuncta, quæ sub cælo sunt, asserit sua esse: ut eum quoque, qui de cælo cecidit, suæ doceat potestati seruire, ac si diceret: Leuiathan iste beatitudinem quidem meam perdidit, sed dominium non euasit: quia et ipsæ mihi potestates inserviunt, quæ mihi prauis actionibus aduersantur. Sequitur:

D

Quid in extremo examine, vel etiam in presenti Ecclesia frustra fundatur oratio, quam bona actio non præcedit: et quid virtus orationis non sit in verbo, sed in perseverantia compunctionis. Caput XXI.

- N**on parcam ei verbis potentibus, et ad deprecandum cõpositis.] Quis hoc, quod legisse se nequaquam noverat, existimet: quia culpam suam diabolus sit veniã petiturus? Sed ille fortasse homo, quem Leuiathan iste in mundi termino vas sibi proprium facit, quem attestante Paulo, Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione aduentus sui, territus tantæ maiestatis præsentia: quia exercere vires suas non valet, ad preces inclinatur. Quod tamen de eius corpore, id est iniquis omnibus intelligi aptius potest, qui sero ad petitionum verba veniunt: quia nunc exequi facta contemnant. Unde per Evangelium veritas dicit: Nouissime veniunt et reliquæ Mat. 25. 4
- E** virgines, dicentes: Domine Domine aperi nobis. Quibus illico respondetur: Amen dico vobis, nescio vos. Sed cum verba potentia ad deprecandum componere dicitur: urget magis, ut quod de eius corpore in futuro diximus, in hoc tempore sentiamus. Sunt namque intra sanctam Ecclesiam nonnulli, qui prolixas ad Dominum preces habent, sed vitam deprecantium non habent: nã promissa cælestia petitionibus sequuntur, operibus frugiunt. Hi nonnumquam etiam lacrymas in oratione percipiunt, sed cum post orationis tempora eorum mentem superbia pulsauerit, illico in fastu elationis intumescunt. Cum auaritia instigat, mox per incendia auidæ cogitationis exstuant. Cum luxuria tentauerit, in illicitis protinus desideriis anhelant. Cum ira suaserit, mox mansuetudinem mentis flamma insanis concremat. Ut ergo diximus, et stertus in prece percipiunt, et ramen expletis precibus, cum vitiis fuggestionibus pulsantur, nequaquam pro æterni regni desiderio se fleuisse meminerunt. Quod aperte de se Balaam

2. Cor. 3. 6

26

2. Thes. 2. 6

Mat. 25. 4

27

2. Tim. 3. 6

Num. 23. 6

Balaam innotuit, qui iustorum tabernacula conspiciens, ait: Moriatur anima mea morte iustorum, et fiant nouissima mea horum similia. Sed cum compunctionis tempus abscessit, contra eorum vitam quibus se similem fieri etiam moriendo poposceraat, consilium præbuit: et cum occasione de avaritia reperit, illico oblitus est quidquid sibi de innocentia optauit. Virtutis igitur pondus oratio non habet, quam nequaquam perseuerantia continui amoris tenet. Quo contra bene de Anna sumente perhibetur: Vultusque eius non sunt amplius in diuersa mutati: quia videlicet mens eius nequaquam post preces inepta lætitia lasciuie perdidit, quod orationis suæ tempore gemituum rigore exquisiuit. Nonnullis vero in vsum negotiationis vertitur labor orationis. De quibus in Euangelio veritas dicitur: Deuorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis. Hi accipient prolixius iudicium. Quia ergo iniquorum petitionibus, qui Leuiathan istius corpus sunt, nullo modo parcutur, cum eorum preces opere destruantur, recte nunc dicitur: Non parcam ei, et verbis potentibus ad deprecandum compositis: quia et per hoc, quod verba potentia et ad deprecandum composita referuntur, aperte inanitas orationis ostenditur. Veraciter namque orare, est amarus in compunctione gemitus, et non composita verba resonare. Sed quia antiquus hostis quo districtius frangitur, eo nequius per multiplicia argumenta dilatur: cuius tamen insidias Dominus quanto subtilius occultari considerat, tanto nobis misericordius manifestat, recte subiungitur:

Quid diabolus reprobis patenter ad quacunque flagitia vocat, cum sanctis vero in malitia sua consilijs aliter agit, et suggesturus pessima transfigurat se in Angelum lucis.

Caput XXXII.

Q Vis reuelabit faciem indumenti eius?] Leuiathan iste aliter religioſas hominū mentes, aliter vero huic mundo deditas tentat: nam prauis mala, quæ deſiderant, aperte obijcit: bonis autem latenter inſidians, ſub ſpecie ſanctitatis illudit. Illis velut familiaribus ſuis iniquum ſe maniſeſtius inſinuat. Iſtis vero velut extraneis cuiusdam quaſi honeſtatis pretextu ſe palliat, vt mala quæ eis publice noui valet, teſta bonæ actionis velamine ſubintromittat. Vnde et membra eius ſæpe cum aperta nequitia nocere non poſſunt, bonæ actionis habitum ſumunt: et praua quidem ſe opere exhibent, ſed ſanctæ ſpecie ſumentur. Iuſqui enim ſi aperte mali eſſent, a bonis recipi omnino non poſſent: ſed ſument aliquid de viſione bonorum, vt dum boni viri in eis recipiunt ſpeciem quam amant, permixtum ſumant etiam virus quod vitant. Vnde quodaſam Paulus apoſtolus intuens ſub prædicationis velamine ventris ſtudio ſeruientes, ait: Ipſe enim ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis. Quid ergo mirum ſi miniſtri eius transfigurantur velut miniſtri iuſtitie? Hanc transfigurationem Iſocritum videns, quando videns Angelum, cuius eſſet partis inquiſiuit, dicens: Noſter es, an aduerſariorum? vt videlicet ſi aduerſæ virtutis eſſet, eo ipſo quo ſe ſuſpectum cognoceret, ab illuſione reſiliret. Quia ergo Leuiathan iſte in eo, quod iniquitatis opus molitur, ſæpe ſpecie ſanctitatis induitur: et quia niſi per diuinam gratiam ſimulationis eius detegi iudicamenta non poſſunt, bene dicitur: Quis reuelabit faciem indumenti eius? ſubaudiſ, niſi ego, qui ſeruatorum meorum mentibus gratiam ſubtiliſſimæ diſcretionis inſpiro, vt reuelata malitia faciem eius nudam videant, quam coopertam ille ſub habitu ſanctitatis occultat. Et quia aliquando fidelium mentes corrumpere oſtenſione ſua, aliquando ſuggeſtione conatur: agere enim modo opere, modo perſuaſione, recte ſubiungitur: [Et in medium oris eius quis intrabit?] Subaudiſ, niſi ego, qui per diſcretas electorum mentes ſuggeſtionum eius verba diſcutio, et non ita hæc eſſe vt ſonuerunt maniſeſto. Bonum namque videntur promittere, ſed ad perditum finem trahunt. In medium igitur oris eius intrare, eſt calliditatis eius verba penetrare, vt nequaquam penſetur, quid reſonant, ſed quo intendant. Intrare Adam in medium oris eius voluit, quando intentionem perſuaſionis illius caute penſare neglexit: diuinitatem quippe ſe per illum accipere credidit, et immortalitatem amiſit. Vnde ergo ab intellectu verborum eius incaute exterius ſtetit, inde ſe ori illius deuorandum funditus præbuit. Sequitur:

Quid

A

Quod pseudopredicatores, et falsa persuasione doctrina et secularium violentia potestatum utantur. Caput XXIII.

PORTAS vultus eius quis aperiet?] Portæ vultus eius sunt iniqui doctores, qui idcirco portæ vultus eius vocati sunt: quia per ipsos quisque ingreditur, ut Leviathan iste, quali in potestatis suæ principatu videatur. Sicut enim scriptura sanctos viros portas Sion vocare consuevit: Sion quippe speculatio interpretatur, et non immerito predicatorum sanctos viros portas Sion dicimus: quia per eorum vitam atque doctrinam abscondita supernæ contemplationis intramus: ita etiam portis Leviathan istius errorum, magistri signantur, quorum dum prædicatio peruersa recipitur, miseris auditoribus via perditionis aperitur. Sed portæ istæ ante oculos hominum plerumque ad introducendum quidem apertæ sunt, sed tamen ad deprehendendum clausæ: quia recta in specie exhibent, sed opere praua persuadent. Ad deprehendendum ergo clausæ sunt: quia ne intrinsecus cognosci valeant, exteriori simulatione muniuntur. Quas tamen mira potentia Dominus aperit: quia electis suis hypocritarum mentes comprehensibiles facit. [Portas ergo vultus eius quis aperiet?] subaudis, nisi ego, qui electis meis magistros errorum sub specie sanctitatis absconditos, perspicua cognitione manifestabo. Et quia antichristus veniens, ipsas etiam summas huius sæculi potestates obtinebit, qui duplici errore sæuiens conatur ad se corda hominum et missis prædicatoribus trahere, et commotis potestatibus inclinare, bene de Leviathan isto Dominus subdidit, dicens: [Per gyrum dentium eius formido.] Mutato namque nomine, hos eius dentes insinuare aliter voluit, quos superius portas vocavit. Peruersi enim prædicatorum portæ eius sunt: quia ingressum perditionis aperiunt. Dentes eius sunt: quia eos, quos in errore capiunt, a veritatis soliditate confringunt. Sicut enim sanctæ Ecclesiæ dentes accipimus eos, qui prædicationibus suis peccantium duritiam conterunt, unde ei per Salomonem dicitur: Dentes tui sicut greges detonsarum ascenduntium de lauacro, qui non immerito detonsi a cælorum ouibus comparantur: quia inuocant vitam fumentes, in lauacro baptismatis conuersionis pristina velera vetusta posuerunt: ita etiam dentibus Leviathan istius errorum magistri figurantur: quia reproborum vitam mordendo dilaniant, et eos a veritatis integritate subducos in sacrificio falsitatis maciunt. Quorum quidem prædicatio facile despicit ab auditoribus poterat: sed hanc ante humana iudicia adiunctum secularium potestatum terror exaltat. Recte ergo dicitur: [Per gyrum dentium eius formido:] id est, iniquos prædicores antichristi peruersæ huius sæculi protegent potestates. Nam quos illi appetunt loquendo seducere, multi potentium student scruendo terrere. Per gyrum ergo dentium eius formido est: ac si aperte dicetetur: Idcirco isti peruersi prædicatorum aliquos suadentes conterunt: quia circa ipsos sunt alij, qui infirmorum mentes terrentes affligunt. Quales itaque illud tempus persecutionis apparebit, quando ad peruertendam fideliū pietatem, alij verbis sæuiunt, alij gladijs? Quis enim etiam infirmus Leviathan istius dentes non despiceret, si non eos per circuitum potestatum secularium terror muniret? Sed duplici contra eos calliditate agit: quia quod eis ab alijs verbis blandientibus dicitur, hoc ab alijs gladijs ferientibus imperatur. Quæ utrumque actio, id est, potentium atque loquentium, in Ioannis Apocalypsi breui est sententia comprehensa, qua dicitur: Potestas eorum in ore et in caudis eorum erat. In ore namque doctorum, scientia: in cauda vero secularium potentia figuratur. Per caudam quippe quæ retro est, huius sæculi posponenda temporalitas designatur, de qua Paulus apostolus dicit: Vnum autem, quæ retro sunt oblitus, ad ea quæ ante sunt extentus. Retro enim est omne quod transiit, ante vero est omne quod veniens permanet. Istis ergo equis, id est, nequissimis prædicatoribus ubique ca nali impulsu currentibus in ore et in cauda potestas est: quia ipsi quidem peruersa suadenda prædicant, sed temporalibus potestatibus fulti, per ea se, quæ retro sunt, exaltant. Et quia ipsi apparere despicabiles possunt, ab iniquis auditoribus suis per eos sibi reuerentiam exigunt, quorum patrocinij fulciuntur: Vnde hic quoque non immerito per gyrum dentium eius formido inesse describitur: quia multis terroribus agitur, ut in peruersis eorum prædicationibus et si non veritatis sententia, certe temporalis potentia timeatur. Vnde benedicens antichristum Psalmista descripsit, dicens: Sub lingua eius labor et dolor, sedet in insidijs cum diuitibus in occultis. Propter enim peruersa dogmata sub lingua eius labor et dolor est, propter miraculorum vero speciem sedet in insidijs. Propter secularis autem

S. Greg. T. o. 2.

Y y y

potestatis

29.

Can. 4. a

Apo. 9. d

Phil. 3. e

Ps. 9.

potestatis gloriam, cum diuitibus in occultis. Quia enim simul et miraculorum fraude A
et terrena potestate vitur, et in occultis, et cum diuitibus federe perhibetur.

*Quod reprobi scuto defensionis corripientium se verba repellunt, et concordia perstancia alterna
se aduincem defensione lucentur.*

Caput XXXIII.

COrpus illius quasi scuta fusilia.] Sacra scriptura scuti nomine aliquando vti in parte
prospera, aliquando in aduersa conficiuit. Nam sæpe scuti defensio pro diuina protec-
tione ponitur, nonnumquam vero pro humana repugnatione memoratur. Pro diuina
Tsal. 5. enim protectione ponitur, sicut per Psalmistam dicitur: Scuto bonæ voluntatis tuæ corona-
stis nos. Scuto nos Dominus coronare perhibetur: quia quos protegens adiuuat, remune-
rans coronat. Rursum pro humana repugnatione per eundem prophetam scutum poni-
Tsal. 75. tur, sicut alibi ait: Ibi confregit cornua, arcum, scutum, gladium et bellum. In corni-
bus quippe elatio superborum, in arcu enim insidiæ longe ferientium, in scuto autem
obstinata duritia defensionum, in gladio vicina percussio, in bello vero ipsa contra Domi-
num mentis motio designatur. Quod nimirum totum in sancta Ecclesia confringitur,
dum mentes Deo resistentium, superposito iugo humilitatis edomantur. Hinc rursum
Tsal. 40. per eundem Psalmistam dicitur: Arcum conteret, et confringer arma, et scuta comburent
igni. Arcum enim Dominus conterit, cum occulta insidiantium machinamenta dissolu-
uit. Arma confringit, cum ea que contra se erecta fuerant patrocinia humana commi-
nuit. Scuta igni comburit, cum peccantium mentes obstinata se duritia defendentes ad
poenitentiae et confessionis ardorem sancti spiritus calore succendit. Quod vero in hoc
30. loco corpus Leuiathan istius scutis fusilibus comparatur, per scrutandum nobis inuinitur:
quia durum quidem, sed tamen cum labitur, fragile solet esse vas omne quod fusile est. C
Scuta ergo si sunt fusilia, in suscipienda sagittarum percussione robusta sunt, sed casu fra-
gilia. Ictu quidem ferientium minime penetrantur, sed suo se lapsu per fragmenta dis-
solvunt. Corpus ergo Leuiathan istius, id est, omnes iniqui: quia per obstinationem du-
ri sunt, sed per vitam fragiles, scutis fusilibus comparantur. Cum enim verba prædica-
tionis audiunt, nulla correptionis iacula se penetrare permittunt: quia in omni peccato
quod faciunt, scutum superbæ defensionis opponunt. Nam cum talium quisque de reatu
sue iniquitatis arguitur, non mox cogitat quo modo culpam corrigat, sed quid in adiu-
torio suæ defensionis opponat. Nulla igitur veritatis sagitta penetratur: quia verba san-
ctæ correptionis in scuto excipit superbæ defensionis. Vnde bene de Iudeis contra præ-
Tbren. 3. 2 cepta Domini superba se defensione tuentibus per Hieremiam dicitur: Reddes eis vicem
Domine iuxta opera manuum suarum. Moxq. eandem vicem expressius subdidit, di-
cens: Dabis eis scutum cordis laborem tuum. Labor quippe Domini apparet inter ho-
mines passibilis eius humanitas fuit, quam Iudei superbe sapientes dum cernerent, despe-
raverunt: eumq. immortalem credere designati sunt, quem natura passibilis mortalem vi-
derant. Cumq. eius humilitatem conspicerent, superbæ falsibus obdurati, summa cura
moliti sunt, ne eorum mentes sancta prædicantium verba penetrarent. Dum ergo eis
Dominus vicem malorum operum redderet, dedit illis scutum cordis laborem suum: quia
recto iudicio inde illos contra se superbe obstinatos exhibuit, vnde ipse pro nobis in infi-
mitate laborauit. Repulerunt quippe a se verba prædicantium: quia designati sunt in
Domino infirma passionum. Laborem igitur Domini contra eundem Dominum scutum
cordis habuerunt: quia superba sapientibus eo despectus apparuit, quo propter eos hu-
31. milis fuit. Hoc scutum, sicut iam superius diximus, primus ille peccator tenuit, qui re-
quirent Domino cur lignum veritum contigisset, non ad se culpam retulit, sed a mulie-
re, quam Dominus dederat, se accepisse respondit, vt quasi reatum suum oblique in-
auctorem relideret, qui ei mulierem dederat, quæ talia persuaderet. Hoc scutum etiam
requisita mulier tenuit, quando neque ipsa ad se culpam retulit, sed serpentis illud per-
suasionibus replicauit, dicens: Serpens decepit me, et comedi: vt ipsa quoque reatum suum
Gen. 3. 6 in creatorem reduceret, qui illuc intrare serpentem per suadendum talia permisisset.
Serpens vero iam non requiritur, quia nec eius poenitentia quærebatur. Hi autem quo-
rum poenitentia quærita est, scutum nequissimæ defensionis contra iustissimæ correptionis
verba protulerunt. Vnde nunc vsque in vsum peccantium trahitur, vt culpa cum ar-
guitur defendatur: et vnde finiri reatus debuit, inde cumuletur. Bene ergo dicitur: Corpus
illius quasi scuta fusilia: quia omnes iniqui ne ad se corripientium verba perueniant, quasi
contra

- A** contra aduersariorum iacula scuta defensionum parant. Quod videlicet eius corpus adhuc nobis expressius detegit, dum subiungit: [Compactum squamis se prementibus.] Ferretur quia draconis corpus squamis tegitur, ne citius iaculatione vilius penetraret. Ita corpus omne diaboli, id est multitudo reproborum cum de iniquitate sua corripitur, quibus valet tergiversationibus se excusare conatur, et quasi quasdam defensionis squamas obijcit, ne transfigi sagitta veritatis possit. Quisquis enim dum corripitur, peccatum suum magis excusare appetit quam deslere, quali squamis tegitur, dum a sanctis prædicatoribus gladio verbi iaculatur. Squamas habet, et idcirco ad eius præcordia transseundi viam verbi sagitta non habet. Duritia enim carnali repellitur, ne spiritalis ei gladius insigatur: Carnali sapientia contra Deum Saulus obduruerat, quando cor eius nulla prædicationis euangelicæ sagitta penetrabat. Sed postquam foris cælitus increpatione iaculatus et superno respectu cæcatus est, lumen quippe ut acciperet, amisit: ad Ananiam veniens illuminatur. In qua illuminatione quia defensionum suarum duritia caruit, bene de eo scriptum est: Ceciderunt quasi squamæ ab oculis eius. Carnalis videlicet tegumenti illius duritia presserat, et idcirco radios veri luminis non videbat. Sed postquam superbæ repugnationes eius victæ sunt, defensionum eius squamæ ceciderunt. Quæ quidem sub Ananiam manibus ab oculis ceciderunt corporis, sed ante iam sub Dominica increpatione ceciderant ab oculis cordis. Cum enim altæ inuestitionis iaculo confossus iaceret, humili iam et penetrato corde requirebat dicēs: Domine quid me vis facere? Repulsus videlicet squamis, iam ad cordis viscera veritatis sagitta peruenerat, quando deposita elatione superbæ eum, quem impugnauerat Dominum confitens, et quid ageret nesciens, requirebat. Intueri libet ubi est sæuus ille persecutor, ubi lupus rapax. Ecce in ouem iam versus est qui percurritur.
- C** statur pastoris semiram, quam sequatur. Et notandum quòd cū diceret: Quis es Domine? non ei a Domino respondetur: Ego sum vnigenitus patris, ego principium, ego verbum ante sæcula. Quia enim Saulus incarnatum Dominum credere contemnebat, et eius humanitatis infirma despexerat, de cælo hoc quod contemplerat audiuit: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris, ac si diceret: Hoc a me audi de superioribus, quod in me de inferioribus despicias. Auctorem cæli venisse despexeras in terram, ex terra ergo hominem cognosce de cælo, ut tanto in me amplius sacramenta infirmitatis metuas, quanto et hæc perducta in cælestibus ad excellentiam potestatis probas. Proflernens igitur te, nequaquā tibi hoc astruo quòd ante sæcula Deus sum, sed illud a me audis, quod de me credere dignaris. Postquam enim dixit Iesus, adhuc in expressione terrene inhabitationis subdidit, Nazarenus: velut si apertius diceretur: Humilitatis meæ infirma suscipe, et tuæ superbæ squamas amitte. Sciendum tamen est quòd istæ defensionum squamæ, quantis pene omne humanum genus contegant, hypocritarum tamen specialiter et callidorum hominū mentes premunt. Ipsi etenim culpas suas tanto vehementius confiteri refugiunt, quanto se citius videri ab hominibus peccatores erubescunt. Correpta itaque sanctitatis simulatio et malitia occulta deprehensa, squamas obijcit defensionis, et veritatis gladium repellit. Vnde bene per prophetam contra Iudæam dicitur: Ibi cubauit lamia, et inuenit sibi requiem, ibi habuit foueam hericius. Per lamiam quippe hypocritæ: per hericius vero malignos quique, qui diuersis se defensionibus contegant, designantur. Lamia etenim humanā habere dicitur faciem, sed corpus bestiale. Sic et omnes hypocritæ in prima facie quod ostendunt, quasi ex ratione sanctitatis est, sed bestiale est corpus quod sequitur: quia valde iniqua sunt, quæ sub boni specie moliantur. Hericij autem nomine, malitiosarum mentium defensio designatur: quia videlicet hericius cum apprehenditur, eius et caput cernitur, et pedes videntur, et corpus omne conspicitur, sed mox ut apprehensus fuerit, semetipsum in sphaeram colligit, pedes introversus subtrahit, caput abscondit: et intra tenentis manum totum simul amittitur, quod totum simul ante videbatur. Sic nimirum simul malitiosæ mentes sunt, cum in suis excessibus comprehenduntur. Caput enim hericij cernitur: quia quo initio peccator ad culpam accesserat, videtur. Pedes hericij conspiciuntur: quia quibus vestigijs nequitia sit perpetrata cognoscitur, et tamen adductis repente excusationibus malitiosa mens introversus pedes colligit: quia cuncta iniquitatis suæ vestigia abscondit. Caput subtrahit, qui miris defensionibus nec inchoasse sed prauum aliquid ostendit, et quasi sphaera in manu tenentis remanet: quia is, qui corripit, cuncta quæ iam cognouerat, subito amittens, inuolutum intra conscientiam peccatoris tenet, et qui totū iam deprehendendo viderat, tergiversatione prauæ defensionis illusum, totum panter ignorat. Foueam ergo hericius in reprobis

habet: quia malitiofa mens feſe intra ſe colligens, in tenebris deſenſionis abſcondit. Sed **A**
in hoc quòd ſe peccator excuſat, in hoc quòd caliginofus deſenſionibus fixum in ſe ocu-
lum corripientis obnubilat, diuinus nobis ſermo etiam quomodo a ſimilibus ſulciatur
33. offendat. Sequitur: [Vna vni coniungitur, et ne ſpiraculum quidem incoedit per eas.] Iſta
ſquamæ peccantium ne ab ore prædicantium aliquo vitæ ſpiraculo penetrentur, et ob-
duratæ ſunt et coniunctæ. Quos enim ſimilis reatus ſociat, concordî pertinacia etiam de-
ſenſio peruerſa conſpirat, vt de facinoribus ſuis æterna ſe inuicem deſenſione tueantur.
Sibi enim quiſque meruit, dum admoneri vel corrigi alterum cernit, et ideo contra cor-
ripientium verba vnanimiter aſſurgit: quia ſe in altero protegit. Bene ergo dicitur: [Vna
vni coniungitur, et ne ſpiraculum quidem incoedit per eas.] Quia in iniquitatibus ſuis dum
viciffim ſuperba deſenſione protegunt, ſanctæ exhortationis ſpiracula ad ſe nullatenus in-
trare permittunt. Quorum peſſiferam concordiam adhuc apertius ſubdidit, dicens: [Vna **B**
alteri adhære bunt, et tenentes ſe nequaquam ſeparabuntur.] Qui enim diuifi corrigi po-
terant, in iniquitatum ſuarum pertinacia vniri petdunt, et tanto magis quotidie a co-
gnitione iuſtiæ ſeparabiliores ſunt, quanto a ſe inuicem nulla increpatione ſeparantur.
Nam ſicut eſſe noxiom ſolet ſi vnitas deſit bonis, ita pernicioſum eſt ſi non deſit malis.
Peruerſos quippe vniras corrobora, dum concordat: et tanto magis incorrigibiles, quan-
to vnanimis facit. De hac vnitate reproborum per ſapientem dicitur: Stuppa collecta ſyn-
Eccle. 2.1. b
Naum. 1.6
nagoga peccantium. De hac Naum propheta ait: Sicut ſpinæ inuicem ſe complectuntur,
ſic conuiuium eorum pariter potantium. Conuiuium namque reproborum eſt delectatio
temporalium voluptatum. In quo nimirum conuiuium pariter potant, qui delectationis ſuę
illecebris ſe concorditer debriant. Igitur quia membra Leuiathan iſtiſus, id eſt, iniquos
omnes, quos Dei ſermo ſquamarum compactionibus comparat, ad deſenſionem ſuam
par culpa concordat, bene dicitur: [Vna alteri adhære bunt, et tenentes ſe nequaquam
ſeparabuntur.] Tenentes enim ſe ſeparari nequeunt: quia eo ad deſenſionem ſuam vicif-
ſim conſtricti ſunt, quo ſe ſibi per omnia ſimiles eſſe meminerunt. Deſcripto itaque eius
corpore, ad caput ſermo reducit, et quid per ſemetipſum extremæ perſecutionis tempo-
re antiquus hoſtis exerceat, nunciatur. Nam ſequitur:

*Quid in extrema iudicij commotione antichriſtus in ſignis & miraculis tantus erit, vt a multis
Chriſtus aſſimetur.*

Caput XXV.

34. **S**ternutatio eius ſplendor ignis.] Quod melius exponimus, ſi prius ſternutatio quo
modo agatur, indagemus. In ſternutatione quippe inſlatio a pectore exſurgit, quæ cū
apertos ad emanandum poros non inuenit, cerebrum tangit, et congeſta per nares exiens, **D**
rotum caput protinus concutit. In hoc itaque Leuiathan corpore, id eſt, ſiue in malignis
ſpiritibus, ſiue in reprobis hominibus, qui illi per ſimilitudinem iniquitatis inhæſerunt,
quaſi inſlatio ſurgit a pectore, dum elatio ſe erigit ex præſentis ſæculi poteſtate. Quæ qua-
ſi ad emanandum poros non inuenit: quia in hoc quòd contra iuſtos extollitur, diſponen-
te Deo quantum appetit præualere prohibetur. Exſurgens autem cerebrum tangit et con-
cutit: quia collecta elatio ſatanæ, ſenſum in fine mundi arctius percutit, et caput tur-
bat, dum ipſum auctorem malignorum ſpirituum per eum, qui antichriſtus dicitur, in per-
ſecutione fidelium vehementius excitat. Tunc congeſta inſlatio per eius nares egreditur:
quia rota ſuperbiæ eius iniquitas apertis malitiæ ſtatibus demonſtratur. Quia ergo ſter-
nutatio caput maxime concutit, Leuiathan iſtiſus ſternutatio vocatur illa eius extrema
commotio, qua damnatum hominem ingreditur, et per eum reprobis principatur. **E**
Qui tanta tunc virtute ſe commouet, vt membra Domini, ſi poteſt fieri, etiam electa pertur-
bet, tantis ſignis et prodigijs vtitur, vt miraculorum potentia quaſi quodam ignis lumi-
ne reſplendere videatur. Quia ergo commotum caput illius miraculis clareſcere nititur,
recte eius ſternutatio ſplendor ignis vocatur. In eo enim quòd ſe ad perſequendos iuſtos
commouet, ante reproborum oculos ſignorum virtutibus lucet. Et quia eius tyrannidi ſa-
pientes mundi adhærent, eorumq. conſilijs omne quod prauum molitur, exercet, recte
35. ſubiungitur: [Et oculi eius vt palpebræ diluculi.] Per oculos, qui inhærentes capiti,
vtilitatis viſionis inferuiunt, non immerito eius conſiliarij designantur, qui dum peruerſis
machinationibus quæ qualiter agenda ſunt, præuident, malignis eius operarijs quaſi
oſtentum pedibus iter præbent. Qui recte palpebris diluculi comparantur. Palpe-
bras namque diluculi extremas noctis horas accipimus, in quibus quaſi nox oculis
aperit,

- A** aperit, dum venturæ lucis iam initia ostendit. Prudentes igitur sæculi malitiæ antichristi peruersis consilijs inhaerentes, quasi palpebræ sunt diluculi: quia fidem quam in Christo inueniunt, quasi erroris noctem asserunt, et venerationem antichristi verum esse male pollicentur. Spondent enim se tenebras repellere et veritatis lucem signis clarescentibus nunciare: quia nec persuadere quæ volunt, possunt, nisi exhibere se meliora fateantur. Vnde hic ipse coluber in paradiso primis hominibus loquens, in eo quodd se melius Gen. 3. a aliquid prouiderè simulauit, quasi diluculi palpebras aperuit, quando in innocentibus mentibus humanitatis ignorantiam reprehendit, et scientiam diuinitatis promittit. Quasi ignorantie enim tenebras repellabat, et æternæ scientiæ diuinum mane nunciabat, dicens: Aperientur oculi vestri, et eritis sicut dii, scientes bonum et malum. Ita in illo tunc Ibid. damnato homine veniens: eius oculi palpebris diluculi comparantur: quia sapientes illius simplicitatem veræ fidei, quasi tranfactæ noctis tenebras respuunt, et eius signa mendacia quasi exsurgentis solis radios ostendunt. Sed quia Leviathan iste non solum habet oculos, qui malignis consilijs peruersa prouideant, sed os quoque ad peruertendas mentes hominum aperit, quoniam per prædicatorum prauos ad diligendam erroris fallaciam auditorum corda succendit, apte subiungitur:

Quod prædicatorum antichristi multos ad perfidiam accendunt, sed lux et odor signorum mendacium in carbonum nigredinem redigetur.

Capit. XXVI.

- D**E ore eius lampades procedunt.] Qui enim prouident, oculi: qui autem prædicant, os vocantur. Sed de hoc ore lampades exeunt: quia mentes audientium ad amorem perfidiæ accendunt: et vnde quasi per sapientiam lucent, inde proculdubio per nequitiam concremant. Sed qualis ipsa sapientia eorum lux sit, ostenditur, cum protinus subinfertur: [Sicut tædæ ignis accense.] Ecce iam hypocritis eorum aperte describitur, quorum prædicatorum tædarum lampadibus comparatur. Tæda enim cum accenditur, odorem quidem suauem habet, sed lumen obscurum. Ita isti prædicatorum antichristi, quia sanctitatis sibi speciem arrogant, sed tamen opera iniquitatis exercent, quasi blandum quidem est quod redolent, sed nigrum quod lucent. Olent enim per simulationem iustitiæ, sed obscurum ardent per nequitiam per petrationem. Quorum simulationis malitiam Ioannes in Apocalypsi breui descriptione comprehendit, dicens: Vidi aliam bestiam Apol. 13. c ascendentem de terra, habentem duo cornua similia agni, et loquebatur vt draco. Priorem quippe bestiam, id est, antichristum superiore iam descriptione narrauerat, post quem etiam hæc alia bestia ascendisse dicitur: quia post eum multitudo prædicatorum illius ex terrena potestate gloriatur. De terra quippe ascendere, est de terrena gloria superbire. Quæ habet duo cornua agni similia: quia per hypocritism sanctitatem, eam quam in se veraciter Dominus habuit singularem, sibi inesse et sapientiam mentitur et vitam. Sed quia sub agni specie auditoribus reprobus serpentinum virus infundit, recte illic subditur: Et loquebatur vt draco. Ista ergo bestia, id est prædicantium multitudo, si aperte vt draco loqueretur, agno similis non appareret, sed assumit agni speciem, vt draconis exerceat operationem. Quod hic vtrumque per tædarum lampades exprimitur: quia et obscurum ardent per effectum malitiæ, et quasi suauem redolent per simulationem vitæ. Sed nequaquam æstimandum est quod tunc solum antichristi prædicatorum apparebunt, et nunc ab humanis deceptionibus defunt. Modo namque priusquam per semetipsum appareat, nonnulli illum vocibus, plerique autem moribus prædicat. An prædicatorum simulationis 37. illius non sunt, qui cum sacros Dei ordines obtinent, fugientem totis desideriis mundum tenent, qui virtutes esse ostendunt, quæ faciunt, sed viriū est omne quod agunt? Sed electorum mens quanto magis internæ luci inhaeret, tanto subtilius quo modo virtutes a vitijs discernere debeat, videt. Quid autem mirum est hoc nos spiritualiter agere, quod quotidie corporaliter cernimus nummularios implere? Qui cum numisma percipiunt, prius qualitatem illius, post figuram, ad extremum vero pondus examinant, ne aut sub auri speciei æs lateat, aut hoc quod veraciter aurum est, monetæ reprobiæ figura dehonefiet: aut quod et aurum, et rectæ figuræ est, hoc non integrum pondus leuiget. Cum igitur mira ignotum hominum facta conspiciamus, residere ad mentis nostræ trutinam quasi solertes nummularij debemus, vt prius discretio aurum examinet, ne sub virtute se vitium occultet, et quod prana intentione agitur, recti visione pallietur. Cuius si intentionis qualitas approbatur, impressæ mox formulæ figura querenda est, si a probatis monetarijs, id est,

S. Greg. To. 2.

Yyyy 3

ab antiquis

ab antiquis patribus ducitur, et ab eorum vitæ similitudine nullo errore vitiatur. Cum vero et per intentionem qualitas, et recta per exemplum figura cognoscitur, restat ut integrum eius pondus exquiratur. Bonum quippe quod per signa et miracula coruscet, si perfectionis summam non habet, pensari solite per cautelam circumspectionis debet, ne dum imperfecta res, quasi pro perfecta accipitur, in accipientis damnum vertatur. Prædicatores itaque antichristi quo modo veram numismatis qualitatem tenent, qui in his quæ agunt, intentionis rectæ vim nesciunt: quia per hæc non cælestem patriam, sed culmen gloriæ temporalis exquirunt? Quo modo a monetæ figura non discrepant, qui ab omni pietate iulorum iustos persequendo discordant? Quo modo in se integritatis pondus ostendunt, qui non solum humilitatis perfectionem nequaquam assecuti sunt, sed neque ipsam primam eius ianuam contigerunt? Hinc ergo hinc electi cognoscant, quo modo eorum signa despiciant, quorum profecto actio omne quod a pijs patribus gestum memoratur, impugnatur. Sed ipsi quoque electi dum tot signa conspiciunt, dum contemnentes vitam tanta eius miracula perhorrescunt, quoddam dubietatis nubilum in corde patiuntur: quia dum se per prodigia illius malitia leuat, in istis aliquatenus visus certior caligat. Vnde recte subditur:

Quid in persecutione antichristi in errorem pene mittantur electi. Caput XXXVII.

DE naribus eius procedit fumus.] Oculorum quippe acies fumo laiciatur. Fumus ergo de eius naribus procedere dicitur: quia de miraculorum eius insidijs ad nomen tum caliginosa dubietas etiam in electorum corde generatur. De Leviathan naribus fumus exit: quia ex eius prodigijs mendacibus, etiam bonarum mentium oculos trepidationis caligo confundit. Tunc namque in electorum cordibus conspectis terribilibus signis, obscura cogitatio conglobatur. Vnde hoc quod iam supra protulimus, veritatis core per Evangelium dicitur: Surgent pseudochristi et pseudoprophetae, et dabunt signa magna et prodigia: ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Qua in re valde quærendum est, quo modo aut hi, qui electi sunt, induci in errorem possunt, aut cur si fieri potest, quasi ex dubietate subditur: cum quid faciendum sit, Dominus omnia præsciens præsolatur. Sed quia electorum cor et trepida cogitatione concutitur, et tamen eorum constantia non mouetur, vna hac sententia Dominus vtrumque complexus est dicens: Ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Quasi enim iam errare, est in cogitatione titubare, sed protinus si fieri potest, subiungitur: quia proculdubio fieri non potest, ut in errore plene electi capiantur. Bene autem in hac sumi caligine, ipse etiam animorum seruu exprimitur, cum protinus subinfertur: [Sicut ollæ succensæ atque feruentes.] Velut enim olla feruens est vnaquæque tunc anima, cogitationum suarum impetus quasi spumas ardentium vndarum sustinens, quas et ignis zeli commouet, et ipsa temporalis oppressio more ollæ intrinsecus clausas tenet. Vnde Ioannes quoque, cum huius bestiar signa narraret, adiunxit: Ita ut ignem faciat de celo descendere. Ignem quippe de celo descendere, est de cælestibus electorum animis sancti zeli flammæ emanare: Quia vero Leviathan iste alias non solum serpens, sed etiam regulus dicitur, pro eo quod immundis spiritibus, vel reprobis hominibus principatur, sicut Iſaias ait: De radice colubri egredietur regulus: inspiciendum nobis summopere est qualiter regulus perimat, ut ex operatione reguli, huius nobis malitia apertius innotescat. Regulus namque non mortu perimit, sed statu consumit. Sæpe quoque aerem statu afficit, et quidquid vel positum longe contigerit, sola narium inspiratione tabefacit. Hinc ergo pensare compellimur, per hoc quod de naribus eius fumus procedere dicitur, etiam priusquam apertus appareat, quid quotidie in humanis cordibus fumo pestiferæ exhalationis operetur. Quia enim sicut et superius diximus, fumo oculorum acies infirmatur: non immerito de eius naribus fumus procedere asseritur, cuius noxijs inspirationibus praua in humanis cordibus cogitatio nascitur, per quam acies mentis obtunditur, ne lux interna videatur. Quasi enim statu narium caliginem emittit: quia in reproborum cordibus insidiarum suarum aspirationibus ex amore vitæ temporalis æstum congerit, multiplicium cogitationum. Er velut sumi globos multiplicat: quia inanissimas præsentis vitæ curas in terrenorum hominum mente coaceruat. Iste fumus ex eius naribus prodians, aliquando ad tempus etiam electorum oculos tangit. Hunc namque intrinsecus fumum patiebatur propheta, cum dixit: Turbatus est præ ira oculus meus. Huius inundatione

- A** datione premebatur dicens: Cor meum conturbatum est in me, et lumen oculorum meorum non est mecum. Fumus quippe iste obundit aciem cordis: quia caliginis suæ núbilo serenitatem intimæ turbat quietis. Cognosci vero nisi tranquillo corde non potest Deus. Vnde per eundem prophetam rursus dicitur: Vacate et videte quoniam ego sum Deus. Vacare autem mens non potest, quæ huius fumi inundationibus premittitur: quia in ea terrenarum cogitationum volumina ex præsentis vitæ amore glomerantur. Lumen ergo quietis internæ hoc fumo amittitur: quia curarum prurigne cordis oculus dum confunditur, tenebatur. Sed fumus iste aliter electorum animos turbat, aliter reprobos oculos excæcat. A bonorum quippe oculis spiritalium desideriorum statu respergitur, ne prævalente misera cogitatione densetur. In pravorum vero mentibus quo se licentius per terras cogitationes colligit, eo ab eis funditus veritatis lumen tollit. Fumus iste reprobos cordibus quos illicita desideria ingerit, quasi per tot ante illos globos intumescit. Et certe fumi globos novimus: quia cum alij superius inanescent, alij inferius surgunt, sicut et in cogitatione carnali et si alia prauitatis desideria transeunt, alia succedunt. Sepe autem mens misera quid iam transierit, videt: sed ubi adhuc retineatur, non videt. Gaudet de quibusdā vitijs, quòd eis subiecta iam non sit, et præcauere ac gemere negligit: quia eorum vice successerunt alia, quibus fortasse nequius succumbit: siquæ fit vt dum alia vitia transeunt, et semper alia succedunt, ab hoc serpente cor reprobos sine intermissione teneatur. Vnde bene per Iohel prophetam dicitur: Residuum cruce comedit locusta, et residuum locustæ comedit bruchus, et residuum bruci comedit rubigo. Expergiscimini ebrij, et flete. Quid enim per erucam, quæ toto corpore in terra repit, nisi luxuria designatur? quæ cor quod tener, ita polluit, vt in superioris munditiæ surgere amorem non possit. Quid per locustam quæ saltibus euolat, nisi inanis gloria exprimitur, quæ se vanis præsumptionibus exaltat? Quid per bruchum cuius pene totum corpus in ventrem colligitur, nisi edendi ingluuius figuratur? Quid per rubiginem quæ dum tangit, incēdit, nisi ira innuitur? Residuū ergo cruce locusta comedit: quia sepe cum luxuriæ vitium a mente recesserit, inanis gloria succedit. Nam quia iam per amorem carnis non sternitur, quasi sanctam se ex castitate gloriatur. Et residuum locustæ bruchus comedit: quia sepe cum inani gloria, quæ quasi ex sanctitate veniebat, resistitur, vel ventri vel quibuscumque ambitionis desiderijs immoderatus indulgetur. Mens enim Dei nescia, tanto atrocius ad quemlibet ambitum ducitur, quanto nullo vel humanæ laudis amore refrenatur. Residuum bruci rubigo consumit: quia sepe dum ventris ingluuius per abstinentiam restringitur, iræ impatientia acrius dominatur, quæ more rubiginis quasi exurendo messem comedit: quia virtutum fructus impatientiæ flamma tabescit. Cum ergo vitia vitis succedunt, agrum mentis alia pestis deuorat, dum alia relinquit. Bene autem illic subditur: Expergiscimini ebrij et flete. Ebrij quippe vocati sunt, qui mundi huius amore confusi, mala non sentiunt quæ patiuntur. Quid est ergo dicere: Expergiscimini ebrij et flete: nisi somnum vestræ insensibilitatis excutite, et in deuastatione cordis tot sibi succedentibus vitiis pestibus, vigilantibus lamentis obuiate? Per tot igitur globos de Leviathan nanbus fumus surgit, per quot nimirum pestes frugem cordis reprobi occulta aspiratione consumit. Cuius adhuc fumum foliis Domini exprimit, cum illico subiungit: [Sicut ollæ succendæ atque seruientis.] Olla enim succenditur, cum mens humana maligni hostis suasionibus instigatur. Olla autem feruet cum iam etiam per consensum in desiderijs prauæ peruersationis accenditur. Et tot vndas quasi seruendo projicit, per quot nequitiis vsque ad exteriora opera extendit. Hinc namque carnalis conscientia, id est, ollæ seruens, ex Leviathan fumo venientem propheta conspexerat, cum dicebat: Ollam succensam ego video, et faciem eius a facie aquilonis. Ab aquilonis namque facie humani cordis olla succenditur, dum instigatione aduersarij spiritus illicitis desiderijs inflammatur. Ille namque qui ait: Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis: mentem quam semel cepit, malignis persuasionis suæ statibus, quasi suppositis ignibus accendit: quatenus non contenta præsentibus, indesinenter per desideria æstuet, vt alia contemnenda appetat, alia adepta contemnat: vt modo suis compendijs inhiet, modo alienis commodis etiam cum proprio detrimento contradicat: modo carnis illecebris fatisciat, modo quasi in quodam culmine per cogitationis superbiam rapta, carnali cura postposita, totam se in typho elationis attollat. Quia ergo cor per varia desideria abducitur, quod

Psal. 37.

Psal. 40.

39.

Iohel 1. 4

40.

Ibid.

Hier. 1. 6

Isa. 14. 4

quòd infligationibus Leuiathan iftius inflammatur, recte eius fumus fuccenfe et feruenti ollæ fimilis effe perhibetur : quia per tot fe feruores afflata eius tentationibus conscientia erigit, per quot intra fe cogitationes intumefcit. Quod verbis alijs adhuc veritas apertius exequitur dum subiungitur :

Quòd per fuafione diabolica ad diuerfa vitia reproborum anima inflammantur, et flamma malitia eius infructuofa ligna comburat.

Caput

XXVII.

H Alitus eius prunas ardere facit.] Quid enim prunas nifi fuccenfas in terrenis concupifcentijs reproborum hominum mentes appellat? Ardeunt enim cum quodlibet temporale appetunt : quia nimirum vrunt defideria, quæ quietum ac integrum effe animum non permittunt. Toties igitur Leuiathan halitus prunas accendit, quoties eius occulta fuggellio humanas mentes ad delectationes illicitas pertrahit. Alias namque Gen. 3. a Gen. 4. b 3. Reg. 11. a 3. Reg. 21. a 41. 1. Cor. 3. c fupbia, alias inuidia, alias luxuria, alias auaritiæ facibus inflammatur. Superbiæ quippe faciem menti Euz fuppoſuit, cum hanc ad contemnenda verba Dominiæ iuffionis infligauit. Inuidiæ quoque flamma Cain animum fuccendit, cum de accepto fratris facrifício doluit, et per hoc vfque ad fratricidij facinus peruenit : Luxuriæ facibus cor Salomonis exuffit, quem tanto mulieribus amore ſubdidit, vt vfque ad idolorum venerationem deducit, dum carnis delectationem fequeretur, conditoris reuerentiæ obliuifceretur. Auaritiæ quoque igne Achab animum concremauit, cum eum ad appetendam alienam vineam impatientibus defiderijs impulit, et per hoc vfque ad reatum homicidij pertraxit. Tanto igitur Leuiathan iſte halitu in prunis ſtat, quanto annifus fuggellionis occultæ humanas mentes ad illicita inflammatur. Vnde et bene mox ſubditur : [Et flamma de ore eius egreditur.] Flamma quippe oris eius eſt ipſa infligatio occultæ locutionis. Prauæ enim ſuaſionis verba ad vniufcuſque animum facit, ſed flamma eſt quod de eius ore egreditur : quia ardet in defiderijs animus, cum eius fuggellionibus infligatur. Hæc quotidie ſuggerit, hæc vfque ad præſentis vitæ terminum ſuggerere non deſiſtit : ſed tunc ſe nequius dilatat, cum per illum damnatum hominem veniens, in huius mundi ſe gloria apertius oſtendit. Tunc ab eius naribus vaſtior fumus procedit : quia humana corda ſignorum eius admirationibus territa amplior infligatio percutit. Tunc eius halitus vehementius prunas ardere facit : quia reproborum mentes, quas iam calentes amore gloria temporalis inuenit, fuggellionis ſuæ flatibus vfque ad nequitiam exercendæ crudelitatis incendit. Tunc de ore eius flamma egreditur : quia quidquid per ſe, quidquid per prædicatores ſuos loquitur, ignis eſt, quo infructuoſa ligna concremantur. Igne autem terrenæ concupifcentiæ eorum mēs tangitur, qui nequaquam fieri pretioſa metalla concupifcunt. Qui ergo oris eius non vult flamma affici, iuxta doctōris veri ſententiam, non lignum, ſenum, ſtipula : ſed aurum, argentum, et pretioſus lapis curet inueniri : quia tanto ignis ſuaſionis illius amplius incendit, quanto ſe ei ad conſentiendum molliorem quique præbuerit. Sed quia nulla ratione conceditur, vt mens in hac corruptibili carne poſita, nequaquam ſuaſionis illius ardore tangatur, reſtat, vt malignis flatibus aduſta, ad orationis opem ſe ſine ceſſatione conuertat. Flammam quippe fuggellionem illius extinguit citius vnda lacrymarum.

LIBRI TRIGESIMITERTII MORALIVM SANCTI GREGORII FINIS.

S A N C T I G R E G O R I I
M O R A L I S E X P O S I T I O N I S
I N B E A T V M I O B
L I B E R T R I G E S I M V S Q V A R T V S.

C A P I T U L U M P R I M V M.

A **Q**U^a VIA ex hoc mundo corpus gerimus, vniuersitatis terminum ex ea qua nos sumus, parte pensamus. Citius quippe qualis sit mundi finis agnoscimus, si solliciti aspiciamus hoc, quod de mundo gestamus. Aetas etenim nostra per iuueniles annos robustior viget, in senili autem tempore crebrescentibus morbis excoquitur, et dum diutius distenditur, vt subsistat, moriendi vice quotidie deficit per momenta viuendi. Ita etiam mundi tempus dum venientibus annis augetur, crebrescentibus malis afficitur: et vnde ætatis augmentum percipit, inde salutis dispendium sentit. Tribulationes namque illi cum temporibus crescunt, et eo detrimenta vitæ debiliior tolerat, quo quasi ad vitam prouentior durat. Totis enim contra illum hostis antiquus viribus soluitur, qui quamuis iam nunc interijt, pro eo quod supernæ conditionis beatitudinem amisit, tunc tamen plenus extinguitur, quando et a tentandi licentia abstractus, æternis incendijs religatur. Vnde et extrema mundi atrocis tentaturus aggreditur: quia tanto fit feruentior ad seuitiam, quanto se viciniorem sentit ad poenam. Considerat quippe quod iuxta sit vt licentiam nequissimæ libertatis amittat: et quantum breuitate temporis angustatur, tantum multiplicitate crudelitatis expanditur, sicut de illo voce angelica ad Ioannem dicitur: Væ terræ et mari, quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet. Tunc ergo in magnæ iræ feruorem se dilatat, ne qui in beatitudine stare non potuit, in damnationis suæ foueam cum paucis ruat. Tunc quidquid nequiter valuerit, callidius exquirat: tunc ceruicem superbæ altius erigit, et per damnatum illum quem gestat hominem, omne quod temporaliter præualet, nequiter ostendit. Vnde et diuina voce recte nunc dicitur:

Apoc. 12. d

C *Quod in fine mundi superbia antichristi potentia suffragetur.*

Capit 11.

IN collis eius morabitur fortitudo. Quid enim collo Leviathan istius, nisi elationis ostensio designatur? qua contra Deum se erigens, cum simulatione sanctitatis etiam tumore potestatis extollitur. Quia enim per collum superbia exprimitur, Isaias propheta testatur, qui Hierusalem filias redarguit dicens: Ambulauerunt extento collo. In collo ergo Leviathan istius fortitudo demorari dicitur: quia elationi illius etiam subiuncta potentia suffragatur. Nam quidquid tunc superbe extollitur, quidquid callide machinatur, etiam cum virtute potentie secularis exequitur. Quod Daniel propheta intuens, ait: Dolus in manu eius dirigitur. Dolus quippe in manu eius est fraus in virtute: quia omne quod nequiter voluit, hoc ad tempus exequi etiam fortiter potest. Dolus vero eius dirigi dicitur: quia fraudis eius malitia nulla difficultate præpeditur. Hoc enim Leviathan iste vel vasa eius habere crebro proprium solent, quod ad iniquitatis suæ cumulum ea quæ nequiter appetunt, explere nequius possunt. Nam cum fortasse infirmitur electi, atque in desiderijs illicitis ruunt, in hoc plerumque diuini muneris manu retinentur, quod voluntatis miseræ nullos effectus inueniunt. Cumq. eorum votis valida contrarietas nascitur, plerumque ex ipsa impossibilitate corriguntur, et miro internæ dispositionis ordine, per conuersionem mutatio malæ voluntatis sequitur, dum

Isa. 3. c

Dan. 8. g

per

per infirmitatem perfectio denegatur. Hinc est enim quod sub specie vniuscuiusque animæ, de infirmante Iudæa, atque in præuis itineribus gradiente, per prophetam Dominus dicit: Ecce ego sepiam viam tuam spinis, et sepiam eam maceria, et semitas suas non inueniet, et sequetur amatores suos, et non apprehendet eos, et queret eos, et non inueniens dicet: Vadam et reuertar ad virum meum priorem: quia mihi bene erat tunc magis quam nunc. Spinis enim electorum viæ sepiuntur, dum dolorem punctionis inueniunt in hoc quod temporaliter concupiscunt. Quasi interposita maceria vis eorum obuiat, quorum nimirum desideria perfectionis difficultas impugnat. Horum profecto animæ amatores suos querunt, et non inueniunt, dum sequendo malignos spiritus nequaquam eas, quas appetunt huius sæculi voluptates, apprehendunt. Bene autem subditur, quod ex ipsa difficultate mox dicat: Vadam et reuertar ad virum meum priorem: quia melius mihi erat tunc magis quam nunc. Prior quippe vir Dominus est, qui castam sibi animam sancti Spiritus plenius amore coniunxit. Quem tunc mens vniuscuiusque desiderat, cum multiplices amaritudines velut quasdam spinas inuenit in iis delectationibus, quas temporaliter concupiscit. Nam dum aduersitatibus mundi, quem diligit anima, morderi cœperit, tunc plenius intelligit, quanto illi cum priore viro melius fuit. Eos ergo, quos voluntas praua peruertit, plerumque aduersitas corrigit. Vnde et nimis timendum est, ne sequantur prospera cum desiderantur iniusta: quia difficilius malum corrigitur, quod perfectionis etiam prosperitate fulcitur. Leviathan itaque iste qui cum membris suis æternus est cruciatibus deputatus, et dolus in manu eius dirigitur, et in collo eius fortitudo demoratur: quia hoc quod temporaliter peruersa contra bonos voluntate desiderat, peruersiore facultate consummat, ut tanto ei de aduersitate in præsentem nil obstat, quanto ei in posterum de prosperitate nihil remanet. Et quia omnis, qui peruersis moribus amicitijs eius innotescit, prius veras mentis diuitias amittit, apte subiungitur:

Quod subtilissima fraude diabolus consentientium sibi mentes proprias virtutibus spoliis prius quam quæ sentiantur, agnoscat: et quod antichristo veniente, prophetia et miracula cessabunt.

Capit. 111.

2. **E**T faciem eius præcedet egestas.] Per faciem quippe solet notitia designari. Vnde Exod. 33. c. scriptum est: Et facies mea præcedet te, id est, notitia ducatum præbebit. Sciendum vero est quod egestas in sacro eloquio aliter electorum ponitur, atque aliter reproborum. Egestas namque electorum est, cum veræ diuitiæ cælestis patriæ ad eorum animum redeunt, et in hoc ærumnoso præsentis vitæ exilio positi, pauperes se esse meminerunt. D Illas quippe diuitias sine cessatione suspirant, de quibus Paulus dicit: Ut sciatis quæ sit spes vocationis eius, et quæ diuitiæ gloriæ hereditatis eius in sanctis. Et quia adhuc eas nequaquam conspiciunt, studiosè interim in ærumna istius paupertatis gemunt. Hanc proculdubio paupertatem Hieremias inspexerat, cum dicebat: Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius. Virga enim indignationis Dei, id est percussio distributionis. Quam indignationem tunc homo pertulit, cum ex paradiso pulsus, veras interni gaudij diuitias amisit. Sed quia electi quique incessanter conspiciunt quod in præsentis vitæ penuriam ab illa potestatis ingenitæ facultate ceciderunt, bene dicitur: Ego vir videns paupertatem meam. Quisquis enim hæc adhuc visibilia appetit, peregrinationis suæ malum non intelligit: et hoc ipsum quod patitur, videre nescit. Hanc paupertatem Dauid propheta intuens, ait: Infirmata est in paupertate virtus mea. In paupertate etenim virtus infirmari dicitur: quia la pius in hac peregrinatione animus, et corruptionis suæ molestijs reuerberatur, hoc quod perdidit, contempleri præpeditur. Sed hanc paupertatem reprobi considerare nesciunt: quia dum sequuntur ea quæ conspiciunt, cogitare inuisibilia negligunt quæ perdiderunt. Vnde et egestas eorum proprie dicitur: quia dum replentur vitijs, virtutum diuitijs vacuantur. Quibus sæpe euenit, ut per relationis dementia non subleuari, dum nequaquam ruinæ suæ damna considerant, esse scetiam a bonis actionibus inopes non cognoscant. Vnde voce angelica prædicatori Laodiceæ dicitur: Dicis quod diues sum, et locupletatus, et nullus ego, et nescis, quia tu es miser, et miserabilis et pauper, et cæcus, et nudus. Quasi diuitem se asserit, qui per arrogantiam sanctitatis extollitur, sed pauper, cæcusque et nudus arguitur. Pauper, vtique, quia virtutum diuitias non habet: cæcus, quia nec paupertatem, quam patitur, videt:

- A** videt: nudus, quia primam stolam perdidit: sed peius, quia nec se perdidisse cognoscit. Quia ergo, ut diximus, egestas reproborum est defraudatio meritorum, recte de Leviathan dicitur: [Faciem eius precedet egestas.] Nemo quippe cognitioni eius iungitur, nisi prius virtutum diuitijs denudetur. Prius enim bonas cogitationes subtrahit, et tunc eis apertiore notitiam suae iniquitatis infundit. Egestas ergo faciem illius precedere dicitur: quia prius facultas virum petditur, ut quasi per familiaritatem ita postmodum eius notitia cognoscatur. Vel certe quia multis ita fraudulenter surripit, ut ab eis deprehendi nequaquam possit, et sic eorum virtutes euacuat: quatenus astutia suae malitiam non ostendat, faciem eius egestas praere perhibetur, ac si aperte diceretur: quia cum insidias tentat, priusquam videatur expoliatur. Hinc est enim quod de Ephraim per prophetam dicitur: Comederunt alieni robur eius, et ipse ignoravit. Alieni quippe intel-
- B** ligi apostatae angeli solent, qui robur comedunt, dum virtutem mentis pervertendo consumunt. Quod Ephraim et pertulit, et nesciuit: quia in tentatione malignorum spirituum, et robur animae perdidit, & hoc ipsum quia perdidit, non intellexit. Leviathan ergo faciem egestas antecedit: quia negligentium mentes ante tentando spoliatur, quam eius insidias is qui tentatur, agnoscat. Per hoc ergo quod dictum est: In collo eius morabitur fortitudo: virtus violentiae ostenditur. Per hoc vero quod subditur: Et faciem eius precedet egestas: fraudis subtilitas designatur. Quamvis de eo quod eius faciem egestatem praere cognoscimus, suspexit aliud quod tamen tristius exponamus. Terribili quippe ordine dispositionis occultat, priusquam Leviathan iste in illo damnato homine quem assumit, appareat: a sancta Ecclesia virtutum signa subtrahuntur. Nam propheta absconditur, curationum gratia aufertur, prolixioris abstinentiae virtus imminuitur, doctrinae verba conticescunt, miraculorum prodigia tolluntur. Quae quidem nequaquam superna dispensatio funditis subtrahit, sed non haec sicut prioribus temporibus aperte ac multipliciter ostendit. Quod tamen mira dispensatione agitur, ut vna ex re diuina simul pietas, et iustitia compleatur. Dum enim subtractis signorum virtutibus, sancta Ecclesia velut abiectioni apparet, et bonorum praemium crescit, qui illam pro spe caelestium, et non propter praesentia signa venerantur, et malorum mens contra illam citius ostenditur, qui sequi quae promittit inuisibilia negligunt, dum signis visibilibus non tenentur. Dum igitur humilitas fidelium, multitudine et manifestatione signorum quasi destituitur, terribili occultae dispositionis examine, inde bonis misericordia largitur, vnde malis iusta ira cumulatur: Quia ergo Leviathan iste priusquam manifestus, et conspicuus veniat, ex magna parte in sancta Ecclesia signa virtutum cessant, recte nunc dicitur: Faciem eius precedet egestas. Ante enim a fidelibus miraculorum diuitiae subtrahuntur, et tunc contra eos antiquus ille hostis per aperta prodigia ostenditur: ut quo ipse per signa extollitur, eo a fidelibus sine signis robustius laudabiliusque vincatur. Quamvis etiam fidelibus in eius certamine signa non deerunt, sed tanta erunt illius, ut nostrorum aut pauca, aut nulla videantur. Quorum nimirum virtus omnibus signis superior, cum omne quod ab illo terribiliter fieri conspicitur, per internae constantiae calcem premunt. Sed malignus hostis tanto contra eos acriori immanitate se exhibet, quanto se despici etiam clarescentibus miraculis dolet. Totum ergo se in eorum interitum colligit, cunctosque reprobos in necem fidelium unanimi crudelitate coniungit, ut scruitiam suam tanto robustius exerceat, quanto et in eis quae peruerse agere appetit: nulla sibi sui corporis membra discordant. Vnde et recte dicitur:

E *Quanta virtutis in fine fuerit sit serilis reproborum.*

Caput IIII.

Membra carnis eius coherentia sibi.] Carnes vero Leviathan istius, sunt omnes reprobi, qui ad intellectum spiritualis patriae per desiderium non assurgunt. Membra vero sunt carnis hi, qui eisdem peruerse agentibus, et sese ad iniquitatem praecedentibus iunguntur, sicut contra per Paulum de Dominico corpore dicitur: Vos estis corpus Christi, & membra de membro. Aliud quippe est membrum corporis, aliud membrum membri. Membrum quippe corporis pars ad totum: membrum vero membri est particula ad partem. Membrum namque membri digitus ad manum, manus ad brachium: membrum vero est corporis totum hoc simul ad corpus vniuersum. Sicut ergo in spiritali Dominico corpore membra de membro dicimus eos, qui in eius Ecclesia ab alijs reguntur: ita in illa Leviathan istius reproba congregatione membra sunt carnis, qui

1. Cor. 12. d

qui iniquo opere quibufdam fe nequioribus iunguntur. Sed qui hoftis malignus fibi in-
peruerfo opere a primis vſque ad extrema concordat, diuinus fermo in eo membra car-
nium fibimet cohærentia memorat. Sic namque peruerſa vnanimiter ſentiunt, vt nulla
contra fe viciffim diſputatione diuidantur. Nulla eos diuerſitas altercatio tunc ſcindit,
et idcirco contra bonos vehementer præſalient: quia in malo fe concorditer tenent. Sicut
enim iam ſuperius diximus, vt pernicioſum eſt ſi vnitas deſit bonis, ita pernicioſius eſt ſi
non deſit malis. Reproborum quippe vnitas, bonorum vitam tanto diuſius præpedit,
quanto ei ſe per collectionem durior opponit. Hanc vnitatem reproborum pernicioſam
ſibi Paulus conſpexerat, cum in medio Sadducæorum Phariſæorumq. deprehenſus dice-
bat: De ſpe et reſurrectione mortuorum ego iudico. Qua nimirum voce percuſſa, proti-
nus contra fe viciffim audientium turba diſſiluit. Cumq. in duas partes tumultuantium
multitudo diuiditur, Paulo via ereptionis aperitur: quia quem turba perſequētium vnita
conſtrinxerat, diuiſa laxabat. Eripiuntur ergo iuſti dum diuiduntur iniuſti, et electorum
vota ad perfectum perueniunt, dum reproborum agmina per diſcordiam confunduntur.
Quod bene etiam maris rubri ſciſſione designatur. Dum enim in duas partes vnda diuidi-
tur, ab electo populo ad terram repromiſſionis tenditur: quia dum malorum vnitas ſcin-
ditur, bonæ mentes ad hoc quod appetunt, perducuntur. Si malorum vnitas noxia non
 fuiſſet, nequaquam diuina prouidentia ſuperbientium linguas in tanta diuerſitate diſſi-
pallet. Si malorum vnitas noxia non fuiſſet, de ſanctæ Eccleſiæ hoſtibus propheta non
diceret: Præcipita Domine, et diuide linguas eorum. Quia ergo Leviathan iſte tunc con-
tra electos Dei in ſuis viribus effrenatur: ad augmentum ſuæ malitiæ, vnitatem quoque
in reprobis habere permittitur, vt tanto contra nos robuſtius vires ſuas exerat, quanto
non ſolum nos iſtu fortitudinis, ſed etiam mole adunationis impugnat. Sed quis contra
iſta ſufficiat? Quæ mens ad tantæ elationis et compagis pondera, non ab ipſa cogitationum
radice contremiſcat? Vnde quia trepidare nos per infirmitatem conſpicit, protinus
diuina clementia quid per ſemetipſam faciat, adiungit. Nam ſequitur:

Quid in die iudicij iuſti gaudentibus impij maledictionis ſalmine feriantur. Caput V.

Mittet contra eum fulmina, et ad locum alium non ferentur.] Quid appellatione
fulminum, niſi tremendæ illæ extremi iudicij ſententiæ designantur? Quæ idcirco
fulmina vocantur: quia nimirum eos quos feriunt, in perpetuum incendunt. Fulmina
namque ſuper eum Paulus venire conſpexerat, cum dicebat: Quem Dominus Ieſus inter-
ficiet ſpiritu oris ſui, et deſtruet illuſtratione aduentus ſui. Hæc autem quæ in eum mi-
tuntur fulmina, ad locum alium non ferentur: quia iuſti gaudentibus, ſolos tunc repro-
bos feriunt. Nam poſt triturationem vitæ præſentis, in qua nunc triticum ſub paleis gemit, ita
illo extremi iudicij ventilabro inter triticum paleasq. diſcernitur: vt nec in tritici horreum
paleæ tranſeant, nec in palearum ignem horrei grana delabantur. Illa ergo fulmina lo-
cum alium nequaquam tangunt: quia videlicet igne ſuo non grana, ſed paleas incen-
dunt. Sed quia Leviathan iſtum poena non corrigit, inſinuat dum ſubiungit:

*Quod diabolus ſis impatiens, et nos illos perſequentemodo proſecimus, ipſe vero ſicut incens ſemper
percutitur, nec tamen mutatur. Caput VI.*

Cor eius indurabitur quaſi lapis.] Cor enim antiqui hoſtis vt lapis indurabitur: E
quia nulla vñquam conuerſionis poenitentia mollietur. Qui quia ſolis idibus æter-
næ vitæ aperiatur, recte protinus ſubinfertur: [Et ſtringetur quaſi malleatoris in-
cus.] Incudem quippe malleator ſolis aptam percuſſionibus figit. Ad hoc namque incus
ſtatuitur, vt crebris idibus feriat. Leviathan ergo vt malleatoris incus ſtingitur: quia
inferni vinculis coarctabitur, vt æterni ſupplicij continua percuſſione tundatur. Qui mo-
do quoque percutitur, dum iuſti quique illo inſidijs vigilante, ſed doloribus tabeſcente,
ſaluantur. In incude autem alia vaſa formantur, ipſa vero tot percuſſionibus in vaſ aliud
non tranſfertur. Recte ergo Leviathan iſte incudi comparatur eſt: quia nos illo perſe-
quente componimur, ipſe autem et ſemper percutitur, et in vaſ vtile nunquam muta-
tur. Aeternæ illum percuſſioni relinquimus, et nos ſuperni artiſcis manu in eius tenta-
tione percuſſi, per illum quaſi vaſcula formata tranſimus. In ipſo enim rundimur, ſed
vt ad

A vt ad vsum domus supernæ veniamus. Ipse vero quasi incus stringitur: quia etsi nunc tentando mundum circuit, in inferno tamen positus, iam sub ictu sententiæ non vagatur. Sequitur:

Quod in ruina diaboli sancti angeli territi sunt ne peccarent, et purgati, vt in munditia stabiles permanerent. Caput V 11.

C Vm sublatus fuerit, timebunt angeli, et terrii purgabuntur.] Scriptura sacra ita non numquam tempus præteritum futurumq. permiscet, vt aliquando futuro pro præterito, aliquando vero vtatur præterito pro futuro. Futuro namque pro præterito vtitur, cum Ioanni mulier paritura masculum, qui regat gentes in virga ferrea demonstratur. Quod quia incarnato Domino veniente iam tunc factum fuerat, res gesta nunciabatur. Rursus præterito vtitur pro futuro, sicut per Psalmistam Dominus loquitur dicens:

B Foderunt manus meas et pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. Quibus videlicet verbis species Dominicæ passionis quasi iam transacta describitur, sed tamen adhuc longe post futura nunciatur. Hoc ergo loco quo dicitur: [Cum sublatus fuerit, timebunt angeli:] nil obstat intelligi: quia sub futuri temporis modo præterita describuntur. Nec recte intelligentiæ sensum relinquimus, si credamus Leviathan isto ab ære beatitudinis cadente, in ruina eius etiam electos angelos expauisse, vt cum istum ex illo numero superbie lapsus eijceret, illos ad robustius standum timor ipse solidaret. Vnde et sequitur: [Et terrii purgabuntur.] Purgati vero sunt: quia nimirum isto cum reprobis le gionibus exeunte, soli in caelestibus sedibus qui beate in æternum viuerent remanserunt. Huius itaque lapsus eos terruit et purgauit. Terruit, ne conditorem suum superbe despicerent: purgauit vero, quia exeuntibus reprobis, actum est vt electi soli remanerent. Et quia cunctorum opifex Deus scit ad bonorum custodiam etiam bene vti mala actione reproborum, lapsum cadentium vertit in profectum manentium, et vnde punita est culpa superbientium, inde humilibus angelis, et inuenta, et solidata sunt augmenta meritorum. Istis namque cadentibus, illis in munere datum est, vt cadere omnino non possent. Sancti enim angeli dum in istis naturæ suæ damna conspiciunt, in seipsis iam cautius robustiusq. consistunt. Vnde fit auctore omnium rerum Domino cuncta mirabiliter ordinante, vt illi electorum spirituum patriæ etiam ruinæ suæ damna proficiant, dum inde firmitus constructa sūt, vnde fuerat ex parte destructa. Sed quia sæpe scriptura sacra prædicatores Ecclesiæ pro eo quod gloriæ patriæ caelestis annunciant, angelorum solum nomine designare, possumus hoc loco angelos sanctos prædicatores accipere. Hinc est enim quod Ioannes

D in Apocalypsi septem Ecclesijs scribens, angelis Ecclesiarum loquitur, id est, prædicatoribus populorum. Hinc propheta ait: Et angeli pacis amare sēbunt. Hinc rursus Malachias propheta ait: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem inquirunt ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est. Hinc Paulus ait: Magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria. Qui igitur dispensationis mysterium postquam apparuisse angelis dixit, prædicatum esse gentibus subdidit, profecto angelorum nomine, prædicatores sanctos, id est, veritatis nuncios designauit. Si ergo hoc quod dicitur: Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, et terrii purgabuntur, ad futurum tempus refertur, adueniente districto iudice, extrema hic ictus Leviathan damnatio designatur: qua de hoc mundo per iram iudicii tollitur, qui

E nunc mira mansuetudinis longanimitate toleratur. Tanto autem hinc pondere terroris excutitur, vt sanctorum etiam prædicatorū fortitudo turbetur. Cum enim sublatus fuerit, timebunt angeli: quia cum iudicii turbine rapitur, hi qui in corporibus reperiri potuerint, immenso terrore concussi, etiam supernæ patriæ nuncij contremiscunt. Quamuis enim fortes iam atque perfecti sunt, adhuc tamen, quia in carne sunt positi, non possunt in tanti terroris turbine nulla formidine concuti. Sed cum Leviathan iste rapitur, cumq. omnia in eius interitu elementa quatuntur, prædicatores sanctos quos vt dixi, adhuc in suis corporibus illud tempus iudicii inuenerit, spes de regni propinquitate letificat, et carnis infirmitas de iræ offensione perturbat. Erit ergo in eis aliquo modo tremor lætus, et timor securus: quia et caelesti regno se remunerari certi sunt, et per tati turbine metum, pro carnis infirmitate contremiscunt. Consideremus ergo quo modo tunc iniquorum conscientia concutitur, quādo etiam iustorum vita turbatur. Hi qui oderunt aduentum iudicis, quid facient, si

terrorem tanti iudicii etiam qui diligunt, expauescunt? Et quia in sanctis prædicatoribus hoc pauore excoquitur, si qua eis inesse potuit leuium rubigo vitiorum, postquam dixit: Cum sublati fuerint, timebunt angeli, apte mox subdidit: Et territi purgabuntur. Sed quia hæc de Leuiathan istius sine cognouimus, interim priusquam pereat, quid agat audiamus. Sequitur:

Quod in persecutione antichristi, prædicatio & patientia sanctorum periclitetur. Cap. VIII.

Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax. In scriptura sacra aliquando per gladium sancta prædicatio, aliquando æterna damnatio, aliquando tribulatio temporalis, aliquando antiqui hostis ira vel persuasio designatur. Gladius enim sancta prædicatio ponitur, sicut Paulus ait: Et gladium spiritus, quod est verbum Dei. Gladij nomine æterna damnatio designatur, sicut de prædicante hæretico scriptum est: Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt: quia quantalibet hic numerofitate germinet, æterna damnatione consumuntur. Gladius tribulatio temporalis accipitur, sicut Mariæ de secuturis tribulationibus dicitur: Et tuam ipsius animam pertranfibit gladius. Rursum per gladium ira, vel persuasio maligni hostis exprimitur, sicut Psalmista ait: Qui liberaſti Dauid seruum tuum de gladio maligno. Benignus quippe sanctæ prædicationis est gladius quo percutimur, ut a culpa moriamur. Malignus vero est diabolice persuasionis gladius, quo male quisque percutitur, ut a via rectitudinis extingatur. Hunc ergo hostis est gladius ille tunc damnatus homo, in vsum ministerij eius assumptus. Ipsum quippe per malitiam fraudis excutit, et infirmorum corda transfigit. Hunc ergo Leuiathan gladium apprehendit, cum eum suus damnatus homo suscepit. Si autem gladij nomine eius ira signatur, recte non apprehendere gladium, sed a gladio apprehendi describitur. In tantam quippe tunc insaniam vertitur, ut dominari omnibus appetens, nequaquam suæ iræ dominetur. Nos namque cum iram in vsum iustitiæ assumimus, gladium tenemus: quia eam sub æquitate iudicii possidendo moderamur. Ille autem quia per abrupta furoris rapitur, non apprehendere gladium, sed a gladio apprehendi perhibetur. Non enim iram possidens tenet, sed ab ira seuiens tenetur. Cunctis autem liquet, quod hasta aduersarii percutimus, thorace vero ab aduersario munimur. Per hastam vulnera inferimus, per thoracem tegimur ne vulneremur. Quid igitur per hastam nisi prædicationis iaculum, quod per thoracem, nisi fortitudo patientiæ designatur? Leuiathan ergo iste, quia per assumptum reprobum hominem in ira omnimodæ crudelitatis effrenatur, apprehendi a gladio dicitur. Nam per offensionem immensæ tunc fortitudinis exhibet, quidquid nequitur potest. Et neque hasta neque thorax subsistere poterit: quia in antichristum veniens, tantæ virtutis apparebit, ut si supernum adiutorium desit, & prædicantium acumen obrundat, et longanimitatem patientium destruat. Nisi enim iustorum vitam superna gratia solidet, non subsistit hasta, quia prædicatorum virtus frangitur: non subsistit thorax, quia constantium patientia dirupta penetratur. Vnde et subditur: [Reputabit enim ut paleas ferrum, quasi lignum putridum æs.] Quod superius hastam dixit, hoc inferius ferri appellatione replicauit, et quod thoracem protulit, hoc rursum æris commemoratione signauit. Ferrum namque acuitur, ut aduersarii vulneretur. Aes autem rubiginem pene nulla consumitur. Ferro ergo prædicationis iacula, ære autem longanimitatis constantia designatur. Vnde et sub Aser specie de sancta Ecclesia per Moysen dicitur: Ferrum et æs calceamentum eius. Calceamentum quippe in scriptura sacra munimen prædicationis accipitur, sicut scriptum est: Calciati pedes in præparatione Euangelij pacis. Quia ergo per ferrum virtus, per æs autem perseverantia exprimitur: ferrum et æs calceamentum eius dicitur, cum prædicatione eius acumine simul, et constantia munitur. Per ferrum enim mala aduersantia penetrat, per æs autem bona quæ proposuit, longanimitate seruat. Cuius profecto perseverantiam illic a pertius insinuat, dicens:

Quod ab initio mundi usque ad finem, persecutio diaboli non quiescat: & quod multi qui se ferrum, vel æs asistant, id est fortes, vel longanimis, infirmos et contemptibiles, ut paleas, & putrida ligna tunc se agnoscant. Caput I X.

Sicut dies iuuentutis eius, ita erit et senectus illius. Sed Leuiathan iste quando illum gladium, quem sacra eloquia antichristum vocant, in exercitationum suæ iniquitatis

d. 21. c. 29.

Eph. 6. c.

Iob. 78. c.

Luc. 1. c.

Psal. 143.

5.

Dent. 33. d

Eph. 6. c

Dent. 33. d

A quitaris assumpserit, et ferrum velut paleas, et æs velut lignum putridum reputabit: quia nisi diuina gratia protegat, et prædicantium vires velut paleas nequitie suæ igne consumet, et patientium constantiam quasi lignum putridum in puluerem rediget. Et acumen igitur ferri, et æris fortitudo deficit, dum per violentiam virtutis illius, et prædicationis sensus obtunditur, et patientiæ longanimitas dissipatur. Nisi ergo electos suos opitulatio diuina roboret, ubi tunc infirmi erunt, si fortes sicut paleæ reputantur? Quid tunc Leuiathan iste de paleis faciet, si ferrum quasi paleas æstimabit? Quid de putridis lignis acturus est, si quasi lignum putridum æris fortitudinem soluet? Sed o quàm multi qui suis viribus ferrum se vel æs æstimaunt, in illo tunc tribulationis igne se paleas esse deprehendunt: et quàm multi qui per infirmitatem propriam se esse paleas metuunt, per diuinum adiutorium sulti, in ferri atque æris soliditate roborantur, vt contra aduersarium suum tanto magis in Deo fortes sint, quanto de se amplius infirmos se esse meminerunt. Sed quanto altius Behemoth iste contra electos Dei per miracula erigitur, tanto contra eum sancti quique vehementius ad prædicationis se verba confringunt. Qui tamen ita reproborum mentes possidet, vt eas nulla confossus veritatis iaculatione relinquat. Vnde et subditur:

Quod Leuiathan a cordibus reproborum, nullis prædicatorum sagittis tunc repellatur, & totum robur Ecclesie ipsamq. diuini iudicii malleum in illo damnato homine absque timore contemnat:

Caput X.

C Non fugabit eum vir sagittarius.] Quid enim per sagittas, nisi verba prædicatorum accipimus? Quæ dum voce bene viuientium distringuntur, audientium corda transfigunt. His sagittis sancta Ecclesia percussa fuerat, quæ dicebat: Vulnerata charitate ego sum. De his sagittis Psalmistæ voce narratur: Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum: quia scilicet verba humilium penetrauerunt animos superbiorum. De his sagittis venienti propugnatori dicitur: Sagittæ tuæ acutæ potentissime, populi sub te cadent in corde. Vir itaque est sagittarius, qui per sanctæ intentionis arcum, audientium cordibus verba rectæ exhortationis infigit. Quia ergo Leuiathan iste verba prædicantium despiciet, et cum reproborum mentes male suadendo momorderit, durus inter iacula omnimodo eas non relinquit, recte dicitur: Non fugabit eum vir sagittarius: Jac si aperte dicatur: A reproborum cordibus cum sancti prædicatoris sagitta non excutit: quia quisquis ab illo apprehenditur, verba iam prædicantium audire contemnit. Vnde bene peccatis præcedentibus irascens, de his quos in manu antiqui hostis deserit, Dominus per prophetam dicit: Immittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio: ac si diceret: Iusto iudicio talibus vos immundis spiritibus tradam, qui a vobis excuti exhortatione prædicantium, quasi incantantium sermone non valeant. Quia vero Leuiathan iste a cordibus reproborum sanctæ prædicationis spiculis non mouetur, ipse etiam sanctorum viro- rum contemptus adducitur, cum illico subinfertur: [In stipulam versi sunt ei lapides fundæ.] Quid per fundam, nisi sancta Ecclesia figuratur: Funda namque dum in gyrum mittitur, sic vt de illa lapides exeunt, quibus aduersariorum pectora feriantur: ita sancta Ecclesia dum volubilitate temporum per tribulationum circumitum ducitur, fortes ex illa viri prodeunt, quibus quasi lapideis ictibus iniquorum corda tundantur. Vnde et ad prophetam de bonis doctoribus Dominus dicit: Deuorabunt et subiciant lapidibus fundæ. **E** Sancti quippe doctores, qui ad virtutem et alios instruunt, hostes deuorant, dum eos intra corpus suum per vim conuersionis immutant. Quos lapidibus fundæ subijciunt: quia dum fortes quosque in sancta Ecclesia viros instituunt, per eos aduersariorum superbientium pectora dura confringunt. Vnde et Goliath immanissimus saxo fundæ moritur: quia singulari sanctæ Ecclesiæ lapide diabolica celsitudo superatur. Leuiathan itaque iste, qui damnato illo homine assumpto, quoslibet fortes Ecclesiæ velut infirmos despiciet, eorumq. vires temporaliter premit, recte nunc dicitur: [In stipulam versi sunt ei lapides fundæ:] Jac si aperte diceretur: Sanctorum robur quasi in stipulæ mollitiem redigit, quorum lingua prius pectus illius duris ictibus tutuit. Omnē quippe tunc fortitudinē suæ iniquitatis exercens, quanto se ab eis vinci spiritaliter dolet, tanto atrocius contra eos corporaliter præualet. Et quia nil se contra eorum spiritum præualere considerat, in eorum carne crudelitatis suæ omnia argumenta consummat. Sed quid mirum si humanas

S. Greg. Tom. 2.

Zzzz 2

vires

Psal. 63.

Psal. 44.

Hier. 8. f

6.

Zach. 9. d

1. Reg. 17. g

7.

vires defpicit, qui ipfa etiam fuperni in fe iudicij æterna tormenta contemnit? Vnde et
 fubditur:] Quafi fupulam æftima bit malleum.] Ac fi diceret: Etiam pondus eius animad-
 uerfionis defpicit, qui fe per fupplicium defuper veniens ferit. In fcriptura enim facra mal-
 lei nomine, aliquando diabolus designatur, per quem nunc delinquentium culpæ feriun-
 tur: aliquando vero percuffio cæleftis accipitur, qua vel electi fupernos ictus sentiunt, vt a
 prauis itineribus corrigan- tur: vel iufta ira reprobos percutit, vt iam fupplicia æterna præ-
 ueniens, quid etiam in pofterum mereantur, oftendar. Nam quia appellatione mallei anti-
 quus hoftis exprimitur, propheta teftatur, cum fuper eum vim extremi iudicij contempla-
 tur, dicens: Quo modo contractus eft, et contritus malleus vniuerfæ terræ? ac fi diceret: Eum per quem vafcula fua Dominus in minifterij vfum formanda percutit, quis perpen-
 dat quo turbine veniente extremo iudicio in æterna damnatione confringit? Rurſum per
 malleum percuffio cæleftis exprimitur, quod Salomone templum ædificante figuratur, cum
 dicitur: Domus autem eum ædificaretur: lapidibus dedolatis atque perfectis ædifica-
 ta eft, et malleus et fecuris, et omne ferramentum non funt audita in domo, cum ædifica-
 retur. Quid enim domus illa, niſi ſanctam Eccleſiam, quam in cæleſtibus Dominus inha-
 bitabat, figurabat? Ad cuius ædificationem electorum animæ, quaſi quidam expoliti lapides,
 deferuntur. Qui cum ædificantur in cælis, nullus illic iam diſciplinæ malleus reſonat, quia
 dolati atque perfecti illuc lapides ducimur, vt locis iuxta meritum congruis diſponamur.
 Hic enim ſonis tundimur, vt illuc ſine reprehenfione veniamus. Hic malleus, hic ſecuris
 hic omnia tuſſionum reſonant ferramenta. In domo autem Dei nulli ictus audiuntur,
 quia in æterna patria omnis iam percuffionum ſtrepitus conticeſcit. Nequaquam ibi
 malleus percutit: quia nulla animaduerſio affligit. Nequaquam ſecuris incidit: quia re-
 ceptos interius nulla foras ſeueritatis ſententia proijcit. Nequaquam ferramenta perſtre-
 punt: quia nec qualibet minima vltra iam flagella ſentiuntur. Quia ergo per malleum
 deſuper venientem cæleſtis pondus percuffionis exprimitur, quid eſt quòd Leuiathan iſte
 malleum deſpicit, niſi quòd ſupernæ animaduerſionis ictus formidare contemnit? Et
 quaſi fupulam malleum deputat: quia ad iuſtæ iræ ſe pondera velut contra terrores le-
 uiſſimos parat. Vnde et adhuc expreſſius ſubditur:

*Quod imminentiſſimis tormentis excacatus malitia, ad exercenda mala diabolus acrimis
 inſurgit.*

Capitulum XI.

ET deridebit vibrantem haſtam.] Contra Leuiathan enim Dominus haſtam vibrat,
 quia in eius interitu diſtrictam minatur ſententiam. Haſtam quippe vibrare, eſt
 æternam ei mortem ex diſtricta animaduerſione præparare. Sed apoſtata ſpiritus aucto-
 rem vitæ etiam cum ſua morte deſpiciens, haſtam vibrantem deridet: quia ex diſtricto iu-
 dicio quidquid graue, quidquid horribile eſſe præuidet, pati non metuit: ſed quo ſe æterna
 tormenta non poſſe euadere conſpicit, eo in exercenda nequitia durior ſurgit. Quem cum
 plerique huius mundi ſapientes in cunctis quæ appetit, tanta pertinacia, tanta formidine
 ſtringi conſiderant, corda ſua ad famulatum eius tyrannidis inclinant: et omne quod
 Deo largiente ſapiunt, hoc contra eum ad ſeruitium hoſtis illius inſeſcunt. Vnde et
 ecce ſubditur:

*Quod hi, qui videbantur radijs virtutum ſplendere, vel minis territi, vel cruciatibus
 vici, Leuiathan ſeditonem ſubintrent.*

Capitulum XII.

SVb ipſo erunt radij ſolis.] In ſcriptura enim ſacra tum figurate ſol ponitur, ali-
 quando Dominus, aliquando perfecutio, aliquando de re qualibet manifeſte viſi-
 onis oſtenſio, aliquando autem intelligentia ſapientium designatur. Per ſolem
 quippe Dominus figuratur, ſicut Sapientiæ libro perhibetur, quòd omnes impij in
 extremi die iudicij cognita ſua damnatione dicturi ſunt: Errauimus a via veritatis,
 et lumen iuſtitie non luxit nobis, et ſol non eſt ortus nobis: ac ſi aperte dicant: In-
 terni nobis luminis radius non reſulſit. Vnde et Ioannes ait: Mulier amica ſole,
 et luna ſub pedibus eius. In ſole vero illuſtratio veritatis, in luna autem, quæ men-
 ſtris ſuppletionibus deficit, mutabilitas temporalitatis accipitur. Sancta autem
 Eccleſia, quia ſuperni luminis ſplendore protegitur, quaſi ſole veſtitur: quia vero cun-
 cta temporalia deſpicit, lunam ſub pedibus premit. Rurſum ſole perfecutio defi-
 gnatur,

Hier. 50.

3. Reg. 6. a

Sap. 5. a

Apoc. 12. a

- A** goatur, sicut in Euangelio veritas dicit, quod nata sine radicibus semina orto sole aruerunt: quia videlicet verba vite in corde terrenorum hominum temporali momento virentia superueniente persecutionis ardore siccantur. Rursum sole manifeste visionis ostensio designatur, sicut propheta Dominum cunctorum oculis apparentem denunciat, dicens: In sole posuit tabernaculum suum: ac si diceret: Humanitatis assumptæ sacramentum in lumine manifeste visionis ostendit. Et sicut eidem prophete diuina voce per Nathan dicitur: Tu fecisti in abscondito, ego vero faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, et in conspectu solis. Quid enim per conspectum solis, nisi cognitione insinuat manifeste visionis? Rursum solis nomine, sapientium intellectus exprimitur, sicut in Apocalypsi scriptum est: Quartus angelus effudit phialam suam in solem, et datum est illi æstu afficere homines et igni. Phialam videlicet in solem effundere, est persecutionis supplicia viris sapientie splendore fulgibus irrogare. Et datum est illi vt afficeret homines æstu et igni: quia dum sapientes viri cruciatibus victi, male agendi errore tanguntur, illorum exemplo persuasi infirmi quique temporalibus desideriis inardescunt. Ruine namque fortium augmenta præstant perditionibus infirmorum. Quia sole acumen sapientie designatur, per comparationem quoque a Salomone dicitur: Sapiens vt sol permanet, stultus vt luna mutatur. Hoc ergo loco quid per solis radios, nisi acumina sapientium demonstrantur? Quia enim multi, qui in sancta Ecclesia luce sapientie resplendere videbantur, tunc vel persuasionibus capri, vel minis territi, vel cruciatibus fracti, Leuiathan istius seditioni subiiciuntur, recte dicitur: Sub ipso erunt radij solis.] ac si aperte diceretur: Hi qui in sanctam Ecclesiam per acumina sapientie quasi radios videbantur lucis aspergere, et per auctoritatem rectitudinis desuper resplendere, potestati Leuiathan istius iniqua se operatione substerunt: vt non iam recta prædicando desuper luceant, sed ei peruersæ obsequendo famulentur. Solis ergo radij sub ipso sunt, cum nonnulli etiam docti viri sapientie suæ acumina non libere agendo subleuant, sed ad vestigia Leuiathan istius, et peruersitate operis, et blandimento adulationis inclinant: vt intelligentia, quæ illis sicut sol desuper fuit ex cælesti munere, antiqui hostis pedibus subternatur ex terrena cupiditate. Vnde et nunc cum quisque sapientium, vel doctorum pro commodo, vel gloria vite temporalis per adulationis lapsum terrenis se potestatibus prauæ agentibus subijcit, quasi sub vestigijs venientis antichristi solis se radius sternit. Et velut cæli lucem sibi Behemoth humiliat, dum per pestiferum assensum sapientium mentes calcit. Toties vero Leuiathan istius pedibus se radij solis subdunt, quoties hi qui doctrine videntur lumine resplendere, immoderate acumine praua in sacro eloquio sentiunt, peruersisq. sensibus eius se erroribus substernunt: quia dum contra fidelia veritatis prædicamenta se erigunt, Leuiathan istius vestigijs falsa sentiendo famulantur. Toties radij solis sub ipso sunt, quoties docti quique, et intelligentie luce pollentes, vel despectis ceteris in elatione se erigunt, vel summa quæ sapientum postponentes, sordidis carnis desideriis inquinantur, vel obliiti cælestium, terrena ambiunt: vel non reminiscetes, quia terra sunt, de cognitione cælestium inaniter gloriantur. Vnde et recte ibi subiungitur:

Quod hi, qui ante humanos oculos quasi aurum singularitate splendere insistia videntur, sed sic cadunt, vt non peniteant, ante Dei oculos nunquam aurum sed lutum fuerunt.

Caput XIIII.

- E** S Ternet sibi aurum quasi lutum.] Appellatione quippe auri, in sacro eloquio aliquando diuinitatis claritas, aliquando splendor supernæ ciuitatis, aliquando charitas, aliquando nitor gloriæ secularis, aliquando pulchritudo sanctitatis accipitur. Auri enim nomine, ipsa intima diuinitatis claritas designatur, sicut in Canticum canticis sponsi species describitur: Caput eius aurum optimum. Quia enim caput Christi Deus, nil vero est in metallis auro fulgentius, sponsi caput aurum dicitur: quia eius humanitas ex diuinitatis suæ nobis claritate principatur. Rursum auri nomine splendor supernæ ciuitatis accipitur: sicut hanc Ioannes se vidisse testatur, dicens: Ipsa ciuitas aurum mundum simile vitro dicitur: vt et per aurum clara, et per vitrum perspicua designetur. Rursum auri nomine charitas intimitur, sicut angelum, quem sibi loqui idem Ioannes affexit ad mamillas zona aurea cinctum vidit: quia nimirum supernorum ciuium pectora dum poenali iam nequaquam timori subiecta sunt, atque a se vicissim nulla scissione soluantur, ex sola se charitate costringunt. Zonam vero auream circa mamillas habere.

S. Greg. To. 2.

Zzzz 3 re, est

re, est cunctos mutabilium cogitationum motus, per solius iam amoris vincula restrin-
gere. Rursum auri nomine, nitor gloriæ temporalis exprimitur, sicut per prophetam
dicitur: Calix aureus Babylon. Quid enim Babylonis nomine, nisi huius mundi gloria
designatur? Quæ calix aureus dicitur: quia dum pulchra esse temporalia ostendit, stultas
mentes in sua concupiscentia deebriat, ut speciosa temporalia appetant, et inuisibilia
pulchra contemnant. Hoc aureo calice prima sponte sua Eva deebriata est, de qua hi-
floria veritatis dicit: Quia cum vetitum lignum concupisceret, vidit quod esset pulchrum
visu, aspectuque delectabile, et comedit. Aureus ergo Babylon calix est: quia dum visum
exterioris pulchritudinis ostendit, sensum internæ rectitudinis subtrahit. Rursum auri
nomine, splendor sanctitatis accipitur, sicut Iudaicum populum a splendore iustitiæ ad
nequitie tenebras commutatum Hieremias deplorat, dicens: Quomodo obscuratum
est aurum, mutatus est color optimus? Sicut enim superius diximus, aurum obscuratum
est, cum consequentibus iniquitatum tenebris, iustitiæ pulchritudo deferitur. Color optimus
mutatur, cum splendor innocentie in foeditatem vertitur culpæ. Luti quoque nomine,
in sacro eloquio aliquando terrenarum rerum multiplicitas, aliquando sordidum sa-
piens iniqua doctrina, aliquando desiderij carnalis illecebræ designantur. Per lutum
quippe terrenarum rerum multiplicitas figuratur, sicut per Abacuc prophetam dicitur:
Væ ei qui multiplicat non sua, usque quo aggravat contra se densum lutum? Dens enim
se luto aggravat, qui per avaritiam terrena multiplicans, peccati sui se oppressionem
conangustat. Rursum luti nomine, doctrina sordidum sapiens designatur, sicut per eun-
dem prophetam Domino dicitur: Viam fecisti in mari equis tuis in luto aquarum mul-
tarum: ac si diceret: Aperuisti iter prædicatoribus tuis inter doctrinas huius sæculi sordi-
da et terrena sapientes. Per lutum quoque desiderij sordidæ voluptatis exprimitur,
sicut Psalmista deprecans ait: Eripe me de luto, ut non inhæream. Luto quippe inhæ-
rere, est sordidis desiderijs concupiscentiæ carnalis inquinari. Hoc ergo loco aurum
claritas sanctitatis accipitur: lutum vero, vel terrenarum rerum avaritiam, vel prauam
contraria doctrinam, vel sordes carnalium voluptatum nil obstat intelligi. Quia
enim multos Leviathan iste, qui intra sanctam Ecclesiam fulgore iustitiæ resplendere vi-
debantur, tunc vel terrenarum rerum concupiscentia, vel errantis doctrinæ contagio,
vel carnalibus sibi voluptatibus subijcit, aurum sibi proculdubio quasi lutum sternit.
Aurum enim quasi lutum sternere, est in quibusdam vitæ munditiæ per illicita deside-
ria concutere, ut hi etiam sordidis eius vestigijs seruiant, qui contra illum prius virtu-
tum splendore rutilabant. Antiquus itaque hostis alios tunc sub specie sanctitatis illu-
dit, alios autem per sœda vitia vitæ carnalis intercipit. Sed tunc per hæc aperte grassa-
bitur, nunc autem multorum cordibus occulte dominatur, sicut Paulus apostolus dicit:
Vt reueletur in suo tempore: nam mysterium iam operatur iniquitatis. Toties igitur
etiam nunc aurum quasi lutum subijcit, quoties castitatem fidelium per carnis vitia
sternit. Toties aurum velut lutum calcatur, quoties sensum continentium per immunda
desideria dissipatur. Quod tunc tanto vehementius peragit, quanto suæ perditæ libertati
commisus, hoc quod appetit, effrenatius perperat. Et fortasse quempiam moueat, cum
misericors Deus fieri ista permittat: ut Leviathan iste seu nunc per suggestiones callidas,
siue tunc per damnatum illum quem replet hominem, vel solis libiradios, id est, doctos
quoque sapientesque subijciat: vel aurum, hoc est, viros sanctitatis claritate fulgentes, quasi
lutum sibi vitij conquinando substernat. Sed citius respondemus: quia aurum, quod prauis
eius persuasionibus quasi lutum sterni potuerit, aurum ante Dei oculos nunquam
fuit. Qui enim seduci quandoque non reuersuri possunt, quasi habitam sanctitatem ante
oculos hominum videntur amittere: sed ante oculos Dei nunquam habuerunt. Sepe
namque homo multis occulte peccatis inuoluitur, et in vna aliqua virtute magnus vide-
tur. Quæ ipsa quoque virtus inanescens deficit: quia dum innotescit hominibus, procul-
dubio laudatur, eiusque laus inhiante appetitur. Vnde fit ut et ipsa virtus ante Dei ocu-
los virtus non sit, dum abscondit quod displicet, prodit quod placet. Quæ itaque esse
merita apud Deum possunt, quando et mala occulta sunt, et bona publica? Plerumque enim,
sicut diximus, later superbia, et castitas innotescit: atque ideo offensa diu castitas circa vi-
tæ finem perditur, quia cooperta superbia usque ad finem incorrecta retinetur. Alius elec-
tiosynnis vacat, propria distribuit: sed tamen multis iniustitijs seruit, vel fortasse linguam
in detractionibus exercet. Et fit plerumque, ut is qui misericors fuerat, iuxta vitæ suæ
terminum:

Hier. 51. a

Gen. 3. b

Thren. 4. a

9.

Abac. 2. b

Abac. 3. d

Psal. 68.

2. Thes. 2. a

A

B

C

D

E

- A** terminum, rapacitatis, et crudelitatis stimulis inardescat. Quod valde iusto iudicio agitur, vt et perdat ante homines, vnde hominibus placuit, qui hoc vnde Deo displicuit, corrigere numquam curauit. Alius patientiæ studet, sed dum inuidere alijs, et seruare in corde malitiam non cauet, fit quandoque impatiens, qui diu latuit dolens. Hi itaque et per aliquid aurum sunt, et per aliquid lutum sunt. Atque hoc aurum quasi lutum sternitur, quando occultis peccatis exigentibus, etiam virtus quæ publice claruerat, dissipatur. Sed operæ precium credimus, si in his virtutem superni ordinis subtilius perpendamus. Sæpe enim omnipotens Deus occulta quorumdam mala tolerat, vt aperta eorum bona electorum suorum vñbus profutura dispenset. Nam nonnulli mundum nequaquam funditis deferentes, non perseueraturi angustum iter arripiunt, sed ad quærendam angustam viam exemplo suo eos, qui perseueraturi sunt, accendunt. Vnde plerumque contingit, vt ipsi hoc quod bene videntur viuere, non sibi, sed solis potius electis viuant: dum exemplis suis ad bene viuendi studia perseueraturos alios non perseueraturi prouocant. Sæpe vero quosdam videmus viam ingredi, ad locum propositum festinare, quos alij quia euntes conspiciunt, sequuntur: eundemq. locum pariter petunt. Sed fit plerumque vt irruente aliquo implicationis articulo, post se redeant, qui præbant, et hi ad locum perueniant, qui sequebantur. Ita nimirum sunt qui non perseueraturi viam sanctitatis arripiunt. Idcirco enim virtutis iter non peruenturi inchoant, vt eis, qui peruenturi sunt, qua gradientur, ostendant. Quorum etiam casus vtilitate non modica electorum profectibus feruit: quia illorum lapsus dum conspiciunt, de suo statu contremiscunt, et ruina, quæ illos damnat, istos humiliat. Discunt enim in superni adiutoris protectione confidere, dum plerumque conspiciunt de suis viribus cecidisse. Quando ergo bene agere videntur reprobi, quasi planum iter electis sequentibus monstrant: quando vero in lapsum nequitie corrumpunt, electis post se pergentibus quasi cauendam superbiam foueam ostendunt. Eat ergo Leuiathan iste, et solis sibi radios subdat, atque aurum luti more subijciat. Scit omnipotens Deus ad electorum suorum solatium bene vti malo reproborum, quando hi qui ad illum peruenturi sunt, et suis ad eum meritis proficiunt, et sæpe in eo, quod superbe læpiunt, alienis lapsibus corriguntur. Sed si hæc Leuiathan iste agat, in eis etiam, quos claros aliqua virtus ostendit: quid de illis facturus est, quorum mens, vel ex parte aliqua subleuata a terrenis concupiscentijs non est? Quos tamen diuinus sermo aperte exprimit, dum subiungit:

Quid in tantum caci erunt, qui adhaerebunt antichristo, vt serpentes in contumelijs, et morte sanctorum, arbitrentur obsequium se præstare Deo. Caput XIII.

- D** Feruescere faciet quasi ollam profundum mare.] Quid per mare nisi vita secularium: quid per profundum, nisi altæ et abdite eorum cogitationes exprimuntur? Quod profundum mare Leuiathan iste quasi ollam facit feruescere: quia nimirum constat, quod persecutionis extremæ tempore, contra electorum vitam studeat animos reproborum per flammam crudelitatis excitare. Tunc profundum mare quasi olla feruescit, cum corda reproborum valido ardore succendit: et quæ hoc pacis tempore intra suam malitiam clausa latuerunt, tunc in æstum immanissimæ persecutionis ebulliunt, ac per abruptam crudelitatis apertæ licentiam, ea quæ diu presserant odia antiqui liuoris exhalant. Quia autem pestifero errore persuasi, sic in istis famulantur antichristo, vt tunc verius præbere se æstiment obsequium Christo: postquam dixit: Feruescere faciet quasi ollam profundum mare, apte subiunxit: [Ponet quasi cum vnguenta bulliunt.] Vnguenta quippe cum bulliunt, fragrantiam suauitatis reddunt. Quia ergo Leuiathan iste ita seducet corda reproborum, vt quidquid agunt ex iniquitate perfidiæ, pro veritate rectæ fidei se agere suspicentur, quasi bene eis olet id, quod zelo religionis exercent. Vnde in Euangelio discipulis veritas dicitur: Vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Igitur sicut olla feruent, dum crudeliter persequuntur: sed apud eos ipsa persecutio, vnguentorum fragrantiam redolet, dum mens eorum vanis suspicionibus decepta, æstimat quia Deo obsequium persoluat. In scriptura enim sacra vnguentorum odoribus opinio solet signari virtutum. Vnde sponsa in Canticis cantiorum sponsum desiderans dicit: In odore vnguentorum tuorum currimus. Et vnde Paulus apostolus virtutum laude fragrare se sciens, ait: Christi bonus odor sumus Deo. Itaque quia Leuiathan iste ministros illius perditis vasis sui in crudelitatis opera sub opinione laudis, et prætextu virtutis intercipit,

10.

11.

Joan. 16. a

Cant. 1. a

1. Cor. 2. d

intercipit, poftquam dixit: Feruere faciet quafi ollam profundum mare, recte mox A
 fubdidit: [Ponet quafi cum vnguenta bulliunt:] Quod enim per crudelitatis incendium ma-
 re feruet, hoc in eorumdem iudicio, qui excruciantur falfo nomine virtutis, ac fi vnguenta
 bulliant, oftendit: vt tanto atrociore ad crudelitatem fiant, quanto fe etiam merere
 præmia quafi pro zelo religionis exiftimant. Iuftumq. hoc eft diuino iudicio, vt qui pie-
 tatis vim perpendere et cultodire negligunt, fufpitionis fuæ odore fallantur. Vnde et ad
 illufionis augmentum, eos crudelia perpetrantes, figna quoque ac prodigia fequefun-
 tur, et recte fubiungitur:

Quod anticriſti femita multis miraculis fulgeat.

Capit. XV.

12. **P**oft eum lucebit femita.] Poft Leuiathan quippe femita lucere perhibetur: quia qua-
 qua tranfit, admirationem nimiam ex miraculorum fuorum claritate derelinquit, et
 fiue per fe, feu per miniftrōs fuos quolibet prodeat, mendacibus fignis corufcat. Vnde et
 Mar. 15. c hoc quod iam sæpe protulimus, in Euangelio veritas dicit: Surgent pſeudo-chriſti et pſeu-
 do-prophætæ, et dabunt figna et prodigia: ita vt in errorem inducantur, fi fieri poteſt, etiã
 electi. Femita igitur poſt Leuiathan lucet: quia quorum corda penetrat, eorum opera
 prodigijs illuſtrat, vt nimirum tanto altius eorum mentes in erroris tenebris teneant, quan-
 to per eos foris quafi potentius lucem de miraculis oſtendat. Sed ſunt nonnulli, qui in
 memoria et verba prophetica, et euangelica præcepta retinentes, ſciant et falſa eſſe ſi-
 gna, quæ exhibet, et vera ſupplicia, ad quæ decipiens trahit. Horum corda Leuiathan
 iſte, quia ſanctitatis oſtentione non intercipit, in alia ſe eis illuſione componit. Quoſ-
 dam namque hæc ſcientes, ſed tamen præſentem vitam diligentes conſpicit, quorum
 prorinus mentibus ventura ſupplicia leuigat, finienda quandoque diſtinctionis iudicia af-
 ferit, et deceptos callide ad præſentes voluptates rapit. Vnde et apte mox ſubditur:

*Quod ita inſatuati ſunt quidam hæretici, quod iudicium Dei ſinem habere exiſtiment, et minus
 tormentorum ad terrorem tantum intentas a Deo, vt a peccatorum perpetratiōe
 genus humanum compeſceret.*

Capit. XVI.

8. Aug. in Pſal.

82. 51. 44. 16. 8

Pſal. 35.

Heb. 8. d

Aſtimabit abyſſum quafi ſeneſcentem.] Quod æterna incomprehenſibiliq. iudicia
 abyſſi ſoleant nomine designari, Pſalmiſta teſtatur dicens: Iudicia tua abyſſus mul-
 ra. Senectus vero aliquando pro finis propinquitate ponitur. Vnde Apoſtolus ait: Quod
 antiquatur et ſeneſcit, prope interitum eſt. Leuiathan itaque iſte æſtimabit abyſſum quafi
 ſeneſcentem: quia reproborum corda ſic inſaturat, vt ſuſpicionem eis de venturo iudicio
 quod quafi finiatur, inſundat. Abyſſum namque ſeneſcere æſtimat, qui terminari quan-
 doque in ſupplicijs ſupernam animaduersionem putat. Igitur antiquus iſte perſuaſor in-
 membris ſuis, id eſt, in mentibus iniquorum, futuras poenas quafi certo ſine determinat,
 vt eorum culpas ſine termino correptionis extendat, et eo magis hæc peccata non finiunt,
 quo iſtic æſtimant peccatorum ſupplicia finienda. Sunt enim nunc etiam, qui idcirco pec-
 catis ſuis ponere ſinem negligunt, quia habere quandoque ſinem futura ſuper ſe iudicia
 ſuſpiciunt. Quibus breuiter reſpondemus, ſi quandoque finienda ſunt ſupplicia repro-
 borum, quandoque finienda ſunt ergo et gaudia beatorum. Per ſemetipſam namque ve-
 ritas dicit: Ibi ſunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam. Si igitur hoc
 verum non eſt quod minatus eſt, neque illud verum eſt quod promiſit. At inquit, ideo
 æternam poenam peccantibus minatus eſt, vt eos a peccatorum perpetratiōe compeſce-
 ret: quia creaturæ ſuæ æterna ſupplicia minari debuit, non inferre. Quibus citius reſpon-
 demus: Si falſa minatus eſt, vt ab iniuſticia corrigeret, etiam falſa pollicitus eſt, vt ad iu-
 ſtitiam prouocaret. Et quia hanc eorum vaſaniam toleret, qui dum promiſſionibus ſuis
 reprobis ſupplicia finiiri aſſerunt: aſſertione ſua etiam electorum præmia remunera-
 tionesq. confundunt. Quis hanc eorum vaſaniam toleret, qui conantur aſtruere verum
 non eſſe, quod veritas de æterno igne minata eſt, et dum fatagunt Deum perhibere mi-
 ſericordem, non verentur prædicare fallacem? At inquit: Sine ſine puniri non debet
 culpa cum fine. Iuſtus nimirum eſt omnipotens Deus, et quod non æterno peccato com-
 miſſum eſt, æterno non debet puniri tormento. Quibus citius reſpondemus, quod recte
 dicerent, ſi iudex iuſtus diſtictusq. veniens, non corda hominum, ſed facta penſaret. Iniqui
 enim ideo tunc cum ſine deliquerunt: quia cum ſine vixerunt. Voluiſſent quippe ſine ſine
 viuere,

Mat. 25. d

- A** viuere, vt sine fine potuissent in iniquitatibus permanere. Nam magis appetunt peccare, quam viuere: et ideo hic semper viuere cupiunt, vt numquam desinant peccare, cum uiuunt. Ad districti ergo iudicis iustitiam pertinet, vt numquam careant supplicio, quorum mens in hac vita numquam uoluit carere peccato: et nullus detur iniquo terminus ultionis, qui quamdiu ualuit, habere noluist terminum criminis. At inquit: Nullus iustus delicatibus pascitur, et delinquentes seruis a iusto domino idcirco cadi percipitur, vt a nequitia corrigatur. Ad aliquid ergo caditur, cum non eius dominus cruciatibus delectatur. Iniqui autem gehennæ ignibus traditi, quo sine semper ardebunt? Et quia certum est quod pius arque omnipotens Deus non pascitur cruciatibus iniquorum, et cruciantur, miseri, si non expiantur? Quibus citius responderemus, quod omnipotens Deus, qui pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia autem iustus est, ab iniquorum ultione in perpetuum non sedatur. Sed iniqui omnes aeterno supplicio, et quidem sua iniquitate, puniuntur, et tamen ad aliquid concremantur, scilicet vt iusti omnes, et in Deo videant gaudia, quæ percipiunt, et in istis respiciant supplicia, quæ euaserunt: vt tanto in aeternum magis diuinæ gratiæ debitores se esse cognoscant, quanto in aeternum mala puniri conspiciunt, quæ eius adiutorio vitare potuerunt. At inquit: Et ubi est quod sancti sunt, si pro inimicis suis, quos tunc ardere viderint, non orabunt: quibus utique dictum est: Pro inimicis vestris orate? Sed citius responderemus: Orant pro inimicis suis eo tempore, quo possunt
- B** ad fructuosam poenitentiam eorū corda conuertere, atque ipsa conuersione saluare. Quid enim aliud pro inimicis orandum est, nisi hoc quod Apostolus ait: Vt det illis Deus poenitentiam, et respiciant a diaboli laqueis, a quo capti tenentur, ad ipsius voluntatem? Et quo modo pro illis tunc orabitur, quando iam nullatenus possunt ad iustitiæ opera ab iniquitate commutari? Eadem itaque causa est, cur non oretur tunc pro hominibus aeterno igne damnatis, quæ nunc etiam causa est, vt non oretur pro diabolo angelisque eius aeterno supplicio deputatis. Quæ nunc etiam causa est, vt non orent sancti homines pro hominibus infidelibus impiisque defunctis, qui de eis utique, quos aeterno deputatos supplicio iam nouerunt, ante illum iudicis iusti conspectum orationis suæ meritum cassari refugiunt. Quod si nunc quoque viuentes iusti mortuis, et damnatis iniustis minime compatiuntur, quando adhuc aliquid iudicabile de sua carne se perpeti etiam ipsi nouerunt, quanto districtius tunc iniquorum tormenta respiciunt, quando ab omni vitio corruptionis exuti, ipsi iam iustitiæ vicinior atque arctius inhærebunt? Sic quippe eorum mentes per hoc quod iustissimo iudici inhærent, vis districtiōis absorbet: vt omnino eis non liceat quidquid ab illius internæ regulæ subtilitate discordat. Sed quia suborto occasionis articulo, hæc contra Origenistas breuiter diximus, ad eum quem prætermisimus, exponendi ordinem recurramus. Postquam misericors Dominus callida machinamenta Leuiathan istius indicauit, aperte prædicans omne quod electos exterius vehementer opprimit, omne quod interius suggestionis sua reprobus blandienter infundit, mox immanitatem virtutis illius breuiter inlinuans, subdit:

Quod reprobus angelus antequam peccaret, omni creatura prælati sic factus est, vt Deum et amans timeret, et timens amaret: sed sua peruersitate talis factus est, vt nullam timeret.

Caput XV II.

- N**on est super terram potestas, quæ comparetur ei.] Potestas eius super terram cunctis eminentior perhibetur: quia etsi actionis suæ merito infra homines cecidit, omne tamen humanum genus naturæ angelicæ conditione transcendit. Quamuis enim internæ felicitatis beatitudinem perdidit, naturæ tamen suæ magnitudinem non amisit, cuius adhuc viribus humana omnia superat, licet sanctis hominibus meritorum suorum decedione subiacet. Vnde et eisdem sanctis contra hunc decertantibus eo retributionis suæ meritum crescit, quo ille ab eis vincitur, qui per naturæ potentiam quasi iure se hominibus superesse gloriatur. Sequitur: [Qui factus est, vt nullum timeret.] Sic quidem factus est per naturam, vt conditorum suum caste timere debuisset, timore videlicet sobrio, et securo, non timore, quem foras charitas mittit, sed timore qui in sæculum sæculi permanet, id est, quem charitas gignit. Aliter enim timet coniugem vxor amans, aliter dominum ancilla peccans. Sic ergo fuerat iste conditus: quatenus timore læto auctorem suum, et amans metueret, et metuens amaret. Sed sua peruersitate talis factus est, vt nullum timeret. Et quippe a quo conditus fuerat, subesse desepxit. Ita enim Deus super omnia est, vt ipse

sub nullo

sub nullo sit. Leuiathan vero iste eius celsitudinis culmen aspiciens, ius peruersæ libertatis appetijt, vt et præflet ceteris, et nulli subesset: dicens: Ascendam super altitudinem nubium, et similis ero altissimo. Cuius eoipso similitudinem perdidit, quoeffe ei superbe similis in celsitudine concupiuit. Qui enim charitarem eius imitari debuit, subditus ambijt eius celsitudinem, et hoc quod imitari poterat, amisit elatus. Celsus nimirum esset, si ei, qui veraciter celsus est, inhærere voluisset. Celsus esset, si participatione veræ celsitudinis contentus fuisset. Sed dum priuatam celsitudinem superbe appetijt, iure perdidit participatam. Relicto enim eo, cui debuit inhærere principio, suum sibi appetijt quodammodo esse principium. Relicto eo, qui vere illi sufficere poterat, se sibi sufficere posse iudicauit: et tanto magis infra se cecidit, quanto magis se contra gloriam sui conditoris erexit. Nam quem exaltrabat libera seruitus, deiecit captiua libertas. Qua libertate nunc vt nullum timeat, effrenatur: sed ipsa grauius effrenatione restringitur. Superbo enim iudicio cuncta mirabiliter ordinante, vinxit illum libertas, quam appetijt: quia nunc omnimodo non timens omnibus supplicijs subiacet, qui elementis etiam superesse poterat, si vnum quem debuit timere voluisset. Vnum profecto timeret omnia possidens, qui nunc vnum non timens omnia patitur. Factum est ergo vt nullum timeret, nullum videlicet, quia nec Deum: sed neque hoc quod passurus est, metuit. Cui nimirum felicius fuerat, timendo vitare supplicia, quam non timendo tolerare. Appetitum itaque celsitudinis vertit in rigorem mentis, vt damnatus iam per duritiam se male egisse non sentiat, qui præflet per gloriam quærebat. Nam quia ius quæsitæ potestatis non obtinuit, quasi quoddam superbæ suæ remedium insaniam insensibilitatis inuenit, et quia prouectum transgredi cuncta non potuit, despectu se contra cuncta præparauit. Cuius adhuc superbiam studiose describitur, cum protinus subinfertur: [Omne sublime videt.] id est, cunctos velut intra se positos quasi de sublimi respicit: quia dum per intentionem contra auctorem nititur, æstimare sibi quemlibet similem designatur. Quod apte etiam eius membris congruit: quia omnes iniqui per tumorem cordis elati, cunctos quos cernunt, superbæ fastu despicunt, et si quando exterius venerantur, intus tamen in secreto cordis, vbi apud se sua æstimatione magni sunt, cunctorum sibi vitam meritumque postponunt, eosque infra se esse respiciunt: quia per elatam cogitationem cordis in cuiusdam se altitudinis arce posuerunt. Quibus bene per prophetam dicitur: Væ qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes. Hinc etiam Paulus ait: Nolite prudentes esse apud vosmetipsos. Hinc ad Saul diuina increpatione dicitur: Nonne cum esses paruulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel? Paruulus quippe in oculis suis est, qui in eo quod semetipsum considerat, imparem se alienis meritis penat. Nam quasi grandem se aspiciat, quisquis se super aliena merita elatione cogitationis extendit. Saul autem reprobos in bono quod coeperat, non permansit: quia fastu susceptæ potestatis intumuit. At contra Dauid semper de se humilia sentiens, eiusdemque Saul se comparationi postponens, postquam ferendi locum reperit, et pepercit eidem se uicenti aduersario, humili se professione prostrauit, dicens: Quem persequeris rex Israel? quem persequeris? Canem mortuum, et pulicem vnum? Et certe iam vnctus in regem fuerat, iam exorante Samuele, et cornu super se oleum fundente didicerat quod eum diuina gratia, Saul reprobato, ad regni gubernacula possidendo seruabat, et tamen persequenti aduersario mente humili se substernebat, cui diuino iudicio prælatum se esse nouerat. Illi itaque se humiliter postponebat, qui per elationis gratiam incomparabiliter se nouerat esse meliorem. Discant ergo quo modo humiliari proximis debeant, qui adhuc quo loco apud Deum habeantur, nesciunt, si sic se electi etiam illis humiliant, quibus iam se per interna iudicia interpositos deprehendunt. Hoc autem proprium esse speciem electorum solet, quod de se semper sentiant infra quam sunt. Hinc namque ab eodem Dauid dicitur: Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam. Hinc Salomon ad sapientiam paruulos vocat, dicens: Si quis est paruulus, veniat ad eam. Qui enim necdum semetipsum despiciat, humilem Dei sapientiam non apprehendit. Hinc in Evangelio Dominus dicit: Consecor tibi Domine pater cæli et terræ: qui abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et reuelasti ea paruulis. Hinc rursum Psalmista ait: Custodiens paruulos Dominus. Hinc magister gentium dicit: Facti sumus paruuli in medio vestri. Hinc discipulos admonens, ait: Superiores sibi inuicem arbitranes. Nam quia iniquus quisque inferiorem se omnem quem cognouit, putat: e diuerso iustus studet, vt superiorem quemlibet proximum attendat.

Na. 14. d

15.

Na. 5. e

Rom. 12. e

1. Reg. 15. d

16.

1. Reg. 24. e

Tsal. 130.

Prou. 9. a

Mat. 11. d

Tsal. 114.

1. Thes. 2. b

Philip. 2. a

- A** attendat. Ac ne dum se alij alter humiliat, humiliatio irret alteri in elationem, bene utramque partem admonuit, dicens: Superiores sibi iniucem arbitantes, vt in cogitationibus cordis, et ego mihi illum præferam, et vicissim ille me sibi: vt cum ab vtraque parte cor inferius premitur, nullus ex impenso honore subleuetur. Sed hanc humilitatis formam, reprobis, quia Leuiathan huius membra sunt, vel cognoscere, vel tenere contemnunt, qui et si quando se humiles specietenus ostendunt, humilitatis vim seruare intrinsecus negligunt. Quibus sæpe accidit, vt si quando vnum quodlibet bonum, vel minimum faciant, a malis suis omnibus respectum mentis protinus auertant, atque hoc quod vel extremum bonum fecerint, tota intentione semper inspiciant, et ex eo se iam quasi sanctos aspiciant, obliuii malorum omnium quæ commiserunt, vnius sui tantummodo boni memores, quod fortasse facere, nec perfecte potuerunt, sicut euenire contra electis solet: vt cum multarum virtutum gratia polleant, vnum eos vel tenuissimum vitium valde defatigans pulset: quatenus dum ex quadam parte se infirmari considerant, de his virtutibus in quibus prævalent, se minime extollant: dumq. de infirmitate trepidant, hoc quoque vbi fortes sunt, humiliter seruant. Sæpe ergo reprobis per hoc quòd vnum, vel minimum bonum suum incaute conspiciunt, mala multa et grauia in quibus demersi sunt, non agnoscunt. Et sæpe electi per hoc, quòd ad tenuissimum malum suum infirmari trepidant, mira dispensatione agitur, vt magna bona ad quæ prouecti sunt, non amittant. Iusti itaque et occulti examinis mensura disponitur, vt et istos mala adiuuent, et illos bona grauent, dum et isti ad prouectum boni vtuntur leuius malis, et illi ad augmentum mali vtuntur minimis bonis. Isti quippe inde perfectius in bono proficiunt, vnde de malo tentantur, illi autem in de ad maius malum deficiunt, vnde de bono gloriantur. Sic itaque male bono vititur reprobis, et bene malo vititur probis: sicut sæpe contingit, vt alius ex cibo salutifero inordinate sumpto, pestem languoris incurrat, alius veneno serpentis in medicamine ordinatæ confessionis adhibito, languoris molestiam vincat. Ille ergo qui cibo salutifero vti recte noluit, inde perniciosè moritur, vnde alij salubriter viuunt, istis autem qui veneno serpentis caute vti studuit, inde salubriter viuunt, vnde alij perniciosè moriuntur. Venenum ergo serpentis non ipsam nequitiam, sed suggestionem nequitie dicimus, qua nolentes sæpe renitentesq. tentamus. Quod tunc in medicamen vertitur, cum mens virtutibus erecta, conspectis contra se tentationibus humiliatur. Iniqui igitur atque ab approbatione interni examinis reprobis, quælibet opera faciant, in quibuslibet virtutibus enitescant, humilitatis sensum penitus ignorant: quia nimirum Leuiathan huius membra sunt, de quo superna voce dicitur:

D De regula humilitatis, et de superbia disputatio. Caput XVIIII.

- O** Mne sublime videt:] quia non solum per semetipsum, sed per eorum quoque corda quos ceperit, quasi de sublimi cunctos inferius despiciat. Notandum vero quòd Leuiathan iste, qui per corpoream bestiam designatur, sublime videre describitur: quia videlicet cordis superbia cum exterius vsque ad corpus extenditur, prius per oculos iudicatur. Ipsi quippe per fastum tumoris inflati, quasi ex sublimi respiciunt, et quo se deprimunt, altius extollunt. Nisi enim superbia per oculos quasi per quasdam se fenestras ostenderet, nequaquam Deo Psalmista dixisset: Populum humilem saluum facies, et oculos superbiorum humiliabis: Nisi se superbia per oculos funderet, Salomon quoque de Iudææ elatione non diceret: Generatio cuius excelsi sunt oculi, et palpebre eius in altum surrexerunt. Quia ergo per corporeum animal Leuiathan iste signatur, et superbia vsque ad corpus prodians, apertius oculis principatur, antiquus hostis quasi de sublimi omnes videre describitur. Sed quia multa de ostendendo humani generis inimico prolata sunt, valde mens appetit, vt in fine locutionis Dominicæ, vnum aliquod manifestius exprimat: vnde membra illius breui nobis designatione monstrantur. Sequitur: [Ipse est rex super vniuersos filios superbiæ.] Vt Leuiathan iste in cunctis, quæ superius dicta sunt, caderet, sola se superbia perculit. Neque enim per tot illos vitiorum ramos arefceret, nisi per hanc prius in radice putrisset. Scriptum est namque: Omnis peccati initium superbia. Per hanc enim ipse succubus, per hanc se sequentem hominem strauit. Eo etenim telo salutem nostræ immortalitatis impetijt, quo vitam suæ beatitudinis extinxit. Sed idcirco hanc Dominus fini suæ locutionis inferuit, vt cum post mala omnia Leuiathan istius superbiæ diceret, quid esset malis omnibus deterius indicaret. Quamuis etiam per hoc quòd in imo ponitur,

17.

Psal. 17.

Prou. 30. b

Eccles. 10. b

nitur, vitorum radix effe monftratur. Sicut enim inferius radix tegitur, fed ab illa rami extrinfecus expanduntur: ita fe fuperbia intrinfecus caelat, fed ab illa protinus aperta vitia pullulant. Nulla quippe mala ad publicum prodirent, nifi hæc mentem in occulto confringeret. Hæc eft quæ Leviathan iftius fenfum feruere ficut ollam facit. Vnde et humanas mentes in quodam feruore infaniæ concutit, fed per aperta opera qualiter concuffi animam euerat, oftendit. Intus namque prius ebullit in elatione, quod foris pofmodum fpumat in opere. Sed quia occasio de fuperbiæ difpuratione fe præbuit, debemus hanc fubtilius follicitiusq. difcutere, atque ad humanas mentes quanta vel qualis veniat, et quibus qualiterve furripiat demonftrare. Alia quippe vitia eas folummodo virtutes impetunt, quibus ipfa deftruuntur: vt videlicet ira patientiam, gafttrimargia abftinentiam, libido continentiam expugnet. Superbia aurem, quam vitorum radicem diximus, nequaquam vnus virtutis extinctione contenta contra cuncta animæ membra fe erigit, et quali generalis ac peftifer morbus corpus omne corrumpit: vt quidquid illa inuadente agitur, etiam fi effe virtus oftenditur, non per hoc Deo, fed foli vanæ gloriæ feruiatur. Quafi enim tyrannus quidam obfeffam ciuitatem intercipit, cum mætem fuperbia irrumpit; et quo ditiozem quemque ceperit, eo in dominio durior exfurgit: quia quo amplius res virtutis fine humilitate agitur, eo latius ifta dominatur. Quifquis vero eius in fe tyrannidem captiuam mente fufcepit, hoc primum damnum patitur, quod claufus cordis oculo, iudicii æquitatem perdit. Nam cuncta quæ ab alijs bene geruntur, difplicent: et fola ei quæ ipfe vel prauè egerit, placent. Semper aliena opera defpicit, femper miratur quæ ipfe facit: quia et quidquid egerit, egiffe fe fingulariter credit, atque in eo quod exhibet per gloriæ cupiditatem, fibimetipfi fauet per cogitationem, et cum fe in cunctis transcendere ceteros æftimat, per lata cogitationum fpatia fecum deambulans, laudes fuas tacitus clamat. Nonnumquam vero ad tantam elationem niens ducitur: vt in eo quod timet, etiam per oftentationem locutionis effrenetur. Sed tanto facilius ruina fequitur, quanto apud fe quifque impudentius exaltatur. Hinc enim fcriptum eft: Ante ruinam exaltatur cor. Hinc per Daniele m dicitur: In aula Babylonis deambulabat rex, refponditq. et ait: Nonne hæc eft Babylon magna, quam ego ædificau i in domum regni, in robore fortitudinis meæ, in gloria decoris mei? Sed hunc tumorem quàm concita vindictæ ira reprefferit, illico adiunxit dicens: Cum adhuc fermo effet in ore regis, vox de caelo ruit: Tibi dicitur, Nabuchodonofor rex: Regnum tranfiet a te, et ab hominibus te eicient, et cum beftijs ferisq. erit habitatio tua, fenum quafi bos comedes, et feptem tempora mutabuntur fuper te. Ecce quia tumor mentis vfque ad aperta verba fe protulit, patientia iudicis protinus vfque ad fententiam erupit, tantoq. hunc diftrictius perculit, quanto eius fe fuperbia immoderatus crexit: et quia enumerando bonâ, dixit, in quibus fibi placuit, enumerata mala, in quibus feriretur, audiuit. Sciendum vero eft quod ipfa hæc de qua tractamus, elatio alios ex rebus fecularibus, alios vero ex fpiritalibus poffidet. Alter namque intumefcit auro, alter eloquio, alter in finis et terrenis rebus, alter fummis celeftibusq. virtutibus: vna tamen eademq. res ante oculos Dei agitur, quamuis ad humana corda veniens, in eorum obrutibus diuerfo amictu palliatur. Nam cum is qui de terrena prius gloria fuperbierat, pofmodum de fânctitate extollitur, nequaquam cor eius elatio defertur, fed ad eum confueta veniens, vt cognofci nequeat, veftem mutauit. Sciendum quoque eft quod aliter hæc præpofitos, atque aliter fubditos tentat. Præfato namque in cogitationibus fuggert: quia folo vitæ merito fuper ceteros excreuit, et fi qua ab eo bene aliquando gefa funt, hæc importune eius animo obijcit, et cum hunc Deo fingulariter placuiſſe infinuat, quo facilius fuggelta perfuadeat, ipfam ad teftimonium poteftatis traditæ retributionem vocat, dicens: Quia niſi omnipotens Deus te his omnibus meliorem cerneret, omnes hos fub tuo regimine non dediffet, eiuſq. mox mentem erigit, viles atque inutiles eos, qui fubiectioni funt, oftendit: ita vt nullum iam quafi dignum refpiciat, cui æquanimiter loquatur. Vnde et mox mentis tranquillitas in iram vertitur: quia dum cunctos defpicit, dum fenfum vitamq. omnium fine moderamine reprehendit, tanto effrenatus fe in iracundiam dilatat, quanto eos qui fibi commiffi funt, effe fibimet indignos putat. At contra cum fubiectionum cor fuperbia infligat, hoc fummopere niritur agere, vt fua acta confiderare funditus negligat, et femper tacitis cogitationibus rectoris fui iudices fiant: qui dum in illo quod reprehendere debent, importune refpiciunt, in ſemetipſis quod corrigant numquam vident. Vade et tanto atrocius percutit,

Prou. 16. 6
Dan. 4. 6

ibid.

19.

7

d. 10. 11.

20.

- A** pereunt, quanto a se oculis auertunt: quia in huius vitæ itinere offendentes corruunt, dum alibi intendunt. Et quidem peccatores se afferunt, nec tamen tantum, vt tam no-
xix in regimine personæ traderentur, considerant. Et dum eius facta despiciunt, dum præcepta contemnant, ad tantam vsque insaniam deuoluunt, vt Deum res huma-
nas curare non æstimant: quia ei qui quasi iure reprehenditur, esse se commissos do-
lent. Sicq. dum contra rectorem superbiunt, etiam contra iudicia conditoris intume-
scunt: et dum pastoris sui vitam dijudicant, ipsam quoque sapientiam omnia dispo-
nentis impugnant. Sæpe autem rectoris sui dictis proterue obuiant, et eandem vocis
superbiam libertatem vocant. Sic quippe elatio se quasi pro libertate restitidine obij-
cit, sicut sæpe se et timor pro humilitate supponit. Nam sicut plerique reticent ex ri-
more, et tamen tacere se æstimant ex humilitate, ita nonnulli loquuntur per impatien-
B tiam elationis, et tamen loqui se credunt per libertatem rectitudinis. Aliquando au-
tem subditi proterua, quæ sentiunt, nequaquam produnt, et ab iis quorum loquacitas vix
compescitur, nonnumquam ex sola amaritudine intimi rancoris obmutescunt. Qui
per dolorem mentis, procacitatis suæ verba subtrahentes, cum male loqui soleant, pe-
ius tacent: quia cum peccantes aliquid de correptione audiunt, indignantes etiam re-
sponsionis verba suspendunt. Cum his quando asperere agitur, sæpe ad querelæ vocem
de hac ipsa asperitate prosiliunt. Cum vero eos magistri sui blande præueniunt, de
hac ipsa humilitate qua præueniunt grauius indignantur, et tanto eorum mens va-
stius accenditur, quanto consideratius infirmari iudicatur. Hi nimirum, quia humi-
litem, quæ virtutum mater est, nesciunt, vsum laboris sui perdunt, etiam si qua bona
sunt, quæ operari videantur: quia surgentis fabricæ robusta celsitudo non figitur, quæ
C nequaquam per fundamenti fortitudinem in petra solidatur. Soli ergo ruinæ crescit,
quod ædificant: quia ante molem fabricæ, humilitatis fundamenta non procurant.
Quos bene ab intimis prodimus, si paucis in exterioribus ostendamus. Cunctis nam-
que superba apud se cogitatione tumentibus inest clamor in locutione, amaritudo in
silento, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, inhonestas in
gine, erectio in incessu, rancor in responsione. Horum mens semper est ad irrogandas
contumelias valida, ad tolerandas infirma: ad obediendum pigra, ad lacestandos vero
alios importuna: ad ea quæ facere et debet et præualeat, ignaua: ad ea autem quæ fa-
cere nec debet, nec præualeat, parata. Hæc in eo, quod sponte non appetit, nulla exhorta-
tione flectitur, ad hoc autem quod latenter desiderat, quærit vt cogatur: quia dum
metuit ex desiderio suo vilescere, optat vim in ipsa sua voluntate tolerare. Igitur quia
D humanos animos aliter tentari ex rebus carnalibus, atque aliter ex spiritalibus dixi-
mus, audiant illi: Omnis caro fenum, et gloria eius sicut flos feni. Audiant et isti, quod
quibusdam post miracula dicitur: Nescio vos vnde sitis, discedite a me omnes operarij
iniquitatis. Audiant illi: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Audiant isti quia fa-
tæ virgines, quæ cum vacuis vasculis veniunt, ab internis nuptijs excluduntur. Rur-
sum, quia aliter tentari prælatos, atque aliter subditos præfat sumus, audiât illi, quod
per quandam sapientem dicitur: Duce me te constituerunt? noli extolli, sed esto in illis
quasi vnus ex eis. Audiant isti: Obedite præpositis vestris, et subiaceite eis: ipsi enim per-
uigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris. Audiant illi cum de accepta
potestate gloriantur, hoc, quod Abrææ voce ardenti diuici dicitur: Memento fili, quia
recepisti bona in vita tua. Audiant isti cum contra rectores suos in querela prosiliunt,
E hoc, quod murmuranti populo Moysi et Aaron vocibus respondetur: Nec contra nos
est murmur vestrum, sed contra Dominum. Nos enim quid sumus? Audiant illi: Tur-
babitur in conspectu eius patres orphanorum, et iudices viduarum. Audiât isti, quid
contra contumaciâ subditorum dicitur: Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.
Audiant simul omnes: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Audiant
omnes: Immundus est apud Deum omnis, qui exaltat cor suum. Audiant omnes: Quid
superbis terra et cinis? Contra huius languoris pestem audiamus cuncti, quod magi-
stra veritas docet, dicens: Discite a me, quia mitis sum et humilis corde. Ad hoc nam-
que vnigenitus Dei filius formam infirmitatis nostræ suscepit, ad hoc inuisibilis in
solum visibilis, sed etiam despectus apparuit, ad hoc contumeliarum iudicij et iressio-
num opprobria, passionumq. tormenta tolerauit, vt superbum non esse hominem do-
ceret humilis Deus. Quanta ergo humilitatis virtus est, propter quam solam veraciter
edocenda m

edocendam is, qui sine æstimatione magnus est, vsque ad passionem factus est paruus? **A**
 Quia enim originem perditioni nostræ superbia præbuit diaboli, instrumentum redemptionis nostræ inuenta est humilitas Dei. Hostis quippe noster magnus inter omnia conditus, videri super omnia voluit elatus. Redemptor autem noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est paruus. Sed melius et elationis causam detegimus, et fundamenta humilitatis aperimus, si breui commemoratione perstringimus, quid mortis auctor, quid vitæ conditor dicat: Ille namque ait: In cælum ascendam. Ille autem per prophetam dicit: Repleta est malis anima mea, et vita mea inferno appropinquauit. Ille dicit: Supra astra cæli exaltabo solium meum. Ille humano generi a paradisi sedibus expulso dicit: Ecce venio cito, et habitabo in medio tui. Ille dicit: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ille dicit: Ego sum vermis, et non homo, opprobrium hominum, et abiectio plebis. Ille dicit: Ascendam super altitudinem nubium, et similis ero altissimo. Ille cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens: et per membra sua loquitur dicens: Domine quis similis tibi? Ille per membra sua loquitur dicens: Nescio Dominum, et Israel non dimittit. Ille per semetipsum dicit: Si dixerō, quia non noui eum, ero similis vobis mendax: sed noui eum, et sermonem eius seruo. Ille dicit: Mea sunt flumina, et ego feci ea. Ille dicit: Non possum a meipso facere quidquam. Et rursum: Pater meus in me manens, ipse facit opera. Ille regna omnia ostendens dicit: Tibi dabo potestatem hanc vniuersam et gloriam illorum: quia mihi tradita sunt, et cui volo do illa. Ille dicit: Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dextram, vel ad sinistram meam, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo. Ille dicit: Eritis sicut dii, scientes bonum et malum. Ille dicit: Nō est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. Ille vt voluntas diuina despici, et vt possit propria suaderi, dicit: Cur præcepit vobis Deus vt nō comederetis ex omni ligno paradisi? Et paulo post: Scit enim Deus, quod in quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri. Ille dicit: Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me. Ille per membra sua loquitur, dicens: Nullū pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra, coronemus nos rosis antequam marcescant, vbique relinquamus signa lætitiæ nostræ. Ille membris suis prænunciat dicens: Plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit. Ille nihil aliud mentes sibi subditas docet, quàm celsitudinis culmen appetere, cuncta æqualia mentis timore transcendere, societatem omnium hominum alia elatione transire, ac sese et contra potentiam conditoris erigere, sicut de eisdem per Psalmistam dicit: Transierunt in dispositionem cordis, cogitauerunt et locuti sunt nequitiis, iniquitatem in excello locuti sunt. Ille ad spūta, ad palmas, ad colaphos, ad spineam coronam, ad crucem, ad lanceam, atque ad mortem veniens, membra sua admonet dicens: Si quis mihi ministrat, me sequatur. **D**
 Quia igitur redemptor noster corda regit humilium, et Leuiathan iste rex dicitur superborum, aperte cognoscimus, quod euidentissimum reproborum signum superbia est, at contra humilitas electorum. Cum ergo quam quisque habeat, cognoscitur: sub quo rege militet, inuenitur. Vnusquisque enim quasi quendam titulum portat operis, quo facile ostendat sub cuius seruiat potestate rectoris. Vnde et per Euangelium dicitur: Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Ne igitur nos Leuiathan istius membra, vel mira faciendo fallerent, apertum signum Dominus, quo deprehendi valeant, demonstrauit, dicens: [Ipse est rex super vniuersos filios superbiæ.] Qui etsi quando fictam speciem humilitatis assument, semetipsos tamen celare in omnibus nequaquam possunt: quia eorum superbia diu latere non sustinens, cum ex alia regitur, ex alia actione denudatur. Qui vero sub rege humilitatis militant, semper pauidi, atque ex omni latere circumspècti, aduersum iacula elationis pugnant, et quali contra venientes ictus solum magis in suo corpore oculum custodiunt, dum in semetipsis principaliter humilitatem timentur. **E**

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB

LIBER TRIGESIMVS QVINTVS,
ET VLTIMVS.

Explicans quadragesimum secundum.

CAPVT PRIMVM.

A **Q**uia iste vltimus huius operis liber est, et locis difficilioribus pertractatis, minus obscura sunt, quæ super sunt: liber hunc indulgentius remissusque transcurrere. Velut emenso enim magno mari, iam littus cernimus, et intentionis nostræ vela deponentes, non eodem quo prius impetu ducimur: sed tamē adhuc ex impulsione pristini flatus imus. Quasi anxietatis nostræ ventus cecidit, sed tamen eius vis iam seipsa tranquillior vsque ad stationem nos littoris impellit. Igitur postquam fideli famulo Dominus Leuiathan hostis eius, quā sit et fortis et callidus ostendit, dum vires illius subtiliter fraudesque patefecit, beatus Iob ad vtraque respondit, dicens:

B CAPVT QVADRAGESIMVM SECVNDVM BEATI IOB.

Respondens autem Iob Domino, dixit: Scio quia omnia potes, et nulla te latet cogitatio: Quis est iste, qui celat consilium absque scientia? Ideo insipienter locutus sum, et quæ ultra modum excederent scientiam meam. Audi, et ego loquar: interrogabo te, et responde mihi. Auditu autis audiui te, nunc autem oculis meus videt te. Idcirco ipse me reprehendo, et ago pœnitentiā in fauilla et cinere. Postquā autem locutus est Dominus ad Iob verba hæc, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, et in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. Sumite ergo vobis septem tauros, et septem arietes, et ite ad seruum meū Iob, et offerite holocaustum pro vobis. Iob autem seruus meus orabit pro vobis. Faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia. Neque enim locuti estis coram me rectum sicut seruus meus Iob. Abierunt ergo Eliphaz Themanites et Baldath Suires, et Sophar Naamathites, et fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, et suscepit Dominus faciem Iob. Dominus quoque conuersus est ad pœnitentiā Iob, cum oraret pro amicis suis. Et addidit Dominus omnia quæcumque fuerant Iob duplicia. Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, et vniuersæ sorores suæ, et cuncti, qui nouerant eum prius, et comederunt cum eo panem in domo eius. Et mouerunt super eum caput, et consolati sunt eum super omni malo, quod intulerat. Dominus.

S. Greg. Tom. 2. A a a a 2 minus

minus super eum, et dederunt ei vnusquisque ouem vnam et in aurem auream vnam. Dominus autem benedixit nouissimis Iob magis, quam principio eius. Et facta sunt ei quatuordecim millia ouium, et sex millia camelorum, et mille iuga bouum, et mille asinae, et fuerunt ei septem filij, et tres filiae. Et vocauit nomen vnus Diem, et nomen secundae Casiam, et nomen tertiae Cornu multibij. Non sunt autem inuentae mulieres speciosae, sicut filiae Iob, in vniuersa terra. Deditq. eis pater suus hereditatem inter fratres earum. Vixit autem Iob post flagella haec centum quadraginta annis, et vidit filios suos, et filios filiorum suorum vsque ad quartam generationem, et mortuus est senex et plenus dierum.

LIBRI IOB FINIS.

Quod omnis sapientia humana, sapientia diuina comparata, insipientia est.

Caput

II.

SCIO quia omnia potes, et nulla te latet cogitatio.] Contra immanes quippe vires Scius intulit: Scio quia omnia potes, contra occultas vero machinationes illius subiunxit: [Et nulla te latet cogitatio] Vnde et mox Leuiathan eidem exprobrat dicens: [Quis est iste, qui celat consilium absque scientia?] Absque scientia enim Leuiathan celat consilium: quia quamuis contra infirmitatem nostram multis fraudibus occultetur, protectoris tamen nostri sancta nobis inspiratione detegitur. Absque scientia celat consilium: quia licet tentatus lateat, latere ramen protectorem non potest tentatorum. Igitur audita fortitudine, et calliditate diaboli, audita etiam creatoris nostri potentia, quae et illum valenter reprimat, et nos misericorditer tegit, quae sumus beate Iob, vt quae de temetipso sentis, nobis minime occultes. Sequitur: [Ideo insipienter locutus sum, et quae ultra modum excederent scientiam meam.] Omnis humana sapientia quantolibet acumine polleat, diuinæ sapientiae comparata, nec iusta, nec pulchra, sed insipientia est. Omnia enim humana, quae iusta, quae pulchra sunt, Dei iustitiae et pulchritudini comparata, nec iusta nec pulchra sunt, nec omnino sunt. Beatus itaque Iob ea quae dixerat, sapienter se dixisse crederet, si verba superioris sapientiae non audiret. In cuius comparatione stultum est nostrum omne quod sapit. Et qui sapienter quidem locutus hominibus fuerat, diuinas tamen sententias audiens, sapientius se cognoscit non esse sapientem. Hinc est quod Abraam inter verba Dominica nil se nisi puluerem vidit, dicens: Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis? Hinc est quod Moyses omni Aegyptiorum sapientia instructus, ex quo loquentem Dominum audiuit, impeditioris, et tardioris linguae se esse deprehendit, dicens: Obsecro Domine, non sum eloquens, ab heri enim et nudius tertius, ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris et tardioris linguae sum. Hinc est quod Isaias postquam sedentem Dominum super solium excelsum atque eleuatum vidit, postquam Seraphim duabus alis faciem, duabus velare pedes, et duabus volare conspexit, postquam id quod est, sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum, alterum ad alterum clamare audiuit, ad seipsum rediens ait: Vt mihi quia taceui, quoniam vir pollutus labijs ego sum, et in medio populi polluta labia habentis ego habito. Mox ipsam pollutionem vnde cognouerat subdens, ait: Et regem Dominum exercituum vidi oculis meis. Hinc etiam Hieremias diuina verba audiens, verba se non habere cognouit, dicens: A, a, a, Domine Deus ecce nescio loqui: quia puer ego sum. Hinc Ezechiel loquens de quattuor animalibus dicit: Cum fieret vox supra firmamentum, quod erat supra caput eorum, stabant et sub mittebant alas suas. Quid enim per volatum animalium, nisi Euangelistarum atque doctorum sublimitas designatur? Vel quid sunt alae animalium, nisi sanctorum contemplationes, eos ad caelestia subleuant? Sed cum fit vox supra firmamentum, quod super caput eorum est, stantes submittunt alas suas: quia cum internam vocem supernae sapientiae audiunt, quasi volatus sui alas deponunt: quia videlicet ipsam veritatis altitudinem minus se contemplari posse cognoscunt. Ad vocem ergo desuper venientem alas deponere, est cognita superius potentia, virtutes

Gen. 18. d

Exod. 4. e

Isa. 6. b

Ibid.

Hier. 1. b
Ezech. 1. f

In quadagesimumsecundum caput B. Iob. 1109

A virtutes proprias humiliare, et consideratione creatoris nil de se aliud quàm abiecta sentire. Sancti itaque viri dum diuinitatis arcana audiunt, quanto magis contemplan- do proficiunt, tanto amplius despiciendo, quod sunt, aut nihil, aut prope nihil se esse cognoscunt. Respondeat ergo diuinis sermonibus beatus Iob, et sapienter proficiens, stultum se esse deprehendat, dicens: [Insipienter locutus sum, et quæ ultra modum excederent scientiam meam.] Ecce tanto se amplius redarguit, quanto amplius proficit, et scientiam suam ultra modum excessisse se credidit: quia in verbis Domini plus quàm æstimauerat, secreta eius sapientiæ agnouit. Sequitur:

*Quod serui Dei ignorantiam suam proficientes, non arrogant sibi, quod nesciunt, sed do-
ceri a Deo volunt.* Caput III.

B Audi et ego loquar, interrogabo te, et responde mihi.] Audire nostrum, est so- no aliunde venienti aurem alio positam commodare. At contra Deo, cui nil ex- tra est, audire proprie est, sub semetipso surgentia desideria nostra percipere. Ad Deum ergo, qui et tacentium corda cognoscit, loqui nostrum est, non vocibus guttu- ris id quod sentimus prodere, sed promptis ad illum desiderijs inhiare. Et quia ideo quisque interrogat, vt discere valeat quod ignorat, homini Deum interrogare, est in conspectu eius nescientem se cognoscere. Respondere autem Dei, est eum qui se bene humiliter nescientem cognouerit, occultis inspirationibus erudire. Ait ergo beatus Iob: Audi et ego loquar, ac si diceret: Misericorditer desideria mea percipe, vt dum hæc tua pietas percipiens adiuuat, ad te multipliciora consurgant. Bona quippe vo- ta quoties effectum percipiunt, multiplicantur. Vnde alias scriptum est: Ego clama- ui, quoniam exaudisti me. Non enim ait: quia clamaui exaudisti me, sed clamaui quoniam exaudisti me. Qui enim loquens exauditus fuerat, votis proficientibus exau- ditus clamabat: [Interrogabo te, et responde mihi:] Ac si diceret: nescientem me ex- tuæ scientiæ contemplatione cognosco. Interroganti igitur responde, id est, stultitiam propriam humiliter cognoscentem doce. Quia enim interrogaret ipse ex desiderio hu- militatis, et Deum sibi respondere quæreret ex magisterio aspirationis, verbis sequen- tibus declaratur. Interrogaturum quippe se perhibuit, sed nihil interrogando subiu- git: Nam sola de se humilia sentiēs, et quæ misericorditer a Domino perceperit agno- scens, protinus subdit:

Psalm. 16

Quod sanctus Iob tantum ex percussione profeceris, vt interna mentis oculo flagelli sui utilitatem reuelante Deo intellexeris. Caput IIII.

D Vditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te.] His nimirum verbis aperte indicat: quia quanto visus superior est auditu, tanto differt ab eo, quod prius extitit, et hoc quod postmodum per flagella profecit. Et quia interno oculo ve- ritatis lumen magis conspexerat, humanitatis suæ tenebras dijudicans plus videbat. Vnde et sequitur:

Quod tunc utilis sis reprehensio, cum correctio sequitur et penitendo. Caput V.

E Deirco ipse me reprehendo.] Quanto enim quisque se minus videt, tanto sibi mi- nus displicet, et quanto maioris gratiæ lumen percipit, tanto amplius reprehensi- bilem se esse cognoscit. Cum enim intrinsecus subleuatur per omne quod est, ad eam quam super se conspicit regulam congruere nititur. Et quia adhuc humana infirmi- tas præpedit, cernit quia ei ex non minima parte dissentit, totumque ex se illi onerosum est, quod internæ regulæ conueniens non est. Quam regulam beatus Iob post flagella prohiens amplius suscipit, et a semetipso in magna sui redargutione dissentit, di- cens: Idcirco ipse me reprehendo. Sed quia nulla est cognitio reprehensionis, si non sequantur etiam lamenta penititudinis, recte post reprehensionem subditur: [Et ago penitentiam in fauilla et cinere.] In fauilla etenim et cinere penitentiam agere, est contemplata summa essentia, nil aliud, quàm fauillam se cineremque cognoscere. Vn- de et ciuitati reprobæ in Euangelio Dominus dicit: Si in Tyro et Sidone factæ fuif- sent virtutes, quæ factæ sunt in vobis olim, in cilicio et cinere penitentiam egissent.

Mat. 11. 2

Mat. 11. 2

S. Greg. Tom. 2.

A a a a

In cilicio

In cilicio quippe asperitas et compunctio peccatorum, in cinere autem pulvis ostenditur mortuorum. Et idcirco vtrumque hoc adhiberi ad poenitentiam solet, vt in punitione cilicij cognoscamus, quid per culpam facimus, et in fauilla cineris perpendimus, quid per iudicium facti sumus. Considerentur ergo in cilicio pungentia vitia, consideretur in cinere per mortis sententiam subsequens iusta pœna vitorum. Quia enim post peccatum carnis contumeliæ surrexerunt, videat homo in asperitate cilicij superbiendo quod fecit, videat in cinere vsquequo peccando peruenit. Potest quoque cilicio ipsa per recordationem a. que poenitentiam dolorum punctio designari. Nam hoc quod ait beatus Iob: Ipse me reprehendo, quasi quodam cilicio pungitur, dum in mente sua asperis redargutionum stimulis confricatur. In cinere autem agit poenitentiam: quia ex primo peccato, quid per iustum iudicium factus sit, soleriter attendit, dicens: Ago poenitentiam in fauilla et cinere, ac si aperte dicat: De nullo auctoris mei dono superbio: quia sumptus ex puluere, per illatam mortis sententiam ad pulverem me redire cognosco. Auditis igitur cunctis sermonibus Iob, cognitis etiam responsionibus amicorum, liber ad interni iudicis sententiam speculationem mentis nostræ conuertere, ei. q. dicere: Ecce Domine vtrasque in conspectu tuo differentium partes audiui, et Iob quidem in hoc certamine virtutis suæ facta reuoluere, et amicos eius contra eum cognouimus tuæ iustitiæ gloriam defendere. Inter hæc autem, quid nostra mens sentiat agnoscis. Neque enim possumus eorum nos dicta reprehendere, quos defensionis tuæ cognoscimus deseruire. Sed ecce assistunt partes, expectant sententiam, profer ergo Domine ex inuisibili regula subtilissimum tuæ discretionis examen, et quis in contentione ista sit rectius locutus ostende. Sequitur:

Quid ex Dei sententia verba amicorum Iob reprehentur, ipsius vero Iob responsio, et patientia probatur. Capit. VI.

Postquam autem locutus est Dominus verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, et in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. O Domine, iudicij tui sententia indicat, quantum a luce tuæ rectitudinis cæcitas nostra discordat. Ecce te iudice beatum Iob victorem esse cognoscimus, quem in te peccasse loquendo credebamus. Te iudice ad dicti sunt, qui beati Iob se merita transcendere pro te loquendo crediderunt. Quia igitur ex diuina sententia, quid de partibus æstimemus agnouimus, nunc eiusdem sententiæ paulo subtilius verba pensemus. Quo modo enim superius beatus Iob reprehenditur, si in comparatione eius rectitudinis amici illius nequaquam coram Domino locuti rectum memorantur? An adhuc illa de eo sententia confirmatur, qua antiquo hosti dicitur: Vidisti seruum meum Iob, quod non sit ei similis super terram? Sed quid est hoc, quod et laudatur hosti, et in seipso reprehenditur: in seipso autem reprehenditur, et tamen amicis loquentibus antefertur: nisi quod sanctus vir cunctos meritorum suorum virtute transcendit, sed eo ipso, quod homo fuit, ante Dei oculos sine reprehensione esse non potuit? In sancto quippe homine in hac interim vita commorante, diuini examinis regula habet adhuc quod iudicet, quamuis iam ex comparatione ceterorum hominum habeat, quod laudet. Beatus igitur Iob pro culpa se credidit, et non pro gratia, flagellari: refecit in se æstimauit vitia, non autem merita augeri. Et in eo reprehenditur, quod intentionem flagelli fuisse aliam suspicatur, et tamen amicis resistentibus interni iudicij definitione prælatus est. Vnde aperte colligitur quantæ iustitiæ fuerit in eo, quod contra amicorum verba innocentiam suæ operationis astruxit, qui diuino iudicio etiam ipsis eiusdem diuini iudicij defensoribus antefertur. In exordio autem libri huius agnouimus: quia de illo satan Domino dixerat: Mitte manum tuam, et tange eum, et vide si non in faciem bene dicat tibi. Ad quam petitionem beatus Iob damnis, orbitate, vulnibus, et verborum scandalis tangi permittitur: quia videlicet certus, qui cum laudauerat extitit, quod nequaquam iuxta assertionem diaboli sanctus vir in maledictionis culpam laberetur. Sicut ergo et superius diximus, quisquis beatum Iob in locutione suæ æstimat post flagella peccasse, aperte Dominum iudicat in sua assertionem errasse. Et quamuis Dominus ad diabolum loquens, bona illius præsentia prætulit, non autem eius perseverantiam spondit: sciendum tamen est, quia nequaquam eius iustitiam permittendo tentatori prætulisset, si eum iustum

Sup. c. 1. b. c.
2. d

Sup. c. 1. c.
cap. 1. b

In quadragesimum secundum caput B.Iob. 1111

Arum in tentatione persistere non posse prouideret. Permisso itaque diuinitus in eius tentatione diabolo, quisquis eum in tentatione succubuisse existimat, ignorantiam, permittentis a excusat. Approbemus igitur in dictis suis veraciter Iob, ne Deum in sua prouidentia nequiter accusemus. Et quidem quantum ad humana iudicia in verbis suis amici eius multa illo rectius dixisse crederentur, sed veritas aliam ex occulto regulam proferens, ait: [Non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob.] Coram me ait, id est, intus, ubi saepe multorum vita displicet, quae etiam foris hominibus placet. Vnde caute nimis in laudem iustorum coniugum dictum est: Erant iusti ambo ante Deum. Non enim secuta laus est, iustos ante homines apparere. Saep enim humana sententia velut in Deo magnum quempiam approbat, sed hunc omnipotens Deus, qui quasi ex se approbatur, ignorat. Hinc est enim, quod Psalmista vigilanter exorat dicens: Dirige in conspectu tuo viam meam. Nimirum, quia plerumque in conspectu hominum recta via creditur etiam, quae a veritatis itinere deprauatur. Et notandum, quod non dicitur: Non estis locuti coram me rectum sicut Iob, sed: sicut seruus meus Iob, ut videlicet interpositione seruitutis, dum eum quasi sub quadam peculiaritate commemorat, cuncta quae in defensione sua dixerat: quia non contumaci superbia, sed humili veritate dixerit, ostendat. Sed quia iustus est et misericors Deus, amicos eius et per iustitiam districte redarguit, et per misericordiam benigne conuertit. Nam sequitur:

Luc. 1. a

Psal. 1

5

Quod haeretici ad catholicam Ecclesiam redeuntes per humilitatem confessionis et penitentiam, sancti Spiritus gratiam orantibus orthodoxis accipiunt: nec sit aliquis extra communionem Ecclesiae indulgentia locus.

C

Caput VII.

Svmite vobis septem tauros, et septem arietes, et ite ad seruum meum Iob, et offerre holocaustum pro vobis. Iob aurem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, ut non vobis imputetur stultitia.] Ecce iustus et misericors Deus nec culpas sine increpatione deserit, nec reatum sine conuersione derelinquit. Quia enim interitus est medicus, primo putredinem vulneris innotuit, et post remedia consequenda salutis indicauit. Quia autem saepe iam diximus, quod amici beati Iob haereticorum speciem teneant, qui Deum dum defendere nituntur, offendant, quoniam in dictis suis veritatis rebelles sunt, cui famulari se in falsa assertionem suspicantur: omnipotens Deus

D saepe illos corpori sanctae Ecclesiae per cognitionem veritatis inuiscerat, bene ipsa quoque eorum conuersio, quae saepe misericorditer agitur, per hanc veniam, quam amici Iob percipiunt, designatur. Notandum vero magnopere est, quod conuersionis suae sacrificium Domino non per se, sed per Iob iubentur offerre. Nimirum haeretici cum ab errore redeunt: quia erga se iram Domini suo per se oblato sacrificio placare nequaquam possunt, nisi ad catholicam Ecclesiam, quam beatus Iob significat, conuertantur, ut salutem suam eius precibus obtineant, cuius fidem peruersis assertionibus impugnabant. Ait enim: [Iob seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam, ut non vobis imputetur stultitia.] Ac si aperte haereticis dicat: Sacrificia vestra non accipio, petitionum vestrarum verba non audio, nisi per intercessionem illius, cuius professionis verba de me veraciter recognosco. Et vos quidem tauros atque arietes ad exhibenda sacrificia conuersionis vestrae deducite, sed a me salutem vestram per catholicam Ecclesiam, quam diligo, postulate. Ipsi enim vole dimittere id quod mihi in ipsa deliquistis, ut haec vestram incolumitatem obtineat, quae ex vestro languore laborabat. Sola quippe est per quam sacrificium Dominus libenter accipiat, sola quae pro errantibus fiducialiter intercedat. Vnde etiam de agni hostia Dominus praecipit dicens: In vna domo comedetur, nec efferretis de carnibus eius foras. In vna namque domo agnus comeditur: quia in vna catholica Ecclesia vera hostia redemptoris immolatur. De cuius carnibus diuina lex efferri foras prohibet, quia dari sanctum canibus vetat. Sola est in qua opus bonum fructuose peragitur, vnde et mercedem denarii non nisi, qui intra vineam laborauerant, acceperunt. Sola est quae intra se posuit valida charitatis compage custodit. Vnde et aqua diluuii arcam quidem ad sublimiota sustulit, omnes autem quos extra arcam inuenit, extinxit. Sola est in qua superna

6

Exod. 12. g

Mat. 7. a

Mat. 20. b

Gen. 7. d

mysteria

myfteria veraciter contemblemur. Vnde et ad Moysen Dominus dicit: Est locus apud **A**
Exod. 33. d me, et ſtabis ſupra petram. Et paulo poſt: Tolla manum meam, et videbis poſteriora mea. Quia enim ex ſola catholica Eccleſia veritas conſpicitur, apud ſe eſſe locum Dominus perhibet de quo videatur. In petra Moyses ponitur, vt Dei ſpeciem contem-
Mat. 16. b pletur: quia niſi quis fidei ſoliditatem tenuerit, diuinam præſentiam non cognoscit. De qua ſoliditate Dominus dicit: Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Quid eſt ergo hoc loco dicere ad amicos Iob: Ite ad Iob, niſi petram aſcendite? Quid eſt, faciem eius pro vobis ſuſcipiam vt non vobis imputeur iſtultiria, niſi id quod il-
Exod. 33. d lic dicitur: Poſteriora mea, videbis? id eſt, eius, quæ poſtmodum futura eſt, myſteria incarnationis inrelliges. Hæretici autem pro eo, quod in petra ſtare contemnunt, tranſeuntis Domini poſteriora non aſpiciunt: quia extra Eccleſiam poſiti, incarna-
Tſal. 67 tionis eius ſunt ſicut myſteria non agnoſcunt. Sicut autem et ſuperius diximus, per **B**
Thren. 1. b tauros ceruix ſuperbiæ, per arietes vero ducatus exprimitur, qui ab hæreticis perſua- ſis plebibus, quali ſeducſtis gregibus agitur. De hæreticis namque ſuperbientibus dicitur, qui infirmorum mentes male ſuadendo corrumpunt: Conſilium taurorum inter vaccas populorum. Et quia ſequentes ſe populos velut greges trahunt, arietes ali-
quando nominantur. Greges ſcilicet arietes ducunt. Vnde per increpationem Hieme-
Tſal. 67 mias ait: Principes tui velut arietes. Quia igitur hæretici cum ad ſanctam Eccleſiam redeunt, ſuperbiæ elationem deſerunt, et nequaquam iam quali ſequentes greges po-
Thren. 1. b pulorum cuneos ad iteritum ducunt, amici beati Iob offerre tauros, et arietes iubentur. Tauros enim et arietes offerre in ſacrificio, eſt ſuperbum ducatum conuerſionis humilitate maſtare, vt edomita ceruice ſuperbiæ, diſcant obediendo ſequi, qui dudum docendo præire conabantur. Reſte quoque eorum hæc ſuperbia ſeptem ſacrificijs ex-
Tſal. 67 piatur: quia hæretici ad Eccleſiam reuertentes, per humilitatis hoſtiam dona ſpiritus gratiæ ſeptiformis accipiunt, vt qui elationis ſuæ vetuſtate taberant, nouitate gratiæ reformantur. Septenarius autem numerus apud ſapientes huius ſæculi quadam ſua habetur ratione perfectus, quod ex primo pari et ex primo impari conſummatum. **C**
Primus enim impar ternarius eſt, primuſq. par quaternarius. Ex quibus duobus ſep-
tenarius conſtat, qui euſdem partibus ſuis multiplicatus in duodenarium ſurgit. Nam ſive tres per quattuor, ſeu quattuor per tres ducimus, ad duodenarium perueni-
mus. Sed nos quia a ſuperno munere veritatis prædicamenta percipimus, hæc fixa ſcientiæ altitudine deſpiciendo calcamus. Hoc proculdubio inconcuſſa fide retinen-
tes: quia quos Spiritus gratiæ ſeptiformis repleuerit, perficit, eiſq. non ſolum Trini-
tatis notiā, ſed etiam virtutum quattuor, id eſt, prudentiæ, temperantiæ, fortitudi-
nis, atque iuſtitiæ operationem præbet. Qui in ipſis quoque quos ingreditur, ſuis quo-
dammodo partibus augeatur, dum et per Trinitatis notiā quattuor virtutum actio accipitur, et per operationem virtutum quattuor vſque ad manifeſtam Trinitatis ſpe-
ciem peruenitur. Et apud nos ergo ſeptenarius perfectus eſt, ſed longe diſſimiliter, quia
plene et non inaniter in duodenarium ſurgit, dum et per fidem opera, et rurſum per
opera perficit fidem. Sancti quoque Apoſtoli gratiæ ſeptiformis ſpiritu implendi, duo-
decim ſunt electi. In quattuor enim mundi partibus Trinitas, quæ Deus eſt, innotefce-
re miſtebantur. Duodecim ergo electi ſunt, vt etiam ex ipſius numeri ratione cauſa
clareſceret, quod per quattuor infima, tria ſumma prædicaret. Siue itaque hæc ſeu alia
qualibet fortalle ratione, in ſcriptura tamē ſacra ſeptenario numero aliquando ſecura
requies æternitatis, aliquando vniuerſitas præſentis huius temporis, aliquādo autem **E**
Gen. 1. d ſanctæ Eccleſiæ vniuerſitas deſignatur. Septenario quippe numero perfectio æternita-
tis innuitur, cum dies ſeptimus in requiem Domini ſanctificatus vocatur. Cui iam ve-
ſpera ineſſe non dicitur: quia æternæ beatitudinis requies nullo termino coarctatur. **F**
Exod. 30. b Hinc eſt etiam, quod lege data dies ſeptimus feriatus eſſe præcipitur, vt æterna per illū
requies deſignetur. Hinc eſt, quod in annorum curriculo ſeptenarius numerus ſepties
multiplicatus monade addita ad quinquagenarium ducitur, vt perpetuam beatitudi-
nē ſignans iubiliæ ſacraſſima requies obſeruetur. Hinc eſt, quod reſurgens Dominus
et frequenter apparens, vltimo iam conuiuio cum ſeptem diſcipulis comediſſe deſcri-
bitur: quia hi qui in illo nunc perfecti ſunt, æterna per illum reſeſtione ſatiantur. Rur-
ſum per ſeptenarium numerum hæc vniuerſitas tēporalitatis accipitur. Hinc eſt enim,
quod per ſeptem dies hoc totum vitæ præſentis tempus euoluitur. Hinc eſt, quod in ty-
po ſanctæ

- A** po sanctæ Ecclesiæ, quæ omni tempore hunc mundum prædicando circuit, arca Domini tubis clangentibus muros Hiericho diebus septem circumacta confregit. Hinc propheta ait : Septies in die laudem dixi tibi . Quod ipse rursum pro toto atque vniuerso suæ deprecationis tempore se dixisse significās ait : Semper laus eius in ore meo. Quod vero per septenarium numerum præsentis vitæ vniuersitas designatur, tunc magis ostenditur, cum post eum quoque etiam octonarius subinfertur. Septenarium quippe cum adhuc alius sequitur, ex ipso eius augmento exprimitur, quod finienda temporalitas æternitate concludatur. Hinc est enim quod Salomon admonet dicens: Da partes septem, nec non et octo . Per septenarium quippe numerum hoc, quod septem diebus agitur, præsens tempus expressit. Per octonarium vero vitam perpetuam designauit, quam sua nobis Dominus resurrectione patefecit . Dominico scilicet die
- B** resurrexit, qui dum diem septimum, id est, sabbatum sequitur, a conditione octauus inuenitur . Bene autem dicitur : Da partes septem, nec non et octo : quia ignoras quid mali futurum sit super terram . Ac si aperte diceretur : Sic dispensa temporalia, vt appetere non obliuiscaris æterna . Oportet namque vt in posterum bene agendo prouideas, qui de venturo iudicio quanta tribulatio sequatur ignoras . Hinc est quod quindecim gradibus templum ascenditur, vt ex ipsa eius ascensione discatur, quatenus per septem et octo, et temporalis sollicitè dispensetur actio, et provide manio æterna requiratur . Hinc est etiam, quod dum monas in denarium surgit, centum quinquaginta psalmos propheta cecinit . Propter hunc septenarium numerum temporalia, octonarium vero æterna signantem, super centum viginti fideles in cænaculo residentes Spiritus sanctus effusus est . Per septem quippe et octo quindecim componuntur, et si ab vno vsque ad quindecim numerando paulatim per incrementa confurgimus, vsque ad centesimum, et vigesimum numerum peruenimus . Qua scilicet effusione Spiritus sancti didicerunt, vt temporalia tolerando transirent, et æterna inhiante appetere . Rursum septenario numero sanctæ Ecclesiæ vniuersitas designatur . Vnde Ioannes in Apocalypsi septem Ecclesijs scribit : sed per eas, quid aliud quàm vniuersalem Ecclesiam intelligi voluit? Quæ nimirum vniuersalis Ecclesia, vt plena septiformis gratiæ spiritu signaretur, Eliseus super puerum mortuum septies oscitasse describitur . Super extinctum quippe populum Dominus veniens, quasi septies oscitasse describitur . Super extinctum quippe populum Dominus veniens, quasi septies oscitat : quia ei dona Spiritus septiformis gratiæ misericorditer tribuit . Quia igitur sæpe septenario numero sanctæ Ecclesiæ vniuersitas figuratur, veniant ad beatum Iob amici illius, et iussu diuinitus offerant holocaustum . Sed vigilanter omnino septenarij numeri arcana custodiant, vt videlicet hi qui extra sunt positi, prius se vniuersitati sanctæ Ecclesiæ misceant, et tunc demum veniam de reatu pristinæ elationis exquirant . Pro culpa sua septem sacrificia offerant : quia reatus sui ablutione non accipiunt, nisi gratiæ septiformis spiritu vniuersali paci, a qua excisi fuerant, aggregentur . Dicatur igitur : Sumite vobis septem tauros, et septem arietes, et ite ad seruum meum Iob, et offerte holocaustum pro vobis . Iob autem seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia . Ac si hæreticis redeuntibus aperte diceretur : Vniuersali vos Ecclesiæ per humilitatem poenitentiz iungite, atque eam, qua per vosmetipsos digni non estis, veniam eius a me precibus obtinete : qui cum per hanc veraciter sapere discitis, prioris apud me vestræ sapientiz stultitiam delebitis . Sequitur : [Neque enim locuti estis coram me rectum sicut seruus meus Iob .] Hæc paulo ante iam Dominus protulit, et tamen hæc eadem iterando subiungit . Quid est hoc, nisi quod sententiam, quam semel iudicando dixerat, iterum replicando confirmat? atque, vt manifestius beati Iob iustitia, amicorumq. eius iniustitia demonstraretur, eius laus, illorumq. reprehensio iterata voce depromitur, vt replicata foris appareant, quàm fixa intus habeantur . Namque cum rex Ægypti metuenda venturæ famis tempora sub bouum spicarumq. specie gemina visione cognouisset, voce sancti interpretis audiuit : Quod vidiisti secundo ad eandem re pertinetis somniū, firmitatis indicium est . Qua ex re aperte colligitur, quia quidquid in clouo diuino repetitur, robustius confirmatur . Sed quia quid iudex decreuit audiuimus, additi quoque quid faciant, audiamus . Sequitur : [Abierunt ergo Eliphas Themanites, et Baldath Sutes et Sophar Naamathites, et fecerunt sicut locutus fuerat ad eos Dominus

Dominus, et fufcepit Dominus faciem Iob.] Horum interpretationem nominum idcirco reticemus: quia in huius operis exordio de ea nos latius diffufiffe meminimus. Intuendum vero eft, quia ita caute, ficut prædictum fuerat, ordo acceptæ veniæ cuftoditur, vt in facrificijs Dominus non illorum, fed beati Iob faciem fufcepiffe referatur. Sed quia quifquis pro alijs intercedere nititur, fibi potius ex ipfa charitate fuffragatur, recte fubiungitur: [Dominus quoque conuerfus eft ad poenitentiam Iob, cum oraret pro amicis fuis.] Iam enim fuperius pro amicis fuis exauditus oftenditur, cū factum, quod prædiximus, memoratur: Fecerunt ficut locutus fuerat ad eos Dominus, et fufcepit Dominus faciem Iob. Sed cum protinus fubinfertur: Dominus quoque conuerfus eft ad poenitentiam Iob, cum oraret pro amicis fuis, aperte oftenditur: quia etiā pro femetipfo poenitens tanto citius exaudiri meruit, quanto deuote pro alijs interceffit. Plus enim pro fe valere preces fuas efficit, qui has et alijs impendit. Libentius quoque facrificium orationis accipitur, quod in confpectu mifericordis iudicis proximi dilectione conditum. Quod tunc veraciter quifque cumulat, fi hoc etiam pro aduerfarijs impendat. Hinc eft enim, quod magiftra veritas dicit: Orare pro persequentibus et calumniantibus vos. Hinc rurfum ait: Cum ftabitis ad orandum, dimitтите fi quid habetis aduerfus aliquem, vt et pater vester, qui in cælis eft, dimitrat vobis peccata veftra. Quantum vero pro fe obtinuit, qui pro alijs interuenit, illico demonstratur, cum fubditur:

Luc. 6. d
Mar. 11. d

Quod in regno Dei fimplex fit adhuc fola fanctorum. Caput VIII.

Ad idir Dominus omnia quæcumque fuerant Iob duplicia.] Cuncta quæ amiferat, duplicia recipit: quia per pietatem benigni iudicis tentationis noſtræ difpendium vincunt fuffragia conſolationum. Minus aurem tentat probatio, quā remuneratio conſolatur, vt ex retributionis merito leue fuiſſe, quod tolerauit agnoſcat, qui ex perſecutionis pondere graue ſe aliquid tolerare iudicabat. Vnde afflicta quoque Iudæa dicitur: Ad punctum in modico dereliqui te, et in miferationibus magnis congregabo te. Aliquando vero iuxta afflictionis pondus diſponitur meſura conſolationis. Vnde alias ſcriptum eſt: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ latificauerunt animam meam. In ea enim meſura conſolatum ſe in qua afflictuſ fuerat, indicat, qui latificatum ſe ſecundum multitudinem dolorum clamar. Non autem minime lector inſtruitur, ſi ipſum remunerationis ordinem contempletur. Exceſſum quippe correctio, correctionem poenitentia, poenitentiam venia, veniam vero munera ſubſequuntur. Sed quia diuinæ diſpenſationis permiſſione percuſſus, etiam amicorum verbis afflictuſ eſt, diuinæ pietatis muneribus conſolatus, etiam humana debet charitate reſoueri, vt vndique ei conſolationis gaudia reſpondeant, quem vndique dolorum triſtitia et aduerſa lacerabant. Vnde et ſubditur: Venerunt autem ad eum omnes fratres ſui, et vniuerſæ ſorores ſuæ, et cuncti qui nouerāt eum prius, et comederunt cum eo panem in domo eius, et mouerunt ſuper eum caput ſuum.] Quid in conſeſſione panis niſi charitas: quid vero in morione capitis niſi admirationo designatur? Bene autem ſubditur: [Et conſolati ſunt enim ſuper omne malū, quod intulerat Dominus ſuper eum.] Percuſſi enim metorem conſolari, eſt ei poſt percuſſionem de venia congaudere. Nam quanto quifque de reſtituta proximi ſalutē cernitur hilareſcere, tanto ſe indicat de ablata doliuiſſe.

ſa. 54. c
Pſal. 93

Quod in fine mundi de Gentibus et Iudæis vna erit Eccleſia, et innocentium et obedientiam vterque populus offeret Deo. Caput IX.

ET dederunt ei vnusquifque onem vnā, et in autem auream vnā.] Licet cuncta hæc iuxta hiftoriam veraciter dicta ſint, ipſis tamen oblati muneribus cogimur, vt ad allegoriæ myſterium recurramus. Neque enim otioſe debemus accipere, quidd onem, quidd vnā, quidd in auream auream obtulere, quidd vnā. Et ſi fortaiſſe iuxta litteram mirum non eſt, ouis oblata cur vna, valde tamen mirum eſt, inauris oblata cur vna. Quid vero aut ouis ad inaurē pertinet, aut quid inauris ad onem? Ex ipſo ergo munerum ſine compellimur, vt priora quoque, quæ ſuperficietenus iuxta ſolam hiftoriam contingendo tranſcaremus, in allegoriæ myſterijs indagemus. Quia igitur

ſa. 11. d

A igitur Christus et Ecclesia, idest, caput et corpus vna persona est, sæpe beatum Iob diximus modo capitis, modo figuram corporis designare. Seruata ergo historiz veritate, sub typo gestum sanctæ Ecclesiæ sentiamus, id quod scriptum est: [Addidit Dominus omnia quæcumque fuerant Iob duplicia.] Sancta quippe Ecclesia etsi multos nunc percussione tentationis amittit, in fine tamen huius sæculi ea, quæ sua sunt duplicia recipit, quando susceptis ad plenum gentibus, ad eius fidem currere omnis, quæ tunc inuenta fuerit, etiam Iudæa consentit. Hinc namque scriptum est: Donec plenitudo gentium introiret, et sic omnis Israel saluus fieret. Hinc in Euangelio quoque veritas dicit: Elias veniet, et ille restituet omnia. Nunc enim amisit Israelitas Ecclesia, quos conuertere prædicando non valuit, sed tunc Elia prædicante, dum quotquot inuenerit, colligit, velut plenius recipit quod amisit. Vel certe sanctæ Ecclesiæ in fine suo duplum recipere, est in singulis nobis et de beatitudine animæ, et de carnis incorruptione gaudere. Hinc est enim quoddam per prophetam de electis dicitur: In terra sua duplicia possidebunt. Hinc est, quod Ioannes Apostolus de sanctis finem mundi quærentibus dicit: Data sunt illis singulæ stolæ albæ, et dictum est eis, vt requiescerent, tempus adhuc modicum, donec compleretur numerus conferuorum et fratrum eorum. Sicut enim longe superius diximus, ante resurrectionem sancti singulas stolas accipiunt: quia sola animarum beatitudine perfruuntur, in fine autem mundi binas habituri sunt: quia cum mentis beatitudine etiam carnis beati gloriam possidebunt. Sed ea quæ subnexa sunt, in fine magis huius sæculi conseruationem se Iudaici populi nunciare testantur. Nam subditur: [Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, et vniuersæ sorores suæ, et cuncti, qui nouerant eum prius, et comederunt cum eo panem in domo eius.] Tunc quippe fratres sui ac sorores ad Christum veniunt, quando ex plebe Iudaica quotquot inuenti fuerint conuertuntur. Ex illo enim populo carnis materiam sumpsit. Tunc ergo ad eum fratres ac sorores accedunt, quando ex ea plebe, quæ ei per cognationem iuncta est, vel qui fortes futuri sunt, velut fratres, vel infirmi, velut sorores, ad eum per cognitionem fidei deuota gratulatione concurrunt. Tunc apud eum celebre festiuitatis conuiuium exhibent, quando eum iam nequaquam quali purum hominem contententes, propinquitatis suæ memores, diuinitati se eius inhærere congaudent. Tunc in domo eius panem comedunt, cum postposita obseruatione subiacentis litteræ, in sancta Ecclesia mystici eloquij quasi frugis medulla pascuntur. Bene autem subiungitur: [Cuncti qui nouerant eum prius.] Prius quippe nouerant, quem in passione sua quasi incognitum contempserunt. Nam nasciturum Christum nullus, qui plene legem didicerit, ignorauit. Vnde et Herodes rex Magorum occurrere perterritus, sacerdotes et principes studuit solerter inquirere, vbi Christum nasciturum esse præscirent, qui protinus responderunt: In Bethleem Iudæ. Prius ergo nouerant, quem passionis suæ tempore dum despicere, ignorabant. Quorum et notitia prior, et ignorantia posterior bene ac breuiter Isaac caligante signatur. Qui dum Iacob benediceret, et quid eueniret in futuro præuidebat, et quis illi præsens assisteret nesciebat. Sic quippe Israelitarum populus fuit, qui prophetiæ mysteria accepit, sed tamen cæcos in contemplatione oculos habuit, qui eum præsentem non vidit, de quo tamen multa in futuro præiudicauit. Ante se enim positum nequaquam cernere valuit, cuius aduentus potentiam longe ante nunciavit. Sed ecce in fine mundi veniunt, et eum quem prius nouerant, recognoscunt. Ecce in domo eius panem comedunt: quia in sancta Ecclesia sacri eloquij fruge pascuntur, et omnem insensibilitatem pristini torporis excutiant. Vnde et subditur: [Et mouerunt super eum caput.] Quid enim in capite, nisi principale mentis accipitur? sicut per Psalmistam dicitur: Impinguasti in oleo caput meum: ac si aperire diceretur: Arentem in suis cogitationibus mentem meam charitatis vnitione rigasti. Caput ergo mouetur, cum per formidinē veritatis tacta, ab insensibilitate sua mens quatitur. Veniant ergo parentes ad conuiuium, atque excusso torpore moueantur caput, idest, hi, qui redemptori nostro carne coniuncti fuerant, resurrectionem quandoque verbi in fide percipiant, et insensibilitatis pristinæ duritiam amittant. Vnde bene per Abacuc dicitur: Pedes eius steterunt, et mora est terra. Stante enim Domino terra proculdubio mouetur: quia cum cordi nostro timoris sui vestigia imprimat, cuncta in nobis cogitatio terrena contremiscit. Hoc iraquo loco caput mouere, est immobilitatem mentis excutere, et ad cognitionem fidei credulitatis gressibus propinquare. Sed quia

9

Rom. 11. c
Mat. 17. b

Isa. 61. c
Apo. 6. c

10

Mat. 2. a

Gen. 27. c

h. 2. c

Tsalm. 138

h. 2. c

- 11 quia ſancta Eccleſia nunc Hebræorum auerſione afficitur, et tunc conuerſione releuatur, recte ſubiungitur. [Et conſolati ſunt eum ſuper omni malo, quod intulerat Dominus ſuper eum.] Conſolantur videlicet Chriſtum, conſolantur Eccleſiam, qui ab inſidelitatis priſtinæ errore reſpiſcunt: et prauitatem vitæ, per quam recta docentibus repugnauerant, deſerunt. An non grauis mætor eſt duris cordibus inſtructor ſe prædicare, laborem in oſtendenda veritate ſumere, ſed nullum de conuerſione audientium fructum laboris inuenire? At contra magna prædicatorum conſolatio eſt, ſubſequentes profectus auditorum. Releuatio quippe docentis eſt immutatio proficentis. Et notandū, quod in flagello poſitum conſolari noluerunt, ſed ad conſolandū eum poſt flagellum veniunt: quia nimirum paſſionis eius tēpore Hebræi prædicamenta fidei contemnentes, quem hominem ex morte probauerant, Deum credere deſpexerunt. Vnde per Pſalmiſtam Dominus dicit: Suſtinui, qui ſimul mecum contriſtaretur, et non fuit: conſolantem me quaſiui, et non inueni. Conſolantem quippe in paſſione minime inuenit, qui in deſpectu mortis etiam ipſos hoſtes pertulit, pro quibus ad mortē venit. Poſt flagella ergo propinqui ad conſolationem veniunt: quia in mēbris ſuis nunc quoque Dominus patitur, ſed extremo tempore Iſraelitæ omnes ad fidem cognita Eliæ prædicatione concurrunt, atque ad eius protectionem queni fugerant redeū, et tunc illud exitium multiplici aggregatione populorum conuiuium celebratur. Tunc poſt flagella quaſi Iob ſanus oſtenditur, quando a conuerſis atque credentibus poſt paſſionem ſuam ac reſurrectionem Dominus in cælis immortalis viuere per certitudinem fidei ſcitur. Tunc quaſi remunerans Iob cernitur, quando in maiſtatis ſuæ potentia ſicut eſt Deus creditur, et eius fidei ſubijci hi, qui prius reſtiterant videntur. In fine igitur mundi credentes Hebræi conueniant, et humani generis redemptori in potentia diuinitatis quaſi ſano Iob oblationum ſuarum vota perſoluant. Vnde et bene ſubditur: [Et dederunt ei vnusquisque ouem vnā et in auream auream vnā.] Quid per ouem niſi innocentia, quid per inautem niſi obedientia designatur? Per ouem quippe ſimplex animus, per inauram vero ornatus humilitatis gratia auditus exprimitur.

Quanta ſit virtus obedientiæ.

Caput X.

Sed quia ad oſtendendam virtutem obedientiæ occaſio opportuna ſe præbuit, libet hanc paulo vigilantius ſolicitiuſque diſcutere, et quanti ſit meriti demonſtrare. Sola namque virtus eſt obedientia, quæ virtutes ceteras menti inſerit, inſertaſque cuſtodit. Vnde et primus homo præceptum, quod ſeruaret acceperit, cui ſe ſi vellet obediens ſubdere, ad æternam beatitudinem ſine labore perueniret. Hinc Samuel ait: Melior eſt obedientia, quā victimæ, et auſcultare magis, quā offerre adipem arietum: quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare, et quaſi ſcelus idololatriæ nolæ acquieſcere. Obedientia quippe victimis iure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria maſtatur. Tanto igitur quiſque Deum citius placat, quanto ante eius oculos reſpreſſa arbitrij ſui ſuperbia, gladio præcepti ſe immolat. Quo contra ariolandi peccatum inobedientia dicitur, vt quanta ſit virtus obedientiæ demonſtretur. Ex aduerſo igitur melius oſtenditur, quid de eius laude ſentiat. Si enim quaſi ariolandi peccatum eſt repugnare, et quaſi ſcelus idololatriæ nolæ acquieſcere, ſola eſt quæ fidei meritum poſſidet, ſine qua quiſque infidelis eſſe conuincitur, etiam ſi fidelis eſſe videatur. Hinc per Salomonem in oſtentione obedientiæ dicitur: Vir obediens loquitur victorias. Vir quippe obediens victorias loquitur: quia dū alienæ voci humiliter ſubdimur, noſmetipſos in corde ſuperamus. Hinc in Euangelio veritas dicit: Eum qui venit ad me, non eiſciam foras: quia de cælo deſcendi, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me. Quid enim? ſi ſuam faceret, eos qui ad ſe veniunt, repuliſſet? Quis autem neſcit, quod voluntas filij a patris voluntate non diſcrepet? Sed quoniam primus homo, quia ſuam facere voluntatem voluit, a paradifi gaudio exiit, ſecundus ad redemptionem hominum veniens, dum voluntatem ſe patris, et non ſuam facere oſtendit, permanere nos iotus docuit. Cum igitur non ſuam, ſed patris voluntatem facit: eos, qui ad ſe veniunt, foras non eiſcit: quia dum exemplo ſuo nos obedientiæ ſubijcit, viam nobis egreſſionis claudit. Hinc ruſum ait: Non poſſum ego a meipſo facere quidquam, ſed ſicut audio, iudico. Nobis quippe obedientia vſque ad mortem ſeruanda præcipitur. Ipſe autem ſi ſicut

Gen. 2. 6

1. Reg. 15. c

Prov. 11. d

Ioan. 6. d

Gen. 3. d

- A** sicut audit iudicat, tunc quoque obedit, cum iudex venit. Ne igitur nobis vsque ad presentis vite terminum obedientia laboriosa appareat, redemptor noster indicat: quia hanc etiam cum iudex venerit seruat. Quid ergo mirum si homo peccator se obedientie in presentis vite breuitate subijcit, quando hanc mediator Dei et hominum, et cum obediens remunerat, non relinquit? Sciendum vero est quod numquam per obedientiam malum fieri, aliquando autem debet per obedientiam bonum quod agitur intermitteri. Neque enim mala in paradiso arbor exiit, quam Deus homini ne contingeret interdixit. Sed ut melius per obedientiam meritum, homo bene conditus cresceret, dignum fuerat ut etiam a bono prohiberetur: quatenus tanto verius hoc quod ageret, virtus esset; quanto et a bono cessans, auctori suo se subditum humiliter exhiberet. Sed notandum quod illic dicitur: Ex omni ligno paradisi comedite, de ligno autem scientie boni et mali ne tetigeritis. Qui enim ab vno quolibet bono subiectos vetat, necesse est ut multa concedat, ne obedientis mens funditus inireat, si a bonis omnibus penitus repulsa ieiunat. Omnes autem paradisi arbores ad esum Dominus concessit, cum ab vna prohibuit, ut creaturam suam, quam volebat extingui, sed prouehi, tanto facilius ab vna restringeret, quanto ad cunctas latius relaxaret. Sed quia nonnumquam nobis huius mundi prospera, nonnumquam vero iubentur aduersa: sciendum summo opere est, quod obedientia aliquando si de suo aliquid habeat, nulla est: aliquando autem si de suo aliquid non habeat, minima. Nam cum huius mundi successus precipitur, cum locus superior imperatur, is qui ad percipiendam hanc obedit, obedientie sibi virtutem euacuat, si ad hanc etiam ex proprio desiderio anhelat. Neque enim se sub obedientia dirigit, qui ad accipiendam huius vite prospera libidini propriæ ambitionis seruit. Rursum cum mundi despectus precipitur, cum probra adipisci, et contumeliæ iubentur, nisi ex seipso animus hanc appetat, obedientie sibi meritum minuit: quia ad ea quæ in hac vita despecta sunt, inuitus, nolensque descendit. Ad detrimendum quippe obedientia ducitur, cum mentem ad suscipiendam probra huius seculi nequaquam ex parte aliqua etiam sua vota comitantur. Debet ergo obedientia, et in aduersis ex suo aliquid habere, et rursum in prosperis ex suo aliquid omnimodo non habere: quatenus et in aduersis tanto sit gloriosior, quanto diuino ordini etiam ex desiderio iungitur, et in prosperis tanto sit venior, quanto a presenti ipsa, quam diuinitus percipit, gloria funditus ex mente separatur. Sed hoc virtutis pondus melius ostendimus, si cælestis patris duorum hominum facta memoremus. Moyses namque cum in deserto oues pasceret, Domino per angelum in igne loquente, vocatus est, ut eripienda omni Israelitarum multitudini præset. Sed quia apud se mente humilis exiit, oblatam protinus tanti regiminis gloriam expauit, moxque ad infirmitatis patrocinium recurrit, dicens: Obsecro Domine, non sum eloquens: ab heri enim et nudius tertius ex quo coepisti loqui ad seruum tuum, tardioris et impeditioris lingue sum factus. Et se postposito, alium deposcit, dicens: Mitte quem missurus es. Ecce cum auctore lingue loquitur, et ne tanti regiminis potestatem suscipiat, elinguem se esse causatur. Paulus quoque diuinitus fuerat, ut in Hierusalem debuisset ascendere, admonitus, sicut ipse Galatis dicit: Deinde post annos quattuordecim iterum ascendi Hierosolimam, assumpto Barnaba et Tito: ascendi autem secundum reuelationem. Isque in itinere cum prophetam Agabum reperisset, quanta se aduersitas in Hierosolymis maneret audiuit. Scriptum quippe est quod idem Agabus zonam Pauli suis pedibus inferens dixit: Virum cuius hæc zona est sic alligabunt in Hierusalem. A Paulo autem protinus respondetur: Ego non solum alligari, sed et mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Iesu, neque enim preciosorem facio animam meam quam me. Præceptione igitur reuelationis Hierosolimam pergens, aduersa cognoscit, et tamen hæc libenter appetit: audit quæ timeat, sed ad hæc ardentior anhelat. Moyses itaque ad prospera de suo nihil habet: quia precibus renitiur, ne Israeliticæ plebi præferatur. Paulus ad aduersa etiam ex suo voto ducitur: quia malorum imminetium cognitionem percipit, sed deuotione spiritus etiam ad acriora feruescit. Ille presentis potestatis gloriam Deo voluit iubente declinare: iste Deo aspera et dura disponente, se studuit ad grauiora preparare. Præeunte ergo vtrorumque ducum infra acta virtute instrui, ut si obedientie palmam apprehendere veraciter nitimur, prosperis huius seculi ex sola iussione, aduersis autem etiam ex deuotione militemus. Notandum vero est quod hoc loco cum inure ouis, cum oue inauris offertur, quia nimirum innocuus mentibus ornamentum semper obedientie iungitur: Domino attestante, qui ait: Oves meæ vo-

22. quæst. 2.

Quid ergo.

13.

Gen. 2. 6

164.

29. 1. Sciend. 1.

Exod. 4. c

Gal. 2. a

Acto. 21. g

14.

Joan. 10. c

cem meam audiunt, et ego cognosco eas, et sequuntur me. Beato igitur Iob nemo in aurem sine oue: nemo ouem sine in aure obtulit: quia profecto redemptori suo non obedit, qui innocens non esset: innocens esse non potest, qui obedire contemnit. Quia vero ipsa obedientia, non se uulgi metu, sed charitatis affectu seruanda est, sed amore iustitiae cuncti, qui ad conuiuium veniunt, auream in aurem obtulisse perhibentur: ut videlicet in ea, quae exhibetur, obedientia, charitas fulgeat, quae virtutes omnes quasi auri more cetera metalla transcendat. Sed quia nulla esse innocentia, nulla esse vera obedientia in multiplicibus haereticorum diuisionibus potest, ad cognitionem fidei venientes offerant ouem, sed vnam: offerant in aurem, sed vnam, id est, tales veniant, qui in vnitatem sanctae Ecclesiae innocui obediensque persistant. Vnum quippe diuidi per numeros non potest: quia et hoc ipsum vnum, quod dicimus, numerus non est. Offerant igitur onem, sed vnam: offerant in aurem, sed vnam, id est, ad sanctam Ecclesiam cum innocentia atque obedientia venientes,

15.

eam mentem deferant, quam sectarum schismata non diuidant. Aperire libet oculos fidei, et illud extremum sanctae Ecclesiae de susceptione Israelitici populi conuiuium contemplari. Ad quod nimirum conuiuium magnus ille veniens Elias conuiuantium inuitator adhibetur, et tunc propinquit, tunc noti ad eum cum muneribus veniunt, quae in flagello paulo ante posita contempserunt. Appropinquante enim die iudicii, vel praecursoris vocibus, vel quibusdam erumpentibus signis, ipsa eis iam aliquo modo aduenientis Domini virtus interlucet. Cuius iram dum praevenerire festinant, conversionis suae tempus accelerant. Conuersi autem cum muneribus veniunt: quia eum, quem paulo ante in passione deriserunt, tunc virtutum opera quasi munera offerendo, venerantur. Illud proculdubio hac sua oblatione complentes, quod et cernimus magna ex parte iam factum, et adhuc credimus ex magna parte faciendum: Adorabunt eum filiae Tyri in muneribus. Tunc namque illum plenitudo filiae Tyri in muneribus adorabunt, cum Israelitarum mentes huius mundi subditae desiderijs, ei, quem superbiennes negauerunt, quandoque cognito suae hostias confessionis apportant. Et quamuis eisdem temporibus, quibus antichristus appropinquat, aliquatenus vera fidelium minoris esse virtutis appareat, quamuis in conspectu illius perditus hominis grauis etiam corda fortium formido confringat: Elia tamen praedicante robore, non solum fideles quique in sanctae Ecclesiae soliditate persistunt, sed, sicut superius diximus, ad cognitionem fidei multi quoque ex infidelibus conuertuntur: ita ut Israeliticae gentis reliquiae, quae repulsa prius funditus fuerant, ad sinum matris Ecclesiae pia omnimodo deuotione concurrant. Vnde et bene nunc subditur: [Dominus autem benedixit nouissimis Iob magis, quam principio eius.] Haec historice facta credimus, haec mystice facienda speramus. Magis enim nouissimis Iob, quam principio benedicitur: quia quantum ad Israelitici populi susceptionem pertinet, vigente sine praesentis saeculi dolore sanctae Ecclesiae Dominus animarum multiplici collectione consolatur. Tanto quippe locupletius ditabitur, quanto et manifestius innotescit quod ad finem praesentis vitae temporalis virgetur. Praedicatores namque sanctae Ecclesiae benedictione extremi temporis Psalmista ditari conspexerat, cum dicebat: Adhuc multiplicabuntur in senecta vberi, et bene patientes erunt, ut annuncient. In senecta scilicet vberi multiplicantur: quia cum eorum vita differtur, semper ad melius fortitudo producit, eisque per augmentum temporum crescunt etiam lucra meritorum. Bene autem patientes sunt ut annuncient: quia caelestia praedicantes, tanto robustius aduersa tolerant, quanto et per tolerantiam suam animarum commoda locupletius reportant. Sequitur:

Psal. 44.

16.

Quid ideo Iob duplici numeri sobolem non accepit, sicut in alia substantia acceperat: quia apud Deum filij eius, et filia non perierant, qui in occulta animarum aeternitate vivebant: et quid per quattuordecim millia ouium plenitudo virtutum ex gratia sancti Spiritus intimatur, quae electis quidem in hac vita, sed amplius conceditur in futura. Cap. XI.

ET facta sunt ei quattuordecim millia ouium, et sex millia camelorum, et mille iugum bouum, et mille asinae, et fuerunt ei septem filij et tres filiae. Quod septem millia ouium, et tria millia camelorum, et quingenta iuga bouum, et quingentas asinas ante probationem percussiois habuerit, ipsa eiusdem historiae praefatio ostendit, quae per flagellum perdit, ei nunc sunt duplicia restituta. Filij autem totidem sunt redditi quot amisit. Septem quippe filios, et tres filias habuit, septem autem nunc filios et tres filias recepit: describitur, ut et hi qui extincti fuerant, viuere demonstrentur. Dum enim dicitur: Addidit Dominus quaecumque fuerant Iob duplicia, et tamen totidem filios ei restituit, quot

Psal. 91.

A quot amisit, et liberos dupliciter addidit, cui decem postmodum in carne restituit, decem vero qui amissi fuerant, in occulta animarum vita reseruauit. Si quis autem in prædictis animalibus postposito culmo historiz, vt intellectuale uidelicet animal, pasci mysterium fruge desiderat, necesse est vt quæ sentimus agnoscat. Intelligere enim possumus quòd in his animalibus aggregata fidelium vniuersitas designatur. Hinc est namque quòd per Psalmistam patri de filio dicitur: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues et boues vniuersas, insuper et pecora campi. Hinc est quòd idem propheta sanctam Ecclesiam simplices quosque inhabitare conspicimus ait: Animalia tua habitabunt in ea. Quid ergo in ouibus, nisi innocentes: quid in camelis, nisi eos qui ceterorum mala transeunt extuberanti et tortuosa mole vitiorum: quid in iugatis bobus, nisi Israelitas legi subditos: quid in asinis, nisi simplices gentilium mentes accipimus? Nam quia innocentes quique ouium nomine designantur, testatur Psalmista, qui ait: Nos autem populus eius, et oues pascuæ eius. Neque enim qui seruare innocentiam negligunt, illa internæ pascuæ refectione satiantur. Cameli vero nomine, aliquando in sacro eloquio Dominus, aliquando gentiliū superbia exprimitur, quasi excrecente desuper tumore tortuosa. Quia enim ad suscipiendā onera sponte se camelus humiliat, non immerito redemptoris nostri gratiam designat, qui in eo quòd infirmitatis nostræ onera suscipere dignatus est, a potestatis suæ celitu diu sponte descendit. Vnde et per euangelicum dicit: Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam, et nemo tollit eam a me. Et vnde iterum dicit: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum. Quid enim nomine diuitis nisi quemlibet elatum, quid cameli appellatione, nisi propriam condescensionem signat? Camelus enim per foramen acus transijt, cum idem redemptor noster vsque ad susceptionem mortis per angustias passionis intrauit: Quæ passio velut acus extitit: quia dolore corpus pupugit. Facilius autem camelus per foramen acus, quàm diues cælorū regnum ingreditur: quia nisi ipse prius infirmitatis nostræ onera suscipiens, per passionem suam formam nobis humilitatis ostenderet, nequaquam se ad humilitatē illius superba nostra rigiditas inclinaret. Rursum cameli nomine, tortuosa ac plena vitij gentilitas designatur, sicut per Moysen dicitur, quòd inclinata iam die, egressus in agro Isaac in camelo sedens Rebecca conspexerit, ac protinus de camelo descendit, et sese pallio ad visionem illius verecundata cooperuit. Quem enim Isaac aliū in eo quòd inclinata iam die in agro egressus fuerat designabat, nisi eū qui extremo huius mundi tempore, velut in diei fine veniens, quasi in agrum foras exijt? quia cum sit inuisibilis, in hoc mundo se visibilem demonstrauit. Quem in camelo sedēs Rebecca conspexit: quia cum Ecclesia ex gentibus veniens, dum adhuc vitij esset innixa, et necdum spiritalibus, sed animalibus motibus inhaereret, attendit. Sed protinus de camelo descendit: quia virtutibus prius fuerat superbe elata, deseruit: seq. etiam pallio operire curauit, quia viso Domino, infirmitatem suæ actionis erubuit, et illa quæ prius in camelo libera gestabatur, descendens postmodum verecunda tegitur. Vnde eidē Ecclesiæ a priore elatione conuersæ per apostolicam vocem quasi Rebecce de camelo descendenti, sibiq. palliū superducenti dicitur: Quem enim fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? In bobus vero aliquando luxuriosorum dementia, aliquando laboriosa fortitudo prædicantium, aliquando humilitas exprimitur Israelitarum. Quia enim bouis nomine per comparisonem luxuriosorum dementia designatur, Salomon indicat, qui cum male suadentis mulieris petulantiam præmisisset, adiunxit: Statimq. eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam. Rursum quia bouis nomine, labor prædicatoris exprimitur legis verba testatur, quæ ait: Non obtura bis os bovi trituranti: ac si aperte diceret: Prædicatoris verbi stipendiū suorum perceptione non prohibeas. Rursum quia bouis nomine plebs Israelitica figuratur, propheta asserit, qui redemptoris aduentum denuncians dicit: Cognouit bos possessorem suum, et asinus præsep Domini sui. Per bouem scilicet Israeliticū populum, iugo legis edomitum signans, per asinum vero gentilem populum indicans, volupratibus deditū, et grauius brutum. Asinorum quoque et asinarum nomine, aliquando luxuriosorum petulantia, aliquando manifestudo simplicium, aliquando vero, vt prædiximus, stultitia gentilium designatur. Quia enim luxuriosorum petulantia, asinorum appellatione, per comparisonem exprimitur, aperte declaratur, cum per prophetam dicitur: Quorum carnes sunt vt carnes asinorum. Rursum quia asinarum nomine simplicium vita figuratur, redemptor noster cum Hierusalem pergeret, sedisse super asinam describitur. Hieru-

17.

Psal. 8.

Psal. 67.

Psal. 78.

Ioa. 10. 6

Mat. 19. 6

Gen. 24. 2

Rom. 6. d
18.

Prov. 7. d.

Deut. 15. d

Isa. 1. a

Exerib. 13. 6

ſalem quippe viſio pacis dicitur: Quid igitur ſignat quod Dominus ſedendo aſinam Hieruſalem ducit, niſi quòd ſimplices mentes dum præſidendo poſſidet, eas vſque ad viſionem pacis ſua ſacra ſeſſione perducit? Rurſum quia aſinorum nomine, ſultitia gentilium deſignatur, propheta teſtatur dicens: Beati qui ſeminatis ſuper omnes aquas immituentes pedem bouis, et aſini. Super omnes quippe aquas ſeminare, eſt cunctis populis fruſtuofa viarum verba prædicare. Pedem vero bouis et aſini immittere, eſt vias Iſraelitici, et gentilis populi per præceptorum cæleſtium vincula religare. Litteræ igitur veritate ſeruata, ſub beati lob nomine cunctiſhis animalibus non immerito credimus ſanctæ Eccleſiæ populos designari, quatenus ea quæ ſcripta ſunt, diſpenſatione ſancti Spiritus cuncta mirabiliter ordinante, et tranſacta nobis referant, et futura prædicent. Agnoſcamus ergo in omnibus fideles atque innocentes ex Iudæa populos, legis dudum paſcuſ ſatiatos. Agnoſcamus in camelis ad fidem ſimplices ex gentilitate venientes, qui prius ſub ritu ſacrilego, quaſi quadam deformitate membrorum, valde turpes oſtenſi ſunt, videlicet ſordiditate vitiorum. Et quia ſæpe, vt prædiximus, ſacra eloquia curant repetere quod affirmant, poſſunt rurſum, in bobus Iſraelitæ accipi, quaſi iugo legis attriti: aſinis vero, vt dictum eſt, gentiles populi designari, qui dum ſe colendis lapidibus inclinabant, non reſiſtente mente, quaſi dorſo ſulte ſuppoſito, quibuſlibet idolis bruto ſenſu ſeruiebant. Sancta ergo Eccleſia, quæ in exordijs ſuis innumeris tentationibus preſſa, vel Iſraeliticum populum, vel multos ex gentibus amiſit, videlicet quos lucrari non potuit, duplicia in fine recipit: quia in ea ex vtraque natione, ſidelium numerus multiplicior excreſcit. Poſſunt etiam per iugatos boues, prædicatores intelligi. Vnde cum eos ad annunciandum Dominum mitteret, teſte Euangelio, binos miſiſſe deſcribitur: vt quia vel duo ſunt præcepta charitatis, vel quia haberi ſocietas minus quàm inter duos non poteſt, prædicatores ſancti ex ipſa qualitate ſuæ miſſionis cognoscere, quantum concordiam ſocietatis amarent. Poſſunt, ſicut prædiximus, per aſinas mentes ſimplicium designari. Sancta vero Eccleſia duplices boues, atque aſinas recipit: quia prædicatores ſancti, qui preſſi formidine in eius dudum tentatione tacerant, et mentes ſimplicium, quæ victæ terroribus veritatem illius conſiteri formidabāt, tanto iam nunc robuſtius in confeſſione veritatis voces ſuas exerunt, quanto debilius ante timuerunt. Hæc in ſignificatione Eccleſiæ breuiter diximus: quæ quo modo eiſdem ſanctæ Eccleſiæ capiti ſeruiant, in exordio huius operis latius nos diſſiſſe memoramus. Qui ergo de ſibi plenius ſatiſſieri nititur, ſecundum huius operis librum legere dignetur. Iam vero ſi querimus, vt etiam de ipſo animalium numero diſſeramus, cur mille iuga bouum, vel mille aſinæ, et ſex millia camelorum, et quatuordecim millia ouium numerentur, dicere breuiter poſſumus, quòd apud ſecularem quidem ſcientiam millenarius numerus idcirco perfectus habetur: quia denarii numeri quadratum ſolidum reddit. Decem quippe decies ducta ſunt centum, quæ iam figura quadrata, ſed plana non eſt. Vt autem in latitudinem ſurgat, et ſolida fiat, rurſus centum decies multiplicantur, et mille ſunt. Senarius autem numerus idcirco perfectus eſt: quia primus in numeris completur partibus ſuis, id eſt, ſexta ſui parte, et tertia, et dimidia, quæ ſunt vnum, et duo, et tria: quæ in ſummam ducta ſex ſunt. Nec alius ante ſenarium numerum reperitur, qui in ſuis partibus dum diuiditur, tota eius ſumma compleatur.

Quòd qui peccato mortui ſunt, et in quibus vitiorum ſirmitas quaſſata eſt, per Dei gratiam in bonis operibus conſummantur.

Caput XII.

20. **S**ed quia cuncta hæc per ſacre ſcripturæ celſitudinem proficiendo tranſcendimus, ibi ſenarium, ibi ſeptenarium, ibi denarium, ibi millenarium vnde ſit perfectus, inuenimus. Senarius quippe numerus in ſcriptura ſacra perfectus eſt: quia in mundi origine Dominus ea, quæ primo die cœpit, ſexto die opera impleuit. Septenarius in ea perfectus eſt, quia omne opus bonum ſeptem per ſpiritum virtutibus agitur, vt et fides ſimul et opera conſummantur. Denarius numerus in ea perfectus eſt: quia lex in decem præceptis concluditur, omniſque culpa non amplius quàm per decem verba cohibetur, atque enarratæ veritate, operatores vineæ denario remunerantur. In denario quippe tria iunguntur ad ſeptem: Homo autem qui ex anima conſtat, et corpore, in ſeptem qualitatibus continetur. Nam tribus ſpiritualiter, et quatuor corporaliter viget. In dilectione etenim Dei tribus qualitatibus ſpiritualiter excitatur, cum ei per legem dicitur: Diliges Dominum Deum tuum et tota mente tua, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua. Corporaliter vero quatuor qualitatibus

ſa. 31. d

2.

19.

Mat. 6. a

Gen. 2. a

Mat. 22. d

- A** qualitatibus continetur: quia videlicet ex materia calida et frigida, humida et sicca componitur. Homo ergo qui ex septem qualitatibus constat, denario remunerari dicitur: quia in illa perceptione supernæ patriæ, septem nostra ad tria iunguntur æterna, ut homo contemplationem trinitatis accipiat, et de remuneratione operis quasi quodam denario consummatus viuat. Vel certe quod septem virtutes sunt quibus in hac vita laboratur, dumque eis in remuneratione contemplatio trinitatis redditur, vita laborantium denario remuneratur. Sed perfectus quisque etiam in hac vita denarium accipit, dum eisdem septem virtutibus, spem, fidem, charitatemque coniungit. Millenarius quoque numerus in sacro eloquio perfectus accipitur: quia appellatione eius vniuersitas designatur. Vnde scriptum est: Verbi quod mandauit in mille generationes. Cum enim nequaquam credendum sit, quod ad centum generationes mundus extenditur, quid aliud mille generationibus nisi vniuersitas generationum figuratur? Beatus igitur Iob quattuordecim milia ouium recepit. Quia enim in sancta Ecclesia virtutum perfectio ad vtrumque sexum ducitur, septenarius in ea numerus duplicatur. Et sex milia camelorum: quia plenitudinem in illa operis accipitur, qui ab illa dudum vitiorum suorum fœditate perierunt. Mille quoque iuga bouum, ac mille asinas recepit: quia Israelitas atque gentiles, doctos ac simplices, post tentationum casus in culmine perfectionis assumit.

Psalm. 104.

Quod in septem filiis Iob septiformis virtutum operatio accipitur, & in nominibus filiarum eius conditio, et redemptio, et assumptio generis humani possit intelligi. Caput XIII.

- S**eptem quoque filios, & tres filias recepit: quia eorum mentibus quos septem virtutibus genuerat, ad perfectionis summam, spem, fidem, charitatemque coniungit, ut tanto verius prole sua gaudeat, quanto suis fidelibus nil deesse virtutis pensat. Sed quia hæc succincte transcurrimus, nunc ipsis quoque indagandis filiarum vocabulis intendamus. Sequitur: [Et vocauit nomen vnius Diem, et nomen secundæ Casiam, et nomen tertiæ Cornustibij.] Hæc nomina pro eo quod a virtutibus sumpta sunt, apte curauit interpretes non ea sicut in Arabico sermone inuenta sunt, ponere: sed in latinum eloquium versâ apertius demonstrare. Quis enim nesciat Diem, vel Casiam latina esse vocabula? At vero Cornustibij quamuis non cornus, sed cornu dicitur, nec cantantium sistula tibium, sed tibia vocatur, in latina tamen lingua sermonis genere minime custodito, rem credendo prodere maluit, atque in eius lingua, de qua transferebat, proprietate perdurare. Vel quia per cornu et tibia vnum verbum ex vtroque composuit, vtrumque verbum per vnam orationis partem in latina lingua transfusum, quo voluit genere licite vocauit. Quid est
- D** ergo quod prima filia beati Iob Dies dicitur, secunda Casia, tertia vero Cornustibij vocata memoratur: nisi quia vniuersum genus humanum, quod benignitate conditoris, atque eiusdem misericordia redemptoris eligitur, istis nominibus designatur? Homo namque quasi dies ex conditione claruit: quia hunc auctor suus ingenitæ innocentie splendore respersit. Sed sponte sua ad peccati tenebras lapsus: quia veritatis lucem deseruit, quasi in nocte se erroris abscondit: quia alias dicitur secutus vmbra. Sed quia auctori nostro non defuit largitas bonitatis suæ etiam contra tenebras iniquitatis nostræ, eum quem prius poteterat ad iustitiam condidit, potentius redimendo postmodum ab errore reuocauit. Cui quia post casum suum illa conditionis suæ pristina firmitas desuit, eum contra bella inimica repugnantis corruptionis multiplicibus donorum suorum virtutibus fultit. Quæ nimirum virtutes proficentium in notitia ceterorum hominum quasi suauitate fragrant odorum. Hinc etenim quod per Paulum dicitur: Christi bonus odor sumus Deo. Hinc est quod sancta Ecclesia in electis suis quandam fragrantiam suauitatis odorata, in Cantico Cantico loquitur dicens: Donec rex in recubitu suo est, nardus mea dedit odorem suum. Ac si aperte dicat: Quousque meis obtutibus rex apud se in requie secreti celestis absconditur, electorum vita meritis virtutum odoribus exercetur, ut quod adhuc eum quem appetit non videt, ardentius per desiderium flagret. Rege quippe in recubitu suo posito, nardus odorem dat, dum quiescente in sua beatitudine Domino, sanctorum virtus in Ecclesia magnæ nobis gratiam suauitatis administrat. Quia ergo et conditum luce innocentie claruit, et redemptum genus humanum exercitio bonorum operum odorem suauitatis aspersit, prima filia recte Dies, et secunda non incongrue Casia nominatur. Bene autem Casia dicitur, quæ in tanto sublimis vitæ odore dilaturatur. In ipsa quippe sua origine in qua iustus homo conditus fuerat, tantis, quantis nunc opus est virtutibus, non indigebat: quia

21.

22.

*1. Cor. 1. d
Cant. 1. d*

A redemptore veniente, nullus infirmitatis suæ conficius, de fortienda cælestis patrimonij hereditate despetet. Pater enim noster inter masculos etiam feminis iura successionis tribuit: quia inter fortes atque perfectos infirmos, et humiles ad sortem supernæ hereditatis admittit. Vnde ipsa veritas in Euangelio dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Apud patrem quippe mansiones multæ sunt: quia in illa beatitudinis vita non disparatur, vnuquisque iuxta dispar meritum, locum disparem percipit, sed eiusdem disparilitatis damna non sentit: quia tantum sibi, quantum per ceperit, sufficit. Sorores ergo cum fratribus ad hereditatem veniunt: quia infirmi illuc cum fortibus admittuntur: quatenus si quis per imperfectionem non erit summus, ab hereditatis tamen sorte per humilitatem non sit extraneus. Quas bene Paulus mansiones iuxta merita distributas insinuat, cum ait: Alia claritas solis, et alia claritas lunæ, et alia claritas stellarum. Stella enim ab stella

Gen. 14. a

1. Cor. 15. e

B differt in claritate. Sequitur:

Quod sancta Ecclesia post huius vitæ terminum, deposito corruptionis pondere, peccato emortuo, in plenitudine dierum aternitatis, cum sanctorum sobole, bonorum operum multiplicata retributione, in æternum cum Christo quiescat. Caput XV.

Vixit autem post hæc flagella Iob centum quadraginta annis: et vidit filios suos, et filios filiorum suorum vsque ad quartam generationem: et mortuus est senex, et plenus dierum. In scriptura sacra non facile plenus dierum ponitur, nisi is cuius per eandem scripturam vita laudatur. Vacuus quippe dierum est, qui et quamlibet multum vixerit, ætatis suæ tempora in vanitate consumit. At contra plenus dierum dicitur, cui nequaquam dies sui pereundo transeunt, sed ex quotidiana mercede boni operis, apud iustum iudicem, et postquam transacti fuerint, referuntur. Sed quia sunt, qui hæc etiam in typo sanctæ Ecclesiæ interpretari desiderant, quorum votis tanto magis obediendum est, quanto et eorū spiritali intelligentiæ congaudendum: si quattuordecim per denarium ducimus, ad centesimum et quadagesimum numerum peruenimus. Et recte vitæ sanctæ Ecclesiæ multiplicata per decem et quattuor computatur: quia vtrumque testamentum custodiens, et tam secundum legis decalogum, quam secundum quattuor Euangelij libros viuens, vsque ad perfectionis culmen extenditur. Vnde et Paulus Apostolus quauis epistolas quindecim scripserit: sancta tamen Ecclesia non amplius quam quattuordecim tenetur: vix ex ipso epistoliarum numero ostenderet quod doctior egregius legis et Euangelij secreta rimasset. Bene autem beatus Iob post flagella viuere dicitur: quia et sancta Ecclesia prius disciplinæ flagello percutitur, et postmodum vitæ perfectione roboratur. Quæ etiam filios suos, et filiorum suorum vsque ad quartam generationem conspiciat: quia in hac ætate quæ annis quattuor temporibus voluitur, vsque ad finem mundi per ora prædicantium nascentes sibi quotidie soboles contemplatur. Nec abhorret a vero, quod per generationes dictis tempora designari. Quid enim vnaquæque successio, nisi quædam propago est generis: Et pincerna regis Aegypti cum vidisset somnium quod tres propagines duceret, Ioseph præditus in solutione somniorum, tres propagines, tres dies renunciat designare. Si ergo per tres propagines spatium trium dierum exprimitur, cur non etiam per quattuor generationes annua quattuor tempora figurentur? Sancta itaque Ecclesia videt filios suos, cum primum fidelium sobolem conspiciat. Videt filios filiorum, cum ab eisdem fidelibus ab fide digni et filios cognoscit. Quæ etiam senex et plena dierum moritur: quia subsequente luce ex mercede quotidianorum operum, deposito corruptionis pondere, ad incorruptionem spiritalis patriæ migratur. Plena videlicet dierum moritur: cui la benes anni non transeunt, sed statim actuum retributione solidantur. Plena dierum moritur: quæ per hæc transeuntia tempora id quod non transit operatur. Vnde apostolis dicitur: Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Dies itaque vsque sancta Ecclesia etiam cum præsentem vitam deserit, non amittit: quia in electis suis tanto eorum lucem multiplicius inuenit, quanto nunc in eis ab omni tentatione se cautius sollicitius custodit. Dies suos Ecclesia non amittit: quia scilicet in hac vita vigilanter, quotidie pensare non negligit, et ad omnia quæ recte facere valeat, inertia nulla torpescit: Hinc est enim quod de illa per Salomonem dicitur: Considerat semitas domus suæ, et panem otiosa non comedit. Semitas quippe domus suæ considerat: quia cunctas suæ conscientiæ cogitationes subtiliter inuestigat. Panem otiosa non comedit: quia hoc quod de sacro eloquio intelligendo per ceperit, ante æterni iudicis oculos exhibendo operibus ostendit. Mori autem dicitur: quia cum illina

25.

Gen. 40. b

Ioa. 6. e

Pro. 31. d

illam æternitatis contemplatio abforbuerit, ab hac mutabilitatis suæ vicissitudine funditus extinguit, vt in ea iam hoc quod acumen intimæ visionis impediât, vilo modo nihil viuât. Tanto enim verius tunc interna conspiciat, quanto cunctis exterioribus plenius occumbit. Hanc itaque mortem, hanc dierum plenitudinem, et in beato Iob, vno scilicet membro Ecclesiæ credamus factam, et in tota simul Ecclesia speremus esse faciendam: quatenus ita teneatur rei gestæ veritas, vt non euacuetur rei gerendæ prophetia. Bona enim, quæ de sanctorum vita cognoscimus, si veritate carent, nulla sunt: si mysteria non habent, minima. Quæ ergo per Spiritum sanctum bonorum vita describitur, et per intellectum nobis spiritalem fulgeat, et tamen sensus a fide historiarum non recedat: quatenus tantofixior animus in suo intellectu permaneat, quanto hunc quasi in quodam medio constitutum: et erga futura spes, et erga præterita fides ligat.

Quod sanctus Gregorius in his, quæ iam restant intentione prætulit, vana gloria vel laudis humana fauorem subrepsisse sibi formidat: et pro recompensatione operis postulat orationem lectoris.

Caput XVI.

EXpleto itaque hoc opere, ad me mihi video esse redeundum. Multum quippe mens nostra etiam cum recte loqui conatur, extra semetipsam spargitur. Integritatem namque animi, dum cogitatur verba qualiter proferantur, quia eum trahunt extrinsecus, minuunt. Igitur a publico locutionis redeundum est ad curiam cordis: vt quasi in quodam concilio consultationis ad meipsum discernendum conuocem cogitationes mentis: quatenus ibi videant, ne aut incaute mala, aut bona non bene dixerim. Tunc enim bene dicitur bonum, cum is qui dicit, soli ei a quo accipit, per id appetit placere quod dicit. Et quidè mala me aliqua etiam dixisse non inuenio: tamen quia omnino non dixerim, non defendo. Bona vero si qua diuinitus accipiens dixi: meo videlicet vitio minus me dixisse profiteor. Nam ad me intrinsecus rediens, postpositis verborum folijs, postpositis sententiarum ramis, dum ipsam subtiliter radicem meæ intentionis inspecio, Deo quidem ex ea me sum mox placere voluisse cognosco: sed eidem intentioni, qua Deo placere studeo, fursum se, nescio quo modo, intentio humanæ laudis interfert. Quod cum iam postmodum tardeque discerno, inuenio me aliter agere, quod scio me aliter inchoasse. Sic etenim sæpe intentionem nostram dum ante Dei oculos recte incipitur occulte sibi subiungenda, et eam velut in itinere comprehendens, intentio humanæ laudis assequitur: sicut pro necessitate quidem cibus sumitur, sed in ipso esu dum fursum gula surrepit, edendi delectatio permiscetur. Unde plerumque contingit, vt refectionem corporis, quam salutis causa exepimus, causa voluptatis expleamus. Farendum est igitur quod rectam quidem intentionem nostram, quæ soli Deo placere appetit, nonnumquam intentio minus recta, quæ de donis Dei placere hominibus querit, insidiando comitatur. Si autem de his diuinitus districte discutimur: quis inter ista remanet salutis locus, quando et mala nostra pura mala sunt, et bona quæ nos habere credimus, pura bona esse nequaquam possunt? Sed hoc mihi facere operæ pretium credo, quod fraternalis auribus omne, quod in me latenter ipse reprehendo, incunctanter aperio. Quia enim exponendo non celauim quod sensus: confitendo non abscondo quod patior. Per expositionem patefeci dona: per confessionem detego vulnera. Et quia in hoc tam magno humano genere, nec paruuli desunt, qui dictis meis debeant instrui: nec magni desunt, qui cognitæ meæ valeant infirmitati misereri: per hæc vtraque alijs fratribus quantum possum curam confero, ab alijs spero. Illis dixi exponendo, quod faciant: istis aperio, confitendo quod parcant. Illis verborum medicamenta non subtraham: istis lacerationem vulnerum non abscondo. Igitur quæso vt quisquis hæc legerit, apud districtum iudicem solatium mihi suæ orationis impendat: et omne quod in me sordidum deprehendit, fletibus diluat. Orationis autem atque expositionis virtute collata, lector meus in recompensatione me superat: si cum per me verba accipit, pro me lacrymas reddat.

SANCTI GREGORII MAGNI, PAPAE I. DOCTORIS ECCLESIAE
insignis, Moralium librorum in Iob librum Finis

L A V S D E O .

S. GREGORII MAGNI

PAPAE PRIMII

IN SEPTEM PSALMOS

POENITENTIALES

Expositio

A. R. G. V. M. B. N. T. V. M.

SEPTEM Psalmorum penitentiam, quos magna mysterii significatio ad penitentiam maxime impetum accendunt, non solum Ecclesia doctorum doctrina, sed et promissio. In octavo 111. Penitentem, qui iam inde a nascendi fere, vel adules Ecclesia acriter deprecatur, ex eo animaduertimus, quid ad posteritatem memoria produm est. Augustinum sanctissimum, doctrina etiam laude & opinione praestantissimum, in libro primo de primo morbo ecclesie, Pandati Episcopum terrarum obediens, in septem Psalmorum penitentiam, quos in tabella exscripti, ubi oculi sibi in parue affligit, contemplatione, meditatione, recitatione, assidue esse versatum. Id quidem de sancto Augustino Episcopo scriptum reliquit, qui illius vitam litteris mandauit, sed ita in institutum quous antiqua sua suscepit, atque adhibuit, ut cum in omnium peritiam hominum vsu fuerit, tum veteri Consilio Natiuitatis tantum istis sit, a sacerdotibus parochis, agros, etiam animarum agros, per legi debere. Ac prout idem conuenientiam septem Psalmorum studium, tum ceteris Latinis Graecis, petri, alexis, sunt: non vero Solum Penitentia, praestitum, duo, beata memoria Gregorius I. & Innocentius eius nomina Testant: hic beatus Gregorius inuitat in summi pontificatus occasione, ut sacramentum litterarum pabulo celsius, contemplationis spiritum reuerat, pialatit meditationis in eis Psalmis expositio: ille sancto Augustino non modo sententias, sed penitentie confitebatur, propter & argute fibendi genera explanant, vsque adeo dilucide, ut in singulis versibus & sacratissimas litteras sanctiores sanctis appareant, & meditationis diuinarum litterarum elucant, tum ad sanctissimum morem conformant, tum ad orationem, quous ex meditatione transmutantur Psalmi animo diuino concepti, sancte exprimentur. Itis enim Psalmi expositio cum rationem sanctus Gregorius adhibuit, ut diuinarum litterarum sententias ac meditationibus, quorum rationes doctissime animo conceperat, explicaret: tum meditationem, atque explanationem omnium sanctissimarum orationum concluderet: singulis enim his septem Psalmis orationem ab eo admodum esse, cognoscimus ex antiquitatis monumentis.

D. J. P. R. O. O. E. M. I. V. M.

SI ILLE REX et Propheta conuenienter Dauid, id est, manu fortis vocatus est, quia vsu interfectis, leonem suffocauit, Goliath fortissimum lapidis vnus ictu prostrauit, et gentes innumeras imperij sui ditioni subegit: non incongrue eodem nomine sanctam animam accipimus, quae illum, qui quasi leo rugiens, circuequit quarens quem deuoret, in se ipsa inierfecit. Et si quando eam sicut fortis armatus a petro certamine aggreditur, lapidis, quem reprobauerunt edificantes, illum ictu prosternit, corporis nihilominus passionibus subigit, atque ad virtutum officia conuertit. Psalterium quoque eandem animam spiritalibus exercitijs assuetam non inconuenienter nominamus. Sicut enim musicum illud instrumentum triangulum decem chordarum inferius quidem percutitur, superius vero sonare videtur: ira anima sanctae Trinitatis fide formata, decem legis preceptis instructa, inferius percutitur, et superius auditur: quia cum carnem aliquis perfecte affligerit, tunc lauissimum Deo in dulcedine melos reddit. Per Psalmum ergo meditationes, et laudes, et gaudia de Deo in animo concepta accipimus, sicut cantem illius musici instrumenti Psalmum vocamus. Psalmus ergo iste, id est, haec meditatio, Dauid, id est, fideli animae virtutibus exercitatae attribuitur: animae scilicet tendenti in finem, id est, in Christum, qui est initium et finis. Christus finis dicitur: vel quia est consummatio legis et prophetarum, sicut ipse pendens in cruce testatur: vel quia est consummatio legis et prophetarum, sicut ipse pendens in cruce testatur.

S. Greg. To. 2.

Cccccc

tus est,

1. Reg. 17. f

1. Pet. 5. c

Luc. 11. c

S. Basiliius hom. 2. in psal. 5. A. d. expositio & S. Amb. in proc. psal.

Apo. 21. b

Ier. 19. f

ius est, cum aceto et felle potatus dixit: Consummatum est. Vel quia bonorum opus
 A
 nimum perfectio est, quia nullum bonum perficitur, nisi quod in summo bono solidatur.
 Sicut enim nobis non sufficit alios bonos querere, nisi ad eius studeamus agnitionem
 peruenire: ita eo inuento nullus iam melior queritur: quia omnis creatura eo,
 sub cuius pedibus a parte omnia sunt subiecta, inferior insinuitur. Pro octaua vero

Psal. 8.

Psalms iste factus asseritur, quia pro consideratione futuræ resurrectionis Domino
 decantatur. Omne præsentis vite tempus septem diebus euoluitur, et ideo æterna dies
 que expleta horum dierum vicissitudine futura est, octaua vocatur. Et quia pro con-
 sideratione extremi iudicii Psalmus iste concinitur, recte pro octaua intitulatur. Vel
 quia sequitur finem carnalis et spiritualis generationis: ideo octaua dicitur resurrectionis.
 B
 Carō enim ex quattuor constat elementis, anima tribus vegetatur naturis. Est
 enim rationalis ad discernendum, concupiscibilis ad virtutes appetendum, irascibilis
 ad vitia auersandum. De hac enim ita per eundem prophetam dicitur: Irascimini et

Psal. 4.

nolite peccare. Quod enim se contra seipsum erexit, et zelo rectitudinis inflamma-
 tus, contra vitiorum se importunitates viriliter commouet, in conspectu interni iu-
 dicis nequaquam deliquit. Vel secundū quosdā octaua dicitur: quia sequitur sex æta-
 tes in hoc sæculo viuientium, et septimā dormientium iustorum. Hunc autē Psalmum

Luc. 15. b

in hymnis habendum titulus ascribit: quia qui tactus dolore cordis intrinsecus pecca-
 A
 ta sua confitens, cor in poenitentia conterit, suauem ad aures misericordis Dei vocem
 exultationis reddit. Maius est enim angelis Dei super vno peccatore poenitentē gau-
 dium, quā de nonaginta nouem persequentia iustorum. Et qui pro indulgentiæ de-
 siderio iniquitates suas annunciat, in tabernaculis iustorum dulciter hymnizat. Lo-
 quitur ergo in hoc psalmo fidelis anima octauam illam, id est, diem iudicii tremen-
 C
 dam confidens, terroremq. distractionis diuinæ & reproborum damnationē perpe-
 tuam prudenti intuitu contemplans. Et quia de suis meritis diffidens, in se qualiter
 in illo tremendo examine iram ultionis diuinæ effugere possit, non inuenit: audacter
 quidem, sed confidenter ad fontem misericordiæ faciem eius præoccupans accedit,
 malens in hac vita per poenitentiam, et flagella conterī, quā in futuro horrendis
 E
 suppliciorum cruciatibus affligi. Quid ergo dicat audiamus, et illius exemplo cum
 fiducia ad thronum gloriæ Dei adeamus.

Psal. 6.

OMINE ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.

Vides quā bonum principium, quā affectuosum, quā gratiæ ple-
 num. In eo enim quod Dominum eum vocauit, quod sui iure misereri de-
 beret ostendit. Dominorum enim est, seruos alere, non negligere: delin-
 D
 quentes corrigere, nō necare: fugientes requirere, non abdicare: [Domine, ne in
 furore tuo.] Solet fieri, vt qui dominorum iram incurrunt, si eis reconciliari appe-
 tunt, patronos quærant, interuētores adhibeant, aduocatos adfiscant. Sed hæc anima
 illius terribilis iudicii terrore percussa, amoris Dei desiderio accensa, moras non pati-
 tur, dilationem aduersatur: et si ad horam Deum conuenire distulerit, damnationē se
 euadere non posse arbitrat. Desiderium enim non sustinet, et in patientia modū non
 habet. Vires ergo colligit, de misericordia conditoris confidit, et quasi eum præsen-
 tem videat, loqui præsumit, ac si dicat: Scio quidem quia ab oculis tuis, meis exclu-
 dor meritis, sed tamen minor sum cunctis miserationibus tuis. Tu igitur Domine cuius
 me seruum esse non abnego, cuius imperijs obtemperare desidero, cuius suæ iu-
 E
 gum referre nequaquam recuso: [Ne arguas me in furore tuo.] Hic me potius ar-
 gue: dum tempus est misericordiæ, corripe: dum dies salutis est, exerce. Quisquis in
 hac vita flagellis atteritur, in mansuetudine cortipitur: quia correctionibus emen-
 datur. In illo autem tremendo examine iniquus omnis in furore arguitur: quia poe-
 nam interminabilem venia nulla comitatur. Absit, vt in Deo furem esse credamus.
 Non enim esset incommutabilis, si eum commouere posset alicuius necessitas passio-
 nis. Sed quia aliter de Deo, nisi secundum humanum morem loqui possumus, infini-
 tæ damnationis sententiam, furem vocamus. Non vt in illa iustitiæ seueritate, ali-
 qua omnino perturbacione Deus moueatur, sed quia in eos, qui duplici sunt contri-
 tione conterendi, irremediabiliter vindicatur: [Ne arguas me in furore tuo: non hu-
 mano, non transitorio: Furor humanus sicut cito præterit, ita suæ vigorem potesta-
 tis,

Hier. 17. e

A tis, non nisi in corporibus extendit: diuinæ vero vltionis animaduersio, non solum poenæ in corpore, et anima multiplicat: verumetiam in damnatis immobiliter persecutrat: [Neque in ira tua corripas me.] Sicut maior est furor quàm ira, ita arguere maius est quàm corripere. Eos corripimus, quos amantes emendamus. Et quia post mortem carnis alij æternis deputantur supplicijs, alij ad vitam per ignem transseunt purgationis, fidelis anima non solum furorem timet, sed etiam iram abhorret. Teste beato Augustino: Hi omnes qui non posuerunt sibi fundamentum Christum, in furore arguuntur: quia eterno igne cruciantur. Qui autem eidem fundamento superposuerunt lignum, fenum, stipulam, in ira corpiuntur: quia igne purgati, ad beatitudinis requiem reducentur. Dicat ergo fidelis anima quid fecit considerans, et quid sit receptura contemplan: [Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.] Ac si aperte dicat: Hoc solum tota cordis intentione efflagito, hoc indefinenter votis omnibus concupisco, ne me in illo tremendo examine, vel cum reprobis ferias, vel cum purgandis flammis vlticibus affligas. Et vt hoc fiat: *1. Cor. 3. 8*

Miserere mei Domine quoniam infirmus sum, sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.

In eo quod nomen venerandum repetit, piæ precis affectum se habere ostendit. Quasi dicat: Tu Domine, quem suauis videtur mihi sæpius inuocari, miserere mei dum tempus est misericordiz. Hic me misericorditer corripe. Hic per flagella conttere. Hic igne tribulationis exure. Et ne quid in me post huius vitæ terminum vindicandum inuenias, oro vt per ignem tui amoris omniem in me vitiorum rubiginem consumas. Et hoc opus est vt facias: [Quoniam infirmus sum.] Ex peccato primi parentis poenam contraxi magnæ infirmitatis. Non enim quod volo, ago: sed quod odi malum, illud facio: [Infirmus sum.] quia ad malum pronus sum. Sed tu Domine animarum debiliū velox medice: [Sana me.] Scilicet interius omni vitiorum labe emunda: [Quoniam conturbata sunt omnia ossa mea.] id est, virtutes animæ obscuratæ sunt, et extenuatæ virtutes simul conturbatæ sunt. Charitas enim confunditur, humilitas impingitur, fortitudo deijcitur, castitas impugnatur. Per ossa virtutes accipimus, per quas nimirum animam sustentamus. Sicut enim in ossibus est fortitudo corporum, ita in virtutibus robur inuenitur animarum. Et plane debilis omnis comprehenditur anima, nisi quæ fuerit virtutum fortitudine fulta. Postquam enim in ordine culpæ incurrit primus humani generis pars, ab illa in qua positus fuerat mētis celsitudine decidit, claritatē vīisionis diuinę perdidit, suauissimas verborū Dei epulas, quibus interius reficiebatur, amisit. Oculos carnis ad obscena et turpia videnda aperuit, qui prius aciem mentis, qua lucis summæ fulgor intuebatur, obcurauit.

Et anima mea turbata est valde: sed tu Domine vsquequo?

Et quia me infirmum sentio, quia ossa mea conturbata agnosco: [Anima mea.] scilicet eo quod mea est, quod per me corrupta est, quod per me debilis, et ægra facta est, turbata est ad gemitum, commota est ad compunctionem et lamenta, valde magna, scilicet et multimoda turbatione. Turbatur enim, quia peccauit, quia bonum Dominum offendit, quia vitam perdidit, mortem incurrit: [Sed tu Domine vsquequo?] turbatur contra me, quia peccaui, quia te ad iracundiam delinquendo prouocaui? Vel tu Domine: dæmones quidem inuasores non Domini naturaliter, malunt meam perditionem quàm salutem. Sed tu Domine, qui non vis mortem peccatoris: singulariter Domine, non abusus sed proprie: vsquequo, id est, quamdiu differs sanare? Ecce in conspectu boni medici, et curare valentis assisto, vulnera detego, preces emitto, dolores augeo, lacrymas effundo. Cur ergo dissimulas, cum non sit tibi minor potentia quàm voluntas? Licet hoc celes in corde tuo: tamen scio, quia vnuerforū memineris. Omnis curatio quanto difficilius acquiritur, tanto ac-

Conuertere Domine, & eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam.

Ne magis turberis, supplico: ne vltra misereri differas, peto: immo conuere Domine.

Ccccc x

Domine. Sicut anima mea conuersa est ad te per turbationem poenitudinis, ita A
conuertere ad eam per serenitatem miserationis. Et conuersus: [Eripe animam meam.]
Impediunt eam vepres carnalium delectationum, detinent illam secularium illeco-
bra cupiditatum. Sed tu qui potens es omnia facere superabundanter quam petimus,
aut intelligimus, eam eripe: igne tui amoris, tertenarum dumeta volupatum, qui-
bus irretitur, adure: extra omnem peccati appetitum illam tue manus fortitudinis
trahe: [Saluum me fac propter misericordiam tuam.] Parum est vt animam meam
a mundi voluptatibus liberes, nisi me ab hostium tentationibus virtutis tue protectio-
ne conferes: Boni medici officium est, non solum salutem restitueri, sed etiam res-
titutam custodire sedulitate seruare. Sic ergo & tu cum animam meam a carnalibus
desiderijs eripueris, da mihi in bono perseverantiam, ne mihi demissos laqueos iterum
reditationem incurram. Et hoc: [Propter misericordiam tuam,] Non de meis meri-
tis confidens; vt me saluum facias supplico, sed de sola misericordia tua præsumentis
impetrare, quod non de meis meritis spero.

Quoniam non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confite-
bitur tibi?

Ier. 1. c

Peccata consummata generant mortem. Nisi enim conuersus fueris, nisi animam
meam eripueris, nisi me saluum feceris, in peccatorum me caligine, id est, in morte
dimittis: quod si in morte fuero, tui proculdubio memoriam perdo. Et inde hoc scio,
quod in morte penitus tui memor esse nequibo: [Quoniam non est in morte qui me-
mor sit tui.] Quo modo namque mihi conceditur, quod omnibus denegatur? [In in-
ferno autem, &c.] Sicut de morte ad infernum peccator peruenit, ita de peccatorum
multitudine in desperationis foueam cadit. Vnde et scriptum est: Peccatorum cum ve-
nerit in profundum malorum contemnit. Fidelis anima non exaudiri metuens, mi-
serias quas perlatura est, si non exauditur, enumerat: vt se maximo timore conuiat,
et Deum citius ad misericordiam flectat. Ait ergo: [In inferno autem quis confitebi-
tur tibi?] Quasi dicat: Dico si non eripueris me, in morte futuram: et non solum in
morte futuram me praeuideo, sed etiam in inferno, id est, in desperatione me sepeli-
endam cognosco: Quod si in inferno fuero, tibi me confiteri non posse perpendo. Nul-
lus enim in inferno confitebitur tibi. Et hoc est quod ait sub specie interrogantis:
[In inferno autem quis confitebitur tibi?] scilicet nullus: Non enim est speciosa laus
in ore peccatoris. Aliter: [Quoniam non est in morte qui memor sit tui.] Precor vt
animam meam liberes a carnalibus desiderijs, quae militant aduersus eam: Si enim
hoc non feceris, interficient me: quia a te, qui es vita mea, separabunt me. Cum
enim tu sis illud idem animae, quod est anima corpori: si tibi inseparabiliter non in-
haesero, necessario mortem incurro. Et si in morte fuero, tui memor non ero. [Quo-
niam non est in morte qui memor sit tui.] Sicut nullius rei meminit caro mortua, ita
hec te sentire praeualet a te Deo anima diuisa. Nulla societas luci ad tenebras. Vbi au-
tem tui ingreditur memoria, ibi est lux veritatis immensa. Quod tamen intelligi et
aliter potest. Quasi dicat: Inmedicabile corpus est recidendum ense, & membri in
corpore mortui abscisso porius est necessaria, quam medicina. Sed ego non sum, vt
membrum mortuum, cui medicina non proficiat, sedulitas nihil conferat. Nam sum
memor tui, scilicet misericordiae. Te enim medicum scio, misericordem non ambi-
go, longanmem agnosco, quod non facerem si in morte essem. Et hoc apparet a to-
to, quoniam non est in morte.

Laboravi in gemitu meo: lauabo per singulas noctes lectum meum, lacry-
mis meis stratum meum rigabo.

9. 21. dol

Dixerat superius, saluum me fac, & tempus est vt facias: nam ego laboravi in ge-
mitu meo. Adeit miser, adit et misericordia. Miseriam meam ego cognosco, vulnus
non dissimulo, peccatum non celo. Nisi enim miserum me agnoscerem, in gemendo
non laborarem. Sed ego laboravi, id est, studiose egi vt essem in gemitu, scilicet vt
quousque vluerem, gemendum mihi putarem. Et: [Laboravi in gemitu.] id est, mo-
do mihi proprio. Nemini enim, sicut mihi ingemiscendum estimo, quia prae omni-
bus me petcasse perpendo. Et quia non sufficit bene incipere, nisi studeat quis in bo-
no opere

A no opere perseverare, adiungit: [Laui per singulas noctes.] id est, per singulas re-
nebrosas cogitationes: [Lectum meum.] Per lectum conscientiam accipimus: quia
sicut in lecto iacentes quiescimus, ita in ea vel legi Dei, vel legi peccati consensimus.
Et sicut in laboribus pressi in lecto quiescentes reficimur: ita dum mundi huius ad-
uersitatibus premimur, in bona conscientia interius delectamur, Paulo attestante,
qui ait: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ. Lectum ergo per sin- 1. Cor. 1. 6
gulas noctes lauat, qui conscientiam a cogitationibus tenebrosis lacrymis compun-
ctionis emundat. Et non solum conscientiam purificabo, sed etiam: [Lacrymis meis
stratum meum rigabo.] Quia vilis lectus est stratum, per ipsum carnem accipimus.
Et quoniam sicut stratum facile concutitur, ita caro ab infirmo animo varie versatur,
sicut per eundem prophetam dicitur: Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate Psal. 40.
eius. Rigat ergo lacrymis stratum suum, quia continuo luctu & dolore carnis mac-
ulas diluit, et cordis duritiam imbre compunctionis emollit: vt sicut hortus recepta
suauis pluuiæ euidenter germinat, ita caro lacrymarum fluentis rigata, bonorum ope-
rum et iustitiæ germen emitrat. Cur autem laborauerit, causam subdit, ac si dicat:
Ideo laboraui, ideo ingemui, quia:

Turbatus est a furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.

Humana natura ad imaginem primitus, et similitudinem Dei condita, per praua- Gen. 1. d

ricationis culpam a contemplationis diuinæ claritate expulsa, sicut immortalitatis
æternæ beatitudinem perdidit, ita interiore oculum animæ, scilicet rationabilem
obscurauit. Et quia postea bonum a malo discernere noluit, volens postmodum quid

C sibi sequendum, quidve fugiendum esset scire, nequiuir. Et quia illum, qui lux est, et 1. Ioan. 1. b

in quo non sunt villæ tenebræ, non renuit, sicut in nocte, sic postea in meridie palpa-
uit. Dicit ergo fidelis anima. [Turbatus est a furore oculus meus.] Quia discernen-

di recte voluntatem non habui, per furem, id est, damnationis sententiam ipsam
eligendi potentiam amisi. Vel etiam illius a furore oculus turbatur, quia tremendi

diem iudicii, damnari metuens, intuetur. Cum enim quod quisque gesserit, quia ibi
sit recepturus, considerat: mentem quæ hoc præuidet, malorum suorum consciam,

ipse iudicii terror perturbat. Et quia ad illud iudicium venire non trepidat, nisi quem
conscientia de peccatis accusat, ideo adiungit: [Inueteraui inter omnes inimicos

meos.] Ac si diceret: Ideo ad illud terribile examen deduci metuo: quia per consuetu-
dinem et perseverantiam prauorum operum, non nouum, sed veterem me peccato-

D rem agnosco. Cum enim sim inter inimicos meos, spiritus videlicet malignos: quia
eorum a me suggestiones non repuli, illis consentiens in tenebrarum operibus inue-

teraui, id est, in veteris hominis inobedientiam redij. Factus sum comparabilis vere-
ri vesti. Sicut enim vetus vestis, nec ornatum adijcit, nec frigus repellit: ita nec fri-

gus tentationis expellere valeo, nec proximorum animas per doctrinæ verbum ador-
no. Vel inueteraui habitans inter inimicos meos, inimicos scilicet Catholicæ fidei, et

Christianæ religionis.

Discedite a me omnes, qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit Domi-

nus vocem fletus mei.

Quæ societas luci ad tenebras? Quæ conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fi-

E delis cum infideli? Sicut enim qui diabolum sequitur, sanctorum collegium affectu 2. Cor. 6. 6

et opere aspernat: ita qui Deo perfecte adhæserit, impiorum consortium nequa-
quam admittit. Quia ergo inueteraui conuersatus inter inimicos meos, ne amplius

aliquid vetustatis in me a pparat, ne inimicorum conuersatio notam mihi prauari-
cationis infigat: vos qui operamini iniquitatem, qui culpas vestras cõfiteri negligitis,

qui in malis operibus impoenitentes perseveratis, hic a me affectu discedite, hic vos
a me operum dissimilitudine elongate: vt quia a Deo receditis hic animo, et in futu-

ro etiam corpore a me discedatis. Discedite vt amplius non communicem ope-
bus vestris iniquis: [Quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei.] Laui pedes Cant. 5. 4

meos, quo modo inquinabo illos? Vocem flebilem Dominus exaudiuit: quia ab
omni inquinamento carnis, et spiritus me mundaui. Quo modo autem exauditus

fit, ostendit:

Exaudiuit Dominus deprecationem meam: Dominus orationē meam suscepit. A

1. Cor. 13. b

Peccata dimittendo: [Dominus orationem meam suscepit] perseverantiā dando, quasi dicat: Non solum pro peccatis meis sienti delictorum mihi indulgentiam contulit, sed etiam ne eadē ulterius committerem, gratiæ suæ vbertatem concessit. Dixerat superius: [Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem.] Sed quia charitas nō quærit quæ sua sunt: et hinc vera esse ostenditur, cum ille diligitur qui, aduersatur, ideo subiungit:

Erubescant et conturbentur vehementer omnes inimici mei, conuertantur et erubescant valde velociter.

Luc. 6. d

Ille veraciter charitatem habet, qui et amicum diligit in Deo, et inimicum diligit propter Deum. Hinc namque per semetipsam veritas dicit: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. Ne ergo surda aure præcepta transeat Dominica, pro inimicis orat anima exaudita: [Erubescant et conturbentur.] Ergo quia propter peccata, quæ perpetraverā, erubui: erubescens vero, vt ea diluerem in gemitu meo laboravi, exaudita veniam impetraui. Et vtinam meo exemplo erubescat, quem-

Gen. 1. d

que quod ad imaginem et similitudinem Dei sit factus, intelligit, et qualiter illam peccando fœdauit, agnoscit: si se circumspeciens consideret, et decorem quem perdidit, et obsecratitatem qua se velut quodam teterrimo colore perfudit, de operū suorum qualitate, nisi sit lapis, erubescit. Nobilis anima si quas aliquando peccati notas admisserit, verecundiam tamen a se funditus non repellit. Nam et illud verum est aperte desperationis indicium, si verecundia non sequitur peccatum. Vnde sub Iu-

Hier. 3. b

dezæ specie contemnentis animæ dicitur: Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisse erubescere. Qui enim neglecto Dei timore peccata peccatis accumulauit, profecto vt meretrix frontem obdurat. Sed quia minus est de ante acta vita erubescere, nisi quis etiam studeat ea quæ admisit, poenitendo corrigere, subiungit: [Et conturbentur vehementer.] Quisquis peccati sui modum considerans, sibi iratus, contra seipsum grauitur quod egit, puniendo inuehitur, per compunctionis lacrymas vberementur conturbatur. Quia vero per dolorem poenitentiae peruenitur ad conuersionem vitæ, protinus additur: [Conuertantur.] Ille nimirum ad Deum conuertitur, qui tam cogitatus suos, quam etiam operationes ad Deum semper dirigere conatur. Et quoniam tempus breue est, et finis peccatorum mors est, ne quis putaret in hominis esse potestate, quando vias suas velit corrigere, repetit: [Erubescant] se peccasse, erubescant conuersionem distulisse. Et hoc faciant: [Valde velociter.] Dies enim Domini sicut fur in nocte ita venit. Vnde & Salomon: Ne tardes, inquit, conuertri ad Dominum, neque differas de die in diem.

1. Pet. 3. b
Eccli. 5. b

Proarum secundis Psalmi poenitentialis.

Sicut supra iam diximus, per David fidelis anima accipitur, cui & nominis interpretatio, et operum magnificentia conuenienter aptantur. Fidelis ergo anima ea, quæ in hoc Psalmo dicuntur, intelligat, et ab isto nunquam intellectu recedat. Intellectus vero David in hoc Psalmo est, vt nemo se ante fidem de meritis suis, quæ nulla sunt, esserat. Nemo fide per gratiam accepta, de peccati impunitate præsumat. Nemo bonum quod facit, sibi, sed gratiæ Dei attribuat. Nemo per desidii torporem in bona operatione pigrescat. Videamus nunc quid dicat:

EXPOSITIO SECUNDI PSALMI poenitentialis.

BEATI, quorum remissa sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. Quasi dicat: Cum omnes velint esse beati, diuersi de beatitudine diuersa sentiunt: et desideriorum suorum errorem sentientes, ad beatitudinis portum per deum venire proponunt. Sed quid quid illi estimant, istud est ratum, istud est Catholicum, quod illi solum sunt beati, quorum remissa sunt iniquitates.

A rates originales per baptismum : [Et quorum testā sunt peccata .] actualia post baptismum commissa . Si tegit infirmus vulnera , quo modo illi a medico adhibetur medicina ? Nonne si celare vulnus coeperit , latius extensum introrsum putrescit ? Sic & peccatum , nisi per confessionem deregatur , letaliter in intimis dilatur . Et sicut vulnus non ostensum etiam sanam carnem putredine inficit : ita peccatum nisi confitendo reucletur , etiam si qua ibi sunt , bona corrumpit . Non enim accepta sunt Deo bona , quæ malorum admixtione maculantur . Sed aliud est quod a peccatore homine per obstinationem tegitur , aliud quod miserante Deo per remissionem operitur . Tegit medicus vulnus sanandum medicamine , tegit Deus peccatum , ea , quæ multitudinem peccatorum operit , charitate . Si quis ergo peccata sua testā esse desiderat , Deo ea per vocē confessionis ostendat . Sunt tamen quædam peccata , quæ quamdiu in hac vita viuunt , etiam a perfectis viris aut vix , aut nullatenus declinentur . Habent enim sancti viri aliquid , quod in hac vita operire debeant : quia omnino est impossibile vt in locutione , aut etiam in cogitatione numquam delinquant . Studeant igitur viri Dei oculorum linguæque culpas tegere meritis vitæ , student pondere bonorum operum premere immoderatē verborū . Verum quo modo in electis est possibile , eorum transgressiones contegi , cum ab illo , cuius oculis nuda , et aperta sunt omnia , non possunt abscondi ? Sed quia hoc quod tegitur , inferius ponitur , et aliud aliquid superducitur , vt quod est subterpositum , tegatur : tegere peccata dicimus , quæ quasi subterponentes abdicamus . Quibus nimirum , quasi tegmen superducimus , dum bonorum operum nos indumento vestimus . Peccata itaque tegimus , si bona facta malis actibus superponamus .

1. Pet. 4. b

Heb. 4. d

C Beatus vir , cui non imputauit Dominus peccatum , nec est in spiritu eius dolus .

Si nosmetipsos iudicemus , non vtique iudicemur . Si nobis peccata nostra imputauerimus , non ea nobis imputat Deus . Si ea satisfaciendo puniremus , nullum qui nos in futuro puniat , inueniremus . Imputare sibi Adam peccatum suū noluit , quando culpam suam in creatorem refudit , dicens : Mulier , quam dedisti mihi sociam , dedit mihi de ligno , et comedi . Vnde quia se confiteri culpabilem reuinit , mortiferæ damnationis sententiam ad posterum misit . Iudicare autem seipsum nemo poterit , nisi qui virilē animū ad vitia persequendum assumit , sicut per eundem Prophetam dicitur : Persequar inimicos meos , & comprehendam illos , & non conuertar donec deficiant . Qui enim mollis est , et dissolutus in opere suo , frater est opera sua dissipantis .

1. Cor. 11. g

Gen. 3. e

Psal. 17.

Pron. 18. b

D Ideo dixit : [Beatus vir .] Quasi dicat : Ad hoc opus nemo adsurgere præualeat , nisi qui sanctæ fortitudinis vires habet . Quid enim fortius , quàm omnes animi sui motus rationi subigere , omnia carnis desideria spiritus virtute frenare , proprias voluntates abjicere , contemptis visibilibus ea quæ non videntur amare ? Vnde et Salomon ait : Melior est patiens viro forti , et qui dominatur animo suo , expugnatore urbium . [Nec est in spiritu eius dolus .] Illi quidem peccatum non imputabitur , in cuius spiritu dolus mendacij non inuenitur . Qui se iustum esse non simulat , qui ea etiam quæ occulte deliquit , non celat . In spiritu publicani ad templum ascendentes , dolus non fuit : quia dum illum , quem occulta non transeunt , placare voluit iudicem , confiteri se non erubuit peccatorem . Ait namque : Deus propitius esto mihi peccatori . Magis ergo iustificatus descendit , quàm qui se demeritorum enumeratione iactabat .

Pron. 16. d

Luc. 18. e

E Denique et iustus in principio sermonis accusator est sui . In Pharisei vero spiritu dolus fuit , qui magis videri , quàm esse iustus optauit . Dum ergo ea quæ clamare debuerat , tacuit : miser quod sibi tacendum esset , clamauit . Et per superbiam , si qua in eo fuerat , minuit merita , qui humiliari contemnens , adauxit peccata . Et nos ergo exemplo huius publicani præoccupemus faciem huius iudicis in confessione , et effundamus coram illo corda nostra , leuantes puras manus sine ira et deceptione , in habitu ordinato , cum verecundia et sobrietate : vt qui omni tentationi patentes , manum effugere non possumus iudicis , per confessionem mundari , clementiam experiamur misericordis .

Pron. 18. f

Psal. 94.

1. Tim. 2. e

2. Tim. 2. f

Quoniam tacui , inueterauerunt ossa mea , dum clamarem tota die .

Ille in cuius spiritu dolus non est , beatus est : contrariō ille , in cuius spiritu dolus est , infel.

est, infelix est. Et hoc mihi experto credendum est: [Nam inueterauerunt ossa mea, **A** quoniam tacui dum clamarem.] Per ossa nimirum virtutes accipimus, quia per eas animam sicut corpus per ossa sustentamus. Quæ profecto inueterantur, quando a statum suum fortitudinis infirmantur. Sicut enim morborum infestationes corporis ossa debilitant, ita viriorum importunæ turbationes animæ virtutes infirmant. Ait ergo: [Inueterauerunt ossa mea.] Ac si dicat: Virtutes et iustitia, vel ratio et intelligentia, ita in me debilitatæ sunt, vt nec per me quidem vitij resistere, nec animam agram, et ad ima ruentem, virtutum valeam fortitudine sustentare. Et quia per humilitatem confessionis ad nouum hominem peruenire nolui, per arrogantia iactantiam in veteris infirmitate permansi. Quare autem inueterauerunt, causam aperir, cum ait: [Quoniā tacui, dum clamarem tota die.] Cum clamare et tacere inter se repugnent, quo modo potest fieri vt aliquis taceat, et clamet? Sed ille tacet nimirum, et clamat, qui peccata quidem sua silentio contegit, merita vero per vocem magnificationis extollit. **B** Aut certe ille tacet, et clamat, qui peccata quidem præterita per confessionem non annūciat, & per cor impenitens alia committere accepta peccandi libertate non cessat. Nā quod peccatū clamor sit, testatur scriptura quæ dicit: Clamor Sodomorum et Gomorrahæorum ascendit ad me. Et iterum: Descendens videre vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint. Peccatum quippe cum voce, culpa est in actione: peccatum cum clamore, est culpa cum libertate. [Dum clamarem tota die.] Tota die clamat, qui pro omni bono opere quod agit, laudari affectat: vel etiam tota die clamat, qui publice peccare non trepidat.

Gen. 18. c
ibid.

Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua, conuersus sum in **C** ærumna mea, dum configitur spina.

Sicut per noctem opera tenebrarum, ita per diem, bonarum intelligimus lucem, actionum. Qui ergo peccare non desinit, et ceteris se præferens, per bona opera superbit, die ac nocte diuinæ potentia iram incurrit. Vel [Die ac nocte.] Id est, in prosperitate et aduersitate. [Grauata est super me manus tua.] Quia enim et in aduersis succubui, et in prosperis me nimis exei, irā tuā potentia super me prouocauit: [Conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.] Quoniam manus tua, quæ superbos humiliat, humiles exaltat, grauata est super me. Me enim superbum depressit: quia non solum peccatum mihi dominari permisit, sed etiā de qua nimis gloriabar, iustitiam mihi difficilem fecit. Ideo: [Conuersus sum in ærumna mea.] Qui enim de me præsumens, quasi diuitem me prius et nullius egentem credidi: postea ad me rediens, quā sum miser et infelix agnouit. Et hoc feci: [Dum configitur spina.] Per spinam omne peccatum ideo accipitur: quia dum confert delectationem, quasi pungendo lacerat mentem. Tunc autem poenitentis anima ad lamentum ducitur, cum per peccata nequitia in memoria fixe retinetur. In alia translatione nō configi, sed confringi spina dicitur: quia nimirum mens ad luctum vertitur, vt peccati compunctio poenitendo frangatur. Quo modo autem sit conuersus, ostendit, dum subdit:

Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi.

Heb. 4. d
Rom. 10. b

Quamuis omnia sint nuda, et aperta oculis tuis, tamen quia ore confessio fit ad salutem, feci tibi cognitum delictum, dicens illud esse meum. Mihi enim, quia delictum imputo, me solum in operum meorum prauitate culpabilem clamo. Plus est delictum cognitum facere, quā delictum manifestare. Ille enim delictum cognitum facit, qui non solum quod fecit annunciat, sed etiam omnem peccati causam, et originem narrat. Qui non sufficiens peccatum loquitur, sed et quando, et vbi, et quo modo: et si vel ignorantia, vel casu, vel studio deliquerit, confitetur: [Et iniustitias meas non abscondi.] Nullum in corde meo dolo seditis scrupulum retinui, iniustum esse quiddam a me habeo intimaui. Omne enim datum optimum, et omne donum perfectum defursum est: [Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi.] Non solum quod deliqui, quæ mihi facienda fuerant bona prætereundo aperui: sed quiddam commissi, quæ prætereunda fuerant, mala faciendona narraui.

Iac. 1. e

Dixi:

A Dixi: Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.

Quoddelictum meum cognitum tibi feci, quoddelictum meum non abscondi, non fuit ex necessitate, vel alicuius leuitatis occasione, sed ex poenitendi et confitendi praeordinatione. Nam. [Dixi.] id est in corde meo statui: [Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino.] Aduersum se confitetur, qui omnino confitetur, quod aperit. Qui in peccati confessione sibi non patitur: quidquid peccauit, non Deo imputat, non Deo annotat, non fortunae attribuit, non diabolo, non constellationi adscribit. In eo autem euasurum se credit, si sibi iratus se sine moderatione accusat: [Et tu remisisti impietatem peccati mei.] Attende quantae sit indulgentiae vitalis

B velocitas, quanta misericordiae Dei commendatio, ut confitentis desiderium comiteretur venia, antequam ad cruciatum perueniat poenitentia, ante remissio ad cor perueniat, quam confessio in vocem erumpat: [Tu remisisti impietatem peccati mei.] Tu qui solus parcis, qui solus peccata dimittis. Quis enim potest dimittere peccata, nisi solus Deus? [Remisisti impietatem peccati mei.] Proiecit post tergum tuum omnia peccata mea. Non solum peccatum remisisti, sed etiam ipsam impietatem, praeu scilicet operationis intentionem, ut iam nulla in corde meo malitiae radix remaneat, ex qua pestiferæ actionis de cetero germen succrescat.

Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.

C Scriptum est, quia nemo sine peccato, neque infans cuius est vnus diei vita super terram. Et iterum Iob testatur, quia caeli non sunt mundi in conspectu eius, et in angelis suis reperit prauitatem. Quanto ergo electus quisque maiori sanctitate praeeminet, tanto magis de his, sine quibus hæc vita non ducitur, venialibus peccatis dolet. Quis autem sanctior Paulo, qui cum delectaretur legi Dei secundum interiorem hominem, et aliam legem in membris suis, legi mentis suae videret repugnantem, miserum se exclamans commemorat, et de se dissidens, de corpore mortis illius per Dei gratiam liberari expectat. Idem nihil sibi conscius fuerat, sed nequaquam in hoc se iustificatum credebat. Sancti etenim viri licet magnis iam virtutibus polleant, habent tamen adhuc de culpæ obscuritate quod feriant. Et licet magna iam vitæ claritate luceant, aliquas tamen peccati nebulas, velut quasdam noctis reliquias, nolentes trahunt. Quod diuinæ perfectio pietatis dispensatione agitur, ut qui ascensionis in corde suo

D disposuit, ad humilitatis celsitudinem sua melius infirmitate subleuetur: quatenus vnde parua reprehensibilia humiliter patitur, inde verius in iustitiæ virtute roboretur. Et eo se in virtutis culmine erectus minimum sentiat, quo suis viribus etiam parua, quæ cum impediunt, non expugnat. Orat ergo pro remissione peccati omnis sanctus: quia sine peccati macula solus inuenitur homo Iesus Christus. Denique de ipso solo legimus, quodd non haberet quotidie necessitatem, quemadmodum sacerdotes prius pro suis delictis hostiam offerre, deinde pro populo. Verum ne aliquid intelligas transitorium apperi in oratione sanctorum, adiungitur. [Ad te.] Electi etenim Dei orantes ut ad Deum perueniant, infirmitatis suæ incessanter excessus deplorant: quia et inde refectionis intimæ dulcedinem sentiunt, vnde vim suauissimi amoris per lacrymas emittunt: [In tempore opportuno.] Ecce nunc tempus acceptabile, ecce

E nunc dies salutis, dicit Apostolus. Tempus opportunum, tempus gratiæ: dies remissionis, plenitudo temporis. In quo propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos Deus, misit filium suum factum ex muliere, factum sub lege: ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut ad adoptionem filiorum reciperemus. Sed quid est, quod dicit: [In tempore opportuno?] Numquid et ante aduentum Christi non extiterunt sancti, qui orarent pro hac sua et populi ignorantia? Fuerunt plane. Sed quia ipsum in carne venturum expectabant, eumq. solum saluatorem suum esse sciebant, per eius nimirum fidem saluati sunt. Iamq. illud tempus opportunum in corde susceperant, quia ad ipsum toto cordis desiderio nihil hæsitantes suspirabant.

Verumtamen in diluuii aquarum multarum, ad cum non approximabunt.

Aqua profunda verba ex ore viri. Et de hæreticorum adinventionibus scriptum est: *Prov. 18. a*
Aque

Prov. 9. d

Heb. 13. b

Aquæ furtivæ dulciores sunt. Per aquarum ergo diluvium, multiplicatam intelligimus doctrinarum. A quibus nimirum Paulus nos prohibet, dicens: Doctrinis varijs et peregrinis nolite abduci. Quisquis enim hæreticas et prophanas novitates susceperit, longe a veritate adducitur. Et eo ad litus misericordiæ Dei non appropinquat, quo inanium garrulitatum fluctibus raptus, in procellosam se disputationum caliginem omnes recipiens ineptias iactat. Illis ergo tempus opportunum non est, qui de sua stulta sapientia inflati, vnde Deum placare debuerant, inde cum magis per vanarum assertionum blasphemiam irritant. Et excusando excusationes in peccatis, vt ad Deum veniant, non inveniunt remedium, quem per compendium confessionis possent habere placatum.

Tu es refugium meum a tribulatione quæ circumdedit me: exultatio mea, erue me a circumdantibus me.

Hier. 17. a

Quasi dicat: Illi in diluvio aquarum, id est, in multiplicitate doctrinarum, et excusationum ad te non approximabunt: sed ego qui delictum meum cognitum tibi feci, qui iniustitias meas non abscondi, qui a fidei veritate non exorbito, qui de me diffidens, de multitudine miserationum tuarum præsumo, ad te per humilitatem confessionis approximo. Nam: [Tu es refugium meum.] Maledictus homo qui spem suam ponit in homine: et benedictus homo qui confidit in Domino. Impugnant me carnis illecebræ, circumveniunt ignominiosæ passiones, perturbant inordinati desideriorum tumultus. Sed eo tutius omnia despicio, quo de me vilia sentiens, in solo virtutis tue munimine confido: [Exultatio mea erue me.] In diuinæ contemplationis claritate electorum mentes quanto grauioribus rerum temporalium tumultus tolerant, tanto in meditatione secuturæ in perpetuum felicitatis suauitatis exultant. Et cum coeperint eis mundanæ puerilitatis inæqualitates amarescere, tunc primum possunt internæ quietis suauitatem sentire. Et quia nihil de sæculo, nisi tristitiæ fructus colligunt, Deum solummodo suum esse gaudium ducunt. Ceterum quoniam secundum Apostolum: Omnes qui volunt pie viuere in Christo, persecutionem patiuntur: ideo subiungitur: [Erue me a circumdantibus me.] Sancta etenim anima diuini amoris spiculis vulnerata, cum anhelare in Deo corporis, cum ad supernam per patriam per desiderium extendit, ad tentationem ei verititer quidquid in hoc sæculo amicum antea blandumque putabatur: quia qui peccantem amare consueuerant, recte viuentem crudeliter impugnant. Voluptates nihilominus pristinae ad memoriam redeunt, et resistentem sibi graui aperti certaminis perturbatione affligunt. Orat ergo, vt in his omnibus liberationis præsidium a Deo habeat, metuens ne ipso fatigationis suæ tædio deuicta succumbat.

Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac, qua gradieris: firmabo super te oculos meos.

Psal. 48.

Pendent inferiora ex superioribus. Dixerat enim Propheta superius: Remisisti impietatem peccati mei: nunc vero ipsius propitiationis diuinæ verba interferit, in quibus significat, non solum de præteritis adeptam veniam, sed etiam de futuris peccatis diuinitus sibi prouisam esse cautelam, dicens: [Intellectum tibi dabo, et instruam te.] Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, et similis factus est illis. Qui naturæ rationalis dignitatem contra auctoris nostri præcepta superbiendo perdidimus, per insusam cordibus nostris Spiritus sancti gratiam, quam in nobis peccatum obscurauerat, intelligentiæ lucem confessionis humiliatione reuocamus. Cum enim ad secretarium cordis accedimus, et quàm distinctus iudex futurus sit, qui nunc est patiens et longanimis consideramus, cum ad intruenda sanctorum præmia, et iniquorum damnationem oculos mentis attollimus, cum de fururis incerti, ne labamur meruimus, et ea quæ male egimus, flendo punimus: tunc nimirum salutari a Deo intellectu accepto, de cordis nostri habitaculo ignorantie tenebras effugamus. Sed quia minus est recte intelligere, nisi studeat quis recte intellecta morum honestate complere, adiungitur: [Et instruam te.] Non te permittam perfunctorie voluntatis meæ arcana cognoscere, sed et hoc tibi conferam, vt etiam bonum

A bonum quod intellexeris, peragas: et qualiter id agendum sit, cauta consideratione discernas. Sunt namque nonnulli, qui recte quidem offerunt, sed recte diuidere non sciunt: quia bonum quodlibet recta intentione incipiunt, sed habere in eodem bono opere discretionis virtutem postponunt. Hi nimirum quod bene inchoant, malo plerumque fine consummant: quia inde reatum incurrunt criminis, vnde fructum habere potuerunt virtutis. Quia vero nihil est bonum quod incipimus, nisi perseveranti illud fine compleamus, recte subditur: [In via hac, qua gradieris: firmabo super te oculos meos.] Quamdiu hic vivimus, in via sumus, qua ad patriam tendimus. Maligni autem spiritus iter nostrum quasi quidam latrunculi custodiunt, et operi nostro insidiantes, deceptionis suae vbique laqueos tendunt. Facile ergo inter laqueos ambulantes labimur, nisi sapientiae Dei ducatu gubernemur. In hac vero via ille non graditur, qui temporalium rerum vel copiam cupiens, vel inopiam metuens, a rectae operationis studio reuocatur. Sed quoniam is, qui spiritu Dei operatur, non desidia corrumpitur, non timore repellitur, non labore lassatur, non incongrue subiungitur: [Qua gradieris.] Quia nimirum semper de virtute in virtutem graditur, qui a sanctae operationis studio nulla antiqui hostis calliditate superatur. Super eum ergo qui in hac vita graditur, Deus oculos suos firmat: quia quicumque a boni propoluri intentione non deficit, respectus ab eo diuinæ misericordiae numquam recedit, quatenus eum semper in omnibus adiutorem habeat, ad quem indeficientis amoris desiderio incessanter anhelat. Vnde et alibi per eundem prophetam scriptum est: Oculi Domini super iustos.

Nolite fieri sicut equus et mulus: quibus non est intellectus.

C Sancti viri cum mala sua superant, cum ad superna intuenda bonorum operum perfectionibus volant, nihil esse quod faciunt depurant, nisi etiam alios ab errore compefcent. Scriptum enim est: Charitas non quaerit quae sua sunt. Sollicitus ergo discretionis inspectione in secretis cordium ipsam matrem virtutum charitatem exquirunt, quam profecto se non habere comperiunt, nisi omnibus etiam inimicis eadem velint tribui, quae sibi optant impendi. Vnde sancta anima quae per confessionis vocem peccata sibi dimissa non dubitat, et ipsius promissionis diuinæ oraculo roborata, in eo quod superest viae, hostium insidias incurrere non formidat, ad proximos alloquendos conuertitur: et ne ipsi ab hac immensitate pietatis Dei inueniantur exortes, hortatur, dicens: [Nolite fieri sicut equus et mulus.] Ac si dicat: Quoniam quidem ad naturae vestrae statum pietas diuina vos reuocat, et similitudinis suae imaginem quam in obedientia destruxerat, benignitas Saluatoris nostri in vobis reformat: nolite diuitias bonitatis Dei contemnere: nolite sicut equus alienum sessorum indifferenter portare. Equus enim sicut dominum suum ad portandum recipit, ita etiam sine discretionis alios, qui volunt ascendere, sessorum admittit. Qui ergo timore Dei postposito, qui Dominus omnium est, diabolicæ se potestati subiecerit, et animam, quæ sedes sapientiae esse debuerat, fallacis domini ditioni mancipauerit, sine intellectu proculdubio sicut equus existit. Mulus vero sicut onus domini sustinet, ira se cuiuslibet extraneo onetabilem præbet. Quisquis itaque Domini illius cuius iugum suauis, et cuius onus leue, præcepta reiiciens, grauissimas peccatorum sarcinas ferre non recusauerit, irrationabilem se profecto sicut mulum ostendit.

E In chamo et freno maxillas eorum constinge, qui non approximant ad te.

Plerumque qui præcepta de aure cordis audire renuunt, persecutionum verberibus admoventur, vt ad virtutis amoris poenarum dolores pertrahant, quos æternæ vitæ præmia non inuitant. De quibus nimirum scriptum est: Sola vexatio intellectum dabit auditui. Saepe etenim amator præsentis sæculi ira ab eodem, quem diligit, mundo despicitur et impugnatur, vt cum eo nequaquam currere valeat, sed fractus aduersitate torpescat. Quod diuinæ profecto dispensatione miserationis agitur: qua in hoc mundo despectus, tanto celerius trahitur ad Deum, quanto nihil habet in sæculo vbi delectetur. Orat igitur fidelis anima, vt lubricos peccantium cursus mundana aduersitate virtus diuina coerceat: quatenus erroris sui desideria sequi non valeant, et hoc modo ad se reuersi, saltem ex difficultate et impotentia peccandi respiciant. Possimus quoque

quoque per chalum et frenum verba diuinæ legis accipere: quæ quia peccantibus aliquando grauius minantur de poena, aliquando suauiter blandiuntur de venia, dum in ora fidelium veniunt, argos eorum gressus more freni et chami reſectunt. Maxillas conſtingunt, quia vocem iactantis comprimunt: dum qui ex vitio ſuperbiæ ſolebant iactare merita, per humilitatis virtutem diſcunt conſiteri peccata. *Quæ autem tantopere prauorum hominum etiam inuitam conuerſionem exoptat, obſeruat cum ſubdit.*

Multi flagella peccatoris: ſperantem autem in Domino, miſericordia circumdabit.

Qui enim per ſuperbiam erectus contra conditorum peccata augere non deſerit, et hic curarum adnerſantium flagellis affligitur, et in futuro duplici nihilominus contritione conteretur. Cui ſi ad iniquitatis ſuæ cumulum peccanti contigerit exterius proficere, hoc ipſum ſibi eſt diuinæ animaduerſionis flagella tolerare: quia modo in conſpectu Deo ipſo interius deicitur, quo falſa gloria in conſpectu hominum exterius eleuatur. Et illi ſua in poenam vertitur culpa: quia hoc ipſum fuit vere intras cadere, quod foras quæſtenditur profeſſiſſe. Hæc quidem prædicta inconfidentes inueniunt: [Sperantem autem in Domino miſericordia circumdabit.] Diligentibus enim Deum, omnia cooperantur in bonum. Qui in amore caeleſtium fixus, ſæculum perfecte deſperabit, nulli omnino vanitati ſuccumbit, nulla hunc aduerſitas deiicit, nulla proſperitate corrumpitur, flagellis proſicit: quippe qui ea aut quæ perpetravit peccata obliſcerat, aut quæ perpetrare poterat, futura deuſtat. Et ſibi omnia fore exiſtimat proſpera, quæ a dilectoribus mundi putantur aduerſa.

Latamini in Domino: et exultate iuſti, et gloriamini omnes recti corde.

Quaſi diceret: Quandoquidem ſperantes in Domino miſericordiæ diuinæ clypeo muniantur: [Latamini in Domino, et exultate iuſti.] Non eſt impijs gaudere, dicit Dominus: quia qui terrenarum rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Et quanto quis ad temporalia actiori cura exarſerit, tanto magis ab æternis damnabili torpore frigefcit. Iuſti ergo ſolummodo, vt in Domino latentur dicitur: quia qui Deum toto corde non diligunt, in eo latent, quamdiu ſæcularibus delectantur, non poſſunt. Scriptum eſt enim: Quicumque amicus huius ſæculi eſſe voluerit, inimicus Dei conſtituitur. Neque enim poſſumus hic gaudere cum ſæculo, et illic regnare cum Chriſto. Sed iuſti tantum in Domino exultant: quia ita extra mundum ſunt facti, vt nec proſperari in mundo cupiant, nec aduerſa pati nullo taſti præſentium amore pertimeſcant. Et notandum, quia non ſolum latamini dixit, ſed etiam et exultate adiecit: vt intelligas eos non poſſe triftari in corpore, quibus diuinæ claritas miſerationis fulget in mente: [Et gloriamini omnes recti corde.] Illi quidem qui habent cor ad terrena diſtortum, non gloriantur in Domino: quia ſpent ſuam poſuunt in mundo. Vos autem qui cor veſtrum ſecundum Dei voluntatem dirigitis, in ſpe beatitudinis æternæ gloriari debetis, vt qui gloriatur, in Domino gloriatur. Illa namque ſine dubio eſt vera gloria, quam nullius meritis obtenebrat poena.

PROOEMIUM TERTII PSALMI POENITENTIALIS.

Sabbatum requies interpretatur. Sabbatum humanum genus in primo parente habuit, qui quamdiu in conditoris ſui obedientia perſiſtit, in ſuauiſſimo contemplationis diuinæ lecto requieuit. In paradifo namque primus homo delicijs potitus, ſicut nullam in anima poterat ſentire eſuriam, ita etiam omnem, quæ ex carne naſcitur, ignorabat paſſionem. At poſtquam diuini colloquij peccando familiaritatem perdidit, mortis legibus ſuccumbens, requiem felicitatis æternæ amiſit. Et in procelloſos mundanæ inſtabilitatis corruit fluctus, quia ſtatim reſtitutionis ſeruare contempſit. Fidelis ergo anima requiem in primo homine perditam ad memoriam reuocans, et futurum nihilominus vitæ æternæ ſabbatum ſpiritus agilitate contemplant, ad omnis ſpiritus et carnis opat corruptione eripi, et ad futuram indiſcipientis beatitudinis requiem, conſummato huius vitæ termino, orat ſine cunctatione perducere. Ait ergo:

EXPLA.

EXPLANATIO TERTII PSALMI
poenitentialis.

Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.

Quasi dicat: Scio futurum esse, ut post huius vitæ exitum, alij flammis expientur purgatorijs, alij sententiam æternæ subeant damnationis. Sed quia illum transitorium ignem omni tribulatione ælimo præsentis intolerabiliorem, non solum in furore æternæ damnationis opto non argui, sed etiam in ira transiens tunc correptionis purgari. Tu ergo Domine, cui id spiritu meo seruis, quem omnium saluatorem esse cognosco, ne arguas me in furore damnationis perpetuæ, neque corripas me in ira expurgantis vindictæ. De furore et ira, quia sufficienter in superioribus exposuimus, iterum tractare superfluum putamus: ne eadem repetentes, legentibus fastidium generemus. Quare autem non debeat in ira corripi, et in furore damnari, subiungit cum ait:

Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi: & confirmasti super me manum tuam.

Quanto quisque plus coeperit quod amisit intelligere, tanto plus incipit corruptionis suæ sententiam, quam subiuit, lugere. Fidelis ergo anima pependens quod perdidit, considerans quod inuenit, videns se a paradisi gaudijs venisse ad miseras vitæ præsentis, a societate angelorum transisse ad curas necessitatum: pensat quoddam subiaceret periculis, quæ peccando gloriam perdidit æternæ incorruptionis. Nouit etiam quia mortem nulla possit ratione euadere, quæ posset, si non peccasset, semper vixisse. Has ergo sibi sagittas infixas esse conqueritur: quia iam nobis est naturaliter inditum; quod primo homini fuit pro culpæ vindicta illatum. Mortalitas et passibilitas sunt, sagittæ, quæ nimirum nobis infixæ sunt: quia quamdiu in præsentis sæculo viuimus, ab eis liberari aliqua ratione nequimus. Dicat ergo fidelis anima: Quandoquidem pro originali commissio mortalis effectus, magnam huius sæculi miseriam sustineo, pro me autem poenitentiam ago: tu qui visitabis iniquitates in virga, ne impleas amaritudinibus vniuersa. Sed cum in hoc sæculo peccati poenam lugeam, saltem in futuro districtæ animaduersionis terrorem euadam. Quod ut facere debeas: [Confirmasti super me manum tuam.] Sicut studiosus magister frequenter verbere puerum corripit, ita a metuæ vindictæ manus numquam recedit. Per manum Domini quam super se asserit confirmatam, miseriarum frequentiam et assiduitatem intelligit. Quam ideo memorat, ut tanto facilius in futura acquiratur venia, quanto maior hic fuit interrogata vindicta. Possumus etiam per sagittas verba Dei intelligere, quæ corda quidem nostra transfodiunt, cum nobis altius infixæ, amoris Dei nos vulnerare conpungunt. Quo modo autem sit continua hæc poena, quam patitur, ostendit, dicens:

E Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ, non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.

Caro humana ex quo maledictionis promeruit sententiam, portare non destitit peccati continuam poenam. Et quia nos eius incessanter infirmitas debilitat, iræ Dei faciem nobis indefinenter repræsentat. Portamus namque corpus mortale doloribus obnoxium, indigentis impeditum: quod nimirum tentationes sollicitant, sollicitudines angustant, angustia contetunt, contritiones affligunt. Quodq. etiam si aliquando videatur esse validum, ipsa sua valetudine magis inuenitur infirmum. Quid enim infirmus quàm assidue fame tabescere, difficultate somni languere, frigore dissolui, æstu terri? Quæ autem sanitas esse poterit, vbi tot malorum multitudo concurrat? Dicat ergo fidelis anima: [Non est sanitas in carne mea.] Ut videlicet corpus infirmum esse sentiat, quod tam facile passionum inæqualitas permutat,

Ne autem intelligas propter peccati poenam non infirmari in mente; quia dixerat sibi non esse sanitatem in carne, subiungit: [Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.] Sicut iam dictum est, per ossa virtutes accipimus, quia sine eis nullum in anima robur habemus. Omnes autem virtutes in conspectu Dei vicaria ope se subleuant, nec virtutes veræ sunt, si a inuicem aliqua diuersitate discordant. Vna enim virtus sine altera, aut omnino nulla est, aut minima. Si enim aut castitate humilitas deferat, vel humilitatem castitas derelinquat, cum Deus detestetur tam superbiam, quam immunditiam: quo modo oculis eius accepta erit castitas elata, vel humilitas immunda? Non enim bona accepta sunt Deo, quæ malorum admixtione maculantur: quia modicum fermentum totam massam corrumpit, et qui in vno offendit, multa bona perdit: et qui sine humilitate virtutes congregat, quasi in ventum puluerem portat. Quia ergo virtutes animæ aut vitij impugnantur, aut plerumque elatione deprimentur, recte nunc dicitur: [Non est pax ossibus meis, a facie peccatorum meorum.] Quotidieque peccatorum poenam patior, quam in ipsa peccatorum facie contemplan. Et quia sentio poenam, recogito culpam. Vel: [Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.] Quia videlicet nullam anima mea potest habere requiem, donec aliquam peccati in se habeat recordationem.

Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: & sicut onus graue grauatæ sunt super me.

Quasi dicat: Non est mirum si non est pax ossibus meis: nam iniquitates meæ grauatæ sunt super me sicut onus graue. Iniquitas in talento plumbi sedet. Plerumque anima amoris Dei desiderio accenditur, adeo ut etiam ad summam ambienda sustollitur videatur. Sed quia graui peccatorum pondere premitur, eo citius ad ima labitur, quo admissorum conscientia interius grauatur. Et quidem ascendere ad Deum ea qua potest virtute nititur, sed ipso suo conamine lassata, relabi compellitur. Causam vero tantæ grauitatis præmisit, cum ait: [Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum.] Nisi enim iniquitates principale cordis mei superando transcendere, nequaquam tanta me prauorum operum depressione grauent. Sancti namque viri, si quando in mente tentationes tolerant, illicitum cordis appetitum magnâ virtutis dominatione refrenant: ne si in aliquo lapsu tentatori consentiant, non iam cogitationum suarum, sed serui crudelium dominorum existant. Cum enim diabolicis anima subesse suasionibus coeperit, quanto se hosti callido crebrius subijcit, tanto cum sibi intollerabiliorem facit: ut ei iam in nullo resistere valeat, cui in vno sui oblata assensum præstat. Solerter itaque vigilandum est, ut cum pulsare mentem culpa inchoat, peractam culpam quis finis sequitur, attendat: ne si malæ suasionis blandimenta non perspiciat, in nequissimæ tenebras perpetrations nesciens ruat.

Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ, a facie insipientiæ meæ.

Fidelis anima quæ in seipsam, sibi non parcens, vehitur, deteriora adhuc de se quam prius dixerat, confitetur dicens: [Putruerunt, et c.] Super curatum vulnus cicatrix obducitur, dum signum præteritæ plagæ in resarcita cute monstratur. Quæ nimirum cicatrix necessario corrumpitur, si caro sanata iterum vulneratur. Vbi quantum magis extenditur inæqualitas corporis, tanto difficilior ostenditur efficacia curationis. Sed quid per vulnus, nisi peccatum exprimitur? Quid vero per cicatricem, nisi poenitentiae actio designatur? Qui enim per poenitentiae lamenta peccatum corrumpit, quasi cicatricem vulneri superducit. Quod si dimissæ nequitie mentem iterum ad delectationem pertrahunt, superductæ vulneri cicatrices putrescunt. Cicatrices namque putrescere est, sanata iam peccatorum vulnera rursum in tentationem serpere, atque de eorum iteratione delectationem sentire. Cicatrices computrescere, est ex peccatorum suggestionibus post superductam cutem poenitentiae, dolorem iterum culpæ in occulto cordis per putridas cogitationes perpeti, et tandem per opus miserum quasi effuso fæore corrumpi. Quare autem hoc sibi contigit, ostendit cum ait: [A facie insipientiæ meæ.] Sicut summa prudentia est aliquem post acceptam poenitentiam sollicitæ sibi circumspectionis studio in posterum prospicere:

A cete: ita miserabilis insipientiæ est in istius vitæ ambiguo quasi accepta securitate dormite. Per insipientiam ergo negligentæ, vulnus iam sanatum computruit: quia dum per studium vigilantæ mens ingrata sibi in posterum providere noluerit, miserabilius ea quæ prius abdicauerat, mala committit.

Miser factus sum, & curuatus sum vsque in finem: tota die contristatus ingrediebar.

Tanto vnaquæque anima fit pretiosior ante oculos Dei, quanto fuerit despectior ante oculos suos. Quid autem infelicius quàm infelicitatem suam non cognoscere, et inter ipsa vitæ discrimina nullum infirmitatis dolorem sentire?

B Sicut enim phrenetici mentis alienationem tolerant, cum se non solum nihil pati, sed etiam incolumes putent: ita qui mortali carne circumdatus, ærumnas præsentis vitæ non senserit, a virtute sapientiæ alienus existit. Innumerabiles namque humanæ deiectionis miseriæ, sicut corda iustorum graui tristitiæ dolore conuulnerant: ita iniquorum mentes ipsa sua importunitate delectant. Cum enim omni vanitati patentes, sola quæ carnis sunt cogitant, et lacrymarum causas tripudiantes peragunt, mortis suæ negotium ridentes exequuntur. De quibus profecto scriptum est: Quia lætatur cum male fecerint, et exultant in rebus pessimis. Verum qui ad sabbatum quietis æternæ peruenire desiderat, circumspice quas patitur miseriæ multitudine, seipsum humilians, dicat: [Miser factus sum, et curuatus sum vsque in finem.] Vsque in finem curuatur, qui iniquæ voluntatis studium vsque ad effectum prauis operibus terrenis inhians protrahit, et ad cælestia ambienda non solum per gradum operis, sed nec per intentionis volatum assurgit. Sed quia culpam sepe sequitur pœnitentia, et plerumque qui cadit, adiicit ut resurgat. Sequitur: [Tota die contristatus ingrediebar.] Cum sollicito se timore mens humana circumspiciens, modo quæ egit, mala enumerat: modo quæ agere neglexit, bona ad memoriam reuocat: modo reprehensibilia esse, in quibus versatur, conspicit: modo sibi recta opera adhuc deesse perpendit: quia malorum tantorum in se remedium non inuenit, tristitia intollerabilis pondere prægrauata tabescit: et tanto se diutius in cogitatione dilaniat, quanto terribilius esse quod imminet, indicium pensat. Tota autem die contristatus ingreditur, qui miseriam esse depntat, si quando ei prosperitas sæculi fallaciter permittitque blanditur, sicut in Canticis canticorum sponsus ad sponfam loquitur, dicens: Oculi tui columbarum. Colum-

Prov. 2. 9.

Cant. 1. 4.

Eccles. 3. 4.

D ba enim pro cantu gemitum habet. Quia ergo sancti viri sæculi blandimenta timentes et dolentes cum luctu et gemitu tolerant, in quibus amatores mundi securi et gaudentes exultant, sancta Ecclesia columbis assimilatur: quia inde sanctus omnis cum dolore ingemiscit, vnde iniquus quisque cum gaudio hilarescit. Vnde per Salomonem dicitur: Risum teputari errorem, et gaudio dixi: Quid frustra deciperis? Quare autem contristatus, viam præsentis vitæ ingrediatur, ostendit dicens:

Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus: & non est sanitas in carne mea.

In lumbis carnalis delectatio continetur, et inde nimirum humana generatio propagatur. Possumus ergo per lumbos animam accipere: quia sicut ex lumbis carnalis delectationes prodeunt, ita ex anima omnes cogitationes procedunt. Deinde cum illiciti operis tentatio subrepat, per vanarum cogitationum phantasmata spiritus maligni illudit. Sæpe namque sanctorum etiam virorum mentes cogitationes illicitæ polluant: et eas iam ad summa tendentes, terrenarum rerum delectationibus tangunt. Sæpe etiam in ipso orationis tempore importune se illis ingerunt, ut hoc ipsum sacrificium aliquo modo commaculare valeant, quod in odore suauitatis Deo acceptum contrito corde et contribulato spiritu mactatur. Quod nobis aperte illud quod de Abraam scriptum est, innuit: quia circa solis occasum sacrificium offerens, insistentes aues pertulit, quas ne oblatum raperent sacrificium, sollicitè abigere curauit. Nos ergo si quando in ara cordis sacrificium Deo offerimus, a malignis hoc spiritibus sollicitè custodiamus, ne tenebrarum importunitates cogitationum hoc aliquando valeant diripere, quod Deo speramus vtiliter offerre:

Psalm. 50.

Gen. 22. 5.

S. Greg. Tom. 2.

D d d d d 2

Quod

Rom. 7. 6

Quod autem sequitur: [Non est sanitas in carne mea.] Idem est quod ait Apostolus: **A** Non inuenio in me, hoc est in carne mea, bonum. Omnia namque corporis membra, quæ ad vsum vitæ acceperimus, ad erroris materiam inclinamus. Oculis enim ad videndum obscæna et turpia inspicimus. Aures libenter ad audiendas detractiones accommodamus. Illecebros odoratus naribus haurire concupiscimus. Iniquitatem in excelsis loquimur, et inter fratres discordiam seminamus. Salutem etiam corporis redigimus in vsum vitiorum. Omnia tandem quibus viliter possemus ad Dei seruitiū, in prauis operibus conuertimus instrumentum. Non est in carne nostra sanitas: quia nulla pars nostri corporis intentata remanet, per quam nos peccati desiderium non titillet. Sequitur:

Afflictus sum et humiliatus sum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei. **B**

Psalm. 4.

Qui enim dixerat, non est sanitas in carne mea, ne forte in anima nihil pati putaretur, subiicit: [Afflictus sum, et humiliatus sum nimis.] Vt intelligas in anima grauissimo iniquitatis pondere obrutum, quem in carne vides tot miserijs et passionibus afflictum. Peccatum enim sicut peccantis mentem retibus delectationum illaqueat: ita etiam implicat quasi mole superposita grauat, vt ad sublimia leuari iam non valeat: quoniam iniquitatis eam grauitudo coarctat, sicut per Psalmistam dicitur: Filij hominum vsquequo graui corde? Plerumque enim et quæ agenda sunt bona conspiciamus, et ad hæc assurgere cordis desiderio non valeamus. Et si forte mens aliquando ad bonum anhelare inchoat, vt ad sublimia leuari iam non valeat: **C** peccati est, vt a bono quod per rationis iudicium clare conspicitur, per vitæ meritum anima infirma pellatur. Vnde fit, vt quia ad supernam lucem intuentam non valeret ascendere, peccatis exigentibus delectetur in tenebris iacere. Et quam a supernis deiecit necessitas, eā in infimis illicita teneat voluptas. Nimis ergo humiliatus est, qui ex peccati poena non solum cælestia non appetit, sed etiam carnalibus et terrenis cum amore et delectatione intendit. Sed quia plerumque tanto citius ad Deum anima conuertitur, quanto longius se ab eo separatam intuetur, adiungitur: [Rugiebam a gemitu cordis mei.] Rugitus, gemitus est cordis cum magno dolore: quia quanto vehementius poenitentis animus concutitur, tanto velocius ad aures diuinæ misericordiæ conscendit. Et notandum quod dixit: [A gemitu cordis mei:] quia sicut dolorem carnis generat amissio pecuniæ et pignorum, ita cordis dolorem confert exterminatio virtutum.

Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus a te non est absconditus. **D**

3. Reg. 17. 4
Job. 13. 6
Exod. 14. d

Tale est desiderium meum, vt dignum sit in conspectu tuo. Quia enim requiem, pro qua semper est orandum, desidero, esse coram te desiderium meum confido. Sancti viri, quia mundi gloriam contemnentes, supernæ claritatis lumine illustrati solummodo cupiunt, diuinæ maiestatis conspectui semper assistunt. Cum enim sola cælestia appetunt, vsque ad contemplantum Deum per mentis desiderium ascendunt. Et quia quàm dulcis est Dominus interius sentiunt, nunquam ab eo per prauæ voluntatis studium recedunt. Si enim a Deo Helias propheta aliquo modo discessisset, nequaquam dixisset: Viuit Dominus, ante cuius conspectum ito. Quo contra de reprobis dicitur: Non apparebit in conspectu Dei omnis hypocrita. Hypocrita enim nequaquam cælos penetrat: quia per opus bonum non Deum, sed humanas laudes, vel transitorios quælitus affectat. Et quia ad Deum desiderium non dirigit, se ab eius oculis sub nequitie latebris abscondit. Qui autem per amorem spiritus cælestia appetit, oculis Dei intentionem suam ostendit. Despicimus ergo terrena, et amemus cælestia, vt possimus et nos dicere cum propheta: [Domine ante te omne desiderium meum.] Qui Deum amat, ipsum solum Deum desiderat. Qui autem eum desiderat, ad ipsum cordis voce clamare non cessat. Nisi enim de corde desiderantis magnus ad aures misericordiæ Dei clamor procederet, nequaquam Moysi diceretur. Quid clamas ad me? Sicut ergo frégiscente charitate cor a bonis silet: ita clamorē emittit, cum charitas feruet. Et notandū, quia dicturus desiderij, præmisit: omne, vt intelligas illud Deo non

A non posse placere desiderium, quod prauæ voluntatis commaculat additamentum. [Et gemitus meus a te non est absconditus.] Omne desiderium in poenam conuertitur, si non cito euenerit quod optatur. Desiderium enim non sustinet, quia sicut scriptum est: Cupiditati ipsa celeritas tarda est, et cupienti animo nihil satis festinatur. Quisquis ergo de Deo in corde desiderium concipit: quia statim quod optat non obtinet, ingemiscit. Igitur hoc animo cum præmisisset desiderium, statim adiecit gemitum, dicens: [Et gemitus meus a te non est absconditus.] Quasi dicat: Quia desiderium quod de te concipio, per iudicium approbas, ideo dolorem quem inde sustineo, non ignoras. Scire enim Dei a probare est: sed nescire, est reprobare. Moysi namque dicit: Noui te ex nomine. Et reprobis in fine dicturus est: Nescio vos. Non ergo a Deo absconditur gemitus, qui illi spiritui qui discretor est cogitationum, existit acceptus.

B Cor meum conturbatum est in me, dereliquit me virtus mea, et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.

Ac si dicat: Non est mirum si doleo, si gemo: nam [Cor meum conturbatum est in me.] Latrones enim timeo, temporalia damna formido, cæli motus et terræ perhorresco, vndique solitudinibus angustor, vndique angustijis premor, vndique pressuris deijcor. Aduersitas me deprimat, successus extollat, conuicia commoueat, adulationes demulcent. Hæc autem omnia ideo patior. [Quia dereliquit me virtus mea.] Humanum cor ad omnem tentationis impulsu facile concurritur, si virtute constantie interius non firmatur. Possumus quoque per hanc virtutem rationalitatem accipere, quæ ita in nobis per peccatum primi parentis hebetata est, vt Dei in nobis officantes imaginem, creaturas sequentes, relinquamus creatorem. Sequitur: [Lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.] Solet plerumque animæ peccanti contingere, vt mox cum inculpam labitur, et a sui cognitione longius separetur. Peccatum enim ipsum quod peragit, quasi murum quædam oculis se mentis opponit, adeo vt nec vnde ceciderit conspiciere valeat, nec bonum quod sibi querendum sit, cognoscat. Voluntarijs namque tenebris obuoluta, quanto malis tenacius adhæret, tanto difficilius intelligit bona perpetua, quæ amisit. Lux quippe veritatis prauorum culpas subtiliter examinans, si ab opere repellitur, nequaquam in corde versatur. Districto enim et occulto agitur iudicio, vt a quo inuenta negligitur, ab eo postmodum nec amissa requiratur, et qui illam non seruat in opere, notitiam illius non habeat in corde.

D corde. Sed tunc homo lumen quodam modo intelligentiæ habere incipit, cum cæcitatibus suis tenebras recognoscit. Quicumque ergo claritate luminis diuini illustrari desiderat, ignorantie suæ primitus agnoscens caliginem, dicat: [Lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.] Nec vacat quod ait: [Et ipsum.] ipsum sine quo cor humanum in tenebris est, sine quo viuere non valeo, sine quo bonum a malo discernere non queo. Sequitur:

Amici mei et proximi mei, aduersum me appropinquauerunt et steterunt.

Sciendum nobis est, quod hi, qui spiritu prophetiæ replentur, sicut aliquando verba de se quasi de alijs proferunt, ita nonnumquam de Deo quasi de seipsis loquuntur: vt in hoc quoque quod vnum cum Deo sint innuant, cum Dei opera quasi sint sua narrant.

E rant. Sic etiam fideles quique, quia in corpore Christi, quod est Ecclesia, positi, membra sunt Christi, de eo quasi de seipsis aliquando loquuntur: vt dum verba capituli sui Christum induti, quasi sint sua enunciant, alium esse qui per ipsos profatur, ostendunt. Spiritus enim sanctus per eos loquitur sicut ipsa veritas Apostolus loquens, testatur. Ait enim: Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Hinc etiam Paulus ait: An queritis experimentum eius, qui in me loquitur Christus? Ipse est enim qui dixit: Aperi os tuum, et ego adimplebo illud. Ipse etiam ait: Ego ipse qui loquebar, ecce adsum. Cum itaque non prophetas, sed se locutum esse denunciat: profecto quia ipse in eis loqueretur, affirmat. Non autem admirandum est, si de seipso aliquando loquitur, qui intus præsidet: quandoquid ipse est qui os et animam per officium obsequentis adimplet. Sic ergo et in hoc loco, enumeratis aliquibus humanæ infirmitatis miserij, passionem suam

commemoratur, vt capiti congruere quod conuenit membris ostendat. Et fiat nobis magnū consolationis remedium, si illū etiam passionis nostræ fieri participem cognoscimus, quem laborum quos patimur, futurum remuneratorem speramus: sicut etiam alias loquitur: Si me persecuti sunt, et vos persequantur. At ergo: [Amici mei et proximi mei, aduersum me appropinquauerunt et steterunt.] Quasi dicat: Non solum membra mea illis, quibus prædictum est, modis conuectantur, sed etiam ego, vt virtutem in primo parente perditam eis restituiam, conturbationem auferam, lumen in hōminis a missum reddam, solus inter mortuos liber, factus sum obediens patri vsque ad mortē. In qua morte: [Amici mei et proximi mei, aduersum me et c.] Multi ex iudeis amicos se Christi dicebant, multi eū miracula facientem sequebantur. Multi enim Dominum, multi vocabant magistrum: sicut legis doctor, qui cum vellet eum capere in sermone, dicebat: Magister scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces. Proximos quoque eosdem appellat Iudeos, secundum carnis sibi cognationem propinquos. Neque enim fratres eius credebant in eum. Qui omnes appropinquauerunt Christo, non mente sed corpore: non passibus fidei, sed processu nequitie: non voluntate sequendi, sed intentione nocendi. Quod factum est, quando congregati in atrio principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, consilium fecerunt vt eum dolo caperent, et occiderent. Aduersus eum steterunt, quando constanter accusabant eum, quando clamantes dicebant: Crucifige, crucifige eum.

[Et qui iuxta me erant, de longe steterunt, et vim faciebant qui quærebant animam meam.]

Scriptum est enim: Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. Et iterum: Stabant autem noti eius de longe: [Et vim faciebant qui quærebant animam meam.] Volente Pilato Christum dimittere, Iudæi clamabant: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Omnis qui se regem facit, contradicit Cæsari. Vim ergo faciebant, qui iudicem iniuste iudicare minis et clamoribus urgebant. Animam Christi Iudæi quærebant, non vt in eum crederent, sed vt illum perderent. Vel aliter: [Vim faciebant.] Quia sua vi et potestate Christo mortem inferre putabant: Sed ipse eis dicebat: Nemo tollit a me animam meam, sed ego pono eam, et sumo eam. Et iterum: Potestatem habeo ponendi animam meam.

Et qui inquirebant mala mihi, loquuti sunt vanitates, et dolos tota die meditabantur.

Mala Christo principes sacerdotum inquirebant, quando falsum testimonium contra eum, sicut Euangelica lectio testatur, quærebant. Et omnibus inquisitis: [Locuti sunt vanitates.] Dicit enim Euangelista, quia non erat conueniens testimonium ipsorum, sicut illorum qui dicebant: Hic dixit: Possum destruere templum Dei, et in tribus diebus reedificare illud: [Et dolos tota die meditabantur.] Non enim casu aut ignorantia peccauerunt, qui scienter mendacia confixerunt. Grauiori ergo poena plectuntur, quia eorum delicta, qui ex præcipitatione corrunt, exquirat per studium peccata transcendunt, sicut in eadem passione sua veritas ait: Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Et alibi: Si non venissem, & loquutus es fuisset, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Et iterum: Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem et viderunt et oderunt, et me, et patrem meum. Tribus namque modis peccatum admittitur: aut ignorantia incurritur, aut infirmitate committitur, aut studio perpetratur. Sed sicut grauius est infirmitate, quam ignorantia delinquere: ira peius est studio, quam infirmitate peccare. Ignorantem quidem Paulus peccauerat, qui dicebat: Qui prius fui blasphemus et persecutor, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci. Per infirmitatem vero Petrus cecidit, quando mentis suæ ædificium hdei fundamento titubante conculsit. Et quia subire mortem pertimuit, ad ostentandam vocem, vitam negauit. Vnde post fletum amaritudinis a Domino respicitur: quia electi quique eo citius miserationis diuinæ diuitias inueniunt, quo se si quando per carnis infirmitatem deliquerunt, durius et amariius affligunt. Ex industria autem Iudæi peccauerunt, qui eum quem inaudita miracula facientem videbant, execrabilis inui-

A dia facibus accensis, vt morti tradèrent, consilium quærebant. Vnde excusationem do-
peccato suo non habent: quia etsi malum sit bona non agere, tamen nequius est bo-
norum doctorum acta odisse.

Ego autem tamquam sordus non audiebam, et sicut mutus non aperiens
os suum.

Disce qui maledicta et irrisiones pateris, in omnibus seruare patientiam, et obtre-
ctantium linguas audire. Dissimula, ne si tu contumelijs conuita retuleris, a doctrina
Christi extorris inueniaris. Mediator namque Dei et hominum, homo Christus Iesus, *1. Tim. 2. 6*
qui ad hoc venerat, vt humilitatis et patientiæ præberet exemplum, non solum iniu-
rias sustulit, sed nec conuitiantibus respondit: nos in hoc instruens, vt cum perfido-
Brum iniurijs impetitur; etiam si vera dicere possumus, ad contumelias reddendas
non erumpamus, ne ministerium correctionis in arma veritatis furoris.

Et factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redar-
gutiones.

Sicut homo non audiens erat, cui nihil ad obiecta respondentem, Pilatus dicebat: Non *Mat. 27. 6*
audis quanta aduersum te dicunt testimonia? Qui cogitationes iniquorum nouerat,
blasphemantium voces non audiebat. Nulla enim blasphemia eum mouere poterat,
qui penitus omnem mutabilitatē ignorat, et qui posset eis vera pro falsis respondere, vt
adimpleretur quod de eo per prophetam scriptum est: Tamquam ouis ad occisionem
ductus est: et sicut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum. *Isa. 53. 6*
Redargutiones enim in ore suo Christus non habebat, qui vnde eos reprehenderet, nihil
Cin cordibus, nihil in actibus eorum laudabile videbat. In ore redargutiones non habe-
bat, qui vnde eos reprehenderet, in promptu habebat, et in ore suo habebat vnde posset
eos redarguere, ex quo nullus vniquam potuit mendaciam audire.

Quoniam in te Domine speraui: tu exaudies me Domine Deus meus.

Quasi dicat: Ideo omnia patienter sustinui, ideo ad eorū contumelias non respondi
[Quoniam in te Domine speraui.] Tibi enim Domine reuelauī causam meam: In te
Domine speraui: non in sapientia sæculi, non in diuitijs mundi, non in viribus corporis,
non in nobilitate carnis, non in tutamento principum, non in prædijs amicorum. *Hier. 20. 6*
Verba sunt hæc Christi secundum humanam naturam. Si ergo et membrum Christi,

D si quando persecutionibus affligitur, si flagellis atteritur, si conuitijs prouocatur, illum
qui propolitus est nobis forma iustitiæ, in omnibus imitetur: non deficiat, si causa
sua non auditur apud terrenum iudicem, sciens quoniam consciū habet in excelsis
regem caelestem. Speret, quia si in hoc sæculo immerito accipit damnationis senten-
tiam, a Deo accipiet in cælo coronam. Sciat, quia retributionis æternæ gaudium ne-
quaquam in cælo colligitur, nisi prius in terra cum fletu et gemitu, et amaritudine se-
minetur, sicut scriptum est: Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua. Venientes
autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Sicut enim carne quies-
cente spiritus deficit, ita ea laborante conualescit. Et quemadmodum carnem mollia
nutriunt, ita animam dura ad alta sustollunt. Illa namque delectationibus pascitur,
hæc amaritudinibus vegetatur. Denique illam lenia resouent, istam vero aspera exercent.
Psal. 125.
E Er rursum, sicut carnem dura conuulnerant, ita spiritum mollia necant. Et sicut
carnem laboriosa attenuat, ita spiritum delectabilia angustant. Nos ergo quanto gra-
uiora in hoc mundo tentamenta perferimus, tanto spei nostræ anchoram in Deo im-
mobilius figimus, vt dicere veraciter cum capite nostro possumus: [Quoniam in te Do-
mine speraui: tu exaudies me Domine Deus meus.]

Quia dixi ne quando supergaudeant mihi inimici mei: et dum commouentur
pedes mei, super me magna locuti sunt.

Gauii sunt Iudæi occiso Christo, sed non sunt ei supergauii: quia in causa mortis
eius ipso sunt inferiores inueni. Qui enim, vt a morte redimeret hominem, mortis le-
gibus subiacuit, tertia mox die victoriosissime a mortuis surrexit. Hoc est quod ante
omnia sæcula clementissimæ dispensationis moderamine sapientia Dei statuerat: hoc
est quod

Joan. 17. a
Psal. 15.
Psal. 32.

Psal. 18.

Luc. 24. c

d. 2. m. 1. t.

d. 2. m. 1. t.

a. 2. m. 1. t.

Prov. 14. b

est quod caro sine contagione peccati euidenter rogabar, cum diceret: *Pat. A.*
ter clarifica filium tuum. Hoc etiam multo ante tempore per prophetam manifesta-
 uerat, dicens: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Ipse enim dixit et facta
 sunt. Sequitur: [Et dum commouentur pedes mei, super me magna locuti sunt.] Pe-
 des dicti sunt Apostoli: quia sicut pedes corpus deferunt, ita Apostoli Christum in
 omnium gentium notitiam detulerunt, iuxta quod scriptum est: In omnem terram
 exiuit sonus eorum. Qui nimirum commoti sunt, quando eum quem pati viderunt,
 esse filium Dei dubitauerunt: sicut ille qui dicebat: Nos sperabamus quod ipse esset
 redempturus Israel. Pedibus ergo commotis, super Christum inimici eius magna lo-
 cuti sunt: quia Apostolis conturbatis et fugientibus, Iudei illum xrum esse mortis iu-
 dicauerunt. Possunt quoque hæc verba fidei animæ conuenire. Habet namque fide-
 lis anima inimicos suos in hac vita, habet qui contra eam interius dimicant, habet
 etiam qui eam extrinsecus impugnant. Sed super eam inimici gaudere non valent:
 quia consilij spiritus et fortitudinis repleta, et suggestiones diabolicas abdicat, et ra-
 biem persequentium calcatur. Cuius affectus si timore aliquo senferint, qui persequun-
 tur arcem intentionis, proposito promoueri, vel si cognouerint inuisibiles hostes pra-
 uis eam suggestionibus delectari, tanto grauiores tentationes ingerunt, quanto ma-
 gis de victoria confidentes, quasi vnum ingrediendi aditum inueniunt. Difficile enim
 inimico resistitur, si persuasione illius anima delectatur. Ideo vt non supergau-
 deant mihi inimici mei, confido.

Quoniam ego in flagella paratus sum: et dolor meus in conspectu meo semper.

1. Malo enim occidi quam vinci. Flagella libenter patior, persecutiones amplector,
 visitationes desidero, correptiones concupisco. Sancti viri in hac vita flagellari desi-
 derant, vt flagellis correcti, et imminentes culpas videant, et commissas ante oculos po-
 nant. Sæpe enim delinquentes oculos flagella aperiunt, quos inter vitia insolentiae et
 securitatis tenebræ concludunt. Sæpe torpentis animus persecutionibus tangitur vt
 excutitur: quatenus qui statum sine relicitudinis per securitatem perdidit, in afflictione
 consideret quod peruenit. Sequitur: [Et dolor meus in conspectu meo.] Sicut causam
 reddidit quare visibiles inimicos non timeat, quasi impuret beneficio quod ipsi infe-
 runt pro tormento: ita etiam quare versutias diaboli non timeat, subdando manife-
 stat: [Et dolor meus in conspectu meo semper.] Scriptum est enim: Cor quod co-
 gnouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio illius non miscebitur extraneus. Nam
 qui omnes vitæ præsentis ærumnas frequenter cogitat, quæq. sunt tranquilla quæ per-
 didit, quam confusa in quibus incidit pensat: quia supernæ patriæ desiderijs accen-
 sus, mundo nequam et concupiscentijs eius moritur, nullis vanitatis mundanæ dele-
 ctationibus occupatur.

Quoniam iniquitatem meam ego annuncio, & cogitabo pro pecca-
 to meo.

Qui peccatū suum consistendo annunciat, et pro eiusdem peccati satisfactione cogi-
 tare non cessat: quia nullā in mundo inuenit requiē, in conspectu suo semper habet do-
 lorem. Vnde cum dixisset: [Dolor meus in conspectu meo semper.] Quasi quo modo
 hoc fieri possit quateremus, subiicit dicens: [Quoniam iniquitatem meam annun-
 ciabo.] Hæc sunt namque veræ humilitatis testimonia, et iniquitatem suam quemque
 cognoscere, et cognitam voce confessionis nunciare, et nuntiata poenitentiae satisf-
 actione delere. At contra omne prauorum hominum vitium est, et peccatum laben-
 do committere, et commissum negando abscondere, et vulgatum defendendo multipli-
 care. Sciendum tamen est, quia peccata sua sæpe et reprobi confitendo aperiunt: sed
 quia nouæ vitæ habitum immutare despiciunt, ea ipsa quæ confitentur, flere obstina-
 ti contemnunt. Electi vero culpas suas non solum voce confessionis denunciant, sed
 etiam districtæ animaduersionis eas fletibus abolere procurant. Ad poenitentiam nam-
 que se lamenta incitant, occulta se increpatione dilaniant, et futuri iudicij timore
 percussi, si qua in eis adhuc male gesta lateant, diligenter inuestigant. Sæpe enim
 quod torpentes latuit, fletibus innotescit. Et qui reatum suum securi nesciunt,
 hunc in se contra se erecti deprehendunt. Cogitemus ergo et nos pro peccato nostro,
 et amara

A et amara illud poenitentiae inuestione persequamur, ne dum culpas nostras pensare negligimus, peccati pondus per negligentiam augeamus. Sequitur:

Inimici autem mei viuunt, et confirmati sunt super me, et multiplicati sunt qui oderunt me inique.

Oculi dispensatione consilij, conditor noster et culpas mortalium inspicit, et spatia vite disponit, ut diuturne vite tempora quibus iustus vitat ad bene operandi auxilium, iniquus accipiat ad damnationis augmentum. Si enim accepta quis poenitentiae tempora dinertit ad culpam, districtus cum venerit iudex, indulta misericordiae spatia conuertit ad poenam: [Et confirmati sunt super me.] Ad hoc namque omnipotens Deus aliquando peruersos patitur diutius viuere, ut et ipsi male viuentes praua quotidie opera augeant, et contemptores saeculi ex eorum nihilominus persecutione clarescant. Qui fastu superbiae tumentes, eo se grauius aduersus electos erigunt, quo in mundo eis cuncta ad votum succedunt. Nec intelligunt, quod in vita sua plerumque bona mali recipiant, et ideo eos aut raro aut numquam aduersa conturbant. Nam et iniquitatum suarum fautores perditos quosque eo citius in tales inueniunt, quo mundi gloriam quaestu et muneribus quaerunt. Vnde et subditur: [Et multiplicati sunt qui oderunt me inique.] Nihil est iniquius quam odium pro dilectione rependere, mala pro bonis retribuere, pro correptione iniurias respondere. Quod plerumque mala faciunt, cum iustos qui eorum saluationem appetunt, execrabilis nequitiae percussionibus affligunt. Atque ideo subiungit:

C Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.

Qui reddit mala pro malis, bonus non est. Qui non reddit bona pro bonis, ingratus est. Qui autem reddit mala pro bonis, iniquus est. Solent namque perdit homines bene viuentibus inuidiose detrahere, aut notam eis excogitati criminis infingere, aut purae vite innocentiam, simulationem vocare. Quare autem hoc faciant, ostendit cum ait: [Quoniam sequebar bonitatem.] Bonitatem sequitur qui Christum imitatur. Cuius imitatores tanto in hac vita grauiora tentamenta perferunt, quanto longius corde a mundo discedunt. Dicit enim Apostolus: Omnes qui ple volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur. Et alibi scriptum est: Multae tribulationes iustorum. Iusti namque qui ea quae Dei sunt, tota intentione desiderant, et supra mundum facti, mundana omnia quadam virtute dominationis conculcant, non solum in occulto cordis diabolicas inselationes tolerant, sed etiam peruersorum malitiam decore suae conuersationis inflammant. Verum quia ad superandum nullus inuenitur idoneus, nisi qui fuerit virtutis diuinae fortitudine roboratus, qui persecutionum flagellis atteritur, qui detrahentium dentibus mordetur, praesentiam et auxilium diuinae maiestatis expostulat, ut eius sultus praesidio contra omnia, quae patitur aduersa conualescat. Ait ergo:

Ne derelinquas me Domine Deus meus, ne discesseris a me.

Illos proculdubio Dominus relinquit, quibus constantiam in tribulatione non tribuit. Necessario enim sequitur, ut omni tentationi sit subditus, quicumque a Deo fuerit derelictus. Qui ergo tentamenta diaboli metuit, qui pati in hoc saeculo aduersa pertimescit, ad Deum tota virtute se conuertat: clamet ad Deum medullis cordis, et dicat: [Ne derelinquas me Domine Deus meus.] Quod verbum si cum affectu et desiderio sepe replicare studuerit, puto quod quamdam in eo dulcedinem sentiat, quam sermo noster explicare non valet. Sequitur: [Ne discesseris a me.] Sancta anima quae solum Deum perfecte desiderat, precatur ut nec ad horam Deus ab illa discedat. Nouit enim quia inter inimicos graditur: nouit quia omni tempore diabolus sibi aduersatur. Quia ergo omni tempore intelligit sibi imminere pericula, etiam momento temporis non potest esse securus.

Intende in adiutorium meum, Domine Deus salutis meae.

Quasi dicat: Tu qui es adiutor in oportunitatibus in tribulatione, noli me velut alienum

2. Tim. 3. c
Psalm. 33.

alienum negligere, noli velut extraneum abdicare: immo intende in adiutorium meum, tuque me inter letifera tentationum iacula protege, tu ab omni inimicorum incurfione defende, tu in corde meo intelligentie lucem illumina, tu me ab omni malo, auxilio tue virtutis circunda. Quod bene debes facere: quia tu es Dominus meus. Te enim solum habeo Dominum, te solum confiteor Deum. Congruum etgo videtur, ut qui es restitutor salutis in primo patente perditæ, sis et coferuator eiusdem in me per gratiam restitutæ.

PROOEMIUM QVARTI PSALMI POENITENTIALIS.

8. Reg. 11. d

2. Reg. 12. b

Mat. 5. a

Luc. 6. d

1. Reg. 24. b

3. Reg. 11. d

NOta est historia de qua titulus iste sumptus est. David enim captus pulchritudine Bersabeæ vxoris Uriæ, non solum cum ea carnaliter coijt, sed etiam occiso viro eam sibi in coniugium copulauit. Postea vero cum venisset ad eum Narhan propheta, cumque suo iudicio, inducæ de ouibus similitudine, condemnasset, non solum peccatum celare vel defendere noluit, sed etiam confessus quod fecerat, ad dura se poenitentia lamenta conuertit. In psalmo tamen nulla fit de historia mentio, sed magna cognoscitur animi dolentis affectio. Admonemur autem in hoc psalmo prospera metuere, et contra omnem seculi felicitatem acrius vigilare. Sæpe namque presentia gaudia sequuntur perpetua lamenta. Sicut enim per fletus ad gaudia ducimur, ita per gaudia ad fletum peruenitur. Ille nempe qui dixit: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur: ipsemet ait: Vx vobis qui ridetis nunc, quia plorabitis et fletibitis. Quis sanctior David? Qui cum Saulis persecutionibus vrgeretur, non solum persequentem occidere non voluit, sed ipsi persecutori, cum ipsum occidere posset, pepercit. Tanto enim in Dei misericordiam spem suam fixerat, quanto miserabilis infirmitatem suæ tribulationis sentiebat. Verum vbi deuictis hostibus pressuris caruit, homicidium adulterio incaute securus adiecit. Admonemur etiam in hoc psalmo carnales cupiditates restringere, et de Dei misericordia numquam desperare. Quisquis ergo desperans de venia, agere poenitentiam dubitat, David poenitentem ad animam reducat. Audiamus et nos David clamantem, et nos cum eo clamemus: gementem, et congemiscamus. Audiamus fletentem, et collacrymemur: correctum, et colletemur.

EXPOSITIO QVARTI PSALMI
poenitentialis.

Psal. 50.

MISERERE mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam.

1. Sa. 1. b

3. Reg. 12. d

Luc. 10. f

Ponamus ante mentis oculos aliquem grauiter vulneratum, et vix iam vltimos huius vitalis aëre trahentem anhelitus, qui et nudus in sterquilinio iaceat, et vulnus nondum ligatum ostendat, aduenientis medici desiderio confici, et agnitus ut sui misereatur precari. Vulnus enim animæ, peccatum est: de quo dicitur: vulnus et liqor, et plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo. Agnosce interius vulnerate medicum tuum, et ei peccatorum tuorum vulnera detege. Audiat cordis tui gemitum, cui omne patet cogitationis arcanum. Moueant illum lacrymæ tuæ, et quadam illum importunitate querendi, semper ad eum alta de profundo cordis suspiria educito: perueniat ad eum dolor tuus, ut dicatur etiam tibi: Transiit Dominus peccatum tuum. Clama cum David, vide quid ipse dixerit: [Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam.] Quasi diceret: Ingenti vulnere periclitor, quod nullus medicorum curare valeat, nisi medicus ille qui est omnipotens succurrat. Omnipotentem enim medicum nihil est insanabile, qui sicut medetur sine pretio, ita salutem restituit verbo. Desperarem ergo de vulnere, si non præsumerem de omnipotente: [Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam.] Querant paruum misericordiam, qui ignoranter contrahunt culpam. Ego autem sicut grauiter cecidi, ita etiam scienter peccaui. Sed tu omnipotens medice, et contemptores corrigris, et nescientes instruis, et confitentibus ignoscis. Utinam Domine Iesu ad me misericordia motus digneris accedere, qui descendens ab Hierusalem in Hierico, prouiens scilicet de summis ad infima,

A fima, de vitalibus ad infirma, in angelos tenebrarum incidi, qui non solum gratiae spiritalis mihi vestimentum abstulerunt, sed etiam plagis impostis seminiuum reliquerunt. Vtinam peccatorum meorum vulnera, data mihi recuperandae salutis fiducia, alliges, ne deterius sciant si sanari desperent. Vtinam oleum mihi remissionis adhibeas, et vinum compunctionis infundas. Quod si in iumentum tuum me imposueris, de terra inopem, et pauperem de stercore fuscitabis. Tu es enim qui peccata nostra pertulisti, qui pronobis quae non rapueras exsoluisti. Si in stabulum me Ecclesiae tuae duxeris, corporis et sanguinis tui me refectione cibabis. Si curam mei egeris, nec praecipra tua praetereo, nec frementium rabiem bestiarum incurro. Custodia enim tua indigeo, quamdiu carnem hanc corruptibilem porto. Audi ergo me, Samaritane, spoliatum et vulneratum, stentem et gementem, et cum Dauid clamantem: [Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam.]

Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.

Peccata mea magna sunt et multa, et ideo non solum magnam misericordiam exopto, sed etiam multitudinem miserationum tuarum requiro, ne pro aliis quod meo tuo subeam supplicium, si vnum solum non deleat peccatum. Per misericordiam, miserentis affectum intelligimus, per miserationem vero ipsam misericordiae exhibitionem signamus, iuxta quod scriptum est: Misericors et miserator Dominus. Superfluum enim esset vtrumque ponere, nisi esset varietas in significatione. Scire debemus quia nemo est insanabilior eo, qui sibi sanus videtur. Illud enim est clarum veterae salutis indicium, si in cipit homo cognoscere semetipsum. Semetipsum autem Dauid cognoscebat, cum multitudinem miserationum quaerebat. Dicat et peccator cum eo: [Secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.] Immensas et innumerabiles mundo exhibuisti misericordias, quando genus humanum de seruitute diabolica tyrannidis eripuisti, et a peccatis suis in sanguine tuo electos tuos lauasti. Laet sanguis peccatorum meorum maculas, qui totius mundi potuit delere offensas. Non postulo a te aurum, non lapides pretiosos, non laboribus et naufragiis exquisita commetitia, non peregrinas merces de remotis terrenarum regionum multo ad nos discrimine delatas, quae etiam fortium saepe virorum mentes effeminant, et falsae pulchritudinis imagine illectas captiuant. Verum quod omnibus his est praestantius et pretiosius, remissionem peccatorum expeto. Quae tunc vera esse probabitur, si addito fructu poenitentiae, gratiae tuae muneribus cumulatur. Quid enim mihi prodest malorum quae feci impunitas, nisi etiam bene operandi subsequatur facultas?

Amplius laua me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me.

Quid iniquius quam alienam contrectare uxorem? Virum eius nec scientem nec lacrymantem occidere? Et hoc quidem fecerat propheta de gregibus ouium sublatius, de post fetantes ad regni gubernacula assumptus, corporis fortitudine praeditus, spiritalis gratiae donis illuminatus. Qui tanto grauius ceciderat, quanto celsius et regni gloria et excellentia virtutum ceteris praeminebat. Gloriae namque praecedentis praconium, sequentis culpe adauxit reatum. Tanto enim quique grauius corruit, quanto antequam caderet, in conspectu Dei altius ascendit. Dicat ergo: [Amplius laua me ab iniquitate mea.] Prosit mihi Domine quod cecidi. Laetentur cum hac macula notae delictorum, quas haecenus neglexi. Saepae namque dum quaedam male gesta plangimus, ipsa vi amaritudinis ad discutiendos nos excitati, alia in nobis plangenda inuenimus. Quae admissa eo facilius obliuioni tradimus, quod ea vel nulla vel leuia putamus. Sed succrescens amaritudo poenitentiae, non solum maiora peccata cordi nostro congerit, sed etiam minima quaeque ad memoriam reducit. Quae omnia tanto obstinatius prosequimur, quanto omne malitiae germen vigilantius exirpare de corde conamur. Lauatur ergo amplius, cui non solum quod in se punit peccatum dimittitur, sed etiam alia quae obduxerat obliuio, nihilominus delentur. Aquae, quibus diluitur iniquitas, dona sunt sancti Spiritus: quae quasi torrens de supernis venientia, sicut electorum corda ut germinent irrigant, ita etiam ab omni inquinamento carnis et spiritus emundant. De hoc quippe torrente scriptum est: Fluminis imperus laetificat ciuitatem Dei. [Et a peccato meo munda me.]

Eccli. 30. d
Eccli. 14. a

me.] Inquinavit me facinorum colluviēs, polluit peccati contagium, sed ad fontem confugio misericordiarum. Potens es me et ab iniquitate abluerē, et a peccato mundare. Inique egi innocentem opprimens, peccatum feci mihi ipsi non parens. Sciebat enim propheta, quia quicumque molitur ledere alium, prius proprio iaculo percutit semetipsum. Quid crudelius quā semetipsum occidere? Si os mentientis occidit animam, quanto magis gladius ferientis extinguit vitam? Vnde scriptum est: Misere animæ tuæ, placens Deo. Et iterum: Qui sibi nequam est, cui bonus erit?

Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: et peccatum meum contra me est semper.

Mat. 7. a
Luc. 6. f

Quasi diceret: Scio quem inuocem. Iustum inuoco, qui et peccata odio habet, et ista impunitum non dimittit. Sicut eius misericordiam expeto, ita etiam iustitiam ipsius attendo. Nam sic postulo misericordiam accipere, ut velim ab eo iustitiam suam auferre. Nolo ut peccatum meum remaneat impunitum. Sic misericordia est ut peccanti ignoscat, sic iustitia est ut peccatum impunitum non transeat. Sed quia peccatum meum ego ipse pauco, ideo ut tu me non punias tam vehementer exoro. Ideo agnosco, ut tu ignoscas. Ergo misere mei, laua, munda, quoniam iniquitatem meam ego agnosco: [Et peccatum meum contra me est semper.] Non posui super dorsum quod feci, non intueor alios oblitus mei. Non affecto de oculo fratris festucam eicere, et trabem quæ in oculo meo est, non considerat: [Peccatum meum contra me est semper.] Quicumque misericordiam Dei inuenire desiderat, necesse est ut iam grauius peccata agnoscat, puniat culpas stertibus, faciem Domini in confessione prauernat, ponat ante cordis oculos et culpas operis, et vltimæ terrorem animaduersionis: penderet quā discretus iudex veniat, qui ideo peccatores sustinet, ut eis conuersis minus inueniat quod condemnet. Ascendat tribunal mentis suæ, constituat se ante se, videat fæditatem suam ut corrigat, ne volens tandem videat et erubescat. Sit sibi iudex incorruptus, torqueat eum timor, erumpat confessio, ut cum propheta possit dicere Deo: [Iniquitatem meam ego cognosco.]

Tibi soli peccaui & malum coram te feci, ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.

Eccli. 4. e

Ibid.

Rom. 1. a

Psal. 144.

Mat. 24. e

Homo homini non peccat, quia eum aut pat aut grauior culpa inquinat. Deus solus iuste peccata vlciscitur, quia ipse solus est in quo non potest inueniri quod puniatur. Quia ergo solus Deus parcat, solus iuste iudicat, ipsum solum offendit qui peccat. Quo enim se quisque peccando dissimilem Deo facit, eo tremendam superni iudicis maiestatem offendit. Clamet ergo ad Deum peccator, clamet iniquitatum suarum conscius, clamet medullis cordis, et dicat: [Tibi soli peccaui.] Quia tu solus es sine peccato: [Et malum coram te feci.] Ab alijs quidem peccatum meum ignorari potuit, te autem latere nequiui. Penetrabilior enim omni gladio ancipiti penetras vsque ad diuisionem animæ et spiritus, artuum quoque et medullarum, et discretor es cogitationum cordis. Nulla creatura in conspectu tuo est inuisibilis: quia omnia nuda et aperta sunt oculis tuis. Intāti es sine peccato, ut etiā: [Iustificeris in sermonibus tuis, et vincas cum iudicaris.] Scribit Apostolus dicens: Est autem Deus verax, omnis autē homo mendax: sicut scriptū est: [Iustificeris in sermonibus tuis.] Si Deus verax est, necessario in verbis suis iustus est. Nā si in sermonibus suis falsa veris infereret, iustus omnino non esset. Sed absit a fidelium cordibus, ut esse in Deo mendaciū putemus. Fidelis enim est in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis, sicut ipse etiam ait: Cælū et terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Deū ergo veritas iustificat, hominem vero mendacium condemnat. Sequitur: [Et vincas cum iudicaris.] Præuidebat propheta Deum in carne venturum, qui humano condemnandus esset iudicio, ut æternæ mortis homo careret tormento: ideoq. ait: [Et vincas cum iudicaris.] Quasi diceret: Omnes qui iudicati sunt, etiam si multum fuerint in virtute prouecti, non omnino iniuste subierunt iudicium, quia antequam iudicarentur, aliquo modo commiserunt peccatum. Tu vero cum mortis iniustæ sententiam acceperis, quia solus homo inter homines ab omnibus peccatis es immunis, vincis ergo omnes iudicatus, cum iudicaris, vel tu Deus pater in filio, vel tu Deus verbum in homine assumpto. Quod ta-

men

A men intelligi et aliter potest, quasi dicat: Ideo ut miserearis precor, ut laues, ut mundaes, ut iustificeris in sermonibus tuis, id est, verax appareas in promissis. Promissisti enim iustis regnum æternum, et virtutum amatoribus vitæ æternæ brauium præparasti. Sed nisi me et alios iustifices, non poteris inuenire quos non damnes. Iustitia ergo me, ut tu iustificeris in sermonibus tuis, et vincas cum iudicaris. Indicant te, qui negant post lapsum reparationem fieri, et remissionem peccatorum nemini dandam astruunt. Quos, si mihi peccatum remiseris, velut fabricatores mendacij et peruersorum dogmatû cultores superabis. Vel iustificeris in sermonibus tuis. Promissisti enim quod de stirpe mea carnem sis assumpturus: sed si me de tanto non emundes scelere, de cuius semine carnem assumas videor indignus. Tu enim es qui dixisti: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Laua me ab iniquitate, ne sum frandatus a promissione: [Et vincas cum iudicaris.] Iudicatus Dominus vicit: quia vnde in passione succubuit, inde maiorem sui gloriam resurgendo manifestauit. Iudicatus vicit: quia quorum ad tempus iudicium moriendo subiit, eos iusto iudicio condemnatos æterna morte multauit.

Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.

Opus est Domine ut miserearis, quia ab ineunte vitæ primordio, in peccati foueam incidisti, et concupiscentiæ carnalis sordibus inquinata natiuitatis meæ initia contraxi. Non in me illa quam nouiter admissi, sola viger iniquitas, habeo in me etiam ex veteri quod ignoscas: [Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum.] Non ideo homines in peccatis concipiuntur, quia peccatum sit coniugibus commiseri: hoc enim opus castum non habet culpam in coniuge, quia nuptiale foedus non exorbitat a fide. Deus enim copulam maritalem instituit, quando masculum et feminam in principio creauit. Qui quidem sine peccato filios ederent, si in paradiso positi, in conditoris obedientia persistissent. Sed quia a statu rectitudinis primus homo peccando corruit, peccati poenam ad filios misit. Carnalis enim delectatio poena peccati est, quæ ex radice peccati ita contrahitur, ut nullus absque illa in mundo generetur. Sed sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes viuificabuntur. Confiteatur ergo pœnitens de culpa quod meruit, ut consequi valeat de venia quod cupit.

Ecce enim veritatem dilexisti, incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestaasti mihi.

D Ideo vias meas a principio arguo, peccata mea ego ipse condemno, quia veritatem dilexisti. Veritatem Deus diligit: quia sine ultione delictum non desinit. Aut enim hoc homo in se puniens persequitur, aut postmodum Deus destitcto examine viciis. Siue ergo sit magna siue parua iniquitas, nisi puniatur ab homine pœnitente, punietur a Deo iudicante: sicut per quemdam sapientem dicitur: Sciens quia non parces delinquenti. Delinquenti non paritur, quia sine vindicta peccatum non relaxatur. Veritatem itaque Deus diligit, quia iustum iudicium non prætermittit: [Incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestaasti mihi.] Qui non est securus de munere veniæ, non est vehemens in executione vindictæ. Et quidem ante aduentum Christi incertum fuit, si grauius lapsi possent habere veniam, et peccatorum remissio complures latebat: sed David qui redemptorem mundi ut peccata tolleret, futurum præuiderat, de peccatorum indulgentia non dubitabat. Non ignorabat opus sapientiæ Dei a sæculis absconditum, ante omnia tempora dispositum, exhibitum in finem sæculorum. Namque sapientiæ filius Dei est, de quo scriptum est: Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam. Ipse est per quem omnia facta sunt, et sine quo factum est nihil. Ipse est de quo propheta dicit: Omnia in sapientia fecisti. Dignum autem fuit ut per eum fieret remissio, per quem facta fuerat creatio: et ipse esset largitor gratiæ, qui fuerat omnibus auctor naturæ. Quam remissionem sicut in tempore gratiæ constantibus tribuit, ita ante aduentum ipsum eum expectantibus prærogauit. Hæc sunt incerta, et occulta diuinæ dispositionis consilia, omnibus gentibus per Dei sapientiam vltimis temporibus reuelata. Quæ quia David per spiritum cognouerat, de Dei confiderent misericordia præsumebat. An non Niniuitis incerta erant, qui pœnitentiam agentes, super prædicatione Ionæ hæsitando dicebant: Quis scit si conuerratur et ignoscat Deus?

Asperges me Domine hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealabor.

Hyssopus est herba humilis, saxo quidem adhærens, et parum vililitatis in seipsa sui facie ostendens, quæ tamen pulmonis inflationem deprimit, et virtutis suæ acrimoniam si conteratur ostendit. Quid ergo per hyssopum, nisi Christi humilitas designatur? Ipsa est enim quæ omnem in nobis reprimat contumaciam, sicut herba illa pulmoni inflato adhibet medicinam. Quis etenim iam dedigneretur in mundo se pro Deo abijcere, cum audiat Dei filium opprobria et derisiones subijcere? Quis supplicium pro Deo perpeti arbitretur dedecus, cum ipse Rex regum et Dominus dominantium, morte turpissima propter nos sit condemnatus? præsertim cum ipse sit nobis positus forma iustitiæ, cuius et audire imperia, et sequi debeamus exempla: sicut ipse in Euangelio ait: Discite a me, quia mitis sum et humilis corde. Iuxta legis quoque testimonium, inquinatos mundabat eiusdem herbe fasciculus, vacce ruse cruore intinctus. Quid autem per vaccam, nisi ad sacrificium assumpta incarnationis Dominicæ infirmitas designatur? Sicut enim per masculinum sexum solet fortitudo intelligi, sic et per femininum potest infirmitas designari: et de eo scriptum est: Quia etsi mortuus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei. Ipse est enim summus pontifex noster, qui in ara crucis pro totius mundi sanitate, sui corporis hostiam obtulit. Pontifex videlicet futurorum bonorum, qui per proprium sanguinem in sancta æterna redemptione inuenta semel intrauit. Hæc autem vacca rusa dicitur, ut in ea sanguinis Christi rubor euidenter demonstraretur. De quo in Canticis canticorum sponsa loquitur dicens: Dilectus meus candidus, et rubicundus. Candidus nimirum ex diuinitatis specie; rubicundus ex passionis cruore. Hoc itaque hyssopo ille solummodo aspergitur, qui vias Dominicæ passionis imitatur. Sanctificatur vero aspersus, sicut per Paulum dicitur: Si enim sanguis taurorum et vitulorum et cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruendum Deo viuenti? Sequitur: [Lauabis me, et super niuem dealabor.] Quemadmodum corpus aqua lauat a squaloribus sordium, ita gratia sancti Spiritus animam purgat a maculis peccatorum. Quod vero ait: [Et super niuem dealabor.] Ostendit quia nulla pulchritudo quæ inest corpori, valet decori sanctæ animæ comparari. Quid namque in corporibus niue candidius? Et tamen qui vias passionis Christi sequitur, super niuem dealbatur. De sanctis etenim scriptum est: Iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Quis vero ignoret solem niue candidiorem? Præterea candor niuis cito præterit, decor autem sanctorum in æternum manebit.

Auditui meo dabis gaudium & lætitiā, & exultabunt ossa humiliata.

Tunc quidem verum et inestimabile gaudium habituri sunt sancti, cum impij æternæ mortis multæ, et in horrendam perpetui cruciatus voragine per extremam damnationis sententiam missi, audituri sunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnū quod vobis paratum est ab origine mundi. In eo autem quod ait: Gaudium et lætitiā, duplicem sanctorum venerationem intellige, qui visione claritatis in illa die, quantum cogitare non possumus illustrati, sicut animarum perfruenter beatitudine, ita etiam, corporis vestientur incorruptione. De ipsis enim scriptum est: In terra sua duplicia possidebunt. Sancti etenim viri mundi gloriam mentis despectu calcantes, omnes in se carnales voluptates mortificant, ut in Deo postmodum perenniter viuant. Qui quoniam mundi miseras pro Deo parti minime refugiant, beatitudinis æternæ retributionem, acquirunt. Quæ nimirum beatitudo, et animabus eorum ante resurrectionem tribuitur, et corporibus nihilominus post iudicium conferetur, sicut in Apocalypsi Ioannes Apostolus scribit, dicens: Vidi sub altari Dei animas intersectorum propter verbum Dei, et testimonium quod habebant, et clamabant vocem magnā, dicentes: Visque Domine sanctus et verus non vindicas sanguinem nostrum, de his qui sunt in terra? Et datus sunt eis singulæ stolæ albe, et dictum est illis, ut requiescerent tempus adhuc modicum; donec impleatur numerus confessorum et fratrum ipsorum, qui interficiendi sunt sicut et illi. Quid namque est singulas illis stolæ albas tribuere, nisi

A nisi animabus eorum beatitudinis æternæ immortalitatem conferre. Quid verò est donec electorum numerus impleatur requiescere, nisi futuræ resurrectionis gloriam expectare? In qua nimirum singulas stolas albas accipient: quia immortalia et incorruptibilia corporum suorum vestimenta resument. Quia ergo sancti viri ad æternæ felicitatis præmia, non solum anima, sed etiam corpore post iudicium transseunt; recte de eis dicitur, quia in terra sua duplicia possidebunt. Huius incrementa felicitatis propheta intuens, ait: [Auditui meo dabis gaudium et lætitiā, et exultabunt ossa humiliata.] Animarum nostrarum ossa virtutes sunt, quæ nimirum in hac vita humiliantur, qui assiduis tentationum impugnationibus indeclinenter turbantur. Tentatio enim est vita hominis super terram. In æterna autem vita, non solum inultra potestas accipit fortitudinem, sed etiam nullam vitiōrum aduersantium sentient impugnationem.

b. i. v. 1.

Sap. 3. r. 9. v. 1.
a. p. 2. v. 1. 3.
p. 2. v. 1. 3.
Job. 7. 6.

Auerte faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele.

Quia peccata sua semper habet præ oculis, merito rogat, ut Deus faciem suā auertat ab ipsis. Superius nempe propheta dixerat: Peccatum meum contra me est semper. Qui ergo peccatum suum semper videbat, continuum pro eo dolore in corde gestabat. Et ideo oculos ab eius peccato Deus auertit, quia ipse illud sine cessatione animaduertit. Non enim Deus eorum peccata vlsciscitur, qui in occulto cordis de prauorum operum memoria affliguntur. Qui nimirum ad hoc semetipsos iudicant, ut terribile omnipotentis iudicium euadant, iuxta illud Apostoli: Si nosmetipsos diiudicauerimus, non vtrique iudicemur. At contra reprobi, quia ea quæ commiserunt, nequaquam conspiciunt, actus suos a conspectu iudicis non abscondunt. Et quanto magis errores suos ipsi considerare refugiunt, tanto magis eos conspectui diuinæ maiestatis opponunt. Delinquentium autem mala Deus videt, non ut approbet, sed ut condemnet: non ut foueat, sed ut puniat: nō ut semper pariat, sed ut in iudicio vlsciscatur.

1. Cor. 11. g.

Denique oculi Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Grauis vltio, non solum de terra mala facientes expellere, sed etiam omnem penitus memoriam eorum abolere. Consideremus ergo mala quæ fecimus, et ea ante mentis oculos sine intermissione ponamus, ne cum ante iudicis illius conspectum venerimus, tunc primum quiddid gesserimus, nolentes videamus. Impœnitenti enim Deus terribiliter minatur, dicens: Existimasti inique quod tui similis: arguam te, et statuatam contra faciem tuam. Similis tui essem, si peccatum tuum impunitum dimitterem.

Psal. 33.

Psal. 49.

D Tu enim illud non solum non vis punire, sed et post tergum projicis, ne possis videre. Ego autem qui illud video, quid faciam? numquid impunitum dimittam? Iudex sum et iustus, iudex sum et vltor iniquitatum. Quo modo ergo iniuste iudicabo? quo modo veritatem mendacio mutabo? Tacui, numquid semper tacebo? Tacui, quia misericordiam prærogavi. Iniquitatem tuam dissimulaui, tempus pœnitentiæ indulsi. Sed numquid semper tacebo, immo arguam te, et statuatam contra faciem tuam. Arguam quidem te de mendacio, quando cordium consilia manifestabo. A peccatis tuis auertis oculos tuos, et quamdam tibi vanæ spei securitatem promittis. Et quia ipse te non vides, quod nec ego te videam suspicaris. Putas quod te non videā fornicantē, quem video adulterium cogitantem? Ex hoc itaque te arguam, et statuā contra faciem tuam. Si non vis hic attendere faciem tuam, faciam ut agnoscas miseriam tuam. [Et omnes iniquitates, et c.] Per prophetam Dominus dicit: Ego sum qui deleo iniquitates tuas, et memor non ero. Tu autem memor esto, et iudicemur. Audi qua conditione iniquitatum tuarum se esse immemorem dicat, videlicet si tu memor fueris. Caue ergo ne vniquam quod deliquisti, a memoria tibi excidat, aut aliqua obliuione peccata tua obliteres: ne si carnalium voluptatum illecebris captus, iniquitatum tuarum memor non fueris, dicatur tibi in tempore necessitatis: Proiecasti sermones meos retrorsum.

Isa. 43. d.

Psal. 39.

Cor mundum crea in me Deus: & spiritum rectum innoua in visceribus meis.

In Euangelio scriptū est: Beati mundo corde, Si illum qui ab omni peccato mundus est, in cordis nostri hospitio habere volumus, oportet primo ut illud ab omni vitiōrum

Mat. 5. a.

1. Cor. 3. d

Mat. 12. e

Psal. 30.

Mat. 12. d

Ephef. 4. f

1. Cor. 5. d

Mat. 3. e

Luc. 3. d

Gen. 4. e

Rom. 8. e

1. Cor. 12. d

Rom. 8. e

Iouan. 4. e

forde purgemus. Emundemus ergo interiora mentis nostræ, et diligenter peccatorum nostrorum secreta scrutemur, ne ex affectu nostro peccati delectatio pullulet, ne turpe desiderium cor in occulto titillet, ne passionum ex eo contentiones prodeant, ne peruersarum cogitationum dispensationes aliquando erumpant. Templum enim Dei non potest esse pollutum, quia scriptum est: Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Verum quis gloriabitur mundum se habere cor, aut immunem esse se a peccato? Si propheta pollutum labijs se esse asserit, cuius os Seraphin carbone quem susceperat de altari purgauit: quid dicturi sumus nos, quos luxuria inquinat, inuidia, angustia, ambitio precipitat, superbia exaltat? Non est enim virtutis humanæ ita ab illicitis motibus mundare animum, vt perstreptentium voces non sentiat cogitationum. Sed quia Deo nihil est impossibile, clamemus ad Deum tota virtute: [Cor mundum crea in me Deus, et spiritum rectum innoua in visceribus meis.] Vide ordinem: primo cor mundum, deinde spiritum rectum propheta a Deo requirit. Prius enim abrenunciandum est tibi omni peccato, et omnis a corde vitiorum fœditas eliminanda, vt omne quod agitur aut dicitur, eo parum in conspectu Dei ac lucidum appareat, quo ex bonæ intentionis origine quasi de puro quodammodo fonte manat: Quo modo enim poterit esse perspicuum, quod in ipsa origine fuerit vitiatum? Scriptum est enim: Bonus homo de bono thesauro profert bona, et malus homo de malo thesauro profert mala. Omnibus igitur carnalibus desiderijs a corde exclusis, pete a Deo vt spiritum rectum renouet, ne forte spiritus ille immundus inueniens domum de qua exiuit vacantem, assumptis alijs septem nequioribus se cum eis ibi habitet, et fiant nouissima tua peiora prioribus. Hæc est autem spiritus recti innouatio, vt omnem mundi gloriam mente despicias, mentem medullis in conditoris tui amore infigas, illatis contumelijs patientiam custodias, et custodita patientia dolorem a corde repellas, omnibus te per humilitatem inferiorem depones, de morte inimici nullatenus exultes, aliena non ambias, propria egentibus distribuas, amicum in Deo, et inimicum propter Deum diligas, in afflictione proximis teipsum per compassionem affligas. Hæc quidem est illa spiritus innouatio, quam persuadet Apostolus dicens: Renouamini spiritu mentis vestræ, et induite nouum hominē, qui secundum Deum creatus est, in iustitia et sanctitate veritatis. Et iterum: Si qua igitur in Christo nona creatura, vetera transierunt, et ecce facta sunt noua. Ad veterem quippe hominem pertinet, mundi huius gloriam concupiscere, animum a Deo auertere, patientiam non seruare, opportunitatem vindictæ exquirere, melioribus quibusque despectis superbire, aliena diripere, propria retinere, nullum propter Deum diligere, de inimici morte gaudere. Hæc autem omnia ille respuit, qui Deum induit, quique in nouitate vitæ ambulare contendit.

Ne proijcias me a facie tua, et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me.

A facie Dei proijcitur, cui spes veniæ post peccatum negatur. Qui enim peccauerit in spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro. Quis est autem qui peccat in spiritum sanctum, nisi qui non credit remissionem peccatorum? Remissio enim peccatorum, opus spiritus sancti est. Nam et de baptismo Christi, in quo remissio peccatorum danda erat, dixit Ioannes: Ipse vos baptizabit in spiritu sancto et igne. Vnde etiam super baptizatum Dominum in columbæ specie spiritus sanctus descendit, vt ex hoc aperte ostenderet, quia spiritalis gratia per lauacrum baptismatis credentium corda mundaret. An non in spiritum sanctum Cain peccauit, quando dixit: Maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear. Et quia de venia desperauit, ideo dixit: Ecce eijs me a facie tua. De quo et postea subditur, quod egressus sit a facie Domini. Vides quemadmodum ille qui in desperationis foueam labitur, a facie Dei proijciatur: [Et spiritum sanctum tuum ne auferas a me.] Attende qualiter postulat, ne spem veniæ post peccatū amittat. Vbi spiritus sancti præsentia est, ibi desperatio esse non potest. Fides enim in spiritu datur, sicut Apostolus ait: Denique ipse postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et nemo in spiritu Dei loquens dicit anathema Iesu. Nam in eo clamamus: Abba pater, quia scriptum est: Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu et veritate.

A Redde mihi lætitiā salutaris tui, et spiritu principali confirma me.

- B** Lætabatur propheta de aduentu filij Dei antequam peccaret, et certus quodd de suo nasciturus erat semine; antequam laboretur; gaudebat. Sed postquam vxoris. Viri amore deceptus modum in peccando non habuit, ne sibi Deus hoc offensus subtraheret, quod antea placatus promiserat, formidauit. Ideoq. ait: [Redde mihi lætitiā salutaris tui.] Salutaris quis est, nisi Dei hominumq. mediator? De quo iste idem propheta in persona Dei patris dixerat: Propter miseriam inopum, et gemitum pauperum nunc exurgam dicit Dominus. Ponam in salutari, fiducialiter agam in eo. Exurgere enim dicitur Deus pater, cum filium mittit: qui quasi iacere visus est, cum seruos misit. Illi enim neminem saluare poterunt: sed filius hominis venit querere, et saluum facere quod perierat. Ideoq. perfectam et manentem saluationem in eo se positorum astruit, et in eo fiducialiter se dicit agere, quem constat nihil omnino peccati habuisse. Qui enim grauius sibi conscius est delictorum, non potest fiducialiter agere: quia poterit eum vel ille quem corripit reprehendere, vel conscientia propria remordere. Redemptor vero noster eo libere loqui potuit, quo nunquam peccati maculam ex natiuitate, vel etiam ex operatione contraxit. Vnde turbis ludæorum et principibus sacerdotum inuidentibus et detrahentibus ipse dicebat: Quis ex vobis arguet me de peccato? Fiducialiter ergo agebat, quem in nullo conscientia accusabat. Nam et de eo scriptum est, quodd erat docens tamquam potestatem habens, et non sicut Scribæ et Pharisei. Huius ergo salutaris sibi reddi lætitiā David postulat, in quo omnis ante aduentum grauius electus sperabat: [Et spiritu principali confirma me.] Silet quibusdam contingere, vt dum se purgatos per satisfactionem reputant, ab internæ montis custodia animi resoluant. Qui quidem ipsa sua elatione depressi, eo decrius corruunt, quo sibi de indulgentia blandientes vanæ spei securitatem promittunt. Inde est quodd propheta exorat dicens. Latetur cor meum, vt timeat nomen tuum. Non dicit latetur, vt securum sit, sed latetur, vt timeat. Ac si aperte dicat: Ita me correctum facito gaudere de venia, vt tamen nunquam definam esse suspectum de culpa. Sic et in hoc loco postquam sibi reddi salutaris Dei lætitiā petijt, ne sibi dimissis ad deteriora proueretur, illico adiunxit: [Et spiritu principali confirma me.] Sciebat enim quia infirma est omnis anima, nisi sancti Spiritus fuerit virtute firmata. Nā et de Apostolis dictū est: Verbo Domini celi firmati sunt, et spiritu oris eius omnis virtus eorum. Quid enim cælorum nomine, nisi sancti Apostoli designantur? Qui nimirū veborum imbris terram cordis nostri inebriant, venturi iudicij minis et rectoribus intonant, miraculorum signis, et operum sanctitate coruscant. Denique ipsi sunt, qui enarrant gloriam Dei. Quibus profecto tunc spiritus virtutem tribuit, cum in igneis linguis apparens, in cordibus eorum diuini flammæ amoris accendit. Quod quidem aperte cognoscere possumus, si quales ante, quales post aduentum sancti Spiritus fuerunt, perpendamus. Qui enim ad passionem tendentes magistrum fugientes reliquerant, postmodum per adiunctam sancti spiritus gratiam roborati, constanter et publice nomen Christi prædicabant. Nam vt reliquos prætermittamus, ipse Apostolorum princeps qui mori mettens vitam negauerat, cum facto conuentu, cæsis Apostolis, sacerdotibus et scribæ, ne in nomine Christi loquerentur, prohiberent, aiebat: Obedire oportet Deo magis quam hominibus. Cælorum igitur virtus de Spiritu sancto est, quia per infusam sancti spiritus gratiam facti sunt in Christi confessione fortes Apostoli, qui prius fuerant ex fragilitate carnis infirmi. Nisi enim promissi charismatum dona illi dominici gregis pastores susceperant, eorum corda nullo virtutis decore claruissent. Hæc namque virtus spiritus sicut ab omni pœnarum, et mortis timore quos repleuerit efficit liberos, ita ab omni diabolice reddit tentationis incursum securos. Merito ergo cui salutaris Dei in remissionem peccatorum lætitiā redditur, postulat vt in vera innocentia spiritus principalis virtute confirmetur.

Docebo iniquos vias tuas, et impij ad te conuertentur.

Illos diuina clementia a peccatis per remissionē efficit liberos, quos prauidet vtilitati Ecclesiæ post conuersionem profuturos. Vnde Anania de Saulo dixit: Vade, quoniam vas electionis mihi est iste, vt portet nomen meum coram gentibus, et regibus, et

1. Tim. 1. c

filijs Israel. Magno igitur fructu dimissa sunt illi a Deo peccata. Qui enim prius blasphemus, et persecutor, ac iniuriosus exiit, postmodum plus omnibus laborauit. Propheta ergo qui deleri iniquitates suas, et spiritu sancto confirmari a Domino postulat, quod non sine fructu hoc sit futurum, affirmat, dicens: [Docebo iniquos vias tuas.] Vniuersæ viæ Domini misericordia et veritas. Misericordia est, qua sine viliis præcedentibus meritis, poenitentibus veniam tribuit: veritas, qua post gratiam vocationis et veniæ, peccata impoenitentium punit. Ille ergo, cui peccata dimittuntur, vias Dei iniquos docet, cum peccantibus si resipuerint, exemplo sui spem tribuit veniæ, et inconvertibilibus, nisi ad veniam redeant, insert timorem gehennæ: [Et impii ad te conuertentur.] O quàm vilis est peccatorum remissio, quæ conuersos non solum a peccatis liberos efficit, sed etiam alios a via impietatis et iniustitiæ retrahit, flamma charitatis accendit. Hæc est enim charitatis euident probatio, vt cui per gratiam Dei contigit a peccatorum vinculis eripi, ipse ex zelo iustitiæ studeat ad spem veniæ delinquentes hortari. Nullum quippe tam gratum Deo est sacrificium, quàm zelus animarum. Exerceat ergo se in via Dei, cui Deus peccata dimisit, et exemplo suo peccatores quosque ad poenitentiam confugere remedium admoveat. Non sit arbor infructuosa, aut otiosus operarius, sciens quia non solum mane venientibus ad vineam merces promittitur, sed etiam circa vndecimam horam vocatis vitæ æternæ denarius præbetur.

Mat. 10. b

Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meæ, & exultabit lingua mea iustitiam tuam.

1. Pet. 2. b

1. Cor. 15. f

Eccles. 1. a

Psal. 30.

Psal. 32.

Gen. 15. b

Rom. 1. b

Nisi primus me a peccatis liberaueris, non potero alijs esse exemplum conuersionis. Libera ergo me de sanguinibus, desiderijs videlicet carnalibus, quæ militant aduersus animam. Caro enim et sanguis regnum Dei non possidebunt: [Deus Deus salutis meæ.] Nota in repetitione nominis magnum affectum cordis, quasi dicat: Merito te vt me salues inuoco, quia tu solus es auctor salutis meæ. Nā Domini est salus. A te solo est salus, quia ab omnibus alijs est infirmitas, vanitas vanitatum, et omnia vanitas. Non saluatur res per multam virtutē, et gigas non saluabitur in multitudine virtutis suæ. Denique fallax equus ad salutē. Ex quibus verbis colligitur quod nec ex diuitijs temporalibus, nec ex corporali fortitudine salus acquiratur: [Et exultabit lingua mea iustitiam tuā.] Iustitia Dei, fides est, sicut scriptū est: Credidit Abraam Deo, et reputatum est illi ad iustitiam, quia iustus ex fide viuit. Si ergo iusti vita, fides est, consequens est eandem fidem esse iustitiam, sine qua quisque esse iustus non potest. Hanc itaque Dei iustitiam ille cum exultatione enunciat, qui mundi huius copiam, nec cupiens, nec inopiam metuens, omnem hæreticam prauitatem impugnans. Vel iustitia Dei est, quod non vult mortem peccatoris. Homini nempe iustum videtur, vt suam vlscetur iniuriam. Dei vero iustitia est consenti relaxare offensam.

Sap. 10. d

Domine labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam.

Isa. 50. b

Eccles. 20. a

Eccles. 28. d

Psal. 140.

Non aliter iustitiam tuam proferre potero, nisi tu labia mea aperias. Tu es enim qui ota superbiorum obstruis, et linguas infantium difertas facis. Hactenus os meum ego ipse aperui, et ideo ex vaniloquio peccatorum contraxi. Nunc vero vt tu aperias, desidero, qui nihil nisi quod suggereris, loqui concupisco. Illius labia Deus aperis, qui non solum quid loquitur, sed etiam quando et vbi, et cui loquatur attendit. Sapientia namque Dei dicit: Dominus dedit mihi linguam eruditam, quando scilicet oporteat sermonem dicere. Merito ergo sapiens est, quia accepit a Domino quo tempore sibi loquendum sit. Vnde non inconuenienter ait scriptura: Homo sapiens tacebit, vsque ad tempus. Hinc rursum scriptum est: Ori tuo fac ostium et venter, et in verbis tuis iugum et stateram. Effortasse hoc ostium sibi Propheta postulabat a Domino, cum dicebat: Pone Domine custodiam ori meo, et ostium circumstantiæ labijs meis. Debemus enim os nostrum claudere, et diligentius obseruare, ne quis in iracundiam exciret vocem nostram, et contumeliam rependamus contumeliæ. Iugum etiam in verbis nostris esse, et statera præcipitur, vt omne quod loquimur, et humilitate condiatur, et mensura ponderetur. Proferamus ergo sermones examinatos libra iustitiæ, vt sit grauitas in sensu, modus in verbis, pondus in sermone. Nec prius loquendo aperiamus

- A**periamus, quam expedit, sed examinemus verba nostra, si tacendum hoc, si dicendum a duersus hunc, si tempus sit sermonis huius: postremo si a virtute modestiæ non dissentiat. Nihil indecens, nihil inhonestum, nihil inuidium sonans erumpat. Verum quia ad hæc omnia idonei esse non possumus, nisi hoc a largitore omnis gratiæ percipiamus, exclamandum est nobis cum propheta: [Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam.] Non est speciosa laus in ore peccatoris. Ideoq. *Ecclesi. 15. b* propheta indulgentiam peccatorum primum a Domino expetit, postmodum laudem se Dei annuntiaturum esse promittit, nobis patenter innuens, quia illi soli laudis Dei possunt sentire dulcedinem, qui peccatorum suorum meruerint percipere remissionem. Vnde scriptum est: Rectos decet collaudatio. Quid autem laudabilius in Deo, quam misericordia? Scriptum namque est: Confitentur Domino misericordiæ eius.
- B** Denique Miserationes eius super omnia opera eius. Quamuis enim laudabile sit quoddam hominem de limo terræ condidit: laudabilius tamen est, quod perditum proprii filij sui morte redemit. Denique illud potestatis est, hoc gratiæ. [Er os meum annuntiabit laudem tuam.] Sunt enim plerique qui non ore laudant Deum: Numquam suo laudat ore Deum avarus. Numquam suo ore laudat luxuriosus. Nonne quasi alienum os tibi videtur assumere; dum ea conatur quæ in corde non sentit proferre? De quibus profecto scriptum est: Coreorum longe est a disciplina, propterea non exultabunt: quia nimirum eorum laus ad omnipotentis Dei aures nequaquam extollitur, quorum cor a semita iustitiae per prauæ intentionis studium elongatur. Tales erant illi de quibus Dominus dicebat: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est a me.
- C** Quoniam si voluisses, sacrificium dedissem utique, holocaustis non delectaberis.

Sciebat propheta per spiritum, quia illa legalium instituta sacrificiorum, ad inuisibilibus essent oblationis intelligentiam transferenda: quia illud verum et acceptabile est sacrificium, quoddam aliquis puro corde laudat Deum. Vnde et alio in loco dicitur: In me sunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi. Et iterum: Immola Deo sacrificium laudis. Et rursum. Sacrificium laudis honorificabit me. Cum ergo dixisset: Os meum annuntiabit laudem tuam, illico subiunxit: [Quoniam si voluisses, sacrificium dedissem.] Ac si dicat: Laudis tibi offeram sacrificium, sciens quia carnalium nolis obseruantiam carimoniarum: [Quoniam si voluisses, sacrificium dedissem utique, holocaustis non delectaberis.] Ideo nolo confidere in carnalis ritu sacrificij, quia scio te hircorum et arietum occisione non delectari. Tu es enim qui dixisti: Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos.

Sacrificium Deo, spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non despicies.

Nequaquam vere pœnitentiam agit, qui ex peccatorum suorum recordatione quamdam spiritus tribulationem non sentit. Quod quidem reprobis familiare est: quia etsi aliquando peccata sua confiteantur, ea tamen districtæ animaduersionis fletibus non persequuntur. Electi vero etiam si minima sint quæ in se punienda inveniunt, zelo rectitudinis contra se erecti, ad pœnitentiæ se lamenta studiose succedunt. Quidam sanctæ contemplationis pennis ad caelestia se intuenda erigunt, eo subtilius si quid in ipsis viriosum latebat inveniunt, quo ad diuinæ lucis claritatem vicini accedunt.

E Tantoq. eis displicet quod infirmum ex carne tolerant, quanto eos delectat quod ex incorruptibilis vitæ suauitate degustant. Vnde fit quoddam graui in seipso, vel pro oriosis verbis, vel pro vanis cogitationibus inuectione desæuiant, et quæ leuia ante crediderant, mox ut grauiæ et mortifera perhorrescunt. Beneficia sibi diuinitus collata conspiciunt, culpas nihilominus anreæctas ad memoriam reducant. Vitæ huius corruptibilis ærumnosa necessaria re enumerant, quanta sit caelestis gloriæ felicitas, in meditatione pertractant. A qua quia per carnis fragilitatem retrahi se sentiunt, validissimi seipso interius vulnere doloris transfigunt. Dum ergo hæc omnia ante mentis oculos intenta consideratione recolligunt, vehementissimæ tribulationis igne intrinsecus inardescunt: Hæc est illa spiritalis sanctorum tribulatio, quam in cordibus eorum generat pœnitentiæ et desiderij dilati amaritudo. Hanc nimirum Iob sentiebat,

cum

- A** Oriens nomen eius: de oriente veniunt, qui a Christi consortio male viuendo recedunt. Sennaar autem interpretatur excussio dentium, siue fœtor eorum. In campo etgo Sennaar habitant, qui positi non in celsitudine virtutum, sed in planitie vitiiorum et detractiorum moribus proximos lacerant, et in otiose vitæ volutabro iacentes, infamie suæ circumquaque fœtorem exhalant. Quorum dentes tunc omnipotens excutit, cum illorum facta simul et verba confundit. Vnde per prophetam scriptum est: *Psal. 57.* Dentes peccatorum contritiui. Et iterum: Dominus conteret dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum confringet Dominus. Nam de fœtore eorum per alium prophetam scriptum est: Computruerunt iumenta in stercore suo. Computrescere, est carnales homines in fœtore luxuriæ vitam finire. Et Isaïas: Et erit pro suauis odore fœtor, *Isa. 1. d.* pro zona funiculus. Quia nimirum hi prauis operis fœtorem emittunt, qui abiecto cingulo castitatis funiculum intexunt lasciuie. De quibus dicitur per prophetam: Vt qui *Isa. 3. d.* trahit peccata sicut testem longam. Merito ergo qui in Sennaar habitant, de lateribus ciuitatem ædificant: quia qui terrenis dediti sunt, volutabris carnis inseruiunt, de fragili materia mentis mutationem attollunt. Ceterum qui contempta terrenarum opû cupiditate, et carnalis vitæ abdicatis illecebris, per opera sanctitatis virtutum in seipsis sanctificationem accumulunt, hi profecto lateres in lapides mutant. Et neque in arena mundanæ confidentiæ spiritalem structuram erigunt, sed in petra fidei, quæ Christus est, atria nulli excidio obnoxia, ad similitudinem euangelicæ illius parabolæ constituunt. Tales nimirum recte cum Isaïa possunt dicere: Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus. Sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus. Lateribus quippe cadentibus, lapidibus quadris ædificat, quicumque carnis lasciuia *1. Cor. 10. a.* disciplinæ strictioris rigore castigat: qui membrorum legem mentis lege superat, *Mat. 7. d.* qui corporis fortitudinem spiritus virtute commutat. Hinc namque per prophetam dicitur: Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem. Qui dum non dixit, accipient: sed mutabunt: aperte ostendit, quia alia est fortitudo quæ depouitur, et alia quæ nouiter inchoatur. Habent enim sancti viri suam in hac carne positi fortitudinem, cum vel pro fide certantes, tormenta omnia constanti virtute despiciunt, vel tentationes diabolicas armis spiritalibus protecti repellunt. De eis namque per Salomonem scriptum est: En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel. Lectulum quippe Salomonis fortes ambiunt, quia intimam *Can. 3. c.* nostri Redemptoris requiem, sancti quique indefessa desiderij sedulitate contemplantur. Hinc de sancta Ecclesia electorum dicitur: Fortitudo et decor indumentum eius. *Prou. 31. d.*
- D** Qui enim ita se in virtutibus decorum exhibet, vt tamen tentationum impugnationibus non repugnet, hic nimirum decore ad tempus induitur, sed fortitudine nequaquam vestitur. Quia vero sancti Dei, et ex operibus iustitiæ fulgidi, et ex aduersariorum appatent impugnationibus vestiti, recte de eis sub typo Ecclesiæ dicitur: Fortitudo et decor indumentum eius. Quisquis ergo infirma carnis fortitudine contempta, in virile spiritus robur animum excitat, quasi lateres in saxa, quibus muri Hierusalem ædificentur, commutat. Possumus quoque per Hierusalem, illam sanctam ciuitatem accipere, quæ ex viuis lapidibus in cælis construitur, et sicut sponsa ornata viro suo a Deo paratur. De illa namque dicit Apostolus: Illa autem quæ sursum est Hierusalem libera est, quæ est mater nostra. Quæ merito dicitur libera: quia ab omni corruptionis molestia inuenitur aliena. Nec incongrue Hierusalem dicitur, quæ veram *Gal. 4. d.* in seipsa pacem sine defectu experitur. Illa est enim ciuitas pacis, in quam nullus hostis ingreditur, et ex qua nullus ciuis egreditur. Ciuitas, inquam, cuius plateæ auro mundo sternuntur, et in qua canticum lætitiæ indefinenter cantatur. Quæ quidem, sicut scriptum est, non eget sole neque luna: quia cum illam Deus præsentia suæ claritatis illuminet, impossibile est vt eam aliqua caliginis obumbratio obscurat. Deus enim lux est, sicut ait in epistola sua Ioannes Apostolus: Et tenebræ in eo non sunt vllæ. Quod si tanta est claritas solis, vt totam ortu suo terram illuminet, quanta æstima-
- E** manda est Dei claritas, qui et ipsum solem condidit, et ei ad vtilitatem nostram hanc quam cernimus luminis vniuersitatem infudit? Huius igitur Hierusalem muri ædificantur, cum fideles ad vitam prædestinati, ad perfectionem iustitiæ deducuntur. Figuram autem huius ciuitatis illud Salomonis templum gestauit, in cuius ædificatione lapidibus extructa, mallei sonitus auditus non fuit. In sacris enim ædificijs per-

mansuri, adhuc foris per flagella tundimur, vt in templo Domini postmodum sine aliqua percussione disciplinæ disponamur: quatenus quidquid in nobis superfinit, aut distortum est, modo percussio rescedat, et tunc sola in cælesti ædificio concordia veritatis liget. Nec mirum si templum eadem ciuitas dicatur, quæ etiam tabernaculum dicitur sicut scriptum est: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus.

Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes et holocausta, tunc imponent super altare tuum vitulos.

Ædificata cælesti Hierusalem, sacrificium duntaxat iustitiæ acceptum erit Domino: quia ibi non erit opus offerri sacrificium pro peccato. In hac enim vita quia in multis quotidie delinquimus, oportet vt contriti cordis et contribulati spiritus Deo sacrificium offeramus. In resurrectione autem, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem, nec vilis sanctorum peccare postmodum poterit, nec quisquam ad Deum pro peccato orabit. In tantum namque peccatum debetur, vt etiam poena peccati omnino destruat, sicut scriptum est: Absorpta est mors a victoria. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors aculeus tuus? Stimulus enim mortis peccatum est. Necessario ibi peccatum deesse conuincitur, vbi mortis aculeus non inuenitur. Non igitur oportet ibi offerri pro peccato sacrificium, vbi nec in cogitatione admittitur delictum. Sacrificium itaque iustitiæ sancti in æterna vita Deo offerent: quia in solo conditoris amore intenti, indefessas remuneratori suo in lætitia cordis laudes dicent. Vnde scriptum est: Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. Et iterum: Vox exultationis et salutis in tabernaculis istorum. Tunc electorum suorum oblationes Deus acceptas habebit: quia sanctas eorum meditationes nullius prauitatis admixtio commaculabit. Holocausta nihilominus eorum accipiet: quia totum quod in eis erit, flamma diuinæ charitatis accendet. Et [Tunc imponent super altare tuum vitulos.] Altare Dei filius est, de quo ipse Dominus ait: Altare de terra facietis mihi. Quid est enim aliud altare de terra facere, nisi de Dei filij incarnatione non dubitare? Ipse est namque cui in hac vita cordium nostrorum sacrificia imponimus, et in quo cogitationes illicitas ne consuelescant mactamus. Vnde scriptum est: Beatus qui tenebit et allider paruos suos ad petram. Ad petram quippe paruos nostros allidimus, cum orientes morus illicitos imitationis Christi intentione mortificamus. Scriptum est enim: Petra autem erat Christus. Ipse ergo est petra, ad quam cogitationes nostras tenemus, ipse altare cuius clementiæ peccatorum victimas imponere præsumimus. Denique peccata nostra ipse portauit. Super ipsum ergo vitulos in æterna vita sancti seipsum imponent: quia per gratiam Dei liberati a lege peccati et mortis, quod nulli iugo legis postmodum erunt subditi, totum attribuent gratiæ filij Dei. Nullus enim hominum in cælum ascenderet, nisi filius Dei pro salute nostra carnem sumpsisset. Vel certe vitulos super altare imponent, cum deposita primi hominis vetustate, et mortalibus exuri exuijs, facti vituli, id est, innouati, et puri in perpetuum viuunt. Quod si, vt præmissum est, secundum mortalem intelligentiam ædificationem Hierusalem accipere volumus, hunc quoque verum eadem intellectum hoc modo conuenienter aptamus. Dictum est Dauid regi a Domino: Non tu ædificabis mihi domum, quia vir sanguinum es: postea vero filius eius re et nomine pacificus, et sapientiæ gratiam a Domino ultra mortales obtinuit, et templum mirifici operis sicut liber historiæ attestatur, Deo Israel ædificauit. In quo datur intelligi, quia dum cum hostilibus vitiis cunctis, virtutum oppositione configimus, domum sapientiæ nequaquam ædificare valemus: vbi vero superatis aduersariorum agminibus, et passionum depulsa barbarie pacem in nobis factam, omnibus mentis imperijs carne iam temperante senserimus, tunc corpus nostrum inuiolabile templum Domino construimus: in quo et sacrificium quod ex zelo iustitiæ veritatem prædicantes offerimus, Deus accipit, et oblationes sanctarum meditationum, et igne feruentis desiderij ardentium orationum holocausta assumit. Super altare quoque cordium nostrorum ponimus vitulos, si cornua producentes, et vngulas et hæreticorum sententias vtriusque Testamēti auctoritate nouerimus comminuere, et virtutes a vitijs per studium discretionis separare. Per vngulas enim vitulorum, quæ finduntur, discretionem accipimus.

per cor-

A per cornua vero vtriusque Testamenti præcepta notamus. Vel certe cornua produci-
mus, si etiam in his quæ carnis sunt, Deo placere studeamus. Cornu namque cum de
carne sit, carnem superexcedens durefcit. Quisquis ergo carnis infirmitate deposita
etiam per carnis obsequium opeta virtutis effecerit, quasi cornua de carne producit.

PROOEMIUM QVARTI PSALMI POENITENTIALIS.

O Ratio pauperis cum anxius fuerit, et coram Domino effuderit precem suam.
Quis est iste pauper cuius in hoc Psalmo notatur oratio, nisi ille, de quo ait Apo-
stolus: Qui cū esset diues, pauper pro nobis factus est? Ipse enim vt nos diuitiarū suarum
efficeret participes, paupertatis nostræ suscepit necessitates. Exinaniuit nāque semet-
B ipsum, formā serui accipiens, in similitudinem hominū factus, et habitu inuentus vt ho-
mo. Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortē, mortē autem crucis. Sicut
autē panem pro nobis factus est, ita et pro nobis anxius est. Denique et pro nobis est
morti traditus, et pro nobis in ligno suspensus. Mortuus est enim, vt ait Apostolus, pro-
pter delicta nostrā, et resurrexit propter iustificationem nostrā. Ex humana autē na-
tura habuit vt anxaretur, ex qua habuit etiam vt moreretur. Orat ergo caput no-
strum in Psalmo hoc, vt illuc reducamur per gratiam, vnde per primi parentis cecidi-
mus culpam. Potest etiam hæc oratio conuenire vnicuique, qui pauperem se esse in-
telligit, et suarum miseriaum necessitatem agnoscit, qui fallaces esse diuitias sæculi
istius considerat, et quā horrendum sit in manus Dei viuents incidere, pensat. Qui
post tergum reductis oculis cogitat vnde ceciderit, et circumspēctis omnibus quæ im-
Cminent, quas inuenerit calamitates attendit. Hæc itaque omnia ante mentis oculos
omnis pauper congerat, et pauperem Christum pro nobis anxiatum considerans, mi-
seriarum suarum multitudinem attendat. Quanta gloria in Adam fuerit creatus re-
colligat, et in eis omnibus anxius, non in oculis hominum, sed coram Domino
precem suam effundat, dicens:

EXPLANATIO QVARTI PSALMI
pœnitentialis.

DOMINE exaudi orationem meam: et clamor meus ad te veniat. Psal. 101.
In hac oratione quam exposituri sumus, quædam ipsi attribuntur ca-
piti, quædam nostræ conueniunt infirmitati. Nec mirandum si ea quæ no-
bis solummodo congruunt, quasi sint sua Christus pronunciat. Vnum
quippe corpus est tota sancta vniuersalis Ecclesia, sub Christo Iesu suo videlicet capi-
te constituta. Vnde ait Apostolus: Ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium,
primogenitus ex mortuis. Ipsa est enim quæ per prophetam iucundatur, et dicit: Nunc
exaltaui caput meum, super inimicos meos. Pater enim filium, qui est caput Eccle-
siæ, super inimicos eius exaltauit, cum destructo mortis imperio, in suæ illius maiestatis
æqualitate constituit, cui et dixit: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos
tuos, scabellum pedum tuorum. Christus itaque cum tota sua Ecclesia, siue quæ ad-
huc versatur in terris, siue quæ cum eo iam regnat in cælis, vna persona est. Et sicut
E est vna anima, quæ diuersa corporis membra viuificat, ita totam simul Ecclesiam vnus
Spiritus sanctus vegetat et illustrat. Sicut namque Christus, qui est caput Ecclesiæ, de
Spiritu sancto conceptus est: sic sancta Ecclesia quæ corpus eius est, eodem Spiritu
sancto repletur vt viuat: eius virtute firmatur, vt in vnus fidei et charitatis compage
subsistat. Vnde dicit Apostolus: Ex quo totum corpus per nexus, et coniunctiones sub-
ministratum, et constructum crescit in augmentum Dei. Istud est corpus extra quod
non viuificat spiritus. Vnde dicit beatus Augustinus: Si vis viuere de Spiritu Christi,
esto in corpore Christi. De hoc spiritu non viuunt hæreticus, non viuunt scismaticus,
non viuunt excommunicatus: non enim sunt de corpore. Ecclesia autem spiritum viuifi-
cantem habet, quia capiti suo Christo inseparabiliter adhæret. Scriptum est enim:
Qui adhæret Domino, vnus spiritus est cum eo. Pro membris itaque orat caput in hoc
Psalmo, vt corporis sui orationem Deus pater exaudiat, et vt eius clamor ad diuinæ
maiestatis

Rom. 8. g
1. Ioan. 2. 1

malestatis aures ascendat. Quotidie enim orat Christus pro Ecclesia, de quo testatur Apostolus Paulus: Quia sedens ad dexteram patris interpellat pro nobis. Denique et ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Potest autem hæc oratio vnicuique conuenire fideli, qui a Deo postulat in bono perseverantiam, et tam sancti desiderij quam etiam irremissæ operationis emittit clamorē. Clamor autem aliquando in bona aliquando in mala significatione accipitur. Clamat enim iustus, cum operatur iustitiam ex desiderio: Clamat et impius, cum peccatum adiungit peccato. Clamabat Moyses cum populum de Ægyptiaca seruitute liberatum, ad terram promissionis per desertum deduceret. Clamabat et populus Gomorrhæus, cum ex frequentissima peccati perpetratiōe Deum ad iracundiam prouocaret. Denique et Moyse tacenti dictum est a Domino: Quid clamas ad me? Et de illis ait Dominus: Clamor Sodomitum et Gomorrhæorum ascendit ad me. Vnde quidam nos admonet dicens: Auferatur clamor de medio vestrum. Hic autem pro irremissâ operatione clamor accipitur, cum dicitur: [Clamor meus ad te veniat:] Notandum verò est quod cum præmisisset: [Exaudi orationem meam.] statim adiecit: [Et clamor meus ad te veniat.] Illi enim a Domino exaudiri merentur, qui diuini zelo amoris accensi, omnia quæ possunt bona operantur. Nam qui peruersis actionibus assuetus, operibus iniquitatis inuigilat, nequaquam dignus est exauditione cum cor urat. Hinc namque per semetipsam veritas ait: Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cælorum. Si volumus igitur ut ad aures Dei nostra perueniat oratio, studeamus necesse est, ut ab omni admixtione prauitatis nostra mundetur operatio, ut possimus Deo cum propheta dicere: [Clamor meus ad te veniat.]

Non auertas faciem tuam a me: in quacumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

Ad similitudinem dominorum dictum est, qui cum pro alicuius suorum culpa grauius offenduntur, solent eum a conspectu suo expellere, et a familiarium assilientium collegio separare, a supplicante faciem auertere, roganti veniam denegare. Deus vero licet cum superbiendo ab eo auertimur, a nobis per iustitiam auertatur: tamen cum humiliati ad eum conuertimur, ad nos per misericordiam conuertri non dedignatur. Ipse est enim qui dicit: Conuertimini ad me, et ego conuertar ad vos. Et iterum: Si impius egerit penitentiam de omnibus peccatis suis, quæ operatus est, et fecerit iudicium et iustitiam, vira viuet, et non morietur. Omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor, et iniustitia sua quam operatus est, viuet. Ecce patet nobis sinus misericordie Dei. Quare misericordiam Dei a nobis excludimus? quare vocationem eius audire dissimulamus? Non enim solum a conuersis non auertitur, sed etiam auersos ut conuertantur, hortatur. Hinc est enim quod per prophetam dicitur: Si dimiserit vir uxorem suam, et illa recedens duxerit virum alium, numquid reuertetur ad eam ultra? Numquid non polluta et contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis multis, tamen reuertere ad me dicit Dominus. Mulieris derelictæ et fornicantis similitudinem adducit, ut eius cognoscamus piam etiam sciamus eos non illius grauius offendere, quo non cessat nos etiam post delictum vocare. Hæc autem vocationis Dei clementia a parte exprimitur, cum hominī auerso per alium prophetam dicitur: Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, et aures tue audient vocem post tergum monentis. Ille enim coram positus verba Dei percipit, qui antequam peccatum perficiat, voluntatis eius præcepta cognoscit. Quasi enim adhuc ante faciem eius stare, est necdum eum peccando contemnere. Ceterum si abiectio timore Dei iniquitatem operari coeperit, quasi tergum in faciem eius mittit. Sed et post tergum subsequens Deus abscedentē admonet, quia etiam nequitia perpetrata ad se eum reuerti persuaadet. Audiamus ergo vocē post tergum monentis, et ad inuitantem nos Deum saltē, post peccatā reuertamur: ut si iustitiā vindicatis formidare negligimus, saltem vocantis et miserentis pietatem erubescamus. [In quacumque die tribulor inclina, et c.] Ecce iam caput nostrū sedet a dextris Dei, et tamen se dicit tribulor: Vbi ergo tribulatur, nisi in corpore? Nā quod in corpore tribuletur, manifeste ostendit cum Saulo persecutori dixit: Saul Saul quid me persequeris? Et Petro ait: Venio Roinam iterū crucifigi. Qui enim in seipso iam pridem crucifixus fuerat, in Petro iterum se crucifigendum dicebat. Quamuis in electorum cordibus etiam alia tribulatio quam

Act. 9. a
Hieronymus
lib. 2. cap. 25.
Ambrosius, com. de

A quam in eis generat continua pœnitentiæ amaritudo. Qui enim mala quæ commisit, ante mentis oculos congerens, pro singulis quibuscumque compungitur, in arcano cordis magna et amara doloris, et metus anxietate contribulatur. Solent namque electi viri, ad ea, quorum sibi sunt conscii peccata, mentis intuitum reducere, et modis eorum cauta singulatim consideratione perspectis, singula quæque deslere, vt hoc modo cordis sui præparant habitaculum, dum per vnumquodque erroris sui deplorant excessum. Hinc namque Hieremias ait: Diuisiones aquarum deduxit oculus meus. Diuifas quippe aquas ex oculis deducere, est dispersitas lacrymas vnicuique peccatorum tribuere, et iniquitatis gaudia satisfactionis doloribus compensare, quatenus dum nunc huius, nunc illius delicti memoria mens acrius tangitur, simul de omnibus singulis commota purgetur. Quod vero ait: [Inclina ad me aurem tuam.] Tale est, quasi dicat: Eger sum, non possum me erigere ad te, quia non est hominis dirigere viâ suam. Sed tu more fidelis medici, inclina ad me aurem tuam. Inclina aurem, quia non erigo ceruicem. Scio enim quia si me exexero, longius discedis: si humiliauero, propius accedis. Sicut enim humiliato appropinquas, ita te ab elato elongas. Ideo ego tribu-

Basileus non trad. bar. 10. 1.

Tren. 3. f. 1.

In quacumque die inuocauero te, velociter exaudi me.

Non iam terrenus terrena desidero, sed a prima captiuitate liberatus, cœlestia concupisco. Exaudi ergo me orantem non pro diuitijs sæculi, non pro gloria temporali, non pro fecunditate pignorum, non pro morte inimicorum. Velociter autem exaudi, vt in me adimpleas quod dixisti: Adhuc loquente te, dicam: Ecce assum. Multi vocant Deum, sed non inuocant, quia labijs tantummodo, non cordis affectu orare procurant. Qui vero Deum toto corde desiderat, confidenter clamat: [In quacumque die inuocauero te, velociter exaudi me.] In die inuocat, qui in mentis puritate Deum exorat. Cuius iustitia cum vias suas Domino reuelauerit, sicut lumen educitur, et iudicium, sicut ait propheta, tamquam meridies illustratur. Vnde et scriptum est: Sentite de Domino in bonitate, et in simplicitate cordis querite illum. Cordis enim simplicitas dies est, quam fraus non obnubilat, non obtenebrat mendacium, non obscurat inuidia, non obfuscat dolus: quam lux veritatis illuminat: præsentia diuinæ claritas illustrat. Scriptum est enim: Cum simplicibus sermocinatio eius. Deo autem sermocinari, est per suæ præsentia illuminationem humanis mentibus voluntatis suæ arcana reuelare. Cum simplicibus igitur Deus sermocinari dicitur, quia illorum mentes de arcanis cœlestibus suæ inspirationis claritate illuminat, quos nulla caligo duplicis obumbrat. Quo contra de non simplicibus dicitur: Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus. Et Salomō ait: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu. Constat ergo quia illos inhabitando illuminat, illos recedendo excacat.

Psal. 36. a

Sep. 7. a. 10. 1.

Pron. 3. d. 1.

Psal. 5.

Sep. 1. b

Quia defecerunt sicut fumus dies mei, & ossa mea sicut cinerem aruerunt.

2. 10. 1.

Spestat hoc ad id quod dixit: Velociter exaudi me. Quasi diceret: Opus est vt velociter me exaudias, quia dies mei defecerunt, videlicet ad defectum velut fumus deuenerunt. Per dies suos hic vult intelligi omne tempus, quo mandata Dei postposuit, et funestis periturarum rerum accensus desiderijs, sibi non Deo militans carnaliter vixit. Habet enim in hac vita diem suam anima peruersa, quæ transitorio gaudet in tempore, et lætifera carnalis delectationis perfruitur iucunditate. Hinc est quod Saluator noster præuaricatorici Hierusalem, destructionis suæ iustum excidium comminans, ait: Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi. Diem etenim suam ille tunc populus habebat: quia in rerum labentium opulencia confidens, quiete et successu gaudebat. Quorum nimirum oculos prosperitas clauserat, vt nec vltimationis suæ tempus cognoscerent, nec imminenti malorum contritionem viderent. Sicut enim cordis oculos flagella aperiuunt: sic mentis aciem aliquoties successus prosperi retundunt, adeo vt ipsam mens cognoscere non valeat, quam prosperitatis mundana oblectatio captiuat. Hinc namque Salomon ait: Auersio populorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet eos, Israeliticum ergo populum prosperitas perdidit, cuius in die sua oculos ne futuræ excidij vastitatem cognoscerent, clausit.

Luc. 19. g

Pron. 1. d

Illov. 17. a Hæc est dies, de qua Hieremias ait: Diem hominis non desideravi. Dicat et fidelis anima: [Defecerunt sicut fumus dies mei.] Fumus, sicut est omnibus dorum, in altum quidem se in primis erigit, sed cito deficiens, quasi non fuerit evanesceat. Sic nimirum si humana superbia cum rerum opulentia intumescens, se in altum extulit, a statu suæ celsitudinis corruens, ad ima ruit. Hinc namque per semetipsam veritas ait: Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat, exaltabitur. Hinc per prophetam scriptum est: Vidi impium superexaltatum, et eleuatum, sicut cedros libani. Et transiit, et ecce non erat: quasi visum, et non est inuentus locus eius. Quia in re pensandum est, peruerforum potentia qualiter destruitur, quorum nec locus quidem post modicum inuenitur. Sequitur: [Et ossa mea sicut cremum aruerunt.] Per ossa, rationem et intelligentiam possumus accipere, quæ quasi sicca remanent, dum factorum et virtutum pinguedinem non habent. De qua profecto pinguedine dicit propheta: Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea. Vel per ossa, fortiores, qui sunt in Ecclesia accipimus: quia sicut per ossa corpus nostrum vegetatur, ita per illos corpus Christi, quod est Ecclesia, regitur et sustentatur. Habet enim et corpus Christi carnem suam, infirmos scilicet, virtutum carentes fortitudine, qui perfectorum indigent sustentatione. De hac carne in persona Christi recte per Iob dicitur: Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit os meum. Quod nimirum in passione Christi impletum est, quando discipulis fugientibus mulieres steterunt, et vique ad crucem secutæ sunt. Scimus enim quia in corpore hominis pellis exterius eminet, caro vero ossibus introrsus adhæret. Pelli ergo consumptis carnibus os Christi adhæret, quia fugientibus et dubitantibus Apostolis, qui ei familiariter astiterant, mulieres quæ quasi remotiores esse videbantur, nec a cruce suspensi, nec a sepulti monumento discedebant. Quia vero sancti viri imperfectis delinquentibus condolent, et eorum infirmitati compatiuntur, recte nunc dicitur: [Ossa mea sicut cremum aruerunt.] Quod euidenter ostendimus, si vnum exemplum ad medium deducamus. Videamus vnum de ossibus Christi quo modo cum infirmantibus infirmetur, cum dolentibus doleat, cum arescentibus arescat. Ait enim: Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non vtor? Vides quo modo omnium in se infirmitates transulterat, omnium casus velut proprios desebat. Ideoq. ait: Vt lugeam omnes qui peccauerunt, et non egerunt poenitentiam. Denique et omnibus omnia factus est, ut omnes lucrificeret. Ossa ergo sicut cremum consumpto adipe arent, cum perfecti quique carnalium infirmitatibus condolent, et se quasi spiritali pinguedine æstimant vacuos, dum illos aspiciunt virtutum auxilijs destitutos. Cuius infelicitatis causam manifeste aperit, cum subiungit.

Percussus sum ut fenum, & aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.

Isa. 40. b Scriptum est in Isaia: Omnis caro fenum, et omnis gloria eius, quasi flos agri. Et rursum: Vere fenum est populus. Homo namque feno comparabilis est: quia per natiuitatem vitet in carne, per iuuentutem candescit in flore, per mortem aret in puluere. Ipse est enim, Iob attestante, qui quasi flos egreditur et coneritur. Hæc autem mors et contritio, quæ ad omnes homines ex iustæ damnationis sententia peruenit, ex primi hominis peccato descendit. Vnde et Apostolus ait: Per primum hominem peccatum intrauit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit. Homo ergo qui si in creatoris obedientia petisset, posset in æternum viuere, propter inobedientiam culpam percussus est mortalitate. De qua nimirum percussione in hoc loco dicitur: [Percussus sum ut fenum, et aruit cor meum.] Quia ergo primus homo peccando mortem incidit, propagata generis humani successio a rationis intimæ viriditate consequenter exaruit. Quare autem humanum ab illo aruit virore in quo conditum fuit, subdando manifestat. Ait enim: [Quia oblitus sum comedere panem meum.] Panem suum in paradiso primus homo conditus habuit, quamdiu inconcussio mentis vestigio conditoris sui præcepta seruauit. Panis autem eius fuit visionis diuinæ delectatio, verbi Dei satiatio, internæ quietis gaudium, lucis inaccessibilis splendor, sapientiæ refectio, angelorum societas, amor Dei, iubilum spiritus, contemplationis suauitas, collocutionis desiderium, securitas mentis, præsentia creatoris. Quem

panem

A panem tunc profecto perdidit, cum serpentis suggestioni consensit. Tangens enim vetum, oblitus est præceptum. Vnde factum est vt qui tenebat arcem beatitudinum, in lacum incideret miseria rum. Et qui intimæ reficiebatur suauitate dulcedinis, panem postmodum manducaret doloris. Quicumque ergo illius portat imaginem, factus est de terra terrenus, panem suum comedere obliuiscitur: quia terrenæ voluptatis captus illecebris, in verbo Dei non delectatur. Panis etenim noster, verbum Dei est. Hinc namque per semetipsum veritas ait: Non in solo pane viuunt homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Sequatur ergo obliuionē commemoratio, et efuriem refectio comitetur, vt panem illum qui de cælo descendit manducantes, et poenam euadamus mortis perpetuæ, et vitæ parricipemus æternæ, sicut Dominus ait in Euangelio: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuunt in æternum.

B A voce gemitus mei, adhæsit os meum carni meæ.

Arescente corde propter panis et vini inopiam, et obliuionem, vox gemitus emittitur: quia vbi a desiderio vitæ æternæ defecerit intentio, consequenter de corde procedit malarum cogitationum vociferatio. In qua nimirum os adhæret carni, si ratio fugibit delectationi. Quæ nimirum vox gemitus dicitur, quia per eam ad tristitiam peruenitur. Aut enim in hac vita generat dolorem poenitentiae, aut in futuro cruciatum parit vindictæ. Possumus quoque per vocem gemitus vocem serpentis accipere, quia primis hominibus vt de interdicto gustarent persuasit, eos deos futuros fraudis dolositate promissit. Illa est enim vox gemitus per quam omnes peccauimus, per quam mortales et passibiles facti sumus. Vox per quam a cælestibus gaudijs cecidimus, et in valle lacrymarum exulamus. Per hanc vocem os carni adhæsit, quia Adam Eua consensit. Habet in se vnusquisque Adam et Euam. Sicut enim in illa prima hominis transgressionem suggestit serpens, delectata est Eua, consensit Adam: sic et quotidie fieri videmus, dum suggerit diabolus, delectatur caro, consensit spiritus. Nos quippe cum tentamur, plerumque in delectationem, aut etiam in consensum labimur. Sicut autem peccatum illud subsecuta est mors, sic et peccato consentiens moritur anima: quia a vita sua, quæ Deus est, separatur. Mortui enim sumus, quando implemur ossibus mortuorum. Mortuus est sermo malus, qui ex ore nostro procedit. Scriptum namque est: Sepulchrum patens est guttur eorum. Habemus autem portas per quas mortui efferimur, corporis videlicet sensus, de quibus ait propheta: Qui exaltas me de portis mortis. Hæ sunt enim portæ per quas mors ingreditur, et per quas mortuus effertur. Nam quod per illas mors ingreditur, testatur alius propheta, qui ait: Intrauit mors per fenestras nostras. Qui enim vidit mulierē ad concupiscendam eam, mortem per oculorū fenestras admisit. Qui vero seminat inter fratres discordias, et iniquitatem in excelsis loquitur, per oris portam mortuus effertur. Et quidem mihi hoc significare videtur iuuenis extra ciuitatis portam delatus, quem suscitauit Iesus. Signat enim hominem delectatione mortuum, et per prauis operis iudicia iam extra portas prælatum. Obsecro Domine Iesu, vt cunctas meæ ciuitatis portas iustitiae facias, vt ingressus in eas confitear nomini tuo, tuæq. maiestati, cum iustis per eas intrantibus, vt mors ibi aditus ingressum non habeat, passio non domineatur, sed occupet salus muros eius, et portas illius laudatio.

C In valle lacrymarum exulamus. Per hanc vocem os carni adhæsit, quia Adam Eua consensit. Habet in se vnusquisque Adam et Euam. Sicut enim in illa prima hominis transgressionem suggestit serpens, delectata est Eua, consensit Adam: sic et quotidie fieri videmus, dum suggerit diabolus, delectatur caro, consensit spiritus. Nos quippe cum tentamur, plerumque in delectationem, aut etiam in consensum labimur. Sicut autem peccatum illud subsecuta est mors, sic et peccato consentiens moritur anima: quia a vita sua, quæ Deus est, separatur. Mortui enim sumus, quando implemur ossibus mortuorum. Mortuus est sermo malus, qui ex ore nostro procedit. Scriptum namque est: Sepulchrum patens est guttur eorum. Habemus autem portas per quas mortui efferimur, corporis videlicet sensus, de quibus ait propheta: Qui exaltas me de portis mortis. Hæ sunt enim portæ per quas mors ingreditur, et per quas mortuus effertur. Nam quod per illas mors ingreditur, testatur alius propheta, qui ait: Intrauit mors per fenestras nostras. Qui enim vidit mulierē ad concupiscendam eam, mortem per oculorū fenestras admisit. Qui vero seminat inter fratres discordias, et iniquitatem in excelsis loquitur, per oris portam mortuus effertur. Et quidem mihi hoc significare videtur iuuenis extra ciuitatis portam delatus, quem suscitauit Iesus. Signat enim hominem delectatione mortuum, et per prauis operis iudicia iam extra portas prælatum. Obsecro Domine Iesu, vt cunctas meæ ciuitatis portas iustitiae facias, vt ingressus in eas confitear nomini tuo, tuæq. maiestati, cum iustis per eas intrantibus, vt mors ibi aditus ingressum non habeat, passio non domineatur, sed occupet salus muros eius, et portas illius laudatio.

D mortuus effertur. Nam quod per illas mors ingreditur, testatur alius propheta, qui ait: Intrauit mors per fenestras nostras. Qui enim vidit mulierē ad concupiscendam eam, mortem per oculorū fenestras admisit. Qui vero seminat inter fratres discordias, et iniquitatem in excelsis loquitur, per oris portam mortuus effertur. Et quidem mihi hoc significare videtur iuuenis extra ciuitatis portam delatus, quem suscitauit Iesus. Signat enim hominem delectatione mortuum, et per prauis operis iudicia iam extra portas prælatum. Obsecro Domine Iesu, vt cunctas meæ ciuitatis portas iustitiae facias, vt ingressus in eas confitear nomini tuo, tuæq. maiestati, cum iustis per eas intrantibus, vt mors ibi aditus ingressum non habeat, passio non domineatur, sed occupet salus muros eius, et portas illius laudatio.

E Similis factus sum pellicano solitudinis, & factus sum sicut nycticorax in domicilio.

Pellicanus auis est amans solitudinem, in qua venenatis animabus vescitur, et ideo per eam peccator designatur, qui in deserto huius mundi corde habitans, ærum-nosus istius vitæ captus illecebris, veneno delectatur diabolice persuasionis. Nycticorax, qui alio nomine bubo dicitur, in dirutatum domuum ædibus moratur. Soler autem nocte canum cantare, per quod norantur hi, qui in tenebroso tripudiant opere, et in mentium suarum exultant destructione. Sed quia sæpna Ecclesiæ missa in mari præsentis sæculi, non solum malos pisces colligit, sed etiam bonos trahit, recte nunc dicitur:

Vigilauit, et factus sum sicut passer solitarius in tecto.

Apoc. 16. c Vigilat qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet. Vigilat qui seruat operando quod credit, sicut scriptum est: Beatus qui vigilat et custodit vestimenta sua. Vestimentum tuum, fides tua est: vestimentum tuum, operatio tua est. Custodi ergo ne diripiant alieni laborem tuum: ne denuderis, et appareat ignominia tua. Esto sicut passer solitarius in tecto. Per passerem quæ cauta et querula avis est, et in domibus nidificat, recte homo intelligitur, qui in excelsis habitans, et solitudinem incolens, pro peccatis suis clamare non cessat. Prudentis enim et circumspècti viri est, in alto nidum ponere, et pro peccatis plorare, et solitudinem inhabitare: quatenus in opere terrena non appetat, et in lamentis veniam acquirat, et in habitatione inanum strepitus cogitationum effugiat, vt possit dicere cum propheta: Elongauit fugiens, et mansi in solitudine. Vel etiam caput nostrum, pellicanus fuit solitudinis, quando natus est in Iudæa, quæ erat sola ciuitas plena populo, prophetis videlicet, et iustis orbata, et Spiritus sancti virtute deserta. Nycticorax extitit, quando his, qui in tenebris erant, regnum Dei euangelizauit. De illo namque scriptum est: Lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt. Si enim cognouissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent. Per domicilium Iudæos intelligimus, qui ex parte diruti erant, et ex parte stare videbantur, pro eo quod circumcisionem tenentes, legem et prophetas habebant, sed in eum quem propheta in carne venturum prædixerant, nequaquam credebant. Stabant quidem in eis parietes carnalis obseruationis, sed corruerat tectum fidei et disciplinæ. Occiderunt ergo vitam mortui, et lucem tenebræ extinxerunt. Sed quid vltra fecerit audiamus: [Vigilauit, et factus sum sicut passer solitarius in tecto.] Vigilauit, qui a mortuis resurrexit. Qui enim dormiuit in morte, vigilauit in resurrectione. Hinc namque ait: Ego dormiui et somnum cepi, et resurrexi. Hinc Iacob in benedictione ait: Catulus leonis Iuda, ad prædam sibi mihi ascendisti, requiescens accubisti vt leo, et quasi leona: Quis suscitabit eum? Quis est iste catulus leonis, nisi ille de quo in Apocalypsi ad Ioannem dicitur: Vicit leo de tribu Iuda? Qui ad prædam ascendit: quia fortorem armatum fortior superueniens expugnauit. Arma eius abstulit: quia iure illo, quod in hominibus habere videbatur, eum priuauit. Ille enim dum ambijt illucita, perdidit acquisita. Spolia quoque eius distribuit: quia vasa iræ fecit vasa misericordiæ. Hinc ergo leo requiescens accubuit: quia mortem sponte subiuit. Sed nullus eum suscitauit: quia per diuinitatis suæ potentiam ipse a mortuis resurrexit. Et quia post resurrectionem suam in cælum ascendit, recte cum præmisisset: Vigilauit: subiicit: [Et factus sum sicut passer solitarius in tecto.] Quia solus inter mortuos liber, cum patre regnat in cælo. Vnde et ait: Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui est in cælo. Ferunt philosophi quod pellicanus filios suos statim vt nati sunt, interfecit: postea vero per triduum multo dolore se affecit, eisque quodammodo naturæ affectum ostendit. Postea vero mater seipsam vulnerat, eosque sanguine suo resuscitat. Quis vero pater noster et mater, nisi mediator Dei et hominum, homo Christus Iesus? qui occidit in nobis omnem iniquitatem, vt meliorem inueniamus resurrectionem, sicut ipse ait: Ego occidam, et ego viuere faciam. Et de eo per prophetam scriptum est: Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos. Clamat adhuc in solitudine caput nostrum vel membrum eius, cum eos vocat, qui nondum agnouerunt veritatem. Clamat in domicilio, dum eos ad poenitentiam qui ceciderunt inuitat. Clamat in tecto, cum admonet vt foras mittamus timorem. Vnde in Euangelio discipulis ait: Quæ in aure auditis, prædicate super tecta.

Tota die exprobrabant mihi inimici mei: & qui laudabant me, aduersum me iurabant.

Luc. 19. b Quid iniquius? Venerat filius hominis querere et saluum facere quod perierat. Venerat inquam vt auferret gemitum dolentium, vt reconciliaret nos Deo, sed Iudæi, quos iniquitatis suæ caligo cæcauerat, pro bonis mala retribuentes, illum quasi hostem oderant, eisque maledictionis conuitia exprobrantes inferebant, cum dicerent: Deum tuum habes, et cetera insanix deliramenta, quæ Euangeliorum liber continet.

Qui

- A** Qui etsi ei aliquando extrinsecus blandirentur, intrinsecus sœuebant, sicut hi qui eum capere in sermone volentes dicebant: Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces, non est tibi cura de aliquo. Magistrum eum vocabant, qui venerant non discendi intentione, sed nocendi cupiditate. Nam quod ita se res habeat, veritas manifestat, cum tentatores eos et hypocritas vocat. Quasi ergo aduersum eum iurauerant, qui ex consilio contra eum mendacia confangebant. Toto etiam vitæ huius tempore veritatis inimici Ecclesiæ Dei exprobrant, cum eam hæretica prauitate, aut morum dissimilitudine impugnant. Plerique autem in causa Dei subdole, et fallaciter intendentes, et esse se in corpore Christi simulant, et pacem Ecclesiæ Dei occulta machinatione perturbant. De quibus profecto hic dicitur: [Qui laudabant me, aduersum me iurabant.] Hi sunt qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Qui in verbis quidem socialem videntur habere mansuetudinem, in corde vero hostilem gestant furorem. Talis erat ille Simon magus ab Apostolis baptizatus, sed postea ab Apostolorum principe propter nefandæ venalitatibus ambitione reprobus. Vnde et dictum est ei: Non est tibi pars in sermone isto. Dum enim Spiritus sancti gratiam pretio comparare voluit, a doctrina Christi miser se alienauit. Ipse namque præceperat dicens: Gratis accepistis, gratis date. Hæc est inquam hæresis, quæ ipsa nascentis Ecclesiæ rudimenta tentauit, et ante alias hæreses prima apparuit. Cuius erroris vesania licet extunc damnata fuerit, postea tamen in Ecclesia germine pessifero pullulauit. Nostris vero maxime temporibus malitiæ suæ virus exercuit. Et totius Ecclesiæ pacem schismatica infestatione turbauit. Concitauit enim aduersus Ecclesiam Dei, non solum innumerabilem populi multitudinem, verum etiam regiam, si fas est dicere, potestatem. Nulla enim ratio fuit, ut inter reges habeatur, qui destruit potius quam regat imperium, et quodcumque habere potest peruersitatis suæ socios, eos a consorcio Christi efficit alienos. Qui turpissimi lucris cupiditate illæctus, sponsam Christi captiuam cupit abducere, et passionis Dominicæ sacramentum ausu temerario contendit euacuare. Ecclesiam quippe, quam sui sanguinis pretio redemptam Saluator noster voluit esse liberam, hanc eis potestatis regis iura transcendens facere conatur ancillam. Quanto melius foret sibi dominam suam esse agnoscere, eiq. religiosorum principum exemplo deuotionis obsequium exhibere, nec contra Deum fastum extendere dominationis, a quo suæ dominium accepit potestatis. Ipse est enim qui ait: Per me reges regnant. Sed immensæ cæcatus cupiditatis caligine, et diuino ut patet, ingratus beneficio, et contra Deum fastuosus, terminos quos posuerunt patres nostri, contempto diuino timore transgreditur, et contra Catholicam veritatem suæ furore tyrannidis effertur. Intantum autem suæ temeritatem extendit vesaniæ, ut caput omnium Ecclesiarum Romanam Ecclesiam sibi vendicet, et in domina gentium terrenæ ius potestatis vsurpet. Quod omnino ille fieri prohibuit, qui hanc beato Petro apostolo specialiter commisit dicens: Tibi dabo Ecclesiam meam. Obstruatur ergo os loquentium iniqua, et omnis hæreticorum acies obmutescat: quia nullas vires habet mendaciam, quod ipsius voce veritatis inuenitur destructum. Sequitur:

Quia cinerem tamquam panem manducabam: & potum meum cum fletu miscebam.

- E** Ex hoc maxime scribæ et pharisæi Redemptorem nostrum criminabantur, quia publicanos peccatores, non solum non respuebat, sed etiam cum illis in cibo et potu communicabat. Vnde quidam eorum indigne ferentes dicebant: Quare cum publicanis et peccatoribus manducat et bibit magister vester? Sed ille qui non iustos, sed peccatores vocare venerat, quid dicebat? Non est opus sanis medicus, sed male habentibus. O immensam Dei clementiam! O inestimabilem gratiæ charitatem! Illos volebat curare, qui salutem nobilem habere, qui aduersus salutem suam armati, et phreneticorum more medicum incusantes, volebant potius ex infirmitate mortem incurrere, quam vitam ex salute inuenire. Sed cineres Redemptor noster manducabat, quando in corpus suum eos traiciebat. Cineres namque erant: quia dum principem tenebrarum magis quam auctorem sequerentur luminis, in eorum cordibus quasi extinctus fuerat diuini prorsus ignis amoris. Cineres inquam erant, videlicet

nullo apti vsui, et sine charitatis glutino omnino dissoluti. Quis non has miretur misericordiae Dei diuitias? Quis iam de remissione peccatorum desperet? Quis non credet se si conuertatur, veniam consequi, cum audiat etiam incredulos tanta benignitate admitti? Vnde ait Apostolus: Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, multo magis reconciliari salui erimus ab ira per ipsum. Quia ergo Redemptor noster in mundum veniens, vasa irae fecit vasa misericordiae, et omnibus ad se venientibus pietatis suae signum aperuit, recte nunc dicit: [Quia cinerem tantquam panem manducabam, et potum meum cum fletu miscebam.] Quae autem efuries eius, vel sitis fuerit, ipse euidenter ostendit, cum ait: Meus cibus est vt faciam voluntatem patris mei, qui misit me. Et iterum: Me oportet operari opera patris mei, qui me misit, donec dies est. Venit nox quando nemo operari potest. Quae sunt haec patris opera, quae in die dicit et non nocte operanda, nisi salutifera agri intellectualis cultura? Ipse est enim homo qui seminauit bonum semen in agro suo, ad cuius culturam postea operarios destinabat, cum diceret: Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam. Quis sit ergo iste ager, ipse ostendit, cum agrum mundum, et semen dixit esse verbum Dei. Seminauit ergo vt meteret, messuit vt manducaret. Huius fructum quotidie colligit, et quasi eo palcitur, cum electorum profectibus delectatur. Vnde sponsus in Canticis canticorum dicit: Comedi fauum cum melle meo. Habet iste homo et vineam sanctam, videlicet Ecclesiam, ad quam excolendam primo mane operarios misit, et postea singulis quibusque temporibus mittere non cessauit. Pater ergo quia sicut agrum excoluit vt comedat, ita vineam plantauit vt bibat. Bona vinea, quae vuarum decorata coloribus, et dilectionibus ac perseuerantiae palmitibus propagata, regi omnium suauem in fructibus suis hautum praebet. Bona inquam vinea, quae potest dicere: Vineae fui pacifico, in ea quae habet populos. Quae est illa quae habet populos, nisi sancta Ecclesia per totum orbem diffusa? Illa namque habet populos, quia ex omni parte terrarum recte credentes continet. In hac ergo solummodo electus quisque vinea efficitur: quia nullum aliquando fructum ferre poterit, qui ab unitate Ecclesiae discedit. Eo enim Deo poculum subtrahit, quo haereticorum ineptae garrulitati consentit. Quid enim sitit Deus nisi fidem nostram? Vnde et a muliere Samaritana quae sinit bibere, de cuius cum non legimus aqua bibisse: sed spiritalem potum ei mulier obtulit, cum mundi cum saluatorem agnouit. In cruce quoque positus striebat, et poenitentiam peccantium, et fidem exoptabat perfidorum. Sed vinea Domini sabaoth in patribus a Deo plantata, et doctrinae aratro et verbi ligonibus per manus prophetarum excolta, nouissime in amaritudinem versa, dum ei vinum latitiae ferre debuit, feralis inuidiae acetum porrexit. Plerumque etenim bonum vinum corrumpitur, et in acetum mutatur. Quia ergo ille populus et in patribus sanctus, et in filiis nequam extitit: quasi primo vinum, postmodum vero acetum fuit. Fuerunt tamen aliqui etiam inter illos, qui hunc omnium saluatorem crediderunt: fuerunt et qui de peccatorum profundo ad misericordiarum se patrem leuauerunt. Quis enim pluribus aut maioribus criminibus viqueam obligatus extitit, quam mulier illa peccatrix, de qua septem, vt ait Euangelista, daemonia eiecit? Nam et Zachaeus publicanus et raptoribus publicanus ipse et raptor praefuit, et tamen ad ipsius hospitium Dei filius diuertit. Sed et Simon indigno tulit de admissione mulieris, et murmuraui de hospitio peccatoris. Poculum namque suum cum fletu miscebat, et ideo sibi inimicorum proteruitas exprobrabat. Quod quotidie in Ecclesia fieri cernimus, cum peccatores pro peccatis suis plangentes, Christum indui, et ad ipsius intrare unitatem videmus. Vel certe poculum Deo cum fletu miscere, est alios ab exterioribus introrsus trahere, alios ab interioribus exterius iactare. Scimus enim, quia potus ab exterioribus interior trahitur, fletus ab interiori exterius deriuatur. Quia ergo conditor noster occulta nostra examinat, et non solum opera, verum etiam intentiones radicibus pensat, occulto eius iudicio fit, vt quosdam qui in oculis hominum iusti esse videntur, reprobet: quosdam criminibus reos per poenitentiam correctos saluet. Et cum iuxta Apostoli sententiam, neque volentes, neque currentes, sed miseris sit Dei, alios qui corruerant, misericorditer erigit: alios qui stare videbantur, cadere iuste permittit. Ex peccato namque primi parentis accepimus, vt nec in ipsa iustitia stabiles esse possimus, sed aut contra

Deum

A Deum nobis bonum quod fecimus impntando erigimur, aut contra proximos in superbiam leuamur, vnde et subditur:

A facie iræ indignationis tuæ, quia eleuans allisisti me.

Quia enim iustæ damnationis sententiam primus homo peccando pertulit, quam postmodum nepotum successio consequenter incurrit: ideo Christus Iesus venit in mundum peccatores saluos facere, et ab ea qua tenebantur damnatione liberare. Ecclesia vero quæ corpus eius est, cui clauis regni cælorum tribuit, et ligandi arque soluendi potestatem dedit, ideo peccatores quod die suscipit, quia illam iræ Dei sententiam agnoscit. Quia enim per faciem personam agnoscimus hominis, recte per faciem iræ, damnationis intelligimus cognitionem. Nam quod iram indignationis agnoscit, manifeste ostendit cum subiungit: [Quia eleuans allisisti me.] Creatis ceteris animalibus, homo præ cunctis eleuatus fuit: quia et libertate extitit arbitrij præditus, et rationis lumine illustratus. Cui etiam datum est vt non ficut cetera animantia terram semper aspiceret, sed vti ipso situ corporis cælos erectus videret: vt ex hoc quoque aperte cognosceret, quia et intentionem ad summa dirigere, et mentem deberet ad Deum leuare. Nam et terror eius et tremor omnibus animantibus incubuit, quia diuina voce eis prælatu fuit. Mortem quoque nequaquam incurreret, si diuinis præceptis obediens numquam peccaret. Sed conditoris sui mandata transgrediens, tanto grauius corruit, quanto antequam caderet altius stetit. Cadens igitur allisus est: quia peccare non metuens, et pro salute infirmitates pertulit, et pro vita mortem suscepit.

C Dies mei sicut vmbra declinauerunt: & ego sicut fenum arui.

Grauis allisio, per quam lux in tenebras vertitur, et in ariditatem viror mutatur. Diem namque sicut vmbra primus homo habuit, quando se a facie conditoris abscondit. Nam inter opaca nemorum latere voluit, vt ex hoc quoque patenter ostenderet, quas excitiatis vmbra interius pertulisset. Si enim in vmbra non esset, Deum esse localem non crederet, nec ab eius oculis putaret se abscondi, a quo sciret etiam cordis occulta videri. Quæ fuit ergo vmbra corporis, qui prius incurrit vmbra mentis. Dies namque eius inclinata fuerat, et ideo illi lumen sapientiæ interius non fulgebat. Sol etenim dum inclinatur, maiores vmbra efficit, et calor sui magnitudinem paulatim subtrahit. Vnde post meridiem Adam a Deo vocatus esse describitur, vt ab exterioribus agnoscamus quid interius gereretur. In meridie enim lux est purior, aer lympidior, ætus feruentior. Quasi ergo meridies in Adam pectore inerat, dum lumine diuinæ contemplationis illustratus, amoris summi facibus ardebat. Sed hunc miser meridiem perdidit cum peccauit. Ibi enim amoris refriguit incendium, caligauit claritas, defecit visio. Veniens autem in mundum lux vera Dei filius, hanc nobis claritatem reddidit, cum cordis nostri tenebras præsentis suæ illuminatione fugauit. Vnde scriptum est: Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Magna lux remissio peccatorum, donum gratiæ, intelligentiæ claritas, contemplationis gaudium, collatio virtutum. Dedit enim nobis, vt ait Apostolus, pignus spiritus: gustauimus bonum Dei verbum, virtutesq. sæculi superuenturi. Hi sunt dies gratiæ, quos nobis consulit excellentia bonitatis Dei. In quibus si noctem nequitie contemnimus, ad cælestis regni hereditatem inoffenso itinere ambulamur. Hinc etenim Saluator ait: Si quis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem huius mundi videt. Sed hi dies in nobis sicut vmbra declinant, cum peccatorum nostrorum nebulas propitiationis diuinæ opposcentes, et mentis patimur caliginem, et diuinæ extinguiuis charitatis ardorem. Scimus autem quia sole ad occasum vergente, vmbra crescit donec nox veniat, et lumen omnino diei deficiat. Sic nimirum cum in reproborum cordibus sol iustitiæ occidere cœperit, cæcitate vmbra vehementer excrescit, adeo vt diuini non illuminentur lumine, sed mortifera noctis inuoluantur obscuritate. Sequitur: [Et ego sicut fenum arui.] Nemo est qui nesciat quod quantumlibet tenera aut delectabilis herba sit, si apposita falce succiditur, ex coloris venustate confestim exurit, et a radicis humore secatur. Sic profecto quicumque per opera prauitatis a Deo recessit, necessario a virtutis intimæ humore arefcit. Hinc etenim Saluator discipulis ait:

Sicut

Ioan. 15. a

Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso nisi manserit in vite, sic et vos nisi in me manseritis. Nam etsi florere in hac vita peccatores plerumque videantur, ariditatem tamen suam in fine recognoscunt, dum simul amittunt et ridentis vite dulcedinem, et temporalis gloriæ dignitatem. In sapientiæ quippe suæ vanitate consili, dum sperant facile sibi cuncta suppetere, arbitrantur utique se religionis virtute non egere. Et dum de inani sapientia se iactant, insipienter viuere nequaquam formidant. Et quia a veræ sapientiæ radice præcisi sunt, in stulta sua sapientia aruerunt. Qui si voluerint in ipsa sapientiæ vitalis radice reuiuisci, summopere studeant ad fontem vitæ mentis processu properare.

Tu autem Domine in æternum permanes, & memoriale tuum in generatione & generationem.

1. Cor. 15. f

Rom. 6. b

Ioan. 17. d

Ioan. 3. b

Job. 14. a

Psalm. 144.

Psalm. 102.

Spectat hoc ad id quod ait: Ego sicut fenum arui.] Quasi dicat: Qui diligens vanitatem, et sequens mendacium in æternitate et stabilitate persistere nolui, temporalis et instabilis factus, mortis ariditatem incurri. Sed tu Domine in æternum permanes. Hæc ergo est vnica spes salutis meæ, vt tibi inhæream, vt sicut per me factus sum aridus, ita per te fiam æternus. Et in te viuens mortem effugiam, a quo discens perdi di vitam. Nos quoque scientes quia primus homo factus est de terra terrenus, secundus de celo cælestis: sicut terreni imaginem portauimus, ita cælestis imaginem portemus, et cum eo vnum efficiamur, qui resurgens a mortuis, iam non moritur, et mors illi vltra non dominabitur. Ipse est enim qui factus est in spiritu viuificantem: cuius si membra fuerimus, quo caput nostrum præcessit, pariter ascendemus. Cuius a scensus spem ipse nobis contulit, qui ait: Pater volo vt vbi ego sum, et ipsi sint mecum. Quod si ab eius separati fuerimus corpore, velut absclissa membra participatione caremus vitæ, nec cum eo in cælum ascendimus. Cum eo ergo vnum sumus, quia sicut ipse ait: Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis qui est in cælo. Et notandum quia non dixit, viuis, sed permanes in æternum. Homo etiam si multo tempore viuat, non tamen vno die permanet: quia vt semper mutetur, ex conditione mortis habet. De quo quidam sapiens perhibet, dicens: Qui quasi flos egreditur et conteritur, et fugit velut vmbra, et numquam in eodem statu permanet. Deus vero qui solus vere æternus, vere immortalis est, in æternum permanet: quia in eo nihil est transitorium, nihil mutabile, nihil quod alienum sit a sempiterna eius diuinitate.] Memoriale tuum in generatione et generationem.] Quid magis memoriale in Deo quam misericordia? De illa namque scriptum est: Miserationes eius super omnia opera eius. Misericordia Domini ab æterno vsque in æternum superpitemens eum. Licet enim hominem mirabiliter condiderit, mirabiliter tamen perditum per filij sui mortem redemit. Hæc memorialis Dei misericordia in generatione, et generationem permanet, quæ omnibus per temporum curricula viuentibus vsque in finem sæculi patet.

Tu exurgens Domine misereberis Sion, quia tempus miscendi eius, quia venit tempus.

Heb. 1. a

Gal. 4. a

Isa. 49. e

2. Cor. 6. a

Si Sion ad litteram accipimus, Iudæorum in hoc loco et gentium vocationem notare valeamus. Et videbitur hoc modo quasi præcedentis verbi expositio, vt cum duas generationes nominat, qualiter in generatione et generationem misericordia Dei sit permanens ostendat. Ait ergo: [Tu exurgens misereberis Sion.] Per filium, Deus pater exsurrexit: quia qui antea non cognoscebatur, per eum in hominum notitiam venit. Vnde et verbum patris et splendor dicitur, quia per eum et voluntas Dei agnoscitur, et ipsa diuinitatis essentia declaratur. Sion vero, id est Iudaici populi miseris est, quando de eorum progenie nasci voluit, et prius eos ad fidem vocauit: [Tempus miscendi.] Tempus plenitudinis intellige, quia iuxta Apostoli sententiam: vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui erant sub lege redimeret. Quod vero ait: [Quia venit tempus.] Tempus nimirum gratiæ vult intelligi, de quo Dominus per prophetam dicit: Tempore accepto exaudiui te, et in die salutis adiui te. Quod exponens Apostolus ait: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.

Quoniam

A Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius, & terræ eius miserebuntur.

Per lapides Sion, Apostolos intelligere possumus, qui de Iudaico nati populo, Ecclesiam demum ex seipſis ædificauerunt. Qui profecto lapides seruis Dei placuerunt, cum quales futuri essent, prophetæ per spiritum viderunt. Nisi enim prophetis Apostoli placuissent, nequaquam de eis Isaias diceret: Qui sunt isti qui vt nubes volant, et quasi columbæ ad fenestras suas? Et iterum: Quàm speciosi pedes euangelizantium, pacem, euangelizantium bona? Qui sunt pacem euangelizantes, nisi Apostoli Christum prædicantes? Ipse est enim pax nostra, vt ait Apostolus, qui fecit vtræque vnum. Vnde etiam ipso nato, hominibus pacem redditam Angeli pastoribus nunciauerunt, quam postea Apostoli omnibus gentibus publice prædicauerunt. Per pedes vero euan-

Isa. 60. b

Rom. 10. e

Eph. 2. e

Luc. 2. b

1. Reg. 2. b

Gen. 3. e

Ephes. 2. d

Eph. 2. d

Eph. 2. d

Mat. 19. b

Mat. 23. g

Rom. 15. b

Psal. 119. b

Rom. 11. b

1. Cor. 1. d

Philip. 2. e

2. Cor. 13. b

Quia

B gelizantium, affectus intelligimus Apostolorum, qui quidem speciosi erant, quando non sua comoda, sed auditorum utilitatem quærebant. Speciosi inquam erant, qui terreni lucri inquinamenta ex ipso operationis suæ incessu non contrahebant. Tunc namque corporeos pedes habere speciosos dicimur, quando nulla cœnoscæ vitæ labefadamur. Quia ergo ex prædicationis officio terrenas diuitias Apostoli non quærebant, recte de eis dicitur, quia pedes eorum speciosi erant. Hinc namque Anna de Deo prophetauit, dicens: Pedes sanctorum suorum seruabit. Quia ergo quales futuri essent Apostoli, per Spiritum sanctum prophetæ viderunt, recte nunc dicitur, quia, seruis Dei lapides Sion placuerunt. Qui porro lapides terræ miseri sunt: quia poenitentiam agentes a peccatis absoluerunt. Per terram quippe peccatores accipimus. Vnde serpenti a Domino dictum est: Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Antiquus enim hostis terram comedit: quia peccatores quosque in ventrem suæ malitiæ abscondit. Isq. hominum perditionem desiderans quodam modo reficitur, dum prauis eorum operationibus delectatur. Terræ ergo Sion Apostoli miseri sunt, quando Iudæos ab errore conuersos a peccatis absoluerunt. Ecce constructus est vnus paries domus Dei, quæ est Ecclesia, paries inquam ex circuncisione, venit paries ex præputio, vt duo parietes in vnum iuncti lapidem angularem, vnâ construunt ciuitatem. Videmus ergo quid sequatur.

Et timebunt gentes nomen tuum Domine, & omnes reges terræ gloriam tuâ.

Quasi dicat: Non solum misereberis Sion, Iudæos vocando, sed etiam gentium, eas ad fidem conuertendo. Quæ quidem non resistent Euangelio, sed agnita veritate: [Ti-

D mebunt gentes nomen tuum Domine. [Timebunt, inquam, non timore seruili, sed et casto et utili. Timuerunt gentes dum quando spreta idolorum cultura, et antiquæ contemptis superstitionis erroribus, baptismo sunt mundati poenitentiae, et Christianæ susceperunt instituta doctrinæ. In quibus verbis notandum, quia non ait: Sion timebit nomen tuum Domine: sed gentes timebunt nomen tuum: quia et si missus sit, Christus ad oues quæ perierunt domus Israël, tamen illis verbum Dei repellentibus, et indignos se æternæ vitæ iudicantibus, conuersi sunt ad gentes Apostoli, quæ nomen Christi cum gaudio susceperunt. Hinc namque Apostolus ait: Dico Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis; propter veritatem Dei ad confirmandas traditiones patrum. Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est: Propter ea confitebor tibi in gentibus, et nomini tuo cantabo. Hinc rursus ait: Quod quæ-

Eph. 2. d

Eph. 2. d

Mat. 19. b

Mat. 23. g

Rom. 15. b

Psal. 119. b

Rom. 11. b

1. Cor. 1. d

Philip. 2. e

2. Cor. 13. b

Quia

E rebar Israël, non est consecutus, electio autem consecuta est: [Et omnes reges terræ gloriam tuam.] Infirma mundi elegit Deus, vt confunderet fortia. Ignobiles vocauit, vt nobiles vinceret: piscatores elegit, vt reges subiugaret. Ecce impletum est, quod de Christo prædictum est: Omnes reges terræ timebunt gloriam tuam. Omne enim culmen sæculi ad reuerentiam Christi flectitur. Omnis dignitas humanæ conditionis ad obsequium Christi inclinatur, sicut ait Apostolus: Christus factus est pro nobis obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et Deus exaltauit illum, et donauit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, et infernorum. Gloria Christi resurrexio est, per quam a diabolo regnum abstulit, et mortis destruxit imperium. Qui enim in morte visus est infirmus, in resurrectione apparuit gloriosus, vnde dicit Apostolus:

Et si mortuus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute.

Quia ædificauit Dominus Sion, & videbitur in gloria sua.

A

Ephef. 2. d Causa est quare Gentes et Iudæi ad fidem vocentur. Ex utroque enim populo ædificata est Sion spiritalis, quæ in celsitudine virtutum posita terrena deserit, cælestibus intendit, futura prævidet, hostium incurfus non timeret. Huius fundamenta in montibus sanctis sunt, quia sicut ait Apostolus: Iam non sumus hospites et aduenæ, sed ciues sanctorum et domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum et prophetarum. In hac ciuitate Deus homini coniungitur, sicut scriptum est: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit cum eis. Synagogam enim reprobaui, Ecclesiam elegit. Ideo. scriptum est: Diligit Dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob. Illa nempe Deus tabernacula deseruit. Sion vero, id est, Ecclesiam præsentia suæ habitationis illustrauit. Vnde et illic nequaquam conspicitur, hic autem ab his qui mundo sunt corde, mentis intuitu videtur: nam subditur: [Et videbitur in gloria sua.] In gloria sua Christus videtur in Ecclesia, qui in infirmitate visus est in synagoga. In qua infirmitate nequaquam a morte videbitur, qui immortalis et impassibilis factus, cum patre Deus in illa iam cælesti sede gloriatur. Vnde dicitur Apostolus: Etsi nouimus Christum secundum carnem, sed iam non nouimus. Possumus quoque per id quod superius dictum est: Tu exurgens misereberis Sion. Remissionem peccatorum quæ in Ecclesia datur, intelligere, et multiformis dona gratiæ, quæ quotidianis diuinitus incrementis consequitur. Quæ in illis Deus multiplicat, quibus Sion placent lapides, id est, qui et Apostolorum doctrinam recipiunt, et eorum pro posse exempla imitantur. Sed iam ad sequentia reuertamur.

B

Respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum.

C

Isa. 19. d In humilium Deus orationem respexit, quando ad humanam naturam reformatam filium in mundum misit. Hoc enim iustorum requirebat oratio, hoc prophetarum expectabat desiderium, ut ille in mundum veniret, qui et a diabolica feruitute hominem redimeret, et vitæ aditum, quem culpa obstruxerat, gratuito pietatis suæ munere reseraret. Hinc namque Isaias ait: Clamabant ad Dominum a facie tribulationis, et mittet eis Saluatorem et propugnatorem, qui liberet eos. Ex quibus verbis liquido colligitur: quia in eorum respexit orationem, quibus in tribulatione clamantibus non solum Saluatorem contulit, sed etiam propugnatorem misit. Idem vero qui fuit Saluator, fuit et propugnator. Saluator namque Dei filius est, de quo scriptum est per prophetam: Deus ipse venit, et saluabit nos. Vnde etiam Iesus priusquam in vtero conciperetur, vocatus est ab angelo. Nam quod propugnator sit, ipse ostendit cum per prophetam ait: Ego qui loquor iustitiam, et propugnator sum ad saluandum. Ex hoc preces non spreuit: quia eis quod deprecabantur indulgit. Si enim preces eorum spreuisset, nequaquam ad eos liberandos filium misisset. Hinc namque Moyses ad Dominum ait: Obsecro Domine mitte quem misurus es. Hinc propheta alius exclamauit dicens: Utinam dirumperes cælos, et descenderes. Hinc etiam Dauid dixit: Deus iudicium tuum regi da. Iudicium suum regi Deus pater dedit, quando Dei filius carnis humanæ substantiam assumpsit. Hinc namque ad filium ipse pater ait: Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea, et tamquam vas figuli confringes eos. Patet, ergo quia iudicium suum illi dedit, cui et bonorum regnum, et inconuertibilem tradidit comminationem. Vas enim figuli postquam semel confringitur, nullo modo postmodum reparatur. Quid ergo per confractionem vasorum figuli, nisi extrema damnatio designatur? Ibi enim per iudicii seueritatem quicumque confringitur, nequaquam vltius per poenitentiam remedium reparabitur. Quod profecto iudicium, per Dei et hominum mediatorem fiet, quia scriptum est: Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio. In humilium nihilominus orationem Deus respicit, cum pro se vel alijs exorantes fideles exaudit.

D

E

Scribantur hæc in generatione altera, & populus, qui creabitur, laudabit Dominum.

Sicut ex duobus populis primitiua est constructa Ecclesia: ita gemina est generatio in fidei

- A** in fidei vnitæte collectæ, carnalis scilicet, et spiritalis. Siue ergo Sion, et ea quæ sunt supradicta, ad litteram intelligamus, siue per intellectum mysticum ad Ecclesiam euncta referantur, conueniunt superioribus sequentia, et prælibatis exponenda concordant, dictum est enim: Tu exurgens Domine misereberis Sion. Et iterum: Quia ædificauit Dominus Sion. Nunc vero ait: [Scribantur hæc in generatione altera.] Quid enim Iudæis fuit promissum, hoc in gentibus videtur impletum. Si vero iuxta spiritalem intelligentiam per Sion Ecclesiam accepimus, per generationem alteram, spiritalem intelligimus, in qua nimirum diuinæ scriptæ sunt promissiones: quia quidquid de remissione peccatorum, quidquid de æternitate felicitatis scriptura facta asserit, hoc in cordibus suis per amorem spiritus spiritalis generatio inscribit. Cui et dicitur: Audi Israel præcepta Domini, et ea in corde quasi in libro scribe. De hac præceptorum Dei inscriptione per prophetam Dominus dicit: Hoc est testamentum quod testabor eis, dabo leges meas in cordibus eorum, et in sensibus eorum scribam eas. Bonus patet, qui filijs non terrenæ hereditatis iura, non luto aut lateribus constructas domus, non auri argente præscribit ætuo, quæ liuoris plerumque et inuidiæ seminarium sunt, et superbiæ ac luxus existunt fomenta, sed charitatis et dilectionis gratiam, iustitiæ et pietatis proponit edicta, et veritatis legem non in lapide, vel membrana, vel ligno, vel cera, sed in tabulis cordis præscribit: vt æternæ filij promissionis vanis numquam cogitationibus occupentur, sed semper omnipotentis patris testamentum quali præ oculis habentes, quid timere, quidve sperare debeant cogitent, et in exequendis mandatis cælestibus, votis omnibus elaborent. De his quippe ait propheta in Psalmo: Hæc est generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Iacob. Quid nobilius generatione diuina, quid sublimius cælesti? quid æstius conceptione spiritali? Voluit immaculatus Dominus vt homo sine macula nasceretur peccati, et absque vitio carnalis delectationis humanæ sobolis propagaretur successio. Et ideo talem fecit Adam vt absque peccato filios ederet, si in conditoris obedientia persistisset. Posset namque fieri vt sicut absque delectatione fructus suos terra germinat, ita sine peccato filium mulier pareret. Et sicut ipse a Deo Adam pure conditus fuerat, ita homo hominem pure procrearet. Quod homini eue esse incredibile videatur, cum apibus etiam hoc ipsum conferatur? Sed quia Domino suo obedire humana anima renuit, animæ imperio caro obtemperare contempsit. Nam et rebellis ei semper postmodum exiit, et aduersus eam cuius ancilla fuerat, se in superbiam erexit. Plerumque autem vsque adeo erigitur, vt ipsa dominæ suæ versa vice dominetur. Vnde fit vt in filiorum procreatione per delectationem in peccatum incidat, et bonum opus male operando delinquat. Sed Dei hominumque mediator sicut nobis quam perdideramus vitam contulit, ita etiam hanc in nobis generationem reparauit. Vnde et de virgine, et sine peccato nasci voluit: vt ex hoc patenter ostenderet, quia hoc etiam nobis inter innumera beneficiorum suorum dona conferret. Ideo. Isaias ait: Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet et pariet filium. Quam virginis conceptionem nequaquam signum esse diceret, nisi aliud nobis in ipsa sua natuitate quod credere deberemus signaret. Vnde rursum scriptum est: O radix Iesse, qui stas in signum populorum: Signum enim fuit populis illa Christi sine virili commixtione natuitas, quod his qui credunt in nomine eius, daturus erat potestatem filios Dei fieri: his videlicet qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Sicut namque beata Maria Christum peperit virgo, et post partum incorrupta permansit: ita et mater Ecclesia filios Deo sine dolore generat, et virgo semper illibata perseverat: Qui in hoc quoque quod Deum toto corde diligunt, patrem se Deum habere euidenter ostendunt. Filiorum enim est diligere, non timere. Porro in hac dilectione nequaquam torpescunt otio, aut operibus insolescunt, sed et in mandatis cælestibus voluntatem Dei custodiunt, et ex virtutum operatione nullam ab hominibus laudem quærunt. Vnde et subditur: [Et populus, qui creabitur, laudabit Dominum.] In operibus nempe suis Deum laudant, qui bonum quod faciunt, nequaquam sibi, sed gratiæ Dei attribuant. Vnde et Paulus cum plus omnibus se laborasse dixisset, subiicit, atque ait: Non autem ego, sed gratia Dei mecum. Sed quæ in nobis sunt sanctitatis opera, ita sunt ad proximorum ædificationem exterius trahenda, vt in eis non fauor aut

Psalm. 102.

Hier. 31. f

Psalm. 33.

1. Tim. 2. b

Isa. 7. e

Isa. 11. e

Ioan. 1. a

1. Cor. 15. b

gratia

Mat. 5. b

gratia humana requiratur, sed ipse, a quo hæc sunt hominibus collata, Deus laudetur. Hinc namque per semetipsum veritas Apostolis ait: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent patrem vestrum qui in cælis est.

Quia prospexit de excelsu sancto suo: Dominus de cælo in terram aspexit.

Ioh. 3. a

Nec noua post creationem nasceretur, nec Deum perfecte sanctorum vita laudaret, nisi per eum nos diuina miseratione respexisset, qui nos in Nicodemum denuo nasci docuit: aliter in regnum intrare non posse, nisi ex aqua et spiritu renasceremur monstrauit. Vnde dum populum creandum Dominum benedicturum esse propheta dixisset, causam illico nostræ redemptionis adiecit, velut qui indubitanter sciret, aliter nouum non posse creari populum, nisi Dominus et redemptor noster nouus homo veniret in mundum. Nec posse quemquam amplius de vera salute ambigere, cum sciret omnipotentem medicum ad infirmos descendisse. Dicatur ergo: [Quia prospexit de excelsu sancto suo.] Prospicere dicimur, cum a longe intuemur. Quia ergo per verbi Dei incarnationem non solum Iudæa, quæ iuxta esse videbatur, sed etiam gentilitas liberanda erat per misericordiam, recte nunc dicitur: [Quia prospexit de excelsu sancto suo,] iuxta quod scriptum est: Pacem ijs qui longe, et pacem ijs qui prope. Redemptor noster non immerito excelsus dicitur: quia diuinitatis eius potentiam nemo mortalium intuetur: denique et sanctus exiit, et Dei per omnia fuit. Hinc namque ipse de se in Evangelio ait: Quem Deus sanctificauit, et misit in mundum. Nam quod Dei per omnia fuerit, ipse testatur cum ait: Non potest filius a seipso facere quidquā, nisi quod viderit patrem facientem. Idem autem qui excelsus exiit, ipse etiam cælum fuit. Sed excelsus propter sublimitatem, cælum vero propter diuinam inhabitationem. In eo enim, sicut testatur Apostolus, habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Et per prophetam quoque Dominus ait: Cælum mihi sedes est. Quæ autem maior sedes Dei quàm Christus? Cælum igitur Dei Christus est, de quo Dominus in terram aspexit, ut cum peccantibus quibuscumque spem per eum veniæ tribuit, de cælo in terram aspexit, ut cælum fieret qui terra fuit. Quod aperte ostenditur, cum illico subiungitur:

Ephes. 2. d

Ioh. 10. f

Ioh. 5. c

Colos. 3. b

Isa. 66. a

Ut audiret gemitus compeditorum, ut solueret filios interemptorum.

Ecclesi. 6. e

Cant. 1. c

Iacob. 2. d

Ephes. 2. e

Apoc. 7. d

Galat. 3. d

Sancti viri non incongrue compediti dicuntur, quia ligati vinculis disciplinæ Dei, nequaquam ad ea quæ exteriora sunt vagantur, et quasi gressum operis immobiliter figunt, dum a conditoris desiderio nusquam discedunt. De his namque compeditus scriptum est: Inijce pedes tuos in compedes eius, et in torques illius collum tuum. Quia profecto cuius a prauitate gressus compescitur, eius fides sanctarum varietate virtutum adornatur. Collum namque fides est, per quam Deo fidelis quisque coniungitur, et quasi per collum capiti suo Christo Ecclesia, quæ eius est corpus, vnitur. Vnde in laudem sponsæ in Cantico canticorum dicitur: Collum tuum sicut monilia. Quia enim, sicut Iacobus ait: Fides sine operibus mortua est: quasi collum sponsæ monilibus circumdatur, dum fides sanctæ animæ operibus decoratur. Gemunt continue compediti: quia dum exilij sui tenebras electi considerant, ad claritatem visionis Dei indefinenter suspirant. Sed eorum gemitus nequaquam Deus audiret, nisi mediatorem nobis filium suum dedisset. Vnde dicit Apostolus: Per quem accessum habemus ad patrem, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Constat ergo quia nullius audiret gemitum Deus nisi ille venisset, per quem ad patrem habemus accessum: [Ut solueret filios interemptorum.] Filij interemptorum sunt imitatores martyrum, eorum scilicet, qui vel pro testamento Dei sua corpora tradiderunt, et in sanguine agni lauerunt stolae suas: vel qui membra sua super terram mortificantes, carnem suam cum vitij et concupiscentijs crucifixerunt. Possumus quoque per compeditos eos accipere, qui mortalitatis et passibilitatis vinculis se astrictos intelligunt, et miserij humanæ necessitatis afflicti, indefinenter gemunt.

Ut annuncient in Sion nomen Domini, & laudem eius in Hierusalem.

Soluti a peccatorum vinculis, eo magis in Ecclesia nomen Dei annunciant, quo eis dimissum

- A** dimissum est de peccatorum excessibus quod timebant. Quid vero aliud est nomen Domini annunciare, nisi Dei misericordiam in Ecclesia prædicare? Dominorum enim est misereri. Hinc namque de Christo dicitur: Benedictus qui venit in nomine Domini. Scimus enim quia mediator Dei et hominum homo Christus Iesus iudex est humani generis: iuxta quod scriptum est: Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio. Qui si in primo aduentu venisset in nomine iudicis, nemo profecto foret, qui pœnam æternæ euaderet damnationis. Omnes enim, ut ait Apostolus, peccauerunt et egent gloria Dei. Venit ergo in nomine Domini, qui venit ut peccata dimitteret, non ut peccatores damnet. Venit, inquam, in nomine Domini primo, qui in nomine iudicis in aduentu veniet secundo. In Sion ergo nomen Domini annunciant, qui Dei misericordiam populis prædicant. Sequitur: [Et laudem eius in Hierusalem.]
- B** Vnam Ecclesiam propter diuersas causas diuersis appellat nominibus: Sion eam nominans, sicut quæ ad alta sustollitur: Hierusalem vero, quæ quasi iam mortificatis hostibus, veram in se pacem inturctur. Notandum vero quia nomen Domini prius annuncians, postea vero posuit esse laudandum. Agnitionem enim nominis laus sequitur confessionis. Quo modo enim credent ei quem non audierunt? Quæ autem maior laus Dei, quàm quod mundus in vnitare fidei collectus, non solum opera eius annunciat, sed etiam vitam eum et opetibus laudat? Vnde et subditur:

In conueniendo populos in vnum, & reges ut seruiant Domino:

Respondit ei in via virtutis suæ, paucitatem dierum meorum nuncia mihi.

- In vnum conuenerunt populi in Ecclesia per totum orbem diffusa, quæ Christum credit esse filium Dei. De hac vnitare dicit Apostolus: Vnus Deus, vna fides, vnum baptisma. Extra hanc nemo laudat Deum, nemo annunciat. Hanc designabat ille vnus qui post motionem aquæ in piscinam descendens sanabatur. Nemo namque est qui veræ possit inuenire salutis remedium, nisi ad vnitatem fidei veniat, et per sanctificationem vitæ Christum induens, vnum cum eo fiat. Hinc namque per semetipsum veritas ait: Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Iesum Christum. Per reges, eos intelligas qui animorum suorum motus secundum Dei voluntatem dirigunt, eisq; regum more dominantur, dum in rationis eminentia, quasi in regali solio præsidentes, repugnantia quæque seruituti subijciunt, et pacatis omnibus, æquitatis leges et innocentie iura in seipsis disponunt: siue etiam eos, qui populis præfecti, in rerum culmine stare videntur, dum diuitijs affluunt, honoribus cumulantur;
- D** terreni præminent dominatione imperij, et gloria mundanæ potentie extolluntur, non absurdum videbitur cum et illi in ipsa cordium suorum directione Domino seruiant, et isti religionis Christianæ documenta tenentes, orthodoxæ fidei iugo mentis colla supponent. In hoc igitur populorum, et regum conuentu quilibet fidelis respondit Deo in via veritatis positus, videlicet in Christo, qui viam se nobis proposuit, dicens: Ego sum via, veritas, et vita. Responsio autem hæc non voce æstimatur, sed opere. Non enim respondent Domino, qui vocati peruerse viuunt, qui post illud diuinum semen in terra rationabili susceptum, spinas peruersitatis, aut tribulos producant nequitie, sed qui in omni bono se aptantes, et de sua vocatione gratias Deo referunt, et fructum Deo centesimum, vel sexagesimum, aut etiam trigessimum in cordis innocentia ferunt. Notandum vero quod dicit: [In via virtutis.] Virtus namque Christi, est gloria resurrectionis eius. Licet enim opera fecerit, quæ nemo alius fecit, et miraculorum signa diuinitatis eius fidem astruant, credendi tamen in eum nulla potentior, aut concedentior via extitit, quàm quod mortuus et sepultus tertia die resurrexit. In via ergo virtutis Dei respondet Ecclesia, cum de gloria resurrectionis Christi nihil asserens ambiguum, nihil sentiens obscurum, studet in membris suis Christo per baptismum et pœnitentiam commori, et per nouitatem vitæ Christum induens eidem coniuuificari. Cum enim nihil in se lucidum, nihil vitale conspiciat, a solo Deo se putat posse acquirere et luculentarum virtutum plenitudinem, et desideratam vitæ indeficientis æternitatem. Quæ etiam non nisi per gratiam Dei potest aduertere quod sit obnoxia defectibus, quod infirmitatibus subdita, quod miseris vallata. Ideoque dicit: [Paucitatem dierum meorum nuncia mihi.] Quali dicat: Qui ex meis viribus hoc consequi non valeo, ut quàm pauci sunt dies mei intelligam, fac ut per gratiam tuæ inspirationis, et virtutum defectum, et

huius vitæ breuitatem agnoscam, quatenus vitæ huius velocem considerans transfatum, nullum in cor de sentiam de amore illius affectum. A

Ne reuoces me in dimidio dierum meorū, in generatione & generatione anni tui.

Per dimidium dierum, imperfectionem vitæ accipimus, in qua se fidelis quisque non reuocari de mundi huius exorat exilio, ne si in die exitus sui transitoria adhuc vitæ amore occupatus fuerit, ad illam æternitatis vitam transire minus possit. In hac vita dimidium tantum dierū accipimus: quia etsi nos assidue solis huius materialis splendor illuminet, sequitur tamen nox, quæ assidue illuminatos obfuret. Roget ergo vnusquisque vt dum in vitæ huius cursu mentis amore defigitur, antequam de adipiscendis æternis faragat, a Deo non reuocetur. Sancti viri etsi sunt mortali carne circumdati, nequaquam sunt in dimidio dierum, quia perfecti desiderij amore a terrenis suspensi, illa beatæ vitæ æternitate iam in spe perfruuntur. Hinc namque Paulus dicit: Spe salui facti sumus. Hinc rursus ait: Nostra conuersatio in cælis est. Sic namque inoffenso cursu ad æternitatis statum perueniunt. Sic ante huius vitæ terminum, in æternitatis desiderio mentem fixerunt. Quod quidē euidenter ostenditur, cum protinus subditur: [In generatione et generatione anni tui.] Nota quod vitam suam dierum paucorum appellatione significat, æternam vero, annorum in generatione et generatione permanentium: vt per hoc quoque prudens lector intelligat et infinitam illius futuræ felicitatis longitudinem, et labentem temporalem gloriæ breuitatem. Quis enim nesciat annos diebus multo longiores? Quia vero etiam in annis finis potest intelligi, in generatione et generatione eos permansuros dicit: Sapientia dicit: Generatio vadit, et generatio venit, terra autem in æternum stat. Hæc est namque instabilis vitæ illius permutatio, vt decedentibus alijs alij succedant, quibus postmodum simili modo deficientibus, alij non æquali conditione oriantur. Ex quibus tamen omnibus, quæ in sæculo fuerunt vel futurae sunt generationibus, viua illa et diuina generatio perficitur, quæ in æternum claritatis Dei consortio perfruetur. In hac itaque annos, id est, æternitatem Dei permansuram dicit propheta: tunc videlicet cum generatio quæ præcedit et quæ sequitur, vna facta fuerit, nouissima vtpote morte destructa, quæ antequam in victoria absorbeatur, nihil stabile, nihil solidum, nihil dimittit illæ. Quæ tamen intelligi et aliter possunt, vt ad superiora hoc modo referantur. Dicitum namque est superius: Populus qui creabitur, laudabit Dominum. Quo modo ergo laudet, ostendit cum ait: Respondit ei in via virtutis suæ, et laudem eius annunciat in Hierusalem. Hierusalem vero quæ seruauit cum filijs, illa enim vocata nequaquam in laude respondet, sed illa cui dictum est: Lætare sterilis quæ non paris, erumpe et clama quæ non parturis: vocata respondet Domino posita in via virtutis suæ. Via virtutis Christi, est imitatio constantiæ eius. In hac via populus creatus, vel Hierusalem, intelligibilis respondet Domino: quia sicut pro nobis Christus animam posuit, in constantiam Christi sequens pro fratribus animam ponere in filijs suis non recusauit. Quid vero responderit, ostendit cum ait: Paucitatem dierum meorum nuncia mihi. Rogat inuouatus populus vel secunda filiorum spiritalium mater, vt breue sibi videatur huius tempus tribulationis, comparatione æternæ felicitatis: ne dum nimis extendi quas patitur persecutiones autumat, pro dilatione præmiorum quasi tædio victa, quam imitari proposuit Christi constantiam, amittat. Tunc nobis Deus quid sequi debeamus annunciat, cum voluntatis suæ arcana nobis inspirat. Nunquid non paucitatem dierum suorum illi Deus annunciauerat qui dicebat: Existimo quod non sunt condignæ passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Nouerat, enim quia temporalium pressura passionum veloci fine concluditur, gloriæ vero cælestis felicitas nullo termino angustatur. Possumus per paucitatem dierum etiam, aliud intelligere. Fuerunt namque hæretici qui dicerent Ecclesiam non esse generalem, sed in tempore Donati et ante finem sæculi consummandam: non attendentes quod ei Dominus in Apostolis promissit, dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Contra eos nunc dicitur: Paucitatem dierum meorum nuncia mihi. Constat quia per multiplicitatem dierum perennis vita accipitur: per paucitatem vero cursus istius sæculi designatur. Scriptum quippe est: Longitudo dierum in dextera eius. Quid enim per dexteram, nisi perpetua vita designatur? B
C
D
E

Rom. 8. e
Philip. 3. d

Eccl. 1. a

Isa. 54. a
Gal. 4. d

Rom. 8. d

Matth. 28. d

Prou. 3. e

Quia

A Quia ergo sanctorum requies nullo clauditur termino, recte in dextra Dei dierum dicitur esse longitudo. Nam quod hic dicitur: Paucitatem dierum meorum nuncia mihi, tale est ac si dicat Ecclesia: Sunt qui insipientiæ suæ caligine et perfidiæ detestabilis induti erroribus afferant me in breui finiendam, et vsque in finem sæculi inhabitatorem non habituram: sed tu de cuius non diffido promissionibus, nuncia paucitatem dierum meorum mihi. Futura dierum paucitas, inquam, data est Ecclesiæ, quia toto istius vitæ tempore debet fides Christiana in mundo vigere: [Ne reuocet me in dimidio dierum meorum.] Per dimidium dierum imperfectionem accipe temporum transeuntium, in qua quasi Deus reuocari permetteret, si huic sententiæ hæreticorum faueret. Hoc autem ideo postulat, ne ab illis annis, qui sunt in generatione et generatione, aliquis eam erroris peruersitas abducatur.

B Initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli.

Initium Dei filius est, de quo scriptum est: Ipse est initium omnis creaturæ. Quod etiam ipse euidenter ostendit, cum se principium nominauit. Denique et in Apocalypsi ad Ioannem idem ipse ait: Ego sum *a* et *ω*, primus et nouissimus, initium et finis. In hoc initio fundata est terra, quia in ipso fundata est Ecclesia. Hinc namque Apostolus dicit: Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Hinc ipse Dei et hominum mediator, ad Apostolorum principem ait: Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Ipse est enim petra, a qua Petrus nomen accepit, et super quam se ædificaturum Ecclesiam dixit. Terra autem dicta est Ecclesia, tum quia in melle fidelium populorum spiritali fecunditate exuberat, tum quia in soliditate fidei perpetua firmitate immobiliter perseverat. Unde per Salomonem dicitur: Terra in æternum stat. Terra quippe in æternum stare dicitur: quia sancta Ecclesia in hoc sæculo a Catholica fide nequaquam deficiet, et in futuro cum Deo æterna stabilitate permanebit. Nam quod in hac vita nullis aduersitatibus frangenda sit, nullis persecutionibus superanda, ipse super quem ædificata est, euidenter ostendit cum ait: Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Portæ inferi hæreses sunt, quæ dum multos in fide infirmos fucata verborum calliditate decipiunt, quasi infernorum eis aditum pandunt. Sunt etiam portæ inferi quædam potestates huius mundi: Quid enim Nero, quid Diocletianus, quid denique iste, qui hoc tempore Ecclesiam persequitur, nunquid non omnes portæ inferi? Quis cogitare sufficiat quanti promissionibus eorum deuorati sunt? Quanti eorum metu perterriti? Quanti afflictionibus eorum superati? Quos omnes perpetuæ mortis profundum absorbuir, et ad cruciandum damnationis æternæ infernus admisit. Sed Ecclesia in illius, de qua dictum est, petræ soliditate fundata, nec minarum ventis concutitur, nec persecutionum fluminibus mouetur, nec corporalium poenarum incommodis titubatur, nec mortis ipsius timore vacillat. Illi vero qui in inferni aditum sequacibus suis utpote portas aperiunt, eam impugnare et persequi modis omnibus non desistunt. In quo quid aliud faciunt, nisi quod veritatis verba euacuare contendunt? Non præualebunt aduersus eam portæ inferi, dicit Dominus, et tamen ut ei præualeant, conantur. Sed fidelis Dominus in omnibus vijs suis, et sanctus in operibus suis. Initio enim terram fundauit, et opera manuum eius sunt cæli. Quid per cælos nisi prædicatores sanctos accipimus? Qui terram istam, de qua dictum est, verborum imbribus prædicantes inebriant, subiectis fidelium

E perpetuæ damnationis exitum comminantes intonant, ad austruendam verborum fidem miracula facientes coruscant. Nam quod prædicantis verba pluuie sint, testatur Dominus, cum per prophetam dicit: Quo modo descendit imber et nix de cælo, et illic non reuertitur, sed inebriat terram et infundit eam, et germinare eam facit, et dat semen serenti et panem comedenti: sic erit verbum quod egredietur de ore meo. Quid apertius? Ecce sicut de cælo descendunt pluuie, ita de prædicatoribus verba emanant doctrinæ. Isti sunt nimirum qui enarrant gloriam Dei. De quibus etiam hic dicitur: quia opera manuum eius sunt cæli. In præcedentibus dicit propheta: Videbo cælos tuos opera digitorum tuorum. hic vero ait: [Opera manuum tuarum sunt cæli.] Quid est quod ibi vocantur opera digitorum, hic vero ait: nisi quod diuersa ibi dona sancti Spiritus doctorum infundenda cordibus intelliguntur? Hic vero ipsa virtutum opera ex eisdem talmen domus in hominum prodeuntia noticiam vocantur. Quia enim per manus omne-

opus agitur, ipsæ virtutum operationes per manuum opera signantur. Primum namque humanis mentibus gratia spiritalis infunditur, postmodum vero in mente quid spiritalis egerit, in operibus demonstratur. Cæli etiam doctores Ecclesiæ dicti sunt, quia Dominus in eis præsidet, dum per eos sua iudicia exercet. Quibus namque regni cælorum claves tribuit, eis ligandi atque soluendi potestatem dedit. Per eos ergo iudicat, quia quodcumque ab eis ligatum fuerit, ligat. Scimus autem quia sedere iudicantis est, et ipse Dominus per prophetam dicit: Cælum mihi sedes est. Si ergo sedes Dei cælum est, et in rectoribus Ecclesiæ Dominus iudicat, cum sedere iudicantis sit, necessario consequitur quod Ecclesiæ rectores cæli dicuntur. Qui profecto cæli opera manuum sunt Dei: quia hoc ipsum quod cæli sunt, ex gratia virtutis acceperunt, scriptum est: Verbo Domini cæli firmati sunt, et spiritu oris eius omnis virtus eorum.

Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascunt.

Nemo iam spem suam ponat in homine. Ipsi enim cæli etsi sint opera manuum Dei, peribunt tamen. Quo modo autem peribunt nisi secundum corpus? Quod si secundum corpus perituri sunt, ubi resurrectio? quam non solum negare scelus est, sed etiam de ea dubitare, summum nefas est. Pater itaque quia non sic peribunt ut non resurgant: sed ut eas quas in hac vita patiuntur, necessitates corporis enadant. In ipsa enim corporis eorum resurrectione quodam modo perisse videbuntur, cum pereunte in eis corruptione, destruetur quod animale est, ut quod spiritale est uiuat: et iam quasi non sint quod fuerant, dum in aliam mutari naturam, in lumine claritatis Dei perenniter exultant. Solus namque Deus vere immortalis est: quia solus æternus et incommutabilis est. Vnde dicit beatus Augustinus: Vera æternitas et vera immortalitas non est nisi in deitate trinitatis, cui quod esse perfectum est: quia natura initio carens, incrementum non indigens, sicut nullum finem, ita nullam recipit mutabilitatem. Creatura autem etiam illæ quibus Deus æternitatem dedit vel daturus erit, non penitus omnis finis alienæ sunt, quia non sunt extra commutationem. Inter hæc sciendum est, quia hi de quibus agitur, cæli peribunt et non peribunt: quia morietur eis illa, quam ex carnali generatione contraxerunt, corruptio. Et tamen irreis plenior erit, quam in hac vita, per speculum et in ænigmate acceperunt, diuina inhabitatio. Cæli hoc modo esse non desinent, dum ad recipiendum in semetipsis Deum, sinum cordis amplius laxent. Vnde cum eos perituros propheta dixisset, subiecit atque ait: [Tu autem permanes.] Ac si patenter dicat: Peribit quidem quidquid in eis ex humana habetur corruptione, sed permanebit in illis quod ex tua receperunt virtute. Tu enim permanes. Liqueat ergo, quia in eis non moritur quidquid de diuinitatis participatione in ipsis habetur. Caro tamen in puluerem redigeretur, ut postmodum per resurrectionem in melius reformetur. Vnde et subiicit: [Omnes sicut vestimentum veterascunt.] Vestimenta sanctorum, sunt corpora eorum. Vnde de quibusdam scriptum est: Isti sunt qui non inquinauerunt vestimenta sua. Et iterum: Lauerunt stolas suas, et dealbauerunt eas in sanguine agni: Quæ profecto vestimenta tunc veterascunt, cum animabus eorum, ad cælum tendentibus, ipsa eorum corpora in terræ essentiam deducuntur. Quia vero mortalitatem corporis immutatio sequitur resurrectionis, consequenter adiunxit dicens:

Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

Non prætereundum nobis est, quod cum dixisset eos sicut opertorium mutandos, subiunxit: [Et mutabuntur.] Signauit enim his verbis duplicem illam sanctorum in futura vita commutationem. In qua non solum corpora corruptioni in hoc sæculo et morti obnoxia perpetuam percipient incorruptionem, sed etiam anima eorum et corda in æternam transibunt stabilitatem, ut sicut mori non poterunt, ita et peccare quidem non possint: et appareat in eis multiplicis bonitatis Dei beneficium, cum et mortale inducit immortalitatem, et affectus non sentiet tentationem. Notandum quod opertorium Dei, sancti dicuntur. Sicut enim homini nihil est vicinius quam vestis,

A vestis, ita Deo nihil est vicinius sanctis. Sicut enim vestimentis suis homo circumdatur, ita sanctis suis Deus vestitur. Hinc namque per prophetam scriptum est: Viuo ego dicit Dominus, quia in sublimatione tua omnibus his velut vestimento vestieris. Hinc rursus Deo per alium prophetam dicitur: Myrrha et gutta et cassia a vestimentis tuis. Quia enim omnium virtutum odora menta a sanctis prodeunt, recte dicitur: quia e vestimentis Dei myrrha et gutta et cassia procedunt. Hinc namque Apostolus ait: Christi bonus odor sumus Deo. Vestimenta ergo Dei mutantur: quia sancti post mortem corporis, in felicitatem transeunt vite celestis. Sequitur: [Tu autem idem ipse es.] Hæc est vera Dei æternitas, et vera eiusdem immortalitas, quod non solum nullis finibus limitis sempiterna eius virtus et diuinitas concluditur, sed quod potestas ac voluntas ipsius nullatenus imperfectionis cuiusque, aut inconstantie varietate permutat. Vnde ad Moysen de seipso ait: Ego sum qui sum. Et iterum: Hæc dices filijs Israel: Qui est, misit me ad vos. Ideo et hic dicitur: [Tu autem idem ipse es.] Homo namque et si ipse sit, non tamen idem est: quia hoc ex sue mortalitatis corruptione accepit, ut in eodem statu diu permanere non possit. Quod de Deo sentire nimis absurdum est. Sicut enim est æternus, ita incommutabilis, nec diminutionem sentiens, nec augmentis excrecens, non mutans propositum, non improbens quod semel est approbatum. Vnde et subditur: [Et anni tui non deficient.] Si per annos Dei, æternitatem accipimus, qualiter anni eius non deficient, aperte videmus. Quod si per annos ipsam sanctorum multitudinem intelligere volumus, anni non deficient: quia cum illo, qui numquam deficit vnus fient. Revolutionem enim quamdam dierum, annum vocamus. Quid autem sunt sancti nisi dies, et quid peccatores nisi nox? Hinc etenim scriptum est: Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam. Anni ergo non deficient: quia sanctorum chori postquam illa in incomprehensibilem semel in semetipsis acceperint lucem, nullam amplius sentient ignorantie vel tentationis obscuritatem. Tunc enim dies videtur deficere, cum aut nubium, aut noctis tenebris obscuratus coeperit non lucere. Quod ab illa vita alienum erit: quia vera lux, quæ obscurari non potest, in sanctis fulgebis.

Filij seruatorum tuorum habitabunt, & semen eorum in sæculum dirigetur.

Qui sunt filij in annis, id est, in æternitate Dei habitaturi, nisi Apostolorum imitatores, cum Deo in celesti regno perenniter mansuri? Omnes enim fideles, Apostolorum dicuntur filij: qui ab eis fuerunt in fide generati. Hinc namque ad Galaras Apostolus ait: Filioli mei, quos iterum parturio. In eo quod dicit filios illic et non seruos habituros, ostendit quod ad celeste regnum aliquis peruenire non valeat, nisi prius vetustate abiecta, per nouitatem vite filius fiat. Nam et ipsi quos seruos vocat, Apostolorum filij fuerunt, veterem videlicet conuersationem abdicantes, et in nouitate vite per Christum ambulantes. Fuerunt igitur serui, fuerunt et filij: serui propter laborem operis, filij propter mutationem nouitatis. Hinc est quod ex filijs Israel, qui ex Aegyptiaca seruitute liberati sunt, et mare rubrum præuio ductore Moysen transierunt, nullus terram promissionis, exceptis duobus, intrauit: sed filij eorum postea intrauerunt, et patribus eorum repromissa diuine largitatis beneficia acceperunt. Significabatur namque per hoc quod ad promissam nobis æternæ hereditatis terram nemo potest ascendere, nisi qui prius per amorem spiritus in nouitate vite didicerit ambulare. Duo, Caphæth videlicet et Iosue, caput designant et corpus, Christum scilicet et Ecclesiam, qui soli ingrediuntur illam viuentium terram. Quod vero ait: [Semen eorum in sæculum dirigetur.] Electorum voluit opera intelligi, quæ tunc profecto diriguntur in sæculum; cum omnia spectant ad Deum. Semen quippe suum nequaquam dirigit, qui ex operibus suis aliquid transitorium querit. Opera autem nostra idcirco semen dicta sunt: quia sicut ex semine fructum colligimus, sic ex operibus nostris mercedem expectamus. Hinc namque Apostolus ait: Quicumque seminauerit homo, hæc et metet. Qui enim in hac vita semen boni seminauerit operis, in futuro fructum æternæ consequetur remunerationis. Per sæculum vero, illius beatæ vite intelligitur æternitas, quæ quia per varias temporum mutationes nullatenus diuiditur, vnius sæculi appellatione non inconuenienter signatur. In illud ergo sæculum dirigamus semen nostrum, et cibum operemur non qui

Gal. 6.

perit, sed qui permanet in æternam vitam. Dum tempus habemus, operemur bonum, ut cum ad indeficientem vitæ illius beatitudinem peruenerimus, perpetuos fructus in cælo colligamus. Ille enim vere perpetuus est fructus, per quem perpetuo viuimus, et perenni panis, et vini satietate gaudemus. Perpetuus, inquam, quia et mandendo non minuitur, et vetustate non deterioratur.

PROOEMIUM SEXTI PSALMI POENITENTIALIS.

I. Reg. 6.

Inter innumeras et rutilantium operum et eminentium structurarum varietates, quibus templum Salomonicum adornatum fuit, hoc quoque fuisse describitur, quod quindecim ad illud gradibus ascendebatur. Quod quidem non casu vel sine causa factum credendum est. Salomon quippe cælestium scrutator secretorum, et diuinæ receptaculum sapientiæ, sic templum illud manufactum edidit, ut exinde templum aliud non manufactum signaret, quatenus ex corruptibili terrenæ domus ædificio, incorrupta cælestis templi quodam modo imaginaretur pulchritudo. Ad illud namque templum quod ex viuis in cælo lapidibus construitur, non plana aut spatiosa peruenitur via, vel gressu ascenditur corporeo, sed processu fidei et charitatis ascensu. Hinc namque propheta dicit: Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit. Dixit ascensiones in corde beati viri disposuit: et vnde ascendere debeamus ostendit, cum ait: In valle lacrymarum. In ea namque exilij nostri damnationem deplangimus, et innumerales corruptionis humanæ desilemus molestias.

Psal. 83.

Job. 10. 6

Job. 7. 4

Quis enim immunis a molestiis? Hinc etenim Iob dicit: Si impius fuero, vix mihi est: si autem iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione et miseria. Et iterum: Tentatio est vita hominis super terram. Quia enim in hac vita omnia vidit esse plena laqueis et tentationibus, non in ea tentationes esse dixit, sed ipsam esse tentationem memorauit. Laboriosa enim est vita temporalis, leuior fabulis, velocior cursore, in stabilitate fluctuans, imbecillitate nutans: cuius habitatio in luteis domibus, immo ipsa in luto subsistens, cui nulla est fortitudo, nulla propositi constantia, nulla a turbationibus requies, nulla a laboribus reclinatio. Quis denique est, quem non excruciet dolor, sollicitudo non vigeat, non subruat timor? Risus fletum sequitur, gaudium tristitia comitatur, esuriei succedit saturitas. Saturitatem iterum excludit esuries: in nocte dies optatur, in die nox queritur, in algore calor, in æstu refrigerium, ante cibum suspiria, post cibum tribulatio, iræ indignationes exagitant, et innumerales miseros homines motus perturbant. Hæc est vallis, quam sancti viri mentis affectibus indefinenter exire disponunt, et ad illud ineffabile bonum, ad illud inestimabile gaudium ascendere, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit.

I. Cor. 2. 6

Qui etsi corpore quidem inter homines esse videantur, animas tamen suas ad cælestia eleuant: et illi puro, et summo bono atque immortalis et perpetuo adherentes, temporalia et corruptibilia deserunt, et mundo superiores facti, in sinu diuinæ contemplationis quiescunt. Ibi in illo cælesti templo cordis oculis Deum conspiciunt, immo et in eiusdem templi structura ipsi quoque lapides fiunt. Per quindecim veto illius templi gradus, spiritalis sanctorum signatur ascensus. Numerus enim iste in septem et octo diuiditur, et ideo per eum gemina iustorum vita signatur, actiua videlicet, et contemplatiua. Actiua namque in mundo versatur, contemplatiua vero ad cælestia erigitur. Quia vero septenario numero temporalis, octonario vero perpetua vita signatur, recte per eosdem numeros et contemplatiua vita exprimitur et actiua. Hinc namque prædicti templi auctor Salomon Dominum exortans ait: Da mihi Domine partes septem, necnon et octo. Optabat enim regis dignitatis potentia prædaretur sibi subditos populos regere, ut tamen contemplationis diuinæ non defraudaretur perceptione. Ipsa namque officij administratoria necessitate constructus, cogebatur temporali actioni insistere, sed suauis eum contemplationis diuinæ dulcedo reficiebat in mente. Potest etiam intelligi quod ille quindecim gradus ad illud diuinæ illuminationis templum ascendit, qui sempiternæ virtutis Dei amore correptus, temporalibus, quæ per septenarium numerum designantur, gradatim contemptis, per scalas octo beatitudinum ad sublimia prouehitur, donec Deus deorum in Sion mentis oculis videatur.

Ezech. 11. 4

I. Cor. 13. 12

Sed videmus nunc, sicut Apostolus, per speculum in enigmate. Impossibile

- A** bile est enim ut quis lutei huius corporis ergastulo inclusus, aut mortalis carnis circumseptus volutabro, ascendente super Cherubin, et super pennas ventorum volantem Deum conspiciat, vel quanta sit eius potentia diuinitatis agnoscat. Vnde per Ioan- *Psal. 17.*
nem dicitur: Deum nemo vidit vquam. Et Moysi Deum videre querenti, responsum *1. Ioan. 4. c*
est a Domino: Non videbit me homo et viuet. Quod si tanta claritas est solis ut oculis *Exod. 23. d*
in eum corporalibus non valeamus intendere, quanta est illius claritas qui fecit solem, *quod*
ut eum possimus in hac quâ sumus corruptione videre? Ipsum vero per speculum in-
æniigare intueri, quod humili aduentu sponsi accepit Ecclesia, illius æternæ visionis
signum est, et futura perfectionis imago, in qua non iam per fidem, sed per speciem
ambulabimus, et reuelata facie ipsam diuinæ maiestatis gloriam irreuerberatis oculis
conspiciemus: Quia ergo hi quindecim Psalmi quamdam spiritalis ascensus continent
B formam, recte sub eodem titulo omnes prænotati sunt: ut sicut ad illud materiale tem-
plum per gradus ascendebatur lapideos, ita cæleste illud templum hæc nobis cantica
præferunt, per quæ in Deo exultans anima, quasi per quosdam gradus ascendat. Ascen-
suri ergo non corpore sed spiritu, non passibus sed affectibus, hunc Psalmum decanto-
mus, et in eo studeamus Deo meditatione appropinquare, dicentes cum propheta:

panitentialis.
EXPLANATIO SEXTI PSALMI

DE profundis clamaui ad te Domine: Domine exaudi vocem meam.

- C** Attendar vniuersique in quo profundo iaceat, et quàm longe a Deo per-
uerse agens effectus sit. Clamet ad eum totis viribus qui intuetur abyssos,
et sedet super Cherubin, donec de profundo tenebris erutus, superno illu- *Ionas 2. b*
stretur lumine, et claritate perfruat cognitionis diuinæ. Clamauit Ionas ad Deum
de ventre ceti, de altitudine maris, de profundo inobedientiæ, et ad aures Dei oratio
illius petuenit: qui cum eruit a fluctibus, eripuit a bestia, absoluit a culpa. Clamet et
peccator, quem a Deo recedentem cupiditatum tempestas contriuit, quem malignus
hostis absorbit, quem præsentis sæculi fluctus inuoluit, agnoscat se esse in profundo,
ut ad Deum sua perueniat oratio. Quia vero Psalmus iste ad ascendentes pertinet, vi-
deamus qualiter ad Deum iustus de profundo clamat. Quo modo enim non profundus *Psal. 83.*
est, qui laboris studium ad cælos attollit? Sed sciendum quod sancti viri eo se magis infi-
mos et abiectos sentiunt, quo per mentis desiderium erecti, vicinior ad Deum accedunt.
Tunc enim primum miseriam suam incipiunt perfecte cognoscere, cum Dei præsentiam
cœperint in corde sentire. Hinc est quod Abraam, qui colloquutionis diuinæ gratiam
meruit, puluerem se esse et cinerem memorat, dicens: Loquar ad Dominum, cum
sim pulvis et cinis? Hinc Iacob postquam Dominum vidit, neruo femoris emat-
cescente, vno pede claudicanit: quia profecto debiles se esse et infirmos reputant, qui
se ad videndum Deum per studium sanctæ contemplationis leuant. Qui dum spem
suam in carne ponere desinunt, quasi vnius cruris vires amittunt. Eoq. assuescunt cæ-
lesti dumtaxat desiderio inniti, quo senserint se a spererum temporalium debilitari. Et
quasi neruum non habent in femore, dum non confidunt in carnali generatione. Om-
nia que sub cælo sunt, vanitatem æstimant: et cum præsentis vitæ miserijs plenos se ef-
se et obditos circumquaque conspiciunt, quasi de profundis ad Deum clamant. Magna
profunditatis vita mortalis in qua nihil est certum, nihil vitale, nihil ætuum, nihil tran-
quillum. Magna inquam profunditas, in qua peccator obruitur, impius immergitur,
iustus turbatur. Ideo namque clamat et dicit: [De profundis clamaui ad te Domine.]
In quo notandum: quia non ait clamo, sed clamaui. Habes in hoc perseverantiz docu-
mentum, ut si primo non exaudiris, ab oratione non deficias, immo precibus et clamo-
ri insistas. Vult Deus rogari, vult cogi, vult quadam importunitate vinci. Ideo tibi
dicit: Regnum Dei vim patitur, et violenti rapiunt illud. Esto ergo sedulus in oratio-
ne, esto in precibus importunus, caue ne ab oratione deficias. Si dissimulas audire,
quem rogas, esto raptor, ut regnum cælorum accipias: esto violentus, ut vim
eriam ipsius inferas cælis. Quid hac rapina locupletius? quid hac gloriosius violentia?

Bona

Bona violentia, qua Deus non offenditur, sed placatur: proximus non læditur, sed iuuatur: peccatum minuitur, non multiplicatur. Bona inquam violentia, qua non queritur lucrum cito periturum, sed regnum acquiritur sine fine mansurum. Discant qui res alienas diuino postposito timore diripiunt, et rapinis pauperum magis peccatas cumulare, quam lucra augere non cessant, aliquid rapere quo et veras sibi vendicent diuitias, et gloriam laudis perpetue acquirant: ne in hoc quoque stultitiae arguantur, si cum possint pretiosa et æterna diripere, vilia solum et transitoria videantur auferre. Inferant et ipsis cælis violentiam, et regnum cælorum quadam orationis rapiant. Sint in precibus importuni, vt ex longo clamoris vsu dicere possint: [De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam.] Nominis venetandi repetitio, precandi adauget affectum. Mouetur enim desiderium, si nomen quod diligitur replicatur. Videtur hic qui loquitur, quendam exauditionis causam præ-tendere, cum se insinuat clamasse, quasi iure debeat exaudiri, qui dudum institit clamori. Hanc et Apostoli causam Domino dedisse leguntur, cum Chananæa rogante dixerunt: Dimitte eam: quia clamat post nos. Ideo namque a Domino exaudiri meruit: quia prima Domini responsione repulsa, clamare nequaquam cessauit. Fide quippe et dilectione accensa, a clamore non antea destitit, quam optatam filie salutem acquisiuit.

Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.

Ascendens iste maius aliquid rogare aggreditur, et in ipsa etiam sua oratione ascendit, cum hoc adeo expostulat, vt quasi quodam modo aures inclinans orationi suæ Deus intendat: ne forte sit mora in exauditione, si longe sint aures ab oratione. Videtur enim quemdam diuinæ miserationis præcipuum precari affectum, cum rogat eum quodam modo ad audiendum affectari: vt cum vocem velit audire supplicantis, opus non differat exercere miserentis, humanæ in hoc sequens locutionis modum, quasi huiusmodi Deus affectione indigeat, quem non effugit cogitatio, non latet voluntas, dum ei nec intentio silet, nec desiderium tacet. Nam dum potens quilibet supplicanti aliquid audire negligit, quasi primo aditu repulsus, exaudiri qui supplicat diffidit. Si vero qui rogatur, primo libenter audire cœperit, et alij postpositis negotijs, verbis solummodo rogantis intendere, continuo ille qui rogatur aduenit, quendam concipit impetrandi fiduciam, et ipsa quodam modo spe animatus, suam liberius proloquitur causam. Magnū quippe bonæ voluntatis suæ dominus illi dedit indicium, cum loquenti se præbuit incunctanter intentum. Sic et nos cum dari nobis veniam a Deo querimus, et cælestis gratiæ vitalia dona conferri, si nobis Deum præsentem aliquibus suauitatis et dulcedinis suæ senserimus indicijs, ad ipsius desiderium studiosius animamur, super his quæ cupimus, adipiscendis aliquatenus certiores effecti, cum ille, quem anima nostra desiderat, desiderantibus nobis per misericordiam appropinquat. Ascendens igitur iste, qui ad illius incoeruptibilis celsitudinem mentem leuare proposuit, aures Dei deprecationi suæ intentas deposcit: vt quis oratio sua ad Deum per rectæ studium intentionis dirigatur, circa eum quem rogat, velociter exaudiat. Ascendenti autem et prouecto viro, a Domino per prophetam dicitur: Adhuc loquente te dicam: Ecce assum. Inter orationem et deprecationem hoc interest: quia oratio pro virtute perseverantiz, deprecatio vero sit pro peccatorum impunitate. Ideo qui celsitudinis arcem ascendere contendit, dicit: [Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.] Deprecatur enim Deum vt peccatorum suorum obliuiscatur, vt pater esse velit, non iudex. Ideoque subiungit dicens:

Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit?

Nomen repetit, vt affectum excitet. Iniquitatem Deus obseruaret, si peccatoribus veniam negaret. Si solummodo ostenderet seueritatem, non etiam adhiberet pietatem. Quod si faceret, nemo æternæ gloriæ felicitatis expectaret: nemo ad patiendum iusti examinis poenam sufficeret. Omnes enim peccauerunt, vt ait Apostolus, et egent gratia Dei. Verum quia poenitentibus ex corde ignoscit, et peccatore conuerso omnium iniquitatum eius obliuiscitur, quis iam de misericordia dubitet? quis iam de venia desperet? Hæc etenim per prophetam Dominus pollicetur dicens: Ego sum, ego sum, qui deleo

- A** qui deleo vt nebulam iniquitates tuas, vt iustificeris. Attende qualiter peccati confessio peccata obliteret, quæ iustificat iniquum, tollit a Deo memoriam peccatorum. Confiteamur vt deleantur nostra peccata, nec post confessionem ad ea reuertamur, sed iuxta Apostolum, in anteriora nos extendentes, quæ retro sunt obliuiscamur. Non gestiamus reuerti in Ægyptum, aut sedere super ollas carnum, nec simus concupiscentes malorum, nec idola mentis veneremur, nec Deum tenemus, nec in deserto mundi huius muremur. Confiteamur de præteritis peccatis nos accusantes, confiteamur de peccatorum indulgentia Deum laudantes. Est namque confessio peccati et confessio laudis. Si enim confessio laudis non esset, Saluator noster nequaquam dixisset: Confiteor tibi pater cæli et terræ. Nam quo modo peccatum confiteretur, qui peccatum non fecit? præcedat itaque confessio, vt laudatio sequatur, sicut scriptum est: Rectos decet collaudatio. Habemus enim pontificem, qui possit compati infirmitatibus nostris, de quo et aperte sequitur:

Quia apud te propitiatio est, & propter legem tuam sustinui te Domine.

- Quis est propitiatio nisi Christus Iesus, qui se obtulit sacrificium Deo, vt nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum? denique Ioannes ait: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Qui est apud Deum: quia sedet ad dexteram Dei sicut dicit propheta: Dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis. Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Apostolus quoque perhibet, quod ad dexteram patris sedens pro nobis interpellet: [Et propter legem tuam sustinui te Domine.] Lex Dei misericordia est, qua peccantibus venia contulit, reuertentibus æternæ vitæ aditum patefecit. Hanc legem pro crucifixoribus suis patrem exorans Christus impleuit, hanc nobis tenendam vetus magister indixit. Ait enim: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui vos oderunt, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri, qui in cælis est. In quo profecto ostendit: quia filij Dei aliter esse non possumus, nisi misericordie legem seruantes, inimicos diligamus. Hanc etiam nobis Paulus tenendam insinuat, cū ait: Fratres et si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne et tu tenteris. Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi. Quis autem portat alterius onera, nisi qui charitatem habet? Qui enim veraciter diligit, læsus non lædit, contumelijs vicem non reddit, detrahentibus sibi non detrahit, qui eum oderunt, non odit. Scriptum namque est: Charitas patiens est, benigna est. Patiens quidem vt aliena mala toleret, benigna vero vt ipsos etiam, quos porrat, amet. Qui ergo illata mala æquanimitertolerat, quasi infirmi fratris onera portat. Hæc est lex misericordiz, per quam perpetuam euadere damnationem confidimus, per quam etiam Saluatorem Dominum nostrum Iesum Christum expectamus. Qui si, vt supra dictum est, iniquitates obseruaret, nemo sustinere sufficeret. Sustinemus autem eum propter legem suam, qui peccantibus in nos idcirco dimittimus, vt peccatorum nostrorum ab eo veniam percipiamus. Hinc namque per semetipsam veritas ait: Dimitte, et dimittetur vobis.

Sustinuit anima mea in verbo eius, sperauit anima mea in Domino.

- E** vide perfectæ charitatis ordinem. Ascendens iste et in amore diuino proficiens, qui fide et dilectione introrsus accenditur, desiderio ad æterna erigitur. Spe ad summa leuatur, proximorum non negligit curam, non postponit salutem: ad eos inter ipsa diuinæ gaudia contemplationis conuertitur, et vt gradibus eisdem ad Deum accedant, horratur: eis nimirum exemplum se proponens, vt si infirmitate aliqua impediatur a desiderio poscientis, iam et peruenientis promoueantur exemplo. Ideoq. ait: Sustinuit ànima mea in verbo. [Nolite diffidere, nolite dubitare, ponite corda vestra in virtute eius: quia sustinuit anima mea in verbo eius. Qui manet in verbo, non fraudatur a regno. Aliter namque fructum facere non possumus, nisi in eo maneamus. Ideoq. ait: Manete in me, et ego in vobis. Vnde enim manendum nisi in ipso? Deficiente domus, palatia corrunt, destruntur ciuitates, ab imis sedibus turres euelluntur. Postremo, cælum et terra transibunt, verbum autem Domini manet in æternum. Maneamus ergo in eo qui manet in æternum. Non sequamur vanitatem, deserentes veritatem]

Ecclesi. 3. e

ritatem: nec contristemur sicut ceteri, qui spem non habent, sed sustineamus eum. Et si moram fecerit, expectemus, ne contingat nobis quod per prophetam dicitur: Vae illi qui perdidit sustinentiam: unde et subditur: [Sperauit anima mea in Domino.] Quicumque mundanę aduersitatis fractus molestijs, diabolicę tentationis infestatione deiectus, a spe cęlestium promissionum decidit, sustinentię quam prius habuerat mercedem amittit. Qui vero sustinebit, magnam reportabit remunerationem. Fidelis enim Dominus in omnibus vijs suis. Promisit in hac vita poenitentibus veniam. Manifestum est ergo quia sicut contentibus remissionem tribuit peccatorum, ita a spe non decidentibus dabit regnum cęlorum. Ideo qui in verbo eius sustinuit, in Domino sperare se dicit: Sicut enim maledictus homo, qui confidit in homine: ita et beatus cuius est nomen Domini spes eius, et non respexit in vanitates et insanias falsas.

Psal. 144.

Hiev. 17. a

Psal. 32.

A custodia matutina vsque ad noctem, speret Israel in Domino.

Rom. 8. a

Mat. 27. g

Psal. 5.

Psal. 100.

1. Cor. 15. e

Rom. 6. b

Psal. 115.

Psal. 33.

Si ad litteram hoc accipiamus, dehortari nos potius quàm monere videtur. Quis enim tam pusillanimis: vt vna tantum die speret in Domino? Vbi iam erit illa Pauli sententia qua ait: Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus? Quàm parua vnus dici patientia, et quàm brevis expectatio! Sed vt hunc locum melius intelligamus, ad vicefimi primi Psalmi titulum curramus. Intitulatur enim pro assumptione matutina. Quę est assumptio matutina, nisi resurrectio Deo manę facta? Ibi nempe et custodia facta fuit, ad hoc vsque prorumpente Iudaicę cęcitatis perfidię, vt quem viderant mortuum, crederent non resurrecturum. Et ne eum discipuli nocte raperent, custodibus sepulchrum munierunt. Alia translatio habet, a vigilia matutina: per quod aptius ipsa Domini resurrectio exprimitur. Qui enim dormiuit in morte, vigilauit in resurrectione. Ideoq. dicit: Ego dormiui, et soporatus sum, et resurrexi. Et iterum: Vigilauit, et factus sum sicut passer solitarius in refo. Hęc itaque resurrectio spei nostrę fundamentum est: quia illic nos peruenturos speramus, quo caput nostrum præcessisse cognoscimus. Multos enim ante hanc resurrectionem legimus resuscitados, et tamen dicit Apostolus: Quia primitię dormientium Christus. Ioannes quoque primogenitum mortuorum eum nominat. Quotquot enim ante eum resurrexerunt, iterum mortui sunt: Christus vero resurgens a mortuis, iam non moritur. Christi ergo resurrectio spei nostrę fundamentum est: quia in illa vita resurrecturos nos credimus, in qua nos cum eo victuros sine fine speramus. Nec debet iam homo de resurrectionis veritate ambigere, cum sciat verum hominem Christum a mortuis resurrexisse. Ad hoc enim mortuus est vt viueremus, accepit a nobis vt offerret pro nobis. Moriendo itaque mortem destruxit, resurgendo vitę aditum nobis patefecit. Hinc est quod eidem Ecclesia dicit: Notas mihi fecisti vias vitę. Ante aduentu quippe eius, vitę via omnibus ignota fuerat, tendentibus cunctis ad mortem, et ad inferos descendentibus etiam electis, donec ille veniret, qui et impios ad iustificationem, et mortuos vocaret ad vitam, veram fidem astruens mortis et resurrectionis fidei indicijs, et doctrinę nouę nos formans institutis, per quę nimirum, et mortem possemus euadere, et in nouitate vitę per aduentu Spiritus sancti gratiam ambulare. Possumus quoque per custodiam matutinam ipsa fidei nostrę rudimenta accipere, vt a tempore accepti baptismatis, post illustrationem gratię salutaris, intentionem suam vnusquisque ad eum dirigat, et spem suam in eo singulariter ponat. Quasi enim matutinam lucem recipit anima cum tenebris infidelitatis expulsa, et vitiorum deterfa caligine, et emundatis peccatorum maculis per lauacrum regenerationis, paulatim incipit Deum agnoscere, et in lumine iucundari cognitionis diuinę. Est enim lumen cognitio Dei, de qua scriptum est: Illuminate vobis lumen cognitionis. Magnum lumen, quod tenebras cordis euacuat, mentis oculos purgat, animos erigit, corda accendit, edocet semitas iustitię, desiderium virtutis adauget. Magnum lumen per quod vitamus offendicula, præcipitia præcauemus, euadimus pericula, pertranamus laqueos, non timemus prospera, sustinemus aduersa, respicimus errorem, sequimur veritatem. Quis non desideret hoc illuminari lumine? Quis non hoc fulgore illustrari exoptet? Hinc est quod propheta nos admonet, dicens: Accedite ad eum, et illuminamini. Qui accedit per fidem, illuminatur per cognitionem. Statim autem post illuminationem, gratię spem sequi oportet. Hoc enim monet qui dicit: [A custo-

B

C

D

E

- A** [A custodia matutina vsque ad noctem speret Israel in Domino.] Quæ est hæc custodia? numquid auri vel argenti? num monilium, vel lapidum pretiosorum? num vestitum, vel pecuniarum? Nonne hæc sunt quæ mergunt hominem in interitum? Sed est his multo pretiosius quod illuminatum custodiri oportet. Dicit enim propheta: *Psal. 18.*
Iudicia Domini verà iustificata in semetipsa. Desiderabilia super aurum et lapidum pretiosum multum. Denique de sapientia dictum est: quia est pretiosior cunctis opibus, et omnia quæ desiderantur, huic non valent comparari. Hæc sunt ergo diuitiæ, quas custodire debet qui de nocte ad matutinum peruenit, multo pretiosiores terrenis, et temporalibus veriores, quas nec ignis exurere, nec tinea comedere, nec prædo potest auferre. Hæc etiam mihi videtur propheta sensisse cum in præcedentibus quæreret: In quo corrigat adolescentior viam suam? Ne si hoc sine discussione assereret, videretur quod *Mat. 6. 6*
Psal. 118.
- B** adiunctum est, magis ex præcipitatione prolatum, quàm ex iudicio definitum. Et ut consilium eo salubrius crederetur, quo propensiori meditatione examinatum videretur, secutus adiunxit. In custodiendo sermones tuos. Conuersus autem ad Deum, ad interrogata respondet, ut diuinæ pietatis remedium crederetur, quod esset inuentum non præsumptione humana, sed inspiratione diuina. Hinc Hieremias ait: Bonum est viro cum portauerit iugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius et tacebit. Iugum est verbum Dei, mentis nostræ collo impositum, ut nec alta ceruice, aut nubibus procedamus oculorum, nec de accepta qualibet gratia inflemur, nec extollamus in altum cornu nostrum, nec aduersus Deum iniquitatem loquamur, sed in omnibus sicut Dei ministros nosmetipsos exhibentes animas nostras humiliemus: et iuxta Apostolum. Imitatores Dei sicut filij charissimi existamus. Portandum autem hoc iugum ab adolescentia, ut iuuentutis annos congrua disciplinæ correctione vnusquisque præueniat: ne si post decursu iuuentutis annos iugum tulerit, suorum stimuletur rememoratione peccatorum, et erroris vsu, et peccandi consuetudine exagitetur, et nouis semper insurgentibus præliis, eos in seipso sentiat impugnationum tumultus, per quos quotidie aut victor existat, aut victus. Nam si ab ipsis adolescentiæ primordiis ceruicem verbi iugo subdiderit, omnibus in seipso rite compositis in pace sedebit. Sedebit quidem animæ carnem subiiciens, et de tribunali rationis quasi de iudiciaria sede omnibus internis moribus velut quibusdam ciuibus edicta proponens. Sedebit inquam nullum metuens hostem, nullam sentiens impugnationem. Stare namque pugnantis est, sedere vero feriat. Sedebit quoque solitarius, id est, ab omni carnalium desideriorum tumultu remotus. De hac solitudine David dicit: Elongauit fugiens, et mansi in solitudine. Neque enim *Psal. 54*
- D** rex potentissimus qui tot millibus populorum præerat, in solitudine habitat. Habebat autem in solitudine cordis sui, in qua nullos hostium spiritalium imperus, nullos peruersarum cogitationum strepitus, nullos pateretur clamoris iniqui tumultus. Qui vero solitarius sedet, tacet: intelligens, melius esse silete, quàm loqui incaute. Hinc etenim scriptum est: Homo sapiens tacebit vsque ad tempus. Prius namque oportet discere quàm docere. Ideo dictum est: Audi Israel. Neque enim prius dixit loquere, sed audi. Sed propheta dictum est a Domino: Fili hominis, sta super pedes tuos, et audi quæcumque loquar ad te. Qui audit, tacet. Tacet ergo qui in lege Dei meditatur die ac nocte, et audit quid loquatur in eo Dominus Deus, qui loquitur pacem in eos, qui conuertuntur ad cor. Restat ergo ut dicamus quid sit quoddam vsque ad noctem sperandum in Domino dicit. Quis dubitat noctem finem esse diei? *Psal. 1.*
Psal. 84.
- E** Sic et vnique hominis finis istius vitæ mors sua est. Potest quoque per noctem intelligi illa extremi iudicii dies, quam propheta diem nominat tenebrarum et caliginis, in qua ad cæleste regnum vocantur electi, ubi iam spes eorum terminabitur, receptis omnibus quæ in hac vita sperauerunt, et ad laudem Dei concinentibus sanctis: Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum. Quod enim videt quis, quid sperat? Sperauimus ergo in hac vita, ut quod hic in spe concipimus, ibi in re habeamus. *Psal. 47.*
- Quia apud Dominum misericordia, et copiosa apud eum redemptio.
- Commendat nobis Dei charitatem, ut nos ad sperandum hortetur. Ex hoc enim vsque ad noctem speramus: quia eum misericordem credimus, longanimum scimus. Vnde non incongrue per quemdam sapientem dictum est: Tribularer, si non scirem misericor-

Exech. 33. e
Luc. 19. a
Luc. 7. g.
Mat. 26. g.
Luc. 23. f
3. Tim. 1. b
Luc. 15. b
Tit. 2. e
Tit. 3. a
Zach. 13. a
Psal. 35.
Rqm. 1. a

misericordias tuas Domine. Tribulationi quippe cordis nostri remedium miserationis diuinæ occurrit: et contra diffidentie malum firmissimæ spei adhibet consolationem, promissionum diuinarum certa nobis proponens exempla, quibus peccantium salutem se malle asserit quàm perditionem. Quorundam quoque correctionem ad animum reducens, quos etsi a statu rectitudinis error subruit, conditoris tamen gratia in melius reformauit. Ecce grauium delictorum mole obrutus, et de meritorum qualitate diffusus, aspicio Zacchæum, intueor Mariam, considero Petrum, perpendo latronem: in quibus miserationis diuinæ splendor apparuit, atque per eos spem veniæ peccantibus dedit. Hæ sunt inæstimabilis miserationis Dei diuitiæ, humano quidem generi a sæculis absconditæ, nouissimis vero temporibus per mediatorem Dei et hominum declaratæ. Quæ proxi immensitate adeo incomprehensibiles sunt, vt in explanatione eorum manus torpeat, fatiscant ingenia, eloquentiæ contricefcant. Superant enim sensum, sermonem transcendunt, intellectum excedunt. Quis enim digne enarrare sufficiat quantæ misericordiæ fuit, vnigenitum Dei filium de sinu patris ad publicum nostrum descendere, carnem mortalem assumere: irrationes pro nobis, vincula, flagella, crucem, mortemque tolerare? Quis cogitare valeat quantæ fuerit gratiæ, ouem perditam querere, quæ sitam inuenire, inuentam in humeris portare? Quis exponere queat, quantæ fuit miserationis, sacratissima pretiosi sanguinis effusione genus humanum redimere, et sacrosanctum viuifici corporis et sanguinis sui mysterium membris suis tribuere? cuius perceptione corpus suum, quod est Ecclesia, paciscitur et potatur, abluunt et sanctificantur. Ideo et plenitudo temporis tempus gratiæ nominatur, in quo iuxta Pauli vocem: Apparuit gratia Saluatoris nostri Dei omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem, et sæcularia desideria, sobrie, et iuste, et pie viuamus in hoc sæculo. Et iterum: Apparuit benignitas et humanitas Saluatoris nostri, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Hinc per Zachariam prophetam dicitur: In die illa erit fons patens domus Dauid inhabitantibus Hierusalem, in ablutione peccatorum et menstruatæ. Quis est iste fons nisi vnigenitus Dei filius? de quo per prophetam Deo dicitur: Apud te est fons vitæ. Qui nimirum tunc patens extitit, quando in mundo visibilis apparens, per liberatione nostra carnem suscepit. Qui etiam domus Dauid dictus est: quia ex semine Dauid secundum carnem natus est. Hierusalem vero visio pacis interpretatur. Hi ergo Hierusalem inhabitant, qui ad amorem cælestium mentem leuant. Peccator vero et menstruatæ est, vel is qui delinquit in opere, vel mens quæ labitur in praua cogitatione. Menstruatæ namque fons misericordiæ Redemptor noster, toto hunc pectore haurimus, vt extinguere sitim carnalium desideriorum valeamus. Lauemus in eo maculas criminum, notas diluamus carnalium cogitationum. Et qui fontem misericordiæ, si clausus esset, querere debuimus, saltem a pertum et patentem non negligamus. Sperandum namque nobis est, quia ibi poenitentia stræ locus non deerit, vbi innumerabilium hominum compunctio locum innenit. Ad hoc enim patet vt lauet, ad hoc fluit vt lætificet, ad hoc redundat vt purget. Nam subditur:

Et ipse redimet Israel, ex omnibus iniquitatibus eius.

Psal. 87.

Restat igitur vt Israel efficiamur, et omnem transcendentes creaturam, in eum, qui omnia creauit, mentis aciem dirigamus. Disponamus ascensiones in corde nostro, et pereas ad conditorem angelorum puro et simplici intellectu ascendamus. Quid enim tam suauis, et tam iucundum quàm mentis oculis et cordis desiderio contemplari Deum, atque eius suauissimam degustare dulcedinem, dulcissimamque sentire suauitatem? Adest nobis gloria Redemptoris nostri, quæ nos a terrenis ad cælestia erigat, oculos cordis nostri ad videndum solem iustitiæ aperiat, ac per hoc ex omnibus nos iniquitatibus nostris redimat. Qui viuere regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

PROOEMIUM SEPTIMI PSALMI POENITENTIALIS.

DE Psalmi centesimi quadragiesimi secundi titulo, iuxta quod pietas diuina contulerit, locuturus, prius volo modos aperire prophetiæ, quatenus dum eius diuersitas ostenditur, eius et intelligentia facilius acquiritur. Sciendum namque est, quia prophetia tribus modis fit: videlicet verbis, factis, somnijs. Quicumque enim propheta futura innouit, aut verbis, aut factis, aut somnijs prophetauit. Verbis namque futura prædixit Isaias, cum ait: Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen eius Emanuel. Somnijs vero Nabuchodonosor futura prædixit, quæ Spiritu sancto Daniel repletus enodauit. Factis Abraham futura nunciauit, quando vnicum filium suum ad sacrificia obtulit. Quem nimirum, quem in hoc opere designat, nisi eum qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum? Ipsa enim antiquorum patrum gesta nobis prophetiæ sunt, qui dum aliud agunt, et aliud innuunt, occulta nobis quasi per operis linguam produnt. Quod hoc in loco euidenter ostenditur, cum Absalon facta ad memoriam reducuntur. Absalon namque patrem persequens, ad hoc vsque liuore feralis prorupit inuidiæ, vt in seipso destrueret iura nature. Quem enim naturaliter amare debuerat, vt patrem, cum inhumane persequeretur vt hostem. Absalon autem pax patris interpretatur: non quod ei pax vlla cum patre fuerit, sed quia quantæ pacis et patientiæ exitit in eius peruersitate pater ostendit. Quis autem per Absalon nisi Iudaicus populus: quis vero per Dauid nisi Redemptor noster signatur? Hinc namque per prophetam veritas ait: Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt. Denique ipse est filius senior, qui adolescentioris inuentioni inuidens et salutem, domum renuit intrare Ecclesiæ. Qui profecto canticum non cantat lætitiæ, nec concinentium admiscetur choris, et annulo carens fidei, nec stola immortalitatis induitur, nec vituli saginati alimento satiatum. Qui etiam hædum quærit: quia agnum qui tollit peccata mundi, non sequitur: et ideo inter hædos in iudicio statuitur, nec ad cenam nuptiarum eius vocatur. Patrem ergo Absalon persecutus est, quia Iudaicus populus dum monita salutis respuit, in propria venientem Dei filium recipere recusauit. In tantum autem vesaniæ suæ extendere conatus est rabiem, vt fusi occidere præsumeret creatorem. In quo nimirum facto patientia Christi declarata est, qui non solum eis malum pro malo non reddidit, verumetiam ad mortem ductus pro eis orauit dicens: Pater ignosce illis: quia nesciunt quid faciunt. Vnde et Apostolus admonet dicens: Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius. Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur. Orat autem caput in hoc Psalmo pro membris, Christus pro Ecclesia, virtus pro infirmitate. Orat quippe vt non seuerè iudicentur, sed misericorditer exaudiantur. Persequitur etiam hoc tempore schismaticus corpus Christi, impugnans hæreticus Ecclesiam, vnitatem infidelis perturbat. Sed clamat ad Deum Ecclesia, capiti suo Christo in vnitatem spiritus coniuncta. Quæ etsi omni tempore ad Deum clamat, præcipue tamen in tribulatione se ad orandum excitat, vnde et dicit: In die tribulationis meæ clamaui ad te. Sed videamus quid dicat.

E *EXPLANATIO SEPTIMI PSALMI
poenitentialis.*

DOMINE exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua, exaudi me in tua iustitia. *Psalm. 142.*

Sancta vniuersalis Ecclesia secundum digniorem partem sui in spe celestium præmium roborata, sicut in electis habet quod conseruari desideret, ita in infirmis inuenit quod sibi dimitti exoret: sciens omnes diuino egere auxilio, quos infelicitis vitæ conditio angustat, cum et iustus inter pericula securus esse non valeat, et peccantem non nisi sola gratia diuinæ miserationis absoluat. Vtrobique er-

S. Greg. Tom. 2.

H h h h

go pa-

go pauida, utrobique suspecta, et pro currentibus orat ut perueniant, et pro regressis A
obsecrat ut currant. Inter orationem autem et obsecrationem hoc interest, quod ora-
tio pro perseverantia virtutum, obsecratio vero sit pro indulgentia peccatorum. Orat
ergo caput vel Ecclesia, ut et bene operantes in iustitia roborentur. In eo vero quod
ait: [Auribus percipe obsecrationem meam.] delinquentium designat debilitatem, qui
ad similitudinem agrotantium quadam omnipotentis medici indigent condescensio-
ne, cum se non valeat ad eum peccator leuare. Vel auribus percipe, id est, obsecra-
tionibus intende. Hoc namque per prophetam pollicetur, dicens: Conuertimini ad
me, et ego conuertar ad vos. Vnde et subditur: [In veritate tua.] In hoc enim vera
Zachar. 4.
apparet promissio: quia conuerso tribuitur remissio peccatorum, iuxta quod scri-
ptum est: Iustificeris in sermonibus tuis, et vincas cum iudicaris: [Exaudi me in tua
Psalm. 50.
iustitia.] Qui gloriatur in se, non exauditur. Non exaudiuntur illi qui ignorantes Dei B
iustitiam, et suam volentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Denique phariseus
iustitiam suam in templo statuere voluit, et ideo a Domino reprobatus fuit. Glorie-
mur ergo in iustitia Dei, si exaudiri quærimus, ut nos cum propheta dicere possimus:
[Exaudi me in tua iustitia.] Quis autem gloriatur in iustitia Dei, nisi qui nihil boni
suis meritis tribuit, et iustum esse quidquid aduersi tolerat sentit? Gloriabatur Pau-
lus in infirmitatibus suis, nihil boni non accepit se habere testabatur, humilitatis no-
bis exempla proponens erat, ut qui gloriatur, in Domino glorietur.

Et non intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu
tuo omnis viuens.

Qui contra Conditoris flagella murmurat, quasi cum eo in iudicium intrat. Dei C
namque accusat iudicium, qui se æstimat iniuste percussus. Et quasi cum Deo in iu-
dicio contendit, qui inter flagella innocentem se offendit. Hinc etenim Dominus ad
beatum Iob loquitur, dicens: Numquid qui contendit cum Deo, tam facile conquie-
scit? Vtique qui arguit Deum, debet et respondere illi. Tunc beatus Iob quasi Deum
arguit, cum de percussione sua an fuerit iusta dubitauit. Nullius quippe delicti sibi
confiscus, iniuste se percussus credidit: quia merita sibi augeri ex percussione nesciuit.
Sed qui multa de operatione sua locutus, audita sanctorum vita racuit, quasi cum
Deo contendens facile conquieuit. Vel certe ille cum Deo in iudicio ingreditur, qui
Hier. 2. f
cum orauerit, murmurat si non exauditur. Quibus dicitur: An vultis mecum iudicio
contendere? Quasi enim iudicio contendebant, qui dicebant: Quare ieiunauimus et
Jsaia. 58. a
non aperiisti? Humiliauimus animas nostras, et nescisti? Siquidem stultum est ab ora-
tione deficere, si Deus differat cum rogatur exaudire. Et iniquum arguere condi-
torem, si effectus non sequitur orationem, præsertim cum quid oremus sicut oportet,
nesciamus. Nonnullis quippe impatientibus Dominus quod petebant sæpe concessit
iratus: sicut e contra Apostolo negauit propitius. Dedit enim Regem petentibus secu-
Iob. 5. c
dum desideria cordis eorum: dedit etiam postulanti diabolo, ut Iob simplicem et re-
ctum, et timentem Deum tentaret. Malignos spiritus exaudiuit, et in porcorum gre-
gem dæmonum concessit legionem intrare. Non igitur pro magno quis habeat si fue-
rit exauditus, cum aliquid petat quod non impetrare plus profit. Quod si postulata
non obtinet, non se abijciat, aut de diuina erga se miseratione desperet, cum forte ea
peteret quibus acceptis vel affligatur atrocius, vel inutilius prosperetur. Scriptum B
quippe est: Auersio paruulorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet eos:
[Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.] Scio multos in conspectu
hominum iustos videri, et ad spem cælestium promissorum euectos innocenter in mû-
do viuere: qui etsi non delinquant in opere, labuntur tamen aliquando vana aut per-
uersa cogitatione. Cuius enim mentem cogitationes vanæ non laniant? cuius cor ten-
tationes non vexant? cuius animam desideria carnis non turbant? Non ergo in conspe-
ctu Dei iustificabitur qui corde delinquit, quod intuetur Deus.

Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliavit in terra vitam
meam.

Quis sit generis humani inimicus, ostendit qui parabolâ zizaniorum exponens ait:
inimicus

- A** Inimicus autem diabolus est. Et Apostolus Petrus ait: Inimicus uester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quarens quem deuoret. Ipse enim est qui animas persequitur, qui mortem inferre perpetuam molitur. Ipse est, inquam, qui incautos decipit, et in via huius uitæ gradientibus laqueos teodit. Ideo propheta ait: In via hæc qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi. Rursum de eo scriptum est: Abscondita est io terra pedica eius, et decipula illius super semitas. Dum enim humane salutis inuidens perdere innocentem appetit, prius ei aliquid quod libeat ostendit. Quod dum appetere incautus nititur, occulto peccati mucrone transuerberatur. Quasi ergo in terra pedica absconditur, dum in terreois commodis peccatum occultatur. Decipula quoque ab antiquo hoste super semitam ponitur, cum in actione huius mundi, quam mens appetit, peccati laqueus paratur. Ita oamque in terra decipula ponitur, ut exposita esca ipsa oon videatur. Sic nimirum sic aetiquis hostis dum subruere aliquem cupit, quasi escam in muscipula, lucrum in culpa ponit. Ad quod dum auditis amore viator inhiat, ex io prouiso eum peccati laqueus suffocat. Quis huius hostis versutus non metuat, qui tanto est perniciosior, quanto occultior? Non enim quæ extra nos sunt auferre nititur, sed diripere thesauros interiores conatur. Nulla sibi temporalium bonorum cupiditas, nulla diuitiarum ambitio, nullum digoratis desiderium, sola interiora appetit, solas virtutes diripit, solam animam occidit. Quod si aliquando exteriora tetigerit, non ea auferre habet, sed ut ea auferendo animam euertat. Nouimus quo modo multos quotidie fraudibus suis occupet, quo modo vestimentis gratiæ exspoliet, deceptos virtutis priuor ornatu, diuiniq; opum defraudet, liuoribus insuscet teatationum, vulneribus peccatorum transfigat. Hæc est namque peruersitatis eius intentio, ut omnes deiciat. Denique quos io vijs Dei ambulantes viderit, et in proposito iustitiæ cogouerit fortiores, eos grauius persequitur, a statu rectitudinis subruere conatur. Ideoq; ait: [Persecutus est inimicus animam meam, humiliavit in terra vitam meam.] Grauis persecutio. Qui ceptam amore celestium terrena relinquere, et contemptis diuitijs secularibus iia celis coouerfari; iam impulsione diabolica cogor summa et æterna despiciere, et de mundi humani prouidentia iocerta cogitare. Terrenarum rerum curis aggrauor carnalium voluptatum captus illecebris, ad ima deducor. Deprimit enim terrena habitatio sensum multa cogitant. [Humiliauit in terra vitam meam.] Qui contemptis celestibus, ad ima solummodo appetenda deducitur, eius vita in terra humiliatur. Vnde fit vt eomorti fiat proximus, quo a Deo factus est per dissimilitudinẽ longinquus. Hinc nique
- D** Apostolus ait: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationẽ, et in laqueum diaboli, et desideria multa inutilia, quæ mergunt homines in interitum. Vnde et apte subditur:

Collocauit me in obscuris sicut mortuos sæculi, & anxius est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.

Quid infelicior? Viuebam olim Deo, mortuus sæculo: oune contrario mortuus Deo mundo viuo. Quid est eom peccatum oisi mors? Hioc etenim scriptum est: Non est in morte qui memor sit tui. Et iterum. Intravit mors per fenestras nostras. Mors namque est quæ animam a Deo separat, sensuum interiorum intercludit officia, diuinam deturpat imaginem, lucis adimit claritatem. Denique qui in Christo moritur, in sepulchro conscientie tumulatur, ligatur concupiscentiarum iostitis, a conspectu Dei proijcitur, duritie operitur, lapide iniquitatis intrus clauditur. De talibus scriptum est: Prodit quasi ex adipe iniquitas eorum. Hos tamen aliquando resuscitat Iesus, et sublato impoenitudinis la pide, a tecebris ad lucem reuocat. Et cum pro eis Ecclesia intercesserit, per ministerium eos sacerdotum absoluit. Venit ipse ad monumentum, ad lacrymas Ecclesiæ commouetur: iubet ut ad iustitiam resurgat, qui pridem in ioiquitate iacuerat. Tantummodo opus est ut per confessionem foras veniat, sentiat cordis dolorem, timeat iudicium Dei, ab iniquitate recedat. Habet etiam in hoc prophætæ documentum. Nam subditur: [Anxius est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.] Poenitentis viri spiritus anxius, cum supero a desiderans, carnis corruptione deprimitur. Cum enim terrenæ labis pondere prægrauatus, suffollit ad altiora nititur, ipso suo cooamine fatigatus lassatur. Sed eo oonixus superiora desiderat, quo verius sarcinã agnoscit quã portat. Turbaturo vero cor

peccatoris in recordatione peccati, cum primū coeperit seipsum cognoscere, et quā longē a Deo recesserit cogitare. Nec vacat quod addidit: [In me.] Quasi enim extra se fuerat, qui spretis salubribus et æternis, de noxijs et temporalibus cogitabat: qui ægritudinis suæ molestias non sentiebat: qui se videre cum cæcus esset putabat. Sed eo in se rediit, quo seipsum qualis fuerat recognouit. Scriptum namque est: Redite et profusus paternis bonis, vitæ cælestis alimēto egeret, in se reuersus sit. Non enim in se reuerteretur, nisi a se prius exisset. Ideoq. et pater eius ait: Hic filius meus mortuus fuerat, et reuixit: perierat, et inuentus est. Si ergo a patre, a quo per inobedientiam discesseras, inueniri desideras, et deliciose in domo illius epulari, ad teipsum statim reuere, et discussis actibus ruis, vnde excideris recordare, vt eo magis mouearis ad poenitentiam, quo incipis cognoscere quod a miseris, et perdere quod inueneris. Sequitur.

Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis, & in factis manuum tuarum meditabar.

Felices antiqui dies, nihil tenebrarum, nihil caliginis præferentes. Quas dininitatis lustrabat præsentia, securitatis purgabat serenitas, lætitiæ immensitas decorabat. Dies gaudiorum, et luminis, dies virtutum et pacis, dies deliciarum et suauitatis. Quos non perturbabat mæror, non infestabat angustia, non obumbrabat infirmitas. Hos dies in paradiso habuit anima antequam a statu rectitudinis per culpam caderet præuicationis: sed eosdem tunc infelicer perdidit, cum præcepta Conditoris seruare contempsit. Potest quoque intelligi per antiquos dies, primorum parentum transgressio, per quam oculos eorum apertos testatur scriptura. Vel etiam illecebrosa istius mundi prosperitas, fraudulenta quadam amoenitate stultis arridens, cui maledicit iustus dicens: Pereat dies in qua natus sum. Sancti etenim viri mundi huius prospera magis quā a duersa metuentes, in ipsis successibus suis seipsum discutiunt, et quā cito transeat mundanæ felicitatis fumus attendunt, reuoluentes quod scriptum est: In die malorum ne immemor sis bonorum. Si quem vero in mundo prosperari viderint, et in gloria diuitiarum suarum exultare: non culmen dignitatis eius considerant sed finem illius mente pertrahant: vt tanto obnoxius vera bona considerent, quanto apertius bona non esse quæ transeunt vident. Hinc namque Iob dicit: Ego vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini eius statim. Qui enim in multitudine diuitiarum suarum confidit, quasi in terra radicem firmavit. Sed vir sanctus eius maledixit pulchritudini, cum illius derogat prosperitati: [Meditatus sum in omnibus operibus tuis.] Qui mundi huius diuitias fallaces esse agnouerit, et amore cælestium contempserit terrena, meditatur in operibus bonis, quæ vita hac transeunte permaneant, et æternæ vitæ præmia ferant. Neque enim tempore vtiliter viuunt, nisi ad comparandum meritum quo in æternitate viuatur. Sequitur: [Et in factis manuum tuarum meditabar.] Loquitur propheta ad Deum: Opera manuum tuarum sunt cæli. Et alibi: Cæli enarrant gloriam Dei. Illi sunt cæli, qui enarrant gloriam Dei, qui opus manuum Dei dicuntur: quia diuinam in se non deformant imaginem, charismatum non excludunt dona, animæ speciem non demoliuntur. Qui nihil boni sibi, sed totum gratiæ Dei tribuunt, scientes se nihil habere quod non acceperunt. Hoc enim operatus est in eis, qui vasa misericordiæ fecit eos, qui illos ante mundi constitutionem in seipso elegit, vt in se non glorientur, nec altum sapiant, sed timeant nec dicant in abundantia sua: Non mouebor in æternum. In his meditabitur, qui de Babylone reuersus, exempla eorum sibi ad imitandū proponens, ne deceptus conuersatione eorum qui terrena sapiunt, in eadem quæ dimiserat relabatur, et fiat deterior erroris confusio, si post acceptum aratum coeperit retro aspicere, aut ad tollendum tunicam in domum remeare. Eorum itaque exemplo se ad bene operandum excitat, cum eis absens corpore, mente conuersatur. Gloriam ergo beatitudinis æternæ quam receperunt, aut recepturi sunt, attendit, vt eo magis ad opus bonum animetur, quo coepit agnoscere quod egerunt, et sperare quod acceperunt.

Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra sine aqua tibi.

Non sufficit bene velle, nisi sequatur et facere. Ideo qui in operibus bonis meditatū se dixit.

Isa. 46. c
Luc. 15. d
Ibid.

Gen. 5. b

Iob. 3. a

Ecclesi. 11. d

Iob. 5. d

Psal. 101.
Psal. 118.

1. Cor. 4. b
Rom. 9. e
Ephes. 1. a
Psal. 29.

Luc. 9. g
Mat. 14. b

- A** se dixerat, et in meditatione laudis sanctorum immoratum, secutus adiunxit: [Expandi manus meas ad te.] Hinc namque Propheta nos admonet, dicens: Leuemus corda nostra cum manibus ad Deum. Quid est manus ad Deum expandere, nisi operationem ad omnipotentem leuare? Denique ille manus suas contrahit, qui indigentibus nihil tribuit, qui vocem pauperis non exaudit. Hinc quidam sapiens admonet dicens: Non sit manus tua ad dandum contracta, et ad accipiendum porrecta. Docuit ille manus expandere, qui dixit: Date elemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis. Et Propheta testatur dicens: In die tribulationis meae Deum exquisiui manibus meis. Quid est enim manibus Deum exquirere, nisi operibus sanctis saluatorem inuocare? Nec otiose additum est: [Ad te:] quia sunt plerique qui in eo quod bene agunt, laudari ab hominibus appetunt. Hi manus suas ad Deum expandunt, qui per opera sanctitatis non Deum, sed mundi gloriam querunt. De talibus dicit Dominus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Expandamus ergo manus nostras ad Deum, ne iustitiā nostram faciamus coram hominibus, nec cum fatuis virginibus lampades vacuas accipiamus, sed in vasīs nostris oleum fumentes, venienti sponso occurramus, vt dicere cum Apostolo possimus: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ: [Anima mea sicut terra sine aqua tibi.] Hoc est propter quod magis timoratus quisque se ad bene operandum excitat, si se non extollat de meritis, si in se superbiam humanæ præsumptionis extinguat, si nihil se esse reputer, si virtutis incrementum a Conditor expectet. Ideoq. ait: [Anima mea sicut terra sine aqua tibi.] Quasi enim terra sine aqua, est anima sine gratia. Sicut enim terra, quæ imbre non perfunditur, non vestitur herbis, non venustatur floribus, non abundat messe: sic anima gratia carens non operitur virtutibus, non cogitat de cælestibus, non insistit vtilibus. Vitiato namque in primo parente libero arbitrio, iam nec velle quidem bonum possumus, nisi illius gratia adiuemur, apud quem gressus hominis diriguntur. Scriptum quippe est: Præparatur voluntas a Domino. Et Dominus discipulis ait: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Et Apostolus: Deus est, inquit, qui operatur in vobis, et velle, et perficere, pro bona voluntate. Et iterum: Gratia Dei saluati estis, per fidem. Si ergo fidem sine gratia Dei nemo habet, quis se facere fructum æstimet sine adiutorio illius, qui ait: Posui vos vt cæcis, et fructus vestri maneat? Quicumque enim plantet aut riget incassum vox corruptionis exterius perstrepat, nisi ille incrementum dederit, sine quo nihil possumus facere:

Velociter exaudi me Domine, defecit spiritus meus.

- D** enim est desideranti iustificatione Dei vt exaudiat, nisi etiam velociter exaudiat. Adde etiam causam, quare exaudiri debeat, quasi instantem iam spiritum non habeat, qui spem suam omnino in Deo ponit. Dicendo enim: Defecit spiritus meus. pauperem spiritu se esse testatur, et de seipso non præsumere, sed sacrificium Deo spiritum contribulatum offerre. Agnoscit hoc etiam se ex gratia Dei habere quod humiliatus est, confidens se eius auxilio erigendum, cuius gratia se sentit elisum. Hinc namque propheta Dominum exorans ait: Auferes spiritum eorum, et deficient, et in puluerem suum reuertentur. Emitte spiritum tuum, et creabuntur. Non enim receptaculum spiritus Dei quicquam efficitur, nisi spiritu suo primitus euacuetur. Nam nec requiescit spiritus Dei nisi super humile et quietum, et tremementem sermones Dei. Denique qui tremat, deficit. Hinc propheta ait: Defecit in salutari tuo anima mea. Nisi enim quis a semetipso deficiat, ad eum, qui supra ipsum est, non appropinquat. Hinc de regina Saba scriptum est, quod audita sapientia Salomonis, et viuis ministris domus eius, non habebat vltra spiritum: quia electorum Ecclesia de gentibus congregata, cognita Christi gratia, et Evangelicæ doctrinæ inuentis magistris, abiecto superbie spiritu, omniq. elationis fastu deposito, didicit de seipso diffidere, et in regis sui misericordia magna sperare.

Non auertas faciem tuam a me, & similis ero descendentibus in lacum.

Solent domini irati ab his quibus offensi sunt seruis oculos auertere, et si quando illi pro gratia supplicauerint, in partem aliam faciem declinare. Et quia recto eos intuitu conspiciere nequeunt, animorum suorum motus in ipso corporis habitu ostendunt. Deus quoque idem delinquentibus auertitur: quia turpitudinem eorum sereno vultu inspicere designatur. Sed qui abiicit delinquentem, conuertitur ad poenitentem, vocat etiam auer-

sos, donat peccata conuersis, hortatur pigros, consolatur afflictos, docet studiosos, **A**
 adiuuat dimicantes, confirmat laborantes, exaudit corde clamantes. Ipse namque
 per prophetam dicit: Conuertimini ad me, et ego conuertar ad vos. Sed quia conuer-
 ti ad eum sine ipso non possumus, quotidie cum propheta clamemus: [Ne auertas fa-
 ciem tuam a me, et similis ero descendentibus in lacum.] Auertente Domino faciem,
 peccator in lacum descendit: quia nisi illum Deus misericorditer respexerit, post multa
 perpetrata scelera in desperationis foueam cadit. Nam et Petrus amare non stetit
 nisi eum Dominus respexisset. Est enim poenitentia vnum de perfectis donis descen-
 dentibus a patre luminum. Nisi ergo benigna Dei misericordia mentem hominis illu-
 minauerit, impossibile est ei in nouam naturam mutari, cum scriptum sit: Non potest
 a se facere quidquam, nisi datum fuerit de super. Et Apostolus: Fiduciam, inquit, ta-
 lem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid **B**
 nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Si ergo nec cogitare aliquid a
 nobis sufficimus, quo modo sine respectu misericordiae Dei poenitentiam agemus?
 Sunt enim tenebrae ubi Christus non respicit, ubi lux illa vera non ingreditur, quae sic
 lucet in tenebris, vt tamen non comprehendatur a tenebris. Ideoque propheta Domi-
 num exorans dicebat: Faciem tuam illumina super seruum tuum. Quid est autem fa-
 cies Dei, nisi quaedam claritas cognitionis eius? Hanc cognitionis eius claritatem non
 vident, qui misericordiam ipsius ignorant: qui de peccatorum suorum venia desperant.
 Illi denique in lacum descendunt, ubi lumen non videant misericordiae, intentionem
 cordis non dirigant ad caelos, carnis satisfaciant desiderijs, Deum contemnant sicut
 scriptum est: Peccator cum in profundum venerit, contemnit. De talibus per Amos
 prophetam Dominus intonat dicens: Si celauerint se ab oculis meis in profundo maris, **C**
 ibi mandabo serpenti, et mordebit eos. Quid est enim celari in profundo maris,
 nisi in altitudine delitescere desperationis? Celat vero se qui non confitetur peccata sua.
 Non confitetur autem qui desperat de misericordia Dei. Vel certe ille se ab oculis Dei co-
 lat, qui a mandatis eius auertitur. Oculi enim Domini, spiritus Dei, qui legem, id est,
 mandata dedit. Qui ergo se ab oculis Dei in profundo desperationis celauerint, potesta-
 tem accipit diabolus vt eos mordeat, et vt in ventrem eos suae malitiae inducat. Ipse est
 enim serpens cui dictum est: Terram comedes omnibus diebus vitae tuae.

Auditam fac mihi mane misericordiam tuam: quia in te speraui.

Quid est mane, nisi sequentis diei initium? Quae autem dies nisi illa de qua propheta
 dicit. Melior est dies vna in atrijs tuis super millia? Et Apostolus: Nox, inquit, pra-
 cessit, dies autem appropinquabit. Abijciamus ergo opera tenebrarum, et induamur
 arma lucis, sic vt in die honeste ambulemus. Illa est enim dies quam verus ille sol illu-
 minat qui nescit occasum, quem non obtenebrat nubes, non obscurat nebula, non
 obumbrat turbo. Quae recte vna dicitur: quia nullus finis termino angustatur. In hac
 quippe vita diem non habemus, in qua per fidem, non per speciem ambulamus. In
 qua caritatis nostrae patimur tenebras, et erroris humani desilemus caliginem. In qua
 assiduis mæroris, et angustiae premimur nebulis, et per deuia trahimur, quasi capti-
 ui lumen sapientiae non habentes, et in cogitationibus nostris euanescentes. Cum an-
 tem Christus apparuerit vira nostra, et reuelata facie Deum videre coperimus, tunc
 omnis effugiet caligo tenebrarum, omnis euanesceat ignorantiae fumus, omnis dissipabitur
 tentationis nebula: quia et corruptibile hoc induet incorruptionem, et mortale **E**
 hoc induet immortalitatem. Illa erit claritatis et lucis dies, quam electis omnibus
 praeparauit, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transfudit in regnum filij di-
 lectionis suae. Huius diei mane est futura resurrectio, iuxta quod scriptum est: Mane
 a stabo tibi et videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tuas, neque habitabit
 iuxta te malignus. Et iterum: Bonum est confiteri Domino, et psallere nomini tuo al-
 tissime: ad annunciandum mane misericordiam tuam. In ea quippe iustorum lucebit
 felicitas, apparebit gloria, videbitur exultatio, vbi absterget Deus omnem lacrymam
 ab oculis sanctorum, vbi nouissima destruetur mors, vbi iusti fulgebunt sicut Sol in re-
 gno patris eorum. In illo autem mane auditam faciet Dominus misericordiam suam,
 cum segregatis iustis, ab impijs, ouibus scilicet ab hædis, dicet his qui a dextris eius
 erunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab ori-
 gine

- A** gine mundi. Ibi nota fiet misericordia Dei, quam in præfenti vita mens humana capere non potest. Præparauit enim Dominus diligentibus se, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Ideo qui per bonam conuersationem a gratia Dei venientem, ad desiderium æternæ vitæ erigitur, dicit: [Audiuit fac mihi mane misericordiam tuam.] scilicet æternam. Misericordia enim Domini ab æterno vsque in æternum super timentes eum. Quod si illa sanctorum felicitas misericordia est, et non meritis acquiritur, vbi erit quod scriptum est: Et tu reddes vnicuique secundum opera sua? Si secundum opera redditur, quo modo misericordia æstimabitur? Sed aliud est secundum opera reddere, et aliud propter ipsa opera reddere. In eo enim quod secundum opera dicitur, ipsa operum qualitas intelligitur, vt cuius apparuerint bona opera, eius sit et retributio gloriosa. Illi namque beatæ vitæ in qua cum
- B** Deo, et de Deo viuunt, nullus potest æquari labor, nulla opera comparari, præsertim cum Apostolus dicat. Non sunt condignæ passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Quamquam et ex hoc quoque misericordia iure possit nominari: quia pro illis operibus datur, quæ sine præuentu misericordiæ Dei nemo assequitur. Vnde in Psalmis dicitur: Deus meus, misericordia eius præueniet me. Nisi enim vasa iræ fecisset vasa misericordiæ, neminem ab illa perditionis massa conuersario sancta discerneret, neminem a pœna perpetuæ mortis iustitia propria liberaret. Constat ergo quia quibus misericorditer tribuit, vt in hac vita bene operentur, eis misericordius largitur, vt in æterna beatitudine multiplicato fructu remunerentur. Hæc est gratia quam pro gratia dandam sanctis Dei Apostolus perhibet, vt quibus in hac vita diuinitus datur gratia sanctificationis, eis ex hac quoque in futuro detur gratia æternæ felicitatis. Quod vero ait: [Quia in te speraui.] quasi causa est iustæ petitionis: quia cum spem suam quis in Deo posuerit, ad exorandum Deum confidentior erit. Dixerat quoque superius: Defecit spiritus meus, nunc vero in Deo sperare se dicit: In quo maioribus vsus confidentiæ remedijs, spei nostræ saluberrimum adhibet documentum, vt discamus parum esse quod a nobis deficimus, nisi nos transcendentis in Deo proficiamus.
- C**

Notam fac mihi viam, in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.

- Quis est qui peruenire possit ad audiendam manē vocem misericordiæ, nisi ambulauerit in via iustitiæ? Hinc propheta Dominum exorans ait: Viam iustificationum, tuarum instrue me. Et illud: Dirige me in semitam rectam propter inimicos meos. Et:
- D** Dirige in conspectu tuo viam meam. Sciebat enim viam esse, quæ recta videtur hominibus, cuius nouissima ad mortem ducunt. Ideoq. ait: [Notam fac mihi viam, in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.] Vide ordinem. Primum est vt a teipso deficias, nec super te causa iactantiæ rapiaris, sed omnibus inferiorem te sentias, et sic in te spiritum superbiæ extinguas. Non te generis nobilitas extollat, non erigat honor, non inflet prudentia. Qui enim confidit in homine, maledictio subiacet. Deinde sequitur vt in Deo speres, vt derelictus, iuxta prophetam, a patre et matre, assumaris a Domino, et eius præsidio gubernaris inter fluctus mundanæ tentationis. Postremo vt animam ipsam leues ad Deum, et omni vanitate expulsa, in cælestibus conuerferis, vbi deliciarum Dei reficiaris dulcedine, et visionis eius perfuaris claritate. Non tibi subrepat tetrenarum delectatio cupiditatum, con vanitatum phantasmata mentem occupent, quæ cum animum in diuersa traxerint, tantam inducunt caliginem negligentia, et cæcitatibus tenebris opponunt, vt cum appetere cœperit infima, nullatenus erigatur ad summa. Si amore cælestium accensus fueris, et per istos a scenderis humilitatis gradus, poteris et tu dicere cum propheta: Ad te Domine leuaui animam meam. Beatus qui hoc potest dicere. Beatus plane quem iniquitas non onerat, non reuocat delectatio, non inclinat voluptas, quem non grauat cupiditas, non deprimit opulentia, non trahit ambitio, sicut scriptum est: Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit.
- E**

Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi, doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.

Qui in via ambulat, insidias metuit, hostium timet incursum, prædonum impetus perhor-

perhorrescit. Ideo qui viam nosse salutis desiderat, ut etiam ab inimicis eripiat exor-
 rat. Nouit quia inter inimicos graditur, in medio laqueorum, vndique pericula im-
 minent, vndique ponuntur insidie, vndique incauti precipitantur. Aduersarius enim
 noster diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Occupat incau-
 tos, inermes fauciat, incautos exspoliât. Alios necat, alios captiuat, alios suffocat.
 Aliquando transfiguratur se in angelum lucis, et incaute menti quædam agenda bona
 proponit: ut dum a proposito tentatus deciderit, et tentationum ventis velut arundo
 coeperit agitari, facilius ad delicti inducatur confessum. Inferit inutiles cogitationes,
 vana adhibet desideria, virtutum figmenta depingit. Si quem vero inuenerit fortiorē,
 in bono proposito perseverantem, cum acius persequitur, et grauioribus admotis
 tentationum aculeis, extinguere conatur. Habet quoque secum nequitie ministros, et
 duces et satellites suos, cum quibus aduersus humanam fragilitatem congregitur, ut
 eo tanto facilius superetur, quanto non ab eo, sed a multis impugnetur. Contra hunc
 potentem aduersarium eiusque plurimos apparatus nos instruebat Paulus cum diceret:
 Non est vobis colluctatio aduersus carnem et sanguinem, sed aduersus mundi rectores
 tenebrarum harum, contra spiritalia nequitie in cælestibus. Quis tot inimicorum ca-
 teruas euadere, eorumque insidias inuestigare potest? Non grauantur carne, nullis oc-
 cupantur curis, sed sunt ad nocendum parati. Quis hominum aduersus eos dimicans
 illæsus abire potest, nisi auxilio diuinæ gratiæ vallatus fuerit, et scuto bonæ voluntatis
 eius coronatus? Etiam si bonæ operationis studio floreat, si lumine polleat virtutū:
 non poterit inimici rugientis superare nequitiam, nec potestatis iniquæ reprimere vi-
 res, nisi illius fuerit fretus præsidio, qui sic manet in nobis, ut etiam pugnet pro nobis.
 Restat ergo ut in omnibus diuinæ gratiæ auxilium postulemus, et ad illud inexpugna-
 bile occurramus semper refugium, in quo nullius hostis timeamus incursum. Ad illud
 nempe refugium confugerat qui dicebat: [Eripe me de inimicis meis Domine, ad te
 confugi.] Et alibi: Domine refugium factus es nobis. Notandum vero quia non ait
 protège me, sed eripe me, quasi dicat: Iam me fraudum suarum laqueis implicatus,
 iam deceptionum astringunt nodis, iam retibus iniquitatum inuoluunt. Quis autem
 ad eripiendum idoneus, nisi ille, cui cum propheta cantamus. Anima nostra sicut pas-
 ser erepta est de laqueo venantium. Laqueus contritus est, et nos liberati sumus? Et
 ne quis sibi placens de ereptione sua gloriatur, adiunctum est: Adiutorium nostrum
 in nomine Domini, qui fecit cælum et terram. Ambulantes itaque in via hac in qua
 absconderunt laqueos nobis, totis ad Deum medulliscordis clamemus: [Eripe me de
 inimicis meis Domine, ad te confugi: doce me facere voluntatem tuam, quia Deus
 meus es tu.] Iustum est ut Deo suo omnis homo seruiat, creatura obediat creatori,
 Domini sui mandata seruis non transgrediat. Contendat Christiana anima facere
 voluntatem Dei sui, agnoscat Creatorem suum, audiat vocem eius, dirigat viam
 eius, obediat præceptis eius. Oret ut doceatur, postulet ut dirigatur, supplicet ut con-
 firmetur. Hoc quippe sine auxilio diuinæ inspirationis adsequi nemo potest, sed in om-
 nibus diuina nobis est exoranda clementia: ut infuso cordibus nostris spiritu cuius
 vnctio docet nos de omnibus, discamus quæ sit voluntas Dei bona, beneplacens et
 perfecta.

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam propter nomen tuum Domi-
 ne iustificabis me in æquitate tua.

Qui a spiritu suo defecit, a spiritu Dei deducitur. Dixerat autem superius suum spi-
 ritum defecisse. Constat itaque quia ad malum eum suus spiritus deduxerat. Et fortas-
 se deduxerat eum in regionem longinquam, in qua substantiam suam dissipasset, in
 qua fames esset verbi Dei, in qua vni ciuium, videlicet diabolo, qui princeps est mu-
 di huius nuncupatus, adhærens, ad porcos mitteretur pascosos. Vbi porcorum cibis
 ventrem suum cuperet implere, id est, malignorum spirituum suggestionibus carni
 suæ satisfacere. Iam vero malo spiritu deficiente, Dei bono assumptum, in terram re-
 ctam speret introduci: quæ tribulos non germinet et spinas, nec deserta sit, vel inuia,
 vel inaquosa, sed centenis excubet fructibus et delicijs abundet æternis. Qui enim
 spiritu Dei aguntur, hi, iuxta Apostoli vocem, filij Dei sunt. Si autem filij, et heredes.
 Et si heredes, hereditatem possidentes. Quæ est autem hereditas, nisi terra viuen-
 tium?

- A** tium? Hinc namque propheta ait: Mansueti hereditabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis. Hinc rursus ait: Benedicentes ei, hereditabunt terram. Et ne quis crederet terram illam quæ transitura est, benedicientibus et mansuetis hereditatæ promitti, subiunxit atque ait: Iusti autem hereditabunt terram, et inhabitabunt in sæculum sæculi super eam. Et: Nouit Dominus dies immaculatum, et hereditas eorū in æternum erit. Si ergo hereditas filiorum est, et illi sunt filij Dei, qui aguntur spiritu Dei, cum hereditas terra uiuentium sit, qui spiritu Dei illuminantur, in terram rectam deducuntur. Ad quam quicumque deducitur, in multitudine pacis delectatur. Hanc pacis multitudinem Dominus per prophetam pollicetur dicens: Dabo illis solatium verum, pacem super pacem. Super pacem enim, quam dilectis suis in hac vita tribuit, in æterna felicitate aliam diuina miseratio dabit: vt iam caro non repugnet.
- B** Spiritui, nec aliqua vilius tentationis subrepat occasio, omnibus iam compositis: vt reformata in melius humana natura, nemo iam cadere, nemo possit peccare. Hæc est pax Christi, quam Apostolis ipse promissit dicens: Pacem relinquo vobis, pacem meā do vobis. In quo notandum quia cum bis eis suam pacem promissit, intelligamus sanctos Dei quamdam in hac vita pacem habere, sed veram perfectamque pacem ibi solummodo inuenturos, vbi eos iam nulla vana mouebit cogitatio, nulla turbabit illusio: Cum eripuerit Deus animas eorum de morte, oculis eorum a lacrymis, pedes eorum a lapsu. Hanc pacem Christus solus habuit, quia solus inter mortuos liber, peccati aculeum in corde non sensit. Nos vero quamdiu corruptibili carne premimur, et corporis inuicemur nodis, integræ illius perfectæque pacis ignari vane conturbamur, irrepentibus nobis terrenarum illecebris cupiditatem, et cogitationibus vanis, quæ frequenter quasi facto agmine ex improviso erumpentes, mentem confundunt, atque alio quam proposuerimus animum trahunt. Non enim in potestate nostra est cor nostrum. Non ad Deum secundum voluntatem nostram erigitur, deducitur ad ima, trahitur ad deua. Si ergo in terram rectam cupimus ingredi, a spiritu Dei bono optemus deduci: [Propter nomen tuum Domine viuificabis me in æquitate tua.] Non viuitt iustitiæ, nisi qui moritur iniquitati. Sicut autem quod seminauimus non viuificatur, nisi moriatur prius: sic qui mundo et concupiscentijs eius non moritur, in fructu bonorum operum non multiplicatur. Superest ergo vt mortificemus membra nostra quæ sunt super terram, quatenus viuificet nos auctor vitæ. Ad hoc enim ipse mortuus est, et resurrexit; vt nos peccatis mortui, iustitiæ viuamus. Hinc propheta dicit: Viuificabit nos post duos dies, et in die tertia fuscabit nos. Illa nempe resurrectione nostra vita fuit, per quam a morte animæ liberati sumus, atque vitæ restituti perpetuæ. Si enim credimus, quod Iesus mortuus est, et resurrexit, ita et Deus eos qui dormierunt per Iesum adducet cum eo. Vides quia qui Christo commoritur, cum eo conuiuificatur, sicut testatur Apostolus, dicens: Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul et resurrectionis erimus. Plus est autem viuificari in æquitate, quam viuificari æquitati. Denique qui in æquitate viuificatur, in ipsam æquitatem introducit, vt nihil iniquum sapiat, nihil impium agat. Potest etiam per æquitatem ipse Christus intelligi, in quo viuificatur qui mundo moritur. Denique corpore suo et sanguine pascimur et viuificamur, alimur et saginamur. Nec otiose additur: Propter nomen tuum. Ad omne enim bonum quod agimus, non nostram, sed Domini gloriam querimus. In eo namque opus bonum Deo acceptum efficitur, si ex virtute operis non serui, sed Domini nomen glorificetur.
- E**

Educes de tribulatione animam meam: & in misericordia tua disperdes omnes inimicos meos.

Inter multiplices humanæ animæ tribulationes, et innumerabiles afflictionum molestias, nulla est maior afflictio, quam conscientia delictorum. Cum enim exterius patitur homo, ad Deum confugit, ad virum fortitudinis recurrit. Singulare namque et saluberrimum est consolationis remedium, tribulationes exterius patienti: vt si eum contristat orbitas, si angit paupertas, si venit infirmitas, recedat ab eo qui foris est strepitu, et ingressus in interiora mentis penetralia, ibi Deum inuocet, vbi nemo videt. Restat quoque vt ostium cordis contra illatas claudat molestias, vt fruentium exteriorum non sentiat impetus, sed in spe cælestium promissorum exultans postponat damna,

dāma, molestias negligat, sæculi blandimenta contemnat, humiliter se in confessione peccati, magnificet et laudet Deum corripientem et consolantem. Quod si malæ conscientie tribulationem perferens, in arcano cordis Deum non inuenit, quoniam forte recessit ab hospitio cordis pro abundantia iniquitatis, quid facturus est homo? vbi consolationem inueniet? vbi requiem perquiret? Grandis tribulatio vbi nullus euadendi aditus, vbi nulla libertatis spes, vbi nulla ereptionis fiducia: Si ad exteriora recurrit, si in transitorijs consolationem quæserit, ibi animi afflictio vrgebit, sollicitudinum, stimulatibz calamitatis miseriarum turba vallabit. Quæ enim in temporalibus consolatio? quale in diuturnis gaudium? Numquid nobiscum permanisunt? Nonne illæ sunt spinæ, quæ semen verbi suffocant? Quæ sicut acquisitæ lætificent, sic etiam amissæ contristat. Superest itaque vt in tribulatione positus peccator ad eum recurrat, in quo solo vera est consolatio, et per istius vitæ noctes in lectulo cordis Deum quærat. Quem si primo non inuenit, magis ad quærendum animetur, surgat ad amorem cælestium, ciuitatem circumeat exultatione vniuersæ terræ fundatam, interroget vigilantes qui custodiunt Ecclesiam, nudetur pallio sæcularis ornatus, et charitatis lagitta interius vulneretur. Nec prius a quærendo desistat, quam mærentium consolatorem inueniat. Inuentum autem summopere teneat, donec redemptus ope adiutricis gratiæ, a conscientie eripatur tribulatione. Si enim naufragus cupiens vitam in vndis seruare, semel adeptam tabulam non ante dimittit, quam fractus labore fruientium procellarum deficiat, aut vehiculi præsidio adiutus, operatum litus attingat, quis in huius maris magni et spatiosi naufragio Dei non amplectatur sapientiam, cuius gubernetur præsidio, regimine deducatur? De ipsa namque scriptum est: Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam, et qui tenuerint eam, beatus. Quæ est autem Dei sapientia nisi Christus? secundum quod Apostolus ait: Christum Dei virtutem et Dei sapientiam. Teneamus ergo lignum salutis in pelago procellosæ tempestatis, per quod possumus, et a periculo horrendæ mortis eripi, et de tribulatione diabolicarum tentationum educi. Dat nobis magnam ereptionis nostræ fiduciam, quod subditur. [Et in misericordia tua disperdes omnes inimicos meos.] Qui sunt inimici humani generis, et christiana impugnaiores, superiori satis expositione declaratum est. Quos tunc clementia diuina disperdit, cum eis vires nocendi admittit, cum aduersus iacula tentationis diabolicæ scutum opponit suæ protectionis. Quasi enim confusi abscedunt, cum se ad præualendum impotentes agnoscunt.

Et perdes omnes qui tribulant animam meam: quoniam ego seruus tuus sum. **D**

Iustum est vt bonus seruus a bono Domino adiuuetur, contra hostiles imuniatur incursus, a periculo liberetur. Sed quid est quodd se nominat seruum, cum seruus non maneat in domo in æternum? Hinc ipsa veritas discipulis ait: Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit quid faciat Dominus eius. Et Apostolus: Non accepistis, inquit, spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Sed sciendum, quoniam sicut sunt duo timores, ita etiam sunt duæ seruitutes. Est enim timor poenam habens, quem perfecta charitas foras mittit. Et timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi: de quo etiam scriptum est: Initium sapientiæ timor Domini. Et iterum: Timentibus Deum nihil deest. Ille igitur timor qui a charitate excluditur, ad seruum non manentem in domo pertinere videtur. Timor vero sanctus seruo illi conuenire noscitur, cui voce Dominica dicitur: Euge serue bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Quod vero ait: [Perdes omnes, qui tribulant animam meam.] Ad illam beatæ vitæ felicitatem referendum est, in qua nullum habebimus aduersarium, nullum metuemus inimicum, cum absorbebitur mors in victoria, cum illa nouissima inimica destruetur mors, cum immutati fuerimus, et æquales angelis effecti. Modo enim nihil quietis aut securitatis inuenire possumus, dum adhuc in nobis ingemiscimus grauati, adoptionem expectantes redemptionem corporis nostri. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc nulla erit diabolicæ fraudis impugnatio, nullum hæreticæ prauitatis dogma, nulla infidelis populi impietas, omnibus ita pacatis et compositis, vt in tabernaculis iustorum sola audiat vox exultationis

- A** rationis, et salutis. Ibi sancti sine fine laudabunt Deū, et in lumine claritatis eius exultabunt, ciues effecti illius ciuitatis, quæ libera est, et æterna in cælis. Quam non obscurant tenebræ, non obumbrat nox, non consummat vetustas, non in ea rutilat lumen solis, aut lunæ splendor, aut stellarum iubar, non ibi lucerna quæritur, non lampas accenditur, non lychnus aptatur. Claritas quippe diuina eam illuminat, sol clarificat iustitiæ, lux vera illustrat, lux inquam inaccessibleis, quæ non clauditur loco, non finitur tempore, non obumbratur tenebris, non variatur nocte. Hoc immenso et indeficiente, et lucidissimo lumine illustrata Hierusalem sancta, quæ est mater nostra, si- *Ibid.*
B lios abdicat tenebrarum, ciues recipit pacificos: filios videlicet lucis et dici, filios adoptionis, consortes supernæ hereditatis. Nullus in eam ingreditur impius, nullus habitat iniquus, nullus intrat immundus. Muri eius ex lapidibus construuntur viuus, *Apoc. 21. d. c. f.*
 portæ eius ex optimis adornantur margaritis, plateæ eius ex auro purissimo sternuntur, et canticum lætitiæ sine fine in ea cantatur. Ibi est lux sine defectu, gaudium sine gemitu, desiderium sine pœna, amor sine tristitia, satietas sine fastidio, sospiras sine vitio, vita sine morte, salus sine languore. Ibi sancti et humiles corde, ibi spiritus et, *Dan. 3. f.*
 animæ iustorum, ibi cuncti cælestis patriæ ciues, et beatorum spirituum ordines Regem in decore suo videntes, et in gloria virtutis eius exultantes. Perfecta viget in omnibus charitas, vna omnium lætitia, vna iucunditas.
- C** **B** One Iesu, verbum patris, splendor paternæ gloriæ, in quem desiderant angeli prospicere, doce me facere voluntatem tuam, vt a spiritu tuo bono deductus, ad beatam illam perueniam ciuitatem, vbi est dies æternus, et vnus omnium spiritus: vbi est certa securitas, et secunda æternitas, et æterna tranquillitas, et tranquilla felicitas, et felix suauitas, et suauis iucunditas: vbi tu Deus cum patre et Spiritu sancto viuas et regnas per infinita sæculorum sæcula. Amen.

D E O G R A T I A S.

FINIS EXPLANATIONIS S. GREGORII
 IN SEPTEM PSALMOS POENITENTIALES.

S. GREGORII MAGNI

P A P A E P R I M I

IN CANTICA CANTICORVM

E X P O S I T I O .

A R G V M E N T V M .

PRIMUM *FERMYLTA* in diuinis literis Cantica leguntur, utpote Moyses, Issua, Anna, compluraq. etiam Dauidi; et Salomon Carminum quingue milia cecinit; traditur: tamen quia hoc vñ Canticorum libro diuinita plane mystéria, quam ceteris, breuiter complexus est, titulo ipso, quo Cantica Canticorum inscripsi, aperte ostendit, librum hunc canticorum longe omnino prestantissimum esse, ac reuerentissimum multis, maximisq. mysterijs. Immo sanctissimus Hieronymus, idemq. longe eruditissimus sidera voce sepe facit, singula huius libri verba, singula esse mysteria. Quamobrem ad illius explicationem diligentissimis sumus, et Hebraei praeconitum, nostri, et Latini, et Graeci interpretes. Origenis autem, quam exquisita, et huius libri mystica rebus indaganda fuerit indicata, ex eo patet, quod vñ de ipso dici solet, scilicet in illo exponendo superasse. Nec vero Theodoretum in eisdem explanatione, alij Graeci interpretum cedit: neque contemnendus est Nyssenus, Pasitio fratre vere dignus: neque praeter ceteri. Consilio autem praetermissis Carpathium, Philanem, Apollonium, Cassiodorum monachum, reuerentissimum patrem Bernardum. Hic, et sanctus Thomas, et alij nostra religionis interpretes, tanto meditatiuus studio atque usque adeo diligenti expositione librum hunc complexi sunt, ut dum in eo attentissime versabamur, ex hoc saeculo migrarunt, persusi sanctissima delectatione diuinarum misteriorum, quorum contemplationem atque expositionem sese dediderant. Sed quod primo loco commemorandum erat, illa duo Ecclesiae lumina, Ambrosius et Augustinus occulsiuissimae quoque diuini huius libri mysteria quam diligentissime enarrant. Sanctus autem Gregorius, omnium pene veterum iam Graecorum, quam Latinarum, de diuino hoc libro sententias complectens, rebus notis, et assestis, omnia quae in admirabili prestantissimoq. hoc libro a Salomone scribuntur, in sententias verni diuinita, ac sanctissimis quibusque mysterijs cumulata, et dum sensu exteriora cognoscimus, ad interiora, abditata, illa arcana peruenire possumus: Sicq. ex agnitis epithetis sermonibus anima discipula incalcescit, et ad Christi lesu, celestia sponsi amorem magis atque magis exardescit. In hoc autem libro Gregorius sanctissimis compresse expositionis commentario vsus est: verum ita multiplici sensuum splendore elucisat, et Patrum, eius discipulorum, alio ad hoc superius et approbante, tam praeclearam expositionem dilucide collegerit: Cum expositionis commentarius eius temporis, doctus viri usque adeo grati extitit, et atque sua venerabili Beda illum summopere desiderari.

Beda lib. 7. in
Canticant.

P R O O E M I V M .

VIA si caeco, si longe a Deo posito cordi sermo diuinus voce propria, ac voce diuina loqueretur, non caperet: per quaedam aenigmata misericorditer monet et reuocat, et per res notas latenter ei amorem rerum non notarum insinuat. Per hoc enim quod non horret cognitum, intelligit quiddam incognitum. Rebus notis allegoriae conficiuntur, et in sententias diuinas vertuntur: vt dum recognoscimus sensu exteriora, intellectu perueniamus ad interiora.

Hinc est quod in libro hoc qui Cantica canticorum inscribitur, amoris quasi corpori verba ponuntur, vt a torpore suo anima per sermones consuetos discussa recalescat, et per verba amoris qui infra est, excitetur ad amorem qui supra est. Nominantur enim hic oscula, vbera, genae, femora. Vbi non irridenda est sacra descriptio, sed consideranda misericordia Dei: in hoc etiam amplior, quia dum membra corporis nominat, sic ad amorem suum nos vocat. Notemus quidem quam mirabiliter, quam misericorditer nobiscum operatur, qui vt nos ad amplexus sacri amoris accendat, vsque ad turpis amoris nostri verba se inclinat. Sed vnde se loquendo humiliat, inde nos intellectu exaltat: quia ex sermonibus huius amoris discimus, qua virtute in diuinitatis amore feruamus. Hic etiam soleriter intueudum est, ne cum exteriora audimus, ad exteriora sentienda remaneamus, et machina quae ponitur vt leuet, ipsa magis opprimat et aggrauet. Debemus in verbis exterioribus corporeis quidquid interioris est quaerere, et loquentes de corpore extra corpus fieri. Debemus ad nuptias sponsi et sponsae cum intellectu charitatis, id est, cum veste nuptiali venire, ne si ista careamus, ab hoc conuiuio in exteriores tenebras, id est, in cecitatem ignorantiae repellamur. Debemus per

Mat. 23. b

verba

- A** verba passionis transire ad virtutem impassibilitatis. Littera enim occidit, spiritus viuificat. Sicut enim palea frumentum, sic et littera tegit spiritum. Sed quia iumentorum est paleis, hominum frumentis vesci, qui humana ratione vitur, paleas abijciat, frumenta spiritus edere disponat. Humanæ conuersationis verba audientes, quasi extra humanitatem esse debemus: ne si humaniter quæ audiuius capiamus, nihil diuinitus de his sentire possimus. Qui enim Deum sequitur, imitari debet quotidie resurrectionē suam: vt sicut tunc nihil passibile erit in corpore, ita nunc nihil passibile habeat in corde: vt secundum interiorem hominem iam noua creatura sit, et sic iam quidquid vetustum sonuerit, calcet: et in verbis veteribus solam vim nouitatis inquirat. Attendendum est quod liber hic non Cantica, sed Cantica canticorum, dicitur: Tanto est enim omnibus canticis sublimius, quanto in nuptijs sublimioris festiuitatis offertur. Hic notandum est: quia quando vult timeri, Dominum: quando vult honorari, patrem: quando amari, sponsum se nominat Dominus. Attende ordinem. Ex timore enim honor, ex honore solet procedere amor. Nec vacat a mystetio, quod liber hic tertius ponitur in operibus Salomonis. Post Prouerbia enim Ecclesiastes, post Ecclesiasten Cantica canticorum, non casu, sed plena ratione posuit. In Prouerbijs moralis vita exprimitur, cum dicitur: Audi fili mi sapientiam. In Ecclesiaste naturalis, vbi finis omnium consideratur, cum dicitur: Vanitas vanitatum, et omnia vanitas. In Canticis vero canticorum contemplatiua vita exprimitur, dum in eo ipsius Domini aduentus et aspectus desideratur, cum sponsæ voce dicitur: Osculetur me osculo oris sui. Quia ergo naturalis ad considerationem non perducitur, nisi prius moralitas teneatur, recte post Prouerbia Ecclesiastes ponitur. Et quia superna contemplatio non conspicitur, nisi prius hæc infra labentia despiciantur, recte post Ecclesiasten Cantica canticorum ponitur. Prius quippe est mores componere, postmodum omnia quæ sunt, tamquam non sint, considerare. Postea munda cordis acie superna et interna conspiciere. Hos ergo librorum gradus quasi quamdam ad contemplationem Dei scalam fecit, vt dum primum in sæculo bene geruntur honesta, postmodum etiam honesta sæculi despiciantur, ad extremum vero Dei intima conspiciantur. Sic autem generaliter ex voce sanctæ Ecclesiæ aduentus Domini in hoc opere præstolatur: vt etiam specialiter vnaquæque anima ingressum Dei ad cor suum, tamquam aditum sponsi in rhamath aspiciat. Itaque sancta Ecclesia diu præstolans aduentum Domini, diu siciens fontem vitæ: quo modo optet videre præsentiam sponsi sui, quomodo desideret, dicat:

Prou. 1. a
Eccles. 1. a

Cent. 1. a

D
S A N C T I G R E G O R I I
E X P O S I T I O
I N C A N T I C A C A N T I C O R V M.

Caput I.

- E** OSCULETUR me osculo oris sui. Os sponsi inspiratio Christi. Osculum oris, dulcis amor inspirationis. Dicit ergo sponsa desiderio æstus, et in amplexum sponsi sui inardescens: [Osculetur me osculo oris sui.] Ac si diceret: Ille quem super omnia, immo solum diligo, veniar, qui dulcedine suæ inspirationis me tangat: quia cum eius osculum sentio, subita mutatione me derelinquo, et in eius similitudinem illico liquefacta transformor. Fastidit quippe sancta mens omnia quæ per corpus sentit, et in illa spiritualia tota transmutari concupiscit: et dum ista obstrepunt, in illa fugit, sequi abscondere ne hæc sentiar, appetit. Ideoque osculum sponsi querit: quia si illius gratissimi amoris vinculo hanc non trahit, hæc vi suæ molestissimæ grauedinis decenter, quo modo fe ad illum conferat, omnino non inuenit. Sed pius sponsus anxietatem eius sentiens, amore diligens, votum exaudiens, osculum porrigit, et ne desiderio lassescat, gustu suæ suauitatis lenit: et dum suam præsentiam exhibet, eam ad maius dilectionis osculum accendit. Vnde hæc illum sentiens ad eum se-

3. 1. 1. 1. 1.

S. Greg. Tom. 2.

liiii conuertit,

*Idem infra c. 4
in mod.*

conuertit, et quem præsentem habet, mox gaudens voce mutata alloquitur et dicit : **A**
 [Quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.] Vbera sponsi, dilectio Dei et proximi. Ex his vberibus sponfam suam lacte pietatis nutrit, et inter tentationum turbines his eam fouet et nutrit, et vt persistat, reficit. Quid autem per vinum, nisi cura temporalis exprimitur, a qua mens secularis cuiuslibet inebriatur, vt ad inuisibilia cognoscenda aut ex toto, aut pene insensibilis reddatur? Sed vbera sponsi vino meliora existunt: quia illud necat, hæc nutriunt. Illud oculos mentis turbat, hæc acciunt. Illud a postulare facit etiam sapientes, hæc ipsos idiotas vtrique sapientissimos faciunt. Quæ quot vicibus sponfa cum dilectionis vbertate fugit, tot sententias sapientie sibi in ventrem memorie trahit. Charitas enim sancta cor pacificat, mentem in tentationibus roborat, et vt sedes sapientie sit anima iusti, quietem tribuit, et locum præparat. Hæc itaque vbera vnguentis optimis fragrant: quia odorem suauitatis per sapientie verba et sanctitatis exempla secum portant. Quicumque enim sancta caritate per gratiam Dei se reficit, is spiritalium donorum et odorem et suauitatem sentit. **B**
 Quorum bonorum vbertate proximis quosque ad interiora gustanda secum trahit. et vt in amorem diuinum conualecant, istis vberibus nutrit. Sequitur: [Oleum effusum nomen tuum.] Nomen sponsi Christus est. Sed nomen sponsi quasi oleum effunditur: quia quicumque nomine Christiano in veritate censetur, charitate sancta affluunt, qua molliuntur: et vt flammæ exemplorum emittant, eadem charitate continue susfunduntur. Hac charitate in amorem ipsius Christi vehementius accenduntur, et ab ipso accipiunt, quo ei amplius inhaereant, quo perfunduntur. Hinc est quod sequitur: [Ideo adolescentulæ dilexerunt te.] Quid enim per adolescentulas, nisi sanctæ animæ designantur, quæ baptismatis aqua per Spiritum sanctum regenerantur, et in nouam vitam per nouum Testamentum transformantur? Quæ propter olei infusionem Christi vitam per nouum Testamentum transformantur? Quæ propter olei infusionem Christi vitam per nouum Testamentum transformantur? Quæ propter olei infusionem Christi vitam per nouum Testamentum transformantur? **C**
 Sicut enim diligunt, vt seipsos contemnant, in interiora se rapiunt, vt Deum inueniant. Et quia Deus in superficie non iacet, meditationibus laborant, subtilissime cogitationes suas examinant, lectionibus vacant, et quo modo Deus inueniatur, omnibus modis perquirere non cessant. Hi profecto odorem vnguentorum sentiunt, et olci infusione se inungunt: quia dum omnem putredinem vitiiorum abijciunt, flores sibi inueniunt, quorum compositione sua uolentia vnguenta Deo faciente conficiunt. Qui eiusmodi est, desiderio æstuat, et quasi nil habeat, semper maiora exorat, et quia libi virtus non suppetit, in Deum inhians trahi se postulat, dicens: [Trahe me post te, quia tu in odore vnguentorum tuorum.] Non currit, qui non trahitur: quia quem diuina gratia non adiuuat, molestia suæ corruptionis grauatur. Gratia quippe diuina nos præuenit, et interiorum dulcedinem nobis ostendens, de exterioribus nos compungit, moxq. in illa transiens animus præ eorum dilectione temporalia vilipendit. Ille ergo qui trahitur, currit: quia vinculum amoris libenter sequens, gratiæ roboratur amore, sine grauedine obstacula omnia transiit. Nec mirum, cum vnguentorum odor sequatur: quia cum spiritalium donorum suauitas sentitur, quid est in hac temporalitate cuius desiderio anima sancta sponsa Christi, ne in illa properet, teneatur? Ibi quippe lenitate vnguentorum gaudet, et dum naribus discretionis spirat, charitas sibi suauiter olet. Hinc est quod a singulari numero ad pluralem transit: quia in dilectione Dei, etiam præceptum quod de proximi dilectione nos admonet, inuenit: quo instructa eructat non bis foras, quod gustauit suauiter intus, dicens: [Introduxit me Rex in cellaria sua.] Quid per huius sponsi, qui Rex est, cellaria intelligimus, nisi sanctæ scripturæ arcana quæ rimamur, nisi sanctæ contemplationis mysteria, quorum deliciis si reficimur, mox conualescimus? In illa procul dubio quisquis introducit, omnia temporalia mox contemnit, quia æternis ditatur. Ideo sequitur: [Exultabimus et lætabimur in te, memores vberum tuorum super vinum.] Sancta anima sponsa Christi in sponsi sui deliciis exultat, dum corporalia respuit, et in spiritalibus se occultat. Eisdemq. sponsum delicias suas facit, in cuius respectu mundana omnia non curat. Sed hæc in memoria vberum agit: quia dum recolit quanta charitate Christus eam dilexerit, qui sanguine suo eam moriens in cruce redemit, et quotidie eam in sinu Ecclesiæ matris eiusdem sanguinis lacte nutrit, procul dubio magis ac magis in eius dilectionem intendit. Quod lac bene

- A** bene super vinum dulce esse dicitur : quia per sanguinem Christi misericorditer educamur , qui per legis litteram feuere prius constringebamur . Per quam dilectionem adimpletur quod dicitur : [Recti diligunt te .] Soli vtique recti Christum diligunt : quia quicumque adhuc per distorta vitiorum ex desiderio currunt , dum in rectitudinis lineam semper offendant , ipsum iustitiae auctorem Christum omnino diligere non possunt . Tunc vero homo per viam veritatis incedit , cum et opera virtutum exequitur , et tamen peccata sua semper agnoscit . Ideoq. sequitur et dicit : [Nigra sum sed formosa , filia Hierusalem , sicut tabernacula Cedar , sicut pelles Salomonis .] Nigram quippe et formosam sancta anima se bene dicit : quia semper et turpitudinem peccatorum suorum perspicit , et tamen illius iustitiae quam in intimis videt , in exterioribus actibus secum solerter formam gerit . Quae bene sicut tabernacula Cedar nigra , et sicut pelles Salomonis formosa dicitur : quia in quantum tenebras mortalitatis portat , nigredine corruptionis sordidatur . Cedar enim tenebrae interpretatur . Salomon vero qui Christum significat , pacificus dicitur : Formosam ergo se sicut pelles Salomonis dicit : quia dum sanctos quosque qui ad imitationem Christi se mortificant , imitari non negligit , eorum vtique pulchritudini per similitudinem se iungit . Ne vero proximi in eius nigredinem intendentes minus exempla bonorum eius ad imitationem diligant , turpitudinis causam satisfaciens ostendit : dum ab admiratione sui filias Hierusalem repellit , dicens : [Nolite me considerare quod fusca sum : quia decolorauit me sol .] Per solem Christus significatur . Sol ergo eam decolorauit , quia quantumlibet fulgeat anima , in comparatione Christi fulgorem amittit . Sunt quippe nonnulli , qui in hac nocte mundi velut stellae hominibus fulgent , luminaria proximis apparent , sed mox
- C** vt iustitiae Christi se comparant , quasi sine luce sunt , qui bene incomparabiliter prius hominibus lucebant . Qualiter vero ad hoc peruenerit vt aliquantulum luceret , ostendit : cum subiungit : [Filij matris meae pugnauerunt contra me , posuerunt me custodem in vineis .] Mater sponsae sancta Ecclesia , filij matris sancti Apostoli extiterunt . Ante Apostolorum quippe praedicationem pene totus mundus rebellis extitit , omnis pene anima idolorum se cultibus sordidauit , et cupiditates sceleratas accumulauit . Apostolorum vero praedicatio superueniens , contra omnes verbo pugnauit , in multis regnum daemonum expugnauit : et regnum Christi , id est , sanctam Ecclesiam ampliavit . Iunctam ergo Christo et sanctificatam congregationem Apostoli custodem in vineis posuerunt : quia primos credentes in Ecclesias per mundum , vt eas et congregarent et custodirent , disperferunt . Cuius dispersionis causam ostendit , dicens : [Vineam meam non custodiui .] Quid per vineam singulariter , nisi Iudaea designatur ? quae a se fideles expulit : quia custodiri aspernabatur . Praedicatione quippe expugnata , et sponsa Christi facta anima , dilectione ardet , et inquirendo eum quem diligit , in intimis se exercet , dicens : [Indica mihi quem diligit anima mea , vbi pascas , vbi cubes in meridie , ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum .] In meridie Christus sub vmbra pascit et cubat : quia in refrigeratione Spiritus sancti sibi quasi requiem et pastum parat . Per meridiem quippe ardor vitiorum exprimitur . Per vmbraem vero spiritalis gratiae status designatur . Meridie ergo seruente in vmbra Christus requiescit : quia dum in reprobis actus vitiorum flagrat , ipse sponsae suae spiritum refrigerij tribuit , et in ea sibi delectabilem locum quietis efficit . Sed hoc sibi sponsa indicari deposcit , quod nulli vquam declarat , nisi ei qui idem sanctificatricis gratiae munus percipit .
- E** Quare vero ad haec percipienda astuet , manifestatur , cum subditur : [Ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum .] Vere in quo Christus non cubat , vagatur : quia mens quam ille suauis , et ponderosus Christi spiritus non implet , multis cogitationibus dissoluta circumfertur . Sed qui sunt sodales Christi , per quorum greges sponsa vagari pertimescit , nisi falsi quique Christiani ? Qui aut ob nominis solius , aut etiam sacramentorum communionem fratres Christi vocantur , quia electis quos ipse fratres vocauit , in Ecclesia cohabitando sociantur . Quorum multitudines bene per exprobrationem greges appellantur : quia dum quasi irrationabilia animalia sine ordine viuunt , seductionibus spiritibus ad deuorandum traduntur . Per huiusmodi greges vagatur quisquis ab intimo desiderio expulsus , reproborum stultitiam per similes cupiditates imitatur . Hos quippe electi cum moleste patiantur , per eorum persecutiones probari , mundiorem ad aeterna bona perducuntur . Vnde

Lib. 10. Mor. cap. 12.

Mat. 12. 4

J. J. M. B.

admonetur sponsa cum sibi per increpationem dicitur: [Si ignoras te o pulchra inter mulieres, egredere, et abi post vestigia gregum.] Si ignorat se sponsa, egrediatur et abeat: quia quisquis nescit se in hoc positum, ut tentationes per sufferentiam vincat, a familiaritate Christi recedit: quia in bello positus, cum Domino suo pugnare recusat. Sciendum est enim omnibus, quod cum in tentationibus sumus, contra aereas potestates pugnare precipimur: quia sine victoria coronari non possumus. Et si aduersarius deest, nec est quem vincamus, ideoq. corona deerit, quam non nisi vincentes capiemus. Hoc qui ignorat, in bello est, et quasi in pace exultat, et eo frequentius vulneratur, quo securior est: quia nescit videre quem caueat. Digne ergo a pugnantibus secernitur, ut vestigia gregum sequatur: quia dum prudentes quosque imitari negligit, necessario reprobos sequitur, quos stultitia brutis animalibus similes fecit. [Et pascet hædos tuos iuxta tabernacula pastorum.] Per hædos, immundæ cogitationes designantur: per tabernacula pastorum, conuenticula hæreticorum exprimentur. Qui ergo pugnare nescit, iuxta tabernacula pastorum hædos pascit: quia quisquis obstitentibus tentationum gladijs viriliter non resistit, immundas cogitationes quasi hædos lasciuos in corde nutrit, et efficitur ei similis etiam qui a fide recedit. Anima vero quæ sponsa Christi effici concupiscit, qualiter se habeat, Christus eam docet, cum ei per comparationem protinus dicit: [Equitatu meo in curribus Pharaonis, assimilauit te amica mea.] Scimus quia equitatus Israeliticus currus Pharaonis fugiens in mari demersos reliquit, nec tamen statim terram repromissionis intrauit, sed prius multas tentationes in deserto quadraginta annis sustinuit, multos Reges multis laboribus expugna uit, et sic tandem quod promissum sibi fuerat, laboriose acquisitum suscepit. Huic sancta anima sponsi amica similis efficitur, quæ prius in baptismo omnia peccata sua extincta, quasi Pharaonis exercitum reliquit: et post, dum inter huius mundi habitatores, malignos uidelicet spiritus, uiuit, imminetia vitia quasi Reges alienos prostermit, et sic tandem ad beatam terram, in qua cum sponso delectetur, peruenit. Cui benedicitur quod subdidit: [Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis.] Turtur postquam parem suum perdidit semel, numquam alteri se iungit, sed semper solitarie habitans in gemitu perseuerat: quia quem diligebat non inueniens querit. Sic sancta quæque anima dum a sponso suo absens est, ab eius amore non recedit, sed in eius desiderium semper anhelat et gemit: et dum illum quem valde diligit, non inuenit, quia ab omni alieno amore se retrahit, quasi in genarum verecundia castitatem cordis ipso habitu et actu exteriori ostendit. Sequitur: [Collum tuum sicut monilia.] Per collum sponsæ prædicatores sanctæ Ecclesiæ designantur. Monilibus prædicatores comparantur, vel quia Ecclesiæ sunt ornamentum, vel quia Ecclesiam muniunt, ut peccus monile, vel a rotunditate, id est, perfectione. In monilibus gemmæ in auro ponuntur. Per aurum quippe sapientia, per lapides opera exprimentur. Collum ergo sponsæ sicut monilia existit, quia quilibet rectus Ecclesiæ prædicator et sapientia interior se induit, et opera exterior exercet, quæ in sapientia videt. Cui et adhuc dicitur: [Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento.] Murena piscis est, qui captus vertit se in circum, ad cuius exemplar sit in auris, quæ murenula dicitur, quia designatur prædicatio, quæ auribus inhæret et eas penetrat. Murenulis monilia collo ligantur: quia et sapientia et religio a scripturis sanctis prædicatoribus adiungitur. Per murenulas enim sancta scriptura intelligitur. Quæ bene auro et argento vermiculata dicuntur: quia et sapientia sancta scriptura fulget, et sonora prædicatio per vniuersum mundum auditur. Sicut enim per aurum sapientia, sic per argentum sancta prædicatio demonstratur. His verbis sponsi sponsa respondet, et per corporeas rerum species amorem intimat, quo spiritaliter inustus ardet, dicens: [Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.] Nardus est herba humilis, quæ gustata frigus expellit, et calefacit membrum. Accubitum suum Rex tunc intrauit, quando Dominus noster Iesus Christus corporaliter cæli interiora penetravit. Quo ibi requiescente, nardus sponsæ odorem suum dedit, quia virtus sanctæ Ecclesiæ suauem famam bonitatis longe lateq. sparsit. Ad cælos enim Dominus ascendit, et Spiritum sanctum suum super discipulos misit: quo impleti verba salutis mundo prædicarent, et per sancta opera boni odoris famam circumquaque diffunderent. Hunc quippe spiritum in baptismo vnaquæque fidelis anima recipit, ut per eum sibi ex virtutum confectione vnguenta

2. Tim. 2. 4

Orig. in Cant.
hom. 2.
Clem. Alex.
lib. 7. Strom.

Exo. 14. f

Mat. 2. 6

- A** vnguentis componat, et proximos exempli exhibitione quasi vnguenti odore reficiat. Sequitur: [Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.] Mortuorum corpora myrrha condiri solent, ne putrescant. Myrrham quippe corporibus ne putrescant adhibemus, dum membra nostra in Christi exemplum, per eorundem mortificationem a putredine luxuriæ restringimus, ne dum ea sine condimento dimiserimus, dissoluta putredine escam vermibus æternis faciamus. Sed quid est quod dilectum suum sponsa non myrrham, sed fasciculum myrrhæ nominat, nisi quod dum sancta mens Christi vitam ex omni parte considerat, contra omnia vitia ex eius imitatione repugnantes virtutes congregat: ex quibus sibi fasciculum myrrhæ aptat, quo carnis suæ putredinem sempiternam abstergat? Qui bene inter vbera commorari dicitur, quia in dilectione Dei et proximi habitatio Christi sancta ædificatur. Sancta quippe anima dum Deum sic diligit, ut proximum non contemnat, et proximi amorem sic exequitur, ut diuinum non minuat, procul dubio vbera in pectore sibi locat, quibus Christum amplectens ipsum nutrit. Quasi enim vberibus Christus nutritus roboratur, dum hac gemina dilectione, ut fortius inhæreat, delectatur. De quo et adhuc dicitur: [Botrus Cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi.] Cyprus insula est, in qua vberiores vineæ quàm alibi nascuntur. Per Cyprum ergo Ecclesia vniuersalis designatur, quæ multas vineas nutrit, dum in multis Ecclesiis diuisa, vinum quod lætificat cor hominis, gignit. In Engaddi balsamum gignitur, quod cum oleo, pontificali benedictione chrisma efficitur, quo dona sancti Spiritus exprimuntur. Engaddi interpretatur fons hædi. Hædus autem antiquitus pro peccatis immolabatur. Quid ergo per fontem hædi, nisi baptisimus Christi figuratur? In quo dum corpus mergitur, anima abluitur, et per illius fidem qui pro peccatoribus mortem pertulit, anima humana a peccatis omnibus mundari se credit. Cui mox dilectus respondet: [Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum.] Bis pulchram sponsum sponfam suam vocat: quia cui dilectionem Dei et proximi donat, geminam pulchritudinem ei infert, qua delectatur, et quam laudat. Cuius oculi bene columbarum esse perhibentur, quia dum in temporalibus gemit, et ad æterna desideria rapitur, in simplicitate sensus suos custodit, et carnales concupiscentias detestatur. Columba quippe in amore pro cantu gemit. Et bene sancta anima columbæ comparatur: quia dum reprobis quique in amore mundi garriunt et lætantur, mens electa in cælesti desiderio a terribus: quia timet ne amittat quod diligit, dum differtur. Possunt etiam per oculos columbarum Ecclesiarum prædicatores intelligi, qui simplicitatem quam prædicant, seruant, et visibilia continentem, ad æterna cum magnis gemitibus anhelant. Sequitur vox sponsæ dicentis: [Ecce tu pulcher es dilecte mi, et decorus.] Pulcher et decorus dilectus dicitur: quia in diuinitate et humanitate omni amanti se menti sine macula reprehensionis aspicitur. Quem dum sponsa pleno desiderio sequitur, omnium mundi perturbationum obliuiscitur, et dum in eius pace quiescit, magis ac magis decoratur. Vnde sequitur: [Lectulus noster floridus.] Quid per lectulum sponsæ nisi orij quietem intelligimus? Mens enim quæ sponsum suum Christum singulariter amat, in quantum potest, ab omnibus solitudinibus mundi vacat, virtutes quibus sponso suo placeat, inus accumulatur. Quæ dum omnia quæ temporalia sunt contemnit, lectulum sibi cum sponso in pace victoriæ facit, ubi quo quietius pausat, eo amplius flores inuenit quibus se decoram sponso ostendat. Sequitur: [Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia cypressina.] Cedrus quæ serpentes reprimat et fugat, sublimiores significat sanctos, cypressus simpliciores. Per tigna etiam dilectionem Dei possumus intelligere, per laquearia dilectionem proximi, quæ sunt partes virtutis eminentioris in cordibus sanctorum, quæ sunt domus Dei. Cedrina vero, et cypressina ideo dicuntur: quia sicut hæc ligna incorruptibilia sunt, ita charitas numquam excidit. Per domos plures Ecclesias intelligimus, per tigna cedrina prædicatores designamus, per laquearia cypressina ipsos populos figuramus. Tigna enim tectum sustentant, laquearia vero domum implent et ornant. Sic sic in sancta Ecclesia prædicatores boni scripturam diuinam in corde, et ore portant, quam fidelibus quasi tectum expandentes prædicant, ut dum Ecclesia prædicatione cælesti instruitur, munimen accipiat, quo ab imbris temptationum protegatur. Cedrus autem et cypressus impetribilia ligna esse perhibentur. Quibus bene omnes electi figurantur: quia dum

Tsal. 103.

1. Cor. 13.

temporalia nullo desiderio sectantur, æterni sunt, eo quod mente in æterna figura figuntur. Respondet sponsus et dicit:

Caput 11.

EGo flos campi, et lilium connallium.] Bene florem Christus se nominat: quidnam spinas peccatorum exterminat, mentem sponse et pulchritudine sue iusticie exornat, et nanibus cordis dum cæleste desiderium applicat, interiora animæ quasi odore refocillat. Qui sequitur adhuc et dicit: [Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.] Bene sicut lilium inter spinas, sponsa inter filias esse perhibetur: quia cum mul-
ti sint in Ecclesia, qui solis verbis Christum confitentur, operibus vero nihil nisi humanas sollicitudines sectantur, dum sola illa anima in lilij dignitate computatur, quæ a mortalitatis radice ad cælestem pulchritudinem assurgit, et munditiæ candorem corde et corpore sibi ipsi custodit, et proximos quosque bonæ opinionis odore reficit. Sed quia sponsus sponsam suam tanta laude dignam habuit, ipsa iam ex debito laudat a quo se laudari perspicit, et dicit: [Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios.] Ligna siluestria cuius hominum habiles fructus non gignunt. Malus vero quod gignit, congrue et salubriter homines edunt. Merito ergo per malum Christus, per siluestria vero ligna ceteri homines figurantur: quia in solo Christo cibum salutis quoties quaerimus inuenimus: in eius verbis et exemplis animas nostras fructu suani et salubri reficimus. Ipse est quippe lignum vite, quam nobis tribuit. Ipse est qui dum nobis semetipsum inspirat, animam pascit. In ceteris vero si quid refocillationis inuenimus: non quod illorum, sed quod Christi est, ab illis fumimus: quia quiddam in eis præter Deum est, mortiferum nobis proculdubio inuenimus. [Sub vmbra illius quem desiderabam, sedi.] Vmbra Christi protectio est Spiritus sancti. Spiritus quippe sanctus mentem quam replet, obumbrat: quia omnem tentationum feruorem temperat, et dum aura sue inspirationis suauiter mentem tangit, quiddam noxii caloris sustinebat expellit, et quam iam forsitan nimius vitiorum æstus marcidam fecerat, vmbra sancti Spiritus protegens recreat, ut dum in eius inspiratione sedens pausat, vires colligat quibus ad æternam vitam robustius currat. Sequitur: [Et fructus eius dulcis gutturi meo.] Arbor quippe fructifera ipse Christus in corde nostro plantatus per fidem existit, quam si mens nostra digne diligit, et instanter excolit, fructus nimirum inerioris pulchros, et viles gignit. Quos dum mens capiens auidè comedit, omnes mundi voluptates præ eius dulcedine postponit. Dulce enim est valde sibi cælestia cogitare, in æternitate oculum inirimum figere, ut aliquando in fletibus etiam mens accensa compungatur, et inter lacrymas subleuata, angelorum cibo ipsa videlicet sponsa quanto dulcius, tanto auidius pascatur. Inde est quod subditur: [Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinauit in me claritatem.] Quid enim per cellam vinariam congruentius, quam ipsam arcanam æternitatis contemplationem accipimus? In hac æternitate angeli sancti vino sapientiæ inebriantur, dum ipsum Deum facie ad faciem videntes, omni voluptate spiritali satiantur. Hanc sancta mens si a sponso introducatur, postpositis omnibus temporalibus, intrat, in qua ex illis angelicis delicijs quantum sibi conceditur, gustat. Esti adhuc quia in corpore corruptibili detinetur, se perfecte non satiat, tamen ex illo minimo quod cursim sumit, considerat quantum debeat amare quod amat. Potest tamen per cellam vinariam scriptura diuina figurari. Per hanc quippe in sponsa charitas ordinatur, quia in eius doctrina manifeste dicitur, qualiter Deus et proximus ordinate diligantur. Hac charitate percussa sequitur et dicit: [Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.] Per flores teneri quique et incipientes, per mala vero perfecti fideles designantur. Sponsa quippe quia amore læguet, fulciri se floribus et stipari malis appetit: quia dum se æternitatis desiderio afficit, dum qualiter illuc perueniat, tota anxietate perquirat, eo quod perfectionem dum in carne viuunt, omnino non inuenit, fatigata in desiderio suo requiescit. Et in hoc solo gaudet, si circa se respicit, vel quibus ipsa proficiat, vel in quorum perfectione consolatione de læguore suo recipere possit. Quibus de sponso suo subsequenter hæc dicit: [Læua eius sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.] Per læuam sponsi vita præsens, per dexteram vero vita æterna designatur. Per caput autem sponse, mens quæ animæ principatur, assumitur. Sed læua sponsi sub capite sponse esse dicitur, et de xtera eius amplexatur eam: quia vitam temporalem sub mente sua semper ponit, vitam

- A** viram veto æternam ut omni modo amplectetur concupiscit. Hæc quippe quæ videt, magnanimitè mente sublimi conculcar, officiis cælestibus se occupat. Hæc necessitatè tolerat, ad illa summo desiderio quasi brachio dextero sponsi astricta suspirat. In quæ cum aliquantulum intrat, delectabiliter quiescit, cuius quietis dilectione mundanos tumultus omnino se stidit. Sic quiescentem utique sponsum amplius diligit, et ab eius excitatione improbos quosque repellit dicens: [Adiuro vos filiæ Hierusalè per capreas, ceruosque camporum, ne suscietis neque euigilare faciatis dilectam, quoad usque ipsa velit.] Cerui et capree munda animalia in lege esse perhibentur. Quid ergo per ceruos et capreas, nisi fidè, spem, et charitatè accipimus? Quas dum nobis mundas seruamus, per easdem altos montes contemplationis ascendimus. Sancta autem anima sponsa Christi a cunctis mundi perturbationibus quiescere appetit, in sinu sponsi sopitis terrenis cupiditatibus dormire sancto otio concupiscit, ita ut etiam necessaria colloquia aliquando fastidiat, soliusque sponsi colloquutione quanto quietius tanto serene hilarescat. Sed hæc dormientem carnales qui sunt in Ecclesia nonnumquam importune excitant, negotijs mundi eam implicare desiderant: quia eius vitam inuilem existimant, dum ab eorum curis eam se abstinenter considerant. Hi tales satis congrue non filij sed filia nominantur: quia dum effeminatos motus nutriti virili dignitate amissa, quales interioribus habentur, exteriori nomine femine designantur. Hi dilectam suscitare sub adiurationis pondere prohibentur, ne videlicet mentem quæ ad vacandum Deo se accingit, et solis spiritualibus studijs inherere concupiscit, importunis sollicitationibus inquietent, et tenebris curarum terrenarum oculum cordis eius obnubilent. Et tamen non ei omnis cura proximi interdicitur, sed
- C** quando suscitari debeat, eius voluntati relinquitur: quia profecto omni perfectæ animæ discernendum est, et quando cælesti contemplationi studeat, et quando proximorum utilitatibus insetuiat. Hanc vacandi Deo licentiam libentissime sponsa suscipit, statimque verbum sponsi amplectitur et dicit: [Vox dilecti mei.] Ac si diceret: Hanc vocè dilecti mei sponsi esse recognosco, hanc ab eius ore semper audire desidero: quia in hoc video quantum me diligit, cum me ab amplexibus eius desiderabilibus impediri prohibeat. Ad hos amplexus qualiter perueniret, subito narrat, dicens: [Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.] Ad amplexus sponsæ suæ Christus venire disponens, humanitatem nostram dignanter assumpsit. Ad quod mysteriū peragendum, quasi saliens in montibus venit: quia quædā opera inter homines ostendit, quæ valde sublimia et super homines esse perspicies humanum genus admirari potuit, sed attingere nequiuit. Quod enim de virgine natus est, quod ad vagientem
- D** adorandum ire pastores angelus admonuit, Magos stella perduxit: quod pendens in cruce, qua hora voluit spiritum emisit, quod mortuus tertia die seipsum suscitauit: quod cælum ingressus spiritum sanctum quibus sibi placuit donauit: quod fidei suæ per piscatores et idiotas mundum subiugauit, hæc faciens quasi in montibus ambulauit, quo eum nulla creatura assequi valuit. In his nimirum operibus colles transiuit: quia sanctos omnes quātumcumque excreuerint, potentia suæ piæ orationis transcendit. De quo et sequitur: [Similis est dilectus meus capree hinnuloque ceruorum.] Similis capree esse dicitur: quia ex synagoga carnem traxit, quæ per capream ostenditur. Et quia ex antiquorum sanctorum stirpe progenitus est, quasi hinnulus ceruorum, recte esse perhibetur. Sequitur: [En ipse stat post parietem nostrum, aspiciens per
- E** fenestras, perspicens per cancellos.] Quasi post parietem nostrum Christus incarnatus stetit: quia in humanitate assumpta diuinitas latuit. Et quia eius immensitatem si ostenderet, infirmitas humana ferre non posset, carnis obstaculum obiecit, et quidquid magni inter homines operatus est, quasi post parietem latitans fecit. Per fenestras autem et cancellos qui aspicit, partim videtur, partim vero se abscondit. Sic et Dominus Iesus Christus dum et miracula per diuinitatis potentiam fecit, et abiecta per carnis infirmitatem pertulit, quasi per fenestram et cancellos prospexit: quia in alio latens, in alio quis esset apparuit. Incarnatus itaque Ecclesiæ suæ vel vniciuque perfectæ animæ loquitur, et ad æternam exhortatur patriam, dicens: [Surge, propra amica mea, columba mea, formosa mea et veni.] Propter fidem Christus sponsam suam amicam vocat, columbam propter simplicitatem, formosam propter operationem. Quia enim sine fide Deo placere non possumus, bene per fidem amici

Deut. 12. b

Luc. 2. b
Mat. 2. bLib. 2. in Exod.
hom. 11. vtr.
fin.

Heb. 11. b

amici vocamur: quia dū fide cælestia appetimus, abiectis terrenis Deo adnæremus. **A** Columba vero bene anima propter simplicitatē dicitur: quia anima deuota dum simplici Deum cordis simplicitate persequatur, nequaquam mundi ineptam lætitiā dissoluta fectatur, sed semper ad æterna festinans, columbæ gemitum pro cantu diligenter imitatur. Propter operationem, anima formosa recte appellatur: quia dum præteritæ vitæ peccata per bona opera redimit, quasi antiquam turpitudinem assumpta forma meliori ante sponsi oculos abscondit. Hanc itaque hortatur sponsus ut surgat et veniat, quia dignum est ut quicumque ad amorem Christi properat, carnis torporem quantum potest abijciat, et se ad æterna consequenda celeriter accingat. Sed quia vt ad cælestia festinemus per exhibitionem noui Testamenti a Deo accepimus, deo recte sequitur: [Iam enim hiems transijt, imber abiit et recessit.] Quid per hiemem, nisi legis austeritas intelligenda est? Quæ dum in carnalibus sacrificijs populum antiquum **B** destituit ad appetenda spiritalia, et cælestia obseruatores suos non adiuit. Possumus etiam per hiemem vitam præsentem intelligere, quæ dum nos assiduis tentationibus impetit, quasi imbris importunis ad sequendum Christum torpere compellit. Sed iam sponsa surgat, quia hiems transijt, quoniam quanto magis dies vltimus instat, præsens vita recedit, et quo amplius tempus ad terminum ducitur, eo citius currendum est, ne electa anima oblati sibi muneribus æternis priuetur. Transijt enim dicitur, quia in proximo transitura esse non dubitatur. Sequitur: [Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit.] Flores apparuisse in terra dicuntur: quia sanctæ animæ cum a corporibus recedunt, in cælo recipiuntur. Et quia in hac vita quamuis hiems fuerit, a bono opere non torpuerunt, mox vt recesserunt, in terra **C** viuuntur gloriose floruerunt. Bene ergo sequitur quod dicit: [Tempus putationis aduenit,] quia quo amplior electorum numerus in cælo congregatur, eo celerius reprobi ab Ecclesia tamquam sarmenta inutilia amputantur, vt mundus citius finiatur. Sequitur: [Vox turturis audita est in terra nostra.] Quid per turturē nisi Ecclesia, quid per terram sponsi, nisi vita illa beata designatur? Sed vox turturis in terra sponsi audita esse dicitur: quia dum pro desiderio suo sancta Ecclesia deprecatur, a Christo in cælo clementissime exauditur. De qua recte subditur: [Ficus prouolit grossos suos, vineæ florentes odorem dederunt.] Ficus quippe grossos suos prouolit: quia sancta Ecclesia martyres suos ad æternam patriam præmisit. Post quos vineæ florentes odorem suum dederunt: quia per vniuersum mundum exempla bonorum operum excreuerunt. Vineæ vtique flores producant, cum singulæ Ecclesiæ animas prius infideles ad fidei nouitatem per baptismum educunt. Sed flores ipsi odorem proferunt, cum credentes animæ, exempla bona per suauem opinionem sibi inuicem et alijs aspergunt. Sed quia **D** Christus vtroque modo exhortationis nos trahit, vt videlicet et præceptis nos admoneat, et exemplis sanctorum nos erigat, idcirco sponsa prius vt surgetet admonendo præcepit, et deinde exempla sanctorum ad cognitionem adduxit, et post exemplorum exhibitionem iterum se ad præcepti commotionem conuertit, dicens: [Surgite amica mea, soror mea, et veni columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceræ.] Surgit anima, cum a peccati perpeccatione se erigit: venit cum per bona opera desiderij sancti passibus ad cælestia endit. Sancta etenim mens cum præteritæ vitæ turpitudines conficit, cum peccata sua enumerat quæ fecit, mox secum in conscientia erubescit, et quæcumque in mundo dilexerat, ad odium sibi transferens stetit se punit, et ipsa poenitentia facta robustior, ab omni iniquatione etiā cogitationis exilit, et ab omni torpore negligentie se excutit, vt iam in infimis cogitationibus non iaceat, sed ad appetenda inuisibilia per sancta desideria se extendat. Hæc itaque mens surgit et venit: quia et a torporis infirmitate per compunctionem se erigit, et in sanctis studiis se exercens ad æterna pedibus amoris currit. Per foramina autem petræ, vulnera manuum et pedum Christi in cruce pendentis libenter intellexim. Cauernam vero maceræ, vulnus lateris quod lancea factum est, eodem sensu dixerim. Et bene columba in foraminibus petræ et in cauerna maceræ esse dicitur: quia dum in crucis recordatione patientiam Christi imitatur, dum ipsa vulnera propter exemplum ad memoriam reducit, quasi columba in foraminibus, sic simplex anima in vulneribus nutrimentum quo conualecat, inuenit. Possunt tamen per foramina petræ incarnationis Christi sacramenta signari, et per cauernam maceræ, ipsa protectio angelicæ **E** custodiæ

- A** custodiæ figurati. In qua custodia cum anima ponitur, bene ei a sponso dicitur: [Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis.] Quid enim per faciem, nisi fidem qua a Deo cognoscimus, accipimus? Et quid per vocem, nisi prædicationem intelligimus? Sed præcipit sponfus vt ei sponfa faciē suam ostendat: quia quicumque se fidē dicit habere, necesse est vt in bonis operibus se exerceat, vt in operibus exterioribus fides interior innotescat. Sed et opera necesse est vt vox prædicationis sequatur: quia quicumque in sanctis operibus perfecte se dilatat, consequens est vt ad eadē faciendā proximos quosque exhortetur. Ideo sequitur: [Vox enim tua dulcis, et facies tua decora.] Tunc enim et vox placet, et facies decoratur, quando et opera prædicationis sequitur, et rursus prædicationem bona opera comitantur. Huiusmodi prædicatoribus consequenter dicitur: [Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas.] Per vulpes hæretici, per vineas singulæ Ecclesiæ designantur. Sed vulpes vineas demoliuntur: quia per hæreticos Ecclesiæ a recte fidei viriditate exsiccantur. Quæ bene paruulæ dicuntur: quia quous contra veritatem intus superbiunt, exterius tamen in verbis humilitatem per simulationem sectantur. Quæ tunc a sanctis prædicatoribus capiuntur, quando instante altercatione sententijs veritatis conuincuntur. Prædicatoris quippe sancti aliquando canes per similitudinem dicuntur: quia prædicationibus assiduis, quasi latratibus importunus, aduersarios quosque a grege ouium arcere nituntur. Isti canes vulpes Christo capiunt: quia ducem suum dum fideliter diligunt, pro eius amore laborantes, tergiversantes hæreticos ab inuolutionibus questionum, quasi a tenebrosis caueis ad lucem veritatis educunt. Quare vero vulpium demolitio timeatur, manifestatur cum dicitur: [Nam vinea nostra floruit.] Vineam quippe floruit: quia sancta Ecclesia per baptismum filios ad fidei nouam conuersationem perduxit. Quibus timendum est ne ab hæreticis depræuentur, quia dum quique fideles in nouitatem Christi regenerantur, quo quisque tenior est, eo citius ad prauitatem seducitur. Floribus omnino timendum est, ne pereant: quia dum adhuc quisque ad perfectionem per exercitium diuturnum non conualuit, facile si a dente venenoso morderetur, ab hoc quod nactus fuerat, euanesceat. Perfecta enim quæque anima in quo se iam diu exercuit, facile non amittit: quia quo frequentius palato intimo quàm dulcis sit Dominus gustauit, eo constantius sponsi rectitudinem tenet, et distorta fastidit. Quæ prosequitur conuenienter, et dicit: [Dilectus meus mihi, et ego illi.] Ac si diceret: Dilecti mei amicitiam constanter teneo, quia eius constantem beneuolentiam erga me sentio. Quia dum eius familiaritatem benignam habeo, durum mihi est quidquid ei aduersum inimicos latrantes audio. Et dum in eius assiduitate qualis sit video, si quid terroris proferunt aduersarii, a veritate, quam in eius visione cognoui, non recedo. De quo bene sequitur: [Qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, et inclinentur vmbræ.] Quid per lilia, nisi mundæ animæ designantur? Quæ dum castitatis candorem retinent, per bonæ famæ opinionem proximis quibusque suauiter olent. Inter lilia sponfus ergo pascitur, quia procul dubio animarum castitate delectatur, quæ et in se munditiæ carnis conseruant, et per nitidas cogitationes coram eo placent, et exempla proximis quasi odoris suauitatem, donant. Dies vero tunc aspirabit, et vmbræ inclinabuntur, quando vita æterna apparebit, et præsens vita finietur. Hic quippe nox est, ibi vero dies erit: quia hic in visione veritatis caligamus, ibi Deus ipse tota veritas mentibus elucebit. Ad hanc prorsus diem sanctæ animæ enituntur vt perueniant: propter hanc iustitiam illibatam in quantum possunt conseruant, et quia sine Christo nihil possunt, eius auxilium inuocant, eius familiaritatem desiderant. Quarum dum mentem considerat, prope est benignus et adiuuat, et quo amplius proficiunt, eo familiaris semper amat, donec finitis tenebris mundi ad vitam æternam lucem perfectas educat. Quam lucem quia valde desiderant, eamque cum Dominus ad iudicium veniet, videndam esse putant, idcirco cum summo desiderio dicunt: [Reruertere, similis esto dilectæ mi capræ hinnuloque ceruorum super montes Bethel.] A nobis dilectus corporaliter tunc abiit, quando post resurrectionem in cælum ascendit. Tunc autem reuertetur, quando in fine mundi resurrectionis corporibus hominum, omnibus in iudicio manifestabitur. Qui vere similis capræ et hinnulo ceruorum apparebit: quia in carne nostra veniens ad iudicium omnibus se monstrabit. Per capream enim, quæ mundum est animal, Ecclesia designatur, quæ dū in cælestibus mente habitat, quasi in montibus pascitur. Per ceruos autem quid aliud

aliud quàm patres antiqui designantur, ex quorum carne Christus natus quasi hinnulus ceruorum mundo est presentatus? Bethel autem domus Dei interpretatur. Quæ bene Ecclesia Dei dicitur: quia in ea Dominus habitat, dum per fidem corda nostra mundantur. Super montes ergo Bethel similis caprea hinnuloque ceruorum apparebit, quia in ea humanitatis forma ad iudicium veniet, quam ab Ecclesia sumpsit quando in hoc mundo ex patrum progenie, quasi hinnulus ex ceruis humilis natus fuit. Qui vere et similis caprea et super montes Bethel apparebit: quia et ex humanitate quidem similis Ecclesiæ erit, et tamen super ipsos summos, qui quasi montes excellunt, in Ecclesia sublimior eminebit. Qui dum venire moratur, quia eum semper sancta anima perquirere nititur, ideo sequitur:

Caput IIII.

Lib. 23. Mer. 6.
23. S. Aug. in
Psal. 96.

Mat. 7. d

IN lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea.] Lectulum sibi sancta anima in nocte facit, dum omnes perturbationes mundi fugiens, secretum comparat, in quo requiescit. In hoc lectulo quem diligit quærit: quia dum ab omnibus solitudinibus mundi vacat, in eius inquisitione quo modo ad illū perueniat, non quiescit. Notandum est autem quia per noctes quærit, qui modo in hoc mundo viuit, et perfectæ tenebras temporalitatis a se non excutit. Quas quo grauiore patitur, eo feruentius quærit eum, quo inuento tenebras amplius non patietur. Sed quia quem quærit, numquam perfecte in hoc mundo inuenit, ideo subiungit: [Quæsiui illum, et non inueni.] Quia vero maximo desiderio æstuat, et quiddam tenet, ei non sufficit, donec dilectum inueniat, ideo constantiam inquisitionis subiungit dicens: [Surgam, et circuibo ciuitatem, per vicos et plateas quæram quem diligit anima mea.] Quid per ciuitatem in hoc loco nisi Ecclesiam: quid per vicos ciuitatis, nisi spirituales quosque accipimus? Qui dum ad cælestia toto corde gradiuntur, angustam viam tenent, qua ad vitam perducantur. Per plateas autem sæculares designantur, qui dum voluprates suas multas sequuntur, latas vias gradiuntur. Surgit ergo sponsa et ciuitatem circuit, quia perfecta anima quæ visibilia fastidit, omnes sanctos qui sunt vel fuerunt in Ecclesia, mente conspicit, si quid forte in eorum actibus reperire poterit, quod imitando, ad sponsi inuentionem aliquando peruenire possit. Per vicos autem et plateas quærit: quia dum per bonorum imitationem ad dilecti familiares amplexus peruenire satagit, non solum in spiritualibus, sed et in ipsis etiam carnalibus aliquando inuenit quod imitari digne possit. Sed postquam laborem geminatum inquisitionis insinuauit, iterum difficultatem inuentionis subdit, dicens: [Quæsiui illum, et non inueni.] Sed dum quærit et non inuenit, ipsa etiam quæritur et inuenitur, et ideo subditur: [Inuenerunt me vigilantes qui custodiunt ciuitatem.] Quid per vigilantes, nisi doctores Ecclesiæ designantur? Qui dum lucrandis animabus et scriptis et dictis inuigilant, vbi sancti desiderij aliquantulum sentiunt, augmentare ad melius numquam cessant. Hi sponsam quærentem inueniunt: quia piam animam Christum inuenire satagentes excipiunt, et vt citius inueniant, præceptis instruunt, exemplis accendunt. Quos illa interrogans dicit: [Num quem diligit anima mea vidistis?] Bene eos sponsa interrogare dicitur: quia dum eorum scripta vel verba vigilantis studio perscrutatur, tamquam presentibus etiam absentibus animi intentione loquens, quid de Christo senserint, sciscitatur. Quia vero dum in eos omnino intendit, numquam sponsum inuenit, consequenter subiungit: [Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea.] Paululum vigilantes transiit, et dilectum inuenit: quia dum eos puros homines esse cogitat, ad diuinitatem mentem erigit, ibique sponsum suum supra homines patri æqualem cognoscit. Quem tunc inuenisse se dicit, cum sanctis laboribus adiuta in eius diuinitatis claritatem oculum fidei, tamquam per speculum contemplando aliquantulum figit. Quod tantillum quanta auiditate mentis suscipiat, ostendit, dicens: [Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, et in cubiculum genitricis meæ.] Mater Ecclesiæ synagoga extitit: quia ex ipsa sanctos prædicatores habuit, a quibus verbum veritatis suscepit, per quod in fide regenerata fuit. Tenet ergo sponsum Ecclesia donec in domum matris eum introducat: quia vsque in finem mundi ab eius fide et opere et amore non recedit, donec ad fidem Iudæos adducat. Non quod postea recedat: quippe quem in exilio diligit, in patria videns

- A** videns amplius amabit. Sed de illo tempore dici debuit, de quo a quibuscumque propter obstitentes tentationes dubitari potuit. In domum ergo matris dilectum introducer, quando in fine mundi Ecclesia per prædicationem in plebem Iudaicam Christiana sacramenta immittet. In cubiculum autem quasi in secretiorem partem domus eum introducer: quia ex eadem plebe ita plurimos conuerter, ut omnes mundi sarcinas abiciant, et in intimis cogitationibus soli Deo placere concupiscant. Huiusmodi homines cubiculum faciunt sponso: quia dum a se omnes sordes cupiditatis abijciunt, quasi secretum locum in mente in quo delectetur componant. A quorum inquisitione in eis delectabiliter pausans sponfus improbos prohibet iterum dicens: [Adiuro vos filiæ Hierusalem per capreas cervosque camporum, ne suscitetis neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.] In hoc utique ostendit: quia eiusdem perfectionis
- B** quosdam de synagoga post conuersionem inueniet, cuius de Ecclesia quam plurimos inuenit: dum in eorum quiete similiter delectatus, ab eis inquietatores prohibet, sicut ab Ecclesia prohibet. Introducta ergo ad fidem synagoga Ecclesiæ mentem per opera quæ videt conspicit, et sublimitatem eius valde admirans dicit: [Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ et thuris, et vniuersi pulueris pigmentarij.] In deserto utique in hoc mundo Ecclesia siue sancta quæque anima viuunt, dum a regno exul inter bestias, dæmones videlicet, degit. Hic enim etsi non omnino a sponso deseritur, tamen dum in carne est, nondum ad certam eius visionem admittitur, dum ab eo per exilia et tentationes peregrinatur: quia dum adhuc cum eo non regnat, deseri ab eo sibi videtur. Ob hoc semper laborat ut ascendat, ut quem valde diligit, magis ac magis sentiat, quatenus quoniam perfecte eum in deserto non tenet, vel ipso eius desiderio se reficiat, ut sic in via roborata, quandoque ad hoc quod diu concupiuit, perueniat. Sunt quippe nonnulli, qui dum omnia visibilia fastidiunt, mentem in cælestia erigunt: et quia in infimis nihil quod eis dulcescat conspiciunt, totum cor ad superna amanda conuertunt. Hi ab omnibus malis moribus se exuunt, censum mundi cum cupiditatibus contemnunt, spe ad inuisibilia tendunt: et quo ampliori desiderio illis inhærent, eo magis ac magis moleste corruptionem ferunt quam habent. Hi nimirum per desertum ascendunt: quia dum in hoc mundo inter tentationes viuunt, quo amplius dum hic morantur deseri metuunt, eo quidem fortius ista deserunt, et feruentius ad illa gradiuntur, in quibus cum fuerint, nihil amplius quod eos amoueat, iam timebunt. Bene autem sicut virgula fumi ascendere dicitur: quia et odorem bonæ famæ, et subtilitatem mentis habere sciuntur. Non autem
- D** tem quorumlibet rerum fumus iste dicitur, sed ex aromatibus myrrhæ et thuris et vniuersi pulueris pigmentarij exire declaratur: myrrha quippe mortuorum corpora coniunguntur ne putrescant, thura vero accenduntur, ut redolant. Per myrrham ergo carnis mortificatio designatur, per thus vero orationum munditia intelligitur. Sancta igitur anima dum carnem suam a putredine vitiorum mortificat, dum omnes mundi voluptates per continentiam abnegat, quasi myrrham mortuo corpori adhibet, ut post iudicium a corruptione æterna sanum permaneat. Cum vero se ad cælestia maiori desiderio accendit, et a cordis cubiculo omnes superfluas cogitationes feruenter abijcit, quasi thuribulum cor suum coram Deo facit. In quo dum per dilectionem virtutes congregat, quasi carbonem in thuribulo coapat, in quo seipsam mens in conspectu Dei igne charitatis accendat. Dumque feruentes etundas orationes ad
- E** Deum emittit, quasi fumum aromatatum ex thuribulo educit, ut coram dilecto suæ redoleat, et proximos quoque ad eius amorem per bona exempla concitare non desinat. Sed notandū, quod non ait vniuersi pigmenti, sed vniuersi pulueris pigmentarij. Pigmenta quippe facimus, quando virtutes congregamus in corde. Quando vero ipsas nostras virtutes per singula quæque opera diligentius retractamus, ne quid in operibus nostris incultum remaneat, ne inter virtutes vitium lateat, tunc procul dubio vniuersa virtutum quasi in puluerem tundimus: ut eo mundiora sint opera nostra, quod subtilius ea ab omni subreptione vitiorum discernere non cessamus. Huiusmodi menses dilecto suo delectabiles se per eius gratiam faciunt, et dum ab omni mundano strepitu se diuidunt, locum in quo sponfus requiescat, in seipsis componunt. De qua requie subditur: [En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel.] Salomon quippe pacificus interpretatur. Quid ergo per Salomonem nisi Christus

d. 2. vult

Infract. 4. prope med. 1. cap. 1. in med. Idem. hem. 10. in Euang. 8. Ambr. de Infr. vidua. c. 11. et de Cain. cap. 1. et de Isaac. cap. 10.

Expos. 2. c. stus intelligitur, de quo scriptum est: Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum. **A**
 Salomoni ergo lectulum facimus, quando a mundi sollicitudinibus omnino cessamus,
 dum in solo desiderio Christi libenter pausamus, ei quod nobiscum pauset, cor ab
 omni terrena cupiditate mundamus. Denarius autem numerus si per senarium numerum
 multiplicetur, nimirum sexaginta complentur. Per denarium itaque decalogum legis
 accipimus. Per senarium autem totum hoc tempus intelligimus, quod sex diebus ope-
 ratoris volui videmus. Per sexaginta igitur sortes, omnes perfectos qui fuerunt ante
 nos in Ecclesia, intelligimus, qui dum decem precepta legis quod spiritualius, eo for-
 tius in sex diebus compleuerunt, quasi sexagenarium numerum perfecerunt. Hi le-
 ctulum Salomonis ambiunt: quia mentem sanctam in qua Christus pausat, verbis et
 exemplis muniunt, quibus ab aditu mentis venientes hostes repellunt, dum ipsam men-
 tem exemplis sustinent, scriptis erudiunt. [Hi tenent gladios, et ad bella doctissimi **B**
 existunt.] Quia dum verbum Dei opere complent quod corde sciunt, magis ac magis
 semper docti hostem suum demonem scilicet, sapientia et fortitudine vincunt. Per
 gladium enim verbum Dei designatur. Per manus autem quibus gladios tenent, ip-
 sa opera figurantur. De quibus bene subditur: [Vniuscuiusque ensis super femur
 suum, propter timores nocturnos.] Quid per ensen, nisi rigorem conuersationis, et
 quid per femur, nisi carnis appetitum accipimus? Electi ergo quique qui iam ad per-
 fectionem vite prouecti sunt, semper ensen super femur suum ferunt: quia rigore
 conuersationis appetitum carnis assidue frangunt, ne hostis quem in nocte huius mū-
 di timent, repente veniens, mollem aditum inueniat, et per voluptatis molliciem eo
 facilius quo voluptuosiores inuenerit, ad grauiora peccata perducatur. De laude itaque
 Salomonis adhuc subditur, cum dicitur: [Ferculum fecit tibi Rex Salomon de lignis **C**
 Libani. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum,
 media charitate constravit propter filias Hierusalem.] Ligna Libani imputribilia esse as-
 seruntur. Ferculum ergo fecit tibi Rex Salomon de lignis Libani: quia secundum prae-
 scientiam suae gratiae, Christum sanctam Ecclesiam de in aeternum permanens sanctis co-
 struxit. [Columnas eius fecit argenteas.] Quia eidem Ecclesiae praedicatores dedit, qui
 et ut eam exemplis sustentarent, magna iustitiae rectitudine roborauit, et ut praedica-
 tionibus erudirent, nitore eloquii, quasi splendore argenti, decorauit: [Reclinatorium
 aureum fecit.] Quia dum in cordibus perfectorum resplendit, eis diuinitatis suae poten-
 tiam per contemplationem ostendit. In qua contemplatione dum eis pulchritudinem cae-
 lestium gaudiorum monstrauit, quasi reclinatorium ex auro eis composuit: quia locum
 in quo se refocillantes requiescant, apposuit. Quod reclinatorium bene aureum esse di-
 citur: quia melior est sapientia cunctis opibus, et omnia quae desiderantur, ei non pos-
 sunt comparari. Ad hoc reclinatorium multis laboribus peruenitur, multis tribula-
 tionibus ascenditur, ita ut si necesse fuerit, etiam sanguis effundi permittatur. Ideo
 ascensus recte purpureus esse dicitur. Dum enim sancti quique martyres propter
 vitam aeternam corpora sua ad supplicia tradiderunt, dum flagella, aculeos, ignes, gla-
 dios, et alia innumerabilia tormenta patienter pertulerunt, nonne ad reclinatorium istud
 ad beatam scilicet vitam, per ascensum purpureum ascenderunt? Sed nos miseri quid
 agimus, qui in hoc ferculo columnae argenteae non sumus: quia sanctam Ecclesiam nec
 exemplis sustentamus, nec praedicatione docemus? In ea reclinatorium aureum non
 habemus: quia terrenis cogitationibus inuoluti, ad spendorem sapientiae per contem-
 plationem non assurgimus. Ascensum purpureum nec etiam cognoscimus: quia vo-
 luptatibus vacantes, labores et persecutiones pro aeterna beatitudine ferre recusamus. **E**
 Consolatur nos aliquantulum quod de hoc ferculo subditur: [Media charitate constra-
 uit, propter filias Hierusalem.] Quid enim per filias Hierusalem, cum non filios sed
 filias dixerit, intelligimus, nisi nos debiles, qui in Ecclesia non viri, sed feminae sumus:
 quia contra vitia fortiter non reluctamur, viriliter non resistimus, muliebriter subia-
 cemur? Hierusalem enim visio pacis interpretatur, per quam Ecclesia, quae est mater no-
 stra, designatur, eo quod assidue pacem perpetuam contemplatur. Si ergo nos in fer-
 culo regis columnae argenteae non sumus, reclinatorium aureum non habemus, per
 ascensum purpureum ascendere non valeamus, saltem charitatem, quae communis
 omnibus electis quasi in medio posita est, teneamus. Per hanc quippe Rex Salomon
 nos in ferculo suo esse cognoscit: quia in eo cum columnis argenteis, cum reclinatorio
 auro,

Orig. in Num.
 hom. 23. et in
 Psal. 34. hom.
 4. et 5.

Tron. 8. b

- A** aureo, cum ascensu purpureo, propter filias Hierusalem etiam media charitate contrahit, quia cum Ecclesie membris ad eandem sponsi beatitudinem peruenimus, si charitatem indefessam obseruamus. Sequitur: [Egredimini filie Sion, et videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis illius, et in die lætitiæ cordis eius.] Mater Christi beata Maria esse creditur, quæ coronauit eum diademate: quia humanitatem nostram ex ea ipsa assumpsit, sicut in Euangelio recitatur. Et hoc in die desponsationis eius, et in die lætitiæ cordis eius factum esse dicitur: quia quando vnigenitus filius Dei diuinitatem suam humanitati nostre copulare voluit, quando per bonam voluntatem suam tempore opportuno Ecclesiam sponsam suam sibi assumere placuit: tunc cum charitatis exultatione carnem nostram ex matre Virgine suscipere voluit. In qua cum doloribus pro tempore viuens, de redemptione nostra vehementer exultauit. Sed cum diademata pro gloria assumatur, in humanitatis autem susceptione non gloria verbi Dei, sed humilitas esse cognoscitur, quo modo humanitate nostra quasi diademate coronatus fuisse dicitur. Sed cum ipsa eius incarnatio vere gloria nostra fuerit, quia membra eius sumus propter communionem corporis, diademata membrorum bene capitis scriptura prædixit. Hic itaque quia a sponsa laudatur, et ipse vicissim sponsam laudate dignatur, dicens:

Caput

I I I I.

- Q**uam pulchra es amica mea, quam pulchra es et decora, oculi tui columbarum? ^{Sup. c. 2. vers. 12.} ^{form.} abscque eo quod intrinsecus latet.] Quia hæc superius exposuimus, vt potuimus, nunc eadem repetere propter breuitatem seruandam deuotamus. Sed quia hic adiunctum est, abscque eo quod intrinsecus latet, breuiter videndum est quo modo superioribus coniungatur. Pulchra est ergo sponsa, et oculi eius columbarum abscque eo quod intrinsecus latet, quod valde honestum est quidquid in exterioribus operatur, quod simpliciter inter homines conuersatur, quod ea quæ videt temporaliter concupiscere dedignatur, et si quid tamen in hoc mundo placet, post concupiscentias suas ire destitatur. Sed vehementer pulchrius et honestius est, quod cordis desiderium illibatum retinere conatur, quod æternæ beatitudinis claritatem in mente retinet, erecta contemplantur, quod in his quæ interiorius videt, suauiter requiescit, et mundatur. Sequitur: [Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad.] Si per oculos prædicatores Ecclesie designantur, quia ceteris viam ostendunt, bene per capillos populi figurantur, quia eidem Ecclesie ornamentum tribuunt. Capilli ergo sponsæ sicut greges caprarum esse dicuntur: quia populi Ecclesie dum præcepta legis ruminantes cælestia fide contemplantur, munda sunt animalia et in altis pascuntur. Galaad autem aceruus testimonij interpretatur. Quid autem per aceruum testimonij, nisi multitudinem martyrum intelligimus? Qui dum fidem Christi insuperabiliter tenuerunt, eos testimonij veritati etiam per mortem suam perhibuisse scimus. Grex itaque esse caprarum de monte Galaad ascendit: quia populus Ecclesie eo magis fide se ad æterna suspendit, quo fortius sanctos martyres eidem fidei testimonium perhibuisse sciuit. Sequitur: [Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro.] Sicut per oculos prædicatores intelliguntur, quia per eos Ecclesia illuminatur: similiter et dentes eius de possunt dici, quia per eos infideles consumuntur, et paruuli nutriuntur. Dentes quippe bene sancti prædicatores vocantur: quia dum sanctam scripturam exponendo minoribus fratribus lucent, quasi panem paruulis, tamquam matres filijs commassificant, quo infirmi ad fortiora conualescant. Hi nimirum bene sicut greges tonsarum quæ ascenderunt de lauacro esse dicuntur: quia dum se a peccatis omnibus in baptismo ablutos esse recordantur, libenter onera mundi deponunt, vt ad cælestia consequenda, et prædicanda quo liberius, eo facilius gradientur. De quibus subditur: [Omnes gemelli fetibus, et sterilibus non est inter illas.] Gemellos fetus omnes sancti prædicatores habent: quia dum in duobus præceptis charitatis ceteros homines supereminet, geminam dilectionem prædicant, et in ea duos populos Iudaicum et gentilem gignere non cessant. Inter quos nullus est sterilis: quia profecto prædicator non est dicendus, si filios spiritales gignere contemnit. De quibus adhuc subditur: [Sicut vitra coccinea labia tua, et eloquium tuum dulce.] Idem prædicatores labia Ecclesie dicuntur: quia nimirum per eos populi præcepta vitæ loquuntur. Qui bene sicut vitra dicuntur: quia

dum fluxas cogitationes in cordibus hominum suis prædicationibus restringunt, quasi **A** sparsos crines ne immoderate diffuant reprimunt. Sed quid est quod non tantum vitæ, sed coccinæ comparantur, nisi quia per coccum flamma charitatis intelligitur, qua illi ardent, et per eos alij accenduntur? Per quos eloquium sanctæ Ecclesiæ dulcoratur: quia dum quæ dicunt faciūt, prædicationes suas hominibus quasi sapidas escas apponunt. Sequitur: [Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, absque eo quod intrinsecus latet.] Quid per genas Ecclesiæ, nisi eosdem ipsos prædicatores intelligimus, qui dum in populis ut eis proficiant eminent, quasi in facie Ecclesiæ manifesti apparent? Per malum autem punicum ipsa Ecclesia designatur: quia dum multos populos in veritate fidei nutrit, quasi multa grana sub vno cortice stringit. Fragmen ergo mali punici sancti prædicatores existunt: quia dum se ut grana in diuino seruitio ceteris fortius affligunt, dum omnia mundana contemnunt, dum voluntates suas abnegant, **B** et vitia sua omnino mortificant, dum seipso humilant, et ceteros extollunt, et dum per exempla sua ceteros nutriunt, quasi fracti et aperti se cibos offerunt. Sed quamuis magna sint, quæ extrinsecus apparent, maiora tamen in occulto retinent, quæ diuini oculi soli vident. Ideo subiunctum est: [Absque eo quod intrinsecus latet.] Sequitur: [Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis.] Collum quippe extendimus, quando longius prospicere volumus. Propter aliud ergo sancti prædicatores oculi, propter aliud dentes, propter aliud genæ, et collum propter aliud conuenienter vocantur. Bene igitur sicut turris Dauid, collum sanctæ Ecclesiæ dicitur: quia sancti prædicatores procul venientes hostes sanctæ Ecclesiæ specularunt, et fortiter resistunt, si quid in Ecclesia lædere conantur, et libere terrena despicientes, **C** cælestia contemplantur. Collum ergo propter hostium speculationem, turris vero dicitur propter fortitudinem et propter excelsam cælestium gaudiorum cōtemplationem. Quæ turris recte Dauid esse dicitur: quia Dauid manu fortis interpretatur, per quod Christus significatur, cuius est quidquid forte et excelsum operatur. De qua subditur: [Quæ ædificata est cum propugnaculis. Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.] Cum propugnaculis turris Dauid ædificata dicitur: quia sancti prædicatores contra aduersarios homines si necesse sit, miraculis armantur. Contra vitia autem se clypei muniunt: quia ne spiritalibus hostibus succumbant, virtutibus se defendunt. In quibus omnis armatura fortium pendet, quia quisquis hostium cuneis fortiter resistere vult, in eis exempla videt, quibus armatus hostes strenue valet superare. Mille autem hic pro perfectione ponitur: quia in millenario numero omnes numeri perfecti complentur. Sequitur: [Duo vbera tua sicut duo hinnuli capræ gemelli, qui pascuntur in lilijis donec aspiret dies et inclinentur vmbre.] Per duo vbera, duo prædicatorum ordines, vnus in circumcisione, alius in præputio designantur. Qui bene sicut duo hinnuli capræ dicuntur: quia et filij synagogæ existunt, et in montibus con- **D** templationum pascuntur. Gemelli vero ideo dicti sunt: quia concorditer prædicant et concorditer sapiunt. In lilijis vero pascuntur, donec aspiret dies et inclinentur vmbre: quia mundiciam insatigabiliter sectantur, donec in die iudicii præmia recipiant, quæ in labore noctis assidue contemplantur. Sequitur sponsus dicens: [Vadam ad montem myrrhæ, et ad collem turis.] Quid per montem myrrhæ, nisi fortem altitudinem mortificationis in opere, et quid per collem turis intelligimus, nisi altam humilitatem in oratione? Ad montem ergo myrrhæ et ad collem turis sponsus vadit: quia eos familiariter visitat, quos per mortificationem vitiorum ad alta proficere, et per mundas et humiles orationes suauiter redolere perspicit. His quippe virtu- **E** tibus sancta Ecclesia, vel vnaquæque anima munda efficitur: quia dum per voluptatū mortificationem vitij relinquitur, et per sanctas orationes frequenter lacrymis abluatur, sordes lauat ut sponso placeat, cui pulchra apparere conatur. Cuius conatum ad effectum sponsus per gratiam suam ducit, opusq. suum in sponsa benigne laudat et dicit: [Tota pulchra es amica mea, et macula non est in te.] Cum scriptum sit: Nemo viuit sine peccato, nec infans cuius vita est vnus dies super terram; quid est quod sponsa tota pulchra esse dicitur, in qua macula non habetur? Alibi quippe scriptum est: Stellæ non sunt mundæ in conspectu eius. Et alibi: In multis offendimus omnes. Et Ioannes Apostolus ait: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, veritas in nobis non est. Et idem: Si dixerimus quia

Iob. 33. b

Iac. 3. d

1. Ioan. 1. d

Ibid.

peccatum

- A** peccatum non habemus, mentimur, et veritatem non facimus. Sed dum sancta anima a peccatis quotidianis se per poenitentiam mundat, dum quotidie peccata minuta cum lacrymis abluit, et a maioribus se obseruat, quamuis frequenter peccet, per assiduum tamen poenitentiam munditiam suam assidue seruat. Hinc enim alibi præcipitur: Semper sint vestimenta tua candida. Et illud: Iustus autem ex fide uiuit. Quamuis enim mox vt peccat, a iustitia deuierit, tamen dum semper credit in eum qui iustificat impium, et assidue sub eius fide peccata sua deslet, per assiduas ablutiones iustitiam suam retinet. Se igitur ita mundanti sponsæ consequenter dicitur: [Veni de Libano sponsa mea, veni coronaberis.] Libanus quippe dealbatio interpretatur. Quid ergo per Libanum nisi baptisma intelligitur, in quo sancta Ecclesia aqua abluatur, et a peccatorum nigredine per Spiritum sanctum, quem recipit, et per Christi fidem dealbatur? Vnde scriptum est: Asperges me Domine hyssopo, et mundabor. et cetera. De Libano ergo sancta Ecclesia ad coronam venit, quia in Christi baptismo fidem percipit, sub qua cum Christi gratia meretur, vt præmium recipere possit. Sed quid est quod ter dicitur: [Veni.] Nisi quia in fide et in spe et in charitate quidquid operatur, subsistit, vt his tribus munita virtutibus robur habeat, per quod in via non lassescat? De fide enim dicitur: Fide mundans corda eorum. Et iterum: Sine fide impossibile est placere Deo. De spe autem dicitur: Non confundentur omnes, qui sperant in te Domine. Qui iterum dicitur: Quis enim in te sperauit, et derelictus est? De charitate autem dicitur: Caritas operit multitudinem peccatorum. Et iterum: Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, et si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et Ioannes Apostolus: Deus caritas est: Potest tamen et aliter intelligi quod ter dicitur: [Veni.] Venit enim sponsa sancta ad Christum, dum in hoc mundo viuens, bona quæ potest operatur. Venit quando in hora mortis anima, ipsa videlicet sponsa, a carne exiit: Venit tertio quando in die iudicii ultimi carnem refumit, et cum Christo thalamum caelestem ingreditur. Ibi quippe omnium laborum suorum præmia consequitur. Ibi iam omnino prostratis et exclusis hostibus gloriose coronatur. Ideo et hic per promissionem sequitur: [Coronaberis de capite Amanæ, de vertice Sannur, et Hetmon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum. Quid per Amanam, Sanur, et Hermon, nomina videlicet montium, nisi potentes huius sæculi intelliguntur? Qui quanto ditiores, tanto excelsiores et firmiores apud infirmos esse videntur. Sed de his montibus sancta Ecclesia coronatur: quia dum regnum prædicat æternum; dum exemplo suo animæ, quæ mundi sunt, vilia esse demonstrat, ipsos etiam potentes ad poenitentiam inclinât, et sibi ipsi pro eorum acquisitione coronam in caelestibus parat. Sic quippe fit vt humiles superbos prosternant, et infirmi excelsos inclinent. Ideo scriptum est: Omnis vallis implebitur, et omnis mons et collis humiliabitur. Sed quid est quod non solum de montibus, sed etiam de capitibus montium coronanda esse dicitur, nisi quod impletum videmus, quia iam ipsæ excelsiores personæ in Christum credunt, et eius præceptis per Ecclesiæ prædicationem obediunt? Reges enim et Imperatores Christo seruiunt, coronas deponunt, et per poenitentiam in Ecclesiâ veniam petunt. Si itaque per capita montium summæ personas intelligimus, bene per cubilia leonum, et montes pardorum, principes quique et ministri designantur, qui crudelitati inferuiunt, et dolositatibus suis, quos vi non possunt lædere, decipiunt. Pardi quippe maculas in cute semper portant. Per quos qui alij quàm hypocritæ, vel discordes significantur? In illis quippe qui crudelitatem sectantur, demones tamquam leones cubant. In illis vero quasi pardi montes ædificant, quos dum virtutibus suis aliquas virtutes admiscere consentiunt, pro omnibus bonis suis laudis gloriam affectare compellunt. Hi itaque vere pardorum varietatem imitantur, quia dum cum virtutibus etiam vitia sectantur, quasi in vario coloris dissimilitudine diuiduntur. Sed de cubilibus leonum, et de montibus pardorum Ecclesia coronatur: quia dum per eius prædicationem, et crudeles ad pietatem, et hypocritæ ad vitæ humilis vnitatem conuertuntur, pro his omnibus præmium percipiet quod meretur. Cui iterum dicitur: [Vulnerasti cor meum sotor mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, et in vno crine colli tui.] Per oculos sponsæ sanctæ Ecclesiæ prædicatores, sicut dictum est, designantur. Per crines vero populi multitudo figuratur. Per collum autem sancti capitis, et corporis coniunctio demonstratur, quæ fides

Eccles. 9. b
Rom. 1. b

Tsal. 50

Mat. 15. b
Heb. 12. b
1. Pet. 4. b
1. Cor. 13. a
1. Ioan. 4. b

Isa. 40. a

1. 2. 3. 4. 5.

6. 7. 8. 9. 10.

Sup. ord. 6. in
prim.

Ecclesię intelligitur. Per hanc enim caput et corpus coniungitur, dum Christo quisque eo tenacius inhaeret, quo fidelior in bona conuersatione habetur. In vno ergo oculo-
rum et in vno crine colli sponsę sponfus vulneratur: quia profecto vsque ad mortem, crucis afficitur, vt vnitas prædicatorum et plebis in Ecclesia confirmetur. De cuius dilectione erga sponfam iterum subdit sponfus: [Quam pulchrę sunt mamme tuę soror mea sponfa.] Quid per mamas conuenientius in hoc loco, quam ipsa dilectio Dei et proximi, de qua superius diximus, intelligitur? Per quas mens sancta omnes sensus suos suauis dilectione nutrit, dum Deo suo charitatis tenacitate conglutinat, et proximis si quid vtilitatis habet, quomodolibet libenter impendit. Has mammas sponfa quantum sponfus diligit, in repetitione laudis aperte manifestat dicens: [Pulchriora sunt vbera tua vino.] Quod superius de sponfi vberibus diximus, hoc et hic cum de sponfa loquitur, intelligi posse æstimamus. [Et odor vnguentorum tuorum super omnia aromata.] Per vnguenta quippe ipsę virtutes quę ex charitate oriuntur, intelliguntur. Habent quippe etiam reprobi aliquando aromata quibus redolent, quia virtutes quasdam possident, et bona opera perpetrant. Sed quia sine charitate viuunt, in conspectu Dei nulla quę faciunt placent. Vnde in iudicio cum dicent: Domine in nomine tuo prophetauimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus: respondetur eis: Numquam noui vos, discite a me omnes operari iniquitatis. Bene ergo vnguenta Ecclesię super omnia aromata redolere dicuntur: quia etsi opera reproborum aliquando hominibus placent, hæc quę sancta Ecclesia ex charitate conficit, in diuinis naribus sine cessatione redolent. Sequitur: [Fauus distillans labia tua sponfa.] Prædicatores Ecclesię bene labia sponfa dicuntur: quia per eos populus loquitur, et per eos ad fidem paruuli quique erudiuntur, dum per eos occulta scripturę quali cordis latentia manifestantur. In fauo autem mel latet, et cera videtur, Recte ergo labia sponfa fauus vocantur: quia dum in carnis fragilitate sapientia magna habetur, quali mel in cera absconditur. Quando vero electus quisque prædicat, quando cælestia gaudia nescientibus reuelat, tunc fauus distillat: quia quanta dulcedo sapientię in corde lateat, per oris fragilitatem audientibus manifestat. Vnde scriptum est: Habemus thesaurũ istum in vasis fictilibus. Ideo subditur: [Mel et lac sub lingua tua.] Nimirum falsi prædicatores mel in lingua portant, quod sub lingua non habent: quia cælestia gaudia aliquando prædicant tamquam veri sint, cum ipsi terrestria bona totis desiderijs appetant. Sancta vero mens mel in lingua prætendit: quia sapientię dulcedinem loquendo ostendit, quam veraciter prædicans, audientes tamquam mellis dulcedine reficit. Lac gerit, quia congruenti sibi doctrina paruulos quosque in Ecclesia nutrit. Sub lingua autem hæc omnia sibi ipsi referuat: quia internam dulcedinem assidue secum portat. Dum enim terrena abijcit, dum vitiorum amaritudinem respuat, in interioribus sensibus sapientię dulcedine se pascit, quia robur colligit, vt ad æterna gradiens, in labore virescens non possit. Cui bene dicitur: [Et odor vestimentorum tuorum sicut thuris.] Quid per vestimenta hæc, nisi sancta opera designantur, quibus præcedentium malorum turpitudine operitur, ne videatur? Hinc enim scriptum est: Beatus qui vigilat et custodit vestimenta sua ne nudus ampuet, et videatur turpitudine eius. Thus vero per significationem pro oratione ponitur, sicut scriptum est: Ascendat oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Sancti itaque anima in hoc mundo quanta potest bona opera operatur, et bene operans desiderio et intentione sancta ad æterna se extendit, nihilque boni agit, nisi ea intentione vt ad cælestia quę dirigit, quandoque peruenire possit. Bene igitur odor vestimentorum eius sicut thuris esse perhibetur: quia in omnibus operibus suis orat, dum perueniendi intentione ea quę potest bona operatur. Sequitur: [Hortus conclusus soror mea sponfa, hortus conclusus, fons signatus.] Hortus sancta Ecclesia existit: quia dum populos multos in fide gignit, quasi flores pulchros bona terra emittit. Qui hortus conclusus bene efficitur: quia charitatis vallo circumquaque munitur, ne intra numerum electorum reprobis aliquis ingrediat. Vnaquęque anima sancta etiam hortus conclusus esse intelligitur: quia dum virtutes nutrit, flores gignit, et dum virtutum exhilaratione se reficit, fructus quos genuerit, eadem custodit. Conclusus enim hortus esse dicitur: quia dum bona sua intentione vitę æternę abscondit, dum humanas laudes

Sup. cap. 1. in
prior.

Mat. 7. d

2. Cor. 4. b

Apor. 16. c

Psal. 104. a

Mat. 23. 9

- A** laudes omnino contemnit, ipsa bona intentione se circumsēpit, ne ad interflora rapienda hostis antiquas irrumpere possit. Fons etiam dicitur: quia dum celestia assidue cogitat, dum scientiam scripturarū semper in ventrem memoriæ congregat, quasi aquas viuētes sancta mens in se gignere non cessat, quas sitientibus proximis præbere vt reficiantur valeat. Vnde scriptum est dicente Domino: Qui bibent ex aqua, quam ego dabo ei non sitiet in æternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Et alibi: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina aquæ viue fluent de ventre eius. Sed cur dicitur fons ille signatus, nisi quia sensus spiritalis mentibus indignis absconditur? Infideli enim homini a Domino dicitur: Spiritus ubi vult spirat, et vocem eius audis, et nescis vnde veniat, aut quo vadat. Et iterum scriptum est: Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Quod enim ibi lumen signatum, hoc hic prope dubio fons signatus esse perhibetur. Sanctus enim spiritus mentem quā replet, et illuminās irrorat, et irrorans illuminat: vt et de luce eius videat quid appetat, et de rore eius se refrigeret, ne lassescat. Sequitur: [Emissiones tuæ paradisi malorum panicorum cum pomorū fructibus.] Quid emittit sancta Ecclesia, nisi cum sanctis operibus sancta verba, quibus filios gignit et nutrit? Quorum dum alios vsque ad martyriū perducit, alios in sancta conuersatione erudit, hos sanguine martyrii rubentes ad eternā patriam transmittit, illos vero in sanctis operibus viuētes, proximis in exempli sanctitatis tradit, quid aliud quā mala punica et pomorum fructus emittit? Mala quippe pūnica sub rubeo cortice multitudinem granorum continent: fructus vero pomorum in refectionis dulcedinem habent. Sic sic martyres dū subigne tribulationis laborant, dum pro Christo sanguinem exterius fundere non dubitant, multitudinem virtutum interius sibi congregant in mente. Sancti etiam quique qui in pace Ecclesiæ viuant, fructus pomorum gerunt: quia dum sancta opera faciunt, proximis exempla tribuunt, quorum exhibitione se qui volunt reficiunt. Quotquot enim sunt in Ecclesia sancti, siue igne passionis ardētes, siue in pace Ecclesiæ quiescentes succrescant, sanctorum virtutum odorē tamquā paradisi suauitatis et deliciarum construere in se dum viuunt, non cessant. Cuius paradisi vbertatem scriptura demonstrat, dum sub voce sponsi per arbutorum nomina quasque virtutes designat, dicens: [Cypri cum nardo, nardus et crocus, fistula et cynamomum cum vniuersis lignis Libani, myrrha et aloë cum omnibus primis vnguentis.] Quid enim per has diuersas aromatum species designatur, nisi sanctorum virtutum odor et profectus, qui in sanctis habetur? Ex his quippe speciebus regalia vnguenta conficiuntur, ex his corporum sanitates inueniuntur. Bene dicitur virtutes animarum designat quibus congregatis et confectis, et bonus odor opinionis egreditur, et ægris animabus competens sanitas reparatur. Sed adhuc laus Ecclesiæ a sponso repetitur, cum subditur: [Fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.] Recte in emissionibus Ecclesiæ fons hortorum, et puteus aquarum viuentium describitur. Quid enim per fontem et puteum, nisi sancta scriptura designatur? quæ sic aquam sapientiæ generat, vt et potantes semper reficiat, et tamen manare non desistat. Quæ bene hortorum esse perhibetur: quia illorum specialiter est sancta scriptura, in quorum mentibus virtutum semina briuntur. Sed quærendum nobis est, quare fons et puteus vtrumque simul scriptura dicatur, cum fons in superficie appareat, puteus vero in imis latens, omnes se querentes maiori labore exerceat. Sed sciendum est, quod diuina scriptura in quibusdam manifesta existens, in quibusdam vero locis obscuram se præbens, et aliquando leuiter sicut inuenitur, tamquam fons potatur, et aliquando magna inquisitione eget tamquam puteus, vt inuenta sumatur. Quod vero sanctæ scripturæ intellectus per aquam designetur, ostenditur alibi cum diuina voce de reprobis dicitur: Mittant eis firim aquæ, et famem panis. Et per Isaiam dicitur: Auferet Dominus ab Hierusalem et Iuda omne robur panis, et omne robur aquæ. Vbi notandum, quod robur panis prius, et postea robur aquæ auferuntur. Dum enim grania dicta scripturæ non perquiruntur vt mandantur, paulatim a scientia decidit mens, vt aliquando non leuia etiam intellectu capiantur. Sed aquæ istæ bene de Libano finire cum impetu dicuntur: Libanus enim, vt dictum est, dealbatio interpretatur. In baptismo quippe dealbamur, dum amissa nigredine peccatorum ad munditiā nouæ vitæ reformamur. De Libano ergo aquæ putei fluunt quia in baptismo electi quique donum Spiritum sancti

Ioan. 4. b

Ioan. 7. f

Ioan. 3. b

Psal. 4.

Isaia. 3. a

Eccles. 1. 1. 1. 1. 1.

Eccles. 1. 1. 1. 1. 1.

accipiunt, quō illuminati scripturę sacrę sensum intelligunt. Quę scripturę sanctę A
scientia tanto fuit imperu, vt electos dum tangit, ab huius vitę amore submoueat, et
ad æterna gaudia vi impetus sui quosque ad hærentes traiciat. Hinc est enim quod in
Psalmo scriptum est: Fluminis impetus latificat ciuitatem Dei. Impetus enim flumi-
nis ciuitatem Dei latificat, cum per donum sancti Spiritus fortiter inundans scripturę
sapientia sanctam Ecclesiam, vel cuiuslibet capientem mentem infusione sua exhilarat.
Ad cuius Spiritus aduentum malignus spiritus increpatur, cum hic in subsequentibus
dicitur: [Surge aquilo, et veni auster: perfla hortu meum, et fluent aromata illius.]
Quid enim per aquilonem qui in frigore confringit, et torpentes facit, nisi immu-
nus spiritus designatur, qui reprobos omnes dum possidet, a bono opere torpere facit?
Per austrum vero, calidum scilicet ventum, Spiritus sanctus figuratur, qui dum men-
tes electorum tangit, ab omni torpore relaxat, et feruentes facit, vt bona quę deside- B
rant operentur. Hinc enim dicitur: Conuerte Domine captiuitatem nostram, sicut,
torrens in austro. Surgat ergo aquilo, et veniat auster, et perflat hortum sponſi, et
fluant aromata illius, vt videlicet spiritus malignus ab Ecclesia vel ab vnaquaque ele-
cta anima discedat, et Spiritus sanctus adueniat. Qui veniens charitatis ignem cogi-
tationibus infundat, et a torpore negligentię dum se infuderit, soluat. Quod dum
agit, aromata fluunt, quia dum adueniente sancto Spiritu, cor quod prius torpuerat, ad
opera se excitat, mox sanctę operationis opiniones per proximos quosque suauiter
discurrunt, vt quique audientes ad eadem se accendant, id est, Spiritu
sancto se infundente, virtutum odores emittant, vt vbique sanctus hortus floreat, et
post florem fructus redolentes, et reficientes producat. In quę hortum sponſa dilectum
inuitat, cum subdit:

Capitulum V.

Veniat dilectus meus in hortum suum, et comedat fructum pomorum suorum.]
In hortum dilectus venit et fructum comedit, quando Christus mentes visitat, et
bonorum operum delectatione se satiat. Vnde et idem subiiciens dicit: [Veni in hortu
meum soror mea sponſa; melli mei myrrham meam cum aromatibus meis. Comedi fa-
uum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo.] Myrrham dilectus cum aro-
matibus metit, quando Christus mortificatione vitę ad perfectionem perducta, electu
suum ab hac vita succidens, ad cæleste horreum cum sancta opinione inducit. Fauum
cum melle comedit, quando desiderium sanctum in sanctis operibus latens perficit, et
ad sanctorum conuiuium sanctam animam sua delectatione impingendam transigit. D
Vinum vero suum lacte bibit, quando et perfectione quorundam se reficit, et innocen-
tiam aliorum cum pietate diligens, vtrosque ad æternum conuiuium ingerit. Ad quo-
rum exemplum quosque remanentes inuitat cum subiungit: [Comedite amici mei, bi-
bite et inebriamini charissimi.] Notandum in primis est: quia qui comedunt, amici, qui
vero bibunt et inebriantur, charissimi esse perhibentur. In quibus verbis intelligi da-
tur, quia in hoc loco comedere bonum est: sed bibere et inebriari amplius bonum est.
Sunt nimirum quidam in sancta Ecclesia, qui sic præcepta diuina audiunt, vt cælestia
plusquam terrena amare discant, pro eorum desiderio multa pauperibus tribuant, a
prauis opibus se custodiant, nulla alicui violenter rapiant: Ecclesię prædicationem
libenter audiant, in fide se instruant, quam et operibus sanctis exercent, et tamen
vxores habent, pignora nutriunt, res suas diligunt, quamuis his omnibus Christum E
præponant. Hi profecto comedunt, et amici sunt: quia sanctam scripturam audientes,
talem sibi refectionem assument, vt etiam ad summam perfectionem adhuc non assur-
gent, tamen secundum modum suum perfecti, in præceptis diuinis sine crimine viuunt.
Quod dum beati Ioannis parentes, Zacharias videlicet et Elizabeth, conseruare stu-
duerunt, per reuelationem angelicam in senectute sua filium accipere meruerunt, quo
maior inter natos mulierum non surrexit, et ipsum Saluatorem mundi digito ostende-
re et baptizare meruit. De cuius parentibus dicitur: Erant autem iusti ambo ante
Deum incedentes in omnibus mandatis, et iustificationibus Domini sine querella. Sunt
vero alij qui tanta auditate diuinam scripturam audiunt vel legunt, vt protinus cun-
ctis terrenis operibus abdicatis sola cælestia ambiant, parentes, vxores, domos, filios
etiam et omnia transitoria abijciant: solummodo Christum sequi et amplecti concu-
piscant.

Psal. 45.

Lib. 9. Mor.
cap. 27. et lib.
8. in Ezech. 40
mol. 2.
Psal. 23.

Mat. 11. 6

Luc. 1. 2

- A** piscant. Eius desiderio se affligunt ieiunijs, afficiunt lacrymis, exercent meditationibus diuinis, sola quæ sunt æterna cogitant: contemplationibus vacant, ad hoc laborantes, vt ea quæ retro sunt obliuiscuntur, in anteriora magis ac magis se extendant. Quid profecto isti, quid aliud agunt nisi bibentes inebriantur: vt dum omnium terrenorum per desiderium obliuiscuntur, iure a sponso cælesti non tantum amici, sed et charissimi vocari mereantur? De quibus idem sponso sequitur et dicit: [Ego dormio, et cor meum vigilat.] Huiusmodi quippe electi cor sponsi bene vocari possunt, qui quo amplius exteriora, quæ sunt in mundo, fugiunt, eo secretius ea quæ sunt interiora sponsi cognoscunt. De quibus procul dubio idem sponso alibi dicit: Qui diligit me, diligetur a patre meo: et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum. Dormit ergo sponso, et cor eius vigilat: quia dum Christus iam glorificatus est, in beatitudine quiescit,
- B** quicumque cum perfecte diligit, vt ad ipsum perueniat laborat. De qua vigilantia, sponsa superius dixit: Cum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Quodd enim illud quiescere dormire dicatur, id manifestat quod alibi legitur: In pace, in idipsum dormiam et requiescam. Quod tamen ipsum et ipsa sponsa de se dicere potest. Dicit ergo: [Ego dormio, et cor meum vigilat.] Ac si aperte mens sancta loqueretur dicens: Dum a mundanis tumultibus exterior dormio, interiori cogitatione quæ sint cælestia vigilans penso. Sancti etenim viri dum tertem a omnia despicunt, dum tumultus mundi omnino fugiunt, dum otium in via Dei assumunt, nequaquam vt torpori vacent, ea dimittunt: sed interius laborantes, quæ sint illa ad quæ facti sunt in corde aspiciete contendunt. Neque enim vt torpeant dormiunt, sed vt libertius æterna contemplantur, a transitorijs rebus quiescunt. Quos tamen aliquando sponso ad profectum proximorum excitat: et vt eis cum quibus viuunt proficiant, ab otio quod diligunt reuocat. Cuius vocem audiens etiam cum dormit, sponsa dicit: [Vox dilecti mei pulsantis.] Quid enim pulsantis dicat subiungit: [Apeti mihi sponsa mea, amica mea, columba mea, immaculata mea.] Cansam etiam clamoris annexit dicens: [Quia caput meum plenum est rore: et cincinnati mei guttis noctium.] Dum sponsa dormit, dilectus vt aperitur ei pulsatur: quia dum sancta mens sibi ipsi per otium intendit: Christus multa peccatorum opera in hoc mundo tolerat: quæ nisi spiritalis viri ad doctrinam se accingant, numquam per seipso carnales vel agnoscunt, vel corrigere curant. Vult ergo sponso vt aliquando otium dimittatur, et ad ædificationem proximorum spiritalis quique sollicitentur. Quia dum perfecti viri sibi solis per interiorem quietem attendunt, dolet sponso quod seculares ad peiora magis ac magis corruunt, dum,
- D** cum propter silentium spiritalium semper minus ac minus cognoscunt, quod ipse manifestat cum dicit: [Quia caput meum plenum est rore, et cincinnati mei guttis noctium.] Quid per caput sponsi nisi Deus, et quid per torem in hoc loco, vbi lamentando dicitur, nisi frigus mætiarum carnalium accipitur? Scriptum est enim: Caput Christi Deus. Et de frigore cuiuslibet carnalis mentis iterum scriptum est: Sicut frigiditas facit cisterna aquam, sic frigiditas facit malitiam suam. Caput ergo Christi plenum est rore: quia multi in Ecclesia positi, et Deum eum credunt, et tamen frigidi persistentes ad ardorem charitatis non accenduntur. Per cincinnati autem eiusdem, populos intelligimus, quos in fide diuinitatis, quasi in capite Christi pendentes et opprimentes scimus. Sed cincinnati pleni esse dicuntur guttis noctium: quia dum in torpore huius tenebrose temporalitatis se suspendunt, magis ac magis stillationibus iniquitatum fluunt. Ad hos accendendos sponsa excitatur, dum spiritalis quilibet pro ædificatione plurimum, ab otio ad prælationem Ecclesiæ vocatur. Sed quoniam metuit ne si ad prælationem venerit, sollicitudinibus mundi occupari necesse sit: sicq. dum per occasionem ædificationis plurimorum, temporalibus se inclinauerit, quietem amittat, eamq. sordibus peccatorum inficiat, ideo clamanti sponso respondet dicens: [Expoliaui me tunicam meam, quo modo iterum indnar illa? Laui pedes meos, quo modo iterum inquinabo illos?] Tunica sua sponsa se expoliuit, quia omnia exteriora, quibus honorabatur, et onerabatur, abiecit: De qua tunica dicitur: Nunc autem qui habet tunicam vendat eam, et emat gladium. Gladium quippe vendita tunica emit, qui pro æternis temporalia abdicat: et in sancta conuersatione viuens, verbum prædicationis acquirit. De quo dicitur: Et gladium spiritus, quod est verbum Dei. Pedes autem suos sponsa lauit: quia dum in sancto otio sancta anima viuunt, opera sua studiose ad memoriam reducit: et,
- quidquid

Philip. 3. e

Joan. 14. e

Cant. 1. d

Psal. 4.

1. Cor. 11. a

Hier. 6. b

1. Cor. 11. a

Hier. 6. b

Luc. 12. d

Ephes. 6. d

quidquid in eis sordidum examinando deprehendit, lacrymis quotidianis et gemitibus A
 plangit. Pedes itaque lauit, quia præterita opera, quibus per hunc mundum dissolute
 ambulauerat, planxit. Pedes lauit, quia peccata ablucens lacrymis, munda in conspe-
 ctu dilecti sui apparere concupiuit. Hos pedes iterum inquinare metuit: quia valde so-
 licita est, ne si in prælatione ponatur, per terrena ambulans, iterum suscipiat quod di-
 misit. Idcirco ab orio inuita recedit: quia dum a marinis fluctibus aliena est, quasi in
 littore posita securius uiuit. Sed dilectus non leuiter mortem proximorum tolerat. Ideo
 propius accedens, per seipsum eam excitare non dubitat, ubi dicitur: [Dilectus meus
 misit manum suam per foramen; et venter meus intremuit ad tactum illius.] Manum
 dilectus ad sponfam mittit per foramen vt surgat, quando per subtilem intellectum
 quanta sit operationis diuinæ virtus, ei inspirando manifestat: quod videlicet et inter
 pericula saluare possit, quod etiam in pace nisi per eum saluus sit nemo, quod in tumultu
 certaminis sperantes in se non derelinquit. Ad cuius tactum venter sponse intremi-
 scit: quia sancta anima quo amplius diuinam potentiam per interiorē visitationem
 præsentialiter sentit, eo districtius iudicat quidquid in se carnale deprehendit. Quo
 enim maiori charitate in eum ardet, quem mente concupiscit, eo timidius se ei subijcit,
 et amplius veretur ne sponsum in ea aliquid inueniat, propter quod eam a se dimittere
 velit. Idcirco sponso obediens ad laborem se præparat, vt sicut in quiete familiaris spon-
 so, sic et in labore deuote seruicius appareat. Ideo subdit dicens: [Surrexi vt aperirem
 dilecto meo.] Tacta surgit vt aperiat: quia dum spiritum dilectionis amplius solito
 accipit, mox de ædificatione proximi cogitat, et prædicando agit, vt apertis cordibus
 sponsum ad inhabitandos proximos veniens aditum intrandi inueniat. Quæ etiam cum
 prædicatione exempla operum auditoribus demonstrat dicens: [Manus mea stillauit
 myrrham.] Quid per manus nisi operationes: quid per myrrham nisi mortifica-
 tio carnis accipitur? Manus ergo sponse, prædicationis myrrham stillant: quia qui-
 cumque alijs prædicant, necesse est si multis proficere velint, vt in omni opere suo car-
 nalem vitam mortificare contendant. Sed vt hoc cum magna discretionē fiat, mani-
 festat cum subiungit, dicens: [Digni mei pleni sunt myrrha probatissima.] Sicut enim
 ab vna manu plures digiti diuiduntur, sic in vna sancta conuersatione per discretionē di-
 uersæ virtutes inueniuntur. Alia enim est virtus largitatis, alia virtus parcitatis. Aliud
 opus humilitatis, aliud liberæ inceptationis. Aliud vero agimus quando nos fide silen-
 tio continemus, propter ædificationem propriam: aliud quando proximis loquimur
 propter vtilitatem suam. Sed digiti myrrha probatissima pleni esse perhibentur: quia
 in omni quod agitur semper necesse est vt mortificatio carnalitatis teneatur. Quæ tunc
 probatissima esse iure dicitur, quando in omni suggestionē quæ ab hoste ingeritur, sine
 cessatione voluptas carnalis cauetur ne suscipiatur. Quod quando fit, omnis duritia
 mentis dissoluitur, et vt sponsum intret ad cor aditus præparatur. Hinc est quod sequi-
 tur. [Pessulum ostij mei aperui dilecto meo.] Pessulum ostij facimus, quando per vo-
 luptates carnis, aditum cordis contra sponsum obferamus. Pessulum vero aperimus,
 quando remotis voluptatibus fluxis, cor nostrum in amorem Christi, quod prius du-
 rum fuerat, soluimus, & sponso pulsanti ad ostium introimur liberum facimus: Quod
 dum in hac carne viuimus, quia repente fieri non potest, restat vt magis ac magis quo-
 tidie faciamus. Nemo enim, sicut scriptum est, repente fit summus. Aliquando enim
 dum in hac corruptione positi Dominum nostrum querimus, magis nobis elongari
 quam appropriare videtur. Ideo sequitur: [At ille declinauerat, atque transierat.] E
 Modo sponsum dilectam tangit, modo declinat: quia quando nos torpentes conspicit,
 ad amorem incitat: quando vero laborantibus nobis posse apprehendi videtur, tunc ne
 apprehendatur transiit et declinat. Quod maxima in nobis eius gratia agitur, vt vide-
 licet nec in torpore nostro iacentes, omnino eum amittamus, nec de plena eius, vt no-
 bis videtur, apprehensione superbiamus. Qui mox tamen vt recesserit, redit: et ne diu-
 tius anima sancta a dilecto suo alienetur, verbo inspirationis suæ desideranti animæ se
 infundit, et infundens liquefacit. Vnde exultat sponsa dicens. [Anima mea liquefa-
 cta est, vt dilectus locutus est.] Ad verbum sponsum liquefactam se dicit: quia dum
 Christum se per spiritum suum animæ desideranti infundit, omnē duritiam cordis mox
 dissoluit: et aliquando mentem in tantas lacrymas liquefacit, vt vix capere possit hoc
 quod se capere intra se exultat: et intus miretur quid fuerit, et quid factam subito
 seipsam

- A** seipsam videat. Quem liquorem dum sentit, perfectius apprehendere concupiscit: et aliquando dum hoc ipsum cogitat, hoc quod modo sentiebat, iam non sentit. Vnde sollicitatur ad querendum vt hoc idem inueniat: sed aliquando cum etiam diu fatigetur, non inuenit, quod modo tam præfens tenebar. Ideo sequitur: [Quæsiui, et non inueni illum: vocaui, et non respondit mihi.] Querit sponsa dilectum, sed non inuenit: quia a Deo inspirata mens assidue suauitate illa intima perfrui concupiscit, sed corruptio prohibet, quam in hac vita gerit. Vocat ergo et non responderetur ei: quia et orationibus et operationibus suis dulcedine illius præsentiae satiari appetit, sed ad votum suum hoc quod inuocat non occurrit. Restat ergo vt in se reuertens se cognoscat, et per scripturas sanctas dilectum suum magis ac magis illo gustu adiuta perquirat. Et hoc est quod sequitur: [Inuenerunt me custodes, qui custodiunt ciuitatem. Dum inquisitione dilecti sponsa sollicitatur, in custodes ciuitatis incidit: quia dum sancta mens desiderio sponsi sui Christi se affigit, prædicatorum verba in scripturis diuinis suscipit, et eis quamdiu a Christo exultat, eiusdem quem quærebat amore intendit. In quibus quid exercitationis inueniat, subiungit: [Percusserunt me, et vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum custodes murorum.] Custodes percuriunt sponsam et vulnerant: quia prædicatorum sancti dum caelestia loquuntur, amantem animam afficiunt, et maiori amore sagittant. Pallium tollunt: quia si quid pompæ secularis residuum erat in corde, exhortationibus suis ab animo auferunt. Pallium tollunt, quia aliquando ante verba prædicatorum nos non cognoscebamus, ipsiq. omne quod interius latebat dum loquuntur, detegunt. Quod dum fit, amplius diligendi sunt: et vt pro nobis dilecto loquantur, deuotius exorandi. Quod agit sponsa dum subiungit: [Adiuro vos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum meum, vt annuncietis ei, quia amore languo.] Dum enim sancti viris cogitationes nostras referamus, dum eis siue viucentibus nobiscum, siue iam vitam æternam ingressis desiderium nostrum expandimus, et per Deum oramus, vt Domino Christo pro nobis orâdo, offerat desiderium quo afficimur, quid aliud agimus, quàm filias Hierusalem adiuramus, vt dilecto, cui nobis proximiores sunt, nuncient, quia amore languemus? Sed et ipsi sancti si adhuc nobiscum sunt, et oratores suos orant, et qui vt nuncient, orantur, præ humilitate tamquam ignari interrogant dicentes: [Qualis est dilectus tuus ex dilecto o pulcherrima mulierum?] Sed quia quo ardentius diligunt, eo dulcius verba de eo repetunt, idem ipsum iterum dicunt: [Qualis est dilectus tuus ex dilecto: quia sic adiurasti nos?] Dilectus ex dilecto sponsus dicitur: vt videlicet per repetitionem, dilectionis maximus amor loquentis ostendatur. Vel dilectus ex dilecto bene Christus vocatur: quia si filium diligimus, et patrem ex quo est consequenter amamus. Respondet sponsa subsequendo dicens: [Dilectus meus candidus est et rubicundus, electus ex millibus.] Candidus et rubicundus Christus esse, perhibetur, quia nullum omnino peccatum faciens, iustitiæ pulchritudinem ex integro tenuit, et tamen tamquam peccator esset, ad mortis passionem accessit. Cui per prophetam dicitur: Quare ergo rubrum est indumentum tuum? Electus vero est ex millibus, quia ex totius generis humani massa, nullus sine peccato reperitur, ipse vero non solum sine peccato fuit, sed etiam peccatores sua iustitia et sanguine redemit. Sequitur: [Caput eius aurum optimum.] Caput Christi Deus: Quod caput bene aurum dicitur, quia ad comparisonem creatoris omnis creatura res vilissima esse perpenditur. [Comæ eius sicut elatæ palmarum: nigre sicut coruus.] Quid per comas Christi, nisi fideles quoque intelligimus? Qui dum fidem Trinitatis in mente custodiunt, et Deo adherentes quod credunt faciunt, quasi in capite pendentes honorem portant conferunt. Palma autem in altum valde crescendo proficit, et victoriam significatione sua præterdit. Comæ ergo sicut elatæ palmarum sunt: quia electi quique dum semper ad alta virtutum se effert, per Dei gratiam quandoque ad victoriam se perducent. Nigre autem sicut coruus existunt: quia quamuis virtutibus in celum se erigant, semper tamen peccatores se esse cognoscunt. Sequitur: [Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum: quæ lacte sunt lotæ: et resident iuxta fluuenta plenissima.] Oculi sponsæ sicut columbæ sunt: quia prædicatorum Christi qui viam nobis ostendunt, in simplicitate viuunt. Super riuulos autem aquarum esse perhibentur: quia semper in refectione diuinarum scripturarum conuersantur. Lactē vero sunt lotæ: quia gratia creatricis sapientiæ tamquam lacte matris a peccatis per baptismum sunt

sunt mundatæ. Quid autem per fluentia plenissima, iuxta quæ resident, intelligimus? A
 nisi sacræ scripturæ profunda et arcana dicta, quæ discerpimus, quibus nos reficimus,
 dum ea legendo, vel audiendo haurimus? Ad hoc etiam columbæ iuxta fluentia residere
 solent, ut volatium auium vmbra in aqua videant, super quam se projicientes vngues
 rapacium sic effugiant. Sic sancti viri in scriptura sancta fraudes demoni prospiciunt,
 et ex descriptione quam vident, quasi ex vmbra hostem cognoscunt. Dumque se consilii
 scripturæ ex toto addicunt, ut videlicet nihil agunt nisi quod ex responsione scripturarum
 audiunt, quasi in aquam se projicientes, hosti illudunt. Quæ fluentia plenissima dicun-
 tur: quia de quibuscumque scrupulis in scripturis consilium queritur, sine minoratio-
 ne de omnibus ad plenum inuenitur. [Genæ eius sicut areolæ aromatati, confixæ a pig-
 mentariis.] Si per oculos prædicatores intelliguntur, bene per genas ipsi in Ecclesia fi-
 gurantur, qui martyrio vitam finisse perhibentur. Dum enim pro fide Christi sanguinem B
 suum fundere non dubitant, quasi genæ in facie sponsi rubent. Per eos quippe pulchri-
 tudo fidei Christianæ publicatur: quia ad quantum fidei præmium tendant ostendit,
 dum pro ea moriuntur. Quæ genæ bene sicut areolæ aromatum esse dicuntur: quia dum
 in constantia fidei, martyrio electi exercentur, per cultum virtutum sanctæ opinionis
 fama, quasi odore aromatum dilatantur. Sed areolæ a pigmentariis conferuntur, quia
 martyres sancti et a præcedentibus prædicatoribus ad confessionem roborantur, et a sub-
 sequentibus ad imitationis exemplum populis adducuntur. Ab illis qui præcesserunt,
 pigmenta virtutum coluntur, ab his vero qui sequitur, pigmenta exproborum sumuntur. Vnde
 et sequitur: [Labia illius lilia stillantia myrrham primam.] Quid enim per labia spon-
 si nisi ipsos quos dicimus prædicatores Christi intelligimus? Qui dum mortes martyrum
 populis prædicant, quasi myrrham mortificandis carnibus ad condimentum distillant. C
 Quæ myrrha bene prima esse dicitur: quia nullus sic mortificatur, quo modo ille qui
 pro Christo martyrio finitur. Primam enim dixit non pro tempore, sed pro dignitate.
 Quid est quoddam labia sponsi lilia esse dicuntur, nisi quod illi per quos Christus loquitur,
 necesse est ut mundi sint, et per eos bonus odor aspergatur? De quibus erat Apostolus
 Paulus, qui dicebat: Bonus odor sumus Deo in omni loco, et in his qui percunt, et in
 his qui salvi fiunt. Sed notandum est quoniam quidquid in Ecclesia iustitiae et fortitudi-
 nis habetur, ab ipso Christo per exempla operum illius trahitur. Ideo sequitur: [Ma-
 nus illius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis.] Quid enim per manus Christi designa-
 tur, nisi opera sancta, quæ in mundo gessit, et quæ nobis imitanda proponuntur? ipse
 enim ait: Qui me diligit, me sequatur: Et Apostolus: Qui dicit se in Christo manere, si-
 cut ille ambulavit, et ipse ambulare debet. Manus vero tornatiles esse perhibentur D
 quia sancta opera eius sine impositione iniquitatis ex omni parte in iustitia gradieban-
 tur. Quod enim tornatur, in rotunditate sui sine obstaculo voluitur. Sic Christi opera in
 rectitudinis rotunditate voluebantur: quia nulla culpa ei adhærebat, qua minus iustitia
 eius in rotundum duceretur. Aureæ etiam manus esse dicuntur: quia quicquid exterius
 inter homines operabatur, interius in divinitatis pulchritudine disponebatur. Quid ve-
 ro per hyacinthum, qui valde pretiosus lapis est, nisi munus retributionis æternæ desi-
 gnatur? Manus ergo sponsi plenæ hyacinthis esse dicuntur: quia quicquid illius opera
 pio corde imitatur, felicitatis æternæ muneribus in retributione ditatur. Vnde et idem
 Redemptor ait: Qui mihi ministrat, me sequatur, et ubi ego sum, illic et minister meus
 erit. Sequitur: [Venter eius eburneus, distinctus sapphiris.] Quid per ventrem, nisi morta-
 litas? Et quid per ebur, nisi incorruptio designatur? Ebur quippe valde durabile esse dicitur: E
 quia mortalitas Christi ad immortalitatem perducitur, dum per resurrectionem ad glori-
 am patris sui Regis videlicet æterni, in vita æterna collocatur. De quo dicitur: Christus re-
 surgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi ultra non dominabitur. Qui vere in or-
 namento Regum assumitur: quia quisquis carnis suæ Rex et dominus esse probatur: ip-
 sius Christi mortalitate et resurrectione, amore cognitionis et spe immortalitatis orna-
 tur. Vnde alibi dicitur: Qui gloriatur, in Domino gloriatur. Sed venter distinctus sap-
 phiris esse perhibetur: quia in nostra corruptione quam portavit, cælestia opera per
 miracula quæ faciebat, passionibus nostris inferuit. Sapphirus enim qui ærcum colo-
 rem portat, bene cælestia facta, quæ in miraculis ostendebantur, designat. Venter vero
 Christi sapphiris distinguitur: quia dum inter passionibus carnis diuina miracula ope-
 rabatur

1. Cor. 2. d

1. Ioan. 2. d

Ioan. 12. d

Rom. 6. b

1. Cor. 1. d

- A** rabatur, quasi in corruptione corruptio variabatur. Qua dispensatione Apostoli in fide eruditi sunt, et ad passionem tolerandas robusti extiterunt. Ideo sequitur: [Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas.] Per crura enim Apostolos intelligimus, per quos vniuersum mundum circuiuit, et fidem eis prædicantibus populis audientibus sparsit. Quibus ipse in Euangelio ait: Ite in orbem vniuersum, et prædicate Euangelium omni creaturæ. Sed crura columnæ marmoreæ esse perhibentur: quia Ecclesiam inflexibiliter sustinent, dum contra omnes aduersarios eorum prædicationibus et exemplis roboratur. Super bases autem aureas columnæ fundatæ sunt: quia a prophetarum dictis, ut fortes peristerent, fidem integram acciperunt. Vnde ipse primas Apostolorum ait: Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes tamquam lucernæ ardenti in caliginoso loco. Ideo enim aureæ dicuntur: quia luce sapientiæ resplendescere sciuntur. Sequitur: [Species eius ut Libani, electus ut Cedri.] Libanus quippe mons est in quo sublimis valde et odorifer arbores habentur. Interpretatur autem Libanus dealbatio siue candidatio. Et de Christo dicit Apostolus Paulus: Ipse factus est nobis a Deo sapientia et sanctificatio et iustitia. Bene ergo species eius ut Libani existit: quia per eum credentes dealbantur: cui si adhæremus radicatus, sublimis efficimur. A cuius gratia etiam bonæ opinionis odorem si quem habemus accipimus. Electus etiam ut cedri, esse dicitur: quia de eo pater loquitur: Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus, complacuit sibi in illo anima mea. Cedrus autem excelsa est valde arbor, et odora et impetribilis. Christus autem excelsior cedris existit: quia quamuis homo sit, tamen Deus esse non desistit. De quo per Isaiam dicitur: Et sublimis erit valde. Odorus etiam super omnes est Christus, quia ipse de seipso ait: Esto flos campi et lilium conuallium. Et per sponsam ei dicitur: Currimus in odorem vnguentorum tuorum. De quo hic bene sequitur: [Guttur illius suauissimum, et totus desiderabilis.] Per guttur quippe voces transferuntur, et saporis in ventrem hauriuntur. Quid ergo per guttur sponi, nisi Testamentum Christi intelligitur, per quod Christus nobis loquitur, et in quo quàm suavis sit Dominus, a fidelibus gustatur? Totus ergo desiderabilis existit: quia per hoc quod de eo bona omnia anima sancta audit, magis ac magis semper eum videre concupiscit. Cuius tot bonis enarratis consequenter concludit sponsa dicens: [Talis est dilectus meus, et ipse est amicus meus, filiæ Hierusalem.] Sed enumeratis tot laudibus, ostensis tot muneribus, quis audiens non concupiscit, quis intendens non inardescit? Fidelis quippe anima quæque quo dulciora et ampliora de Redemptore suo audit, eo ardentius inhiat et manifestiora de eo cognoscere appetit, dicens: [Quo abiit dilectus tuus o pulcherrima mulierum? Quo declinauit tuus? et quæremus eum tecum.] Cum enim proximus proximo de Christo loquitur, cum alter ab altero qualiter inueniatur sciscitatur, quid aliud quàm quo modo quæri debeat perferatur? Quamuis hoc de synagoga intelligi valeat, ut aliquando conuersa Ecclesiam interroget, cui prorsus Ecclesia respondet:

Caput V. I.

- D**ilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur in hortis, et lilia colligat. Dilectus in hortum suum ad areolam aromatum descendit: quia Ecclesiam visitans, ad eos maiori gratia venit, quos sanctis operibus et virtutum exemplis bonæ fidei odorem ex se proximis emittere cognoscit. In hortis pascitur, cum multarum animarum virtutibus delectatur. Lilia colligit, quando perfectos quosque ab hac vita succidit. Sed quia sancta Ecclesia in filiis suis hinc Christo ita coniungitur, spe suspenditur, charitate conglutinetur, ut nihil extra Christum diligit, et eum sibi familiariter hinc et amore inseparabilem teneat, ideo subiungit: [Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.] Notandū quippe, quod synagoga per prædicationem Ecclesie, ad fidem quandoque conuertatur, ita ut se abnegans Christum solum sequatur, et eodē desiderio diligit Christum, quo cum Ecclesia diligit: quem ceteris postpositis solum amat. Quā iā a micam factam, iam sponsam sibi coniunctā sponsum alioquitur congratulans et dicens: [Pulchra es amica mea, suavis et decora, sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata.] Pulchra et amica, suavis et decora sicut Hierusalem, synagoga esse perhibetur: quia sancta quattuor Euangelia aliquando conuersa sancta Ecclesia sectabitur. Hierusalem quippe vilio pacis interpretatur. Per quam bene sancta Ecclesia figuratur: quia dum in mundo semper pressuram patitur viā fastidies, quæ sit pax patriæ celestis currendo cōtemplatur, confidens in eo qui discipulis suis dicebat:

Ioaⁿ. 16. d

cebat: In mundo quidē pressurā habebitis, sed confidite, ego vici mundum. Digne autē A
 synagoga conuersa, sicut Hierusalē pulchra et amica et suauis et decora dicitur: quia
 dū sanctā Ecclesiā imitatur, quattuor Euangeliorū pręcepta operatur, a quibus pul-
 chritudinem morū accipit vt placeat, exercitiū sanctę operationis colligit in amicitia
 hęreat, suauitatē mansuetudinis discit vt permanear, speciē decorę conuersationis
 ostendit vt per exēplū trahat. De qua cōsequenter dicitur: [Terribilis vt castrorū acies
 ordinata.] Notū expertis est, quōd milites cū in procinctu contra hostes vadunt, si stri-
 ctim et cōcorditer gradiūtur, ab hostibus contra venientibus timetur: quia dū in eis ad-
 rū per scissuram non aspiciunt, qualiter eos penetrent, hęsistantes non inueniunt. Illisq.
 hoc impenetrabile munimē efficitur, quōd concorditer ordinati seipsis semetipsos tuē-
 tur. Dū enim de seipsis sibi vallū efficiunt, intrandi ad se aditū hostibus non relinquunt,
 et vt occidantur appetiti, ipsi facilius occidunt. Sic in multitudine fidelīū cōtingit, quę B
 dū contra malignos spiritus pugnare non desinit, necesse est vt pace charitatis cōstrin-
 gatur, quo salua sit. Si enim pacē teneret, terribilis hostibus appareret. Si per discordiā
 scinditur, vndique ab hostibus leuiter penetratur. Pace se itaque muniat, vnitāte se vin-
 ciat, charitate se vniat: vt dū in seipsa per scissurā damnum non patitur, ducē suum semper
 exultans sine confusione sequatur. In pace quippe oculis mētis mundatur, vt in ip-
 sam beatitudinis visionē intendatur. Quā nemo sicut est, in hac vita conspiciat: quia im-
 possibile est patriā tenere, dum in exilio vnusquisque nostrū gemit. Ideo sanctę animę
 inardescens, inhiāti, propinquantī sponsum respōdet, dicens: [Auerte oculos tuos a me,
 quia ipsi me auolare fecerunt.] Oculos ad sponsum tendimus, dū intuitū mentis ad vi-
 dendā Christi beatitudinē aliquantulum aperimus. Sed oculos auertere pręcipimur, ne
 videlicet aspicere eā sicuti est, quantumque videamus, arbitremur. Ipsi enim oculi est C
 auolare fecerunt: quia quo amplius videtur, eo magis inuisibilis esse cognoscitur. Et a
 nobis auolat: quia quantumcūque idū mētis apprehensus, incomprehensibiliter super
 omnē conatū nostrū se exaltatū esse manifestat. Oculi quippe mentis quasi hoc efficiūt
 vt auolet: quia per hoc tantillū quo videtur, valde longinquus et auolans a nobis, sicut
 dictū est, apparet. Sequitur: [Capilli tui sicut greges caprarū, quę apparuerunt de mon-
 te Galaad. Dentes tui sicut greges ouīū, quę ascēderunt de lauacro. Omnes gemellis fi-
 tibz, et sterilis non est in eis. Sicut cortex mali punici, sic genę tuę: absque eo, quod in-
 trinsecus latet.] Hęc omnia dicta de Ecclesia superius, vt potuimus, exposuimus. Ideo
 nūc de synagoga eadē replicare deuitamus. Vnū tamē nodū nō similiter repetitur: quia
 ibi sicut fragmenta mali punici, hic autem sicut cortex mali punici dicitur: quo nihil
 aliud designari puro, nisi sanguinē martyrum qui sub antichristo moriuntur: et vnitatē fi-
 dei, sub qua multi Iudeorū stringuntur. In cuius constantia dū sanguinis effusionem pa-
 tientur, fidei tribulatione quasi corticis rubore decorabūtur. Sequitur: [Sexaginta sunt
 reginę, et octoginta cōcubinę: et adolescentularū non est numerus.] Quid per reginās,
 nūc sanctorū animę designantur, quę dū corpora sua prudenter regūt, et alijs pręsunt,
 regnū sibi æternū acquirunt? Sunt enim nōnulli in sancta Ecclesia qui carnē suam ma-
 cerant, et propter Deū affligunt, vitia vincunt, dęmones velut tyrannos sibi subijciunt,
 omnes motus suos vt ordinate currāt, sapienter regunt, alijs prędicant hoc quod ipsi fa-
 ciunt, multos a faucibus dęmonū gladio verbi pugnātes abstrahunt. Quid huiusmodi
 animę nisi reginę existunt, quę dū Regē Christū sponsum suū valde diligūt, amoris cō-
 mixtione et libidinis excretionē, regios filios, id est fideles populos gignūt? Quibus om-
 nibz beatus Petrus Apostolus dicebat: Vos autem estis genus electū, regale sacerdotiū, E
 gens sancta, populus acquisitionis. Sed reginę sexaginta esse perhibētur. Denarius quip-
 pe numerus per senariū multiplicatus in sexaginta completur. Et quid per denariū nūc
 decē pręcepta legis: et quid per senariū nisi labor huius vitę signatur? Sex enim diebus
 quod necessariū est operamur, et in septimo quiescere per legē iubemur. Bene ergo sexa-
 ginta reginę esse dicuntur: quia dū decē pręcepta in hoc sæculo operātur, scēlū autē
 hoc sex diebus operatorijs euoluitur, in eis quali per senariū numerū denarius numerus
 replicatur. Prędicant enim perfecti quique decē pręcepta legis, in quorū operatione se
 exercent in tēporalitate huius corruptionis. Sex igitur decies vel decē sexies multipli-
 cant: quia vniuersale hoc tēpus in explenda decē pręcepta legis spiritaliter esse tran-
 sīgēdū operibus suis manifestant, et verbo prędicant. Quorū laudē in hoc mundo ali-
 quando reprobi aspiciūt. Et vt similiter laudentur, vel vt aliquod commodū in hac vita
 quomodocūque adipiscantur, etiā ipsi per semetipsos prędicatores sūt. De quibus bea

Sup. c. 4. prepo
primus.

1. Pet. 2. b

Exod. 23. c. et
31. d

- A** ne subditur: [Et octoginta concubinæ:] Concubinæ quippe non vere sed fide dominos diligunt, et ab eis non posteritatem filiorum, sed præsentiam commodorum expectunt, nec continentia se exercent, sed libidinem explere concupiscunt. Sic falsi prædicatores in Ecclesia existunt: quia cum non Christum, sed lucrum, vel laudem diligunt, non spiritaliter, et caste, sed carnaliter, et libidinose Christo se coniungunt. Bene ergo concubinæ vocantur: quia Christum quem prædicant, non spiritu, sed carne sectantur. De quibus Apostolus Paulus dicebat: Multi enim ambulantes quos sæpe dicebam vobis, nunc autem, et fens dico inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est. De quibus ipse idem ait: Huiusmodi non serviunt Domino Iesu, sed suo ventri. Quæ tamen concubinæ bene octoginta esse dicuntur, quia etsi toto corde terrena diligunt, cælestia tamen loquuntur. Octonarum quippe numerum per denarium ducimus, et ad octoginta venimus. Per decem autem decalogus, sicut dictum est, significatur. Per octo vero resurrectio, quia octavo die Redemptor noster resurrexisset probatur. Prædicatores vero etsi falsi sunt, per desiderium tamen, et scripturam divinam, et resurrectionem quam credimus, manifestant per verbum. Si enim aliud prædicarent prædicatores, inter Christianos non essent: de quibus in Euangelio veritas ait: Super cathedram Moysi sederunt scribæ, et pharisei: Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Sed quia et falsorum, et verorum prædicatorum exhortatione plurimi ad fidem veniunt, et cum electis multi intrant, qui ad sortem electorum non pertinent, ideo subditur: [Et adolescentularum non est numerus.] Cum enim scriptum sit: Adolescentia, et iuventus vana sunt: quid per adolescentulas has nisi vagas animas intelligimus, quæ dum vana huius mundi sectantur quæ diligunt, numerum electorum excedunt. De quibus per Psalmistam dicitur: Annunciaui et locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Quod enim electorum numerus a pud Deum sit constitutus, manifestat Apostolus Paulus qui ait: Noverit Dominus qui sunt eius. Et per semetipsum Dominus ait: Ego scio quos elegerim. Quos quia non imperfecte scit, sed perfecte novit, procul dubio et numerum in quo eliguntur cognoscit. De quibus per Paulum dicitur: Quos enim præsciuit, et prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui. Bene ergo adolescentulatum non est numerus, quia dum per vanitatem quam diligunt, in numerum electorum non currunt, extra remanentes quasi in cognitionem divinam non veniunt. Quibus ipsa veritas in futuro iudicio dictura est: Nescio vos. Et: Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem. Sed dum reprobi mūdāna querunt, et per multiplices cupiditates animum dividunt, sancta quælibet anima in numerum electorum se stringit, multa quæ videt fastidians, vnum quod non videt, ardentem appetit, quod quamdiu non tenet, in fide se nutrit, in charitate se vnit. Et dum id quod vnum, et idipsum est sequitur, de huiusmodi multis vna Ecclesia conficitur, de qua per spōsum dicitur: [Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ, electa genitrici suæ.] Mater nostra est reginatrix gratia, apud quam vna columba eligitur, quia illos solos colligit, qui in simplicitate permanent, et ab vnitatem non scinduntur. Multi quippe fideles dum in idipsum intendunt, dum vno desiderio Christi se inuicē nutriunt, dum habentes cor vnu, et animam vnā, in charitate se vniunt, ex multis membris vnu corpus efficiunt. Omnesque, in vnitatis simplicitate, et vnitatem viuentes, vna columba existunt. Quæ sola perfecta, et electa genitrici suæ dicitur, quia extra hanc quam dicimus Ecclesiam, nemo ad perfectionem, nemo ad vitam, nisi per hanc solam gratia fonte nutritur. De qua bene subditur: [Viderunt eam filie Sion, et beatissimam prædicauerunt, reginæ et concubinæ laudauerunt eā.] Sion filie, [filie] sunt Ecclesie, quæ dum vitam æternam in hac carne contemplantur, a peregrinante Ecclesia ad regnantem Ecclesiam eriguntur. Vident filie Sion columbam, et beatissimam prædicant, quia sanctæ animæ dum virtutes Ecclesie spectant, in laudem prorumpunt, et ad eius beatitudinem inhiant. Sancta quippe Ecclesia gratia genitricis nutritur, dum fide eruditur, carne sui sponsi pascitur, sanguine lauitur, scriptura diuina faginat. Huiusmodi robusta nutrimentis demones expugnat, vitia suffocat, carnem domat, spiritum roborat, vitam expectat. Hæc omnis quicumque aspiciat, recte in admirationem protinus affurgit, et beatissimam pronunciat, quia videt ad quantum gloriam per tot virtutes exurgat. Cum reginam eam, et concubinæ laudent, quia etsi operibus falsi prædicatores contradicunt, sermonibus tamen eadem quæ et veri populis ostendunt. De quibus ipsa veritas dicit: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est a me. Quod aperte manifestat dum iterum dicit: Dicunt enim, et non faciunt. De quibus, et per Apostolum Paulum dicitur: Dicitis confitemur se nosse Deum: factis autem negant. Sancti autem viri dictis, et factis Deum confitentur, quia quod credunt faciunt, et ad bona quæ faciunt, etiam alios sermonibus, et

exemplis trahunt. Quorum virtutibus aduersarij ad fidem excitantur; dum in eis, et puritatem fidei, et constantiam operis admirantur. Vnde et synagoga ad fidem erigitur, cum in Ecclesia quæ sint merita fidei admirans contemplatur, dicens: [Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora?] Ecclesia sancta quasi aurora confurgens in iudicio vltimo progreditur, quia relictis tenebris corruptionis, incorruptionis claritate innouatur. Quæ bene vt sol electa dicitur, quia ad eandem gloriam perducitur, ad quam caput eius Christus, qui sol iustitiae esse perhibetur. Vnde est quod idem sol ait: Volo pater, vt vbi ego sum, illic et minister meus sit. Quod tamen, et de membris eiusdem Ecclesiae adhuc in hac carne viuentibus intelligi potest. Sunt enim nonnulli qui magna intentione quæ sint tormenta reprobtorum aspiciunt, et quæ sunt facta sua sine palpatione examinare contendunt. Dumq. se peccasse cognoscunt, et per hoc ire ad reprobtorum tormenta pertimescunt, subito tenebras iniquitatis derelinquunt, et luce iustitiae accendi concupiscunt. Mox ad sanctam operationem confurgunt, et per bona quæ faciunt, clarere quibusque proximis incipiunt. Hi procul dubio velut aurora confurgentes progrediuntur, quia subito nocte peccati euacuatis, ad lucem magis ac magis dilatantur. Sic anima quæ prius erat in tenebris, nunc splendens apparet, et quæ etiã in semetipsa obscurabatur, nunc alijs lumine sanctæ operationis resplendet. De qua bene subditur: [Pulchra vt luna, electa vt sol.] Luna quippe dñ nocte illuminat, caligantibus oculis iter, per quod homo gradiatur, demonstrat. Sic nimirum quæque anima, quæ tenebras dimittit, et in sancta operatione se extendit, dñ exempli bene operanti tribuit proximis, quasi luce tenebre scietibus oculis spargit. Dñ enim peccatores quique boni opus aspiciunt, et ad idē faciendū se cōuertūt, quasi errantes in nocte, per lumē lunæ ad viā redeunt. Hec itaque anima, dñ peccatis bona exēpla præbet, quasi luna in nocte lucet. Dñ vero magis ac magis crescit, et de die in diē per consuetudinē operis lumē iustitiæ tā perfecte accipit, vt etiã bonis exēpla imitationis præbeat, quæ prius solis peccatoribus imitanda apparebat, perfectio iam luna sol efficitur, quia quæ in nocte errantibus nunc lucebat, modo in die ambulatibus lumē veritatis manifestat. Hinc est quod sequitur: Electa vt sol. De qua bene subditur: [Terribilis vt castrorū acies ordinata.] Hoc quia iā dictū est, iterū nō necesse est exponi, nec videatur fastidiosū generari. Sequitur ergo sponus, et causam dicit vnde tanta virtus in Ecclesia ex crescere possit. Visitatione quippe Christi renouatur, et quod in ea tenebrosū est respectu eius illuminatur. Et hinc est quod subdens ait: [Descendi in hortum nucum, vt videre poma conualliu.] Quid per nuces nisi perfectos quosque intelligimus, qui dñ diuinā sapientiā intra corpora sua retinent, quasi nucleum in fragili testa portāt? Sunt enim quāplures in Ecclesia, qui assidue diuinæ scripturæ inrēdūt, quā suauis sit Dominus gustates, amplius gustare concupiscunt, sancta gaudia in corde rumināt, et ruminates magis ac magis conualescunt; et tamen foris nescientibus eos, viles apparent, quia ignoratur quā dulcē in suis interioribus cibū portent. Quid isti, nisi nuces exsunt, qui nucleī dulcedinē intus ferunt, exterius verō carnis vilitatē prætendunt? De quibus erat Apostolus, qui dicebat: Habemus thesaurū istū in vasis fictilibus. Hortus igitur nucum, corda sunt sanctorum, qui dum Deū valde diligunt, celestē dulcedinē in intimis gerunt. Vnde in psalmo scriptum est: Quā magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quā abscondisti timentibus te. Sed quid est quod in hortū nucum sponus descendit, vt poma videat, cū potius nuces videre debeat? Verumtamē sciendum est, quod maxime corda perfectorum visitat, eisq. benignitatis suæ suauitatē manifestat, vt per eos ad infirmiores postmodū veniat, et quantū in augmentum iustitiæ profecerint, per illos cognoscat. Vnde scriptū est: Dominus de celo prospexit super filios hominū, vt videat si est intelligens, aut requirens Deū. Dñ enim diuina bonitas corda perfectorum illustrat, eosq. ad curā proximorū per charitatis sollicitudinē instigat, quid hoc est aliud nisi quod ad hortū veniens, poma, conuallis per illos quibus præsidet prospectat? Tunc enim Dominus videre, vel cognoscere dicitur, cū sanctos suos quos illustrat, ad videntem exhortatur. Sed quid est quod non poma montis, sed poma conuallis, vt videat descendit, nisi quod illis respectū suæ miserationis tribuit, quos in humilitate persistere cognoscit? De quo per Psalmistā dicitur: Quoniam excelsus Dominus, et humilia respicit, et alta a longe cognoscit. Et ipse Dominus per semetipsum ex voce prophetæ dicit: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, et quitum, et trementem sermones meos? Sequitur autem sponus, et dicit: [Et inspicerem si floruisset vinea, et germinassent mala punica.] Vineæ florent, quādo in Ecclesia filij recte in fide generantur, et ad sanctā conuersationem, quasi ad fructus soliditatem, præparantur. Mala punica germinant, quando perfecti quique per exempla sua proximis ædificant, et in nouitatem sanctæ conuersationis per præ-

Joan. 12. d

17. d

A. 12. d

2. Cor. 4. b

Tsal. 30.

Tsal. 13. a

Tsal. 137.

Isa. 66. a

12. 2. 17

15. 2. 17

- A** per prædicationē, et bonorū operū ostensionē inuitāt. Illud quippe malū punicū, uidelicet Apostolus Paulus germinauerat, qui dicebat: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in uobis. Sic etenim in sancta Ecclesia agitur, ut per bonos mali conuertantur: per perfectos imperfecti nutriantur, donec et ipsi ad perfectionem veniant, et infirmos quosque sicut ipsi perducti sunt, ad meliora perducant. Hoc Christus Ecclesie sponsus visitando perficit, respiciendo corpus sanctū coniungit: quia ideo corpus infirmitatis assumpsisse cognoscitur, ut in corpus sue claritatis tota simul Ecclesia transformetur. Vnde beatus Paulus ait: Qui reformabit corpus humilitatis nostre configuratū corpori claritatis sue. Hæc omnia in fine mūdi synagoga tādē excitata percipiet, et se tādū hęc ignorasse reprehēdet, dicēs: [Nesciui anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab.] Ac si diceret: Tot virtutes in sancta Ecclesia fieri videns, quare in tanto tēpore non percepi? quare incredula persisti? cur tamdiu per infidelitatē meam in tenebris ignorantiæ remansi? Sed propter quadrigas Aminadab conturbatur, quia quādoque per Christi prædicationē ad fidē suscipiendā excitatur. Aminadab enim spōtaneus populi mei interpretatur: Et bene procul dubio Christus Iesus a patre spontaneus populi mei dicitur, quia vere spontanea charitate ad populū saluandū descendit, et ut nos a morte releuaret, pia volūtate et benigna gratia mortē in cruce suscepit. Vnde et ipse ad patrem ait: Voluntariē sacrificabo tibi. Et vnus ex redēptis ad Christū loquens, aiebat: Exaudi me Domine, quoniā benigna est misericordia tua. Propter quadrigas ergo Aminadab synagoga conturbatur, quia quādo tandem quattuor Christi Euangelia in mundo currētia, in cordibus hominū feruentia per fidē contēplantur, mox de infidelitatis sue tenebris confunditur, et oborta confusione salubri, ad penitentia cōmouetur. Cui Ecclesia benigne loquitur dicēs: [Reuerte re reuerte Sunamitis, reuerte re reuerte, ut intueamur te.] Sunamitis quippe captiua interpretatur, Sunamitis ergo, ut reuertatur vocatur, quia synagoga in fine mundi fides ab Ecclesia auferetur, ut dignitatē priuatiā recipiat, quę sub infidelitatis iugo a dēmonibus captiuatur. Et bene quater reuertī adiūnetur, quia in quattuor mundi partes modo Iudæi dispersi sunt: qui vbique fuerint, ut dictū est, in fine conuertentur, sicut prædictū est per prophetā: Si fuerit numerus filiorū Israel velut arena maris, reliquię saluę fient. Reuertatur ergo Sunamitis, ut eam intueamur, id est, synagoga ad finem conuertatur, ut in penitentia sua omnibus ostendat quantum malum fecerit, quando Deum suum in cruce conficebat. Sed protinus cum Ecclesia fidem synagoga intueri appetit, sponsus congratulando quasi interrogans respondet, et dicit.

Caput V I I.

- D** Vid videbis in Sunamite, nisi choros castrorum? Castra quippe militantium sunt. Castra ergo in Sunamite videbuntur, quia pro fide, quam modo impugnat, tūc robuste contra infideles præliabitur. Sed quia hoc per sanctā Ecclesiā fiet, ut synagoga conuertatur, quia sermonibus, et exēplis prædicatorū ad fidem conuertetur: ideo recte ad laudē sponsi sponsus se conuertit dicens: [Quam pulchri sunt gressus tui in calciamentis filia principis?] Filia principis sancta Ecclesia dicitur, quia prædicatione Christi in vitā nouā regeneratur, qui per diuinitatis potentiā, omni creaturę quā condidit principatur. Quid autē sunt calciamenta Ecclesie, nisi exēpla præcedentiū patrū, quibus in via mundi huius munitur, ut per omnes tribulationes, quę exsurgunt, confidenter calciata gradiatur? Vnde alibi prædicatoribus Paulus dicit: Calciati pedes in præparationē Euangelij pacis. Calciamenta quippe de mortuis animalibus fiunt. Et nos pedes spiritaliter calciamus, quādo a patribus sanctis carne mortuis exēpla sumimus, ut ad eorum similitudinē mundi huius tentationes expugnemus. Potest tamē intelligi quod Ecclesia calciatur, quādo in prædicatione sua ad perferendā insurgētia mala morte Christi munitur. Pulchri ergo sūt spōse gressus calciatę, quę filia est principis, quia corā diuinis oculis placet officiū cuiuslibet electi secundū exēpla Patrum prædicantis. Sequitur: [Iunctura femorum tuorū sicut monilia.] Per duo femora sponsæ, duo populi Ecclesie: per iuncturā femorum, concordia designatur prædicatorū, quibus populi vniuntur, dū ad fidē Catholicā circūcisio, et præputiū per eos erudiuntur. Qui vt monilia existunt, quādiū in sapientia, quā refulgent, sancta opera faciunt, quasi in auro lapides gerunt. De quibus sequitur: [Quę fabricat a sunt manu artificis.] Manu artificis monilia fabricantur, quia opere Christi prædicatores pulchri, et viles efficiuntur. Sequitur: [Vmbilicus tuus crater tornatilis, numquam indigens poculis.] Vmbilicus etiam sanctorum prædicatorum ordo est, qui bene crater esse dicitur, quia dum per eos populus eruditur, vino spiritali ipsorum officio debriatur. Qui bene tornatilis nuncupatur, quia

S. Greg. To. 2.

LIIII 2 iuxta

iuxta mores hominum vniuersos, necesse est vt lingua prædicatoris voluatur. Qui pocu- **A**
 lis non indiget, quia quod alijs propinat, necesse est vt abundantius ceteris bibat, et ple-
 nius quod dat, contineat. Sequitur: [Venter tuus sicut aceruus tritici, vallatus lilijs.]
 Per vñrem, populi latitudo designatur, qui bene sicut aceruus tritici lilijs vallatur: quia dñ
 operibus sanctis intendens, in cæleste horreum præparatur, exemplis sanctorum, vt per-
 seueret, vñdique munitur, de quibus iterum dicitur: [Duo vbera, tua sicut duo hinnuli ca-
 preæ gemelli.] Duo vbera, duo populi existunt: quia dum in amore fraterno semper vi-
 uunt, se inuicem lacte pietatis in charitate nutriunt. Qui bene duo hinnuli capreæ gemelli
 nominantur: quia dum per prædicationem synagoga in fide geniticius scripturis nutritur
 tur, in spe æternitatis intendens, quasi in montibus concordēs pascuntur. De quibus prædi-
 catoribus sequitur: [Collum tuum sicut turris eburnea.] Collum sponsæ sicut turris ebur- **B**
 nea dicitur: quia prædicatorēs Ecclesiæ, et alii per contemplationem, et fortes per sancto-
 rum operum exercitationem, et pretiosi per diuinam sapientiam habentur. De quibus iterū
 dicitur: [Oculi tui sicut piscinæ in Elebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis.] Elebon,
 cingulum mæroris interpretatur. Oculi ergo sponsæ sicut piscinæ in Elebon dicuntur:
 quia dum de peregrinatione sua contristantur, et mæore corroborati, contra spirituales ho-
 stes accinguntur, lacrymis se lauant, vt per eos populi conuenienter coram Deo munden-
 tur. In porta autem filiæ multitudinis sunt: quia in fide stant, per quam Ecclesiæ multitudi-
 nem ad cælestia introducunt. Sequitur: [Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra
 Damascus.] In naso odoris discretio habetur. Per nasum ergo discretio prædicatorum de- **C**
 signatur: quia per eos nobis virtutum odores, et vitiorum fetores demonstrantur. Sed na-
 sus sicut turris Libani existit: quia dum semel prædicatorēs aqua baptismatis lauantur, et
 quotidianis lacrymis a peccatis quæ contra Deum commiserunt, dealbantur, digni fiunt vt
 ad altiora magis ac magis per fortitudinem erigantur. Sed turris contra Damascus respi-
 cit: quia peccatoribus semper sanctus quilibet prædicator contradicit. Damascus quippe
 sanguineus interpretatur, et peccatrici genti dicitur: Manus tuæ plenæ sunt sanguine. Sed
 quia de membris dixit, dignū est vt de capite loquatur. Ideo subditur: [Caput tuū, vt Car-
 melus, et comæ capitis tui vt purpura Regis, iūcta canalibus.] Caput Ecclesiæ Christus, qui
 bene, vt Carmelus dicitur, quia ipse per passionem, quam sustinuit, ad gloriam patris est
 exaltatus. De quo scriptū est: Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domi- **D**
 ni in vertice montium. In Carmelo quippe Elias orans obtinuit pluuiam: et nos in Carne
 lo orantes, pluuiam impetramus, quando in Christum credentes, Christum desideramus,
 et a patre irrigationem gratiæ suscipimus, quam rogamus. Moraliter autem caput sponsæ
 mons vocatur: quia sicut a capite membra, sic a mente omnes cogitatus nostri disponun-
 tur. Carmelus autem scientia circumcisionis interpretatur. Caput ergo sponsæ, vt Carme-
 lus esse perhibetur: quia quælibet sancta mens nouit qualiter digne circūdatur, nouit quia
 nihil est quiddid in corpore agitur, si mens immunda fuerit, quæ templum Christi si effici-
 tur, ab ipso inhabitatur. Quod quia Pharisei non agebant, ideo dicebat beatus Stephanus **E**
 eis, qui eū occidebant: dura ceruice, et incircuncisis cordibus et auribus, vos semper resistitis
 Spiritui sancto. Comæ autem capitis eius, vt purpura Regis iūcta canalibus esse memoran-
 tur. Purpura quippe per fasciculos in canalibus ligatur, super quos dum aqua projicitur,
 per canales ad vestem quæ supposita est, currit: vt vestis tingatur, et inde nomen accipit, vt
 tinctæ colore purpureo purpura vocetur, quæ omnia sanctæ menti congruunt, si intelligen-
 tur. Comæ quippe capitis sunt cogitationes mentis, quæ in canalibus ligantur, quia in scri-
 pturis diuinis ne inutiliter fluant, stringuntur. Super quas aqua projicitur, quæ vestem regiæ
 currens tingit: quia dum cogitationibus sanctæ mentis, gratia cælestis suscipitur, totā ani- **E**
 mam in cæleste ornamētum componit: ita vt iam tota anima in vitam æternam inar-
 descat, et ad æternum sponsum etiam per sanguinem martyrii pergere concupiscat. De
 tota quippe Ecclesia Paulus dicit: Qui inhiabit sibi Ecclesiam, vestem sine macula, et
 ruga. Et de singulis Ecclesiæ fidelibus dicitur: His omnibus velut ornamēto vestieris.
 Sic tinctæ ergo, sic pulchræ, sic purpureæ factæ sponsæ adgaudens sponsus loquitur, dicens:
 [Quam pulchra es, et quam decora charissima in delicijs!] Notandum quod charissi-
 ma in delicijs dicitur, quia ad charitatem, et familiaritatem Christi non petuenit, quif-
 quis scripturæ sanctæ delicijs abundare non contendit. Inde enim dicitur: Omni habenti
 dabitur, et abundabit: ei autem qui non habet, et quod videtur habere, auferetur ab eo.
 His enim delicijs qui abundat, reficitur: his refectus, assidue ad maiora percipienda præ-
 paratur.

Iſa. 1. d

Ephes. 5. f

Iſa. 2. a

3. Reg. 18. f

Mat. 7. f

Ephes. 5. f

Iſa. 49. e

Mat. 23. b

- A** paratur. Vnde et huic sponse charissimæ dicitur: [Statura tua assimilata est palmæ, et vbera tua botris.] Palma quippe dum crescit, deorsum stringitur, et sursum dilatatur. Sic sancta anima ab imis ad minima incipit, et paulatim ad maiora crescendo, vsque ad amplitudinem perfectæ charitatis pervenit. Nemo enim sicut scriptum est, repente fit summus. In Psalmo autem de iusto homine dicitur: Iustus vt palma florebit. Vbera autem sponse duo præcepta charitatis existunt: quæ animam quomodo possident, vino cælesti inebriant, et nutriunt. Potest tamen per palmam crux Christi intelligi. Palma enim in sublime valde crescens, dulcissimos fructus gignit, et crux Christi cælestem cibum nobis præparavit. Cui statura sponse assimilatur: quia pro Christo mori non dubitat, quisquis Christum valde diligens digne imitatur. De palma sequitur sponsus dicens: [Dixi, ascendam in palmam, et apprehendam fructus eius.] Dixit vere et ascendit: quia sicut ante
Psal. 91. d
- B** sæcula pro morte nostra mori disposuit, sic in fine mundi propitius, et verax adimplevit. In palmam ergo ascendit, et fructus eius apprehendit: quia in cruce suspensus, fructum vitæ inuenit ac apprehendit, et nobis tribuit. Vnde adimpletum est quod sequitur: [Et erunt vbera tua sicut botri vineæ.] Vere per crucem vbera sponse sicut botri vineæ existunt: quia in morte Christi duo præcepta charitatis sensus animæ susceperunt, quibus passa anima debeturi, debriata posteriora obliuiscatur, et in anteriora extendatur. His vberibus etiam proximos quosque nutrit, ac roboratos secum ad ea, quæ concupiscit, perducit. Vnde scriptum est: Qui audit, dicat veni. Sequitur: [Et odor oris tui sicut malorum.] Mala punica de quibus superius tam sæpe dictum est, hic rememorantur, quorum odori odor oris sponse bene satis assimilatur. Per mala autem punica martyres designati superius diximus. Per os autem sponse hic debere intelligi eius prædicationem putamus. *Apoc. 22. b*
- C** Quæ dum virtutes martyrum prædicat, dum ad eorum similitudinem animos audientium insigat, dum in vniuersis multis virtutes esse manifestat: quid aliud quàm malorum odorem in ore portat? quia et ruborem corticis in martyrio ostendit, quod prædicat, et in virtutibus multitudinem granorum sub eadem fide quasi sub eodem cortice demonstrat. De quo et subditur: [Guttur tuum quasi vinum optimum.] In gutture quippe vox est. Per guttur ergo ipsa prædicatio iterum designatur, quæ quasi vinum optimum esse dicitur: quia mentes hominum inebriat, vt præteritorum, sicut dictum est, obliuiscantur, et in anteriora currentes non lassentur, de quo sponsa verbum de ore sponse suscipiens, adiungit: [Dignum dilecto meo ad potandum, labijsq. et dentibus illius ad ruminandum.] Tale est sponse vinum, vt dignum sit dilecto ad potandum: quia dum sancta Ecclesia fidem veram prædicat, dum a auditores suos ad sancta opera excitat, dum solum Christum diligere, imitari, amplecti, bonum esse verbis, et operibus demonstrat: quid aliud quàm vinum suum dignum facit, vt in ore sponsi dulce sapiat? Quod bene Christus potare dicitur: quia a corpore suo, id est, a populis fidelibus amabiliter potatur. De quo notandum est quod omnes potant, sed labia sola, et soli dentes ruminant: quia dum Ecclesia per sanctos suos prædicat, omnes quidem audiunt, sed non omnes quanta sit virtus sententiarum quæ dicuntur, discernunt. Labia vero, et dentes ruminant, quia dum perfectiores quique post auditum verba ad memoriam reuocant, dum audita quæque exercitatione assidue cogitant, quasi ad os reuocantes quos sumperunt, quanta sit virtus cibi quem comederunt, sentiunt. Idcirco in lege scribitur, quia animal quod non ruminat, immundum habetur, quia quisquis bona quæ audit siue legit, non recogitat, vacans a sanctis cogitationibus, necessario immundas congregat. Sequitur sponsa et dicit: [Ego dilecto meo, et ad me conuersio eius.] Ac si diceret: Quoniam fide ac dilectione soli Christo adhæreo, solum sequor, solum cum Patre, et Spiritu sancto vnum Deum videre concupisco, respectationis eius suauitatem, visitationis benignitatem, conuersationis dulcedinem, gaudentis exterior, experiens proclamo: [Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis, mane surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica.] Dum sponsa sponsi dulcedinem experta se reficit, de proximo etiam cogitat, quem ipsius sponsi præcepto sicut se diligit, et quia sponsi præcepta, vel secreta intelligit, etiam vt alij intelligant, concupiscit dicens: [Veni dilecte mi, egrediamur in agrum.] Ager quippe, teste veritate, est hic mundus. In agrum vero cum sponsa sponsum egreditur, quando verbum Dei carne suscepta, in thalamo virginis mundo monstratur. In villis commoratur, quando gentes per fidem visitat, quam recipientibus largitur. Mane ad vineas surgit: *Matth. 19. e*
Mat. 13. e

quia post resurrectionem suam in gloria patris sedens, Ecclesias quas construit, etiam defendit. Si floruit vinea conspicit: quia omnem profectum Ecclesie districto examine perpendit. Videt si flores fructus parvunt, quia perspicit ad quem profectum teneri quique & imperfecti excreverunt. Videt etiam si floruerunt mala punica: quia perfectos quoque respicit, et quid utilitatis in proximis habeant, quasi in floribus fructum arborum cognoscit, de quibus bene sequitur: [Ibi dabo tibi vbera mea.] In malis punicis dat sponso sponsa vbera: quia in perfectis vivit charitas gemina, ex qua dum infirma membra in Ecclesia nutriunt, quasi Christum lactant, quem in minimis suis esse presentem cognoscunt. De quibus bene subditur: [Mandragoræ dederunt odorem suum in portis nostris.] Quid per mandragoras, herbam scilicet medicinalem, et odoriferam, nisi virtus perfectorum intelligitur? per quam perfecti quique dum imperfectorum infirmitatibus medentur in fide quam prædicant, id est in portis Ecclesie veri medici esse comprobantur. Qui dum exempla bonorum operum circumquaque per sanctam famam tribuunt, quasi odorem quo ægroti sanentur, aspergunt. Sequitur: [Omnia poma nova, & vetera dilecte mi servavi tibi.] Hic per poma sensus scripturarum sanctarum intelliguntur, quæ dum ex patribus sanctis ad nos vique perveniunt, et creduntur, quasi ex arboribus poma exsurgunt, quibus animæ dilectantur. Omnia ergo poma nova et vetera dilecto suo sponsa servat, quia sic novum Testamentum Ecclesia Catholica recipit, ut vetus non abiciat: sic vetus veneratur, ut novum semper in ipsis sacrificiis carnalibus per spiritum intelligat, in novo scilicet Christum venisse congaudens, in veteri autem semper venturum expectans, et dicens:

Caput

V I I I.

Q Vis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ, ut inveniam te solum foris, et deosculer, et iam me nemo despiciat? In veteri lege Ecclesia posita Christum exoptabat, et expectabat, et in secreto patris manentem, foras venire per carnem ad humanos oculos non mediocriter cupiebat. Unde et David desiderans dicebat: Exurge, et me repellas in sinem. Et alibi: Inclina celos tuos, et descende. Et Isaias valde cupiens eum videre dicebat: Vitam dirumpes celos, et descenderes. Vult ergo sponsum foris sponsa invenire, et deosculari: quia concupiscit sub lege posita, ut per carnem appareat, ut ei per amorem serviatur, cui prius non accepta gratia, plus timore quam amore serviabat. Post cuius osculum iam a nemine despicitur: quia postquam Christus venit, et fidelibus suis spiritum libertatis infudit, ab ipsis etiam angelis Ecclesia honoratur. Hinc est quod Iosue angelum adoravit, Iohanni vero volenti se adorare dixit: Vide ne feceris, conseruus tuus sum, et vnus fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Sed quia venientem Ecclesia suscepit, synagoga repulit, iterum eum in fine mundi suscipiet, et amabit, ideo subsequitur Ecclesia, et dicit: [Apprehendam te, et ducam in domum matris meæ, et in cubiculum genitricis meæ. Ibi me docebis, et dabo tibi poculum ex vino conditum, et mustum malorum granatorum meorum.] Apprehensum in domum matris suæ ducit, quia synagoga in fine mundi Christum, in quem credit, prædicat. dumque per prædicationem Ecclesia susceptus fuerit, ibi Ecclesiam docebit: quia se doceri gaudet, quando synagoga iam idem corpus factam erudiri secum videbit. Poculum ex vino conditum Ecclesia dabit: quia ipsi synagoga novum Testamentum cum veteri prædicabit, et quasi vino poculum condit: quia dulcedinem Evangelij testimonijs legis, quæ aspera est, ut robustius teneatur, cinget. Mustum vero malorum granatorum suorum tribuet, quia sortium virorum qui vnitatem Ecclesie etiam in martyrio tenuerunt, exempla apponet, ut ad eorum similitudinem synagoga inardescat, & antichristi persecutionibus, martyrum præcedentium exemplis roborata non succumbat. Cum enim sortium pugnatorem victorias audierit, ad eorum imitationem pugnam subire non dubitabit. Quod aperte manifestat cum subiungit: [Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.] Læua Christi vita præsens, dextera vero vita beata habetur. Caput autem nostrum spiritua liter mens esse perhibetur. Dicit ergo synagoga prædicationibus Ecclesie iam conuersa, exemplis roborata, imitatione subleuata: [Læua eius sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.] Ac si diceret: Quoniam nunc tandem Christi fidem, tenet, eius ineffabilem gratiam experior concupiscibilem, et quam desiderare nesciebam dulcedinem sentio: iam terrena omnia postpono, etiam ipsam vitam carnis pro eius amore

Psalm. 43.
Psalm. 143.
Ista. 64. a

Iosue 5. d
Apoc. 22. b

sup. cap. xiv.
grine.

- A** amore contemno, et ad eius beatitudinem videndam totis desiderijs anhelò. Hoc quippe quod rem quamlibet amplectitur, ipsam quam amplectitur rem ex omni parte inira se habere non ignoratur. Læva ergo sub capite est, et dextera amplexatur, quando sancta anima menti ea quæ videt supponit, et ea quæ non videt, omni conatu et vniuersis suis cogitationibus appetit. Sunt quippe modo nonnulli, qui tanto desiderio cœlestia scētantur, vt omnia visibilia pro nihilo reputent, mentem suam cœlestibus studijs sine intermissione occupent, vt nihil aliud agere libeat, quidquid extra spiritalem actionem est, animus fastidiat, hanc solum diligat, cetera contemnat, nisi forte ea isti necessaria esse cognoscat. Isti vero sub capite læuam habent, qui mente erecta ad beatitudinem Christi currentes vitam præsentem sub se vident. Et dextera Christi eos amplexatur: quia ex omni parte eos dilectio cœlestis intra se retinens tueri. Huiusmodi quippe viri sancto otio delectantur, in quo vitæ beatæ delectatione concupiscibiliter per contemplationē perfuuntur. In qua contemplatione oculum cordis mundant, vt Deum adhuc etiam in hac carne positi, quantum humanæ infirmitati darum est, videant, cuius visione se illuminent, suauitate reficiant. Isti illam beatitudinem iam aliquantulum experiuntur, de qua in Euangelio veritatis voce dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Quod enim futurum est, iam in eis incipit compleri, quia etsi in hoc mundo adhuc in carne viuunt, iam tamen per hoc quod maius est in eis, extra carnem sunt. In his impletur quod per Psalmistam diuina voce præcipitur: Vacate et videte, quoniam ego sum Deus. Hic enim quo sine mundi strepitu viuunt, eo mentem in Dei visionem per desiderium, et contemplationem figunt. Et quoniam tales multi ex synagoga in fine mundi, vt credimus, per conuersationem erunt, bene ad huiusmodi dictum intelligitur: [Læua eius sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.] De quibus et pro quibus sponsus loquitur consequenter. [Adiuro vos filia Ierusalem, ne fuscietis neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.] Sed quia iam illud superius exposuimus, iterum exponere recusamus. Sed de eadem synagoga iam facta Ecclesia, filia Ierusalem admirantes interrogant et dicunt: [Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectum suum?] Sancta Ecclesia vel quælibet sancta anima de deserto ascendit, quia in exilio huius peregrinationis posita ad cœlestia gaudia mente, et cogitationibus tendit. Vnde et Paulus dicebat: Nostra conuersatio in cælis est. Delicijs affluit, quia sanctæ scripturæ meditationibus intendens, cœlesti pabulo assidue mentem pascit. Super dilectum innititur, quia in solius Christi auxilio confidens, eo largiente ab exilio ad patriam transfertur. Ipsa quippe veritas omnibus fidelibus ait: Sine me nihil potestis facere. Vnde vero acceperit, vt ab infimis ad superiora, a deserto ad regnum ascendere possit, manifestat dilectus cuni subdit: [Sub arbore malo fuscitauit te.] Quid per arborem malum, nisi sancta crux designatur? quæ malum illud sustinuit, de quo eadem sponsa in superioribus dicit: Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios. Sed sponsam suam Christum sub arbore malo fuscitauit, quia in cruce positis, subditam sibi Ecclesiam ad vitam vocauit, vt a somno mortis resurgeret, et cum illo se crucifigens, ad nouam resurrectionem properaret. Vnde et Apostolus cuius animæ mortuæ dicit: Surge qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus. Et quibusdam qui iam surrexerant, alibi dicit: Si confurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite. Sed quia infidelitas synagogæ Christum crucifixum, ideo sequitur: [Ibi corrupta est mater tua.] Sub arbore malo mater Ecclesiæ corrupta esse dicitur, quia quando Saluatorem suum in ligno fixit, nefando scelere se corripuit. Cuius sceleris magnitudinem inculcat, cum idem replicat dicens: [Ibi violata est genitrix tua.] Sed quoniam ad hoc cecitas in Israel facta est, vt plenitudo gentium intraret, ideo intranti Ecclesiæ dicitur: [Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum.] In corde sunt cogitationes, et in brachio operationes. Super cor ergo, et super brachium sponsæ, dilectus vt signaculum ponitur, quia in sancta anima quantum ab ea diligitur, et voluntate, et actione designatur. Signum quippe sancta mens interior, et exterius Christum portat, quia dum in eius meditationibus assidue laborat, in exteriori actione eum imitari non cessat, quo eius dilecta esse dubitari non debeat. De quo signo ipse sponsus discipulis suis aiebat: In hoc cognoscant omnes quia vere mei discipuli estis, si dilectionem habueritis adinuicem. De qua dilectione mox subditur: [Quia fortis est vt mors dilectio.] Bene proculdubio fortis, vt mors dilectio esse perhibetur, quia dum per dilectionem a vitijs mortificamur, quod mors agit in sensibus corporis, hoc agit dile-

Mat. 5. a

Psal. 45. e

Sap. 1. 17. a. etc. Ierem.

Philip. 3. d

Ioan. 15. a

Cant. 2. a

Ephes. 5. e

Colos. 3. a

Rom. 11. e

Ioan. 13. d

Colof. 3. a

1. Cor. 12. d

1. Reg. 28. e

Mat. 9. a
1. Ioan. 2. b

Luc. 17. e

agit dilectio in cupiditatibus mentis. Sunt enim nonnulli, qui sic diligunt Deum, vt omnia visibilia negligant, et dum in aeterna mente tendunt, ad omnia temporalia pene insensibiles fiunt. In his nimirum vt mors dilectio fortis exiit, quia sicut mors exterioris corporis sensus ab omni proprio, et naturali appetitu interficit, sic dilectio in talibus viris omnia terrena desideria contemnere mentem alias intentam compellit. Huiusmodi mortuis, & viuis dicebat Apostolus: Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Hi procul dubio vitam suam cum Christo abscondunt, quia dum omnia, quae videmus, postponunt, in his quae non videmus, in beatitudine scilicet Christi veraciter, et secreta viuunt. Quia enim falsam vitam despiciunt, quae visibiliter apparet, in vera vita se abscondunt, quae non nisi inuisibilibus oculis se manifestat. Potest tamen intelligi, vt hoc de seipso Christus dicat inquit: Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum: quia fortis est, vt mors dilectio, ac si diceret: Dignum est, vt in mente, et actione signum dilectionis meae meipsum tecum feras, quia in fortitudine dilectionis tuae mortem subij, vt tu quae mortua in infidelitate eras, mecum resurgens, in fidei nouitate spiritaliter viuas. Sed quia in cruce suspensus nequaquam fuisset, nisi ad magnam inuidiam cor synagogae exarsisset, ideo subditur: [Dura vt infernus aemulatio.] Aemulatio quippe, et in bonum, et in malum accipitur. In bonum enim accipitur, sicut per Apostolum dicitur: Aemulamini charismata meliora. In malum autem assumitur, vbi per Samuelem Sauli dicitur: Auferetur a te regnum, et dabitur aemulo tuo: Aemulus quippe eius quia dum dicitur, cui Saul inuidere non ignoratur. Dura est ergo, vt infernus aemulatio, quia dum synagoga Christum ad inferos posse transmittere se putauit, ei vsque ad mortem corde immiseri cordi inuidit. Vt infernus aemulatio dura extitit, quia sicut infernus sine misericordia quos tenet cruciat, sic Iudaica plebs Christum apprehendens sine respectu pietatis ad mortem trahebat. De qua bene subditur: [Lampades eius, lampades ignis atque flammarum.] Sicut enim ignis quae incendit, consumit, sic Iudaeos ab omni fidei virtute inuidia sua destruxit: de quibus bene alibi dicitur: Et nunc ignis aduersarios consumit, ac si diceretur: Antequam ad aeternum ignem veniant, in praesenti consumuntur, quia in se ipsi ignem inuidiae portant, qui sine portantis combustione non portatur. Hic ignis inuidiae flammam protulit, quando per exempla in quibus accensus est, etiam in gentilibus vsque ad Christianorum martyria per mundum vniuersum excreuit. Sed quia hinc ignis inuidiae, hinc ignis charitatis se extulit, ideo subditur: [Aqua multae non poterunt extinguere charitatem, flumina obruent illam.] Charitate quippe martyres sancti viuaciter ardebant, quia in Dei, et proximi dilectione mirabiliter flagrabant. Hanc charitatem aquae multae extinguere non poterant, quia quantacumque tribulationes eis fierent, ad odium eos transmutate non valebant. Hoc nimirum esset charitatem extinguere, si in tribulationibus quas ingerebant, ad Dei aut proximi odium eos humiliare potuissent. Sed cum aquae dictae sint, quid rursum per flumina, nisi aquarum ipsarum incrementa, et viuacitas intelligitur? Flumina quippe viuas aquas solere dici cognoscimus. Flumina ergo maximas tribulationes accipimus, quae dum per totum orbem super martyres ebullierunt, ad extinguendum charitatis ignem grandis impetu confluerunt. Sed quia inter flumina adeo charitatis vigor vixit, vt potius flumina consumeret, quam se ab illis extinguere permetteret, ideo multi etiam persecutorum ad eandem charitatem se conuertebant, ita vt dimitterent quidquid in mundo possidebant, et se ipsos morti darent, quam prius patientibus crudeliter inferebant. Vnde et subditur: [Si dederit homo omnem substantiam domus suae pro dilectione quasi nihil despiciet eam.] Cum terrenae substantiae cupiditate Deus non diligitur, quia terrenus amor oculum cordis foedit, ne diuina claritas videatur. Contra quod in Evangelio dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Et Ioannes Apostolus ait: Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Nec mirum, quo modo enim eum diligere potest, quem nescit? Aut quo modo eum scit, ad quem sciendum oculum cordis claudit? Sed homo omnem substantiam domus suae pro dilectione tribuit, quando quidquid in mundo possidet, pro Christo distribuit, vt abiiciens quod impedit, Deum diligit, et terro puluere solitudinum, oculos aperiat, vt Deum videat. Et cum omnem substantiam dederit, quasi nihil eam despiciet, quia postquam oculum terit, et Deum conspexit, in illius visione quidquid possederat, nihil pendit. Hoc Apostoli fecerunt, qui non solum possessa, sed etiam cupita, vt Christum sequerentur, dimiserunt. Quibus ipse Christus, pro quo omnia dimiserant, dicebat: Cum feceritis

- A** feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Sed quoniam abiecta terrena substantia non statim ad perfectionem ascenditur, quia rebus exterioribus abnegatis, restat etiam labor, vt idem ipse homo a semetipso abnegetur, quatenus gradatim proficiat, et quandoque perfectus non solum se, sed et alios secum ad vitam trahat, ideo de noua, et tenera adhuc Ecclesia, vel vnaquaque anima consequenter dicitur: [Soror nostra paruula est, et vbera non habet.] Sororem Christus Ecclesiam vocat, quia de ipsis Apostolis dicebat: Ite, dicite fratribus meis. Soror autem paruula, vbera non habebat, quando in solis Apostolis Ecclesia erat, in quibus seipsam, vel alios nutrire lacte prædicationis non poterat. Quid enim Petrus alijs prædicaret, cum seipsum discipulum Christi in vnus ancillæ voce detestando, et iurando negaret? Prima ergo Ecclesia vbera non habebat, quia post resurrectionem in vna domo inclusa, inter persecutores suos non dico prædicare, sed et videri timebat. Consequenter ergo dicitur: [Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est?] Allocutus est Christus sororem suam, quando Spiritum sanctum super Apostolos misit, et eis in interioribus loquens, illos omnes mundi loquelas multiplici distributione docuit. Sed a quibus hoc querere intelligendus est qui omnia nouit, nisi a sanctis patribus antiquis quos ad quaerendum Spiritu sancto instigauit? Quibus eodem spiritu quo in quaestione eos induxit respondet protinus conuenienter, et ait: [Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea.] Dato Spiritu sancto, murus sancta Ecclesia efficitur, quia quæ prius timida erat, instructe eandem Spiritu omnipotente, ad resistendum aduersarijs impetetrabiliter roboratur. Quod manifestat idem Petrus sub ancilla timidus, mox contra principes rigidus, quibus dicebat: Obedere oportet Deo magis quam hominibus. Et iterum: Si iustum est vos potius audire quam Deum, iudicate. Nos enim non possumus quæ vidimus, et audiuius, non loqui. Et de ceteris discipulis scriptum est: Ibant discipuli gaudentes a conspectu consilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Ecce qualis murus facta est Ecclesia, quæ modo tenerrima, nec pedem cuiuslibet gradientis sine sui læsione gerit, modo vero accepto mirabili artifice Spiritu sancto, vniuersi exercitus assultus illæ læsione contemnit. Super quam propugnacula ædificantur, quia vt non tantummodo se defendat, sed vt et impugnantem resistendo prosterнат, miracula ei facere conceduntur. Et quia argentum valde sonorum est metallum, argentea propugnacula existunt, quia per miracula factum est, vt eorum verba per vniuersum mundum conuallescere, et fidei prædicatione in inflexibiliter circumquaque diffunderent, quod manifestat Psalmista dicens: In omnem terram exiuit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. Sequitur: [Si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.] Ostium etiam bene esse Ecclesiam dicimus, quam ab ipso Christo potestatem aperiendi, et claudendi accepisse scimus. Ostium procul dubio in suis prædicatoribus existit, quia per eos aditus ad vitam se nobis aperit. Vnde et ipsi primo pastori Ecclesiæ dicitur: Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum et in cælis: et quodcumque solueris super terram, erit solutum et in cælis. Vt ostium in ipso capite quo existit, quia ipse de se veraciter dicit: Ego sum ostium. Ostium vero tabulis cedrinis compingitur, quia sancta Ecclesia fidem prædicans, multitudinis populus decoratur, et dum populi varijs virtutibus asperguntur, vt videlicet alius de rebus quas possidet, indigentibus necessaria tribuat: alius omnia abiiciens, etiam a legitimo connubio se abstineat: alius vero tantum proficiat, vt aliorum etiam prædicator fiat: tamquam pictura multis coloribus, sic Ecclesia multis distinctionibus honoratur, quæ Sancto spiritu conuallescens hilariter respondet, dicens: [Ego murus, et vbera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.] Vbera sua sicut turrim habuit, ex quo pacem coram sponso reperit, quia postquam sub ipso spiritu pacis accepit, prædicores contemplatione altos, et robore inflexibiles nutriuit. Sed quid est, quod non ait pacem, sed quasi pacem reperiens: nisi quia dum in hoc mundo sumus, a peccatis omnimodis non desistimus, et quamdiu cum peccato viuimus, pacem perfectam cum illo qui sine peccato in carne vixit, non habemus? Sed quoniam tantillam pacem quam habemus, per ipsum mediatorem Dei, et hominum tenemus, ideo subdit: [Vinea fuit pacifico in ea quæ habet populos, tradidit eam custodibus.] Ipse vero pacificus noster esse dicitur, quia per ipsum Deo omne genus humanum reconciliatum est. Huic pacifico

pacifico vinea fuit, quia in labore præceptorum carnalium synagogam plantauit, de qua **A**
Iſa. 5. b dicitur: Vineam Domini ſabaoth domus Iſrael eſt. Quæ vinea in ea quæ habet populos ex-
 titit, quia in lege poſita eſt, quæ multos populos ad ſe collegit. De quibus populis dicitur:
Pſal. 2. Populi meditati ſunt inania. Hanc vineam cuſtodibus tradidit, quia ſynagogam Moyſi,
 et ceteris patribus cuſtodendam ſubiicit. De qua bene ſubditur: [Vir aſſert pro fructu
 eius mille argenteos.] Hæc vinea fructum protulit, quia ex ſynagoga botrus ille magnus
 qui de terra promiſſionis allatus eſt, Chriſtus videlicet Ieſus, per humanitatem proceſſit.
Pſal. 31. De quo fructu pater ad Dauid ait: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Vnde
Rem. 9. a et Apoſtolus ſcribit: Quorum patres ſunt, et ex quibus Chriſtus. Per argenteos vero in
 hoc loco omnem terrenam ſubſtantiam intelligimus, de qua Petrus eleemoſynam peten-
 ti claudo dicebat: Argentum, et aurum non eſt mihi. Pro fructu ergo vineæ vir mille ar-
 genteos aſſert, quia quiſquis viriliter in fide, quam ſuſcepit, ſe habet, libenti mente, et **B**
 perfecte omnia terrena dimittit, vt Chriſtum veraciter habeat. Millenarius enim perfe-
 ctus eſt numerus, ideo per eum perfectio rei cuiuſlibet demonſtratur. Hos argenteos in
 primitiua Eccleſia illi ſetebant, de quibus in actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt: Quotquot
 autem poſſeſſores agrorum aut domorum erant, vendebant, et afferentes ponebant ad
 pedes Apoſtolorum pretia eorum quæ vendebant. Iſti congregati aliam vineam, videlicet
 ſanctam Eccleſiam ex ſeipſis conſtruxerunt, et vt boni agricolæ, ſanguine ſuo propaga-
 uerunt, et prædicationibus vſque ad fines terræ dilatauerunt, vt iam mundum pene vni-
 uerſum impleat, et fructum gratum locata agricolis ſuis temporibus reddat. Vnde in
Mat. 11. d Euangelio dicitur: Malos male perdet, et vineam ſuam locabit alijs agricolis, qui reddant
 ei fructum temporibus ſuis. De qua vinea iam bonis locata ipſe pacificus dicit: Vineam
 mea coram me eſt.] Coram ipſo vinea ſua exiſtit, quia perditis malis agricolis, ſanctam **C**
 Eccleſiam per bonos doctores reſpectu benigno erudit. Cui dicit: [Mille tui pacifici, et
 ducenti ijs qui cuſtodiant fructus eius.] Qui ſunt iſti pacifici, qui mille dicuntur eſſe, et du-
 centi, niſi illi ſuperiores argentei, quos dum perfecte dimittimus, pacem per eorum di-
 ſtributionem cum ſanctis nobiſiſpis acquirimus? Vnde et in Euangelio Dominus præcipit:
Luc. 16. c Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Vt cum deſeceritis, recipiant vos in æter-
 na tabernacula. Sed quid per ducentos intelligimus, niſi duplicem retributionem quam
 acquirimus, dum in hoc mundo perfecte pro Chriſto omnia terrena contemnimus? Mille
 ergo, et ducenti Eccleſiæ argentei exiſtunt, quia dum fideles quique omnia, quæ poſſi-
 dent, ex toto relinquunt, et pacem ſibi cum ſanctis faciunt, et præſentis vitæ remunera-
 tionem cum cæleſti percipiunt. Et hoc eſt quod Dominus in Euangelio ait: Amen amen
Mat. 10. d dico vobis, nemo eſt qui reliquerit domum, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut fi-
 lios, aut agros, propter me, et propter Euangelium, qui non accipiet centies tantum,
 nunc in tempore hoc domos, et fratres, et ſorores, et filios, et agros cum perſecutionibus:
 et in ſæculo futuro vitam æternam: Sed quibus iſta remuneratio ſic duplicatur, niſi his
 qui cuſtodiant fructus eius? Qui ſunt autem qui fructus vineæ cuſtodiant, niſi illi qui in
 ſancto opere quod inceperunt, perſeuerantes exiſtunt? Opus enim quod ſancto deſiderio
 incipitur, ſi conſtantia mentis vſque ad finem non tenetur, ſine fructu habetur: quia im-
 mature ab hoc vnde proceſſerat vacuatur. Ideoq. Dominus in Euangelio ait: Qui perſeue-
 rauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Sequitur ſponſus, et dicit: [Quæ habitas in hortis,
 amici auſcultant te: fac me audire vocem tuam.] Sponſa in hortis habitat, quia ſancta
 Eccleſia, vel quælibet ſancta anima in fruſtificatione virtutum mentem verſat. Cuius vo-
 cem ſponſus audire deſiderat, quia in hoc ſummopere Chriſto placet, vt perfectus quilibet
 vir inſirmos quoſque verbo ſanctæ prædicationis admoneat. Amici enim auſcultant,
 quia fideles in Eccleſia, vt amicus ſponſi loquatur, pio deſiderio expectant. Et notandum
 quòd amicus eſt, qui auſcultur, quia qui Deum mente integra diligit, prædicantem quem
 diligit, libenter audit. Vnde in Euangelio dicitur: Qui eſt ex Deo, verba Dei audit. Sed
 quia dum Eccleſia veritatem prædicat, multi non intelligunt, multi quod percipiunt, prauo
 intellectu ſubvertunt: ideo admonenti, vt prædicet, reſpondet ſponſa, et dicit: [Fuge
 dilecte mi, et aſſimilare capreæ hinnuloq. ceruorum ſuper montes aromarum.] Dilectus
 fugit, quia a reprobis cordibus ſe, ne intelligatur, abſcondit. Dum enim reproborum mentes
 ad audienda, vel legenda verba Dei, peruerſa intentione accedunt, digno iudicio verita-
 tem non inueniunt, quam indigno appetitu requirunt. Vnde et ipſa Dei ſapientia dicit:
 Quærent me mali, et non inuenient. Sed fugiens reprobos dilectus montes aromatum,
 petit,

A petis, quia peruersos dimittens, sanctas animas visitare non desinit; quæ et per contem-
plationem excelsæ sunt, et per confessiones virtutum odorifera vnguenta secum ferunt.
Super hos montes dilectus caprea, et hinnulo ceruorum assimilatur, quia in cordibus san-
ctorum virorum manifestatur quàm pia charitate humanitatem pro nobis assumpsit.
Qui dum ex patribus antiquis natus fuit, quasi ex ceruis hinnulus, sicut dictum est supe-
rius, venit. Qui dum esset diues, pauperem se, vt nos ditaremur fecit, et dum esset super
omnia excelsus, humilitatem nostram ineffabili dignatione suscepit. Cui immensas gra-
tias quo ad vsque viuimus reddamus: cui pro nobis in mortem tradito, et resurgenti in-
immortalitatem, nos ipsos, et spiritum, et corpus debemus: Qui viuuit, et regnat cum
Deo patre in vnitæte Spiritus sancti Deus, per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Sup. cap. 2. cir.
mod.
2. Cor. 8. b

EXPOSITIONIS SANCTI GREGORII PAPER
SVPER CANTICA CANTICORVM
F I N I S.

S. GREGORII MAGNI
IN EZECHIELEM PROPHETAM.
HOMILIARVM XXII. LIBRI II.

A R G V M E N T V M.

B VO tempore magna urbi calamitas imminerebat, cum vastissima Longobardorum eluvione,
sitham, horribilis impetu inundantes, Pado transmissa, duce Adolpho, in urbem Romanam, si-
da Catholica ætem, concitissimè flachibus irrumperere inciperent: ingressu est in maxima
sila totius urbis pœnatione Gregorius Sanctissimus, populo Romano hominis expere Eze-
chielis prophetam. Cuius capita illa tria priora, qua obscura difficilis maxime sunt, hominis
duodecim dolores explicant: decem vero hominis caput quadragesimum, quod est de respo-
sionis templi Hierosolymiani restituendi, enarrant. Hic igitur duabus, et viginti hominis libri dunt
causis, quorum vnu ad priores illas duodecim hominis, alter ad decem capitis quadragesimi pertinet, qui non
perfecti, quoniam de salute urbis solliciti, ab expositione desistere coacti est, vt ipse resiliens facit his verbis, in-
simum eius dolorem significandis: Nemo autem me reprehendat, si post hanc locutionem cessare, quia sicut em-
nes certum, nostra tribulationes excruciant, vndeque gladii obsidi et circumfusi sumus: vndeque imminentis mor-
tis periculum timeamus. Alii detruentis ad nos manibus redeunt, alij capiti, alij interempti nuntiantur. Iam co-
gor linguam ad expositionem reuocare, quia tades animum vix meæ. Iam nullus in me sacri eloqui studium requirat,
quia versa est in lacum cythara mea, et organum meum in vocem flentium. Iam cordis oculus in mysterium di-
fensione non vigilat, quia dormitans anima mea pra tadio. Iam minus lecto animo dulcis, eo quia oblitus sum co-
medere panem meum, a voce genitrix non licet, de scriptura sacra sensibus loqui mystica
qualiter libri t. Et qui cogor quædam amara bibere, quando passum dulcia propinare t. Quid igitur resas, nisi vt
pater meus saluus est, per adoptionis spiritum, quem dedit. Et aliquando filius pater nostri, aliquando flagello cor-
repi, quia per delicta, et munera ad hereditatem perpetuam tradit. Sit itaque gloria omnipotenti Domino nostro
Iesu Christo, et cetera. Hæc Gregorius Sanctiss. Cum igitur Adolphus, ex omni inuicem barbarie nobilitati,
Romanæ ætæ Persasus presbiter, cum urbem horribili eluvione rursus adeo cingere, vt iam ingens amarus me-
tus esset incolis, iam Penitus in iuuentis angustiis perferret. Sed quia hominis habuit, amorem duci illi, et
vixit, et sanctissimum sensum, sententiarumq. vberitate dixit, vt, cum eas legimus, Gregorium ipsum distincte
orator. loquentem, et graniter ac sancte concionantem, omniaq. vberissime explicantem agnoscamus.

Iob. 10. a
Iob. 30. d
Psal. 118. d

P R Æ F A T I O.

D ILECTISSIMO fratri, Mariano episcopo Gregorius, seruis seruorum
Dei. Homilias, quæ in beato Ezechiele propheta, vt coram populo lo-
quebar, exceptæ sunt, multis curis irruentibus in abolitione reliqueram.
Sed post annos octo, petentibus fratribus notariorum schedulas requirere
studui, easq. fauente Domino transcurrrens, in quantum ab angustiis tribu-
lationum licuit, emendavi. Tua itaque dilectio has sibi ad legendum misri poscedat t
sed valde

fed valde incongruum credidi, vt aquam despicabilem hauriret, quem constat de beatorum patrum Ambrosij atque Augustini torrentibus profunda ac perspicua fluentia assidue bibere. Sed rursum dum cogito, quod saepe inter quotidianas delicias etiam viliores cibi suauiter sapiunt, transmissi minima legenti potiora, vt dum cibus grossior velut pro fastidio sumitur, ad subtiliores epulas auidius redeatur.

IN EZECHIELEM HOMIL. LIB. I.

H O M I L I A I.

Dicitur omnipotentis aspiratione de Ezechiele propheta locutus, prius de hec tempora, et modos aperire prophetie, vt dum accessus eius ostenditur, virtus melius cognoscatur. Prophetie tempora tria sunt, scilicet preteritum, presens, et futurum. Sed sciendum est quod in duobus temporibus prophetia etymologiam perdit. Quia cum ideo prophetia dicta sit, quod futura predicat, quando de preterito, vel presenti loquitur, rationem sui nominis amittit, quoniam non prodat quod venturum est, sed vel ea memorat, quae transacta sunt, vel

ea quae sunt. Quae tamen tria prophetie tempora verius loquimur, si ex sacrae scripturae testimonijs ostendamus. Prophetia de futuro est: Ecce virgo concipiet, et pariet filium. Prophetia de preterito: In principio creauit Deus caelum, et terram. De illo enim tempore dixit homo, quo non erat homo. Prophetia de presenti est, quando Paulus Apostolus dicit: Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiora, conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus: occulta enim cordis eius manifesta fiunt, et ita cadens in faciem adorabit Dominum pronuncians, quod vere Deus in vobis sit. Cum igitur dicitur: Occulta cordis eius manifesta fiunt, profecto monstratur quia per hunc modum prophetie spiritus non praedicat quod futurum est, sed ostendit quod est. Quo autem pacto prophetie dicatur spiritus, qui nihil futurum indicat, sed praesens narrat? Quia in re animaduertendum est, quod recte prophetia dicitur, non quia praedicat ventura, sed quia prodat occulta. Rem quippe quamlibet sicut ab oculis nostris in futuro subtrahunt tempora, ita ab oculis nostris in praesenti subtrahit causa. Ventura etenim res occultatur in futuro tempore, praesens autem cogitatio absconditur in latenti corde. Est etiam prophetia praesens, cum res quaelibet non per animum, sed per absentem locum tegitur, quae tamen per spiritum denudatur. Et ibi sit praesens prophetantis animus, vbi per praesentiam non est corpus. Nam Giezi longe a propheta recesserat, cum Naaman Syri munera percipiebat, cui tamen idem propheta dicit: Nonne cor meum in praesenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tibi? Sciendum quoque est, quia prophetie tempora inuicem sibi concinunt ad probationem, vt aliquando ex futuris praeterita, aliquando vero ex praeteritis probentur futura. Dixerat enim Moyses: In principio creauit Deus caelum, et terram. Sed quis crederet quia verum de praeterito diceret, si de futuro etiam aliquid non dixisset? In ipsius etenim libri fine, in cuius exordio illa de praeterito dixerat, aliquid prophetie per Iacob vocem de venturis permiscuit, dicens: Non auferetur sceptrum de Iuda, et dux de femoribus eius, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium. Qui etiam per semetipsum eundem, qui mittendus erat, ei quem ducebat populo prophetauit, dicens: Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris, tamquam me ipsum audietis. Erit autem, quicumque non audierit prophetam illum exterminabitur de populo suo. Cur ergo praeteritis ventura permiscuit, nisi vt dum implentur ea quae de futuro praediceret, ostenderet etiam quia de praeterito vera dixisset? Quia itaque docuimus qualiter ex futuro prophetie probentur praeterita, restat nunc vt adhuc de sacris eloquijs ostendamus, quo modo in ipso prophetie spiritu ex praeteritis probentur futura. Certe Rex Babylonicus cum somnium vidisset, misit ad magos, et hariolos, omnesque sapientes Babyloniae conuocauit, nec ab eis solummodo interpretationem somnij, sed etiam somnium quaesivit, vt nimirum ex praeterito colligeret, si quid in eorum responsionibus de venturo certum teneret. Qui cum dicere nulla pouissent, Daniel deductus ad medium est, qui de interpretatione somnij, et de narratione requisitus, non solum hoc respondit quod interrogatus est, sed ipsam somnij originem replicauit, dicens: Tu Rex corripisti

3/a. 7. c

Gen. 1. a

1. Cor. 14. c

4. Reg. 1. d

Gen. 1. a

Gen. 49. b

Deut. 18. c

Dan. 2. c

Ibid.

- A** coepisti cogitare in stratu tuo quid esset futurum post hæc : Et paulo post : Tu Rex videbas, et ecce quasi statua vna grandis, etcetera. Cuius videlicet somnij mox vt ordinem dixit, quidquid ex eodem venturum sequebatur apperuit. Pen-
semus ergo ordinem prophetiarum. A cogitationibus venit ad somnium, a somnio per-
uenit ad futurum. Qui ergo ipsam, vt ita dicam, radicem somnij protulit, profecto
ex præteritis probauit, quod vera essent, quæ de futuris diceret. Prophetia autem
præsentis temporis, nec præteriti attestazione indiget, nec futuri : quia cum res oc-
culta per prophetia verba detegitur, veritati illius res ipsa quæ ostenditur attesta-
tur. Igitur quia de temporibus prophetiarum tractauimus, restat vt de modis eius ac
qualitatibus aliqua disseramus. Spiritus quippe prophetiarum nec semper, nec eodem
modo prophetarum animum tangit. Aliquando enim spiritus prophetiarum ex præsentem
tangit animum prophetantis, et ex futuro nequaquam tangit : aliquando ex futuro
tangit, et ex præsentem non tangit. Aliquando vero ex præsentem et ex futuro tangit :
aliquando autem ex præterito, et ex præsentem, atque ex futuro pariter tangit animum
prophetantis. Aliquando tangit ex præterito prophetiarum spiritus : nec tangit ex fu-
turo : aliquando autem tangit ex futuro, nec tangit ex præterito. Aliquando vero
in præsentem ex parte tangit, et ex parte non tangit : aliquando in futuro ex parte tan-
git, et ex parte non tangit. Sed hæc ipsa si possumus eo ordine quo præmissa sunt,
sacrarum scripturarum testimonijs ostendamus. Ex præsentem enim prophetiarum spiritus prophe-
tantis animum tangit, atque ex futuro non tangit, sicut Ioannes Baptista venientem
Dominum videns, ait : Ecce agnus Dei, ecce qui tollis peccata mundi. Sed cum
iam moriturus esset, missis discipulis requirebat dicens : Tu es qui venturus es, an-
Ioan. 1. d
Matth. 3. v. 12
- C** alium expectamus ? In quibus verbis ostenditur, quia in terris quidem venisse Re-
demptorem nouerat, sed an per semetipsum ad aperienda inferni claustra descenderet,
dubitabat. Ex præsentem enim prophetiarum spiritu tactus fuerat, qui humanitatem me-
diatoris videns, et diuinitatem eius intelligens, confitebatur agnum, qui peccata
mundi tolleretur. Sed tactus ex futuro non fuerat, quia aduentum illius in inferno
nesciebat. Aliquando vero prophetiarum spiritus animum prophetantis ex futuro tan-
git, atque ex præsentem non tangit, sicut aperte libri Geneseos historia testatur, cum
Isaac Elau filium suum ad venandum misit, et maiorem filium Rebecca ad benedicen-
dum supposuit, qui hædini pellibus indutus paterno palpatui corpus fratrem sin-
xit. Qui ille minor filio tamquam maiori benedictionem dedit, quæq. ei essent lon-
ge futura, nunciauit : sed quis esset, qui coram se assisteret, scire non potuit. Pro-
phetiarum ergo spiritus ex futuro animum prophetantis tetigit, atque ex præsentem non
tetigit, quando caligantibus oculis pater et ventura prædicebat, et præsentem filium
nesciebat. Aliquando prophetantis animum ex præsentem pariter et ex futuro tan-
git, quod ex eodem libro Geneseos liquido docemur. In illo quippe scriptum est,
quia cum ad vitæ iam terminum propinquaret Iacob, et duos filios suos Ioseph se-
cisset assistere ante eum, vt ex benedictione illius possent longe post futura promere-
ri, cui maiorem ad dexteram, minorem vero posuit ad sinistram. Cumque ille ocu-
lis, senectute caligantibus, nepotes suos, quis prior, quisve esset minor, humano
visu discernere nequaquam posset, ductis in obliquum brachijs, dexteram manum
minori, sinistram maiori imposuit. Quod dum corrigere filius vellet, ait : Non
ita conuenit pater, quia hic est primogenitus. Audiuit : Scio fili mi, scio. Et
iste quidem erit in populos, et multiplicabitur, sed frater eius iunior maior illo
erit. Prophetiarum ergo spiritus ex præsentem pariter, et ex futuro prophetantis animum
tetigit, dum Iacob et ventura nunciabat, et eos quos corporeis oculis videre non
poterat, ante se positos, per spiritum discernere. Sic Abiæ prophetiarum animum pro-
phetiarum spiritus, et ex præsentem, atque ex futuro tetigerat, cum caligantibus oculis eam
quæ se esse aliam simulabat, et vxorem Hieroboam esse cognouit, et quidquid ei
futurum esset, apperuit, dicens : Ingredere vxor Hieroboam, quare aliam te esse
se simulas ? Ego autem missus sum ad te, durus nuncius. Vado et dic Hieroboam
hæc dicit Dominus Deus Israel : Quia operatus es male super omnes, qui fuerunt
ante te, et fecisti tibi Deos alienos et conflatiles ; vt me ad iracundiam prouoca-
res : me autem proiecisti post corpus tuum, idcirco ego inducam mala super do-
mum Hieroboam. Ex præsentem ergo atque ex futuro pariter prophetantis animum
tangit.

tactus fuerat, qui et ingredientem deprehendere potuit, et ei ventura nunciare. **A**
 Aliquando autem ex præterito, et ex præfenti, atque ex futuro pariter animus tangitur prophetantis, sicut Elizabeth venire ad se Mariam conspiciens, quia incarnatum verbum gestaret in utero, agnouit, eamque iam Domini sui matrem vocauit, dicens: Vnde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? De cuius conceptione per angelum quoque ad Ioseph dicitur: Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Quæ videlicet Elizabeth dicit: Beata quæ credidisti, quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi a Domino. Dicens enim: Beata quæ credidisti: aperte indicat, quia verba angeli, quæ dicta ad Mariam fuerant, per spiritum agnouit. Atque subiungens: Perficientur ea quæ sunt dicta tibi a Domino, quæ eam in futuro sequerentur, præuidit. Simul ergo de præterito et præfenti, atque ex futuro per prophetiæ spiritum tacta est, quæ et eam promissionibus angeli credidisse cognouit, et matrem nominans, quia Redemptorem humani generis in utero portaret, intellexit. Et cum omnia perficienda prædiceret, quid etiam de futuro sequeretur, aspexit. Aliquando vero prophetiæ spiritus ex præterito tangit animum, nec tangit ex futuro, sicut in Paulo Apostolo aperte ostenditur, qui discipulis dicit: Notum vobis facio fratres Euangelium, quod euangelizatum est a me, quia non est secundum hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Vnde alijs quoque discipulis dicit: Secundum reuelationem notum factum est mihi sacramentum. Qui tamen hoc ipsum Euangelium, quod per reuelationem cognouerat, cum Hierosolymam prædicaturus ascenderet, ait: Ecce ego alligatus spiritu vado in Hierusalem, quæ in ea ventura sunt mihi ignorans. Hoc quippe Euangelij sacramentum est, quia vnigenitus patris incarnatus atque perfectus homo factus est, qui crucifixus, mortuus, et sepultus, die tertia surrexit: die quoque quadagesima ascendit in cælum, atque in dextera patris sedet. Qui ergo per reuelationem Euangelium agnouit, prophetiæ spiritu de præterito tactus est, sed quia quid pro eodem Euangelio passurus esset, ignorabat, de futuro proculdubio tactus non est. Nam sic dicit: Nisi quod Spiritus sanctus per omnes ciuitates attestatur mihi dicens: Quoniam vincula et tribulationes Hierosolymis me manent. aperte ostendit, quia ea quæ ipsi futura essent, alijs de ipso reuelata erant, non autem ipsi de se, sicut de illo per Agabum dicitur: Virum, cuius hæc zona est, ita alligari oportet in Hierusalem. Aliquando autem prophetiæ spiritus tangit ex futuro, nec tangit ex præterito, sicut in Elifæ scriptum est, quia cum vnus ex filiis prophetarum materiam succideret, huic ferrum securis in aquam cecidit, qui exclamauit: Heu heu Domine mi, et hoc ipsum mutuo acceperam. Dixit autem homo Dei: Vbi cecidit? At ille monstrauit ei locum. Præcidit ergo lignum, et misit illuc, natumque ferrum. In quo videlicet prophetæ facto cognoscitur, quia qui requirit vbi ceciderat, quid esset facturus nouerat: sed tamen cum requirit, constat quia vbi ferrum cecidisset, ignorabat. Prophetiæ ergo spiritus Elifæ mentem ex futuro tetigerat, sed ex præterito non tangebatur, qui et ferrum ex profundis dimersum, quia reuocaturus esset ad superficiem, scire potuit: sed vbi ceciderat, omnino nesciuit. Aliquando vero prophetiæ spiritus in præfenti ex parte tangit, et ex parte non tangit. Quod Petri Apostoli historica testatur, cum missi ad eum a Cornelio milites, ei sunt per spiritum nuntiati. Scriptum quippe est: Et dixit spiritus ei: Ecce viri tres quæ- **B**
 runt te. Ad quos ille descendit, et requirens dixit: Quæ causa est propter quam venistis? In cuius verbis ostenditur, quia eandem causam per spiritum non audierat, quam a militibus requirebat. In præfenti ergo mentem Petri spiritus ex parte tetigerat, et ex parte non tetigerat, qui et adesse milites dixit, et pro qua causa venerant, tacuit. Aliquando spiritus prophetiæ in futuro ex parte tangit, et ex parte non tangit: sicut prophetarum filij de auferendo Elia ad Elifæm dicunt: Numquid nosti, quia hodie Dominus tollat Dominum tuum a te? Quo- **C**
 ramen ablatum, sese per diuersa dispergunt, eumque in rupibus et vallibus querunt. In futuro ergo eorum mentem prophetiæ spiritus ex parte tetigerat, et ex parte non tangebatur, quando eum, quem tollendum nouerat, non inueniendum quæ- **D**
 rebant. Ex parte itaque tacti sunt, atque ex parte non tacti, qui et sciebant, quod

Luc. 1. d

Mat. 1. d

Luc. 1. e

Gal. 1. b

Eph. 3. a

Act. 10. d

Ibid.

Act. 11. b

4. Reg. 6. a

Act. 10. e

4. Reg. 3. a

- A quoddam tolli posset, et nesciebant, quoddam inueniri non posset. Idem quoque Elifaeus per prophetiam spiritum de futuro ex parte tactus est, et ex parte non tactus, cum Regi Israel diceret: Percute iaculo terram. Et cum percussisset tribus vicibus, et itersisset, iratus est contra eum vir Dei, et ait: Si percussisses quinquies, aut sexies, siue septies, percussisses Syriam vsque ad consumptionem: nunc autem tribus vicibus percutes eam. Qui itaque nouerat, quia toties percuteret Syriam, quoties percussisset terram, sed cum ei diceret: Percute terram, quoties eam percussurus esset, ignorabat: quippe et indignatus est terram tertio fuisse percussam, profecto constat, quia de futuro ex parte tactus fuerat, et ex parte non tactus, qui Syriam percuti praedixit, sed terram amplius percuti voluit. Sic Samuel cum ad vngendum Dauid a Domino mitteretur, respondit: Quo modo vadam? Audiet enim Saul, et interficiet me. Qui et Dauid vnxit, nec tamen a Saule occisus est. Ex parte ergo de futuro tactus prophetae animus fuerat, et ex parte non tactus, qui et vngendum Dauid in regno nouerat, et quia a Saule non esset occidendus ignorabat. Sciendum quoque est, quoddam prophetae quidam et proximo tanguntur, atque e longinquo minime tanguntur. Alij vero e longinquo, et non tanguntur e proximo. Alij autem et e longinquo, et e proximo prophetiae spiritu tanguntur. Nam quidam tanguntur e proximo, et non e longinquo, sicut Samuel petisse asinas nouerat, easque inuentas esse nuntiabat. Saul Regem futurum praedicat: Dauid quoque quia in eius regno succederet, nuntiatur: sed quia pater Regis aeterni futurus sit, non praedicat. Quidam vero tanguntur e longinquo, et non tanguntur e proximo, sicut idem Dauid incarnandum Dei vnigenitum nouerat, de Iudaea dicens: Homo factus est in ea, et ipse fundauit eam Altissimus. Atque hunc ad caelos ascensurum, et ad patris dexteram sessurum intelligit, dicens: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis. Et tamen multa, quae e vicino acta sunt, minime prauidit. Vt enim pauca de multis loquar, seruum Miphiboseph Sibam contra suum dominum mentientem non intellexit, et Amasa promittens, dicit: Haec faciat mihi Deus, et haec addat, si non magister militiae fueris coram me omni tempore pro Ioab: videlicet quid sequebatur, ignorans: quia Amasa idem non solum principatum militiae pro Ioab non susceperat, sed etiam pro Ioab post paululum vitam finiret. Et cum templum Deo construere voluit, quid e vicino sequeretur, nesciens, prophetam alterum requisivit. Quidam vero e longinquo tanguntur, et e proximo: sicut Isaias longe post futura praenunciauit, dicens: Ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen eius Emanuel. De quo rursus ait: Paruulus natus est nobis, et filius datus est nobis, et factus est principatus eius super humerum eius, et vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri saeculi, princeps pacis. Multiplicabitur eius imperium, et pacis non erit finis. Qui etiam de Ezechia Rege prophetiae spiritu tactus e vicino, quia de infirmitate sua surgeret, praedixit: et quottannis post infirmitatem viueret, nunciauit. Aliquando enim prophetiae spiritus prophetis deest, nec semper eorum mentibus praesto est, quatenus cum hunc non habent, et hunc agnoscent a suis habere, cum habent. Vnde Elifaeus cum sententiam Sunamitem mulierem a suis pedibus per Gyezi puerum auelli prohiberet, dixit: Dimitte illam, anima enim eius in amaritudine est, et Dominus celauit a me, et non indicauit mihi. Sic quoque cum eum Iosaphat de futuris requireret, et prophetiae ei spiritus deesset. Psalter fecit aplicari, vt prophetiae ad hunc spiritum per laudem psalmodiae descenderet, atque eius animum de venturis repletet. Vox etenim psalmodiae cum per intentionem cordis agitur, per hanc omnipotentem Dominum ad cor iter paratur, vt intentae menti, vel prophetiae mysteria, vel compunctionis gratiam infundat. Vnde scriptum est: Sacrificium laudis honorificauit me, et illic iter est quo ostendam illi salutare Dei. Quod enim Latine salutare, hoc Hebraice Iesus dicitur. In sacrificio igitur laudis fit Iesu iter, ostensionis: quia dum per psalmodiam compunctio effunditur, via nobis in corde fit, per quam ad Iesum in fine peruenitur, sicut ipse de sua ostensione loquitur dicens: Qui diligit me, diligetur a patre meo: et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum. Hinc quoque scriptum est: Cantate Domino, psalterium dicite nomini eius, etc.

4. Reg. 13. c

1. Reg. 16. 4

2. 7. 2. 8

1. Reg. 9. d

1. Reg. 16. c

Psal. 86

Psal. 109

2. Reg. 16. b

2. Reg. 19. c

2. Reg. 20. e

2. Reg. 7. 4. 2

Isa. 7. c

Isa. 9. b

Isa. 38. 2

4. Reg. 4. c

2. 11. 2. 7. 2

4. Reg. 3. b

Psal. 49

2. 1. 1. 1. 2

Ioan. 14. 9

Psal. 47:

facite ei, qui ascendit super occasum, Dominus nomen est ei. Ipse etenim super occasum ascendit, qui mortem resurgendo calcauit. Cui dum cantamus iter, facimus, ut nostrum cor veniat, et sui nos amoris gratia accendat. Quia autem prophetis prophetia spiritus non semper adest, etiam vir Dei indicat, qui contra Samariam missus, mala, quæ ei ventura erant, nuntiavit: qui tamen prohibitus a Domino in via comedere, prophetæ falsa persuasione deceptus est: quem fallax sermo non deciperet, si prophetia spiritum præsentem habuisset. Sciendum quoque quod aliquando prophetæ sancti dum consuluntur, ex magno usu prophetandi quædam ex suo spiritu proferrunt, et se hæc ex prophetia spiritu dicere suspicantur: sed quia sancti sunt, per sanctum Spiritum citius correcti, ab eo quæ vera sunt audiunt, et semetipsos, quia falsa dixerint, reprehendunt. Nathan etenim prophetam sanctum virum fuisse quis nesciat? Qui David regem et de culpa aperte repreheudit, et quæ ei pro culpa eadem essent ventura, nuntiavit: quem tamen dum idem David quia templum Deo vellet construere, requisisset, illico respondit: Omne quod est in corde tuo, vade et fac, quia Dominus tecum est. De quo illic statim subditur: Factum est autem in nocte illa, et ecce sermo Domini ad Nathan dicens: Vade et loquere ad servum meum David. Hæc dicit Dominus Deus: Numquid tu ædificabis mihi domum ad habitandum? Neque enim habitavi in domo ex die qua eduxi filios Israel de terra Egypti usque in diem hanc. Et paulo post: Cum compleri fuerint dies tui, et dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, et firmabo regnum eius, ipse ædificabit domum nomini meo. Ecce Nathan propheta, qui prius Regi dixerat: Vade et fac post modum prophetia spiritu edoctus, hoc fieri non posse denunciavit, et Regis consilijs et suis sermonibus contradixit: quia quod ex suo spiritu dixerat, falsum fuisse, deprehendit. Qua in re inter prophetas veros ac falsos ista distantia est: quia prophetæ veri si quid aliquando per suum spiritum dicunt, hoc ab auditorum mentibus per Spiritum sanctum eruditi citius corrigunt. Prophetæ autem falsi, et falsa denunciant, et alieni a sancto Spiritu, in sua fallitate perdurant. Consideratis igitur prophetiarum temporibus et modis, intueri libet qualiter omnipotens Deus ad protectum hominum iræ suæ moderamina dispensat. Israeliticus quippe populus conditori suo deliquerat, et idcirco Regi Babylonio in captivitate serviebat, cum quo tamen Ezechiel propheta in captivitatem mittitur, quem divina gratia ita sibi placabilem fecerat, ut per eum ventura quæque prædiceret, et afflicti populi mentem consolari dignaretur. Consideremus ergo, si possumus, quanta est dispensatio supernæ pietatis: quia sic iratus est populo suo Dominus, ut tamen omni modo non irasceret. Nam si iratus non esset, in captivitatem populum minime tradidisset: et si omni modo iratus esset, electos suos in captivitatem cum illo non mitteret. Sed agit hæc divina misericordia, ut ex una eademque re, ex qua carnalibus dat flagellum, ex ea spiritualibus virtutibus præstet incrementum. Cumque illos per tribulationem purgat, istos ex societate tribulantium ad maiora promerenda excitat. Et sic iniustus irascitur, ut tamen eorum corda per iustorum consortium consoletur, ne si omni modo deserat, nullus post culpas ad veniam redeat. Tenendo igitur repellit, et repellendo tenet, quando cum is quos dijudicat, simul in tribulationem mittit quos amat. Quis ista tantæ pietatis viscera pensare sufficiat? quod et culpas populi Dominus sine vindicta non deserit, et tamen delinquentem populum a se funditus non repellit. Sic cum Moyses ad reprobamissionis terram exploratores duodecim misisset, ex quibus cum decem postmodum desperationem populo facerent, idem populus in ira murmuracionis accensus, seductum se a Domino esse conquestus est, ut eius cadavera iacerent in deserto. Cui omnipotens Deus iratus, dixit quod nullus eorum in terram repromissionis intraret. Quotextore compuncti, prave se egisse cognoverunt, sese in lacrymis affligerunt, et accincti armis, protinus coeperunt contra hostes ascendere, ut repromissionis terram post lacrymas intrare potuissent. Quibus per Moysen Dominus dicit: Dicitis, nolite ascendere, neque pugnetis: non enim sum vobiscum, ne cadatis coram inimicis vestris. Qua in re penitendum est, si cum ipsis non erat, cur eos ne caderent, ascendere prohibebat? Si autem cum ipsis erat, quid est quod ait: Non enim sum vobiscum? Sed mira dispensatione disciplinæ ac misericordiae, et cum ipsis erat, et cum ipsis non erat. Cum ipsis non erat ut vincerent, sed tamen cum ipsis erat,

Ane ab hostibus perirent. O ineffabilia pietatis viscera! Culpas insequitur, et tamen peccantes protegit. Iratum se indicat, et tamen ab hostibus defendit. Sic plerumque paruulo filio delinquenti irascitur mater, reprehendit, increpat, verberat: sed si hunc in præceptis ire conspexerit, ubi in mortis periculum ruat, manum tendit et retinet, et quæ sic irata verberauerat, ac si non diligeret, sic diligenter retinet, ac si irata non verberasset. Hæc in sola præfatione colloquentes, nauigij nostri quasi intra portum exercitium fecimus, ut ad indaganda prophetiæ mysteria, velut in immensitate pelagi, post vela pandamus. Quod tamen non in nostra virtute præsumimus, sed in eo, qui linguas infantium fecit disertas. Quia spiritus Domini repleuit orbem terrarum, et hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis. Omnipotens enim Deus, sermo patris omnipotens est. Et qui de illo loqui concupiscimus, muti in illo nullo modo erimus. Dabit enim verba vtilia omnipotens verbum, quod pro nobis incarnatum viuuit et regnat cum patre in vnitatem Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II.

Factum est in tricesimo anno, in quarto, in quinta mensis, cum essem in medio captiuorum, iuxta fluuium Chobar, aperti sunt cæli, et vidi visiones Dei. In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationis regis ioachim, factum est verbum Domini ad Ezechielem, filium Buzi sacerdotem in terra Chaldæorum, scæus flumen Chobar. Et facta est super eum ibi manus Domini. Et vidi, et ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone, et nubes magna, et ignis inuoluens, et splendor in circuitu eius, et de medio eius, quasi species electri, id est, de medio ignis. Et in medio eius similitudo quattuor animalium, et hic aspectus eorum, similitudo hominis in eis.

Vsus prophetiæ locutionis est, ut prius personam, tempus, locumque describat, et postmodum dicere mysteria prophetiæ incipiat, quatenus ad veritatem solidius ostendendam, ante historiæ radicem figat, et post fructus spiritus per signa et allegorias proferat. Ezechiel itaque ætatis suæ tempus indicat, dicens: [Et factum est in tricesimo anno, in quarto mense, in quinta mensis.] Locum quoque denunciando, adiungit: [Cum essem in medio captiuorum iuxta flumen Chobar, aperti sunt cæli, et vidi visiones Dei.] Tempus etiam insinuat, subdens: [In quinta mensis: ipse est annus quintus transmigrationis regis ioachim.] Qui ut bene personam indicet, etiam genus narrat, cum subditur: [Et factum est verbum Domini ad Ezechielem, filium Buzi, sacerdotem.] Sed prima quæstio nobis oritur, cur is qui nihil adhuc dixerat, ita exorsus est dicens: [Et factum est in tricesimo anno.] Et, namque sermo coniunctionis est, et scimus, quia non coniungitur sermo subsequens, nisi sermoni præcedenti. Qui igitur nihil dixerat, cur dicit: [Et factum est:] Cum non sit sermo, cui hoc, quod incipit, subiungat? Qua in re intuendum est, quia sicut nos corporalia, sic prophetæ sensu spiritualia aspiciunt, eiq. et illa sunt præsentia, quæ nostræ ignorantie absentia videntur. Vnde fit ut in mente prophetarum ita coniuncta sint exterioribus interiora, quatenus simul vtraque videant, simulq. in eis fiat et intus verbum quod audiunt, et foras quod dicunt. Patet igitur causa, cur qui nihil dixerat, inchoauit dicens: [Et factum est in tricesimo anno.] Quia hoc verbum quod foris protulit, illi verbo quod intus audierat, coniungit. Continuauit ergo verba, quæ protulit, visioni intimæ: et idcirco incipit, dicens: [Et factum est.] Subiunxit enim hoc quod exterius loqui inchoat, ac si et illud foris sit, quod intus vidit. Hoc autem quod dicitur, quia tricesimo anno spiritum prophetiæ acceperit, indicat aliquid nobis considerandum, videlicet quia iuxta rationis usum doctrinæ sermo non suppetit nisi in ætate perfecta. Vnde et ipse Dominus anno duodecimo ætatis suæ in medio doctorum in templo sedens, non docens, sed interrogans

voluit inueniri. Vt enim non auderent homines in infirma ætate prædicare, ille anno
 duodecimo ætatis suæ interrogare homines est dignatus in terra, qui per diuinitatem
 suam semper angelos docet in cælo. Quia enim ipse est Dei sapientia, de ipso angeli
 videndo viuunt, hoc quod beatitudine æterna satiantur. Quod Moyses quoque sub alle
 goriz mysterio admonet, dicens: Non arabis in primogenito bouis. Primogenitum,
 enim bouis accipimus in infirma ætate primi nostri temporis bonam operationem.
 In qua tamen arandum non est, quia cum prima sunt adolescentiæ, vel iuuentutis no
 stræ tempora, nobis adhuc a prædicatione cessandum est, vt vomer linguæ nostræ pro
 scindere non audeat terram cordis alieni. Quoadusque etenim infirmi sumus, contri
 nere nos intra nosmetipsos debemus, ne dum tenera bona citius ostendimus, amittamus;
 quia et arbuta plantata si prius in terrâ radicata non fuerint, manu tacta citius are
 scent: at si semel radicem fixerint, manus tangit, et tamen nihil officit: venti impel
 lunt, nec tamen impellentes lædunt. Ex constructi parietes si impellantur, eruantur,
 nisi a suo prius fuerint humore siccati. Mens itaque quousque ab humore prauitatis
 suæ perfecte non fuerit exsiccata, alienæ linguæ manu tangi non debet, ne priusquam
 plene percipiat, perdat soliditatem suam, ne impulsâ ruat, ne velut arbutum sine ra
 dicibus dum pluiquam tolerare valet concutitur, areseat. Ad exemplum ergo nô sunt
 ostendenda, nisi quæ firma sunt. Prius etenim conualescere debet mens, atque ad vili
 tatem proximorum postmodum demonstrari, cum iam nec per laudem eleuata cor
 ruat, nec per vituperationem percussa contabescat. Nam etsi Timotheo dicitur: Præci
 pe hæc, et doce, nemo adolescentiæ tuam contemnat: sciendum est quod in sacro eloquio
 nonnumquam adolescentia iuuentus vocatur. Vnde scriptum est: Lætare iuuenis in
 adolescentia tua. Profecto igitur vt ostendatur cuius auctoritatis sit in prædicatione,
 ætatis solidæ esse describitur, quatenus ei cum vita et spiritu omnia, quæ ad prædican
 dum congruunt, concordare videantur. Nec contra hæc quempiam mouere debet, quod
 Hieremias atque Daniel prophetæ spiritum pueri perceperunt, quoniam miracula,
 in exemplo operationis non sunt trahenda. Omnipotens enim Deus et linguas infan
 tium fecit disertas: et ex ore infantium atque lætentium perfecit laudem. Sed aliud
 est quod nos de doctrinæ vsu atque disciplinæ dicimus, aliud quod de miraculo scē
 mus. Iam vero si queritur vt in ipsa quoque ætatis illius expressione mysticum aliquid
 designetur, absurdum non est quod propheta Dominum, quem verbis denunciât, ipso
 quoque ætatis suæ tempore ostendat. Anno tricesimo Ezechiel prophetæ cæli aperti
 sunt, et vidit visiones Domini iuxta fluuium Chobar, quia et quâsi tricesimo ætatis suæ
 anno Dominus ad fluuium Iordanis venit. Ibi itaque cæli aperti sunt, quia spiritus in
 columba descendit, vox quoque de cælo sonauit, dicens: Hic est filius meus dilectus, in
 quo mihi complacui. Sed et ipsa Hebræa verba multum nobis ad mysterium interpre
 tandum valent. Nam Chobar interpretatur grauitudo, vel grauitas, Ezechiel fortitudo
 dei: Buzi, despectus vel contemptus: Chaldei, captiuantes, vel quâsi demones. Ven
 nit ergo Ezechiel iuxta fluuium Chobar: quia enim Chobar grauitudo, vel grauitas
 dicitur, quid per Chobar fluuium, nisi humanum genus congrue designatur? quod ab
 ortu defluit ad mortem, et graue sibi est ex peccatis, quæ et perpetrât, et portat, quia
 sicut scriptum est: Iniquitas in talentum plumbi fedet. Omne enim peccatum graue
 est: quia non permittit animam ad sublimia leuari. Vnde et per Psalmistam dicitur:
 Filij hominum, vsquequo graui corde? Scriptum quippe de Domino est, quia ipse est
 Dei virtus, et Dei sapientia. Venit ergo Ezechiel iuxta fluuium Chobar, quia fortitudo
 Dei per incarnationis suæ mysterium propinquare dignata est peccatorum suorum
 pondera portanti generi humano, quod ab ortu suo quotidie defluit ad mortem, sicut
 de illo per Psalmistam dicitur: Et erit tamquam lignum, quod plantatum est secus de
 cursus aquarum. Iuxta decursus quippe aquarum plantatus est, quia iuxta lapsus in
 carnatus est defluentium populorum. Ezechielem autem fortitudinem Dei, Buzi ve
 ro despectum interpretari diximus. Sed Ezechiel filius est Buzi, quia ex illo populo vni
 genitus dei incarnari dignatus est, quem propter culpam perfidæ Dominus despexit.
 Fortitudo ergo Dei ex contemptu, vel despectu nascitur: quia Redemptor noster hu
 manitatem assumere ex populo perfido et contempto dignatus est. Venit ergo in terrâ
 Chaldeorum. Chaldei interpretantur, vt diximus, captiuantes, vel quâsi demones. Ini
 qui enim, quia et ipsi iniquitates perpetrant, et ad iniquitatem alios persuadendo tra
 hunt,

Deut. 15. d
 idem sup. Mer.
 lib. 2. c. 14.
 Iſchias in Le
 mith. 27

h. 01. q. 2
 d. 1. q. 2

1. Tim. 4. c
 Psal. 137. 2.
 e. 26.
 Eccles. 11. b

Hier. 1. b
 Dan. 13. e
 Sap. 10. d
 Psal. 8

Ezech. 1. a

Mat. 17. a

S. Hieron. in
 Ezech. cap. 1.

Zach. 5. c

Psal. 4.
 1. Cor. 1. d

Psal. 1.

Orig. in Ezech.
 hom. 1.

- A** hunt, nimirum captiuantes sunt. Qui recte quoque et quasi dæmones interpretantur, quia et hi qui alios ad iniquitatem suadendo pertrahunt, in semetipfos ministerium dæmonum ad iniquitatem suscipiunt, quia multis dæmones per naturam non sint. Venit ergo fortitudo Dei in terra Chaldæorum, quia inter eos vnigenitus patris apparuit, qui et per semetipfos ad peccatum defluerant, et ad peccata alios captiuantes trahebant. Sed expositionis sermo ad propheta nunc personam redeat. [Et facta est super eum ibi manus Domini.] Manus vel brachium Domini, filius dicitur, quia per ipsum omnia facta sunt. De quo etiam Psalmista ait: Fiat manus tua, vt saluum me faciat. Manus quippe Dei, quæ per diuinitatem non est facta, sed genita, per humanitatem facta est, vt humani generis vulnera sanaret. Ibi ergo propheta incarnatione vnigeniti agnouit, vbi super se manum Domini factam vidit. Quod vero hic subditur: [Et vidi, et ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone.] Intuendum nobis est quis sit in propheta: verbis ordo locutionis. Qui enim superius de seipso dixerat: Aperti sunt cæli et vidi visiones Dei: postea tamquam si de alio narret, adiungit: [Et facta est super eum ibi manus Domini.] Ac deinde quasi ad se reuertitur, et dicit: [Et vidi, et ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone.] Quid est hoc quod modo Ezechiel loquitur, modo de Ezechiele: Si per totum diceret de se, quæstio non esset. Si per totum diceret, quasi de alio, nihilominus quæstio non fuisset. Quid est ergo hoc, quod sic variatur sermo propheticus, vt modo propheta de se loquatur, modo autem de ipso quasi alius loqui videatur? Sed sciendum est quia hi qui prophetiæ spiritu replentur, per hoc quod aperte nonnumquam loquuntur de se, et nonnumquam sic de se verba tamquam de alijs proferunt, indicant, quia non propheta, sed Spiritus sanctus loquitur per prophetam. Pro eo enim quod per ipsos sermo sit ipsi, loquuntur de se, et pro eo quod aspirante Spiritu sancto loquuntur, idem Spiritus sanctus per ipsos loquitur de ipsis, veritate attestante, quæ dicit: Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Hinc etiam Moyses ait: Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. Qui enim non dicit: Eram, sed erat, profecto aperte indicat, quia is, qui per illum de illo loquebatur, alius erat. Hinc Ioannes ait: Vidit illum discipulum quem diligebat Iesus. Vnde et Paulus vt non se esse qui loquebatur ostenderet, dixit: An experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christus? Quia igitur in locutione prophetica alter est qui prædicit, alter qui obsequitur: cum de seipso propheta loquitur, persona obsequentis est: cum vero per prophetam Spiritus loquitur, sublimitas prædientis ostenditur. Recte ergo et tamquam de alio dicitur: [Facta est super eum ibi manus Domini.] Et de se protinus adiungit: [Et vidi, et ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone.] Nunc itaque discutiendum nobis est, quid sit quod dicitur: [Et ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone, et nubes magna.] Pro eo quod ventus Aquilo constringit in frigore, non incongrue Aquilonis nomine torpor maligni spiritus designatur. Quod Isaias quoque propheta testatur, qui dixisse diabolum denūciat, dicens: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Malignus enim Spiritus montem testamenti tenuit: quia Iudaicum populum, qui legem acceperat, sibi in perfidiam subiugauit. Quando enim corda doctorum tenet, monti testamenti diabolus prædicit. Qui etiam in lateribus Aquilonis sedet, quia mentes hominum frigidus possidet. Vnde et sponsi voce in Canticis Canticorum dicitur: Surge Aquilo, veni Auster, perfusa hortum meum, et fluant aromata illius. Cum enim, iubente Domino, frigidus spiritus recedit, calidus spiritus mentem fidelium occupat: qui hortum Dei, id est, sanctam Ecclesiam perfusat, vt opiniones virtutum eius, ad multorum notitiam, velut aromata defluant. Recedente etenim Aquilone, id est, maligno spiritu, Sanctus spiritus mentem quasi Auster replet. Qui dum calefaciendo flauerit, statim de fidelium cordibus aromata virtutum fluunt. Propheta ergo ea quæ essent in finem ventura, conspiciens, venire ab Aquilone ventum turbinis vidit: quia in extremo sæculi mentes hominum torporis sui frigore malignus spiritus grauius occupat. Vnde scriptum est: Væ terræ et mari, quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quia modicum tempus habet. Antiquus quippe aduersarius insidiarum suarum molimina in humanis mentibus grauius exaggerauit. Contra cuius excrecentem superbiam incarnati manifestata est humilitas Dei: atque vt humanum genus a suo languore sanaret, tunc magna apparuit potentia medici, cum languor creuit ægroti. Bene autem mali-

*Idem infra
Ier. 5. 6. & 10.
Ioan. 1. 9.
Psal. 118.*

Cap. 1. a

Ibid.

*Mat. 10. b
Num. 12. a*

*Ioan. 19. e
1. Cor. 13. a*

*Lib. 27. Mar. 6.
23. et expof. ib.
Cant. 2. 4
Ifa. 14. d*

Cant. 4. d

Apo. 12. c

gni spiritus immissio, ventus turbinis appellatur. Turbo quippe ædificium quod tangit, concutiendo subruit. Et omnis antiqui hostis tentatio, quæ agitur in mente, ventus est turbinis, quia hanc concutiendo per desideria, a statu suæ rectitudinis euellit. Sed nos ista reticentes, quæ humano generi erunt ab hoste callido in finem ventura, ad solâ Iudæam, ex qua propheta fuit, et cuius perditionem prophetando conspicit, verba vertamus. Quæ incarnato Domino tanto grauius ab Aquilone ventum turbinis pertulit, quanto a sua rectitudine concussa cadens, per torporem mentis in perfidia frigida remansit. Ventus ergo turbinis ab Aquilone venit, cum vitam Iudaici populi malignus spiritus in tentatione concussit. Vbi et recte additur: [Et nubes magna.] Quia quanto plus quisque exarsit in crudelitate, tanto amplius obcæcari meruit in ignorantia suæ caliginis. Redemptorem quippe humani generis, quem in lege ac prophetis intelligentes expectauerant, videntes negabant. Vnde actum est, ut eorum mens magna ignorantia suæ nube regeretur, ne hunc post inquirentes agnoscerent, quem prius et denunciare poterant, et amare renuebant. Nam cum modo eius virtutes et miracula, modo autem passionis conficerent, in infidelium cordibus nubes magna ab Aquilone venerat, quia ex peccati sui frigore propter infirmitatem passionis illius et inter signa caligabant. Quid vero ex illa nube magna et caligine sit secutum, subiungitur, cum protinus dicit: [Et ignis inuoluens.] Ignis enim nomine cum per significationem dicitur, aliquando Spiritus sanctus, aliquando autem mentis malitia designatur. De bono enim igne scriptum est: Ignem veni mittere in terram: et quid volo, nisi ut accendatur? Ignis quippe in terram mittitur, cum per ardorem sancti Spiritus afflata terrena mens a carnalibus suis desiderijs concremat. De malo autem igne dicitur: Et nunc ignis aduersarios consumit: quia cor pessimum ex sua malitia tabescit. Sicut autem ignis amoris mentem erigit, ita ignis malitiæ inuoluit: quia et Spiritus sanctus cor, quod replet, eleuat, et ardor malitiæ ad inferiora semper incuruat. Iudæa igitur nube suæ ignorantia cæcata, quia mox ad persecutionis nequitiam erupit, igne suo conuoluitur, quæ in obligatione se nequitia per eandem ipsam crudelitatem, qua arsit, implicauit. Ventus autem turbinis veniebat ab Aquilone, et nubes magna, et ignis inuoluens: quia ex torporis sui frigore ad ignorantia caliginem perducta, usque ad malitiam persecutionis erupit. Vnde ad alium quoque prophetam dicitur: Quid tu vides? Qui illico respondit: Ollam succensam ego video, et faciem eius a facie Aquilonis. Iudæorum quippe mens in persecutione scruens, atque in crudelitate malitiæ vndas cogitationum voluens, quid aliud quàm olla succensa fuit? Cuius facies a facie Aquilonis esse dicitur, quia si se aduerso spiritui per torporem mentis non subderet, contra bonos in tanta malitia non exarsisset. Nubem itaque sequitur ignis inuoluens, quia in eius cæcitatem mentis secuta est crudelitas persecutionis. Si enim cognouissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent. Sed iste ignis alibi arsit, atque alibi splenduit. Nam subditur: [Et splendor in circuitu eius.] Dum enim persecutio in Iudæa agitatur, sancta Apostolorum prædicatio in vniuerso mundo dispersa est, sicut ipsi dicunt: Vobis missum fuerat verbum Dei, sed quia indignos vos iudicastis, ecce imus ad gentes. De crudelitate ergo malitiæ, quæ mentem Iudææ concremauit, omnipotens Deus lucem gentibus sparsit, quia per hoc quòd illa Redemptorem suum ac membra eius persecuta est, sanctis Apostolis per diuersa dispersis, nos qui in Iudæa circuitu positi in tenebris fuimus, dono cælestis gratiæ splendorem veri luminis vidimus. Vnde scriptum est: Seditibus in tenebris et vmbra mortis, lux orta est eis. Iste itaque ignis malitiæ quæ a Iudæorum cordibus arsit in persecutione, priusquam sanctos Apostolos affligeret, in ipso se exerceuit auctore ac redemptore generis humani. Vnde et subditur: [Et de medio eius quasi species electri, id est, de medio ignis.] Quid electri specie, nisi Christus Iesus mediator Dei et hominum designatur? Electrum quippe ex auro et argento est. In electro dum aurum argentumque miscetur, argentum ad claritatem crescit, aurum vero a suo fulgore pallescit. Illud ad claritatem proficit, hoc a claritate temperatur. Quia igitur in vniuerso Dei filio, naturæ diuinitatis vnita est natura nostra, in qua adunatione humanitas in maiestatis gloriam excreuit, diuinitas vero a sui fulgoris potentia humanis se oculis tēperauit, per hoc quòd humana natura clarior facta est, quasi per aurum creuit argentum. Et quia diuinitas a fulgore suo nostris est aspectibus temperata, quasi aurum nobis palluit per argentum. Illa enim natura immutabilis, quæ in se manens innouat omnia,

Luc. 12. f

Hebr. 10. e

Hier. 1. e

1. Cor. 2. b

Act. 13. g

Isa. 9. a

1. Tim. 2. b
Lib. 24. Mor.
cap. 2.

- A**nia, si ita ut est, nobis apparere voluisset, fulgore suo nos incenderet potius quam renouaret: sed claritatem suæ magnitudinis temperauit nostris oculis Deus, ut dum nobis eius claritas temperatur, etiam nostra infirmitas per eius similitudinem in eius luce claresceret, et per acceptam gratiam, ut ita dicam, suæ habitudinis calorem mutaret. Quasi electrum ergo in igne est Deus factus homo in persecutione. Sequitur: [Et in medio eius similitudo quattuor animalium.] Quod in medio eius dicitur, siue electri, siue ignis, nil obstat intelligi, quia quattuor hæc animalia, sancti scilicet Euangelistæ, et ex eiusdem Domini incarnatione ad fidei virtutem solidati sunt, in igne persecutionis multis tribulationibus afflicti. Quod si quis hæc quæ de primo Domini aduentu diximus, etiã de secundo velit accipere, celeri assensu sequendus est: quia sæpe prophetia spiritus minimum quod loquitur, multa simul intuetur. Ventus etiam turbinis ab
- B** Aquilone venit, quia nimirum causa peccatorum exigit, ut districti iudicii confusio omnia simul elementa perturbet. Terror enim perturbationis vltimæ inde venire dicitur, vnde generatur. Nam quia ad feriendas frigidæ peccatorum mentes iudicium perturbationis vltimæ agitur, recte ab Aquilone vêtus turbinis venire perhibetur. Quæ videlicet confusio apte ventus turbinis dicitur: quia in illo die cunctorum, qui tunc in carne mortali inuenti fuerint, in pauore nimio corda commouentur. Cum enim coeperit impleri quod scriptum est: Sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stelle cadent de cælo, et virtutes calorum commonebuntur: quæ mens erit hominis, æterni iudicis sententiam non formidantis? Ibi enim tunc cuncta simul peccata ante oculos redeunt: ibi omnia quæ cum delectatione acta sunt, ad memoriam cum pauore reuocantur: ibi caligo cogitationis miseræ ex poena proximæ damnationis. Vnde et subditur: [Et nubes magna.] Tunc quippe ex peccatorum memoria sensum mentis deprimit caligo cæcitatæ, cum vnigenitum Dei filium in forma diuinitatis conspici reprobis non permittuntur. Videbunt enim in quem transierunt. Et: Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. Vbi et aperte subditur: [Et ignis inuolucens.] Quia videlicet ignis ille iudicii, qui cælum æreum et terram concremat, peccatores iam in sua superbia non permittit erigi, sed inuoluit, quos proculdubio in poena suæ damnationis confringit. [Et splendor in circuitu eius.] Quia sicut fulgur exit ab Oriente, et paret vsque ad occidentem, ita erit aduentus filij hominis. Vbi nullus tunc a iudicio in sua mente latere permittitur, quia ipso iudicii fulgore penetratur. De quo mox iudicii die subditur: [Et in medio eius quasi species electi, id est, de medio ignis.] Ipse enim angelis atque archangelis omnibusque virtutibus præsidens Redemptor noster, qui velut in electi similitudinem vnus ex vtraque et in vtraque natura, et Deus permanet cum patre, et ad redemptionem nostram factus est mortalis cum hominibus, in suo tunc terrore videbitur, ei que ignis iudicii in reproborum vindicta famulabitur. Hinc enim scriptum est: Dies Domini declarabit, quia in igne reuelabitur. Hinc Psalmista ait: Deus manifeste veniet, Deus noster, et non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, et in circuitu eius tempestas valida. Hinc Petrus Apostolus dicit: Adueniet dies Domini ut fur, in quo cæli magno impetu transibunt, elementa vero ignis ardore soluentur. Et quia tunc sancti omnes, qui mundum perfecte reliquerunt, iudices veniunt, apte mox subditur: [Et in medio eius similitudo quattuor animalium.] Quid enim per quattuor animalia, nisi quattuor Euangelistæ signantur? Nec immerito per Euangelistas quattuor, perfectorum omnium numerus exprimitur, quia omnes qui in Ecclesia modo perfecti sunt, perfectionis suæ rectitudinem per eorum Euangelium didicerunt. De medio enim eius similitudo quattuor animalium, quia illi tunc eius corpori vnitæ, eius maiestati coniuncti, et simul tacti cum eo indices videbuntur, qui modo perfecta opera iuxta Euangelica præcepta secuti sunt. Hinc est enim quod ipsi sanctis Apostolis dicitur: Vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederis filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Hinc Isaias ait: Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui. Hinc Salomon de Ecclesia loquitur dicens: Nobilis in portis vir eius, cum sederit cum senatoribus terræ. His itaque sub breuitate transcuris, aduentus primi ordinem sicut coepimus exquentes, ad Euangelistarum personas in expositione redeamus. Sequitur: [Et hic aspectus eorum, similitudo hominis in eis.] Quis hoc loco homo describitur, nisi ille de quo scriptum est: Qui cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum

Mat. 14. e

Joan. 19. g

Zach. 12. e

1. Cor. 3. e

Psal. 49.

2. Petr. 3. o

Mat. 19. d

Isa. 3. e

Prov. 31. o

Philip. 2. e

ipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inuentus vt homo ? Hęc itaque animalia vt surgere ad sanctitatis virtutem valeant, ad huius hominis similitudinem tendunt. Sancta enim non essent, si huius hominis similitudinem non haberent : quia quidquid in eis de visceribus pietatis, quidquid de mansuetudinis spiritu, quidquid de custodia humilitatis, quidquid de seruire charitatis est, hoc ab ipso fonte misericordię, ab ipsa radice mansuetudinis, ab ipsa virtute iustitię, id est, a mediatore Dei et hominũ Deo Domino traxerũt. Huius se hominis similitudinẽ habere egregius prędicator ostendit dicens : Imitatores mei estote, sicut et ego Christi. Ad eius nos similitudinẽ surgere admonet, cũ dicit : Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cęlo cęlestis. Igitur sicut portauimus imaginẽ tetreni, portemus et imaginẽ eius, qui de cęlo descendit. Sanctus etenim quisque in tantũ ad similitudinẽ huius hominis ducitur, inquantũ vitam sui Redęptoris imitatur. Nā ab eius mandatis atque operibus discordare, quid est aliud quàm a similitudine lōge recedere ? Plan-
gunt autem vitā delinquentium prędicatores sancti, sed de ipso nostro capite scriptũ est, quia fleuit super Hierusalem. Gaudent de bonis actibus subditores, et recte operantes diligunt : sed de Redemptore nostro scriptum est, cui cum adolescens quidam diceret :
Hęc omnia custodiui a iuuentute mea : magis dilexit eum. Portant illatas contumolias prędicatores sancti, et nullam adinuicem contumeliam reddunt : sed cum Redemptori nostro diceretur : Dæmonium habes : non iniuriam reddidit, sed mansuetudinem respondit, dicens : Ego dæmonium non habeo. Feruent zelo rectitudinis prędicatores sancti, sed Redemptor omnium, flagello de resticulis facto, vendentes et ementes ei. In omne quod fortiter agunt, humilitatem tota intentione custodiunt : sed per Redemptorem nostrum dicitur : Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde. Persecutores quoque suos diligunt prędicatores sancti : sed ipse auctor omnium ac Redemptor in passione positus, pro persecutoribus intercedit, dicens : Pater ignosce illis, qui nesciũt quid faciunt. Membra sua ponunt in passione pro fratribus : sed pro electorum vita vsque ad mortem se tradidit auctor vitę. Dicatur et go de sanctis animalibus, quod similitudo hominis in eis est : quia quod sancta, quod mira sunt, hoc in eis de specie similitudinis est, id est, de virtute imitationis. Caput quippe omnium nostrum Redemptor noster est. Et per Salomonem dicitur : Oculi sapientis in capite eius, stultus autem in tenebris ambulat. Tunc enim in capite oculos habemus, cum vitam Redemptoris nostri tacita cogitatione conspiciamus, cum omnis nostra intentio in eius imitationem se erigit : ne si vias lucis aspicere oculus mentis neglexerit, statim clausus in tenebris erroris cadat. Ad huius similitudinem hominis surgere festinabat propheta, cũ diceret : In mandatis tuis exercebor, et considerabo vias tuas. Qui enim vias Domini tacite in mente considerat, et se exercere in mandatis illius festinat, quid aliud in semetipso nisi imaginem noui hominis reformat ? Quod quia in sanctorum cordibus incessanter agit, recte nunc de animalibus dicitur : [Similitudo hominis in eis.] Post hanc vero similitudinem quę nunc in moribus tenetur, quandoque ad similitudinem glorię peruenitur. Hinc etenim Iohannes dicit : Nunc filij Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus autem quoniam cum apparuerit, similes ei erimus. Qui mox vnde hoc fieri valeat, adiungit, dicens : Quoniam videbimus cum sicuti est. Esse enim Dei, est æternum hęc atque immutabilem permanere. Nam omne quod mutatur, desinit esse quod fuit, et incipit esse quod non fuit. Dei vero esse, est dissimiliter numquam esse. Vnde ad Moysen dicitur : Ego sum qui sum. Et dices filiis Israel : Qui est, misit me ad vos. Iacobus quoque ait : Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Itaque per Iohannem dicitur : Similes ei erimus, quoniam videbimus cum sicuti est. Quia per hoc quod aspicimus eius essentiam naturę, a mutabilitate nostra liberati, figimur in æternitatem. Immutabimur quippe in ipso quem videbimus : quia morte carebimus videndo vitam. Mutabilitatem nostram transcendemus, videndo immutabilitatem. Corruptione nulla tenebimur, videndo incorruptionem. Erit autem tunc similitudo hominis etiam in corporibus nostris : Hinc etenim per Paulum dicitur : Nostra conuersatio in cęlis est. Vnde etiam Saluatorem expectamus Dominum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrę, configuratum corpori claritatis suę. Erunt ergo tunc electorum corpora claritati Domini

A minici corporis configurata, quæ et si æqualitatem gloriæ eius non habent per naturam, similitudinem tamen configurationis eius habebunt per gratiam. Quia itaque similitudo vitæ eius nunc in moribus trahitur electorum, et in resurrectione sequitur similitudo æternitatis in mente, quoniam videbimus eum sicuti est. Et quia similitudinem quoque illius etiam corpora nostra percipient in configuratione, dicatur recte de sanctis animalibus: [Similitudo hominis in eis.] Hæc nos in expositionis exordio prælibasse sufficiat, ut loquendi virtus silentio referta, ad indaganda mysteria, quæ sequuntur robustior exurgat. Certi etenim sumus quia ipsum, de quo loquimur, habemus adiutorem, qui viuit et regnat cum patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

B

HOMILIA III.

L T quattuor facies vni, et quattuor pennæ vni. Et pedes eorum pedes recti, et planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, et scintilla quasi aspectus æris candentis. Et manus hominis sub pennis eorum in quattuor partibus, et facies et pennas per quattuor partes habebant, iunctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum. Non reuertebantur cum incederent, sed vnumquodque ante faciem suam gradiebatur.

C Sancta quattuor animalia, quæ prophetiæ spiritu futura prævident, subtili narratione describuntur, cum dicitur: [Quattuor facies vni, et quattuor pennæ vni.] Quid per faciem nisi notitia, et quid per pennas nisi volatus exprimitur? Per faciem quippe vnusquisque cognoscitur. Per pennas vero in altum auium corpora subleuantur. Facies itaque ad fidem pertinet, penna ad contemplationem. Per fidem namque ab omnipotenti Deo cognoscimur, sicut ipse de suis omnibus dicit: Ego sum pastor bonus, et cognosco oves meas, et cognoscunt me. Qui rursus ait: Ego scio quos elegerim. Per contemplationem vero qua super nosmetipsos tollimur, quasi in aere leuamur. Quattuor ergo facies vni sunt, quia si requiras quid Matthæus de incarnatione Domini sentiat: hoc nimirum sentit quod Marcus, Lucas, et Ioannes. Si quæras quid Ioannes sentiat: hoc proculdubio quod Lucas, Marcus, et Matthæus. Si quæras quid Marcus: hoc quod Matthæus, Ioannes et Lucas. Si quæras quid Lucas, hoc quod Ioannes, Matthæus, et Marcus sentit. Quattuor ergo facies vni sunt, quia notitia fidei, qua cognoscuntur a Deo, ipsa est in vno quæ est simul in quattuor. Quidquid enim in vno inueneris, hoc in omnibus simul quattuor cognosces. Et quattuor pennæ vni, quia Dei omnipotentis filium Dominum nostrum Iesum Christum simul omnes concorditer prædicant, et ad diuinitatem eius mentis oculos leuantes, penna contemplationis volant. Euangelistarum ergo facies ad humanitatem Domini pertinet, penna ad diuinitatem, quia in eo quem corporeum aspiciunt, quasi facies intendunt. Sed dum hunc esse incircumscripsum atque incorporeum ex diuinitate annunciant, per contemplationis pennam quasi in aere leuantur. Quia itaque vna est fides incarnationis eius in omnibus, et patet contemplatio diuinitatis eius in singulis, recte nunc dicitur: [Quattuor facies vni, et quattuor pennæ vni.] Sed quæ virtus esset, si fidem atque contemplationem Domini habentes prædicatores illius, sancta opera non haberent? Sequitur: [Et pedes eorum pedes recti.] Quid per pedes, nisi gressus actuum designantur?

Ioan. 10. c
Ioan. 13. b

D Quid Marcus: hoc quod Matthæus, Ioannes et Lucas. Si quæras quid Lucas, hoc quod Ioannes, Matthæus, et Marcus sentit. Quattuor ergo facies vni sunt, quia notitia fidei, qua cognoscuntur a Deo, ipsa est in vno quæ est simul in quattuor. Quidquid enim in vno inueneris, hoc in omnibus simul quattuor cognosces. Et quattuor pennæ vni, quia Dei omnipotentis filium Dominum nostrum Iesum Christum simul omnes concorditer prædicant, et ad diuinitatem eius mentis oculos leuantes, penna contemplationis volant. Euangelistarum ergo facies ad humanitatem Domini pertinet, penna ad diuinitatem, quia in eo quem corporeum aspiciunt, quasi facies intendunt. Sed dum hunc esse incircumscripsum atque incorporeum ex diuinitate annunciant, per contemplationis pennam quasi in aere leuantur. Quia itaque vna est fides incarnationis eius in omnibus, et patet contemplatio diuinitatis eius in singulis, recte nunc dicitur: [Quattuor facies vni, et quattuor pennæ vni.] Sed quæ virtus esset, si fidem atque contemplationem Domini habentes prædicatores illius, sancta opera non haberent? Sequitur: [Et pedes eorum pedes recti.] Quid per pedes, nisi gressus actuum designantur? Quattuor ergo animalium pedes recti esse describuntur, quia sanctorum Euangelistarum atque omnium perfectorum opera ad sequendam iniquitatem non sunt reuoluta. Hi autem pedes rectos non habent, qui ad mala mundi, quæ reliquerunt, reuertuntur. De quibus scriptum est: Canis reuersus ad suum vomitum, et sus lora in volutabro luti. Dolebat de quibusdam doctor egregius, quod pedum rectitudinem retro retorserant, quibus per increpationem dicebat: Quo modo conuertimini iterum ad infirma et egena elementa, quibus denuo feruire vultis? Dies obseruatis, et menses, et tempora, et annos, timeo vos ne forte sine causa laborauerim in vobis. Qui alios admonet dicens: Propter quod remissas manus, et soluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus

2. Pet. 2. d
Galat. 4. b
Heb. 13. c

dibus vestris. Ut vero in eisdem sanctis prædicatoribus vitæ grauitas, fortitudo, atque discretio monstraretur, recte subiungitur: [Plantra pedis eorum quasi plantra pedis vituli.] Quia enim prædicatores sancti boum nomine designantur, docet Paulus Apostolus legis testimonium exponens: Non obturabis os boui trituranti. In sanctis ergo prædicatoribus plantra pedis est vituli, scilicet mature incedens, et fortis, et diuisa: quia vnusquisque prædicator et venerationem habet in maturitate, et fortitudinem in opere, et diuisionem vngulæ in discretione. Non enim facile prædicator eius accipitur, si leuis in moribus esse videatur. Et nulla erit maturitatis ostensio, si contra aduersa omnia non adfuerit operis fortitudo. Virtutis autem meritum ipsa fortitudo operis amittit, si discretio in intellectu non fuerit. Ecce enim sacram scripturam legimus, si omnia ad litteram sentimus, virtutem discretionis amisimus, si omnia ad spiritalem allegoriam ducimus, similiter indiscretionis stulticia ligamur. Legunt enim sacra eloquia prædicatores sancti, et aliquando in historia litteram suscipiunt, aliquando vero per significationem litteræ spiritum requirunt. Et modo bona facta patrum præcedentium, sicut iuxta litteram inueniunt, imitantur: modo quædam quæ iuxta historiam imitanda non sunt, spiritualiter intelligunt, et ad profectum tendunt. Quid ergo aliud prædicatores sancti in suo opere, nisi in pede vngulam findunt? De quibus adhuc apte subditur: [Et scintillæ quasi aspectus æris candentis.] Aeris metallum valde sonorum est. Et recte voces prædicantium æri comparantur, quia in omnem terram exiit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. Bene autem æs candens dicitur, quia vita prædicantium sonat et ardet. Ardet enim desiderio, sonat verbo. Æs ergo candens, est prædicator accensa. Sed de candente ære scintillæ prodeunt, quia de eorum exhortationibus verba flammantia ad aures audientium procedunt. Recte autem prædicatorum verba scintillæ appellatæ sunt, quia eos quos in corde tetigerint, incendunt. Considerandum quoque est, quid scintillæ subtiles sunt valde et tennes: quia cum prædicatores sancti de cælesti patria loquuntur, non tantum valent aperire verbum, quantum possunt ardere desiderio. Et ex eorum lingua quasi quædam ad nos scintillæ veniunt, quia de cælesti patria in eorum voce vix tenue aliquid cognoscitur, quod tamen ab eis non tenuiter crematur. Neque enim cælestem gloriam aut tantum videre sufficiunt quantitas est: aut tantum loqui prævalent, quantum vident. Candens ergo æs scintillas projicit, quando vix tenuiter prædicator loqui sufficit hoc vnde ipse fortiter ignoscitur. Diuina autem pietate agitur, ut ex ipsis scintillis tenuissimis audientis animus inflammetur, quia sunt quidam, qui dum parua audiunt, maiore desiderio replentur. Et inde perfecte in Dei amore ardent, vnde vix tenuissimas verborum scintillas acceperunt. Verbum quippe prædicationis, semen in corde audientis est. Et auditor bonus inde profert postmodum magnam messem scientiæ, vnde parum prius acceperat semen lingue. Cui rei bene concinit factum in vidua ab Eliseo propheta miraculum, quæ ne duos filios auferente creditore amitteret, propheta dictis obediuit, et ex eo quod parum olei habebat, per vasa vacua effudit, quæ cuncta post vsque ad summum repleta sunt, et ex eorum repletionem mulier a creditore sui debito est soluta. Quæ videlicet mulier, quam aliam nisi sanctam Ecclesiam signat, duorum populorum, id est, Iudaici et Gentilis quasi duorum filiorum matrem? Quæ prius ex peruerso opere per callidum spiritum persuasionem quasi quemdam peccati nummum a creditore acceperat, et duos quos in fide genuit, amittere filios timebat. Sed prophetæ verbis, id est, scripturæ sacræ præceptis obediens, ex paruo quod habebat olei, vasa vacua infudit: quia dum ab vnus ore doctoris paruum, quid de amore diuinitatis multorum vacuæ mentes audiunt, exuberante gratia, vnguento diuini amoris vsque ad summum replentur. Et iam multorum nunc corda, quæ prius fuerant vacua vascula, vnguento spiritus plena sunt, quæ ex paucitate olei solummodo infusa videbantur. Quod dum alijs atque alijs datur, et ab auditoribus fides accipitur, Sareptana mulier, videlicet sancta Ecclesia, sub creditoris sui iam debito non renetur. Sequitur: [Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus:] Possunt hoc in loco quatuor partes mundi accipi, scilicet Oriens, Occidens, Meridies, et Septentrio, quia sanctorum prædicatorum auctore Deo in cunctis mundi partibus est egressa. Possumus etiā per quatuor partes principales quattuor virtutes accipere, ex quibus reliquæ virtutes oriuntur, videlicet prudentiā, fortitudinē, iusticiam, atque temperantiā. Quas nimirum virtutes tunc veraciter accipimus, cum

1 Cor. 9. b
Deut. 25. a

Psal. 18.

Orig. in Exod.
hem. 18.

4. Reg. 4. 6

- A** carum ordinem custodimus. Prima quippe prudentia, secunda fortitudo, tertia iustitia, quarta temperantia est. Quid enim prodesse potest prudentia, si fortitudo desit? Scire etenim cuiquam quod non potest facere, poena magis quam virtus est. Sed qui prudenter intelligit quod agat, et fortiter agit, quod intellexerit, iam proculdubio iustus est sed eius iustitiam temperantia sequi debet, quia plerumque iustitia, si modum non habet, in crudelitatem cadit. Ipsa ergo iustitia vere iustitia est, quae se temperantiae freno moderatur, ut in zelo quo quisque feruet, sit etiam temperans, ne si plus ferueat, perdat iustitiam, cuius seruare moderamina ignorat. Duæ autem sunt sanctorum prædicatorum vitæ: actiua scilicet, et contemplatiua, sed actiua prior est tempore, quam contemplatiua, quia ex bono opere tenditur ad contemplationem. Contemplatiua autem maior est merito quam actiua: quia hæc in usu præsentis operis laborat, illa vero sapore intimo venturam iam requiem degustat. Quid itaque per manus nisi actiua vita, et quid per pennas nisi contemplatiua vita signatur? Manus ergo hominis sub pennis eorum est, id est, virtus operis sub volatu contemplationis. Quod bene in Euangelio duæ illæ mulieres designant. Martha scilicet et Maria. Martha etenim satagebat circa frequens ministeriū: Maria autē sedebat ad pedes Domini, et verba eius audiebat. Erat ergo vna intēta operi, altera contemplationi. Vna actiua seruiebat per exterius ministerium, altera contemplatiua per suspensionem cordis in verbum. Et quamuis actiua bona sit, melior tamen est contemplatiua: quia ista cum mortali vita deficit, illa vero in immortalis vita plenius excreuit. Vnde dicitur: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Quia igitur actiua minor est merito, quam contemplatiua, recte nunc dicitur: Manus hominis, sub pennis eorum. Nam et si per actiuam boni aliquid agimus, ad cæleste tamen desiderium per contemplatiuum volamus. Vnde et apud Moysen actiua seruitus, contemplatiua autem libertas vocatur. Et cum vtraque vita ex dono sit gratiæ, quamdiu tamen inter proximos viuimus, vna nobis in necessitate est, altera in voluntate. Quis enim cognoscens Deum, ad eius regnum ingreditur, nisi prius bene operetur? Sine contemplatiua et go vita intrare possunt ad cælestem patriam, qui bona, quæ possunt operari non negligunt. Sine actiua autem intrare non possunt, si negligunt bona operari, quæ possunt. Illa ergo in necessitate, hæc in voluntate est. Illa in seruitute, ista in libertate. Hinc est enim quod ad Moysen dicitur: Si emeris seruum Hebræum, sex annis seruiet tibi, in septimo egredietur liber gratis. Cum qualis veste intrauerit, cum tali exeat. Si habens uxorem, et vxor egrediatur simul. Sin autem dederit illi dominus uxorem, et peperit filios et filias, mulier et liberi eius erunt domini sui, ipse vero exibat cum vestitu suo. Quod si dixerit seruus, diligo dominum meum, et uxorem ac liberos, non egrediar liber: offerat eum dominus dijs, et applicabitur ad ostium et postes, perforabitque aurem eius subula, et erit ei seruus in sæculum. Paulo latius testimonium dedimus, ut distinctionem seruitutis atque libertatis in vtraque vita monstremus. Sed onerosum esse non debet, si hoc exponendo exequimur, vnde ista quæ diximus, affirmemus. Hebræus enim transiens interpretatur. Et seruus Hebræus emitur, quando vnusquisque qui iam ab hoc sæculo mente transit, seruitio omnipotentis Domini subditur. Ille etenim vere Deo seruire appetit, qui ab hoc sæculo mente transire didicerit. Sic Moyses transiuit, ut videret visum. Sic Dauid cum videret impium exaltatum et eleuatum super cedros Libani, transiuit, et ecce non erat. Quia iniquorum potentias esse magnum aliquid fortasse credimus, nisi ad permanentem sæculum mente transeamus. Seruus vero Hebræus emptus sex annis seruire præcipitur, ita ut in septimo liber exeat gratis. Quid enim per senarium numerum, nisi actiua vitæ perfectio designatur? Quid per septenarium, nisi contemplatiua exprimitur? Sex ergo annis seruit, et septimo egreditur liber, qui per actiuam vitam quam perfectè exhibuerit, ad contemplatiua vitæ libertatem transit. Et notandum, quod gratis liber egreditur, quia hi postquam omnia fecerint, dicunt se inuites seruos. Eis proculdubio sicut ipsa actiua fuit ex munere, ita erit ex gratia etiam contemplatiua. Cum quali veste intrauerit, cum tali exeat: quia omnino necesse est ut vnusquisque nostrum in hoc, quod incipit, perseueret, atque vsque ad finem operis in ea quam inchoauit intentione perducat. Ille quippe ad contemplatiuum transit, qui in actiua vita intentionis suæ vestem ad deteriora non mutauerit. Et sunt nonnulli, qui priusquam omnipotentis Dei seruitio in sancta conuersatione socientur, iam bona ope

Luc. 10. g

Ibid.

Exod. 21. a

Psal. 66.

Luc. 17. e

rari diligunt. Sunt vero alij, qui bona opera postquam ad seruitium omnipotentis Dei venerint, discunt. Qui ergo operationem bonam et priusquam ad Dei seruitium veniret, habere studuit, Hebræus seruus cum vxore emptus est. Et plerumque is qui talis est, potest ad contemplatiuam vitam transire, et tamen actiuam non deserere. Vnde & illic subditur: Si habens vxorem, et vxor egrediatur simul. Cum eo enim ad libertatem et vxor egreditur, quando is qui ad contemplationem peruenit etiam foris actionem boni operis, qua prodesse possit alijs, non relinquit. Sin autē Dominus dederit illi vxorem, et peperit filios et filias, mulier et liberi eius erunt Domini sui, ipse vero exibat cum vestitu suo. Seruo empto Dominus dat vxorem, cum prædicator quisque eum quem iuri omnipotentis Dei mancipauerit, bonæ actioni coniungit. Nam et prædicatorum Domini vocantur, sicut Eliseo propheta de prædicator suo dicitur: Scis quòd Dominus tuus tollatur a te? Vxor vero serui emptitij filios et filias parit, quando bona actio for-
tes, vel teneros fructus generat. Sed mulier quæ a Domino data est, eidem Domino cū filijs remanet, ipse vero seruus exit cum vestitu suo: quia bona actio, vel eiusdem bonæ actionis fructus prædicatoris mercede reputantur. Ipse vero in desiderij sui intentione perdurans, per supernam gratiam ad contemplationem liber egreditur. Quòd si dixerit seruus, diligo Dominum meum et vxorem ac liberos, non egrediatur liber. Seruus Dominum suum diligit, quādo prædicatoris verba folicita mente custodit. Vxorem quoque amans et liberos, liber egredi recusat, quando actiuam vitam eiusque fructus diligens, transire ad contemplatiuam non vult: quia bona se opera habere in ministerij sui seruitute considerans, ad libertatis quietem recusat secedere. Sed offertur eum Dominus dijs, et applicetur ad ostium et postes, et perforet aurem eius subula, vt sit ei seruus in sæculum. Is enim, qui in actiua disposuit vita perdurare, a Domino dijs offertur, quando a prædicatoris suo antiquorum patrum dictis imbutur, qui nobis in via omnipotentis Domini sacerdotes fuerunt. Atque ad ostium et postes tabernaculi ducitur, vt de ingressu cælestis tabernaculi altius aliquid audiat, et tremendi iudicij diem subtiliter agnoscat, ne per bona opera, quæ facit, placere hominibus appetat. Sicque auris eius subula perforatur, dum mens illius timoris Dei subtilitate percuitur, vt verbi acumine transfixa, per omne quod agit, nouerit ingressum regni semper attendere, et quasi ab ostio et poste tabernaculi perforatam aurem portare, qui erit seruus in sæculo, vt esse post sæculum liber possit. In sæculo etenim seruus est, qui per actiuam vitam hominibus seruire disposuit, vt post præsens sæculum ad libertatem veram valeat peruenire. De qua per Paulum dicitur: Quia et ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Tunc enim in nobis vera libertas erit, cum ad gloriam filiorum Dei adoptio nostra peruenierit. Nunc vero non solum actiua vita in seruitute est, sed ipsa quoque contemplatio, quia super nos rapimur, libertatem mentis adhuc perfecte non obrinet, sed imitatur, quia illa quies intima in ænigmate videtur. Ipsa tamen in quantalibet sit contemplationis angustia, actiua vita iam valde est latior etque sublimior, quæ ad quandam mentis libertatem transiit, temporalia non cogitans, sed æterna. Quia itaque contemplatiua vita ad superiora euolat, et actiua vitæ superest quadam, vt ita dicam, dignitate securitatis suæ, apte nunc dicitur: [Et manus hominis sub pennis eorum.] Sin vero hoc in loco homo Redemptor noster accipitur, manus hominis sub pennis eorum est, quia nisi Dominus homo fieret, qui mentes prædicantium ad cælestia subleuasset, illa quæ apparent animalia, non volarent. Nec immerito manus hominis esse sub pennis dicitur, quia de eodem Redemptore nostro scriptum est: Qui cum sit splendor gloriæ et figura substantiæ eius, portansque omnia. Eius ergo manus corda nostra portat, eius manus in contemplatione nos subleuat. Nisi enim, vt dictum est, omnipotens verbum propter homines homo fieret, humana cotda ad contemplandam verbi excellentiam non volarent. Inde ergo excelis factæ sunt hominum mentes, vnde inter homines apparuit humilis Deus. Dicatur itaque de sanctis animalibus: [Et manus hominis sub pennis eorum.] De quibus adhuc subditur: [Et facies et pennas per quattuor partes habebant, iunctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum per quattuor partes.] Facies et pennas habent, quia in cunctis mundi regionibus prædicantes demonstrant quiddam de humanitate, quiddam de diuinitate nostri Redemptoris sentiunt. Quis dum incarnatum Deū ubique prædicant, in quattuor mundi partibus faciem demonstrant, Dūque

4. Reg. 1. 4

Rom. 8. 4

Heb. 1. 4

- A** eum esse vnum cum patre, et Spiritu sancto annunciant, vbique penna contemplatio-
nis volant. Quorum pennæ iunctæ sunt alterius ad alterum, quia omnis eorum virtus,
omnisq. sapientia, quæ ceteros homines contemplationis suæ volatu transcendunt, vi-
cissim sibi in pace atque vnanimitate coniungunt. Vnde scriptum est: Quæ desursum *Iac. 3. 4*
est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica. Vnde et eisdem suis prædica-
toribus veritas dicitur: Habete in vobis sal, et pacem habete inter vos. Penna ergo ani- *Mar. 9. 2*
malium alterius ad alterum iungitur, quia sanctorum prædicatorum virtus atque sapien-
tia vicissim sibi in charitatis atque concordie pace sociatur. Penna autem alterius ab al-
tero diuisa esset, si in hoc quod vnusquisque in sapientia euolat, habere pacem cum alte-
ro recusaret. Sequitur: [Non reuertebantur cum incederent, sed vnusquodque ante faciē *De per. dist. 8*
suam gradiebatur.] Pennata animalia, videlicet prædicatorum sancti, cum incedunt, mini-
me reuertuntur, quia sic a terrenis actibus ad spiritualia pertranseunt, vt ad ea quæ reli- *1. p.*
querunt, vltius nullatenus resistentur. Quasi enim per quādam viam eis incedere,
est mente ire semper ad meliora. Quo contra de reprobis dicitur, quia reuersi sunt cor-
de in Ægyptum. Per semetipsum veritas dicit: Nemo mittens manum in aratrum, et aspi- *Luc. 9. 2*
ciens retro, aptus est regno Dei. Manum quippe in aratrum mittere, est quasi per quēdā
compunctionis vomerem ad proferēdos fructus terræ sui cordis aperire. Sed retro post
aratrum aspici, qui post exordia boni operis ad mala reuertitur, quæ reliquit. Quod
quia electis Dei minime contingit, recte nunc per prophetā dicitur: [Non reuerteban-
tur cum incederent.] Qui cur non reuertantur, indicat cum subiungit. [Vnusquodque *Philip. 3. 6*
ante faciē suam gradiebatur.] Ante nos enim æterna sunt, post nos temporalia: quia et
illa pergetes inuenimus, et ista recedentes quasi post dorsum relinquimus. Vnde et ma-
gnum illud pennatū animal dicebat, quod vsque ad cæli tertij secreta volauerat: Vnū
vero quæ retro sunt oblitus, in ea quæ sunt anteriora extendens me, sequor ad palmam
supernæ vocationis. In anteriora etenim extensus, eorum quæ retro sunt oblitus fuerat,
quia temporalia despiciens, sola quæ sunt æterna quærebat. Ante faciē ergo suā gradiun-
tur sancta animalia, quia et ea quæ reliquerunt, nullo iā appetitu respiciunt, et in æteri-
nis, quæ appetunt, sub contemplationis suæ oculos boni operis pedē ponunt. Quisquis
itaque iā ante faciē suam ambulare decreuerit, magna ei consideratione pensandū est,
quod aliter retro respiciat ex opere, atque aliter ex cogitatione. Sunt etenim quidam
qui magna deliberant, et peccatorum suorum conscij, multa ex his quæ possident, egenis
distribuere pertractant, vt culpas suas ante Dei oculos misericorditer visceribus redi-
mant. Iamq. hæc operari inchoant, et plerūque cum operantur, paupertatis timore eo-
rum animū concutit, atque timentes ne egeant, etiam egenes tenaces fiunt, seseq. ab ea,
quam coeperunt, bona operatione suspendunt. Hi nimirum incedētes reuersi sunt, quia
ante faciē suam ambulare noluerunt. Contra quos recte per Salomonē dicitur: Propter *Prov. 20. 4*
frigoris piger arare noluit, mendicabit ergo æstate, et non dabitur ei. Qui enim nunc pro-
pter pauorē mentis atque torporem bene operari negligit, cum sol iustitiæ in iudicio
velut in cōstate clauerit, mendicat vitā, sed non accipit, quia propter illam bona opera-
ri cōspicit. Alius despectis carnis desiderijs cuncta relinquere, et omnipotentis Dei se
subdere seruitio pertractat, seq. ipsum restringere sub continētis et castitatis freno de-
liberat, sed cum ceciderit alios etiam post castitatem conficit, hoc ipsum facere, quod
deliberat pertimescit. Fitq. vt retro per cogitationē redeat, qui ad anteriora respiciens, iā
mentis gressibus ad alta ibat. De quo bene per Salomonem dicitur: Qui obseruat ventū, *Eccles. 11. 4*
non seminat: et qui considerat nubes, nūquam metet. Ventī, quippe nomine, malignus
spiritus, qui mentē temptationibus impellit: nubis vero appellatione peccator exprimi-
tur, qui tentationis impulsione commouetur. Qui ergo attendit ventum, non seminat:
et qui considerat nubes, nūquā metit: quia is, qui tentationes maligni spiritus metuens,
et iniquorum lapsus conspiciens, semetipsum desperat, neque nunc exerceatur in bono
semine operis, neque post reficiatur de munere iustæ retributionis. Sunt vero nonnulli qui
bona quidem quæ nouerunt, operantur, atque hæc operantes meliora deliberant, sed
retractantes meliora, quæ deliberant immutant, et quidem bona agunt quæ coeperant,
sed a melioribus, quæ deliberauerant succumbunt: Hi nimirum ante humana iudicia
stare videntur in opere, sed ante omnipotentis Dei oculos ceciderunt in deliberatione.
Vnde fit plerumque vt bonum opus eorum minus Deo placeat, quia cum pauore men-
tis in meliori gradu deliberationis inconstanter ponitur, hos ipsa cogitationis incon-

stantia accusat. Sed quia perfecti quique magna se discretione subtilitate conspiciunt, ne ad deteriora unquam vel in opere, vel in cogitatione delabantur, quantum quotidie proficiant, incessanter pensant, recte de his dicitur: [Non reuertebantur cum incederent, sed vnumquodque ante faciem suam gradiebatur.] Inter hæc igitur considerare libet nos ad ista tractanda, qui sumus, unde venimus, et vsque ad quæ sacri eloquii mysteria perstruenda subleuamus. Certe in antiquis parentibus nostris cultores idolotum fuimus, sed ecce per spiritum gratiæ, verba iam celestia rimamur. Unde hoc nobis? Sed impleuit hoc Redemptor humani generis, quod per prophetam dixit: Et deserta in vbertatem versâ adueni comedent. Hæc quippe prophetarum dicta deserta apud Indæos fuerunt, quia per intellectum mysticum ea excolete inquirendo noluerunt. Nobis autem in vbertatem versâ sunt, quia et iuxta historiam visionis dicta largiente Deo menti nostræ spiritaliter sapiunt, et iam adueni comedimus, quæ ciues leges manducare noluerunt. Sint gratiæ vnigenito, sit laus æternæ sapientiæ, qui viuunt et regnat, etcet.

HOMILIA IIII

Similitudo autem vultus eorum facies hominis et facies leonis a dextris ipsorum quattuor: facies autem bouis a sinistris ipsorum quattuor, et facies aquilæ desuper ipsorum quattuor, & facies eorum & pennæ eorum extentæ desuper. Duæ pennæ singulorum iungebantur, & duæ tegebant corpora eorum. Et vnumquodque eorum coram facie sua ambulabat.

Per sanctum prophetiæ spiritum pennata animalia subtiliter describuntur, ut per hæc Euangelistarum significari personas ipsa nobis subtilitas discretionis aperiat, nihilq. sermo Dei nostro intellectui dubitatis relinquat. Ecce enim dicitur: [Similitudo autem vultus eorum, facies hominis, et facies leonis a dextris ipsorum quattuor, facies autem bouis a sinistris ipsorum quattuor, et facies aquilæ desuper ipsorum quattuor.] Quod enim quattuor hæc pennata animalia sanctos quattuor Euangelistas designent, ipsa vniuersumque libri Euangelici exordia testantur. Nam quia ab humana generatione excepit, inre per hominem Matthæus. Quia per clamorem in deserto, recte designatur per leonem Marcus. Quia a sacrificio exorsus est, bene per vitulum Lucas. Quia vero a diuinitate verbi coepit, digne per aquilam significatur Ioannes, qui dicit: In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum. Dū in ipsa diuinitatis substantia intendit, quasi more aquilæ oculos in solē fixit. Sed quia ceteri omnes membra sunt Redemptoris nostri, ipse autem Redemptor noster caput est omnium electorum per hoc, quod membra eius figurata sunt, nihil obstat si etiam in his omnibus et ipse signetur. Ipse enim vnigenitus Dei filius veraeiter factus est homo, ipse in sacrificio nostræ redemptionis dignatus est mori ut vitulus: ipse per virtutem suæ fortitudinis surrexit ut leo. Leo etiā apertis oculis dormire perhibetur, quia in ipsa morte in qua ex humanitate Redemptor noster dormire potuit, ex diuinitate sua immortalis permanendo vigilauit. Ipse etiā post resurrectionem suam ascendens ad cælos, in superioribus est eleuatus ut aquila. Torum ergo simul nobis est: quia et nascendo homo, et moriendo vitulus, et resurgendo leo, et ad cælos a ascendendo aquila factus est. Sed quia per hæc animalia Euangelistas quattuor, et sub eorum specie simul perfectos omnes iam superius significari diximus, restat, ut quo modo vnusquisque electorum istis animalium visionibus exprimat, ostendamus. Omnis etenim electus atque in via Dei perfectus, et homo, et vitulus, et leo simul et aquila est. Homo enim rationale est animal. Vitulus autem in sacrificio mactari solet. Leo vero fortis est bestia, sicut scriptum est: Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pauebit occursum. Aquila ad sublimia euolat, et irreuerberatis oculis solis radijs intendit. Omnis itaque qui in ratione perfectus est, homo est. Et quoniam semetipsum ab huius mundi voluptate mortificat, vitulus est. Quia vero ipsa sua spontanea mortificatione contra aduersa omnia fortitudinem

- A. nem securitatis habet, vnde scriptum est: Iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit, leo est. Quia vero sublimiter contemplatur ea, quæ cælestia atque terrena sunt, aquila est. Igitur quoniam iustus quisque per rationem homo, per sacrificiū mortificationis suæ vitulus, per fortitudinem securitatis leo, per contemplationem vero efficitur aquila, recte per hæc sancta animalia signari vnusquisque perfectus potest. Quod idcirco dicimus, vt ea quæ de quattuor animalibus dicta sunt, pertinere quoque etiam ad perfectorum singulos demonstremus. Sed magna nobis de eisdem Euangelistis, et sanctis prædicatoribus quæstio oritur, cur homo et leo a dextris ipsorum quattuor, vitulus vero a sinistris ipsorum quattuor esse perhibetur. Neque enim sine miratione est, cur duo illa a dextris, et vnum hoc esse a sinistris dicitur. Et rursum querendum, cur aquila non a dextris, vel sinistris, sed desuper ipsorum quattuor esse memoratur. Prov. 12.4
- B. Duas itaque nobis quæstiones obicimus, quas oportet vt, aperiente Domino, dissoluamus. Homo igitur et leo a dextris, vitulus vero a sinistris esse perhibetur, a dextris etenim læta, a sinistris vero tristitia habemus. Vnde et sinistrum nobis esse dicimus hoc, quod aduersum esse deputamus. Et sicut præfati sumus, per hominem incarnationis, per vitulum passio, per leonem vero auctoris nostri resurrectio designatur. De incarnatione autem vnigeniti filij, qua redempti sumus omnes electi lætati sunt: de morte vero illius, ipsi electorum primi sancti Apostoli contristati, qui iterum de eius resurrectione gauisi sunt. Quia eius et natiuitas et resurrectio lætitiā discipulis præbuit, quos eius passio contristauit, homo et leo a dextris, vitulus vero a sinistris eius fuisse describitur. Ipsi namque Euangelistæ sancti de eius humanitate gauisi sunt, de eius resurrectione confirmati, qui de eius passione fuerant contristati. Homo ergo et leo eis a dextris est, quia Redemptoris nostri eos incarnatio viuificauit, resurrectio confirmauit. Sed vitulus a sinistris, quia mors illius eos ad momentum temporis in infidelitate prostrauit. Iure autem locus aquilæ non iuxta, sed desuper esse describitur: quia siue per hoc, quodd eius ascensionem signat, seu quia verbum patris Deum apud patrem esse denunciat, super Euangelistas ceteros virtute contemplationis excreuit; cum quibus et simul de eius deitate loquitur, hanc tamen omnibus subtilius contemplatur. Sed si aquila cum tribus alijs adiuncta, quattuor animalia esse memorantur, mirum quo modo desuper ipsorum quattuor esse describitur, nisi quia Ioannes per hoc quod in principio verbum vidit, etiam super semetipsum transiit. Nam nisi et se transisset, verbum in principio non vidisset. Quia ergo et semetipsum transgressus est, non iam solummodo super tria, sed adiuncto et se super quattuor fuit. Sequitur: [Et facies
- D eorum et pennæ eorum extentæ desuper.] Facies et pennæ extentæ desuper describuntur, quia omnis intentio, omnisque contemplatio sanctorum super se tendit, vt illud possit adipisci, quod in cælestibus appetit. Siue enim bono operi, siue vero inuigilet contemplationi, tunc vetaciter hoc quod agit bonum est, quando ei complacere concupiscit a quo est. Nam qui bona agere videtur, et per hæc non Deo, sed hominibus placere desiderat, intentionis suæ faciem deorsum premit. Et qui idcirco in sacro eloquio ea, quæ diuinitatis sunt, contemplantur, vt per hoc quod intelligit occupari ad quæstiones possit, quia non dulcedine quæritur beatitudinis satiari appetit, sed doctus videri, iste nimirum intellectus sui penas desuper non extendit: sed quoniam sensus sui vigilantiam in terreno appetitu occupat, pennas, quas subleuare in alrum, et quibus subleuari ipse potuit, in imis deponit. Qua in reprehensum est vt
- E omne bonum quod agitur, per intentionem semper ad cælestia leuetur. Qui enim per bona quæ facit, terrenam gloriam concupiscit, pennas suas, et faciem suam deorum deprimit. Hinc enim per prophetam de quibusdam dicitur: Victimæ in profundum defetebant. Quid enim sunt lacrymæ orationis, nisi victimæ oblationis nostræ? sicut scriptum est: Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Et sunt nonnulli qui idcirco se in peccelamentis afficiunt, vt aut terrena commodam acquirant, aut hominibus sancti esse videantur. Quid isti, nisi victimæ in profundum deferunt? Qui per hoc quod in imo sunt, quæ requirunt, orationis suæ sacrificium deorsum deponunt. Electi autem quia et in bono opere omnipotenti Deo placere appetunt, et per contemplationis gratiam, æternam iam beatitudinē degustare concupiscunt, facies et pennas desuper extendunt. Sequitur: [Duæ pennæ singulorū iungebantur, et duæ tegebant corpora eorū.] Dicitur fuerat: Et facies et pennæ eorū extentæ desuper: atque mox subiunctum est hoc quod

protulimus, quia duæ pennæ singulorum inngebantur. Vbi aperte intelligitur quia A
 extendebantur desuper et iungebantur, duæ vero tegebant corpora eorum. Quid autē
 pennæ animalium, nisi alæ nominantur? Quia in re nobis diligētī percrutatione quæ-
 rendum est, quæ sint quattuor pennæ sanctorum, ex quibus duæ superius extensæ iun-
 guntur, duæ vero eorum corpora contegunt. Si enim vigilanter aspicimus, quattuor
 esse virtutes inuenimus, quæ a terrenis actibus omne pennatum animal leuant: in futu-
 ris videlicet amor et spes, de præteritis autem timor et poenitentia. Pennæ ergo subimet
 iunctæ superius extenduntur, quia sanctorum mentem amor, et spes ad æterna suble-
 uant. Quæ apte quoque coniunctæ nominantur, quia electi proculdubio et amant cæ-
 lestia, quæ sperant, et sperant quæ amant. Duæ vero corpora contegunt, quia timor et
 poenitentia ab omnipotentis Dei oculis eorum mala præterita abscondunt. Duæ ita-
 que, ut dictum est, pennæ iunguntur sursum, quando amor et spes electorum corda ad
 superiora eleuant, ad cælestia suspendunt. Duæ autem pennæ tegunt corpora, quando
 eorum mala præterita a conspectu æterni iudicis timor et poenitentia abscondunt. In
 eo enim, quod se peccasse meminerunt, quia pertimescunt et desent, quid aliud, quam
 corpus cooperiunt? Qui facta carnalia per superducta bona opera a districto examine
 abscondunt. Scriptum quippe est: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum
 testæ sunt peccata. Peccata enim tegimus, cum bona facta malis actibus superponimus.
 Omne enim quod operitur, inferius ponitur: et hoc vnde operitur, desuper ducitur. C
 Quando ergo abdicamus mala, quæ fecimus, et eligimus bona, quæ faciamus, quasi tegi-
 mē ei rei superducimus, quam erubescimus videre. Quamlibet enim sancti viri in
 hac adhuc vita sunt, habent tamen quod ante Dei oculos operire debeant: quia omni-
 no est impossibile, ut aut in opere, aut in locutione, aut in cogitatione numquam de-
 linquant. Vnde et beatus Iob, qui perfectæ quidem hominibus dixerat, Dei tamen vo-
 cem audiens, seq. i psalm de ipsa sua perfectæ locutione reprehendens, dicebat: Manum
 meam ponam super os meum. In manu quippe operatio, in ore locutio est. Manum
 ergo super os ponere, est peccata locutionis per virtutem boni operis tegere. Libet, fra-
 tres charissimi, ad huius rei testimonium magistrum gentium vocare, qualiter sanctū
 illud animal alis quattuor innitatur aspicere, ex quibus duabus ad superiora euolat,
 duabus vero pennis corpus contegit, quia præterita quæ egerat, abscondit. Videamus
 igitur quantum hunc amor ad cælestia eleuet: Mihi viuere Christus est, et mori lucrū.
 Cognoscamus quanta spe ad superiora tollitur: Nostra conuersatio in cælis est, vnde
 etiam Saluatorem expectamus Iesum Christum Dominum nostrum. Videamus si et
 in tantis virtutibus positus adhuc timet: Castigo corpus meum, et seruituti subijcio, ne
 forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Cognoscamus si hunc mala fecis-
 se poenitet: Ego minimus Apostolorum sum, qui non sum dignus vocari Apostolum,
 quia persecutus sum Ecclesiam Dei. In cuius verbis quid aliud, quam duritia nostræ
 mentis accusatur? quia ipse plangit, quod ante baptismum commiserat, nos vero et post
 baptismum multa commisimus, et tamen flere recusamus. Quattuor itaque pennis san-
 cta animalia vtuntur: quia per amorem et spem ad cælestia euolant, et per timorem,
 et poenitentiam facta in se illicita deplorant. Sed quia dictum est, duæ pennæ singu-
 lorum iungebantur, hoc fortasse intelligitur quod non pennas proprias eleuantes iun-
 gant, sed vnius ad alterum pennæ coniunctæ sunt, ut pennæ videlicet eleuatæ vicissim
 sibi in coniunctione concordent. Quia in re quæstio oritur, quia si duæ pennæ, quæ ele-
 uantur, amorem et spem: duæ vero, quæ corpora contegunt, timorem et poenitentiam
 designant, cur duæ quæ extentæ sunt, dicuntur esse coniunctæ, et duæ quæ corpus con-
 tegunt, non dicuntur? Sed hac in re facilis, largiente Domino, ratio occurrit, quod san-
 ctorum pennæ coniunctæ sunt amor et spes, duæ vero pennæ quæ corpora contegunt,
 sibi metipsis ad alterutrum coniunctæ non sunt, timor et poenitentia. Dauid enim pro
 lapsu carnis timendo et poenitendo affligitur. Petrus casum perditionis fleuit amare.
 Paulus in se crudelitatem præteritæ persecutionis plangit. Omnes tamen vnam patriā
 appetunt, ad vnum auctorem omnium peruenire festinant. Duæ ergo singulorum pen-
 næ coniunctæ sunt, et duæ non sunt, quia per amorem et spem vnum est quod deinde-
 rant, sed per timorem et poenitentiam diuersum est quod deplorant. Sequitur: [Et
 vnumquodque eorum coram facie sua ambulabat.] Dictum superius fuerat: Vnum-
 quodque eorum ante faciem suam gradiebat. Nunc autem dicitur: Coram facie sua
 ambu-

Psal. 31.

Iob. 39. d

Philip. 1. d

Philip. 3. d

1. Cor. 9. d

1. Cor. 15. d

Mat. 26. g

- A** ambulabat. Ipsa itaque repetita videtur esse sententia. Sed quia coram in præfenti dicimus, possumus subtilius inquirendo discernere, quod aliud sit ante faciem ambulare, atque aliud in præfenti. Ante faciem quippe ambulare, est anteriora appetere. In præfenti vero ambulare, est sibi metipso absentem non esse. Omnis etenim iustus, qui vitam suam sollicitus aspicit, et diligenter considerat quantum quotidie in bonis crescat, aut fortasse quantum a bonis decreseat, iste quia se ante se ponit, coram se ambulat: quippe qui vigilanter videt utrum surgat an desuat. Quisquis vero vitæ suæ custodiam negligit discutere quæ agit, quæ loquitur, quæ cogitat, aut despiciat, aut nescit, coram se iste non ambulat: quia qualis sit in suis moribus, vel in actibus, ignorat. Nec semetipso præfens est, qui semetipsum quotidie exquirere atque cognoscere sollicitus non est. Ille autem veraciter se ante se ponit, sibi quæ in præfenti est, qui se in suis actibus tamquam alium attendit. Nam sunt multa peccata, quæ committimus, sed idcirco nobis grauius non videntur, quia priuato nos amore diligentes, clausis nobis oculis in nostra deceptione blandimur. Vnde fit plerumque ut et nostra grauius leuiter, et proximorum mala leuius grauius iudicemus. Scriptum quippe est: Erunt homines sicut ipsos amantes. Et scimus quia vehementer claudit oculum cordis amor priuatus. Ex quo fit ut hoc quod nos agimus, et graue esse non existimamus, plerumque agatur a proximo, et nimis nobis detestabile esse videatur. Sed quare hoc quod in nobis esse videbatur, graue esse videtur in proximo, nisi quia nec nos sicut proximum, nec proximum conspiciamus sicut nos? Si enim nos sicut proximum aspiceremus, nostra reprehensibilia districte videremus. Et rursum si proximum aspiceremus ut nos, numquam nobis eius actio appareret intolerabilis, qui sæpe fortasse talia egimus, et nil nos proximo intolerabile fecisse putabamus. Hoc male dictum mentis nostræ iudicium corrigere per legis præceptum Moyses studuit, cum dixit ut iustus deberet esse modius, *Leu. 19. g* æquusque sextarius. Hinc Salomon ait: Pondus et pondus, mensura et mensura, verumque abominabile est apud Deum. Scimus quia in negotiatorum duplici pondere, aliud maius, aliud minus est. Nam aliud pondus habent ad quod pensant sibi, et aliud pondus ad quod pensant proximo. Ad dandum pondera leuiora, ad accipiendum vero grauiora præparant. Omnis itaque homo qui aliter pensat ea quæ sunt proximi, et aliter ea quæ sua sunt, pondus et pondus habet. Vtrumque ergo abominabile est apud Deum: quia si sic proximum ut se diligeret, hunc in bonis sicut se amaret. Et si sic se sicut proximum aspiceret, se in malis sicut proximum iudicaret. Debemus ergo nosmetipsos sollicite sicut alios videre: nosque ipsos ut dictum est, ante nos ponere, ut penata animalia incessanter imitantes, ne nesciamus quid agimus, coram facie nostra semper ambulemus. Peruersi autem, sicut paulo ante iam diximus coram facie suâ non ambulant, quia ea, quæ agunt, numquam considerant, ad interitum tendunt, in prauis actibus exultant. De quibus scriptum est: Qui lætantur cum malefecerint, et exultant in rebus pessimis. Sæpe vero iustus, qui eos conspiciat, desit, sed ipsi phreneticorum more planguntur, et ridet. Alij indigentibus de rebus proprijs multa largiuntur, sed cum occasionis tempus inuenerint, indigentes opprimunt, eosque quibus valuerint rapinis deuastant. Ponunt ante oculos cogitationis suæ bona quæ faciunt, et non ponunt pessima, quæ committunt. Hi videlicet coram facie sua non ambulant, quia si sibi metipsis præfentes essent, cuncta subtiliter quæ agunt viderent, qualiter bona opera malis actibus perdant agnoscerent: Sicut scriptum est: Et qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum. De pertuso quippe sacculo aliunde exit quod aliunde mittitur: quia indiscretæ mentes mercedem, quæ ex bono opere acquiritur, non aspiciunt quo modo ex malo opere perdat. Alius castitatem corporis seruat, sequi vigilanter circumspicit, ne quid foris reprehensibiliter admittat, suis contentus est, aliena non diripit, sed tamen in corde odium fortasse contra proximum seruat. Et cum scriptum sit: Qui odit fratrem suum, homicida est: considerat quam sit mundus foris in opere, et non perpendit, quam sit crudelis in mente. Quid iste nisi sibi metipso absens est, qui in cordis sui tenebris ambulat, et ignorat? Alius iam aliena non diripit, iam corpus ab immunditia custodit, iam mente pura proximum diligit, et malorum præteritorum conscius lamentis se in precibus afficit. Sed finita prece lætatur, de quibus in hoc mundo gaudeat requirit, et temporalibus gaudijs negligentem animum dimittit, nec curat ne in eo lacrymarum mensuram immoderata gaudia transcant. Fitque

*2. Tim. 3. a**Prou. 10. b**Prou. 2. c**Agg. 1. b
De pond. 1. 4.
c. 27.**1. Ioan. 3. c*

vt

Ecclef. 7. a

vt bonum nimie ridendo perdat, quod plangendo lucratus est. Hic itaque coram facie ^A sua non ambulat, quia damna, quæ patitur, conspiciere recusat. Scriptum quippe est: Cor sapientium vbi tristitia est, et cor stultorum vbi lætitia. In cunctis ergo, quæ agimus, diligenter nosmetipsos conspiciere interius exteriusque debemus, vt pennata animalia sequentes, nobismetipsis præsentem simus, et coram facie nostra semper ambulemus, habentes adiutorem vnicum patris Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum Deo viuunt et regnant in vnitatem, etcet.

HOMILIA V.

^B Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, nec reuertebantur cum ambulant. Et similitudo animalium, et aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, et quasi aspectus lampadarum. Hæc erat visio discurrens in medio animalium, splendor ignis, et de igne fulgur egrediens. Et animalia ibant et reuertebantur in similitudinem fulguris conuulsantis.

^C **O** Quam mira est profunditas eloquiorum Dei, libet huic intendere, libet eius intima gratia duce penetrare. Hanc quoties intelligendo discutimus, quid aliud quam siluarum opacitatem ingredimur, vt in eius refrigerio ab huius sæculi æstibus abscondamur? Ibi viridissimas sententiarum herbas legendo carpimus, tractando rumina-
^D mus. In ea locutione quæ ad vos, fratres charissimi, nudius tertius facta est, qualiter ostensa animalia, vel Redemptorem nostrum, vel quattuor eius Euangelistas, atque perfectos omnes significant, dictum est. Quorum videlicet animalium adhuc subtilius virtus exprimitur, vt ad eorum imitationem nos quoque infirmi et despicabiles, in quantum Domino largiente possumus, extendamur. Ecce enim dicitur: [Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur.] In electis et reprobis diuersi sunt impetus. In electis videlicet impetus spiritus, in reprobis impetus carnis. Impetus quippe carnis ad odium, ad elationem, ad immunditiam, ad rapinam, ad exteriorem gloriam, ad crudelitatem, ad perfidiam, ad desperationem, ad iram, ad iurgia, ad voluptates animum impellit. Impetus vero spiritus ad charitatem, ad humilitatem, ad continentiam, ad largitatem misericordiarum, ad interiorem profectum, ad pietatis opera, ad æternorum fidem, ad spem sequentis gaudij, ad patientiam, ad pacem, ad considerationem vitæ immortalis, ad lacrymas mentem pertrahit. Vnde necesse est vt magna semper cura considerare debeamus in omne quod agimus, qui nos impetus ducat, vtum nostra cogitatio per impetum carnis, an per impetum spiritus impellatur. Amare etenim terrena, temporalia æternis præponere, exteriora bona non ad vsum necessarium habere, sed ad voluptatē concupiscere, vltionem de inimico querere, de æmuli casu gaudere impetus carnis est. At contra, amare cælestia, contemnere transitoria, non ad fructum voluptatis transitoriarum, sed ad vsum necessitatis querere, de inimici morte tribulari, impetus spiritus est. Et quia perfecti quique in istis se semper virtutibus exercent, recte nunc de sanctis animalibus dicitur: [Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur.] Sed sciendum nobis est, quod plerumque impetus carnis se sub velamine spiritualis impetus palliat, et quod carnaliter facit, mentitur sibi ipsa cogitatio, quia hoc spiritaliter faciat. Nam sæpe quis iracundiæ stimulis victus, contra delinquentes zelo vlciscendæ iustitiæ plusquam necesse est inflammatur, et iustitiæ limitem in vltione transiens, agit crudeliter, quod se agere iuste suspiciatur. Impetus igitur carnis huiusmodi specie spiritus velatus est, quando hoc quod iuste agi creditur, sub discretionis moderamine non tenetur. Et sæpe alius nimis mansuetudini studens, subiectorum vicia aspicit, atque hæc per feruorem zeli corrigere recusat, quæ in eis crudeliter non corrigendo multiplicat. Fitque vt eius lenitas et sibi sit, et subiectis inimica, qui torporem metis suæ patientiam deputat, per carnis spiritum ab impetu spiritus elongat. Prima ergo in nos cogitatio inquisitionem nostri cordis debet excutere, ne ad quædam quæ agimus, per apertum carnis impetum ducamur: nec prauis cogitationibus animus seductus, mala esse cognoscat, et tamen

Illy. p. a. Moral.
6. 47. am. med.

- A** et tamen faciat. Secunda vero nos cura debet vigilantes reddere, ne se impetus carnis quasi imperus spiritus latenter subijciat, et culpas quas agimus, nobis virtutes fingat. Sciendum vero est, quia grauiore culpe sunt, quae superducta specie virtutes imitantur, quia illae in aperto cognita, animum in confusionem deiiciunt, atque ad poenitentiam trahunt: istae vero non solum in poenitentiam non humiliant, sed etiam mentem operantis eleuant, dum virtutes putantur. Hoc autem quod de sanctis animalibus dictum superius fuerat, ut altius confirmetur, iterum replicatur: [Non reuertebantur cum ambularent.] Quia electi quique sic ad bona tendunt, ut ad mala perpetranda non redeant. Qui enim perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Et sicut per Salomonem dicitur: Iustorum semita quasi lux splendens procedit, et crescit usque ad perfectum diem. In eorum namque animis bonum desiderium atque intellectus lucis intimae iam pars dici est, sed quia usque ad finem vitae in virtute proficiunt, ad perfectum diem tunc veniunt, quando ad regna caelestia perducti, in ea luce quam desiderant, iam minus alii quid non habebunt. Sequitur: [Et similitudo animalium et aspectus eorum quasi catibonum ignis ardentium, et quasi aspectus lampadarum.] Aspectus animalium carbonibus ignis ardentibus atque lampadibus comparatur. Quisquis enim carbonem tangit, incenditur: quia qui sancto viro adheret, ex eius assiduitate visionis, visu locutionis, exemplo operis accipit ut accendatur in amore veritatis, peccatorum suorum renebras fugat, in desiderio lucis exardescit, ut iam per verum amorem ardeat, qui prius in iniquitate tantum mortuus, quantum frigidus iacebat. Lampades vero lucem suam longius spargunt, et cum in alio sint, in alio resplendent. Qui enim spiritu prophetiae et quique bona eius audiunt, quia per haec ad amorem caelestium surgunt, in eo quod se per bona opera exhibent, quasi ex lampadis lumine resplendent. Quia ergo sancti viri quosdam iuxta se positos quasi tangendo ad amorem patriae caelestis accedunt, carbonibus sunt. Quia vero quibusdam longe positos lucent, eorum itinera ne in peccati sui tenebras corruant, lampades sunt. Hoc vero inter carbonibus, et lampades distat, quod carbonibus ardent quidem, sed eius loci in quo iacuerint tenebras non expellunt. Lampades autem, quia magno flammarum lumine resplendent, diffusas circumquaque tenebras effugant. Quae ex re notandum est, quia sunt plerique sanctorum ita simplices, et occulti, sequi in locis minoribus sub magno silentio contingentes, ut vix eorum vita ab alijs possit agnosci. Quid itaque isti nisi carbonibus sunt? Qui etsi per feruorem spiritus ardorem habent, tamen exempli flammam non habent. Nec in alienis cordibus
- D** tenebras peccatorum vincunt, quia vitam suam omnino sciri refugiunt. Sibi metipsis quidem accensi sunt, sed alijs in exemplo luminis non sunt. Hi autem qui et exempla virtutum praerogant, et lumen boni operis per vitam, et verbum errantibus demonstrant, inre lampades appellantur: quia et per ardorem desiderij, et per flammam verbi, a peccatorum cordibus erroris tenebras expellunt. Qui igitur in occulto bene viuit, sed alieno profectui minime proficit, carbo est. Qui vero in imitatione sanctitatis positus, lumen ex se rectitudinis multis demonstratur, lampas est: quia et sibi ardet, et alijs lucent. Sequitur: [Et haec erat visio discurrens in medio animalium, splendor ignis, et de igne fulgur egrediens.] Splendor ignis et de igne fulgur egrediens in medio animalium discurrens videtur, quia nisi ab igne veritatis pennata illa animalia calore susciperent, ipsa in carbonum atque lampadarum similitudinem non arderent.
- E** Ignis enim nomine sanctus Spiritus significari solet. De quo in Euangelio Dominus dicit: Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur? Cum enim carnalis mens Spiritum Sanctum accipit, spiritali amore succensa malum plangit, quod fecit. Et terra ardet, quando accusante se conscientia cor peccatoris vritur, atque in dolore poenitentiae crematur. Hinc rursum scriptum est: Deus tuus ignis consumens est. Quia enim mentem quam repleuerit, eam a peccatorum rubigine mundam reddit, Creator noster et ignis dicitur, et consumens. Sanctus ergo Spiritus in medio animalium splendor ignis, et de igne fulgur egrediens discurrete dicitur, quia vniuersam Ecclesiam replens, in electorum cordibus ex seipso flammam amoris projicit, ut coruscum more, per terrorem feriat, et ad amorem suum corda torpentia accendat. Sed quia Spiritus sanctus Deus ante saecula patri est et filio coaeternus, quaerendum nobis est cur discurrete dicatur. Omnis etenim qui discurret, accedit ad locum in quo non fuit, et cum

Sap. 7. 4

Sap. 7. 6

Dan. 7. 6

De pnn. dist. 2.

c. 11.

Mag. sent. lib. 2.

dist. 9.

7. c. 1. 20.

b. 1. c.

et cum deferit in quo fuit. Qua igitur ratione discurrere spiritum dicamus, dum cuncta
 intra ipsum sint, et locus nusquam sit, ubi non sit? sicut scriptum est: Spiritus Domini
 repleuit orbem terrarum. Et tamen cum laus sapientie describeretur, adiunctum est:
 Est enim in illa spiritus intellectus, spiritus vnicus, multiplex, subtilis, mobilis. Et pau-
 lo post: Humanus, stabilis. In quibus rursum verbis magna nobis quaestio oritur, cur
 iste spiritus, qui implet omnia, simul mobilis et stabilis dicatur? Sed si ad vsum consue-
 tudinis humanae recurrimus, sensum citius loquentis inuenimus. Homo quippe, quia
 in ea regione in qua est vbique discurrit, proculdubio vbique obuiam venit, et repente
 ubi non creditur, inuenitur. Omnipotens ergo spiritus vt vbique praesentia signaretur,
 simul et mobilis et stabilis dicitur. Stabilis, quia per naturam omnia continet. Mobilis
 autem dicitur, quia vbique etiam nescientibus occurrit. Tenens ergo omnia, stabilis,
 praesentem se omnibus exhibens, mobilis appellatur. Splendor ergo ignis, et de igne ful-
 gur egrediens inter penata animalia discurrit: quia Spiritus sanctus simul singulis at-
 que omnibus praesto fit, et incendit quos conrigit, et illuminat quos incendit: vt post
 frigus pristinum accensi ardeant, et per ignem amoris quem acceperint, flammam ex-
 plorum reddant. Fulgur quippe de hoc igne egrediens rorpes mentes percutit, easque
 percuriendo excitat et inflammat, vt post a morem illius ardentes pariter, et lucentes
 currant. Vnde alias scriptum est: Thronus eius flamma ignis, rotae eius ignis accensus.
 Hi enim qui animarum custodes sunt, et pascendi gregis onera susceperunt, mutare lo-
 ca minime permittuntur. Sed quia vno in loco positi, diuinitatis in se praesentiam por-
 tant et ardent, thronus Dei flamma ignis dicitur. Hi autem qui amore Domini in pra-
 dicatione discurrunt, rotae eius ignis ardentes sunt: quia cum ex eius desiderio per va-
 ria loca discurrunt, vnde ipsi ardent, alios accendunt. Potest tamen discursus atque
 mobilitas spiritus requisitione alterius considerationis intelligi. In sanctorum quippe
 cordibus iuxta quasdam virtutes semper permanet, iuxta quasdam vero recessurus ve-
 nit, et venturus recedit. In fide etenim, spe, atque charitate, et in bonis alijs, sine quibus
 ad caelestem patriam non potest veniri, sicut est humilitas, castitas, iustitia, atque mise-
 ricordia, perfectorum corda non deserit. In prophetiae vero virtute, doctrinae facun-
 dia, miraculorum exhibitione, electis suis aliquando adest, aliquando se subtrahit. Adest
 vt eleuentur, et semetipsum subtrahit, vt humilientur. Adest vt eos ostensa virtute glo-
 rificet: recedit, vt semetipsum subtrahat eius virtute cognoscant. Adest vt ostendat, quid
 per semetipsum sint: recedit, vt patefaciat, qui vel quales remaneant sine ipso. In his
 itaque virtutibus sine quibus ad vitam minime peruenitur, sanctus Spiritus in electo-
 rum suorum cordibus permanet. In his vero per quas sanctitatis virtus ostenditur, ali-
 quando misericorditer praesto est, et aliquando misericorditer recedit. Discutrens ergo
 et mobilis spiritus dicitur, quia in signis atque virtutibus iuxta vniuscuiusque vorum
 continue non habetur. Bene autem inter sancta animalia discurrere et perhibetur. Dis-
 seursus quippe ad celeritatem pertinet. Inter perfectos autem discursus spiritus, quia
 etsi ab eorum corde ad momentum recesserit, citius redit. Sequitur: [Et animalia ibant,
 et reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis.] Cum superius dictum sit:
 Non reuertebantur cum ambulare, quia ratione nunc dicitur: Animalia ibant et re-
 uertebantur? Valde sibi haec videntur esse contraria, quia ibant et non reuertebantur:
 et ibant et reuertebantur. Sed qualiter intelligendum sit citius agnoscimus, si duas vi-
 tas, actiuam scilicet, et contemplatiuam sollicite discernamus. In vna enim fixi perma-
 nere possumus, in altera autem intentam mentem manere nullo modo valemus. Cum enim
 torporem nostrum relinquimus, nosque ipsos ad bonae operationis studium excitamus,
 quo alibi nisi ad actiuam imus? a qua reuerti post nos nullo modo debemus: quia qui
 post illam ad torporem negligentiae, ad prauitatis nequitias, quas reliquerat, redit, esse
 sine dubio caeleste animal nescit. Cum vero ab actiuam vitam ad contemplatiuam sur-
 gimus, quia diu mens stare in contemplatione non valet, sed omne quod de aeternitate
 per speculum et in enigmate conspiciat, quasi furtim hoc et per transitum videt, ipsa
 sua infirmitate ab immitentiae rante cellitudine animi repulsus, in semetipso relabi-
 tur. Er necesse est vt ad actiuam redeat, seq. ipsum continue in vsu bonae operationis
 exerceat, vt cum mens surgere ad contemplanda caelestia non valet, quaeque potest
 bona agere non recuset. Sicque fit vt ipsis suis bonis actibus ad superiora rursus in con-
 templationem surgat, et amoris pastum de pabulo contemplatae veritatis accipiat. In qua
 quia

- A** quia diu se tenere ipsa corruptionis infirmitas non potest, ad bona rursus opera rediens, suauitatis Dei memoria paciscitur, et foris pijs actibus, intus vero sanctis desideriis nutritur. Hinc etenim de perfectis viris post contemplationem suam redeuntibus dicitur: Memoriam suauitatis tuæ eructabunt. Dulcedinem quippe suauitatis intimæ, quia vt-
cumque possunt, velut quodam ex corusco, prægustando tangere, eius memoriam student recolendo semper, et loquendo eructare. Vnde et aperte nos Psalmista admonet, *Psal. 144.*
dicens: Lux orta est iusto, et rectis corde lætitia. Lætamini iusti in Domino, et confitemini memorie sanctitatis eius. Qui rursus ait: Quam magna multitudo dulcedinis *Psal. 30.*
tuæ Domine. Quæ videlicet quàm magna esset, nullo modo cognosceret, nisi hanc aliquatenus contemplan- gustasset. Hinc iterum dicit: Ego dixi in castis meis, proiectus sum a vultu oculorum tuorum. Nisi enim in mentis excessu subleuatus, dulcedinem
- B** suauitatis æternæ cognouisset, in hoc adhuc mundo retentus non discerneret quàm longe proiectus iaceret. Offensa ergo animalia vadunt et non reuertuntur, atque vadunt et redeunt, quia sancti viri et ab actiua vita, quam apprehenderunt, ad iniquitates non currunt: et a contemplatiua, quam tenere iugiter non possunt, in actiua relabuntur. Sicut enim dictum est, ipso infirmitatis suæ pondere deuiati, ad semetipsos repulsi redeunt, vt cunctes discant quid desiderent, et reuertentes, vbi iaceant, sciant. Euntel intelligent vbi nondum sint, reuertentes quid sint. Sed qualiter hæc sancta animalia redeant, demonstratur cum subditur: [In similitudinem fulguris coruscantis.] Bene autem reuertentia animalia coruscanti fulguri comparantur, quia sancti viri cum ad superna contemplanda euolant, cum primitias sui spiritus in cælestis patriæ amore ligant, sed grauati humanæ conuersationis pondere, ad semetipsos redeunt: bona cælestia, quæ saltem per speculum contemplari potuerunt, fratribus denunciant, eorumque animos in amorem intimæ claritatis accendunt, quam nec videre sicut est, nec loqui prævalent sicut videntur. Loquentes autem verbis suis corda audientium ferunt et incendunt.
- C** Quasi ergo fulgur coruscans redeunt, quia cum cælestia loquuntur, per eos supernum lumen intermicat, et ad a morem cælestis patriæ mentes audientium inflamat. More itaque coruscantis fulguris cum loquendo percutiunt, ignem spiritualis desiderij spargunt. Alio quoque modo sancta animalia vadunt et redeunt. Vadunt enim cum ad inlinuandum cælestis doni gratiam, in prædicationem mittuntur, atque vt ad fidem trahant, mira coram infidelibus faciunt. Sed redeunt, quia hæc omnipotentis Domini virtuti tribuentes, sibi metipsis quæ fecerint non ascribunt. Cum enim stupenda faciunt, fulgura sunt: quia corda intuentium concutiant, terrent, illuminant, et accendunt. Vnde scriptum est: In lumine iacula tua ibunt, in splendore fulguris armorum tuorum.
- D** Iacula Domini sunt verba sanctorum, quæ corda peccantium ferunt. Sed ista iacula habent arma. Scitis fratres, quia præliatores viri iacula mittunt, armis vero muniuntur. Dum ergo verbis addunt miracula, quasi armis se muniunt, ne ipsi feriantur. In lumine iacula tua ibunt, quia in aperto exeunt verba Dei. Sed quia comitari debent sententias doctorum, facta miraculorum, recte subiungitur: [In splendore fulguris armorum tuorum.] Quia dum addunt eis arma miraculorum, mentes persequentium fulgurant, vt eos persequi non præsumant. Hæc itaque animalia vadunt et reuertuntur in similitudinem fulguris coruscantis: quia postquam mira sancti inter homines faciunt, postquam corda audientium sparso lumine incendunt, ad quandam auctori suo gloriam redeunt, vt illi laudem reddant per quem se posse talia sciunt. Sic Petrus cognato homine, qui claudus ex vtero matris fuerat, signum fecit, quod omnes, qui cognoscerent valde mirarentur, dixit: Quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraha, Deus Isaac, et Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum. Et paulo post: In fide nominis eius hunc quem videtis et nostis, confirmauit nomen eius. Signum quippe faciens, intuentium oculos miraculi lumine præstrinxit, sed humilitatem custodiens, et laudem auctori reddens, quasi vnde venerat rediit, quia lux fulguris vnde fuerat ostendit. Sancta itaque animalia cum ad signa operanda veniunt, et cum ad reddendam auctori suo gloriam intus apud semetipsos redeunt, fulgura sunt: quia et ostendendo miracula, et exempla humilitatis præbendo, mentes intuentium ferunt et incendunt. In omne autem quod faciunt, idcirco semper ad laudem creatoris redeunt, vt in ea virtute quam accipiunt, vera stabilitate persistant. Nam si quid sibi tribuerent,

Ezech. 1. a

buerent, in hoc quod acceperant, stare non possent. Vnde bene etiam per Salomonem dicitur: Ad locum, de quo exeunt flumina, reuertuntur vt iterum fluant. Siue enim in virtutibus seu in doctrina, quid aliud sunt sancti viri, quam flumina, quæ terram cordis carnalium aridam rigant? Sed siue in operatione quam faciunt, seu in doctrinæ verbis citius siccarentur, nisi per intentionem cordis semper solite ad locum, de quo exeunt, redirent. Si enim in irrorus ad cor non redeant, ac sese in amore conditoris desideriorum vinculis non astringant, et manus ab eo quod agebat deficit, et lingua ab eo quod loquebatur, arescit. Sed intus semper per amorem redeunt, et hoc quod in publico operantes atque loquentes fundunt, in secreto suo de fonte amoris hauriunt: amando enim discunt, quod docendo proferunt. Ad locum ergo, de quo exeunt, flumina reuertuntur vt iterum fluant, quia aquam sapientiæ inde semper hauriunt vnde oritur, ne cum cucurrerit exsiccetur. Per omne ergo, quod agimus, ad fontem veri luminis sollicita mente redeamus. Reddamus Creatori nostro gratias de bonis, quæ accipimus, ei, cum Isaia propheta suppliciter dicamus: Omnia opera nostra operatus es nobis. Bona enim nostra, eius sunt opera, cuius visceribus non sufficit vt nos erigeret, nisi et semetipsum pro nobis inclinaret. Si enim coeternus patri Deus ante sæcula non fieret homo in tempore, quando homo temporalis saperet æterna? Descensio ergo veritatis, ascensio facta est humanitatis nostræ. Demus ei gloriam, demus laudem, qui viuit cū patre in vnitæte spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Isa. 16. c

HOMILIA VI.

Vmque aspicerem animalia, apparuit rota vna super terram, iuxta animalia, habens quattuor facies. Et aspectus rotarum et opus earum quasi visio maris, et vna similitudo ipsarum quattuor, et aspectus earum, et opera quasi si sit rota in medio rotæ. Per quattuor partes earum cuntes ibant, et non reuertebantur, cum ambularent. Statura quoque erat rotis, et altitudo, et horribilis aspectus.

Psal. 17.

Prov. 25. d

Mat. 13. c

Tenebrosa aqua in nubibus aeris: quia obscura est scientia in prophetis. Sed Salomonis voce attestante didicimus: Gloria Regum, celare verbum: et gloria Dei est inuestigare sermonem, quia et honor est hominum, eorum secreta abscondere, et gloria Dei est, mysteria sermonis eius aperire. Ipsa autem per se veritas discipulis dicit: Quæ dico vobis in tenebris, dicite in lumine, id est, aperte exponite, quæ in allegoriarum obscuritatibus auditis. Magnæ vero utilitatis est ipsa obscuritas eloquiorum Dei, quia exercet sensum vt fatigatione dilatetur, et exercitatus capiat, quod capere non potest otiosus. Habet quoque adhuc aliud maius, quia scripturæ sacræ intelligentia, si in cunctis esset aperta, vilesceret. In quibusdam locis obscurioribus tanto maiore dulcedine inuenta reficit, quanto maiore labore fatigat animum quæsit. Ecce enim sancti Ezechielis nunc voce dicitur: [Cumque aspicerem animalia, apparuit rota vna super terram.] Quid autem rota, nisi sacram scripturam signat, quæ ex omni parte ad auditorum mentes voluitur, et nullo erroris angulo a prædicationis suæ via retinetur? Ex omni autem parte voluitur, quia inter aduersa et prospera, et recte et humiliter incedit. Circulus quippe præceptorum illius modo sursum, modo deorsum est, quia quæ perfectioribus spiritaliter dicuntur, infirmis iuxta litteram congruit. Et ipsa quæ paruuli iuxta litteram intelligunt, docti viri per spiritalem intelligentiam in altum ducunt. Quis namque paruulorum in facto Esau et Iacob, quod alter ad venatum mittitur vt benedicatur, alter vero per suppositionem matris a patre benedicatur, nisi iuxta sacræ lectionis historiam pascitur? In qua videlicet historia si ad intellectum paulo subtilius astringatur, videtur quia Iacob primogeniti benedictionem non per fraudem surripuit, sed vt sibi debitam accepit, quam, concedente fratre, data alentis mercede emerat. At vero si quis altius sentiens vtrorumque facta velit per allegoriz arcanam discutere, protinus ab historia in mysterium surgit. Quid est enim quod Isaac de maioris filij sui venatione vesci concupiscit, nisi quod omnipotens Deus Iudaici populi bona

Genes. 27.

Gen. in Gen.

59.

- A** bona operatione pasci desiderabat? Sed illo tardate, minorem Rebecca supposuit, quia dum Iudaicus populus bona opera foris quaerit, gentilem populum mater gratia instruxit, ut omnipotenti patri cibum boni operis offerret, benedictionemque maioris fratris acciperet. Qui eisdem cibis ex domesticis animalibus praeiuit: quia gentilis populus placere Deo de exterioribus sacrificijs non quaerens, per vocem prophetiae dicit: In *Psal. 55*
me sunt Deus vota tua, quae reddam laudationes tibi. Quid est, quod idem Iacob manus ac brachia, et collum haedinis pellibus texit, nisi quod haedus pro peccato offerri consuevit? Et gentilis populus, dum se peccatorem confiteri non erubescit, carnis quidem in se peccata mactauit, sed coopertum se peccatis carnalibus confiteri non erubuit. Quid est, quod vestimentis fratris maioris induitur, nisi quod sacra scripturae praeceptis, quae maiori populo data fuerant, in bona operatione vestitus est? Et eis minor in domo
- B** vituit, quae maior foras exiens intus reliquit, quia illa gentilis populus praecepta tenet in mente, quae Iudaicus populus habere non potuit, dum solam in eis litteram attendit. Et quid est quod Isaac eundem filium nescit, quem benedicit, nisi hoc quod de gentili populo Dominus per Psalmistam dixit: Populus quem non cognoui, seruiuit *Psal. 17.* mihi, ob auditum auris obediuit mihi? Quid est, quod praesentem non videt, et tamen quae ei in futuro venient, vidit, nisi quod omnipotens Deus, cum per prophetas suos praediceret gentilitati gratiam praerogandam, eam et in praesenti per gratiam non vidit: quia tunc in errore dereliquit, et tamen quia hanc quandoque collecturus erat, per benedictionis gratiam praeiudit. Vnde et idem Iacob gentilis populi figuram tenet, ei qui in benedictione dicitur: Ecce odor filij mei sicut odor pleni agri, qui benedixit Dominus. Sicut enim in Euangelio veritas dicit: Ager est hic mundus. Et quia gentilis po
- C** pulus ad fidem perductus, per electos suos in vniuerso mundo virtutibus redolet, odor filij, odor est agri pleni. Aliter namque olet flos vuz, quia magna est virtus, et opinio praedicatorum, qui inebriant mentes audiendum. Aliter flos oliuae, quia suauis est opus misericordiae, quia more olei refouet et lucet. Aliter flos rosae, quia mira est fragrantia quae rutilaret et redolet ex cruore martyrum. Aliter flos lilij, quia candida vira carnis est de incorruptione virginis. Aliter flos violae, quia magna est virtus humilium, qui ex desiderio loca vltima tenentes, se per humilitatem a terra in altum non subleuant, et caelestis regni purpura in mente seruant. Aliter redolet spica, cum ad maturitatem perducitur: quia bonorum operum perfectio ad satietatem eorum, qui iustitiam efuriunt, praeparatur. Quia ergo gentilis populus in electis suis vbique per mundum sparsus est, et ex eis virtutibus quas agit, omnes qui intelligunt odore bonae opinionis replet, dicatur recte: Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni. Sed quia easdem virtutes ex semetipso non habet, adiungat: Cui benedixit Dominus Deus. Et quoniam electorum populus per quosdam etiam in contemplationem surgit, per quosdam vero in actiua vitae solummodo opera pinguescit, recte illic additur: Det tibi Deus de rore caeli, et de pinguedine terrae. Ros enim desuper et subtiliter cadit. Et totiens de rore caeli accipimus, quoties per infusionem in contemplationis intimae de supernis aliquid tenuiter videmus. Cum vero bona opera etiam per corpus agimus, de terrae pinguedine ditamur. Quid est autem, quod Esau tarde ad patrem redit, nisi quod Iudaicus populus ad placandum Dominum ferro reuertitur? Cui et hoc in benedictione dicitur: Terepulum erit cum soluarur iugum de collo tuo. Quia a feruitute peccati Iudaicus populus in fine liberatur, sicut scriptum est: Donec plenitudo gentium introiret, et sic omnis Israel saluus fiet. Quem non
- E** paruulorum ipsa Euangelica historia in miraculi operatione reficiat, quod hydrias vacuas Dominus aqua implere praecipit, eandemque aquam protinus in vinum vertit? Sed cum haec vigilantiores ingenio audiunt, et sacram historiam credendo venerantur, quid interius innuat requirunt. Qui enim mutare aquam in vinum potuit, etiam vacuas hydrias valuit vino statim replere. Sed implere hydrias aqua iubet, quia prius per sacralectionis historiam corda nostra replenda sunt. Et aquam nobis in vinum vertit, quando ipsa historia per allegoriae mysterium in spiritalem nobis intelligentiam commutatur. Rota ergo quasi per terram trahitur, quia paruulus huili sermone concordat, et tamen magnis spiritualia infundens, quasi circulum in altum leuat. Et inde sursum erigitur, vnde terram tangere paulo ante videbatur. Quia vero vndique aedificat, quasi per circulum rota currit. Vnde et in lege scriptum est: Facies et candelabrum ductile de auro mundissimum, hastile eius et calamos, et scyphos et sphæru-

las ac lilia ex ipso procedentia. Quis in candelabro nisi Redemptor humani generis designatur? qui in natura humanitatis infulsit lumen diuinitatis, vt mundi candelabrum fieret, quatenus in eius lumine omnis peccator in quibus iaceret tenebris videret. Qui pro eo, quod naturam nostram sine culpa suscepit, candelabrum tabernaculi ex auro purissimo fieri iubetur. Ductile autem feriendo producit, quia et Redemptor noster, qui ex conceptione et natiuitate perfectus Deus et homo exiit, passionum ictus pertulit, et sic ad resurrectionis gloriam peruenit. Ex auro ergo mundissimo ductile candelabrum fuit, quia et peccatum non habuit, et tamen eius corpus per passionis contumelias ad immortalitatem profecit. Nam iuxta virtutes animarum quibus percussionebus potuisset proficere, omnino non habuit. In membris autem suis, quæ nos sumus, quotidie percussionebus proficit: quia dum nos tundimur, et afficimur, vt eius corpus esse mereamur, ipse proficit. De eius autem corpore scriptum est: Ex quo totum corpus per nexus et coniunctiones subministratum, et constructum crescit in augmentum Dei. Corpus quippe illius nos omnes sumus. Per nexus vero et coniunctiones corpus ligatur: quia dum capiti pectus, dum pectori brachia, dum brachijs manus, digiti manibus sunt coniuncti, ac membra cetera membris inhaerent, corpus omne perficitur, sicut sancti Apostoli, quia Redemptori nostro propinqui steterunt, quasi pectus capiti inhaesit. Quos quia martyres sunt secuti, quasi coniuncta brachia pectori fuerunt. Quibus dum pastores, et doctores subiuncti sunt per bona opera, manus brachijs inhaerunt. Hoc vero omne corpus Redemptoris nostri quotidie per nexum et coniunctionem subministratum est in cælo: quia cum ad eum illuc electæ animæ ducuntur, ei sua membra colligantur. De quo bene dicitur: Subministratum et constructum crescit in augmentum Dei: quia Deus omnipotens Redemptor noster, qui in se quo proficiat non habet, adhuc per membra sua quotidie augmentum habet. Vnde rursum scriptum est: Donec occurrant omnes in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Hastile vero eiusdem candelabri ipsa Ecclesia debet intelligi, quæ corpus eius est, quia inter tot aduersa libera stat. Calami autem, qui de hastili procedunt, prædicatores sunt, qui dulcem sonum in mundo ediderunt, videlicet Canticum nouum. Scyphi autem vino repleti solent. Quid ergo ora doctorum nisi scyphi sunt, qui vino nos scientiæ ebriant, vt oblectamenta mundi, quæ amauimus, obliuiscamur? Sphærule autem quid est aliud nisi volubilitas prædicationis? Sphæra autem ex omni parte voluitur. Et prædicatio, quæ nec aduersitate retineri potest, nec prosperitatibus eleuatur, sphæra est. Et in aduersa fortis, et inter prospera humilis, nec timoris habet angulum, nec elationis. In cursu ergo suo figi non valet: quia per cuncta se volubiliter trahit. Vt autem hoc, quod exempli causa protulimus exequamur, bene post calamos scyphos et sphæras, in candelabro lilia describuntur: quia post eam, quam diximus, prædicationis gratiam atque volubilitatem, illa virens patria sequitur, quæ animabus sanctis, id est, floribus vernat æternis. Sphærule ergo ad laborem pertinent, lilia ad retributionem. Itaque sicut apud Moysen sphærule, doctrina prædicationis accipitur: ita hic per rotam ipsa sacra scriptura signatur. Propheta igitur dum sancta animalia videret, adiunxit: [Cumque aspicerent animalia, apparuit rota vna super terram.] Qua in re ætendum est cum inferius rotæ describuntur, cur vna rota prius apparuisse dicitur, nisi quia antiquo populo vetus solummodo Testamentum datum est, quod ad erudiendam mentem illius quasi rota volueretur? Bene autem rota eadem super terram apparuisse dicitur: Peccanti enim homini dictum est: Terra es, et in terram ibis. Rota ergo super terram apparuit: quia Deus omnipotens legem super corda peccantium dedit. Sed quia hæc pennata animalia sanctos, vt ante diximus, Euangelistas designant, quo modo prius animalia, et postmodum rota vna aspicitur, dum ante Testamentum vetus fuerit, et postmodum sancti Euangelistæ secuti sint? Sed intelligere in his possumus, quod illi prius a propheta visi sunt, qui merito transcendunt. Nam quantum sanctum Euangelium Testamentum vetus præcellit, tanto et prædicatores eius in descriptione prophetica præferri debuerunt. Quamuis sit adhuc aliud, quod in hac descriptione considerari debeat, quia prophetiæ spiritus sic intra semetipsum anteriora, et posteriora simul colligit: vt hæc simul prophetæ lingua proferre non possit. Sed ampla, quæ videt de præteritis sermonibus emanat, et nunc vltima posse prima, nunc vero prima post vltima loquitur. Vnde Ezechiel

Colof. 2. d

Ephef. 4. b

Gen. 3. a

- A** chiel propheta sub figura sanctæ vniuersalis Ecclesiæ, et Euangelistarum gloriam per quattuor animalium similitudinē vider, et tamen repēte illa subiungit, quæ anterioribus temporibus gesta sunt, vt patēter indicet simul se vidisse, quod carnis lingua non sufficeret simul dicere. Quia vero per quattuor animalia etiā perfectos omnes significari diximus, considerandum quoque est, quosdam sanctorum et ante legem fuisse, qui naturali lege districte viuerent, et omnipotenti Domino placerent. Post animalia ergo rota describitur: quia electorum multi apud omnipotentem Dominum perfecti et ante legem fuerunt. Sin vero animalia solos, vt diximus, Euangelistas debemus accipere, est adhuc aliud quod considerare debeamus. Videbat enim in spiritu propheta, quia hæc ipsa verba, quæ obscuritatibus obuoluta proferebat, non Iudaico populo, sed Gentibus panderentur. Nobis igitur loquens, prius animalia, et post rotam describere debuit: quia nos ad fidem Domino largiente, venientes, non per legem Euangelium, sed per sanctum Euangelium legem didicimus. Vbi vero, vel qualis rota apparuerit, adiungit cum dicit: [luxta animalia habens quattuor facies.] Vbi adhuc subditur: [Et aspectus rotarum et opus earum quasi visio maris: et vna similitudo ipsarū quattuor, et aspectus earum et opera, quasi si sit rota in medio rotæ.] Quid est hoc quod cū vna rota diceretur, paulo post adiungitur: quasi si sit tota in medio rotæ, nisi quod in Testamenti veteris litteta Testamentum nouum latuit per allegoriam? Vnde et rota eadem, quæ iuxta animalia apparuit, quattuor facies habere describitur, quia scriptura sacra per vtraque Testamēta in quattuor partibus est distincta. Vetus etenim Testamentū in lege et prophetis, nouum vero in Euangelijis atque Apostolorum Actibus, et dictis. Scimus autem quia vbi faciē intendimus, ibi quod necesse est videmus. Rota ergo
- C** quattuor habet facies: quia prius refecanda mala in populis vidit per legē, postmodum vidit per prophetas, subtilius vero per Euangelium, ad extremū autem per Apostolos ea quæ in culpis hominū refecarentur, aspexit: Potest quoque intelligi, quod quattuor facies tota habeat, propter hoc quod scriptura sacra per gratiam prædicationis extensa in quattuor mundi partes innotuit. Vnde et bene rota eadem vna prius iuxta animalia apparuisse, et postmodum quattuor facies habuisse describitur: quia nisi lex Euangelio concordaret, in quattuor mundi partibus non innotesceret. Sequitur: [Et aspectus rotatum, et opus earum, quasi visio maris.] Recte sacra eloquia visioni maris similia narrantur, quia in eis magna sunt volumina sententiarum, cumuli sensuum. Nec immerito maris similis scriptura sacra dicitur: quia firmantur in ea sententiæ locutionis, sacramento baptismatis. Vel certe considerandum est, quia nauibus in mare nauigamus, cū ad desideratas terras tendimus. Nobis autem, quid est in desiderio, nisi illa terra, de qua scriptum est: Portio mea in terra viuentium? Ligno autem, vt dixi, euehitur, qui mare transit. Et scimus, quia sacra scriptura lignum crucis per legem nobis prænunciat, cum dicit: Maledictus omnis, qui pender in ligno. Quod de Redemptore nostro Paulus attestatur, dicens: Factus pro nobis maledictum. Per prophetas quoque lignum annunciat, cum dicitur: Dominus regnabit a ligno. Et rursum: Mittamus lignum in patrem eius. Per euangelium vero lignum crucis aperte ostenditur, vbi ipsa Domini passio, quæ prophetata est, declaratur. Per Apostolum autem hæc eadem crux etiam in verbis et operibus tenetur, cum Paulus dicit: Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo. Et rursus: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. Nobis ergo, quæ ad æternam patriam tendimus, scriptura sacra per quattuor suas facies mare
- E** est. Quæ crucē annunciat, quia nos ad terram viuentium ligno portat. Nisi autem mari scripturā sacram similem cerneret propheta, minime dixisset: Repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientis. Sequitur: [Et vna similitudo ipsarum quattuor, et aspectus earū, et opera, quasi si sit rota in medio rotæ.] Vna similitudo ipsarum est quattuor, quia quod prædicat lex, hoc etiā propheta: quod denunciant prophete, hoc exhibet Euangelium: quod exhibuit Euangelium, hoc prædicauerunt Apostoli per mundū. Vna ergo est similitudo ipsarū quattuor, quia diuina eloquia, etsi temporibus distincta, sunt tamē sensibus vnita. [Et aspectus earū et opera, quasi si sit rota in medio rotæ.] Rota intra rotā est Testamentū nouū, sicut diximus, intra Testamētū vetus, quia quod designauit Testamentū vetus, hoc Testamētum nouū exhibuit. Vt enim pauca de multis loquar, quid est quod Adam dormiente Eva producit, nisi quod moriente Christo Ecclesia formatur? Quid est quod Isaac ad immolandum ducitur, et ligna portat, arx su-

Psal. 141.

Dent. 21. d

Galat. 3. b

Psal. 95.

Hier. 11. d

Galat. 6. d

Ibid.

Ipsa. 11. b

Gen. 2. b

Gen. 22. b

perimponitur et uiuit, nisi quòd Redemptor noster ad passionem ductus, signum sibi
Ios. 10. b
Num. 35. r. d
Exod. 25. b
Ibid.
Rgm. 3. r
 crucis ipse portauit? et sic in sacrificio pro nobis ex humanitate est mortuus, ut tamen
 immortalis maneret ex diuinitate. Quid est, quòd homicida post mortem summi Pon-
 tificis absolutus, ad terram propriam redit, nisi quòd humanum genus quod peccando
 sibi metipsum mortem intulit, post mortem veri sacerdotis uidelicet Redemptoris nostri,
 peccatorum suorum uinculis soluitur, et in paradisi possessione reparatur? Quid est,
 quòd in tabernaculo propitiatorium fieri iubetur, super quòd duo Cherubin, vnum a
 summitate vna, et alterum a summitate alia, ex auro mundissimo ponuntur expanden-
 tes alas, et operientes oraculum? Quid est, quòd se mutuo respiciunt, versis vultibus
 in propitiatorium, nisi quòd vtraque Testamenta ita sibi in mediatorem Dei et homi-
 num concordant, ut quod vnum designat, hoc alterum exhibeat? Quid enim per pro-
 pitiatium, nisi ipse Redemptor humani generis designatur? De quo per Paulum di-
 citur: Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius. Quid vero
 per duo Cherubin, quæ plenitudo scientiæ dicuntur, nisi vtraque Testamenta signata
 sunt? Ex quibus vnum a summitate vna propitiatori, aliud vero à summitate altera
 stat: quia quod Testamentum vetus de incarnatione nostri Redemptoris cepit pro-
 pherando promittere, hoc Testamentum nouum perfecte narrat expletum. Duo
 autem Cherubin ex auro mundissimo facta sunt, quia vtraque Testamenta, pura
 ac simplici veritate describuntur. Expandunt vero alas, et oraculum operiunt, quia
 nos, qui omnipotentis Dei oraculum sumus, a culpis imminetibus, scripturæ sacræ
 aedificatione protegimur. Cuius dum sententias sollicitè aspicimus, ab errore igno-
 rantiae, eius alis velamur. Duo ergo Cherubin in se mutuo respiciunt, versis vultibus
 in propitiatorium: quia vtraque Testamenta in nullo a se discrepant. Et quasi ad se-
 metipsa vicissim facies tenent, quia quod vnum promittit, hoc aliud exhibet, dum in-
 ter se positum mediatorem Dei et hominum vident. Facies quippe a semetipsis Che-
 rubin auerterent, si quod vnum Testamentum promitteret, aliud negaret. Sed dum
 concorditer de mediatore Dei et hominum loquuntur, ut vicissim se respiciant, in
 propitiatorium intendunt. Rota ergo in medio rotæ est, quia inest Testamento ve-
 teri Testamentum nouum. Et sicut sæpe iam diximus, quod Testamentum verus
 promissit, hoc nouum exhibuit, et quod illud occulte annunciat, hoc istud exhibitum
 aperte clamat. Prophetia ergo Testamenti noui, Testamentum vetus est, et expositio
 Testamenti veteris, Testamentum nouum. Sequitur: [Per quattuor partes earum
 ibant, et non reuertebantur.] Quo alibi diuina eloquia, nisi ad corda hominum va-
 dunt? Sed per quattuor partes euntes ibant, quia scriptura sacra per legem ad corda
 hominum vadit, signando mysterium. Per prophetas vadit paulo apertius, prophe-
 tando Dominum. Per Euangelium vadit, exhibendo quem prophetauit. Per Apo-
 stolos vadit, prædicando eum, quem pater in nostra redemptione exhibuit. Habent
 ergo rotæ facies, et vias: quia ostendunt sacra eloquia notitiam præceptorum cum
 exhibitione operum. Et per quattuor partes vadunt, quia distinctis, ut prædiximus,
 temporibus loquuntur, vel certe quia in cunctis mundi regionibus incarnatum Do-
 minum prædicant. De quibus aperte mox subditur: [Et non reuertebantur, cum
 ambulant.] Hæc superius de animalibus dicta sunt, sed non eadem intelligi de ro-
 tis, quæ de animalibus possunt. Rotis quippe signari Testamenta diximus. Et Tes-
 tamentum verus ambulauit quidem, quia per prædicationem ad mentes hominum
 venit: sed post ad semetipsum reuersum est, quia iuxta litteram, in præceptis suis, et
 sacrificijs vsque ad finem seruari non potuit. Non enim sine immutatione permansit,
 cum in eo spiritalis intelligentia defuit. Sed cum Redemptor noster in mundum ve-
 nit, hoc spiritaliter fecit intelligi, quod carnaliter inueniri teneri. Itaque dum spirita-
 liter littera eius intelligitur, omnis in eo illa carnalis exhibitio viuificatur. Testa-
 mentum vero nouum etiam per Testamenti veteris paginas Testamentum æternum
 appellatum est, quia intellectus illius nunquam mutatur. Bene ergo dicitur, quòd ro-
 tæ euntes ibant, et non reuertebantur cum ambulant, quia nouum Testamentum non
 rescinditur, dum vetus iam spiritaliter intelligitur. Post se non redeunt, quia vsque ad
 finem mundi immutabilia persistunt. Ambulant ergo, sed non reuertuntur, quia sic
 spiritaliter ad cor nostrum veniunt, ut eorum præcepta, vel studia vltius non mutantur. Se-
 quitur: [Statura quoque erat rotis, et altitudo, et horribilis aspectus.] Quid est, quòd in
 scripturæ

- A** Scriptura sacra eloquijs tria hæc inesse narrantur, vt staturā, altitudinem, et horribilem aspectum, id est terribilem habere memorentur? Querendum nobis magnopere est, quæ diuinæ scripturæ statura, quæ altitudo, quis horribilis aspectus dicitur. Sciendum ergo est, quia stare, ad vitam congruit bene operantis. Vnde per Paulum dicitur: Qui stat, videat ne cadat. Qui etiam discipulis dicit: Sic stete in Domino, charissimi. Et propheta, qui se vita ac moribus ante Dominum stare videbat, ait: Viuit Dominus, in cuius conspectu sto. Altitudo vero est, cælestis regni promissio. Ad quam tunc pertingitur, quando iam mortalis vitæ omnis corruptio subiugatur. Horribilis vero aspectus est terror gehennæ, quæ sine fine reprobos cruciat, et semper in cruciatum conseruat. Statura ergo in rectitudine prædicationis est: altitudo in celsitudine supernæ promissionis, horribilis vero aspectus in minis, atque terroribus supplicij sequentis.
- B** Scriptura igitur sacra staturam habet, quia mores ad standum dirigit, vt auditorum mentes ad terrenam concupiscentiam non curuentur. Altitudinem habet, quia in cælesti patria æternæ vitæ gaudia promittit. Horribilem quoque aspectum habet: quia omnibus reprobis gehennæ supplicia minatur. Ostendit igitur staturam suam in edificatione morum. Ostendit altitudinem in promissione præmiorum. Ostendit horribilem aspectum in terroribus suppliciorum. Recta est enim in præceptis, alta in promissionibus, horribilis in minis. Habet staturam, cum per prophetam dicit: Quiescite agere peruerse, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. Et rursum: Frange esurienti panem tuum, et egenos vagos induc in domum tuam. Cum videris nudum, et domestici seminis tui ne despexeris. Habet altitudinem, cum per eundem prophetam dicit: Non erit tibi sol in lucem sempiternam, et Deus tuus in gloriam tuam. Habet horribilem aspectum, cum infernum describens dicit: Dies ultionis Domini, annus retributionis iudicij Sion, et conuerterentur torrentes eius in picem, et fumus eius in sulphur, et erit terra eius in picem ardentem nocte et die, non exstinguetur in sempiternum. Quam beatus quoque Iob describit dicens: Terram tenebrosam et operam mortis caligine, terram miseriæ et tenebrarum, vbi vmbra mortis, et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitans. Habet staturam cum per eum Dominus propitiis pollicetur dicens: Sicut cæli noui, et terra noua, quæ ego stare facio coram me, dicit Dominus, sic stabis semen vestrum, et nomen vestrum. Illi enim veraciter coram Domino stant, qui vitam suam in prauitate non dissipant. Habet altitudinem, cum statim subdit: Et erit mensis ex mense, et sabbatum ex sabbato, et veniet omnis caro vt adoret coram facie mea, dicit Dominus. Quid est mensis nisi profectio dierum? Et quid est sabbatum, nisi requies, in qua fieri opus seruale non liceat? Mensis ergo ex mense est, quia qui hic perfecte viuunt, illuc ad perfectionem gloriæ perducuntur. Sabbatum vero ex sabbato est, quia qui hic cessant a peruerso opere, illic quiescunt in cælesti retributione. Habet etiam horribilem aspectum, cum protinus adiungit: Et egredientur et videbunt cadauera virorum, qui præuaricati sunt in me. Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur. Quid enim horribilius dici, quid cogitari potest, quam damnationis vulnera fuscipere, et dolores vulnenum nunquam finire? De hoc horribili aspectu rotarū bene per Sophoniam dicitur, cum superuenire duris mentibus dies iudicij denunciat: Iuxta est dies Domini magnus, iuxta et velocis nimis. Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulationis et angustiarum, dies calamitatis et miseriæ, dies tenebrarum et caliginis, dies nebulæ et turbini, dies tubæ et clangoris. Sed quia exterioris rotæ dicta posuimus, restat nunc vt interioris quoque staturam, altitudinem, et horribilem aspectum proferre debeamus. Habet quippe rota interior staturam suam, cum per sanctum Euangelium ad terrena desideria incuruare nos prohibet, Redemptoris nostri vocibus dicens: Attendite, vt non grauentur corda vestra in crapula et ebrietate, aut in curis huius vitæ. Habet altitudinem, cum de eodem Redemptore promittit, dicens: Quotquot autem crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Quid enim hac potestate altius, quid hac altitudine sublimius dici potest, in qua creatus quisque, efficitur filius Creatoris? Habent horribilem aspectum, cū de reprobis loquitur dicens: Ibunt in supplicium æternum. Habet staturam, cum veritas discipulos admonet dicens: Vendite quæ possidetis, et date eleemosynam.

Luc. 12. e Facite vobis fucculos non veterascetes. Habet promissionis altitudinem, cum dicitur. **A**
Mat. 8. e Venient ab oriente et occidente, et recumbent cum Abraam, et Isaac et Iacob in regno celorum. Habet horribilem aspectum, cum subditur: Filij autem regni eiicientur
Ibid. in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium. Quibus rursus voce veritatis dicitur: Vos in peccatis vestris moriemini. Habet staturam, cum primi pastores
Ioan. 8. e vocibus dicit: Ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amore fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. Habet altitudinem, cum paulo post dicit: Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æterno
1. Pet. 3. b regno Domini et Saluatoris nostri Iesu Christi. Qui rursus bonis pastoribus pollicetur, dicens: Cui apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibile gloriæ coronam. Habet horribilem aspectum, cum dicit: Adueniet autem dies Domini, ut fur, in qua cæli magno impetu transierint, elementa vero calore soluentur. Cum hæc igitur omnia dissol-
Ibid. uenda sunt, quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus et pietatibus, expectantes et properantes in aduentum diei Dei, per quam cæli ardentes soluentur, elementa vero ignis ardore tabescant? Habet staturam, cum per Paulum nos a terrenis desideriis erigit, dicens: Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam et auaritiam, quæ est idolorum seruitas. Habet altitudinem, cum promittit, dicens: Vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria. Habet horribilem aspectum, cum minatur dicens: In reuelatione Domini nostri Iesu Christi de cælo, cum angelis virtutis eius in flamma ignis, dantis vindictam his, qui non nouerunt Deum, et qui non obediunt Euangelio Domini nostri Iesu Christi, qui poenas dabunt in interitu æternas a facie Domini, et a gloria virtutis eius. Habet staturam, cum nos admonet dicens: Videte, ne quis alicui malum pro malo reddat, sed semper quod bonum est, sectamini in inuicem et in omnes. Habet altitudinem, cum promittit dicens: Si commorimur, et conuiuemus: si sustinemus, et congregabimur. Et rursus: Non sunt condignæ passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in vobis. Habet horribilem aspectum, cum minatur dicens: Terribilis quidem expectatio iudicij, et ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Qui rursus ait: Horrendum est incidere in manus Dei viuientis. Quæ omnia breui quoque sententia stringit, dicens: Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, et profundum. Lata quippe est charitas, quæ et inimicorum dilectionem capit, et per eam charitatem, qua nos Deus omnipotens late diligit, etiam longanimiter portat. Hoc ergo nos debemus exhibere proximis, quod indignis nobis a Creatore nostro conspicimus exhiberi. Latitudo itaque, et longitudo ad staturam pertinet, quia per amorem mores dilatat, ut fraterna mala charitas longanimiter portet. Sublimitas autem est æternorum illa remuneratio præriorum, de cuius immensitate dicitur: Quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Habet ergo in sublimitate altitudinem, quia æterna sanctorum gaudia nulla nunc prævalent cogitatione penetrari. Profundum quoque est illa inextimabilis damnatio suppliciorum, quæ eos, quos suscepit, in imis demergit. In quibus sacra eloquia horribilem aspectum habent, quia inextimabilem terrorem audientibus incutiunt, cum supplicia inferis loquuntur. Bene ergo dicitur: [Statura quoque erat rotis, et altitudo et horribilis aspectus.] Quia scriptura sacra in vitroque Testamento et admonendo recta est, et promittendo alta, et minando terribilis. Hæc nos fratres charissimi, hodierna die largiente Domino dixisse sufficiat, ut ad differenda ea, quæ subiuncta sunt, orio reparari redeamus, in auctore omnium Deo et Domino nostro Iesu Christo confidentes: qui viuit, et regnat cum patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen. **E**

HOMILIA VII.

Totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quattuor. Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter et rotæ iuxta ea: et cum eleuarentur animalia de terra, eleuabantur simul et rotæ. Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu et rotæ pariter eleuabantur, sequentes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis. Cum euntibus ibant, et cum stantibus stabant, et cum eleuatis a terra pariter eleuabantur et rotæ sequentes ea: quia spiritus vitæ erat in rotis. Et similitudo super caput animalium firmamenti quasi aspectus crystallo horribilis, et extenti super capita eorum desuper. Sub firmamento autem pennæ eorum tectæ alterius ad alterum. Vnumquodque duabus alis velabat corpus suum, et alterum similiter velabatur.

- S**icut nostis, fratres charissimi, consuetudo prophetæ est nunc ista, nunc illa conspiciere, et ab alijs in aliud subito verba derivare: sicut Psalmista cum de Domino loqueretur, dixit: Dens iudex iustus, fortis et patiens, numquid irascetur per singulos dies? Nisi conuertamini, gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit et parauit illis: et in ipso parauit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit. Repente subiungit: Concepit dolorem et peperit iniquitatem. Lacum aperuit, et effodit eum, et incidit in foueam quam fecit. Ecce cum Domini narraret iustitiam, quasi non mutata voce, repente peccatoris intulit culpam. Quod vnum me exempli causa dixisse sufficiat: quia quisquis in prophetis vsus lectionis habet, quam crebro ista faciat, non ignorat. Vnde nunc Ezechiel propheta cum de rotis loqueretur, adiunxit: [Et totum corpus plenum oculis in circuitu ipsorum quattuor.] Qui enim non ipsarum, sed ipsorum dixit, profecto indicat, quia repente sermo eius a rotis ad animalia rediit. Per quæ nimirum perfecti quique, ut prædictum est, designantur. Corpora itaque animalium idcirco plena oculis deferuntur, quia sanctorum actio ab omni parte circumspicienda est, bona desiderabiliter prouidens, mala solerter cauens. Et hoc est laboriosius, quia sanctorum mens vehementer inuigilat, ne se ante eorum oculos mala sub bonorum specie abscondant. Circumspecta ergo est vita sanctorum, ne sic sit libera, ut superba sit: quia sæpe superbia excedit in verbis, et audiri appetit libertas puritatis. Ne sic sit humilis, ut formidolosa: quia aliquando timor restringit animum, et loqui, quæ recta sunt, non præsumit, sed famen in ipsa timida cogitatione humilitatem esse se simulat. Nec sic sit pareca, ut tenax sit: quia plerumque tenacia parsimonia appetit æstimari, ut iuste ac necessarie videatur tenere, quidquid egenti proximo misericorditer non vult impendere. Ne sic sit miserieors, ut effusa sit: quia nonnumquam effusionem esse misericordiam putat. Aliud enim est pietatis studio necessaria proximis dare, atque aliud ea quæ possidentur, sine mercedis intentione dispergere. Quidquid ergo agitur, in radice intentionis pensandum est, quod merito apud iudicium Creatoris habeatur. Vnde et idem Creator dicit: Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum leuidum erit. Oculum videlicet intentionem, corpus vero actionem nominans. Quia si nostra intentio apud Deum simplex fuerit, in eius iudicio nostra actio tenebrosa non erit. Igitur quia sancti viri solerter inuigilant, ut se vndique aspiciant, et vbique custodiant: ne aut mala propter ea ipsa appetant, aut hæc eadem sub specie bonorum agant, scilicet ne se eis vitia virtutes esse mentiantur, totum corpus plenum in circuitu oculis habent: quia omnis eorum actio prouidentia sollicitudinis et repletur et circumdatur. Hinc est quod Paulus Apostolus dum cuidam penitenti de perpetrato facinore Corinthios prospiceret voluisse misereri, ait: Si cui aliquid donastis, et ego. Nam et ego quod donavi, propter vos in persona Christi, ut non circumueniamur a sarana. Non enim ignoramus cogitationes eius. Si enim per eundem erat, cur se humilitati tantæ voluntatis discipulorum magister egregius sociat, ut neque ipse a discipulis, neque ab eo discipuli in compassionis causa diuini viderentur: nisi quia sollicito prouidentis oculo attendit, quod plerumque dum

dum alter donat, alter irascitur? Et quale est iam misericordiæ sacrificium, quod cum discordia proximi offertur? Unde recte ait: Vt nō circumueniamur a satana. Non enim ignoramus cogitationes eius. Quia videlicet inde in alterius corde rixæ malum solet immittere, unde alterum conspiciat pietatis negotium fecisse. Imperfectum enim bonum est, quod sic agitur; vt ne quid ei ex alio latere male surrepat, non attendatur, nisi forte hoc quod sine cuiuspiam scandalo fieri non potest, culpa sit non fecisse. Hoc vero ideo dicimus, vt votum nostræ dilectionis faciamus: quia in nostro bono opere aliquando cauendum est scandalum proximi, aliquando vero pro nihilo contemnendum. Quod in ipso nostro auctore didicimus, qui dum tributum Petro inquisito tereretur, prius paradigma proposuit, per quod se nihil debere respondit, dicens: Reges terræ a quibus accipiunt tributum vel censum, a filiis suis, an ab alienis? Cui cum diceretur ab alienis, illico respondit: Ergo liberi sunt filij. Sed postquam liberum se esse monstrauit, ne fortasse scandalum cuiquam faceret, subdidit: Vt autem non scandalizemus eos, vadē ad mare, et mitte hamum, et cum piscem, qui primus ascenderit, tolle, et aperto ore eius inueniens statere, illum sumens da eis pro me et te. Qui rursum cum diceret, quia omne quod in os intrat, non coinquinat hominem, tunc accedentes discipuli dixerunt ei: Scis, quia Pharisei, audito hoc verbo, scandalizati sunt? At ille respondens ait: Omnis plantatio quam non plantauit pater meus caelestis, eradicabitur. Sinite illos, cæci sunt, et duces cæcorum. Ecce magistra veritas ne in quorundam cordibus scandalum gigneretur, quod non debuit tributum dedit. Et rursum quia generari scandalum in quorundam cordibus contra veritatem vidit, in suo eos scandalo remanere permisit. Ex qua re nobis considerandum est, quia in quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus. Si autem de veritate scandalum sumitur, vitius permittitur nasci scandalum, quā veritas relinquatur. Corpora ergo animalium plena sunt oculis, cum se hinc inde caute circumspectant. Sed sciendum nobis est, quia sæpe dum alios reprobos intendimus, fit vt alia negligamus, et vbi negligimus, ibi proculdubio oculum non habemus. Nam Phariseus ille, qui ascendens in templū orare, testante Euangelio, quid dixit, agnouimus. Ait enim: Deus gratias ago tibi. Recte ergo grarías Deo agebat, a quo acceperat bona, quæ fecerat. Qui etiam subiungit: Quia non sum, sicut ceteri hominum raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus: ieiunio bis in sabbato, decimas de omnium quæ possideo. Ecce ad exhibendam abstinentiam, ad impendendam misericordiam, ad referendas Deo gratias oculum Phariseus habuerat, sed ad humilitatis custodiam oculum non habebat. Et quid prodest, quod contra hostium insidias, pene tota ciuitas caute custoditur, si vnū foramen apertum relinquitur, unde ab hostibus intretur? Quid ergo prodest custodia, quæ pene vbique circumponitur, quādo inimicis tota ciuitas per neglectum loci vnus aperitur? Phariseus autem, qui ieiunium exhibuit, decimas dedit, Deo gratias retulit, quasi pene per circuitum in suæ ciuitatis custodia vigilauit. Sed quia vnum in se foramen superbiæ non attendit, ibi hostem pertulit, vbi per negligentiam oculum clausit. Quia ergo sanctorum mentes vndique se circumspectantes inuigilant, atque in omni suo opere paucioris et solitudinis oculum circumducunt, ne aut praua agant: aut recta, quæ præcepta sunt, non agant: aut bonis actibus expletis, in suis cogitationibus intumescant: et tanto grauius offendant, quanto iusti videntur foris, et occultius peccant: recte dicitur: [Totum corpus eorum plenum oculis in circuitu.] Sciendum quoque quod in translatione veteri non habetur: [Totum corpus eorum in circuitu.] Sed dicitur: Dorsum eorum, plena oculis. Quæ videlicet sententia ad ædificationem intellectū non discrepat. Ea enim, quæ sunt in facie, sæpe etiam peccatores homines custodire solent. Iusti autem viri, quia se et in eis custodiunt, quæ in promptu et in facie non videntur, in dorsis oculis habere referuntur. Qui ergo et ea quæ in occultis sunt discutiunt, atque ab ipsis se custodiunt quæ latent, profecto oculos in dorsis habent. Quod tamen intelligi et aliter potest, quia ea quæ sunt ante faciem nostram, videmus, dorsa autem nostra alius in nobis videt, et nos videre non possumus. Quia autem sancti viri solenter se aspiciunt, in quibus ab alijs iudicari possunt, et districte se vident, sicut sæpe districte ab alijs videntur, qui in se nec ea, quæ latere poterant ignorant, lumen in dorsum portant. Sequitur: [Cumq; ambularent animalia, ambulabant pariter et rotæ iuxta ea. Et cum eleuantur animalia de terra, eleuantur simul et rotæ.] Ambulant

- A** lant animalia, cum sancti viri in scriptura sacra intelligunt, quemadmodum moraliter viuunt. Eleuantur vero a terra animalia, cum sancti viri se in contemplatione suspendunt. Et quia vnusquisque sanctorum quanto ipse in scriptura sacra profecerit, tanto hæc eadem scriptura sacra proficit apud ipsum, recte dicitur: Cum ambularet animalia, ambulabant pariter et rotæ: et cum eleuantur animalia de terra, eleuabatur simul, et rotæ: quia diuina eloquia cum legente crescunt, nam tanto illa quisque altius intelligit, quanto in eis altius intendit. Vnde nec eleuantur rotæ, si non eleuantur a animalia: quia nisi legentium mentes ad alta profecerint, diuina dicta, velut in imis, non intellecta iacent. Cum enim legenti cuilibet sermo scripturæ sacre, si tepidus videtur sensus diuini eloquii, eius mentem non excitat, et in cogitatione sua nullo intellectus lumine emicat, rota et otiosa et in terra est, quia animal non eleuatur a terra.
- B** At vero si animal ambulat, id est, bene viuendi ordinem quærat, et progressum cordis inueniat, quemadmodum gressum boni operis ponat, ambulat pariter et rotæ: quia tantum in sacro eloquio profectum inuenis, quantum apud illum ipse profeceris. Si enim pennatum animal sese in contemplatione tenderet, rotæ protinus a terra subleuantur: quia terrena non esse intelligis, quæ prius in sacro eloquio iuxta terrenum morem dicta credidisti. Fitque vt scripturæ sacre verba esse celestia sentias, si accensus per contemplationis gratiam temetipsum ad celestia suspendas. Et mira atque ineffabilis sacri eloquii virtus agnoscitur, cum superno amore legentis animus penetratur. Quia ergo animal ad alta se subleuat, rota volat. Sequitur: [Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu et rotæ pariter leuabantur, sequentes eum.] Quo enim spiritus legentis tendit, illuc et diuina eloquia leuantur: quia si in eis alium quid videndo et sentiendo quæsieris, hæc eadem sacra eloquia tecum crescunt, tecum in altioribus ascendunt. Bene autem de eisdem rotis dicitur: Sequentes eum. Legentis enim spiritus, si quid in eis scire morale aut historicum quærit, sensus hunc moralis historie sequitur. Si quid typicum, mox figurata locutio agnoscitur. Si quid contemplatiuum, statim rotæ quasi pennas accipiunt, et in aere suspenduntur, quia in verbis sacri eloquii intelligentia celestis aperitur. Quocumque ergo ibat spiritus, illuc eunte spiritu, et rotæ pariter leuabantur, sequentes eum. Rotæ enim spiritum sequuntur, quia verba sacri eloquii, vt sæpe iam dictum est, iuxta sensum legentium per intellectum crescunt. In vna enim eademque scripturæ sententia, alius sola historia pascitur, alius typica, alius vero intelligentiam per typum contemplatiuum quærit. Et fit plerumque, vt, sicut dictum est, in vna eademque sententia cuncta simul tria valeant inueniri. Moy-
- D** ses enim cum de ardenti rubo vocatus fuisset, accessit propius vt videret visum, et ecce rubus ardebat, et non consumebatur. Magnum est hoc miraculum. Si solam in eo historiam requiras, est vnde legentis nutriatur animus, vt videas, quòd in ligno ignis ardeat, et non consumat. At vero si typicam intelligentiam quæras, quid flamma nisi legem de qua scriptum est: In dextera eius ignea lex? et quid rubus ille, nisi Iudaicum populum designauit, peccatorum suorum spinis obsitus? Sed rubus ardens consumi non potuit, quia Iudaicus populus et ignem quidem legis accepit, et tamen peccatorum suorum spinas non deseruit, nec eius vitia diuini sermonis flamma concremauit. Fortasse in hoc facto alius maiora per typum contemplari desiderat. Huius quia sensus excreuit, eleuantur pariter et rotæ. Inter homines enim pariter perfectus homo factus est vnicus Dei filius, qui sua peccata non habuit, sed spinas nostræ nequitie suscepit, atque vique ad passionem pro nobis humiliari dignatus est, et in fementipso igne tribulationis nostræ suscipere. Sed arsit, et non arsit: quia ex humanitate est mortuus, tamen immortalis ex diuinitate permansit. Suscepit a nobis, vnde sacrificium fieret pro nobis, et tamen impassibilis atque incommutabilis permansit in proprijs, vt nos commutaret a nostris. Alius fortasse historie moralitatem, atque per allegoriam intelligentiæ contemplationem requirit. Pater cunctis, iuxta historiam, hoc quod in lege scriptum est, vt turtur quæ pro peccato offertur, retorqueatur caput eius ad pennulas, ita vt collo inhæreat, et non penitus abrupatur. In quibus verbis dubius legentibus sensus historicus non est. Sed si hæc intelligentia moraliter requiras, agitur rota, dum ad moralem intelligentiam ducitur sacri verbi sententia. Nos enim ipsi in omnipotentis Dei sacrificium esse turtur debemus, ita vt caput nostrum retorqueatur ad pennulas, id est, animus ad virtutes. Non enim immerito per caput mentem intelligimus,

Exod. 3. a

Pat. i. Exod. 3

Deut. 33. b

Aug. ser. 9. d.
Euch. ser. spi. a

Leu. 1. et 3. a

Pat. in Lep. 6. 3.

mus, quia sicut caput corpus, ita mens actiones regit. Sed caput ad pennulas retor-
 queri precipitur, ut ea quæ dicis facias, et os ad opera coniungas. Nec ita caput abscin-
 dendum est, ut a corpore diuidatur, sed ex parte decisum, corpori suo iubetur inhaerere:
 quia videlicet mens nostra a carnali delectatione incidenda est, sed a carnis cura neces-
 saria incidenda non est. Hinc enim scriptum est: Carnis curam ne feceritis in desiderijs.
 Quæ ergo in desiderijs fieri prohibetur, proculdubio in necessitate conceditur. Caput
 ergo turturis ex parte abscissum est, et ex parte inhaeret, ut sicut dictum est, et a voluptate
 carnis mēs nostra incisa sit, et tamē a necessitate non sit abscissa. Quod si hoc sacrificij
 genus sub typica Redemptoris nostri intelligentia, alius ad contemplationem requi-
 rat, ascendant ergo ad fortiora animus, eleuentur animalia, ut eleuentur pariter et ro-
 tæ. Quis enim caput nostrum est, nisi Redemptor generis humani? De quo scriptum
 est: Ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius. Quem cum
 Iudæi persequerentur, nomen eius delere de terra conati sunt. Cumq; cum crucifixum
 et sepultum viderent, hunc se ab amore omnium diuissile crediderunt. Sed caput tur-
 turis et incisum est, et tamen a suo corpore diuisum non est, quia ex eo quod pro nobis
 mortem pertulit, omnes nos sibi verius in ipsa sua morte coniunxit. Et per hoc quod
 se nostris oculis visibiliter subtraxit, nostris se mentibus inuisibiliter radicauit. Caput
 ergo turturis incisum inhaeret corpori, quia pro nobis quidē Redemptor noster passus
 est, sed a nobis separatus per passionem non est. Quia igitur dicta sacri eloquij cum le-
 gentium spiritu excrescunt, recte nunc dicitur: Quocumque ibat spiritus, illuc eunte
 spiritu et rotæ pariter leuabantur, sequentes eum. Et subditur: [Spiritus enim vitæ
 erat in rotis.] In rotis enim spiritus vitæ est, quia per sacra eloquia dono spiritus viuifi-
 camur, ut mortifera a nobis opera repellamus. Poteest enim intelligi, quia spiritus vadit
 cum legentis animum diuersis modis et ordinibus tangit Deus, quando hunc per
 verba sacri eloquij modo in zelo excitans, ad ultionem erigit, modo ad patientiam mi-
 tigat, modo in prædicationem instruit, modo ad poenitentiae lamenta compungit. Sed
 curramus breuiter per hæc eadem verba, quæ diximus, et videamus quo modo sequun-
 tur rotæ spiritum, qui vitæ spiritus dicitur, et rotis inesse perhibetur. Certe si legentis
 animum spiritus vitæ in zeli seruiore tetigerit, protinus in sacris eloquijs videt, quod
 Moyses ad castraadiens, et populum per idolatram peccasse cognoscens, hunc per seruiore
 spiritus gladijs strauit. Quod Phinees, persequendo luxuriam, iram Domini gladio
 placauit. Quod Petrus subimit mentientes verbo perculit et occidit. Quod Paulus ne-
 gligentibus discipulis virga minatur. Si vitæ spiritus legentis animum ad seruandam
 patientiam tangit, statim sequuntur et rotæ: quia in sacris eloquijs inuenit, quod Moy-
 ses et Aaron cum loquentes recta, persecutionem populi passi sunt, ad tabernaculum
 cucurrerunt, pro ipso populo exorantes quem fugiebant. Sancta autem eorum mens,
 et tumorem superbientium pertulit, et tamen contra eos ad odium non erupit. Patien-
 tia enim vera est, quæ et ipsum amat, quem portat. Nam tolerare, sed odisse non est vir-
 tus mansuetudinis, sed velamentum furoris. In eisdem quoque eloquijs inuenit, quod
 Samuel de principibus culmine deiecit, orasse se etiam pro deicientibus confiteretur.
 Quod nemo sanctorum ad cælestem gloriam, nisi patientiam seruando peruenit. Quod
 ipse auctor et Redemptor generis humani, sputa, colaphos, spineam coronam, crucem,
 lanceam pertulit, et tamen pro persecutoribus orauit. Si vitæ spiritus legentis animum
 ad studium prædicationis excitat, statim sequuntur et rotæ, quia in sacris eloquijs inue-
 nit: Moyses iubente Domino contra Ægypti Regem in quantis se prædicationibus li-
 bere verbis erexit. Quod Stephanus Iudæis perdisidit diceret: Vos semper Spiritui
 sancto resististis: nec inter lapides timuit. Quod Petrus fustibus cæsus, ne in nomine Iesu
 loqueretur, cum magna libertate respondit: Obedire oportet Deo magis, quam homi-
 nibus. Quod Paulus catenarum vinculis stringatur, sed tamen verbum Dei non est al-
 ligatum. Si vitæ spiritus ad poenitentiae lamenta compungit, sequuntur protinus rotæ,
 cum scripturæ sacræ verba Dauid poenitentiam proferunt. Quod Rex tephthēsus a pro-
 pheta, quia subiectus cælesti Regi non fuit, subiecto increpārī non erubuit cōfiteri, quod
 fecit. Quod publicanus, qui reatum suæ nequitie cognouit, etsi iniustus ad templum
 venit, iustificatus a templo rediit. Quod Petrus negationis maculas lacrymis lauit.
 Quod latro qui in cruce cognouit culpam, in ipsa iam morte inuenit veniam. De qui-
 bus adhuc rotis eadem propheta replicat atque subiungit: [Cum euntibus ibant, et
 cum

Rqm. 13. d

Ephes. 1. d

Exod. 33. e

Num. 25. e

Act. 5. a

1. Cor. 4. d

Nem. 10. a

1. Reg. 8. b

Mal. 21. d

Ioan. 10. d

Exod. 15. d

Act. 7. f

Act. 5. e

Philip. 1. e

1. Reg. 12. e. d

Luc. 18. e

Mat. 26. g

Luc. 23. f

E

cum

- A** cum stantibus stabant, et cum eleuatis a terra pariter eleuabantur, et rotæ sequentes ea: spiritus vitæ erat in rotis.] Hæc sicut nostis fratres charissimi, ex maxima parte iam dicta sunt, sed iterata descriptione narratur. Nec nos itaque pigeat eadem breuiter exponendo repetere, quæ spiritus per prophetam dignatus est replicando narrare. Hoc enim solum in his verbis, nouum dicitur, quod dictum est: [Cum stantibus stabant.] Sunt autem quidam qui vsque ad hoc proficiunt, vt terrena, quæ accipiunt, bene dispensare nouerint, misericordiam operibus intendant, oppressis subueniant. Hi videlicet vadunt, in eo quod se ad proximi utilitatem tendunt. Cum his ergo rotæ gradiuntur, quia sacra eloquia dictorum suorum passus in eius itinere disponunt. Et sunt alij, qui in fide quam acceperunt, ita ad tenendum fortes sunt, vt aduersis quibuscque resistere valeant, et non solum minime ad peruersitatem trahantur perfidiæ, sed etiam peruersa loquentes impugnent, eosque ad rectitudinem pertrahant. Cum istis stantibus stant etiam rotæ, quia in eis rectitudinem suam sacri eloquij verbis confirmant, cum in eis audiunt: State et tenete traditiones quas didicistis. Et rursum: Aduersarius vester diabolus, tamquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Et sunt alij, qui omnia terrena despiciunt, nulla, quæ prætereant, possidere dignantur, et in Dei se, vt prædictum est, contemplatione suspendunt. Cum his ergo eleuatis et rotæ pariter leuantur: quia in quantum quisque ad alta profecerit, intantum ei et sacra eloquia de altioribus loquuntur. Vadunt ergo animalia ad utilitatem proximi, stant ad custodiam sui, eleuantur ad contemplationem Dei. Sed et rotæ pariter vadunt, stant, eleuantur, quia quæ sit sancta electio talis inuenitur, qualis et sit ipse, a quo quæritur. Ad actiuam enim vitam profecisti: ambula tecum. Ad immobilitatem atque constantiam spiritus profecisti: stat tecum. Ad contemplatiuam vitam per Dei gratiam peruenisti: volat tecum. Et rursum subditur: [Quia spiritus vitæ erat in rotis.] Quod idcirco secundo dicitur vitæ spiritus in rotis esse, quia scripturæ sacræ duo sunt Testamenta, quæ vtraque Dei spiritus scribi voluit, vt nos a morte animæ liberaret. Vel certe, quia duo sunt præcepta charitatis, dilectio videlicet Dei, et dilectio proximi, per quæ vtraque nos sacræ scripturæ dicta viuificant. Secundo ergo dicitur, quod spiritus vitæ erat in rotis: quia dilectionem Dei, et proximi capimus in eloquijs diuinis. Per præcepta enim scripturæ sacræ reuiuificamus, qui mortui in culpa iacebamus. Vnde omnipotenti Domino per Psalmistam dicitur: In æternum non obliuiscar iustificationes tuas, quia in ipsis viuificasti me. Iustificationes enim præcepta Domini dicuntur, in quibus nos corrigendo iustificat. De quibus Psalmista aperitus dicit: In tuis iustificationibus meditabor: non obliuiscar sermones tuos. In eis itaque nos viuificat, quia per hæc nobis spiritualem vitam demonstrat, eamque per assilatum spiritus nostris mentibus infundit. Quod quia quotidie per donum gratiæ in electorum mentibus agitur, spiritus vitæ erat in rotis. Hæc nobis scriptura in tenebris vitæ præsentis, facta est lumen itineris. Hinc etenim Petrus ait: Cui beneficiis intendentes, quasi lucernæ lumen in caliginoso loco. Hinc Psalmista dicit: Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine, et lumen semitis meis. Scimus ramen quia et ipsa nobis nostra lucerna obscura est, nisi hanc nostris mentibus veritas illustret. Vnde iterum Psalmista ait: Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine, Deus meus illumina tenebras meas. Quid enim lucerna ardens, nisi lumen est? Sed lumen creatum nobis non lucet, nisi illuminetur a lumine non creato. Quia ergo omnipotens Deus ad salutem nostram sanctorum Testamentorum dicta et ipse creauit, et ipse aperuit, spiritus vitæ erat in rotis. Sequitur: [Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis extenti super capita eorum desuper.] Hæc, largiente Domino, duobus modis exponimus, vt lectoris iudicio, quod eligendum censetur relinquamus. Possunt enim firmamenti nomine, celestes potestates intelligi. Quod firmamentum recte quasi aspectus crystalli dicitur: quia videlicet crystallum forte quidem nimis est, sed ex aqua solidatur. Et natura angelica, quando creata est, liberum arbitrium accepit, verum vellet in humilitate persistere, et in omnipotentis Dei conspectu permanere, an ad superbiam laboraret, et a beatitudine caderet, per similitudinem aqua fuit. Sed quia cadentibus alijs, sancti angeli in sua beatitudine persistenterunt, atque hoc acceperunt in munere, vt iam cadere omnino non possent, in eis natura sua, quia iam dei ipsi mutabiliter non potest, quasi in magnitudine crystalli durata est. Quod crystallum horribile et extensum super

e-167

2.7. hof. 2. d

1. Pet. 5. 5

2. 1. T

1. ed. sup. hom. 4
et inf. a. Et lib.
ad. Mor. 1. c.

Psal. 118.

Ibid.

1. Pet. 1. d

Psal. 118

Psal. 17.

Dist. a. de per-
cussis sup. in
106. lib. Mor.
27. c. 24.

Par. ad Gen. 2. 2

et 2.

per

per capita animalium dicitur, quia illa potestates angelicæ, quæ omnipotentis Dei A
 conspectui assistunt, nobis ad hac in hac corruptione positæ, terribiles atque pauendæ
 sunt. Quarum nunc gaudia, quia sensum nostrarum mentium excedunt, super capita
 animalium esse memorantur. Quis enim in carne corruptibilis positus, comprehendere
 valeat, quæ sit illa angelorum ineffabilis et sine fine lætitia? Quæ beatitudo, sine defe-
 ctu vultum videre Creatoris, atque in eius delectatione sine immutatione persistere?
 Potest autem firmamenti nomine, ipse per figuram noster Redemptor intelligi, ve-
 rus Deus super omnia, et factus inter omnia homo perfectus, in quo nostra natura
 apud patrem confirmata est. De quo etiam per Psalmistam prophetando dicitur: Fiat
 manus tua super virum dexterae tuæ, et super filium hominis quem confirmasti tibi.
 Humana etenim natura prorsquam a Creatore omnium susciperetur, terra erat: nam
 firmamentum non erat. Peccatori quippe homini dictum est: Terra es, et in terram B
 ibis. Et postquam assumpta est ab auctore omnium, atque in cælis subleuata, et super
 angelos ducta, firmamentum facta est, quæ terra fuit. Sed terra firmamentum, quod
 aspicitur, cuius habet similitudinem, subinfertur, cum dicit: [Quasi aspectus crystalli
 horribilis.] Crystallum, sicut dictum est, ex aqua congelascit, et robustum fit. Scimus
 vero, quanta sit aquæ mobilitas. Corpus autem Redemptoris nostri, quia vsque ad
 mortem passionibus subiacuit, aquæ simile iuxta aliquid fuit: quia nascendo, crescendo,
 lassescendo, efuriendo, sitiendo, moriendo, vsque ad passionem suam per momenta
 temporum mobiliter decurrit. Cuius cursum propheta intuens ait: Exultauit, vt gigas,
 ad currendam viam. Sed quia per resurrectionis suæ gloriam ex ipsa sua corruptione
 in incorruptionis virtute conualuit, quasi crystalli more ex aqua duruit, vt in illo, C
 et hæc eadem natura esset, et ipsa quæ iam fuerat, corruptionis mutabilitas non esset.
 Aqua ergo in crystallum versa est, quando corruptionis eius infirmitas per resurrectionem
 suam ad incorruptionis est firmitatem mutata. Sed notandum, quod hoc crystallum
 horribile, id est, pauendum, dicitur. Quis autem, nesciat cuius pulchritudinis sit
 crystallum? Et mirum quo modo in hoc crystallo conueniat pulchritudo cum pauore?
 Sed omnibus vera scientibus constat, quia Redemptor humani generis cum iudex
 apparuerit, et speciosus iustis, et terribilis erit iniustis. Quem enim manifestum aspici-
 unt electi, hunc eundem pauendum atque terribilem conspiciunt reprobi. Sed hunc
 ideo tunc electi terribilem non videbunt, quia modo tertorem illius considerare non
 cessant. Studiose enim considerant, quàm terribilis ad iudicium veniat. Culpas antea-
 ctas desunt, imminentes declinant. Pauorem illius quotidie ante oculos mentis ponunt,
 et quando tremendus appareat, sine cessatione suspensæ sunt, atque quotidie timendo
 agunt, ne quando venerit pertimescant. Similitudo ergo super capita animalium
 firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis. Et quia ipse pavor eius, quem in
 suis cogitationibus tenent, eorum mentes protegit, recte subiungitur: [Extenti super
 capita eorum desuper.] Firmamentum hoc quod in similitudinem crystalli super capita
 eorum animalium apparet, et horribile et extensum est, quia bonorum mentes vnde
 terret, inde protegit. Si enim pauendus in eorum cordibus non esset, protector et
 modo a peccatis et post a suppliciis non fuisset. Quia autem semper considerant, quis
 pavor ex iudicio imminet, virtutum pennas in rectitudinem conseruant. Vnde et
 apte mox subditur: [Sub firmamento autem pennæ eorum recte alterius ad alterum.]
 Tunc pennæ virtutum sub firmamento recte sunt, quando bonum, quod alter habet,
 hoc alteri impendit: vt qui terrenam substantiam accipit, indigentis proximi inopiam
 subleuet. Qui doctrinæ gratia plenus est, ignorantis proximi tenebras verbo suæ præ-
 dicationis illustret. Qui temporali potestate subnixus est, oppressos a violentiis releuet.
 Qui prophetiæ spiritu plenus est, a vita proximi mala, imminencia bona suadendo, de-
 clinet. Qui gratiam curationis accipit, intercessionem suam saluti infirmantium pie et
 humiliter impendat. Qui a terrenis Actibus liber, soli Deo vacare meruit, pro delinquentibus
 proximis exoret. Fit autem sæpe, vt qui in terrena substantia nimis occupatur,
 orationi non quantum debet, inuigilet. Et fit plerumque vt is, qui ad exorandum Do-
 minum cunctis mundi oneribus exutus vacat, sustentationem viuendi non habeat. Sed dum
 diues porrigit alimentum atque vestimentum pauperi, et dum pauper orationem
 suam animæ diuitis impendit, pennæ animalium recte alterius ad alterum tendunt.
 Nam dum ille mihi verbum prædicationis exhibet, et lumine veritatis ex corde
 meo

A de meo ignorantie tenebras expellit: dumq. illi ego, quia fortasse a mundi huius potente opprimitur, solatium meae defensionis impartior, atque hunc de violentis manibus euellio, vicissim nobis pennas nostras tendimus, ut nos affectu et ope vicaria, ex bono quod accepimus, tangamus. Vnde bene primus pastor admonet dicens: Omnium finis appropinquabit. Estote itaque prudentes, et vigilate in orationibus: ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum. Hospitales inuicem sine murmurationibus. Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes. Quod ergo apud Ezechielem penna, hoc apud Petrum Apostolorum accepta gratia dicitur. Et quod ille ait: Recte pennae alterius ad alterum: hoc Ecclesiae pastor dicit: Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes. Pennae enim nostrae rectae iam non sunt, si ad vtilitatem nostram solummodo reflectuntur. Sed tunc recte fiunt, cum in vtilitatem proximi dirigimus, quod habemus. Quia enim bona nostra non a nobis sunt, sed ab eo hæc accepimus a quo factum est vt essemus, tanto ea nobis non debemus retinere priuata, quanto ea nobis conspiciamus ab auctore nostro ad communem vtilitatem data. Vnde recte Petrus Apostolus in exhortatione huius rei subdit dicens: Sicut boni dispensatores multiformis gratiae Dei. Atque adhuc adjicit: Si quis loquitur, *ibid. a*

B quasi sermones Dei: si quis ministrat, tamquam ex virtute quam administrat Deus. Ac si aperte dicat: Humiliter impendite bonum proximis, quia scitis vobis non a vobis esse, quod habetis. Quaelibet enim penna virtutis cum ad proximum impartiendo tenditur, recta non erit, si humilitate caruerit. Sequitur: [Vnumquodque duabus alis velabat corpus suum, et alterum similiter velabatur.] Quia per corpus

C actio, per alas vero virtutes signentur, supra iam diximus. Et cum dicat: Sub firmamento autem pennae eorum rectae alterius ad alterum, querendum est qualiter subditur: [Vnumquodque duabus alis velabat corpus suum.] Qua in re hoc patenter indicatur, quia et pennas alias ad alterum tendebant, et tamen duabus alis corpus proprium velabant. Quid est hoc nisi, quia sic debemus virtutes quas accepimus alijs impendere, vt et ea in quibus peccauimus, non desinamus cauere cogitare, et reatum nostrum quotidie per timorem, et poenitentiam plangere? Duas enim alas superius, quibus corpus velatur, timorem et poenitentiam diximus. Sic ergo in charitate crescamus, vt pennas tendamus in proximos, et nunquam desinamus cogitare, et plangere nosmetipsos. Pennae tendantur iuxta, pennae cooperiant corpora, vt et de bonis actibus præbeamus exempla, et mala quæ egimus, ab-

D scendant a iudicio timor, et poenitentia. In translatione autem veteri de his alis dicitur: Singulis duae coniunctae, et regentes corpora eorum. In quibus verbis intelligitur, quia et ipsae erant pennae, quae iungebantur alterius ad alterum, et ipsae quae eorum corpora cooperiebant. Quod per figuram bene accipitur, quia illae nos virtutes apud omnipotentem Deum protegunt, quas ex charitate proximis impartimur, atque coniungimus. Cum quibus dum concorditer viuimus, mala quae fecimus, velamus. Possunt ergo etiam per has alas duo præcepta charitatis intelligi, amor scilicet Dei, et proximi. Amando enim Deum, nostra in nobis mala persequimur, id est, corpus velamus. Diligendo autem proximum, et ei in quo prodesse possumus festinamus, id est, alas ad alterum tendimus. Hoc autem quod subditur: [Et alterum similiter velabatur.] In translatione veteri non habetur. Et queri potest cur postquam

E dictum est: [Vnumquodque duabus alis velabat corpus suum.] Subiungitur: [Et alterum similiter velabatur?] Translationem autem septuaginta interpretum, Aquilae, Theodotionis, et Symmachi sollicitè perscrutantes, nihil ex his verbis inuenimus, sed beatus Hieronymi scripturam legentes agnouimus, quia hæc sententiam in Hebræa veritate ita posita, non quidem iuxta verbum, sed iuxta sensum, inuenierit. Queritur enim potest cur postquam dictum est: [Vnumquodque velabat corpus suum.] Statim subditur: [Et alterum similiter velabatur?] Si enim diceret vnum et alterum, loquendi ratio straret. Postquam vero dictum est vnumquodque, cur adjicitur, alterum, cum in vnoquoque omnes comprehenduntur? Sed si et perfectiorum vitam, et proficientium merita distinguimus, et vnumquodque et alterum non irrationabiliter possumus videmus. Qui enim et sua desunt, et virtutum pennas ad proximos in exemplum tendunt, proculdubio per-

1. Pet. 4. b

*ibid. a**Sup. lib. 3. a.
Mor. c. 6.*

fecti sunt. Sunt autem plerique paruulorum, qui eorum lacrymas conspiciunt, et imitantur. Et qui nudi in suis prauitatibus esse potuissent, sanctos vigilantioresque viros considerant: moxque suis prauitatibus irati, accenduntur, ut plangant, et inflammantur ad poenitentiam. Atque ut velare sanctos corpora sua conspiciunt, ira ipsi quoque lacrymarum suarum alis velantur. Seiplos enim magnis increpationibus feriunt, cur qui virtutes non habent, peccata sua minime deplorant, si adhuc et illi plangere non desistunt, qui iam virtutum pennas per exempla ad proximos tendunt. In quibus verbis necesse est, ut nos qui paruuli adhuc sumus, perfectorum semper, et virtutes et lacrymas ante mentis nostrae oculos ponamus. Imitemur quæ in illis aspiciamus, ut dum coeperimus per incrementa crescere, possimus ab illo districto examine mala, quæ fecimus, velare. In assiduis enim fletibus, in quotidiana nostra poenitentia habemus sacerdotem in cælis, qui interpellat pro nobis. De quo etiam per Ioannem dicitur: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Ecce exultat animus, cum aduocati nostri potentiam addimus. Sed exultationem nostram iterum remordet timor, quia ipse qui nobis aduocatus est, dicitur iustus. Nos enim causas iniustitiae habemus, iustus vero aduocatus iniustas causas nullo modo suscipit, nec verba dare pro iniustitia consentit. Quid ergo agimus charissimi fratres mei? Sed ecce occurrit animo, quid agamus. Mala quæ tecimus, et desaramus, et accusemus. Scriptum est: Iustus in principio accusator est sui. Quilibet etenim peccator conuersus in fletibus, iam iustus esse inchoat, cum coeperit accusare, quod fecit. Cur enim iustus non sit, qui contra suam iniustitiam iam per lacrymas seuit? Iustus igitur aduocatus noster iustos nos defenderet in iudicio: quia nosmetipsos, et cognoscimus et accusamus iniustos. Nō ergo in fletibus, non in actibus nostris, sed in aduocati nostri allegatione confidamus: Qui viuere et regnat cum patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

1. Ioan. 2. 4

Pro. 18. 6
S. Bonavent.
Pbar. 6. 267.

HOMILIA VIII.

Audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis Dei. Cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis, ut sonus castrorum. Cumque starent, dimittebantur pennae eorum. Nam cum fieret vox super firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant et submittebant alas suas. Et super firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri, similitudo throni, et super similitudinem throni similitudo, quasi aspectus hominis desuper. Et vidi quasi speciem electi, velut aspectum ignis intrinsecus per circuitum, a lumbis eius, et desuper: et a lumbis eius usque deorsum vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu, velut aspectum arcus cum fuerit in nube, in die pluuie. Hic erat aspectus splendoris per gyrum. Hæc visio similitudinis gloriæ Domini. Et vidi, et cecidi in faciem meam.

Quod per exempla iustorum multi proficiant, superioris locutionis sine tractatu est. Atque hoc ipsum propheta nobis certius aperit, cum his quæ dixerat adiungit: [Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum.] Solent in sacro eloquio per aquas populi designari. Vnde per Ioannem dicitur: Aquæ vero sunt populi. Idcirco autem aquis populus designatur, quia et in vita sonum habet ex tumultu carnis, et quotidie defluit ex decursu mortalitatis. Ut autem sæpe iam diximus, alæ sunt animalium virtutes sanctorum. Quid est ergo, quod propheta alarum sonum audit quasi sonum aquarum multarum, nisi quod ex omnipotentis Dei pietate

Idem 27. Mor.
c. 6. et 19. Mor.
29. et 26. et
Mor. 1. 6. Hier.
in Isa. 6. et in
Ezech. 1. 6. Aug.
serm. 181. Peril.
c. 1.

rare

- A** tate illarum virtutum, quæ in paucis prius sanctis sonabant, iam nunc prædicatione diffusa, in multorum populorum conuersatione resonant. Incarnato enim, passo, ac resurgente Domino, pauca pennata animalia fuerunt: quia rari valde existerunt, qui cælestia desiderarent, et virtutum pennis se in alta suspenderent. Sed postquam diuinitatis eius prædicatione in mundo diffusa est, quanti iam paruuli, quanti grauiore, quanti fortes iuuenes, quanti imbecilles, quantæ conuerse peccatrices, quantæ annoxæ virgines per fidem, per spem, per amorem ad cælestia euolant, quis dicere, quis æstimare sufficiat. Ecce alarum sonitus, qui prius in paucis animalibus fuit, iam nunc in populis resonat, iam nunc mundi multitudinem ad cælestia desiderium pennæ virtutum leuant. Bene ergo dicitur: Et audiebam sonum alarum quasi sonum aquarum multarum: quia sicut præfati sumus, **B** ille virtutum sonus, qui in aurem Dei prius ex paucis sanctis factus est, postmodum ex aquis multis, id est, ex innumerabilibus est populis multiplicatus. De quo sono adhuc bene additur: [Quasi sonum sublimis Dei.] Quid est, quoddam alarum sonus in sanctis animalibus quasi sonus sublimis Dei dicitur, nisi quod omnipotens Deus et ipse implet mentes sanctorum cælesti desiderio, et ipse exaudiat impletas? Ipse etenim creat in sanctorum cordibus amorem, et ipse ex amantibus cordibus suscipit precem: Negationem suam Petrus fleuit amare, sed tamen illic præmittitur, quia Iesus respexit Petrum. Venit Maria Magdalene post multas maculas culpæ ad pedes Redemptoris nostri cum lacrymis: sed quis illam infundit intus, nisi qui benigne suscepit foris? Quis illam ad lacrymas vrgebat per compunctionis spiritum, nisi qui hanc exterius coram simul recumbentibus recipiebat ad veniam? Redemptor igitur noster peccatricis mulieris mentem extergebat, cum de culpa compungeret: suscipiebat, ut a culpa liberaret. Bene ergo iste alarum sonus quasi sublimis Dei dicitur, quia quidquid in sanctorum virtutibus agitur, eius est gratia qui merita largitur. Qui recte per prophetam sublimis Deus esse memoratur. In scriptura etenim sacra aliquando Deus nuncupatiue, aliquando vero essentialiter dicitur. Nuncupatiue enim dicitur, sicut scriptum est: Ecce constitui te Deum Pharaonis. Et sicut Moyses ait: Si quis hoc, vel illud fecerit, applica illum ad deos, videlicet ad sacerdotes. Qui rursum dicit: Dijs non detrahes, id est sacerdotibus. Et sicut Psalmista ait: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos discernit. Essentialiter autem Deus dicitur, sicut ad Moysen dicitur: Ego sum Deus patris tui, Deus Abraam, Deus Isaac, Deus Iacob. Vnde Paulus Apostolus volens nuncupatiuum Dei nomen ab essentiali discernere, de Redemptore nostro locutus est dicens: Quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Qui enim nuncupatiue dicitur, Deus inter omnia, qui veto essentialiter, Deus super omnia est. Ut ergo ostenderet Christum naturaliter Deum, non hunc Deum tantummodo, sed Deum super omnia esse memorauit: quia et electus quisque sicut præmissimus, vel in exemplo iustitiæ prærogando positus, dici Deus potest, sed inter omnia, quoniam nuncupatiue Deus. Christus autem Deus est super omnia, quia naturaliter Deus. Quem ergo Paulus Deum super omnia, hunc Ezechiel propheta Deum sublimem nominat. Postquam vero dictum est: [Audiebam sonum alarum quasi sonum aquarum multarum:] Quia adhuc additur: [Quasi sonum sublimis Dei.] Etiam hoc intelligere possumus, quod futurum electis omnibus scimus. Alarum etenim sonitus, sicut diximus, fuit in prædicatoribus sanctis: aquarum sonitus, in conuersis et sequentibus populis. Sed idem ipse sonitus erit quandoque sonus sublimis Dei: quia multitudo, quæ nunc ad fidem per sanctos doctores trahitur, quandoque in cælestem patriam congregatur, ut ibi omnes electi sine fine laudent cum viderint, sine fine quem laudent. Et quia tunc perfecte corpus Redemptoris efficitur omnis multitudo sanctorum, iuxta Pauli vocem dicentis: Quia et ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei, eiq. ita tunc inhaerent, ut eis de corruptione, quæ per resurrectionem vincitur, iam nihil in suo sancto amore contradicat, sed vnita gloriæ sui Redemptoris fiat. Recte dicitur: [Quasi sonus sublimis Dei.] Notandus est ordo descriptio, quia prius sonus ex aliis animalium, qui postmodum quasi sonus aquarum multarum: ad extremum

Hier. in Ezech.
1. et in Isa. 13
in Job 38.

vero quasi sonus sublimis Dei dicitur. Quod enim prius prædicauerunt sancti: hoc postmodum crediderunt atque tenuerunt conuersi ad fidem populi, qui ad extremum quoque Liberatori omnium reddent laudem in cælestia subleuari. Sonus itaque animalium fit quasi sonus aquarum, et sonus aquarum fit quasi sonus sublimis Dei: quia laudem omnipotentis Domini, quam prius in mundo pauci, hanc postmodum multi clamauerunt. Et quam nunc multi clamant, cum adhuc eis in semetipsis sua corruptio repugnat, hanc in cælestem patriam electi omnes suorum capiti vniri resonabunt. Adhuc autem sanctorum animalium opera virtutesque describuntur, cum subditur: [Cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis, vt sonitus castrorum.] Si per sonitum sublimis Dei, laus nostri Creatoris in cælesti patria designatur, mirandum non est, quod rursus ad sanctorum opera, in hac adhuc vita viuendum, propheticus sermo refunditur: quia sanctus Spiritus in corde prophetarum, quod simul ostenditur, non simul eicit per linguam foras. Aqua quippe scientiæ qua prophetantis animus fletur, in contemplatione vehementer exuberat. Sed quia angustum est spiritui omne os hominis, id est foramen carnis, ad explendam illam immensitatem, quæ conspicitur, proferendo lingua variatur. Postquam ergo sonum alarum quasi sonum sublimis Dei esse confexit in cælis, rursus ad terras redit, et pennata animalia, quid hic agant, loquitur, vt illic summa mereatur, dicens: [Cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis, vt sonitus castrorum.] Cum prædicatores sancti mundum prædicando, et errando circumeunt, animalia ambulant. Et quia hi etiam quos colligunt, statim vt crediderint, in laudem nostri Creatoris exsurgunt, fit sonus quasi sonus multitudinis. Et quia in prædicatione eadem bellum contra aerias potestates sumunt, recte subiungitur: [Vt sonitus castrorum.] Cum sanctis prædicatoribus fideles populi coniunguntur, contra malignos spiritus in procinctu fidei multitudines castrorum fiunt. Er dum quotidie fideles quique cælestibus desiderijs replentur, terrena despiciunt, dura sibi pro amore supernæ patriæ proponunt, contra potestates aerias castra fiunt, quia armati fide, et bonis operibus muniti gradiuntur. Quasi enim quibusdam castris spiritalis exercitus per Paulum dicitur: Induire vos armatura Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli: quia non est nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinem, sed aduersus principes et potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiæ in cælestibus. Sanctorum ergo multitudinis castra sunt, quæ bellum contra potestates aerias susceperunt. Vnde sancta vniuersalis Ecclesia ira sub specie dilectæ describitur, vt dicatur: Pulchra es amica mea, suauis et decora, sicut Hierusalem terribilis, vt castrorum acies ordinata. Quia enim Hierusalem pacis visio interpretatur, cuius nomine patria cælestis exprimitur, sancta Ecclesia suauis et decora, vt Hierusalem dicitur, quia eius vita et desiderium visioni iam pacis intimæ comparatur: vt in eo quod auctorem suum diligit, quod eius speciem videre concupiscit, de quo scriptum est: In quem desiderant angeli prospicere, per ipsa iam amoris sui desideria angelis similis dicatur: quæ quantum Deo amabilis efficitur, tanto agitur vt malignis spiritibus terribilis fiat. Qualiter autem fit terribilis, subiuncta comparatione ostenditur, id est, vt castrorum acies ordinata. Quid est quod sancta Ecclesia ab hostibus suis vt castrorum acies sit timenda? Non enim a magno intellectu vacat ista comparatio, et idcirco est subtiliter intuenda. Scimus enim et constat, quia castrorum acies tunc hostibus terribilis ostenditur, quando ira fuerit conspiciata atque densata, vt in nullo loco interrupta videatur. Nam si ita disponitur, vt locus vacuus, per quem hostis possit ingredi, dimittatur, profecto iam suis hostibus terribilis non est. Er nos ergo cum contra malignos spiritus spiritalis certaminis aciem ponimus, summo opere necesse est, vt per charitatem semper vniti atque constricti, numquam interrupti per discordiâ inueniamur: quia si qualibet bona in nobis opera fuerint, si charitas desit, per malum discordiæ locus aperitur in acie, vnde ad feriendos nos hostis valeat irrare. Anriquis vero inimicus castirarem in nobis, si sine charitate fuerit, non rimet: quia ipse nec carne premitur, vt in eius luxuria dissoluatur. Abstinenciam non rimet, quia ipse cibo non vitur, quia necessitate corporis non vtgerit. Distributionem terrenarum rerum non timet, si eidem operi charitas desit: quia diuitiarum subsidij, nec ipse eger, valde autem in nobis charitatem veram, id est, amorem humilem quem nobis vicissim impendimus, timet, et nimis concordie nostræ inuider

Ephes. 6. 6

Cant. 6. 4

1. Pet. 1. 6

Cant. 6. 4

- A inuider, quia hanc nos tenemus in terra, quam ipse tenere nolens amisit in cælo. Bene ergo dicitur: Terribiles vt castrorum acies ordinata, quia electorum multitudinem eo maligni spiritus pertimescunt, quo eos per charitatis concordiam munitis contra se, et conglobatos aspiciunt. Quanta autem sit concordie virtus ostenditur, cum sine illa virtutes reliquæ, virtutes non esse monstrantur. Magna enim est virtus abstinentie. Sed si quis ita ab alimentis abstineat, vt ceteros in cibo diiudicet, et alimenta eadē quæ Deus creauit, ad percipiendum cum gratiarum actione in fidelibus etiam damnet, quid huic virtus abstinentie facta est, nisi laqueus culpæ? Vnde Psalmista quoque nullam esse abstinentiam sine concordia designans ait: Laudate eum in tympano, et choro. In tympano enim corium siccum resonat, in choro autem voces concorditer cantant. Quid ergo per tympanū nisi abstinentia, et quid per chorum nisi charitatis concordia designatur? Qui itaque sic abstinentiam tenet, vt concordiam deferat, laudat quidem in tympano, sed non laudat in choro. Et sunt nonnulli, qui dum plus sapere, quàm necesse est, student, a proximorum pace resiliunt, dum eos velut hebetes stultosq. contemnunt. Vnde per se veritas admonet, dicens: Habete in vobis sal, et pacem habete inter vos: vt quisquis habere sal sapientie studet, curet necesse est, quatenus a pace concordie numquam recedat. Quod vero de his duabus virtutibus diximus, hoc de ceteris omnibus sentiendum est. Vnde Paulus terribiliter admonet dicens: Pacem sectamini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Quia autem nil sine concordia Deo placeat, ipsa per se veritas demonstrat, dicens: Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ad altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc venies. offeres munus tuum. Ecce a discordantibus accipere non vult sacrificium, holocaustū. suscipere recusat. Hinc ergo pendite, quantum sit malum discordie, propter quod et illud abijcitur, per quod culpa laxatur. Quia vero electi semper in charitate coniuncti sunt, et hæc eadem eorum charitas sonum laudis reddit auctori, malignis vero spiritibus, id est, antiquis suis hostibus poenam incutit timoris: recte nunc de pennatis animalibus dicitur: [Cum ambulare, quasi sonus erat multitudinis, vt sonus castrorum.] Debet autem ab exortu sancte Ecclesie fidei oculos vsque ad finem mundi tendere, et hæc eadem castra quo modo ambulent, videre. Castra enim multitudines appellantur exercitus, cum in prociūtu pergunt, aut in quolibet loco in itinere demorantur. Castris ergo via est vita presentis sæculi, omnibus concorditer viuentibus sanctis. Alia autem sunt castra prædicatorum, qui huc illucq. pro colligendis animabus in sancti operis prociūtu laborant. Alia castra continentium, atque ab hoc mundo recedentium, qui contra malignorum spirituum bella quotidie in corde se præparant: Alia castra bonorum coniugatorum, qui viuentes in amore omnipotentis Dei concorditer, sic vicissim sibi carnis debitum soluant, vt tamen quid Deo de bonis operibus debeant, nullatenus obliuiscantur. Sed etsi qua, vt homines, delinquant, hæc incessanter pijs actibus redimunt. Quia ergo distincti fidelium ordines ab exortu sancte Ecclesie vsque ad finem mundi concorditer viuentes, contra potestates aërias dimicant, castra ambulant: et sic quasi quidam castrorum sonitus, quia in eis ad laudem omnipotentis Dei, et virtutum gladij, et arma miraculorum sonant. De sanctis vero animalibus adhuc subditur: [Cumq. starent, demittebantur pennæ eorum.] Stant sancta animalia, quando ea, quæ Dei sunt, intenta contemplatione considerant. Sed eorum pennæ deponuntur, quia dum alta Dei iudicia aspiciunt: suæ eis virtutes vilescunt. Quod aperte exponitur, cum statim subditur: [Nam cum fieret vox super firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant, et sub mittebant alas suas.] Firmamentum superius sub intellectu duplici iudicauimus exponendum: Possunt enim, sicut dictum est, firmamenti nomine cælestes potestates intelligi. Et potest firmamenti nomine, incarnatus vnigenitus, per hoc, quod in enim natura nostra ad eternitatem firmata est, designari. Prius ergo, quid sentimus de angelis, et postmodum de Domino angelorum loquamur. Ecce enim dicitur: [Cum fieret vox super firmamentum, stabant, et sub mittebant alas suas.] Quo in loco, hoc primo sciendum est, quia non submittere ab inferiori ad superiora tendere, sed a superioribus inferiora alas deponere, debet intelligi, propter hoc, quod præmissum est. [Cum starent, demittebantur pennæ eorum.] Querendum itaque nobis est, quæ sit vox, quæ super firma-

mentum sit. Sed eandem vocem melius intelligimus, si ab imis, ad superiora gradientes, quasi quibusdam passibus ascendamus. Sicut auditus corporis excitatur voce, ita sensus mentis excitatur intellectu, qui de interioribus agitur. Vox ergo est in mente, quasi quidam sonus intelligentiæ. Sed sciendum est, quia nostris sensibus aliquando vox carnis loquitur, aliquando vox animæ, aliquando vox firmamenti, aliquando vox quæ super firmamentum est. Ponamus ergo ante oculos, quod si quispiam sit læsus a proximo, qui ex humana ratione cogitat, ut vicem læsioni reddat, malum pro malo retribuat, huic vox carnis loquitur in mente: quia cum diuina mandata præcipiant bene nos facere his, qui nos oderunt, quisquis malefacere se odientibus cogitat, in eius animo vox carnis sonat. Multa terrena quotidie agimus, post hæc ad orationem redimus. Accenditur ad compunctionem animus, sed earum rerum, quas egimus, imagines versantur in mente, et intentionem compunctionis præpediunt in oratione: et quod volentes foris egimus, hoc interius patimur inuiti, et quædam cogitationum phantasmata mentem per imagines corporeas dispergunt, ne stricta totam in oratione se colligat.

Hæc quoque vox carnis est. Cum vero et ista subigimus, atque ab oculis mentis cunctas corporeas imagines effugamus, ipsam in nobismetipsis naturam animæ querentes, qualis sit, quæ carnem viuificare potest, sed semetipsam stringere in bonis cogitationibus, sicut desiderat, non potest: inuenimus quemdam intellectualem spiritum per Creatoris potentiam viuentem, corpus, quod sustinet, viuificantem, sed tamen obliuioni subditum, mutabilitati subiectum, quem sæpe timor afficit, lætitia extollit. Ipse itaque intellectus animæ vox eius est, quia sonat, quod est: quæ tamen adhuc vox sub firmamento est. Sed transcendentes animum, vocem de firmamento querimus, cum illa sanctorum angelorum innumera multitudo in omnipotentis Domini conspectu, qualis sit, inuestigamus, quæ sit in eis sine fine festiuitas visionis Domini, quæ lætitia sine defectu, qui amoris ardor non crucians, sed delectans, quantum in eis sit desiderium visionis Dei cum satietate, et quanta satietas cum desiderio. In quibus nec desiderium poenam generat, nec satietas fastidium parit. Quo modo inhærendo beatitudini sint beati: quo modo contemplando semper æternitatem, sint æterni: quo modo coniuncti vero luminis, facti sunt lux: quo modo aspicientes semper incommutabilem, mutati sunt in incommutabilitatem. Sed cum ista de angelis cogitamus, adhuc vox de firmamento est, non super firmamentum. Transeat ergo animus, et ab ipsis transcendat omne, quod creatum est. In solo creatoris sui lumine fidei oculos figat, quod vnus viuificet omnia, qui creauit, Deus, quod vbique est, et vbique totus est, quod incircumscriptus et incomprehensibilis sentiri potest, et videri non potest, quod nusquam deest, et tamen ab iniquorum cogitationibus longe est: quod nec ibi deest, ubi longe est: quia ubi non est per gratiam, adest per vindictam: quod omnia tangit, nec tamen æqualiter omnia tangit. Quædam enim tangit ut sint, nec tamen, ut viuant et sentiant, sicut sunt cuncta insensibilia. Quædam tangit, ut sint, viuant, et sentiant, nec tamen ut discernant, sicut sunt bruta animalia. Quædam tangit ut sint, viuant, et sentiant, et discernant, sicut est humana et angelica natura. Et cum ipse numquam sibimetipsis sit dissimilis, dissimiliter tangit dissimilia. Quod vbique præsens est, et inueniri vix potest: quod stantem sequimur, et apprehendere non valeamus. Ponamus ergo ante oculos mentis, quæ illa natura sit, quæ tenet omnia, implet omnia, circumplectitur omnia, superexcedit omnia, sustinet omnia. Nec alia ex parte sustinet, atque alia superexcedit: neque alia ex parte implet, atque alia circumplectitur, sed circumplectendo implet, implendo circumplectitur, sustinendo superexcedit, superexcedendo sustinet. Huius naturæ potentiam cum strictus in ea cogitat animus, vox super firmamentum sit: quia eius intellectum concipit, qui et angelorum sensum sua incomprehensibilitate transcendit. Cum ergo vox super firmamentum sit, stant animalia, et submitunt alas suas: quia sanctorum mentes cum Creatoris sui potentiam incerta contemplatione considerant, vilescunt eorum animo virtutes quas habent, et tanto sunt apud se humiles, quanto eis illud alarum est, quod super angelos sonat. Fortasse enim doctores sunt, sed cum corpe sint tacita mente cogitante, quæ sit ineffabilis Dei sapientia, quæ mentes hominum sine strepitu verborum, doceat, et quo modo hæc eadem sapientia si auditorum mentes non doceat, vox docentium vacue laborat, sua eis doctrina protinus vilescit: quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Fortasse prophetæ sunt, sed cum tacita

- A** mente considerant, quia prophetiæ suæ oculo simul omnia diuinitatis mysteria penetrare non possunt, quonia m sicut ait Apostolus: Ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamur: in illa immensitate secretorum videtur, quia parum est omne quod vident, atque ex ipsa immensa altitudine luminis considerat, quàm minus sit illud, quod intento oculo quasi per rimas viderunt. Deponant ergo alas suas, cum vox super firmamentum sit, id est humilientur in eo, quod apprehendunt, cum superna conspiciunt, quæ ab eis comprehendi non possunt. Sæpe etiam sanctorum cogitationibus ipsa, quæ habent bona, blandiuntur, ut eorum mentes in aliqua sui fiducia eleuent, sed protinus ad occulta Dei iudicia recurrunt, quo modo alij ex virtutibus ad infernum per elationem currunt, alij ex vitijs correcti, ad cælum per humilitatem leuantur. Vnde nos ad humilitatem reuocans propheta terret et admonet, dicens: Venite, et videte opera Domini, quàm terribilis in consilijs super filios hominum. Quis enim digne considerare valeat, quantus super nos terror sit consiliorum Dei, quando alter ex virtutibus in finem tendit ad vitia, et alter ex vitijs in virtutibus concludit finem? Quia iuxta Salomonis vocem, sunt iusti atque sapientes, et opera eorum in manu Dei. Nec tamen scit homo, vtrum amore, vel odio dignus sit, sed omnia in futuro seruantur incerta. Et est via, quæ videtur hominibus recta, et nouissimum eius ducit ad mortem. Hæc itaque occulta iudicia profunda cogitare, quid est aliud, quàm alas deponere, id est, de nulla iam virtute confidere, sed sub magno timore trepidare? Siue enim omnipotentis Dei naturam considerent, siue eius iudicia perpendunt, trepidant, pertimescunt. Eius ergo quasi alas deponere, est virtutes quas habent, humiliare. Sic Abraam alas deposuit, qui quando loqui cum Deo cepit, puluerem et cinerem se esse cognouit, dicens: Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis? Sic Moyses alas deposuit, qui eruditus omni scientia Ægyptiorum, mox vt verba Domini audiuit, verba se non habere deprehendit, dicens: Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri et nudiustertius. Ex quo enim locutus es ad seruum tuum, impeditioris et tardioris linguæ sum. Ac si aperte diceret: Postquam a te verba vitæ audio, confusum me in verbis prioribus agnosco. Sic Isaias, cuius vita Domino ad prædicandum placuerat, cum eundem Dominum contemplatur, carbone de altari in ore, tactus est, ait: Væ mihi, quia taci, quia vir pollutus labijs ego sum. Ecce ad superiora subleuatus, sibi metipsum de laborum pollutione displicuit. Nisi enim celestis munditiæ ala conspiceret, esse se indicabilem non inuenisset. Sic loquente Domini Hieremias clamat: Aja, a; Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum. Iuxta enim ea verba, quæ audiebat, verba se non habere cognouerat. Sic Daniel sublimem visionem videns, per plurimos dies clanguit et ægrotauit. Quia et hi, qui in virtutibus fortes sunt, cum altiori Dei conspiciunt, in sua sibi metæ estimatione infirmi atque imbecilles fiunt. Sic beatus Iob, de quo Dominus amicis illius dixit: Non estis loquuti coram me recta, sicut seruus meus Iob: cum verba Dei colloquentis audiret, respondit, dicens: Insipienter loquutus sum, et quæ ultra modum excederent scientiam meam. Et paulo supra: Idcirco ipse me reprehendo, et ago poenitentiam in fuailla et cinere. Qui enim quantum ad homines sapienter loquutus fuerat, loquentem sibi Deum audiens, insipienter se locutum fuisse reprehendit: quia in contemplatione veræ sapientiæ suæ ei sapientia viluit. Ad vocem ergo desuper venientem animalia alas deponunt, quia virtutem Dei, siue in natura sua contemplari requiramus, siue in occultis iudicijs inuestigare cogitemus, pro eo quòd eius alta nobis impenetrabilia sunt, nostra nobis si qua inesse bona credebantur, vilescunt. Et qui in quantalacumque scientia volate credebamur, inuisibilem super nos naturam, et impenetrabilia eius iudicia perpendentes, submissis alis humiliter stamus. Sequitur: [Et super firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri, similitudo throni. Et super similitudinem throni similitudo quasi aspectus hominis desuper.] Quid per thronum, nisi illæ virtutes angelicæ designantur, quæ ipsos quoque angelos dignitate loci superioris excedunt? Nam cum angeli nuncij dicantur, sæpe angeli ad annuntianda quædam hominibus veniunt, throni missi ad ministerium nuncij nusquam leguntur: quia eis longe sublimius Creator omnium præsidet. Vnde Paulus Apostolus ordines celestium agnuit, quos ad tertium cælum raptus viderat, describens ait: Siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, et in ipso creata sunt. Thronos igitur ante eos angelorum ordines dixit, quibus illos prælatos esse cognouit. Bene autem

1. Cor. 13. c

Tsal. 65

Eccles. 9. a

Ibid.

Trom. 14. c

Gen. 18. d

Exo. 4. c

Isa. 6. b

Hier. 1. a

Dan. 8.

Iob. 42. b

Ibid. a

Sup. hom. 2.

Et 19. Mor.

c. 13.

Colof. 1. c

autem thronus lapidi sapphiro comparatur: quoniam lapis sapphirus aerium habet **A**
 colorem. Virtutes ergo celestium lapide sapphiro designantur, quia hi spiritus, qui-
 bus Deus omnipotens altius præsidet, superioris loci in celestibus dignitate tenent.
 Super thronum vero similitudo hominis: quia et super illas virtutes, quæ et ipsos an-
 gelos antecedunt, nostri est gloria Redemptoris. Notandum ergo, qui ordo seruatur.
 Super animalia enim firmamentum, super firmamentum thronus, super thronum ho-
 mo esse describitur: quia et super sanctos homines adhuc in hac corruptione corporis
 viuentes, angeli, et super angelos, superiores et Deo proximæ angelicæ potestates: su-
 per potestates Deo proximæ, eleuatus est mediator Dei, et hominum homo Christus
 Iesus. Sin vero, vt prædiximus, firmamenti nomine mediator Dei, et hominum pro as-
 sumpta humanitate debet intelligi, quia sub vnus nominis appellatione solent per
 prophetie spiritum multa signari, vox super firmamentum facta est, quæ super bapti-
 zatum Dominum de cælo sonuit, dicens: Tu es filius meus dilectus, in te complacui. **B**
 Sicut per Euangelistam alium dicitur: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi com-
 placui. Queramus igitur quo modo hanc vocem animalia audiunt, et alas deponunt?
 Abacuc propheta requisitus dicat: Domine audiui auditum tuum et timui: considera-
 ui opera tua, et expaui. Quid est autem, quod pater de filio loquitur, dicens: In quo
 mihi complacui? Omnis enim, qui poenitendo corrigit aliqua, quæ fecit eo ipso quo
 poenitet, se sibi displicuisse indicat, quia emendat, quod fecit. Et quia omnipotens pa-
 ter situr intelligi ab hominibus poterat, humano modo de peccatoribus locutus est,
 dicens: Poenitet me fecisse hominem super terram: quasi sibi metipsum displicuit in pec-
 catoribus quos creauit. In solo autem sibi vnigenito Domino nostro Iesu Christo cõ-
 placuit, quia hunc inter homines hominem creasse eum non poenituit omni modo, in
 quo peccatum nullo modo inuenit, sicut de illo per Psalmistam dicitur: Iurauit Domi-
 nus, et non poenitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. **C**
 In solo ergo sibi Redemptore nostro complacuit pater, quia in solo non inuenit culpã,
 in qua se reprehendat quasi per poenitentiam. Sancta iraque animalia vocem super fir-
 mamentum audiant, et pertimescant: quia si solus sine peccato est, in eius innocentia
 aspiciunt in quantis ipsa quotidie delinquant, quæ necesse est, vt incessanter desceant.
 Considerant quoque quia et ipse auctor vitæ, sine passionis dolore ex hac vita nõ exiit.
 Et hæc ergo vox super firmamentum facta est, quia omnipotentis patris sententia etiã
 de morte ac resurrectione vnigeniti processit: Sed cum vox super firmamentum fit, stant
 animalia, et submitunt alas suas, quia sancti quique cum ipsum quoque vnigenitum
 flagellatum in hoc modo conspiciunt, deponunt si quid de suis meritis præsumunt. Nã **D**
 si ipse hinc sine flagello non exiit, qui venit sine peccato, quo modo flagellis digni nõ
 erunt, qui huc cum peccato venerunt? Ipsum ergo firmamentum, quod est super caput
 animalium, id est, quod transcendit mentes sanctorum, habet super se vocem, quia
 Redemptor noster eam quam cum patre disposuit ex diuinitate, sententiam pertulit
 in carne, quam audientes iusti terrentur, et omnem de suis viribus præsumptionem de-
 ponunt. Quibuslibet etenim uirtutibus polleat, quid digna est vita peccatorum, si et
 eius vita pro nobis flagello subiucuit, quæ subdita nullo peccato fuit? Sed ecce grauis
 nobis quæstio oritur, cum dicitur: quia super firmamentum, quod erat imminens capi-
 titi eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni. Si enim per firmamentum
 Dominus, et per lapidem sapphirum, et similitudinem throni summæ illæ potestates
 angelicæ figurantur, quo modo super firmamentum, id est, super Dominum esse cre-
 dendæ sunt, cum et mox subditur: Et super similitudinem throni similitudo quasi as-
 pectus hominis desuper? Nam si ita, vt dictum est, firmamentum exprimitur Domi-
 nus, et rursus homo accipitur Dominus, qua ratione potest intelligi, et ipse super thro-
 num, et ipse sub throno? Sed astrictos huius quæstionis nodos ipse soluit, de quo loqui-
 mur, qui afflati sancti Spiritus ea quæ clausa sunt, aperit. Incarnatus enim vnigenitus
 patris per hoc, quod homo factus est, infra angelos fuit, sicut de eo scriptum est: Mi-
 nuisti eum paulominus ab angelis. Resurgens autem et ascendens in cælos, omnibus
 angelicis potestatibus præsidet: sicut de eo illic rursus scriptum est: Omnia subiiecisti
 sub pedibus eius. Et sicut ipse ait: Data est mihi omnis potestas: Firmamentum ergo
 sub throno, et homo super thronum est: quia per humanæ assumptionem naturæ, et
 ipse est sub angelis natus, et ipse super angelos exaltatus. Qui et prius quàm per resur-
 rectionis

Luc. 3. d
 Matt. 3. d
 Mar. 3. b
 Ioan. 1. c
 Abac. 3. d

Gen. 6. b

Psal. 100.

Psal. 3.

Ibid.

Matt. 28. d

A rectionis exultaretur gloriam, diuinitate super angelos fuit, sed tamen an angelis, ut dictum est, humanitate minoratus, ex qua et morti subiicitur. At postquam mortem resurgendo calcauit, humanitatem suam etiam maiestatis angelorum superposuit. Prius itaque thronus super firmamentum, et post homo super thronum visus esse describitur: quia humani generis Redemptor, humanitatem, quam descendendo sub angelis assumpsit, ascendendo super angelos exaltauit. Sic vero factum cum sub angelis dicimus, sicut factum sub lege, predicante Apostolo, audinimus. Assumptam ergo humanitatem sub angelis accipimus pro ea minoratione, in qua dignatus est apparere. Nam mox, ut verbum caro factum est, mox Deus homo potestate super angelos fuit. De ipso quippe ante passionem scriptum est: Ecce angeli accesserunt, et ministrabant ei. Sed tamen ut humanitatis eius infirmitas monstraretur, rursum de eo scriptum est: Apparuit illi angelus de celo, confortans eum. Indumento ergo utriusque naturae huic et angeli ministrare, hunc et angelus confortare describitur. Vnus quippe in utraque natura: quoniam qui Deus ante saecula exiit, homo factus est in fine saeculorum. Cui tamen ante passionem suam, et angeli ministrant, et hunc angelus confortat. Post passionem vero atque resurrectionem eius huic angeli ministrare possunt, sed iam hunc confortare non possunt: quia, ut praedictum est, et si prius firmamentum sub throno apparuit, iam tamen homo super thronum est. In cuius persona, ut propheta sanctus adiunctionem utriusque naturae se vidisse ostenderet, protinus adiunxit: [Et vidi quasi speciem electri.] Quid est, quod aspectus hominis videtur in throno quasi species electri, nisi quod in electo, sicut longe superius diximus, aurum argentumque miscetur, ut res una ex metallis duobus fiat? In qua et per argentum auri claritas temperatur, et per auri claritatem species clarescit argenti. In Redemptore autem nostro natura diuinitatis et humanitatis inconfuse vnita sibi met atque coniuncta est, ut et per humanitatem diuinitatis eius claritas nostris prae oculis temperari, et per diuinitatem humana natura in eo claresceret, atque exaltata fulgorem ultra hoc, quod creata fuerat, haberet. Ipse vero aspectus hominis super thronum, et species electri quam vidit, qualis ei apparuerit, adhuc scribendo subiunxit: [Velut aspectus ignis intrinsecus per circuitum, a lumbis eius et de super. Et a lumbis eius usque deorsum vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu.] Quid est, quod mediator Dei, et hominum homo Christus Iesus a lumbis et de super aspectum ignis intrinsecus per circuitum habere describitur, et a lumbis, et deorsum speciem ignis splendentis per circuitum? Inuestigandum namque est, quare a lumbis et de super ignem intrinsecus, nec tamen splendentem ignem habere.

D narratur: a lumbis vero et deorsum habere ignis speciem dicitur, non tamen hunc habere intrinsecus memoratur: quia et splendentem et in circuitu hunc habere describitur. Quid enim lumborum nomine, nisi propago mortalitatis exprimitur? Propter quod etiam de Leui dicitur: quia adhuc in lumbis patris erat cum Melchisedech occurreret Abrahae. De lumbis vero Abrahae virgo Maria exiit, in cuius utero vnigenitus patris per Spiritum sanctum incarnari dignatus est. Ex qua incarnatione vniuerso innotuit mundo Deus, sicut et per Psalmistam dicitur: Accingere gladio tuo circa femur tuum potentissimum. Gladium etenim circa femur potentissimus sumptis, quia sermo praedicationis illius, ex incarnatione conualuit. Quid vero iste ignis designat, nisi ardorem sancti Spiritus, qui corda quae repleuerit, incendit? De quo ipsa veritas dicit: Ignem veni mittere in terram. Quid est ergo, quod in hoc aspectu hominis, qui prophetae apparuit, a lumbis superius, intrinsecus per circuitum ignis ardet, a lumbis inferius non ignis intrinsecus, sed in circuitu resplendet: nisi quod ante incarnationem vniuentis Redemptoris nostri, sola intra se Iudaea ardorem amoris eius habuit: post incarnationem vero illius in circuitu eius ignis resplenduit, quia in vniuerso mundo gentibus claritatem sancti Spiritus effudit? Prius ergo intrinsecus ignis erat, sed splendor non erat: quia Spiritus sanctus in multis quidem partibus Iudaeam replebat, sed ad notitiam gentium necdum eius lumen emicuerat. A lumbis vero eius et deorsum ignis in circuitu splendet: quia postquam de virgine carnem sumpsit, in humano genere longe lateque sancti Spiritus dona dilatauit. Et notandum, quod ignis iste a lumbis superius per circuitum esse describitur, non extrinsecus, sed intrinsecus: quia amoris flamma, sicut dictum est, in electis atque spiritualibus viris vbique in suis finibus Iudaeam repleuit. Nec tamen exibat extrinsecus, quia sese in multitudinem gentium non dilatabat.

Gal. 3. d

Ioa. 1. c

Mat. 4. b

Luc. 22. d

Hebr. 7. a

Psal. 44

Hebr. 7. a

Psal. 44

Luc. 12. f

bat. Quæ ardoris flamma visa est postmodum in circuitu splendere, quia per mundi cardines in vniuersis gentibus omnipotentis Dei coepit amor excrecere. Erat ergo prius ignis intrinsecus, cum Iacob diceret: Salutare tuum expectabo Domine. Quod enim salutare dicimus Latine, hoc verbo Hebraico Iesus dicitur: In quo verbo beati Iacob mens ostenditur, quo modo Iesu desiderio ardebat, quem se moriens expectare perhibebat. Ardebat ignis cum Moyse diceret: Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temetipsum, ut videam te. Ardebat ignis in mente, cum David diceret: Sitiuit anima ad Deum viuum: quando veniam et apparebo ante faciem Dei mei? Qui incarnationem verbi desiderans, ait: Ostende nobis Domine misericordiam tuam, et salutare tuum da nobis. Ardebat ignis cum Simeon de corruptione vite presentis exire desiderans, audiuit non prius se visurum mortem, nisi videret Christum Domini. Sed ecce iam ignis iste quasi sub lumbis exterius resplendet, quia vniuersa gentilitas incarnati Dei est amore succensa. Quod tamen intelligi et aliter potest, quia Redemptor non fter Deus Dominus Iesus Christus per humanitatem suam hominibus innouit, qui per diuinitatem notus angelis et ante incarnationem fuit. Nobis ergo a lumbis inferius resplendet in circuitu, cuius ignis intrinsecus a lumbis superius ardet in calo: quia illic celestes spiritus eum in diuinitate sua conspiciunt, et amoris eius ignibus accenduntur. Nos vero, qui hunc ex assumpta humanitate diligimus, adhuc in hac corruptibili vita positi, splendorem ignis illius foris habemus. Vnus itaque super thronum est, qui et super lumbos ignem intrinsecus habet in angelis, et sub lumbis ignem in circuitu habet in hominibus, quia in omne quod ab angelis amatur per omne quod ab hominibus desideratur, vnus est, qui in cordibus ardet amantium. Hinc est enim, quod magna illæ potestates angelicæ, seraphin, id est, incendium nominantur. Hinc de ipso omnium Creatore scriptum est: Deus noster ignis consumens est. Ignis enim Deus dicitur, quia flammis amoris sui incendit mentes quas replet. Et idcirco seraphin incendium dicuntur, quia potestates ei proximæ, in calis inextimabili amoris eius igne succensi sunt. Ex hoc igne succensa ardent in terra iudatoria. Hoc igne calefacta redeunt ad poenitentiam corda peccantium, quæ inflammata vehementer timorem in amorem vertunt. Nam quæ prius tabescere metu coeperunt, postmodum igne amoris flagent. Et quia eius membra sunt electi angeli in celo, eius membra sunt conuersi homines in terra. Vnus homo est qui et super lumbos ardet intrinsecus, et sub lumbis inferius ignis sui splendorem in circuitu emittit: quia et angelos ad amorem suum per diuinitatem tenuit, et homines ad sancti ardoris sui desiderium ex humanitate reuocauit. Sequitur: [Velut aspectus arcus cum fuerit in nube in die pluuiæ.] Arcum omnipotens Deus inter se atque homines in signo posuit, ut vltima mundum diluuium non deleteret, dicens: Arcum meum ponam in nubibus, et erit signum fœderis inter me, et inter terram. Cumque obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus, et recordabor fœderis mei vobiscum. Vnde et in arcu eodem color aquæ et ignis simul ostenditur: quia et ex parte est ceruleus, et ex parte rubicundus: ut vtriusque iudicii testis sit, vnus videlicet facienti, et alterius facti. Sed iam non vltierius facienti, quia mundus quidem iudicii igne cremabitur, sed aqua iam diluuii non deleatur. Quid est autem, quod splendentem ignem a lumbis hominis throno præfidentis, sicut ait: [Aspectus arcus cum fuerit in nube in die pluuiæ.] Prophetæ conspexit? Quia enim per ignem, sicut dictum est, ardor sancti Spiritus designatur, quæ similitudo est arcus et spiritus, ut ignis, qui apparuit, quasi aspectus arcus apparuisse diceretur? Sed si ipsi, quam prædiximus, visioni arcus intēdimus, quo modo arcus significet spiritum videmus. In arcu quippe, sicut præfatus sum, aqua et ignis apparēt. Et post mediatoris aduentum, eo virtus Spiritus sancti in humano genere clariuit, quo electos Dei, et aqua baptismatis lauit, et igne diuini amoris incendit. Quasi enim admixto colore aquæ simul et ignis, quidam arcus in nube ad probationem ponitur, cum veritas dicit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Qui arcus in nube est in die pluuiæ, quia in Dominica incarnatione, et in effusione prædicationis ostenditur, ut ad veniam corda credentium, Domino parente, reuocentur. Nubem enim Redemptoris carnem non inconuenienter accipimus. De qua per Psalmistam dicitur: Qui ponit nubem ascensum suum. Nubem quippe ascensum suum posuit, quia is qui diuinitate vbique est, carne ad cælestia ascendit,

Expleta

- A** Expleta vero omni mystica visione, subiungit: [Hic erat aspectus splendoris per gyrum, et hæc visio similitudinis gloriæ Domini.] Quid enim in vniuerso mundo sancti Spiritus gratia agat aspiciens, ait: [Hic erat aspectus splendoris per gyrum.] Quæ vero intrinsecus eiusdem sancti Spiritus gloria maneat, considerare volens, sed sicut erat non valens, subiungit: [Et hæc visio similitudinis gloriæ Domini.] Non enim ait: Visio gloriæ, sed similitudinis gloriæ, vt videlicet ostendatur, quia quantalibet se intentione mens humana tendat, etiam si iam phantasias imaginum corporalium a cogitatione compefcat, si iam omnes circumscriptos spiritus ab oculis cordis amoueatur, adhuc tamen in corde mortali posita, videre gloriam Dei non valet, sicut est. Sed quidquid de illa est, quod in mente resplendet, similitudo, et non ipsa est. Vnde et ille prædicator, qui raptus vsque ad tertium cælum fuerat, dicebat: Videmus nunc per specu-
- B** lum in enigmate. Qua in re non despicienda nobis quasi oritur, quo modo Ioannes Euangelista cum erga miracula Redemptoris nostri Iudæorum perfidiam etiam ex verbis prophetis descripsisset, adiungit, dicens: Hæc dixit Isaias quando vidit gloriam eius, et locutus est de eo. Et si Ezechiel vidit, quid est, quod iste similitudinem gloriæ, et ille eius gloriam vidisse describitur? Sed cum Ioannes Euangelista prius miracula Redemptoris nostri narrauit, atque infidelitatem Iudæorum postmodum subdidit, hanc eiusdem Redemptoris nostri gloriam, quæ in mundo apparuit, Isaiam vidisse manifestat. Omne enim, quod in terra mirum diuinitus agitur, gloria omnipotentis Dei est, et eius gloria in omnibus factis videtur. Isaias ergo eius gloriam in terra vidit: Ezechiel vero gloriam in cælo, sicuti est, videre non potuit: quia aliter est gloria eius in rebus factis, atque aliter in semetipso. Hæc ergo eius gloria, quæ in rebus est, videri potest: illa vero, quæ in ipso est, videri modo nisi per similitudinem non potest. Sed et si eandem similitudinē gloriæ, vel subleuatus portare propheta potuerit, cognoscimus. Sequitur: [Et vidi, et cecidi in faciem meam.] Quid ergo de hoc viro fieret, si ita, vt est, eius gloriam vidisset, si ferre non valens cecidit? Qua in te cum magno moerore pensare, et considerare cum lacrymis debemus, in quantam miseriam, et infirmitatem cecidimus, qui et ipsum bonum ferre non possumus, ad quod videndum creati sumus. Est tamen et aliud quod de prophetæ facto consideremus in nobis. Propheta enim mor, vt gloriæ Domini similitudinem vidit, in faciem suam cecidit. Cuius similitudinem gloriæ, quia nos per spiritum prophetiæ videre non possumus, hanc assidue cognoscere, et solite contemplari in sacro eloquio, in cælestibus monitis, in præceptis spiritalibus debemus. Qui cum aliquid de Deo conspiciamus, in faciem nostram cadimus, quia ex malis erubescimus, quæ nos reminiscimur perpetrasse. Ibi enim cadit homo vbi confunditur. Vnde et Paulus quasi quibusdam, in facie iacentibus, dicebat:
- D** Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Ecce cælestis gratiæ dono largiente, obuolutum mysterijs libri initium in Ezechiel propheta discussimus, et dicta mystica moraliter differentes, volentem prophetiæ historiam a terra extraximus: vt quæ prius paruulorum animæ mihi, similium volabat, sed nou eleuabatur, iam nunc ab eis legatur, et cognoscatur, euolet et leuet. Agamus ergo gratias Redemptori nostro, qui spiritali semper alimento nos reficit, qui panis viuus descendit de cælo, et dat vitam mundo. Qui viuus et regnat cum patre in vnitæte Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

1. Cor. 13. c

Rom. 6. d

Ioen. 6. e

E HOMILIA IX.

T audiui vocem loquentis, et dixit ad me: Fili hominis sta super pedes tuos, et loquar tecum. Et ingressus est in me spiritus, postquam locutus est mihi, et statuit me supra pedes meos. Et audiui loquentem ad me, et dicentem: Fili hominis mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt a me. Patres eorum præuaricati sunt pactum meum vsque ad diem hanc, et filij dura facie et indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus, si forte vel ipsi audiant, etsi forte quiescant, quia domus exasperans est: et scient quia

quia propheta fuerit in medio eorum. Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas: quoniam increduli, et subuerfores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas. Verba eorum ne timeas, et vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est. Loqueris ergo verba mea ad eos, si forte audiant, et quiescant, quoniam irritatores sunt. Tu autem fili hominis audi quaecumque loquor ad te, et noli esse exasperans, sicut domus exasperatrix est. Aperi os tuum, et comede quaecumque ego do tibi. Et vidi, et ecce manus missa ad me, in qua erat inuolutus liber, et expandit illum coram me, qui erat scriptus intus et foris, et scriptae erant in eo lamentationes, et carmen, et vae.

Initium libri in Ezechiel propheta magnis obscuritatibus clausum, et quibusdam mysteriorum nodis ligatum in homilijs octo, Deo Domino nostro Iesu Christo largiente, discussimus. Iam nunc planiora sunt, et minus difficilia quae sequuntur. Charitati itaque vestrae colloquimur, eidem omnipotenti Deo gratias referentes, quia post tot opaca siluarum, tandem læti ad campos exiimus, in quibus liberis gressibus locutionis nostrae intrepidum pedem ponamus. Ecce enim postquam propheta similitudinem gloriæ Domini contemplatus, in faciem suam cecidit, adiungit: [Et audiui vocem loquentis, et dixit ad me: Fili hominis sta super pedes tuos, et loquar tecum.] Vbi adhuc subditur: [Et ingressus est in me spiritus, postquam locutus est mihi, et statuit me super pedes meos.] Ecce diuina vox iacenti propheta iussit, vt resurgeret. Sed surgere omnino non posset, nisi in hunc omnipotentis Dei spiritus intrasset: quia ex omnipotentis Dei gratia ad bona opera conari quidem possumus, sed hæc implere non possumus, si ipse non adiuuat, qui iubet. Sic Paulus cum discipulos admoneret, dicens: Cum metu, et tremore vestram salutem operamini: illico quis in eis hæc ipsa bona operaretur adiunxit, dicens: Deus est enim qui operatur in vobis, et velle et perficere pro bona voluntate. Hinc est quoddam ipsa veritas discipulis dicit: Sine me nihil potestis facere. Sed in his considerandum, quia si bona nostra, sic omnipotentis Dei dona sunt, vt in eis aliquid nostrum non sit, cur nos, quasi pro meritis æternam retributionem querimus? Si autem ita nostra sunt, vt dona Dei omnipotentis non sint, cur ex eis omnipotenti Deo gratias agimus? Sed sciendum est, quia mala nostra, solummodo nostra sunt: bona autem nostra, et omnipotentis Dei sunt, et nostra: quia ipse aspirando nos præuenit, vt velimus, qui adiuuando subsequitur, ne inaniter velimus, sed possumus implere, quæ volumus. Præueniente ergo gratia, et bona voluntate subsequente, hoc quod omnipotentis Dei donum est, fit meritum nostrum. Quod bene Paulus breui sententia explicat, dicens: Plus illis omnibus laboraui. Qui ne suæ videretur virtuti tribuisse, quod fecerat, adiunxit: Non autem ego, sed gratia Dei mecum. Quia enim celesti dono præuentus est, quasi alienum se a bono suo opere agnouit: Non autem ego. Sed quia præueniens gratia liberum in eo arbitrium fecerat in bono, quod libero arbitrio eandem gratiam est subsecutus in opere, adiunxit: Sed gratia Dei mecum. Ac si diceret: In bono opere laboraui, non ego, sed et ego. In hoc enim quoddam solum Domini dono præuentus sum: non ego. In eo autem, quoddam donum voluntate subsecutus, et ego. His igitur breuiter contra Pelagium, et Celestinum dictis, ad exponendi ordinem redeamus. [Fili hominis sta super pedes tuos et loquar tecum.] Notandum nobis est ordo locutionis et operis, quia prius similitudo gloriæ Domini apparuit, vt deijciat, postmodum alloquitur vt eleuet, deinde superabundantis gratiæ spiritum mittit et leuat, ac supra pedes statuit. Nisi enim aliquid de æternitate in mente videremus, numquam in facie nostra poenitendo caderemus. Sed iam iacentes vox Domini consolatur nos facere, vt in opere surgamus, quod tamen nos nostra virtute non possumus facere. Ipse ergo nos spiritus implet et leuat, et super pedes nostros statuit: vt qui proini in poenitentia pro culpa lacuimus, recti postmodum in bono opere stemus. Sed stans propheta, quid audierit, adiunxit, dicens: [Et audiui loquentem ad me, et dicentem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostarices, quæ recesserunt a me.] Sic propheta deferibit sua, vt significet nostra. Nam quid est hoc, quod ei iacenti dicitur: Sta supra pedes tuos, et loquar tecum? Qui enim iacenti loquebatur, cur non se

nisi

Phil. 2. b

Joan. 15. a

1. Cor. 15. a

Ibid. a

Grat. dist. 30.
c. 17

- A** nisi stanti promittit esse locuturum? Sed sciendum, quia alia sunt, quæ iacentes, alia quæ stantes audire debeamus. Iacenti enim dicitur, ut furgat: stanti autem præcipitur, ut ad prædicationem proficisci debeat. Adhuc enim nobis in infirmitatis confusione iacentibus præberi non debet auctoritas prædicationis. Sed cum iam in bono opere sursum, cum iam recti stare cœperimus, dignum est, ut ad lucrandos alios in prædicationem mitti debeamus. Stans ergo propheta, visionem spiritalem vidit, et cecidit. Cadens vero, iam monitionis verbum suscepit, ut surgeret. Surgens autem præceptum audiuit, ut prædicaret. Nam qui adhuc ex superbix vertice stamus, cum iam de æternitatis timore aliquid sentire cœperimus, dignum est, ut ad poenitentiam cadaamus. Et cum infirmitatem nostram subtiliter cognoscentes, humiliter iacemus, per diuini verbi consolationem surgere ad fortiora opera iubemur. Et cum iam in bonorum operum soliditate persistimus, necesse est, ut vnde nosmetipsos correximus, inde iam prædicantes et alios leuemos. Iacenti ergo non præcipitur, ut ad prædicationem pergat, ne infirmus quisque hoc, quod verbo ædificare potest, opere destruat. Vnde recte quoque per Psalmistam dicitur: *Eduxit me de lacu miserix, et de luto fecis. Statuit supra petram pedes meos, et direxit gressus meos, et immisit in os meum canticum nouum, hymnum Deo nostro.* Prius enim de luto prauitatis educitur, ut eius pedes per fidem in petra solidentur. Sed quia rectam fidem, recta subseq̃i debet operatio: gressus eius directi sunt, ut post directionem gressuum, id est, post perfectionem boni operis, in ore acciperet etiam nouum canticum prædicationis. Sic Saulus, dnm superbe Damascum pergeret, Redemptoris voce prostratus iacuit. Et qui prædicator furturus erat, non tamen mox ut prædicaret, quod viderat, audiuit, sed ei iacenti dicitur: *Ingrede in ciuitatem, et dicitur tibi, quid te oporteat facere.* Iacens ergo hoc solum audire potuit, ut surgens disceret, quod audierat. Surgens vero hoc didicit, ut quæ cognouerat, prædicaret. Sed querendum nobis est, cur Ezechiel et Paulus in faciem cadunt, et de ascensore equi, id est, de eo qui in huius mundi gloria elatus est, dicitur: *Vt cadat ascensor eius retrorsum?* Rursusque de persecutoribus Domini scriptum est: *Abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram.* Quid est hoc, quod electi in faciem, et reprobī retrorsus cadunt, nisi quod omnis, qui post se cadit, ibi proculdubio cadit, vbi non videt: qui vero ante se ceciderit, ibi cadit, vbi videt? Iniqui ergo quia in inuisibilibus cadunt, post se cadere dicuntur: quia ibi corrunt, vbi quid eos tunc sequatur, modo videre non possunt. Iusti vero, quia in istis visibilibus semetipsos sponte deiiciunt, ut in inuisibilibus erigantur, quasi in faciem cadunt, quia timore compuncti, videntes humiliantur. Notandum vero quidd dicitur: *[Mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt a me.]* Sicut enim duobus modis a Deo receditur, ita duobus modis a Deo apostata homines fiunt. Nam vnusquisque a conditore suo, aut fide recedit, aut opere. Sicut ergo qui a fide recedit, apostata est: ita qui ad peruersum opus, quod deserit, redit, ab omnipotente Deo apostata absque vlla dubietate deputabitur, etiam si fidem tenere videatur. Vnum enim sine altero nil prodesse valet, quia nec fides sine operibus, nec opera adiuuant sine fide, nisi fortasse pro fide percipienda fiant: sicut Cornelius ante pro bonis operibus meruit audiri, quam fidelis existeret. Quæ ex re colligitur, quia bona opera pro fide percipienda faciebat. Nam cui ab angelo dicitur: *Orationes tuæ et elemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei: et mox pro eadem ascensione præcipitur, ut ad Simonem mittat, qui ei veniens prædicare debeat, constat quia hoc petijt, vnde meruit exaudiri.* Sequitur: *[Patres eorum præuaticati sunt pactum meum vsque ad diem hanc, et filij dura facie, et indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te.]* Ecce est vna culpa superbix, quia præuaticati sunt pactum. Ecce altera obstinationis, quia vsque ad diem hanc. Ecce in iniquitate filiorum culpa grauis impudentia, quia dura facie: quoniam mala quæ faciunt, iam non erubescant, et numquam vel post culpas ad poenitentiam redeunt: quia indomabili corde sunt. Cum vero tantæ prauitatis, tantæque obstinationis sint hi, ad quos propheta mittitur, quis iam non videat, quia persona prophetæ a tam peruersis hominibus despici valeat? Sed ecce auctoritas personæ tribuitur, cum subditur: *[Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus.]* Ac si aperte diceretur: *Quia si ex te despiceris, ex mea voce necesse est ut loquaris. Ne contemnaris ipse, qui mitteris, verba mea proferes, ostēde qui misit.* Sequitur: *[Si forte, vel ipsi audiāt, et si*

forte quiescant: quia domus exasperans est. Dum constat, quòd omnipotens Deus **A**
omnia sciat, mirandum valde est cur dicitur. [Si forte audiant, et si forte quiescant.]
Quapropter sciendum nobis est: quia ista dubitatio locutionis Dei non ex ignorantia,
sed ex aliqua significatione descendit. Nam quis nesciat, quòd qui fecit et videt om-
nia, omnia sciat? Et per semetipsam in Euangelio veritas de antichristi prædicatoribus
dicit: Dabunt signa magna et prodigia: ita vt in errorem inducantur, si fieri potest,
etiam electi. Cur hoc sub dubitatione dicitur, cum quid futurum sit, a Domino præ-
ficiatur? Vnum vero e duobus est, quia si electi sunt, fieri non potest. Si autem fieri po-
test, electi non sunt. Et tamen dicitur, vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam
electi. Ista ergo dominici sermonis dubitatio ex electorum cordibus, designatione tenta-
tionis fuit: quia qui electi sunt ad persistendum, per signa prædicatorum antichristi
tentabuntur ad cadendum. Per hoc ergo, quod dicitur, si fieri potest, hoc exprimitur, **B**
quòd electi in corde tentabuntur. Nutant enim, sed non cadunt. Dicitur ergo si fieri
potest, quia trepidabunt: et tamen dicuntur electi, quia non cadunt. Dubitatio ita-
que sermonis a Domino in electis exprimit trepidationem mentis. Quos et electos
nominat, quia cernit, quòd in fide, et bono opere persistunt. Vnde hic quoque dicitur:
[Si forte audiant, et si forte quiescant.] Per hoc enim quod dicitur: si forte, quia
ex magna multitudine pauci audituri sunt, demonstratur. Per dubitationem ergo ser-
monum Dei, quid significatur aliud, nisi paucitas auditorum? Notandum vero, quòd
postquam mala parentum defunctorum dixerat: mittens prophetam ad filios dicit:
[Si forte, vel ipsi audiant, et si forte quiescant.] Quid est dicere, vel ipsi, nisi quia coram
patres, qui in culpa defuncti sunt, audire noluerunt? Pensamus rogo, quæ virtus sit
in hoc dominici sermonis defectu, vt dicat: si forte vel ipsi audiant. Nobis hoc aperte **C**
dicitur, qui afflicti, oppressi, conclusi, omnia, quæ in hoc mundo habuimus bona, per-
didimus. Vrbes crutas, euerfa castra, depopulatos agros, suffossas Ecclesias videmus: et
tamen adhuc parentes nostros ad iniquitates sequimur, ab eorum elatione, quam vi-
dimus, non mutamur. Et illi quidem inter gaudia, nos vero, quod est grauius, et inter
flagella peccamus. Sed ecce omnipotens Deus iniquitates iudicans, iam priores nos-
tros abtulit, iam ad iudicium vocauit. Nos adhuc ad poenitentiam expectat, ad re-
uertendum sustinet. Et qui in illis iam iudicium exercuit, nobis suæ patientiæ longan-
imitatem prærogat, ne cum nostris prioribus perdat, dicens: [Si forte, vel ipsi au-
diant, et si forte quiescant, quia domus exasperans est.] Omnis anima etiam post
acceptam fidem, in peruerlitate sua aut permanens, aut reuertens, domus exasperans
vocalur: quia cum quem per fidem suscepit, repellit a se prauis moribus habita-
torem Deum. Nam domus inhabitatur a domino. Si ergo domus, quare exasperans?
Si vero exasperans, quare domus, quæ vtique iam non habitatur? Domus, quia in ea
Deus per fidem habitare cœperat. Exasperans vero est, quia ab ea prauis moribus re-
pulsus exiit, vt vacua remaneat, quam prius celestis inhabitator replebat. Vnde etiam
filius veritatis voce cognouimus, iniquissimus spiritus cum septem alijs rediēs, domum
scopis mundatam inuenit, quia mentem a virtutibus alienam replet. Sequitur: [Et
scient, quia propheta fuerit in medio eorum.] Malis scire bonos, aut ad adiutorium
salutis proficere, aut ad testimonium damnationis solet. Sciant ergo, quia in medio
eorum propheta fuerit, vt, audita prædicatione aut adiuuentur vt surgant et conuer-
tantur, aut sic in iniquitatibus eorum damnentur, vt excusatione careant. Sequitur:
[Tergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas, quoniam incre-
duli, et subuerfores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas.] Patet ad quàm peruer-
sos in prædicationem mittitur, qui ne timeat, admonetur. Et quia prauis atque per-
uersis quique bona sibi loquentibus alia iniqua faciunt, et adhuc alia minantur, pro-
pter illa, quæ faciunt, dicitur: [Ne timeas eos.] Et propter hoc, quod minantur, adiun-
gitur: [Ne metuas.] Neque sermones eorum metuas.] Vel certe, quia reprobi atque iniqui et mala
bonis ingerunt, et eorum semper actibus derogant, propheta missus admonetur, ne eo-
rum, vel crudelitatem, aut furorem metuat, vel verba pertimescat. In hoc itaque quod
dicitur: [Ne timeas.] Prophetæ datur auctoritas prædicationis. Et quia omnes, qui in
Deo viuimus, organa veritatis sumus, vt sæpe per alium mihi, sæpe vero alijs loqua-
tur per me, sic nobis boni verbi inesse auctoritas debet, vt et is, qui præest, di-
cat recta libere, et is qui subest, inferre bona humiliter non recuset. Bonum
enim

Mat. 24. c

Mat. 11. g

- A** enim quod maiori a minore dicitur: tunc vere bonum est, si humiliter dicatur. Nam si restituendo sentiendi humilitatem loquendi perdidit, radicem sensus in ramo lingue vitiauit. Quod videlicet vitium iam non ex ramo, sed ex radice est, quia nisi cor intumesceret, lingua minime superbi- ret. Inesse ergo ad loquendum priori humilis auctoritas, inesse autem minori libera humilitas debet. Sed sæpe in hominibus ipse loquendi ordo confunditur, sicut et longe superius diximus. Nam aliquando qui per tumorem elationis loquitur, et loqui se per auctoritatem libertatis existimat: et aliquando alius per stultum timorem tacet, et tacere se per humilitatem putat. Ille totum sui regiminis attendens, non metitur sensum tumoris: iste locum suæ subiectionis considerans, timet dicere bona, quæ sentit, et ignorat quantum charitatis reus efficitur tacendo. Sic vero sub auctoritate superbia, et humanus timor sub humilitate se palliat: ut sæpe nec ille valeat considerare quid Deo, nec iste quid debeat proximo.
- B** Nam ille eos qui sibi subiecti sunt conspiciat, et ei cui omnia subiacent, non intendit in elatione attollitur, et de elatione sua velut de auctoritate gloriatur. Ille vero nonnumquam dum timet, ne maioris gratiam amittat, atque per hoc aliquid temporalis damni sustineat, recta quæ intelligit occultat: atque apud se tacitus, ipsum timorem quo stringitur, humilitatem nominat: Sed eum cui nil vult dicere, tacendo in cogitatione dijudicat. Fitque ut vnde se humilem existimat, inde grauius sit superbis. Discernenda ergo semper sunt libertas et superbia, humilitas et timor: ne aut timor humilitatem, aut superbia libertatem fingat. Ezechiel itaque quia non solum populo, sed etiam senioribus loqui mittebatur, ne incautum timorem humilitatem crederet, ut timere non debeat, admonetur, dum dicitur: [Ne timeas eos.] Ac ne forte derogationis eorum verba pertimescat, adiungitur: [Neque sermones eorum metuas.] Cur autem linguas derogantium timere non debeat, etiam causa subiungitur, cum protinus subinfertur: Quoniam increduli et subuersores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas. Timendi enim essent hi, quibus loqui mittebatur, si in fide et opere Deo omnipotenti placuissent. Quia autem increduli et subuersores sunt, in suis sermonibus derogantes, timendi non sunt: quia stultum valde est, si illis placere querimus, quos non placere Domino scimus. Debent enim haberi in metu et reuerentia iudicia iustorum, quia membra omnipotentis Dei sunt, et hoc ipsi in terra reprehendunt, quod Dominus redarguit et celo. Nam peruersorum derogatio, vitæ nostræ approbatio est, quia iam ostenditur nos aliquid iustitiæ habere, si illis displicere incipimus, qui non placent Deo. Nemo etenim potest in vna eademque re, omnipotenti Domino, atque eius hostibus gratos existere. Nam Deo se amicum denegat, qui eius placet inimico.
- D** Inimicis veritatis aduersabitur, qui eidem veritati in mente subiugatur. Vnde sancti viri in vocis libere increpatione succens, eos ad sua odia excitare non metuunt, quos Deum non diligere cognoscunt. Quod propheta ardentem exhibens, creatori omnium quasi in munere obtulit, dicens: Nonne qui oderunt te Deus, oderam illos, et super *Psal. 138. c* inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Ac si aperte dicat: Pensa quantum te diligo, qui tuorum hostium excitare contra me inimicitias non pertimesco. Hinc iterum dicit: Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi, quoniam secutus sum iustitiam. Bonum valde est quod iustus tribuit, quando male agentibus libera voce contradicit. Sed peruersi mala pro bonis retribuunt, cum iustis derogant, quia contra eos iustitiæ defensionem seruant. Non enim iusti humana iudicia, sed æterni iudicis examen aspiciunt, atque ideo derogantium verba contemunt. Hinc etenim derogantibus Corinthiis Paulus dicebat: Mihi autem pro minimo est ut a vobis iudicer, aut ab humano die. Qui nec in corde suo vnde se reprehendere potuisset inueniens, adiungit: Sed neque meipsum iudico. Videns autem quia ei ad perfectionem sanctitatis nec suum iudicium sufficeret, subdidit: Sed non in hoc iustificatus sum. Cur vero nec sibi metipsum de seipso credidit, causam reddidit, eum subiunxit: Qui autem iudicat me, Dominus est. Ac si aperte dicat: Nec meo de me iudicio credendum existimo, quia ille me iudicat, cuius ego iudicium non comprehendo. Hinc beatus Iob cum a amicorum derogantium linguas, inter dolores vulnerum, pateretur iacula verborum, cogitatione protinus ad conscientiam recurrit, atque ubi mentem solidam haberet, aspexit, dicens: Ecce enim in celo testis meus, et conscius meus in excelsis. *Iob. 36. d* Qui etiam subdidit: Verbofi amici mei, ad Deum stillat oculus meus. In omne enim

- Ibid. d* quod de nobis dicitur, semper taciti recurrere ad mentem debemus, interiorum testem et iudicem querere. Quid enim prodest si omnes laudent, cum conscientia accuset? Aut quid poterit obesse si omnes nobis derogent, et conscientia sola nos defendat? Beatus ergo Iob inter linguas derogantium inflexa mente persistens, quia in terra se impugnari falsis sermonibus vidit, in celo testem quaesivit. Hinc Isaias ait: Popule meus, qui beatificauit te, ipsi te decipiunt, et viam gressuum tuorum dissipant. Qui videlicet populus ne verba suae laudis attenderet, et in culpis altius periret, statim ei dicitur, quem aspiciat, cuius iudicium pertimescat, cum subditur: Erat ad iudicandum Dominus, stat ad iudicandos populos. Ac si aperte diceretur: Iudicia humana cur sequeris, qui stare super te caelestem iudicem scis? Hinc est, quod Ioannem Baptistam veritas esse arundinem vento agitatam negat, dicens: Quid existis videre in deserto? arundinem vento agitatam? Quod quia negando dixerat, non affirmando, subiecta verba testantur. Ait enim: Sed quid existis videre in deserto? hominem mollius vestitum? Ecce, qui mollius vestiuntur, in domibus Regum sunt. Arundo autem vento agitata modo statibus erigitur, modo statibus inclinatur. Omnis autem infirmus animus, qui vel derogatione deicitur, vel laudibus exaltatur, arundo vento agitata est. Quod Ioannes non erat, quia inflexibilem mentis verticem inter laudes hominum, et derogationes tenebat. Sed magna inquisitione res indiget, cum recti operis viam tenemus, vtrum semper despiciere derogantium verba debeamus, an certe aliquando compescere. De qua re sciendum est, quia linguas detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare ne ipsi peccent, ita per suam malitiam excitatas, debemus aequanimitate tolerare, vt nobis meritum crescat. Aliquando autem etiam compescere, ne dum de nobis mala disseminant, eorum, qui audire nos ad bona poterant, corda innocentium corrumpant. Hinc est enim, quod Ioannes obtestatoris sui linguam redarguit, dicens: Is qui amat primatum gerere in eis, Diotrophes non recipit nos, propter hoc si venero, commoneam eius opera, quae facit, verbis malignis garris in nos. Hinc Paulus iterum de detrahentibus Corinthiis loquitur, dicens: Epistolae inquirunt, graues sunt et fortes, praesentia autem corporis infirma, et sermo contemptibilis. Hoc cogitet, qui humilmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales et praesentes in opere. Hi etenim, quorum vita in exemplo imitationis est posita, debent, si possunt, detrahentium sibi verba compescere, ne eorum praedicationem non audiant, qui audire poterant, et in prauis moribus remanentes, bene viuere contemnant. Sed hac in re, subtili inquisitione necesse est, vt semetipsum animus inuestiget, ne fortasse suae laudis gloriam quaerat, et animarum lucra se querere nostra cogitatio simulet. Saepe enim sui nominis laude animus pascitur, et quasi sub obtentu lucrorum spiritualium, cum de se bona dici cognouerit, latetur. Et saepe suae gloriae defensione contra detrahentes irascitur, et fingit sibi met, quod hoc ex eorum zelo faciat, quorum corda a bono itinere detrahentis sermo perturbat. Illi ergo debent magnopere curare, ne contra eorum opinionem detrahentium verba prauealeant, qui suam conscientiam subtiliter discutientes, se in ea inueniunt de amore priuatae gloriae nihil habere. Hinc est enim, quod iusti atque perfecti aliquando virtutes suas praedicant, bona quae diuinitus acceperunt, narrant: non vt ipsi apud homines sua ostensione proficiant, sed vt eos quibus praedicant, exemplo suo ad vitam trahant. Vnde Paulus Apostolus quoties fustibus casus, quoties lapidatus, quoties naufragium pertulit, quantae pro veritate sustinuit, quod ad tertium caelum raptus, quod in paradisum ductus sit, Corinthiis narrat, vt eorum sensum a falsis praedicatoribus auerteret vt, dum se innotesceret qualis esset, illi eis vilescerent, quos ab eis cognouerat inique venetari. Quod perfecti cum faciunt, id est, cum virtutes proprias loquuntur, in hoc quoque omnipotentis Dei imitatores sunt, qui laudes suas hominibus loquitur, vt ab omnibus cognoscatur. Nam cum scriptura sancta praecipiat, dicens: Laudet te alienus, et non os tuum, quo modo facit ipse, quod prohibet? Sed si virtutes suas omnipotens Deus taceret, cum nullus agnosceret: si eum nullus agnosceret, nullus amaret: si nullus amaret, nullus ad vitam rediret. Vnde et per psalmistam de eo dicitur: Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo, vt det illis hereditatem gentium. Virtutes ergo suas annuntiat, non vt laudibus suis ipse proficiat: sed vt hi, qui huc ex sua lau-

- A** de cognouerint, ad perpetuam hereditatem veniant. Iusti itaque atque perfecti non solum cum vituperationis suæ verba reprehendunt, sed etiam cum virtutes quas habent infirmis loquuntur, reprehensibiles non sunt: quia per suam vitam quam referunt, aliorum animas ad vitam quærunt. De quibus tamen sciendum est, quia numquam bona sua detegunt, nisi eos, vt dixi, aut proximorum vtilitas, aut certe nimia necessitas cogat. Vnde Paulus Apostolus cum virtutes suas Corinthiis enumerasset, adiunxit: Factus sum insipiens, vos me coegitisti. Fit vero, aliquando vt necessitate compulsi, in bonis, quæ de se referunt, non aliorum vtilitatem, sed suam requirant, sicut beatus Iob facta sua enumerat, dicens: Oculis fui cæco, et pes claudus, pater eram pauperum, et causam quam nesciebam, diligentissime inuestigabam. Et multa alia quæ sæpe egisse se commemorat. Sed quia in vulnere doloris positus, ab amicis increpantibus ipse impie egisse, et violentus proximis, atque oppressor pauperum fuisse dicebatur, virtus sanctus inter flagella Dei, et humanæ increpationis verba deprehensus, mentem suam grauiter concutit, atque ad desperationis foueam conspexit impelli, qui iam iamque cadere poterat, nisi ad memoriam bene acta reuocasset, vt ad spem animum reduceret, ne oppressus verbis et vulneribus in desperationem periret. Quodd ergo bona sua enumerat, non innotescere alijs quasi ex laude desiderat, sed ad spem animum reformat. Iusti itaque sicut sine arrogancia loquuntur, aliquando bona, quæ agunt, ita sine zelo priuatæ gloriæ detrahentium sibi linguas redarguunt, quia noxia loquuntur. Cum vero linguæ derogantium corrigi nequeunt, æquanimitè sunt per omnia tolerandæ. Nec obtrectationis sermo timendus est, ne dum vituperatio peruersorum metuitur, recti operis via deferatur. Vnde nunc Ezechieli prophetæ dicitur: [Sermones eorum ne metuas: quia increduli et subuersores sunt tecum.] Minus autem mali esset, si hi qui sunt increduli, subuersores minime fuissent. Quia enim ipsi, vel cælestis regni præmia, vel gehennæ esse supplicia non credunt, in suis grauitatibus dimissi, a fide et opere etiam alios subuertunt, vt regnum, quod ipsi appetere non volunt, nec alter assequatur: Hi namque cum teneriores quosdam bona incipere, mala iam deuiare cognouerint, modo irridendo quod in cælis promittitur, modo despiciendo, quod Deus omnipotens de inferni supplicij minatur, modo laudando bona temporalia, et delectationes præsentis sæculi callida persuasione pollicendo, descedunt mentes innocentium, eorumque itinera peruertunt. Gaudent, si quos potuerint a vita reuocare, ad mortem trahere, letantur in prauitatibus suis, exultant et in alienis. His nimirum poena sua non sufficit, qui agunt ne soli moriantur. At si fortasse iustum quempiam tantæ iam virtutis inuenerint, vt ei loqui contraria non præsumant, quia subuersores esse non possunt, statim scorpiones fiunt. Scorpio enim palando incedit, sed cauda ferit. Nec mordet a facie, sed a posterioribus nocet. Scorpiones ergo sunt omnes blandi et malitiosi, qui bonis quidem in faciem non resistunt, sed mox vt recesserint derogant: alios quos valuerint, inflammant, quæque possunt noxia immittunt, mortifera inferre occulte non desinunt. Scorpiones ergo sunt, qui blandi et innoxij in facie videntur, sed post dorsum portant, vnde venenum fundant. Qui enim in occulto feriunt, quasi mortem latenter trahunt. Vnde etiam per Psalmistam dicitur: Circumdederunt me sicut apes, et exarserunt sicut ignis in spinis. Apes enim in ore mel habent, in aculeo caudæ vulnus. Et omnes, qui lingua blandiuntur, sed latenter ex malitia feriunt, apes sunt: quia loquendo dulcedinem mellis proponunt, sed occulte feriendo vulnus inferunt. Ista vero facientes exardescunt sicut ignis in spinis: quia per flammam detrahentium non iustum vitam comburitur, sed si quæ in eis esse poterant peccatorum spinæ concremantur. Dicatur ergo: [Increduli et subuersores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas.] Increduli scilicet Deo, subuersores vero infirmantibus proximis, scorpiones autem etiam fortibus et robustis. Quibus etsi in facie contradicere non præsumunt, ex occulto tamē vulnus derogationis inferunt. Increduli quippe simul, et subuersores et scorpiones sunt, quia et audita ea, quæ Dei sunt, non credunt, et eos quos prævalent, a bonis moribus subuertunt, et quos insectare non valent, occultis machinationibus feriant. Quæ in re hoc quoque notandum est, quia cum prophetæ dicitur: [Increduli et subuersores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas.] Nobis consolationis medicamentum profertur. Quod sæpe tædet viuere, dum nolumus cum malis habitare. Querimus etenim cur non omnes boni sunt, qui nobiscum viuunt. Mala proximorum ferre nolu-

mus, omnes sanctos iam debere esse decernimus, dum esse nolumus, quod ex proximo portemus. Sed hac in re luce clarius patet, dum malos portare renuimus, quàm multum adhuc ipsi de bono minus habeamus. Neque enim perfecte bonus est, nisi qui fuerit et cum malis bonus. Hinc beatus Iob de semetipso asserit, dicens: Frater fui draconum, et socius struthionum. Hinc Paulus Apostolus discipulis dicit: In medio nationis prauæ et peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Hinc Petrus gregis dominici pastor dicit: Iustum Loth, oppressum a nefandorum iniuria, conuersatione eripuit. Aspectu enim et audire iustus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam iusti iniquis operibus cruciabant. Sæpe vero cum de vita proximorum querimus, mutare locum conamur, secretum vitæ remotioris eligere, videlicet ignorantes, quia si desit spiritus, non adiuuat locus. Idem enim Loth de quo loquimur, in Sodomis sanctus extitit, in monte peccauit. Quia aurem loca mentem non muniunt, ipse humani generis primus testatur parens, qui et in paradiso cecidit. Sed minus sunt omnia que loquimur ex terra. Nam si locus saluare potuisset, satan de cælo non caderet. Vnde Psalmista vbique in hoc mundo tribulationes esse conspiciens, quaesivit locum quo fugeret, sed sine Deo inuenire non potuit munitum. Ex qua re et ipsum sibi locum fieri petijt, propter quem locum quaesiuit, dicens: Esto mihi in Deum protectorem, et in locum munitum, ut saluum me facias. Tolerandi ergo vbique sunt proximi, quia Abel fieri non valet, quem Cain malitia non exercebat. Vnum vero est pro quo vitari societas debet malorum, ne si fortasse corrigi non valent, ad imitationem trahant. Et cum ipsi a sua malitia non mutantur, eos qui sibi coniuncti fuerint, peruertant. Vnde Paulus ait: Corruptunt bonos mores colloquia mala. Et sicut per Salomonem dicitur: Noli esse amicus homini iracundo, nec ambules cum viro furioso, ne forte discas semitas eius, et sumas scandalum animæ tuæ. Sicut ergo perfecti viri peruersos proximos non debent fugere, quia et eos sæpe ad rectitudinem trahunt, et ipsi ad peruersitatem nunquam trahuntur: ita infirmi quique societatem declinare debent prauorum, ne mala, quæ frequenter aspiciunt, et corrigere non valent, deloquantur imitari. Sic enim verba proximorum audiendo quotidie fumimus in mente, sicut flando atque respirando aerem trahimus corpore. Et sicut malus aer assiduo flatu tractus insicit corpus, ita peruersa locutio assidue audita, infirmantium insicit animum, ut tabefact delectatione prauis operis, assidui iniquitate sermonis. Sequitur: [Verba eorum ne timeas et vultus eorum ne formides: quia domus exasperans est.] Ideo boni timendi sunt: ne offendantur, ne forte per eos ille prouocetur ad iram, quicorum corda semper inhabitat. Nam sicut superius dictum est, si malos offendimus, timere minime debemus: quoniam illis nostra actio displicet, quibus nec iustitia Creatoris placet. Quid ergo timendum est, si nobis ingrati sunt, qui Deo amabiles non sunt? Vnde recte nunc dicitur: [Verba eorum ne timeas, et vultus eorum ne formides: quia domus exasperans est.] Ac si aperte diceretur: Timendi essent, nisi me in suis actibus exasperarent. De quibus adhuc subditur: [Loqueris ergo verba mea ad eos, si forte audiant, et quiescant, quia irritatores sunt.] Omnis, qui peccat, quid aliud quàm conditoris sui in se iracundiam irritat? Et scimus, quia quoties actus, quoties verbo, quoties cogitatione delinquimus, Deum contra nos toties irritamus. Sed tamen sustinet, et clementer expectat per patientiam. Per prædicatores autem suos verbum nobis exhortationis prærogat. Omnis autem, qui recta prædicat, si auditur, iram irritati Creatoris super præuicatorum populum placat. Vnde necesse est, ut ipse non debeat agere malum, quod solet in populo furorẽ conditoris sui irritare. Propter quod etiam subditur: [Tu autem fili hominis audi, quæcumque loquor ad te, et noli esse exasperans sicut domus exasperatrix est.] Id est, mala, quæ fieri conspicias, ipse non facias: ne hoc, quod prohibere niteris, ipse committas. Omnis etenim prædicator intenta semper debet mente pensare, ne qui missus est lapsos erigere, ipse in prauitate operis cum lapsis cadat, et Pauli hunc sententia feriat dicentis: In quo alterum iudicas, te ipsum condemnas. Vnde Balaam Dei spiritu repletus ad loquendum, sed tamen in carnale vitium suo spiritu detentus, de semetipso loquitur dicens: Dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam altissimi: et visiones omnipotentis videt, qui cadens a pertos habet oculos. Cadens apertos oculos habuit, qui rectum quod diceret, vidit: sed recte videre cõtempnit. Cadens videlicet in peruerso opere, et apertos habens oculos in sancta prædicatione.

Est

- A** Est tamen aliud, quod possit intelligi, cur beatus Ezechiel, qui ad prædicationem mittitur, esse exasperans prohibetur. Nisi enim ad loquenda verba cum mittebatur, obediret, omnipotentem Dominum sicut populus de peruerso opere, sic propheta de suo silentio exasperasset. Nam sicut mali ideo Deum exasperant, quia loquuntur, vel faciunt mala, ita nonnumquam boni exasperant, quia reticent bona. Illis itaque in culpa est peruersa agere, istis recta reticere. In hoc ergo cum malis etiam boni simul Deum exasperant, quia cum peruersa non increpant, bis per suum silentium proficiendi licentiam præstant. Sequitur: [Aperi os tuum et comede quæcumque do tibi.] Aperimus os nostrum, cum recta loquimur, et comedimus, quæ a Deo accipimus: quia et tribuitur et augetur in nostris sensibus cibus vitæ, cum prædicare cœperimus. Vnde propheta alius dicit: Os meum aperui, et attraxi spiritum. Non enim spiritum attraheret, nisi os aperiret: quia nisi ad prædicandum proximis se impenderet, spiritalis doctrix in eo grætia non creuisset. Sequitur: [Et vidi: et ecce manus missa ad me, in qua erat inuolutus liber.] Et expandit illum coram me, qui erat scriptus intus et foris. Sicut per prophetam prædicatorum ordo, sic per librum, quem accepit, scripturæ sacræ paginæ designantur. Liber autem inuolutus, est scripturæ sacræ eloquium obscurum, quod profunditate sententiarum inuoluitur, ut non facile sensu omnium penetraretur. Sed coram propheta liber expanditur: quia coram prædicatoribus sacri eloquii obscuritas aperitur. Inuolutum librum manus Dei portexerat, cum saluator dicebat: Simile factum est regnum celorum homini, qui seminauit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, et superseminauit zizania in medio tritici, et abiit. Cum autem creuisset herba, et fructum fecisset, tunc apparuerunt et zizania, et reliqua: quæ charitas vestra etiam me reticente reminiscitur. Sed librum, quem inuolutum ostenderat, expandit cum hoc quod per ænigmata loquebatur, exposuit dicens: Qui seminat bonum semen, est filius hominis. Ager autem est mundus. Bonum vero semen, hi sunt filii regni: zizania autem filii sunt nequam. Inimicus autem, qui seminauit ea, est diabolus. Messis vero consummatio sæculi. Messores autem angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zizania, et igni comburuntur, sic erit in consummatione sæculi. Inuolutus itaque liber expanditur, quando hoc quod obscure prolatum fuerat, per latitudinem intellectus aperitur. Hunc inuolutum librum veritas expandit, quando in discipulis egit, quod scriptum est: Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent scripturas. De quo adhuc libro subditur: [Qui erat scriptus intus et foris.] Liber enim sacri eloquii intus scriptus est per allegoriam, foris per historiam: Intus per spiritalem intellectum, foris autem per sensum litteræ simplicem, ad huc infirmantibus congruentem. Intus, quia inuisibilia promittit: foris, quia visibilia præceptum suorum rectitudine disponit. Intus, quia cælestia pollicetur: foris autem, quia terrena contemptibilia qualiter sint, vel in vñ habenda, vel ex desiderio fugienda, præcipit. Alia namque de secretis cælestibus loquitur, alia vero de exterioribus actionibus iubet. Et ea quidem, quæ foris præcipit, patet: sed illa quæ de interioribus narrat, plene apprehendi nequeunt. Vnde scriptum est: Extendens cælum sicut pellem, qui tegis aquis superiora eius. Quid enim cæli nomine nisi sacra scriptura signatur? De qua nobis et sol sapientiæ, et luna scientiæ, et ex antiquis patribus stellæ eximplorum atque virtutum lucent. Quod sicut pellis extenditur: quia per scriptores suos carnis lingua formatum, ante oculos nostros, et per verba doctorum, exponendo displicatur. Quid vero aquarum nomine, nisi sanctissimi angelorum signantur chori? De quibus scriptum est: Et aquæ quæ super celos sunt, laudent nomen Domini. Huius ergo cæli superiora Dominus aquis tegit, quia alta sacra eloquii, id est, ea quæ de natura diuinitatis, vel de æternis gaudijs narrat, nobis adhuc nescientibus, solis angelis in secreto sunt cognita. Cælum ergo hoc et coram nobis extenditur, et tamen aquis superiora eius continguntur: quia et quædam sacri eloquii iam nobis per apertionem spiritus patent, et quædam quæ solis angelis possunt esse manifesta, nobis adhuc secretantur occulta. De quibus tamen occultis iam partem per spiritalem intelligentiam sentimus, iam sancti Spiritus pignus accepimus: qui hæc, et plene necdum cognouimus, et tamen medullitus amamus, et in multis spiritalibus sensibus, quos iam cognouimus, veritatis pabulo pascimur. Dicat ergo: [Qui erat scriptus intus, et foris.] Quia in sacro eloquio, et dictis occultioribus atque sublimioribus satiantur fortes, et præce-

Psal. 118.

Mat. 13. 4.

Luc. 24. f.

Hier. in Execl.
2. in Isa. 8. 19

Psal. 103.

Inf. hom. 17.
Orig. in Execl.
hom. 1.

Psal. 149.

- Tsal. 103.* præceptis a pertioribus nos parvuli nutrimur. Vnde scriptum est: Montes excelsi ceru- **A**
uis, petra refugium herinacis. Habeant enim montes intelligentiæ, qui iam contem-
plationis saltus dare nouerunt. Sed petra sit refugium herinacis: quia nos paruuli et
peccatorum nostrum spinis cooperti, et si intelligere alta non possumus, in petre re-
fugium, id est, in Christi fide saluamur. Vnde et quibusdam dicitur: Nihil me iu-
dicaui scire inter vos nisi Christum Iesum, et hunc crucifixum. Ac si diceret: Quia
vos capere diuinitatis eius mysteria non posse pensavi, sola vobis humanitatis eius in-
firma locutus sum. Sequitur: [Et scriptæ erant in eo lamentationes, carmen, et vñ.]
Carmen aliquando in bono, aliquando vero in malo accipi dubiū non est: quia et lætum
carmen, et lugubre carmen dicere possumus. Sed nos scripturæ sacræ vñ sequentes,
quæ pene semper carmē ponere in prosperis solet, hoc in loco pro bona parte dictū car-
men accepimus. Nam cum omnipotens Deus populum suum de mari rubro liberasset, **B**
scriptum est: Tunc Moyses et filij Israel cecinerunt carmen Domino. Et cum Dauid
victoriam de hostibus fecisset, scriptum est: Locutus est Dauid Domino verba carmi-
nis huius. Salomon quoque ait: Acetum in nitro, qui cantat carmina corde pessimo.
Acetum quippe si mittatur in nitro, feruescit nitrum protinus et ebullit. Et peruersa
mens quando per increpationem corripitur, aut per prædicationis dulcedinem bona
suadentur, de correptione fit deterior. Et inde in murmurationis iniquitate succendit-
ur, vnde debuit ab iniquitate compesci. Per Helium quoque de ingrato ac sese desperan-
te dicitur: Et non dixit: Vbi est qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? Carmen quip-
pe in nocte est lætitia in tribulatione. Carmen in nocte accipimus, quando in pres-
suris præsentibus de futuris gaudijs consolamur. Carmen nobis ostendebat Apostolus,
cum dicebat: Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Carmen in nocte se Dauid ha- **C**
bere indicat dicens: Tu es mihi refugium a pressura, quæ circumdedit me: exultatio
mea, redime me a circumdantibus me. Qui enim circumdari se pressuris narrat, et tam-
en Deū sibi esse exultationem nominat, proculdubio carmen in nocte cantat. Quia
igitur pene semper in bono carmen ponere scriptura sacra consuevit, ita a nobis etiam
in hoc loco debet intelligi. Vñ autem, in scriptura sacra sæpius de æterno luctu, quā
præsentī solet intelligi. Vnde scriptum est: Vñ impio in malo: tetrabitio enim ma-
nuum eius fiet ei. Et beatus Iob loquitur dicens: Si impius fuero, vñ mihi est: si autem
iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione et miseria. Iustus enim afflictio tem-
poralis est. Vñ ergo quod dixit, a temporali afflictione distinct, qui et iustum affli-
ctionem, et impium vñ habere perhibuit. Per semetipsam quoque veritas dicit: Vñ
mundo a scandalis. Et vñ vobis qui ridetis, quoniam flebitis. Et vñ prægnantibus et **D**
nutrientibus in illis diebus. Pensandum ergo nobis est, quo modo hæc tria in sacro vo-
lumine scripta sint, lamentationes, carmen, et vñ. Lamentationes videlicet: quia in
eo scripta est poenitentia peccatorum. Carmen vero, quia ibi prænunciantur gaudia
iustorum. Vñ autem quia illic expressa est damnatio reproborum. Vñ ergo peccata
punias, lege quæ in hoc volumine scripta sunt lamenta: Scindite corda vestra, et non
vestimenta vestra. Et tursus: Miseri estote, et lugete: risus vester in luctum conuer-
tatur, et gaudium in mærorem. Vñ autem de promissione gaudij sequentis hilare-
scas, cognosce quæ in hoc volumine scripta sunt carmina laudis æternæ: Beati qui ha-
bitant in domo tua Domine, in sæculum sæculi laudabunt te. Et sicut per quandam sa-
pientem de cælesti Hierusalē dicitur: Ex lapide pretioso et mundo omnes plateæ eius
sternentur, et per omnes vicos eius, alleluia cantabitur. Hoc nobis carmen cælestis **E**
patris nunciare eiues eius venerant, qui concorditer clamabant: Gloria in excelsis
Deo: et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Sed si adhuc præsentī sæculo mente
inhæres, si adhuc terrenis voluptatibus delectaris, amare nō potes gaudia æterna quæ
adhes. Cognosce ergo in hoc volumine vñ quod in eo scriptum est, atque ab animo
per timorem expelle quod diligis, vt possis ex iudicio carmen amare quod legis. Ibi
quippe sub vñius damnati specie, multitudo omnis exprimitur reproborum, cum vo-
ce veritatis dicitur: Ligatis pedibus eius ac manibus, mittite eum in tenebras exterio-
res, illic erit fletus et stridor dentium. Tunc etenim reprobi in exterioribus tenebras ca-
dunt: quia nunc in interioribus sua se sponte deiecerunt, vt veritatis lumen nec cre-
dendo nec bene operando sequerentur. In quibus ligatis pedibus ac manibus mitti præ-
cipiuntur: quia nunc dum tempus operandi atque currendi est, habere manus et pedes
liberos

A liberos in bona actione noluerunt. Ibi vā reproborum scriptum est: Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur. Ibi damnatis ac repulsi dicitur: Discedite a me maledicti in ignem aeternū, qui paratus est diabolo et angelis eius. In hoc itaque volumine cuncta, quæ ædificant, omnia quæ erudiunt, scripta continentur. Peccasti enim, et iam te poeniter illicita perpetraste, vt ad agendam poenitentiam docearis: ibi inuenis lamenta. Spe cælestium gaudiorum mentem releuare desideras, ibi ad consolationem tuam inuenis carnem. Sin vero et mala perpetrasti, et hæc te perpetraste non poenitet, sed ceruicem mentis erigis, ad nullas poenitentiae lamentationes inclinaris, nulla cælestium gaudiorum expectatione corrigaris, velis nolis, ibi scriptum auditurus es vā: vt quem nec timor ad poenitentiam humiliat, nec spes ad superna præmia exaltat, damnationis suæ iam nunc poenam prospiciat, et sine excusatione in aeternum supplicium cadat. *Ista. 66. 2. Mat. 25. 9.*

B Quid igitur fratres, quid agendum est miseris nobis, nisi vt euigilemus ad huius verba voluminis, et mala, quæ nos egisse meminimus, stertibus puniamus, vt per lamenta poenitentiae, perueniamus ad carmen vitæ? Ne si affligi modo poenitendo nolumus, vā postmodum sine fine sentiamus. Nec nos nostrorum vulnerum multitudo in desperationem deprimat: quia maior est potentia medici, quam magnitudo languoris nostri. Quid est enim, quod reparare ad salutem non possit, qui potuit omnia ex nihilo creare? Vnigenitus quippe est omnipotenti patri coæternus, Qui cum eo viuuit, et regnat in unitate Spiritus sancti, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA X.

C **I**lli hominis, quodcumque inueneris, comede. Comede volumen istud, et vadens loquere ad filios Israel. Et aperui os meum, et cibauit me volumine illo. Et dixit ad me: Fili hominis, venter tuus comedet, et viscera tua complebuntur volumine isto, quod ego do tibi. Et comedi illud, et factum est in ore meo sicut mel dulce. Et dixit ad me: Fili hominis, vade ad domum Israel, et loqueris verba mea ad eos. Non enim ad populum profundi sermonis, et ignota linguæ tu mittis ad domum Israel: neque ad populos multos profundi sermonis, et ignota linguæ, quorum non possis audire sermones. Et si ad illos mittereris, ipsi audirent te. Domus autem Israel nolunt audire te: quia nolunt audire me. Omnis quippe domus Israel attrita fronte est, et duro corde. Ecce dedi faciem tuam valentiorē faciebis eorum, et frontem tuam duriorem frontibus eorum, et vt adamantem et vt silicem dedi faciem tuam. Ne timeas eos, neque metuas a facie eorum: quia domus exasperans est. Et dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones meos, quos ego loquor ad te, assume in corde tuo, et auribus tuis audi, et vade: ingredere ad transmigrationem ad filios populi mei, et loqueris ad eos, et dices eis: Hæc dicit Dominus Deus, si forte audiant et quiescant. Et assumpsit me *Exod. 33*

E spiritus, et audiui post me vocem commotionis magnæ: Benedicta gloria Domini de loco suo, et vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram, et vocem rotarum sequentium animalia, et vocem commotionis magnæ. Spiritus quoque leuauit me, et assumpsit me: et abij amatus in indignatione spiritus mei. Manus enim Domini erat mecum, confortans me.

Solent quidam, scripturam sacri eloquij legentes, cum sublimiores eius sententias spenetrant, minora mandata, quæ infirmioribus data sunt, tumentis sensu despicere, et ea velle in alio intellectu permutare. Qui si recte in eo alia intelligerent, mandata quoque minima despectui non haberent: quia diuina præcepta sic in quibusdam loquuntur magnis, vt tamen in quibusdam congruant paruulis, qui per incrementa

menta intelligentiæ quasi quibusdam passibus mentis crescant, atque ad maiora intelligenda perueniant. Vnde nunc sancto propheta dicitur: [Fili hominis, quodcumque inueneris comede.] Quidquid enim in sacra scriptura inuenitur, edendum est: quia et eius parua simplicem componunt vitam, et eius magna subtilem ædificant intelligentiam. Sequitur: [Comede volumen istud, et vadens loquere ad filios Israel. Et aperui os meum, et cibavi me volumine illo.] Scriptura enim sacra cibis et potus est. Vnde etiam Dominus per prophetam alium minatur: Mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini. Qui ergo subtracto suo eloquio, fame ac siti nos dicit atteri, quia eius verba et cibis noster et potus sint, demonstrat. Sed notandum, quoddam aliquando cibis, aliquando potus sunt. In rebus enim obscurioribus, quæ intelligi nequeunt nisi exponantur, scriptura sacra cibus est: quia quidquid exponitur ut intelligatur, quasi manditur, ut glutitur. In rebus vero a perioribus potus est. Potum enim non mandendo glutimus. Apertiora ergo mandata bibimus: quia etiam non exposita intelligere valeamus. Pro eo autem, quod multa Ezechiele propheta obscura atque perplexa auditurus erat, nequaquam ei de sacro volumine dicitur, bibe: sed comede. Et si aperte diceretur: Pertracta et intellige, id est, prius mande, et tunc de gluti. Sed in verbis sacri eloquii iste debet studij nostri ordo seruari, ut hæc ideo cognoscamus, quatenus de iniquitate nostra compuncti, cognoscentes mala, quæ fecimus, vitemus ne alia faciamus. Et cum iam ex magno usu lacrymarum, de peccatorum remissione corperit esse fiducia, per verba Dei, quæ intelligimus, ad vitam quoque et alios trahamus. Ad hoc enim intelligenda sunt, ut et nobis profint, et intentione spiritali alijs conferantur. Vnde bene nunc dicitur: [Comede volumen istud, et vade loquere ad filios Israel.] Ac si ei de sacro cibo diceretur: Comede et pascere: saturare et eructa: accipe et sparge: confortare et labora. Et notandum quod propheta subiungit dicens: [Et aperui os meum, et cibavi me volumine illo.] Os in corde esse alius propheta testatur, dicens: Labia dolosa in corde et corde locuti sunt mala. Os ergo aperimus, quando sensum ad intelligentiam sacri verbi præparamus. Itaque ad vocem Domini propheta os aperuit: quia ad spiramentum Domini præcepti cordis nostri desideria inhiant, ut de cibo vitæ aliquid sumant. Sed tamen hoc ipsum sumere, nostrum virium non est, nisi ipse cibauerit, qui ut comedatur iussit. Ille etenim cibatur, qui per se edere non potest. Et quia ad capienda verba celestia idonea nostra infirmitas non est, ipse nos cibatur, qui nobis in tempore mensuram critici temperat: quatenus in sacro verbo dum hodie intelligimus, quod hesternæ die nesciebamus, cras quoque comprehendimus quod hodie nescimus, per diuinæ dispensationis gratiam, quotidiano alimento nutriamur. Omnipotens etenim Deus quasi toties ad os cordis nostri manum porrigit, quoties nobis intellectum aperit, et cibum sacri eloquii in nostris sensibus mittit. Cibatur ergo nos volumine, cum sensum nobis scripturæ suæ dispensando aperit, et eius dulcedine nostras cogitationes replet. Vnde et subditur: [Et dixit ad me: Fili hominis, venter tuus comedet, et viscera tua replebuntur volumine isto, quod ego do tibi.] In translatione veteri non habetur, venter tuus comedet, et viscera tua replebuntur. Os enim nostrum comedit, dum verbum Dei legimus: viscera vero nostra complentur, cum intelligimus atque seruamus ea, in quibus legendo laboramus. In posteriori autem translatione quam et veracior credimus, scriptum est: [Venter tuus comedet, et viscera tua replebuntur.] In sacro vero eloquio nonnullam ventrem pro mente poni consuevit. Vnde et per Hieremiam dicitur: Ventrem meum, ventrem meum doleo. Quod quia de spiritali et non corporeo ventre dixerat, adiunxit: Sensus cordis mei conturbati sunt. Neque enim ad salutem populi pertinebat, si propheta ventrem corporeum se dolere prædicaret. Sed ventrem doluit, qui mentis afflictionem sensit. Sed cur exemplum prophetæ proferimus, cum testimonium Domini apertius habeamus? Er necesse est, ut cum per semetipsam veritas loquitur, propheta taceat: quia lucerna claritatem non habet in sole. At enim: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viæ. Quia enim de mentis fidelium sanctæ prædicationes defluunt, quasi de ventre credentium aquæ viæ flumina decurrunt. Ventris autem viscera, quid sunt aliud nisi mentis interna, id est, recta intentio, sanctum desiderium, humilis ad Deum, pia ad proximum voluntas? Vnde nunc recte dicitur: [Venter tuus comedet, et viscera tua replebuntur.] Quia cum mens nostra

Amos 8, 6

Greg. 27. Mor.
1. 5. 17 in Ezech.
hom. 1.

Psal. 11.

Hier. 4. d

Ioan. 6. e

stra

- A**stra pabulum veritatis acceperit, interna nostra non iam vacua remanent, sed alimentum vitæ satiata. Pensamus, charissimi fratres mei quàm sit pia ista promissio, qua dicitur: [Venter tuus comedit, et viscera tua replebuntur volumine isto quod ego do tibi.] Multi etenim legunt, et ab ipsa lectione ieiuni sunt. Multi vocem prædicationis audiunt, sed post vocem vacui recedunt. Quorum etsi venter comedit, viscera non replentur: quia etsi mente intellectum sacri verbi percipiunt, obliuiscendo et non seruando quæ audierint, hæc in cordis visceribus non reponunt. Hinc est enim quod per prophetam alium quosdam Dominus increpat dicens: Ponite corda vestra super vias vestras. Seminaſti multum, et intulisti parum: comediſti, et non eſtiſti ſatiari: bibiſti, et non eſtiſti inebriari. Multum cordi ſuo ſeminat, ſed parum inſert, qui de mandatis cæleſtibus vel legendo, vel etiam audiendo multa cognoscit, ſed negligenter operando pauca fructificat. Comedit et non ſatiatur, qui verba Dei audiens, lucra vel gloriæ ſæculi concupiſcit. Bene autem non ſatiari dicitur, quia aliud mandit, et aliud eſuriſt. Bibit et non inebriatur, qui ad vocem prædicationis aurem inclinat, ſed mentem non mutat. Solet enim per ebrietatem bibentium ſenſus mutari. Qui ergo ad cognoscendum Dei verbum deuotus eſt, ſed ea quæ ſunt huius ſæculi adipiſci deſiderat, bibit, et inebriatus non eſt. Si enim inebriatus eſſet, proculdubio mentem muraſſet: vt iam terrena non quæreret, iam vana et tranſitoria, quæ amauerat non amaret. De electis namque per pſalmiſtam dicitur: Inebriabuntur ab vberate domus tuę. Quia tanto omnipotentis Dei amore repleti ſunt, vt mutata mente ſibi metiſpſi extra ſe eſſe videantur, implentes quod ſcriptum eſt: Qui vult poſt me venire, abneget ſemetipſum. Semetipſum abneget, qui muratur ad meliora, et incipit eſſe quod non erat, et
- C**deſinit eſſe quod erat. Sæpe autem quosdam vidimus ad vocem prædicationis quaſi ex conuerſione compunctos, habitum non animum muſaſſe, ita vt religioſam veſtem ſumerent, ſed anteaſta vitia non calcaſſent, iræ ſtimulis inaniter agitari, malitia doloris in proximi læſionem ſeruere, de oſenſis quibuſdam bonis ante humanos oculos ſuperbire, præſentis mundi lucra inſaniter quærere, et de ſolo exterius habitu, quem ſumpſerunt, ſanctitatis fiduciam habere. Quibus quid aliud dicendum eſt, niſi hoc quod doctör egregius quibuſdam legis exteriora ſeruantiſſimis loquitur, dicens: quia in Chriſto Ieſu neque circunciſio aliquid valet, neque præputium, ſed noua creatura? Non enim magni eſt meriti, ſi quid foris erga nos agatur in corpore, ſed magnopere penſandum eſt quid agatur in mente. Nam præſentem mundum deſpicere, tranſitoria non amare, mentem medullitus in humilitate Deo et proximo ſternere, contra illatas contumelias patientiâ ſeruare, et cuſtodita patientia, dolorẽ malitiæ a corde repellere, egenis propria tribuere, aliena minime ambire, amicum in Deo diligere, propter Deũ et eos qui inimici ſunt amare, de afflictione proximi lugere, de morte eius, qui inimicus eſt, non exultare: hæc eſt noua creatura, quam idem magiſter gentium apud alios diſcipulos vigilanti oculo requirit, dicens: Si qua igitur in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt: ecce facta ſunt omnia noua. Ad vererem quippe hominem pertinet, præſentem mundum quærere, tranſitoria ex concupiſcentia amare, mentem in ſuperbiam erigere, patientiam non habere, ex dolore malitiæ de proximi læſione cogitare, ſua indigentibus non dare, atque ad multiplicandum aliena quærere, nullum pure propter Deum diligere, inimicitias inimicis reddere, de afflictione proximi gaudere. Cuncta hæc vetuſti ſunt hominis, quæ videlicet de radice trahimus corruptionis. Sed
- E**qui iam iſta exuperat, et ad præcepta dominicæ mentem in benignitatem commutat; de hoc recte dicitur: Quia vetera tranſierunt: ecce facta ſunt omnia noua. Tunc ergo in noſtris mentibus noua ſunt, cum a nobis vetuſti hominis vitia tranſeunt, quando ſacri verbi præceptum venter comedit, et viscera medullitus replentur. Sæpe enim quosdam vidimus tota ſe mente ad ſanctæ lectionis ſtudium contuliſſe, atque inter verba dominicæ recognoscentes in quantis deliquerint, ſemetipſos in lacrymis maculare, mærore continuo affligi, in nullis huius mundi proſperitatibus delectari: ita vt eis vita præſens oneri, et lux ipſa faſtidio fieret, vix ad colloquendum communia admittere, atque a rigore diſciplinæ animum difficile relaxare, per amorem conditoris, luſtu ſolummodo et ſilentio gaudere. Horum venter ſacrum volumen comedit, et viscera repleta ſunt: quia præcepta vitæ quæ ſenſus capere potuit, memoria non amiſit, ſed hæc collectus in Deo animus lugendo ſemper et recolendo ſeruabit. Et ſit plerumque

Agg. 1. a

Pſal. 33

Mat. 11. d

Luc. 5. b

Orig. in Mat.

hom. 2.

3. Hier. Agla-

ſa.

Gal. 3. e

2. Cor. 5. d

plerumque ut tales quique ex dono cælestis gratiæ, etiam verbum doctrinæ percipiant, atque de veritatis pabulo, quod ipsi intrinsicè dulciter ruminant, proximos suauiter pascant. De quorum profecto ore prædicatio audientibus dulcis est, quando eorum actio contraria suis prædicationibus non est: quia de propria vita sumunt, quod per linguam proximis conferunt. Unde recte hic quoque propheta subiungit: [Et comedi illud, et factum est in ore meo sicut mel dulce.] Liber qui viscera repleuit, dulcis in ore sicut mel factus est: quia ipsi de omnipotenti Domino sciunt suauiter loqui, qui hunc didicerint in cordis sui visceribus veraciter amare. In eius quippe ore scriptura sacra dulcis est, cuius vitæ viscera mandatis illius replentur: quia ei suavis est ad loquendum, cui interius impressa ad viuendum fuerit. Nam sermo dulcedinem non habet, quem vita reprobæ intra conscientiam remordet. Unde necesse est, ut, qui verbum Dei loquitur, prius studeat qualiter viuat, ut post ex vita colligat quæ et qualiter dicat. Ad prædicandum namque plus conscientia sancti amoris ædificat, quam exercitatio sermonis: quia amando cælestia, intra semetipsum prædicator legit, quo modo persuadeat ut despici debeant terrena. Qui enim vitam suam interius pensat, et exemplo suo foris admonendo alios ædificat, quasi in corde linguæ calamus tingit, in eo quod manu verbi proximis exterius scribit. Inde admirabilis prædicator cum multa discipulis exhortando dixit, quia nullam intra semetipsum de conscientia contrarietatem pertulit, secutus adiunxit: Si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate quæ et didicistis et accepistis et audistis et vidistis in me. Hæc agite, et Deus pacis erit vobiscum. Sequitur: [Et dixit ad me: Fili hominis, vade ad domum Israel, et loqueris verba mea ad eos.] In eo quod Dominus prophetæ dicit. [Loqueris verba mea ad eos.] Quid aliud quam eius ori frenum moderaminis imponit, ne quæ prius intus non audierit, foris dicere præsumat. Nam prophetæ falsi sua et non Dei verba loquebantur, de quibus scriptum est: Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, et decipiunt vos, visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini. Et rursum: Non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant. Quæ ex re quoque colligendum est: quia et quisquis expostor in explanatione sacri eloquii ut fortasse auditoribus placeat, aliqui mentiendo componit, sua et non Domini verba loquitur, si tamen placendi vel seducendi studio mentiat. Nam si in verbis dominicis virtutem requirens, ipse aliter quam is per quem prolata sunt, senserit, etiam si sub intellectu alio ædificationem charitatis requirit, Domini sunt verba quæ narrat: qui ad hoc solum Deus per totam nobis sacram scripturam loquitur, ut nos ad suum et proximi amorem trahat. Sequitur: [Non enim ad populum profundi sermonis et ignotæ linguæ tu mitteris ad domum Israel, neque ad populos multos profundi sermonis et ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermones. Et si ad illos mittereris, ipsi audirent te. Domus autem Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me.] In ipso iussione exordio quo propheta ad prædicandum mittitur, aperte et vocatio gentium, et Israelitarum repulsio designatur. Nam cum dicitur: Non ad populos multos profundi sermonis et ignotæ linguæ mitteris, quorum non possis audire sermones: atque statim subditur: Et si ad illos mittereris, ipsi audirent te: aperte declaratur obedientia gentium, quæ quandoque prædicatorum voces essent sine tarditate secuturæ. Et cum subditur: Domus autem Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me: Iudææ duritia designatur, quæ verba prædicantiū et cognouit, et sequi noluit. Ignota autem lingua gentium ad obediendū morā non fecit, quamuis extranea ab eloquio legis fuit. Bene autē dicitur: Nōlūt audire te, quia nōlūt audire me: secundū hoc quod scriptū est: Qui vos spernit, me spernit. Causa quoque cur non audiant, subinfertur, cum dicitur: [Omnis quippe domus Israel attrita fronte est, et duro corde.] Cum domus Israel attrita fronte esse perhibetur, quid aliud sentiendum, quid ve cogitandum est, nisi quod frontem cordis in impudentiam atterit culpa frequens: ut quo crebrius committitur, eode illa committentis animus minus verecunderetur? Atque ideo ad tantam cordis duritiam quandoque peccator peruenit, ut iam in correptione sensibilis non sit: quia qui vfu peccandi induruit, nullo modo corripientis verbum, id est, manum palantis sentit, sicut Iudææ quoque crebrius delinquenti dicitur: Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Vel certe attrita frons est in huius mundi actibus assueta: quia sicut sunt nonnulli qui quietem cunctis mundi præmijs atque honoribus præponunt, ita nonnulli

Phil. 4. b

Hier. 23. d

Ibid.

Luc. 10. e

Gloss. Interlio.
in Isa. 49.

Ex. 16. 3. b

Ofa. 10. 6

Ecl. 4. 6

Luc. 9. 4

Mar. 7. 2

A nonnulli, qui quietem cunctis mundi præmijs atque honoribus præponunt, ita nonnulli ut in hoc mundo aliquid esse videantur, terrenis laboribus insudant, insistent causis, permiscetur iurgijs. Et quamvis se corpore deficere inter labores sentiant, amore tamen terrenarum rerum delectati, delectabiliter fatigantur. Quibus per prophetam dicitur: Effraim vitula docta diligere trituram. Vitula etenim in tritura areæ assueta, etiā si relaxatur a labore, sponte redit. Sic quibusdam pravis mētibus nihil est laboriosius, quā si eis præcipitur, ut in huius mundi actibus non laborent. Nam sæpe quidam repulsi ab actione terrena, deprecantur ut redeant. Rogant ut premantur: graue se incurrisse periculum quietem putant. Attrita ergo fronte sunt, qui non solum labores non fugiunt, sed neque importuni videri in laboribus, qui sibi negantur, et tubescunt. Sequitur: [Ecce dedi faciem tuam valentiorē facieb⁹ eorū, et frontē tuam duriorē frontibus eorū.] Sicut verecundia laudabilis est in malo, ita reprehensibilis est in bono. Erubescere enim malum, sapientiæ est. Bonum vero erubescere, fatuitatis. Vnde scriptum est: Est confusio adducens peccatum, et est confusio adducens gloriā. Qui enim erubescit pœnitendo mala, quæ fecit, ad vitæ libertatem peruenit. Qui vero erubescit bona facere, a statu rectitudinis cadit, atque ad damnationem tendit, sicut per Redemptorem dicitur: Qui me erubuerit et meos sermones, hunc filius hominis erubescit, cum venerit in maiestate sua. Et sunt quidam, qui bona sua iam in mente concipiunt, sed nec dum malis aperte contradicunt. Hi nimirum, quia boni sunt in mente, sed auctoritatem non habent in locutione, apti ad veritatis defensionem non sunt. Ille enim esse veritatis defensor debet, qui quod recte sentit, loqui nec metuat, nec erubescit. Vnde nunc in magno munere prophetæ promittitur: Ecce dedi faciem tuam valentiorē facieb⁹ eorū, et frontē tuam duriorē frontibus eorū. Quid est autem peccator, nisi vulneratus? et quid prædicator nisi medicus? Si ergo non erubescit peccator, qui iacet in vulnere, cur etubescat medicus, qui per medicamenta prouidet salutem? Sæpe vero contingit, ut prædicator reuenter audiat. Nonnumquam vero a peruersis ita despicitur, ac si eis nihil vililitatis loquatur. Vnde recte nunc dicitur: [Ut adamantem et ut silicem dedi faciem tuam.] Adamas et silix vtraque dura, sed vnum horum pretiosum est, alterum vile. Adamas ad ornamentum sumitur, silix ab itinerantibus calcatur. Et sæpe contingit, ut hos quos correptionem suam conspiciamus nimis humiliter audire, verecundemur eis aliqua dicere. Nonnumquam vero euenit, ut eos, quos increpationem suam videmus postponere, et despectui habere, trepidemus eis verbum prædicationis inferre. Sed si recte sapimus, et ad eos, a quibus nos honorari conspiciamus, et ad eos a quibus nos despicī videmus, auctoritatem exhortationis, vel increpationis sumimus: ut nec illorum humilitatem debeamus erubescere, nec illorum superbiam formidare. Dicitur ergo: [Dedi faciem tuam, ut adamantem.] Id est, si ab auditoribus honoraris. [Dedi faciem tuam ut silicem.] Si ab auditoribus conculcaris atque despiceris: ut nec per illatum honorem refrenetur lingua ex verecundia, nec per despectum taceat ex infirmitate. Sequitur: [Ne timeas eos, neque metuas a facie eorū: quia domin⁹ exasperans est.] Hoc iam superius dictum est. Sed notandum, quā aspera domus habetur, cuius asperitas tam crebro replicatur. Increpandus itaque peccator est, et numquam timendus, quia dom⁹ exasperans est. Timeri enim homo debuerat, si ipse auctorem omnium, ut homo, timisset. Nam qui rationis sensum ad timorem Dei non habuit, tanto in nullo timendus est, quanto hoc, quod esse debuit, non est. Sequitur: [Et dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones meos quos loquor ad te, sume in corde tuo, et auribus tuis audi: et vade ingredi ad transmigrationem filiorum populi mei.] Vigilanter inueniendum est, quod voce Domini ad prophetam dicitur: ut prius sermones eius audiat, et postmodum loquatur. Audimus enim verba Dei, si facimus. Et tunc ea proximis recte loquimur, cum prius ipsi fecerimus. Quod bene Marcus Euangelista confirmat, cum factum Domini miraculum narrat dicens: Adducit ei surdum et mutum, et deprecabatur eum, ut imponat illi manum. Cuius ordinem curationis insinuat subdens: Misit digitos suos in aurículas, expuensq. tetigit linguam eius, et suspiciens in cælum ingemuit, et ait illi. Efferta: quod est adaperire. Et statim apertæ sunt aures eius, et solum est vinculum linguæ eius, et loquebatur recte. Quid est enim, quod Creator omnium Deus cum surdum et mutum sanare voluisset, in aures illius

Aug. in Psal. 116. suos digitos misit, et expuens linguam eius tetigit? Quid per digitos Redemptoris, nisi dona sancti Spiritus designantur? Vnde cum in alio loco eiecisset dæmonium, dixit: Si in digito Dei eicio dæmonia, profecto peruenit in vos regnum Dei. Qua de re per Euangelistam alium dixisse describitur: Si ego in spiritu Dei eicio dæmones, igitur peruenit in vos regnum Dei. Ex quo utroque loco colligitur: quia digitus spiritus vocatur. Digitos ergo in auriculas mittere, est per dona Spiritus sancti mentem surdi ad obediendum aperire. Quid est vero, quod expuens linguam eius tetigit? Salua nobis est ex ore Redemptoris, accepta sapientia in eloquio diuino. Salua quippe ex capite desuit in ore. Ea ergo sapientia, quæ ipse est, dum lingua nostra tangitur, mox ad prædicationis verba formatur. Qui suspiciens in cælum ingemuit: non quod ipse necessarium gemitum haberet, qui dabat, quod postulabat, sed nos ad cum gemere, qui cælo præfidebat, docuit: ut et aures nostræ per donum Spiritus sancti aperiri, et lingua per saluam oris, id est, per scientiam diuinæ locutionis solui debeat ad verba prædicationis. Cui mox: Efferta, id est, ad aperire dicitur: et statim aperta sunt aures eius, et solutum est vinculum linguæ eius. Qua in re notandum est, quia propter clausas aures dictum est, ad aperire. Sed cui aures cordis ad obediendum aperta fuerint, ex subsequenti proculdubio etiam linguæ eius vinculum soluitur: ut bona quæ ipse fecerit, etiam facienda alijs loquatur. Vbi bene additur, et loquebatur recte. Ille enim recte loquitur, qui prius obediendo fecerit, quæ loquendo admonet esse faciendâ. Quod vero ad transmigrationem populi admonendam propheta mittitur, non solum ea transmigratione debet intelligi, quæ eius populi erat in corpore, sed etiam quæ facta fuerat in mente. Ab Hierusalem quippe ad Babyloniam venerat. Et quid Hierusalem nisi visio pacis? quid Babylonia nisi confusio vocatur? Quisquis vero a rectis operibus in peruersis actibus cadit, quoniam a bono studio ad vitia desluit, quasi ab Hierusalem ad Babyloniam ciuitatem venit. Culmen enim bonæ contemplationis deseruit, atque in transmigratione confusionis iacet. Quod illis solet sæpe euenire, qui cum bona agunt, in his de sua virtute gloriantur. Vnde Palmista ne a visione pacis, id est, a bonis actibus captiuus ad Babyloniam emigraret, Domino supplicans, dicit: Adiutor meus, non emigrabo. Si enim in se confideret, a iustis operibus cadendo migrasset. Sed neque hi qui a statu rectitudinis in prauam actionem ceciderunt, desperandi sunt: quia ecce propheta ad transmigrationem Babyloniz mittitur. Et per prophetam alium Dominus dicit: Ex venies vsque Babylonem, et ibi liberaberis. Sæpe enim qui postquam in confusionem vitiorum ceciderit, erubescens mala quæ perpetravit, ad poenitentiam redit, seq. a suis lapsibus bene viuendo erigit. Quid ergo iste, nisi vsque ad Babylonem venit, et ibi liberatus est? Qui postquam confusus mente, peruersa perpetravit, hæc ipsa erubescens mala, quæ fecit, se contra se erigit, et bene operando ad statum rectitudinis redit. In Babylonem itaque veniens liberatus est, qui per diuinam gratiam ostenditur etiam de confusione saluatus. Propheta ergo ad transmigrationem loquitur, cum illos increpat, qui a statu rectitudinis ad erroris vitia transmigrando ceciderunt. Sequitur: [Et loqueris ad eos, et dices: Hæc dicit Dominus Deus, si forte audiant, si forte audiant: quid aliud quàm transmigrati populi duritia designatur? In quibus verbis magna est nostra consolatio: quia si omnipotens Deus prophetam mittens, a peruerso populo verba sua denunciari difficile audiri, cur nos miseri contristamur, cum sæpe a fratribus in nostra admonitione contemnimur? Nam crebro delinquentes alloquimur, frequenter increpamus: sæpe cum eis blandis sermonibus agimus, et tamen alter audit, alter audire contemnit. Alter ex parte verbum exhortationis suscipit, et ex parte recipere refusat: ita ut quotidie impleri videamus hoc quod per prophetam alium Dominus narrat, quæ fecerit iratus, cum dicit: Plui super ciuitatem vnam, et super alteram non plui. Pars vna compluta est, et pars quæ compluta non est, aruit. Cum enim sanctæ exhortationis verba alia mens suscipit, alia suscipere refusat: super vnam ciuitatem Dominus pluit, et super alteram non plui. Cum vero et ipse, qui proximos audit, ab alijs se vitijs corrigit, atque ab alijs emendare contemnit, vna eademq. ciuitas et ex parte compluitur, et ex parte arida remanet, in qua a se prædicationis pluuiam repellit. Sunt etenim quidam, qui exhortationis verba omnino non audiunt, hi penitus suscipere pluuiam nolunt. Et sunt quidam, qui audiunt, sed

tamen

Amos. 4.6
De pœn. dist. 1.
e. Pluit domi-
nus.

- A** tamen hanc medullitus non sequuntur: quia alia in se vitia refecant, sed in alijs graui-
ter perdurant. Sæpe enim quoddam videmus, qui per prædicationis verbum a semetip-
sis auaritiæ æstus repellunt, et non solum iam aliena non rapiunt, sed et propria Indi-
gentibus largiuntur: nec tamen iræ stimulos edomant, nec patientiæ moderamina per
mentis tranquillitatem seruant. Et sæpe alij ad exhortationis verbum in semetipsis
iam carnis immunditiam vincunt, corpus in castitate custodiunt, nec tamen adhuc
animum, sicut debent, proximis inclinant, sed per rigorem superbix in cogitatione
se eleuant. In istis pars vna compluta est, quia fructum fecit: et pars quæ compluta
non est, aruit, quia exhortationis verbum non plene suscipiens, a bono opere sterilis re-
mansit. Sequitur: [Et assumpsit me spiritus, et audiui post me vocem commotionis
magnæ: Benedicta gloria Domini de loco suo.] Quid est hoc quod propheta postquam
ad transmigracionem filiorum populi mittitur, vocem post se magnæ commotionis
audit, dicentem: Benedicta gloria Domini de loco suo? Conuersus quippe ad peccato-
res babiloniæ fuerat, et vocem gloriæ Domini de loco suo post tergum audiebat.
Locus est enim Dei Hierusalem, id est, visio pacis: quia nimirum illa corda videt ea,
quæ Dei sunt, quæ ad transmigracionem Babiloniæ, hoc est ad confusionis vitia non
descendunt. Ibi enim inhabitat Deus vbi vera pax quæritur; internæ contemplationis
gloria amatur. Nam qui ad peruersitatem defluit, locus Dei esse contemnit. Locus
ergo gloriæ Dei est, vel sancta quæque anima, vel vnusquisque in cælestibus perma-
nens angelicus spiritus. Et gloria Domini de loco suo benedicitur, cum vel ab electis
hominibus, vel a sanctis angelis auctori omnium laus æterna cantatur. In eo ergo
quod iusti de conuertendis peccatoribus cogitant, quia eorum vitia considerando ad
carnales actus oculum ducunt, quasi ad Babiloniam intendunt. Qui tamen pro sta-
tu suæ rectitudinis, quia in laude Dei bona sanctorum considerare nunquam desinunt,
quamuis per cogitationem aliud intendunt, quasi post se vocem gloriæ Domini ab
Hierusalem, id est, de loco suo audiunt. Sed cur in istis immoramur, qui hæc pro-
phetæ verba, largiente Domino, per sensum alterum, et subtilius intelligere, et aper-
tius dicere valeamus? At enim. [Et assumpsit me spiritus.] Prædicatorem spiritus
assumit, cum eius mentem in amore Dei omnipotentis eleuatam, a terrenis iam de-
siderijs alienam reddit, vtnihil ei agere libeat, nisi ea quibus lucra spiritalia congre-
get, et ad regna cælestia quotidiani sui operis fructum portet. Vnde et nobis prædica-
toribus iubetur: Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. *Ioan. 6. d*
Bene autem subditur: [Et audiui post me vocem commotionis magnæ.] Propheta,
sancto Spiritu repletus, quasi transacta narrat, quæ facienda præuidet: quia et in præ-
destinatione iam facta sunt, quæ adhuc in opere sequuntur. Vnde et in translatione ve-
teri per Isaiam dicitur: Qui fecit, quæ futura sunt. Quid est ergo, quòd post se prophe-
ta vocem audiuit commotionis magnæ, nisi quòd post sermonem prædicationis, qui sit
ad corda peccantium, lamenta poenitentiam sequuntur? Pueri etenim quique dum
praua agunt, et a iustis recta non audiunt, nesciunt quàm sint graua, quæ committunt,
atque ex ipsa sua ignorantia, in suo stupore securi sunt: et iacentes in culpis, quasi
molli ter quiescunt, sicut de quodam peccatore et securo populo dicitur: Requieuit in
fœcibus suis, quia securus iacet in peccatis. Cum vero audire peruersi verbum prædica-
tionis coeperint, quæ sint supplicia æterna cognoscere, qui terror iudicij, quàm subtilis
examinatio de singulis quibusque peccatis, illico contremiscunt: implentur gemitibus,
et non se capientibus suspirijs anxiantur, atque magno pauore concussi, in luctu, et
fletibus erumpunt. Prophetam ergo vox magnæ commotionis sequitur, quia post
verbum prædicationis, conuersorum atque poenitentium luctus audiuntur. Qui enim
prius quieti iacebant in vulnere, tacti postmodum manu medicinæ, cum dolore redierunt
ad salutem. De hac commotione poenitentium per prophetam alium dicitur: Pes-
des eius steterunt, et commota est terra: quia cum veritatis vestigia in mente au-
dientium figuntur, ipsa mens in sui consideratione turbata commouetur. Hinc
psalmista pro peccatoribus exorat, dicens: Qui sedes super cherubin, moueat te
terra. Hinc pro afflictis et poenitentibus deprecans ait: Commouisti terram, et
conturbasti eam, sana contritiones eius, quia mota est. Terra quippe commota et
turbata, est peccator de cognitione reatus sui anxius, et ad poenitentiam lamenta perdu-
ctus. Peccanti etenim homini dictum est: Terra es, et in terram ibis. Exoret ergo vt sanc- *Gen. 3. c*

tur contritio terræ: quia mora est, quatenus peccator, qui de culpis suis affligitur, de celestis misericordiæ gaudio consoletur. Hæc est itaque vox commotionis magnæ, quâdo unusquisque sua acta dijudicans, in afflictione poenitentiae perturbatur. Sed quid vox ipsa dicat, audiamus: [Benedicta gloria Domini de loco suo.] Locus enim maligni spiritus fuerant corda peccantium, sed cum sibi ipsis irati, per poenitentiam redeunt ad vitam, gloriæ Domini locus fiunt. Iam enim se contra se erigunt, iam poenitentiae lacrymis insequuntur mala, quæ commiserunt. Inde ergo auditur benedictio gloriæ in laude Domini, unde prius sonabat Creatoris iniuria de amore præsentis sæculi. Et corda poenitentium fiunt iam Domino locus suus, quæ prius in peccatis posita, fuerant locus alienus. Ipsi autem, quia peccatis suis ad Dominum conuertuntur, non solum delent lacrymis peruersa, quæ fecerunt, sed etiam miris operibus ad alta proficiunt: ut sancta animalia Dei omnipotentis fiant: ut signis, et virtutibus ad alta euolent: ut terram funditus deserant, et acceptis donis sese ad celestia per desiderium suspendant. De quibus adhuc subditur: [Et vocem alarum animalium percutientium alterum ad alterum.] Audit post se propheta vocem commotionis magnæ: quia sicut dictum est, verbum prædicantium luctus poenitentium sequitur. Audit post se vocem alarum animalium: quia ex ipso luctu poenitentium oriuntur virtutes sanctorum: ut tanto magis in sancta actione proficiant, quanto se ad cognitionem vitæ nequiter egisse meminerunt. Sed est in his verbis magna dubitatio: quia non aperte per prophetam dicitur utrum unumquodque animal alas suas in semetipsis percutiat, an certe hæc eadem sancta animalia alis suis se vicissim feriant, ut ala huius alterum, et ala alterius istud animal tangat. Sed quia plerumque in sacro eloquio ideo aliquid obscure dicitur, ut dispensante mirabiliter Deo, multipliciter exponatur, nos charitati vestræ utraque exponere largiente Domino debemus. Sæpe iam alas animalium virtutes diximus esse sanctorum. Quo modo ergo unumquodque animal alas suas excutens, alteram ad alteram percutit: nisi quod aperte datur intelligi, quia si sancta animalia efficiuntur, virtus in nobis virtutem excitat, dum una alteram ad perfectionem pulsat? Ecce etenim quis habet iam verbi Dei scientiam, discat ut viscera etiam misericordiæ habeat. Per scientiam quippe verbi Dei dicit: Date elemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis. Cumque iam esse misericors in elemosynis coeperit, verba sanctæ auctoritatis legit: et quidquid in eis de misericordia dicitur, vberius per experimentum intelligit. Ibi enim scriptum est: Patere iam pauperum. Quod fortasse antea legebat, et præteribat. Sed cum in eius corde iam misericordiam coeperit imitari natura, quod esse patrem esse pauperum, legit et recognoscit, quia introrsus tedit, in semetipso intelligit, quod fors audit. Aliud namque est elemosynam ex præcepto facere, atque aliud ex charitate. Ex præcepto enim facere bonum inchoantium est. Ex charitate autem, bonum perfectorum: quia non solum quia iubetur faciunt, sed etiam diligunt faciendum quod iubetur. Hinc est enim, quod in magna virtute per psalmistam dicitur: Vide quia mandata tua dilexi Domine, in tua misericordia viuifica me. Mandata enim Dei pro iussione facere, seruientis et obediens est: diligendo hæc facere, obediens et amantis est. Quia ergo et per scientiam charitatis misericordia dicitur, et per charitatem misericordia in corde compuncto scientia multiplicatur, ala in nobis alam percutit: quia virtus virtutem excitat. Sic qui castitatis bonum in suo corpore custodit, contra luxuriantes zelo accenditur, ut ab immunditiæ maculis expientur. Et sæpe dum quosdam in lapsibus inuenit, edomat, affligit, atque ad castitatis munditiam restringit. Cuius si forte mens de immunditia luxuriæ fuerit tentata, ex ipso zelo quo alios corripit, semetipsum corrigit, et erubescit immunda cogitare, quæ se in alijs recolit correxisse. In hoc ergo ala alam percutit, dum virtus virtutem pulsat, et ab immunditia custodit. Sin vero, ut præfati sumus, vicissim se alis suis animalia feriunt, et altera ad alteram ala percutitur singulorum: huius quoque descriptionis, largiente Domino, sensus patet. Quid est ergo quod hæc pennata animalia vicissim alas alteram ad alteram feriunt, nisi quod omnes sancti se inuicem suis virtutibus tangunt, et sese ad profectum excitant ex consideratione virtutis alienæ? Non enim vni dantur omnia, ne in superbiam elatus cadat. Sed huic datur, quod tibi non datur, et tibi datur, quod illi denegatur: ut dum iste considerat bonum, quod habes, et ipse non habet, te tibi in cogitatione præ-

Sup. in Zach.
homo. 7. c. 11
inf. hom. 20.

Luc. 11. 6

Iob. 29. 6

Psal. 118.

1. 2.

1. 2. 1.

1. 2.

1. 2.

1. 2.

- A** praeferat. Et rursum dum tu habere illum conspicias, quod ipse non habes, te illi in tua cogitatione postponas, et fiat quod scriptum est: Superiores sibi inuicem arbitrantur. *Phil. 1. 8*
 Vt enim pauca ex multis loquar, isti mirae abstinentiae virtus tribuitur: et tamen verbum scientiae non habet. Illi autem datur verbum scientiae, et tamen virtutem perfectae abstinentiae apprehendere conatur, et non valet. Huic libertas vocis tribuitur, ut oppressis quibulque protectionis solatia impediens ad defensionem iustitiae libere loquatur: sed tamen adhuc multa in hoc mundo possidens, relinquere omnia vult, et non valet. Illi vero iam datum est omnia terrena relinquere, et nihil in hoc mundo cupit habere: sed tamen adhuc auctoritatem vocis contra peccantes quosque non praesumit exercere. Et quiideo plus loqui libere debuit: quia iam non habet unde in hoc mundo teneatur loqui contra alios libere recusat, ne ipsam vitam suam quietem perdat.
- B** Isti virtus prophetiae data est, multa iam quae ventura sunt percipit: sed tamen praesentis proximi agritudinem conspiciens atque comparans non valet curare. Illi data est curationis gratia, atque a corpore proximi molestiam, quae in praesenti est, orationibus repellit: sed tamen quid seipsum paulo post sequatur, ignorat. Mira itaque dispensatione omnipotens Deus sic in electis suis sua dona dispensat, ut eristi det quod illi denegat, et alteri maius, quod alteri minus tribuit: quatenus dum vel iste habere illum conspicit, quod ipse non habet: vel ille hunc maius accepisse considerat, quod sibi minus adesse pensat, dona Dei alter in altero, id est, vicissim omnes admirantur, atque ex hac ipsa admiratione, humilietur alter alteri: et quem videt habere quod non habet, cum diuino iudicio sibi praelatum putet. Alis ergo suis vicissim se animalia feriunt, cum sanctae mentes alternis se virtutibus tangunt, et tangendo excitant, atque excitata ad profectum volant. Videamus Paulum quo modo Apostolorum alis tactus, atque ad poenitentiam excitatus fuerat, qui mala praeterita perfectionis suae, ad Apostolorum innocentem vitam considerans, dicebat: Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus: quia persecutus sum Ecclesiam Dei. Considerant itaque quippe Apostolorum innocentiam, et propter praecedentem malitiam, vilis in eius oculis facta est omnis quam exhibebat in Ecclesia sollicitudo sua. Et quam multos ex accepto intellectu praecedere, non attendit: quia illorum innocentiam pensans, persecutorem aliquando fuisse se doluit. Sed videamus si quis ex Apostolis enim, qui Paulo datus est, intellectum miratur. Ipse nobis Apostolorum primus requirendus est, qui discipulos ad monens ait: Sicut et charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis: sicut in omnibus epistolis, loquens in eis de his in quibus sunt quaedam difficilia intellectu, quae indocti et infirmos deprauant. Miratur itaque in Apostolis omnibus Paulus innocentiam, miratur Apostolorum primus in Paulo sapientiam. Alis ergo se tangunt, qui inde se vicissim ad profectum excitant, unde volant. Hoc itaque omnipotens Deus agit in cordibus hominum, quod facit in regionibus terrarum. Poterat namque unicuique regionis fructus omnes tribuere: sed si una quaelibet regio alterius regionis fructu non indigeret, communionem cum altera non habuisset. Unde fit ut huic vini, alij vero olei abundantiam tribuat. Hanc multitudinem pecudum, illam vero vberitate adundare fructuum: ut cum illa defert quod ista non habet, et ista reddit quod illa non detulit, per communionem gratiae, sibi simul etiam diuiae terrae coniunctae sint. Sicut ergo regiones terrarum, ita sunt mentes sanctorum, quae dum vicissim sibi conferunt quod acceperunt, quasi fructus suos regiones regionibus impendunt, ut in una omnes charitate iungantur. Sed inter haec sciendum est, quia sicut electi quique hoc semper in alijs attendunt quod a Deo melius acceperunt quam ipsi, ut eos sibi in cogitatione praeferant, sequi illis in humilitate substernant: ita reproborum mens namquam considerat quid alter boni amplius quam ipse, sed quid boni ipse amplius quam alter habeat. Neque enim pensant quae bona spiritus alter acceperit, et ipsis desint: sed quae bona ipsi, et quae mala adsint alteri. Et cum omnipotens Deus ad hoc virtutes singulas diuidat, ut alteri alteri in cogitatione humiliet: ad hoc reprobi pertrahunt bonum quod acceperunt, ut ex eo in elatione perdantur, dum semper considerant bona quae ipsi habent, et alij non habent: et nunquam pendere student, quanta bona alij habeant, et ipsi non habeant. Quod ergo diuina pietas in augmentum disponit humilitatis, hoc mentes reprobarum in argumentum vertunt elationis. Et ex diueritate munerum

a bono deficiunt, unde crescere in humilitatis bono debuerunt. Propter hoc ergo necesse est fratres charissimos, ut in vobis hoc semper debeatis aspicere quod minus habetis in proximis vero hoc quod vobis amplius acceperunt: quatenus dum super vosmetipsos eos pro bono quod ipsi habent, et vos non habetis, aspiciatis; ad hoc quoque obtinendum etiam vos ex humilitate crescaris. Si enim et vos in illis accepta bona perpenditis, et illi in vobis considerant dona, quæ habetis: vicissim vos alis tangitis, ut excitati semper ad cælestia voletis. Sequitur: [Et vocem rotarum sequentium animalia, et vocem commotionis magnæ.] In rotis sacri eloquij testamenta signari superius diximus. Vox igitur rotarum, est sermo testamentorum. Post vocem itaque alarum animalium auditur etiam vox rotarum: quia prædicantium sermone suscepto, dum virtutes sanctorum ad altiora agenda euolant: seq. vicissim ad prouectum pulsan, sanctæ Ecclesiæ status erigitur, ut per vniuersum mundum sacrorum testamentorum pagine legantur. Vbiq. etenim iam sanctum Euangelium, vbiq. Apostolorum dicta, vbiq. lex et prophetæ resonant. Post alarum ergo vocem vox rotarum sequitur: quia post sanctorum miracula, verba sacri eloquij intra sanctam Ecclesiam libere et licenter audiuntur. Quæ rotæ animalia sequuntur, quia, ut superius dictum est, postquam in honorem venit vita sanctorum, veneranda quoque apparuerunt hominibus eloquia testamentorum: Vel certe rotæ animalia sequuntur: quia in sanctorum patrum vita cognoscimus, quid in sacre scripturæ volumine intelligere debeamus: illorum quippe actio nobis aperit hoc quod in suis prædicationibus pagina testamentorum dicitur. Sed quærendum nobis est, cur postquam superius dictum est: [Audiui post me vocem commotionis magnæ.] Post vocem quoque alarum atque rotarum subditur: Et vocem commotionis magnæ? Quod si diligenter aspicitur, inueniri potest, quia non otiose reperitur. Dux quippe sunt commotiones magnæ, quibus corda nostra commouentur. Vna quippe commotio ex timore est, altera ex charitate: vna fit ex lustu poenitentium, alia ex seruire amantium. Post prædicationis ergo verbum prima commotio est, cum plangimus mala, quæ fecimus: Post vocem vero alarum, et rotarum, secunda commotio est, dum magnis fletibus querimus cælestia bona, quæ audimus. Ecce enim quia intra sanctam Ecclesiam de multis patribus virtutum exempla cognoscimus, quasi alarum sonitum quotidie audimus: quia vbiq. sacra eloquia perionant, quasi rotarum vocibus excitamur. Et quia per eadem sacra eloquia ad amorem nostri conditoris accendimur, magni feruore ignis esse nos longe adhuc ab omnipotentis Dei facie plangimus. Post primam ergo vocem commotionis magnæ, et ad extremum quoque vox magnæ commotionis fit: quia qui cognoscendo Deum cepimus peccata plangere, iam diligendo quem cognoscimus, non cessamus cum eum fletibus desiderare. Post rotarum itaque vocem vox magnæ commotionis sequitur: quia cum testamenta Dei in ore cordis sonare coeperint, audientim spiritus ex amore compunctus ad lamenta commouetur. Hinc est enim quod scripturæ sacræ verba sunt in corde legentium sapida. Hinc est enim quod ab amantibus plerumque in silentium quasi furtiue, et tacite leguntur. Unde per prophetam quoque alium dicitur: Præcidisti in alienatione capita potentium, mouebuntur in ea gentes, adaperient ora sua sicut pauper edens in occulto. Omnipotens enim Deus in alienatione capita potentium præcidit: quia Iudæorum superbiam a semetipso alienando repulit. In qua alienatione gentes mortæ sunt: quia dum Iudæi a fide caderent, ad cognitione fidei corda gentilium eucurrerunt. Quæ videlicet gentes in sacræ lectionis pabulum os cordis aperiant, et in occulto sicut pauper comedunt: quia cum festinatione et silentio verba vite legentes sumunt. Sed sciendum est quia quanto auditores in charitate atque intellectu proficiunt, tanto sanctis prædicatoribus maior gratia spiritus datur. Unde cum prius propheta dixisset: [Assumpsit me spiritus, et audiui post me vocem commotionis magnæ.] Post vocem commotionis magnæ, alarum atque rotarum, atque iterum commotionis magnæ, illico subiungit: [Spiritus quoque eleuauit me et assumpsit me.] Cur qui se assumptum iam a spiritu dixerat, iterum eleuatur, et assumptum narrat? Sed ad altiori mens prædicantium proficit, cum per eos sensus audientium ad omnipotentis Dei desiderium commouetur. Qui videlicet prædicatores sancti idcirco proficiunt, ut per eorum ministerium dona gratiæ in sancta Ecclesia multiplicentur: sicut de hac eadem sancta Ecclesia dictum est: Riuos eius inebrians multiplica generationes

sup. hom. 8.
Hieron. 15: 70

Abas. 3. a

Psalm. 64.

nes

- A** nes eius, in stillicidijs suis latabitur cum exorietur. Riui quippe Ecclesie sancti prædicatores sunt, qui terra nostra cordis infundunt. Sed cum inebriantur riui, generationes Ecclesie multiplicantur: quia cum vberiore gratiam spiritus prædicatores accipiunt, fidelium numerus augetur. Quæ sancta Ecclesia in suis stillicidijs latatur. In stillicidio etenim aqua de tecto in terram vadit, quæ de celo ceciderat in tectum. Tectum vero Ecclesie sancti prædicatores sunt, qui nos intercedendo, et admonitionibus muniendo protegent. Sed quia illorum cor diuinitus in prædicatione infunditur, quasi aqua de celo venit in tectum. Quia vero nos eorum verbis irrigamur, quasi aqua de tecto desinit in terram. Sancta itaque Ecclesia dum exoritur, in stillicidijs suis latatur: quia cum in fide et bonis operibus nascitur, ea quæ accepit dona considerat, et in verbis prædicantium exultat. Quia ergo auditoribus ad meliora surgentibus, eorum quoque prædicatoribus gratia multiplicatur, propheta dicit: [Spiritus quoque eleuauit me et assumpsit me.] Indo enim prædicator magis, ac magis eleuatur, et assumitur, vnde auditor ad meliorem vitam mutatur. Sed querendum nobis est, cum spiritus mentem non eleuet nisi assumpsit, cur prius eleuauit, et postmodum dicitur assumpsit? Sed hoc loco assumpsit dictum est, constanter tenuit. Nam si nonnulli quos eleuat spiritus, sed non assumit. Quorum et intellectus ad spiritalia emicat, sed tamen vita in factis carnalibus remanens, intellectui non concordat. Balaam namque per prophetiæ spiritum eleuatus erat, sed assumptus non erat: quia et vera cetera potuit longe post futura prospicere, et tamen a terrenis desiderijs mentem noluit separare. Sed quia propheta sanctus scientia eleuatus est, et vita pariter assumptus, iam qualis in prædicationem pergit, audiamus: [Et abiit maris in indignatione spiritus mei.]
- C** Pensate, fratres charissimi, is cui dona sancti Spiritus creuerant, cur a maris abibat? An omne eor quod idem spiritus assumit, amarum in indignatione sui spiritus facit? Vnde sciendum est, quia cui adhuc præsens vita dulcis est, etiam si verbum Dei loqui videatur, eleuatur et assumptus prædicator non est. Mentem enim quam Spiritus sanctus replet, in amaritudinem temporalium delectatione æternorum commouet. Dulce enim est esse in rebus humanis, sed ei qui adhuc de cælestibus gaudia nulla gustauit, quia quanto minus æterna intelligit, tanto delectabilius in temporalibus requiescit. At si quis iam cordis ore gustauerit, quæ sit illa dulcedo cælestium præmiorum, qui illi hymnidici angelorum chori, quæ incóprehensibilis visio sanctæ Trinitatis huic quanto illud dulce sit, quod intus videt, tanto in amaritudinem vertitur omne, quod forsistunt. Rixatur secum de his quæ male egisse se recolit: et sibimetipsum displicet.
- D** cum ei ille placere iam coeperit, qui omnia creauit. Reprehendit se de cogitationibus, insequitur de verbis, et punit fiendo de factis. Supernis inhiat, terrena iam omnia per mentis despectu calcat. Et quædiu illud quod desiderat, adhuc per speciem non habet, flere dulce habet seseque continuis lamentis affligere. Et quia necdum se esse in patria, ad quæ creatus est videt, in huius vitæ exilio nil ei plus illud quæ sua amaritudo placet. Deditur itaque subiacere temporalibus, et ardentem suspirat æternis. Vnde recte quoque per Salomonem dicitur: Eo quod in multa sapientia multa sit indignatio, et qui apponit scientiam, apponit dolorem. Cælestia etenim cognoscentes, terrenis a nimium subdere dedignamur. Et dum plus sapere incipimus de his, quæ male egimus, nobis ipsi irascimur, et fit multa sapientia multa indignatio: quia quanto plus proficimus in cognitione, tanto nobis indignamur amplius de peruerso opere. Atque cum scientia dolor crescit: quia quanto magis æterna cognoscimus, tanto magis esse nos in huius exilij miseria dolemus. Vel sicut in translatione alia dicitur: Et qui addit scientiam, addit laborem. Quo enim scire incipimus, quæ sint cælestia gaudia, eo magis ut errorum nostrorum laqueos possimus euadere, fiendo laboramus. In multa ergo sapientia multa est indignatio: quia si æterna iam sapimus, concupiscere temporalia dedignamur. Si æterna iam sapimus, nosmetipsos despiciamus egisse hoc quod nos potuit ab æternitatis amore separare. Reprehendit semetipsam conscientia, accusat quod egit, damnat per poenitentiam quod accusat, fit rixa in animo, parturiens pacem cum Deo. Sic Achab rex iniquus a propheta reprehensus, cum contra se diuinam sententiam audisset, pertimuit, et magno dolore deprehensus est, ita ut prophetæ suo Dominus diceret: Nonne vidisti humiliarum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius. In quibus Domini verbis. pensandum est quomodo

Idem 20. Mor.
24. et 30. Mor.

Numer. 24

Eccles. 2. b

S. Dion. pbar. II.
2. 24.

In transl. hyr.

De pen. diss. 9.
Sicut Achab.

3. Reg. 21. c.

modo et in electis suis maior amaritudinis placeat, qui amittere timent Dominum, **A** si sic et reprobis poenitentia placuit, qui timebat perdere perens seculum? Aut quo modo ei grata sit spontanea afflictio pro culpis in eis, qui placent, si hac ad tempus placuit et in eis, qui displicebant? Sed sciendum, quia nullus hac pro amore omnipotentis Domini ex roto corde agere praevalet, nisi is cuius animam Spiritus sanctus assumptur. Nam quando homo ex sua virtute sufficit terrena despicere, caelestia amare, pacem cum Deo quaerere, secum rixam subire, in cogitatione semetipsum reprehendere, et gemitibus punire? Nullus hac agere, nisi quem diuina gratia roborauerit, valet. Vnde et subditur: [Manus enim Domini erat mecum, confortans me.] Ad bona quippe assurgere perfecte non possumus, nisi nos spiritus et praeueniendo eleuet, et subleuando confortet. Sed querendum est cum superius de volumine, quod acceperit, scriptum sit: Et factum est in ore meo, sicut mel dulce: quia ratione postmodum dicitur: Abij amarus **B** in indignatione spiritus mei? Mirum quippe valde est si dulcedo simul et amaritudo conueniant. Sed iuxta superiorem sensum sciendum est, quia cum sermo Dei in ore cordis dulcis esse coeperit, huius proculdubio contra semetipsum animus amarescit. Quo enim in illo subtiliter discit qualiter reprehendere se debeat, eo se diutius per amaritudinem poenitentiae castigat. Qui tanto sibi magis displicet, quanto in sacro volumine amplius de omnipotentia Deo videt, quod amet. Sed quia ad ista proficere sua virtute non valet homo, recte nunc dicitur: Manus Domini erat mecum, confortans me. Manus enim Domini in sacro eloquio aliquando etiam vniueris filius appellatur: quia omnia per ipsum facta sunt. Et de eius ascensione per Moysen pater omnipotens loquitur dicens: Tollam in caelum manum meam. Hac manus quae electorum suorum corda confortat, discipulis dicebat: Sine me nihil potestis facere. In omni ergo **C** quod cogitamus, semper cogitandum est, ut et ipso aspirante cogitemus, et ipso adiuuante faciamus: Qui viuit et regnat cum patre in unitate Spiritus sancti Deus in saecula saeculorum. Amen.

Sup. 1. Reg. 6.
et sup. 14. Ezech.
hunc. 2. et 9.
S. Ambrosius. 10. p.
112.
Ioan. 15. c.

HOMILIA XI.

T veni ad transmigrationem, ad aceruum nouarum frugum, ad eos qui habitabant iuxta flumen Chobar: et sedi vbi illi sedebant, et mansi ibi septem diebus, mrens in medio eorum. Cum autem **D** pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel, et audies de ore meo verbum, et annunciaris eis ex me. Si dicente me ad impium, morte morietis: non annunciaris ei, neque locutus fueris, ut auertatur a via sua impia, et viuat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris impio, et ille non fuerit conuersus ab impietate sua, et a via sua impia: ipse quidem in impietate sua morietur, tu autem animam tuam liberaisti. Sed et si conuersus iustus a iustitia sua fuerit, et fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo. Ipse morietur, quia non **E** annunciasti ei. In peccato suo morietur, et non erunt in memoriam iustitiae eius quas fecit: sanguinem vero eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris iusto ut non peccet iustus, et ille non peccauerit: viuens viuet, quia annunciasti ei, et tu animam tuam liberaasti.

Inter cetera prophetiae miracula hoc quoque mirandum habent libri prophetarum: quod sicut in eis verbis res, ita nonnumquam verba rebus exponuntur, ut eorum non solum dicta, sed etiam res gestae prophetiae sint. Vnde nunc dicitur: [Veni ad transmigrationem, ad aceruum nouarum frugum, ad eos, qui habitant iuxta flumen Chobar.] Cum causa exigeret, ut indicare debuisset, quia ad transmigrationem veniret: quae **F** discendi

- A**ccendi necessitas fuit, ut per fruges locum quoque exprimeret dicens: Ad acetum novarum frugum: nisi quod sæpe per res et loca causæ signantur? Multi quippe Ezechiele prophetante iam captivitatis anni defluerant, atque ex his, qui in captivitatem ducti fuerant, plures iam in morte carnis obierant: ad quorum filios loqui propheta veniebat: Vnde et ei superius dicitur: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt a me. Patres eorum prævaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc, et filij dura cervice et indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te. Ex quibus quia multi fuerant credituri, atque per obedientiam ad fertilitatem boni operis perventuri, acervi frugum vocantur. Quia enim bonæ animæ fruges appellantur Dei, propheta alius testatur dicens: Sancti Israel Domino primitiæ frugum eius. Fruges etenim Domini etiam conuersæ ad fidem gentes postmodum factæ sunt.
- B** Sed quia prius Israel Domino credidit, recte hunc propheta frugum eius primitias appellavit. Quia ergo propheta missus non priori populo, sed filiis eiusdem populi verba intulit, ad acetum frugum novarum venit. Quid vero per Chobar fluvium designetur, iam diximus. Quæ nequaquam modo repetimus, ne repetendo fastidium generemus. Sequitur: [Et sedi ubi illi sedebant, et mansi ibi septem diebus mærens in medio eorum.] Notandum, captivo populo propheta sanctus quanta compassione se copulat, eorumque se maioribus confedendo et mærendo coniungit: quia radix verbi, virtus est operis. Et ille sermo ab audiente libenter accipitur, qui a prædicante cum compassione animi profertur. Sic ferrū cū ferro iungitur, liquatur prius, ut postmodū viracissimū a semetipso teneatur. Si enim prius minime mollescit, postmodum tenere se fortiter non sufficit. Sic propheta captivo populo consedit, et mærens in medio eorum extitit ut, dum per charitatis gratiam condescendendo se et molliorem redderet, et cum statim per verbi fortitudinem teneret. Sin vero Israeliticus populus, qui domus exasperans vocatur, quia culpas nec inter flagella cognovit, nullo mænore animi depressit: propheta inter gaudentes mærens sedere studuit, ut tacendo ostenderet, quod loquendo venerat docere. Et priusquam verba faceret, in hoc quod mærens tacuit, formam verborum sumpsit. Sequitur: [Cum autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me dicens:] In eo quod septem diebus mærens sedit, et post diem septimum verba dominicæ iussionis accepit, ut loqui debuisset: a parte indicat quia eisdem diebus mærens tacuerat. Missus autem ad prædicandum fuerat, et tamen septem diebus sedens tacebat. Quid est hoc quod nobis propheta sanctus in hoc suo silentio innuit, nisi quia ille loqui veraciter novit, qui prius bene tacere didicerit? Quasi enim quoddam nutrimentum verbi, est censura silentij. Et recte per excrementum quoque gratiam sermonem accipit, qui ordinate ante per humilitatem taceret. Hinc enim per Salomonem dicitur: Tempus tacendi, et tempus loquendi. Non enim ait tempus loquendi, et tempus tacendi: sed prius tacendi præmittit tempus, et postmodum subdit loquendi: quia non loquendo tacere, sed tacendo debemus loqui discere. Si ergo propheta sanctus qui missus ad loquendum fuerat, diu prius tacuit, ut postmodum recte loqueretur: pensandum nobis est quanta ei culpa sit non tacere, quæ nulla cogit necessitas loqui. Sequitur: [Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel.] Notandum quod cum quem Dominus ad prædicandum mittit, speculatorem esse denunciat. Cui enim aliena cura committitur, speculator vocatur, ut in mentis altitudine fideat, atque vocabulum nominis ex virtute actionis trahat. Non est enim speculator qui in imo est. Speculator quippe semper in altitudine stat: ut quidquid venturum est, longe prospiciat. Et quisquis populi speculator ponitur, in altum debet stare per vitam, ut possit prodesse per providentiam. Hinc propheta alius speculatorem admonet dicens: Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion. Ut videat quæ prædicationis locum suscipit, ad altitudinem bonæ ascendat actionis. Ad excelsa transeat, et eorum qui sibi commissi sunt opera transcedat: quatenus subiectorum vitam tanto subtilius videat, quanto et terrenis rebus, quis despicit, animum non supponit. O quam dura mihi sunt ista, quæ loquor: quia memetipsum loquendo ferio, cuius neque lingua, ut dignum est, prædicationem tenet: neque inquantum tenere sufficit, vix sequitur linguam. Qui otiosis verbis sæpe implicor, et ab exhortatione atque ædificatione proximorum torpens, et negligens cesso. Qui in conspectu Dei factus sum mutus et verbosus: mutus in necessarijs, verbosus in otiosis. Sed ecce sermo

Ecd. 3. a

Isa. 40. b

mo Dei de speculatoris vita, compellit vt loquar. Tacere non possum, et ramen lo- **A**
quendo me ferire pertimesco. Dicam, dicam, vt verbi Dei gradus etiam per incip-
sum ad configendum cor proximi transeat. Dicam, dicam, vt etiam contra me sermo
Dei sonet per me. Ego reum me esse non abnego, torporem meum atque negligenti-
am video. Erit fortasse apud pium iudicem impetratio veniæ, ipsa cognitio culpe. Et
quidem in monasterio positus, valebam et ab otiosis linguam restringere, et in inten-
tione orationis pene continue mentem tenere. At postquam cordis humerum sarcinæ
pastoralis supposui, colligere se ad semetipsum assidue non potest animus, quia ad mul-
ta partitur. Cogor namque modo Ecclesiarum, modo monasteriorum causas discute-
re. Sæpe singulorum vitas actusq. pensare. Modo quædam ciuium negotia sustine-
re, modo de irruentibus Barbarorum gladijs gemere, et commissio gregi insidiantes
lupos timere. Modo rerum curam sumere, ne desint subsidia cisis, quibus discipli- **E**
næ regula tenetur. Modo raptos quosdam æquanimitè perperci, modo eis sub stu-
dio seruatz charitatis obuiare. Cum itaque ad tot et tanta cogitanda, scissa ac dilaniata
mens ducitur, quando ad semetipsam redeat, vt totam se in prædicatione colligat, et
a proferendi verbi ministerio non recedat? Quia autem necessitate loci sæpe viris secula-
ribus iungor, nonnumquam mihi linguæ disciplinam relaxo. Nam si in assiduo censu-
ræ meæ rigore me teneo, scio quia ab infirmioribus fugior, eosq. ad hoc quod ap-
peto, numquam traho. Vnde fit, vt eorum sæpe et otiosa patienter audiam. Sed quia
ipse quoque infirmus sum, in otiosis sermonibus paulisper tractus, libenter ea loqui
incipio, quæ audire corperam iniurus. Et vbi tædebat cadete, libet iacere. Quis er-
go vel qualis speculator sum, qui non in monte operis sto, sed adhuc in valle infir-
mitatis iaceo? Potens vero est humani generis Creator et Redemptor, indigno mi- **G**
hi et vitæ altitudinem, et linguæ efficaciam donare, pro cuius amore in eius eloquio
nec mihi parco. Esse ergo speculatoris vita et alta debet semper et circumspècta. No-
enim terrenarum rerum amore succumbam, alta sit: ne occultis hostis iaculis feriat,ur,
ex omni latere circumspècta. Neque enim speculatori sufficit, vt alte viuatur, nisi et lo-
quendo assidue ad alta auditores suos pertrahat, eorumq. mentes ad amorem cæle-
stis patriæ loquendo succendat. Sed tunc hæc recte agit, cum lingua eius ex vita ar-
ferit. Nam lucerna quæ in semetipsa non ardet, eam rem cui supponitur non accen-
dit. Hinc enim de Ioanne veritas dicit: Ille erat lucerna ardens, et lucens. Ardens vi-
delicet per cælestē desiderium, lucens per verbum. Vt ergo seruetur veritas prædican-
di, teneatur necesse est altitudo viuendi. Vnde recte quoque sanctæ Ecclesiæ sponsi vo-
ce in Cantico Canticorum dicitur: Nasus tuus sicut turris Libani. Quæ ergo laus est, **D**
fratres mei, vt sponsæ nasus turri comparetur? Quia per nasum semper odores foeto-
resq. discernimus: quid per nasum nisi speculatorum discretio designatur? Qui nimi-
rum nasus et sicut turris esse, et Libani dicitur: quia videlicet præpositorum discretio
et munita semper debet esse ex circumspèctione, et in altitudine vitæ consistere, id est,
in valle infirmi operis non iacere. Sicut enim turris in monte idcirco ad speculandum
ponitur, vt hostes qui veniunt, longius videantur: sic prædicatoris vita semper in alto
debet fixa petmanere, vt mote narium discernat foetores vitiorum, odoresq. virtu-
tum. Incursum malignorum spirituum longe prospiciat, et commissis sibi animas per
suam prouidentiam cautus reddat. Sequitur: [Et audies ex ore meo verbum, et an-
nunciabis eis ex me.] Ecce iterum monetur propheta ne præsumat loqui, quod non
audierit: sed prius aures cordis aperiat voci creatoris, et postmodum os sui corporis **E**
aperiat auribus plebis. Vnde propheta alius dicit: Inclinabo ad similitudinem aurem
meam, aperiam in Psalterio propositionem meam. Qui enim recte prædicat, prius,
sicut dictum est, aurem cordis locutioni intimæ inclinat, vt postmodum os corporis in
propositionem ad monitionis aperiat. Sequitur: [Si dicente me ad impium, morte mori-
eris non annunciaueris, neque locutus fueris, vt auertatur a via sua impia et viuatur,
et ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requi-
ram.] In quibus verbis quid nobis notandum est, quid sollicite cogitandum, nisi quia
nec subiectus ex culpa præpositi moritur, nec præpositus sine culpa est, quando verba
vitæ non audiens, ex sua culpa moritur subiectus? Impio etenim mors debetur. Sed et
a speculatore via vitæ nuncianda est, et eius impietas increpanda. Si vero speculatore
taceat, ipse impius in iniquitate sua morietur: quia impietatis eius meritum fuit, vt
dignus

Ioan. 5f

Cent. 7. b

Psal. 47. a

- A** dignus non esset ad quem speculatoris sermo fieret. Sed sanguinē eius Dominus de manu speculatoris requirit : quia ipse hunc occidit, qui eum tacendo morti prodidit. In quibus vtrisque pensandum est, quantum sibi connexa sunt peccata subditorum atque præpositorum : quia ubi subiectus ex sua culpa moritur, ibi is qui præest, quoniam tacuit, reus mortis tenetur. Pensate ergo, fratres charissimi, pensate, quia et quod nos digni pastores non sumus, et iam ex vestra culpa est, quibus tales prælati sumus. Et si quando vos ad iniquitatem defuistis, etiam ex nostro hoc reatu est, quod obstantes atque reclamantes in pravis desideriis non habetis. Vobis ergo et nobis parcitis, si a pravo opere cessatis. Vobis et nobis parcimus, quando hoc quod displicet, non tacemus. O quàm liber a commissorum sibi sanguine fuerat prædicator egregius, qui dicebat : Mundus sum a sanguine omnium. Non enim subterfugi, quo minus annuncierem omne consilium Dei vobis. Si enim non annunciasset, mundus a sanguine non esset. Sed quibus omne consilium Dei annunciare studuit, ab eorum sanguine mundus fuit. In qua voce nos convenimur, nos constringimur, nos rei esse offendimur, qui sacerdotes vocamur, qui super ea mala, quæ propria habemus, alienas quoque mortes addimus : quia tot occidimus, quot ad mortem ire quotidie tepidi et tacentes videmus. Cum vero dicitur : Sanguinem autem eius de manu tua requiram, si hoc in loco sanguinis nomine mors corporis designatur, valde nobis de nostro silentio augetur metus : quia si in subiectis suis is qui prælatus ad speculandum est, et de morte corporis quandoque morituri tam graviter reus tenetur, quo reatu de morte animæ subiecti constringitur, quæ potuisset semper vivere, si verba correctionis audisset? Sed melius possunt sanguinis nomine peccata signari. Vnde *Psalm. 50. 6*
- C** quidam cum peccata carnis defleret, dixit : Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ. Sanguis ergo morientis de manu speculatoris requiritur : quia peccatum subditi culpa esse præpositi, si tacuerit, reputatur. Est ergo quod faciat, ut etiam moriente subdito se liberum reddat. Surgat, inuigilet, malis actibus contradicat, sicut scriptum est : Discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Vnde hic quoque additur : [Si autem tu annunciaueris impio, et ille non fuerit conuersus ab impietate sua, et a via sua impia : ipse quidem in impietate sua morietur, tu autem animam tuam liberaisti.] Tunc enim subiectus moritur sine te, quando in causa mortis contradicteorem perturbat re. Nam morti, cui non contradicis, adiungis. Et notandum quæ sunt, quæ debent a speculatore prædicari. Nimirum fides et operatio. Nam ait : [Si autem tu annunciaueris impio : et ille non fuerit conuersus ab impietate sua, et a via sua impia.] Impietas quippe ad infidelitatem pertinet, via vero impia ad pravam actionem. Et omnis speculator hoc habere debet studij, ut prius ad pietatem fidei, postmodum ad piam viam, id est, ad bonam actionem trahat. Sed quia de exhortatione sermo se intulit, innotescere breuiter debemus, in ore pastoris quantus esse debeat ordo atque consideratio locutionis : Pensare etenim doctor debet quid loquatur, cui loquatur, quando loquatur, qualiter loquatur, et quantum loquatur. Si enim vnum horum defuerit, locutio a prælo non erit. Scriptum quippe est : Si recte offeras, recte autem non diuidas, peccasti. Recte autem offerimus cum bono studio bonum opus agimus. Sed recte non diuidimus, si habere discretionem in bono opere postponamus. Considerare etenim debemus, quid loquamur, ut iuxta Pauli vocem, sermo noster semper in gratia sale sit conditus. Pensandum quoque est, ut nobis est, cui loquamur : quia sæpe increpationis verbum quod hæc admittit persona, altera non admittit. Et sæpe ipsa eadem persona secundum factum sit altera. Vnde Nathan propheta Dauid post adulterium forti increpationis sententia percussit. *1. Reg. 12. 6* Qui cum de raptore ouis diceret : Filius mortis est vir qui fecit hoccei protinus respondit dicens : Tu es ille vir : Cui tamen cum de Salomonis regno loqueretur : quia culpa defuit, ei se humiliter in adoratione prostravit. In vna ergo eademque persona quia causa dispar extitit, etiam sermo propheticus dissimilis fuit. Pensandum quoque est, quando loqui debeamus, quia sæpe et si differtur increpatio, postmodum benigne recipitur. Et nonnumquam languescit, si hoc quod ante proferri debuit, tempus a miserie. Nam et sapiens mulier Nabal, ebrium videns, increpare de culpa tenaciter noluit, quem digesto vino increpationis suæ verbis utiliter percussit. Et propheta adulantium linguas non esse in subiequenti tempore differendas annunciat, qui ait : Confundantur *Psalm. 40.*
- statim

statim erubescences, qui dicunt mihi, euge euge. Adulatio etenim si vel ad tempus **A**
 patienter suscipitur, augetur, et paulisper demulcet animum, vt a rigore suæ restitu-
 tionis mollescat in delectatione sermonis. Sed ne crescere debeat, statim est et sine mora
 ferienda. Pensandum quoque nobis est, qualiter loquamur. Nam sæpe verba quæ hûc
 ad salutem reuocant, alium vulnerant. Vnde Paulus quoque Apostolus qui Titum
 admonet dicens: Argue cum omni imperio: Timotheum exhortatur dicens. Argue,
 obsecra, increpa cum omni patientia et doctrina. Quid est, quod vni imperium et alij
 patientiam præcepit, nisi quod vnum lenioris, alterum vero feruentioris spiritus esse
 conspexit? Leni per auctoritatem imperij iniungenda erat seueritas verbis: is autem
 qui per spiritum feruebat, per patientiam temperandus fuerat: ne si plus iusto inferue-
 sceret, non ad salutem vulnerata reduceret, sed sana vulneraret. Curandum quoque
 quantum loquamur, ne si ei qui multa ferre non valet, per verbum vel exhortationis **B**
 vel increpationis longius trahimus, auditorem nostrum ad fastidium perducamus.
 Vnde idem prædicator egregius Hebræis loquitur dicens: Obsecro vos fratres, vt sus-
 feratis verbum solatii. Etenim per paucos scripsi vobis. Hoc tamen infirmis præcipue
 congruit, vt pauca quidem, et quæ præualent capere, audiant, sed quæ eorum men-
 tem in poenitentia: dolorem compungant. Nam si eis vno in tempore exhortationis
 sermo fuerit multipliciter dictus: quia multa retinere non valent, simul amittunt omnia.
 Vnde et medici corporum pannos, quos infirmantibus stomachis ponunt, apto
 quidem medicamine, sed subtiliter liniunt: ne si repleti multo medicamine fuerint, in-
 firmitatem stomachi non roborantes adiuuent, sed opprimentes grauent. Sciendum tam-
 en, quia et si quando modum suum sermo prolixior transeat, periculosum hoc au-
 ditoribus non est. Si autem qualiter quid dicatur, et quibus dicatur, non vigilanter **C**
 conspicitur, valde periculosum est. Verecundæ etenim mentes, si quas fortasse culpas
 admiserint, leniter arguendæ sunt: quia si asperius increpentur, franguntur potius
 quàm erudiuntur. At contra mentes asperæ atque impudentes si increpatæ leniter fue-
 rint, ad maiores culpas ipsa lenitate prouocantur. Quod bene in eodem egregio præ-
 dicatore discimus, qui cum Corinthios cognosceret pro a more personarum in schisma
 diuisos, eorum verecundia: consulens, locutionem suam eis a gratiarum actione et lau-
 dibus coepit, dicens: Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est
 vobis in Christo Iesu: quia in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo et in omni
 scientia, sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis. Qui adhuc adiungit
 et dicit: Ita vt nihil desit vobis in vlla gratia, expectantibus reuelationem Domini nos-
 tri Iesu Christi. Quæso te Paule, si iam nihil deest, cur eis scribendo fatigaris? cur in **D**
 longinquo positus loqueris? Pensemus ergo fratres charissimi quantum laudat. Ecce
 gratiam Dei datam asserit: factos in omnibus diuites dicit, in omni verbo et in omni
 scientia: Christi testimonium, id est, quod de semetipso moriendo et resurgendo testa-
 tus est, in eorum vita confirmatum esse perhibet, et nihil eis deesse in vlla gratia testa-
 tur. Quis rogo credat, quia paulo post eos corripit quos ita laudat? Nam post cetera
 subiungit: Obsecro autem vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt id-
 ipsum dicatis omnes; et non sint in vobis schisinata. Quod enim potuit tam perfectis
 tamq. laudabilibus schisibilibus surrepere? Significatum enim est mihi de vobis fratres
 mei, ab his qui sunt Cloes, quia contentiones inter vos sunt. Hoc autem dico, quod
 vnusquisque vestrum dicit: Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Ce-
 phæ, ego autem Christi. Ecce quos in omni verbo et in omni scientia laudauerat, qui-
 bus nihil deesse in vlla gratia dixerat, paulisper loquens, ad increpandum leniter ve-
 niens, diuisos erga seipsum reprehendit. Et quorum prius salutem narrauerat, postmodum
 vulnera patefecit. Peritus enim medicus vulnus secundum videns, sed ægrum
 timidum esse conspiciens, diu palpauit, et subito percussit. Prius blanda manu laudes
 posuit, et postmodum ferrum increpationis fixit. Nisi enim verecundæ mentes fuerint
 palpendo reprehensæ, ita vt ex alijs rebus audiant, quod in consolationem sumant,
 per increpationem protinus ad desperationem cadunt. Sed numquid mentitus est Paulus,
 vt prius eis nil deesse in omni gratia diceret, quibus postmodum dicturus erat vni-
 tatem deesse? Absit hoc, vt quis de illo talia, vel desipiens credat. Sed quia erant inter
 Corinthios quidam omni gratia repleti, et erant quidam in personarum fauoribus
 excisi, coepit a laudibus perfectorum, vt modesta inuentione ad reprehensionem per-
 tingeret

A tingeret infirmorum. Et in hoc quoque ad medicinam cordis, a medicina corporis
vsum trahens. Nam cum feriendum vulnus medicus aspicit, prius ea membra, quæ
circa vulnus sana sunt, palpat, ut post ad ea quæ vulnerata sunt, leniter palpando per-
ueniat. Cum ergo Paulus perfectos in Corinthijs laudauit, sana membra iuxta vul-
nus tetigit. Cum vero infirmos de diuisione reprehendit, vulnus in corpore percussit.
Videamus tamen hunc ipsum, qui tanta modestia atque mansuetudine ad corripien-
dos Corinthios ducitur, qualiter contra Galatas, qui a fide discesserant, erigitur. Nul-
la enim modestia in exordio, inuehendo redarguit. Nam præmissa salutatione, sic co-
pit: Miro quòd sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocauit in gratia Christi. Qui-
bus etiam in aperta increpatione post cetera subiungit: O insensati Galatæ, quis vos
fascinauit? Mentis etenim duræ, nisi aperta essent increpatione percussit, nullo modo
malum cognoscerent quod egissent. Nam sepe hi, qui impudentes sunt, tantum se
peccasse non sentiunt, quantum de peccatis quæ fecerunt, non increpantur. Minores
culpas suas æstimant, quas minor inuectio castigat. Et quas vehementer obiurgari vi-
derint, maiores esse deprehendunt. Vnde necesse est, ut semper sermo prædicantis cum
auditorum debeat qualitate formari, ne aut verecundis aspera, aut impudentibus lenia
loquatur. Quid autem mirum si hoc verbi Dei erogator faciar, cum et agricola, qui se-
mina in terram mittit, prius terræ qualiter præuidet, quibus seminibus apta videat-
ur, et postquam qualiter terræ viderit, tunc semina aspergit? Sed quia de qualita-
te doctrinæ locutionem longius traximus, oportet ut ad eum quem cepimus expo-
nendi ordinem redeamus: Sed etsi conuersus iustus a iustitia sua fecerit iniquitatem,
ponam offendiculum coram eo, ipse morietur, quia non annuntiasti ei. In peccato suo
moriatur, et non erunt in memoriam iustitiæ eius quas fecit, sanguinem vero eius de
manu tua requiramus.] Quia iusto qui in peccato cadit, prædicator tacuit, eius san-
guine reus tenetur. Et qui sollicitus esse non studuit in prædicatione, factus est parti-
ceps in damnatione. Sed cum dicitur: In peccato suo morietur, et non erunt in memo-
riam iustitiæ eius quas fecit: hoc nobis maxime considerandum est, quia cum mala
committimus, sine causa ad memoriam bona nostra transacta reuocamus: quoniam in
perpetratione malorum, nulla debet esse fiducia bonorum præteriorum. Sed quæri
potest vtrum iusto postquam ceciderit prædicandum sit, an et priusquam cadat? Inui-
gilare prædicator debet, ne ad casum veniat proculdubio et priusquam cadat. Nam
sequitur: Si autem tu annunciaueris iusto, ut non peccet iustus, et ille non peccaue-
rit, viuens viuet, quia annuntiasti ei: tu autem animam tuam liberaasti.] Si ergo præ-
dicator ideo animam suam liberauit, quia iusto, ne peccaret, denunciauit, cum ius-
tus ad peccatum, prædicatore tacente, cecidit, prædicator quia tacuit, reus tenetur.
Sed quis nostrum rogo ad hæc sufficiat, ut non solum peccatores studiose corripiat, sed
etiam iustis inuigilet ne cadant? Nos enim infirmitatis nostræ conscij, cum iustos vi-
ros conspiciamus, admonere eos non præsumimus, ut iustitiæ viam teneant, quam quia
tenent videmus, et tamen prædicatoris est debitum, etiam iustos admonere. Vnde præ-
dicator egregius dicebat: Sapientibus et insipientibus debitor sum. In his vero omni-
bus, quæ de iusto, ad iniquitatem conuerso, dicta sunt, hoc est laboriosum ad loquen-
dum, hoc valde pertimescendum, quod Dominus dicit: Ponam offendiculum coram
eo. Ait enim: Si conuersus iustus a iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum
coram eo. Nos enim dicimus, quia si iniquitatem fecerit, offendit: et verum est omni-
no quod dicimus. Cui adhuc ei Deus omnipotens offendiculum ponet, quem iam im-
pie egisse, et cecidisse per iniquitatem, quam perpetrauerat, conspiciat? Sed districta sunt
omnipotentis Dei iudicia. Et qui peccatorem diu expectat ut redeat, non redeunti at-
que contemnti ponit adhuc ubi grauius impingat. Peccatum quippe quod per pœ-
nitentiam citius non deletur, aut peccatum est, aut causa peccati, simul et pœna pec-
cati. Omne enim quod prius committitur, peccatum est. Sed si citius pœnitendo non
tergitur, iusto iudicio omnipotens Dens obligatam peccatis mentē etiā in culpam alte-
ram permittit cadere, ut qui flendo et corrigendo noluit mundare quod fecit, pecca-
tum incipiat peccato cumulare. Peccatum ergo quod pœnitentiæ lamento non dilui-
tur, peccatum simul est et causa peccati: quia ex illo oritur vnde adhuc peccatoris ani-
mas altius obligetur. Peccatum vero, quod ex peccato sequitur, peccatum simul est
et pœna peccati: quia excrecente cæcitate, ex retributione prioris culpæ generatur, ut

Gal. 1. 6

Gal. 3. 4

Grat. de pen.
dist. 4. c. 1. 6.
sent. 4. dist. 1.

Rom. 1. 6

Ezech. 3. 6

quasi iam quædam sint in peccatore supplicia ipsa incrementa vitiorum. Fit vero nonnumquam ut vnum idemque peccatum et peccatum sit, et poena peccati, simul et causa peccati. Pona mus enim ante oculos quempiam rem proximi concupisse, quam quia aperte non valuit, furto diripuit, sed in furti accusatione positus, se hanc diripuisse iure iurando negavit. Huic ergo concupiscentia peccatum fuit et causa peccati quia per eam peruenit ad rapinam. Ipsum vero furtum quo rem concupitam diripuit, et peccatum ei factum est et poena peccati, quia ex retributione iam non repressæ concupiscentiæ factum est, ut veniret ad furtum, et culpa cordis exacerceret in opere et vitione cæcitat. Sed quia furtum periurio tegere curavit, ex peccato rursum peccatum genuit. Furtum ergo, quod ex concupiscentia processit, et periurium pertulit, peccatum et poena peccati factum est culpæ præcedenti: peccatum et causa peccati culpæ subsequenti: quia de illa natum, hanc genuit. Quod bene Paulus de quibusdam Deum intelligentibus, sed non honorantibus insinuat dicens: Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis. Ecce est peccatum et causa peccati. Ex qua causa quid sequitur adiungit: Et obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et quadrupedum, et serpentium. Ecce est peccatum solummodo. Et poena peccati esset, si non adhuc ex hoc peccato et aliud sequeretur. Nam post infidelitatem eorum subditur: Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumelijs afflicterent corpora sua in semetipsis. Quia igitur cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt, ex eo peccato et causa peccati ad hoc quoque perducti sunt, ut ad cultum serpentium et volucrum laberentur: Sed quia per hanc etiam cæcitatem usque ad immunditiam et carnis contumelias ceciderunt, ipsa infidelitatis eorum cæcitas præcedenti intellectui et peccatum est, et poena peccati: subsequenti vero immunditiæ peccatum factum est, et causa peccati. Sed quia de his in libris moralibus diu tractatum est, nobis nunc in eis diutius immorandum non est. Hoc autem nobis cum tremore considerandum est, quo modo iustus, et omnipotens Deus cum præcedentibus peccatis irascitur, permittit, ut cæcata mens etiam in alijs labatur. Vnde Moyses ait: Non-dum completa sunt peccata Amorrhæorum. David quoque ait: Appone iniquitatem super iniquitatem ipsum, ut non intrent in iustitia tua. Propheta etiam alius dicit: Maledictum, et mendacium, et homicidium, et furtum, et adulterium inundaverunt, et sanguis sanguinem tetigit. Sanguis enim sanguinem tangit, quando peccato peccatum additur, ut ante Dei oculos adinnētis iniquitatibus anima cruentetur. Paulus Apostolus ait: Ut impleant peccata sua semper. Ioanni quoque per angelum dicitur: Qui nocet, noceat adhuc: et qui in fordibus est, sordescat adhuc. Vnde nunc etiam Dominus dicit: Si conuersus iustus a iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offensiculum coram eo. Ac si aperte dicat: Quia videre poenitendo noluit ubi iam impingit, iusto eum iudicio deserens, ponam ei ut et alibi impingat. Quod tamen Domini ponere, est nequaquam ad peccandum premere, sed nolle a peccato liberare: sicut de Pharaone dicitur: Ego indurabo cor eius. Non enim cor peccantis Dominus obdurat, sed obdurare dicitur, cum ab obduratione non liberat. Misericors enim Deus tempus nobis ad poenitentiam relaxat, sed cum eius gratiæ patientiam nos ad augmentum vertimus culpæ, hoc ipsum tempus, quod ad parcendum pie disposuit, districtius ad feriendum vertit: ut quia renerti quis etiam spatio temporis accepto noluerit, per hoc mala sua ad reatum augeat, per quod ea diluere potuit, si conuerteret voluisset. Vnde scriptum est: Ignoras quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? secundum duritiam autem tuam et cor impenitens, thesaurizas tibi iram in die iræ, et reuelationis iusti iudicii Dei. De benignitate ergo omnipotentis Dei iram sibi in die iræ reprobis thesaurizat: quia dum ad poenitendum tempus accipitur, et ad peccandum exhibetur, ipsum remedium gratiæ vertit in augmentum culpæ. Vnde et omnipotens Deus, qui collata remedia conspiciat ad culpæ augmentum trahi, ipsam benignitatem, quam contulit, in iudicii districtiorem vertit, ut inde post amplius feriat, vnde modo amplius expectat. Et quia homo deserere malum non vult ut viuatur, augeat vnde moriatur. Sed siue iustus in culpa, siue peccator in morte corruat,

- A** speculatori timendum est ne hunc ex suo silentio reatus peccantium pariter inuoluat. Sed interim dum loquor, auertere a memetipso oculos volo, et ecce iterum sermo diuinus me impingit in memetipsum, ut meam negligentiam videam, et mihi dici hæc, quæ audio, pertimescam. Sicut enim superius dixi, cuius cor in curis innumeris exarsit, se ad se colligat? Quando etenim possum et ea, quæ circa me sunt sollicite omnia curare, et memetipsum aduato sensu conspiciere? Quando possum prauorum nequitias insequendo corrigere, bonorum actus laudando, et ad monendo custodire, alijs terrorem, atque alijs dulcedinem demonstrare? Quando valeo et de his, quæ sunt necessaria fratribus cogitare, et contra hostiles gladios de vrbis vigilijs sollicitudinem gerere, ne incurssione subita ciues pereant, prouidere, et inter hæc omnia pro animarum custodia plene atque efficaciter verbum exhortationis impendere? Loqui etenim de Deo, quietæ valde et liberæ meritis est. Tunc namque bene lingua dirigitur in sermone, cum secure sensus quieuerit in tranquillitate: quia nec conculsa aqua imaginem respicientis reddit, sed tunc in ea vultus intendentis aspicitur, cum non mouetur. Quam ergo exhortationem vobis speculator vester fratres charissimi faciat, quem tot rerum confusio perturbat? Certe is de quo loquimur propheta reuelatione vltima templum videns, quæ in eodem templo conspexerit, inter cetera narrat, dicens: [Terra vsque ad fenestras, et fenestræ clausæ.] Paulus quoque Apostolus dicit: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. In hoc autem templo fenestræ sacerdotes et speculatores sunt, qui in populo fidelium lumen sanctæ prædicationis fundunt. Sed cum terra vsque ad fenestras est, fenestræ clausæ sunt: quia cum terrena cogitatio in sacerdotum cordibus excreuit, fenestræ inmen non fundunt, quia sacerdotes ab officio prædicationis obmutescunt. Est et aliud valde in ordine sacerdotum grane: quia non sicut hi qui vitam quietam ac remotam ducunt, fixi valent in sua cogitatione permanere. Hi enim sicut superius diximus, qui a loco regiminis longe sunt, possunt peccatorum suorum culpas et fletibus lauare, et post fletus, in eodem mentis mærore persistere, sicut de bona quoque muliere scriptum est, quæ ad tabernaculum orauerat, et ab intentione sua animum post compunctionis gratiam non mutauit, cum dicitur: Vultusq. eius non fuit amplius in diuersa mutari. In qua nobis considerandum est: quia si se plangit mulier quæ quærebatur filium, quo modo debet plangere anima quæ quærit Deum? Sacerdos vero etiam post compunctionem ac lacrymas cogitur necessaria quoque filiorum suorum cognoscere, et ea quæ refugit, animo patienter audire, atque post suspiria celestium, quorumlibet carnalium hominum onera portare, et sæpe cum superuenientibus cor in diuersa qualitate transfundere. Nam aliquando de lucris spiritualibus gaudet, sed cum quilibet mærens superuenerit, nisi eius mærorem in se susceperit, tribulationi illius compatiens non est. Et aliquando de damnis animarum luget, et repente superueniunt qui de quibusdam suis prosperitatibus lætantur. Quorum si lætitiæ sacerdotes non congaudet, minus amare creditur filios in quorum gaudio non exultat. Præcipue cum Paulus dicat: Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Nihil ergo tam onerosum in ordine sacerdotum video, quàm rigorem mentis compatiendo flectere, et cum personis superuenientibus animum mutare, et tamen hoc valde est necessarium. Nam quando ex prædicatione eius ad boni operis gratiam peccator reducit, si ipse prædicator videtur ingratus? Vnde per hunc quoque eundem prophetam in extrema parte dicitur: Et cum sacerdotes intrinsecus ministrant, vestibus laneis non vtantur. De quibus subditur: Dumq. egredientur atrium exterius ad populum, exeunt se vestimenta sua, in quibus ministrauerant, et reponent ea in gazophylacia sanctuarij. Grossiora quippe vestimenta sunt lanea. Sed cum sacerdos ad sanctum ministerium accedit, id est, cum intus per compunctionem ingreditur, subtiliori intellectu necesse est, quòd ipse quasi lineo vestimento vestiatur: Sed cum ad populum foras egreditur, oportet vt vestimenta, in quibus intrinsecus ministrauerat, reponat, atque populo alijs vestibus indutus appareat. Quia si in compunctionis suæ rigore se teneat, si in eo quem orationis tempore habuit mærore perduret, exteriorum, verba suscipere non admittat: et quid grex de necessarijs faciat, si audire atque perpendere, et hoc quod præsens tempus exigit, pastor recusat? Grossiora ergo, vestimenta sacerdotes exiens ante populum induat, vt mentis suæ habitum pro vilitate filiorum etiam ad terrena toleranda componat. Pensate ergo fratres charissimi

1. 1. 1. 1. 1.

1. Cor. 3. c. d.

2. Cor. 6. b. d.

Sup. 1. Reg. 1. 1.

et 1. 1. 1. 1. 1.

et sup. Rom. 2.

2. Reg. 1. c

1a. Diac. 11. 4.

11. 1. 1. 1.

Rom. 12. d

Exo. 28. et 29

Leuit. 11.

Exoc. 44. Hier.

hoc eodem loco.

1. Cor. 1. a

rissimi, quantus speculatori labor sit et ad sublimia tor tendere, et hoc repente ad ima reuocare, et in sublimitate cognitionis iutam extenuare animum, et propter exteriores causas proximorum, vt ita dicam, subito in cogitatione crassescere: Non ergo mihi modo necesse est prophetæ verba exponere, sed meam coram vobis miseriam desilire. Vnde peto, vt vestra me oratio talem faciat, qualis est mihi valeam et vobis prodesse. Potens est indigno mihi, et infirmo ex vestra intercessione ista tribuere, qui ex sua pietate pro nobis dignatus est infirmari. Virtus enim Dei est atque sapientia, quæ nostram infirmitatem iumpfit, vt ex sua nos infirmitate roboraret Iesus Christus Dominus noster: qui viuuit, etc.

HOMILIA XII.

ET facta est super me manus Domini, et dixit ad me: Surgens egredere in campum, et ibi loquat tecum. Et surgens egressus sum in campum, et ecce ibi gloria Domini stabat, quasi gloria, quam vidi iuxta fluuium Chobar, et cecidi in faciem meam: Et ingressus est in me spiritus, et statuit me super pedes meos, et locutus est mihi, et dixit ad me: Ingredere, et includere in medio domus tuæ. Et tu fili hominis, ecce data sunt super te vincula, et ligabunt te in eis, et non egredieris de medio eorum, et linguam tuam adhærere faciem palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia domus exasperans est. Cum autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui audit audiat, et qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est. Et tu fili hominis, sume tibi laterem, et pones eum coram te, et describes in eo ciuitatem Hierusalem. Et ordinabis aduersus eam obsidionem, et ædificabis munitiones et comportabis aggerem, et dabis contra eam castella, et pones arietes in gyro. Et tu sume tibi sartagine ferream, et pones eam in murum ferreum inter te, et inter ciuitatem, et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidionem, et circumdabis eam. Signum est domui Israel.

Ioh. 10. d

Exod. 19. b

Mat. 5. a

Seruata veritate historiarum, diuina eloquia aliquando ex tempore, aliquando ex loco seu causis designant, quas aperto sermone non indicant. Ex tempore etenim, sicut prædicante Iudæis Domino per Euangelistam dicitur: Hiems erat. Inter illa enim mysteria, quæ veritas loquebatur: quæ causa fuit, vt nomen hiemis adderetur, nisi vt per qualitatē temporis ostenderet frigus cordis? quia et cum verba veritatis acciperent, frigida Iudæorum corda remanebant. Aliquando vero ex loco, sicut carnali Israelitico populo descendente de monte Moyse in campestribus data est, et sanctis Apostolis Dominus, in monte sedens, summa et spiritualia præcepta locutus est, vt ex locis videlicet monstraretur: quia et illis tamquam carnalibus, mandata minima dabantur in valle terrarum: et isti tamquam spirituales, et sancti in monte mandata cælestia audirent: quatenus a parte monstraretur, quoddā ascendentes corde ad cælestia, infirma mundi relinquerent, et in mentis culmine starent. Vnde nunc Ezechiel propheta quid iubente Deo, in locis egerit describit, vt per locorum qualitatē indicet, quid in posterū de prophetæ mysterijs sequeretur. Ecce enim ait: [Facta est super me manus Domini, et dixit ad me: Surgens egredere in campum, et ibi loquar tecum.] Quid est hoc, quodd prius Dominus in medio Israelitarum locutus ad prophetam suum fuerat, et tamen postmodum dicit. [Egredere in campum, et ibi loquar tecum.] Nisi quodd prophetiæ suæ gratiam et prius Iudææ infundere, et hanc postmodum dignatus est in latitudine gentium demonstrare? Neque enim immerito per campum gentilitas designatur, quæ longe lateque id est, in vniuerso mundo distenditur. Vbi et subditur: [Et surgens egressus sum in campum, et ecce gloria Domini stabat, quasi gloria, quam vidi iuxta fluuium Chobar.]

- A** Chobar.] In campo gloriam Domini propheta vidit, quam iuxta flumen Chobar in medio Israelitarum viderat : quia ipsa eius maiestas gentibus apparuit, quæ prius se electis in Iudaico populo reuelante spiritu, declarauit. Sequitur : [Et cecidi in faciem meam.] Visâ gloria Domini in faciem suam propheta cadit, quia, quamuis homo ad intelligenda sublimia eleuetur, ex contemplatione tamen maiestatis Dei, infirmitatem suæ conditionis intelligit. Et quasi statum non habet, qui se ante Dei oculos esse cinerem et puluerem videt. Sequitur : [Et ingressus est in me spiritus, et statuit me super pedes meos.] Cum nos humiliter Deo sternimus, cum esse nos puluerem cineremque cognoscimus, cum infirmitatem conditionis propriæ penſantes, statum rigiditatis et superbiz non habemus, omnipotens Deus per suum nos spiritum leuat, et super pedes nostros statuit: vt qui humiliter apud nos ex infirmitatis nostræ cogitatione iacuumus **B** et iacemus, in bono post opere quasi super pedes ex reſtitutione ſtemus. Quod cur in cā po de propheta agit, nisi vt ſpecialiter designetur, quia etiam electis gentium Spiritus sanctus dandus eſſet, qui eos, quos aſſumeret, et prius a ſuperbiæ ſuæ ſtatu deiceret, et poſtmodum ſuper pedes ſuos, id eſt, ſuper bona opera ſolidaret? ſicut per Paulum *Hebr. 11. 6* dicitur: Remiſſas manus, et diſſoluta genua erigite, et greſſus rectos facite pedibus veſtris. Sequitur: [Et locutus eſt mihi, et dixit ad me: Ingredere et includere in medio domus tuæ.] Quid eſt, quod de medio Iſraelitici populi propheta ad campum educitur, atque ad domum poſtea de campo reuocatur, niſi quod prædicationis gratia a Iudaico populo ablata, in latitudine gentilitatis aſperſa eſt? Sed tamen quia in fine mundi Iudæi ad fidem redeunt, quaſi ad domū propheta reducit, vt in ſuo populo rur ſus prædicationis inhabitet, quæ modo velut in campo, ita diuerſis gentibus fulget. Scriptū quippe eſt: Donec plenitudo gentium ſubintraret, et ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Quia et per prophetam alterum dicitur: Si fuerit numerus filiorum Iſrael, quaſi arena *Rom. 11. 6* maris, reliquæ ſalutæ ſient. Exeat ergo propheta de medio populi ad campum, de cāpo *Oſea. 1. 6* redeat ad domum, vt prædicationis, quæ Iudææ facta eſt, egrediatur inter gentes, et repletis fide gentibus, recipiat Iudæa ſpiritualis doctrinæ dona, quæ amiſit. Includi autē propheta in medio domus ſuæ præcipitur: quia antichriſti tempore ab eis gentibus, quæ in fidelitate remanſerint, plebs conuerſa Iudæorum, duris perſecutionibus coanguſtatur. Vnde ſcriptum eſt: Attulim autem, quod eſt extra templum, eiſe ſoras, et ne metiaris illud, quoniam datum eſt gentibus, et ciuitatem ſanctā calcabant menſibus quadraginta duobus. [Et tu fili hominis, ecce data ſunt ſuper te vincula, et ligabunt te in eis: et non egredieris in medio eorum, et linguam tuā ad hæreſcere faciam palato tuo, *Apo. 12. 6* et eris mutus, nec quaſi vir obiurgans: quia domus exaſperans eſt.] Quæ videlicet verba ſi per typicæ expoſitionis ordinem ſequimur, propheta in domo ſua vincula ſuſcipit et ligatur: quia in extremis cum Iudæa crediderit, grauiffimas antichriſti tempore perſecutiones ſentit, vt prædicationes eius miniſtri iniquitatis non recipiant, ſed reſiſtendo has vinculis dolorum premanſerint. Et in medio eorum non egreditur: quia ad corda prauorum prædicationis non peruenit, dum lingua bonorum ligata tribulationibus tacet. Erunt etenim tunc multi ex Iudæis inſidelibus, qui eoſdem ipſos qui ex Iudæis crediderunt, perſequentur. Vnde et notandum eſt, quod hic quoque dicitur: quia in domo ſua vincula propheta ſuſtinear, vt videlicet deſignetur quoniam ex ipſo ſuo genere Iudæa cum fidelis fuerit, tribulationem perſecutionis portet. Dum enim vnigenitus ſummī patris incarnatus ac mortuus reſurrexiſſet, atque ad cælos aſcendiſſet non cteditur, ſicut per ſacræ ſcripturæ paginas prædicatur, nimirum apud eos propheta ligata erit. Quæ ſi ita vt dicta eſt, in eorū intellectum decurreret, quali greſſus liberos ſuæ prædicationis habuiſſet. Reprobis ergo tunc prædicatorum ſcientia tacere compellitur. Vnde et hic ſubditur: [Et linguā tuam ad hæreſcere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quaſi vir obiurgans: quia domus exaſperans eſt.] Sed quia Enoch et Elia prædicante, multi ex his, qui tunc ex Iudæis in inſidelitate remanſerint, ad cognitionē veritatis redeunt, ſicut de eodem Elia dicitur: Elias veniet, et ipſe reſtituet omnia: qui vtique per Zachariam *Mat. 17. 6* duæ oliuæ, et per Ioannē duo candelabra nominantur, recte hic quoque ſubiūgitur: [Cū *Zach. 4. 4* autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus.] Tunc enim velut in extremo os prophetæ aperitur, cū in prædicatione Enoch et Eliz Iudæis ad fidem redeūtibz, prophetia ſacri eloqui de Chriſto fuiſſe cognofcitur. Sed quia hæc typice diximus, nunc verba eadem charitati veſtræ moraliter diſſeramus. *Abac. 11. 6*

Quid enim est, quodd exire propheta ad campum iubetur, nisi quodd vnusquisque qui **A**
 pradicat, propter eos, quos extra se positos corrigit, atque ab iniquitate compescit, lo-
 quendo ad campum exit, ibiq. gloriam Domini videt. Quia tanto largius doctrinæ
 gratiam percipit, quanto se in labore prædicationis ex amore proximorum tendit. For-
 ras ergo exiendo in altam visionem ducitur: quia vnde in alienis cordibus ignorantie
 cæcitate ministerio suæ locutionis illuminat, inde eum superna gratia in altiore
 intelligentiam exaltat. Sed quia semper prædicator debet ad mentem recurrere, humi-
 litatem atque munditiam intrinsecus custodire post campum necesse est, vt ad domū
 redeat, quatenus in his, quæ dicit, qualis etiam ipse sit intra conscientiam agnoscat. Si
 enim aut hoc, quod loquitur minime custodit, aut de his, quæ loquitur, temporalem glo-
 riam requirit, loquendo quidem ad campum exit, sed non cogitando semetipsum, ad
 domum redire contemnit. Accepto etenim spiritu, in medio domus includimur, **B**
 quando per eius gratiam ad discutienda mentis nostræ secreta reuocamur, vt apud se-
 ipsum in Deo animus quiescat, et non iam per exteriores concupiscentias in appetitu
 laudis et gloriæ, cogitationis mobilitate discurrat. De hac domo cordis cuidam sanato
 per semetipsum veritas dicit: Tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam. Per gra-
 batum quippe, in quo carnis est requies, ipsa caro signatur. Per domum vero consci-
 entia figuratur. Et quia cū mente mortui in vitijs iacemus, in carnis delectatione quiescimus,
 infirmi portamur in lecto. Cum vero sanati fuerimus mente, vt iam pulsantibus car-
 nis vitijs resistamus, necesse est vt et tentationum contumelias de nostra carne tole-
 remus. Egro itaque, ad salutem reducto, præcipitur: Tolle grabatum tuum, id est, por-
 ta lectum in quo portatus es: quia necesse est, vt sanatus quisque portet contumeliam
 carnis, in qua prius iacebat ægrotus. Quid est ergo dicere: Tolle grabatum tuum, et
 vade in domum tuam, nisi, porta tentationes carnis, in quibus hæctenus acuisi, ac re-
 uertere ad conscientiam tuam, vt videas quæ fecisti? Propheta itaque post campum in
 domo includi præcipitur, vt prædicator post gratiam doctrinæ quam proximis mini-
 strat, ad conscientiam redeat, seq. ipsum subtili examinatione discutiatur, ne de his, quæ
 foris prædicat, aliquid ipse apud se intrinsecus transitorie laudis querat. Vnde et per
 Salomonem dicitur: Bibe aquam de cisterna tua, et fluent putei tui. Deriuentur font-
 es tui foras, et in plateis aquas diuide. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.
 Valde autem contraria esse videntur quæ dicit: Deriuentur fontes tui foras, et in pla-
 teis aquas diuide: cum protinus adiungit: Habeto eas solus, nec sint alieni participes
 tui. Quo modo enim aquam scientiæ solus habere poterit, si hanc in plateis diuidit? **C**
 Quo modo alieni aquæ eius participes non sunt, si fontes illius foras deriuantur? Sed
 cum prædicamus populis, nimirum in plateis aquas diuidimus: quia in auditorum
 multitudinem scientiæ verba dilatamus. Cum vero nos, adiuuante diuina gratia in-
 trinsecus custodimus, et ne maligni spiritus, qui iure a nobis alieni sunt, quia sortem
 beatitudinis perdiderunt, nobis in elatione surripiant, solitudine cauta circumspec-
 imus, soli habemus aquas quas in plateis diuidimus, vt a nobis in eis alieni participes
 non sint. Hi nimirum de quibus scriptū est: Alieni insurrexerunt in me, et fortes quæsiue-
 runt animam meam. Aquas ergo et in plateis diuidit, et solus habet, qui per hoc quod
 multis prædicat, se in cogitatione temporalis gloriæ non exaltat. Tunc enim possidet
 homo quod docet, quando se non gaudet innotescere, sed prodesse. Ex campo ergo pro-
 pheta ad domum reducit, vt is, qui ex Deo loquitur, postquam pro vilitate proxi-
 morum loquendo foras exierit, ex humilitate semper ad discutienda cordis sui secreta
 reuocetur. Vnde et subditur: [Et tu fili hominis, ecce data sunt super te vincula, et li-
 gabunt te in eis, et non egredieris in medio eorum.] Cum enim prædicator quisque ad
 conscientiam domus suæ reducit, super eo vincula dantur, et ligatur in eis: quia quāto
 plus se in cogitatione discusserit, tanto amplius agnoscit iusti animæ quantis morta-
 litatis suæ infirmitatibus sit ligata. Nisi enim se ligatum conspiceret Paulus, minime
 dixisset: Desiderium habens dissolui, et cum Christo esse. Hinc per Psalmistā dicitur: Vt
 audiret gemitum vinculatorum, et solueret filios interemptorū. Et rursus: Intret in con-
 spectu tuo gemitus compeditorum. Sæpe autem cum iam anima ad redemptionis sui
 speciem contemplandam exire desiderat, cum cælestibus gaudijs interesse suspirat: ipsa
 mortalitatis suæ vincula conspicit et gemit, quibus adhuc in præfenti mundo ligata
 retinetur. Hinc est enim quod subtile omnipotentis Dei iudicium intuens Hieremias,
 ait:

Ioan. 5. b

Mar. 2. a

Aug in Io. tra

Ha. 47.

Prov. 5. e

Ibid. e

Psal. 53. a

Thil. 1. e

Psal. 66. e

Psal. 101. e

- A** ait: Circumædificauit aduersum me ut non egrediar, aggrauauit compedem meam. *Thy. 3. 4*
 Habemus enim compedes, ipsam infirmitatem arque corruptionem mortalitatis nostræ: sed cum tribulationibus nobis et gemitus additur, ipsæ nostræ compedes aggrauantur. *Greg. in ps. 102*
 Et quidem quamdiu in hac uita iustus mores patitur loquendo bona, prodesse alijs festinat, sed cum duras mentes conspicit, easq. considerat contentionibus occupati, prædicationis uerbum retinet. Et in medio eorum non egreditur, quia a bonis quæ loqui poterat, obmutescit, sicut per Paulum dicitur: Nihil per contentionem. Et rursus: *Phil. 2. 4*
 Si quis uult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus. Vnde hic quoque apte subiungitur: [Et linguam tuam adhærescere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi uir obiurgans: quia domus exasperans est.] Aliquando uero etiam contra resistentium linguas prædicantium corda zelo sui Dominus accendit, ne taceant, *1. Cor. 11. 8*
- B** sed dicta fallacium uerbis ueritatis premant. Vnde hic subditur: [Cum autem locutus fuero tibi, aperies os tuum, et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus. Sed hæc quæ breuiter sub duplici intellectu discussimus, placet, ut iuxta considerationem litteræ leuiter tangendo transeamus. Quid enim nobis amplius per ipsa uerba historie, quam uirtus obediencie commendatur? cum modo ad transmigratiorem iuxta fluium Chobar pergere, modo ad campum egredi, ex campo ad domum redire propheta præcipitur? ut prius ex iussione pergens, et paulo post exiens, atque iterum domum rediens, et semetipsum recludens, semper suæ uoluntatis arbitrium ad diuini eloquii præceptum frangar, quatenus in cælesti iussione suspensus, non suam, sed conditoris sui uoluntatem impleat. Cui dicitur: [Et tu fili hominis, ecce data sunt super te uincula, et ligabunt te in eis, et non egredieris in medio eorum.] Qua in re notandum est quod aduersa propheta prænoscit, ut contra omnia pareatur. Minus enim mala contra mentem præualent, quæ inopinata non ueniunt: et tamen dum contraria prænoscentur, quantum sit in eo obediencie uirtus, ostenditur, qui et cognoscit, quod aduersa passurus est, et tamen uoci dominicæ inobediens non est. Magna enim consideratione indigent uerba, quæ protinus adduntur. [Et linguam tuam adhærescere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi uir obiurgans: quia domus exasperans est.] Discernendum quippe nobis est, utrum pro solis malis auditoribus, an aliquando etiam pro uirio prædicantis, prædicationis sermo subtrahatur. Quattuor enim qualitatibus res hæc considerata distinguitur. Nā aliquando propter malos auditores bonis tollitur sermo doctoribus. Aliquando uero pro bonis auditoribus datur sermo doctoribus et malis. Aliquando autem propter docentium atque audientium iustificationem, bonis doctoribus datur, ut et ipsi per meritum crescant, et auditores eorum in intellectu et uita proficiant. Aliquando uero quia nec hi digni sunt accipere quibus doctrinæ sermo proferatur, neque illi doctrinæ uerbum proferre qui locum docendi tenent, prædicationis sermo tollitur, ut utraque pars distincte iudicetur. Propter malos namque auditores bonis sermo doctoribus tollitur, sicut nunc ad Ezechielem dicitur: [Linguam tuam adhærescere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi uir obiurgans: quia domus exasperans est.] Et sicut Paulo dicitur: Festina et exi uelociter ex Hierusalem, quoniam non recipient testimonium tuum de me. Et exi uolentibus Apostolis prædicare in Asia, scriptum est: quia prohibuit eos spiritus Iesu. Propter bonos auditores etiam malis doctoribus sermo datur, sicut de Phariseis Dominus dicit: Omnia quæcumque dixerint uobis, seruare et facite: secundum uero opera eorum polite facere: dicunt enim, et non faciunt. Propter docentium quoque meritum et audientium iustificationem, sermo doctrinæ tribuitur, sicut suis Apostolis dicitur: Euntes docete omnes gentes. Propter malos uero auditores et indignam uitā eorum qui docere debuerāt, sermo doctrinæ subtrahitur, sicut Heli ad corrigendos filios distinctæ increpationis uerbum non habuit: quia et eius negligentia, et filiorum exigebat uita, ut cum eis et populus caderet, et arca Domini capta ad Allophylos transiret. Magna enim omnipotentis Dei est gratia cum inique agentibus durus a doctoribus sermo increpationis proferatur. Quo et contra nunc dicitur: [Et eris mutus, nec quasi uir obiurgans.] Delinquentes etenim obiurgasset, si digni ipsa obiurgationis gratia fuissent. Sed cum in doctrina atque silentio sit meritum tanta diuersitas, ut iciri facile non possit, utrum ex auditoris, an ex eius uicio, qui doctrinæ locum uidetur tenere, docendi sermo subtrahatur, quid aliud nobis, quam seruati semper in rebus dubijs humilitas iubetur? ut quando loqui possumus, non extollamur,

tollamur, ne fortasse hæc ipsa locutionis nostræ gratia non nobis, sed auditoribus nostris collata sit. Et rursus quando loqui non possumus, hi qui nobis commissi sunt, minime nos diiudicent: ne fortasse non ex nostro, sed ex peccato audientium loqui minime possumus. Ad hoc ergo nobis cuncta de meritis nostris incerta sunt, vt vnam certā gratiā teneamus humilitatem, quatenus et nos cum loquimur, ex omnipotentis Dei dono hoc esse vestrum meritum putemus. Et quando a locutione doctrinæ obmutescimus, quamuis nostra culpa sit, vestram hanc esse vestram specialiter credatis: vt cum vicissim mala nobis tribuimus, et bona alijs, per ipsam humilitatis gratiam fiat vt doctrinæ sermo qui ablatu fuerat, redeat. Sequitur: [Cum autem locutus fuero tibi, aperies os tuum, et loqueris ad eos. Hæc dicit Dominus Deus: Qui audit, audiat, et qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.] Sæpe quidem verbum Dei audire desiderant, sed dum alios conspiciunt aurem auertere, etiam ipsi a salutis auditu deuianr, et plerumque multi quiescere appetunt, atque cunctis mundi huius actibus vacare, nullis iam desiderijs terrenis succumbere: sed dum vident alios inquiete agendo proficere, atque in hoc mundo diuitijs et honoribus extolli, quia necdum in via reatitudinis firmi sunt, ad praua opera ex aliorum exemplo delabuntur. Hinc est enim quod in typo infirmantium psalmista loquens dicebat: Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelatus sum in peccatoribus, pacem peccatorum vidēs. Hinc iterum dicit: Dum superbit impius, incenditur pauper. Hinc ad Hieremiam prophetam voce Dominica de Iuda, et Israel dicitur: Numquid vidisti, quæ fecerit auerfatrix Israel? Abijt sibi met ipsa super omnem montem excelsum, et sub omne lignū frondosum, et fornicata est ibi. Et dixi cum fecisset hæc omnia, ad me conuertere, et non est reuersa. Vbi statim subditur qualiter ex æmulatione eius etiam Iuda cecidit, qui stare videbatur. Ait enim: Et vidit præuaricatrix soror eius Iuda, quia pro eo, quod mæchata esset auerfatrix Israel, dimissilem eam, et dedissem ei libellum repudij, et non timuit præuaricatrix Iuda foror eius, et abijt et fornicata est etiā ipsa. Ecce misericors Deus contemnitur et vocat, auersantibus se signum misericordiæ aperit: quia peccanti dicit: Ad me conuertere, et tamen non est conuersa. Sed quia omnipotentem Deum plebs Israelitica deseruit, reuerti nolens, libellum repudij accepit. Deseruit videlicet peccando sed libellum repudij accepit in suis iniquitatibus sine flagello remanendo. Anima enim, quæ peccat, recedit. Sed si eam post peccatum prosperitas sequitur, nulla disciplina, nulla districtio in increpatione reuocat ad eorū diuisionem quam inter se et Dominum fecit. Etiam libellum repudij accipit, vt iam velut aliena derelicta faciat mala, quæ vult, zeli Dei flagella non seniat, quatenus ad æterna supplicia profundius descendat. Sed soror eius Iuda, quoniam dimissam Israeliticam plebem in suis voluptatibus vidit, ipsa quoque immunditia fornicationis exarsit. Quia enim aspexit adultertam in sua peruersitate florere, etiam ipsa non timuit deterius peccare, atque a coniunctione Domini, quasi a viri legitimi cubili recedere. Vnde necesse est vt peccantes quoque tunc consideremus amplius miseros, quando eos conspiciamus in culpa sua sine flagello derelictos. Hinc enim per Salomonem dicitur: Auersio paruulorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet illos. Qui enim a Deo auertitur, et prosperatur, tanto perditioni fit proximus, quanto a zelo disciplinæ inuenitur alienus. Dicatur ergo: [Qui audit, audiat, et qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.] Ac si aperte diceretur: Vos, qui iam et verba veritatis audire, et a praua coepistis adione quiescere, nolite illos imitari, quorum me exasperari moribus videtis. Quod tamen intelligere, et aliter possumus. Quidam enim verbum audientes, non audiunt: quoniam aures ad sacrum eloquium ponunt, sed cor a mundi desiderijs non euellunt. Et sunt nonnulli, qui quiescentes, minime quiescunt: quia a prauis quidem actibus otiosi sunt corpore, sed peruersitates operum ex delectatione versant in mente. Hinc est enim, quod de Iudæa ad captiuitatem perueniente scriptum est: Viderunt eā hostes, et deriserunt sabbata eius. Hostes quippe sabbata derident, quando maligni spiritus otiose menti prauas cogitationes iniiciunt, vt et si quiescit ab opere, non quiescat a malorum operum delectatione. Recte ergo nunc dicitur: Qui audit, audiat: quatenus sic fiat sermo in ore corporis, vt sonet in aure cordis. Et qui quiescit, quiescat: vt prauitatis desideria repellantur a cogitatione, cum iam repulsa videntur ab opere. Vbi ne malorum, sicut diximus, exempla sequantur, adiungitur: [Quia domus exasperans est.] Mali autē et si diu tolerantur, subito

Psal. 72.

Psal. 77.

Psal. 9.
Hier. 3. 6s. Ben. Phar. II.
s. c. 4.

Prov. I. 9.

d. p. m. m.

m. p. m. m.

Ibr. I. 8.
Cap. Mer. s.
c. 22.

subito

- A** subito corrunt, et torum pœnās infirmi conspiciunt, ne quorum culpas impunitas existimant, imitentur. Vnde hic quoque eiusdem Iudææ desolatio subiungitur, quæ domus exasperans vocatur, cum protinus prophetæ suo Dominus dicit: [Et tu fili hominis, sume tibi laterē, et pones eū contra te, et describes in eo ciuitatē Hierusalem, et ot dinabis aduersus eā obsidionem, et ædificabis munitiones, et cōportabis aggerē, et dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro. Et tu sume tibi fartaginem ferream, et pone eam in murum ferreum inter te et ciuitatem, et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidionem, et circumdabis eam, signum est domui Israel.] In quibus videlicet verbis quid aliud iuxta historiam, nisi Hierosolymæ vrbis obfessio, atque destructio designantur, et peccatoris populi afflictio exprimitur? Qui domus exasperans vocatur, cum a pette dicitur: [Ordinabis aduersus eā obsidionem, et ædificabis munitiones]
- B** et comportabis aggerem, et dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro.] Sed quia verba prophetæ sic plerumque narrat historiam, vt per hæc etiam mystica describant, oportet vt hæc eadem dicta quæ protulimus historialiter, etiā spiritualiter differamus, maxime quia in eis interponitur quod teneri posse ad litteram non videtur, cum dicitur: [Et tu sume tibi fartaginem ferream, et pones eam in murum ferreum inter te et ciuitatem, et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidionem.] Nisi enim rebus historicis mystica miscerentur, quid sartago ferrea necessaria prophetæ fuit, vt hanc inter se et ciuitatem poneret, quatenus ab eius obsidione, separaretur? Cum enim dicitur: Sume tibi sartaginem ferream, et pones eam in murum ferreum inter te et ciuitatē: aperte declaratur, quia per eandem sartaginem ferreā, ab obsidione ciuitatis propheta se liberum reddat. Vnde et quod prædixit subiungitur: [Et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidionem.] Ex qua re ostenditur, quia propheta in eadem obsidione non erit, si fartaginem ferream inter se et ciuitatem murum ferreum ponit. Et certe siue in ea captiuitate, siue in ea, quæ postmodum Israelitico populo contigit, nullus ab eiusdem captiuitatis periculo liber fuit, sed omnes simul par calamitas inuoluit. Quid ergo intelligi iuxta litteram potest, vt propheta inter se et ciuitatem, quæ obsidenda est, fartaginem ferream ponat? Sed quamuis omne hoc quod in descriptione lateris sub signo Hierosolymorum ciuitatis legitur, iuxta litteram factum sit, nobis tamen sciendum est, quia typicum aliquod per fartaginem figuratur, et obfessio Hierosolymorum vera describitur. Quare instruihur, vt dum aliud completum iuxta historiam scimus, et aliud iuxta allegoriam a ratione vacare cognoscimus, quatenus et obfessionem Hierosolymorum, quæ iuxta litteram postmodum facta est, in prophetæ
- D** verbis et factis credamus esse figuratam, et tamen per eandem obsidionem obsidio alia, id est, interior designatur. In qua iure quærimus, quid per fartaginem ferream, quæ murus ferreus dicitur, valeat designari. Illam itaque obsidionem, quæ Hierosolymorum ciuitas destructa est, iam factam nouimus, sed nunc aliam intrinsecus, quæ quotidie agitur, requiramus. De qua per significationem dicitur: [Et tu fili hominis, sume tibi laterem, et pones eum coram te, et describes in eo ciuitatem Hierusalem.] Sed ante nobis inquirendum est, cur Ezechiel propheta vel quoties sublimia conspiciat, vel quoties agere aliqua mystica iubetur, prius filius hominis appellatur? Sæpe enim subleuatur ad cælestia, et occultis ac inuisibilibus rebus eius mens pascitur. Necessè ergo est vt inter occulta quæ penetrat, filius hominis vocetur, vt semper agnoscat quod est, et numquam extollatur de his, ad quæ ducitur. Quid est enim prophetæ ad spiritualia
- E** subleuatur semper filii hominis dicere, nisi ei infirmitatis propriæ memoriam facere? vt conscius conditionis infirmæ, eleuari in cogitatione nō debeat de magnitudine contemplationis suæ. Quia vero idē Propheta vt supra iā diximus, typū prædicatoriū, vel doctōrū tenet, recte ei nunc dicitur: [Sume tibi laterē, et pones eum corā te.] Omnis enim doctōr cum terrenum quēpiam auditorem ad cælestis verbi doctrinā suscipit, laterem assūmit. Cui dū loqui cœperit quæ sit retributio cælestis patriæ, quæ visio pacis supernæ, ciuitatem Hierusalem describit in latere. Quem corā se ponit: quia intenta mente qualitatem audientis considerat, id est, profectum vel defectum conspiciat, et iuxta ciuitatem intelligentiam, prædicationis suæ verba moderatur, vt describit in audientis mente ciuitas Hierusalem, id est, visio pacis possit. Dicatur ergo: [Sume tibi laterem.] Videlicet proximi cor terrenum. Pones eum coram te, scilicet vt vitam atque intellectum illius intentā mente custodias. [Et describes in eo ciuitatem Hierusalem.] Vt ei quæ sunt superna

h. 2. c. 13.

h. 2. c. 13.

h. 2. c. 13.

Hier. in Exod.
4. Greg. ad.
Mor. 1. et 2.
pall. 10.

perna gaudia de visione pacis innotescas. Quasi enim iam Hierusalem in latere descripta est, cum terrena mens coeperit quæ sint illa internæ pacis gaudia vera cognoscere, et ad conspiciendam gloriam patriæ cælestis anhelare. Quasi interna visio pacis describitur, quando mens, quæ prius terrena sapuerat, per amorem iam ad contemplandam gloriam regni cælestis eleuatur. Sed mox ut animus amare cælestia coeperit, mox ut ad visionem pacis intimæ tota se intentione collegerit, antiquus ille aduersarius, qui de cælo lapsus est, inuider, et insidiari amplius incipit, et acriores, quàm consueuerat tentationes admovent, ita ut plerumque sic resistentem animam tentet, sicut ante nunc quam tentauerat, quando possidebat. Vnde scriptum est: Fili, accedens ad feruitutem Dei, sta in iustitia et timore, et præpara animam tuam ad tentationem. Vnde et dæmoniacus qui a Domino sanatus, ab exeunte dæmone discerpitur, sicut scriptum est: Et clamans et multū discerpens eum, exijt ab eo. Quid est enim quod obsessum hominem antiquus hostis quem possessum non discerperat, deserens discerpit, nisi quod plerumque dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat, quàm prius excitaauerat quando hoc quietus possidebat? Vnde et Israelitæ quoque ad Moysen et Aaron dicunt: Videat Dominus, et iudicet quoniā fœtere fecistis odorē nostrū corā Pharaone et seruis eius, et præbūistis ei gladium, ut occideret nos. In Moysē enim et Aaron lex et prophetæ figurati sunt. Et sæpe apud se infirmus animus quasi contra sacra eloquia murmurat: quia postquam verba cælestia audire et sequi coeperit, tegis Aegyptij aduersitas, id est, maligni spiritus tentatio excreuit. Debet ergo vigilanter doctor proficienti animæ, quæ illam tentationes sequantur innotescere, ut cautam se valeat contra maligni spiritus insidias præparare. Vnde bene nunc post descriptam ciuitatem Hierusalem in latere, dicitur propheta: [Erordinabis aduersus eam obsidionem, et edificabis munitiones, et comportabis aggerem.] In qua enim iam pacis visio describitur, ei necesse est ut tentationum bella nunciatur. Nam ut valeat ad illa pacis gaudia æterna pertingere, hanc hic proculdubio oportet tribulationum certamina multa sustinere. De qua bene dicitur: [Ordinabis aduersus eam obsidionem] Prædicatores quippe contra erudiendam animam obsidionem ordinant, cum præmonendo indicant, quibus se modis vitia virtutibus opponant, quo modo luxuria castitatem feriat, qualiter ira tranquillitatem animi perturbet, quantum inœpta læritia vigorem mentis resoluat, qualiter multiloquium munitionem cordis destruat, quo modo inuidia charitatem interficiat, quemadmodum superbia arcem humilitatis effodiat, qualiter fallacia cum veritate in sermone corruerit, hanc etiam in cogitatione corrumpat, ut qui verum dicere noluit quod intellexit, iam nec intelligat, quod dicere valeat. Ordinatur erga prædicatorem obsidio, cum per sanctæ admonitionis verba singulis quibusque virtutibus, quæ vel quibus modis vitia insidientur ostenditur. Et contra Hierusalem, quam describit in latere, prædicator munitiones ædificat, quando mala quæque quàm munita contra mentem veniant, demonstrat: ut sese vitia sub virtutum specie abscondant, quatenus, sicut sæpe iam diximus, immoderata ira iustitia videri appetat, et disciplina remissio, mansuetudo videri velit, et tenacia sese parsimoniam nominet, et inordinata rerum effusio se benevolentiam appellet. Quasi enim ædificare contra mentem munitiones sunt, quando vitia sub virtutum specie excreverunt, et in alto se ostendunt per imaginem, quæ in imo iacent semper per actionem. Adhuc quoque additur: [Er comportabis aggerem.] Quo enim mens desiderare cælestia coeperit, eo in illam maligni spiritus tentationibus suis terrenas amplius cogitationes exaggerant. Propheta ergo aggerem comportat, cum prædicator sanctus bonis mentibus qualiter terrena desideria surrepere solent, denunciat. Atque adhuc additur: [Er dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro.] Quasi dat contra animam doctor castra, quando malignorum spirituum contra eam collectas, atque adunatas insidias indicat, ut aliquando non solum modo ex vno, sed ex coniunctis vitijs simul tentent. Nam sunt quedam vitia quasi per quandam sibi cognitionem propinqua, sicut dissolutio spiritus, appetitus gulæ, et immunditia luxuriæ: sicut multiloquium, fallacia, atque perurium. Ex dissoluzione quippe spiritus mens ad ingluuiem ventris rapitur. Et dum cibus ventem extenditur, ad luxuriam caro trahitur superbiendo captiua. Et rursum ex multiloquio fallacia generatur: quia valde difficile est, ut qui multa loquitur, non etiam mentiat. Et sæpe mendacium etiam perurio tegitur, ut ante humana iudicia velerit.

Superbia

- A** Superbia quoque esse sine inuidia atque inani gloria nullatenus potest. Superbus etenim quisque honorem, quem ipse ambit, alijs inuidet. Et cum hunc fortasse obtinuerit, in elationem gloriæ temporalis attollitur, atque quod alios conspiciat minime percipere potuisse, hoc se per inanem gloriam gaudere præ ceteris habere. Sciendum quoque est, quia sæpe nonnulla vitia ad mentem non simul veniunt, sed supponuntur, ut vnum alteri in tentatione succedat. Et aliud contra faciem venit, aliud vero in tentationem se ex latere subijcit, quatenus dum alteri resistitur, ab altero mens decepta capiatur. Ipsa enim quæ superius diximus vitia, plerumque se alia pro alijs fortuito supponunt, sicut nonnumquam, dum iram vincere in nobismetipsis conamur, plusquam necesse est, lenitas mentem occupat, ut asperitate peccantibus, quam oportet minime proponat. Sæpe vero, dum nobis inesse incauta lenitas displicet, zelus se in furorem trahit, atque extra patientiæ limitem animum captivum rapit. Quia ergo permixta vitia atque adunata contra mentem veniunt, recte in prædicatoris ore contra descriptam Hierusalem castra proponuntur. Et quia aliquando singula hinc inde sensum feriunt, in gyro arietes ordinantur. Ponit ergo prædicator arietes in gyro, dum caute denunciat, quam blande luxuria percutit, quam asperitate impatientia occidit, quam laboriose avaritia accendit et interimit, quam tumide superbia extinguit. In gyro itaque arietes ponere, est prædicando ostendere qui vndique soleant animam mucrones vitiorum ferire. Sequitur: [Et tu sume sartaginem ferream, et pones eam in murum ferreum inter te et civitatem.] Quia ferrum forte metallum est, et in sartagine cibus frigitur, quid per sartaginem ferream, nisi spiritualis zeli fortis frizura signatur? Omnis quippe spiritualis zelus doctoris animam frigit: quia valde cruciatur dum infirmos quosque æterna deserere, et rebus temporalibus delectari conspiciat. Quam bene Paulus sartaginem ferream sumpserat, cum zelo animarum cruciatus dicebat: Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non vrom? Ipsum suum cor quod aimarum zelo succenderat, quid aliud quam sartaginem fecerat, in quo amor virtutum contra vitia ardebat? Quod enim vrebatur, sartago erat. Inardescabat enim et coquebatur: quia incendebatur amaritudine, sed virtutum alimenta præparabat ex sua afflictæ cogitatione. Sed quid est, quoddam sartaginem propheta inter se et civitatem murum ferream ponit, nisi quoddam idem fortis zelus qui nunc in mente doctoris agitur, in die extremi iudicii inter eum et animam quam a vitijs zelatur, restis est? Vt erit audire is, qui docetur, noluerit, doctor tamen pro zelo quem exhibet, de auditoris negligentia reus non sit. Murum ergo ferreum inter se et civitatem ponit: quia violationis tempore inde doctor a damnationis periculo munitur, vnde nunc per zelum custodiæ cordis frizuram patitur. Nullum quippe omnipotenti Deo rale est sacrificium, quale est zelus animarum. Hinc enim Psalmista ait: Zelus domus tuæ comedit me. *Psalm. 68.* Quantum vero frizura cordis quæ spirituali zelo agitur, omnipotentem Dominum Deum placat, aperte ostenditur, cum offerri per legem similia in sacrificium iubetur. De qua scriptum est: In sartagine oleo conspersa frigitur, offeretque eam calidam in odorem suavissimum Domino sacerdos qui patri iure successerit, et tota cremabitur in altari. Nunc enim similia in sartagine frigitur, cum munda mens iusti per zeli sancti ardorem crematur. Quæ conspergi oleo præcipitur, id est, charitatis misericordiæ misceri, quæ in conspectu omnipotentis Domini ardet, et lucet. Conspargatur ergo oleo mens quæ in sartagine frigitur: quia in sancti zeli districtione necesse est, ut ex misericordiæ virtute er ardeat et clarescat. Amat enim eundem ipsum quem insequi videtur. Vnde et calida in odore suavissimum Domino offerri præcipitur: quia si amorem zelus non habet, ea quæ de sartagine offertur, calorem similia misist. Et notandum quis eam offerre præcipitur, videlicet sacerdos, qui patri iure successerit. Ille enim sacerdos patri iure succedit, qui esse se omnipotentis Domini filium demonstrat moribus, atque a nobilitate intima operum suorum ignobilitate non discrepat. Quæ in altari tota cremari præcipitur, ut videlicet holocaustum fiat. Holocaustum enim totum incensum dicimus. Vnde et in translatione altera hoc in loco eadem similia, quæ in sartagine frigitur, holocaustum fieri iubetur. Hoc autem inter holocaustum, et sacrificium distat: quia omne quidem holocaustum sacrificium est, non omne sacrificium holocaustum. Sunt enim multa bona, quæ aguntur sacrificia, sed holocaustum non sunt: quia totam mentem in amore spirituali minime incendunt. Qui enim sic ope-

rantur

rantur ea, quæ Dei sunt, ut tamen et quædam quæ sunt sæculi non relinquantur; **A**
 nimirum sacrificium et non holocaustum offerunt. Qui autem cuncta, quæ mundi
 sunt, deferunt, et totam mentem igne diuini amoris incendunt, hi nimirum omnipo-
 tenti Domino sacrificium et holocaustum sunt. Simila itaque in sartagine, est munda
 mens iusti in zeli spiritalis afflictione, quæ per sollicitudinem animarum frigitur,
 et non solum sacrificium, sed etiam holocaustum Domino esse depuatur. Sumamus
 ergo sartaginem ferream, et ponamus eam murum ferreum inter nos et ciuitatem, id
 est, assumamus zelum fortem ut inter nos et auditoris nostri animam inueniamus hanc
 post modum fortem munitionem. Tunc enim murum ferreum inuenturi sumus, si nunc
 cum fortiter tenemus, videlicet tocendo, custodiendo, suadendo, increpando, mul-
 cendo, terrendo, aliquando leniter, aliquando vero etiam seuerius agendo. De qua
 seueritate recte subditur: [Et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidio-
 nem.] **B** Quid est obfirmare faciem ad Hierusalem in latere descriptam, nisi ut ei ani-
 mæ, cui celestis pacis visionem doctor denunciat, si adhuc eam infirmari in suis
 actibus conspicit, remissioem et clementiorem se minime ostendat? Vnde scriptum
 est: Filix tibi sunt? serua corpus illarum, et non ostendas hilarem faciem tuam ad
 illas. Infirmæ quippe animæ atque appetitui mundi deditæ, aliquando melius ex
 seueritate seruantur: ut obfirmata facies, id est, per seueritatis custodiam ab omni
 spe friuolæ remissionis abducta, inconstantem animam terreat, atque a delectatio-
 ne vitiorum distractionis vigore constringat. Quod tum a doctore agitur, semper
 necesse est, ut dulcedo et humilitas in corde teneatur, quatenus et multum amet,
 et numquam contra eum per elationem superbiat, cui tamen amorem suum, et hu-
 militatem pro vtilitate eius proderet recusat. Sequitur: [Et circumdabis eam.] **C**
 Circumdat doctor auditoris animam, cum in omne quod in hac vita agitur, tenta-
 tionum laqueos apponi posse denunciat: ut, dum vbiq; sit mens pauida, vbiq; cir-
 cumspecta, quanto timidior, tanto vigilantior viuat. Sequitur: [Signum est do-
 mui Israel.] Si ad historiam obsidionis quæ iuxta litteram facta est, signum est do-
 mui Israel quod propheta fecit: si ad mysterium, quod quotidie erga vniuscuiusque
 animam a doctore agitur, signum est domui Israel, et hoc quod egit, et hoc quod
 agendum nunciavit: quia sicut domus Israel obsidionem corporaliter pertulit, ita vna-
 quæque anima, quæ iam seruire omnipotenti Deo incipit, obsidentes se infidias mali-
 gnorum spirituum sentit. A quibus si vere eripi appetit, scire debet quia eripi sua vir-
 tute non possit, sed eius necesse est, ut adiutorium speret, qui nos et in carne cotru-
 pibilibi viuentes, per Redemptionis suæ mysterium potest etiam super spiritus, qui **D**
 sunt sine carne, roborare, Iesus Christus Dominus noster, qui viuere et regnat cum pa-
 tre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

LIBRI PRIMI HOMILIARVM S. GREGORII PAPÆ,
 SVPER EZECHIELEM FINIS.

S. GREGORII MAGNI

IN EZECHIELEM PROPHETAM

HOMILIARVM XXIII. LIB. II.

P R Æ F A T I O.

- A** **Q**UAE multis curis prementibus, Ezechielis prophetae librum, coram charitate vestra totum per ordinem perscrutari non licuit, bonis vestris desiderijs placuit petere, vt saltem extrema eius visio, quae ei facta est de edificio in monte constituto, quae et cunctis est visionibus eius obscurior, exponi debuisset. Et quidem voluntati vestrae me parere necesse est: sed duo sunt, quae hac in re perturbant animum meum. Vñ, quod hac eadem visio tantae obscuritatis nebulis tegitur, vt vix in ea aliquid intellectu inrerluente videatur. Aliud, quod iam Agiulphnm, Longobardorum regem, ad obsidionem nostram summopere festinantem Padum transisse cognouimus. Vnde pē- *Ta. d. lib. 4. c. 27.*
- B** fate, fratres charissimi, in caliginosis ac mysticis sensibus penetrare quid valeat mens misera, timoris sui perturbationibus occupata. Quanto enim circa terrena plus sategit, tanto in his, quae sunt caelestia, minus videt, pro eo, quod curis sui extra se ducitur, et valde intus minor est quia scriptum est: Deprimit terrena inhabitatio sensum *Epist. 71. lib. 4. Reg. Et sup. hom. 12. d.*
- C** multa cogitantem. Quae enim superiora penetrare etiam collecta non sufficit, pensate quid agere poterit diuisa. Scimus autem, scimus omnes, quia et fluuius, qui in multis riuus diuiditur, a suo aluco siccat. Sed tamen inter hac adest superna gratia. Et si mentem meam cogitationum mearum pondera depriment, vestrorum hanc penae desideriorum leuant. Obscurum quidem valde est opus, quod aggredimur, sed ponamus in animo, quia nocturnum iter agimus. Restet ergo, vt hoc palpando car- *Sep. 9. d.*

H O M I L I A X I I I.

- D** **I**N vigesimoquinto anno transmigrationis nostrae, in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno postquam percussa est ciuitas, ipsa hac die facta est super me manus Domini, et adduxit me illuc in visionibus Dei. Adduxit me in terram Israel, et dimisit me super montem excelsum nimis, super quem erat quasi aedificium ciuitatis, vergentis ad Austrum, et introduxit me illud. Et ecce vir cuius erat species, quasi species aeris, et funiculus lineus in manu eius, et calamus mensurae in manu eius. Stabat autem in porta, et locutus est ad me idem vir.

IN vigesimo et quinto anno transmigrationis nostrae, in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno postquam percussa est ciuitas, ipsa hac die facta est super me manus Domini, et adduxit me illuc.] Dicturus mysticam narrationem, hystoricam praemittit, vt fiat ex tempore, quod credatur in reuelatione. Notandum vero

quòd in exordio libri huius, quo anno prophetare coeperit, indicauit: in fine vero inseruit, quod in extrema visione vidit, ita vt cognosci valeat in quot annis prophetiz suæ librum dixerit. Tempus namque quo prophetare coepit, in locutionis suæ initio posuit, dicens: Aperti sunt cæli, et vidi visiones Domini in quinta mensis: ipse est annus quintus transmigrationis regis Ioachim. Nunc vero loquitur, dicens: In vigesimo et quinto anno transmigrationis nostræ. Idem namque propheta in captiuitate prima cum Ioachim rege ductus est, in Babyloniam transfuētus. Nam de secunda Hierosolymorum captiuitate subiungit: Quartodecimo anno postquam percussa est ciuitas, vndecim quippe annis Sedechias post captiuitatem primam, in qua Ezechiel propheta cum Ioachim rege ductus est, in Hierosolymorum vrbe regnauerat. Post captiuitatem vero eiusdem Sedechiæ, quæ etiam secunda erat vrbs captiuitas, quartodecimo anno propheta visionem vltimam vidit. Vndecim itaque et quartodecim simul iuncti, faciunt viginti et quinque. Si igitur visionem primam quinto captiuitatis prioris anno locutus est, atque hanc vltimam vigesimo et quinto anno factam fuisse describit: profecto patet quòd in viginti annis locutionis suæ moras vsque ad vltima visionis suæ verba tetenderit. Nec mouere quempiam debet quòd in medio prophetiz suæ volumine, cum de Babylonico rege loqueretur, vigesimo ac septimi anni memoriam facit. Quo in loco cum nihil de tempore suæ captiuitatis interfert, aperite demonstrat, quia eius regis tempora describat, de quo vt prophetaret acceperat. Quod vero ait, [in exordio anni, decima mensis] tempus simpliciter exprimit: vt ex ipso quoque tempore in corda audientium iuxta litteram verbi radicem figat, ex qua spiritales fructus postmodum proferat. Notandum vero quòd ait. [Quartodecimo anno postquam percussa est ciuitas ipsa hac die.] Quid est enim quòd per hanc visionem vltimam omnipotens Deus ea ipsa die dignatus est promissionis suæ misericordiam facere, qua die in percussa ciuitate iram iustitiæ impleuit: nisi quòd illa diuinitas quæ vsque in diuersitatis motum et mutabilitatem non ducitur, ipsa luce iustitiæ afflictos ac poenitentes viuificat, qua superbientes ac rigidos percutit? Præmissa itaque visionis suæ tempore, subiungit: [Facta est super me manus Domini, et adduxit me illuc in visionibus Dei. Adduxit me in terram Israël: et dimisit me super montem excelsum nimis, super quem erat quasi ædificium ciuitatis, vergentis ad Austrum.] Cuius videlicet ciuitatis ædificium accipi iuxta litteram nullatenus potest. Nam paulo post subdit hoc ipsum ædificium calamo sex cubitorum et palmo: portam vero eiusdem ciuitatis quatuordecim cubitis mensuratam, cuius portæ frontes esse perhibet sexaginta cubitorum. Quæ cuncta stare iuxta litteram nullatenus valent. Quo modo enim totum simul ædificium calamo, id est, sex cubitis et palmo mensuratur, et portæ ædificij in quatuordecim cubitis, frontes vero portarum in sexaginta cubitis extenduntur? Porta vero in ciuitate est, frontes vero in portis. Et nulla recipi ratio permittit, quia minus est hoc, quod continetur ab eo quod continet. In scriptura autem sacra, et ea quæ accipi secundum historiam possunt, plerumque spiritualiter accipienda sunt: vt et fides habeatur in veritate historiarum, et spiritualis intelligentia capiatur de mysterijs allegoriarum. sicut illud quoque nouimus quod Psalmista ait: Quoniam videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum, lunam, et stellas, quæ tu fundasti. Ecce enim exteriori descriptione stat sermo rationis: quia et cæli opera Dei sunt, et luna ac stellæ ab eo creatæ, atque fundatæ sunt. Sed si hoc Psalmista iuxta sola exteriora opera, et non etiam secundum intellectum mysticum asserit, quia cælos opera Dei esse professus est dicturus lunam et stellas, cur non etiam solem quem scimus quia eius opus est, pariter enumerauit? Si enim solem iuxta litteram loquebatur, dicturus luminare minus, prius luminare maius dicere debuit, vt ante solem, et post lunam atque stellas fundatas esse perhiberet. Sed quia iuxta intellectum mysticum loquebatur, vt lunam sanctam Ecclesiam, et stellas homines sanctos accipere deberemus, solem nominare noluit, quia videlicet ipsi æterno soli loquebatur. De quo scriptum est: vobis autem qui timetis Dominum, oriatur sol iustitiæ. De quo reprobi in fine dicturi sunt: Sol iustitiæ non ortus est nobis. Dicendo ergo lunam et stellas quas tu fundasti: et ramen tacendo solem qui factus est, indicauit quia illi soli locus est, qui non solum solem et lunam atque stellas corporaliter, sed etiam lunam Ecclesiam, atque stellas homines sanctos spiritualiter fecit.

Psal. 8.

Gen. 1. b

Mala. 4. a

Sap. 5. a

- A** fecit. Si ergo aliquid de historię aperta ratione ducimus ad intellectum allegorię, quanto magis illa spiritaliter accipienda sunt, in quibus iuxta rationem literę nihil historicum sonat? Facta est super me manus Domini, et adduxit me illuc in visionibus Dei, adduxit me in terram Israel. Quod dixerat, adduxit me illuc, quæ replicans subdidit: adduxit me in terram Israel. Manus quippe in visione est, virtus in contemplatione. Quibus verbis quid aperte indicat, nisi quia nihil de ciuitate, quam videram, iuxta litteram dicat? Nam spiritaliter de ea loquitur, quam spiritaliter contemplatur. [Et dimisit me super montem excelsum nimis.] Quem ergo significat mons excelsum, nisi mediatorem Dei et hominum hominem Christum Iesum? Qui de terra quidem, sed ultra terram est: quia caro eiusdem Redemptoris nostri de imis habet materiam, sed in summis præminet ex potestate. Quem minus erat vt excelsum diceret, nisi adderet
- B** [nimis:] Quia non solum homo, sed eiusdem humanitatis conceptione quæ ab eo assumpta est, Deus et homo. Non solum homo ultra homines, sed homo etiam super angelos factus. Hinc enim de illo per Isaïam dicitur: In die illa erit fructus terræ sublimis. Creator etenim noster factus pro nobis incarnatus est, fructus terræ factus est nobis. Sed iam fructus terræ sublimis est, quia qui homo natus est in terra, super angelos regnat in cælo: quia iuxta Dauid et Pauli vocem: Omnia subiecit sub pedibus eius. In eo enim quod ei subiecit omnia, nihil dimisit non subiectum ei. Mons ergo iste est excelsum et nimis, quia ersi de terra est per substantiam humanitatis, incomprehensibilis tamen est ex altitudine diuinitatis. Hinc est enim quod eundem Dominum cum Isaïas propheta prospiceret in carne esse venturum, per prophetiæ spiritum subleuatus, ait: Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium. Domus enim Domini Israeliticus populus fuit. Mons itaque domus Domini ille appellatus est, qui in Israelitico populo incarnari dignatus est. Fuerunt autem in eodẽ populo sancti viri, qui montes iure vocarentur, quia per vitæ meritum ad cælestia propinquauerunt. Sed incarnatus vnigenitus istis montibus æqualis non fuit, quia naturā vitam, merita omnium ex sua diuinitate transcendit. Vnde et recte mons super verticem montium dicitur: quia excelsum ex diuinitate sua inuentus est, etiam super cacumina sanctorum: vt hi qui multum in Deo profecerant, eius vestigia vix potuissent tangere ex vertice cogitationis. Qui ergo illic mons super verticem montium dicitur, ipse hic mons excelsus nimis esse perhibetur. Sequitur: [Super quem erat quasi ciuitatis ædificium vergentis ad austrum.] Notandum est quod non dicitur super quem erat ædificium, sed quasi ædificium, vt videlicet ostenderetur, quod non de corporalis, sed de spiritalis ciuitatis ædificio cūcta dicerentur. Qui enim non se ædificium, sed quasi ædificium vidisse perhibet, cor audientium ad spiritalem fabricam mittit, sicut per Psalmistam dicitur: Hierusalē, quæ ædificatur, vt ciuitas. Quia etenim illa internæ pacis visio ex sanctorum ciuium congregatione constituitur, Hierusalem cælestis vt ciuitas ædificatur. Quæ tamen in hac peregrinationis terra dum flagellis percutitur, tribulationibus tunditur, eius lapides quotidie quadrantur. Et ipsa est ciuitas, scilicet sancta Ecclesia, quæ regnatura in cælo, adhuc laborat in terra. Cuius ciuibus Petrus dicit: Et vos tamquam lapides viui super ædificamini. Et Paulus ait: Dei agricultura, Dei ædificatio estis. Quæ videlicet ciuitas habet hic in sanctorum moribus magnum iam ædificium suum. In ædificio quippe lapis lapidem portat, quia lapis super lapidem ponitur. Et qui portat alterum, portatur ab altero. Sic itaque, sic in sancta Ecclesia vnusquisque et portat alterum, et portatur ab altero. Nam vicissim se proximi tolerant, vt per eos ædificiū charitatis surgat. Hinc enim Paulus admonet dicens: Inuicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi. Cuius legis virtutem denunciāns, ait: Plenitudo legis charitas. Si enim ego vos portare negligo in moribus meis, et vos me tolerare contemnitis in moribus vestris, charitatis ædificium inter nos vnde surgit, quos uicaria dilectio per patientiam non coniungit? In ædificio autem, vt prædiximus, lapidis, qui portat, portatur: quia sicut ego iam mores eorum tolero, qui adhuc in cōuersatione boni operis rudes sunt, ita ego quoque ab illis toleratus sum, qui me in timore Domini præcesserunt et portauerunt, vt portatus porta re discerem. Sed et ipsi quoque a maioribus suis portati sunt. Lapides vero qui in summitate atque extremitate fabricæ ponuntur, ipsi quidem portantur ab alijs, sed alios nequaquam portant: quia et hi qui in fine Ecclesiæ, id est, in extremitate mundi nascituri sunt, tolerantur quidem a maioribus

ioribus, ut eorum mores ad bona opera imponantur. Sed cum non eos sequuntur, qui A
per illos proficiant, nullos super se fideles fabricæ lapides portant. Nunc itaque alij
portantur a nobis, nos vero portati sumus ab alijs. Omne autem pondus fabricæ fun-
damentum portat, quia mores simul omnium solus Redemptor noster tolerat. De quo
Paulus ait: Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id, quod positum
est, quod est Christus Iesus. Portat fundamentum lapides, et a lapidibus non portatur,
quia Redemptor noster omnia nostra tolerat, sed in ipso malum non fuit, quod tolerari
debuisset. Vnde bene nunc dicitur: [Dimisit me super montem excelsum nimis,
super quem erat quasi ædificium ciuitatis.] Quia mores et culpas nostras solus ille
sustinet, qui totam sanctæ Ecclesiæ fabricam portat. Qui per prophetæ vocem de per-
uerse adhuc viuentibus dicit: Laboraui sustinens. Non autem sustinendo Dominus
laborat, cuius diuinitatis potentiam nulla fatigatio contingit, sed verbis humanis B
loquens, ipsam suam circa nos patientiam, laborem vocat. Et notandum, quòd eandem
ciuitatem, quam propheta conspexerat, ad Austrum vergentem vidit. Auster enim
uentus, quia in sancti Spiritus typo poni soleat, hi qui in sacro eloquio studiosi sunt, re-
cognoscunt: sicut e contrario per Aquilonem sæpe diabolus designatur: quia et ille re-
laxat in calore, et iste constringit in frigore. Et veritas dicit: Abundabit iniquitas: et
refrigescet charitas multorum. Propheta quoque de Iudæa asserit, dicens: Sicut frigi-
dam facit cisterna aquam, sic frigidam fecit malitiam suam. Hinc enim diabolus pro-
pheta eodem attestante dixisse perhibetur: Sedebo, inquit, in monte Testamenti, in la-
teribus Aquilonis. Et quia torporem mentis sancti Spiritus gratia relaxat, hinc psalmi-
sta ait: Conuerte Domine captiuitatem nostram, sicut torrens in Austro. Captiuitas
enim nostra, quæ torporis frigore ad sequendum Deum pigra remanserat, per calorem C
sancti Spiritus relaxatur, ut currat in amorem Dei. Vnde et nunc dicitur, quòd ciuitas
quæ in monte constituta est, ad Austrum vergit: quia electorum Ecclesia cogitationes
suas in afflatu sancti Spiritus aperit, atque ab omni superbix suæ vertice discedens, in
Deo, cui credit, amoris calorem concipit: ut nihil ei libeat, nisi eius gratiæ submitti,
eius dilectione calefieri, eius afflatu semper munere repleri. Vnde et valido aniore fuc-
census contemplator dicebat: Anima mea exultauit in Domino, delectabitur super sa-
lutari eius. Qui enim Latine salutaris, ipse Hebraice Iesus dicitur. Propheta igitur
quia vias eius atque miracula, Redemptionis quoque nostræ mysterium per prophe-
tiæ spiritum contemplabatur, exultare se in Domino, et delectari super Iesu perhibet:
quia inde gaudium in mente conceperat, vnde per amorem fortiter ardebat. Pensemus
itaque si mentes spiritualium patrū in illo delectatæ sunt, qui necdum venerat, sed præ-
uidebatur, cuius reatus sit eius vias, eius exempla, eius monita postquam venit, D
et redemptionem exhibuit, non amare. Hæc ergo ciuitas ad Austrum vergere dicitur,
ac si aperte diceretur, quòd prior illa ciuitas, scilicet syna goga, in infidelibus suis ad
Aquilonem stetit, quæ in frigore perfidiæ durauit. Sancta vero Ecclesia, quia charitatē
fidei concepit, per calorem ad Austrum vergit, et quasi calido vento innititur: quia non
in sui fiducia, sed in dono spiritalis gratiæ lætatur. Sequitur: [Et introduxit me illuc.]
Cælestis ciuitatis ædificium ille intrat, qui in sancta Ecclesia bonorum vias imitando
considerat. Intrare quippe est ædificium super montem, electos sanctæ Ecclesiæ aspice-
re. Iste enim vitam coniugio ligatam ducit, proprijs rebus contentus est, aliena non di-
ripit, de suo quidquid præualeat indigentibus largitur, peccata sine quibus quotidiana
vita coniugatis duci non potest, flere non negligit. Pro eo enim, quòd ipsa familiaris
cura animū conturbat, sese ad lacrymas excitat. Ille vero iam cuncta, quæ sunt mundi, E
deseruit, nil eius habere appetit, solius contēplationis exercitatione pascitur, spe præ-
miorum cælestium cū fletibus lætatur, transcendit præsentia, quæ haberi concessa sunt,
quotidianū cum domino habere secretum quærit, nulla eius animū prætereuntis mun-
di cura perturbat, mentē semper in expectatione cælestium gaudiorum dilatat. Alius
vero iam huius mundi cuncta deseruit, eiusq. mens in contēplatione cælestium suble-
uatur: sed tamen pro ædificatione multorum, locum regiminis tenens, qui rebus præ-
tereuntibus desiderio non succumbit, ad eas aliquando propter proximorū compassio-
nem reflectitur, ut ex earum cura indigentibus misereatur: verbum vitæ auditoribus
prædicat, animabus simul et corporibus necessaria ministrat. Et qui propter se ad cæle-
ste desiderium iam per contēplationem euolat, adhuc tamē profectū et vilitate pro-
ximorum

A ximorum in rebus temporalibus laborat. Quisquis ergo in sancta Ecclesia considerare sollicite studet; ut aut in bonorum coniugatorum vitam, aut in arcem continentium; et omnia, quæ sunt huius mundi, derelinquentiam, aut etiam in prædicatorum summitate proficiat, iam ciuitatis in monte positæ ædificium intrauit. Nam qui considerare meliorem vitam ut proficiat negligit, adhuc extra fabricam stat, et si honorem, quem iam sancta Ecclesia in mundo habet admiratur, quasi ædificium foris conspiciet et obstruget. Et quia exterioribus solis intentus est, intus ingressus non est. Sequitur: [Et ecce vir cuius eras species, quasi species æris.] Ipse signatur in viro; qui figuratur ex monte. Vir autem iste metiri ædificium dicitur. Et recte Dominus per virum signatur, et montem, quia et ipse omnia intra sanctam Ecclesiam iudicando disponit, et ipse eandem sanctam Ecclesiam portat, et portando ad celestia subleuat, sicut in sancto quoque Euangelio idem Redemptor noster loquitur, dicens: Qui intrat per ostium, pastor est ouium. Et paulo post: Ego sum ostium. Atque iterum post pauca, subiungit: Ego sum pastor bonus. Si igitur ipse pastor, et ipse ostium, et intrat pastor per ostium, cur non hoc loco et ipse mons, et ipse vir intelligitur, qui ædificium metitur in monte? Sed: quærendum nobis est cur de hoc viro dicitur, cuius species erat; quasi species æris: Cuncti autem nouimus fratres metallum æris posse esse durabile atque omnimodo sonorum. Quid est ergo, quod aspectus mediatoris Dei, et hominum speciei comparatur æris, nisi hoc quod aperte nouimus, quia vnigenitus filius formam serui accipiens, fragilitatem nostram carnis humanæ per resurrectionis suæ gloriam venit in æternitatem, quia in eo caro facta est iam sine fine durabilis. Nam surgens a mortuis iam non moritur, mors ei ultra non dominabitur. Quid est autem, quod ipsa eius incarnatio sonoro metallo comparatur, nisi quod per eandem assumptionem humanitatis nostræ, insonuit omnibus gloria maiestatis suæ? Et quasi aspectum æris habet ex corpore, quia Deus mundo innouit ex carne. Vnde et per Ioannem dicitur: Habebat in vestimento, et in femore suo scriptum: Rex regum, et dominus dominantium. Quid enim vestimentum eius est, nisi corpus quod assumpsit ex virgine? Nec tamen aliud eius vestimentum est, atque aliud ipso. Nam nostrum quoque vestimentum caro dicitur; sed tamen ipsi nos sumus caro, qua vestimur. Hoc autem vestimentum illius longe ante saias aspiciens per crucem passionis, sanguine cruentatum, dixit: Quare rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua quasi calcantium in torculari? Cui ipse respondit: Torcular calcaui solus, et de gentibus non est vir mecum. Solus enim torcular, in quo calcatus est, calcauit, qui sua potentia eam, quam pertulit, passionem vicit. Nam qui vique ad mortem crucis passus est, de morte cum gloria surrexit. Bene autem dicitur: Et de gentibus non est vir mecum: quia hi pro quibus pati venerat, passionis eius esse participes debuerant, qui pro eo, quod illo tempore necdum crederant, de ipsis in passione queritur, quorum vita in illa passione quærebatur. Per femur enim propagatio carnis est. Quia ergo per propaginem generis humani, sicut generationum ordines Matthæo, vel Luca narrantibus deferuntur, in hoc mundo venit ex virgine, et per incarnationis suæ mysterium: quia rex esset et Dominus, cunctis gentibus indicauit, in vestimento et femore scriptum habuit: Rex regum, et dominus dominantium. Vnde enim in mundo innouit, ibi de se lectionis scientiam infixit. Prædicatio ergo eius ex carne, quasi quidam sonitus ex ære est. Dicatur igitur recte. Cuius species quasi species æris. Sequitur: [Et funiculus lineus in manu eius.] In septuaginta interpretibus funiculus lineus non habetur, sed funiculus cæmentariorum. Quorum si in hoc versu translationem ad exponendum tenemus, quid aliud cæmentarios, quam sanctos doctores accipimus, qui loquendo spiritalia, ad celeste ædificium viuos lapides, id est, electorum animas componunt? Quidquid enim antiqui patres, quidquid prophetæ, quidquid Apostoli, quidquid Apostolorum successores locuti sunt, quid aliud fuit quam compositio lapidum in hac quæ quotidie constituitur fabrica sanctorum? In funiculo autem cæmentarij hoc agi solet, ut cognosci æqualitas, vel rectitudo surgentis parietis debeat: ut si lapis intus est, foras eiciatur, si exterius prominet, interius reuocetur. Et certe quotidie hoc agit prædicatio doctorum, ut vnaquæque anima, cui regimini onera suscipere fortasse non expedit, etiam si foris apparere apparet, interius reuocetur. Et rursum, quæ latere vult, et sui tantummodo curam gerere, si sibi ac

multis esse utilis potest, etiam cum latere desiderat, exterius producat, ut appareat. **A**
 Sicq. fit ut sanctorum lapidum ordo teneatur, dum sæpe et volens ad honorem vene-
 re, repellitur, et honorem fugiens, in sacri ordinis arce subleuatur. Sed quia ut per-
 interpretem nostrum didicimus, Hebræorum historia non habet cæmentariorum, sed
 funiculus lineus in manu eius: hoc quod apud nos certius habetur, exponere debemus.
 Scimus autē quod funiculus lineus subtilior est quā qui funiculi fiant aliunde. Et quid
 in funiculo lineo nisi subtiliorem prædicationem, id est, spiritalem debemus accipere?
 Censura etenim legis, funiculus fuit, sed lineus non fuit: quia rudem populum non
 subtili prædicatione coercuit, in quo per poenæ sententiam non peccata cogitationis,
 sed operis refecauit. **B** **A** Postquam per semetipsum Dominus etiam cogitationes homi-
 num prædicando reliquit, et perfectum esse peccatum etiam in corde innotuit, funi-
 culum lineum in manu tenuit. Ait enim: Audistis, quia dictum est antiquis: Non
 mœchaberis: ego autem dico vobis, quia qui viderit mulierem ad concupiscendum
 eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Funiculus ergo lineus prædicatione est subti-
 lis, quæ mentem audientis ligat, ne se, vel in misera cogitatione dissoluat. Et notan-
 dum, quod dicitur, quia ei funiculus in manu est, id est, prædicatione in operatione.
 Ipse enim ostendit omne quod docuit, sicut scriptum est: Quæ cepit Iesus facere et
 docere. Et quia ipsa quæ dixit, etiam scripturæ tradidit, ut posteris mandarentur, re-
 ctè subiungitur: [Et calamus mensuræ in manu eius.] De sancta Ecclesia per pro-
 phetam alium Dominus pollicetur, dicens: Orietur in ea viror calami, et iunci.
 Quod in loco alio exposuisse me memini, ut per calamum scriptores, per iuncum vero
 debeant auditores intelligi. Sed quia ad humorem aquæ et iuncus et calamus na-
 sci solet, et ex vna eademq. aqua vtrique proficiunt, et calamus quidem ad scriben-
 dum assumitur, cum iunco vero scribi non potest: quid in iunco et calamo accipere
 debemus, nisi quod vna est doctrina veritatis, quæ multos auditores irrigat? Sed ir-
 rigati alij ad hoc vsque proficiunt in verbo Dei, ut etiam scriptores fiant, videlicet
 tamquam calami. Alij vero verbum vitæ audiunt, bonæ spei et rectorum operum
 viriditatem tenent, sed tamen ad scribendum proficere nullatenus possunt. Hi quid
 in aqua Dei, nisi quidam, ut ita dicam, iunci sunt? Qui quidem viride scendo profici-
 unt, sed litteras exprimere nequaquam possunt. Redemptor noster, quia verba quæ
 dixit, etiam per doctorum studium scribi largitus est, in manu calamum tenuit. Qui
 calamus mensuræ dicitur: quia in ipsa doctorum studia sub quadam occulta iudicii
 dispensatione detinentur, ut et alijs legentibus prosint, et alijs legentibus prodesse non
 possint. **C** **D** Vnde sancti Apostoli cum magistrum veritatis sibi apertius loquentem re-
 quirerent, cur turbis in parabolis loqueretur, audierunt: Quia vobis datum est nosse
 mysterium regni cælorum, illis autem non. Vel certe calamus mensuræ est, quia in
 ipso sacro eius eloquio, quod nobis conscriptum est, occultas esse dispensationes eius
 agnoscimus. Nam per incomprehensibile eius iudicium, et alter intra mensuram ele-
 ctorum mittitur, et alter foras relinquitur, ut nullo modo ad electorum numerum per-
 tinere mereatur. Habet ergo funiculum, habet in manu calamum mensuræ. Qui enim
 funiculo locum metitur, alibi funiculum trahit, aliunde retrahit: et huc ducit, quem
 aliunde subducit. Sic nimirum sic Redemptor noster in collectione hominum facit,
 dum alios a suis iniquitatibus educit, alios in sua iniquitate derelinquit. In his enim,
 quos colligere dignatus est, occultæ mensuræ funiculum traxit, et ab his quos derelin-
 quendos esse iudicauit, quid aliud, nisi funiculum retraxit? **E** **A** Ut et boni intra mensurā
 cælestis fabricæ teneantur, et mali extra fabricam. In quibus bona, quæ æstimantur, nō
 sunt, quasi sine mensura remanent. Hunc funiculum et mensuræ calamū in manu sua
 Redemptor noster tenuit, cum Paulum Apostolum per apparentem virum Macedonē
 admonere dignatus est, ita ut idem Macedo vir diceret: Transiens adiua nos. Et tamen
 volentibus Apostolis ad prædicandum ire in Asiam, non permisit spiritus Iesu. Quid est
 quod sancti Apostoli et ibi vocabantur ire, vbi fortasse pergere non cogitabant, et illuc
 vbi desiderabant pergere prohibebantur: nisi quia occulti iudicii funiculus et mensuræ
 calamus teneatur in manu, ut et alij verba vitæ audiant, et alij audire nullatenus mereā-
 tur? Funiculus ergo mensuræ est, qui alio tractus est, aliunde retractus. Sancto quoque
 Euangelio testante didicimus, quod venit, qui diceret: Magister, sequar te quocumque
 ieris. Cui responsum est: Vulpes foueas habent, et volucres cæli nidos, filius autē ho-
 minis

Exod. 10. c

Mat. 5. d

Mat. 1. d

Ista 35. c

Eph. 4. p. Mar. c.

26. et infra

Ezech. 40. 11

Mat. 13. b

et Mar. 14. b

Mat. 16. b

Mat. 3. c

Ibid. c

- A** minis non habet ubi caput suum reclinet. Venit alter, qui diceret: Magister sine me *ibid. c*
 primum ire, et sepelire patrem meum. Cui dicitur: Sine mortuos sepelire mortuos
 suos, tu autem me sequere, et annuncia regnum Dei. Quid est, quod ille promittit se
 ire, et deferitur: iste domum vult redire, et tamen ut sequi debeat iubetur? Ille non sus-
 cipitur, iste nec ad horæ momētum ab obsequio relaxatur. Interno ergo occulto iu-
 dicio, funiculus et mensuræ calamus ducitur, in quo et iste trahitur, et ille relinquitur,
 ut cælestis fabrica non sine pio et iusto examine construatur. Potest etiam calamus mē-
 suræ scriptura sacra pro eo intelligi, quod quisquis hanc legit, in ea semetipsum me-
 titur, vel quantum in spiritali virtute proficit, vel quantum a bonis, quæ præcepta
 sunt, longe disiunctus remansit, quantum iam assurgat ad bona facienda, quantum
 adhuc in pravis actibus prostratus iaceat. Sequitur: [Stabat autem in porta.] Quis-
 quis in porta stat, ex quadam parte intus est, ex quadam vero foris: quia aliud eius for-
 ris aspicitur, aliud intus absconditur. Redemptor itaque noster pro bonis misericorditer
 incarnatus, ante humanos oculos quasi in porta stetit: quia et per humanitatem visibilis
 apparuit, et sese inuisibilem per diuinitatem seruauit. Hinc enim Iudei qui hunc ex
 prophetarum promissione sustinuerant, perfidiæ suæ confusione turbati sunt: quia
 eum, quem ad ereptionem suam venire crediderant, mortalem videbant. Qui igitur
 in porta stat, sicut superius dictum est, ex quadam parte foris, ex quadam vero parte
 intus videtur. Vnde nec ipsa Iudæorum perfidia sine diuinæ virtutis ostensione est de-
 relicta. Nam miracula eius videntes trahebantur ut crederent, sed rursum passiones il-
 lius perpendentes dedignabantur Deum credere, quem carne mortalem videbant, vn-
 de factum est ut de eius cognitione dubitarent. Videbant enim esurientem, sitientem,
C comedentem, bibentem, lassentem, dormientem, et purum hunc hominem esse
 æstimabant. Videbant mortuos suscitantem, leprosos mundantem, cæcos illuminan-
 tem, dæmonia eicientem, et esse hunc ultra homines sentiebant. Sed ipsa eius mira-
 cula in eorum corde cogitata, humanitas perturbabat. Vnde sancta Ecclesia sub spon-
 sæ voce hunc aperte iam videre desiderans, ait: En ipse stat post parietem nostrum. Qui
 enim humanis oculis hoc quod de mortali natura assumpsit, ostendit: et in seipso inui-
 sibilis permanit, in aperto se videre quærentibus, quasi post parietem stetit, quia vi-
 dendum se manifesta maiestate non præbuit. Quasi enim post parietem stetit, qui hu-
 manitatis naturam quam assumpsit, ostendit: et diuinitatis naturam humanis oculis
 occultauit. Vnde et illic subditur: Respiciens per fenestram, prospiciens per cancel-
 los. Quisquis enim per fenestras, vel per cancellos respicit, nec totus latet, nec totus *Cant. 2. b*
D videtur. Sicut nimirum redemptor noster ante dubitantium oculos factus est: quia si
 miracula faciens nil pertulisset ut homo, plene eis apparuisset Deus: et rursum huma-
 na patiens, si nulla fecisset, ut Deus, purus putaretur homo. Sed quia et diuina fecit,
 et humana pertulit, quasi per fenestras vel per cancellos ad homines prospexit, ut
 Deus et appareret ex miraculis, et lateret ex passionibus: et homo cerneretur ex passio-
 nibus, sed tamen esse ultra hominem ex miraculis agnosceretur. Sed quia vir iste sta-
 re in porta dicitur, quærendum nobis est verum facie interius stetit? Qua in re si ea quæ
 sunt præmissa et subiuncta conspiciamus, citius qualiter steterit inuenimus. Prius enim
 dicitur: [Erat quasi ædificium ciuitatis vergentis ad Austrum, et introduxit me illuc.]
 Et paulo post de eodem viro subditur: [Stabat autem in porta.] Statimque subiungi-
 tur: [Et locutus est ad me idem vir.] Qui enim introducto propheta in ædificium, stas
E in porta locutus est, profecto constat, quia facie interius, et tergo exterius stetit. Sed
 introductus propheta, cui vir stans in porta locutus est, proculdubio faciem ad por-
 tam tenebat, vnde verba loquentis audiebat. Quid est ergo, quod vir interius aspicit,
 propheta foris? Quid est quod eiusdem viri facies ad ædificium, propheta vero oculi
 ad portam sunt: nisi quod vnigenitus patris idcirco incarnatus est, ut nos ad spiritale
 ædificium, id est, ad sanctæ Ecclesiæ fidem introduceret? Cuius oculi ædificium suum
 semper aspiciunt: quia quantum quisque in virtutibus proficiat, indefinenter atten-
 dunt. Propheta vero ad portam respicit, quia qui verba Dei audit, semper oculos cor-
 dis ponere ad exitum debet, et sine cessatione meditati quando a præsentī vita exeat,
 atque ad æterna gaudia pertingat. Propter hoc quippe incarnatus est Deus, ut nos in-
 troduceret ad fidem, et educat ad speciem visionis suæ. Vnde quoque in sancto Euan-
 gelio loquitur, dicens: Per me si quis introierit, saluabitur, et ingredietur et egredietur. *Ioan. 10. b*
 tur,

tur, et pascua inueniet. Ingredietur uidelicet ad fidem, egredietur autem ad speciem: **A**
Psal. 120. c pascua vero inueniet in æterna satietate. Hinc etiam Psalmista ait: Dominus custo-
200. Psal. 120. c diat introitum tuum, et exitum tuum. Custodit enim Dominus vniuersumque animæ
Heb. 13. d introitum, quo intrat ad fidem, et exitum quoque quo exit ad speciem: vt neque intrās
Ibid. a Ecclesiam erroribus supplanetur, neque ab hac temporalis ad æternam exiens, ab anti-
 quo hoste rapiatur. Propter hunc vero egressum nostrum quem quoridie debemus mē-
 te meditari, Apostolus de Redemptore nostro loquitur, dicens: Vt sanctificaret per
 suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra ca-
 stra, improperium eius portantes. Non enim hic habemus manentem ciuitatem, sed
 futuram inquirimus. Vir itaque qui apparuit, in porta stetit, atque ita locutus est: quia
 mediator Dei et hominum Christus Iesus in ipso quoque passionis suæ tempore, præ-
 ceptra vitæ discipulis dedit: vt hi qui in eum credunt, ad portam semper respiciant, et
 passionem eius sollicita consideratione penſantes, a suo quoque exitu, cordis oculos
 non auertant. Nos quoque cum iam claustra carnis despiciere, mortalitatis nostræ an-
 gustias per immortalitatis desiderium transire, ad supernæ lucis libertatem tendere, ad
 cælestis patriæ gaudia anhelare cœperimus, ad portam oculos tenemus: quia dum a
 sacramentis temporalibus transire ad æterna cupimus, quasi iam præsentī vitæ terga
 dedimus, et cordis faciem in desiderio nostri exitus habemus. Scriptum quippe est: Corpus
Sap. 9. d quod corrumpitur, aggrauat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum
 multa cogitantem. Sic itaque per contemplationem iam mentem extra carnis angustias
 tendimus: adhuc tamen in sacramentis quæ cognouimus, ipsa carnali angustia intra
 portam tenemus. Sæpe namque animus ita in diuina contemplatione suspenditur, vt iā
 se percipere de æterna illa libertate, quā oculus non vidit, nec auris audiuit, aliquid per
 quandam imaginem lætetur. Sic tamen cum reuerberatus pondere mortalitatis, ad
 ima relabitur, quibusdam poenæ suæ vinculis ligatus tenetur. Portæ igitur intendit;
 qui vitæ libertatis suæ gaudia conspiciat, iamque exire concupiscit, sed adhuc non va-
 let. Hinc est etgo quod Hebraicus populus de Aegypti seruitute liberatus, cum lo-
 quente Deo columnam nubis cerneret, vniuersusque in tabernaculi sui foribus stabat;
Exo. 33. b et orabat. De quibus paulo superius dicitur: Cum egredieretur Moyses ad tabernacu-
Ibid. lum, surgebat vniuersa plebs, et stabat vniuersusque in ostio papilionis sui. Ibi etenim
 stamus, vbi mentis oculos figimus. Vnde Elias ait: Viuit Dominus, in cuius confes-
 sū sto: Ibi vtiq̃ue stabat, vbi cor fixerat. Quid est autem populum columnam nubis
 aspicere, et in tabernaculi sui foribus stare atque orare, nisi quod humana mens cum
 superiora illa atque cælestia vtrumque in ænigmate conspiciat, iam claustra habitatio-
 nis corporeæ per subleuatam cogitationem exit, atque illum humiliter adorat, cuius
 est videre substantiam non valet, iam tamen eius potentiam per illuminationem spi-
 ritus miratur? Et cum Moyses tabernaculum ingreditur, eius terga populus aspiciat, et
 in papilionum suorum ostijs consistit, quia cum sanctus quisque prædicator alta de
 Deo loquitur, supernæ habitationis iam vtrumque tabernaculum ingreditur. Cuius
 prædicationis infirmi quique etiam virtutem plene pensare non possunt, tamen velut ter-
 ga aspiciunt: quia postrema, quæ prævalent, per intellectum sequuntur. Sed in ipsis
 quoque quæ minus capere sufficiunt, iam de suis papilionibus quasi exeunt, atque in
 ostijs stant: quia et habitacula carnis relinquere, et ad illa æternæ vitæ gaudia, quæ
 audiunt, progredi conantur. Hinc est etiam quod Elias cum vocem Domini secum
 loquentis audiret, in spelūcæ suæ ostio stetit: describitur, et faciem velasse: quia cum
 per contemplationis gratiam vox supernæ intelligentiæ sit in mente, totus homo iam
 intra speluncam non est, quia animam carnis cura non possidet, sed stat in ostio: quia
 mortalitatis angustias exire meditatur. Sed iam qui in ostio speluncæ consistit, et verba
 Dei in aure cordis percipit, necesse est vt faciem velet: quia dum per supernam gra-
 tiam ad altiora intelligenda ducimur, quanto subtilius leuamur, tanto semper ad hu-
 militatem nosmetipsos intellectu nostro premere debemus ne conemur plus sapere
 quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: ne dum nimis inuisibilia discutimus,
 aberremus, ne in illa natura incorporea corporei luminis aliquid queramus. Aurem
 enim intendere et faciem operire, est vocem interioris substantiæ audire per mentem,
 et tamen ob omni specie corporeæ oculos cordis auertere: ne quid sibi in illa corporeale
 animus fingat, quæ vbique tota et vbique incircumscrip̃ta est. Nos itaque, fratres cha-
 rissimi

A rissimi, qui iam per Redemptoris nostri mortem ac resurrectionem, atque ad cælos ascensionem, gaudia æterna didicimus: qui in testimonio diuinitatis eius appatuisset exterius ciues nostros angelos illius scimus, concupiscamus regem, desideremus ciues, quos cognouimus, atque in hoc sanctæ Ecclesiæ ædificio stantes oculos in porta teneamus: demus terga mentis huic corruptioni vitæ temporalis, intendamus cordis faciē ad cælestis patriæ libertatem. Sed ecce adhuc multa sunt, quæ nos de cura vitæ corruptibilis premunt. Quia ergo perfecte exire non possumus, saltem in speluncæ nostræ ostio stemus, exituri quandoque prospere per gratiam Redemptoris nostri: qui viuist et regnat cum patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

B

HOMILIA XIV.

ili hominis, vide oculis tuis, et auribus tuis audi, et pone cor tuum in omnia, quæ ego ostendam tibi: quia ut ostendantur tibi, adductus es huc. Annuncia omnia, quæ tu vides domui Israel. Et ecce murus forinsecus in circuitu domus vndique: et in manu viri calamus mensuræ sex cubitorum et palmo. Et mensus est latitudinem ædificij calamo vno, altitudinem quoque calamo vno.

C

Nequidam me fortasse tacita cogitatione reprehendant, qui Ezechielis prophetæ tam profunda mysteria a magnis expositoribus intentata discutere præsumo, quæ mente id faciam, agnoscant. Non enim hoc temeritate aggredior, sed humilitate. Scio enim, quia plerumque multa in sacro eloquio, quæ solus intelligere non potui, coram fratribus meis positus intellexi. Ex quo intellectu et hoc quoque intelligere studui, ut scirem, ex quorum mihi merito intellectus daretur. Patet enim quia hoc mihi per illis datur, quibus mihi præsentibus datur. Ex qua re, largiente Deo, agitur ut sensus crescat, et elatio decrescat, dum propter vos disco, quod inter vos doceo. Quia verum fateor, plerumque vobiscum audio, quod dico. Quidquid ergo in hoc prophetæ minus intellexero, meæ cæcitas est: si quid intelligere apte potuero, ex diuino munere vestræ venerationis. Sæpe enim per omnipotentis Domini gratiam in eius eloquio quædam intelliguntur melius, cum sermo Dei secretius legitur, atque animus, culpæ suarum conscius, dum recognoscit quod audietur, doloris se iaculo percutit, et compunctionis gladio transfigit, ut nihil ei, nisi flere libeat, et fluentes sletu maculas lauare. Inter quæ etiam aliquando ad sublimiora contemplanda rapitur, et in eorum desiderio suauiter fletu cruciatur. Doler sese hic esse anima, ubi adhuc prostrata per infirmitatem iacet, atque illic adhuc non esse, ubi illuminata fortiter vigeat, et iam mentis oculum ad moralitatis tenebras non reducat. Hinc itaque hic ardor nascitur in mente, luctus oritur ex ardore. Et quia inhatere cælestibus, necdum valet, feruore suo in lacrymis fessa requiescit. Sed aliud est, cum de vniuersi profectu res agitur, aliud cum de ædificatione multorum. Ea itaque doctrinæ sermone, largiente Deo, profrenda sunt, quæ vitam audientium moreque componant. Nunc ergo quidquid nos ad studium bonæ operationis ædificet, in prophetæ verbis, sicut coepimus, exequamur.

D

[Fili hominis, vide oculis tuis, et auribus tuis audi.] Ad testimonium spiritualium rerum deducto, quid est quod cum dicitur, [vide oculis.] additur [tuis:] et cum subditur, [audi auribus.] adiungitur: [tuis?] Sed sciendum quia oculi atque aures corporis ad sunt etiam carnalibus, eisque sunt in usu rerum, quæ corporaliter videntur. Oculi vero atque aures cordis solummodo spiritualium sunt, qui inuisibilia per intellectum vident, et laudem Dei sine sono audiunt. Has omnipotens Dominus aures quærebat, cum diceret: Qui habet aures audiendi, audiat. Quis namque in illo populo esse tunc

E

poterat, qui aures corporis non haberet? Sed cum dicitur: qui habet aures audiendi, audiat: aperte monstratur quod illas aures quæreret, quas omnes habere non poterant. Dicatur ergo: [Fili hominis vide oculis tuis, et auribus tuis audi.] In priori autem locutio-

utionum nostrarum parte iam diximus cur propheta, quoties ad videnda spiritalia **A**
 ducitur, filius hominis appellatur. Sed ne hoc mente exceaserit, breuiter replicabo: quia
 in hac appellatione memoratur semper quid est ex infirmitate, ne extollatur de con-
 templatationis magnitudine. Et notandum quia diuersa sunt vt dicatur: [oculis tuis
 vide, auribus tuis audi,] et tamen filius hominis vocetur. Sed per hæc verba quid ei
 aliud aperte dicitur, nisi spiritalia spiritaliter aspice, et tamen infirmitatis tuæ memo-
 rare? Hinc est etiam, quod plerumque qui plus in contemplationē rapitur, contingit vt
 amplius in tentatione fatigetur: sicut quibusdā sæpe contingere bene proficientibus so-
 let, quorum mentem dum aut compunctio afficit, aut contemplatio super semetipsum
 rapit, statim etiā tentatio sequitur, ne de his, ad quæ rapta est, extollatur. Nam com-
 punctio vel contemplatione ad Deum erigitur, sed tentationis suæ pondere verberatur
 ad semetipsam: quatenus tentatio aggrauet, ne contemplatio inflet, et item contem-
 platio eleuet, ne tentatio demergat. Si enim, sic contemplatio attolleret, vt tentatio
 funditus deesset, in superbia animus caderet. Et si sic tentatio premeret, vt contempla-
 tio non leuaret, pene in culpa laberetur. Sed mira dispensatione, in quodam medio
 anima libatur, vt neque in bonis superbiat, neque in malis cadat. Vnde et per beatum
 Iob de Domino dicitur: Et aquas appendit mensura. Aquas quippe Deo mensura ap-
 pendere, est inter prospera et aduersa, inter dona et tentationes, inter summa et infir-
 ma animarum sensum humilitate custodire. Sic Helias ignem de cælo deposuerat, aquas
 cælo ligauerat, et tamen pauore vnus mulieris territus, per desertum fugiebat.
 Apparet fugienti angelus, cibum præbet, quia longum iter restat, prædicat, et ramentum
 timorem de corde non excutit: quia in corde prophetæ, mentis magna erat custodia
 fortitudinis, illa infirmitas timoris. Sequitur: [Pone cor tuum in omnia quæ ego
 ostendam tibi: quia vt ostendatur tibi, adductus es huc. Annuncia omnia quæ tu vi-
 des domui Israel.] Pone cor tuum. Ac si dicatur: Considera, quia vt ostendantur tibi,
 adductus es huc: Et annuncia omnia quæ vides.] Ad hoc ideo adductus huc, vt vi-
 deas. Et ideo vides, vt annuncies. Quia quisquis spiritalia videndo proficit, oportet
 vt hæc loquendo etiam alijs propinet. Videlicet quippe vt annunciet, qui ideo quod in se
 profecerit, et prædicando de profectu proximi curam gerit. Vnde et alibi scriptum
 est: Qui audit, dicat, veni: Cui enim iam vox vocantis Dei efficitur in corde, necesse
 est vt proximi per prædicationis officium erumpat in vocem: idcirco alium vocet, quia
 iam ipse vocatus est. Vnde et sponsus quoque in Canticis Canticorum loquitur, dicens:
 Quæ habitas in hortis, amica ausculta, fac me audire vocem tuam. In hortis enim sancta
 Ecclesia, in hortis vnaquæque anima habitat, quæ etiam viriditate spæi est, et bono-
 rum operum repleta. Sicca quippe spes est huius sæculi, quia omnia quæ hic amantur,
 cum festinatione marcescunt: et Petrus nos Apostolus festinare admonet, dicens: In
 hereditatem incorruptibilem, incontaminatam, immarcescibilem. Quæ ergo in hor-
 tis habitat, oportet vt sponsum suum vocem suam audire faciat, id est canticum bonæ
 prædicationis emittat, in qua ille delectetur, quem desiderat: quia amici auscultan-
 t, videlicet omnes electi, qui vt ad cælestem patriam reuiuiscant, verba vitæ audire desi-
 derant. Sed iam propheta ea nobis quæ videt aperiat. Sequitur: [Et ecce murus for-
 inssecus in circuitu domus vndique.] Plerumque in sacro eloquio ex protectionis suæ
 munimine, murus dici ipse incarnatus Dominus solet, sicut de sancta Ecclesia per pro-
 phetam dicitur: Ponetur in ea murus, et ante murale. Ipse enim nobis murus est, qui
 nos vndique custodiendo circumdat. Antemurale autem muri nostri prophetæ omnes **E**
 fuerunt, qui prius quàm Dominus appareret in carne, ad construendam fidem propheta-
 tando missi sunt. In sancta ergo Ecclesia Dominus murus nobis, et prophetæ eius ante-
 murale sunt positi: quia ad nos, quos ipse perfecte protegit, etiam prophetarum
 verba in fidei constructionem venerunt. Vnde et bene prius murus, et post ante-
 murale ponitur: quia vocati ex gentibus, nisi prius Dominum cognosceremus,
 prophetarum illius dicta minime suscepissemus. Et notandum quod ille murus spi-
 ritualis ædificij esse forinssecus dicitur. Murus quippe qui ad munitionem ædificij
 constituitur, non interius, sed exterius poni solet. Quid ergo necessarium fuit vt di-
 ceretur forinssecus, dum nunquam poni murus intrinssecus solet? quia necesse est, vt
 exterius positus, ea quæ intus sunt, defendat. Sed in hoc verbo quid aperte nisi ipsa
 Dominica incarnatio demonstratur? Murus enim nobis intus est Deus: murus vero
 foris

Job. 18. d
 Idem 1. p. Mer.
 c. 16.

2. Reg. 18. b
 et 19. a et
 4. Reg. 1. b
 3. Reg. 19. a

Apoc. 3. d

Cant. 8. d
 Pars in Cant. 47

1. Pet. 1. a

Isa. 26. a
 Greg. sup. 20.
 Mer. 13.

Hier. in Isa. 20

- A** foris est Deus homo. Vnde et per quendam prophetam dicitur: Existi in salutem populi tui, vt saluos facias Christos tuos. Iste etenim murus, incarnatus videlicet Dominus murus nobis non esset, si forissecus non fuisset: quia intus nos non protegeret, si exterius non appareret. Sed neque hoc negligenter prætereundum est, quod idem murus positus dicitur in circuitu domus vndique. Domus quippe Dei non solum angeli sancti, de quibus Psalmista ait: Domine dilexi decorem domus tue, & locum tabernaculi gloriæ tue: sed etiam nos sumus, quorum mentes inhabitare dignatur. Et murus iste, vndique in circuitu domus est: quia vnigenitus patris, qui sursum est firmitas angelorum, ipse deorsum factus est redemptio hominum. Illis fortitudo ne eadant, nobis adiutorium vt surgamus post casum. Si vero per domum Dei hoc loco sola redemptorum hominum multitudo signatur, vndique nobis Dominus et per circuitum murus est: quia vt nos perfecte custodiret, omnia quæ docuit, ostendit, sicut scriptum est: Quæ cepit Iesus facere et docere. Quia enim nos vocare ad caelestem patriam venit, nimirum de picere nos bona transitoria docuit, et mala temporalia non timere. Vnde et opprobria desepit, iniurias pertulit, mortem non timuit, crucis patibulum non refugit, et cum hunc voluissent rapere, et regem constituere, statim fugit. Quid nobis aliud his exemplis innuens, nisi vt debeamus huius mundi et aduersa non metueret, et prospera vitare? quia plus plerumque eius bona occupant animum, quam mala perturbant. Ante passionem vero suam contumelias audiuit, nec tamen contumelias reddidit. Traditorem suum diu tacitus pertulit, et sicte salutanti dare osculū non recusauit. Suscepit mortem, ne mori timeremus. Ostendit resurrectionem, vt nos resurgere posse crederemus. Post passionem quoque suam de his, qui se crucifixerant, ad fidei gratiam vocauit, donum pro iniquitate reddidit. Qui ergo nos exemplo suo de omnibus instruxit, murus nobis per circuitum et vndique factus est. Sequitur: [Et in manu viri calamus mensuræ sex cubitorum et palmo.] Præterita lectione iam diximus, quia per calamum Scriptura sacra signatur. Qui calamus mensuræ, esse dicitur: quia in ipsa omnem vitæ nostræ actionem metimur, vt scilicet videamus vel quantum proficimus, vel quantum longe a profectu distamus. Nam sæpe aliquid agentes, iam cuiusdam meriti esse nos credimus, sed cum ad verba Dei recurrimus, præcepta sublimia audimus, ibi cognoscimus quantum a perfectione minus habeamus. Calamus ergo mensuræ est, quia per manus scribebantur vita mensuratur auditorum. Qui calamus in manu viri esse dicitur: siue quia sacrum eloquium in potestate est mediatoris Dei et hominum, hominis Christi Iesu: seu certe quia hoc quod scribi voluit, operando compleuit. Idem vero calamus sex cubitorum et palmo esse describitur. Duæ etenim vitæ sunt, in quibus nos omnipotens Deus per sacrum eloquium erudit. Actiua videlicet, et contemplatiua. Et per sex cubitos quid aliud quam actiua vita exprimitur, quia sexto die perfecit Deus omnia opera sua? Palmus vero, qui super sex cubitos esse dicitur, iam de septimo est, sed tamen cubitus non est. Actiua ergo vita signatur per sex cubitos, contemplatiua per palmum: quia illam opere perficimus, de ista vero etiam cum cor tendimus, vix parum aliquid attingere valemus. Actiua enim vita est, panem esuriens tribuere, verbo sapientiæ nescientem docere, errantem corrigere, ad humilitatis viam superbientem proximum reuocare, infirmantis curam gerere, quæ singulis quibusque expeditur dispensare, et commissis nobis qualiter subsistere valeant providere. Contemplatiua vero vita est, charitatē quidem Dei et proximi tota mente retinere, sed ab exteriori actione quiescere, soli desiderio Conditoris inherere, vt nil iam agere debeat, sed calcatis curis omnibus, ad videndam faciem sui Creatoris animus inardescat: ita vt iam nouerit carnis corruptibilis pondus eum molore portare, totiusque desiderijs appetere illis hymnicis angelorum choris interesse, admisceri celestibus ciuibus, de æterna in conspectu Dei incorruptione gaudere. In palmo itaque manus et digiti tenduntur. Sed parum quid de mensura cubiti per palmum contingitur, quia quantolibet amore animus ardeat, quantalibet virtute se in Domino et cogitatione tetenderit, non iam quod amat perfecte videt, sed adhuc inchoat videre, quod amat: quia sicut fortissimus prædicator dicit: Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem. Et nunc cognosce ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. De septimo ergo cubito palmam tangimus, qui in hac vita positi, contemplationis intimæ sola initia degustamus. Actiua autem

Abat. 3. a

Psal. 25.

Act. 1. a

Ioc. 6. b

Sup. hom. 23.
Sup. Mer. 23. a

Gen. 1. a

1. Cor. 13. d

vita,

vita, quia perfecte teneti potest, et sexto die homo est conditus, qui bona debet operari, sex cubitos calamus habet. Bene has utrasque vitas duæ illæ mulieres signauerunt, Martha videlicet et Maria: quarum vna satagebat circa frequens ministerium, alia vero sedebat ad pedes Dei, et audiebat verba de ore eius. Cumq. contra sororem Martha quereretur, quòd se adiuuare negligeret, respondit Dominus dicens: Martha, occuparis et fatigis erga multa. Porro vnum est necessarium. Maria autem optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Ecce, pars Marthæ non reprehenditur, sed Mariæ laudatur. Neque enim bonam partem elegisse Mariam dicit, sed optimam, ut etiam pars Marthæ indicaretur bona. quare autem pars Mariæ sit optima, subinfertur cum dicitur: quæ non auferetur ab ea. Actiua etenim vita cum corpore deficit. Quis enim in æterna patria panem esurienti porriget, vbi nemo esurit? potum tribuat sitienti, vbi nemo sitit? Quis mortuum sepeliat, vbi nemo moritur? Cum præsentis ergo sæculo vita auferatur actiua. Contemplatiua autem hic incipitur, ut in cælesti patria perficiatur: quia amoris ignis qui hic ardere inchoat, cum ipsum, quem amat, viderit, in amore ipsius amplius ignescit. Contemplatiua ergo vita minime auferitur: quia subtrahæ præsentis sæculi luce perficitur. Has utrasque, sicut et ante nos dictum est, duæ beati Iacob mulieres signauerunt: Lia videlicet et Rachel. Lia quippe interpretatur laboriosa: Rachel vero ouis, vel visum principium. Actiua autem vita laboriosa est: quia defudat in opere. Contemplatiua vero simplex ad solum videndum principium anhelat, videlicet ipsum qui ait: Ego sum principium: propter quod et loquor vobis. Beatus autem Iacob Rachel quidem concupierat, sed in nocte accepit Liam: quia videlicet omnis qui ad Dominum conuertitur, contemplatiuam vitam desiderat, quietem æternæ patriæ appetit: sed prius necesse est ut in nocte vitæ præsentis operetur bona quæ potest, defudet in labore, id est, Liam accipiat, ut post ad videndum principium in Rachel amplexibus requiescat. Erat autem Rachel videns et sterilis. Lia autem lippa, sed fecunda. quia nimirum mens, cum contemplando otia appetit, plus videt, sed minus filios Deo generat: cum vero ad laborem se prædicationis dirigit, minus videt, sed amplius parit. Rachel pulchra et infecunda. Quia contemplatiua vita speciosa est in animo: sed dum quiescere in silentio appetit, filios non generat ex prædicatione. Videt et non parit: quia quietis suæ studio minus se in aliorum collectione succendit. Et quantum introrsus conspicit, aperire alijs prædicando non sufficit. Lia vero lippa et fecunda est, quia actiua vita dum occupatur in opere, minus videt: sed dum modo per verbum, modo per exemplum ad imitationem suam proximos accendit, multos in bono opere filios generat. Et si in contemplatione mentē tenere non valet, ex eo tamē quod agit exterius, gignere sequaces valet. Post Liæ ergo complexū ad Rachel Iacob peruenit, quia perfectus quisque ante actiuæ vitæ ad fecunditatem iungitur: et quia post contemplatiuam ad requiem copulatur. Recte ergo in mēsurā calami prius sex cubiti et postmodum palmus dicitur: quia ante actiua agitur, ut ad contemplatiuam postmodum veniatur. Sed sciendū est quia sicut bonus ordo viuendi est, ut ab actiua in contemplatiuam tendatur: ita plerūque vtiliter a contemplatiua animus ad actiuam refertur, ut per hoc quod contemplatiua mentē accenderit, perfectius actiua teneatur. Debet ergo nos et actiua ad contemplatiuam transmittere, et aliquando tamē ex eo quod introrsus mente conspeximus, ad actiuam melius contemplatiua reuocare. Vnde et idē Iacob post Rachelis amplexus ad Liæ rediit, quia et post visum principii, laboriosa vita boni operis non est funditus deserenda. Est autem in contemplatiua vita magna mentis contentio, cum sese ad cælestia erigit, cum in rebus spiritualibus animum tendit, cum transgredi nititur omne quod corporaliter videtur, cum se angustiat ut dilataret. Et aliquando quidem vincit, et reluctantes tenebras suæ cæcitatē exsuperat, ut de incircumscripto lumine quiddam furtim et tenuiter attingat. Sed tamen ad semetipsam protinus reuerberata reuertitur, atque ab ea luce, ad quam respirando transiit, ad suæ cæcitatē tenebras respirando atque lamentando rediit. Quod bene sacra historia designat, quæ beatum Iacob cum angelo luctatum narrat. Cum enim ad parentes proprios rediret, in via angelum inuenit, cum quo in lucta magnum certamen habuit. Is enim, qui certat in luctamine, aliquando superiorem se, aliquando vero eum, cum quo contenderit, inferiorem inuenit. Designat ergo angelus Domini, et Iacob qui cum angelo contendit, vniuscuiusque perfecti viri, et in contemplatione positi animam.

Quæ

Gen. 1. 6
Luc. 10. dPat. in Gen.
c. 63.

Gen. 29. c

Ioa. 8. d

Pat. in Gen.
c. 66.

Gen. 32. d

- A** Quæ videlicet anima cum contemplari Deum nititur, velut in quodam certamine posita, modo quasi exsuperat, quia intelligendo et sentiendo de incircumscripto lumine aliquod degustat: modo succumbit, quia et degustando iterum deficit. Quasi ergo vincitur angelus, quando intellectu intimo apprehenditur Deus. Sed notandum quod idem victus angelus neruum femoris Iacob tetigit, cumq. marcescere statim fecit, atque ab eo Iacob tempore vno claudicauit pede: quia scilicet omnipotens Deus cum iam per desiderium et intellectum cognoscitur, omnem in nobis voluptatem carnis arefacit. Et qui prius quasi duobus pedibus innitentes, et Deum videbamur quærere, et sæculum tenere, post agnitionem suauitatis Dei vnus in nobis pes sanus remanet, atque alius claudicat, quia necesse est vt debilitato amore sæculi, solus conualescat in nobis amor Dei. Si ergo tenemus angelum, vno claudicamus pede: quia dum
- B** crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur proculdubio fortitudo carnis. Omnis quippe qui vno pede claudicat, soli illi pedi innititur, quem sanum habet: quia et si cui desiderium terrenum iam arefactum fuerit, in solo pede amoris Dei tota virtute se sustinet. Et in ipso stat, quia pedem amoris sæculi quem ponere in terra consueuerat, iam a terra suspensum portat. Et nos ergo si ad parentes proprios, id est, ad spirituales patres redimus, teneamus in via angelum, vt suauitate intima apprehendamus Deum. Contemplatiua etenim vita amabilis valde dulcedo est, quæ super semetipsum animam rapit, cælestia aperit, terrena autem debere esse contemptui ostendit, et spiritualia mentis oculis patefacit, corporalia abscondit. Vnde bene Ecclesia in Canticis Canticorum dicit: Ego dormio, et cor meum vigilat. Vigilanti etenim corde dormit, quia per hoc quod interiori contemplando proficit, a prauo foris opere quiescit. Sed
- C** inter hæc sciendum est, quia quamdiu in hac mortali carne viuirit, nullus ita in contemplationis virtute proficit, vt ipso incircumscripto luminis radio mentis oculos insigat. Neque enim omnipotens Deus iam in sua claritate conspicitur, sed quiddam sub illa speculatur anima vnde refota proficiat, et post ad visionis eius gloriam pertingat. Sic namque Isaias cum se Dominum vidisse fatetur, dicens: Anno quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum et eleuatum: protinus adiunxit: Et ea quæ sub eo erant implebant templum. Quando Ozias rex superbus ac præsumptor moritur, Dominus videtur: quia cum mundi huius elatio a desiderio mentis occiditur, tunc ipsa mens Dei gloriam contemplatur. Et notandum quod Dominus super solium excelsum et eleuatum sedit. Quid namque est eius solium, nisi creatura angelica vel humana, cui per intellectum quem dedit præsidet?
- D** Quod videlicet solium excelsum et eleuatum dicitur, quia et natura humana ad cælestem gloriam eleuata proficit, et creatura angelica dum multis spiribus cadentibus iam solidata est in cælo ne cadat, inde et eleuata est vnde et confirmata. Templum vero eius, hoc est quod solium, quia æternus Rex ibi habitat vbi sedet. Nos ergo templum illius sumus, in quorum mentibus habitare dignatur. Sed ea quæ sub eo erant, implebant templum: quia quicquid de illo modo conspicitur, adhuc non est ipse, sed sub ipso est. Sic Iacob angelum vidit, et vidisse Deum fatetur: quia cum ministeria eius conficiamus, iam multum est quod super nosmetipsos leuamur. Notandum vero quod dicitur: Implebant templum, quoniam etsi angelus apparet, infirmæ tamen mentis desiderio satisfacit: vt si adhuc maius non potest, iam tamen minus quod videtur admiretur. Ea ergo quæ sub eo sunt, implent templum: quia sicut dictum est, et cum mens in contemplatione profecerit, non iam quod ipse, sed id quod sub ipso est contemplatur. In qua videlicet contemplatione iam quietis internæ gustus contingitur. Cuius quia quædam quasi pars est, et perfecta esse non potest, recte in Apocalypsi scriptum est: Factum est silentium in cælo, quasi media hora. Cælum quippe est anima iusti, sicut per prophetam Dominus dicit: Cælum mihi sedes est. Et cæli enarrant gloriam Dei. Cum ergo quies contemplatiuæ vitæ agitur in mente, silentium fit in cælo: quia terrenorum actuum strepitus quiescit a cogitatione, vt ad secretum intimum auris animum apponat. Sed quia hæc quies mentis esse in hac vira perfecta non potest, nequaquam hora integra factum in cælo silentium dicitur, sed quasi media hora, vt neque ipsa media hora plene sentiatur, cum præmittitur: quasi: quia mox vt se animus subleuare coeperit, et quietis intimæ lumine perfundi, redeunt citius cogitationum strepitu, de semetipso confunditur, et confusus cæcatur.

Cant. 5. a
Idem. 23. Memor
211.

Isa. 6. a

Gen. 33. a

Apoc. 8. a
Ps. 102. 5. &
10. a & 88.

Vita igitur contemplatiua quæ illic hora quasi media dicitur: apud Ezechielem prophetam non cubitus, sed palmus appellatur. Ecce fratres charissimi dum vniuscuiusque vitæ causâs exprimere cupimus, paulo latius per excessum locuti sumus. Sed bonis mentibus quibus vtraque eadem vita est ad agendum amabilis, esse non debet ad audiendum grauis. Sequitur: [Et mensus est latitudinem ædificij calamo vno, altitudinem quoque calamo vno.] Omnipotens Deus qui nec in magnis tenditur, nec in minimis angustatur, sic de tota simul Ecclesia loquitur, ac si de vna anima loquatur. Et sæpe quod ab eo de vna anima dicitur, nil obstat si de tota simul Ecclesia intelligatur. Latitudo itaque ædificij ad charitatem pertinet, de qua Psalmista dicit: Latitudo mandatum tuum nimis. Nil enim latius quàm omnes in sinu amoris recipere, et nullas odij angustias sustinere. Sic quippe lata est charitas, vt in amplitudine dilectionis suæ capere etiam inimicos possit. Vnde et præcipitur: Diligite inimicos vestros, benefacite ijs qui oderunt vos. Considerandum quoque nobis est, quia latitudo in æqualitate, altitudo vero in sublimitate tenditur. Latitudo ergo pertinet ad charitatem proximi, altitudo ad intelligentiam contemplatoris. Sed latitudo et altitudo ædificij vno calamo mensuratur, quia videlicet vnaquæque anima quantum lata fuerit in amore proximi, tantum et alta erit in cognitione Dei. Dum enim se per amorem iuxta dilatat, per cognitionem superius exaltat. Et tantum super semetipsam excelsa fit, quantum se iuxta se in proximi amorem tendit. Et quia ædificium quod inhabitat Deus, et angelica simul et humana natura perficitur: per hoc quòd angelica creatura sursum est, et humana adhuc deorsum, potest per latitudinem atque altitudinem ædificij, vtraque hæc creatura significari: quia ista adhuc in imis degit, illa vero in sublimibus permanet. Sed vno calamo mensuratur vtraque, quia humilitas hominum quandoque ad æqualitatem perducitur angelorum. Vnde scriptum est: Neque nubent neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in cælo. Et vnde per Ioannem dicitur: Mensura hominis quæ est angeli. Quia vsque ad illam altitudinem gloriæ homo perducitur, in qua solidatos quæ angeli lætantur. Latitudo ergo ædificij tanta est, quanta et altitudo, quia electi quique qui modo in imis laborant, quandoque illis beatissimis spiritibus non erunt inæquales. Sed nos inter hæc redeamus ad mentem, ac totis medullis cordis Deum diligamus et proximum. Dilatemur in affectu charitatis, vt exaltemur in gloria celsitudinis. Compariamur per amorem proximo, vt coniungamur per cognitionem Deo: Condescendamus fratribus minimis in terra, vt cœquæmur angelis in cælo: quia vir, qui sua imagine Redemptorem signat, mensus est latitudinem ædificij calamo vno, altitudinem quoque calamo vno. Nunc igitur metitur mores, pensat opera, cogitationes considerat: vt sine fine postmodum retributionem reddat Iesus Christus vnigenitus patris, qui cum eo viuunt et regnant in vnitæte Spiritus sancti, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XV.

T venit ad portam, quæ respiciebat viam Orientalem, et ascendit per gradus eius. Et mensus est limen portæ calamo vno latitudinem, id est, limen vnum calamo vno in latitudine, et thalamum vno calamo in longum, et vno calamo in latum: et inter thalamos quinque cubitos, et limen portæ iuxta vestibulum portæ intrinsecus calamo vno.

V Ir cuius calamus mensuræ in manu eius describitur, venit ad portam, quæ respiciebat ad viam Orientalem.] Quis vero alius portæ huius appellatione signatur, nisi ipse Dominus ac redemptor noster, qui nobis ianuæ factus est regni cælestis? sicut ipse ait: Nemo venit ad patrem, nisi per me. Sed cum eundem virum lineis indutum figuram Domini tenere dixerimus, querendum nobis est: qua ratione conueniat, vt idem Dominus et per virum designari valeat, et per portam, dum vir veniat ad portam? Numquid nam ipse venit ad semetipsum? An ita est quia et in Euangelio ipse

Psal. 118. g

Psal. in Pf. 118. g

Luc. 6. d

Psal. 124. in

Apost.

Matt. 23. c

Marc. 12. c

Luc. 20. f

Apost. 2. 1. e

Ioan. 14. a

- A** ipse testatur dicens: Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est et latro: Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Et paulo post dicit: Ego sum ostium. Atque iterum subiungit: Ego sum pastor bonus. Si ergo pastor intrat per ostium, ipse est ostiū, ipse pastor, ipse proculdubio intrat per semetipsum. Ecce dū Ezechielis sensum enodare cupimus, de Euangelio etiam quæstionem ligamus. Querendum nobis itaque est qualiter et ipse intret, et per semetipsum intret. Dominus enim ac Redemptor noster cum sancta Ecclesia, quam redemit, secundum carnem vna substantia est, Paulo attestante, quid ait: Adimpleo ea quæ sunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius quod est Ecclesia. Huius capitis corpus Ecclesia fuit, et huius corporis caput Christus. De quo suo capite exultat corpus, id est, sancta Ecclesia, cum per Psalmistam dicit: Nunc autem exultauit caput meum super inimicos meos. Quia enim quandoque ipsa etiam exaltanda est, iam nunc caput suum super inimicos suos exaltatum gaudet in cælis. Cum ergo electi quique ad vitam perueniunt, quia membra eius per eum intrant ad eum, ipse per se intrat ad se. Ipse enim in suis membris est qui intrat, ipse caput ad quod intrantia membra perueniunt. Quod Ezechiel propheta multipliciter insinuat, qui virum venisse dicit ad portam, et quæ eadem porta sit, ostendit, dicens: [Quæ respiciebat ad viam Orientalem.] Ipse etenim nobis est via, qui dixit: Ego sum via veritas, et vita. Ipse etiam Orientalis via, de quo scriptum est: Ecce vir, Oriens nomen eius. Porta ergo viā Orientalem respicit, qui illum signat qui nobis iter ad ortum fecit luminis. Potest etiam portæ nomine, vnusquisque prædicator intelligi: quia quisquis nobis ianuam regni cælestis ore suo aperit, porta est. Vnde et duodecim portæ vel in Ioannis Apocalypsi, vel in extrema huius prophetæ visione describuntur. Potest etiā portæ nomine, scripturæ sacræ scientia non inconuenienter intelligi. Quæ dum nobis intellectum aperit, cælestis regni ianuam pandit. Possumus portæ nomine et fidem accipere, quam primam contingimus, vt ad virtutum ædificia intremus. Vnde hic aperte subiungitur: [Et ascendit per gradus eius.] Quid enim gradus sunt huius portæ, nisi merita virtutum? Siue enim in cognitione mediatoris Dei et hominum hominis Iesu Christi, seu in scientia diuini eloquij, seu in ipsa fide quam de illo accipimus, quibusdam gradibus ad altiora incrementa peruenimus. Nemo enim repente fit summus, sed in bona conuersatione a minimis quisque inchoat, vt ad magna perueniat. De his gradibus per Psalmistam dicitur: Deus in gradibus eius dignoscitur dum suscipiet eam. Dum enim sanctam Ecclesiā Dominus suscipit, in gradibus eius dignoscitur, quia eius gloria per illius incrementa declaratur. Quantum enim sancta Ecclesia ascendendo proficit, tantum Deus hominibus ex eius virtutibus innotescit. De his quoque gradibus beatus Iob loquitur, dicens: Per singulos gradus meos pronuntiabo illum. Omnipotentem quippe Dominum per singulos gradus suos pronuntiat, qui per incrementa virtutum, quæ cœpit, ei semper laudem suæ pietatis reddit. Si quidam gradus in cordis ascensione non essent, Psalmista non diceret: Ambulabunt de virtute in virtutem. Nec mirum si de virtute in virtutem gradus sunt, quando vnaquæque virtus quasi quibusdam gradibus agit, et sic per incrementa meritorum ad summa perducitur. Aliud namque sunt virtutis exordia, aliud perfectus, aliud perfectio. Si enim ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus duceretur, sancti Apostoli minime dixissent: Adauge nobis fidem. Et quidam venit ad Iesum, qui curari voluit filium suum, sed requisitus an crederet, respondit: Credo Domine, adiua incredulitatem meam. Pensate rogo, quod dicitur: Si credebat, cur incredulitatem dicebat? Si vero incredulitatem habere se mouerat, quo modo credebat? Sed quia per occultam inspirationem gratiæ meritorum suorum gradibus fides creuit, vno eodemque tempore is qui necdum perfecte crediderat, simul et credebat, et incredulus erat. Hos nimirum gradus Dominus sub messis nomine describit, dicens: Sic est regnum Dei quemadmodum si iaciat homo semen in terram, et dormiat, et exsurgat nocte ac die et semen germinet et crescat, dum nescit illud. Vltro enim terra fructificat primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Et cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Semen homo iaciat in terram, cum cordi suo bonam intentionem inserit. Est postquam semen iactauerit, dormit: quia iam in spe boni operis quiescit. Noctē vero exsurgit ac die, quia

inter aduersa et prospera proficit. Et semen germinat et crescit, dum nescit ille: quia dum adhuc meriti incrementa sua non valent, semel concepta virtus ad perfectum ducitur. Et vltro terra fructificat: quia praeueniente se gratia, mens hominis spontanea ad profectum boni operis assurgit. Sed haec eadem terra primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. Herbam quippe producere, est inchoationis bonae adhuc teneritudinem habere. Ad spicam vero herba peruenit, cum se virtus animo concepta, ad profectum boni operis pertrahit. Plenum vero frumentum in spica fructificat, quando iam intantum virtus proficit, ut esse robusti et perfecti operis possit. Sed cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus, producto fructu, falcem mittit, et messem suam defecat, quia cum vnumquemque ad opera perfecta perduxerit, eius temporalem vitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad caelestia horrea perducat. Cum igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cum vero operari recta incipimus, herba sumus. Cum autem ad profectum boni operis cre-scimus, ad spicam peruenimus. Cumque in eiusdem operationis perfectione solidamur, iam plenum frumentum in spica proferimus. Herba etenim Petrus fuerat, qui passionis tempore per amorem Dominum sequens, hunc confiteri ante ancillae vocem timebat. Erat enim iam viriditas in mente, quia credebat omnium Redemptorem, sed valde adhuc flexibilis pede conculcabatur timoris. Iam in spicam surrexerat, quando eum, quem moriturum confiteri rimuerat, nunciante angelo, in Galilea viuentem videbat. Sed ad plenum granum in spica peruenerat, quando veniente desuper spiritu, et suam mentem in illius amore roborante, ita solidatus est, ut vires persequenrium caesus despiceret, et Redemptorem suum libere inter flagella praedicaret. Nullus iraque, qui ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur: quia frumentum Dei ab herba incipit, ut granum fiat. Vir ergo vestitus lineis, venit ad portam: quia Dominus ac Redemptor noster membris suis intransantibus perducitur ad se. Et ascendit per gradus eius: quia nobis proficientibus, eo nobis amplius exaltatur, quanto altius et incomprehensibilis esse cognoscitur. In virtute quippe nostrarum meritum gradibus ipse ascendere dicitur, quia tanto ipse sublimior nobis ostenditur, quantum noster animus a rebus infimis separatur. Sequitur: [Et mensus est limen portae calamo vno lartitudine]. Re postquam dictum est limen portae, statim subiungitur, limen vnum. Nisi quia aperte innuit, quod adhuc inferius limen aliud dicatur. Porta autem a limine surgit, ut porta sit. Si igitur porta Dominus, quis huius portae limen est, nisi illi antiqui patres, ex quorum progenie Dominus incarnari dignatus est? sicut per Paulum dicitur: Quorum patres ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Notandum nobis est in hac Pauli sententia, quod dii et ceteri hominum sunt vocati, sicut Moysi dicitur: Ponam te in deum Pharaoni. Et per Psalmistam dicitur: Ego dixi, dii estis. Et rursum: Deus stetit in synagoga deorum. Sed aliud est nuncupatiue, aliud naturaliter dici Deum. Et si Moyses in Deum Pharaoni est positus, sed Deus intra omnia, non Deus super omnia dicitur. Qui vero est in vtero virginis incarnatus, Deus super omnia vocatur. Itaque limen portae, antiqui patres ex quibus ille natus est, qui nobis aditum regni caelestis aperuit. Limen autem portae vno calamo mensuratur, quia ipsi antiqui patres, qui potuerunt Redemptorem nostrum et prophetando et bene viuendo praedicare, tamquam sex cubita in perfectione operis, et palmum inchoationis per contemplationem habuerunt. Quia enim eorum vitam in vnitatem fidei et perfecta operatio, et inchoata contemplatio sublimem reddidit, in vno calamo mensura liminis fuit. Sequitur: [Et thalamum vno calamo in longo, et vno calamo in latum]. Consideremus quid agi in thalamo soleat, atque exinde hoc quod in sancta Ecclesia agitur colligamus. In thalamo quippe sponsus et sponsa foederantur, sibi in amore iunguntur. Qui ergo sunt in sancta Ecclesia thalami, nisi eorum corda in quibus animae per amorem sponso inuisibili iunguntur, ut eius desiderio mens ardeat, nulla iam quae in mundo sunt concupiscat, praesentis vitae longitudinem poenam deputet, exire festinet, et amoris amplexu in caelestis sponsi visione quiescat? Mens iraque, quae iam talis est, nulla praesentis saeculi consolationem recipit, sed ad illam quam diligit, medullitus suspirat, seruet, anhelat, anxietur. Vilis ei sit ipsa salus sui corporis, quia transfixa est

Zuc. 22. b
Matt. 26. g
Marc. 14. f
Ioan. 18. c

S. Byn. lib. 1.
Phar. cap. 30.

Rom. 9. a

Exod. 7. a
Psalm. 81.

S. Hier. in Ezech. cap. 40.

4. Mer. 46.

- A** est vulnere amoris, vnde et in Canticis dicit: Vulnerata charitate ego sum. Mala autem salus est cordis, quæ dolore huius vulneris nescit. Cum vero anhelare iam in cælesti desiderio, et sentire vulnus amoris cœperit, sit anima salubrior ex vulnere, quæ prius ægrotabat, ex salute. Menti autem sponsum suum fortiter amanti, de amore vitæ præsentis vna solet esse consolatio, si per hoc quoddam ipsa ab eius visione differtur, aliorum animæ eius verbo proficiant, et ad cælestem sponsum amoris facibus inardescant. Mœret, quia differtur se conspici. Triste est ei omne quod aspicit, quia illum adhuc non videt, quem videre concupiscit. Sed est, vt dixi, non parua consolatio, si feruens anima differtur, et per eam multæ colliguntur, vt tardè cum multis videat, quem sola videre citius volebat. Vnde rursus in Canticis sponsa dicit: Fulciteme floribus et stipate me malis, quia amore languco. Quid namque sunt flores, nisi animæ, nisi perfectæ iam bonorum mentes, quæ ad fructum perueniunt boni operis de initio sanctæ propositionis? Quæ ergo amore languet, fulciri quærit floribus, stipari malis: quia si illum, quem desiderat, videre adhuc non permittitur, magna est ei consolatio si aliorum profectibus lætetur. Anima ergo sancta amore languida, floribus malisque fulciatur, vt requiescat in bono opere proximi, quæ adhuc contemplati non valet vultum Dei. Pensamus ergo, qualis thalamus Pauli mens fuerat, qui dicebat: Mihi viuere Christus est, et mori lucrum. Omnipotenti Deo inquantum se amore coniunxerat, qui sibi vitam Christum tantummodo, et mori lucrum esse deputabat. Hinc est quod iterum dicit: Desiderium habens dissolui, et cum Christo esse multo magis melius. Sed ecce qui dissolui desiderat, quo amore langueat videmus. Quæ interim differri te conspiciamus, fulciri quæso floribus non requiris? Quærit plane, nam sequitur: Permanere autem in carne necessarium propter vos. Et proficientibus discipulis dicit: Quæ est enim nostra spes aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum? Hinc est quoddam idem thalamus vno calamo in longo, et vno calamo in lato dicitur mensus. Longitudo quippe ad longanimitatem expectationis pertinet, et latitudo ad amplitudinem charitatis. Tantum ergo vniuersique thalamus habet in longitudinem, quantum et in latitudinem habere poterit: quia mens cælesti desiderio succensa, quantum amorem habuerit ad colligendum proximum, tantum et longanimitatem exhibet ad expectandum Deum, et patienter portat moras longitudinis, quia se in profectu proximi dilatat amplitudo charitatis. Potest etiam ipsa longitudo longanimitatem patientiæ quæ exhibetur proximo, designare. Et quia latitudo charitatem signat, quæ sinum mentis aperit, et amicos simul atque inimicos in amore recipit, tanta est longitudo thalami, quanta latitudo: quia quantum lata mens fuerit per amorem, tantum erit et patiens per longanimitatem. Nam tantum quisque portat proximum, quantum amat. Si enim amas, portas: si desistis amare, desistis tolerare. Quem enim minus diligimus, minus etiam toleramus: quia irruente fastidio, citius facta proximi adducuntur in grauedinem ponderis, quæ nobis non leuiat penna charitatis. Sequitur: [Et inter thalamos quinque cubitos.] Vnum supra thalamum dixerat, et postmodum quinque cubitos esse inter thalamos narrat. Ea videlicet ratione, quia multi thalami vnum faciunt, sicut et multæ Ecclesiæ vna Ecclesia vocatur. Vnde et in Ioannis Apocalypsi septem Ecclesijs scribitur, per quas vna Catholica designatur. Hi itaque, qui in sancta Ecclesia, sicut diximus, feruenti amore Deum videre sentiunt, eiq. iam per desiderium coniunguntur, thalami vocantur. Sed tamen sunt in ea quidam, qui penetrare subtilia non valentes, et quinque adhuc corporis sensibus depressi, tanto minus amant eum, qui fecit omnia, quanto amplius in his, quæ facta sunt, illigantur. Et iam quidem exerceat se in timore Domini, et amore proximi tendere student, bona opera corporaliter agere, eleemosynis peccata redimere. Sed quia vi amoris intimi ardere ad cælesti desiderium nesciunt, quasi adhuc deiniuncti corporis sensibus tenentur: quia per eorum ducatum qui visionem Dei perfecte diligunt, et ipsi ad perfectum mentis diriguntur. Inter thalamos ergo quinque cubiti, quia hi qui ab exterioribus quinque sensibus adhuc ad intellectum mysticum non assurgunt, dum inter eos sunt qui spiritu amoris feruent, velut manentes inter thalamos in fidei constructione proficiunt, et a mensura cælestis ædificij disuncti non sunt. Nam et

Cant. 2. b

Cant. 2. b

Pat. in. Comp.

Cant. 2.

Philip. 1. a

Ibid.

Aper. 1. a

paupers se ab appetitu corporalium sensuum subtrahunt, et dilatato mentis spatio, imitantes charitatem quam conspiciunt, hinc inde ad thalamos extenduntur. Quod ergo non per sex cubitos, sed per quinque descripti sunt, ipsa adhuc eorum imperfectio designatur. Sed tamen per bonum desiderium in mensura spiritalis ædificij esse memorantur, quia ex voce Ecclesiæ per Psalmistam dicitur: Imperfectum meum viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur. Qui iterum per Psalmistam dicit: Benedicti omnes timentes de Dominus, pusillos cum maioribus. Hi itaque et imperfecti sunt et pusilli. In quantum tamen cognoscere prævalent, et Deum et proximum diligunt, atque ideo bona quæ possunt, non negligunt operari. Qui etiam necdum ad spiritalia dona proficiunt, vel ad perfectam operationem, vel ad successam contemplationem animam exerant, tamen ab amore Dei et proximi, in quantum capere prævalent, non recedunt. Unde fit ut ipsi quoque etiam minori loco, in sancta tamen ædificatione sint positi, quia etiam ad doctrinam, si ad prophetiam, si ad miraculorum gratiam, si ad contemptum mundi plenius exequendum fortasse minores sunt, tamen in timoris et amoris fundamento sunt, in quo solidantur, quia etiam igne cælestis desiderij non ardent, in ipsis exterioribus quæ exercere sufficiunt, vapore charitatis animantur, et inter proximorum præcellentium ædificia continentur. Unde et recte sponsa in Canticis canticorum loquitur dicens: Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani, columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, media charitate constravit, propter filias Hierusalem. Neque enim credendum est Salomonem tantæ magnitudinis regem, qui sic immensis delicijs affluere, ut pondus auri eius æstimari non posset, et argentum in diebus illis precium non haberet, quia ferculum sibi ligneum fecit. Sed est Salomon videlicet pacificus noster, qui sibi de lignis Libani ferculum fecit. Libani quippe ligna cedrina valde sunt imputribilia. Ferculum itaque regis nostri sancta Ecclesia est, quæ de fortibus patribus, id est de imputribilibus mentibus est constructa. Quæ recte ferculum dicitur, quia ipsa fert quotidie assidas ad æternum convivium conditoris sui. Cui ferculo columnæ argenteæ factæ sunt: quia prædicatores Ecclesiæ sanctæ, eloquij luce resplendent. Est autem cum columnis argenteis reclinatorium aureum: quia per hoc, quod a sanctis prædicatoribus lucide dicitur, mentes audientium fulgorem charitatis intinæ, in qua reclinantur, inveniunt. Per hoc enim quod luculente et aperte audiunt, in illud quod clarescit in corde requiescunt. Columnæ ergo eius argenteæ, et reclinatorium aureum factum est, quia per lucem sermonis invenitur apud animam claritas quietis. Illius iam quippe fulgor internus mentem intradiat, ut per intentionem ibi requiescat, ubi prædicationis gratia non queratur. De eadem quippe sancta Ecclesia scriptum est: Pennæ columbæ de argentata, et posteriora dorsi eius in specie auri. Quæ enim hic spiritu mansuetudinis impleta quasi columba pennas deargentatas habet, in posteriora dorsi eius speciem auri continet: quia hic prædicatores suos sermonis luce induit: in posteriori autem sæculo, fulgorem in se claritatis ostendit. Sed ad hoc quod clarum intus ostenditur, qualis sit ascensus adiungit, cum de eodem ferculo protinus subdit: [Ascensum purpureum.] Vera quippe purpura, quia de sanguine tingitur, non immerito in colore sanguinis videtur, quia maxima multitudo fidelium in exordio nascentis Ecclesiæ per martirij sanguinem peruenit ad regnum. Rex noster ascensum purpureum fecit in ferculo: quia ad clarum quod intus aspicitur, per tribulationem sanguinis peruenitur. Quid ergo nos miseri atque ad omni fortitudine destituti, quid acturi sumus? Ecce in hoc ferculo columna esse non possumus, quia in nobis nec fortitudo operis, nec lumen emicat prædicationis. Reclinatorium aureum non habemus, quia necdum sicut oportet per intellectum spiritalium requiem internæ claritatis aspicimus. Ascensus purpureus non sumus, quia pro Redemptore nostro fundere sanguinem non valeamus. Quid ergo de nobis agendum est? Quæ spes erit, si nullus ad regnum peruenit, nisi qui summis virtutibus præditus fuerit? Sed adest quoque nostra consolatio. Amemus in quantum possumus Deum, diligamus eum proximum, et simul quoque nos ad Dei ferculum pertinemus: quia sicut illic scriptum est: Media charitate constravit. Habe quippe charitatem, et ibi sine dubio pertinetur: vbi et columna argentea erigitur, et ascensus purpureus tenetur, tamen quia hoc propterea nostram infirmitatem dicitur: aperte monstratur, cum illic protinus subdidit [Propter filias Hierusalem.] Sermo etenim Dei qui non filios, sed filias dicit, quid aliud

Psal. 138.

Psal. 133.

Cant. 3. 6

Greg. 1. Cant.
Rup. ibid.Greg. vii. sup.
Pat. in Cant.
Cant. cap. 23.

Psal. 67.

Cant. 3. d

Ibidem.

Pat. in Cant.
Cant. cap. 23.

A aliud per sexum femineum, quàm mentium infirma signauit? Quòd ergo illic inter columnas argenteas, reclinatorium aureum, et ascensum purpureum, inesse media charitas dicitur ppter filias Hierusalem, hoc hic inter thalamos per quinque cubitos designatur: quia et qui in virtutibus infirmantur, si ipsi bona quæ possunt facere cum charitate non negligunt, a Dei ædificin alieni non sunt. Sequitur: [Et limen portæ iuxta vestibulum portæ intrinsecus calama vno.] Dum limen quod modo describitur, iuxta vestibulum portæ intrinsecus esse memoratur, aperte ostenditur, quia limen quod prius scriptum est, extrinsecus fuit. Sed si portæ est Dominus, quod sit limen portæ intrinsecus, extrinsecus requiramus. Per limen etenim portam vnusquisque ingreditur: Et quæ sunt dum hæc limina, nisi patres Testamenti veteris, et patres Testamenti noui? Non solum quippe hi de quibus Dominus incarnari dignatus est, sed omnes Testamenti veteris patres portæ huius limen fuerunt: quia hi qui cum prædicare et in eo sperare meruerunt, cunctis ad eum venientibus aperuerunt aditum fidei, vt omnibus qui crediderint Dominum, quasi iam portam huius liminis intraret. Sed cur ante limen exterior, et post limen interior dicitur, nisi quia prius Testamenti veteris patres, et postmodum noui Testamenti doctores fuerunt? Recte autem limen exterior Testamenti veteris patres designat, quia per eorum prædicationem opera peruersa punita sunt. Per dicta verò nouorum patrum, vnusquisque animus etiã ab illicitis cogitationibus coercetur, dum reatus esse perfectus et in deliberatione cordis insidetur. Illi quippe a flagitijs, a crudelitatibus, a rapinis auditorum animas prohibere curauerunt: isti vero dum non solum peruersa opera, sed etiã illicita cogitationum refecant, quid nobis aliud, nisi limen intrinsecus facti sunt? Vnde et ipsa veritas loquitur dicens: Audistis

Hier. in Exech.
40. 46.

B quia dictum est antiquis: Non occides, qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicij. Recte quoque exterior limen illis patres designat, qui ab ipsa incarnatione Redemptoris nostri per interualla temporum longius cōstituerunt. Et quidem ab Abel sanguine passio iam cœpit Ecclesiæ. Et vna est Ecclesiæ electorū præcedentium atque sequentium. Sed tamen quia discipulis dicitur: Multi reges et prophete vultuerunt videre quæ vos videritis, et non viderunt: antiquis patribus quasi foris steterit est, Redemptoris nostri præsentiam corporaliter non vidisse. Exterior igitur: sed tamen non diuini a sancta Ecclesia fuerunt, quia mente, opere, prædicatione, ista iam fidei sacramenta tenuerunt, istam sanctæ Ecclesiæ celsitudinem conspexerunt, quâ nos non adhuc præstandum, sed iam habendo conspiciamus. Sicut enim nos in præterita passio Redemptoris nostri, ita illi per fidem in eadem ventura sunt saluati. Illi ergo foris non extra mysterij: sed extra tēpus.

Matth. 5. e

C Vnde et in constructione tabernaculi, vt columna argenteæ interior staret, paxilli ærei si per circuitum exteriori iussi sunt, in quibus religatum tabernaculum teneretur. Columnæ itaque argenteæ interior, paxilli vero ærei in circuitu figuntur, atque in ipsis funes ligati sunt, vt tabernaculum fixum maneret: quia videlicet vt sancti Apostoli in luce sermonis sui solidi starent, vt tantum tabernaculum, id est, sancta Ecclesia in fidei integritate consisteret, tamquam paxilli ærei patres Testamenti veteris ac prophetæ exteriori fixi sunt, qui verborum suorum funibus prædicatorem mentes in soliditate stringerent: atque in hac Dei paxilli sunt, vt habitaculum in statu fidei ligarent. Extra ergo paxilli sunt, qui ante tempus huius sanctæ Ecclesiæ fuerunt. Sed tamen eos ligant qui in ipsa sunt, quia dum cælestia mysteria ventura prædicant, hæc postquam

Luc. 10. d

A ostensa sunt, credibilia omnibus fecerunt. Vt ergo intus columnæ immobiles stent, foris paxilli funes continent: quia vt sancti Apostoli perfecte incarnationis Dominicæ mysterium crederent, illorum prædicationem obtinuit, qui hoc priusquam fieret, et videre et prædicare potuerunt. Vnde recte quoque ipse primus Apostolorum, magna scilicet columna veri tabernaculi, loquitur dicens: Habemus firmiter in prophetico sermone, cui bene facitis intendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco. In quibus verbis indicat quamuis ad altum surrexit ex cacumine, ubi religata persistat in fide: Scriptura autem prophetici sermonis in tenebris vitæ præsentis facta est nobis lucerna, et lumen itineris, vnde Psalmista dicit: Lucerna pedibus meis, verbum tuum Domine, et lumen semitis meis. Quæ tamen lucerna prophetici sermonis iam quidem intelligentibus lucet, sed adhuc non intelligentibus cooperta allegnariarum nebularum permanent. Vnde etiam per Psalmistam de hisdem dictis prophetarum dicitur:

Ps. in Exod.
cap. 40.

2. Pet. 1. d
1. Pet. in 2. d
1. cor. 13.

tur:

Psalm. 17. b
Par. in Exod.
92.

Cant. 4. b

Idem. 11.
Mor. 2.

Sup. Cant. 4.

Matth. 22. b

Marc. 12. c

Ibidem. c

Exod. 20. a

Leuit. 19. d

Matth. 5. d

Luc. 6. d

Luc. 12. e

Matth. 6. d

Luc. 14. g

Gen. 4. a

Gen. 5. a

tur : Tenebrosa aqua in nubibus aeris, quia uidelicet occulta est scientia in prophetis. Nec immerito columnæ argenteæ, paxilli vero ærei facti sunt : quia quod clare iam Apostoli prædicant, hoc propheta sub intellectu mystico obscure locuti sunt. Recte ergo per æris metallum signati sunt, qui clari in suis prædicationibus non fuerunt. Sancti vero Apostoli, qui ad Redemptoris nostri mysterium, lucem prædicationis habuerunt, argenteis columnis expressi sunt. Et notandum, quod argentum sonat et lucet, æs vero sonat et non lucet, quia prædicatores noui Testamenti aperte locuti sunt, quæ etiam monstrare potuerunt. Prædicatores vero Testamenti veteris quia per allegoriarum vmbras de cælesti mysterio obscura dicta protulerunt, quasi sine luce sonitum dederunt. Quod ergo illic per paxillos et columnas, hoc hic per limen exterius designatur. Si vero portam scripturam sacram hoc in loco accipimus, ipsa quoque duo limina habet exterius et interius, quia in littera diuiditur et allegoria. Limen quippe scripturæ sacræ exterius, littera; limen vero eius interius, allegoria. Quia enim per litteram ad allegoriam tendimus, quasi a limine quod est exterius, ad hoc quod est interius venimus. Et sunt in ea permulta, quæ ita iuxta litteram mentem ædificant, ut per hoc quod exterius agitur, audientis mens interius trahatur. Ibi quippe inuenimus prædicamenta operis et exempla virtutis : ibi iubetur quid agere etiam corporaliter debemus : ibi hoc quod ad operandum præcipitur, in sanctorum virorum ac fortium actione monstratur : ut postquam nos aperiore præcepta atque exempla iustorum ad bonam operationem instruunt, tunc ad limen interius, id est, ad intellectum mysticum intimæ contemplationis tendamus, si possumus pedem mentis. Studete quæso, fratres charissimi, Dei verba meditari, nolite despicere scripta nostri Conditoris, quæ ad nos missa sunt. Multum valde est, quod per ea animus reficitur ad calorem, ne iniquitatis suæ frigore torpescat. Cum illa præcedentes iustos fortiter egisse cognoscimus, et ipsi ad fortitudinem bonæ operationis accingimur, sanctorum exemplorum flamma animus legentis incenditur. Videt quæ fortia ab eis facta sunt, et valde indignatur sibi, quia talia non imitatur. Vnde recte sponsum voce ad sponsam dicitur : Sicur turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis suis. Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. In collo etenim guttur, in gutture vox est. Quid ergo per collum sanctæ Ecclesiæ, nisi sacra eius eloquia designantur? In qua dum mille clypei dependere memorantur, per hunc perfectum numerum numerus vniuersus ostenditur, quia vniuersa nostra munio in sacro eloquio continetur. Ibi quippe sunt præcepta Dei, ibi exempla iustorum. Si enim torpet animus a Conditoris sui desiderio, audiat quod dicitur : Diliges Dominum Deum tuum ex tota mente tua, et ex tota virtute tua. Si quis in odio torfasse labitur proximi, audiat quod dicitur : Diliges proximum tuum, sicut te ipsum. Res aliena concupiscitur? audiat quod illic scriptum est : Non concupisces rem proximi tui. De iniuria quæ proximi ore vel facto illata est, ad iram mens accenditur? audiat quod dicitur : Non quæres vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. In carnis concupiscentiam male saucia mens accenditur? ne sequatur oculus mentem, audiat quod paulo superius dictum est : Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Contra inimicum forsitan quisque animum suum relaxare ponit in odio? audiat quod illic scriptum est : Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt. Sed is, qui aliena iam non rapit, adhuc forsitan sua inordinate retinet? audiat quod illic dicitur : Videte quæ possideris, et date eleemosynam. Infirmatis animus persui desiderat Deo simul et sæculo? audiat quid illic scriptum est : Nemo potest se duobus dominis seruire. Alius non ad necessitatem stipendij, sed ad voluntatem desiderij possessa retinet? audiat quod illic dicitur : Qui non renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest esse meus discipulus. Quidam enim relinquunt omnia, multi autem possidendo renunciant, qui sic ad usum possessa retinent, ut eis desiderio non succumbant. Torpere quisque appetit, et laborem subire pro Domino etiam, cum præualeat, refugit. In collo ergo Ecclesiæ, id est, in sacri eloquij prædicatione quæ pro sua munitione et altitudine, turri Dauid similis dicitur, mille clypei dependunt : quia quot illic præcepta sunt, tot etiam peccatoris nostri munimina. Ad seruandam itaque innocentiam etiam læxi a proximo perducere in humilitate festinamus? Abel ante oculos veniat, qui et occisus a fratre scribitur, et non legitur relictus. Mentis munditia etiam cum coniugali copula eligitur? Enoch debet imitari, qui et in coniugio positus ambulauit cum Deo, et non inuenie-

A

B

C

D

E

- A** bat ut, quia transfudit illum Deus. Præcepta Dei festinamus præsentī nostræ utilitati præponere? Noe ante oculos veniat, qui cura domestica postposita, ex iussione omnipotentis Domini, per centum annos ad arcæ fabricam vixit occupatus. Subire obedientiæ virtutem nititur? aspicere Abraam debemus: qui relicta domo, cognatione, patria, obediuit exire in locum quem accepturus erat in hereditatem: et exijt nesciens quo iret: qui paratus exitit, ut pro æterna hereditate dilectum, quem acceperat, occideret heredem. Et quia vnicum Domino offerre non distulit, vniuersam multitudinem gentium in semen accepit. Morum simplicitas placet? Isaac ad mentem veniat, quem in omnipotentis Dei oculis vitæ suæ tranquillitas ornauit. Laboriosa fortitudo, ut obtinere debeat, quaritur? Iacob ad memoriam deducatur, qui postquam sciuit fortiter seruire hominī, ad eam quoque virtutem deductus est, ut non potuisset a luctante angelo superari. Conamur carnis illecebram vincere? Ioseph ad memoriam redeat, qui tentante se domina studuit carnis continentiam etiam cum vitæ periculo custodire. Vnde factum est, ut quia membra sua bene nouerat regere, regendæ quoque omni Aegypto præfret. Mansuetudinem atque patientiam obtinere quærimus? Moysen ante oculos deducamus, qui exceptis paruulis ac mulieribus, sexcenta milia armatorum regens, mitis fuisse descriptibitur omnes homines, qui habitabant super faciem orbis terræ. Rectitudinis zelo contra vitia accendimur? Phinees ante oculos deducatur, qui coeuntis gladio transfigens, castitati populum reddidit, et itam Deū, iratus placauit. De spe omnipotentis Dei præsumere in dubijs quærimus? Iosue ad memoriam reuocemus, qui dum dubia certamina certa mente subiit, ad victoriam sine dubitate peruenit. Iam mentis inimicitias punire cupimus, in begnitate animum dilatare? Samuel in cogitationem deducatur, qui de principatu deiectus a populo, cum idem populus peteret, ut pro eo Domino preces effunderet, respondit dicens: Absit a me hoc peccatum in Domino, ut cessem orare pro vobis. Culpam quippe vir sanctus perpetrare se credidit, si eis quos aduersarios pertulerat vsque ad electionē, benignitatem gratiæ non reddidisset in prece. Qui rursus cum iubente Domino, mitteretur ut Dauid vngeret in regem, respondit: Quo modo vadam? inueniet enim me Saul, et occidet me. Et tamen quia iratum Deum eidem Sauli cognouerat, in tanto se luctu afflixerat, ut ei pet se Dominus diceret: Quousque tu Saulem luges, cum ego illum abiecerim? Pensamus ergo eius animum quantum ardor charitatis incenderat, qui et illum flebat a quo timebat occidi. Cauete autem volumus quem timeamus? sollicita nobis mente pensandum est, ne si locum fortasse reperimus, malum pro malo reddamus ipsi quem fugimus. Dauid ergo ad memoriā redeat, qui persequentem se regem et inuenit ut potuisset occidere, et tamen in ipsa feriendo potestate positus, elegit bonum quod ipse deberet facere, non autem malum quod ille merebatur pati dicens: Absit a me ut mittam manum meam in Christum Domini. Et cum idem Saul post ab hostibus fuisset interemptus, cum quem persecutorem dum viueret pertulit, fleuit occisum. Errantibus huius mundi potentibus libere loqui decernimus? Ioannis auctoritas ad animū reducatur, qui Herodis nequitiam reprehendens, pro verbi reſtitutione occidi non timuit. Et quia Christi veritas, ipse ideo pro Christo, quia pro veritate animam posuit. Carnem iam nostram pro Deo ponere in mortem festinamus? Petrus ad mentem veniat, qui inter flagella gaudet, qui casus principibus restitit, qui vitam suam pro vita despexit. Cum mortis appetitu disponimus aduersa contemnere? Paulus ante oculos deducatur, qui non solum alligari, sed et mori paratus pro Christo, non facit preciosoſorem animam suam, quam se. Succendi cor nostrum igne charitatis quærimus? Ioannis verba pensamus, cuius omne quod loquitur, charitatis igne vaporatur. Quia in voce sacri eloquij cuiuslibet quærimus munimen virtutis, inuenimus: mille clypei pendentes ex ea, omnis armatura fortis. Si enim pugnare contra spiritalia nequitie volumus, in collo Ecclesiæ, quæ nobis sicut Dauid turris erecta est, id est, in diuino eloquio protectionis arma requiramus, ut ex discretione præcepti, contra vitia sumatur virtus adiutorij. Ecce enim contra aerias potestates festinamus fortes existere? in hac turri armaturā nostræ mentis inuenimus, ut inde præcepta conditoris, inde sumamus exempla præcedentium, per quæ contra aduersarios nostros inexpugnabiliter armemur. Dū enim quamlibet virtutem subire appetis, et hanc illic a patribus iam impletam vides, ibi a murum tuam inuenis, per quam contra spiritalia bella muniatis. Dependente in ea

in ea quippe clypei, si quis pugnare appetit, assumat, et ex ea virtute pectus muniatur, et verborum iacula emittat. Et notandum quia ædificata cum propugnaculis suis dicitur. Hoc quippe agunt propugnacula quod clypei, quia vtraque pugnantem muniunt. Sed inter vtraque distat, quia clypeos pro nostro munimine, vbi cumque volumus, mouemus. Propugnacula autem defendi possumus, sed hoc mouere non possumus. Clypeus in manu tenetur, nam propugnaculum non tenetur. Quid ergo inter propugnacula et clypeos distat: nisi quod in sacro eloquio patrum præcedentium et miracula legimus, et virtutes bonorum operum audimus? Ibi namque cognoscimus quod alius potuit mare diuidere, alius solem figere, alius mortuum suscitare, alius paralyticum verbo erigere, alius vmbra ægros curare, alius per suam sententiam infirmantium febribus obuiare. Qui tamen omnes et patientiæ longanimitate mites, et zelo rectitudinis feruentes fuerunt, verbi prædicatione diuites, simul et misericordia largi. Hi itaque quàm vera de Deo dixerint, testatur miracula, quia talia per illū nō facerēt, nisi de illo vera narraret. Et quàm pii, quàm humiles, quàm benigni extiterint, eorū testantur operationes. Si igitur de fide tētamur, quā ex illorū prædicatione concepimus, loquentium miracula conspiciamus, et in fide, quā ab eis accepimus, cōfirmamur. Quid ergo illorum miracula nisi nostra sunt propugnacula? quia et muniri per illa possumus, et tamen hæc in manu nostri arbitrij non tenemus: nam talia facere non valeamus. Clypeus vero in manu est, et defendit: quia virtus patientiæ, virtus misericordiæ, præcedente non gratia, et in potestate est arbitrij, et a periculo protegit aduersitatis. Turris itaque nostra cum propugnaculis suis ædificata est, in qua mille clypei dependent, quia scriptura sacra sub miraculis patrum a iaculo aduersitatis absconditur, et conuersationis sanctæ munimina etiam in manu operis tenemus. Notandum vero, quod limen portæ vno calamo mensuratur. Calamus autem in sex cubitis et palmo tenditur, quia videlicet in scriptura sacra doctrina perfectæ operationis, et initium supernæ contemplationis inuenitur. Sin vero portæ hoc loco vnusquisque prædicator accipitur, limen exterius in porta est vita actiua: limen vero interius, vita contemplatiua. Per illā quippe ambulatur in fide, per hanc vero festinatur ad speciem. Illa exterius ducit, vt vnusquisque bene viuere debeat: ista interius perducit, vt ex bona vita ad gaudia æterna pertingat. Hæc nos hodie tractasse sufficiat. Quia enim transuerentes ad alia, diu per excessum locuti sumus, ea quæ subiecta sunt, lectioni alteri referemus, reparandi per silentium, sperantes in verbo, quod viuit et regnat cum patre in vnitatem Spiritus sancti, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

HOMILIA XVI.

T mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, et frontem eius duobus cubitis. Vestibulum autem portæ erat intussecus. Porro thalamos portæ ad viam Orientalem tres hinc, et tres inde, mensura vna trium; et mensura vna frontium ex vtraque parte. Et mensus est latitudinem liminis portæ decem cubitorum, et longitudinem portæ tredecim cubitorum, et marginem ante thalamos cubiti vnus, et cubitus vnus finis vtrumque.

V Ir cuius erat species quasi species æris, mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, et frontem eius duobus cubitis.] Ac ne hoc vestibulum extra portam esse crederemus, subditur: [Vestibulum autem portæ erat intussecus.] Quid ergo per interius vestibulum, nisi æternæ vitæ latitudo signatur? quæ modo inter angustias vitæ præsentis iam spe mente concipitur. De qua per Psalmistam dicitur: Intrate portas eius in confessione, atria eius in hymnis confessionum. Cum enim peccata nostra per lacrymas confitemur, angustæ vitæ portam ingredimur. Sed cum post hæc ad æternam vitam perducimur, portæ nostræ atria in confessionum laudibus intramus: quia ibi iam angustia non erit, cum nos lætitiæ æternæ sollēnitatis assumpserit. Propter confessionem nostræ angustiam veritas dicit: Intrate per angustam portam. Et cum se Psalmista recipere in latitudinem gaudia æterna præsumpsit, dicebat: Statuisti in loco

Tsal. 99. c.

Matth. 7. b

Tsal. 30. b

- A** loco spatioſo pedes meos. Ad atrium ergo per portam tenditur, quia ad latitudinem ſollēnitatis pertingitur ab anguſtia confeſſionis. Illa itaque gaudia, quæ apud David, atria, apud Ezechielem veſtibus intrinſecus vocatur. Vnde et hoc ipſum veſtibus oſto cubitis dicitur menſuratum. Ibi enim omnes recipiendi ſunt, qui nunc in exercitio operis laborant, et ad æterna gaudia per contemplationis gratiam ſuſpirant. Nec immerito menſura veſtibus in oſto cubitis ponitur, quia ſeptem diebus vniuerſum tempus euoluunt. Æterna etenim dies, quæ expleta ſeptem dierum viſſitudine ſequitur ſcilicet, oſtaua eſt: Vnde etiam Pſalmiſta reſurrectionis diem conſiderās, quia de extremi iudicii diſtinctione erat locuturus, præmiſit titulum dicens: In ſinem Pſalmus David pro oſtaua. Vt enim quam oſtaua diceret demonſtraret, diem illam tremēdi terroris in Pſalmi inchoatione ſecurus eſt dicens: Domine ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me. Pſal. 6. a
- B** Modo enim quiſquis per flagella corripitur, et correptionibus emendatur in manuſtudine corripitur non in ira. In diſtincto autem illo examine omnis argutio atque correptione ira eſt, quia venia poſt correptionem non eſt. Huius oſtonarii numeri cauſa eſt, quod poſt ſabbatum Dominus voluit a morte reſurgere. Dies quippe Dominicus, qui tertius eſt a morte Dominica, a conditione dierum numeratur oſtaua, quia ſeptimum ſequitur. Vnde et ipſa vera Redemptoris noſtri paſſio, et vera reſurrectio figurauit aliquid de ſuo corpore in diebus paſſionis ſuæ. Sexta enim feria paſſus eſt: ſabbato quieuit in ſepulchro, dominico die reſurrexit a morte. Præſens etenim vita nobis adhuc ſexta eſt feria, quia in doloribus ducitur, et in anguſtijs cruciatur. Sed ſabbato quaſi in ſepulchro quieſcimus, quia requiē animæ poſt corpus inuenimus. Dominico vero die, videlicet a paſſione tertio, a conditione vt diximus oſtauo, iam corpore a morte reſurgemus, et in gloria animæ etiam cum carne gaudebimus.
- C** Quod ergo mire ſaluator noſter fecit in ſe, hoc veraciter ſignificauit in nobis, vt nos dolor in ſexta, et requies in ſeptima, et gloria excipiat in oſtaua. Hinc per Salomonem dicitur: Da partes ſeptem necnon et oſto, quia ignoras quid mali futurum ſit ſuper terram. Partes etenim ſeptem ſimul et oſto damus, quando ſic ea quæ ſeptem diebus euoluuntur diſponimus, vt per hæc ad bona æterna veniamus. Vt dummodo cauere agitur, poſſimodum venientis tremendi iudicii ira deuitetur. Oſto itaque cubitis veſtibus menſuratur intrinſecus, quia per lucem quæ poſt ſeptem dies ſequitur, latitudo nobis æternitatis aperitur. Sed nemo ad illam venit, niſi qui hic dilectionē Dei, ac proximi deuota mente renuerit. Vnde et ſubditur: [Et frontem eius duobus cubitis.] Frons etenim portæ eſt boni meritiū vitæ præſentis. Sicut enim veſtibus intrinſecus ſuperna requies debet intelligi, ita per frontem portæ necesse eſt qualitatem viſibilis vitæ ſignari. Frons ergo portæ duobus cubitis menſuratur, quia quiſquis hic dilectionem Dei ac proximi ſeruare ſtuduert, ipſe ad æternitatis atrium pertingit. Vita igitur noſtra vt duobus cubitis ſit menſurata, rendi quotidie per charitatem debet in amorem Dei ſimul et proximi. Non eſt enim charitas vera, ſi minus a duobus cubitis habet. Vnde Moyses cum per colores veſtium, electorum virtutes exprimeret, in ornamento pontificis bis tinctum coccum iubet adhiberi. Quid namque per coccum, niſi charitas ſignatur, quæ ſemper flamma amoris accenditur? Sed coccus bis tingitur, quando non ſolum ex amore Dei, ſed etiam proximi noſtra charitas inflammatur. Nam quiſquis ſic amat Deum, vt commiſſi ſibi proximi curam relinquit, adhuc in eo coccus ſemel tinctus eſt. Et quiſquis ſic amat proximum, vt minuatur deſiderium quo flagrare debet in Deum, non eſt adhuc in eo color tincturæ geminatus. Debemus ergo et amare eos, cum quibus viuimus, et ad illum totis deſiderijs anhelare, in quo veraciter viuamus. Ecce etenim ad fidem atque ad audiendum verbum omnipotentis Domini nos qui religioſo induti habitu videmur, ex diuerſa mundi qualitate conuenimus, atque ex diſſimilibus iniquitatibus in ſanctæ Eccleſiæ concordia congregati ſumus, ita vt iam patenter factum eſſe videatur, quod de promiſſione Eccleſiæ per Iſaiam dicitur: Habitat lupus cum agno, et pardus cum hædo accubabit. Nam per ſanctæ charitatis viſcera lupus cum agno habitat: quia hi qui in ſæculo raptores fuerunt, cum manſueti ac mitibus in pace conquieſcunt. Et pardus cum hædo accubabit: quia iſ qui peccatorum ſuorum maculis varius fuit, cum eo, qui ſe deſpicit et peccatorem facit, humiliter conſentit. Vbi et ſubditur: Vitulus et leo et ovis ſimul morabuntur. Quia et iſ qui per contritum cor ad quotidianum ſe Deo ſacrificium præparat,

Eccl. 11. a

Exod. 28. a
2. Hir. de veſt.
ſacerd.
Hilario Mar.
Com. 21.

Iſa. 11. b

parat, et alius qui tamquam leo ex crudelitate struebat, et alter qui velut ovīs in innocentia suā simplicitate perdurat, in caulis sanctæ Ecclesiæ conuenerunt. Ecce qualis est charitas, quæ per diuersitates mentium accenditur, cõcremat, conflatur, et quasi in vnâ auri speciei reformat. Sed in eo quod se electi sic amant, ad illū necesse est vt festinent, quem æterno gaudio in cælis videte mereantur. Vnus est eternum Dominus ac Redemptor noster, qui et hic electorum suorum corda ad vnanimitatem ligat, et ad supernum amorem per interna desideria semper stimulat. Vnde et illic subditur: Et puer paruulus minabit eos. Quis iste est puer paruulus, nisi de quo scriptum est: Puer natus est nobis, filius datus est nobis? Qui simul habitantes minatur, quia ne in terrenis rebus corda nostra inhæreant, hæc per internum desiderium quotidie inflammat. Et hoc ipsum eius minare, est ad suum nos amorem incessanter accendere, ne cum nos vicissim diligimus, mente in hoc exilio remaneamus: ne quies huius vitæ sic placeat, vt ad obliuionem patriæ perducatur, ne delectata mens prosperis torpeat. Vnde et donis suis flagella permiscet, vt nobis omne quod nos in sæculo delectabat, amarescat, et illud incendium furgat in animo, quod nos semper ad cæleste desiderium in quiete excitet, arque vt ita dicam, delectabiliter mordeat, suauiter cruciet, hilariter contristet. Puer ergo nos paruulus minatur, quia is qui paulominus quàm angeli minoratus est, per charitatem quam nobis tribuit, in hoc nos mundo mentem figere non permittit. Bis tinctus itaque in nobis cocculus est, si et hic proximos nostros sicut nos diligimus, et ad auctorem omnium cum ipsis quos diligimus, festinamus. Si igitur vita nostra de perfecta charitate bis tingitur, fons in portâ duobus cubitis mensuratur. Siue igitur doctor seu sacrum eloquium, vel certe fides portæ nomine signetur, in mensura vtriusque cubiri charitas non inconuenienter accipitur: quia et ille vera prædicat, qui Dei ac proximi amorem docet, et ipsa est certa scientia quam charitas ædificat, et fides robusta est, quæ se in dilectione Dei ac proximi exercet. Sequitur: [Porro thalami portæ ad viam orientalem tres hinc, et tres inde, et mensura vna trium.] Quid thalami, quid via orientalis designet, iam superius diximus, nec replicare latius necessarium putamus. Sed quærendum nobis est, quid est quod dicitur, tres hinc, et tres inde? Thalami quippe iuxta viam orientalem sunt corda feruentium in amore Dei. Et siue hi, qui electi in Testamento veteri fuerunt, siue hi, qui in Testamento nouo securi sunt, nimirum constat, quia omnes ex amore Trinitatis accensi sunt. Neque enim vere Deum diligenter, si eiusdem Trinitatis, quæ Deus est, gratiam non accepissent. Iuxta viam ergo orientalem, tres hinc, et tres inde sunt thalami, quia dum inter vereres et novos partes Dominus incarnari dignatus est, quasi in medio thalamorum via orientalis apparuit, qui thalami ad veram speciem ex Trinitatis sunt cognitione decorati. Sin vero ad virtutes electorum eundem numerum referamus, tres sunt virtutes, sine quibus is, qui aliquid operari iam potest, saluari non potest, videlicet fides, spes, charitas. Et quia eadem fides, spes, et charitas in antiquis patribus quæ in nouis doctoribus fuit, iuxta orientalem viam tres hinc et tres inde thalami describuntur. Vel certe quia tres patrum veterum distinctiones fuerunt, tres quoque nouorum sub gratia sequuntur. Verus quippe populus habuit patres ante legem, ac deinde in lege, et postmodum prophetas. In nouo autem populo prius Hebræorum primitiæ crediderunt, postmodum plenitudo gentium fidem secuta est, ac deinde in fine sæculi Hebræorum reliquiæ saluantur. Quia ergo incarnatio Domini et ex superiori parte patres ante legem, patres in lege, atque ad externum prophetas habuit, et ex posteriore fideles ex Hebræis, fideles ex gentibus, ac postmodum Hebræorum omnes reliquias collegit, orientalis via tres hinc, et tres inde thalamos habere memoratur. Sed hoc quoque non inconuenienter accipimus, si tres esse fidelium ordines dicamus. Siue namque in veteri, seu in nouo Testamento, alius est ordo prædicantium, alius continentium, arque alius bonorum coniugatorum. Vnde et idem propheta in superiori parte tres viros liberatos vidit: Noe, Daniel, et Iob, in quibus videlicet tribus prædicatores, continentes, et coniugari signari sunt. Nam Noe arcam in vndis rexit, atque ideo figuram rectorum renuit. Daniel in aula regia abstinentiæ deditus fuit, et idcirco vitam continentium signauit. Iob vero in coniugio positus, et curam domus propriæ exercens placuit, per quem digne bonorum coniugatorum ordo figuratur. Quia ergo etiam ante mediatoris aduentum, et prædicatores, et continentes, ac boni coniugati fuerunt,

Mia. b

Sup. hom. 13.
et 4. Mor. 26.

Rom. 9. 4

Ezech. 14. d

- A** fuerunt, qui eundem eius aduentum præstolarentur, et magna hunc siti desiderij videre cuperent: et postmodum prædicatores continentes, ac boni coniugati, sicut cernimus, existunt, qui Redemptorem nostrum non iam desideramus incarnatum, sed in maiestatis suæ gloria contemplandum: orientalis via tres hinc, et tres inde thalamos habet, iuxta Psalmistæ vocem, qui de eadem via, videlicet Redemptore nostro, dicit: *Tysl. 17. c*
In circuitu eius tabernaculum eius. Sed pensandum nobis est sollicita intentione, quod dicitur: quia mensura vna trium. Cum enim longe sit vna a continentibus et tacentibus excellentia prædicatorum, et valde a coniugatis distet eminentia continentium, quid est, quod vna mensura dicitur trium? Coniugati quippe quauis et bene agant, et omnipotentem Deum videre desiderent, domesticis tamen curis occupantur, et necessitate cogente, in vitroque mentem diuidunt. Continentes autem ab huius mundi actione remoti sunt, et voluptatem carnis etiam a licito coniugio restringunt: nulla coniugis, nulla filiorum cura, nullis noxijs ac difficilibus rei familiaris cogitationibus implicantur. Prædicatores vero non solum se a vitijs coercent, sed etiam alios peccare prohibent, ad fidem ducunt, in studio bonæ conuersationis instruunt. Quo modo ergo vna eorum mensura est, quorum vitæ æqualitas vna non est? Sed mensura vna trium est, quia etsi in eis meritum magna est diuersitas, tamen distantia in fide in qua tenduntur non est. Nam eadem fides, quæ istos solidat in maximis, illorum infirmitatem continet in paruis. Vel certe trium vna mensura est, quia in retributione vltima, quamuis eadem dignitas omnibus non sit vna, tamen erit omnibus vita beatitudinis. Vnde et per semetipsum Dominus dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Sed tamen qui in ea ducti sunt, quamuis diuersis horis venerint, vnum denarium perceperunt. Quia itaque ratione conueniant mansiones multæ cum vno denario, nisi quia diuersæ quidem beatorum ciuium dignitates erunt, sed tamen vna requies æternæ retributionis? Nam etsi dispar erit meritum singulorum, non erit diuersitas gaudiorum: quia etsi alter minus atque alius amplius exultat, omnes tamen vnum gaudium de conditoris sui visione lætificat. Hoc quoque est, siue de veteribus, seu de nouis patribus sentiendum: quia Orientalis via cum tres hinc, et tres inde thalamos habet, mensura vna trium est, quoniam ipsa fides atque ipsum meritum tenuit corda præcedentium, quæ repleuit corda sequentium sub Testamento nouo positorum, sicut et per Paulum dicitur: Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: *2. Cor. 4. c*
Credidi, propter quod locutus sum: et nos credimus, propter quod et loquimur. *Tysl. 115.*
- D** eamdem Trinitatem noui patres aperte loquuti sunt. Isaïas namque audiuit angelica agmina in cælo clamantia: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth. Vt enim personarum Trinitas monstraretur, tertio sanctus dicitur. Sed vt vna esse substantia Trinitatis appareat, non Domini sabaoth, sed Dominus sabaoth esse perhibetur. Quod Dauid quoque sentiens ait: Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus. Qui cum tertio dixisset Deus, vt vnum esse hunc ostenderet, subdidit: Et metuant eum omnes fines terræ. Paulus quoque loquitur dicens: Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia. Ex ipso videlicet, ex patre: per ipsum, per filium: in ipso autem, in Spiritu sancto. Quem ergo ipsum cum tertio dixisset, adiunxit: Ipsi gloria in sæcula sæculorum, Amen. Qui enim non dixit, ipsis, sed ipsi, dicendo ter ipsum, distinguit per personas, et subiungendo ipsi gloria, non diuisit substantiam. Quia itaque *2. Cor. 4. c*
vna est veterum ac nouorum patrum fides, recte thalamorum deferbitur mensura vna trium. Quod verbis alijs replicatur cum subditur: [Et mensura vna frontium.] Ex vtraque enim parte est mensura frontium, quia patres nostri, vel prius a veteri, vel nunc a nouo Testamento venientes, in vna mediatoris fide conueniunt. Qui pro eo, quod charitate pleni sunt, carnem suam abstinentia edomant, corda audientium prædicationis lumine illustrant, signa faciunt, virtutes operantur. Per hoc quod eorum bona nobis foris innotescunt, non immerito huius cælestis ædificij frontes vocantur. Omne enim quod nunc in aperto ostenditur, frons est: vt illud sit vestibulum ædificij, quod nobis interius reseruatur. Vnde et sanctæ Ecclesiæ in Canticis Canticorum dicitur: *1. Isa. 6. a*
Sicut cortex mali punicigenæ absque oculis tuis. Genæ quippe sunt sanctæ Ecclesiæ spirituales patres, qui nunc in ea miraculis coruscant, et velut in eius facie venerabiles apparent. Cum enim videmus multos mira agere, ventura prophetare, mundum *2. Cor. 4. c*
1. Cor. 11. d
1. Cor. 6. b
1. Cor. 6. 37.
Greg. sup. in Cant. 1.

perfecte relinquere, cælestibus desideriis ardere, sicut cortex mali punici sanctæ genæ **A**
 rubent. Sed quid istud est omne quod miramur, in illius rei comparatione de qua scriptum
 est, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ
 præparauit Deus diligentibus se? Bene ergo cum miraretur genas Ecclesiæ, subdidit, quæ
 [Absque occultis tuis.] Ac si aperte diceretur: Ea quidem quæ in te non latent, magna
 sunt sed illa valde inestimabilia, quæ latent. Sequitur: [Et mensus est latitudinem limi-
 nis portæ decem cubitorum, et longitudinem portæ tredecim cubitorum.] Multa
 superius de portæ significatione iam diximus. Sed vnum tenere aliquid debemus, per
 quod possit et cetera lectoris prudentia penetrare. Dictum quippe est, per portam scrip-
 turam sacram posse significari. Sed hoc nobis modo laboriose discutendum est, cur
 latitudo liminis portæ decem cubitis, et longitudo portæ tredecim mensuratur. Hoc
 autem loco longitudo portæ altitudo dicitur, sicut nos longæ staturæ dicimus, quem **B**
 altum videmus. Nam longitudo portæ dici in transuersum non potest, cuius latitudo
 per decem cubitos demonstratur. Quid ergo latitudo liminis portæ, nisi lex Testamen-
 ti veteris fuit: et longitudo portæ, nisi gratia Testamenti noui? Quia videlicet scriptura
 sacra dum per Testamentum vetus crimina operum compescuit, dari decimas præcep-
 tit, quasi per mandata humilia in liminis latitudine iacuit. Sed dum per Testamentum
 nouum cogitationes prauas coercuit, derelinquit omnia, et pro Deo vitam corporis ius-
 sit cum præsentis sæculo despici, quasi porta nostra in longitudinis altitudine surrexit.
 Minora quippe præcepta Israelitico populo per legem data sunt. Vnde et eidem popu-
 lo Moyses in campo locutus est. Altiora Dominus sanctis Apostolis dedit. Vnde et eos-
 dem mandatis vitæ in monte docuit. Dum vero Redemptor noster per Euangelium
 dicit: Nolite putare, quoniam veni soluere legem aut prophetas, non veni soluere, sed **C**
 adimplere. Adimplere enim venerat legem, qui legis iustitiæ gratiam addidit, ut quod
 illa iubebat in minimis, ipse perfici adiuuaret in summis. Et quod illa coercerat ab
 opere, ipse refecaret a corde. Intellectu ergo lex, quæ in latitudine iacuit, in altitudine
 surrexit. Ipsa enim Dei cognitio, quæ apud illam in spiritalibus patribus fuit, nota
 omni Hebræorum populo non fuit. Nam omnipotentem Deum, sanctam videlicet
 Trinitatem cum prophetæ prædicarent, populus ignorabat, solum decalogum tenebat
 in fide, legem Trinitatis nesciens. Mensuretur ergo latitudo liminis portæ decem
 cubitis, quia durus ille populus subtilitatem fidei ignorans, mandatis seruiebat decalo-
 gi. Mensuretur ergo longitudo portæ tredecim cubitis, quia per Testamentum nouum
 in corde fidelis populi super mandata decalogi quem verius custodit, cognitio Trini-
 tatis creuit. Et cum mandata legis perficit, Trinitatem esse omnipotentem Dominum **D**
 credidit. Vbi et quæ rationabiliter potest, cur istam latitudinem liminis portæ, quæ
 superius dixerat vno calamo mensurari, inferius subiunxit, quod decem cubitis men-
 suretur: ac deinde subditur, quod longitudo portæ tredecim sit cubitis mensurata.
 Vnus etenim calamus iam, sicut sæpe dictum est, sex cubitos habet, et palmum: decem
 vero cubiti iam mensuram suam super calamum tenent, tredecim vero amplius, quàm
 decem. Quid est ergo, quod prius vno calamo limen portæ, postmodum latitudo
 eius decem cubitis, ad extremum quoque longitudo portæ tredecim mensuratur: nisi
 quod sancti patres, quos per sanctam scripturam antelegem fuisse cognoscimus, vni
 quidem omnipotentem Deum, sanctam videlicet Trinitatem esse nouerunt, sed eam-
 dem Trinitatem, quam cognouerant, aperte minime prædicauerunt. Qui eius ius-
 sionibus obediens, et vitæ mundiciam conseruantes, quasi in sex cubitis calami habue-
 runt perfectionem operis, et sæpe angelos videntes habuerunt palmum contemplationis. **E**
 Data autem lege, rudis ille Hebræorum populus mandata decalogi seruare cona-
 tus est, sed tamen de cognitione sanctæ Trinitatis eruditus non est. Et quauis hanc
 spirituales patres perfecte cognouissent, multitudo tamen synagogæ nec inuenire my-
 sterium Trinitatis potuit, nec quærere sciuit. Superueniente autem gratia per Testa-
 mentum nouum, omnis fidelis populus vnum Deum Trinitatem esse cognouit, et vir-
 tutem decalogi eius agnitione compleuit. Prius ergo limen portæ mensuretur calamo
 vno, postmodum latitudo eius cubitis decem, atque ad extremum longitudo portæ cu-
 bitis tredecim: quia et sanctis patribus ante legem adiuua et contemplatiua vita non fuit,
 et sub lege decalogi populus, diuinæ substantiæ mysterium nesciens, in mandatorum
 latitudine seruauit. Et nunc sub gratia custoditis verius decalogi præceptis, omnis qui ad
 fidem

Isa. 64. 4
 1. Cor. 13. c

Dent. 12. d. b

Luc. 9. c

Exod. 19. b

Mat. 5. b

Pat. in Man.
 404. c

2. p

b

d

- A** fidem venerit sanctæ Trinitatis sacramenta cognoscit. Quia in re hoc quoque nobis sciendum est, quia et per incrementa temporum creuit scientia spiritalium patrum. Plus namque Moyses, quam Abraam, plus prophetæ quam Moyses, plus Apostoli, quam prophetæ in omnipotentis Dei scientia eruditi sunt. Fallor si hæc ipsa scriptura non loquitur: Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia. Sed hæc eadem, quæ de Abraam, Moyse, prophetis et Apostolis diximus, et eiusdem scripturæ verbis si possumus ostendamus. Quis enim nesciat, quia Abraam cum Deo locutus est? et tamen, ad Moysen Dominus dicit: Ego sum Deus Abraam, Deus Isaac, et Deus Jacob, et nomen meum Adonai non indicaui eis. Ecce plus Moysi quam Abræ innouerit, qui illud de se Moysi indicat, quod se Abræ non indicasse narrabat. Sed videamus si prophetæ plus quam Moyses diuinam scientiam apprehendere potuerunt. Certe Psal-
- B** mista dicit: Quo modo dilexi legem tuam Domine, tota die meditatio mea est. Atque subiunxit: Super omnes docentes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est. Et iterum: Super seniores intellexi. Qui ergo legem meditari se memorat, et super omnes docentes se ac super seniores intellexisse testatur, quia diuinam scientiam plusquam Moyses acceperat, manifestat. Quo modo autem ostensuri sumus, quia plus sancti Apostoli edocti sunt, quam prophetæ? Certe veritas dicitur: Multi reges, et prophetæ voluerunt videre quæ videtis, et audire quæ auditis, sed non viderunt. Plus ergo quam prophetæ de diuina scientia nouerunt, quia quod illi solo spiritu viderant, ipsi etiam corporaliter videbant. Impleta itaque est ea, quam superius diximus, Danielis sententia, quia pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia. Mensura ergo calami, qui est sex cubitorum et palmo, ducatur ad cubitos decem: et mensura decem cubitorum ad extremum surgat in tredecim. Quia quanto mundus ad extremitatem ducitur, tanto nobis æternæ scientiæ aditus largius aperitur. Sequitur: [Et marginem ante thalamos cubiti vnus.] Sicut sæpe diximus, thalami corda electorum sunt, omnipotentis amore feruentia. Quod per marginem ante thalamos, nisi fides exprimitur? quia nisi prius ipsa teneatur, nullo modo ad spiritalem amorem pertingitur. Non enim charitas fidem, sed fides charitatem præcedit. Nemo enim potest amare quod non crediderit. Margo itaque est ante thalamos, fides ante ardorem charitatis: quia sicut dictum est, nisi ea quæ audis credideris, ad amorem eorum, quæ audieris nullatenus inflammaberis. Sed margo ante thalamum cubiti vnus est, quia tunc fides corda adientium in amore copulat, quando per errores, et schismata diuisa non est, sed in vnitatem perdurat. Vt videlicet margo vnus cubiti audientis animum ad thalamum perducatur, quia cælestis spiritus (speciem quam hic prædicat, postmodum in cælestibus demonstrat. Vbi et bene subditur: [Et cubitus vnus, finis vtrumque.] Vtrumque autem dicitur, ac si dicatur vtrumque. Per latitudinem quippe liminis, et longitudinem portæ, vetus ac nouum Testamentum diximus designari. Ad extremum vero additur, quod cubitus vnus sit finis vtrumque, qui videlicet et Testamentum vetus vnum nobis mediatorem Dei, et hominum nūciat, et Testamentum nouum eundem nobis nūciat in æterna claritate venarum, quæ iam pro nobis cognouimus incarnatum. Cubitus ergo vnus vtrumque est: quia et quem lex prædixit, in carne apparuit, et ipse quem nunc Testamentum nouum loquitur, in gloria maiestatis apparebit. Et tunc vtrumque finis erit, cum visus in diuinitatis suæ potentia, omnia quæ sunt prædicta compleuerit. Scriptum namque est: Finis legis Christus ad iustitiam credenti. Finis videlicet, non qui consumit, sed qui perficit. Tunc etenim legem perfecit, cum sicut lex prædixerat, incarnatus apparuit. Sed adhuc de eius indicio multa nouum Testamentum loquitur, adhuc multa de regno illius narrat, quæ necdum videmus impleta. Ecce quotidie Euangelium legitur, ventura prædicantur. Tunc ergo erit et noui Testamenti finis, cum et quæ de se promisit, compleuerit. Finietur vero Testamentum nouum, quia perficietur. Nam cum ipse de quo loquitur, visus fuerit, eiusdem Testamenti verba cessabunt. Vnde et sanctæ Ecclesiæ veri luminis diem quasi tempus vernale præstolanti per sponsi vocem dicitur: Surge propra amica mea, columba mea, formosa mea, et veni. Iam enim hyems transiit, imber abiit, et recessit, flores apparuerunt in terra. Siue enim sancta Ecclesia, seu vnaquæque electa anima, cælesti sponso est amica per amorem, columba per spiritum, formosa per motum pulchritudinem. Quæ cum iam de corruptione carnis ducitur, ei pro-

Dan. 12. b

Exod. 6. a

Ps. 118.

ibid.

Luc. 10. d

Dan. 12. b

S. Hier. in Eua. ch. 40.

Rom. 10. a

Cant. 2. d

S. Greg. 87. Mor. 1. 10. Pas. in Cant. Cant. 1. 9.

culdubio hiems transiit, quia presentis vite torpor abscedit. Imber quoque abit et recedit: quia cum ad contemplandum in sua substantia omnipotentem Deum educitur, iam verborum guttæ necessariae non erunt, ut pluvia debeat prædicationis infundi. Nam, quod minus audire potuit, amplius videbit. Tunc apparent flores in terra, quia cum de æterna beatitudinis vita quædam suauitatis primordia prægustare animæ coeperit, quasi iam in floribus odorata exit. Quod postquam egressa fuerit, in fructu vberius habebit. Vnde et illic subditur: Tempus putationis aduenit. In putatione quippe sarmenta sterilia reciduntur, ut ea quæ prævalent, vberius fructum ferant. Nostræ itaque putationis tempus tunc aduenit, quando infructuosam ac noxiam corruptionem carnis deserimus, ut ad fructum animæ peruenire valeamus. Qui fructus nobis erit vberimus, visio vnius cubiti. Ergo vnus est finis vtrumque, quia vnus est ille qui dixit: Singulariter sum ego donec transeam. Qui solus cum patre et sancto Spiritu præsidet in cælo, sicut passer vnicus in ædificio. Quemadmodum impleuit legem per mysterium incarnationis, et perfectæ humanitatis suæ, ita Testamenti noui promissa impleturus est per ostensam gloriam claritatis suæ. Hunc vnum nobis cubitum mensura quoque arcæ locuta est. Arca enim, quæ trecentis cubitis fieri in longitudine iussa est, sexaginta vero in latitudine, triginta autem in altitudine, in vno est cubito consummata. Quid enim per arcam, nisi sancta Ecclesia figuratur, quæ inferius ampla est, superius angusta? Quæ a trecentis, et sexaginta ac triginta cubitis ad vnum cubitum colligitur, quia ab ea latitudine, quam sancta Ecclesia in membris suis, adhuc infirmantibus, habet, paulisper angustata, et in altum proficiens ad vnum tendit. Ipsa enim ratio exigit, ut credamus, quod in illa arcæ latitudine omnes bestię, cuncta quadrupedia atque reptilia in inferioribus fuerunt, homo vero atque volatilia nimirum in superioribus. Iuxta superiorem etenim partem fenestra fuit in latere, de qua coruam, vel columbam dimisit homo, ut si iam diluuij transisset aqua, cognosceret. Et quia arca eadem in vno fuit cubito consummata, homo et volatilia iuxta cubitum fuerunt. Recte itaque per arcam vniuersa Ecclesia designatur, quæ adhuc in multis suis carnalibus lata est, in paucis spiritualibus angusta. Et quia ad vnum hominem, qui est sine peccato colligitur, quasi in vno cubito consummatur. Videmus etenim multos intra eiusdem sanctæ Ecclesiæ sinum in superbia erigi, in carnis voluptate dissolui, acquirere terrenis rebus inhiare, imperante auaritia maria transire, deferuere iracundiæ, iurgiis vacare, proximos, quos prævalent, lædere. Sed quia eos adhuc sancta Ecclesia tolerat, ut conuertantur, quasi in arcæ latitudine, deorsum bestię morantur. Videmus alios iam aliena non querere, illatam iniuriam æquanimitate portare, rebus proprijs esse contentos, humiliter viuere. Sed quia isti iam pauci sunt, angustatur arca. Alios autem conspiciamus etiam possessa relinquere, nullum terrenis rebus studium dare, inimicos diligere, carnem a cunctis voluptatibus domare, motus omnes sub rationis iudicio premere, per cæleste desiderium contemplationis pennas subleuare. Sed quia tales quique valde rari sunt, in arca iuxta cubitum ducuntur, vbi homines et volatilia continentur. Quærat tamen si quis in eis esse valeat sine peccato, et nullus inuenitur. Quis itaque homo sine peccato est, nisi ille qui in peccatis conceptus non est? In vno ergo cubito consummatur arca, quia vnus est auctor, et Redemptor sanctæ Ecclesiæ sine peccato, ad quem, et per quem omnes proficiunt, qui se esse peccatores nouerunt. Dicatur itaque de limine et porta. Er cubitus vnus, finis vtrumque. Quia cum vnus mediator Dei et hominum Christus Iesus in maiestate sua apparuerit, omnia vtriusque Testamenti quæ prædicta et promissa sunt complebit. Sin vero vtraque hoc loco marginem ac thalamos memorat, neque hoc ab hac sententia abhorret: quia cum maiestas Redemptoris nostri nobis fuerit ostensa, finitur fides, cum iam coeperit videre homo quod credidit. Et ad finem suum perueniunt thalami, quia corda fidelium incomparabiliter longe quàm modum sunt, in amore illius perficiuntur. Cubitus ergo vnus finis vtrumque est: quia vnus Domini et saluatoris visio in electis suis fidem finit, et charitatem perficit. Considerare libet, qui nos sumus, qui ista tractamus. Certe ex genibus venimus, certe parentes nostri lignorum ac lapidum cultores fuerunt. Vnde ergo hoc nobis, ut ea quæ nunc vsque Hebræi nesciunt, Ezechielis prophetae tam profunda mysteria rimemur? Agamus ergo gratias toto desiderio, vni, qui cuncta quæ de eo in sacro cloquio scripta sunt, opere impleuit, ut quæ intelligi audira

Psal. 140. c

Gen. 6.6

Psal. 140. c. 36.

Idem in Gen. 6.6. c. 36.

- A** non poterant, visa panderentur. Ibi quippe incarnatio, ibi passio, ibi mors, ibi resurrectio, ibi ascensio illius continetur. Sed quis nostrum hæc audita crederet, nisi facta cognouisset? Signatum ergo librum, sicut in Ioannis Apocalypsi legitur, quem aperire et legere nemo poterat, leo de tribu Iuda aperuit, quia omnia eius nobis myteria in sua passione ac resurrectione patefecit. Et per hoc quod infirmitatis nostræ mala pertulit, suæ nobis potentia, et claritatis bona monstravit. Caro enim factus est, ut nos spiritales faceret: benigne inclinatus est, ut leuaret: exiit, ut introduceret: visibilis apparuit, ut inuisibilia monstraret: flagella pertulit, ut sanaret: opprobria, et irrisiones sustinuit, ut ab opprobrio æterno liberaret: mortuus est, ut viuificaret. Agamus ergo gratias viuificantem et mortuo, et ideo amplius viuificantem, quia mortuo. Vnde bene salutem nostram, et passionem illius Isaias contemplatus ait: Vt faciat *Isa. 27. f*
- B** opus suum alienum, est opus eius: ut operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo. Opus etenim Dei est animas quas creauit colligere, ad æternæ lucis gaudia reuocare. Flagellari autem atque sputis illiniri, cruciungi, mori, atque sepeliri, non hoc in sua substantia opus Dei est, sed opus hominis peccatoris, qui hæc omnia meruit per peccatum. Sed peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum. *1. Pet. 1. d*
- Et qui in natura sua ante semper incomprehensibilis, in natura nostra comprehendignatus est ac flagellari, nisi ea quæ erant infirmitatis nostræ susciperet, numquam nos ad suæ fortitudinis potentiam subleuaret. Vnde ergo faciat opus suum? Alienum opus eius, et ut operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo: quia incarnatus Deus ut nos ad suam iustitiam colligeret, dignatus est pro nobis tamquam peccator homo vapulare. Et alienum opus fecit ut faceret proprium, quia per hoc quod infirmas mala nostra sustinuit, nos qui creatura illius inuenimus, ad fortitudinis suæ gloriam perduxit. In qua viuut et regnat cum patre in unitate Spiritus sancti, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVII.

Thalami autem sex cubitorum erant hinc et inde. Et mensus est portam a tecto thalami usque ad tectum eius, latitudinem viginti quinque cubitorum, ostium contra ostium. Et fecit frontes per sexaginta cubitos, et ad frontem atrium portæ vndique per circuitum, et ante faciem portæ, quæ pertingebat usque ad faciem vestibuli portæ interioris, quinquaginta cubitos, et fenestras obliquas in thalamis, et in frontibus eorum, quæ erant intra portam vndique per circuitum. Similiter autem erant, et in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus, et ante frontes pictura palmarum celata. *Ecce. 40. a*

- M**emoratis superius thalamis, propheta subiungit, quia thalami sex cubitorum erant hinc et inde. Qua in re magna nobis quaestio generatur, cur superius thalamum vno calamo mensuratum dixit, quem videlicet calamum sex cubitos, et palmarum habere perhibuit, atque inferius thalamos sex solummodo dicit cubitis mensurari? Si enim non calamo, sed sex cubitis mensurantur, palmus deest, qui superius in mensura calami dicebatur adesse. Sed si thalami sunt sensus atque cogitationes fidelium, in quibus castæ animæ conditori suo in amore iunguntur, et per sex cubitos perfecta operatio, per palmum vero inchoatio contemplationis exprimitur, sanctæ vniuersalis Ecclesiæ debemus membra conspiciere, et citius inuenimus, quia sunt in eorum thalami vno calamo, et sunt alij sex tantummodo cubitis mensurati. Nam fideles quidam in illa omnipotentem Deum ita amant, ut et in opere perfecti sunt, et in contemplatione suspensi. Hi profecto calamum in mensura habent, quia et sex cubitos operationis, et palmum contemplationis possident. Quidam vero omnipotentem quidem Deum diligunt, et perfecte in bonis operibus exercentur, sed tamen contemplari eius magnitudinem subtiliori intellectu nesciunt. Amant autem sed inue-
- Sup. hom. 16. et hom. 14. in qua de palmo cubitis sex addit.*

stigare gaudia eius claritatis ignorant. Hi itaque sex cubitos habent, et palmum non habent, quia ei iam per amorem iuncti sunt, sed ex contemplatione disuncti. Qui tamē thalami post commemorationem cubiri vnius, hinc et inde esse referuntur: quia videlicet in amore auctoris ac Redemptoris nostri fideles animæ et ex Iudaico populo et ex gentilitate conuenerunt. Vnde et idem Redemptor noster cum a seculum sedens, Hierusalem tenderet, sicut Euangelista testatur, multi vestimenta sua strauerunt in via, alij autem frondes cædebant de arboribus, et sternebant in via, et qui præibant, et qui sequebantur, clamabant dicentes: Osanna benedictus, qui venit in nomine Domini. Saluator enim noster a seculum sedens, Hierusalem tendit, quando vniuscuiusque fidelis anima, regens videlicet iumentum suum, ad pacis iurimæ visionem ducit. Lumentum sedet etiam cum sanctæ Ecclesiæ vniuersaliter præsidet, eamque in supernæ pacis desiderium accendit. Multi autem vestimenta sua in via sternunt, quia corpora sua per abstinentiam domant, vt ei iter ad mentem parent, et exempla bona sequentibus præbeant. Alij autem ramos vel frondes de arboribus cædunt et sternunt in via: quia in doctrina veritatis, verba atque sententias patrū ex corū alloquio carpunt, et hæc in via Dei ad auditoris animum venientes, humili prædicatione submittunt. Quod indigni quoque et nos modo facimus. Nam cum patrum sententias in sermone exhortationis assumimus, frondes de arboribus cædimus, et has in via Dei omnipotentis Domini sternimus. Sed qui præibant et qui sequebantur, clamabant: Osanna. Præcessit quippe Iudaicus populus, secutus est gentilis: Et quia omnes electi siue, qui in Iudæa esse potuerunt, siue qui nunc in Ecclesia existunt, in mediatorem Dei et hominum crediderunt et credunt, qui præeunt, et qui sequuntur, Osanna clamant. Osanna autem latina lingua, salua nos dicitur. Ab ipso enim salutem et priores quæsierunt, et præsentibus quærunt, et benedictum qui venit in nomine Domini confitentur, quoniam vna spes, vna fides est præcedentium atque sequentium populorum. Nam sicut illis peccata passione ac resurrectione eius sanata sunt, ita nos præterita passione illius ac permanenti in secula resurrectione saluamur. Quem enim priores nostri ex Iudaico populo crediderunt atque amauerunt venturum, hunc nos et venisse credimus, et amamus, eiusque desiderio accendimur, vt eum facie ad faciem contemplemur. Thalami ergo eius hinc et inde sunt, quia corda amantium fidem quæ in illo est, et priori parte sæculi, et ab vltima complectuntur. Sequitur: [Et mensus est portam a tecto thalami vsque ad tectum eius, latitudinem viginti, et quinque cubitorum.] Sæpe iam diximus portam fidem, et per eandem fidem ipsum Dominum, ac Redemptorem nostrum mediatorem Dei, et hominum Iesum Christum posse signari, quia per fidem quæ in eo est, introitus ad fidem patet. Sed etiam scripturam sacram, quæ nobis eandem ipsam fidem in Redemptoris nostri intellectum aperit, non immerito portam accipimus, quia ea vt oportet cognita ad intelligenda visibilia intramus. Si igitur hoc in loco, vt prædiximus, porta scriptura accipitur, quærendum est quid per tectum thalami, quid per tectum portæ signetur. Sed habet thalamus tectum, quia operta est mens amantium, et adhuc feruor amoris in occulto est. Habet quoque et porta tectum, quia scriptura tota quidem propter nos scripta est, sed non tota intelligitur a nobis. Multa quippe in illa ita aperta sunt vt pascant paruulos, quædam vero obscurioribus sententijs vt exerceant fortes, quatenus cum labore intellecta plus grata sint. Nonnulla autem illa in ea clausa sunt, vt dum ea non intelligimus, agnoscantes infirma nostræ cæcitat, ad humilitatem magis, quam ad intelligentiam proficiamus. Sunt enim quædam quæ ita de cælestibus loquuntur, vt solis illis supernis ciuibus in patria sua persistentibus pateant, necdumque nobis peregrinantibus referantur. Nam si quis ad vrbem incognitam pergens, multa de illa in via audiat, quædam quidem ex ratione colligit, quædam vero quia necdum videt, nullo modo cognoscit: ipsi vero ciues, qui in ea sunt, et quæ de illa tacentur vident, et quæ de illa dicuntur intelligunt. Nos igitur in via adhuc sumus, multa de illa cælesti patria audimus, alia iam per spiritum et rationem intelligimus, quædam vero non intellecta veneramus. Vnde et de eodem sacro eloquio scriptum est: Extendens cælum sicut pellem, qui tegis in aquis superiora eius. Cælum quippe sicut pellis extenditur, quia per ora mortalium scriptura sacra nobis in expositionibus explicatur. Sed sunt aquæ in cælo, superiores videlicet multitudines, id est angelorum agmina, in quibus eiusdem

Mar. 11. b
Mat. 21. a
Luc. 19. f

Idem Aug. lib.
xv. confes. c. 4. s.
et alibi sapius.

Tf. 103. f

A eiusdem cæli teguntur superiora : quia ea quæ in sacro eloquio altiora et obscuriora sunt, angelicis solummodo spiritibus patent, et nobis adhuc incognita perdurant. Habet ergo thalamus tectum, quia nescit adhuc proximus, quantum amatur a proximo. Porta quoque, id est sacrum eloquium habet tectum : quia necdum omnia penetrare intellectu possumus, quæ de cælestibus audimus. Restat ergo ut in his, quæ intelligimus, in profectu quotidie charitatis ambulemus. Et quâvis in nobis proximi quoque nostri non videant quantum diligantur a nobis, atque in sacro eloquio ea, quæ necdum intelligimus, humiliter veneramus : in his tamen, ad quæ intelligendo pervenimus, dilatari per bonam operationem debemus. Vnde et dicitur : [Et mensus est portam a tecto thalami usque ad tectum eius latitudinem viginti et quinque cubitorum.] Quinque enim carnis sensibus præditi sumus, videlicet visu, gustu, olfactu, auditu, atque tactu. Iisdem vero quinquarius numerus per semetipsum multiplicatus, ad vicesimum et quintum numerum surgit. Operari autem exterius quiddam de mandatis cælestibus, sine istis corporeis quinque sensibus non valemus. His quippe officiis suis iudex animus interior præsidet, et quid extetius agere iuste vel misericorditer possit, quasi eisdem officiis renunciantibus ac deseruientibus agnoscit. Cum ergo timore omnipotentis Domini animus impletur, necesse est ut quinque nostri sensus nobis velut subiecta officia in bona operatione deseruiant. Per quos cum aliquid agere misericorditer coeperimus, plus se quotidie ipsa misericordia aperit, et quasi quidam sinus boni operis expandit. Quinque igitur sensus multiplicantur in se, dum hoc quod per ipsos agitur, in bono quotidie opere per profectum multiplicatur. Vnde et latitudo esse viginti et quinque cubitorum dicitur, quia timor, tenacia, et pigredo angustia est. Quisquis enim ideo indigenti dare panem metuit, ne sibi desit : adhuc in angustia timoris est. Quisquis igitur vestimentum argenti non porrigit, quia hoc solus habere concupiscit, adhuc tenaciæ suæ angustia coarctatur. Quisquis ideo bonum non agit, quia tepore animi torpescit, ipse, ei suus torpor angustia est. Respicere autem inopem, exaudire precem, largiri stipem, præbere defensionem, atque pro eiusdem defensione pauperis, aduersantis cuiuslibet inimicitias non timere, magnæ mentis latitudo est. Mensuretur ergo inter thalamum et portam ea quæ interest latitudo, cubitis viginti et quinque : quia in exteriori sensuum operatione probatur et cognoscitur, quæ intrinsecus largitas bonitatis habeatur. Nam quid iam de scriptura sacra didiceris, et quantum proximum tacitus ames, in latitudine boni operis ostendis. Pateat itaque viginti et quinque cubitis latitudo inter thalamum et portam, quia inter charitatem et scientiam testis est bona operatio. Quæ si fortasse defuerit, profecto certum est nec cognovisse te Deum, nec diligere proximum, id est, nec portam sacri eloquii, nec amoris thalamum habere. Et notandum est, quod a tecto thalami usque ad tectum portæ dicitur mensuratum. Per ea enim quæ nobis in sacra scriptura cooperta sunt, nostra humilitas approbatur : quia quidquid in illa non intelligimus, non superbe reprehendere, sed venerari humiliter debemus. Vnde et de Domino scriptum est : Palpebræ eius interrogant filios hominum. Palpebræ quippe eius interrogant, quando aliquid nobis claudunt, et aliquid aperiunt. Aperiendo nos interrogant, si intelligendo non extollimur. Claudendo nos interrogant, si non despiciamus, quæ intelligere non valemus. Per ea autem, quæ de charitate nostra proximis nostris non loquimur, in conspectu Dei verius probamur. In quorundam enim ore charitas ficta est, in quorundam cordibus vera. Et sæpe de charitate offenditur quod non est, et demonstratur, quod est. Amorem itaque nostrum erga proximum plus bona operatio loquitur, quam lingua, ut in ipso bono opere proximus noster amari se videat. Et cum tantum non possumus quantum volumus operari, omnipotenti Deo occulta amoris nostri sufficiant. A tecto ergo thalami usque ad tectum portæ sit magna latitudo, ut ab occultis nostræ charitatis propter proximum usque ad humilitatem scientiæ, et propter Deum, inquantum intelligimus et valemus, bona semper operemur. Potest enim porta ipse iam aditus regni cælestis intelligi. Habet nunc thalamus tectum, habet et porta tectum : quia et quanta sit nostra charitas inter Deum et proximum, non cognoscitur, et quando de hoc sæculo ad æternæ vitæ requiem introducatur, ignoratur. Esse enim nobis Conditor noster diem mortis nostræ incognitum voluit, ut dum semper ignoratur, semper esse proximus credatur : et tanto quis ferventior sit in operatione, quanto et incertus est de vocatione.

Vnde

Tsal. 10. b

Vnde et latitudo viginti et quinque cubitorum a thalamo ad portam tenditur: quia A
charitatem quam semel in Deo et proximo concepimus, vsque ad ingressum regni debemus omne quod possumus multipliciter atque incessanter operari. A recto itaque thalami vsque ad rectum portæ magna latitudo est: quia ex gratia, qua inchoamus Deum diligere, vsque ad ipsam dilectionem quæ nobis aditum regni cælestis aperit, debemus nosmetipsos in magna bonorum operum actione dilatare, aduersa patienter perpeti, benigna charitatis obsequia libenter impendere, ipsos etiam, quos patimur, amare, habita tribuere, non habita non ambire, proximos sicut semetipsos diligere, eorum bona nostra credere, eorum mala quasi propria deslere. In tali ergo mente magna latitudo est, in qua angustia odiorum non est. Quam profecto latitudinem ex Dei et proximi amore concipimus, quantum per sacra mandata cognouimus. Nam et ipsos latitudines viginti et quinque cubitos non inconuenienter intelligimus, si eos iuxta sacrum eloquium discutere velimus. Sex enim cubitis mensuratos thalamos dix- B
erat, et sexto die homo est conditus, eo quoque die Dominus perfecisse opera sua describitur. Vnde etiam pro perfectione poni senarius numerus solet. Et quia omnem operationem bonam per quattuor sancti Euangelij libros agnouimus, si sex quater ducimus, ad viginti et quattuor peruenimus. Cui monas additur, quia in vno semper Deo bene omnes operamur. Viginti ergo et quinque cubitis latitudo hæc explicari debuit: quia omnis bona operatio per quattuor sancti Euangelij, vt diximus, libros agnoscitur, et in vnius Dei cognitione et confessione compleretur. Sequitur: [Et ostium contra ostium.] Hoc loco, contra, non ad aduersitatem ponitur, sed ad rectitudinem. Ostium enim contra ostium est, cum recto itinere ab exteriori ad interiori aditum peruenitur. In cognitione vero omnipotentis Dei primum ostium nostrum fides C
est, secundum vero species illius, ad quam per fidem ambulando peruenimus. In hac etenim vita hanc ingredimur, vt ad illam postmodum perducamur. Ostium ergo contra ostium est, quia per aditum fidei aperitur aditus visus Dei. Si quis vero vtraque hæc ostia in hac vita velit accipere, neque hoc a salubri intelligentia abhorret. Nam sæpe volumus omnipotentis Dei naturam inuisibilem considerare, sed nequaquam valemus, atque ipsis difficultatibus fatigata anima, ad semetipsam redit, sibi, de seipsa gradus ascensionum facit: vt primū semetipsam, si valet, consideret, et tunc illam naturam, quæ super ipsam est, in quantum poterit, inuestiget. Sed mens nostra si in carnalibus imaginibus fuerit sparsa, nequaquam vel se vel animæ naturam considerare sufficit: quia per quot cogitationes ducitur, quasi per tor obstacula cæcatur. Primus ergo gradus est, vt se ad se colligat. Secundus, vt videat qualis est, collecta D
. Tertius, vt super semetipsam surgat, ac se contemplationi auctoris inuisibilis intendendo subijciat. Sed se ad se nullatenus colligit, nisi prius didicerit terrenarum atque cælestium imaginum phantasmata ab oculo mentis compescere, quidquid de visu, quidquid de auditu, quidquid de odoratu, quidquid de tactu et gustu corporeo cogitationi eius occurrerit, respuere atque calcare, quatenus talem se quærat intus, qualis sine istis est. Nam hæc quando cogitat, quasi quasdam vmbras corporum introrsus versat. Abigenda ergo sunt omnia manu discretionis ab oculis mentis, quatenus talem se anima consideret, qualis sub Deo super corpus creata est, vt a superiori viuificata, viuificet inferius quod administrat. Quæ et sic infusa est corpori, vt non per membrorum partes partibus sit diuisa. Nam in quolibet loco pars corporis percutitur, tota dolet. Miro autem modo, vna eademque viuificatione membrorum præsi- E
dens, cum ipsa per naturam non diuersa sit, per corpus tamen agit diuersa. Ipsa quippe est quæ per oculos videt, per aures audit, per nares odoratur, per os gustat, per membra omnia tangit, et tangendo lenè ab alio discernit. Et cum tam diuersa per sensus operatur, non hæc diuersa, sed vna illa, in qua creata est ratione disponit. Cum ergo seipsam sine imaginibus corporis cogitat anima, iam primum ostium intrauit. Sed ab hoc ostio ad illud tenditur, vnde de natura Dei omnipotentis aliquid contempleretur. Anima itaque in corpore, vita est carnis. Deus vero, qui viuificat omnia, vita est animarum. Si igitur tantæ est magnitudinis vt comprehendi non possit vita viuificata, quis intellectu comprehendere valeat, quantæ maiestatis sit vita viuificans? Sed hoc ipsum considerare atque discernere, iam est aliquatenus intrare: quia ex sua æstimatione anima colligit quid de incircumscrip- to spiritali sentiat, qui ea incomprehen- sibiliter

- A** sibiliter regit, quæ incomprehensibiliter creauit. Conditor etenim noster longe incomparabiliter creaturæ suæ præsidet, et quædam operatur vt sint, nec tamen viuunt: quædam vero vt sint et viuunt, ne tamen discernere aliquid de vita valeant: quædam autem vt sint, viuunt, atque discernant. Et operatur vnus omnia, sed in omnibus non diuisus. Est enim vere summus, et numquam sibi dissimilis. Anima autem et si per naturam sibi metipsum diuersa non est, per cogitationem tamen diuersa est. Eo enim momento iste quo de visu cogitat, de auditu cogitare obliuiscitur: et eo momento iste quo de auditu, vel gustu cogitat, de odoratu, vel tactu cogitare non præualeat: quia per contentionem, et obliuionem fit semper sibi metipsum dissimilis, vt nunc hoc, nunc illud cogitatione teneat. Omnipotens Deus, qui sibi metipsum dissimilis non est, in virtute videt omnia, quæ audit omnia: et ea virtute iudicat omnia;
- B** qua creauit omnia. Eius ergo et videre, simul omnia administrare est, et administrata conspiciere. Nec alia cogitatione iustos adiuuat, atque alia iniustos damnat, sed vna eademque vi naturæ singularis, sibi semper indissimilis dissimilia disponit. Cur autem hoc de potentia creatoris admiremur, qui virtutis eius vestigia et in creatura conspiciamus? Natura quippe luti et ceræ diuersa est. Solis vero radius non est diuersus, et tamen cum diuersus non sit, diuersa sunt quæ in luto operatur et cera: quia vno eodemque sui ignis calore lutum durat, et ceram liquat. Sed fortasse hoc in natura luti vel ceræ est, non in ipsa solis substantia, quæ in naturis diuersis diuersa videtur operari. Omnipotens autem Deus in semetipso habet sine immutatione mutabilia disponere: sine diuersitate sui diuersa agere: sine cogitationum vicissitudine dissimilia formare. Longe ergo dissimiliter operatur dissimilia nunquam sibi dissimilis Deus, qui et vbique est, et vbique totus est. Ait enim: Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Et de ipso scriptum est: Qui cælum metitur palmo, et terram pugillo concludit. Ex qua re considerare necesse est: quia is, qui cælum velut sedem præsidet, super et intus est. Et qui cælum palmo, et terram pugillo concludit, exterius, superius, et inferius est. Vt ergo indicaret omnipotens Deus intioiorem se esse, et superiorem omnibus, cælum ipse sibi sedem esse perhibuit. Vt vero se ostenderet omnia circumdare, cælum metiri palmo, et terram se asserit pugillo cōcludere. Ipse est interior, et exterior: ipse inferior et superior: regendo superior, portando inferior, replendo interior, circumdando exterior. Sicque est intus, vt portet, sic circumdat, vt penetret, sic præsidet vt portet, sic portat vt præsideat. Cum ergo eleuata ad seipsam anima suum modulum intelligit, et quia corporalia omnia transcendat, agnoscat, atque ab intellectu suo se ad auctoris intellectum tendit, quid iam hæc, nisi ostium contra ostium aspicit? Vnde et auctori omnium propheta dicit: Mirabilis facta est scientia tua ex me: Quia quantum libet intenderit nec semetipsam anima perfecte sufficit penetrare, quanto magis illius magnitudinem qui potuit et animam condere? Cumque in scientia Dei intellectum laboraret, lassescens ac deficiens subdidit: Confortata est, nec potero ad eam. Sed cum conantes atque tendentes quiddam iam de inuisibili natura conspiciere lassamur, reuerberamur, repellimur, et si interiora penetrare non possumus: tamen iam ab exteriori ostio interioris ostium videmus. Ipse considerationis labor ostium est: quia ostendit aliquid eo, quod intus est, et si adhuc ingrediendi potestas non est. Sequitur: [Et fecit frontes per sexaginta cubitos, et frontem atrium portæ vndique per circuitum.] Sæpe iam diximus senario numero perfectionem boni operis designari, non illud sequentes
- E** quod conari sunt huius sæculi sapientes astutuere, dicentes idcirco senarium numerum esse perfectum, quia suo ordine numeratus perficitur: vt cum vnus duo tres dicuntur, senarius numerus impleatur, vel quia in tribus partibus diuiditur, id est, sexta, tertia, et dimidia: videlicet in vno, duobus, et tribus: sed idcirco senarium numerum esse perfectum quia sicut paulo ante dictum est: Sexto die perfecit Deus omnia opera sua. Quoniam vero peccatori homini legem dedit, quæ in decem præceptis scripta est, et sexdecies ducta in sexagenarium surgunt, recte per sexaginta cubitos, bonorum operum perfectio designatur. Quod aperte etiam Dominus in euangelio designat, qui cum parabola seminantis exponeret, dixit: Aliud cecidit in terram bonam, et dabit fructum ascendentem et excrefcentem, et afferbat vnum triginta, et vnum sexaginta, et vnum centum. Fructus etenim terræ bonæ triginta offert, cum mens perfectionem fidei, quæ est in Trinitate conceperit. Sexaginta offert, cum bonæ

1. Cor. 12. b

2. Ben. Phar.
lib. 1. c. 1.

1. sa. 66. a

1. sa. 40. c

Psal. 118.

Ibid.

Sup. hom. 1. 4.
et lib. 10. Mart.
c. 24.

Gen. 1. d

Matt. 13. a

Mart. 4. b

vitz

vitz opera perfecte protulerit. Centum vero affert, cum ad æternæ vitz contemplationem profecerit. Sinistra enim nostra, est vita præsens: dextera vero, est vita ventura. Et recte per centenarium numerum æternæ vitz contemplatio designatur: quia cum post triginta ac sexaginta ad centesimum numerum computandum peruenimus, idem centenarius numerus in dexterum transit. Fides atque operatio adhuc in sinistra est: quia hic adhuc positi, et credimus quod non videmus, et operamur vt videamus. Cum vero iam se animus in contemplationem æternæ vitz suspendit, quasi ad dexteram manum computus peruenit. Fecit itaque frontes per sexaginta cubitos. Quia enim per sexagenarium numerum perfectio: quid per frontes ædificij, nisi ipsa opera designantur quæ exterius videntur? Prædicationis enim verbum tribuere, alimenta esurientibus, vestimenta algentibus dare, et pro bono opere patienter aduersa tolerare, quid aliud quàm frontes sunt ædificij cælestis? quia pulchritudo operum exteriorum ornat habitaculū Dei, quod adhuc latet intrinsecus. Sed istæ frontes habent atrii vndique per circuitum, quia in hoc magna sunt opera; si hæc in mente dilatatur amplitudo charitatis. De charitate quippe scriptum est: Latum mandatum tuum nimis. De hac iterum Psalmista ait: Statuisti in loco spacioſo pedes meos. Sed ecce, dum loquor, animo occurrit quo modo lata est charitas. Si per charitatem pertingitur ad Deum, et per semetipsam veritas dicit: Intrate per angustam portam. et rursum Psalmistam audio dicentem: Propter verba laborum tuorum, ego custodiui vias duras. atque in Evangelio Dominus dicit: Iugum enim meum suauē est, et onus meum leue. Quo modo ergo aut lata charitas, si angusta porta: aut quo modo iugum suauē est et onus leue, si in præceptis Dei viæ duræ sunt quæ custodiuntur? Sed hanc nobis questionē citius ipsa veritas soluit, quia via Dei et inchoantibus angusta est, et perfectē iā viuētibz lata. Et dura sunt quæ contra cōsuetudinē spiritui aliter animo proponimus, et tamen onus Dei leue est postquam hoc fectē corperimus: ita vt pro amore eius etiam persecutio placeat, et omnis pro eo affectio in mentis dulcedine veniat, sicut sancti quocumque Apostoli gaudebant, cum pro Domino flagella tolerabant. Ipsa ergo angusta porta amantibus lata fit, ipse viæ duræ specialiter currentibus molles et planæ sunt, dum scit animus, se pro temporalibus doloribus gaudia æterna recipere, et hoc incipit quod affligitur amare. Atrium ergo ante frontes eius, in perfectione operis est latitudo dilectionis. Et notandum quod dicitur: [Vndique per circuitum.] vt videlicet homo per omne quod agit, semper se in charitatis amplitudine dilatet, ne hunc aut timor, aut odia angustent. Si quis ergo de verbo Dei loquitur, et charitatem quam prædicat, in mente non seruat, ædificij frontem habet, sed atrium ante frontem non habet. Si quis elemosynam indigentibus largitur, et per hanc fortasse in corde extollitur, nec ex charitate proximi inopiæ subuenit, sed se elatione tacita extollit, frontem quidem in ædificio ostendit, sed iuxta frontem atrium non fecit. Si quis illatas a proximo contumelias tolerat, et mala obiecta tacitus portat, magna est patientia quam demonstrat, si dolorem in corde non habeat, si lucrari ad tranquillitatem mansuetudinis etiam ipsum qui male exceſſerat, quærat. Nam si patientiam exterius adhibens, intus dolorem tener, nec amat eum quem sustinet, habet quidem frontem in ædificio, sed ante frontem atrium non habet: quia is qui se angustię odiorum subdidit, profecto charitatis latitudinem amisit. Nam sicut in superiori parte iam diximus: Patientia enim vera est, quæ et ipsum amat quem portat. Nam tolerare, sed odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris. Et notandum quod hoc ipsum atrium portæ dicitur. Porta quippe nostra est aditus ad regnum. Et Deum ac proximum perfecte amare, iam ad ingressum regni est tendere. In quantum enim quisquis amat, intantum ad ingressum propinquat. In quantum vero amare negligit, intantum ingredi recusat: quia nec studet videre quod appetit. Tunc ergo habemus atrium portæ, quando ex latitudine charitatis ac supernam vitam quam adhuc contingere minime possumus, iam per desiderium intramus. Itaque cum bonum opus erga proximum agitur, restat vt eiusdem boni operis intentio discernatur, si non præsentis gratiæ retributionem quærat, sed spem suam animus ad futuram promissionem tendit, vt ex temporalibus æternis, ex terrenis cælestia speret. Spes enim cælestium mentem solidat, ne concutiat fluctibus tumultuum terrenorum. De qua et per Paulum dicitur: Quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmā, et incedentē vsque ad interiora velaminis.

Tf. 118.

Tf. 30.

Matth. 3. b

Psal. 16.

Mat. 11. d

S. Ben. Phar.
lib. 1. c. 22.

Añ. 5. g

Idem hom. in
Ezech. 20. post
med.

Heb. 6. d

- A** De quibus interioribus hic quoque subiungitur: [Et ante faciem portæ, quæ pertingebat vsque ad faciem vestibuli portæ interioris quinquaginta cubitos.] Hoc quod hoc loco dicitur, ante faciem portæ, non exterior, sed interior ante portam locus describitur, dum vsque ad faciem vestibuli portæ interioris pertingere perhibetur. Vnde et idem locus quinquaginta cubitis dicitur mensuratus. Per quinquagenarium enim numerum requies æterna signatur. Habet enim septenarius numerus perfectionem suam, quia eo die dierum numerus est completus. Et per legem sabbatum in requiem datum est. Gen. 1.6 Ipse autem septenarius per semetipsum multiplicatus, ad quadraginta et nouem ducitur. Cui si monas additur ad quinquagenarium peruenitur: quia omnis nostra perfectio in illius vnus contemplatione erit, in cuius nobis visione iam minus aliquid salutis et gaudij non erit. Hinc etiam Iubilæus, id est, annus quinquagesimus in requiẽ datus est: quia quisquis ad omnipotentis Dei gaudia peruenerit, laborem et gemitum ulterius non habebit. Notandum vero, quia locus qui describitur per quinquaginta cubitos tẽdi, ad faciem vestibuli portæ interioris pertingere memoratur. Non etgo hoc loco propheta iam ipsum vestibulũ portæ interioris, sed locũ interius, qui tẽdit ad vestibulũ portæ interioris, narrat. Per quẽ locum vtiq; sicut diximus, spes nostra signatur, quæ, dum æternam requiẽ quærit, mentem ad vestibulũ portæ interioris ducit. Hoc ipsum enim, quodd desideramus cælestia, quodd ad promissa gaudia suspiramus, quod æternæ vitæ requiem quærimus, iã ad interioris vestibuli faciem propinquamus. Signetur ergo per portam fides, per atrium charitas, per locum vero, qui ad faciem vestibuli portæ interioris propinquat, figuretur spes: sine quibus tribus virtutibus quisquis iam vti ratione potest, ingredi ad cæleste ædificium non potest. Habeatur ergo fides in portam, quia introducit ad intelligentiam. Charitas in atrio, quia mentem dilatat in amorem. Spes in loco quinquaginta describitur cubitis, quia per desideria atque suspiria introducit animum ad secreta gaudia quietis. De qua quiete etsi adhuc, sicut est veritatis lumen, non cernimus, iam tamen per rimas intelligentiæ aliquid videmus. Vnde et hic subditur: [Et fenestras obliquas in thalamis.] In fenestris obliquis pars illa per quam lumen intrat, angusta est, sed pars interior quæ lumen suscipit, lata. Quia mentes contemplantium quamuis aliquid tenuiter de vero lumine videant, in semetipsis tamen magna amplitudine dilatantur. Quæ videlicet et ipsa, quæ conspiciunt, capere pauca vix possunt. Exiguum valde est, quod de æternitate contemplantes vident, sed ex ipso exiguo laxatur sinus mentium in augmento seruioris et amoris. Et inde apud se ampliæ sunt, vnde ad seueritatis lumen quasi per angustias admittuntur.
- D** Quæ magnitudo contemperationis, quia concedi non nisi amanti potest, in thalamis obliquæ fenestræ esse perhibentur, vel in his, quæ iuxta thalamos non iam extrinsecus, sed esse intrinsecus dicuntur. Nam de eisdem fenestris subditur: [Et in frontibus eorum, quæ erant intra portam vndique per circuitum.] Erant enim in thalamis, erant et in frontibus eorum, quæ intra portam vndique per circuitum fuerant constructa: quia qui cor intus habet, ipse quoque lumen contemplationis suscipit. Nam qui adhuc exteriora immoderatus cogitant, quæ sint de æterno lumine rimæ, contemplationis ignorant. Neque enim cum corporeatũ rerum imaginibus illa se infuso incorporeæ lucis capit: quia dum sola visibilia cogitantur, lumen inuisibile ad mentem non admittitur. Sed quisquis iam lumini contemplationis intendit, curare magnopere debet, vt mentem semper in humilitate custodiat, numquam se de gratia, qua infunditur, extollat, et ipsas, quæ mentes contemplantium signant, quales sint obliquæ fenestræ consideret. Per obliquas etenim fenestras lumen intrat, et fur non intrat: quia hi qui vere speculatores sunt, semper sensum in humilitate deprimentur, atque ad eorum mentes intelligentia contemplationis intrat, sed iactantia elationis non intrat. Et patent itaque fenestræ, et munitæ sunt: quia et aperta est in mentibus eorum gratia, qua replentur, et tamen ad se aduersarium ingredi ad superbiam non permittunt. Notandum vero, quod intra portam vndique per circuitum fenestræ obliquæ esse memorantur. Non enim contemplationis gratia summis datur, et minimis non datur, sed sæpe hanc summi, sæpe minimi, sæpius remoti, aliquando eam coniugati percipiunt. Si ergo nullum est fidelium officium, a quo possit gratia contemperationis excludi, quisquis cor intus habet, illustrari etiam lumine contemplationis potest: quia intra portam vndique per circuitum fenestræ obliquæ constructæ sunt, vt nemo ex

hac gratia quasi de singularitate gloriatur. Nullus se donum veri luminis æstimer habere priuatum: quia in eo quod se habere præcipuum putat, sæpe alter est ditior, quem habere apud se boni aliquid non putat. Vnde hic quoque adhuc apte subiungitur: [Similiter autem erant, et in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus.] Postquam dixit fenestræ in frontibus, adiungit fenestras in vestibulis per gyrum intrinsecus: quia non solum alta sanctæ Ecclesiæ membra quæ prominent, habent contemplationis gratiâ, sed plerique hoc donum etiam illa mēbra percipiunt, quæ etsi iam per desiderium ad summa emicant, tamē adhuc per officiū in imis iacēt. Nisi enim his qui despecti videntur, omnipotens Deus lumen contemplationis infuderit, fenestræ in vestibulis non fuissent. Videmus itaque alios in summis locis sanctæ Ecclesiæ constitutos, alta de cælestibus loqui, miro studio inquantū illustrata mens sufficit supernæ patriæ secreta rimari: quia fenestræ sunt in frontibus. Alij vero in sanctæ Ecclesiæ sinu continentur, et despecti humanis oculis videntur, sed apud se sapientiæ studijs vacant, ad cælestia anhelant, atque inquantum prævalent quæ sint gaudia æterna, considerant. Fenestræ itaque oblique sunt, sed in vestibulis. Bene autem dicitur per gyrum, quia omnis inquisitio secretarum rerum gyrum habet, dum in cogitatione sua dicit animus: pura ne hoc illud est? Quasi circuit, vt inueniat quod querit. Cui cum incircūscriptum lumen erumpere in cogitatione coeperit, quasi per obliquam fenestram radins veritatis venit. Sic quippe in contemplationem nostram multa cogitationibus circumeundo proficimus, sicut exempla bonorum sæpe querimus, vt in moribus proficiamus. Nam cum iam cogitat animus ad meliora transire, quidquid melius de alijs audire possit exquirat, nunc huius, nūc sancti alterius vitā ventilat. Vnde et electus quidā, qui in expanso riuo sanctæ Ecclesiæ pet vniuersum mundū mentis oculos miserat, bonorum vitam ad imitationē requirens, dicebat: Circuibō et immolabo in tabernaculo Dei hostiam iubilationis. Ecce vt immola ret iubilationis hostiam, circuibat: quia nisi animam huc illucq. ad bonorum vitam exquirendam mitteret, ipse vsque ad iubilationis sacrificium non perueniret. Cum vero sancti viri intra Ecclesiam ad loca summa perducuntur, eorum vita quasi in speculo ponitur, vt cuncti videant bona, quæ debeant imitari. Vnde et adhuc apte subiungitur: [Et ante frontes pictura palmarum.] Quid per palmas nisi præmia victoriæ designantur? Ipsæ quippe dari vincentibus solent. Vnde de his quoque, qui in certamine martyrij antiquum hostem vicerant, etiam victores in patria gaudebant, scriptum est: Et palmæ in manibus eorum, et clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, et agno. Palmas quippe in manibus tenere, est victorias in operatione tenuisse. Cuius operationis palma ibi retribuetur, vbi iam sine certamine gaudebit. Vnde et hic non dicitur: Palmæ ante frontes, sed ante frontes pictura palmarum. Ibi enim victoriæ palma videbitur, vbi iam sine fine gaudebit. Nam hic plerumque sanctos viros aspiciamus mira agere, virtutes multas facere, leprosos mundare, dæmonia eicere, tactu ægritudinis corpora sanare, prophetiæ spiritu ventura prædicere. Cuncta itaque hæc necdum palmæ sunt, sed adhuc pictura palmarum. Nam hæc aliquando dantur et reprobis. Vnde et per Euangelium veritas dicit: Multi dicent mihi in die illa: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, et in tuo nomine dæmonia eiecimus, et in tuo nomine virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia numquam noui vos, discedite a me qui operamini iniquitatem. Vnum vero signum electionis est soliditas charitatis, sicut scriptum est: In hoc sciatur quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adinuicem. Hæc autem miracula cum electi faciunt, longe dissimiliter a reprobis fiunt: quia quod electi ex charitate, hoc reprobi student agere per elationem. Sed eisdem electis ipsa mira quæ per charitatem faciunt, non iam palmæ sunt, sed adhuc pictura palmarum: quia de eis foris ostenditur, quales apud omnipotentem Dominum intus habeantur. Ibi autem eis palma erit, vbi iam mortis contentio non erit. Nam prædicator egregius tunc aspexit palmam verā vincentibus dari, cum resurrectionē præiudicet mortuorum fieri, sicut dicit: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionē, et mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria. Vbi est mors victoria tua, vbi est mors stimulus tuus? Tunc erit perfecta victoria, cum mors plene fuerit absorpta. In omne autem quod modo mirabiliter de signis agi conspiciamus, non iam ipsam victoriam,

Psal. 6.
Psal. 26.

Apoc. 7. 6

Mat. 7. 6
Pec. in Mat.
6. 37.

Ioan. 13. 6

1. Cor. 15. 5

Atrioriam, sed adhuc imagines victoriæ videmus. Quia plerumque sanctis etiam et in locis sublimioribus positis, ut ad bona opera alij prouocentur, virtutes et signa dantur, ante frontes interioris ædificij palmarum pictura ostenditur. Hæc hodierno die tractata sufficiunt, ut ad ea quæ subiuncta sunt, valentiores, adiuuante Domino nostro Iesu Christo veniamus, qui uiuit et regnat, etc.

HOMILIA XVIII.

B

Teduxit me ad atrium exterius, et ecce gazophylacia, et pauimentum stratum lapide in atrium per circuitum. Triginta gazophylacia in circuitu pauimentum, et pauimentum in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat inferius. Et mensus est latitudinem a facie portæ inferioris usque ad frontem atrij interioris extrinsecus centum cubitos ad Orientem et Aquilonem.

Postquam de contemplationis gratia obliquas fenestras insinuans propheta multa locutus est, eductum se exterius dicit, et gazophylacia uidisse commemorat. In quibus gazophylacijs quid aliud quam doctorum scientia designatur? Sed recte hæc in re queri potest, cum doctores sancti spiritalia atque interna doceant, cur propheta eductum se exterius dicit, et gazophylacia foris uidisse? Sed sciendum est, quia alia est contemplatio, quæ tantum uidet quantum dicere non valet: alia vero scientia atque doctrina, quæ tantum uidet, quantum exprimere per linguam possit. In comparatione quippe illius luminis, quod voce exprimi non potest, quasi hoc totum foris est, quod exprimi voce potest. Ait itaque: [Et eduxit me ad atrium exterius, et ecce gazophylacia, et pauimentum stratum lapide in atrium per circuitum.] Quia sermone Græco *φωλατῶν* seruire dicitur, et gaza lingua Persica diuitiæ vocatur, gazophylacium locus appellari solet in quo diuitiæ seruantur. Quid itaque per gazophylacia designatur, nisi, ut prædiximus, corda doctorum sapientia atque scientia diuitijs plena? quia iuxta Pauli vocem: Alij datur per spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ in eodem spiritu. Sunt enim quidam, qui per donum gratiæ, et ipsa intelligunt, quæ exponi a doctoribus non audierunt: hi uidelicet sermonem sapientiæ perceperunt. Et sunt quidam qui per semetipsos intelligere audita nequeunt, sed ea, quæ in expositoribus legunt, retinent, atque scienter proferunt, quæ lecta didicerunt. Vnde itaque isti, nisi sermone scientiæ pleni sunt? Quamuis hoc intelligi et aliter possit, quia sapientia ad vitam, scientia vero pertinet ad doctrinam. Qui igitur bene uiuit, et prudenter prædicat, gazophylacium spiritalis ædificij recte nominatur: quia ab eius ore cælestes diuitiæ dispensantur. His diuitijs abundare discipulos idem magister gentium viderat, cum dicebat: Diuites facti estis in illo, in omni verbo et omni scientia. Sunt itaque in sanctæ Ecclesiæ ædificio constructa gazophylacia, quia abundat diuitijs scientiæ lingua doctorum. Has veras esse diuitias ipsa per se veritas denunciatur, cum de transitorijs diuitijs dicit: Fallacia diuitiarum suffocat verbum scientiæ. Sapientia etenim attingit scientia doctrinæ, spirituales veræ sunt diuitiæ, in quarum comparatione, quæ transire possunt, fallax nominantur. De his diuitijs per Salomonem dicitur: Thesaurus

Inf. hom. 22.

1. Cor. 12. 8

1. Cor. 1. 6

Matt. 23. c

Prov. 21. b

E desiderabilis requiescit in ore sapientis. Excepto autem eo, quod ad æternam patriam diuitiæ spirituales ducunt, est eis a terrenis diuitijs magna distantia: quia spirituales diuitiæ erogatz proficiunt, terrenæ autem diuitiæ aut erogantur, et deficiunt: aut retinentur, et viles non sunt. Qui ergo has in se veras diuitias continet, recte gazophylacia nominantur. Et habent ipsa gazophylacia pauimentum per circuitum: quia eis adhæret ac subiacet humilitas auditorum. Quod pauimentum recte stratum lapide, in atrium dicitur, quia in latitudinem charitatis vicissim sibi innexæ sunt animæ fideles: Quæ et lapides appellantur pro fortitudine fidei, et stratz in pauimento sunt in compage humilitatis. Has fidelium mentes Petrus apostolus fortes in fide confepexat, cum dicebat: Et vos tamquam lapides viui superedificamini domos spirituales. De his lapidibus sanctæ Ecclesiæ Dominus per Isaiam dicit: Ponam iaspidem propugnacula tua, et portas tuas in lapides sculptos, vniuersos terminos tuos in lapides desiderabiles,

1. Pet. 2. a

Isa. 54. c

1. Pet. 1. a

Isa. 54. e

Phil. de Deca-
logo.
Greg. hom. 26.
in Ezech.
Hier. in Ezech.
46.

Prov. 16. d

Eccl. 10. b

omnes filios tuos doctos a Domino. Omnipotēs enim Deus sanctę Ecclesię propugnā-
cula iaspidem, qui lapis viridis coloris est, posuit: quia prædicatorum illius mentes in-
ternę viriditatis amore solidauit, vt transitoria cuncta despiciant, nihil in hoc mun-
do, quod sine clauditur, appetant, cuncta eius gaudia velut arida contemnant. Vn-
de et ipse pastor Ecclesię, auditores suos ad pascua æternę viriditatis vocans, de Deo
loquitur, dicens: Secundum magnam misericordiam suam regenerauit nos in spem
viam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem
et incontaminatam et immarcescibilem, conseruatam in cælis. Huius sanctę Ec-
lesię portę in sculptos lapides ponuntur: quia hi, per quorum nos vocem ad vitam æter-
nam ingredimur, sancta opera, quę diuinitus præcepta sunt, dum in semetipsis osten-
derent, quasi in se sculpta tenuerunt. Portę etenim non sculptę, sed purę essent, si
vocem quidem promerent, sed sancta in se opera non demonstrarent. At vbi secun-
dum hoc se ostendunt viuere quod loquuntur, et portę sunt, quia intus ducunt, et scul-
ptę, quia viuendo custodiunt quę alijs loquuntur. Huius sanctę Ecclesię vniuersos
terminos in lapides desiderabiles positos videmus, dum in ea fideles quosque fortes in
fide et charitate conspiciamus. Qui, vt quos dixerit, lapides demonstraret, adiunxit:
Omnes filios tuos doctos a Domino. Quod ergo Isaias vniuersos Ecclesię terminos de-
siderabiles vidit, hoc Ezechiel pauimentum lapide stratum per circuitum esse perhi-
buit, qui adhuc de gazophylacijs subdit: [Triginta gazophylacia in circuitu pau-
imenti.] Denarius numerus pro perfectione semper accipitur, quia in decem præcep-
tis legis custodia continetur. Actiua etenim ac contemplatiua vita simul in decalogi
mandatis coniuncta est, quia in ea et amor Dei et amor seruari proximi iubetur. Amor
quippe Dei ad contemplatiuam, amor vero proximi pertinet ad actiuam. Sed vnusquis
que doctor, vt in actiuam vitam plene se dilatat, atque in contemplatiuam vigilanter
surgat, in sanctę Trinitatis fide debet esse perfectus. Vnde et eadem gazophylacia tri-
ginta esse commemorantur, vt cum denarius ter ducitur, vita et lingua doctoris in Tri-
nitate solidetur. Sed hac in re illud nobis est vigilanter intuendum, quod propheta dū
gazophylacia descripsisset, adiunxit: Pauimentum per circuitum. Atque inferius sub-
iunxit: Gazophylacia in circuitu pauimenti. Quatenus et gazophylacia in circuitu
pauimenti, et pauimentum in circuitu gazophylaciorum esse videatur. Pauimentum
quippe et gazophylacia eo sunt ordine distincta, vt gazophylacia inter pauimentum,
et pauimentum inter gazophylacia fuerit stratum. Non hoc fratres sine magno my-
sterio est, quod in circuitu gazophylaciorum dicitur esse pauimentum, et in circuitu
pauimenti narrat esse gazophylacia. Habet enim pauimentum in circuitu gazophy-
lacia, quia vita audientium erudit quotidie et custodit linguā doctorum. Doctores et-
enim boni in sanctę eruditionis verbis modo fomentis dulcedinis, modo asperitate in-
crepationis inuigilant, vt auditorum suorum vitam a vitijs defendant. Sed habent ipsa
quoque gazophylacia in circuitu pauimentum: quia sæpe etiam doctorum cor, vicio-
rum tentationibus tangitur, vt modo eleuetur iactationis superbia, modo irę stimulis
inflammetur. Sed cum bonorum auditorum vitam considerant, eamque profecisse suis
exhortationibus pensant, erubescunt tales non esse, quales auctore Deo per se conspi-
ciunt alios factos esse, et tanto se in mente stabilium, quanto plene in culpam labun-
tur. Nam cum ipsa sua doctoribus verba ad memoriam reducant, erubescunt non
seruare quod dicunt: Vnde per Salomonem quoque dicitur: Anima laborantis la-
borat sibi, quia compulsi eum os suum. Os enim nostrum nos compellit ad laborem,
quando per hoc quod dicimus, a vitijs refrenamur: quia turpe nimis est, ibi nos ne-
gligendo cadere, vnde prædicando conati sumus alios leuare. Habent ergo gazo-
phylacia in circuitu pauimentum, quia doctorum magna custodia est vita venerabi-
lis auditorum. Et suus ei sermo fit in adiutorio, quia erubescunt pulsantibus vitijs
non resistere, qui contra vitia alios armauerunt. Quia enim quamdiu in hac vita vi-
uimus, contra malignos spiritus, quid aliud quàm in acie stamus? Sicut prædiximus,
doctoris animus forsitan aliqua elatione pulsatur. Sed siue ne ipse pereat, seu ne per
exemplum suum alios ad perditionem trahat, vigilanter se et festime circumspicit, in
cogitationibus remordet. Adducta auditorum suorum vita ad memoriam, semetipsum
humiliat, et quibus praualet modis, agit ne elatio principetur in mente, ne domine-
tur in opere. Scriptum quippe est: Initium omnis peccati superbia. Quis ergo ante
Dei

- A** Dei oculos fructus boni operis, si ex radice putruit elationis? Sæpe ut prædictum est, eius animus tentatur ex ira, sed citius se ad circumspectionem recolligit, et discipline pondere deprimens agit ne motus animi transeat in sermone, ne crumpat in voce. Fitque ut ira perturbati animi, ubi per negligentiam oritur, ibi per iudicium suffocata moriatur. Quia ex re agitur, ut ex cœpta culpa animus virtutem pariat, qui etsi se fortiter custodire nolit, ne ad motum surgeret, se tamen in commotione fortiter vicit. Vnde bene per Salomonem dicitur: Melior est patiens viro forti: et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium. Patiens præfertur: quia in illa actione victoriæ, homo victor est hominum, in hac autem mansuetudinē patientiæ, animus victor est suus. Sequitur: [Et pauimentum in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat inferius.] Si portarum longitudinem ad locum referimus, in quo portæ fuerant constructæ, secundum longitudinem portarum pauimentum erat inferius: quia quam tenere locus portarum poterat, tantum tenebatur, et pauimentum quod erat inferius: Longitudo ergo pauimenti a portis non erat dissimilis, sed tamen æqualitas pauimenti non erat cum portis. Quid est ergo, quod pauimentum cum portis longum similiter erat, sed æquale non erat, nisi quod longe distat vita populorum a vita docentium? quia etsi ad regna cælestia tendentes, eandem longanimitatem spei habent, eadem vero viuendi studia non habent. Tendatur ergo pauimentum similiter in longum: quia ipsam fidem, ipsam spem in se retinent auditores, quam habere certum est prædicatores. Sed pauimentum inferius iaceat, ut omnes auditores, prædicatores suos longe suis meritis antecedere cognoscat. Sin vero longitudinem portarum ipsam, sicut superius diximus, earum altitudinem intelligere debemus, dum, sicut paulo post scriptum est, ad portas gradibus ascendebatur, tanto pauimentum iacet inferius, quanto vnaquæque porta surgit in altitudinem. Quia quanto sanctior est vita doctoris, tanto fit humilior sensus audientis. Et semetipsum despicit, dum prædicatoris sui vitam in magna surgere altitudine perpendit. Imitari etenim bona eius alia forsitan potest, alia non potest. In quibus præualeat proficit, in quibus minime præualeat, ad humilitatem crescit. Et hoc ipsum ergo ei in profectu est, quod ei imitabile ad profectum non est. Ecce enim prædicatorum nostrorum ea quæ legimus dicta et facta pensamus, et in quantam altitudinem surrexerint portæ, cognoscimus. Ut enim taceamus de ostensione signorum, loquamur de virtutibus cordium. Certe Paulus, qui se legi mortuum per legem dicit, quia ut in Christo crederet, ei hoc et lex ipsa prædicauit, magno fidei ardore succensus, præcepta legis tenere carnaliter noluit, circumcisionem in gentibus fieri vetuit. Et cum Petrus Apostolus seruauit adhuc in circumcisione legis consuetudinem, vellet, ei in faciem resistit, eumque hac in re fuisse reprehensibilem dicit. Et in hoc eius studium discipulis loquens, non solum culpam, sed quod est magis, hypocrisim, id est, simulationem nominat, dicens: Cum venisset Petrus Antiochiam, in faciem ei resisti, quia reprehensibilis erat. Et paulo post: Et simulationi eius consenserunt ceteri iudei. Idem vero Apostolorum primus cum multa discipulos admoneret, atque a quibusdam detracti Pauli scriptis agnosceret, dicit: Sicut charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti et instabiles deprauant, sicut ceteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem. Ecce Paulus in epistolis suis scripsit Petrum reprehensibilem, et ecce Petrus in epistolis suis asserit Paulum in his quæ scripserat, admirandum. Certe enim nisi legisset Petrus Pauli epistolas, non laudasset. Si autem legit, quia illic ipse reprehensibilis dicitur, inuenit. Amicus ergo veritatis laudauit, etiam quod reprehensus est, atque ei ad hoc ipsum placuit, quia in his non placerat, quæ aliter quam debuerat, sensit. Seq. etiam minori fratri ad consensum dedit, atque in eadem re factus est sequens minoris sui, etiam vt in hoc præiret: quatenus qui primus erat in Apostolatatus culmine, esset primus et in humilitate. Pensate ergo, fratres charissimi, in quo mentis vertice stetit, qui illas epistolas laudauit, in quibus scriptum se vituperabilem inuenit. Quæ illa mansuerudo tanta esse potuit, quæ quies animi, quæ soliditas, atque imperturbatio cogitationis? Ecce a minore suo reprehenditur, et reprehendi non dedignatur. Non ad memoriam reuocat, quod primus in Apostolatatu vocatus est, non quod clauis regni cælestis acceperit, non quod peccata quæcumque in terra soluerit, essent

Prov. 16. d

Rom. 7. a

Gal. 5. b

Gal. 2. b

1. Pet. 3. d

Mat. 16. e

soluta et in cælo, non quòd in mare pedibus ambulauit, non quòd paralyticos in Iesu nomine iubendo exererat, non quòd ægros corporis sui vmbra sanauerat, non quòd mentientes verbo occiderat, non quòd mortuos oratione suscitabat. Ne igitur increpationis verba dedignaretur audire, omnia dona quæ acceperat, quasi a memoria repulit, vt vnum fortiter humilitatis donum teneret. Quis ergo nostrum si vel extremum aliquod signum fecisset, a minori fratre increpatus, increpationis verba patienter audiret? Nihil enim signi fecimus: et si quis nos fortasse de actione nostra reprehenderit, statim inrumescimus, magnos quosdam nos taciti cogitamus, virtutes nobis ad animum deducimus, etiam quas non habemus. At contra Petrus cum virtutibus humilis in reprehensionibus permansit, sed porta surrexit in altitudinem. Hanc autem tantam mansuetudinem nos imitari non possumus, sed quia pauperculus sumus, longe inferius iacemus. Sunt vero nonnulli qui non Petrum Apostolorum principem, sed quendam alium eo nomine, qui a Paulo est reprehensus, accipiunt. Qui si Pauli studiosus verba legissent, ista non dicerent. Dicturus etenim Paulus: Cum venisset Petrus Antiochiam, ei in faciem restiti: vt de quo Petro loqueretur, ostenderet, in ipso suæ narrationis initio præmisit, dicens: Creditum est mihi Euangelium præputij, sicut Petro circumcissionis. Qui enim operatus est Petro in Apostolorum circumcissionis, operatus est et mihi inter gentes. Patet ergo de quo Petro Paulus loquitur, quem et Apostolum nominat, et præfuisse Euangelio circumcissionis narrat. Et fuerunt quidam, qui secundam Petri epistolam, in qua epistolæ Pauli laudatæ sunt, eius dicerent non fuisse. Sed si eiusdem epistolæ verba pensare voluissent, longe aliter pensare poterant. In ea quippe scriptum est: Voce delapsa ad eam huiuscemodi a magnifica gloria: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Atque subiungitur: Et hanc vocem nos audiuimus, cum essemus cum ipso in monte sancto. Legant itaque Euangelium, et protinus cognoscunt, quia cum vox ista de cælo venit, Petrus Apostolus cum Domino stetit. Ipse ergo hanc epistolam scripsit, qui hanc vocem in monte de Domino audinit. Sed quia pauca de Petro diximus, nunc si placet ad Pauli mansuetudinem conuertamur, et pensemus, si possumus, ille qui tanti ardoris est in zelo predicationis, vt Apostolorum quoque primo non parceret, quantæ sit mansuetudinis in studio longanimitatis. Tacemus autem quòd ter virgus cæsus est, quia semel lapidatus est, quia ter naufragium fecit, quia nocte ac die in profundo maris fuit, quia a ludæis quinquies quadragenas vna minus accepit. Minus enim animum ad iracundiam commouent ea mala, quæ nobis ab apertis aduersariis irrogantur, hoc plus soler dolere, quod a proprijs patimur. Vnde et per Psalmistam ipsa veritas contra traditorem suum loquitur, dicens: Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, supportassem vtique. Tu vero vnanimis dux meus, et notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos. Pensamus ergo si possumus, Paulus Apostolus, qui tantum patiens inter persecutores, quantum mansuetus inter discipulos fuerit. Certe Corinthi veniens, ab idolorum seruitio Corinthios retraxit, quis esset verus Deus innotuit, et æternæ eius vitæ gaudia prædicauit. Et cum magnam multitudinem populi in fide collegisset, tantam illic inopiam pertulit, vt victus sui graui necessitate laboraret. Et panem terræ a discipulis non accepit, quibus panem cæli prædicauit. Insistebat verbo pro vita audientium, insistebat labori manuum pro vita corporis sui. De terris quoque alijs stipendia ei a discipulis mittebantur, vt Corinthijs prædicare sufficerent. Ipse quoque ad eosdem Corinthios post per epistolam loquitur, dicens: Cum essem apud vos et egerem, nulli onerosus fui, nam quod mihi deerat, suppleuerunt fratres, qui venerunt a Macedonia. Quibus ad magnum quoque improperium præmisit, dicens: Alias Ecclesias spoliaui, accipiens stipendium ad ministerium vestrum. Pensamus ergo si possumus, cuius hoc mansuetudinis fuerit panem spiritus prædicare et panem carnis non accipere, corda audientium de diuitijs æternis instruere, et inter eosdem discipulos fideles et abundantes fame laborare, inter satiatos pati inopiam, nec tamen quod patiebatur dicere, nec tamen dolere, videre dura erga se corda audientium tenacium, nec a prædicatione desistere. Nā sicut Apostolorum Acta testantur, anno et sex mensibus continue in eadem ciuitate prædicauit. Cumque ab eisdem Corinthijs recessisset, ad eos postmodum scribit quod apud eos positus pertulit. Quare autem hoc eis cum inter eos viueret, numquam dixit? Ne quod erga eum factum ex bona voluntate non fuerat,

Ibid.

1. Pet. 1. d
Ibid.

1. Cor. 11. f

2. Sol. 54.

1. Cor. 4. b
1. Cor. 12. a

Ibid.

Act. 18. a
1. Cor. 11. a

rat,

- A** rat fieret ex iussione. Et cū innotesceret eorum miseria, remaneret volūtas ignota. Quare autem hoc postmodum longe posuit scribit? Ne omnimodo discipuli incorrecti remanerent, et quales magistro in tenacia fuerant, alijs quoque fratribus tales non essent. Vere in hoc Paulus vere magister Gentium: sua negligens, aliena curans, impleuit quod prædicauerat. Nemo quod suum est, quærat, sed quod alterius. Et non quæ sua sunt, singuli cogitantes, sed ea quæ aliorum. Quanta itaque ista mansuetudinis virtus est? Quanta tranquillitas spiritus? Quis autem nostrum, si vnum huius mundi diuitem ad omnipotentis Dei seruitium conuertisset, seq. egere conspiceret, et illum sibi vitæ subsidia non præbere, non protinus de eius vita desperasset? Quis non incassum laborasse se diceret? Quis non ab eius exhortatione obmutesceret, quæ in semetipsum primum ferre fructum boni operis non videret? Sed Paulus per mansuetudinem in virtutum vertice solidatus perfluit, prædicauit, dilexit, et bonū quod coeperat, expleuit, eaq. portādo et persisterendo discipulorum corda ad misericordiam perduxit. Nam eorum perfectum postmodum scire se indicans, in eadē epistola scribit de ministerio, quod sit in sanctos: Ex abundantia est enim mihi scribere vobis. Scio enim promptum animum vestrum, pro quo de vobis gloriatur apud Macedonas, quoniā Achaia parata est ab anno priore, et vestrā emulatio prouocauit plurimos. De quibus rursus ait: Qui non solum facere, sed et velle coepistis ab anno priore. In quibus enim non tam opera, quā pia vota requirebat, in eis proculdubio plus laudat pia vota, quā opera. Notandū nobis est, quia habet improprium hæc ipsa consolatio, cum dicitur: Ab anno priore. Bonum quippe, sed tarde fecerant, atque ideo hoc magister non sine reprehensione laudat. Medicus quippe est qui medicamentum vulneri apponit, quod et ea quæ purgata sunt, resouet, et ea, quæ putrida inueniuntur, mordet. Sed hæc tolerando atque prædicando, expleuit quod coepit. Et miræ longanimitatis virtus discipulorū duritiā emolliuit ad misericordiz viscera, quia longitudo portæ surrexit in altitudinē. Sed infirmi nos ad imitandum tantæ mansuetudinis longanimitatē idonei non sumus, quia videlicet pauimentum sumus, et despecti in nostris moribus iacemus. Ecce autē dum de duobus ducibus cælestis exercitus loquor, martyr quoque Stephanus memoriæ occurrit, qui tentus pro Creatoris sui nomine, et in medium persecutorū deductus, imperterritus stetit, fiducialiter docuit, et ex zelo veritatis persecutores suos fortiter increpauit, dicens: Vos semper Spiritui sancto restitistis. Cūq. illi ad lapides currerent, et cū lapidibus necarent, flexo genu pro eisde persecutoribus orauit, dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatū. Quæ itaque ista virtus est, sic zelo seruere, vt eis a quibus terrebatur, perfidiz suæ, impropria fiducialiter diceret, et sic diligere, vt in morte quoque pro eis a quibus moriebatur, oraret? Sic quippe ex zelo inferuit, ac si mansuetudinis nihil haberet. Et sic mansuetus in eorū dilectione persisterit, ac si contra eos feruoris nihil habuisset. Pensemus inter hæc vbi nostræ conscientiz reatus iacet. Quis enim nostrū si saltē verbi contumeliā a proximo accepit, non statim contumeliā reddit, non funditus commouetur; non ad odiū erumpit, non præceptū dilectionis obliuiscitur? Sed hoc beatus Stephanus ex omnipotentis Dei gratia potuit, qui cū esset plenus Spiritu sancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, et Iesum stantē a dexteris, et ait. Ecce video cælos apertos et Iesum stantē a dexteris Dei, quia surgēs in altitudinē porta fuit. Hoc nos miseri nostra virtute imitari nō possumus, quia longe inferius sicut pauimentū iacemus. Quid autē nos in vita sanctorū de nostra admiratione dicimus, ipsi quoque antiqui patres prædicatorū sancti Ecclesiæ vitā considerantes, valde admirati sunt? An non eorū vitā Psalmista admiratus est, cū dicebat: Mihi autē valde honorati sunt amici tui Deus, nimis cōfortatus est principatus eorū? Quod de quibus eius amicis dicat, Euangelidū interroga, in quo veritas prædicatoribus dicit: Vos amici mei estis. Isaias quoque eorū vitā intuens ait: Qui sunt isti qui vt nubes volant, et quasi colūbæ ad fenestras suas? Recte autē prædicatores sancti nubes appellati sunt: quia verbis pluuem, miraculis coruscant. Qui volare quoque vt nubes dicuntur: quia in terra viuētes, extra terrā fuit omne quod egerunt. Vnde et per quandā nubē dicitur: In carne enim ambulātes non secundū carnē militamus. Priores enim patres coniugijs utebantur, filios procreabāt, substantias possidebāt, curis rei familiaris intēdebāt. Istos autē prophetiz iā spiritū præidēs substantias deferere, nihil in terra quærere, nihil possidere, non eos vel homines per terrā ambulātes, sed nubes volantes nominat. Volant enim qui terrā quasi non tangunt, quia in ipsā nil apperūt. Qui et ad fenestras suas

1. Cor. 10. f

2. Cor. 9. b

Ibid.

Petr. in Act. c. 14

Act. 7. f

Ibid.

Tf. 138. c. 1

Ioh. 15. b

Isa. 60. b

Greg. 14. Mor. 1

2. et 3. Mor. c.

12. et 3. Mor.

14.

1. Cor. 10. a

quasi colūbæ sunt, quia pro mansuetudinis suæ spiritu in hoc mundo per oculos nil non cupiscunt. Consideremus ergo quāte altitudinis istæ spiritalis ædificij portæ sunt, quas et spiritalis patres admirantur, quantumq. nos in earum admiratione humiliare necesse est, qui pauimentum sumus. Sed quia sub longitudinis appellatione altitudinem portarum audiuiimus, nunc aliquid de earum latitudine cognoscamus. Sequitur: [Et mensus est latitudinem a facie portæ inferioris vsque ad frontem atrij interioris extrinsecus, centum cubitos ad Orientem et ad Aquilonem.] In quibus verbis si portam aditum accipimus, quo ad cognitionem Domini intramus, porta inferior fides est: atrium vero interius, contemplatio. Habet autem porta inferior latitudinem in facie, quia videlicet fides per charitatis suæ amplitudinem habet eam, quæ videtur a proximis operationem. Quam dum fortiter a perfectioribus agi conspiciamus, nos, qui in bonis actibus angustamur, exempla per eos magnæ operationis accipimus. Et vnaquæque sancta actio quasi quædam nobis sit latitudo itineris, quæ prius erat angustia difficultatis. Habet quoque atrium interius frontem, quia contemplatiua vita per quædam signa desideriorum et gemitum offendit, quantum intus videat, quæ tantum amat. Denarius autem numerus per semetipsum multiplicatus, in centenariū surgit. Vnde recte per centenarium magna perfectio designatur, sicut de electis dicitur: Omnis qui relinquit domū, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit. Neque etenim sanctus quisque ideo terrena deserit, vt hæc possidere in hoc mundo multiplicius possit: quia quisquis terrene studio terram relinquit, terram non relinquit, sed appetit. Nec qui vnā uxorem deserit, centum recepturus est, sed per centenarium numerū perfectio designatur. Quia quisquis pro Dei nomine temporalia atque terrena contēnit, et hic perfectionem mentis recipit, vt iam ea non appetat, quæ contēnit, et in sequenti sæculo ad æternæ vitæ gloriam peruenit. Centies itaque recipit, quod dedit, qui perfectionis spiritum accipiens, terrenis non indiget, etiam si hæc non habet. Ille autem pauper est, qui eget eo, quod non habet. Nā qui et non habens, habere non appetit, diues est. Pauperas quippe in inopia mentis est, non in quantitate possessionis. Nam cui in paupertate bene conuenit, non est pauper. Mensus est ergo vir latitudinem a facie portæ inferioris, vsque ad frontem atrij interioris extrinsecus centum cubitos. Quia Redemptor noster quotidie per magistros atque doctores in mensura perfectionis metitur vitam fidelium, vel in specie boni operis per fidem, vel in sanctis desideriis per contemplationem. Multi etenim videntur in fide positi magna operari, sed in centum cubitis non mensurantur, quia per ipsa quæ faciunt, terrenam gloriam quærun. Et quidam videntur per abstinentiā cruciari, gemitibus insistere, sed eorum mensura ad centum cubitos minime ducitur: quia in his, quæ agunt, ab humano iudicio fauores requirunt. Quis ergo est, qui per centum cubitos mēsuratur, nisi is, cuius bona operatio recta inrēctio vtitur, vt in eo quod agit, non ad terrena lucra appetenda, aut ad laudes transitorias reflectatur? Ecce enim misericordiam proximis exhibere, posse largiri, cum celeritate indigenti tribuere, latitudo in facie portæ inferioris est. Sed si tua dāns, aliena non apperas, si terrenam gloriam de ipso bono opere non requiras, recte in centenario numero, id est, in perfectione mensuraris. Nam qui videtur dare misericorditer propria, et rapit forsitan violenter a aliena, iste adhuc quæ sit via perfectionis ignorat, nec cognouit vnde ad perfectionē tenditur, quia nec ipsum eius initium inuenit. Prius enim appetitum euellere a mente debuit, et postea, quæ iure possidet, largiri. Vnde scriptum est: Declina a malo, et fac bonū. Quid enim potest esse boni quod fecit, qui necdum a malo declinauit? Et sunt quidam, qui, si cui dictum est, ab alimentis abstinent, carnem cruciant, sed tamen si pulsati fuerint, cognoscuntur, quia ad mundi gloriam anhelant. Isti frontem atrij interioris ostendunt, sed per centum cubitos non mensurantur. Hi ergo in numero perfectionis sunt, de quibus per Paulum dicitur: Qui carnem suam crucifixerunt cum vitijs, et concupiscentijs. Et notandum, quia non dicitur quod intrinsecus, sed extrinsecus ista mensuratur: quia videlicet Redemptor noster cum per nos facta hominum, vel approbat, vel iudicat, non intrinsecus metitur. Vnde et per Euangelium dicit: Ex fructibus eorū cognoscetis eos. Quia enim per hoc quod videmus, cognoscimus operantis animum, quē non videmus, siue latitudinem, quæ in facie portæ est inferioris, siue frontem atrij interioris extrinsecus metimur. Cum enim alios conspiciamus largiri elemosynam, afflicto occurrere, oppresso

Mat. 19. d

Hier. l. 1. c. 1.
Orig. in Mat.
6. 14.

2. 3. 3.

Gal. 5. d

Matth. 7. c

- A** oppresso subuenire, nihil in hoc mundo gloriæ quærere, nullis huius mundi compedijs inhiare, atque alios videmus carnem domare, lacrymis insistere, verbis cælestibus occu-
 pari, nihil transitorij honoris appetere, quid aliud debemus nisi eos perfectos esse credere,
 sanctos æstimare? Quia ergo per hoc quod aspiciamus, eos perfectos esse videmus, eo-
 rum vitam per centum cubitos extrinsecus metimur. Et quia multi in Iudæa, plerique
 vero in gentilitate positi, ad hanc perfectionis summam venerunt, recte subiungitur: [Ad
 Orientem et ad Aquilonem.] Iudaicus etenim populus Oriens iure dictus est, de cuius
 carne ille est natus, qui Sol iustitiæ vocatur. De quo per Prophetam dicitur. Vobis au- *Malach. 4. 2*
 tem qui timeretis Dominum oriatur Sol iustitiæ. Per Aquilonem vero gentilitas figuratur,
 quæ diu perfidiaz suæ frigore torpuit, et in cuius corde ille regnauit, qui attestante pro-
 pheta apud semetipsum dixit: Ponam sedem meam ad Aquilonem. Quia itaque incar- *Isa. 14. 8*
 natus omnipotens Deus alios perfectos ex Iudæa, alios ex gentilitate perfectos intra
 sanctam Ecclesiam fecit, centum cubitos non solum ad Orientem mensus est, sed etiam
 ad Aquilonem. Sed quia sub Aquilonis nomine de gentilitate sermo se intulit, con-
 siderare libet quantum super nos effusa sunt viscera Creatoris nostri. Omnes enim
 nos ex gentilitate venimus. Antiqui parentes nostri lignis et lapidibus feruebant,
 et derelinquentes Deum, a quo facti sunt, deos venerati sunt quos fecerunt. Nos
 autem per omnipotentis Dei gratiam ad lucem de tenebris venimus. Recolamus
 ergo de quibus tenebris venimus, et de luce quam accepimus, gratias agamus.
 Neque enim diuinam misericordiam intelligit, qui suæ misericordiaz memor non est.
 Vnde et per Psalmistam Deo dicitur: Mirifica misericordias tuas Domine, qui *Psal. 136.*
 saluos facis sperantes in te. Tunc enim nobis Dei misericordiaz mirificantur, cum no-
 bis ad memoriam miseriz nostræ reuocantur: quia recolentes quod fuimus, intelligi-
 mus, cui debemus quod sumus. Cantemus itaque cum gaudio Creatori nostro, qui de
 seruitio creaturæ, colla mentis excussimus. Gaudeamus in nobis impletum esse quod per
 Isaiam dictum est: Et frenum erroris quod erat in maxillis populorum, canonicum erit
 vobis, sicut vox sanctificatæ sollemnitatis. Frenum quippe erroris maxillas populorum
 constrinxerat, quando idolorum errore obligata gentilitas, Deo vero confessionis lau-
 dem dare nesciebat. Sed hoc ipsum erroris frenum iam nobis in canticum versum est, *Psal. 103. 1*
 cum gaudentes psallimus atque cantamus: Omnes dii gentium desmonia, Dominus au-
 tem cælos fecit. Et rursum: Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum ho-
 minum: Os habent et non loquentur, oculos habent et non videbunt. Aures habent et non
 audient, nares habent et non odorabunt. Manus habent et non palpabunt, pedes habent
 et non ambulant. Qui itaque hæc omnipotenti Domino psallendo dicimus, ipsum
 erroris nostri frenum, quod a laude Dei ora nostra ligauerat, vero Domino canticum
 fecimus. Bene autem dicitur: Sicut vox sanctificatæ sollemnitatis: quia dum confessionis
 laudem Deo reddimus, in sanctificata sollemnitate gaudemus. Respondeamus ergo mo-
 ribus tantæ misericordiaz Redemptoris nostri, et qui lucem cognouimus, prauorum ope-
 rum tenebras declinemus. Quid est iam, rogo, quod in hoc mundo libeat? Vbi que luctus
 aspiciamus, vbi que gemitus audimus. Desstructæ vrbes, euersa sunt castra, depopulati
 agri, in solitudinem terra redacta est. Nullus in agris incola, pene nullus in vrbibus ha-
 bitator remansit: et tamen ipsæ paruz generis humani reliquie adhuc quotidie et sine
 cessatione feruntur. Et finem non habent flagella cælestis iustitiæ, quia nec inter flagel-
 la correctæ sunt actionis culpe. Alios in captiuitatem duci, alios detruicari, alios inter-
 fici videmus. Quid est ergo quod in hac vita libeat fratres mei? Si et talem adhuc mun-
 dum diligimus, non iam gaudia, sed vulnera amamus. Ipsa autem quæ aliquando mun-
 di domina esse videbatur, qualis remanserit Roma, conspiciamus. Immenis doloribus
 multipliciter attrita, desolatione ciuium, impressione hostium, frequentia ruinarum:
 ita vt in ea completum esse videamus, quod contra vrbem Samariam per hunc eundem
 prophetam longe superius dicitur: Pone ollam, pone, inquam, et mitte in ea aquam, et
 congere frusta eius in ea. Et paulo post: Effertur coctio eius, et decocta sunt ossa illius in
 medio eius. Atque iterum: Congere ossa, quæ igne succendam, confumentur carnes, et
 coquetur vniuersa compositio, et ossa tabescent. Pone quoque eam super prunas vacuam,
 vt incalcescat, et liqueat as eius. Tunc enim nobis ossa posita est, cum hæc est ciuitas
 constituta. Tunc in eam aqua missa est, et frusta eius congesta sunt, quando ad eam vni-
 dique populi confluant, qui velut aqua calens actionibus mundi feruescerent, et quasi
 frusta

Ios. 18. 2.
1. 44. Vir.

Ezech. 24. 2

frusta carniū in ipso suo feruore liquarentur. De qua bene dicitur: [Efferbuit, A
coctio eius, et discoccta sunt ossa eius in medio illius.] Quia prius quidem in ea
vehementer incaluit actio gloriæ secularis, sed postmodum ipsa gloria cum suis se-
quacibus deficit. Per ossa etenim potentes sæculi, per carnes vero populi desi-
gnantur: quia sicut carnes portantur ossibus, ita per potentes sæculi infirmitas regitur
populorum. Sed ecce iam de illa omnes huius sæculi potentes ablati sunt, ossa ergo ex-
cocta sunt. Ecce populi defecerunt, carnes eius liquefactæ sunt. Dicatur itaque: Con-
gere ossa, quæ igni succendam: consumerunt carnes, et coquetur vniuersa compositio
eius, et ossa tabescent. Vbi enim senatus? vbi iam populus? Contabuerunt ossa, con-
sumptæ sunt carnes, omnis in ea secularium dignitatum ordo extinctus est. Excocta
est vniuersa compositio eius. Et tamen ipsos nos paucos, qui remansimus, adhuc quo-
tidie gladij, adhuc quotidie innumeræ tribulationes premunt. Dicatur ergo: Pone B
quoque eam super prunas vacuam. Quia enim senatus deest, populus interijt: et tamen
in paucis, qui sunt, dolores et gemitus quotidie multiplicantur, iam vacua ardet
Roma. Quid autem ista de hominibus dicimus, cum ruinis crebrescentibus, ipsa quo-
que destrui ædificia videmus? Vnde apte de ciuitate iam vacua subditur: Incalcescat, et
liquefiat æs eius, iā enim et ipsa olla consumitur, in qua prius et carnes et ossa cōsume-
bantur: quia postquam defecerunt homines, etiā parietes cadunt. Vbi autem sunt qui in
eius aliquando gloria lætabantur? vbi eorum pompa? vbi superbia? vbi frequens et
immoderatum gaudium? Impletum est in ea quod contra destructam Ninium per
prophetam dicitur: Vbi est habitaculum leonum, et pascua catulorum leonum? An
eius duces ac principes leones non erant, qui per diuersas mundi prouincias discurren-
tes, prædam sœuendo et interficiendo rapiebant? Hic leonum catuli iuenebant pas-
cua: quia pueri, adolecentes, iuuenes seculares, et secularium filij huc vndique
concurrabant, cum proficere in hoc mundo voluissent. Sed iam ecce desolata, ec-
ce contrita, ecce gemitibus oppressa est. Iam nemo ad eam currit, vt in hoc mundo
proficiat: iam nullus potens et violentus remansit, qui opprimendo prædam diripiat.
Dicamus ergo: Vbi est habitaculum leonum, et pascua catulorum leonum? Contigit C
ei quod de Iudæa nouimus per prophetam dictum: Dilata caluitium tuum sicut aquila.
Caluitium quippe hominis in solo capite fieri solet, caluitium vero aquilæ in toto
corpore: quia cum valde senuerit, plumæ eius ac pennæ ex omnibus membris illius
cadunt. Caluitium ergo suum sicut aquila dilatat, quia plumas perdidit, quæ popu-
lum amisit. Alarum quoque pennæ ceciderunt, cum quibus volare ad prædam con-
sueuerat: quia omnes potentes extincti sunt, per quos aliena rapiebatur. Hæc autem
quæ de Romanæ vrbis contritione dicimus, in cunctis facta mundi ciuitatibus scimus. D
Alia etenim loca clade desolata sunt, alia gladio consumpta, alia fame cruciata, alia
terræ hiatus absorpta. Despiciamus ergo ex toto animo hoc præsens sæculum vel ex-
tinctum. Finiamus mundi desideria saltem cum mundi fine. Imitemur bonorum facta
quæ possumus. Apud Orientem et Aquilonem multi sunt, qui pro perfectione vitæ
centum cubitis mensurantur. Ex Iudæa etenim et gentilitate, sicut dictum est, ad san-
ctitatis culmen excreuerunt. Quamuis intelligi per Orientem et Aquilonem, etiam
iusti et peccatores possint. Oriens quippe non immerito iusti nominantur, qui sicut
in luce fidei nati sunt, in innocētia perstiterunt. Per Aquilonē vero recte peccatores ac-
cipimus, qui mentis frigore dilapsi sub peccati sui vmbra torperunt. Sed quia omni-
potentis Dei misericordia etiam tales ad poenitentiam reuocat, compunctione et la-
crymis lauat, virtutibus dirigit, vsque ad perfectionis gloriam subleuat, non centum cubi-
tis solum ad Orientem, sed etiam ad Aquilonem ducuntur, dum cum iustis etiam pec-
catores per dona et poenitentiam ad perfectionem veniunt.

HOMILIA XIX.

Ortam vero, quæ respiciebat viam Aquilonis atrij exterioris, mensus est
tam in longitudine, quàm in latitudine: et thalamos eius tres hinc, et
tres inde, et frontem eius et vestibulum eius secundum mensuram por-
tæ prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem eius, et latitudinem
viginquinque cubitorum. Fenestræ autem eius, et vestibulum, et sculpturæ secun-
dum

A dum mensuram portæ, quæ respiciebat ad Orientem, et septem graduum erat ascensus eius. Et vestibulum ante eam, et porta atrij interioris contra portam Aquilonis et Orientalem. Et mensus est a porta usque ad portam centum cubitos. Et eduxit me ad viam Australem, et ecce portæ, quæ respiciebat ad Austrum. Et mensus est frontē eius, et vestibulum eius iuxta mensuras superiores, et fenestras eius, et vestibulum in circuitu sicut fenestras ceteras, quinquaginta cubitorum longitudine, et latitudine viginti quinque cubitorum, et in gradibus septem ascendebatur ad eam. Et vestibulū ante fores eius, et cælatæ palmæ erant: una hinc, et altera inde in fronte eius.

B Magna legentium debet esse discretio, ut in sacro eloquio cum quilibet vnus sermo dicitur, non semper vnā eandemque rem significare credatur: sicut aliquando sol in bono, aliquando vero accipitur in malo. Solis etenim nomine aliquando signatur Dominus, aliquando persecutio. Attestante autem libro Sapientię, in inferno impij dicti sunt: Errauimus a via veritatis, et sol insitit: non luxit nobis. Et de iactis feminibus Dominus dicit: Otto sole aruerunt, quia videlicet facta persecutione, in reproborum cordibus prædicationis verba siccantur. Sic leo Dominum signat. Vnde scriptum est: Vicit leo de tribu Iuda. Sic leonis nomine diaboli similitudo exprimitur, sicut per primum pastorem dicitur: Aduersarius vester diabolus sicut leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Sic bouis nomine sapiens designatur. Vnde scriptum est: Non iunges bouem et asinum, id est, sapientem cum stulto in prædicatione non socias. Sic per bouē

Idem 14. Mor. c. 6.

Sap. 5. b

Mat. 13. a

Mar. 4. a

Greg. 7. Mor. 10.

Apoc. 5. b

1. Pet. 5. b

Deut. 22. a

Prov. 7. b

C fatuus figuratur, sicut de eo qui in turpitudine amoris captus est, dicitur: Statimque eam sequitur, quasi bos ductus ad victimā, id est, sicut fatuus trahitur ad mortē. Hæc igitur dixi, ne quia portā significare Dominū vel prædicatores, vel scripturā sacram, vel fidē exposui, vbi quæque iā in hoc propheta porta legitur, signare aliud non credatur. Cum enim de vna porta propheta loqueretur, recte fides intellecta est, quia vna est omnium electorum fides. Cum vero aliæ portæ nominantur, intelligi ora prædicatorū possunt, per quæ vera vita cognoscitur, et per quæ ascenditur ad sacramentorum spiritualiū cognitionē. Nā porta per quam significari fidē diximus, notandū nobis est, quia inferior appellatur. In hac enim vita dum sumus, quasi in imo positi adhuc inferius tenemur. Et recte inferior porta fides est, quia nobis in terra positis aperit cognitionem Dei. Itaque nunc dicitur: [Portā quoque quæ respiciebat viam Aquilonis atrij exterioris, mensus est tam in longitudine quā in latitudine, et thalamos eius tres hinc, et tres inde. Et frontes eius, et vestibulum eius, secundum mensuram portæ prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem eius, et latitudinem viginti et quinque cubitorum: Fenestræ autem eius, et vestibulum, et sculpturæ secundum mensuram portæ quæ respiciebat ad Orientem: et septem graduum erat ascensus eius, et vestibulum ante eam.] De porta, quæ respiciebat viam Aquilonis atrij exterioris ea ipsa replicatur, quæ iam de porta alia superiori dicta sunt, atque alia subiunguntur, quæ de prædicta porta propheta tuauerat. Ut ergo de his latius disseramus, quæ necdum discussa sunt, debemus ea, quæ dicta sunt, sub breuitate replicare. Porta enim viam Aquilonis respicit, cum prædicator quisque vitam peccatoris agnoscit, ei. interiora vitæ per verbū prædicationis aperit. Quæ porta atrij exterioris dicitur. Exterior quippe est atrium vitæ præfens, in qua

D omne quod corporaliter agitur, corporaliter etiam videtur. Quæ tam in longitudine quā in latitudine mēsuratur, quia cum ad fidem peccator ducitur, necesse est vt eius doctor consideret, vel quantum in longitudinem spei, vel quantum in latitudinem charitatis ex eius admonitione proficiat. Qui enim ad Deū conuertitur, si adhuc bona vitæ præsentis sperat, longitudinē non habet, quia brevis est vita in qua spem posuit. Si per terrenorum concupiscentiā, et adhuc proximi odio coangustatur, latitudinem non habet: quia nescit vel transitoria contemnere, vel se in proximi amore dilatare. Cum vero conuersus quisque æternæ vitæ gaudia longanimitet sperat, proximorum molestias cū charitate tolerat, et ea quæ non habet, concupiscere continet: longitudinē et latitudinē porta habet, quia gloria prædicatoris, est profectus auditotis. Vnde quibusdā per magnū prædicatorē dicitur: Gaudium meū et corona mea. Et rursum: Ecce nunc viuo, si vos statis in Domino. Atque iterum: Quæ est nostra spes aut gaudiū? nonne vos ante

Phil. 4. a

1. Tim. 3. c

1. Thes. 1. d

Do-

Dominum? Longitudo ergo et latitudo portæ est quæ ad Aquilonē respicit: quia cum infidelem quempiam, in peccatis suis frigore torpentem, prædicator ad fidem converterit, per hoc quod cum in longitudinem spei tendit, et in amplitudinem charitatis dilatatur, eius gloria facit. Et quia in cognitione sanctæ Trinitatis ex verbo prædicationis auditores quique in eiusdem Trinitatis amore proficiunt, habet hæc eadem portæ thalamos tres hinc, et tres inde: quia omne quod per Testamentum nouum de Trinitate conditor loquitur, hoc etiam de Testamento veteri ostendit. Et cor audientium in amore cælestis patriæ perficit, ut anima inhærens Deo, quasi sponsa cum sponso in quadam thalamo sedeat, atque se a terrenis desideriis funditus aueriat. Vel certe, vel longe superius dictum est, quia tres sunt ordines bene viuientium, bonorum scilicet coniugatorum, continentium, atque prædicatorum: et quia alij etiam in coniugijs positi amore cælestis patriæ anhelant: alij autem spe æterni gaudij etiam carnem macerant, omnesque actus terrenos refugunt, et in cura huius sæculi implicari contemnunt: alij vero et terrena bona despiciunt, et cælestia gaudia prædicant, quæ cognouerunt: quid isti nisi in spiritali ædificio thalami sunt, in quorum cogitatione et meditatione anima cælesti sponso sociatur? Quos tres bonorum ordines, quia non solum ecclesia ex gentibus habet, sed aliquando etiam synagoga habuit, dum magna multitudo spiritalium, Redemptoris gratiam ardentem expectauit, portæ ædificij cælestis tres hinc, et tres inde thalamos habet: quia prædicator quisque, cum ad supernam patriam auditorem prouocat, et nouos patres et veteres anhelasse cælesti desiderio demonstrat. Plus enim plerumque exemplum, quam ratiocinationis verba compungunt: et cum prædicator dicit quales alij in coniugio, vel in continentia, vel in prædicatione erga omnipotentis Dei amorem in nouo Testamento fuerint, vel alij quales in veteri, portæ quæ loquitur, et nos ex utroque latere habere thalamos ostendit. Quæ portæ habet et frontem, quia sunt in prædicatoris vita aperta opera quæ videntur. Habet et ante frontem vestibulum: quia priusquam bona opera insinuet, prædicat fidem, per quam anima humiliter veniens, ad bonorum actuum altitudinem subleuetur. Quæ cuncta secundum mensuram portæ prioris sunt iuxta hoc quod subditur: [Quia mensus est quinquaginta cubitorum longitudinem eius, et latitudinem vigintrique cubitorum.] Hæc iam superius latus me dixisse meministis. Per quinquagenarium enim numerum requiem diximus figurari: quia et quinquagesimus veteri populo in requiem datus, appellatus est Iubilæus, et septenarius numerus, per quem hoc omne tempus euoluitur, septies multiplicatus, ad quadraginta et nouem ducitur. Cui monas additur, quia in vnius contemplatione requies æterna perficitur. Idem ergo quinquagenarius numerus nobis longitudinem D est: quia peruenire ad illam requiem non potest, nisi qui ad eam, spem suam modo tendere longanimiter potest. Quia enim per quinquagenarium numerum ad æternam requiem pronocamur, etiam hoc nos omnino instruit, quod in tabernaculo decem cortinæ iussæ sunt fieri, quæ haberent ansulas quinquagenas, et circulos aureos quinquagenos a latere et summitate. Cortinæ tabernaculi sancti, omnes sunt, qui ex diuersis virtutum coloribus in sanctæ Ecclesiæ ornamento proficiunt. Qui et interiora velant, et exteriora omnimodo exornant: quia eorum vita inquantum videtur, ornamentum est, et eorum intellectus intus absconditus, dum cælestia, quæ in mente seruant, edicere non possunt, in eis aliquo modo velatur. Recte autem decem cortinæ sunt, quia per decalogi studiū, ipsa sanctorum corda profecerunt. Hyacinthinæ vero ansulæ cortinarum fieri quinquaginta præcepta sunt. Hyacinthus cæli speciem habet. Ansulæ ergo cortinarum sunt præcepta cælestia, in quibus ligantur animæ, ut ab inferioribus subleuentur, superius pendean. Quæ videlicet ansulæ habent et circulos aureos, intellectum scilicet vera sapientia fulgentem. Qui intellectus, quia esse debet per omnia circumspectus, et cautæ sollicitudinis vigilantia munitus, recte per circulos designatur. Et notandum quod a latere et summitate iubentur ansulæ, vel circuli in cortinis fieri: quia præcepta cælestia, et intellectus spiritalis, non solum debet nos sursum in Dei amorem suspendere, sed etiam proximo in charitate sociare. In eo enim quod conditorem nostrum diligimus, quasi per superiores ansulas in aere pendemus. In eo vero, quod sicut nosmetipsos proximos amamus, ansulas et circulos a latere habemus, ut cortinæ tabernaculi, id est, fidelium animæ per charitatem coniunctæ sint, et non per discordiā diuisæ. Vnde et hic post longitudinem quinquaginta cubitorum, protinus latitudo subiungitur vigintri et quinque cubitorum,

Sup. hom. 17.

Exod. 27. d

Exod. 26. d
36. bSup. hom. 10.
in Exech. et
hom. 2. et li. 8.
Mor. 4. 37.

E

- A** cubitorum, quæ videlicet latitudo ad charitatem proximi pertinet. Ipsa enim in fratrum amore se dilatat, atque erga eos omne quod potest boni operis, exercet. Cuncta autem bona opera, quæ corporaliter fiunt, per quinque corporeos sensus exhibentur, videlicet per visum, auditum, tactum, gustum, odoratum. Quinarius vero numerus per semetipsum ductus ad vicissimum et quintum pervenit, quia bona opera cum agi cœperint, per fervorem animum ad augmentum excitant, et per semetipsa multiplicantur. Unde et latitudinem menti faciunt, ut non sit angustia per teporem, sed expensa in bonis actibus per charitatem. Omnis enim torpor teporis angustia est, omnis vero benignitas charitatis magna latitudo. Nam etsi res desunt, quæ fortasse indigenti proximo præbeantur, ampla est substantia voluntatis bonæ, quæ sufficit ad regni retributionem, sicut scriptum est: In terra pax hominibus bonæ voluntatis. Sequitur: [Fenestræ autem eius, vestibulum et sculpturæ, secundum mensuram portæ quæ respiciebat ad Orientem.] Cuncta hæc iam superius latius dicta sunt, et idcirco sermo non debet morosa expositione tardare. Hoc tamen magnopere notandum est, quod porta ad Aquilonem ea omnia habere perhibetur, quæ porta ad Orientem: fenestras scilicet contemplationis, vestibulum humilitatis, sculpturam bonæ operationis. Omnes enim qui per hoc quod in conversatione nati sunt, in innocentia perseverant, portam ad Orientem habent, quia eius cælestis regni aditus patet ex lumine, quod acceperunt. Et omnes, qui in peccatis postmodum lapsi, torporis sui frigore sunt depressi, sed per pœnitentiam redeunt ad amore cælestis patriæ et recalcantur, portam ad Aquilonem habent: quia eis etiam post peccati sui frigus, regni aditus per misericordiâ patet. Ea ergo habere dicitur porta ad Aquilonem, quia et conversi peccatores sic dantur virtutibus, sicut illi sunt divites, qui cadere in peccati pœnitentiam vitaverunt. Unde et Psalmistæ voce per Dominum dicitur: Cinerem sicut panem manducabâ. Quia sic pœnitentes recipit ut iustos. Scriptum quippe est de peccatoribus: Olim in cilicio et cinere pœnitentiam egissent. Cinis ergo sicut panis comeditur, quâdo auctori suo peccator per pœnitentiâ, sicut innocens reuocatur. Porta igitur ad Aquilonem habet fenestras, habet vestibulû, habet sculpturas: quia cû peccator ad vitam post culpas reducitur, sæpe lumen contemplationis accipit, atque de ipsa memoria iniquitatis suæ, gratiâ magnæ humilitatis bonæ quoque operationis efficaciam, ut omne quod fieri præcipitur, in vita eius quasi sculptum esse videatur: [Septem vero graduum erat ascensus eius, et vestibulum ante eam.] Septem gradibus ad portam ascenditur, quia per sancti Spiritus septiformem gratiam aditus nobis regni cælestis aperitur. Quâ septiforme gratiâ Isaias in ipso nostro capite, vel in eius corpore quod sumus, enumerans dicit: Requiescet super eum spiritus sapientie et intellectus, spiritus consilij et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini. Quos gradus de cælestibus loquens, descendendo magis quam ascendendo numeravit: videlicet sapientiam, intellectum, consilium, fortitudinē, scientiam, pietatem, timorem. Et cum scriptum sit: Initium sapientiæ timor Domini, constat proculdubio, quia a timore ad sapientiam ascenditur, non autem a sapientia ad timorem reditur, quia nimirum perfecta habet sapientia charitatē. Et scriptum est: Perfecta charitas foras mittit timorem. Propheta ergo, quia de cælestibus ad ima loquebatur, cœpit magis a sapientia, et descendit ad timorem. Sed nos, qui a terrenis ad cælestia tendimus, eisdem gradus ascendendo enumeremus, ut a timore ad sapientiam pervenire valeamus. In mente etenim nostra primus ascensionis gradus est timor Domini:
- E** secundus, pietas; tertius, scientia; quartus, fortitudo; quintus, consiliû; sextus, intellectus; septimus, sapientia. Est enim timor Domini in mente. Sed qualis est iste timor, si cû eo piers non est? Qui enim misereri proximo ignorat, qui cōpati eius tribulationibus dissimulat: huius timor ante omnipotentis Dei oculos nullus est, quia non subleuatur ad pietatem. Sed sæpe pietas per inordinatam misericordiam errare solet, si fortasse pepercerit, quæ parcenda non sunt. Peccata etenim quæ feriri gehennæ ignibus possunt, disciplinæ verberibus corrigenda. Sed inordinata pietas cum temporaliter parcat, ad æternum supplicium pertrahit. Ut ergo vera et ordinata sit pietas, ad gradum est aliû subleuanda, id est, ad scientiam: ut sciat, vel quid ex misericordia pniar, vel quid ex pietate dimittat. Sed quid si fiat quid agere quis debeat, virtutem vero agendi non habeat? Scientia ergo nostra crescat ad fortitudinem, ut cû videt quid agendum sit, hoc agere per mentis fortitudinem possit, ne timore trepidet, et pauore collapsa, non valeat

Luc. 2. b

Ps. 101.

Mat. 11. b

Isa. 11. a

Eccl. 1. b

1. Ioan. 4. d

bona

bona defendere, quæ sentit. Sed sæpe fortitudo si improuida fuerit, et minus contra vitia circumspēcta, ipsa sui præsumpione in casum ruit. Ascendat ergo ad consilium, vt prouidendo præmuniat omne, quod agere fortiter potest. Sed esse consilium non potest, si intellectus deest: quia qui non intelligit malum, quod agentem grauat, quo modo potest bonum solidare, quod adiuuat? Itaque a consilio ascendamus ad intellectum. Sed quid si intellectus magno acumine vigilet, et moderari se nesciat per maturitatem? Ab intellectu ergo ascendamus ad sapientiam: vt hoc quod acute intellectus inuenit, sapientia mature disponat. Quia igitur per timorē surgimus ad pietatem, per pietatem ad scientiam ducimur, per scientiam ad fortitudinem roboramur, per fortitudinem ad consilium tendimus, per consilium intellectu proficimus, per intellectum ad maturitatem sapientiæ peruenimus: septem gradibus ad portam ascendimus, per quā nobis aditus vitæ spiritalis aperitur. Bene autem dicitur, quia vestibulū erat ante eam: quia nisi quis prius humilitatem habuerit, ad hos gradus donorum spiritalium non ascendit, sicut scriptum est: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et trementem sermones meos? De quo per Psalmistā dicitur: Ascensus in corde eius disposuit in conuallē lacrymarum. Conuallis quippe humilis locus est, et peccator quifcūque dum se in lacrymis humiliter affligit in corde, per ascensum virtutū proficit. Qui rursus ait: Emitit fontes in conuallibus. Quia omnipotens Deus dona spiritalis gratiæ humilibus præstat. Potest quoque per vestibulū fides intelligi. Ipsa quippe est ante gradus et portam: quia prius ad fidem venimus, vt postmodum per spiritalium donorum gradus, cælestis vitæ aditum intremus. Non enim virtutibus venit ad fidem, sed per fidem pertingitur ad virtutes. Cornelius enim Centurio cuius elemosynæ ante baptismum angelo testante laudatæ sunt, non operibus venit ad fidem, sed fide venit ad opera. Nam et ei per angelum dicitur: Orationes tuæ et elemosynæ ascenderunt in conspectum Dei. Si enim Deum vere et ante baptismum non crediderat, quid orabat? vel quomodo hunc omnipotens Deus exaudierat, si non ab ipso se in bonis perfici petebat? Sciebat igitur creatorem omnium Deum, sed quod eius omnipotens filius incarnatus esset, ignorabat. Neque enim poterat bona agere, nisi ante credidisset. Scriptum namque est: Sine fide impossibile est placere Deo. Fidem ergo habuit, cuius operationes et elemosynæ placere poterunt. Bona autem actione promeruit, vt Deū perfecte cognosceret, et incarnationis eius mysterium crederet, quatenus ad sacramentum baptismatis perueniret. Per fidem ergo venit ad opera, sed per opera est solidatus in fide. Vestibulū itaque ante gradus est: quia qui prius credidit, ipse post virtutum gradibus ad portam aditum ascendit. Sequitur: [Et porta atrij interioris contra portam Aquilonis et Orientis talē.] Hoc loco contra, non pro aduersitate ponitur, sed pro rectitudine: ita enim porta interioris atrij posita monstrabatur, vt porta Aquilonis et Orientis perfectio ad eam aditu tenderet. Quid est ergo quod porta interior recto itinere posita contra portam Orientis et Aquilonis ostenditur, nisi hoc, quod aperte datur intelligi: quia siue Iudaico et Gentili populo, seu iustis et peccatoribus, sed post peccata conuersis, æque aditus regni cælestis aperitur? Larga est enim misericordia creatoris nostri. Et porta interior non solum portam Orientis respicit, sed etiā Aquilonis: quia non solū his qui in innocentia permanent, sed etiā peccatoribus peccata sua poenitendo dānantibus aperiuntur interioris atrij gaudia: vt ineffabilia mysteria patriæ cælestis agnoscat, agnoscendo sitiant, sitiendo currant, currendo perueniant. Hæc æterni gaudij secreta cognouerat, qui dicebat: Sitiuit anima mea ad Deum viuum, quando veniam et apparebo ante faciem Dei? Prædicator gentium ad hunc aditum regni cælestis anhelabat, cum dicebat: Cupio dissolui, et esse cum Christo. Hæc exultationis oculatæ secreta cognouerat sponſa, quæ dicebat: Dilectus meus misit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactū eius. Dilectus etenim manum per foramen mittit, quando virtute sua Dominus nostrum animū per subtilem intellectū pulsat. Et venter in tactū illius contremiscit, quia infirmitas uoſtra per hoc quod cælestis gaudij intellectu tangitur, ipsa sua exultatione turbatur, et fit in mente pauor cum lætitia: quia etsi iam sentit quid de cælesti gaudio diligit, adhuc metu it, ne uon pereat, quod vix tenuiter sentit. Quid igitur restat, nisi vt se ad perfectioris vitæ cursum dirigant omnes, qui illa gaudia patriæ cælestis agnoscūt? Vnde et hic apte subiungitur: [Et mensus est a porta vsque ad portam centū cubitos.] Centenarium numerum, quia decies per denarium ducitur, iam superius diximus esse perfectum.

Iſa. 66. 4
Pſ. 83.

Pſal. 103.

Act. 10. 4
ſup. hom. p.
Ibid.

Heb. 11. 6

Pſal. 67.

Phil. 1. 2
Cant. 5. 6

ſup. hom. ead.
non longe ab
antio.

A perfectum. Ita itaque qui aditum atrij interioris videt, profecto necesse est ut per vitam perfectionis currat, et a porta inchoationis vsque ad consummationis ingressu perueniat. Mensuretur ergo atrium interius, quod a portis exterioribus vsque ad portam interiorem tenditur centum cubitis: ut qui intrare a mando coepit, latitudinem perfectionis habeat in mente, quatenus in eo quod diligit hunc nec aduersa coangustant, sed transitoria cuncta despiciens, quousque ad gaudia secreta perueniat, per atrium perfectionis currat. Sunt etenim multi, qui iam in septem gradibus aditum portæ exterioris intrauerunt, iuxta quandam supernæ dispensationis modum, per timorem Dei humiles, per pietatis studium misericordes, per scientiam discreti, per mentis fortitudinem liberi, per consilium cauti, per intellectum prouidi, per sapientiam maturi, sed adhuc quibusdam necessitatibus obligati, huius mundi curis infestantur. Et vnde iam ex magna parte excusserunt animū, ibi adhuc tenentur inuiti. Cumque superimposita terrenæ occupationis portant onera, minus in præceptis cælestibus exercentur. Et dum anhelare medullitus ad æternam patriam non vacat, ipsa in eis sua aliquo modo desideria languescunt: quia animo curis temporalibus præditi, vera gaudia, quæ cognouerunt, amare non tantum licet quantum libet. Hi plerumque a iugo mundi collamentis excutunt, omnia deferunt, terrenæ curæ pondera deponunt, atque ut ad cæleste desiderium latius animi sinum laxent, vitam remotam petunt, et in ea sanctis precibus intenti, facris meditationibus dediti, quotidiano se fletu afficiunt, et verustatē cordis, igne amoris constant, atque ad cæleste gaudium accendendo se innouant. Hi plerumque in ipso suo desiderio accensi, exire iam de carne concupiscunt, atque ad vitam præsentē redire post fletū nolunt. Sed tamen differuntur, ut dilatus amor ex ipsa sua dilatione proficiat, et ardenti desiderio quasi quod negatur, crescat. Sic in regione Gerasenorum qui liberatus a legione dæmonum fuerat, iam cum Domino ire volebat, sed tamen ei dicitur: Reuer-

B tere in domum tuam, et narra quanta fecerit tibi Dominus. Sic sponsa in Canticis Canticorum sanctis desideriis anxie loquitur, dicens. In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea. Quæsiui illum, et non inueni. In lectulo enim dilectū quærit, quando in ipso suo ocio et vacatione quam appetit, iam videre anima Dominum concupiscit, iam ad eum exire desiderat, iam carere præsentis vitæ tenebris anhelat. Sed quærit illum, et non inuenit: quia quāuis magno amore desiderat, adhuc tamen ei non conceditur videre, quem amat. Tales itaque sanctorum mentes quid aliud in hoc desiderio faciunt, nisi quod iam a portis exterioribus, per atrium interioris, ad portam currunt? Quibus sæpe euenit, ut cum se viderint magno cælestis gratiæ munere compósitos, iam se perfectos existiment, et obediētes putent, sed quia nullus est qui dura præcipiat: patientes esse se credant, sed quia nemo eos per contumelias et aduersitates pulsant. Et plerumque contingit, ut spiritale ministerium vel inuiti suscipiant, atque ad gubernationem fidelium deducantur. Qui cum magnis tribulationibus fuerint hincinde pulsati, turbati mente, sese imperfectos inueniunt, qui non pulsati, perfectos se esse crediderunt. Quia ex re agitur, ut se ad semetipsos colligant, et apud se opprobrium suæ infirmitatis erubescant, atque ex ipsa sua confusione tororati, contra aduersa patientiam opponant, et ex tribulatione proficiant, qui prius in ocio ex ipsa sua securitate torpebant. Et veraciter esse tales incipiunt, quales se esse prius inaniter putauerunt. Hi itaque cum a portis exterioribus vsque ad interiorē portam per boni studij atrium deferuntur, hoc ipsum in eis atrium centum cubitis mensuratur, quia

C dilectione et exercitio in sancta quotidie perfectione proficiunt. Per quotidiana enim desideria in mente perfici, quasi centum est cubitis interius atrium mensurari. Idcirco ergo a portis vsque ad portam centum sunt cubiti, ut quasi quædam mora: vnde sit ipsa dilatio viuendi, per quam quotidie in virtutibus crescit, ut ad interiorē aditum perfectius perueniat. Sequitur: [Et eduxit me ad viam Australem: et ecce porta quæ respiciebat ad Austrum. Et mensus est frontem eius, et vestibulum eius iuxta mensuras superiores, et fenestras eius, & vestibula in circuitu, sicut fenestras ceteras, quinquaginta cubitorum longitudinem, et latitudinem viginquinque cubitorum. Et in gradibus septē ascendebatur ad eam, et vestibulum ante fores eius.] Cuncta hæc in Orientis et Aquilonis porta iam dicta sunt, et congruum non est, ut ea, quæ semel ac secundo exponentes diximus, sæpius replicemus. Notandum tamen nobis est, quia in spiritali edificio alter aditus ad Orientem, alius ad Aquilonem, atque alius ad Austrum patet.

Luc. 3. f

Cant. 3. d

Sicut enim Aquilonis frigore peccatores, ita per Australem viā feruentes spiritu defigantur. Qui calore sancti Spiritus accensi, velut in meridiana luce virtutibus excre-
 scunt. Pateat itaque porta ad Orientem, ut hi qui sacramenta fidei bene inchoauerunt, et in nulla postmodum vitiorum profunditate demersi sunt, ad gaudia secreta perue-
 niant. Pateat porta ad Aquilonem, ut hi qui post inchoationem calor et luminis in peccatorum suorum frigore et obscuritate dilapsi sunt, per compunctionem poeniten-
 tiæ ad veniam redeant, et quæ sit internæ retributionis vera lætitia cognoscant. Pateat
 porta ad meridiem, ut hi qui sanctis desiderijs in virtutibus feruent, spiritali intellectu
 quotidie interni gaudij mysteria penetrent. Inter hæc autem, quæri potest, cū quatuor
 huius mundi partes sint, cur in hoc ædificio hæc exteriores non quatuor, sed tres portæ
 esse memorantur? Quod recte quærendum fuerat, si Propheta non spiritale, sed corpo-
 rale ædificium vidisset. Sancta enim Ecclesia, id est, spirituale ædificium, ut ad secreta gau-
 dia pertingat, tres solummodo portas habet, videlicet fidem, spem, atque charitatem. B
 Vnam ad Orientem, aliam ad Aquilonem, tertiam ad Meridiem. Porta quippe in Ori-
 ente est fides, quia per ipsam lux vera nascitur in mente. Porta ad Aquilonem spes, quia
 vnusquisque in peccatis positus, si de venia desperauerit, funditus perit. Vnde necesse
 est, ut qui per suam iniquitatem extinctus est, per spem misericordiæ reuiuifcat. Porta
 ad Meridiem charitas, quia igne amoris ardet. In meridiana etenim parte sol in altum
 ducitur, et quia per charitatē lumen fidei in Dei et proximi dilectione subleuatur. Tri-
 bus igitur portis ad interius atrium tenditur, quia per fidem, spem, atque charitatem ad
 gaudia secreta peruenitur. Alia quoque quæstio oritur, cur porta atrij interioris posita
 contra portam Orientis et Aquilonis dicitur, et an ad Australem portam pateat, tace-
 tur. Sed quia per Orientem inchoantes, per Aquilonem lapsos diximus designari, dig-
 num fuit, ut vel de inchoantibus quibus adhuc sol in tempore est, vel etiam de lapsis,
 sed per conuersionem redeuntibus aperte diceretur, quod eis porta atrij interioris pa-
 teat, quatenus ex ipsis nos certos faceret, de quibus dubitari potuerat. Hoc autem de
 porta Australi dicendum non erat: quia eos ad gaudia interna pertingere, qui feruore
 spiritus in virtutibus permanent, nullus ignorat. Sequitur: [Et cælata palmæ erant: vna
 hinc, et altera inde in fronte eius.] Quid est, quod prius in frontibus pictura palmarum,
 nunc autem cælata palmæ in fronte esse memorantur? Sed, sicut iam superius diximus,
 pictura palmarum est ostensio signorum: Nunc vero cælatura palmarum dicitur, ut
 bonorum operum demonstratio designetur. Ipsi enim summis prædicatoribus dicitur:
 Videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum, qui in cælis est. Qui
 igitur in vita sua impressa esse sancta opera demonstrant, palmas in fronte cælatas ha-
 bent: quia quanta illos in posterum victoria sequatur, iam nunc in sanctis suis operi-
 bus ostendunt. Vel certe quia fidem per Orientis, spem per Aquilonis, charitatem vero
 per Australem portam diximus designari. Notandum vero nobis est, quia in Orientis
 porta pictura palmarum, in Aquilone vero et Meridie cælatura esse perhibetur: quia
 contingit sæpe, ut hi, qui adhuc inchoantes sunt, necdum se in operibus solidis ac ma-
 gnis exercent: hi vero qui post iniquitates ad virtutem redeunt, plerumque vi culpas
 suas ante omnipotentis Dei oculos tegere valeant, in magnis operibus exercentur. Et
 quia iam feruore spiritus actibus, et virtutibus excreuerunt, quasi merides in sanctis
 actibus inardescunt. In Orientis ergo porta pictura est, in Aquilonis vero et Meridiei
 cælatura: quia signum victoriæ quod inchoantibus ostenditur, hoc in reuertentibus
 atque feruentibus iam solidius, et robustius tenetur. Notandum quoque magnope-
 re est, quod dicitur hinc et inde. Omnes enim qui ad vitæ aditum tendimus, et ex dextro
 et sinistro latere habere palmam debemus. Quod enim hinc et inde dicitur, latius
 vtrumque signatur. A dextro igitur palmam habet is, quem prospera non extollunt.
 A sinistro palmam habet is, quem aduersa non deiiciunt. Quasi ex vtraque parte porta-
 bat Paulus palmam cum diceret: Per arma iustitiæ a dextris, et a sinistris, per gloriam
 et ignobilitatem, per infamiam, et bonam famam: ut seductores, et veraces. Non hunc
 aduersa frangebant, non prospera in mentis tumorem subleuabant. Hinc inde ergo ge-
 stabat palmam, quia et in aduersitate fortis, et in prosperitate humilis permanebat.
 Quisquis enim de prosperis extollitur, habet in dexteram partem palmam nescit.
 Quisquis in aduersitatibus frangitur, portare palmam a sinistro latere ignorat. Ut ergo
 hinc et inde palma gestetur in fronte, adesse semper nostris mentibus debet et in aduer-
 sis

Mat. 5. 4

1. Cor. 6. 6

- A** sis fiducia, et in prosperis timore ne aut aduersa in desperationem pettrahant, aut prospera animum in sui fiduciam extollant. Hinc est quod idem egregius prædicator dicebat: Scio et humiliari, scio et abundare: vbique et in omnibus institutus sum. Et satia-
 ri, et esurire, et abundare, et penuriam pati: omnia possum in eo, qui me confortat. Nū-
 quidnam fratres ars est aliqua, humiliari et abundare, satiari et esurire, abundare et pen-
 uriam pati: vt pro magno se ista scire tantus prædicator insinuet? Ars omnino, et mi-
 ra disciplinæ scientia, quæ toto nobis cordis est adnusu discenda. Quem enim penuria
 sua non frangit, a gratiarum actione non retrahit, in rerum temporalium desiderio non
 accendit, scit humiliari. Hoc enim loco Apostolum humiliari, dicit penuriam per-
 peti. Nam statim econtrario subiungit: scio et abundare. Qui enim acceptis rebus non
 extollitur, qui eas ad vsum vanæ gloriæ non intorquet, qui solus non possidet quod
 accepit: sed hoc cum indigentibus misericorditer diuidit, scit abundare. Qui accepta
 alimenta non ad ingurgitationem ventris vitur, sed ad reparationem virtutis, nec
 plus carni tribuit, quam necessitas petit, scit satiari. Qui alimentorum inopiam sine
 murmuratone tolerat, nec pro necessitate victus agit aliquid vnde anima peccati la-
 queum incurrat, scit esurire. Quem ergo nec abundantia in superbiam eleuat, nec in
 necessitate cupiditas irritat, nouit abundare, nouit penuriam pati. Qui cum statim subdi-
 derit, omnia possum: ne elationis esse verba crediderimus, adiunxit, in eo qui me con-
 fortat. Ecce in altum ramus prodijt, sed quia in radice se tenuit, in viriditate perman-
 sit. In altum enim surgens aresceret, si se a radice diuississet. Sibi enim nihil tribuit, quia
 omnia se posse non in se, sed in eo, qui se confortat, fatetur. Hinc et inde ergo prædicator
 egregius palmam habet, quem nec abundantia in superbiam, nec inopia ad auaritiam
 pettrahit. Discamus itaque fratres, non solum in prosperis, sed in aduersis quoque gra-
 tias agere. Pater enim nobis ex pietate sua factus est conditor noster, nosq. adoptiuos fi-
 lios ad hereditatem regni cælestis nutrit. Et non solum donis reficit, sed etiam flagellis
 erudit. Discamus igitur abundare, vt cuncta quæ ab eo accepimus, cum indigentibus
 partiamur, vt mentem abundantia non eleuet, ne fortasse gaudet: quia hoc adest sibi,
 quod deest alteri, et non iam communi bono, sed proprio lætetur. A priuato gaudio ver-
 itas ad commune discipulos reuocat, cum eos de prædicatione redeuntes, et de subie-
 ctione dæmonum lætantes ad monet, dicens: Nolite gaudere super hoc, sed potius gau-
 dete et exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cælo. Non enim omnes electi dæ-
 monia eiciunt, sed tamen electorum omnium nomina cælo tenentur adscripta. Admo-
 nentur ergo discipuli priuaram lætitiā deponere, de communi autem et perpetua fe-
 licitate gaudere. Quisquis itaque in eo gaudet, quod alter non habet, ex ipsa sua abun-
 dantiā deterior factus, gaudium priuatum habet. Contra huius nos appetitum abun-
 dantiæ Ioannes admonet, dicens: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo
 sunt. Qui mox rationem subdidit, quare: Si quis diligit mundum, non est charitas pa-
 tris in eo. Nemo enim potest duobus dominis seruire, quia non valet simul transitoria,
 et æterna diligere. Si enim æternitatem diligimus, cuncta temporalia vfu non in affe-
 ctu possidemus. Qui eandem rationem protinus subdidit, dicens: Quia omne quod in
 mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ. Ideo
 enim habere aliquid homines, et vltra quam necesse est, concupiscunt, vt habendo, su-
 perbiant: et quia hoc alius non habet, se in cogitationibus extollant. Quisquis itaque
 talis est, adhuc ad portandam abundantiam doctus non est. Sæpe autem quod auaritia
 ex appetitu suggerit, necessitatem putat. Et cum minora sufficiant, dolet maiora deesse,
 atque incautus animus quandam quasi necessitatem patitur quam parit. Et cum
 minima sunt, quæ desiderat, suam sibi auaritiā aliquo modo excusat. Abundantiā
 itaque superbiæ vicina est. Quam si quando etiam cupiditas interceptit, hanc, vt ita di-
 ximus, quasi peregrina captiuitas inuasit. Si igitur abundandi artem scire volumus,
 necesse est, vt non solum ea, quæ vicina sunt, sed ea etiam quæ de longinquo veniunt, vi-
 tia fugiamus. Discamus penuriam pati, ne ea quæ non habemus, habere etiam cum
 culpa requiramus, ne felices putemus, quos rebus onustos cernimus. Nimia valde sunt
 ea, quæ sibi quasi in sumptus vitæ præsentis præparant. Multa portant, sed in via bre-
 uis. Magna est nobis in hoc itinere sociā paupertas, quæ animum non angustat, cum de-
 est terrena substantia, de qua æterno iudici rationes ponamus. Liberius ad patriam
 tendimus, quia quasi in via pondere caremus. Discamus satiari, ne in sumēdis alimētis

corporis, gulæ magis, quàm necessitati seruimus. Plus enim concupiscentia, quàm necessitas petit: Et sæpe dum carnis inopiæ satisfacere curamus, volupras surrepit, modum refectiois excedit. Vnde fit, vt culpa transeat ad culpam: quia plerumque inde alia tentatio carnis nascitur, dum carni immoderata refectio seruatur. Ex peccato etenim primi hominis, infirmante natura, in hoc mundo cum nostris tetrarionibus nascimur. Et caro nobis aliquando adiutrix est in bono opere, aliquando autem seductrix in malum. Si igitur ei plusquam debemus, tribuimus, hostem nutritimus. Et si necessitati eius, quæ debemus, nos reddimus, ciuem necamus. Satianda itaque est caro, sed ad hoc vsque, vt in bono nobis opere famulari sufficiat. Nam quisquis ei tantum tribuit, vt superbiat, satiari penitus ignorat. Ars itaque magna est satiari, ne vnusquisque per satietatem carnis ad iniquitatem prorumpat turpitudinis. Discamus esurire, vt nobis propter abundantiam sequentem nostra hic inopia placeat. Nec nos ventris necessitas ad culpam trahat, nec peccatum menti ipsa indigentia suggerat: et dum caro fame afficitur, ad concupiscentiam animus irritetur, et quærat cum culpa prouidere, vnde carni valeat in necessitate satisfacere: ne cor in indignationem profiliat, et linguam in murmurationis amaritudinem accendat. Qui igitur in carnis suæ inopia se hincinde circumspicit, atque a peccati laqueo custodit, nouit esurire. Nos itaque, fratres charissimi, iram atque auaritiã in aduersitate fugientes, et elationem et immoderata gaudia in prosperitate declinantes, quia per fidem, spem atque charitatem, interioris vitæ atrium tribus portis intare concupiscimus, palmas hinc et inde teneamus. Libet adhuc alterum ciuë celestis patriæ ad mentem reducere, et qualiter hincinde palmam teneat, demonstrare. Beatus etenim Iob cum esset viris Orientalibus dior, et ei prospera cuncta suppetere, filijs polleret, familia crederet, greges exuberarent, in tanto omnipotentis Dei timore persistit, vt inter custodiam disciplinæ, inter acta iustitiæ, inter multa humilitatis obsequia: misericordix operibus intentus, sacrificijs offerendis deditus, holocausta Domino pro singulis filijs immolaret, ne quis eorum saltem in corde peccasset. Pensemus ergo, quanta erat custodia boni operis, qui in filijs suis expiabat sacrificijs culpas cordis. Sed quàm iustus esset, in prosperitate, innotuerat. Valde autem ignotum erat si perseuerare iustus et inter flagella potuisset. Tangendus ergo erat verberare. Vir ille sanctus in prosperis, interrogatur aduersis: vt qui notus erat omnipotenti Domino, notus per flagella fieret nobis et sibi metipso. Disponente itaque Domino, consumpti sunt greges, interfecti custodes, euerfa domus, extincti filij, percussa caro a planta pedis vsque ad verticem. Remansit vxor incolumis, quæ verborum iaculis vulnera auget. Sed hanc vir sanctus in tentatione, sanus in vulnere prudenter docet, ei, respondet, dicens: Si bona accepimus de manu Domini, mala quare non suscipiamus? Amici quoque ad consolandū veniunt, ad contumelias prorumpunt, et in dolore vulnerum, addunt adhuc vulnera verborum. Immisericordem dicunt, raptorem nominant, violentum denunciant, oppressorem pauperum fatentur. Quid igitur miles Dei faceret inter dolentia vulnera et amara verba depressus? Ecce flagella Dei et verba hominum simul afflictū animum ad desperationem premunt, sed virtute spiritus plenus, carnis vulneribus iacens, mentis robore stans, contra desperationis impulsum reduxit ad memoriam bona quæ egerat. Quia misericors fuerat, dicit: Oculus fui cæco, et pes claudō. Et rursum: Pater eram pauperum. Quia disciplinæ custos et benignus, dicit: Cumq. sederem quasi rex, circumspiciente me exerciti, eram tamen mœrentium consolator. Quia humilis fuerat, dicit: Si contempni subire iudicium cum seruo meo et ancilla mea, cum disceperent aduersum me. Quia hospitalis fuerat, fatetur: Si despexi prætereuntem, eo quòd non habuerit indumentum. Quia largus in donis, dicit: Si non benedixerunt mihi latera eius, et de velis libris ouium mearum calefactus est. Quia violentus non fuerat, testatur, dicens: Si leuavi super pupillum manum meam, cum viderem me in porta superiorē. Quia de inimici periculo numquam exultaueat, dicit: Si gauisus sum ad ruinam eius qui me odebat. Quia patiens fuit, et etiam suorum malitiam æquanimitè pertulit, dicit: Si non dixerunt viri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius vt saturemur? Quid est hoc, quòd vir sanctus tot suas virtutes inter flagella enumerat? Quid est, quòd ore suo opera, quæ fecerat, laudat: nisi quia inter vulnera et verba quæ hunc ad desperationem trahere poterant, ad spem animum reformat? Et qui in prosperitate humilis fuit, reuocatis bonis suis ad memoriam, infractus in aduersitate permāuit. Cuius enim animus inter tot flagella

Iob. 1. per tot.

Iob. 2. c

Iob. 29. c

Ibid.

Ibid.

Iob. 31. b

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Iob. 31. c

Ibid.

- A** gella, illa verba ad desperationem non impellerent, nisi sibi ad memoriam bona, quæ fecerat reuocasset? Vidit igitur sanctus vir mentem suam auditis tot malis ad desperationem conculci, et mirabiliter studuit in spe certa ex bonis suis actibus solidari. Sic impletur, quod scriptum est: In die bonorum ne immemor sis malorum, et in die malorum ne immemor sis bonorum. Si enim cum bona habemus, malorum reminiscimur, quæ aut iam passi sumus, aut adhuc pati possumus: accepta bona mentē non eleuant, quia eorū gaudium timor memorie malorū premit. Et si cū mala habemus, bonorū reminiscimur, quæ aut iā accepimus, aut adhuc nos posse accipere speramus, malorū pondus animū ad desperationē non premit, quia hunc ad spem memoria bonorū leuat. Si itaque fratres charissimi, et per præcepta Dominica, et per sanctorū exempla gradimur, ut nos nec prosperitas eleuet, nec aduersitas frangat, habere nos ante omnipotentis Dei oculos *Eccl. 11. 6*
- B** palmas hinc, et inde monstramus: Cui est honor et gloria, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XX.

- E** T porta atrij interioris in via Australi. Et mensus est a porta vsque ad portam in via Australi centum cubitos. Et introduxit me in atrium interius ad portam Australem, et mensus est portam iuxta mensuras superiores, thalamum eius, et frontem eius, et vestibulum eius eisdem mensuris, et fenestras, et vestibulum eius in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis, et latitudinis viginti quinque cubitos, et vestibulum per gyrum longitudine viginti quinque cubitorum, et latitudine quinque cubitorum. Et vestibulum eius ad atrium exterius, et palmas eius in fronte, et octo gradus erant quibus ascende-batur per eam. Et introduxit me in atrium interius per viam Orientalem, et mensus est portam secundum mensuras superiores, thalamum eius, et frontem eius, et vestibulum eius, sicut supra, et fenestras eius, et vestibula in circuitu longitudine quinquaginta cubitorum, et latitudine viginti quinque cubitorum, et vestibulum eius, id est, atrij exterioris, et palmarum cælarum in fronte eius hinc et inde, et in octo gradibus ascensus eius. Et introduxit me ad portam, quæ respiciebat ad Aquilonem. Et mensus est secundum mensuras superiores, thalamum eius, et frontem eius, et vestibulum eius, et fenestras eius per circuitum longitudine quinquaginta cubitorum, et latitudine viginti quinque cubitorum. Et vestibulum eius respiciebat ad atrium exterius, et cælatura palmarum in fronte eius hinc, et inde, et in octo gradibus ascensus eius, et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum. Ibi lauabant holocaustum.
- C**
- D**

- P**ropheta verba, quæ largiente Domino hodie charitati vestra loquenda sunt, lectione magis indigent, quam expositione. Ea enim in tribus portis interioribus replicatur, quæ secundo iā, vel tertio de exterioribus dicta sunt. Pauca vero in earū descriptione permutantur. Vnde necesse est ea nos, quæ iam dicta sunt, replicare, ut ea quæ dicta sunt, licentius possimus enodare. Itaque nūc dicitur: [Et porta atrij interioris in via Australi mensus est a porta vsque ad portā in via Australi centū cubitos. Et introduxit me in atrium interius ad portam Australem, et mensus est portam iuxta mensuras superiores, thalamum eius, et frontem eius, et vestibulum eius eisdem mensuris. Et fenestras eius, et vestibulum eius in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis, et latitudinis viginti quinque cubitos, et vestibulum per gyrum.] Cuncta hæc superius dicta atque exposita esse meministis. Necdū vero est dictum quod de eodem vestibulo subditur: Longitudine viginti et quinque cubitorum, et latitudine quinque cubitorum: et vestibulum eius ad atrium exterius. Atque iterum hoc quod iam superius dictum fuerat, replicatur, cum dicitur: [Et palmas eius in fronte.] Et statim quod adhuc dictum non fuerat, subditur: [Et octo gradus erant in quibus ascende-batur ad eam.] Hoc quoque quod de Australi porta scriptum est, de Orientali quoque porta in eodem ordine narratur. Nam protinus subinfertur: Et introduxit me in atrium interius per portam Orientalem.
- E**

lem, et mensus est portam secundū mensuras superiores, thalamū eius, et frontem eius, A
et vestibulum eius sicut supra: [Et fenestras eius, et vestibula eius in circuitu longitudi-
dine quinquaginta cubitorum, latitudine viginquinque cubitorum. Et vestibulum
eius, id est, atrij interioria, et palmarū cælata in fronte eius hinc et inde, et in octo gra-
dus ascensus eius.] Ea quoque, quæ de Australi porta et Orientali dicta sunt, in eis-
dem verbis etiam de porta quæ ad Aquilonem respicit, replicantur. Nam subditur:
[Et introduxit me ad portam quæ respiciebat ad Aquilonem, et mensus est secundum
inensuras superiores, thalamū eius, et frontem eius, et vestibulum eius, et fenestras eius
per circuitum, longitudinem quinquaginta cubitorum, latitudinem viginquinque
cubitorum: et vestibulum eius respiciebat in atrium exterius, et cælatura palmarum in
fronte illius hinc et inde, et in octo gradus ascensus eius.] Quid itaque interiori atrio,
quid thalamo, quid frontibus, quid vestibulo, quid fenestris, quid longitudine et latitu- B
dine, quid palmarum cælatura signetur, late iam superius diximus. Nec oportet ut in
eisdem iterum, sed in his. solummodo quæ necdum dicta sunt, occupemur. Nunc ergo
quærendum nobis est, quæ istæ tres portæ interiores sint: vel quid est quod earū dē por-
tarum vestibula viginquinque cubitis longitudine, & quinque cubitis latitudine me-
diūtur: vel cur ad eas non septem sicut de portis exterioribus dictū fuerat, sed octo gra-
dibus ascenditur. Porta enim atrij interioris quæ superius dicta est, de his tribus portis
interioribus non est: quia illa contra Orientis et Aquilonis portam respicere dicitur,
istæ autem singulæ interiori ad Austrum vel Orientem et Aquilonem positæ esse memo-
rantur. Vnde recte per illam aditus interior designatur, quia sicut præcedenti locutione
iam dictum est, vel Iudææ et gentilitati, vel inchoantibus atque in bono perseveranti-
bus, vel a bono cadentibus, sed post culpas per poenitentiam surgentibus patet. Nunc C
autem postquam singulæ in Oriente et Aquilone et Austro portæ descripsi sunt, cur
interioris atrij rursus portæ singulæ in Austro et Oriente atque Aquilone describuntur?
Aspirante Domino, magna intentione opus est sinum tantæ profunditatis indagare. Si
enim portarum nomine sanctos prædicatores accipimus: sciendum nobis est, quia vnā
est Ecclesia in prædicatoribus Testamenti veteris ac noui. Portæ autem septē vel octo
gradus habent: quia sancti Spiritus septiformem gratiam concorditer prædicant. Octa
uo vero gradu annunciant præmium retributionis æternæ. Vnde scriptum est: Da par-
tes septem, necnon et octo. Quid itaque dicere possumus exteriores portas, nisi antiquos
patres fuisse, qui per præcepta legis nouerant opera populi magis, quàm corda custodi-
re? ut interiores portas prædicatores sanctæ Ecclesiæ debeamus accipere, qui spiritali-
bus monitis discipulorum suorum corda custodiunt, ne malis quæ non faciunt, vel in D
cogitationibus delectentur. Per illas enim septem gradibus ascendit dicitur, istarū vero
octo graduum ascensus esse perhibetur: quia et in veneratione legis dies septimus fuit,
et in nouo Testamento octauus dies in sacramento est: is videlicet, qui dominicus ap-
pellatur, qui tertius a passione, sed octauus a conditione est: quia et septimum sequitur.
Sin vero portarum nomine solos intelligimus sanctos Apostolos designari, qui videli-
cet primi nobis sunt sanctæ Ecclesiæ prædicatores, et nos fidē, spem, atque charitatem
summopere tenere docuerunt. Ipsi itaque nobis in his virtutibus portæ sunt, qui nos per
easdem virtutes ad interiorem intellectum æternæ sapientiæ perducunt. Sed si ipsi ex-
teriores portæ sunt, quos accipimus interiores? Si vero ipsi interiores sunt, quos intelli-
gimus exteriores? Qua in re intelligi vtiliter potest: quia ipsi nobis et exteriores simul et
interiores portæ sunt. Cum enim adhuc inchoantibus non alta et mystica, sed quædam E
quæ capi præualēt prædicāt, portæ exteriores sunt. Cū vero perfectis profunda et mysti-
ca loquuntur, portæ interiores. Videamus qualiter porta exterior pateat: Non potui vo-
bis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tãquam paruulis in Christo lac vobis
potum dedi, non escā. Videamus qualiter porta interior pateat: Sapientiā loquimur in-
ter perfectos. Videamus vtrum ipsa eadē sit porta interior et exterior: Sapientiæ et insi-
pientiæ debitor sum. Qui rursus dicit: Siue mente excedimus, Deo, siue sobrii sumus, vobis.
In hoc enim quod contemplan-do et loquendo sapientibus mente excedit, porta
interior est. In hoc vero quod paruulis sobrie in prædicatione se temperat, et quanta
ebrietate spiritus infundatur in mente cum prædicar non ostendit, exteriorem portam
se esse manifestat. Ipsi itaque et exteriores portæ nobis sunt et interiores, qui nos et in
primo aditu fidei, spei, atque charitatis instituunt: et cum iam proficientibus cælestis
regni

Sup. hinc. 12.
atq.

Wile. 21. a

1. Cor. 3. d

1. Cor. 2. b

Rom. 7. 1. a

1. Cor. 3. c

- A** regni mysteria prædicant, per subtiliorem sensum nos ad interiora perducunt. Vnde & per septem gradus prius ascensus eorum describitur, et postmodum per octo. Per octauum etenim gradum illius vitæ mysteria signantur, quam in secretis suis perfecti intel ligunt, qui iam cuncta temporalia mente transcendere nouerunt, qui presentem vitam quæ septem dicrum curriculo euoluitur, plene despiciunt, qui de intima contemplatione pascuntur. Habent igitur portæ spiritalis ædificij septem gradus: quia timorem Domini, pietatem et scientiâ, fortitudinem et consilium, intellectum et sapientiam suis auditoribus prædicant. Sed cum iâ omnia dimitti præcipiunt, cum nihil in hoc mundo deli gi admonent, nil per affectum teneri, vim contemplationis cælestis patriæ intendi, atque in eius suadent mysterijs delectari, gradum addunt, et ad interiora traiciunt. Iste gradus docente veritate cuidâ ostensus est, cui cum legis præcepta diceretur, respondit:
- B** Hæc omnia custodiui a iuuentute mea. Quasi enim iam in septem gradibus stabar, cum a iuuentute sua omnia custodisse se diceret. Sed ei mox dicitur: Adhuc vnum tibi deest: Si vis perfectus esse, vende, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesa-
Mat. 19. 9.
Ibid.
- rum in cælo, et veni sequere me. In quibus verbis octauum quidem gradum vidit, sed ascendere noluit: quia tristis abscessit. Quisquis itaque contēptis rebus temporalibus æternitatis contemplatione pascitur, cælestis regni gaudia rimatur. Post septē gradus quos timendo et opetando atque intellectu sapientiæ suæ crescendo tenuit, octauo gra-
Psal. 6.
- du interioris portæ aditum intrauit. Per octauum vero numerum et dies æterni iudicij, et carnis resurrectionis designatur. Vnde et Psalmus, qui pro octaua scribitur, a pauore iudicij est inchoatus, cum dicitur: Domine ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me. Nunc enim tempus est misericordiæ, in illo autem iudicio dies iræ. In quo
Matth. 22. 5.
¶ Mar. 12. 6.
¶ Luc. 20. f
- C** videlicet die, omne hoc tempus finitur quod septem diebus euoluitur. Et quia post se-
Rom. 6. a
- ptē dies sequitur, iure octauus appellatur. In quo et caro nostra resurgit ex puluere: vt siue bona, siue mala quæ egit, recipiat a veritate. Vnde et per legem quoque octauo die fieri circumcisio iubetur. Nam per membrū quod circumciditur, mortalis propagatio generatur, decedentium quoque et succedentium numerus augetur. Sed quia in resurre-
Iob. 19. d
Psal. 22.
- ctione mortuorum, nec carnis iam propagatio agitur, et decessio atque successio nulla erit: quia sicut scriptum est: Neque nubent neque nubentur, sed erunt sicut angeli in cæ-
Tf. 62.
Tf. 103.
Psal. 32.
Tf. 131.
- lo: octaua die præcipitur præputium incidi. Ibi enim locum iâ carnis propagatio non tenet, vbi resurgens caro perseuerantiam æternitatis habet. Per hoc verbum mater vir-
Exec. 37. 8
- go descendit, quæ Deum in vtero sine virilis admixtione concepit, qui primus nobis æternæ patriæ gloriam in sua resurrectione monstrauit. Qui resurgens a mortuis,
Iob. 19. d
Psal. 22.
- D** iam non moritur, et mors ei vltra non dominabitur. Nobisq. exemplum dedit, vt ea fieri in die vltimo de nostra carne credamus, quæ facta de carne illius in die resurrectionis agnouimus. Sed quia de carnis resurrectione nobis sermo se intulit, triste nimis et valde lugubre est, quod quosdam in Ecclesia stare, et de carnis resurrectione dubitare cogno-
Tf. 62.
Tf. 103.
Psal. 32.
Tf. 131.
- scimus. Hanc autem antiqui patres venturam esse certissime crediderunt, etiam cū nul-
Exec. 37. 8
- lum adhuc eiusdem resurrectionis exemplum tenuerunt. Quia igitur damnatione di-
Iob. 19. d
Psal. 22.
- gni sunt, qui et exemplum iam Dominicæ resurrectionis accēperūt, et tamen adhuc de sua resurrectione diffidunt. Pignus tenent, et fidem non habent. Ecclesias replent, sed quia de resurrectione sua dubitant, mente vacua stant. De hac quippe resurrectione per beatum Iob dicitur: Sciō, quod Redemptor meus viuīt, et in nouissimo die de terra
Tf. 62.
Tf. 103.
Psal. 32.
Tf. 131.
- resurrecturus sum, et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum. Quæ
Exec. 37. 8
- E** visurus sum ego ipse, et oculi mei conspēcturi sunt, et non alius. Hinc etiam per Psalmi-
Iob. 19. d
Psal. 22.
- stam dicitur: In conspectu eius procidunt vniuersi qui descendunt in terram. In ter-
Tf. 62.
Tf. 103.
Psal. 32.
Tf. 131.
- ram enim mortui non spiritu, sed corpore descendunt. In conspectu ergo Domini pro-
Exec. 37. 8
- cidunt qui in terram descendunt: quia resurgendo ad iudicium veniunt qui nunc in puluere putrescunt. Hinc iterum dicit: Sitiuit in te anima mea, quā multipliciter
Iob. 19. d
Psal. 22.
- tibi caro mea: Sitiuit anima mea ad Deum. Videat caro quod sitit, nisi vt resurgat. Hinc
Tf. 62.
Tf. 103.
Psal. 32.
Tf. 131.
- rursus ait: Aufer spiritum eorum, et deficient: et in puluerem suum reuertun-
Exec. 37. 8
- tur. Moxq. de carnis resurrectione subiungit: Emitte spiritum tuum, et creabuntur, et renouabis faciem terræ. Hinc iterum dicit: Exurge Domine in requiem tuam, tu et
Iob. 19. d
Psal. 22.
- arca sanctificationis ruæ. Exurrexit enim Dominus in requiem suam, cum carnem suam de sepulchro suscitauit. Post hunc quoque exurgit et arca: quia resurgit Ecclesia. Hinc per eundem prophetam de quo loquimur scriptum est: Ossa arida, audite ver-
Iob. 19. d
Psal. 22.

Osee. 6. a

Joan. 5. e

Phil. 3. d

1. Thes. 4. e

1. Cor. 15. e

bum Domini. Hæc dicit Dominus Deus ossibus his: Ecce ego intromittā in vos spiritū, **A**
et uiuetis. Et dabo super vos neruos, et succrescere faciam super vos carnes, et superextendam in vos cutem, et dabo vobis spiritum, et uiuetis. Hinc est quod propheta alius
per resurrectionem Domini humanum genus vidit in finem fuscitari, atque ait: Viuificabit nos post duos dies, in die tertia fuscitabit nos, et uiuemus in conspectu eius. Hinc
est, quod cum de semetipso Dominus loqueretur, adiunxit: Nolite mirari hoc, quia uenit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem eius. Et procedent qui
bona fecerunt, in resurrectionē vitæ: qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii.
Hinc Paulus ait: Vnde etiam saluatorem expectamus Dominum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Hinc iterū
dicit: Si enim credimus, quod Iesus mortuus est et resurrexit, ita et Deus eos, qui dormierunt, per Iesum adducet cum eo. Qui rursus ait: Primitiæ dormientium Christus. **B**
Si enim nos a mortis somno non surgimus, quo modo resurrectionem Dominicam primitiis habemus? Ecce veteres ac noui patres vno sibi spiritu de carnis resurrectione concordant. Ecce ipsa per se veritas prius voce docuit, quod de resurrectione carnis postmodum opere demonstrauit: et tamen adhuc quorundam infirmitas fidem non habet in domo fidei stans. Sed mirari solent qualiter caro reuiuiscere possit ex puluere. Mirentur igitur altitudinem cæli, molem terræ, abyssos aquarum, omnia quæ in mūdo sunt, ipsos quoque angelos creatos ex nihilo. Minus est valde aliquid ex aliquo facere, quàm omnia ex nihilo fecisse. Ipsa nobis elementa, ipsæ rerum species, resurrectionis imaginē prædicant. Sol enim quotidie nostris oculis moritur, quotidie resurgit. Stellæ matutinis horis nobis occidunt, vespere resurgunt. Arbuta æstiuis temporibus plena folijs et frugibus videmus, quæ hiemali tempore nuda folijs, floribus, ac fructibus, **C**
quasi arida remanent, sed vernali sole redeunte, cum a radice humor surrexerit, suo iterum decore vestiuntur. Cur ergo de hominibus diffiditur, quod fieri in lignis videtur? Sed sæpe in puluerem putrescentes carnes aspiciunt, et dicunt: Vnde ossa et medullæ, vnde caro vel capilli poterunt in resurrectione reparari? Hæc itaque requirentes, parua semina ingentium arborum videant, atque si possunt dicant: Vbi in eis latet tanta moles roboris, tanta diuersitas ramorum, tanta multitudo, et viriditas foliorum, tanta species, florū tanta vbertas, sapor atque odor fructuū? Nūquid nā semina arborum odorem, vel saporem habent, quem ipsæ post arbores in suis fructibus profuerunt? Si ergo ex semine arborum, quod videri non potest, produci potest, cur de puluere carnis humanæ diffiditur, quia ex eo reparari forma valeat, quæ non videtur? Sæpe autem obijcere inanem quæstionculam solent, qua dicunt: Carnem hominis **D**
lupus comedit, lupum leo deuorauit, leo moriens ad puluerem rediit, cum puluis ille fuscitatur, quo modo caro hominis a lupi, et leonis carne diuiditur? Quibus quid respondere aliud debemus, nisi vt prius cogitent qualiter in hoc mundo venerint, et tunc inuenient qualiter resurgant? Certe tu homo qui loqueris, aliquando in matris vtero spuma sanguinis fuisti, ibi quippe ex patris semine, et matris sanguine paruus ac liquidus globus eras. Dic rogo, si nosti qualiter ille humor seminis in ossibus duruit, qualiter in medullis liquidus temansit, qualiter in neruis solidatus est, qualiter in carne creuit, qualiter in cute extensus est, qualiter in capillis atque vnguibus distinctus, ita vt capilli molliores carnibus, et vngues essent teneriores ossibus, carnibus duriores. Si igitur tot et tanta ex vno semine per species distincta sunt, et tamen in forma temanent coniuncta, quid mirum si possit omnipotens Deus in illa resurrectione **E**
mortuorum, carnem hominis distinguere a carne bestiarum, vt vnus idemque puluis, et non surgat inquantum puluis lupi, et leonis est, et tamen resurgat inquantum puluis est hominis? Vide itaque homo, qualiter ad vitam venisti, et nequaquam dubites ad vitam, qualiter redeas. Cur autem ratione vis comprehendere quo modo redeas, qui ignoras quo modo venisti? Da potentiæ creatoris tui quod comprehendere non vales de temetipso. Certe enim quia tu ex terra factus es, terra vero ex nihilo, tu es creatus ex nihilo. Ne ergo de carnis tuæ resurrectione desperes, perpende prudenter, quia minus est Deo reparare quod erat, quàm fecisse quod non erat. Si non potes resurrectionis effectum ratione comprehendere, perpende quàm multa sunt quæ non intelligis qualiter sint, et tamen esse non dubitas. Dic rogo si nosti, gyrus cæli, terræ cardines, aquarum abyssi, vbi finiuntur, vbi suspensi sunt? Scimus autem, quia quod

- A** ex nihilo factum est, pendet in nihilo. Sed si est aliquid quod dicitur nihilum, iam nihilum non est. Si autem nihil est nihilum, nusquam mundi moles dependet, nec est ubi sit quod creatum est vt sit. Quo modo ergo nusquam est quod nouimus quia est? Sed hæc fortasse ad te multa sunt: Ad temetipsum homo reuertere. Certe ex spiritu es creatus et limo. Vno inuisibili, altero visibili: vno sensibili, et altero insensibili. Quo modo ergo permisceri in te potuit spiritus, et limus, atque ex diuerso fieri res non diuersa, ita vt in tanta conuenientia misceretur spiritus et limus: vt cū caro atteritur, spiritus marceat. et cum spiritu affligitur, caro contabescat. Sed forsitan necdū praeuales discutere temetipsum, perpende rogo, si vales, quo modo rubrū mare virga diuisum est: quo modo petra duritia percussione virgæ vndas emanauit: quo modo Aaron virga sicca floruit: quo modo ex eius genere veniens virgo concepit: quo modo et in partu virgo permansit: quo modo quatrigenarius mortuus iussione suscitatus, ligatus manibus ac pedibus de sepulchro exiit, quem postmodum solui Dominus per discipulos iussit: quo modo idem Redemptor noster in vera carne atque ossibus resurgens, clausis ostiis ad discipulos intrauit. Ecce hæc inuestigare non vales, et tamen credis. Cur ergo de resurrectionis gloria dubitando, et discutiendo dubitas, qui tam multa mysteria sine discussione credidisti? Qui tamen si resurrectionē carnis non credis, omnia sine causa credidisti: quia in hoc angelorū spectaculo videris quidē velociter currere, sed postquā cursum peregrinis, ne brauiū accipias aduerfaris. Vnde per Paulū dicitur: Sic currite, vt cōprehēdatis. Qui rursus ait: Si in hac vita in Christo tantū sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Diuini autē virtutis mysteria quæ cōprehendi non possunt, non intellectu discutiēda sunt, sed fide veneranda. Sciendū itaque nobis est: quia quidquid ratione hominis comprehendi potest, mirum esse iā non potest. Sed sola est in miraculis ratio, potentia facientis. Ecce dum de resurrectione carnis loquimur, ab expositionis ordine paululum digressi sumus. Ad ea ergo, quæ cœpimus, redeamus. Habent autem interiores portæ vestibula, quæ viginti et quinque cubitis in longitudine metiuntur. Si enim octo ter ducimus, ad viginti et quatuor peruenimus. Cui vnus additur, vt viginti et quinque teneamus. Auditores etenim boni, qui quasi quædā vestibula sunt portarum, æternæ spei longanimitatem tenent, octauum diem in Trinitatis fide sustinent. Quæ Trinitas, quia vnus est Deus, octo quidem per tria ducunt, sed in vnus Dei confessione solidantur. Plana sunt vestibula: quia humilia sunt corda bonorum auditorum. Habent longitudinem, quia in spei perseverant longanimitatem. Viginti et quinque cubitis earum longitudine mensuratur, quia resurrectionem carnis in octaua per Trinitatem credunt, et eandem sanctam Trinitatem vnum esse Deum fatentur. Habent quoque quinque cubitos latitudinem: quia per vitā simplicem quæ quinque sensibus ducitur, circa amorem proximi dilatantur. Et notandum, quia postquam portarum vestibula superius alia dicta sunt, postmodū vestibulum quod quinque cubitis habet latitudinem, exterius respicere dicitur: quia nimirum sunt auditores alij, qui intellectū interioris vitæ magnis virtutibus proficiendo penetrant, et sunt quidam simplices, qui bene quidem, sed iuxta sensus corporeos viuunt. Vnde et exterius respicere dicuntur. Quasi enim extra respiciunt, quia iuxta sensus corporeos viuunt. Sed tamen et exterius respicientes intus sunt, quia et cū sensus corporeos intelligendo transcendere nesciunt, fidem tamen atque charitatem et humilitatem tenent. Et intus ergo sunt in spiritali ædificio per amorem, et quasi foris respiciunt per simplicitatem. Potest per vestibulum, quod exterius respicit, fides inchoantium designari: et per vestibulum, quod est interius, fides perfectorum, qui iam per eam in virtutibus emicant. Possunt etiam per vestibulū interioris præcepta altiora: per vestibulum vero quod respicit exterius, præcepta adhuc minima figurari. Per vestibulum quippe iur ad gradus et ad portam: quia per præcepta prædicationis pertingitur ad virtutes atque aditum gratiæ cælestis. Cum vero iubet alijs in cogitatione sua æterna meditari, cælestia sapere, eisq. dicitur in psalmis et hymnis et canticis spiritalibus viuere, quasi interius vestibulū ostenditur: quod quinquaginta cubitis longitudine, et viginti quinque latitudine mensuratur. De quibus numeris nunc tacemus: quia ex his iam multa superius diximus. Cum vero alijs præcipitur, vxori vir debitum reddat, similiter autem et vxor viro, quasi vestibulum quod exterius respicit, designatur. Quod quamuis extra respiciat, tamen intus est: quia rudis auditor et adhuc agit quod carnis est, et tamen a bonorum numero alienus non est. Potest

Exod. 14. e

Num. 20. b

Num. 17. e

Ioan. 6. b

Ioan. 10. e

1. Cor. 9. f

1. Cor. 15. b

1. Cor. 7. a

test autem et per Orientis portam Dominus, et per Australē Iudæa, per Aquilonis vero A
 conuerſa gentilitas designari. Sed hac in re quæſtio animum pulſat, cur in ſuperiori
 narratione prophetæ prius Orientalis, poſtmodum Aquilonis, ac deinde Auſtri porta
 deſcripta eſt? Cumq. eaſdem portas interiori atrio narraret, prius portam Auſtri, dein-
 de Orientis, ſit tertio in loco deſcripſit Aquilonis. Cur autem non eundē ordinem quem
 cœperat tenuit, ſed hunc in portarum deſcriptione permutauit: vt et prius diceret Oriē-
 tis portam, Aquilonis, et Auſtri: et poſtmodum Auſtri, Orientis et Aquilonis? Sed ſi A-
 quilonis nomine gentilitas designatur, cunctis ſtudioſe legentibus liquet, quia ante
 ſynagogam gentilitas fuit. Nam et vir ipſe a quo Hebræi appellati ſunt, ex gentibus eſt
 electus. Dicatur ergo porta Orientalis ante portam Aquilonis et Auſtri: quia in diuini-
 rate ſua Dominus ante gentilitatem et Iudæā natus eſt, quia et ante omnia ſæcula. Di-
 catur vero narratione ſubſequenti porta Auſtri, Orientis et Aquilonis: quia Redemptor B
 noſter in humana natura inter Iudæam et gentilitatem naſci dignatus eſt: quia et in ſi-
 de ſynagoga venit, et ante initium Eccleſiæ, quam ex gentibus collegit. In prima ergo
 deſcriptione ſit Orientalis porta ante portam Aquilonis, et Auſtri: in ſecunda autem in-
 ter portam Auſtri et Aquilonis, Orientis porta nominetur: quia ex diuinitate anteaſſit
 omnia, et ex humanitate venit inter omnia: quia et deſcendens Iudææ finis factus eſt, et
 ſubſequentis gentilitatis initium. Igitur quia ea quæ necdum dicta fuerant, vt, Domino
 largiente, potuimus, rimati ſumus, et ea quæ ſæpius ſunt replicata, tranſcurramus: nunc
 ad ea veniamus quæ ſic iam per ordinem dicuntur, vt in eis pene nihil de his quæ dicta
 ſunt replicetur. [Et per ſingula gazophylacia oſtium in frontibus portarum.] Gazo-
 phylacia ſuperius diximus corda doctōrum, quæ ſcientiæ diuitias ſeruant. Frontes C
 autem portarum ſunt verba atque opera prædicatorum, in quibus eos ſoris agnoſci-
 mus, quales apud ſe intrinſecus viuunt. Eſt autem oſtium per gazophylacia ſingula in
 frontibus portarum: quia vnusquisque doctōr in corde auditoris intellectum aperit in
 dictis et operibus patrum. Cum enim Petri Apoſtoli prædicationem diſcutimus, cum
 Pauli verba perſcrutamur, cum Ioannis Euangelium inueſtigamus, atque ex eorum
 verbis auditores noſtros ad interiorem intellectum trahimus, quid aliud agimus, niſi oſti-
 um in portarū noſtrarum aperimus? Dicatur ergo: [Per ſingula gazophylacia oſtium
 in frontibus portarum:] quia ſi doctōr hoc quod loquitur, Apoſtolorum dictis minime
 confirmat, in frontibus portarum oſtium non habet. Et ſi oſtium non habet, dici iam ga-
 zophylacium ſpiritibus ædificum non poteſt: quia ſi intellectū non aperit, doctōr non eſt.
 Cum vero auditores boni per ora docentium, Apoſtolorum dicta et opera cognoscunt,
 culpas ſuas apud ſemetipſos tacite reprehendunt, et lacrymis inſequuntur omne quod
 ſe egiffe inique meminerunt. Vnde hic quoque de oſtio, quod eſt in frontibus portarū, D
 ſubditur: [Ibi lauabunt holocauſtum.] Qui enim ſe per fidem in conuerſatione ſancta
 Domino deuouerunt, holocauſtum Domino facti ſunt. Sed quia adhuc multa in ſe de
 corruptibili ſua carne patiuntur: quia adhuc in eis cordis munditia ſordidis cogitatio-
 nibus inquinatur, quotidie ad lacrymas redeunt, aſſiduus ſletibus affliguntur. Sanctorū
 enim patrum dicta et facta conſiderant, et cum ſe indignos penſant, in portarum oſtio
 holocauſtū lauant. Ecce etenim quis pro timore omnipotentis Domini eſſe patiens deu-
 uotus, nulli conuiuium pro conuiuitio reddere, omnia æquanimitè tolerare, et tamen cū
 hunc contumelia ab ore proximi illata ſubito percufferit, turbatur: forte aliquid loqui-
 tur, quod loqui non debuit. Certe iſte iam holocauſtum eſt, ſed adhuc inquinatum. For-
 taſſe contra illatas contumelias patientiam exhibuit, tacitus permaſit: ſed tamen contra E
 eaſdem contumelias quas portat, dolorē tangitur, eiꝰq. animus in charitate ſaucia-
 tur. Patientia enim vera eſt, quæ et ipſum amat quem portat. Nam tolerare, ſed diſſide,
 non eſt virtus manſuetudinis, ſed velamentum furoris. Hic itaque ſæpe in cogitatione
 ſua ſe iudicat, reprehendit ſemetipſum quia dolet, nec tamen apud ſe præualeat obſtinere
 ne doleat. Iam ergo per bonam deuotionem holocauſtum eſt, ſed tamen per dolorem
 quo tangitur, adhuc inquinatum. Alius ea quæ poſſidet, apud ſemetipſum decreuit in-
 digentibus cuncta tribuere, nil ſibi reſeruare, vitam ſuam ſoli ſuperæ gubernatio-
 ni committere: ſed dum præbet pauperibus quæ habet, fortaſſe cogitatio mentem ſub-
 reptit quæ dicit: Vnde viues, ſi cuncta dederis? Nec tamē deſiſtit tribuere. Sed quod lætus
 dare cœperat, poſtmodum triſtis præbet. Quid huius mens niſi miſericordię holocau-
 ſtum eſt? Sed tamen per triſtitiam cogitationis inquinatum. Aut enim deliberare ſum-

Gen. 10, 6

Sup. hom. 12.

Sup. hom. 27.
col. 165. a

- A** ma non debuit, aut post deliberationem nullo modo dubitare. Alius contempta mundi superbia, honores atque dignitates huius sæculi decreuit vitare. Vltimum appetit inter homines locum tenere, ut tanto excelsior inueniatur in permanenti gloria, quanto humilior aspiciatur in transiente vita. Is fortasse cum subito se a proximo despicit agnoscat, dedignatur cur despiciatur. Vult quidem in loco humili, sed tamen attendi contemptibilis non vult. Hunc iam deuotio eleuat, sed adhuc infirmitas grauat. Iam ergo per deuotionem holocaustum est, sed adhuc ex infirmitate inquinatum. Hi itaque qui in eis, quæ optime deuouerunt, aliqua infirmitate sui culpa tanguntur, cum per verba doctorum dicta patrum intelligunt, et in quanta culpa iaceant, agnoscunt, sequi ipsos poenitentia lamentis afficiunt, holocaustum in ostio portarum lauant. Sciendum vero est, quia hoc inter sacrificium atque holocaustum distat, quod omne holocaustum sacrificium est, sed non omne sacrificium holocaustum. In sacrificio etenim pars pecudis, in holocausto vero totum pecus offerri consueuerat. Vnde et holocaustum latinitate lingua totum incensum dicitur. Pensemus ergo quid est sacrificium, quid holocaustum. Cum enim quis suum aliquid Deo vouet, et aliquid non vouet, sacrificium est. Cum vero omne quod habet, omne quod viuunt, omne quod sapit, omnipotenti Deo vouerit, holocaustum est. Nam sunt quidam qui adhuc mente in hoc mundo retinentur, et tamen ex possessis rebus subsidia egentibus ministrant, oppressos defendere festinant. Isti in bonis quæ faciunt, sacrificium offerunt: quia et aliquid de actione sua Deo immolant, et aliquid sibi metipsis reseruant. Et sunt quidam qui nihil sibi metipsis reseruant, sed sensum, linguam, vitam, atque substantiam quam petceperunt, omnipotenti Domino immolant. Quid isti nisi holocaustum offerunt, immo magis holocaustum sunt? Israeliticus etenim populus primum sacrificium in Aegypto obtulit, secundum vero in eremo. Qui itaque adhuc mentem habet in sæculo, sed boni iam aliquid operatur, Deo sacrificium obtulit in Aegypto. Qui vero præsens sæculum deserit, et agit bona quæ valet, quasi iam Aegypto derelicta sacrificium præbet in eremo: quia repulso strepitu desideriorum carnalium, in mentis suæ quiete atque solitudine Deo immolat quidquid operatur. Quamuis ergo, sicut dictum est, sacrificium sit etiam holocaustum, maius tamen est holocaustum sacrificio: quia mente quæ huius mundi delectatione non premitur, totum in omnipotentis Dei sacrificio incenditur quod habetur. Sed sciendum nobis est, quia sunt quidam qui etiam sæculum relinquentes, totum quidem quod habent, offerunt, sed tamen in bonis quæ agunt, minime compunguntur: et bonum quod agunt, holocaustum est, sed quia flere ac semetipsos diiudicare nesciunt, sequi ex amore ad lacrymas non accendunt, perfectum eorum holocaustum non est. Hinc per Psalmistam dicitur: Memor sit omnis sacrificij tui, et holocaustum tuum pingue fiat. Holocaustum quippe siccum, est bonum opus quod orationis lacrymæ non infundunt. Holocaustum vero pingue est, quando hoc quod bene agitur, corde humili etiam per lacrymas irrigatur. Vnde rursus dicitur: Holocausta medullata offeram tibi. Quisquis enim bonum opus agit, sed omnipotentis Dei amore atque desiderio flere nescit, holocaustum habet, sed medullam in holocausto non habet. Qui vero bona operatur, et visioni iam Creatoris sui inhiat, atque ad æterna contemplationis gaudia peruenire festinat, sequi ipsum ex amore quo accenditur, in fletibus mastrat, holocausta Domino medullata dedit. Studendum vero nobis est, et mala funditus relinquere, et bona quæ sufficimus operari, atque in ipsis bonis quæ agimus, amore æterni luminis compungi. Ipse enim cordis tenebras discutit amor lucis, ut subtilius videre valeamus, ne qua in bonis quæ agimus, praua misceantur. Considerandum nobis quippe est opus nostrum quale sit, quæ cogitatio in opere, quæ intentio in cogitatione. Et cum nostro bono operi admixtum aliquid malitiæ, vel prauæ delectationis agnoscimus, redeamus ad lacrymas, lauemus holocaustum. Sunt autem quidam, qui semetipsos in magnis actionibus Domino deuouerunt, atque ad tantam perfectionem perueniunt, ut ab eis nulla vnumquam difficultate flectantur, quatenus a deliberatione castitatis nequaquam caro in prauæ cogitationis delectatione animum sternet. Nam etsi quando per suggestionem pulsatur, surgere non permittitur: quia vigore iudicij calcatur. In deliberatione quoque patientiæ nec sermo inordinatus ab ore prodeat, nec dolor tacitus animi prematur, ut in largitate elemosinæ nulla inopiæ suspitio tristitiam generet, ut in deliberatione humilitatis nullus despectus animum mordeat. Sed cum iam in his quæ recte deuouerunt,

7. 21. 30. 5

Exod. 12. 8

Exod. 13. 6

Psalm. 19.

Ps. 65.

deuouerunt, sese fortiter exhibent, priora tamen peccata, quæ ab ipsis ante bonam deli-
 berationem perpetrata sunt, ad memoriam deducunt, et plangunt quidquid illicitè se
 egisse meminerunt. Hi itaque per vitam quam tenent, holocaustum sunt, sed per vitam
 quam ante tenuerunt, inquinatum. Lauant ergo holocaustum in ostio portarum: quia
 intellectu quem percipiunt de dictis patrum, lamenris se quotidianis afficiunt, et mun-
 dant vitam lacrymis, quam prauis aliquando actibus inquinauerunt. Nos itaque inter
 hæc ad vitam præteritam mentis oculis reducamus, reminiscamur qui fuimus, cum
 mundi huius concupiscentias sequeremur. Et si iam Domino toto corde seruimus: quia
 nos peccasse meminimus, desuamus in scriptionibus, lauemus holocaustum. Ecce, omni-
 potenti Deo deuouimus castitatem nostram. Sed si adhuc immunda cogitatio mentem in-
 quinat, redeamus ad lacrymas, lauemus holocaustum. Ecce, patientiam nos seruare de-
 creuimus. Si adhuc ira perturbat, si mentem tacitus dolor ex cruciat, redeamus ad la-
 crymas, lauemus holocaustum. Ecce, iam nouimus possessa tribuere, atque in hoc mundo
 humilè locū tenere. Si quæ adhuc animi inopie suspitio deprimit, si despectus proximi
 in aliqua nos indignatione confundit, redeamus ad lacrymas, lauemus holocaustum. Ma-
 gnus est enim Creatori nostro ad recipiendos fletus humilium, misericordie sinus. Vbi
 enim innumerabiliū hominū fletus suscepti sunt, ibi locū suum inuenturæ sunt et lacry-
 mæ nostræ. Pensamus quid per aliū prophetam dicitur: Et erit qui offenderit ex eis in
 illa die quasi Dauid, et domus Dauid quasi Dei, sicut angelus Domini in cōspectu eius.
 Hæc dies misericordie, quæ nobis de auctu Redemptoris nostri promissa est. Qui itaque
 offenderit, erit quasi Dauid: quia peccator ad poenitentiam redit. Domus autem Dauid,
 quasi Dei: quia reuersus quisque ad iustitiā, habitatio efficitur Creatoris sui, ut sit sicut
 angelus in cōspectu eius: quia misericordie viscera quæ in se expertus est, annūciando
 et alijs propinat. Hinc etiā paulo post illic dicitur: In die illa erit fons patris domus Da-
 uid habitantibus Hierusalem, in ablutione peccatoris et menstruatur. Fons quippe occultus
 est vniuersitatis patris inuisibilis Deus. Fons vero patens est idem Deus incarnatus.
 Qui fons patens recte domus Dauid dicitur: quia ex Dauid genere noster ad nos Red-
 emptor processit. Hierusalem vero visio pacis interpretatur. Hi autem Hierusalem
 habitant, qui in visione pacis intimā mentē figūt. Peccator vero et menstruata est vel is
 qui delinquit in opere, vel mens quæ labitur in praua cogitatione. Menstruata nam-
 que ista pollutio est: quia et aliena carne non tangitur, et sua carne inquinatur. Sic ita-
 que, sic est omnis anima, quæ et si malū opus non agit, polluta tamen cogitatione sor-
 descit. Vnde etiam per prophetam alium sub Iudææ specie de anima immundis deside-
 rijs occupata dicitur: Omnes qui querunt eā, non deficient, in menstruis eius inuenient
 eam. Maligni quippe spiritus querentes non deficiunt, cum inferre perditionem cu-
 piunt, et nulla bonæ cogitationis relicitudine repelluntur. Atque in menstruis suis
 animam inueniunt, quando in pollutis cogitationibus positam facile ad peruersam
 operationem trahunt. Dicatur ergo: In die illa erit fons patens domus Dauid habi-
 tantibus Hierusalem, in ablutionem peccatoris et menstruatur: quia apertus iam nobis
 est fons misericordie Redemptor noster, qui in domo Dauid incarnari dignatus est:
 ut peccatorem lauet a peruerso opere, et menstruatur mentem diluat ab immunda co-
 gitatione. Paret igitur fons, curramus cum lacrymis, lauamur hoc fonte pietatis. In hoc
 fonte ipse quoque Dauid lotus est, cum rediit ad lamenta poenitentiae, post maculas gra-
 uis culpæ. Ipsum quippe inuenire fontem quærebat, cum diceret: Redde mihi lætitiā
 salutaris tui, et spiritu principali confirma me. Iesus enim Hebraice, Latine salutaris
 dicitur. Et quid est quoddam sibi lætitiā Iesu reddi postulabar, nisi quoddam hunc ante culpam
 contemplari consueuerat, eiusque contemplationis gaudia in culpa perdiderat? Vnde re-
 ãte post poenitentiam, visionis eius lætitiā sibi reddi quærebat. In hoc fonte misericor-
 diae lota est Maria Magdalene, quæ prius famosa peccatrix, postmodum lauit maculas
 lacrymis, deterfit maculas corrigendo mores. In hoc fonte misericordie omnibus aper-
 to lauit Petrus quod negauerat: quia fleuit amare. In hoc fonte misericordie in fine suo
 lotus est Iatro, qui semetipsum in morte reprehendens, a culpa sua ablatus est confes-
 sione veritatis. Cur igitur pigri sumus? cur torpentes, et frigidi remanemus, qui in hoc
 fonte pietatis tantos iam se lauisse cognouimus? Ergone in mundatione nostra despera-
 bimus, qui tot exempla misericordie in pignore tenemus? et cessamus veniam quærere,
 atque cum lacrymis fiduciam habere, qui tantorum iam emundatione spei nostræ pi-
 gnus

Zach. 12. 8

Zach. 13. 6

Hier. 2. 6

Psalm. 50.

Luc. 7. 8

Mat. 29. f

Luc. 23. 4

D

E

Agnus accipimus? Quærere enim misericordiæ fontem debuimus, etiam si clausus esset. Pater, et negligimus. Mittamus oculos fidei in mundum vniuersum, consideremus quanti peccatores diebus ac noctibus per lamenta in hoc fonte misericordiæ lauantur, quanti post tenebras ad lucem, quanti post maculas ad munditiam redeunt. Curramus cum talibus post mortis tenebras ad aquam vitæ: consideremus quantum peccauimus, quantum quotidie peccamus, atque ut appareamus mundi post culpas, lauemus holocaustum.

HOMILIA XXI.

B In vestibulo portæ duæ mensæ hinc, et duæ mensæ inde: ut immoletur super eas holocaustum, et pro peccato, et pro delicto. Et ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ, quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ: et ad latus alterum ante vestibulum portæ, duæ mensæ. Quatuor mensæ hinc, et quatuor mensæ inde. Per latera portæ octo mensæ erant, super quas immolabant. Quatuor autem mensæ ad holocaustum de lapidibus quadris extructæ, longitudine cubiti vnius et dimidij, et latitudine cubiti vnius et dimidij, et altitudine cubiti vnius, super quas ponunt vasa in quibus immolatur holocaustum, et victima. Et labia earum palmi vnius, reflexa intrinsecus per circuitum. Super mensas autem carnes oblationis.

C Vidimus de mysticis sensibus Ezechielis prophetæ locuturi, qui ipsa eius historiz verba vix capimus? Ecce etenim dicit: [Et in vestibulo portæ, duæ mensæ hinc, et duæ mensæ inde, ut immoletur super eas holocaustum, et pro peccato, et pro delicto. Et ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ, quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ: et ad latus alterum ante vestibulum portæ, duæ mensæ. Quatuor mensæ hinc, et quatuor mensæ inde: per latera portæ octo mensæ erant super quas immolabant.] In quibus videlicet verbis magna caligo dubietatis oritur, utrum hæc de vna porta qualibet, an de duabus aut de singulis portis dicantur. Sed dum quaternæ mensæ per latera de scribuntur, ac postmodum in summa conclusione dicitur: [Octo mensæ erant super quas immolabant.] Patet quia hoc spiritus non de singulis portis, quas superius descripsit, dicit: quia si portæ sex, superius enarratæ, quaternas mensas per latera haberent, simul omnes non octo, sed quadraginta et octo dicerentur. Rursum si hoc de vna dicitur, magno obstaculo nostra intelligentia reuerberatur, quod post descriptam portæ vestibulum, ubi duæ mensæ hinc, et duæ mensæ inde esse narratæ sunt, adhuc ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ, quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ esse memorantur: atque subiungitur: [Et ad latus alterum ante vestibulum duæ mensæ.] Si enim intra vestibulum portæ binæ per latera mensæ erant, cum subditur. [Et ad latus exterius duæ mensæ, atque ad latus alterum ante vestibulum duæ mensæ.] Inter quas etiam porta, quæ respicit viam Aquilonis, esse memoratur: profecto patet aliud vestibulum intrinsecus, atque aliud extrinsecus fuisse: quia et prius porta interior, et postmodum hoc in loco exterior Aquilonis porta describitur. Nam cum tres portas superius descripsisset, tres quoque alias interioris atrij esse memorauit, quarum extremam Aquilonis portam narrauerat: sed ut prædictum est, atrij interioris.

D Nunc ergo cum duæ mensæ hinc in portæ vestibulo, et duæ mensæ inde describuntur, adhuc de eadem interiori porta sermo contextitur. Quippe cum protinus subinfertur: [Quia ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ, quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ: et ad latus alterum ante vestibulum portæ, duæ mensæ.] Porta ergo interior binas per latera in vestibulo mensas habere descripta est, et porta exterior similiter binas. Quatuor autem hinc, et quatuor inde mensæ pariter fiunt, dum per latera singula binæ in vestibulo portæ interioris, et binæ hinc et inde exterioris in Aquilonis porta describuntur: quæ simul omnes octo sunt, in quibus immolatur. His itaque de exteriori narratione discussis, ad spiritalem intellectum sermo redeat: quia tanto iam nobis interioris esse, largiente Domino, facilius debet, quanto nos exterioris descriptionis ignorantia non angustat. Possunt etenim portarum nomine, sicut superius dictum est, sancti prædicatores intelligi, ut vestibulum portæ sit populus. Qui dum

mente humili verba prædicationis suscipit, in eo mensæ ad sacrificium ex virtute con-
struuntur. Rursum nihil obstat si portam accipimus hoc, quod nobis per ora prædi-
cantium sacri eloquij intellectus aperitur, vt vestibulum portæ eiusdem nobis prædi-
cationis verba sint, quæ prius humiliter accipimus, vt post ad sacri eloquij intelligentiã
veniamus. Sit itaque nobis porta interior Testamentum nouum, porta vero exterior
Testamentum vetus: quia et hoc spiritale intellectum aperit, et illud rudibus adhuc
mentibus in historia sacri eloquij litteram custodit. Habet autem porta interior in ma-
gna iam multitudine fidelium populorum duo latera: videlicet dilectionem Dei et di-
lectionem proximi. Binæ autem mensæ sunt hinc et inde, quia in dilectione Dei necessa-
rio tenenda est fides et vita: in dilectione autem proximi debet summopere patientia et
benignitas custodiri. Est enim in dilectione Dei necessaria fides et vita: quia videlicet
scriptum est: Sine fide impossibile est placere Deo. Et rursus scriptum est: Fides sine ope
ribus mortua est. Est autem in dilectione proximi nobis patientia et benignitas conser-
uanda: quia de eadem dilectione scriptum est: Caritas patiens est, benigna est. Patiens
scilicet, vt illara a proximis mala æquanimiter portet. Benigna autem, vt sua bona pro-
ximis desiderabiliter impendat. Habet quoque porta exterior, videlicet lex, duo latera:
spiritalis patres et carnale populum. In quibus singulis binæ mensæ sunt: quia ha-
bet in spiritalibus patribus doctrinam et prophetiam, habet in carnali populo circum-
cisionem et sacrificium. In his itaque octo mensis immolatur: quia quidquid fides cre-
dit, quidquid vita in exemplo boni operis ostendit, quidquid patientia humiliter tole-
rat, quidquid benignitas largiter ministrat, quidquid doctrina salubriter docet, quid-
quid prophetia in posterum præmonet, quidquid circumcisio ad mandatum exterius
ligauit, quidquid sacrificium ex deuotione offerentis egit, in omnipotentis Dei oculis
hoc esse victimam ostendit. In lege enim etiam per carnale sacrificium quid aliud popu-
lus, nisi deuotionem sui cordis immolabat? Notandum vero quod quattuor mensæ so-
lummodo ad holocaustum fuisse memorantur, quas videlicet vestibuli portæ interio-
ris accipimus, vt de reliquis quattuor sentiamus, quæ ad sacrificium constructæ fuerant,
non ad holocaustum. Holocaustum enim, sicut præcedenti iam locutione professus sum,
totum incensum dicitur: Et lex quidem Deum ac proximum diligere, diuina mandata cu-
stodiri præcipit: ab alienarum rerum concupiscentia compescit, non tamē omnia dimit-
ti iubet. In Testamento autem nouo nos veritas contestatur, dicens: Nisi quis renuncia-
uerit omnibus, quæ possidet, non potest esse meus discipulus. Atque iterum dicit: Qui
vult post me venire, abneget semetipsum. Mensæ ergo interioris portæ holocaustum
habent: quia in virtutibus Testamenti noui quasi per holocaustum omnia incendimus,
quando omnibus, quæ huius mundi sunt, renunciauimus. Mensæ vero portæ exterioris
sacrificium habent, sed holocaustum non habent, quia præcepta legalia decimas offerri
iubent, sed dimitti omnia non iubent. De interioris autem vestibuli quattuor mensis di-
citur: Vt immolerur super eas holocaustum et pro peccato et pro delicto. Hoc etenim
inter peccatum et delictum distat, quod peccatum est mala facere, delictum vero est bo-
na derelinquere: quæ summopere sunt tenenda. Vel certe peccatum in opere est, delictum
in cogitatione. Recte ergo in interioris portæ quattuor mensis immolatur holocaustum,
et pro peccato, et pro delicto: quia quicumque potuerit hoc præsens sæculum pleniter
contemnere, et derelinquens omnia, semetipsum Domino holocaustum dare, ipse iam
perfecte nouit, et peccata operis plangere, et peccata cogitationis, vel quod malū fecit,
vel quod debuit facere bonū, non fecit. Qui etenim totū dimisit, culpas suas in fletibus
iam liberius conficit. Cumque eius mentem terrena cura non præpedir, pro opere simul
et cogitatione plangendo, mentem suam omnipotenti Domino quid aliud quā hol-
ocaustum dedit? Neque hoc a ratione videtur extraneum, quod propheta cum latus
exterius diceret, et ostium portæ nominaret, addidit: [Quæ pergit ad Aquilonem.] In
exteriori enim custodia litteræ lex data tenebatur. Ostium vero portæ est ipse historicus
intellectus legis, qui ad domini timorem ducit. Quæ porta ad Aquilonē pergere dicitur:
quia lex eadem sub rimore mortis frigida Iudaici populi corda cōstrinxit. Quasi enim
per calorem ille populus curreret, si præcepta Dominica ex amore seruasset. Sed quia
sub timore mortis proposuit litteram custodiuit, quasi in torpore frigoris remansit. Vnde
de nouis populis æterna præmia amantibus, non autem temporalia tormenta timentibus
atque iam calentibus dicitur: Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed

Hebr. 11. a

Iac. 2. d

1. Cor. 13. b

Hom. 10.

Luc. 14. e

Luc. 9. c

Rom. 8. c

- A** sed spiritum adoptionis, in quo clamamus: Abba pater. Dicatur autem: Quattuor mensæ hinc, et quattuor mensæ inde per latera portæ. [Dñi enim fides et vita, doctrina et prophetia in bonorum mentibus custoditur, porta nostra, id est, intellectus sacri eloqui, quattuor ex latere mensas habet. Cumq. in proficientibus populis sancta prædicatio patientiam et benignitatem seruat, quæ prius in carnalibus circumcisione et sacrificium custodiunt, mensæ quoque quattuor quasi ex alio latere monstrantur. Quæ simul omnes octo ad immolandum sunt, quattuor videlicet interiores ad holocaustum, quattuor vero exteriores ad sacrificium. Quia et hi, qui in sancta Ecclesia fidem, vitam, patientiam atque benignitatem custodiunt, summis iam proculdubio virtutibus pollent. Et hi qui in synagoga doctrinam et prophetiam, circumcisionem et sacrificium cognouerunt, alia offerendo, atque sibi metipsis alia retinendo, deuotionis victimam omnipotenti Domino dederunt. Sed quia superius dictum est, idcirco mensas quattuor interioris vestibuli constructas, vt immoletur super eas holocaustum et pro peccato et pro delicto, vnde mensæ ipsæ constructæ sint, inferius aperitur, cum subditur: [Quattuor autem mensæ ad holocaustum de lapidibus quadris extructæ.] Quos enim hoc loco lapides quadros accipimus, nisi quoslibet sanctos, quorum vita in prosperitate atque aduersitate nouit fortiter stare? Lapis etenim quadrus æque stat, in quocumque latere fuerit versus. Quisquis ergo in prosperitate non extollitur, in aduersitate non frangitur, suasionibus ad malum non trahitur, vituperationibus a bono opere non reuocatur, lapis quadrus est. Et quasi ex omni latere statum habet, qui casum in qualibet permutatione non habet. Certe cum Iudæorum populum propheta a fide perire cognosceret, et sanctos Apostolos surgere in Ecclesia præuideret, per quos multi sunt ex gentibus in fidei et vitæ fortitudine solidati, in magna consolatione locutus est, dicens: Lapidis ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus. Videns quippe in sancta Ecclesia Apostolos, martyres atque doctores surgere de lapidum casu, id est, de Iudæorum perditione minus doluit: quia omnipotentis Dei ædificium, id est, sanctam Ecclesiam de quadris lapidibus ædificari conspexit. Mensæ ergo quattuor de quadris lapidibus construuntur: quia fides et vita, patientia et benignitas de vita sanctorum in exemplum datæ sunt frequentibus populis, vt iam vestibulum mensas habeat, id est, virtutes vitæ populus teneat, in quibus omnipotenti Deo orationis sacrificiū in ara sui cordis incendat. Quidquid enim boni fideles sanctæ Ecclesiæ populi vel fecerunt, vel faciunt, hoc in exemplo de prædicatorum suorum vita susceperunt. Vnde enim mensas hoc vestibulum haberet, nisi quadros lapides inuenisset? Vt enim vnum de quadris lapidibus breuiter ad medium deducamus, vultis fratres charissimi fidem videre? Mihi viuere Christus est, et *Pbil. 1. a* mori lucrū. Vultis vitā cognoscere? Mihi mūdus crucifixus est, et ego mundo. Vultis patientiā audire? Vt in hac horā et esurimus, et colaphis cædimur, et instabiles sumus, *Gal. 6. d* et laboramus operantes manibus nostris. Maledicimur, et benedicimus: persecutionem patimur, et sustinemus: blasphemamur, et obsecramus. Vultis benignitatem cognoscere? Ego autem libentissime impendam, et superimpendar ipse pro animabus vestris. Ac ne forsitan credamus quia eorum pro quibus impendi desiderat, debitor fuerit, mox ad eosdem discipulos subiungit, dicens: Licet plus vos diligens, minus diligat. Cum ergo a populo fideli ad imitandas virtutes sanctorum prædicatorum vita cognoscitur, profecto in vestibulo de quadris lapidibus mensæ constructur. Habiuit vero et synagoga spiritalis patres in doctrina atque prophetia, ex quibus exemplū vitæ in virtutibus traheret. Sed rudis eius populus magis per timorē seruans, quā per amorē sequens, vitas patrū noluit imitari, quas vidit, atque ideo porta exterior, quæ ad Aquilonē pergit, mensas non habet ad holocaustū. Sed quia hæc moraliter diximus, restat adhuc vt easdem mensas per intelligentiam typicam perscrutemur. Porta etenim nostra in interiori vestibulo quattuor mensas habet: quia sancta Ecclesia ad eruditionem fidelium, populorum, quattuor regentium ordines accipit, quos Paulus ex dono omnipotentis Dei enumerat, dicens: Ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, *1. Cor. 12. d* alios vero Euangelistas, alios autē pastores et doctores. Pastores vero et doctores vnum regentium ordinem nominat: quia gregem Dei ipse veraciter pascit, qui docet. Habiuit quoque et porta exterior mensas quattuor: quia videlicet synagoga, obsequij exterioris obseruantiam per principes sacerdotum et seniores populi, per scribas atque Phariseos tenuit. Qui scilicet Pharisei, etiam legis doctores vocati sunt. Siue autem exteriori

seu interiori portæ duæ mensæ hinc sunt, et duæ inde: quia in exordijs suis sancta Ecclesia Apostolos et prophetas habuit. Prophetas aurem dicimus non eos qui in veteri populo fuerant, sed eos qui in sancta Ecclesia post Apostolos sunt exorti. Posteriori quoque tempore, quod nunc est, habet Euangelistas atque doctores. Quia vero Euangelium bonum nunciū dicitur, Euangelistas utique appellamus, qui rudibus populis bona patriæ cælestis annunciant. Qui videlicet Euangelistæ atque doctores et priori quidem tempore fuerunt, sed et nunc vsque, Domino largiente, permanent: quia adhuc quotidie et infideles populos ad fidem trahi, et fideles quosque in bonos mores per doctores erudiri cognoscimus. Apostoli vero et prophetæ ab hoc tempore præsentī sublati sunt: atque ideo dicimus quia mensæ hæ portæ nostræ, id est, sanctæ Ecclesiæ quasi in alio latere fuerunt. Habet et porta, quæ pergit ad Aquilonem, duas mensas hinc, et duas inde: eodem, quos diximus principes sacerdotum et seniores populi in maiori auctoritate regimini: Scribas quoque et Phariseos, qui rudi illi populo minori loco præfuerūt. Sed hæc mensæ iuxta portam sunt quæ ad Aquilonem pergit: quia cum quattuor isti ordines populo præessent, synagoga in persecutione Redemptoris nostri sæuiens, ad torporem perfidiæ prorupit. Quæ tamen mensæ habuerunt sacrificiū, quod iuxta solam litteram tenuerunt: vnde et ad torporem frigoris lapsi sunt, quia flamma spiritus succensi non sunt. Interiores autem mensæ holocaustum non habent, quia siue in cordibus Apostolorum, atque prophetarum, seu in mente Euangelistarum atque doctorum, ignis spiritus et arsit et ardet. Qui pro eo quod omnem eorum cogitationem in bono opere assumit, flamma amoris Dei quasi holocaustum simul quod inuenit, incendit. Holocaustum enim offerunt, qui siue in bono opere, seu in sancta cogitatione medullitus accenduntur. Mensæ vero hæ ex quadris lapidibus factæ sunt, quia dum quotidie sacri eloqui in suis cordibus verba meditantur, ad offerendum Domino orationis holocaustum, quasi ex quadris lapidibus construuntur. Verba etenim scripturæ sacræ lapides quadri sunt, qui ubique stant: quia ex nullo latere reprehensibilia inueniuntur. Nam in omne quod præteritum narrat, in omne quod venturum annūciat, in omne quod mortaliter prædicant, in omne quod spiritaliter sonant, quasi in diuerso laere stant habent: quia reprehensionē non habent. Corda itaque sanctorum, mensæ Dei sunt ad holocaustū, quasi ex quadris lapidibus constructæ: quia qui Dei verba semper cogitant, semetipsos Domino a carnali vita in cogitatione mastrant. Vnde scriptum est: Lex Dei eius in corde ipsius, et non supplantabuntur gressus eius. Et vnde rursum dicitur: In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Sed quia mensæ hæ vnde sint constructæ cognouimus, etiā cuius mensæ sint audiamus. Sequitur: [Longitudinem vnus cubiti et dimidij, et latitudinem cubiti vnus, et dimidij, et altitudinē cubiti vnus.] Hunc locum quidam exponit, dicens: Longitudinem et latitudinem habet mensa, vnum cubitum et dimidium, id est, per quadrū: quæ simul iunctæ tres cubitos faciūt. Qui tres cubiti habent in altitudinem cubitum vnum, vt mysteria Trinitatis vnus cubiti, hoc est diuinæ maiestatis mensura conseruet. Qui videlicet sensus expositionis, idcirco non potest stare, quia in illa summa Trinitate, quæ omnia creauit, omnia continet, dimidiū nihil est, nec ex duobus dimidijs aliquid vnū. Neque enim quidquid imminutionis ac decisionis habet illa substantia, quæ semper incommutabilis manens, nec detrimentum recipit nec augmentū. Sæpe autem diximus longitudinem ad longanimitatē spei, latitudinem vero ad charitatis amplitudinem pertinere. Mensæ ergo quæ ad holocaustū constructæ sunt, longitudine cubiti vnus et dimidij metiuntur: quia sancti patres atque doctores, qui se longanimitate ad secreta spei intime extendunt, per hoc quod in virtutibus viuunt, quantum ad humanam quidem mensurā pertinet, valde perfecti sunt: quantum vero ad diuinā mysteria, quæ plene ab homine capi non possunt, quam diu in hac mortali carne subsistit, perfecti non sunt. In semetipsis ergo iā cubitū habent, in Deo autem adhuc cubitū non habent: quia iam quidem in virtutibus plene proficiunt, sed tamen aliquid de Deo adhuc ex parte cognoscunt. Ecce iterū in mensura mensæ ad testimonium Paulus occurrat. Videamus an eius vita cubito integro mensuretur. Dicit enim: Quotquot perfecti sumus, hoc sapiamus. Videamus si in his quæ de Deo sentit, iam se ad percipiendā mysteria perfecte tetenderit. Ego me non arbitror comprehendisse. Qui rursus ait: Ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus. Cum autem venerit, quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Qui iterum dicit: Nunc cognosco ex parte, tunc autem

Phil. 3.6.
Phil. 3.18.

Phil. 3.6.

Phil. 3.6.

- A** autem cognoscam sicut et cognitus sum. Si ergo perfectus est, et ex parte cognoscit, cubitum habet, quantum ad se, sed tamen dimidium super se. Tenda nunc ergo in longanimitate spei corda sanctorum, tendantur in perfectione quam habent, cubito vno. Sed quia adhuc plene videre non possunt, ubi spei oculum mittunt, hoc quod super vnum cubitum habent, in dimidio cubito recidatur, quatenus in hac vita semper se imperfectos aspiciant, et ardentius ad perfectionem currant. Habent quoque mensuram latitudinis cubiti vnius et dimidij: quia sanctorum corda in charitatis amplitudine dilatata, iuxta proximum quæ diligunt et vident, habent cubitum. Possunt enim perfecte diligere, quos perfecte valent iuxta aliquid scire. Omnipotentem vero Deum modullitus diligunt, modullitus sequuntur, sed tamen tantum diligere non possunt quantum debent: quia adhuc non valent videre, quem diligunt, et mensura amoris minor est, ubi adhuc mensura minor est cognitionis. Super vnum ergo cubitum habent et dimidium: quia hoc eis iam in amore integrum est, quod valde minus est in charitate cum proximo, atque illud quod eis valde maius est, adhuc in amore Dei, quem non vident, integrum non est. De hoc amore, qui hic incipit, ut ex visione Domini in æterna patria perficiatur, recte Isaias loquitur, dicens: Viuit Dominus cuius ignis est Sion, et caminus eius in Hierusalem. Plus est autem caminus esse quam ignem: quia esse ignis et parvus potest, iu camino autem vastior flamma succenditur. Sion vero speculatio, Hierusalem visio pacis dicitur: Pacem vero nostram hic interim speculamur, ut illic postmodum plene videamus. Ex amore et go Domini in Sion ignis, in Hierusalē caminus: quia hic amoris eius flammis aliquatenus ardemus, ubi de illo aliquid contemplamur. Sed ibi plene ardebimus, ubi illum plene videbimus, quem amamus. Altitudo vero mensuram est cubiti vnius.
- C** Quæ est enim altitudo sanctorum, nisi fides inuisibilem? Per fidem enim creditur, quod non videtur, atque ideo per hanc iustorum mensa ad altitudinem ducitur, vnde cuncta visibilia despicit in terra, et ea quæ audit inuisibilia sequatur in celo. Sed vnum cubitum habet altitudo mensæ: quia veritas est fidei in corde omnium sanctorum. Vnum Deum esse Trinitatem et patres Testamenti veteris, et prædicatores professi sunt Testamenti noui. Altitudo itaque mensuram nil vno cubito amplius, nil minus habet: quia in magna sibi veritate concordat omnium fides patrum. Sed hi, qui iam in longanimitatem spei summis virtutibus proficientes, vnum et dimidium cubitum habent, atque in latitudine charitatis vno ac dimidio cubito metiuntur, in altitudinem vero fidei vno cubito excrescunt, magni sunt, et summæ admiratione venerandi. Debent ergo paruulorum animas in sinu suæ conuersationis suscipere, atque eas in conspectu Domini, velut quoddam holocaustum ac sacrificium offerre. Vnde a parte sequitur: [Super quas ponunt vasa in quibus immolatur holocaustum, et victimæ.] Quid enim sunt animæ fidelium, nisi vasa sancta, quæ verba pietatis capiunt, ut ex eorum mentibus holocaustum vitæ atque orationis immoletur. Hinc est enim quod Paulus cum adhuc rudis esset in fidei vocatione: qui iam Domini verba perceperat, et celesti gratia plenus erat, vas appellatur, cum dicitur: Vas electionis mihi est. Hinc pastores atque doctores propheta admonet, dicens: Mundamini qui fertis vasa Domini. Ipsi etenim quasi mensæ Domini vasa portant, qui vitam fidelium erudiendo tolerant, ut quandoque hanc Domino ad holocaustum et sacrificium perducant. Sed neque hoc negligenter intueendum est, quod in eisdem vas holocaustum, et victima dicitur immolari. Holocaustum enim sicut et superius diximus, victima est, non tamen victima est, sed holocaustum non est. Sunt vero in multitudo magna fidelium alij, qui quæ mundi sunt omnia relinquunt, cuncta quæ possident tribuunt, nihil sibi metipsis reseruant, ad æternam patriam modullitus anhelant, seq. ex toto corde in lacrymis mandant. Hi videlicet vasa super mensam sunt, in quibus immolatur holocaustum. Et sunt alij qui curâ propriæ domus gerunt, de filiis cogitant, eisdem hereditatem seruant. Qui tamen æterni iudicii memores, misericordiam pauperibus impendunt, alimenta ac vestimenta eis ex parte quæ decreuerint tribuunt. Hi nimirum vasa super mensam sunt, in quibus victima immolatur, non holocaustum. Quia enim patientis et doctina sanctorum admonendo et sustinendo, suadendo atque terrendo aliorum corda usque ad hoc erudiunt, ut omnia deserant, totos se in amore Domini accendant, aliorum vero ad hoc usque instruant, ut quia omnia relinquere non valent, vel ex parte quæ prævalent, misericordes fiant, et

carnis curam cum animæ cura partiantur, mensæ Domini de quadris lapidibus instru-
 æa vasa portant, in quibus immolatur holocaustum et victima: quia et perfecti, sicut
 dictum est, cum omnia deserunt, totum cor in amore Domini accendunt, et imperfe-
 cti sacrificium offerunt, quod ex parte deuouerunt. Sequitur: [Et labia eorum palmi
 vnus, reflexa intrinsecus per circuitum.] Quid est hoc, quod mensuram labia palmo
 metiuntur, nisi quod in palmo manus tenditur, et sancti patres atque doctores ea præ-
 dicant, in quibus auditorum opera tenduntur? Quasi enim manum extendimus, cum
 opera nostra dilatamus. Loquatur ergo vnusquisque doctor, cor audientis exerceat,
 otiosorum torporem excutiat. Quos dum ad bona opera tetenderit, palmum se habere
 in labijs ostendit. Pensandum quoque quia in palmo digitus maior ac minimus tendi-
 tur. Quid vero in maiori ac minimo digito, nisi magna et extrema actio designatur? Pal-
 mum ergo mensæ in labijs habeant, quatenus in doctorum suorum prædicatione audito-
 res euigilet, et sic ex eorum admonitione magna opera faciat, vt agere et minima non
 omittat. Sic minimis intentus sit, vt piger in agendis maioribus non sit. Vnde per Euan-
 gelium veritas dicit: Vt vobis Scribæ et Pharisei hypocritæ: quia decimaris mentam,
 et anetum et cyminum, et relinquitis quæ grauiora sunt legis: iudicium, misericordiã,
 et fidem: hæc oportuit facere, et illa non omittere. Per iudicium quippe et misericor-
 diam et fidem, maior digitus operationis ostenditur. Per mentam vero et anetum et
 cyminum, digitus proculdubio minimus figuratur. Hæc ergo oportuit facere, et illa
 non omittere: quia si opus nostrum palmo metiri volumus, sic necesse est vt tendatur
 minimus, quatenus maior digitus non attrahatur. Bene autem cum mensuram labia
 metiuntur, et mensura palmi dicitur, additur vnus, vt ex doctorum prædicatione sicut
 vnitas tenetur in fide, ita quoque vnitas mentium seruetur in opere, ne per opus boni
 quod alter agit, alter ad discordiæ malum prorumpat. Ita etenim bona facere opera
 debemus, vt per hæc quoque cum his, cum quibus viuimus, vnanimitatem recte vt pos-
 sumus conseruemus: id est, non deferendo quod agimus, sed præueniendo bonis per-
 suasionibus malum discordiæ quod timeamus. Sic in suis operibus vnitatem palmi cu-
 stodiens Paulus discordiam generari prohibebat, cum quemdã lapsum atque ab Eccle-
 sia abiectum iã velle recipere Corinthios videret, dicens: Si cui aliquid donastis, et ego.
 Nam et ego si quid donauì, propter vos in persona Christi, vt non circumueniamur a
 satana. Qui videlicet solet de bonis mala generare, et hoc quod per charitatem agitur,
 ad discordiam trahit. Vnde et mox de ipso subiicit, dicens: Non enim ignoramus cogi-
 tationes eius. Doctor autem, qui per bona quæ prædicat, in suis auditoribus rectam ope-
 rationem format, si mentes operantium ad vnanimitatem non ligat, in labijs palmum
 habet, sed eam, quæ dicta est, palmi vnitatem non habet. Pensandũ vero est valde quod
 dicitur: [Quia earumdem mensurarum labia interius sunt reflexa.] Tunc enim mensu-
 rarum labia intrinsecus reflectuntur, quando doctores ad conscientiam reuocant tacita
 cogitatione quod dicunt, quãdo semetipsos subtiliter perferuntur si faciunt quod lo-
 quuntur. Recte autem cum reflexa intrinsecus mensurarum labia dicuntur, additur quo-
 que per circuitũ: vt non in vna qualibet se parte considerent, atque ex alia semetipsos
 perpendere prætermittant, sed vbique semetipsos inspiciant, et in quantum præualeant stu-
 deant singula opere implere quæ docent, ne si prædicantes facere bona dissimulant, sui va-
 sificatores sint, cultores alieni. O doctor, ecce iã mensa es, iã vasa porras, iam in vasis fideli-
 bus pondus holocausti et victimæ sustines, sed intus reflecte labium, id est, ad cor reuo-
 ca sermonem. Audi quod dicis, operare quod prædicas. Si enim negligis implere quod
 doces, alijs messem seminas, et iple a frumenti participatione ieiunas. Vnde scriptum
 est: Cuius messem famelicus comedit. Messem quippe doctoris qui bona loquitur,
 sed non operatur, famelicus comedit: quia is qui panem iustitiæ elurit, operatur mæn-
 data quæ audit, et ipse fructum non habet, qui seminandum laborauit. Hinc Salomon
 ait: Abscondit piger manum suam sub axilla, nec ad os suum porriget eam. Nemo ita
 piger est, vt ad os manum comedendo reducere laborem putet. Sed piger nec ad os ma-
 num suam porrigit, qui nec hoc vult operari quod dicit. Hinc iterum de bene docenti-
 bus et male operantibus dicitur: Filij Esau intendentes arcum, et mittentes sagittas,
 conuersi sunt in die belli. Intendunt arcum, atque sagittas mittunt, qui scripturæ sacræ
 sententias proponunt, et verbis rectis auditorum vitia feriunt. Sed conuertuntur,
 in die belli: quia post semetipsos redeunt in tentatione vitiorum, et pectus opponunt
 re don

Matth. 23. b

2. Cor. 1. c

Ibid.

2. Cor. 1. c
9. 12. b

Iob. 5. d

Prov. 19. d

Psalm. 77.

- A** re non volunt: quia in tentationum certamine non resistunt. Hinc iterum dicitur: Aueristi adiutorium gladij eius, et non es auxiliatus ei in bello. Gladius quippe doctoris, est sermo Dei. Vnde per Paulum dicitur: Et gladium spiritus, quod est verbum Dei. *Pf. 88. Eph. 6. e*
- Omnipotens itaque Deus cum doctorem respicit nolle operari quæ dicit, in die belli adiutorij eius gladium avertit: quia in tentationum certamine non permittit ei esse in adiutorium doctrinæ verba quæ dedit. Haber igitur gladium, sed hunc in bello non adiuuat: quia cum aduersitas tentationis eruperit, verbi obliuiscitur quod dicebat. Ecce enim de patientia forsitan sermo doctori est, doctrinæ suæ magisterio docere cogitur qualiter contra illata damna, contra auditas contumelias patientia seruetur. Sed cum ipse vel damno, vel contumelia fuerit laceratus, oblitus quod docuerit, vel in læsione proximi, vel in reddēdo grauius cōtumeliā excedit. Inter hæc itaque cogitet: quia mēsa Dei est, labium intus reflectat, seruet quod prædicat. Scriptum quippe est: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Er rursus scriptum est: Doctrina viri per patientiam noscitur. Si ira quæ index doctrinæ patientia est, tanto quisque doctus ostenditur, quanto patiens fuerit: Hinc est enim quod bonus ille discipulus qui magistrum tolli in aera videbat, per magnæ charitatis affectū clamabat, dicens: Parer mi, parer mi, currus Israel et auriga eius. Quid est, fratres charissimi, quod Helias currus Israel et auriga dicitur, nisi quia auriga agit, currus portat? Doctor ergo qui mores populi et per patientiā sustinet, et sacri eloquij verbis docet, et currus dicitur et auriga. Currus, quia tolerando portat: auriga, quia exhortando agit. Currus, quia mala sustinet: auriga, quia populum bonis admonitionibus exercet. Fortasse autem contra vanam gloriā sermo doctori est, et mire insinuans qualiter debeat declinari, eisdem ipsis sermonibus vanam gloriā quærit, quibus contra eamdem vanā gloriā dispurat. Si igitur hoc appetit adipisci, quod prohibet, mensa intus labium non reflectit. Tunc autem mensa Domini ex quadris lapidibus extructa habebit intus labium reflexum, si studuerit audire, quod docet. Scriptum quippe est: Ne quid per contentionem, neque per inanem gloriā. Atque eisdem rursus egregijs prædicator dicit: Nec quærentes ab hominibus gloriā, neque a vobis neque ab alijs. De prædicationis etenim labore laudem transitoriam quærere, quid est aliud quàm rem magnā vili pretio venundare? Sed est in doctrinæ verbis graue periculum: quia sæpe sermonem docentium fauores audientium sequuntur: et cum doctores ab eo quod bene innotuerint, apparere iam minores in dictis nolunt, doctrinæ verbum, quod pro acquirendis animabus auditores ex omnipotentis Dei amore inchoauerunt, in hoc postmodum pro acquirendis laudibus laborant. Et qui in verbis Dei quærebant prius lucra spiritalia, temporales postmodum fauores sequuntur. Vnde fit, vt siue recta quælibet opera, seu sanctæ doctrinæ verba, in omnipotentis Dei iudicio pe-reant, cum per hæc quisque transitorijs fauoribus anhelat. Hinc etenim per prophetam Iudæx dicitur, quod in se ipsam incauta mens inuenit, si saltem post culpam suā caute cogitationes rimetur. Oliuam vberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocauit Dominus nomen tuum. Ad vocē loquelæ grandis exarsit ignis in ea, et combusta sunt fructeta eius. Oliuam quippe vberem et pulchram, fructiferam et speciosam Dominus vocat, cuius vel efficaciam in operatione, vel sancta studia in verbis scientiæ approbat. Sed ad vocem loquelæ grādis exarsit ignis in ea: quia cum laudari quis cœperit, erubescit forsitan minor videri quàm dicitur, et studet esse quod dicatur. Vox enim grandis loquelæ est, fauor adulantis. Vnde scriptum est: Qui benedicit proximo suo voce
- E** grandi de nocte confurgens, similis est maledicenti. Ad vocem ergo loquelæ grandis exarsit ignis in ea: quia in magnitudine fauoris, flāma in corde acceditur de amore laudis. Sed omnia oliuæ fruteta comburantur: quia ante omnipotentis Dei oculos, vel quæ bene gesta, vel quæ scienter sunt dicta depereunt, cum iā non amore Domini, sed inentione transitoria laudis fiunt. Sic enim cogitationi bonæ cogitatio sinistra subiungitur, vt vix ipse qui easdem cogitationes generat animus cognoscat. Vnde prædicator egregius cum loquens subtiliter diceret: Viuis est sermo Dei et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, et pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus: illico subiunxit. Compagum quoque et medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis. Distingui enim Dei sermo compages et medullas: quia discernit cogitationes et intentiones cordis. Per compages quoque ossibus ossa iunguntur. Et sæpe dum, quid recta cogitatione agimus, sed subito in laudis amore declinamus, atque hoc pro laude facimus, quod

quod prius facere pro veritate coeperamus: quia cogitationes cogitationibus adiunguntur, quasi quædam compages fiunt. Sed habent ossa, quæ in compage iuncta sunt, etiam medullas. Quod prædicator sanctus apertius intulit, cum subiunxit: Discretor cogitationum et intentionum cordis. Compages enim nostræ, cogitationes sunt: medullæ autem intentiones. Et sæpe aliud cogitamus, atque aliud est, quod per cogitationem intendimus. Nam si quis proposito nummorum præmio, pupilli vel viduæ causam defendat, et fortasse Ecclesiam ingrediens, in suis precibus Deo dicat: Tu vides quia causam pupilli et viduæ defendo, iste proculdubio quod cogitat, scit, sed quo intendat eius cogitatio ignorat. Aliud quippe cogitat, atque alio intendit. Non enim defensionem pupilli vel viduæ, sed mercedem nummorum quærit. Nam tollere temporale præmiū, et non pupillum ac viduam defendere intendit. Sermo itaque Dei discretor est cogitationum et intentionum cordis: quia non aspiciit quid apud te ipsum cogitas, sed per medullam compagis, id est, per intentionem cogitationis quæ accipere requiris. Restat ergo ut doctor cum loquitur, quasi mensa Dei semper intus labium reflectat, ne aut mala intentione loqui inchoet, aut cum bene coeperit, seductus fauoribus, in appetitum alium declinet. Fortasse autem de custodia disciplinæ sermo doctori est. Et sæpe etiam contingit ut disciplinæ regulam quam scit dicere, nesciat tenere, qui aut nimio zelo motus, minus se per mansuetudinem temperat: aut nimia mansuetudine placidus, minus se contra vitia in stilum stimulo inflamat. Magna enim consideratione debemus pensare quod scriptum est: quia in vasis templi inter coronas et plectas, boues et leones et Cherubin exculpta sunt, subter et boues et leones lora dependentia. Coronæ quippe signum victoriæ, plectæ autem concordie vnanimitatem signant. Cherubin vero plenitudo scientiæ dicuntur. Sacerdotes enim atque doctores inrer coronas et plectas, id est, inter fortitudinem boni operis quo ad victoriam currunt, et charitatis concordiam, quo a se vicissim non discrepant, per boues et leones atque Cherubin designati sunt: quia in plenitudine scientiæ quam habent, necesse est ut et boum mansuetudinem teneant, et feruorem leonum, quatenus in disciplinam quam prædicant, et ex sancto zelo accensi sint, et ex paterna dulcedine tranquilli. Quibus subter se lora debeant, ut disciplinæ suæ retinacula quibus ipsi ligati sunt, etiam subiectis suis follicite impendant. Super eos enim lora dependere, est custodire vincula subditi tenere. Quæ tunc recte feruantur, cum nec boum mansuetudo in zeli feruore amittitur, nec leonum terror in mansuetudine declinatur. Tanta quippe debet esse discretio, ut nec disciplina nimia, nec ipsa quoque misericordia sit remissa, ne si inordinate culpa dimittitur; is qui est culpabilis, in reatu grauius adstringatur. Et rursus, si culpa immoderate retinetur, tanto qui corrigitur deterior fiat, quanto erga se nil ex benignitatis gratia agi considerat. Exhibenda itaque prauis est asperitas in ostensione, charitas in mento, ut et dura ostensio delinquentem coerceat, et charitatis custodia mercedem mansuetudinis non omitat. Ecce dum loquor, Ioseph animum pulsat, ut ad ostendenda, quæ dico, ipse testis veniat. Certe somnium quod de profectu suo viderat, fratribus narrans, per hoc quod lra nocenter retulit, malitiæ contra se stimulos excitauit. Ab eisdem fratribus, Ismaelitis est venditus, in Aegyptum ductus, mira omnipotentis Domini dispensatione eadem Aegyptum prælatum est. Cumque in terra Chanaan fames exurgeret, fratres ad Aegyptum venerunt, Ioseph prælatum Aegypto repperunt, eumque submissis ad terram ieruisibus adorauerunt. Et quia mutari Dei consilium non valet, quem ideo vendiderant ne adorarent, adorauerunt quia vendiderunt. Tunc ipse vir Dei spiritu discretionis plenus, cognouit fratres, non cognitus. Sed memor culpæ, et remissor iniuriæ, mala fratrum nec reddere studuit, nec sine purgatione laxare. Nam suspecta voce protinus dixit: Exploratores estis vos, ut videatis infirmiora terræ venistis, iam nunc experimētum vestri capiam. Per salutem Pharaonis non egrediemini hinc. O iaculum in corde. Peregrini venerant, famis periculum fugiebant, frumenta, quæ quærebant non acceperant, et feriri se insuper iactatione criminis videbant. Inter hæc ducuntur ad carcerem, et post tri-duum adhuc in eadem asperitate torrentur. Iam reditur ad cor, iam culpæ memoria pulsata animum, atque inter se inuicem loquuntur. Merito hæc patimur: quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius, cum deprecaretur nos, et non audiuimus: ideo scio venit super nos ista tribulatio: In his autem cor Ioseph amore vincitur, secussum petit, soluit stendo quod pietati debuit. Seuerus ad fratres reuertitur;

p. Reg. 3. 8

Gen. 37. 2

Ibid.

Gen. 39. 4

Gen. 42. 6

Ibid.

Gen. 43. 4

- A** vt cruciatus eorum animas a culpa liberaret. Post hæc vnus religatur in vinculis, dimittuntur ceteri cum frumentis, vt vnus frater veniat, quem minimum habere se dixerant. Venit postmodum frater: Vincebat mentem pietas, cum frater innocens videretur, sed permanebat in ostensione asperitas, vt fratres noxi purgarentur. Frumenta datur, scyphus in sacco iunioris fratris absconditur, furti post eos quæstio mouetur. Mittitur, vt reducantur additi in seruitutem, decernitur, apud quem scyphus fuisse inuentus. In sacco vltimi fratris inuenitur. Tunc Benjamin reducit, afflicti omnes fratres sequuntur. O tormenta misericordia! Cruciat et amat. Reuersi igitur in terra cum lacrymis prostrati, veniam postulant. Memores enim quid de illo patri promiserant, more intolerabili tabescebant. Tunc se vltra cohibere non valens pietas clausa prorupit ad medium, et excussit charitatis lacrymas de vultu feueritatis. Detera est ira, quæ
- B** apparebat, et non erat ostensa misericordia quæ erat, et non apparebat. Sic vir sanctus facinus fratrum et dimisit, et vindicauit. Sic in vigore clementiam tenuit, vt delinquentibus fratribus nec sine vltione pius existeret, nec sine pietate districtus. Ecce hoc est magisterium disciplinæ, vt culpis et discrete nouerit parcere, et pie refecare. Qui autem discretionis spiritum non habent, aut sic dimittunt peccata, vt non corrigant, aut sic quasi corrigendo feriunt, vt non dimittant. Doctor ergo, cui de disciplinæ moderamine loqui necesse est, mensam Dei esse se sciat, atque intus labrum reflectat, vt quod docendo loquitur, hoc sub discretionis spiritu vigilanter operetur. Nec si quædam sibi deesse considerat, oportet vt ab eorum prædicatione conticescat. Locus quippe eius exigit vt loquatur. Verbis ergo suis semetipsum conueniat: et si non ideo loquitur quia operatur, ideo operetur quia loqui compellitur. Vbi itaque se conspicit opere implere quod dicit, ibi auditores admonet, eorumque animos ad studium bonæ operationis accingat. Vbi autem necdum se videt implese, quod loquitur, ad bona de quibus auditores admonet, se quoque pariter inflammet, vt ipse etiam simul discat in opere, quod per eum loquitur veritas in prædicatione. Sæpe enim quod viuendo nescimus, compulsi loqui doctrinam loquendo discimus, vt dum de cogitationis nostræ pigritia reatus nascitur in mente, eandem mentem compunctio subito oborta transuerberet, et sua voce excitata euigilet in opere, quæ prius torpebat in otio sine voce. Ecce autem cum mensæ labium palmo tenditur, id est, cum per doctoris os contra vitia disputatur, atque ad bona opera cor auditorum accenditur, multi qui eius verba audiunt, quanta vel qualia mala perpetraverint, recognoscunt, atque ad eum consistentes veniunt, eumque pro peccatis suis intercessorem fieri cum fletibus perunt, vt ipse orando deleat culpas, quas prædicando manifestat. Vnde et subdit: [Super mensas autem carnes oblationis.] Doctores etenim sancti cum pro compunctis peccatoribus atque confitentibus omnipotenti Domino preces fundunt, per hoc quod ad veniam pro carnali eorum vita postulant, mensæ Domini carnes oblationis porrant. Vt ergo sint pro quibus conuersis et fletibus rogent, oportet vt eisdem prius in peccato positis prædicent, et cum iam coperint peccata relinquere, atque ad innocentiam festinare, necesse est, vt erga eos in ore doctoris incrementa prædicationis excrescant, et quibusdam doctrinæ suæ verbo tanto vehementius insistant, quanto eos grauius cecidisse considerat: videlicet sciens, quod ipse tanto mercedem magnæ remunerationis accipiat, quanto verbis suis alios de profundioribus peccatis leuat. Liber inter hæc sancti Euangelij ad medium verba deducere, cuius sacra historia per hoc, quod factum est miraculum narrat, mira quæ quotidie aguntur denunciât. Nam confessi, atque ieiuni ad Dominum populi cum venissent, discipulis Dominus dixit: Misereor super turbam: quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quid manducent: et si dimisero eos ieiunos in domos suas, deficient in via, quidam enim ex eis de longe venerunt. Turba triduo Dominum sustinet, quando multitudo fidelium peccata quæ perpetravit, per poenitentiam declinans, ad Deum se in opere, locutione, atque in cogitatione conuertit. Quos dimittere ieiunos in domum suam Dominus noluit, ne deficient in via: quia videlicet conuersi peccatores in præsentis vitæ via deficiunt, si in sua conscientia sine doctrinæ sanctæ pabulo dimittantur. Ne ergo lassetur in huius peregrinationis itinere, pascendi sumus sacra admonitione. Valde autem pensanda est pia sententia, quæ processit ex ore veritatis, quæ dicitur: Quidam enim ex eis de longe venerunt. Est autem qui nihil fraudis et nihil carnalis corruptionis expertus, ad omnipotentis

Gen. 44.4

Marc. 8.4

Mat. 8.4

Dei

Dei seruitium festinauit. Iste de longinquo non venit: quia per incorruptionem et innocentiam proximus fuit. Alius nulla impudicitia, nullis flagitijs inquinatur, solo autem coniugio expertus, ad ministerium spiritale conuersus est. Neque iste venit de longinquo: quia vsus coniunctione concessa, per illicita non errauit. Alij vero post carnis flagitia, alij post falsa testimonia, alij post facta furta, alij post illatas violentias, alij post perpetrata homicidia ad poenitentiam redeunt, atque ad omnipotentis Dei seruitium conuertuntur, hi videlicet ad Dominum de longinquo veniunt. Quanto etenim quisquis plus in prauo opere errauit, tanto ab omnipotente Domino longius recessit. Nam et prodigus filius, qui patrem deseruit, abiit in regionem longinquam, in qua porcos paut: quia vitia nutriuit. Dentur igitur alimenta eis etiam, qui de longinquo veniunt: quia conuersis peccatoribus doctrinæ sanctæ cibi præbendi sunt, vt in Deum vires reparent, quas in flagitijs amiserunt. Qui sæpe a doctoribus tanto necesse est vt largioribus cibis doctrinæ satientur, quanto fessi maioribus vitijs venerunt. Et cum iam confiteri coeperint mala, quæ commiserunt, atque confitendo relinquare et fletibus punire, necesse est, vt doctores sancti pro eorum peccatis solícite exorent, quatenus mensæ Domini carnes oblationis portent. Quod quoties agunt, et in hoc pro alienis peccatis interueniunt, sua ante Dei oculos amplius detergunt: quia ea ipsa charitate se iustificat, qua mira pietate pro alienis iniquitatibus se in lamentis maciāt. Nec laboriosum debet esse doctori pro conuersis peccatoribus lacrymas fundere, quando et ipse, qui omnia creauit, homo factus, pro nostris iniquitatibus in cruce sanguinem fudit: qui viuit et regnat cum patre in vnitæte Spiritus sancti Deus in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIGESIMASECVNDA & vltima.

Lextra portam interiorē gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem, et facies eorum contra viam Australem vnā ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad viam Aquilonis. Et dixit ad me: Hoc gazophylacium, quod respicit viam Meridianam, sacerdotum est, qui excubant in custodijs templi. Porro gazophylacium, quod respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum erit qui excubant ad ministerium altaris. Isti sunt filij Sadoch, qui accedunt de filiis Leui ad Dominum, vt ministrent ei. Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, et latitudine centum cubitorum per quadrum, et altare ante faciem templi. Et intro duxit me in vestibulum templi, et mensus est vestibulum quinque cubitis hinc, et quinque cubitis inde: et latitudinem portæ trium cubitorum hinc, et trium cubitorum inde: longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum, et latitudinem vndecim cubitorum. Et octo gradus ascendebatur ad eam, et columnæ erant in frontibus vna hinc, et altera inde.

Finis textus Ezechielis.

Pf. 118.
Ibid.

Sacri eloquij mysticos sensus propheta per aspirationem sancti Spiritus prudenter intelligens, dicit: Mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est ea anima mea. Qui rursus ait: Reuela oculos meos, et cōsiderabo mirabilia de lege tua. Qui enim necdū occulta de a perris intelligit, oculos velatos habet. Qui vero iam intelligit, reuelatos. Et mirabilia de lege Dei cōsiderat, qui spiritaliter litteræ verba discutit, quæ interioris magnitudo lateat, pensat. An non est mirabile quando aliud auribus sonat, atque aliud exit ad intelligentiam quod non sonabat? Cui ergo verba sacri eloquij, nisi lapidi similia dixerim, in quo ignis latet? Qui manu quidem frigidus renetur, sed percussus ferro, per scintillas micat, atque hoc emittit ignem, qui post ardeat, quod prius manus frigidum tenebat. Sic etenim, sic verba sunt sacri eloquij, quæ quidem per narrationem

- A rationem litteræ frigida tenentur, sed si quis hæc, aspirante Domino, intento intellectu pulsauerit, de mysticis eius sensibus igne producit, ut in eius verbis post animus spiritaliter ardeat, quæ prius per litteram ipse quoque frigidus audiebat. Ecce enim propheta dicit: [Ex extra portam anteriorem gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem, et facies eorum contra viam Australem vnam, ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad viam Aquilonis.] In his itaque verbis litteræ, ad amorē Dei, cuius animus inferuefcit, quin potius quis non ex ipsa eorum lectione tepescit? Si autem latēs in littera spiritalis medulla discutitur, per hoc scintillæ intellectus exeunt, et incendunt quod prius cordis auribus frigidum sonabat. Nobis tamen, ut se aspirante Domino intellectus aperiat, ipsa prius narratio iuxta litteram patefiat. Ait enim quia porta erat interior, atque extra hanc atrium, quod appellatur interius, ac deinde alix, id est, Aquilonis, Austri, atque Orientis portæ describuntur, ut ipsum atrium quod esse extra portam anteriorem dixerat, a portis exterioribus esse interius ostendat. Atrium ergo hoc et foris, et intus est: foris, quia extra portam anteriorem: intus autem, quia intra portas exteriores. Gazophylacia quoque cātorum esse in hoc eodem atrio narrantur, quæ a latere portæ posita dicuntur respicientis ad Aquilonem. Sed ipsa eadem gazophylacia ad Australem viam respiciunt. Et subditur: [Ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad viam Aquilonis.] In quibus verbis aperte intelligitur quia cantorum gazophylacia inter latus portæ respicientis ad Aquilonē, et latus portæ Orientalis fuerant posita: quæ porta videlicet respiciebat ad viam Aquilonis. Facies itaque gazophylaciorum contra viam Austrālē, sed positio inter portam erat Orientis et Aquilonis. Porta ergo interior habebat ex latere portam Aquilonis, ex
- C alio quoque latere portam Australem. In fronte vero vestibuli Orientalis porta surrexerat, atque sic atrium quod erat extra portam anteriorem, ut hoc quoque esset interius, portæ exteriori ambiebat. Hæc de verbis litteræ sub breuitate tranſcurrimus, ut in eis sensus mysticos non breuiter exquiramus. In parte autem superiori tres portæ descriptæ sunt, id est, Orientis, Aquilonis, et Austri: moxq. interioris atrij tres aliæ narratæ, id est, Austri, Orientis, et Aquilonis: ac deinde porta atrij interioris dicta est, in qua mensæ de quadris lapidibus extructæ memorantur: et porta quæ respiciebat ad Aquilonem, in qua mensæ essent ad sacrificium, non ad holocaustum. Vnde in interiori diximus significari Ecclesiam, in exteriori synagogam. Sed his expletis, rursus propheta incipit anteriorem portam, atque tres alias, id est, Aquilonis, Austri, et Orientis describere, et in earum atrio interiori, quod erat extra portam anteriorem, esse gazophylacia, cantores, sacerdotes, templum, altare, sacrificia perhibet. In quibus verbis quia de sanctæ Ecclesiæ institutione narrare alia ab eis quæ superius dixerat, cœpit, patet quod interioris portæ intellectum mutauit. Si enim sub vno intellectu omnia diceret, nouo ordine ipsa atque alia non replicaret. Nam quo modo possumus extra portam anteriorem atrium, gazophylacia, cantores, sacerdotes, templum, altare, sacrificia dicere, si per eandem prophetiam interior hoc loco sancta Ecclesia designatur? Cum enim cuncta hæc intra ipsam sint, quo modo extra portam anteriorem sunt, si extra Ecclesiam non sunt? Intelligi ergo porta interior potest ea, de qua iam longe superius locuti sumus, quæ contra portam Aquilonis et Orientalem dicitur posita, per quam figurari diximus aditum qui nobis ad interiora gaudia patriæ cælestis aperitur, ut hic quoque per portas quæ circa vestibulum narrantur, sancta Ecclesia: per portam vero
- E anteriorem, cælestis regni aditus figurentur. Sed ne quis me verba sancti Spiritus astimet ad intellectum meum violenter inflectere, et dicat quia de porta interiori significationem sanctæ Ecclesiæ quam semel dixi, mutare non debui, in fulgente Dei omnipotentis gratia quæ cœpimus ipsa teneamus, ut et porta interior signet Ecclesiam, quæ nos ad interiora gaudia perduceret, et gazophylacia, cantores, sacerdotes, templum, altare, sacrificia sint in atrio quod est extra portam, et tamen extra Ecclesiam non sint. Si enim subtili inuestigatione perquirimus, nil obstat intelligi ut anteriorem portam sicut dictum est, sancta Ecclesia sentiamus. De qua nunc dicitur: Et extra portā interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori. Duo sunt etenim quæ dicuntur: Porta interior, atque extra hanc atrium interius, quatenus hoc ipsum atrium et exterius sit, et interius. A porta exterius, interius autem, sicut prædiximus, portis, quas narrando subiunxit. Sancta enim Ecclesia duas vitas habet. Vnam quam temporaliter ducit, aliam quam

quam in æternum recipit. Vnam qua laborat in terra, aliam, qua remuneratur in celo. Vnam, qua mercedes colligit, aliam vero, in qua iam de recepris mercedibus gaudet, atque in vtraque vita offert sacrificium. Hic videlicet sacrificium compunctionis, et illic sacrificium laudis. De hoc sacrificio dicitur: Sacrificium Deo spiritus contribulatus. De illo autem scriptum est: Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes, & holocausta. De quo rursus ait: Vt cantet tibi gloria mea, et non compungar. In vtroque autem sacrificio carnes offeruntur: quia hic oblatio carnis est maceratio corporis, ibi oblatio carnis est in laude Dei gloria resurrectionis. Tunc quippe illic, quasi in holocaustum offeretur caro, quando in æterna incorruptione permutata, nil contradictionis, nil mortalitatis habuerit: quia tota simul amoris eius ignibus accensa, in laude sine fine permanebit. Porta ergo hæc interior, id est, sancta Ecclesia habear interiora sua, illam videlicet vitam, quæ adhuc oculis nostris occulta est. Habeat extra eam atrium exterius, id est, vitam præsentem, in qua omne bonum agitur, ut ad bonum sine fine perveniatur. Sint ergo in interiori atrio, quod tamen extra portam est, gazophylacia cætorum: quia electi quique atque perfecti, quia adhuc in carne mortali subsistunt, et intra sinum sunt sanctæ Ecclesiæ, et adhuc extra secreta gaudia interioris vitæ. Sint gazophylacia cantorum interius et exterius: quia corda sanctorum quæ omnipotenti Deo desiderium suum per magni ardoris amorem cantant, et iam intus sunt, et adhuc intus non sunt: quia in sanctæ Ecclesiæ sinu posita, et iam vident per spiritum, quod intus fortiter amant, et tamen adhuc non vident perfecte quod amant. Sint itaque in interiori atrio gazophylacia, sed extra portam, ut iam et intus sint per desiderium, et adhuc intus non sint per plenarium effectum. Quid sunt autem gazophylacia cantorum, nisi sancta desideria amantium? Qui præcepta diuina quasi quasdam diuinitas custodiunt in mente, quas cantando seruant: quia mandata Dei non ex timore sed ex amore perficiunt, ipsæ ipsæ sacri eloquij præceptiones carabiles fiunt, quas non ex tristitia, sed ex desiderio semper operantur. Vultis cor iusti quasi cuiusdam cantoris gazophylacium audire? Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco incolatus mei. Iustificationes Dei dicimus præcepta diuina, quæ nos iustos faciunt, si impleantur. Quæ tunc nobis in loco incolatus nostri cantabiles fiunt, quando in hac peregrinatione vitæ præsentis ipsa eadē mandata diligimus, et ex desiderio implemus. Hinc est quod idem Psalmista iterū ex cantorum gazophylacio se esse insinuat, qui ait: Misericordiam Domini qua peccata laxantur, cantare etiam peccator debet, id est, hanc cum gaudio dicere atque sperare. Sed quis ita iustus est, ut eius sibi æternū iudicium ante mentis oculos reuocet, et non contremiscat: An potius venire ad illud examen tanti iudicis præsumat, festinet, et gaudeat? Quisquis ille est, magnus est: quia iam misericordiam Domini et iudicium cantat. Cantat quippe iudicium, ad quod intrare non trepidat. Sit ergo mens illius gazophylacium cantorum, ut per diuitias misericordiæ quas accipit, lætus pergat ad iudicium, quod iam non pertimescit. Videamus si placet, fratres charissimi, aliud quoque gazophylacium cantoris. Forfitan et ipse iudicium cantat. Quid etenim dicit: Ego enim iam delibor, et tempus meæ resolutionis instat. Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruavi, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Qui laborum suorum conscius, memor certaminis quod egit, memor fidei quam seruauit, esse sibi in iudicio repositam coronam dicit, eamque sibi in illa die reddi sperat potius quam donari: profecto patet quia iudicium cantat, quod venire desiderat. Vnde etiam subdit: Non solum autem mihi, sed et his qui diligunt aduentum eius. Nemo enim aduentum iudicis diligit, nisi qui se habere causam in iudicio bonam nouit. Eorum ergo corda qui aduentum iusti iudicis diligunt, gazophylacia cantorum sunt: quia per præsumptionem gratiæ et vitæ per virtutes sancti desiderij cantant iusti iudicium, quod omnes iniusti pertimescunt. Meminit autem charitas vestra, quia superiori locutione per portam Orientis fidem, per Aquilonis spem, per Austris autem charitatem diximus designari. Hæc itaque gazophylacia inter portam Orientis et Aquilonis esse memoratur, atque ad viam Australem respicere: quia corda sanctorum inter fidem et spem posita. Australem viam respiciunt, quoniam sanctæ charitatis ignibus inardescunt. Ipsa quoque Orientalis porta respicere dicitur ad viam Aquilonis: quia nobis per fidem quidem omnia in baptisate peccata laxantur, sed tamen, dum adhuc hic viuimus, etiam post

Psal. 50.

Psal. 29.

Psal. 118.

Psal. 100.

1. Tim. 4. 4

1. Tim. 4. 8

Sup. hom. 11.

- A** post fidem sæpius ad peccata declinamus. Et quasi Orientis portam Aquilonis respicit, cum vita nostra post perceptam fidem, adhuc aliquatenus in frigore culpæ torpescit. Quis enim in hac vita valeat post fidem sine culpa viuere, cum Ioannes dicat: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est? Cuius verbis Iacobus concordans ait: In multis enim offendimus omnes. Si autem peccata præterita in fidei perceptione dimissa sunt, et adhuc post fidem ad peccata declinatur, quæ nobis erit præsumptio iustitiæ, quæ spes vitæ permanentis: nisi ut dum adhuc inter portam Orientis et Aquilonis sumus, ad viam Austri mentis oculos leuemus, quatenus ex sancta charitate feruentis calor nos amoris liberet a culpa teporis et frigoris? Sint ergo gazophylacia inter portam Orientis et Aquilonis, sed sicut dictum est, ad Australem viam facies intendant: ut inter hoc quod nati in fide sumus, et quod post ad peccata delapsi, de spe pietatis præsumimus, exerceamus nosmetipsos in ardore charitatis, et ibi tendamus oculos cordis, ubi accendamus ignibus amoris. Potest autem per Aquilonis portam gentilitas, per Austri viam Iudæa, per Orientis autem portam ipse Dominus designari. Per Aquilonem quippe non immerito gentilitas figuratur, quam ille in torporis frigore possidet qui dixit: Sedebo in monte Testamenti, in lateribus Aquilonis. *Isa. 14. d*
Per Australem quoque portam recte Iudæa accipitur, in qua spirituales partes cælesti amore ferbuerunt. Quorum vnus loquitur dicens: Conuerte Domine captiuitatem nostram, sicut torrens in Austro. Quæ etiam carnalem populum habuit, in quo velut Aquilonis frigora portauit, in sanctis tamen suis doctoribus ac prophetis ad Deum ac proximam calorem charitatis arsit. Orientalis autem porta non immerito ipsum signat, de quo scriptum est: Ecce vir, Oriens nomen eius. Et de quo Zacharias ait: Visitauit nos Oriens ex alto. *Psalm. 119; Zachar. 6, 6*
- C** ergo gazophylacia cantorum ex latere portæ Aquilonis: quia non solum in Iudæa fuerunt corda sanctorum spiritualiter accensa, sed etiam in gentilitatis multitudine ad sanctæ fidei sacramenta conuersa: ardent corda sanctorum amore cælestis patriæ, inhiant gaudia æterna, suspirant ad societatem sanctorum ciuium in cælo, sed tamen ex plâ huius ardoris, quem dono sancti Spiritus acceperunt, a spiritalibus patribus synagogæ capiunt. Vnde ipsa quoque gazophylacia et in Aquilonis latere posita oculos ad viam Australem tendunt. Ecce enim ex gentibus venimus, sed in hoc quoque pro sancti Spiritus amore calemus. Iudææ patres aspiciamus qui nobis in suis discipulis quotidie sancti desiderij exempla præbent. An non quasi calore Meridiani feruoris ardebat, qui restuabat dicens: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum viuum: quando veniam et apparebo ante faciem Dei? Qui rursus ait: Psallam et intelligam in via immaculata, quando venies ad me. Hoc quoque ardore successus fuerat qui dicebat: Nunc dimittis Domine seruum tuum secundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum. Quia ergo ex gentilitate venimus, sed sanctos Iudææ patres nobis in diuini amoris imitatione proponimus, quasi quædam cantorum gazophylacia ex latere portæ quæ viam Aquilonis respicit, sumus: sed ad viam Austri facies tenemus. Et notandum quod hæc eadem gazophylacia inter portam Aquilonis et Orientis esse perhibetur: quia videlicet post incarnationem Dominicam, multitudo gentium ad fidem venit, atque inter ipsos fideles populos et sacramenta Domini incarnationis quæ medullitus diligunt, corda amantium surgunt. Habeant ergo sancti gazophylacia, hinc Orientis portam, et inde Aquilonis: quia inter ipsa Redemptionis suæ mysteria quæ sequuntur, et carnales
- E** quosdam quos et intra sanctam Ecclesiam tolerant, multi in Deum forti amore proficunt, virtutibus excrescunt, æterni iudicis aduentum querunt, et inter ea quæ amant atque illa quæ tolerant, quasi quædam gazophylacia, diuitias spiritus in mente seruant. Nec inter sacramenta quæ diligunt, et quæ iam contraria portant, deficiunt: quia ad Australem viam facies intendunt. Quid enim patimur quod patres nostri pro amore Domini antea non pertulerunt? Notandum vero quod inter portam Austri et Aquilonis, Orientalis porta esse describitur: quia Dominus ac Redemptor noster de Iudæa est natus, moxque in fide sua Ecclesia ex gentibus traxit. Quasi enim inter Meridianam portam et Aquilonis apparuit: quia ex illa venit, et istam in suo seruitio conuertit. Vnde et bene dicitur quod porta eadem Orientalis ad viam respicit Aquilonis: quia natus Dominus synagogam deseruit, et multitudinem gentium collegit. Notandum quoque est quod dum de gazophylacijs diceretur: Et facies eorum ad viam Australem, additum

est, vnam: vt videlicet aperte sentiamus, quia non alia est via ad cælestem patriam nobis, qui ex gentilitate venimus, atque alia illis patribus qui fuerunt in Iudæa: sed hæc eadē vna via est nobis et illis, quæ nos ad æterna gaudia perducit, quæ nobis per Euangelium dicit: Ego sum via, veritas, et vita. De qua Psalmista ait: Vt cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum. Quod enim Hebraice Iesus, hoc Latine dicitur salutaris. In terra ergo via cognoscitur: quia Iesus, Deus ante sæcula, et homo factus in fine seculorum, gentibus est manifestatus. Vna ergo est via et illis qui ab Austro sunt, et his qui ab Aquilonis porta respiciunt: quia electis Iudæis et gentibus Dominus ac Redemptor noster expulsa poena formidinis, ad patrem factus est iter amoris, atque adiutorium peruentiois. Sequitur: [dixit ad me: Hoc gazophylacium quod respicit viam Meridianam, sacerdotum est qui excubant in custodijs templi.] Atque mox subditur: Porro gazophylaciū quod respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum erit qui excubant ad ministerium altaris. Quibus prophetæ verbis prius nobis querendum est, qui sint maioris ordinis sacerdotes, vtrum hi qui in custodijs excubant templi, an qui in ministerio altaris? Sed quia paulo post subditur: Altare erat ante faciem templi.] Aperte ostenditur illos esse maioris ordinis sacerdotes, qui in custodijs templi excubant, quia profecto in altari quod est interius ministrant. Hi autem qui ad altare, quod intra faciem templi est excubant, tanto inferiores sunt, quanto exterioribus ministrant. Querendum ergo nobis est, qui sacerdotes sint qui templum custodiunt, et qui ad ministerium altaris excubare perhibentur. Magister gentium fidelibus scribens ait: Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Qui itaque sacerdotes sunt, qui templum Dei custodiunt, nisi hi qui orando, prædicando, spiritalibus actibus vigilando, sanctam Ecclesiam a malignorum spirituum immisionibus, a prauorum suasionibus, ab hæreticorum erroribus defendunt? An non custos templi fuerat qui labores suæ passionis enumerans dicit: In labore et crumna, in vigilijs multis, in fame et siti, in ieiunijs multis, in frigore, et nuditate? Atque statim subdit: Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. Pensate quæso, custos templi quantā sollicitudine vigilet. Ecce enim in seipso inestimabilia patitur, et cordis sui sollicitudinem alijs impartitur. Cuius rogo virtutis est, plus de vtilitate proximum quàm de sua afflictione cogitare? Quis hoc digne æstimet? quis digne penset? Laborat, luget, esurit, sitit, alget, ieiunat, vigilat: et tamen vigilanda de Ecclesiarum omnium sollicitudine cogitat. Ecce enim est solertissimus custos templi æterni in exemplo propositus. Imitetur quia valet aduersa pro veritate pati, bona proximis impendere, circa animarum sollicitudinem vigilare. Ne quis in perfidiam, ne quis in superbiam, ne quis in rapinam, vel immunditiam labatur, exquirere atque compescere: hoc est templum Dei, id est, sanctam Ecclesiam custodire. Sunt autem minoris ordinis sacerdotes, qui ad ministerium altaris excubant, qui videlicet in adiutorio maiorum, peccata delinquentium subtiliter inuestigant, et vitam carnalium corrigunt, atque ad hoc vsque perducunt, vt per lamenta poenitentiae quasi incendunt carnem in sacrificio, quam prius viuere permiserant in peccato. Non enim hi qui sanctis Ecclesijs præsumunt, per semetipsos cuncta agere prævalent. Sed dum ipsi causis spiritalibus occupantur, si qua praua ac carnalia perpetrantur, hæc alijs discutienda atque corrigenda committunt. Per quos dum carnalis vita corrigitur, et vsque ad abstinentiæ atque orationis studium a proficientibus peruenitur, quasi in altari iam caro incenditur, vt in conspectu omnipotentis Domini inde sacrificium redoleat, vnde prius culpa displicebat. Sed hac in re questio oritur, cū superius dictum sit, quod gazophylacia ad Australem viam facies haberent, quæ ratione nunc dicatur, quia gazophylacium quod respicit viam Meridianam, sacerdotum est qui excubant in custodijs templi: et gazophylacium quod respicit viam Aquilonis, sacerdotum, qui excubant ad ministerium altaris? Si enim vtraque facies, ad Australem viam tendebant, quo modo nunc vnum ad Meridianam, atque aliud ad Aquilonis viam respicere dicitur? Sed in his verbis agnoscimus, quod gazophylacium sacerdotum, qui excubant in custodijs templi, ita positum fuerat, vt solam Meridianam viam respiceret: gazophylacium vero sacerdotum, qui excubant ad ministerium altaris, ita erat in atrio, vt et ad Australem viam et Aquilonis faciem tenderet, quatenus et cum gazophylacio sacerdotum qui excubant in custodijs templi, Meridianam viam aspiceret, et tamen sine gazophylacio eorundem sacerdotum Aquilonis viam videret. Sed quid est

Isa. 14. 4
Tj. 56.

1. Cor. 3. d

1. Cor. 11. f

A

B

C

D

E

- A** est hoc fratres charissimi? quid in his verbis mysticum possumus intueri, nisi hoc quod secundum ea quæ præmissa sunt, iam spiritalis auditor intelligit: quia sacerdotes maioris ordinis, qui excubant in custodijs templi, solum Meridianam viam respiciunt, quoniam solis studiis spiritalibus occupati, semper his quæ amoris Dei sunt, sollicitè intendunt: sacerdotes autem minoris ordinis, qui discutiendis peccatis delinquentium præsumunt, etiam ad Aquilonis viam oculos reflectunt, ut in mentibus peccantium, quæ sunt operis frigora videant, et hæc verbis correptionis usque ad poenitentiae gemitus perducunt, quasi carnes in altari Domini incendunt? Respiciant etiam cum magnis sacerdotibus ad Meridianam viam: quia quantum ad semetipsos est, feruent igne charitatis, et succensii sunt flammis amoris Dei. Sed quia peccata delinquentium crebro corrigunt, etiam ad Aquilonis viam oculos reducant. De vtrisque autem sacerdotum
- B** ordinibus subditur: Isti sunt filij Sadoch, qui accedunt de filiis Leui ad Dominum ut ministrant ei. *J Sadoch Latine dicitur iustus. Quis autem iustus est, nisi ipse cui dicitur: Iustus es Domine, et rectum iudicium tuum? Qui vero sunt filij iusti, nisi hi de quibus scriptum est: Quotquot autem crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri? Leui autem interpretatur assumptus. Quis autem assumptus est, nisi populus fidelis, qui per sacramenta fidei est a perfidis segregatus? Omnes ergo qui perseveranter spiritalibus actibus intendunt, filij sunt iusti. Et de filiis populi assumpti accedunt ad Dominum, ut ministrant ei: quia de ipsis quoque fidelibus eliguntur, qui ad omnipotentis Dei ministerium veniant, et cælestibus studiis pro eruditione populi intendant. Sed nobis solerter inquirendum est, qui sunt qui Domino ministrant. Neque enim omnes qui legunt, omnes qui prædicant, omnes qui propria tribuunt, omnes qui per carnis abstinentiam corpus castigant, Domino ministrant. Qui enim legendo atque prædicando gloriam propriam querunt, largiendo quæ habent, et corpus in abstinentia maccando, laudes recipere ab hominibus appetunt: sibi, non Domino ministrant. Quo contra per Psalmistam Dominus dicit: Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. Habet enim maculam in via, qui in bono opere quod agit, terrenæ gloriæ sibi præmium proponit: quia qui in hoc mundo recipere mercedem querit, fordat in conspectu Dei speciem boni operis per maculam prauæ intentionis. Fortasse etenim quis discipulus studio intentus feruet: culpas delinquentium refecat. Qui tamen ad hæc agenda si non ex omnipotentis Dei amore, sed zelo proprio ducitur, sibi in his et non Domino ministrat. Alius ne asper esse videatur, multa leniter tolerat, quæ prauè perpetratur. Iste itaque quia videri pro Domino districtus non vult, per lenitatis suæ studium sibi et non Domino ministrat. Restat ergo ut siue in verbi ministerio fatigemur: seu indigentibus nostra largiamur: siue per abstinentiam carnem domemus: seu zelo moueamur: siue per patientiam aliquando leniter praua toleremus: ut nos summopere debeamus intentionem nostram discutere: quatenus omne quod facimus, non nostro sed Domini zelo faciamus: ne in his quæ agimus, nobis potius quam Domino ministremus. Non enim Domino, sed sibi ministrauerant: de quibus Paulus dicebat: Omnes quæ sunt sua querunt, non quæ sunt Christi Iesu. Idem vero Paulus cum coelestis fratribus non sibi ministrare, sed Domino, et viuendo, et moriendo festinabat, dicens: Nemo nostrum sibi viuit: et nemo sibi moritur. Siue enim viuimus, Domino viuimus: siue morimur, Domini sumus. Sibi enim sancti nec viuunt, nec moriuntur. Sibi non viuunt, quia per omne quod agunt, ad lucra spiritalia anhelant: atque orando, prædicando, sanctis operibus insistendo, cælestis patriæ ciues multiplicare desiderant. Sibi minime moriuntur, quia in conspectu hominum Deum suam morte glorificant, ad quem peruenire etiam moriendo festinant. Pensemus itaque, in morte sanctorum non quantum eorum opprobrium ab infidelibus fuit, sed quanta laus Domini in corde fidelium excreuit. Qui si suam laudem quererent, profecto parer, quia opprobria in morte timuissent. Sed nemo illorum sibi viuit, et nemo sibi moritur: quia suam gloriam nec viuendo, nec moriendo quaesierunt. Videamus si ipse primus pastor Ecclesiæ, qui sibi non vixit, sibi sit mortuus. Ioannes eius socius requiratur, et de verbis Domini ex morte pastoris eiusdem dicat: Hoc autem dixit significans quæ morte clarificaturus esset. Deum. Non ergo sibi est mortuus, qui Deum clarificauit in morte. Discamus igitur, fratres mei, intentionem nostram in omne quod agimus sollicita inquisitione discutere, et nostra non querere, si omnipotenti Deo volumus ministrare. Sed quia ex fidei populo*

filios Sadoch ad omnipotentis Dei ministerium diximus assumptos, numquid in eodem populo non sunt multi, qui inueniantur in mandatis Dei viuere perfecti? Sunt omnino. Nam subditur: [Et mensus est atrium longitudinem centum cubitorum, et latitudinem centum cubitorum per quadrum.] Sæpe iam per longitudinem, longanimitatem spei: per latitudinem vero, charitatis amplitudinē diximus signari. Centenarius autem numerus in quo denarius decies ducitur, quod summam perfectionis signet, plene superius dictum est. Quid est igitur atrij spiritalis ædificus, nisi amplitudo fidelium populorum? Ipsa autē longanimitas spei et latitudo charitatis vacua in cordibus fidelium non est. Nam per fidem quidquid valet operatur. Vnde et per Paulum dicitur: In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur. Si ergo in vita fidelium iuxta quendam modum per singulos perfecta est longanimitas spei, perfecta latitudo charitatis, perfecta certitudo fidei, perfectum studium operationis, atrium templi per quadrum centum cubitos habet. In mensura autem quadri non aliud latus maius est, atque aliud minus, sed cuncta simul quattuor latera æquali spatio tenduntur: quia et ipsas easdem virtutes, quas diximus, fidem scilicet, spem, charitatem atque operationem, quamdiu in hac vita viuimus, æquales sibi esse apud nosmetipsos inuenimus. Idcirco autē maior spe et fide charitas dicitur: quia postquam ad auctoris nostri speciem peruenitur, spes quidem et fides transit, sed charitas permanet. Nam nunc et quantum credimus, perfectam amamus, et quantum amamus, tantum de spe præsumimus. De fide quoque et operatione Ioannes Apostolus facit dicens: Qui se dicit nosse Deum, et mandata eius non custodit, mendax est. Notitia quippe Dei ad fidem pertinet, mandatorum custodia ad operationem. Cum ergo virtus, tempus, et locus operandi suppetit, tanto quis operatur, quanto Deum nouerat. Et tantum se nosse Deum indicat, quantum pro Deo bona operatur. Metiantur ergo fidelis populi virtutes in quadrum: quia unusquisque qui in hoc vitæ exercitio versatur, tantum credit, quantum sperat et amat: et tantum operatur, quantum credit, amat, et sperat. Quia itaque sanctæ Ecclesiæ populi multi sunt et robusti per fidē, et longanimes per spem, et ampli per charitatē, et efficaces per operationem, atrium templi centum cubitis in quadro mensuretur. Nam ut aliquid quoque de eorum virtutibus loquamur, sæpe ex eis quosdam videmus prudentes per intelligentiam, fortes in aduersitate, iustos in operatione, temperantes a voluptatibus, atque in omni zelo discretioris mensura moderantes. Qui dum prudentiam, fortitudinē, iustitiam, atque temperantiam, vel sicut eas enumerare quibusdam placet, prudentiam, temperantiam, fortitudinem, atque iustitiam tenent, mensuram spiritalis atrij in quadro habent. Ecce enim ipsæ virtutes, quas habere bonos ac fideles diximus, ita in quadro sunt, ut vna aliam non excedat. Magna quippe est prudentia: sed si minus est a voluptatibus temperans, minus in periculis fortis, minus in operationibus iustus, profecto minus est prudens. Magna est temperantia, sed si minus intelligit vnde se temperat, si aduersa sustinere per fortitudinem minus valet, atque in timore animus deiecit, si per præceptionem suam aliquando ad iustitiæ opera prorumpit, minus est temperans, magna est fortitudo, sed si minus intelligit quæ bona custodiat, quibus malis resistat: si minus a voluptatis appetitu se temperat, sed vincitur delectatione: si iustitiæ opera minus tenet, atque aliquando ad iniustitiæ opera dominatione superatur, minus est fortis. Magna est iustitia, sed si minus quam debet inter iusta et iniusta opera discernit, si minus cor a mundi delectatione temperat, si minus se contra aduersa confortat, minus est iustus. Mensuretur ergo perfectorum fidelium vita per quadrum: et tantum habeat spiritalis atrij latus vnum, quantum latera singula: quia unusquisque tantum prudens est, quantum temperans: et iustus tantum, quantum prudens, temperans, et fortis fuerit. Sunt tamen inter eos pluri, qui adhuc carnaliter viuunt. Qui et si fortasse litteras ignorant, et præcepta Dei legere non valent: certe in multorum fidelium conuersatione, bona quæ imitentur, vident. Ecce in Ecclesia voces sancti Euangelij atque Apostolorum sonant: ecce exempla bene viuientium quotidie omnium oculis opponuntur. Nec in excusatione dicere poterunt, non vidimus quod imitari deberemus. Vnde et subditur: [Et altare ante faciem templi.] Quid est templū nisi fidelis populus: sicut per Paulum apostolum discipulis dicitur: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. Et quid est altare Dei, nisi mens bene viuentium? Qui peccatorum suorum memores,

Gal. 3. a

1. Joan. 2. a

1. Cor. 3. d

- A** mores, lacrymis se lauant, carnem per abstinentiam macetant, nullis se mundi huius actionibus miscant, quæ habent, indigentibus tribuunt, et habere quæ non habent, non concupiscunt. Recte igitur horum cor, altare Dei dicitur, ubi ex moerore compunctionis ignis ardet, et caro consumitur. Et numquid non tales, fratres charissimi, quotidie in sancto hoc fideli populo quasi in templi atrio videmus? Numquid non eorum vitam nobis ad exemplum propolitam indefinenter aspicimus? Altare ergo ante faciem templi est, cum multi in sanctæ Ecclesiæ conspectu sunt propoliti: qui æterni iudicii memores, semetipsos quotidie Deo sacrificium in lamento compunctionis macerant. Quia ut prædictum est, corpora castigant, quatenus hoc quod per magistrum gemitum dicitur, impleant: Ut exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem. Hostia quippe occiditur, ut offeratur: Sed hostia viuens, est corpus Domino afflictum. Quod et hostia dicitur, et viuens: quia uiuit in virtutibus, et est a vitiis occisum. Hostia uidelicet, quia iam huic mundo est a prauis actibus mortuum. Viuens autem, quia cuncta quæ præualet, bona operatur. Sed quia sub altae is nomine, de compunctionis flamma sermo se intulit, necessarium puto, quæ sit diuersitas eiusdem compunctionis ostendere. Alia quippe compunctio est, quæ per timorem nascitur, alia quæ per amorem: quia aliud est supplicia fugere, aliud præmia desiderare. Vnde etiam in tabernaculo per legem duo altaria fieri iubentur. Vnum uidelicet exterius, aliud vero interius. Vnum in atrio, aliud ante arcam. Vnum quod ære coopertum est, aliud quod auro vestitur. Atque in altari æreo cremantur carnes, in altari vero auro incenduntur aromata. Quid est hoc, fratres charissimi, quod foris concremantur carnes, intus aromata: nisi hoc quod quotidie videmus, quia duo sunt compunctionis genera? Quia alij adhuc per timorem plangunt, alij vero iam se per amorem in lamentis afficiunt. Multi namque peccatorum suorum memores, dum supplicia æterna pertimescunt, quotidianis se lacrymis affligunt. Plangunt mala quæ fecerunt, et incenduntur vitia igne compunctionis, quorum adhuc suggestiones in corde patiuntur. Quid isti nisi altare sunt æreum? in quo carnes ardere: quia adhuc ab eis carnalia opera planguntur. Alij vero a carnalibus vitijs liberi, aut longis iam stibis securi, amoris flamma in compunctionis lacrymis inardescunt, cælestis patris præmia cordis oculis aspiunt, supernis iam ciuibus interesse concupiscunt. Dura eis apparet seruitus, longitudo peregrinationis suæ. Regem in decore suo videre desiderant, et flere quotidie ex eius amore non cessant. Quid isti, nisi altare sunt aureum? in quorum corde aromata incensa sunt: quia virtutes ardent. Bene autem de eodem altari dicitur, quod ante velum arca sit posita in sancta sanctorum. Arca quippe Testamenti ipse nobis factus est, de quo scriptum esse nouimus: In quo sunt omnes thesauri sapientiæ absconditi. Arca intra velum est Redemptor noster in cælo. Altare vero aureum in quo thymia incensum ante velum: quia sanctorum corda, quæ cum magnis virtutibus in Dei amore succensa sunt, per sanctum desiderium in illo ardent, quem adhuc reuelata facie videre non possunt. Inter arcam quippe et altare velum est: quia hoc quod nos adhuc a visione Dei separat, corruptionis nostræ obstaculum remotum non est. Sed quousque ante velum sumus, oportet ut quasi thymiamatis incensum flamma amoris ardeamus. Per compunctionis autem lacrymas nil terrenum, nil transitorium querere debemus. Solum nobis desiderium perficat, qui fecit omnia. Transcendamus per desiderium omnia, ut mente colligamur in vnum. Non iam timore poenarum, non memoria vitiorum, sed amoris flamma succensi, ardeamus in lacrymis cum odore virtutum. Ista electorum oratio iam prospiciatur, cum in sponsæ laude diceretur: Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ et thuris, et vniuersi pulueris pigmentarii? Sancta quippe electorum Ecclesia cum ab hoc mundo in sanctis precibus ardenti amore se erigit, per desertum quod deserit, ascendit. Qualiter vero ascendat, adiungit: Sicut virgula fumi ex aromatibus. Fumus de incenso nascitur, sicut per Psalmistam dicitur: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Fumus excutere lacrymas solet. Itaque fumus est ex aromatibus compunctio orationis concepta ex virtutibus amoris. Quæ tamen ratio fumi virgula dicitur: quia dum sola cælestia postulat, secreta progreditur, ut ad terrena atque temporalia petenda minime reflectatur. Et notandum quod non virga, sed virgula nuncupatur: quia interdum in compunctionis ardore tantæ subtilitatis est vis amoris, ut hanc nec ipse animus possit comprehendere, qui illuminatus

Rom. 12. 4

Exod. 24. 30. 6

Colos. 2. 4

Cant. 3. 6

Ps. 140.

meruit

meruit habere. Bene autem dicitur: myrrhæ et thuris. Thus enim ex lege Domino in sacrificium incenditur. Per myrrham vero corpora mortua condiuntur, ne vermibus corruptantur. Myrrhæ ergo et thuris sacrificiū offerunt, qui et carnem afficiunt, ne eis corruptionis vitia dominantur: et redolentem in conspectu Domini amoris sui hostiā incendunt, seq. ipsos Deo in sanctis virtutibus exhibent. Vnde et illic subditur: Et vniuersi pulueris pigmentarij.] Puluis est pigmentarij, virtus bene operantis. Et notandum quòd virtutes bene operantium non pigmenta, sed pulueres dicuntur. Cum enim quælibet bona agimus, pigmenta offerimus. Cum vero ipsa etiam bona quæ agimus, retractamus, et ne quid in his sinistrum sit, iudicio retractationis attendimus, quasi ex pigmentis puluerē facimus: vt orationē nostram Domino per discretionē et amorē subtilius incendamus. Ecce hæc vt Deo largiente potuimus, corā vobis, fratres charissimi, rimari fumus. Nemo autem me reprehendat, si post hanc locutionē cessauero: quia si-
cut omnes cernitis, nostræ tribulationes excreuerunt, vndique gladijs circumfusi sumus, vndique imminens mortis periculum timemus. Alij detruncatis ad nos manibus redeunt, alij capti, alij interempti nunciantur. Iam cogor linguam ab expositione retinere: quia tædet animam meam vitæ meæ. Iam nullus in me sacri eloquij studium requirat: quia versa est in luctum cithara mea, et organum meum in vocem fletuum. Iam cordis oculus in mysteriorum discussione non vigilat: quia dormitauit anima mea prætedio. Iam minus lectio animo dulcis est: quia oblitus sum manducare panem meum a voce gemitus mei. Cui autem viuere non licet, de scripturæ sacræ sensibus loqui mystica qualiter libet. Et qui cogor quotidie amara bibere, quando possum dulcia propinare? Quid igitur restat, nisi vt inter flagella, quæ ex nostris iniquitatibus patimur, cum lacrymis gratias agamus? Ipse etenim qui nos creauit, etiam pater nobis factus est per adoptionis spiritum quem dedit. Et aliquando filios pane nutrit, aliquando flagello corrigit: quia per dolores et munera ad hereditatem perpetuam erudit. Sit itaque gloria omnipotenti Domino nostro Iesu Christo, qui viuit et regnat cum patre in vnitæte Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

*Ieron. Diac. li. 4
c. 67.*

*Iob. 10. a
Iob. 30. d*

*Psal. 118.
Psal. 102.*

L A V S D E O.

FINIS TOMI II. OPERVM S. GREGORII.

1.006.785

